BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 F
21
Digitized by Google

Digitized by Google

CONCILIORVM OMNIVM, TAM GENERALIVM, quàm Prouincialium,

QVÆ IAM INDE AB APOSTOLORVM TEMPORIBVS, Hactenus legitime celebrata haberi potuerunt.

Volumen Quartum.

SIXTI V. PONTIFICIS MAXIMI. Fœlicissimis Auspicijs.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA NAZ. DI ROMA

VENETIIS, M D LXXXV.

Apud Dominicum Nicolinum.

INDEX CONCILIORVM,
TVM GENERALIVM,
TVM PROVINCIALIVM,

Quæ in hoc Quarto Conciliorum Tomo continentur.

INDEX ACTIONVM, ET SESSIONVM,
CVM MATERIIS IN IIS CONTENTIS,

Quæ in hoc Quarto Conciliorum Tomo continentur, nempe Concilij Conſtantinopolitani, Concilij Conſtantienſis, & Concilij Baſileenſis, & Ferrarienſis, ſiue Florentini.

Turre

Sessio

INDEX OMNIVM EPISTOLARVM, BVLLARVM, ET LITTERARVM, quæ in hoc quarto Tomo continentur.

INDEX
COPIOSISSIMVS
EORVM
QVAE IN HOC QVARTO CONCILIORVM TOMO ſcitu digna reperiuntur.

Epitomes ferè vicem explens.

Litera A, primam Columnam, B ſecundam demonſtrat.

Articuli

Concilium

D

E

Electio

Filij

re, aut

Per

Matrimonij

Monachi

N

O

ad Papam

F

Filij

G

H

Matrimonij

Monachi

N

O

P

ad Papam

Sedes

T

V

Finis Indicis Tomi quarti.

QVARTVS TOMVS CONCILIORVM

ADRIANI PAPÆ SECVNDI GESTA,

Ex Diuersis Succinctim collecta,

Per F. Laurentium Surium.

Anno Domini 867. (alij paulò aliter)

ADRIANVS II. Iunior, Talari Episcopi filius, sanctę Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis à Papa Sergio secundo factus, imperante Ludouico iuniore Augusto, sedit annos V. & dies XII. Ad eum, postquàm pontificatum inijt, scripsit Lotharius rex, qui repudiata legitima coniuge * Tiethberga, Vualdradam sibi coniunxerat: conatusque est se purgare apud Pontificem nouum Adrianum, primùm literis, deindè coràm Romæ verbis. Atque in literis quidem inter alia sic scribit Pontifici Adriano: Nos literis & verbis indesinenter proclamantes, & diuersis legationibus eadē repetentes, humiliter postulauimus, vt nos & accusatores nostri, iuxta diuinas & humanas leges, sui Pontificij (de Nicolao eius nominis primo Pontifice hoc dicit) audiētiam mereremur, vt ratio docet, nostram præsentiam exhibendo, sed semper repulsi sumus. & post pauca: Sed quia DEVS omnipotēs, princeps pastorum, in illa sancta Sede vestri pontificatûs apicem sublimauit, si tempus arriserit, vestrum multipliciter desideramus conspectum, & vestris Deo dignis animari colloquijs, ac melliflua benedictione potiri. Ad quæ Pontifex his verbis respondit, sedē sancti Petri semper paratam esse dignam satisfactionem suscipere, nec quod diuinæ humanæq; leges iustè decernunt, vnquàm repulisse. Itaque si immunem ab obiectis se sciret, cum omni fiducia sedem Apostolicam oporteret adire, vt expetitam benedictionē perciperet: si culpam autem recognosceret, nihilominùs absque hæsitatione venire festinaret, condigna pœnitentiæ remedia suscepturus. His quidem verbis & Lotharius Adriano, & Adrianus Lothario scripsisse legitur. Porrò etiàm Romam venit Lotharius, & honorificè à Pontifice acceptus, cùm apud illum tum per seipsum, tum per proceres, qui cum eo venerant, omnia Nicolai Pontificis monita haud aliter atquè diuinitùs imperata, obseruâsse se testaretur, vocatus est ad sacram communionem: sed priùs quàm Eucharistiam illi & proceribus Pontifex porrigeret, admonuit, si quidem se non vera dixisse scirent, vti nè in certissimam suî perniciē eam acciperent. Atqui verò & Lotharius inprimis, & deindè reliqui omnes intrepidè Eucharistiam percepêre, tametsi indè sibi essent conscij: sed paulò pòst eodem anno Lotharius moritur Placentiæ 6. Idus Augusti, cæteri (paucis demptis, qui se à communione subduxerant) intra anni spatium vitam cum morte commutârunt: & ingens prætereà clades nobilitatem omnem ac populum regis horrendum in modum peruasit. Hæc quidem apud historicos non contemnendos leguntur. Ipse verò Adrianus, officio suo strenuè perfungēs, studebat omnes verbo & exemplo ad benè beateque viuendum prouocare, atque sub illo synodus Octaua generalis celebrata est, & Bulgaris missi tres viri sanctissimi à Pontifice, qui eos in fide CHRISTI retinerent: quāquàm non ità multò post Bulgari, relicto Latino ritu, ad Græcorum mores & instituta, ab illis pellecti, se accommodârunt. Deniq; obijt Pontifex Adrianus, vt graues habent authores, Anno CHRISTI DCCCLXXII. Calendis Decembris.

Vide quātū tribuat Romano Pontifici tātus rex.

DE OCTAVA OECVMENICA SYNODO

Admonitio ad Lectorem F. Laurentij Surij.

TRiplicem Octauam Constantinopoli habitam Synodum historię loquuntur: primã, in qua præter fas eiecto Ignatio, repentè ex aulico & Neophyto creatus est Constantinopolitanæ vrbis antistes Photius: alteram quæ pulso Photio, restituit suæ Sedi Ignatium: tertiam, sub Iohanne Octauo Romano Pontifice, qui mortuo Ignatio, pacis conciliandæ causa, Photium Constantinopolitanis Episcopum reddidit. Ex his mediam docti viri Octauam rectè ac meritò œcumenicam censent dici oportere, tametsi Græci quidam aliter sentire videantur, quorum iudicia non sunt magnipendenda. Semper enim illi quadam æmulatione feruntur erga Latinam Ecclesiam, & difficile est morosis ingenijs per omnia satisfacere. Neque enim verẽtur illi etiàm Florentinum Concilium appellare octauum, quasi nesciant & hoc Constantinopolitanum, & posteà sub Innocentio III. Lateranense verè œcumenicum ac longè celeberrimum præcessisse. Sed ijs omissis, hoc te lector admonitum volumus, nos dare quidem inpræsentiarùm legendam tibi Octauam Synodum, sed ità tamen, vt multa ex eius actionibus desiderentur. Neque enim habuimus exemplar integrũ, sed ab illis mutuati sumus, qui in compendium & epitomen ipsas Actiones redigere voluerunt: sub finem tamen quędam adiunximus, ex alijs bona fide collecta, ad eandem Synodum pertinentia.

OCTAVA

OCTAVA SYNODVS OECVMENICA,

Constantinopolitana IIII.

CCCLXXIII. *Episcoporum sub Adriano II. Pontifice, & Basilio Imperatore,*

Anno Christi 868. (alij volunt, 870.) contra Photium Neophytum, Constantinopolitanæ Sedis inuasorem collecta, in qua pulso Photio, Ignatius restitutus est.

ACTIO I.

ANno tertio pijssimorũ Imperatorũ Basilij & Constantini, cõuenientibus Donato & Stephano episcopis, & Marino diacono, locum tenentibus Adriani sanctissimi Archiepiscopi senioris Romæ, & Ignatio Archiepiscopo Constantinopolitano nouæ Romæ, &c. Hic primò Synodus exegit à legatis Romanæ sedis literas, quibus notam facerent potestatem suam, vt præsiderent in Synodo. At illi produxerunt Epistolam Adriani Papæ ad Basilium Imperatorem, cuius titulus est: Adrianus episcopus, seruus seruorũ Dei, pijssimo Imperatori Basilio Augusto Christianissimo, & desiderabilissimo filio. Legationis excellentiæ tuæ, &c. & post pauca subiungit: Volumus per vestræ pietatis industriam Cõstantinopoli numerosum celebrare Concilium, cui nostri quoq; missi præsidentes, & culparum personarumque differẽtias liquidò cognoscentes (iuxta quod in mãdatis acceperunt) singulorum liberè discretiones exerceant: in quo sacrato cœtu execrãdi vanitatis Concilij, quod aduersùs hãc sedem actum est, cuncta decernimus exemplaria, a possessoribus suis ablata, contemplantibus cunctis igne cremari, nec superesse apud quemlibet ex his omnibus, saltem vnũ iota vel vnũ apicem, nisi quis totius clericatûs, immò totius nominis Christiani, anathemate perculsus, carere voluerit. Non enim tã detestandum collegium nisi Ariminensi sub Constantio, vel Ephesino à Dioscoro cõgregato latrocinio comparandum decernimus. Et dilectos fratres meos Donatũ S. Ecclesiæ Ostiensis, & Stephanũ ecclesiæ Nepesinæ reuerend. episcopos, atq; filium meum Marinũ Apostolicæ sedis diaconũ, consiliarios nostros tuæ commẽdamus pietati: precamur, vt eos ob amorem pcipuorum Apostolorũ Petri & Pauli (à quorum sede mittũtur) benignè suscipias, & tanq̃ nobismetipsis aures credulitatis accommodes.

De actis synodi Photianæ dicit, q̃ fauente Michaele Imperatore, contra sedis Romanæ priuilegium &c. coacta fuit.

Deindè productus est libellus, à sancta Romanorum Ecclesia missus, & lectus audiente tota synodo, cuius summa est:

Anathematizamus omnes hæreses simul cum Iconomachis. Anathematizamus etiàm Photium, qui contra sacras regulas, & sanctorum Pontificum Romanorũ veneranda decreta repentè de curiali administratione, seculariq; militia sublatus, superstite Ignatio Patriarcha, in Constantinopolitana est peruasoriè, immò tyrãnicè à quibusdã schismaticis, vel anathematizatis atque depositis institutus Ecclesia, donèc sedis Apostolicæ sanctionibus inobediẽs pseuerans, eius sententiam tam de se, q̃ de Patriarcha nostro Ignatio spreuerit, & cõciliabuli acta, quod se authore contra Sedis Apostolicę * congregatũ est, anathematizare distulerit. Sequimur autem sanctam Synodum & amplectimur, quã beatę recordationis Papa Nicolaus, cui & ipse Dñe coangelice summe Pontifex Adriane subscripsisti, ante sacratissimum Petri, Apostolorũ eximij, corpus celebrauit: simul & quã tu ipse nuper ibì egisti, & omnia q̃ ĩ eis statuta sunt, secundùm decreti vestri moderationẽ venerabiliter cõseruabimus, recipiẽtes quos recipiunt, & damnãtes omnes, qui in illis damnati sunt, & præcipuè iam dictũ Photiũ, & Gregoriũ Syracusanũ, patricidas videlicet, q cõtra spiritalẽ patrẽ suũ linguas eximere minimè formidãtunt, atq; perseuerantes in schismate sequaces eorum, necnon & q in illorũ cõionis societate pmanserint.

* deest priuilegium aut aliqd eiusmodi.

Sancta Synodus dixit: Omnibus placet libellus, à sancta Romanorũ ecclesia exposit⁹. Deindè lecta est definitio episcoporũ Orientis super depositione Ignatij, quæ facta fuerat, priusquàm vicarij senioris Romæ venissent, quæ conueniebat cum ea, quæ facta fuerat à Synodo Romana, pręsente Nicolao Papa. Et absoluta est Actio prima.

ACTIO II.

AD hanc sessionem venerunt, qui ceciderant cum Photio, episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi: & proferentes libellos pœnitentię coram Synodo, recepti sunt ab ea cum sola manûs impositione, & absolutus est conuentus secundus.

ACTIO III.

IN hoc conuentu lecta est epistola imperatoris Basilij, & epistola Ignatij Patriarchæ ad Nicolaum Papam: & deindè epistola Adriani Papæ ad Ignatium patriarcham super damnatione Photij & suorum sectatorum.

ACTIO IIII.

IN hac sessione primò legitur Epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorẽ, missa per Rodoaldũ & Zachariam olim episcopos: in qua ostẽdit in Cæsuri, hominẽ laicũ nõ promouendum ad sacerdotiũ subitò, sed per suos gradus, sicut Sardicen. Concilium, vt de laicis non eligerentur antistites, in ca. 13. per oĩa prohibuit. Item & Cælestinus Papa in decreto suæ sãctionis, ca. 21. & Leo Romanæ sedis põtifex hoc ipsum in decretalibus suis prohibuit, ca. 23. Item & Gelasius non solũ episcopos, de laicis fieri prohibuit, sed etiã presbyteros, nè talia præsumerent, vetuit in decretorum suorũ, cap. 3. Accedit, ꝙ prędecessor noster Adrianus primus in epistola, quã Constantinopolim pro venerandis imaginibus destinauerat, ità instituit, vt ampliùs de laicis nullatenùs ordinarentur antistes. Hæc Nicolaus. Subindè verò cõmendat venerationem sanctarum imaginum.

Secundò, legitur altera eiusdẽ Nicolai ad Photium epistola, in qua inuenitur in illum propter vsurpatum sacerdotium cõtra ordinem sacrorum canonum. Deindè ad illud, quod scripserat ad Nicolaum Papam, quòd exemplo aliorum patrum fecerat, respõdet:

Ex Nicolai Papæ ad Photium epistola.

Temerè & impudenter ad tanti honoris culmen ascendere præsumpsisti, assumens tibi quasi à sanctissimo viro Nectario occasionem, quem sancta secunda synodus non ob aliud ad sacerdotalem eligere atq; ordinare ex laicali voluit dignitatem, nisi quia magnæ necessitatis cõtritio ne anxiabatur, eò ꝙ in Constantinopolitana ecclesia nullus clericorum inueniri poterat, qui pessimæ hæreseos nimbosa caligine non fuerat impeditus. Et ob hoc non diù iam dicta ecclesia sub destitutione pastoris quasi viduata maneret, prędictum Nectarium expugnatorem hęreticorũ & defensorem Ecclesiarũ, ad ecclesiasticam curã & dignitatẽ sacerdotalem secunpa sancta synodus elegit: sed vt hoc iterùm fieret, non confirmauit, nec instituit. Et ideò licèt contra patrum atque canonicas institutiones quòd per necessitatis fieri euentus comprobatur, non in authoritate tenendum est, sed nè iterùm talis proueniat necessitas, magìs magisque cauendum. De Tharasij quidem promotione, qui similiter ex laicali cœtu ad patriarchatûs extemplò culmen promotus est, quam & vos quasi in authoritate vestræ defensionis, assumere vultis, si sanctam, quæ apud vos tempore sanctissimi viri Adriani Papæ celebrata est, synodum diligentiùs scrutati fueritis, inuenietis quid in eadem sanctissimus vir consultus decreuit, & quòd dum eius consecrationis repræhenderet actus, & mœrorem se pro tam præsumptiua factione nimiùm sustinere pfiteretur. Dicit enim: Quòd nisi in erigendis imaginibus feruentiùs contra illarum depositores atque conculcatores vt verus miles Christi resisteres, nequaq̃ vestræ consecrationi assensum pberemus, aut in ordine patriarchatûs vestrã dilectionem susciperemus: q̃ tantùm declaratur inordinatè promota, quantùm cõprobatur contra Apostolica decreta enormiter præsumpta. Beatissimum quoque Ambrosium, splendidissimam lucernam ecclesiæ, qui ex catechumeno, diuino præsagio, ad episcopalẽ per continuos gradus promotus est dignitatem, cur nobis p vestro tutamine opponitis? qui non instinctu hominum, sed diuina vocatione p miraculorum prodigia electus est.

Tertiò legitur & alia epistola Nicolai ad Imperatorem, q̃ idem tractat argumentum.

ACTIO QVINTA.

Photij p̃uicacia.

AD sessionem venit Photius, & stantem in præsentia Patrum interrogauerunt eum ter legati, si susciperet constituta sanctorum patrum. At Photius non respondit verbum: sed tamen vrgẽtibus vicarijs senioris Romæ, tandèm dixit: Vocem meam, etiã me tacente, Deus audit. Præsidentes synodi dixerunt: Per silentium non effugies manifestiorem damnationem. Et eo præsente fecerunt vt legerentur epistolæ, quæ in actione quarta fuerant lectæ. Quibus lectis, vicarij senioris Romæ dixerunt: Nos ergò non nouum aliquod vel recens iudicium iudicabimus aut introducemus, sed vetus, ex multo tẽpore iudicatũ à beatiss. Papa Nicolao, firmatum autem à sanctissimo Papa Adriano: & nos non possumus commoueri à paternis definitionibus & legibus. Quem ergò nec sedes nostra Apostolica, nec sedes receperũt Orientalium, quis decæterò, Christianus esse volens, vlteriùs suscipiet? Sed talem conatum abijcimus & anathematizamus, nè vlteriùs contra Ecclesiam talis quælibet alia fortè in omne seculum maligna introducatur actio, nec temerè à mundana potestate eijciatur legitimus pontifex, & pro eo subrogetur alter iniquè & illegaliter. Sancta & vniuersalis synodus exclamauit: Recipimus hæc omnia: valdè quippe sunt discreta, & congrua ecclesiasticis regulis atque legibus. Et sic commonitus est ad pœnitentiam Photius & dimissus, & absoluta est Actio quinta.

ACTIO SEXTA.

VOcati sunt ad synodum episcopi Photij, ante quos lectæ sunt epistolæ Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem & Photium, per Leonẽ à secretis missæ, quasq; quarta continet Actio: & cùm nollent resipiscere, commonuit eos coram synodo Basilius Imperator. Et cùm nec sic agnoscerent errorem suum, denuò cõmonuit eos Imperator,

rator,

rator, dicens: Eccè qualiter & quotiès admonuimus vos, & audistis, & non est vobis rationis sermo. Si enim vultis subijci admonitionibus omniũ nostrûm, eccè potus & medicina. Quòd si non, imperium nostrum prębet vobis inducias septem dierum, vt si quidẽ curam gesseritis salutis vestræ, benè & optimè: si verò minimè, ventura sexta feria in sancta & vniuersali Synodo state omnes, & quicquid definierit vniuersalis synodus, fiet. Et absoluta est Actio sexta.

ACTIO SEPTIMA.

INgressus est Photius ad synodum baculo innixus, quem ab eo Marinus vicarius Romanus iussit auferri, dicens: Baculus signum est dignitatis pastoralis, quod hic habere nullatenùs potest, quia lupus est, non pastor. Et hortabantur illum vicarij senioris Romæ ad faciendum libellum pœnitentiæ, & tota Synodus prouocabat illum ad pœnitentiam: sed ille eos econtrariò cũ suis episcopis ad pœnitentiã magis impellebat.

Photij proteruia & impudentia.

Lecta est epistola Nicolai Papæ ad clerum Constantinopolitanum, in qua latè tractat hoc argumentum de scelesta depositione Ignatij, & introductione Photij.

Mox recitata sunt gesta synodi, quæ facta est ab Adriano Romanorũ Papa super promotione Photij. In tertia autem allocutione Adriani ad Synodum, sic habetur. Romanũ pontificem de omnium ecclesiarum præsulibus iudicâsse legimus, de eo verò quenquam iudicasse non legimus. Licèt enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendũ tamen est, quia fuerat super hæresi accusatus, propter quam solùm licitũ est minoribus maiorum suorũ motibus resistere, vel prauos suos sensus liberè respuere: quanuis & ibi nec patriarcharum, nec cęterorum antistium cuipiam de eo quanlibet fas fuerit proferre sententiam, nisi eiusdem primæ sedis pontificis cõsensus præcessisset.

Adrianus Papa de prophano conciliabulo, Constantinopoli cõgregato, penitùs abolendo: Conciliabulum vuitatis à Photio, & huius authore Michaele, videlicet tyrannicè imperante, Constantinopoli nupèr aduersùs Apostolicæ sedis reuerentiam, & priuilegium congregatũ, vtpote veritatis inimicum, quin & omni falsitate repletum, sibi cõsentientiũ animas interficiens, Ephesino latrocinio cõparandũ fore statuimus, & ipsius execranda gesta, quibuscunque habeantur monumentis inserta, summi iudicis Domini nostri Iesu Christi, sanctorumq; Apostolorũ principum Petri & Pauli, nostræque mediocritatis authoritate penitùs abolenda decernimus, ità vt igni tradantur, & anathemate perpetuo percellantur. Similiter & de cęteris scripturis, quæ viris, iam nominatis authoribus contra eandem sedẽ tẽpore diuerso sunt editæ, gerendum definimus. Pari etiã modo de conuenticulis, ab eisdem viris,

Dãnatur Photiana synodus, contra sedem Romanam acta.

Michaele scilicet imperante, seu Photio Constantinopolitano inuasore, bis aduersùm fratrem & coepiscopum nostrum Ignatium factiosè collectis, deliberamus.

Itẽ conuenticula contra Ignatium coacta.

Photium, qui licèt sit à decessore meo & à nobis, pro criminibus antè patratis, iurè damnatus & anathematizatus, nunc tamen, quia recẽtioribus excessib9 priores iniquitates transcendit, & ponens in cœlum os suũ, aduersùs veneranda sedis Apostolicæ priuilegia, noua temeritate prorupit, cui resistere minimè formidauit, Apostolicæ authoritatis censura iteratò damnamus, & anathematis nexibus innodamus. Si tamen viua voce ac proprio scripto Apostolicæ sedi in omnibus obedire spoponderit, & prophanũ conciliabulum, à se Constantinopoli celebratũ, damnauerit, laicę communionis gratiam nõ negamus. His sententijs subscripsit Adrianus Papa, etiàm & alij episcopi.

Post hæc verò Stephanus diaconus fecit anathematismum Photij, & sequatium, & cooperatorum eius, in quo ipsum Photium vt secularem & tyrannum, vt schismaticũ & * danum, vt mœchum & parricidam, vt fabricatorem mendacij, & vt nouum Dioscorum, anathematizat cum omnibus sequacibus & fautoribus eius.

* for. danistam.

ACTIO VIII.

IN conuentu octauo tractatum est de abolendis chirographis iniustis, & vniuersis actis conciliabulorum, quę à Photio contra Papã Nicolaũ & patriarcham Ignatiũ celebrata sunt. Quæ vniuersa præcepto Imperatoris & synodi combusta sunt. Deindè venerunt ad synodum aliqui sacerdotes Iconomachi, & monitis sanctæ synodi & Imperatoris conuersi, recepti sunt cum sola manûs impositione. Postremò Stephanus diacon9 è suggestu anathematizauit Iconomachos & Photiũ in hac forma: Concilio, quod adhuc fremit contra venerabiles, imagines, anathema. His q sumunt diuinæ scripturæ dicta, q̃ sunt aduersùs idola, contra venerandas imagines, anathema. Cætera sicut in Synodo VII. & vniuersali, Actione VII. in fine.

Acta synodorũ Photij combusta.

Anathema in Iconomachos

ACTIO IX.

QVæ nona continentur Actione: Nunciatur synodo venisse Ioseph vicarium Alexandrinæ sedis. Huius, hortante synodo, epistola cõmendatitia legitur, & ipse receptus, quæ acta sunt in octo Actionibus prædictis, approbat. Mox examinantur falsi testes, qui contra Ignatium iurauerant, & cum præscripta à synodo satisfactione pœnitentiæ recepti sunt ad communionem Ecclesiæ. Sic recepti sunt & cæteri, qui defecerant ad Photiũ, deserto legitimo antistite Ignatio.

ACTIO X.

IN postrema sessione, annuente tot Synodo, præceperunt vicarij senioris Romæ, vt legerentur Canones, quos statuerat sancta Synodus.

CANONES OCTAVÆ SYNODI, partim integri, partim in compendium redacti, Quòd commoda & emendata exemplaria deessent.

¶ *Can. I. De custodiendis & conseruandis omninò anteà expositis & ecclesiæ traditis canonibus.*

PEr æquam & regiam iustitiæ diuinæ viã inoffensè incedere volẽtes, velutì quasdam lãpades semper lucentes, & illuminantes gressus nostros, quæ secundùm Deum sunt sanctorum patrum definitiones & sensus retinere debemus. Quapropter & has vt secũda colloquia secundùm magnum & sapientissimum Dionysium, æstimantes & arbitrantes, etiàm de eis cum diuino Dauid enixè canimus: Mãdatum Dñi lucidum, illuminans oculos. &, Lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. & cum Prouerbiorum authore dicimus: Mandatum lucerna est, & lex lux. & cũ magnifico Esaia clamamus ad oĩum Deum: Quia lux præcepta tua super terram. Luci enim veraciter assimilatæ sunt diuinorũ canonum hortationes & dissuasiones, secundùm quod discernitur meliùs à peiori, & expediens atq; proficuum ab eo, quod non expedire, sed obesse dinoscitur. Igitur regulas, quæ sanctæ catholicæ atq; Apostolicæ Ecclesiæ, tam à sanctis famatissimis Apostolis, q̃ ab orthodoxorum vniuersalibus (necnon & localibus Cõcilijs, vel etiàm à quolibet Deiloquo patre ac magistro, Ecclesię traditę sũt, seruare atq; custodire profitemur, his & ꝓpriam vitam & mores regentes, & omnem sacerdotij catalogum, atq; omnes, qui Christiano censentur vocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerso receptionibus & iustificationibus, quæ per illas prolatæ sunt atq; definitæ, subijci canonicè decernentes. Tenere quippe traditiones quas accepimus, siue per sermonem, siue per epistolam sanctorum, qui anteà fulserunt, Paulus admonet aperte magnus Apostolus.

Psal. 18. Psal. 118. Prou. 6.

Quæ parenthesi inclusa sunt, deerant exẽplari illi vndè hæc descripsimus, licèt alia quædam eaha beant.

2. Thessa. 2.

¶ *Can. 2. Vt seruentur definitiones Nicolai & Adriani Romanorum Pontificum.*

SEcundus canon habet, vt conseruenť definitiones synodicæ, à beatiss. Nicolao & Adriano Rom. Patriarchis pro defensione ecclesiæ Constantinop. ac restitutione Ignatij, atque Photij neophyti expulsione, ac condemnatione eiusdem Photij promulgatæ, de quibus in Act. 4.

¶ *Can. 3. Vt venerentur imagines.*

De veneratione imaginũ.

SAcram imaginem Dñi nostri Iesu Christi & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes: ità per colorum imaginariam operationem, & sapientes & idiotæ cuncti ex eo, quod in promptu est, perfruuntur vtilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, q̃ in coloribus, ꝓdicat & cõmendat. Dignum est enim, vt secundùm congruentiã rationis & antiquissimam traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, etiàm deriuatiuæ imagines honorentur, & adorentur vt sanctorũ Euangeliorũ sacer liber, atq; typus preciosæ crucis.

¶ *Ca. 4. Photium nunquàm fuisse episcopũ, &c.*

QVartus canon declarat, ꝙ neophytus Photius nunq̃ fuerit episcopus, nec illi, qui in sacerdotali gradu consecrati sunt ab eo, putentur esse sacerdotes: sed subuertenda esse omnia; quæcunq; ille ad dandum alijs gradum sacerdotij operatus est.

¶ *Can. 5. Nullus ex laico ordine aßumatur episcopus.*

DEindè canonicam stabilitatem in ecclesijs semper manere in Christo proindè cupientes, renouamus & cõfirmamus terminos & sanctiones, q̃ olim à sanctis Apostolis & sanctis patribus nostris editæ, leges re (*fortè, leges*) in Ecclesia posuerunt. Et infrà: (*quædam enim hic desunt.*) Prioribus ergò canonibus concordantes definimus, neminem de senatoria dignitate, vel mundana conuersatione nupèr tonsum, sub intentione vel expectatione pontificatûs vel Patriarchatûs honoris, clericum aut monachum ad huiusmodi scandere gradum, licèt per singulos ordines diuini sacerdotij plurimum temporis fecisse probetur. Neq; enim propter timorem vel amorem Dei, aut per expectationẽ transeundi viã virtutum, sed ob amorem gloriæ ac principatûs tonsus huiusmodi reperiť. Magis aũt coercemus huiusmodi, si ab imperatoria dignitate ad hoc cõpellatur. Si verò quis per nullam suspicionem prædictę concupiscentię & expectationis, sed propter ipsum bonũ humilitatis, q̃ est circa Christũ Iesum, abrenũcians mundo, fiat clericus aut monachus, & omnẽ gradum ecclesiasticum transigẽs, per definita nunc tẽpora irrepræhensibilis inuentus extiterit & probatus, ità vt in gradu lectoris annũ cõpleat, in subdiaconi verò duos, sitq; diaconus trib⁹, presbyter quatuor annis, benè placuit sanctę & vniuersali Synodo eligi hunc atque admitti. Circa hos autẽ, qui religiosè morati in ordine clericorum & monachorũ, digni iudicati sunt pontificatu pariter & honore, prædictũ tps abbreuiamus, nimirùm secundùm quod episcoporum prælati probârunt, qui per tempora fuerint. Si verò præter hanc definitionem nostram quisquam ad iam fatũ supremum honorẽ prouectus extiterit, reprobetur, & ab omni sacerdotali operatione prorsùs

Vide 2. Concil. Bracareñ. cap. 38.

prorsùs abijciatur, vtpotè qui extra sacros canones sit promotus.

¶ *Can.6. Anathematizatur Photius.*

ANathematizamus Photiũ: Primò, propter nequissimã inuasionẽ ecclesię Cõstantinopolitanæ, cum alijs malis operibus suis. Secundò, propter inuentionẽ falsorũ vicariorum. Tertiò, propter concilium vanitatis, quod celebrare tentauit. Quartò, propter crimina, q̃ falsò contra sanctissimum Papam Nicolaum in suo conciliabulo proposuit.

Can. 7. De non admittendis hostibus imaginum.

VAldè proficuum est & venerabiles imagines pingere, sed & proximos disciplinas diuinæ ac humanæ sapientiæ docere. Non autẽ bonum est, nec omninò ꝓficuũ ab indignis horũ aliquid fieri. Huius rei gratia nequaq̃ imagines operari in sacris templis, sed neque in quouis loco docere anathematizatos ab hac sancta & vniuersali synodo, definimus & ꝓmulgamus,* vsque à ꝓpria seductione ac militia conuertantur. Quisquis ergò post hanc definitionem ad picturæ sanctarum imaginum in ecclesijs, aut doctrinæ actionẽ quoquo modo eas admiserit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu periclitetur: si laicus, communione priuetur.

*legendũ videtur, quousque

¶ *Can.8. De non extorquendis chirographis.*

APpáret ex Actis octauæ sessionis huius Synodi, solitum fuisse Photium, cùm eius vigebat hæresis, extorquere chirographas tum à quouis ordine clericorum, tum etiàm à laicis nobilibus & ignobilibus, vsque ad cerdones, & pelliones, reliquam plebis fæcem, quibus promittebant se illi adhæsuros, pugnaturosque pro eius opinione. Ipse præterea Photius solebat alias vicissìm chirographas dare, quibus facultatem dabat ad docendum & discendum. Ex hoc improbo more arripuêre ansam & catholici, vt vellent à pijs sacerdotibus habere syngraphas, vt discerent & docerent, essentque tuti & securi talibus muniti scripturis. Ob hoc sancitum est octauo hoc canone huius sanctæ synodi, vt qui creantur episcopi vel patriarchæ, chirographas à catalogo clericorũ non expostulent, sed tantũ fiant solennitates de more, & vt liceat omnibus idoneis discere vel docere sinè facultate per chirographas.

¶ *Can.9. Nè Archiepiscopi visitationis prætextu suffraganeos grauent.*

AVaritiam, vtpotè secundam idololatriam, Paulus magnus execratur Apostolus, cunctos videlicet qui Christiano vocabulo censentur, ab omni turpi lucro abstinere volens. Multò magìs ergò ijs, qui sacerdotio funguntur, nefas est coepiscopos aut suffraganeos suos per quemcunque modum grauare. Huius rei gratia definit hæc sancta & vniuersalis Synodus, nullum Archiepiscoporum aut metropolitanorum relinquere propriam ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis da alias accedere, & potestate propria contra infirmiores abuti, & consumere redditus, qui apud illos inueniuntur ad ecclesiasticam dispositionem, & alimenta pauperum: ac per hoc grauare auaritiæ modo conscientias fratrum & comministrorum nostrorum, excepta hospitalitate, quæ aliquandò ex necessario transitu fortassis accesserit. Sed & tunc non alia, nisì ex ijs quæ ad præsens de compendio præparata inueniuntur, cum reuerentia & timore Dei dignanter accipiat, & maturiùs propositum iter perambulet, nihil omninò eorum, quæ sunt ecclesiæ illius vel suffraganei episcopi, petens aut exigens. Si enim vnumquenque episcoporum ecclesiæ propriæ rebus cùm multa parcitate vti, & nullatenùs in proprias vtilitates importunè ac sinè ratione disperdere vel consumere redditus Ecclesiasticos sacri canones decernunt: qua putas impietata minimè putabitur indignus, qui alijs episcopis commissas ecclesias grauare vel ambire, ac per hoc sacrilegij crimen incidere non formidat? Quisquis ergò post hanc definitionem nostram tale quid facere tentauerit, pœnas subeat à patriarcha, qui per tẽpus fuerit, secundùm congruentiam iniustitiæ ac auaritiæ suæ, & deponatur, & sequestretur vt sacrilegus & alter idololatra factus iuxta magnum Apostolum.

Hæc oĩa, quæ hic 9. canoni tribuũtur videntur potiùs 19. esse. Vide infrà ca. 19.

¶ *Can. 10. Nè quis vitet superiorem præsulem ante sententiam.*

NVllus clericus ante diligentem examinationem & synodicam sententiam, à communione proprij patriarchæ se separet, licèt criminalem quamlibet causam eius se nosse prætendat: nec recuset nomen ipsius referre inter diuina mysteria. Idem statuimus de episcopis erga proprios metropolitas: similiter & de metropolitis circa patriarchã suũ. Qui verò cõtrà fecerit, ab omni sacerdotali operatione & honore decidat.

¶ *Can. 11. Quòd vnica sit hominis anima.*

APpáret quosdam id tempori in tantum impietatis venisse, vt hominem duas animas habere impudenter dogmatizarent. Tales igitur impietatis inuentores, & similia sapientes, cùm vetus & nouum Testamentum, omnesque ecclesiæ patres vnam animam rationalem habere hominem asseuerent, sancta & vniuersalis synodus anathematizat.

¶ *Can. 12. Nè quis potentia principum fretus, assumat dignitatem episcopi.*

APostolicis & Synodicis canonibus, ꝓmotiones & consecrationes episcoporum, ex potentatu & præceptione principum factas penitùs interdicentibus concordantes definimus, & sententiã nos quoq; proferimus, vt si quis episcopus per versutiã & tyrannidem principum huiusmodi dignitatis consecrationem receperit, deponatur omnimodè vtpotè qui ex voluntate carnalis sensûs, vt ex hominibus, & per homines

Dei

Dei donum possidere voluit vel consensit.

§ *Can.* 13. *Ex minoribus ordinibus assumantur ad maiores.*

Luc. 10. QVoniam quidem dicit alicubi diuinum eloquium, Dignus est operarius mercede sua: huius rei gratia & nos decernimus atq; promulgamus, vt magnæ ecclesiæ clerici, qui in subiectis ordinibus morati sunt, ad maiores gradus ascendat: & si digni claruerunt, melioribus perfrui mereantur honoribus, cùm aliqui eorum, qui in ipsis sunt, aut per incrementum ad maiora ministeria aduocati fuerint, aut per communem naturæ terminum dormientes defuerint. Sed non ex illis, qui foris sunt, aliqui se ijs innectentes, debitas eis qui multo tempore laborauerūt, dignitates vel honores accipiant, ac per hoc inueniantur ecclesię clerici nullo modo posse proficere. Nullatenùs aūt habeant potestatem, qui principum domorum, vel suburbanarum rerum curam gesserint, inter clerū magnæ ecclesiæ colligi vel constitui. nemo
2.Tim. 2. quippe militans Deo, seculi negocijs implicatur. Si quis verò præter definitionē, quam modò prætulimus, promotus fuerit, in quocunq; magnæ ecclesiæ gradu, reprobetur ab omni ecclesiastico gradu, tanquàm qui contra magnam Synodum prouectus fuerit.

§ *Can.* 14. *In quanto honore habendi sint episcopi à principibus secularibus.*

QVi diuina gratia episcopalem sortiuntur dignitatem, ordinem cœlestis hierarchiæ referunt in terris. Quarè meritò sancimus, vt digno in honore tā à principibus, quàm à cæteris omnibus habeantur. Non oportet itaque, vt principibus vel viris militari dignitate præditis obuiam longissimè procedant ab eorum ecclesijs, nec à mulis equisve descendant in occursum, aut timidè abiectéque ante genua procidant velut adoraturi. Immò verò non accedant ad mensas secularium principum, sed cum omni modestia, qui spiritalem deceat dignitatem, officia
Rom. 13. omnibus & debita tribuant, cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem: dummodò principes & pij Imperatores agnoscant sibi æquales episcopos, vt liberè audeant repræhendere increpareq;, & principes, & cęteros qui militari honore fruuntur, si quid peccauerint. Si quis verò episcopus post hanc sanctionem, suam dehonestauerit dignitatē, cadens ab honore sibi per canones debito, vixeritque abiectè secundùm veterem & agrestem consuetudinem, amoueatur per annū, & princeps qui in causa fuerit, excommunicetur per biennium.

§ *Can.* 15. *In quem vsum ecclesiæ possessiones seruari debeant.*

DEcernimus, vt episcopo vendere, vel * vtrunq; alienare vasa aut vestes sanctas, & alias rusticas possessiones venundare nō liceat, nè propter hoc ecclesiastici redditus lædantur, quos ad propriam vtilitatē, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem esse definimus. Nec etiàm per emphyteosim salaria ecclesiarum tribuere possit excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet in redemptionem captiuorum.

* vtrunq; 12.q. 2. Apostolicos

Cap. 16.

COlligere licet solenne fuisse in aulis principum, statis quibusdam diebus componere aliquem laicum insignibus episcopalibus, qui & tonsura, & cæteris ornamentis personatū episcopū ageret, & creasse etiàm ridiculum Patriarcham, quo se oblectarent. Quæ oīa, vt in dedecus Ecclesiæ accersita, prohibentur sub grauibus censuris.

§ *Can.* 17. *De potestate Patriarcharum & metropolitanorum.*

SAncta & vniuersalis Nicæna prior Synodus, antiquam consuetudinem iubet seruari per Ægyptū, & prouincias quæ sub ipsa sunt: ità ut horum omniū Alexandrinus episcopus habeat potestatē, dicēs. quia & in Romanorū ciuitate huiusmodi mos præualuit. Qua pro causa & hæc sancta & magna synodus, tam in seniori & noua Roma. quàm in sede Alexandriæ, Antiochiæ & Hierosolymorum priscam cōsuetudinem decernit in omnibus conseruari, ità vt eorum præsules vniuersorum metropolitanorum, qui ab ipsis promouentur, siue per manùs impositionem, siue per pallij dationem episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem videlicet ad conuocandum eos vrgente necessitate ad synodalem conuentum, vel etiàm ad coërcendum illos & corrigendum, cùm fama eos super quibusdam delictis forsan accusauerit. Sed quoniā sunt quidā metropolitanorū, qui nè secundùm vocationē Apostolici præsulis occurrant, à mūdi principibus se detineri sinè ratione causantur, placuit talem excusationem omnimodè esse inualidā. Cùm enim principes pro suis causis frequenter conuentus agant, impium est vt summos pręsules ad synodos pro ecclesiasticis negocijs celebrandis impediant, vel quosdā à Concilijs eorum prohibeant: licet tale impedimentū & fictam prohibitionem, metropolitanorū suggestione diuersis modis fieri didicerimus. Consueuerunt autem metropolitani bis in anno synodos facere, ideoq;, sicut dicunt, ad patriarchale penitùs non posse concurrere caput. Sed sancta hæc & vniuersalis synodus, nec Concilia quæ à metropolitanis fiunt interdicens, multò magis illa nouit rationabiliora esse ac vtiliora metropolitanorum Concilijs, quæ à patriarchali sede congregantur, & idcircò fieri exigit. A metropolita quippe vnius prouinciæ efficitur, à Patriarcha verò sæpè totius causa diœceseos dispēsatur, ac per hoc communis vtilitas prouidetur. Propter quod & speciale propter generale bonum despici cōuenit, cùm à maioribus super hoc facta fuerit aduocatio: quanuis apud quosdam metropolitanorum

Nic. Concil. cap. 6.

Concilia Patriarchalia potiora prouincialibus.

litanorum antiqua consuetudo & canonica traditio per contemptum ipsorum postposita videatur, non currentibus eis ad communem profectum. Quos leges ecclesiæ seuerè condénantes, omni excusatione semota, subiacere vocationibus proprij Patriarchæ, siue cùm communiter, siue cùm singulatim factæ fuerint, exigunt. Illud autem tanquàm perosum ab auribus nostris repulimus, quod à quibusdã imperitis dicitur, non posse synodum absque principali præsentia celebrari, cùm nusquàm sacri canones conuenire seculares principes in Concilijs sanxerint, sed solos antistites. Vndè nec interfuisse illos synodis, exceptis Cócilijs vniuersalibus, inuenimus. Neque enim fas est seculares principes spectatores fieri rerum, quæ à sacerdotibus Dei nonnunquàm eueniunt. Quisquis ergò metropolitanorum proprium Patriarcham cótempserit, & uocationi eius, quæ siue ad vnũ & solum, siue ad plures, siue ad omnes fit, absq; validissima ægrotatione, vel paganorũ incursu non obedierit, & per totos duos menses, post notitiam vocationis, ad propriũ venire Patriarcham minimè festinauerit, vel si quocunque modo latitare, aut non cognoscere nunciũ ab illo missum tentauerit, segregetur. Si verò inter vnum annum eandẽ contumaciam & inobedientiam demóstrauerit, deponatur omnimodè, & ab omni sacerdotali operatione decidat, atque à dignitate & honore, qui metropolitanis conuenit, propellatur. Is autem, qui huic definitioni non obedierit, anathema sit.

Principũ nõ est interesse synodis.

¶ Can. 18. *Vt in ecclesijs antiqua conseruentur priuilegia.*

PLacuit huic sanctæ & magnæ Synodo, vt res vel priuilegia, quæ Di ecclesijs ex longa consuetudine pertinent, & siue à diuæ recordationis Imperatoribus, siue ab alijs Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta possessa sunt, nequaquàm à potestate præsulis quæcunq; persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: sed sicut omnia in potestate ac vsu præsulis ecclesiæ, quæcunq; intra triginta spatiũ annorũ ab ecclesijs possessa fuisse noscuntur. Qui contrà fecerit. vt sacrilegus iudicetur, & donec talia priuilegia seu res restituerit, anathema sit.

Vsurpatores rerum ecclesiasticarum anathematizant.

¶ Can. 19. *Nè metropolitanus grauet subiectos episcopos.*

DEfiniuit sancta hæc & vniuersalis synodus, nullum Archiepiscoporũ aut metropolitanorum relinquere propriam ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis ad alias accedere, & cósumere redditus, qui apud illos inueniuntur ad ecclesiasticam dispositionem & alimenta pauperũ. Sed tamẽ si contingat aliquò per illas ecclesias necessariò iter agere, tunc non alia nisi ex his, quæ ad præsens de cópendio præparata inueniuntur, cum reuerentia & cum timore DEI dignanter accipiat, &c. *sicut habetur suprà in canone IX. Apparet autẽ errorem cōmissum esse in describendo nono canone, qui potiùs videtur esse decimusnonus, & propterea ad hunc locũ referendus. Porrò in nono canone eadem ferè tractata esse scribit quidam grauis author, quæ in octauo. Est igitur omninò versimile, quæ superiùs noni canonis loco habẽtur, ea ad hũc deciminoni locum transferenda esse. Error autẽ indè accidit, quòd in codice excuso, vndè descripta sunt ea, quæ superiùs in nono canone leguntur, pro decimonono habeatur nonus: id quod & facilè potest, & sæpè solet typographis etiàm non planè stertẽtibus accidere, vt numeros alios pro alijs ponãt.*

Can. 20.

HOc canone sancitum est, vt possessiones in emphyteusim datas ab ecclesia, non liceat emphyteotam spoliare, prætextu non seruati pacti. Verùm si per tres annos continuos pensionem non soluerit, liceat tunc ecclesiæ vindicare suas possessiones, dummodò id fiat ordine iudiciali coram competente iudice. Qui secùs fecerit, cogetur ad restitutionem in integrum. Quòd si noluerit parere, deponitur.

¶ Can. 21. *Quantù reuerentiã agendum est contra episcopum Romanum.*

DEfinimus nemine prorsùs mundi potentium quenquam eorum, qui patriarchalibus sedibus præsunt, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare, sed omni reuerentia & honore dignos iudicare, præcipuè quidẽ sanctissimũ Papã senioris Romæ: deincèps autẽ Cóstantinopoleos patriarchã, deindè verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, atque Hierosolymorum. Sed nec alium quenquam conscriptiones contra sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare vel componere liceat, sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum: quod & nupèr Photius fecit, & multò antè Dioscorus. Quisquis autem tale facinus contra sedem Petri principis Apostolorum ausus fuerit intentare, æqualem & eandem quam illi condemnationem recipiat. Porrò si synodus vniuersalis fuerit congregata, & facta fuerit etiàm de sancta Romanorum ecclesia quæuis ambiguitas & controuersia, oportet venerabiliter & cum conuenienti reuerentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut proficere & profectum facere, non tamen audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ pontifices.

Dist. 22. Diffinimus.

¶ Can. 22. *Ne principes seculares se immisceant promotioni episcoporum.*

PRomotiones & consecrationes episcoporum, concordans prioribus Concilijs, electione ac decreto episcoporum collegij fieri, sancta hæc & vniuersalis Synodus definit & statuit, atq; iurè promulgat, neminem

Dist. 63. nullus. &, Adrian°.

minem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ, vel metropolitæ, aut cuiuslibet episcopi: nè videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel contentio, præsertim cùm nullam in talibus potestatẽ quenquam potestatiuorum vel cæterorum laicorum habere conueniat, sed potiùs silere & attendere sibi vsquequò regulariter à collegio ecclesiæ suscipiat finẽ electio futuri pōtificis. Si verò quis laicorum ad concertandum vel cooperandum ab ecclesia inuitatur, liceat huiusmodi cum reuerentia, si fortè voluerit, obtemperare. Et infrà: (*Hic aliquid deest.*) Quisquis autem secularium principum & potentium, vel alterius dignitatis laicus aduersùs communem ac consonantẽ atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentauerit, anathema sit, donèc obediat & consentiat in hoc, quod ecclesia de electione & ordinatione proprij præsulis se velle monstrauerit.

¶ *Can. 23. Nè quid præsumat agere episcopus in aliena ecclesia.*

NVllus episcoporum possessionũ aliarum ecclesiarũ locationẽ sibi fieri ab alio episcopo rogare audeat, nec ipse rogatus suæ ecclesiæ possessiones alicui conferat: nec etiàm cōstituat presbyteros, aut quemlibet alium clericum in ecclesijs, quæ sibi subiectæ non sunt, præter voluntatẽ episcopi.

¶ *Can. 24. Nè metropolitæ exerceant ministeria episcopalia per subiectos episcopos.*

Hier. 48. DIuina scriptura dicẽte, Maledictus homo, qui facit opus Domini negligenter, quiddam metropolitanorũ in extremam negligentiã & desidiã delapsi, præceptionibus suis subiectos ad se adducũt episcopos, & cõmittunt eis ecclesiæ propriæ diuina officia, & litanias, & cuncta omninò sacra, quæ ad se pertinent ministeria, ità vt per eos celebrent omnia, quæ per semet alacriter agere debuerunt, ac per id eos, qui episcopalem dignitatem meruerunt, quodammodò clericos sibi subiectos exhibeant. Vacant autem ijdem præter ecclesiasticas leges secularibus curis atque dispositionibus, dimittẽtes perseuerare in orationibus & obsecrationibus pro suis delictis ac populi ignorãtijs, quod nusquàm apud antiquos penitùs inuenitur, cùm sit nimirùm contrariũ canonicis omninò præceptis. Et quod sæuius est, quia sua stipendia per distinctas mensium vices percipiunt, dicuntur prædicta perficere ministeria, quod ab Apostolico monimine modis omnibus ostenditur alienũ. Hæc autem omnia, magnis & multis & vehementissimis damnationibus dignos huiusmodi statuunt. Probantur enim tales per hæc quæ faciunt, etiàm satanica iactãtia & superbia languere. Quisquis ergò metropolitanorũ post hanc sanctæ & vniuersalis synodi definitionem, eadẽ audacia vel superbia & cõtemptu abusus, nō per se cum timore Dei, & alacritate seu cõscientia bona, debita ministeria in propria ciuitate, sed per suffraganeos episcopos efficere tentauerit, pœnas exoluat coram proprio Patriarcha, & aut corrigatur, aut deponatur.

¶ *Can. 25. Vt deponantur clerici, qui defecerunt ad Photium.*

DEfinimus, vt clerici ritè priùs ordinati à Methodio vel Ignatio, & resiluerunt à consortio fidelium, vt adhærerent Photij hęresi, & obdurati exemplo Pharaonis nolunt resipiscere, deponantur omninò: nec posteà recipiantur in ordinem clericorum, immò semper exosi sint, vt Esau: nisi fortè ob magnam pœnitentiam à misericordia ecclesiæ admissi fuerint.

¶ *Can. 26. De ordinatione appellationis.*

PLacuit & hoc sanctæ Synodo, vt quicũque presbyter aut diaconus, à proprio episcopo depositus fuerit propter aliquod crimen, vel quamlibet iniustitiã se pati dixerit, nō acquieuerit iudicio proprij episcopi, dicens eum suspectum se habere, & vel propter inimicitiam quam erga se tenuerit, vel propter gratiam quã alijs quibusdã præstare voluerit, idcircò in se fuisse tale quid operatũ: potestatẽ habeat, ad metropolitam ipsius prouincię cõcurrere, & eam quã putat iniustã depositionẽ, vel aliam læsionem denunciare: Metropolita verò ille libenter suscipiat huiusmodi, & aduocet episcopũ qui deposuit, vel alio modo clericum læsit, & apud se cum alijs etiàm episcopis negocij faciat examen, ad confirmandum scilicet sinè omni suspicione, vel destruendum per ampliorem synodũ multorũ sententia clerici depositionẽ. Similiter etiàm episcopos cõcurrere ad Patriarchale caput decernimus, qui à metropolitis suis se talia pertulisse fatentur, & apud Patriarcham & metropolitas, qui sub ipso sunt, iustam & sinè suspicione sententiã negociũ quod mouetur accipiat. Insupèr etiàm nullo modo quisquam metropolitanorum vel episcoporum, à vicinis metropolitis vel episcopis prouinciæ suæ iudicetur, licèt quędam incurrisse crimina perhibeatur: sed à solo Patriarcha proprio iudicetur: cuius sententiam rationabilẽ & iudicium iustum ac sinè suspicione fore decernimus, eò quod apud eum honorabiliores quiq; colligantur: ac pro hoc ratum ac firmum penitùs sit, quod ab ipso fuerit iudicatum. Si quis autem non acquieuerit his, quæ à nobis edita sunt, excõmunicatus existat.

¶ *Can. 27. De vsu pallij.*

HIc Canon decernit, qualiter oporteat vti pallio, vt scilicet episcopi nō vltra stata tẽpora & loca eo vtãtur, nè signũ sit superbiæ aut arrogãtiæ. Prætereà monachi, qui vita & doctrina, vt epi creentur, meruerint, nō mutent habitùs vestisq; rationem ob nouam dignitatẽ. nō minùs enim hoc arrogans esset, Monachi facti epi, nō mutẽt habitum.

esset, quàm pallio ineptè vti. Quisquis ergò episcopus præter definita sibi tempora se pallio induerit, aut monasticam vestem deposuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha ꝓprio deponatur.

HACTENVS CANONES.

POstremò iussu vicariorum senioris Romæ prolatus est & lectus terminus, vt illi vocant, in quo ad modum epilogi continentur omnia, quæ acta sunt in hac sancta Synodo. Primò ibi paucis explicantur mysteria sanctæ Trinitatis & Dominicæ incarnationis. Mox explicatur ratio septem Synodorum generalium, & probantur à tota Synodo præsenti. Deindè explicatur etiàm intentio huius octauæ Synodi, & quæ acta sunt pro Ignatio Patriarcha contra Photiū, & vltima episcoporum vniuersorum acclamatione recepta sunt & probata, subscribentibus vniuersis, primò vicarijs senioris Romæ, secundò Ignatio Patriarcha Constantinopolitano, tertiò vicarijs ecclesiarum Oriētis, quartò Imperatoribus Basilio, Constantino & Leone, qui noluerūt ante vicarios subscribere: postremò reliquis episcopis. & absoluta est octaua Synodus generalis.

APPENDIX QVÆDAM,

DE NONNVLLIS

In eadem octaua Synodo dictis & factis, ex grauibus scriptoribus, qui ea ex Synodi Actis citant, in Lectoris gratiam collecta, per F. Laurentium Surium, donèc integra Synodus prodeat in lucem.

De ciuili administratione hęc accipienda sunt. Vide infrà alia eiusdem Basilij uerba.

IN exordio Synodi ità locutus est Basili* Imperator: Cùm diuina & benignissima prouidentia nobis gubernacula vniuersalis nauis commisisset, omne studium arripuimus & ante publicas curas ecclesiasticas dissoluere, & procellas, quæ per multos annos ex inuidia odiendis bonum satanæ expansæ sunt, in stabilem tranquillitatem per meliorem quandam prouisionem transferre. Siquidem munito diuinitùs imperio nostro semper hoc desiderium gerente, ac ab alijs patriarchalibus sedibus vicarios adducere propter iam dictam causam iudicante, cooperatus est intentioni gubernati diuinitùs imperij nostri, solus infinitæ potentiæ rex & princeps pacis, & vt adspicitis, consilium nostrum compleuit, & in idipsum conuenire atque concurrere fecit: à seniori quidem Roma episcopos duos, & diaconum vnum de definitis septem, prudentia, intellectu ac vita venerabili decoratos. Ab Oriente verò *Prototroium Antiochię, sanctissimum metropolitam Tyri, omni reuerentia plenū. A Hierosolymorum autem sancta Dei ecclesia, sancta videlicet Sion, de qua exijt qui ꝓphetatus est, & noua lex, & discretor omniū gentium Domini sermo, sanctissimum Syncellum virum Apostolicum, omni sapientia diuina & humana refertum. Igitur cooperatione & gratia Christi, vniuersorum regis & Dei cuncta tenentis, ijs quæ praua vobis omnibus esse videbantur & aspera, in vias planas imperatoria diligentia & studio nostro translatis, commonemus & hortamur omnes vos fratres, vt cum multo pondere & reuerentia conueniatis ad sanctam hanc & vniuersalem synodum, tanq̄ ad communem & vniuersis aptam atq; sinè labore medelam, nullā vitiosam motionem vel affectū ferentes, nec ad contentiosam voluntatē respicientes, sed potiùs vinci benè, q̄ vincere periculosè ac iniustè sitientes. Sic enim vnusquisq;, qui vitiatum interiorē patitur hominem, sanitatē recipiet, & ęternam salutē percipiet. At verò ad vosipsos acclamationem imperij nostri proponimus, quippe qui potestatē synodici iudicij diuinitùs accepistis. Etenim vos veritatis esse & diuinæ iustitiæ, secundùm quod est possibile, dilectores & imitatores, nequaq̄ quidē ambigimus: sed vt à Deo munitū imperiū nostrū, secundùm datam sibi potestatis mensurā, in ecclesiasticis negocijs nihil tacuisse pateścat eorū, quæ debēt atq; cōueniūt: deposcimus religionem vestrā, vt omnis gratiæ & odij nūc maximè superatrix efficiatur: quin potiùs impassibili beatæq; naturæ, ad personā nō accipiendā, omni robore, quātùm fieri potest, assimiletꝰ, & neq; personā potētis per *gradū vel p amicitiam accipiat, neq; pauperis misereatur in iudicio. Sic vtiq; secūdùm consiliū vtique ac voluntatē Dei atq; trāquillissimi imperij nostri, pacatissima subsequetur ordinatio.

for.* pro throno

Esa. 3.

for.* gratiam

IN 4. actione vicarij senioris Romę, id est, Romani Pōtificis, qui in synodo pręsidebant, principibus, qui iussu Basilij Imperatoris interfuere, ità dixerunt: Interrogate illos magnificētissimi & gloriosissimi principes, an illi qui introiērūt, faciūt libellū hūc. Tum verò Principes in hæc verba responderunt: Vt obsecundātes verbo vestro, ex ꝓceptione

Obserua principū religionem.

ptione vestra interrogabimus eos, non ꝑ potestatē nostrā. potestas enim hæc vestra est.

IN 6. actione hæc habetur Oratio Basilij Imperatoris ad episcopos illos, qui cum Photio sedis Constantinopolitanæ inuasore schisma fecerāt: Multæ quidē cōmunes passiones sunt, quas præcedentibus diebus audiens & intuens à Deo prouectū imperium nostrū, lugere & contristari operæpretium duxit. Præcipuū autē malum & calamitatū arx, est ecclesię tēpestas; malignus adspirātis aduersùs eā diaboli turbo, pacis expulsio, & veteris ordinis dissolutio, ausus irruendi iunioris in seniorē, & inhonorati aduersùs honorabilē, ac omnimoda subuersio statûs ecclesiastici: apud exteriores quidē in Cōcilijs iustitia conuersante, apud ecclesiā iniustitia fiducialiter agēte: amor principatûs, ac amor priuatus, atq; nullius seueritatis ꝓpter hæc reputatio, necnō cōtra spiritualē patrem rabies & insania. Hæc sunt, q̄ meā obtinebant & turbabāt animā, & tanq̄ nubes crassā obtenebrabāt animū, ac oculos cogebant fontes mihi lachrymarū largiri, & diuinitatē in auxiliū & solutionē existentis mœroris inuocabam, & opus erat mihi ac cogitatio, si fortè possem inprimis de ecclesiastica curā gerere vnitate. Quod & factū est & in effectum deuēnit, quemadmodùm & vos oēs nôstis, quotquot ad sacrū hoc conuenistis collegiū. Aliud enim imperij qđ sub me est dimittēs, ad id solùm in exordijs accelerani, & secundùm vtriusq; dissidentiū partis petitionē & priscā ecclesiasticā traditionem, perspiciendi causa etiàm iudces eorū, quę in ecclesia nostra gesta sunt, ex reliquis patriarchalibus thronis collegi, rem perficiens cooperatione sancti spiritûs, quam multi quidē ante nos imperantiū videre desiderauerunt, ex æquo autem oēs minimè consecuti sunt. Et quotquot pertinent ad ecclesiasticam vnitatem & ordinationē, omnia à me solerter peracta sunt, cùm in nullo penitùs imperiali manu ac potentia, vt quidā, paruū vel magnum esse cerim. Neq; enim vt sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronū, imperij mei opus vel excogitatio facta est: sed multū antè sanctissimus & beatissim⁹ Papa Nicola⁹ q̄ circa illū erāt certissimè discens, Synodicè decreuit reddi ei ius proprij throni, & anathema cum tota sancta Romanorum ecclesia pronunciauit contra resistentes huiusmodi decreto atque sententiæ. Hoc autem nos olìm scientes, & pauentes iudicium anathematis promulgari, obsecundare synodico iudicio Romanæ ecclesiæ necessarium duximus. Et huius rei gratia reddidimus ei proprium thronum. Verùm non modò Romanæ, sed ad Orientem solem sitarum sedium prouidētia meliori vicarij peruenerunt, nihil deincèps vel impedire, vel aduersari, aut fauere vtrique parti iustissimo imperio nostro consensuro. Cuius rei gratia in nullo synodico iudicio inueniri voluit, multorū garrulitates recidens, nè quis dixerit, q̄ imperialis manus, & gladij, & ꝑtectores, ac mundanus potentatus Conciliū subadulterauerit. Vnum solùm nobis desideriū, & ad præfatos iudices, postquàm illos vidimus, supplicatio fuit, nè quēquam permitterent deperire, vel ab ecclesia Dei quenquā, si fieri posset, ꝓijci. Hoc solùm est nostrum, si quis voluerit nominare crimina. Alia verò canonibus, & his quibus imperiū Synodi creditum est, tradidimus, multùm ꝑ præsenti iudicio cōiurantes & condēnantes, id est, condemnationē imprecantes, nil ad gratiam vel per odiū decernendū: humanè autem magis circa eos qui ceciderant, affectandum: quos non propriè tātùm, sed & communiter hodiè omnibus videntibus deprecamur, manum ijs qui cōpassione opus habent, porrigere, & vnam ecclesiam celebrantium festiuitatem perficere. Ità patres spirituales & veritatis defensores, qui figurati secundùm chrisma Aaron, secundum zelum Phinees, ac secūdùm iudicium Salomones requirite ouem quæ perierat, conuertite quæ errauerat, super humerū tollite solitariam, & compassionis vinculis alligate, q̄ vlcerata est, emplastro cōdescēsionis sanate: quæ extranea & abiecta est à spirituali mandra, nonagintanouē ouibus dispēsationis more coniungite: relinquite memoriam sempiternā posterioribus generationibus cōpassionis vestrę ad imitationem Christi. Et vos quoq; qui curationis indigetis, ac medela opùs habetis, preciosa mēbra Christi etsi nescio quomodò a malo dæmone detēti, estis separati à capite vitis vera, quæ propter contentionem importunam, immò verò iniustam, in amaritudinem conuersa es: amici & proximi nostri, etsi propter odium irreuocabile ex aduerso appropinquantes & stantes, ac veritatem respuentes, suscipite admonitionis sermonem, non autem confundor dicere, etiàm deprecationis. In id enim nos adduxit misericordia, quam circa vos habemus. Scrutamini intima conscientiæ vestræ, & inuenietis malè uos ab ecclesia esse disiunctos. Nouissima hora est, & iudex pręforibus est, fratres. Nè præoccupemur ab eius ecclesia sequestrati, & longè ab eius gloria proijciamur. Nihil turpe ducamus passionē manifestare. & vulnus ostendere, ac locum pœnitentię & medicinæ requirere, atque intra atrium saluantium fieri, nè confusionem obedientiam arbitrando, confusionis æternæ sumamus experimentum. Qualis autem est confusio, fratres procidere Deo & veniam expetere? Deo enim prócidunt, q ecclesiæ & spiritualibus istis patribus prócidunt. Confusio quidem reuerà est & maximus pudor, immò verò in Deum dimicatio, nolle vnumquenque proprium confiteri peccatum, & humiliari propter Christum, ac lucrari & se & multos. Si autem omninò hoc

Ecclesiæ tēpestas.

Romanæ sedis iudicio ab omnibus obtēperandū.

En quàm reuerēter episcopos synodi appellat Imperator.

Alloquitᵉ episcopi schismaticos.

hoc confusionem arbitramini, ego cui imperij superposita est corona, forma vobis efficiar huius optimæ humilitatis. Ego qui imperitus & insipiens sum, bonum initium ero vobis, qui sapientes estis & scientia clari. Ego qui in peccatis volutatus sum, primus vobis typus fiam, qui mundi estis & virtuti operam datis. Ego primus memet super pauimentum proijcio, purpuram & diadema paruipendens. Ascendite ad genas meas, & per oculos meos incedite, nec reputetis magnum Imperatoris calcare scapulas: neque vereamini tangere verticem, cui imponitur à Deo donata corona. Omnia pati promptum habeo & agere promptiùs, quæ vobis quidem confusionem, mihi autem gloriam & maximam claritatem conferre videntur. Neq; enim in hoc curam gero gloriæ meæ, tantùm vt videam communem vnitatem, & vnam ecclesiam festiuitatem celebrantium: tantùm nè animæ detrimentum patiar, & gaudeat super me ille omnium inimicus diabolus, captiuum sumens quod mihi desiderandum est. Tantùm spei meæ lampas insperatè non extinguatur, per quam festinabam communi illustrari lætitia simul & gaudio. Nescio, quid erat satagendum & efficiendum, & non feci: vel quos proponendos admonitionis & deprecationis sermones, & non proposui. Vos ergò videbitis, innocens sum à perditione vestra. Si verò ad magnum & horrendum illud iudicium futuræ diei nos remittitis, quasi pro vobis rationem daturos: noscite quia benè noui, quòd nullus vobis iustitiæ sermo siue hîc adest, siue illic aderit, nisi quantùm in hac controuersia inuentum fuerit. Verùm si vultis, & ante illud iudicium, conscientiæ vestræ interrogate iudicium: discetis nihil ampliùs, quàm quod ab imperio nostro dicitur: Deponite ergò contentionem fratres, & resumite amorem fraternitatis: fugite dissensionem, & vnitatem amplectimini: odium auertite, & dilectionē in sinum recipite: state cum probabilibus, & capiti compingimini: recipite per pœnitentiam diuinæq; communionis gratiam, & nihil ob secularia sitis soliciti. Sunt enim apud compatientissimum imperium nostrū susceptionum modi diuersi, per quos vos consolabimur, & incessanter, quę secundùm seculum vobis opportuna fuerint, faciemus. Rursusque multimodè decertabimus obsecrantes, rogantes, & omne ingenium mouentes ad spirituales patres vestros & patriarchas, vt dispensent quędam eorum, quę insunt animo vestro: tantùm nè temerè contra salutem vestram agatis. Non enim est tempus ad pœnitentiam & receptionem præsenti acceptius. Qui nanque hodiè ligare & soluere ecclesiæ negocia possunt, præstò sunt: dimittite importunè tempus explorare, & rerum immutationem expectare: quæ & si fiat aliquandò, nihil vobis conferet. Etenim etsi alia tempus immutauerit, hoc commouere non poterit. Nam si actio vnius viri vestri, nil rationabile habentis, cùm tota erronea esset, tantum ęstum operata est, vt huic vix ac difficilè dissoluere quiuerimus actionem: dic mihi, & iudicium quatuor Patriarchalium sedium quis dissoluere poterit? Ad quem enim fugietis, solutionem obligamenti petentes? ad Romanum præsulem? sed finetenùs vos condemnauit. Ad Antiochenum? sed consentaneus Romano & cōsonus factus est. Ad Hierosolymitanum vel Alexandrinum? sed & illi vestræ damnationi consentiunt. Ac si & thronum aliquandò Constantinopolitanum ille, qui cuncta violat, vobis commisceat, & per vosmetipsos conuenire volueritis, quis vos sequetur? vel quomodò aperire oculos & adspicere quempiam poteritis, impugnati ab omnibus sacerdotibus ac Patriarchalibus sedibus? Nè ergò fratres ipsi vos decipientes, tempus salutis vestræ perdatis, (neque enim tale inuenietis aliquandò) sed importunas contentiones & obstinationes deferentes, communi medelæ occurrite, & medicinæ remedium sumite, ac adhærete spirituali capiti nostro, & Ecclesiæ Dei communicatores estote: vt & crimine exuamini, & Deum propitium habeatis ac etiàm lætificetis, imperiumq; nostrum exultare ac spiritualiter festiuitatem celebrare faciatis, atque Rempub. vniuersam gaudio maximo & tripudio repleatis: necnō & in cōmuni omnes benedicamus pariter Domino glorię nostrę, ac principi pacis & authori, dispersa congreganti & benè coaptanti, intercessionibus sanctissimæ Dominæ nostrę Dei genitricis, Deum videntium Angelorum, & omnium sanctorum, Amen.

Insigne humilitatis exēplū in Basilio Imp.

IN VII. Actione Bahanis patritius & prępositus dixit ad Synodum, Photio præsente cum episcopis suis: Sanctus Imperator noster vult facere allocutionem ad istos, per me indignum seruum suum. Sanctissimi vicarij senioris Romæ dixerunt: Sicut iubet imperium eius. Bahanis dixit ad Photium & episcopos eius: Hortatoriè alloquitur vos Imperator. Homines, dicite, vndè estis? De cœlo estis? de abysso estis? an de terra, in qua nos degimus? Et ostendite mihi hac hora, quia siue hæresis mota est, siue schisma emerserit in qualibet parte, & senserit aliquis ex quatuor Patriarchis, immò verò quinque, qui condemnatione condemnant vos: quid vobis videtur ad hæc? estne qui adiuuet nos? Dicite, quis canon vos adiuuet, & vbi posuerit Dominus canones, in ecclesijs suis, an in alio aliquo loco, & vbi ecclesiæ sint hodiè, & vbi prædicetur Euangelium. Est ne alius locus, quàm quem tenent vicarij isti? Dicite. Episcopi Photij dixerunt: Deus custodiat Imperatorem nostrum. Verbum petiuimus impunitatis, vt

Oratio Bahanis. Patritij ad Photium, &c.

diceremus negocia nostra cum fiducia, & non accepimus: quantùm ergo habemus loqui? Bahanis dixit: Sanctus Imperator noster admonentis affectu ad vos dicit: Vtique Deus ideò audiuit deprecationem meam, & adduxit hos sanctos viros de finibus mūdi, nè quid secundùm faciem fiat, sed ex æquo ponatur iudicio. Iniustissimum dicitis, vt accipiatis verbum securitatis: & tunc quis à me tristatus vel læsus fuerit, volo vt dicatis. Ideò sunt hîc vicarij omnium sediū, vt quicquid habetis in iustificationem vestram, loquamini. Episcopi Photij dixerunt: Scimus imperium sanctum eius, quia neminem vult contristari. Quid volumus dicere? Si dixerimus iustitias nostras, non fient. Bahanis dixit: Per Imperatorem nostrum sanctū nihil prohibemini. iubet enim, vult & acquiescit vt loquamini. Sed videntes iudices conuicia vestra, nec audire vos volunt. Episcopi Photij dixerunt: Et nos iudices ipsos non recipimus. Bahanis dixit: Et reijcit regula Patriarchas, & irrationabiliter iudicant? Amphilochus Photij episcopus dixit: Irrationabilissimè. Bahanis dixit: Et ex transcensu regulæ & patriarcharum suorum iudicant? Episcopi Photij dixerunt: Extra Bahanis dixit: Ite ad patriarchatus, & certificamini. Basilius pijssimus Imperator & amicus Christi, dixit: Quotquot creditis per omnia, quòd à patriarchalibus venerint homines isti cum commendatitijs literis, & non habetis aliquam ambiguitatem, suscipite illos & quæ indicantur ab ipsis. Quotquot autem dubitatis ad hoc, & non habetis eos iustos, neq; secundùm verbū patriarcharum suorum agentes, ite ad eos, & discite ab illis, & adducite etiàm ad nos, immò verò quod plùs certum existit, & disponemus ità. Episcopi Photij dixerunt: Nos iudicium non vidimus, & quomodò habemus sequi, quod nos non vidimus? Bahanis iussus ab Imperatore, dixit: Sanctus Imperator dicit: Nè dicatis fratres, quòd velim vos mittere illuc, vt pereat quis vestrûm. Testis est Deus, quē mitero illuc, (in quo conspectu totius senatûs & sanctæ Synodi dico) iterùm reducam eum huc.

Iudices, dicit vicarios Papæ & Patriarcharum.

In Actis eiusdem Synodi etiàm illud habetur, cùm se episcopi Photij multis argumentis tueri & defendere vellent, dixisse Basilium Imperatorem: Allegati per vos, sanati posteà per Ecclesiam fuerunt: vos autem vsque ad præsens in peccato vestro estis, & in sepulcro nequitiæ vestræ iacetis mortui. undè omnes summi sacerdotes patriarchæ uos condemnant concorditer. A Deo uerò munitum imperium nostrum, placidum & benignum est, & uestri curam gerit, & consulit ut percipiatis misericordias, quas deliberauerit sancta & uniuersalis synodus. Nam omnes nouimus, quòd laici estis, & non adduximus uos latrare, & sinè ordine facere verba omnia enim vestra, mendacia sunt & seductio. Photij episcopi dixerunt: Hoc nec diabolus ausus est dicere. (*Indignè ferunt se laicos dici. Imperator autem propterea eos laicos dicit, vt quidā annotauit, quòd à Photio, cùm nō esset episcopus, ordinati fuere.*) Deindè quidam Eulampius episcopus Photianus cœpit velle loqui Imperatori: tum verò sedis Apostolicæ vicarij dixerunt, Eulampium ab Apostolica sede damnatum, & excommunicatum, & ideò verba cum eo Imperatorē facere non debere. Tunc dixit Basilius: Ego crebrò & multùm rogaui nè perirent, & ideò vocaui eos huc. Si nolunt concurrere ad ecclesiam, quicquid iudicauerint patriarchæ, etiamsi noluerint, confirmabunt. Nemo enim potest datam eis potestatem à Christo Deo & Saluatore nostro, reprobare.

Imperator de schismaticis sententiā Patriarcharū expectat, non ipse profert.

ORATIO BASILII IMPERATORIS,

Ad Synodum, cùm ea iam esset ad calcem perducta.

BAsilius pijssimus & Christo amabilis Imperator ad Synodum dixit: Multam quidem vexationem & laborem vestra diuinitùs collecta pertulit sanctitas, singulis vobis hincindè cōfluētibus ad felicissimam vrbē nostrā, causa ecclesiasticæ ordinationis & cōstitutionis: pro qua etiàm diuturnam in ea morā sustinuistis, & propter quā multi & senectutem cōtempsistis, & corporalem infirmitatem paruipēdistis, & fortes facti ea quæ requiei non congruunt, tolerâstis, & diuturnam separationē spiritualium filiorum vestrorū magnanimiter pertulistis. Sed eccè dolorum & laborum vestrorum videtis quàm sit finis suauis, & ecclesiæ Dei proficuus. Nam communis concursus, & in spiritu sancto magnæ huius & vniuersalis Synodi consensus, omne scandalum & offendiculum è medio remouit ecclesiæ, huiusque multi temporis procellas cōpescuit, & ad limpidam tranquillitatem traduxit. Gratias ergò agimus Domino, patres venerabiles, de omnibus bonis, quæ nobis à Deo concessa sunt, & admittimus zelum vestrum, qui secundùm Deum est: & optamus à munificentia magni Dei & rege vniuersitatis opulentiam vobis retribui mercedem, dolores vestros & labores recompensantem: pro quibus & tranquillitas nostra festinabit reficere ac animare vos, & omne desiderium vestrum implere. In omni autem audentia expressa fateri & hoc iustum putauimus,

mus, pro communi omnium nostrûm munimine, & sanctæ Dei ecclesiæ perseueranti tranquillitate, propter eos qui communi inuident felicitati, & vulnerantur quiddam sagitta serpentis super ecclesiastica ordinatione: cõgratulantur aũt huius commotioni & æstui, atque delicias existimant, si viderint eam in tempestate fluctuantem. Talibus ergò expressè hodie dicimus: quisquis habet aliquid aduersùs hanc sanctam & vniuersalem synodum dicendum, aut contra huius canones aut terminum, stet in medio, & quę sibi videntur edicat, siue episcopus sit, siue quisquam de ecclesiastico clero, siue laicus, aut ex ijs qui ciuilibus officijs mancipãtur, existat: quanquàm nõ sit datum istis secundùm canonem, dicendi quicquam penitùs de ecclesiasticis causis: (opus enim hoc, pontificum & sacerdotum est) sed ex abundanti, omne os iniquum obstruere volentes, licentiam præstamus omnibus, vt qui in mente habet quid ambiguum de ijs, quæ decreta sunt ab hac sancta Synodo, hoc in mediũ exhibeat, & suscipiat satisfactionis salubre remedium. Non modicum certamen certauimus, neque labori cuilibet cessimus, vt & ipsi nobiscum nôstis, ad congregandum eos, qui à Roma & ab Orientis patriarchalibus sedibus cõuenerunt: quos conducere multi quidem & ante nos conati sunt, sed nullo modo valuerunt. Nõ modicam vexationem & contritionẽ etiàm Deo amantissimi summi sacerdotes sustinuerunt, à longè concurrentes ad sanctæ huius Synodi tractatum. Qui ergò habet quid dicendum, dicat, dum hæc celebratur. Nam soluta sancta & vniuersali synodo, qui apparuerit ecclesiæ Dei cõtradicens, aut nõ cõmunicans ei, siue episc. sit, siue absolutè sacerdos, siue dignitate aliqua præditus, vel aliter conuersatus, veniam ab imperio nostro minimè consequetur: sed iustè condemnabitur, & à ciuitate nostra pelletur vt corruptor & pestilens, & membrum putridum & inutile, & commune corpus ecclesiæ violans. Vos autem amatores virtutum, Deo amicissimi summi sacerdotes, qui episcopali decoramini dono, singuli commonere proprium gregem & ad salutem ducere ne pigritemini, demonstrantes quantum malum sit, eos Ecclesia Dei manẽte in tranquillitate, ab illa dissilire, & contra eos qui præsunt animabus suis, insanire, & à diuinis mysterijs propter irrationabiles & viles occasiones sese coercere. Et quidem subiectum vobis gregem per vnumquenque diem Dominicum verbis doctrinæ confirmantes, ad diuinarum voluntatum dirigite perfectionem: eos verò, qui errore hæreseos cuiusquam detinentur, tanquàm pastores boni conuertite. Nouerit enim virtutibus plena perfectio vestra; quia si notum fuerit vobis, hæresis quæcunq; in prouincia cuiusquam vestrûm latitans, nõ per assiduam do-

Nota schismaticè & hæreticè.

ctrinam radicitùs euellatur, & omnes ad orthodoxam fidem manuducantur, canonicè huiusmodi episcopus à proprio patriarcha condemnabitur. Et sacris quidem doctrinis, atq; ab abominationibus alienis, taliter sacratissimus grex vester per pascua salutaria pascatur: ipsi autem in alterutrum pacifici estote, & ecclesiæ vinculum indisruptum conseruate, in quo laborâstis & concordâstis, quodque verbo & manu in presenti sancta & vniuersali Synodo confirmâstis, nè per contentionẽ & pertinaciam mutuam, disruptionem rursùs communis ecclesiæ corporis faciais, & non habeatis veniam in die iustissimæ retributionis: sed amicitia vestra & consensus sit ad ordinationem totius orbis districtissima norma: vndè vos contemplantur subditi, quemadmodùm prætores ad principalia, & ad vitam vestram & mores seu conuersationem moderari probantur. Sed & qui in clero deputati estis Ecclesiæ Dei, eandem conseruate constitutionem & alternam concordiam, in nullo declinantes vel præter quæ sancita sunt spiritu sancto ab hac magna & vniuersali synodo prædicantes. Nam & ipsi in omnibus conuenistis, & sole clariùs veritatem resplendere vidistis, in quam & consensistis, & concordantes apparuistis. De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui absolutè conuersamini, quid ampliùs dicam non habeo, quàm quòd nullo modo vobis licet de ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitùs resistere integritati ecclesiæ, & vniuersali synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere, patriarcharum, pontificũ & sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificãdi, qui soluendi & ligãdi potestatem habent, qui ecclesiasticas & cælestes adepti sunt claues: non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamento solui egemus. Quantæcunq; enim religionis & sapientiæ laicus existat, vel etiamsi vniuersa virtute interùs polleat, donèc laicus est, ouis vocari non desinet. Rursùs Episcopus quantacunque sit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donèc antistes est, & ueritatis uerbum rectè p̃dicauerit, pastoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergò nobis ratio est, in ordine ouium constitutis? Pastores uerborum subtilitatẽ discutiendi, & ea quæ super nos sunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergò cum timore & fide syncera hos audire, & facies eorum uereri, (cùm sint ministri Domini omnipotẽtis, & huius formam possideant) & nihil amplius, quàm ea quæ nostri ordinis sunt, requirere. Nunc autem, ut uidemus, adeò multos malitia in insaniam accendit, ut obliuiscentes proprij ordinis, & quòd pedes sint, minimè cogitantes, legem ponere uelint oculis, (non ut natura se habet) sicut ipsi cupiunt, & singuli

Memorabiles sententiæ Basilij Imp. de laicis.

Laicus semper ouis, non pastor.

guli ad accusandum quidē maiores, semper existunt promptissimi: ad corrigendum autē ea, in quibus accusantur & criminantur, pigerrimi. Et moneo & exhortor omnes qui tales sunt, vt maledictum & aeternum odiū auertentes, & iudicare iudices desinentes, attendant sibi, & secundùm diuinam voluntatem conuersari contendant. Nam nō quiescet supernum iudicium, sed contra diffidētes diuinus furor stillabit, & iustam vltionē opere cunctis ostēdet. Oramus autem super omnia sanctum Dominum, omnes melioratos, & secundùm beneplacentem ei voluntatem clarescentes, non solùm à diuina ira intentatos mansuros, sed & æterna bona consecuturos, orationibus & intercessionibus sanctissimæ Dominæ nostræ Dei genitricis, & omnium sanctorum, & precibus & obsecrationibus sanctæ hui⁹ & vniuersalis Synodi, Amen. Et post lectionem, Basilius amicus Christi & magnus Imperator, dixit: *Dicat* nunc quicunque voluerit ex sedentibus in hac sancta & vniuersali Synodo, in quo istorū hæsitet vel ambigat, quæ nunc lecta sunt. Sancta Synodus exclamauit: Omnibus placent quæ lecta sunt, omnes iisdem ipsis concordamus, omnes libenter subscribimus.

Item post lectum terminum Synodi (ità enim vocāt), Basilius Imperator ad Synodū dixit: Dicat nunc sancta & vniuersalis Synodus, si omnibus sanctissimis episcopis concordantibus atque consentientibus præsens terminus sit depromptus. oportet enim diuina quæque cum vniuersorum consensu & concordantia in ecclesiasticis prædicari & confirmari collegijs. Sancta Synodus dixit: Omnes ità sapimus, omnes ità prędicamus, omnes concinentes & consentientes promptè subscribimus. Hoc est veritatis iudiciū, hoc est iustitiæ decretum, &c.

Nota subscriptionē legati.

Posteà subscripserunt omnes. Primò legati Adriani Papæ, hac forma: Ego Donatus D E I gratia episcopus Ostiensis ecclesiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis & vniuersalis Papæ, omnia quæ superiùs leguntur, huic sanctæ & vniuersali Synodo præsidens, ad voluntatem eiusdem eximij præsulis promulgaui, & manu propria subscripsi. Eodem modo & alij duo Legati subscripserunt. Ignatius verò sic: Ignatius misericordia Dei episcopus Constantinopoleos nouæ Romæ, sanctam hāc & vniuersalem Synodum suscipiens, & omnibus quæ ab ea iudicata & scripta sunt, concordans & definiens, subscripsi manu propria. Eadem forma vsi sunt etiam Legati Patriarcharum Orientis. Post quos tandèm subscripserunt Imperatores his verbis: Basilius, Constantinus & Leo perpetui Augusti, in Christo Deo fideles principes Romanorum & Magni Imperatores, sanctam hanc & vniuersalem Synodum suscipientes, & omnibus quæ ab ipsa definita & scripta sunt, concordantes, subscribimus manu propria.

In qua subscriptione Imperatorum hoc obitèr aduertendum est, quòd aiunt quidem, suscipientes & concordantes, non autem definientes. id est episcoporum est, non principum. Hæc pauca huius octauæ Synodi fragmenta lector boni consulat, donèc liceat integra quandoq; frui.

Finis Octauæ vniuersalis Synodi.

ADRIANI PAPÆ TERTII GESTA,

Ex Platina de gestis pontificum breuibus collecta.

ADrianus tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, vt initio Pōtificatûs sui statim ad senatum populumq; retulerit, anno Domini 885. nè in creando Pontifice Imperatoris authoritas expectaretur, vtq́ue libera essent & cleri & populi suffragia. Quod quidem institutum à Nicolao primo tentatum potiùs quàm inchoatum diximus. Illectum credo hac opportunitate Adrianum, quòd Carolus Imperator ab Italia cum exercitu discedens, in Normannos rebellantes mouerat. Fuerat ei in animo, gētem inquietam omninò delere. At verò cùm id difficile videretur, nec fieri sinè magna suorum cladē posset, partem illam Galliæ ad incolendum his concessit, quæ vltra Sequanam flumen est, quæque hodie à gente ipsa Normandia vocatur. Pendere autem quotannis vectigal regibus Franciæ sunt iussi, nè vi, sed benignitate Imperatoris Caroli, loca illa obtinuisse viderentur. Inter eà verò Guilelmus cognomento Pius, Aquitaniæ dux & Aluerniæ comes, cùm stirpe virili careret, Cluniacense monasterium in fundo paterno Burgundiæ pago Masticēsi, magnificentissimis operibus inchoauit, eidemque loco Bernonem abbatem præfecit, designatis prouentibus vndè monachi viuerent. Ante tempus verò Gulielmus moriens, monasterium imperfectum reliquit, Elbo comite Pictauiensi hærede instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. Adrianus autem Pontifex, de quo clerus populusque Romanus magnam spem conceperat ob eius virtutem & magnitudinem animi, anno primo & mense secundo pontificatûs sui moritur, sepeliturque in basilica sancti Petri, collachrymantibus omnibus & ingemiscentibus, tantum parentem, iniquo tempore tam repentè sibi ablatum esse.

Ann. 888. alij 884.

COLONIENSIS SYNODVS,

Habita sub Carolo III. Imperatore, Cognomento Crasso Tempore Stephani VI. dicti V.

A.D. 887.

ANNO incarnationis Domini nostri Iesu Christi, octingentesimo octogesimo septimo in Ecclesia B. Petri Apostolorum Principis, Indictione tertia, Calend. Aprilis, cōuenerunt in vrbe Agrippineñ. vnà cum consensu gloriosissimi Imperatoris Caroli, & Moguntinæ sedis Luidberti Archiepiscopi, Vuillibertus humilis eiusdem præfatæ vrbis Archiepiscopus, Frāco Tungreñ. sedis Episcopus, Odilbaldus Traiecteñ. sedis Episcopus, Vuulfelinus Migarnafurdeñ. ecclesiæ episcopus, Druogo Mimidoneñ. ecclesiæ episcopus, cum consensu venerabilis Rimberti episcopi, præsentibus etiàm bonæ deuotionis abbatibus Nenolongo Indensis monasterij abbate, Andulfo Vuerdineñ. monasterij abbate, Folchario Aquisgrani palatij abbate, cum præfatarum sedium presbyteris & diaconibus, & laicis quibusdam religiosis celebrata synodo, ea quæ subiecta sunt, diuini amoris instinctu de negocijs Ecclesiasticis promulgauerunt.

Mimigarnafurdeñ. est Monasterieñ.

Caput Primum.

Quòd clerus Mimidoneñ. ecclesiæ presbyterum nomine Druogonem vocatum, episcopum vnanimi consensu ad episcopalem promoueri ordinem petiêrunt, quorum petitioni effectum præbentes, ad pastorale eum promouimus officium.

Caput 2.

Quòd Franco venerabilis Tungreñ. sedis episcopus, cura pastorali permotus, & diuini amoris zelo succensus, suggessit sanctam Dei Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, à schismaticis & raptoribus, qui neq; Deum præ oculis habent, neque vllius verentur occursum, neq; diuina humanáve legè à malo coercentur, sed ad omne malum præcipites feruntur, grauiter vexari. Cuius suggestioni valdè condolentes, illiusque zelo secundùm canonicæ institutionis decreta compatientes, decreuimus, eos qui tam pertinaci stimulo irretiti sunt, vt ea mala sanctę matri Ecclesiæ inferrent, aut statuto tempore pia consideratione illorum saluti consulentes, videlicet in festiuitate sancti Ioannis Baptistæ, octauo Calendas Iulij in Foro Iulij, quandò iterùm Deo annuente synodus celebranda erit, pœnitentiæ & emendationi secundùm priscorum statuta patrum se summittant; aut si instigante diabolo, cuius instinctu ad tam nefandum peruenerunt flagitium, hoc contempserint, perpetuo & irreuocabili eos anathemate feriendos esse denunciamus. Eos verò, qui crebra admonitione & diuturna conuenti sunt, vt resipiscerent, & ad pœnitentiæ remedia confugerent, more canum ad vomitum rapacitatis absque DEI respectu reuersi sunt, statuimus, sinè dilatione gladio anathematis esse puniendos.

Caput 3.

Hæc ità statuimus, quoniam necessè est, non transgredi terminos patrum, sed magis assensum præbere diffinitioni eorum. In decretis nanque Anacleti Papæ capite secundo legimus, quòd omnis oppressus liberum sacerdotum (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Ex Concilio Toletano quarto, capite trigesimoprimo, Episcopi in protegendis populis ac defendendis impositam sibi à Deo curam non ambigant. Ideoque dum conspiciunt iudices ac potentes pauperum oppressores existere, sacerdotali eos cōmonitione redarguant. Item ex Concilio Toletano 1. Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperiorem, aut religiosum expoliauerit, & mandauerit eum ad se venire episcopus vt audiatur, & contempserit, mox inuicèm scripta percurrant per omnes prouinciæ episcopos, & quoscunque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur ipse, donèc audiat, & reddat aliena. Talium enim scelerum patratoribus, sicut in capitularibus gloriosissimorum Imperatorum Caroli & Ludouici continetur, nisì post puram & publicam pœnitentiam, & per ecclesiæ satisfactionem, & per impositionem manûs episcoporum, nec viuis, nec mortuis communicare debemus.

In prima decr. Et 2. q. 6. Omnis oppressus.

Tol. 4. ca. 31.

Tol. 1. c. 11.

Caput 4.

Vt nullus laicus, quanuìs religiosus, præsumat aliquid de rebus Deo dicatis vel ecclesiæ facultatibus, id est, nec dandi basilicas, nec auferendi sinè consensu episcopi habeat potestatem, neq; ex dote ecclesiæ, id est, ex vno manso, & quatuor mancipijs census exigatur, sed iuxta Concilium Aurelianense primum, cap. 19. Omnes basilicę, quę per

Aurelia. 1. cap. 19.

per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidiæ construuntur, placuit (secundùm priorũ canonum regulam, vt in eius ordinatione & potestate persistant, in cuius territorio positæ sunt. Si quis verò contra hæc venire præsumpserit, anathemate feriatur.

Caput 5.

Omnibus constat manifestum fore, nos nil temeritatis, neq; nouitatis in hac synodo, vbi in Iesu nomine, qui est salus omnium, congregati sumus, statuisse, sed causa vestræ salutis diuino admoniti instinctu feruentes, immò pastorali cura permoniti, vobismetipsis consulentes secundùm diuinæ institutionis normam, & iuxta nobis à DEO datam sapientiam, piè & iustè viuere vnumquenq; admonemus, quatenùs Deo reddentes quæ Dei sunt, & vos nobis (prout oportet) auxi-
1.Cor. 9.b lium ferentes, nosq; vobis secundùm Apostolum spiritualia seminantes, ad vitam pariter perueniamus æternam.

Caput 6.

De incestis autem coniunctionibus, vndè multimodis fines regionis nostræ circũquaque, instigante diabolo, polluuntur, secun-
Agatheñ. Cõci.c.61. dùm Agatheñ. Conciliũ, cap. 61. nihil prorsùs veniæ reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint. Ex Concilio Ilerdeñ.
Ilerdeñ. Cõcil.c.4. cap. 4. De his, qui se incesti pollutione commaculant, placuit, quousq; in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseuerẽt, vsque ad Missam tantùm catechumenorum in ecclesia admittantur, cum quibus etiàm nec cibum sumere vlli Christianorum, sicut
1.Cor.5.d Apostolus iussit, oportet. Quòd si conuenti fuerint, & ad pœnitentiæ remedia conuolauerint, seque sacramento constrinxerint, vlteriùs tam nefanda & prorsùs abominanda pollutione non esse polluendos, iterumque ad recidiua malitiæ, & vitæ pristinæ sordes relapsi fuerint, ab episcopo ciuitatis cõpræhensi, sicut in Concilio Toletano, cap. 7. reperitur, in cuius territorio sunt, rursùm legibus pœnitentiæ in monasterijs subdantur inuiti. Quod si facere per aliquem potestatis vigorem difficile fuerit, tunc sicuti priscorum canonum statuerunt decreta, quousque iterùm resipuerint, excommunicati, & anathemate condemnati habeantur: sed & hi, qui post excommunicationem vel interdi-
ctum, cum eis communicauerint. De virginibus autem sacratis in Concilio Elibertano, cap. 13. scriptum est: Si mœchauerint Virgines, quę se Deo dedicauerunt, si pactum perdiderint virginitatis, atque eidem seruierint libidini, non intelligentes quid amiserint, placuit, nec in fine dandam eis esse communionem. Quòd si semèl persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ, toto tempore vitæ suæ eiusmodi fœminæ egerint pœnitentiam, vt abstineant se à coitu, placuit, eas in finem communionem accipere debere. Ex Concilio Chalcedoneñ. cap. 16. Virginem, quæ se Domino Deo consecrauit, non licere nuptialia iura contrahere. Quòd si hoc inuenta fuerit perpetrans, excommunicetur. Confitenti autem decreuimus, vt habeat authoritatem eiusdem loci Episcopus, misericordiam humanitatemque largiri.

27.q.1. Virgines quę se. Et in Mogũtia. Cõcil. tpe Caroli, cap. 27. In Mogũtia. Conc. tẽpore Carol. ca. 27.

MOGVNTIACENSE
CONCILIVM
Tempore Arnulphi Imp. & Steph. VI. dicti V. Papæ.

Prælocutio Synodi Moguntiacensis.

FRatres, nôsse & animaduertere sanctitatis vestræ prudentiã oportet, quia omnipotẽtis Dei nutu omnia prouidentis, & secundùm interni cõsilij sui iudiciũ cũcta dispensantis, hîc cõgregati sumus. Cuius cõuentûs causam perpendere, & diligenti solicitudine considerare debemus. Omnipotens nanq; Deus occulto dispensationis suæ examine rectores pariterq; pastores Ecclesię suę præfecit, quam sibi suo sanguine acquisiuit, mundans eã lauacro aquæ in verbo, q̃ quot malis oppressa, quot ventis tribulationũ illisa, plùs iam in nostris tribulationibus videmus, q̃ in codicibus legimus. Tamen quia cũ illius, nostriq; insupèr officij cura conuénimus, tractare & considerare nos condecet, qua ex causa, cuiùsve peccato talia nobis acciderũt, qualia hactenùs passi sumus, & quotidiè sinè cessatione patimur. Cuius considerationis vim recolentes, nos peccâsse, nosq; reos esse, secundùm prophetæ exemplũ pro-
fiteamur. Non enim tanta vis tribulationũ, Dan. 4.c
neq; tot tempestatum impetus Ecclesiã Dei impeterent, si iuxta alterius prophetæ dictũ,
ascenderemus ex aduerso, & opponeremus Ezec. 13.a
nos murum pro domo Israel, vt staremus in prælio in die Domini. Ideoq; charissimi & reuerentissimi fratres, ascendat vnusquisq; nostrûm tribunal cordis sui, & quid his agẽdum, qualitérve consulendum sit, diuina insti-

instigante gratia, communi cõsensu, & concordi charitatis affectu decernamus, & secundùm diuinæ institutionis normam perscrutemur. Mirum quippe non est, (quia omnes in communi peccauimus) talia nobis contigisse. Sed quia nos, qui cæteris ferre ducatum debuimus, nostri officij curam postponentes, ad exteriora dilapsi sumus, specialiter nos hæc causa petit, reosque fore notat, quorũ inertia nobis per abrupta gradiẽtibus, omnis grex, diuinitùs nobis commissus, præcipitio patuit. Qua de re humiliter ac deuotè præueniamus faciem eius in
2.Cor.7.a confessione, mundãtes nos secundùm Apostolicum dictum, ab omni inquinamento carnis & spiritûs. Patet nanq;, quia iuxta veridicæ rationis assertionem, cæcus cæco du-
Matt.15.b catũ præstans, ambo in foueam cadũt. Quo enim animo, quàve fronte, diuinã pietatem pro peccatis populi nobis cõmissi exorare poterimus, quos funibus peccatorũ constat fore irretitos? Eccè labentibus tot annorum curriculis, nũquàm nec generali, nec etiàm prouinciali synodo coadunati sumus, vt aliquid dignũ necessariúmve Ecclesiæ, cui annuente Deo præsumus, mutuis collationum sermonibus conferremus. Sed quia nunc auxiliante Domino, & imperante serenissimo seniore nostro Arnulpho rege conuenimus, diuinã suppliciter imploremus misericordiã, quatenùs ea præueniente & subsequente, conuentũ & actionem istius synodi sibi acceptabilem facere dignetur, & Christiano proficientẽ populo ad salutẽ & vitam perpetuam, nobisq; ad ęternæ remunerationis felicitatem & gloriam. His verò breuiter prælibatis, ponamus ante oculos adhuc peccatorum nostrorum vulnera, & congrua eis
Hier.9.a quæramus medicamina. Lugeamus ergò secundùm Prophetã, & quæramus capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lachrymarum, vt plãgamus interfectos filię populi nostri. Quis enim siccis oculorũ luminibus valeat enumerare mala gentis nostræ & san-
Dicit de Normannorũ populationibus. ctorũ? Videte & cõsiderate, quã præclara & nobilia seruorum Dei ædificia destructa & incensa sint, & funditùs ad nihilum redacta. Altaria defossa, & penitùs conculcata, ornamenta ecclesiarum Dei valdè preciosa & mirifica, direpta & igni exusta. Episcopi & sacerdotes, & cæteri ordinis Ecclesiæ viri, gladio trũcati, & diuersis pœnarum generibus morti addicti. Omnis ætas vtriusque sexûs, gladio & igne, diuerso mortiũ genere consumpti. Quid ergò ampliùs his dici possit? Omnia desiderabilia & preciosa nobis ablata sunt, veluti olìm sub comminatione &
Ezec.24.c euersione Iudaici templi illis dictum est: Eccè ego tollam à vobis desiderabile oculorũ vestrorum, super quo pauet anima vestra. Multi ergò nostrûm, quibus hoc malũ contigit, nobilium ædificio templorum, gregiq; sibi commisso metuebãt, quæ omnia, vt oculis intuentium patent, ablata sunt, & penitùs subuersa. Cuius subuersionis periculum incolæ monasteriorũ vtriusque sexûs metuentes, huc illucque vagantur incerti, penitusq; omni solatio destituti, quid agẽdum, quòve declinandum, errabundi cum periculo suæ professionis, & sinè pastore, ignorãt. Sed his intereà maris amaricati, & penè vsque ad mortem afflicti, aliud è vicino malum nos coangustat & opprimit. Quod quanto vicinius, tanto grauius, nobisque, qui pastores dicimur, periculosius. Eccè enim è latere turba raptorum & schismaticorum sæuit, qui pauperes & humiles Christi opprimunt & interimunt, neque Dei respectum habentes, nec vllam hominis personam verentes. Ab his nanque, si deesset paganorum sæuitia, redigeretur in solitudinẽ terra: quia nec sexui, nec ætati, neque paupertati parcere sciunt, sed omnes, quos possunt, absque Dei respectu & misericordia despoliant, & crudeliter, suî immemores, aut igni, aut gladio, aut quocunque mortis genere interimunt, hocque nihili putant & paruipendunt. Nec etiàm pœnitentiæ colla submittere volũt. Quibus omnibus circunsepti malis, illius Apostoli non immemores sumus sententiæ, qua ait:
Foris pugnæ, intùs timores. Vndè quia DEI 2.Cor.7.a
prouidentia hoc spatium nobis concessum est, quo mutuis frueremur adspectibus, & alternis releuaremur collationibus, quid de his & cæteris rebus emendatione dignis agendum sit, decernere studeamus.

CAPITVLA IN MOGVNTIACENSI
Concilio facta, Arnulphi regis Anno I.

Anno incarnationis Dñi nostri Iesu Christi octingentesimo octogesimooctauo, anno etiã primo regni Domini Arnulphi gloriosissimi regis, hęc capitula apud Moguntiam ciuitatem à Luitberto eiusdem ciuitatis Archiepiscopo, necnon & à Vuilliberto sacræ sedis Coloniensis, seu etiàm Ratbodo Treuirensis ecclesiæ venerabilibus Archiepiscopis cum suis Suffraganeis, cæteraque non modica multitudine, abbatum scilicet & aliorum sacerdotum, tenenda, obseruanda, ac firmiter habẽda, constituta sunt. A.D.888.

CAP. I.

Statuimus, vt oratio ab omnibus nobis tam pro glorioso rege Arnulpho, seu etiã & pro gloriosa coniuge sua, necnon & pro statu totius Christianitatis, prout nos debitores esse cognoscimus, in ecclesijs nostris assiduè celebretur.

CAP. 2.

Vt annuncietur glorioso regi nostro Domino Arnulpho, qd sit rex, quidve vocari

vocari debeat. Rex à rectè regendo vocatur.
Isidori sunt hæc. Si enim piè & iustè & misericorditer regit, meritò rex appellatur: si his caruerit, non rex, sed tyrannus est. Antiqui autem, omnes reges tyrannos vocabant. Sed posteà piè & iustè & misericorditer regentes, regis nomē adepti: impiè verò, iniustè, crudeliterque principantibus, non regis, sed tyrannicum, aptatum est nomen. Quia rex à regendo dicitur, primò ei studendum est, vt semetipsum, suamque domum, Christi adiuuante gratia, ab operibus nequam emaculet, bonisque operibus exuberare faciat, vt ab ea cæteri bonum exemplum semper capiant. Ipse etiàm salutiferis Christi præceptis fideliter atque obedienter obsecundet, & rectè agendo, eos quibus temporaliter imperat, in pace & concordia atque charitate, cæterorumque bonorum operum exhibitione, quantū sibi diuinitùs datur, consistere faciat; & dictis atque exemplis ad opus pietatis & iustitiæ & misericordiæ solerter excitet, attēdens, q̃ pro his Deo rationem redditurus sit, quatenùs ità agendo, sanctorum regum; qui Deo syncerè seruiendo placuerunt, post hanc peregrinationem consors efficiatur.

Deut. 17. c De rege autē, qualis esse debeat, ità in Deuteron. legitur: Cùm ingressus fueris terram, quàm Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaueris que in illa, & dixeris, Constituam super me regē, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.
Ibidèm d Et post pauca: Non habebit vxores plurimas, quæ illiciant animum eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquàm sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribûs, & habebit secum: legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec extollatur in superbiā super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filij eius super Israel. Attende, quòd timor Dei, & custodia præceptorum eius, & humilitas, quę non patitur eum extolli super fratres suos, & iustitiæ rectitudo non solùm regem, sed & filios eius longo faciat regnare tempore. Vt ergò princeps extollentiam cauere debeat, Ecclesiasticus
Ecc. 32. a admonens ait: Principem te constituerunt? noli extolli, sed esto i illis, quasi vnus ex illis.
Pro. 29. b In Prouer. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.
Pro. 20. d Item, Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.
Isidorus. Isidorus: Qui rectè vtitur potestate regni, ità præstare se omnibus debet, vt quanto magìs honoris celsitudine claret, tāto semetipsum mente humiliet, proponens sibi exemplum humilitatis Dauid, qui de suis meritis non tumuit, sed humiliter sese deijciens, dixit: Vilis incedam, & vilis apparebo ante Deū, 2. Reg. 6. d
qui elegit me. Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ: Clementissimus quoq; Imperator non ideò est vas mi- Fulgētius
sericordiæ præparatum in gloria, quia apicem terreni principatûs accepit: sed si Imperiali culmine recta fide viuat, & vera cordis humilitate prędìtus, culmen regię dignitatis sanctæ religioni subijciat: si magìs in timore Deo seruire, quàm in tumore dominari populo delectetur: si in eo lenitas iracūdiam mitiget, ornet benignitas potestatem: si se magìs diligendum, quàm metuendum cunctis exhibeat: si subiectis salubriter consulat: si iustitiam sic teneat, vt misericordiā non derelinquat: si præ omnibus ità se sanctæ matris Ecclesiæ meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati per vniuersum mundum, prodesse suum faciat principatū. Magìs enim Christianum regitur ac propagatur Imperium, dum Ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quàm cùm in parte quacūque terrarum pro temporali securitate pugnatur.

CAP. 3.

Quid sit propriè ministerium regis.

Regale ministerium specialiter est, populum Dei gubernare, & regere cum æquitate & iustitia, & vt pacem & concordiam habeant, studere. Ipse enim primò debet defensor esse ecclesiarum & seruorum Dei, viduarum, orphanorum, cęterorumque pauperum, necnon & omnium indigentiū. Ipsius enim terror & studiū huiuscemodi, inquantùm possibile est, esse debet primò, vt nulla iniustitia fiat: Deindè, si euenerit, vt nullo modo eam subsistere permittat, nec spem delitescendi siue audaciam malè agendi cuiquam relinquat. Sed sciant omnes, quoniam si ad ipsius notitiam peruenerit quippiam mali, quod admiserint, nequaquā incorrectū aut inultum remanebit, sed iuxta facti qualitatem, erit & modus iustæ correptionis. Quapropter in throno regiminis positus est ad iudicia recta peragēda, vt ipse per se prouideat & perquirat, nè in iudicio aliquis à veritate & æquitate declinet. Scire etiàm debet, quòd causa, quam iuxta ministerium sibi commissum administrat, non hominum, sed Dei causa existit, cui pro ministerio, quod suscepit, in die tremendi examinis rationem redditurus est: Et ideò oportet, vt ipse, qui iudex est iudicum, causas pauperum ad se ingredi faciat, & diligēter inquirat, nè fortè illi, qui ab eo constituti sunt, & vices eius agere debent in populo, iniustè aut negligenter pauperes oppressiones pati permittant. Plura igitur sunt ex authoritate sanctarum scripturarum de ministerio regis quæ scribere potuimus: sed nè onerosa glorioso principi nostro hæc admonitio

monitio nostra existat, hæc per pauca scripta sufficiant.

C A P. 4.

In synodo Toletana, vt ecclesiæ cum rebus ad ordinationem Episcopi pertineant, præcipitur.

Tolet.Cõ 3.c.19. Et in dec. in q.1.Sic q. dam. MVlti contra canonum constituta, sic ecclesias, quas ædificauerint, postulant consecrari, vt dotem, quam eidem ecclesiæ contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum & in præteritum displicet, & in futurum prohibetur. Sed & omnia, secundum cõstitutionem antiquam, ad episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

C A P. 5.

Ne presbyteri sine consensu episcoporum per ecclesias constituantur, vel ab eis reijciantur.

Turonen. Cõcil. tpe Carol. c. 15. QVicunque presbyter per precium ecclesiam fuerit adeptus, omnimodis deponatur, quoniam contra Ecclesiasticæ regulæ disciplinam agere dinoscitur, qui alium presbyterum legitime ad ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vindicauerit. Quod vitium latè diffusum, summo studio emendandum est. Itemque interdicendum videtur clericis siue laicis, ne quis cuilibet presbytero præsumat dare ecclesiam sine licentia & consensu episcopi sui.

C A P. 6.

Vt nullus ecclesiasticas res inuadere præsumat.

Aurel.Cõ. 5.cap. 14. vel 16. NE cui liceat, res vel facultates ecclesijs, aut monasterijs, vel xenodochijs pro quacunque eleemosyna cum iustitia delegatas retentare, alienare atq; subtrahere. Quod quisquis fecerit, tanquam necator pauperũ, antiquorum canonum sententijs constrictus, ab ecclesiæ liminibus excludatur, donec ab ipso, quæ sunt ablata vel retenta, reddantur. Ex eodem Concilio, capite eodem.

Aurel.Cõ. 5.c.eo.15. Siquis quolibet tempore, cuiuslibet potestatis aut ordinis persona, contra institutionem Sancti Concilij venire tentauerit, aut aliquid de consuetudine, vel facultate xenodochiorum vel ecclesiarum abstulerit, (quod Deus auertat) vt necator pauperum, irreuocabili anathemate feriatur.

C A P. 7.

De varia vexatione sacerdotum.

RElatum est sanctæ synodo, quod à malis Christianis plurimæ vexationes sacerdotibus Christi, seu cæteris clericis inferioris gradus sæpissime inferantur. Vnde visum est Sancto Concilio, ne in antea talia existant, iaculo spirituali nos percutere, vt si quis clerico aliquam iniuriam, seu calumniam ingesserit, à liminibus sanctæ Ecclesiæ arceatur, vsque ad condignam satisfactionem.

C A P. 8.

AD aures sanctæ synodi Arno venerabilis Vuirziburgen. Ecclesiæ se reclamauit, quod quidam scelesti quendam honorabilem presbyterum suum comprehendissent, eique nares abscidissent, & capillos capitis incidissent, necnon & sæuis verberibus cruciatum, semimortuum reliquerant. Vnde tanto scelere inaudito peracto, sancta synodus visceribus misericordiæ erga eundem commota, statuit communi consensu, vt ijdem temerarij, Deique contemptores, qui tale scelus ausi sunt perpetrare, anathematis vinculo constringantur, quousque à proprio episcopo post dignam pœnitentiam absoluti, sanctæ matri ecclesiæ sociari mereantur, nullusq; cum eis in aliquo communicet, nisi in hoc, vt eos ad dignam satisfactionem peragere hortetur. Siquis autem post hanc sententiam à nobis prolatam, sciens cum eis communicauerit, vno eodemque mucrone cum ipsis sciat se à nobis esse percussum.

C A P. 9.

Vbi Missarum solennia peragi liceat.

MIssarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Concedimus etiam, vt sicubi (quod nostris exigentibus culpis per plurimum est factum à Normannis, seu alio qualicunque modo) ecclesiæ fuerint incensæ, in Capellis Missas interim liceat celebrare, donec ipsæ ecclesiæ restaurari queant. In itinere verò positis, si ecclesia defuerit, sub diuo, seu in tentorijs, si tabula altaris consecrata, cæteraque ministeria sacra ad id officium pertinentia adsunt, Missarum solennia celebrari permittimus. Triburien. Cõc.c. Et in dec. de cõse. dist. 1.Missarũ solennia.

C A P. 10.

De mulieribus, quod in domo clericorum simul cum clericis non debeant habitare.

VT clericis interdicatur, mulieres in domo sua habere, omnimodis decernimus. Quamuis etiam sacri canones, quasdam personas fœminarum simul cum clericis in vna domo habitare permittant: tamen (quod multum dolendum est) sæpe audiuimus, per illam concessionem plurima scelera esse commissa, ita vt quidam sacerdotum cum proprijs sororibus cõcumbentes, filios ex eis generassent. Et idcirco constituit hæc sancta synodus, vt nullus presbyter vllam fœminam secum in domo propria permittat, quatenus occasio malæ suspicionis vel facti iniqui penitus auferatur.

C A P. 11.

Ne inuadantur prædia.

ATtendendum est omnibus, & fidelibus ter custodiendum, & illius vsurpationis contumelia depellenda, ne prædia vsibus secretorum cœlestium dicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetua damnetur Vrbani Papæ i epis. Et in decretis. 17. q. 4. Attẽdendum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

netur infamia, & infernali carceri tradatur, aut exilij perpetua deportatione feriatur: quoniam iuxta Apostolum, oportet huiusmodi hominem tradere satanæ, vt spiritus saluus fiat in die Domini.

1.Cor.5.b

CAP. 12.

Quot testibus clerici conuinci debeant.

Ro. C&ci. sub Syluestro Papa. In decre. 2.q.7.Nullus laicus.

PResbyter non aduersùs episcopum, non diaconus aduersùs presbyterũ, non subdiaconus aduersùs diaconum, non acolytus aduersùs subdiaconum, non exorcista aduersùs acolytum, non lector aduersùs exorcistam, non ostiarios aduersùs lectorem, det accusationem aliquam. Et non condemnabitur præsul, nisi in 72. neque præsul summus à quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est: Non est discipulus supra magistrũ. Presbyter autem in cardine constitutus, nõ nisi in 42. testibus damnabitur: diaconus cardinarius constitutus vrbis Romæ, non nisi in vigintisex cõdemnabitur: Subdiaconus, acolytus, exorcista, lector, ostiarius, nisi sicut scriptum est, in 7. testibus non condemnabitur. Testes autem sinè aliquo sint infamia, vxores & filios habentes.

2.q.5.Præsul

Lucæ 6.f

CAP. 13.

De decimis ab antiquis ecclesijs non subtrahendis, & vt antiquæ ecclesiæ honorem suum habeant.

ECclesiæ antiquitùs constitutæ, nec decimis, nec alijs possessionibus priuentur, ità vt nouis oratorijs tribuantur.

CAP. 14.

Quòd nullus episcopus alterius parochianum præsumat retinere aut ordinare.

NVllus episcopus alterius parochianũ præsumat retinere aut ordinare absq; eius voluntate, vel iudicare. quia sicut eius irrita erit ordinatio, ità & iudicatio: quoniam cẽsemus alterius nullum iudicis, nisi sui, sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenùs potest.

CAP. 15.

Item de eodem.

SI quis episcopus iudicauerit, vel ordinauerit alterius parochianum sinè consensu & voluntate sui episcopi, oportet non sinè increpatione in communi Concilio admitti, ità vt Ecclesiasticum vltrà non soluat canonem.

CAP. 16.

De his qui sacerdotem spontè occiderint.

QVi sacerdotem morti voluntariè tradiderit, carnem non comedat, nec vinum bibere præsumat omnibus diebus vitæ suæ. Ieiunet autem vsque ad vesperam, exceptis diebus festis, atque Dominicis. Arma non sumat, & vbicunquè ire maluerit, nullo vehiculo deducatur, sed proprijs pedibus proficiscatur. Ecclesiam per quinquennij tempus non ingrediatur, sed cùm sacrarum orationum officia, aut Missarum solennia celebrantur, ante fores basilicę perseueret, orans ac deprecans Dominum, vt tanto crimine abluatur. Post expletum verò quinquennij tempus ingrediatur ecclesiam, non tamen communicet, sed inter audientes tantummodò stet, vel dum facultas conceditur, sedeat. Dum autem duodecimi anni cursus fuerit finitus, communicandi ei tribuatur medela. Maneat tamen in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, vt ad perfectionis purificatus mereatur venire culmen.

CAP. 17.

De decimis dandis.

ADmonemus atque præcipimus, vt decima omninò Deo dari non negligatur, quam Dominus ipse dari sibi constituit. Timendum est enim, vt quisquis Deo debitum suum abstrahit, Deus propter peccatum suũ auferat ei necessaria sua. Qui verò decimas post crebras admonitiones & prædicationes sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur.

CAP. 18.

De quodam Altmanno, qui sibi commatrem spiritualem in coniugium habet sociatam.

PErlatum est ad nos, quòd quidam Altmannus nomine, sibi commatrem spiritualem, ex parochia Arnonis episcopi scelesto coniugio associasset. Sed posteà per sacramenta ab ea separatus, modò iterùm eam sibi impia copulatione habet sociatam. Quem, quia tale scelus perpetratum habere audiuimus, secundùm constitutionem sancti Gregorij Papæ, gladio spirituali percutimus, eumque anathematis vinculo innodamus.

CAP. 19.

De presbyteris, qui crimine fornicationis, siue aliquo capitali flagitio accusantur, & non habent collegas, cum quibus se excusare possint, aut si fortè lapsi fuerint, quomodò satisfaciant.

IN quorum iudicio, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinandum est, sed regia via gradiendum. In Concilio Neocæsareẽ. cap. 1. scriptum est: Presbyter, si vxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpetrauerit, amplùs pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. Item in Concilio Carthaginensi, capitulo vicesimoquinto scriptum est: Aurelius episcopus dixit: Præterea cùm de quorundam clericorum, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referatur, placuit, quod & in diuersis concilijs firmatum est, vt subdiaconi, qui sacra mysteria contrectant, & diaconi & presbyteri, sed & episcopi secundùm priorum statuta, etiàm ab vxoribus se abstineant, vt tanquàm non habentes esse videantur. Quòd nisi fecerint, ab Ecclesiastico remoueantur officio. Cæteros autem clericos ad hoc non cogi, nisi maturiori ætate.

Neocæsareẽsis Cõ. c. 1. Et in dec. dist. 28. Presbyter.

Vide Carth. 2. c. 2. & Carth. 5. cap. 3.

CAP.

CAP. 20.

De precarijs iniustè & irrationabiliter factis, easq; cum vi & sinè nostræ voluntatis consensu habere volunt, sicut in Rhemensi Concilio statutum est. Cap. 37.

Rhemeñ. Côcil. tpe Carol. ca. 37. SI quilibet hominum res ecclesiæ p mendacia vel mala ingenia in precariam sibi acquirere voluerit, & post factas precarias, eadem mendacia ad aures eiusdem ecclesiæ rectoris delata fuerint, ipsa ecclesia res suas, quæ & ei mendaciter abstractę fuerunt, pleniter absque vllius contradictione omnimodis recipiat. Ille verò, qui res suas per eadem mendacia propter cupiditatem ipsius precariæ, eidem Ecclesiæ tradidit simili modo in suam recipiat dominationem.

CAP. 21.

De his qui in ecclesijs seu atrijs ecclesiæ rixas mouerint, & mutuò inter se confligunt. Ex Côcilio Moguntiacensi tempore Caroli. Cap. 40.

Turoneñ. tempore Carol. ca. 39. PRæcipimus, vt in ecclesijs siue atrijs ecclesiarum vel domibus, placita secularia minimè fiant, quanto minùs rixæ & côtêtiones? Item capitulo trigesimonono: De honore ecclesiarum, & his qui ad Ecclesias confugiunt, & quòd Ecclesia cum magna reuerentia adeunda sit, sicut in capitulari Dominico continetur, & in Moguntiacensi, Arela. Cô. tempore Carol. ca. 21. & Turonensi ac Arelatensi tempore gloriosi Imperatoris Caroli conuentibus decretum est.

CAP. 22.

De his qui decimas suas dare nolunt, & iniustè subtrahūt, ità vt qui quinque aut eo ampliùs aratra habuerint, iuxta æstimationem vnius aratri persoluant: & qui hæreditatem ecclesiæ nostræ sibi vindicant, & de seruis, qui decimas, dominis consentientibus, dare nolunt.

COncilio Arelatensi, cap. 9. scriptum est, vt vnusquisque de proprijs laboribus suis decimas & primitias Deo offerat, sicut scriptum est: Decimas & primitias tuas non tardabis offerre Domino Deo tuo. Vbi nec Exo. 22.d liber, nec seruus excipitur, qui omnes vnum sumus in Christo, apud quem nulla habetur personarum acceptio. Item in Concilio Arelatensi, capitulo vigesimo: Vt ecclesiæ antiquitùs constitutæ, nec decimis, nec vlla alia possessione priuentur.

CAP. 23.

De viris & fœminis si adulterij reatu, siue alicuius flagitię crimine accusati fuerint, qualiter expurgari debeant.

NAm multi sunt, qui secundùm humanas leges diuina spernentes iudicia, testes ac coniuratores sibimet producere volunt. Quos minimè admittentes, sicut vnum confitemur Deum, vnam fidem, vnum baptisma, ità etiàm vna per totum mundum Ecclesia vniformiter pari lege & simili religione excolenda est. Itaque decernimus, vt iuxta diuinæ legis sanctionem, & secundùm ipsius sedem ciuitatis, in qua ratio ventilatur, vnaquæque gens, & cuncta adiacens parochia subiaceat, ità vt authoritate episcopi, aut iudicij examine, aut sacramêti protestatione se expurget. Et non minùs quàm quatuordecim annos ætatis habeat, qui ad testimonium admittendus est secundùm censuram canonicæ institutionis, sicut in Africano Concilio, cap. 98. scriptum est: Testes ad testimonium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiā quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autē infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur.

CAP. 24.

De pace fruenda.

DEcreuimus etiàm, vt pacis bonum & concordiæ, ab omnibus indiruptè teneatur: quia si inter nos fideles, vt in capitularibus Domini Caroli legitur, pax & côcordia habenda est, dicente Apostolo, Pacem sequimini & sanctitatem, sinè qua nemo videbit Deum: multò magis inter episcopos & comites esse debet, qui post. Imperialis apicis dignitatem populum Dei regūt. Ità enim inter se concordare debēt, vt alterutrùm sibi ad DEI seruitium peragendum, & ministerium suum explendum, non solùm non noceant, quin potiùs adminiculo sint. Comitibus quippe & iudicibus, reliquoq; populo expedit, vt in Turoneñ. Concilio legimus, temporibus præfati principis acto, vt suis sint episcopis consentientes & obedientes, propter Dei amorem, & semper ab eis vult quærant côsilium, illorumque salubria non spernant monita, sed intenta cordis aure audiant. Similiter verò & episcopi prædictas personas similiter suscipiāt, honorificeque erga eos in omnibus agant, & sic sese mutuis studeant subleuare consolationibus.

Arelateñ. Côc. tēpo re Caroli, c. 12. sententialiter. Cabiloneñ. Côc. tempore Caroli, c. 20. in forma. Heb. 12.d Turoneñ. Côcil. tpe Carol. c. 33.

CAP. 25.

DE monasterijs clericorum, monachorum, atque puellarum, quę clericis siue laicis beneficij iure donata sunt, placuit vt tales eis præficiant prouisores & prępositos, sicut in Cabilonensi Concilio scriptum est, qui & præesse nouerint & prodesse, & qui ad episcopum recurrant, & secundùm eius ordinationem ad conuentum synodi occurrant, & commissum sibi gregem canonicè & cùm magna religione custodiant, quasi rationem de animabus eorum redditurі.

Cabiloneñ. Côc. tempore Caroli, c. 52. & 54.

CAP. 26.

DE viduis præcipimus, vt nequaquàm citò velentur, sed in potestate earum maneat, consentiente episcopo, vtrùm nubant, an professionem castitatis assumant, vsque dùm probetur earum conuersatio, nè fortè de eisdem dici possit, quod ab Apostolo dicitur: Quæ autem in delicijs sunt, viuentes mortuæ sunt. Si autem propositum castitatis assumpserint, aut monasterij claustris regulariter, constringantur, aut domui manentes

Turoneñ. Côcil. tpe Caroli, c. 37. 1. Tim. 5.a

manentes, castitatem suæ professionis integerrimè custodiant. Quòd si à proposito deuiauerint, canonicæ institutionis censura corrigantur. Quod & de virginibus, si mœchatæ fuerint, statuimus, sicut in Concilio Elibertano, cap. 13. scriptum est: Virgines quæ se Deo dedicauerunt, si pactũ prodiderint virginitatis, atque eidem libidini seruièrint, non intelligentes, quid amiserint: placuit, nec in fine dandam eis esse communionem: quòd si semèl persuasæ, ad infirmi corporis vitia * lapsæ, toto tempore vitæ suæ eiusmodi fœminæ egerint pœnitentiam, vt abstineant se à coitu placuit eas in fine communionem accipere debere.

Elib. Co. c.13. Et Colonien. tẽpore Caroli, cap.6. & 27.q.1. Virgines quæ.

*lapsu vitiatæ

CONCILIVM METENSE.

ANNO ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, regni Dñi Arnulfi gloriosissimi regis, die Calẽdarũ Maiarum, acta est synodus in suburbio Metensis ciuitatis in ecclesia Sancti Arnulphi, ab Archiepiscopo venerabili Ratbodo Treuereñ. & a Rotberto prædictæ ciuitatis præsule. Dado quoq; Virduneñ. ecclesiæ Reuerendiss. episcopus, & Arnoldus Tullensium episcopus, & Stephanus inclytus abbas, & multi sacerdotes cum comitibus & pluribus nobilibus, & Deum timentibus viris adfuerunt, vbi pari voto pariq; consensu pro vera charitate & tranquillitate sanctæ Dei ecclesiæ, quam redemit Christus sanguine suo, sibi inuicèm occurrentes, hæc in commune præsules locuti sunt:

CAP. I.

EPiscopi & presbyteri & fideles laici, qui ante nos fuerunt, iuxta sacram canonũ authoritatem sæpiùs in Christi nomine conuenientes, iustitiam Dei statuerunt, & idcircò pacem suis diebus habuerunt, iuxta illud quod scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & hominibus bonæ voluntatis. Nos autem, qui tanto tempore transacto comprouincialem synodum non habuimus, & inuicèm quærere misericordiã Dei negleximus, videmus in nobis completum esse, quod per prophetam Dominus dicit: Terram vestram in conspectu vestro alieni deuorant, & erit in vastitate hostili. Ergò qualiter à Nortmannis hæc omnia in nobis completa sint, nemo dubitat, quomodò etiam à peruersis Christianis vndique atteramur, omnes in commune sentimus, sicut scriptum est: Populum tuum Domine humiliauerunt, & hæreditatem tuam vexauerunt. Quærenda est igitur pietas Christi, qua pagani arceantur, & statuenda est lex Dei, qua crudelissimi nostræ gentis homines à vastatione pauperum repellantur. Idcircò quicquid in nobis prauę voluntatis est, abijciamus, & de paganis, Christo auxiliante, pacem obtinere valebimus: authoritatem sanctorum patrum contumacibus nostris imponamus, & velint nolint pro timore etiàm gloriosissimi nostri senioris Arnulfi regis, ad satisfactionem venire faciemus: & sic iustitiam Dei statuendo, poterimus eius misericordiam inuenire, quem nos cognoscimus prauis actibus grauiter offendisse.

Psal. 118. Lucæ 2. Esa. 1. Psal. 93.

CAP. II.

DOminus loquitur per prophetam, dicens: Adferte omnem decimã in horreis meis, & probate me in hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & dedero vobis fructus vsq; ad abundantiã. Scimus enim, quoniam peccatis exigentibus, clauditur cœlum, & fit nostris diebus sæpissimè fames: ideò statuimus, vt deincèps nemo seniorum de ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem, sed solummodò sacerdos, qui eo loco seruit, vbi antiquitùs decimæ fuerant consecratæ: ipse eas cum integritate accipiant in suì sustentationem, & ad luminaria concinnanda, & basilicę ędificia, vestimenta quoquè sacerdotalia, & cętera vtensilia suo ministerio congrua obtinenda. Hæc omnia episcopi de suis ecclesijs, & cæteri attendere decreuerunt. Vnusquisque presbyter vnam solummodò habeat Ecclesiam, nisi fortè antiquitùs habuerit capellã, vel membrum aliquod adiacens sibi, quod non expedit separari. Est enim multùm laudabile coram Deo & hominibus, si vnus presbyter vnam Ecclesiam salubriter prouiderit, & vtiliter rexerit: quoniam non est nobis cura animarum adhibenda pro temporali commoditate, sed cunctis sacerdotibus est optandum, vt cum suis ouibus à Christo recipiant pascua vitæ æternæ. De vno manso, & de terris pro sepultura datis, & ꝓ quatuor mancipijs, vel eorum procreatione nullus census deincèps exigatur, & pro sepultura nullum precium detur.

Mal. 3.

CAP. III.

SAcerdotes qui vice Mosis, iram Domini super populum sæuientem precibus suis debent mitigare, attendentes etiàm nè illud fiat

Exod. 32.

2.Esd.9. fiat quod scriptum est, Maxima ruina populi in culpa sacerdotum fuit: nequaquam in sua domo secum aliquam fœminam habeat, nec matrem, nec sororem: sed auferentes omnem occasionem satanæ, Angelicam vitam ducant, & Domino Deo casto corpore & mundo corde, finetenùs seruiant. Nam licèt hoc in sacris literis crebriùs inhibitum esse videatur, tamen quia hoc nefas in quibusdam oriri videbatur, idcircò communi decreto statutum est, & hoc interdictum à sancta synodo nimiùm laudatum est, cuncti presbyteri vt libros & sacerdotalia vestimenta suo episcopo in proxima synodo ostēdant, & vt chrisma suum sub sigillo & sera semper custodiant, à prædictis episcopis expresse commendatum est. Et vt nemo clericorum arma portet, vel indumenta laicalia induat, id est, cottos vel mantellos sinè cappa non portet, & laici cappas non portent, Et nullus alteri suscipiat à fonte infantem, nisi qui apprimè signaculum, id est, abrenunciationem diaboli, & professionem Catholicæ fidei tenuerit: & infantē nequaquā duo vel plures, sed vnus à fonte baptismatis suscipiat, quia in huiuscemodi secta diabolo datur locus, & tanti ministerij reuerentia vilescit. Nam vnus Deus, vnum baptisma, vnus qui à fonte suscipit, debet esse pater vel mater infantis. Hæc omnia generaliter interdicta sunt, quia & grandis leuitas erat, & grauitas vel religio clericalis nimis in talibus vilis efficiebatur.

CAP. IIII.

Cum Iudæis non sumēdus cibus.

GVntbertus Metensis ecclesiæ primicerius, obtulit libellum proclamationis super Iudæos, qui habitant Metis. Quapropter interdictum est iuxta capitula sanctorum patrum, vt nemo Christianorum cum eis manducet & bibat, vel quicquid comedi aut potari potest, à Iudæis accipiat: Nimis enim, iuxta quod ait Cæsarius Arelatensis ecclesiæ episcopus, indignum est atq; sacrilegum, eorum cibos à Christianis sumi, cùm ea, quibus nos fruimur, ab illis iudicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Christiani, quàm Iudæi. Et omnes eorū conuiuas, ipse & sanctus Siagrius Eduorum episcopus cum alijs multis excōmunicauerunt.

CAP. V.

IN locis verò non consecratis, id est, in solarijs siue in cubiculis, propter infirmos vel longius iter, à quibusdam presbyteris sacrificium offerebatur, quod omnimodis interdictum est: Et, vt basilicæ à chorepiscopis consecratæ, ab episcopis consecrentur, roboratum est: quia iuxta Decreta Damasi Papæ, Innocentij & Leonis, vacuum est atque inane, quicquid in summi sacerdotij chorepiscopi egerunt ministerio: & quòd & ipsi ijdem sint qui & presbyteri, sufficienter inuenitur.

CAP. VI.

DVæ sanctimoniales propter suum facinus de monasterio sancti Petri sinè velamine erant eiectæ: sed iuxta sacros canones sancta constituit synodus, vt velamina illis redderentur, & intra monasteriū in ergastulo ponerentur, paruo, pane & aqua breui cum abundantia diuini verbi vsq; ad satisfactionem fruerentur. Quidam etiàm diaconus, qui de sacrilegio confessus, & conuictus fuit, pro misericordia in carcere poni iussus est, interdicto ministerio, & vt pro eo omnes generaliter orarent, iniunctum est.

CAP. VII.

QVædam femina nomine Aua, cum sui fratris consilio & auxilio, qui vocatur Folcrius, & cum alijs consanguineis suis, suum maritum dimisit, & ad eum redire noluit. Vndè illorum sacerdos seruus Dei, vocabulo Folicardus, ad suam dominam & ad eius fratrem veniens, vt eos à tanto scelere traheret, confestim ab eodem & suis complicibus castratus est. Pro his omnibus ad Synodum vocati, venire noluerunt, & idcircò vsque ad satisfactionem excommunicati sunt. Viri pestilentes vastabant miserabiliter istam prouinciam: Pro quo scelere ad Synodum vocati, sicut scriptum est: Eripite pauperem & egenum: alij venerunt, alij venire noluerunt: Illi qui adfuerunt, Synodo satisfecerunt: cæteri autem canonicè excommunicati sunt. Pari etiàm tenore excommunicatus est quidam homo, vocabulo *Theodricus, cum complicibus suis, quia quandam viduam fugiendo prostratam super corpus sancti Euentij, rapuit, & de monasterio traxit, & in vxorem sibi eam taliter sociauit. Quidam vir nomine *Lantberstus, interficiens consanguineum suum, & ducens eius vxorem, nomine Vualdradam, iurauit coram Archiepiscopo, quòd tale coniugium dimitteret, & iterùm ei se sociauit, & adhuc eam habet, idcircò excommunicatus est. Psal.34.

CAP. VIII.

QVæsitum est à sancta Synodo, quid de ijs sacra fieri authoritas iuberet, qui cum prædictis excommunicatis cōmunionem habeant: Nam non tantùm Laici, verùm etiàm presbyteri in celebratione Missæ excommunicatos recipiunt: & quid de his, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint. Verùm ad hæc tanta authoritas prolata est. Sanctus Petrus Apostolus in ordinatione sancti Clementis ità plebes alloquitur: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos cum illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur. Istius transgressores sanctus Petrus & omnis authoritas excommunicat. Seruis autem à proprijs libertis siue beneficiatis venerabiles

les Episcopi in communione dominorum absolutionem dederunt. Sanctus Leo Papa de excommunicatis, & ità defunctis taliter decreuit: Horum causa iudicio Dei est seruanda, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium differretur: nos autem, quibus viuentibus non communicamus, mortuis communicare nō possumus.

CAP. IX.

Precando rogauerunt prædicti Episcopi, orare pro domino rege Arnulfo, & triduanum in proximo celebrare ieiunium, vbi cum litanijs & magna corporis adflictione precaremur Deum, vt faciat nos conuerti ad se in toto corde, & animo volenti adaperiat cor nostrum in lege sua & in præceptis suis, & faciat pacem, & placeat redemptori nostro eripere oppressos, reuocare in angustijs constitutos: Et sic talia agendo, mereamur obtinere hîc indulgētiam, & in futuro pacem sinè fine mansuram. Amen.

TRIBVRIENSIS CONCILII ACTA ET DECRETA,

Bonifacio VI. Papa, & Arnulpho Imp.

Ex vetustissimo Codice bibliothecæ Brixinensis fideliter excerpta.

Hvius loci Ptolemaus, Plinius, Antoninus, Strabo, non meminerunt. Est autem adhuc hodiè villa, quæ Germanica lingua dicitur Tribur, sita vltra Rhenum prope Moguntiacum.

A.D. 895. Celebrata est sub Imperatore Arnulpho à vigintiduobus episcopis Germanorum, Triburiæ Concilium anno incarnationis Domi. 895. tam sancta sanè intentione & diligentia, ad resecandum omnem palmitem inutilem, ad extirpandam cuiuslibet hæreseos radicem, ad tollendam schismatis occasionem, ad corrigenda clericorum vitia, ad præcauenda populorum scandala, breuiter ad reformandos mores & status nō modò clericorum, sed & laicorum, vt Gratianus posteà pleraque eius capitula, diligenti studio recitauerit in volumine Decretorum.

DECRETA ET CAPITVLA Concilij Triburiensis.

Finis Capitulorum.

EPISTOLA Prẹloquutiua

Sequentium Capitulorum.

CVm cõstet omnibus, diuinam legem tractantibus, post euangelia & lympidissima noui testamenti fluenta, beatorum canonibus Apostolorum, & sanctorum patrum apud Nicęam Bithynię congregatorum constitutis, necnon & Apostolicorum Romanæ sedis pontificum decretis, satis occurrisse, restitisse, & oppugnâsse, siue hęreticis, siue schismaticis, & omnibus veræ fidei oppugnantibus regulas: sed antiquus serpens, qui dicitur diabolus & satanas, inimicus humani generis, noua venena malitiæ suæ, dulci poculo Sancti Spiritûs admiscere, & bono semini Sancti Euangelij, zizania suæ prauitatis & prophanæ iniquitatis. subseminare non desinit, sicut in Matthæo, cùm bonæ messi zizania fuissent inserta, scriptum est, Inimicus homo hoc fecit: & sic de eius satellitibus sub squamarum specie in Iob perhibetur, Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas: vndè necessè est, eius peruersissimis machinationibus & satellitum suorum insecutionibus rex authentica potestate contraire, & nouum paradigma veræ assertionis opponere. Quapropter rex regum, cuius regnum (vt Psalmista canit) regnum est omnium seculorum, omnibus ecclesiasticæ sublimitatis ordinibus, necnon & secularis potẽtię dignitatibus, nouũ principem Arnulpũ, regẽ pacifico ordine ppetuæ tranquillitatis pferre dignatus est. Cui⁹ cor, sancti spiritûs ardore inflámare, & zelo diuini amoris voluit accẽdere, vt cognoscat mũdus,

Matt. 13.
Iob 41.
Psal. 144.

non ab homine, neque per hominem, sed per ipsum Dominum eum esse electum. Cōsiderans enim idem sapientissimus rex profundæ mentis intuitu, abundantem in se sancti spiritûs gratiam, quia quos repleuerit, ardentes in se pariter & loquentes facit de se, anno incarnationis Iesu Christi Domini nostri 895. regni verò sui octauo, Indictione 13. mense Maio, eiusdem sancti spiritûs instinctu & primatuū suorum consultu, venit in villam regiam, videlicet Triburiam, in terra Francorum consistentem, cum episcopis infrà conscriptis, abbatibus, & omnibus regni sui principibus, necnon conuenientibus ecclesiasticorum & secularium innumeris turbis: quatenùs infatigabili perseuerantia, diuina & humana tractarentur, atque emergentia mala comprimerentur, vt eo liberiùs sancta Dei Ecclesia suo potiretur honore. Cùm autem sapientissimus rex Concilium sacrum continuari decreuisset, placuit sibi & vniuerso clero, vt peracto triduano ieiunio, litanijs & orationibus, super se de cœlis promissum inuitarent adiutorium, sicut ipse Saluator ascendens in cœlum, discipulis suis promisit, dicens: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: Vt futura Concilia in ipso inchoarentur, & per ipsum finirentur, qui est initium & finis, & supplementum legis, vt Apostolus Romanis scribens, ait: Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Quo peracto, pergens ad palatium, regale sedit solium, indutus veste splendidissima, quam texit sapientia, repletus est prudentia, erectus & potentia, pro sua magnitudine stipatus multitudine, tractans practicè de statu regni, & theoricè de ordine & stabilitate ecclesiarum Christi, & qualiter boni quietè viuerent, & mali inultè non peccarent. Interim episcoporum sacer conuentus in basilica prædictæ villæ, post communes orationes & preces finitas, honorificentissimè infulati, pontificalibus sedibus suffulti, mentibus serenati, prudentia prædîti, sacrosanctum ingressi sunt synodale colloquium. Inter alia nāque, quibus diuina & humana tractaturi erant, communi voto & pari consensu, de collegio sanctorum sacerdotum gnaros & idoneos direxerunt mediatores ad præfatum pium regem; inquirentes, quo studio vel quali benignitate, secundùm sapientiam & possibilitatem ab ipso Deo sibi datam, Ecclesiam Christi, illi per regalem potestatem, & ipsis per sacerdotalem eminentiam, commissam defendere, & ministerium illorum amplificare & sublimare dignaretur: proponentes ei propriam regis eminentiam, id est, vt misericordia & modestia omnes præcellat, & non secundùm personam iudicet: atq; iuxta Salomonem, iustitiam, iudicium & æquitatem diligat: addentes insupèr sacrarum exempla literarum, quibus sapientia alumnos suis laboribus educatos instruens, ait: Meum est consilium & æquitas, mea prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Et item: Rex qui iudicat in veritate, thronus eius in æternum firmabitur. Præferentes etiàm ei institutiones Martini episcopi ad Mironem regem, quibus eum ad honestatem vitæ & pietatem morum, ordine rationis instituens, ait: Prudentis proprium est, examinare consilia. atque subiunxit, Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur: Præsentia ordina, futura præuide, præterita recordare. Et sermo tuus non sit inanis, sed aut suadeat, aut moneat, aut consuletur, aut præcipiat. Quibus rex theologiam quasi ab alto disserentibus, ab augusta mentis suæ sede (quia vt Sapientia ait, Cor regum inscrutabile est) arcanum mysterij sui reuelans, in hæc verba prorupit: O pastores Ecclesiarum Christi, & clarissima lumina mundi, agite, quæ vobis imposita est, curam pastoralem: & iuxta Apostolum, instate opportunè, importunè: arguite, obsecrate, increpate in omni patientia & doctrina, vt vigili cura & admonitione sedula, oues Christi ad caulas æternæ vitæ introducere mereamini. Habetis me, omnibus Ecclesiæ Christi aduersantibus, & vestro sacerdotali ministerio renitentibus, oppositissimum bellatorem. Quia, vt Apostolus Romanis scribit, In his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Et item: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque vlla creatura poterit nos separare à charitate Dei & vnanimitate sancta, beatissimi patres. Gratulantes igitur beati, qui missi sunt, sacerdotes, congredientibus quibusdam optimatibus de throno regis, causa iustæ legationis & veræ vnanimitatis, ad sanctam synodum directis, reuersi sunt ad eos qui miserant illos. Perambulantes igitur, & sacrum conuentum irrumpentes, ritè & laudabiliter quæ iniuncta sunt exponentes, & ecclesiam illic congregatam consolatoria responsione lætificantes, siluerunt: & quid deincèps acturi essent, taciti expectare cœperunt. Exurgentes igitur de sedibus suis reuerentissimi patres, cum adstanti clero ter quaterque proclamantes, & diuinæ maiestati supplicantes, Exaudi Christe, Arnulpho magno regi vita, & sonantibus campanis, Te Deum laudamus, concinentibus cunctis, glorificantes & IESVM Christum collaudantes, qui in seruis suis consolabitur, qui Ecclesiæ suæ sanctæ tam pium & mitem consulatorem, tamque strenuum adiutorem, ad honorem nominis sui condonare dignatus est. Et peractis diuinę maiestati

Margin notes: Tributia, villa regia. — Matt. 28. — Rom. 10. — 3. Reg. 1. — Prou. 7. — Prou. 29. — Prou. 25. — 2. Tim. 4. — Rom. 8.

maiestati precibus, inclinantes se coram pij principis adstantibus missis, gratificantes & magno principi laudes persoluentes, deindè recto ordine consederunt: & præuio sancto spiritu, quædam capitula magis necessaria, ex canonicis institutionibus subscripserunt, errata corrigere, superflua abcidere, recta via regia coarctare. Post hæc prudentissimus rex regnorum, sacrosanctis diuinę religionis interfuit mysterijs, & sancti patres secretis palatinis. Et concordia erat in cunctis, ad laudem Iesu Christi Domini nostri, cui sit laus & gloria per infinita seculorum secula.

Communis oratio pro concordia tam cleri quàm populi. Cap. 1.

POst ingressum sancti & synodalis colloquij, è cœlis diuinum implorabant auxilium, vt Deus omnipotens, qui, Dauid canente, inhabitare facit vnanimes in domo, & dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, in domo sua, in sancta videlicet ecclesia, clerum & populum vnanimes dignaretur cohibere, virtutem & fortitudinem dare, vt in nullo dissiderent: quatenùs rationabilia meditantes, & dictis concordarent, & factis. Psal. 67.

De quodam presbytero excæcato, & de excommunicatis interrogatio synodalis. Cap. 2.

CVm hæc pro vnitate tam cleri quàm populi tractarentur, quidam presbyter venit medius, à quodam laico excæcatus, eiusdem criminis, propter quod cæcus fuerat effectus, liberrimus, vt testatur Episcopus, in cuius sancta synodo post excæcationem coràm positus, securus est factus. Quapropter idem episcopus præcepit, vt veniret laicus, & de tam nefando scelere satisfactionem procuraret agere. Qui nequaquàm consensit, sed communem Episcoporum synodum appellauit. Perpendentes episcopi lamentationem Hieremiæ impleri, aurum obscurari, lapides sanctuarij ab hostibus destrui, & iterùm in membris suis Christum crucifigi, suspirantes & compassibiliter ingemiscentes, vicarijs pro se & sancto clero transmissis, proclamantes, & pium ecclesiarum defensorem appellantes, & consilium postulantes, quid statuere dignaretur pro talibus & similibus, qui pro diuersis erratibus & certis criminibus sunt incorrigibiles, & iusto anathemate mucrone Apostolici sermonis abciduntur, quo ait: Tradite huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. Et iterùm: Cum huiusmodi nec cibum sumere. Sed tamen, indurante diabolo, quanuìs excommunicentur, ad pœnitendum non emolliuntur: sed sicut scriptum est, Impius cùm in profundum peccatorum venerit, cōtemnit: profundum peccatorum intuentes, & in desperationem proruentes Et erit nouissimus error peior priore. Mittentes etiàm ei contra eos scripta instituta canonica, in canonibus sanctorum Apostolorum capitulo vndecimo: Quòd cum excommunicatis non sit orandum. In Nicæno magno Concilio, capitulo quinto: Qui suo peccauerunt euidenter episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur. In Antiocheno sancto Concilio, capitulo secundo: Vt si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, seu quilibet ex clero, communicare depræhensus fuerit cum excommunicatis, etiàm iste communione priuetur, tanquàm qui regulam confundat Ecclesiæ. In Epistola Calisti Papæ, Vt nemo cum eis in oratione, aut cibo, vel potu, aut osculo communicet, nec eis Aue dicat.

Thre. 4. 1. Cor. 5. Prou. 18. Matt. 27.

Responsio regis, & de excommunicatis sententia vniuersalis. Cap. 3.

NOs igitur quibus regni cura, & solicitudo ecclesiarum Christi cōmissa est, aliter regnum & imperium iure ecclesiastico regere & gubernare non possumus, nisi hos qui ecclesiam Christi, non habentem (vt Apostolus ait) maculam, neque rugam, conturbant, zelo fidei persequamur, de quo rex Dauid testatur: Nónne qui oderunt te Deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Et cùm Euangelium legeretur, audiuimus: Si * te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et alibì: Qui percutit malos in eo quòd mali sunt, minister Domini est. Idcircò non potentiam ostendentes, sed iustitiam exhibentes, præcipimus, & authoritate nostram iniungimus omnibus regni nostri comitibus, postquàm ab episcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinantur, vt ab ipsis compræhendantur, & ante nos perferantur: vt qui diuina iudicia non verentur, humana sententia feriantur. Vndè per quendam sapientem dictum est: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Si enim tam rebelles extiterint, vt compræhendentibus repugnare studuerint, & in tali temeritate interfecti fuerint, iudicio Episcoporum interfectoribus nulla imponatur pœnitentia: & præcepto nostro. Vueregeldi nulla ab eis extorqueatur compositio. Constringanturque proximi & eorum cognati cum iuramēto, nè in illis eos vindicent, sed pacem ad eos & concordiam seruent.

Ephe. 5. Psal. 138. Matt. 18. for. • Ecclesiam Rom. 13. Prou. 20. Vueregeld, defensionis pecuniam Germanicè significat, & ità hic videtur accipi.

De iniuria & contumelia, quod absit, presbyterorum. Cap. 4.

SI quis presbyter, quod absit, quia sacerdos altissimi DEI est, vulneratus, vel quibuslibet iniurijs & contumelijs dehonestatus, euaserit & superuixerit, tota

compositio persoluatur presbytero. Si autem articulo mortis præuentus obierit, prçcium Vueregeldi tripartita partiatur diuisione: Id est, altari cui ordinatus fuerat, pars vna: Episcopo, in cuius diœcesi erat, altera: tertia parentibus, de quibus ortus fuerat. Si verò in atrio ecclesiæ aliquid ex istis presbytero factum fuerit supradicto modo, presbytero & pro presbytero soluatur. Sed quia, vt Hilarius Papa omnibus episcopis per diuersas prouincias in epistola sua scribit, iniuria sacerdotum & ecclesiarum, sacrilegium est: sacrilegium in atrio factum, altari & Domino eiusdem loci persoluatur. Sacerdotes enim non sunt lacerandi, sed potiùs
Ecc. 7. coronandi: quia de his Ecclesiasticus liber loquitur, dicens: In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica, & ministros eius non derelinquas, & honorifica sacerdotem. Et Isidorus: His enim, sicut & episcopis dispensatio mysteriorum Dei cõmissa est præsunt enim ecclesiæ Christi, & in consecratione diuini corporis & sanguinis, consortes sunt Episcopis. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prçdicandi.

Quali pœnitentiæ subiacere debeat, qui presbyterum voluntariè morti tradiderit.
Cap. 5.

SI quis sacerdotem, non coactus, sed propria voluntate seductus, morti tradiderit, secundùm sententiam Apostolicorum & nostrorum moderni temporis sacerdotum, quinquennio plenissimæ castigationi pœnitentiæ substernatur, ità vt carnem non manducet, nec vinum bibat, ieiunet autem vsque ad vesperam, exceptis Dominicis & diebus festis. Arma non portet, & vbicunquè eat, pedibus incedat, ecclesiam non intret, sed ante fores stet, orans Dominum puro corde, vt abluatur tanto crimine. Expleto verò quinquennio, introducente Episcopo, ingrediatur ecclesiam, nondùm tamen cõmunicans, sed * intra audientes stans. Et aliud quinquennium indulgentiùs introeat indultum. Quo verò expleto, cùm decimi anni cursus fuerit finitus, gratia communicãdi & licentia concedatur ei equitandi. Maneat autem in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadã, vt purificationis mereatur culmen.

Rigor prisca pœnitentiæ.

* inter

De eo qui euaginato gladio atrium ecclesiæ intrauerit. *Cap.* 6.

SI quis temerarius atrium ecclesiæ euaginato gladio præsumptuosè intrauerit, sacrilegium facit. Et idcircò sacrilegium in
Matt. 26. atrio Domini factum, sacrilegij more altari & Domino persoluatur. Dominus dicit in Euangelio: Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Id est, qui seipsos vice talionis per peccatum in præsenti vlcisci desiderant, gladio ipsius peccati in anima moriuntur. Quanto magis is, qui * secũdum atrium, quod Dominus sibi præ cæteris segregauit locis, suæ sanctæ ecclesiæ ad honorem, polluit, & temerarius irruperit, gladio peccati & iniquitatis suæ mortuus iacuerit? Quapropter opùs est pœnitentia, vt resurgat ad vitam, qui gustauit mortem.

* sanctum

De his qui res ecclesiæ, siue interiores siue exteriores, rapiunt. *Cap.* 7.

QVicunque timorem Domini postponentes, & ecclesiastica iudicia non verentes, res ecclesiæ rapiunt vel auferunt, vt in Epistola Anacleti Papæ legitur, sacrilegium faciunt. Papa dixit: Ergò qui Christi pecunias & ecclesiç rapit, aufert, vel fraudat, homicida est, atque homicida ante conspectum iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniã proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Vndè tanta authoritate Apostolicæ sententiæ suffulti, sancimus & vnanimes iudicamus, vt res Ecclesiæ tripliciter componantur, insupèr verò bannus episcopalis exquiratur. Qui verò exteriores ecclesiæ res rapiunt vel fraudãt, comite agẽte coerceantur, vt res ablatæ legitimè restituantur & componantur. Si verò non procurauerint, vel non emendauerint, ab episcopo canonicè constringantur, vt res restituantur.

De his qui contemnunt bannum ab Episcopis impositum. *Cap.* 8.

NEmo contemnat, neque transgrediatur bãnum ab Episcopis superpositũ. Sciat & abhorreat in epistola beati Clemẽtis dictum, contra se scriptum: Si vobis episcopis non obediêrint omnes tam maiores quàm & inferioris ordinis, atque reliqui populi, tribus & linguæ: non solùm infames, sed etiàm extorres à regno Dei & consortio fidelium, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. Et audiant ipsum Dominum, in euangelio dicentem: Qui vos audit, me Luc. 10.
audit: & qui vos spernit, me spernit. Quapropter nos Euangelicam & Apostolicam considerantes authoritatem, non quæstum pecuniarum, sed lucrum quærentes animarum, statuimus & confirmamus, vt si quis post hanc huius sancti Concilij diffinitionem, inuentus fuerit corrupisse bannum ab Episcopis impositum, quadraginta dierum castigatione corripiatur, tantum in pane, sale, & aqua.

De eo, si episcopus ecclesiasticum, & comes seculare placitum vna die condixerint.
Cap. 9.

CVm autem episcopus ecclesiam à Domino DEO sibi commissam regens, episcopatum circumeundo perrexerit, & placitum canonicè constitutum decreuerit, populumque sibi creditum illò inuitauerit: atque

atque comes eadem die, sciens placitum ab episcopo condictum vel nesciens, placitum cum populo suum condixerit, & per bannũ illuc venire præceperit: placitũ comitis omnes postponant, & comes ipse: idemq; populus, post Episcopum festinè pergant, scientes se non illic seditiosa contentione decertare, sed pro fide catholica inuigilare: non cumulum pecuniarum, sed lucrum congregare animarum. Vndè in eadem beati Clementis Epistola: Vestrum, qui legatione Domini fungimini, est docere populos. Eorum verò est, vobis obedire vt Deo. Et in Epistola Alexãdri Papæ, successoris Euaristi: Si quis autem legationem vestram impedit, non vnius, sed multorum profectum auertit: & sicut multis nocet, ità à multis est arguendus: & quia Dei causam impedit, & statum Ecclesiæ conturbat, ideò à liminibus eius arceatur. Quapropter nullus comes, nullusque iudex, nullus omninò in clericatu vel seculari habitu constitutus, legationem episcoporum impediat, vel conturbare præsumat. Vt autem vnanimitas & concordia sit inter Episcopos & comites, placuit, vt si quis episcopus domi residens, conuentum populi esse voluerit, & comes nihilominùs in ipsa eademque die placitum esse dixerit, effectum obtineat, qui prior indicauerat, salua tamen dignitate & potestate episcopi.

Clemens.

Alexand.

Vt episcopus non deponatur, nisi à duodecim episcopis presbyter à sex, diaconus à tribus. Cap. 10.

STatutum est in hac sancta & vniuersali synodo, vt nullus episcopus deponatur, nisi à duodecim episcopis, presbyter à sex, diaconus à tribus. In Concilio Carthaginensi, cap. duodecimo, Felix episcopus dixit: Si quis episcopus in reatum aliquem incurrerit, & non potest plurimos congregare episcopos: nè in crimine remaneat, à duodecim episcopis audiatur. Et presbyter à sex, cum proprio suo episcopo, & diaconus à tribus Episcopis audiatur. Et in eodem Concilio, cap. vigesimo: Vt presbyter à sex, diaconus à tribus discutiatur Episcopis. Reliquorum clericorum causas, etiàm solus episcopus loci cognoscat & definiat.

Concilio Carthagi.

Si quis clericus homicidium fecerit, ab ordine cessare debebit. Cap. 11.

SI quis clericus, quãuìs nimium coactus, homicidium fecerit, siue sit presbyter, siue diaconus, deponatur. Legimus in canonibus Apostolorum, quòd Episcopus, presbyter, & diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur. Quanto magis is, qui hoc immane scelus fecerit, ab ordine cessare debebit? Qui enim Christum sequi desiderat, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Qui cum malediceretur, non remaledicebat: cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm pro nobis pateretur, non comminabatur. Et ipse in Euangelio suo præcepit: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram. Non enim debemus occidere, cùm Dominus dicat: Audistis quia dictũ est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Nec malũ pro malo reddere, sed sicut Apostolus Romanis scribẽs ait, Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si quis clericorum præsens erit, vbi homicidium fuerit, & neque consensu, neque consultu, neque in aliquo homicidij reatu pollutus esse conuincitur, nihil ei obsit, quin consecratus in gradu permaneat: non consecratus, si aliàs dignus sit, promotus accedat.

1. Ioan. 1. 1. Pet. 2. Matt. 5. Ibidèm. Rom. 12.

Vt præter Pascha & Pentecosten baptisma non celebretur, excepta necessitate periclitantium. Cap. 12.

SAcrosanctum baptismi mysterium, sciãt omnes in CHRISTO regenerati, non nisi præfixis & legitimis in anno celebrari temporibus, cùm hoc sibi priuilegiũ, vt in epistola Siricij Papæ legitur, capite secundo, & apud nos, & apud omnes Ecclesias specialiter cum Pentecoste sua Dominicum Pascha defendit. In quo (vt legitur in epistola Leonis Papæ, cap. nono) orta est & virtus muneris, & species actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimùm valet, quòd ipse Dominus Iesus Christus, postquàm resurrexit à mortuis, discipulis suis formam & potestatem tradidit, baptizandi, dicens: Eũtes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti. De quo vtiquè ante passionem potuisset eos instruere, nisi propriè voluisset demonstrare, regenerationis gratiam ex sua resurrectione cępisse. Additur sanè huic obseruantiæ, etiàm pentecostes, ex aduentu sanctispiritûs, sacra solennitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo. Nam cùm ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem recurrit, qui resurrectione Domini est insignis, porrigens quodammodò manum auxiliantis gratiæ, & eos inuitans, quos à die Paschę aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, vt desiderij sui effectum dono sanctispiritûs consequantur. Ipse enim vnigenitus DEI, qui in Pascha resurrexit, in fide credentium & in virtute operum, nullam inter se & spiritumsanctum voluit esse distantiam, quia nulla est diuersitas in natura. Vndè vtrique sit proprium, non dissimile esse festum, vbi vnum est sacramẽtum. Sicut tunc, ità & nũc, in remissionem peccatorum, baptismi celebratur sacramentum: qui idem spiritussanctus, cuius hîc celebramus aduentum, est remissio omnium peccatorum. Trina nanque in baptismate immersio, triduanam imitatur

Siricius Papa.

Leo Papa.

Mat. vlti.

tur ſepulturam: Et ab aquis eleuatio, inſtar eſt reſurgentis de ſepulcro. Periculo quocũque modo præoccupatis & deſperatis, omni tempore ſubueniendum, & baptiſmi ſacramentum eſt tribuendum, quia neceſſitas vix habet legem. Si enim valida infirmitate occupati & deſperati, ad Eccleſiam prouehi nõ poſſint, loco mundo perſpecto, baptiſma celebretur, & procuratione presbyteri cautè obſeruetur & collocetur. Vſque ad octauum nanque diem, ipſa regeneratio ſacra ab omni Chriſtiano populo celebrabitur, quia reſurrectio Domini octo diebus colitur.

De decimis. Cap. 13.

DE decimis Auguſtinus doctor mirabilis, ſub breui ratiuncula ſatis videtur dilucidâſſe, cùm ait: Decimæ ex debito requiruntur. Quid ſi diceret DEVS, nempe Meus es ô homo, Mea eſt terra quam colis, Mea ſemina quæ ſpargis, Mea animalia quæ fatigas, Meus eſt ſolis ardor: Et cùm omnia mea ſint, tu qui* minus accommodas, ſolam decimam merebaris, ſed ſeruo tibi nouem. Da mihi decimam. Si non dederis decimam, auferam nouem. Si dederis mihi decimam, multiplicabo nouem. Si ergò quærit aliquis cui decimæ dentur, ſciat quòd ideò dandæ ſunt, vt hac deuotione DEVS placatus, largius præſtet quæ neceſſaria ſunt: & vt miniſtri Eccleſiæ exindè releuati, liberiores fiant ad ſpiritalis ſeruitij expletionem: & vt munus populi ex hinc in quotidiana oblatione Domino immoletur: necnon ſecundùm ſtatuta canonum, in ſuſtẽtationem pauperum & reſtaurationem eccleſiarũ proficiant. Quatuor enim fieri partes iuxta canones iudicamus, de decimis & oblationibus fideliũ: vt vna ſit Epiſcopi, altera clericorũ, tertia pauperum, quarta reſtaurationi Eccleſiarum ſeruetur, ſicut in epiſtola Gelaſij Papæ cap. 27. legitur.

* manus

Decimæ, cui dentur.

De decimis antiquarum, & nouiter conſecratarum eccleſiarum. Cap. 14.

PLacuit huic ſancto Concilio, vt ſecundùm ſanctiones canonum, decimæ, ſicut & aliæ poſſeſſiones, antiquis conſeruentur Eccleſijs, ſicut in Chalcedonenſi ſancto Concilio ſtatutum eſt, cap. XVII. Si quis autem in affinitate antiquæ Eccleſiæ noualia rura excoluerit, decima exindè debita, antiquæ reddatur eccleſiæ. Si verò in qualibet ſylua, vel deſerto loco, vltra milliaria quatuor aut quinque, vel eo ampliùs, aliquod dirutum conlaborauerit, & illic conſentiente epiſcopo eccleſiam conſtruxerit, & conſecratam perpetrauerit, proſpiciat presbyterum ad ſeruitium DEI idoneum & ſtudioſum, & tunc demùm nouam decimam nouæ reddat Eccleſiæ: ſalua tamen poteſtate epiſcopi.

De ſepultura mortuorum. Cap. 15.

REſtat propter inſtantem, quæ tunc maxima occurrit, neceſſitatem, vbicunquè facultas rerum & opportunitas temporum ſuppetat, ſepulturam morientium apud eccleſiam, vbi ſedes eſt epiſcopi, celebrari. Si autem hoc propter itineris longinquitatem, aut adiacentem alicuius inopportunitatis difficultatem, impoſſibile videatur, expectet eum terra ſepulturæ ſuę, quo canonicorum aut monachorum, ſiue ſanctimonialium congregatio ſancta communiter degit, vt eorum orationibus iudici ſuo commendatus occurrat, & remiſſionem delictorum, quam meritis non obtinet, illorum interceſſionibus percipiat. Quòd ſi & hoc ineptum & difficile æſtimetur: vbi decimam perſoluebat viuus, ſepeliatur mortuus.

Viuorũ pro defunctis interceſſiones aſſeri.

Vt ſepulturam morientium nemo vendat. Cap. 16.

ABhorrendus, & Chriſtianis omnibus deuitandus mos iniquus ſuprepſit, ſepulturã mortuis debitam, ſub precio vendere, & gratiam Dei venalem facere: cùm hoc nuſquàm ſub Euangelica gratia meminimus nos inueniſſe vel legiſſe. In Eccleſiaſtico nanque libro ſcriptum eſt: Mortuo non prohibeas gratiam, ſciens quia omnes moriemur. Et item: Omnia quæ de terra ſunt, in terram conuertuntur. Quid terra terram vendis? memento quoniam terra es, & in terram ibis, & quoniam mors tibi futura eſt, appropiat & non tardat. Recordare quoniam non hominis eſt terra, ſed vt Pſalmiſta commemorat, Domini eſt terra, & qui habitant in ea. Si terram vendis, inuaſione alienæ rei reus teneberis. Gratis accepiſti à Deo, gratis da pro eo. Quarè interdictum ſit omnibus omninò Chriſtianis, terram mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare. Niſi fortè proximi & amici defuncti, propter nomen Domini & redemptionem animæ viri gratis aliquid donare velint.

Eccl. 7.

Gen. 3.

Pſal. 23.

Vt nullus laicus in Eccleſia ſepeliatur. Cap. 17.

SEcundùm ſtatuta ſanctorum patrum & experimenta miraculorum prohibemus & præcipimus, vt deincèps nullus laicus in Eccleſia ſepeliatur. Quidam mirabilis doctor noſtræ diffinitioni conſentiens, inquit: Nemo enim in Eccleſia ſepeliatur, niſi fortè talis ſit perſona ſacerdotis, aut cuiuſlibet iuſti hominis, qui per vitæ meritum, talem viuendo ſuo corpori defuncto locum acquiſiuit. Corpora antiquitùs in Eccleſia

sepulta, nequaquàm proijciantur, sed pauimento desupèr facto, nullo tumulorum vestigio apparente, ecclesiæ reuerentia conseruetur. Vbi verò hoc præ multitudine cadauerum, difficile sit facere, locus ille cœmeterium & polyandrium habeatur, ablato indè altari, & constituto vbi religiosè sacrificium Deo valeat offerri. Beatus Gregorius in miraculis patrum, memoria dignum, & huic rei congruum refert miraculum in Genuensi vrbe contigisse. Ibi nanque quidam Valentinus nomine, Mediolanensis Ecclesiæ defensor, defunctus est, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt voces, ac si quis violenter ex ea repelleretur, atque traheretur foràs. Ad quas nimirùm voces cucurrêre custodes, & vidêre duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes cum ligatura constrinxerant, & cum ab Ecclesia clamantem, ac nimiùm vociferantem foràs trahebant. Qui videlicet exterriti, ad sua strata reuersi sunt. Manè autem facto, aperientes sepulcrum, vbi idem Valentinus positus fuerat, eius corpus non inuenerunt. Cumque extra Ecclesiam quærerent, vbi proiectum esset, inuenerunt hoc in sepulcro alio positum, ligatis adhuc pedibus, sicut de Ecclesia fuerat abiectum. Ex qua re colligendum est, quia hi quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciunt, restat vt etiàm de sua præsumptione iudicentur, quatenùs eos sacra loca non liberent, sed etiàm culpa temeritatis accuset. Quid igitur sacra loca sepultis prosunt, quandò hi, qui indigni sunt, ab eisdem sacris locis diuinitùs proijciuntur? Sancta synodus dixit: Mira res, & multis expauescenda. Ideoq; per futura temporum curricula ab omnibus obseruanda.

Li.4.Dialog.ca.53

Quiddam ex Gregorio mirū valdè.

Impijs sacra loca nihil cōferunt.

De vasculis quibus mysteria sacra conficiuntur. Cap. 18.

De cōsec. di.1. Vasa in quibus sacrosancta.

VAsa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt & patenæ. De quibus Bonifacius martyr & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondàm sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc econtrà lignei sacerdotes aureis vtuntur calicibus. Zephyrinus XVI. Romanus Episcopus, patenis vitreis Missas celebrari constituit. Tum deindè Vrbanus XVIII. Papa, omnia ministeria sacrata fecit argentea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa temporum, decus succreuit Ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui serui patrisfamiliâs sumus, nè decus matris Ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur & amplificetur: statuimus, vt deincèps nullus sacerdos sacrorum mysterium corporis & sanguinis Iesu Christi Domini nostri, in ligneis vasculis vllo modo conficere præsumat, nè vndè placari debet, indè irascatur Deus.

Nè in calice, aut vinum solum, aut aqua sola offeratur. Cap. 19.

ALexander successor Euaristi, dixit: Non debet enim, vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunq; permixtum: quia vtrunque ex latere eius profluxit: Vt videlicet per hoc indicet, populos, qui secundùm Ioannem aquæ sunt, à CHRISTO, cuius sanguis in calice est, diuidi non debere. Cuius rei veritatem in hanc sancta synodo confitemur, credimus & confirmamus, nè vllus sinè commixtione vini & aquæ mysteria sacra conficiat, sed vt duæ partes sint vini: quia maior est maiestas sanguinis Christi, quàm fragilitas populi: tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanæ naturæ.

Ioan.19.

Apoc.17.

De iniuria clericorum. Cap. 20.

SI quis inteuerêt, timorem Domini postponens, in seruos eius sæuire præsumpserit, quos ipse præ cæteris peculiari singularitate sibi segregauit, & coronæ suæ similitudinem, tradente Apostolorum principe, gestare fecit, & seruos suos dici & esse voluit, sortemq; illorum se constituit, sicut de eis scriptum est, loquente ipso Domino, Ego hæreditas eorum, Dominus hæreditas mea est: si quis (vt diximus) vllum eorum, quocunque ordine consecratum, cæsis vulneribus, vel quibuscunque iniurijs angustauerit, iubeat eum Dominus Episcopus per bannum à se impositum ante se venire, & aduocet cognitorem & adiutorem comitem, & cōstringat proternū Eps authoritate canonica: vt eidem clerico, cui contra Diuinas & humanas leges cōtumelias ingessit, iustam & debitā persoluat compositionem: & comite agente persoluat bannū regibus debitum. Si verò agente proteruia venire contempserit, iustitięque cōsentire detrectauerit, agantur super eum omnia, quæ suprà scripta sunt in secundo & tertio capitulo, nisi iterùm veniat, & iustitiæ concordet.

1.Pet.2.

Num.18. Deut.18.

De querimonia inter presbyterum & laicum. Cap. 21.

SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum, aliquam habet querimoniæ controuersiam, Episcopo* regente sinè personarum acceptione finiatur, & laicus* præiuramento, si necesse sit* constringatur: presbyter verò, vice* præiuramenti, per sanctam consecrationem interrogetur, quia Sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim, per quam corpus

2.q.4.Si quis presbyter.

* pcipiête

* per iuramentum

* se expurget

* iuraměti

corpus & sanguis Christi conficitur, iuramento polluetur? absit, cùm Dominus in Euangelio discipulis suis, quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia, dicat: Nolite omninò iurare. sit autem sermo vester, Est est, Non non: quod autem his abundantius est, à malo est. Non dixit, quod amplius est, malum est, sed à malo, id est, à malo homine, de cuius incredulitate cogimur iurare. Vt enim in quadam homilia beati Bedæ presbyteri legimus, si fortè nos in cautiùs iurâsse contigerit, quod scilicet obseruatum, peiorem vergat in exitum, liberè illud mutandum nouerimus salubriori consilio.

Matt. 5.

De eo, si quislibet aliquo crimine infamatur. Cap. 22.

SI quis fidelis libertate notabilis aliquo crimine aut infamia deputatur, vtatur iure, iuramento se excusare. Si verò tanto taliquè crimine publicatur, vt criminosus à populo suspicetur, & propterea superiuretur, aut confiteatur & pœniteat, aut episcopo vel suo misso discutiente, per ignem candēti ferro cautè examinetur. Deus omnipotens, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, (vt in epistola Euaristi Papæ scriptum legimus) quo nos à dubijs & incognitis sententiam proferre compesceret, mala Sodomæ noluit audita iudicare, priusquàm manifestè agnosceret quæ dicebantur. Vndè ipse ait: Descendam & videbo, vtrùm clamorē qui venit ad me, opere compleuerint, an nō est ità, vt sciam. Quo exemplo moniti, nè ad proferendam sententiā vnquàm præcipites simus, aut temerè indiligenterque indiscussa quæque quo modo iudicemus: sed exemplo Domini descendamus, videamus, & iusto examine criminosos diligenter perscrutemur, sicut ipse Sodomam: vt videamus, vtrùm clamorem populi cōpleuerint, nécne. Nam mala audita nullum moueant, sed antè audita diligenter inquirat.

Heb. 4.

Gen. 18.

De his qui velatas Deo consecratas, in coniugium duxerint. Cap. 23.

SI quis sacro velamine consecratam in cōiugium duxerit, & post dicatum DEO propositum incesta fœdera sacrilegaque miscuerit, vt in constitutis Gelasij Papæ, cap. vigesimo legitur, protinùs æquum est à sacræ communione detrudi, & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omninò non recipi. Si tamen pœnituerint, transeuntibus de seculo viaticum non negetur. In Chalcedonensi Concilio, cap. decimosexto: Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus, authoritate episcopi misericordia largiatur. In epistola Papæ Syricij, capit. sexto: Velatæ Deo consecratæ, si abiecto proposito sanctitatis, clanculùm sacrilega se contagione miscuerint, vel de illicitis complexibus publicè & liberè filios procreauerint, has impudicas detestabilesque personas, à monasteriorum cętu & Ecclesiarum conuentibus eliminandas esse, iudicatum est, quatenùs retrusæ ergastulis, tantum facinus continua lamentatione defleant. Vndè verbo Domini & canonica authoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omninò separentur, & iuramento constringentur, vlteriùs sub vno nō cohabitare tecto, nec familiari frui colloquio, excepto in Ecclesia & in publico, aut pariter vllam habere communionem, vndè suspicio illecebrosi desiderij, aut scandalum libidinosi facti, iustè possit oriri. Si quæ etiàm inter se diuidenda sint, diuidant, & vterque sua prouideat.

Gelasius Papa.

De virgine ante duodecim annos velata, non consentiente patrono, sub cuius erat patrocinio. Cap. 24.

QVæcunque virgo sub patrocinio ante annos XII. non coacta, sed propria voluntate, sacrum velamen sibi imposuerit, annumque & diem, nullo repetente, velata permanserit, ab eodem sancto habitu vlteriùs non recedat, sed sponsa vero regi Christo, Immaculato agno, vlteriùs incorrupta & immaculata deseruiat. Si verò idem patronus post annum & diem, sanctum propositum corrumpere, & velatam studuerit repetere, atque Christo suam sponsam rapere: secundùm præstituta canonum præiudicemus, vt vires non obtineat, sed Christo regi suam sponsam relinquat. Si quis de virginibus velatis curiosiùs & diligentiùs inuestigare perstiterit, insistat cap. decimosexto Carthaginensis sancti Concilij, & nonagesimotertio Africani. In Carthaginensi, cap. decimosexto continetur, vt ante vigesimum quintum annum virgines non consecrentur: in Africano, nonagesimo tertio: Vt quicunque episcoporum, aliqua vrgente necessitate vel periculo mortis angustante, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum curam pertinet, velauerit, seu velauit, ante vigesimumquintum annum ętatis virginem, non ei obsit concilium, quod de isto annorum numero constitutum est, quin velata & consecrata permaneat.

De viduis velatis. Cap. 25.

VIduas autem velare pontificum nullus attentet, prout constitutum est in decretis Papę Gelasij, cap. decimotertio, quod nec authoritas Diuina, nec canonum forma pręstituit. Quæ si propria voluntate continentiam professa, vt in eiusdem Gelasij, cap. 21. legitur, eius intentio pro se reddat rationem Deo. Quia sicut secundùm Apostolum, si se continere non poterat, nullatenùs nubere vetabatur: sic secum habita deliberatione, promissam fidem pudicitiæ DEO debet custodire. Qua autohritate paternæ suffulti senten-

1. Tim. 5.

sententiæ, in hoc sacro conuentu sancimus & liberè iudicamus: quòd si spōtè velamen, quamuis non consecratum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit, sanctimoniæ habitum vlteriùs habere debebit: licèt sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione velamē sibi imponere, vt iterùm possit deponere.

De monachis regulariter exeuntibus, siue fuga regularis disciplinæ elapsis.

Cap. 26.

SI quis monachus pro lucro animæ vel animarum, à suo monasterio exire, & aliud proposuerit intrare consentientibus episcopo, abbate & fratribus, consentimus & concordamus, quia id fecisse multos sanctos legimus. Si verò fuga regularis disciplinæ elapsus, propositum sanctitatis calcauerit, omnimodis coercendus, & ab hominibus detestandus, atque omni onere est grauandus: vt saltem rubore verecundiæ confusus, & onere paupertatis afflictus, redeat, quem relicta singularitatis professione inimicus tenebat. Si autem tam irreuerens & pertinax est, vt ad monasterium redire, & propositum monachi reluctauerit obseruare, impleantur super eum constituta, quæ de eo scripta sunt in sancto canone in Concilio Chalcedonensi, cap. 4. Papæ Syricij sexto, Leonis xxvj. quatenùs retrusus ergastulo, decoqui possit pœnitudinis igne purgatorio.

Monach⁹ apostata qui tractādus.

Nota apostata.

De clericis qui semèl in clero deputati sunt. *Cap.* 27.

IN synodo Chalcedonensi, cap. septimo statutum est, vt clerici qui semèl in clero deputati sunt, neque ad militiam, neque ad aliquam veniant dignitatem mundanam. Et hoc tentantes, & pœnitentiam non agentes, quò minùs redeant ad hoc, quod propter Deum primitùs elegêre, anathematizari. Nos autem eandem sequentes canonicam authoritatem, statuimus, vt clericus ecclesiasticè nutritus, in Ecclesia coram populo vel legens vel cantans, si postmodùm relicto clericatûs habitu, à castris Dominicis, quibus adscriptus est, profugus & apostata elabitur, & ad seculum egreditur: ab Episcopo canonicè coerceatur, vt ad sinum matris Ecclesiæ reuertatur. Quòd si in hac indisciplinatione perdurat, vt comam nutriat, constringatur, vt iterùm detondeatur, & posteà nec vxorem accipiat, nec sacrum ordinem attingat. Si verò huic huius sancti Concilij reluctauerit definitioni, secundùm præstitutam Chalcedonensis capituli constitutionem anathematizetur. Sanctus Isidorus tales hippocentauris dicit esse similes, qui nec equi, nec homines, atque quasi bruta animalia, libertate ac desiderio suo feruntur.

Clericus desertor vt castigādus.

Hippocentauris qui nam similes.

Vt nullus Episcopus alterius ministrum Ecclesiasticum solicitet.

Cap. 28.

IN Niceno sancto & vniuersali Concilio continetur: Propter multam perturbationem & seditiones quæ fiunt placuit consuetudinem omnimodis amputari, ità vt de ciuitate ad ciuitatem, non Episcopus, non presbyter, non diaconus, transferatur, &c. In Chalcedonensi, cap. xx. Clericos in Ecclesia ministrantes, in alterius ciuitatis Ecclesia statutos fieri non oportet. Si quis Episcopus post hanc definitionem susceperit clericum ad alium pertinentem, suscipiēs & susceptus, communione priuentur, donèc is qui migrauerat, ad propriam fuerit regressus Ecclesiam. Item in synodo Sardicēsi, cap. decimooctauo: Vt nulli liceat Episcopo, alterius episcopi ministrum Ecclesiasticum solicitare, & in suis parochijs ordinare. In Africano, cap. vigesimo primo: Vt clericum alienum nullus sibi priuet episcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus, &c. Item in decretis, Papæ Leonis: Alienum clericum, inuito episcopo ipsius, nemo suscipiat, nemo solicitet, nisi ex placito charitatis id inter dantem accipientemque conuenerit. Quibus constitutis sanctorum canonum operam dantes, & vestigijs patrum inhærentes, hoc secundùm præfixos sanctos canones statuimus, & iustum esse decernimus.

Vt nullum seruum ante perfectam libertatem Episcopus ordinare præsumat. *Cap.* 29.

SEcundùm decreta sanctorum patrum præiudicamus, & nos id acturos profitemur, vt nullum seruum Episcopus ordinare præsumat, antequàm perfecta ditetur ingenuitate, quia non debet vilis persona fungi sacerdotij dignitate. Leo Papa in epistola sua, cap. 1. Debet enim esse ab alijs securus, qui diuinæ militiæ fuerit aggregandus, vt à castris Dominicis quibus nomen eius adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur. Gregorius in decretis suis, capitulo septimo: Multos ex Ecclesiastica familia nouimus, ad omnipotentis Dei seruitiū festinare, vt ab humana seruitute liberi, in diuino seruitio valeant conuersari. Si verò festinantes ad omnipotentis DEI seruitium incautè retinemus, illi inuenimur quædam negare qui dedit omnia. Vndè necessè est, vt ab humano seruitio liber recedat, qui diuini obsequij districtam subire appetit seruitutem. Sancta synodus dixit: Præfinita patrum statuta, inuiolabilem habeant firmitatem.

Leo Papa.

Gregori⁹ Papa.

De eo, si quis ab Apostolico falsam detulerit epistolam. *Cap.* 30.

IN memoriam beati Petri Apostoli, honoremus sanctam Romanam & Apostolicā sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiasticæ rationis.

Ecclesiæ Romanæ honor habendus.

rationis. Quarè seruanda est cum mansuetudine humilitas, vt licèt vix ferendum, ab illa sancta sede imponatur iugum, conferamus & pia deuotione toleremus. Si verò, quod non decet, quilibet siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolico detulisse epistolam, vel aliud quid, quod indè non cóuenerit, salua fide & integra circa Apostolicum humilitate, penès episcopum sit potestas, vtrùm eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, vsquequò per epistolã, aut per idoneos suæ partis legatos, Apostolicam interpellet sublimitatẽ, vt potissimùm, sua sancta legatione dignetur decernere, q.d. de talibus iusto ordine lex Romana statuat diffinire, vt & is corrigatur, & cęteris modus imponatur.

De furibus & latronibus. Cap. 31.

TRanquillitatem sanctæ Dei Ecclesiæ inquietari, & pacem fraternam infestari testantur fures & latrones, qui ambulant inter nos ouina pelle obumbrati, sed lupina mente tecedunt alienati, res Ecclesiarum sęua mente adducti rapientes, & gregem Dominicum spoliando lacerantes. De quibus Saluator in Euangelio commemorat: Qui
Ioan. 10. non intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro. Atque subiungit: Fur non venit, nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Vbi quamuis hæreticos, qui fidem furantur Ecclesiæ, designet: tamen insecutione furum & latronum, turbatam monstrat pacem Ec-
Philip. 3. clesiarum. De talibus Apostolus ad Philippenses: Videte canes, videte malos operarios. Canes vocauit, quòd non habent verecundiam: malos operarios, quia nulla faciunt quæ pietati conueniunt. Et Dominus
Esaiæ 61. per Prophetam Esaiam: Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam. Vndè nos quæ Dominus diligit diligentes, & quæ odit, odio habentes, statuimus & iudicamus, vt si quis post hæc Euangelica & Apostolica atque Prophetica verba, & diffinitionem pacatissimæ synodi, inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere: nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare. Et eleemosyna pro eo data, in memoriam clericorum nec pauperum veniat, sed execrabilis sordescat B. Augustinus de talibus horribilem profert sentẽtiam, dicens: Nemo te post mortem tuam fideliter redimit, quia tu te redimere noluisti. Si autem ille fur vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis desperatus putatur, atque reconciliari se mysterijs sacrosanctis, habitu corporis & voluntate piæ mentis deprecatur, Deoque & sacerdoti, comite vita emendatione morum & actuum confitetur, communionis gratiam non negamus tribuendã.
In Nicæno magno Concilio statutum legimus: Si quis egreditur è corpore, vltimo & necessario viatico minimè priuetur, &c. Item de vltima pœnitentia, in epistola Innocentij Papæ, cap. 21 Tribuitur ergò cum pœnitentia extrema communio, vt homines huiusmodi vel in supremis suis, permittente Saluatore nostro, à perpetuo liberentur exitio. Item de eodem Carthaginensi 7. Et Cęlestini 15. vbì ait: Quid, rogo, aliud est, vltimam pęnitentiam negare periclitanti, quàm mortem addere morienti?

Cap. 12. & 26. q. 6. De his verò.

De Ecclesia à compluribus cohæredibus obsessa. Cap. 32.

QVęcunque Ecclesia à compluribus cohæredibus sit obsessa, concordi vnanimitate vndiquè procuretur, nè propter aliquas disceptationes seruitium Dei minuatur, & cura populi inreligiosè agatur. Si verò contingat pro ea comparticipes dissidere, & sub vno presbytero nolle eam procurare, & propterea iurgia & contentiones tá inter ipsos, quàm inter clericos incipiãt frequentare, quia iuxta Apostolum seruos Dei non oportet litigare, episcopus tollat indè reliquias, & sub magna cura honorificè collocet eas, atque eiusdem Ecclesiæ claudat ostia, & sub sigillo consignet ea, vt sacrum ministerium nullus celebret in ea, antequàm concordi vnanimitate vnum omnes eligant presbyterum, qui idoneus sit sacrosanctum locum procurare, & populo DEI vtiliter præesse. Hanc autem habeant authoritatem Episcopi, vt in nullis Ecclesijs nec constituãtur presbyteri, nec expellantur, illis inconsultis & non consentientibus. In epistola Beati Papæ Clementis legitur: Attendendum summoperè est omnibus presbyteris & reliquis clericis, vt nihil absq; Episcopi proprij licentia agant, non vtiq; Missas sinè eius iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, Similiter & reliqui populi, maiores scilicet & minores, per eius licẽtiam, quicquid agendum est, agant. Animæ verò eorum ei creditæ sunt: ideò omnia eius consilio agere debent, & eo inconsulto nihil.

Cohæredes q ius habeãt patronatus.
2. Tim. 2.
Clemens Papa.

De claudis, & aliqua parte corporis minutis, si sacro ordini possint adiungi. Cap. 33.

IN Nicæno sancto & vniuersali Concilio statutum est, caput 1. vt si quis à medicis per languorem defectus est, aut à barbaris abcisus, hic in clero permaneat. In epistola Innocentij Papæ, cap. 28. Qui igitur volens cuiuslibet partem digiti sibi abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui verò casu aliquo contingit, hunc canones pręcipiunt & clericum fieri, & si in clero fuerit

fu erit repertus, non abijci. Item in decretis Gelasij Papæ, cap. 16. Vt nemo literas nesciés, vel aliqua parte corporis imminutus, promoueatur ad clerum. Hanc authoritatem sanctorum patrum confitemur, & confirmamus, sequimurque: ità vt si quis à medicis per languorem desectus est, vel per aliquam infirmitatem claudus effectus est, inueniatur aliàs dignus, permaneat clericus, & sacro ordini aptus.

De eo si quis in hoste côtra Paganos, interficit captiuos Christianos. Cap. 34.

VNdiquè bella consurgunt, hostes sæuiunt. Inimica gens paganorum insequitur populum Christianorũ. Impletum est enim quod Euangelica testatur historia: Surget gens contra gentem, & regnum aduersùs regnum, &c. Et alibi scriptum est: Pugnabit orbis terrarum pro eo contra insensatos. Quapropter zelo diuinæ æmulationis accensus Christianorum exercitus, procedunt ad bellum, confidentes in eum qui dixit: Vos ad certamen acceditis, ego prælior pro vobis. Fit conuentus Christianorum & paganorum: fortiter dimicant isti pro fide, illi contra fidem. Vndè fortissimo confortante Domino, sicut * Matathias pater Machabæorum ait; Non in multitudine exercitûs fit victoria belli, sed de cœlo veniet fortitudo: sæpè fit victoria Christianorum, victa est pars paganorum. Quarè vnà cum interfectis paganis perempti fuerunt Christiani, captiui à barbaris, quis in impetu belli nequeunt distingui. Idcircò iustum decernentes, statuimus cum interfectoribus misericordiùs agendum, ità vt quadraginta diebus pœnitentiæ indulgentiùs transactis, penès episcopum sit authoritas & potestas, vt perpendat culpam, agat indulgentiam.

Mat. 24.

Sap. 5.

1. Mach. 3.

Vt nullus comes, nullusq; iudex diebus festis, vel Dominicis, seu ieiuniorum, aut Quadragesimæ placitum habere præsumat, & vt nullus penitens illo veniat. Cap. 35.

SEcundùm sanctorum statuta patrum, in hoc sancto præiudicamus Concilio, vt nullus comes, nullusque omninò secularis, diebus Dominicis, vel Sanctorum in festis, seu Quadragesimæ, aut ieiuniorum, placitum habere, sed nec populum illo præsumat coercere: Quia indè irascitur Deus, cùm tantùm suo sancto seruitio debet populus desudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus verò Dominicis & sanctorum festis, vigilijs & orationibus insistẽdum, & ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus est currendum, & tantummodò Deo vacandũ. Diebus Quadragesimæ & ieiuniorum, summa deuotione ieiunandum, & omni intentione est orandum, atque vnicuique pro facultatibus suis eleemosynæ tribuendæ, & nullæ lites vel côtentiones habendæ. Arguit enim eos, qui contentiones & lites tempore ieiuniorum, & qui à debitoribus debita exigunt, Dominus per prophetam, dicens: Eccè in diebus ieiuniorum vestrorum inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis: eccè ad lites & contentiones ieiunatis & percutitis pugno impiè. Ideò nobis, qui gregis Dei curam accepimus pastoralem, summoperè curandũ & prohibendũ est, nè nostra desidia agente, præfatis diebus vllus placitum habere, & populũ nobis commissum, à seruitio Dei nostri audeat impedire. Prætereà sancimus & præcipimus, vt nullus comes aliquem pœnitentem ad placitum ire côpellat, nec ipse veniat: nè fortè, dum ieiunare & orare atque pro salute suæ animæ debet inuigilare, vaniloquijs & contentionibus cogatur laborare.

Dominicis & festis dieb⁹ quid agẽdum sit.

Esaiæ 58.

De eo, si duo fratres simul arborem succiderint, & cadẽte arbore, vnus eorum interfectus fuerit. Cap. 36.

SI contingat duos fratres simul arborem succidere, siue in sylua, siue quocunque loco, & cadente arbore, alter alteri, fuge vel caue dixerit, & ipse stans, siue fugiens, subtus ipsam arborem deuenerit, & mortuus fuerit: superstes frater, innocens de morte defuncti dijudicetur: Quia non voluntate, non incuria illius, non deniquè côsensu, nec vllo suo mortẽ incurrit reatu: sed dum ambo insisterent operi necessario, incautus & insperatus casu arboris depressus est, nemine penitùs adiuuare valente. Hanc eandem statuimus diffinitionem de cæteris similibus, siue cognatis, siue nulla proximitate coniunctis. Istam diffinitionem tenuère patres nostri Apostolici viri: ideò eorum exempla sequentes, per futura tempora inuiolabilem eam custodimus, & posteris nostris sequendam transmittimus: quia graue peccatum est, & nostro ministerio contrarium, innocentem opprimere, & securum crimine, scienter criminosum habere. Quidam de sapientibus ait: Premit insontes debita sceleri noxia pœna, iustusque tulit crimen iniqui.

Dist. 50. Si duo fratres, habetur ibi sentẽtialiter.

De muliere, cuius infans aliquo casu propter negligentiam eius moritur. Cap. 37.

SI quæ mulier, vt sæpè contingit, infantem proprium prope ignem collocauerit, & alius, qui caldarium super ipsum ignẽ pependerit, & aquam infuderit, atque aqua ipsa per ignem feruens egreditur, & infanti superfunditur, & ꝓptereà mortuus agitur: mater infantis, propter negligẽtiam, iudicio sacerdotum pœniteat, & homo qui caldarium pependit, securus permaneat.

Simili modo de cæteris similibus, qui sæpè diuersè solent euenire & iudicamus, & esse volumus.

Si quis liber libertam duxerit, vlteriùs habere debebit. Cap. 38.

Leo Papa. IN decretis Papæ Leonis, cap. 18. scriptum est: Non omnis mulier viro iuncta, vxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera, inter ingenuos sunt legitima & inter æquales. Itaque aliud concubina, aliud vxor, sicut aliud ancilla, aliud libera. Igitur si quis filiam suam viro habenti concubinam, in matrimonium dederit, non ità accipiendum est, quasi eam coniugato dederit, nisi fortè illa mulier, & ingenua sit facta, & dotata legitimè, & in publicis nuptijs honestata videatur. Vndè paternam sequentes authoritatē, sub præsenti huius sancti catalogo Concilij, statuimus & liberè iudicamus, vt quisquis liber libertam, hoc est, ex ancilla per manumissionem & regalem largitionem liberam factam, legitimè in matrimonium duxerit, vlteriùs habere debebit, tanquàm vnam ex nobili genere progenitam, excepta fornicationis causa: & quàm diù illa viuat, nullam aliam accipiat. Est igitur, vt ex decretis Papæ Leonis prædiximus, ingenua facta, & dotata legitimè, & in publicis honestata nuptijs, & propterea iam non est concubina, sed vxor legibus acquisita. Hæc eadem lex, pro qualitate sexûs sit fœminis & viris * libertas. (for. * libera.)

Si quis alienigenam in matrimonium duxerit, habere debebit. Cap. 39.

QVicunque alienigenam, hoc est, alienæ gentis fœminam, (verbi gratia, Francus mulierem Baioricam) virorumque consultu propinquorum legitimè vel sua, vel mulieris lege acquisitam, in coniugium duxerit: velit nolit, tenenda erit, nec vltrà ab eo separanda, excepta fornicationis causa. Quamuis enim, vt Apostolus ait, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vtrique communis sit nationi, legem tamen habent diuersam, & quantùm ad seculum, interdùm longè disiunctam. Quarè si vnus è duobus, vnam carnem in duas diuidere, & copulam nuptialem machinetur disiungere, dicendo, non secundùm suæ gentis legem iura matrimonij contraxisse, & idcircò separari posse: canonica institutione diffinimus, & nostro omniumque orthodoxorum iudicio statuimus, vt quod legis imperfectum sit, perficiatur, & ius matrimonij nequaquà resoluatur. Synodus Romana ait, quòd non dimittenda sit vxor post baptismum, quæ habita est & ante baptismū. In baptisma soluuntur crimina, non tamen legitima coniugia. Cùm enim in baptismo transmigrat de vita in vitam, & non mutat vxorem legitimam, quomodò mutat eam, qui non mutat vitā, sed transit de gente ad gentem? Igitur quia iam suffugium non habent separandi, impleant dictum Apostoli, vt vnanimes vnum sentientes permaneant in Christo Iesu Domino nostro. Nos autem cognita referimus, quia quendam Francum & mulierem Saxonicam talia egisse cognouimus. Si quis post hæc, huius sancti Concilij institutionē paruipēdens, aliam duxerit, cuiuscūq; gentis sit canonicè arceatur, vt priori cum pœnitentia copuletur. (Ephe. 4.) (Philip. 2.)

De eo, quòd quidam vxorem alterius, viuente eo, constuprauit. Et insupèr iuramento confirmauit, eo moriente, coniugem eam accipere. Cap. 40.

AVdiuimus rem execrabilē, & catholicis omnibus detestandam, quendam nefando fornicationis opere alicuius uxorem, uiuente eo, cōmaculasse: & in augmentum iniquitatis, iuramento confirmâsse, si eius legitimum superuixissent ambo maritum, ut ille fornicator illam adulterā adulterio pollutam, sibi associaret toro & legitimo matrimonio, si hoc iure dici matrimonium potest, per quod oriuntur, quæ Apostolus enumerat mala, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, &c. ad ultimum uerò, ueneficia & homicidia, quia pro tam inlicito amore, alij ueneno, alij gladio, uel alijs diuersis sunt perempti maleficijs. Idcircò acutissimo ferro, & totius generis artificio resecanda, per quę cælestia regna sunt occludenda. Quoniam ut idem Apostolus ait, qui talia agunt, regnum Dei nō consequentur. Tale igitur connubium anathematizamus, & Christianis omnibus obsecramus. Nō licet ergò nec Christianæ religioni oportet, ut ullus ea utatur in matrimonio, cū qua priùs pollutus est adulterio. (Rom. 1.) (1. Cor. 6.)

De eo, si quis duxerit vxorem, & concumbere non valens cum ea, frater eius clàm violauerit illam. Cap. 41.

SI quis legitimam duxerit uxorem, & impediente quacunque domestica infirmitate, uxorium opus non ualens implere cum illa frater uerò eius, suadente diabolo, adamatus ab ipsa, clanculùm eam humiliauerit, & uiolatam reddiderit, omnimodò separentur, & à neutro ulteriùs eadem mulier contingatur. Igitur coniugium, quod erat legitimū, fraterna commaculatione est pollutū: & quod erat licitū, inlicitū est factum, ut Hieronymus ait: Mulier duorum fratrū non ascendat torum: si autē ascendit, adulterium perpetrabit. Quia uerò humana fragilitas procliuis est ad labendū, aliquo modo muniatur ad standū. Idcircò episcopus, considerata mentis eorum imbecillitate, post

post pœnitentiam sua institutione peractá, si se continere non possint, legitimo consoletur * matrimonio: nè, dum sperantur ad alta subleuari, corruant in cœnum. *eos

Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguineam suam polluerit, vel aliquod crimen commiserit.

Cap. 42.

SI quis de vno in alium omninò transmigrat episcopatum. & si (quod absit) contingat eum filiam sororis suæ, amitæ aut matertetæ, auunculi vel patrui polluere, aut aliquod crimen committere: Episcopus, in cuius tunc diœcesi commoratur, & tali scelere criminatur, habeat ius & potestatem, secundùm canonicam authoritatem, & nostrá synodalem institutionem, flagitiosum coercere, & ad pœnitendum emollire. Per quos enim meliùs rei veritas ventilatur & emendatur, quàm per hos, inter quos habitat & criminosus appáret?

Si quis cum qualibet fornicatus fuerit, & eo nesciente, filius eius vel frater inscius violauerit illam. *Cap.* 43.

SI quis cum qualibet fornicatus fuerit, & eo nesciente, filius eius vel frater eiusdem rei inscius, cum eadem se polluerit, & postquàm se pollutum esse cognouit, confessus fuerit, & hoc se nescire cum iuramento confirmauerit: quia hoc pœnituit & confessus fuit, post peractam congruam pœnitentiam, legitimo vtatur matrimonio, nè iterùm mordente crudelissima libidinis bestia saucietur, & voraginem fornicationis incidere videatur. Nam vt Hieronymus ait, ferreas montes, domat libido. Mulier verò quæ tantum nefas commiserat, vlteriùs pœniteat, atq; cõtinens & innupta permaneat.

Si quis cum aliqua fornicatus fuerit, & frater eius ignarus duxerit illam vxorem.

Cap. 44.

SI quis cum aliqua crimen fornicationis fecerit, & frater eius, eiusdem scelerius ignarus, duxerit illam vxorem, frater qui prior per fornicationem polluerat illam, quia non indicauit fratri vxorem ducenti, prædura arceatur pœnitentia & condigna castigatione. Qua peracta, si continens esse non possit, indulgentia subleuetur, nè libidini prosternatur, quatenùs legitimo consoletur matrimonio. De muliere verò sancimus, sicut de ea in Neocæsareensi sancto Concilio diffinitum legimus, cap. 2. Mulier si duobus fratribus nupserit, abijciatur vsque ad mortem. Veruntamen in exitu propter misericordiam fructum pœnitentię cõsequatur, si promiserit, quòd facta incolumis, huius coniunctionis vincla dissoluat. Concil. Neocæsar.

Quòd si defecerit mulier aut vir in talibus nuptijs, difficilis erit pœnitentia in vita permanenti. Episcopus verò potestatem habeat secundùm conuersationem ipsius, aut adijcere negligenti, aut minuere pœnitenti. Tamen vlteriùs continens & à viro disiuncta permaneat.

Si quis cum duabus sororibus fuerit pollutus. *Cap.* 45.

SImili modo secundùm sanctos canones diffinimus & iudicamus de eo, qui cum duabus sororibus fuerit pollutus, vt vsque in exitum vitæ pœnitens & continens permaneat. Soror autem, quæ posterior libidinis perforata aculeis, scienter se cum eodem commaculauerit, vsque in finem vitę pœnitens & continens perduret. Si autem improuisè cõtingit, condigna stringatur castigatione: & si velit, legitima vtatur viri coniunctione.

*Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus perdere illam * machinauerit.*

Cap. 46.

SI cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus capitali sententia delere illam * machinauerit: ipsa verò, vrgente mortis periculo, ad Episcopum confugerit, & auxilium quæsiérit, operosiori, si potest, Episcopus labore desudet, nè occidatur. Si verò non potest, nullo modo liceat ei, requirenti eam reddere viro ad occidendum, quæ se ei obtulit ad defendendum: sed solerti cura transmittet eam ad locum, quem ipsa delegerit, vt secura viuere possit. Si verò interdùm maritus eam inuenerit & repetiérit, secundùm seculum potestatem * hauerit, quid agere ei velit. *habeat. Sed audiat sanctum Augustinum, dicentem: Cum enim vir à virtute nomen accipit, & mulier à mollitia, id est, fragilitate: quarè contra crudelissimam libidinis bestiam, vult vnusquisque vxorem suam esse victricem, cùm ipse ad primum libidinis ictum victus *cadat? Nam 1. Cor. 6. quicquid contra fidem Catholicam mulieribus non licet, nec viris licet. Si autem eadem mulier timore perterrita, à loco vbi eá episcopus destinauit, aufugerit, & vir eius ab Episcopo semèl aut bis vel sæpiùs repetiérit, si vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat: sin autem, omninò non reddat. Maritus verò, quandiù ipsa viuat, nullo modo alteram ducat.

Si quis spiritalem habet compatrem, cuius vxor commater non est: eo defuncto, eius viduam licet ei ducere vxorem.

Cap. 47.

QVi spiritalem habet cõpatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit, & eius vxor commater non est: liceat ei, defuncto cõpatre suo, eius viduam ducere in vxorem, si nullam habent consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? nunquid non

possunt coniungi, quos nulla proximitas *id nulla carnalis, vel * in id generatio fecerat spiritalis?

De eo, si quis suæ spiritalis commatris filiam duxerit vxorem. Cap. 48.

ILlud etiàm nec canonica institutione, diffinimus, nec introductione aliqua refutamus: sed propter eos qui diuersè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritalis commatris filiam, fortuitù & ità contingente rerum casu, in coniugium duxerit, consilio maturiori seruato, habeat, atque honestè legitimo coniugio operam det.

De his qui in adulterio filios genuerunt, vt omninò separentur. Cap. 49.

DE his qui in adulterio iuncti, per incentiua libidinis malæ filium vel filiam genuerunt, canonicè præiudicamus: vt quandò ab Episcopo iusta diuisione separantur, eo tenore seiungantur, nè vlterà spe reuersionis deludantur. Quarè, si quid inter se proprietatis aut pecuniæ communi donatione tradiderunt, * vt quæ communi seruent infanti. De reliqua verò proprietate & pecunia, nullã vlterius habeant communionẽ, sed vterq; sua prouideat, & ut velit faciat. Et ut hoc uerius credat, atque firmius obseruetur: verbo Dñi præcipimus, & canonica atq; synodali impositione iniungimus, quatenùs iuramento colligentur, deincèps & vlterà sub vno non cohabitare tecto: nec familiari frui colloquio, excepto in Ecclesia & in publico: nec vllam habere communionem in proprietate, aut mancipijs, vel pecunia, siue vllis rebus, vndè suspicio luxuriosi facti, aut scandalum libidinosi desiderij iustè possit oriri. *vtiquè

De eo si quis aliquem per inlusionem à recta fide subuerterit, vel perdiderit, vt dupliciter puniatur. Cap. 50.

SI quis verò, siue sit vir, siue mulier, aliquem à recta credulitate & Catholica fide inlusione diabolica auerterit: expedit ei, vt euãgelicus intonat sermo, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & dimergatur in profundum maris. Quia qui scandalizauerit alios, vt Deum offendant, ac de vera fide & salute recedant, multo melius esset ei, vt proprijs vitæ suæ vitijs & immunditia pollutus puniretur, q̃ pro suis & aliorum peccatis in infernũ dimergeretur. Et si quempiam veneno vel herbis, aut diuersi generis maleficijs perdiderit, velut pessimus homicida, duplici mulctetur pœnitentia. Matt. 18.

De eo si quis cum vxore alterius, viuente eo, fornicatus fuerit. Cap. 51.

ILlud verò communi decreto secundùm canonum instituta diffinimus & præiudicamus, vt si quis cum vxore alterius, viuente eo, fornicatus fuerit, moriente marito, synodali iudicio aditus ei claudatur inlicitus, nè vlteriùs ei coniungatur matrimonio, quam priùs polluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ religioni oportet, vt vllus ducat in coniugium, quam priùs polluit per adulterium.

De homicidijs non spontè commissis. Cap. 52.

PLacuit nobis de homicidijs non spontè commissis, hìc inserere, quod in Ancyrano sancto Concilio, cap. 22. legitur, vbi dicitur: De homicidijs non spontè commissis, prior quidem diffinitio post septennem pœnitentiam perfectionem consequi præcepit: Secunda verò, quinquennij tempus replere. Modus autem huius pœnitentiæ, in episcoporum sit arbitrio, vt secundùm conuersationem pœnitentium, possint & extendere tardãtibus, & minuere studiosè festinãtibus.

De eo, si quis filium suum non spontè, sed casu contingente, occiderit. Cap. 53.

SI quis filium suũ (quod absit) nõ spontè, sed casu contingente occiderit, * secundùm homicidia spontè commissa pœniteat, vt sequenti subinfertur capitulo. *iuxta homicidia non sponte

De his qui voluntariè homicidium fecerint. Cap. 54.

DE his qui voluntariè homicidium fecerint, Ancyrano sancto Cõcilio, cap. 21. legitur: Vt pœnitentiæ quidem iugiter se submittant: perfectionem verò, id est, cõmunionis Christi gratiam circa vitæ exitum consequantur. Instituta canonica & sanctorum patrum decreta, nostro & omnium orthodoxorum iudicio, inuiolabilem habeãt firmitatem. Nobis autem, qui pastores Christi ouium sumus, pro moderni temporis qualitate & hominum fragilitate, bonum & vtile videtur, vt his qui voluntariè homicidium fecerint, authoritate synodali & iudicio generali & modum castigationis imponamus certum ac definitum pœnitentiæ tẽpus præmonstremus: nè prolixum tempus pœnitentiæ, generet fastidium negligentibus: sed cursim exercitatis, accrescat opus salutis.

De pœnitentia 40. dierum. Cap. 55.

SI quis spontè homicidium fecerit, quadraginta diebus ab ingressu Ecclesiæ arceatur. Et nihil manducet illis 40. diebus præter solum panem & salem, neque bibat nisi puram aquam. Nudis pedibus incedat. Lineis non induatur vestibus, nisi tantùm femoralibus. Secularia arma non portet. Nullo vehiculo vtatur. Ad nullam fœminã, nec ad propriam vxorem, his diebus misceatur. Nullam communionem illis XL. diebus cum alijs Christianis, nec cum alio habeat pœnitente, in cibo vel potu aut vllis rebus. Si verò sint aliqui vitæ suæ Pœna voluntarii homicidii

insidiatores, vt præ illis non possit dignè pœnitere, interim differatur ei eadem pœnitentia, donèc ab episcopo proprio pax ei ab illis sit facta. Si enim aliqua corporali infirmitate detentus sit, vt non possit ritè ieiunare, adhibeatur ei misericordia, quousquè conualescat, & tunc demùm pœniteat. Si verò longo tempore eadem sit occupatus infirmitate ad episcopum pertinebit, vt prudenter pertractet, quomodò infirmum peccatorem curare disponat: quia, vt Gregorius pastorali commemorat libro, Occultiora sunt vulnera mentium, quàm corporum: & ars est artium, regimen animarum.

Post 40. dies pœnitentia primi anni.
Cap. 56.

Post illos quadraginta dies, vnum annũ integrum ab introitu Ecclesiæ suspendatur. Et abstineat se à carne & caseo, à vino & medone ac mellita ceruisia, nisi Dominicis diebus & festis, qui per illum episcopatum publicè celebrantur apud cunctum populum: & nisi vel in hoste, aut in aliquo magno sit itinere, vel longè aut diù ad Dominicam curtem, vel si infirmitate detentus sit: Tunc licitum sit ei, tertiam feriam & quintã atque sabbatum redimere vno denario, vel precio denarij, siue tres pauperes pro nomine Domini pascendo: ità duntaxàt, vt vel carne, vel vino, vel medone, id est, de tribus vna re vtatur, non omnibus vescatur. Postquàm autem de itinere domum reuertatur, aut de infirmitate liberetur, prędictas ferias non redimat, sed statuto modo pœniteat. Completo verò vnius eiusdemq; anni curriculo, ità castigatus ritè & ordinabiliter more pœnitentium, introducatur in Ecclesiã.

Pœnitentia secundi & tertij anni.
Cap. 57.

Secundum vero & tertium annum simili modo pœniteat: exceptò, quòd prædictas tres ferias redimere ius habeat, vbicunquè est, siue in domo, siue in itinere. Cætera per omnia obseruet, vt in primo anno faciebat.

Pœnitentia quarti, quinti, sexti, & septimi anni. Cap. 58.

Quartum enim annum & quintum, sextum & septimum, isto modo obseruet: Ieiunet autem his singulis tres Quadragesimas: Vnam ante Pascha Domini, à caseo & pinguibus piscib⁹, à vino & medone & mellita ceruisia. Alteram ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ. Si verò desunt quadraginta dies ante natiuitatem, impleantur post natiuitatem. Tertiam Quadragesimam, ante natiuitatem Domini Saluatoris ieiunet, & abstineat se à carne & cæteris rebus prædictis. Et in his quatuor annis, tertia feria & quinta ac sabbato, manducet & bibat, quodcunque libeat. Et secundam atque quartam feriam denario, aut prædicto denarij precio redimere ius habeat. Sextam verò feriã cautè obseruet. His septem annis ritè expletis, reconcilietur, & more pœnitentium sacris altaribus & sanctę communioni restituatur, atque perfectionem consequatur.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM viginti duorum.

In hoc sancto Concilio, præsidente & adiuuante pio Principe Arnulpho gloriosissimo rege, consederunt, qui conuenerant, sancti patres & venerabiles Ecclesiarum pastores. Et quę catholica fide promulgauerũt, pari professione confirmauerunt, & vnanimes subscripserunt.

Nomina Episcoporum.

Hattho sanctæ Moguntiacensis Ecclesię Archiepiscopus, subscripsi.
Hermannus sanctæ Agrippinensis, quæ & Coloniensis, Ecclesiæ Archiepiscopus, subscripsi.
Rathbodo Treuirensis Ecclesiæ Archiepiscopus, subscripsi.
Vualdo Frigisingensis Ecclesiæ Episcopus, subscripsi.
Erchanbaldus Eistatensis Ecclesiæ Episcopus, subscripsi.
Tuto Radasbonensis episcopus.
Adalpero Augustensis episcopus.
Salomon Constantiensis episcopus.
Theodolfus Curiensis episcopus.
Fringus Basileensis episcopus.
Baldrammus Strasburgensis episcopus.
Lotechaneus Spirensis episcopus.
Theotelaus Vormatiensis episcopus.
Adalgarius * Brumensis episcopus.
Dado Vuirdunensis episcopus.
Vuigbertus Hiltinesheimensis episcopus.
Ruodolfus Vuirtziburgensis episcopus.
Sigimundus Haluarastatensis episcopus.
Ruodolbertus Metensis episcopus.
Druogo Mimidensis episcopus.
Bilo Padarbrunnensis episcopus.
Egilmarus Osneburgensis episcopus.

Hæc subscriptio sacrosancta, venerabili professione & condigna responsione innumerabilium circunstantium presbyterorum & diaconorum, necnon & nobilium laicorum confirmata, & laudabiliter approbata: Ad laudem & gloriam Iesu Christi Domini nostri, cui sit honor, laus, & iubilatio, per infinita secula seculorum, Amen.

CONCILIVM NANNETENSE.

Incertum habemus, quo tempore hoc Conciliũ actum sit, itaq; hoc loco collocauimus.

In Decre. Iuo. par. 2. ca. 121.

CAP. I.

De alterius parochiano.

VT Dominicis & festis diebus presbyteri, antequàm Missas celebrent, plebẽ interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero, ibi Missam velit audire. Quẽ si inuenerint, statim ab ecclesia eijciãt, & ad suam parochiam redire compellãt. Similiter interrogent, si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habent. Et si inuenti fuerint statim reconcilientur. Quòd si renuerint, pacem suscipere, ab Ecclesia eijciantur, vsquequò ad charitatem redeant. Non enim possumus munus vel oblationem ad altare offerre, donèc priùs fratri reconciliemur. His ita peractis, sacerdotes Missarum solennia ritè peragant.

Matt. 5.

CAP. 2.

VT nullus presbyter alterius parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.

CAP. 3.

PRohibendum & modis omnibus interminandũ est, vt nullus sacerdos eas personas fœminarum, sicut & in Canonibus insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua habeat. Sed neque illas, quas canones concedunt: quia instigante diabolo, etiàm in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiàm in pedissequis illarum, scilicet matrem, amitam, sororem: sed si quis de his habuerit talem necessitatẽ patientem, cui sit necessaria sustentatio presbyteri, habeat in vico aut in villa domum longè à presbyteri conuersatione, & ibi eis subministret quæ necessaria sunt. Sed & hoc secundùm authoritatem canonum modis omnibus prohibendum, vt nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare aut sedere.

Nulla oĩnò fœmina habitabit apud presbyteros.

CAP. 4.

De visitandis infirmis à presbytero.

CVM sacerdos audierit aliquem infirmari in sua plebe, quamcitiùs ad eum pergat, & ingressus cubiculum, aquam benedictam super eum & per omne cubiculũ adspergat cum antiphona, Adsperges me Domine: & versu, Exurgat Deus. Deindè dicat orationem, Deus qui sacerdotibus tuis totam præ cæteris gratiam contulisti, &c. Deindè cantet septem psalmos cum precibus pro infirmis. Post hæc omnes iubeat extra cubiculum secedere, & appropinquans lecto quo infirmus decumbit, eum blandè leniterque alloquatur, vt omnem spem suã in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter tolerent, vt hoc ad purgationem & castigationem suam prouenire credat, vt peccata sua confiteatur, vt emendationem promittat, si Dominus vitam concesserit: pœnitentiam pro culpis commissis spondeat: vt substantiam suam, dum adhuc sensus & ratio in eo vigẽt, disponat: vt peccata sua eleemosynis redimat: vt his qui in se peccauerunt, indulgeat: vt rectam fidem & credulitatem teneat: vt de DEI misericordia nunquàm desperet. Cũ his & huiuscemodi allocutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione recedat sacerdos, non post multum reuersurus, detque locum vt ægrotus de peccatis suis possit cogitare.

Aqua benedicta.

Psalm. 50.
Psal. 67.

CAP. 5.

De infirmis, qui confitentur peccata sua, & se reconciliari exposcunt.

INfirmus qui necessitate mortis vrgente confitetur peccata sua, sub ea conditione à sacerdote reconcilietur, vt si ei Dominus vitam donauerit, sanitatemque reddiderit, secundùm qualitatem delicti * omnibus pœniteat.

for. * omninò

CAP. 6.

PRæcipiendum secundùm Canonum authoritatem, vt de sepulcris & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi fortè qui sepelitur, viuens iusserit Ecclesiæ, in cuius atrio sepelitur, de suis rebus aliquid tribuere, aut etiàm post mortem illius quibus commissum est eius eleemosynã facere de rebus illius, aliquid dare spontè voluerint. Tamen nullatenùs à presbyteris illis aliquid exigatur, siue ab illis qui locis & vicis præsunt. Prohibendum etiàm secundũ maiorum instituta, vt in Ecclesia nullatenùs sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut extra ecclesiã. Infra ecclesiam verò, aut prope altare, vbi corpus Domini & sanguis conficitur, nullatenùs habeat licentiam sepeliendi.

CAP. 7.

Nè sacri ordines pro muneribus conferantur.

OMnibus ministris Ecclesiasticæ dignitatis interdicimus, vt nullus quocũq; munere aut fauore corruptus, clericum alterius parochiæ latenter ac furtiuè ad ordinationem subintroducere præsumat. Quòd si fecerit, iuxta Chalcedonense decretum, is qui ordinatus est, donũ sanctispiritûs, quod furari conatus est, amittat: & qui mediator extitit, si clericus est, proprio gradu decidat: si laicus aut monachus, anathematizetur.

Ca. 2.

CAP. 8.

SIcut enim Episcopus non plus potest habere q̃ vnam ciuitatẽ, & vir vnã vxorem; ità

In decre. Iuo. par. 3. cap. 52.

ità presbyter vnam tantùm Ecclesiam. Itaq; nullus presbyter plures præsumat habere ecclesias, nisi fortè alios presbyteros sub se in vnaquaque habeat, qui nocturnum atque diurnum officium solenniter adimpleant, & Missarum celebrationes quotidianis expleant cæremonijs.

CAP. 9.

De Eulogijs populo à presbyteris dandis.

VT de oblationibus, quæ offeruntur à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus, quos offerunt fideles ad Ecclesiam, vel certè de suis presbyteris conuenienter partes incisas habeat in vase nitido, vt post Missarum solennia qui communicare non fuerunt rati, eulogias omni die Dominico & in diebus festis exindè accipiant, & illa vndè eulogias presbyter daturus est, antè in hæc verba benedicat:

ORATIO.

DOmine sancte pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta & spirituali benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos & vniuersas inimicorum insidias tutamentum, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum panem vitæ, qui de cęlo descendit, & dat vitam ac salutem mundo, & tecum viuit & regnat, &c. Ioan. 6.

CAP. 10.

Vt de decimis quatuor fiant portiones.

INstruendi sunt presbyteri pariterq; admonendi, quatenùs nouerint decimas & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum, & hospitum & peregrinorũ esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis vti de quibus oibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei: & nisi eas fideliter pauperibus & his qui pręmissi sunt, administrauerint, damna passuros. Qualiter verò dispensari debeant, canones sancti instituunt, scilicet vt quatuor partes indè fiãt, vna ad fabricam ecclesiæ releuãdam, altera pauperibus distribuenda, tertia presbytero cum suis clericis habenda, quarta episcopo reseruanda, vt quicquid exindè iusserit, prudenti consilio fiat.

CAP. 11.

De examinandis illis, qui sacros ordines accepturi sunt.

EPiscopus quandò ordinationem facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationẽ euocandi sunt ad ciuitatẽ vnà cum archipresbyteris, qui eos repræsentare debent. Et tunc Episcopus è latere suo dirigere debet sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis diuinæ, & exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem locum vbi educati sunt, si sint benè literati, si in lege Dñi instructi, diligenter inuestigent. Ante omnia si fidem catholicã firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, nè aut fauoris gratia, aut cuiuscunq; muneris cupiditate illecti, à vero deuient, vt indignum & minùs idoneũ ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille qui indignè accessit, ab altari remouebitur, & ille qui donum sancti spiritûs vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, Ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur, & sic sabbato qui probati inuenti sunt, Episcopo repræsententur.

CAP. 12.

De pœnitentia adulterij.

SI cuius vxor adulterium perpetrauit, & hoc à viro depræhensum fuerit & publicatum, dimittat vxorẽ, si voluerit, propter fornicationem: illa uerò septem annis publicè pœniteat. Vir uerò eius, illa uiuente, nullatenùs aliam accipiat. Quod si uoluerit adulteram sibi reconciliari, licentiam habeat, ita tamen, vt pariter cum illa pęnitentiam agat, & exacta pœnitentia, post septem annos ad communionem uterque accedat. Similis forma & in muliere seruabitur, si eam uir eius adulterauit.

CAP. 13.

De pœnitentia fornicantium.

SI qua mulier non habens uirum, aut uir non habens uxorem, fuerint fornicati, tribus annis pœniteant.

CAP. 14.

QVòd si uir non habens uxorem, alterius uxorem adulterauit, aut si qua mulier non habens uirum, cum alterius uiro illa qui fœdus uiolauit cõiugij, septem annis, ut suprà dictum est, pœniteat ille qui lege coniugij non tenetur, quinque annis pœniteat. Neque enim æqualis pœnitentia danda est his, quibus sufficere poterat ad explendã libidinem suam, coniugum amplexus: & illis, qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente, in fornicationem ceciderant.

CAP. 15.

De quibusdam confraternitatibus.

DE collectis uel confratriis, quas consortia nocant, sicut uerbis monuimus, & nunc scriptis expressè præcipimus, vt tantũ fiat, quantum rectum ad authoritatem, & vtilitatem atque ad salutem animæ pertinet. Vltrà autem nemo nec sacerdos, neque fidelis quisquam in parochia nostra progredi audeat, Fraternitates licitæ.

deat, id est vt in omni obsequio religionis videlicet in oblatione, in luminaribus, in orationibus mutuis, in exequijs defunctorum, in eleemosynarijs, & cæteris pietatis officijs. Pastos autem & comessationes, quas diuina authoritas vetat, vbi & grauedines, & indebitæ exactiones, & turpes ac inanes lætitiæ, & rixæ, sæpè etiàm, sicut experti sumus, vsque ad homicidia, & odia, & dissensiones accidere solent, adeò penitùs interdicimus, vt qui cōtra hoc decretum agere præsumpserint, si presbyter fuerit vel quilibet clericus, gradu priuetur: si laicus est aut fœmina, ab Ecclesia vsque ad satisfactionem separetur. Conuentus autem talium confratrum, necessè si fuerit vt simul conueniant, aut fortè aliquis cōtra parem suum discordiam habuerit, quem reconciliari necessè sit, & sinè conuentu presbyterorum & cæterorum esse nō possit, post peracta illa quæ Dei sunt & Christianæ religioni conueniunt, & post debitas admonitiones, si contigerit, vt veræ charitatis & fraternæ inuicèm consolationis omnes ad refectionem conueniant: sic talia fieri permittimus, vt seruata modestia & temperantia & sobrietate, pacisque concordia, sicut decet fratres, omnia in ædificationem fraternitatis, & laudem & gloriam Dei, & gratiarum actiones fiāt. Et hoc omninò caueatur, quod saluator ait: Videte nè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Qui voluerint, Eulogias à presbytero accipiant, & panem tantùm frangentes, singulos accipiant * biberes, & nihil ampliùs contingere præsumant, & sic vnusquisque ad sua cum benedictione Domini redeat.

Item illicitæ

Luc. 21.

for. * bilibres,

CAP. 16.

Ecclesia vacans non est per ambitionem petenda.

VT si quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus presbyter apud secularē seniorem nulla precatione vel aliquo xenio ecclesiam illam obtineat, quia titulus per se constans anteà extitit, sed neque capellam sinè consultu Episcopi. Quod si fecerit, definitā sententiam sibi prolatam suscipiat, sicutì de Episcopo canonica decreuit authoritas, vt si per ambitionem maiorem ciuitatem appetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam vsurpare tentauit.

CAP. 17.

De pœnitentia homicidæ voluntaria.

Exo. 21.

SI quis voluntariè & per insidias hominē interfecerit, iugi se pœnitentiæ submittat. Et si hoc publicè actum constat, si laicus est, à communione orationum quinquenniò remoueatur: post quinquennium, tantùm in orationum communionem recipiatur, nō autem offerat, non corpus Domini contingat. In quo perdurans XIIII. annis, tunc ad plenam communionem cum oblationibus recipiatur. Si quis de industria & per insidias occiderit hominem, ab altari meo euelles eum, vt moriatur, dicit Dominus.

CAP. 18.

De pœnitentia eius, qui non volens fecerit homicidium.

SI quis casu, non volens, homicidium perpetrauit, quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat. Quibus peractis, biennio ab oratione fidelium segregetur: non communicet, nec offerat. Post biennium in communione orationis offerat, non tamen communicet: post quinquennium, ad plenam cōmunionem recipiatur. Abstinentia ciborum, in arbitrio sacerdotis maneat.

CAP. 19.

Nè fœminæ publicis conuentibus & placitis se immisceant.

CVm apostolus dicat, Mulieres in Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui. turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia: mirum videtur, quòd quædam mulierculæ contra diuinas humanasq; leges attrita frōte impudenter agentes, placita generalia, & publicos conuentus indesinenter adeunt, & negocia regni vtilitatesque reipub. magis perturbant, quam disponant: cùm indecens sit, & etiàm inter barbaras gentes reprehensibile, mulieres virorum causas discutere: & quæ de lanificijs suis & operibus textilibus & muliebribus, inter genitiarias suas residētes, debuerant disputare, in conuentu publico, ac si in curia residentes, senatoriam sibi vsurpant authoritatem: Quæ ignominiosa pſumptio fautoribus magis imputanda videtur, quàm fœminis. Vndè quia diuinæ leges, vt suprà monstratum est, hoc contradicunt, & humanæ nihilominùs idipsum prohibent, vt fœminæ nihil aliud prosequantur in publico quam suam causam: ait enim lex Theodosina: Nulla ratione fœminæ ampliùs quā suas causas agendi habeant potestatem, nec alicuius causam à se nouerint consequendā: idcircò ex authoritate canonica interdicimus, vt nulla sanctimonialis virgo vel vidua conuentus generales adeat, nisi à principe fuerit euocata, aut ab Episcopo suo, nisi fortè propriæ necessitatis ratio impulerit, & hoc ipsum cum licentia * populi sui.

1. Cor. 14.

Fœminarum quarundam insolētia.

for. * episcopi

CAP. 20.

De quodam cultu superstitioso abolendo.

SVmmo decertare debent studio episcopi & eorum ministri, vt arbores dæmonibus consecratæ, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, vt nec ramum vel surculū

indè

indè audeat amputare, radicitùs excindantur atque comburantur. Lapides quoquè, quos in ruinosis locis & syluestribus, dæmonum ludificationibus decepti, venerantur, vbi & vota * fouent & deferunt, funditùs effodiantur, atque in tali loco proijciātur, vbi nūquàm à cultoribus suis venerari possint. Et omnibus adnuncietur, quantum scelus sit idololatria, & qui hæc veneratur & colit, quasi Deum suum negat, & Christianitati abrenunciat, & talem pœnitentiam indè debet suscipere quasi idola adorâsset: omnibusquè interdicatur, vt nullus votum faciat, aut cādelam, vel aliquod munus pro salute sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiā Domino Deo suo. Scriptum est enim: Vouete & reddite Domino Deo vestro. Psalm. 75. Nouimus siquidem, quanta Dominus antiquo populo per Prophetas suos interminatus est, qui in lucis sacrificabant, & in excelsis immolabant. Si quis hoc transgressus fuerit, fidem perdidit, & est infideli deterior: & idcircò omnimodò à sanctæ Ecclesiæ consortio abscindatur, & non, nisi dignè pœnituerit, recipiatur.

*vouent

Inter Concilium Triburiense (nam Nannetensis tempus incertum est) & Salegunstadiense, centum amplius anni interfluxerunt; per quod temporis spatium, cum plura Concilia habita fuisse cōstet: ea tamen, aut plane interierunt, aut in veteribus Bibliothecis & Ecclesiarum Archiuijs adhuc latent. quæ ipsa Actorum Ecclesiasticorum series cum deinceps, longo sæpius interuallo, interrumpatur, ne Pontificum quidem vitas, quod, ex Onophrio, orsi eramus, iam amplius pertexere libet.

SALEGVNSTADIENSE CONCILIVM,

Habitum sub Benedicto VII. Papa, & Imp. Henrico Secundo.

Synodi huius Salegunstadiensis reliquiæ qualescunque mutuatæ sunt ex monumentis Burchardi Vormatien. Episcopi, qui cùm huic Synodo interfuisset, ea quæ ibi tractata fuerunt, ad eū qui sequitur, modum descripsit. Oppidulum verò seu castellum hoc Salegunstadien. vulgò Selgenstat dictum, adiacet etiàm hodie flumini Mogano in diœcesi Moguntina inter Assiburgum & Francofordum.

An. Dñi 1023.

IN Dei nomine, ego Aribo Moguntinæ sedis Archiepiscopus, quanuis indignus, cum cæteris confratribus nostris & coepiscopis, Burchardo Vormatien. Vuerenhario Argētino, Brunone Augusten. Eberhardo Babenbergensi, Meginhardo Vuirtzburgeñ. synodum in Salegunstat condiximus Anno Dominicæ incarnationis MXXIII. indictione 5. secundo Idus Augusti, anno autem Domini Henrici secundi regnantis 21. imperij verò sexto: quatenùs cum communi fratrum prædictorum consilio atque consultu, multimoda diuinorum officiorum atque synodalium legum componeretur dissensio, & disparilitas nostrarum singularium consuetudinum, honesta consensione redigeretur in vnum. Ideoque propter illas lamētabiles dissensiones, communi decreto Concilij hæc capitula sancita sunt.

De abstinentia carnis & sanguinis in subscriptis temporibus. Cap. 1.

VT quatuordecim dies omnes Christiani ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ in abstinentia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate impediente, aut alicuius festi solennitate, quæ in illo episcopio celebris habetur, intercedente. Et ante natiuitatem Domini similiter, & in vigilia Epiphaniæ, & in omnium vigilijs Apostolorum, & in vigilia Assumptionis sanctæ Mariæ, & in vigilia S. Laurentij, necnon etiàm in vigilia Omnium Sanctorum: adijcientes prædictis vigilijs vnam horam refectionis, excepta infirmitate: & nisi aliquis sit, qui proprio voto maiori abstinentia vti velit.

De custodiendo ieiunio quatuor temporum. Cap. 2.

DE incerto autem ieiunio quatuor temporum, hanc certitudinem statuimus, vt si Calendæ Martij in quarta feria siue anteà euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. Si autem Calendæ Martij in quintam feriam aut sextam aut Sabbatum

distenduntur, in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoquè modo si calendæ Iunij in quartam feriam aut anteà euenerint, in subsequente hebdomada ieiunium celebretur. Et si in quintam feriã aut sextam aut sabbatum contigerit, ieiuniũ in tertiam hebdomadam reseruetur. Et hoc sciendum est, quòd si quandò ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes secundũ prædictam regulam euenerit non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Penrecostes. & tunc propter solennitatem spiritussancti, diacones dalmaticis induantur, & Alleluia cãtetur, & Flectamus genua, non dicatur. Eodem modo de Septembris ieiunio costitutum est, vt si calendæ Septembris in quarta feria euenerint, aut anteà, ieiunium in tertia hebdomada celebretur: & si in quinta aut sexta aut sabbato contigerit, in quarta hebdomada ieiunandum erit. In Decembri illud obseruandum erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis Domini celebretur ieiunium: quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

Quibus temporibus legitima connubia prohibenda sint. Cap. 3.

DE legitimis autem coniugijs ità visum est, quòd nullus Christianus vxorem ducere debeat, ab Aduentu Domini vsque in octauas Epiphaniæ, & à septuagesima vsque in octauas Paschæ, nec in suprà notatis 14. diebus ante festiuitatem S. Ioannis Baptistæ. neque in prędictis ieiuniorum diebus, siue in omnium solenninm dierum præcedentibus noctibus.

Vt presbyter qui post gallicantum bibat, nisi necessitas cogat, sequenti die Missam celebrare non audeat. Cap. 4.

DEcretum est etiàm in eodem Concilio, vt presbyter àliquis post gallicantum æstiui noctibus bibens, proximo die Missam non celebret: * hyemantibus similiter, nisi necessitas cogat.

*hyemalibus

Vt presbyter non ampliùs quàm tres Missas in die celebret. Cap. 5.

ITem decretum est, vt vnusquisque presbyter in die non ampliùs quàm tres Missas celebrare præsumat.

Vt nemo Corporale, ad extinguendum incendium, in ignem proijciat. Cap. 6.

COnquestum est etiàm in sancto Concilio de quibusdam stultiss. presbyteris, vt quandò incendium videant, Corporale Dominico corpore consecratum, ad extinguendum incendium temeraria præsumptione in ignem proijciant. Ideoque decretum est sub anathematis ĩterdictione, nè vlteriùs fiat.

De hoc, si duo inculpati fuerint in adulterio, & vnus negat, alter profitetur, quid indè faciendum sit. Cap. 7.

INterrogatum est, si dno in adulterio inculpati fierent, & vnus profiteretur, & alter negaret, quid indè agendum esset. Decretum est etiàm à sancto Concilio, vt ille qui negauerit, probabili iudicio se expurget: & qui professus fuerit, dignè pęnitẽtiã agat.

Vt nemo gladium in ecclesiam portet. Cap. 8.

DEcretum est etiàm in eodem Cõcilio, vt nemo gladium in Ecclesiam portet, regali tantùm excepto.

Nè mala colloquia in ecclesia, aut in atrio ecclesiæ fiant. Cap. 9.

STatuit etiàm sancta synodus, vt mala consuetudo, quæ apud omnes pènè iam inoleuit, omninò prohibeatur: hoc est, quòd colloquia sua in atrio alicuius ecclesię constituunt habenda, & tunc ea in ipsa * maxima exercent ecclesia, vbi oratione & diuina tantùm fieri æquum est officia. *maximè

De Euangelio, In principio erat verbum, & Missis peculiaribus, nè fiant non suis temporibus. Cap. 10.

QVidam etiàm laicorum, & maximè matronæ, habent in consuetudine, vt per singulos dies audiant euangelium: IN PRINCIPIO ERAT VERBVM, & Missas peculiares hoc est, de sancta Trinitate, aut de S. Michaele: & ideò sancitum est in eodem Concilio, vt hoc vlteriùs non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia sanctæ Trinitatis, non pro aliqua diuinatione: & si voluerint vt sibi Missæ cantentur, de eodem die audiant Missas, vel pro salute viuorum, aut pro defunctis.

De computatione consanguinitatis. Cap. 11.

QVidam etiàm generationem consanguinitatis ità volunt numerare, vt frater & soror sint primi. Hoc autem statuit sancta synodus, sicut etiàm ab antiquis patribus decretum est, vt ità non esset: sed vt nepos & neptis, id est, filius fratris, ac filia sororis, primi habeantur.

Aedificia laicorum in atrio ecclesiæ non ponantur. Cap. 12.

STatutum est etiàm, vt ædificia laicorum, quæ Ecclesijs adiuncta sunt, auferantur: & nulla in atrio Ecclesiæ ponantur, nisi tantùm presbyterorum.

Vt nullus laicus presbytero Ecclesiam suam commendet sinè licentia episcopi sui. Cap. 13.

ITem decretum est, vt nullus laicorum alicui presbytero suam commendet ecclesiam, præter consensum Episcopi: sed eũ priùs mittat suo Episcopo vel eius vicario, vt probetur, si scientia, ætate & moribus talis sit, vt sibi populus Dei commendetur.

Si

Si duo de adulterio accusati fuerint, quid indè faciendum sit. Cap. 14.

STatuit quoquè sancta Synodus, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt * alterum illorum ˇvtrosque diuino purget iudicio, si * vnum in hoc deciderit, vt ambo rei habeantur.

for. * alter

* vnus

Vt bannitum ieiunium ab omnibus diligentissimè obseruetur. Cap. 15.

DEcretum est etiàm, vt omnes bannitum ieiunium, in quocunque episcopio celebratur, diligentissimè obseruent, & si quis illarum octo interdictarum rerum aliquam redimere voluerit, vnum pauperem, prout sua facultas erit, eadem die reficiat.

De illis qui Romam ituri sunt. Cap. 16.

DEcreuit quoquè sancta Synodus, ˇvt nullus Romam eat, nisi cum licentia sui episcopi, vel eius vicarij.

*Vt * Carrina non diuidatur pœnitenti. Cap. 17.*

for. * carena

ET illud sub anathemate præceptũ est, vt nullus presbyterorum cuiquam pœnitenti carrinam diuidere præsumat, si infirmitas non interuenerit.

De illis qui pœnitentiam à sacerdotibus accipere nolunt. Cap. 18.

QUia multi tanta mentis suæ falluntur stultitia, vt in aliquo capitali crimine inculpati, pœnitentiam à sacerdotibus suis accipere nolint, in hoc maximè confisi, vt Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata: sancto visum est Concilio, vt talis indulgentia illis non prosit, sed priùs iuxta modum delicti, pœnitentiam sibi datam à suis sacerdotibus adimpleant, & tunc Romam ire si velint, ab episcopo proprio licentiam, & literas ad Apostolicum * ex ijsdem rebus deferendas accipiant.

for. * de

*Vt omnis pœnitens, dum * carrinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret. Cap. 19.*

* carenã

DEcretum est etiàm in eodem Cõcilio, vt omnis pœnitens, dum carrinam suam ieiunat, de loco in locum non migret: sed ibi permaneat, vbi suam acceperit pœnitentiam, vt proprius sacerdos sibi præbeat testimonium: si autem ibi propter hostiles insidias ieiunare non poterit, suus sacerdos eum confratrum suorum alicui, vbi pacificè possit ieiunare, diligentissimè commendet.

Vt nullus presbyter quenquam pœnitentem in Ecclesiam introducat. Cap. 20.

IN eodem quoquè Cõcilio decretum est, vt nullus presbyterorum quenquã, nisi iussu episcopi, in Ecclesiã introducere præsumat, cui pro aliquo delicto illam ingredi non liceat.

Quæ sequuntur hoc loco de Concilijs inchoandis & continuandis caremoniæ, quanuis in exordio Tomi Conciliorum primi ex Isidoro pleraq; sint habitæ, & ad præcedens Salegunstadieñ. Concilium minùs cohærere videri possint: nos tamẽ, quoniam sic apud Burchardum inuenimus adiunctas, abrumpere seu posthabere ipsas hic noluimus.

QVOMODO INITIANDA SIT SYNODVS.

HORA conuenienti, quandò Episcopo vel eius vicario visum fuerit, omnes expellantur de Ecclesia. obseratis foribus cunctis, ad vnam ianuã, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarij stent. & sella ponatur in medio, & super eam sacræ reliquiæ, & * plenarium cum stola ponantur. Deindè conuenientes presbyteri omnes intrent, & secundùm ordinationis suæ tempus resideant. Post hos ingrediãtur diaconi probabiles, quos ordo poposcerit interesse. Exindè introducantur laici bonæ conuersationis. Tunc ingrediatur episcopus, si voluerit, vel si necessitas exegerit: & si non aderit episcopus, eius vicarius eadem faciat. Synodum ingrediens ipse, vel eius vicarius, primùm salutet clerum & populũ: & versus in Orientem, mediocri voce dicat:

DEVS humilium visitator, qui nos fraterna dilectione consolaris, prætende societati nostræ gratiam tuam, ˇvt per eos in quibus habitas, tuum in nobis sentiamus aduentũ. Per Dominum &c.

Tunc procedens diaconus cum subdiacono & cũ thuribulo, & cum ceroferarijs duobus, legat Euangelium:

Cùm esset serò die illo vna sabbatorum, & fores essent clausæ. Ioan. 20.

Deindè dicat Pontifex vel eius vicarius:

Sancta Maria & omnes sancti & electi Dei, intercedite pro nobis peccatoribus ad Dominum Deum nostrum, vt mereamur ab eo adiuuari, & protegi, & sanari, Qui viuit, & regnat in secula.

Postmodùm duabus vicibus dicat:

Deus in adiutorium meum intende. Psalm. 69

Domine ad adiuuandum me festina. Ibidèm.

Tunc tertiò iterùm dicat:

Deus in adiutorium meum intende.

Clero respondente.

Domine ad adiuuandum me festina.

Cum Gloria Patri, & Kyrieleison, & Pater noster, cum precibus istis:

Domine, nè memineris iniquitatum nostrarum antiquarum. Psal. 78.

Adiuua nos Deus salutaris noster. Psal. 78.

Esto nobis Domine turris fortitudinis. Psal. 60.

Domine, exaudi orationem meam. Psal. 101.

Dominus

Ruth.2.a Dominus vobiscum.

Oremus.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & dies nostros in tua pace dispone, vt à cunctis perturbationibus liberati, tranquilla tibi seruitute famulemur. Per Dominum.

Deindè pro vniuersis ordinibus, necnon pro statu Papæ, & antistitis eiusdem sedis, dicant istos Psalmos.

Psal. 50. Miserere meî Deus secundùm magnã misc.
Psal. 53. Deus, in nomine tuo saluum me fac.
Psal. 56. Miserere mei Deus, miserere meî.
Psal. 66. Deus misereatur nostrî. Et, Pater noster cum precibus.
Psal. 131. Sacerdotes tui induantur iustitiam.
Psal. 73. Memento congregationis tuæ.
Psal. 105. Saluos fac nos Domine Deus noster.
& Vt confiteamur nomini sancto tuo.
Ibidèm. Adiutorium nostrum in nomine Domini.
Psal. 123. Domine exaudi orationem meam.
Psal. 101. Dominus vobiscum.
Ruth. 2. a

Oremus:

Omnipotens sempiterne Deus, cuius spiritu totum corpus Ecclesiæ sanctificatur & regitur, exaudi nos pro vniuersis ordinibus supplicantes, vt gratiæ tuæ munere ab omnibus tibi gradibus fideliter seruiatur. Per Dominum.

Deindè dicat:

Deus omnium fidelium pastor & rector, famulum tuum, quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti, propicius respice: Da ei, quæsumus, verbo & exemplo, quibus præsit, proficere, vt ad vitam vnà cum grege sibi credito perueniat sempiternam. Per Dominum.

His expletis, septem Psalmos pœnitentiæ decantent, cum Kyrieleison, & Pater noster, cum precibus istis:

Psal. 40. a Ego dixi, Domine miserere meî.
Psal 89. b Conuertere Domine vsquequò.
Psal. 32. b Fiat misericordia tua Domine super nos.
Psal. 101. b Domine exaudi orationem meam.
Ruth. 2. a Dominus vobiscum.

Oremus:

Dies nostros, quæsumus Domine, placatus intende, pariterque nos & à peccatis absolue propicius, & à cunctis eripe benignus aduersis. Per Dominum.

Posthæc verò egrediantur omnes, exceptis presbyteris, & cæteris idoneis clericis: factoque silentio, Pontifex vel eius vicarius dicat hãc orationem:

Ruth. 2. a Dominus vobiscum. Oremus:

Adesto nobis, quæsumus Domine sancte Spiritus, peccati quidem immanitate detentis, sed in nomine tuo specialiter aggregatis: veni ad nos, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quò gradiamur ostende, quid efficiamus operare. esto salus & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & eius Filio nomen possides gloriosum: non nos patiaris perturbatores iustitiæ esse, qui summæ veritatis diligis æquitatem, vt in sinistrum nos non ignorantia trahat, non fauor inflectat, non acceptio muneris, vel personæ corrumpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius tuæ gratiæ dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero: quatenùs in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cũ moderamine pietatis iustitiam, vt & hîc à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro benè gestis, consequamur præmia sempiterna. Per Dominum.

Tunc diaconus codicem canonum in medium proferens, capitula de Conciliis agendis pronunciet, id est, ex Cõcilio Toletano, finitisq; titulis, & cunctis in ordine sedentibus. hæc admonitio ab episcopo, vel si voluerit, à diacono legatur:

Eccè sanctissimi fratres, præmissis Deo precibus, fraternitatem vestram cum pia exhortatione conuenio, & per diuinum nõmẽ obtestor, vt ea quæ à nobis de Deo & sacris ordinibus vel nostris moribus, vobis fuerint dicta, cum summa reuerentia perficere intendatis. Quòd si forsitan aliquis nostrûm aliter quàm dicta fuerint, senserit, sinè aliquo scrupulo contentionis, in nostrum omnium copulatione eapsa de quibus dubitauerit, conferenda reducat: qualiter Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat. Deindè uos simili obtestatione coniuro, vt nullus vestrûm in iudicãdo aut personam accipiat, aut quolibet fauore, aut munere pulsatus, à veritate discedat. Sed cum tanta pietate quicquid ortui se iudicandum intulerit, retractate, vt nec discordans contentio ad subuersionem iustitiæ inter nos locum inueniat, nec iterũ in perquirenda æquitate vigor nostri ordinis, vel solicitudo tepescat.

Post hanc exhortationem quisquis clericorũ velit, conferat querelam. Et admonendi sunt, vt nullus ad Synodum veniat non ieiunus, vel à cœtu communi secedat, antequam generalis secessio adueniat. Et tunc quoque Synodus primi diei soluatur.

Secunda die quandò Episcopus vel eius vicarius Synodum ingreditur, in loco suo stans dicat:

Dominus vobiscum. Ruth. 2. a

Oremus:

Deus qui nobis in famulis tuis presentiæ tuæ signa manifestas, mitte super nos spiritum charitatis, vt in aduentu fratrum conseruorumque nostrorum, gratia nobis tuæ largitatis augeatur. Per Dominum.

Posteà legatur Euangelium ità vt in priori die.

Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.

Deindè dicat Episcopus, vel eius vicarius, preces sicut in priori die.

Sancta Maria & omnes sancti, & sic cætera.

Tunc

Tunc omnes prostrati, decantent psalmos istos pro regis nostri & aliorum sui regni primatum sospitate.

Psalm. 3. Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me?
Psal. 19. Exaudiat te Dominus in die tribulationis.
Psal. 43. Deus auribus nostris audiuimus.

Cum Kyrieleison & Pater noster, cum precibus istis:

Psal. 19. Domine, saluum fac regem.
Psal. 60. Esto ei Domine turris fortitudinis.
Psal. 27. Saluum fac populum tuum Domine.
Psal. 121. Fiat pax in virtute tua.
Psal. 43. Exurge Domine, adiuua nos.
Psal. 101. Domine, exaudi orationem meam.
Psal. 79.c Domine Deus virtutum, conuerte nos.
Ruth. 2.a Dominus vobiscum. Oremus:

Deus regnorum omnium, & Christiani maximè protector imperij, da seruo tuo regi nostro triumphum virtutis tuę scienter excolere, vt qui tua constitutione est princeps, tuo semper munere sit potens. Per Dominum.

Oremus.

Prætende Domine famulis tuis dexteram cęlestis auxilij, vt toto corde perquirāt, & quæ dignè postulant, consequi mereantur. Per Dominum.

Deindè pro infirmis & pro salute totius Ecclesiæ istos psalmos decantent.

Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum
Psal. 89. Domine, refugium factus es
Psal. 87. Domine Deus salutis meæ

Cum Kyrieleison & Pater noster, cum precibus istis:

Psa. 117.c Castigans castigauit eos Dominus.
Psal. 88. b Nihil proficiat inimicus in eis.
Psal. 43. d Exurge Domine, adiuua nos.
Psal. 101. Domine, exaudi orationem meam.
Ruth. 2. a Dominus vobiscum. Oremus:

Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmos famulos & famulas tuas ostende virtutem, vt ope misericordiæ tuæ adiuti, Ecclesiæ tuæ sanctæ repræsentari mereantur. Per Dominum.

Posteà legatur à diacono Homilia Gregorij, incipiente versu isto:

Matt. 9.d Messis quidem multa, vsque, Patres esse minimè recognoscunt.

Tunc, si clerici querelam non habent conferendam, laici intromittantur. Illis autem audientibus, lectio Nicæni Concilij recitetur.

Iudices, non nisi ieiuni, leges & iudicia decernant.

Quisquis ex laicis habet querelā, proferat.

Et synodus secundæ diei sic soluatur.

Tertia die cùm Episcopus, aut eius vicarius, vt in cæteris diebus, synodum ingreditur, dicat:

Ruth. 2. a Dominus vobiscum.

Oremus:

Protege Domine, quæsumus, nos famulos tuos subsidijs mentis & corporis, & spiritualibus enutriens alimentis, propicius redde securos ab hostibus vniuersis. Per Dominū.

Et post hoc legatur Euangelium:

Circuibat Iesus ciuitates & castella, Luc. 8.

Deindè pro fidelibus defunctis istos psalmos decantent:

Verba mea auribus percipe Domine. Psal. 5.
Domine, nè in furore tuo, minorem: Psal. 6.
Ad te Domine leuaui animam meam. Psal. 24.

Cum Kyrieleison & Pater noster, cum precibus istis:

Requiem æternam dona eis Domine.
In memoria æterna erunt iusti. Psal. 111.
A porta inferi. Ruth. 2.
Dominus vobiscum.

Oremus:

Inueniant, quæsumus Domine, animę famulorum famularumque tuarum, omnium in Christo quiescentium, lucis æternæ consortium; qui in hac luce positi, tuum consecuti sunt sacramentum. Per Dominum.

Post hæc pro irreligiosis psalmos istos decantent:

Ad te Domine clamabo Psal. 27.
Benedicam Dominum in omni temp. Psal. 33.
Deus, venerunt gentes in hæred. Psal. 78.

Cum Kyrieleison & Pater noster, cum precibus istis:

Fiat pax in virtute tua Psal. 121.
Ostende nobis Domine misericordiam tuā. Psal. 84.
Deus, tu conuersus viuificabis nos. Ibidèm.
Domine, exaudi orationem meam. Psal. 101.
Dominus vobiscum. Ruth. 2. a

Oremus:

Deus qui infideles deseris, & iustè indeuotis irasceris, populum tuum (quæsumus) ad te cōuerte propicius, vt qui te per duritiam irreligiosæ mentis semper offendunt: ad sancta officia promerenda, tuę miserationis gratia inspirante conuertas. Per Dominum.

Si quæ sint quæstiones vel querelæ, conferantur.

Et sic synodus tertiæ diei soluatur.

Quarta verò die Episcopus synodum ingrediēs, sic procedat, vt primùm portentur ante eum duo candelabra cū cereis incensis, quæ sequatur Subdiaconus portans Euangelium, duæ cruces hinc & indè. Deindè diaconus. Postremùm Episcopus episcopalibus indutus vestimentis & cappa, ingrediatur.

Et ingressus, in sede sua stans, dicat:

Dominus vobiscum. Ruth. 2. a

Oremus:

Nostrorum tibi Domine curuantes genua cordium, quæsumus, vt bonum quod in nobis à te requiritur, exequamur, scilicet, vt prompta tecum solicitudine gradientes, discretionis arduæ subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes, clareamus studijs tibi placitæ actionis. Per Dominum.

Posteà solito more legatur Euangelium:

Respiciens IESVS discipulos suos, dixit Simoni Petro: Si peccauerit &c. Matt. 18.

Appendicis Salegunstad. Concilij, finis.

GESTA LEONIS PAPÆ IX. EX PLATINA
Succinctæ Excerpta.

Anno D. 1049. LEO IX. natione Alemannus, pontificatũ hac ratione inijt. Nã cùm Romani legatos ad Imperatorem misissent oratum, vt optimum pontificem sibi daret, is statim * Baunonem episcopum Tullensem, virum bonũ & simplicis ingenij, legatis & Ecclesiæ Romanæ obtulit. Cui quidem Romam pontificio habitu petenti Abbas Cluniacensis & Hildebrandus monachus Saona oriundus, obuiàm facti persuasêre, vt deposito pontificali ornatu, Romam priuatus ingrederetur, quòd dicerent Henricum nullam creandi pontificis potestatem à Deo habere, sed ad clerum populumq; Romanum id pertinere. Motus his verbis Leo, cùm etiàm vocem è cęlo inter eundum audiuisset, Ego cogito pacis cogitationes, non afflictionis, deposito pontificio apparatu, priuatus vrbẽ ingreditur, seipsum accusans, ꝙ Imperatori maluerit, ꝗ̃ Deo, obtemperare. At verò Romanus clerus, suadente Hildebrando, eundem Baunonem in pontificem eligunt, eo libentiùs, ꝙ omnem authoritatem eligendorum pontificum ab Imperatore, vt par erat, ad clerũ trãstulissent. Pontificatum Baunon adeptus, ac mutato nomine Leo nonus appellatus, Hildebrandũ ipsum statim sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconum cardinalẽ creat. Fuit certè Leo pietate, innocentia, benignitate, gratia, hospitalitate adeò insignis, vt eius dom⁹ peregrinis & pauperibus semper patuerit. Nã cùm semèl ante fores suas leprosum pauperẽ inuenisset, eumq; præ misericordia collocari in lecto suo mandâsset, apertis manè à ianitore foribus, nusquàm pauper inuentus est. Christum pauperis nomine eo loci recubuisse creditũ. In rebus prætereà ad religionẽ pertinentibus tanta diligentia & solertia vsus est, vt & in Concilio Vercellensi Berengarium hæreseos authorẽ damnauerit, & Cõstantinopolitanum Imperatorẽ suis monitionibus impulerit sepulcrum Domini Hierosolymis à barbaris diruptũ restituere. Moritur autẽ Leo pontificatûs sui anno 5. mense 2. die 6. Hæc Platina. Porrò quidã grauis author scribit hunc pontificẽ habuisse patrẽ Hugonem virũ nobilissimũ, ex regio comitum * Dagspurgi genere ortum in Alsatia.

* alij, Brunonem

Ex Zach. 8.

for. * Habspurgi

EPISTOLA LEONIS IX.
ADVERSVS INAVDITAS
Præsumptiones Michaelis Constantinopolitani & Leonis Acridani Episcoporum.

CAPVT I.

LEO Episcopus, seruus seruorum Dei, Michaeli Constantinopolitano & Leoni Acridano episcopis. In terra pax hominibus bonæ voluntatis. (Luc. 2.) Huiusmodi exordium docuit nos illud Dominicum, In quãcunque domum aut ciuitatem intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: Sin autem, ad vos reuertetur. (Luc. 10.) In pace etenim vocauit nos Deus, qui est pax nostra: qui fecit vtraq; vnum, & veniens euangelizauit pacẽ his qui longè, & his qui propè erãt: (1. Cor. 7. Ephes. 2.) & inter nõnulla dixit: Beati pacifici qm̃ filij Dei vocabuntur. (Matth. 5.) Quorum pedes Deiloquus Esaias admiratus, ꝓclamat: Quàm speciosi pedes euangelizantiũ pace. (Esaiæ 52. Rom. 10.) Ad quã magnus Paulus contestando sic discipulos adhortat: Pacẽ sequimini cũ omnibus & sanctimoniã, sinè qua nemo videbit Deũ. (Hebr. 12.) Et, Si fieri pt̃, qđ ex vobis est, cũ omnibus hominibus pacẽ habentes. (Rom. 12.) Et rursùm: Pacẽ habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscũ. (2. Cor. 13.) Nec immeritò, dicẽte discipulis suis, immò omnibus Christianis ipso Dño: Pacẽ relinquo vobis, pacẽ meã do vobis. (Ioan. 14.) Quæ vtiq; quàm germano & vnanimi affectu & insolubilis fœderis nexu retinenda sit, hinc potest colligi, ꝙ eam vltimam cohæredibus & cõparticibus suis, velut hæreditario & perpetuo iure commendatã sub testamento, mox suo sanguine subscripto, & pia morte confirmato reliquit. quasi diceret:

Fratres & cohæredes mei, relinquo vobis ex
patrimonio noſtro ſortem, temporalem videlicet
pacem, quam ſi integram & incontaminatam
in fine mihi repręſentaueritis, meã
ſortem, pacem ſcilicet ſempiternam, adiungo
vobis. Nec his contentus, patri æqualis,
patreque minor, pro hac ipſa patrem ſic deprecatur,
ad patrem ſuum & patrem noſtrũ,
Ioan. 17. a quo nunquàm diſceſſerat, rediturus: Pater,
quos dediſti mihi, volo vt ſint vnum, ſicut
& nos vnum ſumus, & ſint conſummati
in vnum.

CAP. 2.

Matt. 18. SEd væ mundo ab ſcandalis: quia cùm penè
omnes paginæ diuinę nos pariter inuitẽt
ad bonum vnitatis & pacis, quatenùs cor
vnum & anima vna ſit nobis in eo, qui vna-
Pſalm. 67. nimes in domo ſua, quæ eſt catholica Eccleſia,
habitare facit: extitère tamen hactenùs,
& exiſtunt miſeri homines, ſua, non quę ſint
Ieſu Chriſti, quærentes, de dilacerationibus
atque ſciſſionibus Eccleſiæ ſibi trophæa aucupantes,
per omnia militibus Dominũ gloriæ
crucifigentibus nequiores. Illi ſiquidem
corruptibili tunicæ ipſius, quia inconſutilis
& deſupèr contexta erat per totum, pepercerunt,
Ioan. 19. dicentes, Non ſcindamus eam: quadã
vtiq; reuerentia admirati & textricis diligẽtiam
& operis elegantiam. Iſti verò irrupti-
Epheſ. 5. bili charitati eius, qua vniuit Eccleſiam, vt
exhiberet ſibi veſtem glorioſam, non habentem
maculam aut rugam, impias & ſacrilegas
manus ad diſcindendum crudeliter injiciũt,
linguas magniloquas & doloſas ad cõfodiendum
illam exacuunt: nihili pendentes
ineffabili & ſpeciali artificio coæternæ
Deo patri ſapientiæ compactam & contextam,
nec humano ingenio, ſeu philoſophorum
ſyllogiſmis aut argumentationibus cõ-
1. Cor. 1. ſutã: Stulta enim mundi elegit Deus, vt confundat
ſapientes. Neq; enim per rhetores &
ſophiſtas collegit piſcatores, ſed per piſcatores
& ſimplices, piſcatus eſt ſophiſtas & ora-
1. Cor. 4. tores: quia, ſicut egregius Paulus dicit, Non
eſt in ſermone regnum Dei, ſed in virtute.

CAP. 3.

VErùm erubeſcat & confundatur impia
hæreſis, impudenter inhians ſectioni
atq; diuiſioni inſecabilis & indiuiſibilis vnitatis,
reclamante & repugnante non ſolùm
ipſius veritatis natura, ſed etiàm humanę ſapientiæ
coniectura. Diſcedant ergò perfidi
corui, milui, vultures, & quæcunque laniatu
vel morte aliena paſcuntur aues. Sola colum-
Gene. 8. ba ad arcam redeat, & ſuper caput Domini
Matth. 3. Ieſu manens, totum corpus eius, quod eſt Eccleſia,
vniat, infundat & repleat, vnicamq; columbam
de diuerſæ profeſſionis & nationis
hominibus atq; linguis omnibus, quaſi de diuerſis
membris efficiat, cui voce capitis, qđ
eſt ipſe Chriſtus, dicat: Vna eſt colũba mea,
Cant. 5. perfecta mea, immaculata mea. Quæ enim
ſemper vna vocatur & eſt, nunquàm diuiditur
aut ſecatur. Quæ ſemper perfecta, hoc
eſt, plena, nũquàm minuitur aut euacuatur.
Quæ ſemper immaculata, nunquàm corrũpitur
aut maculatur: quoniam etſi nonnunquàm
ab ea pleriq; ità exeunt vt non reuertantur,
non tamen eius vnitas indè diſcinditur,
aut perfectio minoratur, ſeu virginitas
violatur. Quandoquidem membra coruina
ad hoc reuertuntur, vt ſuo corpori, à quo ad
tempus videbãtur eſſe disiuncta, reincorporentur,
& integerrima permaneat columba
illa vnica, cui ſe incorporatos & vnitos falsò
gloriabantur: & quæ gemebat ſub periculis
in falſis fratribus, releuata illorum exitu, p
os Beati Iohannis Apoſtoli liberè proteſta- 1. Ioan. 2.
tur: Ex nobis exiêrunt, ſed non erant ex nobis.
Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent
vtiquè nobiſcum. Qui enim pectus columbę
velut humores mali ſolebant premere, & ad
nauſeam iugiter prouocare, alicuius acceſſionis
vel occaſionis impulſu egreſſi, vel eiecti,
aut potiùs egeſti, comprobantur eam releuare:
atque bonæ valetudinis ſtatum ſua
diſceſſione eidem reuocare. Quotquot autẽ
exeũt redituri, omninò ab ea nequeũt auelli
aut præcidi, & ſi videntur aliquandiù auulſi
aut pręciſi: quia nouit Deus qui ſunt eius, 2. Tim. 2.
per cuius prædeſtinationem ſunt intùs ſinè
errore, etiàm qui putantur foris eſſe & errare,
nec rapit quiſquam de manu ipſius, quos
iam prorsùs raptos ſuſpicabamur.

CAP. 4.

SEd væ hominum ſuperbiæ & ignorantię,
qui membra Antichriſti & præcurſores
eius effecti, qui eſt rex ſuper vniuerſos filios Iob. 41.
ſuperbiæ, non ceſſant zizaniorum peſtes in
medium tritici ſpargere, & meſſem, cui cęle- Matth. 13.
ſte præparatur horreum, quantùm in eis eſt,
atterere. De quorum perículoſo tempore dilectus
Dñi virgo Ioannes voluit nos inſtruere:
Filioli, inquiens, nouiſſima hora eſt, & 1. Ioan. 2.
ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit: nunc
autem Antichriſti multi facti ſunt. Hæc nouiſſima
hora à primo aduẽtu Saluatoris incepta,
vſque ad ſecundùm eius aduentum eſt
protendenda. Quæ quot Antichriſtos iam
habuerit aut detexerit, dicere quis poterit?
De quibus & doctor gentium mirabilis Pau- Act. 20.
lus Epheſijs in actibus Apoſtolorũ ait: Ego
ſcio quoniã intrabunt poſt diſceſſionẽ meã
lupi graues in vos, nõ parcentes gregi: & ex
vobis ipſis exurgẽt viri loquentes peruerſa,
vti abducãt diſcipulos poſt ſe. Sed ô Dñe Ie- Apoc. 5.
ſu peruigil paſtor, & leo de tribu Iuda, qui ſecundùm
Pſalmiſtam, ſuper aſpidem & baſi- Pſal. 90.
liſcum ambulas, & cõculcas leonem & draconem,
iam in fine ſeculorũ oues paſcuæ tuæ
varijs inſidijs & rabie innumerabiliũ luporum
hactenùs feſſas, miſeràter attende, & in- Pſal. 67.
crepa feras arundinis, quæ ſequiũt & dẽtibus
frendunt ſuper humilitatem Eccleſiæ tuæ,
fulti & protecti arundineto, id eſt, mũdana
poteſtate, exteriùs quidẽ nitida, ſed interiùs

Iob 40. vacua: Vbi, sicut ad B. Iob diuina voce dicit, non solùm omnes bestiæ agri ludunt, cunctà scilicet turba malignorum spirituum, secundùm libitum suum debacchatur: verùm etiá Behemot, eorum vtiq; princeps, ibidem sub vmbra dormit in secreto calami & locis humentibus, cum sinè aliqua inquietudine vel contradictione in superborum & lubricorũ cordibus requiescit securus. Catholica verò Ecclesia promissiones tuas retinens Domine, quotidiè gaudet compleri in doctoribus, Sapien. 5. suis illud libri Sapientiæ: Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillæ in arundineto discurrẽt, atque vento agitatas arundines comburent. Tunc feræ arundinis pariter interient, in Psal. 67. quibus est congregatio taurorum, cœtus videlicet hæresiarcharum, ceruicoso ducatu post se trahẽtium vaccas, id est, lasciuas animas populorum, vt qui probati sunt argento, excludantur, scilicet perfecti in eloquijs diuinis & stabiles in fide appareant, emineát vel manifestentur. Argento quippe eloquia Psal. 11. diuina significantur, vt idem Psalmista testatur: Eloquia Domini eloquia casta, argentũ igne examinatum. Per exclusionem autem, argentũ vel aurũ quodã artificio subrigitur, eleuatur, & exprimit, vt repentè videatur rosperium & insignitũ decẽti figuratione florũ aut imaginũ, quod priùs humile iacebat & planum. Quod totum breuiùs & clariùs 1. Cor. 11. sic eloquitur magnus Paulus: Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Sed ô maligna hæresis, non indè tibi blandiaris, ꝙ ab Apostolo oportet hæreses esse, audiẽris. Etenim in sancto Euangelio Matt. 18. Dominus noster dicit: Necessè est vt veniant scandala: veruntamen væ homini, per quem scandalum venit. Nempe non est frustrà in fornace aurificis palea: quia aurum nõ purgatur, si palea non vratur.

CAPVT 5.

Haec & alia similia his, cum penè omnes sacri eloquij paginæ contra impudentem vesaniam hæreticorum concrepent, vehementer obstupescimus, & lachrymis charitatis plangimus sic edormijsse Ecclesiæ sacerdotes, quatenùs qui Dei debuerant esse adiutores, non exhorreant eorum fieri sequaces, quorum memoriam cum sonitu perijsse, & ciuitates destructas vident. Indè est toPsalm. 9. tum illud, quod tandèm cum indicibili contritione & gemitu cordis ac corporis effundimus, in quo omnia viscera Catholicæ matris cõcutiuntur, in quo omnes sensus Christianorum obtunduntur, in quo disciplina Ecclesiastica & sanctorum victor canonum confunditur ac calcatur, quia tu charissime nobis & adhuc dicendo in Christo frater & antistes Constantinopolitane, tuque Leo Acridane, dicimini Apostolicam & Latinam Ecclesiam noua præsumptione, atque incredibili audacia, nec auditam, nec conuictam palam damnâsse, pro eo maximè, ꝙ de azymis audeat commemorationem Dominicæ Psal. 72. passionis celebrare. Eccè incauta reprǽhẽsio vestra, quandò ponitis in cęlum os vestrum, cùm lingua vestra trãsiens in terra, humanis argumentationibus & cõiecturis, antiquam fidẽ confodere ac subuertere moliatur. Eccè nisì quantocyùs resipiscatis, incorporati & annumerati, quod absit, eritis in illa cauda draconis, qua tertiam partem stellarum traApoc. 12. xit. & in terram misit. Eccè iam post mille ac fermè xx. à passione Saluatoris nostri annos, incipit p vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis eiusdẽ sit recolenda, quasi nil ei contulerit præsentia, cõuersatio & diuturna institutio, seu, qua clarificauit DEVM, mors preciosa illius venerabilis seIoan. 21. nis, cui specialiter Christus filius Dei viui Matt. 16. dicit: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis.

CAPVT 6.

Non ergò perpenditis, quanta impudentia dicatur pater qui est in cœlis, abscondisse à Principe Apostolorum Petro cultum, siue ritum visibilis sacrificij, per dispensationem vnigeniti sui, cui per semetipsum plenissimè reuelare dignatus est illud ineffabile arcanũ inuisibilis diuinitatis eiusdẽ filij sui? Et cui non per Angelum, nec per prophetam, sed proprio ore ipse Dominus Angelorum & prophetarum in sequentibus sic repromittit: Et ego dico tibi: quia tu Matth. 16. es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã: Illius capiti vos satagitis subtrahere Christum Iesum, præter quẽ nemo potest vniuersali Ecclesiæ aliud ponere fundamentum? Quod vtiquè deuotissimus ille Petrus non solùm viuens, sed etiàm moriẽs demonstrauit, quandò nimia humilitate & cõgrua significatione se crucifigi deorsùm verso capite petiuit: profectò diuina inspiratione præfigurans, sese esse primũ & quadrum lapidẽ in fundamẽto, quod est Chri1. Cor. 3. stus Iesus, compaginatum: cohęrentem atq; cõnexum, qui, vtpotè superpositus angulari lapidi, totum pondus Ecclesiasticæ fabricæ incorruptibili soliditate sufferret, ac proprij capitis suppositione omnia membra corporis Christi per aptas & naturales * vsque ad consummationem seculi, quasi vsque ad pedes crescentia, inflexibili collo ad cœlos sustolleret.

* Hic deest iũcturas, aut aliquid eiusmodi

CAP. 7.

Taliter sancta Ecclesia super petram, id est, Christum, & super Petrum vel Cæpham filium Iohannis, qui priùs Simon dicebatur, ædificata, quia inferi portis, disputationibus, scilicet hæreticorum, quæ vanos ad interitum introducunt, nullatenùs foret superãda, sic pollicetur ipsa veritas, per quã sunt vera, quæcunq; sunt vera: Portæ inferi Matt. 16. non præualebunt aduersùs eam. Cuius promissionis effectum se precibus impetrâsse à patre,

patre, idem filius protestatur dicendo ad Petrum: Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Erit ergò quisquam tantę dementię, qui orationem illius, cuius velle est posse, audeat in aliquo vacuam putare? Nonne à sede principis Apostolorum, Romana videlicet Ecclesia, tam per eundem Petrum, quàm per successores suos reprobata & conuicta atq; expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quæ hactenùs nec defecit, nec vsq; in finem deficiet, sunt confirmata?

Luc. 22.

Hæreses omnes p Eccl. Romanā expugnatæ.

CAP. 8.

Hæreses 90 Gręcorum.

PRæterimus nominatim replicare nonaginta & eo ampliùs hæreses, ab Orientis partibus, vel ab ipsis Græcis, diuerso tempore ex diuerso errore ad corrumpendam virginitatem catholicæ Ecclesię matris emergẽtes: dicendum videtur ex parte, quantas Constantinopolitana ecclesia per præsules suos suscitauerit pestes, quas viriliter expugnauit, protriuit & suffocauit Romana & Apostolica sedes. Ecce Eusebius Nicomediensis episcopus, sedis Constantinopolitanæ inuasor, & signifer maledicti Arij extitit. Quartus Macedonius hęresiarcha, suffocator antecessoris sui Beati Pauli, blasphemator Spiritussancti, tortor Christianorum, & vsq; ad mortem persecutor, & alter Iulianus, charactere in frontibus notando catholicos. Hæc & alia multa tam ipse, quàm sui sequaces per omnes Orientis vrbes, & maximè Constantinopoli agebat, cùm Hesperiæ partes ab hac tempestate immotæ manerent, teste vestro historiographo Socrate. Quintus Eudoxius Arianus inuasor sedis, & ordinator Eunomij hæretici, dicens patrem ἀσεβῆ, quòd nullum colat: filium εὐσεβῆ, quòd patrẽ colat. Sextus Demophilus, & ipse Arianus. Nonus Maximus, Cynicus & Apollinarista. Decimus Nectarius vir sanctus, ordinatus à sancta Constantinopolitana synodo prima: de quo cum sancti patres Damaso Papæ & suis coepiscopis scripsissent, dixerunt: Constantinopolitanæ vrbis nouellam, vt ità dicamus ecclesiam velui ex ore leonis, hereticis suffossam blasphemijs, abstraximus, teste Theodoreto vestro historiographo. Si non indè omninò suffocatus est ille veternosus basiliscus & venenosus: quia successor huius Iohannes Chrysostomus ab ingrata ecclesia bis est depositus, & in exilio defunctus. Cuius depositionem non ferentes occidentales episcopi, id est, Latini, ab orientalium communione sunt segregati. Huius successor Arsacius manu militari in Ioannitas desæuijt, in sequaces videlicet Beati Ioannis. Iam quintusdecimus in catalogo Nestorius hæresiarcha extitit, qui spiritu diaboli plenus, inter alias suę peruersitatis blasphemias, tale virus

Vide Nicephorũ lib. 9. c. 4.

Socrates Hist. Ecc. lib. 2. ca. 27.

Vide Nicep. lib. 9. cap. 46.

Theodoretus Ecc. Hist. lib. 5. c. 9.

euomuit: Dei genitricem Mariam nullus appellat. Maria enim homo fuit, & Deũ ab homine generari nimìs impossibile est. Qui ẽt duas personas in Christo mentitus est. Hinc septimusdecimus Flauianus beatus præsul, martyrio coronatus posteà, quia dãnauit Eutychen abbatem, vnam substantiam vel naturam in Christo asserentem. Propter quod à beatissimæ memorię domino Papa Leone, & Martiano Christianissimo Imperatore factũ est Chalcedonense Concilium sexcentorum xxx. pontificum. Quid dicemus de Acacio accusatore, & restitutore Petri Alexãdrini episcopi, per quos plurima homicidia extiterũt, nisi ꝙ à sanctissimo Gelasio Papa in perpetuum fuêre ambo damnati cum Iohanne successore & defensore Acacij? Post quos Anthimus Eutychianus hæreticus per præsentẽ Papam Agapetum in ipsa Constantinopoli est depositus. Eutychius autẽ quia dogmatizabat humanum corpus in resurrectione impalpabile futurum, & vento aereq; subtilius, à Beato Gregorio tunc diacono ità est conuictus, vt in præsentia piæ memoriæ Tiberij Imperatoris, codices dogmatis eius iustis flammis traderentur.

CAP. 9.

SVccessit quoquè huic Ioannes, cuius superbiam quanuìs vniuersus mundus capere nequiuerit, angustus tñ cespes post nõ multum temporis compressit. Hic nimię vanitatis nouum nomẽ primus sibi vsurpauit, vbi se à cunctis œcumenicũ patriarcham, id est, Vniuersalem & dici & scribi debere decreuit. Pro qua vtiq; præsumptione à beatis pontificibus Pelagio & Gregorio digna perculsus est excommunicatione. Cuius contagij macula adhuc vobis cũ ipsa maledictione sic adhæsit, vt nunc quoq; vosipsos œcumenicos patriarchas & appellare, & scribere non timeatis. Et certè nomen illud à sanctis patribus in Chalcedonensi synodo, ob reuerentiam sanctæ Romanæ & Apostolicę sedis, sanctissimo decessori nostro Leoni Papę & præclarissimo doctori, successoribusq; eiꝰ fuit oblatũ: sed nec ab illo, nec ab vllo successorũ ipsius constat hactenùs receptũ. Et cui post Christum Iesum hoc nomen magis poterat aptari, q̃ successoribus Petri? Sed imitãda humilitas reuerendorũ pontificũ, attendens ꝙ ipse princeps Apostolorum non inueniatur dictus vniuersalis Apostolus, superbũ refutauit vocabulũ penitùs, quo videbatur par dignitas subtrahi cunctis per orbẽ præsulibus, dum vni ex toto arrogaretur: tãquàm singuli dicerent verbis & factis, ꝙ magister eorũ & primus crucifigendus inquit: Non sum dignus caput sursùm ponere: sed declinate vultum in terram. Vestra ergò fraternitas videat, quanta apud se proteruia tumeat, quæ nec oblatum sibi à quoquam nec concessum, sed potiùs denegatum & sub anathematis interpositione ab Apostolica &

Ioannis episcopi arrogantia.

prima sede, & à sanctis atq; orthodoxis patribus interdictum superstitiosum vocabulũ, tantæ obstinationis contumacia per quadringentos iam à beatiss. Papa Gregorio & ampliùs annos vsurpare non cessat. Et qualiter exemplo Domini nostri Iesu Christi & suorum, parati estis pro fratribus animas ponere, qui per tot tempora noluistis saltem inane nomẽ, & totius Ecclesiæ vnitatem sua insolentia scandelizans deponere? & quid effecit in vestris mentibus totiès declamata in auribus illa gloriosi Apostoli Pauli professio, qua dicit: Quis scandalizatur, & ego non vror? Qui non solùm pro scãdalo aliorum non vrimini, sed etiam scandalo vestro quotidiè vritis Ecclesiam Dei? 2.Cor.11.

CAP. 10.

Pyrrhus. Sed vt ad reliquos decessores vestros reuertamur, quid de Pyrrho episcopo, immò hæresiarchę Macarij Antiocheni sequace dicetur, qui veniens Romam, scripto anathematizauit omnia, quæ ipse & decessores sui contra fidem Catholicam, & Apostolicæ sedis senserant? Sed quantocyùs ad vomitum reuersus, à Papa Theodoro est dãnatur, & successor eius Paulus, quòd ab eodem Romano Pontifice monitus & increpatus non resipuit: quandò velut simulacrũ aut phantasma aliquod insensibile Dominũ nostrũ Iesum Christum arbitratur, nec vnã, nec duas voluntates vel operationes in eodem fuisse diffiniuit, & altare Latinorum & legatorum Romanæ Ecclesiæ, quod nemo hæreticorum ante eum præsumpserat, subuertit. Ad cuius rabiem, qua sæuiebat in Catholicos, destruendam, sanctissimus Papa Martinus, collectis 105. episcopis, damnauit Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum & Paulum Cõstantinopolitanos episcopos. In qua vtiquè vesania nec vos istis modò temporibus inferiores illo vestro Paulo, summam & Apostolicam sedem, cunctosq; institutionis eius fidissimos obseruatores anathemate damnatis: incauta, impudenti arrogantia adeò cæcati, vt non animaduertatis, quid, & qui faciatis, & cui. Illi nempe facitis præiudicium, de qua nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudiciũ: beatissimo & Apostolico Pontifice Syluestro diuinitùs decernente, spiritualique eius filio Constantino religiosissimo Augusto cum vniuersa Synodo Nicęna approbãte ac subscribente, vt summa sedes à nemine iudicetur, inuiolabiliter & inconcussè sibi conseruato illo priuilegio, quod idẽ princeps quarto baptismatis sui die deuotus contulit Pontifici Romano: scilicet vt in toto orbe sacerdotes ità hunc caput habeant, sicut omnes iudices regem. Quorũ semper omni mundo reuerendam sententiã, sicut veraciter diuina inspiratione promulgatã, amplexæ reliquæ vniuersales synodi: id est, Constantinopolitana prima, consensu pij Augusti & religiosi

Paulus.

De Romana Sede nulli iudicare licet.

maioris Theodosij: Ephesina prima, sub iuniore Theodosio filio Archadij: Chalcedonensis, sub imperio diuæ memoriæ Martiani: tertia Constantinopolitana, rogatu & cõsensu iunioris Constantini, vnanimi volũtate, concordique verbo & scripto confirmauêre sanctam Romanam & Apostolicam sedem, post Dominum Iesum caput esse omnium Ecclesiarum Dei, & hoc debere credi confiteri & scribi ab omnibus veneratoribus Nicęni Concilij: cuius statutorum vsque ad vnum iota contemptoribus districtum anathema cautum est à quinque præfatis, & cunctis sanctorum patrum synodis subsequentibus.

CAP. 11.

Sic iuxta Sapientem, lapis missus non pergit ad cęlum, & maledictum frustrà prolatum, reuertitur in authorem suum. Sic iuxta vulgi prouerbium, qui supra caput suum spuere conatur, quantociùs in faciem illius sputum relabitur. Sic nobis maledictũ pro maledicto non reddentibus, sed cum Psalmista aduersùm nos peccatore consistente, custodiam ori nostro iam diù ponentibus, per tumorem vestrum incurristis quod dolemus: quia præiudicium faciendo summæ sedi, de qua nec iudiciũ licet facere cuiquam hominum, anathema accepistis ab vniuersis patribus omnium Conciliorum. Quo indissolubiliter adstringemini, si tot impęnitens retinendo super tantam pręsumptionem, ab illo per vicarios ipsius non soluamini, cui specialiter dixit Christus filius Dei viui: Quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in cęlis: Si conferamus vetera nouis, Balaam ille ariolus in hac parte cautior fuit vobis: qui reuerens Deum, nec promissis, nec minis regis Moab ad maledicendum filijs Israel flecti potuit: Quomodò, inquiés, maledicam, cui non maledixit Deus? aut quomodò detestabor, quem Dominus non detestatur? Vos verò nec amor Dei & proximi, nec reuerentia diuinorum canonum, aut sicut dicitur, orthodoxorum principum nostrorum prohibitio reuocat, quin publicè maledicatis & detestemini genus electum, regale sacerdotium, gentemque sanctam. Prou. 26. Psal. 73. Matth. 16. Num. 23. 1. Petr. 2.

CAP. 12.

Qvod quamuis omnibus Ecclesijs Christi, quæ vnam catholicam in toto mũdo efficiunt, à principe Apostolorum Petro sit verè dictũ, nulli tamen veriùs aptatur, quàm illi cui propriè præsidet ipse, qui cœlestis regni meruit gubernacula obtinere, Domino Iesu Christo sibi dicente: Tibi dabo claues regni cœlorum, & in speciali potestate ligandi & soluendi summi sacerdotij priuilegium. At quoniã attestante Salomone, cor regis in manu Domini, quocunquè voluerit vertet illud, tantum apicem dignitatis in beato Petro, & in eius vicarijs prudentissimus terrenæ monarchiæ princeps Matt. 16. Prou. 21.

Con-

Constantinus intima consideratione reueritus, cunctos vsque in finem seculi successuros eidem Apostolo in Romana sede pontifices, per Beatum Syluestrum non solùm imperiali potestate & dignitate, verùm etiàm infulis & ministris adornauit Imperialibus: valdè indignum fore arbitratus terreno imperio subdi, quos diuina maiestas præfecit cœlesti: Cui equidem comparatum istud terrenum, nihil est nisi vanitas vanitatum, qua homines obliti Domini creatoris sui, intumescentes, mox detumescunt. Et tamen imperialis celsitudo hoc totum quod potuit effecit, quandò tota deuotione quicquid à Domino acceperat, eidem in ministris suis reddidit. Vt enim venerabilis Paulus docet, Non est potestas nisi à Deo: quæcunque autem sunt, à Deo ordinata sunt. Quibus in terreni regni oportuna administratione nõ resistendum, sic instruimur per ipsum principem Apostolorum: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquàm ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudẽ verò bonorum: quia sic est voluntas Dei. Et post pauca: Deum timere, regem honorificate. Atq; per coapostolum eius Paulum: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nam qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autẽ resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Vndè Sapientia in Prouerbijs intonat, dicens: Per me reges regnãt, & principes iusta decernunt. Quod etiàm sępè dictus Augustus perspicacis animi viuacitate depræhendit, & matri suæ religiosæ Helenę inter nonnulla sic rescripsit: Qui moderatur secula, & disponit mundi totius suffragia, quibus alimur & sustentamur, per se quidem spirantia viuificat, sed per pectora principum sua iura seculis dictat.

Rom. 13. · 1. Pet. 12. · Rom. 13. · Prou. 8.

CAP. 13.

HIs & alijs quàm plurimis testimonijs iam vobis satisfactum esse debuit de terreno & cęlesti imperio, immò de regali sacerdotio Sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis, præcipuè super speciali eius dispositione in cœlis, si quoquo modo Christiani esse vel dici optatis, & si ipsam Euangelij veritatem apertè, quod absit, non impugnatis. Ad cuius tonitruum quisquis nõ expergiscitur, non dormit, sed omninò est mortuus, cui iã frustrà ab hominibus clamabitur. Sed nè fortè adhuc de terrena ipsius dominatione aliqs vobis dubietatis supersit scrupulus, néve leuiter suspicemini ineptis & anilibus fabulis sanctam Romanã sedem velle sibi inconcussum honorem vendicare & defensare aliquatenùs: pauca ex priuilegio, eiusdem Cõstantini manu cum cruce aurea super cęlestis clauigeri venerabile corpus posito, ad medium proferemus, quibus fundetur veritas & confundatur vanitas: vt omnia mẽbra catholicæ matris cognoscãt nos illius Petri disciplinæ esse, qui sic in epistola sua ait de se: Non enim doctas fabulas secuti, notam vobis fecimus Domini nostri Iesu Christi virtutem: sed speculatores facti illius magnitudinis. Et nos vobis inculcare nõ tam relatu quolibet, quam ipso visu & tactu comperta vel admoniti recognoscite: quia idem gloriosus princeps iam dicto priuilegio post Christianæ fidei claram perfectamq; cõfessionem, atq; baptismatis sui enucleatam cõmendationem, specialem sanctæ Romanæ Ecclesię dignitatem sic promulgauit, dicens: Vtile iudicauimus vnà cum omnib[9] nostris satrapis, & vniuerso senatu, optimatibus etiàm & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio subiacẽte, vt sicut beatus Petrus in terris vicarius filij Dei esse videtur cõstitutus, ità etiàm & pontifices ipsius princ.pis Apostolorum vice, principatûs potestatem, ampliùs quàm terrenæ imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostra terrena imperialis potentia, ità eius sacrosanctam Romanam Ecclesiam decreuimus veneranter honorare, & ampliùs quàm nostrum imperiũ terrenumque thronum sedem sacratissimã beati Petri gloriosè exaltare, tribuẽtes ei potestatem & gloriæ dignitatem, atq; vigorem & honorificentiam imperialem: atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat tã super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam ac Constantinopolitanam, quamque etiàm super omnes vniuerso orbe terrarum Dei ecclesias, & põtifex, qui pro tẽpore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat: & eius iudicio quæque ad cultum Dei vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Iustum quippe est, vt ibì lex sancta caput teneat principatûs, vbi sanctarum legum institutor, saluator noster, beatum Petrum Apostolum obtinere præcepit cathedram, vbi & crucis patibulum sustinens, beatæ mortis sumpsit poculũ, suique magistri & Domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Christi nominis confessione collà flectant, vbi eorum doctor beatus Paulus Apostolus pro Christo extenso collo martyrio est coronatus: & illic vsque in finẽ quęrant doctorem, vbi sanctorũ doctorũ quiescunt corpora: & ibi proni ac humo prostrati, cœlestis regis Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbì superbi terreni regis seruiebant imperio. Et succinctè commemorato suo studio & deuotione in construendis aliquot sanctorum Basilicis, & imperialium donationũ magnificẽtia abundanter ditatis, ait: Concedimus ipsis sanctis Apostolis, dominis meis beatissimis Petro & Paulo,

1. Pet. 1. · Dist. 96. Constant. Imper. Extãt hęc hodiè Grecè & Latinè

Dist. 96. Constant. Imp. quarta dic.

& Paulo, & per hos etiàm beato Syluestro patri nostro, summo Pontifici, & vniuersali vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsque in finem mūdi in sede beati Petri erunt sessuri, atq; de præsenti contradimus palatium imperij nostri Lateranēse, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atq; præcellit palatijs. Deindè diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; phrygium, id est, mitram, necnō & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circundare assolet collū: verùm etiā & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta, sed & dignitatem imperialium præsidentiū equitum, cōferentes ei etiàm imperialia sceptra, simulq; cuncta signa atq; banda, etiàm & diuersa ornamenta imperialia, & omnem processionem imperialis culminis, & gloriā potestatis nostræ. Viros etiàm reuerendissimos clericos diuersi ordinis, eidē sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruiētes, illud culmē singularis potentiæ & præcellentiæ habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricios atque consules effici, necnon & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis extat decorata militia, ità & Clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia diuersis officijs, cubiculariorum nempe & ostiariorum, atque omniū excubitorum ornatur, ità & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, vt clerici eiusdem Romanæ Ecclesiæ mappulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis vtitur cum vdonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic vtantur & clerici, & ità cœlestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuentes, concedimus ipsi sanctissimo patri nostro Syluestro, vrbis Romæ episcopo & Papæ, & omnibus qui post eum in successu, & perpetuis temporibus aduenerint beatissimis pōtificibus, pro honore & gloria Christi Dei nostri in eadem magna Dei Catholica & Apostolica Ecclesia ex nostro indicto, quem placatus proprio consilio clericare voluerit, & in numero religiosorum clericorum connumerare, nullum ex omnibus præsumentē superbè agere.

CAP. 14.

Decreuimus itaque & hoc, vt idem venerabilis pater noster Syluester summus pontifex, vel omnes succedentes ei pontifices, diademate (videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus) ex auro purissimo & gemmis preciosis vti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse verò beatissimus Papa super coronam clericatûs, quam gerit ad gloriam beati Petri, omninò ipsa ex auro non est passus vti corona: Phrygium autem candido nitore, splendidam resurrectionē Dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris illi officium exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes successores eius singulariter vti in processionibus, ad imitationem imperij nostri. Vndè vt pontificalis apex nō vilescat, sed magìs quàm terreni imperij dignitas & gloriæ potētia decoretur, eccè tam palatium nostrum, vt prælatum est, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca & ciuitates, sæpè fato beatissimo pontifici & patri nostro Syluestro, vniuersali Papæ contradentes atque relinquentes, ei vel successoribus ipsius pontificibus potestatem & ditione firmam imperiali censura per hanc nostram diualem iussionem, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque iuri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansura. Vndè congruum prospeximus, nostrum imperium & regni potestatem Orientalibus transferri ac trāsmutari regionibus, & Byzantiæ prouinciæ optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium: quoniam vbì principatus sacerdotum & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est, vt illic terrenus Imperator habeat potestatem. Hæc verò omnia, quæ per hanc imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata & inconcussa permansura decernimus. Deindè facta obtestatione corā Deo viuo, & terribili eius iudicio, & imprecatione æternæ condemnationis temeratori & contemptori istius sui priuilegij, secutus idē venerabilis Cōstātinus ait: Huius verò imperialis nostri decreti paginam proprijs manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri posuimus, ibique eidem Dei Apostolo spondentes nos cuncta inuiolabiliter conseruare, & nostris successoribus Imperatoribus conseruanda in mandatis relinquere, patri nostro Syluestro summo pōtifici & vniuersali Papæ, & per eum cunctis successoribus pontificibus, Domino Deo & saluatore nostro Iesu Christo annuente, tradimus feliciter atq; perenniter possidenda.

Donatio Cōstantini.

CAP. 15.

Tot ergò & talibus, alijsque quàm plurimis testimonijs subnixa non erubescit veritas, sed confutatur impudens vanitas. At nos hinc habentes testimonium maius Constantino, qui, vt ait beatus Baptista Ioannes, de terra est, & de terra loquitur, vix ab

Ioan. 3.

ab homine teſtimonium accipimus, contenti teſtimonio illius, qui de cœlo venit, & ſuper omnes eſt, & dicit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersùs eã. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Qui etiàm in catalogo Apoſtolorum inſtàr cardinis ab ipſo Domino Ieſu Chriſto primus poſitus, Petrus, id eſt, Cæphas extat cognominatus. Cui ſpecialiter & nominatim non tantùm ante paſſionem ſuam, verùm & in ipſius articulo paſſionis, mox vt ſui corporis & ſanguinis mirabile myſterium agendum generaliter diſcipulis tradidit, tam oues ſe paſtorum paſtore percuſſo diſpergendas, quàm & vſque in finem ſeculi ad vnum ouile & ad ſe vnum paſtorem colligendas commendando, ait: Simon Simon, eccè ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Ipſum quoq; Angelus per mulieres ad videndam reſurgentis magiſtri gloriam nomine inuitauit, cùm dixit: Dicite diſcipulis eius & Petro, quia ſurrexit: & eccè præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis. Necnon eidem ipſa die reſurrectionis ſuę, pius & verax magiſter apparuit, quẽadmodùm venerabilis Euangeliſta Lucas nos inſtruit, dicẽs: Quia ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Quam manifeſtationem ſoli Petro priùs, deindè illi ſoli cum reliquis condiſcipulis factam, glorioſus coapoſtolus eius Paulus declarat, vbi ad Corinthios ſic ſcribit: Quia ſurrexit Chriſtus tertia die ſecundùm ſcripturas: & quia viſus eſt Cæphæ: & poſt hæc vndecim.

Matt. 16. Matt. 26. Zacha. 13. Luc. 22. Mar. 16. Luc. 24. 1. Cor. 15.

CAP. 16.

INſtante quoque iam ſuæ aſſumptionis gloria, vbi prandebat cum 7. diſcipulis ſuis, Dominus amorem Petri erga ſe tertiò inquiſiuit, & tertiò confitenti, agnos & oues ſuas tertiò paſcere præcepit: pro quibus qua morte clarificaturus eſſet Deum, in extenſione manuum illius & præcinctione futura, eidem ſignificauit. Qui nec mora, aſſumpto Domino, in medio CXX. fratrum exurgens, & profundos ſanctiſſimi Pſalmiſtæ ſenſus ediſſerens, authoritate ſua apoſtolicum numerum, ſorte annumerato Matthia, suppleuit, quem vndenarium remanere nefas credidit. Quibus etiam pariter miſſo Spiritu ſancto in varijs linguis, cùm quidam ſtuperent admiratione, quidam deridentes inueterata cęcitate, dicerent muſto plenos eſſe, Petrus vno ſancti Iohelis teſtimonio, & ignaros inſtruxit, & incredulos deſtruxit. Deindè conſtanter improperata illis ſcelerata ſua cõſpiratione aduersùs Dominum & Chriſtũ eius, qua ipſum authorem vitæ morte turpiſſima tunc condemnantes interfecerant, clariſſimis Beati Dauid oraculis adſtruxit illius ſanctam reſurrectionem, & glorioſam aſcenſionem, & ab eo in præſentiarùm factam Spiritusſancti effuſionem. Ità compunctis Iudęis, primus Apoſtolorum reis ſanguinis Chriſti pœnitentiam indixit, & eorum protinùs tria millia baptizauit.

Ioan. 21. Act. 1. Act. 2. Ioel. 2. Pſal. 15. Pſal. 109.

CAP. 17.

HIc ſolus, ſicut doctiloquus Euangeliſta Lucas teſtatur, dum qui diſperſi fuerãt ꝑ perſecutione facta ſub Stephano, circuirent ciuitates, nemini loquentes verbum vitę, niſi ſolis Iudæis, orans in cęnaculo, factus eſt in exceſſu mẽtis: & linteum omnibus terræ quadrupedibus & reptilibus, volucribusque cœli refertum, quatuor initijs ſubmitti de cęlo vidit, ſibique cęlitùs dictum tertiò: Surge Petre, occide & manduca: & tertiò ab eo reſponſum: Quia commune & immundum nunquàm introiuit os meum: & tertiò ſuperna voce repetitum, Quod Deus mundauit, tu nè commune dixeris: ſufficienter inſtructus, à quatuor mundi partibus gentes quondàm immundas in vnitatem fidei congregandas: ſicque fide mundatis eorum conſcientijs ab operibus mortuis, & occiſa in eis priſtina immunditia, cui ſeruire membra ſua exhibuerant, Chriſto delectabiliter inuiſcerãdas: tribus nuncijs in myſterio Trinitatis ſe inuitantibus, immanem aprum illum de ſylua gentium, Cornelium Centurionem aggreſſus, non reluctantem occidit & comẽdit, quandò aqua & ſpiritu mundatum, Eccleſiæ indidit. Cui coadunatus ipſius domeſticis & amicis, dũ adhuc loqueretur, Spiritus ſanctus cecidit ſuper omnes, qui audiebant verbum: & erant loquentes linguis, & magnificantes Deum. Quod nulli Iudæorum, nec ipſis Apoſtolis vſpiàm legitur cõceſſum, vt paracleti tãtam plenitudinem acciperent priùs, quàm baptiſmum. Nónne hinc iam luce clariùs conſtat, Petrum primitùs ad ędificationem Eccleſię Chriſti Iudęos & gentiles attraxiſſe, & quaſi duos parietes ex diuerſo venientes, per angularem lapidẽ Chriſtum indiſſolubili charitatis glutine cõiunxiſſe? Qui poſteà videns meſſem multam & operarios paucos, Paulum & Barnabam ab Antiochia prædicatores omnibus nationibus deſtinauit: quibus ſtrenuè officio inſudantibus dexterã ſocietatis dedit, vt illi quidem in gentibus, ipſe verò in circunciſione eſſet, ſicut in Epiſtola ad Galatas oſtenditur euidenter. Neque tamen partito in eos onere, ſubtraxit ſe cœptæ vocationi gentium & curæ: quam poſt Aſiam ab Illyrico ſentit tota Europa & Aphrica, præcipuéque mundi caput & domina gentium Roma. Nam cùm quidam pſeudoapoſtoli turbaſſent corda fratrum, dicentes eos debere circuncidi ſecundùm legem Moſis, Paulusq; & Barnabas Hieroſolymã iuiſſent, ſuper hac quæſtione conſulturi,

Act. 10. & 11. Act. 10. Matth. 9. Act. 13. Gal. 2. Act. 15.

sulturi, solus Petrus sua authoritate circuncisionis onus atque veteris legis iugum à ceruicibus discipulorum remouit, & gratiam Euangelij ad plenam salutem credentium sufficere censuit, dicens: Quarè vultis imponere graue iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodùm & illi. Visum est enim spirituisancto & nobis, nihil oneris vltrà eis imponere. Qua vtiquè responsione confirmatus doctor gentium Paulus, Galatis protestatur: Si circun-
Gal. 5. cidamini, Christus vobis nihil proderit.

CAP. 18.

Act. 5. SEd & illud in ipso Petro nihilo minùs est animaduertẽdum, quod sui corporis vmbra infirmis cõferebat optatę sospitatis remedium. Quod nulli sanctorum constat hactenùs concessum: nec ille, per quem Petrus potuit, quicquid boni potuit, ex suo sanctissimo corpore aliquandò cuiquam tale donum attribuit sanctus sanctorum, sed suo Petro specialiter in magna significatione præsentis & futuræ Ecclesiæ hoc reseruauit priuilegium: scilicet quia ipse vtriusque principalis rector existeret, vtriusque statum in seipso portenderet, quatenùs hæc visibilium & transiturorum sacramentorũ secreta virtute, quasi vmbra sua, morbis animarum in terra curatis, illam nobis adhuc inuisibilem veritatis & beatitudinis solidã speciem, velut solidum corpus, exhibeat in cœlis. Quarum differentiam breuiter Apostolus demõstrat. Videmus nunc, inquiens, per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.
1.Cor.13. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Cui concordans
1.Ioan.3. Ioannes coapostolus suus, ait: Charissimi, filij Dei sumus, & nondùm apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Quòd verò præsens Ecclesia fide & spe saluatur, Paulus sic loquitur: Sinè fide im-
Heb.11. possibile est placere Deo. Fides autẽ est sperandarum substantia rerum, argumentum nõ apparentium. Idem in alio loco: Spe salui facti sumus. spes autem quæ videtur, non
Rom. 8. est spes. Quod enim videt quis, quæ sperat? Sic modò credendo & sperando, atque per patientiam expectando quod non videmus, fide & spe à peccatis liberati vidimus, quia
Habac. 2. iustus ex fide viuit. In futuro plenam beatitudinem in re videbimus & possidebimus, qua per charitatem solam sinè fastidio satia-
Psal. 16. bimur, cùm apparuerit gloria eius.

CAP. 19.

VErùm vestra insolentia nihili pendens talia, specialibus Petri ouibus claudere & interdicere non timet, in quibus temporaliter ad laudem Dei recubabant, ouilia, quas ipse non cessat inuitare & introducere ad sempiternæ vitæ pascua: quas tantùm ex omnibus sibi compatientes in crucis vltima pœna iam positus attẽdẽs, pro eisdem animam ponendo, cum gratiarum actione & pijssima prece in ipsa emissione sui beati spiritûs Domino cõmendauit, dicens: Gratias tibi ago pastor bone, quia oues, quas tradidisti mihi, compatiũtur mihi. Peto ergò, vt participent mecum de gratia tua in sempiternum. Ergò præualebit illis portas vitæ obserare vel obstruere errorum clauiculis, seu sophismatum tendiculis quilibet inimicus, quas potestate, meritis & prece reserat & pandit tantus amicus, cui portæ inferi nõ præualebunt aliquatenùs, & cœlis terrisque præpotens ex vltimo desiderio animæ suę & voluntate labiorum suorum à Domino, ad quem mox ibat, erit fraudatus? Absit.

Oratio D. Petri pro ouibus ipsi cõmissis.

CAP. 20.

QVapropter à tanta amentia iam resipiscite, & Latinos verè catholicos, atq; maximi Petri familiariores discipulos, institutionisque eius deuotiores sectatores cessate subsannando Azymitas vocare, aut ecclesias illis denegare seu tormenta, sicut cœpistis, inferre, si vultis nunc & semper pacem & portionem cum Petro habere. Cuius doctrinam & traditionẽ in Epistola ad Romanos, sapientibus & insipientibus debitor Roma. 1.
ille gentium doctor, ad tertium cœlum & in 2.Cor.12.
paradisum raptus, sic per omnia commendat, dicens: Primùm quidẽ gratias ago Deo Rom. 1.
meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides vestra annũciatur in vniuerso mundo. Ex cuius capituli occasione, beatus & catholicus doctor Augustinus, in Latinaque lingua clarissimus, atque noster Chrysostomus ait: Fides ista, quam Romani habent, ipsa eademque est & non alia, quæ in vniuerso mundo annũciatur & creditur: quę non solùm in terra, sed & in cœlis prædicatur: quia Iesus pacificauit per sanguinem suum non solùm terrestria & inferna, sed & Col. 1.
cęlestia: & hoc est in vniuerso mundo fidem prædicari, per quam omnis mundus fit subditus Deo. Sed Paulum audite subsequen- Rom. 5.
tem: Desidero videre uos, vt aliquid imper- Roma. 1.
tiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos. Qui nè putaretur velle aliquid institutioni Petri addere vel demere, exposuit quid dixerit ad cõfirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam, quæ inuicèm est, fidem vestram atq; meam. Et in fine Rom. 16.
epistolæ monens eos deuitare falsos fratres, & præter doctrinam, quam ipsi acceperant, euntes, ait: Rogo uos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Vestra enim obedientia in omni loco diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis.

Hęretici & schismatici vitãdi.

CAP. 21.

Ecce in totius epistolæ serie non inuenitur magnus Paulus fidem Latinorum correxisse, nec vitia redarguisse: sed congratulatus fidei & conuersationi eorum, de perseuerantia cōmonuisse: cùm non solùm propter reprobam actionem, sed & ob ipsius fidei ciuilissimū naufragiū in Græcos fuerit inuectus acerrimè ab initio vsque in finē primæ ad Corinthios epistolæ. Quod certè liquet in paucis verbis, vbi ait: Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & nō sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab his qui sunt Chloes, quòd contentiones sint inter vos. Hoc autem dico, quòd vnusquisq; vestrûm dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollô, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Et vbi notauit eos ex arrogantia falsæ & mundanæ sapientiæ, subiunxit: Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sinè nobis regnatis: & vtinàm regnaretis, vt & nos vobiscum regnaremus: Et inflationi eorum minatus virgam, ait: Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ità vt vxorē patris habeat quidam. Et vos inflati estis, & non magìs luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrûm, qui hoc opùs fecit. Quibus expletis, admonuit eos secum epulari, non in fermento veteri, quod totam massam corrūpit, sed in azymis synceritatis & veritatis.

1. Cor. 1.
1. Cor. 4.
1. Cor. 5.
Ibidèm.

CAP. 22.

Igitur istis & huiusmodi Apostolicis sanctorumque patrum dictis cùm euidenter approbetur Latinorum syncera obedientia, & plurimorum Græcorum improbetur corrupta insolentia, sunt adhuc plura his super hoc, parti nostræ fauentia: quæ si liceret ad medium deducere, non solùm excederent modum epistolę, verùm etiàm possent armaria onerare: Quapropter his omissis, charitatiuè monemus, nè absentes sitis vobis ipsis: sed vos ante vos constituatis, vias prædecessorum vestrorum & vestras solicitè consideretis, nec nos priuato amore palpetis, & in fratrum oculis festucam explorantes, in vestris trabem non videatis. Recordamini illius nefandæ synodi, quam voluerunt vocari septimam vestri hæresiarchæ: quorum conspiratione ipsius Domini nostri Iesu Christi & sanctorum reuerendæ imagines, aut flammis traditę, aut aquis sunt immersæ: picturæ verò ex parietibus basilicarum deletæ. Quibus quamuis restiterit Romanorum authoritas, præ cunctis tamen sanctissimi Papæ Nicolai vbiuis laudanda libertas: qui per legatos suos tam pro sacris imaginibus, quàm pro depositione beati antistitis Ignatij, & substitutione Photij neophyti ecclesiam agiæ Sophiæ clausit, donèc sedis Apostolicæ acquiesceret decretis.

Hęc est Constantinopolitana sub Constantino Copronymo

CAP. 23.

Absit autem, vt velimus credere, quod publica fama non dubitat asserere, Constantinopolitanæ ecc[illegible]æ contigisse, vt eunuchos contra primum sancti Nicæni Concilij capitulum passim promouendo, fœminam in sede pontificum suorum sublimâsset aliquandò. Hoc tam abominabile scelus detestabileque facinus etsi enormitas ipsius vel horror, fraternaque beneuolentia non permittit nos credere: considerata tamen incuria vestra erga sanctorum censuram canonum, quia eunuchos & aliqua parte corporis imminutos, non solùm ad clericatum, sed ad pontificatum etiàm indifferenter ac solenniter adhuc promouetis, fieri potuisse pensamus. Sed quid plura? Tot & tantis schismaticis & hæreticis, Catholicam atque Apostolicam Ecclesiā apertè impugnantibus & discindere laborantibus hactenùs redundâstis, vt Latina vel occidentalis Ecclesia de vobis meritò conqueri possit, voce sponsæ dicens in Canticis Canticorum: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et verè. Nunquid enim Romana & Apostolica sedes, quæ per Euangelium genuit Latinam Ecclesiam in Occidente, mater non est Constantinopolitanæ ecclesiæ in Oriente, quam per gloriosum filium suum Constantinum, & nobiles sapientesque Romanos non tantùm moribus, sed & muris studuit reparare? Quod si contradicitis, ad quid vestro Imperatori Latinæ laudes, & in Ecclesia Græcis recitantur Latinæ lectiones? Vtiquè ob reuerētiam illius matris, quę iam cunctis paganorum crudelitatibus, & diuersorum tormentorum quæstionibus vexata & impugnata, ac velut aurum nimijs persecutorum flammis decocta, deliciosam filiam, videlicet Ecclesiam Constantinopolitanam, edidit. Cant. 1.

CAP. 24.

Et certè iam decima à Nerone in Christianos persecutio penitùs refrixerat, iam omne mundanæ insaniæ incendiū sopitum erat, iam Roma adulta & lōgæua, in diuino cultu victrix & coronata, alta pace triumphabat. Iam innumerabilis vtriusque sexûs & diuersæ ætatis martyrum exercitus, nostris azymis saginatus, vniuersos idololatriæ fregerat impetus; iā mūdum & ipsum mūdi principem sub pedibus habebat: iam non solùm ipsi nostræ institutionis antistites, sed & ministri eorum, in quibus Laurētius ac Vincentius, omni mundo stupente, ipsis tormentis & tortoribus insultabant. Modò delicata filia, in conclaui residens secura, delicijs lasciua, & longo ocio dissoluta, nec ad campum ritè agonizantium aliquandò

Hæreticorum erga Romanā Ecclesiā ingratitudo & impudētia. quandò progressa, pia matre satagente & decertante pro ea, non erubescit aut veretur primatum arrogare, maternæ senectuti iam emeritæ derogare, nec effœtum eius corpus laboribus & diebus, rugósosque & minùs validos artus, quondàm torosos & ad prælia diuina exertos, saltem aliquo humanitatis respectu considerare, nullam reuerētiam reuerēdis canis ipsius habere: sed ipsā puellari leuitate post innumerabiles triumphos ad recidiua bella aduersùm semet prouocare, & eam solido perfectorum cibo priuatam, ad carnalium lac retrahere, quod contra vsum naturæ, ex ipsis pubertatis suę māmis, in Ægypto, sicut supradictum est, totiès confractis, conatur impudenter ori eius instillare.

CAP. 25.

ET vtinàm saltem verum lac. Sed proh dolor, non est lac, quo tenera fidelium paulatìm nutriatur infantia, vt ad solidam Prou. 1. escam pertingat: sed quod Salomō cauendū Prou. 16. denunciat, dicens: Fili mi, si te lactauerint peccatores, nè acquiescas eis. Et: Væ ei, qui lactat amicum suum, & ducit eum via non Ioan. 4. bona: Nec est aqua, de qua qui biberit, non Ioan. 7. sitiat vltrà, quia fiet in eo fons aquæ salien- Prou. 9. tis in vitam æternam, & flumina de ventre Gen. 26. eius fluent aquæ viuæ: sed potiùs aquæ furtiuæ de puteis, quos Palæstini lutū, nō aquā, amantes, repleuerunt terra: vel de cisternis dissipatis, seu fluminibus Aegypti & Babylonis, quibus distenditur venter, & grauatus nō repletur, sed exinanitur & intumescit, vt more hydropici tanto plùs sitiat ad perniciem, quanto plùs biberit. De quibus profe- Ierem. 2. ctò Dominus per Hieremiam contra quosdam conqueritur, dicens: Me dereliquerūt fontem aquæ viuę, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valēt aquas. & post aliqua: Nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? Aut quid tibi in vijs Assyriorum, vt bibas aquas Ibidèm. fluminis? Quas vtiquè nè sitiamus, idem vetat, dicens: Prohibe guttur tuum à siti. Hinc Salomon, quas aquas appetere, quasque de- Prou. 5. beamus vitare demonstrans, ait: Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuētur fontes tui foràs, & in plateis aquas tuas diuide. Habeto eas solus, nè sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta. Et in subsequentibus hæreticam vanitatem sub specie stultæ mulieris, visibili quodammodò forma coloratam atque depictam, introducit, Prou. 9. dicens: Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omninò sciens, sedet in foribus domùs suæ super sellam in excelso vrbis loco, vt vocet transeuntes per viam & pergentes itinere suo. Quis est paruulus? declinet ad me. Et vecordi locuta est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et ignorauit quòd gigantes ibi sint, & in profundis inferni conuiuæ eius.

CAP. 26.

QVorum nè sit particeps in Tartari flāmis, quas vicissim sinè fine pascat medullis suis, iam nunc filia recordetur gemitus piæ genitricis, & quot vel quanta pericula propter eam, seu propter sorores ipsius in vtero suo hactenùs vidit: & gratia Dei discat talis fieri saltem admonita, qualis bené de se meritam matrem, etiàm senio ac assiduo incuruam labore & tremulam, data manu atque supposito humero studeat subleuare & sustentare, non ad ruinam impellere, deprimere perturbare vel affligere. Pio affectu & humili corde iugiter perpendat, quid idem Salomon dicat: Stultus homo despicit Prou. 15. matrem suam. Et item: Nè despicias, cum se- Prou. 23. nuerit mater tua. Alioquin si, quod absit, pertinax esse voluerit, & piæ matri supercilium eius & arrogantiam adhuc dissimulanti, atque ad satisfactionem patienter expectanti parcere & parere contempserit, experietur in anicula matre virides annos, exertos ad paternarum traditionum defensionē lacertos, adulescentulæ competentem alacritatem, iuuenculæ constantiam efficacem: & iuxta Salomonem, contumax comedet fru- Prou. 1. ctus viæ suæ, suisque consilijs saturabitur: quia, sicut idem testatur, Benedictio patris Eccl. 3. firmat domos filiorum: maledictio autem matris, eradicat fundamēta. Et iterùm: quàm Ibidèm. malæ famæ est qui fugit patrem: & est maledictus à DEO, qui exasperat matrem. Et, Prou. 9. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus est & infelix. Quam vtiquè offendere cauet, quisquis placere patri studet, velut etiàm quidam sapientem seculi ait: Nè matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

CAP. 27.

HIs igitur & alijs quamplurimis liquet assertionibus, quid mereatur etiam carnalis matris contemptus: & quid de spiritualis genetricis contumelia & exprobratione dicetur. Illa si quidem in iniquitati- Psal. 50. bus nos conceptos, generauit ad mortem: ista verò, culpis remissis, regenerauit ad vitam. Quarum ceu dispar est meritum, ità & dispar pro earum honore* vt dedecore præ- * & mium: quia carnalem matrem honoranti, longæuitas super morientium terram, & firmamentum casæ casuræ repromittitur: exasperanti autem eam, terrenorum eradicatio fundamentorum. Porrò spiritualem venerantes, longitudinem dierum in dextera Dei videbunt, & in terra viuentium sinè fine habitabunt: spernentes verò illam, duplici contritione conterentur, & sicut diploide confusione sua induentur, & radix eorum de terra viuentium euelletur. Etenim affectio carnalis matris si nos prohibet à reuerentia spiritualis, penitùs relinquenda & abscindenda est nobis, vt in Deuteronomio Deut. 33. Moses de tribu Leui dicit: Qui dixerit patri suo

tri suo & matri, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nesciêrunt filios suos, hi custodiêrunt testamentum tuum, iudicia tua, ô Iacob, & legem tuam ô Israel. Quod deni-
Mat. 19. què facturis, Dominus Iesus in Euangelio centuplum hìc, & in futuro vitam æternam repromisit.

CAP. 28.

SEd eccè non debet ingrata filia apparére, quia præ cæteris eam honorare dignata est mater sua. Nam cùm nullo diuino vel humano priuilegio honorabilior seu clarior alijs ecclesijs, Constantinopolitana existat ecclesia, & Antiochena atque Alexandrina, ob reuerentiam principis Apostolorum, inter alias retentent dignitatis iura: tamen pia mater, Romana scilicet Ecclesia, nolens dilectam filiam dote honorificentiæ ex toto carere, per beatos prędecessores nostros in aliquot synodis curauit decernere, vt salua principalium & Apostolicarum sedium antiqua dignitate, Constantinopolitanus antistes honoraretur sicut regię ciuitatis episcopus: quanuìs Iustinianus religiosus Augustus legib⁹ humanis voluisset adstruere, vt post Papā Romanū sedeat Cōstantinopolitanę p̄sul ecclesiæ. Et certè hoc nulla alia excellentia meritorū est assecuta, nisi q̄ Romana Ecclesia pro amore venerabilis Constantini, se ipsam, quantùm in eo fuit, honorantis & exaltantis, ciuitatē ipsius hoc priuilegio honoris sola humana beneuolentia in-
1. Reg. 2. signiuit, iuxta Prophetæ dictum ad Heli: Glorificantem me glorificabo: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

CAP. 29.

AVt si quod aliud retinet, aut putat se habere dignitatis priuilegium, vos rebelles lumini ac veritati, & signiferi vmbræ & vanitatis, proferte in medium. Vos enim
Luc. 11. alloquimur, qui, sicut Dominus ait Phariseis, tulistis clauem scientiæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines: nec ipsi intrastis, nec alios intrare permittitis, sed potiùs prohibetis, dum matris venerādam faciem conspuere quęritis, dum eam insequimini conuicijs & maledictis, dum agnos eius ab ea segregare etiàm anathemate & flagellis, ne vocem maternam agnoscant & sequantur, contenditis. Vt enim fertur, omnes
Græcorū in Latinos iniuriæ. Latinorum basilicas penès vos clausistis, monachis monasteria & abbatibus tulistis, donèc vestris viuerent institutis. Eccè in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior, moderatior & clementior vobis est. Siquidem cùm intra & extra Romā plurima Græcorum reperiantur monasteria siue ecclesiæ, nullum eorum adhuc perturbatur, vel p̄hibetur à paterna traditione siue sua consuetudine quin potiùs suadetur & admonetur eam obseruare. Nec enim animositatem impiæ hæreseos habet, quæ semper diuisione gaudet, dicens per parricidam meretri-
3. Reg. 3. cem: Nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur: sed pietate veræ matris sic Salomonem deprecatur: Obsecro domine, date huic infantem viuum, & nolite interficere eum. Scit nanque, quia nil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco & tempore consuetudines, quandò vna fides per dilectionē operans bona quæ potest, vni Deo commendat omnes.

CAP. 30.

QVod vos cùm ex debito gradûs & loci vestri oportuisse scire & prædicare, quatenùs de collectis ouibus gratiam à bono pastore, non condemnationem pro dispersis mereremini percipere, incurristis illud Apostoli ad Hebræos: Quia cùm debue- Hebr. 5.
ritis magistri esse ex tempore, iterùm necessè habetis doceri, quæ sint elementa sermonum Dei. Zelum enim Dei habetis, sed Rom. 10.
non secundùm scientiam. Quam vt appræhendissetis, non saltu, sed canonico interuallo, immò plano pede ad episcopatûs culmen, à laica conuersatione peruenire debuistis, nè vobis refragarētur verba ipsius Apostoli, de episcopo dicētis: Non neophytum: 1. Tim. 3.
nè in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Nam cùm locum doctoris vsurpat indoctus, necessè est, vt aut discat quod doceat: aut cæcus pastor, seu non valens latrare, canis mutus perniciosè sibi & subiectis Esa. 56.
remaneat: aut discere & tacere erubescens, perniciosiùs docere præsumat. Raró quoquè euenit, vt in culmine positus valeat humilitatem discere, qui in imis non desijt superbire. Huc accedit & illud, quòd albugi- Leuit. 21.
nem habens in oculo, à sacerdotio prohibetur. Albuginē quippe habet in oculo, q̄ si quis arrogantia iustitiæ vel sapientiæ cæcatur.

CAP. 31.

SEd absit, vt religiosi principes & orthodoxi, atque Christianissima & Deo deuota ciuitas vos in hoc vestro errore audiendos putent, quos potiùs ad vnitatis bonum terrore potestatis cogere debent. Recordentur Constantinopolitanos præsules intantùm priscis temporibus familiarissimo sibi morbo superbiæ laborâsse, ut edicto Augustorum Theodosij, Archadij & Honorij, prohibitus sit quisquam ex Constantinopolitana ecclesia pontificatum, defuncto episcopo Sisinio, deincèps sperare, sed ex alia sibi iugiter pontificem expetere: quia erunt vanæ gloriæ dediti, & supra modum arrogantes, ceu commemorant historiographi. Qui etiàm referunt, quòd lxxvj. Vide Nicephorum lib. 9. cap. 12.
orientales episcopi Conciliū Sardicense declinantes, in Philippopoli Thraciæ anathematizandum conuenticulum habuerunt, sanctamque & immaculatā Nicęnę synodi fidem adulterantes, communi subscriptione errorem suum confirmârunt: Occidentales uerò 300. amplexi sanam sanctorum patrū sententiam, unanimitate sua corroborârunt. Quod totum ideò dicitur, nè post priorum cognitionem incautè pręsentibus credatur.

CAP. 32.

NAm Romanæ ecclesiæ fides, per Petrũ sup petrã ædificata, nec hactenùs defecit, nec deficiet in secula, Christo eiꝰ Dño rogante pro ea, ceu testatur sub ipsa passione Luc. 22. sua: Ego rogaui ꝓ te Petre, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliquandò conuersus confirma fratres tuos. Quo dicto demonstrauit fidẽ fratrum vario defectu periclitãdam, sed inconcussa & indeficiente fide Petri, velut firmæ ancoræ subsidio figendam, & in fundamento vniuersalis Ecclesiæ confirmandam. Quod nemo negat, nisì qui euidenter hæc ipsa verba veritatis impugnat: quia sicut cardine totum regitur ostium, ità Petro & successoribus eius, totius Ecclesiæ deponitur emolumentum. Et sicut cardo immobilis ꝑmanens, ducit & reducit ostium: sic Petrus & sui successores liberum de omni Ecclesia habent iudicium, cùm nemo debeat eorum dimouere statum: quia summa sedes à nemine iudicatur. Vndè clerici eius cardinales dicũtur, cardini vtiquè illi, quo cætera mouentur, vicinius adhærentes.

CAP. 33.

QVapropter nos certissimè retinentes omni venerabilem mundo institutio- Galat. 1. nem Petri, & fidem ipsius coapostoli sui & doctoris gentium Pauli, clarissimo calamo subscriptam, ab Apostolica sede liberè omnibus clamamus, quod Galatis idem Paulus: Licèt nos, aut angelus de cœlo euãgelizet vobis, præterquàm quod euangelizatum est vobis, anathema sit: Sicut prædixi, & nunc iterùm dico: Si quis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Nec ideò silebimus, si dicimur non esse 2. Cor. 4. quales debemus, nec qualis est Petrus. Quod vtiquè agendum esset, si cuiquam commendaremus nosmetipsos. Quia verò, sicut ait 1. Cor. 4. Apostolus, non prædicamus nosmetipsos, sed Dominum Iesum, nos autem seruos seruorũ eius ꝑ Iesum, nobis ꝓ minimo est, vt à vobis iudicemur, aut ab humano die: quo- 2 Cor. 10. niam qui iudicat nos, Dominus est. Neque enim, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Et repellendo temerarium iudicium, dicit alibi: Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas alienũ seruum? Suo domino stat aut cadit: Potens est enim Deus illum statuere.

CAP. 34.

NEmpe & vos, licèt quãplurimùm tumeatis, quamuis de nobis vltra modũ alta sentiatis, non credimus tamen, quòd dicere audeatis, vos esse quales debetis, aut qualis Alexander, Ioannes Chrysostomus, vel Flauianus fuit: Sicut nec Antiochenus se talem, qualis extitit ipse Petrus: nec Alexandrinus parem se Marco vel Athanasio profiteri est ausus: quia sinè retractione à suis punirentur. Idcircò etsi ad hoc vos impellit tumor, tamẽ retardat timor. Quæ cùm ità sint, nullius tamen vos detractio reprimit, quin diligenter lac & lanam ab ouibus exigatis, nec veremini, nè dicatur nõ esse vos pares illis antecessoribꝰ vestris magnis. Cur hoc, nisì quia quicunque sacerdotes, etsi dispares sunt merito, pares tamẽ sunt officio? Nec potest denegari pro merito, quod debetur officio. Alioquin non staret sacerdotiũ, si maius aut minus fieret, seu variaretur secũdùm humanorum varietatem meritorũ: essentque penè tot sacerdotia, quot homines.

CAP. 35.

QVa de re fratres, vtinàm non ad iudi- Nota schismatice. cium nostrum dicamus, profectò sumus qualis Petrus, & non sumus qualis Petrus: quia & idem sumus officio, & nõ idem merito. Et quotiescunquè lac & lanam, scilicet stipendium & honorificentiam, ab ouibus Dei exigimus, nulla meriti ibi fit commemoratio, sed officio nostro quæritur debita recõpẽsatio. Ac si meritũ Petri non habentes, officiũ aũt Petri exequentes, officio nostro debitos reposcimus honores, Apo- Rom. 11. stolo dicente: Quãdiù minister ero, ministerium meũ honorificabo. Et ꝓmonens oues Christi ad soluẽdũ singulis debita, ait: Reddite omnibus debita: Cui honorẽ, honorẽ. Rom. 13. Non qa bonũ sit accipientibus, sed qa malũ sit non reddentibus. Sic ergò & beatissimus ꝓdecessor noster Gregorius dicit: Nemo nos ꝓpter nos in locò Petri despiciat: quia ex cathedra eius, cui authore Deo qualescunque præsidemus, debita sibi iura nostrum officium reclamat. Frequenter enim solet euenire quod dicimus, vt persona in hoc mundo potens despectum seruum habeat. Cumque per eum suis vel extraneis aliqua mandat, non despicitur persona missi serui, quia in corde seruatur reuerentia mittentis domini. Ergóne saltem quod Dominus cõcessit Pharisæis & scribis sedentibus in cathedra Mosis, seruus denegabit qualibuscunque conseruis suis in cathedra Petri? Super cathedram, inquit, Mosis sederunt scribæ & Pharisæi. Matt. 23. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite. Ità ꝙ malè viuimus, nostrum est: ꝙ verò bona dicimus, cathedræ: cuius occasione necesse habemus recta prædicare. Vndè dicit ille exercitatissimus Paulus: Dũ Philip. 1. omnimodìs siue occasione, siue inuidia Christus annuncietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Eccè Apostolus sic necessarios ducit huiusmodi, vt gaudeat super eis: & vos q estis, qui negligẽtiam eorũ ad iniuriã Apostolicę cathedrę retorquetis? Nos enim quid sumus? Nec cõtra nos est murmur vestrũ, sed Exod. 16. cõtra Dñm, cuius ordinationi resistẽdo damnationẽ vobis acquiritis: cùm nr̃a potestas, sicut & oĩs, à nullo alio nisi ab ipso sit. Sciẽ- Rom. 13. dũ est, quia falsa iustitia dedignationẽ, vera Gregor. aũt cõpassionem habet. Qua vtique priuamini, insultãdo, non compatiẽdo, alienæ calamitati.

lamitati. Et fortè approbare nequitis, quod objicere vel calumniari præsumitis: immò constat vos comprobare non posse. Sed esto. Eccè in cœlo iudex noster, & conscius noster in excelsis. Iob. 16.

C A P. 36.

CAeterùm de homine sentire ô homines quod vultis: vnum tamen cõscientia respondet nobis, quia omnium ecclesiarum Dei salutem & exaltationem summoperè desideramus: sed vt quicunque quodlibet ex superbia arripiat, & sibi contra nostram Apostolicã sedem, atque leges eius vsurpet, hoc nos tolerare nõ possumus, quia quisquis Romanæ Ecclesiæ authoritatem vel priuilegia euacuare, seu imminuere nititur, non hic vnius Ecclesiæ, sed totius Christianitatis subuersionem & interitum machinatur. Cuius enim compassione vel sustentatione vlteriùs respirabunt filiæ à quouis oppressæ, vnica illa suffocata matre? Cuius refugium appellabunt? Ad quam confugium habebunt? Ipsa enim Athanasium, ipsa omnes catholicos suscepit, fouit, defendit, & sedibus proprijs pulsos restituit.

Oppugnans Eccles. Romanam, totiꝰ Christianitatis subuersione machinatur.

C A P. 37.

IDeò cupiẽdo oẽs in visceribus Iesu Christi, nobiscum vos admonemus, nè falsum nomen scientiæ, iustitiæ vel gloriæ quærendo, vnus aduersùs alterum infletur, nè cinis & terra periculosè superbiat, nè abominabilis & miser homo, bibens quasi aquas iniquitatem, sequendo exteriora, in vita sua proijciat intima sua. Simus vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati sumus in vna spe vocationis nostræ: Ipsa corporis compositio & membrorum nos doceat, qualiter & quãti habenda sit Ecclesiæ vnitas. Ipsa etenim corpus est Christi, vt Apostolus dicit: Vos estis corpus Christi, & membra de membro. Et sicut in vno corpore multa membra habentur, omnia autem membra nõ eundem actũ habent: ità multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Et si dicit auditus vel manus, non sum oculus, nõ sum de corpore: non ideò non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus & reliqui sensus? Nunc autem disposuit Deus sicut voluit membra, singula officio suo apta. Membrum verò suo officio nõ contentum, sed cupiens præripere alienum conturbat corporis ordinem totum: velut si visus voces, auditus colores, gustus odores, olfactus asperas res, aut lenes, tactus tentaret discernere sapores. Nõnne frustra omnes paterentur? Sic singulorum ornamẽta seu indumenta, non sunt omnibus membris accommoda, nec congrua: sed vnum quodq; requirit sua, & abijcit aliena. Nẽpe refutat pes coronam, galeam & pileum, caputque sandalia vel pedules ad suũ non applicat vsum. Sic manum dignitas & maxima vtilitas, quamuis componat insigne Imperij coronam, non tamen hanc sibi adaptat & imponit, sed capiti, contenta suis armillis, dextrocherio & annulis. Idem fit & in cæteris, & tam discors concordia est in eis, vt eorum quodlibet alij officium suum omninò deputare recuset: & tamen de bono vnius pariter exultent, sicut de malo communiter dolent: & officia sua nõ sibi tantùm, sed magis mutuæ vtilitati exhibent. Vndè secutus idem Apostolus, ait, Si glorificatur vnũ mẽbrum, congaudent omnia membra. Et quãtæ insipientiæ est, nolle nos imitari quod sumus, & quod ad transitoriam vitam aliquãdiù retinendam accepimus non considerare, vt in perpetuum subsistamus?

Eccles. 10. Iob 15. Eccle. 10. Ephe. 4. 1. Cor. 12. Ibidem.

C A P. 38.

QVia verò ante omnia pestilens mater superbia, eiusque crudelissimæ filiæ, inuidia scilicet ac inanis gloria, passim obstinata rabie corpus Christi moliuntur euiscerare & dilacerare, non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicèm prouocantes, inuicèm inuidentes, nè quod auertat Deus, contingat nobis dictum Apostoli: Quòd si inuicèm mordetis, videte nè ab inuicèm consumamini. Et illud Iacobi: Quòd si zelum amarum habetis, & contentione sunt in vobis, nolite gloriari, & mendaces esse aduersùs veritatem. Non est ista sapientia desursùm descendẽs, sed terrena, animalis diabolica. Quæ autem desursùm est sapientia, primò quidem pudica est: deindè pacifica, modesta, suadibilis, amans bonum, sinè simulatione. Has itaque duas & valdè sibi contrarias sapientias vigilimente discernite: & si Petrus singulariter figura summi capitis nostri, vicariusque eius, ac sui successores iã in terris retinẽt specialem dignitatem terreni cęlestisq; regni, nolite inuidere, vel detrahere Romanæ Ecclesiæ apici, quẽ per charitatẽ totum valetis adipisci, & in nobis regnare & ipsi. Sin aliàs, audietis quod suprà: Iã saturati estis, iam diuites facti estis: sinè nobis regnatis: atque vtinàm regnaretis, vt & nos vobiscum regnaremus.

Superbia & inuidia quarum rerũ origo. Gal. 5. Ibidem. Iacob. 3. 1. Cor. 4.

C A P. 39.

ECcè nos vestram gloriam ducimus nostram: cur vos annullare nitimini nobis diuinitùs & humanitùs cõcessam? Nõnne decus vel dedecus sui capitis, manus seu pes suum non ducit? Nec dolet, sed potiùs gaudet vno sensu, id est, solo tactu donatum corpus, superpositum sibi caput omnibus pollere sensibus, quia eos militare facit & inuigilare corporis subiecti vtilitatibus, & caput iudicans de omnibus à nullo sensu iudicatur, vtpotè solius sui iudicio sufficiẽtissimum: vtque Apostolus dicit, Spiritualis iudicat omnia, ipse autẽ à nemine iudicatur. Hęc & suprà dicta de corporis nostri harmonia, si nõ sentitis ĩ uobis, ĩ corpore nõ estis, nec in corpore uiuitis. Et si ĩ corpore Christi, quod est Ecclesia, non estis, nec de eo

1. Cor. 2.

Ioan. 15. de eo viuitis, iā videte vbi & quid sitis. Abscissi estis, putrescitis, & velut palmes præcisus de vite, foràs missi estis, & arescitis, vt in ignem mittamini & ardeatis: quod diuina pietas longè faciat à vobis.

CAP. 40.

SEd quia iam nunc videmur digressi modum epistolæ, alio exordio congruum cēsuimus respondere vestræ calumniæ, quam confratribus & coepiscopis nostris Apulis, scriptam ad sugillationem nostri azymi & prædicationem vestri fermenti, non dubitâstis dirigere. Inter hæc dirigimus vestris cauillationibus refragantia venerabilium patrum nostrorum aliqua super his scripta: deindè, vt Deus inspirabit, nostra rescripta, quatenùs multipliciter vestra retundātur & retroferantur iacula, & quem non vultis feriant. Nam si vos non erubescitis, nec timetis de loquacitate, nos non tantùm erubescere, quantùm timere debemus de taciturnitate: quia de nostra multorum pēdent animæ, quæ falsis fratribus calumniātibus, & nobis tacentibus, habent perire.

CAP. 41.

ISta autem vobis paterna pietate ac germana dilectione interim rescribimus, in quibus satis declināsse nos credimus, nè in
Prou. 26. illud Salomonis incideremus: Noli respondere stulto iuxta stultitiā suam, nè efficiatis illi similis. Verùm si non resipueritis, experiemini quod idē mox secutus ait: Respon-
Ibidèm. de stulto iuxta stultitiam suam, nè sibi sapiēs esse videatur. Et illud Apostolicum: Hæreticum hominem post vnam & secundam cor-
Tit. 3. reptionem deuita. Subuersus est enim qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio cō-
Exod. 23. 34. Deut. 14. demnatus. Et cauendo interdictum veteris legis typicum, deincèps non coquemus hœdum in lacte matris suæ: sed impetiginem eius & scabiem fricabimus instanter mordaci aceto & multo sale: quia cum dolore abscindenda sunt, quę leni manu palpari & sanari non possunt, vt Dominus admonet, di-
Matt. 18. cens: Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proijce abs te. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum. Sed miseratio Dei præcedens hæc nostra dicta, parcet & nobis & vobis, vt deincèps non sit necesse circa quæstiones & pugnas verborum occupari, sed ex diuinis paginis nostram in hoc mūdo peregrinationem inuicèm conso-
Psal. 118. lari, & pacificè adhortari, vt Psalmista: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Quòd verò charitas & vnitas fratrum ipsa sit lex Dei, ostendit il-
Ioan. 15. lud Euangelij: Hoc est præceptum meum,
1. Ioan. 4. vt diligatis inuicèm. Quam nos syncerā hic conseruare, & in futuro sinè fine ipsam, quæ Deus est, perspicere, qui vult omnes homi-
1. Tim. 2. nes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, dignetur concedere, Amen.

Item eiusdem Leonis IX. Epistola ad Thomam Carthaginensem Episcopum.

Leo episcopus, seruus seruorum Dei, Thomæ confratri charissimo & coepiscopo salutem.

CVm ex venerabilium canonum authoritate recolimus CCV. episcopos Concilio interfuisse Carthaginensi, & nunc à tua fraternitate audimus, quinque vix Episcopos superesse in tota Africa, vtiquè tertia huius corruptibilis mundi parte, compatimur tantæ vestræ imminutioni totis visceribus animi. Cùm autem ipsas Christianitatis reliquias ediscimus interna & mutua dissensione discindi & dispergi, & aduersùs se inuicèm zelo & contentione principatûs inflari, nil aliud nobis primò dicendum occurrit, quàm illud sancti Amos vatis: Parce Domine, parce, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Sed quāuis in tali tantoq; defectu religionis plurimū doleamus, multùm tamen gaudemus, quia sanctæ Romanæ Ecclesię matris vestrę sententiam requiritis & expectatis super q̄stionibus vestris: & quasi riuulis ab vno fonte erumpētibus, & in suo se sensu per diuersa spargentibus, ad ipsius fontis primam scaturiginē reuerti debere optimum putatis, vt indè resumatis directionis vestigium, undè sumpsistis totius Christianæ religionis exordiū. Noueris ergò proculdubiò, quia post Romanū Pontificē primus Archiepiscopus, & totius Africæ maximus metropolitanus est Carthaginensis episcopus: nec quicunque sit ille Gūmitanus episcopus, aliquam licentiam consecrandi episcopos vel deponēdi, seu prouinciale Concilium conuocandi habet sinè consensu Carthaginensis Archiepiscopi, cuiusli bet dignitatis aut potestatis sit, exceptis his, quæ ad propriam parochiam pertinent: cętera autem, sicut & alij Africani episcopi, consilio Carthaginēsis Archiepiscopi aget. Vndè charissimi confratres nostri & coepiscopi Petrus & Ioānes rectè sentiunt de Carthaginensis ecclesiæ dignitate, nec consentiunt errori Gummitanæ Ecclesiæ. Hoc autem nolo vos lateat, non debere præter sententiam Romani Pontificis, vniuersale Concilium celebrari, aut episcopos damnari vel deponi, quia etsi licet uobis aliquos examinare, diffinitiuam tamen sententiam, absque consultu Romani Pontificis, vt dictum est, non licet dare: quod in sanctis canonibus statutum, si q̄ritis, potestis inuenire. Quamuis enim omnibus generaliter Apostolis dictum sit à Domino: Quęcunque ligaueritis in terra, ligata erunt & in cœlo: & quæcunque solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo: tamen nō sinè causa specialiter & nominatim dictum est beato Petro Apostolorum Principi: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues

Episcopi paucissimi in Africa.

Amos 7.

Mat. 18.

Matt. 16.

Luc. 22. ues regni cœlorum. Et in alio loco: Confirma fratres tuos. Scilicet quia omnium ecclesiarum maiores & difficiliores causæ, per sãctam & principalem beati Petri sedẽ, à successoribus eius sunt diffiniẽdæ. Iam quia ad interrogata etiàm confratrũ nostrorum Petri & Ioannis episcoporum decreuimus respondere, optamus vt sanctam tuam fraternitatem, iugiter inuigilãtem vtilitatibus sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, atque deuotè pro nobis orantem, sancta & indiuidua Trinitas semper conseruet charissime frater.

Item Epistola eiusdem Leonis IX. ad duos Africæ Episcopos.

Leo Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectissimis in Christo fratribus Petro & Ioanni episcopis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Decus ecclesiarum Africanarũ ità conculcatum à gentibus nimiũ dolemus, vt modò vix quinque inueniantur episcopi, vbi olim CCV. solebant per Concilia plenaria cõputari: & ibi pauculas oues, quotidianæ occisioni deputatas, remãsisse, vbi quondàm innumerabilis grex Domini sub numerosis arietibus exultabat alta pace. Sed hæc peccatis nostris imputantes, iustitiam creatoris collaudantes timeamus, & misericordiam eius instanter postulemus, vt seruos suos tandèm respicere dignetur. Quod autem scripsistis nobis, pro sanctæ Romanæ Ecclesiæ statu nostraque incolumitate vos Dominum gratias agendo exorãsse, noueritis nos vestræ fraternitati gratias, agere & pro consolatione vestra semper orare. Et re vera fratres hoc acceptabile est Domino nostro Iesu Christo, vt caput omnibus membris prospiciat & inuigilet, membra verò sui capitis salutem sinè intermissione quærant & optent. Benè equidem fecistis, quòd iussi à nobis, Concilium de rebus Ecclesiasticis habuistis: quod etiàm omni anno vel semèl agere debetis. Insupèr rectè contra Gummitanum Episcopum, dignitatem Carthaginensis Ecclesiæ defendistis: quia sinè dubio post Romanum Pontificem primus Archiepiscopus, & totius Africæ maximus metropolitanus est Carthaginẽsis Episcopus, nec pro aliquo Episcopo in tota Africa potest perdere priuilegium semèl susceptum à sancta Romana & Apostolica sede: sed obtinebit illud vsque in finem seculi, & donèc in ea inuocabitur nomen Domini nostri Iesu Christi, siue deserta iaceat Carthago, siue resurgat gloriosa aliquandò. Hoc ex Concilio beati martyris Cypriani, hoc ex Synodis Aurelij, hoc ex omnibus Africanis Concilijs, hoc (quod maius est) ex venerabilium prædecessorum nostrorum Romanorum præsulum decretis apertè monstratur: nec quicũque ille sit Gummitanus Eps, aliquam licentiã consecrandi episcopos vel deponendi, seu prouinciale Conciliũ conuocandi habet sinè consensu Carthaginensis Archiepiscopi, cuiuslibet dignitatis aut potestatis sit: tantummodò procurabit ille Gummitanus Episcopus, quæ ad propriam parochiam pertinent. Cætera autem, sicut & alij Episcopi Africani, consilio Carthaginensis Archiepiscopi aget, qui solus in Africa pallium ab Apostolica sede habere solet. Vndè & episcopos consecrandi principale & antiquum ius retinet, sicut ex verbis Aurelij in Concilio Carthaginensi, capitulo 39. potest intelligi, cùm dicit: In Ecclesia, ad quam dignata est vestra sanctitas conuenire, crebrò ac penè per diem Dominicam episcopos ordinandos habemus, & cætera. Sed hoc vos non lateat, nõ debere præter * scientiam Romani Pontificis vniuersale Concilium celebrari, aut episcopos damnari, vel deponi: quia etsi licet vobis aliquos episcopos examinare, diffinitiuam tamen sententiam absque consultu Romani Pontificis, vt dictum est, non licere dare: quod in sanctis canonibus statutum, si quæritis, potestis inuenire, scilicet quia omnium ecclesiarũ maiores & difficiliores causæ, per sanctam & principalem beati Petri sedem, à successoribus eius diffiniendæ sunt, vtpotè cui diuinitùs dicitur: Confirma fratres tuos. &, Tibi dabo claues regni cœlorũ: & cætera. Nũc quia de Archiepiscopis & metropolitanis sententiam nostram requiritis, venerabilium antecessorũ nostrorum dicta apertè demonstrant, id est, Clemẽtis, Anacleti, Aniceti, & aliorum, vbi ità legitur: Sacerdotum ordo bipartitus est, nec amplius quàm duo ordines, id est, episcoporum, & presbyterorum, nobis collati sunt, nec Apostoli docuerunt. Episcoporum aũt ordo vnus est, quãuis alij pferantur alijs, siue pro eo, quòd primas ciuitates, & magis nominatas secundùm potentiam, aut leges seculi tenent, siue quòd à sanctis patribus, pro aliqua reuerentia sanctitatis, aliquod priuilegium dignitatis possident. Nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatum à se inuicèm distat, id est, vt primũ sit Augustus vel Imperator, deindè Cæsares, deindè reges, duces & comites atq; tribuni: Ità & Ecclesiastica dignitas ordinata à sanctis patribus inuenitur, dicente beato Clemente: In his ciuitatibus, in qbus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atq; primi legis doctores erãt, primates vel Patriarchæ positi sunt, qui reliquorũ iudicia & maiora negocia iuitè diffinirent: qui etiàm non vni prouinciæ, sed pluribus præessent. Deindè vbi archiflamines erant paganorũ, Archiepiscopi instituti sunt Christianorũ, qui singulis puincijs pessent. Vbi verò metropolis erat, q̃ interpretatur mater ciuitas, metropolitani erant: quippe qui de tribus aut quatuor ciuita-

Carthaginensis eps solus in Africa pallium habet.

Carthaginen. 3. Concil.

*sententiã

Luc. 22.

Matt. 16.

Sacerdotũ ordo bipartitus.

Clemens in Epistola 1. ad Iacobum.

Vide dist. 80 In illis ciuitatibus.

ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori & matri aliarum ciuitatum præsidebant. Isti aliquandò metropolitani tantùm nominantur, aliquandò verò Archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbi autem minores ciuitates habuerint solùmodò flamines vel comites, episcopi sunt instituti. Porrò tribuni plebis, non absurdè intelliguntur presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. His omnibus diuino & humano priuilegio prælatus est pôtifex Romanus. Sed de Africæ primatibus aliter intelligendum est, quia in singulis eius prouincijs antiquitùs primates instituebantur, non secundùm potentiam alicuius ciuitatis, sed secundùm tempus suæ ordinationis: quibus tamen omnibus præerat vnus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus, qui etiam non incongruè dici potest metropolitanus, propter Carthaginem metropolim totius Africæ, quorum suprà meminimus. Ità legitur in Concilio Carthaginensi, capitulo 26. Primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantùm primæ sedis episcopus. Sanctam vestram fraternitatem iugiter inuigilantè vtilitatibus sanctæ Dei Ecclesiæ, atque deuotè pro nobis orantem, sancta & indiuidua Trinitas semper conseruet charissimi fratres.

Carthag. 1. Conc.

ITEM ALIA EIVSDEM LEONIS Epistola ad Petrum episcopum Antiochenum

Leo Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto fratri & coepiscopo Petro.

Congratulamur vehementer in Domino tuæ sanctissimæ fraternitati, atque multimodas gratias, vt dignũ est, referimus ei, qui est vera pax & charitatis suorum, quòd tandèm per te, charissime frater, videtur refloruisse sanctæ Antiochenæ ecclesiæ studiũ, & sentire quod est sentiendum. In hoc enim cognoscent omnes, quia Christi sumus discipuli, (qui primùm in ipsa magna Antiochia nominati fuerũt Christiani) si dilectionem habuerimus ad inuicèm, & idipsum dixerimus omnes, & non fuerint in nobis schismata: si fuerimus perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Neque enim Deus, qui vnus est, in scissuris mentiũ, sed in sola vnitate, & puro corde habitat, & habitare fecit vnanimes in domo. Alioquin domus exasperans erit, nec iam digna vocari Ecclesia Dei, sed synagoga maligni. Porrò sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis: ità perniciosum, si absit malis. Quod ipse ex specula sanctæ illius Ecclesiæ, cui videris designatus diuinitùs speculator, prudenti oculo considerans, promotionem tuam ad episcopale fastigium, electione cleri & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundùm antiquæ consuetudinis religiosum & valdè necessarium studium, Apostolicæ & primæ sedi, cui Deo authore quamuis indigni præsidemus, annunciare & exponere curâsti. In quo facto nouerit tua dilectio nos plurimũ recreatos & gauisos in Domino: quia quod maximè oportebat, tibi & ecclesiæ, cui temporaliter præsides, non distulisti efficere. Siquidem ab Apostolica tua sede nostram Apostolicam sedem consulendo, perpendimus tuam dilectionem nolle deuiare à Dominico, & omnium sanctorum patrum concordi decreto, quo inuiolabiliter cunctis in toto orbe terrarũ ecclesijs, sancta Romana & Apostolica sedes caput præponitur, ad quam maiores & difficiliores causæ omnium ecclesiarum definiendæ referantur. Sic omnia veneranda Concilia, sic leges humanæ promulgant, sic ipse sanctus sanctorum, & Dominus dominantium confirmat, quatenùs ibi principalis dignitatis, & totius ecclesiasticæ disciplinæ venerabilis apex præfulgeat & præcellat, vbi ipse vertex atque cardo apostolorum Petrus carnis suæ beatam resurrectionem in nouissimo die expectat. Nimirùm solus est ille, pro quo, nè deficeret eius fides, Dominus & saluator asserit se rogâsse, dicens: Simon Simon, eccè satanas expetiuit, vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: Et tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Quæ venerabilis & efficax oratio obtinuit, quòd hactenùs fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius vsque in seculum seculi: sed confirmabit corda fratrum varijs concutienda fidei periclitationibus, sicut vsque nunc confirmare non cessauit. Pro cuius excellentia tertiam à Romana Ecclesia dignitatem retinet Antiochena, quam te defendere summoperè monemus, non tuæ gloriæ causa, sed pro sedis, cui ad tempus præside, antiqua honorificentia. Nec reuoceris ab hac intentione cuiuslibet pompa vel arrogantia, quin côstanter defendas honorem, quem Antiochenæ ecclesiæ reliquerunt omnia sanctorũ patrum Concilia. Ad quod vtiquè si oportuerit, maxima mater, Romana scilicet atque prima sedes, tam dilectæ sibi filiæ, immò consociæ, nusquàm & nnnquàm deerit. Quod totum ideò dicimus, quia quosdam conari minuere antiquam dignitatem Antiochenæ ecclesiæ audiuimus. Porrò quòd à nobis causas diuisionis vniuersalis ecclesiæ compatiendo requiris, fatemur tuæ religiosæ solicitudini, nos adhuc à Domino miserante firmissimè retinere vinculum sanctæ vnitatis: nec videmus nos alicubi incurrisse damnũ schismatis, quos integritas concordiæ, & plenitudo Ecclesiasticæ disciplinæ indesinenter regi. Vnicuique nostrûm debetur honor, & sua iura conseruantur. Terminos, quos patres nostri fixerunt, nulli arroganter transgredi conceditur. Magis vestra fraternitas circunspiciat, nè qua radix amaritudinis

Ioan. 13. Act. 11. 1. Cor. 1. Psal. 67. Eze. 2. 3. 12. 17. &c.

Romana sedes, caput oium ecclesiarum.

Luc. 22.

Fides Romanæ sedis non deficiet.

Heb. 12.

ritudinis

ritudinis atque dissensionis, quod absit, in vestris partibus succrescat, per quam inquinentur multi, & quam necesse sit districta falce sanctorum canonum à Catholicæ Ecclesiæ agro extirpari. Mea verò humilitas in culmine Apostolici throni ideò exaltata, vt approbanda approbet, improbanda quoque improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis episcopalem promotionē libens approbat, collaudat & confirmat, & communem Dominum instanter exorat, vt quod humano ore iam diceris, ante eius oculos existas. Noueris tamen, nos ipsam tuam promotionem taliter approbare, si non hanc neophytus, aut curialis, seu digamus, vel precio, aut alio quolibet modo sacris canonibus contrario, quod absit, obtinuisti. Sanè fidem tuam, quam proprio scripto summæ & Apostolicę sedi exposuisti, sanam & catholicam atque orthodoxam per omnia protestamur, & sicut verè vnicā & salutarem amplectimur, & tuæ dilectioni vehementer congratulantes in Domino, eandem nostram esse, deuoto corde & prompto ore profitemur. Firmiter enim credo sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum Deum omnipotentem esse, totamq; in Trinitate pietatē coessentialem & consubstantialem, coęternam & coomnipotentem, vniusque voluntatis, potestatis & maiestatis: creatorem omnium creaturarum: ad quē omnia, per quem omnia, in quo omnia, quæ sunt in cœlo & in terra, visibilia & inuisibilia. Credo etiàm singulas quasque in sancta Trinitate personas, vnum Deum verum, plenum & perfectum. Credo quoquè ipsum Dei patris filium, verbum, Dei æternaliter natum ante omnia tempora de patre, cōsubstantialem, coomnipotentem, & coæqualem patri per omnia in diuinitate, temporaliter natū de Spiritusancto ex Maria semper Virgine, cum anima rationali: duas habentem natiuitates, vnam ex patre ęternam, alteram ex matre tēporalem: duas voluntates & operationes habentem: Deum verum, & hominem verum: proprium in vtranque natura atque perfectum: non commixtionem atque diuisionem passum, non adoptiuum neque phantasticum: vnicum & vnum Deum, filiū Dei in duabus naturis, sed in vnius personæ singularitate: impassibilem & immortalem diuinitate, sed in humanitate pro nobis & ꝓ nostra salute passum vera carnis passione, & sepultū, ac resurrexisse à mortuis die tertia vera carnis resurrectione: propter quam confirmandam, cum discipulis nulla indigentia cibi, sed sola voluntate & potestate comedisse, die quadragesimo post resurrectionem cum carne, qua surrexit, & anima ascendisse in cœlum, & sedere in dextera patris: indè decimo die demisisse spiritum sanctum, & indè sicut ascendit venturum iudicare viuos & mortuos, & redditurum vnicuique secundùm opera sua. Credo etiàm spiritum sanctum plenum & perfectum verumq; Deum, à Patre & Filio procedentem, coæqualem & coessentialem & coomnipotentem, & coæternum per omnia patri & filio, per prophetas locutum. Hanc sanctam & indiuiduam Trinitatem, non tres deos, sed in tribus personis, & in vna natura siue essentia, vnum Deum omnipotentem æternum, inuisibilem & incommutabilem ità credo & confiteor, vt patrem ingenitum, filium vnigenitum, spiritum sanctum, nec genitum, nec ingenitum, sed à patre & filio ꝓcedentem, veraciter prædicem. Credo sanctam catholicam & Apostolicam, vnam esse veram Ecclesiam, in qua vnus datur baptismus, & vera omnium remissio peccatorum. Credo etiàm veram resurrectionem eiusdē carnis, quam nunc gesto, & vitam æternam. Credo etiàm noui & veteris testamenti, legis & prophetarum & Apostolorum vnum esse authorē Deum & Dominum omnipotentem: Deum prædestinâsse solummodò bona, pręsciuisse autem bona malaque. gratiam Dei præuenire & subsequi hominem credo & profiteor, ità tamen, vt liberum arbitrium rationali creaturæ non denegem. Animam non esse partem Dei, sed ex nihilo creatam, & absque baptismate, originali peccato obnoxiam credo & prędico. Porrò anathematizo omnem hæresim extollentem se aduersùs sanctam Ecclesiam Catholicam, pariterque eum, quicunque aliquas scripturas, præter eas, quas Catholica Ecclesiæ recipit, in authoritate habendas esse crediderit, vel veneratus fuerit. Quatuor concilia omnimodè recipio, & velut quatuor Euangelia veneror: quia per quatuor partes mundi, vniuersalis Ecclesia in his, tanquàm in quadro lapide, fundata consistit. Primum, Nicęnum 318. patrum, sub beato Syluestro Papa Romano, & Cōstantino Augusto Magno: Cui pręfuerunt Victor & Vincētius Romani prebyteri. Secundum, Constantinopolitanum primum 150. patrum, sub Damasco Papa & Theodosio maiore. Tertium, Ephesinum primum 200. patrum, sub Cœlestino Papa & iuniore Theodosio. Quartum, Chalcedonense 630. patrum, sub beato Leone Papa, & Martiano Augusto. Pari modo recipio & veneror reliqua tria concilia, id est, secundum Constantinopolitanum, sub Vigilio Papa & Iustiniano Augusto. Deindè tertium Constantinopolitanum contra Monothelistas, sub Agathone Papa & Constantino nepote Heraclij. Vltimum, secundum Nicęnum sub Adriano Papa & Constantino Irenæ filio, pro reuerendis Domini Iesu Christi & sanctorum imaginibus. Quicquid supradicta 7. sancta & vniuersalia concilia senserunt & collaudauerunt, sentio & collaudo: & quoscunque anathematizauerunt, anathematizo. Hanc fidem sancta Romana & Aposto-

Fidei Romanæ Ecclesiæ explicatio.

Luc. 24. Ioan. 20.

Mar. 16.

Act. 4. Act. 1. Matt. 16.

Prædestinatio. Gratia. Liberum arbitriū. Anima.

Ità D. Gregor. epist. 24. li. 1. & 49. li. 2.

& Apostolica sedes corde credit ad iustitiã: (Rom. 10.) & ore confitetur ad salutem. Secundùm hãc viuere, Dño donante, studet & pro eius defensione, si oportuerit, mori parata est. Quã & inte frater charissime perfectam cognoscimus, & secundùm eam te viuere nobiscũ admonemus, profectò scientes, quia fides si- (Iaco. 2.) nè operibus mortua est. Salutamus cum omni fraternitate seu collegio sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis tuam fraternitatem sanctam, cunctumque collegium in Domino tibi subiectum: & vt pro nostra gemina salute omnipotentem Dominum iugiter exores, precamur plurimùm reuerende & desiderabilis frater.

Item Epistola eiusdem ad Michaelem Constantinopolitanum episcopum.

Leo Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto confratri Michaeli Constantinopolitano archiepiscopo.

SCripta tuæ honorandæ fraternitatis tandèm ad nos peruenerunt, in quibus ad maximè necessarium, omnibusque Christi fidelibus, amplectendum bonum concordiæ & vnitatis exhortari studes: quatenùs post nimiùm longas & perniciosas discordias, filia ex propriæ matris reconciliatione exultet. Ad quod vtiquè te prouocantem & præmonentem tanto promptiùs auscultare cupimus, quanto vigilantiùs animaduertimus (Charitas virtus ꝓpria sanctorum.) hanc solam esse propriam & specialem virtutem piorum atque sanctorum, cum cæteræ virtutes bonis & malis esse possint communes, Domino sic præmonstrante: In hoc (Ioan. 13.) cognoscent omnes, quia mei estis discipulis, si dilectionem habueritis adinuicem. Et (Hebr. 12.) Deiloquo Paulo protestante: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sinè qua nemo videbit Deum. Vndè plurimùm tuæ fraternitati congratulamur in Domino, quoniam summum desiderium nostrum tua industria anticipâsti: quòd vtiquè si aliquo frigore charitatis pigritareris exequi, nostra debueras solertia præueniri. Nos enim iuxta (Rom. 12.) præfatum Apostolum, si fieri potest, cum omnibus hominibus pacem habere peroptam*. Quanto magis ergò tecum, quem videmus Ecclesiæ Dei valdè vtilem & necessariũ posse fore ministrum, si non transgredi laboraueris terminos, quos patres nostri posuerũt? Et quia Christianæ perfectionis est, pacificũ esse etiàm cum inimicis pacis, spe correctionis, non consensu malignitatis, tanto solicitiùs debemus omnes occasiones scandalorum de medio tollere, quanto tenaciùs optamus pacis amicos retinere. Plurima autem ex tua fraternitate intolerabilia rumor iam diù pertulit ad aures nostras, quæ nos partim incredibilia videbãtur, partim quia nulla facultas inquirendi talia cõcedebatur, indiscussa hucusquè reliquimus. Deniquè diceris neophytus, & non gradatim prosiluisse ad episcopale fastigium, quod nullatenùs esse faciendum, & Apostolus edocet, & vene- (1. Tim. 3.) rabiles canones interdicunt. Hinc noua ambitione Alexandrinum & Antiochenum patriarchas, antiquis suæ dignitatis priuilegijs priuare contendens, contra omne fas & ius tuo dominio subiugare conaris. Quod quãto tuo periculo tentes, omnibus sanæ mentis patet: quandoquidem vana gloria & pompa seculari elatus: consilium diuinitatis antiquum super stabilimento columnarum suæ Ecclesiæ * contendis, quasi ex fallacibus diuitijs præiudicium facturus illi, qui cùm verè & singulariter diues esset, pauper pro nobis factus, delegit suæ temporali natiuitati oppidulum, & speluncæ diuersorium, non quodlibet regum palatium: Cuius exempla quisquis horret, ad sortem illius pertinet, qui tunc per se, nunc autem per suos satellites dicere audet. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Sed non cogitationis meæ, cogitationis vestræ: neque viæ meæ, viæ vestræ, dicit Dominus: qui dispergit superbos in furore suo, & respiciens omnem arrogantem humiliat, & exurgit vt nõ præualeat homo, in cuius conspectu non est Deus. Nè enim superbia propter altitudinẽ suam se coniunctam putaret DEO, dicit Psalmista: Alta à longè cognoscit excelsus Dominus. Vndè per semetipsum testatur: Quod altum est hominibus, abominabile est apud Deum. Qualis verò & quàm detestabilis atque lamẽtabilis est illa sacrilega vsurpatio, qua te vniuersalem patriarcham iactas vbiquè & scripto & verbo, cùm omnis Dei amicus huiusmodi hactenùs horruerit honorari vocabulo? Et quis post Christum conuenientiùs posset insigniri hoc vocabulo, quã cui dicitur diuina voce: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã? & cætera. Veruntamen quia ille non inuenitur vniuersalis Apostolus dictus, quamuis princeps apostolorum sit constitutus, nullus successorum eius tam prodigioso prænomine consensit appellari penitùs, licèt magno Leoni prædecessori nostro & successoribus ipsius, hoc sancta decreuerit Chalcedonensis synodus. Nempe animaduertebant nõ esse amicum sponsi, qui pro spõso vellet amari: quin potiùs paranymphũ & lenonẽ Antichristi, qui aduersatur & extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur. Eccè ille Ioannes vester, cuius vesanæ adinuentionis adhuc hæredes permanetis, qui secundùm Psalmistã per vos adhuc vocat nomina sua in terris suis, cùm interijt, nõ sumpsit omnia, neque descendit cum eo gloria eius ad infernum: quia cùm in honore esset, nõ intellexit. Ipse à beatissimis pontificibus Pelagio & Gregorio, successoribusq; eorũ ꝓ hac insolentia anatematizatus, in sua pertinacia

Margin notes (right column): * Hic deest, mutare, aut aliquid eiusmodi. — 2. Cor. 8. — Lucæ 2. — Esa. 14. — Esa. 55. — Iob 40. — Psal. 9. — Psal. 137. — Luc. 16. — Matt. 16. — 2. Thess. — Psal. 48.

tinacia

tinacia irreuocabilis perijt, iamq; per quadraginta & quadringentos annos suæ contumaciæ sequaces præcipitare nō cessauit. Quibus quid profuit superbia, & diuitiarū
Sap. 5. iactantia quid contulit? Transierunt omnia
Matt. 16. velut vmbra. Quid deniquè prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Et quomodò animas pro fratribus habetis ponere, qui inane nomen & vniuersalē Ecclesiam scandalizans dedignamini deponere? Resipisce ergò (rogamus) ab hac insania, nè illius consors tu quoquè, quod absit, fias de quo
Iob 41. dicitur: Omne sublime videt, & ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Illud autem quis non stupeat, quòd post sanctos & orthodoxos patres, per mille & viginti à passione Saluatoris annos, nouus calumniator Ecclesiæ Latinorum emersisti, anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitās, quicunque participarentur sacramentorum ex azymis? Quam præsumptionem tuam & fama nobis obtulit, & literarum sub nomine tuo ad Apulos, datarum textus manifestauit, quæ violenter adstruere conantur fermentatum panem fuisse, quo Dominus Apostolis suis corporis sui mysteriū in cœ-
Matt. 5. na commendauit. Quod omninò falsum esse ex vtroque testamento facillimè deprehenditur: quia qui non venerat soluere legem, sed adimplere, iuxta ipsius legis præceptum, ex azymis & vino vetus pascha adimpleuit, & protinus ex azymis & vino
Luc. 22. nouum, sicut apertè Lucas narrat, discipulis tradidit. Neque enim totis octo diebus il-
Exod. 12. lis fermentatum apparebat in omnibus finibus Israel, & apud quemcunque inueniebatur, peribat anima eius de populo suo. Quod si in cœna Domini Iesu apparuisset, aut ipse seu discipuli eius quoquo modo gustâssent, iustè sicut præuaricatores legis perirent, nec ipse Dominus diceret suis insidiatoribus:
Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato? Nec esset opus falso testes ad perdendū eum quæ-
1.Pet. 2. rere, cùm hoc solo perderetur iustè. Sed qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, quod passurus discipulis māda-
2.Cor. 13. uit, euidenter per Apostolum, in quo loquebatur, commemorans inquit: Epulemur, nō
1.Cor. 5. in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed i azymis synceritatis & veritatis. Deniquè modicum fermentum totam massam corrumpit. Vbicunquè autem corruptio, ibi proculdubiò naturæ deterioratio, & alicuius vitij susceptio. Porrò nostrum Pascha ideò nouū dicitur, quia illud vetus præceptum est Israelitis in memoriam suæ egressionis ex Aegypto: istud verò Christianis in memoriam Dominicæ passionis, qua ad patrem transiuit ex hoc mundo. Sed quia tam de his, quàm de alijs, quibus nos calumniaris, latiùs à nostris nuncijs per alia scripta nostra, quæ deferunt, instrueris, hic

breuiter attigisse sit satis. Discat autem fraternitas tua saltem admonita, cautè & humiliter loqui, nè aliquandò Dominus dicat & tibi: Ex abundantia cordis os loquitur. Matt. 12.
Scripsisti siquidem nobis, quoniam si vna Luc. 6.
Ecclesia Romana p nos haberet nomen tuū, omnes ecclesiæ in toto orbe terrarum haberent per te nomen nostrum. Quid hoc mōstri est, frater charissime? Romana ecclesia, caput & mater ecclesiarum, membra & filias non habet? Et quomodò potest dici caput aut mater? Credimus enim, propter quod & 2.Cor. 4.
loquimur atque constanter profitemur: Romana Ecclesia adeò non est sola, vel sicut tu putas vna, vt in toto orbe terrarum quæcunque natio dissentit superbè ab ea, non sit iam dicenda vel habenda ecclesia aliqua, sed omninò nulla: quin potiùs conciliabulū hæreticorum, aut conuenticulum schismaticorū, & synagoga Satanę. Videris dicere illud san- 3.Reg. 19.
cti Eliæ, tunc præsumentis de se: Relictus Rom. 11.
sum ego solus. Sed audi quid ille audiuit à Domino: Reliqui mihi septem millia virorum. Quiesce, quiesce iam venerabilis frater, ab his superstitionibus, nè illud Salomonis in te dicatur: Sunt qui se diuites affectant, Prou. 13.
nihil habentes. Similimū nempe hoc est diabolicæ arrogantiæ, qui regna mundi à conditore omnium facta, putans sua esse, dixit illi: Hæc omnia tibi dabo. Igitur hinc iam ad Matt. 4.
cor redeatur, & tam perniciosa scandala de medio tollantur, & tunc secundùm Psalmistam loquetur Dominus pacem in plebem Psal. 84.
suam, & super sanctos suos, & in eos qui cōuertuntur ad cor. Nam nos cum pertinacibus & in errore suo permanentibus pacem aliquam habere non possumus, nè operibus malignis communicemus: quia nec Dominum Christū alicubi talia fecisse inuenimus: cùm etiam in natiuitate ipsius angeli pacem annunciauerunt solummodò bonæ voluntatis hominibus. Qui etiàm oculum scanda- Luc. 2.
lizantem eruendum, manū vel pedem scan- Matt. 18.
dalizantes abscindendos insinuat. Cessent ergò hęreses & schismata, & diligentibus legem Dei iam non erit scandalum, sed pax multa. Quicunque gloriatur Christiano no- Psal. 118.
mine, cesset Romanā, sanctam & Apostolicam Ecclesiam maledicere & lacessere: quia frustrà patremfamiliâs honorat, quisquis eius vxorem exhonorat. Et frustrà matrisfamiliâs caput & faciem magnificat, qui minimos filiorum eius impugnans, tanquàm digitos pedum illius conculcat. Vndè in Ec- Eccles. 3.
clesiastico dicitur: Quàm malæ est famæ, qui fugit patrem: & est maledictus à Deo qui exasperat matrem. Et in Prouerbijs: Prou. 30.
Oculū qui subsānat patrē, & despicit matrē, effodiant eum corui de torrentibus, & comedāt eum filij Aquilæ. Confidimus tamē ex diuina pietate, quod ab his innoxius aut correctus inuenieris, aut certè admonitus, citò corrigeris. Quod dum fuerit effectum,

pax

pax nostra iam ad nos non reuertetur, sed super te requiescet ceu super pacis filiũ: & regnabit inter nos germana charitas, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta: nec necessè habebis nobis supplicare, sed iubere. Super hæc, sicut cœpisti, collabora, vt duo maxima regna connectantur pace optata. Orantem pro nobis tuam honorabilem fraternitatem sancta Trinitas in perpetuũ conseruet. Data mense Ianuario, indictione septima.

EPISTOLA EIVSDEM AD Constantinum Monomachum Imperatorem.

Leo episcopus, seruus seruorum Dei, glorioso & religioso Imperatori nouæ Romæ Constantino Monomacho, dilecto filio salutem.

QVantas gratias referre iugiter debeamus creatrici & gubernatrici omniũ,
1.Cor.4. & indiuiduæ Trinitati, super inenarrabili
Ephes.1. dono eius, quo operatur omnia in omnibus,
etiàm ex tua deuotione & religiosa industria, gloriosissime fili atque serenissime Imperator perpendere possumus: quí te talem nostris exhibuit, & grata pietate prouidit diebus, cuius fida ope statum sanctæ & catholicæ Ecclesiæ releuari, & terreni imperij rempublicam meliorari confidamus. Tu enim post nimiùm longas & perniciosas discordias, primus pacis & concordiæ monitor, portitor & exoptatus exactor efficeris, & cum ipso vase electionis humilimo Paulo di-
2.Cor.5. cere videris: Pro Christo legatione fungẽtes, tanquàm Deo exhortante per nos, obsecramus, recõciliamini propter eum, qui est pax
Ephes.2. nostra, qui facit vtraq; vnum. Etenim velut religiosa & egregiæ indolis proles, gemitus matris tuæ non obliuisceris: nec contẽ-
Eccles.7. nendam, quia senuit, sed potiùs reuerendam arbitratis, atque plenis charitate visceribus, ad eam redire meditaris, vt vni Deo & patri omnium tanto fias charior & propinquior, quãto eidem principali matri benignior atque humilior. Neque enim tuam prudentiã
Eccles.3. latet, quod in Ecclesiastico habent: Benedictio patris, firmat domos filiorum: maledictio autem matris, eradicat fundamenta. Et
Prouer.1. illud: Nè dimittas legem matris tuæ, liga eã in corde tuo iugiter. Quæ vtiquè prouerbia magis curant nobis commendare matrem, quæ ad æternam vitam nos generat & erudit, quàm illam quæ ad mortem parit, & carnaliter diligit & instruit. Cui nisi illa successerit, vt regeneret & refoueat, ista proculdubiò secundę morti filios suos destinat. Porrò hęc catholica mater & incorrupta virgo, quãuis omnẽ terram & fines orbis occupauerit mẽbris suis & repleuerit, tamẽ vnum caput omnibus reuerendum & suscipiendum exerit & prætendit. Quod quicunque exhonorat,
frustrà se in ipsius membris computat. Illud Matt.16.
aũt quid sit, tua Imperialis claritas omninò nouit: illud nimirùm, quod Christi vox prætulit: & præminere voluit vniuersis, & subsequens Ecclesiæ pietas & generalis sanctorum patrum consensus iugiter hactenùs celebrauit. Cuius venerabilem faciem tu quoquè honorificare disponis, non ingratus illi, quæ tuum verticẽ diademate terreni principatûs detenter insigniuit, & tremẽdum & amandum populis effecit, & vt in sempiternum regnes, chrismate adoptionis inunxit. Nempe ipsa antiqua & iam emerita Roma illum primum nobilissimum & religiosissimum Constantinum, cuius genealogia gloriaris, & potentia magnificaris, cuiusque de nomine dictam vrbem famosam regis, temporaliter edidi, nutriuit, prouexit, & super omnes mortales constituit, nec à beneficijs cessauit, donèc eundem æterni regni gloria cumulauit. Vndè multimoda gratiarũ actione tuam excellentiam gloriosissime fili magnificando, tanto maiori super tua deuotione & recognitione replemur gaudio, quanto copiosior animarum numerus ex tuo re-
gimine pendet, tuoq; innititur exemplo. Et Prou.8.
ideò non cessamus orare communem Dñm, p quẽ reges regnãt, & principes iusta decernunt, vt in suo beneplacito te conseruet longæuum, & compleat in bonis desideriũ tuũ. Porrò ego qualiscunq; Apostolicæ vicarius sedis, pro modulo humilitatis meæ & possibilitatis supplere laborans vicem mihi commissæ dispensationis, secundùm Deiloquum
Paulum, Væ mihi est, si non euangelizaue- 1.Cor.9.
ro: necessitas enim mihi incumbit maxima, posituro rationem æterno & districtu iudi-
ci, propter vnius regimen Ecclesiæ, * ex om- * de
niũ ecclesiarum merito. Illa ergò solicitudine, qua omnibus ecclesijs debeo inuigilare, videns indisciplinatam & alienam gentẽ incredibili & inaudita rabie, & plusquàm pagana impietate aduersùs ecclesias Dei insurgere passim, Christianos trucidare, & nõnullos nouis horribilibusque tormentis vsque ad defectionem animæ affligere, nec infanti, aut seni, seu fœmineæ fragilitati aliquo humanitatis respectu parcere, nec inter sanctum & prophanum aliquam distantiam habere, sanctorum basilicas spoliare, incendere, & ad solum vsque diruere, sæpissimè peruersitatem eius redargui, commonui, obsecraui, prædicaui, opportunè importuneque institi, terrorem diuinæ & humanæ vindictę
denunciaui. Sed quia sapiens ait, Nemo po- Eccl.7.
test corrigere, quem Deus despexerit, & stultus non corrigitur: adeò obdurata & obstinata eius malitia permansit, vt de die in diẽ adderet peiora pessimis. Vndè non tantùm exteriora bona pro liberatione ouiũ Christi cupiens impendere, sed superimpendi ipse peroptans, visum est mihi ad testimonium nequi-

nequitiæ eorũ, vel si sic expediret, ad repressionem contumaciæ, humanam defensionẽ vndecunquè attrahendam fore, audiens ab
Rom.13. Apostolo Principes non sinè causa gladium portare, sed ministros Dei esse, vindices in iram omni operanti malum: & quia principes non sunt timori boni operis, sed mali: &
1.Pet.2. reges atque duces missos à Deo ad vindictam malefactorum. Suffultus ergò comitatu, qualem temporis breuitas & imminens necessitas permisit, gloriosi ducis & magistri Argyroi fidelissimi tui colloquium & consilium expetendum censui, non vt cuiusquam Nortmannorum, seu aliquorum hominum interitum optarem, aut mortem tractarem, sed vt saltem humano terrore resipiscerent, qui diuina iudicia minimè formidant. Intereà nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentantibus, & illis ex aduerso omnem subiectionem fictè pollicentibus, repentino impetu comitatum nostrum aggrediuntur: sed adhuc de victoria sua potiùs tristantur, quàm lætentur. Sicut enim tua pietas scribere curauit ad nostram consolationem, pro ista sua præsumptione maiorem in proximo expectant sibi superuenturam indignationem, post illam, quam experti sunt, suæ cateruæ diminutionem. Nos quoquè diuinum adiutorium nobis affore, & humanum non defore credentes, ab hac nostra intentione liberãdæ Christianitatis non deficiemus, nec dabimus requiem temporibus nostris, nisi cum requie sanctæ Ecclesiæ periclitantis. Ad quam acquirendam & obtinendam, habemus maximum ex diuina pietate solatium & præsidium, charissimum atq; clarissimum filium nostrum Imperatorem Henricum, cuius de die in diem expectamus promissum & proximum Aduentum, vtpotè cum procinctu & expeditione Imperiali properantis ad nostrum subsidium. Ad quod etiàm superna gratia tuam serenitatem animauit, vt hinc indè vobis duobus, velut totidèm brachijs, inimicam gentem ab Ecclesia Christi propellentibus & procùl effugantibus, afflictæ nunc Christianitatis releuetur decus, & Rei-
Matt.24. publ. reformetur status. Et quia abundante iniquitate & refrigescente charitate, sancta Romana Ecclesia & Apostolica sedes nimiùm diù obsessa fuit mercenarijs & non pastoribus, à quibus sua, non quæ sunt Christi, quærentibus, deuastata iacebat miserabiliter hactenùs, diuinum consilium voluit meam humilitatem suscipere tantæ cathedræ pondus. Quo licèt plurimum mei imbecilles prægrauentur & deprimantur humeri, non paruum mihi subest sanctæ spei, quandoquidem ex vtroque latere tales adstant filij, religione & potentia præclarissimi. Quapropter deuotissime fili, & serenissime Imperator, collaborare nobis dignare ad releuationem tuæ matris sanctæ Ecclesiæ, & priuilegia dignitatis atque reuerentiæ eius, necnon patrimonia recuperanda in tuæ ditionis partibus, sicut manifestè cognoscere poteris ex venerabilium prædecessorum nostrorum seu suorum scriptis & gestis. Tu ergò magnus successor magni Constantini sanguine, nomine & imperio factus, vt fias etiàm imitator deuotionis eius erga Apostolicam sedem, exhortamur: & quæ ille mirabilis vir post Christum eidem sedi contulit & confirmauit & defendit, tu iuxta tui nominis etymologiam, constanter adiuua recuperare, retinere & defendere. Ità
enim apud Deum singulariter pugnans, cognominaberis, quod iam dudùm inter homines cognominaris. Hoc sanè gloriosissimus filius noster Henricus perficere molitur in suis partibus. Quæ omnia nobis & vobis prouenient feliciùs & multipliciùs vbi quantocyùs Dei gratia præueniente, & beatissimis Apostolorum principibus interuenientibus, & me qualicũque vicario eorum mediante & obtinente, firmissimum pacis & amicitiæ inter vos ambos componetur fœdus. Prætereà confrater noster Archiepiscopus Michael exhortatorias ad concordiam & vnitatem direxit nobis literas, quem ad tã optabile & necessarium bonum præmonentem tanto necessè est nos deuotiùs & alacriùs suscipere, quanto perspicaciùs consideramus non posse computari inter discipulos Christi aliquem, qui fraternæ paci dedignatur acquiescere, Domino suis dicente: Ioan.13.
In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicẽ:
& magno Paulo sic protestante: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sinè qua nemo videbit Deum. Heb.12.
Sed nouerit tua claritas super præsumptionibus eius iãdudùm peruenisse ad aures nostras, qualiter etiàm aperta persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens, anathematizare non timuit omnes, qui sacramenta attrectant ex azymis: & quòd Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas antiqua dignitate sua priuare contendens, contra fas & ius sibi subdere noua ambitione appetit, & pleraque quæ vsurpare dicitur, sicut à nostris nuncijs diligenter cognoscere poteris. In quibus si, quod absit, pertinax fuerit, pacem nostram nullatenùs retinere poterit: quia proculdubiò ad nos reuertetur, sicut Dominus dicit, si ille noluerit esse filius pacis. Vndè &
Apostolus: Si fieri, inquit, potest, quòd ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Luc.10. Rom.12.
Siquidem in vano patremfamiliàs honorat, qui vxorem eius exhonorat. Et frustrà matrisfamiliàs caput & faciem magnificat, qui vel minimos filiorum eius impugnans, velut digitos pedum eius conculcat. Contra quem sapientia Dei in Ecclesiastico sic intonat. Quàm malæ famæ est, qui Eccl.3.
fugit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat

Alludit ad cognomẽ Monomachus.

exasperat matrem. Confidimus tamē, quòd præueniēte gratia Dei, inuenietur innoxius ab his, aut correctus, aut citò resipiscet admonitus: & efficietur non qualis dicitur, sed qualis à nobis piè desideratur & speratur. Hinc iā tuæ gloriæ præsentes filios nostros sanctæque Romanæ & Apostolicę sedis nūcios per omnia commendamus, quatenùs vt decet liberaliter suscipiantur, reuerenter habeantur, benignè & honestè tractentur, rationabiliter patienterque audiātur, atque quantocyus nobis laudabiliter remittantur, nè tātum laborem illos frustrà arripuisse pigeat, & nos mādâsse pudeat. Porrò ex Amalfitano episcopo nulla tibi suboriatur suspicio, quia Romanus est omninò, & ab Amalfitanis discedens, familiariter nobiscum viuit iam penè anno integro. 2.Cor.1. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, dignetur tuam excellentiam benedicere omni benedictione spirituali, repleatque omni gaudio & pace, vt in præsenti seculo per longa tempora feliciter domineris, & in futuro sinè fine cum Rege regum, & Domino dominantium regno cœlorum beatè perfruaris, honorabilis & desiderabilis nobis in Christo fili & gloriosè Auguste, Amen.

FINIS.

DECRETA NICOLAI PAPAE II.

EX PLATINA.

An. Dñi 1059.

NICOLAVS secundus, natione Allobrogus, Gerardus anteà vocatus, Episcopus Florentinus, ob virtutem & animi præstantiam, abrogato Benedicto haud legitimè creato, Pontifex Maximus Senis decernitur. Qui statim inito pontificatu, Sutrium concessit, ibique anno Domini 1059. Concilio habito, cui non solùm episcopi, verùm multi Italiæ proceres interfuêre, Benedictum abdicare se pontificio munere & habitu coegit, & Velitras exulatum abire. Indè verò Romam proficiscens, secundo apud Lateranum Concilio habito, legem tulit, vt in Decretis legitur, Romanæ Ecclesiæ admodùm salubrem, quæ talis est: Si quis pecunia vel gratia humana, aut populari militariue tumultu, sinè concordi & canonica electione Cardinalium, fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed apostaticus, id est, à ratione deficiens, meritò vocetur: liceatque Cardinalibus, clericis & laicis Deum colentibus, illum vt prædonem anathematizare, & quouis humano auxilio à sede Apostolica propellere, atque quouis in loco, si in vrbe non liceat, catholicos huiusce rei causa congregare. In eodem quoquè Concilio reuocatum ab errore suo Berengarium diaconum Andegauensis Ecclesiæ ferunt, qui arbitrabatur in Sacramento Eucharistiæ & Calicis non esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem, nisi ut in signo & figura mysterióve: qué quidem errorem instante & vrgente Nicolao & Alberico diacono viro doctissimo, publicè confessus est, affirmans illud esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem. Scripsimus hunc errorem à Leone IX. damnatum, non tamen emendatum fuisse. Quæ certè laus tota Nicolai est, vt Lantfrancus scribit, vir ea tempestate doctissimus, qui errores eiusdem Berengarij præclaro opusculo notauit. Sunt qui scribant Henricum tertium à Nicolao secundo coronam Imperij coronam accepisse, totoque tempore pontificatûs sui, ob beneficium acceptum, nil contra ecclesiasticos molitum esse. Nicolaus autem vir omni vita probatus, tertiò pontificatûs sui anno mense sexto, die 6. & 20. moritur.

SYNODI EPISCOPORVM, CXIII. ROMÆ IN BASILICA Constantiniana sub Nicolao secundo Habitæ, decreta.

QVæ sequuntur huius Concilij decreta, trāsumpta sunt ex codice illo Pergamenico, cuius superiùs sub Adriano primo mētio fit. Hic schismaticorum tumultu ex Anglia nupèr exibilatus, & lucri potiùs è Pergameno, quàm pietatis aut vetustatis gratia, redemptus, atque ità obitèr nobis præter spem oblatus, vt hæc ex ipso describeremus, causa fuit.

NIcolaus Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus episcopis catholicis, cunctoque clero & populo salutem charissimam & benedictionem apostolicam. Vigilantia vniuersalis regiminis assiduam solicitudinem omnibus debētes, saluti quoquè vestræ prouidentes, quæ in Romana synodo nupèr celebrata, coram centum tredecim episcopis, nobis licèt immeritis præsidentibus, sunt canonicè constituta: vobis notificare curamus, quia ad salutem vestram executores eorum vos esse optamus, & Apostolica authoritate iubendo mandamus.

Cardinales epi. Primò nanque inspectore Deo est statutum, vt electio Romani pontificis in potestate cardinalium episcoporum sit, ità vt si quis Apostolicæ sedis sinè præmissa concordi & canonica electione eorum, ac deindè sequentium ordinum religiosorum clericorum & laicorum consensu inthronizatur, is non Papa vel apostolicus, sed apostaticus habeatur.

Vt moriente Romano pontifice vel cuiuscunque ciuitatis, nullus præsumat facultates eorum inuadere, sed successoribus eorum reseruentur integræ.

Missa Notorij concubinarij non audienda. Vt nullus Missām audiat presbyteri, quē scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Vndè etiām ipsa sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicunque sacerdotum, diaconorum, subdiaconorū, post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ Leonis de castitate clericorum, concubinam palàm duxerit, vel ductam non reliquerit: ex parte omnipotentis Dei, authoritate Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, præcipimus & omninò contradicimus, vt Missām non cantet, neq; euangelium vel epistolam ad Missam legat, neq; in presbyterio ad diuina officia cum ijs qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neq; partem ab ecclesia suscipiat, quousquè à nobis sententia super huiusmodi, Deo concedente, procedat.

Et præcipientes statuimus, vt ij prędictorum ordinum, qui eidem prædecessori nostro obedientes castitatem seruauerunt, iuxta ecclesias quibus ordinati sunt, sicut oportet religiosos clericos, simul manducent & dormiant: & quicquid eis ab ecclesijs venit, cōmuniter habeant. Et rogantes monemus, vt ad Apostolicam, communem scilicet, vitam summoperè peruenire studeant.

Deindè, vt decimè & primitiæ seu oblationes viuorum & mortuorum, ecclesijs Dei fideliter reddantur à laicis, & vt in dispositione episcoporum sint. Quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

Vt per laicos nullo modo quilibet clericus aut presbyter obtineat ecclesiam, nec gratis, nec precio.

Vt nullus habitum monachi suscipiat, spē aut promissionem habens vt abbas fiat.

Nec aliquis presbyter duas ecclesias simul obtineat.

Vt per simoniacam hæresim nemo ordinetur vel promoueatur ad quodlibet ecclesiasticum officium.

Vt cuiuslibet ordinis clericos laici nō iudicent, nec de ecclesijs eijciant.

Vt de consanguinitate sua nullus vxorem ducat vsque ad generationem septimam, vel quousquè parentela cognosci poterit.

Vt laicus vxorem simul & concubinam habens, non communicet Ecclesiæ.

Vt nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repentè promoueatur, nisi post mutatum habitum secularem, diuturna conuersatione inter clericos fuerit cōprobatus.

Vos ergò hæc & alia sanctorum patrum statuta fideliter & Christiana reuerentia obseruate, si vultis de sanctæ Romanæ Ecclesię & Apostolicæ sedis pace & communione atque benedictione gaudere.

CVIVS SVPRA.

Simoniacorū execratio. DOminus Papa Nicolaus, synodo in Basilica Constantiniana præsidens, dixit: Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate seruanda habendam esse, decernimus: sed iuxta canonum sanctiones & decreta sanctorum patrum, eos omninò damnamus,

mus, ac deponendos esse, apostolica authoritate sancimus. De ijs autem, qui non per pecuniam, sed gratis sunt à Simoniacis ordinati, quia quæstio à longo tẽpore est diutiùs ventilata, omnem modum dubietatis absoluimus, ità vt super hoc capitulo neminem deinceps ambigere permittamus. Quia igitur vsqueadeò hęc venenata pernicies hactenùs inoleuit, vt vix quælibet ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta: eos qui vsque modò gratis sunt à Simoniacis consecrati, non tam censura iustitiæ, quàm* intuitu in acceptis ordinibus manere permittimus: nisi fortè alia culpa ex vita eorum contra canones eis existat. Tanta quippe talium multitudo est, vt dum rigorem canonici vigoris super eos seruare non possumus: necessè sit, vt dispensatoriè ad piæ condescensionis studium nostros animos ad præsens inclinemus. Ità tamen authoritate Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli omnimodis interdicimus, nè aliquandò aliquis successorum nostrorum, ex hac nostra permissione regulam sibi vel alicui assumat vel præfigat: quia hoc non authoritas antiquorum patrum iubendo aut concedendo promulgauit, sed temporis nimia necessitas permittendum à nobis extorsit. De cętero autem si quis hinc in posterum ab eo quem Simoniacum esse non dubitat, se consecrari permiserit: & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam subeat: sed vterque depositus pœnitentiam agat, & priuatus à propria dignitate persistat.

For.* misericordiæ intuitu

Nihilominùs authoritate Apostolica decernimus, quod in alijs conuentibus nostris decreuimus, vt si quis pecunia vel gratia humana, vel populari seu militari tumultu, sinè concordi & canonica electione ac benedictione cardinalium episcoporum, ac deindè sequentium ordinum religiosorum clericorum, fuerit Apostolicæ sedi inthronizatus: non Papa vel Apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceatq; cardinalibus episcopis, cum religiosis & Deum timentibus clericis & laicis, inuasorem etiàm cum anathemate & humano auxilio & studio à sede Apostolica repellere: & quem dignum iudicauerint, præponere. Quòd si hoc intra vrbem perficere nequiuerint, nostra authoritate Apostolica extra vrbem congregati in loco qui eis placuerit, eligant, quem digniorem & vtiliorem Apostolicæ sedi perspexerint, concessa ei authoritate regendi & disponendi res & vtilitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, secundùm quod ei melius videbitur, iuxta qualitatem temporis, quasi iam omninò inthronizatus sit.

IVSIVRANDVM QVOD IN eadem synodo fecit Berengarius.

Prima Berengarij abiuratio.

EGO Berengarius indignus diaconus ecclesiæ Sancti Mauritij Andegauensis, cognoscens veram Catholicam & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hęresim, pręcipuè eam de qua hactenùs infamatus sum, quæ adstruere conatur, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensæ eam fidem tenere, quam dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc Sancta Synodus authoritate Euangelica & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmauit, scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiàm verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter non solùm sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: iurans per sanctam & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi euangelia. Eos verò qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quòd si ego ipse aliquandò aliquid contra hæc sentire ac prædicare præsumpsero, subiaceam canonum seueritati. Lecto & perlecto spontè subscripsi.

AD LECTOREM,
ADMONITIO F. LAVRENTII SVRII.

HAEC Synodus 113. episcoporum, hactenùs adscripta est Nicolao eius nominis primo: sed id non satis consideratè, quemadmodùm non vno potest doceri argumento. Porrò manuscriptū exemplar videtur causam præbuisse erroris, quod fortassis numerū mendosè habuit. Satis autem ex historicis liquet, Berengariū, qui in hac synodo suam hæresim abiurasse hic legitur, nō sub Nicolao I. sed longè posteà extitisse, atq; à Leone 9. Pontifice Concilium Vercellis, coactum, in quo omnium sententia damnatus est error Berengarij, atq; idē ipse cū omnibus suis asseclis, nisi ad sanitatē rediret, ꝑpetuo plexus anathemate. Verumenimuerò defuncto Leone & in sua sentētia ꝑtinaciter ꝑmanente Berengario, alia Synodus collecta est apud Turones sub Victore 2. vbi hęreseos cōuictus est. Atqui nec sic illo resipiscēte, sed multos in suū errorē passim ꝑtrahēte, Nicolaus II. Cōciliū istud 113. Epōrum Romæ habuit, in quo iterùm cōuictus, palàm cecinit palinodiā, & ea verborū forma, quæ paulò suprà habetur, hęresin suā abiurauit. Eius aūt abiurationē & confessionē idē Nicolaus pontifex misit ꝑ vrbes Italiæ, Germaniæ, & ad quæcunq; loca fama prauitatis peruenire antè potuit, vt Ecclesiæ quæ priùs doluerant de auerso & peruerso, posteà gauderent de reuerso atq; cōuerso, quemadmodùm legimus in Decreto Gratiani de cōsecrat. dist. 2. c. Ego Berengarius. Nec tamen diù in sanitate permansit Berengarius: & ad pristinū quidē errorē non redijt, sed in aliū prolapsus est, putà, in Eucharistia adesse quidem verum corpus & sanguinem Christi, sed simul etiàm panis & vini substantiam in illa haberi. Ità vnus ille homo multùm negocij exhibuit ecclesiæ Dei, iterumq; Synodus Romæ conuocata est authoritate Gregorij septimi, ad quam etiàm Berengarius accersitus venit, suumque errorem agnoscens, noua abiuratione, certa verborum formula comprahensa, & à synodo illi præscripta, eum publicitùs condemnauit. Ea verò ad verbum sic habet:

Altera Berengarij abiuratio.

Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panē & vinum quæ ponuntur in altari, per mysteriū sacræ orationis, & verba nostri redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac viuificatricem carnem & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de virgine, & quod pro salute mundi oblatū in cruce pependit, & quod sedet ad dexterā patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est; non tantùm per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & veritate substantiæ: sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & vos intelligitis, nec contra hanc fidem vlteriùs docebo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia.

Huius Cōcilij & abiurationis meminit Blondus Decadis 2. lib. 3. Meminit & Sabellicus lib. 3. nonæ Enneadis, ità scribens: D. Grego. 7. Romæ frequens Cōciliū habuit, in quo Berēgarius suū errorē fassus, veniā impetrauit. Cōfessionis forma hæc fuit: Ego Berēgarius corde & animo credo, qđ ore cōfiteor &c.

In hac abiuratione Berengarius perseuerauit, & egit pęnitētiam. Sed quia grauissimum piaculum est, prauis erroribus aliorum animos imbuere, & à catholica fide abducere, cùm iam ad extrema perductus esset, & videret ex hac vita emigrandum sibi esse, in lecto suo, quo æger decumbebat, ipso Epiphanię die his verbis vsus est, alludens ad præsentem solennitatem: Hodiè apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, vel ad gloriam, sicut spero, propter pęnitentiam meam: vel ad damnationem, sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui. Testatur id D. Iohannes Gerson Ser. 1. de Cœna Domini. Eam mentem vtinàm etiàm nostrę ętatis sectarijs adspiret Deus, qui innumeros homines & perdiderunt, & perdunt.

DECRETA GREGORII PAPAE VII.

EX PLATINA.

An. Dñi 1073. GREGORIVS septimus, Ildebrandus antè vocatus, natione Hetruscus, patria Soanensis, patre Bonicio, omnium bonorum cõsensu pontifex creatur. Ipsius aũt electionis verba ita annotata sũt: Nos sãctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, clerici, acolyti subdiaconi, presbteri, præsentibus episcopis, abbatibus, multisque tum ecclesiastici tum laici ordinis, elegimus hodiè decimo calendas Maij in basilica S.Petri ad Vincula, anno salutis * 1072. in verum Christi vicarium Ildebrandum archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio sanctæ matris ecclesiæ liberè à teneris annis vsque ad hanc ætatem educatum, doctum, quem quidem ea potestate ecclesiæ Dei præesse volumus, qua beatus Petrus Dei mandato quondàm præfuit. Adeptus pontificatum Gregorius, statìm Henricum Imperatorem admonet, nè deincèps largitione corruptus, episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat: aliter se vsurum in se & delinquentes censuris ecclesiasticis. His admonitionibus & quidẽ sanis non modò non obtemperauit Henricus, verùm etiàm Agnetem Imperatricem benè admonentem, quid fieri cum religione oporteret, omni administratione depulit: quæ Romam profecta, non diù superuixit, dolore animi vitam cum morte permutans. Tandem verò multis legationibus vltrò citroque missis, Imperator in gratiam cũ Gregorio redijt, eundemq; in pontificatu confirmauit, vt tum Imperatorum mos erat. At verò cùm Henricus in bono leuis, in malo pertinax, simoniam nequaquàm omitteret, sępiùs admonitus, omnes illos anathematis censura pontifex notauit, qui episcopatus & beneficia largitione adepti erant, & nè id temerè fecisse videretur, Concilio apud Lateranum habito, in quo multi episcopi interfuere, maximè Gibertus Parmensis Archiepiscopus Rauennâs, rationem reddidit, quã ob rẽ cẽsuris ecclesiasticis simoniacos notâsset: facturum quoque id in Imperatorẽ crebrò dicebat, nisi sententiam mutaret. Tum verò Gibertus, soluto Concilio, & criminandi Gregorij occasionẽ nactus, ad pontificatũ viam quęrens, Cincium Romanum ciuem, Stephani præfecti vrbis filium, hominem temerarium & seditiosum, in pontificem animat, magna ei pollicitus Imperatoris nomine, si tantùm facinus ex sententia confecisset. Structis itaque insidijs Cincius, dum pontifex media nocte natalis Domini nostri celebrat in templo beatæ Mariæ ad Præsepe, quæ maior nunc dicitur, irrumpens cum satellitibus & coniuratis, dum hostiam sacrificij comminuit, hominem capit, & in regionem Parionis secũ trahens in turri quadam munitissima eum collocat. Sequenti verò die populus Romanus cognito facinore, in Cincium arma sumit, pontificem liberat, ædes & turrim scelerati hominis à fundamentis euertit, familiamque eius nares mutilatam ab vrbe pellit. Ipse verò Cincius tanti mali author, fuga salutem quærens, in Germaniam varijs tramitibus ad Imperatorem tandèm peruenit. Gibertus autem tanti doli machinator, cùm insidiæ ex voto non successissent, simulata beneuolentia à pontifice dimissus, Rauennã, peiora moliturus, se contulit. Nam & Theobaldum Mediolanensem Archiepiscopum, & plerosque alios Cisalpinæ antistites, coniurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Hugonem Candidum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, qui etsi antè idem fecerat, in gratiamque simulato animo redièrat, nunc malum animum, malam mentem præ se tulit. Is enim viribus omnibus annixus est Imperatorem & Normannos, inter se de imperio dissidentes, composita pace, initisque fœderibus, in pontificem concitare. Quod vbi Gregorius resciuit, congregata ad Lateranum synodo, propositis rationibus quarè faceret, Gibertum & Hugonem dignitatibus priuatos anathemate notat. Dum hæc Romæ agerentur, Henricus cum Saxonibus hostibus feliciter pugnans, adeò felicitate illa elatus est, vt habito conuentu apud Vormatiam, Sigifredo Archiepiscopo Moguntino negocium procurante, interdicere omnibus ausus sit, nè vlla in re pontifici Romano obtemperarent. Ex illo autem conuentu mandato Henrici Romandus clericus Parmensis Romam veniens, & Gregorio publicè interdixit, nè quid ageret deincèps quod ad magistratum pontificis pertineret: & cardinalibus ipse mandauit, vt relicto Gregorio, alium habituri pontificem, ad se proficiscerentur. Tum Gregorius tantam iniuriam diuinæ maiestatis causa non diutiùs ferens, & Sigifredum aliosque clericos cum Henrico sentientes dignitatibus ac beneficijs priuauit, Imperatorem ipsum anathemate notauit, priuatum prius omni regia administratione. Abrogationis autem pontificiæ habita ferè hæc formula est: Beate Petre Apostolorũ princeps, inclina quæso aures tuas, & me seruũ tuũ exaudi, quem & ab infantia educâsti, & vsque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicâsti,

Margin notes: * 1073. — Fuit is Henricus IIII. — Gibertus infestus pontifici. — Populus liberat pontificem. — Abrogationis põtificiæ formula.

câsti, qui me pro mea in te fide oderunt & persecuti sunt, tu mihi testis es optimus, & pia IESV CHRISTI mater, & frater tuus Paulus tecum martyrij particeps, me non sponte, sed inuitum pontificatûs gubernacula suscepisse: Non quod rapinam arbitratus sim, sedem tuam legitimè conscendere: sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quàm locum tuum pro fama & gloria tantùm occupare. Fateor ego ac meritò quidem, mihi tua gratia, non meritis meis, populi Christiani curam demandatam esse, concessámque ligandi atque soluendi potestatem. Hac igitur fiducia fretus, pro dignitate & tutela ecclesiæ suæ sanctæ, omnipotentis Dei nomine patris, filij & spiritussancti, & Henricum regem Henrici quondàm Imperatoris filium, qui audacter nimiùm & temerariè in Ecclesiam tuam manus iniecit, Imperatoria administratione regiaque deijcio, & Christianos omnes imperio subiectos, iuramento illo absoluo, quo fidem veris regibus præstare consueuerunt. Dignum est enim, vt is dignitate careat, qui maiestatem Ecclesiæ imminuere conatur.

Præterea vero, quia monita mea, immò tua, ad suijpsius populorumque salutem pertinentia contempsit, & se ab ecclesia Dei, quã seditionibus pessundare cupit, separauit, eum anathematis vinculo colligo: certò te sciens esse Petrum, in cuius petra, vt in vero Mat. 16. b fundamento, rex noster Christus ædificauit Ecclesiam suam. Fuêre tum multi post execrationem, qui pacis mentionem facerent.

Quibus ità Gregorius respondit, se pacis conditiones non abnuere, modò Henricus ipse primò cùm DEO pacem ineat. Non ignoratis, inquit, quàm diù & quantis malis Romanam affecerit Ecclesiam, quotiesq; à me sit admonitus, vt meliorem vitam moresque probatiores indueret. Hoc tribuimus beneuolentiæ & charitati, qua Henrico patri coniuncti olim fuimus, sed nil profecimus: adeò mores à patre auersos imbibit.

Instabant tamẽ ex his qui aderant nonnulli, regem non ità citò anathematizandum esse. Quibus ità pontifex respondit: Quandò, inquit, CHRISTVS Ecclesiam suam Ioan. 21. c beato Petro commisit & dixit, Pasce oues Mat. 16. b meas, excepit ne reges? Nam cùm eidem ligandi & soluendi potestatem daret, nullum excepit, vel neminem eius potentiæ subtraxit. Hanc ob rem, qui dicit se vinculo Ecclesiæ ligari non posse, restat etiam vt fateatur se absolui ab eius potestate nullo modo posse: & qui hoc impudenter negat, à CHRISTO & ecclesia eius se omninò seiungit. At Henricus cognita Gregorij censura, multas literas ad gentes & nationes conscripsit, quibus se contra ius fasque damnatum à pontifice ostendebat. Gregorius autem id à se iure factum, non verbis tantùm & literis, verùm etiam ratione & testibus comprobabat, re ipsa ante oculos omnium proposita. Interim verò cùm pars regni ab Henrico defecisset, & iam Saxones bellum contra Henricum quàm diligentissimè præpararent, Alemani principes veriti, nè quid mali in prouincia nasceretur, conuentu habito decernunt, vt si Gregorius in Alemaniam pergat, Henricus supplex veniam errati petat. Quod se facturũ rex ipse interposito iuramento pollicitus est. Motus itaque pontifex his pollicitationibus & precibus Treuirensis Archiepiscopi Henrici oratoris, Augustam prætoriam petiturus, Vercellas vsque iam peruenerat, vbi ab episcopo loci ipsius regni Italiæ cancellario, clàm resciuit Henricum hostili in se animo cum exercitum aduentare. Tum verò pontifex, omisso instituto itinere, Canossum se recepit, oppidum agri Regiensis, ditioni Machtildis comitissæ subiectum. Venit & eò properè cùm omnibus copijs Henricus, qui statim deposito regali ornamento, nudis pedibus, vt oppidanos ad misericordiam commoueret, portæ oppidi appropinquans, suppliciter intromitti petebat.

Denegatum ingressum æquo animo tulit, aut tulisse dissimulauit, quamuis aspera esset hyems, & gelu cuncta rigescerent. In suburbio quidem oppidi triduo immoratus, continuò veniam petens, tandèm rogatu Michtildis, & Adelai Sabaudiensis comitis & Cluniacensis abbatis introductus absoluitur, & Ecclesiæ reconciliatur, pace iureiurando confirmata, & integra obedientia promissa. Tum verò rebus ità peractis, dilabentibus indè omnibus varijs itineribus, dum Henricus Papiam iter facit, Cincium amittit subita febre correptum. Non tamen mortuo tam pernicioso homine, Henricus nouis rebus studere destitit, pacis fœdera abrumpens. At verò Gregorius cùm videret Henricum contra Ecclesiam DEI à quibusdam seditiosis Episcopis concitari, habita ingenti synodo, Giberto Rauennati Archiepiscopo ob superbiam & malitiam interdicere sub anathematis pœna, nè episcopali & sacerdotali munere fungatur. Vocatus præterea ad sedem Apostolicam, scelerum suorum conscius, parére deliêrat: qua ex re tantummodò pœnarum anathematis merebatur. Rolandumque Taruisinum censura notauit, quòd legatus ad res componendas inter Henricum & se factus, consequendi episcopatûs causa, semina discordiarum, non pacis, seuerat. Nec Hugoni quidem tituli sancti Clementis Cardinali pepercit, quòd cum Cadolo Parmensi episcopo in seditionibus & hæresi sensissent. Synodus ingẽs sub Grego. 7.

In eodem postremò conuentu tres legatos delegit Bernardum diaconum, alterum Bernardum Massiliensem abbatem, Odonem Treuirensem Archiepiscopum,

qui de latere sedis Apostolicæ ad componendas res inter Henricum & Rodolphum proficiscerentur. Videbat enim sapientissimus pontifex eam discordiam, nisi sedata foret, magnas aliquandò calamitates populo Christiano parituram. Verùm quia certò sciebat nõ defuturos perniciosos quosdam, qui id quô minùs fieret, impedire conarentur, quòd eorum maximè intereat discordias augeri, non tolli, literas Apostolicas in hunc modum conscriptas, legatis ad principes & nationem dedit: Cognita imbecillitate, cupiditate & ambitione humani generis, mandamus nè quispiam cuiusuis conditionis sit, vel rex, vel Archiepiscopus, episcopus, dux, comes, marchio, siue miles, aliqua electione temerariòve ausu, fraude, dolo, cupiditate ductus, legatis nostris resistere audeat, nè pacem & concordiam ex æquo & bono componere possint. Quicunque autem temeritate ductus, (quod non optamus) huiusce nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris impedimento fuerit, quó minùs pacem componant, eum anathematis vinculo alligamus: & non solùm in spiritu, verùm etiàm in corpore, atque in omnibus fortunæ bonis Apostolica potestate colligamus, victoriamque in armis partam ei auferimus, vt saltem confundatur, ac duplici pœnitentia conuertatur.

Literę Põtificis.

Intereà Gregorius, nè Romana Ecclesia ob largitionem & simoniacam cupiditatem aliquid incommodi caperet, conuentu habito, maiorum decreta ad rescindendam hanc labem pertinentia, confirmauit his verbis: Sanctorum patrum instituta nunc sequentes, quemadmodùm in prioribus Concilijs fecimus, authoritate omnipotentis Dei decernimus ac confirmamus, vt qui deincèps episcopatum vel cœnobium, vel aliquod aliud ecclesiasticum beneficium à laico acceperit, nullo modo in numero episcoporum, abbatum, vel clericorum is censeatur, neve idem sub censura anathematis limina Apostolorũ attingat, priusquàm locum ambitione & contumacia conquisitum, quod est idololatriæ scelus, resipiscendo commutauerit. Ad hoc verò Gibertum discordiarum omnium & hæresum, quæ tunc erant, authorem, ab ecclesia Rauennate deijciens, sacerdotibus omnibus eidem ecclesiæ obtemperantibus mandauit, nè Giberto facinorum omnium authori, & ob eam rem execrationis vinculo illigato, vlla in re obedirent; & nè populi illi gubernatore indigerent, Petrum imitatus, qui Apollinarem quasi supplementum mittere consueuerat vbi oportebat, eò alterum Archiepiscopum proficisci iubet cum integra potestate, qui & hæresim Giberti auelleret, & mentes hominum in fide confirmaret. Tum verò Henricus iritatus magis his censuris quàm monitus, capto Ostiensi episcopo è legatione redeunte, habitoque episcoporum secum malè sentientium conuentu, Gibertum olìm Rauennatem Archiepiscopum pontificem creat, Clementemque appellat. Henricus itaque superata apud Parmam Machtildi, eiusque marito Azone, Romam hostili animo proficiscens, in pratis Neronianis castra collocat: vrbem Leoninam ingreditur, sanctam Petri basilicam cũ suo Clemente prophanat, porticusque demolitur. Idem quoquè factum de basilica beati Pauli constat. At verò cùm vrbem ingredi non posset, Tibur concedens, indè tanquàm ex arce belli in Romanos quotidiè incursiones faciens, vastatis rebus omnibus eò inopiæ eos redegit, vt pacem quauis conditione expeterent. Admotis itaque copijs, Henricus re per transfugas cognita, vrbem ingreditur. Tum pontifex haud satis populo fidens, in molem Adriani se confestìm recepit, vbi aliquandiù obsessus est, acriter qui in præsidio erát, arcem ipsam defendentibus. At verò Henricus cognito Guiscardi aduentu Apuliæ ducis in auxilium Gregorij, non ampliùs immorandum ratus, ad dolos conuersus, Cluniacensem episcopum ad Gregorium in arcem mittit, qui diceret se in Germaniam properè cum exercitu rediturum, si ab eo in Laterano coronaretur. populus quoquè Romanus, vt idem fieret, precibus instabat. Facturum se id Gregorius dicebat, si errata sua Henricus corrigeret, veniamque peteret. quod cùm facere recusaret, etiàm aduentare cum exercitu Guiscardum sentiret, Clementem antipapam in Lateranensi basilica corona pontificia publicè donat, eam rem procurantibus Bononiensi, Ceruiensi, Mutinensi episcopis. Quo facto, statìm Senas proficiscitur, Clemente secum ducto. Guiscardus autem per portam Flamineam irrumpens, resistentibus ciuibus, vsque ad triumphalem Domitiani arcum vrbem incendio consumpsit. Muniêrant Capitolium ciues, & se acriter contra Guiscardum defendebant, qui Lateranum iam ceperat. Vndè cùm multa crebrò vtrinquè committerentur certamina, & illa pars vrbis euersa esset, quæ Lateranum & Capitolium interiacet, & ipsum Capitolium postremò vi captum, ferè vsque ad solum æquatur. Indè verò superata iam & capta Roma, fortunisque ciuium militibus in prædam datis, ad molem Adriani profectus, vbi pontifex obsidebatur, hominem multis calamitatibus vexatum, tandèm è manibus hostium liberat, secumque Cassinum ac Salernum perducit. Vbi non ità multò pòst põtificatûs sui anno duodecimo, mense vno, diebus tribus, sanctè & piè moritur. Vir certè Deo gratus, prudens, iustus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarumq; patronus, atque vnicus Ecclesiæ Romanæ fortissimus &

Pontificis decretũ.

Gibertus antipapa

Guiscardus Dux liberat Pontificẽ.

& acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantium.

De hoc Papa Gregorio septimo, ita scribit Marianus Scotus: Anno ad veritatem Euangelij 1096. secundùm verò Dionysij Cyclum anno 1074. Hiltiprandus, qui & Gregorius, Romanus Archidiaconus, Papa est electus & creatus. Iste Papa Synodo facta, ex decreto Sancti Petri Apostoli & Sancti Clementis aliorumque sanctorum patrum, vetuit & banno interdixit clericis, maximè diuino ministerio consecratis, vxores habere, vel cum mulieribus habitare, nisi quas Nicæna Synodus, vel alij canones exceperunt. Decreuit quoque sub sententia Sancti Petri, vt cum Simone Mago damnarentur, non solùm emptor & venditor cuiusque officij, vtputà episcopatus, abbatiæ, præpositutæ, decaniæ, vel decimationis ecclesiæ, sed & quicumque consentiret eis. Dominus enim dicit: Gratis accepistis, gratis date. (Matt. 10.) *De prædicta Synodo duo episcopi missi sunt à Papa ad regem Romanum Henricum, cum matre ipsius Imperatrice Agnete, ob hoc scilicet, vt decreta Papæ roborata perficerentur. Ipsiq; duo episcopi noluerunt esse in Pascha cum rege in ciuitate Bambergensi, nè aliquam societatem haberent cum Hermanno eiusdem vrbis episcopo, qui Episcopatum emit, & in illo Pascha regi seruiuit. Cùm autem clerici magis eligerent anathemati subiacere, quàm vxoribus carere, Hiltiprandus Papa, vt per alios si posset, eos castigaret, præcepit, vt nullus audiret Missam coniugati presbyteri, sic Gregorius, qui & Hiltiprandus Papa, seruorum Dei seruus, per totum Italicum regnum & Teutonum debitam Sancto Petro obedientiam exhibentibus, Apostolicam benedictionem: Si qui sunt presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui iaceant in crimine fornicationis, interdicimus eis ex parte omnipotentis Dei & authoritate S. Petri introitum ecclesiæ, vsque dum pœniteant, & emendent. Si qui autem in peccato suo perseuerare maluerint, nullus vestrum officium eorum auscultare præsumat: quia benedictio illorum uertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per Prophetam:* (Mal. 2.a) *Maledicam (inquit) benedictionibus vestris &c.*

PASCHALIS II. PAPA VITA,

Ex Platina de vitis pontificum, excerpta.

Anno D. 1100. PAschalis secundus, Rainerius ante pontificatum vocatus, natione Italus è Flaminia, patre Crescentio, matre Alphacia, eo ferè tempore pótifex creatur, quo Christiani in Asia dimicantes, Antiochiam cepêre. Hunc Gregorius septimus ob virtutem & doctrinam, Sanctæ Clementis presbyterum creauit: in quo quidem loco clerus ipse post Vrbani secundi mortē, eundem Paschalem vita priuata contentū, quippe qui anteà monachus fuerat, etiàm nolentem & latitantem, pontificem creat, quod diceret humeros suos nequaquàm tanto oneri suffecturos. sed expetente populo, eligente clero, collaudante Cardinalium senatu, pontificium munus suscepit: maximè verò, cùm ter acclamatum esset, Sanctus Petrus Rainerium virum optimum pontificem elegit: cui posteà primiscrinij & scribæ regionarij, Paschalis nomen indidêre. Indutus deindè coccineam chlamydem, tiaraque capiti eius imposita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur, maximè verò ad eam porticum, quæ ad austrum versa, in basilicam Saluatoris ducit, quam Cōstantinianam vocant. Vbi cùm in sede ad eam rem de more parata, aliquandiù quieuisset, atrium Lateranense conscendens, balteo succingitur, vndè septem claues, septemq; sigilla pēdebant: vt intelligeret se secundùm septifariam Spiritussancti gratiam, sanctarum ecclesiarum, quibus Deo authore præerat, claudendi, sigillandi, aperiendi, recludendiq; rationem habere. Inuisit, sceptrum pontificiū manibus gerens, ea quoq; loca, quæ solis pōtificibus sunt adiudicata. Sequentibus verò diebus consecrationem accepturus, ad basilicam Beati Petri proficiscitur, in qua eum chrismate inunxerunt Oddo Ostień. Episcopus, Mauricius Portueń. Gualterus Alban⁹, Bono Lauicanus, Milo Prænestin⁹, Offo Nepesinus. Oddoni Ostień. primæ partes, quas adhuc retinet, obtigêre. Post vnctionem verò in vrbem rediens, coronam de more accepit. Hoc ità futurum, Albertus Alatrinus episcopus aliquandò diuinauit. Nam cùm ab amico interrogaretur, quem Vrbano successurum putaret: Rainerium, inquit, propter fidem & constantiam Deus eliget. Ferunt & eundem Albertum tempus ipsum, quo in pontificatu victurus erat, prædixisse. At verò Paschalis Ecclesiæ Dei, propè labēti quorundam seditionibus consulturus, copias suas in Gibertum Antipapam mittit malorum omnium caput. Vt autem tanto bello sufficere pontifex posset, Rogerius Siciliæ comes ei turmas aliquot & mille auri vncias auxilio misit. Albæ Marsorum Gibertus homo perniciosus tum degebat. Qui vbi intellexit hostes aduentare, haud satis copijs suis fidens, à Richardo Campano comite acceptis, relicta Alba, in Furconensium montana, quæ nunc Aquilanorum mutato nomine habentur, sese proripuit. Vbi non ità multò pòst subita morte correptus, sui sceleris pœnas luit. (Gibertus Antipapa extinguitur.) A malis tamen Ecclesia Dei non statim, tam pernicioso homine sublato, quieuit. Richardus enim, quē diximus Giberto copijs

& opi-

& opibus fauisse, in locum demortui, Albertum quẽdam sufficit Attelanum ciuem, quæ vrbs Auersa nunc dicitur, inter Neapolim & Capuam posita. qui statim à bene sentientibus abdicare se magistratu coactus, relegatur. Cauenses autem agri Prænestini incolę, Richardi stultitiam & arrogantiam imitati, Theodoricum quendam pontificem creauêre. Verùm hi quoque pœnitentia ducti, 5. & 100. die è pontificatu deiectum, anachoretę habitum induere cogunt, & vitã ducere priuatam. Tertius prætereà Maginulphus Romanus ciuis, apud Rauennam pontificatûs titulum vsurpare ausus est: quem quidem & Romani exilio mulctârunt, & Rauennates omni humana ope destitutum, ab vrbe sua pepulêre. Pacata autem hoc modo Romana Ecclesia, Paschalis vir magni ingenij atq; animi, à religione ad arma conuersus, adiuuante Rogerio, vrbem Castellanam & Beneuentum ab hostibus occupatum recipit. Apparuisse tum multa prodigia authores pleriq; scribunt, q; & mare quibusdam in locis littus præter solitum 20. passibus occupauerit, in quibusdam verò à littore in altum cẽtum excesserit. Apparuisse & cometem mirę magnitudinis tum affirmant, qui in occasu cadente sole statim apparebat. Nõ mouebatur his prodigijs Paschalis, quippe qui fieri hęc natura cernebat. Verùm cùm intellexisset Florentinum episcopum affirmare solitum, Antichristum natum esse, eò statim proficiscitur. Concilioq; habito, re ipsa admodùm discussa, cùm leuitate quadã, vt alicuius magnæ rei author videretur, motum episcopũ cerneret, hominem verbis castigatum dimittit, atque indè in Cisalpinam proficiscitur. Vbi ad Guardastellum conuentu multorum principum & episcoporum habito, de homagijs, de feudis, de sacramentis episcoporum laicis anteà exhibitis, exhibendisve, magna est habita ratio. At verò cùm intelligeret, Gallos sacerdotes non ità integrè, vt decebat, vitam ducere: eò profectus, apud Trecas conuentu habito, redactis ad laudabiliorem cultum ecclesijs, earumque præsidibus partim pulsis, partim castigatione emendatus, in Italiam properè redijt, quòd intellexerat omnia seditiosorum quorundam factionibus perturbari. Stephanus enim Corsus Montem altum & Ponticulum de ea parte Hetruriæ, quam nunc principis Apostolorum patrimoniũ vocant, ceperat, præsidijsq; munierat, vndè frequenti incursione omnia circunquaquè vexabat. Quem pontifex insecutus, ex altero castello deiecit: alterum vi capere non potuit, natura loci obstante & hyeme, quæ iam appetebat. Iturus itaque in Apuliam, componendarum rerum Italicarum gratia, Lauicano episcopo ecclesiam, Petro Leonis, & Leoni Fregepani vrbem vrbanaq; omnia, Ptolemæo Sublacensi domino, quæ circa vrbem sunt, quàm diligentissimè commendauit, relicto Gualfredo nepote militiæ principe, qui vnà cum his ditionem Ecclesiasticam tueret. Verùm absente pontifice, ab Ecclesia DEI hi omnes defecêre: Petrus Columna, quem pontifex in gratiam receperat, Farfensis abbas cũ Anagninis, Prænestinis, Tiburtinis, Tusculanis, Sabinis. Ansus & idem Ptolemæus comparato exercitu Albam Latinam oppugnare, ciuibus ipsis acriter vrbem defendentibus. Verùm superueniente pontifice cum principe Caietano, cumque Richardo Aquilano egregijs copiarum ducibus, pulsis tyrannis Ecclesiam Dei occupare conantibus, & Albam obsidione liberat, & reliqua oppida quæ iam defecerãt, in deditionem recipit. Tibur obstinatè resistens, expugnat, non sinè magno vtriusq; partis incommodo. Montem altum, deiecto indè Stephano, recipiens, totum patrimonium breui pacatum reddidit. Pace deindè composita, ad bellum Asiaticum animum adijcit: principes Christianos literis & nuncijs ad eam rem quàm diligentissimè animat, quòd intellexerat, Gothifredo Hierosolymis mortuo, Saracenos recuperandæ Hierosolymæ causa magnos exercitus eò duxisse: superatisq; Christianis ingenti clade, & comitem Burgundiæ in ipso prælio cęcidisse, ac Boemundum viuum in manus hostium deuenisse, ipsum verò Balduinum regem, Gothifredi fratrem, ægrè ex tanta clade sese proripuisse, nec paulùm abesse quin vrbs caperet.

Synodus Florẽtina.

Trecensis Synodus.

Intereà Henricus quartus mortuo patre, quem apud Leodium bello superauerat, cõpositis in Germania rebus, in Italiã veniens, apud Sutriũ substitit, q; senserat eius aduentum Paschali parùm admodùm gratũ esse: quippe q; & Ecclesias multas in bellis euerterat, & Episcopatus contra ius fasq; pro libidine animi, cui placuisset, demandauerat. Verùm missis vltrò citroq; legatis, cùm Imperator iureiurãdo interposito polliceretur se & pacato agmine vrbem ingressurum, & coacturum suos episcopos, vt se à possessione episcopatuum abdicarẽt, quos largitione acceperant & potentia, portæ repentè apertæ sunt. Nã Sutrio mouens Henricus, ad montem Guadij castra posuerat. vndè posteà, annuente populo, prodeunteq; obuiàm honorato quoq;, vrbem Leoninam primò ingreditur, præcedẽtibus sacerdotibus cum infulis & reliquijs sanctorum à mole Hadriani. Nam per eam portam vrbem Leoninam ingressus est vsq; ad basilicam sancti Petri, cuius in gradibus pedes pontificis eousq; cum Cardinalibus prodeuntis, exosculatus est. Positis deindè militibus suis in stationibus, vnà cum pontifice, ad dextram tamen, templum ingreditur, in quo post orationem ad altare factam, à pontifice petit, vt illos cõfirmet, quibus ipse episcopatus dederat, licèt iusiurandum anteà interposuisset, se nunq̃ id à pontifice petiturum. Paschalem verò id

Hũc Henricum alij rectiùs V. dicunt.

Pontifex perfidiosè capitur cum suis. facere recusantem, intromissis militibus dato signo, vnà cum Cardinalibus statìm capit, eumque cum magna parte cleri, spoliati priùs, in castra perducit. Permotus tam insigni iniuria populus Romanus, sumptis armis, Teutonicos ex vrbe Leonina pellit, portasque omnes claudit. Tum verò Imperator ad Soractis montem perueniens, quem nũc sancti Syluestri vocãt, in loco excelso & munitissimo pontificem & Cardinales collocat dispositis circunquaquè custodibus & præsidibus, nè indè aufugere vel retrahi ab aliquo possent. quo facto, statim reliquas copias, vrbem oppugnaturus, mouens, ad Anienem peruenit. Vndè occupato priùs ponte Mammeo, incensis circunquaquè villis, incursiones continuò in Romanos faciebat. Quarè pontifex incommodis ciuium & precibus motus, ad Pontem Salarum perductus, accitis ex vrbe notarijs, qui pacta conscriberent eos omnes (licèt inuitus) in episcopatu confirmauit, quos antè Henricus delegerat. Hoc itaque modo compositis rebus, dimissis captiuis omnibus, Imperator à pontifice coronatur in basilica sancti Petri, clausis priùs vrbis portis, nè populus erumperet, firmataq; stationibus ipsa ab Henrico basilica. Vndè nõ ità multò pòst voti compos factus, in Germaniam redijt. Pontifex verò pacata aliquantulùm Italia, Concilioque apud Lateranum habito, omnia quæ Henrico promiserat, reuocat: quòd coactus, non libens, in eius sententiam armis, non rationibus, munitam, descẽdisset, instantibus Cardinalibus, qui in vinculis erant, populoque Romano, qui ab Henrico bello vexabatur, vt quauis conditione pacem componeret. Satiùs itaque visum est retractare malè acta, violenter præsertim, quàm pati exemplo perniciosо, vt id quoq; reliquis principibus licere videatur, quod Henricus ab inuito pontifice extorserat. Decreuit item pontifex in Concilio apud Guardastallum habito, nè vrbes Aemiliæ, Placentia, Parma, Rhegium, Mutina, Bononia, Rauennati Ecclesiæ anteà Metropoli, subiectæ ampliùs essent, quòd sæpiùs ob superbiam in Romanam sedem præsules Rauẽnates cõtinua exercerãt. Pontificem verò ad vrbem redeuntem rogârunt ciues quidam, vt in locũ Petri præfecti vrbis demortui filium subrogaret. Quod cùm facere pontifex negaret, ꝑpter ætatem pueri, qui vix decimum attigerat annum: tãta repentè seditiò exhorta est, vt ei abire ex ciuitate necessè fuerit, nè magna aliqua cædes inter ciues committeretur cùm multi inessent, qui nequaquàm tantum magistratum puero committendum dicerẽt. Neque ità quoquè seditionis semina abstulit. Nam cùm Albæ esset, intellexissetque Petrum Leonis Ecclesiæ fautorem, in ædibus suis ab aduersa factione oppugnari, eò properè Ptolemæum mittit ab Aricia accitum cum satis valida manu, qui pulsos in transtiberinam regionem aduersarios partim interfec.., partim capit, ac per municipia custodiendos diuidit. sed magna repentè in Ptolemæo inconstantia apparuit. Nam quos ipse paulò antè ceperat, eosdẽ posteà suo quoquè nutu ad municipia proficiscentes, dum iter per Algidum faciunt, ex insidijs adortus capit, & Laritiam secum ducit: inter quos & demortui præfecti filius erat. Nõ contentus autem tanto admisso facinore Ptolemæus, Sarminetum, Nymphæum, Tiberiam, orãq; maritimam occupat. Interim verò Henricus è Germania in Italiam cum exercitu descendens, magno terrori omnibus fuit. Verùm cùm is Romam venisset, absente pontifice, qui tum in Apulia Cõcilium habebat, cumque se priuatum dignitate imperij putaret, vnà cum potestate dandorum episcopatuũ, à Bracharensi Archiepiscopo patria exule, iterùm coronatus, ante beati Gregorij corpus, in patriam abijt. Paschalis autem absoluto conuentu ex Apulia Romã cum copijs Normannorum rediens, & multa oppida ab hostibus occupata recepit, & Prænesti Caloioãnis Imperatoris Constantinopolitani, qui patri Alexio successerat, oratores libẽter audiuit, eisdemque in mandatis dedit, vt Coloioannem suo nomine contra Saracenos animarẽt. At verò Farfensis abbas & Ptolemæus, qui nullum sibi veniæ locum apud põtificẽ ob sua maleficia reliquerant, latebris delitescentes, tandèm per amicos in Paschalis viri mitissimi gratiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus, dedicataque Prænesti Agapeti basilica, Romam, effusa obuiàm vrbana multitudine honoris causa, tãdèm redijt. qua quidem ex frequentia in valetudinem incidens, se paulò pòst moriturum cognouit: quarè acceptis Ecclesiæ sacramentis, cohortatusq; clerum ad pacem & concordiam, pontificatûs sui anno decimooctauo, mense sexto, die septimo, moritur decimoquinto calendas Februarij: sepeliturq; honorificentissima pompa in basilica Cõstantiniana. Suo autem põtificatu facta potestate sacrorum ordinum, presbyteros 50. diaconos 30. episcopos 100. creauit Romæ præterea ecclesias 15. consecrauit, maximè verò basilicam sancti Adriani in tribus foris prophanatũ quorundã facinorosorum scelere, ecclesiã sanctæ Mariæ Monticelli in regione Ariolæ. Postremò verò restituit & consecrauit basilicam sanctorum Coronatorum, eo tempore dirutam, quo Robertus Guiscardi Salernitanus princeps eã partem vrbis incendit, q̃ à Laterano ad Capitoliũ vergit.

Conciliũ apud Guardastallũ.

ALEXAN-

ALEXANDRI PAPÆ TERTII GESTA,

Paucis è Platina de Pontificum vitis excerpta.

Anno Domini 1159.

ALexander tertius, patria Seneñ. patre Ranucio, mortuo Adriano, duorum & viginti Cardinalium suffragijs pontifex creatur, licèt Octauianum Romanum ciuem, tituli sancti Clementis presbyterum cardinalem, Victorem appellatum tres tantùm subrogauerint. Vndè schisma ortum est. Tum verò Alexander, nè diutiùs seditio illa cum pernicie Ecclesiæ Romanæ protraheretur, Fredericum Imperatorem Cremonam tum obsidentem per legatos rogat, vt interposita authoritate imperatoria, seditionem tollat. Respondit ille, vtrunque pontificem Papiam ire oportere, quò & ipse proficisceretur cognoscendæ disceptationis causa. At verò cùm Alexander, accepto tali responso, Anagniam se contulisset, Octauianus Anagniam occupat. Tum Imperator indignatus, quòd dicto suo pontifex non obtemperâsset, episcopos duos ad Alexandrum mittit, qui eum non pontificem, sed Cardinalem appellatum, ad Concilium citarent. Hi autem ab Alexandro confutati & reiecti, ad Octauianum statim se conferunt; eumque Papiam perducunt, vt haberent quem Alexandro obijcerent. Habito deinde concilio, Fredericus Octauianũ Pontificem confirmat, eumq; equo albo insidentem, per vrbem Ticineñ. ducit, & de more adorat. Qua iniuria Alexander permotus, præmissa admonitione, Octauianum & Fredericum anathematis vinculo colligat, literasque mittit ad Christianæ Reip. principes & populos, quibus intelligant, id à se iure & meritò fieri. Rediens deindè Romam Alexander pontificatûs sui anno secundo, multos aduersarios in vrbe inuenit, in se cornua palàm erigentes, quòd Frederici exercitus, præter vrbem veterem & Anagniam, omnem Ecclesiæ ditionem iam occupauerat. Quarè Alexander adhortante etiàm Philippo Francorum rege, Tarracinam profectus, conscenso nauigio, ad eam rem mandato Guilielmi Siciliæ regis parato in Franciam contendit: conuentuque in Claro mõte habito, anathema in Imperatorem & Octauianũ factũ, statim enunciat.

Cõcilium Claromẽtense.

Fredericus autẽ tyrãnica potestate vsus, direpta Dertona, & Mediolanum solo æquauit, (vndè trãslata Magorum corpora Coloniam tum crediderim à Rodolpho Coloniensium Archiepiscopo) & Cremoneñ. magnis incommodis affecit. Quarè Veroneñ. Vincẽtini, Patauini, Veneti, communi periculo moti, decreuêre, nè ampliùs vlla auxilia Frederico Cisalpinam vastanti præstarentur. Fredericus itaq; ira incensus, Veronam ducens oppugnandæ vrbis causa, cùm eò peruenisse aliarum vrbium auxilia intellexisset, retrocedens, ac Papiam sese recipiens, literis & nuncijs Frãciæ regẽ adhortatur, vt tollendi schismatis causa, Alexandrum secum ad Concilium ducat quò & se vnà cùm Victore profecturũ pollicetur. Apud Diuionem locus est, vbi Sauo fluuius Gallos à Germanis diuidit. Is locus Concilij est habitus, quò Fredericus, rebus Italiæ pro tempore compositis, profectus cum Octauiano est, Scotiæ ac Boemiæ regibus, magnisque armatorum copijs stipatus. Verùm cùm Alexander ad id se profecturum Concilium negaret, quod ipse non indixisset, Turonique id inchoâsset, Fredericus ira ac minarum plenus in Germaniam rediens, Octauianum, quem paulò pòst secuturus erat, in Italiam misit: quo quidem Lucæ mortuo, Guido Cremeñ. in Antipapam Octauiano subrogatur. At verò Romani creatis Coss. Alexandro pontifici amicis, eum statim ex Francia reuocant, qui primò in Siciliam, mox Romam nauigio delatus, congratulantibus omnibus, perbenignè suscipitur. Aduentu autem Alexandri Cisalpinæ Galliæ populi in spem libertatis erecti, anno salutis 1165. in Fredericum sæuè nimiùm imperantem, arma sumunt, præsidiaque eius ex arcibus quibusdam deijciunt. Verùm Fredericus comparato magno exercitu in Italiam veniens, præter spem nulli noxius, traiecto ratibus Pado, in agrum Bononieñ. descendens, copias partitur. Cohortes enim quasdam Lucam misit, quarum præsidio tutus Antipapa esset, qui tum Lucæ erat. Ipse verò cum reliquo exercitu Anconam profectus, vrbem aliquandiu obsidens, in suam tandem redegit potestatem. Interim verò sociæ Cisalpinæ Galliæ ciuitates, Mediolanum restituunt ac muniunt. Laudenses Mediolanensium hostes in societatem recipiunt, quò facilius Frederico resistere possent, si in eos moueret. Verum Fredericum maior cura incessit. Mortuo enim Guilielmo Normãno Siciliæ rege, Emanuel Græcus

Legatio Emmanuelis Imperatoris ad Papā.

Græcus Imperator legatos ad pontificē misit, qui ei pollicerentur & magnas copias in Fredericum, & vnicam mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana conuenientem, vt Orientalis cum Occidentali eadem fieret, si pateretur imperium Romanū anteà diuisum, in vnum corpus redigi. legatis autem quid sit responsum, haud satis cōstat, cùm bellum inter Romanos, Tusculanos atq; Albanos ortum, pontificem impediuerit, quô minùs certum responsum legatis daret. Nam cùm Tusculani Albanique pendere Romanis tributa immoderatiùs imperata recusarent, incensus ira populus Romanus, reclamante pontifice, populariter in Tusculanos mouent. Tusculanorum rempub. tum maximè gubernabat Aino comes, quem Rogerius ducatu Apuliæ deiecerat. Is itaq; in re militari peritus, accersitis Germanis, qui apud Nepesum Sutriumque consederant, tanta Romanos clade affecit, vt deincèps vix se tueri mœnibus, nedùm hostem foris lacessere, potuerint. Tum verò Federicus vlciscendi iniurias (vt ipse dicebat) ab Alexandro acceptas occasionem nactus, Ancona descendens, Romam mouet. Positis autem in pratis Neronianis castris, irrumpere suburbium Vaticani conatus, à familiaribus Alexandri constantissimè repellitur. Sequenti verò die basilicam Petri incendisset, si æditui furentem ac iam facem intentantem admisissent. Pōtifex autē haud satis tutò in Laterano consistens, quòd iamiam irrupturos Germanos videbat, in ædes Fregepanum ad Palladium diuertens, confugit. Tum verò Guilielmus Siciliæ rex, magni Guilielmi filius, audito pōtificis discrimine, magnam vim pecuniæ & triremes duas paratissimas ei misit. Instabat cum populo Romano Fredericus, cui pacem promittebat, vt de duobus pontificibus digniorem eligeret, altero eliminato & reiecto. Quę res certè cum tota ad Federici nutum spectaret, pontifex noctù abiens nauigatione, salutem sibi fuga quæsiuit, Caietam primò, mox Beneuentum delatus. Expulit & Fredericū ab vrbe Roma pestis, qua passim veluti pecora & ciues & milites oppetebant. Venienti autem in Galliam Cisalpinam Federico Imperatori, fœderatæ ciuitates cum exercitu obuiàm fiunt: quos alacriter nimis instantes, detrectato certamine, studiosè vitans, in Germaniam peruenit. Abeūte itaq; Frederico, sociæ ciuitates Alexandriam, de nomine Alexandri pontificis nuncupatam, apud Rouretum Taro amni adiacentem, paribus animis impensaque condunt: in eāque ex omnibus ciuitatibus quindecim millia hominum ad incolendum mittūt, diuisis agris viritim, partitisque in vrbe locis ad ędificandum. Romani autē acceptæ cladis memores, abeunte Federico, Albam vi capiunt ac diruunt. Idem etiàm in Tusculanos fecis-

Alexādria conditur.

sent, ni pontifex eos nunc minis, nunc execrationibus à tanto facinore deterruisset. Misit tum etiàm Emanuel Imperator Constantinopolitanus alios oratores, qui maiora pollicebantur, si pontifex in sententiam suā descendisset: Quibus Alexander ità respondit, se nolle id in vnum coniungere, quod olim de industria maiores sui disiunxissent. Moritur interim Guido Cremeñ. Antipapa in basilica S. Petri: quam magno Frederici præsidio adhuc obtinebat, cuius in locum à seditiosis quibusdam sufficitur Ioannes Sirmieñ. abbas ex Pannonia, vir pridèm furto infamis, cuiq; Aino comes sibi timēs ob cladem anteà Romanis illatam, Tusculum tradidit, montem Flasconem ex pacto recepturus. Verùm cùm Aino à Flasconēsibus nō reciperetur, recusarentq; Tusculani Antipapam recipere, Tusculū rediens, omninò excluditur. Indè verò ad Alexandrum, qui tum Verulis erat, abiens, ius omne suum, quod in Tusculo habebat, ei condonauit. Vndè Tusculani, publico etiàm decreto ac consilio adhibito, pontificem recipiunt. Quo in loco Henrici Angliæ regis oratores auditi sunt, regem suum purgantes, quòd falsò diceretur in necem B. Thomæ Archiepiscopi Cantuarien. coniurâsse. Hanc ob rem pontifex cùm non facilè oratoribus regis crederet, in Angliam duos Cardinales cum magna potestate mittit, qui rem ipsam diligenter inspicerent, quibus certè rex, omisso Hybernico bello, quo erat implicitus, honoris causa apud Normanniam occurrit: reque discussa, ad hoc ventum est, vt Henricus iuramento adhibito, cùm non satis de facto constaret, sese purgauerit, promiseritque se pœnitentiam pro nece sanctissimi viri acturum: cuius etsi fuisset insons atque inscius, occasionem tamen præstitisse sit visus, quòd viuentem simultate & odio persecutus sit. Additum præterea, vt ducentos milites Hierosolymā mitteret, qui suis auspicijs, suaque impensa per annum contra Saracenos dimicarent: vtq; ipse triennio, cum quāto posset exercitu, contra barbaros bellum gereret, libertatem ecclesiasticam in suo regno tueretur, appellationibus ad curiam Romanam factis non aduersaretur. His autē rebus iureiurando confirmatis, regni Anglici titulum in se atque in hæredes suos transferri meruit, pontifice annuente. Hinc autem obseruatum est, vt omnes Anglici reges à Romano pontifice regni iura recognoscant. Alexander autem diù cum Romanis colluctatus, cùm diceret se vrbem eorum pace ingressurum, nil ampliùs quàm rem diuinam curaturum, omissa eis cura rerum secularium: cùm id etiàm non impetraret, * Segniam proficiscitur: ibi auditis legatis, qui ex Anglia venerant, cognitisq; beatæ Thomæ miraculis, eum in numerum sanctorum refert. Fredericus autē in Italiam per montem

Legati regis Anglię ad Pontificem.

Vnde factum, vt Anglię Reges Regnū à Pōtifice agnoscāt.

Sanctus Thomas Cantuarieñ. canonizatur.

tem Cinisium rediés, Secusam dolo captam diruit: Astenses timore perculsos, in deditionem accipit: Alexandriam menses quatuor graui obsidione premens, magnum incommodum ab erumpentibus accipit. Posteà verò pertæsus longitudine laborum, in die Paschatis obsidionem soluens, Papiam venit: vbi de pace Italiæ est actum, interposita pontificis authoritate, quam Veneti, cũ Imperatore Constantinopolitano anteà sentientes, libenter amplexi sunt, ob violatum à Græcis ius gentium. Henricum enim Dandulum ciuem suum, legatum ad Emanuelem missum, tandiù candentia æra inspicere coegêre, quoàd oculorum aciem amitteret. Alexander autem pontifex cùm iam pacata esse omnia existimaret, Alexandriæ nouæ vrbi Episcopum dedit, anno salutis 1175. Verùm non ità diù pòst Federicus in Italiam cum magnis exercitibus descendens, omnia statim infesta reddidit. Mediolanenses tamen, adiuuantibus socijs omnibus, eius copias ità attriuêre frequentibus prælijs, vt paulùm abfuerit, quin ipse quoquè Imperator, subfosso eius equo, interficeretur. Ex Papiensibus autem & Comensibus, qui Imperatori fauebant, multi desiderati sunt. Ipsum verò Papiensem Episcopum pallij & ferendæ crucis dignitate priuauit pontifex, quia in partes Imperatoris declinauerat. Tum verò Frederici proceres arbitrati id ei accidisse, quòd Ecclesiam Dei persequeretur, palàm minari se in patriam redituros, omissa tam iniqua militia, ni properè cum pontifice in gratiam rediret. Conuenerat iam Venetias Alexander componendæ pacis Italiæ causa: eò & Fredericus accedens, in vestibulo sancti Marci, pontificis pedes exosculatur: simul deindè ad altare maius profecti, accepta dataque salute, de fœderibus pacis inter se multùm diuquè collocuti sunt, quæ posteà sequenti die ex sententia confecta est. Abiens deindè Imperator cum bona pontificis venia, Rauennam primò, mox Bertonorum se contulit: quod oppidum cùm retinere ob opportunitatem loci instituisset, rogatu Alexandri Ecclesiæ tandèm restituit. Abiens quoquè Venetijs Alexander cum triremibus tredecim Guihelmi Siculi, & quatuor Venetorum, ornato ob beneficium acceptum eorum summo magistratu insignibus quibusdam & muneribus, Sipontum primò ventis delatus, atque indè Troiam & Beneuentum, per Cassineñ. saltum Anagniam se contulit: vbi non diù immoratus, Tusculum petens, de abrogandis Coss. agere cum Romanis cœpit antequàm pax componeretur. Verùm quia res in L. annum protracta, tolli difficilimè videretur, pacti sunt, vt non priùs electi à populo Coss. magistratum inirent, quàm in verba pontificis iurarent, se Ecclesiæ Romanæ fidelissimos fore: nihilque vnquàm molituros, quod dignitati pontificiæ obesset. Hoc itaque modo rebus compositis, pontifex tertiùm Romam profectus, prodeunte obuiàm gratulationis & honoris causa honoratissimo quoque, concilium statìm in Laterano celebrat: tum vt mores curiæ iam nimia licentia labefactatos componeret, tum vel maximè, vt decerneretur sub anathematis pœna, nè quis ferrum, ligna, armáve infidelibus & à religione nostra alienis importaret. Alexander verò post longos & assiduos labores, cùm iam quieturus à tyrannicis perturbationibus videretur, pótificatûs sui anno vigesimoprimo, die decimonono, Romæ moritur, sublatis priùs è medio quatuor schismaticis pótificibus, quorum seditionibus Ecclesia Romana ferè subuersa est.

Pax inter Pontif. & Imper. có fecta.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO
BARTHOLOMAEVS LAVRENS
Cognomento Vulgari Poin, S.

SYNODVS Lateranensis sub Alexandro Tertio habita, cum Indice sibi præfixo, itemque cum ijs quæ sibi adiecta habet, ad quæ præfixus hic index speciatim respicit, sicuti paulò pòst videbis: excerpta est è volumine pergamenico, non illo cuius suprà sub Adriano I. & Nicolao II. mentionem fecimus, sed alio ac diuerso, nihil præter illa quæ hic sequuntur, aliud comprehendente: ideoque totum hoc integrè, non diuisim, exhibere placuit: quanquàm pars ea quę prima hic asseritur, & in archetypo ità vocatur, seorsim ac specialiter ipsum tantummodò Lateranense Concilium videri potest, cùm & archetypi titulus ea tantùm in parte hoc præferat, nec omnia quæ deincèps ex ordine sequuntur, Alexandri tertij sint, sed aliquorum etiàm qui post eum Apostolicæ sedi præfuerunt. Verùm quia totus ille archetypi de quo loquimur, codex eorundem propè characterum erat: & maximè, quia pars prima, secunda, tertia, & cæteræ deinceps apte sibi cohęrebant: & super omnia, quod D. Petrus Crab Ordinis S. Francisci de Obseruantia, vnicus ac sedulus archetyporum, quibus in editione Cōciliorum anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo vsi fuimus, procurator, istud nobis exemplar vnice commendauit, omittere quicquam ex illo, præsertim quod de textu (vt vocant) esset, neq; voluimus, neque ausi sumus. Nam adnotationum, quæ in archetypo ob marginis capacitatem plurimę sunt, non potuit in editione hac ob marginis exiguitatem, haberi passim ratio. Cæterùm quanto labore constiterit archetypi huius, quod propter breuiationes insuetas ac nimias non tam lectore, quàm cōiectore indiguit, transcriptio: quoniam neminem, nisì quem hoc ipsum archetypon videre contigerit, crediturum putamus, nullum hic verbum facimus, Deo tantùm hoc nostræ quicquid est opellæ commendatum volentes.

EORVM QVÆ
VEL LATERANA
Sub Alexandro Papa III. Synodo,
Vel ijs quæ illi proximè adhærent, comprǽhenduntur, Index.

DE SIMONIA.

1 NE prælati vices suas ad terminandas causas sub annuo precio committant.

2 Nè sacerdos sub annuo precio ecclesiarum regimen suscipiat.

3 Quòd pro excessibus corrigendis aut criminibus puniendis, & quòd pro examinatione aquæ vel ignis, à clericis vel laicis pœna pecuniaria non debet exigi: & quòd pro exactione pecuniæ, nõ debent personæ suspendi, nec ecclesiæ interdici: & quòd à vicarijs non debet pecunia exigi, vt eis diuina permittatur celebrare.

4 Quòd episcopus ab ecclesia, quam consecrat, potest exigere procurationem moderatam, & nihil aliud.

5 Quòd in collectione denariorum, beati Petri ecclesiæ vel personæ grauari non debent.

6 Quòd ecclesiæ vel personæ in visitatione grauari non debent.

7 Nè prælati in presbyteros tallias & indebitas exactiones exercere, vel eos irrationabiliter grauare vel inhonestè tractare, aut sinè capituli sui iudicio suspendere, aut eorum ecclesias interdicto subijcere præsumant: & quòd vnus duas maiores ecclesias non debet habere, quarum vna possit ei sufficere: & quod non debet aliquis sinè ordine iudiciario excommunicari.

8 Episcopus ecclesias, quas de manibus laicorum eripuit, nouis non debet exactionibus prægrauare.

9 Quòd à prælatis non debent subditi viliter & inhonestè tractari, vel indebitis exactionibus uel ꝓcurationibus grauari: nec eorum ecclesiæ, sinè manifesta ratione & causa rationabili, interdictio supponi.

10 Quòd ab ijs qui ad religionẽ transire voluerint, non debet aliqua pecunia exigi: nec prioratus vel capellania annua distractione vendi: nec ab eo, cui regimen ecclesiarum committitur, pro ipsarum commissione precium peti: nec pro sepultura, vel chrismatis & olei perceptione, vlla alicuius precij exactio debet exerceri.

11 Nè quis clericos vel laicos pro suis excessibus pœna pecuniaria mulctare, siue pro examinatione ignis vel aquæ, pecuniam extorquere: aut pro indebita exactione pecuniæ, personas suspendere, aut ecclesias interdicere præsumat: neque ad ecclesias visitandas, nisi semel in anno, aliquis accedat: nisi fortè talis emerserit causa, ob quã oporteat eas sępiùs visitare: & etiàm cum ea moderantia hominum & equitaturarum, quòd qui in eis morantur, non debeant exindè meritò querulari.

12 Quòd ecclesia vel cauea super ipsa facta, nec emi potest, nec redimi.

13 Quòd si qui, vt electioni alicuius consentirent, præmium vel aliquod beneficium receperint, & hoc manifestum sit, aut exteriùs confessi inuitè vel legitimi conuicti fuerint, ab altaris ministerio perpetuò sunt deponendi. Si autem manifestum non sit, nec confessi nec conuicti fuerint, & tamen posteà laborant infamia, eis canonica debet purgatio indici: in qua si defecerint, tanquam tãti sceleris authores, sunt puniendi.

14 Non esse alicui dandam ecclesiam intuitu aperæ.

15 Quòd si qui ecclesias Simoniacè fuerint adepti, & hoc sit notorium, eis debent priuari. Si verò notorium non sit nec publicũ, & tamen posteà laborent infamia: cum violenta manu vel vi canonica sui ordinis debet eis purgatio indici: in qua si defecerint, beneficijs perpetuò debent carere adquisitis. Talesq; personæ in purgatione debent recipi, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicuius rei obtentu peierare.

16 Quòd pro regimine scholarum nihil debet pręstari.

17 Quòd pro licentia docẽdi nihil debet exigi aut promitti: promissum verò, remitti: solutum, debet reddi. Si autem huius prohibitionis occasione distulerit quis magistros congruos in locis congruis ordinare, prælatus ex officio suo ibidem poterit viros idoneos instructioni præficere animarum.

18 Item de eodem.

De dolo & contumacia & calumnia alterius partium punienda.

1 Quòd in ecclesiasticis personis & negocijs rigor nimius non debet exerceri, si propter hoc iustitia non periclitatur.

2 Quòd victus victori in causis proprijs, vbi fortè (sicut cautum est) pro absente sententia feratur, debet condemnari.

3 Quòd si quis causa rei seruandæ in possessionem missus fuerit, & alius intra annũ possessionem secundùm formam iuris non intrauerit, licèt posteà veritate tacita, literas

à sede

à sede Apostolica de recuperanda possessione impetrauerit, de proprietate tantùm est audiendus.

4 Item. Idem de eodem.

5 Quòd ob peremptorium in die prima citationis factum, vbi magna vrgeat necessitas, potest appellari.

De decimis præstandis.

1 Quòd decimæ pro temporalibus non sunt commutandæ.

2 Quòd de prouentibus molendinorum & piscariarum, & de fœno & lana decimæ debent persolui.

3 Quòd decimæ de fœno equitio, pomis, piris, & apibus & omni fructu cum integritate debent persolui.

4 Quòd seruientibus & mercenarijs de frugibus non decimatis debita non debent impendi, & quòd de nutrimentis animaliũ decimæ debent præstari.

De coniugatis & sponsis monasterium ingressis, vel ingredi volentibus.

1 Quòd post legitimum consensum de pñsenti, licitũ est alteri, altero etiàm repudiante, monasterium ingredi, & altero in seculo remanente, si vna caro non sunt effecti.

2 Qui inuita vxore monasterium ingressus est, ea petente ad eam debet redire: sed & ea mortua, in seculo poterit remanere, sed aliam non potest accipere.

3 Non debet vir sinè vxore, vel vxor sinè coniuge ad religionem conuolare, nisi qui remanet, tam senex sit, quòd sinè suspicione possit in seculo commorari.

4 Si quis absque licentia vxoris monasterium sit ingressus, ea non vouente continentiam, ab episcopo poterit reuocari.

5 Si quis habitum religionis susceperit, nondùm verò professus est, & postmodùm vxorem duxerit: non est cogendus, ab ea recedere, & ad religionem transire.

6 Quòd nõ recipitur illius viri apud Deũ conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio: nec vllus ad sacros ordines est promouendus, nisi ab vxore continentiam profitente fuerit absolutus.

7 Quòd vxoratus, nisi vxor eius profiteatur continentiam, & sibi velamen imposuerit, non debet ordinari.

8 Quòd si vir & vxor per carnis commixtionem vna caro non sint effecti, potest alter sinè altero conuerti, & alter in seculo remanere.

9 Quòd viro religionis habitum assumente, si vxor suspicione careat, quòd volet ad secunda vota migrare, continentiam professa, poterit cum filijs & familia remanere. Si autem talis non fuerit, à secularium hominum cõuersatione debet remanere: nec aliquis vxorem tonsurare, & cum ea præsumat habitare.

10 Quòd post votum simplex, metu interposito factum, permittitur contrahere matrimonium.

De sponsalibus & matrimonio contracto siue contrahendo.

1 Quòd si quis vxore inscia, aliam sibi matrimonio copulauerit, non potest posteà ab ea recedere inuita, nè de dolo suo videatur lucrum reportare.

2 Qui fidem dedit de aliqua ducenda, si eam cognouit, & aliam posteà acceperit, nõ est ab ea separandus, sed de fidei læsione pœnitentia iniungenda.

3 Si qui infra annos matrimonio aptos fuerint desponsati, à pactione nuptiali non possunt recedere, & ad aliud matrimonium conuolare.

4 Nullus consanguineorum alterius sponsam ætati nubili aptam, aliquandò potest sibi matrimonio copulare.

5 Qui sub conditione aliquam desponsauerit, nõ potest eam posteà relinquere, quàmuis conditio non extiterit.

6 Quòd pubes dicendus est, qui talis est, vt iam possit procreare.

7 Quòd si quis aliquam infra septimum annum desponsauerit, potest matrimonium cum matre eius posteà contrahere, cùm desponsationes & matrimonia ante septimum annum fieri non possint, nisi posteà cõsensus interuenerit: & filij ab ea suscepti, à paterna vel materna hæreditate non debent prohiberi.

8 Quòd si qui mutuo consensu se adinuicèm receperint, dicentes, Ego te in meam, &, Ego te in meum recipio: licèt alter eorũ alij posteà se copulauerit, debet ab eo vel ab ea separari, licèt carnalis commixtio inter eos fuerit subsecuta.

9 Quòd qui habitum religionis suscepit, si professionem non fecit, & aliquam sibi posteà matrimonio copulauerit: non est cogendus ab ea recedere, & ad ecclesiã redire.

10 Si vir dixerit mulierem ab eo cognitã, & ipsa negauerit, standum est viri veritati, si id adfirmauerit iuramento: & si ipsa nubili ætate proxima, alicui fuerit desponsata, non licet alicui de consanguinitate viri eam ducere in vxorem: nec fas est sponso, aliquam de consanguinitate puellæ matrimonio sibi copulare.

11 Matrimonia canonicè contracta, non esse leuitate aliqua dissoluenda.

12 Quòd qui iurauit se aliquam ducturũ, si posteà ad alienas partes se transtulerit ea incognita, liberum erit mulieri ad alia vota transire, Et quòd sponsalia, sed non matrimonia, in conditionis euentum rectè cõtrahantur.

13 Quòd si aliquis vi compulsus, aliquã sibi matrimonio copulauerit, & eam non cognouerit, & aliam posteà susceperit, non est cogendus ad primam redire.

14 Quòd adulterium adulterio compensatur.

15 Quòd si aliquis aliquam sibi copulauerit, & posteà cōpererit ei coniunctam prima vel secunda linea, vtraq; debet perpetuò carere. Si autem in tertio vel suprà se gradu contigerint, à secunda debet separari, & primæ adhærere.

16 Quòd si quis vxore viuente aliam acceperit, vel de ea ducenda ei fidem dederit: ab eius consortio perpetuò debet ꝓhiberi.

17 Quòd si pari consensu contractum sit matrimonium, & vir ea incognita aliam duxerit, & eam cognouerit: secunda relicta, primæ debet adhærere. Quãquàm mulieri desponsatæ & incognitæ liceat ad religionem transire, aliam tamen non potest in vxorem sibi copulare.

18 Quòd si quis aliquam nubili ætati aptam, in suam receperit, licèt posteà ab alio desponsetur & cognoscatur, debet primo restitui.

19 Quòd qui prohibētur cōiungi, si post, eà sese coniunxerint, possunt excommunicari, quousque de matrimonio cognoscatur.

20 Quòd partibus absentibus veritas non potest plenariè inquiri; & quòd ad eũ à quo appellatum est, causa non debet remitti.

21 Quòd si quis pendente lite matrimoniali aliam acceperit, & posteà inter ipsum & primam diuortium fuerit celebratũ, potest cum secunda remanere. Et quòd non est dicendus consensus de præsenti, licèt verbis præsentibus exprimatur, qui ex arbitrio dependet alieno.

22 Quòd si quis aliquam desponsauerit, & eam non cognouerit; si posteà aliquis eam acceperit & cognouerit, cum eo debet remanere.

23 De eo quòd *

24 Quòd ob coeundi impossibilitatem, non debet fieri diuortium.

25 Quòd non licet vxorem dimittere sinè manifesta causa fornicationis: & tunc, ipsa viuente, tenetur continere.

26 Quòd licèt diuina officia prohibeantur, baptisma tamen paruulorum & pœnitentia morientium non debet prohiberi.

27 Quòd qui vnam sororum desponsauerit, si eam nō cognouerit, potest aliam sororem sibi matrimonio copulare.

28 Secundum matrimoniũ solenne, primo clandestino pręiudicat; & matrimonium contra indictum Ecclesię contractum, tenet, etiàm post appellationem.

29 Si puberes cōtraxerint sponsalia, posteà reclamantes nō sunt audiendi: sed si ambo impuberes & reclamauerint, sunt audiendi: si verò alter pubes, alter impubes, & impubes reclamauerit, est audiendus.

30 Quòd non potest vir vel mulier matrimonium suum accusare, nec alij, si octodecim annis tacuerint.

31 Actu extrinseco matrimonium præsumitur adimpleri.

32 Eorum qui post motam quæstionem vel ab accusatoribus consanguinitatem didicerunt, testimonium non valere. Nominandæ sunt etiàm personæ, & gradus ex vtroque latere distinguendi: nec nisi per iudices discretos & pacem habentes, debet causa pertractari.

33 Qui de matrimonio contrahendo fidē dederunt, commonendi sunt eam seruare.

De potestate iudicem delegatorum, & de varijs literis diuersis temporibus impetratis.

1 Licèt inhibita fuerit appellatio, à secundo tamen delegato ad primum delegantem potest appellari.

2 Accusatores & eorum fautores iustitiam impedientes, Ecclesiastica debent censura coercere.

3 Quòd pro varietate literarum, in executione iudicibus est supersedendum.

4 Quòd non est standum sententiæ, quæ manifestam continet iniquitatem.

5 Iudex delegatus, alij vices suas committere potest.

6 Causæ quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, nisi de communi consensu prorogetur, eo elapso expirat mãdatum. Et qui ad hortationem iudicis delegati venire neglexerit, secundùm iudicis arbitrium poterit puniri.

7 Cùm iurisdictio delegatur, omnia videtur delegata, quę faciunt ad iurisdictionẽ.

8 Iudex delegatus causam appellatione remota commissam, alij nō potest committere re. ap.

9 Quòd priores literæ derogant posterioribus, nisi intentio prioris commissionis in posterioribus habeatur. Quòd etiamsi causa consensu partium alteri fuerit delegata, & alter ignorante altero, tacita priori cōmissione, eam alij impetrauerit committi, propter dolum & fraudem debet alter in expensis condemnari.

10 Quòd iudex delegatus suam executionem potest demandare.

11 Item de eodem, & si quis ei restiterit, potest eum coercere.

12 Quòd ad iustam ordinarij commonitionem causa delegata debet differri, & Papa propterea consuli.

13 Quòd non secũdùm formam in literis expressam, sed secundùm rigorem iustitiæ est in causa procedendum.

14 De eo quod suprà c. 6. Causæ: & si iudex aliter fecerit, & fines mandati excesserit, eius iurisdictio expirat.

15 Quòd delegatus secundùm priores literas, potest in causa procedere, nisi expressim in posterioribus contineatur, causam ipsam ab eius examine subtractam.
16 Quòd qui semel officio suo functus est, decætero eius iurisdictio cessat.
17 Quòd absens causa studij vel peregrinationis, vel alia certa causa, ante citationē excusatur, & de eo, qui suprà 6. Causæ.
18 Quòd hæc conditio, si preces veritate nitantur, est subintelligenda, & si non apponatur.
19 Quòd iudex potest terminum appellationis abbreuiare, & si intra terminum non fuerit appellationem prosequutus, appellantem prosequi appellationem compellere potest, vel coram se iudicio stare debet.
20 Quòd iudex delegatus maior est eo, cuius causam suscepit terminandam: & si rebellis fuerit, poterit eum punire.
21 Quòd etiamsi aliquis præstito iuramento iudicio sisti fuerit absolutus, & statim in vocem appellationis proruperit, non est aliquatenùs audiendus.
22 Quòd morte mandatoris, lite nō contestata, finitur mandatum.

De testibus cogendis vel non.

1 Quòd vocatus ad testimonium perhibendum, nisi venerit, est coercendus.
2 Quòd post publicationem attestationum, testes non debent produci.
3 Quòd religiosi in proprijs causis à ferendo testimonio non sunt expellendi.
4 Quòd testis super crimine conuictus, non est audiendus.
5 Scripta authentica, si in scriptura testes decesserint, robur non habent: nisi per manum publicā sint authenticata, aut authenticatum habuerint sigillum.
6 Testis ob crimen contra eum ciuiliter probatum, à testimonio repellitur, sed non aliter punitur.
7 Quòd ad ferendum testimonium nullus sit cogendus, nisi timore aduersæ partis se subtraxerit: & quòd laicus à clerico in causam tractus, in foro forensi est conueniendus.
8 Laicus contra clericum testimonium nō potest perhibere, nisi suam vel suorum prosequatur iniuriam: sed nec tunc potest eum accusare.
9 Quòd non sunt testes vltra tertiam productionem producendi.
10 Quòd dicta testium benignè debent interpretari, nè de periurij reatu notentur.
11 Quòd in causa filiationis, contra communem viciniæ opinionē, standum est verbo viri & mulieris.
12 Quòd post testium renunciationem in causa appellationis, super nouis articulis testes sunt admittendi.
13 Quòd licet iuramentis contrauenire.
14 Quòd qui personatui renūciat, & pensionem soluit, non potest inniti institutioni.
15 Quod priuilegium super re litigiosa impetratur, non valet.
16 Quòd testes sunt compellendi.
17 Quòd testes duplex debent præstare iuramentum.
18 De eo qui suprà c. 3. Cùm nuncia.
19 Quòd testes debent moneri, non cogi.
20 Quòd iudices debent intrare vbi testes degunt, si decrepiti fuerint.
21 Quòd testes purgationis secundùm propriam conscientiam iurare debent.
22 Quòd qui fornicarias habent, ecclesiastico debent beneficio spoliari: & quòd latrones & raptores & de periurio conuicti, non possunt testimonium perhibere.
23 Quòd testes ad accusationem matrimonij non sunt admittendi, qui tempore cōtracti matrimonij cōsanguinitatem scientes siluerunt.

De secundis nuptijs.

1 Quòd non debet benedictio iterari.
2 Quod sinè infamia mulier infra tempus luctûs nubere potest.

De appellationibus.

1 Quòd non debet inquiri, cuiusmodi actio intendatur, sed primò rei veritas inquiratur.
2 Quòd appellatio de omni grauamine non est admittenda.
3 Quòd vbi sub prætextu appellationis noscitur crimen committendum, non est appellans defendendus.
4 Quòd religiosus, nè castigetur appellās, non audietur.
5 Quòd frustratoriæ dilationis causa appellans audietur, & quòd morbo consimili laborantes, in testimonium non admittuntur.
6 De eo quòd supra c. c. proximo, & quòd iudex poterit terminum abbreuiare, infra quem nisi appellationem fuerit appellans prosequutus, tenet sententia contra eum lata: & quòd raptor & alienæ rei detentor & fornicator, nisi sit manifestum, appellans audietur.
7 Quòd tenet excommunicatio post appellationem antè interpositam.
8 Quòd si iter arreptum fuerit ante accusationem factam, non est in causa procedendum.
9 Quòd appellationi super incidenti quęstione factæ, si sinè ea principalis quæstio non possit terminari, est deferendum: & quòd app. inhib. etiàm de falsa suggestione appellari non possit.
10 Quòd appellationi, pro qualicunque fiat

fiat causa leui, est deferendũ: & de eo qui †

11 Quòd si causa ap. re. committitur, licèt aliquod speciale mandatum habuerit, vbi ei liberè liceat appellare: non est tamen audiendus, quia speciale mandatum derogat generali.

12 Quòd vbi inhibita est appellatio, & recusatio: & quòd tunc incipit, cùm iudices suscepint mandatum.

13 Quòd qui violentas manus in clericũ iniecerit, appellans non audietur.

14 Quòd in criminibus notorijs non est deferendum appellationi, & de eo quòd suprà 6 Cùm sit.

15 Quòd si quis ab aliquo appellauerit ꝓ aliqua re, & posteà coram eodem super alia conueniatur, potest eum velut suspectum euitare.

16 De eo quod suprà c. 12. c. Super eo.

17 Quòd si quis appellauerit, nisi sit app. re. est audiendus.

18 Quòd delegatus potest accusari.

19 Quòd appellans metu literarum, quas scit impetratas, non est audiendus.

20 De eo quod suprà e. 3. c. Quòd verò

21 Quòd de facto excommunicatus, licèt non de iure, de facto absolui *

22 Quòd literæ, pendente appellatione, impetrari non valent.

23 Quòd si cuius possessio post appellationem fuerit turbata, archiepiscopus potest emendare.

24 Quòd Archiepiscopus post appellationem potest excessus corrigere, de quibus non appellatur.

25 Quòd religiosi pro euitanda disciplina appellantes, non sunt audiendi.

26 Quòd super re spirituali ad secularem iudicem non est appellandum.

27 Quòd qui publica laborat infamia, testibus deficientibus, ad purgationem est cogendus: & quòd pro inimicitia vel manifesta causa suspicionis, potest ordinarius euitari.

28 Quòd obtentu appellationis non potest quis excusari, quin ad vocationem Cardinalis debeat venire.

29 Quòd qui iurant iudicio sisti, & posteà appellant, compellendi sunt seruare quæ iurant, vel intra quadraginta dies prosequi appellationem.

30 De eo quod suprà e. 24. c. Signi ficauit.

31 De eo quod suprà e. 9. c. Super eo.

32 De eo quod suprà e. 22. c. Ex literis. Et quòd non reijcitur, qui volens possessionem ingredi, vi repellitur in continenti.

Vt actor respondeat ei quem conuenit.

1 Quòd actor ei quem conuenit, super alijs negocijs in eodem iudicio tenetur respondere.

2 De eodem.

De eo qui consanguineam vxoris suæ, vel sponsam patris sui, vel consanguineam sponsæ propriæ cognouit.

1 Quòd qui matrem vel sororem vel filiã vxoris suæ cognouerit, debet sinè coniugio perpetuò permanere, & ipsa.

2 Quòd si quis puellam non septennem desponsauerit, & posteà eius matrem in vxorem duxerit, non sunt separandi.

3 Quòd si filius patris sponsam cognouerit, pater verò eam non, ea viuente aliam poterit habere.

4 Quòd qui sponsa intacta, matrem eius cognouit: cum alia matrimonium contrahere, & illa alij nubere potest.

5 Quòd vxore viuente, maritus sciens cũ alia legitimè contrahere non potest.

6 Quòd qui sponsa intacta, eius consanguineam cognouit: ipsa cum petente, debet absolui.

7 De eo quod suprà e. 1. c. Si quis.

8 Quòd qui sponsa intacta, tamen eam cognoscere tentauerit, consobrinam eius postmodùm duxerit, ab ea est separandus.

De religiosis viris decimas ex priuilegio non præstantibus, & de priuilegio abutentibus.

1 Quòd non possunt religiosi sinè authoritate episcopi, portiones vel antiquos redditus minuere, vel parochias diuidere.

2 Quòd religiosi ex prædijs cõductis decimas soluere debent.

3 Quòd religiosi de laboribus quos proprijs manibus vel sumptibus colunt, & de animalium nutrimentis, à decimarum præstatione sunt immunes.

4 Pacificam posse fieri compositionẽ super decimis.

5 Fratribus * Cistertiensis ordinis, Templarijs, Hospitalarijs, laborũ suorum decimas indulgeri cunctis de nouralibus. * Cistercii.

6 De prædijs, traditis rusticis ad excolendum, monachos debere decimas dare.

7 De eo quod suprà 3. c. Fraternitatem.

8 De eo quod suprà 3. c. Fraternitatem: & quod summus Pontifex dicit præter solitũ, ab eo debet exponi.

9 Monasteria de suis prædijs decimas nõ debent præstare.

10 Monachis non alias decimas, quàm de noualibus indulgendas.

11 Priuilegium sequens, priori non deroget conuentori.

12 Monachi decimas dare debent de prędijs, de quibus priùs dabantur.

13 Abbas non debet detinere quæ ad episcopum pertinent, nisi authoritate Romani vel sui Pontificis.

14 A clericis non sunt decimæ indistinctè exigendæ.

15 Clerici à clericis non debent decimas exigere,

5 Vsuræ

5 Vsuræ ante interdictum vel post perceptæ, sunt soluendæ.
6 Nullus ad vsuras soluendas est cogendus, nisi ad earum teneatur solutionem.
7 Fructus redditmum, in sortem sunt computandi.
8 Sorte recepta, pignus est restituendum.
9 Clericus vsuras accipiēs, nisi vbi de manu laicali beneficium Ecclesiæ redimat, officij sui periculum debet sustinere.
10 De eo quod suprà 8.c. Nihilominùs.

De iuramentis seruandis.

1 Non est contra iuramentum veniendū, nisi vergat ad interitum salutis.
2 Contra iuramentum ex causa licitè potest veniri.
3 Qui iurant, compellendi sunt iuramentum seruare.
4 Clerici pro periurio ecclesijs perpetuò debent priuari.
5 Non debent ecclesias regere, qui crimine periurij sunt irretiti.
6 De eo quod suprà c.4.c. Tua nos.
7 Compulsus iurare, debet absolui.

De clericis matrimonio copulatis, & alijs fornicarias habentibus.

1 Clerici concubinas habentes, eas compelli possunt abiurare.
2 Clerici in subdiaconatu & supra, qui infra quadraginta dies post commonitionem fornicarias non remouerint, Ecclesiastico beneficio debent priuari.
3 Simplex beneficium clerico potest concedi coniugato.
4 Subdiaconorum, de quorum incontinentia timetur, matrimonium est dissimulandum.
5 Pro bono pacis, quod est illicitum, dissimulatur.
6 Clerici qui citra subdiaconatum matrimonium contrahunt, ab vxoribus non debent separari, nisi de communi consensu ad religionem voluerint transire. Si verò in subdiaconatu & supra, ad matrimonium conuolauerint, vxoribus inuitis debent segregari.
7 Sacerdotes qui vxores ad commonitionem episcopi dimittere nolunt, officio & beneficio possunt priuari.
8 Clerici, siue in sacris ordinibus constituti, siue infra, nolentes dimittere fornicarias, beneficio possunt priuari.
9 Si sacerdos fornicariam non dimiserit, debet suspendi: & quousquè eam dimittat, in suspensione permanere.
10 De eo quod suprà 2. ca. Sicut. & de eo quod suprà ca. octauo c. Si autem.
11 De eodem.
12 Episcopus potest eum absoluere, qui clericum vulnerauit.
13 Minus malum, vt maius vitetur, est tolerandum.
14 Permittitur subdiacono cuidam contrahere matrimonium.
15 Sacerdos non debet tabernas frequentare.

De ordinatione filiorum sacerdotum, & eisdem in ecclesijs paternis non tolerandis.

1 Non debet aliquis permitti habere ecclesiā, in qua pater eius ꝓximè ministrauit.
2 Filij sacerdotum non debent ad ordines admitti, nisi in monasterio vel canonica regulari vita fuerint probati.
3 Non debet aliquis in ecclesia, in qua pater eius ministrauit, ministrare.
4 De eodem.
5 Si episcopus scienter in paterna ecclesia aliquem instituit vel ignoranter, dum ad eūdem ipsum posteà ordinauerit, potest in ea remanere.
6 Si filius sacerdotis ad sacros ordines fuerit promotus, potest ecclesiastici beneficij obtinere portionem.
7 Quilibet ab Ecclesia, in qua pater eius personatum habuit, est excludendus.
8 Filius in patris ecclesia potest institui, si media intercessit persona.
9 Filius paternam potest ecclesiam habere, si pater eius eiusdem ecclesiæ vicarius ꝑpetuus non fuerit vel persona.
10 Si quis cum aliquo per literas summi pontificis dispensauit, per posteriores literas non debet actum irritari.

De Iudæis, & nè Christiani eorum mancipia fiant.

1 Iudæi ad baptismum non sunt compellendi: sed si voluerint, absq; calumnia Christiani efficiantur. Nullus etiàm eos sinè iudicio vulnerare vel occidere, vel eis res suas auferre, vel eorum solennitates perturbare præsumat.
2 Non debet clericus ad secularem iudicem trahi, nec debet aliquis Iudæis seruire, nec nutrices Christianas eis licet habere aut obstetrices.
3 Iudæis quocunque titulo non licet parochias occupare, nec à Christianis sunt eis homagia præstanda.
4 Iudæi Christiana mancipia non debent habere.

De monachis & monialibus sinè probatione receptis, & in probatione positis recedere volentibus.

1 Habitus religionis ante decimumquartum annum susceptus, quomodò licitè potest relinqui.
2 Qui habitum religionis ante professionem deserunt, in secularibus non debent ecclesijs admitti.
3 Qui habitum nō suscepit, nec professionem fecit, licèt de suscipiendo coram episcopo

ſcopo votum fecerit, ſi poſteà vxorem duxerit, non eſt cogendus eam dimittere, & ad eccleſiam cui ſe deuouit, redire.

De ſpoliatis reſtituendis vel non.

1 Qui ſpoliatus renunciauit Eccleſiæ, etſi eam pluriès abiurauerit, eſt reſtituendus.

2 Idiotę perſonæ non diſcretæ, peremptorias reprobant exceptiones.

3 Iudices debent ad locum venire, in quo faciliùs partes poſſunt eſſe præſentes.

4 Si ſpoliatus qui renunciauerit eccleſiæ, licèt id iuramento firmauerit, nullum exindè generatur ei præiudicium.

5 Priùs eſt de violenta eiectione, quàm de canonica inſtitutione, agendum.

6 In poſſeſſorio iudicio criminis obiectio non retardat principalis cauſæ executionem.

7 Quę vi & metu facta ſunt, in irritum debent reuocari.

8 Spoliatus debet reſtitui, licèt ei objiciatur, quòd filius fuerit ſacerdotis proximè miniſtrantis, vel quòd indè ſoluerit penſionem.

9 Qui violento ſuccedit poſſeſſori, velut ipſe poteſt conueniri.

De iuramento calumniæ.

1 Clerici non debent præſtare iuramentum de calumnia, nec aliud, prælato inconſulto.

2 In cauſis ſuper rebus ſpiritualibus non eſt iuramentum de calumnia præſtandum.

3 Neque præſtatur iuramentum de calumnia ab his qui cauſam ſciant.

4 Religioſi debent ſibi œconomum ſtatuere, qui iuramentum de calumnia valeat ſubire.

5 Iuramentum de calumnia à quocunque eſt præſtandum.

6 Qui debitum vel acceſſiones initiatur, iuramentum de calumnia debet præſtare.

De exceſſibus epiſcoporum contra ſuos archidiaconos, & archidiaconorum contra ſuos epiſcopos.

1 Epiſcopus poteſt inſtitutiones ab archidiacono poſt prohibitionem factas, irritare.

2 Non licèt alicui ſub obtentu alicuius cõſuetudinis, ſanctorum patrum trãſgredi inſtitutiones, nec ſinè licentia Epiſcopi curam committere animarum.

3 Non licet archidiacono, eccleſias vacantes occupare & detinere.

4 Conſuetudines eccleſiarum archidiaconis debitæ, ab epiſcopo non poſſunt minui, ſed eis debent integrè conſeruari.

5 Vno archidiaconatu debet omnis eſſe cõtentus.

Quibus & quãdo & infra quam ætatem eccleſiaſticum beneficium conferatur.

1 Non niſì his qui ætatem habent & ſciẽtiam, eccleſiæ ſunt conferendæ.

2 Nemini infra decimumquartum annũ conſtituto, eccleſiæ perſonatus vel regimen eſt concedendus.

3 De eodem, & quod nullus quaſi iure hæreditario debet in paterna eccleſia collocari.

4 Si minor quindecim annis ante concilium celebratum, in eccleſia fuit inſtitutus, non eſt ab ea amouendus.

5 Ad perſonatum parochialis eccleſiæ, nõ niſì ſubdiaconus debet admitti vel ſupra, niſì ex diſpenſatione.

De depoſitione clericorum, & de diſpenſatione circa eaſdem facta.

1 Fauore religionis admittitur, qui aliàs non admitteretur.

2 In ordine Simoniacè adquiſito quòmodò poteſt quis tolerari.

3 Qui literas ſummi pontificis falſauit, in monaſterium diſtrictæ religionis debet detrudi, officio & beneficio ſpoliatus.

4 Confeſſio ſuper crimine coram iudice ſeculari facta, clerico non præiudicat: nec ſi aliquis pro ſuis exceſſibus ſit depoſitus, ſeculari iudici eſt tradendus.

5 Clericus qui duellum ſponte obtulit, vel oblatum ſuſceperit, de rigore eſt deponendus.

6 Sacerdos qui in duello partẽ digiti amiſit, non debet tolerari.

7 Sacerdos qui puerum cauſa diſciplinæ percuſſerit, ità quòd expirauerit, eſt deponẽdus.

8 Qui decimas vel Eccleſiarũ diſpoſitiones laico in ſeculo manenti conceſſerit, eſt deponendus.

9 Qui furtiuè ordinem diaconi ſuſcepit, niſì ſub anathemate facta eſſet prohibitio, poteſt promoueri in ſacerdotem.

10 Clerici excommunicati vel interdicti, qui antę abſolutionẽ diuina celebrare præſumpſerint, perpetuò ſunt deponendi.

11 Qui in conflictu vbì homines interfecti ſunt, lapides proiecit: ſi neminẽ percuſſit, poteſt in ordine tolerari.

12 Actio vt cauſa clerico imputatur.

13 Sacerdos poſt perpetratum homicidiũ quomodò poteſt in ordine ſuſtineri.

14 Actionem mortis clerico non imputari.

15 Presbyter propter membri deformitatem prohibetur celebrare.

16 Clerici, habitu relicto, in crimine deprehenſi, per Eccleſiaſticam iuſtitiam non debent liberari.

17 Clerici non debent eſſe miniſtri vel procuratores laicorum: quod ſi fecerint, & pro aliquibus capiantur, indignum eſt eis ab eccleſia ſubueniri.

18 Officium poteſt exequi epiſcopus, qui loco tantùm renunciauit.

19 Neque ſerui neq; ſpurij ſunt ordinandi, nec aliquis ſeruilis conditionis.

20 Qui in remotis partibus ſunt ordinati eorum literas debent habere, qui eis manus impo-

imponunt: & incogniti per aliquod tempus debent esse in suspenso, vt de eorum actibus alij instruantur.

21 Officium diacono reddi potest, qui alium vulnerauit.

22 Inuito prælato non debet subditus promoueri. Non in sublimitate graduum, sed amplitudine meritorum, regnum Dei acquiritur.

23 Diebus Dominicis non licet alicui, nisi summo pontifici, in subdiaconum aliquẽ ordinare, nec in vigilia pentecostes.

24 Extra quatuor temporum ieiunia non sunt aliqui ad sacros ordines promouendi.

25 Licitè potest quis in diebus Dominicis aut alijs festiuis aliquos ad minores ordines promouere.

26 Clerici ignota sigilla de ordinatione deferentes, non sunt admittendi.

Nè clericus & monachus secularibus se immisceat negocijs, & de regula religiosorum.

1 Monachi non debent villas ad firmam tenere vel ecclesias.

2 Religiosi ad legendas leges & confectiones physicas ponderandas, de suis claustris non debent exire.

3 Monachi non debent causa lucri negociari, vel à laicis firmas habere, vel laici Ecclesias ad firmam tenere.

4 Clericis non licet causam sanguinis agitare; clerici etiàm comam nutrientes, ab archidiaconis tondeantur vel inuiti.

5 Fratres sinè proprio debẽt viuere, Priori professionẽ facere, crucem non debent accipere, in hospitalibus possunt oratorium cõstruere, episcopi licentia non requisita.

6 Monachi de claustro exeuntes, redire tenentur ad monasteria, in quibus fecerunt professionem.

7 Monachi non regulariter viuentes, per alterius ordinis institutionem debẽt puniri.

De pactionibus licitis & illicitis in rebus ecclesiasticis.

1 Sub anno censu vsque ad certum terminum potest ecclesia teneri ad firmam.

2 Propter ingratitudinem, quod actum est reuocatur.

3 Inter ecclesiasticas personas super decimis transactio facta, rata perpetuò debet persistere & inconuulsa.

4 Nulli concedendæ sunt Ecclesiæ, vbi alij nominatim succedant.

5 Transactio per abbatem vel priorem cũ literis ratihabitionis conuentus facta, rata debet permanere.

6 Transactio super controuersia Ecclesiæ facta, qui speciem continet Simoniæ, in irritum debet reuocari.

7 Decimæ ablatæ, sinè diminutione sunt restituendæ.

8 Non debet aliquis pensionem Ecclesiæ soluere, vt faciliùs ad suos transferatur.

9 Clericus sinè authoritate episcopi non potest ecclesiam constituere censualem.

10 Cõpositio coram extraordinario delegato facta, si non est iuri contraria, ab episcopo non debet irritari: sed census ob hanc absque authoritate episcopi solutus, vitam soluentis non excedit.

11 Sinè Diœcesani vel officialium suorũ authoritate, ecclesiæ non sunt occupandæ.

12 Collusores beneficijs, de quibus collusum est, debent spoliari.

13 Canonẽ authoritate episcopi & iuramento interueniente constitutũ, soluendũ.

14 Filij personatum vel alij qui in ecclesias se vacantes intrudunt, nõ possunt eas sub appellationis obtentu occupare.

15 Super re sacra in litigiũ deducta, transigi non potest.

De alienatione rerum ecclesiæ, & earundem reparatione.

1 Res ecclesiæ pignori obligatæ, à filio vel hærede obligantis, Ecclesiæ debẽt resarciri.

2 Personæ debent ecclesias reparare.

3 Possessio ecclesiæ sub conditione donata, non potest nisi in casu reuocari.

4 Terras de syluis extirpatas, eis à quibus sunt extirpatæ, potest episcopus concedere ad annuum censum tenendas.

5 Clerici de his, quæ intuitu Ecclesiæ acquisierunt, nullum de iure possunt facere testamentum.

6 Si clericus à Calendis Martij vsque ad Calendas Nouembris decesserit dispositionem fructuum illius anni pro sua voluntate poterit habere.

7 Non licet conditionem Ecclesiæ facere deteriorem, nec licet colonum expensis factis in fundo Ecclesiæ defraudari.

8 Clerici de mobilibus per Ecclesiã adeptis, non possunt condere testamentum.

9 De redditibus * episcopi debita pro vtilitate Ecclesiæ contracta, sunt persoluenda. for. * ecclesiæ, episcopi.

Vni plura ecclesiastica beneficia non committẽda, nec vnum inter plures diuidendum, & de in beneficio, sibi assignato non residentibus.

1 Qui in duabus ecclesijs præbendam habet, ab ea tantùm poterit communia exigere, cui in propria voluerit persona deseruire.

2 Qui sufficiens ecclesiasticum habuerit beneficium, si de alio literas summi pontificis obtinuerit, prioris beneficij non facta mentione, dignum est, eum à iudicibus non exaudiri.

3 Qui duas habet ecclesias, si altera fuerit spoliatus, non est restituendus.

4 Nec dignitatum permutatio, nec præbendarum diuisio est facienda.

5 Qui in diuersis ecclesijs curã habet animarum

marum, vicarius non potest esse in aliena.

6 Prelati non debent clericos à scholis reuocare.

7 Non debet archidiaconus præbenda carere in ecclesia, in qua est archidiaconus.

8 Archidiaconus vno archidiaconatu debet esse contentus.

9 Seruientes fratribus hospitalis, suos nō debent redditus amittere.

De excommunicatis.

1 Excommunicati si excommunicationis causa tacita, priuilegium meruerint absolutionis, cogendi sunt redire: sed si dubium fuerit, & veritatem sint confessi, poterit eis purgatio de hoc indici.

2 Contra appellationem ab aduersario interpositam, potest iudex alium absoluere, præstita tamen iudicio sisti cautione.

3 De eodem.

4 Sententia post appellationem lata, neminem ligat. Sed si ante appellationem fuerit quis excommunicatus, præstita cautione iudicio sisti, potest eum archiepiscopus absoluere.

5 Hospitalarij non debent nominatim in excommunicatione defunctos, in Christianorum cœmeterio sepelire.

6 Nominatim excommunicatus, non est in hospitio recipiendus. De cœmeterijs etiàm vel ecclesijs vel ecclesiasticis quibuslibet possessionibus non sunt těseriæ præstandæ, & multa alia quæ in decretis cōtinent'.

7 Sententia excommunicationis vel interdicti, sinè satisfactione congrua non est relaxanda.

De coniungendis filijs ante vel post compaternitatem genitis.

1 Geniti ante vel post compaternitatem, in matrimonio possunt coniungi, excepta persona per quā venitur ad cōpaternitatē.

2 Malignantibus nō debet dolus vel fraus patrocinari.

Qui filij sint legitimi, & de exactione dotium post diuortium, & ad quæ pertineat huius causæ cognitio.

1 Ante matrimoniū geniti, per matrimonium pòst contractum fiunt legitimi.

2 Post diuortium dotem esse restituendā.

3 Non est exhæredandus, quicunque ante desponsatione est natus.

4 Ad regem, non ad Ecclesiam, pertinet, de rebus hæreditarijs iudicare.

5 Nati ante diuortium vel concepti filij vel filiæ, sunt legitimi.

De raptoribus Ecclesiarum & violatoribus: quandò etiàm post peractam pœnitētiam neganda sepultura ecclesiastica, nisi satisdent de anno restituendo.

1 Raptori rerum ecclesiasticarū, nisi ablata restituat, vel de restituendo cautionem dederit, pœnitentia est deneganda: & si talis decesserit, clerici eius sepulturæ non debent interesse.

2 Hæredes de parentum excessibus satisfacere tenentur.

3 Pro furibus & latronibus iniurando occisis, non est orandum.

4 Defuncto nocet, quoad ecclesiasticam sepulturam habendam, contemptus ꝓpinquorum.

De pœnitentia.

1 Delicti qualitas & quantitas, ætas delinquētis & scientia, sensus & conditio, in pœnitentia sunt respicienda. Conatus etiàm non minùs, quàm effectus est puniendus.

2 Secreto delicto secreta debetur pœnitentia.

3 Peregrinationis votum redimi potest.

4 Quod nullus à non suo iudice potest ligari vel absolui: nec alicui à non suo episcopo remissio dari.

De sententijs & interlocutionibus.

1 Sententia à proprijs iudicibus lata, posterioribus præiudicat.

2 Possessione alicui adiudicata, non sufficit pignus dari.

3 Lis sopita, non debet resuscitari.

4 Non licet archidiaconis in aliquos sententiam promulgare.

5 Si sententia feratur iniqua debet euacuari.

De leprosis.

1 Valet concessio viuente persona facta, dummodò fuerit lepra percussus. Testes etiā moneri debent, non cogi.

2 Vxores viros suos leprosos & viri vxores sequi debent, vel illis viuentibus continentiam seruare.

3 Vxores propter lepram non sunt dimittendæ, sed illis petentibus debet debitum reddi: leprosi etiàm matrimoniū licitè possunt contrahere.

4 Rectoribus ecclesiarum lepra percussis dandus est coadiutor, qui curam habeat animarum.

De præscriptionibus.

1 Quadraginta præscriptio, nisi in casu, locum obtinet in ecclesijs.

2 In iudicio finium regundorum vterq; est actor & reus. Proniora etiàm sunt iura ad absoluendum, quàm ad condemnandū, excepta causa liberali.

3 Præscriptio triennalis Ecclesiæ sufficit.

4 Liberum est vnicuique, iuri suo renunciare.

5 Nulla antiquorū dierum possessio, malę fidei possessorem liberat, quantùm ad eum, nisi resipuerit.

6 Quadraginta annorum prescriptio seruatur.

7 Contra tricenalem præscriptionē nullius vox est audienda.

8 Limites parochiarum non ꝓscribuntur.

De vicarijs monachorum & aliorum.

1 Vicarij à monachis non sunt recipiendi sine honestæ sustentationis assignatione.
2 Persona succedens, non potest vicarium à prædecessore institutum remouere, vel eius minuere constitutam portionem.
3 Vicarij in vicarijs suis alios constituere non possunt.
4 Si vicarij qui fide vel iuramento priùs sunt obligati, contra personas se erexerint, personatum petentes: vicaria debent spoliari, & decætero in eodem episcopatu non debent admitti ad officij executionem.
5 Qui sufficientem habet in vicaria aliqua sustentationem, aliam petens non exaudietur.
6 Nullus debet plures habere vicarias.

De electionibus & electorum potestate.

1 Electus, ante cõfirmationem electionis, de rebus Ecclesiæ disponendi nullam habet facultatem.
2 Electio illius, qui nupèr schismate, abiurato, ad vnitatem Ecclesiæ redijt, si à schismatico vllum ordinem accepit, nisì aliud impediat, debet confirmari.
3 Filius canonici etiàm maculas in oculo habens, potest in episcopũ eligi, & ordinari.
4 Munere alterius interueniente committitur Simonia.
5 Electio in episcopum translata, rata debet esse & confirmata.

De interpretatione verborum & rescriptorum.

1 Cùm aliqua sub disiunctione mandantur, alterum sufficit.
2 Constitutiones nouæ, negocijs dant formam futuris.
3 Ad communem verbi intelligentiam in ambiguis est recurrendum.
4 Literæ impetratæ contra monachos Cistertiensis ordinis, non valent, nisì in literis mentio ordinis Cistertieñ. habeatur.
5 Si filum literarum summi pontificis fuerit fractum, non est secundùm illas in causa procedendum.
6 Ad hoc vt literæ posteriores sint reuocatoriæ, necessè est, vt in illis sit mentio de priore commissione.
7 Si super aliqua causa literæ priùs impetrentur, & posteà aliæ, non facta mentione priorum, iudicibus, donèc Romanum pontificem consulant, est supersedendum.
8 Literæ per quas actor minores redditus petit, si in illis nomen suæ dignitatis supprimit, nullum ius debent obtinere.
9 Si aliquis authoritate priorum voluerit agentē repellere, quia in posterioribus priorum non est facta mentio, si eis dolo vt postposuit, non erit audiendus.

De exceptionibus.

1 Licèt causa sub certa forma terminanda sit commissa, nihilominùs rationabiliter exceptio est admittenda.
2 Sententia contra vicarium lata, si alieno nomine possidet, non ei cuius nomine possidet, præiudicat.
3 Appellatio inter litigantes tantum est inhibita.
4 Canonicè institutus, si eiectus fuerit, est restituendus.

De sepulturis & mortuorum voluntatibus.

1 Licet vnicuique, vbì voluerit eligere sepulturam.
2 Liberum est vnicuique, vbì voluerit, sepulturam eligere, dum tamen tertia pars iudicij sui illi Ecclesiæ conferatur, à qua celesti papulo est refectus.
3 Propter debitum, defuncti differtur sepultura.
4 Monachi non debent authoritate propria mortuos in cœmeterio suo sepelire.
5 Hæredes iussa testatoris tenentur adimplere.

De præminentia Londinensis & Eboracensis, & de priuilegijs generaliter & specialiter indultis, & de eorum abusu & confirmationibus.

1 Qui prioris est ordinationis, prior est habendus.
2 Neuter ab altero debet exigere professionem.
3 Vniuersæ causæ suffraganeorum Cantuarieñ. quanuìs non iure metropolitico, legationis tamen obtentu ad eam transferri possunt, licèt ad eum non sit appellatum.
4 Extra prouinciã causa potest delegari.
5 Interdicti, quanuìs non nominatim excõmunicati ab Hospitalarijs possunt sepeliri, &c.
6 Si quis contra priuilegia Romanæ Ecclesiæ pro alijs indulta, venire præsumpserit, si qua pro se sint indulta, ea amittere meretur. Hospitalarij etiàm nullo modo debēt prægrauari vel molestari.
7 Non licet Episcopis Hospitalarios excommunicare vel interdicere, vel eorum oratoria.
8 Ei qui in fraternitate hospitalari est receptus, nisì interdictus fuerit vel nominatim excommunicatus, Christiana non denegetur sepultura.
9 Non licet Hospitalarijs vel alijs priuilegium suum excedere, quia priuilegiũ meretur amittere, qui percepto abuti præsumit.
10 Non valet priuilegium de re litigiosa impetratum: si autē tempore priuilegij impetrati res litigiosa non fuerit, non licet alicui contra illud venire, nisì speciali interueniente mandato.

De sponsalibus secundò.

1 Qui fidem de aliqua ducenda dedit, si eam posteà cognouerit carnaliter, licèt aliã matrimonio postmodùm sibi copulauerit, primæ adhærere debet: quia carnalis cõmixtio facit matrimonium, vbì priùs nullũ fuit.

2 Con-

2 Contrahere nō poteſt quis cum ea matrimonium, quā, viro viuēte, polluerit adulterio.
3 De eodem, & quòd multùm delinquit, qui fidem violat.
4 Simplex votum, matrimonium impedit contrahendū, ſed nō dirimit contractū.
5 Vir & mulier nō ſunt vna caro, niſi per carnalem commixtionem.
6 Mulier, quæ ſe nupturam iurauit, vt nubat, nō eſt cogenda. Illa verò, cuius vir cum matre adulterium vel inceſtum commiſit, nō viro ſuo carnaliter cōiungi, nec eo viuēte, cum alio matrimoniū cōtrahere valebit.
7 Matrimonia ſeruorum, à dominis non ſunt irritanda, cùm nullus à ſacramentis eccleſiæ ſit amouendus.
8 Qui aliquam lege canonum duxit, licèt non ſecundùm patriæ ſuæ legem vel illius, non eſt propterea ab ea ſeparandus.

De poteſtate iudicum ſecundò.

1 Epiſcopus ſententiam à delegato latam, poteſt confirmare, ſed eam tenetur executioni mandare, reſeruata ſibi ſententia diffinitiua.
2 Non debet cauſa de crimine alicui committi terminanda, niſi perſonæ appareant, quæ velint perſonam criminoſi impetere. Nec licet alicui eccleſiaſticum beneficium habenti, matrimonium contrahere.
3 Vnus in cauſa poteſt procedere, ſi id cōtineatur in mandato. lites etiàm, quæ concordia vel iudicio terminantur, non debent ſuſcitari.
4 De ſeculari feudo non pertinet ad Eccleſiam iudicare.

De iure patronatus.

1 Quòd ius patronatus non poteſt vendi.
2 Si curator eccleſias illas quas habet in cuſtodia, aliquibus contulerit, poterit huius donatio reuocari.
3 Non licet delegato aliquem inſtituere, eo ad quem inſtitutio pertinet, inſcio vel reclamante. Nullis etiàm, niſi illis, inter quos cauſa committitur, appellationis beneficiū eſt ſublatum.
4 Cauſa patronatus quia eccleſiaſticis cauſis eſt connexa, non niſi per eccleſiaſticū iudicem valet expediri.
5 Prior conceſſio abbatis, conuentu ſciente & non contradicente facta, ſecundæ præiudicat, licèt conuentus ſuum exprimat conſenſum.
6 Non licet canonicis regularibus vel monachis, rectoribus eccleſiarum ſuarum decedentibus, eas occupare vel cenſum augere.
7 Promiſſio de eccleſia non vacante facta, nihil firmitatis habebit.
8 Si quis timore mortis habitū religionis aſſumpſerit, licitè poterit ad ſeculum redire.
9 Clericus ex dono militis eccleſiam vendicare non poteſt, ſed tātùm ius patronatūs.
10 Si alicui de prima vacante eccleſia promiſſio fuerit facta, ſi ea vacante alius poſteà ad eam fuerit præſentatus, non debet propter hoc eius inſtitutio retardari.

De pactionibus ſecundò.

1 Pactio à prædeceſſore facta, ſucceſſorem non ligat, niſi authoritate ſummi pontificis fuerit confirmata. Illi etiàm eccleſiæ ab his decimæ perſoluendæ, qui ab ea eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta.
2 Tranſactio inter accuſatum & accuſatores ſuper crimine facta, nullum robur debet obtinere.
3 Libello citationis ante obitum delegantis propoſito, lite poſt eius obitum conteſtata, poteſt in cauſa procedere delegatus. Qui etiàm ad producendos teſtes inducias poſtulauit, videtur appellationi renunciare.

1 Appellationi de rebus modicis factæ, quæ ſcilicet infra ſummam viginti marcarum ſubſiſtunt, non eſt deferendum: ſed vt intra fines iudices qui ſuſpicione careant, eligat appellans, eſt cogendus: à quibus ſi qua partium crediderit appellādum, ad archiepiſcopum vel primatem vocem appellationis emittat. Hic incipit pars 40 ſed nō habet titulum.
2 Literæ à tribus menſibus ante obitum delegantis impetratæ, eundem debent tempore ſucceſſoris ſortiri effectum, quē, ſi adhuc ille viueret, habere debuiſſent.
3 Si literæ in narratione facti non in ſuſpecto loco fuerint abraſæ, non debent propter hoc falſæ iudicari. Si verò de appellatione inhibita in prioribus, in poſterioribus non ſit mentio facta, poſteriores in irritum ſunt reuocandæ.
4 Si mulier à conſanguineo viri ſui fuerit polluta, & veneficum periculum & alias vitæ inſidias viro machinata, poteſt inter eos diuortij ſententia promulgari, ità vt vir ea mortua, licentiam habeat aliam ducendi in vxorem. Ipſa verò ſinè ſpe coniugij perpetuo remanebit.
5 Si qui pro euacuando mandato Apoſtolico ante citationem appellauerint, aut alios in poſſeſſionem rei litigioſæ induxerint, vel ſe malitioſè ſubtraxerint, non eſt eorum appellationi deferendum: ſed illi qui in poſſeſſione ſunt, licèt in reſcripto non compræhēdantur, authoritate eius conueniri poſſunt.
6 Qui in ægritudine ad loca religioſa ſe tranſtulerint, ſi in ipſa ægritudine deceſſerint, cogi poſſunt & debent, vt perſonis vel eccleſijs, à quibus pabulum receperunt ſalutis, canonicam relinquant portionem.
7 Super re ſacra & litigioſa tranſigi non poteſt. Aliàs autem litigantes amicabiliter componere poſſunt.
8 Iudex delegatus tam ordinariū quā aliū ad efficiendum id quod mandat, cogere poteſt: & ſi obedire noluerit, eū poterit punire.
9 Spontaneæ abiurationis exceptio, ſinè cauſæ cognitione nō eſt admittenda: & probatio

batio spontaneam negantis renunciationẽ, est recipienda.

10 Si sacerdos occultè aliquos coniunxerit, ab officio triennio suspendi debet, quoniam non sunt occultè matrimonia contrahenda.

11 Si in executione mandati fraus interuenerit, non potest executor de toto negocio cognoscere: sed debet incidens quæstio ad sedem Apostolicam referri.

12 Clericus à laico præsentatus, si ab episcopo non fuerit institutus, & appellauerit: licèt alius postmodùm intrusus fuerit, ab ecclesia debet amoueri, & alius institui.

13 Si causa, appellatione remota, sit commissa, & altera pars appellauerit, non est appellationi deferendum, nisi appellans ante citationem iter arripuerit ad sedem Apostolicam veniendi. Item: Si iudex super suggestione falsi probationes audire noluerit, appellans auditur. Item ab vno iudicum appellatione remota, in causa procedi non potest, nisi hoc in literis specialiter cõtineatur.

14 Quòd nullus ad ecclesiastica beneficia est admittendus, nisi sit electus, & quòd filij personarum citra sacros ordines constitutarum, parentibus in ecclesiasticis succedere possunt, si tamen merita suffragantur.

15 Monachi Cistertiensis ordinis non debent villas, molendina, ecclesias, altaria possidere, fidelitates & hominia suscipere, rusticos & tributarios tenere, nec operam adhibere, vt termini possessionum eorum dilatentur.

16 Qui præstito iuramento iudicio sisti, beneficium absolutionis obtinuit, nisi infra annum appellationem fuerit prosecutus, in pristinam potest sententiam detrudi: & non obstante Apostolico iudicio, Ecclesiæ stare compelli.

17 Variantis verbũ, testimoniũ reprobat.

18 Potest quis ius quod habuit, suo amittere facto.

19 Is qui præsidet, potest votũ dispensare.

20 Nè quis dicat, Christum non esse aliquid secundùm quod homo.

Hic incipit pars 50. sed nec ipsa titulum habet.

1 Si res precij modici, quæ scilicet animũ accipientis allicere vel inuertere non solet, pro electione alicuius vel pro pallio alicui deferendo data fuerit, nõ propter hoc committitur simonia, nisi interueniat pactum. Item, Puer qui à parẽtibus pecunia interueniente Ecclesiæ offertur, ab eadem ad tempus debet remoueri: sed postmodùm non solùm ad aliã, sed etiã ad illam post assumi.

2 Iudex potest appellantibus terminum prosequẽdæ appellationis præfigere, vel eos compellere iudicio ecclesiæ sisti: vel si noluerint, potest eos, appellatione remota, excommunicare.

3 Propter occultum delictum, non est aliquis à promotione repellendus.

4 Si quis matrem vxoris suæ cognouerit, si id occultum sit, non est ab vxore inscia propter hoc separandus.

5 Licèt quis sororem vxoris suæ cognouerit, nõ debet ꝓpter hoc ab vxore separari.

6 Episcopus cum clerico dæmones inuocante misericorditer agere potest.

7 Clerici infra subdiaconatús ordinẽ cõstituti, matrimonia contrahẽtes, ecclesiastico possunt beneficio spoliari: sed si de bonis suis aliqua ecclesijs contulerint, ad ipsos redire debent.

8 In legatis testamento Ecclesiæ relictis, duo vel tres sufficiunt testes.

9 Ecclesia licitè potest sub conditione donari.

10 Si puer habitum religionis susceperit, & eum voti pœnituerit, infra 14. annũ habitum relinquere potest, & ad seculum redire, dum tamen à parentibus non sit oblatus, nec id vnquàm ratum habuerit.

11 Ecclesia non debet propter alicuius appellationem debitis obsequijs defraudari: canonici etiàm seculares, debitam in ecclesijs tenentur facere residentiam.

12 Ab itinere Hierosolymitano potest quis absolui.

13 Si quis habitum religionis metu mortis susceperit, licitè habitum relinquere potest, nisi id aliquandò ratum habuerit.

14 Quòd laicus non est in accusationem clerici admittendus. Item, si quis aliquem accusauerit, frater illius non potest postmodùm accusare. Item purgatores alicuius honesti, debent esse & bonæ opinionis, vitamque illius quem purgare debent, cognoscere & conuersationem.

15 A voto potest quis absolui, dum tamẽ eleemosynis redimatur.

16 Monachi in accusationem abbatũ suorum sunt admittendi, eisque de monasterio expensæ necessariæ debent administrari. Itẽ contra confirmationem summi pontificis non est aliquatenùs iudicandũ, nisi nouum emerserit mandatum, aut certum sit, ipsam per falsam suggestionem impetratam.

17 Clandestina matrimonia à contrahentibus publicata, ab ecclesia sunt recipienda; genitique in tali matrimonio, sunt legitimi.

18 Institutiones vel destitutiones sinè fratrum consilio non sunt faciendæ.

19 De eodem, & quòd in confirmationibus absentum nomina non sunt scribenda.

20 Testamenta coram presbytero, vel tribus vel duobus alijs facta, rata sunt & firma.

21 Ecclesia adulterio polluta, per adspersionem aquæ benedictæ debet reconciliari: & propter peccatum vnius, alijs purgatio est indicenda.

22 Sacerdos infirmum vno tantùm præsente clerico, vel etiã solus, inungere potest. Item, festum beati Mathiæ in anno bissextili, in primo vel secundo die potest celebrari,

brari. Item, mulier à viro suo pro crimine aliquatenùs non est separanda, nisi vbi eam ad maleficia transire contigerit, de viro similiter statuentes.

23 Si verò ad alienas partes se transtulerit, ibique per decennium moram fecerit, & redire noluerit: poterit inter ipsum & vxorem eius diuortium celebrari, sed proles ante diuortium procreata, est legitima.

24 Raptor dici non debet, qui mulieris habuerit consensum: & post carnis commixtionem matrimonium est perfectum.

25 Ea quę propter filium proprium, quem interemerat, à viro est abiurata, eidem viro debet restitui, & ei de commisso pœnitentia indici.

26 Confessio coacta nō valet. Item, Cùm causa duobus committitur, sententia vnius non valet.

27 Si quis aliquem interfecerit, ab altaris ministerio debet cessare.

28 Propter naturalem frigiditatē vel alia maleficia, legitimè coniuncti non sunt separandi. Item qui non est aptus debitū reddere vxori, ad matrimonium cōtrahendum aptus minimè reputatur.

29 Ad arctiorem religionem licitum est transire. Item, licèt inter aliquos publica & notoria sit parentela, non possunt tamen ab inuicèm absque iudicio Ecclesiæ separari. Licèt notorium sit & publicum, aliquem cognatam suam duxisse, si non appareāt aliqui qui velint matrimonium impetere, non sunt separandi, nisi in primo vel secundo gradu consanguinitatis sint coniuncti. Decimæ à laicis iure hæreditario non possunt possideri.

30 De eucharistia in ore mulieris in carnem versa.

31 Licitum est, à sponsalitijs recedere, & ad vitam contemplatiuam venire. Si quis aliquam petat in vxorem, cuius viri consanguineam se cognouisse dicat, non est inter eos matrimonium contrahendum, nisi sit iuramento firmatum.

31 Si mulier iudicio Ecclesiæ ab aliquo sit separata, & alij sinè contradictione Ecclesiæ matrimonio copulata, non potest secundus vir ab ea recedere, licèt prior vir viuat.

32 Clerici obtentu patronatùs ab Ecclesijs canonicè acquisitis non sunt amouendi.

33 Non est ius patronatùs vel ecclesiasticum beneficium, nisi requisita episcopi licentia, in foro seculari ab aliquo vendicandum.

34 Laicus ecclesiam spolians, est excommunicandus. *Videatur ipse locus*

35 Ecclesia iudicat aliquem diris quęstionibus subijciendum.

36 Appellationibus, vt Iudæi Christiana mancipia habeant, factis, non est aliquatenùs deferendum. Item non licet Iudæis nouas constituere synagogas, aut altiores, aut ampliores facere, aut preciosiores.

37 Lite pendente, nihil est innouandum.

38 A clericis & presbyteris, quamuis fornicarijs, quandiù ab ecclesia tolerantur, licitè diuina officia audiuntur, & alia ecclesiastica recipiuntur sacramenta.

39 Vbi quis percipit spiritualia, ibi dare debet temporalia.

40 Decimæ noualium ecclesiæ, in cuius parochia territorium est, persolui debent. Item, laici à clericis vel conuersis decimas de laboribus suis exigere non debent. Item qui à colonis tertiam vel quartam partem laborum suorum ante solutionem decimarum recipiunt, decimam de portione sua, scilicet quod colonus de sua, persoluere tenetur.

41 Si quis per verba de præsenti aliquam desponsauerit, licèt ea incognita, aliam acceperit & cognouerit, ab ea debet separari, & primæ adhærere. Si verò promissio facta est tantùm de futuro, de violatione iuramenti pœnitentia est iniungenda. Item, Lite pendente nihil est innouandum: Item, Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ factum, est irritandum. Item, matrimonium prætextu minoris ætatis non est dissoluendum, cùm malitia suppleat ætatem. Item, matrimonium vi contractū, nisi postmodùm consensus accesserit, potest irritari.

42 In dubijs, viciniæ fama est inquirenda: & quòd instrumentum ab eo cognitum qui officium gerebat, ratum & firmum est habendum.

43 Iuramentum à iurantibus adinuicèm potest remitti.

44 Non baptizatus vel cōfirmatus, in baptismo vel chrismate alium in filium suscipere non potest.

45 Presbyter ordinatus nō baptizatus, debet baptizari, & iterùm ordinari, & omnes ab eo baptizati.

46 Mulier à viro separata, dotem debet habere, & post annum alium potest accipere virum.

47 Qui eodem crimine est infectus, contra alium non potest testificari: cùm nulli de se confesso, aduersùs alium in eodem crimine sit credendum.

48 Iudicio Ecclesiæ potest quis pœna pecuniaria mulctari, & quæstionibus subijci duris.

49 Licèt aliquis confiteatur, ante matrimonium se vxorē fratris sui cognouisse, nisi hoc publicum sit & notorium, non est propter hoc inter eos diuortium celebrandum. Item Sarracenus mulierem tenens Christianam, est puniendus, & ipsa similiter.

50 Iudicio aquæ frigidæ purgatus, si fama laborat, & testes non appareant, iterùm se debet purgare, quoniam in ecclesiasticis iudicia inhibita sunt peregrina. Item purgatores debent iurare, quia purgatum credunt verum iurasse.

51 Interdicti vel excõmunicati si diuina præsumpserint officia celebrare, perpetuò sunt deponendi, nisi multitudo sit in causa. Multi verò sunt quadraginta.

52 Si excommunicatus lecto ęgritudinis detineatur, & propinqui eius pro eo satis fecerint, Christianam poterit & debet habere sepulturam.

53 Vbi prætextu appellationis crimẽ noscitur committendum, non est appellationi deferendum. Item, si excommunicatus præstito iuramento iudicio Ecclesiæ sisti, fuerit absolutus, statim appellans, per eandem sententiam compelli potest vel appellationem prosequi, vel iudicio Ecclesiæ stare.

54 Appellationi de omni grauamine interpositæ non est deferendum. Si verò de omni grauamine, quod in vna causa potest contingere, fuerit appellatum, est supersedendum.

55 Sacerdos sciens aliquem reum criminis, ad instantiam illius qui damnum passus est, potest eum excommunicare, non tamen potest eum à publicis officijs remouere.

56 Seruus nisi sit manumissus, non est ordinandus. Si verò aliqua calliditate fuerit ordinatus, est deponendus, dominoque restituendus.

57 Impetitus de Simonia, iurare debet, quòd nec ipse, nec alius pro eo, se sciente, precium dedit. Item purgatores debent iurare, quod credunt ipsum verum iurasse.

58 Res Ecclesiastica iure hæreditario non potest possideri.

59 Subdiaconus matrimonium contrahens, non potest promoueri, nec in subdiaconatu tolerari, nisi habitum susceperit religionis: in minoribus tamen ordinibus potest ministrare.

60 Filij clericorum, siue geniti sint in sacerdotio, siue non, in Ecclesiasticis rebus patribus primo loco succedere non possunt. Si verò vnus plures Ecclesias, quas pater eius tenuerat, sit adeptus: vna, dum tamen sufficiat, debet esse contentus.

61 Posteriores literæ prioribus præiudicant, si non sint veritate tacita impetratæ.

62 Qui, cùm non esset sacerdos, Missam publicè celebrare præsumpsit, non potest postmodùm ad sacerdotiũ promoueri, sed ei potest de misericordia beneficium Ecclesiasticum assignari.

63 Si sponsalia inter aliquos sint contracta, & alter ante carnis commixtionem lepram incurrerit, non est alter ad consummandam maritalem copulam cogendus.
Si mulier consortium viri propter hæresim declinauit, ea scilicet intentione, vt eum ab errore conuerteret: eo reuertente, cogenda matrimonium redintegrare: Si verò iudicio Ecclesiæ fuerit separata, ad recipiendum eum non est cogenda. Mulier, quemadmodùm & vir, liberam sibi potest præeligere sepulturam. Vbi non inuenitur aliquid diffinitum, consuetudini est relinquendum.

64 Si quis diaconatûs ordine postposito, officium presbyteri susceperit, si id non ex malitia fecerit, competenti tempore ei potest diaconatûs ordo impendi, & postmodùm poterit in officio sacerdotis permanere.

65 Si quis fuerit infamatus, accusatoribus deficientibus, debet se purgare.

66 Metropolitanus iure metropolitico causas audire non potest, nisi per appellationem ad eum deferantur. Si verò legatus fuerit, vniuersas causas legationis obtentu, licèt ad eum per appellationem non deferantur, poterit audire.

67 Qui de rebus Ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si aliàs veritas nequiuerit elici, ad id sunt compellendi. Item, Si clerici passi sint iniuriam, & id nequiuerint testibus comprobare: licèt vnius testimonio standum non sit, tamen propter reuerentiam clericalis ordinis, ipsorum iuramento fide est adhibenda. Item qui pro absolutione ad sedem Apostolicam sunt mittendi, si valetudine præpediantur, ab episcopo possunt absolui, præstito iuramento, quòd pristinæ sanitati restituti, Apostolico conspectui se repræsentent. Item fœmineo sexui, pueris, ac senibus liberè potest dispensare. Item ecclesię si sanguinis vel seminis effusione sunt pollutæ, cum processione & aquæ benedictæ adspersione sunt reconciliandæ.

1 Maioris & sanioris partis debet sententia præualere. *Hæc sunt primę Partis capitula, nec tamen oĩa, sed tãtùm 10.*

2 Ordinationes ab hæresiarchis & ab ordinatis ab eis factæ, & alienationes vel inuasiones de rebus Ecclesiasticis, omni debent firmitate carere. Item qui iuramentum spontè præstitit de tenendo schismate, debet suspendi.

3 Nullus debet in Episcopum eligi, nisi sit triginta annorum, & de legitimo matrimonio natus. Item nulli regimen ecclesiarum vel cura animarum est committenda, nisi 25. annum attigerit. Item Archidiaconus, debet esse diaconus: Decanus, presbyter.

4 Prælati in procurationibus suis non debent subditis esse onerosi. & Archiepiscopus quadraginta vel quinquaginta euectionis numerum in visitatione parochiæ non debet excedere: Cardinales, viginti vel 25. Episcopi, viginti vel triginta: Archidiaconi, quinque vel septem. Decani duobus equis debent esse contenti, nec cum canibus venatorijs vel auibus proficisci. Item episcopi non debent subditos tallijs & exactionibus grauare, licèt pro magna necessitate

ſitate moderatum cum charitate auxilium valeant poſtulare. Archidiaconi vel decani nullas talias vel exactiones in ſubditos poſſunt exercere, &c.

5 Si Epiſcopus aliquem ſinè certo titulo ordinauerit, ſi proprium non habuit, vndè ſuſtentari valeat, ei debet neceſſaria ſubminiſtrare.

6 Nè prælati ſinè canonica admonitione ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubiectos: nec ſubiecti ante ingreſſum cauſæ in vocem prorumpant appellationis: & nè religioſi, pro euitanda diſciplina appellantes, audiantur. Item ſi appellans proſequi appellationem neglexerit, eo qui appellatus fuerat, veniente, debet ei recompenſatio fieri expenſarum.

7 Nè pro perſonis eccleſiaſticis ad ſedem deducendis, vel ſacerdotibus inſtituendis, aut mortuis ſepeliendis, ſeu etiàm nubentibus benedicendis, vel alijs Eccleſiaſticis ſacramentis aliquid exigatur, & nè noui cenſus à prælatis eccleſijs imponantur, nec veteres augeantur, nec partem redditiuum audeant ſibi appropriare.

8 Nè eccleſię vel eccleſiaſtica beneficia alicui tribuantur vel promittantur, antequam vacent: & vt vacantes, infra 6. menſes perſonis dignis conferantur.

9 Nè eccleſiæ vel decimę de manu laici recipiantur, vel in eis abſque licentia Epiſcopi aliqui inſtituantur: & nè ab eis inſtituti, ab aliquo ſinè eo amoueantur: & nè hoſpitalarij vel templarij in Eccleſia interdicta, niſi ſemèl in anno, diuina præſumant officia celebrare, nec tunc mortuos ſepeliant: & nè aliqui ab epiſcoporum poteſtate eximantur, obtentu alicuius religionis, niſi ſe omninò religioni vel fraternitati contulerint, propria relinquentes.

10 Nè religioſi precio recipiantur, nec peculium habere permittantur, vel in Eccleſijs parochialibus ponantur: & de pœna contra hoc venientium, & nè aliqua obedientia pro precio alicui tradatur.

CONCILIVM LATERANENSE

Sub Pontifice ſummo Alexandro III.

Anno ab incarnatione Domini M. C. LXXX. Præſidente Romanæ Eccleſiæ Papa Alexandro III. anno Pontificatûs eius XX. menſe Martio, indictione * XII. die menſis ſecundo, præſidente eodē ſummo Pontifice, ſancta Synodus in Baſilica, quæ appellatur Conſtantiniana, ducentorum LXXX. Epiſcoporum celebrata eſt.

DE ELECTIONE SVMMI PONTIFICIS.

Pars I. LICET de euitāda diſcordia in electione ſummi pontificis, manifeſta ſatis à noſtris prędeceſſoribus conſtituta manauerint: tamē quia ſæpè poſt illa p improbę ambitionis audaciam, grauem paſſa eſt Eccleſia ſciſſuram: nos etiàm ad malū hoc euitandum, de conſilio fratrum noſtrorum & ſacri approbatione Concilij aliquid decreuimus adiungēdum. Statuimus igitur, vt ſi fortè inimico homine ſuper ſeminante zizaniam, inter Cardinales de ſubſtituendo pontifice, non potuerit concordia plena eſſe, & duabus partibus concordantibus, tertia pars noluerit concordare, aut ſibi alium præſumpſerit ordinare: ille Romanus pontifex habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus, quia rem non poteſt, ſibi nomen Epiſcopi vſurpauerit: tam ipſe, quàm qui eum receperint, excommunicationi ſubiaceant, & totius ſacri ordinis priuatione mulctentur, ità vt viatici eis etiàm, niſi tantùm in vltimis, communio denegetur: & niſi reſipuerint, cum Dathan & Abiron, quos terra viuos abſorbuit, accipiant portionem. Prætereà ſi à paucioribus aliquis, quàm à duabus partibus fuerit electus ad Apoſtolatûs officium, niſi maior Di. 23. In nōmine. Num. 16.

maior concordia intercesserit, nullatenùs assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & alijs Ecclesiasticis, præiudicium generetur, in quibus maioris & senioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis dubium venerit, superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

CAP. 2.

QVod à prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innouantes, ordinationes ab Octauiano & Guidone hæresiarchis, necnon & Ioanne* Struinensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adijcientes etiàm, vt si qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia per prædictos schismaticos receperunt, careãt impetratis. Alienationes quoquè seu inuasiones, quę per eosdem schismaticos siue per laicos factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesiam sinè omni eius onere reuertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se nouerit subiacere. Illos autem qui sponte iuramento de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decreuimus manere suspensos.

C. 1. q. 7. Conuenientibus. C. 23. q. 1. Dicimus. C. 12 q. 2. Alienationes.

CAP. 3.

CVm in sacris ordinibus & ministerijs Ecclesiasticis, & ætatis maturitas, & morum grauitas, & scientia literarum sit inquirenda: multo fortiùs hoc in Episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conuersari. Eapropter, nè quod à quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur apostasis: præsenti decreto statuimus, vt nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiàm vita & scientia commendabilis demonstretur. Cùm autem electus fuerit, & confirmationem acceperit, & Ecclesiasticorum honorum administrationem habuerit, decurso
Dist. 75. Quoniã. tempore, de consecrandis Episcopis à canonibus definito: is ad quem spectant beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora etiàm ministeria, vtputà decanatus, Archidiaconatus, & alia quæ animarum curam habent annexam, nullus omninò suscipiat: Sed nec parochialium Ecclesiarum regimen, nisi qui iam vigesimumquintum ætatis annum attigerit, & qui scientia & moribus existat commendandus. Cùm autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconem, & decani & reliqui admoniti, non fuerint præfixo à canonibus tempore in presbyteros ordinari, & ab illo remoueantur officio, & alij conferatur, qui & velit & possit conuenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si fortè in transgressionem constitutionis istius * institutionis per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solùm de promouendis, sed de his etiã qui iam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus obseruandum. Clerici * sanè si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi potestate tunc priuatos, & ab ecclesiasticis beneficijs triennio se nouerint suspensos. Dignum est enim, vt quos timor Dei à malo non reuocat, Ecclesiasticæ tamen coerceat seueritas disciplinæ. Episcopus autem si cui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc, in conferendis prædictis potestatem suam amittat: & per Capitulum, aut per metropolitanum, si capitulũ concordare nequiuerit, ordinentur.

Dist. 13. Si qui Episc.

* verò

11. q. 3. Priuilegium. Dist. 63. Si fortè.

CAP. 4.

CVm Apostolus se & suos proprijs manibus decreuerit * exhibendos, vt locum prædicandi auferret pseudo Apostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: graue nimis & emendatione fore dignum dinoscitur, quòd quidam fratrum coepiscoporum nostrorum ità graues in procurationibus suis subditis existunt, vt pro huiusmodi causa interdùm ornamenta ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum breuis hora consumat. Quocircà statuimus, quòd Archiepiscopi parochias visitantes, pro diuersitate prouinciarum & facultatibus ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta euectionis numerum non excedant: Cardinales verò, viginti quinque non excedant: Episcopi, viginti vel triginta nequaquàm excedant: Archidiaconi, quinque aut septem: Decani constituti sub ipsis, duobus equis existant, contenti. Cum canibus venatorijs & auibus nõ proficiscantur: sed ità procedant, vt non quæ sunt sua, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur. Prohibemus etiàm, nè subditos suos tallijs & exactionibus Episcopi grauare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquotiès superueniunt, vt si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus, non debent parentibus filij thesaurizare, sed parentes filijs: multùm longè à paterna pietate videtur, si pręposititi suis subditis graues existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fouere debent. Archidiaconi autem siue decani nullas exactiones vel tallias in presbyteros seu clericos exercere præsumant. Sanè quod de prædicto numero euectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit obseruari,

1. Thes. 2. b 2. Thes. 3. b

* alendos,

Di. 10. q. 3. Relatum.

2. Cor. 12. c

Di. 94. Di cum est.

uari, in quibus ampliores sunt redditus & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, vt ex accessu maiorum, minores non debeant grauari: nè sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis vti solebant, hactenùs plurimam sibi credant potestatem indultam.

CAP. 5.

EPiscopus si aliquem sinè certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinauerit: tam diù necessaria ei subministret, donèc in aliqua ei ecclesia conuenientia stipendia militiæ clericali assignet: nisi fortè talis qui ordinatur, Dist.1.q.1. Clericor. extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

CAP. 6.

Di.16.q.1. cap.vlt. REpræhensibilis valdè consuetudo in quibusdam partibus inoleuit, vt fratres & coepiscopi nostri, seu etiàm archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitùs admonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alij etiàm dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sinè vllo grauamine appellationem obijciunt, & ad defensionem iniquitatis vsurpant, quod ad subsidium innocentium dinoscitur institutum. Quocircà nè Di.11.q.3. Si episcopus for. vel prælati valeant sinè causa grauare subiectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, vt nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos: nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si verò quisquam pro sua necessitate crediderit appellãdum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur. Infra quem si fortè persequi neglexerit, literè tunc episcopus sua authoritate vtatur. Si autem in quocunque negocio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit, veniente, qui appellauerit, venire neglexerit, si proprium quid habuit, competentem ei recompensationem faciat expensarum: vt hoc saltem timore perterritus, in grauamen alterius non facilè quis appellet. Præcipuè verò in locis religiosis hoc volumus obseruari, nè monachi siue quicunque religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant: sed humiliter ac deuotè suscipiant, quod pro salute sua vtiliter eis fuerit iniunctum.

s. frustratoriè & sinè causa. Secùs aût est, si à manifesta iniuria.

CAP. 7.

CVm in Ecclesiæ corpore omnia debeãt ex charitate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quod in quibusdam ecclesijs locum venalitas perhibetur habere, ità vt pro episcopis vel abbatibus seu quibuscunque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis & exequijs mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu alijs sacramentis aliquid exigatur: & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curauerit largitoris. Putant plures ex hoc sibi licere, quia legem mortis de longa inualuisse consuetudine arbitrantur, non 1.q.1. Nullus epis. satis, quia cupiditate cæcati sunt, attendentes, quòd tanto grauiora sunt, crimina, quan- 34.q.7. Flagitia. to diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam. Nè igitur hoc decæterò fiat, & vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiàm nubentibus benedicendis, seu etiàm alijs sacramentis aliquid exigatur, districtiùs inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se nouerit habi- 4.Reg.5. torum: cuius factum, turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insupèr, nè noui census ab episcopis vel abbatibus, alijsve prælatis imponantur ecclesijs, nec veteres augeantur, nec partem reddituum suis vsibus appropriare præsumant: sed libertates quas sibi maiores desiderant conseruari; minoribus quoquè suis bona voluntate conseruent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit, habeatur.

CAP. 8.

NVlla Ecclesiastica ministeria seu etiam beneficia vel Ecclesiæ alicui tribuantur seu promittantur, antequàm vacent, nè desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & beneficiũ se credidit successurum. Cùm enim id etiàm in ipsis gentilium legibus inueniatur prohibitum, turpe nimis est & diuini plenum animaduersione iudicij, si locum in Dei Ecclesia futuræ Di.63. Ob eunubus. successionis expectatio habeat, quàm etiàm damnare ipsi gentiles homines curauerunt. Cùm verò Prębendas ecclesiasticas seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel etiàm si modò vacant, nõ diù maneant in suspenso, sed infra sex menses personis quę dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus vbi ad eum spectauerit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quòd si ad Capitulũ electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc secundùm Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes fortè neglexerint, metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP.

CAP. 9.

CVm & plantare sacram religionem, & plantatam fouere modis omnibus debeamus: nunquàm hoc meliùs exequemur, quàm si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis authoritate curamus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quòd fratres Templi & Hospitalis, alij quoquè religiosæ professionis, indulta sibi ab Apostolica sede excedentes priuilegia, contra episcopalem authoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum generant in populo Dei, & graue pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quòd ecclesias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica sacramenta & sepulturam admittant, in ecclesijs suis præter eorum conscientiam & instituant & amoueant sacerdotes, & fratribus eorũ ad eleemosynas quærendas euntibus, cum indultum sit eis, vt in aduentu eorum semèl in anno ecclesiæ aperiantur, atq; in eis diuina celebrentur officia: plures ex eis de vna siue diuersis domibus ad locum interdictum 10.q.3. Priuilegium. sæpiùs accedentes, indulgentia priuilegiorum in celebrandis officijs abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoquè fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur Episcopalis authoritatis eneruant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum priuilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & se conferre. In his quia non tam de maiorum conscientia vel consilio, quàm de minorum indiscretione quorundam exceditur: & remouenda ea in quibus excedunt, & quæ dubietatem faciunt, declaranda decreuimus, Ecclesias sanè & decimas de manu laicorum sinè consensu episcoporum, tam illos, quam quoscunque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis etiàm quas contra tenorem istum mo16.q.7. Quoniã si quis. derno tempore receperunt: excommunicatos & nominatìm interdictos, tam ab illis quàm ab omnibus alijs, iuxta episcoporum sententiam, statuimus euitandos. In ecclesijs suis, quę ad eos pleno iure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis præsentent, vt eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, episcopis inconsultis, non audeant remouere. Si verò Templarij siue Hospitalarij ad Ecclesiasticum interdictum venerint, non nisì semèl in anno ad ecclesiasticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora sepeliant defunctorum. De fraternitatibus hoc statuimus, vt si non se prædictis fratribus omninò reddiderint, sed in suis proprietatibus duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenùs eximantur: sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, de alijs quoquè religiosis, qui præsumptione sua episcoporum iura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias & tenorem priuilegiorum nostrorum venire præsumunt, precipimus obseruari. Si autem contra hoc institutum venerint, & Ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subiaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

CAP. 10.

MOnachi non precio recipiantur in monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas & oppida seu ad quascunque parochiales ponantur ecclesias: sed in maiori conuentu aut cũ aliquibus fratribus maneant: nec soli inter seculares homines spiritualium hostiũ conflictionem expectent, Salomone dicente: Eccl's 4. c Væ soli quia si ceciderit, non habet subleuantem. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem qui acceperit, officij sui priuatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro iniuncta fuerit administratione permissum, de communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam. Quod etiàm de diuersis religiosis præcipimus obseruari. Abbas etiam qui ista diligenter non curauerit, officij sui iacturam se nouerit incursurum. Prioratus quoquè siue Obedientiæ, precij datione nulla tradantur. Alioqui & dantes & accipientes, à ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores verò cùm in conuentualibus ecclesijs, fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amouendi meritò videantur: aut si etiàm pro necessitate maioris officij, de consilio fratrum fuerint transferendi.

CAP. 11.

CLerici in sacris ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis Dist.32. Interdix. incontinentiæ nota tenuerint, aut abijciant Dist.81. eas, & continenter viuant, aut ab officio & Volumus. beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicunque incontinentia illa quæ contra naturam est, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne consumpsit, depræhensi fuerint laborare: si clerici fuerint, eijciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasterijs detrudantur: si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant prorsùs alieni. Monasteria præterea sanctimonialium, si quisquã

clericus

clericus sinè manifesta & necessaria causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur:& si non destiterit à beneficio Ecclesiastico reddatur immunis.

CAP. 12.

In criminibus nō vt aduocati, sed vt intercessores pro reo supplicant.

CLerici in subdiaconatu & suprà, & in minoribus quoquè ordinibus, si stipendijs ecclesiasticis sustentantur, coram iudice seculari aduocati in negocijs fieri non præsumant, nisi propriam vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sec nec procurationes villarum aut iurisdictiones etiàm seculares sub aliquibus principibus vel secularibus viris, vt iustitiarij eorum fiant, clericorum quisquam assumere præsumat. Si quis aduersùs hoc venire tentauerit, (quoniam contra doctrinam Apostoli est, dicentis: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus & seculariter agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quòd officio clericali neglecto, fluctibus seculi, vt potentibus seculi placeat, se immergit. Districtiùs autem decreuimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

1.Tim.2.

CAP. 13.

Dist. 70. Sanctorū.

QVia nonnulli modum auaritiæ non ponentes, dignitates ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales contra sacrorū canonum instituta nituntur adquirere, ità vt cùm vnum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum, nè id decæterò fiat, districtiùs inhibemus. Cùm igitur ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per seipsum valeat exercere: quod si aliter fuerit actum, & qui receperit quod contra sacros canones accepit, amittat:& qui dederit, largiendi potestate priuetur.

CAP. 14.

Distin. 8. Quod cōtra.

QVia intantùm iam quorundam processit ambitio, vt non duas vel tres, sed sex aut plures ecclesia perhibeantur habere, nec duabus debitam possint prouisionem impendere: per fratres & coepiscopos nostros charissimos emendari pręcipimus: & de multitudine canonibus inimica, quę dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum: eorum, qui Ecclesijs dignè valeant deseruire, volumus ecclesiasticis beneficijs indigentiam subleuari. Præterea quia intantùm quorundam laicorum processit audacia, vt episcoporum authoritate neglecta, clericos instituant in ecclesijs;& remoueant etiàm cùm voluerint, possessiones quoque atque alia bona Ecclesiastica pro sua plurimum voluntate distribuant, & tam ecclesias ipsas quàm eorum homines, tallijs & exactionibus præsumant grauare: eos qui amodò ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. Presbyter autem siue clericus, qui ecclesiam per laicos sinè proprij episcopi authoritate receperit tenendam, communione priuetur:& si perstiterit, à ministerio ecclesiastico ordine deponatur. Sanè quia laici quidam Ecclesiasticas personas & ipsos etiàm Episcopos suo iudicio stare compellunt eos: qui decæterò præsumpserint, à cōmunione fidelium decernimus segregādos. Prohibemus etiàm, nè laici decimas cum animarum suarum periculo retinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & ecclesiæ non tradiderit, Christiana sepultura priuetur.

16.q.7. Per laicos.

CAP. 15.

Dist. 86. Nō satis.

CVm in officijs charitatis illis primò teneamur obnoxij, à quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: ecclesiastici quidam clerici cùm ab ecclesijs suis multa bona perceperint, bona per ecclesias acquisita, in alios vsus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibitum, nos etiàm nihilominùs inhibemus. Indemnitati itaque ecclesiarum prouidere volentes, siue intestati decesserint, siue alijs conferre voluerint, penès ecclesiam eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidem in quibusdam partibus sub precio statuuntur, qui decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate episcopalem iurisdictionem exercent, præsenti decreto statuimus, vt qui decæterò id præsumpserit, officio suo priuetur, & episcopus conferēdi hoc officium potestatem amittat.

CAP. 16.

Dist. 19. In canonicis. Dist. 65. Sanè.

CVm in cunctis ecclesijs, quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat obseruari: graue nimìs & repræhensione est dignum, quòd quarundam ecclesiarum pauci quandoquè non tam de ratione, quàm de propria voluntate ordinationē multotiès impediunt, & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocircà præsenti decreto statuimus, vt nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota, semper præualeat & suum consequatur effectum, quod à maioris vel sanioris parte Concilij fuerit cōstitutum. Nec nostram constitutionem impediat, si fortè aliquis ad conseruandam Ecclesiæ suæ consuetudinem iuramento se dicat adstrictum. non enim dicenda sunt iuramenta, sed potiùs periuria, quæ contra vtilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta. Si aliquis huiusmodi consuetudines, quæ ratione iuuantur & sacris congruunt institutis, irritare præsumpserit, donèc congruam egerit pœnitentiam, à Dominici corporis perceptione fiat alienus.

Electionē maioris & senioris partis, appellatione remota, tenere.

CAP.

CAP. 17.

QVoniam in quibusdam locis ecclesiarum fundatores aut hæredes eorum, potestate in qua eos Ecclesia hucusquè sustinuit, abutuntur: & cùm in Ecclesia DEI vnus debeat esse qui præsit, ipsi plures sinè respectu subiectionis eligere moliuntur: & cùm vna Ecclesia vnius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant. Quocircà præsenti decreto statuimus, vt si fortè in plures partes fundatorum se vota diffuderint, ille præficiatur ecclesiæ, qui maioribus iuuatur meritis, & plurium eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sinè scandalo fieri nequiuerit, ordinet antistes Ecclesiam, sicut meliùs secundùm DEVM viderit ordinandum. Idipsum etiàm faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra tres menses non fuerit diffinitum.

Dis. 63. Si fortè.

CAP. 18.

QVoniam Ecclesia Dei & in his quæ spectant ad subsidium corporis, & in his quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater prouidere tenetur: nè pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnánquanq; ecclesiam cathedralem magistro, qui clericos eiusdem Ecclesiæ & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas subleuetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In alijs quoque restituatur Ecclesijs siue monasterijs, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus omninò precium exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab his qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam, expetita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui verò contra hoc venire præsumpserit, à beneficio Ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, vt in Ecclesia DEI fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi diuendens licentiam docendi, Ecclesiarum profectum nititur impedire.

Dist. 37. De quibusdam

CAP. 19.

NOn minùs pro peccato eorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent, graue nimìs esse dinoscitur, quòd in diuersis partibus mundi rectores & consules ciuitatum, necnon & alij qui potestatem habere videntur, tot Ecclesijs frequenter onera imponunt: & ità grauibus eas crebrisq; exactionibus premunt, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui diuinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alijs seruituti subiectis, sacerdotes suos & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministrauit. Isti verò vniuersa ferè onera sua imponunt Ecclesijs, & tot angarijs eas affligũt, vt illud eis quod Ieremias deplorat, competere videatur: Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Siue quidem fossata, siue expeditiones, siue quælibet alia sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, clericorum, & pauperum Christi vsibus deputatis cuncta volunt ferè compilari. Iurisdictionem etiàm & authoritatem episcoporum & aliorum prælatorum ità euacuant, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Super quo dolendum est pro Ecclesijs, dolendũ etiàm nihilominùs & pro ipsis, qui timorem Dei & Ecclesiastici ordinis reuerentiam videntur penitùs abiecisse. Quocircà sub anathematis districtione seueriùs prohibemus, nè decæterò talia præsumant attentare, nisì Episcopus & clerus tantam necessitatem vel vtilitatem adspexerint, vt absque coactione ad releuandas communes necessitates vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem consules aut alij decætero id præsumpserint, & commoniti desistere fortè noluerint, tam ipsi quàm eorum fautores excommunicationi se nouerint subiacere: nec communicationi fidelium reddantur, nisì satisfactionem fecerint competentem.

Nè seculares aliqd exigant à clero.

Gen. 47.

Thre. 1.

CAP. 20.

FElicis memoriæ Papę Innocentij & Eugenij prædecessorum nostrorum vestigijs inhærentes, detestabiles nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerariè congrediuntur, vndè mortes hominum & animarum pericula sæpè proueniunt, fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibidèm mortuus fuerit, quãuìs ei poscenti venia non negetur, Ecclesiastica tamẽ careat sepultura.

Mortuus in tornamẽto, quã pœna plectendus.

CAP. 21.

TReugas à quarta feria post occasum solis vsque ad secundam feriam, & ab aduentu Domini vsque ad octauas Epiphaniæ, & à septuagesima vsque ad octauas Paschæ, ab omnibus inuiolabiliter obseruari præcipimus. Si quis autem treugam frangere tentauerit, post tertiam commonitionem, si non satisfecerit, Episcopus suus sententiam excommunicationis dictet, & scriptam vicinis suis annunciet. Episcopus autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat: immò scriptam susceptã sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam funiculus triplex non facilè rumpitur, præcipimus vt Episcopi solùm Dei & salutis populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi

33. q. 3. cita.

Ecc. 4.

sibi consilium & auxilium præstent. Neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. Quòd si quis in opere Dei tepidus fuerit inuentus, damnum dignitatis suæ incurrat.

CAP. 22.

INnouamus vt presbyteri, monachi, clerici, conuersi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicui nouas pedagiorum exactiones sinè authoritate regum & principum consensu statuere, aut statutas de nouo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo temerè præsumat. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus non destiterit, donèc satisfaciat, communione careat Christiana.

CAP. 23.

1.Cor.12 c CVm dicat Apostolus, Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, Ecclesiastici quidam quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt, & ad ecclesiam cum alijs conuenire, ecclesias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprij iuuari ministerio sacerdotis. Quod quia procùl à pietate Christiana esse dinoscitur, de benignitate Apostolica constituimus, vt vbicunquè tot simul sub communi vita fuerint congregati, qui Ecclesiam sibi cum cœmeterio constituere, & proprio gaudere valeant presbytero, sinè contradictione aliqua permittantur habere. Caueant tamen, vt iniuriosi veteribus ecclesijs de iure parochiali nequaquàm existant. Quod nanque eis pro pietate conceditur, ad aliorum iniuriam noluimus redundare. Statuimus etiàm, vt de hortis & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

Dist. 45. Qui suam

CAP. 24.

ITà quorundam animos occupauit sæua cupiditas, vt cùm glorient nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum & ligamina galearum deferant, & pares eis, aut etiàm superiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Christianos, arma eis & necessaria subministrant. Sunt etiàm, qui pro sua cupiditate in galeis & piraticis Sarracenorum nauibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur à communione Ecclesiæ præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subiectos, & rerum suarum per seculi principes catholicos & consules ciuitatum priuatione mulctari, & capientiũ seruos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, vt per Ecclesias maritimarũ vrbium, crebra & solennis excommunicatio proferatur in eos. Excommunicationis quoquè pœnæ subdantur, qui Romanos aut Christianos pro negociatione vel alijs causis honestis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi, etiàm qui Christianos naufragia patientes, quibus secundùm regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere.

Dist 63. In synodo.

CAP. 25.

QVia in omnibus ferè locis tantum vsurarum ità inoleuit, vt multi alijs negocijs prætermissis, quasi licitè vsuras exerceant, & qualiter vtriusque Testa. pagina condemnentur, nequaquàm attendant: ideò constituimus, vt vsurarij manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur, & donèc ad arbitrium sui Episcopi satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus.

In vsurarios.

Dist. 47. Eps, qm

CAP. 26.

IVdæi siue Sarraceni nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro seruitio, nec alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicētur autem, qui cum eis præsumpserint habitare. Testimonium quoquè Christianorum aduersùs Iudæos in omnibus causis, cùm illi aduersùs Christianos testibus suis vtantur, recipiendum esse censemus: & anathemate decernimus feriendos, quicunque Iudæos Christianis voluerint in hac parte præferre, cùm eos subiacere Christianis oporteat, & ab eis pro sola humanitate foueri. Si qui prætereà Deo inspirante ad fidem conuerterint Christianam, à possessionibus suis nullatenùs excludantur, cùm melioris conditionis conuersos ad fidem esse oporteat, quàm antequàm fidem acceperunt, habebantur. Si autem secùs factum fuerit, principibus vel potestatibus eorundem locorum sub pœna excommunicationis iniungimus, vt portionem hæreditatis & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. 27.

SIcut ait beatus Leo, licèt Ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta iudicio, cruentas non efficiat vltiones, catholicorũ tamen principum constitutionibus adiuuatur, vt sæpè quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt euenire supplicium. Eapropter quia in Gasconia, Allegelio & partibus Tolosanis & alijs locis ità hæreticorum, quos alij Catharos, alij * Patrinos, alij Publicanos, alij alijs nominibus vocant, inualuit damnata peruersitas, vt iam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publicè manifestent, & ad suum consensum

Dist. 63. In synodo.

Cathari hæretici.

* Patarenos.

ſensum ſimplices attrahant & infirmos: eos & defenſores eorum, & receptores anathemati decernimus ſubiacere: & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus vel in terra ſua tenere vel fouere, vel negociationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerint, non ſub noſtrorum priuilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec ſub aliacunque occaſione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Chriſtianos recipiant ſepulturam. De Brebantionibus & * Arrogenũ Nauarijs, Baſculis, Coterellis & Triauerdinis, qui tantam in Chriſtianos inhumanitatem exercét, vt nec Eccleſijs nec monaſterijs deferant, non viduis & puellis, non ſenibus & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut ſexui: ſed more paganorum omnia perdant & vaſtent, ſimiliter, conſtituimus, vt qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel fouerint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis & alijs Solennibus diebus per Eccleſias publicè denuncientur, & eadem omninò ſententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur adſtricti, nec ad cõmunionem recipiantur Eccleſiæ, niſi ſocietate illa peſtifera & hæreſi abiuratis. Relaxatos autem ſe nouerint à debito fidelitatis & hominij ac totius obſequij, donèc in tanta iniquitate permanſerint, quicunque illis aliquo * peccato tenentur annexi. Ipſis autem, cunctisque fidelibus in remiſſionem peccatorum iniungimus, vt tantìs cladibus ſe viriliter opponant, & cõtra eos armis populum Chriſtianum tueantur. Confiſcenturque eorum bona, & liberum ſit principibus, huiuſmodi homines ſubijcere ſeruituti. Qui autem in vera pœnitentia ibì deceſſerint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternę ſe non dubitent percepturos. Nos etiàm de miſericordia DEI & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli authoritate confiſi, fidelibus Chriſtianis qui contra eos arma ſuſceperint, & ad Epiſcoporum ſeu aliorũ prælatorum conſilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de pœnitentia iniuncta relaxamus: aut ſi longiorem ibi moram habuerint, Epiſcoporum diſcretioni quibus huius rei cauſa fuerit iniuncta, committimus, vt ad eorum arbitrium, ſecundùm modum laboris, maior eis indulgentia tribuatur. Illis autem qui admonitioni Epiſcoporum in huiuſmodi parte parére contempſerint, à perceptione corporis & ſanguinis Domini iubemus fieri aliénos. Interim verò eos, qui ardore ad eos expugnandum, laborem iuſtum aſſumpſerint, ſicut eos qui ſepulcrum Dominicum viſitant, ſub Eccleſiæ defenſione recipimus, & ab vniuerſis inquietationibus tá in rebus quàm in perſonis ſtatuimus manere ſecuros. Si verò quiſpiam veſtrûm præſumpſerit eos moleſtare, per Epiſcopũ loci excommunicationis ſententia feriatur: & tam diù ſententia ſeruetur ab omnibus, donèc & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè iterũ ſatisfaciat. Epiſcopi verò ſiue presbyteri, qui talibus fortiter non reſtituerint, officij ſui priuatione mulctentur, donèc miſericordiam Apoſtolicæ ſedis obtineant.

15 q. 6. vos ſanctorum.

* pacto

14 q. 4. Ab illo.

DE SIMONIA, Pars II.

ET NE MERCES PRO ECCLESIÆ *conſecratione recipiatur, vel pro * moniacatione, vel pro ſacramentis Eccleſiæ, vel pro licẽtia docendi. Nève prælati vices ſuas ad cauſas terminãdas, vel regimen Eccleſiarum ſub annuo precio committant. Nève ſubditos tallijs vexent, vel pœna pecuniaria mulctent.* for * monachatione

CAPITVLVM PRIMVM.

QVONIAM in quibuſdam partibus decani quidam vel Archipresbyteri ad agẽdas vices Epiſcoporum ſeu Archiepiſcoporum, & terminandas cauſas Eccleſiaſticas, ſub annuo precio ſtatuuntur, quod ad ſacerdotum grauamen, & ad ſubuerſionem iudiciorum non eſt dubium redundare, id vlteriùs fieri prohibemus. Quod ſi quis decætero fecerit, noſtra authoritate remoueatur à clero. Epiſcopus autem qui in ſua diœceſi hoc ſuſtinuerit, & Eccleſiaſtica iudicia patiatur diſſimulatione ſua peruerti, canonica diſtrictione percellatur. 21. q. 2. Præcipimus

Idem in Turonenſi Concilio reſidens, ait.

Cap. 2.

QVoniam enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra ſanctorũ patrum inſtitutionem inualuit, vt ſub annuo precio ſacerdotes ad Eccleſiarum regimen ſtatuantur: nè id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum ſacerdotium ſub huiuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

Idem R. Cantuarienſis Archiepiſcopo.

Cap. 3.

LIcèt (iuxta Apoſtolum) arguere, obſecrare, & increpare debeamus: ſic tamen debemus exceſſus corrigere ſingulorũ, vt probemur nõ quę noſtra ſunt, ſed quę Ieſu Chriſti ſunt, quærere. Accepimus autem, ꝙ archidiaconi Couentrenſis Epiſcopatûs, pro exceſſibus & criminibus puniendis, à clericis & laicis pęnam pecuniariam exigant. & pro examinatione ignis & aquæ, triginta denarios à viro & muliere quærere pręſumunt, & pro annua exactione perſonæ quandoquę 2. Tim. 4.

perſonas

personas suspendunt, Ecclesias interdicunt, à Vicarijs quoquè duodecim denarios, vt in Ecclesijs eorum cantare permittant, exigere non formidant: & alia agunt, quæ canonum obuiant institutis, & de radice cupiditatis & auaritiæ prodire videntur. Quia igitur solicitudini nostræ incumbit, pastorali diligētia prouidere, nè ab Ecclesiasticis personis tuæ prouinciæ aliquid exigatur, quod repræhensioni subiaceat, vel Ecclesiasticam denigret dignitatem: fraternitati tuæ &c. quatenùs archidiaconis prædicti episcopatûs ex parte nostra & tua districtè inhibeas, nè pro excessibus corrigēdis, aut criminibus puniendis, à clericis vel laicis pœnam pecuniariam, nec pro examinatione ignis & aquę denarios ampliùs exigere audeant, vel alia quæ dicta sunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem tuam ausu temerario venire præsumpserint, eos omni excusatione & appellatione remota, Ecclesiastica districtione percellas, & sententiam ipsam vsque ad dignam satisfactionem facias inuiolabiliter obseruari.

Disti. 94. Dictam.

Idem Vigilensi episcopo.
Cap. 4

CVm sit Romana Ecclesia, cui licèt immeriti præsidemus, mater Ecclesiarum omnium & magistra: cogimur ex debito suscepti honoris & regiminis, prout Dominus nobis dederit, respondere consultationibus singulorum, vt dubiæ quæstiones, Apostolicæ sedis prouidentia enodentur. Quæsiuisti autem frater episcope, tuæ fraternitati rescribi, vtrùm pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem moderatam habere debeas, cùm Apostolus dicat, Nemo cogitur suis stipendijs militare,* ab eadē Ecclesia exigere potes.

Episcopū ab ecclesijs, quam cōsecrat, procurandum. 1. Cor. 9. *deest aliquid.

Idem in Concilio Turoneñ. de eadem re. Cap. 5.

CVm autem collectas denariorum beati Petri per archidiaconatus vestros feceritis, in collectione facienda Ecclesias vel parochias grauare nullatenùs præsumatis aliter siue magis, quàm prædecessores vestri tempore sanctæ recordationis Eugenij & Innocentij Romanorum pontificum fecisse noscuntur. Quod si temeritate aliqua contempseritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis.

Mat. 25.

Idem eidem Episcopo. Cap. 6.

NIhilominùs & præsentium authoritate iniungimus, vt cùm Ecclesias ipsas visitaueritis, secundùm quod canones præcipiunt, visitatoris officium exerceatis. nec Ecclesias visitatione vestra grauetis, vt magis intuitu informationis & correctionis, quàm affectu comessationis videamini visitare.

Idem. Cap. 7.

PEruenit ad audientiam nostram, & plurimùm miramur, & aduersùm vos de iure mouemur, quòd in presbyteros qui sunt in iurisdictione vestra constituti, singulis annis quasi in seruos & mercenarios talliam faciatis: quibus, nisi ad voluntatem vestram pecuniam soluunt, diurnum officium interdicitis, & eos viliter & inhonestè tractatis, intantùm quòd ipsos laicis despicabiles reddidistis. Ideò verò hæc, si vera sunt, graui debent vltione puniri cùm eosdem presbyteros quasi filios & fratres benignè ac summa charitate fouere debeatis. Vndè vobis per A. S. &c. vt in prædictos presbyteros huiusmodi tallias & indebitas exactiones exercere non pręsumatis: nec eos decætero irrationabiliter grauetis, vel inhonestè tractetis, aut sinè iudicio capituli sui suspendere præsumatis, vel eorum Ecclesias interdicto subijciatis: nec eos duas matrices ecclesias, quarū vnam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis, nec eos sinè ordine iudiciario excommunicare præsumatis. Sciatis pro certo, quòd si huiusmodi rumores de vobis ad aures nostras iterùm peruenerint, nos pro tantis excessibus, Domino authore, taliter puniemus, quòd timore pœnæ cæteri à similibus abstinebunt.

Disti. 94. Dictum.

Idem Cenomanensi Episcopo.
Cap. 8.

ECclesias autem, quas de nouo Episcopus de manibus laicorum eripuit, præter cathedraticum & iura omnia, quæ alijs Ecclesijs imponuntur, non videmus exactionem aliam imponendam, qui nouis exactionibus decreto nostro prohibuimus amodò Ecclesias prægrauari.

Idem archidiaconis & decanis.
Cap. 9.

AD nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd personas Ecclesiarum quasi seruos & mercenarios singulis annis indebitis exactionibus grauare præsumitis, extorquendo ab eis pecuniam, & procurationes eas diuersis nominibus, scilicet aliquandò auxilium Episcopi interdùm eiusdem Episcopi & vestras consuetudines nuncupantes: quas si vobis fortè reddere contradicunt, vos eosdem vicarios Ecclesiarum & personas ab officio suspendentes, in eorundem ecclesijs diuina celebrare officia prohibetis, & inter cætera denarios chrismatis ab eis pro voluntate vestra, in salutis vestræ periculum, extorquere præsumitis: huiusmodi exactionem, vt eam liberiùs videamini exigere, quandoquè consuetudinem episcopalem, quandoque synodalia, quandoque denarios paschales appellantes.

tes. Et infrà: Quia verò nō decet vos, ità clericos viliter & inhonestè tractare, D.V.&c. quatenùs indebitis exactionibus aut procurationibus decætero grauare vel personas eorum aut Ecclesias sinè manifesta ratione & rationabili causa interdicto supponere, nullatenùs præsumatis. Alioquin, si exindè ad nos iterata quæstio peruenerit, &c.

Idem in Concilio Turonen. Cap. 10.

QVia non satìs vtiliter auaritia in populo redarguitur, si ab his qui in clero cō stituti videntur, & præcipuè contempto seculo, religiosorum nomen profitentur & regulas, modis omnibus non cauetur: prohibemus, nè ab eis qui ab religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur: nè ve Prioratus vel capellania quælibet monachorum vel clericorum annua districtione vendatur: neque ab eo cui regimine ipsarum committitur, ex earum commissione precium exigant. Hoc simoniacum esse, sanctorum patrum authoritas manifestè de- Acto. 81. clarat. Vndè quisquis hoc decætero attentare præsumpserit, tam qui dederit, quàm qui receperit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quidem & chrismatis & olei perceptione, nulla alicuius precij exactio intendatur, neque sub obtentu huius consuetudinis reatum suum aliquis tueatur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

Diuturnitate temporis non minui peccatum.

*Idem * Cotronensi episcopo & abbati Cestrensi. Cap. 11.*

MAndamus vt ex nostra parte & vestra R. archidiacono Cestrensi prohibeatur, clericos siue laicos qui pro suis excessibus puniendi sunt, pœna pecuniaria mul- *pro ctare, siue * in examinatione ignis vel aquæ à quolibet viro vel muliere pecuniam extorquere præsumat, aut pro annua & indebita exactione pecuniæ, personas suspendere vel ecclesias interdicere: neque ad ecclesias sui archidiaconatûs visitandas, nisi semèl in anno, accedat: nisi fortè talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat ecclesias sæpiùs visitare: & tunc cum ea moderātia hominum & equitaturarum, quòd qui in eis morantur, exindè non debeant meritò querulari. Si autem contra inhibitionem talem venire præsumpserit, ecclesiastica seueritate percellatis, omni occasione & appellatione cessante, & sententiam ipsam vsque ad dignam satisfactionem faciatis inuiolabiliter obseruari, ità quòd in vos & in illos hìc non cogamur duriùs vindicare.

Idem venerabili fratri R. & Vuigoreñ. episcopo, & dilecto filio Priori de Panteia. Cap. 12.

*Acra. QVerelam nobis monachorū de * Atra transmissam accepimus, quòd cùm ipsi* quondàm mannium, quod dicitur Vel- *quodd. la, cum pertinentijs suis & ecclesiam de *Gadonum à monachis de * Gadonio sub annuo canone quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis monachis habuissent: quidam Prior eorum, capitulo inconsulto, præscriptum manium & ecclesiam & chartam, de* Gadonio accepta persona, resignauit. indeque præfati monachi de * Atra, conqueruntur se iniustè grauatos, & nobis imminet corrigendum, si quid minùs quàm rationabiliter attentatur, causam ipsam experientiæ vestræ committimus, præsentium vobis authoritate mandantes, quatenùs partibus ante præsentiam vestram conuocatis, quæ hinc indè proposita fuerint, diligentiùs audiatis, & prędictam causam, sublato appellationis remedio, con- 16. quæ. 7. Decimas concordia vel iudicio terminetis, prouisuri, 1. q. 3. Quęsitum. quòd sicut emi non potuerunt iura, etiàm nec redimi. Si verò monachi de * Gadonio legitimè citati, ad præsentiam vestram accedere & iudicio stare contempserint: vos prædictos monachos de * Acra, in possessionem eorum de quibus controuersia vertitur, occasione & appellatione cessante, inducere festinetis, nec ipsos exindè permittatis absque ordine iudiciario molestari. Si verò vterque vestrûm his exequendis interesse non poterit, alter nihilominùs ea exequatur.

Idem Toletano archiepiscopo. Cap. 13.

DE hoc quòd Rex & principes sui à Bernardo quondàm * Certomensi Episcopo pecuniam accepisse dicuntur, vt eius electioni præstarent assensum, & quòd idem Episcopus archidiacono * Seuteñ. beneficiū certi redditûs, & cuidam clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, vt vterque eorum, archidiaconus videlicet & clericus, eius electioni consentirent: hoc tuæ paternitati duximus respondendū, quòd si operis euidentia manifesta æstimatur, ita quòd notorium est, eundem archidiaconum & clericum ob illam causam tam iniquam & detestabilem promissam rem accepisse: aut si exindè confessi fuerint in iure, uel legitimè possunt ab aliquibus conuinci, ab altaris ministerio sunt perpetuò deponendi. Si uerò id manifestum non est, nec indè conuicti vel confessi fuerint, & tamen posteà laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquàm tanti sceleris authores sunt puniendi. Regem autem & principes suos solicitè monere debes & diligenter inducere, vt si qua receperint à præfato Episcopo, ut eius electioni præstarent assensum, ecclesię *Ceromensi sinè diminutione restituāt, cùm ea sinè graui salutis suæ periculo retinere non possint.

Idem

Idem Eboracen. Archiepisco. & legato.
Cap. 14.

CVm essent in præsentia nostra constituti R. clericus de Ponte fracto, & nobilis vir Vu. filius Godrici, pro controuersia quę vertebatur inter eos super quadam ecclesia quã idẽ R. asserebat à pfato milite sibi datam fuisse: prædictus Vu. qui moram diutiùs facere non poterat, in recessu suo dilectum filium nostrum Magistrum Milonem nuncium suum, pro se in causa illa sufficientem responsalem constituit. Cumque causæ cognitionem dilectis filijs nostris M. presbytero TT. sanctæ Lucię, & Vu. TT. sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali commisissemus, ipsi vtranque partem ante præsentiam suam conuocârunt, & ab ore præfati R. intellexerunt, quòd præfatus miles promiserat ei dare præscriptam Ecclesiam, si quoddam negocium eiusdem militis posset in curia nostra promouere. Vndè & cùm id nobis per eosdem Cardinales innotuisset, nos intelligentes promissionem illam Simoniacam continere prauitatem, eidem R. super Ecclesiam silentium imposuimus. Ideoque fraternitatem tuam, &c. quatenùs memoratum militem occasione prædictæ controuersiæ à prænominato R. vel alijs super scripta Ecclesia grauari vel inquietari nulla ratione permittas.

Idem Cestrensi Episcopo. Cap. 15.

INsinuatum est auribus nostris, quòd dum Episcopatus tibi commissus vacaret, in ecclesijs eius plurimi sunt instituti, qui per Simoniam dicũtur habere ingressum, & infamia respergi. Vndè quoniam indignum est, vt in tali crimine vel tam turpi suspicione remanerent, F. T. &c. quatenùs si qui fuerint in prædictis Ecclesijs, quos publicum sit & notorium Simoniacè intrâsse, eos ab Ecclesijs taliter acquisitis, appellatione cessante, amoueas: illis autem quorum crimen non est publicum & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta manu vel sexta sui ordinis, infra quadraginta dies post harum susceptionem, purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficijs Ecclesiarum sibi commissarum perpetuò priues, prouisurus attentiùs, vt tales personas ad eorum purgationem recipias, de quibus verisimile sit, q non debeant alicuius rei obtentu * deierare.

Quę personæ ad purgationẽ admittendæ.

* pierare

Idem. Cap. 16.

DIlectus filius noster Magister R. præsentium lator, in nostra pręsentia constitutus, constanti nobis assertione proposuit, quòd cum ipse Bletis sub magistro Husdicro scholas regeret, & se crederet de clementia sedis Apostolicæ ab huiuscemodi precij exactione immunem: idem Husdricus, nostra constitutione contempta, fideiussores quos à præfato R. de precij solutione receperat, pro eodem precio spoliare præsumpsit. Quia igitur grauiter nimis excedit, qui Apostolicis obuiat institutis, D. T. &c. quatenùs vtraque parte coram te conuocata, veritatem diligenter inquiras: & si ità inueneris, memoratum Husdricum moneas, & Ecclesiastica districtione cogas, vt ea quæ de fideiussoribus ipsius R. abstulit, appellatione cessante, cum omni integritate restituat, eosque ab eadem fideiussione prorsùs absoluat, nè decæterò ab ipso R. vel alijs pro magisterio scholarum quicquã exigere vel extorquere præsumat: sed eum Bletis quàm diù voluerit, scholas sinè aliqua molestia vel exactione regere patiatur.

Idem Luden. Cap. 17.

PRohibeas attentiùs decæterò, nè in parochia tua pro licentia docendi alios aliquid exigatur, aut etiàm promittatur. Si quid verò post tuam prohibitionem solutum fuerit vel promissum, promissum remitti, solutum reddi facias, appellatione cessante, sciens quod scriptum est, Qui gratis accepistis, gratis date. Matt. 10. Sanè si aliquis occasione huius prohibitionis distulerit magistros congruos in locis congruis instituere, liceat tibi de concessione nostra, omni contradictione & appellatione cessante ibidèm viros prouidos & discretos aliorum instructioni præficere.

Idem. Cap. 18.

QVanto Gallicana Ecclesia maiorum personarum scientia & honestate pręfulget, & eo cautiùs nititur curare quæ confundere videantur ecclesiasticam honestatẽ: tanto vehementiori dignos animaduersione eos censemus, qui nomen magistri scholarum & dignitatem in ecclesijs vestris assumunt, & sinè precio viris ecclesiasticis docendi alios licentiam nou impendunt. Cum autem hæc praua & enormis consuetudo ex cupiditatis radice processerit, & decorem admodùm Ecclesiasticæ honestatis confundat, prouidendum nobis est & summoperè satagendum, vt consuetudo ista de ecclesiis vestris exurpetur, cùm nobis præcipuè ac specialiter ascribatur, si quid in Ecclesiis ipsis laude dignum inueniatur, vel repræhensione notandum. Sub anathematis ergò interminatione prohibere curetis, nè qui dignitate (si dignitas dici potest) fungentes, pro præstanda licentia docendi alios, sub aliquo modo aliquid exigere præsumant; sed eis districtè pręcipiatis, vt quicunque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum, sinè molestia & exactione qualicunque scholas regere patiantur. Si verò vestræ prohibitionis vel præcepti extiterint

terint transgressores, eos authoritate nostra & vestra officijs & dignitatibus spolietis. Porrò si iuxta mandatum nostrum corrigere neglexeritis, negligētiam vestram grauem habemus & molestam: & ad eam corrigendam, manum extēdere compellemur: ità quòd si voluerint in huiuscemodi rapacitatis proposito persistere, non valebunt.

Pars III. DE DOLO ET CONTVMACIA ET CALVMNIA ALTERIVS partium punienda.

Idem Hereforden. Episcopo. Cap. 1.

AD hæc cùm contingat actorem multotiès mittendum esse in possessionem causa rei seruandæ propter absentiam alterius partis, & per eius dolum, siue potentiam actor non possit rem custodiendam nancisci: & imminente fine anni, reus, nè possessionem amittat, debitam offerat cautionem, cuiusmodi pœna sit mulctandus, quia * responsioni non paret iudicis, à nobis tua fraternitas postulauit. Ad quod dicimus, quòd in Ecclesiasticis personis & negocijs rigor & districtio iuris non requiritur nec exercetur. Sed cùm propter hoc iustitia non periclitatur, admitti debet & patienter tolerari, cùm reus per cautionem standi iudicio se adstringit.

*iussioni.

Idem. Cap. 2.

CAlumniam & audaciam temerè litigātium, cōdemnando in expensas & alio multiplici remedio, imperialis sanctio compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dinoscitur, præcipimus vt decætero in causis pecuniarijs victus victori in expēsas cōdemnetur, nisi fortè, sicut cautum est, pro absente sententia feratur.

Cap. 3.

CAusam quæ inter dilectos filios nostros de * Giseleburñ. & canonicos de * super Ecclesia de * Leuentri & Capella de * Chorun & iure decimarum super quadam transactione, quæ exindè post appellationem facta fuisse dicitur, diutiùs est agitata, ad suggestionem cuiusdam canonici de * Chorun, experientiæ vestræ sub certa forma commisimus terminandam. Verùm quidam canonicorum de * Giselebuc, ad nostram postmodùm præsentiam accedentes, dilectorum filiorum nostrorum cardinalium tunc sedis Apostolicæ literas pertulerunt, in quibus continebatur, quòd cùm de mandato nostro causam suscepissent definiendam, canonicos de * Giseleburc in possessionem prædictæ ecclesię induxerunt. Verùm quia prædicti cardinales tantæ honestatis, circunspectionis & maturitatis habentur, quòd eis fidem omnimodam adhibemus, & eos credimus rectum & iustū iudicium protulisse: D. V. &c. quatenùs si infra annum memorati canonici de * Thorun causa possessionis secund[illegible] formam iuris non intrauerint, canonicos de * Giseleborñ. possessionem à cardinalibus adiudicatam, quietè faciatis & pacificè possidere, non obstantibus literis, quas canonicus de * Torun, sentētia Cardinalium tacita, noscitur reportâsse: ità quoquè, quòd si canonici de * Thorun de proprietate agere voluerint, causam ipsa vsque ad diffinitiuam sententiam, remota appellatione, audiatis & fine debito terminetis. Si qua verò partium duxerit appellandum, depositiones iuratorum testium & alias rationes vtriusque partis sub vestris sigillis clausas, nobis mittatis, terminum vtrique parti congruum præfigentes, quo debeant cum ipsis attestationibus & rationibus se apostolico cōspectui pręsentare.

*Idem Priori & canonicis de * Giseleburn. Cap. 4.*

COnstitutis in præsentia nostra dilecto filio nostro R. canonico & responsalibus dilecti filij nostri G. præpositi ecclesiæ * Beuellaceñ. super possessione ecclesiæ de * Leuintri, in qua de mandato & authoritate nostra per iudices delegatos, videlicet * Exonieñ. episcopū & Priorū de Knieleunede, causa rei seruandæ fueratis introducti, hinc indè fuit corā te aliquantulùm disputatum. *Et tantundem post rationes, & allegationes vtrinque productas, ex vtriusque partis tenuimus assertione, quòd licèt causa rei seruandæ tantùm in possessionem eiusdem ecclesiæ fuissetis inducti, infra annum tamen altera pars non præstitit cautionem super eadem ecclesia vobiscum iudicio standi, licèt voluntatem habuerit ipsam cautionem pręstandi, & vos fuissetis parati eam recipere. Indè est vtiquè, quòd nos de communi fratrum nostrorum consilio, authoritate Apostolica decernimus, vt vos amodò possessionem præscriptæ ecclesiæ, saluo iure qđ idem præpositus in petenda ecclesia habere dinoscitur, liberè & absque contradictione qualibet habeatis, nec præfatus præpositus super possessione aliquatenùs vos audeat decætero fatigare.

*Leuinter

for. *Quia vero tandem.

Idem abbati Riuallis, & Priori de Bridi. Cap. 5.

DIlecti filij nostri abbas & fratres de Neuhus, transmissa nobis insinuatione literarum monstrauerunt, ꝙ cùm causa quę vertitur inter ipsos & abbatissam & moniales de Elnestou Vesteæ, super ecclesia S. Petri de Altuñ. quā prædicti fratres diù canonicè & inconcussè, sicut asserunt, possederunt, & adhuc possident, dilectis filijs decano Linc, & archidiacono de Bedeford ad suggestio-

suggestionem nuncij monialium prædictarum commisissemus sine debito terminandam, prædicti fratres timentes à iudicibus grauari, eò quòd ad primam citationem diē statuerunt peremptorium, ad audientiam nostram appellârunt, sed ipsi nihilominùs ecclesiam interdicto supposuerunt. Quia verò non spectat ad iuris ordinem, diem peremptoriū, maximè cùm de rebus ecclesiasticis agitur, nisi maxima ingruente necessitate, ità maturare: neque inter eos qui contumaciter se absentant, sententiam taliter promulgare: nisi quòd aduersa pars in possessionem mittatur, vt sic tædio affecti, iustitiæ stare cogantur: F.T.&c. quatenùs partes ante presentiam vestram conuocetis, & rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis cōstiterit, quòd memorati fratres præfatā Ecclesiam canonicè fuerint adepti, eosdem fratres ipsam ecclesiam ab interdicto solutam, sub.a.p.re. pacificè possidere faciatis, & aduersæ parti silentium imponatis.

Peremptorium ad primam citationem, nō nisi ex magna necessitate propōnendum.

Pars IIII.

DE DECIMIS PRÆSTANDIS.

Idem Cusano episcopo. Cap. 1.

INtelleximus ex literis tuis, quòd R. de * Lantino parochianus tuus, tam diù scilicet sex annis decimas capellæ suæ tibi detinuit, asserens quòd in cōmutatione ipsius decimę, prædecessori tuo redditus quarūdam dedit villarum, quos etiàm tibi vult assignare. Cæterùm quia decimæ cum temporalibus non sint commutandæ, attendentes, tibi authoritate pręsentium inhibemus, nè præscriptos redditus in ipsius decimæ commutationem præsumas recipere: sed prædictum R. ad restituendas decimas subtractas tibi, & ad eas soluendas in posterum Ecclesiastica districtione compellas.

* Lantino

Idem Cant. archiepis. & eius suffraganeis. Cap. 2.

PEruenit ad nos, quòd cùm parochiani vestri decimas bonorum suorum consueuerunt ecclesijs, quibus debentur, persoluere: nunc tam laudabili cōsuetudine prætermissa, quidam ex ipsis de lana & de fęno & de prouentibus molendinorum & piscariarum ipsis ecclesijs subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni diuinæ manifestiùs obuiant, qui decimas Ecclesijs non persoluunt, F.V.&c. quatenùs parochianos vestros monere curetis, & si opùs fuerit, sub excommunicationis districtione compellatis, vt de prouentibus molendinorum & piscariarum & de fœno & de lana decimas ecclesijs, quibus debentur, omni occasione & app. cessante, cum integritate persoluant.

Idem Vuintoneñ. episcopo. Cap. 3.

NVncios & literas tuæ fraternitatis ea, qua decuit, benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoàd licuit, curauimus exaudire: sicut illius personę quam purè in Domino & feruenti charitate diligimus, & cuius commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm ergò ad officium tuum spectent ea, in quibus præcepti nostri desideras authoritate muniri, tanto in his faciliùs debuisti exaudiri, quanto ipsa eorum specialiùs salutem respiciunt, de quibus in extremo iudicio redditurus es rationem. Indè est quòd F.T.&c. quatenùs tam comites quàm barones, necnon & milites & omnes alios de parochia tua moneas propensiùs & inducas, & appellatione cessante & * E. D. CON. vt decimas matricibus Ecclesijs de diuitijs suis cum omni integritate persoluant. Prætereà parochianos vestros de fœno, equitio, pomis & piris & apibus & omni fructu decimas soluere Ecclesiastica districtione, appellatione cessānte, compellas.

*Idem * Ryomeñ. & Vuintoñ. episcopis. Cap. 4.*

* Vuigorieñ.

CVm homines de Hortuñ. secundùm generalem Ecclesiæ Anglicanæ institutionem, de frugibus suis in autumno, nouem partibus sibi retentis, decimas ecclesiæ & mihi, cuius parochiani sunt, sinè diminutione soluere teneantur, antequàm eidem ecclesiæ decimas ad eam spectantes persoluant, seruientibus & mercenarijs suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro seruitio suo impēdunt, & tunc deindè de residuo decimas persoluentes: Vndè D. V.&c. quatenùs sub anathematis districtione compellatis eos, vt decimas tam de nutrimentis animalium suorum, quam de frugibus sinè fraude & diminutione aliqua in autumno, sicut mos est, statim collectis frugibus, & in alijs temporibus, prout debentur, persoluant, atque de subtractis atque retentis dignam satisfactionem exhibeant.

An decimandum sit antequam seruientibus debita impendantur de frugibus.

DE CONIVGATIS ET SPONSIS MONASTERIVM INGRESSIS, vel ingredi volentibus.

PARS V.

Idem Salernitano Archiepiscopo. Cap. 1.

VErùm post consensum illum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiàm repudiante, monasterium eligere: sicut quidam sancti de nuptijs vocati fuerunt: dummodò inter eos carnis commixtio non interuenerit, & alteri remanenti, si commonitus seruare noluerit continentiam, licitum esse videtur, vt ad secunda vota transire possit. Quia cùm non fuissent vna caro effecti, potest vnus ad Dominum transire, & alter in seculo remanere.

Idem Pisano archiepiscopo. Cap. 2.

QVidam intrauit monasterium, inuita vxore, ipsum eadem repetente, coa-

Disti. 32. Sacratium.

maior concordia intercesserit, nullatenùs assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & alijs Ecclesiasticis, præiudicium generetur, in quibus maioris & senioris partis debet sententia præualere: quia quod in eis dubium venerit, superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

CAP. 2.

QVod à prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innouantes, ordinationes ab Octauiano & Guidone hæresiarchis, necnon & Ioanne* Struinensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adijcientes etiàm, vt si qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia per prædictos schismaticos receperunt, careāt impetratis. Alienationes quoquè seu inuasiones, quę per eosdem schismaticos siue per laicos factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesiam sinè omni eius onere reuertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se nouerit subiacere. Illos autem qui spontè iuramento de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decreuimus manere suspensos.

C. 1. q. 7. Conuenientibus. C. 23. q. 1. Dicimus. C. 12. q. 2. Alienationes.

CAP. 3.

CVm in sacris ordinibus & ministerijs Ecclesiasticis, & ætatis maturitas, & morum grauitas, & scientia literarum sit inquirenda: multo fortiùs hoc in Episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conuersari. Eapropter, nè quod à quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur apostasis: præsenti decreto statuimus, vt nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiàm vita & scientia commendabilis demonstretur. Cùm autem electus fuerit, & confirmationem acceperit, & Ecclesiasticorum honorum administrationem habuerit, decurso tempore, de consecrandis Episcopis à canonibus definito: is ad quem spectant beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora etiàm ministeria, vtputà decanatus, Archidiaconatus, & alia quæ animarum curam habent annexam, nullus omninò suscipiat: Sed nec parochialium Ecclesiarum regimen, nisi qui iam vigesimumquintum ætatis annum attigerit, & qui scientia & moribus existat commendandus. Cùm autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconem, & decani & reliqui admoniti, non fuerint præfixo à canonibus tempore in presbyteros ordinari, & ab illo remoueantur officio, & alij conferatur, qui & velit & possit conuenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si fortè in transgressionem constitutionis istius* institutionis per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solùm de promouendis, sed de his etiā qui iam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus obseruandum. Clerici *sanè si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi potestate tunc priuatos, & ab ecclesiasticis beneficijs triennio se nouerint suspensos. Dignum est enim, vt quos timor Dei à malo non reuocat, Ecclesiasticæ tamen coerceat seueritas disciplinæ. Episcopus autem si cui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc, in conferendis prædictis potestatem suam amittat: & per Capitulum, aut per metropolitanum, si capitulū concordare nequiuerit, ordinentur.

Dist. 75. Quoniā. Dist. 13. Si qui Episc. * verò 11. q. 3. Priuilegium. Dist. 63. Si fortè.

CAP. 4.

CVm Apostolus se & suos proprijs manibus decreuerit* exhibendos, vt locum prædicandi auferret pseudo Apostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: graue nimis & emendatione fore dignum dinoscitur, quòd quidam fratrum coepiscoporum nostrorum ità graues in procurationibus suis subditis existunt, vt pro huiusmodi causa interdùm ornamenta ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum breuis hora consumat. Quocircà statuimus, quòd Archiepiscopi parochias visitantes, pro diuersitate prouinciarum & facultatibus ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta euectionis numerum non excedant: Cardinales verò, vigintiquinque non excedant: Episcopi, viginti vel triginta nequaquàm excedant: Archidiaconi, quinque aut septem: Decani constituti sub ipsis, duobus equis existant, contenti. Cum canibus venatorijs & auibus nō proficiscantur: sed ità procedant, vt non quæ sunt sua, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur. Prohibemus etiàm, nè subditos suos tallijs & exactionibus Episcopi grauare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquotiès superueniunt, vt si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus, non debent parentibus filij thesaurizare, sed parentes filijs: multùm longè à paterna pietate videtur, si prępositi suis subditis graues existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fouere debent. Archidiaconi autem siue decani nullas exactiones vel tallias in presbyteros seu clericos exercere præsumant. Sanè quod de prædicto numero euectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit obseruari,

1. Thes. 2. b 2. Thes. 3. b * alendos, Di. 10. q. 3. Relatum. 2. Cor. 12. c Di. 94. Diequm est.

uari, in quibus ampliores sunt redditus & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, vt ex accessu maiorum, minores non debeant grauari: nè sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis vti solebant, hactenùs plurimam sibi credant potestatem indultam.

CAP. 5.

EPiscopus si aliquem sinè certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinauerit: tam diù necessaria ei subministret, donèc in aliqua ei ecclesia conuenientia stipendia militiæ clericali assignet: nisi fortè talis qui ordinatur, Dist.1.q.1. Clericor. extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

CAP. 6.

Di.16.q.1. cap.vlt. REpræhensibilis valdè consuetudo in quibusdam partibus inoleuit, vt fratres & coepiscopi nostri, seu etiàm archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitùs admonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alij etiàm dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sinè vllo grauamine appellationem obijciunt, & ad defensionem iniquitatis vsurpant, quod ad subsidium innocentium dinoscitur institutum. Di.11.q.3. Si episcopus for. Quocircà nè vel prælati valeant sinè causa grauare subiectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, vt nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos: nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. f.frustratoriè & sinè causa. Secùs aūt est, si à manifesta iniuria: Si verò quisquam pro sua necessitate crediderit appellādum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur. Infra quem si fortè persequi neglexerit, liberè tunc episcopus sua authoritate vtatur. Si autem in quocunque negocio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit, veniente, qui appellauerit, venire, neglexerit, si proprium quid habuit, competentem ei recompensationem faciat expensarum: vt hoc saltem timore perterritus, in grauamen alterius non facilè quis appellet. Præcipuè verò in locis religiosis hoc volumus obseruari, nè monachi siue quicunque religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant: sed humiliter ac deuotè suscipiant, quod pro salute sua vtiliter eis fuerit iniunctum.

CAP. 7.

CVm in Ecclesiæ corpore omnia debeat ex charitate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quod in quibusdam ecclesijs locum venalitas perhibetur habere, ità vt pro episcopis vel abbatibus seu quibuscunque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis & exequijs mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu alijs sacramentis aliquid exigatur: & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curauerit largitoris. Putant plures ex hoc sibi licere, quia legem mortis de longa inualuisse consuetudine arbitrantur, non 1.q.1. Nullus epis. satis, quia cupiditate cæcati sunt, attendentes, quòd tanto grauiora sunt, crimina, quanto 34.q.7. Flagitia. diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam. Nè igitur hoc decæterò fiat, & vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiàm nubentibus benedicendis, seu etiàm alijs sacramentis aliquid exigatur, districtiùs inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se nouerit habi- 4.Reg.5. torum: cuius factum, turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insupèr, nè noui census ab episcopis vel abbatibus, alijsve prælatis imponantur ecclesijs, nec veteres augeantur, nec partem redditum suis vsibus appropriare præsumant: sed libertates quas sibi maiores desiderant conseruari, minoribus quoquè suis bona voluntate conseruent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit, habeatur.

CAP. 8.

NVlla Ecclesiastica ministeria seu etiam beneficia vel Ecclesiæ alicui tribuantur seu promittantur, antequàm vacent, nè desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & beneficiū se credidit successurum. Cùm enim id etiàm in ipsis gentilium legibus inueniatur prohibitum, turpe nimis est & diuini plenum animaduersione iudicij, si locum in Dei Ecclesia futuræ Di.63. Ob eunubus. successionis expectatio habeat, quàm etiàm damnare ipsi gentiles homines curauerunt. Cùm verò Prębendas ecclesiasticas seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel etiàm si modò vacant, nō diù maneant in suspenso, sed infra sex menses personis quę dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus vbi ad eum spectauerit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quòd si ad Capitulū electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc secundùm Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes fortè neglexerint, metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP.

CAP. 9.

CVm & plantare sacram religionem, & plantatam fouere modis omnibus debeamus: nunquàm hoc meliùs exequemur, quàm si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis authoritate curamus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quòd fratres Templi & Hospitalis, alij quoquè religiosæ professionis, indulta sibi ab Apostolica sede excedentes priuilegia, contra episcopalem authoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum generant in populo Dei, & graue pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quòd ecclesias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica sacramenta & sepulturam admittant, in ecclesijs suis præter eorum conscientiam & instituant & amoueant sacerdotes, & fratribus eorũ ad eleemosynas quærendas euntibus, cum indultum sit eis, vt in aduentu eorum semèl in anno ecclesiæ aperiantur, atq; in eis diuina celebrentur officia: plures ex eis de vna siue diuersis domibus ad locum interdictum sæpiùs accedentes, indulgentia priuilegiorum in celebrandis officijs abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoquè fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur Episcopalis authoritatis eneruant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum priuilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & se conferre. In his quia non tam de maiorum conscientia vel consilio, quàm de minorum indiscretione quorundam exceditur: & remouenda ea in quibus excedunt, & quæ dubietatem faciunt, declaranda decreuimus. Ecclesias sanè & decimas de manu laicorum sinè consensu episcoporum, tam illos, quam quoscunque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis etiàm quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt: excommunicatos & nominatìm interdictos, tam ab illis quàm ab omnibus alijs, iuxta episcoporum sententiam, statuimus euitandos. In ecclesijs suis, quę ad eos pleno iure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis præsentent, vt eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, episcopis inconsultis, non audeant remouere. Si verò Templarij siue Hospitalarij ad Ecclesiasticum interdictum venerint, non nisì semèl in anno ad ecclesiasticum admittantur officium, nec tunc ibì corpora sepeliant defunctorum. De fraternitatibus hoc statuimus, vt si non se prædictis fratribus omninò reddiderint, sed in suis proprietatibus duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenùs eximantur: sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, de alijs quoquè religiosis, qui præsumptione sua episcoporum iura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias & tenorem priuilegiorum nostrorum venire præsumunt, precipimus obseruari. Si autem contra hoc institutum venerint, & Ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subiaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

10.q.3. Priuilegium.

16.q.7. Quoniã si quis.

CAP. 10.

MOnachi non precio recipiantur in monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas & oppida seu ad quascunque parochiales ponantur ecclesias: sed in maiori conuentu aut cũ aliquibus fratribus maneant: nec soli inter seculares homines spiritualium hostiũ conflictionem expectent, Salomone dicente: Væ soli quia si ceciderit, non habet subleuantem. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem qui acceperit, officij sui priuatione mulctetur. Si verò peculium habuerit, nisì ei ab Abbate pro iniuncta fuerit administratione permissum, de communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam. Quod etiàm de diuersis religiosis præcipimus obseruari. Abbas etiam qui ista diligenter non curauerit, officij sui iacturam se nouerit incursurum. Prioratus quoquè siue Obedientiæ, precij datione nulla tradantur. Alioqui & dantes & accipientes, à ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores verò cùm in conuentualibus ecclesijs, fuerint constituti, nisì pro manifesta causa & rationabili non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amouendi meritò videantur: aut si etiàm pro necessitate maioris officij, de consilio fratrum fuerint transferendi.

Eccés 4. c

CAP. 11.

CLerici in sacris ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis incontinentiæ nota tenuerint, aut abijciant eas, & continenter viuant, aut ab officio & beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicunque incontinentia illa quæ contra naturam est, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne consumpsit, depræhensi fuerint laborare: si clerici fuerint, eijciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasterijs detrudantur: si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant prorsùs alieni. Monasteria prætereà sanctimonialium, si quisquã

Dist. 32. Interdix. Dist. 81. Volumus.

clericus

clericus sinè manifesta & necessaria causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur:& si non destiterit à beneficio Ecclesiastico reddatur immunis.

CAP. 12.

In criminibus nō vt aduocati, sed vt intercessores pro reo supplicant. Clerici in subdiaconatu & suprà, & in minoribus quoquè ordinibus, si stipendijs ecclesiasticis sustentantur, coram iudice seculari aduocati in negocijs fieri non præsumant, nisi propriam vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sec nec procurationes villarum aut iurisdictiones etiàm seculares sub aliquibus principibus vel secularibus viris, vt iustitiarij eorum fiant, clericorum quisquam assumere præsumat. Si quis aduersùs hoc venire tentauerit, (quoniam contra doctrinam Apostoli est, 1.Tim.2. dicentis: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus & seculariter agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quòd officio clericali neglecto, fluctibus seculi, vt potentibus seculi placeat, se immergit. Districtiùs autem decreuimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

CAP. 13.

Dist. 70. Sanctorū. Quia nonnulli modum auaritiæ non ponentes, dignitates ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales contra sacrorū canonum instituta nituntur adquirere, ità vt cùm vnum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum, nè id decætero fiat, districtiùs inhibemus. Cùm igitur ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per seipsum valeat exercere: quod si aliter fuerit actum, & qui receperit quod contra sacros canones accepit, amittat:& qui dederit, largiendi potestate priuetur.

CAP. 14.

Distin. 8. Quod cōtra. Quia intantùm iam quorundam processit ambitio, vt non duas vel tres, seu sex aut plures ecclesia perhibeantur habere, nec duabus debitam possint prouisionem impendere: per fratres & coepiscopos nostros charissimos emendari præcipimus: & de multitudine canonibus inimica, quę dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum: eorum, qui Ecclesijs dignè valeant deseruire, volumus ecclesiasticis beneficijs indigentiam subleuari. Prætereà quia intantùm quorundam laicorum processit audacia, vt episcoporum authoritate neglecta, clericos instituant in ecclesijs;& remoueant etiàm cùm voluerint, possessiones quoque atque alia bona Ecclesiastica pro sua plurimum voluntate distribuant, & tam ecclesias ipsas quàm eorum homines, tallijs & exactionibus præsumant grauare: eos qui amodò ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. Presbyter autem siue clericus, qui ecclesiam per laicos sinè proprij episcopi authoritate receperit tenendam, communione priuetur:& si perstiterit, à ministerio ecclesiastico ordine deponatur. 16.q.7. Per laicos. Sanè quia laici quidam Ecclesiasticas personas & ipsos etiàm Episcopos suo iudicio stare compellunt eos: qui decætero præsumpserint, à cōmunione fidelium decernimus segregādos. Prohibemus etiàm, nè laici decimas cum animarum suarum periculo retinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & ecclesiæ non tradiderit, Christiana sepultura priuetur.

CAP. 15.

Dist. 86. Nō satis. Cum in officijs charitatis illis primò teneamur obnoxij, à quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: ecclesiastici quidam clerici cùm ab ecclesijs suis multa bona perceperint, bona per ecclesias acquisita, in alios vsus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibitum, nos etiàm nihilominùs inhibemus. Indemnitati itaque ecclesiarum prouidere volentes, siue intestati decesserint, siue alijs conferre voluerint, penès ecclesiam eadem bona præcipimus remanere. Prætereà quoniam quidem in quibusdam partibus sub precio statuuntur, qui decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate episcopalem iurisdictionem exercent, præsenti decreto statuimus, vt qui decætero id præsumpserit, officio suo priuetur, & episcopus conferēdi hoc officium potestatem amittat.

CAP. 16.

Dist. 19. In canonicis Dist. 65. Sanè. Cum in cunctis ecclesijs, quod pluribus & senioribus, fratribus visum fuerit, incunctanter debeat obseruari: graue nimis & repræhensione est dignum, quòd quarundam ecclesiarum pauci quandoquè non tam de ratione, quàm de propria voluntate ordinationē multotiès impediunt, & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocircà præsenti decreto statuimus, vt nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota, semper prævaleat & suum consequatur effectum, quod à maioris vel sanioris parte Concilij fuerit cōstitutum. Electionē maioris & senioris partis, appellatione remota, tenere. Nec nostram constitutionem impediat, si fortè aliquis ad conseruandam Ecclesiæ suæ consuetudinem iuramento se dicat adstrictum. non enim dicenda sunt iuramenta, sed potiùs periuria, quæ contra vtilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta. Si aliquis huiusmodi consuetudines, quæ ratione iuuantur & sacris congruunt institutis, irritare præsumpserit, donèc congruam egerit pœnitentiam, à Dominici corporis perceptione fiat alienus.

CAP.

CAP. 17.

Qvoniam in quibusdam locis ecclesiarum fundatores aut hæredes eorum, potestate in qua eos Ecclesia hucusquè sustinuit, abutuntur: & cùm in Ecclesia Dei vnus debeat esse qui præsit, ipsi plures sinè respectu subiectionis eligere moliuntur: & cùm vna Ecclesia vnius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant. Quocircà præsenti decreto statuimus, vt si fortè in plures partes fundatorum se vota diffuderint, ille præficiatur ecclesiæ, qui maioribus iuuatur meritis, & plurium eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sinè scandalo fieri nequiuerit, ordinet antistes Ecclesiam, sicut meliùs secundùm Deum viderit ordinandum. Idipsum etiàm faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra tres menses non fuerit diffinitum.

Dist. 63. Si fortè.

CAP. 18.

Qvoniam Ecclesia Dei & in his quæ spectant ad subsidium corporis, & in his quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater prouidere tenetur: nè pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnáquanq; ecclesiam cathedralem magistro, qui clericos eiusdem Ecclesiæ & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas subleuetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In alijs quoque restituatur Ecclesijs siue monasterijs, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus omninò precium exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab his qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam, expetita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui verò contra hoc venire præsumpserit, à beneficio Ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, vt in Ecclesia Dei fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi diuendens licentiam docendi, Ecclesiarum profectum nititur impedire.

Dist. 37. De quibusdam

CAP. 19.

Nè seculares aliqd exigant à clero.

Non minùs pro peccato eorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent, graue nimìs esse dinoscitur, quòd in diuersis partibus mundi rectores & consules ciuitatum, necnon & alij qui potestatem habere videntur, tot Ecclesijs frequenter onera imponunt: & ità grauibus eas crebrisq; exactionibus premunt, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui diuinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alijs seruituti subiectis, sacerdotes suos & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministrauit. Isti verò vniuersa ferè onera sua imponunt Ecclesijs, & tot angarijs eas affligūt, vt illud eis quod Ieremias deplorat, competere videatur: Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Siue quidem fossata, siue expeditiones, siue quælibet alia sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, clericorum, & pauperum Christi vsibus deputatis cuncta volunt ferè compilari. Iurisdictionem etiàm & authoritatem episcoporum & aliorum prælatorum ità euacuant, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Super quo dolendum est pro Ecclesijs, dolendū etiàm nihilominùs & pro ipsis, qui timorem Dei & Ecclesiastici ordinis reuerentiam videntur penitùs abiecisse. Quocircà sub anathematis districtione seueriùs prohibemus, nè decætero talia præsumant attentare, nisi Episcopus & clerus tantam necessitatem vel vtilitatem adspexerint, vt absque coactione ad releuandas communes necessitates vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem consules aut alij decætero id præsumpserint, & commoniti desistere fortè noluerint, tam ipsi quàm eorum fautores excommunicationi se nouerint subiacere: nec communicationi fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem.

Gen. 47. Thre. 1. a

CAP. 20.

Felicis memoriæ Papę Innocentij & Eugenij prædecessorum nostrorum vestigijs inhærentes, detestabiles nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerariè congrediuntur, vndè mortes hominum & animarum pericula sæpè proueniunt, fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibidèm mortuus fuerit, quāuis ei poscenti venia non negetur, Ecclesiastica tamē careat sepultura.

Mortuus in torneamēto, qua pœna plectendus.

CAP. 21.

Treugas à quarta feria post occasum solis vsque ad secundam feriam, & ab aduentu Domini vsque ad octauas Epiphaniæ, & à septuagesima vsque ad octauas Paschæ, ab omnibus inuiolabiliter obseruari præcipimus. Si quis autem treugam frangere tentauerit, post tertiam commonitionem, si non satisfecerit, Episcopus suus sententiam excommunicationis dictet, & scriptam vicinis suis annunciet. Episcopus autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat: immò scriptam susceptā sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam funiculus triplex non facilè rumpitur, præcipimus vt Episcopi solùm Dei & salutis populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum

33. q. 3. Placita. Ecc. 4. c

sibi

sibi consilium & auxilium præstent. Neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. Quòd si quis in opere Dei tepidus fuerit inuentus, damnum dignitatis suæ incurrat.

CAP. 22.

INnouamus vt presbyteri, monachi, clerici, conuersi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicui nouas pedagiorum exactiones sinè authoritate regum & principum consensu statuere, aut statutas de nouo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo temerè præsumat. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus non destiterit, donèc satisfaciat, communione careat Christiana.

CAP. 23.

1.Cor.12.c CVm dicat Apostolus, Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, Ecclesiastici quidam quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt, & ad ecclesiam cum alijs conuenire, ecclesias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprij iuuari ministerio sacerdotis. Quod quia procùl à pietate Christiana esse dinoscitur, de benignitate Apostolica constituimus, vt vbicunquè tot simul sub communi vita fuerint congregati, qui Ecclesiam sibi cum cœmeterio constituere, & proprio gaudere valeant presbytero, sinè contradictione aliqua permittantur habere. Caueant tamen, vt iniuriosi veteribus ecclesijs de iure parochiali nequaquàm existant. Quod nanque eis pro pietate conceditur, ad aliorum iniuriam noluimus redundare. Statuimus etiàm, vt de hortis & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

Dist. 45. Qui suam

CAP. 24.

ITà quorundam animos occupauit sæua cupiditas, vt cùm glorientur nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum & ligamina galearum deferant, & pares eis, aut etiàm superiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Christianos, arma eis & necessaria subministrant. Sunt etiàm, qui pro sua cupiditate in galeis & piraticis Sarracenorum nauibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur à communione Ecclesiæ præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subiectos, & rerum suarum per seculi principes catholicos & consules ciuitatum priuatione mulctari, & capientiũ seruos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, vt per Ecclesias maritimarũ vrbium, crebra & solennis excommunicatio proferatur in eos. Excommunicationis quoquè pœnæ subdantur, qui Romanos aut Christianos pro negociatione vel alijs causis honestis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi, etiàm qui Christianos naufragia patientes, quibus secundùm regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere.

Dist. 63. In synodo.

CAP. 25.

QVia in omnibus ferè locis tantum vsurarum ità inoleuit, vt multi alijs negocijs prætermissis, quasi licitè vsuras exerceant, & qualiter vtriusque Testa. pagina condemnentur, nequaquàm attendant: ideò constituimus, vt vsurarij manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur, & donèc ad arbitrium sui Episcopi satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus.

In vsurarios.

Dist. 47. Eps, qm

CAP. 26.

IVdæi siue Sarraceni nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro seruitio, nec alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicetur autem, qui cum eis præsumpserint habitare. Testimonium quoquè Christianorum aduersùs Iudæos in omnibus causis, cùm illi aduersùs Christianos testibus suis vtantur, recipiendum esse censemus: & anathemate decernimus feriendos, quicunque Iudæos Christianis voluerint in hac parte præferre, cùm eos subiacere Christianis oporteat, & ab eis pro sola humanitate foueri. Si qui prætereà Deo inspirante ad fidem conuerterint Christianam, à possessionibus suis nullatenùs excludantur, cùm melioris conditionis conuersos ad fidem esse oporteat, quàm antequàm fidem acceperunt, habebantur. Si autem secùs factum fuerit, principibus vel potestatibus eorundem locorum sub pœna excommunicationis iniungimus, vt portionem hæreditatis & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. 27.

SIcut ait beatus Leo, licèt Ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta iudicio, cruentas non efficiat vltiones, catholicorũ tamen principum constitutionibus adiuuatur, vt sæpè quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt euenire supplicium. Eapropter quia in Gasconia, Allegesio & partibus Tolosanis & alijs locis ità hæreticorum, quos alij Catharos, alij * Patrinos, alij Publicanos, alij alijs nominibus vocant, inualuit damnata peruersitas, vt iam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publicè manifestent, & ad suum consensum

Dist. 63. In synodo.

Cathari hæretici.

* Patarenos.

sentum simplices attrahant & infirmos: eos & defensores eorum, & receptores anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus, nè quis eos in domibus vel in terra sua tenere vel fouere, vel negociationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacunque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De Brebantionibus & * Arrogenũ Nauarrijs, Basculis, Coterellis & Triauerdinis, qui tantam in Christianos inhumanitatem exercét, vt nec Ecclesijs nec monasterijs deferant, non viduis & puellis, non senibus & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut sexui: sed more paganorum omnia perdant & vastent, similiter, constituimus, vt qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel fouerint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis & alijs Solennibus diebus per Ecclesias publicè denuncientur, & eadem omninò sententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur adstricti, nec ad cõmunionem recipiantur Ecclesiæ, nisi societate illa pestifera & hæresi abiuratis. Relaxatos autem se nouerint à debito fidelitatis & hominij ac totius obsequij, donèc in tanta iniquitate permanserint, quicunque illis aliquo * peccato tenentur annexi. Ipsis autem, cunctisque fidelibus in remissionem peccatorum iniungimus, vt tantis cladibus se viriliter opponant, & cõtra eos armis populum Christianum tueãtur. Confisceturque eorum bona, & liberum sit principibus, huiusmodi homines subijcere seruituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternę se non dubitent percepturos. Nos etiam de misericordia DEI & beatorum Apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, fidelibus Christianis qui contra eos arma susceperint, & ad Episcoporum seu aliorũ prælatorum consilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de pœnitentia iniuncta relaxamus: aut si longiorem ibi moram habuerint, Episcoporum discretioni quibus huius rei causa fuerit iniuncta, committimus, vt ad eorum arbitrium, secundùm modum laboris, maior eis indulgentia tribuatur. Illis autem qui admonitioni Episcoporum in huiusmodi parte parére contempserint, à perceptione corporis & sanguinis Domini iubemus fieri alienos. Interim verò eos, qui ardore ad eos expugnandum, laborem iustum assumpserint, sicut eos qui sepulcrum Dominicum visitant, sub Ecclesiæ defensione recipimus, & ab vniuersis inquietationibus tã in rebus quàm in personis statuimus manere securos. Si verò quispiam vestrûm

15. q. 6. vos sanctorum.

* pacto

14. q. 4. Ab illo.

præsumpserit eos molestare, per Episcopũ loci excommunicationis sententia feriatur: & tam diù sententia seruetur ab omnibus, donèc & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè iterũ satisfaciat. Episcopi verò siue presbyteri, qui talibus fortiter non restituerint, officij sui priuatione mulctentur, donèc misericordiam Apostolicæ sedis obtineant.

DE SIMONIA, Pars II.

ET NE MERCES PRO ECCLESIÆ *consecratione recipiatur, vel pro * moniacatione, vel pro sacramentis Ecclesiæ, vel pro licẽtia docendi. Nève prælati vices suas ad causas terminãdas, vel regimen Ecclesiarum sub annuo precio committant. Nève subditos tallijs vexent, vel pœna pecuniaria mulctent.*

for * monachatione

CAPITVLVM PRIMVM.

QVONIAM in quibusdam partibus decani quidam vel Archipresbyteri ad agẽdas vices Episcoporum seu Archiepiscoporum, & terminandas causas Ecclesiasticas, sub annuo precio statuuntur, quod ad sacerdotum grauamen, & ad subuersionem iudiciorum non est dubium redundare, id vlteriùs fieri prohibemus. Quod si quis decætero fecerit, nostra authoritate remoueatur à clero. Episcopus autem qui in sua diœcesi hoc sustinuerit, & Ecclesiastica iudicia patiatur dissimulatione sua peruerti, canonica districtione percellatur.

21. q. 2. Præcipimus

Idem in Turonensi Concilio residens, ait.

Cap. 2.

QVoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorũ patrum institutionem inualuit, vt sub annuo precio sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuantur: nè id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum sacerdotium sub huiusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

Idem R. Cantuariensis Archiepiscopo.

Cap. 3.

LIcèt (iuxta Apostolum) arguere, obsecrare, & increpare debeamus: sic tamen debemus excessus corrigere singulorũ, vt probemur nõ quę nostra sunt, sed quę Iesu Christi sunt, quærere. Accepimus autem, quòd archidiaconi Couentrensis Episcopatûs, pro excessibus & criminibus puniendis, à clericis & laicis pęnam pecuniariam exigant, & pro examinatione ignis & aquæ, triginta denarios à viro & muliere quærere prçsumunt, & pro annua exactione personæ quandoque 2. Tim. 4.

personas

personas suspendunt, Ecclesias interdicunt, à Vicarijs quoque duodecim denarios, vt in Ecclesijs eorum cantare permittant, exigere non formidant: & alia agunt, quæ canonum obuiant institutis, & de radice cupiditatis & auaritiæ prodire videntur. Quia igitur solicitudini nostræ incumbit, pastorali diligētia prouidere, nè ab Ecclesiasticis personis tuæ prouinciæ aliquid exigatur, quod repræhensioni subiaceat, vel Ecclesiasticam denigret dignitatem: fraternitati tuæ &c. quatenùs archidiaconis prædicti episcopatûs ex parte nostra & tua districtè inhibeas,
Disti. 94. Dictum. nè p excessibus corrigēdis, aut criminibus puniendis, à clericis vel laicis pœnam pecuniariam, nec pro examinatione ignis & aquę denarios ampliùs exigere audeant, vel alia quæ dicta sunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem tuam ausu temerario venire præsumpserint, eos omni excusatione & appellatione remota, Ecclesiastica districtione percellas, & sententiam ipsam vsque ad dignam satisfactionem facias inuiolabiliter obseruari.

Idem Vigilensi episcopo.
Cap. 4.

CVm sit Romana Ecclesia, cui licèt immeriti præsidemus, mater Ecclesiarum omnium & magistra: cogimur ex debito suscepti honoris & regiminis, prout Dominus nobis dederit, respondere consultationibus singulorum, vt dubiæ quæstiones, Apostolicæ sedis prouidentia enodentur. Quæsiuisti autem frater episcope, tuæ fraternitati rescribi, vtrùm pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem moderatam habere debeas, cùm Apostolus dicat, Nemo cogitur suis stipendijs militare, *ab eadē Ecclesia exigere potes.

Episcopū ab ecclesia, quam cōsecrat, procurandum. 1.Cor.9. *deest aliquid.

Idem in Concilio Turoneñ. de eadem re. Cap. 5.

CVm autem collectas denariorum beati Petri per archidiaconatus vestros feceritis, in collectione facienda Ecclesias vel parochias grauare nullatenùs præsumatis aliter siue magìs, quàm prædecessores vestri tempore sanctæ recordationis Eugenij & Innocentij Romanorum pontificum fecisse noscuntur. Quod si temeritate aliqua
Matt. 25. contempseritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis.

Idem eidem Episcopo. Cap. 6.

NIhilominùs & præsentium authoritate iniungimus, vt cùm Ecclesias ipsas visitaueritis, secundùm quod canones præcipiunt, visitatoris officium exerceatis. nec Ecclesias visitatione vestra grauetis, vt magis intuitu informationis & correctionis, quàm affectu comessationis videamini visitare.

Idem. Cap. 7.

PEruenit ad audientiam nostram, & plurimùm miramur, & aduersùm vos de iure mouemur, quòd in presbyteros qui sunt in iurisdictione vestra constituti, singulis annis quasi in seruos & mercenarios talliam faciatis: quibus, nisi ad voluntatem vestram pecuniam soluunt, diurnum officium interdicitis, & eos viliter & inhonestè tractatis, intantùm quòd ipsos laicis despicabiles reddidistis. Ideò verò hæc, si vera sunt, graui debent vltione puniri cùm eosdem presbyteros quasi filios & fratres benignè ac summa charitate fouere debeatis. Vndè vobis per A. S. &c. vt in prædictos presbyteros huiusmodi tallias & indebitas exactiones exercere non pręsumatis: nec eos decætero irrationabiliter grauetis, vel inhonestè tractetis, aut sinè iudicio capituli sui suspendere præsumatis, vel eorum Ecclesias interdicto subijciatis: nec eos duas matrices ecclesias, quarū vnam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis, nec eos sinè ordine iudiciario excommunicare præsumatis. Sciatis pro certo, quòd si huiusmodi rumores de vobis ad aures nostras iterùm peruenerint, nos pro tantis excessibus, Domino authore, taliter puniemus, quòd timore pœnæ cæteri à similibus abstinebunt. Disti. 94. Dictum.

Idem Cenomanensi Episcopo.
Cap. 8.

ECclesias autem, quas de nouo Episcopus de manibus laicorum eripuit, præter cathedraticum & iura omnia, quæ alijs Ecclesijs imponuntur, non videmus exactionem aliam imponendam, qui nouis exactionibus decreto nostro prohibuimus amodò Ecclesias prægrauari.

Idem archidiaconis & decanis.
Cap. 9.

AD nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd personas Ecclesiarum quasi seruos & mercenarios singulis annis indebitis exactionibus grauare præsumitis, extorquendo ab eis pecuniam, & procurationes eas diuersis nominibus, scilicet aliquandò auxilium Episcopi interdùm eiusdem Episcopi & vestras consuetudines nuncupantes: quas si vobis fortè reddere contradicunt, vos eosdem vicarios Ecclesiarum & personas ab officio suspendentes, in eorundem ecclesijs diuina celebrare officia prohibetis, & inter cætera denarios chrismatis ab eis pro voluntate vestra, in salutis vestræ periculum, extorquere præsumitis: huiusmodi exactionem, vt eam liberiùs videamini exigere, quandoquè consuetudinem episcopalem, quandoquè synodalia, quandoquè denarios paschales appellan-

tes. Et infrà: Quia verò nõ decet vos, ità clericos viliter & inhonestè tractare, D.V.&c. quatenùs indebitis exactionibus aut procurationibus decætero grauare vel personas eorum aut Ecclesias sinè manifesta ratione & rationabili causa interdicto supponere nullatenùs præsumatis. Alioquin, si exindè ad nos iterata quæstio peruenerit, &c.

Idem in Concilio Turonen. Cap. 10.

QVia non satis vtiliter auaritia in populo redarguitur, si ab his qui in clero cõstituti videntur, & præcipuè contempto seculo, religiosorum nomen profitentur & regulas, modis omnibus non cauetur: prohibemus, nè ab eis qui ab religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur: nè vt Prioratus vel capellania quælibet monachorum vel clericorum annua districtione vendatur: neque ab eo cui regimine ipsarum committitur, ex earum commissione precium exigant. Hoc simoniacum esse, sanctorum patrum authoritas manifestè declarat. Vndè quisquis hoc decætero attentare præsumpserit, tam qui dederit, quàm qui receperit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quidem & chrismatis & olei perceptione, nulla alicuius precij exactio intendatur, neque sub obtentu huius consuetudinis reatum suum aliquis tueatur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

Acto. 8.

Diuturnitate temporis non minui peccatum.

*Idem * Cotronensi episcopo & abbati Cestrensi. Cap. 11.*

MAndamus vt ex nostra parte & vestra R. archidiacono Cestrensi prohibeatur, clericos siue laicos qui pro suis excessibus puniendi sunt, pœna pecuniaria mulctare, siue * in examinatione ignis vel aquæ à quolibet viro vel muliere pecuniam extorquere præsumat, aut pro annua & indebita exactione pecuniæ, personas suspendere vel ecclesias interdicere: neque ad ecclesias sui archidiaconatûs visitandas, nisi semèl in anno, accedat: nisi fortè talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat ecclesias sæpiùs visitare: & tunc cum ea moderãtia hominum & equitaturarum, quòd qui in eis morantur, exindè non debeant meritò querulari. Si autem contra inhibitionem talem venire præsumpserit, ecclesiastica seueritate percellatis, omni occasione & appellatione cessante, & sententiam ipsam vsque ad dignam satisfactionem faciatis inuiolabiliter obseruari, ità quòd in vos & in illos hìc non cogamur duriùs vindicare.

* pro

Idem venerabili fratri R. & Vuigoren. episcopo, & dilecto filio Priori de Panteia. Cap. 12.

QVerelam nobis monachorũ de * Atra transmissam accepimus, quòd cùm ipsi * quondàm mannium, quod dicitur Vella, cum pertinentijs suis & ecclesiam de * Gadonum à monachis de * Gadonio sub annuo canone quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis monachis habuissent: quidam Prior eorum, capitulo inconsulto, præscriptum manium & ecclesiam & chartam, de * Gadonio accepta persona, resignauit. indeque præfati monachi de * Atra, conqueruntur se iniustè grauatos, & nobis imminet corrigendum, si quid minùs quàm rationabiliter attentatur, causam ipsam experientiæ vestræ committimus, præsentium vobis authoritate mandantes, quatenùs partibus ante præsentiam vestram conuocatis, quæ hinc indè proposita fuerint, diligentiùs audiatis, & prædictam causam, sublato appellationis remedio, concordia vel iudicio terminetis, prouisuri, quòd sicut emi non potuerunt iura, etiàm nec redimi. Si verò monachi de * Gadonio legitimè citati, ad præsentiam vestram accedere & iudicio stare contempserint: vos prædictos monachos de * Acra, in possessionem eorum de quibus controuersia vertitur, occasione & appellatione cessante, inducere festinetis, nec ipsos exindè permittatis absque ordine iudiciario molestari. Si verò vterque vestrûm his exequendis interesse non poterit, alter nihilominùs ea exequatur.

* Acra.

* quoddã.

16. quæ. 7. Decimas 1. q. 3. Quęsitum.

Idem Toletano archiepiscopo. Cap. 13.

DE hoc quòd Rex & principes sui à Bernardo quondàm * Certomensi Episcopo pecuniam accepisse dicuntur, vt eius electioni prælitarent assensum, & quòd idem Episcopus archidiacono * Seuien. beneficiũ certi redditûs, & cuidam clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, vt vterque eorum, archidiaconus videlicet & clericus, eius electioni consentirent: hoc tuæ paternitati duximus respondendũ, quòd si operis euidentia manifesta æstimatur, ita quòd notorium est, eundem archidiaconum & clericum ob illam causam tam iniquam & detestabilem promissam rem accepisse: aut si exindè confessi fuerint in iure, uel legitimè possunt ab aliquibus conuinci, ab altaris ministerio sunt perpetuò deponendi. Si uerò id manifestum non est, nec indè conuicti vel confessi fuerint, & tamen posteà laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquàm tanti sceleris authores sunt puniendi. Regem autem & principes suos solicitè monere debes & diligenter inducere, vt si qua receperint à præfato Episcopo, ut eius electioni præstarent assensum, ecclesię * Ceromensi sinè diminutione restituãt, cùm ea sinè graui salutis suæ periculo retinere non possint.

Idem

Idem Eboracen. Archiepisco. ſ. legato. *Cap.* 14.

CVm eſſent in præſentia noſtra conſtituti R. clericus de Ponte fracto, & nobilis vir Vu. filius Godrici, pro controuerſia quę vertebatur inter eos ſuper quadam eccleſia quā idē R. aſſerebat à pſato milite ſibi datam fuiſſe; prædictus Vu. qui moram diutiùs facere non poterat, in receſſu ſuo dilectum filium noſtrum Magiſtrum Milonem nuncium ſuum, pro ſe in cauſa illa ſufficientem reſponſalem conſtituit. Cumque cauſæ cognitionem dilectis filijs noſtris M. presbytero TT. ſanctæ Lucię, & Vu. TT. ſancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali commiſiſſemus, ipſi vtranque partem ante præſentiam ſuam conuocārunt, & ab ore præfati R. intellexerunt, quòd præfatus miles promiſerat ei dare præſcriptam Eccleſiam, ſi quoddam negocium eiuſdem militis poſſet in curia noſtra promouere. Vndè & cùm id nobis per eoſdem Cardinales innotuiſſet, nos intelligentes promiſſionem illam Simoniacam continere prauitatem, eidem R. ſuper Eccleſiam ſilentium impoſuimus. Ideoque fraternitatem tuam, &c. quatenùs memoratum militem occaſione prædictæ controuerſiæ à prænominato R. vel alijs ſuper ſcripta Eccleſia grauari vel inquietari nulla ratione permittas.

Idem Ceſtrenſi Epiſcopo. *Cap.* 15.

INſinuatum eſt auribus noſtris, quòd dum Epiſcopatus tibi commiſſus vacaret, in eccleſijs eius plurimi ſunt inſtituti, qui per Simoniam dicūtur habere ingreſſum, & infamia reſpergi. Vndè quoniam indignum eſt, vt in tali crimine vel tam turpi ſuſpicione remanerent, F. T. &c. quatenùs ſi qui fuerint in prædictis Eccleſijs, quos publicum ſit & notorium Simoniacè intrâſſe, eos ab Eccleſijs taliter acquiſitis, appellatione ceſſante, amoueas: illis autem quorum crimen non eſt publicum & notorium, ſi publica laborant infamia, cum quinta manu vel ſexta ſui ordinis, infra quadraginta dies poſt harum ſuſceptionem, purgationem indicas: in qua ſi defecerint, beneficijs Eccleſiarum ſibi commiſſarum perpetuò priues, prouiſurus attentius, vt tales perſonas ad eorum purgationem recipias, de quibus veriſimile ſit, q̀ non debeant alicuius rei obtentu * deierare.

Quę perſonæ ad purgationē admittendæ.

* peierare

Idem. *Cap.* 16.

DIlectus filius noſter Magiſter R. præſentium lator, in noſtra pręſentia conſtitutus; conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quòd cum ipſe Bleſis ſub magiſtro Huſdicro ſcholas regeret, & ſe crederet de clementia ſedis Apoſtolicæ ab huiuſcemodi precij exactione immunem: idem Huſdricus, noſtra conſtitutione contempta, fideiuſſores quos à præfato R. de precij ſolutione receperat, pro eodem precio ſpoliare præſumpſit. Quia igitur grauiter nimis excedit, qui Apoſtolicis obuiat inſtitutis, D. T. &c. quatenùs vtraque parte coram te conuocata, veritatem diligenter inquiras: & ſi ità inueneris, memoratum Huldricum moneas, & Eccleſiaſtica diſtrictione cogas, vt ea quæ de fideiuſſoribus ipſius R. abſtulit, appellatione ceſſante, cum omni integritate reſtituat, eoſque ab eadem fideiuſſione prorſùs abſoluat, nè decæterò ab ipſo R. vel alijs pro magiſterio ſcholarum quicquā exigere vel extorquere præſumat: ſed eum Bleſis quàm diù voluerit, ſcholas ſinè aliqua moleſtia vel exactione regere patiatur.

Idem Luden. *Cap.* 17.

PRohibeas attentiùs decæterò, nè in parochia tua pro licentia docendi alios aliquid exigatur, aut etiàm promittatur. Si quid verò poſt tuam prohibitionem ſolutum fuerit vel promiſſum, promiſſum remitti, ſolutum reddi facias, appellatione ceſſante, ſciens quod ſcriptum eſt, Qui gratis accepiſtis, gratis date. Sanè ſi aliquis occaſione huius prohibitionis diſtulerit magiſtros congruos in locis congruis inſtituere, liceat tibi de conceſſione noſtra, omni contradictione & appellatione ceſſante ibidèm viros prouidos & diſcretos aliorum inſtructioni præficere. Matt. 10.

Idem. *Cap.* 18.

QVanto Gallicana Eccleſia maiorum perſonarum ſcientia & honeſtate pręfulget, & eo cautiùs nititur curare quæ confundere videantur eccleſiaſticam honeſtatē: tanto vehementiori dignos animaduerſione eos cenſemus, qui nomen magiſtri ſcholarum & dignitatem in eccleſijs veſtris aſſumunt, & ſinè precio viris eccleſiaſticis docendi alios licentiam nou impendunt. Cum autem hæc praua & enormis conſuetudo ex cupiditatis radice proceſſerit, & decorem admodùm Eccleſiaſticæ honeſtatis confundat, prouidendum nobis eſt & ſummoperè ſatagendum, vt conſuetudo iſta de eccleſiis veſtris exurpetur, cùm nobis præcipuè ac ſpecialiter aſcribatur, ſi quid in Eccleſiis ipſis laude dignum inueniatur, vel repræhenſione notandum. Sub anathematis ergò interminatione prohibere curetis, nè qui dignitate (ſi dignitas dici poteſt) fungentes, pro præſtanda licentia docendi alios, ſub aliquo modo aliquid exigere præſumant; ſed eis diſtrictè pręcipiatis, vt quicunque viri idonei & literati voluerint regere ſtudia literarum, ſinè moleſtia & exactione qualicunque ſcholas regere patiantur. Si verò veſtræ prohibitionis vel præcepti exti-

terint transgressores, eos authoritate nostra & vestra officijs & dignitatibus spolietis. Porrò si iuxta mandatum nostrum corrigere neglexeritis, negligētiam vestram grauem habemus & molestam: & ad eam corrigendam, manum extēdere compellemur: ità quòd si voluerint in huiuscemodi rapacitatis proposito persistere, non valebunt.

Pars III. DE DOLO ET CONTVMACIA ET CALVMNIA ALTERIVS partium punienda.

Idem Hereforden. Episcopo. Cap. 1.

AD hæc cùm contingat actorem multotiès mittendum esse in possessionem causa rei seruandæ propter absentiam alterius partis, & per eius dolum, siue potentiam actor non possit rem custodiendam nancisci: & imminente fine anni, reus, nè possessionem amittat, debitam offerat cautionem, cuiusmodi pœna sit mulctandus, quia * responsioni non paret iudicis, à nobis tua fraternitas postulauit. Ad quod dicimus, quòd in Ecclesiasticis personis & negocijs rigor & districtio iuris non requiritur nec exercetur. Sed cùm propter hoc iustitia non periclitatur, admitti debet & patienter tolerari, cùm reus per cautionem standi iudicio se adstringit.

*iussioni.

Idem. Cap. 2.

CAlumniam & audaciam temerè litigātium, cōdemnando in expensas & alio multiplici remedio, imperialis sanctio compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dinoscitur, præcipimus vt decætero in causis pecuniarijs victus victori in expēsas cōdemnetur, nisi fortè, sicut cautum est, pro absente sententia feratur.

Cap. 3.

CAusam quæ inter dilectos filios nostros de * Giseleburñ. & canonicos de * super Ecclesia de * Leuentri & Capella de * Chorun & iure decimarum super quadam transactione, quæ exindè post appellationem facta fuisse dicitur, diutiùs est agitata, ad suggestionem cuiusdam canonici de * Chorun, experientiæ vestræ sub certa forma commisimus terminandam. Verùm quidam canonicorum de * Giselebuc, ad nostram postmodùm præsentiam accedentes, dilectorum filiorum nostrorum cardinalium tunc sedis Apostolicæ literas pertulerunt, in quibus continebatur, quòd cùm de mandato nostro causam suscepissent definiendam, canonicos de * Giseleburc in possessionem prædictæ ecclesiç induxerunt. Verùm quia prædicti cardinales tantæ honestatis, circunspectionis & maturitatis habentur, quòd eis fidem omnimodam adhibemus, & eos credimus rectum & iustū iudicium protulisse: D.V.&c. quatenùs si infra annum memorati canonici de * Thorun causa possessionis secund[illegible] formam iuris non intrauerint, canonicos de * Giseleborñ. possessionem à cardinalibus adiudicatam, quietè faciatis & pacificè possidere, non obstantibus literis, quas canonicus de * Torun, sentētia Cardinalium tacita, noscitur reportâsse: ità quoquè, quòd si canonici de * Thorun de proprietate agere voluerint, causam ipsa vsque ad diffinitiuam sententiam, remota appellatione, audiatis & fine debito terminetis. Si qua verò partium duxerit appellandum, depositiones iuratorum testium & alias rationes vtriusque partis sub vestris sigillis clausas, nobis mittatis, terminum vtrique parti congruum præfigentes, quo debeant cum ipsis attestationibus & rationibus se apostolico cōspectui pręsentare.

*Idem Priori & canonicis de * Giseleburn. Cap. 4.*

COnstitutis in præsentia nostra dilecto filio nostro R. canonico & responsalibus dilecti filij nostri G. præpositi ecclesiæ * Beuellaceñ. super possessione ecclesiæ de * Leuintri, in qua de mandato & authoritate nostra per iudices delegatos, videlicet * Exonieñ. episcopū & Priorū de Knieleunede, causa rei seruandæ fueratis introducti, hinc indè fuit corā te aliquantulùm disputatum. * Et tantundem post rationes, & allegationes vtrinque productas, ex vtriusque partis tenuimus assertione, quòd licèt causa rei seruandæ tantùm in possessionem eiusdem ecclesiæ fuissetis inducti, infra annum tamen altera pars non præstitit cautionem super eadem ecclesia vobiscum iudicio standi, licèt voluntatem habuerit ipsam cautionem pręstandi, & vos fuissetis parati eam recipere. Indè est vtiquè, quòd nos de communi fratrum nostrorum consilio, authoritate Apostolica decernimus, vt vos amodò possessionem præscriptæ ecclesiæ, saluo iure qđ idem præpositus in petenda ecclesia habere dinoscitur, liberè & absque contradictione qualibet habeatis, nec præfatus præpositus super possessione aliquatenùs vos audeat decætero fatigare.

*Leuinter

for. * Quia vero tandem.

Idem abbati Riuallis, & Priori de Bridi. Cap. 5.

DIlecti filij nostri abbas & fratres de Neuhus, transmissa nobis insinuatione literarum monstrauerunt, ꝙ cùm causa quę vertitur inter ipsos & abbatissam & moniales de Elnestou Vestex, super ecclesia S. Petri de Altuñ. quā prædicti fratres diù canonicè & inconcussè, sicut asserunt, possederunt, & adhuc possident, dilectis filijs decano Linc, & archidiacono de Bedeford ad suggestio-

suggestionem nuncij monialium prædictarum commisissemus sine debito terminandam, prædicti fratres timentes à iudicibus grauari, eò quòd ad primam citationem diē statuerunt peremptorium, ad audientiam nostram appellârunt, sed ipsi nihilominùs ecclesiam interdicto supposuerunt. Quia verò non spectat ad iuris ordinem, diem peremptoriū, maximè cùm de rebus ecclesiasticis agitur, nisi maxima ingruente necessitate, ità maturare: neque inter eos qui contumaciter se absentant, sententiam taliter promulgare: nisi quòd aduersa pars in possessionem mittatur, vt sic tædio affecti, iustitiæ stare cogantur: F.T.&c. quatenùs partes ante præsentiam vestram conuocetis, & rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis cōstiterit, quòd memorati fratres prę̄fatā Ecclesiam canonicè fuerint adepti, eosdem fratres ipsam ecclesiam ab interdicto solutam, sub.ap.re. pacificè possidere faciatis, & aduersæ parti silentium imponatis.

Perēptorium ad primam citationem, nō nisi: x magna necessitate proponēdum.

DE DECIMIS PRÆSTANDIS.

Pars I III.

Idem Cusano episcopo. Cap. 1.

INtelleximus ex literis tuis, quòd R. de * Lantino parochianus tuus, tam diù scilicet sex annis decimas capellæ suæ tibi detinuit, asserens quòd in cōmutatione ipsius decimę, prædecessori tuo redditus quarūdam dedit villarum, quos etiàm tibi vult assignare. Cæterùm quia decimæ cum temporalibus non sint commutandæ, attendentes, tibi authoritate prę̄sentium inhibemus, nè præscriptos redditus in ipsius decimæ commutationem præsumas recipere: sed prædictum R. ad restituendas decimas subtractas tibi, & ad eas soluendas in posterum Ecclesiastica districtione compellas.

* Lantmo

Idem Cant. archiepis. & eius suffraganeis. Cap. 2.

PEruenit ad nos, quòd cùm parochiani vestri decimas bonorum suorum consueuerunt ecclesijs, quibus debentur, persoluere: nunc tam laudabili cōsuetudine prætermissa, quidam ex ipsis de lana & de fęno & de prouentibus molendinorum & piscariarum ipsis ecclesijs subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni diuinæ manifestiùs obuiant, qui decimas Ecclesijs non persoluunt, F.V.&c. quatenùs parochianos vestros monere curetis, & si opùs fuerit, sub excommunicationis districtione compellatis, vt de prouentibus molendinorum & piscariarum & de fœno & de lana decimas ecclesijs, quibus debentur, omni occasione & app. cessante, cum integritate persoluant.

Idem Vuintonen. episcopo. Cap. 3.

NVncios & literas tuæ fraternitatis ea, qua decuit, benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoàd licuit, curauimus exaudire: sicut illius personę quam purè in Domino & feruenti charitate diligimus, & cuius commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm ergò ad officium tuum spectent ea, in quibus præcepti nostri desideras authoritate muniri, tanto in his faciliùs debuisti exaudiri, quanto ipsa eorum specialiùs salutem respiciunt, de quibus in extremo iudicio redditurus es rationem. Indè est quòd F.T.&c. quatenùs tam comites quàm barones, necnon & milites & omnes alios de parochia tua moneas propensiùs & inducas, & appellatione cessante & * E. D. CON. vt decimas matricibus Ecclesijs de diuitijs suis cum omni integritate persoluant. Prætereà parochianos vestros de fœno, equitio, pomis & piris & apibus & omni fructu decimas soluere Ecclesiastica districtione, appellatione cessante, compellas.

*Idem * Ryomen. & Vuinton. episcopis. Cap. 4.*

* Vuigorien.

CVm homines de Hortuñ. secundùm generalem Ecclesiæ Anglicanæ institutionem, de frugibus suis in autumno, nouem partibus sibi retentis, decimas ecclesiæ & mihi, cuius parochiani sunt, sinè diminutione soluere teneantur, antequàm eidem ecclesiæ decimas ad eam spectantes persoluant, seruientibus & mercenarijs suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro seruitio suo impēdunt, & tunc deindè de residuo decimas persoluentes: Vndè D. V.&c. quatenùs sub anathematis districtione compellatis eos, vt decimas tam de nutrimentis animalium suorum, quam de frugibus sinè fraude & diminutione aliqua in autumno, sicut mos est, statim collectis frugibus, & in alijs temporibus, prout debentur, persoluant, atque de subtractis atque retentis dignam satisfactionem exhibeant.

An decimandum sit antequam seruientibus debita impendantur de frugibus.

DE CONIVGATIS ET SPONSIS MONASTERIVM INGRESSIS, vel ingredi volentibus.

PARS V.

Idem Salernitano Archiepiscopo. Cap. 1.

VErùm post consensum illum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiàm repudiante, monasterium eligere: sicut quidam sancti de nuptijs vocati fuerunt: dummodò inter eos carnis commixtio non interuenerit, & alteri remanenti, si commonitus seruare noluerit continentiam, licitum esse videtur, vt ad secunda vota transire possit. Quia cùm non fuissent vna caro effecti, potest vnus ad Dominum transire, & alter in seculo remanere.

Idem Pisano archiepiscopo. Cap. 2.

QVidam intrauit monasterium, inuita vxore, ipsum eadem repetente, coactus

Disti. 32. Sacia(?)

ctus est ad eam redire: ea mortua, quęris an ipse cogatur ad monasterium redire, an aliã possit accipere vxorem. Quæstioni tuæ taliter respódemus, quòd votum non tenuit. Vndè ratione voti non tenetur ad monasterium redire. Vlteriùs verò non potest accipere vxorem. Promisit enim se non exigere debitum, quod in eius potestate erat: & ideò tenuit votum non reddere autem, non erat in eius potestate, sed mulieris. Vndè Apostolus: Vir non habet potestatem &c.

1. Cor. 7.

Idem Exonien. episcopo. Cap. 3.

CVM præditus sis scientia literarum, ignorare non potest nec debes, sanctorum patrum cõstitutione cõtraditũ, vt vir, vxore sua in seculo remanente, aut mulier, viro non assumente religionis habitum, nõ debeat ad religionem trãsire: quia cùm vir & vxor vna caro sint, vt ait Apostolus, non potest alter ad Deum conuerti, & alter in seculo remanere. Indè est q. Apostolica authoritate tibi ꝓhibemus, nè in Episcopatu tuo virum vel vxoré, nisi vterq; ad religionem migrauerit, transire permittas. Sed si voluerint ad Deum conuerti, vterq; ad frugem melioris vitæ transeat. Verùm si vxor ità senex est & sterilis, quòd sine suspicione possit esse in seculo: dissimulare poteris, vt vir, ea in seculo remanente & castitaté promittente, ad religionem transeat.

Ephe. 5. f. Dis. 50. Si quis diac.

Idem Herefordeñ. episc. Cap. 4.

PRæterea, vtrùm laicus vxoratus, qui præsentibus sacerdotib⁹ & monachis, Episcopo ignorãte, de licentia & permissione vxoris suæ, monasteriũ est ingressus, & fortè professioné fecit, vxore in seculari habitu remanente, nec ad religioné transeũte, aut perpetuam continentiam vouente, ab epõ suo possit ad torũ vxoris reuocari, an illa cõpellenda sit ad obseruationé perpetuæ continentiæ. Dicimus, quòd nisi, vbi subest timor incontinentię, vxor ad religionem transierit, vel in conspectu Ecclesię cõtinentiã seruare promiserit, ad eã debet & potest ab episcopo reuocari. Quia cùm sint vna caro effecti, non debet vna pars in seculo remanere, & altera ad religioné transire. Veruntamen vxor commonenda est & propensiùs exortanda, vt ad religionem transeat, & castitatem seruare promittat.

Sed quid, si cõsensu vxoris ꝑpetuã habuisset cõtinétiam, manens cum ea in habitu seculari.

Idem Exonien. episcopo. Cap. 5.

SI quisquam qui se religioni deuouit, & habitu suscepto professionem fecit postmodùm sibi aliquam copulauerit, cogendus est ab ea discedere, & ad ecclesiam, cui se contulerat, debet sinè contradictione transire. Quòd si habitum suscepit, & non professionem fecit, sed solùm votũ emisit, & se ad religionem transire promisit, licèt postmodùm matrimonium contraxerit, nõ est ab Ecclesia cogendus ad monasterium transire, & matrimonij vota rescindere.

*Idem Strigonien. & * Colonien. archiepisco.* Cap. 6.

* Salonien.

COniugatus in monasterium, conuerti desiderãs, suscipi prohibetur, nisi vxor illius similiter conuertatur. Nam dum vnũ vtrinque corpus post coniugij copulationé sit factum: incongruum est, partem conuerti, & partem in seculo remanere. Nec recipitur illius viri apud Deum conuersio, cuius sequitur cõiugalis fœderis prostitutio. Cùm igitur senatus S. clericorum longè præminet cœtui monachorum, ità vt aliquandò, bonus monachus vix bonum clericum faciat: nullus coniugatorum est ad sacros ordines promouendus, nisi ab vxore continétiam profitente fuerit absolutus, vt fiat deinceps de carnali copula spirituale coniugium.

Idem eidem. Cap. 7.

SAnè si coniugati consenserint ordinari, etiam vxoris voluntas priùs requirenda est, vt sequestrato mansionis cubiculo, religione promissã, postquàm pariter cõuersi fuerint, ordinentur. Quòd si in quibuslibet ecclesiasticis gradibus prouidéter scienterque curandum est, vt in domo Dei nihil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum, vt in eius promotione qui supra gradus omnes continetur, nó erretur. Indè est, quòd fraternitati tuæ Apostolica authoritate prohibemus, nè vxoratum in Episcopum præsumatis ordinare, nisi priùs vxor continentiam professã, sacrum velamen sibi imponat, & religioni cõgruam vestem assumat. Nolumus etiam, vt viri promotio, vxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio.

Dist. 16. Miramur

Idem Brixiensi episcopo. Cap. 8.

EX publico instrumento, quod nobis est præsentatum, & ex tenore literarũ tuarum nobis innotuit, quòd cùm venerabilis frater noster Veroneñ. episcopus de mandato nostro causam matrimonij, quæ inter Agolechen virum & Matthæum mulierem vertebatur, suscepisset fine debito terminandam, auditis vtriusque rationibus & allegationibus, inter eos iudiciali sententia matrimonium approbauit, & eidem mulieri præcepit, vt ad virum suum rediret, & exhiberet cõiugalé affectũ. Verùm cum eadé mulier ad eũ iuxta sententiam prędicti episcopi regredi noleť, de mandato nostro, sicut accepimus, fuit vinculis excõmunicationis adstricta. Cæterùm quia præfata mulier, licèt à præfato viro desponsata fuerit, adhuc tñ, sicut ipsa asserit, ab ipso est incõgnita, fraternitati tuæ per A. S. præsentibus mãdam⁹, quatenùs si supradictus vir mulieré ipsã carnaliter nõ cognouit, & eadé mulier, sicut ex parte sua nobis proponitur, ad

reli-

religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suũ redire infra duorum mensium spatiũ debeat, ipsam, contradictione & appellatione cessante, à sentẽtia qua tenetur, absoluas: ita quod si ad religionem transire, maluerit, vterq; restituat alteri, si qua alter ab altero habuit: & vir ipse, ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat trãseundi. Sanè quod Dñs in Euangelio dicit, Nõ licet viro vxorẽ suã, nisi causa fornicationis, dimittere: intelligẽdum est, secundum interpretationem sacri eloquij, de his, quorum matrimonium est carnali copula cõsummatũ, non quã matrimonium consummari non potest. & ideò si prædicta mulier nõ fuerit à viro suo cognita, licitum est ei ad religionem transire.

Matth. 5. & 19.

27. q. 2. Non dubium.

Idem Priori G. & fratribus iuxta disciplinam bonæ memoriæ Electi viuentibus.
Cap. 9.

VXoratus autem sine licentia propriæ vxoris inter vos nullatenùs recipiatur: quę si integrę famę & opinionis ita existat, quòd nulla meritò suspicio habeatur, eam ad secũda vota migrare velle, vel quòd minùs continenter debeat viuere: quòd si, prout dictum est, talis extiterit, marito eius in consortio vestro recepto, ipsa publicè in conspectu Ecclesiæ continentiam professa; in domo propria cum filijs suis familiaque poterit remanere. Si autem tàlis fuerit, quæ suspicione careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum cõuersatione se remoueat, & in loco religioso, vbi Deo seruiat, perpetuò moretur. Nullus vestrùm audiat mulierem aliquam tonsurare, vel eã ad habitandum secum assumat.

32. q. 1. §. cũ m ergò

Idem. Cap. 10.

VEniens ad nostram præsentiam Marcus eremita, sua nobis assertione proposuit, quòd quædam mulier cuidam viro absenti fidẽ data se nupturam promisit. Sed postmodùm audiens plura de seueritate & inhumanitate ipsius viri, ei nulla ratione voluit copulari. Cùm itaque timeret, nè illi nubere cogeretur, in manibus suis simpliciter votum continentiæ compromisit: non tamen vestem aut locum mutauit. Quo audito, prædictus vir aliam sibi copulauit, & ex ea prolem suscepit. Nos itaque attendentes tutius esse, vt præfata mulier post fidem & votum simplex oblatum, matrimonium cõtrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: fraternitati tuæ per A. S. mãdamus, quatenùs si plùs non processerit, nec vestem aut locum mutauit, nec professionem fecit, prędictæ mulieri de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

Post votũ simplex metu interpositũ, permitti cõtrahere matrimonium.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO
contrahendo, vel iam contracto.

Idem S. Abbati sancti Albani.
Cap. 1.

PRopositum est nobis, quòd vir quidam C. dum vxorem haberet, sibi aliã huiùs rei insciã copulauit, de qua plures filios habuit. Sed prima mortua, nititur à secũda discedere, asserens quòd vxore sua viuente, eã non licuit sibi copulare. Licèt autem a canonibus habeatur, vt nullus copulet matrimonio quod priùs polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat, vxore sua uiuente, vel quæ machinata est in mortem vxoris: quia tamen præfata mulier inscia, quòd ille aliam vxorem haberet viuentem, nec dignũ esset vt prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucra de suo dolo reportaret: consultationi tuæ respondemus, quòd nisi prædicta mulier diuortium petat, ad petitionem viri non sunt abinuicem separandi, cùm ex suo delicto videretur commodum reportare.

Idem Vuigoreñ. episcopo. Cap. 2.

COnsuluit nos fraternitas tua, quid tibi faciendum sit de Vuilhelmo Parochiano, qui licèt in manu tua fidem dederit, quòd mulierem quandam duceret in vxorem; spreta tamen religione fidei, ipse sibi aliam copulare præsumpsit. Super hoc vtique consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licèt non sit tutum contra fidem suam venire, sit tamen aliam in suam receperit, nec in facto primæ mulieris vltrà processerit, nisi quòd fidem dedit, a muliere ea separari non debet, sed ei de læsione fidei pœnitentia est indicenda.

Idem Vigileñ. episcopo. Cap. 3.

SI verò puellam infra duodecimum annũ aliquis desponsauerit, antequam ad annos matrimonio aptos ambo peruenerint, non possunt à pactione nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium conuolare. Sed cùm puella ad nubiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio peruenerint, tunc de pactione ipsa complenda vel remittenda sunt audiendi, & adimplendum matrimonium ab his qui matrimonium iurauerunt, commonendi.

30. q. 2. Vbi

Idem eidem in eadem. Cap. 4.

SPonsam autem alterius, si est ætati nubili proxima, nullus consanguineorum aliquandò potest matrimonio copulare.

Idem ex Concilio Africano. Cap. 5.

QVicunque sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & potest eã relinquere voluerit: dicimus quòd conditio frãgatur, & desponsatio firmiter teneatur.

Vel de p̃senti, vel de futuro, cum inhonesta sue conditione.

Idem

Idem GG. 7. *Cap. 6.*

MAnifestum est, cum puberem esse qui de gesticulatione sui corporis talis est, vt iam procreare possit, licèt ad metas legibus diffinitas non peruenerit.

Idem Eboracen. archiepiscopo. *Cap. 7.*

ACcessit ad præsentiam nostram nobilis vir Vuilhelmus filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm filiam cuiusdam nobilis viri, dũ esset minoris ętatis, despõsasset, & ipsa postmodùm assensum in hac parte non præbente, antequàm ad nubiles annos peruenisset, celebratum est inter eos diuortium. Procedente verò tempore, defuncto patre puellæ, matrem eius Vuilhelmus sibi matrimonio copulauit. Quod quidem factum cùm sustinere nolles, eum solicitè monuisti, vt ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. tandèm accepta ab eo cautione, quòd nostram adiret pręsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter obseruaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti. Verùm præfatus Vuilhelmus in præsentia nostra constitutus, sua nobis assertione proposuit, quòd puellã illam dum esset infra duodecimum annum, despõsauit: posteà verò antequàm ad nubiles annos peruenisset, noluit aliquatenùs consentire, vt præfatum Vuilhelmum in virum acciperet: & ità cum patre suo, in cuius potestate remanserat, & cum prædicto Vuilhelmo, ad præsentiam tuam accessit: & cùm ab ore puellæ audisses & per patrem eius, quòd memoratum Vuilhelmum in virum nolebat, statìm illum in plena synodo ab huius desponsatione publicè absolutum denunciasti. Elapsis pluribus annis post mortuo patre puellæ, charissimus in Christo filius noster Henricus Anglorum rex, matrem supradictæ puellæ memorato Vuilhelmo tradidit in vxorem: quam ideò Vuilhelmus, vt discordia orta inter consanguineos suos & cõsanguineos mulieris sopiretur, accepit & solenniter desponsauit, & sinè contradictione Ecclesiæ duxit, & ab ea liberos procreauit, & puella fuit alteri viro copulata. Verùm licèt contineatur in literis ipsis, quòd puella illa erat minoris ætatis, quandò huiusmodi desponsatio facta fuit, tamen refert vtrùm cùm esset minoris ætatis, fuit proxima ętati aptæ matrimonio, aut infra 7. annos. Ideò per Apostolicam sanctionem fraternitati tuæ præsentibus mandamus, quatenùs veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit, quòd puella præfata non esset septennis quandò præmemorato desponsata fuit, & posteà in eum non consenserit, & quòd idem Vuilhelmus ab huiusmodi dispẽsatione per te fuerit absolutus, matrimonium inter eundem Vuilhelmum & matrem puellæ celebratum, præcipias immobiliter obseruari, & eorundem proles denuncies esse legitimas. Quia sicut discretio tua non ignorat, desponsationes & matrimonium ante 7. annum fieri non possunt, si consensus posteà non interuenit. Sanè si præfata puella ante huiusmodi desponsationem 7. annum compleuerat, licèt prędictus vir à desponsatione ipsius puellæ ipso iure fuerit absolutus, cùm ea in eũ consentire nolebat: inhonestum tamen videtur, vt matrem eius habeat, cuius filia sibi fuerat desponsata. Verùm si tibi visum fuerit, vt cũ matre maneat, nè discordia inter vtriusque consanguineos olìm exorta, nunc autem sopita, denuò suscitetur, id dissimulare poteris & æquanimiter tolerare. Filij autem quos ab ipsa suscepit, si eam tolerante Ecclesia duxit in vxorem, à successione non possunt paternæ, vel maternæ hæreditatis prohiberi.

Casus, vbi matrimoniũ, à spõso cũ matre sponsę cõtractũ, tenet.

Iustitia publicæ honestatis.

Idem Salernitano episcopo. *Cap. 8.*

LIcèt præter solitum & ampliùs solitò, multis simus & varijs negocijs præpediti, ità quòd nõ sit nobis facile aliquorum consultationibus respondere, illa tamen spirituali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraterna charitate cogimur, quid sentiamus de his, super quibus cõsuluit nos prudentia tua, tibi, quantumcunque sumus alijs intenti, præsentibus literis aperire. Cõsuluisti nos siquidem, vtrùm inter virum & mulierem præstito, vel non præstito sacramento, si legitimus consensus interuenerit de præsenti, carnali copula nõ secuta, liceat mulieri alij nubere: vel si nupserit alij, & carnalis fuerit copula secuta, an ab ipso debeat separari. Super hoc inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si legitimus consensus ea solennitate qua fieri solet, præsente, s. sacerdote, aut etiàm eius notario, sicut etiàm in quibusdam locis adhuc obseruatur, coram idoneis testibus interueniat de præsenti, ità quòd vnus ad alium in suam mutuo consensu verbis expressis recipiat, vtrinque dicendo: Ego te recipio in meam, & ego te in meum: siue sit iuramentum, siue non, nõ licèt mulieri alij nubere: & si nupserit, et si fuerit carnalis copula subsecuta, ab eo separari debet, & vt ad primũ redeat, ecclesiastica districtione compelli, quamuis alij aliter sentiant, aliter etiam à quibusdã prædecessoribus nostris sit aliquandò iudicatum. 27. q. ult.

Idem Vuigoren. episcopo. *Cap. 9.*

MEminimus nos ex parte tua quęstionem huiusmodi audiuisse, s. vtrùm illi qui se ad religionem corã Episcopo deuouerant transituros, & habitum religionis susceperũt: si postmodùm vxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerunt, redire. Super hoc vtiquè

duximus

duximus respondẽdum, quòd si quisquam qui se religioni deuouerit, & habitu suscepto, professionem fecerit, postmodùm aliq sibi copulauerit, est ab ea cogẽdus recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, debet sinè cõtradictione transire. Verùm si habitum non suscepit, nec professionem, sed solummodò votum fecit, & se ad religionem trãsiturum promisit: licèt posteà matrimonium contraxerit, non est ad Ecclesiam cogendus transire, & matrimonij votum rescindere.

Infra de monachis in probatione susceptis.

Idem Noruuicensi episcopo. Cap. 10.

Continebatur in literis tuis, quòd cùm quædam puella infra nubiles annos cuidam viro in vxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta parentibus suis assentientibus eam legitimæ ætatis existere, hæc ad nubiles annos perueniens, alij nubendi licentiam postulauit, asserens se in eundem virum nullatenùs consensisse: prædictus verò vir econtrà proponit, quòd licèt eadem puella nondùm fortè annum 12. attigisset, cùm tradita fuisset ei in vxorem, vsqueadeò tamen fuit ętati proxima, quòd ipsam carnali commixtione cognouit. Indè est, quòd cùm ipsa eidẽ viro dicit se incognitam, & ità nos consuluisti, vtrùm alij possit nubere: taliter respondemus, quòd cùm in decretis habetur expressum, quòd si vir dixerit quòd vxorem suam cognouerit, & mulier negauerit, viri standum est veritati. Vndè præfato viro qui se dicit præfatam puellam cognouisse, fides est habenda, si id iuramento firmauerit: & si fuerit proxima duodecimo anno, vel circa duodecimum annum, & cum suo consensu & voluntate parentum desponsata & benedicta fuerit, & cognita ab eodem viro, separari non debebunt, pręsertim cùm parentes ipsam legitimæ ætatis faterentur. Si verò puella infra nubiles annos & ętati proxima, alicui desponsata fuerit, benedicta atque traducta, non licet alicui de consanguinitate illius cui despõsata fuerit, eam ducere in vxorem: nec fas est eidem sponso, de consanguinitate puellæ sibi aliquam copulare.

Viri standũ vbi sit veritati.

27.q.2. Si despon.

*Idem Narnuicẽn. episcopo, & ** archidiaconis. Cap. 11.*

Lator præsentium Vu. parochianus vester sua nobis assertione monstrauit qđ cùm in facie Ecclesiæ quandam mulierem viduam, A. nomine, legitimè desponsasset, & carnali copula subsecuta, inter eos scandalum est subortũ, cuius occasione prædictus vir ei debitum coniugale subtraxit: consanguinei dictæ mulieris hoc molestum habentes, coram vobis quæstionem mouerũt, proponentes quòd mulierem inuitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem duxisset vxorem. Et quoniam idem vir vitam, sicut nobis proponitur, cupiebat agere dyscolam, deindè vtriusque studio interueniente; fuerunt minùs rationabiliter separati. Nolentes igitur vt matrimonia canonicè contracta, leuitate quadam dissoluantur, discretioni vestræ per A.S. mandamus, quatenùs si vobis constiterit, prædictos virum & mulierem per iudicium Ecclesiæ non fuisse rationabiliter separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos contradictione & appellatione cessante, faciatis sicut virum & vxorem insimul permanere.

Idem Pan. archiepiscopo. Cap. 12.

De illis autem, qui præstito iuramento promittũt se aliquas mulieres ducturos, & posteà eis incognitis, dimittunt terram, & se ad partes alienas transferunt: hoc tuæ discretioni volumus innotescere, quòd liberum erat mulieribus ipsis, si non est ampliùs in facto processum, ad alia vota transire: recepta tamen de periurio pœnitentia, si per eas non steterit, quò minùs matrimoniũ consummetur: Si verò aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum pręstiterit alicui mulieri, Ego te accipio in vxorem, si tantum mihi donaueris: reus periurij non habebitur, si eam nolentem sibi soluere, quod iuramento sibi petijt dari, non acceperit in vxorem, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

Spõsalia, sed non matrimonium, rectè cõtrahi in conditionis euẽtum.

Idem abbati de Fontibus & M. Vacario. Cap. 13.

Significauit nobis O. Andegauẽn. parochianus Eboracensis Ecclesiæ, per Vu. fratrem suum, quòd Vu. de Romare, qui est ex hac luce subtractus, eum capiens, tandiù in vinculis ferreis & carcere tenuit, donèc iurare coegit, quòd Ha. mulierem duceret in vxorem. Cùm autem carcerem & vincula euasisset, aliam in vxorem accepit, de qua filios procreauit. Posteà verò idem O. à præfata H. coram venerabili fratre nostro Eboracẽn. archiepiscopo Apostolicæ sedis legato tractus in causam, ab eo coactus est iuramento firmare, quòd ad illam quam spontè acceperat in vxorem, non accederet, donèc lis esset Ecclesiastico iudicio terminata. Cæterùm quia priusquàm de causa cocognosceretur legitimè, prænominata Ha. diem clausit extremum, prædictus O. ad eã de qua filios habuit, reuerti non audet. Indè est, quòd discretioni tuæ per A.S.P.M. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si vobis constiterit quòd eidem O. tanta vis illata fuerit, vt prædictam Ha. iuraret in vxorem accipere, & quòd spontè in eam non consenserit, nec post præstitum iuramẽtum ipsam carnaliter cognouerit: propter hoc non dimittatis, quin ad illam quam posteà accepit in vxorem, reuertendi, appellatione cessante, liberam tribuatis facultatem. Verùm si prænominatus O. in pręfatam Ha. consensit, & post præstitum sacramentum, quòd ipsam in vxorem acciperet, carnaliter cognouit, nè ad secundam reuertatur, sub interminatione anathematis inhibeatis, dãtes ei licẽtiã, aliã (si voluerit) ducendi vxorẽ.

27. q. 2. Palam duob.

Idem

*Idem * Cretensi episcopo. Cap. 14.*

*Treceñ. Significâsti nobis, quòd quidam miles in prouincia tua vxorem suam sinè iudicio Ecclesiæ & authoritate dimiserit, pro eo quòd suggestum ei fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, & propter hoc vinculo fuit excommunicationis adstrictus. Verùm mulier ipsa non continuit, sed sobolem ab alio viro suscepit: nec minùs postulat viro suo restitui, asserens se ab ipso iniustè fuisse dimissam, & eundem virum materiam adulterandi sibi dedisse. Vndè quia nos consuluisti, vtrùm mulier ista debebat viro suo restitui, & vir ad eius receptionem compelli: fraternitati tuæ præsentibus literis respondemus, quòd si manifestum est, mulierem ipsam adulterium commisisse post dimissionem, sed non * idem si ante, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cũ alia adulterium commisisse. 27.q.2. Si tu abst.

Idem Vigorensi episcopo. Cap. 15.

AD aures nostras perlatum fuisse cognoscas, quòd cùm quidã Parochianus tuus vxorem duxisset, ea dimissa, aliam (scilicet ei consanguineam) sibi copulare præsumpsit, & eam carnali commixtione cognoscere, & secum tenere minimè dubitauit. Cumque prior mulier super hoc querelam mouisset, matrimonium eius denegauit, & secundę copulam professus est. Vndè cùm primum coniugium aduersùs eum per testes probaretur fuisse, quoniam à secunda recedere noluit, ad audientiam nostram appellauit. Super quo vtique prudentiæ tuę respondemus, quòd si prima mulier & secunda, se vel prima vel secunda linea contingunt, tu virum facias vtraque, omni contradictione & appellatione cessante, carere, & sinè spe coniugij perpetuò manere. Si verò eas * interdicto gradu solummodò vel supra sese attingere constiterit, tu ipsum compellas à secunda recedere: & de commisso pœnitentia sibi condigna imposita, eum priorem sicut vxorem suam recipere, & maritali decætero affectione tractare constringas. 35.q.3.de affinit. For. * in tertio.

Idem Beruacen. episcopo. Cap. 16.

SVper hoc quòd de latore pręsentium tuis literis quæsiuisti, an liceat sibi matrimonium cum ea contrahere, quam, vxore sua viuente, sibi de facto copulauit in matrimonium: tuę solicitudini duximus respondendum, quòd si adultera in mortem alterius aliquid est machinata, seu iste fidem dederit, quòd ea defuncta, hanc esset ducturus: secundùm canones ab eius consortio perpetuò prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò est obseruanda. 30.q.1.Illud.

Idem archiepisco. Senonen. Cap. 17.

POrrò si qui vir & mulier pari consensu contraxerint matrimonium, & vir ea incognita, aliam duxerit in vxorem, & eam cognouerit, cogendus est secundam dimittere, & ad primam redire. Quia quamuis exindè sit diuersa quorundam sententia, & nõ eadem consuetudo ecclesiæ, tutius tamen videtur, vt primam hanc quam secũdam, cùm à prima iudicio Ecclesię separari nõ debeat, postquam cum ea pari voto & consensu matrimonium contraxit. Sanè quanquam mulieri desponsatæ, & à viro nõ cognitæ, liceat ad religionem transire, aliam tamen non potest ducere in vxorem. Ante carnalẽ cop. ipsa ad religionem nõ transeunte. Aliqui sec* vt supr. de coniug. & spon. Verũ, si post cõsensum contrà.

Idem Eboardo Paduano episco. Cap. 18.

SOlicitudini sedis Apostolicæ incumbit, vt si dubia vel difficilia ad nostram aurẽ perferãtur, ea debeamus absoluere, & in lucem reuocare. Super eo siquidem vndè nos consuluit dilectio tua, quid videlicet seruandum sit, & retinendum de muliere, quę cùm sit vni viro desponsata, ab alio posteà despõsatur & cognoscitur: solicitudini tuæ taliter respondemus, quòd licet quorundam ecclesiarum consuetudo habeat, vt cum secundo viro debeat remanere, conuenientius tamẽ videtur, vt si vir & mulier ad ætatem coniugio aptam deuenerint, & infrà mulier despõsata fuerit, quòd vir mulierem in suam, & mulier virum in suum recipiat, licèt posteà ab alio desponsetur & cognoscatur, debet primo restitui.

Cap. 19.

DE muliere, quæ est inuita tradito viro, & detenta, cùm inter vim & vim sit differentia, & vtrùm posteà consensus intercesserit, quia certum nobis nil expressisti, inquisitioni tuæ nil possumus respondere. Illos autem qui propter consanguinitatem prohibentur coniungi, & posteà contra interdictum Ecclesiæ sese receperint, excommunicationi debes subijcere, donèc tam diu separentur, quousque legitimè cognoscatur, vtrùm eorum matrimonium de iure possit & debeat stare.

Idem Cant. archiepiscopo. Cap. 20.

EX literis quas super causa matrimonij cuiusdam iuuenis, R. nomine, & Mariæ filiæ Gilberti de S. Leodegario, transmisisti: solicitudo nobis innotuit, quam in ipsius negocij examine seruâsti. Quia verò absentibus partibus veritatem nequiuimus plenariè indagare, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars mulieris ad audientiã nostram noscitur appellâsse, eam venerabilibus fratribus nostris, Vuintoñ. Herefordeñ. & Bathonieñ. episcopis duximus committendam Ad eum à quo est appellatum, non posse causam remitti.

mittendam. Ideoque fraternitati tuę per A. S. præsentibus mandamus, quatenùs partes adire eorum præsentiam, cùm ab eis fuerint euocatæ, & quod ipsi iudicauerint, inuiolabiliter obseruare, contradictione & appellatione cessante, compellas.

Ibidem Vrbanus M. Cenom. Cap. 21.

CVm in Apostolica sede, cui licèt immeriti præsidemus, magisterium resideat totius Ecclesiasticæ disciplinæ dignum est & consonum rationi, vt quotiès circa negocium Ecclesiæ aliquid dubietatis emerserit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus siquidem quòd cùm inter villicum de Herneia & vxorem eius coram te quæstio matrimonij tractaretur, & productis testibus, & eorum examinationibus diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus reuersus ad propria, publicè inter se & vxorem suam proposuit, sententiam diuortij iudicio Ecclesiæ esse promulgatam: & sic suggesta omnibus falsitate, quandam aliam mulierem facti nesciam, sibi copulare præsumpsit. Postmodùm verò super prioris matrimonij quæstione literis à sede Apostolica impetratis, delegati iudices sententiam diuortij protulerunt. Vndè quia villicum & mulierem quam superinduxerat, pendente lite prioris vxoris, inuicèm asseris consentire: tua nos duxit fraternitas consulendos, vtrùm tales sint ad matrimonium admittendi. Nos autem authoritate præsentium tuæ solicitudini respondemus, quòd imposita ei pœnitentia competenti, & infra ipsius pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, postmodùm in maritali copula poterunt remanere. Super eo verò quod a nobis similiter postulâsti, vtrum ille qui in quandam mulierem consensit: si pater eius videlicet suum præstaret assensum, si ad consummandum matrimonium sit compellendus: non minùs respondemus, quia cùm assensus liber dici nō possit, quia alieno reseruatur arbitrio ac conditioni, ipsam canonica non improbant instituta, quæ consonant honestati, nisi voluntas patris postmodùm intercedat, nequaquam ad contrahendum matrimonium est cogendus. Nam licèt felicis recordationis. Alexander Papa prędecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quòd desponsalia interposita conditione certa, conditione ipsa minimè obseruata, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolui non debent, sed firmiter obseruari: nequaquam est nostræ diffinitioni contrarium, cùm huiusmodi consensus nequaquam sit de præsenti habendus, licèt per verba de præsenti, euidentius exprimatur, quòd in alieno arbitrio non habito, sed habendo, cōsistunt: aliam tamen nō potest ducere vxorem.

Ante carnalē cop. ipsa ad religionem transeūte. Alioqui secus, vt suprà.

Idem Eberardo Paduano. Cap. 22.

SVper eo quod ex literis tuis intelleximus virum quendam & mulierem de mandato Domini vtriusque assensu se inuicem recepisse, nullo sacerdote præsente, nec adhibita solennitate, quam solet Anglicana ecclesia adhibere, & alium prædictam mulierem ante carnalem commixtionem solenniter duxisse & cognouisse; tuæ paternitati duximus taliter respondendum, quòd si primus vir & mulier pari consensu de præsenti sese receperint, ipsa debet primo restitui, cùm nec potuerit, nec debuerit post talem consensum alij nubere: si verò consensus talis inter eos nō intercesserit sub verbis illis quę diximus, nec carnalis copula etiàm assensu de futuro præeunte, secundo uiro qui eam posteà traduxit atque cognouit, mulier ipsa debet relinqui, & ab impetitione prioris absolui iniuncta primo pœnitentia de læsione fidei vel violatione iuramenti, si dedit fidem vel præstitit iuramentum.

Idem eidem in eadem epistola. Cap. 23.

SPonsam autem alterius, si est nubili ætati proxima, nullus consanguineorum aliquandò sibi potest matrimonio copulare.

Idem Andreñ. episcopo. Cap. 24.

SVper eo verò, quod de illo nobis significâsti, qui cùm procreare, vellet filios, vxori suę nunquam carnis debitum reddidit vel reddere potuit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd diuersa sunt indè decreta, diuersæ sententiæ. Sed consuetudo est Romanæ Ecclesiæ, in similibus taliter tenere, quòd si nō potest eam sicut vxorem habere, ipsam habeat sicut sororem.

Ob coeundi impotētiam, non fieri diuortium.

Idem abbati S. Edmundi & de Rameseia. Cap. 25.

EX parte Emmæ mulieris, nostris est auribus intimatum, quòd Andreas sibi coram sacerdote quodam & diacono & alijs pluribusque tam clericis quam laicis ad hoc conuocatis, iuramentum præstiterit, quòd ipsam ab eo tempore pro coniuge teneret, & ei sicut vxori suę fidē seruaret: ipsa quoq; Andreæ præstito iuramento promisit, se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam proprio viro seruaturam. Quo facto, diù in eadem domo cohabitantes, sibi liberos procreauerunt. Procedente verò tempore prædictus Andreas contra iuramentum præstitum prænominatam Emmam & filios ex ea procreatos reliquit, & à cohabitatione recessit. Quia igitur nemini licet vxorem suam sinè manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam vel sibi reconciliare debet, aut ipsa viuente continere: nec nos sustinere debemus, vt prædictus Andreas iuramenti pręstiti religionem infringat: discretioni vestræ per A. S. præsentibus mandamus

32. q. 1. Dixit.

damus, quatenùs rei veritate diligenter inquisita, si, prout superiùs dictum est, ità esse inueneritis, eundem Andream moneatis studiosiùs, vt suæ saluti consulens, & superinducta quam habet, priùs dimissa, ad vxorem suam redeat, & eam maritali affectione tractet, & reatum suum condigna pœna expiare satagat. Quòd si commonitioni vestrę adquiescere fortè contempserit, vos eum & superinductam, omni occasione & appellatione cessante, excommunicationis vinculo innodetis, & vsque ad dignam satisfactionem præcipiatis hominibus, sicut excommunicatos, cautiùs euitare.

Idem Pictauen. episcopo. Cap. 26.

EX literis venerabilis fratris nostri *Sanxonis episcopi accepimus, quòd cùm duo nobiles viri sui episcopatûs, Vu. scilicet de *Monda, & B. de Mauritania, filios & filias impubescentes haberent, & spe pacis inter eos reconciliandæ ità inter se conuenirent, quòd filios, & filias mutuis adinuicèm matrimonijs sociarent: & hoc tam patres quam filij sub iuraméto se facturos promiserunt. Inter quos quidem G. prioris filius, filiam prædicti B. consentiente patre, semèl & iterùm recipere in vxorem iurauit. Cùmque ipso volente ad alia vota migrare, eum episcopus sub districtione anathematis compellere voluit, vt secundùm quod iurauerat, filiam præfati B. traduceret in vxorem, ipse ad audientiam nostram appellauit: & altera parte nuncium suum ad nos destinante, nec ipse venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit. Quia igitur periculum G. prædicto extitit, contra iuramentum suum venire, fraternitati vestræ per A. S. præsentibus mãdamus, quatenùs cùm exindè fueris requisitus, vtranque partem ante tuam conuoces præsentiam, & rationibus hincindè pleniùs auditis & agitatis, si tibi cõstiterit, quòd prędfatus G. præstito iuramento firmâsset, quòd filiam memorati B. duceret in vxorem, eum moneas, & authoritate nostra districtè compellas, vt ipsam nisi rationabilis causa extiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. Si verò rationabilem causam prætendere voluerit, eam cum omni diligentia & studio audias, & fine canonico, appellatione cessante, decidas. Cæterùm si legitimè monitus, iudicio tuo parere contempserit, eum & patrem suum, si fouere ipsum in sua malitia præsumpserit, excommunicationis vinculo adstringas: & in tota terra ipsorum, omnia diuina, præter baptisma paruulorũ & pœnitentias morientium, prohibeas officia celebrari.

Morõda.

Benedictus Papa Gaudensi Patriarchæ. Cap. 27.

LEx diuinæ constitutionis, sedem Apostolicam totius posuit orbis terrarum magistram: vt quicqud vbique locorum dubitatur, ab ea tandèm ratio eiusdem requiratur. Affatus est autem nos suis literis eiusdem cathedræ sessorem, ac percontatus est quidam vir nomine Ioannes, pro connubio filię suę superstitis, cuius soror defuncta, cuidam iuueni nomine Stephano, simplicibus verbis fuit desponsata, & antequam ad nuptias peruenerit, morte præuenta: vtrùm cum eodem iuuene possit matrimonium celebrari superstitis filiæ, necne. Namque testatus est, huius rei rationem haberi apud vos ambiguam: quam, Deo docente, reddimus his verbis certissimã. Protoplastus enim ille radix, & origo nostra, detracta sibi costa videns mulierẽ formatam, prophetico spiritu inter alia protulit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quibus verbis innotuit, non aliter virum & mulierem posse fieri vnam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreant. *Qui ergò nequaquam mixtus est extraneę mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda spõsionis verba possunt vna caro fieri, nullatenùs valemus intueri propinquitas enim sanguinis verbis dicitur, nõ verbis efficitur. Sed nec osculum parit propinquitatem, quod facit nullam sanguinis commixtionem. Quoniam verò ità prorsùs se habet res Ioannis istius, vt velit filiam illi nuptijs copulare, cui primam iam decreuerat desponsare: censura Apostolica mandamus hoc absque criminis vitio posse fieri. Nam cur prohibeamus, quod prohibitum, nunquam sacra scriptura declarauit? Sed neque mundanæ leges, connumeratis personis quibus inter se nuptias cõtrahere non licet, de huiusmodi aliquid dicunt negocio. Ne ergò abnegetis, quod nulla abnegãdum ratione monstratis.

Genes. 2.

* Quòd

Propinquitatem sanguinis verbis dici, non effici.

Idem Vuin. Bat. & Hereford. episco. Cap. 28.

EX literis venerabi. fratris nostri Cant. archiepisco. Apostolicæ sedis legati, ad audientiam nostri Apostolatus peruenit, quòd cùm G. de S. Leodegario, Mariam filiam suã absentem, cuidam iuueni R. nomine desponsasset: postmodùm quibusdam ipsius mulieris cõsanguineis procurantibus, memoratus R. cùm ea præsente per verba pręsentis tpis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc indè corporaliter præstita, quòd vir mulierem sicut vxorem legitimam decætero exhiberet, & ipsa reuerenter ei sinè contradictione, sicut viro legitimo obediret, nihilq; defuit, nisi solennitas illa in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tẽpus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari. Tẽpore verò procedente orta suspicione, quòd pręfatus R. ad alia desideret vota transire, ad examen fuit iam dicti archiepisco. causa perlata, qui sub anathematis interminatione phibuit, sicut ex literis ipsius accepimus, nè

32. q. 4. nõ opor.

antequàm de præscripto negocio plenè cõstaret, vir ad secunda vota transiret. Sed ipse præscripta prohibitione contempta, filiã Hugonis de Polstede, Matildam nomine, in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulauit vxorem. Postmodùm verò duabus mulieribus & viro coram Archiepiscopo constitutis, p̄fatus R. publicè confessus est, se cũ Maria, sicut dictum est, publicè matrimonium contraxisse, & aliam, scilicet Matildam, praua quorundam suggestione seductũ, accepisse. Maria verò frequenter asseruit, quòd pater eius non mouerat de voluntate eius querelam, adijciens quòd inter ipsam & præfatũ R. excepta sola fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio intercesserat: quàm, quia ipse non seruauerat, seruare minimè tenebatur: & ideò, quia eam quã secundò acceperat, relinquebat. Cùm autem præfatum R. tanquàm proprium virum restitui postularet, & Archiepiscopus vellet de primo matrimonio cognoscere, ob id maximè, qa mulieres dicebant sese cõsanguinitate contingere, ac per hoc tã incestûs quàm adulterij vitium timebatur, Maria ad Apostolicam sedem appellationis vocem emisit, & festum Circuncisionis proximę terminum appellationi p̄fixit, Appellationi verò Archiepisc. deferens, eidem Mariæ sub periculo animæ & excommunicationis interminatione districtiùs interdixit, nè cui nuberet, donèc causa ipsa coram nobis coram delegatis ab Apostolica sede iudicibus, finem debitum sortiretur. Ipsa tamẽ de remedio appellationis confisa, cuidam alij Vu. nomine, nihilominùs nupsit. & propter hoc citata coram Archiepisc. noluit propter appellationẽ quã obierat, apparére. Cùm igitur absentib⁹ partibus nõ videret nobis negociũ finiendũ, ipsum experientiæ vestræ de qua plenè confidimus, committentes præsentium authoritate terminandum: quatenùs partibus ante præsentiam vestram conuocatis, inquiratis diligentiùs veritatem: & si nihil constiterit quod impediat, præter consensum qui inter præfatum R. & Mariam asseritur p̄cessisse, secunda matrimonia inuiolabiliter obseruãda, sublato appellationis diffugio, iudicetis. Licèt enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire nequaquàm debuerit, conueniens non videtur, vt ob id solùm sacramentũ coniugij dissoluatur. Alia enim pœna debebat eis imponi, quòd contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt. Nonis Februarij.

[margin: de futuro. secũdũ ...ctionẽ ...anæ. nã ... præsen... secun... rumpe ...et & re... ...deret ...rimo... ...um.]

Idem Bathonieñ. episcopo. *Cap.* 29.

DE illis qui infra annos aptos existentes matrimonijs contrahendis sponsalia contrahunt, siue vterque; siue alter, antequàm ad annos aptos matrimonijs contrahendis perueniunt, reclament & postulent separari, non sunt aliquatenùs audiendi. Si verò alteruter eorum ad annos aptos contrahendis matrimonijs peruenerit, infra eosdem annos altero existente, sponsalia contrahuntur: si is qui minoris est ætatis, cũ ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit cõsentire, iudicio Ecclesię poterũt ab inuicèm separari. Verùm autẽ mulier quę postq̃ ad annos matrimonijs cõtrahẽdis aptos veniat, nupsit, ab eo si quęrat dissidium debeat separari: tuæ cõsultationi taliter respondemus, quòd cùm in eum semèl consenserit, ampliùs consentire non potest aliquatenùs vel diuertere: nisì fortè illi nupsit, postquàm ad annos matrimonijs cõtrahendis peruenerit, & in eum suum omninò negauerit præstare consensum.

Alexander III. Burdeg. Archiepiscopo. *Cap.* 30.

COnsuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de milite quodam, qui cũ mulierem quandam duxerit in vxorem, & eam longo tempore tenuerit, & prolem ex ea susceperit: nunc matrimonium suum accusat, dicens in 4. gradu consanguinitatis esse: ad quod vtiq; consultationi tuæ taliter respondemus, ꝙ si præfatus miles mulierem ipsam in facie Ecclesiæ duxerit, & longo tẽpore tenuerit, non debet vox accusationis suæ admitti, nisì personæ aliæ & idoneæ appareant, & merito suspicionis carentes, quæ matrimonium ipsum velint & possint legitimè accusare: nec hæredes personæ admitti debent, si per viginti vel octodecim annos insimul sinè quæstione remanserunt.

Innocentius V. uin. episcopo. *Cap.* 31.

SVper eo quod interrogâsti de sacramento coniugij, breuiter respondeo: Illam quam dixisti, à patre coniugi traditam, & ab eo cui tradita fuerat, patri commendatam, donèc statuta die in domum suam ille traduceret: dico quòd legitimo consensu interueniẽte, ex eo statim cõiunx fuerit, quòd spontanea * voluntate sese coniugem esse consenserit. non enim futurum promittebatur, sed præsens confirmabatur. Quapropter quicquid cum alia postmodùm factum est in coitu siue in generatione prolis, tanto repræhensibilius est secundum, quanto verius primũ. Constante enim primo, quanto ampliùs in Deum committitur, tanto magis culpa augetur. His ergò cognitis, facile erit negocium præsentium latoris tuæ discretioni debito fine terminare. [margin: * concessione]

Idem Cassinieñ. abbati. *Cap.* 32.

EX literis tuis ad nos directis accepim⁹, ꝙ cùm quidã secretò mulierem viduã subarrâsset, & cognoscens carnalitèr cohabitâsset cum ea per annum, Mundualdus virum mulieris traxit in causam, proponens ꝙ illam in potestate sua positam, quasi fornicariam cognouisset: tunc vir & mulier iuramento firmârũt, quòd ab anno altèr in alterius

terius copulam maritalẽ consenserat, & decęterò sicut vir & mulier simul cohabitarũt. Cùm autem nec iuramento fidem mulieris procurator habuit, exegit eam publicè subarrari. Quod cùm vir publicè facere paratus esset in conspectu Ecclesiæ, surrexerunt duo proponentes, præfatæ mulieris coniuges in 5. gradu vel 6. consanguinitatis sese contingere: quia pater eius qui eam subarrare volebat, priorem virum in 4. consanguinitatis gradu attigerit. Vnus autem ità se audiuisse iurauit, alius autem id iurare voluit, & ob hoc licèt ille præfatam viduam subarrare distulerit, minimè tamen ab eius cohabitatione discessit. Processu verò temporis ad instantiam Mundualdi pręfatus vir publicè matrimoniũ celebrauit, & postmodùm ferè per annum cum vxore permansit. Nunc autem quæstio prima reuixit, & iurauerũt duo corã archiepisc. plebano, velut dicis, quòd primus vir fuit in 5. gradu consanguinitatis patri viri præsentis. Vndè quia diuersi diuersa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, meis quæris literis edoceri. Quocircà discretioni tuæ per A.S. mandamus, quatenùs vtranque partem ante tuam præsentiam conuoces, & facias testes coram te iurare, & adhuc inquiras, à quibus & quando didicerint quod tęstantur. Si verò post motam quæstionem didicerint, non est tam dictum matrimonium dissoluendum. Similiter nec si ab accusatoribus matrimonij didicerint. Inquisita verò veritate diligenter, si per testes circunspectos & omni exceptione maiores inueneris, ꝙ primus vir patrem superstitis in 5. vel 6. gradu attigerit, non differas sententiã diuortij promulgare. Æquè enim, vt canones dicunt, abstinendum est à consanguineis vxoris, àc proprijs, vsque ad 6. gradum. Cæterùm prudentiam tuam nolumus latere, quòd personę idoneę nominandæ sunt, & gradus distinguendi ab vtroque latere & computandi: nec sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum super his nequaquàm ignorent.

Quorum testimonia non valeant.

Personas nominandas, & gradus ex vtroque latere distinguendos. Qui iudices futuri.

Idem Exonien. episcopo. Cap. 33.

PRæterea hi qui matrimonio contrahendo purè & sinè omni contradictione fidem dederunt, aut iuramentum fecerunt, commonendi sunt diligentiùs & exhortandi, & omnibus modis inducendi, vt fidem præstitam vel iuramentum factum obseruent, & se, sicut promiserunt, coniungant.

Pars vij.

DE POTESTATE IVDICVM delegatorum, & de varijs literis diuersis temporibus impetratis.

Idem Londoniensi episcopo. Cap. 1.

CVm tibi sit de benignitate sedis Apostolicæ indultum, vt causas quas de mandato nostro suscipis terminandas, liceat tibi personis alijs vni vel pluribus delegare: sed ab his quibus causa fuit per te commissa, fas sit litigantibus appellare, & si eadem causa tibi fuerit à nobis, appellatione cessante, cõmissa: accidit interdùm, sicut tu asseris, quòd causam quam tibi commisimus, appellatione postposita, terminandam, aliorum experientiæ committis audiẽdam: & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad nostram audientiam interponat: consultationi tuæ respondemus, ꝙ ei appellationi, quæ ad nos interponitur, est omninò deferendum, licèt fuerit appellatione remota commissa.

Idem Bathonien. episcopo. Cap. 2.

QVia quęsitũ est à nobis ex parte tua, quid faciendum sit de potestatibus, quæ, cùm præcipimus alicui iustitiam exhiberi, de his quos diligunt aut tueri volunt, minis & terroribus suis conquerentes silere compellunt, & mandatum nostrum eludũt: id tibi respondemus, quòd sicut agentes & consentientes pari pœna scripturæ testimonio puniuntur: sic tam eos qui trahuntur in causam, quàm principales fautores eorum, si eos manifestè cognoueris iustitiam impedire, censura Ecclesiastica poteris coercere.

3. q. 9. Hortamur.

Rom. 1.

Idem Eboracen. Archiepisc. Cap. 3.

SAnè si à nobis literæ priùs impetrentur, & aliæ posteà (non facta mentione priorum literarum) literæ impetrentur, si iudicibus innotuit, donèc Roma. Pontificem consulant, & suam exindè pleniùs cognoscant voluntatem, executione literarum debent penitùs supersedere, nè pro varietate literarum, causarũ fines valeant impediri.

Et hoc iubemus obseruari ab omni administratore, vt si contigerit in scriptis nostram fieri iussionem ad aliquem, & intereà quiescat ab administratione, is qui post illũ susceperit dignitatem, eam accipiat & insinuet. Et si quidem priuata est causa, implere eam & * assequi, quemadmodùm ad eũ promeruerit rescriptum. Si verò huiusmodi in scriptis iussio publicum ius respicit, inquirat eam. & si quidem non læditur fiscus, quę in ea compræhensa sunt, adimpleat: Si verò læsionem fisci est, nil super ea omninò agi. Nunciare verò nobis primùm oportet, vt secunda de hoc nostra iussio fiat. Si verò præcepta cuiuslibet iudicis sunt, & priusquam insinuẽtur hæc, aut præcipientem, aut ad quẽ præcepta facta sunt, contigerit remoueri de cingulo, etiã sic qui factus fuerit iudex, hæc suscipiat & exigat, si legitimè facta sunt. Si verò contra legem, aut contra ius publicum facta sunt, pro non scriptis esse iubemus.

Idem. Cap. 4.

CVm aliqua causa, appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua,

qua, eam vacuare oportet, nec ei debet stari, si manifestam continet iniquitatem.

Idem London. episcopo. *Cap. 5.*

SI pro debilitate tua, vel pro aliqua graui necessitate tractandis causis, quæ tibi ab Apostolica sede committuntur, adesse non poteris: liberum tibi sit, alijs personis idoneis & discretis vices tuas committere, ità quòd si res tanti est, te consulere debeāt: nisi fortè causæ ità graues sint, quòd sinè pſentia tua non possit omninò terminari.

Idem Vu. Carnotensi electo. *Cap. 6.*

DE causis quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies ab Apostolico præfixus, de communi consensu prorogetur, eo transacto, mandatum expirat. Illi etiàm qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his iudicio parere neglexerint, si tale fuerit negocium, quòd certa exindè pœna canonibus exprimatur, eam infligas. Alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ, secundùm arbitrium tuum punias.

Idem Senonensi Archiepiscopo. *Cap. 7.*

PRætereà super hoc, q̄ nos consulere voluisti, vtrùm liceat iudici delegato, non ordinario, sinè literis citatorijs cogere contumacem vt veniat, aut damnare, si non venerit: hoc tibi præsentium authoritate innotescat, quòd quāuis ei causa licèt simpliciter delegetur, satis potest partes authoritate nostra compellere, & contumaces seueritate Ecclesiastica coercere: etiàm si literæ commissionis id non cōtineant, aut partes mandatum non habeant vt accedant: quia ex eo quòd causa sibi committitur, super his omnibus quæ ad causam ipsam pertinere noscuntur, plenariam recipit potestatem.

Idem Vuinton. episcopo. *Cap. 8.*

QVanuis simus multiplicitate negociorum impliciti, & grauibus diuersisq; solicitudinibus occupati, nos tamen cogit præter commune debitum, tua fraternitas & dilectio, quia personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ nobis enodanda tua voluit dilectio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quòd iudex à nobis delegatus, causam sibi commissam potest alij vel pluribus delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut etiàm vt audiant rationes, & allegationes & attestationes recipiant, & sententiam sibi seruent, vel vt horum aliquid faciant tantùm iuxta voluntatem & beneplacitum delegantis, quanquàm non possit eandem causam alij appellatione postposita delegare: etsi sit tibi, appellatione remota, cōmissa. Si verò duobus causa committitur, etiamsi non apponatur, vt vnus sinè altero in ea procedat, nihilominùs vnus ex ipsis, siue suo coniudici, siue alij, vices suas in hac parte committere potest. Sed quid, si suo con iudici? nūquid ab ipso poterit appellari?

Idem eidem in eadem. *Cap. 9.*

CÆterùm si qui ad iudices super aliqua causa ab Apostolica sede literas commissorias impetrent alijs iudicibus fortè cōmitti, nisi de commissione prioribus facta, in literis commissionis, quæ alijs delegantur, mentio fiat: nihilominùs priores iudices in cognitione ac causæ decisione procedere debent, nec secundę literæ super eadem causa taliter impetratæ, alicuius roboris firmitatem habere possunt. Si verò in secundis literis habeatur mentio de cōmissione prioribus iudicibus facta, prædicta causa à priorum est exempta iudicio, cùm eædem non sint tacita veritate impetratæ. Verùm si præsentibus partibus de ipsarum consensu cuilibet causa committitur, & processu temporis, vel etiàm continuò, alterutra partium, altera nesciente, causam ipsam tacita veritate de priore commissione facta, impetrauit cōmitti: non immeritò is, qui tali dolo & fraude aduersarium cogit laborare, in expensis condemnari debet. Nisi fortè secundùm priores sētentiā tulerint, antequā secundæ ad iudices peuenerint.

Idem eidem in eadem. *Cap. 10.*

SEntentiam à delegato iudice latam, si ad mandatum ipsius iudicis diœcesianus episcopus executioni mandare neglexerit: is qui ex delegatione Roma. Pontificis sententiam tulit, eam executioni mandandi plenam & liberam habet facultatem.

Idem Noruuicen. episcopo. *Cap. 11.*

SIgnificâsti nobis per literas tuas, quòd interdùm à iudice delegato frustrà super aliqua causa fertur sententia, cùm ordinarius iudex eam ad mandatum ipsius nolit executioni mandare, vel alijs resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si ordinarius iudex ad mandatum iudicis à nobis delegati, non vult aut non potest alijs resistentibus sententiam ab eo latā, effectui mancipare, delegatus iudex causam authoritate sibi commissa potest executioni mandare: & si quis sibi restiterit, eum Ecclesiastica censura coercere.

Idem eidem in e. e. *Cap. 12.*

SI quandò verò clerici coram iudice delegato prælatos ecclesiarum super Ecclesijs quas tenent, in causam traxerit, & corā eodem iudice transactione uel alio modo ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenùs habuisse, nec possessionem etiàm corporalem,

lem, ordinarius iudex non debet delegati iudicis mandato resistere violenter, sed apud ipsum instare, vt differat illos in possessionẽ mittere, donèc nobis rei veritas innotescat.

Idem Herefordeñ. episcopo. Cap. 13.

INtelleximus ex tuæ fraternitatis relatu, quòd quandoquè impetrantur à nobis literæ, certam causam habentes ad te & ad alios, aliquandò per suggestionem falsitatis, aliquandò per suppressionem veritatis. Vndè à nobis consilium postulâsti, vtrùm secundùm formam aut secundùm rigorem iustitiæ, tunc debeas in ipsa causa procedere. Super quo discretioni tuæ tale damus respõsum, quòd si literæ nostræ ad te directe, formam expressam habuerint, & cognoueris eas per suggestionem falsitatis & per suppressionem veritatis cum tali forma impetratas fuisse: tunc non secundùm formam in eis expressam, sed secundùm rigorem iustitiæ in causa ipsa sinè personarum acceptione procedas.

Non secũdùm formã facti, sed secundùm rigorẽ iustitiæ, procedendum.

Idem. Cap. 14.

SI autem lis infra certum terminum præcipiatur decidi, non poterit negocium vltra præfixum terminum, nisi de communi consensu partium, prorogari. Verùm si iudex delegatus aliter fecerit, & fines mandati excesserit, eius iurisdictionem non est dubium expirare.

Idem Londoñ. & Vuigorensi episcopo. Cap. 15.

PEruenerat ad nos ex parte R. senis presbyteri, quòd cùm ad vos olìm literas nostras attulisset, quòd si vobis constaret eum per vim T. clerici, metu regio cooperante, Ecclesiam de Gitebergia, quam se asserit per 40. annos pacificè possedisse, iampridèm iuramento præstito refutâsse, eandem ecclesiam ei restitueres. Prædictus verò T. alias literas à nobis posteriùs impetratas, ad alios iudices super eodem negocio reportauit, & sic causa ipsa sub vestro non fuit examine terminata. Mandamus itaque fraternitati vestræ atque prudentiæ, quatenùs non obstantibus literis à memorato T. posteriùs impetratis, nisi ibi cõtineatur *expressum, quòd causam ipsam vestro iudicio subtraxerimus, vtranque partem ante vos conuocetis, & eidem causæ iuxta tenorem alterarum literarum nostrarum, sublato appellationis remedio, non differatis debitum finem imponere.

*expressim,

*Idem * Lexonieñ. episcopo. Cap. 16.*

IN literis quas tua nobis destinauit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionẽ tibi à nobis postulas exhiberi: quarum siquidem vna est, scilicet: Vsque ad quod tempus iudex delegatus se possit interponere, vt stetur rei iudicatæ vel transactioni. Super quo vtiquè paternitati tuæ taliter respõdemus, quòd ex quo iudex delegatus per se aut per alium, si potuit, executioni mandauerit: vel pro se petierit mandari, eius authoritas & iurisdictio cessat, qa semèl functus est officio suo.

Semèl officio suo functum, decęterò nõ fungi

Idem Abbati sancti Albani. Cap. 17.

COnsultationibus singulorum ex ministerio susceptæ seruitutis cogimur respondere, vt si quid dubietatis vel quæstionis in mentem alicuius emerserit, ab Ecclesia Romana soluatur, quæ inter alias, disponente Domino, obtinere meruit principatum. Quæsitũ est siquidem à vobis, vt si quis ecclesia vel possessione aliqua se asseuerans absque iudicio & causa rationabili spoliatũ, & à nobis ad iudices literas obtinuerit, vt infra certum tempus restituatur sibi possessio: si cõstiterit iudici, eum esse taliter spoliatũ, possessio debeat ei restitui, cùm is qui tenet ecclesiam, vel postquàm ipse requirit, antequàm de literis aliqua mẽtio fieret, studiorum, peregrinationis vel alia huiusmodi causa se absentauerit: num infra præfixum tempus iudici possit suam præsentiam exhibere. Super quo itaq; inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd nec debet, nec potest testimonium habere, quamuìs paratus sit coram iudice delegato testibus idoneis possessionem & deiectionem suam probare: nisi is qui possidet, terminum prorogauerit. Expirat enim iurisdictio sua, quia sinè consensu vtriusque partis non licet iudici terminum prorogare aliquatenùs præfixum à delegatore.

Matt. 16.

Idem R. Cant. Archiepiscopo. Cap. 18.

EX parte venerab. fratris nostri Couentreñ. episcopi, auribus nostris est intimatum, quòd cùm de causa quæ inter G. & F. clericum super præbenda de Norbale diligenter cognouisset, & eidem G. secundùm tenorem literarum nostrarũ, in quibus continebatur, quòd si cõstaret prædictum F. de periurio esse conuictum, & perpetuò illi ꝑbendæ renunciâsse, ab eadem præbenda, appellatione cessante, amoueretur. Eoque cognito & probato, cùm prælibatam præbendam G. adiudicâsset, prædictus F. in vocem appellationis prorupit, & ad nos veniẽs, secundùm hunc tenorem literas reportauit, quòd ei præcisè & absq; causæ cognitione restitueres, & ipsum qui post appellationem eam præbenda spoliauit, authoritate alicui beneficium auferendi, appellatione cessante, priuares, donèc per se vel per nuncium, aut per literas suas satisfacturus, ad sedem Apostolicam accederet, & prænominatum

G. si

G. si eundem F. super iam dicta præbenda ꝑsumeret molestare, vinculo excommunicationis vsque ad dignam satisfactionem adstringeres. Vndè quia non credimus nos ità præcisè scripsisse, & si taliter scripsimus, hoc ex nimia occupatione contigit, & in huiusmodi literis intelligenda est conditio, etiāsi non apponatur, si preces veritate nitantur, fraternitati tuæ taliter, &c. quatenùs inspecto tenore literarum, quas prædicto episcopo direximus, si inueneris quòd secundùm prædictum modum ei scripsimus, & in literis quas præfatus F. reportauit, non fuit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati episcopi, omni contradictione & appellatione cessante, confirmes, & prędictum F. cum literis nostris quas tibi detulit, ad ꝑsentiam nostram venire compellas.

Subintelligẽdá cõditionẽ, si preces veritate nitatur.

Idem Exonieñ. episcopo. *Cap.* 19.

AD hæc cùm aliquis nimis prolixũ terminum suæ appellationi præfigit, iudex potestatem habet competenti modo abbreuiandi: & si in termino de tempore abbreuiando competenter statuto appellationem non fuerit prosecutus, nec canonicam executionem prætenderit: sententia, si lata est, tenet. Quòd si lata non est, iudex appellantem, appellatione cessante, potest compellere infra terminum statutum appellationẽ prosequi, vel coram se iudicio stare.

Idem Carnoteñ. episcopo. *Cap.* 20.

SAnè quia nos in primis consulere voluisti, qualiter à nobis iudex delegatus, episcopum qui ei non subest, ad aliquid dandũ vel faciendum compellere debeat, cùm causam quæ inter episcopum & clericũ vel laicum vertitur, à mandato nostro suscipit terminandam: id tuæ quæstioni damus responsum, quòd iudex à nobis delegatus, vices nostras gerit. vndè in causa illa est superior & maior illis, quorum causam suscipit terminandam: ideo si episcopus vel alia persona, quæ non sit de iurisdictione illius, in causa, quam illi delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundùm qualitatem vel quantitatẽ facti, poterit vel interdicti, vel suspensionis sententia à iudice delegato compelli, ità ꝙ iudex secundùm negocij qualitatem temperatè procedens, episcopo vel ingressum ecclesiarum, vel sacerdotale officium interdicat, aut etiàm terram illius, quæ ad iurisdictionem suam specialiter pertinet, interdicto supponat. De testibus autem non habemus in sacris canonibus, quòd cogendi sint, sed admonendi, cùm celare veritatem, sicut dicere falsum, mortale deputatur sæpè delictum. Quæstioni verò quam facis, vtrùm appellationi illius sit deferendum. qui (sicut mos est) præstito iuramento absolui inhibetur, si antequàm aliquid ei mandatum est, appellet, vel si mandato recepto, causa diffugij appellet: taliter respondemus, quòd postquã iurauerit, appellationi eius quæ iuramento derogat, penitùs non est in aliquo deferendum: sed statim erit in eandem reducendus sententiam, quæ, donèc mandatum susceperit, & susceptum pro posse suo fuerit executus, debet firmiter obseruari.

6 q. 1. Et illi qui.

Idem Eboraceñ. Archiepiscopo & Couentreñ. episcopo. *Cap.* 21.

EX parte N. Capellani nobis innotuit, ꝙ cùm ad te frater Couetreñ. episcope, literas nostras impetrâsset, vt ei archidiaconatum, quẽ in ecclesia primò vacare contigerit, assignares: R. aduersarius eius alias ad te frater Eboraceñ, literas, sicut dicit, impetrauit, nulla de prioribus habita mentione: vt si auunculus eius archidiaconatũ quẽ habebat in iam dicta ecclesia, vellet omninò dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur si memores fuissemus, nos præfato N. literas nostras sicut prædiximus, direxisse: pro aduersario eius nullatenùs scripsissemus, nolentes literas nostras quas pro eodem N. misimus, occasione aliqua effectu carere: fraternitati tuæ, &c. quatenùs prȩscriptum episcopum admoneas, vt præfato N. archidiaconatum ecclesiæ suæ, si vacet, iuxta promissum suum assignet, non obstantibus literis, quæ ab aduersario eius postmodùm fuerint, tacita veritate, impetratæ.

Idem Lucius Tertius, Cant. Archiepiscopo, & eius suffraganeis. *Cap.* 22.

RElatum est ex parte vestra, quòd licèt in commissionibus à sanctæ recordationis Alexandro Papa Tertio prædecessore nostro factis, fuerit appellationis remedium amotum: altera tamen partium, siue lis fuerit contestata, siue non, expirâsse mandatum morte mãdatoris allegat. Ideoque negocijs omnibus postpositis, in suspenso mandatũ Apostolicum expectatis. Nos igitur consultationibus vestris præsentium authoritate respondemus, quòd si lis contestata fuerit ante obitum prædecessoris nostri, mandatũ in morte mandatoris nullatenùs expirauit. Si verò ante litem contestatam decessit, non est in eo casu iudicibus quos delegauerat, ex delegatione huiusmodi procedendum, etiàm si ab eis minimè fuerit appellatũ. Poterit ergò in eo casu, appellatione cessante, procedi, in quo ante mortem mãdatoris lis fuerit per conquestionem & responsionem partium contestata. Vbi autem mors mandatoris, lite cõtestata, prȩcessit, penitùs subsistatur, siue fuerit, siue non fuerit appellationis obstaculum interiectum.

Pars viij.

DE TESTIBVS Cogendis vel non.

Idem Alexander. Cap. 1.

CVm super causa quæ vertitur inter venerabiles fratres nostros Prænestinum episcopum,& dilectum filium*nostrum abbatem,sit testimonium vestrum necessariũ, & veritati contingat: præsentium autoritate vobis præcipimus,quatenùs quarta feria ꝓximæ hebdomadæ perhibituri testimonium veritati, omni occasione & excusatione cessante,vos Apostolico conspectui præsentetis.Si verò tunc non veneritis,sciatis ab officio & beneficio Apostolica authoritate vos suspensos:& si non sic veneritis, excommunicationis sententiam poteritis formidare.

Idem Capuano episcopo & abbati S. Luciæ, & Priori S. Crucis. Cap. 2.

CAusam quæ inter N. & O. monachos super electione de vtroque facta in monasterio diutiùs est agitata, experientiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota, fine debito terminandam. Ideoque dilectioni vestræ &c.quatenùs partes ante præsentiam vestram conuocetis,& susceptis attestationibus vtriusq; partis,quę ab alijs iudicibus sunt receptæ, testes alios, si qui idonei sunt, admittentes, nisi attestationes ipsę sint publicatę,& rationibus hincindè auditis diligenter & cognitis, causam ipsam,sublato appellationis remedio, fine debito terminetis.

Post publicationem attestationũ, producendi locum non esse.

Idem R. Cant. Archiepiscopo.& R. Vuigoreñ. Episcopo. Cap. 3.

CVm nuncius canonicorũ de plinteim, & nuncius Ioelis militis &c. & infrà, Præterea non lateat prudentiam vestram, quòd prædicti canonici non sunt à ferendo testimonio super proprio negocio ecclesiæ suæ repellendi, nisi alia rationabilis causa impediat.

14.q.2.Super pru.

Idem Tarraconeñ. Archiepiscopo. Cap. 4.

SVper eo quòd quęsiuisti à nobis, vtrùm testes illi sint reprobandi in causa criminali vel ciuili, quibus ab aduersa parte crimina opponuntur, tuæ prudentiæ respondemus: quòd si etiàm aut non sunt conuicti, aut confessi de criminalibus illis,dummodò * indò* communicantur,nõ debent admitti.

Quid si antè damnati, post restituti: vel nõ dãnati perfectè pœnitentes?

*conuincantur.

Idem Vuigoreñ. episcopo. Cap. 5.

SCripta verò authentica, si testes inscripti decesserint,nisi fortè per manum publicam fuerint facta, ità quòd publica appareant, aut sigillum authenticum habuerint, per quod possint probari, non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

Idem Vuintonieñ. episcopo.in c. Suggestum. Cap. 6.

POrrò si quis crimen objicit testi qui contra ipsum producitur, vt eũ in ciuilibus causis repellere possit,eodem modo * afferẽdo testimonio audiendus est, & si crimen ciuiliter probare poterit,ad testimonium contra ipsum ferendum non est aliquatenùs audiendus,sed propter hoc non debet puniri. quemlibet autem ad perhibendum testimonium veritati, Romana Ecclesia minimè cogere consueuit.

Idem Bononieñ. episcopo. Cap. 7.

SVper eo quòd certificari desideras, an sit aliquis de aliquo facto manifesto ante iudicem conueniatur, hi qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati: prudentiæ tuæ volumus innotescere,quòd si factum est manifestum, non eget testium depositionibus declarari: cùm manifesta,sicut tua non ignorat discretio, probationem vel ordinem iudiciarium non requirant. Vndè si manifestum non est, & is qui conuenitur, factũ negauerit: testes qui interfuerunt facto,ex consuetudine Romanæ Ecclesiæ monendi sunt, non cogendi, ad testimonium ferendum veritati: nisi fortè timore aduersæ partis constaret iudici à ferendo testimonio reuocari, licèt de rigore humani iuris ad hoc fortè passim possint compelli. Si verò presbyter vel clericus alius aliquem laicũ de rebus suis vel ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non esse ecclesiæ vel presbyteri, aut clerici, qui eum exindè impetit, sed suas proprias asseuerat, laicus ipse debet de rigore iuris super hoc ad forẽse iudiciũ trahi, cùm actor semper forũ rei sequatur,licèt in pluribus partibus aliter de consuetudine fiat.

2.q.1. Manifesta.

In quo casu testes cogendi.

Idem Salernitano Archiepiscopo. Pars capituli, Licèt pater. Cap. 8.

DEcætero laicos in accusationem vel testimonium contra clericum in criminali causa non esse aliquatenùs admittẽdos, censura sacrorum canonũ manifestiùs edocet: nisi fortè suam vel suorum iniuriã persequentur,nec tunc etiàm ad testimonium, sed ad accusationem possint admitti.

Idem eidem in eadem epistola. Cap. 9.

IN causis ecclesiasticis vel ciuilibus vltra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solennitate, quæ in legibus inuenitur expressa: & super dictis testium,cùm fuerint publicata,potest publicè disputari.

Idem

Idem Præposito & canonicis Eburdineñ. ecclesiæ. Cap. 10.

CVm tu fili præposite, cum quibusdam canonicis tuis, & frater noster venerabilis archiepiscopus pro causa quæ inter vos & ipsum vertebatur, in nostra essetis præsentia constituti, archiepiscopo asserente, quòd vos ante appellationem excommunicâsset, & postulante sententiam suam cõfirmari: econtrà proposuisti, quòd post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc duxisti nullius momenti fuisse: adiecisti etiàm tam tu, quàm altera pars, quòd testes fuerunt hinc-indè producti & attestationes eorum receptæ. Nos autem auditis & cognitis rationibus & allegationibus vtriusque partis, & attestationibus inspectis diligenter, cùm constaret vestros testes iurâsse, quod post appellationem sententia in vos lata fuisset: & testes archiepiscopi iuramẽto cõfirmâssent, quòd ante appellationem sentẽtiam in vos tulerit: dicta testium benignè interpretari ac prouidere volentes, nè de periurij reatu notentur: quia vtrunque verum esse potuit, quòd post primam appellationem & ante secundam sentẽtia lata fuerit: de communi consilio fratrum, eandem sententiam denũciamus & decernimus non tenere. Vt autem hìc nostræ diffinitionis &c.

Testiũ dictis quo interpretanda.

Idem Rothomageñ. Archiepisc. Cap. 11.

TRansmissæ nobis literæ tuæ continebant, quòd cùm Nicolaus Sagantinus vsque ad iuuentutem puerum quendam nutriuisset: vxore sua nõdùm matrimonio desponsata cum eo cohabitante, postmodùm ipsam, sicut creditur, legitimè desponsauit, & de ipsa filios sustulit. Quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis contradixit, dicens se filium & hæredem: quamuis à vicina, quæ ipsum filium eorum credebant, spurius diceretur. Prædictus verò Nicolaus & vxor eius Matildis, prẹfatum iuuenem spurium suum aut legitimum filiũ omninò negabant, sed dicebant quòd pietatis intuitu eum nutriuisset. Cùm autem quæstio coram te mota est, & prædictus iuuenis pro eo quòd iuri stare nolebat, vinculo excommunicationis sit adstrictus: quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super quo itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quòd in tali casu standum est verbo viri & mulieris, nisi certis indicijs & testibus prædictũ iuuenem tibi constiterit eorum esse filium.

In causa filiationis contra cõmunẽ vicinæ opinionẽ, viri & mulieris verbo standum.

Idem Placentino episcopo. Cap. 12.

FRaternitatis tuæ literis nos consuluisti, vtrùm noui testes super quæstione iudicata, in qua testibus renunciatum fore ex vtraq; parte cõstat, sint recipiendi: & vtrùm testibus in prima causa receptis, pręter causam appellationis liceat aliquid noui ꝓponere super quæstionibus iudicatis. Licet igitur nobis ex his nõ plenè innotuerit. vtrùm testes super eisdem vel nouis capitulis à partibus desiderantur induci, quia tamen iuris prudentium copiam habebant, nos sup hoc consulere voluisti: hoc tibi duximus respondendum, quòd si in prędicta causa contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit nouos testes inducere, vel per iam receptos aliquid comprobare, eos credimus super nouis dũtaxàt capitulis fraternitatem tuã posse recipere, receptis priùs ab ipsis secundùm formam recipiendorum testium iuramentis.

Idem Exonieñ. episcopo & abbati sancti Albini. Cap. 13.

INnotuit nobis R. quòd Vu. clericus capellanũ eius & alios quàmplures de testibus suis iuramento adstrinxit, quòd nec testimonium vel consilium vel auxilium eidem R. contra ipsum pręberent. Ideò publica authoritate vobis iniungimus, vt si testimonium illorum publicatum non est, & nõ est abrenunciatum testibus, eos qui sunt iuramento adstricti, & alios, si necessè fuerit, idoneos, quos ipse in testimonium produxerit, recipere non postponatis.

Casus vbi aliquis cõtra iuramentum suũ licitè venire possit.

Idem decano Cicestreñ. Cap. 14.

LIteras Exonieñ. episcopi suscepimus, continentes quòd cùm Vu. clericus ad præsentiam Vuillelmi nobilis viri accessisset, orans & supplicás, vt eum in personam eiusdem ecclesiæ admitteret: quidam clericus E. nomine, in eadem inuentus est ministrare, dicens se à bonæ memoriæ R. prędecessore suo legitimè institutum. Vu. verò obijciebat, etiàm si facta fuit institutio, prędictum E. non posse inniti, quia capellano domini personatum renunciauit, & sub annua pensione ab illo tanquàm à persona vicariam recepit, & sic post obitum illius Ecclesiam vacare asseuerauit. Sed quia veri similitudinem non habet, quòd prædictus E. personatum ecclesiæ prælibatæ capellano prænominati R. cesserit, & ab eo ipsius Ecclesiæ vicariam acceperit, præuideas attentiùs, vt memorati Vu. super hoc probationem recipias, nisi hoc communis fama loci habeat, vel tales personæ appareant, de quibus veri simile sit quod debeant deierare: Quoniam sæpè contingit, quòd testes corrupti precio, facilè inueniantur ad falsum testimonium proferendum.

*Idem abbati & fratribus monasterij S. Michaelis de * Matura.* Cap. 15.

CAusam quæ vertitur inter vos & dilectos filios nostros, plebanum & clericos plebis sanctæ Mariæ de * Marturæ, iápridèm filijs n. * Volterano Archiepisco-

po & abbati de Spongia commisimus, appellatione remota, fine debito terminandam. Cumque vtraque pars propter hoc in eorum præsentia esset constituta, & testes essent hincindè recepti, & eis ab vtraq; parte renunciatum, & attestationes vtriusque partis publicatæ, quoddam priuilegium nupèr à nobis impetratum, in medium protulistis, asserentes vos quædam alia munimenta à nobis impetrâsse, quæ rationes prędictę plebis obscurare & impedire videtur, quòd causa ipsa nondùm potuit terminari. Quia verò solicitudini nostræ incumbit, vtrique ecclesiæ iura sua conseruare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere, iudicibus ipsis præcipiẽdo mandamus, vt partes ante suam præsentiam conuocent, & super alijs capitulis, si qua alia sint, ab his super quibus testes sunt recepti, & eorum attestationes publicatæ, rationes diligentèr hincindè audiant, & testes, si qui idonei fuerint, recipiant, & in illis capitulis nupèr per nuncios vestros à nobis impetratis, quæ cõtinentur in priuilegio nostro, vel in alijs literis quas vobis indulsimus, postquàm causam ipsam eisdem commisimus, prædictæ causæ impedimentum præstantibus cõcordia vel iustitia mediante, decidant. Et quia venerabilis frater noster Florẽtinus episcopus per suas literas nobis intimauit, quædã capitula priuilegio nostro, quod monastẽrio vestro nupèr indulsimus, esse inserta, q̃ obuia rationi videntur: per præsentia scripta vobis præcipimus, mandantes, quatenus priuilegium illud, sicut gratiam sancti Petri & nostram charam habetis, cum nuncio vestro, qui ad nos securè cum eodem veniat, dilatione & occasione cessante, nobis remittatis.

Idem Exonień. & Vuigoreń. episcopis.
Cap. 16.

Aliquos ad testimonium cõpellẽdos.

TEstes, quos R. clericos vel laicos vobis nominauerit, moneatis, & si opùs fuerit, authoritate Apostolica compellatis ad perhibendum testimonium veritati.

Eugenius tertius. *Cap.* 17.

QVotiès aliqui separantur propter cognationem, propinquitatis, vel consanguinitatis, tribus testibus adhibitis affirmari debet, qui de eadem consanguinitate supersunt: vel à duobus, vel tribus testibus senioribus & melioribus eiusdem loci probari debet. Probatio autem testium debet fieri duplici iuramento. Testes enim debent iurare, se neq; priuato odio vel amicitia, neque pro auro, neque pro aliquo cõmercio quod habuerint, vel habituri sint, ad hoc iuramentum esse inductos. Posteà debent iurare, sicut ipsi dicunt, sic se rei veritatem accepisse à maioribus suis, & ità esse.

Duplex iuramentũ testium.

Idem Priori & fratribus sanctæ Trinitatis Lundeń. *Cap.* 18.

INsupèr etiàm authoritate nostra statuimus, vt liceat vobis in causis ecclesiæ vestræ testimonium ferre, dummodò vnus vel duo ex vobis ad agendum & respondendũ instituãtur, quorum testimonium in causis, in quibus actores vel responsales sunt instituti, debet admitti.

In causa ppria religiosos ad testimonium admitti.

Idem Exonień. & Vuigoreń. episcopis.
Cap. 19.

AD hoc quòd præfati clerici scripta authentica non habent, quibus muniri possint præsentiũ vobis significatione mandamus, vt omnes illos clericos, siue laicos, quos isti clerici nominauerũt, moneatis, vt rei veritatem & quæ super ipsa causa nouerunt, coram vobis aperiant: non etiàm gratia vel timore alicuius, vel odio, in suæ salutis periculum reticere præsumant.

Idem Cant. arch. & Cistren. episcopo.
Cap. 20.

REtulit nobis A. presbyter, quòd cùm nimia paupertate laboraret, & quidã ex eis qui pro eo testimonium ferre deberent, super causa quæ vertitur inter eum & aduersarios suos de ecclesia de Bertoń. senio fuerint & ætate confecti, & à vestris partibus valdè remoti, eos vestro conspectui p̃sentare non potest. Quia igitur solicitudini nostræ incumbit, litibus & contentionibus finem imponere, & vnicuique iura sua integra & illibata seruare: præsentibus mandamus, quatenùs si ità est, aliquos prudentes viros & honestos, de quibus pleniùs confidatis, ad partes illas, vbi est ecclesia sup qua cõtrouersia vertitur, mittatis, qui testes idoneos ab vtraque parte productos, appellatione remota, suscipiant: & eorum depositiones diligenter conscriptas vobis reportantes, sub sigillis vestris clausas, vt secundùm tenorem eorũdem attestationum causam terminare possitis.

De testibus senio confectis

Item Lucius tertius. *Cap.* 21.

COnstitutus in præsentia nostra P. diaconus de Buchan, nobis sua assertione monstrauit &c. infrà: Prętereà illud nobis non modicam admirationem adducit, quòd purgationem oblatam accipere noluisti, nisi priùs commendâsses nomina singulorum, quia iam dictum P. purgare volebãt, & de maioribus & cæteris priùs inquireres diligenter, tanquàm esses ordinationes facturus. Vtinàm sic discuteres ordinandos. Sanè in purgationib⁹ faciẽdis cùm satis sit, vt illi qui pro purgando exhibent iuramentum, si secundùm propriam cõscientiam & opinionem iurauerint, quòd purgandus, sit à crimine

à crimine immunis, & bonum exhibuit iuramentum: si purgatores ab ecclesiæ tollerentur, & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine cōdēnati, proculdubiò sunt absque vlla indagine admittendi.

Idem Herefordeñ. episcopo & abbati de Forde. Cap. 22.

EX parte A. clerici, ad nos est querela plata, quòd cùm ipse ecclesiam de * Calumprum canonicè fuisset adeptus, & eam vigintiquinque annis & ampliùs possedisset, mulier quidam H. nomine, ipsum exindè grauibus molestijs & iniurijs lacessiuit, & tandem tacito quòd laicus erat, ad * Tofensem episcopum & abbatem de Feruersham literas nostras apportauit: quòd si prędictus A. filius esset illius qui proximò in eadem ecclesia ministrauit, & iure hæreditario eā teneret, vel quòd publicè fornicariam haberet, a prædicta ecclesia prorsùs amoueretur. Tandèm verò cùm idē miles per interpositam personam præfatum A. presbyterum coram prædictis iudicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles produxisse dicitur ad testimonium perhibendum, quòd videlicet memoratus presbyter, filius illius sacerdotis fuisset, qui pximò in ecclesia ipsa ministrauerat. Licèt etiàm prædictus A. presbyter assereret illos testes nō esse recipiendos, pro eo quòd quidam eorum latrones & raptores erant manifesti, quidam verò in alia causa fuerant conuicti de periurio: & se constanter diceret, hoc probaturū, nihilominùs tamen præfati iudices talibus testibus partis aduersæ receptis, eidem presbytero, etiàm post appellationem, quam se super hoc interposuisse proponit, reo absente, pręscriptam abiudicauerunt ecclesiam, quam nunc præfati militis dapiferi filius detinet occupatam. Quoniam igitur de vobis satis plenè confidimus, causam ipsam discretioni vestræ duximus committendam, præsentium authoritate vobis præcipiendo mandantes, quatenùs partibus antæ vos conuocatis, super hoc rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis constiterit, quòd prædictus presbyter non fuerit legitimè per testes idoneos præscripta ecclesia spoliatus, eorundem iudicum sententia, literis etiàm confirmationis, si quæ sunt super eadē ecclesia impetratæ, non obstātibus, ecclesiā illā pręnominato A. presbytero contradictione & appellatione cessante, restituatis, ipsumq; decęterò non permittatis exindè à supradicto milite vel ab eo qui ipsam ecclesiam tenet, molestari. Si verò res aliter se habet, nihilominùs causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suę assertionis testimonium inuocauerit, vt coram vobis super his testimonium perhibeant veritati, monere curetis, & diligenter inducere diuino intuitu & amore iustitiæ, vt coram vobis testimonium perhibeant veritati, nec quicquam exindè in suæ salutis periculum reticere præsumant.

Fornicarios ecclesiasticos beneficiis spoliandos.

Idem B. Exonieñ. episcopo. Cap. 23.

PEruenit ad audientiam nostram, quòd Hugo de Kalega & M. vxor eius, in tali sunt linea consanguinitatis coniuncti, quòd nullo modo possunt legitimè insimul commorari. Vndè quoniam ad hoc magna est discretio adhibēda, Fraternitati tuę &c. quatenùs si aliqui apparuerint, qui possint & velint ipsum matrimoniū legitimè * impugnare, vtraque parte ante præsentiam tuam cōuocata, quanto tempore cohabitauerint, diligenter ac studiosè perquiras, & vtrùm tempore quo coniuncti fuerint, accusatores siluerunt, & eos coniungi debere cognouerint solicitè inuestiges. Quòd si illos tempore coniunctionis hoc sciuisse & siluisse constiterit, decæterò graue esset eos audiri. Tolerabilius est enim, aliquos cōtra statuta hominum copulatos, coniunctos relinquere: quàm coniunctos quoslibet legitimè, contra statuta Domini separare. Si verò matrimonium ipsum recenter est contractum, vel notitiam eius tempore contractus ad accusatores non peruenisse constiterit, fama viciniæ & personarū solicitè perscrutata, causam audias, & eam fine canonico studeas terminare.

* improbare

Non admittēdos ad accusationē matrimonij qui tēpore contracti consanguinitatē sciētes siluerunt.

DE SECVNDIS NVPTIIS. Pars ix.

Vigileñ. episcopo. Cap. 1.

VIR autem vel mulier ad bigamiam transiens, non debet à presbytero benedici: quia cùm alia vice benedicti sint, eorū benedictio non debet iterari.

Idem Exonieñ. episcopo. Pars capituli, In literis. Cap. 2.

SVper illa verò quæstione, qua quæsitum est, an scilicet mulier possit sinè infamia nubere, infra tempus luctûs secundùm leges diffinitum, solicitudini tuæ respondemus, quòd cùm Apostolus dicat, Mulier mortuo viro soluta est à lege viri, & in Domino nubat* cui voluerit, per sententiam & authoritatem Apostoli, infamia aboletur. Rom. 7.

* cùm

DE APPELLATIONIBVS. Pars x.

Alexander 3. Exonieñ. episcopo & decano Lincolnieñ. Cap. 1.

DIlecti filij nostri Prior & canonici de *Gisebuir, grauem admodùm & difficilem nobis querimoniā transmiserunt, quòd venerabilis frater noster R. Eboraceñ. Archiep. Apostolicæ sedis legatus, eundē Priorem post appellationē ad nos factā suspēdit,

& ecclesias

& ecclesias suas interdixit,& canonicos, si eidem tanquàm Priori obedirent, tanquàm excommunicatos denunciauit.& infrà: Super quibus autem omnibus rei veritatē per idoneas personas & famam loci solicitè inquiratis,& si ità esse inueneritis, ecclesiarum concessiones taliter factas, nisi Prior & canonici malitiosè distulerint eas, quantùm ad se pertinēt, ordinare: nullius appellatione obstante, authoritate nostra reuocetis in irritū: & Priori & canonicis ecclesias ipsas restitui faciētes, tam vicarios quàm iuratos eorundem canonicorum, iuramentum prȩstitū seruare cogatis, nisi fuerit à Priore inique extortum.& infrà: Prouisuri attentiùs, nè ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, cuiusmodi actio intēdatur, inquiratis: sed simpliciter & purè factū ipsum & rei veritatē, secundùm formam canonum & statuta sanctorum patrum, inuestigetis.

Idem Rhemensi archiepiscopo.

Cap. 2.

SVper eo quòd abbas sancti Apollinaris in claustro à te appellās, imposuit Generalem super omnem causam, quæ aliquo tēpore aduersùs eum posset moueri, ipsum exindè redarguimus, nec huiusmodi appellationem dicimus admittendam.

Idem Cant. archiep. Cap. 3.

QVòd verò quæsiuisti, an debeat appellationi deferri, vbi sub eius prætextu noscatur adulterium vel aliud crimen cōmittendum: consultationi tuæ taliter respōdemus, quòd vbi notorium est crimen vel adulterium, si appellationi deferretur, deferri non debet. Nolumus enim incestûs vel adulterij matrimonia aliquibus ministrare.

Idem abbati sancti Petri de Diua.

Cap. 4.

AD nostram audientiam noueris peruenisse, quòd si quandò subditos tuos vis pro suis excessibus, secundum regulam S. Benedicti & institutionē tui ordinis, corrigere & castigare: ipsi, vt liberiùs malitiam suam exercere valeant, ad remediū appellationis confugiunt. Quia verò appellationis remedium non ideò fuit inuentū, vt alicui à religionis & ordinis obseruantia exorbitanti debeat in sua malitia patrocinium exhibere: discretioni tuæ taliter &c. quatenùs si quandò quilibet subditorum tuorū, nè ipsum pro suis excessibus corrigas & castiges, ad remedium appellationis conuolauerit, non ideò minùs eum iuxta tenorem mandati, quod in scripta regula continetur, & institutionem ordinis tui corrigas.

Idem Noruuicen. episcopo.

Cap. 5.

PErsonas Ecclesiarum in tua diœcesi consistētium, ità tuis & dominorum fundi authenticis scriptis præmunias, vt cùm aliquem istorum decedere fortè cōtigerit: decedentis filius, vel vicarius, seu alius quilibet, personatum Ecclesiæ vacantis viro idoneo cōferendi sibi vitam præcludere aliqua calliditate non possit. Quòd si aliquis taliū frustratoriæ dilationis causa ad audientiam nostram appellauerit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit: tu ei terminum, infra quem possit sedem Apostolicam conuenienter adire, assignes: & si ad illam venire contempserit, tu illum ex tunc iudicio tuo super his quæ in q̄stione vertuntur, sinè contradictione aliqua stare, omni excusatione & appellatione cessante, districtè compellas. Si autem quisquam appellationi suæ congruentem terminum præfigat, nec tamē causam ad diem appellationis fuerit, prosecutus, ipsum nihilominùs extunc sententiæ tuæ, sicut de alia diximus, appellatione remota, parēre constringas. Verùm si coram te vel alio quolibet huiusmódi negocia ventilentur, nolumus vt morbo consimili laborantes, si certum sit, aut legitimè possint cōuinci super his, si ab alterutra parte adducti fuerint, in testimonium recipiantur. Morbo cōsimili laborātes cum reo, nō admittuntur testimoniū pro eo.

Idem H. Rhemensi archiepiscopo.

Cap. 6.

CVm sit Romana Ecclesia caput & magistra omnium Ecclesiarum, disponēte Domino, constituta: & ad eandem consultationes & quæstiones de diuersis mundi partibus referantur, quòd eam super varijs quæstionibus consulis, gratulamur, & prudentiam tuam non immeritò commendamus. Indè est quòd fraternitati tuȩ taliter respondentes, præsenti scripto duximus respondendū: Si frustratoriæ dilationis causa vel etiàm necessariò ante sententiā vel posteà fuerit appellatum, huiusmodi appellationibus annus indulgetur: aut si necessaria & euidens necessitas apparuerit, indulgetur biennium: nisi fortè iudex, à quo appellatū fuerit, secundùm locorum & prouinciarum distantiam & qualitatem temporis, recisius tempus fuerit moderatus, infra quod si is q̄ appellauerit, causam appellationis nō fuerit prosecutus, sententia tenebit, si post sententiam appellauerit, & à causa sua cecidisse videtur: nec ampliùs super eodem negocio audiet appellans. Si verò à grauamine & ante litis īgressum fuerit appellatū, huiusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones passìm appellare permittūt. Si verò ante sentētiam appellauit, cogetur illius stare iudicio, ad quem noscitur appellâsse. Si autem in agro vel aliàs ante causæ ingressum fuerit appellatum, nō solent dici huiusmodi appellationes, sed ad causam p̄uocationes. Prætereà si raptor sit vel aliàs violentus detentor alienæ rei is qui appellat, huiusmodi appellatio ī iudicio facta, apud Ecclesiasticas Frustratoriā tenere appellationem.

clesiasticas personas solet audiri, nisi manifestissimus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & non requisitum Apostolus excommunicauit. 1.Cor.5.

Idem eidem in eadem epistola.
Cap. 7.

SI duobus coram non suo iudice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui iudicis audientiam appellauerit: & ille qui ad suũ iudicẽ appellauerit, ad diẽ appellationis veniens, appellâsse se ad eum proponit, eo tacito, quòd aduersarius eius ad audientiam Romani pontificis appellâsset, si legitimè citatus non venerit, nec aliquem misit responsalem, aut etiàm aliàs parere contẽnit, & in eum excommunicationis sententiã tulerit: tenebit excommunicationis sentẽtia in eũ pro contumacia ꝓmulgata, nisi agnouerit eum iudex ad audientiam nostram appellâsse. Deniquè in fine quæstionum tuarum quæris, si à ciuili iudice ante iudicium vel post ad nostram audiẽtiam fuerit appellatum, an huiusmodi appellatio teneat. Tenet quidem in his, qui vestrę sunt episcopali iurisdictioni subiecti: In alijs verò etsi de consuetudine. Ecclesiæ teneat, secundùm rigorem iuris tenere non credimus.

Tenere excõmunicationẽ post appellationem iustè interpositam.

Idem Vuigorñ. episcopo.
Cap. 8.

CÆterùm cùm aliquam causam contigerit tibi, appellatione remota, fuisse commissam, & aduersa pars post factam citationem iter arripuerit ad sedem Apostolicam veniendi, nihilominùs poteris in negocij cognitione secundùm iuris formam procedere, quòd vtiquè si ante citationem factam iter arripuerit, non est aliquatenùs procedendum.

Idem Vuigorñ. episcopo.
Cap. 9.

SVper eo quòd à nobis tua solicitudo requisiuit, vtrùm sententia pro appellatione, quam ex incidenti quæstione fieri sępè contigerit, fuerit suspendenda, licèt causa fuerit, appellatione remota, cõmissa: prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione subori atur quæstio, & exindè appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò supersedendũ: & si principalis causa sinè illa terminàri nõ poterit, ei nihilominùs supersedeatur. Si autem aduersa pars de falsi suggestione in appelationem proruperit, non est sententia propter hoc differenda. si in literis commissionis, appellationis obstaculum inhibeatur.

Incidens principali prudicat.

Idem eidem in eadem. *Cap.* 10.

DE appellationibus quæ in causis minimis fiunt, tuam volumus cognitionem tenere, quòd eis, pro qualicunque leui causa fiant, nõ minùs in illis, quàm pro maioribus est deferendum. Verùm si appellantes suam contempserint appellationem, tu ipsos aut appellationem prosequi, vel iudicio tuo stare, appellatione remota, districtè compellas.

Idem Senonum Archiepiscopo.
Cap. 11.

SIcut Romana Ecclesia omniũ Ecclesiarum, disponente Domino, mater est, ità etiàm nos qui eidem Ecclesiæ, licèt immeriti, supnæ dispositionis prouidẽtia præsidemus, & prout Dominus nobis ministrauerit consultationibus singulorũ cogimur respondere, & quæ videntur dubia, Apostolicæ circunspectionis prouidentia declarare. Sanè quæsitum est à nobis ex parte tua, vtrũ si aliqua causa inter aliquos delegatis iudicibus, appellatione remota, committitur, & altera pars literis Apostolicæ protectionis munita. quibus est ei generaliter indultum, vt liberè sibi liceat appellare, si in vocem appellationis proruperit, eius sit in eadem causa appellationi deferendum. Hoc ergò præsentibus literis inquisitioni tuæ respondemus, quod eius in hac parte appellationi non est aliquatenùs deferendum, postquàm est iudicibus, appellatione remota, causa commissa, quia speciale mandatũ derogat generali.

Speciale mandatũ derogat generali.

Item eidem in eadem epistola.
Cap. 12.

SVper eo ꝙ interdùm iudices delegati ab altera partium, tãquàm suspecti recusantur, hoc tuæ prudentiæ præsentibus literis innotescat, quòd cùm sacri canones ante & post litis decisionem & in prolatione sententiæ, & post sententiam singulis appellandi facultatem tribuunt, non admittunt aliud remedium præter solam appellationem, sicut leges faciũt seculares, quæ appellationem nisi in casu ante sententiam non admittunt. Verùm in causis Ecclesiasticis vbi appellationis remediũ tollitur, vtrunq; remediũ denegatur: & ità sicut appellationi, ità recusationi non est aliquatenùs deferendum. Si autem infra certum tẽporis spatium aliquibus committitur lis decidenda, itaque cõtineatur in literis, causam post susceptionem literarum infra certum termi num terminari debere: extunc terminus incipit, cùm eos quibus literæ delegãtur, easdem contigerit literas accepisse.

Sublata appellatione, tolli recusationem.

Idem

Idem Cant. Archiepiscopo.
Cap. 13.

PEruenit ad nos, quòd cùm presbyter vel alij se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliter grauiter læsos, & ad probandum quod assumunt, plerunquè testes producunt, hi qui impetuntur, Apostolicã Sedem appellant: sed appellationem interpositam prosequi, vel consortium hominum deuitare contemnunt. Vndè quia quid faciendum sit, literis nostris certiorari desideras: fraternitati tuæ &c. quatenùs illos qui pro tali causa appellant, si eorum excessus publicus & notorius non sit, contradictione & appellatione cessante, Ecclesiastica censura compellas, vt infra conueniens tempus ipsam appellationem interpositam prosequantur. Si verò excessus publicus sit & notorius, appellationis obtentu, si quam ad iniquitatem suam fouendam interposuerint, nullatenùs prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, sicut ex ipsa iniectione manuum in clericum, excommunicationis sententiam incurrerunt, & ipsos sicut excommunicatos cautiùs facias euitari, donèc passis iniuriã satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico conspectui se repræsentent.

Idem Archiepiscopo Toletano.
Cap. 14.

COnsuluit nos tua fraternitas, vtrùm deferendum sit appellationibus, quæ super manifestis criminibus interponuntur, aut eorum appellationibus qui frustratoriæ dilationis causa appellant, nec appellationem prosequuntur. Super quo vtiquè consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si quandò aliqui, quos manifestum sit & notorium, uxorem alterius detinere, aut manus violentas iniecisse in clericum, appellãt, nec appellationem prosequuntur, eorum appellationi non est aliquatenùs deferendũ. Sed cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, prouidere debes, nè, quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem qui appellant à præsentia tua, cogere debes infra tempus conueniens, appellationem interpositam prosequi, aut iudicio tuo, appellatione cessante, parere.

In criminibus notorijs non est deferẽdũ appellationi.

Idem Rhemensi Archiepiscopo. Pars capituli, Cum sit Romana. *Cap.* 15.

SI in vna causa aliquis appellauerit, & pẽdente appellatione, aliquod crimen committat, vel priùs commisisse dicatur, vel modò etiàm accusetur vel conueniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam pferri contingat ad audientiam iudicis, à quo etiàm in alio negocio appellauerit, eum potest, si voluerit, tanquàm suspectum vitare. Alioquin debet iudicio stare illius, à quo appellatum est, maximè si iudex suus ordinarius existat.

Cap. 16.

COnsuluit nos fraternitas tua, vtrùm recusationes admittere debeas in causis, quas absque remedio appellationis tibi cõmittimus terminandas: Super quo discretioni tuæ taliter respondemus, quòd licèt sacræ leges tale remedium admittant, cùm cẽsuræ sacrorum canonum aliud remedium præter appellationem non admittant, cùm licitum sit secundùm statuta canonum ante litis contestationem, & in ipsa litis contestatione, & post decisionem causæ, ad appellationis remedium conuolare. Ideoque remedium recusationis non debes admittere, si quandò causas aliquas tibi commisimus, appellatione remota, terminandas. Veruntamen cognitioni causæ quæ vertitur inter B. & nepotem Baldevuini, volumus in præsenti vt supersedeas, quia vtraque pars conspectui nostro se præsentauit.

Idem Exonień. episcopo. Pars capituli, Significasti, suprà de potestate iudicum.
Cap. 17.

APpellationi, si qua super aliquo casu ab alterutra partium fuerit interposita, nisi appelletur ab ipso, cui causa sit, appellatione remota, commissa, cum debita est deuotione deferendum.

Idem Lucius III. Vu. Lincolnień. episcopo.
Cap. 18.

POstremò præsentibus literis fraternitati tuæ intimamus, quòd si aliqua causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus illius sit, qui literas impetrauit, aut in eodem negocio aduocati officio functus, aut ex alia quacunque causa suspectus, huiusmodi delegatus potest non immeritò recusari, quanuis appellatione remota, fuerit negocium delegatum.

Alexander III. Dunelmeń. episcopo.
Cap. 19.

SVggestum est auribus nostris, quòd cùm oppressi & grauati ad præsidium Sedis Apostolicæ recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, aduersarij eorum, appellationem interpositam cognoscẽtes, nec ad præsentiam nostrã accedunt, nec pro se responsalem transmittunt. Cùm autem præsenserint eos redisse & literas nostras reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos veniendi arripiunt, vt sic eorum sollicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. Verùm quoniam nemini debet fraus sua patrocinari, & falce Apostolici moderaminis sunt resecanda, quæ in se vitium calliditatis & fraudis continere noscuntur: & nos super hoc consulenti tibi respondemus, quòd si quis

Fraudem nõ patrocinari.

quis depræhensus fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, eius appellationi non deferas, neque ob id causam tibi commissam fine congruo terminare postponas: quia decretalem epistolam, qua tales videntur muniri, non ad deprimendum cuiusquam iustitiã, sed ad remouẽdum iniustum grauamen nos fecisse cognoscas.

Idem Cant. Archiepiscopo & eius suffraganeis. Cap. 20.

RElatum est auribus nostris, quòd quidam sint in prouincia vestra, qui vxoribus propria authoritate relictis, concubinis adhęrere non dubitant, & errorem suum ac temeritatem suam fouere ac tueri per appellationis obstaculum nituntur. Quoniam igitur officio nostræ solicitudinis imminet prouidendum, nè appellationis obtentu in sua malitia perseuerent: fraternitati vestræ &c. quatenùs si manifestum est, aliquos de prouincia vestra vxores suas sinè rationabili causa dimisisse, & alijs adhæsisse, si commoniti vxores suas, concubinis abiectis, nõ receperint, propter appellationem, si quam ad errorem suum fouendũ interposuerunt, non prætermittatis, quin eos ad abijciendas concubinas, & recipiendas vxores suas & maritali affectu tractidas, per excommunicationis sententiam compellatis.

Idem Eboraceñ. Archiepiscopo & R. presbytero. Cap. 21.

AD præsentiam nostram R. presbytero veniente, episcopo Tusculano & P. sanctæ Susannæ cardinali, tuam & ipsius causam commisimus audiendam: qui ob excommunicationem tuam, licèt non esset excommunicatus de iure, de facto tamen fecerunt eum absolui. Quia verò quod a fratribus nostris noscitur in hac parte constitutum, nolumus aliqua ratione mutare: fraternitati vestræ &c. quatenùs prædictum presbyterum pro eo quòd post excommunicationem contra appellationem factam diuina cantauit, nullo modo attentetis inquietare, sed ad eum statum omni reducatis appellatione cessante, in quo erant tempore appellationis ad sedem Apostolicam factæ.

Idem Carnoteñ. Episcopo. Cap. 22.

EX literis venerab. fratris nostri Bathoñ. Episcopi, & dilecti filij nostri Vuelleñ. decani accepimus, quòd cùm causam, quæ inter G. clericum præsentium latorem, & abbatissam de Helenostoue, & H. clericum super quodam beneficio de Ecclesia De Vueston̄. suscepissent de mandato prædecessoris nostri L. felicis memoriæ terminandam, de ipsa pleniùs cognouerint, sed pro decessu prædecessoris nostri eam reliquerunt, quanuis appellatione remota eis esset commissa, indecisam. Adiecit autem præfatus clericus, quòd persona abbatissæ, vt sententiam impediret, & eum ampliùs pro sua voluntate grauaret, ad festum beati Petri proximò vẽturum, vocem appellationis emisit. Sed ipse ad festum Inuentionis sanctæ Crucis proximò venturum, terminũ coarctauit: infra quem nuncius abbatissę clericum suum pręueniens, ad dilectos filios nostros abbatem sancti Albani & Priorem de Denustaple, & Archidiaconũ Cestreñ. super iã dicta causa literas nostræ commissionis impetrauit. Quoniam igitur alienum est & ab ordine iuris, vt de dolo vel fraude quilibet commodum reportet: fraternitati tuæ &c. quatenùs literas quas nuncius abbatissæ ad prædictos iudices impetrauit, tibi facias exhiberi: & ipsis inspectis, si eas infra terminum appellationi præfixum, sicut præfatus clericus asserit, obtentas fuisse cognoueris: eis non obstantibus, de prędicta causa cognoscas, & auditis quę hincindè proposita fuerint, & qualiter prædictus episcopus & decanus in ea processerunt, cognito, sublato appellationis remedio, canonicum finem imponere non postponas: prouisurus, vt mandatum nostrũ taliter exequaris, vt super causa ea, de qua totiès scriptum est, vlteriùs scribere non cogamur. Si quid autem eidem G. super beneficio ipso grauaminis irrogatum fuerit, postquàm iter arripuit ad sedem Apostolicam veniendi ante ingressum principalis causæ, cõtradictione & appellatione cessante, prout rectum fuerit, eneruari.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. Cap. 23.

CVm teneamur consultationibus singulorum, quantùm Dominus ministrauerit, respondere: tanto gratius volumus tibi responsum impendere, quanto personam tuã abundantiori diligimus charitate. Quoniam igitur nos consulere voluisti, vtrùm si eorũ qui appellant ad audientiam nostram, possessio turbata fuerit, reformare debeas, eo prætermisso, de quo appellatio est interposita, prudentiæ tuæ taliter respondemus, si exindè ad te querela peruenerit, id ordine iudiciario tibi corrigere licebit.

Idem vniuersis Ecclesiæ Cant. & eius suffraganeis. Cap. 24.

SIgnificauit nobis frater noster R. Cant. Archiepiscopus, quòd si quandò vos appellatis ad audientiam nostram vel Archidiaconi vestri super aliquo certo negocio, Episcopatus vel Archidiaconatus vestros sub protectione Apostolica ponitis ad annum: & infra, nec de præteritis commissis, nec de nouis excessibus vestris, nec de subditorum vestrorum delictis permittitis eum cognoscere, sed omnem iustitiam eius suspenditis, & protinùs euacuatis. Quoniam igitur nobis prouidendum est, nè mala impunita

punita sub appellationis obtentu remaneat, aut subditi vestri de suorum excessuum impunitate lætentur: fraternitati vestræ &c. quatenùs si qui vestrûm episcopatus aut archidiaconatus Apostolicæ protectioni subijciunt, & audientiam nostram appellant: propter hoc prædictum Archiepiscopum nullatenùs impedire tentetis, quô minùs de causis & de excessibus subditorum vestrorũ cognoscere valeat, & iuxta meritorum qualitatem eos animaduersione debita punire, aut etiàm excessus vestros persequi, qui manifesti sunt & notorij: his duntaxat exceptis, super quibus appellatio est interposita, possit dignè corrigere, & quod iniustè actum est, ad rectitudinis tramitem reuocare.

2. q. 6 Si qs ex pluribus.

Idem Eboraceñ. Archiepiscopo.

Cap. 25.

DE Priore qui non deferens nostræ protectioni & appellationi ad sedem Apostolicam factæ, quendam canonicum suum fecit vestibus omnibus ad camisiam spoliari, & eum accusationi & appellationi renũciare coegit: qui de suis & quorundam fratrũ enormitatibus murmurauit: id tuæ sollicitudini duximus insinuandum, vt rei veritate diligenter inquisita, si inueneris quòd pro euitanda disciplina prædictus canonicus appellauit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes: quoniam sacrosancta Romana Ecclesia huiusmodi appellationem non consueuit admittere, nè monachis vel canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi. Cæterùm si præfatus canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem redderent, ad Apostolicam Sedem appellauit, & si ipse tali appellationi deferre noluerat, eum cum literis tuis rei veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum, ad sedẽ Apostolicam venire compellas, & eius in tali malitia complicibus talem pœnam infligas, ꝙ cæteri audientes, similia non audeant perpetrare.

Pœna nõ deferentis appellationi legitimæ.

Idem Exonieñ. Episcopo & Cicestreñ. decano.

Cap. 26.

AD audiẽtiam nostram peruenit, quòd R. presbyter de Curket, & Vu. clericus de Cicestre, decimas de* Beinosa, quas idem Vu. multorum virorũ testimonio probare dicitur, ad se & ad Capellam suam rationabiliter pertinere, violenter auferre conatur. Vnde cùm Vu. propter hoc ad audiẽtiam nostram appellasset, prędictus R. authoritate sedis Apostolicæ contempta, ad audiẽtiam domini regis appellauit. Verùm quoniam nemini licet super rebus spiritualibus ad secularem iudicem appellare, si verum est quòd prædictus R. enormiter & immoderatè deliquit, nec delictum huiusmodi debet inultum aut impunitum relinqui: discretioni vestræ &c. quatenùs vtranque partem ante præsentiam vestram conuocantes, rem solicitè & diligenter inquiratis: & si ità esse inueneritis, præfatum R. ab omni Ecclesiastico beneficio (appellatione remota) & officio suspendatis, & ad præsentiam nostram cum literis vestris, rei veritatem continentibus, suspensum mittatis, & prædictas decimas prædicto Vu. præcipiatis sinè molestia & contradictione restitui.

Pœna clerici ad iudicem secularẽ in spiritualibus appellantis.

Idem Ianuen. Episcopo.

Cap. 27.

CVm inter alios præminemus &c. Quoniam fraternitas tuas nos consulere voluit, vtrùm episcopus parochianum suum, publica fama eum accusante, ad purgationẽ cogere possit: consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore & testibus deficientibus, ad purgationem per diœcesianum episcopum est compellendus: nisi fortè super ipsa ad superiorem iudicem duxerit appellandum. Sanè si appellauerit, eius iudicio apparebit, ad cuius examen causa per appellationem refertur. Quatenùs verò inimicitia vel contrarietate aliquis parochianus iudicio diœcesiani episcopi eximatur, quia nos consulere voluisti, duximus respondendum, ꝙ non solùm pro inimicitia, sed etiàm pro manifesta causa suspicionis, potest sui Episcopi iudicium euitare, & ad superiorem iudicem recurrere, cùm nullus à suspecto iudice debeat iudicari.

Idem Zamorensi Episcopo.

Cap. 28.

CVm parati essemus petitiones tuas, quas nobis per nuncium tuum porrexisti, benignè suscipere & efficaciter exaudire: dilectus frater noster, Hyacinthus scilicet in Cosmedin diaconus Cardinalis, olìm Apostolicæ sedis legatus, constanti nobis assertione proposuit, quòd cùm te ad synodum suam vocasset, & ad eius vocationem contẽpsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgauit: post cuius excommunicationem, qui vice nostra fungebatur, te fecisti in episcopum consecrari. Cumque dilectus filius noster Martinus canonicus Beat. Iacobi firmiter asseuararet, quòd in legatione regis esses, & nõ potuisses ad vocationẽ prædicti Cardinalis accedere, Cardinalis econtrà asseruit, quòd nõ in legatione regis, sed in Salamantina ecclesia te nuncius suus inuenisset, tibique dixisset, quòd non in alia ecclesias esses *quæsiturus. Et cùm iterùm ex parte tua fuisset propositum, quòd venerabilis N. Archidiaconus Prædanus appellauit, tuam etiàm appellationem interposuisses, Cardinalis adiecit, quòd appellatio illa te tueri in parte illa non potuit, quin ad illius vocationem accedere tenereris. Nos verò attendentes, quomodò te non decet contemnere, obtentu appellationis, ad vocationem Cardinalis venire: fraternitatẽ tuam mouemus, mandantes

tes atque præcipientes, quatenùs vel in propria persona, vel per idoneos nuncios Apostolico conspectui te præsentes, innocentiam & immunitatem tuam, si poteris, ostésurus.

Idem R. Cant. Archiepiscopo.
Cap. 29.

PRæterea de his qui iuramentum præstant, quòd stabunt iudicio Ecclesiæ, & posteà præstito iuramento appellant: id tua solicitudo prouideat, vt eos seruare quod iurant, vel infra 40. dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellas.

Idem eidem. *Cap.* 30.

RElatum est auribus nostris, quòd si quandò Episcopi suffraganei tui vel archidiaconi prouinciæ tuæ super aliquo certo negocio ad audientiam nostram appellant, episcopatus & archidiaconus suos nostræ & Romanæ Ecclesiæ subijciunt. & cùm appellant, ad annum interim de suis vel suorum subditorum excessibus cognoscere non permittunt, sed omnem iustitiam tibi euacuãt & suspendunt. Volentes igitur pastorali solicitudine prouidere, nè appellationis obtentu detur eis audacia grauiora committendi, authoritate Apostolica tibi duximus respondendum, quòd si præfati episcopi & archidiaconi, quandò appellauerint ad audientiam nostram, & Episcopatus & archidiaconatus suos sub protectione Apostolica posuerint, pro eorum appellatione nullatenùs prætermittas, quin de causis & de excessibus subditorum suorum, & de suis proprijs excessibus si qui manifesti sint & notorij, his duntaxàt exceptis, super quibus appellatum est, cognoscere possis, & super his statuere, quod secundùm iustitiam videris statuendum.

Appellan té, in eo solo tutũ, de quo appellauit.

Idem Vuinton. Episcopo.
Cap. 31.

SVper eo verò, quòd à nobis tua quærendum duxit discretio, vtrùm videlicet propter incidentem quæstionem sub qua fuerit appellatum, tota principalis causa, quæ cómissa est iudici, appellatione remota, terminanda, debeat indecisa relinqui: inquisitioni tuæ duximus respondẽdum, quòd si quęstio incidens talis fuerit, quòd sinè ea principalis causa non possit terminari, propter interpositum appellationis obstaculum, totius causæ cognitioni debet de iure deferri, donèc superior iudex, ad quem super prædicta quæstione est appellatum, aliter de tota causa disponat.

Idem Cant. Archiepiscopo.
Cap. 32.

SIgnificauerunt nobis dilecti filij N. Prior & canonici sanctæ * Frides vuihæ, quòd super causa quæ inter eos & canonicos de Osenia, de Ecclesia sanctæ Mariæ Magdalenæ vertitur, de mandato nostro coram venerabil. fratr. nostr. Exonieñ. & Cistreñ. Episcopis tractaretur, & ad audientiam nostrã appellassent, ijdem episcopi canonicos de Osenia in possessionem ipsius ecclesiæ, causa rei seruandæ iudicauerunt induci: & postmodùm ijdem Episcopi literas commissionis nostræ, quas super causa ipsa receperant, diligentiùs intuentes, & videntes appellationem alterutri partium in eisdem literis non fuisse inhibitam: quæstione facta à Xenefordeñ. archidiacono, mandauerunt vt omnia in eodem statu seruaret, in quo tépore factæ appellationis fuisse dinoscitur. Interim vero canonici de * Olenela, in præscriptam ecclesiam irruerunt, & ibi manere volentes, à ministris sanctæ * Frides vuerichę eiecti fuerunt. Deindè canonici de * Oseneia, ad Lundeñ. & Vuigorñ. Episcopos literas nostras impetrauerunt, cõtinentes quòd à possessione ipsius ecclesiæ fuissent violenter eiecti, eis possessio redderetur: & sicut vtraque pars eorum conspectui se præsentâsset, præfatus Prior sanctæ * Frides vuichę, quoniam literæ ante terminum appellationi præfixum, sicut aiebat, per surreptionem fuerunt impetratæ ad audientiam nostram iterùm appellauit. Sed Londoñ. Episcopus appellationi non deferens, canonicos de * Olenia, in possessionem eiusdem ecclesiæ fecit induci. Indè est quòd fraternitati tuæ &c. quatenùs siue in literis nostræ commissionis, prędictis Exonieñ. & * Cicestrensi Episcopis factæ, siue ex assertione ipsorum episcoporum, aut etiam aliàs legitime constiterit, in prędictis literis appellationem inhibitam non fuisse, quicquid post appellationem ab eis Episcopis ad nos interpositam, in causa ipsa innouatum est aut mutatum, in eo statu facias, appellatione cessante, reduci in quo tempore appellationis factæ noscitur fuisse, non obstantibus literis, neq; Londeñ. neque Vuigornieñ. episcopis posteà directis, si ante terminum appellationi pręfixum, aut etiàm in termino fuerint, tacita veritate, impetratę. Non enim fuerunt violenter à possessione eiecti, si volentes intrare, sunt in continenti reiecti, cùm liceat omnibus vim vi in continenti tantùm repellere, & ab eorum violentia iura tueri. Deindè verò vtraque parte ante præsentiam tuam conuocata, causam ipsam diligentiùs audias, & eam sublato appellationis remedio termines.

Non deijcitur, qui volẽs pri° ingredi, vi repellitur in cõtinentu.

QVIS SEV QVANDO NON
Auditur Appellans.

Laicus detinens decimas.
Intrusor.
Adhærens concubinæ, relicta vxore.
Quotiès sub prætextu appellationis, adulterium vel aliud crimen dinoscitur faciendum.
Si appellauerit quis, & infra terminũ appellationi præfixum, non fuerit appellationem prosecutus, cogetur stare iudicio eius à quo appellauit.
Si notorium fuerit, aliquem iniecisse manus violentas in clericum.

Hęc glossæ, nõ textus instar, autographo inerant, eaq; de causa & hic ità habētur.

Religiosus, castigatus aut castigandus à prælato suo, appellans, nè corrigatur secūdùm regulam suā.

Appellans metu literarum, quas scit impetratas ab aduersario ante citationem.

Ante litis ingressum appellans.

Excommunicatus, præstito iuramento absolutus, si statim appellauerit, antequàm mādatū susceperit, & susceptum, secundùm posse suum non fuerit prosecutus, non auditur appellans.

Institutus in ecclesia, dicens se velle ibi residere & curam eius gerere, postmodùm absentans se sinè causa rationabili, priuatusque beneficio, non auditur appellans.

Si tibi habenti alios redditus prima vacans concessa fuerit, & cùm vacauerit, appelles, nè alius instituatur, non audieris.

Si dispositio alicuius ecclesiæ spectet ad capitulum, & non disposuerit infra terminum præfinitū, episcopus appellatione cessante disponere poterit: sic & econuerso.

Si interponit generalem appellationem ab omni grauamine, non auditur appellans.

A delegato, qui delegauit, reseruata sibi definitiua sententia, appellare non potest.

Pars xj.

VT ACTOR RESPONDEAT *ei quem conuenit.*

Idem Vuolterano Archiepiscopo. Cap. 1.

EX literis vestris accepimus, quòd dilecti filij nostri abbas & fratres Maturiensis monasterij, super quæstionibus quas plebanus & clerici Maturieñ. aduersùs eos proponunt, vestrum parati fuerint grauamen subire, si illi in continenti de suis quæstionibus * debent respondere. Vndè quoniam indignum penitùs & absurdum videtur, vt memorati plebanus & clerici, abbati & fratribus de his q̃ aduersùs eos proponunt, respondere non debeāt, cùm sibi exindè iustitiam postulant exhiberi: discretioni tuæ &c. quatenùs actione clericorum & plebani proposita, & responsione facta, eos moneatis authoritate nostra & districtiùs compellatis, memoratis abbati & fratribus super quæstionibus suis coram vobis respondere, & vos vicissim postmodùm rationes & allegationes partis vtriusque diligentiùs audiatis & concordia vel iudicio, terminetis.

*vellent

Actorem reo, quem conuenit super alijs negocijs, in eodem iudicio respondere debere.

Idem decano & clericis Maturien. Cap. 2.

MIramur plurimùm & mouemur, q cùm causam quæ inter vos & dilectos fratres Abbatem & fratres Maturiensis monasterij vertitur, dilectis filijs nostris archidiacono Vuolterano & abbati de Spógia commisissemus finè debito terminandam, & abbas & fratres parati essent iudicium illorū subire, si vos eis super quæstionibus, quas aduersùs vos proponunt, deberetis respondere in continenti, sicut ijdem iudices nobis literis suis intimauerunt, id efficere noluistis. Vndè quia rationis ordo hoc exigit, vt si quis sibi vult ab aliquo iustitiam exhiberi, ei non debet quod iustum est, denegare, fraternitatem vestrā & &c. quatenùs accusatione ipsa, quàm aduersùs prædictos abbatem & fratres intenditis, proposita, & responsione facta eidem abbati & fratribus coram prædictis iudicibus in continenti respondeatis: vt causa vestra & ipsorum vicissim postmodùm audiri debeat & terminari. Nos enim eisdem iudicibus dedimus in mandatis, vt vos ad id faciendum instanter moneant, & authoritate nostra districtè compellant.

DE EO QVI CONSANGVINEAM *vxoris suæ, vel sponsam patris sui, vel consanguineam sponsæ propriæ cognouit.* Pars 12.

Idem Vuigoren. Episcopo. Cap. 1.

SI quis parochianorum tuorum, matrem fortè vel sororem, vel filiam vxoris suę carnaliter cognouerit, & hoc publicum & manifestum fuerit: ab ea penitùs est separandus, & vterque illorum, s. tam mœchus quàm mœcha, debet sinè spe coniugij perpetuò permanere. Si autem hoc secretum & occultum fuerit, pœnitentiam de commisso debet accipere, & vxori suæ infra tempus pœnitentiæ vel extra, debitum, si exegerit, soluere. Sanè si aliquam vxoris suæ consanguineam, quæ illi in tertio gradu vel deincèps contingat, carnali commixtione cognouerit, non est propterea diuortium inter eos celebrandum: sed delinquenti, secundùm qualitatem personę & criminis, est pęnitentia iniungenda.

27. q. 2. Qui dormit.

Idem. Cap. 2.

FRaternitatis tuæ literas suscepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd quidam parochianus tuus A. nomine, cùm esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsauit. Procedente verò tempore idem A. matrem puellæ cognouit, & eam in vxorem duxit. Vndè quia dubitas an huiusmodi matrimonium stare debeat, exindè à nobis consilium postulâsti, Super quo fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si memoratus vir matrem præfatæ puellæ, antequàm puella illa annum septimū implêsset, accepit in vxorem: matrimonium non dissoluas, sed eundem virum præfatam mulierē sicut vxorem liberè tenere permittas, cùm huiusmodi dispensationes nullæ sint, quæ in cunabulis factæ sunt. Verùm si postquàm præfata puella septimum annū compleuit, prædictus vir matrem eius accepit in vxorem, cùm extunc sponsalia placere cōsueuerint, inter eos sententiam diuortij non differas promulgare, nec ipsum filiam siue matrem in vxorem habere permittas.

Idem

Idem Tullien. Episcopo.

Cap. 3.

PRæsentium lator P. cum literis tuæ fraternitatis ad præsentiam nostram accessit, ex quarum tenore innotuit, quòd pater eius quandam iuuenculam sibi desponsauit, ipsumque tempus vt illam adduceret, destinauit. Sed ipse diabolico instinctu sponsam patris sui, licèt vxoratus, carnali commixtione corrupit. Cumq; patratum scelus ambo celarent, pater ignarus commissi sceleris, ad sponsam suam secundùm morem accessit. Tum is de diuina miseratione compunctus, ad præsentiam vestram accessit: & crimen quod illicitè commiserat, humiliter est confessus. Mulier verò interrogata, priùs negauit: sed posteà discussione cautiùs facta, eandem culpam confessione propria patefecit. Quod cùm patri eius innotuisset, vehementi dolore commotus, ad te pro consilio venit. Constitutis igitur in facie Ecclesiæ tribus prædictis, licèt clerici tui abundarēt sensu, diuersi diuersa dantes consilia: vnum tamen omnium consilium fuit, vt super instāti periculo in causa tam difficili Apostolicū oraculum adirent. Indicta itaque patri continentia & vxori suæ, filium pœnitentem cū literis tuis, rei veritatem confessum, ad præsentiam nostram curâsti destinare, quærens tibi formam præscribi, quam in similibus, si fortè aliquid tale per diabolicam cooperationem emerserit, deceat obseruari: & quam eis debeas satisfactionem imponere, scripto nostro postulas edoceri. Tuæ igitur inquisitioni respondentes, præsentium tibi significatione mandamus, quòd si pater eius postquàm rei conscius fuit, vxorem suam carnaliter non cognouit, de priore commixtione leue aut nullum peccatum incurrit: ei tamen viuenti, vel alij, ea viuente, non poterit copulari. Cæterùm si sciens facinus, carnaliter eidem mulieri adhæserit, ei septennis pœnitentia indicatur: nec illi, nec alij carnaliter de rigore commisceri valebit. Mulieri quoquè perpetuam continentiam & quatuordecim annorum pœnitentiam duximus imponendam. Lator autem pręsentium totidem annis pœniteat. Ab vxore tamen legitima, quam priùs habuerat, nisi de communi consensu, nullatenùs separetur.

De rigore. Ex dispēsatione tū ab vxore debitū exiget, cū occultū fuerit delictum.

Idem Pictauen. Episcopo.

Cap. 4.

VEniens ad nos lator præsentium P. nobis fraternitatis tuæ literas reportauit: ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm quandam vxorem duxisset, quidam dissuaserunt ei per mensem, quo eam duxerat, carnaliter cognoscere. Contigit autem, sicut dixit, quòd pater iussit vxorem suam quæ mater erat sponsæ, in lecto huius iacere: quam, diabolo suadente, cognouit: transacto verò mense, tam pater quam alij propinqui coegerunt, vt matrimonium cum sponsa sua consummaret: quod facere noluit, donèc tecum super hoc loqueretur. Tu verò audita eius confessione, ipsum cum literis tuis ad sedem Apostolicam transmisisti. Tuæ igitur inquisitioni taliter respondemus, quòd si occultum esset huius delictum, non posset rescindere matrimonium, quod publicè cōtraxisset. Verùm si publicum est, quòd matri sponsæ carnaliter adhæsit, imponēda est pœnitentia paulò maior quàm de adulterio: & exinde peracta pœnitentia vel parte pœnitentiæ, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alij nubere. Cæterùm si sponsam cognouerit antequā matrem vel pòst nunquàm poterit eam vel aliam in vxorem accipere.

Idem B. Exonien. Episcopo.

Cap. 5.

VEniens ad præsentiam nostram R. lator præsentium, sua nobis assertione monstrauit, quòd cùm quandam mulierem cognouisset, posteà sciens consobrinam eius ausu temerario in vxorem accepit. & infrà: Si publicum & notorium fuerit, & eam quam priùs cognouit, vxoris suæ consobrinam esse constiterit, aut alij comparent qui hoc velint vel possint legitimè comprobare, ipsum religionem intrare commoneas & inducas. Si autem eum ad hoc inducere non poteris, ei de tanto delicto dignam pœnitentiam imponas, & ipsum ab vtraque muliere remoueas, & sinè coniugio perpetuò manere præcipias. Quòd si delictum eius occultum esse recognoscis, ipsum cum vxore quam in facie Ecclesiæ duxit, morari permittas, & eidem de commisso condignā pœnitentiam imponas.

Sed hoc de rigore, illud ex dispensatione.

Idem Burdegalen. episcopo. Pars capituli, Consuluit. suprà de sponſ.

Cap. 6.

SVper eo quòd quendam iuuenem asseris puellam nondùm nubilem, fide interposita, iurâsse: quæ dum facta nubilis, virum repetit: & ille excipit, dicens eam non se debere ducere, pro eo quòd postquàm eam affidauit, carnaliter propinquam eius cognouit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si manifestum est, eundem iuuenem cognouisse propinquam iam dictæ puellę: aut si manifestum non est, & id fama loci habet, cùm sponsio tantùm esset de futuro, idem iuuenis potest & debet à puella absolui.

Idem Exonien. Episcopo.

Cap. 7.

SVper eo quod à nobis tua solicitudo requisiuit, vtrùm ille qui priùs cognouerat matrem siue sororem eius, quam posteà duxit in vxorem teneatur ei carnaliter debitum soluere, & ab ea non possit exigere: quod etiàm consilium dandum sit ei,

ei, qui hoc secretiùs confitetur, cùm probari non possit, nec ipse velit vllatenùs continere: tuę petitioni duximus respondẽdum, quòd attentiùs est monendus, vt vxorem suam laboret inducere ad cõtinentiam seruandam: vt si illa continere voluerit, continentiam simul obseruent. Si autem ad hoc induci non possit, & vir debitum soluat, & de commisso pœnitentiam agat. In hoc verò casu cùm aliquis post contractum matrimonium, vxoris suę siue matrem siue sororem cognoscit, idipsum quod in priori, seruetur.

Item Eugenius tertius Sed presbytero.
Cap. 8.

IVuenis ille qui puellam nondùm septẽnem duxit, quamuis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate tentauit quod complere nõ potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere debemus, tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa ipsius cõiunx esse dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus tibi, vt cõsobrinam ipsius puellæ, quam postmodùm duxit, ab eo diuidas. In dubijs quid tenẽdum.

PARS 13. ¶ *DE RELIGIOSIS VIRIS, DECIMAS ex priuilegio non præstantibus: & de priuilegio abutentibus.*

Item Alexander tertius canonicis regularibus & monachis Eboracensis Ecclesię.
Cap. 1.

Ephe. 5.a Col 3.a AVaritiæ, quæ est idolorum seruitus, radicem extirpare debent, qui seculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerũt in religionis habitu militare. Intelleximus autem, quòd in ecclesijs vestris, de quibus certas pensiones consueuistis percipere, portiones vel aliquos redditus minorâstis, quos in illis ante tempora venerabilis fratris nostri Eboraceñ. Archiepiscopi Apostolicæ sedis legati, etiàm postquàm est Archiepiscopatum adeptus, clerici habuerunt. Vndè quoniam hoc ex radice auaritiæ processit & cupiditatis, quam debetis modis omnibus deuitare: fraternitati vestræ &c. quatenùs si quas portiones vel antiqnos redditus clericorum indebitè & sinè consensu & auxilio prædicti Archiepiscopi, postquàm ipse Archiepiscopatum habuit, in ministris vel per parochias diuisistis, eas ad integritatem pristinam reuocetis, & indè rationabiles & antiquas pensiones clericorum qui debent altaribus deseruire, integras eis & illibatas seruetis, & ecclesijs de quibus certas pensiones soliti estis percipere, partitiones vel antiquos redditus, quos in illis clerici ante tempora ipsius Archiepiscopi, & postquàm adeptus est Archiepiscopatum, habuerint, nullatenùs præsumptione temeraria minuatis, nec parochias ecclesiarum authoritate vestra diuidere vllatenùs præsumatis.

Idem monachis. Cap. 2.

DIlecti filij nostri abbas & fratres sanctæ Crucis, transmissâ nobis conquestione demonstrauerunt, quòd prædia de quibus decimas & in magna parte sustentationem habere consueuerunt, conduxistis & recepistis ad firmã. Vndè quoniam ijdem fratres ex hoc immoderatè & enormiter grauantur, nec fuit intentionis antecessorum nostrorum, vt de possessionibus quas conducitis, decimas non deberetis persoluere: discretioni vestræ per &c. quatenùs eisdem fratribus de prædijs quæcunque conduxistis in parochijs suis, de quibus * consueuistis decimas percipere, plenariè persoluatis, vel cum ipsis tam pacificè & amicabiliter cõ ueniatis, quòd nulla debeant inter vos scandali mala suscitari, & nè vos videamini vltrà quàm vobis indultum est, manus extẽdere. for. *consueuerũt.

Idem Eboraceñ. Archiepiscopo.
Cap. 3.

FRaternitatem tuã scire volumus & firmiter tenere, ꝙ vt te ex charitatis feruore ob multiplicia tuæ deuotionis gratissimæ obsequia nobis frequenter impensa, diligimus, ità & aliquandò tibi negare nolumus, quod cuilibet fratrum nostrorum concedere debemus. Super eo quod de compellendis monachis albis & nigris, & canonicis regularibus ad soluendas decimas de terris cõductis, quas habent ad terminum vel ad firmam, à nobis tua discretio postulauit, te vel quemlibet alium audire & exaudire, nulla ratione possumus, nisi manifestè vellemus obuiare iustitiæ, & prædecessorum institutis contraire, nè videamur religionem persequi: quàm si fortè non habemus in nobis, in alijs diligere & fouere tenemur. Cautum siquidem in scriptis prædecessorum nostrorum Romañ. pontificum habetur, quòd religiosi viri ab exactione decimarum de laboribus quos proprijs manibus vel sumptibus colunt, & de nutrimentis animaliũ suorum prorsùs erunt immunes. Sed piæ record. Adrianus Papa prædecessor noster labores in noualia pro sua voluntate conuertit. Illud etiàm debet nos à tuæ petitionis effectu retrahere, quòd in veteri testamento non vsquàm legisse recolimus, vt Leuitæ Leuitis decimas persoluerint: immò sicut tua discretio non ignorat, non ambigimus esse statutũ, vt ecclesijs illis decimas persoluant, vbi Ecclesiastica sacramenta percipiunt. Vndè Apostolus: Non est magnum si metimus temporalia, vbi spiritualia seminauimus. 1.Cor.9.b
Non graue tibi sit, sicut esse non debet, si ratione diuinæ scripturæ & honestate nostra pensata, petitionem illam, quantumcunquè te di-

te diligamus, & sicut charissimum fratrem nostrum defendentes, non duximus admittendam. In nullo patereris repulsam, quod secundùm iustitiam fieri à nobis postulares.

Idem *Cap.* 4.

SVggestum est nobis ex parte tua, quòd abbas & fratres de * Vrituñ. decimas auferre conantur, & alia damna & grauamina vobis irrogare non cessant. Quia non decet honestatem vestram siue religionem monasticam litibus & contentionibus intendere, discretioni vestræ per A.S. monendo consulimus & hortamur, quatenùs cum prædicto abbate & fratribus super decimis ipsis & alijs, vndè inter vos est controuersia, pacificè conueniatis, nè pro huiusmodi contentionibus fama vestræ religionis valeat denigrari. Nam quandò ordini vestro Romana Ecclesia priuilegia de decimis dederat, domus vestræ ità erant raræ, quòd exindè nulli poterat de iure scandalum suboriri. Sed per gratiam Dei nunc sunt intantùm augmentatæ, & possessionibus ditatæ, quòd multi viri ecclesiastici de confinibus vestris apud nos querelam sæpè deponunt.

Idem Trecensi Episcopo.

Cap. 5.

EX parte fraternitatis tuæ ad audiétiam nostram noueris peruenisse, quòd albi monachi & nigri, & quidam alij viri religiosi, ecclesias tuæ iurisdictionis redditibus decimarum spoliare præsumunt, occasione priuilegiorum quę sibi Romana indulsit Ecclesia. Sanè tuam nolumus latére prudentiam, quòd sanctæ memoriæ prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserunt. Sed bonæ memoriæ prædecessor noster Adrianus, solis fratribus * Cistreñ. ordinis, & Templarijs & Hospitalarijs, decimas laborum suorum indulsit. Cæteris verò, vt de noualibus suis, quæ proprijs manibus & sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium & de hortis suis decimas non persoluant, concessit. Quem super his imitati sumus, quatenùs hi quibus indultæ sunt decimæ de noualibus suis & de nutrimentis animalium suorum & de hortis suis, hac occasione decimas de alijs ecclesiæ suæ rebus non debent nec possunt subtrahere, vel sibi vlteriùs aliquid vendicare.

for. * Cisterueñ.

Idem & fratribus * *Ramensis ecclesiæ.*

Cap. 6.

LIcèt de benignitate sedis Apostolicæ vobis sit indultum, vt de laboribus vestris quos proprijs manibus vel sumptibus colitis, nemini decimas soluere teneamini: propter hoc tamen non est vobis licitum, cuilibet decimas de terris illis subtrahere, quas alijs traditis ad colendum. Relatum est siquidem auribus nostris, quòd cùm terras quasdam, quas in decimatione dilecti filij nostri thesaurarij Senoñ. habetis, detis rusticis excolẽdas, & ei exindè decimas, sicut debetis, non soluitis, nec facitis à rusticis ipsis exolui. Quoniam igitur quanto arctiùs viuitis, tanto tardiùs debetis efficere vos quæ sunt honestati contraria vel obuia rationi, aut ex quibus priuilegiorum vestrorum tenorem transgredi videamini, cùm priuilegium mereantur amittere, qui concessa sibi abutuntur potestate: fraternitati vestræ &c. quatenùs de terris illis, quas in decimatione prædicti thesaurarij proprijs manibus non colitis, sed rusticis traditis excolendas, decimas vobis vsurpare nullatenùs præsumatis: sed eas imprimis eidem thesaurario faciatis cum omni integritate persolui, scituri pro certo, quòd si præceptum nostrum contempteritis, nos venerabili F. nostro Senoñ. Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt rusticos quibus in decimatione præfati thesaurarij terras dederitis excolendas, ad soluendas indè decimas eidem thesaurario, appellatione cessante, districtè compellat.

Item ex priuilegio Alexandri Papæ.

Cap. 7.

SAnè laborum vestrorum, quos proprijs manibus vel sumptibus excolitis, siue de nutrimentis animalium vestrorum, nullus omninò clericus vel laicus à vobis decimas exigere præsumat. Hoc etiàm idem ex priuilegijs alijs aliorum Romañ. Pontificum.

Idem Conentreñ. episcopo & officialibus eius.

Cap. 8.

AD audientiam nostram noueritis peruenisse, quòd quidam vestrarium à dilectis filijs nostris abbate & fratribus de * Pipennella, qui sunt * Cistrensis ordinis, de laboribus quos proprijs manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur, illud priuilegij capitulum sedis Apostolicæ praua interpretatione ac malitiosè peruertentes, quo eisdem fratribus indulgetur, nè de laboribus quos proprijs manibus & sumptibus excolunt, aliquis ab eis decimas exigere audeat. Asserunt enim quòd pro laboribus noualia intelligi debent. Verùm quoniam fratres præscripti ordinis benignitate Apostolica fouere debemus, & nè vllus contra eos materiam habeat malignandi, vel ipsos contra iustitiã quantumlibet molestandi, attentiùs prouidere: tuæ venerabilitati &c. quatenùs à præscriptis fratribus de laboribus suis quos proprijs manibus aut sumptibus excolunt, nullatenùs decimas exigatis, nec à parochianis vestris exigi permittatis, vel quolibet modo extorqueri. Nam si tantùm de noualibus intelleximus, vbi ponimus, de laboribus, poneremus de noualibus, sicut in priuilegijs quorundam aliorum præsumimus.

*Pipe vel la
* Cisterrieñ.

Item

Item Gregorius. *Cap.* 9.

STatuimus vt monasteria ex suis prædijs nullo modo decimas soluere cogantur. Quia si legitimè dádæ sunt, orphanis & peregrinis dandæ sunt. Indignum est enim vt à clericis exigantur, qui propter eum cuius sunt decimę, pauperes efficiuntur. Nam si pauperes Domini sunt, pauperum hæreditas pauperibus eius eroganda est, illis videlicet, qui propter amorem illius quæ poterant possidere, dimittunt: cumque nudi sequentes, potestati alterius se submittunt.

Item Adrianus Papa.

Cap. 10.

NObis in eminenti specula, disponente Domino constitutis, si cunctarum iura ecclesiarum integrè non debeant & illibata seruari, locum beati Petri Apostolorũ principis inutiliter obtinere, & iuxta nobis commissæ dispensationis officium negligẽter agere videmur. Sic enim Ecclesiæ Dei, nobis cum diuina gratia prouidente gubernantibus, recto suo cursu diriguntur, dum nos & errata quàm vigili prouisione corrigere, & vnicuique studemus ius * suum seruare. Dilecti filij nostri * Partonoleñ. ecclesiæ, aduersùm vos quæstione deposita, sua nobis relatione monstrauerunt, vos quasdam decimationes ad ius suum pertinentes, violenter auferre, & ipsos fratres eisdem decimationibus ausu temerario infestare: qui si beati Benedicti regulam, iuxta quam viuitis & monachicum habitum gestatis, attenta solicitudine pensaretis, ad proximorum bona diripienda non præsumeretis manum extendere, vel quæ alterius iuris sunt, vobis illicitè vsurpare. Ne ergò vos decæterò aut auaritiæ malum, aut vitium (quod absit) rapacitatis accuset, per Apostolica scripta vobis mandamus, quatenùs nullam eorum antiquam possessionem vel decimationem, vel eam quæ in illo loco præsertim, qui Macié appellatur, existit, auferre seu protrahere præsumatis, & si quas eis præter solitum in hoc anno de ipsis decimis negâstis, quascunque etiàm possessiones per violentiam detinetis, secundùm quod antiquitùs præfata Ecclesia noscitur possedisse, eis in integrum, omni occasione cessante, nullatenùs restituere differatis. Nos siquidem viris religiosis non alias decimas, nisi eas quæ de noualibus prouenire noscuntur, duximus indulgendas. Si verò huius mandati ausi fueritis existere contemptores, & ad sedem Apostolicam querimonia peruenerit iterata, timendum vobis erit, nè sentire debeatis seueritatis Ecclesiasticæ vltionem.

* propriũ * Partonoleñ.

Idem Vuigorñ. & Herefordeñ. Episcopis.

Cap. 11.

EX multiplici conquestione Vu. presbyteri de Tritona accepimus, quòd cùm * in Ecclesia de Tritona, triginta annis & eo ampliùs * ministrâsset, monachi de * Betia decimas vniuersas quas de terris cultis à prima fundatione eadem Ecclesia semper percipere consueuit, infra hoc quadriennium sibi & Ecclesiæ subtraxerunt: cum inter abbatem de * Bucria Vu. nomine, de consensu totius conuentûs, & prædictum presbyterum, quindecim annis & eo ampliùs elapsis, talis interuenisse dicatur conuentio, scripto authentico monachorum roborata, quòd monachi prædicto presbytero & Ecclesiæ suæ de blado & vniuersis leguminibus in integrum, quandiù viueret, deberent persoluere, exceptis minutis decimis, quas idem presbyter, ob exaltationem Ecclesiæ monachorum, quietas clamauit. Cumque conuentio temporibus trium abbatum præscripti loci seruata fuisset, abbas illius loci ad præsentiam nostram accedẽs, à nobis scriptum priuilegiũ obtinuit, in quo monasterio suo indultum est, vt de laboribus quos proprijs manibus & sumptibus excolit, nulli decimas soluere teneatur. Qui siquidem reuersus ad propria, tãtam gratiã * aduersùs H. illustrem regem Angliæ & fauorẽ inuenit, quòd rex totam terrã illius villæ, in qua Ecclesia præfati presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit. Quo facto, prædictus abbas vniuersis illius villę colonis expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens proprijs sumptibus, Ecclesiæ debitos redditus subtraxit. Vndè quia non fuit intentionis nostræ, per prædictum priuilegium nostrum prædictæ conuentioni derogare: fraternitati vestræ, &c. quatenùs vtraque parte ante vos conuocata, rei veritatem diligentiùs inquiratis, & si inter prædecessorem prædicti abbatis & prænominatũ presbyterum consensu monachorum talis conuentio fuerit, & per annum seruata, eundem abbatem & monachos authoritate nostra moneatis, & districte compellatis, vt eãdem conuentionem & compactionem, non obstante priuilegio, nisi (quod nõ credimus) de transactione illa in eodem priuilegio cõtineatur, occasione & appellatione cessante, inuiolabiliter teneant & obseruent, vel exindè pacificè secum conueniant, & secũdùm formam compositionis redditus ipsius integrè persoluant.

* ecclesiã de * possedisset * Bucria

Idem Thomæ Cantuar. Archiepisc.

Cap. 12.

COmmissum nobis à Domino dispensationis officium nos admonet multipliciter & hortatur, vt vniuersis Christifidelibus debeamus vtiliter prouidere, atque iura sua integra nos oportet atque illibata seruare. Peruenit quidem ad nos, quòd monachi de Boxle, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cuius parochia commorantur, decimas ex integro non persoluant, & eas reddere contradicunt. Eapropter fraternitati tuæ &c. quatenùs prædictos monachos, * vt ipsas decimas & de ipsis cultis, in qbus domus olim con-

for. * cogas aut moneas

constructæ fuerant, præfatę ecclesię cum integritate persoluant: quoniam priusquàm in eadem Ecclesia morarentur, solebant persolui. Si non, appellatione cessante, authoritate nostra cum omni districtione, sicut olìm de pascuis soluebantur decimę, ità nūc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque diminutione persolui.

Idem monachis de Sancto Laurentio.

Cap. 13.

SIcut vobis iura vestra integra & illibata vultis seruari, sic alijs iustitiam suam subtrahere nequaquàm debetis. Audiuimus etiàm, quòd decimas ecclesiæ de * Colingham, cum ea in qua debeant solui integritate, quandò fundus ad vestrum dominium peruenit, non soluitis. Verùm quoniam indecens & inhonestum vobis valdè existit, vt alijs damna * inferre præsumatis, quæ vobis nullatenùs inferri velletis: vniuersitati vestrę &c. quatenùs prædictas decimas memoratæ Ecclesiæ sinè diminutione aliqua, & cum ea integritate, in qua antiquitùs solui solebant, soluere non differatis: quia nobis plurimùm graue existit, si super his vlteriùs ad nos querimonia deferetur. Veruntamen si aliquid iuris ibi vos habere confiditis, in præsentia fratris nostri Vuigorniensis episcopi, & dilecti filij nostri decani Cicestrensis, occasione & appellatione cessante, ordine iudiciario experiamini, quod ipsi inter vos & partem alteram duxerint statuendum, firmiter suscepturi & inuiolabiliter seruaturi.

*irrogare

Item Gregorius. *Cap.* 14.

VT nullus abbas decimas & primitias, & reliqua quę secundùm statuta canonum ad episcopos pertinent, detineat sinè authoritate Romani pontificis, seu episcopi in cuius diœcesi habitat, Apostolica authoritate firmamus.

Item Ioannes Papa. *Cap.* 15.

CErtam habemus prędecessorum nostrorum constitutionem & rationem, nil in hoc mundo habentibus decimas & oblationes viuorum & mortuorum conuenire, qui spontaneam eligentes paupertatem, in monasterio suo degere volūt sub imperio, in quibus Christus alitur & vestitur.

Item Paschalis II. *Cap.* 16.

NOuum exactionis genus est, vt clerici à clericis frugum vel animalium decimas exigant. Nunquàm enim hoc in lege Domini præcipi legimus aut permitti: nec enim à Leuitis Leuitæ decimas * extorsisse leguntur. Illi profectò soluere laborum suorum decimas debent, qui à clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt.

*cepisse

¶ DE ILLIS QVI INCIDVNT *in canonem data sententiæ, vel incidere videntur, cùm non incidant, & qui propter absolutionem sint ad Sedem Apostolicam mittendi.* Cap. 14.

Alexander III. Bathon. & Exonien. Episcopis. *Cap.* 1.

SI verò aliquis in clericum comā nutrientem, ignorans ꝙ clericus fuerit, manus violentas iniecerit propter hoc non debet Apostolico conspectui pręsentari, nec etiàm excommunicatione notari: dummodò ipsum esse clericum ignorârit: & si hoc dubium fuerit propria manu voluerit præstare * sacramentum.

De clerico nutriente comam.

* iuramētum

Idem abbati de nexibus. *Cap.* 2.

COnsuluit nos tuæ discretionis prouidentia, quid tibi faciendum sit de his, qui de seculo fugientes in monasterium, tuę religionis habitum susceperunt: & infra certum tempus postmodùm confitentur se tale delictum commisisse, quòd ipso actu sententiam excommunicationis incurrerunt. Hos autem non potes sinè licentia summi pontificis, nec debes absoluere, sed præsumptionem delinquentium debita animaduersione punire.

Idem. *Cap.* 3.

POrrò si aliqui violentas manus in fratres tuos mittunt, & pœnitentia ducti, non conuicti, sed priuatim, sicut asseris, à te veniam postulant, eos monere debes propēsiùs & inducere, vt his quos læserunt, cōgruè satisfaciant, & Apostolico conspectui se pręsentent, cùm à te vel ab aliquo sinè speciali mandato Romani Pontificis absolui non possint.

Idem Exoniensi Episcopo. *Cap.* 4.

NVlli autem monachi Templarij se possunt priuilegio Apostolicæ Sedis tueri, quô minùs excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum iniectione in clericos, sicut excommunicatos vitare.

Idem Cantuarien. Archiepisc. & eius suffraganeis. *Cap.* 5.

NOn sinè cordis dolore & amaritudine audiuimus, ꝙ cùm viri ecclesiastici per vos aut per alias personas ecclesiasticas in ecclesijs secundùm statuta canonum ordinantur: laici verò, qui fortè aliquandò contra ecclesiasticam ordinationem ex vsurpatione consueuerunt in periculum suæ salutis habere, in tantam vesaniam & furorem prorumpunt, quò de ecclesiasticos viros canonicè in ecclesijs ipsis ordinatos, multis iniurijs afficiunt, aliquandò affligunt eos verberibus, & interdùm etiàm, quod est auditu terribile, occidere non verentur. Quoniam igitur quanta sit præsumptio & impietas eorum,

eorum, qui talia & tam atrocia & nefaria facinora committunt, nemo potest, qui rectè sapit, ignorare: ad eos puniendos & castigandos, qui hoc instinctu diabolicæ fraudis committunt, spiritualem gladium debetis exercere, & vos ità volumus in eos ecclesiasticæ disciplinæ rigorem exercere, vt nil videamini omittere, quod aduersùs hos ex iuris districtione fieri possit. Indè est quòd fraternitati vestræ &c. quatenùs si qui se in tantam vesaniam & præsumptionem erexerint, quòd hac vel alia occasione clericos occidant, vel occidere faciant, vel aliter violentas manus in eos iniecerint: tam malefactores ipsos, quàm illos de quorum mandato id fuerit perpetratum, publicè accensis candelis & pulsatis * signis, apertè excommunicatos denuncietis, & faciatis sicut excommunicatos deuitari, donèc DEO & sanctæ matri Ecclesiæ satisfaciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam accedant.

* campanis.

Idem. Cap. 6.

GRauiter oculos diuinæ maiestatis offendunt, qui religiosos viros indebitis fatigant molestijs, & locum suæ perturbãt quietis. Sanè à prædecessore nostro sanctæ memoriæ Papa A. III. in Concilio Lateranensi statutum est, vt qui violentas manus in clericos vel monachos, hospitalarios, tẽplarios, mittunt, seu in viros alterius religionis, excommunicationi subiaceant. Nos autem statutum prædecessoris nostri ratum & firmum tenere volentes, fraternitati vestræ &c. quatenùs si qui parochianorum vestrorum in fratres hospitalis Hierosolymitani manus violentas iniecerint, eos publicè excommunicatos, appellatione remota, denuncietis, & ab omnibus faciatis cautiùs euitari, donèc prædictis fratribus de illata iniuria congruè satisfaciant, & cum literis episcoporum suorum rei veritatem continentibus, Apostolico conspectui se præsentent.

Idem Exonien. Episcopo. Pars capituli, Sicut dignum. Cap. 7.

SVper eo quod à nobis consilium postulasti, vtrùm si scholares sese inuicem percusserint, in plena vel minori ætate, clerici aut religiosi viri in claustro, secundùm canoné illum quo statutũ est, vt illi qui in clericos manus violentas iniecerint, ad sedem Apostolicam pro sua absolutione venire debeant: inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd si clerici infra puberes annos sese adinuicèm, vel vnus alterum percusserit, non sunt ad sedem Apostolicam mittendi: quia eos ætas excusat: nec etiàm clerici, si sint plenæ ætatis, si non de odio, aut inuidia, vel indignatione, sed leuitate iocosa se inuicèm percusserint: nec magistri, si clericũ scholarem intuitu disciplinæ vel correctionis percusserint, quia non potest in ipsis violenta manus iniectio notari. Cæterùm si ex odio sese ijdẽ scholares percusserint pro sua absolutione debent ad sedem Apostolicam venire.

Excusat ætas.

Iocosa Leuitas.

Intuitus disciplinæ.

Idem eidem in eadem epistola. Cap. 8.

MOnachi verò & canonici seculares, quocunq; modo sese in claustro percusserint, non sunt super hoc ad sedem Apostolicam mittendi: sed secundùm discretionem & prouidentiam abbatis sui disciplinæ subdantur: & si abbatis discretio non sufficiat, ad eorum correctionem diœcesiani episcopi prouidentia erit adhibenda.

Idem eidem in eadem epistola. Cap. 9.

SI verò alicuius potẽtis ostiarius, sub prætextu officij sui malignatus, clericum læserit, ab officio suo potest absolui, nisi fortè eundem clericum grauiter vulnerauerit.

Cap. 10.

OFficialis pro iniectione manuum in clericum, nõ potest sinè mandato Romani pontificis, absolutionis beneficiũ promereri. Quia nulli laico tanta super clericũ datur potestas, nisi fortè turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed casu fortuito clericum læserit. Si fortè clericum vim sibi inferentem, vi repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sedem Apostolicam trãsmitti: sed si in continenti vim vi repellat, cũ vim vi repellere, omnes leges & omnia iura permittunt. Nec ille compellendus est ad sedem Apostolicã venire, qui in clericũ, cum vxore, matre, vel sorore, vel filia sua propria inuentum turpiter, manus iniecerit violentas. Cęterùm si eum in stupro vel adulterio, quandò ea cum qua stuprum cõmittitur vel adulterium, ità proxima ipsum cõsanguinitatis linea non cõtigerit, ceperit, aut aliàs in eum manus violentas iniecerit, à sententia excommunicationis non erit ille immunis.

Casus violentiæ repulsio.

Idem episcopis, archidiaconis & alijs ecclesiarum prælatis per Angliam constitutis. Cap. 11.

PArochianos autem vestros, si qui in monachos vel conuersos præfati ordinis manus violentas iniecerint, sublato appellationis remedio, secundùm tenorem generalis decreti excommunicatos denuncietis, ipsosq; sicut excommunicatos, faciatis cautiùs euitari, donèc eis quos læserint, cõgruè satisfaciãt, & cum literis vestris Apostolico conspectui se præsentent.

Idem Bathon. Episcopo. Cap. 12.

MVlieres etiàm vel aliæ personæ, quæ sui iuris non sunt, possunt à diœcesiano episcopo absolui, si manus violentas in clericum iniecerint. De his verò qui magnæ sunt potentiæ, & ità delicati, quòd magnum laborem sustinere nequiuerint, si manus in clericos iniecerint violentas, tale damus petitioni tuæ responsum, quòd status personę priùs & veritas negocij, Romano Pontifici est

est intimanda, & secundùm consilium eius de commisso scelere erunt puniendi. Illi verò qui non iniiciunt, sed eorum authoritate & mandato manus violentæ iniiciuntur, in clericos, ad sedem Apostolicam, omni excusatione cessante, sunt mittendi, cùm is verè committat, cuius authoritate delictum committi probatur.

Idem Cenomanen. Episcopo. Cap. 13.

DEcæterò noueris, quòd si laicus pro violenta manuum iniectione in clericum, est excommunicationis vinculo adstrictus, si habens capitales inimicitias vel alias iustas causas, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, vt sinè periculo Apostolico nequeat se conspectui præsentare: licet diœcesiano episcopo accepto iuramento, secundùm morem Ecclesiæ absolutionis gratiam impartiri. Sed illi sub iuramenti debito est iniungẽdum, vt quàm citiùs habuerit opportunitatem, Romanum põtificem adeat, mãdatum Apostolicum suscepturus.

Pars 15.

DE iure patronatus & clericorum institutionibus.

Idem R. Eboracen. Archiepisc. Cap. 1.

RElatum est nobis ex parte tua, quòd cùm in Laterano Concilio sit statutum, vt personæ tali ecclesia vel ecclesiasticum beneficium conferatur, quæ resideat in loco, & curam eius per se valeat exercere. Nonnulli autem ad ecclesias præsentati, se posse residere affirmant & curam habere ecclesiæ & ecclesiastici beneficij profitentur, id tamen efficere contradicũt. Ideò consulere nos voluisti, an propter hoc tales possis repellere, vel institutos sinè appellatione remouere. Tuæ itaque prudentiæ innotescat, quòd cùm verba accipienda sint cũ effectu, tales si præsentati fuerint, licitè poterunt amoueri, nisi fortè de licentia prælatorum vel studio literarum, vel pro alijs honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra decreti intentionem fuerit interiectum. Quia autem consulis, si clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam pręsentatus ab episcopo diœcesiano, non fuerit admissus, & postmodùm alius idoneus præsentatus, & ab episcopo institutus possessionem tenuerit corporalem, an clerico priore ecclesiam petente, debeat posterior priori præferri: dubium non est, quin in hoc casu melior sit conditio possidentis: quoniam antequàm præsentatio per diœcesianum episcopum approbetur, ratum non est, quòd à patrono fuerit inchoatum.

Verba cũ effectu recipienda.

Appellatio vbi non prosit.

Idem. Cap. 2.

DEcæterò prudentiæ tuæ præsentibus literis intimamus, quòd si laici clericis vel collegijs de concessionibus vel donationibus instrumenta concesserint in hæc verba vel similia: Concessi vel dedi ecclesiæ, & præsenti charta confirmaui: si consensus episcopi non accesserit, nil actum vel datum videtur. A laico enim ecclesia dari non potest. Patronatum autem de authoritate & assensu episcopi, certum est à laico in eosdẽ iure conferri.

Idem eidem. Cap. 3.

CVm laici episcopis nescientibus aut nõ consentientibus clericis ecclesias concedunt, in quibus habent ius patronatûs: & posteà pœnitentia ducti, alios ad ecclesias ipsas episcopis præsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem ecclesijs ab episcopis instituuntur, eorum debet institutio stare & firmiter obseruari, qui authoritate episcopi fuerint instituti, concessione priori quæ nulla est, omninò euacuata. Non enim licet laicis, in ecclesijs clericos propria præsumptione ordinare.

Idem Herefordeñ. Episcopo & abbati de Forde. Cap. 4.

QVia clerici quidã vestræ diœcesis aduocationem ecclesiarum, sicut accepimus, comparant vel quocunque modo possunt, adquirunt, vt postmodùm filij vel nepotes ad easdem præsentẽtur ecclesias, nos tam prauam consuetudinem penitùs eradicare volentes, nihilominus præsentium authoritate mandamus atque præcipimus, nè id attentare præsumant, vniuersis clericis iurisdictionis vestræ arctiùs inhibere curetis: & si presbyteri ecclesiarum vestrarum aduocationes acquisierint, eos aduocationibus taliter acquisitis, appellatione cessante, Apostolica authoritate spolietis.

Idem I. basilicæ XII. Apostolorum presbytero Cardinali. Cap. 5.

EX literis Sarensis episcopi accepimus, quòd cùm defuncta persona de Lauerchoñ. G. miles, qui villã in qua ecclesia sita est, à monasterio de Vuilthoñ ad firmam tenebat, ad eandem vacantem Vu. de Leicester clericum prædicto episcopo præsentabat, post aliquantum temporis abbatissa prædicti monasterij ad episcopum veniens, ei Vu. de Norhale ad prædictã ecclesiã præsentauit. Episcopo verò nolente præsentatã personam ab ea recipere, tum ad venerabilem fratrem nostrum Cantu. Archiepiscopũ abbatissa accessit, & apud eum querimoniã deposuit de ipso. Archiepiscopus verò, quia visum sibi erat, quòd factũ militis super præsentatione præfata nullius esset momenti: prædicto episcopo in vi obedientiæ iniunxit, vt personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa duxerat præsentandam. & infrà: Restitutione autem facta, causam audiatis, ità quòd si vobis constiterit, quòd præfato militi præscripta villa fuerit, non excepto iure patronatûs, ad fir-

mam

mam concessa, vel antequàm de iure patronatûs inter abbatissam & militẽ controuersia esset suborta, præfatus Vu. de Leicester in præscripta ecclesia per institutionem episcopi ad præsentationem militis fuisset institutus, ei, dummodò aliàs idoneus fuerit, eccl. siam ipsam adiudiceris, ità quòd si abbatissa obtineat aduersùm militem, illi de tẽporalibus debeat respondere.

Idem Vuintoñ. Episcopo. *Cap.* 6.

ILlud prętereundum non duximus, super quo te intelleximus dubitare, q si aliqs laicus inconsulto episcopo, Ecclesiam non vacantem concedat alicui religiosæ domui: & posteà cùm vacauerit, ad pręsentationem eius laici aliquis clericus ibi fuerit per diœcesianum episcopum institutus: prior concessio secundam concessionem, quò minùs rata habeatur, infirmari non potest: nec debet aliquatenùs impediri, cùm illa cõcessio, de iure nullius possit esse momẽti: tum quia de re non vacante facta est, tum quia laicus sinè authoritate episcopi nemini potest ecclesias dare, licèt religioso loco ius patronatûs conferendi liberam habeat facultatẽ. Si verò ius patronatùs, Ecclesia vacante, religioso loco contulerit, & aliquis posteà sinè præsentatione fratrum eiusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, eius institutio secundùm rigorem iuris est irritanda.

Idem Vuigorñ. Episcopo. *Cap.* 7.

QVerimoniam Prioris & fratrum de Lauch. nobis literis destinatam audiuimus, quòd R. quondàm de Hereford comes, ius quod idem Prior & fratres in ecclesia de Vuica, ex ordinatione R. de * Laci, fundatores Ecclesiæ suæ, & ipsius Richardi socij, habere debebant, coram bonæ memoriæ I. quondam Vuigorñ. episcopo recognouit. Vndè idem episcopus posteà iam dictum Priorem & fratres, nullo reclamante aut cõtradicente, inuestiuit, & exindè eã deincèps illi quietè & pacificè possederunt. Deindè cùm inter præfatum comitem & C. vxorem, in cuius patrimonio Ecclesia illa consistit, diuortium per ecclesiasticum iudicium celebratum fuisset, eadẽ C. Vu. Pictauensi nupsit, qui Ecclesiæ præscriptæ fructus, memorato Priori & fratribus omninò subtraxit, & eos in vsus R. sacerdotis eiusdem loci sinè episcopali authoritate conuertit. Cumque postmodùm Vu. de medio sublato, præfata C. tertio viro, Vu. scilicet de Meduañ. esset matrimonio copulata, idem Vu. in ea qua alter Vu. temeritate persistens, iam dictũ R. in præscripta Ecclesia cõtra Priorem supradictum manutenere & fouere incepit, dicẽs quod prænominati episcopi institutio, quã super Ecclesia ipsa, quæ de vxoris suæ aduocatione consistit, dum erat in potestate illius viri, à quo postmodùm separata esse dinoscitur, fecit, nullam debet firmitatẽ habere, præsertim cù matrimonium vxoris suæ, sicut asserit, integrè sibi restitutum non esset, nisì de Ecclesia illa suam posset adimplere voluntatem. Verùm quoniam absurdũ videtur omnino, & ab Ecclesia penitùs eliminandum, vt ad singulas patronorum secundùm humanam conditionem mutationes, ecclesiarum debeant ordinationes mutari: nẽ quod à supradicto R. taliter factũ fuerit, alicui successorũ liceat irritare, fraternitati tuæ, &c. quatenùs rei veritatem diligẽter & studiosè inquiras: & si ità inueneris esse, prout superiùs narrat, sæpedictis Priori & fratribus Ecclesiam prælibatã, omni occasione & appellatione cessãte, restituas, & ĩ pace facias possidere. Vicissitudines etiàm huiusmodi ecclesiarum ab aduocatis vel alijs quibuslibet in tua diœcesi fieri, decæterò nulla ratione permittas: sed earum pręsumptores vsque ad dignam satisfactionem, dilatione sublata, vinculo excommunicationis percellas.

Lucius tertius Norvvicensi episcopo.
Cap. 8.

CVm aduocatus clericum vnũ idoneum præsentauerit episcopo, & postulauerit postmodùm, eo non instituto aliũ æquè idoneum, in ecclesiam eãdem admitti, quis eorum alteri præferatur, episcopi iudicio credimus relinquendũ, si laicus fuerit, cui competit ius præsentandi. Verùm si collegiũ vel religiosa persona præsentationẽ habuerit, prior tempore, potior iure meritò videtur.

Idem. *Cap.* 9.

CVm pastorali necessitate constringimur, & authoritate iniuncti nobis officij prouocamur pro statu ecclesiarũ vigili cura satagere, & ne cõtra iuris ordinẽ alicui conferri debeant, attentiori solicitudine prouidere; indè est, quòd vniuersitati vestrę &c. quatenùs ex donatione laicorũ, nisi authoritas diœcesani episcopi interueniat & consensus assit, nullus vestrùm sibi ecclesias vendicare pręsumat, vel retinere taliter acquisitas, nisi * longa fuerit pręscriptione munita, * lõgæua
aut posteà diœcesani episcopi fortè habuerit consensum. Nos enim, cùm laici nõ possint nisi ius quod habent, trãsferre in alios, huiusmodi concessiones viribus carere decernimus, & penitùs irritas esse censemus.

Idem. *Cap.* 10.

RElatum est auribus nostris, quòd vos ius præsentandi clericos ad ecclesias, cõtra institutionem antiquã vestri ordinis, emptionis titulo & modis alijs satagitis adipisci, vt sub tali prætextu vobis liceat habere ecclesias, & p vos vel per alios detinere. Quoniam igitur non decet nos occasione qualibet vel obtẽtu ab antiquis canonibus patrum nostrorum recedere, aut quicquam efficere, in quo possitis de vitio cupiditatis

repræhen-

reprahendi: discretioni vestræ &c. quatenùs iura patronatûs in ecclesijs, aut in ecclesias decætero acquirere desistatis, quia non expedit vobis, nec nos volumus sustinere, vt sub tali prætextu vobis vel ordini vestro derogetur. Sanè vsqueadeò vos & ordinem vestrum diligimus, vt in vobis quæ honestati & religioni contraria sunt, nullatenùs fouere velimus: quia de vobis nil incōmodi, nil volumus audire sinistri.

Idem. *Cap.* 11.

EA quæ honestatis doctorem deformát, & canonum probantur sanctionibus obuiare, penitùs sût euellenda, & falce Apostolici moderaminis resecanda. Vndè quia cùm Ecclesia viuentibus personis alijs conferri non debeat, consultationi tuæ taliter respondemus, vt si quas concessiones ecclesiarum tui episcopatûs, viuentibus personis, facta esse constiterit, & super hoc ventum fuerit ad iudicium, eas authoritate vestra in irritum reuoces, & friuolas & vanas esse decernas.

Idem Lundoñ. episcopo. *Cap.* 12.

SI verò aliquandò ordinatio alicuius Ecclesiæ ad tuam institutionem spectat, & pro controuersia laicorum de iure patronatûs inter se discrepantium ordinatione malitiosè differuntur: fas tibi sit de authoritate nostra, nullius contradictione & appellatione obstante, in eadem ecclesia personam idoneam instituere, ità quòd ipsa eadem præsentetur ab eo, qui ius patronatûs euicerit.

Iedm. *Cap.* 13.

CVm seculum relinquitis, vt creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his quæ sunt obuia rationi, abstinere, & quæ repræhensioni subiaceant, aut vestram opinionem aut famam valeant denigrare. Indè est quòd vniuersitati vestræ districtiùs per Apostolica scripta prohibemus, nè cùm ratione feudorum emptorum, aliterve adquisitorũ, vel etiàm alio modo ius patronatûs in ecclesijs parochialibus acquisieritis, in eis presbyteros, nisi per episcopos, instituatis: nec episcopo ità ius parochiale minuere vel auferre aliquatenùs præsumatis. excommunicatosque ipsius episcopi vel archidiaconorum suorum, contra authentica scripta Romanæ Ecclesiæ, ad digna officia in capitulis vestris recipere non audeatis.

Idem. *Cap.* 14.

EX insinuatione dilecti filij nostri O. clerici accepimus, quòd cùm frater suus ius ei patronatûs, quod in quibusdam ecclesijs in Lincolnieñ. & Sareñ. episcopatib⁹ cōstitutis habebat, liberaliter cōtulisset: easdē ecclesias quidam presbyteri alij occasione fratris sui prędicti O. sinè ipsius volũtate & consensu, per violentiam occupauerunt, & eas iniustè occupatas detinent. Quia igitur nostrum interest, quæ nimis inordinatè ab aliquibus super ecclesijs attententur, ad rectitudinis tramitē reuocare: fraternitati tuæ in. &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si ità sicut dictum est, cognoueris memoratos presbyteros earum ecclesiarũ detētores, moneas, modisq; omnibus inducas, vt easdē ecclesias prædicto clerico sinè mora & difficultate restituant liberè & pacificè ordinandas, & nullam ei exindè molestiam inferant vel grauamen. Quòd si prædicti presbyteri cōmonitioni tuæ acquiescere fortè noluerint, tu ipsos excōmunicationi, & terras si quas habent, omni occasione & appellatione cessante, interdicto subijcias, & i memoratis ecclesijs diuina facias cessare officia, quandiù ab aliquibus, p̄dictorum militũ authoritate, occupatæ detinebuntur; quòd si nec sic earundem ecclesiarũ detētores resipuerint, ipsos, appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas.

Ius patronatus licitè donari.

Idem. *Cap.* 15.

COnsuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de clericis, qui ecclesias à parentibus cōstitutas, hereditario iure sibi vendicant, nec tibi volunt respondere: & de laicis, qui filijs vel nepotibus suis prædictas ecclesias dare nituntur. Cùm autē sanctuarium Dei hæreditario iure nō possit teneri, & indignum sit penitùs & absurdũ, vt quilibet authoritate propria ecclesias occupet, vel taliter occupatas detineat, nec te decet aliquatenùs sustinere, vt in episcopatu tuo vel clerici ecclesias a parentibus fundatas, authoritate propria detineant, aut laici filijs, vel aliquibus alijs ecclesias concedant.

Idem Vuintonieñ. episcopo.
Cap. 16.

AD aures nostras peruenit, quod R. & Vu. de Hartuñ. ius patronatûs eiusdem loci ab eo, ad quem spectabat præsentatio, emerunt. Quibus decedentibus, R. filius Vu. iam dicti, patris exemplo ius patronatûs ecclesiæ emere non dubitauit, & canonicis de Stodleia tātas molestias intulit, persecutiones & grauamina, quòd metu & dolo illius seducti, iuri suo penitùs renunciauerũt. Vndè cùm ius patronatûs annexũ si spirituali, nemini licitum est vendere illud. Discretioni tuæ &c. quatenùs vtraq; parte ante te cōuocata, rei veritatem diligentiùs inquiras, & si ità esse inueneris, prædicto R. super patronatu Ecclesiæ, occasione & appellatione remota, perpetuum silentium imponas, & prædictis canonicis ius quod ibi habebant, si Prior eorum metu captus, quòd idē R. se abscissurum fide* nititur, firmauit, idem renunciauit, integrè facias restitui: nō obstantibus literis nostris, si quæ sunt, tacita ueritate, impetratæ.

Ius patronatus adnexũ esse spirituali.

Idem. *Cap.* 17.

DE iure verò patronatûs in præscripta Ecclesia, hoc tuæ discretioni mandamus, quatenùs si prędictus R. ius patronatûs comparauit, cùm hoc incóueniens sit & penitùs inhonestum, vendi ius patronatûs: cótractum illum, sublato appellationis remedio, Apostolica fretus authoritate, non differas reuocare.

Idem. *Cap.* 18.

NVllus laicus decimas aut ecclesiā, aut quicq̃d ecclesiastici iuris est, sinè concessione sui pontificis, nec monasterijs, nec canonicis offerat: & si quis episcopus improbitatis causa & auaritiæ cõsentire voluerit, Romano pontifici nuncietur, & quod offerendum est, tunc eis licentia offeratur.

Idem Noruuiceñ. episcopo. *Cap.* 19.

CAeterùm si episcopi post promotioné suam præsentationes personarum ad ecclesias, à patronis ecclesiarũ pro ecclesijs sibi commissis adepti fuerint, personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentauerint, sunt admittendæ.

Idem abbati S. Albani, Pars capituli, Inconsultum. *Cap.* 20.

DEcæterò si quis clericus ab ordinario iudice in aliqua Ecclesia fuerit institutus, ad pręsentationem ipsius qui eiusdem ecclesiæ credebatur patronus, & posteà ius patronatûs alius euicerit in iudicio: clericus qui institutus est, non debet ab ipsa ecclesia remoueri, si tempore præsentationis suæ ille qui eum pręsentauit, ius patronatûs ecclesiæ possidebat. Si verò tunc non possidebat ius patronatûs, sed tantummodò credebatur esse patronus, cùm tamen non esset, nec possessionem patronatûs haberet, secũdùm cósuetudinem Anglicanam poterit ab eadem ecclesia remoueri. Donationes verò vel cócessiones, si quæ fiant priuatis personis, illis viuentibus quæ ipsas ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si fiant religiosis locis, ratæ debent haberi, ità quidem, quòd personæ quæ iam dictas ecclesias possident, sinè assensu ipsorum in vita sua eis non debent spoliari.

Cùm certum non esset ipsũ, illicitè occupasse patronatũ. Alioqui secùs est.

Idem Cant. Archiepiscopo. *Cap.* 21.

CVm nos plerunquè ordinationes clericorũ oporteat differre, pro eo quòd quandoquè minùs idoneæ personæ præsentantur, aut interdùm inter nos & præsentatores personarũ alia de causa radix dissensionis emerserit: prouidendũ est, nè occasiones huius scandali aut fruct⁹ ecclesijs depereant, aut eis in spiritualibus grauia ꝓueniant detrimenta. Indè est quòd fraternitati tuæ &c. quatenùs si quandò in illis ecclesijs vacantibus, in quibus persona ecclesiastica præsentationem non habet, vel quia personæ minùs idoneæ vobis præsentantur, vel alia de causa de iure personas non poteris instituere in ecclesijs ipsis, contradictione & appellatione cessante, ponatis œconomos, qui debẽt redditus ecclesiarum percipere, & eos aut in vtilitatem ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter obseruare. Dist. 75 Quoniã

Idem. *Cap.* 22.

DIlecti filij nostri decanus Eboraceñ. & Prior de Neuburc, quibus causam quę inter canonicos de Giseburne & R. clericum super ecclesia de Craduñ. vertitur, commisimus terminãdam: trãsmissa nobis relatione monstrauerunt, quòd canonici concessionem domini fundi habeant: R. verò donationem venerabilis fratris nostri Eboraceñ. Archiepiscopi, apostolicę sedis legati, & non domini fundi, se habuisse probauit. Vndè quoniam donatio ecclesiarum ad episcopos pertinet, & ad laicos assensum prębere spectat, eisdem significamus, quòd si res ità se haberet, videbatur nobis, concessioné Archiepiscopi donationi laicali debere præiudicare: quia sicut diximus, episcoporum est ecclesiarum beneficia cóferre: laicorum verò, qui in ecclesia ius patronatûs habent, assensum præbere. Quibus in concessionibus ecclesiarum illud obseruandum est, quod sancti patres seruare noscuntur.

Idem Eboraceñ. Achiepiscopo.

Cap. 23.

SVggestum est auribus nostris, quòd cùm ecclesiæ de *Ochera, & de Malessart, & de* Leinder, de assensu domini fundi & authoritate Eboraceñ. Archiepiscopi, ecclesiæ B. Petri Eboraceñ. concessæ & assignatæ sint in prębendam, canonici de Nouoburgo concessionem illam attenuare & irritare nituntur, occasione donationis, quam sibi asserunt priùs factam fuisse. Vndè quoniam licèt in donationibus ecclesiarũ requirendus sit & expectandus patronorum consensus, ecclesiæ tamen ipsæ, nisi authoritas pontificalis interuenerit, canonicè concedi non possunt: vniuersitati vestræ significamus, quòd prior concessio, si cum consensu patroni & authoritate diœcesiani episcopi facta est, aut eius fuerit assensus posteà subsequut⁹, posteriori concessioni præfertur. Alioquin illa debet præferri, quanuis posteriùs facta sit, quæ cósensu domini fundi & episcopi authoritate fulcitur.

* Ocham

Idem vniuersis monachis regularibus per Cantu. prouinciam constitutis.

Cap. 14

CVm deceat nos cõmodis & profectibus ecclesiarũ firmiter intendere, nobis summoperè cõpetere dinoscitur, vt earũ ordinationibus tanto studiosiùs intendamus, & nè inordinatæ remaneant, vigilẽ curam, & solicitudinem adhibeamus: indè est ꝙ vniuersitati vestræ &c. vt in ecclesijs, in q̃bus præsentationé habetis, cùm vacauerint, diœcesianis episcopis clericos idoneos præsentetis,

sententis, qui illis de spiritualibus, vobis de temporalibus debeant respondere.

Idem Panormitano episcopo. *Cap.* 25.

INsinuatum est auribus nostris, quòd quidam clerici tui episcopatùs, ecclesias ipsas ad tuam ordinationẽ pertinẽtes, sinè authoritate & conscientia tua, in manibus aduocatorum resignant: quod quia indignum, & sacris canonibus omninò cõtrarium, nec aliquatenùs debet tolerari: fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd huiusmodi renunciationes non debes aliquatenùs ratas habere, nisi sint ab eisdem factæ, quos religionis habitum constat induisse, sed ipsos clericos, vt eleemosynas retineãt, quibus tali modo renunciant, teneris compellere, & dignam eis pro tantæ leuitatis & culpæ reatu infligere vltionem: quia nec debẽt nec possunt ecclesias suas resignare, nisi in manib⁹ episcoporum, ad quorũ donationes pertinere noscunt.

Clemens Papa III. episcopo Vuigorñ. & abbati de Theokesbr. & priori S. Sepulcri de Vuaruuic. *Cap.* 26.

REferentibus nobis canonicis de Kinildevurde, accepimus, quòd cùm cõtrouersia quæ vertebatur inter ipsos & clericos de * Gnoshale, super ecclesia de Cule, fuisset dilectis filijs nostris de Cumbermere & de Derlee abbatibus, & archidiacono Couentreñ. ab Apostolica sede commissa canonicè dirimenda, procurator R. militis de Stanford, qui ius habet defensionis in illa ecclesia, sentiens partem canonicorum iniustè grauari: cùm ipsi clerici illam cõtra antiquam libertatem vellent iurisdictioni Capellæ suæ de * Gnosale subiugare, vocem appellationis ad sedem apostolicã emisit. Iudices verò appellationi legitimè interpositæ minimè deferentes, in decisione controuersiæ, absente altera parte, processerunt. Quia verò ipsi canonici iuri suo in hoc queruntur plurimùm derogari, discretioni vestræ per A. S. præcipiendo mãdamus, quatenùs partibus ad vestram præsentiam conuocatis, audiatis causam, & appellatione remota, mediante iustitia terminetis. Datum Laterani, 10. Calend. Aprilis, pontificatùs nostri anno primo.

Pars xvj. DE VSVRIS.

Alexander III. Panormitano Archiepisc. *Cap.* 1.

SVper eo quòd à nobis tua discretio postulauit, vtrũ possit in recipiẽda pecunia ad vsuram, fieri dispensatio, vt pauperes qui in Saracenorũ captiuitate tenentur, per eandẽ possint pecuniã liberari: præsentibus tibi literis duxim⁹ respondendũ, quòd cũ vsurarũ crimen vtriusq; testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam non videmus admittẽdam, quia cùm Scriptura sacra prohibeat vel pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendum est, nè quis in redimẽda vita captiui, vsurarum crimine inuoluatur.

Idem Ianuensi episcopo. Pars capituli, Tua fraternitas. *Cap.* 2.

IN ciuitate tua dicis sæpè cõtingere, quòd quidam piper seu cyminum, aut alias merces cõparant, quæ tunc vltra quinque libras nõ valent, & promittũt per publicũ instrumentũ, se illis à quibus merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licèt aũt contractus huiusmodi ex forma non possit censeri noĩe vsurarum, nihilominùs tamẽ venditores peccatum incurrunt: nisi dubiũ sit, merces illas plùs minúsve tempore quo preciũ debent recipere, valituras: & ideò ciues tui saluti suæ benè consulerent, si à tali cõtractu cessarent, cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeunt occultari.

Idem. *Cap.* 3.

QVoniam non solùm viris Ecclesiasticis, sed etiàm quibuslibet alijs periculosum est, vsurarum lucris intendere: authoritate præsentium tibi duximus iniungẽdum, vt liceat tibi clericos tuos, qui de possessionibus vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem suam deductis expensis receperunt, ad eadem pignora restituenda sinè vsurarum exactione, ecclesiastica districtione compellere.

Idem Vigiliensi episcopo. *Cap.* 4.

DEbitores autem ad soluendas vsuras, in quibus se obligauerant, cogi non debent, nisi eas iuramento soluere teneantur. Si verò de ipsarum solutione iuramentum fecerint, cogendi sunt domino reddere iuramentum, vt à creditoribus absoluatur: & cùm vsuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas ecclesiastica, si necessè fuerit, cogendi sunt seueritate.

Idem Salernitano episcopo. *Cap.* 5.

CVm sicut tu asseris, manifestos vsurarios, scilicet qui in illo decesserũt peccato, communione altaris & ecclesiastica, iuxta Decretum nostrum nupèr in Concilio promulgatum, præceperis sepultura priuãdos, donèc reddant quæ tam prauè receperint: quidam eorum dicunt ad soluendas perceptas vsuras, proprias non sufficere facultates: alij verò promittunt se partes vsurarum quas habent præ manibus, reddituros: sed alias quas extorserunt vsuras, cũ de his possessiones comparatæ sunt, & eorum filijs vel parentibus traditæ, se non posse reddere profitentur. Alij verò ad excusandas excusationes in peccatis, impudenter affirmant, illas duntaxàt vsuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ, nec aliquos ad soluendas vsuras, quas ante interdictum receperant, debere cõpelli. Super his discretioni tuæ respondemus, quòd siue antè, siue post interdictum nostrũ vsuras receperint, cogendi sunt sub pœna quam statuimus in Concilio, eas his, à quibus extorserint, vel Psal. 140.

Restitutio vsurarũ.

eorum hæredibus restituere: vel his non superstitibus, pauperibus erogare, dummodò in facultatibus habeant, vndè ipsas restituere possint, cùm iuxta verbũ B. Augustini, nõ remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Illi autem qui non habent in facultatibus, de quibus vsuras valeant restituere, nõ debẽt pœna illa mulctari, cùm eos nota paupertas excuset. Possessiones verò quę de vsuris comparatæ sunt, vendi debẽt & ipsa precia his à quibus vsuræ extortę sunt, restitui, vt sic non solùm à pœna ista, sed etiàm à peccato, quod per vsurarum extorsiones incurrerunt, possunt liberari.

Idem Vuintoñ. episcopo. *Cap. 6.*

SVper eo quod nos consulere voluisti, vtrùm clericus sit cogendus vsuras creditori soluere, prudentiæ tuæ taliter respondemus, quod cùm periculosum sit omnibus Dei fidelibus vsuras recipere: ad earum solutionem nullus Christianus est cogendus, nisi iuramento vel fide eas soluere teneatur: sed potiùs creditores ab vsurarum exactione, Ecclesiastica debent coerceri sententia.

Idem Cant. Archiepiscopo. *Cap. 7.*

AD nostram noueris audientiam peruenisse, quòd cùm Petrus de Vrsiton tempore guerriæ, quæ fuit inter charissimũ filium nostrum Henricum illustrem regem Anglorum & filios eius, quibusdam hominibus pro tuitione regni Francorum, peciniam certæ summæ ꝑmutuâsset, ab eis quasdam possessiones & redditus recepit in pignus. Ipsos etiàm sibi iuramẽti religione adstrinxit, quòd ei super possessionibus & redditibus illis donèc sibi mutuatam soluerent pecuniam, nullam molestiam vel grauamen inferrent. Licèt autem de possessionibus illis & redditibus præfatus Petrus nondùm sortem suam sicut asserit, deductis expensis, receperit: quia tamẽtu frater archiepiscope propter hoc eum vinculo excommunicationis adstrinxisti, exindè cogimur literas nostras vobis destinare, præsertim cũ ipse sicut asserit, forte velit esse contentus. Indè est ꝙ fraternitati tuæ consulenti &c. quatenùs ꝑcepta à præfato P. sufficiẽti cautione, quòd exindè mãdato vestro debeat parère, ipsum cõtradictione & appellatione cessante, à sententia qua tenetur, authoritate nostra penitùs absoluas: & deindè debitores, qui sibi ꝑdictas possessiones & redditus contra iuramentum suum subtraxisse dicũtur, si ità est, Ecclesiastica censura compellas, vt possessiones illas & redditus eidem Petro dicto, appellatione cessante, restituãt: nec sibi decęterò contra iuramentum molestias inferant, donèc ei pecunia soluatur. Quia non est tutũ cuilibet, sed periculosum potiùs religionem infringere iuramẽti. Cùm autem prædicto P. pecuniá suam, sicut iurauerunt, persoluerint, vos ipsum ad restituẽdũ quicquid eum nouis deductis expensis, vltra sortem recepisse constiterit, studiosè monere curetis & diligenter inducere: & si cõmonitus id non fecerit, ipsum remoto appellationis obstaculo, in eandem excommunicationis sententiam reducas: quia sicut periculosum est debitoribus suum infringere iuramentum, ità nõ minus periculosum est creditoribus, retinere quod pro vsuris receperit, cum sit vsurarum crimen detestabile plurimum & horrendum, & vtriusque testamenti pagina condemnatum.

Idem Vuinton. episcopo. *Cap. 8.*

NIhilominus præcipimus tibi præsentium authoritate, vt si qui sunt in parochia tua, qui sortem suam * de fructibus arborum vel animalium, deductis expensis, receperint, eos moneas & per excõmunicationis sententiã cõpellas, sublato appellationis remedio, vt debitoribus suis pignora ipsa sinè difficultate & dilatione restituant. * de fructibus pignorum vel aliundè,

Idem in Turonen. Concilio. *Cap. 9.*

PLures clericorũ eorum, quia præsens seculum professione vocis & habitu religionis reliquerunt, communes vsuras quasi manifestius damnatas, non exercent. Commodata autẽ pecunia indigentibus, possessiones eorum in pignus accipiũt, & fructus prouenientes recipiũt vltra sortem. Idcircò generalis Cõcilij decreuit authoritas, vt nullus amodò in clero constitutus, vel hoc, vel aliud vsuræ genus exercere præsumat: & si aliquis hactenus possessionem alicuius data pecunia sub hac specie in pignus acceperit, si sortem deductis expẽsis de fructibus iam perceperit, absolutè possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto quod deest, possessionẽ ei resignet. Si autem quis in clero extiterit, qui detestãdis sibi lucris vsurarum insistat, ecclesiastici beneficij periculum patiatur: nisi fortè beneficium ecclesiæ fuerit, quod redimẽdum ei de manu laicali videatur.

16.q.7. Demus. 14.q.4. Ab illo

Idem. *Cap. 10.*

EX transmissa nobis conquestione T. & matris eius innotuit, quòd pater eius qui est de hac luce subtractus, terram suam de * Dullis, monachis de Vuardone ꝓ quadã pecunię summa, pignori obligauit: qui licèt exindè sortem suam & vltrà receperint, eam tamen sibi reddere cõtradicunt. Quia verò vsurarum crimen Deo & hominibus abominandum existit, & tanto grauius in ecclesiasticis & religiosis personis est repræhendendum, quanto magis se & alios è peccatorum laqueis tenentur eruere: fraternitati tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit quòd ꝑdicti monachi de præfata terra sortem suã deductis expensis receperint, eos attentiùs moneas, & si necesse fuerit, appellatione remota, ecclesiastica districtione cõpellas, vt * Dullen

memorato

Tesaleyū memorato T.& matri eius prędictam terrā absque difficultate restituant pacificè possidendam.

Pars xvij. DE IVRAMENTIS SERuandis. *Idem. Cap.* 1.

SI verò aliquis quenquā grauissimo metu sub religione iuramenti ius suū refutare coegerit, ipsum quoquè sibi retinuerit: quia nos consulere voluisti, alter, an neuter, id habere debeat: hoc tibi duximus respondendum, quòd non est tutum, quemlibet contra iuramentum suum venire, nisi tale fuerit iuramentū, quod seruatum, vergat in interitum salutis ęternæ: nec nos cuilibet ex responsione nostra volumus dare materiam contra iuramentū suum venire, nè authores periurij esse videamur. Vndè aliquandò in Romana Ecclesia à pluribus & à prædecessoribus nostris factū esse recolitur, quòd clerici q coacti ecclesiæ ministerium abiurauerūt, de iuramēto absolutionis beneficium meruerunt: & ad coercēdam improbitatē eorum, qui ecclesiasticos viros ad pręstandū illud iuramentū impulerant, pmissi sunt in eadē ecclesia ministrare.

Idem Cant. Archiepiscopo. Cap. 2.

INsinuatum est nobis ex parte Vu. quòd cùm ipse Capellam de N. canonicè fuisset adeptus, canonici de Lanstanet super eadem ecclesia huiusmodi conuentionem fecerunt, quia ipsi eandem Ecclesiam tenere à præfato Vu. & exindè ei annuum canonem deberent persoluere. & infrà: Sed quia compositio eorum huic fuit damnosa, de iuramento violato pœnitentiam recipiant, & prælibatā Ecclesiam prædicto clerico restituant.

Idem Santoneñ. & Biloneñ. episcopis. Cap. 3.

DE rescripto quod nobis est præsentatū, manifestè nobis innotuit, R. quondàm* Treuorensem abbatem cum Vu. super summa septem millium solidorū taliter cōuenisse, &c. & infra: Super hoc quidem prædictus abbas de monachis obsides quosdam dedit, qui de obseruanda conuentione iuramentum dederunt, vt si ipsi decessērint, alij monachi loco eorū in hostagio reuerterentur. Insupèr si dicti monachi fidem non seruarent, abbas dedit eidem Vu. I. & eius vxorem fideiussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Si ità est, tam abbatem & monachos qui iurauerunt, quàm I. & eius vxorem studiosè monere curetis, vt sicut iurauerunt, eadem coniurationem faciant adimpleri. Si verò cōmonitionem vestram facere neglexerint, eidem abbati & monachis ingressum Ecclesię interdicatis, & in terra pręfati I. & vxoris eius vsque ad dignā satisfactionem, inhibeatis diuina officia celebrari.

Idem Noruuiceñ. episcopo. Cap. 4.

TVa nos fraternitas duxit consulendos, cui standum sit iuramento, cùm clerici quidam religiosi iurisiurandi religione constringunt ad maiorē pensionem soluendam, vel præstandum aliquid nomine beneficij, pręter solitam pensionem. Cùm autem instituuntur ab episcopis, iurant quòd antiquam pensionem & solitā non augebunt. Tuæ igitur consultationi breuiter respondemus, quòd posterius iuramentum, quod ratione & Laterani Cōcilijs authoritate iuuatur, primo præiudicat, quod de cupiditate processit. Iustum est autem, vt clerici sic perplexi, pro periurio quod vitare non possunt, ab ecclesijs perpetuò excludantur.

Idem Lundoñ. & Vuigorñ. episcopis. Cap. 5.

QVerelam R.* clerici Lincolnieñ. ecclesiæ accepimus, quòd cùm Vu. Saluagius clericus ei duos Byzantios nomine ecclesiæ de Stantuñ. annis plurimis persoluisset, & se illos annuatìm persoluturū interposito sacramento firmâsset, contempta religione sacramenti, iam per bienniū ab huius pensioni cessauit solutione. quoniam igitur non tenentur ecclesias regere, qui sunt crimine irretiti periurij, fraternitati vestræ &c. quatenùs partes ante præsentiam vestram cōuocetis, & super his rei veritatem curetis diligenter inquirere: & si vobis constiterit, memoratum Vu. contra iuramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab pensionis solutione cessâsse, ipsum à præscripta ecclesia, authoritate nostra, cōtradictione & appellatione cessāte, remouere curetis: & ecclesiam ipsam pfato R. restituere minimè differatis, & ipsum faciatis eā pacificè possidere. *canonici

Idem Londoñ. episcopo. Cap. 6.

SI Stephanum, contra compositionem fidei interpositione firmatam venisse constiterit, nisì manifestā rationem poterit allegare, ipsum præfata ecclesia & beneficijs eius, appellatione cessante, non differas spoliare, & eam Vu. cum integritate resignes.

* *Idem ex Registro Gregorij. Cap.* 7. for.*Item

PEruenit ad nos, Laodiceñ. episcopum ab Arnulfo comite rebus suis spoliatum, & ad nequitiæ augmenta gladijs iurare cōpulsum, quòd ablata nunquàm repeteret, & huius tāti sceleris veniā sibi impetrâsse rogat. Cognita itaq; contumelia, valdè doluimus, asserentes eius fraternitatem nullius iuramenti vinculis posse adstringi, quia nefandissima coactione iurauerat, eum tamē Apostolica authoritate absoluimus.

DE CLERICIS MATRIMONIO copulatis, vel alijs fornicarias habentibus.

Alexander III. Salernitano episcopo. Cap. 1.

CLERICOS autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus suis proprijs publicè detinet concubinas, ad eas abiurādas volumus à tua

à tua fraternitate compelli, nè in eãdem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeant, & insupèr reatum periurij incurrant. Vndè ipsos per suspẽsionis & interdicti sententiam arctiùs cogere debes, vt mulieres ipsas ità à se remoueant, vt de ipsis sinistra suspicio non habeatur.

Idem Cant. Archiepiscopo & eius suffraganeis. *Cap.* 2.

SIcut ad extirpanda vitia, quæ periculum pariunt animarũ, summoperè nos decet intendere, ità etiàm nos conuenit germina virtutum propagare, ex quibus Dei fidelib⁹ salutis augmentum, & sacris ecclesijs decor proueniat honestatis. Vndè cùm in Anglia praua & detestabili consuetudine & longo tempore fuit obtentũ, vt clerici in domibus suis fornicarias haberent, volẽtes tam graue scandalum à populo remouere, & prædictos clericos ad honestatem ecclesiasticã reducere, fraternitati vestræ &c. quatenùs clericos iurisdictionis vestræ, qui in subdiaconatu & supra, in domibus suis fornicarias habẽt, studiosè monere curetis, vt à se illas, occasione & appellatione cessãte, remoueãt, eas vlteriùs nõ admissuri. Si verò infra 40. dies post cõmonitionem vestrã vobis in his fortè adquiescere cõtempserint, eas authoritate Apostolica, appellatione remota, ab ecclesiasticis beneficijs vsque ad cõgruam satisfactionem suspendatis: & si eas suspensi detinere p̃sumpserint, ipsos ab eisdẽ beñeficijs perpetuò remouere curetis. Si qui autẽ clericorum ipsorum infra subdiaconatũ accipiant vxores, ipsos ad relinquẽda beneficia Ecclesiastica, si quæ habent, & retinendas vxores suas, ecclesiastica districtione cõpellatis. Sed si fortè in subdiaconatu & alijs superioribus ordinib⁹ vxores accepisse noscũtur, eorum vxores dimittere, & pœnitentiã agere de cõmisso, authoritate nostra per suspensionis & excommunicationis sententiã, appellatione postposita, compellatis.

In subdiaconatu matrimonium soluendum.

Idem Lundoñ. episcopo. *Cap.* 3.

VNiuersalis solicitudo Ecclesiæ, quam (prouidente Dño) gerimus pro ecclesiarum statu, nos compellit propensiori cura satagere, & vt secundùm Deum & iustitiam disponamus, vigilem diligentiam & studiũ adhibere. Accepimus aũt, ꝙ plerique in tuo episcopatu degentes, cùm essent in acolytatùs officio & infra constituti, vxores duxerint, & nihilominùs ecclesias, quas priùs habebant, detinere præsumãt. Vndè quoniam & vxorati diuisi sunt, eos cogitare oportet, quomodò vxoribus placere valeãt & seruire, obsequijs solummodò diuinis non possunt intẽdere: fraternitati tuæ &c. quatenùs prædictos viros Ecclesias liberè & absolutè dimittere, appellatione cessante, compellas, & alijs eas personis idoneis, in sacris ordinibus constitutis, cõcedas. Verùm si qui illorũ aliquandò in eisdem ecclesijs simplex priùs beneficium habuerint, ipsum eis, excepto * magistro ecclesiarum, sub dissimulatione dimittere poteris.

Simplex beneficiũ clerico cõiugato cõcedi cum dissimulatione, * magisterio

Idem Hipponensi & Salernitano episcopis. Pars capituli, Continebatur.
Cap. 4.

SVper eo quod asseris, quosdã viros tuæ iurisdictionis in sacris ordinibus constitutos, matrimonium contraxisse: hoc tuæ prudentiæ respondemus, quòd si qui in diaconatu & supra matrimonium cõtraxerint, cogendi sunt vxores dimittere & continẽter viuere, ità quòd post actam pœnitentiam ex dispensatione possint in suis ordinibus ministrare. Si verò subdiaconi contraxerint matrimonium, eos, dummodò antè tales fuerint, quòd timendum sit, nè pro vna pluribus abutantur, dissimulare poteris cum suis mulieribus remanere: quia tolerandum est malum, vt peiora vitentur.

Idem Herefordeñ. episcopo. Pars capituli, Super eo quod quæsitum est.
Cap. 5.

SAnè de clericis inferiorum ordinũ, qui in coniugio constituti, diù Ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum nostrorum habuẽre, à quibus sinè magno discrimine ac effusione sanguinis non possunt priuari, fraternitati tuæ id duximus respondendum, vt quia ibi natio & barbarica gens, & multitudo est in causa, eos sub dissimulatione sustineas ecclesiastica beneficia tam diù habita possidere, prouisurus attentiùs, nè deinceps clericis coniugatis ecclesiastica beneficia conferantur. Sed nec eorum aliqui ad sacros ordines vel ecclesiarum administrationes admittantur, nisi castitatem fortè vouerint, & perpetuò seruẽt, & qui vnicam & virginem habuerint vxorem.

Quod indulsit in p̃teritum, uetat in futurum.

Idem Vuigorñ. episcopo. *Cap.* 6.

INter cætera solicitudini tuæ cõuenit studiosè ac diligenter attendere, vt tales ecclesijs tuæ gubernationi cõmissis ministros ordines & proponas, qui domui Domini sciant decẽter disponere, & populo Domini sciant præesse & prodesse. Peruenit autẽ ad audientiam nostram, quòd quidam in tua diœcesi cõmorantur, qui se ecclesiasticæ ꝓfessionis esse fingentes, cùm tamen Ecclesiastica beneficia habeant, matrimoniũ contrahunt, & adepta beneficia nihilominùs obtinere contendunt. Alij autem, licèt filij sacerdotum existant, patribus suis quasi iure hæreditario succedunt: & in his postmodùm constituti, minùs licitè promouẽtur. Quod quia indignum est, & sanctorum canonum institutionibus noscitur penitùs obuiare: fraternitati tuæ &c. quatenùs illos q̃ infra subdiaconatũ matrimoniũ contraxerunt, à suis vxoribus nulla ratione permittas diuertere: nisi de communi consensu illi ad religionẽ transire

trāsire voluerint, & ibi in Dei seruitio iugiter commorari. Si autè cum vxoribus vixerint, Ecclesiastica beneficia quæ ad illos tantùm, qui assiduè in Dei seruitio persistunt, spectare noscũtur, nõ debẽt vllatenùs obtinere. Illi verò qui in subdiaconatu & supra ad matrimonium conuolauerunt, possunt & debent mulieres inuitas & renitentes relinquere: nec huiusmodi coniunctio matrimonium, sed contubernium est potiùs nũcupandum.

Dist. 34. Presbyteris. Dist. 17. Mulieres.

Idem eidem in eadem epistola.

Cap. 7.

DE sacerdotib⁹ publicè fornicarias habentibus discretioni tuę nihilominùs præcipiendo mandamus, vt eos diligenter conuenias, & attentiùs commoneas, vt fornicarias suas dimittat, & à se prorsùs expellant. Quòd si fortè admonitionẽ tuam facere contempserint, sed in immũditia sua duxerint persistendum, tu eos, appellatione remota, ab omni officio & beneficio ecclesiastico non differas spoliare.

Idem Londoñ. episcopo. *Cap.* 8.

SI autẽ clerici tuæ iurisdictionis, siue sint in sacris ordinibus, siue in inferioribus constituti, fornicarias detinẽt, nisi eas ad secundam & tertiam commonitionem tuam à se dimiserint, eas contempturi, decætero liceat tibi eos ecclesijs vel earum portionibus si quas habent, appellatione postposita, spoliare & ipsis diuina officia interdicere.

Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

Cap. 9.

SVper eo quòd asseris A. presbyterum fornicariam detinere, & eum ad crebrā admonitionem tuam dimittere nolentem, ab officio suspensum, prudentiæ tuæ respõdemus, quòd si super hoc appellatum fuerit ad præsentiam nostram, si contigerit ipsum ad nos accedere, prout expedire viderimus, petitionem eius & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis sentẽtiam in eum propter hoc latā, tam diù volumus obseruari, donèc fornicariam suā à se abijciat & viuat (sicut decet presbyterum) continenter. Porrò si literas à nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus ipsas sibi prodesse.

Idem Cant. archiepiscopo. *Cap.* 10.

CVm in Cantuariensi prouincia, vbi legationis officio fungeris, quod tibi commisimus, multi clerici sint, qui in domibus suis fornicarias habere dicuntur: satis graue est, quòd in spurcitia vitiorum eorũ eos permanere permittas, qui ad resecanda vitia & præparandas virtutes diligẽs omninò & solicitus esse deberes. Vndè fraternitati tuæ &c. quatenùs si qui clerici prouinciæ tuæ concubinas vel fornicarias habent, eos constanter admoneas, & si opùs fuerit, ecclesiastica districtione compellas, vt concubinas & fornicarias à se, dilatione & appellatione postposita, prorsùs amoueāt, eas vel alias nequaquàm vlteriùs admissuri. Si qui autem eorum ità fuerint pertinaces, quòd noluerint in hac parte mandatis parere: ipsos ab ecclesijs quas habent, appellatione remota, non differas spoliare.

Cap. 11.

DEcæterò quia Stephan⁹ clericus * Deuellentiñ. in archidiaconatu prędicti Archiepiscopi adulterā in domo sua & cõmatrem dicitur detinere: si hoc publicũ est & manifestum, ob tantũ excessum, animaduersione debita, nullius contradictione & appellatione obstante, corrigas.

*de Vellẽtiñ.

Idem. *Cap.* 12.

DE diacono q in sabbato sancto quendam alium diaconum vulnerauit, & mulierem vxoris nomine suscepit: hoc prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si contrito & humiliato animo ad Ecclesiā redire voluerit, dimissā illa quam in vxorẽ accepit, cùm non possit (sicut nôsti) contrahere matrimoniũ, ipsum recipere potes & absoluere à sententia excommunicationis, quam pro violenta manuum iniectione noscitur meruisse: & iniuncta sibi pœnitentia de vtroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatûs officium reddere, & etiàm dispensatiuè, si perfectæ vitæ & cõuersionis fuerit, in presbyterũ ordinare.

Infamiam aboleri post actā pœnitentiam.

Idem Exonieñ. episcopo. *Cap.* 13.

SIgnificatum est nobis, quod quidā subdiaconi in tua diœcesi cõmorantes, matrimonium contrahere præsumpserunt, & sicut laici quilibet cum vxoribus commorantur. Vndè quoniam id, sicut tua nõ ignorat discretio. sacrorum canonum obuiat institutis: fraternitati tuæ &c. quatenùs cuiusmodi vitæ subdiaconi ante contractum matrimonium extiterint, & quales futuri credantur, vxores dimiserint, diligenter ac studiosè inquiras: & si eos honestæ vitę ante contractum matrimoniũ fuisse, aut dimissis illis quæ vxores eorum esse dicuntur, castè victuros credideris, tu ipsos mulieres a se dimittere moneas diligentiùs, & appellatione remota, districtè compellas. Si autem anteà dissolutæ vitæ fuerint, aut illis, quas tenent, dimissis, in deteriora lapsuri credant, & plures pro vna frequẽtare: tu id dissimulare poteris, & pro grauiori lapsu vitādo, quod insimul maneant, sustinere: ità tamẽ, quòd ad altaris ministerium non accedāt, nec ecclesiastica beneficia percipiant. Veruntamen si tales* aliqui Ecclesiæ personas gerunt: aut Ecclesias, aut vxores prorsùs dimittere sunt cogendi.

Malũ dissimulari.

Idem decano & canonicis Lincolnieñ. vel Lemonicen. *Cap.* 14.

CVm institisset apud nos lator præsentiũ H. parochianus vester, vt de ordine subdiaconatûs, ad quem recipiendũ * minùs

for * nimis

nùs enormiter & inordinatè se ingesserat, cũ eo misericorditer ageremus: nec potuisset, sicut nec debuerat, in hac parte proficere: tandèm tamen à nobis licentiam postulauit, vt posset sibi aliquam in matrimonio copulare. Nos itaq; studiosiùs attendentes, quomodò prædictus ordo cùm nullam sibi dignitatem attulerit vel honorem, matrimonium eius non impedit, discretioni vestræ &c. quatenùs si matrimonium legitimè duxerit contrahendum, nullus vestrûm eum à cõtracto matrimonio prædicti ordinis obtentu prohibere præsumat, nec sibi propter hoc molestiam inferat vel grauamen.

Idem Vuigorñ. episcopo. Cap. 15.

EX parte prioris & fratrũ de Vuellebec nobis innotuit, quòd C. presbyter, qui habet vicariam in ecclesia ipsorum de Hortuñ. publicè concubinam tenet, & sicut laicus quilibet tabernas frequentare non erubescit. Sed quia indecens & rationi contrarium est, vt ij qui altario seruiunt, fœminarum amatores sint, cùm eos sobrios & castos esse oporteat: fraternitati tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si eum talem inueneris, qualis esse describitur ipsum ab eadem ecclesia, occasione & appellatione cessante amoueas.

Pars 19. DE ORDINATIONE filiorum Sacerdotum, & eisdem in ecclesijs paternis non tolerandis.

Idem Vuigorñ. episcopo. Cap. 1.

COnquerente nobis Milone clerico, quòd cùm R. presbyter ecclesiam B. Mariæ de * Vuicun, tanquàm persona diutiùs habuisset, & post mortem eius idem Milo à Ricardo Paciford domino fundi tibi fuisset præsentatus, R. filius illius presbyteri in sacerdotio genitus, institutionẽ ipsius clerici visus est impedire, & ad habendam eandem Ecclesiam modis omnibus, quibus potest, adspirat. Quoniam igitur indignum est, & canonicæ obuiat sanctioni, vt filij debeant patribus in ecclesijs succedere: nos ad enormitatem istam eradicandam solicitè volentes & diligenter intendere, fraternitati tuæ &c. quatenùs si publicum est & notorium, patrem prædicti R. in præscripta ecclesia personatum habuisse, filium eius ibidèm ministrare, aut eiusdẽ ecclesiæ personatum habere nullatenùs patiaris. Sed si fortè * aliqua causa institutus est, ibì eum, appellatione remota, authoritate nostra non differas amouere, & memoratũ Milonem, sicut fuerat ad ipsam ecclesiã prçsentatus ab eo, ad quẽ præsentatio spectare dinoscitur, ibi, dummodò aliâs idoneus sit, contradictione & appellatione cessante, non postponas recipere, ipsumq; facias prçdictã ecclesiam quietè possidere.

* alia

Idem Dunelmeñ. episcopo. Cap. 2.

QVòd super his, de quibus dubitas, à nobis postulas edoceri, & ab animo tuo dubitationem auferri: solicitudinem tuam & diligentiam, sicut dignum est, commendamus: & consultationi tuæ libenter in eo quod possumus, respondemus. Indè est ꝙ à nobis deuotio tua postulauit, vtrùm filij sacerdotum, si idonei inuẽti fuerint, ad sacros ordines promoueri possint, vel eis cura animarum committi. Inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd filij sacerdotũ, nisi in monasterio vel canonica regulari, si probatæ vitæ fuerint & conuersationis habiti, ad diaconatum vel sacerdotium non debent admitti.

Pars capituli, Ex insinuatione. Cap. 3.

AD præsentiam nostram accedens R. presbyter, tacita veritate quòd esset filius sacerdotis, per fraudem à nobis literas impetrauit, vt in Ecclesia de Bilesbi, in qua R. pater eius ministrauerat, capellanus existeret. Quia verò nullis fraus vel dol⁹ patrocinium præstare debet, discretioni tuæ &c. quatenùs infra xl. dies post harum literarũ susceptionem, rei veritatem diligenter inqras: & si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & ꝙ pater eius in eadem ecclesia ministrauerit, non obstantibus literis nostris, ipsum exindè, omni occasione & appellatione cessante, amoueas.

Fraus & dolus nulli debet esse bono.

Idem Vuigorn. episcopo. Cap. 4.

PRæsentium tibi authoritate iubemus, vt filios sacerdotũ in paternis ecclesijs ministrare, vel eas occasione aliqua obtinere nullatenùs permittas, & ipsos ab ecclesijs in quibus patres eorum ministrare noscuntur, cessante omni appellationis obstaculo studeas penitùs amouere.

Idem London. episcopo. Cap. 5.

VEniens ad præsentiã nostram Vu. presbyter lator præsentium, supplici nobis assertione proposuit, quòd cùm ipsum ad ecclesiam S. Laurentij de Nouoburgo, quam ei concessisti & assignâsti, articulâsses, & ad eandẽ in presbyterũ ordinâsses, ipsum posteà ꝑscripta Ecclesia spoliâsti, eò quòd pater eius ĩ prçscripta ecclesia ministrauit. Quia verò ad nostrum spectat officium, viris ecclesiasticis paterna prouisione consulere, fraternitati tuæ &c. quatenùs si tibi innotuerit, quòd pater eiusdem presbyteri in præscripta ecclesia ministrauerit, quandò eum instituisti, ipsam eidem, dilatione & appellatione cessante, in pace dimittas, amoto alio si quẽ instituisti. Verùm si te ignorãte, ꝙ pater eius in eadẽ ecclesia ministrauerat, ipsam ei assignâsti, ex quo ad ecclesiã ipsam eum in presbyterũ ordinâsti, sibi restituas, donèc in alia ecclesia ei prouideas, vndè honestè valeat sustentari, & sibi nullam super præscripta ecclesia molestiam vel grauamẽ inferas.

Idem B. Cap. 6.

PRoposuit nobis præsentium lator R. ꝙ cùm ipse ad Ecclesiam de Salebi, à domino

mino fundi fuisset præsentatus, tu causam animarũ noluisti sibi cõmittere, vel huic rei assensum tuum pręstare, pro eo ꝙ erat filius sacerdotis. Super quo itaq; discretionẽ tuá, sicut dignum est, in Dño commẽdamus, & prouidentiam tuam gratam gerimus, accõmodam & acceptá. Cæterùm quia necessitatibus eius & laboribus, quos ad nos veniẽdo sustinuit, in tãta mentis affectione compatimur: indignum est autem, vt postquàm ipse in subdiaconatum est ordinatus, omni debeat ecclesiastici beneficij susceptione carere: discretionem tuam per A.S. monemus, vt aliquem honestum presbyterum cum assensu eiusdem presbyteri infra 40. dies post harum literarũ susceptionẽ, contradictione & appellatione cessante, inuenire studeas, q eidem ecclesiæ deseruiat,ità quidẽ, ꝙ pręfatus R. medietatem omniũ beneficiorũ præscriptæ ecclesię in suo ordine seruiendo diuino intuitu, quo ad vixerit, nostra & tua authoritate pacificè debeat obtinere. Nõ enim solus presbyter Missarũ solẽnia vel alia officia potest sinè ministri suffragio celebrare.

Idem Saren. & Exonien. episcopis. Cap. 7.

Suggestum est nobis, ꝙ cùm I. dicatur filius sacerdotis, &c. & infrà: Quia manifestum est & publicum, patrẽ prædicti I. psonatum prædictę eclesiæ gessisse, ipsum ab eadẽ ecclesia, si eam adeptus est, excludatis, nec ad eius gubernationem vlteriùs assumatur. Nolumus tamẽ vt propterea id in iudicium deducatur, vel testes super hoc producantur, dũmodò factũ ipsum manifestũ sit.

Idem Cant. archiepiscopo & Vuigorn. episcopo. Cap. 8.

Ex trãsmissa nobis cõquestione Vu. clerici accepimus, ꝙ ad dilecti fratris nostri abbatis de Castin psentationẽ, in quoddam beneficium ecclesiæ de Vuintoñ. sibi canonicè concessum, recipere distulisti in psenti, eò quòd quidam, qui pater eius dicebatur, in præfata ministrauit ecclesia. Pręterea nobis ex parte eius insinuatur, ꝙ memorato E. defuncto, media intercessit persona, cui prędictũ collatũ est beneficiũ. Indè est ꝙ fraternitati vestræ, &c. quatenùs si pdicta cõstiterint, prænominatũ Vu. in possessionẽ ei collati beneficij * mittere nõ differas, omni occasione & appellatione cessante. nec ideò minùs obseruare rescripta Apostolica decet, quia hæc in Ecclesia Dei hæreditariá detestantur successionem, vt canonicam approbent in posterum possessionem. Porrò si is* ex.* A. inter. non possint, alter nihilominùs exequatur.

*inducere

Idem Vuigorñ. episcopo, & Priori de Lucivureden. Cap. 9.

Constitutus in præsentia nostra G. clericus lator præsentium, supplici nobis insinuatione monstrauit, ꝙ cùm Capellam de Streitoñ. canonicè fuisset adeptus & eam pluribus annis pacificè tenuisset, R. miles ipsum præscripta ecclesia sinè iudicio & iustitia spoliauit. Cumq; memoratus clericus exindè episcopo querelam deposuisset, obiectum fuit ei quòd pater eius in eadem ecclesia ministrauit. & pręscriptam Capellam non potuit rehabere. Quia verò ad nostrum spectat officium, insolentiam laicorum cõtra viros ecclesiasticos debita seueritate cõpescere: discretioni vestræ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si vobis constiterit, quòd idem clericus à pręscripta ecclesia per manũ laicalẽ fuerit electus, & quòd pater eius præfatæ capellæ persona seu vicarius perpetuus nõ fuerit: licèt in eadem nomine ipsius G. quãdoque ministrauit, ipsam sibi cũ redditibus indè perceptis, amoto alio, si quis eam detinuit, dilatione & appellatione & occasione cessante, restituatis, literis nostris, si quæ sunt impetratæ, veritati & iustitiæ non præiudicãtibus, & ipsũ sicut eã canonicè adeptus fuit, faciatis pacificè possidere. Porrò si *his ex. am. in. ñ. po. alter, adhibitis sibi viris discretis & honestis, ea nihilominùs exequatur.

locus obscurus aut mutilat*.

Cap. 10.

Ex tua parte nobis propositũ est, quòd cùm olim ad consultationem tuã super filijs sacerdotũ tales literas suscepisses à nobis, vt eos possis in ecclesijs, quas patres eorum nullo mediante, possederant, sustinere, quos* bonæ vitæ & sanæ conuersationis cognosceres, vel quos eas longo tẽpore tenuisse constaret: quidam ad iudices literas impetrauerunt, vt si constaret eos esse filios sacerdotum vel clericorum qui proximè ante eos ecclesias tenuerunt, super his imponant eis, appellatione cessante, silẽtium, & ecclesias istas eis assignent, quanuis in eis se ostẽdere nequeãt per episcopum institutos. Super quo tibi respondemus, quòd si per priores literas nostras cum aliquibus clericis dispensãstis, dispensationẽ tuam posteriorum literarum nostrarum intuitu nolumus irritari, sed eã pręcipimus seruari illibatã. Alios verò clericos laicę donationis intuitu in ecclesijs, ipsis parochiali iure subiectis, sinè authoritate pontificis institui, aut institutos in eis remanere, authoritate Apostolica prohibemus.

*probatæ

DE IVDAEIS, ET NE CHRIstiani mancipia eorum fiant.

Pars xx.

Cap. 1.

Sicut Iudæis non debet esse licentia, vltrà quam permissum est lege, in synagogis suis præsumere, ità in eis quę eis concessa sunt, nullum debent pręiudicium sustinere. Hos ergò cùm in sua magis velint duritia pmanere, quàm prophetarum verba arcana cognoscere, atq; Christianę fidei & salutis notitiam habere: quia tamen defensionẽ & auxiliũ nostrũ postulant, ex Christianę pietatis mãsuetudine p decesso-

decessorum nostrorũ felicis memoriæ Calixti & Eugenij Romanorum pontificum vestigijs inhærētes, ipsorum petitiones admittimus, eisque protectionis nostræ clypeum indulgemus. Statuimus enim, vt null' Christianus inuitos vel nolentes eos ad baptismum venire compellat. Sed si eorum quilibet ad Christianos fidei causa confugerit, postquàm voluntas eius fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur. Veram quippe Christianitatis fidē habere non creditur, qui ad Christianorum baptismũ non spontaneus, sed inuitus cognoscitur peruenire. Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sinè iudicio potestatis terrenæ vulnerare vel occidere, vel suas eis pecunias auferre præsumat: aut bonas, quas hactenùs
Dist. 45. Qui syncera. in ea quam priùs habitabāt, regione habuerunt, consuetudines immutare: præsertim ī festiuitatum suarũ celebratione, quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenùs perturbet: nec aliquis ab eis coacta seruitia exigat: nisi ea quæ ipsi præfato tempore facere consueuerunt. Ad hęc malorum hominũ prauitati & nequitiæ obuiātes decernimus, vt nemo cœmeterium Iudæorum mutilare vel inuadere audeat, siue obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autē huius decreti tenore agnito, quod absit, temerè contraire pręsumpserit, honoris & officij sui periculum patiatur, aut excōmunicationis sententia plectatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

Idem. *Cap.* 2.

12. q. 11. Religiosa LIcèt vniuersis Dei fidelibus ex cōmissi nobis officij debita debeamus prouisione adesse, attentiùs tamen ecclesiasticos viros à prauorum molestijs malignantium, vigili cura defendere, ad quorum regimen specialiùs sumus, licèt insufficientibus meritis, prouidētia* deputati. Perlatum est autem ad audientiam nostram, quòd Iudæi in ciuitate vestra commorantes, ad tantam superbiam, & elationem peruenerunt, quòd si quando inter eos & quemlibet clericũ, siue inter vos & ipsos causa emerserit, vos ad secularem iudicem trahunt, & corā quocũq; iudice vobiscum litigant per simplicē chartam absq; testibus, vel per vnũ qualemcũq; Christianum siue Iudæum, contra omnē rationem* & iustitiam, sententiam suam probare intendunt, & aduersùs eos magnorum & bonorum virorũ non recipiunt testimonium. Quia verò quòd non est licitũ Christiano cuilibet, multò minùs inimicis crucis Christi, vt scilicet viros ecclesiasticos ad secularē iudicē trahant, & causæ suæ, vnius tātùm & non legitimo testimonio finē imponāt: discretioni tuę &c. quatenùs si inter vos & quoscunq; Christianos siue Iudæos causa emerserit, pro nullius vocatione ad secularē curiā, vt ibi de negocio tractetis: aut iudicē secularē ibi accedere pręsumatis. Sed sicut iustitia exigit, & æquitatis ratio postulat, in qualibet causa Christiani, & maximè clerici, ad minùs duorũ vel triũ testium, qui sint probatæ vitæ & conuersationis, admittatis, iuxta illud Dominicum, In ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quia licèt quædam sint causæ, quæ plures quàm duos exigant testes, nulla tamen est quæ vnius tātùm, quanuis legitimo, testimonio terminetur. Ad hęc pręsentium authoritate tibi significamus atque pręcipimus, quatenùs omnibus Christianis, qui sunt in vestra iurisdictione, penitùs interdicatis: & si opùs fuerit, ecclesiastica districtione prohibeatis, nè ipsi Iudęorum seruitio assiduè pro aliqua mercede se exponāt. obstetricibus etiàm & nutricibus Christianis omnibus prohibere curetis, nè infantes Iudęorum in domibus eorum nutrire pręsumant: quia Iudęorum mores & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob frequentem cōuersationem & assiduam familiaritatem, instigante humani generis inimico, ad suam superstitionem & perfidiam, simplicium animos inclinarent. Prętereà parochianis vestris vsuram accipere omnibus modis interdicatis: quia vsurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestatur. Quòd si monitis vestris parere contempserint, si clerici sunt eos ab officio & beneficio suspensos, cum literis vestris rei veritatem continentibus, ad præsentiam nostram mittere nō differatis. Si laici fuerint, vsque ad dignam satisfactionem vinculo excommunicationis eos adstringatis.

Margin notes: for.* diuina deputati. — * & institutũ causam suam — Deut. 17. b 19. d — Matt. 18.

Idem. *Cap.* 3.

NOn sinè multa admiratione auditur & creditur, quòd Iudæi parochias ecclesiarum per prouinciam vestram, emptionis siue conductionis, aut etiàm pignoris titulo, contemptu Dei & fidei Christianę institutionis, detinēt occupatas: & cùm redditus eisdem ecclesijs non soluantur, hæ ecclesiæ penitùs deperisse iam noscũtur. Quia igitur ad ea corrigēda quæ sunt diuinę maiestati contraria, & à fidei Christianæ institutionibus aliena, promptos nos decet & diligentes existere: fraternitati tuæ &c. quatenùs si qui Iudæi sunt in prouincia vestra, qui tali modo parochias detineāt, ipsos ad eas dimittendas, requisito priùs & habito consensu charissimi in Christo filij nostri Henrici illustris Anglorum regis, arctiùs compellatis: aut si receptas detinuerint, aut parochias amodò receperint, ipsos cũ omni districtione cogatis. vt ecclesijs quarum eædem parochię sunt, debitos & collectos redditus cum integritate persoluant, prohibētes omnibus Dei fidelibus sub interminatione anathematis, nè quis Iudæis hominia vel fidelitatis faciat: quoniam contrarium est sacris canonibus, vt Christiani debeant

Iudæis

Iudæis adstringi. Si quis verò cótra inhibitionem nostram venire præsumpserit, contradictione & appellatione cessante, in eos excommunicationis sententiam proferatis.

Idem. Cap. 4.

AD hæc cùm sacris canonibus cautum sit, nè Iudæi Christiana mancipia habeant, præsentium tibi authoritate præcipimus, quatenùs sublato appellationis remedio anathematis interminatione iubeas publicè, nè quis Christianorum alicuius Iudæi mancipium efficiatur. Si quis autẽ contra prohibitionem tuam venire præsumpserit,* eos sublato appellationis remedio, ecclesiastica censura compellas. for.* eum

DE MONACHIS ET MONIALIBUS *sinè probatione susceptis, item in probatione positis, recedere volentibus. Cap. 1.* Pars 21.

AD audientiã nostram noueris peruenisse, ꝙ Eremitæ de monte Filiano, quosdã pueros infra 14. annum intantũ seduxerint, quòd quidam illorum, suasionibus eorum assensum præbentes, ad ecclesiam illorum accesserunt. Quos cũ statìm religionis habitum induissent, vnus prædictorum puerorum T. nomine, statim pœnitens quòd habitum ipsum suscepisset, id quod fecerat, suis parentibus intimauit: qui ad locum ipsum, mora postposita, accedentes, eum exindè extraxerunt: & cùm stetisset ibi, nisi per vnam noctem, ꝓut accepimus, præfati Eremitæ & quidã alij eum non permittunt quandam puellam ducere in vxorem, quam ipse iurauit in vxorẽ accipere, ac (sicut dicitur) desponsauit. Quocircà districtioni tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi cõstiterit, ꝙ pfatus T. ante consummationem 14. anni, habitum ipsum susceptũ deposuerit, aut si post 14. annũ habitũ ipsũ sinè ꝓbatione susceperit, & infra triduum deposuerit; eum ab impetitione prædictorũ Eremitarum vel aliorum in hac parte, occasione & excusatione & appellatione cessante, penitùs absolutum, & eam quã iurauit accipere in vxorem, liberè posse traducere, si alia rationabilis causa non impedit, denuncies. Dist. 28. De his

Idem Herefordẽn. episcopo. Cap. 2.

SVper eo quod quæsitum erat à nobis ex parte tua, vtrùm sacerdotes qui religionis habitum susceperũt, & antequàm essent vinculo professionis adstricti, ad priorem statum reuersi sunt, permittendi sint ecclesias & curam animarum habere: & an clerici, si monachicum habitum ante oblatum professionis libellum deferunt, ad sacros ordines promoueri, & ad gubernationem animarum possunt assũmi: sanctitati tuæ taliter respondemus, ꝙ si austeritatem religionis, ad quam * transisse noscuntur, seruare noluerint, ad minorem religionem transire cogendi sunt, nec ampliùs in ecclesijs secularibus debẽt assumi, nè cõtra votum quod Domino fecerunt, in animarum suarum periculum probentur venire. Veruntamen si ante susceptum habitum in probatione positi, recedere voluerint, secundùm regulam B. Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire. Sed illa videtur præcipere, vt in eadem veste redeant, in qua venerunt. Accipe hæc de ijs, qui religionis votum, nuncuparũt. *migrasse Nam in laicali veste probãtur.

Cap. 3.

MEminimus nos ex parte tua huiusmodi quæstionem audiuisse, s vtrùm illi qui se ad religionem coram episcopo deuouerunt transituros, & habitum religionis suscipiunt, si & postmodùm vxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad ecclesiam, cui se contulerant, redire. Super quo vtiquè * dicimus respondendo, quòd si quispiam qui se religioni deuouit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodùm sibi aliquã copulauit, est ab ea cogendus recedere. Verùm si habitum non suscepit, nec professionem fecit, sed votum fecit, & se ad religionẽ transiturum promisit, licèt posteà matrimonium contraxerit, non est cogendus ad ecclesiam transire, & matrimonij uota rescindere. * Item ex Concilio Toletano, vt clerici qui se fingunt habitu & nomine monachos esse. * * damus responsũ, quod si

DE SPOLIATIS restituendis vel non. Pars 22.

Idem Vuigorn. episcopo. Cap. 1.

SOlicitè cures & diligenter, quo tẽpore H. renunciauit ecclesiæ: & si vobis constiterit, ipsum spoliatũ esse cùm eidem ecclesiæ renũciauit: si hac vice tantùm renunciauit, aut pluribus vicibus renunciauit præscriptæ ecclesiæ, dummodò spoliatus renunciauit, contra eum testes alterius partis de iuramento & de renunciatione spontaneè facta, nullatenùs admittas: quia non est verisimile, quòd spontè iuri suo renunciauerit, qui spoliatus renunciauit. Sed testes H. qui pro se intendunt, quòd violenter prædicta ecclesia fuit spoliatus, dummodò idonei sunt, minimè differas accipere. Spoliatũ iuramẽto renunciãtem, restituẽdum.

Idem decano Lincol. & abbati de Riuaus.*

Cap. 2.

ACcepta conquestione P. clerici, quòd violenter ecclesia de * Sproteburg fuisset spoliatus, discretioni tuæ (si benè meminimus) dedimus in mandatis, vt si per officiales venerabilis Patris nostri Eboraceñ. Archiepiscopi, Apostolicæ Sedis legati, ex concessione ipsius in eadem ecclesia introductus fuisset, & indè per violentiam exire coactus, eam sibi authoritate nostra restitui faciatis. Quibus cognitis, responsum est, sicut nobis dicitur, ab aduersario, ista omnia non

non debere proficere, eo quòd spontanea voluntate præscriptam ecclesiam in pręsentia præfati Archiepiscopi abiurâsset. Quia verò non scripsimus idiotis, sed discretis p̄sonis, & nitimur discernere quid ratio dictet: discretioni vestræ iniungimus præsentium authoritate, vt rei veritatem diligenter & subtiliter inquiratis, & si vobis constiterit, quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontaneè prælibatam ecclesiam abiurauit, ei (omni contradictione & appellatione remota) super hoc perpetuum silentium imponatis.

Idiotę nō discretæ personæ, peremptorias exceptiones reprobāt.

Idem. Cap. 3.

FRatres* Arcemarenes grauem ad nos contra abbatem suum transmisère querelam, dicentes eum bona illius monasterij dilapidâsse, ipsumque inutilem & sortilegū esse. Nuncius verò abbatis in præsentia nostra constitutus, hæc omnia instantiùs denegabat, adijciens præscriptum abbatem ab administratione absque rationabili causa destitutum. Ideò dilectioni vestræ &c. quatenùs ad locum in quo faciliùs possitis partes præsentes habere, & de causa cognoscere venientes, & quæ hinc & indè proposita fuerint, audiētes diligētiùs, negociū ipsum, omni gratia & amore postposito, terminare curetis, ità quòd si vobis constiterit prædictum abbatem irrationabiliter destitutum, ipsum restituatis. Si verò destitutus non est, & eum inueneritis destituendum, illum authoritate nostra destituatis, indemnitati ecclesiæ sicut meliùs noueritis expedire, consulentes. Verùm si prędicti fratres ipsum canonicè* conuicerunt de obiectis, depositionis sententiam afferati. Cæterùm si præfati fratres, accusationis libello porrecto, in probatione defecerint, abbati canonica purgatione iniuncta, illos debita animaduersione puniatis.

24. q. 1. Pudenda

* conuincunt,

Idem Vuigorn. episcopo & Helien. archid. Cap. 4.

AVdita querela dilecti filij nostri T. clerici charissimi in Christo Scottorum Regis, quòd H. persona ecclesiæ de Sandeta, ipsum super ecclesia de Porteñ. indebitè molestauit, * quam liberam tunc & vacantem ad præsentationem eiusdem regis prædictus T. adeptus fuerat, licèt idem H. spontè iurâsse dicatur, quòd super eadem ecclesia de Porteñ. præfato T. nullam quæstionem moueret: venerabili fratri nostro Londoñ. episcopo & tibi fili archidiacone dedimus in mandatis, vt rei veritate diligenter inquisita, si vobis constaret, quòd prædictus H. alterius ecclesiæ personatum haberet, vel iuramento spontaneè præstito firmauerit, se memorato T. super eadem ecclesia decætero quæstionem non motuum: ei exindè perpetuum silentium, appellatione remota, imponatis, & ab eius īpetitione eūdē T. absoluere minimè differatis. Postmodùm verò nuncius præfati H. ad pręsentiam nostram accedens, constanti nobis assertione proposuit, quòd per violentiam idem H. eadem ecclesia fuerit spoliatus: & ideò ad vos literas nostras impetrauit, vt si constaret vobis veritate cognita, ipsum H. spoliatum esse cùm eidem renunciauit ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de iuramēto & de renunciatione spōtaneè facta, nullatenùs reciperetis: sed testes potiùs ipsius H. quibus intendebat posse probare, quia violenter præfata ecclesia spoliatus fuerit, dummodò essent idonei, non differetis recipere, & secūdùm eorū depositiones & rationes & allegationes hincindè p̄ductas, ī causa ipsa, remoto appellationis obstaculo, quod iustum esset, iudicaretis: non obstantibus literis, si quæ aliæ ab alia parte impetratæ essent tacita forma, quam expressimus in alijs literis super hoc impetratis. Addidimus insupèr, quòd si in causa ipsa aliquid esset mutatum, postquàm nuncius præfati Henrici iter arripuit ad nostram præsentiam veniēdi, totam causam ante ingressum principalis causæ, contradictione & appellatione cessante, in eum statum reduceretis, in quo fuisse dinoscitur, cùm nuncius ipsius H. est iter ipsum aggressus: nisi fortè idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset sup ipsa eccesia conuenire. Nunc autem ex literis prædicti episcopi & tuis fili archidiacone nobis innotuit, quòd vos priorum literarum tenorem secuti, partes debita solennitate citâstis, & cùm post plures citationes die tandèm peremptorio constituto, de iam dicti H. contumacia legitima probatione vobis pleniùs constitisset, idonearum personarum testimonio cognoscentes sæpedictum H. alterius ecclesiæ personatum habere, & spōtanea voluntate ecclesiam de Porteñ. in facie ecclesiæ in perpetuū abiurâsse, ei super eadem ecclesia perpetuum silentium imposuistis, & ab eius impetitione pręnominatum T. penitùs absoluistis. Licèt autem nuncius eiusdem H. alias literas, sicut diximus, impetrauit, formam aliam continētes, & quòd reuocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquàm idem nūcius iter arripuit ad nos veniendi: quia tamē non intelleximus, nec intelligi volumus, vt si quid per iudices delegatos factum esset, reuocaret in irritum authoritate nostrarum literarū: sed si q̄d p̄sūptione vel violētia immutatū est &c. discretioni vestræ &c. quatenùs si ante receptionē literarū nostrarū, quas nūcius p̄fati H. super ipsa causa ad vos impetrauit, memoratus episcopus & tu fili archidiacone super iam dicta ecclesia sententiam protulistis eandem, cōtradictione & appellatione cessante, ratam habeatis & firmam: nec eam obtentu literarum posteriorum reuocare teneatis, ità quidem, quòd si contra sententiam

quoniā

sententiam ipsam aliquid statuistis, id sublato appellationis remedio reuocetis, & præfatum H.contra eandem sententiã venire nullatenùs permittatis, sed potiùs sentẽtiam (contradictione & appellatione postposita) faciatis authoritate nostra inuiolabiliter obseruari. Si verò post susceptionem sequentium literarum sententia lata fuerit, eadem sententia non obstante, in causa iuxta tenorem literarum ipsarum, appellatione postposita, procedatis, dummodò præfatus H.spoliatus, fuerit, eadem sententia non obstante, & per violentiam spoliatus, illud præstiterit sacramentum.

Idem * *Lexonieñ. Episcopo. Pars capituli, In literis. suprà de Potestate Iudicum. Cap. 5.*

SVper illa quæstione videlicet, cùm quis dicit se de possessione violenter esse eiectum, & aduersarius dicit eum non fuisse canonicè institutum, huiusmodi tibi damus respõsum: Priùs de violẽta eiectione, quàm de canonica institutione agi debet: quia prędo etiàm est secundùm rigorem iuris restituendus.

Quid si hic* à possessione ecclesię esset eiectus, q̃ nulla ratione possidere licet?

Idem eidem in eadem. Cap. 6.

ITem cùm aliquis dicit se de possessione eiectum, vel aduersarium clàm possessionem intrâsse, & aduersarius ei crimen obijciat, vt eum ratione criminis à sua intentione repellat: non occurrit nobis, quòd illius obiectio debeat admitti vel executio principalis causæ propter hoc retardari: quoniã criminaliter aduersùs eum agere non potest, cùm ipsum constet eius inimicum existere.

Idem Vuigorñ. Episcopo. Cap. 7.

ABbas S. * Eadmundi, à quo R. lator præsentium patrimonium suum tenere dinoscitur, milites suos & burgenses ad domum prædicti R. misit, qui eum à domo & vniuersa possessione sua expellerent, nisi ecclesiam suam penitùs abiuraret. Quod cùm idem R. tali modo coactus fecisset, abbas prædictam ecclesiam alij concessit. Vndè, quia quæ metu & vi facta fuerunt, de ratione iuris & ordine in irritum debent reuocari: fraternitati tuæ &c. quatenùs prædicto R. si ità constiterit, omnia cum integritate restituas.

Idem Cant. Archiepiscopo & Vuigorñ. Episcopo. Cap. 8.

PRæcipimus vt N. restitui faciatis ecclesiam, non obstante quantùm ad restitutionem, si post eiectionem ei obijcitur, quòd filius illius fuit personæ, qui in eadem ecclesia proximò ministrauit, vel quòd ab eo annuam pensionem acceperit.

Idem Vuigorñ. Episcopo, & abbati de S. Albano. Cap. 9.

QVia Vu. qui violenter dicebatur ecclesiam de N. ingressus, defunctus est, vt accepimus: & Nigellus in eadem ecclesia intrusus, volumus & præcipimus, vt secũdùm formam literarum inter ipsum & Patricium iudicetur ratione mediante, sicut inter eundem & præfatum Vu. si viueret, iudicaretur.

DE IVRAMENTO Calumniæ. Pars 23.

Item Honorius II. omnibus Episcopis orientalibus. Cap. 1.

INhærentes vestigij prædecessorum nostrorum, dicentium grauiores per summum Pont. terminari debere quæstiones, nostrorum fratrum consilio diligenter inquisito, huius causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante terminantes decidimus. Legibus itaque cautum esse comperimus, vt nullus clericus iurare pręsumat. alibì verò reperitur scriptum, vt omnes principales personæ in primo litis exordio iusiurandum de calumnia subeant. Nonnullis legisperitis & alijs sapientibus venit in dubium, vtrùm clericus iusiurandum præstare debeat, an alij personæ liceat hoc officium delegare.* Quia enim illud cõstitutionis edictum, vt iurare clerici prohibeantur, à Marco Augusto Constantino præfecto prætorio de Cõstantinopolitanis clericis constitutum promulgatum fuisset, idcircò ad alios pertinere non creditur. Vt ergò dubietas ista penitùs auferatur ab omnibus secundùm decisionem etiàm filij nostri H. quondàm Imperatoris, anno sui imperij (vt accepimus) factam tertio: nos eius, inquam, interpretationem corroboramus, & D. Marci constitutionem ità interpretari debere decernimus, vt ad omnium ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cùm Imperator Iustinianus decreuerit, vt canones patrum, vim legum habere oporteat, & in nõnullis canonibus reperiatur, vt iurare clerici omninò non audeant: dignum est vt totus clericalis ordo à pręstando iuramento immunis esse proculdubiò censeatur. Præterea statuti * principalitenor penès nos talis esse dinoscitur: Nos itaq; vtriusq; legis diuinę & humanę intẽtione seruata, decernim*, & imperiali authoritate* irrefragabiliter diffinimus, vt non episcopus, nõ presbyter, non cuiuslibet ordinis clericus, nõ abbas, non monachus, non sanctimonialis, in quacunq; cã vel controuersia, siue criminali siue ciuili, iusiurandum cõpellatur qualibet ratione subire: sed alijs defensoribus idoneis, si expedire ecclesię suę nouerint, huiusmodi officium liceat delegare: verùm cum hac moderatione, vt episcopus inconsulto Ro. Pontifice,

* Quum

*principis

*irretractabiliter

vel quilibet clericus incõsulto prælato suo, minimè iurare audeat. Omnibus autem episcopis, ac generaliter cunctis sacerdotibus, ac vniuerso clero ita custodiri debere mandamus, vt si quis in hanc constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Non sumentes exemplum siue formam a nobis, ꝙ aliter in causa fratrum & coepiscoporum nostrorum * Areannæ & Senonēsis ecclesiæ nuper fecimus, quoniam eorum voluntati & postulationi annuimus.

*Item Eugenius Tertius Cardioni Romanæ Ecclesiæ subdiacono, & * magistro Omnibono. Cap. 2.*

* Magno

LIteras benignitatis tuæ, benignè accepimus, in quibus vtrùm in causa, quæ vertitur inter venerabilem fratrem nostrũ G. Bononieñ. episcopum, & dilectum filium nostrum Paduarium abbatem, sub vestro examine iusiurandum de calumnia præstari cõueniat, requisisti. Sanè Ro. Ecclesia, in quibus causis de decimis ecclesiarum & rebus spiritualibus tãtùm agitur, iuramentum calumniæ nec dare, nec recipere consueuit. Et quidem huiusmodi causæ non ex legum districtione, sed canonum æquitate finem debitum sortiuntur. Canones autē iuramentũ calumniæ nulli prorsùs indicunt. Vndè de iuramento calumniæ præstando contentione dimissa, ad vlteriora fraternitas tua procedat.

Idem. Cap. 3.

IN pertractandis causis iuramentum de calumnia non passim exhiberi præcipimus, sed cùm fieri sinimus, & causę & principalium personarum qualitate diligenter inspecta, quandoquè per principales personas, quandoquè per œconomos sibi indultos, qui causam omninò non nesciunt, in anima principalium personarum præstari iubemus.

Idem R. Marabeñ. & Anemensi Episcopis. Cap. 4.

IMperatorum secularium leges, & ecclesiasticæ patrum constitutiones, viros religiosos in omnipotentis DEI seruitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam vel turbationem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittũt. Accepimus autem quòd quidam causidici de terra vestra, occasione decidendarum litium, quæ aliquandò solent emergere: ab abbate & fratribus Franciæuallis iuramentum de calumnia, sicut ab alijs hominibus, exigebãt: quod quidem inter fratres eiusdem ordinis inusitatum est: & nos ad id faciendum nos cogere non possumus, nec debemus. Sed nè aliena iura alieni hac occasione videantur detinere illicitè, & ipsi à causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum iuramentum, cùm res postulauerit, non fuerit præstitũ: eis præcipimus, vt in suo monasterio, sicut Imperiales constitutiones consentiũt, œconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque iuramentum de calumnia, cùm necesse fuerit, valeat exhibere.

Idem Lucius Tertius Episcopo Elieñ. & S. Archidiacono Norvuiceñ. Cap. 5.

PEruenit ad nos de transmissa nobis conquestione R. clerici de S. Albano, quòd cùm ipse pro Ph. & pro Helia clericis de Lund, ad eorum instantiam pro altero illorum, Helia videlicet in sex, pro altero in 7. marcis argẽti fideiussisset mercatoribus Bononiæ, & ei vnus fide, sicut & alter iuramento promiserat, præscriptam pecuniam non soluentibus, coactus est prædictis creditoribus pro ipsis, sicut inter eos conuenerat, prædictam pecuniam exhibere: & infrà: Cęterùm, quia nouis morbis noua conuenit antidota præparari, volumus & mandamus, vt ad veritatem eliciendam, appellatione remota, pręstari faciatis ab vtraque parte iuramentum calumnię.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo. Cap. 6.

COnstitutus in pręsentia nostra M. Stephanus sua nobis assertione monstrauit, quòd Ma. P. de Bleis, cancellario tuo tempore Laterani Concilij ad preces ipsius in 15. marcas sterlingorum legatium & communium intercesserit. & infrà: Quia verò contra diuersa exprimenta morborum, varia nos conuenit medicamina inuenire, pręsentium tibi significatione iniungimus, vt si pręfatus P. debitum, vel assertionis denegauerit, consuetudine, quę legi contraria est, non obstante, sacramentum calumnię subire cogatur.

DE EXCESSIBVS EPISCOPORVM contra suos archidiaconos, & archidiaconorum contra suos episcopos. Pars 24.

Item Alexander Tertius Londoñ. Episcopo. Cap. 1.

AD aures nostras noueris peruenisse, quòd quidam archidiaconi tui, te inconsulto, contra cõsuetudinem ecclesiæ sibi cõmissę, personas in ecclesijs instituerunt, & sic in ecclesijs, vel eorum portionibus nunc filios, nunc alias personas & vicarios instituere non verentur. Volentes itaq; pro officij nostri debito in irritum deducere, quod contra iuris ordinem attentatur, authoritate Apostolica tibi duximus iniungendũ, vt si ijdē archidiaconi post prohibitionē tuam ipsis indè factã, instituerint sinè mandato & authoritate vestra aliquos in ecclesijs, in quibus patres eorum ministrâsse noscuntur, aut personas alias vel vicarios, cũ id sit canonicę sanctioni contrarium, liberum tibi sit, nullius contradictione, vel appellatione obstante, institutiones huiusmodi penitùs irritare, & taliter institutos remouere ab ecclesijs.

Idem

Idem Elien. Archidiach. Cap. 2.

CVm satis sit absurdum, & à sanctorum patrum institutionibus alienum, vt archidiaconus authoritate ꝓpria debeat cuilibet causam animarum committere: ægrè nimis ferimus, quòd tu sinè mandato episcopi tui personis animarum curam committis. Quoniam igitur obtētu alicuius consuetudinis non debes sanctorum patrum institutiones transgredi, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare: ideò mādamus, vt nemini decætero sinè mandato & licentia episcopi tui, curam animarum committere præsumas.

Idem Exonien. Episcopo.

Cap. 3.

AD aures nostras peruenit, quòd quidam Archidiaconi tui se in ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacèt, authoritate propria non verentur intrudere, & sic ipsas ecclesias detinere non erubescunt. Nos attendentes absonum esse, atque omni rationi contrarium præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinqui: fraternitati tuæ &c. quatenùs si qui Archidiaconi sint in episcopatu tuo, qui tali modo ecclesias occupent, & occupatas detineant, ipsos ad eas dimittendas, omni occasione & appellatione cessante, ecclesiastica districtione compellas, & easdem ecclesias personis idoneis & honestis ordines, & præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione, debita animaduersione punire curetis.

Idem Cant. Archiepiscopo.

Cap. 4.

AD hęc quoniam prędictus episcopus, sicut accepimus, plures ecclesias & ꝑcipuè ecclesiam de Nortuñ. à consuetudine & obsequio archidiaconorum liberas constituit & immunes, & in hac parte redditus eorum diminuit & attenuauit: nihilominùs præsentium significatione iniungimus, vt si res ità se habet, factū episcopi hoc, appellatione remota, corrigas & emendes: & ità prouideas, vt præfato Archidiacono G. consuetudines, quas presbyteri in ecclesijs sui Archidiaconatûs debent, plenariè conseruentur, & illi debitam reuerentiā exhibeant & honorem.

Idem Burdegaleñ. Archiepiscopo.

Cap. 5.

PRæterea de archidiacono G.*qui in tua & in Toletana ecclesia archidiaconus sit constitutus,* in vtraque ecclesia regulariter professus, collectis illis quæ in Archidiaconatu tuæ ecclesiæ colligere potest, præter conscientiam tuam Tolosanam ecclesiam ingreditur, & ibì per annum vel eò ampliùs moratur: prudentiæ tuæ significamus, vt eum decætero altero, quem malueril, archidiaconatu, si res ità se habet, appellatione remota, facias esse contentum.

for.* qui cùm in for.* & in

QVIBVS, ET QVANDO, ET IN quam ætatem cōferatur ecclesiasticum beneficium, & ad quem spectet ecclesiarum reparatio. PARS 25

Alexander Tertius Cantuariensi Archiepiscopo. Cap. 1.

EX ratione commissæ tibi dignitatis, & consideratione legitionis ad vniuersas ecclesias, aciem tuæ solicitudinis debes extendere: & quæ enormiter seu contra iustitiam fiunt, pastorali cura corrigere & emendare: quatenùs de commissis omnibus in patrisfamiliâs præsentia rationem reddere valeas, & tibi pro labore & solicitudine merces copiosa cumuletur in cœlis. Matt. 25. b Accepimus autem quòd Couentreñ. episcopus, non attendens quid sacrorum canonum statuta decernant, nec modestiam pontificalem cōseruans: pueris qui sunt infra decennium constituti, in Archidiaconatu dilecti filij nostri R. Archidiaconi Couentrensis, ecclesias plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos dispensantur & disponuntur. Vndè quoniam hoc ecclesiasticæ vtilitati est inimicum & rationi contrarium, & non debet eatenùs tolerari: fraternitati tuæ &c. quatenùs si res ità se habet, prædictum episcopum super his dura increpatione corrigas & castiges, & clericis seu ministris idoneis*custodiam præscriptarum ecclesiarum, donèc prædicti pueri ad congruam perueniant ætatem, omni occasione & appellatione cessante, laicis amotis, committas: & eidem episcopo arctiùs prohibeas, nè decæterò ecclesias nisi personis quæ ętatem & sciētiam habeant, regendas concedat. Quòd si secùs fecerit, ei debitam pęnitentiam infligas, & institutionem & concessionem ipsius, omninò viribus carere decernas.

*administrationē

Idem Cantuariensi Archiepiscopo & eius suffraganeis. Cap. 2.

INdecorum est admodùm & absurdum, vt hi debeant ecclesias regere, qui semetipsos regere non nouerunt, cùm ad regimen ecclesiarum tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, vt ad preces vel ad instantiam aliquorum, sicut frequenter solet in vestris partibus fieri, paruulis regimen committatur ecclesiarum: fraternitati vestræ &c. quatenùs nemini infra 14. annum constituto, personatum alicuius ecclesiæ aliquorum gratia vel obtentu concedere præsumatis: scituri pro certo, quod si præcepto nostro in hac parte contraire præsumpseritis, quod indè feceritis, authoritate Dei penitùs irritabimus, & inobedientiam vestram grauiter puniemus.

Idem Decano & capitulo Saresbirien.
Cap. 3.

CVm Hugo Bunet in nostra esset constitutus præsentia &c.& infrà: Nos diligentiùs attendentes quòd pater suus, sicut vterque recognouit, eam habuerit priùs, quia perniciosum est exemplo, vt in eandem quasi iure hæreditario ei succederet: considerantes etiàm, quòd cùm ei prębenda concedi debuit, illius ætatis erat, quòd curam animarum gerere non potuit: memoratum episcopum, vos etiàm & ecclesiam vestram ab ipsius impetitione absoluimus, & ei perpetuum exindè imponimus silentium.

Idem. *Cap.* 4.

A Nobis tua discretio requisiuit, vtrũ is cui ante 15. annũ ætatis suæ nondùm Cõcilio quod nupèr Laterani fecimus, celebrato, ecclesiæ magisterium concessum fuit, occasione decreti, quo in Concilio eodem clericis minoris ętatis conferri ecclesias prohibuimus, possit ecclesia spoliari, q̃ ante Concilium obtinuerat, præsertim cùm ipsa concessio fuerit ab ipso diœcesiano episcopo post Cõcilium approbata. Super quo cõsultationi tuæ taliter respondemus, quòd nisi alia causa rationabiliter obstet, occasione minoris ætatis aut decreti, quod in Concilio promulgauimus, nolumus eum à percepto antè beneficio remoueri.

Di. 31. Ante triennium.

*Idem * Lexoniensi Episcopo.*
Cap. 5.

PRæterea licèt aliquis ad personatũ parochialis ecclesiæ non debeat, nisi subdiaconus ad minùs, admitti vel recipi, dispensatiuè tamen in minoribus ordinibus constituti, consueuerunt admitti: dummodò tales sint, qui infra breue tempus subdiaconatum vel diaconatum recipere possint.

Pars 26.

DE DEPOSITIONE CLERICOrum, & de dispositione circa eosdem facta. *Cap.* 1.

EX literarum tuarum tenore perpendimus, quòd quidam longa ægritudine confectus, cepit consilium à sortilegis mulieribus, quòd si sanari vellet, se permitteret iterùm baptizari. Qui insano credens consilio, vt sanaretur, iniuriã fecit per iterationem sacramento. Adstitit autẽ huic sacrilegio adolescens bonæ (vt videtur) indolis acolitus, frater carnalis illius, in quo baptismus asseritur iteratus, & ministerium exhibuit in respondẽdo presbytero baptizãti, & cooperator extitit rei nefandæ. Quia ergò nos tua duxit prudentia cõsulendos, qualiter puniri debeat vel purgari acolytus quẽ minor ętas & intẽtio fraternę salutis corporeæ aliquãtulũ excusare videt: dilectiõi tuę p̃sentibus literis rñdemus, q̃ q̃uis nõ multũ videat̃ ꝑptereà plectendus, ad superiores tamen ordines promoueri, si publicum est quod proponitur, non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, vt fauore illius religionis circa eum debeat dispensari. Si verò occultum est, promoueri poterit, & excessum suum dignis pœnitentię fructibus expiare.

Idem abbati & fratribus trium fontium.
Cap. 2.

COnsuluit nos tua * deuotio super quodam cõfratre vestro, * quòd cùm esset in seculo, & quinque solidos pro ordinatione dedisset, statim postquàm delicti quantitatem cognouit, pœnitentia ductus, religioni se contulit. Nos igitur quæstioni vestræ satisfacere cupientes, vobis præsentibus literis significamus, quòd ordine suscepto carere meruit, nec ad superiores promoueri potest. Veruntamẽ in ordinibus quos priùs suscepit, Domino poterit deseruire.

* fraternitas for. * qui

Idem Vuigorñ. & Noruuiceñ. episcopis.
Cap. 3.

DE sacerdote qui literas nostras falsauit, quas tibi missus, discretioni vestræ &c. vt si inueniri poterit, omni officio sacerdotis & beneficio ecclesiastico perpetuò priuatum, in aliquod monasterium districtæ religionis detrudas: vt ibi tanti facinoris pœnas luens, se taliter defleat commisisse, & alij per hoc à similibus valeant deterreri. Quòd si aliquos de consimilibus compræhendere poteris, ipsos arctissimæ custodiæ, sublato appellationis remedio, retrudas, donèc indè Apostolicum susceperitis mandatum.

Dist. 19. In memoriam

Dist. 50. Si quis episc.

Idem Salernitano Archiepiscopo. Pars capituli, Licèt præter. *Cap.* 4.

AT si clerici coram iudice seculari cõuicti fuerint vel confessi de crimine, non propter hoc ab episcopo suo aliqua sententia sunt condemnandi. Sicut enim sententia à non suo iudice lata, non tenet: ità nec confessio coram ipso facta. Si verò coram episcopo de crimine in iure sint confessi, seu legitima probatione cõuicti, dummodò sunt talia crimina, propter quæ suspendi debeant vel deponi, non immeritò sunt à suis ordinibus deponendi, & ab altaris ministerio perpetuò remouendi. De adulteris & alijs criminibus quæ minora sunt, potest episcopus cum suis clericis post peractam pœnitentiam dispensare, vt in suis ordinibus deseruiant: sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus iudici tradere seculari: quia suo functus officio, non debet eum duplici cõtritione cõterere.

Cõfessionem corã seculari iudice factam, clerico non præiudicare.

Circa clericos adulteros episcopum posse dispensare.

Item eidem in eadem epistola. *Cap.* 5.

POrrò si clericus alicui spontè duellum obtulerit, vel si oblatum susceperit, & victus fuerit siue victor, de rigore iuris meritò est deponendus. Sed quantumcunquè

eius

eius grauis in hac parte & enormis sit excessus, euadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus episcopus misericorditer duxerit dispensandum: dummodò ex illo duello homicidium vel diminutio membrorum non sit subsecuta.

Idem eidem in eadem Epistola. Cap. 6.

DE presbytero autem Campaniæ, qui spontè duellum obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit, sicut olim, ità & nunc prudentiæ tuæ respondemus, quòd cùm ipse, sicut & nos vidimus, non perdidit tantum ex digito, quin ipse sinè scandalo possit solennia celebrare: satis potes cum ipso post peractam pœnitentiam misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licèt eius excessus grauis sit.

Idem eidem in eadem Epistola. Cap. 7.

24. q. 4. Qui peccat. PResbyterum autem alium, qui quẽdam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, & vulnerauit, cùm post paucos dies expirâsset, sicut asseris, ab omni altaris ministerio debes perpetuò remouere, eumque ab officio sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiêrit, vel aliam infirmitatẽ incurrerit, de qua noscitur expirâsse.

Idem. Cap. 8.

QVanuis sit graue nimis, & diuina dignum animaduersione habeatur, quod laici quidam, quod sacerdotum est, in ecclesiasticis rebus vsurpant: maiorem tamen metuent formidinem ac dolorem, qui fomitẽ sui erroris in ipso clero dicuntur aliquotiès inuenire, dum quosdam fratrum & coepiscoporum nostrorum, aliorumq; prælatorũ ecclesiæ decimas eis & ecclesiarum dispositiones indulgent, & in deuia mortis eos impellunt, qui prædicatione eorum ad viã vitæ fuerant reuocandi, de quibus dixit Domi-
Oseæ 4. b nus per Prophetam: Peccata populi mei comedunt, & ad iniquitatem prouocãt animas eorum. Vndè statuimus, vt si quis alicui laico in seculo remanenti, ecclesiam vel deci-
Lucæ 13. mas concesserit, à statu suo tanquàm arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donèc emendet, ruinæ suæ iaceat dolore prostratus.

Idem G. Liuonensi Episcopo. Cap. 9.

VEniens ad nos P. lator præsentium, nobis exposuit, quòd antiqui hostis suggerente versutia, furtiuè diaconatus ordinem suscepit. Vndè tibi duximus respondendum, quod si fortè non fuerit à te, vel ab aliquo Archidiaconorum vel prælatorum tuorum sub interminatione anathematis prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad officium sacerdotale, condigna satisfactione, nisi aliqua impediant, imposita, pro tuo arbitrio dispenses. Si verò interminatio anathematis super hoc facta est, commoneas eum, sicut nos fecimus, vt in aliquo monasterio seu canonica habitum suscipiat regularem: cui iuxta admonitionem tuam, ex quo in habitu illo fuerit aliquanto tempore laudabiliter conuersatus, poteris misericorditer prouidere: Alioquin nulla ratione concedimus eum ad sacerdotalem ordinem promoueri.

Idem eidem. Cap. 10.

CLerici autem si qui à suis, aut etiàm de mandato Rom. Põtificis, ab alienis episcopis interdicti vel excommunicati, ante absolutionem diuina officia celebrauerint, nisi ad commonitionem * vestram sinè dilatione redièrint, perpetuò depositionis sentẽtiã pro ausu tantæ temeritatis incurrant. * nostram

Idem Lucensi Episcopo & eius capitulo. Cap. 11.

PRæsentium lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum qui violentiam repellebant, in quo lapides ipse proiecit, sed aliquem non percussit: quem nos, quia per alios illic aliqui dicuntur occisi, à celebratione Missarum præcipimus abstinere. Mandamus itaque vobis, vt si res ità se habuerit, & alia causa non impedit, decurso huius temporis spatio, ad sui eum executionem officij admittatis.

*Idem * Archiepiscopo * Cusentino.* Cap. 12.

COntinebatur in literis, quas tua nobis deuotio destinauit, quòd diaconus præsentium lator, & quidam clerici qui rogati ad vineas ecclesiæ putandas perrexerint: & cùm circa vesperas opere consummato redièrint, leuandi laboris gratia quendam ludum imitati sunt viatorum, proijcientes baculos suos in longinquum. studebant enim in directum iacere, & alter alterius fustẽ ferire. Huius autem ludi, sicut asserunt, talis conditio est, vt qui alterius baculum percuteret, quasi victo eo cuius baculus percussus esset, vteretur pro equo. Sed præfati clerici equitandi licentia non vtentes, sola iactatione contenti sunt: vt dum ad baculos suos alacriùs concurrerent, laborem itineris non sentirent. Quidam autem autem laicus, sicut prædictus diaconus asserit, dum baculum prædicti diaconi percussisset, incautè in eum equitaturus insilijt, & sic à falce ipsius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expirauit. Indè est quòd commonemus fraternitatem tuam atque mandamus, quatenùs eundem diaconum sinè licentia summi pontificis ad superiorem gradum ascendere, vel in diaconatus officio nullo vnquam tempore ministrare permittas, sed cum dispensatione in subdiaconatus officio ministrare patiaris.

Idem Exoniensi Episcopo. Cap. 13. Pars capituli, Tanta est vis.

PResbyterum etiàm istum in homicidij crimine lapsum, annis duodecim graui pœni-

pœnitentia afflictum, si ità est, tibi remittimus absolutum in Dei nomine, suoque restitutum sacerdotio, non tam considerantes spatium & mensuram temporis, quàm pœnam doloris. Nè tamen cuilibet imprudenti videatur iniquum, eum sacris altaribus restitutum, discat hoc à sanctis patribus confirmatum. Vndè Calixtus Papa: Errant, qui putant, post dignam pœnitentiam, sacerdotem lapsum non posse reparari, & ministrare posse, si à malis abstineat.

Idem. Cap. 14.

LAtor præsentium nobis viua voce proposuit, quòd cùm quadam die casu cum quodam clerico luderet, contigit quòd ille proiecit illum ad terram, & cultellus quem ad latus habebat, in alterum incidit, & fortuitò vulneratus occubuit. Eundem igitur ad vos duximus remittendum, discretioni vestræ mandantes, quòd rei veritate comperta, si ità res se habuit, & alia iusta causa non impedit, prædictum D. permittatis liberè ad sacros ordines promoueri.

Item Eugenius Papa primus Sarensi Episcopo. Cap. 15.

PResbyterum, cuius duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos esse significâsti, Missam celebrare nõ permittimus: quia non securè propter debilitatem, nec sinè scandalo propter membri deformitatem id fieri posse confidimus. Ipsum autem cæteris officijs sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

Idem eidem in epistola. Cap. 16.

PRæterea clerici, qui relicto ordine suo & habitu, lapsi in apostasia tanquàm laici versantur, si in criminibus deprænhensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non præcipimus liberari. Tales enim inter apostatas numerandos, sanctorum patrum statuta declarant.

Item eidem in eadem epistola. Cap. 17.

SAcerdotibus autem & clericis tuis denũcies publicè, nè ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quòd si postmodùm p̃sumpserint, & occasione ipsius administrationis, ꝓpter propriam causam à laicis capiantur, indignum est eis ab Ecclesia subueniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

*Idẽ Andreñ. episc. Pars capitu, Consuluit.

** Idem Tolosano Episcopo. Cap. 18.*

REquisiuit à nobis fraternitas tua, vtrũ clerici qui post renunciationem factã, prædecessore tuo ordines susceperunt, in ipsis debeant remanere, an ad maiores debeant de iure canonum promoueri. Nos igitur, quia de veritate nobis non constat, non possumus tibi super hoc breuiter respondere. Nam distinguitur, vtrum renuncians, loco simul & dignitati renunciet. Nam vbi loco tantùm renunciat, ordines sicut anteà, nisi à summo pontifice vel eius legato prohibitus fuerit, rogatus ab alio episcopo, poterit de ratione conferre. Cùm autem loco pontificali simul cedit & ordini, ibì distinguendum putamus, vtrum sacros contulerit, an minores. Si enim à tali ordines vsque ad subdiaconatum quis receperit, quia & huiusmodi ordines quãdoquè à non episcopis conferuntur, & in illis deseruire poterit, & ad maiores, si idoneus fuerit, ordinari. Sanè si ab eodem, facta renunciatione, sacros ordines quis scienter receperit, quia indignum se fecit, executionem officij non habebit: vbi autem non scienter, ibì poterit, nisi crassa & supina fuerit ignorantia, discretus pontifex dispensare.

Idem Turonensi Archiepiscopo. Cap. 19.

COnsuluit nos tua fraternitas, vtrùm liceat tibi spurios & seruos ordinare. Super quo tibi aliter respondemus, quòd neq; spurios, neque seruos ordinare debes. Et si memor esses, in consecratione tibi dictum est: Vide nè quemlibet seruilis conditionis ad ordines promouere præsumas.

Idem Cenomanensi Episcopo. Cap. 20.

TVa nos duxit fraternitas consulendos, quid agendum sit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorũ proponunt, à quibus sit manus imposita, cùm incertum est, vtrùm eorum sint sigilla, quæ præsentant. Tuæ ergò consultationi præsentium significatione indulgemus, *tutum fore esse, vt in his statuta patrum veterum obseruentur, quàm nouum quid statuatur. statutum est enim de transmarinis, vt ad minùs testimonio quinque episcoporum super ordinatione sua muniantur. Quod in alijs qui similiter sunt incogniti, credimus obseruandum, ità tamen, vt in suspensione * aliquo tempore habeantur, in quo videntes plenius de ipsorum actibus instituantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri, quia posset contingere, vt aliquibus prætermissis saltum fecisset. His autem peractis, si digni inuenti fuerint, circa eos poterit dispensari.

*Tuti. * annuo

Cap. 21.

DE diacono vestro, qui in sancto sabbato quendam alium diaconum vulnerauit, & mulierem vxoris nomine accepit, hoc tuæ prudentiæ duximus respondendum: ꝙ si contrito & humiliato corde & animo ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam in vxorem accepit, cùm nõ possit, sicut nôsti, matrimonium contrahere, ipsum debes recipere, & à sentẽtia excõmunicationis, quam pro violenta manuum iniectione noscitur incurrisse, * & iniuncta sibi pœnitentia de vtroque excessu, post peractam

for. * absoluere, &

actam pœnitentiam poteris ei diaconatûs officium reddere, & etiàm dispensatiuè, si perfectæ vitæ & conuersationis fuerit, in presbyterum ordinare. Subdiaconum autē, siue homines interfecit, siue non, non posse matrimonium contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat. Parochianos autem tuos, ad soluēdas decimas ecclesijs, quibus eas debent, ecclesiastica debes seueritate compellere, quòd cùm decimæ non ab homine, sed ab ipso Deo sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

Exo. 22.d Leui. 27 d Nu. 18 c d Deu. 12.a 14.c.26.b

Item Lucius Tertius Turoneñ. Archiepiscopo.

Cap. 22.

AD aures nostras, te significante, peruenit, quòd religiosi quidam zelum Dei habentes, ad superiores desiderant ordines promoueri, putantes maius præmium cumulandum, quo in maiori gradu positi, sublimius officium fuerint executi: sed prælati eorum desiderijs contradicunt. Ideoque tua duxit fraternitas requirendum, an in inferioribus ordinibus constituti, iuxta beneplacitum prælatorum suorum, quibus promotio displicet, à superioribus debeant abstinere, an valeant, prelatis suis renitentibus, promoueri. Tuæ ergò quæstioni respondemus, quòd honestius est & tutius, subiectos, debitam præpositis obedientiam impendēdo, in inferiori ministerio deseruire, quàm in præpositorum scandalum, gradum appetere digniorem. Nec est in hac parte subiectorum desiderium confouendum: quoniam esse potest, vt prælati secreta eorum commissa nouerint, ex quibus constat eis, quòd salua nequeunt conscientia sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine meritorum charitatis, acquiritur regnum Dei.

Item Alexander Tertius Bathoniensi episcopo.

Cap. 23.

SVbdiaconos * autem nullis, nisi Romano pontifici, licet in diebus Dominicis ordinare: quamuis Deo dicatas virgines cōsecrandi, & minores ordines licentiam habeant conferendi. Sabbato quidem Pentecostes non licet alicui sacros ordines celebrare, cùm in sequenti septimana, recepta sancti spiritûs gratia, celebrentur.

* alijs

Pars cap. sup. a de potestate, iud. intelleximus.

Idem Herefordensi Episcopo.

Cap. 24.

SAnè super eo, quod moris esse dixisti quibusdam episcopis Scotiæ & * Galliæ, in dedicationibus altarium vel ecclesiarum extra ieiunia quatuor temporum, clericos ad sacros ordines promouere, prudentiæ tuæ significamus, quòd consuetudo illa, vtpotè institutioni ecclesiasticæ inimica, & detestabilis est & penitùs improbanda: & nisi multitudo & antiqua terræ consuetudo esset in causa, taliter ordinati, non deberent pro merito in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos, sic ordinati, deponerentur: & ordinantes, authoritate ordinandi priuarentur.

Nota, consuetudinē

Idem eidem episcopo in eadem epistola.

Cap. 25.

DE hoc autem quòd quæsisti, an liceat extra ieiunia quatuor temporum aliquos in ostiarios, lectores, exorcistas vel acolytos promouere, aut etiàm subdiaconos facere, prudentiæ tuæ taliter respondemus, quòd licitum est episcopis, Dominicis diebus & alijs festiuis diebus vnum aut duos ad minores ordines promouere. Sed ad subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, aut in Sabbato Sancto, & in Sabbato ante Dominicam de Passione, nulli episcoporum, præterquàm Rom. Pontifici, licet aliquos ordinare.

Idem. *Cap.* 26.

QVia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel natiuitatis conditionem, aut tituli defectum, aut minorem ætatem, extra prouinciam suam interdùm in transmarinis partibus ordinantur, vel ordinatos se esse mentiuntur, ignota suis episcopis sigilla deferentes: statuimus talem ordinationem irritam esse habendam, sub interminatione anathematis inhibentes, nè à quoquam episcopo ad sui officij executionem admittantur. Episcopus verò nostræ iurisdictionis, qui talem sciens ordinauerit vel susceperit, ab illius ordinis executione ad quem eum ordinauerit vel susceperit, vsque ad condignam satisfactionem se nouerit suspensum.

NE CLERICVS VEL MONACHVS secularibus se negocijs immisceat, & de regula religiosorum.

Pars 27.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo & eius suffraganeis. *Cap.* 1.

FRaternitati vestræ per Apostolica * præcepta mandamus, quatenùs vniuersis monachis vestræ iurisdictionis arctiùs inhibere curetis, nè villas & ecclesias ad firmam *, vel receptas detinere præsumant. Quod si præsumpserint, eos, authoritate Apostolica freti, sublato appellationis remedio, faciatis à præsumptione sua, ecclesiastica districtione cessare.

* scripta

* videtur deesse, recipiant. 5. q. 1. Nulli

Idem in Concilio Turonensi. *Cap.* 2.

NOn magnoperè antiqui hostis inuidia, infirma membra Ecclesiæ præcipitare laborat. Hic manum mittit ad desiderabilia eius, electos quoquè nititur supplantare, dicente scriptura: Esca eius electi. Multorum siquidem casum se operari reputat, vbi aliquod membrum Ecclesiæ sua fuerit calliditate subtractum. Et indè nimirùm est, quòd in Angelum lucis more solito se

Iob 39. iuxta lxx.

2. Cor. 11. c

se transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negocia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones physicas ponderandas, de suis claustris educit. Vndè nè sub occasione scientiæ, spirituales viri mundanis rursùs actionibus inuoluantur, & in interioribus ex eo ipso deficiant, ex quo se alijs putant in exterioribus prouidere: de præsentis concilij assensu statuimus, vt nullus omninò post votum religionis, post factam in loco aliquo religioso professionem, ad physicam legésve mundanas legendas permittatur exire: si verò exiêrit, & ad claustrum suum infra spatium duorum mensium non redierit, sicut excommunicatus, ab omnibus euitetur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerit, audiatur. Reuersus autem in choro, capitulo, mensa & cæteris, vltimus fratrum existat: & (nisi fortè ex misericordia Apostolicæ sedis) totius promotionis spem amittat. Episcopi verò, abbates, Priores, tantæ enormitati consentientes, & non corrigentes, spolientur proprijs honoribus, & ab ecclesiæ liminibus arceantur.

Idem London. Episcopo. *Cap.* 3.

Supra de religios. SEcundùm instituta prædecessorum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, nè monachi vel clerici causa lucri negocientur, & nè monachi à clericis vel à laicis firmas habeant, vel laici ad firmam ecclesias teneant.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Cap. 4.

Ex Toletano Co. CLericis, qui in sacris ordinibus sunt, cõstituti, iudicium sanguinis agitare non licet. Vndè prohibemus, nè aut per se truncationes membrorum faciant, aut iudicent inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honore priuetur & loco. Iubemus etiàm sub interminatione anathematis, nè quis sacerdos officium habeat vicecomitis aut præpositi secularis. Ex Conc. Rom. Clerici in sub. Clerici etiàm qui comam nutriunt, etiàm inuiti ab Archidiaconis suis tõdeantur. Vestimentis autem & calceamentis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, vti non liceat. Si quis autem contrà venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subiaceat.

Idem dilectis filijs E. priori & fratribus iuxta disciplinam bonæ memoriæ viuentibus.* *Cap.* 5.

AD petitionem vestram, regulam secũdùm quam viuere debeatis, & omnipotenti Deo seruire, duximus constituendã: In primis id statuentes, vt professionem maiori Priori omnes laici faciant, in manu eius, se absque proprio victuros promittentes, & continentiam, quantùm permiserit diuina gratia, seruare. Cui quoq; tam clerici quàm laici, sicut proprio magistro & animarum suarum rectori, debitã in omnibus obedientiam promittant. Nec alicui inter vos professo liceat ad alium ordinem, absque Prioris licentia, vllo modo transire, nisi fortè ad religionem migrauerit arctiorem. Nullus absque Prioris licentia, hospitale audeat facere. Nullus proprium habeat. Si quid acquisierit, rectori suo assignet. Nullus verùm alicui vobiscum esse volenti crucẽ tribuat, sed per medium annum vel integrum, vobiscum in probatione permaneat. Et tũc maiori Priori præsenteretur, & ab ipso, non ab alio, crucem accipiat. Suprà de coniugatis, & infra in eodem cap.

* Vxoratus & cõn. Vt sup. de coniugatis. & infrà.

Nemo vestrûm alicui in capite coronam faciat. Si hospitale in aliquo loco absque oratorio feceritis, liberum erit vobis, absque cõscientia episcopi, in cuius parochia fuerit, ipsum constituere. Quòd si oratorium ibidèm ædificare volueritis, absque licentia episcopi non faciatis, iustitia sua in omnibus seruata. Si cum aliquo vestrûm, eo mortuo, pecunia inuenta fuerit, & in vita sua non patefecerit, nec ad ecclesiam, nec ad hospitale sepeliatur, sed extra ciuitatem in campis deponatur. 1.q.1. Nemo 17. q. 2. Quidã.

Idem episcopis Archidiaconis & alijs ecclesiarum præfectis, per Galliam constitutis. *Cap.* 6.

NOn est vobis dubium vel incertum, quomodò fratres religiosi* Cistren. ordinis ea religione præmineant & virtute, quòd ex institutione patrum & prædecessorum nostrorum, hi qui in eorum monasterijs professionem faciunt, sinè licentia sui abbatis prohibentur de claustro discedere, & discedentes, in alijs monasterijs non recipi. Indè est, quòd nos eandem institutionem, non solùm amicam religioni & rationi consonam solicitè conseruare volentes vniuersitati vestræ &c. quatenùs monachos vel conuersos prædicti ordinis, post factam in monasterijs professionem, sinè licentia abbatum suorum per episcopatus vestros recipi nullatenùs permittatis, & si qui fuerint ex eis, qui sinè licentia abbatum suorum de monasterio in quo professionem fecerunt, exire præsumpserint, & commoniti ad sua monasteria celeriter non redierint, eos tandiù, appellatione remota, censura ecclesiastica percellatis, donèc ad monasteria, vndè exiêrunt, regredi compellantur. for. * Cistertien.

Idem London. Episcopo. *Cap.* 7.

REllatum est auribus nostris, quòd monachi de Nestun. seculariter viuunt, & alios exemplo corrumpunt. Indè est quòd authoritate Apostolica tibi indulgemus, vt eos ad obseruationem monasticæ regulæ, appellatione remota, compellas: aut si tibi restiterint temerario ausu, eis abiectis, fratres * Castren. ordinis in præscriptum monasterium inducas, vt labores impiorum iusti edant, & illi indè rubore suffusi, ad sui ordinis obseruantiam conuertantur. for. * Cistertien.

DE

Pars 28. DE PACTIONIBVS LICITIS & illicitis in rebus ecclesiasticis.

Idem Alexander Tertius Exoniensi Episcopo. Cap. 1.

QVerelam magistri Vu. recepimus, qui cùm Ecclesiam de Ferleia à G. psona eiusdem ecclesiæ ad annuum censum per septennium tenendam suscepisset, ipse sibi eam antequàm per vnius anni spatium tenuisset, auferre, præsumpserit: quanquàm idem G. præstita sibi fide firmauerit, quòd vsque ad terminum constitutum, nullam exindè molestiam vel grauamen ei inferret. Ideò tibi per A.S. mandamus, quatenùs si tibi constiterit ità esse, appellatione remota, districtè compellas, vt præfatam ecclesiam prædicto Vu. restituat, & vsque ad terminum inter eos constitutum, secundùm quod inter eos conuenit, eandem permittat pacificè possidere.

Vsque ad certū terminū Ecclesia licitè teneri ad cēsum annuum.

Idem Exoniensi & Vuigorn. Episcopis. Cap. 2.

CVm iampridèm Simon clericus procurator Prioris & monachorum de Acra, & P. clericus, pro causa quæ inter eosdē monachos & prædictum P. & fratrem eius, pro cuius parte se vicem gerere dicebat, super ecclesia de Ha. & Capella de I. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent, ità inter se, nobis tamen non mediantibus conuenerūt, quòd prædictus procurator Prioris & monachorum, eidem P. pro expensis, quas fecerat, quatuor marcas argenti ei persolueret, & idem P. liti cederet, & à monachorum penitùs infestatione cessaret. Cumque compositionem ipsam ad nostram perrulissent audientiam, eamque confirmari authoritate Apostolica supplicarent, nos eam minimè duximus admittendam, pro eo quòd videbatur prauam speciem illicitæ pactionis cōtinere. Monuimus autem prædictum P. vt ipse tam pro se, quàm pro fratre suo, monachos in pace dimitteret, & eidē liti omninò renunciaret. Ille ergò * monitis acquieuit, & eidē liti pro se & pro fratre suo penitùs abrenuncians, authentica instrumēta, quæ super eadem ecclesia & Capella habebat, in nostris manibus regnauit: & nos eū Priori & monachis prædictis destinamus, monentes atq; mandantes, vt ex quo prædictus P. nostris super hoc monitis acquieuit, ipsi quoquè benignis nostris precibus intenderent, & eidē P. & fratri eius aliquod studerent beneficiū prouidere, de quo maius lucrum valerent Apostolica intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita prouenire. Cæterùm quia sæpedicti Prior & fratres, sicut accepimus, nec monitis nec mandatis nostris acquiescere volunt: nos eorundem clericorum laboribus paterna pietate compatientes, vobis per authoritatem præsentium præcipimus, quatenùs Priorem & monachos moneatis, vt præfato P. & fratri eius decens & competens beneficium conferant & assignent. Quod si fortè facere noluerint, vos cùm exindè fueritis requisiti, si vobis constiterit prædictos clericos, prout ipsi asseuerant, à prænominata ecclesia de B. & Capella de L. iniustè & absque ordine iudiciario, & laicorum violentia eiectos fuisse, ipsas eisdē restitui faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & monachi à nobis impetrâsse noscuntur.

* monitus

Idem. Cap. 3.

STatuimus, vt si super decimis inter vos & aliquam personam ecclesiasticam, assensu episcopi vel Archiepiscopi sui, compositio facta fuerit, rata perpetuis temporibus & inconcussa persistat.

Idem Dunel. Episcopo. Cap. 4.

ACcepimus quòd quædam ecclesiæ clericis tali tenore sunt concessæ, quòd post eorum obitum alij nominatim succedant: vndè quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenùs tolerari, fraternitati tuæ &c. quatenùs huiusmodi successiones tam detestabiles & iniquas, contradictione & appellatione cessante, fieri prohibeas, & omninò friuolas & vanas esse decernas.

Sup. ex Conc. Ro. Nulla

Idem Dunel. Episcopo. Cap. 5.

COntingit interdùm, quòd licèt abbas vel Prior alicuius cōuentualis ecclesię, cum ecclesiastica vel seculari persona super his, de quibus inter eos controuersia vertitur, coram delegato vel iudice ordinario trāsigat, literis capituli sui de ratihabitione monstratis, ipsum tamen capitulum eādem transactionem nititur reuocare. Vndè quia super hoc nos consulere voluisti, consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si Abbas vel Prior de capitulo suo literas de ratihabitione habuerit, transactionem quam fecit, prę sertim si fuerit aliquot annis seruata, capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit aliquatenùs reuocare. Super eo verò, quòd clerici & religiosæ personæ, sicut asseris, literarum intuitu quas habent à laicis, sibi ius in ecclesijs vendicant, hoc tibi volumus innotescere, quòd vbi episcopalis authoritas nō accesserit, per illos ecclesias suas non possunt obtinere.

Trāsactionem per Abbatem vel Priorē, cum literis ratihabitionis conuētus factā, ratam haberi.

Idem abbati de Staforde, & Priori de Helesbi. Cap. 6.

COnstitutus in præsentia nostra G. clericus, sua nobis assertione monstrauit, q cùm inter ipsum & A. clericum super Capella de Siancona controuersia emersisset, tandèm per transactionem fuit sopita: & licèt transactio ipsa, fide hincindè præstita, firmata fuisset, cū tamen præfatus A. seruare contra-

Sup. de potestate iudi. si qñ. contradicit. Quia ergò huiusmodi transactiones nonnunquàm speciem obtinent simoniæ, & non solùm à malo, sed & à specie
1. Thes. 5. a mali, secundùm Apostolum, nos conuenit abstinere, discretioni vestræ &c. quatenùs cùm propter hoc requisiti fueritis, partes ante præsentiam vestram conuocetis: & reuocata transactione in irritum, causam diligenter audiatis, & fine canonico terminetis.

Idem Rhemensi Archiepiscopo. Cap. 7.

QVerelam I. presbyteri latoris præsentium accepimus, quòd nobilis vir comes de Dampetra, decimas ad ecclesiam suã pertinentes, per ministeriales suos ei abstulit, & iniustè detinet occupatas. Vndè fraternitati tuæ &c. quatenùs si præscriptę decimę ad ecclesiam quam retinet, pertinent, præfatum comitem & ministeriales suos ecclesiastica coercitione compellas, vt eidem presbytero ablatas decimas vel earum æstimationem, absque diminutione restituant, vel exindè secum pacificè & amicabiliter componant.

Item Cantuariensi Archiepiscopo & eius suffraganeis. Cap. 8.

CVm clerici vestræ iurisdictionis, sicut accepimus, decedentibus ecclesiarum personis, paciscantur ipsis ecclesijs maiores solito soluere pensiones, vt faciliùs easdem ecclesias possint adipisci: nos quidem ad tam detestabile vitium extirpandum, attentam volumus curam & solicitudinem adhibere. Indè est quòd fraternitati vestræ &c. quatenùs omnibus clericis vestris, nè id attentare præsumant, publicè sub districta pœna prohibeatis: & si qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, appellatione remota, eos ecclesijs taliter adeptis quantocyùs spolietis, & aliter pro tantæ præsumptionis excessu seueritate ecclesiastica puniatis. Ad hæc, quia quidam sunt clerici, qui cũ religiosis viris collusione facta, sinè authoritate diœcesiani episcopi, ecclesias quas tenent, eis constituunt censuales, vt post decessum eorum, eædem ecclesiæ per præsentationem eorundem religiosorum virorum, ad filios vel nepotes clericorum ipsorũ possint transferri: præsentium authoritate vobis præcipimus, vt si qui clericorum ipsorũ inuenti fuerint facere talia, à præscriptis ecclesijs, appellatione remota, nõ differatis authoritate Apostolica remouere, nè de sua fraude vel dolo lucrum valeant reportare.

Duplici pœna puniendum.

Idem Vuigorñ. Episcopo.

Pars capituli, Meminimus. Cap. 9.

PRæterea illi qui episcopo ignorante, authoritate sua pensionem annuatim de ecclesijs, collusione facta, soluunt aut recipiunt eas, personis defunctis, vbi ab his qui per Episcopum vel per ministrum tales eius authoritate instituendi personas, habentes ius recipiendi canonem receperint, in receptionem pensionis non sunt aliquatenùs audiendi, præsertim si pontificalem, aut alterius qui de iure id facere potuerit, authoritatem & assensum non constiterit interuenisse. Non enim simplices sacerdotes vel clerici, possunt ecclesias quibus præsunt, authoritate propria post decessum suũ censuales efficere.

Idem Carnotensi Episcopo.

Pars capituli, Nos in eminenti.

Cap. 10.

DEcæterò noueris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium iudicem literis impetratis cum aduersario suo fortè componit, postmodùm in ecclesia de qua agitur, ius aliquod habiturus, si compositio non est iuri contraria, non est ab loci episcopo hæc aliquatenùs reprobanda: sed census absq; episcopali authoritate & ecclesiæ cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam eius qui soluerit, non excedit.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo & eius suffraganeis. Cap. 11.

EX frequentibus querelis personarũ satis manifestè didicimus, in partibus vestris consuetudinem prauam admodùm & enormem, & sanctorum patrum cõstitutionibus omnimodò contrariam, à multis retro temporibus inualuisse, quòd videlicet clerici cæca cupiditate ducti, ecclesias & ecclesiastica beneficia sinè assensu diœcesiani episcopi vel officialium suorum, qui hoc de iure facere possunt, recipiunt, minùs quàm deceat solicitè cogitantes, quomodò id à sanctorum patrum constitutionibus est alienum, & ecclesiasticæ contrarium honestati. Vndè cùm tu frater Archiepiscope ex officio tibi commissæ solicitudinis tam iniquam consuetudinem de prouincia tua velis, sicut debes, radicitùs extirpare, tam in clericos illos qui ecclesias & ecclesiastica beneficia occupata scienter detinent, quàm in ipsos qui ecclesias vel ecclesiastica beneficia taliter occupare præsumpserint, & sicut ex literis tuis intelleximus, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam & firmam habentes, eamque authoritate Apostolica confirmantes, per A.S. præcipiendo mandamus, quatenùs episcopi singuli vestram sententiam in singulis episcopatibus suis saltem quater in anno innouantes, eam contradictione & appellatione cessante, faciatis inuiolabiliter obseruari: nec clericos ipsos, qui sententiam ipsam incurrunt, vel decæterò incurrent, si cõgruè nõ satisfecerint, & à præsumptione sua omninò destiterint, absoluere pŝumatis.

Idem

Idem Norwicensi Episcopo.
Cap. 12.

AVdiuimus, in episcopatu tuo, & alijs episcopatibus Angliæ vsqueadeò clericorum malitiam excreuisse, quòd interdùm collusione inter se facta super beneficijs, quę possident, se sustinent ab alijs molestari, & posteà, vt quæstioni cedatur, & ijdem clerici beneficia quietè possideant, quasi nomine transactionis soluunt alijs de ipsis beneficijs annuam pensionem: vt post mortem eorum in beneficijs illis, super quibus est inter eos clericos collusio facta, ius sibi valeant vendicare. Vndè quia quid tibi sit exindè faciendum, nos consulere voluisti: fraternitati tuæ &c. quatenùs si quos clericorum tuæ iurisdictionis collusionem huius fraudis legitimè tibi constiterit commisisse, eos beneficijs, super quibus collusi fuerint, non differas appellatione cessante perpetuò spoliare: quia satis esset absurdum & indignum, si fraus & dolus, quem in præiudicium tuæ iurisdictionis, & aliorum committere nituntur, in eorum non redundaret incommodum & iacturam.

Dolum in gratis ia [illegible] re dundare.

Item Lucius Tertius B. Vuigornien. Episcopo.
Cap. 13.

SIgnificauit nobis T. rector ecclesiæ de Dulting, quòd à dilectis filijs nostris Abbate & monachis Glastiriæ, ad regimen illius ecclesiæ electus, de soluendo annuo censu quatuor marcarum, quem prædecessor eius soluerat, corporaliter pręstitit iuramentum: postmodùm venerabilis frater noster R. Vuigornien. episcopus, in cuius diœcesi ea ipsa consistit, nè ipse monachis censum solueret, nisi priùs constaret quòd episcopali authoritate esset impositus, in periculum ordinis & sub interminatione anathematis, interdixit. Vndè præfatus rector hinc reatum periurij metuit, indè timet periculum inobedientiæ imminere. Quocircà fraternitati tuæ &c. quatenùs partibus conuocatis, si præscriptum canonem de authoritate præsulis, non de nouo, impositum fuisse constiterit, præcipias episcopo authoritate nostra, vt prohibitionem suam sinè dilatione relaxet. Si verò census fuerit de nouo impositus, siue de episcopali authoritate factum fuerit, siue non, abbatem & monachos, vt clericum à præstito iuramento absoluat, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas. Pati enim nolumus nec debemus, vt ecclesiæ noui censús exactione vexentur.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo & eius suffraganeis. Cap. 14.

EX crebris querimonijs clericorum, qui de partibus vestris ad præsentiam nostram accedunt, satis nobis euidenter innotuit, quòd interdùm decedentibus ecclesiarum personis, quandoquè filij, quandoque alij absque conscientia & consensu episcopi diœcesiani, se in prædictas ecclesias intrudere non verentur, & earundem ecclesiarum claues accipiunt, & vt ecclesias, vel earum bona teneant occupata, in vocem appellationis prorumpunt. Quum igitur id iniquum sit penitùs & absurdum, nos tantæ iniquitati, & enormitati, pastorali volentes consideratione occurrere, & radicem huius cupiditatis de clero penitùs extirpare, fraternitati tuæ &c. quatenùs si qui sint, vel fuerint in partibus vestris, qui tali modo ad Ecclesias detinendas inhiare præsumunt, ipsos ad easdem ecclesias quantocyùs relinquendas, studiosè monere curetis, & ecclesiastica districtione compellere: ità quòd si manifestum est, ipsos ità tenere, & præsumptuosè ecclesias detinere, sub obtentu appellationis, si quam interposuerint, non omittatis quin eos ad ecclesias easdem dimittendas, appellatione cessante, ecclesiastica censura compellatis.

Item Lucius Tertius. Cap. 15.

QVoniam ex plenitudine potestatis, &c. super eo quod quæsisti, vtrùm super ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio, tale damus responsum: sicut iam pridèm, si benè meminimus, alij non absimile quærenti dedimus responsum, quòd secundùm formam transactionibus asscriptam, super re sacra litigiosa minimè transigi potest. Res* ergò sacra, vt possideatur aliquo dato, vel promisso, vel retento, speciem habere non immeritò credimus Simoniæ. Aliâs autem gratis & amicabiliter inter se litigantes componere, sacris canonibus non dicimus obuiare.

Super re sacra transigi non potest.

* enim

DE ALIENATIONE RERVM ecclesiæ, & de earundem recuperatione.

Pars 29.

Alexander Tertius Exonien. Episcopo.
Cap. 1.

EX præsentium latoris insinuatione accepimus, quòd Alexander quondàm sacerdos ecclesiæ dictæ Offetolon, calicē quendam argenteum, & medietatem vnius Breuiarij eiusdem ecclesiæ, pro sua necessitate pignori obligauit, & ea, morte præuentus, minimè recollegit. Vndè quia indignum est, vt eiusdem ecclesiæ res suæ, & præsertim, quæ sacris ministerijs deputatæ sunt, taliter debeant deperire, fraternitati tuæ &c. quatenùs si verum est quod asseritur, filiū eius V. qui ex successione eius, ipsius patrimonij ius dicitur obtinere, moneas diligenter & compellas, vt res ipsas pignoratas recolligat, & eas ecclesiæ restauret: quod si facere noluerit, eū vinculo anathematis non differas coercere.

Idem

Idem eidem. Pars capituli, Ad aures. suprà de sponsis. *Cap.* 2.

DE his qui parochiales tenen ecclesias, fraternitati tuæ taliter duximus respõdendum, quòd ad reparationem & institutionem ecclesiarum cogi debent, cùm opùs fuerit, de bonis quæ ipsius sunt, conferre, si eis supersunt, vt eorum exemplo cæteri inuitentur.

Idem. *Cap.* 3.

CAeterùm si abbatem tuæ diœcesis donationem cum Priore & quibusdam de conuentu suo facere contigerit, & pars conuentûs posteà reclamauerit, datæ rei quantitas & illius terræ consuetudo, quæ tamen sacris canonibus manifestè nõ obuiet, est diligentiùs attẽdenda, & secundùm hoc est donum ratum vel irritum iudicandum. Verùm cùm alicui ecclesiæ possessio quælibet, interposita conditione, donatur, non potest à donatore donum posteà reuocari, nisi fortè tali sit conditione collocata, quòd ea cessante, possessio reuocari debeat.

Idem Vuigorñ. episcopo. *Cap.* 4.

ILlas verò terras, quæ de syluis extirpatæ, sunt arabiles factæ, eis hæreditario iure sub annuo censu poteris concedere tenendas, à quibus ipsas suorum vel parẽtum suorum labore constiterit fuisse extirpatas, nisi fortè alijs possint ad maiorem ecclesiæ vtilitatem cum eodem honore & labore conferri.

Idem Panor. Archiepiscopo. *Cap.* 5.

QVia tua nos duxit prudentia consulendos, vtrùm clerici scholares de rebus mobilibus aut immobilibus possint condere testamentum, consultationi tuæ respondemus, quòd licèt de his quæ paternæ successionis & cognationis intuitu aut de artificio sunt adepti, siue dono consanguineorum aut amicorum suorum, non habito respectu ad ecclesiam, perueniunt ad ipsos, liberè disponere valeant, de his tamen quæ de consideratione ecclesiastica perceperunt, nullum de iure possunt facere testamentum.

Idem Salernitano Archiepiscopo. *Cap.* 6.

Pars capituli, suprà de clericis matrimonio copulatis.

AD hæc licèt consuetudo illa non sit rationi consona, secundùm quam clericus, si a Kalendis Martij vsque ad Kalendas Nouembris decesserit, totum fructum beneficij quem deberet anno illo percipere, pro volũtate sua largitur: quia tamẽ in multis ecclesijs obseruatur, satis eam in Archiepiscopatu tuo poteris tolerare, præsertim si clericus in decessu suo grauetur debitis. Et illud est omninò rationi contrariũ, vt vnus clericus in vna vel in diuersis ecclesijs archidiaconatum & cantoriam vel decanatum obtineat, cùm singula officia quæ sunt in ecclesijs, assiduitatem exigant * præstari.

* ps[...]

Idem. *Cap.* 7.

DE possessionibus autem, laicis sub modico censu concessis, nouerit tua fraternitas, quòd si læsa ecclesia est, & manifestum appareat detrimentum ipsius, cùm eius conditionem deteriorem facere non licuerit, & ecclesia iure minorum semper debeat illæsa conseruari, quæ in damnum ipsius constiterit, ad ius ipsius proprietatemque redire conuenit. Prouidendum est tamen, nè si fortè colonus possessiones illas expensis ac suo labore fecerit meliores, sumptibus, quos bono animo fecerit, debeat defraudari.

Ecclesia iure minorum seruari illæsam.

Idem Cenomanensi Episcopo. *Cap.* 8.

AD hoc præsentibus tibi literis innotescat, quòd clerici de mobilibus quæ per ecclesias sunt adepti, de iure restaurari non possunt, viuentes tamen & sui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed intuitu eleemosynæ * erogare, in ægritudine etiàm constituti.

* largiri

Idem decano & capitulo Moriañ. *Cap.* 9.

AD hoc in Apostolicæ sedis specula sumus, licèt immeriti, Domino disponente, constituti, vt aciem nostræ considerationis ad vniuersas ecclesias extendamus, & earum commodis & profectibus omninò intendamus. Peruenit autem ad audientiam nostram ex parte venerabilis fratris episcopi vestri, quòd ipse pro ecclesiæ vestræ necessitatibus magno sit onere debitorum prægrauatus. Vndè quasi vir prouidus & discretus nos obnixè rogauit, vt vos pro eis reddendis solicitos redderemus. Quia verò decet vos pro vtilitate ecclesię & incremẽto, diligentes & vigiles existere, dignitati vestræ mandamus, quòd si contigerit eundem episcopum ante solutionem debitorum, quæ pro vtilitate & necessitate ecclesiæ sibi commissæ contraxerit, ex hac luce migrare, de redditibus qui spectant ad mensam eius, donèc alius loco eius substituatur, eadem debita soluere studeatis. Quo substituto, episcopum ad eorundem debitorum solutionem omninò adducetis, & sicut filius debita patris, ità prælatus sui prædecessoris pro necessitate ecclesiæ contracta tenetur persoluere.

Pars 30. VNI PLVRA BENEFICIA Ecclesiastica non committenda, nec vnum inter plures diuidendum: & de in beneficio sibi assignato non residentibus.

Alexander tertius Eboraceñ. Archiepiscopo. Cap. 1.

RElactũ est auribus nostris, quòd Nicolaus archidiaconus de Bedis, canonicus * Beuianensis ecclesiæ, ità integrè & plenariè canonicam iam dictæ ecclesiæ requirit præbẽdam, sicut & illi qui die noctuque satagunt eidem ecclesiæ deseruire. Super hoc etiàm literas nostras se habere ꝓponit. Quia verò hoc indignum & absurdum est, nisi de consuetudine præscriptæ ecclesiæ, hoc possit inquirere: fraternitati tuæ &c. quatenùs eundẽ archidiaconum diligẽter communeas, quòd occasione literarum nostrarum communia ecclesiæ prælibatæ nulla ratione contra consuetudinem & institutionem ipsius ecclesiæ requirere audeat, nisì eidem ecclesię in propria persona assiduè vel per medietatem vnius anni voluerit deseruire.

Idem London. episcopo. Cap. 2.

CVm teneamur ex debito suscepti regiminis prouisioni clericorum intendere tibi & alijs ecclesiasticis prælatis, pro eis scripta nostra dirigimus, & interdùm etiàm super illorum prouisione, qui aliquod beneficium sufficiens habere noscuntur, dũ etiàm aliquandò ignoramus eos habere aliquod beneficium, pro quibus tibi & alijs ecclesiarum prælatis scribimus, si preces & mandatum nostrum recepisti pro aliquo, vel aliquãdò recipies, qui aliud beneficium habet, de quo valet commodè sustentari, nisì fortè in literis ipsis de alio beneficio quod habet, mẽtio habeatur: aut si nunc potes ei sinè scandalo prouidere, æquanimiter sustinebimus, si pro eo preces & mandatum nostrum non duxeris exequendum.

Idem. Cap. 3.

DEferente I. Nob. presbytero, latore pręsentium, accepimus, quòd cùm duas ecclesias haberet, Archidiaconus tuus ipsum altera illarum spoliauit & eam cuidam presbytero N. nomine, assignauit. Prædictus autem I. sentiens se in hac parte grauari, ad venerabilem fratrem nostrum *Treuerensem Archiepiscopum appellauit. (Rhemeñ) Cumque idem I. de mandato eiusdem Archiepiscopi in præscriptam ecclesiam fuisset restitutus, memoratus G. ad audientiam nostram appellauit. Posteà verò prædictus Archiepiscopus eundem I. eò quòd ad præsentiam suam vocatus, vt alteram de prædictis ecclesijs prænominato G. concederet, venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem à sententia qua tenebatur, facientes eum absolui; eundem duximus tibi remittendum. Quocircà mãdamus, quatenùs partibus ante præsentiam tuam conuocatis, præscripto I. vna de præscriptis ecclesijs, quam voluerit, cum pertinentijs suis relicta, alteram præfato G. si ecclesiam non habet, non differas assignare. Si verò aliam habet ecclesiam, alteri personę idonę, beneficio ecclesiastico carenti, incunctanter assignes.

Idem in Concilio Turonensi. Cap. 4.

MAioribus in ecclesia beneficijs in sua integritate permanentibus, indecorum nimis videtur, vt minorum clericorum præbendæ patiantur sectionem. Idcircò vt sicut in magnis, ità quoque in minimis membris suis ecclesia firmam habet vnitatem, diuisionem præbendarum, vt dignitatum permutationem, fieri prohibemus.

Idem Norvuicensi episcopo. Cap. 5.

AD audiẽtiam nostram peruenit, quòd H. presbyter monachos de Rameseia, & clericum suum T. petendo vicariam ecclesiæ de Burvuelle, à qua 29. annis retrocessit, in diuersis posteà ecclesijs personatum adeptus, multipliciter vexare ac fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum, vt qui curam animarum in diuersis habet ecclesijs, fiat vicarius in alienis: discretioni tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita, si ità esse noueris, prædictum presbyterum à petitione prædictæ vicariæ desistere, appellatione & occasione remota, districtiùs compellatis: non obstantibus literis, si quas tacita veritate per nuncium aliquem à nobis impetrauit: extirpari enim debent, quæ de auaritiæ radice procedunt, & canonum sunt contraria sanctioni. 13. q. 3. diaconi

Idem Eboracensi archiepiscopo. Cap. 6.

FRaternitati tuæ duximus respondendũ, vt si clerici, qui in ecclesijs tuæ iurisdictionis beneficia sunt adepti, ad aliam diœcesim absque tua conscientia & assensu morandi causa transiêrint, beneficijs quæ à te habuerint, liceat tibi eos spoliare, nisì fortè disciplinis scholasticis inuigilauerint, aut causam rationabilem tibi ostenderint, quarè reuerti non debeant. Prætereà clericos alterius diœcesis absque literis commendatitijs episcopi sui, nisì pro eis preces aut mandata sedis Apostolicæ receperis, non teneris nec etiã debes recipere.

*Idem G. * Nincolnensi electo. Cap. 7.*

DE multa liberalitate credimus prouenisse, quòd dilectus filius noster S. archidiaconus de Norhantuna, præbendam quam habebat in ecclesia tibi commissa, liberè tibi concessit, vt eam dilecto filio G. nepoti for. * Lincolnieñ.

nepoti vestro conferres: & infrà: Quoniam igitur nulla ratione sustinere possumus, vt memoratus archidiaconus dispendium patiatur, vndè gratiam tuam & nostram meruit obtinere, vbi ius præbendæ suæ cesserit G. vt vostram possit perficere uoluntatem: fraternitati tuæ &c. & infrà: Cùm rationi & ecclesiasticæ institutioni contrarium sit, vt archidiaconus præbenda careat in ecclesia, cui nescitur in archidiaconatûs officio deseruire: non honestum sit tibi, promissionem tuam tam honestam reuocare.

Pars cap. suprà de spon. Consuluit.

Idem Burdegalensi Archiepiscopo.
Cap. 8.

PRæterèà de G. archidiacono, qui cùm in tua & Tolosana ecclesia archidiaconus sit constitutus, & in vtraq; professus regulariter, collectis illis quæ in archidiaconatû tua potest colligere, præter conscientiam tuam & licentiam, Tolosam regreditur, & ibi per annum vel ampliùs moratur: prouidentiæ tuæ significamus, vt eundem archidiaconũ, si ità res se habet, altero quẽ malueris, archidiaconatu, occasione & appellatione cessante, facias esse contentum.

Idem Salerniensi Archiepiscopo. Pars cap. suprà de clericis matrimonio copulatis, Clericos. Cap. 9.

MAndamus, vt si qui clerici ecclesiarum tuarum, fratribus Hospitalis cum licentia sui prælati spontè ac gratis per annũ vel trienniũ seruire decernunt, nequaquàm impediantur: & interim beneficia sua ecclesiastica vel redditus, si quos habent, non amittant.

Pars 31.

DE EXCOMMVNICATIS.

Idem Exoniensi episcopo.
Cap. 1.

EX parte tua nobis est cõstanti assertione propositum, quòd quidam interdùm pro certis causis excommunicati, sedẽ Apostolicam visitant, & reticentes causas pro quibus sunt vinculo excommunicationis adstricti, auditis confessionibus suis, absolutionis beneficium* meruisse. Vndè quia nos consulere voluisti vtrũ illa absolutio teneat, si occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerunt, absolutionis meruerunt* priuilegium, siue excommunicationis aliam causam prætendentes: consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si ità constiterit, eos cogere debes censura ecclesiastica, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire: si verò id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quòd non fuerint veritatem confessi, ipsos compellere debes exindè coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

for. * meruere.

* beneficiũ

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.
Cap. 2.

QVa fronte nos super articulis iuris cõsulere valeas, non videmus, cùm in his quæ tibi nota sunt & liquida, manifestè dicaris ordinem peruertere, & euidenter libertati* ecclesiasticæ contraire, pro qua ille gloriosus & inclytus martyr, prædecessor tuus Thomas martyrium subire non expauit? Iam enim non in ecclesia, sicut canonicum est & honestum, non in palatio, non in camera tua, sed in propria camera regis, cõtra debitum iuris & contra pontificalis officij dignitatem, episcoporum electione diceris confirmare. Verùm super his, de quibus nos consulere voluisti, prout nobis dederit Dominus, tibi respondemus: sanè si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad iustitiam de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, iudex eum, vt non in excommunicationem* discedat, absoluere poterit, etiàm si pars aduersa, nè absoluatur, appellationis obstaculum interponat. ab ipso tñ ante absolutionem sufficiente cautione recepta, quòd vel in præsentia Romani pontificis, ad cuius audiẽtiam appellatur, si maluerit aduersarius, vel coram iudice, cui Ro. pontifex causam delegauerit, vel coram eo in quo vtraque pars conuenerit, iuris pareat æquitati.

* ecclesiæ

Idem in eadem epistola. Cap. 3.

DE his etiàm, qui se conqueruntur irrationabiliter excommunicationi vel interdictioni suppositos, illud idẽ dicimus, etiam si hi pro quibus tulerint sententiã, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

Idem Rothomagensi Archiepiscopo. Cap. 4.

QVia quæsitum est à nobis ex parte tua, si liceat tibi eos, qui excommunicationis vinculo ab episcopis aut suffraganeis tuis fuerint innodati, & ad audientiam tuam appellant, absoluere, antequàm steterint tuo iudicio: inquisitioni tuæ præsentibus literis respondemus, quòd si post appellationem inter eos sententia excommunicationis est promulgata, absolutione non indigent, cùm sententia post appellationem lata, neminem ligare possit: Si autem ante appellationem fuerint excommunicati, ante ingressum causæ recepto ab eis iuramento, secundùm Ecclesiæ consuetudinem debes eos absoluere, nisi episcopo, à quo fuerũt excommunicati, in hac parte volueris deferre, & eos ad ipsũ absoluendos remittere. Cùm autem ab episcopo vel à te fuerint absoluti, causam audire debes, & eam fine debito terminare: quia nec excommunicati ante absolutionem sunt audiendi, nec causa ad eos, à quibus est appellatum, debet aliquatenùs remitti.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo. Cap. 5.

CVm ad hoc in beatorum Apostolorum principis cathedra, quanquàm immeriti,

riti, Domino disponente simus constituti, vt plantare debeamus, quæ ad virtutem spectant & decorem: & euellere & eradicare curemus, quæ sunt obuia rationi, & profectum impediunt salutis: intelleximus sanè quòd hospitalarij nominatim excommunicatos contra prohibitionem ecclesiasticam præsumunt tradere humanæ Christianæ sepulturæ, non cogitantes, quàm graue sit illis in morte communicare, quos, dum viuerent, Ecclesia pro suis excessibus à sinu suo segregauit. Vndè quoniam huiusmodi præsumptionem & temeritatem nolumus nec debemus aliquatenùs tolerare, discretioni tuæ &c. quatenùs prædictos fratres moneas & hortetis, & ex nostra parte præcipias, vt si quos in excõmunicatione defunctos in cœmeterijs sepelierint, extra cœmeteria ipsos penitùs eijciant. Quod si facere noluerint, tu hoc ipsum de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, authoritate nostra, & appellatione remota, exequaris.

Idem in Turonensi Concilio. *Cap. 6.*

QVoniã superuenientibus nouis morbis nouas expedit inuenire medicinas, & Ecclesiasticæ libertati consulere, & subditorum vtilitati prouidere curantes, statuimus vt Capellani, & qui eorum vice ministrant, huiusmodi sacramento adstringantur, vt ex quo fuerit cognitum eis, aliquid ecclesiæ vel cœmeterij seu ecclesiasticæ possessionis, in castrum venisse, vel castrensium violentia ablatum fuisse, conueniant dominum castri, siue illum qui primus ab eo dominatum habet, cuius potestate consilioque res dirigi possit: & si eorum commonitione præmissa, prædam non reddiderit, si adfuerit: vel si abfuerit, de integra restitutione infra octauum diem certam securitatem non fecerit, extunc ab omni ecclesiastico cessabitur officio, excepto baptismo & confessione, & à timore mortis communione. Quod in omnibus terris eorum proprijs præcipimus obseruari, necnon & in illis, in quibus integram exercent dominationem: permittimus tamen, vt semèl in hebdomada, causa conficiendi corpus Christi, Missa in villa celebretur proxima, clausis omnibus ostijs, & exclusis excommunicatis, præter ministros altaris. Quòd si prædicti Castrenses post datam inter eos sententiam incorrigibiles per 40. dies extiterint, capellani ab eorum recedant officio, non ampliùs cum eis commoraturi, quandiù sub anathematis vinculo teneantur. Sub hac lege scriptores claudimus. Quòd si capellani vel quilibet officiales clerici ex suis possessionibus sunt aduocati seruitij debitores, vltra tres menses cõmorandi cum eis licentiam non adhibemus. Quod si gratia cõmonitionis eis concedatur, conuescendi tamen & cohabitandi interdicimus participationem. Qui verò vltra præfixum terminũ cum eis commorari præsumpserit, officio simul & ecclesiastico careat beneficio. & nè fortè præda in dolo conuertatur, aut clericos castrorum excuset ignorantia, egredi debent, obuiare prædæ, audituri & solicitè inquisituri, si quæ res ibi fuerint Ecclesiasticæ, vel eorum reclamatores. Si quis autem clericus ob huiusmodi recessum, propter iustitiam à domino suo rerum suarũ damna pertulerit, ipse dominus non nisi per integrã omnium restitutionem meretur absolui. Si quælibet villa duos vel plures aduocatos habuerit, in quorum aliquem lata sit sententia, dũmodò non careat officio, nisi q eius subsunt dominio. Quòd si Ecclesia suæ aduocationis fuerit, eadem esset & sibi interdicta: licet alterius aduocationis corpora sepeliri, Missa tamen non celebrabitur. De mutandis autem castrorum vicarijs vel clericis, statuimus vt archidiacono significetur, nè alius loco eius substituatur, donèc eodem adstringatur sacramento. Mercatoribus autem & cæteris hominibus ciuitatum vel * burgatorum prohibemus, nè aliquem nomine excommunicatum, * hospitem suscipiant, nec in venditione vel in emptione seu aliqua participent accommodatione. Qui verò transgressores extiterint, à sacerdote parochiano tres dies vocentur: tribus autem alijs diebus ad correctionem expectentur: Septimo autem die, si incorrigibiles apparuerint, anathematis sententiam subituri, nec ab episcopo, nec ab archidiacono se nouerint absoluendos. Si verò à domino alióve potente ad hospitandũ excommunicatum, hospiti vim illatam cognitum fuerit, hospes reus non habeatur: sed eius qui violentiam intulit, terra suspendatur, cuius suspensionis restitutio pontificali erit arbitrio reseruanda. In villis verò vel vrbibus vel castellis, quę regis subsunt dominio, in quibus constabularij ad tempus statuuntur, si ipsum constabularium constiterit anathematis sententiam subijsse, ipso in villa præsente locus medius, quo recedente, eodem reuersuro, alij diuinum officium non amittant. Suis autem domesticis omnibus à Christianitate suspensis, de cœmeterijs & ecclesijs siue quibuslibet possessionibus ecclesiasticis tenserias dari prohibemus, nè ꝓ ecclesiæ vel cœmeterij defensione tenserias fidei suæ sponsionem interponant. Quòd si præsumpserint, ordinis sui & beneficij periculum incurrant. Qui verò ecclesiã vel cœmeterium contempserint, vel ordinatis manus violentas imposuerint, anathematis sententia feriantur, nec ab alio nisi à domino Papa absolutionem consequentur, nisi mortis interueniente periculo, dispensatio misericorditer subueniat, data tamen pro posse satisfaciendi securitate, si conualuerit, pro absolutione Papam aditurum. Si quis videns excommunicatum ex nomine, hospitio susceperit, vel ei pecuniam scienter accommo-

locus obscurus.

* hospitio

locus obscurus.

accommodauerit, quia nostri sunt contemptores mandati, prohibemus, nè Christianus vel Christiana ei seruiat, donèc indè satisfecerit. Præcipimus autem, quòd decani fide adstringantur, quòd si eis cognitum fuerit, aliquem de clericis hæc decreta non seruâsse: episcopo, si affuerit, vel archidiacono denuncient. Prohibemus etiàm, nè abbates vel monachi, Priores vel Abbatissæ, vel Priorissæ, de possessionibus ecclesiasticis tenseriã donent: clericis autem & laicis prohibemus, nè quis scienter prædam ecclesiæ emat, vel prædam cœmeterij, vel cuiuslibet possessionis ecclesiasticæ: quod qui præsumpserint, anathematis vinculo feriantur.

Ex decretis Gelasij Papæ. Cap. 2.

QVicunque intra anni spatiũ ciuiliter siue publicè causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiæ auditum clausisse videantur Quòd si obstinato animo defuncti fuerint, nos illorum causam, iuxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam, diuino iudicio reseruantes, quibus viuis nõ communicauimus, mortuis non communicamus.

Idem. Cap. 7.

CVm ab ecclesiarum prælatis, ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, debet rata & firma consistere, & vsque ad dignam satisfactionem inuiolabiliter obseruetur. quapropter discretioni tuæ &c. quatenùs si quandò iam dilectus filius noster plebanus sancti Pancratij, in clericos vel in laicos parochianos suos interdùm interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, præcipias obseruari: nec eam sinè congrua satisfactione, & absque conscientia eiusdem plebani, aliqua ratione relaxes.

DE CONIVNGENDIS filijs ante vel post compaternitatem genitis. Pars 32.

Alexander tertius Salernitano Archiepiscopo. Cap. 1.

VTrùm autem filij vel filiæ ante vel post cõpaternitatem geniti, possint simul adinuicèm copulari, canones secundùm diuersorũ locorũ cõsuetudinem inueniũtur: & licèt primus canon exindè editus, natos post compaternitatem prohibeat adinuicèm copulari, alter tamen canon posteriùs editus primum videtur corrigere: per quem statuitur, vt siue ante, siue post compaternitatem geniti sunt, simul possint coniungi: excepta illa persona duntaxàt, per quã ad compaternitatem peruenitur. Vndè tolerabilius nobis videretur, vt secundùm posteriorem canonem, etiàm post compaternitatem geniti, simul possint copulari, præter illam personam per quam compaternitas contrahitur, nisi consuetudo ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.

Cõpetẽter determinat, cùm prior canon id nõ neget.

Idem eidem in eadem Epistola. Cap. 2.

SI vir vel mulier scienter aut ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc abinuicèm separari debeát, & alij copulari, quia nos generaliter consulere voluîsti: consultationi tuæ respondemus, quòd quanuìs sit generaliter constitutum vt debeant, quidam tamen humaniùs & potiùs sentientes, aliter statuunt: & ideò nobis videtur, quòd siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt abinuicèm separandi, nec alter alteri debitũ debet subtrahere, nisì ad continentiam seruandam possint induci. Quod si ex ignorantia id factum est, eos excusare ignorantia videtur: si ex malitia eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.

QVI FILII SINT LEGITIMI, & de exactione dotium, post diuortium, & ad quem pertineat huius causæ cognitio. Pars 33.

Idem Exoniensi episcopo. Cap. 1.

MEminimus nos fraternitati tuæ super causa, quæ inter P. & R. de quadam hæreditate vertitur, quam idem P. nomine Sibyllæ vxoris suæ petebat, tali modo scripsisse, vt si constaret, prout literæ tuæ continebant, inter prædicti R. patrem & matrem, post eius natiuitatem matrimonium fuisse contractum, eum omni appellatione remota legitimum esse denuncies, & ab hæreditate paterna propter causam prædictam nullatenùs debere repelli. Tanta est enim vis * sacramenti, vt qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium habeantur legitimi. Verùm quoniam P. vltrà quàm in literis tuis continetur, nobis significauit, quòd pater suus, viuẽte vxore, matrem R: tenebat, & eum in adulterio procreâsset, & quòd in mortem ipsius vxoris, mater fuerit machinata: Fraternitati tuæ &c. quatenùs rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quòd viuente vxore, pater prædicti R. matre ipsius publicè abusus fuisset, eum spurium & ab hæreditate repellendum, præsertim si mater ipsius, in mortem prioris vxoris fuerit machinata, decernas, quoniam inter se legitimum matrimonium contrahere non potuerunt.

* matrimonij

Idem ven. frat. N. episcopo Bathoniensi. Cap. 2.

EX conquestione E. mulieris, nobis innotuit, quòd R. quondàm vir suus, à quo, sicut dicitur, fuit sinè iudicio ecclesiæ separata, dotem suam sibi reddere contradicit. Quia verò indecens est, & à iuris ordine alienum, vt prædicta mulier dotem suam amittat, frat. tuæ &c. quatenùs si eadem mulier à prædicto viro, iudicio Ecclesiæ separata fuerit, ipsum moneas & inducas, & si necesse

necessè fuerit, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas, vt prædictæ mulieri dotem suam restituat, aut secundùm terræ consuetudinem, in præsentia tua iustitiæ plenitudinem exhibeat.

Idem. Cap. 3.

COnquestus est nobis H. lator præsentium, quòd quandam mulierem neptem R. accepit in vxorem, & præfatus R. ipsam exhæredare conatur, eô quòd ante desposationem matris suæ nata fuerit: cùm posteà prout dicitur, pater præfatę mulieris, matrem ipsius acceperit in vxorem. Indè est quòd fraternit. tuæ &c. quatenùs rei veritate diligẽter inquisita & cognita, nullius appellatione obstante, legitimam esse iudicetis, inhibentes prædicto R. ex nostra & vestra parte, nè sæpe dictæ mulieri vel hæredibus suis hac occasione super hæreditate sua molestiam inferat vel grauamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublato appellationis remedio, ecclesiastica seueritate percellatis.

Idem Londonensi & Vuigor. episcopis. Cap. 4.

CAusam quæ inter R. & F. sup eo quòd mater iam dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dinoscitur, experientiæ vestræ iampridèm commisimus terminandam. Verùm quia in literis nostris inseri fecimus, vt sępè fato R. possessionem omnium eorum, quorum possessor extitit, quãdò auus suus iter Hierosolymam proficiscendi arripuit, ante principalis causæ ingressum faciatis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus. Nos attendentes, quòd ad regem pertineat, non ad ecclesiasticam authoritatem, de talibus possessionibus iudicare, nè uideamur iuri & dignitati charissimi in Christo filij nostri H. regis Anglorum principis detrahere, qui (sicut accepimus) motus est, & turbatus, quòd de possessionibus non scripsimus ei, cùm ipsarum iudiciũ (vt asserit) ad se pertineat: volumus, & fraternitati vestræ mãdamus, quatenùs possessionum iura regi relinquentes, factum de principali causa, videlicet vtrùm mater prædicti R. de legitimo matrimonio fuerit nata, pleniùs cognoscatis, & eam vel aliam secundùm literarum nostrarum tenorem, appellatione remota, terminetis, licèt incongruum videatur, vt matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea viuente, vt dicitur, non fuerit impetitum.

Idem. Cap. 5.

CVm inter I. veterem cóciuem nostrum & T. mulierem diuortij sit sententia canonicè prolata, filij eorum, qui ante sententiam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere iacturam, cùm parentes eorum publicè sinè contradictione Ecclesiæ matrimonium inter se contraxerint: indè est, quòd authoritate Apostolica statuimus, vt filij eorũ, quos ipsi ante diuortium habuerunt, & qui conceptus fuerat ante latã sententiam, nihilominùs legitimi habeantur, & quòd in bona paterna iure hæreditario succedãt, & de bonis parentum suorum nutriantur. Quocircà venerabilitati vestræ &c. quatenùs pręfatos filios memorati I. prædictæ mulieris succedere in paterna bona, & exindè nutriri non prohibeatis. Nec occasione diuortij inter parentes eorum celebrati, eis à quoquam molestiam vel grauamina sustineatis inferri.

DE RAPTORIBVS ET ECclesiarum violatoribus, & quandò post peractam pœnitentiam sit neganda sepultura ecclesiastica, nisi satisdent de damno restituendo. Pars 34.

Eugenius tertius vniuerso clero. Cap. 1.

SVper eo quod de raptoribus ecclesiarum, atque presbyteris, qui pœnitentiam eius iniungere, & oblationes eorũ contra statutũ nostrũ suscipere attentauerint, à nobis communi deliberatione statutum cum fratribus nostris statuimus, & constitutionem ipsam sanctorum patrum vestigia subsequentes, authoritate Dei & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli pariter confirmamus, statuentes, vt quicunque ex his raptoribus, qui in vrbe diabolo suggerente violenter surrexerint in rapina, siue in ecclesiarum violatione manifestè est repræhensus, vel amodò fuerit, nisi ablata priùs restituat, si poterit, vel emendandi plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitùs denegent: si verò vsque ad obitum, quod absit, in sua contumacia durauerit, & in extremis positus, penitentiæ remedium humiliter postulauerit, si emendationem vel emẽdandi securitatem præstiterit, ac fideiussores, qui ablata restituere debent, idoneos dederit, ei pœnitentia & ecclesiastica sepultura cócedatur. Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendauerit, & in morte securitatem ac fideiussores, sicut diximus, pręstare nequiuerit, solennitas pœnitentiæ parùm prodesse (sicut credimus) videtur: sed viaticum non negetur, ità tamen, vt nullus clericorum sepulturæ illius intersit, nec eius eleemosynã accipere pręsumat. Quòd si qui presbyterorum vel clericorum contra statutum nostrũ in vita vel in morte pœnitentias dare aut sepulturæ illorum interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentauerint, seu huiusmodi rapinæ participes inuenti fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & beneficio ecclesiastico careant.

Alexand. III. Caromontano episcopo.
Cap. 2.

Literis tuis quas I. Lator præsentium exhibuerat, continebatur, quòd cùm pater eius multis fuisset criminibus irretitus, qui per appositionem ignis, ecclesiarum incendium diabolo suggerente commiserat: tandèm in vltima ægritudine constitutus, se cõfessus est peccatorem, & accepta pœnitentia de commissis, per manum capellani sui fuit à sententia anathematis absolutus: sed moriens, ecclesiasticam sepulturam nequiuit habere. Quapropter si ità res se habet, frat. tuæ &c. quatenùs corpus eiusdem patris I. supradicti, appellatione cessante, facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes eius moneas & compellas, vt his quibus ille per incendiũ vel alio modo damna contra iustitiam irrogauit, iuxta suas facultates condignè satisfaciant, vt sic à peccato valeat liberari.

Idem ex Concilio Turonensi.

Fures & latrones si in furando vel in prędando occiduntur, visum est pro eis non orandum: & si compræhensi & vulnerati fuerint, & presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non denegamus.

Item Alexand. III. Lucensi episc. *Cap.* 3.

De secunda verò quæstione, hoc tuam discretionem tenere volumus, quòd propinqui eius, quem pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum iniectione in clericos, in violatione multarum ecclesiarum & incestu, vinculo excõmunicationis adstringis, monendi sunt vt pro eis satisfactionem exhibeant: quod si fecerint, quia laborans in extremis, præstito iuramento, per presbyterum * tenuerit ab excommunicationis sententia relaxari, in cœmeterio poterit sepeliri. Si autem propinqui sui talis acquiescere monitis cõtradixerint, quia iã non est purgatum peccatum, defuncto neganda est ecclesiastica sepultura.

fort. * meruerit

DE POENITENTIA.

Pars 35.

Alexander III. Exoniensi episc. *Cap.* 1.

Sicut dignũ est, & omni rationi consentaneũ, graues & difficiles quæstiones ad examen Sedis Apostolicæ referri, ità etiàm nobis ex ministerio susceptæ solicitudinis imminet, easdem quæstiones, prout nobis dederit, soluere, & singulis à nobis consilium postulantibus respondere, vt prouidentia Romanæ Ecclesię, quæ vbique terrarum obtinet (disponente Domino) principatum, quæstiones soluantur, & remoueatur in his ambiguitas de cordibus singulorum. Licèt autem super quæstionibus, quas tua nobis discretio soluendas duxit, te non dubitemus prouidere, & discretum existere, cogimur tamen ex susceptæ seruitutis ministerio, discretioni tuæ iuxta prouidentiam nostram exinde respondere. Sanè cùm vir sapiens & discretus sis, & in his plurimùm exercitatus, pleniùs nôsti, quia in excessibus singulorum non solùm delicti qualitas, sed quantitas & ætas, scientia, sensus atque conditio sunt attendenda, quarè non solùm secundùm qualitatem & quantitatem facinoris, sed secũdùm ea quæ diximus, & secũdùm locum & tempus, quo delictum committitur; vnicuique debet pęnitentia iniungi, cùm (sicut tu ipse nõ ignoras) idé excessus magis in vno, quàm in alio sit puniẽdus. Illi autem qui animo occidendi illum sanctum & reuerendum Thomam quõdàm Cantuar. Archiep. aut feriendi, aut capiendi, vt de illa captione mors ei subsecuta fuisset, citra manuũ iniectionem se fatentur venisse, pari pœna sunt puniendi: & alij qui non vt ferirent, sed vt percussoribus opem ferrent, si fortè violentia, quam quidam amoliri debebant, impediretur, paulò minori pœna mulctari: quia sicut scriptum est, qui potuit hominẽ liberare à morte, & nõ liberauit, ipsum occidit. Constat quoque eos ab homicidij reatu immunes non esse, qui occisoribus contra alios opem ferre venerint: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui, cùm possit, manifesto facinori desinit obuiare. Illi verò qui se asserunt animum regis inflammasse ad odium, vndè fortè fuit homicidium subsecutum, satis durè & asperè, sed non ità seuerè sunt puniẽdi: nisi fortè ipsum Regem ad illud homicidium prouocassent. Illi quoq; non fuerunt à culpa liberi, nec à reatu debent esse immunes, qui licèt fuerint iniquæ machinationis ignari, sicarijs tamen, si eos sicarios esse sciebant, vel in sarcinis, vel in armis eorum custodiendis ministerium præbuerunt. Illos verò, qui dicuntur illius viri sancti & suorum per mortem occupâsse spolia, si nihil aliud in tanto facinore commiserint, à pœna mortis eius arbitramur immunes: sed hæc quæ occupauerunt, tenentur eis in integrum restituere, quibus ablata fuerunt, si habeant in facultatibus, vnde ea reddere possint: & ipsis tamen ex * hinc pœnitentia moderata est iniungenda, quia licèt ex his quæ occupauerunt, quædam fatentur se pauperibus in eleemosynã erogâsse, nõ tamen alienas res, cùm ipsas potuissent eis restituere quorum fuerint, debuerũt pauperib⁹ erogare. Illi verò qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis qualitate, quo in eadem nequitia perdurauerint ignoranter, & inquisito etiam, si amore vel affectione communicauerint ignoranter vel scienter, secundùm hoc pœnitentia est indicenda. Clericos verò, quos constat armatos esse & interfuisse tanto facinori, & clericos etiàm illos, qui consilium istud dederunt, vel vt sanctus vir caperetur: perpetuò nõ solùm ab altaris officio deponendos esse censemus,

In peccatis, q̃ sint consideranda.

* hoc.

semus, sed etiàm ità, vt in ecclesijs nullo vnquam tempore lectiones legant, nec responsoria seu antiphonas cantare in choro, sed in psalmis apud Dominum de commisso veniã satagant implorare. Insupèr clerici etiàm ipsi in obstructo claustro monachorum vel canonicorum, si fieri potest, sunt includendi, ità quidem, quòd ipsi in septenniũ seu quinquennium debeant ab introitu ecclesiarum cohiberi.

Idem eidem. Cap. 2.

EX tuæ fratern. literis & confessione sacerdotis præsentiũ latoris accepimus, ꝙ cùm eum ad sacerdotij ordinem assumendum non aliter voluisset eius archidiaconus præsentare, 5. solidos eidem archidiacono soluit, & sic postmodùm ordinem istum, per eum præsentatus, accepit. Vndè super eo de quo consiliũ nostrũ postulâsti, sic duximus respondendum, vt si hoc non est publicum, sed secretum, eundem sacerdoté secretò conuenias, monens eum sinè vlla tamen coactione, propensiùs & inducens, vt ordinem alicuius religionis assumat, & perpetuò ab officio, quod ità illicitè adquisiuit, abstineat. Si verò ad religionis ordinem assumendum fortè inducere non poteris, studeas ei ad sustentationem aliquod ecclesiasticum beneficium constituere, ad hoc, vt debeat officio sacerdotali spontè in perpetuum abstinere. alioquin non erit tutum, cùm sit secretus excessus, ipsum inuitum ab eodem officio coercere. Sed tamen pœnitentiam secretam secũdùm quod tibi visum fuerit, iniungere non postponas.

Idem eidem. Cap. 3.

Item epi... Menauimus

DE peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel per alium pro necessitate adimpleri, tibi respondemus, ꝙ ab eius qui præsidet, dependet arbitrio, vt cõsideret diligentiùs & attendat qualitatem psonæ & causam commigrationis, seu id ex infirmitate, siue affluentia contingat diuitiarũ: & vtrùm peregrinatio, an recompẽsatio vtilior fuerit, & Deo magis accepta & secũdùm hoc debet exindè dispensare.

Idem Archiepiscopo Cantuariensi. Cap. 4.

QVòd autem cõsuluisti, vtrùm remissiones, quæ fiunt in ecclesiarum dedicationibus, aut conferentibus ad ædificationẽ pontium, alijs prosint, quàm his qui remittentibus subsunt: hoc tuam discretionẽ volumus firmiter tenere, ꝙ cùm à non suo iudice nullus ligari valeat vel absolui, remissiones prædictas illas prodesse tãtummodò arbitramur, quibus vt prodessent, pastores proprij specialiter indulserunt: & in hoc intelligas eam quæstionem solutam, in qua q̃ritur, vtrùm is qui excommunicato communicat, à non suo episcopo absolutionis gratiã debeat implorare.

DE SENTENTIIS Et interlocutionibus.

Pars 36.

Alexander III. episc. Noruuicensi & abbati de Euesham. Cap. 1.

SCRIPSIMVS vobis ad suggestionẽ H. clerici, vt causam inter ipsum & R. super capella N. diligẽtius audire debeatis, & sub certa forma terminare, omninò immemores existentes, quòd eam priùs alijs iudicibus commisissemus. dilecti autem filij nostri S. & R. suis literis nobis intimârunt, quòd ipsi prædictam causam sibi à nobis, appellatione remota, commissam, ordine iudiciario terminarent. Quarè à prænominatis iudicibus veritatem studiosiùs inquiratis, & si noueritis eos super causa memorata diffinitam protulisse sententiã, nullatenùs in causa ipsa procedatis: & si fortè processistis, nec mandatum nostrum, nec factum vestrum volumus eorũ sentẽtiæ derogare. Sed vobis firmiter iniũgimus, vt prænominato H. perpetuum super eadem causa authoritate Apostolica imponatis silentium.

Idem eisdem. Cap. 2.

CVm aliquibus adiudicata est possessio, non sufficit eis pignora dari, nisi corporali gaudeant possessione.

Idem R. Vuigorniensi episc. Cap. 3.

CAusam quæ vertitur inter fratres Dunelmensis monasterij, & monachos S. Albani super ecclesia de * Tenemuda, audiatis, & appellatione cessante, terminetis, illud inter cætera specialiter prouisuri, vt fratres Dunelmensis ecclesiæ authoritate & assensu episcopi, causam ingrediantur, nè si fratres S. Albani obtineant, episcop. Dunelmensis se abbatem illius ecclesiæ proponens, litem sopitam valeat suscitare.

* Tinemuhe

Cap. 4.

ARchidiaconis de ecclesiastica institutione non videtur licere, nisi authoritas episcoporum & consensus accesserit, in alios sententiam promulgare.

Idem Eboracensi Archiepiscopo. Cap. 5.

CVm aliqua causa, appellatione remota, committitur & sententia fertur iniqua eam euacuari oportet, nec debet ei stari, si manifestam contineat iniquitatem.

DE LEPROSIS.

Pars 37.

Idem. Cap. 1.

EX transmissa conquestione R. clerici nobis innotuit, quòd cũ ecclesia de. N. à monachis, ad quos ius illius ecclesiæ spectare dinoscitur, ei cõcessa fuisset, tum tẽporis cùm Vu. clericus, qui fuisse lepra tactus perhibet, eam possideret, timens nè similiter eadem concessione, aliqua fieret innouatio, ad sedem Apostolicam appellauit, & ad nos nuncium

cium suum destinauit. Quoniã igitur vniuersis Dei fidelibus, & his maximè qui clericali dediti sunt officio, in suis iustitijs adesse tenemur, discretioni vestræ &c. quatenùs si vobis ità constiterit, præscriptam ecclesiam præfato R. taliter concessam, & post appellationem ad nos factam super eadem ecclesia, in ea inueneritis alium institutum, eo indè amoto, eam ipsam, omni contradictione & appellatione cessante, iam dicto R. faciatis, dilatione postposita, assignari, non obstante quòd eadem concessio facta fuerit tempore prædicti Vu. si ipsum prænominato morbo manifestum fuerit laboràsse. Testes verò, quos idem R. vobis nominabit, moneatis attentiùs, & inducere laboretis, vt amore iustitiæ, testimonium perhibeant veritati.

Idem. *Cap.* 2.

3.q.2.vnaquæque PEruenit ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali à communione omnium separentur, & extra ciuitates & villas ad loca solitaria transferantur, nec vxores viros, nec viri vxores suas taliter ægrotantes sequantur, sed sinè ipsis manere præsumant. Quoniam igitur, cùm vir & vxor vna caro sunt, nec debet alter sinè altero diutiùs esse: fraternitati tuæ &c. quatenùs si q sunt in prouincia tua viri vel mulieres qui lepræ morbum incurrunt, (32.q.4. Si vxorem.) vxores vt viros, viri vt vxores suas sequantur, & eis coniugali affectione ministrét, solicitus exhortationibus inducere laboretis. Si verò ad hoc induci non poterunt, eis arctiùs iniungatis, vt vterq; altero viuente continentiam seruet: & si qui cõtra mandatum nostrum venire præsumpserint, eos cõtradictione & appellatione cessante, vinculo anathematis adstringas.

Sed hoc, vbi de locis inhabitatis expelluntur ad solitaria: illud, vbi non: Vel hoc, quando tanta apparet macula, q ex tactu timetur infectio: illud, quandò non tanta.

Idem Baionensi episcopo. *Cap.* 3.

Mat.5.19. QVoniam ex multis authoritatibus & præcipuè ex Euangelica veritate appàret, nemini licere vxorem suam, excepta causa fornicationis, dimittere: constat quòd siue mulier lepra percussa fuerit, siue graui aliqua infirmitate detenta, non est propterea à viro suo separanda. Leprosis autem, si se continere noluerint, & aliquam quæ sibi nubere velit, inueniant; liberum est eis ad matrimonium conuolare. Quòd si virum siue vxorem diuino iudicio leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitũ exigat, (1.Cor.7.) generali præcepto Apostoli, quod exegerit, est soluendum, cuius præcepti nullam in hac causa inuenimus exceptionem.

Lucius III. Lincol. episcopo. *Cap.* 4.

SVper eo verò quod quæsiuisti de rectoribus ecclesiarũ, lepræ macula adeò infectis, quòd altari nulla possunt ratione deseruire, neq; sinè magno scandalo illorum, qui sunt, ingredi ecclesias: hoc tuam volumus fraternitatem tenere, quòd eis dandus est coadiutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus ecclesiæ ad sustentationẽ suam congruam recipiat portionem.

DE PRAESCRIPTIONIBVS. Pars 38.

Alexand. III. Salernitano episcopo. *Cap.* 1.

DE quarta verò decimæ & oblationis defunctorum, clerici ab ĩpetitione episcopi, quadragenaria temporis se posse præscriptione tueri videntur, nisi fortè cathedralis sedes pastore interìm caruisset, qui iura ecclesiæ suæ exigere debuit. Sed Romana ecclesia tricennalem p̃scriptionẽ contra ecclesiam non admittit.

*Idem * Cistrensi decano.* *Cap.* 2.

EX literis tuæ dubitationis intelleximus, te & archidiaconum confines habere præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorũ inter vos controuersiam verti, eò quòd dicas eum antiquos fines egressum, partem fundi tui occupàsse: ille econtrà asserit, se eandem partem fundi 40. annis possedisse inconcussè. Tu autem ad tuam præbendam quietè per idem tempus perstitisse affirmas. Qua in re quæris cui incumbit probatio, petitori, an possessori: ad quod sanè scire debes, quòd iudicium finium regundorum tale est, vt in eo vtraq; pars vices duorum habeat, agentis s. & eius cum quo agitur. Vndè hincindè ritè testes produci possunt ad cognitionem iudicis instruendam. Quibus examinatis, iudex quos procedere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittet. (16.q.3.dilectio.) Quòd si fortè ambarum partium testes æquè idonei sunt, possessoris recipientur, cùm promptiora sunt iura ad absoluendum quàm ad condemnandum, excepta causa liberali, in qua si vtriusque partis testes forsan æquales fuerint, pro libertate tamẽ semper pronũciabitur. Nam possessori probationem aliquandò dari, iuris manifesti est, (16.q.3.c.1.2 §.) cùm in sacris canonibus cautum sit ità: Si quis obiecerit prĕscriptionem longi temporis, & eam probauerit, reportet possessionem: quoniam nemo rectè objicit, nisi qui possidet.

Idem Rhemensi Archiepiscopo. *Cap.* 3.

COntrouersiam quæ inter Macularensem & Formolensem Ecclesias super decimis de villa de * Remegañ. mota fuit, (*Remegra) nos cũ fratribus nostris pertractauimus: & quidam monachi decimã omnem illius villæ suo monasterio pertinere, tam per Caroli regis donationem, quàm per nostrum priuilegium, allegabant. Clerici verò ecclesiæ Formo-

Formolen̄. tertiam partem decimæ, 30. annis & eo ampliùs sinè iterruptione synodali vel legitima, possedisse asserebant. nos verò vtriusque partis rationibus & allegationibus indagatis, decreuimus, quòd si Ecclesia Formolensis tertiam partem decimæ per 30. annos quietè & inconcussè se possedisse, per tres personas idoneas sibi propriare poterit, ea deincèps sine inquietatione possideat.

Idem Abbati & monachis sancti Andreæ.
Cap. 4.

SI de terra quàm habetis in parochia de Bretevuelle, iam per 30. annos vel eo ampliùs decimas sinè reclamatione aliqua solueritis, & hoc anno eas canonicis de Planio, post appellationem ad nos factam, contra iustitiam subtraxistis, eas sibi decætero integrè & sinè molestatione, occasione & appellatione postposita, persoluatis, & quas noscimini subtraxisse, integrè restituatis. Licèt enim priuilegiorum Rom. ecclesiæ beneficio, fratribus Cistercien. ordinis indultum fuerit, quòd de laboribus suis nulli decimas vel primitias persoluere debeant, de priuilegio tamen vobis indulto tanto tempore subtrahere voluîstis, cùm liberum sit vnicuique iuri suo renunciare, eoq; modo non potestis vos in hac parte tueri. Sanè nisi nos vos & ordinem vestrum tantùm diligeremus, grauiter aduersùs vos moueremur: nec poterimus aliquatenùs relinquere impunitum, si nobis constaret, quòd post appellationem ad nos factam, manus vestras exindè extendissetis ad p̄dictas decimas surripiendas.

Item gloriosus Clemens in lib. Stromatum. *Cap.* 5.

VIgilanti studio cauendum est, (quòd summa dimensio diuini iudicij, ab initio consuêrit propria dimittere, aliena non appetere) nè malæ fidei possessores simus in alienis prędijs, atque rebus maximè ecclesiasticis, quoniam nulla antiqua dierum possessio iure iuuat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquàm nouerit se aliena possidere, cùm bonę fidei possessor dici non possit. * Euphegius enim legislator, solùm propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem & confusionem, primus triccnnali & quadragenali possessioni vigorem legis imposuit: nobis autē in rebus tam cognitis quàm latentibus placuit non habere vigorem. Ephesius

Item Gregor. Syracusano episco. *Cap.* 6.

NE religiosorum virorū corda ecclesiasticarum rerum contentio à mutua, quod absit, charitate disiungat, magna est sollicitudine studendum, vt facilimum finem res possit in altercationem deducta percipere. & infrà: Hortamur ergò, vt ad loca prædicta, de quibus contentio est, debeatis accedere, & vtraque parte constituta cominùs, loca quæ in lite sunt, vestra faciatis præsentia terminari, 40. tamē annorum ab vtraque parte seruata præscriptione.

Cap. 7.

SAnctorum patrum authoritas & humanæ leges irrefragabiliter constituentes cōfirmauerunt, & nos in præsenti Concil. cum omnibus, qui assunt nobiscum, inuiolabiliter confirmamus, vt omnes possessiones ad singulas prouincias nostrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos possessæ sunt quietè & securè, absq; synodali proclamatione, perpetuò detineantur, nullaque vox audiendi alicui aduersario concedatur.

Idem Vrbanus III. de nouo loco & de Turgam. Prioribus. *Cap.* 8.

SVper eo verò quod apud vos intelleximus dubitatum, scilicet, an quod de finibus & his quæ finibus cohærent non præscribendis, statutum per canones esse dinoscitur, sit in parochiarum limitibus, sicut in prouincialibus admittendum: illud vobis duximus respōdendum, quòd benè videtur in vtroque seruandum, si parochiarum fines legitima probatione vel aliâs indubitata fide constiterit, ecclesiastica ordinatione constitutos.

DE VICARIIS Monachorum & aliorum. Pars 39.

Idem Vuigornien̄. episcopo. *Cap.* 1. Pars capituli, Super eo quòd à nobis. Suprà de appell.

DE monachis autem, qui vicarios parochialium ecclesiarum intantùm grauant, vt hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere, hanc tene curā & prouidentiā, quòd ad præsumptionem monachorū nullum recipias, nisi tantum de beneficijs ecclesiæ fuerit ei assignatum, vndè iura episcopalia possit soluere, & congruam sustentationem habere. Istis autem sacerdotibus, quibus à te vel à tuis p̄decessoribus cura animarum est commissa, in ecclesijs monachorum eam subtrahere poteris, nisi ipsis à monachis honesta & sufficiens sustentatio fuerit assignata, & in his ità * promissum, quòd tibi de tua iustitia possint, sicut conuenit, respondere. for. *prouisum,

Idem Vintoniensi episcopo. *Cap.* 2.

SI persona alicuius ecclesiæ vicario, quē in eadem ecclesia constituit de assensu & authoritate diœcesiani episcopi, assignauit portionē, is qui persona illa defuncta, in personatum illius Ecclesiæ successit, ab eadem Ecclesia vicarium remouere, vel assignatam sibi portionem minuere nō potest, nisi aliqd cōmitteret, propter quod per iudicem esset in vicaria vel beneficio condemnandus.

Idem Noruuicensi episcopo. *Cap.* 3.

CLericos autem vel in presbyteratu vel in alijs minoribus ordinibus constitutos

tos in vicarijs quas sunt adepti, alios substituere non permittas, cùm id satis sit absurdum & absonum & omni rationi contrarium.

Cap. 4.

Illud etiàm in vicarijs, qui personis fide & sacraměto sunt obligati, duximus statuendum, quòd si fidei vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falsò asserentes, contra personas se erexerint, & super hoc in iure conuicti fuerint, decetero in eodem episcopatu ad officij sui executioně non admittantur.

Extrà de ingratitudine.

Idem Eliensi episcopo. Cap. 5.

Veniens ad nos P. rector Ecclesiæ de * Gestañ. sua nobis insinuatione proposuit, quòd ipse Ioanni de * Fescam, qui multos habet ecclesiasticos redditus, & vicarias in ecclesijs pluribus, vicariam de * Gestuñ. sub annua trium marcarum pensione concessit, cùm redditus illius vicariæ, 4. marcas valeant annuatìm. Licèt autem in ipsius vicariæ concessione quædam decima fuisset excepta, nihilominùs tamen memoratus Ioannes præfatum P. contra religionem fidei suæ, qua se contra concessionem ipsam promiserat aliquandò non venturum, super prædicta decima coram venerabili fratre nostro Norvuicěsi episcopo per literas nostras traxit in causàm, & cùm in prædicta causa P. vincere non posset, ab alio iudice pro sua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergò sustinere nolumus, nec debemus, vt idem P. inhibita vexatione grauetur, Fraternitati tuæ &c. quatenùs partibus conuocatis, diligentiùs inquiras veritatem: & si tibi constiterit, quòd prædicta decima fuisset excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Ioannis, contradictione & appellatione cessante, authoritate Apostolica fretus absoluas. Si verò quicquam in detrimentum iuris ipsius P. tactum est, postquàm iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, id contradictione & appellatione cessante, corrigas, & ad statum illum reducas, quo in tempore aggressi itineris noscitur extitisse. Cæterùm si memoratus clericus in alijs ecclesijs vicarias habeat vel ecclesiasticos redditus, de quibus possit sustentari, à vicaria pscriptæ ecclesiæ de * Gestañ. confirmationis nostræ literis non obstantibus, appellatione cessante, remoueas, & eandem ecclesiam restituere eidem P. non postponas, dummodò velit & debeat in presbyterum ordinari, & per semetipsum in eadem Ecclesia Domino deseruire.

Pars capitu. Secundů. supra, Ne clericus vel monac.
* Hocham

Cap. 6.

Prouideas autem attentiùs, nè in episcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cùm vicarij teneantur ecclesijs & proprijs personis deseruire, alienů est ab ordine iuris, vt vicariam habeat quis præter vnam.

DE ELECTIONIBVS & electorum potestate.

Pars 40.

Idem Exonień. episcopo. Cap. 1.

Nosti sicut vir prudens & sapiens quomodò dilectus filius noster G. dictus Lincolniensis electus, committendi honores vel præbendam, & aliàs disponendi de rebus ecclesiæ, cùm sua nondùm sit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Indè est, quòd frat. tuæ &c. quatenùs eidem dicto electo ex nostra parte non differas arctiùs inhibere, nè archidiaconatum alicui conferre præsumat, vel si iam concessit, ei authoritate nostra præcipias, vt concessionem suam, omni contradictione & appellatione cessante, studeat reuocare. Qd si distulerit, tu eandem concessionem, appellationis remoto remedio, authoritate nostra non differas reuocare.

Idem I. Basilicæ 12. Apostolorum presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis legato. Cap. 2.

Quòd diligentia tua per dilectum filiů nostrum H. S. à nobis requisiuit, an electio electi, qui nupèr abiurato schismate, ad vnitatem Ecclesiæ & nostram deuotionem redijt, confirmari debeat, id tibi duximus respondendum, quòd si ab schismatico nullum ordinem suscepit, & eius electio vnanimiter & concorditer secundùm ordinem Canonum facta fuerit, dummodò alia ratio non impediat, confirmationem tuam ratam habemus, mandantes, vt eum facias à catholicis episcopis suffraganeis Aquileiensis ecclesiæ in episcopum ordinari, salua tamen iustitia debita & reuerentia, eiusdem ecclesiæ, cùm ad catholicam redierit vnitatem.

Item * Cicestrensi episcopo. Cap. 3.

Cvm de tua & aliorum electione, q̃ sunt in quibusdam Ecclesijs Anglicanis electi, in nostra præsentia & fratrum * questio mota fuisset, & singulis vestrûm quædã obijcerentur tibi obiectus est, quòd in oculo maculam habeas, & quòd Canonici filius sis: attendentes prudentiam & honestatem tuã, & volentes te nomine gratiæ ac dilectionis prærogatiua gaudere, venerabili fratri nostro Cantuar. Archiepisc. Apostolicæ Sedis legato dedimus in mandatis, vt pro eo canonici filius diceris fuisse, in promotione tua ex multa dispensatione procedere non postponat; de macula verò quam in oculo habere diceris, hoc prædicto Archiepiscopo mãdauimus, vt * in quo suffraganeorum suorů, & præsertim venerabilium nostrorum fratrum Exoniensis & Vuigorñ. episcoporum examini visum fuerit, sic exequatur. Tu verò eundem Archiepiscopum super his inquirere studeas humiliter ac deuotè, quia nos tibi

* quæstio
for. * secundů quod

tibi ex magna dispensatione in hac parte cu rauimus solicitè prouidere, vt personá tuam syncera charitate diligimus, & quantùm secundùm Deum possumus, libenter ad tuum intendimus commodum & honorem.

Item Lucius III. Turonensi Archiepiscopo. Cap. 4.

lectus PResbyter Cardinalis sua nobis insinuatione monstrauit, ꝙ cùm fuisses ad Ecclesiæ tuæ regimen de voluntate maioris & sanioris partis fratrum electus, quia paucis contradicentibus non valebas debita pace gaudere: quidam amicus de conscientia tua & voluntate, perturbata tamen, ei qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exoluit: & sic, quam priùs sustinebas contradictio quieuit. Nunc autem dubitas, ꝙ non sis simoniæ prorsùs immunis, donèc in administratione volueris remanere. Quia igitur per iam dictum Cardinalem Apostolicæ Sedis consilium quæsiuisti, præsentium tibi significatione monstramus, quòd multùm tibi consulis, si administrationem prædictam celeriter & sponte dimittis, Euangelici verbi memor existens, Nil prodest homini si vniuersum mũdum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.

Item Alexand. III. Rauennæ Arch. Cap. 5.

CAusam quæ inter moniales sanctę Margaretæ super discordiam & dissensiones electionis quam fecerant, agitari dinoscitur, experientiæ tuæ iampridèm commisimus terminãdam. Vndè quoniam ipsa causa intantùm protrahitur &c. fraternitati tuę &c. quatenùs infra duos menses ad plus secundùm tenorem aliarum literarum, quas tibi misimus, in causa procedas, ità videlicet quòd si sorores ipsæ electionem in episcopum contulerint, promittentes, quòd illam quam episcopus eis prouideret, reciperent: ipsam quam episcopus prouiderit eis, facias ab eis, appellatione cessante, in suam recipi abbatissam, si tamen idonea existit. Si autem in causa procedere nõ poteris, dilectis filijs nostris F. Basilicæ 12. Apostolorum, & Priori sancti Victoris ex parte nostra significes, vt in eadem causa procedant, & fine debito decidant.

DE INTERPRETATIONE verborum & rescriptorum.

Alexander III. Eboracen. Arch. Cap. 1.

INter cæteras consultationes tuas id fuit propositum, quid teneri debeat cùm aliqua sub disiunctione mandãtur, quorum vnum erit verum, alterũ falsum, putà si ponatur, quòd talis fuerit filius sacerdotis, & in sacerdotio genitus, ab eo qui proximus in eadẽ ecclesia ministrauit, vel quòd ipsam ecclesiã illicitè occupauit: cui quæstioni taliter respondemus, quòd conuenit iudici, quodcunque istorum constiterit, ei prædictam Ecclesiam abiudicare, & idem in similibus decernere.

Idem Exonien. & Vuinton. episcopis. Cap. 2.

SIgnificauit nobis D. presbyter, quòd cũ Ecclesiam de * Vuaplam per xxx. annos possedisset, monachi de Lentuñ. super eadẽ Ecclesia ipsum occasione literarum, quas ad venerabilem fratrem nostrum Herefordensem episcopum, & dilectum filium nostrum Ma. Vac. impetràsse dicuntur, absq; cessatione fatigant, proponentes ꝙ fuerit filius eius, qui ante eum in Ecclesia proximò ministrauit, cùm tamen pater eius sacerdos non fuerit, & decretum nostrum sit duntaxàt contra filios sacerdotum promulgatum. Quoniam ergò constitutiones nouæ futuris dant formam negocijs, fraternitati vestræ &c. quatenùs si memoratum presbyterum diutiùs ante Concilium Turonense præscriptam ecclesiam tenuisse constiterit, si aliàs idoneus extiterit, eum ab impetitione monachorum sublato appellationis remedio, absoluatis, non obstantibus literis contra ipsum impetratis, eò quòd fuerit filius eius in eadem ꝓximò ministrantis.

*Vuapelluram

Constitutiones nouas futuris dare formam negocijs.

Idem Cantuariensi Archiep. Cap. 3.

DE hoc autem, ꝙ circa finem literarum tuarum consulere voluisti, quid debeat obseruari, cùm inter alios sponsalia cõtrahantur, nec intelligit alter quod alter ꝓponit: hoc tuam volumus discretionem tenere, quoniam inspiciendum [illegible] matrimonium contracturi, ad id faciendum scientia sint idonei & ætate: quo cognito, si alter aliter intellexerit, quàm alter proposuerit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in eo sensu recipere, quem solent rectè intelligentibus generare.

Pars cap. Ex literis quas sup causa, sup. de Sponsalibus.

In dubijs ad cõmunem intelligentiam recurri debere.

Idem Abbati & fratribus de Riual. Ca. 4.

CVm ordinem Cistertiensem professi, eò ꝙ priuilegio quo fratres alij gaudeatis, inter vos & clericos seculares super decimis quæstione suborta, tacitoque ꝙ sitis ordinis Cistertieñ. contra vos velut in monachos alterius ordinis, literas ab Apostolica sede impetrantes, dein iuramentum litibus, sicut vobis significantibus accepimus, & expensis difficilimis inquietant: volentes ergò solicitè vobis prouidere, nè contra tenorem priuilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari, authoritate Apostolica vobis indulgemus, vt si contra vos super decimis vel alijs quæ ordini vestro specialiter Apostolica sedes indulsit, non facta mentione Cistertiensis ordinis, literæ fuerint à Sede Apostolica impetratæ, eis minimè teneamini respondere.

Idem Vuigorn. episcopo. Cap. 5.

SIcut ex literis tuis euidẽter, frater episcope, accepimus, aduocatum H. clericus eũ proposuit,

Locus obscurus.

propoſuit, H. clerico non debere reſpondere, eò quòd filum fractum eſſet, quo noſtra bulla pendebat,* vt cùm literæ illæ à nobis impetratæ fuiſſent, & in noſtra cancellaria compoſitæ: circunſpectionem tuæ prudẽtiæ nõ immeritò commendamus, quòd hac occaſione in cauſa procedere diſtuliſti, in qua non decuit, aliter quàm feceris proceſſiſſe.

for. & dubitaretur vtrum literæ

Idem abbati de Rameſai, & archidiacon. Helienſi. Cap. 6.

EX literis tuis ad nos directis accepim⁹, quòd cùm vobis cauſam, quæ inter dilectos filios noſtros monachos de * Cois, & canonicos de Lincol. necnon etiàm Geruaſium clericum, ſuper eccleſijs * Ginprec & Areſtañ. agitari dinoſcitur, commiſiſſemus ſub certa forma diffiniendam, & canonici literarum noſtrarum authoritate citati, aliquàdò coram vobis apparuiſſent, & interdũ nec venire, nec reſponſalem mittere voluiſſent, ſe contumaciter abſentantes, licèt monachi ob contumaciam aduerſæ partis eſſent in poſſeſſionem mittendi, ſequeſtrari feciſtis, vt ſic ſaltem canonici affecti tædio, iudicio ſtare cogerentur. Tandèm verò partibus in præſentia veſtra conſtitutis, & memoratis monachis Eccleſias ſibi reſtitui poſtulantibus, Canonici reſponderunt authoritatem veſtram penitùs expiráſſe, eò quòd à nobis ad alios iudices literas impetrauerunt, quæ præiudicare prioribus videbantur. Vnde quoniam in literis noſtris poſterioribus non fuit facta mentio priorum, nec nomina ec[illegible] continebantur, quæ in prioribus fuerant poſita, ſed indefinite dicebantur, ſuper quibuſdam eccleſijs, nos attendentes, malitiam & dolum nulli debere patrocinari & nolentes tantam illuſionẽ impunitã relinquere: diſcretioni veſtræ &c. quatenùs cùm exindè requiſiti fueritis, partes ante veſtram conuocetis præſentiam, & præſcriptam cauſam ſecundùm formã priorũ literarum, omni occaſione & appellatione ceſſante, diffiniatis: & canonicos, quoniam auſi fuerunt mãdatum noſtrum eludere, & per ſurreptionem huiuſmodi literas impetrare, quòd nuncius eorũ pleniùs recognouit: ad metum & pœnam aliorum, expẽſas, quas monachi nunc ad nos * mittendo fecerunt, eis, remoto appellationis obſtaculo, reddere compellatis.

**Crois*
**Guiprec*
In poſterioribus priorum mentionẽ fieri debere
**ueniendo*

Idem Eboracenſi archiep. Cap. 7.

SAnè ſi à nobis ſuper aliqua cauſa literæ priùs impetrentur, & aliæ poſteà, non facta mentione priorum literarum, literę obtinentur, ſi iudicibus innotuerit donèc Ro. Pontificem conſulant, & ſuã exindè pleniùs recognoſcant voluntatem, executione literarũ debent penitùs ſuperſedere, nè * per varietate literarũ, cauſarũ fines valeant impediri.

**præ*

Item Lucius III. Lincol. epiſcopo. Cap. 8.

AD aures noſtras, te ſignificante, peruenit, quòd plurimi archidiaconi, præcentores, vel Eccleſiaſtici præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficijs per interpoſitas perſonas, literas impetrantes, nomen ſuæ ſuppriment dignitatis, & ſimplici nomine ſe appellant, tanquàm non habeant aliquem in eccleſia iſta perſonatum. itaque reſcripto noſtro poſtulas edoceri, ſi fraus iſta tacendi præiudicium ei debeat generare. Tuæ ergò conſultationi taliter reſpondemus, quòd cùm non ſit noſtræ intentionis, vt perſonæ pluribus redditibus abundantes, per literas noſtras pauperes clericos ſuper minoribus beneficijs vexent, literas in quibus author nomen ſuæ dignitatis ſupprimit, vires aliquas nolumus obtinere.

Idem Eboracen. archiepiſc. Cap. 9.

SI autem aliquis authoritate poſteriorũ literarum, per aduerſarium ad iudicem tractus, obiecerit ſe priores habere, de quibus mentio non habetur, ſi eis dolo vel negligentia vti propoſuit, excuſari non debet. Si autem copiam iudicis delegati habere nequiuerit, per poſteriores literas non poterit conueniri.

DE EXCEPTIONIBVS. Pars 42.

Idem eidem. Cap. 1.

EX parte fraternitatis tuæ fuit à nobis requiſitum, vtrùm cùm aliquam cauſam ſub certa forma committimus, vtrùm iudices delegati, ità formam ſibi commiſſam ſequi debeant, vt rationabiles exceptiones non admittantur: ſuper quo itaque tuæ prudentiæ taliter reſpondemus, quòd ſi quandoquè iudici expediat formam inſtitutam ſeruare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in cauſa ſecũdùm iuris æquitatem procedere, niſi exprimatur in literis noſtris, quòd nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec aliquẽ prædeceſſorũ noſtrorũ credimus expreſſiſſe.

Exceptionem inducunt, vis, metus, dolus, res litigioſa, tranſactio, pactio, expreſſa, & tacita, iuratio, iudicatio, error, tempus, forum, fauor, odium, ætas, ſexus, & ſimilia. Exceptionum alia prima, alia ſecũda. Prima ſtat in generali nomine, & datur reo. Secunda tranſit in ſpeciale nomen, & dicitur replicatio Eſt autem replicatio, exceptionis reſolutio, quæ datur actori. Sed cùm deincèps vtrinquè multiplicãtur exceptiones, earũ nomina ſunt, duplicatio, triplicatio.

Idem abbati S. Albani, & abbati Leiceſtri. e.* Cap. 2.

DIlecti filij noſtri, abbas & fratres monaſterij ſancti* Ebeſſi, nobis tranſmiſſa inſinuatione monſtrauerũt, quòd cùm A. clericus ſup eccleſia de Alitun, quæ ad prædictũ monaſterium pertinere dicitur, eis quæſtionem mouiſſet, tacita veritate, non contra eos, ſed contra quendam vicarium, quem in eadem eccleſia conſtituerunt, ad venerabilem fratrem noſtrum Vuigorñ. epiſcopũ literas impetrauit. Cùm autem idem epiſcopus prædictum vicarium vnà cum eodẽ A. ante præſentiam ſuam conuocâſſet, vicarius ipſe

**Ebreſſi*
**Ebruſſi*
**Eburſſi*

ipse ac Prior dicti monasterij, qui casu ad partes illas accellerat, memorato episcopo dixerat, quod idem vicarius super prædicta ecclesia conueniendus non erat, cùm eam non suo nomine, sed abbatis possideret: quarè sibi exindè, absente abbate & ignorante, respondere episcopo nullatenùs tenebatur. Vndè ad nostram appellauit audientiam: sed prædictus episcopus, quod vix credere possumus, appellationi non deferens, abbate absente & ignorante, & non citato, ecclesiam
for. A. clerico ipsam prædicto * Vu. adiudicauit, in quo facto prædictus abbas & fratres se asserunt esse grauatos. Quia verò solicitudini nostræ incumbit, viris Ecclesiasticis, & præcipuè religioni & honestati deditis, iura sua integra seruare, & id quod inter alios actum sit, alijs præiudicare vel nocere non debet, discretioni vestræ &c. quatenùs partibus ante præsentiam vestram conuocatis, si vobis ità esse constiterit, præfato abbati & fratribus præscriptam ecclesiam, cum fructibus indè perceptis, amoto eo qui in eadem ecclesia intrusus est, nostra authoritate freti, occasione & ap-
Sap. de spoliatis. pellatione cessante, restitui faciatis. Restitutione autem facta, si de proprietate fortè agere voluerint, causam audiatis, & eam, mediante concordia vel iudicio, sublato appellationis remedio terminetis.

Idem Decano Lincoln. & abbati de Riuallis.
Cap. 3.

ACcepta conquestione P. clerici, quòd violenter ecclesia de Procebrant, fuisset spoliatus, discretioni vestræ per A. S. præ. si benè meminimus, dedimus in mandatis, vt si per officiales venerabilis fratris nostri Eboracen. Archiepiscopo Apostolicæ sedis legati, ex concessione ipsius in eadem ecclesia fuisset institutus, & indè per violentiam eiectus, eam sibi authoritate nostra restitui faceretis. Quibus cognitis, responsum est sicut nobis &c.

Pars 43. DE SEPVLTVRIS, ET DEFVNctorum voluntatibus.

Item Paschalis II. *Cap.* 1.

VOlumus, ac iuxta canonum sententiam nobis probabile videtur, vt sicut morienti conceditur, rerum suarum iudicium facere quocunq; loco sibi placuerit, sic nimirùm iustum est, sui corporis licentiam habere eligendi sepulturam, in quocunq; loco voluntas extiterit, siue in monasterijs, siue in alijs locis.

Item Papa Leo III. *Cap.* 2.

NOs instituta maiorum patrum considerantes, illorum decreta firmando statuimus, vnumquenque in maiorum suorum sepulcris iacere debere, vt Patriarcharũ exitus docet. Nulli tamen denegamus propriam eligere sepulturam, & etiàm alienam: Dominus enim & magister sibi alienam elegit, non propriam, qui sinè peccato erat. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem iudicij tui, illi ecclesię censemus iure dari, in qua cœlesti pabulo à principio sui exordij, refectus cognoscitur, vt iuxta Apostolum, sint socij consolationum, vt fuerunt passionum. & sic demùm, vbicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. aliter nè fiat, authoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est, dicens: Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres vestri, sub vinculo anathematis detestamur & contradicimus, nec nostrum est, nec alicui * vndique vel sacerdoti vel fideli laico vnquàm licuit, sinè magna delicti culpa, in talibus præferre iudicium &c. Ea quidem quæ mortuo posito ante sepulturam eius, facta fuerint, vel exigendo quod debitũ esse dicetur, vel confessiones aliquas, aut fideiussores, aut pignora capiendo, penitùs amputari præcipimus.

Mat. 27. g
Luce 10. b
Mat. 10 b
1. Tim. 5. d
2. Cor. 1. d
Pro. 22. d
for.* vtiq;

Concil. Gener. Pars 4.

Item Alexander Tertius Cantuar. Arch. Pars capituli, Qua fronte. sup. de excommunicatis. *Cap.* 3.

SVper eo verò, quòd defuncto aliquo, interdùm religiosæ personæ, interdùm ecclesiasticę, interdum etiàm seculares, postulant sibi debita solui, quę defunctus ipsis debebat. & nisi soluantur, nè corpus defuncti sepulturæ tradatur, vocẽ appellationis emittunt: hoc tuæ fraternitati duximus respondendum, quod si defunctus de rebus suis disposuit, & debita disponere prætermisit, nisi de solutione debitorum (dummodò sit soluendò) ab hærede vel consanguineis defuncti sufficiens cautio detur, corpus eius, postposita appellatione, ecclesiasticæ sepulturæ non tradetur.

Item Gregorius Augustino Anglorum Episcopo. *Cap.* 4.

MOnachi corpora hominum tam viuorum quàm mortuorum, ad Ecclesiam suam deferre non audeant, sinè consensu & petitione eius ecclesiæ, quæ ei dum viueret consuluit, & consulendo viaticum suũ administrauit. Quod si fecerint, veluti inuasores sanctę ecclesię sub districta anathematis interpositione, quousque satisfaciant ecclesię, fieri præcipimus, omni remota fraternitatis occasione. Simili modo vnaquęq; Ecclesia totius ordinis, aliã quamlibet inuadere pertimescat: sin autem, eodẽ anathematis vinculo sciat se à nobis proculdubiò subigi.

16. q. 1. Agapetus.
13. q. 2. Vbicunq;.

Item ex Concilio Maguncensi, cap. primo. *Cap.* 5.

SI hæredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab episcopo loci illius omnes res, quę his relictę sunt, canonicè interdicantur, cum fructibus & cæteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.

Pars 44. DE PRÆMINENTIA LVND. & Eborac. & de priuilegijs generaliter vel specialiter indultis, & de eorum abusu & confirmationibus.

Item Gregorius Augustino Anglorum Episcopo. *Cap.* 1.

Lib. 12. epi. 15. CVm certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen necessè est eis honorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multipliciùs insudare. Et quia noua Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & te laborante, perducta est, vsum tibi pallij ad sola Missarum solennia peragenda cōcedimus: ità vt per loca singula 12. episcopos ordines, qui tuę subiaceant ditioni, quatenùs Lundonieñ. ciuitatis episcopus, semper in posterum à synodo propria debeat cōsecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui authore Deo deseruio, sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem volumus mittere, quem ipse iudicaueris ordinandum, ità vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque 12. episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoq; si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, proponimus, quem tamen tuę fraternitatis dispositioni volumus subiacere. Post obitum verò tuum ità episcopis, quos ordinauerit, præsit, vt Londoñ. Episcopi ditioni nullo modo subiaceat. Sit verò inter Lundonię & Eboracæ ciuitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui priùs fuerit ordinatus. Communi autem consilio & concordi actione quæq; erūt pro Christi zelo agenda, disponant, vnanimiter recta sentiant, & ea quæ senserint, nō sibimet discrepādo perficiant. Tua ergò fraternitas, non solùm eos episcopos quos ordinauerit, neque eos tātummodò qui per Eborac. episcopum fuerint ordinati, sed etiàm omnes Britanniæ sacerdotes habeat, Domino Deo nostro authore, subiectos, quatenùs ex vita & lingua tuæ sanctitatis, & rectè credendi, & bene viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus prosequentes, ad cęlestia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant.

Item Alexander III. Eborac. Archiep. Cap. 2.

IN hunc modum plures Rom. Pontifices à tempore B. Gregorij, scripserunt. Nos antiquam Eborac. ecclesię integram dignitatem conseruari, authore Dño, cupientes & prædecessorum nostrorum Rom. Pontificū vestigijs inhærentes, authoritate Apostolica prohibemus, nè vlteriùs aut Cantuariensis Archiepiscopus ab Eboracensi professionē exigat, aut Eboracensis Cantuariensi exhibeat. neque quod à B. Gregorio prohibitum est, vllo modo Cantuarieñ. Eboraceñ. iurisdictioni subiaceat: sed iuxta patris eiusdem constitutionem, ista honoris distinctio in perpetuum conseruetur, vt qui prior ordinatur, prior habeatur. Sed si Cantuariensis Archiepiscopus, ab Eboraceñ. electo manus consecrationis subtraxerit, ꝙ videlicet iuxta ecclesiarum suarum morem, ab Honorio sedis Apostolicæ pontifice sibi debetur, liceat eidem Eboracensi secundùm cōmunem consuetudinē & Honorij patris nostri sanctionem, vel Domini nostri Paschalis mandatum à suffraganeis authoritate Romani pontificis consecrari.

Idem vniuersis Ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis. *Cap.* 3.

CVm non ignoretis, venerabilem fratrē nostrū Cantuariensem Archiepiscopū vobis non solùm metropolitico, sed etiam iure legationis præesse, mirabile satis est, ꝙ quidam vestrûm (sicut audiuimus) asseuerare præsumpserunt, ꝙ idem Archiepiscopus nullam causam de episcopatibus vestris, siue legationis, siue metropoleos iure, audire debeat, nisi per appellationem ad ipsum deferatur. Sanè licet metropolitico iure fortè nō debeat causam de vestris episcopatibus, nisi ad eum per appellationem deferatur, audire, legationis tamen obtentu vniuersas causas, quę de ipsis episcopatibus p appellationem vel per aliqnam querimoniam perueniunt ad audientiam suam, audire potest & debet, sicut q in prouincia * tua vices nostras gerere probatur. Mandamus itaq; venerabilitati vestrę atq; pręcipimus, quatenùs causas quę de episcopatibus vestris ad eundem Archiepiscopum perferūtur, eius iudicio relinquatis: nec quemlibet clericū vel laicū vestrę iurisdictionis deterrere vel impedire tentetis, quò minùs causas suas ad præfatum Archiepiscopum, si voluerit, transferre possit.

9. q. 3 Cōquestus. Dist 65. qm̄ nos. 25. q. 1. Sectatis. 11. q. 1. peruenit. for. * vestra

Idem nobilissimo Duci Venetiæ. *Cap.* 4.

CVm essemus Venetiæ, & ibì diutinam moram fecissemus, proposuisti nobis constanter atq; solicitè, sępè contingere ꝙ cū inter clericū & laicū tuę iurisdictionis de pecuniaria causa cōtrouersia vertitur, clericus ad nostrā appellat audientiā: & personis extra terrā tuā existentibus, iurisdictionis cāusam impetrant quandoq; cōmitti, qui super huiusmodi causis iudicare nolunt, aut nesciunt legē aut consuetudinē Veneticorū. Vndè qa occasione ista tam frequenter à laicis clerici indebitè fatigantur, & dāna grauia tibi prouenire proclamant: Nos fauore tuę deuotionis inducti, & tuis precibus inclinati, authoritate Apostolica tibi duximus indulgendū, vt si aliquandò clericus de terra tuæ iurisdictionis super pecuniaria causa cōtra laicū ad nostrā audiētiā appellauerit, nō nisi personis q̄ de terra tuæ iurisdictionis sunt, & f̄m legem

gem & consuetudinem Veneticorum iudicare debeant, committamus: ità quòd indulgentia nostra non debeat nisì nostro tempore durare.

Cap. 5.

Milites templi Hierusalem, sub tempore gratiæ noui Machabæi, abnegantes secularia desideria & propria relinquentes, tollentes crucem suam, & secuti sunt Christum, ipsi sunt per quos Deus orientalem Ecclesiam à paganorum spurcitia liberat, & Christiani nominis inimicos expugnat. Ipsi pro fratribus animas ponere non formidãt: & peregrinos ad sancta loca proficiscentes, tam in eundo quàm in redeundo à paganorum incursibus defendunt. Et quoniam ad tam sanctum & pium opus explendum eis facultates propriæ non suppetunt, præsentibus literis exoro, quatenùs indè subleuetur eorum inopia, populum à Deo vobis commissum, collectas facere moneatis. Quicunque * de facultatibus à Deo sibi collatis, in ista secunda collecta se constituerint, eisque beneficium persoluerint per annum, septimam partem pœnitentiæ iniunctæ, confisi de Beati Apostolorum Petri & Pauli meritis, indulgemus. Si verò excommunicatus non fuerit, & eum mori contigerit, ei cum alijs Christianis sepultura ecclesiastica non negetur. Cùm autem fratres ipsius templi, qui ad collectam destinati sunt suscipiendã, in ciuitatem, castellum, villam, aut vicum aduenerint, si fortè locus interdictus sit, in iucundo eorum aduentu pro templi honore, & eorum S. militum reuerentia, semèl in anno aperiantur ecclesiæ: & exclusis excommunicatis, diuina mysteria celebrentur. Quæ verò de non excommunicatis militum eorum fratribus sepulturæ tradendis, & excõmunicatis in eorum aduentu exclusis semèl in anno, à nobis statuta sunt, vobis mandantes præcipimus, vt per omnes parochias faciatis irrefragabiliter per omnia obseruari.

for. * autẽ de

Idem venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & cæteris ad quos literæ istæ peruenerint. Cap. 6.

Dilecti filij nostri fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis cõquestione monstrârunt, quòd vos eis de malefactoribus suis iustitiam exhibere non vultis: priuilegia eorum inspicere contemnentes, nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochijs, aut confratres ipsorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur ijdé fratres multis sunt libertatibus & priuilegijs à Rom. Pontificibus præmuniti, quæ vt nostris temporibus infringantur, nolumus sustinere: fraternitati vestræ &c. quatenùs iam dictis fratribus in his quæ à Rom. ecclesia noscuntur indulta fuisse, nullam prorsùs molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere vel negare aliquatenùs attentetis. Si de vobis in veritate talia decæterò poterimus comperire, pro certo sciatis, quòd nos concessa vobis priuilegia decidemus, cùm nostris & Ecclesiæ Rom. scriptis authenticis obuiare minimè timeatis.

Idem Episcopis, Archidiaconis, et alijs Ecclesiarum prælatis per Galliam constitutis. Cap. 7.

Sanè quoniàm à prædecessoribus nostris & à nobis est statutum, vt scilicet hospitalarios ipsos excommunicare, vel oratoria sua interdicere nemini liceat, vobis authoritate præsentium iniungimus atque præcipimus, vt prædictos fratres Hospitalis Hierosolymitani, aut ecclesias suas interdicere vel excommunicare nullatenùs præsumatis.

Idem. Cap. 8.

Simili modo sancimus, vt quicunque in eorum fraternitate fuerit receptus, si fortè ecclesia, ad quam pertinet, à diuinis officijs fuerit prohibita, eumq; mori contigerit, eidem Ecclesiastica sepultura non denegetur, nisì nominatim interdictus, aut anathematis vinculo fuerit innodatus.

Pars c. In literis quas à nobis sup. potestate iudic.

Idem fratribus Hospitalis Hierosolymitani. Cap. 9.

Peruenit ad nos transmissa insinuatione venerabilis fratris nostri * Herefordensis episcopi, quòd vos occasione priuilegij ab Apostolica sede vobis indulti, non semèl tantùm in anno, sed frequenter episcopatũ eius visitatis, & interdictas ecclesias aperitis, vt diuina officia celebretis. Addit ad hæc, quòd vos corpora defunctorum, si qua inhumata iacuerint, dummodò excommunicati non decesserint, Ecclesiastici cœmeterij traditis sepulturæ. Quoniam igitur non decet vos aliquatenùs vsurpare, quod vobis non est indultum, cùm priuilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate: discretioni vestræ &c. quatenùs sic tenorem priuilegij conseruetis, quòd eius metas vel in his vel in alijs transgredi minimè videamini, nec nisì semèl in anno in Ecclesijs interdictis diuina præsumatis officia celebrare: scituri pro certo, quòd si secùs, quod non arbitramur, feceritis, vos à præsumptione vestra, Domino authore, arctiùs compescemus.

* Eborac. Archiepiscop.

Idem Lexoniensi Episcopo. Cap. 10.

Si quis rei litigiosæ confirmationem à sede Apostolica impetrauerit, non minùs iudex de causa potest cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacificè possidebat, cùm indè confirmationem obtinuit, nõ est tutum aut licitum iudici, de quæstione suborta posteà sinè mandato Romani pontificis decernere, aut eam diffinire.

Pars xlv. DE SPONSALIBVS Secundò.

Idem Exoniensi episcopo. *Cap.* 1.

VEniens ad nos V. lator præsentium, simplici nobis assertione monstrauit, quòd in domo sua mulierem acceperit, de qua filium & filiam habuit, & fidem coram pluribus præstitit, quòd eam duceret in vxorem. Interim vero cùm in ciuitate quadam apud domum vicini pernoctaret, eius filia secum concubuit. & cùm pater eos insimul in lecto inuenisset, summo manè ipsum eam inuitum desponsare coegit. Qui nupèr in præsentia nostra constitutus, nos consuluit, cui potiùs adhærere deberet. Quia verò nequaquàm nobis innotuit, vtrùm post fidem præstitam primam cognouerit, fraternitati tuæ &c. quatenùs rei veritatem diligenter inquiras, & si cognoueris quòd primam post fidem datam cognouerit, ipsum cum ea facias remanere. Quòd si post fidem datam eam non cognouerit, secundæ, nisi metu coactus, qui posset in quemlibet virum constantem cadere, eam desponsauerit, tanquàm vxori facias adhærere.

22.q.4. Inter cętera.

Sed ibi iurauit, hic non.

Idem eidem. *Cap.* 2.

EX præsentium latoris confessione percepimus, quòd cùm ipse quandam alterius vxorem in adulterio polluisset, pœnitentiam indè suscepit. Sed posteà in eundem incidit, diabolo instigante, reatum, ac eandem mulierem, viro defuncto, sibi in matrimonium copulauit, eamque asserit in præsenti pro coniuge* retinere: Verùm quoniam nos de salute animarum ipsorum sollicitè compellimur in Domino cogitare, fraternitati tuæ &c. quatenùs rem ipsam diligenter inquiras: & si tibi constiterit, quòd ille vel illa in mortem prioris viri fuerit machinatus, vel si eo viuente fidem ipsi mulieri dederit, se eam in coniugem recepturum, eos non differas penitùs separare. Quòd si neutrum illorum constiterit, in causa ipsa iuxta Ecclesiasticam consuetudinem & canonica statuta procedas.

* remanere

Idem eidem. *Cap.* 3.

PEruenit ad nos, quòd quidam miles R. nomine, fide interposita, in multorum præsentia promisit se contracturum matrimonium cum quadam puella filia Eduuini de Balelcher: sed postmodùm, licèt ex ea prolem susceperit, sicut ipse nobis asserit, fidem indè violare non timens, alteri adhæsit & prædictam puellam quam dicitur defloràsse, in vxorem ducere contradicit. Quoniam igitur non modicùm delinquit, qui fidè violare præsumit: discretioni vestræ &c. quatenùs rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis pro certo constiterit, præfatū militem pronominatam puellam in vxorem ducturū fide interposita promisisse, & postmodùm eam cognouisse, eundem militem monere studeatis, & diligenter inducere, vt memoratam puellam, omni appellatione & contradictione cessante, in vxorem ducat: vel si commonitionem vestram contempserit, & eam in vxorem ducere noluerit, vel alter vestrûm, si vterque interesse nō potest, illum sub districtione anathematis, mandatum nostrum adimplere compellat.

Idem Lucensi episcopo. *Cap.* 4.

SAnè consuluit nos tua discretio, quid faciendum sit de muliere, quæ post mortē viri sui, vestibus preciosis abiectis, mutauit habitum, & de manu* presbyteri velamē assumpsit, sed non renunciauit proprijs, nec intrauit claustrū, nec in manu episcopi, aut abbatis, aut abbatissæ, vel super altare est professa, vel obedientiam promisit: postmodùm verò anno elapso, cùm multorum inquietudines ferre non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abiecto religionis habitu, cuidam nobili solenniter in facie Ecclesiæ nupsit. Super hoc itaque cōsultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex votum matrimonium impedit cōtrahendum, sed non dirimit contractum: ità sinè professione & propriorum renunciatione, habitûs susceptio, nè contrahatur, impedit: sed consummatum nequaquàm dissoluit.

* Prioris

Idem Vintoniensi episcopo. *Cap.* 5.

NOn sunt vna caro vir & mulier, nisi carnali copula cohæserint. Idcircò sponsa defuncta intacta, eius soror sponso hoc non impediente, liberè ducitur in vxorē.

Lucius tertius * *Capriano episcopo.* *Cap.* 6.

* Rapalensi

REquisiuit à nobis fraternitas tua, qua censura mulier compelli debeat, quæ iurisiurandi religione neglecta, nubere renuit, cui se nupturam, interposito iuramento firmauit. Quæsiuisti etiam, si cuius vir matris torum polluit, ad alia vota cùm filios desideret, viro possit viuente transire. Ad quod breuiter respondemus, quòd mulier quæ se nupturam iurauit, cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est potiùs quàm cogenda, maximè cùm coactiones huiusmodi difficiles exitus soleant frequenter habere. Illa sanè, cuius vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo coniungi carnaliter, nec eo viuente, cum alio matrimonium inire valebit.

Mulierēq; se nupturam iurauit, nubere non cogendam.

Item Adrianus Papa Eborardo Magdeburgeñ. Archiepiscopo. *Cap.* 7.

DIgnum est & à ratione non discordat, quòd ea quæ inter se dubietatis scrupulum videntur continere, ad Apostolicæ sedis iudicium referantur, vt indè Christi fideles in dubijs certitudinem se gaudeant inuenire, vndè noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua nos fraternitas de seruorum coniugijs, quæ inuitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, ad Apostolatū nostro, si benè meminimus,

minimus, requisiuit. super quo vtiquè duximus respondendum: Sanè iuxta verbum Apostoli, prout tua discretio cognoscit, in Galat. 3.d Christo Iesu nec liber nec seruus est, qui à Col. 3.b sacramentis ecclesiasticis sit amouendus, ità quòd inter seruos matrimonia nullatenùs debeant prohiberi: & si dominis inuitis & contradicentibus contracta fuerint, nulla ratione propter hoc sunt ecclesiastico iure dissoluenda: debita tamen & consueta seruitia non ex hoc minùs sunt proprijs dominis exhibenda.

Idem ex Concilio Triburiensi.

Cap. 8.

Cap. 39. con. Tribur. DE Francia quidam nobilis homo mulierem de Saxonia lege Saxonum duxit in vxorem, tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit. Verùm quia non eisdem vtuntur legibus Saxones & Franci, causatus est, quòd eam non sua, id est, Francorum lege desponsauerit, vel acceperit, vel dotauerit: dimissaque illa, duxit alteram. Diffiniuit super hoc sancta synodus, vt ille transgressor euangelicæ legis subijciatur pœnitentię: à secunda coniuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

Pars xlvj. DE POTESTATE IVDICVM.

Idem Episcopo Lucensi. *Cap.* 1.

CVm te consulentem postulas edoceri, vtrú ad te pertineat, sententiam quam in causis iudices à nobis in tua prouincia delegati protulerint, confirmare, licèt de ipsis causis nihil in præsentia tua tractatum sit, respondemus, quòd sententiam ipsam non teneris, si nolueris, confirmare. Sed id tibi ex officio tuo noueris imminere, vt si ad eorum mandatum iudicium non possit executioni mandari, eis præbeas auxilium & fauorem: & ipsam, si noueris rationabiliter promulgatam, poteris confirmare.

Idem. *Cap.* 2.

SI super causa quæ tibi ex nostra delegatione committitur à personis ecclesiasticis vna vel pluribus, quibus, vt parcas laboribus partium & expensis, cognitionem ipsius causæ & testium examinationes, tibi sententia reseruata, committas, appellatio fuerit interposita, appellationis intuitu causam indefinitam relinquere non teneris.

Idem Exoniensi Episcopo. *Cap.* 3.

SVggestum est auribus nostris, quòd clericus A. nomine, in sacerdotio genitus fuerit ex incestu, & pro persona personatú ecclesiæ de * Bradenar, in qua pater eius mi- *Bradenan nistrauit: quod sibi non licuit, matrimoniú contrahere de quadam temeritate præsumpsit. Cæterùm quia causam super crimine non consueuimus alicui committere, nisi primò comparérent in nostra præsentia, qui personam illam super eodem crimine vellent impetere, causam ipsam tibi iudiciario ordine nō * cōmisimus terminandá: *commitimus discretioni tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit, publicum & notorium esse, quòd est de iam dicto clerico nobis propositum, maximè de matrimonio contracto, (quod si verú est, te latére non poterit) eum a præscripta Ecclesia, authoritate nostra, appellatione remota, non differas perpetuò amouere.

Infrà parto v. t. c. 38 diffinitur quid sit notoriú.

Idem abbati & conuentui maioris Ecclesiæ Monasterij & H. eorum clerico.

Cap. 4.

IAmpridèm, sicut benè meminimus, recepta querela vestra à Cestriæ Capellam de Herdelei, quam ad Ecclesiam vestram de Estuñ. asseuerâstis iure parochiali spectare, contra iustitiam detinebant. Causam ipsam abbatibus Leicestriæ & * Lilleshullæ commisimus terminandam: ità quidem, quòd si vterque interesse non posset, alter nihilominùs, adscitis sibi discretis & honestis hominibus, in negocij executione procederet. Accidit autem inopinato rerum euentu, sicut ex literis tuis & fratrum vestrorum fili abbas intelleximus, quòd antequàm partes in iudicio apparuissent, abbas vnius loci, * Lileshull scilicet, de præsenti vita migrauit, cui vir alter in breui prudens & religiosus successit. Deindè abbas Leicestriæ, qui priùs mandato nostro partibus dié ad agendum præfixit: habitoque consilio virorum prudentium & iurisperitorum, abbatem * Lileshull de nouo substitutum, porrecto illi mandato nostro, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum, commissio literarum à nobis emanauit, sibi socium adduxit: & sicut ex literis eorundem accepimus, cùm vtraque pars legitimè citata sæpiùs in eorum præsentia consisteret, auditis rationibus & allegationibus hincindè, productis & testibus idoneis, & eisdem de non tacenda veritate iuratis, eaque diligenter inquisita & cognita, cùm de iure matricis Ecclesiæ de Estuñ. eis plenariè constaret, accepto multorum virorum legitimorum & approbatorum, tam laicorum quàm clericorum testimonio, prædictam capellam de Herdeleia, Ecclesiæ de Estuñ. prudentium virorum consilio adiudicauerunt. Venerabilis etiàm frater noster Vuigorñ. episcopus, qui tunc præsens aderat, eorum sententiam executioni mandauit, & monachos tuos fili abbas, qui ibi aderant, & te quoquè fili H. procuratorem negocij in præscripta Ecclesia, quæ in eiusdem episcopi diœcesi consistit, in corporalem per officiales suos possessionem introduxit. Quia igitur lites siue controuersię, quæ con-

Locus mēdosus.

cordia vel iudicio finiuntur, in recidiuæ contentionis scrupulum non debent iterùm aliquatenùs redigi, præsentis scripti patrocinio eam vobis confirmamus. &c.

Idem Senoneñ. Archiepiscopo.
Cap. 5.

EX transmissa insinuatione G. & B. V. & Vni. militum intelleximus, quòd cùm R. de Canuill. eos super quadam possessione ante venerabilem fratrem nostrum * Vereñ. episcopum traxisset in causam, nobilis comes C. de Capra, eorum dominus, à quo possessiones tenebant, sub debito fidelitatis inhibuit, nè in iudicio Ecclesiastico de seculari feudo responderent. Itaque præfatus Episcopus in eo velut contumaces, exequutionis sententiam promulgauit &c. & infra: Mandamus quatenùs præfatos milites ab excommunicatione, contradictione & appellatione cessante, absoluas &c. & infrà: Deindè causam per dominum fundi iubeas terminari: & si ipse malitiosè quid distulerit, tu ei, sublato appellationis diffugio, debitum finem imponas.

* Treceñ. * Meteñ.

Pars xlvij.

DE IVRE PATRONATVS.

Idem Cantuariensi Episcopo. Cap. 1.

DE Iure Patronatûs Capellæ de Stretioñ. hoc tuæ discretioni mandamus, vt si * R. Brito ipsum comparauit, cùm inconueniens sit & inhonestum vendi ius patronatûs, contractum illum, sublato appellationis remedio, irritum denuncies & inanem, ipsumque, fretus authoritate Apostolica, non differas reuocare.

* P.

Idem Bathoñ. Episcopo. Cap. 2.

DIlectus filius noster nobilis vir Comes S. transmissa nobis insinuatione monstrauit, quòd dum illustris rex Scotiæ patrimonium suum detinuisset occupatum, quibus voluit, & prout voluit, ecclesias quarum gerebat patronatum, eo inconsulto, concessit. Quoniam igitur ex iniuncti nobis officij debito tenemur vnicuique iura sua integra seruare, nolentes etiam quòd præfatus comes occasione tali ius patronatûs amittat: Fraternitati tuæ &c. quatenùs rei veritate diligenter inquisita, si ita esse tibi constiterit, intrusos amoueas: & si idoneæ personæ ab eo qui ius patronatûs & præsentandi personas habet, ad præscriptas ecclesias fuerint præsentatæ, & personas ipsas de consensu & consilio prælatorum, quorum interest, de præscriptis ecclesijs, contradictione & appellatione cessante, inuestiges, nec ipsas contra formam iuris exindè à quoquam grauari permittas.

Pars cap. Tua nos duxit. sup. de ordinatis.

Idem Cenomanensi Episcopo. Cap. 3.

SVper eo quod subiungere voluisti, si de præsentatione presbyteri, inter aliquos quæstione suborta causam contigerit alicui delegari sub hac forma, vt si constiterit ius, de quo agitur, ad alterutram partium pertinere, ad præsentationem eiusdem de persona idonea ordinet Ecclesiam appellatione remota, an liceat delegato iudicio, inscio diœcesiano Episcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi clericum in possessionem Ecclesię mittere, præsertim si ignotus fuerit præsentatus, aut minùs idoneus, aut si Archipresbyter, aut Archidiaconus, aut Episcopus ad quem institutio pertinet, appellauerit, vtrum eorum appellationibus sit deferendum: hoc tuam volumus discretionem tenere, quòd licèt quęstionem quæ de præsentatione vertitur, appellatione remota, committamus alicui terminandam, non tamen intentionis nostræ est, diœcesiano Episcopo, vel Archidiacono, vel Archipresbytero præiudicium generare. Ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit, & tenebit eorum appellatio, si videntes iuri suo detrahi, duxerint appellandum: quia non illis, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

Idem illustri Regi Anglorum.
Cap. 4.

QVanto te Diuina gratia summaq; prouidentia maioris gratiæ priuilegio decorauit, tanto viros religiosos maiori debes charitate diligere, & in iustitijs suis manutenere propentiùs & fouere. Causæ patronatûs ecclesiarum ità iunctę sunt & connexæ ecclesiasticis causis, quòd non nisi ecclesiastico iudicio valent diffiniri, & apud iudicem Ecclesiasticum solummodò terminari.

Non nisi ecclesiastico iudicio causam patronatus diffiniri.

Idem Noruuiceñ. Episcopo. Cap. 5.

COntinebatur in literis à te nobis transmissis, quòd cùm super decima de Querche, inter magistrum Hubertum & magistrum N. de mandato nostro coram te verteretur, constiterit tibi quòd M. abbatissa sanctæ Mariæ de Vuint, pro communi voto & vnanimi consensu, conuentu assensum præstante, decimam ipsam prædicto H. concessit, Rad. Vuintoñ. Archidiaconus per clauem & librum sibi exindè inuestituram fecit. Magister verò N. probauit coram te idoneis testibus, quòd præfata abbatissa præscriptam decimam sibi priùs dederat, conuentu non contradicente, quàm eam præfato Huberto dedisset, & quòd à diœcesiano episcopo eius fuerit concessio confirmata. Vndè quia nos consulere voluisti, cui concessioni innitendum sit, consultationi tuæ taliter respondemus, quòd concessio priùs facta, si conuentu sciente & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verùm si præfata abbatissa, ignorante conuentu aut contradicente, priùs

prædicto

prædicto N. decimam suam concessit, & nô post multum tempus de assensu conuentus, eandem decimam memorato Huberto dedit, sic vt tibi eam datam fuisse constet, secunda concessio debet præiudicare priori.

Idem canonicis fratribus & monachis in episcopatu Sareñ. ecclesias habentibus.

Cap. 6.

EX transmissa nobis insinuatione venerabilis fratris nostri Iocel. * Sareñ. episcopi accepimus, quòd cùm in episcopatu de* Sareñ. habeatis Ecclesias, de quibus censum annuatim percipitis, earum rectoribus decedentibus, authoritate propria easdem Ecclesias occupatis, aut etiàm clericos in eis ponitis. & infrà: Infra duos menses postquàm Ecclesiæ prædictæ vacauerint, ad eas memorato Episcopo, omni occasione & appellatione remota, idoneas personas præsentetis, vt per ipsum curam animarum recipiant. & infrà: Illud quoquè nihilominus prohibemus, nè censum vestrum in prædictis Ecclesijs sinè prædicti Episcopi assensu augeatis, sed in eis constituto antiquo censu sitis contenti. * Sarú.

Idem Eboracensi Archiepiscopo.

Cap. 7.

RElatum est auribus nostris, quòd quidam clerici in beneficijs ecclesiasticis centum vel ducentarum marcarum redditus possidentes, & proponentes primas vacantes Ecclesias à monachis vel canonicis aut alijs ius patronatûs habentibus sibi fuisse promissas, nè in illis cùm vacant, instituantur alij, appellationem emittunt, vt interim arte aliqua suum valeant adimplere propositum. Quia igitur consulis, an diœcesiano episcopo huiusmodi appellationi sit deferendum, præsentibus tibi literis respondemus, quòd cùm in Lateranensi Concilio promissiones factæ de ecclesijs non vacantibus sint cassatæ, prætextu appellationis eorum, qui iam prædictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin ecclesiæ cũ vacauerint, de personis idoneis ordinentur.

Idem abbati Remestrensi & Archidiacono Exonieñ. Cap. 8.

VEniens ad Apostolicæ sedis clementiam in multo discrimine sui corporis & laboris V. lator præsentium, simplici nobis relatione proposuit, quòd tempore hostilitatis & guerriæ, miles quidam R. nomine, fundum R. militis occupauit, quem diù illicitè detinens, magistro & fratribus hospitalis clericorum ecclesiam in eo sitam concessit. Magister verò & fratres Hospitalis prædicti, clericum quendam nomine R. ibidèm instituerunt, qui indè annis singulis soluebat pensionem. Longo verò tempore pòst prædictus R. fundum suum recuperans per iustitiam, omnia quæ alienauerat possessor violentus, ad ius pristinum reuocauit, & cùm in ecclesia ibidèm fundata sciret se ius tantùm datoris habere, concessioni quæ memorato R. de præscripta ecclesia facta fuerat, cõsentire nullatenùs voluit. Sed * V. venerabili fratri nostro Eboraceñ. Archiepiscopo Apostolicæ sedis legato, in * e. ad ecclesiam * tandèm præsentauit, qui præsente magistro Hospitalis, cui priùs fuerat concessa, & non reclamante, eundem V. suscepit, & in prælibata ecclesia ordinauit. Interim autem clericus R. qui eam alieno nomine possidebat, furto irretitus, & exindè, quia crimen eius notorium fuit, rebus furatis in arca sua repertis, grauiter puniri metuens, eò quòd ad aures regias scelus eius peruenerat, habitum religionis assumpsit: qui infra annum Apostolicum adijt, & scriptum Apostolici culminis, in quo continebatur, vt si monstrare posset, quòd timore mortis claustrum intrâsset de religionis voto absolueretur, à nobis obtinuit, cognito quòd timor ille ex praua conscientia perpetrati sceleris proueniebat. Alias autem literas & ad abbatem de fontibus, & Priorem de Gilleburne reportauit, in quibus continebatur, prædictum Vu. post appellationem ad nos factam intrâsse, & ipsum priùs fuisse violenter eiectum: illi, amoto alio, ecclesia redderetur. Cumque idem V. à iudicibus delegatis citatus, sibi dari canonicas inducias postulauerit, & ipsi dilationem ei dare penitùs renuerint, existimantes quòd literæ istæ per falsam suggestionem essent impetratæ, & quòd nos de facto non fuissemus pleniùs instructi, à falsa suggestione ad nos appellauit, & à præsentia iudicum recessit. Iudices verò, quoniam in causa principali sublatum fuerat appellationis remedium, audito testimonio quorundam, qui eundem R. in possessione Ecclesię illius esse viderunt, & interdùm synodalia soluere, eidem possessionem eiusdem ecclesiæ adiudicauerunt, & ipsum per nuncios de eadem ecclesia inuestiri fecerunt. Verùm quoniam dubium nobis & incertum existit, an prædictus R. ità nos falsis suggestionibus circunuenire præsumpsit, & nemini fraus propria vel dolus debet prodesse: discretioni vestrę &c. quatenùs cùm exindè fueritis requisiti, in vnum pariter conuenientes, vtranque partem ante pręsentiam vestram conuocetis: & eorum inquisita veritate, quę hincindè fuerint dicta, & pleniùs cognita, causam ipsam, appellatione remota, fine canonico terminetis: scilicet: vt si vobis constiterit, quòd crimen illud notorium fuerit, quòd timore illorum dictus R. religionis assumpserit habitum, & idem V. per Archiepiscopũ fuerit canonicè institutus, ei ecclesiam ipsam, occasione & appellatione remota, restitui faciatis, & liberè pacificeque * dimitti, non obstantibus literis nostris, si taliter fuerint, vt diximus, impetratę.

*Vu. *eandem Nemini suũ dolũ prodesse debere. *cõmitti.

Idem

Idem Exonieñ. & Vuigorñ. Episcopis. *Cap.* 9.

SI vobis constiterit, clericum de dono militis ecclesiam vendicare, super ecclesia illi, nostra freti authoritate, appellatione cessante, perpetuum silentium imponatis. Si verò ius patronatûs ex dono eiusdem militis in ecclesia illa requiritur, vos causam audiatis, & concordia vel iudicio terminetis.

Idem Episcopo Herefordeñ. & Abbati de Euesham. *Cap.* 10.

AD aures nostras, G. clerico insinuante, peruenit, quòd cùm presbyter qui in ecclesia Beatæ Mariæ ante portas Gloucestri, monachorum perpetuam vicariam obtinuerat, in fata concessisset, abbas & monachi ipsius loci diuino intuitu præscriptam vicariam ei concesserunt. Cùm autem per præfatum abbatem & capitulum ad eandem vicariam G. diœcesiano fuisset episcopo præsentatus, quidam I de Constãtijs nomine, institutionem eius quarundam literarum intuitu, continentium quòd idem abbas ei ecclesiam quæ primò vacaret, concesserat, impediuit: hinc est quòd discretioni vestræ &c. quatenùs si præfatus L. à vobis super hoc requisitus, aliam causam rationabilem non prætenderit, nisi concessionem ecclesiæ quæ primò vacaret, pro eiusdem contradictione vel appellatione nullatenùs dimittatis, quin authoritate nostra diœcesiano Episcopo mandetis, vt ad præsentationem prædicti abbatis & monachorum, supradictum G. ad vicariam præscriptam recipiat, & ei curam animarum committat, sicut moris & iuris est, si aliud non est quod eius institutionem debeat impedire.

Pars 48.

DE PACTIONIBVS Secundò.

Alexander Tertius Vuigorñ. Episcopo. *Cap.* 1.

VEniens ad Apostolicæ Sedis clementiam dilectus frater noster Magister V. de Flameuill, sua nobis insinuatione monstrauit, quòd cum monachi maioris monasterij terras in parochia Beatæ Mariæ de Mertuñ. excolant, ab eadem ecclesia coloni eorum omnia ecclesiastica tam necessaria quàm voluntaria susceperint sacramenta: & tamen eidem ecclesiæ suas & canonibus sacris institutas decimas soluere contradicunt, sed de frugibus ei tertiam partem soluerunt, & duas sibi retinere præsumunt. De reliquis autem minutis decimis, vtpotè nutrimentis animalium & fructibus hortorum, nil penitùs præstare non erubescunt: arbitantur autem ad hoc sese tueri cuiusdam transactionis pactione inter præfatos monachos & quendam sacerdotem memorati V. prædecessorem ità factam, videlicet vt de duabus carucatis terræ, quas in dominio suo monachi tenent, tertiam duntaxàt decimarum partem frugum exoluere debeant, reliquas sibi retinendo. Quo fit, vt exindè occasionem sibi sumentes malignandi, prædia ex agricolarum defectu ad eos deuoluta, monachi in suum magis astutè, quàm prouidè dominium conuertant: & quatuor vel fortè plures carucatas duobus aggregent, non aliter de illis decimis præstantes, quàm de duobus præstitissent, cùm secundùm tenoris compositionem integras de illis decimationes soluere tenerentur. Quapropter discretioni tuæ &c. quatenùs cùm exindè fueris requisitus, vtraque parte ante tuam præsentiam conuocata, rei veritatem diligenter inquiras, & nisi priuilegium clementia Sedis Apostolicæ sibi super hoc indultum, coram te præfati monachi palàm produxerint, vel nisi transactionem sibi scriptam, authoritate Apostolica cõfirmatam esse docuerint, cùm alioqui inter personas potiùs quàm inter Ecclesias ità facta videatur, nè pacta inter alios facta, alijs obesse patiamur, omni dilatione & appellatione remota, præfatos monachos & eorum agricolas decimationes vniuersas, ex quibuslibet rebus prouenientes, ex integro absque omni diminutione supradictæ Ecclesiæ Beatæ Mariæ de Mertuñ. iugi præstatione singulis annis præstare, & etiàm illorum quæ illicitè detinuerunt, certam æstimationem restituere, cum omni districtione compellas. Quòd si discretioni tuæ secundùm ea quæ proponuntur tibi in iudicio, visum fuerit, præfatos monachos non nisi ad tertiæ partis decimationum præstationem secundùm iustitiam vrgeri posse, tunc omnium eorum quæ canones decimanda decreuerunt, appellatione remota, supradictos monachos tertiam partem Ecclesiæ iam dictæ, Apostolica authoritate præstare decimas cogas.

Pacta inter alios facta, alijs nõ obesse.

Item Gregorius vniuersis Episcop. *Cap.* 2.

SCripta fraternitatis vestræ relegentes, agnouimus quòd hi qui contra Adrianũ fratrem & coepiscopum N. aliqua dixerant, modò cum eodem episcopo in amicitiam conuenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum vnitate lætitia. Sed quoniã ea quæ dicta sunt, indiscussa permanere nõ patimur, sedis nostræ diaconem ad ea inuestiganda dirigimus: quia nos facinora ea quæ audiuimus, dissimulare non debemus, præsertim cùm accusatores & accusatum gratiam inter se iudicâstis fecisse: hoc vobis necessè est subtiliter perscrutari, nè fortè eorũ comparata concordia, quod absit, non ex necessitate, sed præmio facta esse constiterit.

Vrbanus

Vrbanus Tertius Abbatibus de Vuellebec & de Sulucstiū. Cap. 3.

GRatum gerimus & acceptum, quòd in negocijs commissis vestræ iurisdictioni, debitam curam impenditis, & in his quæ dubitationem faciunt, pro grauitate vestri officij censuram sedis Apostolicæ postulatis. Sanè consuluit nos vestra discretio, an ante obitum delegantis, proposito citationis edicto, lite verò post mortem delegantis contestata, delegatus iudex nihilominùs debeat in causa procedere: & verùm is intelligatur appellationi renunciâsse, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulauit, & deindè productioni & allegationi renuncians, attestationes petijt solenniter publicari, sicut hoc totum circa decessum bonæ memoriæ prædecessoris nostri Lucij, qui vos iudices delegauit, sub examine vestro alleritis contigisse. Nos autem inquisitioni vestræ taliter respondemus, quòd cùm in priore casu citatione facta quasi cœptum sit negocium: & maximè, si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi: tenebitque quod iustitia præuia, fuerit iudiciali tramite diffinitum. In secundo casu videtur ab appellatione recessum, si secundùm ea quæ præmissa sunt, eum qui appellauerat, constiterit processisse.

7.q.1.Siqs presbyter. 11.q.3.Si qs epus. 16.q.3.p singulas. Huius partis titulus in archi ry... [margin notes]

Gregorius Octauus vniuersis fratribus Episcopis, & Archidiaconis ad quos literæ istæ peruenerint. Cap. 1.

Pars 49.

VEL ex dolo, vel ex malitia litigantium, vel ex defectu nostro credimus prouenire, quòd tanta negociorum frequentia diebus singulis perurgemur, vt imbecillitate proprij corporis laborátes, minori etiàm diligentia impediti, omnibus nō possimus commodè superesse, aut vndiquè contradicéntium clamores aut murmura sustinere. Hinc etiàm euenit, quòd negocijs minoribus occupati, maioribus intendere nō valemus, prout necessitas ecclesiastica postularet. Et quæ diffiniri vel disponi per nos breui tempore potuissent, expectatione diutina pluſquàm oportet, multis pariter irruentibus producuntur. Quocircà per generalem epistolam remedium huic rei duximus prouidendum, nè multimodo impediamur incursu, vel sua iniuriam patientibus possit iustitia deperire. Eapropter vniuersitati vestræ per A.S. præsentibus mandamus, quatenùs si fortè de modicis rebus, quæ infra summam viginti marcarum subsistunt in auditorijs vestris, causa ventiletur, & alteruter litigantium delusoriè putauerit appellandum: eius appellatione contempta, infra fines vestrorum episcopatuum eos eligere iudices, qui suspicione careant, compellatis: si tamen idonei ibi fuerint inuenti, in quorum præsentia iurgium sopiatur: à quibus si qua partium crediderit appellandum, ad archiepiscopum siue primatē vocem appellationis emittat. Si verò tale negocium sit, quod summam contineat aliquatenùs ampliorem, infra fines vestrarum diœcesum si spontè noluerint, inuiti non cogantur. Cognitores tamen de vicinis episcopatibus aliquos eligere compellantur, iuxta formam quam præmisimus, negotium tractaturos, in maioribus causis & obscurioribus articulis appellādi ad sedem Apostolicam copia seruata. Non enim videtur malitiæ suspicione carere, quòd plerique suos aduersarios ad præsentiam nostram laborare compellunt. Cęterùm si qui litigantium à proximo festo Purificationis super causis, de quibus episcopus cuius iurisdictioni saltem is qui conuenitur, non subiacet, non fuerit requisitus, vel iudices, clerici supradicto modo nō fuerint electi, & literas à nobis duxerint impetrandas, per quas examinatio iurgiorum vel diffinitio iudicibus non ordinarijs committatur careant impetratis, & ad suorum audiētiam iudicum ordine debito negocia reuertantur. Sic enim subterfugijs occurrere disceptationum volumus, vt dum eorum calliditatibus obuiamus, eis alium ad iustitiam aditum reseremus. Cùm verò aliqui iustam causam habuerint nostram præsentiam adeundi, literas eis dimissorias non negetis, seriem negocij continentes. Hoc autem de factis ad nos appellationibus disponentes, super illis quæ ad Archiepiscopos vel primates fieri cōtigerit, antiquorum ordinem canonum non mutamus.

Sup de appellationibus.

Idem eisdem. Cap. 2.

QVoniam ad Episcoporum maximè spectat officium, afflictis & laborantibus subuenire, vnumque illorum (licèt deficientibus meritis) Deus nos esse voluerit, prospicere tenemur & volumus, nè quis ex fortuitis casibus per Romanæ visitationem Ecclesiæ, laboris sui quem ad eam veniendo sustinuit, debito frustretur effectu. Indè siquidem fuit, quòd nos multorum prospicere volentes expensis, & alleuiare labores, de consueta misericordia duximus statuendum, vt literæ prædecessoris nostri Vrbani tertij à tribus mensibus ante ipsius obitum destinatæ pro facienda iustitia & litigijs dirimendis, quæ tamen manifestum alicuius præiudicium non continent, aut calumniam æquitatis, eundem habeant tempore administrationis nostræ effectum, quē habere, si adhuc ille viueret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandauit agendum, & nemo ad nos excusatione huiusmodi accepta

de sua

de sua iustitia obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare.

Cap. 3.

EX literis quas ad nos tua destinauit fraternitas, euidéter accepimus, quòd cùm causam quæ vertitur inter Magistrum H. de Hillesdale, & R. de Alta ripa, super Capella de Cabisleñ. de mandato nostro suscepisti terminandam, & literas nostras in communi audientia perlegi fecisses: prædictus R. sibi eas postulauit exhiberi. Qui literis diligenter inspectis, eas arguit falsitatis, hac de causa scilicet, quòd in narratione facti sint abrasæ, vbi scriptum est, iure parochiali: asseuerans se probaturum in præsentia nostra, quòd tales literæ de cancellaria nostra non emanâssent. Vos autem videntes formam literarum à rationis tramite minimè deuiare, ab executione causæ subsistere noluistis, præfato R. iuramêtum deferentes, quòd nec subterfugij, nec dilationis causa hoc allegâsset, sed quòd ità esse credebat. Iuramento autem ad diem præfixum non præstito, memoratum H. in possessionem causa rei seruandæ iudicâsti induci, & quòd quidam laicus seruiens eidem R. vestro iudicio restitit, excommunicatus est, & ex ecclesia sub interdicto conclusus: prædictus R. ad nos accedens, & tacens (prout dicitur) quòd in cômissione appellatio fuit inhibita, nec mentionem faciens * arrogationis literarum, aut iuramenti eidem delati, & non præstiti, seu sententiæ missionis in possessionem causa rei seruandæ, literas ad Lond. & Norvuiceñ. episcopos impetrauit in hunc modum, vt si quid in præiudicium memorati R. occasione prioris commissionis factum fuisset, nostra authoritate in irritum reuocaretur. Cumque præfatus N. citatus à Norvuiceñ. episcopo, qui suas & Londoñ. episcopi vices gerebat, coram eo literas, tacita veritate, impetratas diceret, metuens executionem sententiæ fieri, Norvuiceñ. episcopum suspectum habens, cui præfatus R. multa familiaritate coniunctus, vt qui Londoñ. episcopi nepos erat, & eius panem quotidiè comedere dicitur, ad nos appellauit. Vndè quoniã propria fraus nulli debet prodesse aut patrocinium ministrare: nos inspicientes literas nostras, & videntes quòd per illam rasuram falsæ non possent iudicari, nec etiàm suspectæ haberi, præsertim cùm etiam priuilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione, si est in facto erratum, incunctanter possint abradi: nec literæ illæ in suspecto loco fuerint abrasæ: vestræ fraternitati mandamus, quatenùs si quid factum fuerit in præiudicium memorati H. occasione literarum, quas sæpè dictus R. à nobis nõ facta mentione de appellatione inhibita, aut de iuramento illi delato, & non præstito, appellatione remota, in irritum reuocetis, & sententiam vestram inuiolabiliter faciatis obseruari, & eundem R. in expensas portitoris literarum, pro eo quòd à probatione sua destitit, condemnetis. Posteà vtraque parte ad vos conuocata, causam audiatis, & secundùm tenorẽ abrasarum literarũ, quas vobis sub sigillo nostro remittimus, fine canonico terminetis, nullis literis obstantibus. Si verò temeritatẽ & fraudẽ illius velimus attendere, & illum suis meritis iudicare, illi super eadẽ ecclesia faceremus silentium imponi.

for. * abrasionis

Dolũ non patrocinari.

Rasura quę non suspecta.

Cap. 4.

EX tenore literarum tuarum nobis innotuit, quòd cùm P. parochianus tuus ab A. muliere, quam in vxorem acceperat, tuo vellet iudicio separari: accusatores matrimonij testes producunt, firmiter asserentes, quòd priusquàm mulier cum prædicto viro matrimonium contraheret, consanguineum viri cum illa, solum videlicet cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem viderunt, ea (vt creditur) intentione, vt ei carnaliter adhæret. Publica quoquè fama consentit, quòd postquàm matrimonium cum ea contraxit, se adinuicèm miscuerunt: quod in præsentia tua publicè, vt asseris, sunt confessi. Dicitur etiàm de muliere, quòd à marito se simulans concepisse, alienum partum iam baptizatum (vt fertur) se mentita est peperisse: & rebaptizari faciens, virum suum sic decepit. Prætereà veneficum periculum, & alias vitæ insidias viro parâsse perhibetur. Quia igitur nos consuluisti, si hæ probationes ad matrimonium soluendum sufficiant, sic respondemus, quòd tum ex confessione, tum ex violenta & incerta suspicione fornicationis, præsertim scilicet, quod de partu & mortis machinatione dictum est, & ipse probare vellet, non immeritò potest diuortij sententia promulgari: ità vt vir licentiam habeat, ea mortua, aliam ducendi in Domino, ipsa verò sinè spe coniugij perpetuò perseueret.

*Alexander Tertius Archiepiscopo Rothomagensi & abbati * Geomar.* *Cap.* 5.

EX quorundam certa relatione audiuimus, quòd cùm aliqui viri Ecclesiastici, de prouincia vestra pro iustitia sua prosequenda literas commissorias à nobis impetrant, aduersarij eorum, vt mandatum nostrum eludant, antequàm literæ illæ ad iudicem perueniant, vel literis nostris à iudicibus receptis, priusquàm ab eis citentur, in vocem appellationis prorumpunt: aut cõuentionẽ facientes, aliquos in possessionem eorum, de quibus controuersiæ vertuntur, malitiosè inducunt. Quoniam igitur huiusmodi calliditates & versutiæ suis non debẽt in aliquo authoribus suffragari, & nos cõtra prædictas calliditates & versutias, pastorali volumus solicitudine prouidere: discretioni vestræ &c. quatenùs si aduersarij, inter quos

11. q. 3. S epíscopu

quos & ipsum super Ecclesia controuersia diutiùs est agitata, pro euacuando mandato nostro suprà dicto modo appellauerint, aut de possessione qualibet * conuentionem fecerint, vel malitiosè se absentauerint, eos qui in possessione prædictæ Ecclesiæ se ingesserint, appellatione cessante, cogatis sub examine vestro iuris æquitati parere.

* commu tionem

Lucius Tertius. Cap. 6.

DE his qui in sanitate vel infirmitate ad loca religiosa se transtulerint, nil tibi vel Ecclesijs, à quibus receperunt pabulum salutis, relinquentes: hoc tuæ prudentiæ innotescat, quod si in ægritudine ipsa ad religionem transeunt, dummodò in ægritudine ipsa decedunt, prædictis Ecclesijs, à quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si verò ad religiosa loca in sanitate se transtulerint, cogi non possunt aliquid præscriptis ecclesijs impartiri: quia liberum est eis, tunc bona sua non solùm religiosis locis, sed etiàm quibuscunque priuatis personis conferre.

Lucius Tertius. Cap. 7.

QVoniam ex plenitudine potestatis &c. Super hoc quòd quæsiuisti, vtrùm super Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio: tale damus, sicut iampridèm (si benè meminimus) alij non absimile quærenti dedimus responsum: quoniam secundùm formam transactionibus asscriptam, super re sacra litigiosa minimè transigi potest. Etenim res sacra vt possideatur aliquo dato, vel promisso, vel retento, speciem habere non immerito credimus simoniæ. Aliàs autem gratis & amicabiliter inter se litigantes componere, sacris canonibus non dicimus obuiare.

10.q.7. Decimas 1q.1. Nullus eps 1q.3. Quæsitū.

Alexander Tertius Noruuicen. Episcopo. Cap. 8.

QVæsitum est à nobis ex parte tua, iudex ordinarius vel alius cui delegatus mādauit vt citaret partes vel exequeretur sententiam, delegato teneatur obedire, cùm nō sua, sed delegantis vice fungatur, & cùm iurisdictio delegatur, omnia quæ ad iurisdictionem faciunt, delegari videantur: meritò potest delegatus tam ordinarium, quàm aliū cui mandauit, cogere ad id efficiēdum quod mandauit: & ei qui obedire contempserit, pœnam infligere competentem.

Cap. 9.

QVoniam ex plenitudine potestatis &c. & infra: Super eo quòd quæsiuisti, vtrum Ecclesiastica beneficia reposcentibus obiecta spontaneæ obturationis exceptio sinè causæ cognitione sit admittenda, & an actoris, qui sponte non renunciauit, an rei de spontanea renunciatione testes & probationes sint potiùs admittendæ: sic experientiæ tuæ duximus respondendum, quòd hoc nulla ratio verisimile reddit, vt quisquam beneficio multis fortè laboribus & expensis acquisito, & quo sustentari debet, sinè magna causa renunciare sua sponte elegerit: ideoq; superuacaneum esse non credimus, causam resignationis siue renunciationis diligenter inquirere, quatenus si fortè probabilem, hoc est, non vi, non metu, non interuentu pecuniæ, non promissione extorta, iudex ordinarius siue delegatus inuenerit, & maximè si iuramentum, quod vix fieri de spontanea voluntate credimus, quia iuramentum ferè semper à malo est, intercesserit, admittere, nisi replicatio canonica fuerit opposita, non proponat. Porrò licèt negantis factum nulla inueniri posse probatione dicatur, eius tamen qui renunciationem spontaneam negat, cùm implicite & quodammodò replicando inficietur, super actione sua probationes credimus proferendas, habita nihilominùs, vt decet, ad personarum dignitatem & opinionem relatione.

Negantis factū probationes admitti.

Ex decretis Hormisdæ Papæ. Cap. 10.

NVllus fidelis, cuiuscunq; conditionis sit, occultè nuptias faciat: sed benedictione accepta a sacerdote, publicè nubat in Domino. Si quis ergò sacerdos aliquos occultè coniunxisse inuentus fuerit, ab officio triennio suspendatur.

Dunelmensi episcopo & fratribus Renesbi. Cap. 11.

PRoposuit nobis dilectus filius noster Vu. clericus præsentium lator, quòd cùm ipse ad Ecclesiam de * Vuadher, à Reinero Flandrensi venerabili fratri nostro Eboracen. Archiepiscopo, Apostolicæ sedis legato præsentatus fuisset, idem Archiepiscopus eum ad Ecclesiam non recepit. Indè est quòd discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenùs si idem Archiepiscopus ad commonitionem vestram præfatum Vu. in ipsa Ecclesia, quàm citiùs poterit non instituerit: vos rei veritatem legitimè inquiratis, & si vobis constiterit ex parte Vu. dummodò idoneus sit, quòd ad ipsam vacantem fuerit prædicto Archiepiscopo præsentatus, ad eandem Ecclesiam authoritate nostra, amoto illo qui eam detinet, etiàm si quis post præsentationem eius & appellationem, quam se ad nos fecisse proponit, incussus est, appellatione remota, cum fructibus indè perceptis post primam præsentationem, cum recipere minimè differatis.

* Vuadhū

Præsentati & nō admissi appellationē tenere.

Eboracensi Archiepiscopo, Pars capituli, In eminenti, De appellationibus. Cap. 12.

DEcęterò noueris, quòd si sententiam à nobis latam præceperimus per aliquem executioni mandari, & fraus interuenerit,

nerit, non est facultas exequutori de negocio toto cognoscere, sed referri, quotiès q̃ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

Eboracensi Archiepiscopo.
Cap. 13.

IN eminenti specula Ecclesiæ, licèt immeriti, disponente Domino constituti, intendere debemus consultationibus singulorũ: & prout Deus nobis reuelauerit, propositas enodare. Consuluisti autem, si causa, appellatione remota, commissa, altera partiũ ante citationem vel post citationem, ante sententiam vel post sententiam, ad sedem Apostolicam appellauerit, an appellationi sit in huiusmodi deferendum. Prætereà si causa fuerit, appellatione remota, commissa, & alter aduersariorum appellet, quia delegatus iudex non vult super suggestione falsi probationes, admittere contra Cant. literas impetratas, an in hoc casu teneat appellatio, quæsiuisti. Dubitas etiam, si duobus fuerit causa commissa, appell. remota, & alter suo coniudici vices suas commiserit, an ille solus possit procedere appell. remota, vel ab eo liceat appellare, cùm in fine non sit appositum, vt si vterque nequiuerit interesse, vnus procedat. Primæ ergò quæstioni respondemus, quòd causa, appell. remota, commissa, appellationi non debet deferri, siue ante citationem, siue post: siue ante sententiam, siue post fuerit appellatum: nisi appellans, priusquàm citaretur, iter arripuisset ad sedem Apostolicam veniendi. Quòd autem quæsiuisti, si aliquis appellauerit, quia delegatus iudex super suggestione falsi audire probationes recusat, an appellatio teneat, hoc tuam volumus discretionem tenere, q̃ in eo casu debet appellationi deferri. Ab vno vero iudicum, appellatione remota, in causa procedi non potest, nisi hoc specialè in literis commissorijs exprimatur.

Lucius Tertius. *Cap.* 14.

QVoniã ex plenitudine potestatis &c. & infrà: Consulere decreuisti, de quibus personis intelligendum sit, vnam alteri in Ecclesiasticis beneficijs succedere non debere: vtrùm scilicet de sacerdotibus & eorum filijs duntaxàt, an & de alijs quibusdã personis. Noueritis ergò q̃ ad ecclesiastica beneficia nullum secundùm canones admittendum credimus, nisi ex electione canonica vocatum. Sacerdotum verò filios, & maximè in sacerdotio genitos, his tẽporibus suis succedere parentibus, quarumlibet regionum consuetudo & in donis ciuilibus prohibet, & canones in ecclesiasticis multo fortiùs prohibent & execrãtur. Personarum quoque filios citra sacros ordines constitutũ plerunque, si tamẽ merita suffragãtur, parentibus suis succedere conniuentibus oculis toleramus. Exẽplo nanque perniciosum est graue, talia in Ecclesia pullulare, per quæ & laicis scandalum generetur. Sanè tam has personas, quàm illas, ab alijs non repellimus beneficijs, si digni inueniantur.

Alexander tertius Abbatibus Cistertieñ. in Capitulo Cistertieñ. congregatis.
Cap. 15.

REcolentes qualiter hæc plantatio sancta, hæc vitis fructifera, hæc deniquè vinea Dñi Sabaoth, sub primis ordinis patribus pullulauit &c. & infrà: Nunc autem aliqui ex vobis pristinæ institutionis obliti penitùs vel ignari, contra ordinis vestri gloriam & decorẽ, villas, molendina, Ecclesias & altaria possident, fidelitates & hominia suscipiunt rusticos & tributarios tenent: & omne studium adhibent, vt termini eorum dilatentur, quorum conuersatio esse debebat in cœlis. Læditur hinc ordo penitùs & mutatur &c. & infrà: Ideoq; sanctum & venerabile collegium vestrum precibus & moniris, quibus possumus, exhortamur, quatenùs domus illæ quæ à prima suî origine in ordine vestro sunt fundatæ, constitutis & ordinatis terminis sint contentæ: nec velint ad ea manus extendere, quæ sinè laboribus & periculis multis, & demùm sinè ordinis magna confusione minimè poterunt retinere. Si enim relictis originalibus ordinis statutis, ad cõmunionẽ volueritis aliorum monasteriorum viam diuertere, oportebit & vos communi iure censeri: quia dignum est, vt qui similem cum alijs suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam. Quoniam domus illæ, quæ de alijs institutionibus ad vestrum se ordinem transtulerunt, vestris omninò satagunt vsibus conformari, vt relictis videlicet possessionibus vel mutatis, quas vestra institutio non recipit, sic se in omnibus vestræ religioni coaptent, vt quemadmodùm se gaudent in societate ordinis, mutatione habitûs & obseruatione regulari assumptos, sic etiàm in parcitate temporalium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatos. Sanè si super possessionibus ipsis in aliquo de monasterijs vestris Apostolicę sedis authoritas dispensauit, à nullo vestrum sumendum est exemplum: quia temerarium est penitùs & absurdum & indignum, aliquem sua sibi authoritate pręsumere, quod Romana Ecclesia alicui monasterio, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficijs indulgere.

Isa. 5.

Phil. 4.

Rhemensi Archiepiscopo.
Cap. 16.

CVm H. diù vinculo excommunicationis fuisset addictus, tandèm præstito iuramento, quòd exinde iudicio Ecclesię stare deberet, beneficium absolutionis obtinuit: sed continuò ad sedem Apostolicam post absolutionem appellauit: & anno

Potest aliquis per se, p aliũ: nec per se, nec per aliũ, per se, nõ per aliũ: per aliũ, nõ per se.

anno transacto vltrà, per se vel per alium appellationem prosequi contempsit. Quoniam igitur derisoriè appellare videtur, qui appellationem interpositam non prosequitur, fraternitati vestræ per A.S. præsentibus mandamus, quatenùs vtraque parte coram te conuocata, si tibi constiterit, quòd tanto tempore appellationem prosequi contempserit, tu ipsum iudicio tuo stare sub excommunicationis districtione compellas.

Cap. 17.

EIus qui modò vult redire ad priorem vxorem, quam priùs negauit, Ecclesia testimonium non recipit: quia variauit verbum suum, & contra semetipsum testimonium tulit, & abstulit sibi fidem in vtroque, vt coniugij sacramentum adinuicèm non esse videretur, & opus carnalis commercij contradiceretur.

Cap. 18.

1. Cor. 7. a VIR potestatem sui corporis non habet, sed mulier: nec mulier potestatem sui corporis habet, sed vir. Potest ergò vir siue mulier peccato suo facere, vt potestatem in corpore alterius perdat: sed facere non potest, vt alteri potestatem sui corporis quantùm in se est, tollat. Quod suum ius est, perdere potest: quod suum non est, tollere non potest. Si faciat ergò, vt debitum suum in corpore alterius iure exigere non possit: non tamen facere potest, vt debitum alterius in suo corpore negare possit.

Cap. 19.

DE voto peregrinationis an eleemosynis possit, vel per alium redimi, tibi nihilominùs respondemus, quòd ab eius qui præsidet, dependet arbitrio, vt consideret & attendat diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an id ex infirmitate, seu affluentia diuitiarum contingat: & vtrùm peregrinatio, an recompensatio vtilior sit, & DEO magìs accepta, & secundùm hoc debet exindè dispensare.

Remensi archiepiscopo.
Cap. 20.

CVM CHRISTVS perfectus sit DEVS & perfectus homo, mirum est qua temeritate quisquam dicere præsumat, quòd CHRISTVS non sit aliquid secundùm quod homo. Nè autem tanta in Ecclesia DEI possit nequitia suboriri, vel error induci: fraternitati tuæ &c. quatenùs conuocatis magistris scholarum Parisiensium & Rhemeñ. & aliarum ciuitatum, authoritate nostra interdicas sub anathemate, nè quis decœterò audeat dicere, CHRISTVM non esse aliquid secundùm quod homo: quia sicut CHRISTVS est verus DEVS, ità verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

CAP. PRIMVM.

ETSI quęstiones tuas de feruore religionis exurgere, & te eas ex intimæ deuotionis affectu, quam circa nos & Ecclesiam habes, ad nostram deuotionem perferri nullatenùs ignoremus, non tamen est vltrà, quàm oporteat, in huiusmodi dubitandum, cùm leges humanæ dicant, quòd quidam tenui religione contenti, sacramenta & * necessaria & legitima exhibere contemnunt. Tenuem enim vocant religionem, quæ in talibus hæsitat, vbi non est aliquatenùs hęsitandum. Vndè etiàm Psalmista dicit: Trepidauerunt timore vbi non erat timor. In hoc autē quòd dilectus, filius noster Petrus sancti Laurentij in Damaso presbyter cardinalis, tunc verò sancti Eustachij diaconus, & Apostolicæ sedis legatus, pro electione tua & vt tibi pallium deferret, ad partes illas accessit: dilectus filius noster Albanus frater tuus, eius præsciens necessitatem, eidem cardinali equum vnum, te penitùs ignorante, transmisit: quoniam per mare ueniens, nullas aut paucas secum adduxerat equitaturas: te nullo modo timere oportet, cùm in accipiendis, vel dandis muneribus tria sint maximè attendenda, personæ scilicet dantis, & recipientis qualitas, muneris quantitas, & tempus donationis. Qualitatem personarum, vt à quo & cui, videlicet an à paupere diuiti, an econuerso, siue à diuite locupleti datum fuerit, solicitè consideremus. Æstimationem muneris & donationis tempus attendimus, si magni vel minoris precii res data existat, & an instante necessitate, an alio tempore conferatur, diligentiùs inspiciamus. Quibus siquidem inspectis, in præscripta quæstione tua nihil repræhensibilitate dignum inuenimus, quod solicitudini tuæ in sequentibus manifestiùs apparebit. Si enim prædictorum cardinalis & fratris personarum qualitatem recta consideratione pensamus, non fuit magnum, ab eodem fratre tuo Cardinali vnum equū indè transmitti, quem etiàm ioculatori vir tantus & tam abundans non petenti donaret. Verùm si temporis necessitatem perpendimus, non alia ratione hoc constat factum fuisse, quàm vt cardinali in tali subueniretur articulo. Quarè super hoc in conscientia tua nullus debet vnquàm scrupulus dubitationis emergere, cùm res data, modici precij quantùm ad personam dantis & accipientis, extiterit: nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit, vel debeat quālibet vel in modico lęsionem inferre: etsi ante electionis examinationem & pallij receptionem, cùm te nolente & penitùs ignorante sit factum, vt equus necessitate transmissus fuerit & collatus, nec etiàm res tāti p̄cij reputet, q̄ accipiētis animū multùm mouere

R

Pars L. & vltima. 1 Huiuscetiā titulus in archetypo desiderabatur.

* necessariè & legitimè exhibenda.

Psal. 13. b & 52. b

Quæ tria in dandis vel accipiendis muneribus attendenda.

uere deberet, aut ab honestatis proposito declinare. Quod autem scriptum est, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere & inuertere solẽt. Quoniam * si ipsa etiàm persona electi, vel ordinatori vel consecratori suo electuarium, medicinas, aut de optimo vino, siue de alijs huiusmodi, quæ modici precij fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel mouere non debeant, offerat: non tamen Romana Ecclesia dantem, vel accipientem delinquere interpretari consueuit, nisi ista interuenirent ex pacto. Decæterò licèt, sicut tuæ literæ continebant, quòd Episcopus nec in electione sua Ecclesiæ suę indemnitatem promittat, sacris canonibus prohibeatur, sed tamen propter hoc, verba fratris tui nullam deberent animo tuo perturbationem, vel dubitationem ingerere, cùm etsi regi, qualem dixisti, te ignorante, promissionẽ fecisset, exindè nullatenùs tenereris. Quoniam capitulum illud de persona sacerdotis electi, specialiter est intelligendum. Verùm quanuis frater tuus, te nesciente, huius securitatem præstiterit, quod tamen non constat, ideo potest perpendi, quod non alicuius læsionis maculam propter hoc incurras, vel contrahas, cùm, sicut fraternitatis tua non ignorat, sanctorum patrum instituta determinant, quòd puer qui ad aliquam Ecclesiam à parentibus suis pecunia interueniente offertur, etsi ad tempus iubeatur ab eadem Ecclesia remoueri, postmodùm non solùm ad aliam, sed ad ipsam vndè remouetur, potest assumi. De quibus colligitur, quòd cùm tu quandò verba præscripta proferri debuerant ad Ecclesiam agere natura electus, à qua iamdiù ad aliam assumptus fuisti, non solùm secundam, in qua modò existis, sed & priorem dispensationem posses habere. Ideoque debes omnem ab animo tuo dubitationem auellere, cùm & si hoc constaret, immunis appareas: nec oporteat te, si frater tuus securitatem etiàm præstitisset, propter hoc quoquo modo timere, cùm ab Ecclesia illa iam pridèm transieris, & ad aliam deincèps assumptus fueris, in qua iamdiù mansisti. Quapropter non fuit necessè, vt alicui personæ. Imperatori scilicet, regi aut alii, exindè scriberemus, cùm nos nec minimum conscientiæ scrupulum ex hoc suboriri noscamus.

Esa. 33.c

for. * etsi

Locus obscurus.

Item Bituricensi episcopo, ex eodem libro. Cap. 2.

RElatum est, & nobis ex tua parte monstratum, quòd causis matrimoniorum tuæ diœcesis ad te delatis, cùm in eorum executione velles procedere, illi qui impetuntur, ad audientiam nostram appellant, vt per huiusmodi appellationes possint iudicium declinare. Vndè quoniam vestra interest, prauorum intentionem reprimere, & peccandi occasionem eisdem auferre: fraternitati tuæ per A.S. mandamus, quatenùs si qui parochianorum tuorum de linea consanguinitatis impetiti, vlteriùs ab audientia tua ad sedem Apostolicam in vocem appellationis proruperint, si coniuncti non fuerint, eos sub anathematis interminatione coniungi prohibeas, donèc appellationem prosequãtur, aut iudicio tuo stare obediant. Si verò fuerint coniuncti, eis conuenientem terminum prosequendæ appellationis, vel standi iudicio tuo, præfigas: infra quem si neutrum adimpleuerint, eos ex tunc omni appellatione cessante, vinculo excommunicationis adstringas. De cætero Heruberto*

Idem in eodem libro secundo, Vu. Albanensi Episcopo vicario nostro. Cap. 3.

EX tuarum tenore literarũ accepimus, quòd N. clericus adeò deliquit, quòd si delictum eius publicum esset, ab ordine quem suscepit, degradaretur, & ampliùs nõ posset ad supiores ordines promoueri. Verùm quoniam peccatum ipsum occultum est, & priuatum fore dixisti: fraternitati tuæ per A.S. mandamus, quatenùs ei condignam pœnitentiam imponas, & ei suadeas, vt per te, pœnitentia peracta, ordine suscepto vtatur: & eo contentus existens, ad superiores ordines ampliùs non accedat. Veruntamen quia peccatum occultum est, si promoueri desiderat, ei non potes nec debes aliqua ratione prohibere.

Propter occultum delictum clericus non repellitur a promotione.

Idem eidem in eodem. Cap. 4.

DE adolescente, qui mulierem quandam cognouit, & filiam eius posteà matrimonio sibi copulauit, cui iã per decẽnium cohabitauit, tuę prudentiæ respondemus, quòd si delictum eius, sicut nobis significasti, occultum existit, pœnitentia sibi condigna debet imponi, nec ab vxore tanti sceleris inscia, est propterea separandus. Si verò id notorium esse dinoscitur, & ab vxore debet separari, & sinè spe cõiugii pmanere.

Idem Verulano episcopo, in eodem libro. Cap. 5.

EX relatione I. latoris præsentium, & ex tenore tuarum literarum accepimus, quòd cùm idem I. sororem vxoris suæ carnaliter cognouisset, & cum ea diutiùs permãsisset, tu eos ab inuicèm separasti, & iam dictum I. ad nostram audientiam destinare curasti. Super quo vtiq; fraternitati tuæ duximus respondendum, vt eum Hierosolymam studeas destinare. Deindè cùm ad propria redierit, nè ex abstinentia illorum fortè deteriùs contingat, dissimulare poteris, quòd vxori suæ cohabitet, non tamen vt eis

Ex dissimulatione cohabitare, non ex furore.

vt eis ad hoc licẽtiam tuam aut fauorem aliquatenùs indulgere videaris.

Idem Gradeñ. Patriarchæ, in eodem libro. Cap. 6.

EX tuarum literarum tenore accepimus, quòd V. presbyter viuendi leuitate vsus, cum quodam infami ad prauitatum locum immundos spiritus inuocaturus accessit. Vndè eum, quia propter hoc infamia laborat, & facinus publicum & notoriũ erat, ab officio & beneficio ecclesiastico suspendisti: Ipse autem coram nobis viua voce proposuit, quòd non ea intentione, vt inuocaret dæmonem, ierat: sed vt per inspectionem astrolabij, furtum cuiusdam Ecclesiæ posset recuperare. Verùm licèt hoc ex bono zelo & ex simplicitate se fecisset proponat, id tamen fuit grauissimum, & non modicam indè maculam contraxit. Sed quoniam tutius est, in dexteram quàm in sinistram, & in misericordiam quàm in seueritatem declinare: ipsum fraternitati tuæ duximus remittendum, monentes atque mandantes, vt secum misericorditer agas, & sibi infra octo dies post harum susceptionem, ecclesiam cum omnibus ablatis restituas, & talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quòd per annum & ampliùs (si tibi visum fuerit, ità tamen, quòd biennium non excedat) eum ab altaris administratione pcipias abstinere: & exindè liberum ei sit, officium sacerdotale exercere.

Idem Verulano Episcopo. in eodem libro 1. Cap. 7.

QVòd te cum inimicis tuis &c. Decæterò quia fraternitatis tuæ quærit industria, vtrùm clerici qui infra subdiaconatùs ordinem constituti, quia continere carnis vitio coacti non valeant, vxore accipiunt, ecclesiastico spoliari possint beneficio canonicè: id tuam volumus experientiam tenere indubitata veritate, quòd cùm sint voluptatibus & carnalibus desiderijs dediti, ac diuinis & ecclesiasticis sacramentis contrectandis indigni, Ecclesiasticis sunt proculdubiò beneficijs priuandi. Sanè si ecclesijs quibus attitulati fuerant, de possessionibus aut alijs bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cùm ab earundem ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas ilicò debet absque vlla contradictione redire.

Idem iudicibus Vellneñ. in eodem libro. Cap. 8.

RElatum est auribus nostris, quòd cùm ad vestræ discussionis examen aliqua super testamentis Ecclesiæ causa deducitur, vos secundùm humanam, & non secundùm diuinã legem in ea vultis procedere: & nisi septem aut quinque testes idonei producti fuerint, omninò non proponitis exindè iudicare. Vndè quia huiusmodi de iudicijs ecclesię non secundùm leges, sed secundùm canones debent tractari, & in his diuina scriptura testante, duo aut tres idonei testes sufficiũt: discretioni vestræ per A.S. mandamus, quatenùs cùm aliqua causa super testamentis ecclesię relictis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundùm canones, iuxta decretorum statuta, tractetis tribus vel duobus legitimis testibus requisitis. quoniam scriptum est, In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Deu. 17.b Matt. 18.

Idem præposito & canonicis in Sulcan. in eodem libro. Cap. 9.

SIgnificatum est nobis, quòd ecclesiasticã sacerdoti prębendam vnã in ecclesia vestra communi consensu & volũtate dedistis, ità quidem, quòd Missam de S. Maria, nisi sit corporis infirmitate grauat*, debeat quotidiè celebrare, qui ecclesiam vestram non nisi communi tam præpositi quàm capituli consensu, potest dimittere, nec cuiquam prębendæ illius anniuersarium delegare. Quam siquidem constitutionem eatenùs confirmauimus, vt prædictus sacerdos ecclesiæ, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè debeat officium suum impendere: & quãto feruentiùs potest, salua honestate sua & debita deuotione Missarum solennia celebrare: nec sibi liceat hoc, illinc se ad aliam Ecclesiam transferendo aut voluptatis causa subtrahere.

Idem Beluacen. episcopo. in eodem libro. Cap. 10.

SIgnificatum est nobis & pro certo monstratum, quòd Griboldus nondùm incipiens esse quatuor decim annorum, timore magistri qui eum literis erudiebat, habitum religionis suscepit in Ecclesia de Russinis, & indè sicut puer infra annum exiuit & per seculi vanitates iam sex annis & eo ampliùs vagabundus discurrit. Vndè quoniam huius rei veritas nobis non constat, fraternitati tuę per A.S. mandamus, quatenùs rem ipsam diligenter inquiras, & si inueneris quòd non fuerit à parentibus oblatus, nec inceperit esse 14. annorum quandò ad religionem accessit, & eum infra 14. annum voti pœnituerit, & ab Ecclesia recesserit, si in seculo voluerit remanere, eum ab ipso voto quod fecit, authoritate pontificali absoluas, & eum absolutum tam in Ecclesia de Russinis, quàm populo tuæ ciuitatis studeas publicare. Si autem à parentibus fuit fortè oblatus, seu quartum decimum annum compleuerat, cùm religionem intrauit, siue post 14. annum professionẽ à se factam, ratam habuit, eum ad eãdem vel aliam religionem transire, ecclesiastica districtione compellas.

Idem Salabrien. episcopo, in eodem libro.
Cap. 11.

PEruenit ad nos, quòd cùm tu Rog. filiũ Vuilhelmi Ecclesiæ tuæ canonicum, vt debitam in eadem Ecclesia residentiam faceret, monuisses, ad audientiam nostram in appellationem prorupit, & appellationi suæ terminum, proximum festum B. Lucæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, per eius vel aliorum subterfugia, præscriptam Ecclesiam debitis obsequijs defraudari, cùm ipse frustatoriæ dilationis causa appellâsse videatur: fraternitati tuæ per A.S. mandamus, quatenùs præfatum Rog. diligenter & studiosè commoneas, vt in eadem Ecclesia debitam, omni mora postposita, faciat residentiam, vel infra proximum festum B. Lucæ appellationem suam prosequuturus, ad nos veniendi iter arripiat. Interìm verò alicui honestæ personæ vices eius in Ecclesia prætaxata exequendas committas: & tantùm ei de beneficijs illius, appellatione cessante, assignes, vndè possit congruè sustentari. Quòd si prælibatus Rog. alterum istorum adimplere neglexerit, tu eum ex tunc præbenda sua, omni appellatione & contradictione cessante, priues: & eam alicui viro discreto & honesto, nullius appellatione admissa, concedas pariter & assignes.

Idem Tornacen. episcopo, in eodem libro.
Cap. 12.

VEniens ad nos mulier latrix præsentium, lachrymabili nobis confessione monstrauit, quòd cùm de quodam filium genuisset, & ille sibi turgido sæpè vultu improperâsset, quòd filius eius non esset, ipsa iracundiæ calore & furore animi ducta, eundem filium interfecit. Quo comperto, comes Flandreñ. eam totam terram suam vsque ad septennium abiurare coegit, nisi de nostra licentia* remaneret. Cumque se nostro conspectui præsentasset, & quòd crucem suscepisset, Hierosolymam se profecturam monstrasset, nos uidentes quòd in partibus illis præsentia illius non posset esse vtilis, sed damnosa: eam ab Hierosolymitano itinere reuocantes, ipsam fraternitati tuæ duximus remittendam, præsentium authoritatate mandantes, quatenus prædictam mulierem labores inducere, vt in aliquod monasterium tui episcopatus transeat, & ibi peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem repugnante carnis fragilitate, ad hoc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas: quia tutius nobis videtur, vt in Domino nubat, & vni soli, quàm multis, adhæreat.

fort. * remearet.

Cap. 13.

RElatum est auribus nostris, quòd cùm quidam vir nobilis * Ateorelia nomine, M. mulierem de * Orcia quondàm vxorem suam suspectam haberet, fratri & militibus suis præcepit, vt eam longè ad priuata loca deducerent, & gladio occiderent. Qui cùm ipsam ad quandam syluam duxissent, & euaginato gladio occidere vellent, eadem ad pedes cognati cecidit, & vt sibi vitam seruaret, lachrymosa supplicatione rogauit. Cognatus uerò & pietate & misericordia motus, ei sub conditione pepercit, quòd in monasterio de Tolabres habitum monasticum deberet suscipere. Quo audito, maritus eius quia reseruata erat ad vitam, graue plurimùm tulit: sed tamen postmodùm acquieuit, sicque factum est, quòd duos Episcopos Cæsaraugustaneñ. & Tirasoneñ. vt eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit. Episcopi verò rem ignorantes, & quia iuuenis erat, & filium haberet paruulum, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, eam seorsùm conuenerunt. Quæ vtiquè rem per ordinem patefaciens, quòd mortis timore, & non bono animo monasterium intraret: & quandocunque posset, indè exiret, nihilominùs adiecit. Tunc episcopis de morte eius timentibus, & quòd ab ea audiêrant, propalare nolentibus, alter eorum, Tirasoneñ. scilicet, vt viri illius tyrannidi satisfacere videretur, mulieri imponere velum simulauit. Tandèm autem viro & fratre de medio sublatis, prædicta mulier de monasterio exiuit, & cuidam nobili P. nomine de * Caberñ. nupsit. Sorores autem cùm reclamâssent, & episcopo Calaguritañ. conquestæ fuissent, & episcopus non posset eam videre, neque super his conuenire, ad instantiam sororum, eam & virum quem acceperat, excommunicauit, & totam terram eius interdixit, ignorans penitùs quomodò res processisset. Quam vtiquè sententiam venerabilis frater noster Tarraconeñ. archiepiscopus postmodùm confirmauit. Nos igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestrę per A.S. mandamus, quatenùs prædictam mulierem & virum, recepto iuramento, quòd nostro debeant stare mandato, ab excommunicatione absoluatis. Deindè tam mulierem quàm priorissam & moniales prę scripti monasterij ad præsentiam tuam conuocantes, causam diligentiùs audiatis, & fine canonico terminetis. Quòd si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrâsse, aut quod fecit posteà ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum resumere, censura Ecclesiastica compellatis.

Idem Gaiaceñ. electo, in eodem lib. 8.
Cap. 14.

CVm Petrus Mancouela, & Bonus * Caci presbyteri, & Ioannes Bonus * Coci laicus,

cus, in nostra essent præsentia constituti, eundem Ioannem, quoniam laicos erat in iam dicti P. accusationem nequaquàm admisimus. Cumque præfatus B. eundem P. super crimine Simoniæ constantiùs accusaret, nos eum, quoniam in causæ testimonium fuit adductus, & quia frater eius, I. scilicet, iam dictum P. priùs coram te accusauerat, repulimus, præsertim cùm frater Petri, Bonum Coci anteà de causa consimili accusasset. Verùm quoniam vnus post alterum prædictum instante vicissitudine accusabat, neutrum ad eius accusationem admisimus, sed vtique de obiectis criminibus purgationē duximus in dicendam. Indè siquidem est, quòd discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenùs vtrunque illorum secum tribus sacerdotibus facias infra triginta dies post harum susceptionem purgare. Purgatores verò illius honestatis & opinionis esse volumus, quòd verisimile sit, eos nolle amore vel odio seu obtentu pecuniæ peierare. Vt autem idonei appareant, necessè est, eius quem purgare debent, vitam & conuersationem noscant. Quòd si vterque illorum vel alter in purgatione defecerit, tu deficientem omni officio & beneficio Ecclesiastico priues, tibi omnimodò præcauens, quòd si memorato P. in sua voluerit purgatione assistere, nullam eis maleuolentiam vel indignationem ostendas: nec eos amodò impedias, vel ab alijs, quantùm in te est, impediri permittas.

Idem Norunicen. episcopo. in eodem libro. Cap. 15.

VEnientis ad nos Ro. clerici narratione audiuimus, quòd cùm in puerili ætate constitutus fuisset, se Hierosolymam dispo suit profecturum: & cuidam consocio suo, qui nihilominùs Dominicum sepulcrum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam ab eo fidem recepit, quòd, sibi inuicèm in via fideles existerent, & bonam societatem seruarent. Qui vtiquè solicita mente reuouens, ad nos accessit, vt sibi super hoc nostrum* auxilium aperiremus. Nos autem ipsum graui infirmitate laborare, sicut asserit, intelligentes, & quòd in partibus Orientis eius aduentus parum vtilitatis conferret, diligentiùs attendentes, præsertim cùm sit clericis illicitum in sacris ordinibus constitutis arma assumere, aut effusioni sanguinis vacare, ipsum à voto quod in ætate tenera, facilitate animi potiùs, quàm ex arbitrio discretionis promisit, absoluimus: ità tamen, quòd idem votum eleemosynis redimere debeat, & iuxta consilium nostrum toto vitæ suæ tempore vni pauperum Christi, dum ad hoc suæ sufficiant facultates, tam in victu quàm in vestitu, prouidere.

* consilium

Idem Vuigornien. episcopo. in 12. libro Registri. Cap. 16.

EX parte tua huiusmodi nobis conquestio proposita fuit, vtrùm monachi in accusatione abbatum suorum aliquatenùs sint admittendi. Super quo vtiquè tuæ prudentiæ respondemus, quòd nisi alia rationabilis causa impediat & manifesta, eô quòd monachi de obedientia, & subiectione abbatis sunt, ab eius accusatione non sunt vllatenùs repellendi, licèt alios accusare non possint. Quibus siquidem, cùm proprium non habeant, de rebus monasterij expensæ debent necessariæ, donèc causa debitum finem recipiat, ministrari. De confirmationibus autem Ro. pontificum, tuam volumus cognitionem tenere, quòd contra illas nisi nouum Apostolicæ sedis mandatum procedat, aut certum sit quòd ipsæ confirmationes per falsam sint suggestionem obtentæ, non est aliquatenùs iudicandum.

Idem Beluacen. Episcopo. Cap. 17.

QVod nobis ex vna parte significatum est, vt in clandistinis matrimonijs dispensare deberemus, non videmus quę dispensatio sit super his adhibenda. Si enim matrimonia ità occultè contrahantur, quòd exindè legitimi testes non appareant, hi qui ea contrahunt, non sunt aliquatenùs ab Ecclesia compellendi. Veruntamen ea, quæ sic contracta sunt, si personæ contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt ac comprobanda, tanquàm à principio in conspectu Ecclesiæ contraherentur. Si qui autem de clandestino matrimonio postmodùm ab Ecclesia comprobato & rato habito, geniti fuerint, eos legitimos iudices filios & hæredes.

De in clandestino matrimonio genitis.

Idem Hierosolymitano Patriarchæ. Cap. 18.

NOuit pleniùs, sicut credimus, tuæ discretiones prudentia, qualiter tu & fratres tui vnum corpus sitis: ità quòd tu caput, & fratres tui membra esse comprobantur. Vndè non decet omissis membris, te aliorum consilio in ecclesiæ tuæ negocijs vti, cùm id non sit dubium, & honestati tuæ & sanctorum patrum institutionibus contraire. Innotuit autem auribus nostris, quòd tu sinè consilio fratrum tuorum, abbates, abbatissas, & cæteras personas Ecclesiasticas instituis ac destituis, non considerans & attendens, quomodò te non sit dubium sacros canones transgredi, cum in huiusmodi causis & clericorum & laicorum circa te commorantium, qui de corpore ipsius Ecclesiæ non sunt, potiùs quàm fratrum tuorum consilio vti dicaris. Indè est quòd Apostolica authoritate prohibemus, nè abba-

tes, abbatissas, vel alias personas ecclesiasticas sinè assensu & consilio prioris & fratrum tuorum canonicorum instituere, vel destituere, aliqua decætero ratione præsumas. Quòd si fortè, quod non credimus, contra præceptum nostrum venire præsumpseris, nos tales institutiones & destitutiones, si quas amodò feceris, cassamus, & omni robore decernimus & stabilitate carere.

Idem eidem in eodem libro.
Cap. 19.

QVanto maiori dignitate, dante Domino, præmines, tanto te decet ampliùs & oportet in omnibus eam diligentiam & grauitatem habere, quòd omnia videaris sinè nota & repræhensione peragere, & laudabiliter iniunctæ tibi solicitudinis officium dispensare. Audiuimus autem vndè & mirati sumus, sicut & meritò indè mirari possumus, quòd in concessionibus & confirmationibus iuxta consilium & voluntatem eorũ* procedis, & in priuilegijs, quod tuam non decet honestatem, ad maiorem authoritatem & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquàm si præsentes fuissent, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam, in negocijs tibi commissæ ecclesiæ consilium fratrum tuorum * proponere, cum quibus vnum corpus existere comprobaris: fraternitati tuæ p A.S. mãdamus, quatenùs in concessionibus, confirmationibus, & alijs eiusdem ecclesiæ negocijs fratres tuos requiras, & cum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem negocia peragas & pertractes: vt quæ statuenda fuerint, statuas, & errata corrigas, & euellanda dissipes & euellas: nec absentium fratrum nomina aliquatenùs scribi facias, quia talia munimenta, irrita sunt & falsa: & tu exindè quæstionem falsi non immeritò poteris formidare. Nos enim vniuersa priuilegia, in quibus absentium fratrum nomina, ipsis ignorantibus vel absentibus, subscripta sunt, vel amodò scribentur, irrita esse decernimus, & nullius firmitatis robur habere censemus.

* videtur deesse, nõ

* postponere,

Idem Huboldo Hostien. Episcopo, & archipresbytero & canonicis Vuellectur. in 13. libro Registri.
Cap. 20.

CVm esses frater episcope in præsentia nostra constitutus, diligenti nobis assertione innotuisti, talem in episcopatu tuo inoleuisse consuetudinem, quòd testamenta quæ fiunt in vltima voluntate, vt ab his qui potestatem habent super alios, penitùs rescindantur, nisi cùm subscriptione septem aut quinque testium fiant, secũdùm quod humanæ leges decernunt. Quia verò à diuina lege & sanctorum patrum statutis, & à generali consuetudine Ecclesiæ, id esse noscitur alienum, cùm scriptum sit, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: præscriptam consuetudinem penitùs improbamus, & testamenta, quæ parochiani vestri coram presbytero suo, & tribus vel duabus alijs personis idoneis in extrema voluntate decætero fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere, sub interminatione anathematis prohibentes, nè quis præsumptione qualibet, huiusmodi audeat rescindere testamenta. Præterea cùm principes &c.

Deu. 17. b

Idem Carnoten. Episcopo. in 14. libro Registri. Pars illius capituli, Cum sacrosancta Romana.
Cap. 21.

SIgnificâsti nobis quendam presbyterum cum alteriùs coniuge diabolico instinctu in Ecclesia frequenter, sicut asseris, dormiuisse: quæ vtiquè se & illum sacerdoti cuidam huiusmodi delictum confessos fuisse, publicè tibi detexit. & hoc ipsum idem sacerdos nomen adulteri celans, in præsentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero, mulier in cõfessione persistat, ab Apostolica sede consilium requisisti. Nos ergò iuxta sanctorum patrũ decreta volumus, vt condignã pœnitentiam adulteræ præfatæ imponens, ecclesiam prælibatam per adspersionem aquæ sanctificandæ reconcilies. Prædicto autem sacedoti, nè contra Apostolum infirmorum corda, mala fama ipsius percutiantur, & nè nostrum vituperetur ministerium, nec securiores presbyteri existentes, prolabantur licentius in peccatum; cum vicinis quinque presbyteris, quos se nolle peierare cognoueris, iuxta arbitrium tuum purgationẽ indicas. Quòd si se purgare poterit, in officio suo permittas ipsum ministrare: Si verò non poterit, ipsum ab officio suo suspendere nulla ratione postponas.

1. Cor. 8. a
2. Cor. 9.

Idem eidem in eodem.
Cap. 22.

QVæsiuit à nobis tua fraternitas, vtrum sacerdos vno clerico tantùm præsente, infirmum debeat inungere: & qua die festum Matthiæ in anno bisextili debeat obseruari, præsertim cùm quidam inter vigiliam & festum velint interponere diem: & vtrùm mulier pro latrocinio, aut alio quolibet crimine, à viro suo debeat separari, & alij nubere: & de viro simili modo exposuisti quæstionem, vtrùm pro quolibet flagitio possit à coniuge sua diuidi, & aliam sibi legitimo matrimonio copulare. Nos itaque tibi duximus taliter respondendum, q sacerdos vno præsente clerico, & etiàm solus potest infirmum inungere. Festum vero B. Matthiæ iuxta regulam Ecclesiasticam vigilia eatenùs præcedat, vt nec pro bissexto,

nec

nec quolibet alio modo inter se & solẽnitatem admittat alium diem, in qua vtiquè vigilia, nisi eueniat in Dominica die ieiunium celebratur. Ipsum autem festum siue fiat in præsenti die, siue in sequenti, qui duo quasi pro vno reputantur nullus error, sed Ecclesiæ consuetudo teneatur. Quòd autem mulier pro furto vel quolibet alio crimine à viro separetur, & alij nubere possit, & viro similiter eadem lege constituatur: taliter respondemus, quòd mulier pro furto vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nitatur, & fidei suæ religionem corrumpere velit, non debet ab eo separari, nec alij aliqua ratione copulari. Verùm si coniungem suam ad errorem traxerit, & ad maleficium, mulier à viro recedere poterit & separari, ità quòd ei alij nubere non licebit: quia licèt separentur, tamen coniuges erunt semper. Viris quoquè præsens sententia seruetur.

Idem Episcopo & archidiacono Vicentino in 12. libro Registri. Cap. 23.

PErlatum est ad audientiam nostram, quòd *Heremam filius quondàm Lazari, ad partes Constantinopolitanas transiens, ibidèm moram per decennium & ampliùs fecit, & ad Viuianam filiam Eulardi vxorem suam non redijt. Ipsa verò apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum Episcopum aduersùs virum suum querelam deposuit: & quòd eum non posset diutiùs expectare, nihilominùs allegauit. Episcopus verò, sicut vir prouidus & discretus, parentibus viri mandauit, vt pro eo mitterent, & ipsum ad propria reuocarent. Cumque elapso longo temporis spatio, prædictus vir ad propria non remearet, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis allegationibus mulieris, inter eos diuortij sententiam promulgauit, & mulieri, vt alium virum duceret, plenariam facultatem indulsit. Quia igitur huius rei veritas nobis non constat, discretioni vestræ per A.S. mandamus, quatenùs rem ipsam diligenter inuestigetis, & si vobis constiterit, quòd episcopus diuortij sententiam inter eos tulerit, filios eius quos de Achardi filio quondàm Rad. ad cuius copulam authoritate prædicti Episcopi sinè questione & contradictione Ecclesiæ migrauit, sustulerit, ab hæreditate non patiamini excludi, sed eos legitimos iudicetis; & si quis contra hoc venire voluerit, ei authoritate Apostolica silentium penitùs imponatis.

*Batigeñ.

*Lucius III. * Nebeberen. episcopo in Registro. Cap. 24.*

CVm causam, quæ est inter E. militem & vxorem eius, tuæ commisissemus experientiæ terminandam, miles repetens mulierem legitimè sibi nupsisse, per probationes canonicas se constanter asseruit probaturum; fœmina verò proposuit, quòd dominorum & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore diuertit, qui à parentibus eam priùs rapuerat, illa tamen nolente, vt dicitur, & postmodùm, priusquàm eam cognosceret, desponsauit. Deindè inclusa est in monasterio monialium, vbi & detinetur. Vndè quoniam super his prudentia tua sedem duxit Apostolicam consulendam, significatione præsentium tibi respondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur admitti, vbi nihil de nuptijs antè agitur; iste raptor dici non debet cùm habuerit consensum mulieris: & priùs desponsauerit eam, quam cognouerit, licèt parentes forsitan reclamarent. Prętereà cùm post matrimonium carnis permixtione perfectum, teste Apostolo, vxor sui corporis potestatem non habet, sed maritus, & econuersò: si pręcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri canonicis, vel ex mulieris confessione claruerit, postmodùm sinè assensu viri non potuit fęmina monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergò pro eo quòd de monasterio post matrimonium consummatum per virum rapta fuerit, eius poterit consortium declinare, dummodò probari nequeat, virum, vt mulier profiteretur continentiam, assensisse. 1. Cor. 7. a

Idem Parisiensi episcopo. Cap. 25.

INtelleximus ex literis tuis, quòd M. latrix præsentium, diabolico furore accensa, quandam filiam suam multotiès animo perimendi aggressa, tandèm suggerente eo, qui fidelium perditione lætatur, lœtali vulnere iugulauit; propter quod Dominus terræ, maritum eius ipsam coegit abiurare. Quia verò illum & illam pariter filios habere intimâsti, vndè circa ipsius exilium debeat dispensari, nos de discretione tua plenam fiduciam habentes, eam tuæ duximus prouidentiæ remittendam: per A.S. tibi mandantes, quatenùs ità super hoc prouideas, vt sui sceleris pœnam luat, & saluti eius & filiorum ipsius per prouidentiam tuam in Domino consulatur: nec obstante proposito iuramento, quòd ab ea dictus dominus proponitur extorsisse, eam (si expedire videris) viro suo & rebus suis restitutas, ità quòd filios suos liberè possit & pacificè gubernare.

Alexander 3. Arelateñ. archiepiscopo, & sanctæ Mariæ inuiolatæ diacono cardinali, in 12. libro Registri. Cap. 26.

CAusa matrimonij, quæ inter Ermengard mulierem & * Blatium agitari dinoscitur, venerabilibus fratribus nostris Foroiulieñ. & Vapinceñ. Episcopis meminimus commisisse. Quibus vtiquè in vnum conuenien-

conuenientibus, eandemque mulierem, sicut accepimus, viro restitui mandantibus; vir mulierem cruciatibus & flagellis adeò * infecit, quòd inuita & coacta, inter se & virum esse confessa est parentelam. Sicque factum est, quòd ad iudicium vnius illorum, mulierem ipsam dimisit, quæ filios suos quinquè dicitur ex eo genuisse, & quatuordecim annis secum sinè quæstione aliqua permansisse. Vndè quoniam matrimonium in Ecclesia DEI adeò magnum sacramentum probatur esse, quòd sinè rationabili & euidenti causa dissolui non debet, præsertim cùm non ab homine, sed à DEO sit institutum: discretioni vestræ per A.S. mandamus, quatenùs huius rei veritatem diligenter & subtiliter inquiratis: & si inueneritis quòd præfatus B. prædictam mulierem ad iudiciū solummodo vnius prædictorum Episcoporum à se separasset, quia cùm duobus causa committitur, sententia vnius non tenet, ipsum constanter commoneatis, & districtè compellatis, vt mulierem sicut vxorem suam appellatione remota, benignè recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod si facere fortè contempserit, eum & superinductam, appellatione cessante, excommunicationis vinculo perstringatis. Si qui tamen apparuerint, qui, postquàm ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitimè possint impetere: partibus ante vos conuocatis, causam audiatis: & eam sine canonico, appellatione remota, terminetis, illa maturitate & circunspectione adhibita, quam in tanto negocio conuenit adhiberi. Quòd si ambo &c.*

* a fecit.

Ephe 5.

Gene. 2.

Idem in eodem Abbati S. Benedicti de Vebia. Cap. 27.

SVscepimus literas tuas, & cognouimus ex earum tenore, quòd cùm lator præsentium in custodia cuiusdam domûs cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis in affligere, & vestimentis proprijs denudare præsumpserunt. In quos isti resumptis viribus insurgentes, ligauerunt illos, & detinere vsque ad notitiam capituli voluerunt. Cumque iste rem ad tuam audientiam perlaturus, eos ligatos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se soluere niterentur, frater illos, nè ipse ab illis interimeretur, occidit. Vndè quoniam expediebat potius post tunicam relinquere etiàm pallium, & rerum sustinere iacturam, quam pro conseruandis vilibus rebus, & transitorijs tam acriter in alios exardescere: abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & peccatum suum, quibus ad arbitrium tuum modis poterit, vterque studeat expiare. Constat enim, eos contra regularem mansuetudinem & Ecclesiasticam disciplinam ex vtriusque ope interemptos.

Math. 5.

Idem in eodem, Ambianensi Episcopo. Cap. 28.

QVòd sedem Apostolicam consulis super his, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus & acceptum: & tua exindè fraternitas non parùm commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quòd quædam mulier tui episcopatûs cuidam viro nupsit, ignorans quòd propter vtriusque inguinis rupturam genitalia eius essent abscissa, nec ab eo cognita fuisset. Qui vtiquè modò factus leprosus, se pariter & sua domui dedit infirmorum. Mulier verò ad domum paternam reuersa, sicut iuuenis, alij viro desiderat nubere, & coniugali fœdere, coniungi. Verùm licèt Ecclesia Romana non consueuerit propter naturalem frigiditatem aut propter alia maleficia legitimè coniunctos diuidere; si tamen consuetudo Gallicanæ Ecclesiæ habet, vt huiusmodi matrimonia dissoluantur, nos patienter tolerabimus, si secundùm illam consuetudinem, eidem mulieri, cui voluerit, in Domino concesseris nubendi facultatem. Sicùt enim puer qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic quoquè qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

Propter frigiditatē, an matrimoniū dirimendum. Propter consuetudinem rigorem tēperari.

Idem eidem in eadem epistola. Cap. 29.

SAnè de canonico, qui in Ecclesia Aroacensi professionem fecerat, & ab ea fugerat, ab Abbate in monachum recepto: id tuæ fraternitati significamus, quòd si locus vbi nunc permanet, maioris est religionis, quàm Ecclesia Aroacensis, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas. alioquin eum ad priorem Ecclesiam redire compellas. Porrò de comite * Pontitini, qui vxorem suam, filiam Bernadi de S. * Valerico, absque iudicio Ecclesiæ dimisit, propterea quia eam cognatam fuisse defunctæ vxoris suæ proponit: hoc tua prudentia cognoscat, quòd si etiàm parētela esset publica & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea non potuit separari: quarè eum ad eam recipiendam districtè compellas: & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis adstringas. Si qui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum velint & possint impetere, causam audias, & eam fine debito decidas.

*Pontiui.

Prætereà de Hugone de * Calorie, qui filiam * Alelmi cognatam suam duxit in vxorem, & hoc publicum & manifestum est, nec apparet aliquis qui matrimonium velit impetere: id tibi respondemus, quòd non apparentibus accusatoribus, & parentela publica & manifesta existente: quod credibile non est, vbi essent consobrini in primo vel secundo gradu, Ecclesiæ authoritate interdictum est matrimonium, adhibita illa

Locus obscurus.

grauitate

grauitate dissoluere, quod illicitè noscitur contractum. Ad hæc quoniam donationem decimæ, quam abbas S.Saluij de * Musterol, & prædecessor eius cuidam laico iure hæreditario concesserunt tenendam, cùm sanctuarium DEI iure possideri non debeat, in irritum penitùs reuoces, & viribus carere decernas: & laicum, nisi decimam ipsam Ecclesiæ S.Saluij liberè & absolutè restituat, vinculo excommunicationis adstringas.

Idem Episcopus S. Agathes, in eodem lib. 12. Cap. 30.

DE muliere, quæ (prout nobis significâsti) cupiens viri sui ampliorem amorem adquirere, suscepto corpore Christi, & in ore retento, eidem viro suo osculum cum eo porrexit, & ipsum traijcere postmodùm, cùm voluit, non potuit: sed versum est in carnem, cùm tangeret, iuxta dentes molares, & caro superereuit, & adhuc est intùs. Circa quod fraternitati tuæ non possumus sanius dare consilium, nisi quòd eam moneas & compellas, vt tantum per condignam pœnitentiam & bona opera satagat expiare delictum. Credere quippe debemus, quòd si verè contrita fuerit, & condignam pœnitentiam egerit, & tu ad DEVM deuotè pro ea oraueris, corpus Christi traijcere poterit diuina gratia suffragante.

Sanè super eo, quòd quædam mulier viro suo fidem dedit, & ipse illi, quòd matrimonium inter se contraherent: & uiro uolente sacramentum seruare, mulier castam disposuit ducere vitam: discretioni tuæ taliter respondemus, quòd si iuncti non fuerint, mulier permittatur ad religionem transire, & Domino, relicto seculo, militare. Quod si facere noluerit, & in seculo castè viuere disposuerit, quia hoc suspectum esse posset, & ad vtrumlibet, ad bonum videlicet & ad malum, haberi posset, ipsum matrimonium consummari constringas. Beatum enim Ioannem & complures alios, ab ipsis etiàm sponsalitijs ad vitam contemplatiuam legimus euocatos: & ideò eidem mulieri confidenter permittere poteris, vt transeat ad religionem, castitatis votum seruatura.

Prætereà de muliere, quę à viro appetitur, cuius consanguineus se cum ea deliquisse proponit, si hoc publicè cõfiteri recusat propter metum & potentiam mulieris: prouidentiæ tuæ duximus respondendum, vt matrimonium ipsum fieri, nisi iuramentum interuenisset, districtè prohibeas, nè deterius indè contingat.

Idem procuratori & canonicis Soranis, in eodem lib. Cap. 31.

VEniens ad Apostolicæ sedis clementiam Mariota latrix præsentium, supplici nobis insinuatione monstrauit, quòd dum esset in adolescentia constituta, quendam adolescentem E. nomine, intantùm adamauit, quòd vterque inter se de matrimonio contrahendo sub trium personarum testimonio præstitit iuramentum: quod parentes ipsius mulieris ignorantes, eam inuitam & reclamantem, cuidam alij in vxorem tradiderūt. Quem ità exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publicè profiteretur, quòd à priore viro cognita esset, atque iurata: Episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante præsentiam suam fecit venire: & cognito atque probato, quòd inter eos esset proxima linea consanguinitatis, quòd solui deberent, nec possent de iure coniungi, ipsos ab inuicèm separauit. Cæterùm cùm causa ipsa tractaretur, & viro cui tradita fuit à parentibus, consentire nollet, ipse aliam vxorem traduxit, & ista cuidam viro Ptolemæo nomine, publicè in conspectu Ecclesiæ nupsit. Tandèm cùm de illo filium genuisset, pater illius Ptolemæi quærens occasionem diuortij faciendi, ei opposuit, quòd filium suum nec potuit nec debuit de iure in virum habere, eô quòd ab alio viro, qui nondùm defunctus est, priùs desponsata fuisset. Quia verò assertioni eius fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc potuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, per A.S pręcipiendo mandantes, quatenùs rei veritate pleniùs inquisita & cognita, si inueneritis, quòd prædicta mulier à priore viro fuerit iudicio Ecclesiæ separata, & ab eodem Ptolemæo sinè contradictione Ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui inuita & retinēs copulata est, de præsenti vita decessit, prædictum Ptolemæum moneatis & compellatis, vt prædictam Mariotam postposita occasione recipiat, & sicut vxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare. Alioquin eum & superinductam, & patrem etiàm ipsius, si huic rei rèstiterit, vinculo excommunicationis innodetis, & vsque ad condignam satisfactionem ipsam sententiam inuiolabiliter faciatis obseruari.

Idem illustri Anglorum regi. Cap. 32.

MAgnificentiæ tuæ literas, quas pro R. milite super iure patronatus Ecclesiæ de Ligurgis, Apostolatui nr̃o serenitas regia destinauit: ea qua decuit benignitate recepimus, promptum animum plenamque voluntatem habentes, excellentiæ tuæ præces, in quibus cum DEO & honestate poterimus, exaudire. Verùm quoniam sanctorum patrum statutis contrarium videtur, si clericos ab Ecclesijs quas canonicè adepti sunt, patronatus obtentu sustineremus amoueri, salua conscientia, prænominato militi non potuimus nostrum in parte ista impartiri fauorem: cùm ex hoc ei, si de iure debet habere, præiudicium in posterum non generetur.

Idem

Idem archiepiſcopis & epiſcopis per Galliam conſtitutis. *Cap.* 33.

NOſtris eſt auribus intimatum, quòd nonnulli ambitione nimia tracti, occaſione laici vel potentiæ ſecularis, in ſeculari foro, nec requiſita epiſcopi audientia, patronatus eccleſiarum & eccleſiaſtica beneficia ſibi præſumunt in veſtris parochijs vendicare. Quoniam igitur huiuſmodi perſonæ non intrant per oſtium, ſed aliundè contendunt, ac per hoc indigni ſunt paſtoris nomine ac prærogatiua gaudere: fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenùs eos, quos patronatus eccleſiarum vel Eccleſiaſtica beneficia conſtiterit prędicto modo adeptos, ſi commoniti minimè reſignauerint, niſi præſcriptione aut epiſcopali conceſſione muniti fuerint, ſublato appellationis diffugio, ab officijs reddatis & beneficijs alienos. Si verò nec ſic deſtiterint, eos vinculo anathematis innodetis, & vſque ad dignam ſatisfactionem teneatis, & faciatis tenere adſtrictos.

Cap. 34.

AD hoc, quoniam quidam laici eccleſias terris & alijs poſſeſſionibus ſpoliant, vt ſic viros eccleſiaſticos faciant coram iudice ſeculari litigare: præſentium authoritate vobis iniungimus, vt id publicè ſub anathematis interminatione curetis prohibere. Si quis autem prohibitionis veſtrę contemptor extiterit, eum, ſi manifeſtum fuerit, appel. ceſſante, excommunicationi ſubdatis, & vſque ad dignam ſatisfactionem, ſicut excommunicatum faciatis arctiùs euitari.

Idem Lugdunenſi archiepiſcopo.

Cap. 35.

GRauis illa & odibilis querimonia, quæ vſque ad nos ſuper depoſito tuo tibi hactenùs denegato peruenit, duplici nos anxietate perſtrinxit, eô quòd tibi in hoc & deeſſe non poſſumus, & adeſſe (prout velles) efficaciter non valemus. Cùm enim non conſtet nobis, pecuniam tuam, quam ille (vt vir Belial) impia & deteſtabili ſurreptione furatus eſt, in vtilitates Eccleſiæ conuerſam, nec de iure debemus, nec poſſumus contra canonicos eiuſdem Eccleſiæ, præcisè intentare iuſſionis inſtantiam, vt tibi eandem reddant pecuniam, perſonæ, non Eccleſiæ, commendatam. Quocircà diſcretioni tuæ conſulimus, & internę charitatis intuitu ſuademus, vt in raptorem illum & furem, tuam interim dirigas actionem, eô quòd (vt audiuimus) loculos habet. Nos enim venerabilibus fratribus noſtris Senoñ. archiepiſcopo Apoſtolicæ ſedis legato, & Pariſienſi Epiſcopo dedimus in mandatis, vt illum iniquum ſub duris quæſtionibus ponant, & etiàm (ſi oportuerit) vinculis macerent alligatum, & affligant, vt benè ligatus, cogatur reddere, quæ malè diſſolutus, auſus eſt abſportare. Cæterùm circa Eccleſiam illum affectum te habere volumus, vt nihil ab ea requiras *in-debitè. Si autem cum eis amicabiliter poteris pactionem paciſci, noueris id nobis acceptum. *indebitũ

Idem Bituricen. archiepiſcopo.

Cap. 36.

COnſuluit nos tua fraternitas, an ſit appellationibus deferendum à chariſſimo in Chriſto filio noſtro L. illuſt. Francorum rege pro Iudæis interpoſitis, vt Chriſtiana mancipia detineant, & vtrùm ſuſtinere debeas, quòd de nouo conſtruant ſynagogas, vbi eas nullatenùs habuerunt. Scripſimus itaque memorato regi, vt à defenſione Iudæorum in hac parte deſiſtat. Super hoc etiàm ipſum per alios fecimus admoneri, & credimus quòd monitis noſtris acquieſcet: quia non eſſet rectum, vt quod à ſanctis patribus & nupèr in Concilio ſtatutum eſt, negligenter ſeruaret. Vndè non conuenit, vt pro huiuſmodi appellationibus ab obſeruatione decreti debeas abſtinere. Iudæos etiàm de nouo conſtituere ſynagogas, vbi eas ſcilicet non habuerint, pati non debes. Verùm ſi antiquæ corruerint, vel ruinam minentur, vt reædificent, potes æquanimiter tolerare: non autem vt eas exaltent, aut ampliores, aut precioſiores faciant, quàm anteà fuiſſe noſcuntur. Quod vtiquè pro magno habere debent, quòd in veteribus ſynagogis & ſuis obſeruantiis tolerantur.

Idem Eboracen. archiepiſcopo.

Cap. 37.

A Memoria noſtra non recedit, qualiter in primo anno veſtrę promotionis ſcriptum literarum felicis memoriæ prædeceſſoris noſtri Honorii papæ, nobis feceritis præſentari, in quo continebatur, anteceſſoribus veſtris Apoſtolica benignitate fuiſſe indultum, vt tam eis quàm ſucceſſoribus ſuis liberum eſſet per totam Angliam ante ſe crucem deferre. Nos verò anteceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, & ſcripti noſtri munimine confirmauimus, quod anteceſſoribus veſtris clemẽter fuit indultum. Poſtmodùm autem ſanctæ memoriæ & venerandæ Thomas quondàm Archiepiſcopus Cant. exiſtimans hoc in depreſſionem iuris & ſuæ dignitatis redundare, exindè cępit quſtionem mouere, & propter hoc ad ſedem Apoſtolicam appellare, affirmans (ſi benè meminimus) quòd tibi vel prædeceſſoribus tuis id nullatenùs licuit. Sicque factum eſt, quòd nos tibi per ſcripta noſtra prohibuimus, nè in prouincia Cant. eccleſiæ, donèc de cauſa cognoſceretur, ante te crucem aliqua ratione deferres. Quoniam ergò per dilectos filios noſtros I. & A. clericos tuos, grauem coram nobis depoſuiſti querimoniam, aſſerens quòd te à poſſeſſione huius rei quam tu & anteceſſores tui habueratis, abſque cognitione iu-

ne iudicij spoliássemus: nos igitur tibi tanquàm venerab. fratri nostro deferre, volentes, & iura tua integra & illibata seruare, præsentibus literis statuimus, quòd literæ prohibitionis nostræ nullum tibi præiudicium faciant, quó minùs tibi & successoribus tuis liberum sit, quemadmodùm vobis est beneficio priuilegiorum sedis Apostolicæ indultum, tuque & prædecessores tui id facere consueuistis, ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitiua sententia determinetur, an id ecclesia tua de iure habere debeat.

Lucius 3. Magistro & fratribus militiæ S. Iacobi. *Cap.* 38.

VEstra deuotio duxit inquirendum, vtrũ vobis ecclesias parochiales adeuntibus vtile sit Missas eorum audire, qui cõcubinas habere creduntur. De hoc enim videntur diuersæ sacrorum canonum sententiæ emanâsse. Alicubì enim dicitur: Nullus audiat Missam presbyteri, quem scit indubitanter concubinam habere. Alicubi legitur: Non potest quis quantumcunquè pollutus, diuina sacramenta polluere, quæ purgatoria cunctarum pollutionum existunt. Quicunque enim sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest. Samite ergò ab omni sacerdote intrepidè Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgãtur. Cæterùm aliud crimen est notorium, aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo presbyter canonicè condemnatur: Occultum, quod adhuc ab Ecclesia toleraur. Item aliud est à taliũ officijs abstinere, vt peccandi licentia cæteris auferatur, & huiusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud, si tanquàm falsa in fornicatione iacentium talia mysteria respuantur. Sinè dubitatione itaque teneatis, quòd à clericis & presbyteris quanuis fornicatijs, quandiù ab Ecclesia tolerantur, nec est crimen euidens, licitè audiuntur diuina officia, & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta.

Quod sit notorium crimen. Quod occultum.

Idem Strigonẽ. Archiepiscopo. *Cap.* 39.

AD Apostolicæ sedis regimen &c. Intelleximus ex literis tuis, quòd quædam consuetudo in Hungaria inoleuit, vt populi multitudo plerunque de parochia episcopi vnius in alterius diœcesim transferatur. In qua licèt per multa tempora moram habuerint, vterque tamen episcoporũ, tam is à cuius parochia recesserunt, quam is in cuius parochia commorantur, eorum decimas exigit, & eos, nisi ad voluntatem ipsius soluant, interdicto supponit: vndè inuidiæ & plurimę contentiones oriuntur. Ideoque tua fraternitas nos duxit consulendos, cui potiùs decimæ sint reddendæ. Noueris ergò quòd si de artificio, vel de negociatione aut etiã de agricultura, quam intra terminos parochiæ in qua moratur, exercet, vel huiusmodi alijs decimæ soluantur: æquum est, vt ecclesiæ illi reddantur, in qua ille qui reddit, per totum anni circulum Missam audiuit.

Alexander tertius Brixieñ. episcopo. *Cap.* 40.

QVoniam à nobis tua solicitudo requisiuit, quid de decimis noualium tuæ diœcesis statuendm fuerit, fraternitati tuæ præsentibus literis respondemus, vt si terræ illæ quæ arabiles fiunt, infra certam alicuius parochiam fuerint: tu earum decimas tua ex parte retentas, eidem ecclesię facias assignari. Alioquin ipsas alijs Ecclesiæ secundùm discretionem tuam poteris deputare, vel ad opus tuum tenere, ità quòd si quis tibi in his contraire præsumpserit, tu eum ecclesiastica censura vsque ad dignam satisfactionem percellas. Sentẽtias verò super decimis à consulibus datas, præsertim cùm sanctorũ patrum institutionibus obuient, irritas esse decernas, & eas cõtradictione & appellatione cessante, in irritum reuoces. Quòd si laicus aliquis à clericis, siue conuersis decimas de laboribus suis i tua diœcesis requisiuerit, tu eum ab exactione huiusmodi prorsùs cõpellas: & laicos illos, qui à colonis tertiam vel quartam partem laborum suorum ante solutionem decimarum recipiunt, decimam de portione sua secundum quod colonus de parte, quæ illum contingit, exoluere consueuit, absque diminutione aliqua his quibus debentur, facias exhibere.

Suprà de decimis præstãdis. Cùm homines.

Alexander tertius Ianueñ. episcopo. *Cap.* 40.

TVa nos fraternitas duxit consulendos, quid de his agere debeas, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis antequàm eas ducant, vel cognoscant, alias in vxores accipiunt. Super hoc vtiquè consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si vir & mulier sese inuicèm receperint, expresso consensu mutuo de præsenti, neuter eorum, altero superstite, poterit ad alia vota se transferre, etsi possit ad monasterium transmigrare. Verùm si inter ipsos non accessit consensus mutuus de præsenti, sed promissio de futuro, scilicet quòd vterque dixerit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum: Si alius mulierem desponsauit & traduxit, etsi inter primos iuramentum fuit (sicut diximus) de futuro, huius desponsationis intuitu secundum non poterit separari matrimonium, sed eis est de uiolatione iuramenti pœnitentia iniungenda. De alijs uerò qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, mouent controuersiam, & post appellationem ante sententiam, vel cognitionẽ causæ ad sedem Apostolicam interponunt, & appell. pendente, accipiunt alias in vxores:

Suprà de matrimonio contrahendo. Licèt porro.

res: hoc arbitramur agendum, vt si amodò in tali casu aliqui duxerint appellãdum, eis in ecclesia publicè interdicas, nè ante decisionem causæ, aliud contrahant matrimonium: & si contra interdictam ecclesiæ, ità publicè factum, venire præsumpserint, matrimonium tam presumptuosè contractum poteris irritare. De illis verò qui in minori ætate desponsantur, traduntur, & coniunguntur, & processu temporis diuortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi à parentibus factam: hoc inquisitioni tuæ præsentibus literis respondemus, quòd si ità fuerint ætati proximi, quòd potuerint copula carnali coniungi, minoris ætatis intuitu non debent ab inuicèm separari, si vnus in alium visus fuerit consensisse, cùm ætatem videatur supplesse malitia: sed cuiuscunque fuerint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

Aetatem suppleri malitia.

Cap. 42.

Illud quoquè nihilominùs ex tua inquisitione innotuit, quòd cùm quædam libera mulier per annos decem & vltra cuidam seruo scienter cohabitauerit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum, pro eo quòd testes desponsationis non comparent. Verùm vir eam vendicat in vxorem, & ostendit publicum instrumentum, quo sese cõiuges nouerant, & propter quod ipsum ei donationem fecisse propter nuptias apparet. Mulier verò instrumentum illud vitiosum fuisse fatetur, & plures testes produxit, quòd seruus ille ab inimicis mulieris sæpè rogatus, vt eã desponsaret, & ille se non eam desponsasse, nec desponsaturam firmiter asserebat. Vir autem non nisi publico instrumento, & quibusdam testibus qui viderant eam annulos deferentem, mulierem propriam probauit esse vxorem. Sed mulier, de more illarum quæ panes * mulierum vendunt, se annulos detulisse. Vndè quoniam in huiusmodi dubietate fama viciniæ magis debet attendi, tuæ solicitudinis erit famã inquirere, vtrum prædictus vir in lecto eam & in mensa sicut suam vxorem, aut concubinam habuerit: & si fama loci habet, quòd vir ipsam sicut vxorem tenuerit, cùm matrimonium sit coniunctio maris & fœminæ, indiuiduam vitę consuetudinem retinens: cogenda est mulier, vt eidem viro affectu seruiat coniugali, præsertim si præscriptum instrumentũ ab eo * cognitum fuerit, qui suum officium fideliter adimpleuerit.

Matrimonij diffinitio.

Idem episcopo Exonień. Cap. 43.

Pars illius ca. Super eo quod à nobis.

Præterea hi qui iurant de matrimonio contrahendo: vsque, 'Si autem promiserunt, coniungant. Si autem sibi inuicèm id remittere voluerint, nè fortè deterius indè contingat, vt talem sibi ducat, quam semper odio habeat, videtur quòd ad instar eorum qui societatem iuramento, vel fidei interpositione cõtrahunt, & posteà eandem sibi remitũt, hoc possit in patientia tolerari.

Ex concilio Moguntiñ. B. lib. 5. Cap. 44.

In baptismo, vel chrismate non potest alium suscipere in filium, qui non est baptizatus vel confirmatus.

Item ex concilio apud Compendium. Cap. 45.

Si quis presbyter ordinatus, deprætenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur: & omnes quos ipse baptizauit.

Item ex concilio habito apud Vuormatiam, cap. 4. Cap. 46.

Mulieres verò cùm separatæ fuerint pro hac vel alia licita causa à proprijs viris, totam pręcipimus recipere dotem, quã in die nuptiali receperunt, & post expletum annum, accipiant alium virum, si voluerint: similiter & vir vxorem

Alexander tertius Cantuarień. archiepiscopo. Cap. 47.

Veniens ad nos cùm literis tuis L. presbyter tuus, supplici nobis relatione monstrauit, & hoc idem tuæ literæ continebant, quòd cùm in ecclesia de * Oueñ. institutus fuisset, ei fuit obiectum, quòd in Ecclesia ipsa non canonicè habuisset ingressum, videlicet quòd priùs ꝓmisisset vnicuique parochianorum barile vini remittere, quod sacerdoti eiusdem ecclesiæ, qui pro tempore ibi seruiret, cõsueuerat pro beneficio dari. Verùm cùm duo apparuissent, qui iurati deposuerunt presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum pactum illud dicerent factum fuisse: tu pro presbytero, vt decuit, & rationis exigit ordo, iudicasti: & nos sententiam tuam, prout dignum est, commendamus, eô quòd ille qui eodem infectus erat crimine, non posset contra alium testificari cùm etiàm nulli de se confesso aduersùs alium in eodem crimine sit credendum, & vnus testis non sufficiat ad cuiuslibet rei probationem. Sanè quod in literis inseruisse diceris, parentes suos promisisse, vt infra 15. dies eidem Ecclesiæ deberet spontaneè cedere: prudentiæ tuæ significamus, quòd ipsum cùm de conscientia sua promissionem factam fuisse diffiteatur, super hoc monere potes atque hortari, sed ei vim nullam debes inferre. Ideò fraternitati tuæ per Apostolica scripta præsentibus mandamus, quatenùs sententiam tuam facias firmiter obseruari, prædicto L. ecclesiam ipsam cum omni iure suo integram & illibatam conseruans, parochianos eiusdem ecclesiæ ad iure sua sibi soluenda, diligenter commoneas, & appellatione remota, compellas. Si autem exindè aliqua

laborat

laborat infamia, ei cum quinta manu vel tertia duntaxat, sui ordinis purgationem indícas. Qua recepta, eum ab infamiæ nota incũctanter absoluas.

Idem Panormitano Archiepiscopo.
Cap. 48.

IN Archiepiscopatu tuo dicitur contigisse, quòd quandoquè Sarraceni mulieres Christianas rapiunt & pueros, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiàm interdùm occidunt. Cùm autem excessus huiusmodi charissimus in Christo filius noster illustris rex Siciliæ, tibi & alijs personis ecclesiasticis, quæ pontificali supereminent dignitate, committit puniendos: quid de Sarracenis agẽdum sit, qui fuerint in nefario scelere intercepti, nos duxit prudentia tua consulendos. Super quo vtiquè tuæ consultationi taliter respondemus, quòd si tales in tua iurisdictione sint vel fuerint postmodùm intercepti, pecuniaria poteris eos pœna mulctare, & etiam flagellis afficere: ea tñ moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam sanguinis trãsire minimè videantur. Si verò fuerint ità super hoc graues Sarracenorum excessus, quòd mortem vel trũcationem mẽbrorum debeant sustinere, vindictam ipsam reserues regiæ potestati.

Cap. 49.

DE illo autem qui se vxorẽ fratris sui, antequàm ei matrimonio iungeretur, cognouisse proponit, hoc tuæ prudẽtiæ respondemus, quòd nisì fuerit publicum & notorium, aut idoneis testibus approbatum, ipsum priùs prædictam mulierem carnaliter cognouisse, prædictum matrimoniũ occasione illa dirimi non permittas.

Super eo verò, quòd asseris Sarracenum quendam de muliere quadam Christiana, quã 14. annos tenuerat, filios suscepisse: discretioni tuę duximus respondendum, quòd tam Sarracenus quàm mulier pro tanto excessu, graui sunt animaduersione plectendi.

Lucius III. Cureñ. episcopo. in Registro.*
Cap. 50.

EX tuarum literarum continentia intelleximus, quòd cùm H. presbyterum quia infamabatur de homicidio, communicato fratrum consilio, in episcopatu tuo à sacerdotali officio suspẽdisses: prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis illum literis absoluisse. Scholares etiàm qui homicidium, instigante diabolo, perpetrauerãt, * immunes ipsos à crimine, tactis sacrosanctis euangelijs, affirmauerunt. Quia verò cùm peregrina iudicia à sacris canonibus sint inhibita, purgationem quam præstitit, nõ sufficere putantes: fraternitati tuæ per Apostolica scripta mãdamus, quatenùs

for.* immunem ipsum

si accusatores idonei minimè apparuerint, qui eundem de homicidio conuincere possint, vt cũ septima vel quinta manu sui ordinis, sicut expedire cognoueris, per purgationem canonicam innocentiam ostendat, sibi iniungas; quam cùm præstiterit, suspensionem sinè mora & difficultate relaxes: & eum testimonij, boni annuncians, ab infamia homicidij, nullius contradictione vel appellatione obstante, authoritate nostra fretus, absoluas. Is autem, qui infamatus, sese immunem à crimine homicidij, præstito iuramento firmabit, & purgatores qui eum credant verum iurâsse, iurare debebunt.

Alexander III. Toletano Archiepiscopo.
Cap. 51.

LAtores præsentium cum literis tuis ad nostram præsentiam accedentes, suum nobis excessum pleniùs intimauerunt scilicet quòd tam ipsi quam alij multi, postquã interdicti & excommunicati fuerant diuina præsumpserunt officia celebrare. Quoniã verò cum eis magnam multitudinem in hoc peccâsse dicebant, nec nobis, quis eorũ magis vel minùs deliquerit, innotescere potuit: negociũ ipsum discretionis tuæ arbitrio duximus remittendum, fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenùs rei veritate diligentiùs inquisita, si 40. solummodò vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si verò multitudinem magnam in hoc peccâsse cognoueris, eos quos magis causam esse delicti constiterit, perpetua depositione condemnes, & alios qui non tantum deliquerunt, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus pœnitentiam secundùm discretionem tibi à Deo datam iniungas.

Idem Lucensi episcopo. *Cap.* 52.

DE secunda verò quæstione, hoc tuam volumus discretionem tenere, quòd propinqui eius quem pro manifestis excessibus, uidelicet homicidio, incendio, violenta manuum iniectione in clericos, uiolatione multarum ecclesiarum, & incestu, vinculo excommunicationis adstringis: monendi sunt, vt pro eo satisfactionem exhibeant. quod si fecerint, qui laborans in extremis, præstito iuramento per presbyterum * tenuerit ab excommunicationis sententia relaxari, in cœmeterio sepeliri poterit. Si autem propinqui eius tuis acquiescere monitis contradixerint, quia iam non est peccatum purgatum, defuncto neganda est Ecclesiastica sepultura.

for.* obtinuerit

Idem Vuintoñ. episcopo. *Cap.* 53.

PRæterea qui ad sedem Apostolicam appellant de clericis, & posteà grauia & enormia committentes, se, cùm conueniuntur, tuentur appellatione: hoc duximus respondendum, quòd si post appellationem

grauia committunt, & ità publicè & manifestè, quòd alij scandalizentur, & decor ecclesiasticæ honestatis deformetur, eos appellantes in tanta nequitia & iniquitate nõ debes tueri, quô minùs coram te excessus canonica censura puniatur. Porrò de his qui sententia excommunicationis innodati, iurant Ecclesiæ iudicio stare, & mox obliti, in vocé appellationis prorumpunt: discretioni tuæ significamus, quòd eos per excommunicationem compellere debes suam appellationem prosequi, vel iudicio Ecclesiæ stare.

Supra de appellationibus. Quòd verò 3.

Supra de appell. Præterea 29.

Idem Bononien. episcopo & archipresbytero. Cap. 54.

CONsuluit nos vestra dilectio, vtrùm appellatio, quæ ob omni grauamine interponitur, teneat. Super quo vtiquè consultationi vestræ taliter respondemus, quòd si fortè generaliter appellationem interponeret aliquis ab omni grauamine, quod sibi contingere posset, huiusmodi appellatio tenere non debet. Si verò aliquis ab aliquo iudice super omni grauamine, quod in vna causa sibi contingere possit, appellationis obstaculum interponeret: quanquàm generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen huiusmodi est deferendum.

Supra de appell. Super eo 3.

Idem Normicensi Episcopo. Cap. 55.

SI sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicuius criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit, nisi ordine iudiciario quis probare possit, non debet eum nominatim redarguere, sed indeterminatè, sicut dixit Christus: Vnus vestrûm me traditurus est. Si verò ille cui damnum illatum est, petierit iustitiam, potest excommunicare authorem damni, licèt ei confessus sit, sed tamen non potest nominatim eũ remouere à communione, licèt sciat eum esse reum; quia non vt iudex scit, sed vt Deus. Sed eũ debet admonere, nè se ingerat, quia nec Christus Iudam à communione remouit.

Matt. 26. Marc. 14.

Idem ex Concilio Maticen. Cap. 56.

DE seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscretè promouentur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare: & statutum est, vt nullus episcoporum deincèps ad sacros ordines eos promouere præsumat, nisi priùs à dominis suis libertatem sint consecuti: & si quilibet seruus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretum est, vt deponatur, & dominus eius eum recipiat. Si verò auus vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadé prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidèm educatus, ad gradus Ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrùm seruus sit, ignotum sit: & posteà veniens dominus illius, legibus eum acquisierit, sancitum est, vt si dominus illius libertatem illi dare voluerit, in gradu suo permaneat: Si verò eũ catena seruitutis à castris Dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat: quia iuxta sacros canones, vilis persona manens, sacerdotij dignitate frui non potest.

In Decretis Burchardi, Iuonis, Gratiani hęc tribuũtur Concilio Toletano.

Innocentius Aquileiensi Patriarchæ. Cap. 57.

QVotiès frater noster Adispertinus* Tudertinus episcopus, & in nostra & in vestra præsentia fuerit de Simonia impetitus, prudentiam tuam latère non credimus: cuius causa in nostra tandèm ventilata præsentia, producti sunt accusatores & testes, viua voce & scripto accusantes eum, eô quòd ecclesiam S. Petri de Paio, presbytero Paulo dedit pro mittẽdis quatuor modijs frumenti, quos ab eadem ecclesia suscepit. Verum quoniam neque testes, neq; accusantes secundùm formam canonũ sanctorũ patrum in causa illa procedere potuerunt: communi fratrum nostrorũ consilio iudicam*, vt tertia manu sui ordinis, & quarta manu abbatum & religiosorum sacerdotum, de prædicta Simonia in vestra præsentia se expurget. Porrò purgationis tenor erit hic: Idem episcopus super sancta Dei euangelia iurabit: Primùm, ꝙ pro ecclesia S. Petri de Paio, à presbytero Paulo de Ada, neque per se, neque per submissam personam, nec pro eo alius, se sciente, precium acceperit. Deindè verò purgatores iurabunt super sancta Dei euangelia, quòd ipsi credunt verum esse quod ipse iurauerat.

* Tridentinus.

Hæc paulò aliter in Decretalibus titul. 34.

Exonien. & Conetren. episcopis.* Cap. 58.

EX parte * Matthæi clerici accepimus, ꝙ cùm ipse ab ecclesia de Gundune, fuisset violenter eiectus, &c. vsque in finem, ibi: Cùm sanctuarium Dei non possit iure hæreditario possideri.

* Matthiæ

Alexander 3. Cenomanen. episcopo. Cap. 59.

EX literarum tuarum tenore perpendimus, quòd F. lator præsentium in subdiaconatûs officio constitutus, quandam sibi in coniugium copulauit. Vndè tu, sicut vir discretus ac prouidus, ipsum eandẽ quã in vxorem duxerat, abiurare fecisti. Super quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per pręsentium scripta tibi mandantes, quatenùs si ad canonicũ, vel monasticum ordinem transire voluerit, post septennem pœnitentiam in claustro laudabiliter peractã, si tibi, vel successori tuo idoneum visum fuerit, eum ad maiores ordines promoueri concedas. Quòd si ad religioné se transferre noluerit, eũ nec in subdiaconatu ministrare, nec ad vlteriores ordines permittas promoueri. In minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

Idem

Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo. Cap. 60.

AD extirpandas successiones à sacris Dei ecclesijs, studio totius solicitudinis debemus intendere: te etiàm decet ad hoc vigilem curam adhibere, nè circa ministerium suscepti regiminis, videamur minùs diligentes existere, si vitia in Ecclesijs vel in ecclesiasticis viris permiserimus pullulare. Indè est quòd fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenùs si qui filiorum clericorum tuæ prouinciæ teneant ecclesias tanquàm personæ vel vicarij, nulla persona media, in quibus patres eorum ministrauerant, eos, siue geniti fuerint in sacerdotio, siue non, ab ipsis Ecclesijs, contradictione & appellatione cessante, non differas amouere. Si verò aliqui sint filij clericorum, qui ecclesias quas patres eorum tenuerunt, personis alijs medijs, sunt adepti: eos, dummodò idonei sint, in ipsis poteris sustinere: ità quidem, quòd si vnus plures ecclesias quas pater eius tenuerat, possidet, quarũ vna possit sibi sufficere: ipsum vna, quã maluerit, appellatione remota, facias esse contentum: dummodò ecclesiæ non sint tales, quarum vna à reliqua pendére videatur.

Vrbanus III. Senonensi Archiepiscopo. Cap. 61.*

AD hæc cùm nonnunquàm inter aliquos parochianos tuos, vel inter eos & alios coram iudicibus delegatis agitetur controuersia, sæpè à iudicibus ipsis (vt asseris) Apostolica authoritate tibi iniungitur, vt alteram partium fortè contemnentem parére iudicio, vel ob aliam causam rationabilem ecclesiastica districtione percellas. Illi verò qui subiacere excommunicationi mandantur, literas ad alios iudices à Sede Apostolica impetrant, à quibus nihilominùs authoritate Apostolica tibi mandatur, vt eos qui de mandato priorum iudicum fuerant excommunicati, habeas absolutos. Super quo tua discretio dubitat, quid tibi in diuersitate huiusmodi sit agendum: ad quod respondemus, quòd si literæ ad secundos iudices impetratæ tacita veritate, non fuerint, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes, præcipuè cùm Rom. Ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum iudicum, nequaquàm consueuerit alijs delegare: nisi in literis commissionis expresè contineatur de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolui debent, quòd iudicio Ecclesiæ debeant obedire.

Idem Legioneñ. episcopo. Cap. 62.

EX literis tuæ fraternitatis nobis innotuit, quòd diaconus præsentium lator, volẽs ante tempus ordinari in presbyterũ, asseruit se per ordinationem tuam gradum sacerdotalem adeptum: & cùm ei manum non imposuisses, Missarum celebrationem publicè vsurpauit. Postmodùm verò Domino inspirante, rediijt ad seipsum, & proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli postulauit. Quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas consulendos, literis præsentibus respondemus, quòd ad sacerdotis officium non poterit promoueri. A diaconatu quoquè biennio vel triennio pro tua prouisione maneat suspensus. De beneficio autem cum eo misericorditer agatur, nè sustentatione priuatus, ad seculi negocia reuertatur. Vt autẽ securiùs ei possis hanc facere misericordiam, de agenda pœnitentia circa eum diligentem curam non desinas exhibere. Salubrius autem sibi absq; dubio prouidebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

Idem Florentiñ. episcopo. Cap. 63.

LIteras fraternitatis tuæ debita benignitate suscepimus, quibus certiores de synceritate tuæ fidei & deuotionis effecti, ad honorem tuum & commodum abundãtiùs prouocamur. Verùm quia à nobis postulâsti, vtrùm postquàm desponsalia inter aliquas legitimas personas cõtracta fuerint, & antequàm à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alter ad cõsummandam copulam maritalem compelli debeat, vt se possit ad secunda vota transferre: tuæ solicitudini respondemus, quòd ad accipiendum eum cogi non debet, cùm inter eos matrimonium non sit consummatum.

De illa verò, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium declinauit, vtrum reuertente illo ad catholicam veritatem, ad redintegrandum matrimonium sit cogenda: videtur nobis quòd si mulier ea duntaxàt intentione discessit, vt lapsus in hæresim, tædio pariter & confusione affectus, se ab errore suo conuerteret: ei, cùm reuersus fuerit, est reddenda: quæ etiàm, si reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ sinè spe matrimonij redintegrandi recessit, ad recipiendum eum nullatenùs eam dicimus compellendam. De vxore verò, vtrũ quemadmodùm & vir, liberam debeat habere sepulturam, videtur nobis, quòd nulla super hoc inter virum & mulierem sit differentia, sed vtrique (in casu isto) æqualem credimus esse facultatem, cùm electio ista ad eũ potiùs statum pertineat, in quo mulier soluitur à lege viri. Vtrùm autem pater minores filios, *quomagis voluérit, valeat sepelire: nõ inuenimus à sanctis patribus diffinitum, & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum. * vbi

Idem Morimondeñ. Abbati. Cap. 64.

INter cætera quæ à nobis sunt pro tuo ministerio requisita, illud quoquè nuncij solicitudo non tacuit, quòd quidam monachus

nachus tuus, cùm esset olim in seculo cõstitutus, presbyteratus officium, prætermisso diaconatûs, suscepit: super quo tua postulat deuotio dispensari. Intelleximus autẽ quòd ille non malitia, sed pia (vt sibi videbatur) cautela præmonitus, ordinem diaconij, quẽ se accepisse simularet, omisit, nè, sicut eum quidam auunculus eius instigabat, de manu schismatici sortiretur. Vndè quia de his nihil nobis constare potuit, examinationem facti huius tuæ duximus conscientiæ relinquendam: authoritate Apostolica mandantes, vt si absque dubitatione cõstiterit, quòd ille non ex superbia, sed vt schismatici manus euadere, & indignationis auunculi, sui aculeos declinaret, tali simulatione sit vsus, competenti tempore ordinem facias ei diaconatûs impendi, & sic post aliquanti temporis abstinẽtiam, quam tuæ committimus discretioni, duntaxàt corde contrito & humiliato spiritu, in beneficio sacerdotalis ordinis poterit exerceri.

Idem Archiepiscopo Turoneñ. Andegaueñ. episcopo, & abbati Salmureñ.
Cap. 65.

AD audientiam nostram, venerabili fratre nostro Cenomanensi Episcopo intimante, peruenit, quòd dilectus filius noster Vu. archidiaconus eius, de morte cuiusdam mulieris, quæ per officiales ipsius archidiaconi interfecta proponitur: non aliter quàm si ipse occiderit, infamatur. Cæterùm quia idem archidiaconus ab huiusmodi reatu se asserit esse innocentem, nos prouidere volentes, nè infamia polluat, quem non fecit nocentem: discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus quatenùs per episcopatum Cenomañ. & ciuitatem facias publicè nunciari, vt si qui de hoc ipsum archidiaconum accusare voluerint, cum secundùm iuris ordinem coram vobis accusent: & nisi comparuerint, qui de homicidio illo eum velint impetere, causam conuocatis partibus audiatis, & sublato appellationis obstaculo, debito fine terminetis. Si verò publica & manifesta denunciatione facta, infra 40. dies accusator non apparuerit, vel etiàm in probatione defecerit, prædicto archidiacono secundùm quantitatem infamiæ qua laborat, purgationem canonicam imponatis: & ea præstita & recepta, ipsum à nota infamiæ, cõtradictione & appellatione cessante, absolutum publicè nuncietis, & faciatis absolutum haberi.

Idem vniuersis suffraganeis Cantuariensis Ecclesiæ. Cap. 66.

CVm non ignoretis B. venerabilem fratrem nostrum Cantuarieñ. Archiepiscopum vobis non solùm metropolitico, sed etiàm iure legationis præesse mirabile satis est, quòd quidam vestrûm (sicut audiuimus) asseuerare præsumunt, quòd idẽ Archiepiscopus nullam causam de episcopatibus vestris, siue iura legationis, siue metropoleos, audire debeat, nisi per appellationem factam ad ipsum. Sanè licèt fortè metropolitico iure non debeat causam audire de episcopatibus vestris, nisi ad eum per appellationem deferatur, legationis tamen obtentu vniuersas causas de ipsis episcopatibus, quæ per appellationem vel querimoniam aliquorum perueniunt ad audientiã suam, audire potest & debet, sicut qui in ꝓuincia sua vices nostras gerere comprobatur. Mandamus itaque uobis atque præcipimus, quatenùs causas quæ de episcopatibus vestris ad eundem Archiepiscopũ perferuntur, eius iudicio relinquatis: nec quẽlibet clericum aut laicum vestræ iurisdictionis decæterò deterrere vel impedire tentetis, quò minùs causas suas ad præfatum Archiepiscopum, si voluerint, possint transferre.

Clemens III. Saguntino Episcopo.
Cap. 67.

PEruenit ad nos, quòd in Episcopatu tuo sæpè contingat, quòd à laico enormis & intolerabilis iniuria clerico, multis adstantibus & videntibus, inferatur, vel plebe præsente in ecclesia, eam diabolicæ fraudis instinctu accidit horribiliter humano perfundi sanguine: & ob hoc iniuriantes in causam tracti, negant se tantum facinus cõmisisse: & cùm læsus illatam sibi iniuriam, eorum testimonio qui præsentes extiterunt & viderunt, probare desideret, ipsimet, licèt veritatem cognouerint, contemnunt veritati testimonium perhibere. Sicque fit, quòd ecclesiastica iustitia deperit, & ordo clericalis vilescit. Accidit etiàm, quòd cùm plures frequenter in clericos temerè violentas manus inijciant, ad sedem Apostolicam plurimis nequeant obstaculis laborare. Et quia super his tua nos fraternitas duxit consulendos, tuæ consultationi taliter respondemus, quòd hi qui de rebus ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si aliâs veritas nequiuerit elici, ad id sunt per ecclesiasticã censuram compellendi. Si verò clerici passi iniuriam, veritatem fortè aliquorum testimonio nequiuerint comprobare, licèt iuxta rigorem canonum vnius testimonio non sit standum, tamen iuxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, propter reuerentiam clericalis ordinis, ipsorum iuramento fidem volumus adhiberi. Illos autem qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare: recepto ab eis, sicut moris est iuramento, poteris absoluere, ità quòd sanitati pristinæ restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Sexui verò fœmineo & pueris ac senibus super hoc satis te credimus posse liberè dispensare. Ecclesias insupèr quæ

quę sanguinis vel seminis sunt effusione pollutæ, ciuitatis clericis conuocatis, cum processione & aquæ benedictæ adspersione, prout in ordinario habetur ascriptum, poteris emundare. De his etiam, qui clericis non enormem, sed modicam vel leuem iniuriam irrogauerint, tuæ fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

Hæc in Decret. titulo 1. adscribũtur Innocẽtio III. vbi quędam aliter leguntur.

SEdes Apostolica consueuit exhibere se petentibus liberalem; sed quidam eius gratia nequiter abutuntur, dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatẽ retorquent. Quidam igitur volentes malignari, in commissionibus minores personas proprijs nominibus exprimunt, maiores verò & digniores specialibus vocabulis nõ designant: sed eas in generalitate inuolutas cõpræhendunt, vt ità faciliùs commissiones impetrent, sub hac forma: Conquestus est à lis de illo & quibusdam alijs proprijs nominibus exprimendis, quòd ei in tali negocio & alijs graues existunt. Eorum igitur volentes obuiare malignitatibus, decreuimus, vt cùm in nostris commissionibus minores & viliores personæ solummodò designatur, maiores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi: nec effrenem multitudinem hac occasione liceat includere, vt de maioribus & minoribus audiantur, qui de minoribus & leuioribus tãtùm faciunt mentionem. Si quis verò maiores personas expresserit, vt non velit cum eis experiri iudicio, sed vt descendere valeat ad minores, quia fraus & dolus ei non debent patrocinari, tanquam mendax precator careat impetratis.

LECTORI BENEVOLO, Bartholomæus Poin, Salutem.

HAec sunt, quæ ex archetypo illo, cuius suprà mentio fit, lectu adeò difficili, summo labore descripsimus. Quæ si cui grata & vtilia fuerint, primum gratias agat Deo, qui hactenus quálecunque exemplar incolume seruauit: deinde I. Petro Crab, qui hoc ipsum, vt inter Concilia ederetur, procurauit: postremò & nobis, quos non piguit, quanquam non deerant qui dehortarentur & absterrerent, vtilitatis publicæ gratia molestiam tantum perferre, vt quæ antehac difficillimè legi poterant, iam cuiuis lectu faciliora redderentur. Cæterùm si quibus in his locus aliquis intricatior, mutilus aut minùs absolutus uidetur, ij nouerint, difficultatem eam sibi nobiscum esse communem. Neque enim archetypum ipsum adeò tersum fuit, quin & nos aliquoties hæsitare cogeremur. Maluimus autem & te subinde nobiscum hærere, quàm coniecisse aut mutasse quiduis temerè uideri.

Certè in editione hac postrema per multis locis mendę sublatæ sunt opera F. Laurentij Surij, & plurima suæ integritati restituta.

INNOCENTII PAPAE III. GESTA.

Ex Platina.

INNOCENTIVS tertius, patria Anagninus, patre Trasimundo, è familia Comitum, vir etiàm ante pontificatum doctrina & moribus insignis, à Cœlestino in numerum Cardinalium refertur: quo mortuo, in eius locum omnium consensu Pontifex * sufficitur. Hic autem statim vbi magistratum inijt, bello Asiatico animum adijciens, Germanos propter Henrici mortem in Asia tumultuantes, retinere in officio literis, nuncijs, præmijs, pollicitationibus conatus est. Verùm id quidem frustrà tentauit. Huius temporibus oborta apud Tolosam hæresis est, quam, eodem procurante, B. Dominicus, qui posteà in sanctos relatus est, mira celeritate compescuit, adiuuante etiàm Simone Monforti. Non enim disceptationibus verborum tantùm, verùm etiàm armis opus fuit: adeò inoleuerat tanta hæresis. Præterea Fredericus Othonem persequens, à Ludouico Rege Franciæ graui bello superatum, Aquisgranum cepit, ibique Innocentij Pontificis authoritate fretus, vexillum S. Crucis sustulit, laturus (vt ipse dicebat) opem & quàm primùm Christianis contra Saracenos in Asia dimicantibus. Præterea verò vt grati animi signum aliquod præ se ferret, Fundanum comitatum Ecclesiæ Romanæ dono dedit, vel datum anteà & vsurpatum deinceps reddidit. At Pontifex ubi uideret Saracenorum potentiam in Asia concrescere, apud Lateranum maximum Concilium celebrat, cui interfuere Hierosolymitanus & Cõstantinopolitanus Patriarcha, metropolitani 70. Episcopi 412. Abbates & priores conuentuales 800. Græci & Romani Imperij legati, Regum verò Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & Cypri oratores. Venêre multa tum quidem in consultationẽ, nec decerni tamen quicquam apertè potuit, quod & Pisani & Genuenses maritimo, & Cisalpini terrestri bello inter se certabant. Eò itaque proficiscens tollendæ discordiæ causa Pontifex, Perusij moritur, põtificatus sui anno 18. mense 7. die 19. Cuius vita adeò pbata fuit, vt post eius mortem nil earũ rerũ quæ in uita egerit, laudauerit, improbaueritque, immutatũ sit. Nam & decreta pleraque retulit, quibus tam laicorũ quàm clericorũ mores componerentur. Scripsit & libros de Sacramento Eucharistiæ, de Sacramẽto Baptismi, de infelicitate conditionis humanæ. Habuit item sermones temporibus & solennibus diebus accommodatos. Improbauit præterea Abbatis Ioachim libellũ quẽdam,

An. Dñi 1195 alij melius 1198.

* Scilicet, eodẽ die, quo obijt Cœlestin.

non sanam doctrinam præ se ferentem. Damnauit & errores Almerici hæretici, qui posteà Parisijs cum sectatoribus suis exustus est, qui ad reliquos errores affirmabat, ideas quæ sunt in mente diuina, & creare & creari, cùm ex sententia B. Augustini, in mente diuina nil nisi æternum & incommutabile sit. Dixerat prętereà, in charitate constituto nullum peccatum imputari. Iuuère autē huius Pontificis virtutem & doctrinam B. Dominici, vndè Prædicatorum: & Francisci Assisiatis sanctitas, vndè Minorum ordo tum originem habuit. Et nè existimes Innocentium opera pietatis in tanto pontificatu prætermisisse, scito eius opera & impēsa hospitale sancti Spiritûs conditum fuisse, auctumque ab eo magnis prouentibus, quibus & peregrini, & ægroti, & vulgò concepti, ac orphani alerentur. Ornauit & altare sancti Petri opere vermiculato, vt eius imago & literæ in fornice ipso scriptæ indicant. Vniuersis prætereà vrbis Romæ ecclesijs libram argenti dedit, vndè calices sacrificandi gratia conficerentur. Restituit & B. Sixti ecclesiam iam vetustate collabantem. Hoc ideò factum ab eo maledici dicebant, nè omnem impensam in turrim quādam, nunc Comitum appellatam cognomento familiæ suæ, transtulisse videretur. Vtcunquè est, constat eum in quouis genere vitæ probatissimum fuisse, dignumque qui inter sanctos Pontifices censeatur.

Fuit ex nobilissimis Signiæ comitibus.

IN CONCILIVM LATERANENSE PRÆFATIVNCVLA.

F. Laurentij Surij.

NEMO sanæ mentis ambigere potest, hanc quæ sequitur Synodum Lateranen. cumprimìs insignem & verè œcumenicam fuisse, quippe in qua de negocijs religionis summa Latinæ & Græcæ Ecclesiæ concordia tractatum est, cuique interfuêre Patriarcha Constantinopolitanus & Hierosolymitanus, & Archiepiscopi tum Latini, tum Græci 70. Episcopi 412. Abbates & Priores plùs 800. simul omnes Prælati 1215. aut eo plures. Nec defuêre legati Græci & Romani Imperatoris, Regum Hierusalem, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ & aliorum. Quòd si verò ea cuiquam propterea minus ponderis habere videatur, quòd recentior sit, ille certè Christum mendacem facere velle videtur, qui perennem præsentiam suam promisit Ecclesiæ suæ, & Spiritum sanctum suum, Spiritum veritatis, qui cum illa maneat in æternum. Manet sua semper Catholicæ Ecclesiæ authoritas, quam quisquis contemnere ausus est, non ille efficit v ea minor sit, sed se dignum reddit, qui eius pondere penitùs opprimatur.

CONCILIVM

CONCILIVM LATERANENSE LONGE CELEBERRIMVM, Romæ ſub Innocentio Papa III. Celebratum Anno Domini 1215.

APPENDIX item de Expeditione ad recuperandam TERRAM ſanctam.

CONCILII LATERANENSIS, quod Romę in eccleſia S. Ioãnis Laterañ. celebratum fuit anno Dñi 1215. capitula LXX.

DECRETA

DECRETA GENERALIS Concilij Lateranensis,

Tempore Innocentij Papæ III.

De fide catholica. Cap. 1.

Extrà de sũma Tri. & fide cat. ca. 1. Deus vnus in essentia, trinus in personis.

FIRMITER credimus & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus DEVS æternus & immensus, omnipotens, incommutabilis, incompræhensibilis & ineffabilis, Pater & Filius & Spiritussanctus: tres quidem personæ, sed vna essentia, substãtia seu natura simplex omninò. Pater à nullo filius autem à solo patre, ac spiritussanctus ab vtroque pariter, absque initio semper & fine, Pater generans, filius nascens, & spiritussanctus procedens: consubstantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, vnum vniuersorum principium, creator omnium inuisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis, vtranque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deindè humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. diabolus enim & dæmones alij à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccauit.

Scriptura diuina.

Hæc sancta Trinitas secũdùm cõmunem essentiam indiuidua, & secundùm personales proprietates discreta, per Mosen & sanctos prophetas aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarẽ.

Et tandé vnigenit[9] Dei filius Iesus Christus à tota Trinitate cõmuniter incarnat[9], ex Maria semper virgine spiritussancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne cõpositus, vna in duabus naturis persona, viam vitæ manifestiùs demonstrauit. Qui cùm secundùm diuinitatẽ sit immortalis & impassibilis, idẽ ipse secundùm humanitatem factus est passibilis & mortalis, quin etiàm pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum. Sed descendit in anima resurrexit in carne, ascenditque pariter in vtroque, venturus in fine seculi iudicare viuos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis quàm electis. Qui omnes cum suis proprijs corporibus resurgent, quæ nunc gestant, vt recipiãt secundùm merita sua, siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & illi cum Christo gloriam sempiternam.

Extremũ iudicium.

Ecclesiæ vnitas.

Vna verò est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omninò saluatur. In qua idem ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguine potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundùm claues Ecclesiæ, quas ipse concessit apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus.

Eucharistia.

Sacramentum verò baptismi, quòd ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritussancti, consecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Ecclesiæ, à quocunque ritè collatum, proficit ad salutem.

Baptism[9].

Et si post susceptionem baptismi quisquã prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Nõ solùm autẽ virgines & cõtinentes, verùm etiàm cõiugati, per fidem rectam & operationem bonam, placentes Deo, ad æternam merentur, beatitudinem peruenire.

Pœnitentia.

De errore abbatis Ioachim. Cap. 2.

Decret. li. 1. ti. 1. c. 2. Abbatis Ioachim error de vna Trinitatis essentia.

DAmnamus ergò & reprobamus libellũ siue tractatum, quem abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrũ Lombardum de vnitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticũ & insanum, pro eo quod in suis dixit Sententijs, quomodò quædam summa res est pater & filius & Spiritussanctus, & illa nõ est generans, neq; genita, nec procedẽs. Vndè asserit quod ille non tam Trinitatẽ, quã quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiã quasi quartam, manifestè protestans, quod nulla res est quæ sit pater & filius & Spiritussanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamuis concedat quod pater & filius & spiritussanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura. Verùm vnitatem huiusmodi nõ verã & propriã, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodùm dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna Ecclesia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: & qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Qui plantat & qui rigat, vnum sunt. &, Omnes vnum corpus sumus in Christo. Rursùs in libro Regum: Populus meus & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem sentẽtiam adstruendam, illud potissimùm verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, vt sint vnũ in nobis, sicut & nos vnum sumus, vt sint consummati in vnum. Non enim, vt ait, fideles CHRISTI sunt vnum, id est, vna quædam res, quæ communis sit omnibus, sed hîc modò sunt vnum, id est, vna Ecclesia propter catholicæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum propter vnionem

Act. 4. 1. Cor. 6. Ibid. 3. & 12. 3. Reg. 22. Ioan. 17.

nem indissolubilis charitatis. Quemadmodùm in canonica Ioannis epistola legitur: Quia tres sunt qui testimonium dant in cęlo pater & verbum & spiritussanctus,& hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur, Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spirit⁹, aqua & sanguis: & tres vnum sunt, sicut in codicibus quibusdam inuenitur.

1. Ioan. 5.

Reprobatio huius erroris.

Nos autem sacro & vniuersali Concilio approbante,credimus & confitemur cum Petro, ꝙ vna quædam summa res est,incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est pater & filius & spiritussanctus,tres simul personæ, ac singulatim quælibet earundem: & ideò in Deo Trinitas est solummodò,non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia,siue natura diuina, quæ sola est vniuersorū principium,præter quod aliud īueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita,nec procedens, sed est pater q̄ generat, filius q̄ gignitur, & spiritussanctus qui ꝓcedit,vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Licèt igitur alius sit pater,alius filius,alius spiritussanctus, non tamen aliud: sed id quod est pater,est filius, & spiritussanctus,idem omninò, vt secundùm orthodoxam & catholicam fidem consubstātiales esse credantur. Pater enim ab æterno filium generando, suam substantiā ei dedit, iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi,maius est omnibus:ac dici non potest, quòd partem suæ substantiæ illi dederit, & partèm retinuerit ipse sibi, cùm substātia patris indiuisibilis sit,vtpotè simplex omninò. Sed nec dici potest,ꝙ pater in filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, ꝙ non retinuerit ipsam sibi,alioquin desijsset esse substantia. Patet ergò, quòd sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit, & ità pater & filius habent eandem substantiam, & sic eadem res est pater & filius,necnon & spiritussanctus ab vtroque procedens.

Vna substantia Patris & Filij & Spiritussancti. Ioan. 10.

Cùm ergò veritas pro fidelibus suis ad patrem orat,Volo,inquiens, vt ipsi sint vnū in nobis,sicut & nos vnum sumus: hoc nomen,vnum, pro fidelibus quidem accipitur,vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro personis verò diuinis, vt attendatur idētitatis in natura vnitas, quemadmodùm veritas alibi ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: ac si diceret manifestiùs: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater vester cęlestis perfectus est perfectione naturę,vtraque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam nō potest tāta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda.

Ioan. 17. Aliter vnū sunt fideles Christi aliter tres personæ diuinæ.

Matth. 5.

Si quis igitur sententiam siue doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit,tāquàm hæreticus ab omnibus confutetur. In nullo tamen per hoc Florentino monasterio, cuius ipse Ioachim extitit institutor, volumus derogari, quoniam ibi & regularis institutio est & obseruantia salutaris, maximè cùm idem Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicæ sedis iudicio approbanda seu etiàm corrigenda, dictans epistolam cui propria manu subscripsit, in qua firmiter cōfitetur se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ cunctorū fidelium,disponente Domino, mater est & magistra.

Non ipse Ioachim, sed eius liber damnatur.

Reprobamus etiàm & damnamus peruersissimum dogma impij * Amalrici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hęretica censenda sit, quàm insana.

*Almarici

De hæreticis. Cap. 3.

Excommunicamus & anathematizam⁹ omnem hæresim, extollentem se aduersùs hanc sanctam orthodoxam catholicam fidem, quam superiùs exposuimus, condemnantes vniuersos hæreticos quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicèm colligatas,quia de vanitate conueniunt in idipsum.

Ex. de hæret. ca. 13.

Damnati verò, secularibus potestatibus præsentibus, aut eorū balliuis relinquantur animaduersione debita puniendi, clericis priùs à suis ordinibus degradatis, ita ꝙ bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si verò clerici, applicentur ecclesijs à quibus stipendia perceperunt.

Qui autem inuēti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationes suspicionis qualitatemq; personæ, ꝓpriam innocentiā cōgrua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitētur, ità ꝙ si per annum in excōmunicatione persisterint, extūc velut hæretici condēnentur.

Contra suspectos de hæresi.

Moneantur autē & inducantur, & si necessè fuerit, per censurā ecclesiasticā cōpellantur seculares potestates quibuscunq; fungātur officijs,vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles,ità pro defensione fidei præstent publicè iuramentum,quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos,bona fide pro viribus exterminare studebūt, ità quòd amodò quandocunque quis fuerit in potestatē siue spiritualem siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare.

Seculares potestates contra hæreticos.

Si verò dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terrā suā purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate,per metropolitanum & cæteros comprouinciales ep̄os excōmunicationis vinculo innodetur. Et si satisfacere contempserit infra annū, significetur hoc summo pōtifici,vt extunc ipse vasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terrā exponat catholicis occupādam, qui

Pęna ī negligentes aut conniuētes dn̄os seculares.

eam

eam exterminatis hæreticis sinè vlla cõtradictione possideant,& in fidei puritate conseruent,saluo iure dñi principalis, dummodò super hoc ipse nullum præstet obstaculũ, nec aliquod impedimentum opponat, eadẽ nihilominùs lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

Catholici verò, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint,illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quod accedẽtibus in terræ sanctæ subsidium conceditur.

Pœna in receptores & defensores hæreticorum.

Credentes verò,præterea receptores,defensores & fautores hæreticorũ, excommunicationi decernimus subiacere,firmiter statuentes, vt postq̃ quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cõtempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiàm intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negocio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si fortè iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus eius patrocinium nullatenùs admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per ipsum,nullius penitùs sint momenti, sed cum authore damnato damnentur. Et in similibus idem pręcipimus obseruari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo maior est culpa,grauior exerceatur vindicta.

Officium clericorũ contra hæreticos.

Si qui autem tales postquàm ab Ecclesia denotati fuerint, euitare cõtempserint, excommunicationis sententia vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant sepulturæ tradere, nec eleemosynas aut oblationes eorum accipiant. Alioquin suo priuẽtur officio, ad quod nũquàm restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus hoc etiàm infligatur, vt eorum priuilegia illa diœcesi non seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Quibus prædicare liceat. Tit. 1. Rom. 10.

Quia verò nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod ait Apostolus) abnegantes,authoritatem sibi vendicãt prędicandi, cùm idem Apostolus dicat, Quomodò prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti vel non missi præter authoritatem ab Apostolica sede vel catholico episcopo loci susceptam, publicè vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur. Et nisi quantocyus resipuerint,alia competenti pœna plectantur.

Officium episcoporũ ad inquirẽdũ

Adijcimus insupèr, vt quilibet Archiepiscopus vel episcopus per se,aut per archidiaconum suum, vel idoneas personas honestas, bis aut saltem semèl in anno propriam parochiam,in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiàm,si expedire videbitur,totam viciniam iurare compellat, q̃ si quis ibidèm hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à cõmuni conuersatione fidelium, vita & moribus dissidentes,eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam,canonicè puniantur. Si qui verò ex eis iuramẽti religionem obstinatione dãnabili respuentes,iurare fortè noluerint, ex hoc ipso tanquàm hæretici reputentur.

Cõtra negligentes episcopos

Volumus igitur & mandamus,& in virtute obedientiæ districtè præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda,episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam effugere voluerint vltionem. Si quis enim episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticę prauitatis fermento negligens fuerit vel remissus, cùm id certis indicijs apparuerit, & ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus,qui velit & possit hæreticam cõfundere prauitatem.

De superbia Græcorum contra Latinos. Cap. 4.

Ex. de baptismo & eius effectu. cap. 6.

Licèt Gręcos in diebus nostris ad obedientiam sedis Apostolicę reuertentes, fouere & honorare velimus, mores ac ritus eorum inquantùm cum Dño possumus, sustinendo: in his tamen illis deferre nec volumus,nec debemus, quę periculum generant animarum,& Ecclesiasticę derogent honestati. Postquam enim Gręcorum ecclesia cũ quibusdam complicibus ac fautoribus suis, ab obedientia sedis Apostolicę se subtraxit, intantùm Grçci cœperunt abominari Latinos, q̃ inter alia quę in derogationem eorũ impiè committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrâssent altaria,non priùs ipsi sacrificare volebant in illis, quàm ea tanquàm per hoc inquinata,lauissent. Baptizatos etiàm à Latinis, & ipsi Gręci rebaptizare ausu temerario pręsumebant, & adhuc (sicut accepimus) quidam agere hoc non verentur. Volentes ergò tantum ab ecclesia Dei scandalum amouere, sacro suadẽte Cõcilio, districtè pręcipimus, vt talia decętérò non pręsumant conformantes se tanquam obedientiæ filij sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matri suæ, vt sit vnum ouile & vnus pastor. Si quis autem quid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur.

Rebaptizatores.

De

De dignitate Patriarcharum.

Cap. 5.

Extrà de priuilegijs & excessibus pri. Ordo dignitatis Sedium.

ANtiqua Patriarchaliũ sediũ priuilegia renouantes, sacra ^vniuersali Synodo approbante sancimus, vt post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vtpotè mater vniuersorum Christi fidelium & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locũ obtineant, seruata cuilibet propria dignitate, ità quòd postquàm eorum antistites à Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officij pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem.

Palliũ patriarcharũ à Rom. eccl.

Dominicæ verò Crucis vexillum ante se faciant vbique deferri, nisi in vrbe Romana, & vbicunque summus Pontifex præsens extiterit, vel eius legatus vtens insignijs Apostolicæ dignitatis.

In omnibus autem prouincijs eorum iurisdictioni subiectis, ad eos, cùm necessè fuerit, prouocetur: saluis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

De Concilijs Prouincialibus.

Cap. 6.

Cõcilium Prouincia le singulis annis celebrandum.

SIcut olim à sanctis Patribus noscitur institutum, metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis prouincialia nõ omittant Concilia celebrare. In quibus de corrigendis excessibus & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas & maximè, quę statutę sunt in hoc generali Cõcilio relegentes, vt eas faciant obseruari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Duo inuestigatores per singulas diœceses.

Vt autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuant idoneas personas, prouidas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absq; vlla iurisdictione solicitè inuestigent, quæ correctione, vel reformatione sint digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & suffraganeos & alios in Concilio subsequenti, vt super his & alijs, prout vtilitati & honestati congruerit, prouida deliberatione procedant, & quæ statuerint, faciãt obseruari, publicantes ea in episcopalibus synodis, annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutũ neglexerit adimplere, à suis beneficijs & executione officij suspendatur, donèc per superioris arbitriũ,* eius relaxetur.

for. * eius suspensio

De correctione excessuum. Cap. 7.

Extrà de officio iudicis ord. cap. 13.

IRrefragabili constitutione sancimus, vt ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessũ, maximè clericorum, & reformandũ mores, prudenter & diligenter intendant, nè sanguis eorum de suis manibus requiratur. Vt autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, vt executionẽ ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam excesserint in talibus obseruandam.

Excessus tamen canonicorum ecclesiæ cathedralis, qui consueuerunt corrigi per capitulum, per ipsum in illis ecclesijs, (quæ talem hactenùs consuetudinem habuerũt) ad commonitionem, vel iussionem episcopi corrigantur infra terminum competentem ab episcopo præfigendum. Alioquin extunc episcopus Deum habens præ oculis, omni contradictione cessante, ipsos, prout animarum cura exegerit, per censuram ecclesiasticam corrigere non postponat. Sed & alios eorum excessus corrigere, non omittat, prout animarum causa requirit, debito tamen ordine in omnibus obseruato.

Excessus canonicorum ecclesiæ cathedralis.

Cæterùm si canonici absque manifesta, & rationabili causa, maximè in contemptum episcopi, cessauerint à diuinis, episcopus nihilominùs si voluerit, celebret in Ecclesia cathedrali & metropolitanus ad querelam ipsius tanquàm super hoc delegatus à nobis, taliter eos per censuram ecclesiasticam cognita veritate castiget, quòd pœnæ metu talia decætero non præsumant.

Prouideant itaque diligenter ecclesiarum prælati, vt hoc salutare statutum ad quęstum pecuniæ, vel grauamen aliud non conuertant, sed illud studiosè ac fideliter exequantur, si canonicam voluerint effugere vltionem, quoniam super his Apostolica sedes, authore Domino, attentissimè vigilabit.

De inquisitionibus. Cap. 8.

QValiter & quomodò debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorũ excessus, ex authoritatibus noui & veteris testamenti colligitur euidenter, ex quibus posteà processerunt canonicæ sanctiones, sicut olim apertè distinximus, & nunc sacri approbatione Concilij confirmamus. Legitur enim in Euangelio, quòd villicus ille qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipâsset bona ipsius, audiuit ab illo: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerunt.

Extrà de accusationibus.

Luc. 16.

Gen. 18.

Ex quibus authoritatibus manifestè comprobatur, quòd non solùm cùm subditus, verùm etiàm cùm prælatus excedit, si per clamorem & famã ad aures superioris peruenerit, non quidem à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis: nec semèl tãtùm, sed sæpè (quod clamor innuit, & diffamatio manifestat) debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentiùs perscrutari: ^vt si

Delatio per famam & clamorẽ.

rei

rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquàm ſit author & iudex, ſed quaſi deferente fama vel denunciante clamore, officij ſui debitum exequatur. Licèt autem hoc ſit obſeruandũ in ſubditis, diligentiùs tamen obſeruandum eſt in prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam.

Thre. 3. b — Et quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur non ſolùm arguere, ſed etiàm increpare, quin etiàm interdùm ſuſpendere, nonnunquàm verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur: Ideò ſancti patres prouidè ſtatuerunt, vt accuſatio prælatorum non facilè admittatur, nè concuſſis columnis corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam nõ ſolùm falſæ, ſed etiàm malignæ criminationi ianua præcludatur. Verùm ità voluerunt prouidere prælatis, nè criminarentur iniuſtè, vt tamen cauerent nè delinquerent inſolenter, contra morbum vtrunque inuenientes congruam medicinam, videlicet vt criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis (id eſt, degradationem) intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenùs admittatur. Sed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquã fuerit infamatus, ità vt iam clamor aſſcendat, qui diutiùs ſinè ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſinè periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo, ad inquirendum & puniendũ eius exceſſus, non ex odij fomite, ſed charitatis ꝓcedatur affectu, quatenùs ſi fuerit grauis exceſſus, etſi nõ degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tñ amoueatur omninò, quod eſt ſecundùm euangelicã ſententiam à villicatione villicũ amoueri: qui nõ poteſt villicationis ſuæ dignã reddere rationem.

Cõtra prę-latos non eſt leuiter credendũ.

Pręſentia accuſati. — Debet igitur eſſe præſens, is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit: & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum. Et non ſolùm dicta, ſed etiàm nomina ipſa teſtium ſunt ei, vt quid & à quo ſit dictum, appareat, publicanda: necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, nè per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeatur.

Ad corrigendos itaq; ſubditorum exceſſus tanto diligentiùs debet prælatus aſſurgere, quanto damnabiliùs eorum offenſas desereret incorrectas, contra quos, vt de notorijs exceſſibus taceatur, & ſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem & inquiſitionem eorum, vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, nè forte per leue compendium ad graue diſpendium veniatur: ſicut accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, ſic & denunciationem charitatiua admonitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio præuenire, illo ſemper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij ſententiæ quoquè forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares perſonas non credimus vſquequaquè ſeruandum, quæ, cùm cauſa requirit, faciliùs & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.

Triplex proceden di modus.

De diuerſis ritibus in eadem fide. Cap. 9.

QVoniam in pleriſque partibus intra eandem ciuitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores, diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum ſiue diœceſum, prouideant viros idneos, qui ſecundùm diuerſitates rituum & linguarum diuina officia illis celebrent, & Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo.

Extra de officio iu dicis ord. cap. 14. Diuerſæ linguæ in eadem ciuitate aut diœceſi.

Prohibemus autem omninò, nè vna eademque ciuitas ſiue diœceſis, diuerſos pontifices habeat, tanquàm vnũ corpus diuerſa capita quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas cauſas vrgens neceſſitas poſtulauerit, pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem, prouida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubiectus. Vndè ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum. Et ſi nec ſic reſipuerit, ab omni eccleſiaſtico miniſterio deponatur, adhibito, ſi neceſsè fuerit, brachio ſeculari ad tantam inſolentiam compeſcendam.

Nè in vna ciuitate ſint duo epiſcopi.

De prædicatoribus inſtituendis.
Cap. 10.

INter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaximè ſibi noſcitur eſſe neceſſarium: quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur, eò quòd non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

Extrà ibidem cap. ſeq.

Deut. 8. Matt. 4.

Vndè cùm ſæpè contingat, quòd epiſcopi propter occupationes multiplices, vel inualitudines corporales, aut hoſtiles incurſus ſeu occaſiones alias, (nè dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis eſt reprobandum omninò, nec decætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare populo verbum Dei, maximè per amplas diœceſes & diffuſas, generali conſtitutione ſancimus, vt epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant, potentes in opere & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum, cùm per ſe idem nequiuerint, ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo, quibus ipſi cùm indiguerint, congruè neceſſaria miniſtrent, nè pro neceſſariorum defectu compellandeſiſtere ab incepto.

Vndè

Cooperatores episcoporũ.

Vndè præcipimus tam in cathedralibus quàm in alijs conuentualibus ecclesijs viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadiutores & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verùm etiàm in audiendis confessionibus & pœnitentijs iniungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, districtæ subiaceat vltioni.

De magistris scholasticis. Cap. 11.

Extrà de magistris.

QVia nonnullis propter inopiam, & legendi studium, & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi Concilio pia fuit institutione prouisum, vt per vnamquanque cathedralem ecclesiam magistro, qui clericos eiusdem ecclesiæ aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod cõpetens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verùm quoniam ĩ multis ecclesijs id minimè obseruatur, nos prædictum roborantes statutum, adijcimus, vt nõ solùm in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiàm in alijs, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus à prælato cum capitulo, seu maiori ac saniori parte capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum, gratis in grammaticæ facultate ac alijs instruat iuxta posse.

Theologus ĩ metropolitana ecclesia.

Sanè metropolitana Ecclesia Theologum nihilominùs habeat, qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet magistrorum à capitulo vnius præbendæ prouentus, & pro Theologo à metropolitano tantundem, non propter hoc efficiatur canonicus, sed tandiù redditus ipsius percipiat, quandiù perstiterit in docendo. Quòd si fortè de duobus magistris metropolitana Ecclesia grauetur, Theologo iuxta modum prædictum ipsa prouideat: grammatico verò in alia ecclesia suæ ciuitatis siue diœcesis, quod sufficere valeat, faciat prouideri.

De communibus capitulis monachorum. Cap. 12.

Extrà de statu monach. Capitula de triennio in triennium.

IN singulis regnis siue Prouincijs fiat de triennio in triennium, saluo iure diœcesanorum Pontificum, commune capitulum Abbatum atque Priorum, abbates proprios non habentium, qui non consueuerunt tale capitulũ celebrare, ad quod vniuersi conueniant, præpeditionem canonicam non habẽtes, apud vnum de monasterijs ad hoc aptum, hoc adhibito moderamine, vt nullus eorum plùs quàm sex euectiones & octo personas adducat.

Aduocẽt autem charitatiuè in huius nouitatis primordijs duos Cistertiensis ordinis abbates vicinos, ad præstandũ sibi consilium & auxilium opportunum, cùm sint in huiusmodi capitulis celebrandis ex longa cõsuetudine pleniùs informati. Qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire. Ac ipsi quatuor præsint capitulo vniuerso, ita quòd ex hoc nullus eorum authoritatem prælationis assumat: Vndè, cùm expedierit, prouida possint deliberatione mutari. Huiusmodi verò capitulum aliquod certis diebus continuè iuxta morem Cistertiensis ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis & obseruantia regulari: & quod statutum fuerit, illis quatuor approbantibus, ab omnibus inuiolabiliter obseruetur, omni excusatione & contradictione ac appellatione remotis, prouiso nihilominùs vbi sequenti termino debeat capitulum celebrari: & qui cõuenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ità quòd si non omnes potuerint in eisdem, saltem plures simul in diuersis domibus commorentur.

Quatuor præsidentes capituli.

Visitatores.

Ordinentur etiàm in eodem capitulo religiosæ ac circumspectæ personæ, quæ singulas abbatias eiusdem regni siue prouinciæ non solùm monachorum, sed etiam monialium secundùm formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere, ità quòd si rectorem loci cognouerint ab administratione penitùs amouendum, denuncient episcopo proprio, vt illum amouere procuret: quod si non fecerit, ipsi visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum regulares canonicos secundùm ordinem suũ volumus & præcipimus obseruare. Si verò in hoc nouitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis iudicium absq; scandalo referantur, cæteris irrefragabiliter obseruatis, quæ concordi fuerint deliberatione prouisa.

Monasteria sub ordinario loci.

Porrò diœcesani episcopi monasteria sibi subiecta ità studeãt reformare, vt cùm ad ea prædicti visitatores accesserint, plùs in illis inueniant quod commendatione, quàm quod correctione sit dignum, attentissimè præcauentes, nè per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggrauentur. Quia sic volumus superiorem iura seruari, vt inferiorũ nolimus iniurias sustinere.

Cõtra oppressores monasteriorum.

Ad hoc districtè præcipimus tam diœcesanis episcopis, quàm personis quæ præerũt capitulis celebrandis, vt per censuram ecclesiasticã appellatione remota, compescant aduocatos, patronos, vicedominos, rectores & consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, nè monasteria præsumant offendere in personis ac rebus. Et si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non obmittant, vt liberiùs & quietiùs omnipotenti Deo valeant famulari.

De nouis religionibus prohibitis.

Cap. 13.

Extrà de religiosis domibus, cap. fi.

NE nimia religionum diuersitas grauem in ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, nè quis decætero nouam religionem inueniat. Sed quicunque voluerit ad religionem conuerti, vnam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de nouo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam prohibemus, nè quis in diuersis monasterijs locum monachi habere præsumat, nec vnus abbas pluribus monasterijs præsidere.

De incontinentia clericorum punienda.

Cap. 14.

Extrà de vita & honest. cleri. cap. 13.

VT clericorũ mores & actus in melius reformentur, continẽter & castè viuere studeant vniuersi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcauentes, maximè illo, propter quod ira Dei venit de cęlo in filios diffidentiæ, quatenùs in conspectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeãt ministrare.

Pœna.

Nè verò facilitas veniæ, incentiuum tribuat delinquendi: statuimus, vt qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minùs peccauerint, puniantur secundùm canonicas sanctiones, quas efficaciùs & districtiùs præcipimus obseruari, vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis saltem pœna à peccato cohibeat.

Suspensi.

Si quis igitur hac de causa suspensus, diuina celebrare præsumpserit, non solùm ecclesiasticis beneficijs spolietur, verùm etiam pro hac duplici culpa, perpetuò deponatur.

Prælati.

Prælati verò, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis, pari subiaceant vltioni.

Hoc vt Græcos.

Qui autem secundùm regionis suæ morem non abdicârunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauiùs puniantur, cùm legitimo matrimonio possint vti.

De arcenda ebrietate clericorum.

Cap. 15.

Extrà ibidẽ, c. 14.

A Crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, vndè vinum sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur, cùm ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum.

Abusus cõpotaũ ad æquales haustus.

Vndè illum abusum decernimus penitùs abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille iudicio talium plùs laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit competenter, à beneficio vel officio suspendatur. Venationem & aucupationem vniuersis clericis interdicimus: vndè nec canes nec aues ad aucupãdam habere præsumant.

De indumentis clericorum.

Cap. 16.

Extrà ibidẽ ca. 15. Externa clericorũ conuersatio.

CLerici officia vel commercia secularia non exerceant, maximè inhonesta. Mimis, ioculatoribus, & histrionibus non intendant, & tabernas prorsùs euitent, nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeant congruentem, & se in officijs diuinis & alijs bonis exerceant studijs diligenter. Clausa deferant desupèr indumenta, nimia breuitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, aut sotularibus consuticijs, seu rostratis, frenis, sellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, vel personatibus constituti, nisi iusti causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes, sed nec anulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes vtantur, nisi monachi fuerint, quos oportet deferre habitum monachalem: pallijs diffibulatis non vtantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hincindè connexis.

De comessationibus prælatorum & negligentia eorum super diuinis officijs.

Cap. 17.

Extrà de celebratiõ. Missarũ Crapulatores.

DOlentes referimus, quòd non solùm quidam minores clerici, verùm etiàm aliqui ecclesiarum prçlati, circa comessationes superfluas & confabulationes illicitas, vt de alijs taceamus, ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum auium excitantur, transcurrendo vndique continuata syncopa matutinum. Sunt & alij, qui Missarum celebrant solennia vix quater in anno, & quod deterius est, interesse contemnunt: & si quandò dum hæc celebrantur, intersunt, chori silentium fugientes, intendunt * exteriùs collocutionibus laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina. *externis

Hæc igitur & similia sub pęna suspensionis penitùs inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantùm eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & deuotè.

De

De iudicio sanguinis & duelli clericis interdicto. Cap. 18.

Extrà nè clerici vel monachi &c.

SEntentiam sanguinis nullus clericus dictet aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut vbi exercetur intersit. Si quis autem huiusmodi occasione statuti, ecclesijs vel personis ecclesiasticis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram ecclesiasticam compescatur, nec quisquam clericus literas scribat aut dictet pro vindicta sanguinis destinandas: vndè in curijs principum hæc solicitudo non clericis, sed laicis committatur.

* ruptarijs

Nullus quoque clericus * rottarijs aut balistarijs aut huiusmodi viris sanguinũ præponatur, nec illam chirurgiæ artem subdiaconus, diaconus vel sacerdos exerceant, quæ ad vstionẽ vel incisionẽ inducit. Nec quisquam purgationi aquæ feruentis vel frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis aut consecrationis impendat: saluis nihilominùs prohibitionibus de monomachijs siue duellis anteà promulgatis.

Nè ecclesiæ mundanis supellectilibus exponantur. Cap. 19.

Extrà de custodiã eucharistiæ, &c. Mũdanus ornatus. Marc. 11. Vt vasa & vestimẽta sacri ministerij sint munda.

REliniqui nolumus incorrectum, quòd quidam clerici sic exponunt ecclesias supellectilibus proprijs & etiàm alienis, vt potiùs domus laicæ, quàm Dei basilicæ videantur, non considerantes, quòd Dominus nõ sinebat vt vas transferretur per templũ.

Sunt & alij qui non solùm ecclesias dimittunt incultas, verùm etiàm vasa ministerij & vestimenta ministrorum ac pallas altaris, necnon & ipsa corporalia tam immũda relinquunt, & interdùm aliquibus sunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domùs Dei, firmiter prohibemus, nè huiusmodi supellectilia in ecclesijs admittantur, nisi propter hostiles incursus aut incendia repẽtina, seu alias necessitates vrgentes, ad eas oporteat habere refugium. Sic tamen, vt necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, vt oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conseruentur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiàm in prophanis.

De chrismate & Eucharistia sub sera conseruanda. Cap. 20.

Extrà ibidẽ.cap.1.

STatuimus vt in cunctis ecclesijs chrisma & eucharistia sub fideli custodia clauibus adhibitis conseruentur, nè possit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per eius incuriam aliquid nefandum indè contigerit, grauiori subiaceat vltioni.

De confessione facienda & non reuelanda à sacerdote, & saltem in Pascha communicando. Cap. 21.

Extrà de pœnit. & remis. ca. omnis. Confiteri proprio sacerdoti.

OMnis vtriusq; sexûs fidelis, postquàm ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semèl in anno proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reuerenter ad minùs in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi fortè de consilio proprij sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vndè hoc salutare statutum frequenter in ecclesijs publicetur, nè quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ille ipsum nõ possit soluere vel ligare.

Discretio sacerdotis

Sacerdos autem discretus & cautus, vt more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi consilium debeat exhibere, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad sanandum ægrotum.

Pœna reuelantis peccata confessa.

Caueat autem omninò, nè verbo vel signo vel alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

Quòd infirmi priùs prouideant animæ quàm corpori. Cap. 22.

Extrà ibidẽ c seq. Ioan. 5.

CVm infirmitas corporalis nonnunquàm ex peccato proueniat, dicente Domino languido quem sanauerat: Vade, & ampliùs noli peccare, nè deteriùs aliquid tibi contingat: decreto præsenti statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneãt & inducant, q̃ medicos aduocent animarũ, vt postquàm infirmis fuerit de spiritali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur, cùm causa cessante cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quòd quidã in ægritudinis lecto iacentes, cùm eis à medicis suadetur, vt de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, vndè faciliùs mortis periculum incurrunt.

Si quis autem medicorum huius nostræ constitutionis, postquàm per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor exstiterit, tam diù ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donèc pro transgressione huiusmodi satisfecerit competenter.

Cęterùm cùm anima sit multò preciosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, nè quis medicorũ pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

Quòd ecclesia cathedralis vel regularis vltra tres menses non vacet. Cap. 23.

Extrà de electione & electi pot. NE pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax inuadat, aut in facultatibus suis ECCLESIA viduata graue dispendium patiatur volẽtes in hoc etiá occurrere periculis animarum & ecclesiarũ indemnitatibus prouidere: statuimus, vt vltra tres menses cathedralis vel regularis ecclesia prælato non vacet, infra quos iusto impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximo præesse dinoscitur, deuoluatur.

Ad alium deuoluta electio. Is verò ad quem deuoluta fuerit potestas, Dominum habens præ oculis, non differat vltrà tres menses cum capituli sui consilio & aliorum virorum prudentium, viduatam ecclesiam de persona idonea ipsius quidem ecclesiæ vel alterius, si digna nõ reperiatur, in illa, canonicè ordinare, si canonicam voluerit effugere vltionem.

De electione facienda per scrutinium vel compromissum. Cap. 24.

Extrà ibidè c.seq. QVia propter electionum formas diuersas, quas quidam inuenire conantur, & multa impedimenta proueniunt, & magna pericula imminent ecclesijs viduatis, Electio p scrutiniũ. statuimus vt cùm electio fuerit celebranda, pręsentibus omnibus qui debent & volunt & possunt commodè interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secretò & singulatim voces cunctorum diligenter exquirant. Et in scriptis redacta, mox publicẽt in communi, nullo prorsùs appellationis obstaculo interiecto, vt is collatione adhibita eligatur, in quem omnes vel maior vel sanior pars capituli consentit.

Electio p cõpromissum. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium ecclesiæ viduatæ prouideant de pastore. aliter electio facta non valeat, nisi fortè communiter esset ab omnibus quasi per inspirationem diuinam absque vitio celebrata. Qui verò contra prædictas formas eligere attentauerint, eligendi ea vice potestate priuentur.

Illud penitùs interdicimus, nè quis in electionis negocio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat aduocari, iustoque impedimento detentus venire nõ possit, super quo, si fuerit opùs, fidem faciat iuramento, & tunc si voluerit vni com mittat de ipso collegio vicem suam. Electiones quoquè clandestinas reprobamus, statuentes vt quàm citò electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

Quòd electio facta per secularem potestatem, non valeat. Cap. 25.

QVisquis electioni de se factæ, per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit contra canonicam libertatẽ, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absq; dispensatione possit ad aliquam eligi dignitatem. Qui verò electionẽ huiusmodi, quam ipso iure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officijs & beneficijs penitùs per triennium suspendantur, eligendi tunc potestate priuati. Extrà ibidem c.seq.

De pœna indignè confirmantis electionem. Cap. 26.

NIhil est quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessarium adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenùs cùm quisquam fuerit ad regimen animarum assumptus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi, vt cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incautè præsumptum, non solùm deijciendus est indignè promotus, verùm etiàm indignè promouens puniendus. Extrà ibidẽ c.seq.

Ipsum quoquè decernimus hac animaduersione puniri, vt cùm de ipsius constiterit negligentia, maximè, si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbauerit, non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, verùm etiàm nè aliquo casu pœnam effugiat. à perceptione proprij beneficij suspendatur, quousq; si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri: si conuictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, grauiori subiaceat vltioni. Pœna confirmantis indignè electum.

Episcopi quoquè tales ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates promouere procurent, qui commissum sibi officium dignè valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere vltionem.

Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam suæ confirmationem officij, eius se conspectui, si commodè potest fieri, personaliter repræsentent, vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionis processu & electis possit haberi, vt sic demùm per ipsius circunspectionem consilij, sui plenitudinem assequantur officij,

cùm eis nihil obstiterit de canonicis institutis, ità quòd interim valdè remoti, videlicet vltra Italiam constituti, si electi fuerint in cõcordia, dispensatiuè propter necessitates & vtilitates ecclesiarum, in spiritualibus & temporalibus administrent: sic tamen, vt de rebus ecclesiasticis nil penitùs alienent. Munus verò consecrationis seu benedictionis recipiant, sicut hactenùs recipere consueuerunt.

De instructione ordinandorum.

Cap. 27.

Extrà de ętate & qualitate. ca. 14.

CVm sit ars artium regimen animarum, districtè præcipimus, vt episcopi promouendos in sacerdotes, diligenter instruãt & informent vel per seipsos, vel per alios viros idoneos, super diuinis officijs & ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare: quoniam si ignaros & rudes decæterò ordinare præsumpserint, (quod quidem facilè poterit depræhendi) & ordinatores & ordinatos graui decreuimus subiacere vltioni. * Satiùs est enim, maximè in ordinatione sacerdotũ, paucos bonos quàm multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam dilabuntur.

* sanctius

Matt. 15.

Quòd compellantur cedere, qui postulauerunt licentiam cedendi.

Cap. 28.

Extrà de renunciatione, ca. 12.

QVidam licentiam cedendi cum instãtia postulantes, ea obtenta, cedere prętermittunt. Sed cùm in postulatione cessionis huiusmodi, aut ecclesiarum commoda quibus præsunt, aut salutem videantur propriam attendisse, quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sunt sua, seu etiàm leuitate qualibet volumus impediri, ad cedendum eos decernimus compellendos.

Quòd nullus habeat duo beneficia cum cura annexa. Cap. 29.

Extrà lib. 3. tit. 5. ca. 28.

DE multa prouidentia fuit in Lateranensi Concilio prohibitum, vt nullus diuersas dignitates ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales reciperet cõtra sacrorum canonum instituta. Alioquin & recipiẽs sic receptum amitteret, & largiendi potestate conferens priuaretur. Quia verò propter præsumptiones & cupiditates quorundam, nullus hactenùs fructus aut rarus de prædicto statuto prouenit, nos euidentiùs & expresiùs occurrere cupientes, præsenti decreto statuimus, vt quicunque receperit aliquod beneficium, habens curam animarum annexam, si priùs tale beneficium obtinebat, eo sit iure ipso priuatus & si fortè illud retinere contenderit, alio etiàm spolietur.

Is quoquè ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius, liberè conferat cui meritò viderit conferendum: & si vltra tres menses conferre distulerit, nõ solùm ad alium secundùm statutum Lateranẽ. Concilij, eius collatio deuoluatur, verùm etiàm tantùm de suis cogatur prouentibus in vtilitatem ecclesiæ, cuius illud est beneficium, assignare, quantùm a tempore vacationis ipsius constiterit ex eo esse perceptum. Hoc idem in personatibus decernimus obseruandum, addentes vt in eadem ecclesia nullus plures dignitates aut personatus habere præsumat, etiàm si curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ maioribus sunt beneficijs honorandæ, cùm ratio postulauerit, per sedem Apostolicam poterit dispensari.

De idoneitate instituendorum in ecclesijs.

Cap. 30.

Extrà ibidẽ c. seq.

GRaue nimìs est & absurdũ, quòd quidam prælati ecclesiarum cùm possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promouere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non iudicium rationis. Vndè quãta ecclesijs damna proueniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus vt prætermissis indignis assumant idoneos, qui Deo & ecclesijs velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in prouinciali concilio diligens inquisitio annuatim, ità quòd qui post primam & secũdam correctionem fuerit repertus culpabilis, à conferendis beneficijs per ipsum Concilium suspendatur: & instituta in eodem Concilio persona prouida & honesta, quæ suppleat suspensi defectum in beneficijs conferendis: & hoc ipsum circa capitula quæ in his deliquerint, obseruetur. Metropolitani verò delictũ, superioris iudicio relinquatur ex parte Cõcilij nunciandum. Vt autem hæc salubris prouisio pleniorem consequatur effectum, huiusmodi suspensionis sententia, præter Romani pontificis authoritatem aut proprij patriarchæ, minimè relaxetur, vt in hoc quoquè quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur.

De filijs canonicorum non instituendis cum patribus. Cap. 31.

Extrà de filijs presbyterorũ, c. 16.

AD abolendam pessimam, quæ in plerisque inoleuit ecclesijs, corruptelã, firmiter prohibemus, nè canonicorum filij, maximè spurij, canonici fiant in secularibus ecclesijs, in quibus instituti sunt patres. & si fuerit contrà præsumptum, decernimus non valere. qui verò (vt dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficijs suspendantur.

Vt patroni competentem portionem dimittant clericis. Cap. 32.

Extrà de præben.& digni. EXtit pandæ consuetudinis vitium in quibusdam partibus inoleuit, quòd scilicet patroni ecclesiarum parochialium, & aliæ quædam personæ prouentus ipsarum sibi penitùs vendicantes, presbyteris earundem seruitijs deputatis relinquunt adeò exiguam portionem, vt ex ea congrue nequeat sustentari. Nam vt pro certo didicimus, in quibusdam regionibus parochiales presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimam decimarum. Vndè fit vt in his regionibus penè nullus inueniatur sacerdos parochialis, qui vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os bouis alligari non debeat triturantis, sed qui altari seruit, viuere debeat de altari: statuimus vt, consuetudine qualibet episcopi vel patroni, seu cuiuscunque alterius non obstante, portio presbyteris ipsis sufficiens assignetur. Deut 25. 1.Cor.9.

Vicarius in ecclesia parochiali. Qui verò parochialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per seipsum illi deseruiat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi fortè præbendæ vel digni parochialis ecclesia sit annexa: in quo casu cõcedimus, vt is qui talem habet præbendam vel dignitatem, cùm oporteat eum in maiori ecclesia deseruire, in ipsa parochiali ecclesia idoneum & perpetuum studeat habere vicarium canonicè institutum, qui (vt prædictum est) congruentem habeat de ipsius ecclesiæ prouentibus portionem: alioquin illa se sciat huius decreti authoritate priuatum, liberè alij conferenda, qui velit & possit, quod prædictum est, adimplere. Illud autem penitùs interdicimus, ne quis in fraudẽ de prouentibus ecclesiæ, quæ curam proprij sacerdotis debet habere, pensionẽ alij quasi pro beneficio conferre præsumat. Pensio.

De procurationibus non accipiendis sinè visitatione. Cap. 33.

Extrà de censibus. PRocurationes quæ visitationis ratione debentur episcopis, Archidiaconis vel quibuslibet alijs, etiàm Apostolicæ sedis legatis, aut nuncijs, absque manifesta & necessaria causa nullatenùs exigantur, nisi quãdò præsentialiter officium visitationis impendunt: & tunc euectionum & personarum mediocritatem obseruent, in Lateranensi Concilio definitam.

Suprà ca. 22. Hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios Apostolicæ sedis, vt cùm oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, nè locus ille propter illos nimiùm aggrauetur, procurationes recipiãt moderatas ab alijs ecclesijs vel personis, quæ nondùm fuerunt de suis procurationibus aggrauatæ, ità quòd numerus procurationum, numerum dierum quibus huiusmodi moram fecerint, non excedat, & cùm aliqua non suffecerit per ipsam, duæ vel plures coniungantur in vnam.

Porrò visitationis officium exercentes, non quærant quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, vt fructũ referant qui non perit. Qui autem contrà venire præsumpserit, & quod acceperat, reddat: & ecclesiæ quam taliter aggrauauit, tantundem rependat. Officium visitatorum.

De subditis non grauandis sub prætextu seruitij alicuius. Cap. 34.

QVia prælati pleriq; vt procurationem aut seruitium aliquod impendant legato vel alij, plus extorquẽt à subditis quàm soluant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prędam potiùs quàm subsidium in subiectis, id decætero fieri prohibemus. Extrà de immunitate eccle sis, cap.8.

Quod si quis fortè præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui super hoc fuerit querela deposita, si negligens fuerit in huiusmodi executioni statuti, canonicæ subiaceat vltioni.

De causa appellationis exprimenda. Cap. 35.

VT debitus honor deferatur iudicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis, statuimus, vt vbi quis coram idoneo iudice conuenerit aduersarium, ille ante sententiam ad superiorem iudicem absque rationabili causa non prouocet, sed coram illo suam iustitiam prosequatur, non obstante si dicat, quòd ad superiorem iudicẽ nuncium destinauerit, aut etiàm literas impetrauerit ab eodem, priusquàm delegato fuerint assignatæ. Cùm autem ex rationabili causa putauerit appellãdum, coram eodem iudice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet, quæ si foret probata deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat: & si minùs eum rationabiliter appellâsse cognouerit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet. Alioquin ipse procedat, saluis constitutionibus de maioribus causis ad sedem Apostolicam perferendis. Extrà de appellationibus, cap. 59.

Quòd iudex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam reuocare. Cap. 36.

CVm cessante causa cesset effectus, statuimus, vt siue iudex ordinarius, siue delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium grauaretur, & sano vsus consilio, ab huiusmodi comminationis vel interlocutionis effectu destiterit, liberè in causę cognitione procedat, non obstante si Extrà ibid. cap. seq.

re si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodò non sit ex alia legitima causa suspectus, nè processus negocij friuolis occasionibus retardetur.

De literis non impetrandis vltra duas diætas & sinè speciali mandato.

Cap. 37.

Extrà de rescriptis, cap. 18.

NOnnulli gratia sedis Apostolicæ abutentes, literas eius ad remotos iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per iudicium iniurijs aditus patere nó debeat, quas iuris obseruantia interdicit, statuimus nè quis vltra duas diætas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad iudiciũ trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Litium venatores.

Sunt & alij qui se ad nouum genus mercimonij conuertentes, vt vel sopitas possint suscitare querelas, aut nouas immittere quæstiones, fingunt causas super quibus à Sede Apostolica literas impetrant absque dominorum mandato, quas vel reo, nè propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur, aut actori vt per ipsas aduersarium indebita vexatione fatiget, venales exponũt. Cùm autem lites restringendæ sint potiùs quàm laxandæ, hac generali constitutione sancimus, vt si quis super aliqua quæstione, decæterò sinè mandato speciali domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquàm falsarius puniatur, nisi fortè de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum.

De scribendis actis, vt probari possint.

Cap. 38.

Extrà de probationibus.

QVoniam cótra falsam assertionem iniqui iudicis, innocens litigator quandoq; non potest veram negationem probare, cùm negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio, nè falsitas veritati præiudicet, aut iniquitas præualeat æquitati statuimus, vt tã in ordinario iudicio quàm extraordinario, iudex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, recusationes & exceptiones, petitiones & responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera quæ occurrunt competenti ordine conscribenda, designando loca, tempora & personas: & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ità quòd originalia penès scriptores remaneant: vt si super processu iudicis fuerit suborta contentio, per hæc possit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenùs sic honestis & discretis deferatur

Vt notarij aut duo alij acta pscribant in iudicio.

iudicibus, quòd per improuidos & iniquos, innocentum iustitia non lædatur. Iudex autẽ qui constitutionem istam neglexerit obseruare, si propter eius negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem iudicem animaduersione debita castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenùs in causa legitimis constiterit documẽtis.

De restitutione danda contra possessorem, quæ non rapuit ipse. Cap. 39.

Extrà de rest. spoli.

SAepè contingit quòd spoliatus iniustè, per spoliatorem in alium re translata, dum aduersùs possessorem non subuenitur per restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationis ius proprietatis amittit effectum. Vndè non obstante ciuilis iuris rigore, sancimus, vt si quis decætero scienter rem talem acceperit, cùm spoliatori quasi succedat in vitium, eò quòd non multùm interfit, præsertim quo ad periculum animę, detinere iniustè, ac inuadere alienum, contra possessorem huiusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

De vera possessione. Cap. 40.

Extrà de dolo & cótumac.

COntingit interdùm, quòd cùm actori ob contumaciam partis aduersæ adiudicatur causa rei seruandę possessio, propter rei potentiam siue dolum, actor infra annum rem custodiendam nancisci nó potest, vel nactam amittit: & sic cùm secundùm assertionem multorum, verus non efficeretur post lapsum anni possessor, reportat commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris quàm obediens, conditionis existat, de canonica æquitate sancimus, vt in casu pręmisso actor verus constituatur elapso anno possessor.

Extrà de arbitris, cap. 8.

Ad hæc generaliter prohibemus, nè super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet vt laicus in talibus arbitretur.

De continuatione bonæ fidei in omni præscriptione. Cap. 41.

Rom. 14. Extrà de pscriptio.

QVoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, synodali iudicio definimus, vt nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica quàm ciuilis: cùm sit generaliter omni constitutioni atq; consuetudini derogandum, quæ absq; mortali non potest obseruari peccato. Vndè oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

De seculari iustitia. Cap. 42.

SIcut volumus vt iura clericorum non vsurpent laici, ità velle debemus, nè clerici iura sibi vendicent laicorum. Quocircà vniuersis clericis interdicimus, nè quis prætextu ecclesiasticæ libertatis suam, decætero iurisdictionem extendat in præiudicium iustitiæ secularis, sed contentus existat constitutionibus scriptis & consuetudinibus hactenùs approbatis: vt quæ sunt Cęsaris, reddantur

Matt. 22.

dantur Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo recta distributione reddantur.

Nè sine causa clericus fidelitatem laico faciat. Cap. 43.

Extrà de iureiurã. NImìs de iure diuino quidam laici vsurpare conantur, cùm viros ecclesiasticos nihil temporale detinentes, ab eis ad præstandum sibi fidelitatis iuramenta compellunt. Quia verò secundùm Apostolum, Rom. 14. seruus suo domino stat aut cadit, sacri authoritate Concilij prohibemus, nè tales clerici personis secularibus præstare cogantur, huiusmodi iuramentum.

Quòd constitutiones principum non præiudicent ecclesijs. Cap. 44.

Extrà de rebus ecclesię non alien. c. 12. CVm laicis, quanuis religiosis, disponendi de rebus ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, quos subsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi, dolemus. sic in quibusdam ex illis refrigescere charitatem, quòd immunitatem ecclesiasticæ libertatis, quam nedùm sancti patres, sed etiã principes seculares multis priuilegijs muniẽrunt, non formidant sui constitutionibus, vel potiùs confictionibus impugnare, non solũ de feudorum alienatione, ac aliarum possessionum ecclesiasticarum & vsurpatione iurisdictionum, sed etiàm de mortuarijs, necnon & alijs, quæ spirituali iuri videntur annexa, illicitè præsumendo.

Volentes igitur super his ecclesiarum indemnitati consulere, ac tantis grauaminibus prouidere, constitutiones huiusmodi & vẽdicationes feudorum seu aliorum bonorum ecclesiasticorum, sinè legitimo ecclesiasticarum personarum assensu præsumptas occasione constitutionis laicæ potestatis, (cùm non constitutio, sed destitutio vel destructio dici possit, necnon vsurpatio iurisdictionũ) sacri approbatione Cõcilij decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram ecclesiasticam compescendis.

Patronus qui clericum ecclesiæ occiderit vel mutilauerit, ius patronatûs amittit. Cap. 45.

Extrà de pœnis. IN quibusdam prouincijs ecclesiarum patroni seu vicedomini & aduocati, se in tantam insolentiam erexerunt, quòd non solùm cùm vacãtibus debet ecclesijs de pastoribus idoneis prouideri, difficultates ingerunt & malitias, verùm etiam de possessionibus & alijs bonis ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumunt, & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur quod ad defensionis subsidium est inuentum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri prohibemus expresè, nè patroni vel aduocati, seu vicedomini super præmissis decæterò plùs vsurpent, quàm reperitur in iure permissum: & si contrà præsumpserint, districtissimè per seueritatem canonicam compescantur. Sacri nihilominùs Concilij approbatione statuimus, quatenùs si patroni, vel aduocati, aut feudatarij, seu vicedomini, seu alij beneficiati, alicuius ecclesię rectorem, vel clericum alium ipsius ecclesiæ per se vel per alios occidere vel mutilare ausu nefando præsumpserint, patroni ius patronatûs, aduocati aduocatiam, feudatarij feudum, vicedomini vicedominatum, beneficiati beneficium prorsùs amittant. Et nè minùs vindictæ, quàm excesûs memoria prorogetur, non solùm de præmissis nil perueniat ad hæredes, sed etiàm vsque ad quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenùs admittantur, nec in regularibus domibus alicuius prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum. Pœna in violatores clericorũ ecclesię.

De tallijs à clericis non exigendis. Cap. 46.

ADuersùs consules ac rectores ciuitatum, & alios qui ecclesias & viros ecclesiasticos tallijs, seu collectis, & exactionibus alijs aggrauare nituntur, volens immunitati ecclesiasticæ Lateranen̄. Concilium prouidere, præsumptionem huiusmodi sub anathematis districtione prohibuit, transgressores & fautores eorum excommunicationi precipiens subiacere, donèc satisfactionem impendant competentem. Extrà de immunitate ecclesię.

Verùm si quandò forsan episcopus simul cum clericis tantam necessitatem vel vtilitatem prospexerint, vt absq; vlla coactione, ad releuandas vtilitates vel necessitates communes, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias duxerint conferenda, prædicti laici humiliter & deuotè recipiant cum actionibus gratiarum. Voluntaria contributio.

Propter imprudentiam tamen quorundam, Romanum priùs consulant pontificem, cuius interest communibus vtilitatibus prouidere.

Quoniam verò nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquieuit, adijcimus, vt constitutiones & sententiæ, quæ ab excommunicatis huiusmodi, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo vnquàm tempore valituræ. Constitutiones inualidę.

Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, vt infra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud nõ sit ad satisfactionem debitam compellendus: nam & ipsum qui satisfacere recusauerit, & successorem ipsius, si non satisfecerit infra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donèc satisfecerit competenter, cùm succedat in onere, qui substituitur in honore. Cẽsura & in successore, nisi satisfecerit.

De forma excommunicandi.

Cap. 47.

Extrà de sententia excõica.

SAcro approbante Concilio prohibemus, nè quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quòd si contrà prçsumpserit, etiam si iusta fuerit excommunicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mẽsem vnum sibi nouerit interdictum, alia nihilominùs pœna mulctandus, si visum fuerit expedire.

Nè sinè causa fiat excõmunicatio.

Caueat etiàm diligenter, nè ad excommunicationem cuiusquam absque manifesta & rationabili causa procedat: ad quam si fortè taliter processerit, & requisitus humiliter processum huiusmodi non curauerit absque grauamine reuocare: grauatus, apud superiorem deponat de iniusta excommunicatione querelam: quod si absque periculo morç potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absoluendum: alioquin ipse per se vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat.

Pœna in excõmunicatorẽ iniustum.

Cumque aduersùs excommunicatorem de iniusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse: aliàs nihilominùs, si culpæ qualitas postulauerit, superioris arbitrio puniendus: cùm non leuis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti, nisi forsan errauerit ex causa probabili, maximè si laudabilis opinionis exitat.

Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerẽte probatum, & idem super iniusta conquestionis molestia per pœnam ad interesse, vel aliàs secundùm superioris arbitrium condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo iusta fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, vsq; ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruandam.

Si verò iudex suum recognoscens errorẽ, paratus sit talem reuocare sententiam, & is pro quo lata fuerit, nè absque satisfactione reuocet illam, appellet, appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo meritò * possit dubitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quòd coram eo, ad quem extitit appellatum, vel delegato ab ipso, iuri parebit, excommunicatum absoluat, sicque pœnæ præscriptç minime subiacebit: cauens omninò, nè voluntate peruersa in alterius præiudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere vltionem.

* debeat

De modo recusandi iudicem.

Cap. 48.

Extrà de appellat. c. 61.

CVm speciali sit prohibitione prouisum, nè quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat, volentes etiàm prouidere, nè fortè commonitus, frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu, monentis declinare possit examen: statuimus, quòd si allegauerit se iudicẽ habere suspectum, coram eodem causam iustæ suspicionis assignet. Et ipse cum aduersario, vel si fortè aduersarium non habeat, cum iudice arbitros communiter eligat: aut si fortè communiter cõuenire non possunt, eligant absque malitia ipse vnum, & ille alium, qui de suspicionis causa cognoscant, & si nequiuerint in vnam concordare sententiam, aduocent tertium, vt quod duo ex ipsis decreuerunt, robur obtineat firmitatis. Sciant quoquè se ad id fideliter exequẽdum, ex iniuncto à nobis in virtute obedientiæ sub attestatione diuini iudicij districto prçcepto teneri. Causa verò suspicionis legitima coram ipsis infra competentem terminum non probata, sua iurisdictione iudex vtatur. At ipsa probata legitimè, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negocium recusatus, vel ad superiorem transmittat, vt in eo ipse procedat secundùm quod fuerit procedendum.

Q̃n non est appellatiõi deferendũ.

Porrò commonito ad appellationem cõuolante, si eius excessus euidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimè fuerit manifestatus, cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum, non est prouocationi huiusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, nè friuolæ appellationis diffugio appellans iudicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit aduersarium, infra terminum secundùm locorum distantiam & temporis qualitatem & naturam negocij, ab eodem iudice moderãdum, appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curauerit, ex tunc ipse iudex, non obstante appellatione, procedat.

Nullo autem aduersario comparẽte, cùm ex suo iudex procedat officio, appellationis causa coram superiore probata, superior suæ iurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in eius probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiosè appellâsse constiterit, remittatur.

Cçterùm has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, qui suas habent obseruantias speciales.

De

De Pœna excommunicantis iniustè.
Cap. 49.

SVb interminatione diuini iudicij penitùs interdicimus, ne causa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel absoluere innodatū, in illis maximè regionibus, in quibus ex consuetudine cùm excommunicatus absoluitur, pecuniaria pœna mulctatur: Statuentes, vt cùm excommunicationis sententiam iniustam fuisse constiterit, excommunicator ad restituendam pecuniam sic extortam, per censuram ecclesiasticam compellatur: & nisi probabili fuerit errore deceptus, tantundem iniuriam passo persoluat: & si fortè soluendò non fuerit, animaduersione alia castigetur.

De restricta prohibitione matrimonij.
Cap. 50.

Extrà de cōsangui. & affinit. Mutatio legum ex causa.

NOn debet reprǽhensibile iudicari, si secundùm varietatem temporum, statuta quandoq; varientur humana, præsertim cùm vrgens necessitas vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo.

Abolitio affinitatū secundi & tertij gñis

Cùm igitur prohibitiones de coniugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptijs cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquādò periculum pariant animarum, vt cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilij reuocantes, præsenti constitutione decernimus, vt sic contrahentes de cæterò liberè copulentur.

Amotio īpedimē-ti, quinti, sexti & septimi graduum.

Prohibitio quoquè copulæ coniugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum decæterò non excedat, quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius enim numerus benè congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis.

1.Cor.7.

Prohibitio ī quarto gradu.

Cùm ergò iam vsque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ità esse volumus perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudùm editis, vel ab alijs vel à nobis, vt si qui contra prohibitionem huiusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque grauiora sint crimina, quanto diutiùs infelicem detinent animam alligatam.

De pœna contrahentium clandestina matrimonia. Cap. 51.

Extrà de clādestin. despons. cap. 3.

CVm inhibitio copulæ coniugalis, sit in tribus vltimis gradibus reuocata, eam in alijs volumus districtè obseruari. Vndè prædecessorum nostrorum inhærendo vestigijs, clandestina coniugia penitùs inhibemus: prohibentes etiàm, nè quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quarè specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, vt cùm matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesijs per presbyteros publicè proponātur, competenti termino præfinito, vt infra illum qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Et ipsi presbyteri nihilominùs inuestigent, vtrùm aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem probabilis apparuerit coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donèc quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Proclamatio cōtrahentiū in ecclesia.

Pœna sobolis.

Si qui verò huiusmodi clandestina vel interdicta coniugia inire præsumpserint in gradu prohibito etiàm ignoranter, soboles de tali coniunctione suscepta, protsùs illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cùm illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo illegitima proles censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint.

Pœna presbyteri copulantis.

Sanè si parochialis sacerdos, tales coniunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiàm regularis qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, grauiùs puniendus si culpæ qualitas postulauerit. Sed & ijs qui taliter copulari præsumpserint, etiàm in gradu concesso, condigna pœnitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam maliciosè impedimentum obiecerit ecclesiasticam non effugiet vltionem.

Pœnitentia cōtrahentibus qbus est iniūgēda.

De testimonio de auditu, reprobando in causa matrimonij. Cap. 52.

Extrà de testibus & attesta. ca. 47.

LIcèt ex quadam necessitate præter communem formam aliâs fuerit institutum, vt in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret testimonium de auditu, cùm propter breuem hominum vitam testes de visu deponere non valerent vsque ad gradum septimum computādo, quia tamen pluribus exēplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima coniugia prouenisse: statuimus, nè super hoc recipiantur testes decæterò de auditu, cùm iam quartum gradum prohibitio non excedat, nisi personæ graues extiterint, quibus fides meritò sit adhibenda, & ante motam litem testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non vtique vno, cùm non

Testis de auditu.

non sufficeret ille si viueret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione maioribus, cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur authores: Nec tamen si vnus à pluribus, vel infamis ab hominibus bonæ famæ acceperint quod testetur, tanquàm plures & idonei testes debent admitti, cùm etiàm secundùm solitum ordinẽ iudiciorum, non sufficiat vnius testis assertio, etiàm si præsidali dignitate præfulgeat, & actus legitimi sint infamibus interdicti.

Iuramẽtũ testium. Testes autem huiusmodi proprio iuramento firmantes, quòd ad ferendum in causa ipsa testimonium odio, vel timore, vel amore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, siue circunlocutione sufficienti designent, & ab vtroque latere clara computatione gradus singulos distinguant, & in suo nihilominùs iuramento concludant, se accepisse à suis maioribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi iurati deponant se vidisse personas saltem in vno prædictorum graduum constitutas, pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum copulatos dimittere, quàm coniunctos legitimè, contra statuta Domini separare.

De his qui prædia sua, in fraudem decimarum, dant alijs excolenda.

Cap. 53.

Extrà de decimis, primit. & obla. c. 32. IN aliquibus regionibus quędam permixtæ sunt gentes, quæ secundùm suos ritus decimas de more non soluunt, quanuis censeantur nomine Christiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, vt decimis defraudantes ecclesias, maiores indè redditus assequantur.

Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus prouidere, statuimus, vt ipsi domini talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quòd absque contradictione decimas ecclesijs cum integritate persoluant, & ad id si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur. Illæ quippe decimæ necessariò sunt soluendæ, quæ debentur ex lege diuina, vel loci cõsuetudine approbata.

Vt decimæ ante tributa soluantur. Cap. 54.

Extrà ibidẽ c. seq. CVm non sit in homine quòd semen serenti respondeat, quoniam iuxta verbum Apostoli, neque qui plãtat, est aliquid, 1. Cor. 3. neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: ipsum quidem de mortificato semine plurimum fructum afferente, nimis auare in decimis quidam defraudare nituntur census & tributa, quæ interdùm indecimata prætereuntur, de frugibus & primitijs educentes. Ratio decimarum. Cùm autem in signũ vniuersalis Dominij, quasi quodam titulo speciali, sibi dominus decimas reseruauerit: nos & Ecclesiarum dispendijs, & animarũ periculis obuiare volentes, statuimus, vt in prærogatiua dominij generalis, exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum: vel saltem hi ad quos census & tributa indecimata peruenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur ecclesijs quibus iure debentur.

Vt de terris acquirendis, non obstantibus priuilegijs, decimæ dentur.

Cap. 55.

NVpèr abbates Cistertiensis ordinis in generali capitulo congregati, ad commonitionem nostram prouidè statuerunt, nè decętero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur ecclesijs, nisi fortè pro monasterijs nouiter fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint pia fidelium deuotione collatæ, aut emptæ pro monasterijs de nouo fundandis, committãt excolendas alijs, à quibus ecclesijs decimæ persoluantur, nè occasione priuilegiorum suorum, ecclesiæ vlteriùs prægrauentur. Extrà ibidẽ c. seq. Statutum Cisterciensium de decimis. Decernimus ergò, vt de alienis terris & amodò acquirendis, etiàm si eas proprijs manibus aut sumptibus deincèps excoluerint, decimas persoluant ecclesijs, quibus ratione prędiorum anteà soluebantur, nisi cum ipsis ecclesijs aliter duxerint componẽdum. Nos ergò statutum huiusmodi gratum & ratum habentes, hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus priuilegijs, extendi volumus, & mandamus, vt ecclesiarum prælati, promtiores & efficaciores existant ad exhibẽdum eis de suis malefactoribus iustitiæ cõplementum, eorumque priuilegia diligentiùs & perfectiùs studeant obseruare. Confirmatio & extẽsio statuti.

Nè propter pactum aliquorum, amittat decimas presbyter parochialis.

Cap. 56.

PLerique (sicut accepimus) regulares & clerici seculares, interdum cùm vel domos locant, vel feuda concedunt in præiudicium parochialium ecclesiarum, pactũ adijciunt, vt conductores & feudatarij decimas eis soluant, & apud eosdem eligant sepulturam. Extrà de pactis, ca. 7. Cùm autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiusmodi penitùs reprobamus, statuentes vt quicquid fuerit occasione huiusmodi pacti perceptum, ecclesiæ parochiali reddatur.

De interpretandis priuilegiorum verbis.

Cap. 57.

VT priuilegia, quæ quibusdam religiosis personis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconuulsa, quædam in eis declaranda, nè minùs sanè intellecta, pertrahãt ad abusum propter quem meritò possint reuocari: quia priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Extrà de priuilegijs, c. 24.

Sanè quibusdam regularibus sedes Apostolica indulsit, vt his qui eorum fraternitatem assumpserint, si forsan ecclesiæ ad quas Priuilegiũ de sepultura, apud religiosos. pertinent,

pertinent, à diuinis fuerint officijs interdictæ, ipsosq; mori contingat, sepultura ecclesiastica nō negetur, nisi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti, suosque confratres, quos ecclesiarum prælati apud ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excōmunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad ecclesias suas deferant tumulandos.

Confratres. Hoc autem de illis cōfratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in seculo, eorum ordini sunt oblati mutato habitu seculari, vel qui eis inter viuos sua bona dederunt, retento sibi quandiù in seculo vixerint, vsufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum regularium vel aliorum non interdictas ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: nè si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denarijs annuatim sibi collatis, dissoluatur pariter & vilescat ecclesiastica disciplina. Certam tamen & ipsi remissionem obtineât ab Apostolica sibi sede concessam.

Aliud priuilegium stationariorum. Illud etiàm pro huiusmodi regularibus est indultum, si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates siue collectas, in quamlibet ciuitatem, castellum vel vicum aduenerint, si fortè locus ille à diuinis sit officijs interdictus, in eorū iucundo aduentu semèl in anno aperiantur ecclesiæ, vt exclusis excommunicatis, diuina

Interpretatio eius. ibi officia celebrentur: Sic intelligi volumus, ꝙ in eadem ciuitate aut castro vel villa, vna tantùm ecclesia eiusdem ordinis fratribus (vt dictum est) semèl aperiatur in anno: Quia licèt pluraliter dictum sit, quòd in eorum iucundo aduentu aperiantur ecclesiæ, non tamen ad ecclesias eiusdē loci diuisim, sed prędictorum locorum coniunctim, sano referendum est intellectu, nè si hoc modo singulas eiusdem loci ecclesias visitarent, nimiùm vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui verò contra declarationes pręscriptas quicquam sibi præsumpserint vsurpare, graui subiaceant vltioni.

De eodem in fauorem episcoporum. Cap. 58.

Extrà ibidē c. seq. QVod nonnullis est religiosis indultum, in fauorem pontificalis officij ad episcopos extendentes, concedimus, vt cùm cōmune terræ fuerit interdictū, excōmunicatis & interdictis exclusis, possint quandoq; ianuis clausis, suppressa voce, non pulsatis campanis, celebrare officia diuina, nisi hoc ipsum eis expresśè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquam doli vel fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquū dispendiū pertrahentes.

Quòd nullus religiosus fideiubeat sinè licentia abbatis & conuentûs. Cap. 59.

Extrà de fideiussoribus. QVod quibusdam religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus & mandamus ad vniuersos extendi, nè quis videlicet religiosus absque abbatis & maioris partis sui capituli licentia, pro aliquo fideiubeat, vel ab alio pecuniam mutuò accipiat vltra summam communi prouidentia constitutam. Alioquì non teneatur conuentus pro his aliquatenùs respondere, nisi fortè in vtilitatem domûs ipsius manifestè constiterit redundâsse: & qui cōtra statutum istud venire præsumpserit, grauiori disciplinæ subdatur.

Vt abbates non extendant se ad officium episcopale. Cap. 60.

ACcedentibus ad nos de diuersis mundi partibus episcoporum querelis, intelleximus graues & grandes quorundam abbatum excessûs, qui suis finibus non contenti, manus ad ea quæ sunt episcopalis dignitatis, extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, iniungendo, publicas pœnitentias, cōcedendo etiàm indulgentiarum literas, & similia præsumendo, vndè contingit interdùm quòd vilescat episcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in his & episcoporum dignitati, & abbatum prouidere saluti præsenti decreto firmiter prohibemus, nè quis abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum euitare, nisi fortè quisquam eorum speciali concessione vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri. Extrà de exceſſ. pla torū. c. 12.

Nè religiosi recipiant decimas de manu laicali. Cap. 61.

IN Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum, nè quilibet regulares ecclesias seu decimas sinè consensu episcoporum de manu pręsumant recipere laicali, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenùs ad diuina. Extrà de prębendis & dignit. cap. 31.

Nos autem id fortiùs inhibentes, transgressores condigna curabimus animaduersione puniri, statuentes nihilominùs, quatenùs in ecclesijs quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, iuxta eiusdem statuta Cōcilij, episcopis instituendos presbyteros repræsentent, vt illis de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos verò remouere nō audeant episcopis inconsultis. Sanè adijcimus, vt illos repræsentare procurent, quos vel conuersatio reddit notos, vel commendat probabile testimonium prælatorū.

Nè reliquiæ sanctorum ostendantur extra capsam, nè nouæ habeantur in veneratione sinè Romana ecclesia. Cap. 62.

CVm ex eo, quòd quidam sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni sit detractū sæpiùs, nè detrahatur in posterum, præsenti decreto statuimus, vt antiquę reliquię amodò extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Extrà de reliquijs & vene. sanct. c. 2.

Inuentas

Inuentas autem de nouo, nemo publicè venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.

Prælati verò decæterò non permittant illos, qui ad eorũ ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis, aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstûs fieri consueuit. Eleemosynarũ quoq; quęstores, quorũ quidã se alio mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, nisi Apostolicas vel diœcesani episcopi literas veras exhibeant, prohibemus. Et tunc præter id quod in ipsis continebitur literis, nihil populo ꝓponere permittantur. Formam verò quam communiter talibus Apostolica Sedes indulget, duximus exprimendã, vt secundùm eam diœcesani episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est.

Extra de pœnitẽtia & remiss. cap. 14.

Forma literarum Prædicatorum.

1. Cor. 5. Quoniã (vt ait Apostolus) omnes stabim' ante tribunal Christi, recepturi ꝓut in corpore gessimus, siue bonum, siue malum fuerit: oportet nos diem missionis extremæ, misericordiæ operibus ꝑuenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cęlis: firmam spem fiduciamq; 2. Cor. 9. tenẽtes, qm̃ qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in bñdictionibus, de benedictionibus & metet in vitam æternã. Cũ igitur ad sustentationẽ fratrũ, & egenorum ad tale confluentiũ hospitale, propriæ non suppetãt facultates, vniuersitatẽ vestram monemus & exhortamur ĩ Dño, atq; in remissionẽ vobis iniungimus, peccatorũ quatenus de bonis à Deo vobis collatis, pias eleemosynas & grata eis charitatis subsidia erogetis, vt per subuentionẽ vestram, ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc & per alia bona, quæ & Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia peruenire.

Qui autem ad querendas eleemosynas distinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis aut locis alijs incongruis hospitentur, nec inutiles faciant, aut sumptuosas expensas cauentes omninò, nè falsæ religionis habitum gestent.

Moderamẽ indulgentiarũ. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam ecclesiarum prælati facere non verentur, & claues Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentionalis satisfactio eneruatur: decernimus vt cùm dedicatur basilica, non extendatur indulgentia vltra annum, siue ab vno solo, siue a pluribus episcopis dedicetur: ac deindè in anniuersario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat: hunc quoquè dierum numerum indulgentiarum literas præcipimus moderari, quę pro quibuslibet causis aliquotiès conceduntur, cùm Romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueuerit obseruare.

De simonia. Cap. 63.

Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis & à plurimis personis quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones turpes & prauæ, pro consecrationibus episcoporum, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantúmve alteri, vel alij persoluendum: & ad cumulum damnationis maioris, quidam turpitudinem & prauitatem huiusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore obseruatam. Ext. de simonia, c. 39.

Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitùs reprobamus, firmiter statuentes, vt pro his siue conferendis, siue collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere ac extorquere præsumat. Alioquin & qui receperit, & qui dederit huiusmodi precium omninò damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

De eadem circa monachos & sanctimoniales. Cap. 64.

Quoniam simoniaca labes adeò plerasque moniales infecit, vt vix aliqua sinè precio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes huiusmodi vitium palliare, nè id decæterò fiat, penitùs prohibemus, statuentes, vt quæcunque decæterò talem prauitatem commiserit, tam recipiens quàm recepta, siue sit subdita, siue prælata, sinè spe restitutionis de suo monasterio expellatur, in locum arctioris regulæ, ad agendum perpetuam pœnitentiam, retrudenda. Ex. ibi. c. seq. Simonia in receptione monialiũ.

De his autem quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptę, ità duximus prouidendum, vt remotæ de monasterijs quæ perperàm sunt ingressæ, in alisj locis eiusdẽ ordinis collocentur. Quòd si propter nimiam multitudinem alibì fortè nequiuerint commodè collocari, nè fortè damnabiliter in seculo euagentur, recipiantur in eodem monasterio dispensatiuè de nouo, mutatis prioribus locis, & inferiorib' assignatis.

Hoc etiàm circa monachos & alios regulares decernimus obseruandum. Verùm nè per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, pręcipimus, vt diœcesani episcopi singulis annis hoc faciãt per suas diœceses publicari.

De eadem circa illicitam pecuniæ extorsionem. Cap. 65.

Audiuimus de quibusdam episcopis, quòd decedentibus ecclesiarum rectoribus, ipsas interdicto subijciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donèc ipsis certa summa pecuniæ persoluatur: prætereà cũ miles aut clericus domũ religionis ingreditur, vel apud religiosos eligit sepulturam, etiàm si nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donèc Ex. ibi. c. seq. Simonia episcoporum.

aliquid muneris manus contingat eorum.

Cùm igitur non solùm à malo, sed etiàm ab omni specie mali sit (secundùm Apostolum) abstinendum exactiones huiusmodi penitùs inhibemus. quòd si quis transgressor exstiteris, exacta duplicata restituat, in vtilitates locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter conuertenda. 1. Thess. 5.

De eadem circa cupiditatem clericorum Cap. 66.

Ex ibi. ca. seq. AD Apostolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidam clerici pro exequijs mortuorum & benedictionibus nubentium & similibus, pecuniā exigunt & extorquent: & si fortè cupiditati eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtrà verò quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam pia deuotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere sub prætextu canonicæ pietatis. quapropter & prauas exactiones super his fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus obseruari, statuentes vt liberè conferantur Ecclesiastica sacramenta, sed per episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

De vsuris Iudæorum. Cap. 67.

Extra de vsuris, ca. 18. QVanto ampliùs Christiana religio ab exactione compescitur vsurarum, tanto grauiùs super his Iudæorum perfidia īsolescit, ità quòd breui tēpore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, nè à Iudæis immaniter aggrauentur, synodali decreto statuimus vt si decæterò quocunque prætextu Iudæi à Christianis graues & immoderatas vsuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donèc de immoderato grauamine satisfecerint cōpetenter. Christiani quoque, si opùs fuerit, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellantur ab eorum commercijs abstinere.

Principibus autem iniungimus, vt propter hoc non sint Christianis infesti, sed potiùs à tanto grauamine Iudęos studeant cohibere.

Ac eadem pœna Iudæos decernimus cōpellendos ad satisfaciēdum ecclesijs pro decimis & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus alijs percipere cōsueuerant, antequam ad Iudęos quocunque titulo deuenissent, vt sic ecclesiæ conseruentur indemnes.

Vt Iudæi discernantur à Christianis in habitu. Cap. 68.

Ext. de Iudæis & Saracenis, cap. 13. IN nōnullis prouincijs à Christianis Iudæos seu Saracenos habitùs distinguit diuersitas: sed in quibusdam sic quædā inoleuit confusio, vt nulla differentia discernātur. Vndè contingit interdùm, quòd per errorem Christiani Iudæorum, seu Saracenorum, & Iudæi, seu Saraceni Christianorum mulieribus commiscentur.

Nè igitur tam damnatę commixtionis excessus per velamentum erroris huiusmodi, excusationis vlteriùs possint habere diffugium: statuimus, vt tales vtriusque sexús in omni Christianorum prouincia, & omni tempore, qualitate habitùs publicè ab alijs populis distinguantur, cùm etiàm per Mosen hoc ipsum legatur eis iniunctum. Leuit. 19. Deut. 22.

In diebus autem lamentationis & Dominicæ passionis, in publicum minimè prodeant, eò quòd nōnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) ornatiùs non erubescunt incedere: ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant.

Illud autem districtissimè inhibemus, nè in contumeliam redemptoris prosilire aliquatenùs præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra deleuit, præcepimus præsumptores huiusmodi per principes seculares condignę animaduersionis adiectione compesci, nè crucifixum pro nobis, præsumant aliquatenùs blasphemare. Esa. 53.

Nè Iudæi publicis officijs præficiantur. Cap. 69.

CVm sit nimìs absurdum, vt Christi blasphemus, in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum cōcilium prouidè statuit: nos propter transgressorum audaciam, in hoc capitulo innouamus, prohibentes nè Iudæi officijs publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimùm sunt infesti. Ex ibi. ca. sec.

Si quis autem officium eis tale commiserit, per prouinciale Conciliū (quod singulis præcipimus annis celebrari) monitione præmissa, districtione qua conuenit compescatur. Officiali verò huiusmodi, tam diù Christianorum communio in commercijs & alijs denegetur, donèc in vsus pauperum Christianorū secundùm prouidentiam diœcesani episcopi conuertatur, quicquid fuerit adeptus à Christianis occasione officij sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreuerenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

Nè conuersi ad fidem de Iudæis, veterem ritum Iudeorum retineant. Cap. 70.

QVidam (sicut accepimus qui ad sacri vndam baptismatis voluntarij accesserunt, veterem hominem omninò non exuunt, vt nouum perfectiùs induant, cùm prioris ritûs reliquias retinentes, Chistianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem scriptum sit, Maledictus homo qui terram duabus vijs ingreditur, & indui vestis non debeat lino lanaque Extrà de apostatis, cap. 4. Eccle. 3. Deut. 22.

naque contexta: statuimus, vt tales per prælatos Ecclesiarum ab obseruantia veteris ritus omnimodò compescantur, vt quos Christianæ religioni liberę voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in eius obseruatione conseruet, cùm minùs malum existat, viam Domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire. (2. Pet. 2.)

EXPEDITIO PRO recuperanda terra sancta.

AD liberandam terram sanctam de manibus impiorum, ardẽti desiderio adspirantes, de prudentum virorum cõsilio, qui plenè nouerant circunstantias temporum & locorum, sacro approbãte Cõcilio diffinimus, vt ità cruce signati se pręparent, quòd in Calendas Iunij sequentis post proximum, omnes qui disposuerunt transire per mare, conueniant in regnum Siciliæ: alij, sicut oportuerit & decuerit, apud Brundusium & alij apud Messanam, & partes vtrobique vicinas, vbi & nos personaliter Domino annuente disposuimus tunc adesse, quatenùs nostro consilio & auxilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione diuina & Apostolica profecturus. Ad eundem quoque terminum se studeant præparare, qui proposuerunt per terram ꝓficisci. Significaturi hoc interim nobis, vt eis ad consilium & auxilium, legatum idoneum de nostro latere cõcedamus. Sacerdotes autem & alij clerici qui fuerint in exercitu Christiano, tam subditi, q̃ prælati, orationi & exhortationi diligenter insistãt, docentes eos verbo pariter & exẽplo, vt timorem & amorem semper habeãt diuinũ ante oculos, ne q̃d dicant, aut faciant quod diuinam maiestatẽ offendat. Et si aliqñ lapsi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiã mox resurgant, gerentes humilitatẽ cordis & corporis, & tam in victu q̃ in vestitu mediocritatem seruantes, dissensiones & ęmulationes omninò vitando, rancore ac liuore à se penitùs relegatis, vt sic spiritalibus & materialibus armis muniti, aduersùs hostes fidei securiùs prælientur, non de sua præsumentes potentia, sed de diuina virtute sperantes. (Qualis exercitus prædicari debent.)

Ipsis autem clericis indulgemus, vt beneficia sua integra percipiãt per triennium, ac si essent in ecclesijs residentes: & si necesse fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare. (Priuilegia clericorũ in ea expeditione Cruciata.)

Ne igitur hoc sanctum propositum impediri vel retardari contingat, vniuersis ecclesiarum prælatis districte præcipimus, vt singuli per loca sua illos qui signum Crucis disposuerunt resumere, ac tam ipsos quàm alios cruce signatos, & quos adhuc signare contigerit, ad reddendum vota sua Dño diligenter moneant & inducant, & si necesse fuerit, per excommunicationis in personas & interdicti sententias in terras eorum, omni tergiuersatione cessante, compellant, illis dũtaxàt exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod, secundùm sedis Apostolicæ prouidentiam, votum eorum cõmutari debeat meritò vel differri.

Ad hæc, nè quid in negocio Iesu Christi de contingentibus ommittatur, volumus & mãdamus, vt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates & alij, qui curã obtinent animarum studios proponant sibi commissis verbum crucis, obsecrantes per patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnum solum verum æternum Deum reges, duces, principes, marchiones, comites & barones, aliosq́; magnates, necnõ communiones ciuitatum, villarum, oppidorũ, vt qui personaliter non accesserint in subsidium terræ sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessarijs secũdùm proprias facultates, in remissionẽ peccatorum suorum, prout in generalibus literis est expressum, & ad maiorem cautelam etiàm inferiùs exprimemus. (Vt conferatur subsidium in trienniũ.)

Huius remissionis volumus esse participes non solùm eos, qui naues proprias exhibent, sed etiàm illos, qui propter hoc opus naues studuerint fabricare. Renuẽtibus autem, si q forte tam ingrati fuerint Domino Deo nostro, ex parte Apostolica firmiter ꝓtestentur, vt sciant se super hoc nobis in nouissimo districti examinis DEI coram tremendo iudice responsuros, priùs tamen considerantes, qua conscientia, quàve securitate confiteri poterunt coram vnigenito Dei filio Iesu Christo, cui omnia pater dedit in manus, si ei pro peccatoribus crucifixo seruire renuerint in hoc negocio, quasi ꝓpriè sibi propria, cuius munere viuunt, cuius beneficio sustentantur, quia etiàm eius sanguine sunt redempti.

Nè verò in humeros hominum onera grauia & importabilia imponere videamur, quæ digito nostro mouere nolimus, similes illis qui dicunt vtique, sed non faciunt: eccè nos de his quæ vltra necessaria & moderatas expensas potuimus reseruare, triginta millia librarum in hoc opus concedimus & donamus, pręter nauigium, quod cruce signatis de vrbe atque vicinis partibus cõferim⁹, assignaturi nihilominùs ad hoc ipsum tria millia marcarum argenti, quæ apud nos de quorundam fidelium eleemosynis remanserunt, alijs in necessitates & vtilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ abbatis Hierosolymitani patriarchæ ac magistrorũ tẽpli & hospitalis fideliter distributis. (Matt. 23.) (xxx. millia librarũ confert Papa.)

Cupientes autem alios ecclesiarum prælatos, necnon clericos vniuersos, & in merito, & in præmio habere participes, & consortes, ex communi Concilij approbatione (Vicesima clericis p triennium imponenda.)

statuimus, ut omnes omninò clerici, tã subditi quàm prælati, vicesimam partem Ecclesiasticorum prouentuum vsque ad triennium conferant in subsidium terræ sanctæ, per manus eorũ qui ad hoc Apostolica fuerint prouidentia ordinati: Quibusdã duntaxàt religiosis exceptis, ab hac prætaxatione meritò eximendis: illis similiter, qui assumpto vel assumendo crucis signaculo, sunt personaliter profecturi.

Decima Papæ, & Cardinalium. Nos autem & frattes nostri S. Romanæ ecclesiæ Cardinales, plenariè decimam persoluemus, sciantque se omnes ad hoc fideliter obseruandum per excommunicationis sententiam obligatos, ità quòd illi qui super hoc fraudem scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.

Priuilegium cruce signatorum. Sanè quia iusto iudicio cœlestis Imperatoris obsequijs inhærentes, speciali decet prærogatiua gaudere, cùm tempus proficiscendi annum excedat in modico, cruce signati vel à collectis vel tallijs alijsq; grauaminibus sint immunes, quorum personas & bona post crucem assumptam sub beati Petri & nostra protectione suscepimus, vt sub Archiepiscoporum, Episcoporum ac omnium prælatorum ecclesiæ defensione consistant, proprijs nihilominùs protectoribus ad hoc specialiter deputandis, ità vt donèc de ipsorum obitu vel reditu certissimè cognoscatur, integra maneant & quieta: & si quisquã contra præsumpserit, per censuram ecclesiasticam compescatur.

Relaxatio vsurarũ. Si qui verò proficiscentium, illuc, ad præstandas vsuras iuramento tenentur adstricti, creditores eorum, vt remittant eis præstitum iuramentum, & ab vsurarũ exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quòd si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit vsurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animaduersione mandamus.

Iudæos verò ad remittendas vsuras per seculare compelli præcipimus potestatem, & donèc illas remiserint, ab vniuersis Christi fidelibus per excommunicationis sententiam eis omninò communio denegetur. His autem qui Iudæis debita soluere nequeũt in præsenti, sic principes seculares vtili dilatione prouideant, quòd post iter arreptum, vsquequò de ipsorum obitu vel reditu certissimè cognoscatur, vsurarum incommoda non incurrant, compulsis Iudæis prouentus pignorum, quos interim ipsi perceperint, in sortem expensis deductis necessarijs, computare: cùm huiusmodi beneficium non multùm videatur habere dispendij, quod solutionem sic prorogat, quòd debitum non absorbet. Porrò ecclesiarum prælati, qui in exhibenda iustitia cruce signatis & eorum familijs negligentes extiterint, sciant se grauiter puniendos.

Cõtra fautores piratarum. Cæterum quia cursarij & piratæ nimiùm impediunt subsidium terræ sanctæ, capiendo & expoliando transeuntes ad illam, & redeuntes ab ipsa: nos speciales adiutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, sub interminatione anathematis inhibentes, nè quis cum eis scienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu, & iniungentes rectoribus ciuitatum & locorum suorum, vt eos ab hac iniquitate reuocent, & compescant: alioquin quia nolle perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, in personas & terras eorum per ecclesiarum prælatos seueritatem Ecclesiasticam volumus & præcipimus exerceri.

In eos q arma adferunt Saracenis. Excommunicamus prætereà & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum & populũ Christianum, Saracenis arma, ferrum & ligamina deserunt galearum: eos etiàm qui galeas eis vendunt vel naues, quique in piraticis Saracenorum nauibus curam gubernationis exercent, vel in machinis aut quibuslibet alijs aliquod eis impendunt consilium vel axilium in dispendium terræ sanctæ, ipsarum rerum suarum priuatione mulctari, & capientium seruos fore censemus. Præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus Dominicis & festiuis huiusmodi sententia innouetur, & talibus gremium non aperiatur Ecclesię, nisi totum quod ex substantia tam damnata perceperint, & tantundẽ de sua in subsidium prędictę terræ transmiserint, vt æquo iudicio in quo deliquerint, puniantur. Quòd si fortè soluendò non fuerint aliàs sic reatus talium castigetur, quòd in pœna ipsorum alijs interdicatur audacia similia præsumendi.

Nè naues mittãtur per quadriẽnium ad Saracenos. Prohibemus insupèr omnibus Christianis, & sub anathemate interdicimus, nè in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, vsque ad quadriennium transmittant aut transeant naues suas, vt per hoc volentibus transfretare in subsidium terræ sanctæ maior nauigij copia præparetur, & Saracenis prædictis subtrahatur auxilium, quod eis consueuit ex hoc non modicum prouenire.

Contra Torneamenta. Licèt autem tornemanta sint in diuersis Concilijs sub certa pœna generaliter interdicta, quia tamen hoc tempore crucis negocium per ea plurimum impeditur, nos illa sub pœna excommunicationis firmiter prohibemus vsque ad triennium exerceri.

Generaliter pax inter Christianos ad quadriennium. Quia uerò ad hoc negotium exequendũ, est permaximè necessarium, vt principes & populi Christiani adinuicem pacem obseruent, sancta uniuersali synodo suadente statuimus, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano seruetur pax generaliter, ità quòd per Ecclesiarum prælatos discordantes reducãtur ad plenam pacem, aut firmam

firmam treugam inuiolabiliter obseruandam: & qui acquiescere fortè contempserint, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras arctissimè compellantur, nisi tanta fuerit iniuriarum malitia, quòd ipsi tali non debeant pace gaudere. Quòd si fortè censuram ecclesiasticam vilipenderint, poterunt nō immeritò formidare, nè per authoritatem Ecclesiæ circa eos tanquàm perturbatores negocij Crucifixi, secularis potentia inducatur.

Plenariæ Indulgentiæ

Nos igitur omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, ex illa quam nobis (licèt indignè) Deus ligandi atque soluendi contulit potestatem, omnibus qui laborem proprijs personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus liberaliter fuerint corde contriti & confessi, veniam indulgemus: & in retributione iustorum salutis æternæ pollicemur augmentū: eis autem qui non in personis proprijs illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis iuxta facultatem & qualitatem suam viros idoneos destinàrint, & illis similiter qui licèt in alienis expensis, in proprijs tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huius quoque remissionis volumus & concedimus esse participes, iuxta qualitatem subsidij & deuotionis affectum, omnes qui ad subuentionem ipsius terræ de bonis suis congruè ministrabunt, aut consilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiàm piè proficiscentibus in hoc opere in communi vniuersalis Synodus omnium beneficiorum suorum suffragium impartitur, vt eis dignè proficiat ad salutem. Amen.

F I N I S.

An. Dñi 1225.

CONCILIVM HABITVM IN ALEMANIA,

Sub Conrado Episcopo Cardinali Portuensi & Sanctæ Rufinę, Legato Apostolico ad inclytam Alemaniæ nationem.

In hanc Synodum Germaniæ Præfatiuncula F. Laurentij Surij.

ANNO nati Seruatoris 1224. Honorius eius nominis Tertius Pontifex Maximus, in Germaniam legatum misit à latere Conradum Eginonis, quondàm monachum & Abbatem instituti Cistertieñ. tum verò Episcopum Cardinalem Portuensem & S. Rufinæ, virum doctrina & religione celebrem, & cuiusdā dynastæ filium. Erant enim id temporis in Occidente quædam morum corruptelæ, quas Pontifex amoliri volebat: porrò Orientem vexabant Saraceni. Postquàm igitur memoratus Cardinalis in Germaniam peruenit, Synodum hanc coegit anno 1225. quæ cùm pleraque habeat lectu digna, in gratiam Lectoris huc eam adscribere voluimus: idque tanto libentiùs, quòd hoc loco sustulimus opusculum illud tripartitum, parùm opportunè in superiori editione Concilijs insertum, cùm nec authoris certi nomen præ se ferat, nec ab vllo sit Concilio profectum. Qua in re non dubitamus, quin eruditus Lector nostrum sit consilium probaturus. Quòd autem ad hanc Synodum attinet, scire debet Lector, quæ in ea promulgatæ sunt constitutiones, eas iam dictum Cardinalem per omnem Germaniam misisse Archiepiscopis, Episcopis, archidiaconis & archipresbyteris, quos decanos rurales vocant, eisque seueriter mandasse, vt in Concilijs annis singulis celebrandis eas publicari & obseruari facerent.

SEQVITVR SYNODVS.

CONRADVS miseratione diuina Portuensis & S. Rufinæ episcopus, Apostolicæ sedis legatus, vniuersis Christi fidelibus, ad quos pręsens scriptum peruenerit, salutem in CHRISTO IESV.

De continentia Clericorum. 1.

LIcèt multa super continentia clericorũ, sanctorum Patrum hactenùs emanauerint instituta, quia tamen adhuc nonnulli clerici lumbos suos cingulo continentiæ, vt accipimus, non præcingunt, in animæ suæ periculum & scandalum plurimorum, non attendẽtes quoniam scriptum
Leuit. 11. est, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum
19. & 20. Deus vester: nos qui nunc demùm circa horam vndecimam missi sumus, vt nocua de vinea Domini Sabaoth ex officio nobis iniuncto, quantùm ipse dederit, extirpemus, quia zelus nos comedit domûs eius: huius sacri approbatione Concilij duximus statuendum. Præcipimus igitur, vt clerici continenter & castè viuere studeant vniuersi, & maximè in ordinibus sacris constituti, quatenùs in conspectu Dei omnipotentis, puro corde & mundo corpore valeant ministrare.

De pœnis concubinariorum Clericorum. 2.

SI quis autem clericorum deincèps fuerit depræhensus incontinentiæ vitio laborare, detinendo publicè concubinam, nisi post admonitionem canonicam, illam à se prorsùs expulerit, extunc tam beneficio, quàm & officio spolietur. Si verò nec sic fœtorem suæ libidinis curauerit euitare, quia crescente contumacia crescere debet & pœna, anathematis sententia feriatur. Qui verò obscœnis voluptatibus inhiantes, concubinas vsque ad hæc tempora publicè tenuerunt, nè delictum præteritum transeat impunitum, eos sub pœnitentiam duximus redigendos: vt si canonici fuerint, quadraginta diebus in claustris suis in Quadragesimali cibo ieiunent. Si autem hæc agere contempserint, præpositis & decanis & capitulis ecclesiarum sub anathemate prohibemus, nè præbendarum fructus eis ministrent, neu ad chorum vel ad consortium capituli eos admittant, nisi incepta dicta pœnitentia & peracta, & præstito iuramento, quòd eas vlteriùs non resumant. Qui verò remotas resumere præsumpserint, decreuimus eos beneficijs esse priuatos, vt illi ad quorum collationem eorum beneficia pertinent, ea idoneis personis assignẽt intra tempus in generali Concilio comprænsum: alioquin proximus superior extunc ea studeat assignare. Si verò decani, vel alij eorum confratres, excessum eorum scientes dissimulare pręsumpserint, eos denunciamus excommunicationis vinculo subiacere.

De scortatoribus clericis ruralibus per archidiaconos corrigendis. 3.

DE clericis ruralibus cõcubinarijs expressus rigor superiùs obseruet: quorum archidiaconi, si eos in iniquitatibus voluerint confouere, vel eorum dissimulare excessus, sciant ab officio se suspensos: & si in suspensione permanserint, eos præcipimus per episcopos suos à dignitatibus remoueri: quæ dignitates per eosdem episcopos, vel alios ad quos eorum spectat collatio, personis idoneis assignentur.

Quam pœnam iudex ecclesiasticus quem præproperè excommunicans, incurrat. 4.

QVãtæ temeritatis & præsumptionis existat, quòd qui seruare debent canonicas sanctiones, in quibus apertè continetur, quòd nullus aliquẽ sinè rationabili causa excommunicare præsumat, eas frangere non formidant, plures non amore iustitiæ, sed liuore odij, vel fauore aduersariorum excommunicationis vinculo innodantes, nullus prorsùs ignorat. Quarè firmiter prohibemus, nè in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quas, si necessè fuerit, possit probari admonitio, promulgare præsumat: & si prælatus contra hoc fecerit, & admonitus errorẽ suum non reuocauerit, per mensem ab ingressu ecclesiæ sit exclusus. c. 1 de sententent. excó. in 6.

Clericos fructus præbendarum suarum concubinis & spurijs suis testamẽto relinquere non posse. 5.

AD abolendam de domo Dominĩ consuetudinem, vel potiùs corruptelam seu temeritatem, qua clerici (qui signum pudicitiæ debent ostendere laicis, quibus positi sunt in exemplum) in argumentum suæ finalis impœnitentiæ, fructus præbendarũ suarum concubinis vel spurijs suis legant in vltima voluntate, contra eos rigor ecclesiasticus exerceri debet. Quarè sub anathemate prohibemus, nè decæterò clerici gratia testãdi abutentes, cùm de rebus ecclesiæ nullum possint condere testamentum, fructus beneficiorum ecclesiasticorum spurijs suis vel cõcubinis suis dimittant. Qui verò contra hãc inhibitionem venire præsumpserint, in signum suæ perditionis ecclesiastica careant sepultura: & quibus taliter fructus legantur, eis careant ipso iure. Qui autem testamentum c. qa nos. & c. relatum, detestam.

tum

tum tale manutenere voluerint, & per quorum manus personis illis fructus præbendæ fuerint ministrati, ipso facto sciant se excommunicationis vinculo innodatos: & quandiù fructus huiusmodi contra hanc institutionem ipsis ministrati fuerint, ecclesia ipsa sit sub interdicto posita.

De clericis excommunicatis vel suspensis diuina celebrantibus. 6.

Deut. 17. CVm scriptum sit in lege veteri, quòd quicunque non obtemperâsset Sacerdotibus, aut extrà positus lapidaretur à populo, aut gladio ceruice supposita, expiaret cruore contemptum: & in primitiua ecclesia inobedientes cuncti, de Ecclesia rabido *ore dæmonum traherentur, multi nomine Sacerdotes, censuram ecclesiasticam contemnentes, excommunicati vel suspensi à prælatis ipsorum, exigentibus culpis suis, & immemores, quæ episcopis & prælatis clauium regni cœlestis collata sit potestas, attrectare sibi interdicta mysteria non verentur: cótra quos rigorem Ecclesiasticum volumus exerceri. Statuimus igitur, vt tales sinè spe restitutionis, ab officijs & beneficijs deponátur, & infames & intestabiles sint: & decæterò ad beneficia Ecclesiastica nullatenùs admittantur, nisi per pœnitentiam approbatam & *conuersionem laudabilem Sedis Apostolicæ gratiam meruerint obtinere.

1. Cor. 5. for. *ori dęmonũ traderentur.

for.* conuersionem

De clericis coram excommunicatis celebrantibus. 7.

PRætereà sunt nonnulli, qui crassam prętendentes ignorantiam, (quæ cùm non excuset à culpa, nec eos à pœna poterit excusare) coram his diuina celebrare pręsumant, qui excommunicationis vinculo sunt innodati, dicentes quòd eis excommunicatio nec per literas, nec per nuncios fuerit nunciata, cùm ipsi excommunicati impediant sæpè, nè possit ad eos denunciatio vel citatio peruenire, vel malitiosè se occultant: & cùm talis sit meritò contumax censendus, statuimus vt postquàm tales excommunicati fuerint, & in vicinis locis publicè denunciati, sacerdos qui coram eis celebrauerit, simili pœna puniatur.

De publicandis excommunicatis per episcopos. 8.

SI episcopus aliquem excommunicauerit certa de causa, denunciet vicinis episcopis per suas patentes literas, vt excommunicatum denunciari faciant & euitari: & tunc sinè difficultate aliqua vicini episcopi excommunicatum faciant publicè denúciari, & in diœcesibus suis arctiùs euitari. Si verò episcopi fuerint negligentes, & excommunicatis scienter communicauerint, tádiù cathedralium ecclesiarum canonici eis non communicent, quádiù huic salubri sanctioni contempserint obedire.

De patronis laicis, clericos ad ecclesias simoniacè præsentantibus. 9.

QVoniam in quibusdam locis Alemaniæ, fundatores ecclesiarum, vel hæredes ipsorum, potestate (in qua eos Ecclesia hucusq; sustinuit) abutuntur, partem decimarum vel aliarum obuentionum Ecclesiasticarum, in quibus ius obtinent patronatûs sibi retinentes ex pacto, repræsentant clericos ad easdem: huic vulneri cancroso & simoniaco censuræ ferrum apponimus, decernentes vt ex quo constiterit patronum huiusmodi flagitium perpetrâsse anathemate feriatur, & eius terra supponatur ecclesiastico interdicto, donèc ecclesiam liberam cum suo iure dimittat, saluo iure patronatûs, quod eis de misericordia reseruamus, qui possunt per iuris excusari ignorantiam.

De clericis simoniacè repræsentatis. 10.

QVi verò cæca cupiditate ducti, taliter à patronis præsentationem receperint, officio beneficioque priuentur, nec ad beneficium vel actus ecclesiasticos admittantur, nisi cum eis per sedem Apostolicam fuerit dispensatum.

De episcopis & archidiaconis, clericos simoniacè præsentatos instituentibus. 11.

EPiscopi verò & archidiaconi, qui talibus scienter curam animarum commiserint, ab institutione & collatione perpetuò sint suspensi. Statuimus etiàm, quòd nullus clericus ad curam animarum ab episcopo vel archidiacono admittatur, nisi priùs iurauerit, quòd nullam in adeptione beneficij, ad cuius curam præsentatur, commiserit simoniam. Iuramentum ante institutionem præstandum.

De ecclesijs non per mercenarios, sed pastores seu saltem vicarios perpetuos regendis. 12.

QVia enormis quædam consuetudo in quibusdam Alemaniæ partibus contra canonicas sanctiones inualuit, vt ponantur in ecclesijs conductitijs sacerdotes vicarij temporales, nè id fiat decæterò, authoritate legationis qua fungimur, omnibus modis inhibemus. Sed cùm vicarius poni debet & potest, perpetuò instituatur, idque assensu & authoritate diœcesani & archidiaconi loci illius: nec episcopus vel archidiaconus talem instituat, nisi ei de bonis ecclesiæ coram eo tantum fuerit assignatum, vndè iura episcopi & archidiaconi possit persoluere, & congruam & sufficientem sustentationem habere.

De committentibus incestum cum sanctimonialibus & canonissis, & de eiusmodi sacris virginibus pollutis. 13.

De pœn. dist. 1. c. si quis non dicam. & in authẽ. si quis. C. de episc. & cle.

LIcèt contra nefandos insidiatores sacrarum Virginum pudicitiæ, pœnæ grauissi-

grauissimæ sint institutæ tam canonicæ quã legales: quidam tamẽ relaxatis voluptatum habenis, in lacum miseriæ & in lutum fœcis se immergunt, vt salutis æternæ coronam, honestatis normam, earumq́ue pudicitiam interpellare præsumant: contra quos neruũ rigoris apponimus, statuentes vt quicunque pudicitiam sanctimonialium cuiuscunque habitûs, ausu sacrilego solicitare præsumpserit, ab officio, si clericus fuerit: si laicus, à perceptione corporis Domini nouerit se suspensum. Qui verò * sacrilegium vel temerarium carnis commercium cum talibus habuerit, ipso facto excommunicationis sententia se nouerit innodatum. Sanctimonialis verò seu canonica, quæ huiusmodi crimen flagitiosum perpetrauerit, vlteriùs ad officiũ aliquod in monasterio nullatenùs admittatur: sed in signum iniquitatis suæ, vltima tã in claustro maneat, quàm in choro.

for. * sacrilegum

De his Constitutionibus conciliaribus publicandis. 14.

QVoniam memoria hominum dilabitur cum tempore dilabente, nè quis ex nostrarum cõstitutionum ignorantia velamen in posterum excusationis assumat, in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna excommunicationis districtè præcipimus, vt Archiepiscopi, episcopi archidiaconi & decani, in suo singuli Concilio annis singulis celebrando, eas publicari faciant & seruari, pœnam trãsgressoribus infligendo. Quas etiã abbates & alij ecclesiarum & monasteriorum prælati conscribi faciant, & in suis capitulis frequentius publicari, vt tam ab ipsis, quàm à suis subditis inuiolabiliter obseruentur. Acta sunt hæc anno Domini 1225. quarto Idus Decembris.

LECTORI PIO Castigator typographicus S.

CONCILIVM hoc sequens Anglicanum, ex libello Pergamenico, non illo seu illis, cuius seu quorum suprà mẽtionem fecimus, transsumptum est, sed alio à superioribus, abbreuiatim adeò & illegibiliter conscripto, vt supradictum Lateraneñ. Concilij sub Alexandro tertio habiti archetypõ, præ isto propemodùm iocus fuerit. Ideòque nobis transcribendum obtrusit felicis memoriæ D. Petrus Crab, non obtrusurus, qui fuit eius aduersùm vetusta eiuscemodi archetypa affectus, si commodè & absque singulari difficultate legi potuisset.

CONSTITVTIONES OXONIEN. IN ANGLIA CONCILII, Editæ per Stephanum.

Ecclesiasticorum iuriũ turbatores.

AVTHORITATE Dei patris & beatæ virginis & omniũ sanctorum & præsentis Concilij, excõmunicamus omnes illos, qui malitiosè ecclesias suo iure priuare præsumunt, aut per malitiam & contra iustitiam libertates earundem infringere, vel perturbare contendunt.

Seditiosi.

Itẽ omnes illos excommunicationis sententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem domini Regis & Regni iniuriosè perturbare præsumunt, & qui iura domini regis detinere contendunt.

Periuri.

Adijcimus autem omnes illos simili sententia inuolutos, qui scienter & prudenter falsum perhibent testimonium, vel perhiberi procurant, vel etiàm tales testes scienter producunt, vel subornant in causa matrimoniali, vbi agitur contra misericordiam, vel ẽt vbi agitur ad alicuius exhęredationẽ.

Cauillatores.

Aduocatos quoquè excommunicamus omnes, qui in causis matrimonialibus malitiosè oppositiones opponunt, vel opponi ꝓcurant, nè matrimonia vera debitum sortiãtur effectum, vel vt contra iustitiam processus causæ diutiùs suspendatur.

Calũniatores.

Item excõicamus omnes illos, qui gratia lucri, odij, vel fauoris, vel aliter malitiosè crimen imponunt, vel opponũt alicui, cùm infamat⁹ nõ sit apud bonos & graues, vt sic saltẽ ei purgatio indicat᷑, vel alio modo grauet᷑.

Cauillatores.

Prætereà omnes illos sententia excommunicationis innodamus, qui vacante ecclesia, malitiosè opponunt vel procurant opponi patronatûs quæstionã, vt sit, vndè patronum illius ecclesiæ collatione saltem illa vice defraudent.

Suppressores.

Excommunicamus etiàm omnes illos, qui gratia lucri, odij, vel fauoris, vel aliàs malitiosè, contemnunt exequi domini regis

mandatum

mandatum contra excommunicatos, qui claues Eccleſiæ contemnunt.

Eleemoſynarij. Statuimus etiàm authoritate præſentis Concilij, vt prælati ſinguli eleemoſynarios honeſtos habeāt, & vt ipſi prælati ſint iuxta Apoſtolum, hoſpitales, & vt horis competentibus ad pauperes audiendos & iuſtitiā exhibendam, in publico præſentiam ſuam exhibere procurent, & in perſonis proprijs, confeſſionibus audiendis interdùm interſint & pœnitentijs iniungendis: ipſi etiàm per cōfeſſores diſcretos ciuitates proprias obeant, & in eccleſijs ſuis cathedralibus reſidere procurent: vt aliquibus maioribus feſtis, & ſaltē in aliqua parte * pro ſe, prout animæ ſuæ ſaluti magis viderint expedire. Et quia iuxta ſcripturæ teſtimonium, vota noſtra tenemur reddere Domino Deo noſtro, ſalubriter decernimus aduertēdum, vt epiſcopi formam ſuę profeſſionis in ſua cōſecratione prolatā bis in anno coram ſe legi faciant diligenter, vt tanto meliùs profeſſionis ſuæ recordentur, quantò ſæpiùs eorum fuerit auribus inculcata.

Rom. 12. Heb. 13. 1. Pet. 4.

for.* per

Pſal. 21. f 60. b. 65. c 75. d. 115. c

Collatores eccleſiarũ qui conferre eas debeant. Ad hæc ſtatuimus, nè prælatus aliquis cùm eccleſiam contulerit aut præbendam, fructus eiuſdem eccleſiæ ſiue præbendæ nondùm collectos, ſibi præſumat aliquatenùs vſurpare, vel in inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda, aliquid audeat extorquere, nec ab officiarijs ſuis archidiaconis vel decanis ſuſtineat extorqueri.

Eſa. 5. b Coloſſ. 3. a Cùm ſecūdùm Apoſtolum, auaritiæ (quæ eſt idolorum ſeruitus) epiſcopos aut alios Dei miniſtros ſeruire non conueniat, ad tātam peſtem radicitùs euellendam ſtatuimus, vt ſi aliquis ad eccleſiam aliquam nullo contradicente præſentetur, epiſcopus præſentatum ipſum, dum tamen idoneus ſit, nequaquàm admittere differat vltra duos menſes: alioquin quicquid ex eadem eccleſia poſt factam præſentationem fuerit fortè perceptum, illi, cùm inſtitutus fuerit, reſtituatur, quatenùs fructus illi ad epiſcopum peruenerint, & id in* Archiepiſcopis, ſi per eos ſteterit, obſeruetur, niſi cauſam rationabilem coram ſuo ſuperiore duxerit aſſignandam, cùm ſuper hoc fuerit requiſitus ab eo, quarè eum non admiſerit infra tempus in hoc Concilio diffinitum.

for.* archidiaconis.

Hoc autem non immeritò duximus adiungendum, vt ſi duo ad vnam eandemque eccleſiam fuerint præſentati, neutri eorum pendente lite, cuſtodia committatur. Si autem ad epiſcopum ius conferendi talem eccleſiam authoritate Cōcilij deuoluatur, cùm contentio ſit inter duos patronos, quorum vterque ſuum clericum præſentauerit, tamen ex collatione epiſcopi, nulli patronorum qui poſteà euicerit ius patronatûs, præiudicium debeat generari: ſtatuimus vt epiſcopus neutri eorum qui præſentati fuerint, eccleſiam illam conferat illa vice, niſi de vtriuſque patroni conſenſu nè ſaltem qualecunque præiudicium alteri patronorum videatur generari, ſi fortè poſtmodùm ius patronatûs euicerit.

Ad excuſandos affectus laborantium in vinea Domini Sabaoth, vt veræ retributionis recipere mereamur denarium poſt laborem: decreuimus, nè opus Dei fiat ab aliquibus negligenter, præſertim cùm in generali Concilio ſit præceptum, vt diuinum officiū nocturnum pariter & diurnum, ſecundùm quod Deus dederit, ſtudioſè celebretur & deuotè: vniuerſa quoque eccleſiaſtica ſacramenta, & præcipuè baptiſmatis & altaris deuotiſſimè, prout Deus inſpirauerit, celebrentur verba quoquè Canonis, præſertim in cōſecratione corporis Chriſti, plenè & integrè proferantur.

Eſa. 5. a

Matt. 20. d

Presbyter autem poſtquàm Dominicum corpus ſumpſerit in altari, ſi in eodem die Miſſarum ſolennia ipſum celebrare oporteat iterato, vinum calici infuſum vel digitis ſuperfuſum ſumere non præſumat.

Vni presbytero qñ plures vno die Miſſas celebrare liceat. Ad hæc duximus ſtatuendum, diſtrictiùs inhibentes, nè ſacerdos quiſpiam Miſſarum ſolennia celebret bis in die, excepto die Natiuitatis & Reſurrectionis Dominicæ, vel in obſequijs defunctorū, videlicet cùm corpus alicuius in eccleſia eodem die fuerit tumulandum: & tunc prior Miſſa de die, poſterior verò pro defuncto celebretur. Cæterùm præſenti decreto ſancimus, nè clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus conſtituti, villarum procurationes admittant: videlicet vt non ſint ſeneſcalli aut baliui talium adminiſtrationum, occaſione quarum laicis in reddendis * recinijs obligentur, ſi & iuriſdictiones exerceant ſeculares, præſertim illas, quibus iudicium ſanguinis eſt annexum. Et his duximus adiungēdum, nè iudicium ſanguinis in locis ſacris tractetur, ſ. in eccleſia vel cœmeterio. Authoritate generalis Concilij diſtrictiùs inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, literas pro pœna ſanguinis infligenda ſcribere vel dictare præſumat, vel vbi iudicium ſanguinis tractatur, aut exercetur, interſit. Nouerint enim protectione Eccleſiaſtica ſe indignos, cùm per eos in Eccleſia Dei per talia præſumpta ſcandalum generetur.

for. * ratiocinijs

Hæc ſunt feſta, in quibus, prohibitis alijs operibus, conceduntur opera agriculturæ & carrucarum.

Feſta Angliæ celeberrima quæ. Statuimus quòd feſta ſubſcripta, ſub omni veneratione ſeruentur, videlicet omnes dies Dominici, 5. dies natalicij, Circuncīſio, Epiphania Dñi, omnia feſta B. Mariæ præter feſtum Conceptionis, cuius celebrationi non imponitur neceſſitas, Conuerſio S. Pauli, Cathedra S. Petri, feſta omniū Apoſtolorū, feſtum S. Gregorij, dies Paraſceues, feria ſecunda

-cunda & 3. & quarta in hebdomada Paschali. Dies Ascensionis Domini, feria 2. & 3. & 4. in hebdomada Pentecostes. Festum S. Augustini in Maio, duo festa S. Crucis. Translatio S. Thomæ martyris, vtrunque festum S. Ioannis Baptistæ, festum S. Margarethæ, festum S. Mariæ Magdalenæ, festum S. Petri ad Vincula, festum S. Laurentij, festum S. Michaelis, festum Omnium Sanctorum, festum S. Martini, festum S. Edmundi confessoris, & S. Edmundi regis & martyris, festum S. Catharinæ, festum S. Clemētis, festum S. Nicolai, festū Dedicationis cuiuslibet ecclesiæ in sua parochia, quodlibet festum illius sancti, in cuius honore fundata est ecclesia.

Festa vulgaria in Anglia quę.

Volumus etiàm, vt alia festa à rectoribus ecclesiarum & capellanis in obsequio diuino & laude deuotissimè celebrentur, minoribus operibus seruilibus, secundùm consuetudinem loci, illis diebus interdictis. Festum sanctorum Fabiani & Sebastiani, S. Agnetis, S. Vincentij, S. Blasij, S. Agathæ, S. Felicis, S. Georgij, S. Ioannis ante portam Latinam, S. Dunstani, S. Albani, S. Emeldridæ, Inuentionis S. Crucis, S. Stephani, S. Hieronymi, S. Fidis, Dedicatio S. Michaelis in monte† Tumba, S. Dionysij, festum Animarum, S. Cæciliæ, S. Luciæ, S. Leonardi.

Hæc sunt festa in quibus post Missam, opera rusticana concedimus: sed antequàm, non.

Octaua B. Epiphaniæ, SS. Ioannis & Pauli, Trāslatio S. Benedicti, Trāslatio S. Martini.

Hæ sunt vigiliæ statutæ ad vigilandum.

Mirum cur hic Matthiæ item Iacobi mentio non fiat.

Vigilia Natiuitatis Dñi, vigilia Paschæ, vigilia Pētecostes, Litania maior, Tres dies Rogationum, vigilia S. Ioannis Baptistæ, vigilia Apostolorum Petri & Pauli, vigilia S. Laurētij, vigilia Assumptionis beatæ Mariæ, vigilia S. Bartholomæi, vigilia S. Matthæi, vigilia Apostolorum Simonis & Iudæ, vigilia omnium Sanctorum, vigilia S. Andreæ, vigilia S. Thomæ Apostoli.

Ieiunia quatuor temporum in totius anni temporibus.

In Martio prima hebdomada ieiunandū est feria quarta, & sexta, & Sabbato. In Iunio in secūda, quod dupliciter obseruatur à pluribus: In prima hebdomada post Litanias, aut in hebdomada Pentecostes. In Septembri per tres dies. In proxima septimana integra ante Natalem Domini.

Quòd presbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos visitent.

PResbyterorum parochialium ecclesiarum animos ad ea q̄ magis nostris temporibus expediunt exercenda, studiosè excitare volentes, eis præsentis Concilij diffinitione districtè duximus iniungēdum, vt plebes sibi commissas pabulo verbi Dei, secundùm quod eis fuerit inspiratum, informare procurent, nè canes muti meritò iudicētur, cùm salubri latratu à caulis Dominicis luporum spiritualium morsus non repellunt. Illud euangelicum memorialiter recolentes, ꝙ in nouissimo examine visitatores infirmorum regno remunerabuntur ęterno, quotiès fuerint accersiti, celeriter accedant & hilariter ad ægrotos. Esa. 56. Mat. 25. d

De ornamentis Ecclesiæ.

AD exemplum Salomonis, qui omnia vasa domûs Dñi, ex auro purissimo fabricata, diuino cultui mancipauit: statuimus, vt quælibet ecclesia calicem habeat argenteum cum alijs vasis decentibus, & sindonem mundam & candidam, & amplitudinis congruentis: vetera verò corporalia, quæ non fuerint idonea, loco reliquiarū reponantur, vel in præsentia archidiaconi cōburantur. Prouideant etiàm archidiaconi, vt linteamina & alia ornamenta altaris, sint (sicut decet) honesta. Libros habeat etiàm ecclesia idoneos ad legendū & psallendum. Ad minùs duplicia ornamēta sacerdotalia: & vt honor debitus diuinis officijs impēdatur,* præcipimus vt qui altari ministrant, superpellicijs induantur. 3. Reg. 6. c for. * præcipuè vt

Nè quis beneficium suum resignans aliquid sibi de eodem retineat.

NE lepra Giezitica (quod absit) per auaritiæ cultum latenter irrumpens, ministros Ecclesiæ collocet extra castra regni æterni: districtiùs inhibemus, nè quis ecclesiæ suæ renuncians, recipiat ab eo qui sibi substituitur, vicariam, cùm vehementer possit præsumi, ꝙ talia fiant per pactionem etiàm turpem. Quod si ab aliquo fuerit acceptatum, & ille vicaria, & alius personatu priuentur. Illud autem absurdum reputamus omninò, vt aliqua existente persona vnius ecclesiæ, alius de cōsensu ipsius personæ aliquid conferat in eadem ecclesia nomine ꝑsonatûs, nisi persona prior ecclesiam totam priùs duxerit resignandam.

Nè vna ecclesia diuidatur in plures.

QVia iuxta canonicas sanctiones, inter carnale & spirituale matrimoniū optima est comparatio, & cùm inter duos spōsos diuidi naturalis ratio minimè patiatur, & inhonestum est plurimùm, ꝙ ecclesia Dei quę debet esse vna, multorum amplexibus frequenter ancilletur: sacro ergò approbante Concilio, districtiùs inhibemus, nè de nouo aliqua ecclesia pluribus rectoribus, quorum vterque sit persona, committatur agenda. In ecclesijs autem, vbi nūc plures personæ existunt, statuimus vt singulis decedentibus, accrescat viuentibus portio decedentium, donèc ad vnum solum illius ecclesiæ perueniat personatus: nec decæterò plures vicarij in eadem instituātur, illis ecclesijs hoc statuto duntaxàt exceptis, quæ ex antiquis diuisæ fuerunt.

De vicariorum residentia.

CVm hostis antiquus (.s. leo rugiens) faciat & quærat prædam animarum: solicitùs 1. Pet. 5.

licitiùs est cauendum, nè talibus cura gregis Dñici cõmittatur, qui negligunt aut ignorãt custodire sibi commissa, vt deceret intendere vigilanter. Statuimus igitur, vt nullus episcoporum ad vicariam quẽquam admittat, nisi velit in ecclesia, in qua vicaria ei conceditur personaliter ministrare: aut talis existat, qui infra breue tempus super hoc limitatum, valeat & velit in presbyterũ ordinari. Quòd si admissus fuerit fortè, quis, & noluerit in presbyterum ordinari, vicariæ beneficio spolietur.

Quòd exilia beneficia non cõferantur, nisi volentibus residere in eisdem.

AD hoc, quia inhonestum est nimis, vt ecclesiæ ꝓpter minores redditus pastoribus maneãt desolatæ, ꝑsenti decreto statuimus, vt ecclesię, quę in redditibus vltra 5. marcas non habent, non nisi personis talib⁹ conferantur, * qui resideant in eisdem, & in ꝓpria persona ministrent: ꝙ si tales admissi, residere noluerint à nunc & administrare, cùm non nisi laborantibus panis * Dominicus sit, ecclesijs ipsis, præmissa monitione debita, per diœcesanum episcopũ spolientur.

* quę

for. dandus

Quæ portio debeat vicario residenti assignari.

QVoniam autẽ multotiès sicut temporalium rerum luxus quosdam in non modicum scandalum populi ab officio sibi commisso segregat & abducit: sic & earundem inopia in vituperium ordinis nostri, quosdã cõpellit infeliciter mendicare: prouidendum est nobis, vt in vtroque taliũ habita moderatione, ipsatũ ecclesiarũ regiminni cõsulatur. Statuimus igitur, vt vicario perpetuo ad minùs redditus 5. marcarũ assignetur, qui saltẽ pro 5. marcis dari possit ad firmam: nisi fortè in illis partibus Vualiæ sit, in quibus propter tenuitatẽ ecclesiarum, minori stipendio vicarij sunt contenti. Prouideat quoq; diœcesanus episcopus, pensata ecclesiæ facultate, vtrùm vicarius onera ecclesiæ subire debeat, an persona: an ad ea vterq; debeat conferre. Prouiso tamẽ quòd archidiaconus loci, siue ab illis, siue ab altero illorum debeat procurari, vna tantùm ꝓcuratione sit contentus.

In quibus ecclesijs requirit᷑ pluralitas presbyterorum parochialium.

Matt. 20. AD instar patris euangelici, plures operarios in vineam suã mittẽtis, vt quod vnius nõ valet explere solicitudo, seu adimplere, perficiat plurimorum præsentialiter: diffinimus, vt in singulis parochialibus ecclesijs, quarũ parochia est diffusa, duo sint vel tres presbyteri, pẽsata pariter magnitudine parochię & ecclesiæ facultate: nè fortè, quod absit, ægrotante vno presbytero, aut alio debilitato, parochianis infirmantibus, aut diuinis volentibus interesse officijs, officia debita subtrahantur, vel negentur sacramenta ecclesiastica.

Quòd episcopus recipiat iuramentũ à præsentato, vt euitetur simonia.

PRæsenti quoque statuto diffinimus, vt episcopus ab eo qui sibi ꝑsentatus fuerit, recipiat iuramentum, ꝙ propter præsentationẽ illam nec promiserit, nec dederit aliquid præsentanti, nec aliquod propter hoc pactum inierit: si ei super hoc merito videatur esse suspectus, cùm talia manifestè canonicis obuient institutis.

Vt in singulis archidiaconatibus speciales confessores deputentur.

QVoniam nonnunquam ob defectum confessorum, vel quia decani rurales & personæ erubescant fortè confiteri suo prælato, certum iminet periculum animarum, volentes huic morbo mederi, statuimus vt certi confessores prudentes, & discreti, ꝑ singulos archidiaconatus ab episcopo loci constituãtur, vt decanorum ruralium, presbyterorum & personarum * in cathedralibus ecclesijs, vbi sunt canonici seculares, cõfiteantur ipsi canonici episcopo, vel decano, vel certis personis ad hoc per episcopum, decanum & capitulum constitutis.

* videtur deesse, cõfessiones recipiant.

Quòd decani rurales de causis matrimonialibus se non intromittant.

QVoniam in causis matrimonialibus est magna discretio necessaria, vndè periculosum est eas à simplicioribus tractari personis: statuimus, vt decani rurales nullam causam matrimonialem decæterò audire præsumant: sed earum examinatio non nisi viris discretis committatur: quibus assidentibus, si commodè fieri potest, postmodùm pronuncietur.

Nè quis latrones in domibus, vel in seruitio teneat.

PRohibemus sub interminatione anathematis, nè quis latrones ad latrocinium faciendum in seruitio suo retineat, nec eos in terris suis scienter habitare permittat.

Nè archidiaconi grauent ecclesias, vel rectores in visitatione, & qualiter se habebunt.

VT singula ecclesiastica officia in Ecclesia ritè procedant secundùm canonicas sanctiones, statuimus nè archidiaconi nimiùm graues existant ecclesijs suis subditis, districtiùs inhibentes, nè statutũ in Concilio generali in numero conuectorum excedant, cùm visitationis nomine debitam sibi recipiunt procurationem: nec ad talem procurationem venientes, extraneos, vt secum veniant, inuitare præsumant. Sed si pro honore archidiaconi, ecclesiarum rectores aliquos velint inuitare, hoc nullatenùs prohibemus. Sed ipsi archidiaconi nullum inuitent, nè fortè qui per suum aduentum ecclesias non grauarent, grauent saltem per inuitatos. Vndè vt subtrahatur eis necessitas inuitandi, prohibemus nè archidiaconi tempore visitationis suæ apud ecclesiam quam visitant,

visitant, capitulum teneant vel celebrent: nisi fortè in burgo vel in ciuitate sit ecclesia constituta. Ad hoc archidiaconis districtiùs inhibemus, nè aliquo modo procurationem recipiant sinè causa rationabili, nisi illo die, quo personaliter visitant ecclesiam procurantem. Nec redemptionem pro visitatione extorquere præsumant.

Nè beneficia spiritualia tradantur ad firmam.

VT omnis cupiditas & auaritiæ cultus expellatur ab Ecclesiæ Dei ministris præsentia præteritis duximus annectenda: statuētes, vt archidiaconatus, vel decanatus, vel aliud officium, quæ in spiritualibus merè consistunt, nulli dentur ad firmam. Si verò redditus huic officio sit annexus, ille de superioris licentia dari poterit ad firmam, sicut inferiùs de alijs officijs statuemus. Si quis autem contra statutum venire præsumpserit archidiaconus vel decanus, si super hoc canonicè fuerit conuictus, per episcopum suum à tali officio suspendatur per annum, & alius interim constituatur, qui discretè gerat vices illius.

Quòd archidiaconi in visitatione sua examinent sacerdotes de canone Missæ, & de Sacramento altaris.

Philip. 2. c VT autem Archidiaconi, secundùm Apostolum, non quæ sua sunt, quærant, sed quæ IESV CHRISTI: in sua visitatione prouideant, vt Canon Missæ emendetur, si sint in eo defectus: & quòd sacerdotes ritè proferre nouerint saltem verba Canonis & baptismatis, & quòd in hac parte sanum habeant intellectum: & etiàm laici, si fortè debeant baptizare in casu necessitatis, vt saltem sciant hoc facere in aliquo idiomate congruo seu vulgari.

Quòd oleum & Eucharistia custodiantur sub sera, & similiter chrisma.

PRouideant vtiquè archidiaconi, quòd diligenter iuxta formam Concilij generalis, Eucharistia, chrisma, & oleum sanctū, salua sub clauibus recondantur, fideli custodiæ deputata.

Quòd archidiaconi habent penès se in scriptis omnia ornamenta ecclesiæ.

HAbeant & archidiaconi redacta in scriptis omnia ornamenta & vtensilia ecclesiarum, vestes quoquè & libros singulis annis suo conspectui faciant præsentari, vt sic videant, quæ fuerint addita per diligentiam personarum, vel quo tempore intermedio per malitiam & negligentiam deperiērint.

Quòd archidiaconi videant in visitationibus, nè possessionibus vel iure suo ecclesiæ defraudentur.

ITem prouideant archidiaconi de possessionibus ecclesiarum, vt eas singulis annis possint † prospicere, nè ecclesiæ suo iure defraudentur.

Quòd archidiaconi vel decani nouas exactiones ecclesijs non imponant.

PRætereà archidiaconis, decanis, & eorum officialibus districtiùs inhibemus, nè in subditos suos exactiones vel tallias per se, vel per suos exercere præsumant.

Quòd ordinarij non ferant sententias excommunicationis in aliquem, nisi præmissa monitione, nisi in certis casibus.

AD hæc ecclesiastici ordinis vtilitate pensata pariter & honore, decreuimus nè archidiaconi vel eorum officiales sententias excommunicationis, suspensionis vel interdicti in aliquem audeant promulgare, vbi excessus non est manifestus, nisi admonitione canonica præcedente. Si quis autem contra præmissa, excommunicationis sententiam tulerit in quemcunque, pœnæ subiaceat in Lateranē. Concilio promulgatæ. Pro suspensione verò vel interdicto, superioris arbitrio puniatur, quod & superiores prælati obseruent.

Nè quid exigatur pro sepultura vel aliquo Sacramento conferendo.

FIrmiter inhibemus, nè pro aliqua pecunia denegetur sepultura, vel baptismus vel aliquod Ecclesiasticum Sacramentum, vel etiàm matrimonium contrahendum impediatur. Quoniam si quid pia deuotione fideliū consueuerit erogari, super hoc postmodùm volumus per ordinarium loci ecclesiæ iustitiam exhiberi, sicut in generali Concilio expressiùs & diffusiùs est statutum, absurdum esse iudicantes, quòd decæterò pro Chrismate vel oleo aliquid exigatur, cùm toties hoc prohibitum esse reperiatur.

Quòd iudices non impediant bonum pacis inter partes, vbi causa recipiat compositionem ad suggestionem præconis.

CÆterùm districtiùs duximus inhibendum, nè archidiaconi vel decani bonū pacis impediri faciant: & si aliquandò discordantes adinuicèm voluerint concordare: licentia petita, liceat partibus aliter per compositionem discedere quandocunquè voluerint, si tamē causa compositionem admittat: nec propter hoc aliquam pœnam eis infligant, nisi eis constiterit de iniustitia actoris vel rei. Sed nec aliquem ad suggestionem præconum suorum ad purgationem compellant, nisi apud bonos & graues fuerit primò infamatus.

Quòd iudex non iudicet aliquem ad purgationem, ad suggestionem præconis tantùm, vt sit iudex & actor.

NEc in causa sua præsumāt pariter esse iudices & actores, videlicet cum dubium

bium venerit, vtrùm quid ab eis exigere debeatur.

De habitu clericorum.

VT clericalis ordinis honor debitus seruetur, authoritate præsentis Concilij decernimus, vt tam archidiaconi quàm decani & omnes alij in personatibus & dignitatibus constituti, & omnes decani rurales & presbyteri decenter incedant in habitu clericali, & cappis clausis vtãtur. Idéque obseruent officiales episcoporum & archidiaconorum, dum fuerint in consistorio.

Nè clerici comam nutriant.

ET nec ipsi, nec alij clerici comam nutriant, sed honestè tonsi & coronati incedant, nisi fortè iusta causa exegerit habitum transformare. A crapula quoq; & ebrietate & alijs, quibus honestas eorum deformatur, omninò clerici se abstineant vigilanter: ad quæ omnia studiosè obseruanda, secundùm formam Concilij generalis à superioribus suis compellantur.

Quòd clerici non teneant publicè concubinas.

ADdentes, nè clerici beneficiati, vel in sacris ordinibus constituti, in hospitijs suis tenere publicè concubinas præsumant, nec alibi cum scandalo accessum habeant ad easdem.

Qualis pœna est infligenda concubinis clericorum.

ET si fortè concubinæ eorum, monitione posteà proposita, ab eis non recesserint, ab ecclesijs Dei quas infamare præsumunt, expellantur, nec admittantur ad Ecclesiastica sacramenta: & si nec sic duxerint abstinendum, excommunicationis mucrone percellantur, & tunc demùm contra eas inuocetur brachiũ seculare. Ipsos autem clericos per subtractionem officij & beneficij, canonica admonitione præmissa, volumus coerceri. Item licèt legitima testamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter obseruari, nolumus tamen quòd concubinis suis aliquid relinquant in testamento suo. quod si fecerint, illud arbitrio episcopi conuertatur in vsum ecclesiæ, in qua rexit defunctus.

Quòd clerici vel prælati non vendant vel impignorent ecclesiam suam consanguineis eorum.

ECclesiarum autẽ indemnitatibus consulere cupientes, præsentis Concilij authoritate duximus statuendum, vt nullus Abbas, nullus Prior, nullus decanus vel Archidiaconus, vel alius habens personatum vel dignitatem, sed nec clericus inferior pẽsiones vel redditus dignitatis, vel consanguineis vel amicis quibuscunque vendere præsumat, vel impignorare seu infeudare de nouo, vel quolibet modo alienare præsumat, nisi forma canonis obseruata. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, quod in hac parte præsumptum fuerit, viribus careat: & præsumptor personatu vel ecclesia quam sic læsit per suum superiorem spolietur: nisi quod abalienauerit, infra tempus à suo superiore sibi præfixũ, sine damno ecclesiæ suis sumptibus duxerit reuocandũ. Is quoquè qui sic ecclesiastica bona decæterò receperit, & admonitus præsumpserit ea retinere, excommunicationis sententia percellatur, donèc ea restituerit, nullatenùs absoluendus. Idem autem maiores prælati obseruent omninò.

Quòd fructus ecclesiæ in laico feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.

QVia sunt plerique, quod non sinè lachrymis dicimus & singultu, qui omnipotentis indignationem & iram in die iræ ad perpetuam damnationem sibi cumulantes, non solùm filijs & nepotibus, verùm etiàm concubinis suis turpiter inuasant patrimonium Iesu Christi, ad quorum vsus, quod dicto seruitio * reputatur, in feudo laicali de bonis ecclesiæ domos construunt, in quibus ecclesiasticos prouentus & bona ecclesiæ, vsibus pauperum deputata, congregare præsumunt: salubri prouisione decernimus, nè clerici beneficiati fructus ecclesiæ in laico * feudo reponant, & vt meliùs abstineant à præmissis, decæterò domos aut pensiones laicales ad opus concubinarum vel filiorum suorum non emant, nec etiàm domos ad opus earum construant in fundo laicali: sed nec etiàm pecuniam ministrent ad huiusmodi emenda ad opus earum, vt sic eis subtrahatur occasio malignandi. Si quis autem super hoc habeatur suspectus iusta ratione, nisi ad arbitrium superionis se purgauerit, ipsius arbitrio puniatur. Item vt meliùs gerantur omnia, si exterior administratio claustralium responderit ritè quieti, statuimus vt tam obedientiales rerũ monasterij, quàm prȩlati maiores, quatenùs vel bis ad minùs in anno coram superioribus iuxta monasterij consuetudinem reddant de receptis & expẽsis rationẽ. Ad hoc enim prȩlatos illos ex ista constitutione volumus obligari, qui possessiones habent à monachis vel canonicis separatas.

* Fort. indignum aut indecens reputatur, in fundo,

Quòd religiosi possessionati, quolibet anno admoneantur, vt reddant computum.

AD hæc, quoniam sexum muliebrem contra versutiam hostis antiqui minùs fortem, multiplici remedio necesse est communiri: decernimus vt moniales & cæteræ mulieres diuino cultui dedicatæ, velum vel peplum sericum non habeãt, nec in velo acus argenteas vel aureas audeant deportare: nec ipsæ vel monachi vel canonici regulares zonas sericas auri vel argenti ornamen-

ta habentes, nec decæterò * burneta vel aliquo panno irregulari vtantur. Metiantur
for.*dimẽsionem etiàm iuxta * diminutionem corporum, vestem suam, ità quòd longitudinem corporum non excedat, sed pede decenter superducto, sufficiat eis, cùm Ioseph indutus lega
Gen. 37.e tur veste talari. Et sola monialis consecrata deferat anulum, & vno solo sit contenta. Si qua autem contra hanc nostram prohibitionem venire præsumpserit, & commonita se non correxerit, regulari subiaceat disciplinæ.

Quòd religiosi nil recipiant pro ingressu alicuius inter eos, nisì pro vestitura duntaxàt.

PRæterea statuimus, præsenti Concilio approbante, vt decæterò pro receptione alicuius in domum religionis, pecuniam aut quicquid aliud extorquere non præsumant: adeò vt si præ paupertate domûs, debeat vestire seipsum, prætextu vestium vltra iustum precium earum, ab eo nihil penitùs recipiatur.

Quandò & qualiter ecclesiæ possunt dimitti ad firmam.

Matt. 20. 1.Cor.9. NVnc ergò videamus Euangelicæ legis sectatores: cùm non nisi in vinea laboranti, retributionis denarius sit porrigendus, nec nisi qui altari deseruit, de altari viuere debeat: statuimus, vt ecclesiæ certis personis deputatæ, nulli dentur ad firmam, nisi fortè iusta causa fuerit, & à suo episcopo approbata, & vt ità de eius consensu alicui personæ honestæ & ordinatæ detur ad firmam, de quo verisimiliter præsumi debeat, quòd fructus ecclesiæ in bonos vsus conuertat.

Quòd nulli aliquid in ecclesia ratione beneficij assignetur.

ITem vt versutijs & calliditatibus aliquorum obuiemus, qui in fraudem generalis constitutionis, nouas quasdam adinuentiones fingere moliuntur: statuimus, vt non liceat alicui aliquẽ assignare in Ecclesia quic-
for.*quasi quam nomine beneficij, * quia hoc ei liceat obtinere cum alio beneficio, cui animarum cura fuerit annexa.

Pęna aduocatorum qui matrimonium protrahunt malitiosè.

QVoniam per aduocatos multotiès legitima matrimonia protrahuntur, statuimus vt sententia lata pro matrimonio, aduocatus qui contra id fecerit, hoc ipso per annum aduocatione priuatus existat, nisi iudex eum in ipsa sententia propter errorem vel probabilem ignorantiam expressè habeat excusatum.

De ordinatione religiosorum, & qui possunt recipi in monachos.

QVia nonnunquàm serpens antiquus, qui iugiter sedet in insidijs, vt interficiat innocentes & sanctos viros, quando eos inuenit solitarios & absq; conuersatione vel consolatione mutua conuersantes, tanto faciliùs interdùm eos suis insultibus obruit & confundit, prouida deliberatione decernimus, vt tam monachi quàm canonici regulares, & moniales, in vno dormitorio pariter dormiant & quiescant, singulis personis singulis lectis assignatis. Et in vno refectorio simul edant, nec per se cuilibet, sed communiter omnibus victualia præparentur: nec singulis eorum denarij pro vestibus tribuantur: sed talia per certas personas ad hæc deputatas, putà camerarios vel camerarias, diligenter expediantur: qui, vt quilibet indiguerit, & facultas domûs sustinuerit, eis indumenta ministrent. Et cùm eis noua tradita sunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in vsus pauperum vel alias necessitates, de consilio Abbatis vel Priorissæ vel Abbatissæ vel Prioris, conuertantur. Camerario autem vel camerariæ non liceat aliquid recipere. Alioquin camerarius ab officio deponatur, & monachus seu canonicus vel monialis anno illo nouis careat indumentis. Monachus non recipiatur minor XVIII. annis, nisi euidens vtilitas seu necessitas aliud inducat.

De familiaribus monialium, & de silentio religiosorum, & de licentia exeundi.

INhibemus etiàm, nè moniales infra septa domorum suarum, præter necessarios seruientes, nec ad cohabitandum mulieres seculares recipiant, nisì Episcopi diœcesani accedat assensus. Item tam à monachis, quàm canonicis regularibus & monialibus silentiũ imponimus obseruari in temporibus & locis constitutis. Nec viris aut mulieribus religiosis absque superioris licentia egredi liceat septa domùs, nec sinè certa & honesta causa egrediendi eis licentia concedatur: ità tamẽ, quòd nulli claustralium causâ orationis aut visitandi parentes pateat aditus exeundi: nisì talis fortè fuerit, de quo nihil sinistrũ possit quis aut debeat meritò suspicari, qui semper habeat collegam: & quouès aliter licentia exeundi indulgeatur, certus dies eidem præfigatur, in quo redeat. Hoc quoque volumus obseruari, vt vbicunque propter excessum alicuius viderit Episcop⁹, vel Abbas, vel Prior conuentualis nõ habens abbatem, expedire vt quis ad tempus alibi moretur, ad aliam domum religionis eiusdem in eodem Episcopatu transferatur: vel si necessè fuerit, etiàm ad alium Episcopatum dirigatur, & per diœcesanum compellatur admitti, qui ibi in omnib⁹ regulari subiaceat disciplinę: ità vt si ex mora ipsius ecclesia in qua moratur, grauata videatur, viceversa mittat aliquẽ de suis, qui interim moram faciet in monasterio delinquentis: nec priùs rediens ipse qui deliquit, in domo sua recipiatur, quàm plenè pœnituerit de commisso, & per suum superiorem reuocetur.

Nè monachi vel moniales per ſe comedant.

OMnem ſingularitatem interdicimus in refectorio, vt cibus aliter vni quàm alteri præparetur. Sed qui præeſt, videat vt ſcilicet interdùm talia præparentur, de quibus aliorum debilitas vel infirmitas, prout viderit expedire, valeat releuari. Omnia etiàm victualia religioſis apponẽda, ſinè ſubtractione eis apponantur tam in conuentu quàm alibì, vbi reficiuntur de omnibus appoſitis. Totum reſiduum ſinè diminutione aliqua cedat in eleemoſynam indigentibus fideliter erogandam, ità quòd nec Abbas, nec Prior, nec eleemoſynarius hoc poſſit diſpenſare. Et quicunque iſtud ſtatutum de indiminutis adinuicèm implere vel obſeruare noluerint, ſi ſacerdos fuerit, à celebratione diuinorum: ſi minoris ordinis, à communione corporis Chriſti: ſi monialis ſit, vſque ad plenam ſatisfactionem ſuſpẽdatur. Item prohibemus, nè moniales aliquæ ſingulariter in refectorio comedant carnes, in quibus non ſolent communiter carnes comedere.

Quòd moniales ſimul in monaſterio habitent, & de confeſſione earum.

AD hæc per nullam ſocietatem vel conſiderationem admittantur monachi in alterius monaſterio ad moram faciendam, niſi cum literis Epiſcopi ſui vel abbatis vel Prioris conuentualis non habentis Abbatẽ: idem inter canonicos regulares & moniales volumus obſeruari.

Prouideant etiàm epiſcopi, quòd moniales in omnibus neceſſarijs competenter ſuſtentari poſſint de bonis monaſterij, nè ſuſtineant vltra numerum aliquam admitti: nec etiàm ſuſcipiatur aliqua, quouſque redactæ fuerint ad numerum illum. Etiàm hoc firmiter ſtatuimus authoritate Concilij Generalis. Si autem contigerit aliquam decætero contra hanc formam admitti, tã Abbatiſſa quàm prioriſſa deponatur.

Idem de magiſtris & Prioribus moniales cuſtodientibus, ſi contra hanc formam contingat aliquam admitti, duximus ſtatuendum. Confiteantur etiàm moniales ſacerdotibus ab Epiſcopo ſibi deputatis. Clerici autem vel laici frequentem non habeant acceſſum ad clauſtra monialium ſinè cauſa rationabili.

Quòd religioſi non condant teſtamenta, nec liceat monachos monaſteria habere ad firmam.

QVoniam non licet viris religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe & ſua pariter in ipſo religionis ingreſſu Domino dedicârunt, pręſenti authoritate diffinimus vt nulla perſona in regulari ordine conſtituta, condere teſtamentum præſumat, cùm nihil habeat ſuum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.

Item nec monachus, nec canonicus eccleſiam vel monaſterium, vel quodlibet prædiũ Eccleſiæ ſuæ, audeat retinere ad firmam. Diſtrictè etiàm inhibemus, nè alicui monacho vel canonico regulari, qui non ſit obedientialis, cuſtodia monaſterij committatur, ità quòd ex longa ipſius mora vel conuerſatione ſcandalum oriatur: quod ſi præſumptum fuerit, per ſuperiorem emendetur.

Item viri religioſi non recipiant eccleſiam ad firmam, in qua ſibi quid iuris vendicant, ſaltem poſt mortem perſonæ. Quod ſi fecerint, arbitrio ſuperioris puniantur.

Quòd religioſi non bibant vltra horas debitas.

QVoniam inter alia vitia impetus gulæ viros religioſos præcipuè non mediocriter infeſtat, decernimus vt nec monachi, nec canonici regulares, niſi ſtatutis locis & horis potationi, aut comeſſationi vacare pręſumant. Si quis verò ſitiuerit, impetrata licentia, refectorium regulariter intret, vt ſic neceſſitati ſubueniat, non vt conſulat voluptati. Ab hac generalitate eximimus infirmos, & eos qui fuerint in obſequio pręlatorum.

Quòd monachi & regulares in monaſterio habeant ſeniores, & de ſententijs publicandis.

AD hæc ſtatuimus, vt cùm ratione debilitatis vel alia iuſta ratione, monachi ſeorsùm in miſericordia morentur, ſemper habeant ſecum ad minùs alios ſeniores, qui aliorum leuitatem debita correctione compeſcant, & qui poſtmodùm in capitulo teſtificentur, qualiter in miſericordia fuerint conuerſati. Idem volumus inter canonicos regulares & moniales obſeruari. Vt autem omnia fine bono concludantur, Lateranenſe Concilium ſub Sanctæ recordationis Papa Innocentio celebratum, in præſtatione decimarum & alijs capitulis præcipimus obſeruari, & in ſynodis epiſcopalibus conſtitutiones illius Concilij vnà cum iſtis, prout eis videbitur expedire, volumus obſeruari.

Excommunicationes etiàm in hoc Concilio promulgatæ, ſingulis annis in epiſcopalibus ſynodis, & quater in anno in parochialibus eccleſijs ſolenniter iterentur.

Ex Onophrio. Gregorius Papa X. Num. CCIX. An. Chr. MCCLXXI.

SANCTISS. D. N. Gregorius X. Pont. Max. Theobaldus natione Italus, patria Placentinus, ex nobili & antiqua Vicecomitum stirpe ortus, ex Archidiacono Leodiensi absens in Syria, vbi deuotionis causam ad terram sanctam profectus fuerat extrà Card. Collegium post longam sedis vacationem à Card. inter se concordare non valẽtibus electus est, Pontifex maximus Viterbij die Calendarum Septembr. ob eius præclaras & egregias virtutis atque animi dotes ipse potissimum creatus. Qui decreto electionis in Syria accepto atque approbato in Italiam nauigauit, & Viterbium vbi Cardinales erant, venit. Sedit autem ab sua electione annos quatuor, menses quatuor, & dies decem.

Plati. Is, Lugdunum Generali Concilio indicto, cui & Michael Palæologus cum magno Græcorum Prelatorum comitatu interfuit; Constantinopolit. Ecclesiam, tertiadecima vice, qua se ab Ecclesia Romana segregarat, in eius sententiam pertraxit.

Ex Onophrio. Papa Gregorius X. in Concilio Lugdunensi primus legem tulit, qua Conclauis ratio continetur, habenda in electione noui Romani Pontificis, quùm pp Cardinaliũ discordiam longissimo tempore sacram sedem vacare contigisset, prius enim in loco vndique cluso non recludebantur, sed more Cõcistorij vel congregationis Pontificem creabant.

Decreta plurima in eo Concilio ab illo edicta extant in Sexto Decretalium sub suis Titulis.

De Processione quidem Spiritus Sancti illud est.

FIdeli ac deuota professione fatemur, quòd Spiritus Sanctus æternaliter ex patre & filio, non tamquam ex duobus principis, sed tamquam ex vno principio: non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit. hoc professa est hactenus, prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet & predicat, profitetur & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrũ, atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam, in errores varios sunt prolapsi: Nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio: Damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere: siue etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio, tamquam ex duobus principijs, & non tamquam ex vno procedat.

De electione vero Romani Pontificis illud aliud.

VBI periculum maius intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quàm grauibus autem sit onusta dispendijs, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanę prolixa vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos euidens euocat ratio, vt dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea quæ periculosiora sunt, nequaquam absq; remedio reformationis accommode relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia in electione Romani Pontificis, à nostris sunt prædecessoribus, & præcipue à felicis recordationis Alexandro Papa Tertio, salubriter instituta: omnino immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahere illis intẽdimus, sed quod experientia deesse probauit, præsenti constitutione supplere.

Hoc sacro Concilio approbante statuimus, vt si eundem Pontificem in ciuitate, in qua cum sua curia residebat, diem claudere cõtingat extremum: Cardinales qui fuerint in ciuitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur: quibus elapsis, siue absentes venerint, siue non, extunc omnes conueniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli, singulis tantummodo seruientibus clericis vel laicis, prout duxerint eligẽdum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem electionis arbitrio reseruato.

In eodem autem Palatio vnum conclaue nullo intermedio pariete, seu alio velamine, omnes inhabitent in communi: quod (reseruato libero ad secretam Cameram aditu) ita claudatur vndique, vt nullus illud intrare valeat vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi, aliquos ad se veniõtes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentium, pro his tantum, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit, ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam. Qui vero contra fecerit scripturam mittendo, vel nũcium, aut cum aliquo ipsorum secretè loquendo: ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

In

In conclaui tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdẽ Cardinalibus ad victum commode necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si (quod absit) infra tres dies postquam (vt prædicitur) conclaue præfatum ijdem Cardinales intrauerint, non fuerit ipsi Ecclesię de Pastore prouisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus tã in prandio, quàm in cœna, vno solo ferculo sint contenti quibus (prouisione non facta) decursis: ex tunc tantummodo panis, vinũ, & aqua ministrentur eisdem, donec eadem prouisio subsequatur. Prouisionis quoque huiusmodi pendẽte negotio, dicti Cardinales nihil de camera Papæ recipiant, nec de alijs eidem ecclesiæ tempore vacationis obuenientibus vndecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub eius, cuius fidei & diligentiæ camera eadem est commissa, custodia maneant: per eum dispositioni futuri Pontificis reseruanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc à receptione quorumlibet redditaum ad eos spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Ijdem quoque Cardinales accelerandæ prouisioni sic vacẽt attentius, quòd se nequaquam de alio negotio intromittant, nisi forsan necessitas adeo vrgens incideret, quòd eos oporteret de terra ipsius ecclesiæ defendenda, vel eius parte aliqua prouidere: vel nisi aliquod tam grande, & tam euidens periculum immineret, quòd omnibus & singulis Cardinalibus pręsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclaue prædictum (vt supra exprimitur) non intrauerit: aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit, ipso minime requisito, nec in eiusdem electionis negotio vlterius admittẽdo, per alios ad eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si vero infirmitate superueniente, idẽ conclaue ex eis aliquem exire contingat: ipsa etiam infirmitate durãte, poterit eius suffragio non requisito [ad electionem] procedi: sed si ad alios, post sanitatem sibi redditam seu ante, redire voluerit: vel etiam si alij absentes, quos per decem dies diximus expectandos, superuenerint: re integra, videlicet ante quam eidem ecclesię sit de Pastore prouisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum inuenerint, admittantur: præmissa tam de clausura, quàm de seruiẽtibus, cibo, ac potu, & reliquis, cum alijs seruatur.

Porro si quando Romanum Pontificem extra ciuitatem prædictam, in qua erat cum sua curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in ciuitate, in cuius territorio seu districtu idem Pontifex obijt, conuenire: nisi sit forsitan interdicta, vel contra ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conueniant, quæ similiter nec interdicto subiaceat, nec sit (vt prædicitur) aperte rebellis. In hac etiam ciuitate, tam quoad expectationem absentium, quàm quoad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem obseruentur, quæ superius obeunte dicto Pontifice, in ea, in qua cum sua curia residebat, sunt expressa.

Præterea (quia parum est iura condere, nisi sit qui eadem tueatur) adijciendo sancimus: vt domini, alijque rectores, & officiales ciuitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & eiusdem approbatione Concilij potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plene ac inuiolabiliter, sine fraude ac dolo aliquo faciant obseruari: nec Cardinales vltra quàm præmittitur, arctare præsumant.

Super his autem taliter obseruandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram clero & populo vniuerso ciuitatis ipsius ad hoc specialiter conuocandis, præstent corporaliter iuramentum. Quòd si præmissa diligenter non obseruauerint, aut fraudem in eis vel circa ea commiserint: cuiuscunq; sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante priuilegio, eo ipso sententiam excõmunicationis incurrant, & perpetuo sint infames: nec vnquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana ecclesia, vel quibuslibet alijs ecclesijs obtinent, ipso facto decernimus esse priuatos, ita quòd ad ecclesias ipsas plene ac libere reuertantur, administratorum earumdem ecclesiarum arbitrio, sine contradictione aliqua disponenda.

Ciuitas vero prædicta, non solum sit interdicto supposita, sed & Pontificali dignitate priuata.

Cæterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus captiuat affectus: vel ad certum aliquem obligationis cuiusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur: vt pensantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione Vicarij Iesu Christi, successoris Petri, Rectoris vniuersalis ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni priuatæ affectionis inordinatione deposita, & cuiuslibet pactionis, cõuentionis, obligationis, necessitate: necnon condicti, & intendimenti contemplatione cessantibus: non in se reciprocent considerationis intuitũ, vel in suos: non quæ sua sunt, quærant: non commodis priuatis intendant: sed nullo arctante ipsorum in eligendo iudicium, nisi Deo, puris & liberis mẽtibus, nuda electionis cõscientia vtili-

vtilitatem publicam libere prosequantur: omni conatu & solicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodo: vt eorum ministerio acceleretur vtilis & per necessaria totius mundi prouisio: idoneo celeriter eidem ecclesiæ sponso dato. Qui autem secus egerint, diuinæ subiaceant vltioni: eorũ culpa, nisi graui propter hoc peracta pœnitentia, nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conuentiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, siue iuramenti siue cuiuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere, ita quod nullus ad illa obseruanda quomodolibet sit astrictus, nec quisquam ex eorum trasgressione notam vereatur fidei non seruatæ: sed non indignæ laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur: Deo magis transgressiones huiusmodi, quã iurisiurandi obseruationes acceptas.

Quia vero fidelibus non est tam de solicita quantumcunque inuentione fidendum, quàm de instantia orationis humilis & deuotæ sperandum: huic adijcimus sanctioni, vt in omnibus ciuitatibus, cæterisque locis insignibus, vbi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit: à clero & populo, solemnibus pro eo exequijs celebratis, singulis diebus, donec de ipsius ecclesię prouisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum, apud eum deuotis orationibus insistatur: vt ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quòd prouisio celer, concors, & vtilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit vtilitas) ex ipsorum vnanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districte præcipimus: vt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alij ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia pro celeri & felici exitu tanti negotij frequentanda, solerter hortentur: & ipsis eadem auctoritate non solum orationum frequentiam, sed obseruantiam (prout circunstantiæ pensandæ suaserint) ieiuniorum indicant.

Reliqua Decreta ex eo Sexto Decretalium petat, qui volet.

CLEMENS PP. X. NVM. CCXX.

ANNO CHRISTI MCCCV.

SANCTISS. D. N. Clemens V. Pont. Max. Vasco Gall⁹ Raymũdus del Goth Bertandi militis filius, natione Gallus, prouincia Aquitania, siue Vasconia oriundus de loco qui appellatur Mihandrau diœcesis Burdegalensis. Hic à Bonifacio Papa octauo. Episcopus conuenarum primo, mox Archiepiscopus Burdegalensis creatus est, mortuo vero anno superiore Papa Benedicto XI. mense nono, & die sexto, vacantis sedis, in vigilia Pentecostes, hoc est Nonis Iunijs, Anno Dominicæ Natiuitatis MCCCV. absens & extrà Collegium Cardinalium, miro astu Card. Pratensis, Regi Francorum in hoc gratificare cupiẽtis, a Cardinalibus Perusij in Conclaui iam per nouem mẽses existentibus, & inter se concordare non valentibus (quamuis a Perusinis pluries artacti fuerint & constricti) in Romanum Pontificem electus est, ac Clemens V. appellatus. Qui cum vltra montes Burdegalæ esset, decreto suę electionis accepto atque approbato, Lugdunum ex Burdegala sequenti Augusto venit. Vbi Card. statim omnes ad suæ coronationis solennitatem ex Italia ad se adcersiuit. Qui licet nimium dolentes. Quod eum in Italiam venturum, & Romæ coronã pontificiam suscepturum abitrabantur ad eum tamen Lugdunum adcesserunt. Vbi coronatus est. Sedit autem hic Papa in sacratissima sede Beati Petri Apostoli, annos octo, menses decem, & dies sexdecim.

Hic Pontifex toto tempore sui Pontificatus in gratiam Regis Francorum cuius opera, astu tamen Card. Pratensis Regis amici Pontifex Maximus factus fuerat, vltra montes in Gallia stetit quem & eius successores in hoc imitantes, quùm omnes vsq; ad Gregoriũ Papa XI. Galli fuerint, Romanã curiã Maximo incommodo, non modo Vrbis Romæ, sed & totius Christiani orbis vltra montes tenuere sede Auinione in ꝓuincia locata per annos continuos LXX, vsq; ad Gregorij XI. tempora, qui ad sedẽ suam Romanã reuersus est, de quo inferius suo loco dicemus.

Hic, vt asserit Ioães 22. in prefatione clemẽtinarum, nedum in Concilio Viennensi, quin etiam ante, & post ipsum Conciliũ constitutiones plurimas edidit, quas vno volumine collectas, & sub cõgruis titulis collocatas, & clemẽtinas appellatas, morte præuentus edere non potuit, edidit vero eius successor prædictus Ioannes 22.

IOANNES PP. XXII. NVM. CCXXI.
ANNO CHRISTI MCCCXVI.

SAnctiss. D.N. Ioannes PP. XXII. Caturgensis Gallus Iacobus de Olla natione Gallus, patria Caturcensis infimo ac sordido genere ortus patre Arnaldo de Olla sutore Veteramentario, verum prudentia doctrina, & morũ grauitate insignis. Hic ab ineunte ætate cum Archiepiscopo Arelatensi Cancellario Regis Siciliæ Caroli II. nutritus, eius studiorum comes fuit. Cuius postea opera quum in gratiam Regni Caroli venisset ab eo, Episcopus primo Forudiensis disignatus, mox mortuo Petro de Ferraria Archiepiscopo Arelatensi Cancellario Regis, ipse in eius locum Cancellarius factus est, ac per hoc PP. Clementi V. commendatus ab eo primum, Episc. Aquensis, mox Auinionen. demum in tertia sua Cardinalium ordinatione, presb. Card. cũ alijs octo creatus est. Quo mortuo & Sede Apostolica iam tertio anno uacante trium & uiginti Card. suffragijs Lugduni in cõuentu Fratrũ Prædicatorum congregatorũ Die VII. Idus Augusti. Qui esset S.R.E. Episcopus Card. Portueñ. & S. Rufinæ Pont. Max. creatus est. Sedit autem in sacratissima Sede beati Petri Apostoli, annos decem & octo, menses tres, & dies uiginti octo.

Hic extrauagantes Constitutiones 30. sub suis titulis distinctas, edidit.

AD LECTOREM
MONITIO.

COnstantia apud authores multiplex inuenitur: triplicis verò in hoc opere fit mentio: primæ metropolis Cypri: alterius in Gallia: tertiæ in Germania, cuius Episcopus est Mogũtini Archiepiscopi suffraganeus. In hac postrema celebrata est hæc Synodus, in qua præter alia multa illic gesta, damnatus est Iohannes Hussus & flammis traditus, quem hæretici pro martyre colunt: neque id mirum, cum superioribus seculis hæretici Caiani Cain coluerint, & Iudam proditorem diuinum aliquid esse putarint, Chore quoquè, Dathan & Abiron & Sodomitas colendos existimarint: sed tales in diuorum numerum non recipit Ecclesia Dei, immò potiùs cum scriptura diuina eos detestatur. Illud prætereà notandum, ea quæ huic Synodo hac vice diuersis characteribus, quos curantes seu Italicos vocant, inseruntur, esse Appendicis eius, quæ seorsìm nupèr Anno 1538. huius Concilij actis adiecta fuit, ex libro quodam facultatis Theologicæ studij Colonieñ. quasi pro supplemento præsentis Concilij transumpta, & in studiosorum commodiorem vsum, suis nunc locis inserta.

IN CON-

IN CONSTANTIENSE CONCILIVM PRÆFATIO SYNODI BASILEENSIS.

SACROSANCTA generali Synodus Basileensis in Spiritu Sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriã. Quoniam facilè labitur humana memoria, & pro cliuis est hominũ cursus ad nouitates: ad regimen Dominici gregis feliciter & votiuè dirigendum, maximè pertinere dinoscitur, vt vniuersaliũ gesta Conciliorũ, sub fidelis approbatione testimonij ad posteritatis memoriã pandãtur, & in cõi notitia teneantur. Nanq; cùm sæpè casus eueniant, quorum similes cõstat apud antiquos fuisse decisos, vtile quidem est scire, quale fuerit eorum qui nos præcesserunt, de simili re iudiciũ. Et cùm plerunq; in rebus dubijs ad vtranq; partem rationes plurimæ adducantur, ad tollendas lites & contentiones opportuna cernitur veterũ authoritas, & quæ ab antiquo facta legitur sanctorum diffinitio patrũ. Sic enim scriptũ est: Interroga generationem pristinam, & diligẽter inuestiga patrum memoriam. Et iterùm: Interroga patrem tuum, & dicet tibi: maiores tuos, & annunciabunt tibi. In Concilijs prætereà generalibus errores aduersùs sanctam fidẽ pro tẽpore insurgentes, reprobantur: determinantur quæstiones ad Catholicã fidem pertinentes: quę deniq; & qualiter intelligenda sint diuina mãdata, declarant: & quod illis propriũ est, per ea sacri canones eduntur, qui cõstringentes hominũ vitas, sciri ab omnibus debent, vt præscripto eorũ manifestiùs cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur. Hæc autẽ aliaq; plurima attendentes, rẽ vtilẽ & admodùm fructuosam esse cognoscimus, magnæ Constantiensis Synodi, quæ ad extirpationẽ schismatis, eliminationem hęresum & errorũ, ac reformationẽ Ecclesię in capite & in membris, fuisse dinoscitur congregata, gesta in vnum, de quo nemo ambigere habeat, ad perpetuam rei memoriam, librum redigi. Nanque cùm plurima ibidèm maxima negocia & digna memoratu, peracta fuerint, quis non illa collaudet ad posteritatis notitiam recondi perpetuam? Quis non operæprecium duxerit, sciri ab omnibus Christi fidelibus, quomodò sancta Constantiensi Synodo operante, Ecclesia Catholica, quæ per XL. ferè annos horrendo schismate diuisa fuerat, ad perfectam vnitatem pacis redijt, felicis recordationis Martino Papa V. ad summi apicem apostolatus assumpto? Quis determinationes ac decreta illius Synodi pro declaratione authoritatis vniuersalis Ecclesiæ & generalium Conciliorum eandem repræsentantium, pro extirpatione prædicti schismatis, pro eliminatione hæresum & errorum, ac pro reformatione Ecclesiæ in capite & in membris edita, non libenter audire & agnoscere velit? Nempe nos magnam atque euidentem vtilitatem ex cognitione gestorum illius sanctæ Synodi resultare prospicientes, ac volentes saluti publicę & communibus consulere commodis, decreta ibidèm facta, ex actis eiusdem Concilij extrahi, & colligi, ac fideliter conscribi, bulla quoquè seu plumbo huius sacri Concilij Basileensis communiri, adhibitis singulis ad id necessarijs, voluimus & mandauimus. Ad cuius operis consummationem, dilectissimos Ludouicum TT. S. Susannæ, & Ioannẽ TT. S. Calixti, S. Romanæ Ecclesię presbyteros Cardinales, venerabiles Guillermũ Vercellensem, & Thomam Duneheldensem Epós, necnon dilectos ecclesiæ filios Thomã de Courcellis, & Martinũ Bonifilij in theologia magistros, & Ioãnẽ de Vuathenstein, Archidiaconũ *Zagabiẽsem, decretorũ doctorẽ, ordinauimus & deputauimus. Ipsi aũt cõmissioni nostræ multo tempore diligenti cura vacantes, iuxta nostrum mandatum extraxerunt, & collegerunt, ac fideliter conscribi fecerunt decreta & gesta nonnulla præfati sacri Concilij Constantiensis, in vnum redigentes volumen, quorum tenores sequuntur, & sunt tales:

Deut. 32.

* Zegobiñ.

ACTA

ACTA SACRI GENERALIS CONSTANTIENSIS CONCILII.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Hic liber continet ordinationes, statuta, constitutiones, decreta, & alia acta & gesta in generali Constantiensi Concilio, præsidente sanctissimo in Christo patre & domino nostro, domino Ioanne diuina prouidentia Papa xxiij. recollecta, visa, & ordinata per nos protonotarios, notarios, & scribas infrà scriptos, ad id per eundem dominum nostrum Papam, ipso approbante Concilio, deputatos, sub annis Domini, indictione, pontificatu, mensibus & diebus inferiùs annotatis.

¶ Introitus Papæ Ioannis xxiij. ad Constantiam.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimoquarto, indictione septima, die Lunæ * V. mensis Nouembris, pontificatûs sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Ioannis diuina prouidentia Papæ vicesimitertij anno quinto, præfatus sanctissimus dominus noster Papa, * qui aliàs continuando Pisanum generale Concilium, * statuit ipsum Concilium iterùm conuocandum ad hanc ciuitatem Constantien. quam ciuitatem die Dominica xxviij. mensis Octobris proximè decursi, solenniter & honorificè intrauit, & ità * conuocauit ad primum diem huius mensis, vt patet per literas Apostolicas, de quibus infrà in sessione diei sextædecimæ huius mensis fit mentio. Sed propter celebritatem festi Omnium sanctorum, & commemorationem defunctorum, ad diem sabbati tertiam, & deindè ipsam tertiam ex certis causis distulit ad hanc diem. In ipsa tamen die Omnium Sanctorum, dum idē dominus noster Missarum solennia celebraret, inter ipsa solennia facto sermone ad clerum per egregium doctorem Decretorum dominum Ioannem * Volim, per reuerendissimū in Christo patrem dominum Franciscum, sanctorum Cosmæ & Damiani diaconum Cardinalem, lecta fuit schedula huius tenoris, videlicet.

* iiij
* cùm
* statuerat
* conuocauerat
* Polim
* Polum

Ad laudem omnipotētis Dei, & incremētum status, tranquillitatis & pacis vniuersalis Ecclesiæ sanctæ Dei. Cùm sanctissimus dominus noster, dominus Ioannes diuina prouidentia Papa xxiij. paterna pietate respiciens in ciuitate Laudensi V. Idus Decembris, pontificatûs sui anno V. continuando sacrum Pisanū & gñale Conciliū super reformatione status eiusdem Ecclesiæ, de venerabiliū fratrum suorū sanctæ Romanę Ecclesię Cardinaliū cōsilio, indixerit iterū gñale Conciliū huiusmodi celebrandū in hac ciuitate Cōstātiensi prouinciæ Moguntinēsis, in proximis Calendis Nouēbris inchoandū, ipsum Pisanū Conciliū rursùm cōtinuaturus: intimat de eorūdē fratrū cōsilio, q̄ intrabit * dictū futurū Cōstantieñ. Cōciliū, Deo fauēte, die sabbati de manè p̄ximè futura, in hac ecclesia Constantiensi *cum Missarum, sermonis, ac processionū celebratione in talibus consuetorum. Datum Constantiæ* Calen. Nouembris, Pōtificatûs eiusdem Domini nostri anno V.

* initiabit

¶ Inchoatio sacri Concilij Constantiensis.

ITē dominus noster Papa, ipsa die quinta pro felici inchoatione dicti Cōcilij p̄missa solenni processione, adstante cū mitris & habitibus pontificalibus tā reuerendissimorum dñorum Cardinaliū q̄ Archiepōrum, Epōrum, electorū abbatū, & aliorū prælatorum cœtu copioso, Missam de sancto spiritu in ecclesia Cōstantiensi solēniter celebrauit: & p̄ religiosum virū fratrē Ioannem de Vercellis, sacræ theologiæ magistrū, Priorē prioratûs de * Pamonte Bellicensis diœcesis, procuratorē ordinis Cluniacēsis, pronūciatus est sermo ad clerū, pertinens ad materiā & propositum, & reuerendissimus pater dñs Fraciscus sanctorū Cosmæ & Damiani diaconus Cardinalis p̄dictus, ex pulpito ligneo quod ascendit, hæc verba alta & intelligibili voce p̄tulit, I. Sāctissimus dñs noster Papa, sacro approbante Cōcilio, statuit sessionē tenendā die Veneris xvj. huius mēsis, de & super q̄bus omnibus & singulis magister Ioānes de Scribanis, p̄curator * fiscalis, alta & intelligibili voce p̄ protonotarios dñi nostri Papæ, & clericos & notarios cameræ Apostolicæ, petijt fieri publicum & publica * instrumenta ad perpetuam rei memoriam.

* Yumōte
* Immōte
* fisci
for. * instrumentum &

SESSIO PRIMA.

DIe Veneris xvj. mensis * Nouēbris, anno, indictione & pōtificatu quibus suprà, sacra & vniuersali synodo in ecclesia Cōstāueñ., p̄sidēte p̄fato dño Papa, solēniter cōgregata, celebrataq́; Missā de Spiritusancto p̄ reuerēdissimū in Christo patrem dñm Iordanum epm Albanensem,

* Decembris

sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, de Vrsinis Vulgariter nuncupatum, cantatisq; litanijs, & alijs deuotis orationibus* prępor-rectis ad Deum, idem dominus noster Papa inchoans, Veritatem diligite, Zacharię 8.ca. Et adducens authoritates Noui & Veteris Testamenti, allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditandum & solerter insistendũ super ordinandis his, quæ ad Ecclesiæ pacem & statum pertinent. Quo sermone perlecto, reuerendissimus in Christo pater dominus Franciscus sanctorum Cosmæ & Damiani diaconus Cardinalis, Florẽtinus vulgariter nũcupatus, stans in thalamo eminenti, vbi dictus Dominus noster sedebat, alta & intelligibili voce legit schedulam sequentem, videlicet:

* piè porrectis.
Zach. 8.d

Hæc alibi desiderantur.

IOannes episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam: Intendentes ad executionem eorum, quæ per felicis recordationis Alexandrum Papam quintum prædecessorem nostrum, in Pisano Concilio decreta fuerunt circa conuocationem Concilij generalis iterùm faciendam, dum aliàs prætens Concilium conuocauimus per literas nostras, quarum tenorem hîc duximus inserendum.

BVLLA CONVOCATIONIS CONCILII.

IOannes episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Ad pacem & exaltationẽ Ecclesiæ, & tranquillitatẽ Christiani populi, prompto corde & efficaci desiderio intendentes, ea libenter ordinamus & quærimus, per quæ huiusmodi pax & exaltatio tranquillitatis meritò valeat promereri. Dudùm siquidem felicis recordationis Alexander Papa V.* antecessor noster, in sacro generali Pisano Concilio tunc præsidẽs, ex quibusdam magnis & arduis causis eundem mouentibus, ipso approbante Cõcilio, inter cætera decreuit, iterùm generale Concilium ex tunc ad terminum per se vel successorem suum, in loco de quo sibi vel eidem successori videretur, fore solenniter conuocandum. Idemq; prædecessor ea quæ circa reformationem Ecclesiæ expedienda restabant, pro tunc suspendit, ipsumq; Conciliũ vsq; ad tempus triennij præfatum, cõtinuandum statuit & ꝓrogauit. Postmodùm verò ipso Alexandro prædecessore nostro (sicut Deo placuit) vita functo, nobisq; diuina fauente clementia ad apicem summi Apostolatûs assumptis, dũ tempus triennij eiusdem iam * aduenerat, & nos per vestigia eiusdem prædecessoris incedere, & ordinationem præfatam, ab eo in Concilio, (vt pręfertur) factam puro corde & recta voluntate adimplere properaremus, quibusdam rationibus tũc expressis, animũ nostrum mouentibus, Cõcilium huiusmodi in Romana vrbe (quæ paulò antè de manibus hostium recuperata, præsentiam nostram pro * ipsius conseruatione plurimùm flagitabat) debito tempore cõuocauimus. Verùm quia veniẽnte posteà tempore cõstituto, prælati & cæteri qui huiusmodi Concilio interẽsse debebant, nequaquàm in tanto numero conuenerunt, quantum rerum agendarum pondus & magnitudo requirere videbatur: nos post alias prorogationes per nos factas tandèm Concilium ipsum ad mensem* Decembris nunc præsentem, solenniter prorogauimus ac celebrandum statuimus. Locum autem infra certum tempus reliquimus declarandum, vt interim super eo maturiùs consuleremus.

* prædecessor

* aduentaret

fot. * Nouembris

Post hæc verò, infra dictum tempus nondùm elapsum, per literas charissimi in Christo filij nostri Sigismundi, electi in regem Romanorũ, & Hungariæ reis illustris, instãtissimè requisiti, vt non properaremus in declaratione huiusmodi loci pro Concilio faciendo, sed tam in declaratione loci prædicti, quàm etiàm in tempore dicti Cõcilij celebrandi supersedere vellemus, donèc ipse nuncios suos super hoc instructos ad nostram pręsentiam destinaret: Nos votis eiusdem regis, quæ ex zelo deuotionis & puritate fidei emanare conspiciebamus, annuentes, aduentum præfatorum nunciorum de venerabilium fratrum nostrorũ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & prelatorum, qui Romæ in generali consistorio ad hoc vocati fuerunt, voluntate, consilio & assensu duximus expectandum. Deindè cùm post Romanæ vrbis miserabilem casum ad nos tũc apud Florentiam existentes eiusdem regis nuncij accessissent, & ex parte eiusdem regis multa nobis circa materiam suggessissent, eorum auditis relatibus, pro pleniori expeditione dilectos filios nostros Antonium TT. sanctæ Cęciliæ presbyterum, & Franciscum TT. sanctorum Cosmæ & Damiani diaconum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, cum plena potestate super huiusmodi electione loci & deputatione temporis, ac simul cum eis dilectum filium nostrum nobilem virum Manuelem * Chisslòlaren. militem Constantinopolitanum, ad præsentiam eiusdem regis transmisimus: qui ad eum venientes, tandèm de ipsius regis consilio & assensu ciuitatem Constantien. prouinciæ Moguntinẽ. pro loco huiusmodi Concilij celebrandi, cõcorditer elegerunt, ac tempus ad initiandum huiusmodi Concilium, statuerunt diem primũ mensis Nouembris ꝓximè venturi. Deindè verò nos, qui pro quibusdã arduis & magnis negocijs cum eodem rege iuxta nostrum & ipsius desiderium personaliter conuenientes, certificati ab eo de habilitate, capacitate, & securitate ciuitatis Constantiæ antedictæ, quam securitatem ipse rex se præstiturum, & in ipso Concilio personaliter affuturum pollicetur, volentes & ab intimis cupientes, vt præfata celebratio Cõcilij salubriter impleatur,

* Chrysoloram

pleatur, & optatum consequatur effectum, huiusmodi electionem loci & temporis (vt præfertur) factā, authoritate Apostolica tenore præsentiū de eorundē fratrum nostrorum consilio & assensu ratificamus, approbamus, & confirmamus, ac ei Apostolici roboris adijcimus firmitatem, præfatumque Cōcilium in ciuitate prædicta Constantieñ. die prima mensis Nouembris proximè venturi, initiandum, & authore Domino exindè celebrandum, eadem authoritate & consensu harum serie statuimus, pronunciamus, & decernimus, venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepos, epos, & dilectos filios electos abbates & cæteros ecclesiarū & monasteriorum prælatos requirentes, hortātes & monentes. ac in virtute præstiti iuramenti & sanctæ obedientiæ eisdem mandantes, quatenùs personaliter: necnon charissimos in Christo reges & nobiles viros, duces, principes, marchiones, & alios qui huiusmodi Concilio interesse debent, vel qui prodesse possunt quoquo modo, per viscera charitatis Domini nostri Iesu Christi inuitantes & exhortātes, quatenùs pro pace Ecclesiæ & omniū Christianorū, etiàm personaliter, vel si psonaliter non possint, per solēnes oratores cōgruo tēpore Concilio dicto debeāt interesse: vt sic congregata fidelium multitudine copiosa, ea quæ in eodem Concilio agenda incumbunt, Deo authore & adiutore salubriter ordinentur. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ ratificationis, approbationis, confirmationis, pronunciationis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationē omnipotētis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datū Laudę, V. Idus Decemb. pontificatûs nostri anno quarto.

Qua lectione per præfatū magistrum Iob cōpleta, idem dominus Frācis(c)us Cardinalis surgēs & stans,* suprà schedulā ipsam primā resumēs, legit eius residuum, cuius residui tenor talis est:* *Ioannē for. * supradictā

Et subindè cùm venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & nostra curia ad hanc ciuitatem Constantieñ. vénimus tēpore constituto: & nunc per Dei gratiam hic existētes, cum huius sacræ synodi consilio intendimus insistere ad pacem, exaltationem & reformationem Ecclesiæ, & tranquillitatem populi Christiani: & quia in hac re tam ardua non est proprijs viribus aliquid præsumendum, sed Dei adiutorio confidendum, ideò à cultu diuino inchoantes. hoc sacro approbante Concilio ordinauimus, ꝗ hac ipsa die specialis Missa ad hoc constituta diceretur, sicuti per Dei gratiam nunc celebrata est, quam Missam etiàm statuimus, & in hac & singulis alijs ecclesijs collegiatis secularibus & regularibus huius ciuitatis semèl in hebdomada, videlicet feria quinta, hoc sacro Cōcilio durante, collegialiter celebrari. Et vt eo feruētiùs huic sacrę celebrationi fideles insistant, quo ampliori gratiæ munere senserint se refectos, omnibus & singulis verè pęnitentibus & cōfessis, videlicet sacerdotibus dictas Missas celebrantibus, pro singulis Missis vnum annū, interessentibus verò quadraginta dies de iniunctis* eis pęnitētijs, in Dño relaxamus. * sibi Ad cui⁹ etiā Missæ celebrationē exhortamur venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, necnō patriarchas, archiepos, epos, & dilectos filios electos abbates, cæterosq; in sacerdotio cōstitutos, vt & ipsi ad impetrandum pdictū diuinū auxiliū, cū deuotione singulis septimanis pdictam Missam celebrent semèl: quibus celebrantibus, & celebrationi interessentibus, similes indulgentias elargimur. Exhortamur etiàm in Dño omnes & singulos Christi nomine gloriātur, vt ad obtinendā optatā cōsummationem tātæ rei, diligenter insistāt orationibus, ieiunijs, eleemosynis & alijs pijs operibus, vt Deus ex nostra & ipsorum humiliatione placatus, dignet felicem exitum huic sacræ cōgregationi cōcedere. Præterea cōsiderātes, ꝙ pcipuū agēdū in Cōcilio generali, sm laudabiles* cōsuetudines antiquorū Cōciliorū, esse debet de his, q̄ cōcernūt Catholicā fidē: & attendentes ꝙ talia ppter* summā arduitatem exigāt diligentiā, tēpus sufficiens & studium, exhortamur oēs habētes peritiā sacrarū literarum, vt diligenter secū & cum alijs illa cogitent atque tractent, quę eis videbūtur ad hāc rē vtilia & opportuna, & quā primùm cōmodè poterūt, illa ad nostrā & huius sacræ synodi notitiā perducāt, vt tempore opportuno possint ea determinari, q̄ videbuntur tenenda vel repudianda pro vtilitate & incremento ipsius Catholicę fidei, & specialiter cogitēt circa nōnullos errores, qui à certis tēporibus dicuntur in nōnullis partibus pullulàsse, & maximè circa illos qui ortū dicuntur habuisse à quodā Ioāne dicto Vuicleff. Insuper etiā exhortamur omnes Catholicos hìc congregatos, & alios ad hāc sacram synodum venturos, vt velint cogitare diligenter & prosequi, & ad nos & ad eandem sacram synodum perducere ea, per quæ possit Ecclesia & cōgregatio Catholicorum ad debitam reformationem & optatam tranquillitatem, Deo iuuante, perduci.* Nostrarum nanque intentionis ac volūtatis est, vt omnes hac de causa hìc congregati, cum omnimoda libertate possint dicere, consulere & facere omnia & singula, quę ad præmissa putauerint pertinere. * *obseruātias * suam * nostræ

Vt autem notus sit modus, qui in huius sacræ synodi processu seruādus est, tam quò ad ea ę dicenda & determināda erūt, quàm etiam quo ad cōsensum & gestum &* morem & compositionem, putamus in hoc recurrēdum esse ad obseruantias antiquorum patrum, *morū cō positionē

patrum, quæ maximè colliguntur ex canone Toletani Concilij, cuius tenorem duximus hic inserendum.

Tolet. Concil. 11. c. 1.

In loco benedictionis considentes Domini sacerdotes, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari: nullis etiàm fabulis vanis vel risibus agi; & (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (vt Apostolus ait) putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quandò silentium iudicij obstrepentium turba confundit, dicente propheta: Erit cultus iustitiæ, silentium. Debet ergò quicquid aut consultationibus considentiū agitur, aut à causantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus audientiam turbent, nec * iudicij vigorem * præ tumultu eneruent. Quicunque ergò in conuentu Concilij hæc quæ præmissa sunt, uiolanda crediderit: & contra hæc interdicta, aut tumultu aut cōtumelijs vel risibus Conciliū conturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur, Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium: cum omni dedecore de confessione abstractus, à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat. Et quoniam cōmuniter contingere potest, quòd aliqui ex considentibus non erunt in sedilibus debitis collocati, eodem sacro approbante Concilio decernimus, q ex sessione huiusmodi nulli ecclesiæ uel psonæ pIudicium generet.

5. q. 4. In loco — Iaco. 1. d — Esa. 32. d — *iudicum — *de — Prou. 22. b

¶ Deputantur hic ministri & officiales Concilij.

Quia uerò ad psecutionē huius Concilij requiruntur certi ministri & officiales, ideò hoc sacro approbante Concilio deputamus infrà scriptos, uidelicet dilectos filios * Aragonū de Malispinis (loco cuius, quia promotus fuit postea ad ecclesiā Elinā, per nationem Italicā fuit electus & appositus dñs Iacob⁹ Rhodini de Ianua) Paulum de * Iuuenaco, Hermannum de Duuerck, Thomam *Polteñ. & Ioannem de* Trembleyo, notarios nostros, qui uidēdi oēs scripturas q̄ in eodē Concilio fiēt, curam habeant specialem, ità quòd con corditer & ordinatè fiant, sicut decens est. Et omnibus ordinatis in præfato Concilio se subscribāt. Nec nō dilectos filios magistros Antonium de Iuschis, Angelum de Reate, Iob de Gestis, & Petrum de *Irilia, præfati Concilij notarios & scribas, qui subalternent notarijs supradictis. Dilectūm filiū nobilē virū Bertholdū de Vrsinis, comitem* Suauoneñ. & Palatinū, ipsius Concilij custodē: dilectos filios magistros Ioannem Basiræ, literarum Apostolicarum * scriptorem, Iacobū de*Cāpis, causarum palatij nostri auditorē, Angelum de* Stublionibus, causarū Apostolicæ cameræ auditorem, & Petrum Pauli de Iustinopoli canonicum Rauennateñ. decretorū doctores, scrutatores votorum, quorum duo ex vna, alij verò ex altera pfati Concilij parte uota scrutentur: & cum ipsis duo ex eisdē notarijs, ac duo ex scribis supradictis in votorū * scrutamine semper debeant interesse. Dilectos filios magistros Petrum de Anchorano vtriusque iuris, Simonem de Perusio iuris ciuilis, Raphaelē de Fulgosijs vtriusque iuris, & Ardecinū de Nouaria iuris ciuilis doctores, præfati Concilij aduocatos: necnon dilectos filios magistros Ioannem de Scribanis, & Henricum de Piro, dicti Concilij procuratores & promotores: magistros * Gareteum de Pistorio, Ioannem Ponseti, Bortholomęum de * Paudo, & Michaelem Bolosonis, ordinatores sedere debentium in Concilio supradicto.

*Arrogonum — *Iuuenatio — *Polcon — *Ternubio — *Trilhya — *Suauens — *correctorem — *Camplo — *Stullionibus — *Balionibus — *scruatione — *Garentū — *Baroneū — *Pando

ARTICVLVS approbatiōis scripturarū protonotariorum p quatuor nationes deputatorum.

Item constituit, deputat & ordinat dicta sancta synodus pro qua libet natione vnum protonotarium, videlicet pro natione Gallicana Ioannem de Trambleyo, pro natione Italica Iacobum Rhodini de Ianua, pro natione Germanica Hermannium Duergh, pro natiōe Anglicana Thomā Polcō. Itē notarios nationum, videlicet p natione Gallicana Michaelem Blosonis & Ioannem Guiardi, p natione Italica Bartholomæum de Guastis & Ioānem Azel, p natiōe Germanica Giopertum Fabri & Giselerum Bouencen, & pro natiōe Anglicana Vuilhelmum Porcel. Quibus dat authoritatē & plenariā potestatem omnia & singula ā præsenti sacro Constantiensi Concilio dicta, acta, actitata, promulgata, publicata, lecta, petita, & omnia alia quæcūque gesta & facta, & omnia quæcūque in posterum dicenda, agenda uactitanda, promulgāda, publicanda, legenda, petenda, & quæcūque alia in & pro dicto sacro Cōcilio, et ad dictum sacrum Conciliū quomodolibèt pertinentia, & facienda, & peragenda, in formā publicam redigendi & alias cōscribēdi. Approbatq; dicta sancta synodus omnia & singula per ipsos protonotarios & notarios in dicto sacro Cōcilio & ad ipsum Cōcilium quomodolibet pertinēte cōscripta, & tam in publicā formā, quā alias in scriptis & actis quomodocūquè redacta vsque nunc, sub quibuscūque verbis per dictum sacrum Concilium fuerint statuta, decreta, ordinata, pronunciata & quomodolibèt diffinita.*

Item eodem sacro approbāte Cōcilio decernimus sequentem sessionem Deo fauente tenendam die lunæ decimaseptima mensis Decembris proximè futuri.

Lectis itaque schedula & bulla prædictis, præfatus dominus Cardinalis alta & intelligibili voce interrogans, sciscitatus est, vtrùm omnia & singula in supradicta schedula cōtenta,

tenta, ipsi sacræ synodo placerent, Ad cuius interrogationem omnes & singuli prælati in ipsa synodo existentes, concorditer * nemine discrepante, responderunt, Placet. De & super quibus omnibus & singulis magister Ioannes de Scribanis, fieri per petijt protonotarios ad hoc per Cōcilium deputatos, de quibus in præmissa schedula sit mentio, publicum instrumentum & publica instrumenta ad perpetuam rei memoriam.

* nulloque

Die prima mensis Martij, anno 1415. à natiuitate &c. in magna aula palatij inferioris Apostolici, 11. hora post mediam noctē, domino nostro Ioanne papa 23. ibidem existente & præsente, ac Romanorum rege Imperatore serenissimo, et quatuor congregatis nationibus inibi, fuit per dominum patriarcham Antiochenum nomine & ex parte totius cōcilij præsentata præfato domino nostro papę quædam schedulas: Sicq́, nomine dicti Concilij fuit humiliter supplicatum per eundem patriarcham, quatenùs dignaretur dictam schedulā benigne acceptare, & dictus domin⁹ noster papa, recepta schedula, et ea secretè lecta, dixit quòd fuit semper intentionis, dare pacem Ecclesiæ, & ꝙ ad hoc venerat Cōstantiam. Et etiàm dixit, qualiter dicto Concilio, nō vi nec metu cōpulsus, nō coactus, sed liberaliter & spōtè obtulerat viā cessionis sui papatus & obtulit, & ꝙ nūquàm fuit alterius intentionis. Demùm dictus dominus noster dictam schedulam legit, cuius tenor talis est: Ego Ioannes papa 23. &c. vt in bulla continetur: Qua lecta, fuit regratiatum dicto Domino nostro papæ per serenissimū principem regem Romanorum de bona & sancta oblatione, deindè cardinales ad idem fuerūt regratiati. Demùm dominus Patriarcha ad idem, & etiàm vniuersitas Pariensis ad idem, Quo facto, dominus noster voluit quòd in crastinum quæ fuit secunda Martij, teneretur sessio, in qua publicarentur hæc solenniùs per eundem.

SESSIO II. QVANDO Dominus noster papa obtulit cessionem sui papatûs.

ANNO à natiuitate Domini 1415. indictione 8. pontificatûs quo suprà, die verò Martis secunda mensis Martij, fuit celebrata sessio, in qua dominus noster celebrauit Missam in Ecclesia maiori de Spiritu sancto. Qua celebrata, fuerunt lectæ solennitates, quę consueuerunt fieri in sessionibus. Demùm dominus noster sedens in cathedra ante altare, conuersus ad Concilium ibidèm congregatū, legit schedulam tenoris sequentis per dominum Vitalem patriarcham Antiochenum nomine Concilij traditā, alta voce sic incipiēdo.

Ego Ioannes papa 23. propter quietem totius populi Christiani profiteor, spōdeo, promitto, voueo & iuro Deo & Ecclesiæ & huic sacro Concilio, spontè & liberè dare pacem ipsi Ecclesiæ per uiam meę simplicis cessionis Papatus, & eam facere & adimplere cum effectu iuxta deliberationem præsens Concilij: si, & quandò Petrus de Luna, Benedictus 13. & Angelus de Corario, Gregorius 12. in suis obedientijs nuncupati, papatui quem prætendunt, per se vel procuratores suos legitimos simpliciter cedant, & etiam in quocunque casu cessionis, vel decessus, aut alio in quo per meam cessionem poterit dari vnio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis. Et dum legebat illam clausulam in præscripta schedula, Spondeo, promitto, voueo, & iuro Deo, flexit genua versùs altare, ponendo manus ad pectus, & dixit hæc verba: & ità promitto obseruare. Quo facto, Imperator surgens de sua cathedra, regratiatus fuit eidē domino nostro nomine concilij & suo, flectēdo genua, deponendo coronam, & osculando pedem eiusdem domini nostri. Et etiàm dominus patriarcha fuit regratiatus eidem nomine Concilij. Post hæc cantores inceperunt cantare. Te Deum laudamus &c. Et procurator Concilij Ioannes de Scribanis, petijt nomine Concilij confici publicum instrumentum à protonotarijs & notariis ac scribis sedis Apostolicę.

Et expo[illegible] de mandato domini nostri fuit super præmissa schedula oblationis, vna bulla confecta.

PRIMA SESSIO POST MISSAM Papæ, seu Tertia in ordine sessionum.

DIe * Lunæ vicesimaquinta mensis Martii supradicti fuit sessio generalis, in qua pſidebat dominus Petrus Cardinlis Cameracensis, tituli sancti Chrysogoni presbyter cardinalis: qui dixit officiū Missæ, in qua rex Romanorum in habitu Imperiali fuit cum suis nobilibus, prout decuit regem Romanum, cui regi assistebat dominus Franciscus cardinalis Florentinus, diaconus cardinalis tituli sanctorum Cosmæ & Damiani. In qua quidem sessione cantata Missa de Domina nostra de Annunciatione, factum fuit officium litaniarum cum introitu, exaudi nos Domine, quoniam benigna &c. & Collecta pro pace. * Martii 26

Subsequenter dominus cardinalis Florentinus, iuxta deliberationē sanctæ synodi pronunciauit certos articulos, siue constitutiones seruandos ad perpetuam rei memoriam, quorum tenores sequuntur.

Primitùs tamē oratione lecta, quæ fuit sumpta de libero pontificali. Tenores uerò dictæ orationis et constitutionum lectarū, sequuntur, & sunt tales: Eccè sanctissimi sacerdotes, præmissis Deo precibus, fraternitatem vestram cum pia exhortatione conuenio, & per diuinum nomē obtestor, vt ea quæ à nobis de Deo & sacris ordinibus vel sanctis moribus nobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis, & cum summa reuerentia perficere intendatis. Quòd si forsan aliquis vestrum aliter quàm dicta fuerint, senserit, sinè aliquo scrupulo contentionis in vestrorum omniū copulationis & ipsa de quibus dubitauerit, conferenda reducat, qualiter Deo auxiliante aut doceri possit, aut doceat. Deindè

dè vos obtestatione obsecro, vt nullus nostrũ in iudicando aut personam accipiat, aut quomodolibèt fauore vel munere pulsatus, à iusto iudicio scienter auertatur aut discedat: sed cum tota pietate quicquid cœtui nostro se iudicandum intulerit, pertractare curet, vt nec discordans contentio ad subuersionem iustitiæ inter nos locum inueniat, nec in perquirenda æquitate vigor nostri ordinis, vel solicitudo tepescat.

Qua exhortatione facta, idem dominus cardinalis Florentinus, iuxta deliberationem Concilij & synodi prædictarum, pronunciauit constitutiones quæ sequuntur, videlicet has:

Ad honorem, laudem & gloriam sanctissimæ Trinitatis, patris & filij & Spiritussancti, pacemque in terris hominibus bonę voluntatis diuinitùs promissam, in Dei Ecclesia consequendam, hæc sancta synodus sacrum generale concilium Cõstantieñ. nuncupata, pro reformatione & vnione dictæ Ecclesiæ in capite & in membris fienda, in Spiritusancto legitimè congregata, decernit, declarat, diffinit & ordinat, vt sequitur.

Et primò, quòd ipsa synodus fuit & est ritè & iustè conuocata ad hunc locum ciuitatis Constantiensis, & similiter rectè & ritè & iustè initiata & celebrata.

Item quòd per recessum domini nostri papæ de hoc loco Constantiensi, vel etiàm per recessum aliorum prælatorum seu aliorum quorumcunque, non est dissolutum hoc sacrum Concilium, sed remanet in sua integritate & authoritate, etiàm si quæ ordinationes factæ essent in cõtrarium, vel in futurum fierent.

Item quòd istud sacrum Concilium non debet dissolui, neque dissoluitur vsque ad extirpationem pręsentis schismatis, & quousquè Ecclesia sit reformata in fide & moribus, & capite & membris.

Item quòd ipsum sacrum concilium non transferatur ad alium locum, nisì ex causa rationabili, & de consilio huius concilij deliberanda & concludenda.

Item quòd prælati & alij qui debent interesse huic Concilio, non recedant de hoc loco ante finitum concilium, nisì ex causa rationabili, examinanda per deputatos seu deputandos ab hoc sacro Concilio. Qua causa examinata & approbata, possunt recedere cum licentia huius vel illorum, qui habet vel habent authoritatem: & tũc recedens teneatur dimittere potestatem suam alijs remanentibus, sub pœnis iuris & alijs per hoc sacrum Cõcilium indicendis, & in *contrarium facientes exequendis. Super his autem articulis lectis & approbatis per cardinales & Concilium. magister Henricus de Piro, promotor & procurator Concilij nomine totius concilij & Imperatoris petijt instrumentũ.

*contrafacientes.

QVARTA SESSIO In ordine.

DIE sabbati tricesima & penultima mensis Martij supradicti, fuit sessio generalis in ecclesia cathedrali Constantiensi prædicta: & celebrauit Missam de Spiritusancto dominus patriarcha Antiochenus, in qua sessione fuit Romanorum rex in habitu & insignijs ad regem Romanorum spectantibus, & cardinalis Florentinus pronuncauit articulos & constitutiones sequentes:

**manè ante prandiũ, in qua fuerũt ducenti patres. &c. Et fuit ibidèm peractum officiũ de Spiritusancto, cuius officij Missam celebrauit dominus patriarcha Antiochenus. In qua sessione fuit Romanorum rex in habitu & cũ insignijs ad regem Romanorum spectantibus.*

Necnon reuerend. patres domini Iordanus de Vrsinis, Angelus Laudensis, Antonis de Salãcho, Antonius Aquilegiensis, Amadeus Salutiarũ, Ludouicus de Flisco, Gulielmus S. Marci, Alamanus Pisanus, Franciscus Florentinus cardinalis. Officio verò Missæ facto, legebantur litanię cum introitu, Exaudi nos domine. Quibus factis, statim dominus cardinalis Florentinus legebat quasdam constitutiones seruandas per concilium, quaram tenores sunt inserti inferiùs. Quibus lectis & approbatis p generalẽ synodũ* siue Conciliũ, *Henricus de Piro, procurator & syndicus nationis Germanicæ, petijt sibi fieri nomine dictæ nationis à nobis notarijs concilij, & eorum quolibet, ipsius concilij nomine, vnum vel plura, publicum seu publica instrumentum seu instrumenta: Sic similiter procuratores & syndici omnium nationum, regis Romanorum, vniuersitatum studiorum & ambasiatorum, præsentibus ibidèm illustribus principibus, Frederico Burgrauio Nurenbergensi, Rodolpho duce Saxoniæ, comite Suartzburgensi, magistro curiæ regis Romanorum, comite Bertoldo de Vrsinis, ambasiatoribus regis Franciæ, Anglię, Poloniæ, Noruegiæ, Cypriæ, Nauarrę, necnon Ioanne de vicecomitibus de mediolano, marchione Montisferrati, alijsq́, pluribus nobilibus & reuerendis partibus in multitudine copiosa, testibus &c.*

**Calãcho

Tenor verò dictarum constitutionum, de quibus suprà fit mentio, sequitur & est talis.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, patris & filij & Spiritussancti, Amen. Hæc sancta synodus Cõstantiensis, generale Conciliũ faciens, pro extirpatione pręsentis schismatis & vnione ac reformatione Ecclesiæ DEI in capite & in membris fienda, ad laudem omnipotentis DEI in Spiritusancto legitimè congregata, ad consequendum faciliùs, securiùs, liberiùs & vberiùs vnionem & reformationem Ecclesiæ DEI, ordinat, disponit, statuit, de*cernit & declarat vt sequitur.

*diffinit.

Et primò, quòd ipsa synodus in Spiritusancto congregata legitimè, generale concilium faciens, Ecclesiam catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiàm si papalis existat,

Et in Basiliensis cõ. sessione 2. & 16. & 18

existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ DEI in capite & in membris.

Item quòd sanctissimus dominus noster papa Ioannes vigesimustertius, Romanam curiam & officia publica illius vel illorum officiarios, ab hac ciuitate Constantiensi ad alium locum non mutet, aut transferat, seu personas dictorum officiariorum ad sequendum eum, directè vel indirectè cogat, sinè deliberatione & consensu ipsius sanctæ synodi: & hoc, quo ad illos officiarios, vel illa officia, per quorum absentiam Concilium verisimiliter dissolueretur, vel læderetur. Et si contrarium fecisset, seu faceret in futurum, aut aliquos processus, seu mandata contra dictos officiarios vel alios quoscunque huic Concilio adhærentes, etiàm censuras ecclesiasticas, aut alias pœnas quascunque continentes, vt ipsum sequerentur, fulminàsset, fulminaret, seu fulminauerit, totum sit irritum & inane, nec eisdem processibus, censuris & pœnis, tanquàm irritis & inanibus quomodolibèt obediendum fore, & ea & eos irritat, quinimmò dicti officiarii in dicta ciuitate Constantiensi suis officiis vtantur, & illa exerceant liberè vt priùs, quandiù ipsa sacra synodus in eadem ciuitate celebrabitur.

Item quòd omnes & singulæ translationes prælatorum, necnon priuationes eorundem, aut aliorum beneficiorum quorumcunque, commendarum, aut donationum reuocationes, monitiones, censuræ ecclesiasticæ, processus siue acta & gesta, gerenda, agenda, & fienda per præfatum dominum nostrum, aut suos officiarios, seu commissarios in læsionem Concilii, seu adhærentium eidem, à tempore se sui recessus, contra adhærentes huic sacro Concilio, vel existentes in eodem, aut in ipsorum præiudicium, seu alicuius eorundem quomodolibèt ipsis inuitis facta aut fienda, factæ vel facti, faciendæ vel faciendi, ipso iure sint nulla, cassa, irrita & inania, cassæ, irritæ, & inanes, ac nullius roboris vel momenti, ex sua authoritate cassat, irritat & annullat.

Item fuit declaratum & conclusum, quòd de qualibet natione eligantur tres, qui cognoscant de causis recedere volentium, & pœnis recedentium sinè licentia, infligendis.

Item quòd pro bono vnionis non creentur noui cardinales. Et nè fraude, vel dolo dicantur facti dudùm cardinales aliqui, declarat sacrum Concilium pro non cardinalibus haberi, qui non erant cardinales publicè repu tati, & tenti in recessu eiusdem domini nostri papæ à ciuitate Constantiensi.

for.* nostris.

Quibus, lectis & approbatis per generalem synodum, Henricus de Piro promotor Concilii, petiit fieri à notariis cōcilii & eorū quolibet, ipsius cōcilii nomine instrumētum & instrumēta, præsentib* ibidèm illustrib* principibus, Friderico Burgrauio Nurenbergēsi, Rodulpho duce Saxoniç, comite de Suuartzburg, magistro curiç regis Romanorū, comite Bertholdo de Vrsinis, ambasiatoribus regis Franciç, Angliç, Poloniæ, Noruegiæ, Cypri, necnon Ioāne de vicecomitibus de Mediolano, & aliis pluribus in multitudine copiosa.

*Item placeat reuerendissimis paternitatibus, * quòd quælibet natio habeat eligere duos deputatos, qui vel eorum duo habeant cognoscere de causis recedere volentium, atque habeant potestatem referendi præsidenti qui erit pro tempore, qui præsidens habebit authoritatem dandi licentiam secundùm casus exigentiā. procuratores dimittendo, ac pœnas infligere recedentibus licentia non obtenta. Et quòd in præmissis habeat dictus præsidens potestatem authoritate præsentis Concilij, iuxta relationem & certificationem dictorum deputatorum.*

Eadem die hora vesperarum vel circa, ad supplicationem regis Romanorū fuerunt omnes deputati omnium nationum, & quàm plures ambasiatores regum, principum, vniuersitatū studiorū congregati in ecclesia maiori Cōstātiensi. vbi serenissimus Romanorū rex prelibatus proposuit, qualiter alias dominus Riginaldus de Carneto archiepiscopus Rhemensis, portasset literam creditiuā de domino Ioanne papa 23. qua recepta, idem dominus archiepiscopus dixit sibi nomine papę, qualiter ipse recessisset de ciuitate Constantiensi, ꝙ hoc erat propter aerē sibi inconuenientē, nō propter aliquā impressionem, vim, vel metum aut timorē sibi illatam seu illatū, inferēdam seu inferendū per ipsum dominum regem neq; suos. Et alias prout dixit cōstare apud acta mei notarij. Modò autem idē papa haberet scribere dominis cardinalibus hic existentibus contrarium, videlicet quòd propter timorem ipsius domini regis & aliorum dominorum suorū, recessit: Et ad finem, quòd omnis homo scire possit tunc verba proposita & dicta per dictum dominū archiepiscopum Rhemensem nomine dicti domini papę, supplicauit ipse domino archiepiscopo, vt ipse surgeret & referret ambasiata suā tūc ipsi regi nomine papæ factam. Qui dominus Riginaldus archiepiscopus leuauit se, & dixit quòd nupèr post recessum papæ de Cōstātia, ipse mittebatur per dominos ambasiatores regis Frāciæ suorū collegarū, ad oppidum Schafhusen. In quo reperiebat papā in Vigilia Palmarum, referens & exponens papæ sibi iniuncta per suos collegas. Quo exposito, papa sibi dixit, ꝙ non deberet recedere quin loqueretur sibi, cùm vellet sibi aliqua cōmittere relatiua charissimo filio suo regi Romanorū, & aliis Constantię existētibus, & si in casu quo ipsemet nō cōmitteret sibi, tunc faceret sibi dici per dominū cardinalē de * Salācho, qui similiter ibidèm existebat. Ipseq́; dominus Riginaldus archiepiscopus iuit ad certā camerā ibidèm pausando, et post eius dormitionē venit ad eū domin* de Salācho, & iniūxit sibi certa quę deberet referre domino regi & aliis certis Cōstantiæ existētibus, nomine papæ dans sibi quatuor breuia. Quorū vnum domino regi, aliud cardinali-*

for.* suos collegas.

bus, tertiũ ambasiatoribus regis Franciæ, & quartum ambasiatoribus vniuersitatis studij Parisien. Receptisq́, per eum huiusmodi breuibus & informationibus à dicto domino cardinali de Salanco nomine papæ, recessit de Schafousen, rediens ad Constantien. ciuitatem. Asscendensq́, palatium papale, reperit ibidèm serenissimum principem regẽ Romanorum sæpè dictum cum dominis cardinalibus, cumq́, ambasitoribus regis Francorum, ambasiatoribus studij Parisien. & alijs deputatis nationum, porrigens ibidèm breuia sibi commissa, & præsertim breue directum Romanorum regi. Quo viso & lecto, ipse de mãdato domini papæ & eius iussu dixit, qualiter dominus noster papa nõ recessisset de Constantia ob aliquam impressionem, vim, metum, timorem siue aliam causam siue culpã, quã posset imponere domino regi, neq; suis: sed propter sanitatẽ corporis, & offerret se impleturũ omnia, quæ promisisset in concilio Constantiensi, & ꝙ diligeret dominum regem sicut vnquàm, & libenter vellet secum cõuenire, si contingeret ipsum ire Niciam ad Petrũ de Luna, & secum conferre de modo vnionis & reformatione Ecclesiæ, & alia dixit, prout superiùs in eius relatione continetur, in die lunæ post diem Palmarũ facta, & illa dixit tunc, ꝙ papa iniunxisse sibi, non obstante ꝙ acceperat ab ore cardinalis de Salancho, cùm vnum & idem reputaßet papam & cardinalem de Salancho, quo ad huiusmodi relationem: & si aliqui dicerent vel scriberent contrarium, non posset in contrariũ: & ꝙ satìs admiratur de hoc. Cardinalis verò de Salancho, qui ibidèm erat præsens, dixit quòd papa iniunxißet sibi talia dare in mandatis, licèt dixit quòd deberet dicere, quòd non propter impressionem, vim, metũ aut timorem domini regis precisè, sed benè ob timorem aliquorum nobilium de curia sua, de quibus habuisset papa timorẽ. Sed de persona regis nõ diffidisset, quã diligit sicut vnquàm. Super quibus serenissimus dominus rex Romanorum petijt ibidèm per protonotarium sedi Apostolicę, concilij, nationum, aliosq́, notarios & tabelliones ibidèm existentes, fieri vnum vel plura, publicum seu publica, instrumẽtum seu instrumenta. Similiter ambasiatores regis Francorum nomine archiepiscopi Rhemensis, & magister Benedictus de vniuersitate Parisien. præsentibus ibidèm ambasiatoribus Sueciæ & Poloniæ regum, filio marchionis Montisferrati, Ioanne de vicecomitibus de Mediolano, Rodulpho duce Saxoniæ, alijsq́, ambasiatoribus, latis & doctoribus in numero copioso.*

fort. * Suedia.

QVINTA SESSIO.

DIE sabbati sexta mensis Aprilis, anno à natiuitate Domini 1415. indictione octaua, fuit sessio generalis in Ecclesia cathedrali Constantiensi deputata, in qua fuit serenissimus Romanorum rex præfatus in veste Imperiali cum nobilibus suis ministrantibus sibi in insignijs. In qua sessione inter alios Cardinales ibidèm existentes, præsidebat Concilio dominus Iordanus episcopus Albanensis, Cardinalis de Vrsinis. Et cantabatur Missa de Domina nostra per dominum Raynaldum Archiepiscopum * Raueñ. fueruntque pronũciati articuli & cõstitutiones sequentes, per reuerendum dominum Andream electum Poznanieñ.

* *Rhemensem. Quia cantata, iuxta ritum aliarum sessionum legebantur litaniæ cum introitu, Exaudi nos domine &c. & collecta pro pace vnionis, ac euangelio*, & hymno, Veni creator Spiritus &c. præsentibus ibidèm dominis Angelo Laudẽsi, Antonio Aquilegiẽsi, Guilielmo sancti Marci, Antonio de* Salancho, Almanno Pisano presbyteris, Amadeo Salutiarum, & Frãcisco Florentino diaconis Cardinalibus. Absentibus verò Ioanne Viuarien. Petro Cameracen. Francisco Venetiarum, & Ludouico de Flisco Cardinalibus, licèt in dicta ciuitate præsentibus, vt publicè ferebatur. Dictoq́, officio Missæ, litanijs cantatis & dictis, surrexit de mandato totius sanctæ synodi reuerendus pater dominus Andreas electus Poznanien. & certa capitula per modum constitutionum synodalium, priùs per singulas quatuor nationes conclusa & deliberata, legit & publicauit: quorum tenores sequuntur & sunt tales:*

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, patris & filij & spiritussancti, Amen. Hęc sancta synodus Constantiensis generale concilium faciens, pro extirpatione ipsius schismatis, & vnione & reformatione Ecclesiæ Dei in capite & in membris, ad laudem omnipotentis Dei in spiritusancto legitimè congregata, ad consequendum faciliùs, securiùs, liberiùs vnionem & reformationem Ecclesiæ Dei, ordinat, diffinit, decernit & declarat, vt sequitur. Sup. sess. 4.

Et primò declarat, quòd ipsa in spiritusancto legitimè congregata, concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentãs, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque statûs vel dignitatis, etiã si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Sup. sess. 4.

Item declarat, quòd quicunque cuiuscunque conditionis, statûs, dignitatis, etiàm si Papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius concilii generalis legitimè congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contemserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subiiciatur, & debitè puniatur, etiàm ad alia iuris subsidia (si opùs fuerit) recurrendo.

Item diffinit & ordinat dicta sancta synodus, quòd dominus Ioannes Papa 23. Romanam curiam & officia publica illius, vel illorum officiarios de hac ciuitate Constantiensi nõ mutet ad alium locum seu tranferat, seu personas dictorum officiariorũ ad sequẽdum eum, directè vel indirectè cogat, sinè deliberatione & consensu ipsius sanctæ synodi. Et si contrarium fecisset, aut faceret in futurum aut aliquos processus seu mandata contra Sup. sess. 4.

tra dictos officiarios, aut alios quoscunque huic sacro Concilio adhærentes, etiàm censuras ecclesiasticas vel alias pœnas quascunque continentes, vt ipsum sequantur, fulminasset, fulminaret, seu fulminauerit, totum id sit irritum & inane, nec eisdem processibus, censuris & pœnis tanquàm irritis & inanibus, quomodolibèt obediendum fore: quinimmò dicti officiarij in dicta ciuitate Constantiensi suis offi cijs vtantur, & illa exerceant liberè, vt priùs, quandiù ipsa sancta synodus in eadem ciuitate celebrabitur.

Sup. ses. 4. Item ordinat & diffinit, quòd omnes & singulæ translationes prælatorum, necnon priuationes eorundem, aut aliorum beneficiatorũ, officialium, administratorum, quarumcunque commendarum & donationum reuocationes, monitiones, censuræ ecclesiasticæ, processus, sententiæ, & quæcunque acta, gesta, gerenda, agenda & fienda per præfatum dominum Ioannem papam, aut suos officiarios & commissarios, in læsionem dicti Concilij, seu adhærentium eidem, à tempore inchoationis eiusdem Concilij, & contra adhærentes huic sacro Concilio, vel existentes in eodem, aut in ipsorum, seu alicuius eorundem præiudicium, quomodolibèt ipsis inuitis facta, vel fienda, factæ vel facti, faciendæ vel faciendi, authoritate huius sacri Concilij ipso facto sint nulla, cassa, irrita & inania, cassæ, irritæ & inanes, ac nullius roboris vel momenti, ex eadem authoritate cassat, irritat, & annullat.

Item declarat, quòd dominus Ioannes papa, & omnes prælati & alii ad hoc generale Concilium vocati, & alii in eodem Concilio existentes, in plenaria libertate fuerunt, & existunt, vt visum est dicto sacro Cõcilio, nec ad notitiam dictorum vocatorum, seu dicti Concilii contrarium deductum est: & hoc testificatur dictum sacrum Concilium coram Deo & hominibus.

Item declarat, decernit, statuit & diffinit dicta sancta synodus, quòd dictus dominus noster papę renunciare tenetur, nedùm in quocunque casu in schedula obligationis suæ comprehenso, sed etiàm in quocunque in quo sua renunciatio offerre potest magnam & euidentem vtilitatem ad bonum vnionis Ecclesiæ Dei, quodq́, super hoc dictus dominus noster papa declarationi & diffinitioni huius sacri Concilij stare tenetur.

Item statuit, diffinit, decernit, declarat & deliberat dicta sancta synodus, quod si dictus dominus noster requisitus pro bono vnionis per hoc sacrum Concilium, papatui renunciare contempserit, vel plùs debito distulerit, exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc, pro abiecto à papatu omnibus Christi fidelibus habeatur, & omnis obedientia eidem sit subtractat.

Item statuit, diffinit & decernit dicta sancta Synodus, quòd recessus dicti domini nostri papę à ciuitate Cõstantiensi clandestinè factus, fuit illicitus, bonoq́, vnionis Ecclesię Dei pręiudicialis, & nociuus. Quodq́, dictus dominus noster papa requirẽdus est ex parte dicti sacri Concilij quòd ad illud reuertatur, facturus & adimpleturus quod promisit, vouit & iurauit pro vnione danda Ecclesiæ Dei: & cum intimatione, quòd si infra terminum sibi ex parte dicti Concilij præfigendum, ad ipsum Concilium redire contempserit, aut plùs debito distulerit, contra eum tanquàm fautorem schisma tis & suspectum de hæresi procedetur, vt requirunt sacræ & canonicæ sanctiones.

Itẽ statuit, diffinit, decernit & declarat dicta sancta synodus, q; si dictus dominus noster Papa ad ipsum sacrum generale Cõcilium redire voluerit, & quæ promisit, vouit & iurauit, efficaciter iuxta deliberationẽ dicti sacri Concilij pro dicta vnione adimplere, eidem prouideatur de bona securitate, quod nec ante renunciationẽ nec post capietur aut incarcerabitur, nec alias in persona vel bonis molestabitur. Quinimmo in plena securitate & libertate tenebitur & tuebitur per dñm regem Romanorum serenissimum, & etiàm per dictum generale Conciliũ. Et vlteriùs de bono statu eidem domino nostro & suis familiaribus post dictã renunciationem habendo, ad arbitrium quatuor per eum, & aliorum quatuor per dictum sacrum Cõcilium eligẽdorum, prouideatur. Quibus peractis, supradictus reuerendus pater dominus Andreas electus Poznaniẽsis, in materia fidei & super materia Ioannis Husz legebat quędam auisamenta, quę sequuntur, & sunt talia:

Primo, quod iuxta determinationem doctorum sacræ theologiæ & iuris canonici, confirmatur & approbatur sententia lata in Concilio Romano de damnatione & doctrina Ioannis Vuicleff, etiàm per combustionem librorum eiusdem.

*Item quod in eadem sessione committatur materia fidei per hoc sacrum Concilium cũ plena authoritate, quo ad doctrinã ipsius Ioãnis Vuicleff, necnon Ioannis Husz & suorũ sequacium, reuerendis patribus dominis Cameracensi & sancti Marci Cardinalibus, necnon dominis episcopo Dolensi & abbati Cistertij, qui etiàm assumptis doctoribus theologiæ & iuris canonici, videãt super materia Ioãnis Husz, *his propter errorem ipsius Ioannis Vuicleff, quibus etiàm assignetur regimen processus causæ per commissarios contra eundem Ioannem Husz facti.* for *detẽti hic

Item quòd eidem domini commissarij videant de modo procedendi super condemnatione articulorum quadragintaquinque in specie, in Parisiẽsi, & Pragensi vniuersitatibus condemnatorum super materia Ioannis Vuicleff.

Item quòd scribantur literæ missiuæ regibus, principibus, ducibus, comitibus, vniuersitatibus studiorum per mundum ex parte huius sacri concilij de recessu Papæ & alijs circa præmissa occurrentibus, & q; quatuor prælati ex quatuor nationibus deputandi authoritate eiusdem Cõcilij, dictas missiuas suis sigillis unà cũ sigillo serenissimi principis regis Romanorum sigillent & corroborent. Super quibus Concilium respondebat, Placet.

Item & subsequenter idem dominus Andreas electus per simile auisamentum verbale proposuit & per modum consultationis, quòd necessarium

esset quòd Concilium supplicaret domino regi Romanorū hic presenti, super reductione domini Ioannis papæ vicesimitertij ad ciuitatem Cōstantiensem, presentem requirendo eum, quòd adimpleret promissa facta Ecclesię & Concilio Constantiensi cum honore ipsius papę & in libertate eius. Responsumq́; fuit, Placet, per Concilium.

Ad hoc enim respondēdo surrexit rex Romanorum, proferendo & dicendo, quòd scit q̀ dictus dominus Ioannes papa est in oppido Loussenburg Basileensis diœcesis, & in manibus Friderici ducis Austrię. Nescit si supplicaret sibi quòd reuerteretur, an vellet redire ad Concilium & ciuitatē Constātiensem: etiàm si libēter vellet redire, an posset: quia forsan eū dux non vellet dimittere de manibus suis. Sed quicquid sit de hoc, idē dominus rex Romanorum obtulit se ad omnia mandata & pręcepta Concilij, & in casu quo ipsi Cōcilio placeret, sibi papę scribere, & eum rogare vt rediret, et dirigere saluum conductum iuxta deliberationē cōcilij pro ipso papa & omnibus secum redire volētibus & antè & pòst, dummodò redire vellet & adimplere promissa. Etiàm in casu quo concilium velit, obtulit se idem dominus rex paratum, quòd vellet ire & dare omnem operam ad reducendum ipsum papam, etiàm ipso duce volente vel nolēte. Responsum fuit communiter per cōcilium, Placet. Idem etiàm dominus rex proposuit, qualiter misit exercitum suum gentes armorum cōtra ducē Austriæ versùs et contra oppidum Schafhusen, in quo aliquis cardinales & curiales esse dicūtur. Dans in mādatis illustri principi Friderico burgrauio Nurenbergensi capitaneo suo, vt mandaret dici dictis cardinalibus in Schafhusa existentibus, cæterisq́; curialibus & alijs redire volentibus ad Constantiā ciuitatem, quòd nomine ipsius regis dictis dominis cardinalibus & curialibus redire volentibus dare deberet saluum conductum, & eos facere conduci per gentes liberè cū eorū personis, familia & rebus, ad ciuitatem Constantiam: Qui dominus Fridericus burgrauius iuxta commissionem misit dictis dominis cardinalibus & curialibus dici verbo & in scriptis. Et ad ipsorum dominorum cardinalium notitiam deuento, rescripserunt ipsi Friderico burgrauio, q̀ non vellent saluum cōductum suū, nec redire ad ciuitatem Cōstantiensem, neq; etiàm sequi dominum Ioannem papam 23. sed ire ad vrbem Romanam, & similis opinionis essent cardinales qui essent Constantiæ. Protestās nihilominùs dominus rex, quòd sit paratus dare ipsis cardinalibus & papæ ac quibuscunque redire volentibus saluum conductum suum, iuxta deliberationem & ordinationem Concilij, & eos facere reduci per gentes suas liberè ad præsentem ciuitatem Constantiensem, & nolētibus id habere, si quæ impressio ac alij casus fortuiti & euentuales eis acciderint, velit esse excusatus. Super quibus omnibus & singulis à protonotarijs & tabellionibus ibidèm præsentibus, petijt fieri publica instrumenta, præsentibus testibus supradictis.

Ad illud respondendo surrexit reuerēdissimus pater dominus Franciscus cardinalis Florentinus nomine suo & aliorum dominorum cardinalium ibidèm præsentium, dicens quòd domini cardinales qui remanserunt in ciuitate Constantiensi, omnes post recessum papę de Constantia, ipsi existentes in palatio Apostolico concordarunt in hoc, videlicet quòd si dominus noster papa vellet sequi viam quam obtulit, videlicet cessionis, ipsi vellent eum sequi & fouere prout tenerentur, & eum defendere & tueri in honore suo. Et in casu quo declinaret ab ea via, & non adimpleret promissa, vellēt ab eo desistere & remanere cum Concilio: & vsque huc non fuit ipsis visum iuxta eius scripta & dicta, quòd declinaret in contrariam viam. propterea saluassent honorem suum de hoc, quòd cardinales (vt dicitur & refertur) scripserunt & dicunt de Schafhusa, quòd non velint venire neque sequi papam, sed ire Romam. Et quòd eiusdem intentionis cardinales Constantiæ existentes existant, nihil constat sibi neque alijs dominis cardinalibus Constantiæ existentibus, mirando satis vndè huiusmodi relata procedant.

Vltimò fuit per eundem dominum Andream electum Poznaniensem prapositum, quòd in vltima sessione fuit conclusum & deliberatum, quòd nullus recederet aut recedere deberet de Concilio non obtenta licentia, licèt compertum sit contrarium, & quòd aliqui recedunt in habitu dissimulato, & tunc fuisset petitum, licèt nō conclusum, q̀ executio contra tales ità recedentes deberet fieri per dominum regem, & pœna infligi iuxta deliberationem præsidentis Concilio: fuit per ipsum Andream propositum & dictum, si adhuc placet illis, respondeat Conciliū, Placet. fuitq́; responsum per Concilium, Placet.

Super omnibus his per modum auisamēti propositis, & alias per modum supplicationum &c. dictis & conclusis hincindè præfatus magister Henricus de Piro promotor huius Concilij nomine & vt procurator nationis Germanicæ, petijt per reuerendos patres dominos sedis Apostolicæ protonotarios & tabelliones quoscūq; vnū & plura super his publicum & publica, instrumentum & instrumenta, ad perpetuam rei memoriam.

Quibus articulis siue constitutionibus lectis, dictum Concilium eos & eas vniformiter approbauit & conclusit. Super quibus Henricus de Piro, promotor & prouocator ipsius concilij, nomine eiusdem concilij petijt instrumentum.

SESSIO SEXTA.

DIE Mercurij decimaseptima mensis Aprilis supradicti, fuit sessio generalis in cathedrali ecclesia Constantiensi supradicta celebrata: in qua primò, iuxta morē & ritum aliarum sessionem, fuit celebratum officium de Spiritusancto, per reuerendum patrem dominum Nicolaum archiepiscopum * Gueznensem, & cātatæ litaniæ ac orationes more aliorum sessionum, cū Euangelio, Ego sum pastor bonus. In qua sessione fuit rex *Roman' in insignijs regalibus, cui assistebant domini Iordan' de Vrsinis, & Angelus Lau- *Romanorū ī suis īsignijs imperialibus cū suis nobilibus, & eidem sessioni præsidebat dñs Ioannes*

for.* Gnesneñ.
Ioan. 10.c

Laudēsis episcopi cardinales. Et eidem sessioni præsidebat pro tunc reuerendissimus pater Dominus Ioannes episcopus Ostiensis, vicecancellarius, cardinalis Viuariensis. Et ascenderunt ambonem, in quo publicari solent constitutiones & alia auisamenta in Concilio, reuerendi patres episcopus Atrebatensis pro natione Gallica, Archiepiscopus Rigensis pro natione Germanica, Lichfeldensis episcopus pro natione Anglicana, & abbas Florentinus pro natione Italica. Et dē mandato Concilij fuerunt pronunciati articuli sequentes per dictum dominum Atrebatensem:

Ioan.10.c

nes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis, præsentibus octo alijs cardinalibus, Qua Missa finita, ac hymno Veni creator Spiritus, & Euāgelio, Ego sum pastor bonus, etc. solēniter finitis, assendebat ambonē, in quo legi & publicari solēt articuli & constitutiones & alia auisamenta proponēda in Concilio, episcopus Atrebatēsis pro natione Gallicana, archiepiscopus Gneznensis pro natiōe Germanica, Thomas Polcō sedis apostolicę protonotarius pro natione Anglię, & abbas Florētinus pro natiōe Italię, & de mādato sanctæ synodi episcopus Atrebatensis legit & pronunciauit articulos alias p quatuor nationes deliberatos, huiusmodi sub tenore.*

In nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis, patris & filij & Spiritussancti, Amen. Hæc sancta synodus Constantiensis generale Cōcilium faciens, & ecclesiam catholicam repręsentans, in Spiritusancto legitimè congregata, ad consequendum faciliùs pacem & vnionem Ecclesiæ Dei, decernit, declarat, ordinat, statuit, diffinit, vt sequitur:

Et primò decernit & declarat, procuratorium super renunciatione Papatus facienda per dominum Ioannem papam vigesimumtertium, per quatuor nationes huius sacri cōcilij deliberatum & ordinatum, esse bonum, vtile & expediens pro vnione sanctæ matris Ecclesiæ.

Item decernit & declarat, quòd dictus dominus Ioannes Papa vigesimustertius tenetur dare & facere dictum procuratorium, ad cedendum papatui pro bono vnionis & pacis Ecclesiæ, iuxta formam schedulæ per ipsum oblatæ, cuius procuratorij tenor sequitur in hunc modum:

PROCVRATORIVM DANDVM

Per papam Ioannem vigesimumtertium, decretum per Cōcilium.

IOannes episcopus seruus seruorum Dei. Pridèm ad laudem omnipotentis Dei, pacem & quietem totius populi Christiani, vnitatisque Ecclesię consummationem, ac extirpationem pręsentis schismatis, generali Constantiensi approbante Concilio, viam cessionis Papatus liberè obtulimus, illamque per nos fiendam cum effectu, promissione, voto & iuramento firmauimus, sicuti in quadam schedula per nos in sacro Cōcilio lecta, latiùs continetur, & est talis:

Ego Ioannes papa 23. propter quietem totius populi Christiani profiteor, spondeo, promitto, voueo & iuro Deo & Ecclesiæ ac huic sacro Concilio, spontè & liberè dare pacem * ipsi Ecclesiæ per viam meæ simplicis cessionis papatus, & eam facere & adimplere cum effectu, iuxta deliberationem pręsentis Concilij: si, & quandò Petrus de Luna, Benedictus decimustertius, & Angelus de Corario, Gregorius 12. in suis obedientijs nuncupati, papatui quem prætendunt, per se vel procuratores suos legitimos simpliciter cedant, & etiàm in quocūque casu cessionis, vel decessus, aut alio in quo per meam cessionem poterit dari vnio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis. Nè autem prouentus tanti boni quibusuis fortis humanæ casibus impediri valeat, aut modo quolibet retractari, sed expeditè desideratum producat effectum, quod desideriorum nostrorum maximum est, ad dictam cessionem & renunciationem faciendam in omni casu in dicta schedula præfatæ obligationis nostræ compræhenso, procuratores nostros & nuncios speciales in plenaria libertate & securitate constituti, spontè & ex nostra mera liberalitate constituimus & ordinamus tales & tales, & ex ipsis quoslibet duos, ipsisque ex eis quibuslibet duobus cedendi & renunciandi nostro nomine & pro nobis papatui, concedimus omnimodam authoritatem, facultatem & potestatem, ità quòd occupantis conditio melior non existat, nec per occupationem aliorum potestas impediatur. Et quòd duo quicunque ex dictis procuratoribus constitutis, siue alijs contradicentibus, ignorantibus, & irrequisitis, & coram nobis præsentibus, & cessionem personaliter facere volentibus, vel quod per alios quàm per nos renūciatio fieret, quomodolibet cōtradicentibus, vti eodem procuratorio possint, valeant, & debeant ipsius renunciationis actum expedire, paciscentes & extunc contrahentes pacto & contractu irreuocabilibus, cum sancta vniuersali Ecclesia, & hoc sacro Constantiensi concilio, ipsam vniuersalem Ecclesiam repræsentante: promittentes, vouentes, & iurantes Deo & Ecclesiæ & dicto sacro Concilio, quòd nunquàm dictos procuratores, aut eorum aliquem, & potestatē illis modo premisso concessam, ex quauis occasione, & causa orta uel oritura, etiàm à iure expressa, & propter quam causam vel causas constitutus procurator reuocatur, tacitè vel expressè reuocari potest vel possit, directè vel indirectè, reuocabimus: nec ipsum procuratorium ratione formæ aut personarum constituendarum, vel constitutarum, impugnabimus: nec contra ipsum procuratorium aut personas constitutas in eodem, quoquo modo, de iure vel de facto, in iudicio vel extra excipiemus:

Sup.sessi.2

* Christi.

piemus: quodque non diximus aut fecimus, nec dicemus aut faciemus in futurum, vel directè vel indirectè, quô minùs dicti procuratores potestate sibi data in eodem procuratorio, iuxta eius tenorem liberè vti possint, & valeant, renunciantes expressè omnibus exceptionibus & iuribus, quæ nobis competere possent de iure vel de facto, in præsenti vel in futuro, circa reuocationem, annullationem, inualidationem procuratorij & procuratorum huiusmodi, quas quidem exceptiones & iura nolumus in hac parte aliqualiter nobis suffragari: Et huiusmodi constitutionem & formam procuratorij, necnon renunciationem per duos ex eis (vt præmittitur) fiendam, valere volumus & statuimus, non obstantibus quibuscunque excommunicationis, suspensionis, & alijs inhabilitudinis sententij, à iure, à nobis, vel alio quocunque in eos vel eorum aliquem, quacunque authoritate vel causa promulgatis, seu promulgandis, quibus forsan nũc vel tempore cessionis & renunciationis huiusmodi, seu interim procuratores huiusmodi, seu aliqui eorundem sunt, vel erunt ligati, quos & quorumquemlibet ad huiusmodi procuratorium accipiendum, & prædictam renunciationem faciendam, & absoluimus & habilitamus per præsentes, non obstantibus etiàm alijs contrarijs quibuscunque volentes quòd renunciatio huiusmodi per eos fienda, perindè valeat, àc si cessionem huiusmodi personaliter fecissemus: supplentes etiàm de plenitudine Apostolicæ potestatis omnes defectus in hac nostra constitutione procuratorum, si qui interuenerint, ità quòd huiusmodi procuratores per quascunque clausulas, etiàm contra naturam constitutionis procuratorum in ea expressas, ipsi & eius effectui nociuas, aut inutiles, seu in ipso vtiles & necessarias non expressas, sed deficientes, cuiuscunque tenoris vel effectûs existant, nequeat quoquo modo impugnari, sed firmum & validum in omnibus & per omnia existat, ac si in eo clausulæ necessariç vel vtiles existerent expressæ. Quod quidem procuratorium, quo ad totalem eius effectum, firmum & validum volumus remanere. Quodque ad clausulas huiusmodi obseruandas, quæ essent contra naturam constitutionis procuratorum, si quæ essent appositæ, nos ex certa scientia, omni via & modo quibus meliùs possumus, promittimus, iuramus & obligamus Deo & Ecclesiæ ac dicto Concilio, declarantes ac statuentes ex superabundanti ipsa iura, inquantùm volunt, concedunt, aut fauent, procuratorem vel procutores ex certis causis vel aliàs reuocari posse, vel irreuocabiliter non constitui ea, quantùm ad casum prædictum expressè, & ex certa nostra scientia, cùm hìc agatur de statu vniuersalis Ecclesiæ, & pace ac publica vtilitate totius Christianitatis, volumus locum non habere, nec præiudicium aliquod afferre. Nec nos per præmissam procuratorij constitutionem, ab obligatione qua fuimus adstricti ad renunciationem papatûs facere iuxta deliberationẽ dicti sacri cõcilij, in quocunque casu in dicta schedula obligationis nostræ comprænhenso, volumus quomodolibet liberari; quinimmò illam in suis integritate, robore & firmitate persistere & permanere, quousquè per cessionem, vel decissionem huiusmodi, aut alium casum quemcunque in prædicta schedula nostræ obligationis comprænhensum, vnio perfecta fuerit in Ecclesia sancta Dei. Et si quouis modo contingeret, huiusmodi procuratorium, aut procuratores reuocare, etiàm cum adiectione harum dictionum, videlicet, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium Concilio & assensu: seu ipsum procuratorium, seu procuratores ipsos inualidare, impugnare, aut annullare: seu contra ipsum procuratorium, vel procuratores de iure, vel de facto, & ex quauis causa, vel occasione excipere: seu ipsos procuratores directè, vel indirectè, quô minùs iuxta tenorem ipsius procuratorii potestate, authoritate, & facultate sibi data liberè vti valeant, possint & debeant, impedire, in omnibus & singulis casibus prædictis exnunc prout extunc, ipsi Papatui cedimus, & renunciamus ipso facto, & deincèps pro non Papa haberi ab omnibus Christifidelibus volumus penitùs & decernimus, absoluentes exnunc à iuramento fidelitatis & obedientiæ debito ligamine omnes & singulos dictæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, necnon patriarchas, archiepiscopos, episcopos, prælatos, ac nostros, & sedis Apostolicæ officiales, ac etiàm nostros familiares & officiarios Romanam curiam sequentes, & quoscunque alios Ecclesiæ fideles, Ecclesiasticos, & seculares cuiuscunque statûs, gradûs, vel conditionis existant, ac etiàm totum populum Christianum, quos etiàm tenore præsentiũ absoluimus, & vltra præmissa promittimus habere ratum & gratum, quicquid per prædictos procuratores aut eorum duos, actum, gestum, factùmve fuerit in præmissis, seu aliquo præmissorum, firmiter habiturum sinè aliqua contradictione. Datum &c.

¶ Quòd Papa constituat in procuratorio personas infrascriptas.

Item decernit, ordinat, diffinit & declarat, quòd dictus dominus Ioannes papa in dicto procuratorio ad dictam suam renunciationẽ faciendam, præter alios quos constituere volit, constituat procuratores suos personas infrascriptas: Et primò pro natione Gallicana, dominos Theobaldum archiepiscopum Bisuntinum, Guillermum episcopum Ebroicensem, Ioannem episcopum Gebennensem, magistrum Benedictum *Gentiam magistrũ, in Theologia, ordinis sancti Benedicti. Pro natione Italica, Pileum archiepiscopum Ianuen-

*Cẽtiani.

nuenſem, Antonium epiſcopum Concordienſem, Iacobum epiſcopum Adrienſem, & Iacobum epiſcopum Taruiſionum. Pro natione Anglicana, Nicolaum epiſcopum Bathonienſem, Robertum epiſcopum Saresbirienſem, Ioannem epiſcopum Lichfeldenſem, Thomam abbatem ſanctæ Mariæ extra muros Eboracenſis, ordinis ſancti Benedicti. Pro natione Germanica, Ioānem archiepiſcopum Rigenſem, Ioannem epiſcopum Lutomuſlenſem, Petrum epiſcopum Ripenſem, Andream electum Poznanienſem. Omnes conſtituat, vel ſaltem de qualibet natione duos.

¶ Concilium deputat legatos ad requirendum papam ſuper procuratorio faciendo.

Item deputat dicta ſancta ſynodus, ac conſtituit, & ordinat ex parte huius Concilii ſuos legatos infraſcriptos. De dominis cardinalibus, reuerendum patrem dominum tituli ſancti Marci, & Florentinum cardinales. Pro natione Gallica, * Theobaldum epiſcopum Carcaſſonenſem, Ioannem * Datani in theologia, Iacobū de Spars in medicina magiſtros. Pro natione Italica, epiſcopum Feltrenſem, abbatem ſanctæ Mariæ de Florentia. Pro natione Germanica, Conradum abbatem Pinganienſem, Lambertum de Stipite, decretorum doctores, ordinis S. Benedicti. Pro natione Anglicana, Thomam Poltenſem protonotarium ſedis Apoſtolicæ, Bernardum de Planhea decretorum doctorem, ordinis ſancti Benedicti, ad dictum dominum Ioannem papam viceſimumtertium, ad petendum & requirendum ex parte dicti Concilii, quòd conſtituat procuratores ad reſignandum papatui, infra duos dies poſtquàm fuerit requiſitus, & procuratorium ad dictam renunciationem faciat, & expediat pro bono vnionis & pacis Eccleſiæ, ſub * data forma & ſub bulla.

*Gerardū *Dacen. *dicta

¶ Quòd prælati prædicti requirant papam, quòd veniat ad Concilium.

Item decernit & ordinat, quòd dicti legati ipſum Ioannem papam exhortentur, & requirant ex parte ſacri dicti Concilii, vt veniat ad ciuitatem Conſtantienſem, ſiue ad villam Vlmæ, aut ad villam Rauenſpurg. vel ad ciuitatē Baſileenſem, ad tractandum & perficiendum per eum, quantùm in eo, omnia & ſingula quę expedire videbuntur pro vnione & reformatione Eccleſiæ, per hoc ſacrum Cōcilium deliberata & deliberanda.

¶ Quòd dicti legati portent papæ ſecuritates debitas.

Item quòd dicti legati ſecuritates debitas ex parte huius ſacri cōcilii & sereniſſimi principis domini regis Romanorum, ipſi domino Ioanni papæ portent, & cum effectu realiter illi offerant atque tradant, caſu quo iuxta præmiſſa ad alterum de dictis locis cum effectu accedat.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa promittat, & iuret vnum de prædictis locis eligere infra duos dies, poſt requiſitionem ſuper hoc eidem faciendam computandos, & infra decem dies à tempore dictæ requiſitionis, ad dictum locum per eum eligendum accedere, & abindè non diſcedere ſinè conſenſu dicti Concilii, vel quouſquè præmiſſa fuerint cum effectu adimpleta. Et in caſu quo oppoſitum faceret, recedendo ſinè conſenſu dicti concilii, vel præmiſſa non adimplendo, extunc prout exnunc conſentiat per bullam haberi pro non papa, &c. cum clauſulis opportunis. Et ſi non conſentiat, tunc propter hæc & multa alia procedatur contra eum, tanquàm contra notorium fautorem huius ſchiſmatis, & ſuſpectum hæreticæ prauitatis, vt fuerit iuris & rationis.

¶ Quòd ſuperſedeatur à proceſſu contra papam, donèc habeatur reſponſio.

Item quòd pendentibus iſtis, ſuperſedeatur de citatione & proceſſu contra eum faciendo, donèc ſuper præmiſſis habeatur eius reſponſio, dummodò ſaluus conductus ducis Auſtriæ in forma petita infra horam ſeſſionis diei craſtinæ, quæ erit iouis decimaoctaua præſentis menſis Aprilis, pro dictis legatis & cardinalibus mittendis habeatur. Et ſi non habeatur infra dictum terminum, decernatur citatorium per edictum, & aliàs procedatur contra dictum dominum Ioannē papam, vt fuerit rationis.

¶ Si papa adimpleuerit præmiſſa, ceſſabitur à citatione.

Item quòd in caſu quo dictus dominus Ioannes papa, pro bono pacis & vnionis Eccleſiæ præmiſſa adimpleuerit cum effectu, & dictum ſacrum Concilium ſuper eiſdem contentauerit, ceſſabitur à citatione & proceſſu, & agetur ſecum de ſecuritate & prouiſione ſtatûs eius cum omni charitate & honeſtate.

¶ Quòd dominus Vicecancellarius ſignet ſupplicationes conſiſtoriales, partibus auditis.

Item decernit, diffinit, & ordinat dicta ſancta ſynodus, quòd dominus cardinalis Oſtienſis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vicecancellarius, ſupplicationes conſiſtoriales de iuſtitia partibus auditis, & aliàs vt in talibus in publico conſiſtorio eſt fieri ſolitum, ſignet & expediat: quod ſi non fecerit, procedatur contra eum vt fuerit rationis.

¶ Dantur commiſſarii contra Ioannem Huſz.

Item quòd in materia fidei contra Ioannem Huſz authoritate huius ſacri Concilii procedant archiepiſcopus Raguſinus pro natione Italica, pro natione Germanica epiſcopus * Flebbienſis. magiſter Vrſinus Taluenda pro natione Gallicana, magiſter Guillermus Comes pro natione Anglicana, in ſacra pagina magiſtri, cauſam dicti Ioannis Huſz & ſuorum ſequacium examinando, & in

for *Friſingen.* Frebbien.* Sleſuicen.

& in illa procedendo vsque ad diffinitiuam sententiam inclusinè.

¶ Commissarij prædicti recipiant relationem dominorum cardinalium.

Item quòd prędicti commissarij recipiant relationem dominorum cardinalium Cameracensi tituli sancti Marci, & Florentineñ. de processu facto super condemnatione librorum & articulorum tam quadragintaquinque in Parisieñ. & Prageñ. quàm etiàm ducentorum sexaginta in Oxoniensi studijs facta: necnon super condemnatione memoriæ Ioannis Vuicleff, ac confirmanda sententia lata in concilio Romano super condemnatione & combustione librorum prædicti Ioannis Vuicleff: & relationem super præmissis faciant nationibus, & huic sacro concilio, quàm citiùs commodè illam facere poterunt.

¶ Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga.

Item decernit dicta sancta synodus citationem contra Hieronymum de Praga, de hæresi infamatum, quòdque dicta citatio cōtra eum exequatur in forma, quæ sequitur:

SAcro sancta Constantiensis synodus: generale Concilium faciens, in Spiritusancto fideliter congregata, vniuersalem Ecclesiam militantem repræsentans, Hieronymo de Praga, qui se magistrum in artibus quàm plurimorum studiorum fore scribit & prætendit, quæ recta sunt, ad sobrietatem & non ampliùs sapere quàm oportet. Scriptum quoddam tanquàm ex tuî persona affixum in portis ecclesiæ ciuitatis Constantiensis, aliâs die Dominica qua cantabatur in Ecclesia DEI, QVASI MODÒ GENITI, ad nostram notitiam noueris peruenisse, in quo tuis obtrectatoribus crimina erroris & hæresis tibi objicientibus, te asseris publicè responsurum, de quibus apud nos multipliciter infamatus existis, & præsertim de doctrina Ioānis Vuicleff, necnon alijs doctrinis catholicæ fidei obuiantibus, dummodò ad veniendum tibi saluus & securus conductus præbeatur. Et quia nostrûm principaliùs interest, capere vulpeculas vineam Domini Sabaoth conantes demoliri, idcircò personam tuam tanquàm de multorum errorum doctrina temeraria assertione suspectam, & multipliciter diffamatam, euocamus & citamus præsentium sub tenore, quatenùs infra terminum quindecim dierum à data præsentium computandorum, quorum quindecim dierum quinque pro primo, quinque, pro secundo, & reliquos quinque dies pro tertio & peremptorio termino ac monitione canonica tibi præfigimus & assignamus in publica sessione huius sacri Concilii, si ipso die sessio fuerit celebrata, aliâs prima die sequenti, qua sessionem esse contigerit, compareas secundùm tenorem prædicti tui scripti, responsurus ad ea quæ tibi aliquis vel aliqui in causa fidei voluerit objicere, recepturus & facturus in omnibus Iustitiæ complementum, ad quod à violentia, iustitia semper salua, omnem saluum conductum nostrum, quantùm in nobis est, & fides exigit orthodoxa, præsentium tenore offerimus, & etiàm pleniùs assignamus, certificantes quòd siue in dicto termino compareas, siue non, nihilominùs contra te per ipsum sacrum Concilium vel eius commissarios vel commissarium, lapso termino supradicto, procedetur, tua contumacia, in aliquo non obstante. Datum Constantiæ in sessione Cōcilii generalis decimaseptima die mensis Aprilis, sub sigillis præsidentium quatuor nationum.

(margin: Ro. 12. a — Cant. 2. d)

Contra famosè libellantes.

ITEM inhibet hæc sancta synodus omnibus cuiuscunque statûs, gradûs, dignitatis, vel conditionis existant, nè libellos famosos per se vel per alium, seu alios faciant contra quemcunque in hac ciuitate Constantiensi existentem, sub pœna excommunicationis, quam, monitione canonica præmissa, contra facientes cōtrarium fert in his scriptis, etiàm sub pœna carceris. Quodque contra tales qui in præmissis culpabiles seu infamati reperiētur, procedatur authoritate huius sacri concilij, vt fuerit rationis.

Concilium decernit literas missiuas per mundum, informatorias de gestis synodalibus.

ITEM decernit sancta synodus, literas missiuas ad dominos reges, principes & vniuersitates, per nationes huius sacri concilii ordinatas & ordinandas, quàm citiùs fieri poterit fore mittendas, sub sigillis quatuor prælatorum & quatuor nationum præsidentium.

Post quorum articulorum publicationem fuit petitum per dictos dominos Atrebateñ. & alios sibi assistentes, an placerent. Et fuit responsum per omnes, nemine discrepante, Placet, approbando. Et promotor concilii petijt instrumenta fieri. Dominus verò vicecancellarius, quantùm ad articulum eum contingentem, respondit quòd vellet signare commissiones de iustitia, sed non quæ contra ius scriptum.

Quibus factis & auditis, prouidus vir magister Henricus de Piro promotor præfatus, nomine concilij & nationum ac omnium quorum inter est, super omnibus lectis, publicatis, & approbatis, ordinatis atque diffinitis petijt sibi fieri per nos protonotarios sedis Apostolicæ, ibidèm de quatuor nationibus, videlicet Iacobum Rodini de Ianua pro natione Italica, Thomam * *Polcon pro natione Anglicana, Benedictum præpositum Albæregalis pro natione Germanica, & Ioannem de Ternubio pro natione Gallicana existentes, cæterosq́ notarios quatuor nationum & alios tabelliones publicos, vnum vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta, ad perpetuam rei memoriam. Præsentibus ibidèm* *Polten.

dèm illustribus & magnificis viris dominis Rompoldo duce Slesiæ, Ioanne Iacobo filio marchionis Montisferrati, Friderico comite de Oetingen, Alberto pincerna de Suiden barone, Ioanne de Vicecomitibus de mediolano, ambasiatoribus regis Angliæ, Noruegiæ, * Sueciæ & Daciæ, Poloniæ, Franciæ, Cypriæ, & alijs &c.

for.* Suediæ.

Subsequenter verò venerabilis & circũspectus vir dominus Benedict⁹ magister theologiæ, ordinis sancti Benedicti, vnus de ambasiatoribus vniuersitatis studij Parisiensis, asscendebat dictum ambonem, vbì huiusmodi decreta siue publicatione per concilium fieri solent. & legebat ibidèm certas literas missiuas directas, videlicet vnã concilio, aliã ambasiatoribus præfatæ vniuersitatis. In qua fuit insertus tenor alterius literæ missiuæ, directæ papæ Ioãni per eandem vniuersitatem, quorum tenores inferius sunt inserti: Recommendans nihilominùs vniuersitatem prædictam concilio memorato, offerens eandem ad beneplacitum & confortationem Concilij memorati. Tenor verò literarum missiuarum ambasiatoribus vniuersitatis Parisiensis directarum, sequitur & est talis.

Venerabilibus & eruditis viris nostris fidelib⁹ & syncerè dilectis nuncijs ad sacrum generale cõcilium Cõstantiense nostra ex parte destinatis Grauiter & cum magna cordis acerbitate ferimus venerabiles viri, magistri, & amici dilectissimi, sanctissimi domini nostri discessum. Nihilominùs sua vota atq; iuramenta amplectentes, & ea omni studio prosequi volentes, eidem domino nostro scribimus in forma quæ sequitur: Pacem ecclesiasticam, beatissime pater, tot annis totã laboribus & expẽsis quesitam, per vestram sapientiam atq; charitatem videtur operatura diuinitas, si sacri Constantiensis concilij ac vestræ sanctitatis idem fuerit animus pariter & affectio. Neq; tantum valebit diuidentis malignitas, quin vobis in vnum conuenientibus, spiritussanctus animos fidelium in pacẽ agat & vnitatem, cuiusmodi concordiæ non sinè diuino motu nupèr dedit studiosam operam vestra sanctitas, cùm Ecclesiæ sanctæ dare pacem per viam puræ & simplicis cessionis, alijs per Pisanum Concilium de papatu eiectis, similiter cedentibus, ac etiã in quocunque casu haberi possit, vnio spopondit, iurauit et vouit. In quo patuit affectus religiosæ pietatis, & veri patris ad filios debita compassio. Nam si vera mater probatur per Salomonem, quòd maluit materno carere titulo, quàm puerum permittere funestæ sectioni: quanto magis summus pontifex paternam affectionem patefecerit, si Ecclesiæ iam diù lamentabiliter diuisæ redintegrationi, suũ dominatum posthabuerit atque præsidentiam? Itaque non modò cum mente & intentione sacri concilij, verùm etiam cum pijs desiderijs totius Christianitatis & cunctorum mortaliũ, quos nulla istic agitat vesania, his votis atq; iuramentis vestra sanctitas videtur egisse. Non quòd in hoc facto eiectis de papatu sit deferendum, quamuis & eorum animos in Domino lucrifacere satagere debetis: sed quia tot populis & regnis ac nationibus illos sequẽtibus, & fortasis in alterationem immensæ discrepationis alias venturæ, consuli oportuit: quorũ salutem, vestræ præsidentiæ in vestris votis & iuramentis prætulisse videmini. Quod si operis ab affectu probatum prosecutumq; fuerit quandiù terrenum orbem mortale genus attollet, vestras laudes celebrabit omnis ætas. Et pro abdicatione honoris momentanei, cũ merito præmij sempiterni erit vobis paratum nomẽ cęteris longè gloriosius. Verùm beatissime pater in hac re nos vnus mouet scrupulus, quòd audiuimus vestram sanctitatem à Constantia Schafhusam secessisse. Non enim est ille locus potior ad amplitudinem sacri Concilij ad tantam rem gerendam deindè Constantia per vestram sanctitatem fuit electa, & per vestram obedientiã humiliter recepta, cęteris etiàm gratior, videbatur, vtpotè grauis, locuples, ornata ciuitas. Nec videtur quomodò tali vulneri medelã afferre possit hec mutatio. Postremò ĩ ea vrbe vestra sanctitas habebat amantissimum Christianissimũ & inuictissimum Imperatorem, qui tranquillitatem & securitatẽ pręstare poterat & iniurias omnes propulsare: habebat sacrum collegium cardinalium, quod nõ modò pro securitate vestra, verùm etiàm pro honore vestro atque gloria vsquequaquè decertasset: habebat deniquè totam Ecclesiam sibi obedientem, longè cæteros superantem. In qua erat nõ minima Galliarum natio, quę nõ minimo quidem verbo vestram sanctitatẽ offendi permisisset. Vbinàm igitur sanctissime pater persona vestra celebriùs, securiùs atque deuotiùs tractabitur, quàm in vrbe vobis deuota, per vos electa, cum Ecclesia vestra, cũ Imperatore Christianissimo, & cum cęteris de vestris votis & iuramentis sanctissimis vestrę clementię omni die congratulantibus? Non est aliquis tam ignarus rerum, tam rudis in re Christiana, tam nihil vnquàm de publica pace ac salute cogitans, quin intelligas, vbì in sacramento pacis dandę manebit sanctitas vestra, concilium sacrum ac eius partes vniuersas omnem reuerentię cultũ, quem mortalẽ mortali pręstare fas est, vestrę personę prębituras. Posteà cogitet sanctitas vestra, clementissime pater, quid est in tractatu quærendę pacis à sacro concilio discedere, quid dissidere. An primum suspectum? an secundum damnatum? Et si probabilis discedendi caperetur occasio, nulla tamen inueniretur dissidendi. Quod si hoc velle quisquam videbitur oppugnatiuum, viderit nè sacri Pisani Concilij validiùs callidi sentiant inconcussa fundamenta. Absit beatissime pater, vt in tanta re sanctitas vestra à sacro Cõcilio discordet: hoc enim esset ab Ecclesia Dei discordare. absit à gloria nominis vestri, quòd sacrum concilium sinè pręsentia vestra rem tã grandẽ tractet vel terminet. Vestri est, sanctissime pater, vt nullum in hac re habeatis priorem, nec perseuerãdo fortiorẽ. Propterea supplices vestram sanctitatem oramus, & per sanctã Ecclesiam extra quam qui se ponit, se perdit, obsecramus, ac etiàm per pacem adspersionis sanguinis Iesu Christi vobis pater obtestamur, vt viscerũ misericordię Dei nostri memores, in sacris votis & iuramentis vestris maneatis: & Cõstantiã ad vestros fratres et filios deuotissimos, immò ad Ecclesiã Dei & vestram redeatis, ouili Dominico papatus ambitione & dominandi libidine turpiter diuiso, pacẽ vni-

Epistola vniuersitatis Parisieñ.

3. Reg. 3.

vniuersalem cum consilio Ecclesiæ illic congregatæ daturi. Nec in hoc adduxerit sanctitatem vestram malè cõsulentis pernicies, vt occasione talis discessus vel quæsitæ dilationis cõplendi iuramenti, pax vniuersalis per diem retardetur: nec prælatis sumptibus & tædio confectis, ac sancta synodo dissipata, tantarum rerum volumina rupta compage diffluãt, maiori posteà periculo reuocãda: immò properet sanctitas vestra sacræ synodi consilijs acquiescere, & eius conclusiones executioni feliciter demandare. Vestram sanctitatem &c. Et quia de Cõstantiensis concilij fortitudine ac perseuerantia gerimus in Domino fiduciam, cum quo sumus firmiter processuri, speramus vestris laboribus in meli⁹ reuocari concilium, vnitè ad hãc pacem quæsitam feruentiùs laborare, atq; ex fortuna non optata cõsequi finem optatiorem. vndè vos hortamur maiori incumbere labori, & hanc nostram mentem literis præsentibus insertam, vniuersis patefacere, & nobis sæpiùs quæq; supra hoc grata rescribere. Dirigat mentes & personas vestras & conseruet altissimus feliciter. Datum Parisijs in cõgregatione nostra generali, apud sanctũ Bernardũ super hoc specialiter celebrata, die secunda mensis Aprilis.

Rector & Vniuersitas studij Parisiensis.

Litera missiua vniuersitatis Parisiensis, destinata archiepiscopis, episcopis & doctoribus Italicæ nationis.

Feliciter Ecclesiæ successisse Dei, reuerendissimi patres & domini, nupèr existimauimus, cùm et Deo volẽte, & vobis pro debito vocationis vestræ coagẽtibus, dominus noster summus pontifex viam vouit cessionis atque iurauit: hinc in tanta animorum alacritate Deo gratias egimus, ac tanta deuotione in sacrum Constantiense concilium fuimus permoti, vt hoc diuinum concilium arbitraremur. vndè magis miramur, quòd dominus noster ab eo modo tali discesserit, præsertim cùm ex eo fuerit cũ summa laude Ecclesiæ Dei fructum amplissimum allaturus. nec venit in mentem nobis, istum discessum posse præstare vnionis incremẽtum. Equidem reuerendissimi patres ex multis papatum vel ambientibus vel occupantibus, bona verba sæpè audiuimus, sed posteà conatus eorum percepimus pollicitis obuiantes: non quòd istud de sanctissimo domino nostro cogitet nostra filialis deuotio, sed quia inniti debemus, nè minima quidem macula schismatis ab aduersarijs sibi posset impingi. Cognoscitis quantum sit periculum, in tractatu pacis Ecclesiasticæ papam à concilio generali discedere: quantũ nefas, ab eo dissidere. Proptereà egregiam nationẽ velimus exoratam in Domino, vt in concilio generali Constantiensi persistat, domino nostro ad concilium generale redire persuadeat: ac vota & iuramenta domini nostri amplectentes, pacem ecclesiasticam, nulla subterfugiendo discrimina prosequatur. Eandem nationem vestram præstantissimam tueatur summa æternitas. Scriptũ in cõgregatione nostra generali, apud sanctum Bernardũ super hoc specialiter celebrata, secunda die mensis Aprilis.

Subscriptio literæ:

Beneuoli vestri Rector & vniuersitas studij Parisiensis.

* Subscriptio prædictæ literæ. *for.* Superscriptio.*

Reuerendissimis in Christo patribus, archiepiscopis, episcopis, doctoribus & alijs dominis Italicam nationem in sancta & vniuersali synodo Constantiensi repræsentantibus.

SESSIO SEPTIMA.

Anno à natiuitate Domini M. cccc. xv. indictione octaua, & domini nostri domini Ioannis diuina prouidentia papæ xxiii. anno V. die iouis secunda mẽsis Maii, fuit sessio generalis in Ecclesia Constantieñ. maiori supradicta, ad hoc deputata manè hora. Terriarũ, in qua fuit serenissimus princeps Sigismundus rex Romanorum & Hungariæ &c. cum suis insigniis regalibus & nobilibus in prædictis sibi seruientibus, & in qua præsidebat reuerendiss. pater dominus Ioãnes episcopus Ostieñ. cardinalis Viuariensis, *Et domini Angelus Laudensis, & Iordanus de Vrsinis cardinales, ipsi domino regi nomine dictorum cadinalium assistebant. Et antequam aliquid fieret, more solito* fuit cantata Missa de spiritusancto, per reuerendum patrem dominum Ioãnem archiepiscopum Ragusinũ qua cantata, legebantur litaniæ, &c. more aliarum sessionum. *fuit officium litaniarum cum introitu, Exaudi nos Domine &c. collectis & hymno, Veni creator spiritus, & alijs orationibus more aliarum sessionum, deuotè dictum & cantatum. Præsentibus ibidèm reuerendissimis patribus, Branda Placentino, Guilielmo sancti Marci, Landulpho Barensi, Amadeo Salutiarum, Ludouico de Flisco, & Frãcisco Florentino cardinalibus, vltra alios tres cardinales pro præsentibus & adstantibus nominatos.*

Quibus quidem peractis, procedendo ad vlteriora, reuerendi patres Pileus archiepiscopus Ianuensis ad legendum & publicandum quæ legenda & publicanda erant, ad approbãda ea per concilium: ad approbandum verò eadem, Ioannes patriarcha Antiochenus pro natione Gallicana, Antonius episcopus Concordiensis pro natione Italica, Ioannes archiepiscopus Rigensis ꝑ natione Germanica, & Thomas Guillermus, Abbas sanctæ Mariæ extra muros Eboraci pro natione Anglicana deputati per quatuor nationes, ascenderunt ambonem. *siue locum in quo publicationes, declarationes, ordinationes, siue sententiæ more ipsius synodi legi & publicari solent, pro hac vice ad infrascripta publicãda legenda, responsiones dandum, & ordinanda per nationes quatuor prædictas deputati. Quibus dominis (vt præfertur) nomine synodi ibidèm existẽtibus prouidi viri magistri Henricus de Piro & Ioãnes de Scribanis de Placentia, tanquam promotores, instigatore, siue procuratores dictæ synodi, ipso Henrico loquente, accusarunt contumaciam cuiusdam Hieronymi de Praga, alias citatis, & nõn cõparentis, neq; in huiusmodi causa quæ contra eum commissa extitit, super sibi objciendis, & materiæ*

fidei

fidei respondentis, siue in causa vlterius prout iuris fuerit procedere, procedique videre curatis, accusarunt. Ipsumque contumacem reputari petierunt, & in eius contumaciam citationem alias contra eum decretam, repetierunt: eamque cum eius executione facta in valuis certarum ecclesiarum ciuitatis Constantiensis factis & in scriptis reduxerunt. Eundemque Hieronymum de Praga vlterius citari mandare per audientiam publicam literarum contradictarum Romanae curiae, per sanctam synodum instanter postularunt. Quam quidem citationem & vlteriorem processum reuerendissimus pater dominus Ioannes Episcopus Ostiensis, tanquam praesidens et tota synodus, nemine discrepante, ipsi Henrico de Piro promotori instigatori, syndico & procuratori id petenti, concesserunt atque decreuerunt, & eam ad proximam sessionem fieri voluerunt.

*Quibus citatione & processu decretis, iidem magistri Henricus de Piro et Ioannes de Scribanis, nomine quo supra, exposuerunt, quantis periculis praesens schisma Ecclesiam Dei lacerauit, & fidem catholicam non in modico diminuebat. Quod cum sperabatur extingui, & pax dari Ecclesiae per vota promissiones & iuramenta domini Ioannis papae vigesimitertij in praesenti concilio Constantiensi facta, licet idem Ioannes papa in reprobum sensum datus, de loco concilij & praesenti ciuitate Constantiensi, vt dictum schisma diutius nutriret & foueret, noctis tempore habitu transformato in scandalum & vituperium totius Ecclesiae & fidei catholicae siue orthodoxae diminutionem, fugiebat, se successiuis temporibus ad diuersa loca declinando, cum hoc omnia mala quae dici et excogitari possint, committendo, prout haec & alia in quadam papyri petitionum schedula, quam ibi in suis tenebat manibus, plenius continetur. Quapropter vt prouideatur de remedio opportuno, idem magister Henricus sibi citationem personalem per edictum contra dictum Ioannem papam vigesimumtertium, eiusque fautores, receptatores et sequaces, legitimam & per simile edictum in Romana curia affigendum, per sanctam synodum in spiritusancto * congregatam, decerni & concedi postulauit, Et vlterius dari & decerni eidem Ioanni papae ad comparendum et alijs comparere volentibus, per eandem synodum & illustrissimum regem Romanorum ibidem praesentem, praelibatum saluum conductum. Quos quidem saluum conductum & citationem, reuerendi patres domini patriarcha Antiochenus pro natione Gallica, Antonius episcopus Concordiensis pro natione Italica, Ioannes archiepiscopus Rigensis pro natione germanica, & Thomas abbas sanctae Mariae extra muros Eboracensis pro natione Anglicana, praefati, loco quo supra iudiciali concesserunt & decreuerunt, videlicet ad nouem dies post executionem, ipsamque citationem fieri voluerunt in formam publici instrumenti cum subscriptionibus quatuor notariorum quatuor nationum, & sigillis quatuor praelatorum dictarum quatuor nationum muniri & corroborari, Serenissimus vero Romanorum rex praefatus, dixit, quod placet quod detur sibi conductus nomine sui, & ea protestatione, inquantum idem dominus rex tenetur sibi dare de iure, & seruare sibi saluum conductum sibi datum, & non alius. Protestatione domini regis facta.*

* for. legitime.

Henricus de Piro promotor Concilij, petijt decerni & concedi per ipsam synodum citationem contra Ioannem papam & eius fautores &c. Et vlterius eidem Ioanni papae ad comparendum, & alijs comparere volentibus, per eandem synodum & illustrissimum Romanorum regem ibidem praesentem, saluum conductum concedi. Quibus concessis verbo per totam synodum & Romanorum regem, dictus reuerendissimus pater dominus Pileus archiepiscopus Ianuen. legebat citationem decretam contra Ioannem papam & suos sequaces ac receptatores, huiusmodi sub tenore.

¶Tenor citationis contra Ioannem papam XXIII.

SAcrosancta Constantien. synodus generale Concilium faciens, & Ecclesiam catholicam repraesentans, in spiritusancto legitime congregata, vniuersis Christifidelibus vnionem & pacem Ecclesię ac gaudium sempiternum. Pridem post clandestinum recessum domini Ioannis papę XXIII. ab hac ciuitate Constantien. & hoc sacro generali concilio Constantien. vnionis & pacis Ecclesiae turbatiuum & impeditiuum, ipsam Ecclesiam scandalizantem, per nonnullos pręlatos & alios notabiles viros, ad eum ex parte huius sacri concilii legatos transmissos, eundem requiri ac moneri fecimus cum debita instantia, quatenus ad ipsum sacrum concilium & ad hanc ciuitatem Constantien. rediret, ea quae pertinebant ad extirpationem praesentis schismatis, & reformationem Ecclesiae in capite & in membris faciendam, impleturus, & cum effectu facturus, sicut promiserat, vouerat, iurauerat, & in suis literis super conuocatione dicti concilii concessis, se facturum publicauerat: & cum id facere nolle, facto, non redeundo, & ad loca magis longinqua fugiendo, ostenderet, fuimus per venerabiles viros magistros Henricum de Piro licentiatum in decretis, & Ioannem de Scribanis de Placentia, causarum & negociorum huius sacri concilii promotores & procuratores, instanter requisiti, quatenus ipsum dominum Ioanem papam XXIII. criminibus hęresis, fautoriae huius pręsentis schismatis, Simoniae, mala administratione, & notoria dilapidatione bonorum & iurium Romanae Ecclesiae & aliarum Ecclesiarum, & aliis criminibus grauibus nedum infamatum, sed illis notorie in scandalum vniuersalis Ecclesiae irretitum, & in suis actibus & operibus, vita ac moribus notorie Ecclesiam Dei scandalizantibus, incorrigibilem: qui sic (vt pręmittitur) clandestine, de nocte, hora suspecta, & habitu transformato, a dictis ciuitate & concilio generali fugit & recessit, gregem Dominicum vt mercenarius deserens, generalemque reformationem Ecclesiae & hęresum extirpationem, per dictum sacrum conci-

lium in capite & in membris faciendam, cui tare cupiens: ad redeundum & reuertẽdum ad ciuitatem Constantieñ. & hoc sacrũ concilium generale, debitè compellere, & etiam ad hoc per edictũ publicum in valuis ecclesiarum & aliorum locorum (vt est moris) affigendum, citare & euocare personaliter, citationemq; super hoc in forma iuris decretam contra eum & eius fautores, receptatores & sequaces decernere & concedere, interdicta sibi ex nunc oĩ alienatione, & aliàs in & super præmissis contra eos procedere dignaremur, prout requirunt canonicæ sanctiones. Nos autem considerantes petitionem huiusmodi rationabilem, iustam, & consonã iuri, indemnitati Ecclesiæ vniuersalis & animarum periculis prouidere volẽtes, & nulli in exhibendo iustitiam deficere (sicuti nec debemus) intendẽtes, in causa & causis & negocio huiusmodi ritè & maturè procedere, ac dante Domino iustitiam ministrare, vt tenemur, inquisitione super infamia priùs per nos diligenti præhabita, considerantesq; quòd ad locum ad quem idẽ dominus Ioannes papa sic discedendo, immò veriùs fugiendo, cõtumaciter accessit, & residere dicitur de præsentis eiusq; domiciliũ siue hospitiũ, pro huiusmodi citatione exequenda, minimè tutè adiri posse, nec ad eũ seu propinquiorem locum quàm ad hanc ciuitatem Constantieñ. haberi possit tutus accessus, authoritate Christi Ecclesiæ præfatæ veri sponsi, qua fungimur in hac parte, per hoc præsens publicum edictum in sessione publica dicti sacri cõcilij, necnõ in audiẽtia publica literarũ cõtradictarũ mora Romanæ curiæ solito legendũ, ac valuis seu portis loci audientiæ sacri causarum palatij* Apostolici, necnõ palatij Apostolici siue domûs Episcopalis Constantiensis, vbi dictus dñs Ioannes papa, dum in præsenti ciuitate Cõstantiensi habitabat, habitare solebat, maiorisq; & sancti Stephani huius ciuitatis Constantiensis Ecclesiarũ, & ipsius ciuitatis ianuis affigendũ & affixũ, per certum tẽporis interuallum dimittendũ, prẹfatum dominũ Ioãnem papam XXIII. principalem, eiusq; in dictis criminib⁹ fautores, receptatores & sequaces supradictos, ac omnes alios ac singulos sua sic per hoc interesse credentes, citandos esse decreuimus, & tenore prẹsentiũ peremptoriè citamus, ac citari volumus, decreuimus, & mandamus, quatenùs hinc ad nouẽ dies proximè vẽturos à die executiõis huiusmodi nostræ citatiõis, sic (vt præmittitur) legendę, affigẽdę, publicãdę & exequendę in anteà proximè computandos, quos ꝑ peremptorio termino & citatione canonica peremptoriè assignamus per præsentes, ipse dominus Ioãnes papa ad præsentem ciuitatem Constantiam & hoc sacrum concilium in propria persona redeat, & reuertat: ipseq; & sui fautores, receptatores & sequaces, personaliter compareant in eorũ proprijs personis Constantiæ in prima generali sessione publica huius sacri cõcilii, post elapsum terminum prẹdictorum nouem dierum, à prẹfata præsentium literarum sic (vt præfertur) fienda publicatione & executione in maiori Ecclesia Constantiensi immediatè celebranda, visuri & audituri per nos ordinari, decerni, & declarari, dictum suum clandestinum recessum, fuisse & esse Ecclesiæ Dei damnosum, scãdalosum & opprobriosum, ac vnionis & pacis eiusdem Ecclesiæ perturbatiuũ, nociuum, impeditiuum, ac huius nefandissimi schismatis nutritiuum & roboratiuum, hæresisq; & suspicionis fidei incentiuum, ac à bono vnionis & pacis Ecclesiæ præfatę, promissionibusque, iuramentis & votis per ipsum Ioannem papam super hoc factis & promissis, deuiatiuũ. Testesque super notorietate dictorum criminum ad finem procedendi contra eum super illis, tamque super notoriis iurare & admittere, causasque, cur idem dominus Ioannes papa nõ debeat suspẽdi à totali administratione papatus propter malam & scandalosam administrationem & notoriã dilapidationem, dicturi: & aliàs insuper præmissis & aliis vniuersalẽ Ecclesiam notoriè scandalizantibus contra eum ad eiectionem à papatu seu eiectionis huiusmodi declarationẽ, & aliis per supradictos promotores propositis & proponendis, de iure & iustitia responsuri, causasque quòd non debeat suspendi à totali administratione, ac aliàs in causa & causis & negocio huiusmodi debitè ꝓcessuri, ac procedi visuri, aliasq; dicturi, facturi & audituri, vt iuris fuerit & rationis, indeq; super p̃missis iustitiæ complementum vsque ad sentẽtiam diffinitiuam inclusiuè recepturi: certificantes nihilominus eũdem dominum Ioannem papã & suos sequaces, acceptatores & fautores sic citandos, quòd siue in dicto citationis huiusmodi termino cõparuerint, siue non, ad præmissa oĩa & singula ad vlteriora & aliàs (vt iustum fuerit) contra eos per nos debitè procedetur, iustitia mediãte, ipsorum absentia seu contumacia non obstante. Loca verò sessionis præfatæ audientiæ publicæ, literarum cõtradictarũ & portarum palatii Ecclesiarum & locorum prædictorum tãquàm publica & idonea ad huiusmodi citationem publicãdam & exequẽdam duximus eligenda, quæ præsentẽ citationẽ ad instar edictorum publicorum, quæ olim in albo* prætoris scribebantur, suo quasi sonoro prẹconio & patulo iudicio publicabunt. In quibus huiusmodi citationem modo & forma præmissis decreuimus & tenore præsentium decernimus publicandam & exequẽdam, nè præfatus dominus Ioannes & sui fautores & receptatores & sequaces sic citãdi, possint seu valeãt de præmissis aliquam ignorantiæ causam prẹtendere, seu etiam

* apostolicarum.

* prętorio

etiàm allegare. Cumque non sit verisimile, apud ipsos sic citatos incognitum remanere illud, quod tam patenter & notoriè omnibus extitit publicatum, volentes nihilominus & authoritate prædicta decernentes, quòd hęc præsens citatio modo & forma pręmissis executa, prænominatos dominum Ioannem & suos sequaces, receptatores & fautores sic citatos, totaliter arceat & adstringat, & perindè valeat, tantamque habeat roboris firmitatem, ac si ipsemet dominus Ioannes & sui fautores & sequaces in eorum proprijs personis citati & appræhensi fuissent, & eis huiusmodi citatio pręsentialiter lecta, publicata & intimata fuisset: & nè dictus dominus Ioannes Papa & sui sequaces valeant aliquo modo se excusare, quò minùs iuxta præmissum terminum compareant, vt præfertur, quanquàm ad hoc non teneamur, nihilominùs ex superabundanti eidem domino Ioanni & sequacibus damus, & tenore pręsentium concedimus tutum & liberum saluum conductum, ad veniendum ad hanc ciuitatem Constantien. & sacratissimam synodum, ità quòd in accessu nullum debeat & possit habere impedimentum, & etiàm in ciuitate stare, manere liberè & securè: iustitia tamen semper salua, prædictum etiam saluum conductum sub eadem forma fieri & concedi fecimus prædicto domino Ioanni papæ & sequacibus ei⁹, à serenissimo Romanorum & Hungariæ rege. De publicatione verò, lectura, affixione & executione, ac salui conductûs pręstatione, datione & concessione præmissis, modo præmisso fiendis, volumus, decernimus, & ordinamus vnũ & plura, publicum & publica fieri & confici instrumentum & instrumenta, quæ nobis plenariam faciant fidem de eisdem. In quorum fidem & testimonium præmissorum, præsentes literas citatorias super hoc solẽniter decretas fieri fecimus, & proprijs sigillis pręsidentium quatuor nationum huius sacri cõcilij, iussimus & fecimus communiri. Datũ Constantiæ prouinciæ Moguntineñ. in sessione publica in Ecclesia maiori Constantieñ. solenniter celebrata, die iouis secunda mensis Maij, indictione verò octaua, Anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, pontificatus præfati domini Ioannis papæ xxiij. anno quinto.

Præsentibus ibidẽ illustribus principibus, Rõpoldo duce Slesiæ, Frederico Burgrauio Nurẽbergensi, Ioanne Iacobo filio Marchionis Montisferrati, Ioanne de Vicecomitibus de Mediolano, & Sigismundo de Bossantz milite de Vngaria, & alia multitudine Christianorũ copiosa, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Super quibus omnibus & singulis idem Henricus de Piro, & Ioãnes de Scribanis, ipso Henrico loquẽte, a reuerẽdis patribus sedis Apostolicæ protonotarijs ac notarijs nationum & concilij, cęterisq́, tabellionibus, nominibus quibus supra, sibi fieri petierunt vnum vel plura, publicũ vel publica, instrumentum seu instrumenta, ad perpetuam rei memoriam. Præsentibus principibus supradictis, cæterisq́, Christi fidelibus in multitudine copiosa.

Tenor verò executionis citationis contra Hieronymum de Praga, de qua suprà fit mentio, sequitur & est talis:

In nomine Domini amen. Anno à natiuitate eiusdẽ M.cccc.15. indictione octaua, dię verò decimaoctaua mensis Aprilis, hora primarum vel quasi pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, dñi Ioãnis diuina prouidẽtia papę 23. Cõstantiæ infra septa monasterij sancti Frãcisci fratrũ Minorũ prope ambitũ, in mei notarij publici infrascripti, testiũq́, pñsentia subscriptorũ ad hoc specialiter vocatorũ & rogatorũ, cõstitutus personaliter honorabilis vir dominus Michael de Broda Teutonicali, plebanus ecclesię sancti Alberti sub* sedras Pragensis, instigator officij contra Ioannẽ Husz ac suos cõplices, ad hoc specialiter deputatus, habens & tenens in manibus suis quandã in papyro cõscriptã citationem in se continentem cõtra quendam Hieronymum de Praga, magistrũ quam pluriũ studiorũ se asserentem, a sacro cõcilio Constantiensi emanatam, & quatuor sigillis præsidẽtiũ quatuor nationum ab intrà impressis sigillatam. Cuius quidem literę tenor sequitur per omnia in ijs verbis:* for.*anno 5.

Sacrosancta synodus Cõstantiẽsis, &c. prout superiùs est habitũ. Quã quidẽ literã citationis idẽ dñs Michael animo exequẽdi, notificandi & publicãdi, prout tenebatur, ac ad vniuersorũ Christifideliũ notitiã deducẽdi, valuis seu portis in ambitu dicti monasterij affixit, & extẽdit ibidèm cũ magna multitudine hoĩum vtriusq; sexus infrà Missarũ solẽnia, & pręsertim infra publicũ officiũ quod tũc in dicto monasterio celebrabatur, vsq; ad finẽ dicti officij stare permisit, præsentibus honorabilibus viris dñis Ioãne præposito Quinque ecclesiarũ, Ioãne & Petro familiaribus suis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et statim pòst præfatus dominus Michael citationẽ cõsimilẽ tenoris suprascripti, & sigillis (vt pręscribitur) sigillatã ad valuas ecclesię sancti Stephani pro audiẽtia causarũ apostolica deputatę, affixit & extẽdit, & ibidẽ infra Missarũ solẽnia, pręsertim infra publicũ officiũ qđ tũc ĩ dicta ecclesia celebrabatur, vsq; ad finẽ dicti officij stare pmisit, præsentibus testib⁹ suprascriptis. Et statìm pòst pręfatus dñs Michael cõsimilẽ citationẽ tenoris supra scripti, ad valuas ecclesiæ B. Mariæ virginis maioris Cõstãtiẽsis affixit, & extẽsam ibidèm infra Missarũ solẽnia, & præsertim infra publicũ officiũ, qđ tunc in dicta ecclesia celebrabatur, stare pmisis, præsentibus ibidèm venerabilib⁹ et discretis viris, Vuilhelmo Picardi licẽtiato in decretis archiepiscopo Turonẽsi, & Frederico Rese cursore dñi nostri papę, & alijs quam plurib⁹ testib⁹ ad præmissa vocatis et rogatis. Tãdèm verò hora sexta vel quasi, pręfatus dñs Michael citationes huiusmodi ab eisdẽ valuis seu portis, finitis* for.*archidiacono

nitis & peractis dictis Missarū & officiorū solemnijs, debita cū protestatione remouit & deposuit, & ad se recepit. Sup quibus omnibus & singulis præfatus dominus Michael petijt sibi per me notarium publicum infrascriptum, fieri & confici vnū vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumēta, præsentibus ibidèm venerabilibus & discretis viris, dominis Laurentio plebano ecclesiæ sanctæ Mariæ Magdalenæ Pragēsis, Georgio de Vualschin, & Paulo de Herlbotz Pragēsis diœcesis supradictę, & quàm pluribus alijs testib⁹, ad pmissa vocatis pariter et rogatis.

Et ego Ioānes de Selichin de Lansteyn cleric⁹ Treuerēsis diœcesis, publicus Apostolica & imperiali authoritatibus notarius, quia pdictis requisitioni, publicationi, affixioni, depositioni, nec non omnibus alijs & singulis supradictis, dū sic (vt pręmittitur) successiuè fierent & agerentur, vnà cum pręnominatis testibus præsens interfui: ideoq́, hoc præsens publicū instrumentū p aliū fideliter scriptū, exindè cōfeci, publicaui, & in hāc publicā formā redegi: signoq́, et nōie meis solitis & cōsuetis signaui, rogatus et requisitus in oīum & singulorū præmissorum fidē & testimonium.

Quibus omnibus vt præmittitur peractis, idē Dominus archiepiscop⁹ Ianuēsis requisiuit à tota synodo, an placeret sibi q̄ die sabbati proximi, q̄ erit proxima dies mēsis Maij, debeat teneri sessio in materia fidei, videlicet super cōdēnatione memoriæ Ioānis Vuiclef. Et fuit respōsum per omnes de synodo, Placet, pręsentibus supradictis testibus. Et sic omnes domini de synodo recesserūt.

*Statim pòst & ante prandiū de mādato quatuor pręsidentium quatuor nationum, in Ecclesia sancti Stephani Constantiensi, et in bancho audictiæ literarum contradictarum, reuerendo patre domino Iacobo de Campio electo Pennensi, locū tenente auditorū audientiæ contradictarum, ibidèm ad bāchum sedente, ad horam illam pro audientia contradictarum, et actum infrascriptum faciendum deputato, præsentibus reuerēdissimis patribus dominis Ioāne patriarcha Antiocheno, & Ioāne archiepiscopo Rigensi, de mādato eiusdem domini Iacobi locū tenentis, venerabilis vir dominus Nicolaus de Hubancho lecto literarum de iustitia, & aliarū quę inibì legi solēt, legebat & executus fuit citationem suprà proximā per sanctam synodum decretam ad instantiam magistri Henrici de Piro pmotoris & instigatoris dicti Cōcilij. Qua lecta et executa, idē Henric⁹ petijt sibi fieri de huiusmodi lectura et publicatione publicum instrumentum, pręsentibus ibidèm magistris Henrico Golthardi, Ioāne de * Vōrade notarijs publicis, et domino Petro Vuithoge presbytero, Mogūtinensis, Leodiēsis & Traiectēsis diœcesium, testibus ad præmissa vocatis & rogatis.*

for * Venrade.

SESSIO OCTAVA.

DIe sabbati quarta mēsis Maii pdicti, fuit sessio generalis ī cathedrali ecclesia Cōstātieñ. supradicta, ī qua more solito fuit dictū officiū Missę p reuerēdissimū ī Chr̄o patrē dn̄m Ioannē patriarchā Antiochenū de beata Virgine officio completo, legebantur litaniæ, vt in sessionibus fieri consuetum est, cū euāgelio, Attēdite à falsis pphetis &c. In q̄ sessiōe inter cardinales pręsidebat dn̄s Ioānes Ep̄s Ostiēsis cardinalis Viuariensis, in qua etiam

dicto et cātato, fuit cātatus introitus, Exaudi nos dn̄e, &c. cū collectis suis & litanijs, ac euāgelio, Attēdite à falsis pphetis etc. et alijs orōnib⁹, ac hymno, Veni creator spiritus, sicuti alijs sessionib⁹. sessione fuit serenissimus Romanorū & Hungariæ rex, tanquàm Imperator cum insigniis regalibus & nobilibus suis, *cui inter cardinales adstabant domini Iordanus de Vrsinis, et Angelus Laudēsis, Albanensis & Tusculanēsis episcopi, præsentibus ibidèm reuerendiss. patribus Vuilhelmo sancti Marci, Antonio de Salācho, Amadeo Salutiarū, Ludouico de Flisco, Landulpho Barēsi, & Frācisco Florētino cardinalibus. Deindè omnibus his peractis, reuerendus pater dominus Vitalis episcopus Tholonensis natione Gallicus, ascēdebat ambonē, & fecit sermonē ad clerū cū themate: Spiritus veritatis docebit vos oēm veritatē &c. Quo sermone facto, surrexerūt magistri Henricus de Piro, & Ioānes de Scribanis promotores & pcuratores cōcilij et synodi. Hēric⁹ loquēs, psentauit citationē ad valuas ecclesiæ maioris & audiētiæ cōtradictarū affixā, necnō vnā aliam in audiētia causarū lectā, & citatorū in eisdē citationibus nō cōparentiū, neq; memoriā, hæresimq́, ac dogma quondā Ioānis Vuicleff, minimè quarè cōdēnari nō debet, videre curātiū contumaciā accusarūt. Ipsosq́, contumaces reputari petierunt, & in eorū contumaciā, pronunciari, decerni & declarari dictū quondam Ioānē Vuicleff, fuisse dū vixit notoriū hæreticū & pertinacē, ac finaliter decessisset ab hac luce impœnitentē: ipsiusq́, memoriā errores, prætēsas doctrinas & dogmatizationes, & præsertim 45. cum ducentis sexaginta articulos per eum conclusos, condemnandos fore, et per sanctam vniuersalem synodum Constantiensem, ac paternitates quatuor prælatorū, pro præsenti die potestatē habentiū, loco & nomine quatuor nationū condēnari, ac eius ossa, si ab aliorū Christi fideliū ossib⁹ separari possint & secerni, exhumari & proijci mādari, aliasq́, pnūciari, decerni & declarari, definiri atq; fieri, quod iustū fuerit & expediēs fidei orthodoxę, instāter postularūt.*

Math. 7.

Ioan. 16.

Et domino Pileo archiepiscopo Ianuensi electo ad legendum quæ legi debebant nomine concilij, reuerendis patribus dominis Ioanne episcopo Lutomuslensi pro natione Germanica, Antonio episcopo Concordiensi pro natione Italica, Toloneñ. episcopo pro natione Gallicana, & Guillermo abbate monasterij sanctæ Mariæ extra muros Eboraci pro natione Anglicana, ad approbandum loco & nomine nationū assentiētibus in locū, in quo huiusmodi iuxta determinatione synodi fieri debebāt, idē reuerendus Pater dn̄s Pileus archiepiscopus Ianueñ. in ambone legit primò capitulū, Firmiter credim⁹. Quo lecto, Dn̄i Imperator, psidēs, & alij ap, pbauerūt, & ità crediderūt.

De sacrosācta eccl. & fi. catho.

Et

Et vlterius idem archiepiſcopus Ianuenſis, in contumaciam accuſatorum prædictorum, per dictos promotores pronunciauit, diffiniuit & declarauit, prout in quadã papyri pronũciationis ſchedula, cuius tenor inferiùs eſt infertus, continetur, condẽnãdo memoriam ipſius Ioannis Vuicleff & ſuorum ſequacium, quo ad 45. articulos condẽnatos in Pariſiẽſi & Pragẽſi ſtudijs, et licèt quo ad ducẽtos & ſexaginta articulos, incepiſſet legere, ac omnes fuiſſent contenti de 45. articulis, primò tamẽ ex interruptione domini Guilielmi cardinalis ſancti Marci interueniẽte, ipſi ducẽti & ſexaginta articuli & eorum lectura & condemnatio fuerãt reſeruati ad proximam ſeſſionem generalẽ. Super quibus lectura, publicatione, pronũciatione & diffinitione ſiue condẽnatione, dicti promotores petierũt approbationem à domino præſidente, & à dictis Luthomuslẽſi, Cõcordienſi, Tholonenſi, & abbate ſanctæ Mariæ petierunt reſpõderi, an placet. Domini verò pdicti, primò dominus Ioannes Oſtienſis præſidens approbauit. Subſequẽter quilibet ꝓ natione ſua approbauit. Sup quibus ijdem promotores, Henrico loquẽte, petierunt p reuerẽdos patres dominos ſedis Apoſtolicę ꝓtonotarios, cæteroſq; notarios quatuor nationum, & tabelliones quoſcũque ibidèm pręſentes, vnum vel plura fieri publicũ ſeu publica, inſtrumentũ ſeu inſtrumenta. Præſentibus ibidèm illuſtribus principibus ſupradictis, necnon Poloniæ,
for. ∘ Suediæ. *Norvuegię,[∘] Suecię, Dacię, Cyprię, Frãcię ambaſiatoribus, ac multitudine Chriſtianorum copioſa.*

Tenores verò dictarum citationum & ſententiæ diffinitiuæ cum inſertione articulorum, de quibus ſuprà fit mentio, ſequuntur & ſunt tales.

Sacroſanctæ ſynodus Conſtãtienſis, in ſpiritu ſancto legitimè cõgregata, generale cõciliũ faciẽs, vniuerſalẽ Eccleſiã militantẽ repræſentãs, qbuſcũq; dãnãdã memoriã hæreſimq; & pverſa dogmata quõdàm Ioãnis Vuicleff dãnandę memorię defenſare volẽtibus, ſpiritũ intellect⁹ ſanioris & ad cor reuerti. Licèt pleriſq; vicib⁹ nõnulli ex vobis ſe diſputaturos in publico, & damnandã memoriã dicti Ioãnis multifariè per multa particulariũ locorũ ſtudia vniuerſalia, iã dãnata & reprobata, ſama vaga & mortua obtulerũt ſcriptura defenſuros, noſq; ſi qui eſtis, crebris vos vicib⁹ benignè audituri, et etiàm in ſacro Romano cõcilio generali vltimò celebrato, ad id pemptoriè citatos expectauerimus, ad lucẽ tamẽ minimè properãtes, ampliùs veſtra exigente cõtumacia, diſſimulare nequiuimus. Quare promotorib⁹ & ꝓcuratorib⁹ noſtris ad id inſtãtibus & nè ficus fatua
Lucę 13. *ſuos extendat palmites, quę ad nihilũ ſacro teſtãte eloquio, vtilis eſt, niſi vt eradicata cõburatur: voſq; oẽs alios & ſingulos, ipſam perfidã doctrinã Ioãnis Vuicleff dogmatizãtes, aut etiàm quibuſuis ratiõib⁹ vel apparatibus ſucatis ſophiſmatibus defenſare præſumentes, tenore præſentiũ ex abundantia citamus, quatenùs hodiè quæ eſt dies quarta menſis præſentis May, compareatis & cõpareant Conſtantiæ in eccleſia maiori in publica ſeſſione poſt Miſſam de ſpiritu ſancto celebratam hora tertiarum, ad videndum & audiendum dictũ quõdàm Ioãnem Vuicleff diffinitiuè pronunciari & declarari, fuiſſe, dũ vixit, notoriũ hæreticũ & pertinacẽ, ipſiuſq; memoriã et errores pverſaſq; doctrinas & dogmatizationes, & pſertim quadragintaquinq; articulos dãnari, et eiuſdẽ oſſa, ſi ab aliorũ Chriſtifideliũ oſſib⁹ ſecerni poſſint, exhumari et pijci, vel ad dicẽdũ, proponẽdũ et allegãdũ cauſas rationabiles, ſi quas habetis et habeãt, cur pręmiſſa fieri nõ debeãt. Certificantes vos et quẽlibet veſtrũ, qđ ſiue cõparere curaueritis, ſiue nõ, nos nihilomin⁹ ad pmiſſorũ executionem authore Deo ꝓcedem⁹, ꝓut orthodoxæ fidei fundamentũ exigit, ratioq; dictauerit & iuris, ordo. Datũ Conſtãtiæ die quarta mẽſis Maij pdicti, anno Domini milleſimo quadringẽteſimo 15. ſub ſigillis quatuor præſidentium quatuor nationum.*

Sacroſancta ſynodus Cõſtãtiẽſis, in ſpiritu ſancto legitimè congregata, generale conciliũ faciẽs, vniuerſalẽq; Eccleſiam militantem repræſentãs, mãdat in audientia publica literarũ contradictarum domini noſtri papę citari, & citat quoſcũq; damnatam memoriã, hæreſimq; & dogmata perverſa quondàm Ioãnis Vuicleff[∘] memoriæ defenſare volẽtes, & perfidã doctrinam eiuſdẽ Ioãnis for. ∘ eiuſque memoriam. *dogmatizãtes, aut etiàm quibuſuis rationibus vel apparatibus fucatis ſophiſmatis defenſare pręſumentes, quatenùs compareant Conſtãtiæ in eccleſia maiori in publica ſeſſione poſt Miſſam de ſpiritu ſancto celebrandã hora tertiarum, ad videndum & audiendum, dictum quondàm Ioannem Vuicleff diffinitiuè ꝓnũciari & declarari, fuiſſe dũ vixit notoriũ hæreticũ & pertinacẽ, ipſiuſq; memoria & errores, pverſaſq; doctrinas et dogmatizationes, & præſertim 45. articulos cõdẽnari, & eiuſdem oſſa, ſi ab aliorũ Chriſtifidliũ oſſibus ſecerni poſſint, exhumari et proijci, vel ad dicendum & proponendum ac allegandum cauſas rationabiles, ſi quas allegare voluerint, cur præmiſſa fieri non debeant. Alioquin ad præmiſſorum executionẽ et vlteriora authore Deo procedetur, prout orthodoxę fidei fundamẽtum exigit, ratioq; dictauerit & iuris ordo, citatorũ contumacia ſeu abſentia non obſtante. Datũ Conſtãtiæ die quarta menſis Maij prædicti pontificatus domini Ioãnis papæ vigeſimi tertij anno quinto.*

Deindè legit ſententiam damnationis doctrinæ Ioãnis Vuicleff & articulorum XLV. cuius tenor ſequitur, & eſt talis:

¶ Sententia damnationis doctrinæ Ioannis Vicleff & articulorum XLV.

Sacroſancta Conſtantienſis ſynodus, generale cõcilium faciens, & Eccleſiã catholicam repræſentans, ad extirpationem pręſentis ſchiſmatis, errorumq; & hęreſum ſub ei⁹ vmbra pullulantium eliminationem, ac reformationem Eccleſiæ, in ſancto ſpiritu legitimè cõgregata, ad perpetuã rei memoriam.

Fidem catholicã, ſinè qua (vt ait Apoſtolus) impoſſibile eſt placere Deo, à falſis eiuſdẽ fidei cultoribus, immò pverſis impugnatoribus, & per ſuperbam curioſitatẽ inten- Heb. 11. b

dentibus plùs sapere quàm oportet, mundi gloriam cupientibus, oppugnatam sæpiùs, & contra illos per fides Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse sanctorum patrum scripturis atque gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus Israelitici populi aduersùs gente idololatres præsignata fuerunt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei * virtute superni luminis radijs illustrata, Domino prouidente & sanctorum patrocinio opem ferente semper immaculata permanens, erroris tenebris velut hostibus profugatis, gloriosissimè triumphauit. Nostris verò temporibus vetus ille & inuidus hostis noua certamina (vt probati temporis huius, manifesti fiant) suscitauit, quorum dux & princeps extitit quondàm Ioannes Vuicleff pseudo Christianus, qui dum viueret, aduersùs religionem Christianam & fidem catholicam pertinaciter asseruit & dogmatizauit plures articulos, quorum XLV. huic paginæ duximus inserendos, qui sequuntur.

In li. Nūc maximè & alibi.

* veritate

ARTICVLI IOANNIS VVICLEFF.

1 Substantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis, manet in sacramento altaris.

2 Accidentia panis non manent sinè subiecto in eodem sacramento.

3 Chrs non est in eodē sacramento identicè & realiter in propria pręsentia corporali.

4 Si episcopus vel sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat.

5 Non est fundatum in euangelio, quòd Christus Missam ordinauerit.

6 Deus debet obedire diabolo.

7 Si homo debite fuerit contritus omnis cōfessio exterior est sibi superflua & inutilis.

8 Si papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi fortè à Cæsare.

9 Post Vrbanum sextum non aliquis recipiendus in papam, sed viuendum est more Græcorum sub legibus proprijs.

10 Contra scripturam sacram est, quòd viri ecclesiastici habeant possessiones.

11 Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi priùs sciat eum esse excommunicatum à Deo: & qui sic excommunicat, est hæreticus ex hoc vel excommunicatus.

12 Prælatus excommunicans clericum, q appellauit ad regem vel ad concilium regni, eo ipso traditor est regis & regni.

13 Illi qui dimittunt prædicare siue audire verbum Dei propter excommunicationē hominum, sunt excommunicati, & in die iudicij traditores Christi habebuntur.

14 Licèt alicui diacono vel presbytero pdicare verbum Dei, absque authoritate sedis Apostolicæ vel episcopi catholici.

15 Nullus est dominus ciuilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

16 Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesia, possessionatis habitualiter delinquētibus, id est, ex habitu, non solùm actu, delinquentibus.

17 Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18 Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum auferre eas.

19 Speciales orationes applicatæ vni personæ per prælatos vel religiosos, non plùs prosunt eidem q̄ generales, cæteris paribus.

20 Conferēs eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto.

21 Si quis ingreditur religionem priuatā qualemcunque, tam possessionatorū quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruantiam mandatorum Dei.

22 Sancti instituentes religiones priuatas sic instituendo peccauerunt.

23 Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.

24 Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

¶ Prima Pars est scandalosa & præsumptuosè asserta, p quanto sic generaliter & indistinctè loquitur: & secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.

25 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligāt orare pro alijs eis in temporalibus subuenientibus.

26 Oratio præsciti, nulli valet.

27 Omnia de necessitate absoluta eueniūt

28 Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reseruantur papæ & episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

29 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantum pro sunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30 Excommunicatio papæ vel cuiuscunque prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31 Peccant fundantes claustra, & ingredientes, sunt viri diabolici.

32 Ditare clerum, est cōtra regulam Chri.

33 Syluester papa & Constantinus Imperator errauerunt Ecclesiam dotando.

34 Omnes de ordine mendicantium, sunt hęretici: & dantes eis eleemosynam, sunt excommunicati.

35 Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad seruandum diuina præcepta, & per consequens ad perueniendum ad regna cœlorum, nisi apostatauerint ab eisdem.

36 Papa cum oībus clericis suis possessionem

nem habentibus, sunt hęretici, eò quòd possessionem habent, & consentiētes eis, omnes videlicet domini seculares & cæteri laici.

37 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec papa est immediatus & proximus vicarius Christi & Apostolorum.

38 Decretales epistolæ sunt apocryphę, & seducunt à Christi fide: & clerici sunt stulti qui student eas.

39 Imperator & domini seculares seducti sunt à diabolo, vt Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40 Electio papæ à cardinalibus, per diabolum est introducta.

41 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias.

¶ Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam aut cōcilium generale, aut pro quāto negaret primatum summi pōtificis super alias ecclesias particulares.

42 Fatuū est, credere indulgentijs papę & episcoporum.

43 Iuramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandum humanos contractus & cōmercia ciuilia.

44 Augustinus, Benedictus, Bernardus, dānati sunt, nisi pœnituerint de hoc quòd habuerunt possessiones, & instituerūt & intrauerunt religiones, & sic à dn̄o papa vsque ad *infimum religiosum omnes sunt hæretici. *Ultimum

45 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

¶ Idemque Ioannes Vuicleff libros dialogum & trialogū per ipsum nominatos, & plures alios tractatus, volumina & opuscula composuit, in quibus præscriptos & plures alios damnabiles inseruit & dogmatizauit articulos, quos libros ad sui peruersi dogmatis publicationē publicè legendos exposuit, ex quibus insupèr multa scandala dāna animarū & pericula in diuersis regionibus, & præsertim Angliæ & Bohemiæ regnis, secuta sunt: aduersùs quos articulos atque libros in Dei *veritate exurgentes magistri & doctores Vniuersitatū & studiorū Oxoniensis & Pragēsis, articulos prædictos scholasticè diù pòst reprobârunt: reuerendissimi insupèr patres archiepiscopi, episcopi, pro tempore Cantuariēsis & Eboracēsis sedis Apostolicæ legati in Angliæ, & Pragensis in Bohemiæ regnis, condemnarunt. Libros etiàm eiusdem Ioannis Vuicleff cōburendos fore, dictus archiepiscopus Pragensis sedis Apostolicæ cōmissarius in hac parte, sententialiter iudicauit, & eorum qui superessent, prohibuit lectionem. Rursùs his ad notitiam sedis Apostolicæ & generalis concilij deductis, Romanus pōtifex in concilio Romano vltimò celebrato, dictos libros, tractatus & opuscula cōdemnauit, iubēs illos publicè cōcremari, districtiùs inhibendo, nè quis Christi nomine insignitus, auderet aliquem seu aliquos seu aliqua ex dictis libris, voluminibus tractatibus & opusculis legere, exponere vel tenere, aut illis quomodolibèt vti, vel illos, nisi in ipsorum reprobationem, allegare publicè vel occultè. Et vt de medio Ecclesiæ illa periculosa spurcissimaq; doctrina eliminaretur, iussit omnes per locorum ordinarios, libros, tractatus, volumina & opuscula huiusmodi, authoritate Apostolica per censuram ecclesiasticam (etiàm si opùs esset cū adiectione, quòd contra non parentes procederetur tanquàm contra fautores hęresis, diligenter inquiri, & repertos ac reperta, publicè ignibus concremari.

*virtute

Hæc autem sancta synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit, & sæpiùs recenseri per plures reuerēdissimos patres Ecclesiæ Romanæ cardinales, episcopos, abbates, magistros in theologia, doctores iuris vtriusque & plures notabiles in multitudine copiosa: quibus articulis examinatis, fuit repertum (prout in veritate est) aliquos & plures ex ipsis, fuisse & esse notoriè hæreticos, & à sanctis patribus reprobatos, alios non catholicos, sed erroneos, alios scandalosos & blasphemos, quosdam piarum aurium offensiuos, nonnullos eorum temerarios & seditiosos. Compertum est etiàm, libros eius plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Dei Ecclesia vesanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine Domini nostri Iesu Christi hæc sancta synodus sententias prædictorum archiepiscoporum ac Concilij Romani ratificans & approbans, prædictos articulos & eorum quemlibet, libros eiusdem dialogum & trialogum per eundem Ioannem Vuicleff nominatos, & alios eiusdem authoris libros, volumina, tractatus & opuscula, quocunque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat & condemnat. Et eorundē librorum & cuiuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem & allegationem, nisi ad eorum reprobationem, omnibus CHRISTI fidelibus prohibendo, inhibemus omnibus & singulis catholicis sub anathematis interminatione, & nè decæterò dictos articulos vel ipsorum aliquem audeant publicè prædicare, dogmatizare, tenere, vel quomolibèt allegare, nisi ad eorum reprobationem, vt dictum est, iubens illos libros & tractatus, volumina & opuscula prælibata publicè concremari, prout decretum fuerat in synodo Romana, sicut superiùs est expressum. Super quibus & exequendis & debitè obseruandis, mandat prædicta S. Synodus ordinariis locorum vigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet, secūdùm iura & canonicas sanctiones.

Quia

Quia verò libris prædictis diligẽter examinatis per doctores & magistros vniuersitatis studij Oxoniẽ. vltra dictos 45. articulos, ducẽtos sexaginta extrapendentes collegerunt, quorum aliqui cum supradictis in sententia concidunt, licèt non in eadẽ forma verborum: & sicut alijs superiùs dictum est, quidam ipsorum erant & sunt hæretici, quidã seditiosi, quidam erronei, alij temerarij, nonnulli scandalosi, alij insani, necnon oẽs penè contra bonos mores & catholicã veritatẽ fuerũt. propterea per dictam vniuersitatem scholasticè et debitè reprobati. Hęc igitur synod⁹ sacrosancta cum deliberatione qua suprà, prędictos articulos & eorũ quemlibet reprobat & condẽnat, prohibens, iubens, mandans & decernẽs, prout de alijs 45. Ecrũdem ducentorum sexaginta articulorum tenores duximus inferiùs inserendos.

¶ Concilium pronunciat hæreticum Ioannẽ Vuicleff, ac memoriam eiusdem condẽnat, & mãdat exhumari ossa ipsius.

Insupèr quia authoritate sententiæ & decreti Romani concilij, mandatoque Ecclesiæ & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super condemnatione dicti Ioannis Vuicleff & suæ memoriæ, edictis propositis denunciationibusque ad vocandum eos, qui eundem siue eius memoriam defendere vellent, si qui penitùs existerent. Nullus verò comparuit, qui eundem siue eius memoriam defensaret. Examinatis insupèr testibus super impœnitentia finali pertinaciaque dicti Ioannis Vuicleff, per commissarios deputatos per dominum Ioannem papam modernum & hoc cõcilium, seruatisque seruandis, prout in tali negocio postulat ordo iuris, de eius impœnitentia ac finali pertinacia, per euidentia signa testibus legitimis comprobata, fuit legitimè facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoque proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, hæc sancta synodus declarat, diffinit, & sententiat, eundem Ioannem Vuicleff fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisset, anathematizando ipsum pariter & suam memoriam cõdemnando, decernitque & ordinat, corpus & eius ossa (si ab alijs fidelibus corporibus discerni possint) exhumari, & procùl ab ecclesiæ sepultura iactari, secundùm canonicas & legitimas sanctiones.

Subsequẽter dicta sessione (vt præmittitur) facta de mandato dominorum pręsidentium nationum, Giselerus Bouencen & ego notarij nationis Germanicæ antedictæ, accessimus ad portã vulgariter Svvitzport nominatã ciuitatis Constantiensis, per quam papa Ioãnes dicitur fugisse, pro executione vlteriori ipsius citationis, & ibidèm dictam citationem contra eum decretam, sigillatam & subscriptã, clauis dictę portæ affiximus, eamq́ affixam & extensam stare dimisimus per temporis spatiũ, deindè amouimus, & loco eius ibidèm copiã in papyro affixim⁹, & stare dimisimus, pñsentibus ibidèm probis viris magistro Petro Bãnin notario publico, Gotfrido Galsẽ, Hẽrico Opteruorde, clericis Leodiẽsis, Moguntinensis, & Hildesheymensis diœcesium, testibus &c.

Die sabbati eadem hora vesperarum fuit congregatio generalis nationis Germanicæ. In qua primò magister Ioannes Stalbergen, tanquàm præpositus ecclesiæ sancti Seueri Erfordiensis, fuit intitulatus, & iurauit &c.

Subsequenter fuit ibidem per dñm Ioannem Abundi pro parte dominorum præsidentiũ propositum, quare ex consultatione certorum zelatorũ unionis Ecclesię Dei, deberet natio deputare tres prouidos & discretos viros, qui haberent tractare materiã unionis iuxta informationẽ dictorum zelatorũ, & quia illa essent ipsis reuelata in secreto & arcano, ideò non esset expediens neq; necessarium committi pluribus: quia timeretur ꝙ fraus interuenire posset, si aliqua reuelatio quæ multum foret nociua, cum dicta materia concernat practicam ad habendã unionem in Ecclesia Dei: & qua practica dimissa, forsan p modica obstacula posset impediri pdicta unio in Ecclesia Dei. & fuit deliberatum per oẽs, quòd deberent eligi tres de quinque alijs alias electis sup materia vnionis, & per illos quinque fuerunt electi hi, videlicet domini Nicolaus Gneznensis episcopus, Petrus Ripẽsis episcopus, Albertus Ratisponensis episcopus, super materia vnionis.

Die dominica, quinta mẽsis Maij prędicti, fuit congregatio deputatorum quatuor nationũ hora quinta in loco in quo natio Germanica congregari solet. Et erant archiepi & epi circiter 40. abbates multi, & plures doctores ne diuersis studijs, nobiles insupèr & ambasiatores regũ circa 20. Quibus omnibus ibidem uocatis per serenissimum dominum Sigismũdum Romanorũ & Vngariæ regem, dictoq; serenissimo rege in medio ipsorũ sedente, proposuit & exposuit qualiter fecisset guerrã opportunã & necessariã contra ducem Fredericum Austrię. Primò ex eo, quòd idẽ Fredericus scandalizasset Ecclesiam & Concilium Constantiense in hoc, quòd abduxit Ioannẽ Papã 23. noctis tempore, & quòd non remansit per eos, quin totaliter Concilium per talem abductionẽ & Papę fugam fuisset dissolutũ. Item ex eo, quòd nonnullos episcopos de suis sedibus expulisset, & abbates de eorũ monasterijs, retinẽs abbatias & episcopatus in manibus proprijs. Item ex eo, ꝙ viduas & orphanos spoliasset bonis hæreditarijs, quorũ multi propter hoc irẽt mẽdicatum per mundũ. Et modò ille dux Fredericus, vt præfertur, vellet venire ad concordiam, & quòd guerra cessaret. Quapropter petijt consiliũ à dominis deputatis, quid in hac materia deberet facere, & qualẽ concordiã deberet inire, licèt dixit ꝙ ille Fredericus forsan petat veniam, & stare velit iudicio & simplici verbo dñi regis & Concilij. Etiã ꝙ honor ipsius regis & eius iuramentũ, quod alias dixit se fecisse, quòd nũquàm velit facere pacem neque treugam cũ dicto duce. Et fuit per dominos deputatos disputatũ & conclusum, quòd ex hoc nullum incurreret periurium, quia simpliciter eum reciperet ad misericordiam, & tan-*

locus obscurus.

tanquàm hominem captiuum & dominium eius captiuum. Allegabant etiàm multi, quòd tale iuramentum in presenti casu non habet eum ligare. & sic habitis consultationibus, de volūtate domini regis fuerunt missi quatuor prelati ad associādum dictum Fredericum ducem vsq; ad presentiam domini regis. Quibus exeuntibus, reuersi fuerunt cum eodem & illustribus principibus secū, videlicet Frederico burgrauio Nurenbergēsi, et Ludouico duce Bauariæ, in quorum incessu erat præfatus dux Fredericus, & veniēdo ad presentiam regis, prostrati sunt ad genua, vbì idem Fredericus burgrauius nomine ipsi⁹ Frederici ducis Austriæ & ad eius rogatū, dirigēdo sermonē ad regem, dixit, qualiter auunculus suus Fredericus dux Austriæ ibidèm presens, sibi supplicasset de intercedendo pro eo apud regiam Maiestatem, videlicèt quòd de offensis quas sibi intulisse, regię Maiestati, ac sacro concilio Cōstantiēsi ac personis ecclesiasticis, aut alijs personis temporalibus, nobilib⁹, ignobilibus, viduis aut orphanis, peteret à regia Maiestate veniam & misericordiam, dās se & personam suā, dominia sua & bona, totaliter in manibus & potestate ipsius domini regis, promittens se papam reducere velle, saluo tamen honore ipsius ducis Frederici, quòd eidem Papę neque suis secum venientibus, nō inferatur vis in corū proprijs personis, siue bonis quæ secum apportauerint. His dictis, præfatus Fredericus dux Austrię dixit, quòd ità peteret & humiliter supplicaret regię Maiestati ipsum recipere ad veniā et misericordiam, ponēs se & sua dominia et bona quæcunq; in manibus & potestate ipsius regis simpliciter disponenda ad omnem suam volūtatem. Supplicans tamen, quòd papę & suis secum reducendis, nihil fiat in persona & rebus eorum qua adduxerunt. Quam humilitaionem serenissimus dominus rex recepit, tangens sibi manum, & vlteriùs manibus iunctis, idem dominus Fredericus dux promisit nūquàm per se vel aliū seu alios contra dictum serenissimum dominum regē quouis modo facere, sed sibi fidelissimus seruitor esse. Sup quo venerabilis vir magister Ioānes* Abūdi aduocatus nationis Germanicę, nomine omniū & singulorum petijt sibi fieri per dominos Benedictum protonotarum præpositum Albaregalis, & Iacobū Rhodini protonotarium de Ianua, cæterosq; notarios & tabelliones ibidèm existentes, vnū vel plura, publicum vel publica, instrumentum seu instrumenta, ad dictamen cuiuslibet sapientis, præsentibus ibidèm dictis dominis prelatis, abbatibus, doctoribus, & nobilibus, alijsq; quam plurimis in multitudine copiosa.

* Habūdi

Effectus literę submissionis ducis Austrię, quæ scripta fuit in Teutonico, & sigillo suo sigillata, sequitur & est talis:

Nos Fredericⁿ &c. recognoscim⁹ &c. Quòd cùm serenissimi principis indignationē inciderimus, venimus in propria nostra persona ad cōspectum dicti domini nostri regis Cōstantiam. Et nos personam nostram, territoria, homines, ciuitates, fortalicia, & quicquid habemus & tenem⁹, nihil excepto, ad suam regalē gratiam dedimus & ponimus vigore præsentiū taliter, quòd ipse nobiscum et cum eis facere et ordinare possit pro suæ regalis libito voluntatis. Quicquid etiàm quælibet psona vel personæ ecclesiasticę vel seculares, nobiles vel ignobiles, in quacunque dignitate vel statu constitutæ, nemine excepto, cōtra nos habet occasionem pro quacunque causa, nulla excepta, hoc totaliter posuimus & dedimus in arbitrium dicti domini nostri regis, sic & taliter quòd quicquid ipse dñs noster rex iusserit in huiusmodi, ordinauerit & dictauerit pro sua voluntate per nos erga quemlibet faciendum, quòd istud facere & adimplere et finire debemus absque omni dilatione & contradictione: debemus etiàm & volumus facere & procurare, papam Ioannem ad Cōstantiam seu alibì quò dominus noster rex voluerit, præsentare, aut facere præsentari ad man⁹ & potestatem dicti domini regis & sacri cōcilij, quòd præsentialiter Cōstantię celebratur. Sperantes quòd iuxta verbum regium desupèr nobis factum, quòd dictus papa Ioānes & omnes secū venturi Constantiam aut ad alium locū deputandum, suarum vita & rerum ad eos pertinētium, quas secum ad huiusmodi locū duxerint, sint securi. Et si dictus papa Ioannes de papatu depositus fuerit vel cesserit, tunc in voluntate præfati concilij stabit, quomodò eidem de statu suo prouideatur. Nos etiàm volum⁹ et debemus in hostagio Constantię manere, quousquè papa Ioannes Constantiam aut alibì, quò prefatus dominus rex deputauerit, peruenerit, vt suprà dictum est. Et quousquè omnes & singuli officiales, ciues & incolæ munitionum, ciuitatum & territoriorum in Sueuia, Alsatia, partibus* Brisgoniæ, comitatu Tirolis circa Athesim et valle dicta im Cal. p̄fato domino nostro regi & imperio sacro fidelitatē promiserint et iurauerint ad sancta Dei euāgelia ipsum respicere & sibi obedire, donec oīa & singula per nos totaliter et effectualiter facta fuerint & adimpleta. In quo & prefati domini nostri regis simplicibus verbis, literis aut intimationibus absque probatione alia debēt contentari, aut quousquè idē dominus noster rex eosdem fidelitatum, promissionum et iuramentorum huiusmodi per se uel suas literas nunciauerit absolutos. Et in casu quo præmissa in toto uel in parte non faceremus & impleremus, seu quolibet contrauenirémus, quod Deus auertat, extūc præfatæ ciuitates, munitiones, territoria & homines nostri, præfato domino nostro regi & sacro imperio totaliter deuoluātur, & deincèps eidem tāquàm iusto ordinario & naturali domino subijciantur & obediant, nostra & cuiuslibet alterius cōtradictione nō obstante, omnibus fraude, dolo et nequitia totaliter cessantibus in præmissis. Et istud ad omnem firmitatem promisimus nostra principatus fiducia, & ad sancta Dei euangelia iurauimus, virtute huius literæ totum id quod suprascriptum est, faciendum & adimplendum totaliter & cum effectu. Et in testimonium istius, sigillum nostrum ad literam, cum matura nostra deliberatione

* Brisgoię

beratione

beratione apposuimus. Et quia nos etiam istud præscriptum totum de nostra propria & libera voluntate fecimus, propterea rogauimus illustres principes ducem Ludouicum comitem Palatinū Rheni ducem Bauariæ, & Griffinum de Morey nostrum dilectum auiculum, & burgrauium de Nurenberg nostrum dilectum socerum, quod quilibet eorum suum sigillum ad testimonium omnium et singulorum præmissorum ad præsentem literam apposuit, eosdem Ludouicum &c. indemnes tenendo, Datum &c.

Super quibus lectura, publicatione, pronunciatione & diffinitione siue condemnatione, dominus Ostieñ. præsidens, & dicti quatuor nationum quatuor presidentes, interrogati an placeret, responderunt omnes, & primò Ostien. deindè nationum præsidentes, quòd placeret. Et approbauerunt omnia predicta.

SESSIO IX. IN QUA PRODucebatur executio citationis contra Ioannem papam 23.

DIE Lunæ decimatertia mensis Maij supradicta, fuit sessio generalis i Ecclesia cathedrali Constantiensi supradicta, in qua præsidebat reuerendissimus pater dominus Ioānes episcopus Ostiē sis cardinalis Viuariensis. Cui sessioni interfuit serenissimus princeps Sigismundus, Romanorum & Hungariæ rex, cum suis nobilibus & insignijs regalib⁹. Et fuit cātata Missa de Angelis, videlicet, BENEDICITE OMNES ANGELI &c. per reuerendum patrem dominum Robertum episcopum Saresbiriensem nationis Anglicanæ.

Præsentibus ibidèm reuerendissimis dominis Ioanne Episcopo Ostiensi cardinali &c. Angelo Laudensi, Frācisco Venetiarū, Alamanno Pisano, Iordano de Vrsinis, Brauda Placentino, Guilielmo sancti Marci, Antonio de Salāc ho presbyteris, Amadeo Salutiarū, Raynaldo de Brancasijs, Ludouico de Flisco, Landulpho Barensi, Odone de Columna, Francisco Florentino, & Lucido de Comitibus, diaconis cardinalibus, absentibus Petro Cameracēsi, & Antonio Aquilegiēsi cardinalibus, licèt in ciuitate Cōstantiensi presentibus. Qua Missa cantata, fuit cantatum officium, exaudi nos domine, etc. cum litanijs, orationibus & collectis, cum Euangelio, Erunt signa in sole & c. ac hymno, Veni creator spiritus. Quibus finitis, surrexit venerabilis vir magister Benedictus Gentiani, monach⁹ ordinis sancti Benedicti, ambasiator studij vniuersitatis Parieñsis, & proposuit qualiter venerabilis mater vniūersitas studij Parisiensis recōmendaret se præsenti Cōcilio Constantiensi, mittendo sibi vnam literam, quam ibidèm in medium produxit, cui⁹ tenor sequitur inferiùs post lecturam aliorum, pro quibus sessio fuit deputata. Deindè surrexerunt honorabiles viri magistri Henric⁹ de Piro et Ioānes de Scribanis promotores & procuratores Concilij.*

*Amedeo

Odo iste fit posteà in hac synodo papa Martinus quintus.

Luc. 21. e

Idem Henricus loquēs reproduxit citationē alias contra Ioannem Papam vigesimumtertium decretam, vnà cū eius executione facta in publicis instrumentis, quorum tenores inferiùs sunt inserti. Et vlteriùs recitando, primò, qualiter domin⁹ Ioānes Papa vigesimusterti⁹ et ei⁹ receptatores, sequaces & fautores fuerunt citati ad diem presentem, ad comparendum, respōdendum & allegandum causam &c. put in dicta citatione continetur. Et ob hoc eorundem Ioannis receptatorum & sequacium siue adhærentium non comparentium, neque aliquas causas rationabiles allegantium, cur recessus dicti domini Ioannis Pape clādestinus pronunciari non debeat fuisse & esse Ecclesiæ sanctæ Dei damnosus, scandalosus et opprobriosus, ac vnionis & pacis Ecclesiæ pturbatiuus & nociuus, ac nefandissimi schismatis nutritiuus & roboratiuus, hæresisq́, & suspicionū fidei sensitiuus, ac à bono vnionis & pacis Ecclesie prefate promissionibus iuramentis & votis per dominum Ioannem papam super hoc factis deuiatiu⁹. Nec etiàm allegantium causas, quarè testes super notoritate criminum in citatorio expressorum recipi non debeant, & deindè notoria pronunciari, & super eisdem tanquàm super notorijs criminibus procedi. Et cur ipse dominus Ioannes Papa vigesimusterti⁹ non debeat suspendi à totali administratione papatus, propter notoriā, malā vel scandalosam administrationem & dilapidationem. Ipsosq́ deindè Ioānem Papam, suos complices & sequaces, primitùs tamen per reuerēdissimos patres dominos ex sancte Romane Ecclesiæ cardinalibus, & quatuor prælatos quatuor nationum, diligenter ante valuas huius maioris Ecclesiæ Constantiensis præconizatos, si nō comparuerint neq; reperiantur, petimus contumaces reputari, & in eorum contumaciam supradicta omnia & singula per hanc sanctam synodum secūdùm formam citatorij pronunciari, declarari et decerni, dictum recessum suum fuisse & esse sanctæ Ecclesiæ Dei scādalosum & opprobriosum &c. Necnon crimina in ipso citatorio expressa, fuisse & esse notoria & super eis tanquàm super notorijs procedendū fore, & procedi debere declarari, dictumq́ dominum Ioānem Papā a totali administratione papatus tam spiritualium quàm tēporalīū, propter premissa lite pendente, suspendendū fore & suspendi debere: ipsumq́ super prædictis criminibus fuisse & esse notoriè irretitum, & petitum incorrigibilē, aliasq́ procedi, decerni & declarari, prout iuris fuerit & ordo dictauerit rationis.

Item petimus similiter ex benignissimo officio quòd humiliter pro tota vniuersali Ecclesie & cūcto populo Christiano imploramus, per hoc sacrum Concilium & hanc sanctam vniuersalem synodum aliquos ex dominis sancte Romane Ecclesiæ cardinalibus antedictis, & aliquos alios etiàm plātos dari & deputari commissarios eorum, quibus testes in hac causa produci valeāt, quiq́ iuramenta eorundem recipiāt, ipsosq́ examinent diligenter, & huic sacro Concilio processum

sum huiusmodi habitum & habendum referant: aliaq; faciant, quæ circa præmissa, necessaria fuerint & quomodolibet opportuna. Præmissa omnia & singula cum debita petimus instantia instantiùs & instantissimè fieri, decerni & adimpleri, saluo iure addendi, minuendi & mutandi, declarandi &c. vt est styli iuris atque moris.

Quibus factis reuerendissimus pater dominus Franciscus cardinalis Florẽtinus surrexit, proponens quòd dominus Ioãnes papa vigesimustertius prædictus, misit dominis cardinalibus vnam bullam, in qua constituit procuratores suos ad hanc synodum, ad defendendum & agendum nomine sui super sibi impositis & imponendis per dictã synodum, videlicet reuerendissimos patres dominum Petrum Cameracensem, Guilielmum sancti Marci presbyteros, et ipsum Florentinum diaconum Cardinalem, licèt sui collegæ ipsi non venerunt ad concordiam, an vellent acceptare onus procuratoris, licèt ipse similiter misisset vnũ breue, exhortando eos quòd acceptarent pro eo onus procuratoris, tamen iuxta id quod sibi visum fuerat, non possunt benè transire quin deberent acceptare. Sed ex nunc dixit, quantùm in eo erat, pro ista vice nollet acceptare onus procuratoris, persuasissetq; sibi alias quandò fuerat secum, ꝙ reuerteretur & faceret illa quæ promiserat. Dominus verò Guilielmus sancti Marci leuans se, dixit quòd illã materiam ignorasset penitùs, et nũquam venisset ad notitiã eius, nisi hodiè manè. Sed quicquid esset, ipse non esset dispositus ad acceptandũ onus pro papa, neque pro aliquo alio renuncians ipse acceptationem exnunc penitùs & omninò. Exnunc tamẽ approbans persuasionem quã Florentinus dixit, fecisse papæ, qualiter reuerteretur ad Concilium, & impleret ea quę nouisset & iurasset. Quibus sic propositis per dictos dominos Florentinum & sancti Marci Cardinales, statim surrexit magister Henricus de Piro, vnà cum Ioanne de Scribanis, ipsoq; Henrico loquente dixerunt, quòd citatio esset personalis et causa curialis, in qua nullus admitteretur per procuratorem, protestando ibidèm, ex quo Ioannes papa vigesimustertius constituit procuratores suos ad hanc causam, quòd manifestum et notorium esset, quòd citatio venit ad eius notitiam & sufficienter deuoluta. Subsequenter pro meliori expeditione huius negocij sunt rogati per Conciliũ duo cardinales diaconi, & quinque prælati nomine Concilij, ad eundem ad portas siue valuas ecclesiæ præsentis, ad inquirẽdum si Ioannes papa vigesimus tertius foret ibidèm, ipsumq; requirendo & suos sequaces, receptatores & fautores, vt comparere deberent coram sancta synodo Constantiensi, responsuri super cõtentis in citatorio contra emisso: cardinalibus verò recusantibus, licèt petitis et expectatis, accusarunt ad portas ecclesiæ reuerendissimus pater dominus Ioannes Patriarcha Antiochenus natiõis Gallicanæ, Nicolaus* Gueznensis archiepiscopus nationis Germanicæ, Antonius archiepiscopꝰ Ragusinus nationis Italicæ, et Nicolaus episcopus Bathoniensis nationis Anglicanæ, cum reuerendis patribus Benedicto præposito Albaregalis protonotario nationis Germanicæ, et Iacobo Rhodini nationis Italicæ, et quinque notarijs siue tabellionibus quatuor nationũ,* Stephanus* episcopus* Dolensis nationis Gallicanæ. Quorum quilibet vnus post alium in dictis et extra valuis tribus vicibus vocarunt Ioannem Papam vigesimumtertium, & suos sequaces alta & intelligibili ac clamorosa voce, videlicet in hunc modum: Authoritate sanctæ synodi Constantiensis requirimus Ioannem papam vigesimumtertiũ citatum & suos sequaces & fautores: si sint hic, veniant coram dicta sancta synodo, responsuri super contentis in citatorio. Quibus inquisitionibus & requisitionibus factis successiuè, nullus comparuit neque respondit: Reuersi ad Ecclesiam & ad dictam synodum, fecerunt relationem. Primò dominus Ioãnes patriarcha, & deindè dominus Benedictus protonotarius nomine notariorum, qualiter inquisierunt dictum Ioãnem papam & eius sequaces ac fautores iuxta formam iuris, & nullus eis apparuit neque apparebat pro eis, * quòd attestarentur coram Deo & dicta sancta synodo Constantiensi. Super quibus successiuè dictis, petitis, relatis atque iniunctis, idem magister Henricus de Piro promotor vnà cum dicto Ioanne de Scribanis, petiuerunt sibi per notarios sedis Apostolicæ & alios tabelliones & notarios synodi, vnũ & plura confici, publicum et publica, instrumentum & instrumenta. Præsentibus ibidèm illustribus principibus dominis Ludouico duce Bauariæ, Rompoldo duce Zaganensi in Slesia, Ioanne Iacobo comite Aquesanensi filio comitis Montisferrati, Ioanne comite de Friburg, Ioãne Carolo de vicecomitibus de Mediolano, Philippo de Florentia, Nicolao de Gara magno comite de Vngaria, et alia Christianorũ multiudine copiosa.

*for. Gnesnensis.

* Istud hic abundare videtur.

* quod

Quibus sic peractis, dominus Andreas electus Poznaniensis, de mandato dictæ synodi ascendèbat locum in quo publicabantur edicta Concilij, & legebat ibidèm certam schedulam alias in nationibus conclusam pro officialibus Concilij &c. Cuius tenor sequitur inferiùs. Necnon literam missiuam per vniuersitatem studij Parisiensis, cuius similiter tenor sequitur inferiùs. Quibus lectis Henricus de Piro & Ioannes de Scribanis. Henrico loquente, petierunt à tota synodo an placeret, adijcientes, si aliquis esset cui non placeret iuxta authoritatem & facultatem Concilij, posset liberè surgere & dicere id quod sibi placeret. Et sic de omnibus alijs fuit responsum per dominum præsidentem & omnes alios, Placet, nemine discrepante.

Tenores verò executionis citationis in valuis Ecclesiæ & portarum ciuitatis Constantiensis factę, necnon schedulæ deputationum officialium, ac literæ missiuæ Vniuersitatis studij Parisiensis sequuntur, & sunt tales.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis patris & filij & Spiritussancti, Amen.

Qua

Qua quidem Missa cantata, legebantur Litaniæ & alia more aliarum sessionem, cum Euangelio, Erunt signa in sole & luna &c. Deinde verò dominus Andreas electus Poznaniensis, legebat quasdam conclusiones & literas, quarum tenores sequuntur, & sunt tales :

Luc. 21.

Sacrosancta Constantiensis synodus, Ecclesiam catholicam repræsentans, in Spiritu sancto legitimè congregata: Auditis & intellectis propositis & petitis per procuratores huius sacri Concilij generalis contra dominum Ioannem papam vigesimumtertium, intendentes in hac causa cum maturitate & mansuetudine & charitate in Spiritusanctο procedere, præfatum dominum Ioannem, quo ad præmissa contra eum proposita & petita, vsque ad diem crastinum, hora qua celebrabitur sessio, de solita benignitate expectandum decernit, & super iam propositis seu petitis pro parte eius fore respondendum.

Concilium dat commissarios in causa inquisitionis contra Ioãnem papã vigesimumtertium.

Item dicta sancta synodus duputat & constituit suprà propositos contra dictum dominum Ioannem papam vigesimumtertium commissarios reuerendissimos dominos cardinles de Vrsinis, & tituli sancti Marci, necnon reuerendos patres dominos episcopos Concordiensem & Tarusinum, ac Ioannem de Bononia sacri palatij Apostolici causarum auditorem, nationis Italicæ: & episcopum Dolensem, & Abbatem sancti Lupi, necnon Guillermum Malignis dicti palatij auditorem, nationis Gallicanæ: & episcopum Mersburgensem auditorem, nationis Germanicæ: episcopum Lichfeldensem, & abbatem beatæ Mariæ extra muros Eboraci, nationis Anglicanæ, quibus dat potestatem super prædictis testes recipiendi, citandi & compellendi, ipsosque examinandi secundùm petitionem prædictorum promotorum, prout materia causæ requirit, ità quòd quilibet ipsorum tres, possint prædicta inchoare, proficere & finire, & super notorietate & scandalizatione & incorrigibilitate dictorum criminum plenariam relationem facere, & ad finem procedendi contra dictum Papam, vt iuris fuerit & rationis.

¶ Concilium deputat suos iudices.

Item dicta sancta synodus constituit & deputat in iudices, seu commissarios ad audiendum omnes causas, ad dictam sanctam synodum per appellationem, seu querelam deductas, deuolutas, seu deducendas & deuolendas, reuerendissimos patres Matthæum Episcopum Pistoriensem nationis Italicæ, Ioannem episcopum Vautensem nationis Gallicanæ, Nicolaum Episcopum Plocensem nationis Germanicæ, & Robertum Episcopum Saresbiriensem nationis Anglicanæ: quibus dat potestatem in prædictis citandi in curia & extra eam, & alia faciendi, quæ ad dictas causas pertinent, & pertinebunt vsque ad sententiam diffinitiuam exclusiuè.

¶ Concilium deputat sessionarios.

Item dicta sancta synodus constituit & deputat in sessionarios, pro ordinando dominos prælatos, ambasitores & cæteros in sessionibus concilij, prout fieri solitum est, videlicet de natione Gallicana antiquos nominatos, & de natione Italica dominum Ioannem de sancto Seuerino, & pro natione Germanica magistrum Euerhardum Lupi.

Item supplicetur per legẽtem prædicta, serenissimæ regiæ maiestati, quòd loco domini comitis Bertholdi propter eius absentiam, prouideat de vno alio ad suum officium sufficiente.

In nomine Domini, amen. Anno à natiuitate eiusdẽ millesimo quadringẽtesimo decimoquinto, indictione octaua, die quarta mẽsis May, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Ioannis diuina prouidentia papæ vigesimitertij anno quinto, in mei notary publici, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia, venerabilis vir magister Nicolaus de Hubãcho, literarum Apostolicarum scriptor & procurator, audictiæ publicę literarum contradictarũ domini nostri papæ lector, in ecclesia sancti Stephani Cõstantiẽsi, pro audictia causarum apostolica specialiter deputata, manè hora cõsueta quasdam literas citatorias personales à sacrosancta synodo Constantiẽsi generale Cõciliũ faciente, & Ecclesiam catholicam reprẽsentãte, in Spiritusancto legitimè congregata, ad instantiam venerabilium virorũ magistri Henrici de Piro licẽtiati in decretis, & Ioannis de Scribanis de Placentia, causarum et negociorum dicti Cõcily promotorum et procuratorum, cõtra prẽfatum dominum Ioannem papam, et eius fautores, receptatores et eius sequaces emanatas, & pprijs sigillis prẽsidentiũ quatuor nationum huiusmodi Cõcily munitas & sigillatas: necnõ per prouidos viros magistros Ioãnẽ Guiardi pro Gallicana natione, Bartholomæũ de Guastis pro Italica, Giselerum Bouencen pro Germanica, & Ioannẽ Raynaldi pro Anglicana nationibus, in prẽdicto sacro generali Cõcilio Cõstantiensi notarios sub criptas et sigillatas, quorum tenor sic incipit: Sacrosancta Constantiensis synodus &c. Et sic finit, Datum Cõstantiæ prouinciæ Moguntinensis &c. alta & intelligibili voce legit & publicauit ad præfatorũ Hẽrici de Piro & Ioãnis de Scribanis promotorum et procuratorum nomine, quo suprà, instantiam, qui sibi de publicatione et lectura huiusmodi per me notariũ publicum infrascriptũ, vnum vel plura, publicum

blicum

blicum seu publica fieri petierunt instrumentum, seu instrumenta. Præsentibus ibidem venerabilibus & discretis viris magistris Michaële de *Bolesanis licentiato in decretis, Ioanne de Scribanis in Romana curia procuratore, Conrado Baldeuin, Henrico Hutenatels, Ioanne Brunichusen, Robino Colini in dicta audientia procuratoribus, & Giselero de Bouencen sacri palatij Apostolici causarum notarijs, & quampluribus alijs testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Paulopòst ego Fredericus notarius infrascriptus, dictas literas citatorias ad valuas dictæ ECCLESIAE sancti Stephani pro audientia causarum Apostolica specialiter deputata affixi, & extensas per tempus dimisi, rogatus & requisitus per dictos magistros Henricum de Piro & Ioannem de Scribanis promotores & procuratores nomine quo suprà, vt de huiusmodi affixione publicum conficerem instrumentum. Præsentibus ibidem discretis viris Nicolao Vourt, Henrico Herbordi, Ioanne Christiani, & Ioanne Carpentarij in prædicta audientia procuratoribus, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Deinde verò hora tertiarum dictæ diei vel quasi, ego Fredericus notarius infrascriptus, prędictas literas citatorias de prædictis valuis remoui, & statim posteà ad valuas Ecclesiæ cathedralis Constantiẽsis affixi, & extensas ibidem dimisi per horam & vltra, rogatus & requisitus, vt de huiusmodi remotione & affixione publicum conficerem instrumentum. Præsentibus ibidem discretis viris magistris Nicolao de Hubancho lectore prædicto, Arnoldo Vorthem, Theodorico de Horsten literarum Apostolicarum scriptoribus, & Ioanne Stade de Lothem sacri palatij Apostolici causarum notarijs, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Expòst verò hora quasi vndecima dictæ diei, ego Fredericus notarius infra scriptus, prædictas literas citatorias de prædictis valuis remoui, & deindè in continenti ad valuas palatij Apostolici, siue domus episcopalis Constantiensis, vbi dictus dominus noster papa dum in præsenti ciuitate Constantiensi erat, habitabat & habitare solebat, affixi, & extensas per tempus dimisi. Et deindè hora Nonarum vel quasi, easdem literas citatorias de proximè dictis valuis remoui, & mecum portaui, rogatus & requisitus à sæpedictis promotoribus & procuratoribus, vt de huiusmodi affixione & remotione publicum conficerem instrumentum. Præsentibus ibidem honorabilibus viris magistro Theodorico de Horsten, Gosuino Muel literarum Apostolicarum scriptoribus, Hermanno Coppardi canonico ecclesiæ sancti Cassij Bonnensis Coloniensis diœcesis, Henrico ten Gangenhaue de Reys, Ioanne Vualkingen, & Stephano Pilosi sacri palatij causarum Apostolici notarijs, & Ricoldo von der Samitter clericis, Coloniensis, Monasteriensis, *Rutimẽsis, & Leodiensis diœcesum, testibus ad prẹmissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Fredericus de Arnhem clericus Coloniensis diœcesis, publicus Apostolica & Imperiali authoritatibus notarius, ac dictæ audientiæ publicæ litterarum contradictarum domini nostri papę scriba, quia prędictis lecturę, publicationibus, affixionibus & remotionibus vnà cum prænominatis testibus presens interfui &c.

* Bolosonis

In nomine Domini, amen. Anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione octaua, die verò sabbati quarta mensis Maij, pontificatus domini Ioannis papæ vigesimitertij anno quinto, paulò post horam Nonarum, Ego Giselerus notarius publicus infrascriptus, in testium infrascriptorũ ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia certas literas citatorias personales, à sacrosancta synodo Constantiensi generale Concilium faciente, & Ecclesiam catholicam reprẹsentante, in Spiritusancto legitimè congregata, ad instantiam & petitionem venerabilium virorum magistrorum Henrici de Piro licentiati in decretis, & Ioannis de Scribanis de Placentia, causarum & negociorum dicti Concilij promotorum & procuratorum, contra præfatum dominum Ioannem papam vigesimumtertium & eius fautores, receptatores & sequaces emanatas, & sigillis præsidentium quatuor nationum huius Concilij munitas & sigillatas, ac etiàm per quatuor earundem nationum in prędicto sacro generali Concilio notarios suscriptas & signatas. Quarum quidem literarum citatoriarum tenor sic incipit, Sacrosancta Constantiensis synodus &c. & sic finitur, Datum Constantię prouinciæ Moguntinensis, in sessione publica, in Ecclesia maiori solenniter celebrata die Iouis secunda mẽsis Maij, indictione octaua, anno Domini &c. Ad instantiam & requisitionem prẹfatorum magistrorum Henrici de Piro, & Ioannis de Scribanis promotorum & procuratorum, nomine quo suprà, valuis seu portis ciuitatis Constãtiensis, Guitport vulgariter nuncupatis, vnà cum earundem vera copia affixi, & ibidem affixas & extẽsas dimisi. deindè verò hora prima post meridiem eiusdem diei, ipsas literas citatorias originales, copijs earundem per me affixis ibidem dimissis, à dictis valuis seu portis amoui, & mecum portaui, rogatus & requisitus à supradictis magistris Henrico de Piro, & Ioanne de Scribanis promotoribus & procuratoribus nomine quo suprà, vt de affixione & amotione huiusmodi ipsis vnum vel plura, publicum seu publica conficerem instrumentum, seu instrumenta. Præsentibus ibidem discretis viris magistris, Cumperto Fabri, & Petro Bannin de Desteruuicl, sacri palatij Apostolici causarũ notarijs clericis Moguntinensis & Leodiensis diœcesium, testibus ad prẹmissa vocatis specialiter & rogatis. Paulò verò post prẹmissa ego Giselerus notarius infrascriptus vnà cum prẹdictis literis citatorijs, dictæ ciuitatis Constantiensis valuas, seu portas, *Rumphartorum vulgariter nuncupatas, accessi, & eisdem valuis seu portis easdem literas citatorias vnà cum earũdem vera copia affixi, & ibidem ipsas affixas & extensas dimisi. Demùm verò ipsas citatorias originales post horam *vesperorum eiusdem diei supradictę, copia earundem ibidem per me affixa, etiàm in proximè dictis portis dimissa, remoui & mecum deportaui, roga-

* Rumphartorũ

* vesperarum

*tus & requisitus à supradictis magistris, Hērico de Piro & Ioanne de Scribanis, promotoribus & procuratoribus nomine quo suprà, vt ipsis de huiusmodi affixionibus & amotionibus vnum vel plura, publicum seu publica conficerem instrumentum seu instrumenta. Præsidentibus ibidèm honorabilibus & discretis viris magistris Clemēte de Cumis, & Bassiano de Putalactis de Lauda, literarum Apostolicarum scriptoribus, & Ioāne Guiardi in dicto sacro Concilio pro natione Gallicana notario clerico Pictauensis diœcesis, testibus ad præmissa vocatis & rogatis. Et ego Giselerus de Bouencen clericus Moguntinensis diœcesis, Apostolica & Imperiali authoritatibus notarius, & in sacro Constantiensi generali Concilio supradicto pro natione Germanica notarius, prædictas literas citatorias per edictum & personales supradictis valuis & portis affixi, & vt præmittitur amoui, de quibus affixione & amotione præsens publicum instrumentum manu mea propria subscriptum confeci, subscripsi, & publicaui, signoq́; & nomine meis * solis & cousuetis signaui, rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.*

for. * solitus

Egregijs inclytisq́; patribus viris ex omni gente dilectis, in salutifero Constantiensi Concilio vniuersalem Ecclesiam repręsentantibus.

Literæ studij Parisiensis ad Conciliū.

*Egregij inclytiq́; patres, viri ex omni gente dilecti, almumq́; & salutiferum Concilium: Si labori, si grauibus operibus per diuersas vias pacem Ecclesię quęsiuistis, non corpori, non mundanis parcentes diuitijs, sed thesaurizantes in cœlo, iam constantiùs persistendum, iam ambulandum cautiùs, iam opùs est incumbere magìs, cùm turbidus auster primùm dulce spirantes zephyros à PETRI nauicula aliquantisper repulit. Sed remis agendum, vt ad tranquillitatis portum ducatur incolumis. Iam in vos spes catholici populi cōstituta est, vos columnas Ecclesię firmas vniuersi laudant & venerantur, & pacem orantes populi, manus ad sidera tendunt. Nam adaucta est eò fiducia per vestram perseuerantiam, postquàm domini nostri papę discessum agnouerint. Quanquàm discessum ęgrè feramus, multūq; spes pręcedens passa est detrimētum, vt nuper scripto vobis notum fecisse putamus. Nunc igitur felix vestris laboribus sit Ecclesia, fortunatiq́; populi, quos inuisum schisma tanta per tempora conturbauit: non enim tantus cœtus in vacuum erat cōuocandus. Sed vt fructus labores sequatur assiduos, non dispergantur oues gregis propter pastoris absentiam, sed occasio sit hęc in centuplo maioris vnitatis: quoniam communia * nostrùm omnium vota, & vniuersę fidelium mentes sequētur, vestra deliberata pro firmis veritatibus sustinebunt, vobis in cunctis innitentes, vt fidei debitę irrefragabiliter obligantur: & nosipsi de vestra cōstantia gaudemus in Domino, vobis obedire, obsequi, reuereri, atque semper assentire parati teste Domino, qui vestros labores in consummatæ pacis quietem dirigat, & in viam salutis æternę. Datum Parisijs in nostra cōgregatione generali, apud sanctum Martinum super hoc specialiter congregata decimoquarto die mensis Aprilis.*

* for. vestrum

Vestrarum paternitatum egregiarum zelantissimi deuoti imitatores, Rector & Vniuersitas studij Parisiensis.

*Eadem die post meridiem fuit congregatio nationis Germanicę: In qua primò fuerunt deputati per scrutinium pro parte eiusdem nationis, quinque venerabiles viri domini Hermannus Duergh * sedis Apostolicæ ꝓtonotarius, Bertoldus de Vuildūgen sacri palatij Apostolici causarum auditor, Ioannes Abundi decretorū doctor, Petrus de Tyger licentiatus in decretis, & Henricus de Piro licentiatus in decretis, ad ordinandum positiones & articulos, in causa inquisitionis depositionis Ioannis papæ 23. per synodum Constantiensem offerendos.*

* Dnuerck

Subsequenter venit ibidèm dominus Romanorum rex cum deputatis aliarum trium nationum, presentans unam copiam cuiusdam bullę datę Carolo de Malatestis de Arimino. In qua Angelus de Corario, Gregorius 12. in sua obedientia nuncupatus, dedit licentiam ipsi Carolo & suis de eius obedientia, ad consentiendum huic Concilio, iniungens idem dominus rex dominis deputatis, quòd examinarent illam copiam: & si foret defectuosa vel insufficiens, vellet eam remittere Carolo, qui statim disponere deberet, quòd omnia sufficienter emendarentur ad voluntatem Concilij.

Prædictis lectis & publicatis, promotores petiērunt ab ipsa synodo, si placerent: adijcientes, si aliquis esset cui non placeret, iuxta authoritatē & facultatem concilij posset surgere, & dicere id quod sibi placeret. Et sic fuit ab omnibus responsum per dominum Præsidentem & omnes alios, PLACET, nemine discrepante.

SESSIO DECIMA.

DIe Martis decimaquarta mensis Maij supradicti, fuit sessio generalis in Ecclesia cathedrali Constantiensi supradicta, in qua reuerendus pater Dominus Bertrādus episcopus sancti Flori, ambasiator regis Cypri, cantauit officium MISSAE de sancta Trinitate. Et præsidebat in eadem sessione Reuerendissimus pater dominus Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis Viuariēsis, rege Romanorum ibidèm præsente in insignijs regalibus cum suis nobilibus. Litanijs autem & alijs in ses-

Et reuerendissimi patres domini Angelus Laudensis, & Iordanus de Vrsinis cardinales assistebant regi Romanorum ibidèm presenti in insignijs regalibus cum suis

sessionibus legi consuetis, lectis & perfectis, Reuerendiss. pater dñs Ioannes Patriarcha Antiochenus, legebat Decretum suspẽsionis Papæ, cuius tenor sequitur in hũc modum: *suis nobilibus. Præsentibus ibidèm Branda Placentino, Francisco Venetiarum, Guilielmo sancti Marci, Antonio de Salancho presbyteris. Amadeo Salutiarum, Rainaldo de Branckasijs, Ludouico de Flisco, Landulpho Barēsi, Odo de Columna, Lucido de Comitibus, & Francisco Florentinēsi diaconis Cardinalibus. Absentibus tamen Petro Cameracensi, Alamanno Pisano, Antonio Aquilegiensi, & Thoma Tricaricensi Cardinalibus, licèt in eadem ciuitate præsentibus. Officiò verò Missæ solenniter de sancta Trinitate peracto, fuerunt lectæ litaniæ cum introitu. Exaudi nos domine &c. Euangelio, orationibus et collectis ad hoc deputatis, & hymno, Veni creator spiritus. Quibus sic cãtatis, lectis & factis, surrexerunt Henricus de Piro, & Ioannes de Scribanis promotores &c. Henricus de Piro loquens proposuit, qualiter ista sessio hodierna esset continuatio sessionis hesternæ. Idcircò repetijt citationẽ aliàs per edictum contra Ioannem Papam vigesimumtertium decretam & heri reproductam, vnà cum eiusdem executione facta in valuis Ecclesiarum & portarum iuxta sui decretũ, & hodiè reproduxit de nouo. Petijtq; per quatuor prælatos quatuor nationum & duos Cardinales ad hoc deputatos, eundem dominum Ioannem requiri extra valuas ipsius Ecclesiæ, in quibus dicta citatio fuit affixa & executa, & eius sequaces, receptatores & fautores, ad respondendum de & super omnibus & singulis contentis in citatione, vt præmittitur, contra eum decreta, seu causam quarè minimè tenerentur ad hoc allegandum, instanter postulauit. Et vlteriùs in casu quo repertus non fuerit, ipsum Ioannem suspendi ab administratione totali papatus in spiritualibus & temporalibus per sanctam synodum Constantiensem. Prædicta requisitione facta per promotores, accesserunt ad portas maiores eiusdem Ecclesiæ, in quibus communiter huiusmodi edicta publicari solent, reuerendissimi patres Franciscus Florentinenses, & Lucidus de Comitibus Cardinales, Ioannes Patriarcha Antiochenus de natione Gallicana, Nicolaus Archiepiscopus * Gueznensis de natione Germanica, Antonius episcopus Ragusinus de natione Italica, & Nicolaus episcopus Bathoniensis de natione Anglicana. Præsentibus ibidèm reuerendis patribus dominis Benedicto præposito Alberegalis, Iacobo de Rhodinis de Ianua, & Thoma * Polcon sedis Apostolicæ protonotarijs. Necnon Ioanne Guiardi pro natione Gallicana, Bartholomæo de Guastis pro natione Italica, Gumperto Fabri pro natione Germanica, cum Giselero de Bouencen, & Vuilbelmo Porcellis pro natione Anglicana notarijs & scribis. Quibus dominis in portis existentibus ex mandato & consensu aliorum, reuerendissimus pater dominus Ioannes Patriarcha Antiochenus vocauit alta & intelligibili voce dominum Ioannem Papam vigesimumtertium suos, sequaces, fautores & receptatores, si essent ibidèm quòd comparerent coram sancta synodo, ad præsens in eadem Ecclesia congregata, responsuri, audituri, visuri & allegaturi, quarè iuxta contenta in citatorio contra eos decreto, pronunciari non debeant tales, quales in eodem citatorio dicuntur diffamati. Certificantes eosdem, siue comparuerint, siue non, quòd nihilominùs eadem synodus ad vlteriora prout iuris fuerit, procederet, eorum contumacia non obstante: & aliàs ad dicendum causam, quarè non debeat idem Ioannes Papa ab administratione totali papatus rerum spiritualium & temporalium suspendi. In quam quidem vocationem alij ibidèm existentes prælati non inquirentes, consenserunt & voluerunt eam sufficere pro actu præsenti. Super quibus magister Henricus de Piro promotor sibi nomine dictæ sanctæ synodi vnum vel plura, publicum seu publica confici petijt instrumentum seu instrumenta. Præsentibus ibidèm Frederico de Arnhem notario audientiæ contradictarum, Euerardo Lupi, Ioanne de S. Seuerino, literarum Apostolicarum & pænitentiariæ scriptoribus, & aliorum Christianorum multitudine copiosa. Et sic ipsi Cardinales & prælati quatuor nationum reuersi sunt ad Ecclesiam & ad locum Concilij. Tunc reuerendissimus pater dominus Franciscus Cardinalis Florentinensis præfatus, retulit toti synodo, quatenùs in valuis & extra valuas Ecclesię prædicta mox per vocem domini Ioannis patriarchę Antiocheni, dominum Ioannem Papam vigesimumtertium, eiusq; fautores, receptatores & sequaces vocaßent, iuxta tenorem dicti citatorij contra eos emanati, ad respondendum super sibi obiectis & obijciendis, & aliàs dixit & retulit, prout in eodem citatorio pleniùs continetur. Qui quidem dominus Ioannes Papa, neque fautores, receptatores & sequaces apparuerunt, neque comparuerunt. Et sic similiter præfati domini prȩlati quatuor nationum responderunt successiuè, & retulerunt synodo præfatę eos dictum mandatum fuisse executos, licèt nemo apparuerit. Quibus relationibus factis, ad instantem petitionem dicti Henrici promotoris, dominus præsidens primò reputauit dictum dominũ Ioannem Papam, suos sequaces, receptatores & fautores, contumaces: & vniformiter dicti quatuor prȩlati quatuor nationum, & deindè tota synodus reputauit dictos citatos, contumaces: & vlteriùs in eorum contumaciam ad petitionem instantem dicti Henrici de Piro promotoris, reuerendißimus pater dominus Guilielmus S. Marci deputatus vnà cum reuerendiss. patre domino Iordano de Vrsinis Cardinale, simul cum reuerendis patribus Antonio episcopo Concordiensi, Iacobo episcopo * Teruisino, & Ioanne de Bononia pro natione Italica: Stephano episcopo Dolensi, abbate S. Rupbi, ac Vuilbelmo Malignetij, pro natione Gallicana: Nicolao episcopo Mersburgensi, & Andrea electo Poznaniensi, pro natione Germanię: episcopo Lichefeldensi, & abbate sanctæ MARIAE extra muros Eboraci pro natione Anglicana, commissarijs ad examinandum testes inducendos, & ex parte synodi in*

for. *Gnesnensis.

* Taruisino

in causa inquisitionum & etiam principali contra dominum Ioannem, sequaces, fautores & receptatores prædictos, ipsis in medio synodi existentibus, retulit, qualiter de mandato dominorum de sancta synodo Constantiensi, cum dictis dominis deputatis examinasset testes in numero * decem: quibus examinatis, & eorum dictis in scriptis redactis, perlegerunt eorum dicta & depositiones. Quapropter licèt dolenter id referat, non causa impediendi iustitiam, sed quòd tantùm ad hoc deuenit, quòd huiusmodi scandalum in Ecclesia Dei sit exortum, retulit qualiter reperit fore depositum sufficienter, dictum dominum Ioannem papam fore dilapidatorem bonorum Ecclesię Romanę & vniuersalis, Simoniacum, scandalosum & perturbatorem fidei Christianæ, & alias talem, quòd meritò debuit suspendi ab administratione bonorum Ecclesiasticorum spiritualium & temporalium: & illa retulit cum supportatione & correctione suorum collegarum. Subsequenter ascendebat in altum reuerendus pater dominus episcopus Dolensis, vnus ex collegijs ipsius domini cardinalis, & retulit similiter prout ipse dominus cardinalis referebat, & subsequenter cæteri collegæ omnium nationum ibidèm congregati, dixerunt relationem sic esse prout facta erat. Quibus relationibus sic factis, magister Henricus de Piro promotor petijt per dominos deputatos ad hoc, pronunciari dictum dominum Ioannem papam suspendendum fore ab administratione papatus & rerum ac iurium Romanę & vniuersalis Ecclesię, tam in Spiritualibus quàm in temporalibus, sibiq́; interdici eorundem administrationem. Et mandari vniuersis & singulis Christifidelibus, quòd de cęterò non obediant eidem, neque quicquam administrent quod pertinet ad uniuersalem Ecclesiam. Et fuit petitum per eundem magistrum Henricum promotorem, an sic placeat dominis, primò pręsidenti, & deindè deputatis quatuor nationum. Et fuit responsum quòd placet, per dictum dominum pręsidentem, videlicet reuerendiss. patrem dominum Ioannem Episcopum Ostiensem cardinalem Viuariensem, deindè per dominum Ioannem patriarcham Antiochenum pro natione Gallicana, Nicolaum archiepiscopum Gueznensem pro natione Germanica, Antonium archiepiscopum Ragusinensem pro natione Italica, & Robertum Episcopum Saresbiriensem pro natione Anglicana. Quibus petitis, & responsionibus nomine nationum & Concilij factis, auditis & intellectis, idē dominus Ioannes patriarcha de mandato Concilij pronunciauit suspendendum dominum Ioannē papam XXIII. propter eius contumaciam ab administratione bonorum Ecclesiæ vniuersalis, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, prout & quemadmodùm in quadam papyri schedula, quam ibidèm de verbo ad verbum publicè alta & intelligibili voce perlegit, cuius tenor inferiùs est insertus, pleniùs continetur. Qua schedula lecta, surrexit dominus Guilielmus sancti Marci cardinalis, dicens, quòd in sententia continetur, quòd idem Ioannes papa propter hæresim suspenderetur à papatu & administratione papali, super quo dixit testes non deposuisse, neque necessarium ad præsentem actum, quòd testes super hoc fuissent examinati. Sed tamen vellet se conformare dictis & assertionibus maioris partis & aliorum dominorum de Concilio. Subsequenter surrexit magister Benedictus Gentiani de vniuersitate Parisiensi, protestando quatenus si per suspensionem ius conferendi beneficia deuolueretur ad prelatos siue locorum ordinarios, non consentiret, cùm studijs deberet prouideri taliter, quòd homines literati in ipsis possent viuere vti alij: & aliàs dixit, licèt concludendo effectiuè in modum prædictum. Et sic auditis istis altercationibus verbalibus, sententiatum & conclusum fuit per totam synodum, quòd sententia suspensionis deberet habere effectum. Sed illa duo puncta, videlicet quòd per suspensionem huiusmodi atque sententiam non deuoluatur collatio beneficiorum ad ordinarios, & quòd articulus de heresi tactus per Cardinalem sancti Marci, in deliberatione reseruetur ad alias sessiones, & quousque testes fuerint super notorietate examinati.

for. * decem:

Et sic placuit domino pręsidenti, & deputatis quatuor nationum, & similiter toti synodo. Super quibus petitionibus, protestationibus &c. idem magister Henricus, dominus cardinalis, & Benedictus Gentiani, petierunt sibi fieri nomine Concilij & suo, per reuerendos patres dominos Benedictum præpositum Albæregalis, Iacobum Rhodini de Ianua, & Thomam Polcon protonotariū & alios notarios & tabelliones, vnum vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta. Præsentibus ibidèm illustribus principibus & magnificis viris, dominis Rompoldo duce de Zagan, Ioanne Iacobo comite Aquesanensi, filio marchionis Montisferrati, Ioanne comite de Friburg, Ioanne Carolo de vicecomitibus de Mediolano, domino Brunero de Scala de Verona, pincerna de Sina, magistro de Rhodis ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, & quàm plurium regum, Francię, Anglię, Polonię, Dacię, Noruegię, * Suecię & Cyprię ambasiatoribus, alijsq́; Christifidelibus in numero copioso.

for. * Suediæ

Tenor verò dictæ sententię suspensionis papę, de qua suprà fit mentio, sequitur & est talis.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, Ecclesiam Catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis, & reformationem Ecclesiæ in capite & in mēbris faciendam, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersis Christifidelibus vnionem, pacem Ecclesię & omne bonum.

Pridem post clandestinum recessum domini Ioannis papæ 23. ab hac ciuitate Constantiensi, & hoc generali Constantiensi concilio, vnionis & pacis Ecclesiæ perturbatiuum & impeditiuum, ipsam Ecclesiam scandalizantem, per nonnullos Cardinales ac prælatos & alios notabiles viros ad eum ex parte huius

huius sacri concilij legatos transmissos, eũdem requiri & moneri mandauimus & fecimus cum debita instantia, quatenùs ad hoc sacrum concilium & ad hãc ciuitatem Constantiensem rediret, ea quæ pertinebãt ad extirpationem præsentis schismatis, & reformationem Ecclesię in capite & in mẽbris, impleturus & cum effectu facturus, sicut promiserat, vouerat, iurauerat, ac in suis literis super conuocatione dicti concilij concessis, se facturum publicauerat: & cùm id facere nolle, facto, non redeundo, & ad loca magis longinqua fugiendo, ostenderet, fuimus per venerabiles viros magistros Henricum de Piro in Decretis licentiatum, & Ioannem de Scribanis de Placentia, causarũ & negociorum huius sacri concilij promotores, instanter requisiti, quatenùs ipsum dominum Ioannem papam, notorium Simoniacum, notoriumq; bonorũ & rerum ac iurium Romanæ & aliarũ Ecclesiarum Dei dilapidatorem, fautorem huius pestiferi schismatis, ac alijs criminibus grauibus Ecclesiam Dei scandalizantibus, nedùm infamatum, sed illis in scandalum Ecclesiæ notoriè irretitum & incorrigibilem, qui sicut præmittitur, clandestinè hora suspecta & in habitu trãsformato, à dictis ciuitate & concilio generali fugit & recessit, gregem Dominicum vt mercenarius deserens, hæresumq; extirpationem & generalem Ecclesiæ reformationẽ, cui se submiserat, per dictum sacrum concilium in capite & in membris faciendam, euitare cupiens, ad redeundum, & reuertendum ad ciuitatem Constantiensem & hoc sacrum generale cõcilium debitè compellere, & eum ad hoc etiàm per edictum publicum, in ualuis Ecclesiarum, & aliorũ locorum (vt est moris) affigendum, citare & euocare personaliter, citationemque super hoc in forma iuris debita contra eum, ac eius fautores, receptatores & sequaces, decernere & concedere, & aliàs in & super præmissis contra eos procedere dignaremur, prout requirunt canonicę sanctiones. Ob quam causam iustitiæ debitum exequi volentes, prout tenemur, contra eundem dominum Ioannem papam 23. & alios pręfatos citationem personalem decreuimus, ipsumq; & alios prædictos per edictum publicum in valuis Ecclesiarum maioris & S. Stephani ac portis dictæ ciuitatis affixum, necnon per audientiam contradictarum (vt est moris) ad comparendum coram nobis nona die ab executione citationis huiusmodi computanda, citari mandauimus & fecimus, visuros & audituros per nos ordinari, decerni & declarari, dictum iam clandestinum recessum fuisse & esse Ecclesiæ Dei damnosum, scãdalosum, & opprobriosum, ac vnionis & pacis Ecclesiæ perturbatiuũ & impeditiuum, huiusq; nefandissimi schismatis nutritiuum & roboratiuum, hęresisq; & suspicionis fidei incentiuum, & à bono vnionis & pacis Ecclesiæ præfatæ, ꝑmissionibus, votis & iuramentis per ipsum dominum Ioãnem papam super hoc factis deuiatiuũ: testesque super notorietate dictorum criminum ad finẽ procedendi contra eos super talibus, tanquàm super notorijs, iurare visuros, causasque, cur ipse dñs Ioannes papa ab omni administratione spirituali ex nũc suspendi non debet, propter ipsius malam administrationẽ notoriè Simoniacam, bonorum & iurium Romanæ & aliarum Ecclesiarum dilapidationem notoriam, eius facto culpabili contingentem, ac ipsius super præmissis incorrigibilitatẽ manifestã, & aliàs in & super præmissis, & aliis Ecclesiam Dei scãdalizãtibus notoriè, contra eum ad eiectionem à papatu, seu eiectionis huiusmodi declarationem, & alijs per ꝓdictos promotores propositis & promouẽdis, de iure & iustitia responsuros, & aliàs in causa & causis & negocio huiusmodi debitè processuros, ac procedi visuros, aliasque dicturos, facturos & audituros, vt iuris fuerit & rationis, indeq; iustitiæ complementum super pręmissis vsque ad diffinitiuã sententiam recepturos, sicut in alijs nostris indè confectis literis & instrumentis, super eorum executione indè receptis, latiùs continetur. Et subsequenter dicta die nona, quæ fuit dies lunæ decimatertia huius mensis Maij, coram nobis sessionem publicam in Ecclesia maiori dictæ ciuitatis de manè celebrãtibus, comparuerunt prædicti promotores, & cõtumaciam dicti domini Ioannis papæ citati, personaliter non comparentis, accusarunt, & in eius contumaciam petierunt, illum ab administratione papali propter causas superiùs expressas suspendi, & aliàs contra illum iuxta fines in literis dictæ citationis compræhensos, procedi. Nos cum maturitate & mansuetudine & charitate in hac causa procedere intendentes, dictum dominum Ioannem papam per quatuor præsidentes quatuor nationum huius sacri concilii generalis Constantiensis, videlicet Ioannem patriarcham Antiochenum, Antonium Archiepiscopum Ragusinum, Nicolaum Archiepiscopum Gueznensem, & Nicolaum Episcopum Bathoniensem commissarios, & per nos ad hoc deputatos, in valuis dictæ Ecclesiæ maioris alta & intelligibili voce vocari, & proclamari trina vice fecimus ad cautelam protonotariis sedis Apostolicæ & aliis notariis publicis cum eisdem ad id rogatis, ibidèm vnà cum populi multitudine præsentibus. Et tandèm facta nobis ilicò super hoc relatione per commissarios præfatos, quòd idem dominus Ioannes papa sic citatus, vocatus & proclamatus minimè comparebat, adhuc ipsum de beni-

benignitate Ecclesiæ solita vsque ad sessionem diei præsentis in dicta Ecclesia maiori per nos celebrandam, expectandum decreuimus, vt in processu dictæ causæ & instrumentis indè receptis, latiùs noscitur contineri. Cùm autem hoc die præsenti, quæ est decimaquarta huius mensis Maij, comparuerint coram nobis dicti promotores, petentes per nos pronunciari, decerni, & declarari, eundem dominum Ioãnem papam propter malam administrationem eius notoriè Simoniacam, bonorumque & iurium Romanę & aliarum Ecclesiarum dilapidationem notoriam, facto & culpa ipsius domini Ioannis papæ contingentem, Deique Ecclesiam scandalizantem, ab omni administratione papali & spirituali & tẽporali ante oĩa suspendi, & vlteriùs crimina præfata cõtra eum per dictos promotores proposita, fuisse & esse notoria, & in illis tanquàm super notorijs contra eum fore procedendum, etiàm per nos pronunciari, decerni, & declarari, & aliàs contra eum procedi, vt iuris est, & aliàs petitum fuit: nos debitum iustitiæ exequi, & indemnitati Ecclesiæ ac periculis animarum, quãtùm cum Deo possumus, obuiare volentes, præfatum dominum Ioannem papam ex superabundanti, iteratò in valuis maioris dictę Ecclesiæ alta & intelligibili voce ter vocari & ꝓclamari fecimus per Franciscum Florentinum, & Lucidum de Comite cardinales, & alios commissarios prȩlibatos, vt est moris. Et deindè facta nobis relatione per eos, ꝙ non comparebat, decernentes eundem fore contumacem, ad nostram ordinationem super præmissis hincindè ꝓpositis & petitis, procedendum duximus in hunc modum:

In nomine sanctæ et indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, Amen.

Quia nobis legitimè constat, dominum Ioannem papã XXIII. à tempore quo fuit assumptus ad papatum vsque nunc, papatũ ipsum & politiam Ecclesiæ, in scandalum notorium ipsius & Ecclesiæ, malè administrâsse, rexisse, & gubernasse, vitaque sua damnabili, eiusque nefandis moribus, populis exẽplum vitæ malæ præbuisse & præbere, & insupèr Ecclesias cathedrales, Monasteria, Prioratus conuentuales & cætera beneficia Ecclesiastica precio appreciato Simoniacè notoriè distribuisse, bonaque & iura Romanæ & aliarum Ecclesiarum plurium notoriè dilapidasse, quodque charitatiuè monitus, à præmissis desistere noluit sed continuè perseuerauit & præseuerat, Ecclesiam Dei in præmissis notoriè scandalizando: ea propter per hanc nostram sententiam pronunciamus, & decernimus, & declaramus, dictum dominum Ioannem papam ab omni administratione papali, spirituali & temporali, causis præmissis fore suspendendum, & suspendimus, eique administrationem ipsam interdicimus in his scriptis, criminaq; præmissa cõtra eum super mala administratione Simoniaca & dilapidatione notoria ac eius mala vita Ecclesiam ipsam scandalizante (prout præmittitur) proposita, notoria existere, ac de & super eis tanquàm de & super notorijs procedendum fore, & procedi debere ad finem eijciendi eum à papatu, prout iuris fuerit, declaramus. Quocirca vos & quemlibet vestrûm in Domino exhortamur, vobisque & vestrûm cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna fautoriæ dicti schismatis tenore præsentium districtè inhibemus, nè vos seu aliquis vestrûm cuiuscunque conditionis, status, gradûs, seu dignitatis, etiàm si regalis, cardinalatûs, patriarchalis, Archiepiscopalis, Episcopalis seu alterius cuiuscunque ecclesiasticæ vel secularis existat, dicto domino Ioanni papæ ab omni administratiõe papalis per nos (vt præmittitur) iustè suspenso, contra dictam nostram suspensionis sententiam de cæterò directè vel indirectè obediat, pareat, intendat, aut de bonis, rebus, iuribus seu alijs emolumentis Romanæ Ecclesiæ ex quacunque causa debitis, & ad eum ac papatũ pertinentibus & spectantibus quouis modo respondeat, decernentes ex nunc contra facientes scienter contrarium, tanquàm contra fautores dicti schismatis, eiusque domini Ioannis papæ fautores & sequaces, ad pœnas iuris & alias (vt fuerit rationis) authoritate sanctæ synodi fore procedendum, necnon irritum & inane, quicquid à quoquam quauis authoritate scienter vel ignoranter in contrarium contigerit attentari. Datum Constantiæ prouinciæ Moguntinensis, in sessione publica in Ecclesia maiori solenniter celebrata die Martis decimaquarta mensis Maii, Anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione octaua, pontificatûs præfati domini papæ vigesimitertij anno quinto.

SESSIO XI.

Die Sabbati vigesimaquinta mẽsis Maii supradicti, fuit tẽta sessio generalis in Ecclesia maiori Cõstantiensi supradicta, in qua præsidebat Reuerẽdissimus pater dominus Ioães episcopus Ostiensis, & erat ibidèm præsens serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorũ & Hungariæ rex, in insigniis regalibus cũ nobilib⁹ suis sibi ministrãtibus, *cui adstabant inter cardinales dominus Angelus episcop⁹ Prænestin⁹, Laudẽsis vulgariter dictus, et Iordan⁹ Albanẽsis de Vrsinis cardinalis. Pręsentibusq́, alijs dñis cardinalibus, videlicet Frãcisco Venetiarũ, Antonio*

tonio Aquilegiensi, Alamanno Pisano, Petro Cameracēsi, Branda Placētino, Antonio de Salācho presbyteris, *Amadeo Salutiarū, Raynaldo de Branckasijs, Ludouico de Flisco, Landulpho Barensi, Lucido de Comite, et Francisco Florentinensi, et Odone de Columna diaconis cardinalibus. In qua quidē sessione fuit cātata Missa de Spirituſancto per reuerendum patrem dominum Episcopum Attrebatensem. Qua cantata, fuerūt lectæ litaniæ more solito cū introitu, Exaudi nos Dñe, & collectis ac Euangelio et hymno, Veni creator Spiritus, & alijs ad hoc requisitis. Quibus factis, cantatis, & dictis, honorabilis vir Magister Henricus de Piro, promotor et procurtor causarū et negociorū Cōcilij, surrexit & proposuit, quòd pro parte sanctæ synodi Cōstantiensis præsentis, fuissent dati certi articuli, formati pro inquisitione facienda contra dominum Ioānem papam vigesimumtertium, super notoria dilapidatione & mala administratione, fautoria schismatis, crimineq́ hæresis, vita scandalosa & incorrigibilitate ipsius Ioannis, in bonis Ecclesiæ et statu papali per ipsum Ioannē factis, habitis et perpetratis, dictosq́ positiones et articulos fore probatos p plures & diuersos notabiles testes, quorum aliqui cardinales aliqui archiepiscopi, aliqui episcopi, et per alios magnos viros. Quapropter dictos articulos et eorū attestationes in summa per dominos commissarios pronunciari, legi & referri Concilio petijt.*

Ipsiq́ Ioanni cū hoc statui terminū condecētem ad audientiā diffinitiuam per sanctā synodum, & super hoc aliquos deputari, qui ipsum ad hoc requirant, instanter postulauit. Et alias dixit, fecit & protestatus fuit, prout & quemadmodùm in quadā petitionū papyri schedula, cuius tenor inferiùs est insertùs, pleniùs continetur & habetur. Qua petitione facta ascenderūt ambonem domini cōmissarij, videlicet dominus Iordan⁹ de Vrsinis cardinalis prædictus, absente Guilielmo sancti Marci cardinale propter eius infirmitatem, Andreas electus Poznaniensis, & Bartholdus de Vuildungen auditor, dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis, Ioannes de Bononia de commissarijs.

In qua quidem sessione, fuit cātata Missa de Spirituſancto, per reuerendum patrem dominum episcopum Attrebatēsem. Qua cantata, legebantur litaniæ, & alia in sessionibus fieri consueta. His autem peractis, dominus Andreas electus Poznaniensis, legebat articulos formatos contra dictum Ioannem papam, & * Bartholdus * Vuildingenensis auditor, in summa dixit & declarauit, si articulus erat probatus, exponens per tot testes cum eorum quantitate, qualitate & dignitate: quibus articulis & summario attestationum expositis, fuit ad instantiam promotoris commissum deputatis, ad portandum dictos articulos Papæ & summaria ad respondendū eisdē, & eundem vlteriùs citandum ad audiendam sententiam ad proximam sessionem,

pro die Lunæ proximè futura, prout in schedula quam reuerendissimus pater dominus Ioānes patriarcha Antiochenus de verbo ad verbum legebat, infrascripti tenoris, quibus articulis, summariè ac commissione lectis,

Post hæc autem fuit petitum per procuratorē Concilii, an placeret omnibus, quòd fieret processus iuxta per eum petita. Et primò dominus Ioannes episcopus Ostiēsis, respondit pro collegio & seipso, quòd placeret: Subsequenter existentes in ambone, videlicet Archiepiscopus Mediolanensis pro natione Italica, Andreas Poznaniensis electus pro natione Germanica, abbas S. Lupi pro natione Gallicana, Thomas Poltensis protonotarius pro natione Anglicana, responderūt, Placet: & vlteriùs per totius synodi supposita respōsum fuit, Placet.

Super quibus omnibus & singulis magister Hēricus de Piro pmotor; petijt sibi fieri publicū instrumentū seu publica instrumēta, per protonotarios & notarios synodi & nationum, & alios notarios & tabelliones ibidē existētes. His expeditis, dñs Benedictus Gentiani ambasiator Studij Parisiensis, recomādauit vniuersitatem Concilio, & ostendebat certam literam missiuā directā synodo, quam de mandato Cōcilij legebat in ambone, præsentibus ibidē venerabili & religioso viro dño Philiberto magno magistro de Rhodis, Henrico Rōpoli duce de Zagā, Ioanne Iacobo comite Aquasanctēsi, filio marchionis Montiferrati, Guntero comite de Zuartzburg, Comite de Dochēburg, Frederico duce Austriæ, comite Bertholdo de Vrsinis, Ioanne comite de Fribur, ambasiatoribus Franciæ, Poloniæ, Norvegiæ, Daciæ, Sueciæ, Cypriæ, Nauarræ regum alijsq́ in numero copioso.*

Tenores petitionum, articulorum, commissionum ac literæ missiuæ, de quibus suprà fit mentio, sequuntur & sunt tales:

Coram vobis sancta synodo Constātiensi vniuersalem Ecclesiam repræsentante, hic in Spirituſancto legitimè congregata, Henricus de Piro licētiatus in decretis, & Ioānes de Scribanis de Placētia, promotores & pcuratores hui⁹ eiusdem sanctæ synodi, dant & exhibent capitula, positiones & articulos infrascriptos, ad quos probandum se admitti petunt, citra onus superfluæ probationis:

Inprimìs denunciāt, dicūt, asserunt, ponunt, & si necessè fuerit, probare intendunt, quòd dominus papa vigesimustertius, à tēpore iuuentutis suæ, seu dū Balthazar de Cossa appellabatur fuit homo malè indolis, inuerecūdus, impudicus, mēdax, parentibus suis rebellis & inobediens; plerisq́ vitijs deditus, ac talis & pro tali fuit cōmuniter dictus, tētus, creditus & reputatus ab omnibus ipsius notitiā habentibus. Et adhuc dicitur, tenet, creditur & reputaī pro tali & vt talis: ac fuit & est de præmissis manifestè ac palàm, publicè & notoriè diffamatus:

Primus

Marginal notes: *Amedeo (beside "Amadeo Salutiarū"); for. *Sudiæ (beside "Sueciæ")

Primus articulus probatur verus et notoriꝰ per duos Cardinales, per vnũ protonotariũ, per duos auditores, per vnũ clericum cameræ, per vnum Licentiatũ in decretis, per vnum Archiepiscopum, per vnũ scriptorem & abbreuiatorem, & per vnũ procuratorem vnius magni ordinis, per vnũ canonicum vnius magnę Ecclesię metropolitanæ, per vnum Episcopum & per multos alios notabiles viros de auditu, publica voce & fama.

Itẽ quòd dictus dominus Ioannes papa, tunc Balthazar appellatus, per huiusmodi illicitum quæstum & Simoniacam prauitatẽ, et procurationibus & mediationibus Simoniacis & alijs medijs illicitis, in paucis tẽporibus acquisiuit et congregauit multã iniquitatis mammonam, copiosumq́ pecunię thesaurũ, propter quòd extũc diuitis nomen & statũ aßumpsit, & ędificia sibi procurauit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium, sicq́ vt præmittitur, fuit dictum, tantum, creditum & reputatum communiter ab omnibus ipsius notitiam habentibus: & adhuc dicitur, tenetur, creditur & reputatur, et fuit et est de præmissis diffamatus manifestè, publicè, palàm, & notoriè.

Secundus articulus probatur per duos cardinales de notorietate & veritate, & p alios duos cardinales, de auditu, publica voce & fama: per vnum archiepiscopum, per vnũ Episcopũ, per duos auditores de veritate & notorietate, & quàm plures alios notabiles viros, & omni exceptione maiores, de publica voce & fama.

Item quòd deindè præfatus dominus Ioãnes papa, tunc Balthazar nuncupatus, mediante huiusmodi Simoniaca et dãnata pecunia, promotꝰ fuit ad cardinalatũ, pro quo soluit magnam pecuniarum summam: & appellatus fuit dominus Balthazar cardinalis sancti Eustachij. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium, ac de ipsis omnibus idem dominus fuit & est diffamatus palàm, publicè &c.

Tertius articulus probatur per vnũ cardinalẽ, quòd publicè & notoriè hoc tenebatur in curia Romana, per vnum Cardinalẽ probatur de veritate, et per alium cardinalem publicè diffamatũ & notorium, per vnũ archiepiscopum de veritate. Similiter per vnũ procuratorem vnius magni ordinis, et per plures alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd postquàm dictus dominus Balthazar, tunc Cardinalis sancti Eustachij appellatus, ciuitatem Bononiẽsem vt legatus fuisset ingressus, vijs tyrannicis quærens terras Ecclesiæ, et ciues & habitatores earũ modo inhumano, impiè, iniquè, & crudeliter rexit & gubernauit, & à Christiana pietate & iustitia diuina humanaq́ totaliter alienus, diuersas datias, gabellas, exactiones, extorsiones et onera insupportabilia eis imposuit, & aliarũ exactionũ & onerum alias inauditorum, fuit inuentor. Et tam per illos modos consimiles & exactiones nimiũ onerosas per tyramidẽ, & de facto taliter subditos oppressit, quòd dictos ciuitatẽ, comitatum, et terras Ecclesiæ ac ciues depauperauit, deuastauit & depopulauit, ità quòd tẽpore sui regiminis, mala, tyrannica, & violẽta sua gubernatione causantibus, multi fuerunt profugi, multi exules, banniti & exhæredati, depauperati, & deperditi. Et ità vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum et reputatum, & cõmuniter ab omnibus diuulgatũ: & adhuc dicitur, creditur & reputatur, ac fuit & est verũ. Ipseq́ dominus Ioãnes de pręmissis omnibus fuit et est grauiter diffamatus, palàm, publicè & notoriè.

Quartus articulus probatur verus per vnum Archiepiscopum, per vnũ protonotarium, per duos Episcopos verus & notorius, p duos auditores verus et notorius. Similiter per vnum scriptorem literarum Apostolicarum, & per multos alios de auditu, publica voce & communi reputatione.

Item quòd dictus dominus Ioannes tunc Balthazar appellatus, tantũ practicare sciuit, quòd in Romanũ pontificẽ electus extitit, & se Ioannem vigesimumtertiũ appellauit, & nominari se fecit. Et dum crederetur mutatione nominis homo de vitijs ad virtutes mutatus, fuit fallax opinio. Quinimmò contra sanctorum patrũ decreta, & contra laudabiles Romanæ Ecclesiæ cõsuetudines veniendo, velut paganus diuina officia contẽpsit: Officiũ pastorale nõ debitè in diuinorũ administratione exercuit: Missis et vesperis papalibus interesse non curauit: horas canonicas dicere, ieiunia, abstinentias, carcmonias, et alia canonica instituta, ad q̃ homines Christiani, & præsertim clerici & Ecclesiastici, adstringuntur, iuxta formam Ecclesię seruare spreuit. Et si aliquotiès celebrauit, hoc fuit currẽter more venatorum & armigerorũ: & plùs, nè culparetur totaliter de hæresi, & nè expelleretur de papatu, quàm deuotionis vel charitatis causa. Sicq́ vt prædicitur, fuit dictũ, tentũ, creditũ & reputatũ: diciturq́ tenetur, creditur, & reputatur, atq; de eis fuit et est publica vox et fama.

Quintus articulus probatur p duos cardinales verus: quo ad secundã partem, probatur verus & notorius. Et per vnũ archiepiscopũ, per vnũ procuratorẽ vnius magni ordinis. per vnũ licentiatũ in decretis, & per multos alios de auditu, publica voce & fama & notorietate.

Item quòd dictus dominus Ioãnes papa fuit & est pauperũ oppressor, iustitiæ persequutor, iniquorum columna, Simoniacorum statua, carnis cultor, vitiorũ fæx, à virtutibus peregrinus, cõsistoria publica fugiẽs, ac totus somno et alijs carnalibus deditus desiderijs, vitę & moribus Christi totus contrarius, infamiæ speculũ, & omnium malitiarũ profundus adinuentor: adeò & intantùm Ecclesiam Christi scandalizans, quòd inter Christi fideles vitam & mores suos cognoscentes, vulgariter dicitur diabolus incarnatus.

Sextus articulus probatur per vnũ archiepiscopũ de veritate. Similiter per vnum episcopũ per duos auditores, per vnũ magnum procuratorem & vnum magnũ priorem, per vnũ scriptorẽ & abbreuiatorem literarũ Apostolicarum

rum de veritate & notorietate, per vnum licentiatum in decretis, per vnum procuratorem in Romana curia, & per multos alios de auditu, publica voce & fama & notorietate.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa vas omnium peccatorum, repulsis dignis, pro pecunijs indignos ad officia & beneficia promouit, dans gratias non gratis. Beneficia vacantia, prælaturas & dignitates Ecclesiasticas non magis meritis, sed plus offerenti post venditionem expositam contulit, & conferri mandauit: literasq́; bullatas per mercatorum & nummulariorum manus, vt de mercibus mercari solitum est, vendidit atque vendi iussit & mandauit. Sicq́; vt prædicitur, fuit dictum, tentum, habitum & reputatum: atq; fuit & est verum, publicum & notorium.

Septimus articulus probatur per duos cardinales de veritate & notorietate, & similiter per tres episcopos, per vnum auditorē, per vnum magnum procuratorem, per vnum clericum cameræ. Item de veritate probatur per vnum scriptorem literarum Apostolicarum, per vnum licentiatū in decretis, per vnum procuratorem in Romana curia, per vnum magnum procuratorem vnius magni ordinis, & per quàm plures alios de publica voce & fama, & similiter notorietate & communi reputatione.

Item quòd per præmissa in clero & in populo totaq́; vniuersali Ecclesia, graue scandalum, grauisq́; domini Ioannis papæ & curiæ Romanæ infamia, exortum fuit & suscitatum, atque exorta & suscitata.

Octauus articulus probatur per vnum cardinalem de veritate & notorietate, & per vnum magnum magistrum, & etiàm vnum magnum Priorem.

Item quòd propter hæc & alia Reuerendissimi patres & domini sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Cardinales, dictum dominum Ioannem papam vigesimumtertium, anno primo pontificatus sui, inter se & ipsum solum fraternaliter diuersis vicibus corripuerunt, ipsumq́; precibus humilibus & deuotis atque salutaribus monitis cum instantia requisierunt, nè Romanam & vniuersalem Ecclesiam per huiusmodi spiritualium merces & venditiones scandalizaret, & sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Nonus articulus probatur per quinq; cardinales de veritate, per vnum Archiepiscopum, et per multos alios de auditu, publica voce & fama à cardinalibus.

Item q̀ dictus dominus Ioannes papa ob præmissam fraternam monitionem, animum in aliquo non mutans, auaritiæ cæcitate infectus, expost continuè pristina Simoniarū mercimonia continuans, peiora prioribus perpetrauit: & vbi prius sub typo iustitiæ, non nisi suis familiaribus commensalibus datam coronationis suæ in expectatiuis gratijs dare confixit, posteà post fugam ab vrbe Romana, cuilibet indifferenter pro certa florenorum summa, videlicet pro vigintiquinque florenis auri de camera, dicta coronationis data publicæ venditioni exponebatur, in scādalum sedis Apostolicæ & totius fidei Christianæ. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Decimus articulus probatur per vnum Archiepiscopum, per duos episcopos, per vnum protonotarium, per vnum auditorem, per vnum magnum procuratorem, per vnum magnū Priorem, per vnum decretorum doctorem & magnū officiarium in curia, & per vnum præceptorem & decretorum doctorem, & per multos alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa in vitijs inualescens fortiùs, & non se corrigens, certos referendarios & cubicularios ac secretarios creauit, fecit & ordinauit mediatores, proxenetas ac procuratores pinguium & grossarum Simoniarū Ecclesiarum cathedralium, abbatiarum, monasteriorum, prioratuum & beneficiorum vacantium reseruatorum. Quodq́; subindè mediorum fructuū nondum natorum vel perceptorum, ante supplicationem uel saltem recuperationem literarum Apostolicarum, impetrantem soluere oportuit certam summam ex pacto. Et nisi impetrans mox soluisset, redijt vacuus absque cuiusuis onere prouisionis. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Vndecimus articulus probatur per vnum cardinalem de veritate, & per vnum alium cardinalem de veritate & notorietate, & per vnum Archiepiscopum, & vnū Episcopum, et per duos auditores de veritate, & notorietate, & per vnū secretariū papæ de veritate, similiter & per duos literarum Apostolicarum scriptores, & per vnū procuratorē in curia, & per vnum magnum præpositum, & similiter magnum procuratorē vnius magni ordinis, & per multos alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd idem dominus Ioannes papa registratoribus literarum Apostolicarum per expressum inhibuit, ne cuiquam sumptum ex registris literarum Apostolicarum traderent, nisi prius & ante omnia pecuniam promissam solutā fore probaretur: propter quod multos litigantes, qui tantam summam soluere non potuerunt, in clara sua iustitia ob probationis defectum succumbere oportuit. Sicq́; auaritia & malitia dicti Ioannis papæ causantibus, iniquitas æquitati præualuit, & beneficia possessa fuerunt absque canonico titulo contra canonicas sanctiones palàm, publicè ac manifestè.

Duodecimus articulus probatur per duos auditores, per vnum literarum Apostolicarum scriptorem, per vnum magnum procuratorem ordinis, & per unum procuratorem in curia Romana, & per vnum notabilem præpositum & multos alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd dictus Ioannes papa vltra in suprà proximo articulo nominatos, certos in Romana curia deputauit mercatores, qui beneficia vacantia curiæ pluribus diebus ad libram ponderarent, & plus offerentes supplicationem reciperent, & signari facerēt, in dedecus sedis Apostolicæ & perditionem

ditionem animarum multarum. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Tertiusdecimus articulus probatur per vnum protonotarium, duos episcopos, & per vnum literarum Apostolicarum scriptorem, & per multos alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd supradictus dominus Ioannes papa, ne aliqua supplicatio absque Simonia & solutione signaretur, omnibus & singulis referendarijs iniunxit, vt nullus sibi supplicationem aliquã signandam præsentaret, nisi nomine referendarij eam præsentantis signata esset. Quodq; nullus quamcunque supplicationem de vacantijs signari obtineret, nisi valorem totius vel media summa in supplicatione priùs realiter recepisset, & ipsi papæ responderet & traderet. Alioquin talis referendarius haberet tantundẽ soluere de bono suo proprio, in pœnam transgressionis huiusmodi prętensi mandati Apostolici: & sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quartusdecimus articulus probatur per vnum protonotarium, per vnum Episcopum, per vnum auditorem, per vnum magnũ Priorem, per vnum literarum Apostolicarum scriptorem, & quàm plures alios de auditu à referendarijs: ac etiàm alios episcopos & auditores de veritate & notorietate, publica voce & fama, &c.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa vltra præmissa, sæpè & sæpiùs cõtra Deum & propriã conscientiam suam ementibus plerisq; bullas suas vendidit. In quibus scripsit beneficia obtinẽtes & officia, ea in suis manibus resignasse, & tunc se per huiusmodi confictam & mendosam resignationẽ, quæ numquam accidit, contulit vel conferri mandauit pro pecuniarum certa concordata quantitate, multos sic funditùs vsque ad mendacitatem depauperando, palàm, publicè & notoriè.

Quintusdecimus articulus probatur per duos Cardinales de veritate & notorietate, per vnum Episcopum, per duos auditores, per vnum clericum cameræ, per vnum secretarium papæ, & per vnum procuratorem vnius ordinis, per multos alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd per hoc dabatur occasio multa beneficia emendi, conscientiam laxandi, & temeritas timorem DEI postponendi: deuenitq; res ad tantum, ut qui maiorem summã in supplicatione expressit & exoluit, signaturam absque difficultate obtinuit. Idem de Sacramentis, indulgentijs, dispensationibus & alijs Ecclesiasticis & spiritualibus donis. Sicq;, vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq;, tenetur, creditur & reputatur palàm, publicè & notoriè.

Sextusdecimus articulus probatur per vnum Cardinalem de veritate, per duos auditores, per vnum magnum præpositum, per vnum licentiatum in decretis, per vnum archiepiscopũ & vnũ magnum procuratorem vnius ordinis, per vnum præceptorem decretorum doctorem, per unum episcopum, & per plures alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd dictus Ioannes papa unum & idem beneficium sepiùs pluribus diuersisq; personis, uel etiam vni & eidem repetitis vicibus vendidit, & plerunque vni venditum, per anticipationem antedvti alteri ementi conferebat. Et similiter de gratijs expectatiuis, declarationibus & surrogationibus per impositionem silentiorum, ius iã quæsitum absorbuit. Per quæ quasi tota Ecclesia est labe Simoniaca deturpata, indignis repleta, tam in superioribus quàm in inferioribus prelatis: omniq; gradu Ecclesiastico lacessita, & per consequens quasi irrecuperabiliter scandalizata.

Decimusseptimus articulus probatur per testes superiùs nominatos & quàm plures alios.

Item quòd dictus Ioannes papa canonicè electos idoneos, vsque ad saturitatem appetitus sui soluere non uolentes, confirmare recusauit. Quodq; indignos & minus idoneos, ad summas desideratas ascendentes, scandalosè duxit promouendos & promouit. plerosq; etiam inuitos de suis Ecclesijs transtulit, ut uiduatas cariùs vendere posset, in dedecus & scandalum Christifidelium plurimorum, palàm, manifestè &c.

Decimusoctauus articulus probatur per testes iam nominatos, & quàm plures alios.

Item quòd deindè dominus Ioannes papa prædictus, Concilio Pisano adstrictus pro reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, in vrbe Romana Concilium generale cõuocauit, & ibi in pluribus sermonibus etiam ante & post publicè correptus & monitus, minimè se emendauit. Quinimmò temporis successu continuè diabolico instinctu incorrigibilis, peiora prioribus perpetrauit, & sic fuit & est verum &c.

Decimusnonus articulus probatur per tres cardinales, per duos auditores, per vnum secretarium papæ, per vnum Archiepiscopum, per vnum licẽtiatum in decretis, per duos episcopos, per vnum procuratorem vnius ordinis, & per vnum procuratorem in curia, & per alios de auditu, publica voce & fama, & communi reputatione.

Item quòd dictus papa Ioannes indulgentias in mortis articulo, prædicationem crucis, item à pœna & culpa absolutiones, Ecclesiarum & altariũ portatilium concessiones, & per Episcoporum cõsecrationes, & Abbatum benedictiones, reliquias sanctorum, ordines sacros, potestatem in confessionibus absoluendi à peccatis actiusq; qui per solas Spiritußancti operationes ad gratiam ministrari debeant, pecunia vendidit numerata: per quæ de nouo Ecclesia sancta DEI in personam dicti domini Ioannis papæ grauiter diffamata fuit & notoriè scandalizata.

Vigesimus articulus probatur per vnũ cardinalem, per vnum Archiepiscopum, per duos episcopos, & duos auditores, per vnum licentiatum in decretis, per vnum procuratorem in curia, & per plures alios de auditu, publica voce & fama atque communi reputatione.

Item quòd anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, & de mense Augusti eiusdem anni, quidam Nicolaus de Pistorio mercator Florentinensis, & dicti domini Ioannis papæ assertus secreta-

secretarius, laicus coniugatus, nuncius & legatus Apostolicus per dictum dominum Ioannem Papam tunc deputatus, venit ad partes Brabantiæ, habens ab eodem domino Papa potestatem exigendi & percipiendi quoddam subsidium, quod fuit decima pars fructuum omnium beneficiorum in Cameracensi, Tornacensi, Leodiensi & Traiectẽsi, ciuitatibus & diœcesibus. Quodq́ non soluentes excommunicare posset per certum ad hoc deputatum vel deputandum subdelegatum, ac suspensionem in collegia, conuentus & capitula, interdictiq́ sui sententias in eorum Ecclesias, qui sibi huiusmodi fructuum pecunias non traderent: per quod Ecclesiastica censura ad ludibrium & derisum, & tota septentrionalis Ecclesia grauiter fuit & est enormiter scandalizata.

Vigesimusprimus articulus probatur per vnũ Cardinalem, per tres Episcopos, vnum auditorem, vnum procuratorem in curia, & per alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd dictus dominus Ioannes Papa supradicto Nicolao mercatore, vt præfertur, in legatione existente, concessit, indulsit & commisit, vt idem Nicolaus quibuscunque hominibus vtriusque sexus ad suæ libitum voluntatis deputare posset confessores. Et quòd huiusmodi confessores deputati, absoluere possent à pœna & à culpa, certis tamen pecuniis taxatis mediantibus. Quas quidem prætensas indulgentias idem mercator publicauit, & publicari fecit in certis locis, ciuitatibus & villis, vtpotè Traiecti, Mechliniæ, Antuerpiæ & alibì, de quibus maximas pecuniarum summas exhausit & extorsit, Christifideles seducendo, ac statum & vitam totius Ecclesiæ Catholicæ enormiter scandalizando.

Vigesimussecundus articulus probatur per duos Episcopos, per vnum auditorem, & vnum procuratorem in curia Romana, & per plures alios de auditu, publica voci & fama & communi reputatione.

Item quòd præmissa omnia & singula fuerunt & sunt vera, publica & notoria, atque pro veris publicis & notorijs apud clerum & populum ciuitatum & diœcesium prædictarum, cunctisq́ Christifideles ibidèm aßerta, credita, dicta, visa, audita, palpata, & vt talia habita & reputata. Atque de ipsis & eorũ quolibet fuit & est publica vox & fama, fuitq́ de premissis omnibus & singulis dictus dominus Ioannes publicè diffamatus.

Vigesimustertius articulus refert se ad deposita per eos.

Item quòd de anno Domini millesimo quadringẽtesimo duodecimo, pontificis dicti domini Ioannis Papæ anno tertio, nonnulli ambasiatores tam ex parte illustris regis Francorum & prelatorum regni Franciæ, quàm ex parte almæ Vniuersitatis studij Parisiensis, Romæ apud sanctum Petrum in palatio Apostolico & in camera magna* paramentorum, & multitudine cleri & nobilium ibidèm in publica audientia congregata, dicto domino Ioãni Papæ vigesimotertio diffamatam Simoniam, malamq́ vitam, malamq́ suam famam per totum * vniuersum orbem diuulgatas exposuerunt, asserentes ob id mirabiliter scandalizatam, * monentes sæpè & sæpius charitatiuè & requirentes eundem Papam Ioannem, quatenùs à Simoniæ mercibus cessaret, atque fructus antefiendo, gratias & signaturas, & antequàm beneficiandus percepisset eosdem, cameræ Apostolicæ soluendos & dandos, tolleret & resecaret, seq́ in vita & moribus emendaret, cum frequenti instantia fuerunt exhortati. Sicq́ fuit & est verum, publicum &c.

For. * Ecclesiam,

Vigesimusquartus articulus probatur per quinque cardinales, quatuor Episcopos, tres auditores, per vnum secretarium Papæ, per vnum clericum cameræ, per vnum licentiatum in decretis, per vnum procuratorem vnius * ordinis, & per vnum protonotarium, & quàm plures alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd dictus dominus Ioannes Papa, vigesimustertius à supradictis & nõnullis alijs prelatis & ambasiatoribus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, quàm etiam doctoribus & magistris vniuersitatum, humili & deuota monitione correptus, à criminibus prædictis & à scandalis prædictis non cessauit, immò continuauit mala prioribus accumulando. Et sic fuit & est verum, publicum &c.

Vigesimusquintus articulus probatur per quatuor Cardinales, per quatuor Episcopos, tres auditores, vnum episcopum, & vnum magnum Priorem, per vnum secretarium Papæ, per vnum clericum cameræ, per vnum protonotariũ, & quàm plures alios de fama & credulitate.

Item quòd idem dominus Ioannes vigesimustertius fuit & est de præmissis omnibus & singulis publicè & notoriè per mundum & cuncta Christianitatum regna, taliter diffamatus & promulgatus: atque pro tali & vt talis, in Romana curia & extra, vbicunquè ipsius notitia habetur, habitus, tentus, nominatus & reputatus: atque tenetur, habetur & reputatur pro tali & vt talis, palàm & publicè.

Vigesimussextus articulus probatur per testes proximè nominatos.

Item denunciant, ponunt & probare intendunt, quòd supradictus dominus Ioannes Papa bona temporalia Ecclesiæ Romanæ, vrbem videlicet Romanam & patrimonium Ecclesiæ in Italia, pessimè & scandalosè rexit: oppressiones, angarias & gabellas, vt thesaurizaret, adauxit, & aliquas de nouo adinuenit. Totamq́ subditorum substantiam, quantùm in eo fuit, exhausit, & sibi imbursauit. Ipsosq́ Ecclesiæ subditos depauperauit, turpia lucra vndiquè scandalosè recolligens. pluresq́ terras Romanæ Ecclesiæ sinè euidenti necessitate vel vtilitate hypothecauit & impignorauit, aliquas verò perpetuæ alienationis titulo distraxit. Et cum communi Florentinensi de alienando Bononiam tractauit, vrbemq́ Romanam & terras patrimonij Ecclesiæ, proditoriè capi, inuadi & occupari permisit & tacitè consensit. Et dum nupèr de

de mense Iunij, anno Domini millesimo quadringentesimo decimotertio se in crastino Romano populo MISSAM in Ecclesia sancti Laurentij in Damaso, pro consolatione pacis & victoriæ belli contra quendam Ladislaum Apuliæ regem, per ipsum Papam Ioannem confici spopondisset, Romanum populum deserens, curialesq́; suos & oues in manibus luporum & inimicorum suorum tradens, ex culpa sua recessit scandalosè. Propter quod multi curtisani interempti, trucidati, capti, spoliati, & in perpetuam seruitutem redacti fuerant. Itaq́; fuit & est verum, & est publica vox & fama.

Vigesimusseptimus articulus probatur per tres Cardinales, vnum archiepiscopum, tres Episcopos, tres auditores, vnum clericum cameræ, per vnum præpositum, per vnum licentiatum in decretis, per vnum magnum procuratorem vnius ordinis, per vnum procuratorem in Romana curia, & per multos alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd propter præmissa, & ipso culpante & causam dante, multa crimina, videlicet sacrilegia, adulteria, homicidia, spoliationes, rapinæ & furta in vrbe Romana fuerunt commissa. Et ità fuit & est verum, publica vox & fama.

Vigesimusoctauus articulus probatur per vnũ Cardinalem, per duos episcopos, duos auditores, vnum præceptorem Decretorum doctorem, vnũ licentiatum in decretis, & vnum procuratorem vnius magni ordinis, & per vnum procuratorem in curia Romana, & quàm plures alios de publica voce & fama &c.

Item quòd communis & vulgata omnium hominum opinio, assertio, credulitas, & manifesta fama fuit & est, quòd dictus dominus Ioannes Papa tam in præmissis, quàm in alijs innumerabilibus casibus, & vniuersaliter in omnibus malè & pessimè administrauit, tam in spiritualibus quàm & in temporalibus. Et quòd fuit & est bonorum Ecclesiæ Romanę & cæterarum Ecclesiarum & rerum Ecclesiasticarum, ac etiam temporalium ad Ecclesias pertinentium, maximus & plùs quàm de aliquo alio fuit lectum vel auditum, dilapidator & deuastator ac dissipator pessimus, & inutilis & damnosus administrator, atque vniuersali Ecclesiæ & toti populo Christiano scandalosus, veneficus, homicida, fratrum interemptor, carnis vitia per omnia colens, incontinens, & infinitis criminibus irretitus, malæ famæ & pessimæ conditiones: adeò quòd in Italia & quasi toto * [* mundo,] capto vocabulo & similitudine à quodam inhumanissimo gentium armorum capitaneo, Balderinus appellato, etiàm Papa Balderinus vocitatur. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Vigesimusnonus articulus probatur per quatuor Cardinales de mala & scandalosa administratione, vita mala, & publica diffamatione: per vnum archiepiscopum, duos Episcopos de notorietate: similiter per duos auditores, per vnum secretarium Papæ, per vnum clericum cameræ, & per vnum licentiatum in decretis, & per vnũ procuratorem vnius ordinis & quàm plures alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd de præmissis omnibus idem Papa fuit & est publicè & notoriè diffamatus, & per totum mundum diuulgatus & infamatus, & quòd de ipsis & eorum singulis fuit & est publica vox & fama, & vt talis & pro tali fuit & est vbiq́; vbì de ipso notitia habetur, dictus, tentus, creditus, & reputatus: dicitur, tenetur, creditur & reputatur palàm & publicè, communiter & notoriè, pro tali & vt talis.

Trigesimus articulus probatur per testes proximè descriptos.

Item quòd præfatus dominus Ioannes Papa, nonnulla diuersa bona mobilia & immobilia diuersarum Ecclesiarum & monasteriorum, titulorumq́; dominorum Cardinalium, tam Episcopatuum quàm aliarum presbyteralium & diaconatuum, collegiorum, prioratuum, Ecclesiarum parochialium, & capellarum, cæterorumq́; altariũ, hospitalium & locorum Ecclesiasticorum dictæ vrbis Romanæ, & præsertim Ecclesiarum principis Apostolorum de vrbe, sancti Ioannis Lateranensis, ac alijs ad canonicos & personas Ecclesiasticas dictæ vrbis spectantibus: necnon de bonis monasteriorum sancti Pauli, sancti Laurentij extra muros, sancti Alexij, sanctæ Sabinæ, & alijs monasterijs tam virorum quàm mulierum, sola auaritiæ cæcitate seductus, vendidit, alienauit, dilapidauit & dissipauit, & aliqua eorum ad nihilum redegit adeò, quòd in plerisque cessat seruitium diuinum: & vbì erant decem vel viginti religiosi, hodiè non sunt nisi duo vel tres quasi fame morientes. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusprimus articulus probatur per vnũ Cardinalem, per vnum Episcopum, per vnum clericum cameræ, per vnum magnum præpositum, per vnum auditorem, per vnum præceptorem decretorum doctorem, per vnum procuratorem vnius magni ordinis, & vnum literarum Apostolicarum scriptorem, & per plures alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd idem dominus Ioannes Papa etiàm iura mobilia & immobilia, Ecclesiarum Cathedralium & collegiatarum, monasteriorum, prioratuum, studiorum, collegiorum, hospitalium, Ecclesiarum parochialium, capellarum & cæterorum beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum extra dictam vrbem, tam in ciuitate & districtu Bononiẽsi, quàm in alijs ciuitatibus, villis & locis dicti patrimonij Romanæ Ecclesię, quàm extra vbiquè consistentia, etiàm vendidit, alienauit & dissipauit, & præsertim plura bona Episcopatus Bononiensis & ECCLESIAE sancti Petronij Bononiensis, & præsertim lapides, ligna & totam materiam, de quibus debebant compleri ædificia & * fabricari dictæ Ecclesiæ. Et pecunias ad [for. * fabrica] dictam fabricam ab antiquo ordinatas, recepit, & opus omninò cessare fecit. Similiter omnes possessiones, prædia ac bona mobilia, & immobilia, ac dotationẽ totalẽ collegij Gregoriani in dicta

ciuita-

ciuitate Bononiensi per felicis recordationis Gregorium papam vndecimum fundati, pro sustentatione quinquaginta scholarium pauperum &c. etiàm vendidit & alienauit, ità quòd de mobilibus nihil ibì remansit, et de immobilibus vix posset sustentari congruè vnus solus scholaris. Et demùm Saccardis habitandum tradidit, qui totaliter eam destruxerunt: & eam vendidisset, si reperisset emptorem. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimussecundus articulus probatur per vnum Cardinalem, vnum archiepiscopum, duos Episcopos, vnum auditorem, vnum secretarium papæ, vnum scriptorē papæ, & per multos alios de auditu, publica voce & fama.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa præmissis nō contentus, sed etiàm literarū studia per salarij subtractionē subtiliter extinguere conatus est. Doctoribus studij Bononiensis per plures annos, & maximè à promotione sua ad papatum, stipendia eorum ab antiquo tempore dicti studij eis debita, & vndè viuere & perindè studere & legere debebant, funditùs abstulit & remouit: & taliter fecit, quòd tam nobile & solenne studium, quasi ad nihilum respectiuè deuenit, Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimustertius articulus probatur per duos cardinales, per duos Episcopos, vnum secretarium Papę, per duos auditores, per vnum præceptorem Decretorum doctorem, vnum licētiatum in Decretis, per vnum procuratorem in Curia Romana, & plures alios de auditu, publica voce & fama &c.

Item quòd non solùm dilapidauit bona & iura prædicta mobilia & immobilia Ecclesiarum, sed etiàm super personas Ecclesiasticas tam vrbis Romanæ & ciuitatis Bononiensis, ac in toto patrimonio Ecclesiæ grauissima onera, tallias & exactiones insupportabilia imposuit: facultatesq́; Ecclesiarum, vndè personæ Ecclesiasticæ viuere seruire DEO debebant, ab eis extorsit & sibi applicauit: immò etiàm super alios prælatos Ecclesiasticos aliarum terrarum & dominorum secularium, diuersa onera, tallias exactionesq́; soluendas dominijs & ciuitatibus Florentinensium, Venetorum, Senarum & pluribus alijs, cum quibus in precio participauit, imposuit: adeò & intantùm, quòd dicti ecclesiastici fuerunt & sunt tanta paupertatis angustia afflicti, vt post propriorum patrimonialium bonorum transumptionem, necessitate famis libros, calices et ornamenta Ecclesiarum vendere sint coacti. Sicq́; vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum et reputatum: diciturq́;, tenetur, creditur & reputatur palàm, publicè &c.

Trigesimusquartus articulus probatur per vnū cardinalem, et per testes proximè descriptos.

Item quòd propter præmissa tota Ecclesia Dei notoriè fuit scandalizata. Et ità fuit et est verum, publicum & notorium.

Trigesimusquintus articulus probatur per omnes cardinales, & per omnes alios testes.

Item quòd horrida & detestādorū criminum domini Ioannis papæ antedicti fama, immò infamia, crebris insinuationibus & multiplicatis vicibus non solùm semel, sed pluriès et sępè Christianorum principū, totiusq́; populi Christiani proh dolor aures penetrauit, intantùm, quòd serenissimus et inuictissimus rex princeps dominus Sigismūdus Romanorum et Vngariæ rex semper Augustus, in Lombardia existens, ad ciuitatem Laudensem applicuit, dictumq́; Ioannem papam ibidèm aduenientem, humili & deuota prece rogauit, quatenùs attento quòd quasi totus mundus dissimulare non posset, mores & uitā emendaret in melius, & in unionem sanctæ matris Ecclesiæ tunc & nunc tripartitæ, summis vigilijs & curis intendere dignaretur, ut adstrictus per Pisanum Concilium tenebatur, & concilium generale in aliquo securo loco, cuncto populo Christiano commodoso indiceret, suasit: & vt Ecclesia in capite & in membris reformaretur, etiàm deuotè supplicauit.

Trigesimussextus articulus probatur per vnū literarum Apostolicarum scriptorem, per vnum licentiatum in decretis, per vnum procuratorem in curia Romana, & per alios de credulitate &c.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa vigesimustertius, precib⁹ dicti serenissimi principis Romanorum & Vngariæ regis, in parte condescendens, ampliùs à vitijs huiusmodi scandalosis, & præsertim Simoniaca hæresi, abstinere spopondit: & hanc ciuitatem Constantiensem, pro loco multitudinis capace, & alias habili & idoneo, pro concilio generali celebrando elegit, quod anno Domini 1413. mense Nouemb. inchoando indixit, & per mundum publicauit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusseptimus articulus probatur, vt in bulla desupèr confecta continetur.

Item quòd deindè dictus dominus Ioānes papa Bononiam rediens, in pristinam et peiorem Simoniam recidiuauit: datarum anticipationes vendidit, ius quæsitum pro numerata pecunia litigatoribus abstulit, & adsoluentium instantias, eorum diuersarijs pluribus perpetuum plerisque vicibus silentium imposuit de facto, turpiter & scandalosè. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusoctauus articulus probatur per duos cardinales, per tres Episcopos, per vnum auditorem, vnum præceptorem decretorum doctorem, vnum secretarium papę, per vnum licentiatum in decretis, vnum magnum procuratorem vnius ordinis, & quàm plures alios de auditu, publica voce & fama.

Item & nè per viam iustitię oppressi releuarentur, idem papa Ioannes anno Domini 1414. plerisque vicibus dominis auditoribus per suos referendarios, & pręsertim per dominum Iacobum de Camplo, nunc electum Pennensem, dici fecit & mandari, nè materias anticipationis datarum admitteret in iudicio, & nè datarum registratores, aut alios officiarios quouis modo comppellaret in his materijs privationem iuris alterius concernentibus

tibus veritati testimonium perhibere, iustitiam notoriè opprimendo. Et sic fuit et est verum, publicum & notorium.

Trigesimusnonus articulus probatur per duos auditores, & vnum procuratorem in Romana curia.

Item quòd propter præmissa et plura alia, reuerendus pater dominus Episcopus Saresbiriẽsis & alij Christianissimi principis regis Angliæ illustris ambasiatores dictum dominum Ioannem papam vigesimumtertium monuerunt & corripuerũt charitatiuè, supplicantes eidem, quòd Simoniam & beneficiorum venditionem desereret, & se in vita & in moribus emendaret. Alioquin non dubitaret propter scandalum subtractionem obedientiæ et alia incõuenientia secutura. Quodq; ipse dominus Ioannes papa incorrigibilis factus, huiusmodi monita salutaria spreuit. Ipsumq; & alios prælatos duris et asperis verbis minatus est, & iniuriatus est palàm & publicè. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimus articulus probatur per duos cardinales, per vnum procuratorem magni ordinis, & alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd deindè præfatus dominus Ioannes papa ad Constantiam veniens, post diuersas persuasiones, exhortationes & rogamina, per hoc sacrum Constantiense generale concilium deuotè factas & facta, vt pacem Ecclesiæ daret & papatui cederet, cùm alia tutior, prõptior & securior quàm via cessionis non esset, ad vnionem perfectã in Ecclesia Dei consequendã, attentis scandalis ex persona sua iã exortis, propter quæ existẽtes in alijs obedientijs, retrahebantur ab Ecclesiæ vnitate: hoc anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, die sabbati, secunda mensis Martij in sessione generali Cõstantiensi & in pleno Concilio generali Constantiensi, vniuersalem Ecclesiam repræsentante, Ecclesiæ DEI sponsæ suæ promisit, vouit & iurauit cedere papatui, spontè & liberè dare pacẽ Ecclesiæ per viã suæ simplicis cessionis papatus, iuxta deliberationem eiusdem Concilij, prout in quadam schedula conscripta, quam schedulam suamet viua voce alta & intelligibili legit, dixit, iurauit, vouit & promisit, & alia fecit, prout in eadem, ad quam se referunt promotores et procuratores antedicti, cõtinetur: Cuius tenor sequitur & est talis: Ego Ioannes papa vigesimustertius propter quietẽ populi Christiani, profiteor, spondeo, voueo, iuro & promitto DEO & Ecclesiæ, ac huic sacro Concilio, spontè & liberè dare pacem ipsi Ecclesiæ per viam meæ simplicis cessionis, et eam facere et adimplere cum effectu, iuxta deliberationem præsentis Concilij, si et quandò Petrus de Luna Benedictus decimustertius, et Angel⁹ de Corario Gregorius duodecimus suis obedientijs nuncupati, papatui quem prætendunt, per se vel procuratores suos legitimos similiter cedãt. Et etiàm in quocunque casu cessionis vel decessus aut alio, in quo per meam cessionem poterit dari vnio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis.

Quadragesimusprimus articulus probatur per duos Cardinales, et per duos Episcopos, et ex schedula papæ.

Item denunciant, ponũt, et si necessè erit, probare intendunt dicti magistri Henricus & Ioannes promotores, quòd dominus Ioannes papa vigesimustertius se huic generali Concilio submisit & eius sententiæ, ac eius iudicio stare promisit in omnibus & singulis, quæ pertinẽt ad reformationem Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris. Et hoc est verum, publicum & notorium, palàm & manifestum, & ità ab omnibus publicè tenetur & reputatur.

Quadragesimussecundus articulus probatur per vnum auditorem, & vnum decretorum doctorem, vnum magistrum officiorum in curia Romana, & quàm plures alios de notorietate.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa, postquàm fuit in hac ciuitate Constantiensi, & post Concilium iam inceptum, sæpè et sæpiùs & maximè in publica sessione, omnibus audientibus, cunctos monuit, quatenùs contra ipsum dicerent, & obijcerent quicque vellent, cùm intenderet stare determinationi huius sacri Concilij, quæ à tempore sui papatus gessit & administrauit. Et hæc sunt publica, notoria & manifesta, & ità ab omnibus tanquàm notoria habentur, tenentur & reputantur.

Quadragesimustertius articulus probatur per testes suprà proximè descriptos.

Item quòd deindè vt huiusmodi professio, votum & iuramentum et promissio iuxta deliberationem Concilij ac practicam cessionis papatus, et per consequens perfectæ vnionis in Ecclesia Dei consequendæ ponerentur, dictus Ioannes papa requisitus, quatenùs procuratores aliquos ad præmissa adimplendum constitueret, vt dictus serenissimus princeps et alij per hoc sacrosanctum generale Concilium deputandi & eligendi, in ciuitate Niciensi Petro de Luna Benedicto decimotertio in sua obedientia nuncupato, bonam domini Ioannis papæ voluntatem ostenderent, & vt simpliciter cederent, prout cum ambasiatoribus dicti Petri de Luna et illustris principis domini regis Aragonum tractatum & conclusum extitit, fuit pro parte nationum & huius sacri Concilij, humiliter & deuotè rogatus & requisitus.

Quadragesimusquartus articulus probatur per duos cardinales, quatuor Episcopos, tres auditores, vnum secretarium papæ, & per vnum procuratorem in Romana curia, & quàm plures alios de notorietate.

Item quòd post huiusmodi requisitionem dictus Ioannes papa dolosè cogitauit se absentare, & clàm recedere velle, & super his fuit publica vox & fama.

Quadragesimusquintus articulus probatur per duos auditores, per vnum decretorum doctorem magnum officialem in curia Romana, & plures alios de notorietate, publica voce & fama & euidentia rei.

Item quòd fama huiusmodi recessus papæ tunc instan-

instantis, ad aures serenissimi principis domini Sigismūdi Dei gratia Romanorum & Vngariæ regis deducta, idem dominus rex ante præsentiam reuerendissimorum in Christo patrū & dominorum cardinalium, patriarchæ Antiocheni, episcoporum multorum, ducum et comitum atque prælatorum in multitudine copiosa, hortatus est & rogauit dictum dominum Ioannem papam, nè à ciuitate Constantiæ recederet, neve ante perfectam vnionem Ecclesiæ huiusmodi sacrosanctum generale Concilium dissolueret, persuadens quantum meritum apud DEVM, quantamq́ laudem humanam habiturus esset, si per ipsum perfecta vnio fieri posset, dans ei & offerens vlteriorem saluum conductum, atque saluam guardiam & plenissimam securitatem personæ & bonorū omnium, familiarium & curtisanorum &c. Quodq́ dictus dominus Ioannes papa recedere nunquàm cogitasset, respondit: sed vtiquè remanere, perficere & implere cum effectu velle ea quæ vouit et iurauit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimussextus articulus probatur per duos cardinales, tres auditores, per vnum præceptorem decretorum doctorem, & vnum magnū præpositum, et per vnum licentiatum in decretis, per quatuor episcopos & multos alios.

Item quòd extunc dominus Ioannes papa videns Concilium huiusmodi & totum mundum ad sanctæ Dei Ecclesiæ iam 38. annis vel citrà scissę & diuisæ vnionem & redintegrationem, necnon extirpationem hæresis & vitiorum, ac ipsius Ecclesiæ reformationem in capite et in membris anhelare, diabolico spiritu instigatus, hoc sacrosanctum Concilium dissoluere quærens, vt reformationem hæresum atque schismatum extirpationem prædicta euadere & impedire posset, & suā malam vitam continuare, ad præterita vitia & ambitiones reincidens, contra vota, professa, promissa, ac DEO & Ecclesiæ iurata, id facere renuit. & nupèr hoc anno Domini 1415. die Mercurij 20. mensis Martij in noctis tenebris, habitu indecenti & dissimulato, laicali more non vt Romanam decuit Pontificem, gregem sibi commissum vt mercenarius deserens, ab hoc sacro Constantiensi Concilio contumaciter se absentando, aufugit & recessit, in scandalum totius generalis Concilij & totius populi Christiani. Ità fuit & est verum, publicum & notorium atque manifestum.

Quadragesimusseptimus articulis probatur per omnes testes, suum recessum fuisse & esse notoriè scandalosum.

Item quòd de pòst dictus dominus Ioannes papa ad oppidum Schafhusen se retraxit. Et nonnullos cardinales, episcopos & prælatos, ac etiàm curtisanos & principum ambasiatores à præsenti ciuitate Constantiensi ad se venire iussit, mandauit & practicauit & nihilominùs sub certis prætensis causis, pœnis & censuris ipsos ad se vocauit, & venire iussit: & eum sequi volentibus aut non volentibus mandauit, vt ab hoc sacro loco recederent. Sic per suam fugam oues spargere, Concilium sacrum dissoluere, & schisma nutrire, & perpetuò Ecclesiam Dei tenere monstruosam hæresibus & vitijs deformatam proposuit, & quantum in eo fuit, voluit & deliberauit & fecit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimusoctaus articulus probatur per vnum cardinalem, per duos episcopos, per duos auditores, per vnum præceptorem decretorum doctorem, per vnum secretarium papæ, per duos licentiatos in decretis, et quàm plures alios de notorietate.

Item ꝙ pòst de dicto oppido Schafhusen ipsa die Veneris sancta, tempore diuini officij, hora tertiarum iter arripuit versùs oppidum Louffenbergense, & deindè ab oppido Louffenbergensi iterùm transformato habitu turbiter vlteriùs versùs opidum Brisacum gressus direxit, scandalosè à dictis concilio & ciuitate Constantiensi plùs & plùs contumaciter se elogando, totisq́ conatibus, practica & * datis nisus est in Burgundiam. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimusnonus articulus probatur per duos cardinales, per duos episcopos, duos auditores, vnum decretorum doctorem, per vnum secretarium papæ & quàm plures alios.

Item quòd nupèr hoc anno Domini 1415. & de mense Aprilis eiusdem anni, dictus dominus Ioannes papa per reuerendissimos ambasiatores, oratores, nuncios & epistolas pro parte huius sacri generalis Cōcilij ad ipsum tunc in præfato oppido Brisaco residentem destinatos & destinatas, quatenùs more pij pastoris, qui animam suam posuit pro ouibus suis, cuius actionem & authoritatis præsidentiam ità vita, exemplo & doctrina insecutor esse dignaretur, ad gregem suum desertum rediret Constantiam, vel saltem ad vnam de tribus ciuitatibus, oppidis seu locis vtiquè insignibus, videlicet ciuitatem Basileensem, * Olmam seu Rauenburg, ciuitati Constantiensi & loco Concilij vicinam, de vnione ECCLESIAE DEI, gratia Dei perficienda, vt secum in omni benignitate & charitate tractare possent, charitatiuè cum reuerentia debita fuit rogatus, nominatus & requisitus. Promittentes eidem & offerentes ex parte dicti Concilij saluum cōductum plenissimum, tunc iam paratum, & sigillo magno seu imperiali sigillatum, & eidem domino Ioanni lectum, ostensum & donatum, securitatem vitæ & status, ac prouisionem honestissimam condecentem status suo, si reuerteretur, atque uota, iurata & promissa adimpleret, prout ijdem legati & ambasiatores id à prædicto Concilio habuerunt in mandatis, obtulerunt, quemadmodùm in instrumentis publicis desupèr confectis, ad quæ se referunt promotores & procuratores prædicti, latiùs continebatur.

fo. * Vlmā

Quinquagesimus ariculus probatur per vnum cardinalem, per tres episcopos, & instrumenta publica & diuersa breuia, per ipsum Ioānem papam principibus & vniuersitatibus missa.

Item quòd dictus dominus Ioãnes papa in reprobum sensum ductus, monita huiusmodi more aspidis aures obturantis, nè audiat, obaudiens, se in crastinum responsum dictis ambasiatoribus & legatis velle dare aßerens, ipsos eò tūc redire iussit. Nec crastino expectato, post medium noctis ante diluculum, non dato responso, ad oppidum Nuenburg aufugiens, se transtulit habitu transformato. Et sic sacrum Conciliū dissoluere, vnionem & reformationem Ecclesiæ, extirpationem hæresum & vitiorum impedire, & suam vitam detestandam continuare vt posset quæsiuit, prout continuauit, in profundum malorum deditus, peiora prioribus committere non expauit, supradictis monitis, precibus & requisitionibus minimè condescendens. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quinquagesimusprimus articulus probatur p testes suprà proximè nominatos.

Item quòd supradictus dominus Ioãnes papa fuit et est homo duræ ceruicis, pertinax peccator, induratus, incorrigibilis, Ecclesiam Dei notoriè scandalizans, fautor schismatis, aliasque talis, quòd papatui & eius* administrationi se reddidit indignum. Et pro tali habetur, tenetur & reputatur.

*administratione.

Quinquagesimassecundus articulus probatur per vnum cardinalem, & per omnes testes superiùs descriptos.

Item quòd dominus Ioannes Papa fuit & est de præmissis omnibus & singulis publicè et notoriè diuulgatus & diffamatus, atque pro tali et vt talis, in Romana curia & extra, & vbicunquè ipsius notitia habetur, habitus, tentus, nominatus & reputatus pro tali & vt talis palàm & publicè.

Item quòd de præmissis omnibus et singulis fuit, & est publica vox & fama.

Quinquagesimustertius & quartus articuli probati sunt per omnes testes superiùs descriptos publici & notorij.

Hoc loco in exemplari vndè hæc desumpta sunt, plùs quàm latus integrum folij vnius vacuum relictum erat, tanquàm si plures articuli aut alia nescio quæ addenda fuissent.

In primis denunciant, dicunt, aßerunt, ponūt, et si necesse fuerit, probare intendunt, quòd dominus Ioannes papa vigesimustertius à tempore iuuentutis suæ dum Balthazar Coßa appellabatur, fuit homo malę indolis, inuerecundus, impudicus, mendax, parentibus suis rebellis & inobediens, plerisque vitijs deditus. Ac talis & pro tali fuit communiter dictus, tentus, creditus & reputatus ab omnibus ipsius notitiam habentibus. Et adhuc dicitur, tenetur, creditur & reputatur pro tali & vt talis. Ac fuit & est de præmissis diffamatus ac palàm, manifestè, publicè & notoriè.

Item quòd dictus dominus Ioannes tunc Balthazar appellatus, legatus Bononiæ existēs, ad papatum illicitis medijs anhelans, in mortem bonæ memorię domini Alexandri papæ extitit machinatus, & vt tam ipse quàm medicus suus magister Daniel de sancta Sophia, artium & medicinæ doctor, veneno extinguerentur, prout extincti sunt, operam dedit. Sicq́, ut prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum, & reputatum. Diciturq́, tenetur, creditur & reputatur, atque fuit & est de præmissis in ciuitate Bononiensi & extra per totum mundum publica uox & fama, fuitq́, & est grauiter & notoriè diffamatus.

Item quòd dominus Ioannes papa cum uxore fratris sui, & cum sanctis monialibus incestum, cum virginibus stuprum, & cum coniugatis adulterium, et alia incontinentiæ crimina, propter quę ira Dei descendit in filios diffidentiæ, commisit: et de his grauiter & publicè diffamatus & scandalizatus est: Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Item quòd supradictus papa Ioannes nouum mandatum & Simonię scelus perpetrando, sex parochiales Ecclesias Bononien. & plura alia beneficia ecclesiastica pro pecunia numerata vendidit meris laicis, qui eas tanquàm res prophanas cum earum poßeßionibus, dotibus & iuribus de facto possident. Ponuntq́, laici huiusmodi presbyteros ad celebrandum Mißas pro suæ libito voluntatis. & plura alia enormia et maiora fecit et commisit in illis & alijs partibus, de quibus fama publica, immò veriùs infamia contra eum diuulgata est per vniuersum orbem. Sicq́, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq́, tenetur, creditur & reputatur. Atque fuit & est publicum & notorium.

Item quòd dictus papa Ioãnes præceptoriam Cypri ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, cōtulit cuidam infanti in quinto anno constituto, bastardo illustris domini regis Cypri nomine Aloysio, pro certa pecuniæ quantitate. Necnō fructus vacantiæ & spolia vltimi præceptoris defuncti, eidem Aloysio infanti vendidit contra ipsius ordinis regularia instituta, pśertim cùm huiusmodi bona spolij & vacantię sint bona fiscalia pro soluendis stipendiarijs contra infideles. Necnon eidem infanti in dicto quinto anno ætatis suæ constituto, per bullam concessit, vt ea ætate possit profiteri, & professioni adstringeretur, contra legem consensus qui per eum præstari non potuit. & sic fuit &c.

Item quòd dominus Ioannes papa nunquàm prædicta reuocare voluit, nisi cum pactis et conditionibus quæ sequuntur: Primò, quòd restituerentur regi Cypri pecuniæ, quas dederat Papę pro emptione dictæ præceptoriæ pro rato.

Item quòd darentur papæ in continenti & omninò sex millia florenorum auri de camera, quod fieri oportuit, & soluti fuerunt realiter pro hospitali per priorem Rhodi et procuratorem generalis religionis dño Nicolao de Robertis, idibus Augusti anno quinto, & per manus Eduardi de Recijs mercatoris Florentinensis. Pro quibus sic solutis, religio hospitalis & prædicti re-

manent

manent adhuc obligati penes mercatores. Itá reseruauit papa tunc & ante omnia pro dicto bastardo in quinto ætatis suæ anno constituto super bonis religionis pensionem duorum millium florenorum de camera.

Item reseruauit pro dicto bastardo cameram magistralem, quæ vocatur Negera & finita, quæ valet communiter duo millia florenorum annuatim. Ad quæ non

Et hic aliquantum spatij relictum erat in archetypo.

dicti prior & procurator. Quibus sic peractis, papa fecit eis dari per dictum Eduardum de Recijs mercatorem bullas, qui dictas bullas reseruabat vsque ad solutionem dictorum sex milliū florenorum, quas bullas eidem Eduardo dederat Episcopus Vulteranus, donèc soluerentur sex millia florenorum supradictorum. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.*

Item quòd dictus dominus Ioannes papa fratrem Iacobum de Viriaco maiorem annis, expreßè professum religionis Hospitalis, à votis, regula & habitu religionis absoluit de facto, et ad seculum reduxit, & contrahendi matrimonium licentiam dedit, sexcentis ducatis primò datis. Et sic fie it &c.

Item quòd dominus Ioannes papa prædictus castellaniam scalarum dicti hospitalis, quam dictus frater Iacobus tenebat, simul cum prædictis reseruauit, & deinde ipsam cuidam fratri Heymaco de Vesello, pecunijs datis contulit, quæ castellania est conuentualis & regia, in qua deberēt esse fratres capellani numero 13. cum alijs clericis Deo seruientibus. Sicq́ perit diuinus cultus, & ordo transuertitur in scandalum Christifidelium plurimorum palàm & publicè.

Item dicto Heymaco iuueni ætatis 14. annorum vel circa, concesserat dominus magister Rhodi licentiam ingrediendi religionem hospitalis, vt indilatè facta professione & recepto habitu religionis, transiret ad conuentum religionis cum equis & armis sufficientibus, Deo & religioni contra inimicos fidei Christianæ militaturus. Et quòd ipse frater Heymacus votorum suorum et salutis propriæ immemor, non ad conuentum transijt, sed statim factus inobediens & rebellis, ad dictam castellaniam emendam ad Papam misit. Quam castellaniam obtinens, omnia conuentus, tam vacātem quàm responsionem annuam occupauit, prout occupat, licentia per dictum dominū papam priùs vendita & conceßa.

Item quòd ipse dominus Ioannes papa prædictus multa grauia, inutilia & frustratoria onera etiam Gallicis in Auinione tyrānicè ad diuersos fines damnatis imposuit. Et præsertim tā in viagio facto apud Pisas cum Galeis sub colore eundi apud Auinionem, quàm in combustione palatij Apostolici Auinionensi per dominum Marinum nepotem suum, & suorum seruitorum ad hoc (vt dicitur) missum & constitutum capitaneum dicti palatij ad reparationem eius, quàm alijs diuersis modis, sic etiàm de dictis ciuitate Auinionensi & comitatu Veanissini, quos tractauit alienare diuersimodè, & maximè in manibus dicti regis Ladislai ponere, mediantibus certis tractatibus contra vnionem Ecclesiæ & magna pecuniæ quantitate. Quod & fecisset, si ad optatum suum peruenire potuißet. Sicq́ (vt prædicitur) fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq̀ue, tenetur, creditur & reputatur palàm, publicè & notoriè.* * Venaycini * Venayßini.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa bona & dotem prædicti monasterij sancti Laurentij diuisit in tres partes dissipando, & certis ex dn̄is cardinalibus particulariter per tripartitas particulas diuidendo, quæ priùs vnite fuerunt pro sustentatione monachorum multorum, Deo in religionis zelo laudabiliter priùs seruientium, nunc miseria & paupertate apostatantium. Et sic fuit & est verum &c.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa præmissis non contentus, monasterium sancti Alexij prædictum vendidit Baptistæ de Sabellis, pro quodam impubere bastardo suo, monasterium sanctæ Sabinæ domino Nicolao de Vrsinis, & ità de cæteris. Et quod deterius est, caput sancti Ioannis Baptistę quod erat in monasterio monialium sancti Siluestri de dicta vrbe, vendiderat seu pactum de tradendo fecerat Florentinis pro precio quinquaginta millium ducatorum. quod & fecisset, nisi ciuibus Romanis id per eum reuelatum fuisset. Et quia aliqui eorum de hoc in aperto locuti fuerunt, capti & incarcerati fuerunt, & in magnis pecuniarum summis redempti fuerunt & exbanniti. Et alias nisi se seu vitam suam redemißent, propterea decapitati fuissent eius iussu. Et ita vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq́ tenetur, creditur & reputatur. Et fuit & est verum, publicum & notorium, atque diuulgatum vbiquè tam in vrbe & tota Italia, quàm Gallia etiàm palàm, publicè & notoriè.

Item quòd dictus papa Ioannes decimas castrorum Centi & plures diœcesis Bononiensis, pertinentes ad mensam Episcopalem Bononiensem, alienauit laicis fautoribus suis in perpetuum, pro eis & eorum succeßoribus, in graue dispendium Ecclesię Bononiensis, quàm penitùs & totaliter depauperauit palàm & publicè.

Item quòd communis hominum opinio, assertio, firma credulitas, ac vera reputatio, commune dictum, rumor indubius, vulgata fama, atque verum & notorium fuit & est, quòd dictus dominus Ioannes papa fuit & sit homo peccator, notoriè criminosus de homicidio venefico, & alijs grauibus criminibus, quibus irretitus dicitur grauiter diffamatus, dissipator bonorum Ecclesiæ, & dilapidator eorundē notorius Simoniacus, pertinax hæreticus, et Ecclesiam Christi notoriè scandalizans, incorrigibilis, & alias talis, q. se papatui et eiusdem administrationi, ac sedis Apostoli-*

Apostolicę & vniuersalis Ecclesię regimini reddidit indignum.

Item quòd dictus Ioannes papa vigesimustertius sępè & sępiùs coram diuersis prelatis & alijs honestis & probis viris pertinaciter, diabolo suadente, dixit, asseruit, dogmatizauit & adstruxit, vitam ęternam non esse, neq; aliam post hanc: quinimmò dixit & pertinaciter credidit, animam hominis cum corpore humano mori & extingui ad instar animalium brutorum: dixitq; mortuum semèl, esse etiàm in nouissimo die minimè resurrecturum, contra articulum de resurrectione mortuorum. Quodq; de præmissis fuit & est dictus Ioannes papa apud clerum & populum grauiter diffamatus. Sicq; vt predicitur, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq;, tenetur, creditur, et reputatur palàm, publicè & notoriè.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa sępè & sæpiùs publicè dixit & professus est, se velle omnia facere opportuna pro vnione Ecclesię sanctę Dei, etiàm vsque ad mortē inclusiuè. Nec in prędictis à voluntate huius Concilij aliquo modo discedere. Et hec sunt vera, publica et notoria, & vt notoria habentur, tenentur & reputantur.

Hoc loco scriptus fuit Articulus approbationis protonotariorum, per quatuor nationes deputatorum. Hunc, quia præter rationem hic insertus videbatur, submotum hinc, superiùs in sessione prima suo correspondenti adiunctum offendes.

Litera missiua domini Ioannis papæ 23. missa domino regi Romanorum de Cellis.

Charissimo in Christo filio Sigismūdo Romanorum regi semper Augusto & Vngarię etc. regi. Ea salute quę Christus & omnium vera salus est, perpetuè & feliciter adimplere. Licèt Charissime fili prudentiam tuam prę cęteris huius ęui regibus rex regum insignierit cunctarum varietate virtutum, licuit tamen sępè & sępiùs & profuit, ad viuaciora virtutum studia mentes etiàm peruigiles excitare. Propter quod & te, vt ad clemētiam, quę sola solidat thronos regum, qua ex innata bonitate ad miserendum te quantumcunquè pro tuis offensoribus non solùm liberalitate, sed vsque ad prodigalitatis speciem hactenùs supererogasse dinosceris, erga nostram personam in presenti, quam permittēte Domino non absque nostra (fatemur) incuria* incidimus casum, excitare possimus, quasi confidentissimis susurrijs duximus flagitandum, plurima eorum quę tibi perdiuersos viua voce significare curauimus, pręsentibus repetentes, vt efficaciorem vim tribuat modorum petendi multiplicatio frequentata. Quantis itaque charissime ac dulcissime fili, tenerrimę dilectionis affectibus à primordio assumptionis nostræ ad supremi pontificatus apicem, erga te nostra* flagitarunt precordia, liceat quęsumus cum tua serenitate fabulari. Nonne vt plurima breuitatis gratia transeamus, defuncto felicis memoriæ rege Rumperto, te non tā propter te, sed vniuersitatis populi Christiani salutem, in cordis nostri arcano cunctis viuentibus praeligentes, prædestinauimus in regem Romanorum, tuam ad hoc serenitatem, vt onus illud assumere dignaretur, solicitudine supplici curauimus præuenire? Et ad eūdem effectum nostros nuncios ad principes electuros & alios iteratis reiteratis nō piguit vicibus destinare. Quantaq; vigilantia, vt diuersa de te facta electio, conualesceret vsque ad perfectum,* non curauimus insudare, nouit tua serenitas, nouerunt etiàm tui nuncij, varijq; ipsius negocij tractatores, deindè cùm nostram presentiam ipsa tua desideraret serenitas, quanta quęsiuimus promptitudine mentis desiderijs tuis satagebamus occurrere? Nonne viarum discrimina expensarum onera, & alia nobis incūbentia peragēda, nobis pro nihilo fuerunt computata? Sed & in tractatibus huiusmodi, quanto qualiq; studio ad tui honoris* tuiq; consolationis augmentum, nostros conatus extendimus, non alio quàm tuiipsius testimonio relinquatur. Denique cùm cogitantibus nobis de concilio conuocando per tuos ad nos nuncios destinatos requireres, vt de tempore locoq; celebrandi Concilij tuis nos votis conformaremus, cardinales misimus, qui sinè exceptione tuę per omnia acquiescerent volūtati. Deniquè cùm de aduentu nostro ad Constantiam quam elegeras, per nuncios tuos solicitaremur, nonne acceperant pro responso, quòd sanitate desupèr nobis concessa, absque dubio veniremur? infirmitate forsan grauati, gestatorijs ferremur. Porrò si pedū officijs, aut etiàm claudicantibus calcaneis id foret agendum, id idem nihilominùs ageremus. Demùm etsi ab luce nos migrare cōtingeret, in satisfactionem premissorum perfectam, corpus nostrum illuc perferri præciperemus. In his omnibus tuæ dilectioni plùs quàm saluisconductibus & alijs quibuscunque presidijs* syncerrima fiducia innitētes, sed pauca existimantes quæ fecimus de affectu locupletissimo quantumlibèt maiora faciendi, in nostra possumus conscientia gloriari. Et eccè negocijs in vrbis Romanę ac patrimonij sancti Petri recuperatione prorsùs postpositis, nullis dissuadentium receptis suggestibus ad Cōstantiam te fili charissime tempore promisso præuenimus, tuum aduentum nosti quantum & qualiter fuimus grato animo præstolati. Hæc fili charissime ex dilectione purissima tuæ personæ, hæc charissime fili ad tui honoris sublimationem duximus liberaliter per agenda. Cumq; dilectio nullis valeat mercibus comparari, nullis alius queat quàm vicissitudinariæ dilectionis retributionibus recompensari, ad te tanquàm vnicum post DEVM spei nostræ refugium dirigimus desideria cordis nostri, ad te deuotissimas preces pro dilectione dilectionem requirentes effundimus, obsecrantes per viscera misericordiæ IESV CHRISTI, memor esto veri tui in quo nobis spem dedisti, hæc nos consoletur in humilitate nostra &c. Et si cum causa & sinè causa iratus fueris, misericordiæ recorderis. Nomenq; egregium clementiæ nē (quæsimus)* in

Marginalia: * etiam — for. * incidisse — for. * flagitarunt. — for. * nos — Psal. 118. — Abacu. 2.

in hoc casu pati patiaris instātiam. Sed qui alijs offensoribus atrocissimis parcendo te liberalem præbere consueueras, parcere quoquè nobis & misereri nè spernas. Nè (quæsumus) pietatis tuæ præclaro titulo notam crudelitatis inferri permittas. Potes itaque, si velis, & vt velis deposcimus, erga sacrum Concilium quod tua sapientia tuaq́ potentia tanquàm firmissimum fundamentum cum suffultis tuis intercessionibus operari, vt tui contemplatione honoris, personam nostram habeat recommendatam: & vnione Ecclesiæ semper salua, honorem, famam & statum nostros, post dimissionem papatus, quam pridèm obtulimus, atque dudùm aliquotiès in manibus tuis posuimus, quantùm possibile fuerit, saluare & custodire dignetur, & alia salutem nostram respicientia prosequatur magnifico cum effectu. Pro quibus apud districtum iudicem inter alios misericordię cultores, cùm omnes gratia egeamus & tu misericordiam ac alia retributionum præmia vlterius consequeris, et per vniuersum orbē inter optimos Imperatores huiusmodi clementiæ glorioso titulo mereberis computari, Super quibus dilectionis virtus te cogat nobis celere piúq́ remandare responsum. Datum Cellis Constantien. diœcesis, Dominica 26. mensis Maij, pontificatus nostri anno quinto.

locus obscurus.

Instrumentum ratificationis articulorum factum per dominum Balthazarem olìm papam Ioannem vigesimumtertiū in oppido Cellis.

In nomine Domini, Amē. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat euidenter, quòd anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimoquinto, & die lunæ vigesimaseptima mensis Maij, indictione octaua, circa horam primarum in loco de Cellis Constantiensis diœcesis, in camera in qua dominus Ioannes Papa vigesimustertius stabat, per reuerendos dominos Ioannem Vaurensem, Andream Poznaniensem episcopos, Thomam sanctæ Mariæ extra muros Eboracenses, Gasparem sancti Ioannis eremitæ de Perusio monasteriorum abbates, per sacrum Concilium Constantiense ad infrascripta commissarios specialiter deputatos, præsentibus infrascriptis reuerendis patribus Iacobo Rhodini de Ianua, & Thoma Polcon sedis Apostolicæ protonotarijs, & alijs notarys publicis, venerabilibusq́ personis alijs inferiùs nominatis, testibus adhibitis &c. Inprimìs dicti reuerendi patres commissarij prr organum dicti Vaurensis episcopi domini Ioanni papæ supradicto alta & intelligibili voce proposuerunt verba, quæ sequuntur: Pater sancte, reuerendi domini mei domini commissarij & deputati hic pręsentes, & ego vnà cum eis, summus transmissi ac destinati ad vestram sanctitatem ex parte sacri Constantiensis concilij, ad insinuandum primò, ostendendumq́ & realiter exhibendum vestræ sanctitati articulos formatos, & coram eodem sacro concilio contra personam vestram productos, super criminibus nonnullis grauibus et enormibus, de et super quibus contra eandem sanctitatem, per dictum sacrum concilium procedetur ad interrogandum et requirēdum eandem, vt super eisdem orticulis omnibus & singulis sufficienter haberetis respondere, eos confitendo vel diffitendo, prout vobis videbitur. Ac etiàm ad videndū & sciendum, si huic processui velitis vos opponere, seu aliqua pro vestra defensione in hac causa facere, dare vel allegare. Licèt pater sancte, et hęc non sint multùm necessaria, attento cōsideratoq́ grato benignoq́ responso per sanctitatem vestrā pridiè in isto oppido coram reuerendis patribus dominis de Vrsinis, de Salancho, de Salutijs, Cameracensi, Florentinensi, sanctæ Romanæ Ecclesię cardinalibus, patribusq́ reuerēdis Tholonensi & Augustensi Episcopis, nōnullisq́ alijs prælatis et viris notabilibus præsentibus & ad hoc vocatis. Quod quidē responsum in schedula manu sanctitatis vestræ subscripta, dicto sacro cōcilio relatū, plenèq́ notificatū extitit. Ea propter dictos articulos quos sæpedictus Vaurensis episcopus in suis tenebat manibus, eidem domino Ioanni papæ exhibuit, obtulit & tradere voluit. Eūq́ super eisdem interrogando requisiuit, vt corā omnibus et singulis sufficienter, vt superiùs exprimitur, responderet, diceretq́ ac declarare vellet, si dicto processui eiùsve parti se opponere seu aliqua ad sui excusationū vel defensionem dare vellet, eos offerendo hæc oīa libenter se recepturos. Quibus sic, vt præmittitur, exhibitis, interrogatis, requisitis, oblatis et propositis, idem dominus Ioannes Papa dixit & verbo proposuit, ipsum pro Dei Ecclesia & eius vnione plura fecisse, etiàm antequàm in papā fuisset assumptus, præsertim tempore errorum & circa concilium Pisanū, & ante huius sacri concilij Constantiensis cōgregationē. In quo etiàm liberam cessionē sui papatus obtulit, prout in schedula per eum in eodē Concilio in publica sessione tunc lecta & publicata, pleniùs continebatur. Subiungens tristi vultu, vt apparuit, quòd à Constantia & dicto sacro cōcilio post ipsius schedulæ cessionem turpiter recesserat, quod benè recognoscebat immò quòd maluisset illa die sinè animę suę pręiudicio mortuus esse, quàm ità turpiter recessisse. Eapropter idē dominus Ioannes papa successiuè respōdit, quòd ipse contra superiùs recitata nullam defensionē facere volebat: immò prout per dictam schedulam sua manu subscriptā, quā pridiè eius ex parte ab oppido quo suprà cardinales superiùs recitati, ad conciliū portauerūt, cōtinebatur, volebat & præsentialiter stare promisit. In omnibusq́ se conformare omni ordinationi, deliberationi et determinationi dicti sacri concilij, et insuper omnimodū processum per idē conciliū cōtra eundē habitū ratificabat & ratum habebat, asserēs ꝙ non aliter uoluit prædictis articulis respondere, affirmans Conciliū Constantiense sanctissimū esse, errareq́ nō posse, ac Pisani Cōcilij fore continuatiuū, & ꝙ ipse sacro Cōstantiensi cōcilio nūquàm contradicere vellet, etiàm si in Bononia aut alio quouis loco sibi magis accepto personaliter iā esset,

set, cùm id sibi minus nõ esset, quàm publicè fateri se in papatu ius nullum habere. Insupèr, vt intelligeret idem papa Ioanne Concilium non minùs iustè minùsve legitimè contra eũ in præmissis aut eorum aliquo processisse, dicta testiũ super criminibus in quibus processum sit & fuerit contra eum productis, sæpodictus Vaurẽsis episcop⁹ aperuit, & sibi copiam dare obtulit ad finẽ, quòd si contra eosdem eorùmve dicta quicquam opponere aut defensionẽ aliquam suscipere vellet, id facere atque liberè vti deberet & posset. Quibus per eundem Ioannem papã & omnimoda defensione huiusmodi, præterquàm vt hic subsequitur expressiùs renũciatis, pro cõcilio prædicto se submisit: adijciens, Volo quòd concilium sit defensio mea, quod scio errare nõ posse. Nec alia defensione quacũq; vti volo, supplicans se humilimè per commissarios prænominatos eidẽ concilio syncerìter recommẽdandum fore: demumq́, successiuè post præmissa episcopus Vaurensis prælidatus, suo & cõmissariorũ prædictorũ nomine aperto ore dixit: Pater sancte, nos vltra præmissa in mãdatis habemus, vobis assignare terminum ad sententiam diffinitiuam per dictum sacrum conciliũ cõtra personam vestram super omnibus et singulis, in quibus iam contra eandem processerat, proferendam, & prout ipsius esse qualitas et natura requirunt. Ideò vobis terminum assignamus ad huiusmodi sententiam audiendã in Constantia ad diem crastinam hora sessionis consueta. Qui dictus Ioannes papa inibì, vt apparuit, comparere non curans, respondit: Summè mihi placet sententia ipsa, quæ (supplico) quàm citò lata sit, mihi deferatur, quã cũ omni reuerentia, etiàm cum birreti mei depositione recipiam: eamq́, quãtùm in me fuerit, confirmabo, approbabo & emologabo, prout & dictum processum, ac omnia contra me (vt superiùs est expressũ) in concilio gesta, exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc ratifico, approbo & confirmo, promittoq́, cõtra eam me aliquo processu temporum nõ venire. Atque statìm porrectis & realiter ad manus traditis p dominum Gasparem abbatem & commissarium superiùs nominatum, articulis & testium dictis omnium supradictis, supranominatoq́, protonotario domino Thoma Polcon, episcopus Vaurensis sæpedictus, dicto Ioanne papa audiente, eundem dominum Thomam & Iacobum Rhodini protonotarios superiùs expressos, aliosq́, publicos notarios hic inferiùs descriptos, ad præmissa & eorũ occasione vocatos, instantiùs requisiuit, vt super præmissis oĩbus & singulis, vt suprà recitanter dictis, propositis, allegatis & responsis, asseritis & gestis, vnũ, duo vel plura cõficerent publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta. Et q̃ in his testes essent, vnusquisque eorum. Et reuerendi patres domini, Vitalis Tholonensis, ac Fredericus Augustensis episcopi, honorabilesq́, viri magistri Vuilhelmus Clynck in sacra pagina professor, Ioannes Fitton Saresbyriensis Ecclesię canonicus, Petrus* Gaiecanus canonicus Conseranensis, Henricus Serynck, Ioannes Nederhone notarij publici Paderbornensis & Coloniensis diœcesium, & multi alij testes specialiter requisiti & rogati per Episcopũ Vaurensem supranominatum. Consequenterq́, sinè mora dictus dñs Ioannes papa eosdem protonotariòs & notarios cum instantia cõformiter requisiuit, vt supra per eum præmittitur, dictis, responsis, promissis, habitisq́, & gestis testes sibi ficrẽt, eaq́, sub eorum scriptis publicis facerent annotari, & quòd tunc adstantes cæteri nonnulli hic superiùs expressi, & alij interessentes plurimi, testes itaq́, sibi fierent ad præmissa. Acta sunt hæc in dicto oppido Cellis, de quo suprà, anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione octaua, pontificis eiusdem Ioannis papæ anno quinto.*

for.* sententiæ.

Quibus sic peractis, idem Andreas electus Poznaniensis, quoddam decretum pro approbatione scripturarum & deputationis legebat & publicabat, cuius tenor sequitur, & est talis:

Decretum deputationis notariorum.

Item constituit & deputat & ordinat dicta sancta synodus pro qualibet natione vnum protonotarium, videlicet pro natione Gallicana Ioannem de Trembleyo, pro natione Italica Iacobum Rhodini de Ianua, pro natione Germanica Hermannum de Duuerck, pro natione Anglicana Thomam * Poltensem.

Item notarios nationum, videlicet pro natione Gallicana Michaelem * Bolsonis, & Ioannem * Guiardi. Pro natione Italica Bartholomæum de * Gnostis, & Ioannem Azel. Pro Germanica natione * Sumpertum Fabri, & * Giseleum Fonentem. Et pro natione Anglicana Guillermum Porezell. quibus dat authoritatem & plenariam potestatem, omnia & singula in sacro præsenti Constantiensi Concilio dictata, acta, actitata, promulgata, publicata, lecta, petita, & omnia alia quicunque gesta & facta, & omnia quæcunque in posterum dicenda, agenda, actitanda, promulganda, publicanda, legenda, petenda & quæcunque alia in & pro dicto sacro Concilio, & ad dictum sacrum Concilium quomodolibèt pertinentia, facienda, & peragenda, in formam publicam redigendi, & aliàs conscribendi, Approbatque dicta sancta synodus omnia & singula per ipsos protonotarios & notarios in dicto sacro concilio, & ad ipsum sacrum Concilium quomodolibèt pertinentia, conscripta: & tam in publicam formam, quàm aliàs in scriptis seu actis quomodocunquè redacta vsque nunc, sub quibuscunque verbis per dictum sacrum Concilium fuerint statuta, decreta, ordinata, pronunciata, & Quomodolibèt diffinita. Quo decreto lecto, fuit petitum per procuratorem, an placeret prout pronunciatum extitit. fuitque responsum per præsidentem sessionis huiusmodi, & etiàm quatuor præsidentes quatuornationum, & deindè per totius synodi supposita, per verbum Placet.

*Girardi *Guidis *Gumpertum.

SES-

SESSIO DVODECIMA,

In qua commissarij ad Ioannem Papam fecerunt relationem, & lata fuit sententia diffinitiua contra ipsum.

DIE Mercurij vigesimanona mensis Maij supradicti, fuit sessio generalis in Ecclesia maiori Constantiensi, in qua præsidebat reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis, præsente serenissimo principe Sigismundo Romanorum rege in insignijs regalibus, cum suis nobilibus in eisdem sibi seruientibus.

*Cui adstabant inter Cardinales domini Angelus episcopus Prænestinus, Laudensis, & Iordanus episcopus Albanensis, de Vrsinis nuncupati. Præsentibus etiàm dominis Francisco Florentino Lucido de Comite, Odone de Columna, Landulpho Barensi, Ludouico de Felisco, Raynaldo de BrancKasijs, * Amadeo Salutiarum diaconis cardinalibus.*

Et fuit decantatum officium Missæ de Spiritusancto, per dominum patriarcham Antiochenū, Quo completo, dicebantur Litaniæ, &c. vt moris est. Quibus peractis, fuit facta relatio à legatis & nuncijs missis ad Ioannē Papam,
Ioan. 12. d per organum domini Ioannis Episcopi Vauren. quemadmo-
ſic. * ex dùm * articulis & attestationibus cōtētis in processu sacri Cōstātiensis Cōcilij contra ipsum dominum Ioannem Papam eidem exhibitis, offerendo ex parte Concilij ipsius, si quid vellet opponere, quod liberè posset. Item insinuato eidem termino ad proferendum sententiam, quòd respōdisset verbo, se ꝑ DEI Ecclesia & eius vnione plura fecisse, etiā antequàm fuisset in Papā assumptus, & ante dicti Cōcilij Cōstantiēsis inchoationem, in quo etiàm obtulit liberā papatus sui cessionē. Et quòd turpiter ab indè recesserat, benè recognoscebat: maluissetq; illa die sine animę suę prędiudicio mortuus esse, quàm ita turpiter recessisse quodque cōtra processum sacri Concilij nullam defensionē facere volebat, sed ꝓut per schedulā sua manu subscriptam, datā cardinalibus, qui ad eum venerant, continebatur, vouebat, & præsentialiter ꝓmittebat stare ac se in omnibus cōformare omni ordinationi, declarationi & determinationi dicti sacri Concilij, ac insuper omnimodum processum per idem Concilium contra eūdem habitum, ratificabat, asserens quòd non aliter voluit prædictis articulis respondere, affirmans concilium Cōstantiense sanctissimum esse, errareque non posse, ac concilij Pisani continuatiuū: & quòd ipsi sacro Cōstantiensi concilio nūquàm contradicere vellet, etiam si in Bononia, aut alias quouis loco sibi magis accepto personaliter iā esset, cùm id sibi minus non esset, quàm publicè fateri se ī papatu nullū ius habere. De sentētia autem ferenda, quòd summe sibi placeret, vt quàm citò lata foret, eidem referretur, q̃ omni reuerentia, etiā cum bireti sui depositione reciperet, & eā, quantùm in se foret, cōfirmaret, ratificaret approbaret, & emologaret, prout dictum ꝓcessum ac omnia cō tra ipsum in concilio gesta, extunc ratificabat, approbabat & confirmabat, promittebatque contra ea se aliquo processu temporis non venire. pręd dicta relatione completa, reuerendus pater

Post cuius quidē officij Missę pactionē fuerūt lectæ & dictæ Litaniæ cum introitu, Exaudi nos Domine et cæter. more solito cum Euāgelio, Nūc iudiciū est mundi, nunc princeps huius mūdi eijcietur forâs, cæterisq́, collectis ac orationib° et hymno, Veni creator spiritus. Quibus habitis, instāte magistro Hērico de Piro ꝓmotore et ꝓcuratore ꝑdicto, reuerēdi patres ac honorabiles et ꝓuidi dñi Ioannes Episcop° Vaurēsis, Andreas elect° Poznaniensis, Gaspar abbas Perusinus, Thomas abbas mōasterij sāctæ Mariæ extra muros Eboraci, Iacobus Rhodini de Ianua, Thomas Polcon sedis Apostolicæ ꝓtonotarius, magister Ioānes Guiardi et Vuilhelmus Porcell notarij, legati et nūcij missi herì ꝑ sacrā synodū et ad terrā Cellis, vbì Ioānes papa vigesimustert° existebat, ꝑ os dñi Ioānis episcopi Vaurensis ꝑdicti, sibiq́, ex parte ipsi° synodi intimarūt, qualiter terminus ad ferēdū sententiā fuisset prorogatus ī diē præsentē, ꝓpter beneuolā respōsionē de nō appellādo, sed eā acceptādo, et eā approbare velle: et ex hoc mota dicta sancta synodus sine cōciliū, attēdendo honorē eius in huiusmodi pronūciatione, vellēt limitare et mitigare verba sētentiæ. Eo nō obstante, si vellet opponere & defendere causam suā contra dictā sententiā, posset & deberet sibi dari tēpus & hora atque locus pro sua defensione. Qui Ioannes ipsis nuncijs respondebat, ꝙ non vellet videre neq; attestatiōes, neq; processus, nec quicquā opponere siue excipere, sed eā apꝓbare velle et acceptare. Et extunc approbauit. Et placeret quòd cōcilium ferret sentētiam, dicens quòd sciret cōcilium errare nō posse: et lata huiusmodi sententia, obtulit se paratum ad subscribendum eandem. Et vlteriùs dixerunt, quòd dicta sententia deberet ferri die lunę proxima. Sed ex quo materia pro tūc nō erat parata, idcircò de mandato concilij intimarūt sibi dictam prorogationem, de quibus reddidit se idem Ioannes contentum, regratiando ipsis nuncijs, supplicās vt recommendarēt honorem & statum ac personam suā domino regi Romanorum & cōcilio, prout in quodam publico instrumento in notam recepto per dictos notarios, tenoris infrascripti, pleniùs continetur.

Qua relatione facta, idem Henricus de Piro promotor & procurator petijt pronūciari, prout & quemadmodū in quadam papyri schedula, quam ibidèm in suis tenebat manibus, eamq́

ter

ter Dominus Episcopus Attrebaten. legebat sententiam diffinitiuam contra Ioannem Papam XXIII. ac constitutiones quasdam, quorum tenores sequuntur hoc modo. *eamq́; de verbo ad verbum perlegebat, protestans, petens & dicens, vt in eadem schedula infrascripti tenoris pleniùs continetur. Petitione lecta, & data notarijs ibidem nomine Concilij psentibus, & deinde toto concilio & synodo mandante, reuerendi patres domini Ioannes patriarcha Antiochenus, Martinus episcopus Attrebatensis, Antonius episcopus Concordiensis, Nicolaus Episcopus Mersburgensis, & Patritius Episcopus Cortagensis ascenderunt ambonem, in quo edicta concilij & synodi sanctæ prædictæ legi et publicari solent. Et de mandato concilij & ipsius synodi reuerend. pater dominus episcopus Attrebatensis, Christi nomine inuocato, pronunciauit & legebat dictam sententiam diffinitiuam de verbo ad verbum, prout in schedula, quam suis tenebat manibus, infrascripti tenoris pleniùs continetur. Qua pronunciatione facta vt præmittitur, reuerendiss. in Christo pater & dominus, D. Ioannes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis & præsidens, proposuit, quod si aliquis esset ibidem presens, siue magnus siue paruus, pauper aut diues, volens cōtradicere dictæ sententiæ, diffinitiuæ seu eius pronunciationi, dicat & surgat, cùm potestas libera sit per dictum conciliū vnicuique concessa ad dicendam voluntatem suā. Et cum casu quo non dixerit, habebitur pro consentiente. Tunc nomine respondente siue loquēte, ipse dominus episcopus Ostiensis habuit respondere nomine collegij cardinalium quòd placet. Deindè ipsi commissarij, et indè quilibet pro natione sua, videlicet Ioannes patriarcha pro natione Gallicana, Nicolaus Mersburgensis pro natione Germanica, Antonius Cancordiensis pro natione Italica, & Patritius Cortagensis pro natione Anglicana responderunt, Placet. Et subsequenter omnes ibidèm instantes in concilio, & de concilio. Subsequenter dominus Franciscus Cardinalis Florentinensis leuauit se, & voluit legere vnam schedulā papyream: fuitq́; dictū per omnes, quòd non placeret, & sic siluit nihil, legendo. Deindè de mandato concilij dominus Ioannes archiepiscopus Rigensis bullam papę portauit, & præsentauit eam concilio tanquàm eius custos: qua presentata, fuit per magistrum Henricum Promotorem petitum, an placeret quòd dominus vicecancellarius tanquàm ad eum pertinens, rumpi faceret arma Balthazaris: fuit responsum quòd ita, & placuit omnibus. Qua bulla recepta, siue ferro quo bulla fabricabatur, & ibidèm in præsentia omnium per magistrum Arnoldum aurifabrum papæ prędicti fuit rupta, & arma ipsius Ioannis deleta. Et absolutus dominus Ioannes archiepiscopus Rigensis ab eius custodia & pronunciatus quòd fideliter custodiuisset & præsentasset. Super quibus omnibus & singulis idem magister Henricus de Piro promotor, petijt sibi fieri nomine quo suprà vnū vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta, per protonotarios ibidem presentes, notarios & tabelliones &c. Presentibus ibidèm illustribus principibus duce Ludouico Bauariæ comite palatino Rheni, Henrico Rompolt duce Zodanensi de Slesia, Ioāne Iacobo comite Aquesanensi, filio Morchionis Mōtisferrati, comite Bertholdo de Vrsinis, Philippo comite de Naßabo, & Ambasiatoribus regum Polonię, Noruegię, Suetię, Dacię, Nauarrę & Cyprię, & alijs Christifidelibus in numero copioso.*

Suspensio futuri summi Pontificis.

Sacrosancta generalis &c.

Quòd non procedatur ad electionem Papæ, si contingat sedem vacare, sine expresso consensu Concilij.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, Ecclesiam Catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis & errorum, Ecclesiæque reformationem in capite & in membris faciendam, in Spiritusancto legitimè cōgregata, ad faciliùs & liberiùs & vtiliùs vnionem Ecclesiæ cōsequendam, pronunciat, decernit, statuit & ordinat, vt si contingat sedem Apostolicam quouis modo vacare, in prima vacatione ad electionem futuri summi pontificis nullo modo procedatur sinè deliberatione & consensu huius sacri generalis Concilij. Et si contrarium fieret, sit ipso facto irritum & inane authoritate dicti sacri Concilij. Nullusque electum contra hoc decretum in Papam recipiat, nec illi, vt papæ quomodolibet adhæreat vel obediat sub pœna fautoriæ dicti schismatis & maledictionis æternæ: puniantur que hoc casu eligentes & electus, si consentiat, ac illi adhærentes, pœnis per hoc sacrum Concilium ordinandis. Suspenditque dicta sancta synodus pro bono vnionis Ecclesiæ, omnia iura positiua, etiàm in concilijs generalibus edita, & ipsorum statuta, ordinationes, constitutiones & consuetudines, priuilegia quibuscunque concessa, & pœnas contra quoscunque editas, inquantùm effectum dicti decreti impedire possent quoquo modo.

Sententia diffinitiua contra Ioannem Papam vigesimumtertium.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, Amen. Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, inuocato Christi nomine, solum DEVM præ oculis habens, visis articulis in hac causa contra dominum Ioannem Papam vigesimumtertium formatis & oblatis, ac probationibus eorundem factis, eiusdem submissione spōtanea, vnà cum toto processu huius causæ habita matura deliberatione super eisdem, per hanc sententiam diffinitiuam, quam fert in his scriptis, pronunciat, decernit

nit & declarat, recessum per præfatum dominum Ioãnem papam vigesimumtertium ab hac ciuitate Constantiensi & dicto sacro Constantiensi Concilio Generali, clandestinè & de nocte, hora suspecta, in habitu dissimulato & indecenti factum, fuisse & esse illicitum, Ecclesiæ Dei & dicto concilio notoriè scandalosum, pacis & vnionis Ecclesiæ turbatiuum & impeditiuum, schismatis inueterati nutritiuum, à voto, promissione & iuramento per ipsum dominum Ioannem papam, DEO & Ecclesiæ & huic sacro Concilio præstitis deuiatiuum, ipsumque dominum Ioãnem Simoniacum notorium, bonorumque & iurium nedùm Romanæ, sed aliarum Ecclesiarum plurium, & aliorum locorum piorum dilapidatorem notorium, malumque spiritualium & temporalium Ecclesiæ administratorem & dispensatorẽ fuisse & esse, suis detestabilibus inhonestis vita & moribus Ecclesiam DEI & populum Christianum notoriè scandalizantem ante eius assumptionem ad Papatum, & post vsque ad ista tempora, ipsumque per præmissa Ecclesiam DEI & populum Christianorum notoriè scandalizasse & scandalizare, postque monitiones debitas & charitatiuas, iteratis & crebris vicibus eidem factas, in præmissis malis & arrogantia pertinaciter perseuerasse, seque ex hoc notoriè incorrigibilem reddidisse, ipsumque propter præmissa & alia crimina in processu dictæ causæ contra eum deducta, & contenta, tanquàm indignum & inutilem & damnosum à papatu, & omni eius administratione spirituali & temporali amouendum, priuandum, & deponendum fore. Et cum hoc dicta sancta synodus amouet, priuat & deponit, vniuersos & singulos Christicolas, cuiuscunque status, dignitatis vel conditionis existant, ab eius obedientia, & fidelitate & iuramento absolutos declarãdo. Inhibendo insu pèr vniuersis Christifidelibus, ne eundem (vt præmittitur) à papatu sic depositum, decæterò in Papam nominent, aut illi tãquàm Papæ adhæreant, seu quoquo modo obediant. Et nihilominùs ex certa scientia & de plenitudine potestatis supplet dicta sancta synodus omnes & singulos defectus, si qui forsan in pręmissis, aut aliquo præmissorum interuenerunt, eumque ad standum & morandum in aliquo bono loco & honesto, sub custodia tuta serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum & Hungariæ &c. regis, & vniuersalis Ecclesiæ aduocati & defensoris deuotissimi, nomine dicti sacri generalis Concilij, quandiù dicto sacro Concilio generali pro bono vnionis Ecclesiæ DEI videbitur condemnandum fore, & eadem sententia condemnat. Alias verò pœnas, quæ pro dictis criminibus & excessibus inferri deberent iuxta canonicas sanctiones, dictum Concilium arbitrio suo reseruat declarandas & infligendas, secundùm quod rigor iustitiæ vel misericordiæ ratio suadebit.

Quòd neuter contendentium reeligatur in Papam.

Item statuit, decernit & ordinat dicta sancta synodus pro bono vnionis Ecclesiæ Dei, quòd nullo vnquàm tempore reeligatur in Papam dominus Balthasar Cossa, nupèr Ioannes papa 23. nec Angelus de Corario Gregorius 12. nec Petrus de Luna Benedictus 13. in suis obedientijs sic nominati. Et si contrarium fieret, id sit ipso facto irritum & inane. Nullusque cuiuscunque dignitatis vel præeminentiæ, etiàm si imperiali, regali, cardinalatus vel pontificali dignitate præfulgeat, eis vel eorum alteri contra hoc decretum vllo vnquàm tempore obediat, seu adhæreat, sub pœna fautoriæ dicti schismatis & maledictionis æternæ, ad quas contra præsumptores, si qui in posterum fuerint, etiàm cum inuocatione brachij secularis & aliàs rigidè procedatur. Datum Constantiæ prouincię Moguntinensis, in sessione publica in maiori Ecclesia solenniter celebrata, die Mercurij 29. mẽsis Maij, anno Domini 1415. indictione octaua.

Pro iudicibus, quòd vocentur prælati absentes.

Item decernit dicta sancta synodus, quòd quatuor generales iudices deputati, debeant vocare pręlatos absentes ad synodum, & punire non venientes, prout eis de iure & secundùm Deũ videbitur expedire. Datũ &c.

Instrumentum ratificationis sententiæ factæ per dominum Balthazarem, olim papam, in villa de Cellis Constantiensis diœcesis.

In nomine Domini, amẽ. Per hoc præsens publicũ instrumentum cunctis pateat euidenter, quod anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimo quinto, die Veneris vltima mensis Maij indictione octaua, circa horam duodecimã in loco de Cellis Constantiensis diœcesis, in domo habitationis reuerẽdissimi ĩ Christo patris et dñi, domini Balthazaris Cossæ, nupèr Ioannis papæ vigesimitertij nuncupati, in camera ipsius Balthazaris, præsentibus infrascriptis reuerendis patribus, dominis Iacobo Rhodini de Ianua et Thoma Polcõ sedis Apostolicæ protonotarijs, alijsq́, notarijs publicis & etiàm infrascriptis testibus ad inferiùs recitata vocatis & rogatis, reuerendi in Christo patres dñi Ioannes Vaurensis episcopus, Gaspar sancti Ioãnis eremitæ de Perusio decretorum doctores, & Thomas sanctæ Mariæ extra muros Eboracenses monasteriorũ abbates personaliter existentes in præsentia dicti dñi Balthazaris pridiè Ioannis papæ vigesimitertij nuncupati, per organũ dicti dñi Vaurensis episcopi, ex parte sacri generalis Constantiensis concilij sibi significabant & intimabant diffinitiuam sententiã depositionis à papatu contra eũ die Mercurij vltimo pterito, scilicet vigesimonono psentis mẽsis

Maij

Maij per dictum generale concilium in sessione publica latam & publicatam fuisse, quam quidem sententiam ibidem sibi in scriptis exhibuerunt, et realiter tradiderunt ad finem, quòd ea pleniùs intellecta, diceret, declararetque, an eidem sententiæ eam approbando acquiescere, seu eidem se in aliquo opponere vel contradicere vellet. Qui quidem dominus Balthazar ipsam sententiam sibi traditam per seipsum ad partem legit. Et deindè ad respondendum eisdem prælatis super præmissis per eos propositis, spatium & temporis interuallum habere voluit, vt super eadem sententia & petitis deliberaret. Qui quidem prælati de hoc contenti, dixerunt eos habita deliberatione huiusmodi ad suum beneplacitum, ad ipsum redire velle, suam responsionem in præmissis audituri. Et sic ab eius præsentia pro tunc recesserunt. Et deindè eadem die & circa horam secundam post meridiem, ijdem domini prælati ex parte dicti domini Balthazaris & ad eius præsentiam pro audienda responsione in præmissis vocati, ad eum personaliter accesserunt. Quibus cum supradictis protonotarijs, notarijs & testibus in eius præsentiæ constitutis, respondendo dixit, quòd super dicta sententia per eum visa, lecta, benè concepta, ac pleniùs intellecta deliberauerat, & ideò quantùm poterat, & in eo erat, eandem sententiam, cuius tenor est talis, In nomine Domini, amen &c. vt suprà, prout per dictum sacrum concilium lata, et ab ipso concilio processerat & dictata erat, ex sua certa scientia approbabat, ratificabat, & emologabat, ac eidem processui contra eum ad eius depositionem per concilium factam, acquiescebat & consentiebat. Apponendoque manus ad pectus eius, assertione libera affirmabat. iurans corporaliter suo proprio motu, quòd nunquàm contra eandem sententiam contra ipsum sic vt præmittitur latam, quicquam opponere, nec contra eam reclamare publicè vel occultè, aut ab ea appellare velle, seu super papatu quacunque controuersiam opponere: nec aliquo vnquàm tempore de eodem papatu se quouismodo intromitteret, immò eidem papatui & iuri, si quod in eodem sibi qualitercunque competierat, seu si quod sibi tunc in eodem competebat, purè, simpliciter et absolute, liberéque, & spontè cedebat & renunciabat. Et ibidem omni modo, via & forma, quibus meliùs potuit, resignauit, cessit & renunciauit expressè: et in huius signum iam de camera sua crucem papalem amoueri fecerat, ac si imitatorem omnia & singula insignia papalia sicut disposuerat dicta die mercurij, qua dicta sententia fuit lata, tunc coram prælatis prædictis deposuisset. Dixitque, quòd nullo vnquàm tempore se pro Papa gereret seu nominaret, aut nominari faceret, voluissetque quod ad ipsum papatum nunquàm fuisset assumptus, quia ex post nunquam habuit bonum diem. Et si contingeret casus quod in futurum reeligeretur, nunquàm suum præberet assensum: adijciens tamen, quòd si aliqua persona singularis post iam facta præmissa, in sui personam quicquam criminis vlteriùs obijcere vellet, ad vlteriorem processum contra eum habendum, seu grauiorem pœnam in ipsum infligendam, quòd in hoc seipsum defendere vellet sub dicti concilij generalis protectione, quod

locus obscurus.

pro suo iudice & defensore recepit. Supplicans humiliter, quòd in hoc & in alijs concilium sacrum & regia serenitas ipsum haberent specialiter recommissum, volens & requirens idem dominus Balthazar, quòd omnibus his & singulis præmissis fierent et retinerentur publica instrumenta pro bono vnionis Ecclesiæ sanctæ Dei ad perpetuam rei memoriam per dominos protonotarios sedis Apostolicæ & alios notarios publicos ibidem præsentes: quod ad hoc vicibus repetitis instantiùs requisiuit. Quibus sic per eundem dominum Balthazarem & prælatos suprà nominatos dictis, propositis, factis, gestis, habitis & responsis, ijdem domini prælati per organum dicti Vaurensis episcopi petierunt & requisierunt confici & perpetuò retineri publicum & publica instrumentum & instrumenta per dictos protonotarios & notarios publicos infrascriptos. Acta fuerunt hæc anno, die, mense, indictione, loco & hora quibus suprà, præsentibus reuerendis in Christo patribus, dominis Vitale Tholonensi & Frederico Augustensi episcopis, ac venerabilibus religiosis & circunspectis viris dominis & fratribus, Eymerico de Arcijs licentiato in decretis priore Prioratus sanctæ Benignæ Augustensis, Pantio Gaudæ baccalaureo in Theologia ordinis fratrum Minorum, Begone de Rogerio in decretis licentiato Sistaricensis & Rigensis Ecclesiarum canonico Officiali Viticensi, Petro Gaietano literarum pœnitentiariæ scriptore canonico Conseranensi, Ioanne Goussalui baccalaureo in decretis, archipresbytero Ecclesiæ Asieusis, Henrico de Grauia notario publico clerico Leodiensis diœcesis, testibus &c.

Quibus sic (vt præmittitur) lectis, dominus Ioannes episcopus Ostiensis præsidens, proposuit quòd si aliquis esset ibidem præsens, dictæ sententiæ diffinitiuæ contradicere volens, seu eius pronunciationi, surgeret & diceret: & in casu quo non dixerit, habebitur talis pro consentiente. Tunc nemine respondente, siue loquente, ipse dominus Ostiensis habuit respondere nomine collegij cardinalium, quòd placet. Deindè ipsi commissarij in ambone, quilibet pro natione sua, videlicet Ioannes patriarcha Antiochenus pro natione Gallicana, Nicolaus Mersburgensis pro natione Germanica, Antonius episcopus Concordiensis pro natione Italica, & Patritius Cortagiensis pro natione Anglicana, Placet, responderunt.

SESSIO XIII.

DIE sabbati quintadecima mensis Iunij, anno à natiuitate Domini 1415. indictione octaua, fuit sessio generalis in Ecclesia maiori Constantiensi, in qua fuit cantatum officium Missæ de beata virgine Maria, per reuerendum patrem Dominum Ioannem episcopum Lutomuslensem.

Quo completo, legebantur Litaniæ &cęt. more aliarum sessionum, *Et deindè officio Missæ celebrato, fuerunt lectæ litaniæ cum introitu.*

Exaudi

præsente ibidem serenissimo Principe Sigismundo Romanorum & Hungariæ &c. Rege. Præsidebat in eadem sessione Reuerendissimus pater Dominus Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis Viuariensis, Ex deputatione verò ipsius synodi Archiepiscopus Mediolanēsis legebat quasdam ordinationes & decreta, decętero in Romana Ecclesia tenenda & obseruanda, quarum tenores inferiùs sequuntur in hūc modum:

Exaudi nos domine cū diuersis collectis, Euangelio, hymno, Veni creator spiritus, iuxta consuetudinem & ritum aliarum sessionum, pręsente ibidem serenissimo principe Sigismundo Romanorum & Hungariæ &cæt. rege. Cui adstabant reuerendissimi patres domini cardinales de Vrsinis & Laudēsis. Cui sessioni siue synodo inter cardinales & eorum nomine Reuerendissimus in Christo pater & dominus Ioannes Ostiens. cardinales Viuariensis præsidebat, in præsentia dominorum Francisci Venetiarum, Antonij Aquilegiensis, Brandæ Placentinensis præsbyterorum, Thomæ Tricaricensis, Odonis de Columna, Landulphi Barensis, Raynaldi de Brancasijs, & Francisci Florentinensis diaconorum cardinalium. Quo officio Missæ & litaniarum cantato, lecto atque dicto, Henricus de Piro & Ioannes de Scribanis promotores & procuratores negociorum dictæ synodi comparuerunt ibidem, & proposuerunt coram tota synodo, dicentes quòd in diuersis mundi partibus incepissent pullulare certæ hæreses, & antiquatæ cōtinuari, & præsertim quòd sacerdotes aliqui hodiè communicarent corpus Christi post cœnam, & non ieiuni, & sic ministrarent alij: & alias dixerunt, prout & quemadmodùm in quadam petitionum papyri schedula infrascripti tenoris continetur: Petentesq́; sibi super præmissis prouideri, nominibus quibus suprà, de remedio opportuno. Qua petitione oblata & recitata, placuit domino præsidenti, omibusq́; alijs & singulis suppositis huiusmodi synodi, super hoc remediari. Et statim reuerendi patres & venerabiles viri domini Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis, Stephanus episcopus Dolensis, Antonius episcopus Concordiensis, Andreas electus Poznaniensis, Nicolaus episcopus Mersburgensis, & Patritius episcopus Cortagensis decretorum doctor, aſcenderunt Ambonem nomine nationum quatuor: & dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis ad hoc per synodum deputatus, legebat quasdam ordinationes & decreta decætero in Ecclesia Romana obseruandas & tenendas, quarum tenores inferiùs sequuntur.

Tenores verò dictæ petitionis & declarationis papyri schedularum de quibus suprà sit mentio, sequuntur & sunt tales.

Quia in nonnullis partibus mundi peruersus mos pullulare incepit, vt sacerdotes laicos sub vtraque specie panis videlicet & vini, communicare non cessent, cōtra Romanę & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem approbatam, vndè scandala & hæreses verisimiliter oriri suspicantur: petimus nos promotores & procuratores huius sanctæ synodi, in Spiritusancto legitimè cōgregatæ, per vestras reuerendissimas paternitates prouideri salubriter Ecclesiæ Dei.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, Amen. Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere Sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere, & non solùm sub specie panis, sed etiàm sub specie vini, populum laicum passim communicent, etiam post cœnam vel alias non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquàm sacrilegam damnabiliter reprobare conantur: hinc est, quòd hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in Spiritusancto legitime congregatum, aduersùs hunc errorem saluti fidelium prouideri satagens, matura plurium Doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit & diffinit, quòd licèt Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen hoc non obstante, sacrorum Canonùm authoritas laudabilis & approbata cōsuetudo Ecclesiæ seruauit, & seruat, quòd huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neq; à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis à iure vel Ecclesia concesso vel admisso. Et sicut hęc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, q licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub vtraque specie, posteà à conficientibus sub vtraque, & à laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenùs dubitantum, integrum CHRISTI corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Vndè cùm huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sinè Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc consuetudinem, aut legem obseruare, sit sacrilegum, aut

Hunc locum alij sic legunt: Et similiter q licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur a fidelibus sub vtraque specie, tamen hęc consuetudo ad euitandū aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd à conficientibus sub vtraque specie, & à laicis tantummodò &c.

De cōmunicando sub vna specie tātum.

Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Consuetudo quæ pro lege habenda.

de mense Iunij, anno Domini millesimo quadringentesimo decimotertio se in crastino Romano populo MISSAM in Ecclesia sancti Laurentij in Damaso, pro consolatione pacis & victoriæ belli contra quendam Ladislaum Apuliæ regem, per ipsum Papam Ioannem confici spopondisset, Romanum populum deserens, curialesq́ suos & oues in manibus luporum & inimicorum suorum tradens, ex culpa sua recessit scandalosè. Propter quod multi curtisani interempti, trucidati, capti, spoliati, & in perpetuam seruitutem redacti fuerant. Itaq́ fuit & est verum, & est publica vox & fama.

Vigesimusseptimus articulus probatur per tres Cardinales, vnum archiepiscopum, tres Episcopos, tres auditores, vnum clericum cameræ, per vnum præpositum, per vnum licentiatum in decretis, per vnum magnum procuratorem vnius ordinis, per vnum procuratorem in Romana curia, & per multos alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd propter præmissa, & ipso culpante & causam dante, multa crimina, videlicet sacrilegia, adulteria, homicidia, spoliationes, rapinæ & furta in vrbe Romana fuerunt commissa. Et ità fuit & est verum, publica vox & fama.

Vigesimusoctauus articulus probatur per vnũ Cardinalem, per duos episcopos, duos auditores, vnum præceptorem Decretorum doctorem, vnũ licentiatum in decretis, & vnum procuratorem vnius magni ordinis, & per vnum procuratorem in curia Romana, & quàm plures alios de publica voce & fama &c.

Item quòd communis & vulgata omnium hominum opinio, assertio, credulitas, & manifesta fama fuit & est, quòd dictus dominus Ioannes Papa tam in præmissis, quàm in alijs innumerabilibus casibus, & vniuersaliter in omnibus malè & pessimè administrauit, tam in spiritualibus quàm & in temporalibus. Et quòd fuit & est bonorum Ecclesiæ Romanę & cæterarum Ecclesiarum & rerum Ecclesiasticarum, ac etiam temporalium ad Ecclesias pertinentium, maximus & plùs quàm de aliquo alio fuit lectum vel auditum, dilapidator & deuastator ac dissipator pessimus, & inutilis & damnosus administrator, atque vniuersali Ecclesiæ & toti populo Christiano scandalosus, veneficus, homicida, fratrum interemptor, carnis vitia per omnia colens, incontinens, & infinitis criminibus irretitus, malæ famæ & pessimæ conditiones: adeò quòd in Italia & quasi toto * capto vocabulo & similitudine à quodam inhumanissimo gentium armorum capitaneo, Balderinus appellato, etiàm Papa Balderinus vocitatur. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

* mundo,

Vigesimusnonus articulus probatur per quatuor Cardinales de mala & scandalosa administratione, vita mala, & publica diffamatione: per vnum archiepiscopum, duos Episcopos de notorietate: similiter per duos auditores, per vnum secretarium Papæ, per vnum clericum cameræ, & per vnum licentiatum in decretis, & per vnũ procuratorem vnius ordinis & quàm plures alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd de præmissis omnibus idem Papa fuit & est publicè & notoriè diffamatus, & per totum mundum diuulgatus & infamatus, & quòd de ipsis & eorum singulis fuit & est publica vox & fama, & vt talis & pro tali fuit & est vbiq́, vbì de ipso notitia habetur, dictus, tentus, creditus, & reputatus: dicitur, tenetur, creditur & reputatur palàm & publicè, communiter & notoriè, pro tali & vt talis.

Trigesimus articulus probatur per testes proximè descriptos.

Item quòd præfatus dominus Ioannes Papa, nonnulla diuersa bona mobilia & immobilia diuersarum Ecclesiarum & monasteriorum, titulorumq́ dominorum Cardinalium, tam Episcopatuum quàm aliarum presbyteralium & diaconatuum, collegiorum, prioratuum, Ecclesiarum parochialium, & capellarum, cæterorumq́ altariũ, hospitalium & locorum Ecclesiasticorum dictæ vrbis Romanæ, & præsertim Ecclesiarum principis Apostolorum de vrbe, sancti Ioannis Lateranensis, ac alijs ad canonicos & personas Ecclesiasticas dictæ vrbis spectantibus: necnon de bonis monasteriorum sancti Pauli, sancti Laurentij extra muros, sancti Alexij, sanctæ Sabinæ, & alijs monasterijs tam virorum quàm mulierum, sola auaritiæ cæcitate seductus, vendidit, alienauit, dilapidauit & dissipauit, & aliqua eorum ad nihilum redegit adeò, quòd in plerisque cessat seruitium diuinum: & vbì erant decem vel viginti religiosi, hodiè non sunt nisi duo vel tres quasi fame morientes. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusprimus articulus probatur per vnũ Cardinalem, per vnum Episcopum, per vnum clericum cameræ, per vnum magnum præpositum, per vnum auditorem, per vnum præceptorem decretorum doctorem, per vnum procuratorem vnius magni ordinis, & vnum literarum Apostolicarum scriptorem, & per plures alios de publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd idem dominus Ioannes Papa etiàm iura mobilia & immobilia, Ecclesiarum Cathedralium & collegiatarum, monasteriarum, prioratuum, studiorum, collegiorum, hospitalium, Ecclesiarum parochialium, capellarum & cæterorum beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum extra dictam vrbem, tam in ciuitate & districtu Bononiẽsi, quàm in alijs ciuitatibus, villis & locis dicti patrimonij Romanæ Ecclesię, quàm extra vbiquè consistentia, etiàm vendidit, alienauit & dissipauit, & præsertim plura bona Episcopatus Bononiensis & ECCLESIAE sancti Petronij Bononiensis, & præsertim lapides, ligna & totam materiam, de quibus debebant compleri ædificia & * fabricari dictæ Ecclesiæ. Et pecunias ad dictam fabricam ab antiquo ordinatas, recepit, & opus omninò cessare fecit. Similiter omnes possessiones, prædia ac bona mobilia, & immobilia, ac dotationẽ totalẽ collegij Gregoriani in dicta ciuita-

for.* fabrica

ciuitate Bononiensi per felicis recordationis Gregorium papam vndecimum fundati, pro sustentatione quinquaginta scholarium pauperum &c. etiàm vendidit & alienauit, ità quòd de mobilibus nihil ibì remansit, et de immobilibus vix posset sustentari congruè vnus solus scholaris. Et demùm Saccardis habitandum tradidit, qui totaliter eam destruxerunt: & eam vendidisset, si reperisset emptorem. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimussecundus articulus probatur per vnum Cardinalem, vnum archiepiscopum, duos Episcopos, vnum auditorem, vnum secretarium papæ, vnum scriptorẽ papæ, & per multos alios de auditu, publica voce & fama.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa præmissis nõ contentus, sed etiàm literarũ studia per salarij subtractionẽ subtiliter extinguere conatus est. Doctoribus studij Bononiensis per plures annos, & maximè à promotione sua ad papatum, stipendia eorum ab antiquo tempore dicti studij eis debita, & vndè viuere & perindè studere & legere debebant, funditùs abstulit & remouit: & taliter fecit, quòd tam nobile & solenne studium, quasi ad nihilum respectiuè deuenit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimustertius articulus probatur per duos cardinales, per duos Episcopos, vnum secretarium Papę, per duos auditores, per vnum præceptorem Decretorum doctorem, vnum licẽtiatum in Decretis, per vnum procuratorem in Curia Romana, & plures alios de auditu, publica voce & fama &c.

Item quòd non solùm dilapidauit bona & iura prædicta mobilia & immobilia Ecclesiarum, sed etiàm super personas Ecclesiasticas tam vrbis Romanæ & ciuitatis Bononiensis, ac in toto patrimonio Ecclesiæ grauissima onera, tallias & exactiones insupportabilia imposuit: facultatesq́ Ecclesiarum, vndè personæ Ecclesiasticæ viuere seruire DEO debebant, ab eis extorsit & sibi applicauit: immò etiàm super alios prælatos Ecclesiasticos aliarum terrarum & dominorum secularium, diuersa onera, tallias exactionesq́ soluendas dominijs & ciuitatibus Florentinensium, Venetorum, Senarum & pluribus alijs, cum quibus in precio participauit, imposuit: adeò & intantùm, quòd dicti ecclesiastici fuerunt & sunt tanta paupertatis angustia afflicti, vt post propriorum patrimonialium bonorum transsumptionem, necessitate famis libros, calices et ornamenta Ecclesiarum vendere sint coacti. Sicq́, vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum et reputatum: diciturq́, tenetur, creditur & reputatur palàm, publicè &c.

Trigesimusquartus articulus probatur per vnũ cardinalem, et per testes proximè descriptos.

Item quòd propter præmissa tota Ecclesia Dei notoriè fuit scandalizata. Et ità fuit et est verum, publicum & notorium.

Trigesimusquintus articulus probatur per omnes cardinales, & per omnes alios testes.

Item quòd horrida & detestãdorũ criminum domini Ioannis papæ antedicti fama, immò infamia, crebris insinuationibus & multiplicatis vicibus non solùm semel, sed plurièss et sępè Christianorum principũ, totiusq́ populi Christiani proh dolor aures penetrauit, intantùm, quòd serenissimus et inuictissimus rex princeps dominus Sigismũdus Romanorum et Vngariæ rex semper Augustus, in Lombardia existens, ad ciuitatem Laudensem applicuit, dictumq́ Ioannem papam ibidèm aduenientem, humili & deuota prece rogauit, quatenùs attento quòd quasi totus mundus dissimulare non posset, mores & uitã emendaret in melius, & in unionem sanctæ matris Ecclesiæ tunc & nunc tripartitæ, summis vigilijs & curis intendere dignaretur, ut adstrictus per Pisanum Concilium tenebatur, & concilium generale in aliquo securo loco, cuncto populo Christiano commodoso indiceret, suasit: & vt Ecclesia in capite & in membris reformaretur, etiàm deuotè supplicauit.

Trigesimussextus articulus probatur per vnũ literarum Apostolicarum scriptorem, per vnum licentiatum in decretis, per vnum procuratorem in curia Romana, & per alios de credulitate &c.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa vigesimustertius, precib' dicti serenissimi principis Romanorum & Vngariæ regis, in parte condescendens, ampliùs à vitijs huiusmodi scandalosis, & præsertim Simoniaca heresi, abstinere spopondit: & hanc ciuitatem Constantiensem, pro loco multitudinis capace, & alias habili & idoneo, pro concilio generali celebrando elegit, quod anno Domini 1413. mense Nouemb. inchoando indixit, & per mundum publicauit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusseptimus articulus probatur, vt in bulla desupèr confecta continetur.

Item quòd deindè dictus dominus Ioãnes papa Bononiam rediens, in pristinam et peiorem Simoniam recidiuauit: datarum anticipationes vendidit, ius quæsitum pro numerata pecunia litigatoribus abstulit, & adsoluentium instantias, eorum diuersarijs pluribus perpetuum plerisque vicibus silentium imposuit de facto, turpiter & scandalosè. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Trigesimusoctauus articulus probatur per duos cardinales, per tres Episcopos, per vnum auditorem, vnum præceptorem decretorum doctorem, vnum secretarium papę, per vnum licentiatum in decretis, vnum magnum procuratorem vnius ordinis, & quàm plures alios de auditu, publica voce & fama.

Item & nè per viam iustitię oppressi releuarentur, idem papa Ioannes anno Domini 1414. plerisque vicibus dominis auditoribus per suos referendarios, & pręsertim per dominum Iacobum de Camplo, nunc electum Pennensem, dici fecit & mandari, nè materias anticipationis datarum admitteret in iudicio, & nè datarum registratores, aut alios officiarios quouis modo comppellaret in his materijs priuationem iuris alterius concernentibus

tibus veritati testimonium perhibere, iustitiam notoriè opprimendo. Et sic fuit et est verum, publicum & notorium.

Trigesimusnonus articulus probatur per duos auditores, & vnum procuratorem in Romana curia.

Item quòd propter præmissa et plura alia, reuerendus pater dominus Episcopus Saresbiriẽsis & alij Christianissimi principis regis Angliæ illustris ambasiatores dictum dominum Ioannem papam vigesimumtertium monuerunt & corripuerũt charitatiuè, supplicantes eidem, quòd Simoniam & beneficiorum venditionem desereret, & se in vita & in moribus emendaret. Alioquin non dubitaret propter scandalum subtractionem obedientiæ et alia incõuenientia secutura. Quodq; ipse dominus Ioannes papa incorrigibilis factus, huiusmodi monita salutaria spreuit. Ipsumq; & alios prælatos duris et asperis verbis minatus est, & iniuriatus est palàm & publicè. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimus articulus probatur per duos cardinales, per vnum procuratorem magni ordinis, & alios de auditu, publica voce & fama & communi reputatione.

Item quòd deindè præfatus dominus Ioannes papa ad Constantiam veniens, post diuersas persuasiones, exhortationes & rogamina, per hoc sacrum Constantiense generale concilium deuotè factas & facta, vt pacem Ecclesiæ daret & papatui cederet, cùm alia tutior, prõptior & securior quàm via cessionis, non esset, ad vnionem perfectã in Ecclesia Dei consequendã, attentis scandalis ex persona sua iã exortis, propter quæ existẽtes in alijs obedientijs, retrahebantur ab Ecclesiæ vnitate: hoc anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, die sabbati, secunda mensis Martij in sessione generali Cõstantiensi & in pleno Concilio generali Constantiensi, vniuersalem Ecclesiam repræsentante, Ecclesiæ DEI sponsæ suæ promisit, vouit & iurauit cedere papatui, spontè & liberè dare pacẽ Ecclesiæ per viã suæ simplicis cessionis papatus, iuxta deliberationem eiusdem Concilij, prout in quadam schedula conscripta, quam schedulam suamet viua voce alta & intelligibili legit, dixit, iurauit, vouit & promisit, & alia fecit, prout in eadem, ad quam se referunt promotores et procuratores antedicti, cõtinetur: Cuius tenor sequitur & est talis: Ego Ioannes papa vigesimustertius propter quietẽ populi Christiani, profiteor, spondeo, voueo, iuro & promitto DEO & Ecclesiæ, ac huic sacro Concilio, spontè & liberè dare pacem ipsi Ecclesię per viam meę simplicis cessionis, et eam facere et adimplere cum effectu, iuxta deliberationem præsentis Concilij, si et quandò Petrus de Luna Benedictus decimustertius, et Angel⁹ de Corario Gregorius duodecimus suis obedientijs nuncupati, papatui quem prętendunt, per se vel procuratores suos legitimos similiter cedãt. Et etiàm in quocunque casu cessionis vel decessus aut alio, in quo per meam cessionem poterit dari vnio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis.

Quadragesimusprimus articulus probatur per duos Cardinales, et per duos Episcopos, et ex schedula papæ.

Item denunciant, ponũt, et si necessè erit, probare intendunt dicti magistri Henricus & Ioannes promotores, quòd dominus Ioannes papa vigesimustertius se huic generali Concilio submisit & eius sententiæ, ac eius iudicio stare promisit in omnibus & singulis, quæ pertinẽt ad reformationem Ecclesię tam in capite, quàm in membris. Et hoc est verum, publicum & notorium, palàm & manifestum, & ità ab omnibus publicè tenetur & reputatur.

Quadragesimussecundus articulus probatur per vnum auditorem, & vnum decretorum doctorem, vnum magistrum officiorum in curiæ Romana, & quàm plures alios de notorietate.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa, postquàm fuit in hac ciuitate Constantiensi, & post Concilium iam inceptum, sępè et sæpiùs & maximè in publica sessione, omnibus audientibus, cunctos monuit, quatenùs contra ipsum dicerent, & obijcerent quicque vellent, cùm intenderet stare determinationi huius sacri Concilij, quę à tempore sui papatus gessit & administrauit. Et hęc sunt publica, notoria & manifesta, & ità ab omnibus tanquàm notoria habentur, tenentur & reputantur.

Quadragesimustertius articulus probatur per testes suprà proximè descriptos.

Item quòd deindè vt huiusmodi professio, votum & iuramentum et promissio iuxta deliberationem Concilij ac practicam cessionis papatus, et per consequens perfectę vnionis in Ecclesia Dei consequendę ponerentur, dictus Ioannes papa requisitus, quatenùs procuratores aliquos ad pręmissa adimplendum constitueret, vt dictus serenissimus princeps et alij per hoc sacrosanctum generale Concilium deputandi & eligendi, in ciuitate Niciensi Petro de Luna Benedicto decimotertio in sua obedientia nuncupato, bonam domini Ioannis papæ voluntatem ostenderent, & vt simpliciter cederent, prout cum ambasiatoribus dicti Petri de Luna et illustris principis domini regis Aragonum tractatum & conclusum extitit, fuit pro parte nationum & huius sacri Concilij, humiliter & deuotè rogatus & requisitus.

Quadragesimusquartus articulus probatur per duos cardinales, quatuor Episcopos, tres auditores, vnum secretarium papę, & per vnum procuratorem in Romana curia, & quàm plures alios de notorietate.

Item quòd post huiusmodi requisitionem dictus Ioannes papa dolosè cogitauit se absentare, & clàm recedere velle, & super his fuit publica vox & fama.

Quadragesimusquintus articulus probatur per duos auditores, per vnum decretorum doctorem magnum officialem in curia Romana, & plures alios de notorietate, publica voce & fama & euidentia rei.

Item quòd fama huiusmodi recessus papę tunc instan-

instantis, ad aures serenissimi principis domini Sigismūdi Dei gratia Romanorum & Vngariæ regis deducta, idem dominus rex ante præsentiam reuerendissimorum in Christo patrū & dominorum cardinalium, patriarchæ Antiocheni, episcoporum multorum, ducum et comitum atque prælatorum in multitudine copiosa, hortatus est & rogauit dictum dominum Ioannem papam, nè à ciuitate Constantiæ recederet, neve ante perfectam vnionem Ecclesiæ huiusmodi sacrosanctum generale Concilium dissolueret, persuadens quantum meritum apud DEVM, quantamq; laudem humanam habiturus esset, si per ipsum perfecta vnio fieri posset, dans ei & offerens vlteriorem saluum conductum, atque saluam guardiam & plenissimam securitatem personæ & bonorū omnium, familiarium & curtisanorum &c. Quodq; dictus dominus Ioannes papa recedere nunquàm cogitasset, respondit: sed vtiquè remanere, perficere & implere cum effectu velle ea quæ vouit et iurauit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimussextus articulus probatur per duos cardinales, tres auditores, per vnum præceptorem decretorum doctorem, & vnum magnū præpositum, et per vnum licentiatum in decretis, per quatuor episcopos & multos alios.

Item quòd extunc dominus Ioannes papa videns Concilium huiusmodi & totum mundum ad sanctæ Dei Ecclesiæ iam 38. annis vel citrà scissę & diuisæ vnionem & redintegrationem, necnon extirpationem hæresis & vitiorum, ac ipsius Ecclesiæ reformationem in capite et in membris anhelare, diabolico spiritu instigatus, hoc sacrosanctum Concilium dissoluere quærens, vt reformationem hæresum atque schismatum extirpationem prædicta euadere & impedire posset, & suā malam vitam continuare, ad præterita vitia & ambitiones reincidens, contra vota, professa, promissa, ac DEO & Ecclesiæ iurata, id facere renuit. & nupèr hoc anno Domini 1415. die Mercurij 20. mensis Martij in noctis tenebris, habitu indecenti & dissimulato, laicali more non vt Romanam decuit Pontificem, gregem sibi commissum vt mercenarius deserens, ab hoc sacro Constantiensi Concilio contumaciter se absentando, aufugit & recessit, in scandalum totius generalis Concilij & totius populi Christiani. Ità fuit & est verum, publicum & notorium atque manifestum.

Quadragesimusseptimus articulis probatur per omnes testes, suum recessum fuisse & esse notoriè scandalosum.

Item quòd de pòst dictus dominus Ioannes papa ad oppidum Schafhusen se retraxit. Et nonnullos cardinales, episcopos & prælatos, ac etiàm curtisanos & principum ambasiatores à præsenti ciuitate Constantiensi ad se venire iussit, mandauit & practicauit & nihilominùs sub certis prætensis causis, pœnis & censuris ipsos ad se vocauit, & venire iussit: & eum sequi volentibus aut non volentibus mandauit, vt ab hoc sacro loco recederent. Sic per suam fugam oues spargere, Concilium sacrum dissoluere, & schisma nutrire, & perpetuò Ecclesiam Dei tenere monstruosam hæresibus & vitijs deformatam proposuit, & quantum in eo fuit, voluit & deliberauit & fecit. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimusoctaus articulus probatur per vnum cardinalem, per duos episcopos, per duos auditores, per vnum præceptorem decretorum doctorem, per vnum secretarium papæ, per duos licentiatos in decretis, et quàm plures alios de notorietate.

Item q; pòst de dicto oppido Schafhusen ipsa die Veneris sancta, tempore diuini officij, hora tertiarum iter arripuit versùs oppidum Louffenbergense, & deindè ab oppido Louffenbergensi iterùm transformato habitu turbiter vlteriùs versùs opdidum Brisacum gressus direxit, scandalosè à dictis concilio & ciuitate Constantiensi plùs & plùs contumaciter se elogando, totisq; conatibus, practica & * datis nisus est in Burgundiam. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quadragesimusnonus articulus probatur per duos cardinales, per duos episcopos, duos auditores, vnum decretorum doctorem, per vnum secretarium papæ & quàm plures alios.

Item quòd nupèr hoc anno Domini 1415. & de mense Aprilis eiusdem anni, dictus dominus, Ioannes papa per reuerendissimos ambasiatores, oratores, nuncios & epistolas pro parte huius sacri generalis Cōcilij ad ipsum tunc in præfato oppido Brisaco residentem destinatos & destinatas, quatenùs more pij pastoris, qui animam suam posuit pro ouibus suis, cuius actionem & authoritatis præsidentiam ità vita, exemplo & doctrina insecutor esse dignaretur, ad gregem suum desertum rediret Constantiam, vel saltem ad vnam de tribus ciuitatibus, oppidis seu locis vtiquè insignibus, videlicet ciuitatem Basileensem, * Olmam seu Rauenburg, ciuitati Constantiensi & loco Concilij vicinam, de vnione ECCLESIÆ DEI, gratia Dei perficienda, vt secum in omni benignitate & charitate tractare possent, charitatiuè cum reuerentia debita fuit rogatus, nominatus & requisitus. Promittentes eidem & offerentes ex parte dicti Concilij saluum cōductum plenissimum, tunc iam paratum, & sigillo magno seu imperiali sigillatum, & eidem domino Ioanni lectum, ostensum & donatum, securitatem uitæ & status, ac prouisionem honestissimam condecentem status suo, si reuerteretur, atque uota, iurata & promissa adimpleret, prout ijdem legati & ambasiatores id à prædicto Concilio habuerunt in mandatis, obtulerunt, quemadmodùm in instrumentis publicis desupèr confectis, ad quæ se referunt promotores & procuratores prædicti, latiùs continebatur.

fo.* Vlmā

Quinquagesimus ariculus probatur per vnum cardinalem, per tres episcopos, & instrumenta publica & diuersa breuia, per ipsum Ioānem papam principibus & vniuersitatibus missa.

Item quòd dictus dominus Ioãnes papa in reprobum sensum ductus, monita huiusmodi more aspidis aures obturantis, nè audiat, obaudiens, se in crastinum responsum dictis ambasiatoribus & legatis velle dare asserens, ipsos eò tũc redire iussit. Nec crastino expectato, post medium noctis ante diluculum, non dato responso, ad oppidum Nuenburg aufugiens, se transtulit habitu transformato. Et sic sacrum Conciliũ dissoluere, vnionem & reformationem Ecclesiæ, extirpationem hæresum & vitiorum impedire, & suam vitam detestandam continuare vt posset quæsiuit, prout continuauit, in profundum malorum deditus, peiora prioribus committere non expauit, supradictis monitis, precibus & requisitionibus minimè condescendens. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Quinquagesimusprimus articulus probatur ꝑ testes suprà proximè nominatos.

Item quòd supradictas dominus Ioãnes papa fuit et est homo duræ ceruicis, pertinax peccator, induratus, incorrigibilis, Ecclesiam DEI notoriè scandalizans, fautor schismatis, aliasque talis, quòd papatui & eius* administrationi se reddidit indignum. Et pro tali habetur, tenetur & reputatur.

*admini-stratione.

Quinquagesimussecundus articulus probatur per vnum cardinalem, & per omnes testes superiùs descriptos.

Item quòd dominus Ioannes Papa fuit & est de præmissis omnibus & singulis publicè et notoriè diuulgatus & diffamatus, atque pro tali et vt talis, in Romana curia & extra, & vbicunquè ipsius notitia habetur, habitus, tentus, nominatus & reputatus pro tali & vt talis palàm & publicè.

Item quòd de præmissis omnibus et singulis fuit, & est publica vox & fama.

Quinquagesimustertius & quartus articuli probati sunt per omnes testes superiùs descriptos publici & notorij.

Hoc loco in exemplari vndè hæc desumpta sunt, plùs quam latus integrum folij vnius vacuum relictum erat, tanquàm si plures articuli aut alia nescio quæ addenda fuissent.

In primis denunciant, dicunt, asserunt, ponũt, et si necesse fuerit, probare intendunt, quòd dominus Ioannes papa vigesimustertius à tempore iuuentutis suæ dum Balthazar Cossa appellabatur, fuit homo malę indolis, inuerecundus, impudicus, mendax, parentibus suis rebellis & inobediens, plerisque vitijs deditus. Ac talis & pro tali fuit communiter dictus, tentus, creditus & reputatus ab omnibus ipsius notitiam habentibus. Et adhuc dicitur, tenetur, creditur & reputatur pro tali & vt talis. Ac fuit & est de præmissis diffamatus ac palàm, manifestè, publicè & notoriè.

Item quòd dictus dominus Ioannes tunc Balthazar appellatus, legatus Bononiæ existẽs, ad papatum illicitis medijs anhelans, in mortem bonæ memoriæ domini Alexandri papæ extitit machinatus, & vt tam ipse quàm medicus suus magister Daniel de sancta Sophia, artium & medicinæ doctor, ueneno extinguerentur, prout extincti sunt, operam dedit. Sicq̧, ut prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum, & reputatum. Diciturq̧, tenetur, creditur & reputatur, atque fuit & est de præmissis in ciuitate Bononiensi & extra per totum mundum publica uox & fama, fuitq̧, & est grauiter & notoriè diffamatus.

Item quòd dominus Ioannes papa cum uxore fratris sui, & cum sanctis monialibus incestum, cum virginibus stuprum, & cum coniugatis adulterium, et alia incontinentiæ crimina, propter quę ira Dei descendit in filios diffidentiæ, commisit: et de his grauiter & publicè diffamatus & scandalizatus est: Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Item quòd supradictus papa Ioannes nonum mandatum & Simonię scelus perpetrando, sex parochiales Ecclesias Bononien. & plura alia beneficia ecclesiastica pro pecunia numerata vendidit meris laicis, qui eas tanquàm res prophanas cum earum possessionibus, dotibus & iuribus de facto possident. Ponuntq̧ laici huiusmodi presbyteros ad celebrandum Missas pro suæ libito voluntatis. & plura alia enormia et maiora fecit et commisit in illis & alijs partibus, de quibus fama publica, immò veriùs infamia contra eum diuulgata est per vniuersum orbem. Sicq̧ fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq̧, tenetur, creditur & reputatur. Atque fuit & est publicum & notorium.

Item quòd dictus papa Ioãnes præceptoriam Cypri ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, cõtulit cuidam infanti in quinto anno constituto, bastardo illustris domini regis Cypri nomine Aloysio, pro certa pecuniæ quantitate. Necnõ fructus vacantiæ & spolia vltimi præceptoris defuncti, eidem Aloysio infanti vendidit contra ipsius ordinis regularia instituta, ꝑsertim cùm huiusmodi bona spolij & vacantię sint bona fiscalia pro soluendis stipendiarijs contra infideles. Necnon eidem infanti in dicto quinto anno ætatis suæ constituto, per bullam concessit, vt ea ætate possit profiteri, & professioni adstringeretur, contra legem consensus qui per eum præstari non potuit. & sic fuit &c.

Item quòd dominus Ioannes papa nunquàm prædicta reuocare voluit, nisi cum pactis et conditionibus quæ sequuntur: Primò, quòd restituerentur regi Cypri pecuniæ, quas dederat Papę pro emptione dictæ præceptoriæ pro rato.

Item quòd darentur papæ in continenti & omninò sex millia florenorum auri de camera, quod fieri oportuit, & soluti fuerunt realiter pro hospitali per priorem Rhodi et procuratorem generalis religionis dño Nicolao de Robertis, idibus Augusti anno quinto, & per manus Eduardi de Recijs mercatoris Florentinensis. Pro quibus sic solutis, religio hospitalis & prædictæ re-

manent

manent adhuc obligati penes mercatores. Ità reseruauit papa tunc & ante omnia pro dicto bastardo in quinto ætatis suæ anno constituto super bonis religionis pensionem duorum millium florenorum de camera.

Item reseruauit pro dicto bastardo cameram magistralem, quæ vocatur Negera & finita, quæ valet communiter duo millia florenorum annuatim. Ad quæ non

Et hic aliquantum spatij relictum erat in archetypo.

dicti prior & procurator. Quibus sic peractis, papa fecit eis dari per dictum Eduardum de Recijs mercatorem bullas, qui dictas bullas reseruabat vsque ad solutionem dictorum sex milliũ florenorum, quas bullas eidem Eduardo dederat Episcopus* Vulteranus, donèc soluerentur sex millia florenorum supradictorum. Et sic fuit & est verum, publicum & notorium.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa fratrem Iacobum de Viriaco maiorem annis, expreßè professum religionis Hospitalis, à votis, regula & habitu religionis absoluit de facto, et ad seculum reduxit, & contrahendi matrimonium licentiam dedit, sexcentis ducatis primò datis. Et sic fuit &c.

Item quòd dominus Ioannes papa prædictus castellaniam scalarum dicti hospitalis, quam dictus frater Iacobus tenebat, simul cum prædictis reseruauit, & deinde ipsam cuidam fratri Heymaco de Vesello, pecunijs datis contulit, quæ castellania est conuentualis & regia, in qua deberet esse fratres capellani numero 13. cum alijs clericis Deo seruientibus. Sicq́; perit diuinus cultus, & ordo transuertitur in scandalum Christifidelium plurimorum palàm & publicè.

Item dicto Heymaco iuueni ætatis 14. annorum vel circa, concesserat dominus magister Rhodi licentiam ingrediendi religionem hospitalis, vt ĩndilatè facta professione & recepto habitu religionis, transiret ad conuentum religionis cum equis & armis sufficientibus, Deo & religioni contra inimicos fidei Christianæ militaturus. Et quòd ipse frater Heymacus votorum suorum et salutis propriæ immemor, non ad conuentum transijt, sed statim factus inobediens & rebellis, ad dictam castellaniam emendam ad Papam misit. Quam castellaniam obtinens, omnia conuentus, tam vacãtem quàm responsionem annuam occupauit, prout occupat, licentia per dictum dominũ papam priùs vendita & conceßa.

Item quòd ipse dominus Ioannes papa prædictus multa grauia, inutilia & frustratoria onera etiam Gallicis in Auinione tyrãnicè ad diuersos fines damnatis imposuit. Et præsertim tã in viagio facto apud Pisas cum Galeis sub colore eundi apud Auinionem, quàm in combustione palatij Apostolici Auinionensi per dominum Marinum nepotem suum, & suorum seruitorum ad hoc (vt dicitur) missum & constitutum capitaneum dicti palatij ad reparationem eius, quàm alijs diuersis modis, ac etiàm de dictis ciuitate Auinionensi & comitatu* Veanissini, quos tractauit alienare diuersimodè, & maximè in manibus dicti regis Ladislai ponere, mediantibus certis tractatibus contra vnionem Ecclesiæ & magna pecuniæ quantitate. Quod & fecisset, si ad optatum suum peruenire potuißet. Sicq́; (vt prædicitur) fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq́ue, tenetur, creditur & reputatur palàm, publicè & notoriè.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa bona & dotem prædicti monasterij sancti Laurentij diuisit in tres partes dissipando, & certis ex dñis cardinalibus particulariter per tripartitas particulas diuidendo, quæ priùs vnitæ fuerunt pro sustentatione monachorum multorum, Deo in religionis zelo laudabiliter priùs seruientium, nunc miseria & paupertate apostatantium. Et sic fuit & est verum &c.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa prę missis non contentus, monasterium sancti Alexij prædictum vendidit Baptistæ de Sabellis, pro quodam impubere bastardo suo, monasterium sanctæ Sabinæ domino Nicolao de Vrsinis, & ità de cæteris. Et quod deterius est, caput sancti Ioannis Baptistę quod erat in monasterio monialium sancti Siluestri de dicta vrbe, vendiderat seu pactum de tradendo fecerat Florentinis pro precio quinquaginta millium ducatorum. quod & fecisset, nisi ciuibus Romanis id per eum reuelatum fuisset. Et quia aliqui eorum de hoc in aperto locuti fuerunt, capti & incarcerati fuerunt, & in magnis pecuniarum summis redempti fuerunt & exbanniti. Et alias nisi se seu vitam suam redemißent, propterea decapitati fuissent eius iussu. Et ita vt prædicitur, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq́; tenetur, creditur & reputatur. Et fuit & est verum, publicum & notorium, atque diuulgatum vbiquè tam in vrbe & tota Italia, quàm Gallia etiàm palàm, publicè & notoriè.

Item quòd dictus papa Ioannes decimas castrorum Centi & plures diœcesis Bononiensis, pertinentes ad mensam Episcopalem Bononiensem, alienauit laicis fautoribus suis in perpetuum, pro eis & eorum succeßoribus, in graue dispendium Ecclesię Bononiensis, quàm penitùs & totaliter depauperauit palàm & publicè.

Item quòd communis hominum opinio, assertio, firma credulitas, ac vera reputatio, commune dictum, rumor indubius, vulgata fama, atque verum & notorium fuit & est, quòd dictus dominus Ioannes papa fuit & sit homo peccator, notoriè criminosus de homicidio venefico, & alijs grauibus criminibus, quibus irretitus dicitur grauiter diffamatus, dissipator bonorum Ecclesiæ, & dilapidator eorundẽ notorius Simoniacus, pertinax hæreticus, et Ecclesiam Christi notoriè scandalizans, incorrigibilis, & alias talis, quòd se papatui et eiusdem* administrationi, ac sedis Apostoli-

* Venayceni

* Venaysini.

Apostolicę & vniuersalis Ecclesię regimini reddidit indignum.

Item quòd dictus Ioannes papa vigesimusster tius sępè & sępiùs coram diuersis prelatis & alijs honestis & probis viris pertinaciter, diabolo suadente, dixit, asseruit, dogmatizauit & adstruxit, vitam ęternam non esse, neq; aliam post hanc: quinimmò dixit & pertinaciter credidit, animam hominis cum corpore humano mori & extingui ad instar animalium brutorum: dixitq; mortuum semèl, esse etiàm in nouissimo die minimè resurrecturum, contra articulum de resurrectione mortuorum. Quodq; de præmissis fuit & est dictus Ioannes papa apud clerum & populum grauiter diffamatus. Sicq; vt prędicitur, fuit dictum, tentum, creditum & reputatum: diciturq;, tenetur, creditur, et reputatur palàm, publicè & notoriè.

Item quòd dictus dominus Ioannes papa sępè & sæpiùs publicè dixit & professus est, se velle omnia facere opportuna pro vnione Ecclesię sanctę Dei, etiàm vsque ad mortē inclusiuè. Nec in prędictis à voluntate huius Concilij aliquo modo discedere. Et hęc sunt vera, publica et notoria, & vt notoria habentur, tenentur & reputantur.

Hoc loco scriptus fuit Articulus approbationis protonotariorum, per quatuor nationes deputatorum. Hunc, quia præter rationem hic insertus videbatur, submotum hinc, superiùs in sessione prima suo correspondenti adiunctum offendes.

Litera missiua domini Ioannis papæ 23. missa domino regi Romanorum de Cellis.

Charissimo in Christo filio Sigismūdo Romanorum regi semper Augusto & Vngarię etc. regi. Ea salute quę Christus & omnium vera salus est, perpetuè & feliciter adimplere. Licèt Charissime fili prudentiam tuam prę cęteris huius ęui regibus rex regum insignierit cunctarum varietate virtutum, licuit tamen sępè & sępiùs* & profuit, ad viuaciora virtutum studia mentes etiam peruigiles excitare. Propter quod & te, vt ad clemētiam, quę sola solidat thronos regum, qua ex innata bonitate ad miserendum te quantumcunquè pro tuis offensoribus non solùm liberalitate, sed vsque ad prodigalitatis speciem hactenùs supererogasse dinosceris, erga nostram personam in presenti, quam permittēte Domino non absque nostra (fatemur) incuria* incidimus casum, excitare possimus, quasi confidentissimis susurrijs duximus flagitandum, plurima eorum quę tibi per diuersos viua voce significare curauimus, pręsentibus repetentes, vt efficaciorem vim tribuat modorum petendi multiplicatio frequentata. Quantis itaque charissime ac dulcissime fili, tenerrimę dilectionis affectibus à primordio assumptionis nostræ ad supremi pontificatus apicem, erga te nostra* flagitarint precordia, liceat quęsumus cum tua serenitate fabulari. Nonne vt plurima breuitatis gratia transeamus, defuncto felicis memoriæ rege Ruperto, te non tā propter te, sed vniuersitatis populi Christiani salutem, in cordis nostri arcano cunctis viuentibus præeligentes, pradestinauimus in regem Romanorum, tuam ad hoc serenitatem, vt onus illud assumere dignaretur, solicitudine supplici curauimus præuenire? Et ad eūdem effectum nostros nuncios ad principes electuros & alios iteratis reiteratis nō piguit vicibus destinare. Quantaq; vigilantia, vt diuersa de te facta electio, conualesceret vsque ad perfectum,* non curauimus in sudare, nouit tua serenitas, nouerunt etiàm tui nuncij, varijq; ipsius negocij tractatores, deindè cùm nostram pręsentiam ipsa tua desideraret serenitas, quanta quęsumus promptitudine mentis desiderijs tuis satagebamus occurrere? Nonne viarum discrimina expensarum onera, & alia nobis incūbentia peragēda, nobis pro nihilo fuerunt computata? Sed & in tractatibus huiusmodi, quanto qualiq; studio ad tui honoris* tuiq; consolationis augmentum, nostros conatus extendimus, non alio quàm tuiipsius testimonio relinquatur. Deniquè cùm cogitantibus nobis de concilio conuocando per tuos ad nos nuncios destinatos requireres, vt de tempore locoq; celebrandi Concilij tuis nos votis conformaremus, cardinales misimus, qui sinè exceptione tuę per omnia acquiescerent volūtati. Deniquè cùm de aduentu nostro ad Constantiam quam elegeras, per nuncios tuos solicitaremur, nomine acceperant pro responso, quòd sanitate desupèr nobis concessa, absque dubio veniremur? infirmitate forsan grauati, gestatorijs ferremur. Porrò si pedū officijs, aut etiàm claudicantibus calcaneis id foret agendum, id idem nihilominùs ageremus. Demùm etsi ab luce nos migrare cōtingeret, in satisfactionem pręmissorum perfectam, corpus nostrum illuc perferri præciperemus. In his omnibus tuæ dilectioni plùs quàm saluiscondūctibus & alijs quibuscunque pręsidijs* syncerrima fiducia innitētes, sed pauca existimantes quæ fecimus de affectu locupletissimo quantumlibèt maiora faciendi, in nostra possumus conscientia gloriari. Et eccè negocijs in vrbis Romanę ac patrimonij sancti Petri recuperatione prorsùs postpositis, nullis dissuadentium receptis suggestibus ad Cōstantiam te fili charissime tempore promisso præuenimus, tuum aduentum nosti quantum & qualiter fuimus grato animo præstolati. Hæc fili charissime ex dilectione purissima tuæ personæ, hæc charissime fili ad tui honoris sublimationem duximus liberaliter peragenda. Cumq; dilectio nullis valeat mercibus comparari, nullis alijs queat quàm vicissitudinariæ dilectionis retributionibus recompensari, ad te tanquàm vnicum post DEVM spei nostræ refugium dirigimus desideria cordis nostri, ad te deuotissimas preces pro dilectione dilectionem requirentes effundimus, obsecrantes per viscera misericordiæ IESV CHRISTI, memor esto veri tui in quo nobis spem dedisti, hæc nos consoletur in humilitate nostra &c. Et si cum causa & sinè causa iratus fueris, misericordiæ recorderis. Nomenq; egregium clementiæ nè (quæsumus) in

Marginalia: * etiam — for. * incidisse — for. * flagitarunt — for. * nos — Psal. 118. — Abacu. 3.

in hoc casu pati patiaris instãtiam. Sed qui alijs offensoribus atrocissimis parcendo te liberalem præbere consueueras, parcere quoquè nobis & misereri nè spernas. Nè (quæsumus) pietatis tuæ præclaro titulo notam crudelitatis inferri permittas. Potes itaque, si velis, & vt velis deposcimus, erga sacrum Concilium quod tua sapientia tuaq; potentia tanquàm firmissimum fundamentum cum suffultis tuis intercessionibus operari, vt tui contemplatione honoris, personam nostram habeat recommendatam: & vnione Ecclesiæ semper salua, honorem, famam & statum nostros, post dimissionem papatus, quam pridèm obtulimus, atque dudùm aliquotiès in manibus tuis posuimus, quantùm possibile fuerit, saluare & custodire dignetur, & alia salutem nostram respicientia prosequatur magnifico cum effectu. Pro quibus apud districtum iudicem inter alios misericordiæ cultores, cùm omnes gratia egeamus & tu misericordiam ac alia retributionum præmia vlterius consequeris, et per vniuersum orbē inter optimos Imperatores huiusmodi clementiæ glorioso titulo mereberis computari. Super quibus dilectionis virtus te cogat nobis celere piũq; remandare responsum. Datum Cellis Constantien. diœcesis, Dominica 26. mensis Maij, pontificatus nostri anno quinto.

locus obscurus.

Instrumentum ratificationis articulorum factum per dominum Balthazarem olim papam Ioannem vigesimumtertiũ in oppido Cellis.

In nomine Domini, Amē. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat euidenter, quòd anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimoquinto, & die lunæ vigesimaseptima mensis Maij, indictione octaua, circa horam primarum in loco de Cellis Constantiensis diœcesis, in camera in qua dominus Ioannes Papa vigesimustertius stabat, per reuerendos dominos Ioannem Vaurensem, Andream Poznaniensem episcopos, Thomam sanctæ Mariæ extra muros Eboracenses, Gasparem sancti Ioannis eremitæ de Perusio monasteriorum abbates, per sacrum Concilium Constantiense ad infrascripta commissarios specialiter deputatos, præsentibus infrascriptis reuerendis patribus Iacobo Rhodini de Ianua, & Thoma Polcon sedis Apostolicæ protonotarijs, & alijs notarys publicis, venerabilibusq; personis alijs inferiùs nominatis, testibus adhibitis &c. Inprimìs dicti reuerendi patres commissarij prr organum dicti Vaurensis episcopi domini Ioanni papæ supradicto alta & intelligibili voce proposuerunt verba, quæ sequuntur: Pater sancte, reuerendi domini mei domini commissarij & deputati hic præsentes, & ego vnà cum eis, summus transmissi ac destinati ad vestram sanctitatem ex parte sacri Constantiensis concilij, ad insinuandum primò, ostendendumq; & realiter exhibendum vestræ sanctitati articulos formatos, & coram eodem sacro concilio contra personam vestram productos, super criminibus nonnullis grauibus et enormibus, de et super quibus contra eandem sanctitatem, per dictum sacrum concilium procedetur ad interrogandum et requirēdum eandem, vt super eisdem orticulis omnibus & singulis sufficienter haberetis respondere, eos confitendo vel diffitendo, prout vobis videbitur. Ac etiàm ad videndũ & sciendum, si huic processui velitis vos opponere, seu aliqua pro vestra defensione in hac causa facere, dare vel allegare. Licèt pater sancte, et hæc non sint multùm necessaria, attento cõsideratoq; grato benignoq; responso per sanctitatem vestrã pridiè in isto oppido coram reuerendis patribus dominis de Vrsinis, de Salancho, de Salutijs, Cameracensi, Florentinensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, patribusq; reuerēdis Tholonensi & Augustensi Episcopis, nõnullisq; alijs prælatis et viris notabilibus præsentibus & ad hoc vocatis. Quod quidē responsum in schedula manu sanctitatis vestræ subscripta, dicto sacro cõcilio relatũ, pleneq; notificatũ extitit. Ea propter dictos articulos quos sæpedictus Vaurensis episcopus in suis tenebat manibus, eidem domino Ioanni papæ exhibuit, obtulit & tradere voluit. Eũq; super eisdem interrogando requisiuit, vt corã omnibus et singulis sufficienter, vt superiùs exprimitur, responderet, diceretq; ac declarare vellet, si dicto processui eiùsve parti se opponere seu aliqua ad sui excusationẽ vel defensionem dare vellet, eos offerendo hæc oĩa libenter se recepturos. Quibus sic, vt præmittitur, exhibitis, interrogatis, requisitis, oblatis et propositis, idem dominus Ioannes Papa dixit & verbo proposuit, ipsum pro Dei Ecclesia & eius vnione plura fecisse, etiàm antequàm in papã fuisset assumptus, præsertim tempore errorum & circa concilium Pisanũ, & ante huius sacri concilij Constantiensis cõgregationẽ. In quo etiàm liberam cessionẽ sui papatus obtulit, prout in schedula per eum in eodẽ Concilio in publica sessione tunc lecta & publicata, pleniùs continebatur. Subiungens tristi vultu, vt apparuit, quòd à Constantia & dicto sacro cõcilio post ipsius schedulæ cessionem turpiter recesserat, quod benè recognoscebat immò quòd maluisset illa die sinè animæ suæ præiudicio mortuus esse, quàm ità turpiter recessisse. Eapropter idē dominus Ioannes papa successiuè respõdit, quòd ipse contra superiùs recitata nullam defensionẽ facere volebat: immò prout per dictam schedulam sua manu subscriptã, quã pridiè eius ex parte ab oppido quo suprà cardinales superiùs recitati, ad conciliũ portauerũt, cõtinebatur, volebat & præsentialiter stare promisit. In omnibusq; se conformare omni ordinationi, deliberationi et determinationi dicti sacri concilij, et insuper omnimodũ processum per idē conciliũ cõtra eundē habitũ ratificabat & ratum habebat, asserēs ꝙ non aliter uoluit prædictis articulis respondere, affirmans Conciliũ Constantiense sanctissimũ esse, errareq; nõ posse, ac Pisani Cõcilij fore continuatiuũ, & ꝙ ipse sacro Cõstantiensi cõcilio nũquàm contradicere vellet, etiàm si in Bononia aut alio quouis loco sibi magìs accepto personaliter iã esset,

set, cùm id sibi minus nõ esset, quàm publicè fateri se in papatu Ius nullum habere. Insupèr, vt intelligeret idem papa Ioanne Concilium non minùs iustè minùsve legitimè contra eũ in præmissis aut eorum aliquo processiße, dicta testiũ super criminibus in quibus processum sit & fuerit contra eum productis, sæpedictus Vaurẽsis episcop° aperuit, & sibi copiam dare obtulit ad finẽ, quòd si contra eosdem eorùmve dicta quicquam opponere aut defensionẽ aliquam suscipere vellet, id facere atque liberè vti deberet & posset. Quibus per eundem Ioannem papã & omnimoda defensione huiusmodi, præterquàm vt hic subsequitur expreßiùs renũciatis, pro cõcilio prædicto se submisit: adijciens, Volo quòd concilium sit defensio mea, quod scio errare nõ posse. Nec alia defensione quacũq; vti volo, supplicans se humilimè per commissarios prænominatos eidẽ concilio synceriter recommẽdandum fore: demumq́, successiuè post præmissa episcopus vaurensis prælidatus, suo & cõmissariorũ prædictorũ nomine aperto ore dixit: Pater sancte, nos vltra præmissa in mãdatis habemus, vobis assignare terminum ad sententiam diffinitiuam per dictum sacrum conciliũ cõtra personam vestram super omnibus et singulis, in quibus iam contra eandem processerat, proferendam, & prout ipsius° eße qualitas et natura requirunt. Ideò vobis terminum assignamus ad huiusmodi sententiam audiendã in Constantia ad diem crastinam hora sessionis consueta. Qui dictus Ioannes papa inibi, vt apparuit, comparere non curans, respondit: Summè mihi placet sententia ipsa, quæ (supplico) quàm citò lata sit, mihi deferatur, quã cũ omni reuerentia, etiàm cum birreti mei depositione recipiam: eamq́, quãtùm in me fuerit, confirmabo, approbabo & emologabo, prout & dictum processũ, ac omnia contra me (vt superiùs est expreßũ) in concilio gesta, exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc ratifico, approbo & confirmo, promittoq́, cõtra eam me aliquo proceßu temporum nõ venire. Atque statìm porrectis & realiter ad manus traditis p dominum Gasparem abbatem & commissarium superiùs nominatum, articulis & testium dictis omnium supradictis, supranominatoq́, protonotario domino Thoma Polcon, episcopus Vaurensis sæpedictus, dicto Ioanne papa audiente, eundem dominum Thomam & Iacobum Rhodini protonotarios superiùs expressos, aliosq́, publicos notarios hic inferiùs descriptos, ad præmissa & eorũ occasione vocatos, instantiùs requisiuit, vt super præmissis oĩbus & singulis, vt suprà recitanter dictis, propositis, allegatis & responsis, aßertis & gestis, vnũ, duo vel plura cõficerent publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta. Et ꝙ in his testes eßent, vnusquisque eorum. Et reuerendi patres domini, Vitalis Tholonensis, ac Fredericus Augustensis episcopi, honorabilesq́, viri magistri Vuilhelmus Clynck in sacra pagina profeßor, Ioannes Fitton Saresbyriensis Ecclesię canonicus, Petrus° Gaiecanus canonicus Conseranensis, Henricus Surynck, Ioannes Nederhone notarij publici Paderbornensis & Coloniensis diœcesium, & multi alij testes specialiter requisiti & rogati per Episcopũ vaurensem supranominatum. Consequenterq́, sinè mora dictus dñs Ioannes papa eosdem protonotariòs & notarios cum instantia cõformiter requisiuit, vt supra per eum præmittitur, dictis, responsis, promissis, habitisq́, & gestis testes sibi fierẽt, eaq́, sub eorum scriptis publicis facerent annotari, & quòd tunc adstantes cateri nonnulli hic superiùs expressi, & alij interessentes plurimi, testes itaq́, sibi fierent ad præmissa. Acta sunt hæc in dicto oppido Cellis, de quo suprà, anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione octaua, pontificis eiusdem Ioannis papæ anno quinto.

for.° sententiæ.

Quibus sic peractis, idem Andreas electus Poznaniensis, quoddam decretum pro approbatione scripturarum & deputationis legebat & publicabat, cuius tenor sequitur, & est talis:

Decretum deputationis notariorum.

Item constituit & deputat & ordinat dicta sancta synodus pro qualibet natione vnum protonotarium, videlicet pro natione Gallicana Ioannem de Trembleyo, pro natione Italica Iacobum Rhodini de Ianua, pro natione Germanica Hermannum de Duuerck, pro natione Anglicana Thomam * Poltensem.

Item notarios nationum, videlicet pro natione Gallicana Michaelem * Bolsonis, *Girardi & Ioannem * Guiardi. Pro natione Italica *Guastis Bartholomæum de * Gnostis, & Ioannem *Gumpertum. Azel. Pro Germanica natione * Sumpertum Fabri, & * Giseleum Fonentem. Et pro natione Anglicana Guillermum Porezell. quibus dat authoritatem & plenariam potestatem, omnia & singula in sacro præsenti Constantiensi Concilio dictata, acta, actitata, promulgata, publicata, lecta, petita, & omnia alia quicunque gesta & facta, & omnia quæcunque in posterum dicenda, agenda, actitanda, promulganda, publicanda, legenda, petenda & quæcunque alia in & pro dicto sacro Concilio, & ad dictum sacrum Concilium quomodolibèt pertinentia, facienda, & peragenda, in formam publicam redigendi, & aliàs conscribendi, Approbatque dicta sancta synodus omnia & singula per ipsos protonotarios & notarios in dicto sacro concilio, & ad ipsum sacrum Concilium quomodolibèt pertinentia, conscripta: & tam in publicam formam, quàm aliàs in scriptis seu actis quomodocunquè redacta vsque nunc, sub quibuscunque verbis per dictum sacrum Concilium fuerint statuta, decreta, ordinata, pronunciata, & Quomodolibèt diffinita. Quo decreto lecto, fuit petitum per procuratorem, an placeret prout pronunciatum extitit. fuitque responsum per præsidentem sessionis huiusmodi, & etiàm quatuor præsidentes quatuor nationum, & deindè per totius synodi supposita, per verbum Placet.

SES-

SESSIO DVODECIMA,

In qua commissarij ad Ioannem Papam fecerunt relationem, & lata fuit sententia diffinitiua contra ipsum.

DIes Mercurij vigesimanona mensis Maij supradicti, fuit sessio generalis in Ecclesia maiori Constantiensi, in qua præsidebat reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis, præsente serenissimo principe Sigismundo Romanorum rege in insignijs regalibus, cum suis nobilibus in eisdem sibi seruientibus.

Cui adstabant inter Cardinales domini Angelus episcopus Prænestinus, Laudensis, & Iordanus episcopus Albanensis, de Vrsinis nuncupati. Præsentibus etiam dominis Francisco Florentino Lucido de Comite, Odone de Columna, Landulpho Barensi, Ludouico de Felisco, Raynaldo de Branc Kasijs, Amadeo Salutiarum diaconis cardinalibus.*

Et fuit decantatum officium Missæ de Spiritusancto, per dominum patriarcham Antiochenũ, Quo completo, dicebantur Litaniæ, &c. vt moris est. Quibus peractis, fuit facta relatio à legatis & nuncijs missis ad Ioannẽ Papam, Ioan.12.d per organum domini Ioannis Episcopi Vauren. quemadmodùm * articulis & attestationibus cõtẽtis fec.* ex in processu sacri Cõstãtiensis Cõcilij contra ipsum dominum Ioannem Papam eidem exhibitis, offerendo ex parte Concilij ipsius, si quid vellet opponere, quod liberè posset. Item intimato eidem termino ad proferendum sententiam, quòd respõdisset verbo, se p DEI Ecclesia & eius vnione plura fecisse, etiã antequàm fuisset in Papã assũptus, & ante dicti Cõcilij Cõstantiẽsis inchoationem, in quo etiàm obtulit liberã papatus sui cessionẽ. Et quòd turpiter ab indè recesserat, benè recognoscebat: maluissetq; illa die sine animę suę pręiudicio mortuus esse, quàm ita turpiter recessisse quodq́ue cõtra processum sacri Concilij nullam defensionẽ facere volebat, sed ꝓut per schedulã sua manu subscriptam, datã cardinalibus, qui ad eum venerant, continebatur, vouebat, & præsentialiter ꝓmittebat stare ac se in omnibus cõformare omni ordinationi, declarationi & determinationi dicti sacri Concilij, ac insup omnimodum processum ꝑ idem Concilium contra eũdem habitum, ratificabat, asserens quòd non aliter voluit prædictis articulis respondere, affirmans concilium Cõstantiense sanctissimum esse, errareq́ue non posse, ac concilij Pisani continuatiuũ: & quòd ipsi sacro Cõstantiensi concilio nũquàm contradicere vellet, etiam si in Bononia, aut alias quouis loco sibi magis accepto personaliter iã esset, cùm id sibi minus non esset, quàm publicè fateri se i papatu nullũ ius habere. De sentẽtia autem ferenda, quòd summe sibi placeret, vt quàm citò lata foret, eidem referretur, q̃ omni reuerentia, etiã cum bireti sui depositione reciperet, & eã, quantùm in se foret, cõfirmaret, ratificaret approbaret, & emologaret, prout dictum ꝓcessum ac omnia cõtra ipsum in concilio gesta, extunc ratificabat, approbabat & confirmabat, promittebatq́ue contra ea se aliquo processu temporis non venire. pręd icta relatione completa, reuerendus pater

Post cuius quidẽ officij Missę pactionẽ fuerũt lectæ & dictæ Litania cum introitu, Exaudi nos Domine et cæter. more solito cum Euãgelio, Nũc iudiciũ est mundi, nunc princeps huius mũdi eijcietur foràs, cæterisq́, collectis ac orationib⁹ et hymno, Veni creator spiritus. Quibus habitis, instãte magistro Hẽrico de Piro ꝓmotore et ꝓcuratore ꝑdicto, reuerẽdi patres ac honorabiles et ꝓuidi dñi Ioannes Episcop⁹ Vaurẽsis, Andreas elect⁹ Poznaniensis, Gaspar abbas Perusinus, Thomas abbas mõasterij sãctæ Mariæ extra muros Eboraci, Iacobus Rhodini de Ianua, Thomas Polcon sedis Apostolicæ ꝓtonotarius, magister Ioãnes Guiardi et Vuilhelmus Porcell notarij, legati et nũcij missi herì p sacrã synodũ et ad terrã Cellis, vbì Ioãnes papa vigesimustertius existebat, p os dñi Ioãnis episcopi Vaurensis ꝑdicti, sibiq́, ex parte ipsi⁹ synodi intimarũt, qualiter terminus ad ferẽdũ sententiã fuisset prorogatus ĩ diẽ præsentẽ, ꝓpter beneuolã respõsionẽ de nõ appellãdo, sed eã acceptãdo, et eã approbare velle: et ex hoc mota dicta sancta synodus siue cõciliũ, attẽdendo honorẽ eius in huiusmodi pronũciatione, vellẽt limitare et mitigare verba sẽtentiæ. Eo nõ obstante, si vellet opponere & defendere causam suã contra dictã sententiã, posset & deberet sibi dari tẽpus & hora atque locus pro sua defensione. Qui Ioannes ipsis nuncijs respondebat, ꝙ non vellet videre neq; attestatiões, neq; processus, nec quicquã opponere siue excipere, sed eã approbare velle et acceptare. Et extunc approbauit. Et placeret quòd cõcilium ferret sentẽtiam, dicens quòd sciret cõcilium errare nõ posse: et lata huiusmodi sententia, obtulit se paratum ad subscribendum eandem. Et vlteriùs dixerunt, quòd dicta sententia deberet ferri die lunę proxima. Sed ex quo materia pro tũc nõ erat parata, idcircò de mandato concilij intimarũt sibi dictam prorogationem, de quibus reddidit se idem Ioannes contentum, regratiando ipsis nuncijs, supplicãs vt recommendarẽt honorem & statum ac personam suã domino regi Romanorum & cõcilio, prout in quodam publico instrumento in notam recepto per dictos notarios, tenoris infrascripti, pleniùs continetur.

Qua relatione facta, idem Henricus de Piro promotor & procurator petijt pronũciari, prout & quemadmodũ in quadam papyri schedula, quam ibidèm in suis tenebat manibus,

ter eamq́

ter Dominus Episco-
pus Attrebaten. lege-
bat sententiam diffi-
nitiuam contra Ioan-
nem Papam XXIII. ac
constitutiones quas-
dam, quorum teno-
res sequuntur hoc
modo.

*eamq; de verbo ad ver-
bum perlegebat, prote-
stans, petens & dicens,
vt in eadem schedula in-
frascripti tenoris ple-
niùs continetur. Petitio-
ne lecta, & data notarijs
ibidèm nomine Concilij
psentibus, & deindè toto
concilio & synodo mandante, reuerendi patres
domini Ioannes patriarcha Antiochenus, Mar-
tinus episcopus Attrebatensis, Antonius episco-
pus Concordiensis, Nicolaus Episcopus Mersbur-
gensis, & Patritius Episcopus Cortagensis aßcen-
derunt ambonem, in quo edicta concilij & synodi
sanctæ prædictæ legi et publicari solent. Et de man
dato concilij & ipsius synodi reuerend. pater do-
minus episcopus Attrebatensis, Christi nomine
inuocato, pronunciauit & legebat dictam senten-
tiam diffinitiuam de verbo ad verbum, prout in
schedula, quam suis tenebat manibus, infrascripti
tenoris pleniùs continetur. Qua pronunciatione
facta vt præmittitur, reuerendiss. in Christo pa-
ter & dominus, D. Ioannes episcopus Ostiensis car
dinalis Viuariensis & præsidens, proposuit, quod si
aliquis esset ibidèm presens, siue magnus siue par-
uus, pauper aut diues, volens cōtradicere dictæ sen
tentiæ, diffinitiuæ seu eius pronunciationi, dicat &
surgat, cùm potestas libera sit per dictum conciliū
vnicuique conceßa ad dicendam voluntatem suā.
Et cum casu quo non dixerit, habebitur pro consen
tiente. Tunc nomine respondente siue loquēte, ipse
dominus episcopus Ostiensis habuit respondere no-
mine collegij cardinalium quòd placet. Deindè ipsi
commissarij, et indè quilibet pro natione sua, vide-
licet Ioannes patriarcha pro natione Gallicana,
Nicolaus Mersburgensis pro natione Germanica,
Antonius Cancordiensis pro natione Italica, &
Patritius Cortagensis pro natione Anglicana re-
sponderunt, Placet. Et subsequenter omnes ibi-
dèm instantes in concilio, & de concilio. Subse-
quenter dominus Franciscus Cardinalis Florenti-
nensis leuauit se, & voluit legere vnam schedulā
papyream: fuitq; dictū per omnes, quòd non place
ret, & sic siluit nihil, legendo. Deindè de manda-
to concilij dominus Ioannes archiepiscopus Rigen-
sis bullam papę portauit, & præsentauit eam con-
cilio tanquàm eius custos: qua presentata, fuit
per magistrum Henricum Promotorem petitum,
an placeret quòd dominus vicecancellarius tan-
quàm ad eum pertinens, rumpi faceret arma Bal-
thazaris: fuit responsum quòd ita, & placuit om-
nibus. Qua bulla recepta, siue ferro quo bulla
fabricabatur, & ibidèm in præsentia omnium
per magistrum Arnoldum aurifabrum papæ
predicti fuit rupta, & arma ipsius Ioannis de-
leta. Et absolutus dominus Ioannes archiepisco-
pus Rigensis ab eius custodia & pronunciatus
quòd fideliter custodiuisset & præsentaßet. Super
quibus omnibus & singulis idem magister Hen-
ricus de Piro promotor, petijt sibi fieri nomine quo
suprà vnū vel plura, publicum seu publica, instru-
mentum seu instrumenta, per protonotarios ibi
dem presentes, notarios & tabelliones &c. Presen
tibus ibidèm illustribus principibus duce Ludoui-
co Bauariæ comite palatino Rheni. Henrico Rom-
polt duce Zodanensi de Slesia, Ioāne Iacobo comi-
te Aquesanensi, filio Morchionis Mōtisferrati, co-
mite Bertholdo de Vrsinis, Philippo comite de
Naßabo, & Ambasiatoribus regum Polonię,
Noruegię, Suetię, Dacię, Nauarrę & Cyprię, &
alijs Christifidelibus in numero copioso.*

Suspensio futuri summi Pontificis.

Sacrosancta generalis &c.

Quòd non procedatur ad electionem Pa-
pæ, si contingat sedem vacare, sine
expresso consensu Concilij.

Sacrosancta generalis Constantiensis syno-
dus, Ecclesiam Catholicam repræsentans, ad
extirpationem præsentis schismatis & erro-
rum, Ecclesiæque reformationem in capite &
in membris faciendam, in Spiritusancto legi-
timè cōgregata, ad faciliùs & liberiùs & vtiliùs
vnionem Ecclesiæ cōsequendam, pronunciat,
decernit, statuit & ordinat, vt si contingat se-
dem Apostolicam quouis modo vacare, in pri
ma vacatione ad electionem futuri summi
pontificis nullo modo procedatur sinè deli-
beratione & consensu huius sacri generalis
Concilij. Et si contrarium fieret, sit ipso fa-
cto irritum & inane authoritate dicti sacri
Concilij. Nullusque electum contra hoc de-
cretum in Papam recipiat, nec illi, vt papæ
quomodolibèt adhæreat vel obediat sub pœ-
na fautoriæ dicti schismatis & maledictionis
æternæ: punianturque hoc casu eligentes &
electus, si consentiat, ac illi adhærentes, pœ-
nis per hoc sacrum Concilium ordinandis.
Suspenditque dicta sancta synodus pro bono
vnionis Ecclesiæ, omnia iura positiua, etiàm
in concilijs generalibus edita, & ipsorum sta-
tuta, ordinationes, constitutiones & consue-
tudines, priuilegia quibuscunque concessa,
& pœnas contra quoscunque editas, inquan-
tùm effectum dicti decreti impedire possent
quoquo modo.

Sententia diffinitiua contra Ioan-
nem Papam vigesimum-
tertium.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinita-
tis, Patris & Filij & Spiritussancti, Amen.
Sacrosancta generalis synodus Constantien-
sis, in Spiritusancto legitimè congregata,
vniuersalem Ecclesiam repræsentans, inuo-
cato Christi nomine, solum DEVM præ
oculis habens, visis articulis in hac causa
contra dominum Ioannem Papam vigesi-
mumtertium formatis & oblatis, ac proba-
tionibus eorundem factis, eiusdem submis-
sione spōtanea, vnà cum toto processu huius
causæ habita matura deliberatione super
eisdem, per hanc sententiam diffinitiuam,
quam fert in his scriptis, pronunciat, decer-
nit

nit & declarat, recessum per præfatum dominum Ioãnem papam vigesimumtertium ab hac ciuitate Constantiensi & dicto sacro Constantiensi Concilio Generali, clandestinè & de nocte, hora suspecta, in habitu dissimulato & indecenti factum, fuisse & esse illicitum, Ecclesiæ Dei & dicto concilio notoriè scandalosum, pacis & vnionis Ecclesiæ turbatiuum & impeditiuum, schismatis inueterati nutritiuum, à voto, promissione & iuramento per ipsum dominum Ioannem papam, DEO & Ecclesiæ & huic sacro Concilio præstitis deuiatiuum, ipsumque dominum Ioãnem Simoniacum notorium, bonorumque & iurium nedùm Romanæ, sed aliarum Ecclesiarum plurium, & aliorum locorum piorum dilapidatorem notorium, malumque spiritualium & temporalium Ecclesiæ administratorem & dispensatoré fuisse & esse, suis detestabilibus inhonestis vita & moribus Ecclesiam DEI & populum Christianum notoriè scandalizantem ante eius assumptionem ad Papatum, & post vsque ad ista tempora, ipsumque per præmissa Ecclesiam DEI & populum Christianorum notoriè scandalizasse & scandalizare, postque monitiones debitas & charitatiuas, iteratis & crebris vicibus eidem factas, in præmissis malis & arrogantia pertinaciter perseuerasse, seque ex hoc notoriè incorrigibilem reddidisse, ipsumque propter præmissa & alia crimina in processu dictæ causæ contra eum deducta, & contenta, tanquàm indignum & inutilem & damnosum à papatu, & omni eius administratione spirituali & temporali amouendum, priuandum, & deponendum fore. Et cum hoc dicta sancta synodus amouet, priuat & deponit, vniuersos & singulos Christicolas, cuiuscunque status, dignitatis vel conditionis existant, ab eius obedientia, & fidelitate & iuramento absolutos declarãdo. Inhibendo insupèr vniuersis Christifidelibus, ne eundem (vt præmittitur) à papatu sic depositum, decæterò in Papam nominent, aut illi tãquàm Papæ adhæreant, seu quoquo modo obediant. Et nihilominùs ex certa scientia & de plenitudine potestatis supplet dicta sancta synodus omnes & singulos defectus, si qui forsan in præmissis, aut aliquo præmissorum interuenerunt, eumque ad standum & morandum in aliquo bono loco & honesto, sub custodia tuta serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum & Hungariæ &c. regis, & vniuersalis Ecclesiæ aduocati & defensoris deuotissimi, nomine dicti sacri generalis Concilij, quandiù dicto sacro Concilio generali pro bono vnionis Ecclesiæ DEI videbitur condemnandum fore, & eadem sententia condemnat. Alias verò pœnas, quæ pro dictis criminibus & excessibus inferri deberent iuxta canonicas sanctiones, dictum Concilium arbitrio suo reseruat declarandas & infligendas, secundùm quod rigor iustitiæ vel misericordiæ ratio suadebit.

Quòd neuter contendentium reeligatur in Papam.

Item statuit, decernit & ordinat dicta sancta synodus pro bono vnionis Ecclesiæ Dei, quòd nullo vnquàm tempore reeligatur in Papam dominus Balthasar Cossa, nupèr Ioannes papa 23. nec Angelus de Corario Gregorius 12. nec Petrus de Luna Benedictus 13. in suis obedientijs sic nominati. Et si contrarium fieret, id sit ipso facto irritum & inane. Nullusque cuiuscunque dignitatis vel præeminentiæ, etiàm si imperiali, regali, cardinalatus vel pontificali dignitate præfulgeat, eis vel eorum alteri contra hoc decretum vllo vnquàm tempore obediat, seu adhæreat, sub pœna fautoriæ dicti schismatis & maledictionis æternæ, ad quas contra præsumptores, si qui in posterum fuerint, etiàm cum inuocatione brachij secularis & aliàs rigidè procedatur. Datum Constantiæ prouinciæ Moguntinensis, in sessione publica in maiori Ecclesia solenniter celebrata, die Mercurij 29. mẽsis Maij, anno Domini 1415. indictione octaua.

Pro iudicibus, quòd vocentur prælati absentes.

Item decernit dicta sancta synodus, quòd quatuor generales iudices deputati, debeant vocare prelatos absentes ad synodum, & punire non venientes, prout eis de iure & secundùm Deũ videbitur expedire. Datũ &c.

Instrumentum ratificationis sententiæ factæ per dominum Balthazarem, olim papam, in villa de Cellis Constantiensis diœcesis.

In nomine Domini, amẽ. Per hoc præsens publicũ instrumentum cunctis pateat euidenter, quod anno à natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo decimo quinto, die Veneris vltima mensis Maij indictione octaua, circa horam duodecimã in loco de Cellis Constantiensis diœcesis, in domo habitationis reuerẽdissimi ĩ Christo patris et dñi, domini Balthazaris Cossæ, nupèr Ioannis papæ vigesimitertij nuncupati, in camera ipsius Balthazaris, præsentibus infrascriptis reuerendis patribus, dominis Iacobo Rhodini de Ianua et Thoma Polcõ sedis Apostolicæ protonotarijs, alijsq; notarijs publicis & etiàm infrascriptis testibus ad inferiùs recitata vocatis & rogatis, reuerendi in Christo patres dñi Ioannes Vaurensis episcopus, Gaspar sancti Ioãnis eremitæ de Perusio decretorum doctores, & Thomas sanctæ Mariæ extra muros Eboracenses monasteriorũ abbates personaliter existentes in præsentia dicti dñi Balthazaris pridiè Ioannis papæ vigesimitertij nuncupati, per organũ dicti dñi Vaurensis episcopi, ex parte sacri generalis Constantiensis concilij sibi significabant & intimabant diffinitiuam sententiã depositionis à papatu contra eũ die Mercurij vltimo pterito, scilicet vigesimonono pñtis mẽsis

Maij

præsente ibidèm serenissimo Principe Sigismundo Romanorum & Hungariæ &c. Rege. Præsidebat in eadem sessione Reuerēdissimus pater Dominus Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis Viuariensis, Ex deputatione verò ipsius synodi Archiepiscopus Mediolanēsis legebat quasdam ordinationes & decreta, decęterò in Romana Ecclesia tenenda & obseruanda, quarum tenores inferiùs sequuntur in hūc modum:

Exaudi nos domine cū diuersis collectis, Euangelio, hymno, Veni creator spiritus, iuxta consuetudinem & ritum aliarum sessionum, pręsente ibidèm serenissimo principe Sigismundo Romanorum & Hungariæ &cæt. rege. Cui adstabant reuerendissimi patres domini cardinales de Vrsinis & Laudēsis. Cui sessioni sine synodo inter cardinales & eorum nomine Reuerendissimus in Christo pater & dominus Ioannes Ostiens. cardinales Viuariensis præsidebat, in præsentia dominorum Francisci Venetiarum, Antonij Aquilegiensis, Brandæ Placentinensis præsbyterorum, Thomæ Tricaricensis, Odonis de Columna, Landulphi Barensis, Raynaldi de Brancasijs, & Francisci Florentinensis diaconorum cardinalium. Quo officio Missæ & litaniarum cantato, lecto atque dicto, Henricus de Piro & Ioannes de Scribanis promotores & procuratores negociorum dictæ synodi comparuerunt ibidem, & proposuerunt coram tota synodo, dicentes quòd in diuersis mundi partibus incepissent pullulare certæ hæreses, & antiquatæ cōtinuari, & præsertim quòd sacerdotes aliqui hodiè communicarent corpus Christi post cænam, & non ieiuni, & sic ministrarent alij: & alias dixerunt, prout & quemadmodùm in quadam petitionum papyri schedula infrascripti tenoris continetur: Petentesq́; sibi super præmissis prouideri, nominibus quibus suprà, de remedio opportuno. Qua petitione oblata & recitata, placuit domino præsidenti, omibusq́; alijs & singulis suppositis huiusmodi synodi, super hoc remediari. Et statim reuerendi patres & venerabiles viri domini Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis, Stephanus episcopus Dolensis, Antonius episcopus Concordiensis, Andreas electus Poznaniensis, Nicolaus episcopus Mersburgensis, & Patritius episcopus Cortagensis decretorum doctor, aſcenderunt Ambonem nomine nationum quatuor: & dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis ad hoc per synodum deputatus, legebat quasdam ordinationes & decreta decætero in Ecclesia Romana obseruandas & tenendas, quarum tenores inferiùs sequuntur.

Tenores verò dictæ petitionis & declarationis papyri schedularum de quibus suprà sit mentio, sequuntur & sunt tales.

Quia in nonnullis partibus mundi peruersus mos pullulare incepit, vt sacerdotes laicos sub vtraque specie panis videlicet & vini, communicare non cessent, cōtra Romanę & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem approbatam, vndè scandala & hæreses verisimiliter oriri suspicantur: petimus nos promotores & procuratores huius sanctæ synodi, in Spiritusancto legitimè cōgregatæ, per vestras reuerendissimas paternitates prouideri salubriter Ecclesiæ Dei.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, Amen. Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere Sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere, & non solùm sub specie panis, sed etiàm sub specie vini, populum laicum passim communicent, etiam post cœnam vel alias non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquàm sacrilegam damnabiliter reprobare conantur: hinc est, quòd hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in Spiritusancto legitime congregatum, aduersùs hunc errorem saluti fidelium prouideri satagens, matura plurium Doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit & diffinit, quòd licèt Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum authoritas laudabilis & approbata cōsuetudo Ecclesiæ seruauit, & seruat, quòd huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neq; à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis à iure vel Ecclesia concesso vel admisso. Et sicut hęc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, ꝙ licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub vtraque specie, posteà à conficientibus sub vtraque, & à laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenùs dubitantum, integrum CHRISTI corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Vndè cùm huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sinè Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc consuetudinem, aut legem obseruare, sit sacrilegum,

Hunc locum alij sic legunt: Et similiter ꝙ licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur a fidelibus sub vtraque specie, tamen hęc consuetudo ad euitandū aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd à conficientibus sub vtraque specie, & à laicis tantummodò &c.

De cōmunicando sub vna specie tātum.

Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Consuetudo quæ pro lege habenda.

aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositũ præmissorum, tanquàm hæretici arcendi sunt & grauiter puniendi per diœcesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis, seu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum, aut præsumptum, iuxta Canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, salubriter adinuentas.

Quòd nullus presbyter sub pœna excommunicationis, communicet populum sub vtraque specie panis & vini.

Item ipsa sancta synodus decernit & declarat super ista materia, reuerẽdis. in Christo patribus & dominis patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, & eorum in spiritualibus vicarijs vbilibèt constitutis, processus esse dirigendos, in quibus eis committatur & mandetur authoritate huius sacri Concicilij sub pœna excommunicationis, vt effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub vtraque specie panis & vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire non curauerint animo indurato, per cẽsuras ecclesiasticas per eos vt hæretici sunt coercendi, inuocato etiã ad hoc (si opùs fuerit) auxilio brachij secularis. Quibus lectis, magister Ioannes de Scribanis, & magister Henricus de Piro promotores, petierunt responderi per dominos Imperatorem, Cardinales, & cæteros prælatos, an placeret. Præsidens autem dominus Ostieñ. respondit nomine collegij cardinalium, Placet. Similiter rex Romanorum. Sic successiuè reuerendiss. patres domini episcopi, Antonius Concordiensis pro Italica, Stephanus Dolensis pro Gallicana, Nicolaus Mersburgensis pro Germanica, & Patritius Cortagensis pro Anglicana, in ambone existentes, responderunt, Placet.

Pœnæ in communicantes vulgum sub specie vtraque.

Quibus factis, promotores & procuratores prædicti, Hẽrico de Piro loquente, petierunt nomine quo suprà, deputari per dictam sanctam synodum certos commißarios, in causa hæresis ventilata, seu ventilanda, & ad concilium ad præsens deuoluta vel deuoluenda, orta vel oritura, prout & quemadmodùm in quadam petitionum papyri schedula, cuius tenor inferiùs est insertus, pleniùs continetur. Qua petitione data & intellecta, iuxta mãdatum ipsius synodi reuerendus pater dominus Andreas electus Poznaniensis, in ambone legebat schedulam deputationis commißariorum cum eorum authoritate & potestate, quę inferiùs est inserta. Qua lecta, fuit quęsitum & scrutatum per dictos promotores & procuratores per ipsius Henrici de Piro organum, an dicti iudices placerent. Responsum fuit per dictum dominum præsidentem nomine collegij Cardinalium & suo, Placet. Et subsequenter per dominos Antonium Concordiensem, Dolensem, Mersburgensem Episcopos & Cartagensem prędictos, nomine nationum suarum prędictarum, Placet: & similiter per omnes alios, prꝺterquam per reuerendum patrem dominum Martinum Episcopum Attrebatensem ambasiatorem ducis Burgundię, qui dixit, domino, suo fore suspectum reuerendissimũ patrem dominum Petrum Cardinalem Cameracensem multis de causis, quas suo loco & tempore congruo dare vellet in scriptis, nullo modo consentiendo in dictum dominum cardinalem tanquàm commissarium, saltem in causa, quę speratur verti inter dominum suum ducem Burgundię & Parisienses &c. Super qua protestatione sibi fieri fecit & petijt vnum vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta. Qua protestatione facta & admissa, promotores & procuratores prędicti petierunt sibi nomine quo suprà, super omnibus & singulis cantatis, dictis, lectis, diffinitis & declaratis fieri vnum vel plura, & tot quot eßent necessaria, publicum & publica, instrumentum & instrumenta, per dominos protonotarios sedis Apostolicę dictę que synodi, ac omnes & singulos notarios & tabelliones ibidèm presentes, ad perpetuam rei memoriam. Præsentibus ibidèm illustribus & nobilibus viris, Ludouico duce Bauarię & comite palatino Rheni, Frederico Burgrauio Nurenbergensi, comite Bertholdo de Vrsinis, Philippo Span de Vngaria pincerna Syndou, alijs que nobilibus in numero copioso.

Tenores dictę petitionis & commissariorum deputationis papyri schedularum, de quibus suprà fit mentio, sequuntur, & sunt tales.

Item cùm experientia doceat, continuò propter scissuram Ecclesię nouas oriri hæreses, & aliquas antiquas renouari, difficileq́; pro singulis huiusmodi causis primitiuarum personarum de hęresi suspectarum ad hoc sacrum concurrere generale cõcilium, pro celeriori hęresium extirpatione, petimus nos promotores et procuratores supradicti, aliquos ex reuerendissimis patribus dominis sanctæ Romanę Ecclesię cardinalibus, & aliquos ex singulis nationibus iudices & commißarios per vestras reuerendissimas paternitates delegari & deputari ad huiusmodi causas hęresum audiendum et terminandum, saltem vsque ad conclusionem vel sententiam exclusiuè, cum omnibus & singulis emergentibus incidentibus, dependentibus & connexis.

Hęc sancta synodus Constantiensis in Spiritusancto legitimè congregata vniuersalem Ecclesiam repræsentans, pro celeriori extirpatione hęresũ et Ecclesiæ reformatione sacrosanctę specialiter

cialiter deputat & eligit reuerēdissimos in Christo patres dominos, videlicet: Iordanū de Vrsinis Antoniū Aquilegiensem, Petrū Cameracēsem, et Franciscū Florentinēsem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales. Et pro Italica natiōe reuerēdos patres dominos Cōcordiensem, Alexandinū, & Laudensem episcopos & electū Pennensem: pro Gallicana episcopū Gebennē. abbatē Gemeticen. abbatē de Clarauilla, et magistrū Vrsinū de Calluādo: Pro Anglicana magistrū Vuilhelmum Corff sacræ Theologię professorē, magistrū Vuilhelmū Clinc, magistrū Hugonē Houuetz, et Ioānē Vuenes decretorū doctorū. Pro natione Germanica electū Poznaniēsem, magistrū Nicolaū Dinckelspuel, Theodoricū de Monasterio sacrę Theologiæ processorē, & Bertholdū Vuildūgen sacri palatij Apostolici causarū auditorē, ad audiendū & examinandū causas, & in ipsis iuridicè procedendū, quarumcunque hæresum & errorum in fide catholica et moribus, vndecunque habuerint vel habeant originē, & salubriter extirpētur, & contra quascunque personas, cuiuscunq; fuerint status aut dignitatis, etiā si pōtificali vel alia quauis ecclesiastica vel seculari pręfulgeāt dignitate, de eisdē suspectas, petitiōes, accusationes & declarationes eisdē propositas & proponendas recipiendū, partes vocandum, et in hoc sacro concilio & extra citandū & publicādū, & alias seruatis seruādis procedendū, prout exigentia fidei & iuris ordo postulabunt. Necnō omnia & singula faciēdū & exercēdum, quæ in pmissis & circa ea necessaria fuerint, seu etiàm quomodolibèt oportuna, cum oībus incidētibus, emergentibus & connexis vsq; ad ipsarum causarum cōclusionem exclusiuè. Sic tamen, quòd si omnes interesse non possint aut non velint, duæ partes ipsorum prædicta liberè exequantur.

In causa verò contra Ioannē Husz iā diu vētilata, quæ circa cōclusionem existit, per iudices & deputatos hucusque in ea vlteriùs cognoscatur & procedatur per eosdem.

SESSIO DECIMAQVARTA,

in qua Carolus de Malatestis renunciauit papatui nomine domini Gregorij 12.

ANno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo XV. Apostolica sede vacante, regnanteq́ue serenissimo & inuictissimo principe domino Sigismundo, Romanorum, Hungariæ &c. rege, regnorum suorū anno Hungariæ XXIX. Romanæ electionis quinto, coronationis verò primo, Die autem Iouis quarta mensis Iulii, fuit tenta sessio generalis per sanctam synodum Constantiēsem i Ecclesia cathedrali Cōstantień. supradicta, pſente ibidē dicto serenissimo Dño Sigismūdo Romanorum & Hūgariæ &c. rege cum insigniis regalibus, & nobilibus sibi in his seruientibus, videlicet dominis Ludouico comite Palatino Rheni in pomo siue mundo, Henrico Duce Bauariæ in ense, Friderico Burgrauio Nurēbergēsi in sceptro, & Andrea filio Sueualæ barone de Hūgaria, in corona ministrantibus, cęterisq́ue principibus in numero copioso. Præsentibus ibidèm Reuerendissimis patribus, Ioāne episcopo Ostiensi & cardinali Viuariensi, Angelo Laudēsi, Iordano de Vrsinis cæteriq́ue cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis patrib⁹ in copiosa multitudine in cuius quidē sessionis pricipio pfatus dominus Romanus rex indut⁹ vestibus regalib⁹, recessit de sua sede solita, & transiuit ad àliam sedem positā in fronte altaris, tanq̄ pręsidens pro tunc in cōcilio, Ioanne Dominici tituli sācti Sixti cardinali Ragusino, & Carolo de Malatestis Domicello Ariminēsi, pcuratorib⁹ dñi Angeli de corario, Gregorii XII. in sua obediētia nuncupati, ad authorizandum cōcilium, & cedendum papatui nomine dicti Gregorij sedentibus iuxta regem in quodam bancho, respiciente versùs congregationem

ANno et īdictione quib⁹ suprà, sede Apostolica uacāte, die verò Iouis quarta mēsis Iulij, fuit sessio gñalis. In qua serenissimus Romanorū & Vngariæ etc. rex, tanq̄ Imperator ī īsignijs regalib⁹ præsidebat, cui⁹ ensem gessit dux Hērric⁹ de Bauaria, sceptrū verò burgraui⁹ Nurēbergēsis, mūdiale siue pomum dñs Ludouic⁹ dux Bauariæ comes palatin⁹ Rheni. De corona autē eiusdē seruiuit Comes. In qua etiā sessione interfuerūt reuerēdissimi in Christo patres dñs Ioannes Ostiensis dictu Viuariensis, Iordanus Albanēsis dictus de Vrsinis, et Angelus Tusculan⁹ dictus Laudēsis episcopi, Antoni⁹ tituli sanctæ Susannæ Aquilegiēsis, Petrus tituli S. Chrysogoni Cameracensis, Frācisc⁹ tituli S. Crucis in Hierusalē Venetiarū, Thomas tituli sanctorum Ioannis et Pauli Tricarien.* Alamān⁹ tituli S. Eusebij Pisan⁹, Branda tituli S. Clementis Placentin⁹, Petr⁹ tituli S. Marci de sancto Marco, Antonius tituli S. Cæciliæ de Salācho presbyteri, Raynald⁹ tituli S. Viti in macello de Branckasijs, Ludouicus S. Andriani de Flisco, Lādulph⁹ S. Nicolai Barensis, Amade⁹ S. Mariæ ī Cosmedin Salutiarū Lucid⁹ de Comitib⁹, Frāciscus sanctorū Cosmæ et Damiani, Florentinensis, diaconi communiter dicti Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales. Cantatoq́, solenniter hymno, Veni creator spiritus, cum versiculo, sequentia & oratione, Deus qui corda fideliū etc. per Ioannem episcopum Ostiensem lecta, reuerēd. pater domin⁹ Ioannes Dominici S. Sixti presbyter cardinalis in sua obedientia, ac magnificus vir domin⁹ Carolus de Malatestis, quasdā literas bullatas siue certa procuratoria seu mādata pro ipso Gregorio ad conuocandum cōcilium generale, et in eo agenda & tractāda approbandum, authorizādum, necnon ad tractādum & practicandum, procurandum & concludendum cum Regia maiestate, ac alijs quibus suæ prudentiæ videbitur expedire, et alia in ipsis*

synodi Constantień. Deindè cantatis antiphona, VENI SANCTE SPIRITVS, ac hymno, VENI CREATOR SPIRITVS, dictaq; collecta de Pace per dictũ Dominum cardinalem Viuarienſem, ſubſequẽter per venerabilẽ virũ dñm Iob' Benner protonotarium dñi Ludouici comitis Palatini, lectæ fuerunt duæ bullæ ſequentis tenoris.

pcuratorijs, ſeu mãdatis, quorũ tenores inferiùs inſerũtur, exhibuerũt & pduxerũt. Quas quidẽ literas bullatas, ſuperiùs vt pmittitur, exhibitas et productas de mãdato domini regis ad tũc præſidentis, venerabilis vir Iob publica & intelligibili voce perlegit. Quibus ſic lectis et pactis, reuerẽdiſſimus pater dñs Ioãnes Dñici Cardinalis et Carolus prædicti, procuratores dicti dñi Gregorij duodecimi in ſua obedientia nuncupati ante altare Cõcilij prope ſedẽ præſidentis conſtituti, dictus Carolus pdicto reuerendiſſimo patri ad legẽdũ ſchedulam tenoris infraſcripti, maximè conuocationẽ concilij, approbationẽ, et ratificationẽ agendorum in eodem in ſe continentẽ, vices ſuas plenariè cõmiſit. Qua cõmiſſione ſic facta, ſurrexit præfatus dominus Ioannes cardinalis, ſumpto themate, oẽs vnanimes in oratione eſtote, factaq; ſuper eodẽ famoſa collatione, prælibatã ſchedulam publicè alta & intelligibili voce perlegit. Qua ſic vt præmittitũ lecta, reuerendus in Chriſto pater dñs Bartholomæus archiepiſcopus Mediolanenſis, rogãte et exhortante præfato dño præſidente, ad inſtantem petitionem magiſtri Henrici de Piro, huius ſacri cõcilij Cõſtantiẽſis promotoris, ambonẽ aſcẽdit, & in eo ſibi aſſiſtẽtibus reuerẽdis patribus dñis Antonio Cõcordiẽſi p natione Italica. Stephano Dolẽſi pro natione Gallicana, Nicolao Merſburgenſi pro natione Germanica, & Patritio Cortagẽſi p natione Anglicana, epis in nationib' pdictis pſidẽtibus, quaſdã capitulorũ tenoris infraſcripti ſchedulas, quarũ vna in effectu cõtinebat, q concilium memoratũ dictã conuocationẽ, authorizationẽ & confirmationem, quantùm ad eundem dominum Gregoriũ pertinet & attinet, eas admittit: et collegiũ ipſius domini Gregorij duodecimi nũcupati, alteri collegio, videlicèt olìm Ioannis papæ vigeſimitertij, & ecõuersò, vnitas oĩnò fore decernit. Altera verò continebat in effectu, quòd notarij rogati de præmiſſis, non faciant mentionem in inſtrumẽtis ſuis de Papa vel ſede Apoſtolica, ſed de Sigiſmundo Romanorũ et Vngarię &c. rege & regno Romanorũ, vſq; ad ceſſionẽ per Carolum nomine dicti Gregorij faciendam. Quibus lectis, dicti epiſcopi pręſidentes nomine nationũ ſuarum prędictarum, & Ioannes epiſcopus Oſtiẽſis pro ſe & collegis ſuis cardinalibus, inſtãte & petente magiſtro Henrico de Piro promotore pdicto, exhortanteq; & rogãte ſereniſſimo principe domino Sigiſmũdo Romanorũ &c. rege, tunc præſidente, reſpõderũt p verbũ, Placet. Sup quibus cõuocatione, authorizatione, cõfirmatione, admiſſione ac vnione, ac ſtatutis & decretis, magiſter Henricus de Piro pmotor et pcurator à ſanctę ſedis Apoſtolicæ ptonotarijs, per dictũ concilium deputatis, necnon à notarijs quatuor nationũ, & quibuſcunque alijs tabellionibus publicis ibidèm adſtantibus, vnũ vel plura fieri & confici, inſtrumentum ſeu inſtrumenta, publicum ſeu publica, tot quot eſſent neceſſaria, inſtãter requiſiuit. Præſentibus ibidem.

Hic erat locus uacuus in eo, ex quo iſta ſumpſimus, exemplari: tanquam ſi præſentes hic non expreſsi adhuc fuiſſent exprimendi.

Tenores verò dictarum bullarum necnõ ſchedularum & capitulorum prædictorũ, de quibus ſuprà fit mentio, ſequuntur & ſunt tales:

Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs Ioanni tituli S. Sixti presbytero cardinali Apoſtolicæ ſedis legato, & Ioanni in patriarcham Conſtantinopolitanum electo, noſtris & eiuſdem ſedis nuncijs, & venerabili fratri Vuernero archiepiſcopo Treuirenſi, necnon nobilibus viris Ludouico comiti Palatino Rheni, & Carolo de Malateſtis domicello Ariminenſis, in prouincia Romandiolæ pro nobis & * ſancta Romana Eccleſia rectori, Salutẽ & Apoſtolicam benedictionem. [* noſtra] Terrenas affectiones humanas tenebrare * conſtat, liberandas pro modulo luminationis. [* videtur de eſſe mẽtes] Cùm lux illa q̃ dixit, Ego ſum lux mundi, ſe luminantem oſtendit: [Ioan. 8. b] & pro quanto terreno detinentur affectu, minùs illæ ſplendorem contingunt. In quo edocemur, errorem cauẽdum, amoremq; rectum ſequẽdum, & noſtram omnia ad illam pacem, quæ eſt cum Deo homini mortali, feliciter conferenda, contra quam negare non poſſumus, impios errores commiſſos circa Papatum noſq; aduerſantium aſtutijs repulſos, ad pacem & Eccleſiæ Chriſti clarum ſtatum per viam renunciationis [locus obſcurus.] pro progreſſu firmiter deſiderantes, vt cùm ſpes aliqua ſcintillaret, occurrimus erogando. Ex eodem igitur affectu continuato, intellecta prouidẽtia regia, cum affectione cõcordi ad Eccleſiæ pacẽ cũ nationibus quas vocauit ad ciuitatem Conſtantień. exhilarati, libenti animo prompti ſumus, vt ſemper fuimus, pro extirpatione horrendorũ ſchiſmatum, & integra vnione meritò optanda & perficienda, dimittere liberẽ papatũ, quãuis nobis clarũ ſit, tam ex titulo ſanctæ memoriæ Vrbani 6. prædeceſſoris noſtri, & canonica noſtra electione, q̃ etiàm clariſſimè ex noſtra puritate cũ efficaci volũtate & recta. Quapropter potiùs & altiùs rem ipſam & effectum qui intenditur, ac ſerenitatis regiæ cor, mentem, animum, & opera poſt ſuĩ aduentum ad Conſtantiã fructuoſa aduertentes, * quamque extrinſecùs quouis artificio demonſtrauit, [* quæque] & confidentes exindè de eius ſerenitatis diſpoſitione Deo grata, & in eo ſperantes cuius res geritur, q ſerenitatem eandem diriget in agendis, & vos etiàm qui pro præmiſſorum effectu eſtis ibidèm. Et vt poſſitis in pdictis pficere meliùs & valere,

quo

quo efficaciorem potestatem à nobis constiterit vos habere, nobis seu illis ex nobis quòd vbi illi interfuerint, congregationem ipsam, inquantùm per dictam serenitatem regiam, & non Balthasarem, se nuncupari facientem Ioannem 23. vocatam, vice nostra ad prædictorum effectum conuocandi & authorizandi generale concilium, remota tamen omninò dicti Balthasaris præsidentia & præsentia ab eisdem: necnon omnia quæ postquàm sic feceritis, disponentur pro vera redintegratione ac vnione Ecclesiæ, ac præfatorũ schismatum extirpatione, per congregationem eãdem remotis (vt præmittitur) præsidentia & præsentia dicti Balthasaris, vice nostra similiter authorizandi & confirmandi, plenam & liberam de plenitudine * potestatis concedimus tenore præsentium facultatem. Datum Arimini tertio Idus Martij, pontificatûs nostri anno nono.

De curia G. de Imola

In plica M. de strata in dorso in camera.

Gregorius episcopus seruus seruorũ Dei, dilecto filio nobili viro Carolo de Malatestis, domicello Ariminensi, in prouincia nostra Romandiolæ pro nobis & sancta Romana Ecclesia rectori, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cùm ad laudem omnipotentis Dei, & bonum Ecclesiæ suæ sanctæ, pro vnionis redintegratione & pace Christianorum, & schismatum extirpatione, prohdolor, nunc vigentium, vltra alios nuncios nostros te tanquàm personam nostram ad maiestatem regiam Constantiam personaliter destinemus, nos volentes pariter & optantes, vt eo perfectiùs perficere valeas in præmissis, quo maiori fueris authoritate munitus: tibi cùm subordinata sit renunciatio canonicæ & certæ electioni vnici futuri summi pontificis, & alia etiàm necessaria habeant interuenire, pro prædictorum effectu salubriter consequendo, tibi conueniendo aut illis, cum quibus tuæ prouidentiæ videbitur expedire, modis congruis & opportunis tractandi, practicandi & concludendi, quæ tibi visa fuerint vtilia & necessaria ad prædicta, etiàm si forent talia, quæ mandata alia & tibi data excederent, quantumcunque mandatum exigerent specificum & speciale, & si videbitur tibi, aliqua magis conuenire personæ ecclesiasticæ, illa expediri faciendi per personam ecclesiasticam, quam elegeris, & ei sic electæ & iuxta tuam dispositionem facturæ, præsentiũ tenore de plenitudine Apostolicæ potestatis plenam & liberam concedimus facultatem. Datum Arimini tertio idus Martij, pontificatûs nostri anno nono.

Ioem ob-scuras

De curia G. de Imola.

In plica M. de strata in dorso in camera.

Quibus bullis lectis, dominus Carolus (prout in eisdem continebatur) habens maiorem authoritatem quàm cæteri, committit præfato Dño Ioãni Dominici cardinali vices suas ad authorizandum & approbandum dictum concilium. Quam commissionem in se recipiens facta breui collatione cum themate, Omnes vnanimes in oratione estote, authorizauit concilium, prout in schedula tenoris sequentis continetur. 1. Pet. 3.

Schedula authorizationis Concilij.

Quia sanctissimus dñs noster Gregorius Papa duodecimus audiuit, intellexit, atque multipliciter est informatus de celebri fama huius sanctæ congregationis pro generali Concilio Constantiensi in Christi nomine congregatæ, idcircò idem dominus noster auidus Ecclesiasticæ vnionis & reformationis & extirpationis hæreticæ prauitatis, commissionem fecit, prout in eiusdem literis nunc lectis dinoscitur contineri. Cuius quidem commissionis & mandati vigore ego Ioannes miseratione diuina tituli S. Sixti presbyter cardinalis, Ragusinus vulgariter nuncupatus, pro me & collegis meis in hac parte hîc existentibus nomine patris & filij & Spiritussancti, Amen, authoritate domini nostri Papæ, quantùm ad eundem spectat, vt prædicta sancta vnio, reformatio, & hæreticæ prauitatis extirpatio, Deo authore, meliorem sortiantur effectum, & vt sub diuersorum professione pastorum possidentes Christiani, in vnitate sanctæ matris Ecclesiæ & charitatis vinculo coniungantur, istud sacrum Concilium generale conuoco, & omnia per ipsum agenda authorizo, & confirmo iuxta modum & formam, prout in literis domini nostri nunc lectis pleniùs continetur.

His autem peractis, reuerendissimus pater dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis, legebat capitula & ordinationes conceptas per concilium Constantiẽse. Tenores verò dictorum capitulorum sequuntur, & sunt tales: Cùm principium cuiuslibet rei potissima pars sit, vt principium decens & amabile Deo & possibilis Ecclesiæ redintegratio fiat, sacrosancta gñalis synodus Constantieñ. in Spiritusancto legitimè congregata, ecclesiã catholicã repræsentans, vt istæ duæ obedientiæ, videlicet illa q̃ profitetur Ioannem vigesimumtertium olim fuisse Papã, & illa q̃ ꝓfitet̃ dñm Gregorium XII. esse Papã, vniantur vna alteri, & altera alteri coniungantur sub capite Christo, dictas Cõuocationẽ, authorizationem, approbationem & cõfirmationẽ nomine illius dñi, qui in sua obedientia dicitur Gregorius XII. nunc factas, quantùm ad ipsum spectare videtur, q̃ abũdãs ad certitudinẽ pro bono cautela nemini nocet, sed omnibus ꝓdest: in omnibus & per omnia admittit, & amodò has supradictas obedientias cõiunctas & vnitas esse decernit & declarat in vno corpore Dñi nostri Iesu Christi, & huius sacri vniuersalis cõcilij gñalis, in noĩe patris & filij & Spiritussancti.

Hec sancta synodus ex certis bonis adspectibus statuit & ordinat, quòd p notarios qui de præmissis rogabuntur, in instrumentis per eos conficiendis nulla fiat mentio de Romano pontifice vel de sede Apostolica, sed de anno regnorum serenissimi & inuictissimi principis domini Sigismundi Romanorum & Vngariæ &c. regis, et hoc vsque ad cessionem inclusiuè.

Quibus sic factis, prædictus dominus Ioannes Dñici cardinalis, recessit à loco vbi ante altare fuerat, ad scamnum seu locum in quo presbyteri cardinales sedebant, per Lucidum cardinalem de Comitibus prædictum introductus, & ad osculum fraternale receptus, & osculo prælibato, inter reuerendissimos patres dominum Franciscum Venetiarum & Antonium Aquilegiēsem presbyteros cardinales prædictos collocatus sedebat. Subsequēter verò inuictissimus ac serenis. princeps domin⁹ Sigismūdus Romanorum & Vngariæ &c. rex, de loco quo præsidebat, ad sedem suā propriā regiā, in qua sedere solet in sessionibus generalibus, accessit, & ibi sedebat. Præmissis omnibus sicut præmittitur peractis, reuerendissimus pater dominus Alamannus tituli sancti Eusebij presbyter Cardinalis, Pisanus communiter dictus, Missam celebrauit de sancto spiritu. Et venerabilis vir magister Theodoricus de Monasterio sacræ theologiæ professor, sermonem fecit, cuius thema fuit: Qui
Ioan. 8. *sequitur me, non ambulat in tenebris. Quo & dicta Missa finita, cātatoq; responsorio seu introitu, Exaudi nos Domine, &c. dictisq; per reuerēdissimum patrē dominū Ioannē episcopum Ostiensem orationibus, lectoq; Euāgelio, Si quis venit ad me &c. hymnoq; Veni creator spiritus, iterùm solēniter cātato, ac alijs precibus consuetis ad Deū deuotè profusis, præsidente pro tūc dño Ioāne episcopo Ostiensi, memoratus Carolus quandam aliam bullā Gregorianā, sigillo plūbeo sigillatā, sanā etc. tenoris infrascripti exhibuit & produxit. Quam quidē bullā præfatus immediatè præsidēs, per præfatū dominū Iob legi fecit publicè alta & intelligibili voce. Quibus peractis, surrexit præfatus dominus Carolus, & quandam papyri schedulam tenoris infrascripti, quam in suis tenebat manibus, alta & intelligibili voce perlegit. In qua effectualiter ponebatur petitio sua. videlicet an expediat quòd cessio Gregorij fiat in Constantia antequàm eatur Niciam, seu an Petrus de Luna cedere velit aut nolit experiatur. Qua lecta, præfat⁹ reuerendus pater dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanēsis, adhuc vt suprà i ambone cū præsidentibus prætactis existēs, exhortante et rogante reuerendiss. patre domino Ioāne præsidente præfato, quandam aliam schedulam certam in se continentem capitulum, in quo in effectu continebatur, quòd Conciliū Constantiense velut, quòd resignatio Gregorij fiat in Cōstantia pro vtilitate & redintegratione fidei Christianæ, antequam eatur ad Niciam, cuius tenor inferiùs sequitur, alta & intelligibili voce legit. Ipsaq; sic vt præmittitur lecta, surrexit magister Hēricus de Piro prælibatus promotor, petijtq; per dictos præsidētes, pro se & nationibus suis prælibatis et alijs responderi super præmissis, per verbū placet, uel non placet. Et tūc memorati præsidentes pro nationibus suis et earū qualibet, necnon reuerend. in Christo pater dominus Ioannes episcopus Ostiēsis pro se, & suis collegis Cardinalibus responderunt per uerbum, placet. Super quibus productis & lectis, dictus magister Henricus promotor et procurator petijt à reuerendis patribus sanctæ sedis Apostolicæ protonotarijs, ac à nobis per dictum concilium deputatis notarijs, & à quibuscunque alijs notarijs & tabellionibus publicis ibidē adstātibus, vnū uel plura, publicum seu publica, tot quot essent necessaria, fieri & confici instrumentum & instrumenta. Præsentibus tunc ibidèm testibus supradictis.*

Tenores uerò dictarum bullarum, necnon schedularum ordine quo suprà lectarū, sequuntur per ordinem, & sunt tales:

Tolluntur processus & cæteras in duabus obedientijs hinc indè decreta occasione schismatis.

Aliud capitulum.

Sacrosancta synodus generalis Constantiēsis &c. Pro maiori pace & securitate vnionis Ecclesiæ, omnes & singulos processus, censuras, pœnas & sententias in olim vocati Ioannis, & eius qui dicitur Gregorius duodecimus, obedientijs coniunctis occasione, vel ex causa schismatis hinc vel indè latas, decretas, promulgatas seu fulminatas, & omnem exindè cōtractam maculam siue notam iuris aut facti, quo ad easdē obediētias, tollit, abolet, & irritat atque cassat. Omnes quoque & singulas personas dictarum obedientiarum cuiuscunque conditionis vel sexûs existant, in statibus, dignitatibus & officijs, quæ aliàs canonicè seu rationabiliter tenent, possident & exercent, ad abundantem cautelam habilitat, & cum eis, quantùm opportunum fuerit, aut indigent, dispensat hæc sancta synodus ex certis bonis respectibus: statuitque & ordinat, quòd per notarios qui de præmissis rogabuntur, in instrumentis per eos conficiendis, nulla fiat mentio de Romano pontifice vel sede Apostolica, sed de anno regnorum serenissi. & inuictissi. principis domini Sigismundi Romanorum & Hungarorum &c. regis. & hoc, vsque ad cessionem inclusiuè. His denique lectis, dictus dominus Ioannes Dominici cardinalis Ragusinus, per cardinales sistētes in Concilio receptus est ad osculum pacis, & collocatus est inter Franciscū Venetiarū & Antoniū Aquileieñ. presbyteros cardinales. Fuitq; consequēter cantata Missa de Spiritusancto per dominū † Almanū cardinalē Pisanū, cum sermone ad clerum. Et postmodùm Missæ officio finito, accessit locū præsidentiæ dictus dominus Ioānes episcopus Ostien. cardinalis Viuariensis. fuitq; dictum officiū litaniarum, aliarū more sessionū, cū Euangelio, Si quis venit ad me, & non odit patrē suum &c. Et dictus dominus Iob * venner legebat bullam dicti domini Gregorij ad cessionem papatûs, tenoris sequētis. * Beaner.

Pro-

Procuratorium ad renunciandum, &c.

Gregorius episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro Carolo de Malatestis, domicello Arimini, in prouincia Romandiolæ pro nobis & sancta Romana Ecclesia rectori, salutem & Apostolicam benedictioně. Diuina gratia dirigente, fideliter & purè conati fuimus ab ipso initio nostræ assumptionis schisma extirpare, & ecclesiã deducere ad clarum & pacificum statum integraliter, & vt debuimus, & voluimus, & continuè cùm potuimus aduertere opportunitatem faciendi, efficaci voluntate adhibuimus diligentiam nostram: sed fluxus diuersarum cupiditatum tenebrarum, à timore altissimi alienarum, multis & varijs inuolutionibus sancto proposito obstiterunt, & per vias duras multiplici dilecto adstrictos incedere compulerunt. Et cùm nupèr verisimiliter dubitaremus grauiora pręparari, recenter recepimus de cœlo lumen aperiri, & regiam maiestatem per maturos processus pura měte ad lucem & pacem integrã Christianorũ, schismatibus de ecclesia repulsis, desideria peruenire, corruptis affectibus obuiando, & rectas vias optando. De quibus gratias altissimo reddimus, & ab eo lętitiam suscipimus, sine cuius gratias nullũ rectè efficitur fundamentum, à qua quidem diuina gratia non dubitamus tuam nobilitatem & animum fuisse & esse constanter directum. Cùm ergò destinauerimus Constantiam ad eandem regiam maiestatem dilectos filios Ioãnem tituli S. Sixti presbyterum cardinalem sedis Apostolicæ legatum, & Ioannem in patriarcham Constantinopolitanum electum, nostros & eiusdem sedis nũcios, cum certis literis & mandatis nostris fideliter cõceptis, secundùm opportunitatem quæ tunc videbatur: nunc verò spe bona concepta, dilatato corde, Christianorum pacem & integram vnionem in Domino desiderantes, tuã nobilitatem in qua plenè cõfidimus, & charissimam vt personam nostrã tenemus, duce Dño ad regiam maiestatem ipsam in Constantiam destinamus, vt animus tuus, quem semper inuenimus sacræ vnionis amatoré, nobiscum lętitia impleatur. Et propterea ad prædicta omnia plenariè exequenda, te qui etiàm in ciuitate nostra Ariminensi, & in nonnullis pro nobis & eadem Ecclesia in těporalibus es vicarius, omni modo, via, iure & forma, quibus meliùs fieri possit, tenore præsentium de plenitudine Apostolicæ potestatis procuratoré nostrum facimus specialem, dantes & concedentes tibi vt procuratori nostro, de plenitudine dictæ Apostolicæ potestatis omnimodam, plenam & liberam facultatem nostro & dictæ Ecclesiæ nomine tractandi, procurandi, totaliter concludendi, & effectualiter inducendi syncerã & integram vnionem Ecclesiæ sanctę DEI, per omnem & quamlibet rationabilem viã coniunctìm & diuisìm, quæ tibi procuratori nostro videbuntur accommoda ac quomodolibèt opportuna. Et specialiter renunciandi & cedendi omni iuri papatûs ac titulo & possessioni, quod, quem, & quã habemus in eodem, si vbi & antè videbitur tibi pro vnione huiusmodi expedire: necnon omnia & singula faciendi, quæ circa ꝑmissa & quodlibet eorum erunt, aut tibi aut procuratori nostro videbuntur quomodolibèt opportuna, etiàm si forent maiora expressatis, & mandatum exigerent quantumcuq; speciale, & quæ nos ipsi facere possemus, si personaliter interessemus, promittětes Deo & Ecclesiæ sanctæ Dei, ratum, gratum, & firmum perpetuò irreuocabiliter habituros, quicquid per te procuratorem nostrũ, actũ, gestum, seu factum fuerit in præmissis, idq; facturos, dante Domino, inuiolabiliter obseruari, promittentes bona fide, & sub attestatione diuini iudicij, quòd potestatem huiusmodi tibi sic (vt præmittitur) attributam & concessam reuocare non intendimus, nec reuocabimus te verbo publicè vel occultè, & supplentes omnem defectum, si quis in ꝑsenti mandato fuerit admissus, vel in eo aliquid est omissum. Datũ Arimini, sexto idus Martij, pontificatûs nostri anno nono.

De curia *G de Imola*
In plica *M. de strata in dorso in camera.*

Qua schedula lecta, dñs Carolus leuans se, dixit hæc verba: Cùm sanctissimus dominus noster Gregorius papa duodecimus, me suum procuratorem cõstituerit ad cedendũ modo & forma, prout in suis literis lectis dinoscitur contineri: Ego Carolus suprà dictus sciens intentionem domini nostri sanctissimi Gregorij papæ xij. fuisse & esse totalem ad redintegrationem Christianorum, si possit largiěte Dño fieri, & in hoc omnem, quantùm in eo est, operam præstare per futuram papatûs cessionem per se & suos, & quòd ab omnibus caueatur, quæ hoc sanctũ propositum impedire possent aut differre. ꝑ hoc sacrum concilium declarari & determinari, peto humiliter & instanter, vtrùm pro vnione Ecclesiæ Dei & totali redintegratione per Dei gratiam procuranda, sacro concilio vtile & expediens videatur, quòd nomine præfati dñi nostri papæ fiat hic Constantiæ cessio, antequàm Niciam accedatur, seu an Petrus de Luna, qui in sua obedientia dicitur Benedictus decimustertius, cedere velit vel nolit, experiatur. Quibus dictis, præfatus domin⁹ archiepiscopus Mediolaneñ. in ambone existens, deputatus per synodũ, respondit in modum qui sequitur:

¶ Concilium determinat, quòd vtile & expediens est, quòd fiat hìc in Constantia renunciatio.

Sacro-

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis determinat & declarat, expediens & vtile fore pro vnione Ecclesiæ sanctæ Dei & totali redintegratione per Dei gratiam procuranda, quòd nomine illius domini qui in sua obedientia dicitur Gregorius xij. fiat hic in Constantia cessio, antequàm Niciam accedatur, seu an Petrus de Luna, qui in sua obedientia dicitur Benedictus xiij. cedere velit vel nolit, experiatur. Subsequenter dictus dominus archiepiscopus Mediolanensis legit capitula quæ sequuntur.

Postea verò idem reuerendissimus pater dñs Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis, adhuc vt suprà in ambone vnà cũ prædictis p̄sidentibus sibi assistentibus existens, ad instātem petitionem & requisitionem magistri Hẽrici de Piro promotoris prædicti, ac exhortationẽ et rogatum domini Ioãnis præsidẽtis prælibati, quædã alia capitula, quorum primum in effectu continet, quòd conciliũ statuit quòd cardinales non procedãt ad electionem futuri summi pontificis absque consensu cõcilij, nec eligendus recipiatur sub pœna maledictionis æternæ, & quòd conciliũ suspendit iura positiua cõtra præsens decretũ facientia. Secundum verò, quòd electio futuri summi pontificis valeat fieri modo & forma, loco & materia &c. per conciliũ fiendis, & quascunque personas habilitare, recipere & deputare ad electionem huiusmodi, tamẽ non obstãtibus & alijs in ipsa constitutione contentis. Et quòd cõcilium non dissoluatur donèc electio fuerit celebrata. Et ꝙ Imperator impendat & verbo regio promittat, & literas suas decernat, & alia plura, prout in eisdẽ capitulis, quorũ tenores inferiùs inscribũtur, publicè alta & intelligibili voce perlegit. Quibus sic lectis, magister Hẽricus de Piro promotor et procurator prædictus, petijt per dictos præsidentes in ambone, vt suprà existẽtes, pro se & nationibus suis prædictis & alijs, quorum interest, tunc præsentibus ibidẽm, responderi per verbum placet, vel non placet. Et tunc memorati domini præsidentes, ac Ioãnes episcopus Ostiẽsis, nominibus quibus suprà, respõderũt per verbũ, placet. Serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum etc. rex, respondit per hæc verba, Promittimus & literas decernimus. Quibus sic factis, venerabilis & circunspectus vir dominus Ioannes præpositus Quinqueecclesiensis, quasdã literas regias & ipsius dñi regis sigillo magno maiestatis sub ceræ glaucæ impresso sigillatas, exhibuit, & produxit, easq; publicè alta & intelligibili voce tenoris infrascripti perlegit.

Tenores verò dictorum capitulorum et literarum regiarum, de quibus suprà fit mentio, sequuntur & sunt tales:

Quòd vacante sede, non procedatur ad electionem Romani Pontificis.

Sacrosancta generalis Constantieñ. synodus, ad faciliùs, liberiùs & vtiliùs integram vnionem Ecclesiæ consequendã ꝓnunciat, statuit & ordinat, ꝙ prætextu cuiuscunque cessionis aut vacationis sedis Apostolicæ siue papatus, durante præsenti concilio factæ vel faciendæ, ad electionem futuri Romani pontificis nullatenùs procedatur sine deliberatione & consensu huius sacri generalis cõcilij. Et si quid fieret, sit ipso facto authoritate huius sacri concilij irritum & inane. Nullusq; electũ contra hoc decretũ in papã recipiat, nec illi vt papæ quoquo modo obediat, sub pœna maledictionis, æternæ & fautoriæ schismatis. Puniantúrque in hoc casu eligentes & electus, si cõsentiat, ac illi adhęrentes, pœnis per hoc sacrum concilium ordinandis. Suspendit quoquè dicta sancta synodus ꝓ bono vnionis Ecclesiæ omnia iura positiua in concilijs gñalibus edita, & ipsorũ statuta, ordinationes, consuetudines & priuilegia quibuscunq; concessa, & pęnas contra quoscunq; editas, inquãtùm dicti decreti effectũ impedire possunt quoquo modo.

Sacrosancta synodus Constantiensis &c. pro maiori pace & synceritate vnionis Ecclesiæ, omnes & singulos processus, censuras, pœnas & sententias in olìm vocati Ioannis 23. & eius qui dicitur Gregorius 12. obediẽtijs iam coniunctis: occasione vel ex causa schismatis hinc vel indè latas, decretas, promulgatas, seu fulminatas, & omnem exindè contractam maculam siue notam iuris vel facti, quo ad easdem obedientias, tollit, abolet, irritat atque cassat. Omnes quoquè & singulas personas dictarũ obedientiarum, cuiuscunque cõditionis vel sexus existant, in statibus, dignitatibus & officijs, quæ alias canonicè seu rationabiliter tenent, possident & exercent, ad abũdantem cautelam habilitat, & cum eis, quantum opportunum fuerit, aut indigent, dispensat.

Quòd electio Romani pontificis fiat modo & forma per concilium ordinandis, & ꝙ concilium non dissoluatur, donèc sit facta electio, & quòd ad hoc rex Romanorum det operam.

Sacrosancta gñalis Cõstantieñ. synodus, vt Ecclesiæ sãctæ Dei eo meliùs & synceriùs prouideatur, statuit & ordinat, pronũciat & decernit, ꝙ proxima electio futuri Romani pontificis fiat modo, forma, loco, tempore & materia per sacrum concilium ordinandis. Et ꝙ idem conciliũ possit & ualeat in futurum quascunque personas, cuiuscunq; status uel obediẽtiæ sin, aut fuerint, ad electionem huiusmodi actiuè & passiuè, & alios quoscũq; actus ecclesiasticos, & omnia alia opportuna, non obstantibus quibuscunque processibus pęnis aut sententijs, habilitare, recipere, & deputare modo & forma quib⁹ etiàm videbitur expedire. Quodq; sacrum conciliũ non dissoluatur, donec electio huiusmodi fuerit celebrata. Exhortãs dicta S. synodus inuictissimũ principem dñm Romanorũ & Hungarię regẽ, pariter & requirens, quatenùs tanq̃ pius Ecclesiæ aduocatus & sacri cõcilij defensor & ꝓtector, oẽm

ad hoc operā efficaciter impendat, & verbo regio velle facere hoc* pronunciet, ac literas suæ maiestatis desupèr fieri decernat.

*promittat,

Sigismundus Dei gratia Romanorum etc. rex semper Augustus. Notū facimus tenore præsentiū quibus expedit, vniuersis ad futuram rei memoriā. Inter varias solicitudines curasq; multiplices illa maximè nos vrget anxietas, nè inter domesticos fidei, qui Christiano cēsentur nomine, & præcipuè ecclesiasticas personas, cōtrouersia, seminante humani generis inimico, aliqualiter oriatur. Summoperè igitur procurādū est, vt nō crescāt iurgia. Sed iuxta magistrū bonorū oīum charitatem, quæ nil sapit extraneum, nil asperū, nil confusum, immò propria authoritate nutrit cōcordiam, dissociata cōiungit, inter seruos Dei, quos non oportet de bono proposito resilire, pax & vnanimitas conseruetur. Aequū enim est, vt qui spiritu dirigūtur, nulla sectione mentiū, nulla voluntate cōtraria, nulla nouitate noxia diuidantur, nè indè discordia initiū, vndè pacis fœdera & præcipuè Ecclesiæ tranquillitatis cōmoda debent suscipere incrementū. Cùm itaque sacrosancta Cōstantiensis synodus in spiritusancta legitimè congregata, vniuersalē Ecclesiam catholicā matrem nostram repræsentans, pro bono vnionis in Ecclesia sancta Dei consequenda feliciter laborans, ac celeri (inquantùm occurrentiū casuū qualitas aliarumq; circunstantiarū necessitas & præsentiū tēporū dispositio patiuntur) vnici, veri, & indubitati summi pontificis electione fauēte Domino celebranda, vt dū ad ædificationē spiritualis patris filij sponsiq; eiusdē matris sanctæ Ecclesiæ votiuā enititur, parturientis partes experiens, conatus prosequens, & molestias perferēs, acerbos dolores sentiat ad istar illius, vt post acceptam de antiquo & pestifero schismate victoriā, antiquæ felicitatis antidota resumat, eiusdem Ecclesiæ prouisioni cū oī diligentia solerter & studiosè ac instanter et sedulè succurrere festinat. Veruntamē cōsultitius idoneū pariendi tēp* expectat, ne incōsultæ festinātiæ impetu partū pcipitet in aborsum. Sicq; nonnūquàm occultā forsan Dei dispositione postponendus eligitur, et postponitur præferendus, prout his accidisse diebus ex humanorum defectūm supponimus cōsideratione. Cùm inter cætera proindè statuerit et salubriter ordinauerit, quòd hoc sacrum cōciliū non dissoluatur donèc electio huiusmodi futuri summi pontificis fuerit celebrata: Nos qui tanquàm Romanæ Ecclesiæ aduocatus, dictiq; cōcilij ptector & defensor, ipsius Romanæ Ecclesiæ celerē prouisionē totis pcordiis affectamus, et dictę sanctæ synodi statutis et ordinationibus colla nostra submisimus, eisdēq; in omnibus parere et intendere volumus & debemus, aīo deliberato ex certa scientia tenore præsentiū verbo regio promittimus & nos obligamus, q oēm ad hoc operā efficaciter impendemus, & bona fide curabimus, ac quātùm in nobis est, legaliter faciem⁹, q dicta S. synodus non dissoluetur, sed in suo robore conseruabitur, manutenebitur et ptegetur, quousquè dicta electio largiente altissimo fuerit celebrata, ac spiritus paraclyti virtus alto suo, & secreto consilio obumbrante, eidem sanctæ synodo concesserit spiritum vnitatis ad felicem consummationem, & reformationem Ecclesiæ suæ sanctæ. Præsentium sub nostræ maiestatis sigilli appensione testimonio literarum. Datum Constantiæ anno Dñi 1415. prima die mensis Iulij, regnorum nostrorum anno Vngariæ etc. xxix. Romanorū electionis quinto, coronationis uerò primo.*

locus obscurus.

Imperator parere & vult & debet concilio.

Ad mandatum domini Regis Ioannes præpositus de Strigonio vicecancellarius.

Subsequenter præfatus reuerendus pater dominus Bartholomæus Archiepiscopus Mediolanensis prædictus, adhuc prout suprà in ambone cum prædictis nationum præsidentibus existens, ad mandatū & exhortationē dicti domini Ioannis præsidentis, instante primitùs et petente antedicto magistro Henrico promotore et procuratore, quædā alia capitula tenorū infrascriptorū numero sex, seriatim & successiuè legit. Quorū tenores sequuntur per ordinem, & sunt tales.

Concilium omnia per Gregorium duodecimum in sua obedientia alias canonicè & rationabiliter gesta, approbat & ratificat.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis &c. omnia & singula per illum dominum qui dicitur Gregorius XII. in sua reali obedientia, Apostolica authoritate mediatè vel immediatè, aliâs canonicè vel rationabiliter hucusquè gesta, facta, dispensata, ordinata, concessa & indulta, & etiàm vsque ad tempus notitiæ suæ renunciationis pro eo faciendæ, quòd tempus vltra mensem post huiusmodi renunciationem nolumus extēdi, gerenda, facienda, dispensanda, ordinanda, cōcedenda & indulgenda, ex certa scientia ratificat, & ex superabundanti cautela ad certitudinem boni approbat, atque firmat, statuens & ordinās, q ex causa vel occasione schismatis vel cuiuscūque maculę, vel in habilitatis ex eo prouenientium, non valeant infringi, vel contra ea excipi, aut in dubium reuocari, non obstātibus dispositionibus in contrarium facientibus quibuscunque.

Decretum, quòd non reeligatur Gregorius, non esse factum ad ipsius Gregorij inhabilitatem.

Sacrosancta synodus generalis Cōstantiēsis declarat, statutum seu ordinationē factā aliâs per istud sacrum concilium, in quo inter alia cauetur, quòd ille dominus qui dicitur in sua obediētia Gregorius duodecim⁹, nullo vnquàm tempore reeligatur in papā, non fuisse factā ad ipsius domini Gregorij inhabilitatem, tanquàm non sit capax papatus, sed pro bono pacis Ecclesiæ, & futuris scādalis, scrupulis & suspicionibus euitādis.

Conciliū reseruat, & se facturum declarat, quòd prouidebit, vbi duo vel plures in eodem titulo ex diuersis obedientijs concurrunt.

Item sacrosancta synodus Cōstantiensis, re-

reseruat, & se facturam declarat, vbi duo vel plures in eodē titulo ex diuersis obedientijs concurrūt, ꝙ sacrum concilium cùm debita mansuetudine & rationabili æquitate, ità ꝙ vna pars alia deteriùs non tractabitur, vtriusque obedientiæ honore, quantùm fieri poterit, saluo per se vel ad hoc specialiter deputandos, antequàm separabitur, prouidebit modo & tempore opportunis.

Concilium recipit & admittit in cardinales, cardinales domini Gregorij papæ duodecimi.

Item sacrosancta synodus Constantiensis, ex nunc immediatè post cessionem seu renunciationem nomine illius domini qui dicitur Gregorius XII. de papatu per eundē faciendam, ipsum dominum Gregorium & reuerendissimos in Christo patres dominos Antonium episcopum Portueñ. Ioannem tituli S. Sixti, Gabrielem tituli S. Clementis, Angelum tituli sanctorum Petri & Marcellini, Blādellum tituli sanctæ Sabinę presbyteros, & Petrum tituli S. Mariæ in Cosmedin diaconum suæ obedientiæ cardinales recipit & admittit, eosq; vt tales haberi vult & ab omnibus venerari, necnon dignitate, emolumento, voce & alijs cardinalium priuilegijs, vt veros cardinales vti, frui, pariter & gaudere, saluis tamen alijs constitutionibus & statutis, in præsenti sessione promulgatis, & inferiùs promulgandis, de electione Romani pontificis facientibus mentionem.

Iste Gabrielis est qui postea dict° est Eugenius 4.

Quòd officiarij domini Gregorij gaudeant eorum officijs.

Item sacrosancta synodus Constantiensis &c. statuit & ordinat, quòd omnes officiales & curiales eiusdem domini qui dicitur Gregorius duodecimus, in officijs & gradibus ipsorum aliàs canonicè adeptis gaudeant, & ea rationabiliter administrēt, prout alii officiales alterius indifferenter, saluo vbi in aliquo officio vnicus vel certus numerus debet haberi secundùm consuetudinem Romanæ curiæ, circa quod sacrum concilium sibi reseruat prouidendum cum debita mansuetudine & rationabili æquitate, ità quòd vna pars alia deteriùs non tractabitur, vtriusq; obedientiæ honore, quantùm fieri poterit, semper saluo, per se vel ad hoc specialiter deputandos, anteq̄ separabitur, prouidebit modo & tempore opportunis.

Quòd nullus decedat sinè licentia.

Item sacrosancta synodus &c. Nè ante electionem futuri Romani pontificis & aliorū in eodem concilio agendorum, ipsum sanctum concilium dissoluatur, perturbetur, aut contra eius salutem vel prosperitatem aliquid machinetur, vel etiàm sancta ipsius statuta & ordinationes quomodolibèt molestentur, aut transgrediantur, statuit, ordinat, & diffinit, ꝙ quæcunq; persona Concilii, cuiuscunq; statûs, gradûs, ordinis, aut pęminentiæ existat, ab hoc sacro concilio deincèps sinè licentia concilii vel ad hoc deputandorum recesserit, & quæcunque concilij, aut quæuis alia persona ipsum conciliū quomodolibèt perturbauerit, aut cōtra eius salutem vel prosperitatem quicquam machinata fuerit, vel ipsius sacri cōcilii, præsertim in hac præsenti sessione, statuta aut ordinationes temerariè violauerit, infregerit, aut transgressa fuerit vllo modo, tanquàm vnionem perturbans, schisma faciens, de hæresi suspecta, aut rea criminis læsæ maiestatis, perpetuò sit infamis, omniq; dignitate, honore, statu, officio & beneficio, ecclesiasticis & secularibus, etiàm si Imperialis, regalis, cardinalatûs, aut pontificalis existat, ipso iure priuata, spe ꝓmotionis omninò sublata, nec aliquatenùs aperiatur ei ianua dignitatis aut honoris, Ecclesiastici aut mundani.

Quòd Imperator det operam, vt concilium sit tutum.

Item sacrosancta synodus Constantiensis exhortatur inuictissimum principem dominum Sigismundum Romanorū & Hungariæ regem, quatenùs placeat, petentes literas suæ maistatis sigillis dare, & omnibus principibus, vassallis, & subditis sacri Imperii, & præsertim ciuibus & incolis ciuitatis Constantiensis præcipere & mandare, quòd manutenebunt & defendent prędictum sacrum concilium in syncera & totali libertate in omni euentu vsque ad electionem futuri summi pontificis, & aliàs quandiù durauerit, & quòd si & quandò sacrum conciliū deliberauerit, ad electionem Romani pontificis hic fore procedendum, omninò ad hoc operam efficacem impendat, quòd huiusmodi electio sit tam libera & secura: hoc autem specialiter iurent rectores & consules huius ciuitatis fideliter obseruare. Et ꝗcunque istam libertatem, tutelam aut securitatem aliqualiter impediuerit, fraudem circa eam fecerit, aut quantùm in eo fuerit non obseruauerit, cuiuscunque dignitatis, status, aut conditionis existat omni cessante priuilegio, eo ipso sententiam Imperialis banni incurrat, ꝑpetuò sit infamis, nec ei vnquàm portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod officium publicum admittatur: quinimmò omnibus feudis, ac aliis bonis quę à Romano tenet Imperio, sit ipso iure priuatus. Ciuitas autem seu vniuersitas Constantiæ, nisi cōsules & rectores prædicta obseruauerint, aut si contra ea venerint, eo ipso banno Imperiali subiaceat, & omnib° priuilegiis & libertatibus & gratiis Imperialibus seu regalibus sit penitùs destituta.

Quibus sic peractis, dictus magister Hēricus de Piro promotor, petijt à dictis præsidētibus nominibus quibus suprà, respōderi per verbū Placet, vel non placet. Memoratiq; presidētes et Ioannes episcopus Ostiēsis nominibus quibus suprà respōderūt vt priùs, per verbū placet. Serenissimus

mus princeps dominus Sigismundus rex respondit sub isto verborũ tenore, Promittimus et literas decernimus. Premissis sic peractis, surrexit præfatus Ioannes præpositus Quinque Ecclesiarũ, literasq́; dicti serenissimi principis suæ maiestatis sigillo magno ceræ glaucæ impresso sigillatas exhibuit, easq́; legit, rogante et mandãte prelibato dño Ioanne episcopo Ostiẽsi proximè pſidente. Quibus sic lectis, dictus magister Hẽricus promotor super potestate cedendi et renũciandi dicto Carolo & prefato dño, qui Gregorius duodecimus dicitur, tradita, statutis et decretis premissis, petijt nominibus quib⁹ suprà, vnũ vel plura, publicũ seu publica, tot quot essent necessaria fieri et confici instrumentũ & instrumenta, pſentibus quibus suprà. Sigismundus Dei gratia Romanorũ rex semper Augustus, ac Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. rex. Notũ facimus tenore præsentiũ, quibus expedit vniuersis ad futurã rei memoriã. Qui statuit terminos gentiũ secũdùm numerũ angelorũ, & vtrorũque ministeria ordine miro dispensans, sicut choros angelicos varijs dignitatibus, quę proprijs vocabulis (teste Apostolo) appellantur, mirabiliter insigniuit: sic & Ecclesiã adhuc militantẽ in terris, diuersis tã spiritualiũ quàm tẽporaliũ distinxit titulis potestatũ, vt pulchra fidelibus, & infidelibus terribilis apparẽs, vt castrorũ acies ordinata, procedat prosperè, donèc regina tandèm à dextris summi regis in vestitu sedeat deaurato, fideliter in perpetuũ regnatura. Vndè constat ꝙ omnis à Deo est potestas, qui solus potestatẽ habet in regno hominũ, & quęcunq; vult suscitat super illud. Nemo illi temerè resistere videatur, quin potiùs tenetur quilibet in operibus manuum Domini exultare, per quæ semper iuxta prophetã misericordia & iudiciũ cõstat. Sanè cùm propter vacationẽ sedis Apostolicæ, Romani & summi pontificis electio & prouisio in nostra Cõstantiẽsi ciuitate, in qua ad præsens generale conciliũ celebratur, suo tempore iuxta eiusdẽ statuta cõcilij immineat facienda, nos tanquàm Romanæ Ecclesiæ aduocatus, dicti concilij defensor, ac præsertim dictæ ciuitatis Constantiensis dñs naturalis, volentes dictã electionẽ fore tutã, liberã & securam, omnibus & singulis principibus, vasallis et subditis sacri imperij, & præsertim ciuibus & incolis dictæ ciuitatis Constantiensis nostræ fidelibus nostris dilectis districtè præcipimus et mãdamus, quatenùs dictũ sacrũ conciliũ in pura, syncera, pacificaq́; libertate manuteneãt & defendãt, in oẽm euentũ vsque ad electionẽ et perfectionẽ futuri summi pontificis inclusiuè. Et ꝙ si & quãdò sacrum conciliũ deliberauerit ad electionẽ Romani pontificis in eadẽ nostra ciuitate fore procedẽdũ, oẽm curã, diligentiã, solicitudinẽ & operam efficaciter impendant, quòd electio huiusmodi in plena libertate & securitate debitè defendatur. Specialiter aũt rectoribus & cõsulibus dictæ nostræ ciuitatis Constantiensis iniungimus, vt iuxta sacrorum canonum instituta, idipsum corporaliter iurent fideliter obseruare. Quicunque autem istã libertatẽ, tutelã aut securitatẽ aliquatenùs impediuerit, violauerit, fraudẽ cõtra eam fecerit, aut quantùm in eo fuerit non obseruauerit, cuiuscunque dignitatis, status, præeminentię, aut conditionis existat, oĩ cessante priuilegio, eo ipso sentẽtiã imperialis bãni icurrat, perpetuò sit infamis, nec ei vnquàm portæ pateant dignitatis, nec ad aliquod officiũ publicũ admittatur. Quinimmò omnibus feudis & alijs bonis, quæ à Romano tenet imperio, sit ipso iure priuatus. Ciuitas aũt, seu vniuersitas Constãtiensis, nisi cõsules, et rectores prædicta obseruauerint, aut si cõtra ea venerint eo ipso banno imperiali subiaceat, ac omnibus priuilegijs, gratijs & libertatibus imperialibus, siue regalibus sit penitùs destituta. Præsentium sub nostræ maiestatis sigilli appensione testimonio literarum. Datum Constantiæ anno Domini millesimo 415. prima die Iulij, regnorum nostrorũ anno, Vngariæ &c. 29. Romanæ electionis quinto, coronationis verò primo.

Deut. 32. iuxta lxx.

Ephe. 1. d Col. 1. c

Cant. 6. b

Psal. 44. b for. felici ter

Rom. 13. Dan. 5.

Ad mandatum domini regis Ioannes præpositus de Strigonio vicecancellarius.

Postmodùm verò surrexit Carolus pnominatus procurator, solemnẽq́; & rhetoricam proferebat collationẽ in themate sumpto, Facta est multitudo angelorum &c. Qua siquidẽ collatione facta, sæpedictus Carolus quandã cessionis & resignationis schedulã, quã in suis tenebat manibus, ibidem perlegit: factoq́; cessit & renunciauit, & alia fecit, prout in schedula cõtinetur. Qua schedula ut pmittit̃ lecta, prætactus reuerẽdus pater dñs Bartholomæus archiepiscopus Mediolanen. adhuc in ambone vnà cũ pſidẽtibus nationũ antedictis sibi assistẽtibus, rogãte, et exhortante dicto dño Ioãne episcopo Ostiẽsi pſidente, quoddã capitulũ, in quo effectualiter continebatur, ꝙ cõciliũ generale Cõstantiense pſatũ, dictũ cõcessionẽ seu renunciationẽ admisit, et nonnulla alia, vt in ipso capitulo tenoris infrascripti pleniùs continetur, alta & intelligibili voce perlegit. Quo quidẽ capitulo vt pmittitur lecto, mandãte et rogante dicto dño presidẽte, pdictus magister Hẽricus petiit per huiusmodi nationũ pſidentes & alios supradictos, nominibus quibus suprà, respõderi per verbũ placet, vel nõ placet. Dictiq́; pſidẽtes et alii suprà recitati, responderũt nominibus qbus suprà, per verbũ placet, super cessione, resignatione, statutis, diffinitis et decretis & alijs suprà recitatis, præfatus Hẽricus promotor, siue procurator petijt à ꝓtonotarijs et nobis notarijs dicti cõcilij, ac alijs tabellionib⁹ publicis quibuscunq;, vnũ vel plura, publicũ seu publica, fieri et confici, instrumentũ & instrumenta, tot quot essent necessaria. Pręsentibus testibus quib⁹ suprà. Tenores verò dictarum cessionis, siue renuntiationis, necnon admissionis eiusdem schedularum, sequuntur & sunt tales:

Lucæ 2.

for. cessionem

Ego Carolus &c.

His autem perlectis, dictus dominus Carolus, facta pulchra collatione cum themate, Facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis &c. perlegit schedulam de renũciatione papatus nomine dicti domini Gregorij in forma sequenti.

Luc. 2.

Carolus

Carolus renunciat papatui procuratorio nomine domini Gregorij duodecimi.

Ego Carolus de Malatestis, Arimini, & nonnullarum aliarum terrarum in temporalibus vicarius, necnō prouinciæ Romandiolæ rector pro sanctissimo in Christo patre, domino Gregorio diuina prouidentia Papa XII. & sanctæ Romanæ Ecclesiæ generalis, atq; eiusdem sanctissimi dñi nostri papæ procurator, habens ad infrà scripta plenū, speciale, & irreuocabile mandatum, quemadmodùm cōstat per bullā authenticam sanctissimi dñi nostri prædicti proximè, lectam nulla oppressus aut coactus violentia, aut nullo ductus errore, vt oībus aperte pateat per effectum, quanta synceritate, quantaque cordis affectione sacram vnionem & redintegrationem Christianorū in vnitate sanctæ matris Ecclesiæ prosecutus fuit, prosequaturq; per viam etiàm renunciationis inclusiuè, purè & liberè & syncerè procuratorio nomine ipsius sanctissimi domini nostri Gregorij Papæ XII. in nomine Patris & Filij & Spiritussancti renūcio & cedo expresse in his scriptis, realiter & cum effectu, iuri, titulo & possessioni, quod, quem, & quam ipse habet in papatu, & resigno nomine præfati domini nostri papatū & omne ius papatus, titulum & possessionem, quod, quem, & quā habet corā Dño nostro IESV Christo, qui Ecclesię suę sanctę est caput, & sponsus in hac sacrosancta synodo & vniuersali concilio, sanctam Romanam & vniuersalem Ecclesiam repręsentāte. Qua schedula lecta, archiepiscopus Mediolaneñ. respōdēdo ad prædicta, legebat in hūc modū:

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiā catholicam repræsentans, cessionem, renunciationem & resignationem pro parte illius domini, qui in sua obedientia dicebatur Gregorius XII. iuri, titulo & possessioni, quod, quem, & quam habuit in papatu, vel si quod, quem vel quā nūc* habuit in papatu, nunc per magnificū & potentem dñm Carolū de Malatestis hic præsentem, eiusque ad hoc procuratorem irreuocabilem, pro eodem domino qui dicebatur Gregorius XII. factas, admittit, approbat, & collaudat in nomine patris & filij & spiritussancti, Amen.

fo.* habet

Post hæc autem cantato, Te Deum laudamus, à sæpe dicto Archiepiscopo Mediolanēsi legebatur sequens capitulum: *Tādèm verò hymno angelico, Te Deum laudamus, solemniter cantato cum versiculo & collectis sequētibus, præfatus reuerendus pater dominus Bartholomęus archiepiscopus Mediolanēsis, ad instātem petitionem magistri Hērici de Piro promotoris & procuratoris dicti sacri concilij, necnō ad rogatū & exhortationē dicti dñi pręsidentis, legit quoddā aliud capitulū in effectu cōtinens tēpus resignationis faciēdæ Petri de Luna post requisitionē, & alia, vt in eodē capitulo cōtinentur tenoris infrascripti, ibidèm alta et intelligibili voce perlegit. Quo quidē capitulo proximo superiùs recitato, lecto, de mādato p̄fati pręsidētis pręlibatus magister Henricus instāter petijt per nationū prædictarū pręsidentes & alios prælatos super præmissis per verbum Placet, vel non placet, responderi. Et tūc dicti nationum præsidentes, & Ioānes episcopus Ostiensis præsidēs p̄dictus, pro se & nationibus suis qbus suprà, per verbum Placet, solēniter responderūt. Necnō serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorū & Vngariæ etc. rex promisit, vt in capitulo continetur, & eidē præmissa recitata placuerūt. Super quibus omnibus & singulis sic actis, habitis, gestis, statutis & diffinitis, promissisq; & dictis, memoratus magister Henricus promotor vt suprà, à dominis protonotarijs supradictis, necnon à nobis dicti concilij notarijs et alijs tabellionibus publicis quibuscunque, vnum vel plura, publicum seu publica, tot quot essent necessaria, fieri & confici instrumentum seu instrumenta instanter requisiuit & petijt. Præsentibus tunc ibidèm testibus quibus suprà.*

Tenor verò dicti capituli, de quo suprà fit mentio, sequitur & est talis:

Sacrosancta generalis &c.

Quòd requiratur Petrus de Luna, authoritate concilij ad cedendum.

Sacrosancta generalis synodus Constantiēsis &c. Cùm in Romana Ecclesia dudùm grauis & pestilēs exorta scissura, humani generis inimico p̄curāte innumerabilia Christiano populo attulerit detrimenta, quibus obuiandis ac pro reintegratione fabricę catholicæ quamuis multa quæsita fuerint remedia immensis laboribus, solicitudinibus & expensis inter quæ præstantius & validius toti penè Christianitati dudùm & nupèr etiam huic sacro cōcilio visum sit cessionē & renunciationē papatus fieri per quemlibet pro papa seu Romano pontifice se gerentem, nec hactenùs cessio, seu renunciatio huiusmodi facta, aut redintegratio, aut schismatis extirpatio fuerit subsecuta, misericors tamen & miserator Dominus sponsam suam sanctam Ecclesiā diebus proximis respexit oculis pietatis, dū videlicet in hac sancta Constantiensi synodo præter nonnulla alia sanctæ vnionis Ecclesiæ præparamenta, coniunctis sub capite Christo in vna Ecclesia duabus, videlicet olim nuncupati Ioannis, & illius qui dicebatur Gregorius XII. obedientijs, magnificus dominus Carolus de Malatestis plenissimum ad hoc habens mandatum pro pręfato domino qui dicebatur Gregorius duodecimus, eiusq; nomine omni iuri, titulo & possessioni, quod, quem, & quam, vel si quod, quem, vel quam habuit in papatu, non sine magno ipsius dñi qui dicebatur Gregorius duodecimus, laudis præconio cesserit, renūciauerit expresse, realiter & cū effectu, & resignauerit nomine

prædicti domini, qui dicebatur Gregorius duodecimus, papatum & omne ius papatus, titulum & possessionem, quod, quem, & quã habuit in papatu: cũque Petrus de Luna, in sua obediẽtia Benedictus 13. nũcupatus, dudùm memoratam cessionis & renũciationis papatus viam acceptauerit, eamque diuersis ꝓmissionibus, votis & iuramentis firmauerit, nec adhuc fecerit, sed protelauerit vsque modò, & ꝓut ferè toti Christianitati est notorium & manifestum, sancta synodus Constantieñ. supradicta, nihil quantùm in ea est, quod ad sanctam vnionem vtile fuerit, volens relinquere improuisum: declarat, statuit & diffinit, præfatũ Petrum de Luna, ex superabundati per procuratores sacri Concilij ad hoc specialiter constituendos, loco & tempore opportunis fore solenniter requirendum, vt infra spatium decem dierum, requisitionẽ huiusmodi immediatè sequentium, omni iuri papatus quod se prætendit habere, necnon titulo & possessioni seu detentioni eiusdem cedat & renunciet totaliter & absolutè. Quod si nõ fecerit, dicta sancta synodus ipsum dñm Petrũ ex nunc, ꝓut ex tunc, pronũciat, decernit & declarat, fuisse & esse notorium schismaticũ, antiqui schismatis nutritorem, defensorem, fautorem, approbatorem, incorrigibilem & ptinacẽ hæreticũ, à catholica fide deuiũ, promissionũ, votorum & iuramẽtorum suorũ transgressorẽ, & Ecclesiã Dei notoriè scãdalizantẽ, & proptereà omni honore & dignitate, etiàm papali, se reddidisse indignum, ipsumq; per sacros canones fore abiectũ, eiectũ, priuatũ & præcisum ab omni iure seu possessione & detentione, quæ habet seu se prætendit habere in papatu, mandando, præcipiẽdo & inhibẽdo eidem, nè se ampliùs pro Romano pontifice gerere præsumat, omnibus Christi fidelibus, etiàm si Imperiali, regali, cardinalatus, pontificali, aut alia quauis ecclesiastica vel seculari dignitate præfulgeant, nè eidem Petro aut eius successoribus in hac parte posteà obediant, pareant, vel intendant, aut auxilium, consilium vel fauorem præstent vllo modo, sed eum tanquàm schismaticum, ecclesiasticæ vnionis perturbatorem & hæreticum, vitent & persequantur toto posse, bona fide, realiter & cum effectu. Et huic sacro Concilio ac futuro per Dei gratiam Romano pontifici eligendo, contra dictum Petrũ, eius successores fautores atq; sequaces, quos etiàm dicta sancta synodus tanquàm schismaticos & hæreticos vult persequi & haberi, assistant fideliter & cum effectu, inuictissimum dominum principem Sigismundum Romanorum & Hungariæ &c. regem exhortans specialiter & requirens, quatenùs tãquàm pius Ecclesię aduocatus & sacri concilij defensor, hoc idẽ se mox tunc facturum, & suis & sacri Imperij subditis mãdaturum promittere dignetur & fideliter obseruare.

Quo capitulo lecto, fuit respõsum ꝑ deputatos quatuor nationum, placet, necnon per dñm Ostiensem nomine collegij cardinaliũ, & demùm per regem Romanorum, placet.

SESSIO QVINTADECIMA.

SAbbati die, sexta dicti mensis Iulii, fuit sessio generalis Cõcilii & loco hora consuetis, in qua fuit Romanorum & Hungarorum rex cum nobilibus suis, sibi in insigniis regalibus seruientibus, præsidente in eadem Ioanne episcopo Ostiensi cardinali Viuariensi. fuitque in eo celebratum officiũ Missę de Domina nostra, per reuerendissimum patrem dominũ Nicolaum Archiepiscopum Guezneñ. Qua cantata, legebantur reliqua more sessionum, & reuerendus pater dominus Antonius episcopus Concordiensis legebat quoddam statutum, cuius tenor sequitur, & est talis:

videlicet illustrib° principibus, Ludouico comite Palatino Rheni in mũdo, Frederico Burgrauio Nurenburgensi et marchione Brandenburgẽsi in sceptro, Henrico duce Bauariæ in corona, & Stephano de Rosebon milite de Vngaria in ense. Presẽtib° ibidèm reuerendissimis patribus, dominis Ioanne episcopo Ostiẽsi cardinali Viuariensi, ibidẽ præsidente nomine collegij cardinaliũ, Iordano de Vrsinis, Angelo Laudensi episcopis, assistẽtibus ipsi domino regi, Antonio Aquilegiẽsi, Francisco Venetiarum, Antonio de Salãcho, Petro Cameracensi, Branda Placẽtinen. presbyteris, Amadeo Salutiarum, Ludouico de Flisco, Landulpho Barensi, Raynaldo de Branckasijs, Odone de Colũna, Lucido de comitibus, et Frãcisco Florentinensi diaconis cardinalibus. In qua quidem sessione more solito cãtata fuit Mißa de beata Virgine Maria per reuerendum patrem dominum Nicolaũ archiepiscopũ Gneznensem. Qua Mißa cantata, fuit peractum officiũ litaniarum cũ introitu, Exaudi nos Domine etc. collectis et orationib° ad hoc requisitis, iuxta exigẽtiam temporum & officij, & euãgelio, Attẽdite à falsis ꝓphetis &c. ac hymno, Veni creator spiritus. Matt. 7. *Quibus Mißa & officio litaniarum peractis, fuit introductus magister Ioãnes Huss, accusatus & conuictus tãquàm heresiarcha, de regno Bohemiæ ad medium concilij, vbi erat leuatus in vnum altũ scãnum pro eo ultra alia sedilia communia ordinatũ, ità q; omnis homo eũ sufficienter uidere poterat. Ipso Ioãne Huß heretico siue heresiarcha ibidèm constituto, aßcendit ambonẽ reuerẽdus pater dominus episcopus Laudẽs. de ordine fratrũ prædicatorũ, & fecit vnum breuẽ, cõpendiosum & laudabilẽ sermonẽ, assumẽs ꝓ themate, Destruatur corpus peccati etc. ad Romanos 6. ca. in epistola ut asseruit, proximæ diei dominicę. Quo sermone finito, aßcenderunt ambonẽ, in quo edicta cõcilij publicari solẽt & eadem approbari, reuerendi patres Antonius Cõcordien. Stephanus Dolẽ. Nicolaus Mersburgen. Guilielmus Thalonẽ. Patritius Cortagen. episcopi, et Bertholdus Vuildungensis sacri palatij Apostolici causarum auditor, deputati per nationes ad approbandum*

Iohannes Huss adducitur in Synodum.

acta, gesta & pronunciata nomine nationum. Antonius episcopus Concordiensis de mandato sibi iniuncto, legebat quoddam statutum, imponendo silentium vniuersis & singulis in synodo existentibus, in hunc modum:

Decretum silentij.

Sacrosancta synodus Constantiensis &c. præcepit & mandat sub pœna excommunicationis latæ sententię, quam contrauenientes incurrere vult ipso facto, & sub pœna carceris duorum mensium & fautoriæ hæresis, nè aliquis cuiuscũq; status, authoritatis, gradus, ordinis, p̄eminētiæ, aut conditionis fuerit, etiàm si Imperiali, regali, cardinalatus, archiepiscopali præfulgeat dignitate, in hac p̄senti sessione Deo authore hodiè celebranda, ipsam sessionem seu pronunciantes & loquentes in eadem perturbet, murmuret, impediat, aut quenuis strepitum voce vel manibus aut pedibus faciat. Et quia iam materia Deo annuente tractanda per omnes nationes & sãctos patres, spiritusancto dirigēte, vnanimiter & concorditer conclusa ēst, prout audietis: prohibet & mandat eadem sancta synodus sub simili pœna ac fautoriæ hæresis, nè quis clamare, contradicere, aut etiã surgere, disputare, vel defensare, aut alta voce loqui audeat, nisi ad hoc per ipsam sanctam synodum deputatus: alioquin contrafacientes decreuit eo ipso excommunicationis vinculo innodatos, pœnas carceris & duriores expressãtis, minimè euasuros. Quã quidem constitutionē deputati quatuor nationũ, videlicet Antonius Concordiensis nomine Italicæ Stephanus Dolensis nomine Gallicanæ, Nicolaus Mersburgensis nomine Germanicæ & Patricius Carthaginen. nomine Anglicanæ, dominus Ioannes Ostiensis præsidens nomine collegij cardinalium, per verbum, Placet, approbarunt.

Quo quidem statuto lecto & approbato, prouidus vir magister Henricus de Piro promotor & procurator surrexit, proponens qualiter articuli prædicati per magistrum Ioannem Huss in Bohemiæ regno & alias, de quibus est conuictus, q̄ essent hæretici, seditiosi, captiosi, aurium piarũ offensiui, &c. per dominum præsidentem, dominum Romanorum regem, totamq; synodum Constantiensem condemnari, librosq; de quibus essent extracti, igne comburi debere, & alias sibi fieri iustitiæ complementum, prout in quadam papyri petitionũ schedula, quam ibidèm legebat, cuius tenor inferiùs est insertus, pleniùs continetur.

Tenor dictæ petitionis papyri schedulæ, de qua suprà fit mentio, sequitur & ex talis.

Hoc loco in exēplari ex quo hæc desumpta sunt, erat aliquantũ spatij tanq̄ pro restantibus relictum,

Qua petitione in scriptis ablata, de mandato et voluntate ipsius synodi Constantiensis, venerabilis vir dominus Bertholdus de Vuildũgen prædictus incepit legere articulos formatos & dogmatizatos per Ioannem Vuicleff in hunc modum, quorum aliquos habuit pro lectis.

Sicut Christus est simul Deus & homo, sic hostia consecrata est simul corpus Christi ad minimum in figura, & verus panis in natura. Vel quod idem sonat, verus panis naturaliter, & corpus Christi figuraliter.

Cum mendacium hæreticum de hostia consecrata, inter hæreses singulas teneat principatum, vt ipsa ab Ecclesia extirpetur, securè denuncio modernis hæreticis, quòd non possunt declarare nec intelligere accidens sinè subiecto. Et ideò omnes istæ sectæ hæreticæ in capitulo ignorantium, Ioannis quarto, Nos adoramus quod scimus, audacter prænostico omnibus istis sectis & suis cõplicibus, quòd non defendant fidelibus, quòd sacramentum erit accidens sinè subiecto, antequàm Christus & tota triumphans Ecclesia venerit in finali iudicio equitans super flatum angeli Gabrielis.

Sicut Ioannes figuraliter fuit Helias & non personaliter, sic panis in altari figuraliter est corpus Christi, & absque ambiguitate hæc est figuratiua locutio, Hoc est corpus meum: sicut ista, Ioannes est Helias.

Fructus istius dementiæ, qua fingitur accidens sinè subiecto, foret blasphemare in Deum, scandalizare sanctos, & illudere Ecclesiæ per verba accidentis.

Diffinientes, paruulos fidelium sinè sacramentali baptismo decedentes, non fore saluandos sunt in hoc stolidi & præsumptuosi.

Leuis et breuis confirmatio episcoporũ, cùm à dictis ritibus tãtùm solēnizata est, ex natione diaboli introducta, & vt populus in fide Ecclesiæ illudatur, & episcoporum solennitas aut necessitas plùs credatur.

Quãtùm ad oleum, quo episcopi vngunt pueros, & peplum lineum quod complexum est capiti, videtur quòd sit ritus leuis, infundabilis ex scriptura, & quòd ista cõfirmatio introducta super apostolos, blasphemat in Deum.

Confessio vocalis facta sacerdoti, introducta per Innocentium, non est tam necessaria homini vt diffinit: quia si quis solùm cogitatu, verbo opere offenderit fratrem suum: solùm cogitatu, verbo vel opere sufficit pœnitere.

Graue est & infundabile, presbyterum audire cõfessionem populi modo quo Latini vtuntur.

In his verbis, Vos mundi estis, sed non omnes, posuit diabolus pedicam infidelem, qua pedem caperet Christiani Introduxit enim confessionem priuatam & infundabilem. Et postquàm cõfessori nota fuit, vt legem statuit, q̄ non prodatur populo malitia sic cõfessi. Cõiectura probabilis est, quòd talis qui ritè viuit, est diaconus vel sacerdos. Sicut enim cognosco q̄ iste est Ioãnes, sic probabili cõiectura cognosco, q̄ iste sanctè viuendo, constitutus est à Deo in tali officio siue statu.

Nõ ex testificatione hominis ordinãtis, sed ex iustificatione operis capienda est probabilis euidētia talis status. Deus enim potest sinè tali instrumēto digno vel indigno, personã aliquã in tali statu cõstituere. Nec ē ꝓbabilior euidētia q̄ ex vita. Ideò habita vita sãcta et doctrina catholica, satis est

est Ecclesiæ militanti. Error in principio & in fine.

Conuersatio mala prelati, subtrahit acceptationem ordinum & aliorũ sacramentorum à subditis, qui tamẽ necessitate cogente possent hoc ab eis capere, supplicando piè, quòd Deus suppleat per ministros suo diabolos opus vel finem officij ad quod iurant.

Antiqui ex cupiditate temporalium, ex spe mutuorum iuuaminũ, aut ex causa excusandæ libidinis, licèt desperent de prole, copulentur ad inuicẽ.

Hæc verba, Accipiã te i vxorẽ, eligibiliora sunt in contractu matrimoniali: quàm ista, Ego te accipio in vxorem. Et quòd contrahendo cũ vna p hęc verba de futuro, & pòst cũ alia per hęc verba de for. * non præsenti, * debẽt frustrari verba prima per verba secundaria de præsenti.

Papa, qui se falsè nominat seruũ seruorũ Dei, nullo gradu est in opere euangelij, sed mũdano. Et si sint in ordine aliquo, est in ordine dæmonũ, Deo plùs culpabiliter seruientium.

Papa non dispensat cũ Simonia vel voto temerario, cùm ipse sit capitalis Simoniacus, vouens temerariè seruare statum summè damnabilem. error in fine.

Quòd papa, sit summus pontifex, est ridiculũ. Et Christus nec in Petro, nec in alio talem approbauit dignitatem.

Papa est patronus antichristi, nõ solùm illa simplex persona, sed multitudo paparum à tẽpore dotationis Ecclesiæ, cardinaliũ, episcoporum & suorum complicum aliorũ, est antichristi persona cõposita monstruosa. Nõ tamen repugnat quin Gregorius & alij papę, qui in vita sua fecerunt multa bona de genere, fructuosè finaliter pœnitebant.

Petrus & Clemens cũ cæteris adiutoribus in fide, nõ fuerunt papæ, sed Dei adiutores, ad ędificãdum Ecclesiam Domini nostri Iesu Christi.

Quòd ex fide euãgelij ista papalis præeminẽtia cepit ortum, est æquè falsum, sicut quòd ex prima veritate error quilibet exortus.

Duodecim sunt procuratores & discipuli antichristi, papa, cardinales, patriarchæ, Archiepiscopi, episcopi, archidiaconi, officiales, decani, monachi, bifurcati canonici, pseudo fratres introducti iam vltimò, & quæstores.

Patet luce clariùs, quòd quicũq; est humilior Ecclesiæ, * seruicinior, & in amore Christi quo ad suã Ecclesiam * amatinior, est in Ecclesia militanti maior, & proximus Christi vicarius reputandus.

Omnis iniustè occupans quodcunq; bonum Dei, capit rapina furto vel latrocinio aliena.

Nec testium depositio, nec iudicis sententiatio, nec corporalis possessio, sicut nec distensus hereditarius, nec humana commutatio siue donatio confert homini sinè gratia dominium siue ius ad aliquod vel omnia ista simul. Error, si intelligatur de gratia gratum faciente.

Certè Christus hic damnatur, qui aluit Iudam. Nisi esset lex charitatis intrinsecùs, nemo propter chartas vel bullas habet habilitatem vel iustitiam plùs vel minùs.

Nos non debemus præstare aut donare aliquid peccatori dum cognoscimus ipsum esse talem: quia sic foueremus proditorem Dei nostri.

Sicut princeps vel dominus tempore quo est in peccato mortali, nõ sortitur nomen illius officij nisi nominetenùs & satis æquiuocè: sic nec papa, Episcopus vel sacerdos, dum lapsus fuerit in mortali peccato.

Omnis habituatus in mortali peccato, caret quocunque dominio & vsu licito operis etiàm boni de genere.

Ex principijs fidei est per se notum, quòd quicquid homo in mortali peccato fecerit, peccat mortaliter.

Ad verum seculare dominium requiritur iustitia dominantis, sic quòd nullus existens in peccato mortali, est dominus alicuius rei.

Omnes religiosi moderni seipsos necessitant, vt hypocrisi maculẽtur. Ad hoc enim sonat sua professio, vt sic ieiunent, vt sic induant, & vt sic faciant, quicquid indifferenter ab alijs obseruatur.

Omnis priuata religio sapit, vt sic, imperfectionem ,qua homo indisponitur ad Deo liberè seruiendum.

Religio siue regula priuata, sapit præsumptionem blasphemam & arrogantem supra Deum: & religiosi talium ordinum, per hypocrisim defensionis suæ religionis, præsumũt se super Apostolos exaltare.

Christus in scriptura non docet aliquam speciẽ de ordinis cap antichristi. Et ideò nõ est de suo beneplacito quòd sunt tales. Capitulum autẽ istud in istis speciebus xij. continetur, quæ sunt, Papa, cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, archidiaconi, officiales, decani, monachi, canonici, fratres de quatuor ordinibus, & quæstores.

Ex fide & operibus quatuor sectarũ, quæ sunt clerus Cęsareus, varius monachus, vanus canonicus atque fratres, euidenter elicio, quòd nulla persona istarum est membrum Christi in sanctorũ catalogo, nisi in fine dierum deseruerit acceptatam stolidè sectam suam.

Paulus quondàm pharisæus, propter meliorem sectam Christi, de eius licentia sectam suã dereliquit. Et ob hæc claustrales, cuiuscunque sectę fuerint, debent liberè ex mandato Christi exire ista vincula, & induere liberè sectam Christi.

Sufficit laicis, quòd dent quandoque seruis Dei decimas suorum prouentuum, & cũ istis paribus semper dant Ecclesię, licèt non semper Deo, clero Cęsareo à papa vel à suis subditis assignato. locus obscurus

Potestas quę fingitur à papa & alijs quatuor nouis sectis, sunt fictę, & ad seducẽdum subditos diabolicè introductę, vt prelatorum Cęsareorum excommunicatio, citatio, incarceratio, & redditus pecuniarum vendicatio. locus obscurus

Multi sacerdotes simplices superant prelatos in huiusmodi potestate immò videtur fidelibus, quòd magnitudo potestatis spiritualis plùs consequitur filiũ imitatoriũ Christi in moribus, quàm prelatũ qui per cardinales & tales apostatas est electus.

Subtrahit populus decimas, oblationes & alias priuatas eleemosynas ab indignis antichristi discipulis, cùm hoc facere debeat de lege Dei. Nec est timenda, sed gaudenter acceptanda maledictio vel censura, quę infertur à discipulis antichristi.

Dominus papa, episcopi, omnes religiosi uel puri clerici, titulo perpetuæ possessionis dotati, debent renunciare illis in manibus brachij secularis.

Canit bellicum. *Quòd si pertinaciter noluerint, per seculares debent cogi.*

Non est maior hereticus vel antichristus, quàm ille clericus, qui docet ꝙ licitũ est sacerdotibus & Leuitis legis gratiæ, dotari in possessionibus tẽporalibus. Et si sint aliqui heretici vel blasphemi, sunt illi clerici qui hæc docent. Non solùm possunt domini temporales auferre bona Ecclesiæ ab habitualiter delinquentibus, nec solùm hoc eis, sed debent hoc facere sub pœna damnationis æternæ.

Deus non approbat quenquam damnari ciuiliter, vel ciuiliter iudicari.

Si fiat obiectio contra impugnantes dotationem Ecclesiæ, de beato Benedicto, Gregorio ac Bernardo, qui pauca tẽporalia in paupertate possidebãt, dicitur ꝙ finaliter pœnitebant. Si iterùm obijcias, ꝙ fingo sanctos istos de ista declinatione a lege Domini finaliter pœnitere: doce tu, ꝙ sint sancti, & ego docebo quòd finaliter pœnitebant.

Si scripturæ sacræ & rationi debemus credere, patet, ꝙ discipuli Christi non habent potestatem coactè exigendi temporalia per censuras: sed hæc attentantes, sunt filij Heli, filij Belial.

Quælibet essentia vnum habet suppositum, secundum quod producitur aliud suppositum par priori. Et ista est actio remanes, perfectissima, possibilis naturæ.

Quælibet essentia siue corporea siue incorporea, est communis tribus suppositis, & omnibus illis insunt communiter proprietates, accidentia & operationes.

O portentum. *Deus nihil potest annihilare, nec mundum maiorare vel minorare. sed animas vsque ad certum numerum creare, & non vltra.*

Impossibile est, duas substantias corporeas coextendi, vnam continuè quiescentem lętaliter, & aliud corpus quiescens continuè penetrantem.*

* localiter,

Linea aliqua mathematica continua componitur ex duobus, tribus vel quatuor punctis immediatis, aut solùm ex punctis simpliciter finitis. Vel tempus est, fuit, vel erit compositum ex instantibus immediatis. Item non est possibile quin tempus & linea, si sint, taliter componantur. ¶ Prima pas est error in philosophia. Sed vltima errat circa diuinam potentiam.

Imaginandum est, vnam substantiam corporeã in principio suo ductam esse ex indiuisibilibus compositam, & occupare omnem locũ possibilem.

Quodlibet est Deus.

Qualibet creatura est Deus.

Vbiq; omne ens est, cùm omne ens sit Deus.

Omnia quæ euenient, absolutè necessariò euenient.

O blasphemiã. *Infans præscitus & baptizatus, necessariò viuet diutius, & peccabit in spiritumsanctũ, ratione cuius merebitur vt perpetuo condemnetur, & ità nullus ignis põt ipsum comburere pro hoc tpe vel instanti. Ut fidem assero, omnia quæ eueniẽt, de necessitate euenient ei. sic Paulus præscitus nõ potest verè pœnitere, hoc est, contritione peccatum finalis impœnitentiæ delere, vel ipsum non habere.*

Quibus articulis lectis, similibus mandato & voluntate dominus Antonius episcopus Concordiensis legebat vnam schedulam per modum sententiæ condemnatoriæ dictorum articulorum, huiusmodi sub tenore:

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, Ecclesiam catholicam representãs, ad extirpationem schismatis, errorumq́, & heresum in spiritusancto legitimè congregata: Auditis diligenter & examinatis libris & opusculis damnatæ memoriæ Ioannis Vuicleff, per doctores & magistros studij generalis Oxoniensis, qui de eisdem libris & opusculis ducentos & sexaginta reprobos excerpendo collegerunt, & scholasticè reprobarunt articulos. Quos omnes hæc sancta synodus petijt examinari, & sæpius recenseri per plures patres Ecclesiæ Romanæ cardinales, episcopos, abbates, magistros in theologia, doctores vtriusq; iuris, & alios plures notabiles diuersorum & generalium studiorum in multitudine copiosa. Quibus articulis sic examinatis, fuit & est repertum, aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notoriè hæreticos, & dudum à sanctis patribus reprobatos: quosdã blasphemos, alios erroneos, alios scandalosos, quosdam piarum aurium offensiuos, nonnullos eorundem temerarios & seditiosos. Et propterea in nomine Domini nostri Iesu Christi hæc sancta synodus prędictos articulos & eorum quemlibet hoc perpetuo decreto reprobat & condemnat, inhibens omnibus & singulis catholicis sub anathematis interminatione, nè decęterò dictos articulos aut ipsorum aliquem audeat prędicare dogmatizare, offerre vel tenere. Super quibus exequendis & debitè obseruandis. mandat prędicta sancta synodus ordinarijs locorũ aut inquisitoribus hæreticæ prauitatis vigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet secundum iura & canonicas sanctiones. Si quis uerò huius sacri concilij decreti & sententiarum temerarius violator extiterit, animaduersione debita ꝑ locorum ordinarios, quocunque priuilegio non obstante, sacri huius authoritate concilij puniatur. Præfati vero articuli hic sequuntur, de quibus aliqui, licèt non omnes, recitabuntur ad præsens.

Tenor verò dictorum articulorum, de quibus supra fit mentio, sequitur & est talis.

Consequenter Episcopus Concordiensis legebat sententiam contra Ioannem Husz de regno Bohemiæ, qui fuit degradatus in præsentia Concilij, & traditus curiæ seculari.

¶ Sententia contra Ioannem Husz.

Sacrosancta gñalis Constantiẽsis synodus, Ecclesiã catholicã repræsentans, in Spiritusancto legitimè congregata, ad perpetuã rei memoriã. Quia teste veritate, arbor mala fructus malos facere cõsueuit, hinc est ꝙ vir damnatæ memorię Ioan. Vuicleff, sua mortifera doctrina non in Christo Iesu per euangeliũ, vt olim san- Matth. 7. c 1. Cor. 4. b

sancti patres filios genuere, sed cōtra Christi salutarem fidem velut radix virulēta plures genuit filios pestiferos, quos sui peruersi dogmatis reliquit successores, aduersùs quos hæc sancta synodus tanquàm contra spurios & illegitimos filios cogitur insurgere, & eorum errores ab agro Dominico tanquàm vepres nociuas, cura peruigili & cultro authoritatis Ecclesiasticæ resecare, nè vt cancer serpant in perniciem aliorum. Cùm itaque in sacro generali concilio nupèr Romæ celebrato decretum fuerit, doctrinā dānatę memorię Ioānis Vuicleff, dānandam esse, & libros eius huiusmodi doctrinā cōtinentes, fore tanquàm hæreticos cōburendos, & doctrinā ipsam damnatā, & libros eius, tāquàm doctrinam insanam & pestiferam includentes, combustos fuisse cum effectu, & huiusmodi decretum authoritate concilij fuerit approbatum: nihilominùs tamen quidam Ioannes Husz in hoc sacro concilio hìc personaliter constitutus, non Christi, sed potiùs Ioannis Vuicleff hęresiarchæ discipulus, post & contra damnationem & decretum huiusmodi ausu temerario contraueniens, errores eius plures & hæreses tam ab Ecclesia Dei, quàm etiàm à certis olim reuerendis in Christo patribus, dominis archiepiscopis & episcopis diuersorum regnorum, & magistris in theologia plurium studiorum condemnatos, dogmatizauit, asseruit, & prędicauit, pręsertim dānationi scholasticæ ipsorum articulorum Ioānis Vuicleff factæ pluries in vniuersitate Pragensi, cum suis complicibus in scholis & in prædicationibus publicè resistēdo, ac ipsum Ioannem Vuicleff virum catholicum & doctorem euangelicum, in fauorē eius doctrinæ, coram multitudine cleri & populi declarauit, certos etiàm articulos īfrascriptos, & plures alios, & meritò dānabiles, tanquàm catholicos esse asseruit & publicauit, qui in libris ipsius Ioānis Husz & opusculis notoriè continētur. Quapropter habita p priùs plenaria informatione de præmissis, & diligenti deliberatione reuerendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, patriarcharū, archiepiscoporum, episcoporū & cæterorum prælatorū, & doctorum sacræ paginę & iuris vtriusque in multitudine copiosa, hęc sacrosancta Constantiensis synodus declarat & diffinit, articulos infrascriptos, qui habita collatione per plures magistros ī sacra pagina, reperti fuerunt cōtineri in eius libris & opusculis manu propria scriptis, & quos etiàm idē Ioannes Husz in publica audientia coram patribus & prælatis huius sacri cōcilij cōfessus fuit in suis libris & opusculis contineri, nō esse catholicos, nec tanquàm tales esse dogmatizādos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, aliquos piarum aurium offensiuos, pluresque eorum esse temerarios & seditiosos, & nonnullos eorundem esse notoriè hæreticos, & iamdudùm à sacris patribus & generalibus concilijs reprobatos, & damnatos, ipsosque prædicare, dogmatizare, aut quomodolibèt approbare districtè inhibendo. Sed cùm infrascripti articuli expressè cōtineantur in libris, seu tractatibus suis, videlicet in libro quem intitulat de ecclesia, & alijs suis opusculis, ideò libros prædictos & doctrinam & singulos alios tractatus & opuscula in Latino, siue vulgari Bohemico per ipsum editos, aut in quocunque alio idiomate per alium vel alios translatos, hæc sacrosancta synodus reprobat atque condemnat, ipsos comburendos publicè & solenniter in pręsentia cleri & populi in ciuitate Constantiensi & alibi, decernit & diffinit: adijciens, propter præmissa omnem eius doctrinam meritò esse & fore suspectam de fide, & ab omnibus Christifidelibus euitandam: & vt de medio Ecclesię illa perniciosa doctrina eliminetur, hæc sacrosancta synodus prorsùs iubet, per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per cēsuram ecclesiasticam, etiàm si opùs fuerit, cum adiectione pœnæ & fautoriæ hæresis, diligenter inquiri: & repertos, ignibus publicè cōcremari. Si quis autem huius sententiæ ac decreti violator, aut contemptor extiterit, statuit eadem sancta synodus, per locorum ordinarios & inquisitores hæreticæ prauitatis, contra talem vel tales veluti suspectū vel suspectos de hæresi, procedendū. Visis insupèr actis & actitatis in causa īquisitiōis de & super hæresi contra prædictū Ioannē Husz habitis & factis, habita per priùs fideli & plenaria commissariorū in huiusmodi causa deputatorum relatione, aliorūque magistrorū in theologia, ac doctorū iuris vtriusq; in, de, & super actis, actitatis, ac dictis testium fide dignorum & plurimorū, q̄ dicta, ipsi Ioanni Husz palā & publicè lecta sunt corā patribus & prælatis huius sacri concilij per quorum testium dicta apertissimè cōstat, eūdē Ioannē multa mala, scādalosa seditiosa, & piculosas hæreses dogmatizasse, i publico, & p multa annorū curricula prædicāsse: Christi nomine inuocato hæc sacrosancta synodus Constantiēsis, solum Deum præ oculis habens, per hāc diffinitiuā sententiā quam profert in his scriptis, pronūciat, decernit & declarat, dictū Ioannem Husz, fuisse & esse verū & manifestum hæreticū, ipsumque errores & hæreses dudùm damnatas, & plurima scādalosa, piarū aurium offensiua, temeraria & seditiosa dogmatizasse, & publicè prędicasse, in non modicam offensam diuinæ maiestatis, ac vniuersalis Ecclesiæ scandalū, & fidei catholicæ detrimentum, claues etiàm Ecclesiæ & censuras ecclesiasticas vilipēdisse, in

in quibus per annos multos persistit animo indurato, CHRISTI fideles per suam pertinaciam nimiùm scandalizans, cùm appellationem ad Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, tanquàm ad summum iudicem, omissis Ecclesiasticis medijs interposuerit, in qua multa falsa & iniuriosa posuit & scandalosa, ipsius sedis Apostolicæ, censurarum Ecclesiasticarum, & clauium in contemptum. Idcircò propter præmissa & alia plura, præfatum Ioannem Husz hæreticum fuisse & esse hæc sancta synodus pronunciat, & tanquàm hæreticum iudicandū & condemnandum fore iudicat, & condemnat per præsentes: dictamque appellationem, tanquàm iniuriosam & scandalosam & illusoriam iurisdictionis ecclesiasticę reprobando, ipsumque Ioannem Husz populum Christianum, maximè in regno Bohemiæ, in prædicationibus suis publicis & scripturis per eum compilatis, seduxisse, ac eiusdem populi Christiani non veracē prędicatorem Euangelii Christi secundùm expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse veriùs seductorē verum: quia per ea quæ hæc sacrosancta synodus vidit, & audiuit, cognouit eundem Ioannem Husz pertinacem & incorrigibilem, & adeò totaliter, q̄ nō cupiebat ad gremium sanctę matris Ecclesiæ redire, neque hæreses & errores per eum publicè defensatos & prędicatos, velle abiurare. Idcircò hoc sacrum cōcilium constantiense eundem Ioannem Husz ab ordine sacerdotali & aliis ordinibus quibus existit insignitus deponendum & degradandum fore declarat & decernit, committens nihilominùs reuerendis in Christo patribus Archiepiscopo Mediolanensi, Feltrēsi, Astensi, Alexandrino, Bagarensi & Vaurensi Episcopis, vt in præsentia huius sacrosanctæ synodi dictam degradationem, secundùm quod ordo iuris requirit, debitè exequantur. Hęc sancta synodus Constantiensis Ioannem Husz, attento quòd Ecclesia Dei non habeat vltrà quid gere valeat, iudicio seculari relinquere, & ipsum curiæ seculari relinquendum fore decernit.

ARTICVLI DAMNATI IOANNIS HVSZ, DE Quibus supra fit mentio

1 Vnica est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas. & infrà sequitur: Vniuersalis sancta Ecclesia tantùm est vna, sicut tantùm est numerus vnus omnium prædestinatorum.

2 Paulus nunquàm fuit membrum diaboli, licèt fecerit actus quosdam actibus ecclesiæ malignantium consimiles.

3 Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cùm nulla pars eius ab ea finaliter excidet, eò q̄ prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidit. 1.Cor.13 c

4 Duæ naturæ diuinitas & humanitas, sunt vnus Christus.

5 Pręscitus etsi aliquandò sit in gratia secundùm præsentem iustitiam, tamen nunquàm est pars sanctæ Ecclesiæ: & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licèt aliquandò excidat à gratia aduentitia, sed non à gratia prædestinationis.

6 Sumendo Ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum, siue sint in gratia, siue nō secundùm præsentem iustitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7 Petrus non fuit, nec est caput Ecclesiæ sanctæ Catholicæ.

8 Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes, sacerdotii polluunt potestatem, & sicut filii infideles, sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clauibus, officiis, censuris, moribus, cæremoniis & sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis & ordinibus. Cōfitetur 7. sacramenta.

9 Papalis dignitas à Cæsare inoleuit, & papæ præfectio & institutio, à Cæsaris potentia emanauit.

10 Nullus sinè reuelatione assereret rationabiliter de se vel de alio, quòd esset caput particularis sanctæ Ecclesiæ, nec Romanus pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ.

11 Non oportet credere, quòd iste quicunque est particularis Romanus pontifex, sit caput cuiuscunque particularis Ecclesię sanctæ, nisi Deus eum prædestinauerit.

12 Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cùm nulla alia sequela sit pertinētior, nec aliter à Deo recipiat procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicarii, requiritur & morum cōformitas, & instituentis authoritas.

13 Papa non est manifestus & verus successor principis Apostolorum Petri, si viuit moribus contrariis Petro: & si quærit auaritiam, tunc est vicarius Iudæ Scariothis. Et pari euidentia cardinales non sunt manifesti & veri successores collegii aliorum apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, seruantes consilia & mādata Domini nostri Iesu Christi.

14 Doctores, ponentes quòd aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, iudicio seculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc pontifices, scribas & pharisæos, qui Christum nolentē eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis nō licet interficere quenquam: ipsum seculari iudicio tradiderunt, eō quòd tales sunt homicidæ grauiores quàm Pilatus. Ioan. 8.

15 Obedientia ecclesiastica, est obedientia secundùm adinuentionem sacerdotum Ecclesię, præter expressam authoritatē scripturę.

16 Diuisio immediatè humanorũ operũ est, quòd sint vel virtuosa, vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agat quicquã, tũc agit vitiosè: & si est virtuosus, & agat quicquã, tũc agit virtuosè: quia sicut viuum quod crimen dicitur, siue peccatum mortale, inficit vniuersaliter act⁹ hominis vitiosi, sic virtus viuificat omnes actus hominis virtuosi.

17 Sacerdos Christi viuens secundùm legem eius, & habens notitiã scripturæ, & affectum ad ædificandum populũ, debet prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. & infrà, Quòd si Papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic disposito, nõ prædicare, non debet obedire subditus.

18 Quilibet prædicantis officiũ de mãdato accipit, qui ad sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19 Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiã protegit, & viam præparat Antichristo. Signum autem euidens est, quòd ab Antichristo tales procedant censuræ, quas vocãt in processibus suis fulminationes, quibus clerus principalissimè procedit cõtra illos, qui denudant nequitiam Antichristi, quã clerus maximè pro se vsurpabit.

20 Si Papa est malus, & præsertim si est præscitus, tunc vt Iudas Apostolus est diabolus, fur, & filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cùm nec sit membrum eius.

21 Gratia prædestinationis est vinculũ, quo corpus Ecclesiæ & quodlibet eius mẽbrum iungitur Christo capiti insolubiliter.

22 Papa, vel prælatus malus & præscitus, est æquiuocè pastor, & verè fur & latro.

23 Papa nõ debet dici sanctissim⁹ etiàm secũdùm officium, quia aliàs rex etiàm deberet dici sanctissimus secũdùm officium, & tortores & præcones dicerentur sancti, immò etiàm diabolus deberet dici sanctus, cùm sit officiarius Dei.

24 Si papa viuat * Christo contrariè, etiãsi ascẽderet per * ritam & legitimam electionem secundùm constitutionem humanam vulgatam, tamẽ aliundè ascenderet, quàm per Christum, dato etiàm quòd intraret per electionem à Deo principaliter factam: nã
Matth. 10. Iudas Scarioth ritè & legitimè est electus à
Ioan. 10. Deo Iesu Christo ad apostolatum, & tamen ascendit aliundè in ouile ouium.

25 Condemnatio quadragintaquinq; articulorum Ioannis Vuicleff per doctores facta, est irrationabilis & iniqua & malefacta & ficta est causa, per eos allegata, videlicet ex eo quòd nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus.

26 Non eo ipso quo electores vel maior pars eorum consenserit viua voce secũdùm ritus hominum in personam aliquã, eo ipso illa persona est legitimè electa, vel eo ipso est verus & manifestus vicarius vel successor Petri apostoli, vel alterius Apostoli in officio ecclesiastico. Vndè siue electores benè & malè elegerint, operibus electi debemus credere. Nã eo ipso, quo quis copiosiùs operatur meritoriè ad profectũ Ecclesiæ, habet à Deo ad hoc copiosiùs potestatem.

27 Non est scintilla apparentiæ, quòd oporteat esse vnum caput in spiritualibus regẽs Ecclesiam, quod semper cum ipsa militãte Ecclesia conuersetur & conseruetur.

28 Christus sinè talibus capitibus monstruosis, per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum, meliùs suam Ecclesiã regularet.

29 Apostoli & fideles sacerdotes domini, strenuè in necessarijs ad salutem regulãrũt Ecclesiam, antequàm Papæ officium foret introductũ: sic facerent, deficiente per summè possibile papa, vsque ad diem iudicij.

30 Nullus est dominus ciuilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

Sequuntur articuli ex processibus cõtra Ioannem Husz sufficienter deducti, & probati per testes fide dignos.

Et primò articulus quartus & etiàm octauus, in quibus continetur, quòd Ioannes Husz pertinaciter articulos erroneos Vuicleff in ciuitate Pragensi, in scholis & prædicationibus publicis prædicauit & defendit.

Item articulus nonus, in quo cõtinetur, quòd propter præmissa, in ciuitate Pragẽsi secuta est seditio grãdis facto, dolo, et culpa Ioãnis Husz, intantùm quòd notabiles viri catholici & Deũ timẽtes, coacti sunt exire & latere extra ciuitatẽ prædictã: stragesque, deprædationes, sacrilegia, aliasque horribilia & execrabilia orta & execuia sunt opera, dante & procurante præfato Ioanne Husz cum suis complicibus.

Item articulus decimus, in quo continetur, quòd Ioannes Husz continuè et in dicta ciuitate Pragensi fuit & erat sectator, fautor & eruditor ac defensor errorum quondàm Ioannis Vuicleff hæresiarchæ, & vt talis & pro tali habitus, nominatus & reputatus in ciuitate Pragensi, & in alijs partibus circumuicinis.

Itẽ articulus quintusdecim⁹ & etiàm sextusdecimus, in quibus cõtinetur, quòd dominus archiepiscopus Pragensis, exequendo mandatum domini Alexandri felicis recordationis Papæ quinti, quo sibi commisit & mandauit, nè ex tunc in anteà aliquis auderet in locis priuatis dictæ ciuitatis, nisi in ecclesijs cathedralibus, collegiatis, parochialibus, monasterijs & eorum cœmeterijs ad populũ prædicare. Quòdque præfatus dñs archiepiscopus continuando executionẽ literarũ Apostolicarũ huiusmodi, inhibuit in generali synodo tunc Pragæ cõgregata. Ipse verò Ioãnes Husz executioni dictarũ literarũ, necnõ

senten-

sententiæ & prohibitioni huiusmodi de facto se opposuit, & post eandem prohibitionē de mēse Iunij, & præsertim die 22. eiusdē mensis et expòst, pluribus & diuersis vicibus in quadam capella Bethleē nuncupata, prædicauit, & ibidèm populum copiosum conuocauit, & conuocari procurauit, contra inhibitionem antedictam.

Item articulus decimusseptimus, in quo continetur, quòd præfatus Ioannes Husz tam de dicto mense Iunij anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, quàm etiàm ante et post, in dicta capella prædicādo ad populum ibidèm collectum & etiàm in diuersis alijs locis ciuitatis Pragensis diuersis vicibus, multos errores et hæreses tam ex dictis libris dicti quondàm Ioannis Vuicleff, quàm ex sua proteruitate & dolositate adstruxit, docuit, disputauit, & pro posse defendit, maximè infrascriptos, videlicet.

Quòd post consecrationē hostiæ in altari maneat panis materialis, vel substantia panis.

Item decimusoctauus, in quo cōtinetur, ꝙ sacerdos existens in mortali peccato, nō cōficit corpus Christi, non ordinat, non baptizat, &c.

Item decimusnonus articulus, in quo continetur, quòd indulgentiæ papæ, siue episcoporum concessæ, nihil prosunt.

Item vigesimusprimus articulus, in quo continetur, quòd Ecclesia sit synagoga satanæ.

Item vigesimusquartus, in quo continetur, quòd nulla hæresis debet exterminari per potētiam, sed per disputationem in scholis.

Item articulus vigesimussextus in quo continetur, quòd dictus Ioannes Husz ad seducendū populum & simplices, ausu temerario dixit, ꝙ in Anglia multi monachi & alij magistri conuenißent in quadam Ecclesia sancti Pauli contra magistrum Ioannem Vuicleff, & non potuerunt eum conuincere: sed statìm tonitruus & fulgur de cœlo descēdisset super eos, & rupißet ostiū ecclesiæ, ità quòd ipsi magistri & monachi vix euasissent ad ciuitatem Londonensem. Et hoc dixit ad authorizandum dictum Ioannem Vuicleff. vndè prorumpendo in hæc verba dixit ad populum hæc verba: Vtinàm anima mea eßet ibi, vbi est anima Ioannis Vuicleff. Et post hæc, literam quandam falsificatā sub sigillo falso vniuersitatis studij Oxoniensis, pluriès publicauit. In qua continebatur, licèt falsè, Ioannē Vuicleff fuiße virum catholicum & doctorē Euangelicum, bonæ famæ et laudabilis cōuersationis, ab æuo suæ iuuentutis vsque in diem exitus sui.

Posuim⁹ mēdaciū spem nostram.

Nota imposturam

Item articulus vigesimusnonus, in quo continetur, quòd seculares debeant auferre clericis bona temporalia, quòd hoc eßet meritorium.

Item articulus trigesimussecundus & etiàm trigesimusseptimus, in quibus continetur, ꝙ Ioannes Husz existens in excōmunicatione et aggrauatione, diuinis se immiscuit, populo prędicauit, & publicè dixit, ꝙ nō curaret excōmunicationem: quia non potest excōmunicari aliquis ab homine, nisi priùs sit excommunicatus à Deo.

Item articulus trigesimusoctauus, in quo cōtinetur, ꝙ Ioannes Husz diuersos errores prędicauit, ex quibus scandala exorta sunt inter prelatos & populum regni Bohemiæ, & magistros ac scholares studij Pragensis, & inobedientia subditorum quo ad eorum prelatos, & destructio vniuersitatis studij Pragensis.

Item articulus septimus, in partibus in causa inquisitionis corā archiepiscopo Pragensi dat⁹ & oblatus contra eundem Ioānem Husz in quo continetur, qualiter Ioannes Husz ad populum dixit: Eccè Papa nupèr defunctus, videlicet Alexander quintus, nupèr scripsit archiepiscopo Pragensi pro extirpandis erroribus Ioānis Vuicleff in Bohemia et Morauia, quòd ibi sunt multi homines, opiniones & errores Vuicleff cōtra fidem tenentes, quorum corda sunt hæresi infecta. Et ego dico & regratior Deo, ꝙ ego nullū Bohemū vidi hereticum, et quòd ad verba premißa populus clamabat, Mentitur Mentitur.

Item articulus nonus, in quo cōtinetur, quòd idem Ioānes Husz dixit in vulgari ad populū: Eccè completa est prophetia, quam prædixerat Iacobus de Theramo: Quòd anno Domini millesimo quadringentesimo nono surget vnus, qui Euangelium, Epistolas & fidem Christi persequetur, per hæc denotandæ dominū Alexandrū, q in suis bullis mādauit libros Vuicleff cremari.

Item articulus vndecimus, in quo cōtinetur, ꝙ Alexander papa nupèr defunctus, nescio tamē si sit in cœlo vel in inferno, qui scribit in cutibus suis asininis, ꝙ archiepiscopus cremare deberet libros Ioānis Vuicleff, in quibus multa bona continentur.

Item articulus alius de responsione sua quā fecit, in quo continetur, ꝙ dictus Ioannes Husz literā post eius recessum de Bohemia, reliquit ad legendū populo, quę continet: vt pensantes laborē eius solicitū, quem cum eis habuit, orarēt pro eo, starent in doctrina Domini nostri Iesu Christi, scientes quia nūquàm eis errores prędicauit, quos sibi inimici aßcribunt. Et si vinceretur per falsos testes, quòd non turbarentur, sed starent fixi in ueritate.

Primus articulus in se continens, qualiter Ioannes Vuicleff diuersos libros & opuscula in diuersis facultatibus tam in Theologię, quàm in Philosophia composuit, videlicet dialogū, trialogum, &c. & quadragintaquinque articulos erroneos, probatur per libros Vuicleff, per sententiam in Romano Concilio promulgatam.

Tertius articulus in quo continetur, ꝙ supra scriptæ conclusiones & articuli sunt erronei, similiter probatur per sententiam in Romano & Constantiensi Concilijs promulgatam.

Quartus articulus in quo continetur, ꝙ Ioannes Husz sępè & sępiùs in disputationib⁹ et in sermonibus publicis cōclusiones, articulos & libros, &c. docuit et defendit, probatur per vnū doctorē sacrę Theologię, qui dicit se vidiße intimationes, in quibus continebatur, ꝙ Ioannes Husz pretensas cōclusiones, libros et articulos, tāquam catholicos voluit defendere, &c. p vnū plebanū Pragensis diœcesis fore verum, reddēs causam sciētię, quia ab ore eius sępiùs audiuit:

per

per vnum alium plebanum, ex communi fama fidedignorum: per vnum vicarium cuiusdam Ecclesiæ Pragensis, de veritate: & reddit bonam causam scientiæ.

Quintus articulus, qui incipit, quòd præmissa omnia & singula sunt vera, probatur per testes quo ad deposita per eos.

Septimus articulus, qui incipit, quòd in ciuitate Pragensi sit studium &c. est notorius.

Octauus articulus, in quo continetur, quòd Ioannes Husz pertinaciter articulos erroneos Vuicleff in ciuitate Pragẽsi, in scholis publicis et prędicationibus publicis prædicauit & defendit, fore verus probatur per vnum plebanum Pragensis diœcesis reddentem causam scientiæ, quia dicit se sæpiùs ab eo audiuiße in disputationibus publicis ac in prædicationibus et sermonibus publicis prędicasse: per vnũ abbatem, qui dicit articulum fore verum & notorium ex communi fama; per vnũ doctorem in theologia, fore verum de veritate: per vnum decretorum doctorem, ex fama multimoda: per vnum canonicum Pragensem, ex communi fama: per vnum alium plebanum Pragensem, similiter de veritate, & reddit diuersas causas scientiæ: per vnum magistrum in artibus & sacræ theologiæ professorem, similiter ex communi fama: per vnum alium plebanum Pragensem, etiàm ex communi fama: & per plures alios, ex auditu & communi fama.

Nonus articulus, in quo continetur, quòd propter prędicta in ciuitate Pragensi fuerunt magna seditio & scandala &c. fore verum probatur per vnum plebanum Pragensis diœcesis, & reddit diuersas causas scientię: per unum doctorem in sacra theologia, similiter probatur fore verum: per vnũ abbatem, qui reddit similiter diuersas causas scientiæ: per vnum vicarium cuiusdam Ecclesiæ Pragensis, de veritate: per vnum presbyterum Pragensis diœcesis, per vnum alium doctorem in theologia, qui optimè causas scientię reddit: per vnum decretorum doctorẽ, ex auditu fide dignorum: per vnum magistrum in artibus, de veritate: per vnum alium in artibus & sacrę theologiæ magistrum, & reddit optimam causam scientię: per vnum presbyterum Luthomuslensis diœcesis, similiter de veritate: per vnum protonotarium, de veritate & notorietate.

Decimus articulus, in quo continetur, ꝙ pręfatus Ioãnes Husz continuè in dicta ciuitate Pragẽsi fuit sectator & fautor erroris Ioannis Vuicleff &c. probatur de veritate per vnum plebanũ Pragensis diœcesis, & per alios supranominatos testes.

Vndecimus & duodecimus articuli sunt gñales.

Tertiusdecimus articulus, in quo continetur commißio facta archiepiscopo Pragensi per Alexandrum papam quintũ bonę memoriæ. Et quartusdecimus, in quo narratur quòd archiepiscopus condemnauit libros Vuicleff igne comburendos, probatur per bullam Alexandri & sententiam archiepiscopi Pragensis, & per confeßionem Ioannis Husz, qui etiàm confitetur à sententia huiusmodi condemnationis & combustionis librorum, appellasse, vt patet in actis causæ.

Quintusdecimus articulus, in quo continetur executio sententiæ huiusmodi & processus archiepiscopi, similiter probatur per instrumenta, vt in actis. Et inhibitio facta quibuscunque, nè prædicarent conclusiones Vuicleff.

Sextusdecimus articulus, in quo continetur, quòd Ioannes Husz post executionem literarum Apostolicarum ac inhibitionem (vt prçmittitur) factam, diuersis vicibus in capella de Bethleem ad populum prædicauit, probatur per vnum plebanum Pragensem, de auditu: per vnum doctorem in theologia, de veritate: per vnum abbatem, ex communi fama: per vnum vicarium cuiusdam Ecclesię Pragensis, de auditu à complicibus Ioannis Husz: per vnum presbyterum Pragensis diœcesis, de veritate: qui dicit se vidisse & audiuiße, prout articulatur: per vnum doctorem in theologia optimè, qui similiter reddit bonas causas scientię: per unum doctorem in decretis, de veritate: similiter per vnum magistrum in artibus, & per multos alios de auditu ex communi fama.

Item confitetur Ioannes Husz, quòd prędicauit appellationem suam, quòd obtinuerat vnam inhibitionem. & refert se ad acta causę.

Decimusseptimus articulus, in quo continetur, quòd dictus Ioannes Husz in dicta capella & diuersis alijs locis errores & hæreses &c. in ciuitate Pragẽsi prędicauit & dogmatizauit &c. & prçsertim, quòd post consecrationem hostię in altari manet panis materialis, probatur per vnum plebanum Pragensis diœcesis fore verum, reddentẽ causas scientię, quia ità audiuit ab alijs ex communi voce & fama, & hoc etiàm est publicum & notorium. Etiàm quo ad secundam partem articuli, similiter per vnum doctorẽ in theologia, qui dicit se audiuisse ab ore Husz, quòd tenuit istam, quòd substantia panis post consecrationem manet in sacramento altaris. Et subiũxit quòd etiàm audiuit in quadam disputatione, vbi prçsidebat quidam magister Richardus, quòd Ioannes Husz concessit istam, quòd Ioãnes Husz esset persona in diuinis. Et ꝙ plures essent personę in diuinis quàm tres. Similiter per vnum doctorẽ in theologia, fore verum ex communi voce & fama: per unum abbatẽ ex communi fama: per vnum vicarium cuiusdam Ecclesię Pragẽsis, qui dicit se audiuisse ab ore ipsius Ioannis Husz, prout articulatur: per vnũ aliũ plebanum Pragensis dięcesis, qui dicit se similiter audiuisse ab ore ipsius Ioãnis Husz, prout articulatur: per vnũ magistrum in theologia, de veritate: & per multos alios, ex cõmuni fama & credulitate fidedignorum: per vnum magistrum in artibus, plebanũ Pragensis diœcesis, examinatum in partibus, per vicariũ archiepiscopi Pragẽsis, qui dicit se audiuisse magistrũ Husz prędicasse in capella de Bethleem de materia corporis Christi, & post multa cõclusit, quòd dictus Ioãnes Husz multis rationibus probabat, opinionẽ quam tenet Ecclesia de sacramento corporis Christi, non fore veram. Similiter per vnum plebanũ Pragẽsem,* dicens se audiuisse à dicto Ioanne Husz, quòd post cõsecrationem maneat panis materialis, siue substãtia panis in sacramẽto. Et cùm idẽ testis replicasset,

caßet, allegãdo dicta sanctorũ doctorum, scilicet Gregorij: dixit idẽ Ioãnes Husz, quòd beatus Gregorius eßet vnus ioculator siue * rigmarius, & ꝙ dicta sua * rigmaticè composuiſſet, per vnũ prædicatorem Ecclesiæ Pragensis, qui dicit, quòd cùm quadam vice iste Ioãnes Husz, fuißet in collatione cum alijs magistris, interrogatus quid sẽtiret de isto articulo, scilicet de sacramẽto, dixit ꝙ Ioãnes Husz respõdit, ꝙ hoc poſſit eſſe benè, ꝙ post cõsecrationem maneat panis. Et cùm correptus fuiſſet per testẽ, tunc dictus Ioannes Husz extraxit quẽdam librum de manica sua, & nitebatur probare quòd maneat panis post consecrationem, sicut antè: quem ibì legebat, in quo error prædictus cõtinebatur, & inter cætera legebat in eodẽ libro, dicens: Inuenerunt ipsi vnũ vocabulum inusitatũ, videlicet transſubstãtiatio, vt simplices decipiant, & extunc etiàm idẽ Ioãnes obtulit se velle omnibus prædictum librum concedere: per vnum præpositum, qui videtur concordare cum proximo supranominato teste, qui ab eo audiuit, ꝙ post cõsecrationem maneat panis: per vnum ministrum & pœnitẽtiarium cuiusdam Ecclesiæ Pragensis, qui dixit se semèl interfuiſſe sermonib⁹ Ioãnis Husz, & hoc de anno Domini millesimo quadringẽtesimosexto, in æstate, vbì magister Ioannes Husz ad populum prædicando, dixit: Eccè scribitur in Biblia, Ego sum panis viuus qui de cælo descẽdi &c.
Ioan. 6. & hoc in vulgari Bohemico percutiendo manu librum, oportet quòd hoc excidam, Ego sum panis. & ego dico, quòd eſt Deus & panis post cõsecrationem, quia vides albedinem, rotunditatem, saporem panis, & fracturam audis, &c. per vnũ prædicatorem & pœnitentiariũ, qui dicit se audiuiße in sermone magistri Ioãnis Husz ĩ capella de Bethleem: Ego dico vobis, quòd ibì accidentia cum subiecto manẽt, vt in exẽplo, homo in tunica, & anima in corpore, sic Deus in pane: per vnũ doctorẽ in theologia Pragensem, qui optimè de veritate de hoc deposuit. Similiter per vnum plebanum qui dicit articulum fore verum, quia audiuit ab ore ipsius Ioãnis Husz, & similiter deponit de tẽpore & loco, & subiũxit, quòd audiuiſſet ab eodẽ Ioãne Husz, ꝙ dicebat: Vtinã Deus vellet, ꝙ anima sua eſſet ibì, vbì eſt anima Ioãnis Vuicleff. Similiter per vnũ plebanũ magistrũ ĩ artib⁹, qui dicit se audiuiſſe ab ore ipsi⁹ Ioãnis Husz, ꝙ nõ eſſet determinato Ecclesię, ꝙ accidẽtia starẽt ĩ sacramẽto altaris sinè subiecto, & multa alia deposuit.

Decimusoctauus articulus, in quo continetur, quòd sacerdos existens in peccato mortali, non conficit corpus Christi &c. probatur per vnũ plebanum ex communi fama: per vnum doctorẽ in sacra theologia, articulum fore verum ex communi fama: per vnũ abbatẽ, ex cõmuni fama fidedignorum & catholicorum: per vnum alium plebanũ, articulum fore verũ, qui dicit se audiuiſſe ab ore ipsius Ioannis Husz: per vnum alium doctorẽ in theologia, de veritate: per vnũ canonicum, qui dicit se audiuiße premiſſa à sequacibus dicti Ioannis Husz: per vnũ protonotariũ de veritate, qui dicit se audiuiße ab ore ipsius Ioãnis Husz, prout articulatur. Et per multos alios de communi fama & credulitate ac auditu, similiter per vnum alium plebanum Pregensem, qui dixit, quòd magister Ioannes Husz dixit, Hoc teneatis, quòd si sacerdos eſt in peccato mortali, tunc nihil facit, neque consecrat, nec fit ibi corpus Christi, sed manet ibì substantia panis, sicut antè, & per plures alios testes in partib⁹ ꝓductos coram vicarijs archiepiscopi Pragẽsis, de veritate & de auditu ab eodẽ.

Decimusnonus articulus, in quo continetur, ꝙ indulgentiæ papæ seu episcopi conceſſæ, nihil prosunt, probatur per vnum plebanum Pragẽsis diœcesis ex communi fama, per vnũ doctorẽ in theologia eſſe notorium, prout articulatur, per vnum abbatem, de relatu fidedignorum: per vnum vicarium, ex communi fama: per vnum alium plebanum fore verum, ex notoria fama fidedignorum. Similiter per vnum plebanum de veritate, qui dicit se audiuiſſe ab ore ipsius Ioannis Husz. ꝑ vnũ doctorem in sacra theologia, similiter de veritate: per vnum decretorum doctorẽ, ex cõmuni fama: per vnum magistrum artium, similiter ex cõmuni fama: ꝑ vnũ canonicũ, qui dixit se hoc audiuiſſe ab his, qui hoc audiuerunt ab ore ipsius Ioãnis Husz: per vnum alium plebanum Pragensem, ex communi fama: similiter per vnum protonotariũ, qui dicit se hoc audiuiſſe à familiaribus suis. Et per plures alios testes, in partibus productos corã vicario archiepiscopi Pragensis, qui dixerunt se audiuiſſe quòd Ioannes Husz dixiſſet, quòd indulgentiæ papæ & episcopi nõ valẽt, nisì Deus indulgeat. Et super hoc etiàm eſt producta vna schedula, quam cõfeßus eſt se composuiſſe, prout in actis quæ incipiunt, Pax Christi &c.

Vigesimus primus articulus, in quo continetur, quòd Romana curia vel Ecclesia sit synagoga satanæ, probatur per vnum doctorem in theologia, qui dicit sibi tantùm constare, quòd Ioannes Husz dixit, quòd Ecclesia catholica non eſſet nisì numerus prędestinatorũ: per vnũ abbatẽ, de cõmuni fama: per vnũ plebanũ, ex cõmuni fama: ꝑ vnũ canonicũ, hoc eſſe verũ ex auditu ab ore ipsius Ioannis Husz, ꝓut articulatur: per vnũ doctorẽ in theologia, de veritate: ꝑ vnũ decretorũ doctorẽ, de cõmuni fama, & per multos alios, qui audiuerũt ab ore ipsius Ioannis Husz: per vnum magistrum artiũ, qui audiuit ab ore dicti Ioannis Husz, quòd curia Romana eßet synagoga satanæ.

Vigesimussecundus articulus, in quo cõtinetur, quòd præfatus Ioannes Husz præfatos errores tenuit & defendit, probatur per omnes testes superiùs nominatos, per vnum doctorem in theologia, de veritate: per vnum vicarium, articulũ fore verum, ex fama notoria: per vnum abbatem, articulum fore verum, ex cõmuni fama: per vnum plebanum, articulum fore verum, qui audiuit ab ore Ioannis Husz, &c. per vnum doctorem in theologia, de veritate: & per multos alios, ex communi fama & etiàm veritate.

Vigesimustertius articulus, in quo continetur, quòd dictus Ioannes Husz docentibus & defendentibus errores huiusmodi adstitit in defensionibus eorundem &c. probatur per vnum plebanũ: per vnum doctorem in theologia, qui dicit hoc pa-

tère

tere per experientiam: per vnum vicariũ, articulum fore verum et notorium: per vnũ plebanum fore verũ, qui dicit se vidisse & audiuisse. Similiter per vnum doctorem in theologia, verum: per vnum magistrum in artibus, verũ. Et per multos alios ex cõmuni voce et fama, & etiam veritate.

Vigesimusquartus articulus, in quo cõtinetur, quòd nulla hæresis debet damnari per potẽtiam, sed per disputationẽ in scholis, probatur per vnũ abbatem, de auditu ab his qui audierunt ab ore ipsius Ioãnis Husz: per vnũ vicarium, verũ ex communi fama: per vnũ doctorem in theologia, verum, qui reddit bonam causam scientiæ. Et per multos alios de auditu communi voce, & fama.

Vigesimusquintus et vigesimussextus articuli omittuntur tanquàm superflui.

Vigesimusseptimus articulus, in quo cõtinetur, quòd populus non deberet credere bullis papæ, probatur per vnum plebanũ, ex publica voce & fama: per vnum abbatem, ab auditu ab his qui audiuerunt ab ore ipsius Ioannis Husz: per vnũ vicarium probatur, vt per proximũ probatum est: per vnum plebanum, de veritate, qui dicit se audiuisse ab ore Ioannis Husz: per vnum doctorẽ in theologia, de veritate, qui reddit etiàm bonas causas scientiæ. Et per multos alios, de communi voce & fama & credulitate.

Vigesimusoctauus articulus, in quo cõtinetur, quòd magister Ioãnes Husz dixisset, Utinàm anima mea esset ibi, vbi est anima Ioannis Uuicleff, probatur per vnum plebanum, qui dicit articulũ verissimũ: per vnũ doctorẽ in sacra theologia, qui dicit se audiuisse ab ore ipsius dñi Ioãnis Husz: per vnum alium plebanum, de veritate. Similiter. per vnum doctorem in theologia, de veritate, qui reddit optimas causas scientiæ: Per vnum alium plebanum de veritate, qui dicit se hoc audiuisset ab ore Ioannis Husz. Et per multos alios, qui dixerunt se hoc audiuisse ab ore Husz in sermonibus & alias de publica voce &c.

Vigesimusnonus articulus, in quo continetur, quòd seculares debent auferre clericis bona temporalia, et quòd hoc esset meritoriũ, probatur per vnum abbatẽ, de veritate: per vnum vicarium similiter, qui dicit se interfuisset sermonibus, quãdò talia prædicauit coram familia regis Bohemiæ. Similiter per vnum plebanum, qui similiter dicit se hoc audiuisse ab ore ipsius Ioannis Husz, quia tales conclusiones etiàm habentur in tractatibus suis. Et per multos alios de auditu, communi voce & fama, & etiàm veritate.

Huiusmodi cupe- dijs inescã- tur misseri.

Trigesimus articulus omittitur, quia generalis est.

Trigesimusprimus articulus, in quo continetur, quòd præfatus Ioãnes Husz fuit excommunicatus, probatur per archiepiscopum Pragensem, et per literas archiepiscopi, & per confessionem ipsius Ioannes Husz in actis.

Trigesimussecundus articulus, in quo continetur quòd Ioannes Husz post huiusmodi excõmunicationem diuinis se immiscuit, et populo prædicauit, & quòd non possit excommunicari per aliũ nisi per Deum, probatur per vnum plebanum, quo ad celebrationem: per vnum doctorẽ in theologia, verum, restringẽs tamen dictum suum, quo ad prædicationem: per vnum abbatem, verum de auditu: per vnum alium plebanum verum: qui dicit se ità audiuisse in sermonibus suis per vnum alium doctorem in theologia, verum. Similiter per vnum alium plebanum, verum: quo ad sermones: & per plures alios, de communi voce, fama & credulitate: & per plures alios testes, in partibus coram vicario archiepiscopi Pragensis productos & examinatos.

Trigesimustertius articulus est superiùs probatus.

Trigesimusquartus articulus, in quo continetur, quòd Ioannes Husz commonuit populum contra clerum in sermone, dicẽs hæc verba in effectu: Verè foret necessarium, quòd quilibet, prout in lege antiqua Moisi fuit mãdatũ, vt qui uellet legẽ Dei defendere, se gladio præcingeret, &c. probatur per vnũ doctorẽ in Theologia, uerum: per unũ plebanum, uerum, ex cõmuni & notoria fama: per unum plebanum, ex communi fama: per unũ protonotarium, uerum, subiungẽs quòd uidit plures schedulas affixas ualuis Ecclesiarum Pragẽsium, ex instinctu magistri Ioannis Husz, sic canentes: Accingat se quilibet gladio suo super femur suũ, & non pereas. Et per multos qui audierant ab his, qui fuerant in sermonibus Husz. Canit classicũ pro co sãguinarius.

Trigesimusquintus & trigesimussextus articuli sunt generales.

Trigesimusseptimus articulus, in quo continetur, qualiter prædicauit, quòd nullus potest excõmunicari ab homine, nisi Deus excommunicaret eum, probatur per unum plebanũ, qui dicit se hoc audiuisse ab ore ipsius Ioãnis Husz: per unũ aliũ plebanũ, qui dicit se audiuisse à sequacibus suis: per unum doctorem in theologia, qui dicit quòd istũ articulum docuit in tractatu suo de Ecclesia, qui etiàm allegat multas authoritates & rationes dicti Ioannis Husz, ad confirmandum conclusionẽ seu articulum superiùs nominatum: Et per omnes testes superiùs descriptos, ex communi voce & fama & credulitate.

Trigesimusoctauus articulus, in quo cõtinetur, quòd Ioannes Husz diuersos errores prędicauit, ex quibus magna diuisio inter magistros & scholares dicti studij Pragensis, Archiepiscopũ, clerũ & populum, est orta, quòd etiàm exorta sint magna scandala, & inobediẽtia populi ad Archiepiscopũ & suos prælatos &c. probatur per vnũ abbatẽ, verũ, ex cõmuni & notoria fama: per vnum vicarium, verum & notorium: per vnũ plebanum, similiter verum & notoriũ: per vnum doctorem in theologia, verũ, qui reddit optimas causas scientiæ. Similiter per vnum decretorum, doctorem, verum de veritate: per vnum canonicum, verum de veritate: per vnũ magistrum in artibus, verũ de veritate: per vnum protonotariũ, verum & notorium: & per multos alios, ex communi fama & voce & etiàm auditu.

Trigesimusnonus articulus, in quo continetur, quòd Ioannes Husz fuit fautor & nutritor hæresũ, & de his publicè diffamatus, probatur per unum

doctorem

doctorem in theologia: & ab omnibus, pterquàm ab his qui suam tenent partem, pro tali tenetur: per vnum abbatem, verum: per vnum vicarium, verum et notorium: per vnum plebanum, verum de veritate: per vnum doctorē in theologia, verū de veritate: per vnum decretorū doctorem verū de veritate: per vnum canonicum, verum quo ad primam partem. Similiter per vnum aliū doctorem in theologia, verum: per vnum protonotarium, verum quo ad primam partem. Similiter per multos alios de communi voce & fama.

Quadragesimus articulus est generalis, et probatus per omnes testes.

Super articulis in causa inquisitionis contra Joannem Husz, oblatis & productis in partibus coram vicarijs archiepisopi Pragensis, & primò super articulo tertio, qui incipit:

Impius cùm in profundū malorum venerit, cōtemnit.

Item ponūt etc. in quo continetur in effectu, q̃ Ioannes Husz in cōtemptu clauium existens excommunicatus, quoniam prædicabat et diuinis se immiscuit etc. probatur per vnum prędicatorem, qui dicit articulum fore verū, saluo quòd immiscuit se diuinis: per vnum altaristam cuiusdā ecclesiæ Pragēsis, qui dicit quòd quasi singulis diebus Dominicis & festiuis prædicabat ad populū: per vnum magistrum in artibus, verum: per duos notarios publicos, verum: per vnum prædicatorē, verum: per vnum aliū notarium, fore verum: per vnum clericum, qui dicit articulum fore verum, qui dicit ipsum prædicare et diuinum officiū peragere. Et vlteriùs dicit, quòd idem Ioānes Husz in sermone ad populū circa festū S. Iacobi, dixit: Pueri, sciatis quòd archiepiscopus excommunicauit me & alios appellantes, et nō potest alias aliquē excōmunicare, nisi quem excōmunicat Christus, & non timeatis excōmunicationem eādem. Et p multos alios testes de publica voce et fama.

Quartus articulus, in quo continetur, q̃ dictus Ioannes Husz multos errores et hæreses docuit, etc. probatur per vnū plebanum, verū, qui reddit bonas causas scientiæ: per vnū notariū publicū, verū, publicū & notoriū: per vnū clericum, verum: & subiunxit. q̃ audiuit q̃ pluriès collaudando se, dixit in sermone suo: Veniant oēs magistri de Parisius: Ego volo cū ipsis disputare, qui libros nr̄os cremauerūt, in qbus honor totius mūdi iacuit, et p sex alios de publica voce & fama.

Quintus articulus in quo cōtinetur in effectu, quòd dominus Ioannes Husz populū in multitudine copiosa in capella Bethleem congregatum diuersimodè induxit, seu instruxit & confortauit in dictis erroneis opinionibus, probatur per vnū prædicatorem, articulum fore verum, notorium & manifestum: per vnum clericum, de veritate, & adiungit bonas causas scientiæ, & per plures alios, de auditu, publica voce &c.

Sextus articulus omittitur, qui tractat de exclusione Teutonicorum de ciuitate Pragensi, & expulsione eorundem, qui non tangit præcisè materiam Vuicleff, licèt videatur esse probatus.

Septimus articulus, in quo continetur, qualiter Ioannes Husz ad populū dixit; Eccè papa nupèr defunctus, videlicet Alexāder qntus, nupèr scripsit archiepiscopo Pragensi, pro extirpādis erroribus magistri Joānis Vuicleff, etiàm in Bohemia & Morauia: & quòd ibì sint multi homines, opiniones & errores dicti Ioan. Vuicleff contra fidē tenentes, quorū corda sunt hæresi infecta: & ego dico et Deo regratior, q̃ ego nullum Bohemū hæreticum vidi, probatur per vnum prædicatorem de veritate, per vnum altaristam de veritate, per vnum baccalaureum in artibus de veritate, per duos notarios publicos de veritate, et per multos alios testes de veritate, publica voce & fama.

Octauus articulus, in quo continetur, quòd ad verba præmissa totus populus clamauit, Mētitur Mentitur, probatur per vnū altaristā verus, qui dicit se interfuisse: per vnum baccalaureum, qui dicit q̃ * Mētitur: per vnum præpositum, qui dicit, clamauerunt, Mentiuntur Mētiuntur. Et per plures alios numero sex, de communi voce &c.

* videtur deesse, clamauerunt,

Nonus articulus, in quo continetur, quod idem Ioannes Husz dixit, q̃ anno 1409. surget vnus, qui euangeliū & epistolas & fidem Christi persequetur, probatur per vnum altaristam de veritate, per vnum baccalaureum in artibus, per vnū notarium publicum, & per multos alios &c.

Decimus articulus, qui incipit, item ponitur &c. denotando dominum Alexandrum, probatur per vnum altaristam, articulum fore verum, qui dicit quòd interfuit: alij autem deponunt de publica voce & fama.

Vndecimus articulus, in quo continetur, quòd papa nupèr defunctus, nescit tamē si sit i cælo vel in inferno, qui scribit in cutibus suis asininis, q̃ archiepiscop⁹ cremare deberet libros Ioānis Vuicleff, in quibus multa bona continentur, probatur per vnum præpositum de veritate, & per multos alios de publica voce & fama.

Duodecimus articulus, in quo continetur, Eccè appellaui contra mādata archiepiscopi, et exnūc appello: vultis mihi adhærere? ad qđ totus populus clamauit in vulgari Bohemico, Volumus & adhæremus: probatur per vnum presbyterū esse verum: per vnum baccalaureum in artibus, esse verum. per vnum notarium publicū, qui dicit, q̃ interfuit quandò dixit, si totus cœtus cardinalium cum papa dicerent, librorum combustionem iustā esse, nollem consentire: per vnum alium notarium publicum, per vnum rectorem cuiusdam parochialis ecclesiæ, per vnum altaristam, & per multos alios de publica voce & fama.

Væ qui sapientes estis in oculis vestris.

Decimustertius articulus non est multùm pertinens, ideò omittitur, licèt sit probatus.

Decimusquartus articulus, qui incipit, Idem dixit, ideò deberetis si vultis, mihi adhærere: non timeatis excommunicationem, quia secūdùm ritum & consuetudinem Ecclesiæ appellastis mecum, &c. probatur per vnum notarium publicū, qui dixit audiuisse se à Husz, quòd legitimè potest se ingerere in diuinis sub tuitione appellationis, dicendo quòd illam excommunicationem voluit habere pro benedictione, & per multos alios de publica voce &c.

Decimusquintus et decimussextus articuli sunt probati in Cōstātia p testes ibidèm receptos, vnà

cum

cum articulis sequentibus coram commißarijs cõcilij, & per multos alios testes in partibus coram vicario archiepiscopi Pragẽsis, receptos similiter & examinatos.

Item aduertendum quòd coram commissarijs sunt nonnulli libri & opuscula, videlicet liber de Ecclesia & c. quos libros dictus Ioannes Husz fatetur se composuisse, ueruntamen quòd ad articulos extractos ex dictis libris, in suis responsionibus nõ præcisè respondit, sed certis modificationibus & limitationibus, vt apparet in actis.

Item ex actis apparet vna protestatio, quæ videtur cruda, & alia in principio articulorum, si benè aduertatur.

Item quo ad libros et cõtenta in eis, remitto me ad dominos theologos.

Subsequenter magister Henricus de Piro promotor prædictus, nomine quo suprà, exposuit et dixit: ex quo processus debitè sit tentus contra Ioannem Husz, eiusq́ doctrinã & dictos articulos, nõ restat aliud nisi concludere & ferre sententiam:

Quapropter per causam huiusmodi per synodũ prædictam concludi & sententiam ferri, iuxta petitionem per eum datam, debita cum instantia postulauit.

Quibus factis dominus Bertholdus de Vuildũgen auditor præfatus, loco quo suprà existens, mãdato et authoritate synodi narrauit totum processum habitum coram dominis iudicibus & cõmissarijs, in huiusmodi causa deputatis per cõcilium, & alias quomodò ab initio causæ huiusmodi fuit in curia Romana & in partibus coram ordinario loci introducta de verbo ad verbũ. Quo processu recitato, idem dominus Bertholdus auditor & deputatus ad hoc, incepit articulos legere, incipiendo: Vnica est sancta Ecclesia & c. & legendo quẽlibet articulum, circa ipsum summarium testium, per quot, quãtos, & quales personas, dominos, magistros, magnos, aut paruos, probaretur. Et vsq; ad finem articulorum.

Item idem dominus Bertholdus Vuildungen dixit, qualiter ipse Ioãnes Husz alias in castro Buclebensi Cõstantiensis diœcesis existente, et ibidèm detẽto, articuli memorati fuissent sibi ibidèm præsentati per certos deputatos, inter quos ipse Bertholdus extiterat vnus. Et idem magister Ioannes Husz fuit interrogatus, an vellet dictos articulos defensare aut confiteri, qui magister Ioannes Husz tunc submisit se determinationi concilij. Et subsequenter vno alio tempore similiter inter deputatos nationum & in præsentia dominorum Cameracẽsis & Florẽtinẽsis cardinalium similiter respõdit. Tertiò verò, vt priùs, interrogatus, respõdit, vt in schedula papyrea in hunc modum manu sua scripta pleniùs continetur. Cuius schedulæ tenor sequitur in hunc modum: *Husz submittit se Concilio.*

Ego Ioannes Husz in spe sacerdos Iesu Christi, timens Deum offendere, & timens incidere periurium, nolo abiurare articulos omnes, & quemlibet ex illis, qui per falsos testes in attestationibus producti sunt contra me: quia Deo teste, nõ prędicaui, nec asserui, nec eos defendi, sicut dixerunt me eos defendiße, prædicasse & asseruisse.

Item de articulis extractis de meis libellis, saltẽ qui sunt debitè extracti dico quòd quicũque ex illis includit aliquem falsum sensum, illũ detestor. Sed timendo offendere Deum in veritate, & contra sanctorum sententiam dicere, non quemlibet eorum volo abiurare. Et si possibile esset, quòd toti mundo vox mea nunc pateret, sicut omne mendacium et omne meum peccatum in die iudicij patebit, libentissimè omnem falsitatem & omnem errorem, quem vnquàm ad dicendum conceperim vel dixerim, coram toto mundo reuocarem ista dico & scribo liberè et voluntariè. Scriptum manu mea propria prima die Iulij.

Hi sunt qui fuerunt commißarij nomine concilij, missi cum articulis ad ipsum magistrum Ioannem Husz vna vice, videlicet: Ioannes archiepiscopus Rigensis, Antonius archiepiscopus Ragusinensis, Bertholdus Vuildungen, Theodoricus de Monasterio. Hi fuerunt testes, videlicet Ioannes de Vualden archidiaconus Lubecensis, Petrus Helpurg præpositus Vuetzflorẽsis, Hẽricus Heuborch decanus sancti Petri Traiectensis, Petrus de Merachorepiscopus Traiectensis.

Subsequenter die veneris quinta Iulij, in loco congregationis dominorum deputatorum in domo fratrum Minorum, præsentibus Thoma de Amelia legum doctore, auditore sacri Palatij, dominus Cameracensis, dominus Florentinensis cardinales, patriarcha Antiochenus, episcopus Bathoniensis, episcopus Saresbiriensis, archiepiscopus Rigensis, archiepiscopus Mediolanensis episcopus Feltrẽsis, electus Poznaniensis, dictum magistrum Ioannẽ Husz interrogauerunt, an vellet abiurare articulos quos confitetur, & qui sunt in libris suis & manu sua scripti: & illos etiàm qui sunt probati per testes, quos nõ negat se dogmatizasse, quantũ probãtur per testes: an vellet iurare, quòd eos non tenet nec tenebit, sed vult simul cum Ecclesia cauere contrariũ. Respõdit quòd velit stare in eo quod scripsit manu sua in præsenti parte. Et factis sic hincindè suasionibus, quòd nõ vellet inhærere suæ opinioni, sed potiùs stare cũ tota Ecclesia, et cũ tot doctis viris, quot sunt hoc sacro concilio tandèm perstitit in proposito suo præmisso. Qua schedula sic lecta, magister Hẽricus de Piro promotor prędictus, nomine quo suprà, petijt per dominos præsidentes & sanctam synodum libros ipsius Ioãnis Husz, videlicet librum intitulatum de ecclesia, & alios libros suos siue opuscula, in quibus præfati articuli reperiuntur conscripti, condemnari ad cõburendum, & sibi super his ministrari iustitia complementum. *Husz pertinax.*

Petitione ipsius magistri Henrici promotoris facta, reuerẽdus pater dominus Antonius episcopus Cõcordiẽsis, mandato & authoritate cõcilij et generalis synodi procedẽdo ad sententiã, protulit eã in scriptis, prout in schedula quam legebat de verbo ad verbũ, cuius tenor inferiùs est insertus, pleniùs cõtinetur. Veniẽdo namq; ad verbũ sine di ctamen, Verũ quia etc. cõtinens cũ sequentibus in casu quo abiurare uellet, veniret alia pęna et prolatio sententiæ: reperto demùm, Ioãnẽ remanere ĩ peruersitate sua, & dicentem quòd propter hoïes

quos docuit de opposito, non vellet obiurare, sed millesiès cōburi, quia per eius abiurationē generaretur scandalū illis, quos docuit de opposito: ergò nollet aliquo modo obiurare. Et tunc dñs Antonius episcopus obmisit verba illa, quæ pertinebāt ad abiurationē, & processit ad alia verba sequētia, videlicet, & sumit sententiā, tradēdo per sentētiā eū iudicio seculari. Quibus factis, iuerūt ad ipsum Ioannem Husz, reuerendi patres domini archiepiscopus Mediolanē. suffraganeus domini episcopi Constantien. episcopus Bangoren. pro degradatione ipsius Ioānis Husz, ad locū vbì ipse Ioannes Husz existebat. authoritate & mandato ipsius sanctæ synodi Constantien. ad finem, q̀ curiæ seculari tradi posset, ipsum Ioānem degradarunt, legendo verba ad hoc ordinata de libro pontificali, incipientia: O Iuda, amouendo ab eo tanquàm ab indigno calicem, & subsequenter solēnitatibus ad quodlibet exhibitis, exuebant eum casula, stola, tondētes sibi crines, & similiter amouendo ab eo omnia sacerdotalia & clericalia.

Husz degradatur.

Quibus factis, curia secularis recepit eum, & abduxit eum ad locum iustitiæ.

Super quibus omnibus Henricus de Piro petijt approbationem & executionem. Fuitq́, responsum per dominos deputatos omnium nationū prædictos, ac dominum præsidentem, regemq́, Romanorum, Placet.

Subsequēter fuit lecta per eūdem episcopum Concordieñ. sententia, condemnando illum Articulum. Quilibet tyrannus &c. Et fuit respōsum per deputatos nationū quatuor, præsidentem, & Regem, Placet. Item fuit lecta per dominū Stephanum episcopū Dolensem schedula, contra impeditores venientium ad concilia generalia.

Subsequēter ad petitionē magistri Henrici de Piro, idē dñs Antonius legebat vnā aliam sententiam, condēnādo articulū illū, videlicet, Quilibet tyrannus &c. prout ī schedula infrascripti tenoris continet. Qua lecta, fuit responsum per deputatos prędictos, præsidentem & regem, Placet. Præsentibus ibidèm illustribus principibus, Henrico duce Bauariæ, Ludouico comite Palatino Rheni, Frederico burggrauio Nurenburgensi, Carolo de Malatestis domicello Ariminēsi, Ludouica duce Bauariæ, Frāciæ et Angliæ, Poloniæ, Noruegiæ, Sueciæ, Daciæ, Ludouici Neapolitani, ducis Mediolanēsis ambasiatoribus, Guntero comite Suartzpurg, Euerardo comite de Vuinsperg, comite de Friburg, & alijs nobilibus prælatis & Christianis in numero copioso. Subsequenter fuit lecta vna minuta per dominum Stephanum episcopum Dolen. contra impeditores venientium ad Concilium, & recedentium ab eodē, cuius tenor sequitur inferiùs.

Tenores verò dictæ sententiæ diffinitiuæ, & alterius tyrannidis ac minutæ, de quibus suprà fit mentio, seriatìm sequuntur & sunt tales.

Condemnatio illius propositionis, Quilibet tyrannus.

Præcipua solicitudine volens hæc sacrosancta synodus ad extirpationem errorum & hæresum in diuersis mundi partibus inualescentiū prouidere, sicut tenetur, & ad hoc collecta est: nupèr accepit, q̀ nonnullæ assertiones erroneæ in fide & bonis moribus ac multipliciter scandalosæ, totiusque reipublicæ statum & ordinem subuertere molientes, dogmatizatę sunt, inter quas hæc assertio delata est: Quilibet tyrannus potest & debet licitè & meritoriè occidi, per quemcunque vassallum suum vel subditum, etiàm per clāculares insidias & subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocunque præstito iuramento seu confœderatione factis cum eo, non expectata sententia, vel mandato iudicis cuiuscunque. Aduersùs hunc errorem satagens hęc sancta synodus insurgere, & ipsum funditùs tollere, præhabita deliberatione matura, declarat, decernit & definit huiusmodi doctrinam erroneam esse in fide & in moribus, ipsamque tanquàm hæreticam, scādalosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, periuria vias dantem, reprobat & condemnat. Declarat insupèr, decernit, & diffinit, quòd pertinaciter doctrinam hāc perniciosissimam asserentes, sunt hæretici, & tanquàm tales, iuxta canonicas sanctiones puniendi.

¶ Constitutio Concilii contra inuasores seu spoliatores accedentium & recedentium à Concilio.

Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis. vniuersalem Ecclesiam repræsentans, in Spiritusancto ad extirpationem schismatis, hæresumque & errorum, necnon ipsius Ecclesiæ in capite & in membris debitam reformationem legitimè congregata, ad futuram rei memoriam. Iustitiam & æquitatem exerceri non dubitatur, si quos noxiæ voluntatis adeò captiuat peruersa intentio, quòd processibus Apostolicis impudenter obuiantes, authoritatem sanctionis canonicæ contemnentes, in aliorum prolabuntur iniurias & offensas, ecclesiastica censura percellat, & pro demerito culpæ, rigorem adiiciat iudiciariæ potestatis. Nam si quilibet per campum licentiæ, freno deposito modestiæ, vagaretur impunè, facilè quisque sæuiret in proximum, & neruus disciplinantis iustitiæ rumperetur. Sanè licèt nonnulli Romani pōtifices, antiquos Romanæ Ecclesiæ morem & consuetudinem obseruantes, prout ad eos ex debito Apostolatus sibi iniuncti officii p̄tinebat, per certos suos processus in die Cœnæ Domini annis singulis solenniter publicantes, inter omnes alios & singulos, qui ad sedem Apostolicā venientes vel recedētes ab ea, necnon in illos omnes & singulos, qui per se vel per alium seu alios, qualscunque personas ecclesiasticas vel seculares, ad Romanam curiam super eorum causis & negociis accedentes, illaque in eadem curia prosequentes, aut procuratores, gestores, aduocatos & promotores ipsorum, ac etiàm auditores seu iu-

dices

dices, qui super dictis causis seu negociis deputantur, occasione causarum emergentium huiusmodi verberant, mutilant, uel occidunt, cuiuscunque dignitatis, ordinis, conditionis aut status forent, prædicta uel eorum aliqua committentes, excõmunicationis & anathematizationis sententias, à quibus nullus per alium quàm Romanum pontificem posset, præterquàm in mortis articulo constitutus, absolui: nec etiàm tunc, nisi de stando mandatis Ecclesiæ aut satisfactione præstanda, sufficienti cautione præmissa, candelis accensis, & ad terram proiectis, promulgauerũt: & eos qui taliter excommunicatis & anathematizatis uel eorum alicui præsumerent beneficium absolutionis impendere, similibus sententiis innodauerunt: eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum ecclesiasticorum, & confessionem audiẽdi interdixerunt officium: necnon quicunq; iniuriatores quorumlibet ad sacra cõcilia generalia uenientium, seu stantium in ipsis, aut recedẽtium ab eisdem, diuersas censuras Ecclesiasticas & pœnas tam ex canonis, quàm diuini iuris dispositione incurrant: tamen sicut ad nostrã fidedignorum multitudine ualida insinuatione peruenit notitiam, nonnulli iniquitatis filii, perditionis alumni, huiusmodi censuras uilipendentes, ac huiusmodi sacri concilii, extirpationis schismatis, hæresum ac errorum, ipsiusque Ecclesiæ reformationis perturbatores, diabolico spiritu instigante, nec dignitati nec ordini deferẽtes, Dei timore postposito, nefariis ac sacrilegiis ausibus nonnullas personas ecclesiasticas & seculares, etiàm pontificali dignitate præditas, ad sedem Apostolicam uel Romanam curiam, seu præsens generale concilium in ciuitate Constantiensi prouinciæ Moguntinensis, ubi nunc Romana curia existit, in spiritusancto legitimè congregatam uenientes, aut recedẽtes ab eisdem, inuadere, capere, arrestare, detinere, incarcerare, mutilare, occidere, ac spoliare bonis suis, uel iniuriis* afficere quàm plurimis, & aliâs malè tractare, temeritate propria præsumpserunt, & dietim præsumũt in Apostolicæ sedis & sacri concilii uilipendium & contemptum, ac seditionis schismatis, reformationis Ecclesiæ, & correctionis morum, necnon hæresum & errorum prædictorum extirpationis disturbium, suarumq; animarum periculum, & scandalum plurimorũ. Nos igitur uolentes in præmissis, necnon aduersùs quoscunque ad ipsum cõciliũ & quælibet alia futura generalia cõcilia accedentes, aut stantes in ipsis, seu recedentes ab eisdẽ, nè ab aliis Deum non timẽtibus, temerariis iniuriis infestentur, & opprimãtur uiolentiis, & nè quibusuis delinquendi aut excessus committẽdi pateat audacia, de opportuno & salubri remedio prouidere, huiusmodi, necnon omnes alios & singulos alios processus, sententias & censuras aduersùs quarumlibet personarum ecclesiasticarũ uel secularium ad sacra generalia concilia uenientium, aut stantiũ in ipsis, seu recedentium ab eisdem, molestatores, perturbatores uel iniuriatores, authoritate Dei omnipotẽtis, patris & filij & spiritussãncti extendentes, omnes & singulos cuiuscunque dignitatis, gradûs, status, uel conditionis fuerint, etiamsi pontificali, Imperiali, regali, uel alia quacunque ecclesiastica uel mundana præfulgeant dignitate, qui quascunq; personas ecclesiasticas uel seculares, quæ ad huiusmodi sedem Apostolicam Romanã curiã hoc præsenti sacro durãte concilio, uel ad ipsum & quæcunq; alia generalia concilia uenientes & stantes in ipsis, aut ab eis recedentes, temeritate propria per se uel aliũ alios arrestare, inuadere, capere, detinere, incarcerare, mutilare, occidere, aut bonis suis spoliare, uel iniuriis* afficere, seu ipsos sic delinquentes receptare, aut aliâs quomodolibèt impedire, seu ea perpetrantiũ facta & cõmissa, rata & grata habere, uel eis dare auxiliũ, consilium uel fauorẽ, publicè uel occultè, directè uel indirectè pſumpserint, uel præsument in futurum, similibus excõicationis & anathematizationis sententiis innodamus eo ipso. Terras quoquè ipsorũ & cuiuslibet qui in præmissis uel eorum aliquo transgressor uel contẽptor fuerit, dũ* tamẽ vniuscuiusque sic transgressorum uel cõtemptorũ, ultra vnã diœcesim nõ cõtineat: necnõ oĩa ciuitates, uillas, castra, oppida, & quælibet alia loca in quibus huiusmodi excessuũ patratores seu eorũ receptatores, uel ipsis consentientes, fauentes, aut dantes auxiliũ, consiliũ uel fauorẽ publicè morabuntur: necnõ illa, in quibus huiusmodi personæ quæ sic temeritate propria detentæ fuerint, quãdiù extiterint in eisdẽ, memorata authoritate Ecclesiastico supponimus interdicto. Quòd si terra eiusdem duas diœceses uel ampliùs contineat, dominiũ domicilii principalis ipsius, & illam etiàm in qua fuerit delictum cõmissum, si sua sit, & duas alias quæ sub ipso sunt eidem loco magis* uicinæ, interdicto subiacere uolumus supradicto, ac etiàm omnes & singulos huiusmodi excommunicationis & anathematizationis sentẽtiis ligatos, in quibuslibet Ecclesiis, loco ubi tale delictũ fuerit perpetratum, uel terris & locis propter hoc interdictis magis conuicinis ubilibèt existẽtibus: omnibus diebus Dominicalibus & festiuis, pulsatis campanis, candelis accẽsis, publicè nunciari, ac terras, ciuitates, uillas, castra, oppida & loca Ecclesiastico interdicto prædicto supposita, donèc, ipsi sic excommunicati, meruerint ab huiusmodi sentẽtiis beneficium absolutionis obtinere, dictumque interdictum debuerit relaxari; ità tamen, ꝙ nullus ex transgressoribus ac cõtemptoribus huiusmodi per alium, quàm per Romanum pontificem, uel sacri cõcilii authoritate possit, nisi duntaxàt in mortis articulo cõstitutus,

* affligere

* affligere

* tamẽ terra.

* vicinas.

tus, nec etiàm tunc, nisi de stando mandatis Ecclesiæ, satisfactione vel sufficienti cautione (si hoc commodè facere possint) primitùs præstita, absolui, vel interdictum huiusmodi relaxari. Eos verò cuiuscũque dignitatis, ordinis, statûs aut conditionis fuerint, etiãsi pontificali dignitate præfulgeant, qui contra tenorem præsentium processum, talibus vel eorum alicui absolutionis beneficiũ impendere præsumpserint, volumus, statuimꝰ, & decernimus similibus excommunicationis & anathematizationis sententijs fore innodatos eo ipso, ipsisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramẽtorum, & audiendi confessiones officium, authoritate interdicimus supradicta, insinuantes transgressoribus & contemptoribus in prędictis, quòd spiritualiter & tẽporaliter (prout eorum requirent excessus & demerita) grauiùs procedetur, non obstantibus quibuscunque constitutionibus & quibuslibet priuilegijs, indulgentijs & literis Apostolicis, generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, eisdem transgressoribus & cõtemptoribus, vel quibusuis alijs communiter vel diuisim à dicta sede concessis, etiàm quòd suspendi vel excommunicari, aut eorum terræ, dominia, ciuitates, villæ, castra, oppida & alia loca interdici non possint, etiàm si de ipsis eorum tenoribus esset in ipsis processibus mentio specialis facienda, quę, nè contra huiusmodi sententias & processus, quô minùs includantur in eis, per ea valeant se, terras, dominia, ciuitates, villas, castra, oppida, & loca huiusmodi tueri, & q̃ quo ad hoc, tollimus & penitùs reuocamus. Et insupèr mãdamus, vt huiusmodi pręsens processus ad communem omnium notitiã deducatur, chartas siue membranas processus continentes eosdem, in maioris & sancti Stephani Cõstantiensis Ecclesiarum valuis affigi, qui processus ipsos suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt, vt prædicti quos processus concernent, nullam possint excusationem prætendere, vel ignorantiam allegare, quòd ad eos processus huiusmodi non peruenerint, vel ignorauerint eosdem, cùm nõ sit verisimile remanere incognitum, quo ad ipsos, quod tam patenter fuit publicatum. Cęterùm omnibus & singulis dominis patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, cęterorumq; locorũ ordinarijs præcipimus & mãdamus, vt ipsi & eorum quilibet per se vel alium, seu alios, sub pœna excommunicationis, quam ipsorum quemlibet qui mandatorum nostrorũ huiusmodi transgressor & contemptor fuerit, incurrere uolumus ipso facto, præsentes nostros processus per eorum aut chartarum vel membranarum, seu transsumptorũ continentium eosdẽ, quibus sicuti nostris processibus tantam uolumus fidem adhiberi, in Ecclesiarum valuis, seu alijs locis affixionem publicent, & præfatos transgressores & contemptores huiusmodi excõmunicationis & anathematizationis sentẽtiis ligatos, ac terras, ciuitates, villas, castra, oppida & loca p̃fata huiusmodi Ecclesiastico interdicto supposita, quamprimùm ipsis, vel eorum alicui de hoc legitimè constiterit, tandiù in ecclesijs Dominicis & aliis festiuis diebus, dum inibi maior fuerit populi multitudo, campanis pulsatis, & candelis accensis & extinctis, denuncient, & interdictũ huiusmodi inuiolabiliter faciant obseruari per censuras Ecclesiasticas aut alia iuris remedia, inuocato ad hoc (si opùs fuerit) auxilio brachii secularis, donèc ipsi transgressores & contẽptores meruerint ab huiusmodi excõmunicationis & anathematizationis sententiis absolutionis beneficium obtinere, dictumque interdictum meritò debuerit relaxari, non obstantibus omnibus supradictis, seu si aliquibus coniunctìm vel diuisìm à sede prædicta indultum existat, q̃ interdici, suspẽdi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenã & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Constantiæ pridiè Nonas Iulii, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringẽtesimo decimoquinto, sede Apostolica vacante, regnorum serenissimi principis domini Sigimundi Romanorum & Hungariæ regis, videlicet electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ verò XXIX.

Finita aũt sessione, libri Ioãnis Husz fuerũt cõbusti i platea palatii episcopalis, videlicet liber de ecclesia & alia opuscula eiusdẽ. Libri Husz cõburũtur.

SESSIO XVI.

Die iouis 11. mẽsis Iulii supradicti, fuit sessio generalis in maiori Ecclesia celebrata Constantiæ, in qua præsidebat reuerendissimus pater dominus Ioannes Episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis. Et fuit cantatum officium Missæ de spiritu sancto per reuerendum patrem dominum Nicolaum episcopum Mersburgensem. Quo completo, legebantur litaniæ &c. more aliarum sessionum. & dominus Andreas electus Poznaniensis legebat certa capitula & ordinationes seruandas, tenoris subsequentis:

Die Iouis 11 mensis Iulij prędicti, fuit sessio generalis in qua præsidebat reuerendissimus pater dominus Ioãnes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis tãquàm antiquior cardinalis, Pręsentibus ibidèm reuerẽdissimis patribus, Angelo Laudensi, Iordano de Vrsinis, Ioanne Ragusinensi, Antonio Aquilegiẽsi, Thoma Tricaricẽsi, Branda Placent. Frãcisco Venetiarũ, Petro cameracẽsi, Antonio de Salãcho, Alamãno Pisano presbyteris, Lãdulpho Barẽsi, Ludouico de Flisco, Odone de Columna, Lucido de comite, Amadeo Salutiarum, Raynaldo de Brãckasijs, et Frãcisco Florẽ. diaconis cardinalibꝰ. Et fuit

cantatum

cătatū officiū Missæ de Sanctospiritu per reuerendum patrē dñm Nicolaum episcopum Mersburgensem. Quo cantato, fuit factum & peractum officium litaniarum cum introitu solito, videlicet, Exaudi nos Domine, colllectis & orationibus ad hoc requisitis, ac Euangelio, Hoc est præceptū meū, vt diligatis inuicem &c. & hymno, Veni creator spiritus, collectis, versiculo, & Benedicamus. Quibus habitis atque peractis, ascēderunt ambonē, in quo edicta siue proposita & proponenda solent legi, reuerēdi patres dominus Andreas electus Poznaniensis, Antonius Concordiēsis, Nicolaus Mersburgensis, Vitalis Tholonensis, Patritius Cortagensis episcopi, tāquam deputati per quatuor nationes ad legendum, approbandum &c. illa quæ synodus deliberauit. Idem dominus Andreas electus Poznaniensis, legebat certa capitula, ordinationes & cōstitutionem seruandas decætero, huiusmodi sub tenore.

Ioan.15.

Deputatio ambasiatorum concilij ad Aragoniam.

Sacrosancta Constantiensis synodus, generale cōcilium faciens, in spiritusancto legitimè congregata, secundùm mētem & effectum ordinationis seu decreti in vltima sessione facti seu lecti, ad requirendum dominum Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium in sua obedientia nominatū, & alia faciendum quæ fuerint necessaria & opportuna, facit, constituit & ordinat procuratores generales, videlicet reuerendissimos in Christo patres dominos, Iacobum Turonensem archiepiscopum, Petrum Ripensem, Iacobum Adrieñ. Ioannem Gebennensem episcopos, Ioānem abbatem sancti Eligij * Nouimeñ. Cōradū de Susato sacræ theologiæ magistros, Ioannem de * Opzis sacri palatij auditorem, Petrum Paulum de Iustinopoli vtriusque iuris, Lampertum de stipite Priorem prioratûs conuentualis de Bortua Leodieñ. diœcesis, Ioannem Vuellis, Hugonem * Holbbabe, Bernardū de Planta decretorum, & Ioannem de Fabrica legum doctores, præsentes & acceptantes, & Benedictū Gentiani vniuersitatis Parisiēsis sacræ theologiæ professorem, absentem tanquàm præsentem, ità tamen quòd ipsi omnes, aut ipsorum quatuor, vnà tamen cum consensu serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum & Hungariæ regis, si præsens fuerit, alijs non volētibus aut volētibus, cum ipso domino Benedicto XIII. in sua obediētia nominato, aut alijs ab eo super hoc sufficientem potestatem habētibus, tractare & concludere, ac ipsorum quilibet in solidū, ipsum dominum Petrum Benedictum nominatum (vt præfertur) requirere, & alia cōiunctim vel diuisim facere possint, sic & prout in instrumentis publicis super hoc fiendis vel conficiendis, eisque tradendis, plenius videbitur contineri.

*Nouiomeñ. *Opizis *Holbalie

Quibus lectis, idem dominus Andreas electus Poznaniēsis legebat certas minutas super requisitione Petri de Luna fienda quorum tenores similiter sunt inferiùs inserti, & quas in cōtinenti ibidèm tradidit ad ingrossandum notarijs atque scribis propter expeditionē celeriorem. Quibus lectis, iuxta morem alias obseruatum super approbatione illorum quæ ibi decernuntur & statuūtur, reuerēdus pater dñs Antonius episcopus Concordiensis nomine nationis Italicæ respondit, Placet. Subsequēter dñs Vitalis episcopus Tholonēsis pro Gallicana natione, Nicolaus episcopus Mersburgēsis pro natione Germaniæ, & Patritius Cortagēsis pro natione Anglicana rñderūt, Placet. Similiter dñs Ioānnes episcopus Ostiensis præsidēs nomine collegij cardinaliū respondit, Placet.

Deindè magister Henricus de Piro procurator exposuit, qualiter fuissent alias producta bullæ pro parte domini Angeli de Corario tunc Gregorij duodecimi in sua obedientia nominati, videlicet cōstitutiones ad renunciandum & resignandum papatui suo, necnon authorizationis concilij præsentis, quibus necessariò serenissimus princeps dñs Sigismūdus Romanorū & Vngariæ &c. rex vnà cum alijs supradictis procuratoribus pro conciliū deputatis, ad Petrum de Luna ituris, uti haberēt. Sed quia pericula cuncta euitari debent, quæ euitari possunt, nè ergò propter dictarum bullarū captionē, destructionē aut alias malam custodiā, ipsi synodo Cōstātiensi periculum siue damnum generari posset, idcircò dictas bullas transsumi mandare per protonotarios siue alios notarios concilij per dictum Concilium, eisque Concilij Constantiēsis authoritatē & decretum interponi taliter, quòd hic & alibi ipsi transsumpto meritò fides plenaria adhiberi possit. Et nihilominùs repetit is in valuis Ecclesiæ executa, accusans cōtumaciam omniū illorum quorū interest, non cōparentium, neque ipsas bullas transsumi mandare videntiū, ac interponi authoritatem synodi supradictæ curantium, & in eorum contumaciam dictas bullas trāssumi per dictā synodum instāter postulauit. Et super hoc responderi per deputatos prædictos nomine nationum quatuor, ac præsidentē, Placet.

Quibus sic propositis, dñi deputati, videlicet Antonius Concordiensis pro natione Italica, Vitalis Tholonēsis pro natione Gallicana, Nicolaus Mersburgēsis pro natione Germanica, & Patritius Cortagensis pro natione Anglicana, & Ioānes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis pro collegio cardinalium responderunt, Placet.

Subsequenter magister Henricus de Piro promotor, nomine quo suprà, petijt per eandē synodum declarari & decerni instrumenta depositionis papatus, renunciationis & approbationis factarū per Balthazarē de Cossa in Cellis, & alia instrumēta ibidèm per eum & nomine eius confecta, registrāda & inserēda locis cōgruis, præsentis causa registro, ità taliter, quòd authoritate ipsius synodi ipsis instrumētis & alijs actis & habitis in Cōcilio Constātiensi & in sessionibus publicis, plenaria adhibeatur fides, & cætera alia petijt, prout inferiùs pleniùs continetur. Ad quæ respōderunt ipsi domini prælati deputati & præsidēs, Placet.

Quibus respōsionibus factis et habitis reuerēdus

dus pater dominus Andreas electus Poznaniensis, authoritate & mandato ipsius sacrosanctæ synodi Constantiensis, pronunciauit & declarauit quædam capitula siue ordinationes in futurum seruandas huiusmodi sub tenore.

Item eadem sancta synodus ordinat, iubet & decernit, instrumenta in ratificatione sententiæ depositionis per hoc sacrum concilium nupèr latæ contra dominum Balthazarem de Coßa, olim papam vigesimumtertium, necnon renunciationi per eum factæ de papatu seu iure quod in eo poterat prætendere, apud acta ipsius concilij in loco suo congruo registrari seu inseri.

Idem ordinat & decernit, bullas & instrumẽta olim domini Gregorij papæ duodecimi in sua obedientia nuncupati, nupèr in cessione papatus per eum seu eius nomine facta in dicto sacro Cõcilio producta, in formam publicã transsumi, seu de ipsis transsumpta publica fieri per protonotarios & notarios huius sacri concilij. Quibus trãssumptis decernit fidẽ plenariã adhiberi tãquàm ipsis originalibus authoritate ipsius Concilij.

¶Datur iudicibus potestas citandi sub pęna priuationis illos, qui clandestinè recesserunt à concilio.

Item eadem sancta synodus reuerendis in Christo patribus Saresbiriensi, Plocẽsi, Vaurensi & Pistoriẽsi episcopis, aliàs pro audiendis causis ad præsens sacrum concilium deuolutis & deuoluendis, seu aliàs spectantibus, per idem concilium deputatis, citandi etiàm sub pœna priuationis per editum in curia exequendum sufficienti informatione præuia, omnes & singulos prælatos & curiæ officiales, aliosque ad ipsum Concilium vocatos, qui ab hoc sacro concilio clandestinè sinè licentia recesserunt, vt infra certum cõpetentem terminum eis assignandum, personaliter reuertantur & redeant, plenam tribuit potestatem.

¶Quòd literæ de iustitia expediantur.

Item eadem sancta synodus ordinat, vt literæ de iustitia, aliàs in curia expediri solitæ, dummodò priùs secundùm antiquam curiæ consuetudinem debitum cursum suum faciant, sanctæ synodi nomine & sigillo per reuerendum patrem & dominum Ioannẽ episcopum Ostieñ. sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem & vicecancellariũ, expediantur.

¶Quòd præsidentes habeant potestatem dandi licentiam recedentibus.

Item eadem sancta synodus quatuor pręsidentibus nationum, vt ipsi omnes aut eorũ tres, singulis ad præsens concilium vocatis seu vocem habẽtibus, & ab eodem recedere cupientibus (vbi rationabilis causa suberit) licentiam recedendi dare possint, plenam tribuit facultatem.

¶Mandatur camerario, quòd cardinalibus cæterisque indigentibus debeat de bonis cameræ prouidere.

Item præcipit & mandat domino camerario sanctæ sedis Apostolicę, aut eius locũtenenti seu vicecamerario, vt dominis cardinalibus & prælatis, cęterisq; indigẽtibus in hoc sacro concilio existentibus, de necessarijs & vtilibus debeat subuenire, & de bonis cameræ prouidere.

Subsequenter magister Henricus de Piro pmotor, nomine quo suprà, exposuit, qualiter ex pluriũ fidedignorum relatione, etiàm hoc fama publica deferente, q quidam Carolus de Dueil dñs loci, & Henricus de Turre, cum plurium armatorum comitiua, nõ tãquàm nobiles, sed more pdonũ & turbatorũ, dominos Carcossonẽsem & Ebroicensem episcopos, ac magistros Vuilhelmũ de Meda decanum Syluanectensem domini regis Francorum consiliarios, necnon Benedictum Gẽtiani in theologia, & Iacobũ de Spais in artibus & medicina magistros, p vniuersitatem Parisiẽsem ad concilium destinatos, & per serenissimum principem Romanorũ regem ad dictum dominũ Carolum regẽ Francorũ trãsmissos, inhumaniter in ducatu Barensi inuaserunt, eosq; captiuarunt, spoliarunt bonis, rebus, equis &c. & aliquos de eorũ familia interfecerunt, aliquos verò lętaliter vulnerarunt. Quapropter petijt p ipsam synodũ reformationẽ super tali infamia, & cõtra eos pcedere & pcedendũ fore, put iuris ordo et dictamẽ rõnis id requirit atq; postulat, & alijs petijt, put in quadã minuta inferiùs inserta plenius cõtinet. Et si placet synodo, q deputati respõdeãt, Placet.

*Qua expositione querulosa (vt præmittitur) facta, domini deputati quatuor nationũ, vnus post alium, & subsequẽter dominus Ioãnes episcopus Ostiensis, nomine collegij cardinaliũ, respõderũt, Placet. & decreuerunt processus cõtra eosdẽ & alios impeditores venientes & euntes ad conciliũ & de cõcilio, vt sequitur in minuta, quã dominus Bertholdus de Vuildungẽ adiutor legebat, prout sequitur inferiùs. Super quibus idem magister Hẽricus de Piro promotor nomine procuratorio quo suprà, petijt sibi p protonotarios ac notarios cõcilij, aliosq; notarios et tabelliones ibidèm existẽtes, vnũ vel plura fieri instrumentũ seu instrumenta, ad perpetuam rei memoriã. Præsentibus ibidèm reuerendis patribus dominis, Iacobo electo Tẽnensi, Ioãne de Thoriarijs de Bononia auditoribus, ambasiatoribus ducis Burgundiæ, regis Dacię, Suecię & Noruegię, omnibusq; dictã sanctam synodum Constãtiensem repręsentantibus, nobilibusq; * infinitis in multitudine copiosa.* for. • alijs in

Tenor vero dictarum literarum decretarum contra ipsos Carolum de Dueil, & Henricum de Turre, de quo suprà fit mentio, sequitur in hoc modum.

Sacrosancta generalis synodus Constantiẽsis, generale conciliũ faciens, ac vniuersalẽ Ecclesiã catholicam repręsentans, in Spiritusancto legitimè cõgregata, venerabilibus episcopis Parisiẽsi, Metensi, Tullensi, Leonensi, ac eorum vicarijs, salutẽ in Domino sempiternam. Nupèr siquidem processus nostros cõtra quoscunq; molestatores, perturbatores & iniuriatores quarumcunque personarum Ecclesiasticarum, & secularium, ad Romanã curiã & pręsens cõcilium, necnon quęcunque

cum 11 alia concilia generalia venientiũ, stantium, in ipsis, aut recedentiũ ab eisdem, in publica dicti sacri cõcilij sessione fecimus & publicauimus, cuius tenorem causa breuitatis hic volumus in inserto haberi. Cùm autem ex pluriũ fide dignorũ relatione, etiã fama publica referẽte, ad nostri notitiã peruenerit, ꝙ nobiles viri Carolus de Dueil, dominus de Ramouilla, et Henricus de Turre, cũ plurium armatorum comitiua, nõ insequentes facta nobiliũ, sed suæ salutis immemores, tanquàm iniquitatis filij, fideiq́; catholicę ac pręsentis sacri Concilij turbatores, Christianorum inimici, prædonũ et tyrannorum more venerabiles Carcossonẽsem et Ebroicẽsẽ episcopos, ac magistros Vuilhelmũ de Meda decanũ Siluanectensem, serenissimi ac Christianissimi principis Caroli regis Frãcorum consiliarios per ipsum, necnõ Benedictum Gentiani in theologia, & Iacobũ de Spais in artibus et medicina magistros, per vniuersitatẽ Parisiẽsem ad presens cõciliũ destinatos: & qui per idem concilium, necnõ serenissimum & illustrissimum principem Sigismundum Romanorũ &c. rgẽ semp er Augustum, huius sacri cõcilij aduocatũ, protectorem & defensorẽ, ad dominũ Francorum regẽ pro bono vniuersalis Ecclesię, dictiq́; sacri cõcilij ac honore & vtilitate ipsius Frãcorũ regis, mittebantur cum sua familia & alijs de huiusmodi sacro cõcilio & Romana curia redeũtibus, alias ignominiosè ac tyrannicè in terris Romano imperio subiectis, vno ex capellanis pẽpto & duobus scutiferis episcopi Carcoßonensis ꝑdicti lætaliter vulneratis, crudeliter & sacrilegè ceperunt, & nonnullis ex dicta familia et alijs per eosdem nobiles & prædones, equis & bonis depdatis per viã afflictis, & grauiter iniuriatis dimissis, præfatos episcopos, nũcios & alios, nec põtificali dignitati, nec clericali ordini deferẽdo, ad castrũ de Satyn in ducatu Barensi captiuos inhumaniter duxerunt, eorũ bona inter eos vt pradã diuidẽdo. Et ꝙ postmodùm dictus Carolus præfatos episcopos & aliquos ex militarib⁹ captiuis pręditis, volẽs ipsos ducere longiùs et transferre, pęnis affligere acrioribus & tormẽtis, à dicto castro, reliquis captis ibi remanentibus, extraxit tẽpore nocturno, ipsosq́; ꝑ nemora et stagna, flumina pariter & deuia inhumaniter lõgè ꝑduxit à castro memorato. Quib⁹ ad illustriũ principũ, videlicet Barensis primo, & deindè Lotharingiæ ducum notitiã deductis, ipse videlicet Barensis, illos qui in dicto castro captiui remanserãt, eodẽ castro vi armorũ capto, et Lotharingiæ duces, episcopos & alios quos secũ duxerat Carolus prædictus, armatorum potentia, eis ad id⁹ communitatibus Metensi, Tullẽsi & Virdunẽsi ciuitatib⁹ ꝑbentibus auxiliũ, cõsilium & fauorem, restituerũt libertati, & per suas terras liberè cõduci fecerunt, eis equos, munera et victualia gratiosè cõcedendo. Nos præfatos duces et communitates de tantis ꝑ eos ipsis episcopis, nuncijs & alijs memoratis, ob sacri cõcilij vniuersalis Ecclesię ac regũ prædictorũ fauorem gratijs impensis, in Domino collaudantes, nolentesq́; sicut nec decet nec expedit, dictos sacrilegos & quoscunq; alios sup huiusmodi horrendis & detestandis excessibus, & eis præstantes auxiliũ, consiliũ vel fauorẽ, absq; animaduersione relinquere incorrectos, circũspectioni vestræ authoritate Dei omnipotentiss, patris & filij & Spiritussancti, Amen, cõmitimus, & sub excommunicationis pœna, quam quilibet vestrũ, qui præsentibus nostris mandatis non paruerit, legitima excusatione cessãte et monitione ꝓmissa incurrere volumus ipso facto, præcipientes mãdamus, quatenùs vos vel duo aut vnus vestrum per vos vel aliũ seu alios authoritate præsentis concilij, de omnibus & simul præmissis excessibus & ea contingentibus simpliciter & de plano, sinè strepitu & figura iudicij, solicita et fideli diligẽtia adhibita, tã in vestris ciuitatibus & diœcesibus, quàm in locis alijs, quibus expedire videritis, vos instruatis, & ꝑdictos nobiles, et oẽs alios et singulos clericos laicos cuiuscũque dignitatis, status vel conditionis fuerint, etiãsi regali, pontificali, vel alia quauis præfulgeãt diginitate. quos per informationẽ reperitis cõmisisse & cõmitti fecisse vel mandasse prędictos excessus, aut in eis cõmittẽdis præstitiße auxiliũ, consiliũ vel fauorẽ, seu eos gratos & ratos habuisse, vel ipsorũ excessuum patratores receptasse nominatim, necnõ illos de quib⁹ vobis ꝑ informationẽ huiusmodi nominatim cõstiterit, qui quomodolibet culpabiles fuerint in ꝓmissis generaliter iuxta formã ac tenorẽ processuũ prędictorũ, quos pro expressis hic volumus haberi, tã diù excõmunicatos & anathematizatos diebus Dominicis et festiuis, pulsatis cãpanis & cãdelis accẽsis & ad terrã proiectis, in eisdẽ ecclesijs atq; locis, cùm maior in eis cleri & populi fuerit multitudo, publinũcietis, & faciatis ab alijs publicè nũciari, et ab omnibus arctiùs euitari, dictũq́; interdictũ in ecclesijs & alijs vbilibèt iuxta tenorẽ proceßuum prædictorũ obseruari, donèc nobis ꝓfatoq́; serenissimo principi Romanorum regi, & prædictis episcopis & nũcijs, ac alijs de sic eis commissis iniurijs ac dãnis et interesse satisfecerint, et ablata seu de prędata ab ipsis restituerint, aut super hoc cũ eis concordauerint, & alias meruerint ab huiusmodi excommunicationis & anathematis sententijs, absolutionis beneficiũ obtinere, dictũq́; interdictum debuerit meritò relaxari: Ità tũ, ꝙ id qđ fuerit per vnũ ex vobis inceptũ, per aliũ seu alios valeat mediari & finiri. Quòd si fortè pręfati nobiles et prædones de iniurijs, dãnis et interesse, prædictis eisdẽ episcopis, nuncijs et alijs aut alicui eorũdẽ satisfacere, & ablata eis restituere seu sup hoc cũ ipsis concordare per mẽsem post monitionẽ eis in locis insignibus ꝑ edicta publica sup hoc factã, distulerint, eos ad satisfaciendũ de iniurijs, dãnis & interesse huiusmodi, et eadẽ ablata restituendi, seu sup ipsis concordãdi, vt pręfertur, authoritate prędicta præuia rõne cõpellatis, inuocato ad hoc, si opùs fuerit, auxilio brachij secularis. Et nihilominùs ad prædictorũ nostrorũ processuũ executionẽ contra quoscũq; ipsorũ transgressores & contẽptores, ꝓcedatis in omnibus & per omnia iuxta ipsorũ seriem & tenorẽ, contradictores ꝑ censurã Ecclesiasticam, & alia iuris

iuris remedia authoritate prędicta compescēdo, non obstātibus felicis recordationis Bonifacij papę septimi constitutionibus, in quibus cauetur, nè aliquis extra suam ciuitatem & diœcesim, nisì in certis exceptis casibus, vltra vnam diętam à fine suę dięcesis ad iudicium euocetur. Sed quòd iudices à sede deputati prædicta, extra ciuitatē & diœcesim, in qbus deputati fuerint, cōtra quoscunq; pcedere seu alij vel alijs vices suas cōmittere, aut aliquē vltra vnā diętam à fine diœcesis eorundem trahere non pręsumant: & de duabus diętis in Cōcilio generali, quàm alijs quibuscunq; constitutionibus à Romanis pontificibus, tam de iudicibus delegatis, quàm de personis vltra certum numerum ad iudicium non vocādis, & alijs editis, quę nostrę possent in hac parte iurisdictioni atq; potestati, eiusq; libero exercitio quomodolibet obuiare, necnō oībus his quę in dictis nostris pcessibus volumus non obstare. Datum &c.

Quibus lectis, domini deputati, & demùm dominus Ioannes episcopus Ostień. pręsidens responderunt, Placet.

¶ Mandat concilium registrari instrumenta de ratificatione sententiæ contra Ioannem Papam 23.

Item eadem sancta synodus ordinat, iubet, & decernit instrumenta in ratificationibus sententiæ depositionis per hoc conciliū nupèr latæ contra dominum Balthasarem de Cossa, olim Ioannem Papam 23. necnon renunciationis per eum factę de papatu, seu de iure quod poterat in eo prætēdere, apud acta ipsius concilij in loco suo congruo registrari & inseri.

¶ Mandat transsumi literas de cessione Gregorij 12.

Item mandat & decernit bullas & instrumēta olim domini Gregorij Papæ 12. in sua obedientia nuncupati, nupèr in cessione papatûs per eum seu eius nomine facta, in dicto sacro concilio producta, in formam publicam transsumi, seu de ipsis transsumpta publica fieri per protonotarios & notarios huius sacri concilij, quibus transsūmptis decernit fidem indubiam adhiberi tanquàm originalibus ipsis, authoritate ipsius cōcilij. Deputati verò quatuor nationum, earum, & dictus dominus Ostiensis collegij cardinalium nominibus approbando, responderunt: Placet.

SESSIO XVII.

De recessu domini Imperatoris, quem concilium benedixit.

DIE lunę quintadecima supradicti mēsis Iulij Constātiæ prouinciæ Moguntinensis in ecclesia maiori fuit tēta & solenniter celebrata sessio generalis, præsente ibi serenissimo principe domino Sigismundi Romanorum & Hungarię &c. rege, vnà cum q̄ pluribus principib9, Ducibus, Comitibus, & nobilibus. In qua celebrauit officiū Missæ Reuerendus pater dominus Vdalricus episcopus Verdensis, præsidebatq; sessioni huiusmodi reuerendissim9 pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis cardinalis Viuariensis, indutus pōtificalibus: & singulis ordinatis, legebātur litaniæ, ac alię deuotę orationes more aliarum sessionum. Ipsis aūt omnibus expletis, domin9 SIGISMVNDVS rex p̄dictus stetit ante altare genibus flexis in veste non imperiali, sed quotidiana, capite denudato, assistētibus eidem reuerendissimis patribus dominis Laudensi & de Vrsinis sanctę Romanæ ecclesiæ cardinalibus. fuitq; interìm cātata Litania, & cùm peruētum est ad locum, VT ECCLESIAM, dominus pręsidens, legit in hunc modum: VT ECCLESIAM tuam & regem nostrū Imperatorem electum, hîc præsentem, Ecclesiæ tuæ aduocatū & defensoré, ad perfectā redintegrationē vnitatis Ecclesiæ p̄fatæ iter arripiētem dirigere, protegere, & conseruare digneris. Fuit responsum: TE rogam9, audi nos. Secūdò dixit, VT ECCLESIAM tuā & eundē regē electū, ab oībus inimicis visibilib9 & inuisibilib. p̄seruare & defensare digneris. Tertiò dixit: VT EVNDEM IMPERATOREM ELECTVM ETIAM AD Pietas Imp. Sigismūdi.

Die lunæ decimaquinta mensis Iulij supradicti, fuit sessio generalis in ecclesia cathedrali Cōstantiensi, manè hora cōsueta pro recessu ac felici trāsitu serenissimi principis domini Sigismūdi Romanorū & Vngariæ &c. regis, ac cōcessionis fiendæ reuerēdissimo patri domino Angelo Corario cardinali Constātinopolitano, olim Gregorio papæ duodecimo in sua obedientia nominato, nuperrimè papatui suo renūcianti, pręsenti ibidèm pręfato domino Sigismūdo Romanorū rege ī habitu quotidiano, necnō præsentibus reuerendissimis patribus dominis Ioanne Ostiēsi, Angelo Prænestino, Iordano Albanēsi episcopis, Ioāne S. Sixti Ragusinensi, Antonio Aquilegiēsi, Alamāno Pisano, Thoma Tricaricensi, Branda Placen. Antonio de Salancho presbyteris, Amadeo Salutiarū, Rainoldo de Branckasijs, Ludouico de Flisco, Lādulpho Barensi, Odone de Colūna, Lucido de comite, & Francisco Florentiensi diaconis cardinalibus. Quib9 sic existētibus, vt pfertur, ibidèm fuit celebratū officiū Missæ p reuerendum patrē dnm Vlricum episcopū Verdēsem, de sancto spiritu, & Sermone ad clarum facto per reuerendū patrem dominum Nicolaū Ceretē em episcopū, cuius sermonis thema fuit, Corpus nostrę humilitatis. Officio verò Missę solemniter peracto, fuit incepiū officiū Litaniarum cū introitu, Exaudi nos domine, more solito cū Collectis, orationibus & euāgelio, Designauit dñs & alios septuaginta duos, ac hymno, Veni creator Spiritus, His pactis, reuerēdissimus pater dominus Ioānes episcopus Ostiēsis cardinalis Viuariēsis, prędictus præsidēs, accessit ad altare, serenissimo domino rege Romanorū trāseunte ad locum præsidētiæ, vbì parabat sedes ipsi domino regi, cum dominis Iordano Albanēsi et Angelo

Oratio pia Cōcilij p Imp. pio.

Luc. 10.

AD NOS INCOLUMEM REDUCERE DIGNERIS. Fuitque responsum secundò & tertiò, sicut primò. Completa Litania, ipse praesidens cōuertit se ad IMPERATOREM, dicēdo preces: SALVUM fac seruū tuū Dñe, NIHIL proficiat inimicus in eo: ESTO ei Domine turris fortitudinis. Et decantata oratione pro pace Ecclesiae, redeunteque IMPERATORE ad sedem suam, dominus Antonius episcopus Cōcordiensis legit quandam bullam & alia capitula infrascripta tenoris sequentis:

Angelo Prenestino episcopis cardinalibus, ipsi domino reassistētibus in officij solēnitate. Quibus hincindè in locis praelibatis existētibus, fuit secundariò inceptum officium Litaniarū per cantores synodi. Quibus litanijs dictis, rege i loco suo genibus flexis stāte, prelibatus reuerendiss. pater dominus Ioannes episcop⁹ Ostiēsis et presidens legebat: Ut Ecclesiam tuā et Imperatorē electum hic praesentem, Ecclesiae aduocatum & defensorē, ad perfectiorem redintegrationem vnitatis Ecclesiae praefatae iter arripientem, dirigere, protegere & cōseruare digneris. Chor⁹ respondebat: Te rogamus, audi nos. Subsequēter legit: Ut Ecclesiam tuā & eundē Imperatorē ab omnibus inimicis visibilibus et inuisibilibus praeseruare & defensare digneris. Te rogam⁹ &c. Tertiò legebat: Ut eūdē regē Imperatorē ad nos incolumē reducere digneris. Chorus: Te rogamus &c. Tunc officiū litaniarum vlteriùs more solito fuit completum per cātores sine chorum. Quo finito, idē dominus reuoluit se ad Imperatorē, legendo preces ad versiculum: Saluū fac seruū tuū domine. Respond. Deus meus sperantē in te. Subsequenter: Nihil proficiat inimicus in eo. Respon. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. Esto Dñe ei turris fortitudinis. resp. A facie inimici. Domine exaudi orationem meā. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscū, & cū spiritu tuo. Ultimò legebat collectam ad ponendā pacē in Ecclesia Dei. His itaq; peractis, rex Romanorū p̄fatus recessit de illa sede, & reuersus fuit ad sedē suā solitā, vnà cum dictis dominis cardinalibus sibi in officio assistētibus. Tūc ascenderunt ambonē, in quo edicta et ordinatione sanctae synodi Constātiensis solēt legi & publicari, reuerēdi patres domini Antonius Cōcordiēsis, Vitalis Tholonēsis, Nicolaus Mersburgēsis, et Patricius Cortagēsis episcopi nomine quatuor nationū, superueniente & ascendēte postremò domino Ioāne patriarcha Antiocheno. Quib⁹ ibidē existētib⁹, dominus Antonius de mādato et authoritate ipsius sanctae synodi legebat schedulā papyreā cōcessionū, legationū, saluiducatus et aliorū indultorū reuerendissimo patri domino Angelo Corario cardinali Cōstantinopolitano, per Conciliū et synodū cōcessorum & donatorū, in hūc modū:

Sacrosancta generalis, &c.

Bulla legationis domini Angeli, olìm Gregorii duodecimi & prouisionis eiusdem.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repraesentās: Cùm Christi fideles pius in Domino & deuotis affectibus, multis tēporibus, solicitudinibus, impensis, laboribus atq; curis occupati fuerint circa extirpanda schismata de Ecclesia sancta Dei, & post atq; inter omnia alia huius pestiferi morbi quaesita remedia, toti penè Christianitati & huic tandèm sacro Concilio Constantiensi facilius & potius antidotum ad hoc exequendū, visum fuit, renunciationes ac cessiones fieri debere per quōlibet pro Papa, seu Romano pontifice se gerentem, praecipuè quoquè propter pacem & trāquillitatem sanctae matris Ecclesiae, totalis redintegrationis ordinem ad perfectionem, authore bonorū omniū, deducendum, laudabili humilitate prosequutus sit dominus, videlicet reuerēdissimus dominus Angelus de Corario, qui in sua obediētia Gregorius duodecimus dicebatur, renunciando videlicet, cedendoq; expressè in scriptis realiter & cū effectu, iuri, titulo & possessioni, quod, quem & quam, vel si quod, quem, aut quā habuit in papatu, & resignando papatū & omne ius papatùs, titulum & possessionē, quod, quem, & quam habebat, vel habere dicebatur, per manus magnifici viri domini Caroli de Malatestis, p̄ sancta Romana Ecclesia Arimini & nonnullarum aliarum terrarum in tēporalibus vicarii & rectoris p̄uinciae Romandiolae generalis, plenum & speciale ad hoc mandatū habentis, quemadmodùm in gestis siue actis publicis, in sessione dicti sacri Cōcilii quarta die huius mensis Iiulii facta, per instrumenta authētica cōprobatur. Cōstātieñ. cōc. ses. 14. Et attēdens dicta sancta synodus Constantiensis quàm spontè & liberaliter in praescriptis, cessione, renunciatione & resignatione per ipsum dominum Angelū, & pro eodem processum fuerit vsq; ad effectū Deo gratum & cōmendabilem inclusiuè, & etiàm ad ipsius sanctae synodi declarationē, antequàm ille dominus qui in sua obedientia dicitur Benedict⁹, cesserit, aut cedere voluerit experiretur, quantaq; bona ex his sanctae matri Ecclesiae attulit, ac vniuerso populo Christiano proueniant, sintque domino largiente prouentura, & quòd serenissimus princeps & inuictissim⁹ dominus Sigismūdus Dei gratia Romanorū & Hungariae &c. rex, supradicta etiàm pia consideratione aduertēs, quaedam capitula seu articulos, personae securitatem, ac quietem vitae & statûs condecentiam dicti Domini Angeli, olìm in sua obedientiae Gregorii duodecimi nūcupati, concernentia, dictae sanctae synodo exhibuit atq; porrexit, volens dicta sancta synodus, ꝙ Ecclesiae sanctae filij videant, quāta sibi benefacientes ipsa mater Ecclesia gratitudine prosequatur, praecipuè tanti filii & defensoris precibus inclinata, statuit, ordinat, & decernit, ꝙ dictus Angelus inter sanctae Romanae Ecclesiae cardinales sit, & esse

debeat

debeat episcopali titulo, per præsens Concilium aut futurum Romanum pontificẽ suo tempore pro pace Ecclesiæ declarando, cum omnibus honoribus & emolumentis & alijs debitis seu cõsuetis perpetuò insignitus, secundusq; post Romanum põtificem dignitate & ordine habeatur, nec aliqs sanctę Romanæ Ecclesiæ cardinalium sibi in hoc præferatur: saluo, si ille qui in sua obedientia dicitur Benedictus, cõsimiliter renunciauerit, & cesserit iuri, titulo & possessioni Papatûs, quod, quem, & quam se pretendit habere, & ipsos ambos in eodem loco siue tractatu simul personaliter cõcurrere contingat, quod tunc in sacri Concilij ante electionem, & futuri pontificis Romani post electionẽ potestate existat, inter ipsos duos gratificãdo quis præemineat, ordinare. Insupèr dicta sancta synodus statuit, ordinat, & decernit, quòd dictus dominus Angelus quoàd vixerit, sit sanctæ sedis Apostolicæ in prouincia Marchiæ Anchonitanæ & prælidatûs * Farcensis, cum prouisione, salario, gagijs, muneribus & honoribus solitis cardinalis legatus de latere in spiritualibus & temporalibus, atque vicarius irreuocabiliter permansurus, cum omnibus & singulis facultatibus, & authoritatibus huiusmodi legatorum, quæ legatis talibus concedi per sedem Apostolicam in forma plenissima consueuerunt: quodq; eidem Angelo fauores & gratię sedis Apostolicæ in præbendis beneficijs & alijs prouisionibus largifluè impendãtur. Pręterea dicta sancta synodus statuit, ordinat & diffinit, ꝙ idem dominus Angelus, ratione, & occasione spiritualis & temporalis administrationis papatûs verè ac putatiuè, quomodocunquè & qualitercunquè vsq; in præsentẽ diem, & quousquè per formã constitutionis pridiè in dicta sancta synodo factæ, eidẽ licebit, quẽ & quã habuit aliquãdò, aut cuiusuis legationis, vicariatûs, seu nũciationis sedis Apostolicę, aut alterius gestionis siue administrationis nomine Romanæ Ecclesię, & maximè in prouincia Marchiæ Anchonitanæ vel alibi, dum minori fungebatur officio, ac etiàm occasione uel causa suę personę nõ possit, neq; debeat de actis, gestis, ordinatis, indultis, concessis, receptis, leuatis, habitis & erogatis, donatis & alienatis ac effusis, quitatis, liberatis, aut alijs quibuscunq; seu qualitercunquè factis seu peractis per eum, seu eius nomine, aut ad eum vel potestatẽ eius quoquo modo peruenerint, ad cuiuscunque officij vel cuiuscunq; personæ instantiam, cuiuuis dignitatis, præeminẽtiæ, statûs, gradûs, ordinis vel conditionis aut sexûs, etiàm si Papalis, Imperialis, vel regalis existat, de iure vel de facto, aut aliter qualitercunq; cõueniri, denunciari, accusari, vexari, inquietari, impediri ordinariè siue extraordinariè, cum promotione uel sinè, in iudicio siue extra, per se vel per aliũ, Apostolica Concilij præsentis aut alia quauis authoritate ordinaria vel subdelegata, seu aliàs molestari, nec contra eum inquiri valeat, nec vllo vnquàm tẽpore realiter vel personaliter, ciuiliter vel criminaliter aut mixtìm, seu aliàs quomodocunquè, etiamsi dolus vel fraus aut aliqua alia corruptela circa præmissa vel eorum aliquod re ipsa vel aliàs notari possent, aut diceretur quomodolibèt interuenisse: quodq; idem dominus Angelus non teneatur, nec debeat cuiquam (ut præmittitur) personæ in iudicio vel extra de præmissis vel aliquo eorum, aut dependentibus, emergentibus aut cõnexis, siue prorsùs extraneis à pmissis vel aliquo præmissorum respondere rationem reddere, aut calculum facere, etiam coram gẽtibus Apostolicę cameræ, uel alijs quouis modo, directè vel indirectè, publicè vel occultè, nisi quatenùs sibi propria conscientia, cui quo ad hoc, totaliter relinquatur, dictauerit faciẽdum. Dicta nanq; sancta synodus ex superabundanti liberat dictum dominũ Angelũ de his omnibus, vniuersis & singulis, alijsq; in quibuscunq; põdere, numero, & mensura, cuiuuis qualitatis, quantitatis, generis vel speciei, iuris corpore compræhensorum vel non, existant, quæ omnia hic & eorum valores, nomina, cognomina, qualitates genera ac species habere voluit, & vult pro specificè & expresè declaratis, àc si de eis expressa mentio facta foret, etiamsi sacra fuerint aut prophana, cõmuniter vel diuisìm seu mixtìm ad quemcunque valorem ascendant, attẽta libera & spontanea cessione Papatûs per ipsum dominum Carolum de Malatestis procuratorem eius, pridèm in huiusmodi sancta synodo facta, pro pace & unione in ecclesia sancta Dei pdicata, quantùm in eo fuerit modis omnibus promouẽdis, quibus Romanæ Ecclesiæ obligatus aut obnoxius fuerit, uel dici potuerit, siue possit: exnũc quitat, liberat penitùs & absoluit: nec non vult, & nunciat eum ab illis omnibus totaliter exemptum, quitatum, liberum, & absolutũ, eidemq; domino Angelo pro se vel suis hæredibus ac successoribus omnia & singula sanctę Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ camerę per eum qualitercunquè debita, vel aliàs pro eo plenariè, liberè & purè remittit, donat, & largitur. Tollit denique ex certa scientia quo ad præmissa omnia, & singula inualidat atq; suspendit dicta sancta synodus, tam restitutionis in integrũ, quàm de vacatione sedis, & omnia alia iura & beneficia siue priuilegia, per quę Romanę Ecclesiæ Apostolicæq; cameræ, aut futuro eius pontifici cõtra præmissa vel aliquod eorum subueniri, aut de ipsis vel earũ aliquid infringi, seu aliqualiter possent trãsgredi, aut violari, decernens irritũ & inane, si quid in contrariũ à quouis, quauis authoritate vel quouis ingenio vel colore contigerit attentari, non obstãtibus quo ad omnia & singula supradicta,

*Farsen
*Farsen

prædicta, tam canonicis quàm ciuilibus iuribus, & Apostolicis constitutionibus, generalium Conciliorum * constitutionibus, ac alijs dispositionibus contrarijs quibuscunque. Statuens & ordinans dicta sancta synodus, quòd quilibet futurus Romanus pontifex, omnia & singula supra dicta studeat inuiolabiliter obseruare, eaq; suis Apostolicis literis in forma plena, cõgrua & decenti approbet, ratificet, de nouo concedat, indulgeat, atque confirmet: & quòd quicunque Romanum pontificem eligentes, quo ad hoc, ante sui apostolat⁹ inthronizationẽ sub vinculo præstandi iuramenti obligent efficaciter & adstringant, mandans & præcipiẽs dicta sancta synodus, quòd vltrà sacri Concilij publica gesta seu munimenta solito more super præmissis cõficienda, fiant super p̃missis omnibus & quolibet eorum ad maiorem certitudinem patentes literæ, sub sigillo Concilij in forma plenissima cum omnibus & singulis clausulis, non obstantibus necessarijs, reuocatorijs, & derogatorijs, & alijs opportunis dicto domino Angelo, seu alteri vel alijs pro eo recipienti vel recipientibus assignandæ.

Quarum quidem ordinationum, cõcessionum, prouisionum et indulgentiarum schedula, ut præmittitur, lecta, responsum fuit ad contenta in eadem, primò per Dominum Antoniũ Concordiensem pro Italica, Vitalem Tholonensem pro Gallicana, Nicolaum Mersburgensem pro Germanica, & Patritium Cortagensem episcopos pro Anglicana nationibus prædictos, & Ioannem episcopum Ostiensem Cardinalem Viuariensem pro collegio Cardinalium, Placet.

Quibus vt præmittitur factis, Ioãnes Patriarcha Antiochenus eodẽ loco existens, de similibus voluntate & mãdato legebat vnã schedulã certarum inhibitionis, cẽsuræ & excõmunicationis sententias, ac priuationes in se continentes cõtra omnes & singulos dantes & dari faciẽtes impedimentũ dominis prælatis, ambasiatoribus, nuncijs, procuratoribus, & alijs ad conciliũ venientibus, & de concilio recedentibus licentiatis. Necnõ dictum impedimentum regiæ maiestati & secũ venientibus, siue itinerantibus, in eundo & redeũdo Niciã, et de Nicia siue alijs locis per quos transiuerit, & in quos interim fuerit cõuentũ de mutua visione habenda, prout inferiùs sequitur.

*Item idem patriarcha nomine & authoritate quibus suprà, pro unione & felici ipsius regis trãsitu & suorũ, die Dñica esse processionem generalem per prælatos sanctæ synodi Constantiensis, et decæterò domino rege existẽte foras in itinere, omnibus diebus Dñicis esse debere processionem generalẽ. Et fuit responsum per dominos deputatos prędictos ac cardinalem Viuariensem, Placet. Sup quibus venerabilis vir magister Hẽricus de Piro promotor, petijt sibi fieri vnũ vel plura, ac tot quot sufficiãt, per protonotarios sedis, Apostolicæ, et notarios nationũ et cõcilij Cõstantiensis, & alios singulos ibidẽm pręsẽtes, publicũ seu publica instrumentũ & instrumenta. Præsentibus ibidẽm illustribus principibus dominis Ludouico cõmite palatino Rheni, Frederico Burgrauio Nurẽbergẽsi, Carolo de Malatestis domicello Arimini, & pro sancta Romana Ecclesia in prouincia Romãdiolæ rectore generali, Gũtero comite de Suuartzburg, magistro curię Romanorũ regis, Bertholdo de Vrsinis comite * Suanẽsi, Ioãne de Palesthone, & Zauischio dicto Nigro, ambasiatoribus regis Poloniæ, alijsq́, regũ, principum & baronũ, ciuitatũ, vniuersitatũ studiorũ ambasiatoribus, et cæteris Christianis in multitudine copiosa.*

Tenor verò dictæ schedulæ, per præfatum patriarcham Antiochenum lectæ, de qua suprà fit mentio, sequitur & est talis:

¶ Quòd impediens regem Romanorum in itinere ad rege Aragonum, sit ipso iure excommunicatus.

Quia dignum est, laborantes pro pace sacrosanctæ Ecclesiæ plena libertate securitateq; gaudere, nullisq; impedimentis seu molestijs inquietari, hæc sacrosancta Constantiensis synodus, Ecclesiam catholicã repræsentans, in spiritusancto legitimè cõgregata, statuit, diffinit, & ordinat, ꝙ quicunque cuiuscunq; status aut cõditionis existat, etiàm si regalis, cardinalatûs, patriarchalis, archiepiscopalis, episcopalis, ducatus, principatûs comitatûs, marchionatûs, seu alterius cuiuscunque dignitatis seu status, ecclesiastici vel secularis existat, qui serenissimũ & Christianissimum dominum Sigismundũ Romanorum & Hungariæ, &c. regem, vel alios cũ eodem, ad conueniendum cum domino rege Aragonum, pro pace Ecclesiæ ad extirpationem præsentis schismatis per hoc sacrũ concilium ordinatos ad dictã conuentionẽ eũtes vel recedẽtes impediuerit, perturbauerit vel molestauerit, aut aliquod damnũ in personis aut bonis aut famulis eorum intulerit, aut inferri per alium seu alios, directè vel indirectè, clàm vel palàm, seu quoquo modo inferri procurauerit, sententiã excõmunicationis authoritate huius sacri concilij generalis ipso facto incurrat, absolutione eiusdẽ ipsi sacro concilio, seu futuro vnico & indubitato summo pontifici, præterq̃ in mortis articulo, specialiter reseruata: & vlteriùs oĩ honore & dignitate, officio, beneficio Ecclesiastico vel seculari sit ipso facto priuatus.

Quòd celebretur Missa singulis diebus Dominicis per concilium, & fiat processio & interessentes habeant centum dies indulgentiarum.

Item vt Deus pręfati serenissimi principis & aliorum cum eo ad dictam cõuentionem Ecclesiæ suæ gressus dirigere, & corda illorũ cum quibus acturi sunt, ad eandem pacẽ seu clementiam inducere, & illos cum dicta pace obtenta ad dictum sacrum conciliũ incolumes reducere dignetur, statuit, & ordinat sãcta synodus, ꝙ singulis septimanis die Dominico fiat processio generalis in hac ciuitate

Quàm piè & studiosè pro Imperatore peregrinante conciliũ orarit.

tate

tate Constantiensi cum Missa solenni, quibus processioni & Missę omnes pręlati in hoc concilio existentes, interesse teneantur, vestimentis pontificalibus (vt est moris) induti. Conceditque dicta sancta synodus cuilibet præmissis interessenti centum dies indulgentiarum, & totidem cuilibet presbytero vnam Missam celebranti, & alijs qui deuotè semel in die PATER NOSTER ET AVE MARIA, pro dicta incolumitate orando dixerint, quadraginta dies indulgentiæ in forma Ecclesiæ consueta. Lectis supradictis, per deputatos quator nationum dominum præsidentem, fuit concorditer responsum, Placet.

SESSIO XVIII.

ANNO & indictione quibus suprà, die verò Sabbati decimaseptima mensis Augusti, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi, in qua præsidebat reuerendiss. pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis & vicecancellarius. fuitque decantantum officium MISSAE de Assumptione beatæ Virginis Mariæ per dominum Petrū episcopum Olorensem. Quo finito, legebantur Litaniæ & alia fiebāt more aliarum sessionum. Quibus expletis, dominus Antonius episcopus Concordien. legebat articulos inferiùs descriptos.

cum introitu, Gaudeamus omnes in Domino, prout in festo Assumptiōis beatæ Mariæ virginis, Litanijs, oratiōibus, Veni creator spiritus, Euangelio &c. Præsentibus ibidèm reuerendissimis patribus dominis Ioanne episcopo Ostiensi cardinali Viuariensi præsidēte, Iordano de Vrsinis Albanēsi. Angelo Laudensi Prænestino episcopis, Francisco Venetiarum, Ioanne S. Sixti, Antonio Aquilegiensi, Brāda Placentinensi, Alamāno Pisano Thoma Tricaricēsi, Guilielmo S. Marci presbyteris, Raynaldo de Branckasijs, Amadeo Salutiarum, Landulpho Barensi, Lucido de comite, Ludouico de Flisco, & Frācisco Florentinensi diaconis cardinalibus. Quibus Missæ et litaniarum officijs solemniter peractis, ascenderunt ambonem, in quo sententiæ, edicta, statuta et ordinationes synodi Cōstantiensis publicari & legi solent, reuerendi patres domini Antonius episcopus Concordien. Andreas electus Poznanien. Nicolaus episcopus Mersburgen. Vitalis episcopus Tholonen. & Thomas abbas sanctæ Marię extra muros Eboraci ordinis S. Benedicti. Idem Antonius episcopus Concordien. de mādato ipsius sanctæ synodi legebat quædam capitula, statuta siue constitutiones obseruandas ad perpetuam rei memoriam huiusmodi sub tenore:

Datur potestas iudicibus diffiniendi, & causas per duos cognoscendi.

Nupèr sacrosancta & vniuersalis synodus Constantiensis, reuerendos in Christo patres dominos Pistoriensem, Vaurensem, Plocensem & Saresbiriensem episcopos, ad audiendum causas & querelas ad ipsum Concilium deuolutas & deuoluendas seu deducendas, vsque ad sententiam exclusiuè deputauit. Nequiēs igitur ipsa sancta synodus, diuersis alijs occupata negocijs, ipsarum causarum finali decisioni intendere, nolensque eas absque finali decisione diù propterea remanere, prędictis dominis episcopis etiàm causas ipsas finaliter, summariè, simpliciter & de plano sinè strepitu & figura iudicij, finiendas & terminandas, assumptis sibi in rimandis processibus & sententijs proferendis quatuor assessoribus de quatuor nationibus eiusdem synodi per eos eligendis, partibus non suspectis, super quo eorum conscienticę onerentur, causis tantum Cathedralium Ecclesiarum & maioribus earundem causarū duntaxat exceptis, plenariam tribuit potestatem. Et ut eo faciliùs negocia, & causæ ad finem optatum perueniant, eadem sancta synodus, ut ipsi quatuor, aut tres, aut duos ex ipsis, aliis statutis horis non venientibus, terminos ipsos in ipsis causis occurrentes, teneri & obseruari facere, & alias vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiuè in causis ipsis procedere possint & valeant, ordinat, statuit & decernit.

¶ Quòd adhibeatur fides bullæ Concilii.

Item statuit ordinat & decernit dicta sancta synodus, quòd quibuscunque veris literis sub bulla ipsius synodi cōficiendis, in quibuscunque causis, negociis & factis stetur firmiter in iudicio & extra, vbicunquè exhibitæ fuerint vel ostensæ: illaque fides ipsis exhibeatur, quæ veris literis Apostolicis bullatis consueuit & debet meritò adhiberi: ac eandem vim, illudque robur habeant in omnibus & per omnia, quam & quòd ipsæ literæ Apostolicæ habent, & habere debent, & possunt quoquo modo, super cuius bullæ vsu & custodia per concilium deliberabitur.

¶ Quod committentes falsum circa bullam Concilii, puniantur sicut falsarii literarum Apostolicarum.

Item prędicta sancta synodus similiter statuit, ordinat & decernit, quòd omnes & singuli, qui dolum & fraudem seu falsitatem aliquam circa huiusmodi literas bullandas dictæ synodi pro tempore forsitan commiserint: & illi etiàm qui in hoc consenserint, aut talia fieri procurauerint, vel literis falsis sciēter vsi fuerint, illas censuras Ecclesiasticas & pœnas incurrant, quas falsificatores literarū Apostolicarum, & qui illis literis scienter vtuntur, necnō participes illius causæ idē crimen incurrūt iuxta canonicas sanctiones.

¶ Quòd literæ expediantur super gratiis per olim papam Ioannem concessis, exceptis exorbitantibus & expectatiuis.

Item similiter statuit, decernit & ordinat dicta sancta synodus, ꝙ literæ super omnibus & singulis gratiis per dominum Balthasarem tunc Ioānem papam 23. factis, vsq; ad ipsius administrationis suspensionem in spiritualibus & tēporalibus, scilicet, quę fuit die Martis 14. mensis Maii præsentis anni, signatis, possint

possint & debeant per reuerendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Ioannem episcopum Ostiensem, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalem & vicecãcellarium, & quatuor sibi adiunctos de quatuor nationibus, videlicet dominos Concordiensem pro Italica, Ariminensem pro Gallicana, Theodoricum * Voym pro Germanica, & dominum Robertum * Appellieñ. pro Anglicana, authoritate dictæ synodi sub modis & formis, quibus summi pontifices literas gratiarum & concessionum suorum prędecessorum Romanorum pontificum & similibus expedire consueuerunt, iuxta constitutiones & regulas ac obseruãtias & stylũ cancellariæ Apostolicæ, & sub nomine & bulla dictę synodi expediri, expectationibus & exorbitantijs duntaxàt exceptis.

*Noyon *Nicem *Appelteñ for. *Sarisburiensem

Ego Antonius episcopus Concordiensis, die sabbati decimoseptimo præsentis mẽsis Augusti, millesimo quadringentesimo decimoquinto, suprascriptam scripturam, prout iacet, de mandato omnium quatuor nationum totius generalis synodi Constantiensis, legi, recitaui, & alta voce publicaui in sessione publica totius ipsius generalis synodi Constantiensis in maiori Ecclesia Constantiensi congregatæ. In cuius fidem hic manu mea subscripsi.

Qua quidem schedula lecta, idẽ dominus Antonius episcopus Cõcordiensis legebat vnam aliã schedulam deputationis ambasiatorum, ad Italiam nomine synodi prædicta mittendorum, huiusmodi sub tenore.

¶ Deputantur ambasiatores ad Italiam.

Sacrosancta synodus Constãtiensis mittit ambasiatores suos ad reuerẽdissimum patrẽ & dominum, dominum Angelum Corariũ episcopum Cardinalem, olim Gregorium 12. in sua obedientia nominatum, & dominos Cardinales secum existentes, & ad alios patres Italiæ super factis & negocijs Ecclesiæ cum instructionibus & facultatibus deliberatis & cõclusis, quorum ambasiatorum nomina sunt hæc, videlicet dñi Archieṕs Mediolanensis, Archieṕs Ragusinus, episcopus S. Flori, abbas Florẽtinẽsis, prępositus. Quinque Ecclesiarum, magister Ioannes * Scholij. Quibus lectis, fuit per deputatos & præsidẽtem concorditer responsum. Placet.

*Scholis Stobyn

Ego Antonius eṕs Concordiensis de mandato quatuor nationum generalis synodi Constantiensis, præsentem schedulam legi & publicaui die decimoseptimo mensis Augusti, anno millesimo quadringentesimo decimoquinto in sessione publica eiusdem generalis synodi.

SESSIO XIX.

ANNO à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictiõe octaua, die Lunę vicesimatertia mẽsis Septembris, sede Apostolica vacante, fuit celebrata sessio generalis per synodũ Constantiẽsem, in qua fuit celebratũ officiũ Missæ per reuerendum patrem dominum Nicolaũ episcopum Assisinatensem. Qua missa, celebrata, incipiebantur Litaniæ, & alia fiebant, vt in sessionibus fieri solitũ est. Præsidebat verò in eadem sessione reuerendiss. pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis Cardinalis Viuariensis. In qua sessione Hieronymus de Praga per reuerendiss. D. Petrũ Cardinalẽ Cameracensem & alios deputatos per Conciliũ, in materia fidei ĩstructus & informatus de fide recta sanctæ matris Ecclesiæ qui iam fuerat accusatus de hæresi, & per Conciliũ super hoc incarceratus, quandã reuocationis seu abiurationis papyri schedulam, stans in ambone publicè, alta & intelligibili voce legebat, reuocans & abiurans, prout in eadem schedula, cuius tenor sequitur, continetur:

¶ Abiuratio Hieronymi de Praga.

Ego Hieronymus de Praga, artium liberalium magister. cognoscens verã catholicã Ecclesiam & Apostolicã fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hactenùs infamatus sui, & quã pręteritis tẽporibus dogmatizauerũt & tenuerunt Ioannes Vuicleff & Ioannes Husz in suis opusculis, libellis seu sermonibus ad clerum ad populum, propter quam causam prædicti cum suis dogmatibus & erroribus damnati sunt ab hac Constantiensi synodo tanq̃ hæretici, & eorum doctrina prædicta sententialiter damnata, maximè in nonnullis articulis expressis, in sententijs per hoc sacrum Concilium contra ipsos latis. Consentio autẽ sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi & huic sacro Concilio, & ore ac corde profiteor in omnibus & per omnia, & præsertim de clauibus, sacramentis, ordinibus, officijs & censuris Ecclesiasticis, indulgentijs, & reliquijs sanctorum & Ecclesiastica libertate, ac etiàm de cæremonijs, & alijs omnibus ad religionem Christianam pertinẽtibus, prout ipsa Romana Ecclesia & Apostolica sedes, & hoc sacrum Concilium profitẽtur, & specialiter quòd prædictorum articulorum plures sunt notoriè hæretici, & dudùm à sanctis patribus reprobati, quidã verò blasphemi, alij erronei, alij scandalosi, quidã verò etiàm piarum aurium offensiui, & ipsorum nonnulli temerarij & seditiosi, & pro talibus fuerunt prædicti articuli per hoc sacrũ Concilium nupèr cõdemnati, & inhibitum omnibus & singulis catholicis sub anathematis interminatione, nè decętero dictos articulos seu eorum aliquẽ aliquis prędicare, dogmatizare, vel tenere præsumeret.

Hieronymi Pragensis errores suos & hęreses abiurat quas tamen nõ ita multò post resũpsit.

Item ego Hieronymus antedictus, quia in nonnullis artibus scholasticis ad persuadendam opinionẽ de vniuersalibus realibus, & quòd vna cõmunis generis essentia & specificâsset plura eiusdem speciei supposita & quodlibet eorum, vt Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & sic de singulis, & ad hoc inducendum velut exemplo sensibili descri-

psi quandam triangularem figuram, quam scutum fidei nominaui: ideò ad excludendum intellectum erroneum & scandalosum quem fortassis aliqui ex hoc accipere potuerunt, dico, assero & declaro, quod dictam figuram non feci, nec eam nominaui scutum fidei ea intẽtione, quòd vellem dictam opinionẽ de vniuersalibus, extollere super opinionem cõtrariam, sic quasi esset scutum fidei, quòd sinè eius positione non posset fides aut catholica veritas protegi & defendi, cùm nec dictæ positioni velim pertinaciter adhærere: sed hoc ideò dixi, quia in dictæ figuræ triangularis descriptione ponebam exemplum, quòd diuina essentia est tria differẽtia supposita & quodlibet eorum, scilicet Pater, & Filius, & Spiritussanctus, qui quidẽ Trinitatis articulus, est præcipuum scutum fidei & veritatis catholicæ fundamentum. Prætereà vt cunctis pateat, quæ fuerunt causæ, quarè fui reputatus adhærere, & fauere dicto quondàm Ioanni Husz, notum facio per præsentes, quòd cùm multotiès audiuissem eum in prædicationibus & scholis, credidi eum virum bonum esse, nec in aliquo obuiare traditionibus sanctæ matris Ecclesię ac sanctorum doctorũ, immo etiàm cùm nupèr in hac ciuitate mihi fuissent oblati articuli per eum positi, & per hoc sacrũ Concilium damnati, prima fronte non credidi suos esse, saltem in ea forma. Cumq; ab aliquibus egregijs doctoribus ac magistris in sacra pagina audiuissem affirmari quòd sui erãt, postulaui pro mea plena informatione, mihi ostẽdi libros manûs suæ, in quibus dicti articuli cõtineri dicebãtur. Quibus mihi ostẽsis, manu propria eiusdẽ scriptis, quam vt meam propriã benè cognosco, dictos articulos omnes & singulos in ea forma quę dãnati sunt, reperi esse cõscriptos. Vndè nõ immeritò compræhendi & compræhendo, ipsum & suam doctrinã cum eorum sequacibus per sacrũ Cõcilium dãnatã & reprobatam fuisse, tanquàm hæreticam & insanã. Et hæc omnia supradicta dico purè, & sinè cõditione, vt iam plenè & sufficienter informatus de prædictis sententijs, latis per hoc sacrum Cõcilium cõtra doctrinas dictorum quõdam Ioannis Vuicleff & Ioannis Husz, & cõtrà ipsorum personas quibus sentẽtijs tanq̃ deuotus catholicus in omnibus & per omnia humiliter consentio atq; adhæreo.

Item ego idem supradictus Hieronymus, qui aliàs coram reuerẽdissimis patribus dominis Cardinalibus, & venerandis dominis prælatis & doctoribus & alijs venerabilibus personis huius sacri Concilij, in isto eodem loco voluntariè, liberè & spõtaneè exponens & declarãs intentionem meam, inter alia loquens de Ecclesia, eam trifariè distinxi, & vt percepi postea, tunc à quibusdam intellectũ est, quòd vellẽ dicere, quòd in Ecclesia triũphante esset fides, cùm tamẽ credam firmiter, quòd ibi sit beatificata visio, enigmaticam cognitionem excludens: nunc dico, assero, & declaro, quòd nunquàm fuit intentionis meæ dicere, quòd ibi esset fides sub ratione fidei, sed cognitio fidem subæquiualenter excedens. Et generaliter quicquid ibi vel anteà dixerim, refero & subijcio humili corde & determinationi huius sacri Concilij Constantiensis.

Insupèr iuro, & per sanctam Trinitatẽ & per hæc sacrosancta Euangelia, me in veritate Ecclesiæ catholicæ semper & sinè dubio permansurum, & omnes qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus suis æterno anathemate dignos eos pronuncio. Et si ego ipse aliquandò (quod absit) aliquid contrà sentire, aut prædicare præsumpsero, canonũ seueritati subiaceam, & æternæ pœnæ obligatus inueniar. Hanc autem * confessionem, & professionis meæ paginam coram hoc sacro Concilio generali liberè & voluntariè porrigo, & eidem me propria manu subscripsi, & hæc singula conscripsi. * professionem

Deindè dominus Bertholdus de Vuildũg sacri palatij Apostolici causarum auditor, legebat quandam ordinationis schedulã conceptam super regula sancti Francisci, & alia infrascripti tenoris subsequentis de consensu partium.

Dilectis Ecclesiæ filijs, Generali & prouincialibus ministris, custodibus, cęterisq; ordinis Minorum professoribus, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Supplicationibus personarum, quę voto religionis sunt adstrictę, illis pręsertim libẽter annuimus, quas ad finem tendere conspicimus, per quem personę ipsę sub * pacata tranquillitate iuxta suam professionẽ quiescant, ac sedulum & tranquillum in humilitatis spiritu Domino reddere valeant famulatum. Nupèr siquidem supplicatio pro parte religiosorum virorum gardianorũ & fratrum vestri ordinis conuentuum, videlicet Sagiensis, de sancto Audomaro Morinensis diœcesis, de Varẽnis Rhemẽsis, de Dola Bisuntiñ. de la Valle Cenomanensis, de Elicio Nannetensis, de Ambalia Turonensis, de sancto Ioanne Angeliacensis, Xantonẽsis de Bercorio, de Toleto & de Fontiniaco communitatis Malcacẽsis diœcesis, infra prouincias Franciæ, Burgundię & Turonensem, iuxta modum dicti ordinis existẽtium, nobis humiliter pręsentata continebat, quòd diuina cooperante clementia, tẽporibus his nouissimis regularis obseruantia vestri iã dicti ordinis in pręfatis conuentibus inceperat vigere, sed varijs obstãtibus impedimentis, per ministros & custodes illarum prouinciarum eis pręstitis, in ipsa stricta obseruantia non mediocriter impediebantur, quorum impedimentorum occasione scandala multa pullulabant: humiliter & deuotè supplicantes, quatenùs eis de remedio opportuno prouidere * placida

dere dignaremur. Nos igitur eorum supplicationibus tanquàm iustis benignè annuentes, cupientesque multa scandala vestri ordinis tollere, atque vnitate in eo conserna-ta fratres in pacis dulcedine * cōseruare, statuimus & decernimus eisdem supplicationibus fore prouidendum, & de facto, tenore præsentium eis prouidemus, iuxta formam per reuerendissimos patres dominos, videlicet Iordanum episcopum Albanensem de Vrsinis, ipsius ordinis protectorem, & Petrū sancti Chrysogoni presbyterū Cardinalem, Cameracensem vulgariter nuncupatos, sanctæ Romanę Ecclesię Cardinales, & alios ex parte huius sacri Cōcilij super hoc deputatos, specialiter auisatā, ordinatā & traditā, atque per religiosum virum fratrē Ioannem *Rhotani in sacra pagina professorem, & vicariū Ministri Generalis antedicti, vna cum alijs pluribus magistris & discretis *patrib⁹ ipsius ordinis ex vna parte, & fratres præno minatos conuentus repræsentantes ex alia concordatam, videlicet quòd fratres conuētuum prædictorum decæterò, & quousque aliud super hoc per sacrum Concilium Generale fuerit ordinatum, possint & valeant, quilibet in sua prouincia, eligere de sua stricta obseruātia vnum fratrem idoneum, quē in scriptis Ministro illius prouinciæ præsentatum, ipsum dictus Minister infra triduum post huiusmodi pręsentationem suum vicarium constituere debeat, ad ipsos regendum in solidum loco & vice eius, & eis prouidendum in omnibus quibuscunque & ipsis modis quibus ipse Minister prouincialis etiàm prouidere posset, ità quòd de ipsorum fratrum regimine in nullo possint se intromittere dicti prouinciales, vel custodes, sed ad ipsos vicarios cura & correctio eorū omninò pertineat, excepto quòd ad suæ superioritatis cognitionem Minister prouincialis ipsos possit, si voluerit, visitare in propria persona, & tunc punire de consensu maiorum & discretorum conuentûs, in quo fiet hæc visitatio, quicquid punitione dignum repererit: quem si constituere renuerit modo prædicto, ex tunc constitutio eiusdem præsentati, ad vicarium Ministri generalis inferiùs annotatum, deuoluatur & pertineat absolutè. Qui quidem vicarij huiusmodi triū prouincialium, possint & debeant vnà cum fratribus discretis sibi subditis, forma solita in electionibus ordinis seruata, insimul eligere inter se vnum alium fratrem ad hoc sufficientem & idoneum pro eorundem vicariorum correctione & totius strictæ huius obseruantiæ in prædictis prouincijs meliori regimine, quem per eos in scriptis Ministro Generali ordinis qui erit pro tempore humiliter præsentatum, ipsum Minister sup illos suum vicarium constituere infra triduū post illam præsentationem benignè debeat & charitatiuè: alioquin ipso triduo transacto, sit & habeatur vicarius ipsius generalis, authoritate ipsius sacri Concilij cōstitutus. Qui quidem vicarius generalis in sua congregatione, vel aliâs solus debeat & possit vicarios prætactos (quotiès opùs erit) punire, & ipsis ac fratribus alijs sibi subditis prouidere in omnibus quibuscunque casibus, quibus Minister generalis eis potuisset prouidere, nè ipsos, vt sæpiùs contingit, quotiès generali Ministro indigēt, longiùs oporteat euagari. Et pro hac vice primaria constituimus in pręfatum generalis Ministri vicariū, fratrem Nicolaum Rudolphi apud vos de hac obseruantia laudabili prouidentia ac diligentia solerti multipliciter commendatū, quem volumus posse deponi, quotiès vicarijs & alijs fratribus discretis sæpedictis videbitur expedire. Possit tamen Generalis Minister qui est, & qui erit pro tempore, ipsos fratres & conuentus in sua persona, quotiès voluerit, visitare, prælibato vicario non obstante, & punire, si quid in dicta visitatione puniendum repererit, sicut moris est in ordine, & aliâs facere consueuit. Veruntamen non intendimus, quòd prædicti vicarij propter mortem, depositionem seu mutationē illorum quorum vice funguntur, possint à suis officijs remoueri, vel in eis impediri, nisi super hoc assensus maiorum & discretorum sibi subditorum priùs interuenerit, ad quos semper eos deponere, & alios eligere, antedictis Generali prouincialibusq; Ministris pręsentare modo & forma pręmissis (quotiès fuerit opportunum) volumus & decernimus pertinere. Insuper possit & debeat ipse Generalis vicarius & sui successores, conuentus sibi pro tempore subditos, ad statum dictę strictę obseruantię consonum, iuxta declarationes & statuta Sedis Apostolicæ & ordinis reducere, tollendo qualcunque superfluitates, siue sint in rebus mobilibus siue immobilibus, quantum fieri poterit bono modo, habito semper consilio maiorum & discretorum sibi obedientium, eligendo (si opùs fuerit) aliquos fideles, qui ipsas superfluitates authoritate huius sacri Concilij vendant, commutent, aut aliâs in pijs operibus conuertant. Insupèr statuimus, quòd omnes & singuli conuentus pdictarum prouinciarum, quotiès maiori vel saniori parti fratrum in eis existentium placuerit, ad hāc strictam obseruantiā se reducere, & vicarijs antedictis se subdere, hoc liberè facere possint. Et etiàm singuli fratres cuiuslibet conuentûs dicti ordinis, contradictione cuiuscunque non obstāte, à quorum vicariorum obedientia & subiectione nullus exire possit sinè speciali licentia vicarij generalis antedicti: non tamē per hoc intendimus, quin fratres & conuentus, qui voluerint, possint secundùm hanc strictam obseruantiam viuere, manendo etiàm immediatè sub cura Ministrorum prouincialium, exceptis tantùm

*consouc-te

* Rhota

*fratrib⁹

tum . pnominatis conuentibus & conuentu de Mirabello Pictauiensis diœcesis, quem volumus expressè & ordinamus, curæ & regimini prædictorum vicariorum subesse, & ex causa, vt sicut in eo hæc stricta obseruantia regularis in partibus illis sumpsit exordium, ità in illo tanquàm in aliorum speculo semper elucescat. Cæterùm cū iuxta sententiam Sapientis, volatilia ad sibi similia libenter conueniant, statuimus quòd quandò fratres huiusmodi obseruātiæ, peregrinationis studio vel aliâs per mundum proficiscūtur, ad loca cōuentûs communitatis ordinis declinent, si voluerint: ad alia verò loca fratrum in obseruantia sibi similiū semper declinare teneantur, iuxta quod in statutis ordinis cōtinetur. Insupèr quilibet prouincialis Minister prouinciarum præmissarum, vicario generali sæpedicto pro præsenti duos conuentus in sua puincia fideliter assignet, aptos ad manendum, munitos libris & alijs rebus pro cultu diuino, quotiès ab eodem vicario, per literas aut aliâs in suo puinciali capitulo fuerit requisitus, eligendos per ipsum prouincialem, ità quòd propter hanc assignationem mobilia quæcunque dictis conuentibus pertinentia, quomodocunquè sit, non debeant abigi seu segregari, secundùm dispositionem protectoris vestri ordinis. Et si contigerit, quòd Ministri prouinciales & custodes, vel alij expulerint vel eiecerint fratres huiusmodi obseruātiæ ab aliquo seu aliquibus conuentuum prænominatorum à quindecim mensibus citra violenter, & alios loco eorum ibidèm collocauerint, vel mobilia ad ipsos conuentus seu aliquem ipsorum spectantia deportauerint: volumus & mandamus districtè, prædictos fratres indilatè recedere & exire à dicto cōuentu, mandantes tenore præsentium prælibato vicario generali, quatenùs authoritate nostra omnibus modis quibus fieri poterit honestè & licitè ipsos exire, & prædicta bona restituere cōpellat per censuras ecclesiasticas, & alios fratres & subditos suos de nouo ibidèm collocando, omnibus quibuscunque districtè prohibentes, nè quis eum super hoc impedire præsumat sub excommunicationis pœna, sed magis ei præbeat vnusquisq; super hoc requisitus per ipsum, potiùs auxilium & iuuamen. Statuentes vlteriùs, nè deincèps fratres huiusmodi strictæ obseruantiæ, fiant capellani honoris, vel maneant continuò in domibus secularium causa confessionis vel alia, citra tamen aliorum fratrum vestri ordinis præiudicium, nè forsan freno obedientiæ laxato, vel prophana conuersatione feruor deuotionis eorum tepescat. Præcipimus insupèr, & mandamus districte in virtute sanctę obedientiæ omnibus & singulis fratribus conuentuum prædictorum, & alijs in futurum sub cura & regimine prætactorum vicariorum constitutis quatenùs ipsis firmiter obediant, & pareant cum effectu in omnibus, in quibus fratres illius ordinis suis generalibus & prouincialibus ministris obedire debēt, aut tenentur. Cæterùm cùm prædicta, sint de voluntate partium (sicut pręfertur) per nos statuta & ordinata, districtiùs ihibemus omnibus & singulis ministris & custodibus, qui sunt, & erunt in futurū, & alijs fratribus vestri ordinis, nè occasione controuersiæ priùs super his motæ, aut prosecutionis in pręsenti Concilio factæ, aut alia quauis causa fratres de hoc obseruantia præsentes vel futuros inquietent, molestent, vel affligant, seu eorum vicarios vel de secta noua, vel reprobata quomodolibet vocent. Nèc etiàm fratres dictæ obseruātiæ, alios fratres vestri ordinis aut eleemosynas aut oblationes sibi dandas impedire præsumant: quòd si decætèrò alij alijs facto circa pręmissa aut eorū aliquid hincindè iniuriati fuerint, manus violentas in eis ponendo, eos incarcerando, arrestando, libris spoliando, aut aliàs maculā hæresis falsò imponendo, sententiam excōmunicationis ipso facto incurrant iniuriatores, à qua non possint, articulo mortis excepto, absolui, nisi per eundem cardinalem q p tēpore hui⁹ ordinis erit ptector. De cæteris verò leuioribus iniurijs verbalibus, oēs quicunque fuerint in hoc culpabiles depræhensi, per eorū ṕlatos puniant, circa pmissā sentētiarū fulminationibus, aut appellationibus interpositis, & literis felicis recordationis Alexandri Papæ V. & earum confirmatione non obstante, quas tenore præsentium reuocamus, cassamus, & annullamus, ac nullius roboris vel momēti declaramus, & alijs quibuscunq; statutis Apostolicis vel huiusmodi ordinis in contrarium editis nō obstantibus. Nulli ergò &c. Datum Constantiæ IX. calendas Octobris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, Apostolica sede vacante.

Eccl. 27. b

§ Quòd non obstantibus saluis conductibus Imperatoris, regum &c. possit per iudicem competentem de hæretica prauitate inquiri.

Præsens sancta synodus ex quouis saluo conductu per Imperatorē, reges & alios seculi principes hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis erroribus reuocare, quocunque vinculo se adstrinxerint, concesso, nullū fidei catholicæ vel iurisdictioni Ecclesiasticæ pręiudicium generari, vel impedimentum præstari posse, seu debere declarat, quo minùs, dicto saluo conductu non obstante, liceat iudici competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & aliâs contra eos debitè procedere, eosdemque punire, quātùm iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusauerint, etiàm si de saluo conductu

Hæreticis suas hæreses pertinaciter defendentibus, saluum conductū nō patrocinari.

ductu consisi, ad locū venerint iudicij, aliàs non venturi: nec sic promittentem, cùm fecerint quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

¶Quòd dominus viceccancellarius expediat Carolinam sub bulla sacri Concilij Constantiensis.

Carolinā istā, quoniā mox in hac Sessione expedita nō fuit, sed aliquantò post, non hic, sed in fine huius synodi adiectam offendes.

Cùm in generalibus Cōcilijs, maximè Lateranensi, prouidè quædā fuerint statuta, libertatē Ecclesiasticā cōcernentia, q̄ piæ memoriæ Fredericus secūdus in feruore deuotionis Romanæ Ecclesiæ tunc p̄sistens, etiàm quædam statuit & adiunxit, & demùm p felicis recordationis Honoriū tertiū fuit eiusdem Frederici constitutio approbata, & consequenter per diuæ memoriæ Carolū quartum eadem fuit approbata, & quædam alia in fauorem Ecclesiasticæ libertatis adiecta, quæ in libro cancellariæ Romanæ Ecclesiæ latiùs continentur, hæc sancta synodus decernit & mādat domino vicecācellario eiusdem Romanæ Ecclesiæ, vt executorias literas super ipsis expediat in forma dari solita.

¶ Committuntur causæ hæresis certis iudicibus.

Item prędicta synodus Cōstantiensis oēs & singulas causam & causas hæresum, ex erronea & peruersa doctrina dānatę memorię Ioānis Husz hæretici in regno Bohemiæ & in Morauia exortas, sapientes etiàm criminales ex eis, vel eorum occasione cōtra quascunque p̄sonas, tā Ecclesiasticas quàm seculares, cuiuscunque statûs, gradûs, ordinis vel cōditionis aut p̄eminentiæ existant, & quacunque p̄fulgeant dignitate, emergētes, dictiq́ue Ioannis Husz & cognatū falsorū eiusdem fautores, defensores & sequaces, reuerendis in Christo patribus & dn̄is, dominis Ioāni Patriarchæ Cōstantinopolitano, & Ioanni ep̄o Siluanectēsi cōiunctìm & diuisim cōmittit audiēdas, decidendas, cognoscendas, & fine debito terminādas, cū omnibus & singulis suis emergentibus, incidentibus, dependentibus & cōnexis, & cū potestate citandi personaliter oēs & singulos suspectos in fide ibidèm degētes, & corā eis in genere & in specie nominādos coniunctìm & diuisìm, in Romana curia per edictū publicū & in partibus & in locis conuicinis affigendū & publicādum, cùm ad easdem partes, præsertum ad prædictos de fide suspectos, pro huiusmodi citatione exequenda tutus non pateat accessus, habita tamē priùs informatione summaria in præmissis, non obstante quòd aliâs præfata synodus certis iudicibus generaliter quarumcūque hæresum causas commiserit, vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiuè* cognoscendi, & coram quibus aliquę pendent indecisæ, & alijs cōtrarijs non obstantibus quibuscunque.

*cognoscendas

Item prefata sancta synodus vult, ordinat atq; decernit, quòd in dictis alys hæresū causis, ex iudicibus alias per Cōcilium prædictum deputatis, decem eorū, alijs absentibus, possint & valeāt in ipsis p̄cedere, & terminos in prædictis causis seruare, vt eo faciliùs, cōmodosiùs & celeriùs causæ huiusmodi terminentur, in contrarium faciētibus non obstantibus quibuscunque.

Lectori pio Bartholomæus Poin salutem.

¶ Atque hic finē habent ea, suis nunc locis inserta, quæ anno Domini 1538. Constantien̄. Cōcilio quasi pro auctario adiecta fuerant, transcripta per id tempus ex libro quodam (priores aliquot synodi Constantien̄. sessiones, notarij manu exceptas, cōtinente) Henrici Bemel Decretorū doctoris, & Coloniæ ad Apostolos quondàm canonici, qui librum cum facultati theologicę studij Colonien̄. in vsum studiosorum ibidèm Theologiæ vacantium, testamento reliquerat ea lege, vt post mortem vel sufficientem vsum alicuius Theologiæ operā dantis, qui supradictum librum ad tempus vsurpasset, alij cupiā eius voluminis audio & Theologię initiato, simili cōditione traderet. Vale, religioso Petro Crab, q hęc trāscribi p̄curauit, ipsiq́; trāscriptori gratiā habiturus.

¶Quòd beneficiati in Cōcilio præsentes, recipiant fructus beneficiorū eorū in absentia.

Item cùm absentes causa reipublicę ecclesiasticæ personæ, in ecclesijs in quibus beneficiati sunt, præsentes meritò reputantur, ideoq́ue vt omnes & singuli beneficiati huius sacri Cōcilij pręsentes, & qui ad illud p̄ tempore accesserint, eo cōmodiùs ipsi Concilio interesse, & in illo vsque ad finem valeant remanere: dictum Cōcilium statuit & decernit, quòd ipsi omnes & singuli pro residentibus siue præsentibus interìm in suis beneficijs sunt habendi, ità quòd omnes & singulos redditus, fructus & prouentus suorum beneficiorum ac residentiæ personalis in ipsis beneficijs, in quibus residebant, aut in quibus residerent, si eiusdem Concilij prosecutio seu interessentia eis non obstaret: ac alij etiam curiales beneficiati, qui de suis beneficijs ad præfatum Concilium non accesserūt, aliàs tamen præsentes in curia, in eodem Concilio laborauerunt, etiàm si primam non fecerint residentiam personalem consuetam vnius tantùm beneficij p̄ quolibet eorum vigore huius decreti eorūdem beneficiatorum absentijs de alijs suis beneficijs, de iure & consuetudine, priuilegio aut licētia suorum superiorum semper saluis, etiàm si canonicatus, aut præbendæ, aut dignitates, aut personatus vel officia in cathedralibus & metropolitanis maiores post pōtificales, seu collegiatis ecclesijs huiusmodi principales fuerint, durāte ipso Cōcilio, eisdemque in eodem Concilio perdurantibus, etiàm à tēpore itineris arrepti huiusmodi ad præfatum Cōcilium, quousquè ad eadē sua beneficia ipsi Concilio finito cōmodè redire potuerint, aut quādiù curiales prædicti in eodē Concilio laborauerint: cū ea integritate percipere valeant & debeant, cum qua illos perciperent, si in suis beneficijs p̄dictis interìm personaliter residerent, & administrarēt in eisdem, quotidianis distributionibus duntaxàt exceptis, contrarijs non

locus obscurus.

non obstantibus quibuscunque, & cum executionibus exprimendis in cancellaria, si fuerit opportunum.

Quòd literæ super prouisionibus ad Patriarchales, metropolitanas & alias Ecclesias per olim Papam Ioannem vsque ad suspensionem concessæ, expediantur.

Itē dicta sancta Synodus statuit, ordinat & decernit, quòd literæ super quibuscunque prouisionibus ad quascunq; Patriarchales, metropolitanas & alias cathedrales Ecclesias, ac etiàm monasteria de quibuscunque personis per dominum Balthasarem tunc Ioannem Papam XXIII. vsque ad ipsius administrationis in spiritualibus & temporalibus suspēsionem factis, de quibus per libros reuerendissimi Patris domini Ioannis episcopi Ostień. sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarij & cancellariæ Apostolicæ constabit, per eundem Episcopum & cācellarium sub nomine & bulla dictæ synodi possint & debeant expediri, quatuor deputatis nationum sibi assistentibus: & hoc, nisi ex libro ipso promotionum secundùm stylum cancellariæ appareat obstaculum, vel aliâs canonicum impedimentum. Præmissis verò lectis, fuit responsum per dominos episcopos deputatos nomine quatuor nationū, ac dominum Ioannem episcopum Ostiensem nomine collegij Cardinalium, Placet. Contradicente tamen reuerēdo patre domino Helia Anicień. episcopo pro se, & domino Dominico de Ragusio, ambasiatore & nuncio Archiepiscopi Spalatensis, qui duo in huiusmodi statutum super prouisionibus ad Patriarchales &c. non consenserunt. Et dominus Dominicus dixit ipsum statutum secundùm omnia sua verba non placere, & præsertim vltimam clausulam, videlicet: Et hoc, nisi ex libro promotionum secundùm stylum curiæ appareat obstaculum.

SESSIO VIGESIMA, SVPER monitorio contra ducem Austriæ pro episcopo Tridentinensi.

ANNO à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione verò octaua, die iouis vigesima prima mēsis Nouembris, fuit celebrata Sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi, præsidente in eadem reuerendissimo in CHRISTO patre domino Ioāne episcopo Ostień. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali & vicecancellario. Fuitque decantata Missa solennis de gloriosa Virgine Maria, per reuerendum patrem dominum Antonium episcopum * Zopoludeń. Qua completa, fiebant solennitates more aliarum Sessionum. Quibus expletis, reuerēdus pater dominus Antonius episcopus Concordień. quasdam legebat monitorij & aliarum ordinationum schedulas tenoris subsequentis.

* Zopaludeń.

¶Decretum monitorij in causa Tridentina.

SAcrosancta generalis Synodus Constantiensis, vniuersis & singulis Christi fidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Grauem querelam venerabilis fratris nostri Georgij episcopi Tridentinensis accepimus, cōtinentem quòd illustris princeps Fredericus dux Austriæ, ipsum in canonica possessione ecclesiæ & ciuitatis Tridentinēsis, & oppidorum, castrorum, villarum, terrarum & locorum, iuriumque & aliorum bonorū mobilium & immobilium, ad eandem ecclesiam & ipsum Episcopum pertinentium, aliâs sexdecim annis pacificè existentem, Ecclesia, ciuitate, oppidis, castris, terris, villis, locis ac iuribus & bonis huiusmodi temerariè & de facto spoliâsset, eaque nouem annis citrà detinuisset, & adhuc detinet occupatas & occupata, fructus, redditus & prouentus subleuando, & percipiendo ex eisdem, ac ipsum cepisset, & carceribus mācipatum affecisset pluribus grauibus violentijs ac iniurijs, propter quæ anathematis, sacrilegij & alias pœnas à iure contra talia perpetrantes promulgatas incurrisset, quibus insorduisset per lōga tempora, & insordet de præsenti: nōnullasque promissiones ac etiàm certa iuramenta & literas tempore suæ captiuitatis, & ante seu post, in præiudicium libertatis ecclesiasticæ, dictæque ecclesiæ Tridentineń. damnum non modicum, ab eodem episcopo incussionibus & metu extorsit. Et vlteriùs idem Fredericus nupèr dum inter serenissimū principem Sigismundum Romanorum & Hungariæ regem, ac ipsum Fredericum ducem post executionem iustitiæ contra eundem Fredericum, per dictum dominum regem factam submissionis tractatus firmaretur, se iuramenti vinculo adstrinxisset, quòd si quæ personæ tam ecclesiasticę quā seculares dicto regi de ipso Frederico conquererentur, & ab ipso rege sibi peterent iustitiæ complementum ministrari, ipse Fredericus dux stare deberet ordinationi dicti regis, & facere quæ dictus rex diceret & ordinaret, quod quidem licèt rex ipse dicto Georgio episcopo de præmissis grauiter corā eodem conquerente decreuisset & ordinâsset, quòd ipse Fredericus dux ecclesiā, ciuitatem, oppida, castra, villas, terras, loca & iura ac bona huiusmodi, quibus ipsum Georgiū episcopū notoriè spoliauerat, notorieq; detinet occupatas & occupata, eidē Georgio restitueret, ipsumq; permitteret eorum possessione in posterum pacificè vti & gaudere, nihilominùs idē Fredericus dux pro parte dicti episcopi interpellatus & sufficienter requisitus, hoc facere non curâsset hactenùs, nec curat de pšenti. Quapropter attenta præmissorum excessuum & spolij notorietate & rei euidētia, idem Episcopus perijt per nos super præmissis de opportuno remedio sibi prouideri, & literas

monito-

monitoriales contra præfatum Fredericum ducem & alios forsan occupatores & detêtores ecclesiæ, ciuitatis, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, locorum & bonorum huiusmodi, etiàm si ducalis vel alterius cuiuscunque statûs, gradûs, vel præeminentiæ essent, decerni & concedi, ipsumque Fredericum ducem & occupatores & detentores prædictos, sub pœnis iuris & cõstitutionis à diuæ memoriæ Carolo quarto contra tales facinorosos & sacrilegos editæ, & alijs pœnis grauioribus requiri & moneri, quatenùs infra certum terminum idem Fredericus dux & occupatores ac detentores prædicti, Ecclesiam, ciuitatem, castra, oppida, terras, villas, iura & alia bona huiusmodi, quibus eundem Georgium episcopum spoliâsset, seu spoliauit, ac etiàm quæcunque castra & bona ante & post per prætactã spoliationem ad dictam Ecclesiam Tridentinã deuoluta, quæ detinerent seu detinent occupatas seu occupata, restitueret & restituerẽt, & aliâs sibi circa iniurias & percepta & alia debitè satisfaceret, & satisfacerent: necnon se, vasallos & subditos suos & ecclesiæ suæ prædictæ à prædictis iuramentis & promissionibus absolui, & prædictas literas cassari, irritari & annullari, humiliter & cum instantia debita postulauit, & alias circa præmissa petijt & conclusit, sicut in petitionibus pro parte eiusdẽ episcopi verbo & scriptis, & in actis coram nobis inter dictas partes factis & redactis, pleniùs noscitur contineri. Nos verò * per notorietatem facti, & aliâs practicata in causa huiusmodi, coram nobis & à nobis deputatis, nobis constitit & constat, petitionem huiusmodi fore iustam, * ipsumque Fredericum ducem & occupatores & detentores antedictos monendos, petitasque literas monitoriales contra dictum Fredericum ducem & occupatores & detentores huiusmodi, partibus ipsis auditis, & seruatis seruandis, prædictis partibus ad hoc legittimè citatis, decreuimus fore concedendas, decernimusque & cõcedimus in forma quæ sequitur:

*Videtur deesse qa

*uidetur legendũ, ipsum Fredericum.

¶ Monitorium in forma debita contra ducem Austriæ:

SAcrosancta generalis synodus Constantiẽsis, vniuersos & singulos venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos & dilectos Ecclesiæ filios abbates, priores, præpositos, decanos, cantores, scholasticos tam cathedralium quàm collegiatarum canonicos, parochialiumque rectores ecclesiarum, cæterosque presbyteros, clericos & notarios & tabelliones publicos, per Alemaniam & Italiam & aliâs vbilibèt constitutos, & eorum quemlibet tenore præsentium requirimus & monemus, primò, secundò, tertiò & peremptoriè, cõmuniter & diuisim, eisque & eorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & subscriptis sententiarum pœnis districtè præcipiendo mandamus, quatenùs infra sex dierum spatium postquàm pro parte dicti Georgij episcopi vigore præsentium fuerint requisiti, vel eorum alter fuerit requisitus, quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies eis & eorum cuilibet pro tertio & peremptorio termino ac canonica monitione assignamus, ità quòd in his exequẽdis alter alterum non expectet, nec vnus pro alio se excuset, præfatũ Fredericum ducem & quoscunque alios Ecclesiæ & ciuitatis Tridentinentis, necnon & oppidorum, castrorum, terrarũ, locorum, ac iurium & bonorum quorumcunque ad ipsam Ecclesiam pertinentium, prædictorum forsan occupatores & detentores, vasallos & subditos, etiàm si ducalis aut alterius cuiuscunque dignitatis, statûs, ac præeminentiæ fuerint, in eorum ꝓprijs personis, si & vbì pro præmissorum ac infrà scriptorum executiones ad eorum prǽsentias tutus patebit accessus: Alioquin per edictum publicũ in audientia publica contradictarum legendum, necnõ cathedrali & sancti Stephani Constantiensis, ac locis circumuicinis, videlicet Aquileiẽsi, Salsburgensi, Augusteñ. Frisingeñ. Brixineñ. Curieñ. Feltreñ. & Veroneñ. ecclesijs affigẽdum, & inibì publicandum ex parte nostra, Fredericum ducem Austriæ & alios occupatores prædictos requirant & moneant, quos nos etiàm tenore præsentium sic requirimus & monemus, ipsique Frederico duci in virtute sanctę obedientię & sub anathematis, sacrilegij, priuationis omnium bonorum feudaliũ, quæ ab Ecclesia seu Imperio obtinet, & inhabilitationis suæ & filiorũ suorum masculorum ad obtinendum tam feuda quam officia & beneficia vsque ad secundam generationem, & honoris & famæ ac communionis in consilijs principum, quam ipsum Fredericum ducem iuxta constitutionem diuæ memoriæ Caroli quarti contra tales facinorosos & sacrilegos editam, à sede Apostolica canonizatam & approbatam, quinimmò & periurij ratione iuramenti in manibus regis Romanorum per ipsum ducem præstiti, & alijs secularibus personis sub excommunicationis & priuationis minorum feudaliũ, quas ipsas personas seculares supradictas, necnõ ecclesiasticis personis sub dictæ excõmunicationis ac priuationis omniũ beneficiorũ ecclesiasticorũ & ĩhabilitationis ad illa, & quæcunque alia beneficia in posterum obtinenda, ac suspensionis à diuinis quo ad capitula, necnon interdicti quo ad omnia territoria prædicti ducis Frederici, & cæterorum & occupatorum & detentorum censuris & pœnis, quas ecclesiasticas personas prædictas, si in ꝓmissis deliquerint, & mandatis & monitionibus huiusmodi non paruerint, seu nõ paruerit, *incidere volumus ipso facto, & quas in ipsas exnũc ꝓut extũc,

*incurrere

extunc

extunc prout exnunc, canonica monitione præmissa, ferimus in his scriptis, nisi mandatis huiusmodi obedierint, districtè præcipiendo mandent, seu alter eorum mandet. Quibus nos etiàm tenore præsentiũ sic mãdamus, quatenùs ipse Fredericus dux & alij forsan occupatores & detẽtores huiusmodi, infra triginta dierum spatium post requisitionem & monitionem immediatè sequentium, & quorum dierum decem pro primo, decem pro secundo, & reliquos decẽ dies ꝓ tertio & peremptorio terminis ac monitione canonica, eis & eorũ cuilibet assignamus, ab occupationibus & detentionibus ecclesię, ciuitatis, oppidorum, castrorum, terrarum & locorum, necnon iurium & bonorũ prædictorum & illorum, quæ ante & post prætactam spoliationem ad illam Ecclesiã Tridentinẽsem sunt deuoluta, penitùs & omninò desistant, & eorum quilibet desistat, ac ipsi Georgio, aut procuratori, seu procuratoribus sub eius nomine possessionem corporalem realem & actualem ecclesiæ, ciuitatis, oppidorum, castrorum, terrarum & locorum, necnon iurium & bonorum prædictorum efficaciter & sinè dolo & fraude restituant, & restitui faciant, & permittant, & eorum quilibet restituat, & restitui faciat, & permittat. Ipse quoquè Fredericus dux Georgio Episcopo de perceptis huiusmodi satisfaciat, inuocato etiàm ad hoc (si opùs fuerit) auxilio brachij secularis. Vasalli quoquè & nobiles, officiarij, capitanei & subditi tam ecclesiastici quàm seculares supradicti, infra sex dies post lecturam & publicationem & affixionem præsentium, necnon lapsum dictorum triginta dierum terminũ immediatè sequentium, quorum sex dierum duos ꝓ primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino eis & eorum cuilibet per simile edictũ assignamus, & assignari præcipimus & mandamus, præfato Georgio episcopo tanquàm eorum vero domino, & non ipsi Frederico duci, seu alteri cuiquã, in omnibus (prout aliàs consueuerunt) facere teneantur. Non obstantibus quibuscunque iuramentis in cõtrarium præstitis, à quibus eos (vt præmittitur) absoluimus, efficaciter pareãt, obediant, & intendant, & eorum quilibet pareat, obediat, & intendat. Et insuper in casu quo præfatus dux Fredericus & alij forsan occupatores & detentores, necnon Vasalli, nobiles, officiarij, capitanei & subditi & alij supradicti mãdatis huiusmodi infra terminos supradictos non paruerint, extunc prout exnunc, exnunc prout extunc, omnes & singulos vasallos, nobiles, officiarios, capitaneos, necnon occupatores & detentores in ciuitate & diœceſi Tridentinensi, seu alibi commorantes & constitutos, quorum præsentia pro executione p̃missorum & infrascriptorum facienda tutè adiri non potest, per simile edictũ pari modo & forma legendum, publicandum & affigendum, Fredericum ducẽ & alios occupatores & detentores tenore præsentiũ peremptoriè citamus, ac per delegatos nostros supradictos citari volumus & mãdamus, quatenùs ipse Fredericus dux & alij forsan occupatores & detentores huiusmodi moniti & requisiti, octaua die post lapsum dictorum triginta dierum eis assignatorum immediatè sequentium, si iuridica fuerit, alioquin ꝓxima die iuridica extunc sequenti: alij verò, vt nobiles, capitanei, officiarij & subditi edictum huiusmodi moniti & exquisiti, vicesima die post lapsum dictorum sex dierũ eis assignatorum immediatè sequentium, si iuridica fuerit, alioquin proxima die iuridica sequenti, cõpareãt corã nobis vel iudicibꝰ per nos deputatis, seu interim deputandis, pœnas, cẽsuras ac sententias huiusmodi declarari, & ipse Fredericus dux, ꝓcedi visuri & audituri. Certificãtes nihilominùs eosdẽ, ꝗ vsq; ad declarationem pęnarum p̃dictarũ procedemus, iustitia mediante. Venerabilibus verò fratribus Patriarchis, Archiepis, & episcopis, quibus ob reuerentiam suarũ pontificalium dignitatum duximus meritò deferendũ, si in prędictis deliquerint, vel aliquis eorũ deliquerit, sex dierũ canonica monitione pręmissa, ingressum ecclesię interdicimus in his scriptis. Si verò huiusmodi interdictũ per alios sex dies sustinuerint, seu alter eorũ sustinuerit, ipsos suspendimus à diuinis. Si verò huiusmodi interdicti & suspensionis sententias animis (quod absit) sustinuerint, vel alter eorum (quod absit) sustinuerit induratis, ipsos exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc, excommunicationis sentẽtia innodamus. Inferiores verò episcopis, qui in præmissis exequendis negligentes fuerint, vel eorũ aliquis negligẽs fuerit, post lapsum sex dierum terminum excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Absolutionem verò omnium & singulorũ, qui præfatas nostras sententias, aut earũ aliquam incurrerint, vel aliquis eorũ incurrerit quoquo modo, nobis aut summo futuro Pontifici tantummodò reseruamus. Loca verò audientiæ & valuarum prædictarũ, tanq̃ publica & idonea ad executionem prædictorum (vt præmittitur) publicandam ad instar publicorum edictorum, quæ olim in albo prætorio scribebantur, duximus eligenda, quæ præsentes nostras literas suo quasi sonoro præconio & patulo iudicio publicabunt, in quibus nostras literas modo præmisso decernimus publicandas, nè prænominati moniti & citati, de præmissis aliquã ignorantiã prætendere valeant, vel etiã allegare, cùm nõ sit verisimile, apud dictos sic citatos & monitos remanere incognitũ, quod tam patẽter & notoriè extitit publicatum. Volentes nihilominùs & decernẽtes, ꝗ p̃sentes nostræ literæ dictos monitos & citatos

tatos pindè arceant & adstringāt, ac si eorum ꝓprijs personis publicatę fuissent. De executione pm̄issorum & de his quæ in p̄missis & quolibet præmissorum vos præscripti venerabiles fratres Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, vosque alij delegati nostri feceritis, seu aliquis eorū fecerit, nos per instrumenta publica seu alia legitima documenta legitimè certificare non obmittatis sub pœnis supradictis, qbus & cuilibet vestrūm in præmissis dabimus plenam fidem. Datū Constantiæ vndecimo Calendas Decembris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, Apostolica sede vacante.

Quibus lectis, fuit responsum, dictum, & alta voce clamatum per dominos Concordiensem Italicæ, Tholonensem Gallicanæ, Mesburgensem Germanicæ, & * Carthagiensem Anglicanæ episcopos quatuor nationum, & per eorum quemlibet nomine ipsorum & cuiuslibet eorum, Placet: & per dictum dominum Ostiensem nomine collegij Cardinalium, Placet. Procurator verò p̄fati domini ducis, protestatus fuit de nullitate monitorij & de grauamine, & appellando petijt instrumentum.

*Cortagen. * Cartagen.

Congregatio ad audiendum relationem ambasiatorum missorum ad Petrum de Luna, & regem Aragonum.

Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, indictione nona, die verò Iouis XXX. mensis Ianuarij, fuit celebrata congregatio generalis in maiori ecclesia Constantiensi, pro relatione ambasiatorum missorum ad Petrum de Luna, in sua obedientia Benedictum decimumtertium nominatum, & serenissimū principem dominum Ferdinandum Aragonum regem: & reuerendissimus pater dominus Iacobus Archiepiscopus Turonensis, vnus de ambasiatoribus missis ex parte Cōcilij, existens in ambone, vna cum collegis suis, nomine proprio & coambasiatorum suorum fecit relationē lagationis suæ. Qua facta, legit quosdam articulos siue capitula per serenissimum principem dominum Sigismundum Romanorum & Hungariæ regem ac ambasiatores sacri Cōcilij ex vna, & dominos de obedientia ipsius Petri de Luna Narbonæ concordata, ex altera partibus. Quorum capitulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis:

Die Veneris XIII. mēsis Decembris, Anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, indictione octaua, in capitulo nouæ Ecclesiæ Narbonensis, in camera magna turris noui palatij Episcopi Narbonæ, hora secunda post meridiem, ante tamen prandium, capitula sequentia per serenissimum dominum Romanorum regē, & dominos legatos Concilij Constantiensis, sic per eius obedientiam nuncupati ab vna parte, & dominos ambasiatores dominorum illustrissimorum regum & potentum aliorum dominorum principum obedientiæ domini Benedicti decimitertij, sic etiàm per eius obedientiam nuncupati ab altera, pro vnione in sancta DEI Ecclesia cōsequenda, concordata extiterunt cum Dei adiutorio modo infrà scripto.

Tenor capitulorum concordatorum.

Primò, quòd conuocatio fiat per prælatos cæterosque viros ecclesiasticos in dicto Concilio Constantiensi, sic per eius obediētiam (vt præfertur) nuncupato existentes & congregatos de regibus & principibus prædictis, cardinalibus & prælatis, cæterisque viris de obedientia dicti domini Benedicti Papæ decimitertij, sic etiàm per eius obedientiam (vt præfertur) nuncupati, qui ad generale Conciliū debent & sunt consueti vocari, per literas opportunas dictorum dominorum de Concilio Constantiensi, quæ emanent ab eis sub nominibus generalibus, & sub denominatione tituli dignitatum siue nominum appellatiuorum sinè expressione propriorum nominum vel propriarum dignitatum, secundùm formam hìc concordatam, & inferiùs insertam. Et quòd dictæ literæ dirigantur nedùm ad dominos reges & Principes & Cardinales, sed & ad alios quoscunque prælatos obediētiæ prædicti domini Benedicti. Et quòd dicti domini reges & principes ipsius obedientię, sumant onus faciendi præsentari dictas literas conuocatorias quilibet in regno & principatu suo prælatis suę iurisdictionis, & specialiter dominus rex Aragonum sumat onus faciendi pręsentari dictas literas conuocatorias regibus & principibus dictę obedientię ista capitula firmantibus, & quòd in dictis literis conuocatorijs prefigatur terminus ad interessendum in ciuitate Constantiensi pro vniendo se, & faciendo Concilium generale vnà cum alijs ibidèm congregatis, trium mensium computandorum à die præsentationis dictarum literarum fiendę domino regi Aragonum in Perpiniano, (si fuerit) vel aliàs in ciuitate Barchinonēn. (si fuerit pręsens vel absens) & in casu absentię sufficiat præsentare literas antedictas vicario regis, vel consiliarijs dictę ciuitatis, aut maiori parti eorundem. Et viceuersa, quòd pręfati domini reges & principes maximè dictę obedientię domini Benedicti, facient literas conuocatorias ad prænominatos prælatos, cęterosque dominos de Concilio Constantiensi similes literis conuocatorijs ab illis de Concilio emanandis, vt prefertur, vel per suos ambasiatores vel procuratores mittendos, sufficienti potestate suffultos, ibidèm in Constantia cōgregatos, conuocabunt, hoc addito ac etiàm intellecto, quòd literę

literæ conuocationis mittantur ad dominum regem Aragonum sexaginta numero, videlicet viginti quæ dirigantur ad serenissimum dominum regem Castellę & prælatos regni sui,& aliæ viginti quæ dirigantur ad serenissimum dominum regem Aragonum & Siciliæ, & prælatos regnorum suorum,& decem quæ dirigantur ad illustrissimum dominum regem Nauarræ & prælatos iurisdictionis ipsius,& quinque quæ dirigantur præpotenti domino comiti Fuxi, prout in eisdem literis debet seriosiùs contineri.

Secundò,quòd dictæ conuocationes fiendæ per dominos de Concilio Constantiensi,& etiàm per dictos dominos reges & alios &c. necnon & congregatio & constitutio Concilij generalis fienda per dictos dominos reges & cæteros de obedientia dicti domini Benedicti &c. possint fieri & fiāt generaliter, vt deferatur honori Concilij Constantiensis iam dicti, scilicet pro extirpatione schismatis & hæresum, pro sancta * Romana Ecclesia, pro reformatione vniuersalis Ecclesiæ in capite & in membris, & pro vnico eligendo pastore, & pro alijs causis & rationibus quæ ad generale Concilium de iure pertinent & spectāt.Sed ad partem promittatur & firmetur per serenissimum dominum Imperatorem,& per dominos prænotatos, prælatos & cæteros spectabiles viros huc missos ex parte Dominorum de dicto Concilio Constantiensi, nomine dicti Cōcilij & etiàm proprio, mediante publico instrumento cum iuramentis,quòd in Concilio Constantiensi vniendo & constituendo(vt præfertur) non tractabuntur, ordinabuntur, statuentur vel tractari,ordinari aut fieri permittentur directè vel indirectè aliqua concernentia aut tangentia dictos dominos, reges,principes, prælatos & alios de obedientia dicti domini Benedicti, vel aliquem ex eis, non solummodò duntaxàt causa electionis dicti domini Benedicti,& electionis futuri summi pontificis & reformationis Ecclesiæ in capite & in membris, & in causa hæresum cum dependeñ.& emergeñ. &c. Et quod dicti domini de dicto Concilio Constantiēsi,ratificabunt & approbabunt huiusmodi promissionem & obligationem, mediātibus publicis instrumentis, vt suprà. Et quòd nihilominùs prædicta promissio, ratificatio & securitas specialiter confirmentur,& rata habeantur, & nouiter firmentur, & statuantur per dictum formandum Cōcilium sufficiēter, prout fieri debeat, & est solitum, antequàm procedatur & procedi valeat ad aliquos actus, postquàm fuerint vniti. Et quòd, si contrarium fieret, domini reges & principes & alij de obedientia dicti Domini Benedicti ab expresso ex nunc agunt & dicunt, quòd illa sic in contrarium facta per formandum & vniendum Concilium, habeantur pro inualidis atque nullis ipso iure, & quòd ad obseruationem eorum,dicti domini reges & principes & cæteri de prænominata obedientia dicti domini Benedicti,minimè teneantur.

* vnione Ecclesiæ, pro

Tertio, quòd præfatis de obedientia dicti domini Benedicti venientibus ad Constantiam statim fiat vnio eorundem ad dictum Concilium Constantiense,pro faciendo vnum vniuersale Concilium. Quo facto, dicti domini reges & principes & alij de obedientia eiusdem domini Benedicti, dicunt esse certissimum, quòd non possunt licitè obedire alicui in Papam eligendo vt vero Papæ,nisi priùs vacaret Papatus morte aut renunciatione dicti domini Benedicti purè,licitè & liberè facta, prout de iure diuino pariter & humano tenetur, vel per iustam & legitimam ipsius depositionē seu depositionis declarationem ac eiectionem à Papatu per dictum Conciliū vel eius authoritate fiendam. Propterea in fauorē dictę vnionis consequendæ, est concordatum inter serenissimum dominum regem Romanorum & alios dominos de Concilio Constantiensi, quod ab eis sacrum Concilium generale appellatur, & inter ambasiatores & procuratores dictorum dominorum regum & principum, qui sunt de obedientia dicti domini Benedicti, quòd antequàm ad electionem vnici summi pontificis procedi valeat per dictum Conciliū, vel per alios ad quos pertineat, procedatur per dictum Concilium sic vnitum, contra eundem dominum Benedictum, nolentem aut subterfugientem renunciare purè & liberè, prout de iure diuino pariter & humano tenetur, aut etiam quomodolibèt delinquentem prout de iure diuino pariter & humano potest & debeat procedi per dictam iustam & legitimam eius depositionem, seu depositionis declarationē, & aliâs prout præfertur. Ità tamen, quòd formetur & fiat processus nouus per dictum Concilium contra eundem dominum Benedictum iustè & legitimè. Ad cuius verificationem & decisionem, nullatenùs habeatur ratio ad processum Pisani Concilij vel sententias ibidèm latas, vt illo vel illis dictum Concilium in modum probationis vel in vim processûs vel iudicati non vtatur. Et quod processa,cognita & sententiata per dictum Concilium modo prædicto, dicti domini reges & principes, & cęteri obedientiæ dicti domini Benedicti, rata & grata habebunt, & illa minimè impugnabunt. Item quòd Cardinales dicti domini Benedicti sic vocati, vt suprà in literis conuocatorijs dum venerint ad dictum Concilium, admittantur per idem Concilium ad omnes actus ibidèm expediendos, & etiam ad electionem futuri summi pontificis suo casu,

& secun-

& secundùm quod alij Cardinales vocatorum Gregorij & Ioannis admittentur. Et si vocati vt suprà, non venerint personaliter ad iam dictum Concilium, sed per alias personas sufficiens procuratorium habentes, recipientur & admittentur personæ prædictæ ad omnes actus Concilij, prout procuratores dominorum cardinalium dictorum dominorum Ioannis & Gregorij admittentur & recipientur, & secundùm quod dictū vniendum Concilium circa prædictos omnes cardinales duxerit ordinandum.

Quartò, quòd per dictū vniendum Concilium, si & inquantùm fuerit necessarium vel opportunum ad vberiorem cautelam, tollantur, aboleantur, annullentur & irritentur quicunque processus, sententiæ, decreta, ordinationes, statuta & pœnæ, p olim Gregorium & Ioannem & suos prædecessores, ac per Concilium conuocatum Pisis, à tempore exorti schismatis & citra, ex occasione vel causa ipsi⁹ schismatis facta & factę, prolatæ contra dominos reges, principes, & alios quoscunque obedientiæ dicti domini Benedicti, ac etiam contra quasuis alias personas, quæ dicto Benedicto non adhærent post dictam eiectionem, seu depositionis declarationem, & contra qualcunque vniuersitates, villas & loca, quatenùs tangat, & tangere possit dictos dominos reges & principes & alios obedientiæ dicti domini Benedicti, & omnia & singula indè secuta, omnem effectum eorum tollendo, & omnem maculam, siue notam, quæ contracta fuerit ob prædicta. Et idem intelligatur dictum de persona dicti Benedicti, casu quo renunciauerit purè & liberè & ante sententias dictæ eiectionis. Intellecto tamen & declarato, quod dictum Concilium non possit se iuuare processibus & sententijs aduersùs dictum dominum Benedictū latis in processū & sententia indè ferendis contra eundem Dominum Benedictum, de quibus in tertio articulo continetur. Et fiat similiter de sententijs latis per dictum dominum Benedictum contra obedientiam dicti Concilij, dominos, reges, principes, personas singulares, villas, loca, & quòd statuatur in prima sessione dicti Concilij, tempore quo fiet dicta vnio, quòd nunquàm decæterò ratione, vel occasione dicti chismatis, aut adhæsionis dicti domini Benedicti, & sui prædecessoris domini Clementis possit contra dominos reges, Principes, prælatos & alios de obedientia dicti domini Benedicti, quomodolibèt procedi in iudicio, vel extra.

Quintò, quòd per dictum formandum Concilium approbentur, laudentur, & confirmentur, & etiàm meliori modo, quo fieri possit, plenissimè firmentur omnes & singulæ concessiones, dispensationes, gratiæ, factæ per dictum dominum Benedictum quibusuis personis dictæ suæ obedientiæ, de quibusuis dignitatibus, archiepiscopatibus, episcopatibus & officijs, & beneficijs alijs quibuscunque infra suam obedientiam, quæ nunc est, de his, quæ nunc possident, & quæcunque infeudationes, inuestituræ, contractus & aliæ concessiones, & gratiæ vsque in diem primæ requisitionis factæ eidem Benedicto per reges & principes suæ obedientiæ, quibusuis personis suæ obedientiæ infra suam obedientiam, quæ nunc est etiàm secularibus, tam regibus Aragonum, Castellæ, Nauarræ, Comitibus Armeniaci, & Fuxi, quàm filijs, & liberis eorū, coniunctìm & diuisìm, de his quæ nunc possident, & etiàm alijs cuiuscuis conditionis existant. Hoc tamen intellecto, & declarato, quòd si ab aliquibus prælaturis, seu magisterijs, dignitatibus vel beneficijs quibuscunque durante schismate fuerint separata, vel aliâs segregata aliqua membra, castra, villæ, seu alia bona, redditus, prouentus, seu emolumenta ac responsiones cameræ, vel alia iura quęcunque, de quibus fuerit aliquibus forsan iam prouisum, vel facta collatio, seu infeudatio infra suam obedientiam constitutis, quòd prædicta ipsis prælaturis, magisterijs, seu magistratibus, dignitatibus & beneficijs, vt capiti restitui & redintegrari valeant per Concilium antedictum, & cæteris de alijs dignitatibus & beneficijs prouideatur, prout prouidentiæ Concilij fuerit visum, per dictas confirmationes & approbationes hìc contentas nullum impedimentum his præstetur. Et idem fiat econuersò de alia obedientia.

Sextò, quòd cardinales dicti domini Benedicti, si forsitan voluerint ire, aut mittere ad iam dictum formandum Concilium, seu ad electionem summi Pontificis cùm vacauerit Papatus, altero de dictis tribus modis (vt suprà in dicto tertio capitulo dictum est) faciendam, conuocati modo quo suprà, & adhærere volentes opinioni dictorum dominorum regum & principum obedientiæ dicti domini Benedicti, deputentur, recipiantur, & admittantur, vt veri cardinales sanctæ* vniuersalis Ecclesiæ, & vt tales habeantur, & ab omnibus honorentur, necnon dignitatibus, emolumentis ac alijs cardinalatûs priuilegijs, præeminentijs & prærogatiuis (vt præmittitur) frui pariter & gaudere Saluis tamen alijs constitutionibus & statutis per dictum Concilium promulgandis, de electione Romani pontificis facientibus mentionem. * matris

Septimò, quòd prouideatur per dictum formandum Concilium circa officiales Romanæ curiæ dicti domini Benedicti, dum tamen eidem domino Benedicto non adhæreant post subtractionem obedientiæ, (si eam fieri contingat) vel post eiectionem prædictam.

Octauò,

Octauò, quòd si ante renunciationē seu eiectionem dicti domini Benedicti prænominatam, ipsum contingat decedere, promittāt dicti domini reges & principes eius obedientiæ atque iurent, quòd non permittent fieri in eorum regnis & terris electionem aliquam per cardinales ipsius vel alios ipsorum vice, immò quantùm in eis erit, modis omnibus prohibebunt. Et casu quo fieret per illos electio illi sic electo per eos non adhærebunt, nec obedient quoquo modo, neque in eorum terris & regnis illū sic electum aliquatenùs sustinebunt, vel sustineri permittent. Sed electionem in dicto casu per dictum formandum Concilium p̄mittent fieri, & electo per illud in Papā in dicto casu, vt vero summo pontifici indubiè ahærebunt.

Nonò, quòd præfatum formandum Cōcilium debitè prouideat cum decenti mansuetudine & rationabili æquitate, quòd vbi duo vel plures in eodem titulo ex diuersis obedientijs concurrunt, quilibet eorum in dicto Concilio tractabitur, honore vtriusq; obedientiæ semper saluo, & quòd ante finem dicti Concilij idem concilium prouidebit in dictis casibus taliter, quòd illorum quorumlibet honor & status, quandiù vixerint, debitè supportentur, & interim nihil innouetur contra aliquem prædictorum, quousquè per dictum Concilium ad eundem summum pontificem eligendum prouisum fuerit debitè super istis.

Decimò quòd dictus Dominus rex Romanorum, & domini qui sunt præsentes ex parte dominorum de Concilio Constantiēsi, illorum nomine & etiàm proprio, quantùm ad eos spectat & eorum quemlibet, bona fide assecurent, & assecurari faciant per dominum regem Franciæ, & dominos ducem Aquitaniæ, Delphinum Viennensem, & regem Ludouicum, & dominum comitem Sabaudiæ, & per totum dominium ipsorum, dictum dominum Benedictum, si ire voluerit, vel mittere ad dictum Concilium, & omnes & singulos ambasiatores & procuratores ipsius domini Benedicti, & dominorum regum & principū, & alias quascunque psonas, siue sint cardinales & alij prælati, si accedere voluerint, ac alios quoslibet obedientiæ dicti domini Benedicti tam clericos, quàm laicos, cuiuis status, gradus, aut conditionis existant, cum gentibus & familiaribus suis & bonis eorū cùm sufficientibus literis de saluo conductu, quòd tutè & liberè possint ire, transire, & morari per itinera & loca vsque ad Constantiā inclusiuè, & stare in dicta ciuitate Constantiensi & in dicto Concilio, quādiù eis & cuilibet eorū placuerit, & reuerti ab illis cùm voluerint, & aliàs in omnibus & per omnia eundo, stando & redeundo, plenissima gaudeant libertate, & quòd officiales & consules Constantienses in absentia prædicti domini regis Romanorū, & alij ad quos spectat, iurent, & mediante eorum iuramento promittant, quòd fideliter obseruabūt, quātùm ad eos spectat, & obseruari facient pręmissa omnia & singula, & defendent, & tuebuntur supradictos omnes & singulos in p̄sonis & bonis pro toto posse, omni fraude cessante, & nullam impressionem, aut violētiam directè vel indirectè facient, aut fieri permittēt iam dictis personis vel eorum singulis, nec bonis eorum quoquo modo, & omnia ista firmabunt iuramentis per dictū dominum regem Romanorum per se, & per alios dominos pro Concilio Constantiensi hìc pręsentes, tam nomine dicti Concilij, quàm proprio. Quæ guidatica & assecuramenta mittentur domino regi Aragonū, vna cum literis conuocatorijs dicti Concilij, ad hoc vt dictus dominus rex possit certificare vocandos de dictis securitatibus & saluis conductibus, nē dicti vocati, dicta occasione se valeant, abeundo seu mittendo ad dictum Concilium, excusare.

Vndecimò, quòd dictus dominus rex Romanorum suo nomine & pro successoribus suis, & alij domini hìc præsentes, nomine dictorum dominorum de Concilio Constantiensi & proprio iurabunt singulariter & promittent, quòd omnia & singula in prædictis capitulis & eorum quęlibet cōtenta facient (quantùm in eis erit) omni dolo cessante, per dominos Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos & alios prælatos, ambasiatores dominorū regū & principum, & alios in dicto Cōcilio Cōstantiensi existentes, vt singulares per se, vel personas ad hoc sufficienti potestate suffultas approbari, firmari, & iurari antequàm concedantur dictæ literæ conuocatoriæ. Et quòd in prima sessione facta vnione ad dictum Concilium, pro dicto vniuersali Concilio prædicta facient, concedent, statuent, ordinabunt, & iurabunt. Et si contrarium præmissorum vel alicuius ipsorum fieret, vel prædicta omnia & singula non adimplerentur, fierent, & exequerentur prout in dictis capitulis & eorum quolibet continetur, ex nunc aiunt & dicunt dicti domini reges & principes, prælati & alij ipsius obedientiæ domini Benedicti ab expresso, quòd ipso facto sit irritum & inane, & quòd ad obseruantiam præsentium capitulorum minimè vel etiàm alicuius eorum teneantur. Et etiàm ambasiatores regum & principum hìc præsentes obedientiæ domini Benedicti, firment & iurent dictis nominibus dictorum regum & principum pro se & successoribus suis, tenere & obseruare omnia & singula supradicta, quantùm in eis erit.

Duodecimò, quòd de prædictis omnibus & singulis firmentur, & tradantur. cuilibet

libet partium *prædictorum tot, quot necessaria fuerint, publica instrumenta.

Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, indictione nona, die Martis quarta mensis Februarij, Constantiæ in Ecclesia maiori fuit congregatio generalis, & dominus Archiepiscopus Iacobus Turonensis, vnus ex ambasiatoribus Concilij ad partes Aragoniæ, in ambone existens, proposuit, quomodò iuxta conuenta in capitulis Narbonēsibus omnes & singuli domini cardinales, prælati, ambasiatores & procuratores existentes in ipso Concilio, tenerentur medijs eorum iuramentis dicta capitula approbare, & supplicauit ità fieri. Domini verò de Concilio ibidèm stantes, nemine discrepante, responderunt, Placet. Approbaruntque dicta capitula, & iurauerunt ea fideliter obseruare, videlicet domini Cardinales & prælati ad pectora sua, cæteri verò domini ad sancta Euāgelia corporale præstitēre iuramentū, scrutantibus huiusmodi iuramenta à dextero latere Dominis Ioanne de Trembleio, sedis Apostolicæ & sacri Constantiensis Concilij protonotario, à sinistro verò latere Galtero Grassi, Priore Ecclesiæ Rhodi ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, cum nonnullis alijs sacri Concilij notarijs & scribis.

Nomina illorum qui iurauerunt approbationem capitulorum.
Et primò Cardinales.

Ioannes Ostiensis.
Angelus Prænestinus Laudensis.
Iordanus Tusculanus de Vrsinis, episcopi Cardinales.
Antonius Bononiensis.
Franciscus Venetiarum.
Ioannes Dominici Ragusinus.
Antonius Aquilegiensis.
Gabriel Senensis.
Petrus Cameracensis.
Branda Placentinensis.
Angelus Veronensis.
Guillermus tituli sancti Marci.
Almanus Pisanus.
Antonius de * Chalanco, presbyteri Cardinales.
Rainaldus de * Branchacijs.
Amedeus Salutiarum.
Ludouicus de Flischo.
Odo de Columna.
Lucidus de Comitibus.
Franciscus Florentinus, diaconi Cardinales.
Ioannes Constantinopolitanus.
Ioannes Antiochenus Patriarcha.
Nicolaus Gneznensis pro Ecclesia sua & rege Poloniæ.
Petrus Archiepiscopus Ripensis pro se & rege Daciæ, * Suetiæ & Noruegiæ.

Iacobus Placentinus pro se & rege Poloniæ, & duce Vuitoldo.
Nicolaus Bathoniēsis ꝓ se & rege Angliç.
Robertus Saresbyriensis pro se & rege Angliæ.
Andreas Colocensis pro se & rege Romanorum.
Nicolaus Merseburgensis pro se & Archiepiscopo Magdeburgensi.
Ioannes * Silericensis pro se & rege Daciæ, Noruegiæ &c. *Selesuicen.*
Martinus Atrebatēsis pro se & duce Burgundiæ.
Iacobus Adriensis pro se & Archiepiscopo Rauennatensi.
Helias Aniciensis, nulli præterquàm Romanæ subditus Ecclesiæ.
Ioānes Vaurensis ꝓ ꝓuincia Tholosana.
Fredericus Augustensis.
Patritius * Carthagiensis.
Iacobus Esinus.
Martinus Aprutinensis.
Georgius Tridentinus.
Henricus Feltrensis.
Antonius Concordiensis pro se & Episcopo Aquensi.
Stephanus Dolensis.
Vitalis Tolonensis.
Ludouicus Bangorensis.
Vlricus Verdensis.
Alanus Leonensis.
Ioannes Vuormatiensis.
Ioannes Firmanus pro se & Archiepiscopo Brundusino & Abbate sancti Nicolai de Ausino.
* Vlamingus Nolanus. ** Flaminus*
Nicolaus Assisinas pro se & dominis Bertholdo Massanensi, & Andrea Nucerino.
* Sinonensis pro se & Abbate sancti Georgij de Venetijs. *Deest hic nomen Epi aut qd aliud.*
Ioannes Vuarmiensis procurator Pomezaniensis.
Culmensis, & Sambiensis episcoporum.
Franciscus * Tudertinus ꝓ se & abbatibus Marsianensi, & sancti Benedicti de * Gogabo de organis. ** Terdonen. * Gorgaho*
Episcopus Cassis pro se & tribus episcopis, & Abbate Augustensi in * Franconia. ** Francia*
Simon Anchonitanensis.
Blasius Clusinus pro se & Perusinensi, Cottonensi.
Vigiliensi, Messanensi, & Casertanēsi epis.
Ioannes Siluanectensis ambasiator vniuersitatis Parisiensis.
Thomas Senonensis episcopi.
Ioannes * Rauetensis.
Andreas Poznanień. ambasiator regis Poloniæ & magni ducis Vuitoldi fratris Lithuuaniæ ducis.
* Astrogius Militensis, procurator dominorum * archiepiscopi Simpratinensis & suorum Suffraganeorum. *Astorgi* * Archiepiscoporum*

Ioãnes abbas Cisterriensis, procurator specialis pro toto ordine Cistertiensi.

Gaspar Sancti Ioannis cremis de Perusio, decretorum doctor, ambasiator & procurator pro prouincia Burdegalensi.

Matthæus Claræuallis ambasiator Ecclesiæ Gallicanæ, in Theologia magister.

Guillermus de Precibus ordinis Cistertiensis * Venensis diœcesis. *Ventéñ.

Guillermus Sancti Pauli de Cornuto Turonensis diœcesis.

Ioannes Vrsicampi * Nouomensis diœcesis. * Nouiomen.

Guillermus Sancti Saluatoris de * manè diœcesis Magalonensis pro prouincia Narbonensi.

Guillermus de monasterio de Tellis Bituricensis diœcesis, in decretis licentiatus.

Nicolaus sanctæ Mariæ de Columba, ordinis Cistertieñ.

Placentinensis diœcesis, pro se & abbatibus de Strata de * Benedulo, de sancto Thoma, sanctorum Nazaræi & * Celli Veronensis. * Brundulo * Celsi

Sifridus de * Euageñ. ordinis Sancti Benedicti Augustensis diœcesis, abbas Sãcti Petri Cabilonensis.

Euerardus abbas in Lantz pro se & monasterio suo, & tanquàm pro parte omnium abbatum ordinis sancti Benedicti Herbipolensis diœcesis.

Hermannus de * Argauillarij, abbas sancti Petri ordinis Sancti Benedicti Tullensis diœcesis.

Alexander abbas monasterij Sanctæ Mariæ de Bellofonte, ordinis * veterum Sancti Benedicti diœcesis Maleacensis, licentiatus in decretis, ambasiator Ecclesiæ regni Franciæ pro prouincia Burdegalensi, & procurator Episcopi * Lauconieñ.

Henricus abbas vtriusq; iuris licentiatus, ambasiator vniuersitatis Andegauensis.

Abbas Otto Burnensis ordinis Sancti Benedicti.

Abbas * Rumensis. Ioannes abbas monasterij de * Robstodum Ebredunensis diœcesis. * Bobstoden.

Ioannes abbas de Fontibus * prouincia * Ebricensi. * in * Ebroicensi.

Abbas sancti * * * Massensis pro Ecclesia regni Franciæ & Delphinatûs.

Abbas de Bolo in Anglia.

Abbas sancti * Gilsadij. * Goldasij

Abbas de * Lanthein, Abbates. * Lãhouũ

Nomina Ambasiatorum & procuratorum.

Stephanus de Galliaco canonicus & Archidiaconus Losatensis, in Ecclesia Tholosana procurator capituli.

Magister Ioannes Basiræ, procurator domini Ludouici Archiepiscopi Rothomagensis.

Ioannes de Trembleio sedis Apostolicæ protonotarius, procurator capituli Ebreduneñ.

Nicolaus Verdis sacri palatij Apostolicæ causarum auditor, ambasiator Archiepiscopi Bremensis.

Nicolaus Augemij & Guillermus Brilleti ambasiatores regis Cypri.

Thomas abbas Beatæ Mariæ Eboraci, ambasiator regis Angliæ.

Petrus Canthon ambasiator ducis Burgundiæ.

Leo de Nasteco licentiatus in legibus, canonicus decanus Bisuntinensis.

Theodoricus de Monasterio pro vniuersitate Coloniensi.

Ioannes Brum pro Episcopo Halberstadensi.

Prior de Rhodis pro hospitalibus Sancti Ioannis Hierosolymitani.

Antonius Moessi pro Episcopo Gratianopolitano & ordine Prædicatorum.

Abbas * Stoxij pro rege Norvuegiæ & monasterio suo, & Episcopo Lincopensi. * Steyn

Petrus de Mera pro Episcopo & capitulo Traiectensi.

Paulus de Praga pro Episcopo * Luthomisiensi. * Luthosmisleñ. Lutomuslen.

Iacobus Baruth pro abbate Sancti Lamperti Saltzburgensis diœcesis.

Raimundus de Nouo bello pro Episcopo Bituricensi & abbate Sancti Tiberij Agathẽsis diœcesis.

Frater Angelus abbas monasterij in * Buna Saltzburgensis diœcesis ordinis Cistertiensis, pro monasterio suo & duce Ernesto duce Austriæ. *Rama

Petrus præpositus canonicorum regularium monasterij in Lægingen pro monasterio suo & Ioanne Burgrauio Nurbergensi.

Magister Petrus de Pulchra, pro vniuersitate studij Viennensis.

Paulus Ladaura pro vniuersitate Cracouiensi.

Ioannes Huguneti pro vniuersitate Auinionensi & certis abbatibus.

Henricus de Abundeñ. pro vniuersitate Oxoniensi.

Stephanus Platos pro episcopo * Luthosmisiensi & vniuersitate Pragensi.

Petrus Parthis ordinis Theutonicorum pro dicto ordine.

Michael * Bolosonis pro capitulis Viennensi, Narbonensi, Viuarieñsi, & Ebreduneñsi. * Blosonis * Bolsonis

Andreas cantor Lubecensis pro Episcopo & capitulo Lubecensi, necnon pro Episcopo & capitulo Brandeburgensi.

Ioannes de Burneñ. pro Episcopo Monasteriensi.

Guillermus Prothos pro Episcopo Rusensi, Arimicanensi & Africanensi.

Ioannes Gretz Reginæ ꝑ abbate * Mobedeus Pragẽsis diœcesis, ordinis S. Benedicti. * Mobedeo

Matthuas

Matthias de Ville pro præposito in Vienna Patauiensis diœcesis.

Conradus Abbas Pigamensis ordinis sancti Benedicti.

Ioannes Getvuer pro Henrico Episcopo Verdensi.

Philippus de Lapsa pro Abbate* Pridensi ordinis sancti Benedicti.

Iacobus Alberti pro Archiepiscopo Rauennatensi.

Ferrariensi Episcopo.

Parmensi Episcopo,& Marchione Ferrariensi.

Ioannes Gigati pro capitulo Venetensi.

Fredericus de Spiritu pro Archiepiscopo Rauennatensi,Episcopo Ferrariensi.

Parmensi,& marchione Ferrariensi.

Benedictus de Guilleláctis clericus cameræ,pro Episcopo Arcuratensi.

* Pyreto Frater Antonius de* Pecotto generalis ordinis Minorum pro toto ordine.

*Cremeñ Iacobus Conradini pro Episcopis * Gremensi.

Rameguſtanensi,& pro abbate sancti Andreæ de sexto Ianuensis diœcesis.

Thoalgeñ. Ioannes Tremosinus pro pposito Thoalorensi diœcesis Pragensis, ordinis Præmonstratensis.

Aegidius Petri canonicus Columbricensis pro episcopo Columbricensi.

Colimbriensi,& Episcopo Visensi.

Ioannes decanus Lemouicensis pro prouincia Bituricensi & Episcopo Lemouicensi.

Raymundus Gregorij, pro Episcopo Sistaricensi.

Elsinus Archidiaconus Starensi pro Episcopo* Starensi. *Scareñ.

Ioannes de Flisco ppositus Sancti Adriani de Trigandio diœcesis Ianuensis,pro Episcopis Vercellensi & Vigintimilliensi.

Laurentius Gnoda canonicus Lincopēsis pro Episcopo Lincopensi.

* Cinciberg Theodoricus * Cintemberg, cancellarius Episcopi Vbracensis pro ducibus Slesiæ &c.

Vuoalmarus Sals & Luderus rector pro Episcopo Hildesheimensi & capitulo eiusdē.

* Coante * Amoniæ pro duce Britanniæ, rege Scotiæ, comite Norvuegiæ, & comite Sabaudiæ.

Ioannes de Perona canonicus & procurator Ecclesiæ capituli Turonensis.

Frater Bernardus prior domûs Carthusię prope Argentinam procurator Prioris maioris Carthusiæ.

Guillermus de Forliuio rector conuentûs fratrum Eremitarum Sancti Augustini de Forliuijs, pcurator domini Georgij de Ordelasse domini Forliuij.

Galterus Gralle procurator & magister totius ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani,vtriusque iuris doctor.

Nicolaus officialis Brixinensis pro Episcopo & clero Brixinensi & Ernesto duce Austriæ.

Petrus de Holtzkyrchen pro se & abbate Fuldensi, ordinis Sancti Benedicti Herbipolensis diœcesis,& prepolito Numbergensi Patauiensis diœcesis.

Frater Antonius Costæ ordinis Prædicatorum.

Ioannes de *Vincellis procurator abbatis & conuentûs ac totius ordinis Cluniacensis, & procurator abbatis Sancti Regnaudi & Prioris de Charitate.

Ioannes de Gorello ordinis Minorū conuentûs Paribensis,ordinis antè dicti regens, necnon fratris Ioannis Quingonelli ordinis præfati in prouincia Franciæ prouincialis ministri procurator.

Frater Petrus Coruilhelli,procurator abbatis Sancti Nicolai prope Andegauiam.

Ioannes Broſſandi procurator Episcopi & capituli Mirapicensis.

Simon Dobetheus Archidiaconus Vapincensis, procurator capituli eiusdem & Atrebatensis.

Aymericus de* Atrijs procurator prepositi Montisiouis & * suprà ordinis & abbatis Sanginaci. • Arcijs

Iacobus Craſſeti literarum Apostolicarū scriptor, procurator capituli Auinionensis & Munatensis.

Bego de Rogerijs in legibus licentiatus, procurator Episcopi Vticensis, & deputatus pro prouincia Narbonensi.

Berengarius Miserondi procurator conuentûs Sancti Guillermi de Desertis Lodonensis diœcesis.

Ioannes Seneſcalli procurator domini abbatis Præmonstratensis & totius ordinis, & Ioannes de* Ponlexo, prior Romanæ curię & cellerarius monasterij Sancti Antonij, & præceptor de Reuerso, ac procurator totius ordinis Sancti Antonij & Augustini, ac procurator Episcopi Taurinensis. • Ponleyo

Ioannes Vuipperdus pro abbate * Fistanensi ordinis Sancti Benedicti Rothomagensis diœcesis. • Fiscanen.

Pasquerius de Vallibus baccalaureus in decretis, pcurator abbatis S.Ricarij in * Pontio ordinis Sancti Benedicti, aliâs Ambactensis diœcesis. *Pontino

Petrus Ginecoui literarum sacræ pœnitentiariæ scriptor, & procurator Episcopi & capituli Conseranensis.

Iacobus de Gramineis de Graumicis de Padua, canonicus Concordiensis,procurator Episcopi Cōcordiensis prouincię Aquileiensis.

Ioannes de Boues, procurator regis Franciæ, & procurator monasterij Sancti Augustini.

Oliuerius * Longuenet in artibus & medicinis magister, baccalaureus in decretis, procurator Episcopi * Treconensis, • Languimet

*Busaya nensis, abbatum de * Busagio, de Malareyo, de Begardo, & Rhemensis sancti Benedicti Cistertiensis ordinis, & Venetensis & Rauénatensis & * Trecorensis diœcesis.

*Gaufridus * Godoffredus Dauli licentiatus in legibus, procurator episcopi Lemouicensis, & abbatis sancti Martialis Lemouicensis diœcesis.

Petrus de Rococello prior prioratûs conuentualis beatæ Mariæ de Aurate.

Theodoricus procurator domini Archiepiscopi Tolosanensis, missus & nominatus pro prouincia Tolosana, & Episcopi Agathensis.

*Rentegueria Raimundus de * Remeguerria licentiatus in decretis, Prior maioris Ecclesiæ Electeñ. procurator Episcopi & capituli Electensis.

Tierricus de sancto Deodato licentiatus in legibus, & magister in artibus, ambasiator vniuersitatis Aurelianensis, & procurator episcoporum Tullensis & Xanctensis.

Verneius militis, decanus Ecclesiæ Bambergensis, Bremensis diecesis.

Henricus de Molendino canonicus Bremensis, ambasiator domini Archiepiscopi Bremensis.

Guillermus Voris in vtroque iure baccalaureus, canonicus Ecclesiæ Gratianopolitanæ.

*Puttellis *Artham Guillermus * Brucellis, domini Michaelis Archiepiscopi * Amham primatis Hyberniç, ac domini Thomç episcopi Offoriensis procurator.

Guillermus de Spelunca canonicus Nolensis, missus nomine illustrissimæ dominæ Ioannæ Nauarræ & Angliæ reginæ, & nomine proprio.

Robertus Prior Celsinorum, vicarius & procurator abbatis Cluniacensis & eiusdé conuentûs Matesconiensis diœcesis, pro ipsis & suo Cluniaceñ. ordine.

Simon Quatadriorum canonici sancti Remigij, procurator dominorum episcoporum Andegauensis & Auinionensis.

Thomas Bonotant licentiatus in legibus, procurator episcopi Andegauensis, & Omnium sanctorum Andegauensium, & Ioannes de Pratis monasterij ordinis Augustini Maclouiensis diœcesis.

*Ermegandus *Ermogandus de Casserijs licentiatus in decretis.

Archipresbyter Narbonensis & Prior de Capite stagno Narbonensis diœcesis, ambasiator vniuersitatis Montispellulani Magalonensis diœcesis.

Antonius de Zuuaneuuarde procurator præpositi, decani & capituli Ecclesiæ sancti saluatoris Hexbeberensis diœcesis, & decani & capituli Ecclesiç beatç Mariç, Curtracensis diœcesis.

Hugo de Tesseto, canonicus Ecclesiæ Catracensis, procurator episcopi Catracēsis.

Ioannes * Dolior licentiatus in legibus, archidiaconus de Sabolio, & canonicus Ecclesiç Cenomanensis prouinciç Turonensis, procurator decani & capituli Ecclesiç Cenomanensis. *Dolier

Frater Petrus de Saliente, cellelarius monasterij Aureliaci, sancti Flori diœcesis, licentiatus in theologia & in decretis, vicarius episcopi Gratianopolitani, & procurator Vapincensis episcopi, necnon abbatis Conchensis Ruthenensis diœcesis.

Ioannes * Honorodiæ vtriusque iuris licentiatus, ambasiator vniuersitatis Andegauensis. *Hourodiæ.

Hugo Fabri, magister in artibus & medicinis, procurator episcopi Cameracensis.

Elsius scholaris pro abbate sancti Laurentij Fauentinæ diœcesis.

Otto de * Milex præpositus Ecclesiæ Herbipolensis, pro se & episcopo Herbipolensi. *Milex.

Ioannes *Habunde pro se & episcopo Eistetensi & duce Franconiæ. *Abunde

Lampertus de Grolia, pro se & regno Hungariæ.

Bertholdus Rukę præpositus Lubecensis, pro se & episcopis Tarbacensi, Oziliensi, & Coromensi.

Petrus Storch in theologia doctor, pro vniuersitate studij Lipsensis.

Ioannes Crestę licentiatus in vtroque iure, pro duce Guillermo Bauariæ, comite Hollandiæ.

Hannoniæ & Zelandiæ.

Magister Albertus de Nurenberga, pro se & episcopo Bambergensi.

Philippus de Lompresta literarum Apostolicarum scriptor, pro se & Bartholomæo abbate monasterij sancti Laurentij extra muros Tridentinenses.

* Cuntzo de Suuola, auditor sacri palatij Apostolici, & Albertus Varemptapp pro se & Archiepiscopo Pragensi. *Conco

Ioannes & Arnoldus Forcheim, literarū Apostolicarum scriptores, pro se & electo Getensi.

Michael de Ezedal, rector parochialis Ecclesiç in Losen Vratislauiensis diœcesis, pro præposito Martalensi ordinis Præmonstratensis Constantiensis diœcesis.

Nicolaus de Ballionibus, Prior generalis ordinis sancti sepulcri Dominici.

Germinianus pro se & abbate sanctç Trinitatis Veronensis, ordinis Vallis Vmbrosæ.

Basilius de Trisis, procurator episcopi Vicanensis.

Fredericus episcopus Fulginatensis, pro abbate montis * Cassanensis, & Iacobo episcopo Spoletano, episcopo Nucerino, & pro Nicolao abbate monasterij de cruce saxi viui de Fulgineo. *Marcani

Dominus Arpinus de Alexandria, pro episcopo Albiganensi.

SESSIO

SESSIO XXI.

ANNO à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, die verò sabbati trigesima & penultima mensis Maij fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi, præsidente eidem reuerendissimo patre domino Ioanne Episcopo Ostiensi Cardinali Viuariensi, in qua quidem sessione dicebatur officiũ Missæ de spiritusancto, cum litanijs & alijs sessionibus requisitis. Quibus expletis, fiebat sermo ad Clerum per Reuerendum patrem Iacobum episcopum Laudensem, qui pro suo themate assumpsit verba hæc, videlicet:
Marc. 16. d Exprobrauit DEVS incredulitatem eorum & duritiam cordis. Et eo finito, magister Hieronymus de Praga in medio existẽs, ascendens quendam bancum, replicauit contra præfatum dominum Iacobum & eius sermonem, & alia diuersa dixit, & allegauit. Quibus & alijs pluribus auditis, reuerendissimus pater dominus Patriarcha Constantinopolitanus, vnus de commissarijs ipsius synodi, dicto magistro Hieronymo præsente & audiente sententiam diffinitiuam contra eundem Hieronymũ de Praga, alta & intelligibili voce in scriptis legit & promulgauit, prout & quemadmodùm in quadam schedula papyrea, quam in suis manibus tenebat, tenoris inferiùs inserti, pleniùs continetur & habetur. Qua siquidem sentẽtia lecta, & per Synodum vniuersaliter approbata & per deputatos nationum, Antonium Cõcordieñ. Vitalem Tolonensem, Nicolaum Mersburgensem, & Patricium * Carthagiensem episcopos, ac præfatum dominum Ostiensem, per verbum Placet, idem Hieronymus traditus est potestati seculari, & combustus fuit.

Hieronymus à Praga relabitur in hæresin, & ideò comburitur.

Tenor sententiæ diffinitiuæ latæ contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini, Amen. CHRISTVS Deus & saluator noster vitis * matura, cuius pater agricola est, discipulos cæterosque fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit, mittetur foràs sicut palmes, & arescet. Cuius summi doctoris & magistri doctrinam sequens & præcepta exequens hæc sancta Constantiensis synodus, in causa inquisitionis hæreticæ prauitatis per eandem sanctam synodum mota, fama publica referente & clamorosa insinuatione demonstrante, contra magistrum Hieronymũ dictum de Praga, dictum magistrum in artibus, laicum, ex cuius causæ actis & processibus constat, eundem Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizâsse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudùm à sanctis patribus reprobatos, quosdam verò blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarum aurium offensiuos, temerarios & seditiosos, dudùm per damnatæ memoriæ viros Ioannem Vuicleff & Ioannem Husz assertos prædicatos & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quique doctrina & libri prædictorum Ioannis Vuicleff & Ioannis Husz, ac Vuicleff memoria, dictique Ioannis Husz persona, per eandem sanctam synodum & eius sententiam de hæresi damnati & damnatæ fuerunt. Quamque damnationis sententiam idem Hieronymus postmodùm, pendente huiusmodi inquisitionis causa, in eadem sancta synodo cognoscens & profitens veram, Catholicam & Apostolicam fidem approbauit, & eidem consensit, anathematizauitque omnem hæresim, præcipuè eam de qua erat infamatus, & se confitebatur infamatum, & quam præteritis temporibus dogmatizauerunt & tenuerunt Ioannes Vuicleff & Ioannes Husz in suis opusculis, sermonibus & libellis, & propter quam seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta synodo damnati fuerunt tanquàm hæretici, & eorum doctrina similiter damnata, præmissorumque omnium damnationem professus, & iurauit se in hac fidei veritate permansurum. Et si ipse quicquam contra sentire, vel prædicare præsumpserit, canonum seueritati subiacere, & æternæ pœnæ voluit obligari. Necnon suam professionem manu sua conscriptam, eidem sanctæ synodo obtulit, atque dedit. Post quas professionem & abiurationem multis diebus transactis, sicut canis ad vomitum rediens, vt virus pestilentissimum quod in suo latitabat pectore, publicè euomeret, audientiam publicam sibi dari in eadem sancta synodo postulauit. Qua sibi concessa, coram eadem synodo publicè congregata asseruit, dixit, & professus est in effectu, quòd præfatæ sententiæ damnationis dictorum Ioannis Vuicleff & Ioannis Husz iniquè consenserat, & illam sententiam approbando mentitus fuit. Nec verebatur se confiteri mentitum, quinimmò cõfessionem, approbationem & professionem suas super illorum damnatione reuocabat nunc & in æternum, asserens, se in libris Ioannis Vuicleff & Ioannis Husz nullã vnquàm hæresim vel errorem legisse, licèt antè fuerit confessus, & probatum sit euidenter, ipsum libros eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizâsse, & in quibus constat plures errores & hæreses contineri. Vndè idem Hieronymus de sacramento altaris & transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plùs credere Augustino & cæteris Ecclesiæ doctoribus, quàm Ioanni Vuicleff & Ioanni Husz. Constat insupèr ex præmissis, eundem Hieronymum prędictis Vuicleff & Husz damnatis & eorum

Suprà sessione 19.

* vera

Ioã. 15. a

rum erroribus adhærere, illorumque fautorem fuisse & esse, propter quæ eadem sancta synodus eundem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manentem, foràs mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atque damnat.

Hieronymi Pargen dánatio.

SESSIO XXII.

De vnione ambasiatorum regis Aragonum.

DIE iouis decimaquinta mensis Octobris, anno à natiuitate Domini 1416. indictione nona, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Cõstantiensi, ad hoc specialiter deputata, & reuerẽdissimus pater dominus Bartholomeus Archiepiscopus Mediolanensis schedulam tenoris subsequentis legit & publicauit.

Decretum locationis ambasiatorũm regis Aragonum.

Sacrosancta synodus Constantiensis, considerans quòd ad suam & suorum ad hoc deputatorum instantiam, oratores charissimorum Ecclesiæ filiorum Iacobi & Ioannæ regis & reginæ Hierusalem & Siciliæ illustrium requisiti fuerunt, vt quoniam expectantur oratores charissimi Ecclesiæ filij regis Castellæ & Legionis illustris huc ad synodum venturi, ad perficiendum cum ipsa synodo Ecclesiæ vnionem, placeret eisdem oratoribus dictorum regis & reginæ, dimittere locum, quem in loco sessionis nunc tenent, tanquàm qui eisdem oratoribus dicti regis Castellæ venientibus debebitur, & durante præsenti Concilio, vadant ad partẽ sinistrã immediatè post ambasiatores etiàm charissimi filij regis Angliæ illustris. Ideò eadem synodus decernit & statuit, quòd ob hoc siue veniant siue non veniant dicti oratores regis Castellæ, non præiudicetur eisdem regi & reginæ & eorum regnis, nec dictis oratoribus suis eorum nomine aut alijs quibuscunque, quo ad locum & honorem, qui sibi in hac synodo debentur, tam in sessionibus quàm in processionibus & alijs quibuscunque. Et si contingat, quòd medio tempore ante aduentum Oratorum dicti regis Castellæ, aliquis vel aliqui oratores alterius regis sederent in loco prædicto, ambasiatoribus dictorum regis Iacobi & Ioannæ reginæ dimisso, declarat eadem sancta synodus, ꝙ hoc erit de tolerantia, permissione & gratia, & pro hac vice dũtaxàt, & quòd per hoc illi vel illis nullum ius acquiratur ex sessione prędicta, nec pręiudicetur dictis ambasiatoribus regis & reginæ prædictorum, & regnis ac processionibus vel alijs actibus, qui concurrerent in hac synodo.

Post hæc autem reuerendus dominus magister Antonius Taxal generalis ordinis B. Marię de mercede, in dicto ambone existens, legit schedulam tenoris subsequentis:

Schedula lecta per ambasiatores regis Aragonum.

Nos Ioannes Raymundi Floch comes Cardonæ, frater Antonius Taxal sacræ paginæ magister, generalis ordinis beatæ Mariæ de mercede, Raymundus * Xatmar miles, Sperans in Deo Cardonæ iurisperitus, Gundisaluus Garssiæ de sancta Maria decretorum, & Michael de Nauers vtriusque iuris doctores, oratores & procuratores illustrissimi principis & domini nostri domini Alphonsi regis Aragonum &c. volentes & intendentes adimplere conuentionem Narbonæ initam inter serenissimum principem & dominum, dominum Sigismundum Romanorum & Hungariæ regem, & procuratores nuncios & legatos præsentis congregationis Constantiensis ex vna, & etiàm oratores & procuratores ac nuncios dominorũ regum Castellæ, Aragonum & Nauarræ, necnon illustrium principum dominorum Fuxi & Armeniaci comitum ex alia partibus, præsentauimus nos in hoc loco coram paternitatibus vestris, offerẽtes nos ad exequendã dictam conuentionem, & omnia & singula contenta in ea: & sic nunc attendentes quod in primo capitulo dictæ conuentionis continetur, quòd conuocatio fiat per prælatos cæterosque viros Ecclesiasticos huius congregationis, per literas quæ dirigantur ad dominos principes & alios de obedientia domini Benedicti Papæ XIII. quondàm nominati, & viceuersa, quòd præfati domini reges & principes de obedientia dicti domini Benedicti faciant per literas conuocatorias ad vos prænominatos prælatos cæterosque dominos de congregatione præsenti, vel per suos ambasiatores vel procuratores mittendos, vos hic in Constantia congregatos conuocabunt: & attento etiàm quòd conuocatoriæ literæ pro parte vestra dicto domino regi Aragonum præsentatæ fuerunt, volumus & nos satisfacere dicto capitulo, cuius tenor, quantùm ad literas conuocatorias quæ in eo continentur, talis est: Miseratione diuina episcopi &c. Post lecturam verò præfatus dominus Archiepiscopus Mediolanensis prædictas literas conuocatorias legit alta voce, in dicto ambone existens:

* Xatmar Sperás in Deo, proprium hic nomé est, non quid cõplexũ.

Literæ conuocatoriæ.

MIseratione diuina Episcopi, presbyteri, diaconi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, prælati & cæteri in Constantia prouinciæ Moguntinensis in CHRISTI nomine congregati, Illustri principi

Ferdinando Dei gratia Aragonum, & Siciliæ regi, salutem & Ecclesiasticam vnionem feliciter intueri. Quanquàm misericordiæ Domini neque mensuram ponere, neque eiusdem tempora diffinire possumus, indiès attamen quos diligit, castigans, compertum habemus, quòd flagellat, vt in tentatione prouentum faciat, & probatos ampliori retributione prosequatur. Ipso siquidem permittente, à trigintaocto annis & amplius populus eiusdem peculiaris qui Christiano nomine gloriamur, afflicti fuimus pestifero & execrabili schismate præsenti, cuius occasione omnium penè benè viuendi modorum status confractus est. Vt cessaret Angelus percutiens, altissimum exorauimus, & indefessè ad id sudores nostros & animos aptauimus: propicietur populo suo misericors Dominus, deprecamur, & secundùm altitudinem cęli à terra corroboret misericordiam suam super timentes se. Vndè quanquàm varios perpessi fuimus pro pace Ecclesiæ consequenda labores, & per anni circulum & vltra circa hoc vacauerimus, nondùm uenit dies domini, in qua pace frui optabamus, verùm appropinquat, speramus in eius authore, quia arras ipsius reperimus. Nam Dominus qui Gregorius duodecimus iu suo obedientia dicebatur, sua sponte cessit: sic & Dominus qui Ioannes vicesimustertius dicebatur, facere uoluit, atque fecit. Vt autem hoc idem faceret dominus Petrus de Luna, qui Benedictus decimustertius in sua obedientia nominatur, legatos & nuncios nostros ad serenitatem uestram, & ipsum cum serenissimo Romanorum rege venerabiles & reuerendos Patres, & doctissimos viros Archiepiscopum Turonensem, & alios collegas destinaueramus. Qui quidem dominus Petrus admonitus, rogatus, exhortatus & requisitus humiliter, aptè, debitè & iuridicè, cessionem per ipsum iure diuino pariter & humano & aliâs multipliciter debitam facere noluit, sed hucusque distulit, atque differt in totius Ecclesiæ scandalum, ac populi Christiani iacturam, & animæ suæ detrimentum. Quam quidem cessionem vt faceret, per uos fuit dictus dominus Petrus de Luna requisitus pluriès per principes, & comites notabiles obedientiæ suæ. Idcircò vt filij pij matri suæ compatientes, nitimur, & quantùm in nobis est, nisi fuimus pacem prędictam obtinere, & animos virtuosorum virorū ad hoc allicere, quatenùs in illo qui est verus Ecclesiæ sponsus, congregati in vnū simul, matrem Ecclesiam diuisam vniamus, & indecentia quælibet quæ dicti schismatis occasione pullularunt, tollamus, & de medio auferamus. Hinc serenitatem vestram obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, & per adspersionem sui preciosissimi sanguinis, & per precium redemptionis nostræ exoramus, requirimus, & monemus, quatenùs ob Dei nostri reuerentiam ad tractandum vnà nobiscum super infrascriptis veniatis, & subditos vestros, qui possint, & debeant concilijs generalibus interesse, quos vnà uobiscum præsentibus conuocamus, moneatis, inducatis, & eosdem authoritate à Deo uobis tradita, qua potestatis culmina intra Ecclesiam principatûs proprio decore tenetis, & de eadem reddituri estis rationem, iuxta dispositionis uobis traditæ modum conuocetis, ut infra tres menses immediatè sequentes, præsentationem * Perpiniani aut Barchinonæ de præsentibus faciendam, concordatam in capitulis die decimotertio Decembris proximè lapsi, Narbonæ super materia vnionis firmatis, (de qua quidem præsentatione certificabimini in Constantia) compareatis ad schisma sedandum, vnionem Ecclesiæ procurandam, reformationem etiam ipsius Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris complendam, & deiectionem dicti Benedicti effectualiter faciendam, & ad electionem futuri Romani pontificis procedendum, ac pro aliis causis, & rationibus quæ ad generale concilium de iure pertinent & spectant. Per hoc enim populum quem CHRISTVS suo sanguine precioso acquisiuit, in unum ouile ad gloriam æternam consequendam * apta mente ac debitum DEO & Ecclesiæ matri nostræ reddituri, æternæque retributionis præmia consequi poteritis. Datum & actum Constantiæ in Ecclesia cathedrali dicti loci, in qua pro prǽmissis fueramus congregati * secundo Nonas Februarij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, Apostolica sede vacante. Postquàm autē præfatus Archiepiscopus suam lecturam compleuisset, Ambasiatores dicti Regis Aragonum uolentes satisfacere dicto capitulo, dixerunt per organum præfati magistri Antonij Taxal, vt sequitur.

Nos oratores, & Procuratores Illustrissimi Principis domini Alphonsi domini nostri Reges Aragonum, &c. conuocamus uos omnes prælatos, & cęteros dominos de hac congregatione, iuxta tenorem dicti capituli. Deindè pręlati, & cęteri in ipsa congregatione existentes, per organum dicti Archiepiscopi Mediolanensis responderunt in hunc modum.

Nos miseratione diuina Episcopi, presbyteri & diaconi Cardinales, Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi, Pręlati & cęteri hic congregati dictam conuocationem acceptamus, & offerimus nos paratos sinè dilatione quacunque ad procedendum ad ulteriora. Et insupèr requirimus vos oratores & procuratores prædictos, quatenùs ad vnionem faciendam nobiscum procedatis iuxta tenorem tertii capituli conuentionis prædictæ, quod incipit: Tertiò, quòd præfatis de obedientia domini Benedicti &c. Oratores verò

regis

Margin notes: 1.Cor.10. — 2.Re.24.c — Psal. 102. — Luc. 1. — * Perpiniaci — Constantiensis cōcilij sessi. 20. — * aptaueritis debitū — * pridiè — Cōstantiēsis concilij sess. 20.

ta, viso & considerato capitulo secundo ex capitulis Narbonensibus, inter clarissimum Ecclesiæ filium Sigismũdum Romanorum & Hungariæ &c. Regem illustrem, & dilectos etiam Ecclesiæ filios, procuratores nuncios dictæ synodi ex vna, & procuratores oratores clarissimorum dictæ Ecclesiæ filiorum, Castellæ, Aragonum & Nauarræ Regum illustrium, & dilectorum Ecclesiæ filiorum Fuxi & Armeniaci comitum partibus ex altera concordatis, quod incipit: Secundò, quòd dictæ cõuocationes fiendę, &c. Volens in omnibus obseruare dictum Capitulum, promittit, ratum habet, securat, & specialiter confirmat, ac nouiter firmat, ac statuit, & decernit in omnibus & per omnia, prout in dicto capitulo continetur. Viso etiàm quarto capitulo dictorum capitulorum, quod incipit: Quartò, quòd per dictum vniendum Concilium &c. abolet, tollit, annullat eadem sancta synodus quoscunque processus, sententias, ordinationes, statuta & pœnas, vt in dicto capitulo quarto suprà descripto cõtinetur, vsque ibi, Et quòd statuatur &c.

Item statuit eadem sancta synodus, quòd nunquàm decætero ratione vel occasione dicti schismatis aut adhæsionis dicti domini Benedicti, & sui prædecessoris domini Clementis, possit contra dictos reges, principes & alios de obedientia dicti Benedicti, quomodolibèt procedi in iudicio vel extra, vt in fine dicti capituli quarti suprà descripti continetur. Viso etiàm quinto capitulo, quod incipit: Quintò, quòd per dictum formandum capitulum & Concilium &c. eadem sancta synodus approbat, laudat, confirmat, & meliori modo quo fieri potest, plenissimè firmat omnes & singulas dispensationes, gratias & concessiones factas per dominum Benedictum prædictum quibusuis personis suæ obedientiæ de quibusuis dignitatibus, vt in dicto quinto capitulo continetur, vsque in diem primæ requisitionis factæ eidem domino Benedicto per reges & principes suæ obedientiæ, vt in ipso capitulo continetur. Viso etiàm vndecimo capitulo, quod incipit: Vndecimo, quòd dictus dominus rex &c. Et attento quod dicitur in dicto vndecimo capitulo ibi, Et quòd in prima cessione dicta sancta synodus &c. facit, concedit, statuit, & ordinat in omnibus & per omnia, prout in dicto vndecimo capitulo continetur.

Omnia præmissa tam prælati cæterique notabiles viri sessioni interessentes, quàm oratores sæpefati, expresse iurauerunt. Iuramenta autem prædicta nomine Concilij & aliorum quorum intererat, de ipsius Concilij mandato requisiuerunt & receperunt reuerendi patres domini Iacobus Rodini à parte dextra, in qua sedent Episcopi & presbyteri Cardinales, & Thomas Polten sis Sanctæ sedis Apostolicæ protonotarius à parte sinistra, in qua sedent diaconi Cardinales & cæteri.

Quibus præstitis præfatus dominus Mediolanensis legit schedulam tenoris sequentis: Et prædicta omnia & singula intelligantur, & locum habeant, semper attento tenore omnium & singulorum capitulorum Narbonæ concordatorum, quibus & eorum cuilibet dicta sancta synodus stare intendit, nec ab eis vel eorum aliquo in toto vel in parte recedere. Ad quam ex parte nationum & dominorum Cardinaliũ fuit responsum, Placet. Deindè dominus Antonius Taxal legit quandam schedulam tenoris subsequentis:

Schedula acceptationis, per ambasiatores Regis Aragonum lecta.

Nos Ioannes Raimundus Floch comes Cardonæ, frater Antonius Taxal sacræ paginæ magister, generalis ordinis beatæ Mariæ de Mercede, Raimundus Zatmar miles, Sperans in DEO Cardonæ iurisperitus, Gundissaluus Garssiæ de sancta Maria, Decretorum, & Michael de Nauers vtriusque iuris Doctores, oratores, procuratores, ambasiatores & cõsiliarij illustrissimi Principis & domini nostri Alphonsi regis Aragonum, &c. dictis nominibus & quolibet ipsorum nominum, omnibusque alijs melioribus modo, uia, iure, forma, causa & nominibus quibus validiùs & efficacius possumus & valemus, omnia & singula decreta, statuta & protestationes, necnon conuentiones ac pacta per sacrosanctam generalem Synodum Cõstantiensem nobiscum dictis nominibus facta & edita, & quæ nũc sunt seriosiùs lecta, ipsa habentes pro sufficienter expressis & solenniter repetitis, vice & nomine domini nostri Regis præfati ac omnium regnorum & terrarum suarum acceptamus, assentimus, approbamus, & solenniter cõfirmamus: & similiter sicut ipsa synodus protestata est, quòd nõ intendit recedere à capitulis in prædicta ciuitate Narbonensi concordatis, de quibus in decreto præsentis Concilij nunc de proximo edito, * q̃ hęc volumus habere pro expresso & specificè declarato, facta extitit mentio specialis, ità & nos dictis nominibus & quolibet eorum solenniter protestamur. Et super omnibus superiùs descriptis, promotores Concilij petiẽrunt instrumenta. Et similiter ambasiatores regis Aragonum per organum Antonij Taxal hoc idem petiẽrunt. for. quod hic

Prædictis peractis, Antonius Taxal fecit collationem ad commendationem regis & reginæ Aragonum, assumens pro themate, Rex tuus venit, Matthęi vicesimoprimo. Qua collatione facta, reuerendissimus pater dominus Franciscus tituli Sanctorũ Cosmæ & Da-

& Damiani Cardinalis, nomine synodi respondendo Antonio Raxal, fecit breuem collationem, dicens: Exultemus omnes in DOMINO. Post huius collationem cœperunt omnes cantare hymnum, Te DEVM laudamus, &c. Et oratione dicta, fuit cantata MISSA de Spiritusancto per reuerendissimum patrem Cardinalem Aquileiensem vulgariter nuncupatum. Acta fuerunt hæc anno, indictione, mense & loco quibus suprà, &c.

SESSIO XXIII.

Iouis die quinta mensis Nouembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, indictione nona, fuit celebrata generalis sessio in maiori Ecclesia Constantiæ, præsidente eidem sessioni reuerendissimo patre domino Ioanne episcopo Ostiensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali & vicecancellario. Fuitque cantatum officium Missæ de Spiritusancto per dominum Ioannem Patriarcham Antiochenum. Quo expleto, legebantur litaniæ, & alia fiebant quæ in sessionibus fieri solent. Eisdem completis, reuerendissimus pater dominus Bartholomæus Archiepiscopus Mediolanensis legit & publicauit ordinationem sanctæ synodi sub tenore sequenti.

Commissio deputatorum, data super informatione summaria facienda ad effectum citationis personalis & per edictum contra Petrum de Luna.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congrega-
Ephe. 2.a ta, in authore pacis vno Deo nostro Iesu CHRISTO, qui sibi sponsam vnam san-
Ibidèm.c ctam Ecclesiam sui preciosi sanguinis precio comparauit, quæ in Christo IESV summo angulari lapide creuit in templum sanctum in Domino, iunctisque simul parietibus fecit vtraque vnum, vt in pace fieret locus eius, ad tollendum pacis obstacula, vniendamque scissuram fidelium, in qua ille
*pacis * CHRISTI aduersarius caput Ecclesiæ malignantium, dolens satis & erubescés, hominem constantem ex lutea materia, charitaté in terra tenere, quàm in cœlo nequiuerat habere, ipsius sponsæ Christi per schisma pestiferum prohdolor ingens, & tam diuturnis, vtpotè trigintaocto annorum, temporibus iam peractis, charitatem vulnerauit, rescidit vnitatem. Quæ licèt in magna parte Spiritussancti gratia in præsenti sacratissima generali synodo ad hoc præcipuè inter cætera congregata, cooperante, coniuncta sit per eiectionem & renunciationem domini Balthasaris olim Ioannis vigesimitertij, & renunciationem Angeli de Corario, Gregorij duodecimi in sua obedientia nuncupati, qui inter se cum domino Petro de Luna, Benedicto decimotertio in sua obedientia nuncupato, de papatu contendebant, quorũ Ioannis & Gregorij DEI gratia in eadem sancta synodo obedientiæ sunt vnitæ, adhuc tamen hostis ille vnitatis & pacis, in reliqua parte, videlicet in sua obedientia dicti domini Petri, Benedicti decimitertij nuncupati, seu eius parte per eiusdem domini Petri duritiam, pertinaciam & contumaciam, in graue & maximum scandalum vniuersalis Ecclesiæ & Christiani populi atque periculum fidei Catholicæ & ruinæ fidelium animarum, scissam detinet & lachrymabiliter vulneratam: idcircò eadem sancta synodus inter cætera ad ipsum schisma & hæreses alias extirpandum, procurandamque ipsius Ecclesiæ vnionem, præcipuè congregata, cósiderans quòd præmissis attentis, totum huius reliqui schismatis pondus in persona dicti domini Benedicti consistit, & quòd in eo solo stat, quô minùs ipsum schisma radicitùs extirpetur, & per consequens resultet præfata vnio Ecclesiæ sanctæ DEI: & attendens quòd tam in diuturnis temporibus quibus hoc schisma pestiferum * pertra- for.* protractum
ctum est, omnium doctissimorum virorum Christi fidelium ingenia, etiàm cũ summis studijs & laboribus, attentis maximè difficultatibus eiusdem schismatis, nullam viam possibilem & securam sinè fidelium scandalo ad præfatum schisma extirpandum reperire potuerunt, præter cessionem de papatu omnium contendentium, quàm viam idem dominus Benedictus vocatus à suis, velut multorũ Christi fidelium vox testatur, ante suam electionem à suis in Papam, pro pace danda Ecclesiæ laudauerat & approbauerat, atque in ipso conclaui quando fuit electus, promisit & iurauit prosequi vnionem Ecclesię per omnes vias accommodas, vsque ad cessionem de papatu inclusiuè, si ipsum in Papam eligi contingeret, vt Cardinalibus qui tunc erant, vel eorum maiori parti expedire videretur, atque post suam electionem idem promisit & iurauit: dictaque códitio postmodùm etiàm purificata extitit: & deindè pro pace danda Ecclesiæ promiserit, & iurauerit papatui suo prætenso cedere, altero videlicet Ioanne & Gregorio cum eo contendente, cedente, mortuo vel eiecto, quæ etiàm conditio in ambobus, videlicet Ioanne & Gregorio prædictis, solenniter impleta est, vt præfertur: attendens igitur quòd idem dominus, dictus à suis Benedictus, iam vigintiduobus annis completis, papatum secundùm se tenuit, quibus temporibus multifariè multisque modis ex parte regum, principum, prælatorum & aliorum Christianorum, tam suæ, quàm alteriùs obedientiæ, etiàm post purificationem

ficationem conditionum prædictarum, fuit cum magnis & iteratis instantijs seriosè, solenniter, humiliter & deuotè requisitus, quatenùs pro tollendo huiusmodi schismate & pro vnione Ecclesiæ sanctæ Dei vellet suo prætenso papatui cedere, prout secundùm omnium fidelium, seu maioris partis illorũ iudiciũ tenebatur iure diuino pariter & humano, quod facere ipse semper animo pertinaci atque effrenato, superbiæ ac tumoris spiritu correptus, recusauit, & subterfugia quædam adhibens, ad excusandum excusationes in peccatis, Ecclesiam ipsam in huismodi schismate, quòd ipse tollere potuit, relinquens, nullam debitã curam aut diligentiam sufficientem, & effectualem adhibuit ad ipsum schisma tollendum, & Ecclesiæ vnionem consequendam, sed ad vnum terrarum angulum in castro munitissimo Panischolæ in littore maris, vbi ad eum non esset tutus accessus, se reclusit, vbi omni suo posse præfatum inueteratum schisma nutrit & fouet, & impedimenta quæcunque potest, præstat & procurat, nè ad dictam vnionem peruenire possit: quæ omnia secundùm sanctorum decreta hæresim inferunt manifestam. Eapropter super præmissis & alijs declarandis in processu & latiùs exprimendis, volens eadem sancta synodus euacuare quod ex parte est, vt sequa-
1.Cor.14. tur perfectum, & ad ipsum schisma penitùs submouendum procedere, licèt præmissa omnia, notoria & vera communiter habeantur & reputentur, & super illis tota fideliũ clamet multitudo, sibi ipsi satagens prouidere, quasi pro quodam huiusmodi prouisionis remedij fundamento, committit deuotissimis Ecclesiæ filijs Guillermo tituli sancti Marci, & Francisco tituli sanctorum Cosmæ & Damiani, dicto Florentino, sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Ioanni electo Patriarchæ Constantinopolitano, ac venerabilibus fratribus Stephano Dolensi, Roberto Saresbiriensi episcopis, ac dilectis Ecclesiæ filiis Iacobo electo Parmensi, Guillermo Pulchri nepotis, fratri Antonio Taxal generali ordinis beatæ Mariæ de mercede, fratri Mauricio de Praga sacræ paginæ professoribus, Michaeli de Nauers, Nicolao Vuordis iuris vtriusque, & Ioanni Belles decretorum doctoribus, & eorum maiori parti, quatenùs supèr præmissis omnibus & singulis ac eorum circunstantijs, dependentibus & connexis, ac alijs ad ea quomodolibèt facientibus, illorumque notorietate, fama & clamore, ac etiàm quæ loca insignia, consistant viciniora dicto castro Panischolę, ad quæ sit tutus accessus, summariè & diligenter inquirant, testes & alia probationũ genera recipiant, & examinent, eorumque dicta & attestationes & alia quæcunque inuenerint, in scriptis & forma publica redigant, seu redigi faciant, & ea etiàm sacræ synodo repræsentent, & fideliter referant, vt exindè ipsa synodus procedat, decernat & statuat, prout ad pacem & salutem Ecclesiæ & fidelium, extirpationem schismatis, & vnionem ipsius Ecclesiæ secundùm iustitiã videbitur expedire. Datque eisdẽ commissarijs & maiori ipsorum parti, testes per censuram Ecclesiasticam compellendi veritati testimonium perhibere, & alios quoscunque præstantes ad prædicta impedimenta coercendi, & alia faciendi circa præmissa necessaria & etiàm opportuna, plenam & liberã potestatem. Lecta autem dicta ordinatione, dictus Patriarcha Antiochenus pro omnibus dictæ synodi nationibus & de ipsarum consensu respondit per verbum, Placet. Et pręfatus dominus Ostiensis, nomine collegij Cardinalium similiter respondit, Placet.

SESSIO XXIIII.

Pro citatione decernenda contra Petrum de Luna.

DIE sabbati vicesimaoctaua dicti mensis Nouẽbris, fuit sessio generalis per synodũ Cõstãtiensem manè hora tertiarum, in Ecclesia maiori prædicta Constantiensi solenniter celebrata, in qua reuerendissimus pater dominus Patriarcha Antiochenus officium Missæ celebrauit. Quo finito, more aliarum sessionum legebantur litaniæ. Præsidebat autem eidem sessioni dominus Ioannes Episcopus Ostiẽsis. Reuerendissimus autem pater Dominus Stephanus Episcopus Dolensis, de mandato & ordinatione sanctę synodi & ordinatione ipsorum commissariorum, legebat citationẽ decretam contra Petrum de Luna, cuius citationis tenor sequitur, & est talis.

Tenor citationis contra Petrum de Luna.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata vniuersalem Ecclesiam repræsentans, vniuersis & singulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis Ecclesiæ filijs abbatibus, prioribus, prępositis, decanis, Archidiaconis, tam cathedralium, quàm collegiatarum canonicis, parochialium & conuentuum ac regulariũ Ecclesiarum rectoribus, cęterisque viris Ecclesiasticis, necnon notarijs & tabellionibus publicis quibuscunque ac alijs Christifidelibus vbilibèt constitutis, & cuilibet eorum in solidum, ad quos præsentes nostræ literæ peruenerint, salutem & omnipotentis Dei benedictionem, ac madatis nostris & Ecclesiæ diligenter obedire.

Clamat sancta fidelium mater Ecclesia

sponsa

sponsa CHRISTI, clamat Christiani populi multitudo, clamauerunt iam à multis annis, ad Dominum, cùm per hoc tam vrgens diuturnis temporibus schisma pestiferum tribularentur, & tribulantur, nec in totum adhuc exaudiuit eos. Attendunt enim, quanta per hoc infaustum pestiferumque schisma & diuisionis vulnus nefandissimum, est vniuersalis Ecclesiæ calamitas, quàm inueterata scissura, quantaque lœtalis infirmitas, quamque postremò graues & prope casum ruinæ tam prohdolor in dira & moribus, in statu & honestate cleri, tam in libertatibus suis, & quod grauius est, in cultura DEI & Officijs Ecclesiasticis, quodque grauissimum est, in religione & fide Christiana, ipsa deformatur Ecclesia. Insurrexerunt, & pullulant in diuersis regionibus horrendæ hæreses à tempore huius perniciosissimi schismatis, & nisi eidem Ecclesiæ de vnico summo pastore & indubitato Christi vicario prouideatur celeriter, per cuius prouidentiam cum Dei auxilio præfatis occurratur periculis, & tam grauibus vniuersalis Ecclesiæ morbis competens adhibeatur medela: pertimescendum est, nè labatur, prout iam sæpè lapsus est omnis decor eius, deturque vniuersis gentibus in contemptum, & status eius sit, vt iam esse incepit, in opprobrium & conculcationem, ex quibus Ecclesia DEI & fidelibus populus Christianus graue scandalum patiuntur. Et quòd licèt dominus Benedictus Papa decimustertius, à vigintiduobus annis citrà sic in sua obedientia nuncupatus, præ cæteris istud schisma, quod ante eiusdem domini Benedicti electionem iam sedecim annis ipso existente Cardinali durauerat, totis viribus tollere etiàm vsque ad exponendum animam pro grege Dominico teneretur, & teneatur, licèt etiam eidem Benedicto Ecclesiæ prædictæ calamitates, scissuræ & alia pericula & scandala præmissa incognita non fuerint, nec sint, sed eidem & toti populo Christiano notoria: ipseque prædictis calamitatibus & scissuris, periculis & scandalis obuiare, ac totum prædictũ schisma tollere potuerit, & adhuc posset, attento maximè quòd Ioannes Papa vigesimustertius, sic in sua obedientia nuncupatus, à suo Papatu tam per illius canonicam eiectionem, quàm per suam renunciationẽ amotus sit: & Gregorius duodecimus, sic in sua obedientia nuncupatus sponte renunciauerit, solo ipso Benedicto pro Papa postmodùm se gerente, super quem & in quo principaliter totum pondus dicti pestiferi schismatis & facultas * illis subueniendi, & à quo præmissa omnia mala & pericula prouenerunt & perdurant, constat & consistit adhuc: licèt insupèr idem dominus Benedictus existens Cardinalis, ante ipsius electionem, ad tollendum dictum schisma viam renunciationis mutuæ contendentium de papatu laudauerit, approbauerit, & dixerit esse vtiliorem & faciliorem, & iurauerit solenniter cum alijs Cardinalibus ipsius obedientiæ imminente electione summi pontificis Romani, in sua obedientia per eos fienda, quòd si ipsum in Papam contingeret assumi, prout fuit assumptus, ipse vnionem Ecclesiæ sinè excusatione, dilatione & machinatione quibuscunque diligenter prosequeretur per omnes vias accommodas, etiàm vsque ad cessionem papatus inclusiuè, si præfatis Cardinalibus qui tunc erant, vel eorum maiori parti videretur expedire, ipseque in Papam assumptus, idem iurauerat, & posteà dictis Cardinalibus vel eorum maiori parti, immò omnibus præter vnum, visum fuit expedire, quòd ipse vnionem Ecclesiæ prosequeretur pro viam mutuæ cessionis, & quòd illam offerret. Et hoc idem eidem Benedicto per eos in Papam assumpto, extitit postmodùm declaratum, & dicta purificata conditio. Fuitque deindè ex parte charissimi Ecclesię filij Caroli Francorum regis per suos solennes legatos claræ memoriæ duces Bituricenses * Burgundiæ patruos, & Aurelianensem fratrem dicti regis, & alios plures ad eum propter hoc destinatos, necnon zelatores pacis Ecclesiæ Cardinales præfati Benedicti in sua obedientia nominati, & postmodùm ex parte dicti regis Franciæ, necnon charissimorum Ecclesiæ filiorum Angliæ & Castellæ regum, per suos solennes ambasiatores, & deindè specialiter & singulariter ex parte eiusdem Ecclesiæ filij charissimi Vuenceslai Bohemiæ &c. tunc Romanorum regis, & consequenter per alios plures cum magna deuotione & humilitate supplicatum, & etiàm in vim præstiti iuramenti per eum requisitus, quatenùs vellet prosequi vnionem Ecclesiæ per viam mutuæ cessionis suę & alterius contendentis cum eo de papatu, apud quem similiter prosequi habebant in mandatis, & intendebant. Quæ via fuerat, fuit, & est ab omnibus Christi fidelibus, maximè à principibus & prælatis ac vniuersitatibus generalium studiorum, atque doctoribus & prudentibus viris diuersarum obedientiarum prædictarum, ac à maiori parte eorundem approbata: & in tam diuturnis temporibus nulla alia accommoda, secura, efficax & facilis ad tollendum schisma præsens, attentis difficultatibus in iure & in facto, potuit reperiri: reputatumque fuit, & est à doctissimis viris & peritis diuini & humani iuris, quòd idem Benedictus pro vnione ipsius Ecclesiæ, ac tollendo Ecclesiæ scandalo & schismate, suo papatui cedere & tenebatur & tenetur. Licèt insupèr idem Benedictus aliquorum deuictus instantia, DEO & Ecclesiæ promiserit, iurauerit & vouerit, pro

Pastor unicus idémque summus Ecclesię, Papa.

* illud submouendi.

for. * &

Is fuit Caroli quarti filius, & Sigismundi frater.

pro vnione Ecclesiæ cedere papatui, altero de papatu cum eo contendéte, cedente, mortuo vel eiecto, & Ioannes vigesimustertius eiectus fuerit, & cesserit, ac Gregorius præfatus cesserit, vt præfertur: fueritque idem Benedictus post hæc omnia, nullo pro Papa se gerente, nisi ipso, ex parte principum suæ obedientiæ, necnon vniuersorum ferè fidelium solenniter per charissimum Ecclesiæ filium Sigismundum Romanorum, qui propter hoc ad eum personaliter accessit, & claræ memoriæ Ferdinandum Aragonum reges, atque nonnullos alios principes & dominos suæ obedientiæ apud eum propter hoc personaliter accedentes, necnon legatos Franciæ, Angliæ, & Castellæ prædictorum, necnon charissimi Ecclesiæ filij Caroli Nauarræ regum, atque generalis Concilij Constantiensis prouinciæ Moguntinensis, sic per obedientias dicti Ioannis & Gregorij tunc nuncupati, cum magna deuotione, humilitate & instantia sæpè requisitus, quatenùs præmissis attentis, cùm non esset humanitùs possibile dictas * alias obedientias ad suam obedientiam reduci, & in eo principaliter consistebat pondus schismaticis & facultas illud tollendi, vellet dare pacem Ecclesiæ, & schisma tollere per suam de suo papatu renunciationem, ad quod tenebatur de iure diuino pariter & humano, præsertim cùm nulla alia via sedandi schismatis prædicti per tot prudentium ingenia & labores tam diuturnis temporibus potuerit ad hoc accommoda (vt præmittitur) reperiri. Idem tamen Benedictus, tantorũ regum ac principum, quinimmò quasi totius Ecclesiæ, huiusmodi totiès iteratis precibus, requisitionibus & admonitionibus contra propria iuramenta recusatis & spretis ac minimè exauditis, præfatisque ipsius Ecclesiæ calamitatibus, scandalis atque periculis non compatiens nec prouidens, de loco * Perpiniaci, ad quem præfati reges & principes ac legati pro præmissis conuenerant, cum armata manu recessit, & ad Colliberium portum maris, vbi suas galeas armatas habebat, se transtulit. In quo loco existens, fuit adhuc de præmissis requisitus, pro parte Oratorum regum Castellæ, Aragonum & Nauarræ ac principum prædictorum. Quam requisitionem tunc non exaudiuit, sed in longum protraxit, nec etiàm posteà exaudiuit, & de dicto loco recedens, in munitissimo castro Panischolæ Dertusensis diœcesis, vbi ad eum non est tutus accessus, se reclusit. Vbi ex parte præfati regis Aragonum, de præmissa cessione fienda pro pace Ecclesiæ fuit iterùm & tertiò requisitus, & iterùm recusauit, & suo posse præfatum tam inueteratum schisma nutrit & fouet, & impedimenta quæcunque potest, præstitit & præstat, procurauit & procurat, nè ad prædictam vnionem perueniri possit: quæ omnia schisma & hæresim inferunt, seu inferre censentur, per quæ etiàm turbatur & scandalizatur, læditur & periclitatur status vniuersalis Ecclesiæ prædictæ, diuque fuit turbatus, scandalizatus & læsus. Quod etiàm scandalum tantum est, quòd attento vniuersalis Ecclesiæ statu, nulla ratione potest de congregatione fidelium remoueri, nisi ipso cedente, mortuo vel eiecto, etiamsi haberet verum ius in papatu. Ex quibus idem Benedictus apparuit fuisse & esse fautor ac nutritor inueterati schismatis prædicti, atque schismaticus & hæreticus esse censendus. Et super his omnibus fuit & est publicè & diutius diffamatus, taliter quòd sinè scandalo Ecclesiæ dissimulari non potest, nec sinè periculo tolerari. Snper quibus clamore valido clamat & conqueritur, populus Christianus, & præmissa quæ in facto consistunt, notoria reputat atque vera. Conuenientes igitur in vnum more solito canonicè conuocati ac repræsentantes vniuersalem ECCLESIAM, confidentes in DOMINO, qui cœpit in nobis bonum opus, duobus iam ipsius auxiliante gratia remotis impedimentis, & ipse perficiet, & exurgens miserebitur Sion, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus: econtrà tertium, videlicet dominum Benedictum diù expectatum, sed ad cor adhuc minimè reuertentem, decreuimus super præmissis omnibus & singulis fore summariè & de plano per nos procedendum, propter quæ super fama & notorietate præmissorum, summariè & simpliciter mandauimus per nonnullos venerabiles viros fratres & dilectos Ecclesiæ filios, Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ & alios prælatos, & alios tam sanctæ paginæ quàm vtriusque iuris professores, commissarios nostros ad hoc specialiter deputatos, inquiri, informationemque recipi, quam legitimè receptam, referri iussimus in publica sessione nostra totius sacrosanctæ Constantiensis synodi. Qua plenè audita & discussa, maturo decreuimus atque digesto consilio in & super præmissis, saltem quantùm ad officium præsentis iudicij pertinet, procedendum fore, vt in notorijs contra præfatum Benedictum, & si forsan attenta natura præfati processûs notorij, citandus minimè iuris rigore seruato veniret, citandum fore ad cautelam, in hoc duntaxàt citationis articulo rigori iuris indulgendo, non intendentes super hoc quouis modo formam notorij processûs seu eius ordinem obmittere seu relaxare, & iudicialibus seu ordinarij processûs eligere seu exquirere formam. Et quia eundem Benedictum fecisse, & facere, quò minùs ad personam suam pateat tutus accessus, super his recepta summaria

Margin notes: * illas — * Perpiniani — Phil. 1. — Psal. 101.

summaria & legitima informatione reperimus, nos specialiter & ex certa scientia eundem Benedictum citari decreuimus per edictum publicum, ad instar edictorum in albo prætorio positorum, citationemque in audientia publica eiusdem sacri Concilij, quam vicem & effectum Apostolicæ curiæ & audientiæ Apostolicæ literarum decernimus & decreuimus obtinere, publicè faciendam. Vobisque omnibus & singulis & cuilibet vestrûm qui super his exequendis publicè fueritis requisiti, & fuerit requisitus, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenùs vigore literarum nostrarum præsentium per vos & alium, seu alios citetis publicè præfatum Benedictum, quem etiàm nos earundem literarum tenore citamus. Ipsasque literas nostras publicè legatis, vel legi faciatis in audientia literarum prædictarum, ac valuis maioirs Ecclesiæ Constantiensis affigatis, seu affigi faciatis. Insuperque & ex superabundanti (vt nihil in hac re sinè diligēti vigilantia videatur absolutum) ad personam eiusdē Benedicti, si ad ipsum vobis vel alicui vestrûm requisitis vel requisito, tutus forsan fuerit accessus: sin autem, ad portas dicti castri, villę seu loci Panischolæ, si etiàm illuc vobis vel vestrûm alicui (vt præmittitur) fuerit tutus accessus, alioquin in Ecclesia Dertusensi & in valuis Ecclesiarum maioris villæ sancti Matthæi, aut villæ aut castri * Certariæ eiusdem Dertusensis diœcesis, aut in alijs locis circunuicinis, quę ad hoc idonea decernimus, ī ipsorum locorū Ecclesijs inter ipsum Missarum solennia easdem nostras literas alta & intelligibili voce publicè legatis, & legi faciatis per vos vel alium, eundemque Benedictū citetis peremptoriè, ac vno edicto peremptorio pro omnibus, quem etiàm eodem nostro nunc per easdem præsentes literas citamus, ad comparendum personaliter in ECCLESIA Cathedrali Constantiensi, & in loco sessionis nostræ ad diem centesimum, videlicet à die lectionis earundem literarum nostrarum in audientia publica prædicta, vel ad diem septuagesimum à die citationis factæ, ad personam suam, vel ad valuas domicilij sui (vt præmittitur) ità fieri contingat, alioquin à die citationis factæ & publicatæ in ECCLESIA Dertusensi prædicta. Quem terminum pro primo, secundo, tertio & peremptorio terminis assignamus, ad vidēdum & audiendum super præmissis omnibus & singulis, & maximè super crimine hæresis & schismatis prędictorum tanquàm super notorijs, & aliàs procedi ad omnes & singulos actus & articulos iudicij seu causæ huiusmodi, vsque ad diffinitiuam sententiā inclusiuè, ipsamque sententiam videndum proferri & audiendum, prout iuris fuerit & prout vtilitati prædictæ vniuersalis Ecclesiæ visum fuerit expedire: intimando eidem publicè, prout etiàm nos per easdem literas intimamus, quòd siue venerit, siue non, nos etiàm ipsius absentia diuina repleta præsentia, contra eum super præmissis omnibus & singulis vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè procedemus, prout ad vtilitatem ipsius vniuersalis Ecclesiæ, mediante iustitia, videbitur faciendum. Volumus autem & mandamus, quatenùs easdem nostras literas, quas duplicandas & triplicandas, & ēt quoties opus fuerit, multiplicandas mandamus & decernimus, in valuis maioris Ecclesiæ Dertusensis prædictæ affigatis, vel affigi faciatis, & affixas dimittatis per duas horas. Et deindè loco ipsarum nostrarum literarum sic affixarum, copiam illarum sub signo alicuius notarij, eisdē literis originalibus receptis, affigatis, vel affigi faciatis, & affixam dimittatis, quatenùs totiès & in tot locis facta earundem literarum & citationis publicatio, omnis ignorātię & tergiuersationis locum excludat. Decernentes, quòd citatione huiusmodi facta in audientia publica literarum, necnon in Ecclesia Dertusensi præfata, cum affixionibus ad valuas Ecclesiarum prædictarum (vt præmittitur) & alterius ipsarum & quælibet earundem citationum sic valeat, & illum arceat post lapsum terminorum citationum ipsarum & cuiuslibet earundem, àc si ad propriam ipsius personam citatus extitisset, & eidem personaliter nostræ prædictæ literæ lectæ & præsentatę extitissent, omnes & singulos reges, principes ac dominos temporales, & præcipuè charissimum Ecclesiæ filium Alphonsum regem Aragonum, omnesque secularem ac temporalem exercentes iurisdictionem, quocūque nomine siue titulo nuncupentur, requirimus ī fide Christi & DEI, vosque nihilominùs ex parte nostra requiratis, quatenùs vobis aut vestrûm cuilibet in exequendis præmissis præbeant auxilium, cōsilium & fauorem, vosq; & vestrûm, quēlibet ab omni impedimento vel impedimētis contra præmissa omnia & singula, quantùm in eis erit, protegant & defendant, mādantes vobis & vestrûm singulis, prout ad quemlibet pertinebit, quatenùs nobis in nostra generali sessione de gestis per vos & responsis fideliter sub publicis instrumentis infra terminos citationum ipsarum relationem faciatis, & debitè præsentetis. Datum Constantiæ quarto calendas Decembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, in nostra publica sessione. Qua quidem citatione sic lecta, reuerendus pater dominus Antonius Concordiensis, Alanus Leonensis Episcopi, Gundissaluus Garsiæ de sancta Maria decretorum doctor, Patricius * Carthagiensis & Nicolaus Mersburgensis Episcopi, nomine nationum huius sanctæ synodi, ac Ioan-

*Cerrariæ

ac Ioannes Episcopus Ostiensis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, nomine sacri collegij dominorum Cardinalium responderunt, & quilibet eorum respondit, Placet.

SESSIO XXV.

ANNO Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, indictione nona, die uerò lunæ decimaquarta mensis Decembris, fuit Sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi solenniter celebrata pro vnione oratorum & procuratorum magnifici domini comitis de Fuxo, & trium statuum *dominorum suorum, ipsius & suorum illorum nominibus. Fuerunt autem dicti ambasiatores reuerendissimus dominus Petrus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis de Fuxo, ac reuerendi patres Saucius Olorensis & Bernardus Adurensis episcopi. Fuitque ibidem modus & ordo seruatus in hac sessione, sicut in vnione ambasiatorum regis Aragonum, prout in Sessione vigesimasecunda suprà continetur. Postquàm verò facta fuit vnio & incorporatio ad sacrum Concilium, dictorum oratorum & procuratorum præfati magnifici comitis de Fuxo, triumque statuum dominorum suorum, reuerendissimus in Chro pater dominus Bartholomeus Archiepiscopus Mediolanensis legebat schedulam tenoris subsequentis:

Decretum concessionis Olomucensis Ecclesiæ in commendam.

Sacrosancta Constantiensis synodus concedit & committit custodiam, curam, regimen & administrationem Ecclesiæ Olomucensis, in spiritualibus & temporalibus in regno Bohemiæ & marchionatu Morauiæ vacantis pro præsenti, & legitima administratione carentis per obitum bonæ memoriæ Venceslai Patriarchæ Antiocheni, qui authoritate Apostolica quoad viueret, eam habebat in commendam: in fauorem fidei, & vt necessitati & vtilitati ipsius Ecclesiæ occurratur, venerabili fratri Ioanni episcopo Lutomuslensi, vsque ad electionem futuri summi Pontificis Romani, & expôst ad tres menses immediatè sequentes, mandans & committens venerabili fratri Ioanni Episcopo Ostiensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali & vicecancellario, literas super hoc opportunas in forma debita & gratis de mandato expedire. Et post hæc de mandato Concilij prædicti fuit responsum per dominos ad hoc deputatos, videlicet reuerendos patres dominos Antonium Episcopum Concordiensem pro Italica, Ioannem protonotarium de Trembleio pro Gallicana, Gundissaluum de sancta Maria pro Hispanica, Patricium Episcopum * Carthagiésem pro Anglicana, Nicolaum Episcopum Mersburgensem pro Germanica nationibus & Ioannem Episcopum Ostiensem Cardinalem Viuariensem nomine Cardinalium per verbum, Placet.

SESSIO XXVI.

Pro vnione ambasiatorum regis Nauarræ.

DIE Iouis vicesimaquarta mensis Decembris, fuit Sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi solenniter celebrata, in qua fuit facto vnio ad sacrum Constantiense Concilium nomine illustrissimi principis domini Caroli regis Nauarræ per suos solennes ambasiatores, videlicet Guillermum Arnoldi Baionensem, & Nicolaum Aquensem episcopos, Eximium * Ayner canonicum & archidiaconum in Ecclesia Pampilonési, in sacra pagina magistrum, & Ioannem de Letoua legum Doctorem. * Auor

Fuit autem in hac vnione Oratorum Regis Aragonum. Antequàm verò suprà nominati regis fieret dicta vnio & incorporatio, reuerendus pater dominus Franciscus episcopus Aretinus legit quandam schedulam certorum ordinationis & decreti. Cuius tenor de verbo ad verbum sequitur talis:

Decretum de non derogando iuri alicuius nationis de prioritate votorum.

Sacrosancta generalis Constantiensis Synodus, in Spiritusancto legitimè congregata, pro bono ecclesiasticæ vnionis, pacis & concordiæ nationũ, ex certa scientia declarat, statuit, ordinat & decernit, quòd saluis semper honoribus, locis, prærogatiuis & excellentijs secundùm morem laudabilem & consuetudinem Romanæ Ecclesiæ matris omnium Christi fidelium, ab antiquis debitis & consuetis regibus singulis & principibus orthodoxis, & eorum ambasiatoribus & nuncijs, tam in præsentia summi Pontificis, quàm alibi etiàm in hoc præsenti, & alijs quibuscunque Concilijs generalibus, ratione ordinis in hoc sacro Concilio obseruati hactenùs, vel in posterum obseruandi inter nationes, siue in respondendo, siue in scribendo, aut sigillando, vel aliàs per quascunque scripturas, sigillationes, protestationes, seu collationes, aut aliqua huiusmodi gesta ab ipsis, aut eorum præsidentibus, communiter vel diuisim in ipso sacro Concilio, siue aliàs in congregationibus generalibus, siue specialibus, seu locis alijs quibuscunque & qualitercunquè, nihil

hil omninò excellentiæ seu præeminentiæ aut cuiuscunque alterius iuris, proprietatis aut possessionis, vel quasi alicui nationi per præmissa, vel aliquod eorum acquiratur, seu acquisitum sit, seu quouis modo accrescat, seu accreuisse censeatur circa prioritatem vel posterioritatem, aut aliàs circa præmissa, illaque prohibet in futurum ad præmissa aut præmissorum aliquod quomodolibèt allegari. Et insupèr ex superabundanti cautela & ex certa scientia eadem sacrosancta synodus omnia & singula, ex quibuscunque, qualitercunquè, quomodocunquè, & vbicunquè in præmissis habita siue gesta aliqua, per quæ possit aliqua prioritas vel posterioritas inter nationes easdem quomodolibèt argui vel notari, omninò pro infectis habent, quantùm ad effectum huiusmodi, nullius efficaciæ, roboris vel momenti esse decernit, reseruans ipsis nationibus & cuilibet earum ante præsens Cõcilium Constantiense aliâs competentes & competentia, prouiso quòd per præsentem ordinationem decretis, statutis, ordinationibus & constitutionibus in prædicta sancta synodo Constantiensi editis & promulgatis, non intendit aliàs in aliquo derogare, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.

SESSIO XXVII.

In causa Tridentinensi.

ANNO à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo, indictione decima, die verò sabbati vigesima mensis Februarij, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Cõstantiensi, præsidente in eadem reuerendissimo patre dño Ioanne episcopo Ostiensi, sanctæ Romanę Ecclesię Cardinali & vicecãcellario. Fuitq; peractũ officiũ Missæ per reuerẽdissimum patrem dominum Ioannem Patriarcham Antiochenum. Et ipso officio Missæ expleto, legebantur litaniæ & aliæ deuotæ orationes more aliarum sessionũ. His verò peractis, fuit accusata contumacia Frederici ducis Austriæ, & aliorum in monitorio nominatorum, non curantium audire relationem fiendam per episcopos commissarios dictæ synodi super executionis validitudine. Et deindè reuerẽdus pater dominus Martinus episcopus Aprutinus, vnus ex cõmissarijs in huiusmodi causa, legit, quandã relationis papyri schedulam tenoris infrascripti:

Relatio facta per commissarios in causa Tridentinensi super executione monitorij.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis: Deuoti commissarij nostri in causa Ecclesiæ Tridentinensis dudùm per hanc sanctam synodum deputati, vt se informarent simpliciter & de plano ac sinè figura ac strepitu iudicij, an monitorium aliâs per eandem sanctam synodum contra illustrem Principem dominum Fredericum ducem Austriæ & alios quoscunque occupatores & detentores Ecclesiæ & ciuitatis Tridentinensis, necnon oppidorum, castrorum, terrarum & locorum, ac bonorum & iurium ad dictam ECCLESIAM Tridentinensem pertinentium decretum, sit debitè executum, & cum potestate citandi dictum dominum Fredericum ducem & alios quoscũque detentores & occupatores supradictos, per edictum publicum in curia Romana, in valuis Ecclesiarum maioris & sancti Stephani Constantiensis affigendum, ad dicendum & opponendum quicquid * voce vel in scriptis dicere, vel opponere voluerint contra dicti monitorij executionem, in dicta curia & in partibus factam, ac etiàm propter non apparitionem huiusmodi monitorij, ad videndum & audiendum se declarari per dictam sanctam synodum in pœnas in dicto monitorio contentas incidisse, & posteà per eãdem sanctam synodum commissum extitit, quòd præfati commissarij vel maior pars ipsorum præmissa facerent & exequerentur, & quæ super his reperissent eidem sanctæ synodo fideliter referrent: Dicunt, & referunt eidem sacræ synodo, quòd coram ipsis pro tribunali sedentibus, vocato dicto domino duce & alijs pro parte dicti domini episcopi, instrumenta & alia probationum genera dictarum executionum monitorij, tam in hac ciuitate Constantiensi, quàm in partibus in omnibus locis in ipso monitorio deputatis per edictum publicum, cùm constet de non tuto accessu, fuerunt producta, & seruatis seruandis per eos secundùm formam eis traditam, auditoque procuratore & defensore dicti domini ducis ad singulos actus citato, constet eisdem ex productis dictas executiones & monitiones, fuisse & esse debitè in locis debitis factas & executas, secundùm formam prædicti monitorij, non obstantibus exceptionibus pro parte aduersa propositis, & terminum in dicto monitorio dicto domino duci & occupatoribus prædictis constitutum, dudùm lapsum esse, nec eosdem monitos docuisse satisfactum, aut paritum monitioni.

* verbo

SESSIO XXVIII.

In causa Tridentinensi.

DIE Mercurij tertia mensis Martij fuit sessio gñalis in maiori Ecclesia Constantiensi solenniter celebrata, præsidente in eadem domino Ioanne episcopo Ostiensi.

Fuitque

Ecce. 39. Fuitque celebratum in ea Officium Missæ cum introitu, Cùm sanctificatus fuero, &c. per reuerendissimum patrem dominum Ioannem Patriarcham Antiochenū. Et prædicto officio completo, superuenit ibidem serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum & Hungariæ &c. rex, cum suis nobilibus. Deindè verò legebantur Litaniæ & aliæ orationes, quæ in sessionibus legi solent. Prædictis verò peractis, accusata priùs cōtumacia domini Frederici ducis Austriæ & aliorum non audientium se declarari incidisse pœnas contentas in monitorio, reuerendus pater dominus Nicolaus episcopus Merseburgensis in contumaciam dictorum ducis Austriæ & aliorum, pronūciauit eosdem incidisse in pœnas contentas in monitorio, prout in schedula quam manibus tenebat, & legebat de verbo, ad verbum, cuius tenor est inferiùs insertus, continetur. Et veniendo in eadem schedula ad insertionē monitorij, propter prolixitatem & laborem dominus Petrus de Lomburga, aliàs de Polonia, legebat monitorium, aliàs decretum: & eo finito, dominus Nicolaus episcopus præfatus continuauit * sententiam declarationis vsque ad finem. *lecturam

DECLARATIO IN CAVSA Tridentinensi.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, Ecclesiam Catholicam repræsentans, in Spiritusancto legitimè congregata, ad futuram rei memoriam. Decet sanctam matrem Ecclesiam, eos qui salutis monita obstinata elatione contemnunt, non dimittere incorrectos, neque impiorum proteruiam sinè digna castigatione præterire. Sanè cùm dudùm de anno Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto & mense Augusti, grauis querela venerabilis fratris Georgij episcopi Tridentinensis ad nos peruenisset, quòd nobilis Fredericus dux Austriæ, ipsum in canonica possessione Ecclesiæ ciuitatis Tridentinensis, ac oppidorum, castrorum, terrarum, villarum, locorum, iurium, & aliorum bonorum ad eandem Ecclesiam pertinentium, aliàs sexdecim annis pacificè existentem, temerè & de facto spoliasset, ac eandem per nouem annos detinuisset, ac detineret indebitè occupatam, ac ipsum cepisset & in carceribus mancipatum, pluribus grauibus violentijs affecisset, literasque quasdam promissionis & iuramenta metu & impressionibus extorsisset contra suam & Ecclesiasticam libertatem ab eodem: quodque idem Fredericus charissimo Ecclesiæ filio Sigismundo Romanorum Regi semper Augusto, cui super hoc per ipsum Georgium Episcopum fuerat delata querela, vincula iuramenti se adstrinxisset, eiusdem serenissimi regis super his stare præceptis, dictoque rege per sententiam declarante & præcipiente Ecclesiam & bona spoliata ac præfata occupata eidem Georgio per ipsum ducem restituenda fore, facere prætermisit, notam periurij manifestè incurrens. Quapropter hæc sancta Synodus, vocato dicto duce, qui tunc in dicta ciuitate Constantiensi aderat, auditisque suis defensionibus per suos aduocatos & procuratores tam in Sessionibus publicis, quàm alijs congregationibus statutis & deputatis ad eandem causam, quæ iura & munimenta partium receperunt hincindè producta, cùm instaret dictus Georgius episcopus per literas monitorias præfatum Fredericum ducem, & alios occupatores & detentores, necnon vasallos, nobiles, capitaneos, officiales & subditos Ecclesiæ Tridentinensis, & ciuitatis & aliorum bonorum prædictorum, sub pęnis, sententijs & constitutionibus diuę memorię Caroli Quarti contra tales facinorosos & sacrilegos editis, & alijs grauioribus, requiri & moneri pro restitutione dictæ Ecclesiæ & bonorum prędictorum, ac plenaria satisfactione, & aliàs sibi de opportuno remedio prouideri. Quapropter eadem sacrosancta synodus super notorietate & alijs seruatis seruandis in causa huiusmodi certiorata ad plenum, eandem notorietatem & facti euidentiam & alia in ipsa causa agitata attendens, volens indemnitati Ecclesiæ prouidere, nec minùs animarum saluti dicti ducis & aliorum occupatorum & detentorum, necnon vasallorum, nobilium, capitaneorum, officiariorum & subditorum prædictorum consulere, pręhabita, deliberatione matura, vndecimo Calendas Decembris sequentis eiusdem anni monitoriū decreuit, cuius tenor sic incipit:

Decretum monitorij.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, vniuersis & singulis Christi fidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionē. In Cōstātien. Cōc. Sess. 20.

Grauem querelam venerabilis fratris nostri episcopi Tridentinensis, &c. & sic finit, Literas monitoriales contra dictum Fredericum ducem & occupatores & detentores huiusmodi, partibus ipsis auditis, & seruatis seruandis, prædictis partibus ad hoc legitimè citatis, decreuimus fore concedēdas, decernimus, & concedimus in forma quę sequitur, quæ quidem forma, sic incipit:

Monitorium decretum in forma.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, vniuersos & singulos venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, &c. sic finit, Quibus & cuilibet vestrum in prœmissis dabimus plenam fidem. Datum Constantię vndecimo Calendas Decembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, Apostolica sede vacante. In Cōstātien. Cōc. Sess. 20.

Post haec de anno Domini millesimo quadringentesimo decimosexto, cùm iam dictus Fredericus dux per anteà de hac ciuitate Constantiensi recessisset, ipsa synodo inconsulta, praefatumque monitorium in eius praesentia & suorum aduocatorum & procuratorum praesentia decretum, propter quendam tractatum concordiae, quem sperabat in actis causae plenè constare, in eius personam legitimam non potuerit habere executionem, per edictum secundùm formam monitorij antedicti. Et quia per eandem sanctam synodum cõstituti fuerunt commissarij tam de collegio reuerendissimorum patrum dominorum sanctę Romanae Ecclesiae Cardinalium, quàm de nationibus singulis ad cognoscendum, videndum & examinandum, an antedictum monitorium esset debitè executum: Dictisque commissarijs referentibus, ex productis cõstare, dictum monitorium fuisse debitè & in locis deputatis executum, constetque notoriè dictum Fredericum ducem & alios occupatores & detentores, necnon vasallos nobiles, capitaneos, officiarios, & subditos supradictos, nullatenùs praeceptis in dicto monitorio contentis paruisse, sed eundem Fredericum ducem & alios occupatores & detentores supradictos, dictam Ecclesiam Tridentinensem, ciuitatem terras, oppida, castra, villas & alia iura & bona praedicta tenere indebitè & contumaciter occupatas & occupata, contra sententiam & praeceptum serenissimi regis Romanorum, cui iureiurando stare promisit, de quo & eius obligatione constat publicis documentis: ideò volens praefata synodus tantam inobedientiã & rebellationem notoriam vlcisci cum Apo-
1.Tim. 1. d stolo, nè tanti mali peruersitas transeat prae-
2.Tim. 4. c sumptoribus in exemplũ, per hanc sententiam quam fert in his scriptis, pronunciat, decernit & declarat, dictum Fredericum ducem Austriae, anathematis & sacrilegij vin-
*reatum culis innodatũ, periurijq; * reũ, necnon poenas priuationis & inhabilitationis in constitutione Carolina praedicta contentas, eundem Fredericũ ducem & alios occupatores & detentores, tã ecclesiasticos q̃ seculares, vasallos, nobiles, capitaneos, officiarios & subditos inobedientes & rebelles ecclesiae & ciuitatis Tridentinensis, ac oppidorum, castrorũ, terrarũ, villarum & locorum, necnon iurium & bonorũ dictae Ecclesiae, cuiuscunq; status, gradûs, conditionis, dignitatis, aut praeeminentiae, etiàm si ducalis fuerint, poenas, sententias & censuras alias in dicto monitorio cõpraehensas & expressas incidisse, ipsiusq; Frederici ducis Austriae & aliorum occupatorum, detentorum, & alia loca quaecunque ecclesiastico supposita interdicto. Vndè eadẽ sacrosancta synodus diuersos & singulos venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, episcopos, ac dilectos ecclesiae filios abbates, priores, praepositos, decanos, archidiaconos, scholasticos, cantores, thesaurarios & canonicos tã cathedralium q̃ collegiatarum, parochialiumque Ecclesiarum rectores, & loca tenentes eorundem, caeterosque * plebanos curatos & non *presbyteros
curatos, clericos, notarios & tabelliones publicos per Italiã & Alemaniã constitutos, & aliâs vbilibèt & eorum quemlibet in solidum, ad quẽ, vel ad quos p̃sentes nostrae literę peruenerint, tenore pręsentium requirit, atque monet primo, secundo, tertio & perẽptorio terminis, communiter & diuisim, eisque & eorum cuilibet in virtute sanctae obedientiae & sub excommunicationis poena latae sentẽtiae districtè praecipiendo mandat, quatenùs statim visis praesentibus, dictum Fredericum ducem Austriae anathematis & sacrilegij vinculis innodatum, periurijque * reatum, necnon poenas priuationis & inhabilitationis praedictas, ac eorundem & occupatores ac detentores, vasallos, nobiles, capitaneos, officiarios & subditos inobedientes, & rebelles, praedictas poenas, censuras & sententias alias in dicto monitorio contentas, incidisse, singulis diebus Dominicis & festiuis in eorum Ecclesijs monasterijs & capellis infra MISSARVM solennia, dum ibidèm populi multitudo ad diuina audiendum, aut aliâs congregata fuerit, etiàm aliâs vbì & quandò & quotiès expediens fuerit. Et postquàm vigore praesentium ipsi, seu aliquis eorũ requisiti fuerint, seu fuerit requisitus, pulsatis campanis, candelis accensis, & demùm extinctis & in terram proiectis, publicè denuncient & euitent, & ab alijs publicè, quantùm in eis erit, denunciari & euitari ab omnibus Christi fidelibus faciant & permittant. Et praesentem nostram declarationem, seu sententiam, & omnia, & singula in eis contenta, publicent, insinuent, & ad intellectum Christi fidelium adstantium exponant, & plenariè exequantur, donèc & quousquè super praemissis absolutionis beneficium meruerint obtinere, & à praedictis rebellionibus destiterint, & debitè satisfecerint, aut aliud à dicta sacrosancta synodo vel futuro summo Pontifice habueritis in mandatis. Et quia idem Fredericus dux Austriae, Pharaonis imitatus duritiem, more aspidis surdae obturauit aures suas, huius sanctae Synodi preces & monita, suorumque amicorum & praefati regis sententiam & iusiurãdum despiciens, tanta exigente duritia, cogitur haec sancta synodus de finali remedio prouidere, cùm nihil prosit sententias ferre, nisi sit qui eas debitę executioni demandet. Committit ergò praefata sancta Synodus praefato charissimo filio Ecclesiae defensori & aduocato Sigismundo regi Romanorũ semper Augusto, cuius specialiter interest, ad requisitionẽ Ecclesiae contritas & oppressas

sas ecclesias restaurare, & ecclesiasticas personas à violentijs & iniurijs defensare, & eãdem sententiam executioni demandare, & cæteris principibus ac Christifidelibus, vt ad restitutionem dictæ Ecclesiæ & ciuitatis Tridentinæ & omnium bonorum & iurium ipsius, & eius integram libertatem & indemnitatem seruandam, contra dictum Fredericum Austriæ ducem & alios occupatores & detentores præfatos, vt nostrum præfatum monitorium realem executionẽ obtineat, brachium impendant fauorem & auxilium gladij & potentiæ omnimodæ secularis. Decernit insupèr hæc sancta synodus ad pleniorem executionem habendam, processum cõtra omnes intrusos & intrudẽdos in dicta Ecclesia & ciuitate Tridẽtina, ac castris, oppidis, terris, villis, locis, possessionibus, iuribus & bonis eiusdem, & cõtra adhęrentes idem duci Frederico & occupatoribus & detentoribus ac intrusis & intrudendis, ac contra dantes auxilium, cõsilium aut fauorem. Quem quidem processum etiàm omnes & singulos processus necessarios & opportunos committit venerabili Petro Episcopo Straguriensi, cum potestate subdelegandi, & alijs clausulis in forma debita & consueta, supplens quoque eadem synodus omnem solennitatis defectum, si quis forsan fuerit in præmissis. Lectis autem his, reuerẽdissimus dominus Ioannes episcopus Ostiẽsis Cardinalis Viuariensis, iuxta consensum & voluntatem omnium nationum, & aliàs propter discordiam nationum quo ad ordinem, respondit pro vice præsenti per verbũ, Placet.

SESSIO XXIX.

ANno & indictione quibus suprà, die verò Lunæ octaua mẽsis Martij, fuit celebrata sessio generalis in Ecclesia Constantiensi, pro accusatione contumaciæ domini Petri de Luna, Benedicti decimitertij in sua obedientia nuncupati, in qua reuerẽdus pater dominus Nicolaus episcopus Aquensis, Missam de Spiritusancto celebrauit, & reuerendissimus pater domin⁹ Ioannes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, præsedit. Litanijs autem alijsque orationibus cum Euãgelio, Dixit Iesus Petro, Si peccauerit in te frater tuus, &c. cõpletis, fuit seruatus iste ordo: Primò fuit lecta per dominũ Stephanum episcopum Dolensem schedula, cuius tenor sequitur in hunc modum:

Mat. 18. b
Luc. 17. a

Deputatio procuratorum & notariorum in causa contra Petrum de Luna.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus constituit & deputat dilectos Ecclesiæ filios, magistros Ioannem de Scribanis, & Henricum de Piro, & eorum quemlibet in solidum ità quòd non sit melior conditio occupãtis, promotores, prosecutores & ministros causæ & processus inquisitionis contra dominum Benedictum decimumtertium à sibi obedientibus nominatum, & insupèr omnes & singulos sedis Apostolicæ, & alios nationum in eadem sancta synodo existentium notarios, & eorum quemlibet in solidum, notarios atque scribas in causa & processu prædictis. Qua lecta, dominus Cardinalis præsidens respondit pro toto Concilio, Placet. Quo facto, aduocatus consistorialis instantibus dominis prosecutoribus & ministris, proposuit decretum citationis per edictum, & illius executionem ad diem centesimum, qui illa die incidebat, & produxit bullam Decreti citationis & instrumentum executionis, asserens signa notariorum in instrumento posita, esse signa illorum quorum esse inscribuntur in illis. Et accusauit contumaciam dicti domini Petri, & petijt illum alta voce vocari ad valuas Ecclesiæ, & ad hoc deputari duos vltimos Cardinales diaconos, videlicet de Comitibus & Florentinum, duos sedis Apostolicæ & alios Concilij notarios, & respondit præsidens pro toto Concilio, Placet. Tunc dicti Cardinales & notarij iuerunt ad valuas Ecclesiæ, & reuersi retulerunt per Cardinalem Florentinum, illũ vocâsse trina vice alta voce, & neminẽ comparuisse. Et aduocatus consistorialis facta relatione, petiuit iterùm dominum Petrũ reputari contumacem. Tunc Cardinalibus ꝑsidens, mandauit legi per Episcopum Dolẽsem schedulam infra scripti tenoris.

Ordinatio lecta super contumacia domini Petri de Luna.

Hæc sacrosancta synodus, præmissa, proposita & petita per aduocatum consistorialem admittit, si & inquantùm sint admittenda de iure, & mandat notarijs eiusdem synodi & causæ præsentis, proposita, petita & producta huiusmodi, atque vocationem & relationem præmissas: Et quòd idem dominus Benedictus sic vocatus & sufficienter expectatus, minimè comparuit, nec comparet, redigi inter acta. Et de præmissis fieri publica instrumenta, quotquot fuerint opportuna, vt eadem synodus super præmissis deliberet, iudicet & decernat, prout de iure fuerit faciendum, quam deliberationem dicta synodus sibi retinet faciendam quandò sibi visum fuerit opportunum.

Qua lecta, idem dominus præsidens pro toto Concilio respondit, Placet. Et quòd vox præsidentis sit vox totius Concilij, qñ primò de consensu omnium nationum constiterit. Nanque propter discordiam nationum Hispanicæ & Anglicanæ, quæ prior responderet pro toto Concilio, Placet & de alijs prærogatiuis, fuit per nationes & Cardinales

Dissensio inter Hispanos & Anglos ob præcedentiam.

dinales ordinatum, quòd præsidens responderet pro toto Concilio, Placet. Et ad hoc super quolibet actu fiendo haberet consensum Cardinalium, & schedulam illius actûs signatam per notarios nationum, & conferret cum lectura quæ fieret.

SESSIO XXX.

In qua Concilium approbat subtractionem obedientiæ factam per regem Aragonum ipsi Petro de Luna.

DIE Mercurij decima supradicti mensis Martij, fuit sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi solenniter celebrata. In qua quidem sessione reuerendus pater dominus * Stephanus episcopus Cephaludensis, officiũ Missæ de Spiritusancto deuotè decantauit: & reuerendissimus in Christo pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, huiusmodi sessioni præsedit. Interfuit etiàm serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum & Hungariæ rex, cum multis sibi adstantibus principibus. Et lectis Litanijs, ac alijs deuotis orationibus cum Euangelio, Dixit Iesus discipulis suis, Quoniam oportet semper orare, & non deficere, &c. nuncij & oratores Concilij, qui fuerãt per Cõcilium ad hoc destinati, fecerunt relationem per organum domini Bernardi de * Planca decretorum doctoris, quomodò in castro Panischolæ Dertusensis diœcesis cum fauore & auxilio illustrissimi principis domini Alphonsi regis Aragonum fuerant, & Petrum de Luna Benedictum decimumtertium in sua obedientiam nuncupatum, in propria persona apprehenderãt, ac quòd ipsum citauerat iuxta formam & tenorem citatorij ab ipso Concilio decreti. Ipseque Petrus de Luna responsionem dederat, prout hæc & alia in ipsis instrumentis per dictum dominum Bernardũ exhibitis, ac de verbo ad verbum perlectis, pleniùs continẽtur. Promotores verò Concilij petierunt apud acta registrari. Post hæc autem venerabilis vir dominus Petrus de Lompurga in decretis licentiatus, quandam decreti schedulam perlegit tenoris subsequentis.

* Antoni*

Luc. 18. a

* Plãchea

* Plãchea

Concilium approbat subtractionem obedientiæ factam per regem Aragonum.

Sacrosancta Cõstantiensis synodus generalis, in Spiritusancto legitimè congregata: Quoniam inter alia virtuosa & laude digna, quæ piæ memoriæ quondàm Ferdinãdus rex Aragonum & Siciliæ pro extirpatione execrandi schismatis, quod ab octo ferè lustris citra non permisit Ecclesiam catholicam sub vnico gubernari pastore, dinoscitur peregisse ordinationem quandam aduersùs idem schisma, & pro vnione Ecclesiæ catholicæ feliciùs consequenda eum promulgâsse cognouimus, eadem sacrosancta synodus Constantiensis causis & motiuis in præfata ordinatione expressis plenè inspectis & diligenter examinatis, de quorum veritate facta extitit eidem synodo plena fides, & attento pręcipuè tunc atque nũc vniuersalis Ecclesiæ statu, & quòd sinè regia prouisione præfata perpetuandi schismatis imminebat & immineret periculum, ac prçstabatur, & præstaretur sacro præfato Concilio, & consequenter vnioni Ecclesiæ periculum manifestum, eò præsertim, quòd idem dominus Benedictus sic in sua obedientia nominatus, conabatur per sibi adhibitam obedientiam, iam dictum priùs Cõcilium multipliciter impedire, & impediuisset de facto, si mandatis eius obtemperatum fuisset. Quod inter alia ex eo satis apparet, quòd etiàm * cùm obedientia sibi subtracta fuerat, per literas suas prælatis & capitulis, nè ad dictum sacrum Concilium accederent, inhibere præsumpsit. Ideò eadem sacrosancta synodus ex certa scientia & causa debitè cognita, ad perpetuam rei memoriam, & vt cunctis clareat rei veritas benè gesta, declarat ordinationem prædictam à prædicto Ferdinando quondam rege iustè & legitimè editam & promulgatam fuisse, & per eum ac illustrem principem dominum Alphonsum, eiusdem domini Ferdinandi primogenitum & regem modernum, seruatam. Ipsamque pręsenti decreto dictis ex causis approbat & confirmat, decernitque illam per omnia debuisse & debere ab omnibus fidelibus obseruari, iuxta ipsius seriem ac tenorem. * vbi

Concilium reuocat quandam constitutionem Petri de Luna, quę incipit, Ad futuram.

Eadem quoquè sancta synodus Constantiensis, quandam constitutionem dudùm (vt dicitur) à dicto domino Benedicto sic in sua obedientia nuncupato, editam, quæ incipit, Ad futuram rei memoriam. In dierum successu crescente malitia sic videmus mundum, &c. & finit, Datum Massiliç apud sanctum Victorem decimoquarto Calendas Iunij, Pontficatûs nostri anno decimotertio: declarat nullatenùs comprehendere casum regiæ ordinationis prædictæ, consequenter reges ipsos dictam ordinationem condendo, promulgando, obseruando vel obseruari faciendo, etiàm alios obseruatores eiusdem cõtra dictam constitutionem in aliquo non venisse, ipsamque si & inquantùm regiæ ordinationi præfatæ in casu præmisso factæ, aut promulgatæ, aut obseruatoribus eius quomodolibèt obuiaret, tanquàm impeditiuam in hac parte vnionis Ecclesiæ, inueteratique schismatis nutritiuam,

nutritiuam, omniaque indè sequuta decernit & prouinciat nullius fuisse aut esse roboris, efficaciæ vel momenti. Post prædicta dictus reuerendissimus dominus Cardinalis vicecancellarius, nomine totius synodi respondit, Placet.

SESSIO XXXI.

Die Mercurij vltima supradicti mensis Martij, in Ecclesia maiori Constantiēsi fuit Sessio generalis celebrata, & in eadem sessione fuit dictum officium Missæ de Spiritusancto per reuerendissimum patrem dominum Martinum Episcopum Aprutinensem Reuerendissimus verò pater dominus Ioannes episcopus Ostiēsis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, huiusmo di sessioni præsidebat. Litanijs autem & alijs orationibus expletis per dictum dominum præsidentem, more solito pontificalibus indutum, legebantur per dominum Antoniū episcopum Concordiensem, & Petrum de Polonia, successiuè ea quæ sequuntur.

Monitorium contra comitem Virtutum.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, vniuersis Christi fidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Dudum cùm ad audientiam nostram * peruenerit, fama publica referente, quòd nobilis vir Philippes comes Virtutum, nonnullique alij in hac parte commissarij & officiales sui ipsius de mandato & assensu, ac ratum & gratum habendo, contra venerabilem * fratrem Albertum episcopum Astensem, patrem & pastorem animarum suarum, cui obedientiam & reuerentiam debitas facere tenebantur, & qui vnà nobiscum in hoc sacrosancto Concilio generali onera humiliter supportauit, ac de speciali licentia nostra ad suam se transtulit Astensem Ecclesiam, nulla sumpta occasione iusta, temerariè & iniustè in dictum dominum Episcopū vi armata, ausu sacrilego manus injjcientes violentas, eundem ignominiosè ad castrum, quod Vetus dicitur, dictæ ciuitatis Astensis perduxerunt, ibique carceribus mancipārunt & detinuerunt, prout detinent etiàm incarceratum de præsenti, sacrilegium & excommunicationem aliasque censuras ecclesiasticas & pœnas iuris & constitutionis prouinciæ Mediolanensis Ecclesiæ (cuius dicta Astensis Ecclesia suffraganea existit) circa hoc editas & prolatas, & in partibus per ordinarios declaratas, damnabiliter incurrendo: Nos de tantis tamque grauibus excessibus (vt suprà fertur) nobis relatis, qui inter cætera ad vniuersalis Ecclesiæ reformationem sumus hic congregati, ad quos super quibuscunque quæstionibus (si quas intentare volebat contra Episcopum præfatum) habere poterat recursum, non immeritò dolentes, volentes super his inquirere veritatem, ipso comite (vt dicebatur) procurante per suos nūcios, venerabilibus fratribus Papiensi & Nouariensi episcopis dari concessimus in mandatis, vt super obiectis per ipsum comitem aduersùs ipsum Episcopum diligenter inquirerent veritatem, & vocatis præfato Philippo Comites & qui forent euocandi, de præmissis omnibus & singulis ac eorum circunstantijs vniuersis simpliciter & de plano sinè strepitu & figura iudicij se diligentiùs informarent. Et si dictum Episcopum in aliquo culpabilem reperirent, ipsum sub fida custodia retinerent, ac retineri facerent, donèc aliud à nobis, seu Romano futuro pontifice haberent in mandatis, necnon informationem huiusmodi in scriptis fideliter redactam, sub eorum clausis sigillis, ad nostram præsentiam transmitterent, vt indè super hoc consultiùs agere valeremus. Si verò per informationem eandem dictum Episcopum minimè culpabilem reperirent, ipsum facerent plena libertate gaudere. Cuius quidem concessionis mandati tenorem hic haberi volumus pro sufficienter expresso. Verùm postmodùm nonullorum fidedignorum relatione percepimus, quòd literæ nostræ super huiusmodi concessionis mandato executæ non fuerunt, dictique Episcopi proptereà super præmissis procedere minimè valuerunt. Nos igitur, super præmissis priùs summaria informatione authoritate nostra facta, attendentes quòd subditi in eorum prælatos, & laici in clericos nullam habent iurisdictionem & potestatem, & quòd præmissa in libertatis ecclesiasticæ & pastoralis dignitatis vilipendium non modicum & scandalum plurimorum redundare dignoscuntur, nolentes huiusmodi offensam (sicut nec debemus) sub dissimulatione transire, & licèt contra prædictos comitem eiusque commissarios & officiales, in præmissis possemus iuris seueritatem exercere, tamen ad eos magis conuincendos mitiùs agere volentes, committimus infrascriptis fratribus nostris vel eorū alteri, quòd si per summariam informationem, quòd ipsum comitem eiusque commissarios & officiales tutus non pateat accessus, constiterit, nè proptereà tanti tamq; graues excessus nostris conniuentibus oculis remaneant impuniti, per hoc præsens publicum edictum legendum & publicādum, ac in valuis maioris Papiensis & Nouariensis & Astensis Ecclesiarum cathedralium affigendum, dictum Philippum comitem, eiusque commissarios, officiales & quoscunque alios, qui culpabiles fuerint in præmissis,

*peruenit

for * f. a-trem nostrum

missis, in eos & eorum quemlibet sub excommunicationis & interdicti,& in eisdem ecclesijs, ciuitate Astensi ac cæteris terris & locis dictæ ciuitati & eidem comiti subiectis quocunque titulo, pœnis quas ferimus in his scriptis,(si monitioni huiusmodi non paruerint cum effectu) primò, secundò,tertiò requiratis & moneatis,quem & quos tenore præsentium requirimus & monemus, quatenùs infra duodecim dies post lectionem, publicationem & affixionem præsentium,vt suprà faciendas,immediatè sequentes,quorum duodecim dierum quatuor pro primo, quatuor pro secundo, & reliquos quatuor dies pro tertio & peremptorio termino ac canonica monitione prædicta,Philippo comiti eiusque commissarijs & officialibus huiusmodi præfigimus & assignamus,præfatum episcopum absque quolibet contradictionis obstaculo infra tres menses à die relaxationis ipsius coram nobis personaliter accessurum, & ibidèm iuri pariturum,libertati suæ pristinæ restituat, cum familia vniuersisq; bonis suis absque diminutione aliqua,realiter & cum effectu, offerentes dicto comiti,& cuilibet poscenti bonum & breue iustitiæ complementum de persona præfati episcopi ministrare. Quòd si forsan huiusmodi nostris monitioni & requisitioni in dicto termino parére contempserint,nè propter viarũ discrimina dicti Episcopi Astensis differatur libertas,& vt parcatur laboribus & expensis, præfatis venerabilibus fratribus Papiensi & Nouariẽsi episcopis, stantibus prope dictam ciuitatem Astensem ad duas diætas, secundùm consuetudinem patriæ committimus & mandamus, quatenùs simul aut ipsorũ alter qui primò fuerit requisitus, post eiusdem termini lapsum, authoritate nostra eandem ciuitatem Astensem & terras, dominia & loca ad dictam ciuitatem spectantia & pertinentia,interdicti sententias incurrisse,dictumq; comitem eiusque commissarios, officiales & ipsius personam excõmunicationis sententiam eadem authoritate incidisse declarent: Ecclesiam verò ac etiàm ciuitatem & communitatem,ac terras, dominia & loca prædictas,& prædicta, ecclesiastico subiacere interdicto, iuxta constitutionem Viennensis Concilij,quæ incipit,Si quis suadente,vocatis euocandis, in eorumque Papiensi & Nouariensi & alijs quibuscunque ecclesijs, tam cathedralibus quàm collegiatis vniuersis,infra Missarum solennia,alijsque ecclesijs populum, ibidèm ad diuina audiendum congregato, publicè per se vel alios denuncient & euitent, & ab alijs ità denunciari & euitari faciant, & permittant tandiù,donèc à nobis vel futuro Romano pontifice aliud desupèr habuerint in mandatis. Et si(quod absit) prædictas pęnas interdicti & excommunicationis dictus Philippus comes ac commissarij & officiales p̄dicti animis sustinuerint induratis, ad omnes alias pęnas spirituales & temporales authoritate præsentium procedere valeant, quibuscunq; alijs pœnis eis à iure vel ab homine occasione prædicta ibidèm illatis & inferendis in suo robore permansuris,nec ab aliquo absolutionis beneficium, nisi à futuro Romano pontifice, vel à nobis prætèrquàm in mortis articulo, valeant obtinere. Volentes nihilominùs,& hæc sacra synodali authoritate decernẽtes, quòd huiusmodi literæ nostræ modo & forma præmissis executæ, dictos sic requisitos & monitos, & quemlibet eorum arceant taliter & adstringant,ac perindè valeant, plenamq; obtineant roboris firmitatem, àc si eisdem & eorum cuilibet in propria persona lectæ & insinuatæ fuerint ac præsentaliter publicatæ, non obstante quòd eidẽ Philippo comiti vel quibusuis alijs communiter vel diuisim à sede Apostolica indultum existat,quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas,non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mẽtionem,contradictores censura simili,appellatione postposita, compescendo, non obstantibus etiàm cõstitutionibus seu alijs editis in contrarium quibuscunque.Datũ Constantiæ secundo Calendas Aprilis,anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo,indictione decima, Apostolica sede vacante.

DECRETVM SVPER REDINTEgratione Ecclesiæ * Bayonensis.

*Baionē.

SACROSANCTA generalis Cõstantiensis synodus,&c. Attendens ad reformationem & redintegrationem vniuersalis ac etiàm omnium cathedraliũ ecclesiarum, quæ schismate præsenti durante habebant vel habent episcopos diuersarum obedientiarum, per quos ipsæ cathedrales ecclesiæ monstruosè in capite & in membris videbantur & videntur gubernari, statuit & ordinat, quòd Ecclesia Bayonensis,quæ etiàm duos simul per plures annos habuit ep̄os,& inter alios bonę memorię Petrũ,qui fuit de obediẽtia Balthasaris,tunc Ioãnis Papæ vigesimitertij in sua obediẽtia nũcupati,nouiter defunctũ, & superstitẽ venerabilem fratrem Guillermũ hic p̄sentem, qui fuit creatus per Petrum de Luna, Benedictum decimũtertiũ in eius obedientia nũcupatum, deincèps per Guillermum episcopum regatur ac verus episcopus ipsius ecclesiæ,necnon episcopatus Bayonensis vnicus censeatur, & illi clerus & populus ciuitatis & diœcesis Bayonensis in omnibus cõsuetis, licitis & honestis, vt eorum vero episcopo & pastori obediant, & ipse eos benignè viceuersa pertractet, prout ad eius pontificale officium pertinet de consuetudine vel de iure

iure. Inhibentes nihilominùs venerabili capitulo ipsius ecclesiæ, nè ad electionem alicuius loco ipsius defuncti Episcopi vllatenùs procedant, sed in illa supersedeant, prout etiàm iuxta quędam capitula dudùm per oratores nostros ex vna, & quosdam alios tunc de prædicta obedientia præfati Petri existentis in regno Aragoniæ fuit definitum & conclusum, quæ quidem capitula per nos solenniter approbata fueruot. Quodque etiàm venerabilis frater Archiepiscopus Auxitanensis, cui prædicta ecclesia metropolitano iure subest, ad confirmationē alicuius electionis forsitan factæ, vel fiendæ, ad prouisionem alicuius in Episcopum ecclesiæ prædictæ non procedat. Et quia etiàm prædictus Petrus, seu Clemens septimus etiàm in eadem obedientia nominatus, eius prædecessor, quatuor alijs de quatuor canonicatibus & præbendis eiusdem Ecclesiæ, licet in dicta Ecclesia pro parte obedientię dicti Balthasaris numerus canonicorum ab antiquo institutus completus fuisset, prout de præsenti, prouidit, quibus quidem Domino Guillermo episcopo & canonicis quatuor assignauit,* quòd bona immobilia, necnon iura, fructus, redditus, prouentus & emolumenta ad capitularem mensam dictæ Ecclesiæ pertinentia, in Castellæ & Nauarræ regnis existentia, & illa etiàm ad ius & proprietatem ipsius mensę reducimus, ità quòd ipsi quatuor canonici deincèps possint apud eandem Ecclesiam personaliter residere, ac horis consuetis & diuinis officijs interesse, ac stallum in choro & locum in capitulo cum ipsis alijs canonicis dictis habere, ac in omnibus fructibus, redditibus &c. prædictæ mensæ vt veri canonici ipsius ecclesiæ participare, dicto canonicorum numero non obstante, quodque nullus in locum alicuius decedentis, aut aliter canonicatus & præbendas suas ipsius Ecclesiæ quomodolibèt, præterquàm per spontaneum cessum dimittentium ipsius Ecclesiæ canonici Apostolica, vel ordinaria authoritate admittantur, quousquè ad dictum numerum sit deuentū: ac decreuit dicta sancta Synodus irritum & inane, si secùs super his factum fuerit, aut fieret in futurum.

fo.* quoque

SESSIO XXXII.

ANNO & indictione quibus suprà, die verò Iouis prima mensis Aprilis, Constantiæ in Ecclesia maiori in loco Sessionis solito prælatis existentibus in * pluuialibus & cum mitris, fuit generalis huius sanctæ synodi Constantiēsis Sessio celebrata: pro cuius introitu reuerendissimus pater dominus Ioannes Patriarcha Antiochenus Missam de beata Virgine celebrauit. Reuerendissimus verò pater dominus episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, indutus pontificalibus, huiusmodi Sessioni præsedit. Ac demùm litanijs & orationibus consuetis cum debita solennitate cōpletis, instantibus promotoribus Concilij, fuit accusata contumacia Petri de Luna per dominum Ardecinum aduocatum. Et iuxta petitionem ipsius dictus dominus Ioannes Episcopus Ostiensis huiusmodi Sessioni præsidens, nomine Concilij deputauit reuerendissimos patres dominos Odonem de Columna, & Lucidum de comitibus diaconos Cardinales, tunc in ordine Cardinaliū postremos, reuerendosq; patres Feltrensem & Mersburgensem episcopos, quibus dedit in mandatis, vt ipsi vnà cum protonotarijs, & notarijs, atque scribis huius causæ cum cursore Sedis Apostolicæ, dictum Petrum de Luna, ad valuas Ecclesiæ iuxta mores antiquos uocarent, & ipsi synodo vocationem referrēt. Qui quidem domini deputati, vnà cum Iacobo Rhodini & Thoma Poltensi protonotarijs Apostolicę sedis & huiusmodi causæ notarijs, ac Francisco de Mediolano Apostolicæ sedis cursore, locum sessionis exeuntes, accesserunt ad valuas eiusdem ecclesiæ. Et præfatus Franciscus cursor ipsum Petrum de Luna alta voce vocauit sub his verbis: Estne hìc dominus Petrus de Luna, Benedictus XIII. in sua obedientia nūcupatus, vel aliquis pro eo qui compareat, responsurus coram sacro Concilio in causa schismatis & hæresis contra ipsum mota? Cumque nec ipse nec aliquis pro eo comparuisset, aut responsum dedisset, dicta vocatione trina vice facta, ipsius synodi promotores & vnà cum eis Benedictus de Guildelotis de Perusio, cameræ APOSTOLICÆ clericus, nomine huius sanctæ Synodi super huiusmodi vocatione & non comparitione, & non responsione, petiêrunt instrumētum & instrumenta. Quibus sic peractis, Cardinalis de Colūna vnus ex deputatis pręmissis, commissionē eis factam, à dicto Cōcilio adimpleuisse, dictumq; Petrum de Luna modo præmisso per cursorem trina vice vocâsse, nec ipsum Petrum, vel aliquem pro eo ibidèm comparuisse, aut responsum dedisse, dictæ sanctæ synodo retulit: & deindè Franciscus de Mediolano cursor præfatus, de præmissa vocatione fecit relationem. His sic peracti:, dominus Ardecinus aduocatus prædictus, vocationem & relationem huiusmodi petijt inter acta huiusmodi causæ registrari. Et deincèps reproducta bulla citationis, aliàs contra ipsum Petrum de Luna decreta & executa, dominus Bernardus de *Planchea, vnus de executionibus dictę citationis per Concilium deputatis, de his quę circa sępedictę citationis executionem fecisset, fecit relationem, dicens in effectu, quòd ab ipso Concilio receperant ipse & collegę sui in mandatis, vt Petrum de Luna Benedictum decimumtertium in sua obedientia

Odo iste paulopòst fit Papa Martinus quintus.

Odo spòst factus Martin' quintus.

* plumalibus

* Plāthea

dientia nuncupatum, citarent iuxta formam & tenorem literarum citatoriarum. Quas quidem literas citatorias iam de nouo factas & in scriptis reproduxit, adiungens quòd nupèr vigore illarum literarum ipse & egregius vir Lambertus de Stipite suus collega, ad castrum Panischolæ Dertusensis diœcesis accessissent, & eundem dominum Benedictum decimumtertium, à sibi obedientibus sic nominatum, personaliter appræhensum, præsentibus pluribus suis Cardinalibus & alijs prælatis, clericis, ac hominum multitudine copiosa, secundùm formam & tenorem literarum citatoriarum ad personam suam citârunt, easdem de verbo ad verbum in sua præsentia legerunt, ipsasque & contenta in eisdem executioni demandârunt, prout in quodam executionis instrumento publico etiàm die relationis aliâs per eum & suos collegas factæ exhibito, dixit pleniùs contineri, quod instrumentum iterùm facto reproduxit & de pòst publicè idem executionis instrumentum fuit lectum, & sufficienter per testes recognitum. Quæ omnia præmissa dominus Ardecinus aduocatus petijt inter acta registrari, & præfati Petri de Luna, sic (vt præmittitur) citati contumaciam accusauit. Ipsumque, quoniam nec in primo termino, qui erat octaua die Martij, nec etiàm i presenti termino comparuit, contumacem reputari, & in causa huiusmodi ad vlteriora procedi per ipsam Synodum, instantissimè postulauit. Istis successiuè (vt præmittitur) factis reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis, huiusmodi sessionis præsidens, fecit legi quoddam decretum per reuerendum patrem dominum Stephanū episcopū Dolēsem tenoris sequētis:

Hæc sacrosancta Synodus, auditis & consideratis relatis, propositis, productis & petitis, præfatum Benedictum sic in sua obedientia nuncupatum, legitimè citatum, vocatum & expectatum, non comparentem, & qui in octaua Martij, ad quam etiàm citatus extiterat, non comparuit, pronunciat, reputat & declarat contumacem, decernitque in eius contumaciam, eius absentia Dei repleta præsentia non obstante, fore in causa huiusmodi vlteriùs etiàm vsq; ad diffinitiuam sententiam inclusiuè procedendum. Volens autem in eadem causa maturè & cum summa grauitate procedere, committit dilectissimis Ecclesiæ filijs Guillermo tituli sancti Marci presbytero, & Francisco tituli sanctorum Cosmæ & Damiani, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, atque Ioanni electo patriarchæ Constantinopolitano, necnon venerabilibus fratribus Roberto Saresbiriensi, Ioanni Lichfeldensi, & Stephano Dolensi episcopis, ac dilectis Ecclesiæ filijs Guillermo Pulchri nepotis Franciæ, Ioanni de *Podemius generali ordinis Prædicatorum, in obedientia Petri de Luna, Benedicti decimitertij nuncupati in sua obedientia, magistris in sacra pagina, Michaeli de Nauers vtriusque iuris Aragonum, & Ioanni de Ledena legum, Nauarræ regum illustrium oratoribus, Iacobo electo Parmensi, Hermanno de Dvuerck sedis Apostolicæ protonotario, Roberto abbati Cluniacensi, Nicolao Vuoidis vtriusque iuris, Petro Nardi, Henrico Fleckel, decretorum, sedis Apostolicæ capellanis & auditoribus causarum palatij Apostolici, & Ioanni *Rellis decretorum doctoribus, quatenùs ipsi vel eorum maior pars examinent articulos, quos offerri contigerit, coram dicta synodo, vel coram dictis commissarijs, & eis examinatis, sup illis qui ipsis vel eorum maiori parti admittendi videbuntur, de quorum articulorum receptione & eorundem admissione, præfata synodus dictis commissarijs, vel eorum maiori parti plenam confert & committit potestatem. Ipsi autem duo ex eis ad minùs, super articulis predictis, & alijs offerendis & eorum veritate & notorietate testes & alia probationum genera recipiant, iurariq; faciant, & examinent diligenter, ità quòd occupantium conditio melior non existat, neque per aliquorum inchoationem, aliorum derogetur potestati: sed duobus aut pluribus negocium huiusmodi examinationis & receptionis testium inchoantibus, ceteri & quilibet duo siue bini ex illis, etiàm seorsùm & separatìm, ac eodem vel diuersis temporibus testes & alia probationum genera etiàm super articulis & alijs inchoatis recipere, examinare, ac mandatum huiusmodi valeât exequi, testiumque attestationes & probationes alias vel *eorum effectum eidem sacræ synodi fideliter referant, vt exindè eadem sancta synodus super præmissis procedat, decernat, & iudicet, prout secundùm Deum, iustitia & æquitatem fuerit faciendum. Mandat insupèr & committit eadem sancta synodus præfatis cōmissarijs, & duobus (vt præmittitur) ex illis, quatenùs ad dies, horas, & loca opportuna eūdem Benedictum sic (vt præmittitur) nominatum, citent, & citari faciant peremptoriè publicè coram ipsis in locis prædictis ad videndum, etiàm recipi, produci, iurare testes, & alia probationum genera in causa huiusmodi quatenùs opùs erit, cum potestate citandi & cogendi testes prefatos quoscunque, si qui forsan à dicta depositione se subtraxerint. Protestatur etiàm eadem sancta Synodus, quòd per quoscunque actus, ordinem, seu terminos iudiciarios seruatos vel seruandos in hac causa, formæ processûs, quę de iure seruanda est, aut seruari sufficit in notorijs, renunciare no n intendit, neq; ad seruandū iudiciarium ordinem *se obseruare adstringit quouis modo. Qua schedula lecta, reuerendissi-

*Pedemōtis
* Vallis
*earum
*se adstringere quouis

rendissimus pater dominus Ostiensis præsidens, nomine huius sanctæ synodi super dicta schedula & cōtentis in ea, respondit per verbum, Placet.

SESSIO XXXIII.

ANno & indictione quibus suprà, die verò Mercurij, duodecima mensis Maij, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi. In qua reuerendissimus pater dominus Nicolaus Archiepiscopus Gneznēsis Missam celebrauit. Fuitque præsidens huic sessioni reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis, vicecancellarius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Et intererat huiusmodi sessioni serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum & Hungariæ rex, indutus vestimentis Imperialibus, coronam in capite habens, adstantibus sibi reuerēdissimis in Christo patribus & dominis, domino Angelo Prænestino & Iordano Albaneñ. episcopis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, illustrissimis principibus Rodolpho Saxoniæ in ense, Ludouico Bauariæ ducibus in pomo, & Frederico Marchione Brādeburgensi in sceptro, & habitibus consuetis sibi seruientibus. Demùm lectis Litanijs vnà cum alijs deuotis orationibus, vt moris est, ascenderunt ambonem deputati & commissarij in causa hæresis &c. contra Petrum de Luna, in qua reuerendissimus pater dominus Guillermus tituli sancti Marci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis fecit relationem, dicens in effectu quòd ipsi commissarij processissent in causa, ad ea quæ eis fuissent commissa, quia primò ipsum Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium in sua obedientia nominatum, ad dandum & dari videndum articulos vocāssent, & deindè certos articulos per procuratores causę oblatos recepissent, eosque ad probandum admisissent, testesq; 38. Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, prælatos, doctores & alios super eisdem recepissent, iurareq; fecissent, ac eos diligenter examinâssent. Insupèr dicto Petro de Luna sic sufficienter vocato, nonnulla iura per procuratores producta in modum probationis recepissent, eaque probari fecissent, & probata esse decreuissent, & hæc omnia & alia per eos in hac causa acta, in actis redigi fecissent, prout in registro in hac causa per eos fieri mandato pleniùs continentur, offerētes se pleniùs & explicitè magis relaturos, quādò synodus duxerit mandandum. Relatione autem huiusmodi facta, accusabatur contumacia Petri de Luna, non videntis aperiri dicta testium in huiusmodi causa productorum, & in contumaciam petebatur iterùm in valuis maioris Ecclesię vocari, & ad vocandum aliquos deputari, atque extunc reuerendissimus pater dominus Ioannes Ostiensis huiusmodi sessioni præsidens, nomine synodi deputauit reuerendissimos patres & dominos ad vocandum præfatum Petrum de Luna, videlicet Odonem de Columna, Lucidum de Comitibus Cardinales, Viennensem archiepiscopum, Feltrensem, Tridentinensem & Lichfeldensem episcopos, & Antonium Taxal generalem ordinis sanctæ Mariæ de Mercede, Thomam Poltensem, & Iacobum Rhodini sedis Apostolicæ protonotarios, vnà cū præsentis causę scribis, & Franciscū de Mediolano sanctæ Apostolicæ sedis cursorem. Qui deputati, vocārūt & citārūt præfatū Benedictū per cursorē antedictum, in hunc modū: Est hic Petrus de Luna, Benedictus decimustertius in sua obedientia nūcupatus, vel aliquis pro eo qui compareat pro eo, ad videndum aperiri dicta testium &c. Deindè dictis deputatis de valuis reuertentibus, dominus Lucidus Cardinalis de Comitibus, nomine condeputatorum retulit, ipsam vocationē per cursorem antedictum trina vice fuisse factā, neminemq; ibì comparuisse, aut aliquod verbū respondisse. Quo facto, & iterùm petito publicari dicta testiū, & decerni terminum ad dicendū contra dicta huiusmodi, reuerendus pater & dominus, dominus Stephanus episcopus Dolensis legebat quandam decreti papyri schedulam tenoris subsequentis:

Decretum de publicatione attestationum & citatione ad contrà obijciendum.

HÆc sacrosancta generalis synodus Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium in sua obedientia nuncupatū, vocatum legitimè & non comparentē, reputat cōtumacē, & in illius cōtumaciam testes, attestationes & dicta testiū in præsenti causa inquisitionis mota & pendente contra eundem Petrū de Luna, Benedictum decimumtertium à nonnullis nūcupatum, productorum & examinatorum, publicat, ac pro publicatis habet, & decernit eidem Petro de Luna Benedicto copiam dictarum attestationū & totius præsentis procesſûs fieri, & assignat eidem Petro de Luna, Benedicto (vt præmittitur) vocato, terminum peremptorium, ad diem Sabbati proximum manè hora septima in præsenti Ecclesia & loco superiori prope altare sessionis ad dicendum, obijciēdum, & proponendum coram commissarijs nupèr ad testes recipiendos & examinandos & cætera per eandem synodum deputatis, quicquid dicere, obijcere, vel proponere voluerit contra testes in hac causa productos, & eorum dicta, necnon contra instrumenta, *registralia, & alia quęcunque producta & in tota ipsa causa & singulis eius discur- registra

discursibus, & ad hoc ipsum peremptoriè citat, præfatisq; commissarijs & eorum maiori parti, cæterisq; etiàm minimè impeditis
* audiēdi ad * audiendum & * recipiendum omnia,
* incipiēdi quicquid dicere, obijcere & proponere voluerit, & super illis * cognoscendum, atque
* cognoscendi
* faciendi omnia & singula * faciēdum, quæ ad causam & processum huiusmodi pertinent & pertinebunt, vsque ad sententiam diffinitiuã exclusiuè, ac super eorum dependētibus, emergentibus & connexis, dat eadem sancta synodus plenam & liberam potestatem. Protestatur autem eadem sancta synodus, quod per hũc processum aut alium quemcunq; in futurum fiendum in huiusmodi causa, à forma processûs super notorijs, quam sufficit seruare de iure, recedere non intendit. Qua itaq; decreti schedula lecta, per reuerendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Ioannem Episcopum Ostiensem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem & vicecancellarium, huiusmodi sessioni præsidentem, nomine synodi fuit responsum, Placet.

SESSIO XXXIIII.

DIE Sabbati quinta mensis Iunij, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo, indictione decima, fuit sessio generalis per sanctam synodum Constantiensem in maiori Ecclesia Constantiæ solenniter celebrata. In
*Cinomen. qua reuerēdus pater dominus Thomas * Senonensis Episcopus, Missam de tempore celebrauit. Præsedit autem reuerēdissimus dominus Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis & vicecancellarius, & dictis demùm Litanijs & orationibus cōsuetis, cum Euangelio
Luc. 14. d secundùm Lucam, Homo quidam fecit cœnam magnam, domini commissarij in causa contra Petrum de Luna, ascenderunt ambonem: & reuerēdiss. pater dñs Guillermus Cardinalis tituli Sancti Marci, de suorum collegarum consensu sibi assistentium pro themate
* incipiat te assumens, Tempus est vt * veniat iudiciũ
1. Pet. 4. d à domo Dei, &c. quod per pulchrè deducēs, processum per ipsum & suos collegas contra Petrum de Luna, à quibusdam Benedictum decimumtertium nuncupatum, iuxta commissionem eis desupèr factam, habitam integrè narrauit & recitauit, vnà cũ probationibus articulorum simpliciter in huiusmodi causa productis. Et facta dicta relatione, reuerendi patres dñi Dolensis & Lichfeldensis Episcopi, respondēdo articulos legerunt, videlicet summam probationē scriptam, super quolibet articulo dicendo post lecturam articuli: Iste articulus de veritate & notorietate probatur per tot testes & tales, declarando dignitates & gradus testium. Et his peractis, reuerendus pater & dominus Episcopus Concordiensis legebat quoddam decretum, cuius tenor sequitur:

Hæc sacrosancta synodus, audita relatione processûs & probationum & aliorũ actorum in causa inquisitionis pendente coram eadem sancta synodo contra Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium à nonnullis nuncupatum, super ferenda sententia & alijs in causa huiusmodi fiendis deliberabit: potestatem autem aliàs cōcessam commissarijs in dicta causa, prætérquàm ad citandũ eundem Petrum de Luna ad audiendũ sententiam per eandem synodum ferēdam, nõ intendit reuocare, super qua citatione atque sententia nullam dictos commissarios vult habere potestatem. Super præmissis dominus Ioannes Episcopus Ostiensis huiusmodi sessioni præsidens, nomine synodi respondit, Placet.

SESSIO XXXV.

Vnio ambasiatorum domini regis Castellæ & Legionis.

DIE Veneris decimaoctaua mēsis Iunij supradicti, sessio generalis in maiori Ecclesia Cōstantiensi fuit solenniter celebrata, cui interfuit serenissimus princeps Sigismundus Romanorum & Hungariæ &c. rex, cum insignijs regalibus, & multis principibus & nobilibus sibi adstātibus & sibi seruientibus. Et ante istius sessionis officium siue orationes solitas & cōsuetas, prælati pluuialibus induti, mitras capitibus imposuerunt. Consequenter reuerendi patres & domini, nobiles & strenui viri serenissimi principis domini Ioannis regis Castellæ & Legionis ambasiatores, & cũ eis Petrus de Lomburga de Polonia, ambonē ascēderunt, ac ipsi ambasiatores tria in effectu facere pro præsenti sessione proposuerunt, videlicet primò Concilium Constantiense cōuocare, secundo præsenti congregationi in Constantia se vnire, tertiò subiectionem obedientiæ factã in Narbona iuxta capitula ibidèm cōcordata approbare. Et deindè Petrus de Lomburga, legit quoddam procuratoriũ regis Castellæ. Quo lecto, frater Ludouicus de Valle Oleti, vnus de ambasiatoribus dicti regis, de consensu suorum coambasiatorum legit quandam schedulam cōuocationis, vnà cum bulla Concilij conuocatoria, domino regi Castellę prędicto per synodũ missa, iuxta capitula concordata Narbonæ, cuius schedulæ conuocationis tenor talis est:

Schedula conuocationis.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis: Nos Didacus Conchensis Episcopus, & Ferdinãdus Petri de Ayala maior præfectus Guispustræ, serenissimi dñi regis Castellæ consiliarij, Ioannes Episcopus Pacẽn. Martinus

tinus Ferdinandi domicellorum præses, Ferdinandus Martini de * Danabeñ. Segobiensis, & Didacus Ferdinandi Palentineñ. Ecclesiarum Decani, Decretorum doctores, frater Ludouicus de Valle Oleti ordinis prædicatorum, in theologia magister Parisiensis, Ioannes Ferdinandi de Rupeflore Decretorum doctor, oratores & procuratores præfati serenissimi domini Ioannis regis Castellæ & Legionis, ac serenissimæ dominæ reginæ Castellæ, & omnium quorum interest & interesse potest. Ad pacem & vnionem sanctæ matris Ecclesiæ puris ac synceris affectibus anhelantes, volentesque & intendentes adimplere conuentionem in Narbona initam inter serenissimum principem & dominum, Sigismundum Romanorum & Hungariæ regem semper Augustum, ac reuerendos patres procuratores, nuncios & legatos præsentis congregationis Constantiensis ex vna, & oratores ac procuratores serenissimi principis domini Ferdinandi claræ memoriæ Aragonum & Siciliæ regis, tam suo proprio nomine, quàm tutorio & tutoris nomine præfati serenissimi domini regis Nauarræ, necnon illustris principis Ioannis comitis Fuxi ex alia partibus, præsentamus nos in hoc loco coram paternitatibus vestris, offerentes nos ad exequendum dictam conuentionem ac omnia & singula in ea contenta, & sumus nunc attendentes, quod in primo capitulo dictæ conuentionis continetur, quòd conuocatio dictarum obedientiarum fiat per prælatos cæterosq; viros ecclesiasticos huius congregationis per literas directas ad reges, principes, prælatos ac alias personas de obedientia dicti domini Benedicti sic nuncupati. Quòd viceuersa præfati domini reges, principes, prælati & aliæ personæ dictæ obedientię domini Benedicti sic nuncupati, debeant vos præfatos dominos prælatos & cæteros de congregatione præsenti per suos ambasiatores aut literas hîc in Constantia conuocare. Et attento etiàm quòd literæ conuocatoriæ pro parte vestra domino nostro regi Castellæ iam pręsentatæ fuerunt, quas etiàm ipse omnibus prælatis & alijs personis quibus dirigebantur, intimari fecit modo debito, prout per instrumenta indè confecta patebit, cùm fuerit opportunum, volumus & nos satisfacere dicto capitulo, cuius tenor quantùm ad literas conuocatorias quæ in eis continetur, talis est:

*Danabs

Constan. Conc. sess. 20.

Miseratione diuina Episcopi, presbyteri & diaconi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, prælati & cæteri in Constantia prouinciæ Moguntinensis in Christi nomine congregati, illustri principi, prout superiùs continetur, &c. Qua ad finem lecta, idem frater Ludouicus legit, vt sequitur: Cuiquidem capitulo satisfacere volentes, conuocamus vos omnes prælatos & cæteros dominos de hac congregatione iuxta tenorem dicti capituli.

Constantieñ. Côc. sess. 20.

His sic lectis, reuerendissimus pater dominus Bartholomæus Archiepiscopus Mediolanensis ascendens in ambonem, legit in hæc verba.

Schedula acceptationis conuocationis.

Nos miseratione diuina Episcopi, presbyteri & diaconi Cardinales, Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi, prælati & cæteri hîc congregati, dictam conuocationem acceptamus, & offerimus nos paratos sinè dilatione quacunque ad procedendum ad vlteriora.

Et insupèr requirimus vos oratores & procuratores prædictos, quatenùs ad vnionem faciendam nobiscum procedatis iuxta tenorem tertij capituli conuocationis prædictę, quæ talis est: Tertiò, quòd præfatis de obedientia dicti domini Benedicti decimitertij per quosdam &c. vt superiùs continetur, cuius tamen totum tenorem legebant. Et expòst frater Ludouicus de Valle Oleti præfatus, quo ad secundum principale, quandam vnionis schedulam legebat in hæc verba:

In Côstât. Conc. sess. 20.

Schedula vnionis.

Nos oratores & procuratores prætacti, dictis nominibus vnimus nos vobis iuxta tenorem capituli Narbonensis prædicti, approbâtes & laudantes omnia quæ post vnionem Aragonensem, contra dominum Benedictum agitata sunt & processa pridèm, & eodem modo àc si per hanc vnionem nostrâ ab hac sancta synodo nobis interessentibus facta foret. Qua vnione facta, præfatus dominus Archiepiscopus Mediolanensis legebat in hunc modum:

Schedula acceptionis vnionis.

Nos prælati & cæteri congregati vt suprà, dictam vnionem* nostram acceptamus, profitentes vos vice & nomine præfati serenissimi domini regis Castellæ per omnia debitis modo & forma ac tempore contentis in dicto capitulo tertio, satisfecisse, & econuersò nos vobis oratoribus & procuratoribus prędictis nominibus iuxta tenorem eiusdē capituli vnimus. Quibus sic factis, reuerendissimus pater dñs Ioannes Episcopus Ostiensis Cardinalis & vicecancellarius, nomine totius synodi respondit, per verbum, Placet.

for. * vestram

Subsequenter oratores & procuratores illustrissimi domini INFANTIS Henrici ac ordinis sacrę militiæ Sancti Iacobi de Spata generalis magistri, ambonem ascendentes, omniaque & singula facta & acta per dominos ambasiatores & oratores regis Castellæ prædictos approbantes & laudantes, conuocationem fecerunt simili modo vt ipsius regis Castellæ ambasiatores, & similiter se huic congregationi veniêrunt, prout super istis conuocatione & vnione frater Ioannes de sancto Iacobo, ordinis Minorū, vnus de amba-

ambasiatoribus prædictis, de suorum ambasiatorum consensu quandam papyri schedulam legebat sub huiusmodi tenore:

Schedula conuocationis Infantis Henrici.

Nos Vitalis de Scoto miles commendator de * Camata, frater Ioannes de sancto Iacobo sacræ paginæ professor, Garsias de Vergara miles, Ioannes Alphonsi decretorum baccalaurei, procuratores & oratores illustrissimi domini Infantis Henrici ac ordinis sacræ militiæ Sancti Iacobi de Spata generalis magistri, simili modo conuocamus vos omnes prælatos & cæteros dominos de hac congregatione iuxta tenorem dicti capituli. Deinde idem frater Ioannes legit, vt sequitur:

*Carnata,

Schedula vnionis eiusdem.

Nos oratores supradicti, dicto nomine vnimus nos vobis iuxta tenorem capituli prædicti. Super quibus omnibus & singulis promotores Concilij petiêrunt instrumentum & instrumenta, & depòst fuit cantatū, Te Deum laudamus. Quo finito, reuerendissimus pater, dominus Ioannes episcopus Ostiensis Cardinalis ad præsidendum iuit, & officium sessionis solitum solenniter incipiebatur. Et lectis Litantijs alijsque consuetis, præfatus Archiepiscopus Mediolanensis vnà cum ambasiatoribus regis Castellæ ambonem ascendit, & legit schedulam sequentem, legendo etiàm illa capitula concordata Narbonæ, de quibus suprà faciebat mētionem, quæ superiùs inserta fuerunt, vbi agebatur de confirmatione eorum.

Confirmatio capitulorum,

Cōstātieñ. Conc. sess. 20.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus in Spiritusancto legitimè congregata viso & considerato capitulo secundo ex capitulis Narbonensibus inter charissimū Ecclesiæ filium Sigismundum Romanorum & Hungariæ regem illustrem, & dilectos ipsius ecclesiæ filios promotores & nuncios dictæ synodi ex vna, & procuratores ac oratores charissimorum dictæ Ecclesiæ filiorū dominorum, Ferdinandi claræ memoriæ Aragonum & Siciliæ regis, tam suo proprio nomine, quàm tutorio & tutoris nomine, Ioannis Castellæ & Legionis, necnon oratores Nauarrę regum, & illustrium & dilectorum eiusdem Ecclesiæ filiorum Fuxi & Armeniaci comitum partibus ex altera concordatis, cuius quidem secundi capituli tenor sequitur sub his verbis: Secūdò, quatenùs dictę conuentionis &c. volens in omnibus obseruare dictū capitulū, promittit, ratū habet, securat specialiter, cōfirmat, & nouiter firmat, & statuit, & decernit in omnibus & per omnia, prout in dicto capitulo pleniùs continetur. Viso etiàm quarto capitulo incipiente, Quartò, quòd per dictum vniendum Concilium &c. abolet, tollit, & irritat quoscunque processus, sententias, decreta, ordinationes, statuta & pœnas, &c. vt in dicto cap. cōtinet', vsq; ibi, & q̄ statuat'. Itē statuit, q̄ nunq̄ decęterò ratione vel occasione dicti schismatis aut adhęsionis dicti dñi Bñdicti & sui predecessoris dñi Clemētis, possit cōtra dictos dños reges, principes, pręlatos & alios de obediētia dicti dñi Bñdicti quomodolibèt procedi in iudicio, vel extra, vt in fine dicti capituli cōtinetur. Viso etiàm quinto dictorū capitulorū incipiēte, Quintò, q̄ per dictū formandū Cōciliū &c. approbat, laudat, firmat, & meliori modo quo fieri potest, plenissimè confirmat oēs & singulas cōcessiones, dispensationes & gratias, factas per dominum Benedictum prædictum quibusuis personis suæ obedientię de quibusuis dignitatibus, &c. vt in dicto capitulo continetur. Viso etiàm vndecimo dictorum capitulorum incipiente, Vndecimò, quòd dictus dominus rex Romanorum &c. & attento quòd dicitur ibi, & q̄ in primo sessione &c. dicta sancta synodus facit, concedit, statuit & ordinat in omnibus & per omnia, prout in dicto capitulo continetur. Quibus sic lectis & completis, reuerēdi patres Iacobus Rhodini sedis Apostolicę protonotarius, & Ioannes literarum Apostolicarū corrector, tenens librū euangeliorum à parte dextra, & à parte finistra dominus Thomas Poltēsis dictę sedis protonotarius, & venerabilis dominus Iacobus Moresim, sacri palatij Apostolici causarum auditor, tenentes libros sanctorum euangeliorum, accesserunt ad dominos in hac sessione pręsentes, recipientes ab eis iuramenta. Et primò serenissimus dominus Sigismundus Romanorum & Hungarię rex, cōsequenter verò & domini Cardinales, archiepiscopi, episcopi, cęterique prelati & ambasiatores omnia & singula capitula Narbonę concordata, in omnibus & per omnia obseruare iurauerunt, & quilibet eorum iurauit, ac ea, quantùm in eis fuit, receperunt.

Cōstātieñ. Conc. sess. 20.

Cōstātieñ. Conc. sess. 20.

Cōstātieñ. Conc. sess. 20.

Quibus iuramentis sic pręstitis, Henricus de Piro promotor nomine pręfati serenissimi principis domini Sigismundi surgens, publicè dixit & inquisiuit: Si aliquis esset in prædicta sessione, qui haberet mandatum sufficiens illustris principis comitis Armeniaci, quòd illud exhiberet. Cācellarius autem studij Parisiensis surgens dixit, ambasiatores Christianissimi regi Francorum certa habuisse scripta, quòd dictus dominus Comes sequi vellet vestigia prędicti domini regis. Tunc dictus dominus Henricus nomine quo suprà dixit, Ex quo non apparet mādatum sufficiens pro ipso domino comite, nullo modo per iuramētum suprà per eum præditum, ad obseruationem dictorum capitulorum in Narbona cōcordatorum, quo ad præfatum dominum comitem Armeniaci, vellet arctari, publicè & solenniter fuit protestatus.

His

Constantien. Conc. sess. 20.

His autē sic peractis, præfatus Archiepiscopus Mediolanensis legit quandam papyri schedulam tenoris subsequentis:

Item domini Cardinales, Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi & alij prælati ambasiatores dominorum regum & principum, & alij in dicto Concilio existentes, & singulares personæ & tāquàm personæ suffultæ ad hoc sufficienti potestate, iurent, prout sufficienter in dicto 11. capitulo continetur.

Quæ prædicta omnia & singula, intelligantur & locum habeant, retento tenore omnium & singulorum capitulorum prædictorum Narbonæ concordatorum, quibus & eorum singulis dicta synodus stare intendit, nec ab eis vel eorum aliquo in toto vel in parte recedere.

Ad quæ omnia & singula dominus Episcopus Ostiensis vicecancellarius & huius sessionis præsidens præfatus, nomine totius Concilij respondit per verbum, Placet.

Subsequenter dominus & frater Ludouicus de Valle Oleti prædictus, existens in ambone, legit schedulam sequentem:

Schedula approbationis capitulorum Narbonæ, factæ per oratores regis Castellæ.

Nos Didacus Conchensis Episcopus, & Ferdināđus Petri de Ayala maior præfectus Guispustæ, serenissimi Domini regis Castellæ consiliarij, Ioannes Episcopus Paceñ. Martinus Ferdinandi domicellorum præses, Ferdinandus Martini de Claualos Segobieñ. & Didacus Ferdinandi Palentineñ. ecclesiarū decani, decretorum doctores, frater Lodouicus de Valle Oleti ordinis Prædicatorum in theologia magister Parisieñ. Ioannes Ferdinandi de Rupeflore decretorum doctor, oratores & procuratores serenissimi Dñi Ioannis Castellæ regis ac Legionis, ac serenissimę dominæ reginæ matris & tutricis eiusdem regnorū gubernatricis, hic præsentes & personaliter cōstituti, dictis nominibus quibus validiùs & efficaciùs possumus, iure videlicet, forma, modo, via, causa melioribus omnia & singula decreta, statuta, protestationes per sacrosanctam & generalem synodū Cōstantieñ. nunc facta & edita, & quæ nūc sunt seriosiùs lecta, ipsa habentes pro sufficienter expressis & repetitis solenniter, vice & nomine regis & reginæ nostrorum præfatorum omnium regnorum & terrarum suarum acceptamus, approbamus, assentimus, & solenniter affirmamus. Et similiter sicut ipsa sancta synodus protestata est, ꝙ non velit recedere à capitulis in dicta ciuitate Narboneñ. concordatis, ità & nos dictis nominibus solenniter protestamur. Ad quæ tunc reuerendissimus pater & dominus Episcopꝰ Ostieñ. huius sessionis præsidens, nomine totius synodi respondit, Placet. Et consequenter præfatus Archiepiscopus Mediolanensis, legit decretum tenoris infrascripti:

Quòd non obstantibus iuramentis, licuit ab eius obedientia recedere.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, pro bono vnionis Ecclesiæ sacrosanctæ authore Deo feliciùs consummandæ, considerans quòd per charissimam ecclesiæ filiam Catharinam reginam illustrem, charissimi ipsius Ecclesiæ filij Ioannis regis Castellæ & Legionis matrem atque tutricem, regnorumq; & terrarum illius gubernatricem, atque per nonnullos prælatos, barones & notabiles personas regnorū & terrarum regis præfati, requisita & pręstita fuerunt iuramēta & promissiones de nō recedendo ab obedientia domini Petri de Luna, Benedicti decimitertij à nonnullis sic nuncupati, sub certis formis, de quibus in actis & instrumentis indè confectis latiùs continetur, quæ quidem acta & instrumenta & alias quascunq; probationes prędictorum, præfata synodus de ipsis plenè certificata, vult hîc habere pro sufficienter expressis: quodq; huiusmodi iuramenta & promissiones requisita & præstita, fuerunt impedimentum præfatę vnionis, propter quæ & illa nulla & irrita esse cēsentur: statuit, decernit, atque declarat, præfata omnia iuramenta & promissiones ac omnia & singula indè secuta, fuisse & esse cassa, irrita & nulla, nulliusque efficaciæ, roboris vel momenti. Et nihilominùs ad cautelam quatenùs de facto processerunt, ea relaxat & cassat, irritat ac reuocat, declarans præfatos (vt præmittitur) iurantes & promittentes, ad obseruantiam prædictorum minimè teneri & obligari. Quo decreto lecto, fuit per dictum dominum præsidentem nomine totius synodi responsum, per verbum, Placet. Et depòst præfatus frater Ludouicus legit, vt sequitur:

¶Schedula subtractionis obedientiæ confirmationis, per vnum de ambasiatoribus regis Castellæ lecta.

Nos Didacus &c. ambasiatores & procuratores præfati, nomine procuratorio quo suprà, confirmamus, & etiàm approbamus subtractionem obedientiæ dudùm factam in Perpiniano domino Papæ Benedicto decimotertio, per felicis memoriæ dominum Ferdinandum Aragonum & Siciliæ regem, nomine serenissimi regis Castellæ & Legionis domini nostri, & per suas literas, sicut in eisdem latiùs continetur: etiàm ex superabundanti cautela eam, nomine quo suprà, de nouo facimus, sicut in dictis literis continetur, & alio meliori & firmiori modo quo fieri potest & debet, de quo offerimus

for.* non literas *literas præfati domini regis & matris in valida & expedienti forma daturos. Deindè dominus Petrus de Grado, vnus etiàm de ambasiatoribus regis Castellæ & Legionis prædicti, quandam schedulam subtractionis obedientiæ per præfatum regem dicto for.* factę Benedicto in Castella * factam, in vulgari Castellano scriptã, publicè legit. Et quia à multis non intelligebatur, pręsentibus igitur nõ est inserta. Deindè frater Ludouicus præfatus solenniter fecit collationem, & facta collatione, pro complemẽto huius sessionis reuerendissimus pater dominus Ioannes Patriarcha Antiochenus Missàm de Spiritusancto celebrauit.

SESSIO XXXVI.

Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo, die verò iouis vigesimasecunda mensis Iulij, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi. Pro cuius introductione reuerendissimus pater Episcopus Attrebatensis Missàm de Sancto spiritu celebrauit, pręsidebatq; in eadem sessione dominus reuerendissimus Episcopus Ostiensis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & viceecancellarius: & lectis litanijs alijsque deuotis orationibus solitis, dominus Antonius Episcopus Concordiensis legit quandam citationem contra Petrum de Luna factam, ad audiendum se priuari & sententiam ferri, cuius tenor sequitur:

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, venerabilibus fratribus Henrico Feltrensi, Stephano Dolensi, Ioanni Pacensi, Iacobo Placentino & Patricio Carthagiensi Episcopis salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Frustrà iudicium cognoscendo geritur, nisi quod cognitum est, iudiciali calculo terminetur. Cùm itaque eadem sancta synodus de meritis causę inquisitionis pendentis, coram eadem sancta synodo cõtra Petrum de Luna, à quibusdam Benedictum decimumtertium nuncupatum, plenè cognouerit, & in eadem causa ad omnes actus & terminos requisitos, ritè & canonicè processerit, decernit & mandat eadem sancta synodus, eundem Petrum de Luna, Benedictum decimumtertiũ (vt præmittitur) nuncupatum, citari publicè in valuis ecclesiæ Constantieñ. alta & intelligibili voce dum in eadem Ecclesia diuina * cele- * celebrabuntur brantur officia, & cum affixione præsentiũ literarum eisdem valuis, cùm de præsenti audientia literarum contradictarum minimè teneatur, atque citat peremptoriè & vno edicto peremptorio pro omnibus, ad diem lunæ 26. huius mensis Iulij ad comparendum in Ecclesia Constantiensi manè, hora qua dicta sancta synodus sedebit, & sedere consueuit, ad audiendum ius & diffinitiuã sententiam per eandem synodum proferri, & pronunciari in causa prædicta. Quocircà paternitatibus vestris eadem sancta synodus mandat & committit quatenùs vos aut duo vestrûm, vocatis ad hoc aliquibus ex notarijs & scribis in dicta causa deputatis vel alijs, pręsentis citationis literas in valuis eiusdem ecclesiæ per alterum ex dictis notarijs, vobis aut duobus vestrûm præsentibus, publicè alta voce & intelligibili legi faciatis, ac eundem Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium (vt præmittitur) nuncupatum, in forma præmissa citari, literasq; præsentes eisdẽ valuis affigi, ità ꝙ citatio huiusmodi veniat in publicam vocationem, & eidem sacræ synodo tempore sessionis proximè futuræ, de gestis per vos in præmissis faciatis relationem fidelem. Datum Constantiæ, præfata synodo sedente in dicta Constantiensi ecclesia, vndecimo Calendas Augusti, anno natiuitatis Dominicæ millesimo quadringentesimo decimoseptimo.

Lecta autem præscripta citatione, idem dominus Antonius adhuc in ambone existens, de mandato sanctę synodi dixit in effectu: Nè propter festum hodiernum, quod tamen in corpore iuris minimè reperitur, aliqui dubitarent præsentem diem feriatã esse, tunc ipsa sancta synodus prædicta omnẽ in præmissis supplet defectum, si interuenisset. Super huiusmodi lectis & propositis dominus Ostiensis huiusmodi sessionis præsidẽs, nomine Cõcilij respondit ꝑ verbũ, Placet.

Quibus sic factis, reuerendi patres Stephanus Dolensis & Henricus Feltreñ. episcopi, vnà cum notarijs præsentis causæ, ad tres ianuas maioris ecclesię Constantiensis accesserunt, & in ipsarum qualibet supradictam citationem infra Missarũ solennia per Ioannem Guiardi præsentis causæ notarium, alta voce legi fecerunt, dictumq; Petrum de Luna, Benedictum decimumtertium à quibusdam nuncupatum, iuxta tenorem citationis citàrunt, & citari fecerunt.

Lecta verò huiusmodi citatione, vt præmittitur, ipsi eandem citationem per bullam triplicatam in qualibet dictarum portarum vnam affigi per eundem Ioannem Guiardi fecerunt, super quibus lectione & affixione ipsi commissarij petiérunt fieri instrumentũ ac instrumẽta. Deindè venerabilis vir Petrus de Lomburga Licentiatus decretorum, in ambone ad hoc ordinato existens, legit decretum sequentis tenoris:

Decretum cassationis pœnarum factarum per Petrum de Luna, vigore cuiusdam constitutionis pro ambasiatoribus regis Castellæ.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vni-

ta, vniuersalem ecclesiam repræsentans, ex certis & iustissimis causis ad hoc eandem synodum mouentibus & inducentibus, annullat, irritat, atque cassat, irritatasque, nullas & cassas esse decernit atq; declarat omnes priuationes siue pœnas, aut priuationum siue pœnarum declarationes, per dominum Benedictum decimumtertium in sua obedientia nuncupatum, à die nona mensis * Nouēbris anni à natiuitate Dñi millesimi quadringentesimi decimiquinti citrà factas, ꝓmulgatas, fulminatas seu pronunciatas, tam virtute cuiusdam prætensæ constitutionis per eundem dominum Benedictum dudùm promulgatæ, sub dato, Massiliæ apud sanctū Victorem, decimotertio Calendas Iunij pótificatus sui anno decimotertio, quæ incipit, Benedictus episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram & perpetuā rei memoriam, In dierum successus crescente malitia sic videmus mundū &c. q̄ ex quacunque alia causa, occasione, colore aut ratione priuationis siue pœnæ aut declarationis prædictæ fuerint de beneficijs ecclesiasticis, dignitatibus feudis, iuribus, statibus, honoribus, siue de quibuscunque alijs rebus temporalibus siue spiritualibus, & de quibuscunque psonis regularibus aut secularibus, regibus siue principibus, archiepiscopis, episcopis & alijs Ecclesiarum prælatis, magistris ordinum, communitatibus, congregationibus, collegijs, vniuersitatibus, & quibuscunque alijs personis laicis siue ecclesiasticis, omnesque alios processus excommunicationis aut interdicti, siue suspensionis aut cuiuscunque tenoris sententias super huiusmodi priuationibus aut pœnis factos siue factas, ꝓmulgatos seu promulgatas, & omnia indè vel ob id secuta, vnà cùm eadem constitutione, & eandē tāquam cótrariam & impeditiuam vnionis sanctæ matris Ecclesiæ, simili modo irritat atq; cassat, & irritas siue irrita esse decernit atq; declarat, etiàm si super p̄missis vel aliquo præmissorum appareant quęcunque literæ siue bullæ sub anteriori data, quę tamen ante diem prædictū non fuerint plenariæ executioni mandatæ. Et nihilominùs ad cautelam absoluit, & absolutos * decernit omnes & singulos supradictos, & quoscunq; alios à prædictis sententijs excómunicationis, suspensionis & interdicti seu priuationis (si quas virtute dictæ cōstitutionis, vel aliàs quouis modo ex supradictis causis & alijs in prædicta constitutione contentis, contraxerint) necnon omnes processus tam super proprietate q̄ possessione, priuationes etiàm beneficiorū quæ possidebant, & collationes de eisdem alijs factas, aut excommunicationis, suspēsionis vel quascunque alias sententias in seu contra venerabiles fratres & dilectos Ecclesiæ filios, Didacum Conchensem episcopum, nobilem virum Ferdinandū Petri de Ayala militē, charissimi Ecclesiæ filij Ioannis regis Castellę & Legionis cōsiliarios, Ioannem episcopū Pacensem, & Martinū Ferdinandi militem, prępositū domicellorum dicti regis Castellæ & Legionis, & religiosorum virum fratrem Ferdinandū de Illescis ordinis Minorum, eiusdem regis consiliarium, Ferdinandum Martini Segobiensis, & Didacum Ferdinandi Palentinensis ecclesiarum decanos & decretorum doctores, fratrē Ludouicum de Valle Oleti in theologia magistrum Parisiensem, & Ioannem Ferdinandi de Rupeflore decretorum doctorem, ambasiatores & procuratores p̄fati regis Castellę, & Petrum Ferdinandi archidiaconum de Grado in ecclesia Oueteñ. ipsius regis secretariū, cōsanguineos & familiares eorū à die prima mensis Aprilis anno Dñi millesimo quadringētesimo * decimoqn to, citrà factos & ꝓmulgatos, irritat, cassat, irrita atq; cassa esse denunciat, statuitque & decernit ambasiatores prædictos, consanguineos, necnó eorum familiares &c. perindè ad statum pristinum reducendos, ac si priuationes, collationes, processus & aliæ sententiæ prædictæ minimè fuissent latæ, factæ aut promulgatæ, etiàm si super processibus, priuationibus aut collationibus vel sententijs prædictis aliquæ literæ vel bullæ appareant sub anteriori data, quæ tamen ante diem prædictam non fuerint in partibus præsentatæ, & plenariæ executioni demandatæ. Eadem quoquè sancta synodus omnes prouisiones, promotiones & translationes de quibuscunque Ecclesiis cathedralibus siue collegiatis, seu ad quascunque Ecclesias cathedrales siue collegiatas, & generaliter omnes concessiones beneficiorum seu dignitatum quarumcunque, etiàm per priuationes dominorum Cardinalium sanctæ Romanæ Ecclesiæ per præfatum dominum Benedictum sic (vt præmittitur) nuncupatum factas, aut morte, cessione, vel quouis alio modo vacantium, omnesque & singulas concessiones, gratias, & dispensationes tam super matrimoniis contrahendis, quàm etiàm super beneficiis & quibuscunque aliis regibus, principibus aut prælatis, seu etiàm quibuscunque aliis personis, communitatibus & collegiis, & generaliter omnia alia per eundem dominum Benedictum sic nuncupatum, infra limites seu dominia aut terras præfati charissimi ecclesiæ filii Ioannis regis Castellæ & Legionis subiectas aut subiecta, vsque ad diem decimamoctauam mensis Iunii tunc currētis, acta, concessa & dispensata, quæ per præsens decretum non sint aut fuerint cassata, cassáve denunciata, super quibus bullæ seu quæcunque aliæ literæ ante diem prædictum non fuerint confectæ, præsentatæ & executæ, pro bono quietis & pacis laudat, approbat, & confirmat, atque approbata & laudata esse declarat, ità tamen, quòd per approba-

*Octobris

declarat

*decimosexto,

approbationem seu confirmationem prædictas nullum præiudicium fiat charissimo Ecclesiæ filio Alphonso Aragonum regi illustri, nec ipsius regis matri, vxori aut fratribus, vel familiaribus siue consiliarijs alicuius eorum, nec contra eorum aliquem valeat in iudicio vel extra præfata confirmatio vel approbatio allegari. Vult etiàm eadem sancta synodus atque statuit, quòd per præmissa charissimo Ecclesiæ filio Carolo Nauarræ regi, liberisve eius, aut magistro hospitali & conuentui Rhodi nullum præiudicium generetur: hoc tamen declarato & intellecto, quod si ab aliquibus platuris, magisterijs seu magistratibus, dignitatibus vel beneficijs quibuscunque durante schismate fuerint separata, vel aliàs disgregata aliquo membra, castra, villæ seu alia bona, redditus, prouentus vel emolumenta ac responsiones cameræ, vel alia iura quæcunq; de quibus fuerit aliquibus iam prouisum, vel facta collatio vel infeudatio infra limites, dominia seu terras præfati charissimi Ecclesiæ filij regis Castellæ supradicti constituta, quin prædicta ipsis prælaturis & magisterijs seu magistratibus, dignitatibus vel beneficijs, vt capiti restitui & redintegrari valeant per Concilium antedictum, & in quacunq; parte præiudicaretur alicui de cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, dicta sancta synodus prouidebit, vt meliùs expedire videbitur. Per præmissa autem sancta synodus capitulis Narbonensibus non intendit in aliquo contrauenire. Quo decreto lecto, dominus præsidens nomine synodi respōdit per verbum, Placet.

SESSIO XXXVII.

Die vigesimasexta supradicti mensis Iulij, Constantię in Ecclesia maiori loco solito fuit publica sessio solenniter celebrata, pro cuius introductione reuerendissimus pater dominus Guillermus tituli sancti Marci S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis presbyter, Missam de spiritusancto deuotissimè celebrauit. Sessioni autem interfuit serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum & Hungariæ &c. rex, cū insignijs regalibus & suis nobilibus in eisdē sibi seruientibus. Præsidebatq; sessioni huiusmodi pontificalibus insignitus reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecācellarius. Lectis deindè litanijs alijsq; orationibus consuetis, sermoneque cuius thema erat, Iustum iudicium iudicate, per reuerendum patrem dominum electum in Patriarcham Constantinopolitanū finito, contumacia fuit accusata Petri de Luna, non comparentis neque diffinitiuam sentētiam audientis: & indè fiebat relatio executionis citationis in vltima sessione decretæ per dominum Henricum Feltrensem Episcopū, vnum de commissarijs deputatis pro executione citationis huiusmodi. Facta autem relatione, ac iterùm contumacia ipsius dicti Petri de Luna accusata, reuerēdissimi patres dñi de comitibus & de Fuxo Cardinales, per sanctam synodum ad hoc specialiter deputati, de eiusdem synodi mandato vnà cum protonotarijs & præsentis causæ notarijs, & Ioanne Snepper sedis Apostolicæ cursore, locum sessionis exeuntes, accesserunt ad valuas Ecclesiæ, & ibidèm per organum cursoris interdicti præfatū Petrū de Luna trina vice vocārūt, dicendo: Est hîc Petrus de Luna, ab aliquibus Bñdictus XIII. nūcupatus, vel aliqs pro eo, qui cōpareat coram sancta synodo ad audiendū in scriptis ferri sentēt ā diffinitiuā in causa schismatis & hęresis contra eum mota? Ipse autē nec aliquis pro eo cōparuit ibidem, aut respondit, de quo fecerunt relationem. Facta autem relatione huiusmodi, iteratò accusabat cōtumacia ipsius Petri de Luna per magistrum Henricū promotorem Concilij, instantissimè postulādo ipsum reputari contumacē. Et tunc dñs Stephanus eps Dolēsis, quoddam decretum siue quandam schedulam legit in hæc verba:

Ioan. 7. c

* sentētiā ferri curātis

Hæc sacrosancta synodus Petrum de Luna, Benedictum tredecimum à nonnullis nuncupatū, legitimè citatum, vocatum, non comparentem, declarat & reputat contumacem; decernitque in eius absentia Dei repleta præsentia, fore in præsenti causa inquisitionis contra eum coram eadem pendente, per eandem synodum ad diffinitiuam sententiam procedendum.

Ista schedula sic lecta, reuerēdissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiensis huiusmodi sessionis pręsidēs, nomine ipsius synodi per verbum, Placet, respondit. Et extunc reuerendissimus pater dñs Guillermus tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, quandam diffinitiuæ sententiæ schedulam legit huiusmodi sub tenore:

¶ Sententia contra Benedictum Papam tredecimum in sua obedientia nuncupatum. Psalm. 16. Apoc. 11. b Ibidē 19. c Leuit. 19. g

De vultu eius hoc iudicium prodeat, qui sedet in throno, & ex eius ore procedit gladius bis acutus, cuius statera iusta est, & ęqua sunt pondera, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, Dñi nostri IESV Christi, Amen. Iustus est Dominus, & iustitias dilexit, ęquitatem vidit vultus eius. Vultus quidem Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Pereat, inqt sanctus propheta, memoria illius, qui non est recordatus facere misericordiam, & qui persecutus est hominem inopem & mendicum: quanto magis pereat illius, qui omnes homines & Ecclesiam vniuersalem persecutus

Psalm 10. Ibidē 33.

Psal. 108.

tus est, & perturbauit, Petri de Luna Benedicti tredecimi à nonnullis nuncupati, memoria? Qui quātùm in Ecclesiam Dei & vniuersum populum Christianum peccauerit, schisma & diuisionem Ecclesiæ fouens, nutriens atq; continuans: quantis, quamq; frequentibus, deuotis & humilibus regum, principum & prælatorum precibus, exhortationibus & requisitionibus charitatiuè iuxta doctrinam Euangelicam admonitus fuerit, vt pacem daret Ecclesiæ, & illius sanaret vulnera, ac eius partes diuisas in vnam compaginem & corpus vnū reficeret, quemadmodùm ipse iurauerat, & diù fuit in sua potestate, quos tamen charitatiuè corripientes nullatenùs voluit exaudire; quot sint postmodùm testes adhibiti, quibus etiàm minimè exauditis, necesse fuit secūdùm prædictam Christi Euangelicam doctrinam dicere Ecclesiæ: quam quia etiàm non audiuit, habendus sit tanquàm ethnicus & publicanus: capitula in causa inquisitionis fidei & schismatis coram præsenti sancta synodo generali super præmissis & alijs contra eum edita, ac eorum veritas & notorietas, declarant manifestè. Super quibus ritè ac canonicè processo, & omnibus ritè actis & diligenter inspectis, habitaque super illis deliberatione matura, eadem sancta synodus generalis vniuersalem Ecclesiam repræsentans, in dicta inquisitionis causa pro tribunali sedens, pronunciat, decernit & declarat per hanc diffinitiuam sententiam in his scriptis, eundem Petrum de Luna: Benedictum decimumtertium (vt præmittitur) nuncupatum, fuisse & esse periurum, vniuersalis ecclesiæ scandalizatorem, fautorem & nutritorem inueterati schismatis & inueteratæ scissuræ & diuisionis Ecclesiæ sanctæ Dei, pacis & vnionis eiusdem Ecclesiæ impeditorem & turbatorem, schismaticum & hæreticum, ac à fide deuium, & articuli fidei, vnam sanctam Catholicam Ecclesiam, violatorem pertinacem, cum scandalo Ecclesiæ Dei incorrigibilem, notorium & manifestum, ac omni titulo, gradu, honore, & dignitate se reddidisse indignum, à Deo eiectum & præcisum, & omni iure eidem in papatu & Romano pontifici ac Romanæ Ecclesiæ quomodolibèt competente, ipso iure priuatum, & ab Ecclesia Catholica tanquàm membrum aridum præcisum. Ipsumque Petrum, quatenùs de facto Papatum secundùm se tenet, eadem sancta synodus Papatu & summo Ecclesiæ Romanæ pontificio, omnique titulo, gradu, honore, dignitate, beneficiis & officiis quibuscunque ad omnem cautelam priuat, deponit, & abiicit, eidemque inhibet, nè deincèps pro Papa aut Romano & summo Pontifice se gerat. Omnesque Christicolas ab eius obediētia & omni debito obedientiæ ipsius atque iuramentis & obligationibus eidem quomodolibèt præstitis, absoluit, & absolutos esse declarat, ac omnibus & singulis Christifidelibus inhibet, sub pœna fautoriæ schismatis & hæresis atque priuationis omnium beneficiorum, dignitatum & honorū Ecclesiasticorum & mundanorum & alijs pœnis iuris, etiàm si episcopalis & Patriarchalis, cardinalatùs, regalis sit dignitatis aut imperialis, quibus si contra hanc inhibitionem fecerint, sint authoritate huius decreti ac sententiæ ipso facto priuati, & alias iuris incurrant pœnas, nè eidem Petro de Luna schismatico & hæretico incorrigibili, notorio declarato & deposito, tanquàm Papæ obediant, pareant, vel intendant, aut eum quouis modo contra præmissa sustineant, vel receptent, sibique præstent auxilium, consilium vel fauorem. Declarat insupèr, & decernit omnes & singulas inhibitiones, omnesque processus & sententias, constitutiones & censuras, & alia quæcunque, per ipsum factos, factas, & facta, quę possent pręmissis obuiare, irritos, irritas, irrita, atque irritat, reuocat, & annullat: cæterisq; pœnis, quas in præmissis casibus iura statuunt, semper saluis.

Matt. 18. Luc. 17. a

Matt. 18. b

Hac schedula siue sententia lecta, prædictus Stephanus episcopus Dolensis, ex parte ipsius synodi dixit in effectu: Quamuis in processu causæ huiusmodi nullus posset defectus allegari, tamen sancta synodus prędicta ad superabundantem cautelam omnes supplet defectus, si qui interuenissent. Ad q̄ omnia & singula dominus præsidens nomine totius Concilij respondit, Placet.

SESSIO XXXVIII.

Die mercurij vigesimaoctaua supradicti mensis Iulij, Constantiæ in Ecclesia maiori fuit sessio publica solenniter celebrata. Et reuerendus pater dominus Nicolaus Assisinatensis, Missam de beata Virgine Maria celebrauit: reuerendus verò pater dominus Ioannes Episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius huiusmodi sessioni præsedit: & litaniis & aliis orationibus & solennitatibus solitis lectis atque peractis, venerabilis vir dominus Petrus de Lōburga, legit quædam decreta tenoris subsequentis:

Decretum, irritans pœnas latas contra ambasiatores infantis Henrici.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in spiritusancto legitimè congregata, ex certis & iustissimis causis eandem sanctam synodum mouentibus, nupèr omnes processus tam super proprietate quàm possessione, priuationes etiàm beneficiorum Cōstātiē. sis Cōcil. Sess. 36.

quæ

quæ possidebant, & collationes alias de eisdem factas, aut excommunicationis vel suspensionis vel quascunque alias sententias, in seu contra venerabiles fratres & dilectos Ecclesiæ filios ambasiatores & procuratores charissimi Ecclesiæ filij Ioânis regis Castellæ, consanguineos & familiares eorum, à die primo mensis Aprilis anni Domini millesimi quadringentesimi decimisexti, citrà factas aut promulgatas, irritauit & cassauit, irritaque & cassa denunciauit: statuitque & decreuit ambasiatores prædictos, consanguineos vel familiares ipsorum, perindè ad statum pristinum reducendos, àc si priuationes, collationes, processus & aliæ sententiæ prædictæ, latæ aut promulgatæ minimè fuissent, etiàm si super processibus, prouisionibus ac collationibus & sententijs prædictis aliquæ bullæ siue literæ appareant sub anteriori data, quæ tamen ante diem prædictam non fuerant in partibus præsentatæ, & plenariæ executioni demandatæ. Volens itaque eadem sancta synodus ex similibus causis mota, dilectos ecclesiæ filios Vitalem de Scoto commendatorem de Caranaqua, & fratrem Ioannem de sancto Iacobo ordinis fratrum Minorum, in Theologia magistrum, & Barsiam de Vergara militem ordinis sancti Iacobi de Spata, ac Ioannem Alphonsi baccalaureum in decretis, ambasiatores & procuratores dilecti Ecclesiæ filij illustris Henrici Infantis Aragoniæ, Siciliæ, &c. ac dicti ordinis sancti Iacobi de Spata Magistri, simili fauore prosequi, ac eadem, quo ad præmissa, prærogatiua gaudere, statutum & decretum, irritationes & cassationes prædictas ad præfatos ambasiatores prædictorum Infantis Henrici & Magistri, & ad consanguineos & familiares ipsorum, decernit perindè extendi, àc si in supradicto decreto aut statuto fuissent vnà cum prædictis ambasiatoribus regis Castellæ ac specialiter nominati.

Decretum reuocationis vocum, ambasiatoribus regis Aragonum concessarum.

Constantiensi côc. sess. 20. cap. 2. Sacrosancta generalis synodus Constantiensis. Cùm nupèr in capitulis Narbonæ concordatis inter cætera cautum fuerit, quòd non ordinarentur, statuerentur, vel fierent aliqua directè vel indirectè concernentia aut tangentia dominos reges, principes, prælatos & alios de obedientia Petri de Luna, olìm Benedicti decimitertij nuncupati, vel aliquem ipsorum, & pòst per hàc synodum concessum fuerit ambasiatoribus & oratoribus charissimi ecclesiæ filij regis Aragonum præsentibus tunc & alijs venturis, etiàm per modum conuentionis & pacti, quòd dicti oratores in natione Hispanica hoc durante Concilio haberent vocem tantæ virtutis & authoritatis, quantæ essent voces omnium prælatorum & Ecclesiasticarum personarū regnorum & terrarum dicti regis, quæ possidet citra & vltra mare, quæ ad generale Cōcilium sunt assuetæ vocari, cum protestatione tamen hincindè facta, quòd præmissa intelligerentur concessa sine præiudicio dictorū capitulorū, prout in decreto desupèr cōfecto latiùs continetur. Verùm cùm ambasiatores charissimi ecclesiæ filij regis Portugaliæ illustris, publicè concessioni huiusmodi se opposuerint, & cùm de huiusmodi concessione tractaretur & timeretur, quòd aduenientibus ambasiatoribus charissimi ecclesiæ filij regis Castellæ, ipsi verisimiliter de huiusmodi concessione siue decreto turbarentur & conquererentur, prout iam super hoc grauem exposuere querelam, asserentes huiusmodi concessionis obseruantiam in eorum tendere læsionem, ac sui honoris nō modicum præiudicium, & fore contra capitula prædicta concordata: pendenteque huiusmodi tractatu, præfati ambasiatores regis Aragonum sæpiùs in effectu dixerūt, & asseruerūt, quòd dictos ambasiatores regis Castellæ redderent contentos, & cum eisdem super hoc benè concordarent, & cōtra eorū voluntates dictis vocibus vti nollēt: propter hoc & rationabiles alias causas; attento etiàm quòd ex hac quæstione agendà in hac synodo differri & impediri possent, prout hactenùs nonnulla bonum vnionis Ecclesiæ cōcernentia, retardata & dilata fuerunt: eademque sancta synodus volens omnibus & per omnia eisdem capitulis inhærere, & vnumquenque in sua iustitia confouere, pro bono pacis & concordiæ partium prædictarum ac nationis Hispanicæ & suppositorum eiusdem, ex certa scientia decernit & declarat, quòd ambasiatores regis Aragonum prædictis vocibus prælatorum & aliorum absentium, qui ad Concilium consueuerunt euocari, quæ eisdem concessæ fuerunt, extra Hispaniam (vt præfertur) vti nullo modo possint, nec debeant in natione Hispanica supradicta, sed quòd singulæ ambasiatæ regum Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ & Nauarræ, habeant & repræsentent in natione prædicta voces omnium prælatorum & aliorum absentium, qui consueuerant ad Concilium euocari solùm, & regnorum dūtaxàt & dominiorum suorum quæ habent in * Hispanica natione. * Hispania.

Constantien. côc. sess. 20. titulo, Côcessio vocū ambasiatorum &c.

Quo lecto decreto, Sperans in Deo, vnus de ambasiatoribus regis Aragonum, in medio surgens, dictumque decretum in nationibus nō fuisse positū allegans, de nullitate ipsius decreti fuit protestatus: & expòst nationū quatuor præsidētes expressè dixerunt, & retulerūt, huiusmodi decretū in nationibus fore lectū, & ipsius nationibus placuisse vt legeret. Et tūc reuerendissimus pater dominus Ioannes episcopus Ostiēsis huiusmodi sessionis præsidēs, nomine totius synodi super omnibus præmissis, Placet, respondit.

SESSIO

SESSIO XXXIX.

Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo, indictione decima, die verò sabbati nona mensis Octobris, Constantiæ in ecclesia maiori in loco solito fuit tenta & celebrata sessio publica, in qua reuerendissimus pater dominus archiepiscopus Viennensis Missā & spiritusancto celebrauit, reuerendissimus verò pater & dominus, dominus Ioānes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, huiusmodi sessioni præsedit. Lectisque litanijs & alijs deuotis orationibus legi solitis, cum euangelio secundùm Lucam, Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, reuerendissimus pater dominus Bartholomæus archiepiscopus Mediolanensis ambonem ascendit, legit & publicauit decreta quæ sequuntur. *Luc. 6. c*

De Concilijs generalibus, & prouisione erga futura schismata.

Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri Dominici cultura est præcipua, quæ vepres, spinas & tribulos hæresium & errorum & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineā Domini ad frugem vberrimæ fertilitatis adducit. Illorum verò neglectus, præmissa dissaminat atque fouet: hæc præteritorum temporum recordatio & præsentium consideratio, ante oculos nostros ponunt. Eapropter hoc edicto perpetuo sancimus, decernimus & ordinamus, vt amodo Concilia generalia celebrentur, ità quòd primum à fine huius Concilij in quinquennium immediatè sequens, secundum verò à fine illius immediatè sequentis Concilij in septennium, & deincèps de decennio in decennium perpetuò celebrentur, in locis quæ summus pontifex per mensem ante finem cuiuslibet Concilij, approbante & consentiente Concilio, vel in eius defectum, ipsum Cōcilium deputare & assignare teneatur, vt sic per quandam continuationem semper aut Cōcilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur: quem terminum liceat summo pontifici de fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, ob emergētes fortè casus abbreuiare: sed nullatenùs prorogetur. Locum autem pro futuro celebrando Concilio deputatum, absq; euidenti necessitate non mutet. Sed si fortè casus aliquis occurreret, quo necessarium videretur, ipsum locum mutari, putà obsidionis, guerrarum, pestis aut similis, tūc liceat summo pontifici de prædictorum fratrum suorum aut duarum partium ipsorum consensu atq; subscriptione, alium locum priùs deputato loco viciniorem & aptum, sub eadem tamen natione, surrogare, nisi idē vel simile impedimentum per totam istam nationem vigeret, tunc ad aliquē alium viciniorem locum alterius nationis aptum, huiusmodi Concilium poterit conuocari: ad quem prælati & alij qui ad Concilium solent conuocari, accedere teneantur; ac si à principio locus ille fuisset deputatus: quam tamen loci mutationem vel termini abbreuiationē per annum ante præfixum terminum teneatur summus pontifex legitimè & solenniter publicare & intimare, vt ad ipsum Concilium celebrandum prædicti possint statuto termino conuenire. *Cōcilium Generaliū post Constantiense certis temporibus celebranda.*

Prouisio aduersus schismata futura.

Si verò (quod absit) in futurum schisma oriri contingeret, ità quòd duo vel plures pro summis pontificibus se gererent, à die qua ipsi duo vel plures insignia pontificatûs publicè assumpserint, seu ministrare cœperint, intelligatur ipso iure terminus Concilij tūc fortè vltra annum pendens, ad annum proximum abbreuiatus. Ad quod omnes prælati & cæteri qui ad Concilium ire tenētur, sub pœnis iuris & alijs per Concilium imponendis, absque alia vocatione conueniant, necnon Imperator cæterique reges & principes vel personaliter, vel per solennes nuncios, tanquàm ad commune incendium extinguendum per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi ex nunc exhortati, concurrant. & quilibet ipsorum pro Romano Pontifice se gerentium infra mensem à die qua scientiam habere potuit, alium vel alios assumpsisse papatûs insignia, vel in papatu administrâsse, teneatur sub interminatione maledictionis æternæ & amissione iuris, si quod fortè sibi quæsitum esset in papatu, quām ipso facto incurrat, & vltra hoc ad quaslibet dignitates actiuè & passiuè sit inhabilis, Concilium ipsum ad terminum anni prędictum in loco deputato priùs indicere, & publicare ad celebrandum, & per suas literas competitori vel competitoribus ipsum vel ipsos prouocando ad causam, & cæteris prælatis ac principibus, quantùm in eo fuerit, intimare, necnon termino præfixo sub pœnis prædictis ad Concilij locum personaliter se transferre, nec indè discedere, donèc per Concilium causa schismatis plenariè sit finita: hoc adiuncto, quòd nullus ipsorum contendentium de papatu, in ipso Concilio vt Papa præsideat: quinimmò vt tanto liberiùs & citiùs Ecclesia vnico & indubitato pastore gaudeat, sint ipsi omnes de papatu contendentes, postquam ipsum Concilium inceptū fuerit, authoritate huius synodi ipso iure ab administratione suspensi, nec eis aut eorum alteri, donèc causa ipsa per Concilium terminata fuerit, quomodolibet à quoquam sub pœna fautoriæ schismatis obediatur. Quòd si fortè electionem Romani pontificis per metum (qui caderet

deret in constantem virum) seu impressionē decætero fieri contingat, ipsum decernimus nullius efficaciæ vel momenti, nec posse per sequentem consensum, etiàm metu prædicto cessante, ratificari vel approbari: non tamen liceat cardinalibus ad aliam electionem procedere, nisi ille sic electus fortè renunciet, vel decedat, donèc per generale Concilium de electione illa fuerit iudicatum. Et si procedant, nulla sit electio ipso iure. sintq; secundò eligentes & electus (si ipse papatui se ingesserit) omni dignitate & statu etiàm Cardinalatûs & pontificali ipso iure priuati, & inhabiles decætero ad eosdem, ac etiàm ad papalem. Nec etiàm in aliquo eidem secundo electo, vt Papæ, sub pœna fautoriæ schismatis obediatur quoquo modo: & eo casu Concilium de electione Papæ prouideat illa vice, sed liceat, immò teneantur electores omnes, aut maior pars ipsorum, quàm citò sinè personarum periculo poterunt, (etiàm si periculum omnium bonorum immineat) transferre se ad locum tutum, & metum prædictum allegare coram notarijs publicis & notabilibus personis ac multitudine populi in loco insigni: ità tamen, quòd allegantes metum huiusmodi, habeant in ipsius metûs allegatione exprimere speciem & qualitatē dicti metûs, & iurare solenniter, quòd metus taliter allegatus sit verus, & credunt se ipsum posse probare, & quòd per malitiam seu calumniam, huiusmodi metum non proponunt, nec vltra proximum futurum Conciliū vllo modo possit differri allegatio dicti metûs. Teneantur insupèr postquàm se transtulerint, & metum allegauerint, modo prædicto prouocare sic electum ad Concilium, quod Concilium si vltra annum pendeat à die prouocationis huiusmodi, intelligatur ad annum, vt suprà, ipso iure terminus breuiatus. Et nihilominùs electus ipse sub pœnis prædictis, & cardinales prouocantes sub pœna amissionis Cardinalatûs & omnium beneficiorum suorum, quam ipso facto incurrant, infra mensem à die prouocationis Concilium ipsum (vt suprà dicitur) indicere & publicare, & quàm citiùs poterunt intimare, ac Cardinales ipsi cæteriq; electores ad locum Concilij tempore cōueniēti personaliter se transferre, & vsq; ad finem causæ expectare. Teneantur quoq; prælati cæteriq;, vt suprà, ad conuocationem Cardinaliū tantùm, si fortè sic electus cōuocare cessaret, accedere: qui sic electus, in Concilio ipso nō præsideat, quinimmò sit à termino initiandi Concilij ipso iure ab omnia administratione papatûs suspēsus, nec sibi à quoquam sub pœna fautoriæ schismatis quomodolibèt obediatur. Quòd si infra annum ante diem indicti Concilij contingant supradicti casus, videlicèt quòd plures gerant se pro Papa, vel quòd vnus per metum vel impressionem eligatur, censeantur ipso iure tam se gerentes pro Papa, quàm electus per metum seu impressionem, & Cardinales ad dictum Concilium prouocati, teneanturque in ipso Concilio cōparere personaliter causam exponere, & iudicium Concilij expectare. Sed si dictis casibus occurrentibus, contingat fortè casus aliquis, quo necessarium sit locum Concilij mutare, vt obsidionis, guerræ aut pestis vel similis, teneantur nihilominùs tam omnes supradicti, quàm omnes prælati cæterique qui ad Concilium ire tenentur, ad locum proximiorem (vt præmittitur) qui sit habilis ad Concilium, conuenire. Possitq; maior pars prælatorum, qui infra mensem ad locum certum declinauerint, illum sibi & alijs pro loco Concilij deputare. Concilium autem (vt præfertur) conuocatū & cōgregatum, de huiusmodi schismatis causa cognoscens, & in contumacia electorum seu gerentium se pro Papa vel Cardinalium, (si fortè venire neglexerint) litem dirimat, atq; causam diffiniat, ac culpabiles in schismate procurando seu nutriendo, vel in administrando seu obediendo, & administrantibus fauendo, seu contra interdictum superius eligendo, vel calumniosè allegando metum, etiàm vltra prædictas pœnas, cuiuscunque statûs, gradûs aut præeminentiæ existant, ecclesiasticæ vel mūdanæ, sic puniat, vt vindictæ rigor luceat cæteris in exemplum. Vt autem metûs seu impressionis molestia in electione Papæ eo formidolosiùs euitetur, quo toti Christianitati lamentabiliùs eorum incussio seu factio perpetratur: vltra pdicta duximus specialiter statuendum, q si quis huiusmodi metum vel impressionē aut violentiam electoribus ipsis aut alicui ipsorum in electione Papæ intulerit, seu fecerit, aut fieri procurauerit, vel factum ratum habuerit, aut in hoc consilium dederit vel fauorem, facientes scienter receptauerit, vel defensauerit, aut negligens in executione pœnarum inferiùs comminatarum extiterit cuiuscunque statûs, gradûs aut præeminentiæ fuerit, etiàm si Imperiali, regali, pontificali vel alia quauis Ecclesiastica aut seculari præfulgeat dignitate, illas pœnas ipso facto incurrat, quæ in constitutione felicis recordationis Bonifacij Papæ octaui, quæ incipit, Felicis, continentur, illisque effectualiter puniatur. Ciuitas verò (quod absit) etiàm si vrbs Romana fuerit, seu alia quæuis vniuersitas, quæ talia facienti auxilium vel consilium dederit aut fauorem, vel infra mensem saltem taliter delinquentem (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendum, eo ipso ecclesiastica subiaceat interdicto. Et nihilominùs præter dictam vrbem. pontificali (vt suprà) sit dignitate priuatus, non obstantibus priuilegijs quibuscunque. Volumus insuper, q in fine cuiuslibet generalis Concilij hoc decretum solenniter publicetur, necnō quando-

quandocunquè & vbicunquè Romani pontificis electio imminebit facienda, ante ingressum conclauis legatur, & publicè intimetur.

Forma de professione Papæ facienda.

Quanto Romanus pontifex eminentiori inter mortales fungitur potestate, tanto clarioribus ipsum decet fulciri fidei vinculis, & sacramentorum ecclesiasticorum obseruandis ritibus alligari. Eapropter, vt in futurum Romanis pontificibus in suæ creationis primordijs & singulari splendore luceat plena fides, statuimus & ordinamus, quòd deincèps quilibet in Romanum pontificem eligendus, antequàm sua electio publicetur, coram suis electoribus publicè confessionem & professionem faciat infrascriptas:

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Anno à natiuitate Domini millesimo &c. ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo cuius Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & beato Petro Apostolorum principi corde & ore profiteor, quàm diù in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere sanctam fidem catholicã, secundùm traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum, & aliorum sanctorum patrum, maximè autem sanctorũ octo Conciliorum vniuersalium, videlicet primi Nicęni, secundi Constantinopolitani, tertij Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti & sexti Constantinopolitanorum, septimi itẽ Nicęni, octaui quoq; Constantinopolitani, necnon Lateranensis, Lugdunensis & Viennensis generalium etiàm Conciliorum. Et illam fidem vsque ad vnum apicem immutilatam seruare, & vsque ad animam & sanguinem confirmare, defensare, & prędicare, ritum quoq; pariter sacramentorum ecclesiasticorum catholicæ Ecclesiæ traditũ, omnimodè prosequi & obseruare. Hanc autem professionem & confessionem meam per notarium scriniarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ me iubente scriptam, propria manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo pura mente & deuota conscientia super tali altari &c. synceriter offero ĩ pręsentia taliũ &c. Datum &c.

¶Nè prælati transferantur inuiti.

Cùm ex plærorum trãslationibus ecclesię ipsæ de quibus transferuntur, plerunq; grauibus in spiritualibus & temporalibus subiaceant dispendijs & iacturis, prælati quoquè nonnunquàm iura & libertates ecclesiarum suarum translationis formidine nõ adeò solerter vt aliàs prosequantur, nè ad importunitatem quorundam, quæ sua & non quæ Iesu Christi quærentium, Romanus pontifex forsan vt homo facti nescius, in huiusmodi circunueniatur, aut aliàs leuiter inclinetur, præsentibus statuimus & ordinamus, inuitorũ episcoporum & superiorum trãslationes absque magna & rationabili causa, quæ vocata parte cognita fuerit, & decisa de consilio sanctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalium, vel maioris partis eorundem & cum subscriptione, decæterò fieri non debere: Inferiores verò, vt abbates, alijque perpetuò beneficiati, inuiti absq; iusta & rationabili causa cognita, amoueri seu priuari non debeant. Adijcientes, quòd in mutationibus abbatum, subscriptio Cardinalium interueniat, sicut in episcopis est pmissum, saluis constitutionibus, consuetudinibus & priuilegijs Ecclesiarum, monasteriorum & ordinum quorumcunque.

Phil. 2. c

De spolijs & procurationibus.

Cùm per Papam facta reseruatio & executio & perceptio procurationum, ordinarijs & alijs inferioribus prælatis debitarum ratione visitationis, necnon & spoliorum decedentium prælatorum aliorumque clericorum, grauia Ecclesijs monasterijs & alijs beneficijs Ecclesiasticisque personis afferãt detrimenta, præsenti declaramus edicto, rationi fore consentaneum & reipublicę accommodũ, tales per Papam reseruationes, ac per collectores & alios authoritate Apostolica deputatos siue deputandos, exactiones seu perceptiones decæterò nullo modo fieri seu attentari, quinimmò procurationes huiusmodi quorumcunque prælatorum, Cardinalium etiàm vel ipsius Papæ familiarium, officialium & aliorum quorumuis clericorum, in curia Romana vel extra, vbicunquè & quandocunquè decedentium, spolia seu bona eorum mortis tempore reperta, plenè & liberè pertineant illis, & per illos recipiantur, quibus aliàs, præfatis reseruationibus, mandatis & exactionibus cessantibus, competerent & pertinere deberent, prælatis etiàm inferiorib⁹ & alijs huiusmodi spoliorum exactiones præter & contra iuris communis formam fieri interdicimus, constitutione tamen felicis recordationis Bonifacij Papæ octaui, quæ incipit, Præsenti, super hoc edita specialiter, in suo robore duratura. Post hæc autem venerabilis vir magister Petrus de Lomburga, legit decretum tenoris subsequentis:

Potestas diffiniendi possessorium causæ episcopatûs Cumanensis.

Sacrosancta & generalis synodus Constantiensis, vniuersalem Dei Ecclesiam repsentans, venerabilibus fratribus Placensi, Pistoriensi & Vaurensi episcopis, quos aliàs ad audiendum causam & causas ac querelas ad nos deuolutas seu deductas, & deuoluendas seu deducendas deputauimus etiàm ecclesiarum cathedralium, vsq; ad diffinitiuã sententiam exclusiuè, quam in causis ipsarũ Ecclesiarum cathedralium nobis reseruauimus,

uimus, vt causam super possessorio iudicio Ecclesiæ Cumanensis, & pertinentibus ad eandem, inter venerabilem fratrem Antonium episcopum Cumanensem agentem ex vna, & dilectos Ecclesiæ filios canonicos & capitulum & fratrem Franciscum de * Crinellis ordinis Minorum, pro electo dictæ Ecclesiæ se gerentem defendentes partibus ex altera, quæ coram ipsis pendet indecisa, habentes statum causæ huiusmodi pro sufficienter expresso, ac non valentes diuersis occupati negocijs finali decisioni eiusdem intendere finali sententia, vocatis secum aliquibus, terminare valeant, plenariam concedimus facultatem. Quibus sic lectis, dominus Ioannes episcopus Ostiensis Cardinalis præsidens, nomine totius Concilij respondit per verbum, Placet.

*Conellis

SESSIO XL.

Die Sabbati trigesima supradicti mensis Octobris, fuit celebrata generalis sessio in maiori Ecclesia Constantien. Pro cuius quidem sessionis introductione reuerendissimus pater dominus Iordanus episcopus Albanensis sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis, de Vrsinis vulgariter nũcupatus, Missam de Spiritusancto celebrauit: reuerendissimus verò dñs Ioannes episcopus Ostiẽsis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, pontificalibus indutus, huiusmodi sessioni pƺedit. Lectisque litanijs & alijs orationibus in sessionibus legi solitis, reuerendissimus pater dominus Guillermus tituli sancti Marci pƺsbyter Cardinalis, quædam decreta publicè legit sub his verbis:

Reformationes fiendæ per Papam vnà cum Concilio, antequàm Concilium dissoluatur.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, statuit & decernit, ꝙ futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus, cum hoc sacro Concilio vel deputandis per singulas nationes, debeat reformare Ecclesiam in capite & in membris, & curiã Romanam secundùm æquitatem & bonum regimen Ecclesiæ, antequàm hoc Concilium dissoluatur, super materijs articulorum aliàs per nationes in reformatorio oblatorum, quæ sequuntur.

1 Primò, de numero, qualitate & natione dominorum Cardinalium.

2 Itẽ de reseruationibus sedis Apostolicę.

3 Item de annatis, communibus seruitijs & minutis.

4 Item de collationibus beneficiorum & gratijs expectatiuis.

5 Item de confirmationibus electionum.

6 Item de causis in Romana curia tractandis vel non.

7 Item de appellationibus ad Romanam curiam.

8 Item de officijs cancellariæ & pœnitentiariæ.

9 Item de exemptionibus & incorporationibus tempore schismatis factis.

10 Item de commendis.

11 Item de fructibus medij temporis.

12 Item de non alienandis bonis Romanæ ecclesiæ.

13 Item propter quę & quomodo Papa possit corrigi & deponi.

14 Item de extirpatione Simonię.

15 Item de dispensationibus.

16 Item de prouisione Papę & cardinaliũ.

17 Item de indulgentijs.

18 Item de decimis.

Hoc adiecto, quòd facta per nationes deputatione prędicta, liceat alijs de licẽtia Papæ liberè ad propria remeare.

¶ Quòd procedatur ad electionem Romani Pontificis, absentia Cardinalium Petri de Luna, non obstante.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, attendens ea, quæ iamdudùm Narbonæ pro vnione ecclesię de admittendis in eadem synodo cardinalibus obedientiæ Petri de Luna, olìm Benedicti decimitertij in sua obedientia nuncupati, concordata fuerunt, quòdq; post notoriam eiectionem dicti Petri de Luna, prefati cardinales dudùm secundùm eadem concordata ante eiectionem huiusmodi vocati, infra tres menses & ampliùs à die eiectionis prędictę expectati non venerunt, statuit & decernit fore ad electionem Romani Pontificis iuxta decernenda per eandem synodum, eiusdem synodi authoritate procedendum, ipsorum absentia non obstante: quos, si ante cõsummatam electionem futuri summi Pontificis venerint, & eidem Concilio adhæserint iuxta dispositionem iuris & decernenda per Cõcilium, vnà cum alijs ad electionem prędictam admittendos esse declarat.

¶ De modo & forma eligendi Papam.

Ad laudem, gloriam & honorem omnipotentis Dei, & ad pacem & vnitatem vniuersalis Ecclesię ac totius populi Christiani, vt electio futuri Romani & summi Pontificis proximè celebranda, firmiori authoritati & plurium roboretur assensu, & nè, attento statu Ecclesię super dicta electione, in posterum vlla retractio, vllúsve scrupulus in mentibus hominum resideat, sed ex illa sequatur vnio certa, vera, plenissima & perfecta fidelium: sacrosancta synodus Constantiensis, communi vtilitate pensata, de speciali & expresso consensu & voluntate

concordi

concordi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium in eadem synodo personaliter existentium & collegij eorundem ac omnium nationum præsentis Cōcilij, ordinat, statuit & decernit, quòd hac vice duntaxàt ad eligēdum Romanum & summum Pōtificem, vnà cum Cardinalibus sex prælati, vel aliæ honorabiles personæ ecclesiasticæ in sacris ordinibus constitutę, de qualibet natione in eadem synodo pro tunc existentes, quos seu quas quælibet ipsarum nationum pro se ad hoc infra decem dies duxerit eligendas, ipsis Cardinalibus adiunganatur. Quibus omnibus eadem Synodus eligendi Romanum Pontificem secundùm formam hîc expressam (quatenùs opùs est) tribuit potestatem, videlicet quòd ille absque vlla exceptione ab vniuersali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus Cardinalium in conclaui existentium, & à cuiuslibet nationis duabus partibus eisdē Cardinalibus adiungendorum & tunc adiunctorum, electus fuerit & receptus, quodque non valeat electio, nec electus pro summo Pontifice habeatur, nisi duæ partes cum Cardinalibus ad eligendum adiungendorum & tunc adiunctorum, consentiant & consenserint in Romanum Pontificem eligendum. Statuit insupèr, ordinat & decernit, quòd vota quorumcunque in electione huiusmodi emittēda, sint nulla, nisi (vt præmittitur) duæ partes Cardinalium & duæ partes cuiuslibet nationis adiungēdorum, & tunc adiunctorum prædictorum, præsentialiter seu per accessionem in vnum concurrant. Hoc etiàm adiecto, quòd prælati & alij cum Cardinalibus ipsis ad electionem huiusmodi adiungendi & tunc adiuncti, omnes & singulas constitutiones Apostolicas etiàm pœnales, circa electionem Romani Pontificis editas, atque consuetudines obseruari consuetas, quemadmodùm ipsi Cardinales obseruare teneantur, & ad illorum obseruantiam adstringantur. Teneantur insupèr iurare, & iurent dicti electores & Cardinales & alij, antequàm ad electionem procedant, quòd in huiusmodi electionis negocio attendant, quòd eis imminebit (cùm de creatione agitur vicarij Iesu Christi, successoris B. Petri, vniuersalis rectoris Ecclesiæ, gregis Dominici directoris) puris & syncceris mentibus (& quantùm credant publicæ vtilitati vniuersalis Ecclesiæ proficere, omni cuiuscunq; nationis personæ vel alio inordinato affectu, odio, gratia vel fauore abiectis) procedere, vt eorum ministerio de vtili & idoneo vniuersali ecclesiæ pastore prouideatur. Ordinat insupèr, statuit & decernit eadem sancta Synodus, quòd infra decem dies ex nunc continuè numerandos, quos decem dies omnibus & singulis sanctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalibus præsentibus & absentibus & cæteris electoribus supradictis, attenta Romanæ Ecclesiæ notoria vacatione, ad intrandum conclaue in hac ciuitate Constantiensi in maiori domo communitatis eiusdem ciuitatis ad hoc iam ordinata, præfigit & assignat, præfati electores, cardinales & alij supradicti intrent ipsum conclaue ad electionem huiusmodi celebrandam, cæteraque faciendum, obseruandum & prosequendum, quēadmodùm in cæteris, præter præmissa, de cardinalibus & alijs in electione Romani Pontificis iura statuunt & decernunt, quæ omnia, præmissis obseruatis, vult eadem sancta Synodus in suo robore permanere. Hanc autem formam & hunc modum electionis approbat, ordinat, statuit ac decernit pro hac vice, & ad omnem scrupulum submouēdum eadem sancta synodus omnes & singulos in eadem Synodo præsentes & venturos, qui eidem synodo adhærebunt, ad omnes actus legitimos in eadem synodo agendos, actiuè & passiuè (quatenùs opùs est) habilitat & habiles esse declarat, cæteris eiusdem Cōcilij decretis semper saluis, supplens omnes defectus (si qui forsan interuenerint) in præmissis, Apostolicis etiàm & generalibus Concilijs editis, & alijs constitutionibus nō obstantibus quibuscunque. Quibus decretis sic lectis, dominus Ioannes Episcopus Ostiensis cardinalis huiusmodi sessionis pręsidens, ipsius Synodi nomine respondit, Placet.

SESSIO QVADRAGESIMA PRIMA.

DIE Lunę octaua mensis Nouembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo decimoseptimo, indictione decima, fuit tenta sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi. Pro cuius sessionis introductione reuerendissimus pater dominus Guillermus tituli sancti Marci, sanctę Romanę Ecclesię presbyter Cardinalis, Missā de Spiritusancto, serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum rege cum insignijs regalibus interueniēte, deuotè celebrauit. Et missa finita, dominus Iacobus Episcopus Laudensis, solennem fecit sermonem ad synodum, assumens pro themate, Eligite meliorem. Reuerēdissimus verò pater dominus Ioannes Episcopus Ostiensis, sanctę Romanę Ecclesię Cardinalis, huic sessioni pręsedit. Litanijs igitur lectis, alijsque in sessionibus legi solitis, cum Euāgelio secundùm Ioannem, Si diligitis me, mandata mea seruate: dominus Petrus de Lomburga licentiatus in decretis, stans in ambone solito, quandam cōstitutionem felicis recordationis Clementis Papę sexti, & alia quę sequuntur, legit huiusmodi sub tenore.

4. Re. 10. c

Ioā. 14. b

¶Constitutio Clementis Papæ sexti, super modo & forma tenendis super victualibus Cardinalium in conclaui existentium.

Clemēs episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam: Licèt in constitutione à felicis rec. Gregorio Papa decimo prædecessore nostro super electione Romani pontificis edita in Concilio Lugdunēsi, inter cætera caueatur expressè, quòd si eūdem pontificem in ciuitate, in qua cum sua curia residebit, diem claudere contingat extremum, Cardinales in palatio in quo idem pōtifex habitabat, omnes conueniant, & in eo singuli singulis tātummodò, nisi illi quibus ex patēti necessitate duo permittuntur haberi, contenti seruientibus clericis vel laicis, (prout elegerint) vnum conclaue, nullo intermedio pariete vel alio velamine, inhabitent in communi: Et quòd diebus certis, non facta prouisione de pastore, decursis, panis, vinum & aqua tantùm eisdem Cardinalibus, donèc subsequetur prouisio, ministretur: Quia tamen, sicut frequenti multorum assertione & in Cardinalatu cōstitutorum percepimus, nonnulli ex cardinalibus in obseruatione constitutionis ipsius grauati aliàs nimirùm extiterūt, multi quoquè ex ipsis duos in conclaui prædicto habuerint seruientes, non absque scrupulo cunscientiæ propter ambiguitatem dictorum verborum, videlicet, Quibus ex patenti necessitate duo permittuntur haberi, in dicta constitutione (vt præmittitur) contentorum, nos prouidere super his cupientes, ex his & certis alijs causis rationabililibus, quæ nostrum ad id animum induxerunt, rigorem constitutionis ipsius & etiàm ad fratrum nostrorum supplicationem, in his prouidimus temperandum, authoritate Apostolica statuentes, quòd Cardinales postquàm conclaue huiusmodi seu clausuram pro dicta celebranda electione intrauerint, singuli duos seruientes tantùm clericos vel laicos, prout duxerint eligendos, ac etiàm singulis præter panem, vinum & aquam in prandio & in cœna duntaxàt vnū ferculum seu missum carnium vni⁹ speciei tantummodò, aut piscium seu ouorum, cum vno potagio de piscibus vel carnibus principaliter non confectis & decentibus salsamentis habere valeant, vltra carnes salitas, & herbas crudas, ac caseum, fructus siue electuaria, ex quibus tamen nullum specialiter ferculum conficiatur, nisi ad condimentum fieret, vel saporem. Nullus verò eorū de alterius ferculo vesci possit. Liceat etiàm eis ex decentia honestatis habere in clausura huiusmodi, cùm in lectis causa quiescendi vel dormiendi esse voluerint duntaxàt, intermedia seu velamina simplicium tantummodò cortinarum, prędictis & felicis recordationis Clementis papæ quinti prædecessoris nostri & alijs constitutionibus Apostolicis contrarijs, quibus per hoc in alijs derogare nolumus, non obstantibus quibuscunq;. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auinione, octauo Idus Decembris, pontificatûs nostri anno decimo.

CAPITVLA IVRANDA per electores Romani pontificis & custodes conclauis.

Ista sunt, quę cardinales & alij electores Romani Pontificis in Concilio generali Constantieñ. obseruare, & custodes iurare & facere obseruari tenentur, & ad quæ non vltrà compelli possint per custodes conclauis.

Primò, quòd infra decem dies à die iam lati per Concilium decreti intrent cōclaue, videlicet hodiè Lunæ octaua mensis Nouēbris infra occasium solis.

Secundò, quòd quilibet non habeat vltra duos seruientes clericos vel laicos, quos duxerit eligendos, & simpliciter permittantur duos habere per constitutionem Clementis sexti, licèt in constitutione, Vbi maius, non liceret habere duos, nisi ex patenti necessitate.

Tertiò, quòd in conclaui simul inhabitent nullo medio pariete vel alio velamine, nisi quandò dormient vel quiescent, & tunc licet habere intermedia seu velamina duntaxàt simplicium cortinarum, quæ cortinæ conceduntur per dictam constitutionem Clementis sexti.

Quartò, ità claudatur conclaue, reseruato aditu ad secretam cameram, quòd nullus, postquàm inclusi fuerint, intrare valeat vel exire. Nullus ad eosdem electores aditus pateat, vel facultas secretè loquendi aliquid cum eis, nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi de consensu omnium aliqui pro his quæ ad electionem pertinēt, vocarentur.

Quintò, quòd nulli liceat ad ipsos electores nuncium vel scripturam mittere.

Sextò, quòd in ipso conclaui competens sit fenestra, perquam electoribus & seruitoribus vitæ necessaria ministrentur, per quā tamen nulli patére possit accessus.

Septimò, quòd in singulis diebus postquàm conclaue intrauerint, præter panem, vinum & aquam, in prandio vnum duntaxàt ferculum carnium vnius speciei tantùm aut piscium seu ouorum, cum vno potagio de piscibus seu carnibus principaliter non

confectis

confectis & decentibus salsamentis habere valeant vltra carnes salitas, & herbas crudas ac caseum, fructus seu electuaria, ex quibus tamen nullum specialiter ferculum cóficiatur, nisi ad condimentum fieret, vel ad saporem. Et in istis cibis restringitur per Clementem sextum constitutio. Vbi maius, pro tribus primis diebus, quibus nulla ciborum erat limitatio, & pro sequentibus moderatur.

Octauò, quód est de mente constitutionis, Vbi maius, per Clementinam, Nè Romañ. quòd nullus intrare compellitur conclaue, nisi omnes recusatent, quia tunc cogendi sunt.

Nonò, quòd volentibus exire permittitur: sed si omnes exirent, Papa non electo, reintrare compellantur, nisi quos excusat infirmitas: sed qui sinè causa infirmitatis exiuerit amplius non admittitur, nisi omnes (vt præmittitur) exirent.

Decimò, quòd exiens pro causa infirmitatis, ac etiàm absentes, si superuenerint re integra, videlicet antequàm de Papa sit prouisum, admittantur in conclaui, in statu in quo erit electionis negocium.

Custodes conclauis iurét, quòd præmissa omnia sinè fraude & dolo inuiolabiliter faciant obseruari, neque Cardinales & alios electores vltra præmissa coarctabunt, nec permittent, aut aliquatenùs sinent per alios coarctari. Item quòd eadem die omnes custodes, & maximè qui addentur vltra illos, quibus de iure competit, nominatim deputentur per Cócilium, & iurent præmissa. Item videtur, quòd si dominus rex est præsens, debeat pro suæ maiestatis reuerentia ab eo sedente in sede sua, per duos Cardinales recipi iuramentum.

Nomina iurandorum.

Fredericus Marchio Brandeburgensis, Guillermus comes de Hennenberg, Philippus magister Rhodi, Bronorus de la Scala, Dominus Veronensis miles, Ioannes Raymundi Floch comes de Cardona, Ferdinandus Petri de Ayala miles de Castella, Martinus Ferdinandi miles, Raymundus * Ayirmar miles, Bertholdus comes de Vrsinis, Guntherus comes de Schuuartzburg, Ludouicus comes de Oettingen, Humbertus de Sabaudia bastardus miles, Hugo comes de Hauugheberg, Saucius miles, Stanislaus miles, Ambasiatores Regis Poloniæ. Quibus omnibus sic lectis, venerabilis & egregius vir dominus Petrus * Clantiger decretorum doctor, omnibus & singulis personis supradictis præsentibus, & intelligentibus, alta voce capitula supradicta per eos iuranda, de verbo ad verbum in Teutonico sermone ad intellectum exposuit. Quibus capitulis sic ad intellectú expositis, duo

* Aymar

* Clasliger

ex reuerendissimis dominis Cardinalibus (prout ordinatum fuerat) ad serenissimum Principem dominum Sigismundum Romanorum regem, in sede sua regia existentem, vnà cum libro Euangeliorum & Cruce sancta accesserunt. Ipseque dominus Sigismundus Romanorum rex, tactis Cruce & Euangelio prædictis, in manibus dictorum dominorum Cardinalium prædicta capitula obseruare iurauit. Quo iuramento præstito, omnes & singuli prædicti singulatim ad pedes dicti domini præsidentis accesserunt, ibique tactis corporaliter & Cruce & Euangelijs, in manibus eiusdem præsidentis (vt præmittitur) dicta capitula firmiter obseruare iurauerunt. Deindè reuerendus pater dominus Antonius episcopus Concordiensis, & Ludouicus de Palude Abbas Treuorchiensis pro collegio Cardinalium, Pandulfus protonotarius de Albiano pro Italica, Theobaldus Archiepiscopus Bisuntinensis pro Gallicana, Nicolaus episcopus Merseburgensis pro Germanica, Petrus episcopus Olorensis pro Anglicana, decanus Segobiensis pro Hispanica nationibus, pro custodia conclauis deputati, in manibus dicti præsidentis tactis Cruce & Euágelijs prædictis (vt præmittitur) iurauerunt. Quibus iuramentis sic (vt præmittitur) præstitis & receptis, reuerendus pater dominus Bartholomæus Archiepiscopus Mediolanensis, legit sequens decretum sub his verbis:

Decretum de electoribus Romani Pontificis pro hac vice.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, exequendo eiusdem synodi ordinationem, decretum & statutum nupèr edita super modo & forma electionis hac vice Romani Pontificis, ad eligendum eadem vice Romanum Pontificem, adiungit reuerendissimis in Christo patribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ex eorum voluntate & consensu expressis, venerabiles Ioannem Patriarcham Constantinopolitanú, Ioannem Rigensem Germanicæ, Guillermum Bituricensem Gallicanæ, Nicolaum Gneznensem Germanicæ, Bartholomæum Mediolanensem Italicæ, Iacobum Turonensem Gallicanæ Archiepiscopos, Ricardum Londoniensem, Nicolaum Bathoniensem Anglicanæ, Didacum Conchensem, Ioannẽ Pacensem Hispanicæ, Ioannem Gebenneñ. Gallicanæ, Franciscum Melfitensem, Henricum Feltrẽsem Italicę, Nicolaum Aqueñ. Hispanicę, Simonem Traguriensem Germanicæ, Ioannem Lichfeldensem, Ioannem Noruicensem Anglicanæ episcopos, ac dilectos ecclesiæ filios Iacobum Pennensem electum Italicæ, Robertum Cluniacensem Gallicanæ, Thomam sanctæ Mariæ * Eboraçensem Anglicanæ monasteriorum Ab-

bates, Leonardum generalem ordinis Prædicatorum sacræ paginæ Italicæ, Thomam decanum Eboracensem Sedis Apostolicæ notarium Anglicanæ, Pandulphum de Malatestis archidiaconum Bononiensem Italicæ, †Vualterum Grassi priorem Rhodi decretorum Gallicanæ, Philippum de Madalia archidiaconum pœnitētiarum in Ecclesia Barchinonensi sacræ paginæ Hispanicæ, Lambertum de Stipite priorem de Berckenyo, Gundisaluum Garssiæ archidiaconum de Brunesta decretorum, Vualaschum Petri vtriusque iuris Hispanicæ, Nicolaum de Dinckelspuel, Conradum de Susato sacræ paginæ doctores Germanicæ, nationum ꝓdictarum in eadem synodo existentium & nominatorum, & per easdē nationes quemlibet per se ad hoc electorum, præfatisque sic (vt præmittitur) electis & adiunctis, eligendi cum ipsis Cardinalibus de eorum voluntate & consensu expressis, Romanum & summum Pontificem secundùm formam ordinationis & decreti pręmissorum tribuit potestatem, supplens omnem defectum, si quis forsan in electione prędictorum adiunctorum interuenerit. Quo decreto lecto, idē dominus Bartholomæus Archiepiscopus Mediolaneñ. continuauit sub his verbis:

Decretum de non spoliando eligendum in Papatu.

Gen. 6. b Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, ad perpetuam rei memoriā. Omnis ætas ab adolescentia sua prona est ad malum, ad id præsertim, ad quod cupiditatis & auaritiæ stimulis incitatur. Fiunt autem & factæ sunt leges, vt earum metu humana refrenetur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & refrenetur * licentia, nocendique facultas. Cùm itaque nonnūquàm euenisse comperimus, quòd electo Romano Pontifice: nonnulli sub pretextu cuiusdam abusiuæ licentię, res & bona sic electi, quasi culmine diuitiarum adepto, falsò pretendentes occupanti concedi, nedùm illius sic electi, immò aliquandò nonnullorum, quos electos esse mendaciter confingunt, domos, res & bona illorum, necnon & aliquandò bona Cardinalium aut electorum Romani Pontificis, & aliorum in loco conclauis existentiū, etiàm violenter inuadunt, recipiunt, occupant, & transportant, lucrifacta existimantes, ex quibus (si permitterentur) plura pericula, scandala, rapinę, furta & nonnunquàm homicidia sequerētur. Nos igitur tam sceleratę temeritatis & audacię viam præcludere, & huiusmodi periculis & scandalis obuiare volentes, pręfatum damnantes sceleratum abusum, talia fieri hoc edicto ꝓhibemus, statuentes quòd quicunque cuiuscunque status aut conditionis existat, contra hoc pręsumpserit attentare, aut ad hoc auxilium, consilium vel fauorem prębere, pręter pœnas quas in violentos raptores & occupatores huiusmodi, iura atque Apostolicę & Imperiales constitutiones statuunt, eo ipso excommunicationis sententiam incurrat, à qua nisi per istam sanctam Synodum aut futurum Romanum Pontificem, pręterquam in mortis articulo & satisfactione, absolui nequeat. & omni officio, beneficio, priuilegijs ac dignitate ecclesiastica & mundana, feudisque & rebus alijs, si quę, aut quas in Romana vel alijs ecclesijs obtinebit, sit priuatus, & intestabilis actiuè & passiuè existat: ciuitas verò quę in pręmissis culpabilis fuerit, ecclesiastico subiaceat interdicto, huic adijcientes sanctioni, vt domini temporales, rectoresque & officiales ciuitatis vel loci, vbi electionem Romani Pontificis contigerit celebrari, illa imminente, pręmissa fieri sub grauioribus pęnis publicè & realiter prohibeant, & prohibitionem diligēter faciant obseruari, ceteris constitutionibus *citra talia editis, in suo robore duraturis.

* nocendi facultas.

* circa

Decretum annullationis protestationum, conuentionum, necnon suspensionum causarum & audientię litium.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, vt puriùs, synceriùs, & liberiùs ad electionem Romani Pontificis proximè celebrandam procedatur, omnes & singulas protestationes, quę possunt puritati, synceritati, libertati & efficacię electionis huiusmodi obuiare, necnon cōuentiones, pactiones, promissiones, obligationes, iuramenta, condicta & intendimenta circa materiam electionis huiusmodi factas & facta, fiendas & fienda, ex abūdanti damnat, reprobat, annullat & execratur, prout etiàm de iure sunt nulla, mandans sub obtestatione diuini iudicij & sub excommunicationis pęna, quam in contrariū facientes, vult & statuit eo ipso incurrere, & pręcipiens, nè quis (si quis forsitan talia fecerit) illis vtatur, aut illas vel illa obseruet, cùm plùs Deo placeant talium transgressores, quàm obseruatores: illosque ab illorum, vel illarum obseruatione absoluit & liberat, ac liberos & absolutos esse declarat. Pretereà ut ad tam necessarium & salubre electionis negocium attentiùs procedatur, audientiam & omne malum causarū & litium exercitium in eadem sancta synodo & illius authoritate constitutam & constitutum, pręter audientiam curię camerę Apostolicę vsque ad assumptionem Romani Pontificis inclusiuè suspendit, & prohibet, irritum decernens & inane, quicquid in contrarium fuerit attentatum. Quibus decretis ac omnibus & singulis (vt pręmittitur) lectis & peractis, dominus pręsidens totius Cōcilij nomine, per verbum Placet, respondit. Deindè verò de mandato sacræ

synodi

synodi idem reuerendissimus dominus pręsidens voluit habere decretum de securitate præsentis ciuitatis Constantiæ, aliàs statutum & ordinatum, pro lecto & repetito in eadem sessione.

Introitus conclauis.

Eadem die hora tertia vel quasi post meridiem, reuerendissimi reuerendique patres & domini sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarcha Cōstantinopolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, venerabilesq; domini priores, decani archidiaconi, doctores, cæterique electores prædicti domini, communitatis ciuitatis Constantiensis domum pro conclaui paratam, pro electione Romani pontificis celebranda, more solito intrauerunt.

Electio Papæ.

Die Iouis in festo S. pōtificis Martini episcopi, vndecima supradicti mensis Nouembris, reuerēdissimi reuerēdiq; patres & domini sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates aliiq; electores prædicti in cōclaui pdicto existentes, reuerendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Odonem de Columna, S. Georgij ad velum aureum *velabrū diaconūm Cardinalem, de Columna vulgariter nuncupatum, natione Romanum, cōcorditer in Romanum Pontificem elegerūt, qui Martinus Papa V. nominari voluit. Et sic per serenissimum & inuictissimum principem dām Sigismundum Romanorum regem, vnà cum sancta synodo, apud pdictam Ecclesiā maiorem huius ciuitatis Constantiensis maximis cum solennitatibus & lætitia fuit inthronizatus.

Coronatio Papæ.

Pontificatùs sanctissimi in Christo patris & domini nostri, dñi Martini diuina prouidentia Papæ quinti anno primo, die Dñica 21. supradicti mensis Nouembris, idem sanctissimus dñs noster more solito & in coronationibus Romanorum Pontificum hactenùs obseruari consueto fuit apud ecclesiam Constantieñ. honorificè coronatus, & demùm per dños sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, aliosq; plātos, ambasiatores, & Romanæ curię officiales in sacrosancta synodo prędicta pręsentes, necnō illustrissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem &c. à dextero, & illustrissimum Principē dñm Fredericum marchionē Brādeburgeñ. sacri Romani Imperij archicameriarū & electorē, à sinistro lateribus eiusdem dñi nostri Papæ p equi frenum in quo sedebat, vnà cum populosa multitudine processionaliter ab ecclesia Constantieñ. prædicta vsq; ad monasterium S. Augustini conductus, & per circuitum ad Constantieñ. ecclesiā prædictam fuit solennissimè reductus.

SESSIO XLII.

Anno Dñi millesimo quadringentesimo decimoseptimo, indictione 11. die verò Martis 28. mensis Decembris, pontificatûs sanctissimi in Christo patris & dñi, dñi Martini diuina pūidentia Papæ V. anno primo, fuit sessio generalis in ecclesia maiori Constantię, sanctissi. dño nostro Papa prædicto personaliter præsente ibidèm & præsidente. In qua reuerendissimus pater dominus Antonius episcopus Concordiensis Missam de sanctis Innocentibus deuotè celebrauit. Qua celebrata, reuerendissimus pater dñs Guillermus tituli S. Marci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis, de mandato sanctissimi dñi nostri ac sanctę synodi prędictorum, in ambone solito stans, quandam bullam infrà scripti tenoris publicè legit.

Bulla liberationis factæ dño Imperatori de custodia olim Ioannis XXIII. Papæ & traditione domino nostro Papæ factis.

Martinus episcopus seruus seruorū Dei, charissimo in Christo filio Sigismūdo regi Romanorum illustri, salutem & Apostolicam benedictionem. Dudùm præsens generale Concilium Constantiense personam Balthasaris Cossa, olim Ioannis Papę vigesimitertij in sua obedientia nuncupati, post illius à papatu p diffinitiuā sententiā eiusdē Concilij canonicā depositionem, per eandē sententiam ad standum & morandum in aliquo bono & honesto loco sub custodia tuta nomine dicti sacri Concilij, quandiù eidem sacro Concilio pro bono vnionis Ecclesiæ Dei videretur, condemnauit: quem hucusquè fideliter & diligenter tam per te, quàm per dilectum filium nobilem virum Ludouicum ducem Bauariæ & comitem Palatinum Rheni, tuo nomine sub fide & tuta custodia, honestè & debitè, tanquàm vnionis & pacis zelator deuotus conseruâsti.

Cùm autem nupèr nos & nonnullos nationum in eodem Concilio existentium deputatos, instanter & sępè requisiueris, quatenùs personā dicti Balthasaris prędictam de tua custodia recipere, teque & eundem ducem de eiusdem Balthasaris prędicta custodia liberare, & exonerare vellemus: Nos attendētes quantis laboribus & studijs pacem & vnionem Ecclesię omnipotentis Dei nostri fueris prosequutus, saltemque esse, quòd tu onus dictę custodiæ iam per biennium & penè sex menses laboriosè (quod pro magno habemus beneficio) subijsti, volentes te ac eundem ducem (vt iustum est) ab omni onere liberare, (eodem sacro approbante Concilio) decernimus & ordinamus, personā eādem dicti Balthasaris nobis

aut

aut deputandis à nobis fore tradendam & assignandam, decernentes & declarantes, ac volentes (eodem sacro approbante Cōcilio) per traditionem & assignationem huiusmodi deputādis à nobis, per te aut dictum ducem vel alium, seu alios tuo nomine faciendam, eo ipso quòd illas fieri continget, te & ducem eundem ab omni onere, debito & obligatione dictæ custodiæ & aliâs occasione illius contradictis apud nos & idem sacrum Cōcilium ac Ecclesiam vniuersalem, esse ac perpetuò remanere liberos, solutos penitùs & immunes. Si quis autem hanc paginam decreti, ordinationis, declarationis & voluntatis nostræ infringere præsumpserit, aut ei ausu temerario contraire, indignationem omnipotentis Dei, & beatorū Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Constantiæ in Concilio generali * sexto Calendas Ianuarij, pontificatûs nostri anno primo. *quinto

Quo decreto lecto, dominus Ioānes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, totius synodi nomine per verbum Placet, respondit.

SESSIO XLIII.

1418. ANno & indictione quibus suprà, die verò Lunæ vigesimaprima mensis Martij, pontificatûs sanctissimi in Christo patris & domini nostri Martini diuina prouidentia Papæ quinti anno primo, Constantiæ in Ecclesia maiori fuit tenta & celebrata ipsius sacro sanctæ & vniuersalis synodi Constantiensis sessio publica, sanctissimo domino nostro Papa prædicto præsidente. Pro cuius sessionis introductione reuerendissimus pater dominus Guillermus tituli sancti Marci sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis Missam de Spiritusancto celebrauit. Ex iuxta ritum solitum Litanijs & alijs deuotis orationibus lectis, idem reuerendissimus pater dominus Guillerm⁹ Cardinalis nonnulla decreta, siue statuta per dominum nostrum Papam ac synodum eosdem facta, publicè perlegit sub his verbis:

De exemptionibus.

Decreta Martini Pontificis V. Martinus Episcopus seruus seruorum Dei: Attendentes, quòd à tempore obitûs felicis recordationis Gregorij Papæ vndecimi prædecessoris nostri, nonnulli Romani pontifices, aut pro Romanis pontificibus se gerentes, & in suis diuersis obedientijs reputati, pro sua voluntate, aut per importunitatem petentium nonnullas ecclesias, monasteria, capitula, conuentus, prioratus, beneficia, loca & personas à iurisdictioni bus ordinariorum tempore dicti Gregorij nullatenùs exemptos, vel exempta, de nouo à dictorum ordinariorū iurisdictionis exemerunt, in graue ipsorum ordinariorum præiudicium, nos volentes huiusmodi præiudicio obuiare, omnes exemptiones ecclesiarum cathedralium, monasteriorum, capitulorum, conuentuum, prioratuum, beneficiorum, locorum, personarum, quarumcunque, etiàm si ex prædictis aliquod monasterium fuerit exemptum, & posteà subiectum monasterio diuersi habitûs, vel coloris, à tempore obitûs dicti Gregorij vndecimi per quoscunq; pro Romanis Pontificibus se gerentes, etiàm si per nos forsan approbatæ fuerint ex certa scientia, vel innouata parte non vocata de nouo factas, quæ tamen ante exemptionem huiusmodi nulla exemptione gaudebant, sed simpliciter subijciebantur ordinariæ iurisdictioni, nullumque ante illud tempus habuerūt, initium, exceptis etiàm exemptionibus, quæ vni toti ordini & quæ ecclesijs, monasterijs, capitulis, conuentibus, beneficijs siue locis, à prędicto tempore sub modo exemptionis aut conditione* feudatis, aut contemplatione nouæ * feudationis, seu vniuersitatibus studiorum generalium aut collegijs * scholarium, aut per modum confirmationis, augmenti aut additionis factæ fuerint, aut concessæ, aut super quibus præsentibus & auditis (quorum intererat) authoritate competente ordinatum fuerit, seu in quibus ordinarij consenserint, & omnes exemptiones perpetuas per inferiores à Papa factas, sacro approbrante Concilio reuocamus, etiàm si super ipsis lis pendeat indecisa, ipsam penitùs extinguentes, Ecclesias, monasteria, & alia loca prædicta in pristinam ordinariorum iurisdictionem reducimus. Cæteris autem exemptionibus ante obitum dicti Gregorij habitis vel concessis, nullum volumus per hoc præiudicium generari. Insupèr nō intendimus exemptiones decæterò facere, nisi causa cognita, & vocatis quorum interest. *fundatis *fundationis *scholarum

¶De vnionibus.

Martinus episcopus seruus seruorū Dei: Vniones & incorporationes à tempore obitûs Gregorij vndecimi factas, seu concessas, cùm certa regula dari non possit ad querelas eorum, quorum interest, nisi fuerint impetrantes beneficia sic vnita, si non ex rationabilibus causis & veris factæ fuerint, licèt Apostolicæ sedis authoritas interuenerit, reuocabimus iustitia mediante.

¶ De fructibus percipiendis.

Martinus &c. Fructus & prouentus Ecclesiarum, monasteriū, beneficiorum vacationis tempore obuenientes, iuris & consuetudinis vel priuilegij dispositioni relinquimus, illosque nobis vel Apostolicæ cameræ prohibemus applicari.

¶De Simonia.

Martinus &c. Multæ contra Simoniacā prauitatem ab olìm factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit competenter

tenter extirpari: Nos volentes decætero (vt possumus) attētiùs prouidere, sacro approbante Concilio declaramus, quòd ordinati simoniacè, ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones autem, postulationes, confirmationes & quæuis prouisiones simoniacę Ecclesiarū, monasteriorum, dignitatum, personarum, officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque deincèps factæ, nullæ sint ipso iure, nullumq; per illas ius cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati aut prouisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem, tanquàm iniquè ablata percipientes, teneantur. Statuentes insupèr, quòd dantes & recipientes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiàm si pontificali aut cardinalatûs præfulgeant dignitate.

¶De dispensationibus.

Martinus &c. Quoniam beneficia propter officia conceduntur, reputamus absurdum, vt qui beneficia obtinent, recusent aut negligant officium exercere: Nos igitur sacro approbante Cōcilio omnes dispensationes à quibuscunque pro Romanis pontificibus se gerentibus concessas quibuscunque electis, cōfirmatis, seu prouisis ad Ecclesias, monasteria, prioratus conuentuales, decanatus, archidiaconatus, & alia quæcunque beneficia, quibus certus ordo debitus est vel annexus, nè munus consecrationis episcopi siue benedictionem abbatis aut cæteros debitos aut annexos ordines suscipiant præter illas quæ secundùm formam constitutionis Bonifacij octaui, quæ incipit, Cùm ex eo factæ sunt, reuocamus: statuentes, vt qui de præsenti illos vel illa obtinent, infra sex menses à die publicationis huiusmodi constitutionis nostræ, & qui in posterū obtinebunt, infra terminum iuris se faciant consecrari, aut benedici, seu ad alium debitum ordinē promoueri. Alioquin sint ipsis monasterijs, ecclesijs, dignitatibus, personatibus, officijs & beneficijs pro ipso iure priuati, & alijs liberè conferantur, aut prouideatur de illis, cæteris constitutionibus circa hoc editis, suo robore duraturis.

¶De decimis & alijs oneribus ecclesiasticis.

Martinus &c. Præcipimus & mandamus, iura, quæ prohibent inferioribus à Papa decima & alia onera ecclesijs & personis ecclesiasticis imponi, districtiùs obseruari. Per nos autem nullatenùs imponatur generaliter super totum clerum, nisi ex magna & ardua causa & vtilitate, vniuersalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, & prælatorum quorum consilium commodè haberi poterit. Nec specialiter in aliquo regno vel prouincia, in consultis prælatis ipsius regni vel prouinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum maiori parte, & eo casu per personas ecclesiasticas & authoritate Apostolica duntaxàt leuentur.

¶De vita & honestate clericorum.

Martinus &c. Inter cæteros prælatorum & clericorum excessus hoc maximè inoleuit, quòd spreta in vestibus forma ecclesiasticæ honestatis, plurimi delectantur esse deformes, & cupiunt laicis cōformari, quodq; mente gerunt, habitu confitentur. Vndè præter cætera quæ circa vestes, tonsuram & habitus clericorum, tam in formis quàm in coloribus, atque comam seu capillos, vitamque & honestatem clericorum iura statuunt, & quæ nimiùm collapsa sunt tam in secularibus quàm in regularibus, sacro approbante Concilio innouamus, & præcipimus diligentiùs obseruari: illum specialiter abusum (eodem approbante Concilio) decernimus penitùs abolendum, quòd in quibusdam partibus nonnulli clerici & personæ ecclesiasticę seculares & regulares, etiàm (quod magis execramur) pręlati ecclesiarū, manicas ad cubitum pendentes, & longas cum magna sumptuosa superfluitate vestes, etiàm fissas retrò & in lateribus cum* fodraturis vltra oram excedentibus etiàm in fissuris deferunt, & cum talibus in ecclesijs cū superpellicijs ac alijs vestibus ad cultum & officium ecclesiasticum ordinatis, etiàm intra ecclesias ipsas, in quibus beneficiati existunt, non verentur diuinis officijs interesse. Hanc vestium deformitatem in quibuscunque personis ecclesiasticis reprobamus, ac vsum talium inhibemus: contrarium autem facientes, vt transgressores canonum puniantur: specialiter statuentes, vt quicunque beneficiatus aut officium in Ecclesia gerens, in habitu huiusmodi diuinis officijs præsumpserit interesse, pro qualibet vice à participatione prouentuum ecclesiasticorū per mensem nouerit se suspensum, fructusque illi, fabricæ illius Ecclesiæ applicentur.

* fordaturis
* frodaturis

Martinus, &c. Decernim' & declaramus, sacro approbante Concilio, per decreta, statuta & ordinata, tam lecta in pręsenti sessione, quàm concordata cum singulis nationibus eiusdem Concilij, & quæ in nostra cancellaria poni volumus & literas i forma publica sub singulo vicecancellarij volentibus literas confici, atque tradi huic sacro Concilio, super articulis contentis in decreto sup reformatione fienda, die Sabbati trigesima mensis Octobris proximè pteriti promulgata, fuisse & esse iam satisfactum. Quibus decretis ac statutis sic (vt præmittitur) lectis, reuerendissimus pater dominus Ioānes episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, de voluntate nationum ac ipsius synodi & eorum nominibus (vt asseruit) respondit in hunc modū:

De

De mandato nationum respondeo, quòd placent nationibus decreta recitata, & cuilibet nationi placet concordia cum ipsa per dominum nostrum facta, & per præmissa fatentur dicto decreto iam esse satisfactũ, non intendentes propterea, quòd concordata cũ vna natione, in aliquo alteri nationi afferãt præiudicium.

SESSIO XLIIII.

1418. ANNO, indictione & pontificatu quibus suprà, die tertiò Martis decimanona mensis Aprilis, Constantiæ in ipsius Ecclesia maiori sanctissimo domino nostro Papa Martino præsidente, more solito publica sessio solenniter celebrata fuit, serenissimo Principe domino Sigismundo Romanorum &c. rege, insignijs regalibus induto interessente, pro cuius sessionis introductione reuerendissimus pater dominus Nicolaus Assisinatensis Missam de Spiritusancto celebrauit, & huiusmodi Missa finita, lectisque Litanijs & alijs orationibus legi consuetis, debitè peractis, reuerẽdissimus pater dominus Antonius sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis, de Calancho vulgariter nuncupatus, quoddam Decretum siue statutum alta voce legit in hæc verba:

¶ Decretum de loco futuri Concilij proximè celebrandi.

Martinus episcopus seruus seruorũ Dei, ad futuram rei memoriam. Cupientes ac volentes Decreto huius generalis Concilij satisfacere, inter alia disponenti, quòd omnimodò generalia Concilia celebrentur in loco quem summus pontifex per mensem ante finem huius Concilij, approbante & consentiente Cõcilio, deputare & designare teneatur, pro loco dicti proximè futuri Cõcilij celebrandi supradicti, eodẽ consentiente & approbante Concilio, ciuitatem Papiensem tenore præsentium deputam⁹, & etiàm assignamus, statuentes & etiàm decernẽtes, quòd prælati & etiàm alij qui ad generalia Concilia debent conuocari, tempore prędicto ciuitatem ipsam Papiensem accedere teneantur. Nulli ergò omninò hominũ liceat hanc paginam nostræ deputationis & etiàm assignationis, statuti, decreti & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotẽtis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum & actum Constantiæ in loco sessionis publicæ, decimotertio Calendas Maij, pontificatûs nostri anno primo. Quo decreto lecto, Dominus episcopus Ostiensis Cardinalis Viuariensis, nomine totius synodi respondit. Placet. Et subsequenter dominus Ardecinus de Nouaria, ex parte serenissimi principis Sigismundi Romanorũ regis ibidèm præsentis, & eius nomine, idem decretum approbauit & laudauit. Et subsequenter dominus Augustinus de Lance de Pisis legum doctor, sacri consistorij aduocatus, nomine domini nostri Papæ dictum locum siue ciuitatem Papiẽsem approbauit, laudauit, & ad Cõcilium huiusmodi celebrandum habilem esse dixit.

SESSIO XLV. ET VLTIMA.

De dissolutione Concilij.

VENERIS die vigesimasecũda mẽsis supradicti Aprilis, fuit celebrata sessio generalis in maiori Ecclesia Constantiensi, sanctiss. in Christo patre & domino, domino nostro Martino diuina prouidentia Papa quinto in eadem præsidente, serenissimo Principe domino Sigismũdo Romanorum &c. rege, insignijs imperialibus induto interessente: pro cuius sessionis introductione reuerẽdissimus pater dominus Antonius tituli sanctæ Susannæ, Romanæ ecclesiæ presbeter Cardinalis, Aquileiensis vulgariter nũcupatus, Missam de Spiritusancto deuotissimè celebrauit. Qua finita, & Litanijs cum solitis orationibus finitis & peractis, reuerẽdissimus pater dominus* Vmbaldus miseratione diuina tituli S. Viti in macello diaconus Cardinalis, *Ymbaldus de mãdato ipsius dñi nostri, totiusque sacri Concilij, prout asseruit, alta & intelligibili voce pronunciauit hæc verba, videlicet:

¶ Absolutio Concilij.

Domini, ite in pace. Et responsum fuit ꝑ adstantes, Amen. Quo facto, reuerendus pater Ioannes de * Podimitis episcopus *Cathaniensis, frater ordinis Prædicatorum, sacræ theologiæ professor, de mãdato domini nostri Papæ & consensu sacri Cõcilij (vt asseruit) ambonem ascendit. *Podyomitus fo. *Catanen. Antequàm autem ad talia se diuerteret, seu ꝓcederet, ambasiatores serenissimi Principis Vladislai Poloniæ regis, & illustrissimi Principis domini Alexandri, aliàs Vuitoldi magni ducis Lituaniæ, petiêrunt nomine dictorum dominorum, quendam libellum & in eo contenta cuiusdam fratris Ioannis Falkenberg, notoriè crudelissimos errores & hæreses (vt dixerunt) continentem, ritè damnatum tanquàm hæreticum per deputatos in causa fidei, ac etiàm per omnes nationes Cõcilij, ac per collegium Cardinaliũ conclusum (ꝓut dixerunt) constare publicis instrumentis, in sessione publica per sacrum Cõcilium dãnari, seu publicè damnatum pronunciari, antequàm præsens Concilium dissolueretur, sanctissimo domino nostro Papæ ꝑfato humiliter supplicârunt: alioquin nomine quo suprà, protestabant de grauamine, & de appellando ad futurum Cõcilium. Quibus sic factis, sanctissimus dominus noster Papa dixit respondendo ad prædicta, quòd omnia & singula determinata, conclusa & decreta in

in materijs fidei per præsens Cōcilium, cōciliariter tenere & inuiolabiliter obseruare volebat, & nūquàm contraire quoquo modo: Ipsaque sic cōciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter nec alio modo. Et illud idem iteratò fecit dici per organū domini Augustini de Pisis, fiscalis & sacri consistorij aduocati prædicti, qui nomine Papę à protonotarijs & notarijs ad scribendum acta Cōcilij ordinatis & deputatis, petijt istrumenta publica fieri. Et extunc prælibatus dominus episcopus Cathaniensis fecit collationem solennem, assumendo pro themate hæc verba, videlicet: Vos nunc tristitiam habetis: Iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum. (Ioan. 16. a) Qua quidem facta collatione, reuerendissimus pater dominus Antonius tituli sanctæ Cæciliæ, sanctæ Romanæ Ecclesię presbyter Cardinalis, de Calanchò vulgariter nuncupatus, de mandato ipsius domini nostri Papę & voluntate Cōcilij (vt asseruit) quædam decreta publicè legit huius tenoris.

Martinus episcopus seruus seruorū Dei, ad perpetuam rei memoriam. Hoc etiàm requirente præsente sacro Concilio, ex certis & rationabilibus ac iustis causis ipsum Concilium absoluimus, omnibusque & singulis in eo existentibus ad propria remeandi, ipso approbante Concilio, licentiam impartimur. Item authoritate Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius & nostra, cōcedimus omnibus & singulis, qui in hoc sacro Concilio & causa ipsius interfuerunt, absolutionem plenariam semèl in vita, ità quòd quilibet de prædictis infra duos menses postquàm ad eius notitiam concessio huiusmodi peruenerit, possit dictum beneficium absolutionis assequi in forma, similem concessionem fecimus in mortis articulo. Et intelligimus tam de dominis quàm de familiaribus eorundem, sic tamen, quod à die notitiæ præsentium pro absolutione in vita ieiunent per annum sexta feria, & pro absolutione in mortis articulo per alium annum, nisi legitimè fuerint impediti, quo casu habeát alia pietatis opera peragere. Post secundum verò annum debeant etiàm vsque ad finem vitæ feria sexta ieiunare, vel aliqua opera pietatis peragere. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attētare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorū Petri & Pauli apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum & actum Constantiæ in loco sessionis publicæ dicti Concilij, decimo Calēdas Iunij, pontificatûs nostri anno primo. Quibus decretis & statutis & alijs (vt præmittitur) lectis & pactis, reuerēdissimus in Christo pater & dominus, dominus Ioannes miseratione diuina episcopus Ostiēsis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & vicecancellarius, Viuariensis vulgariter nuncupatus, nomine sacri Cōcilij prędicti (sicut asseruit) respondit, Placet. Et per dominum Augustinum de Lance de Pisis, aduocatum sacri cōsistorij fiscique & * prædicti nomine Papæ & Concilij (vt asseruit) petitū est instrumenta publica fieri ad perpetuam rei memoriā à protonotarijs sedis Apostolicæ, notarijs ac scribis dicti sacri generalis Concilij. (* prædictis)

ERRORES IOANNIS VVICLEFF de Anglia, & Ioannis Husz de Bohemia, damnati in hoc sacro generali Constantiensi. concilio.

(Epistola Martini quinti, dānationem errorum Vuicleff & Husz, à Concilio Constantiēn. factā, approbās.)

MARTINVS Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopis & episcopis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibèt constitutis, ad quos literæ præsentes peruenerint, salutem & Apostolicam benedictionem. Inter cunctas pastoralis curæ solicitudines, quibus premimur incessanter, illa potissimè fortiùs nos angit, vt hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, suisque falsis doctrinis & erroribus peruersis penitùs, quantùm nobis ex alto conceditur, extirpatis, orthodoxa & catholica fides integra & illibata pmaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei synceritate, quolibet obscurationis semoto, velamine, immobilis & inuiolatus persistat. Sanè dudùm plùs quàm omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus & dominijs, præsertim in regno Bohemiæ & marchionatu Morauię, ac locis & districtibus illis vicinis, aduersùs fidei catholicæ dogmata & sanctæ matris Ecclesię traditiones, non solùm contra vnum, quinimmò cōtra plura fidei catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchę, circuncelliones, schismatici & seditiosi, Luciferina supbia & rabie lupina euecti, dęmoniorū fraudibus illusi, de vanitate in idipsum (licèt forent de diuersis mundi partibus oriundi) conuenientes, & caudas colligatas habentes, damnatæ videlicet memoriæ Ioannes Vuicleff de Anglia, Ioannes Husz de Bohemia, & Hieronymus de Praga, qui vtinàm alios secum ad infidelitatis interitū nō traxissent. Nā vbi huiusmodi pestilētes personæ peruersa dogmata pertinaciter seminabant, in suæ doctrinæ pestiferæ primordio pręlati & alij iudiciarię potestatis regimina exercentes, tanquàm canes muti non valentes latrare, nec vlciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos & dolosos, eorum lupinam rabiem truculētam statim (vt adstricti fuerant) canonicè coercere, eosq; de domo (1. Tim. 1. d)

sino Domini corporaliter eijcere non curârunt, sed sacrilegam, falsam & perniciosam ipsorum doctrinã, per longas moras negligenter conualere permiserunt: populorum multitudo, illorum opinionibus falsis decepta, pro veris accepit, quæ diù mendaciter & perniciosè ac damnabiliter seminauerūt, eisque credendo, à recta fide cecidit turba multa, & errore deuio inuoluitur prohdolor paganorum, adeò quòd per diuersa illarum, eisdemque conuicinarum partium climata, oues Christi catholicas hæresiarchæ ipsi successiuè infecerunt, & in stercore mendaciorum fecerunt putrescere. Quapropter generalis Constantiensis synodus tantam fidelium & fidei orthodoxæ plagam & ruinam videns, exclamare compulsa est cum Augustino: Quid faciet Ecclesiæ medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tãquàm inter phreneticos & lethargicos æstuans? nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet vel potest? certè non, secundùm eundem, immò vtrisq; fit necessè est molesta, quæ neutris est inimica. Nam & molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem negligant, & eos perire permittant, (inquit Augustin⁹) ista mãsuetudo potiùs falsa crudelitas est. Proindè synodus præfata ad omnipotentis Dei gloriam, ipsiusque catholicæ fidei ac Christianæ religionis conseruationem, augmentum & animarum salutem & præseruationem, eosdem Ioannem Vuicleff & Ioannem Husz & Hieronymum, qui inter cætera de sacro Eucharistiæ sacramento, & alijs sacramentis Ecclesiæ & articulis fidei, aliter quàm sancta Romana Ecclesia credit & tenet & prædicat & docet, quamplurima temerè & damnabiliter credere ac tenere, prædicare, atque docere pertinaciter attentabant, velut hæreticos & pertinaces ac obstinatos iam à communione fideliũ separatos, de domo Dei corporaliter eiecit, & spiritualiter eiectos declarauit, & alia nõnulla circa præmissa vtilia & salubria statuit & decernit, per quæ alij, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis huiusmodi spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semitas veritatis. Et quia (sicut dolenter accepimus) non solùm in regno Bohemiæ & marchionatus dominijs & locis supradictis, verùm etiàm in quibusdam partibus & prouincijs contiguis seu vicinis eisdem, etiã nonnulli ex sectatoribus & sequacibus hæresum ac errorum hæresiarcharum prædictorum, timore diuino & pudore humano prorsùs abiectis, nec de ipsorum & præsertim Ioannis Husz & Hieronymi interitu miserabili sumentes conuersionis & pœnitentiæ fructum, sed tanq̃ in profundũ pressi peccatorũ, Dñm Deũ blasphemare nõ cessant, ducentes in irritũ nomen eius, quorum men tes pater mendacij sic damnabiliter excæcauit, vt p̃dictos libros, codices & opuscula, hæreses & errores continentes seu continentia, dudùm etiàm p synodum p̃fatam dãnatos & damnata, ac ignibus concremanda deputata & concremata, legunt, student, ac ex eis in suî & multorum simpliciũ periculum, nedùm contra statuta, decreta & ordinata in synodo supradicta, sed etiàm contra canonicas sanctiones dogmatizare præsumunt, in animarum periculum, ac puritatis fidei denigrationem, & scãdalum plurimorum. Nos igitur attẽdentes, quòd error cui non resistitur, approbari videtur, ac malis & perniciosis erroribus huiusmodi resistere, ac eos de medio Christi fidelium & præsertim de supradictis Bohemiæ & Morauiæ dominijs & districtibus ac confinibus & vicinijs eorum, nè ampliùs & latiùs se extendant, funditùs euellere cupientes: discretioni vestræ, sacro approbante Concilio Constantiensi, per Apostolica scripta committimus & mãdamus, quatenùs vos Archiepi & episcopi ac electi, & quilibet vestrũm per se, seu alium vel alios, quos graues & idoneas personas spiritualem iurisdictionẽ habentes esse volumus, oẽs & singulos, cuiuscunque dignitatis, officij, præeminentiæ, statûs vel conditionis existant, & quibuscunque nominibus censeãtur, qui de præexcelso, salutifero & supermirabili sacramẽto corporis & sanguinis Dñi nostri Iesu Christi, vel de baptismate seu peccatorũ cõfessione, pœnitentiæ pro peccatis iniunctione, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis seu fidei articulis, aliter sentire aut docere, quàm sacrosancta Romana Ecclesia & vniuersalis docet, prędicat & obseruat, aut articulos seu libros & doctrinas p̃fatorum hæresiarcharũ Ioannis Vuicleff & Ioannis Husz & Hieronymi, p eandem Constantiensem synodum cum suis authoribus (vt prædicitur) damnatos & damnatas, tenere, credere & dogmatizare, ac vitæ finem ipsorum hęresiarcharũ publicè vel occultè pertinaciter quomodolibèt laudare vel approbare præsumpserint, eorumque receptatores, defensores & fautores quoslibet etiàm contemplatione prædictorum errorum, necnon credentes & adhærentes eisdem, tanquàm hæreticos iudicetis, & velut hæreticos seculari curiæ relinquatis. Receptatores quosquè, fautores & defensores huiusmodi pestiferarũ p̃sonarũ, quæ erroribus ipsis crediderunt, nec fauore aut contemplatione errorũ ipsorũ, sed fortè carnalis amoris causa, vel occasione alia huiusmodi p̃sonas pestiferas receptauerint, præter pœnas ab vtroque iure talibus inflictas, per iudices cõpetentes tanta seueritate pœnarum in tam enormi scelere vltionẽ accipiant, quòd cedat cæteris crassantibus in exemplũ, vt quos Dei timor à malo non reuocat,

Marginalia: August. ad Felicẽ epistola 167. Et 23. q. 4 Quid faciet. — August. de correctione Donatistarũ ad Bonifaciũ cap. 5. Et 23. q. 4. Ipsa pietas. — Ioan. 8

uocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. Cum reliquis verò, huiusmodi secta damnabili quomodolibèt infectis, qui post competentem monitionem ac frequentem exhortationem, qua piè erga eos, spe correctionis & emendationis ac ad melioris vitæ frugem conuersionis, vsum est, à prędictis erroribus & secta noluerint resipiscere, & ad gremium vnitatemque sanctæ matris Ecclesiæ, ac fidē Catholicā, quæ sola saluare potest, sinè qua nulli veræ salutis subsidium contingit, plenè recognoscere & confiteri, iustitiæ seueritas (prout facti poposcerit qualitas) dulcore misericordiæ temperetur. Et nihilominùs omnes Christianæ & Catholicæ fidei professores, Imperatorē, reges, duces, principes, marchiones, comites, barones, milites, potestates, rectores, consules, proconsules, scabinos, communitates, & vniuersitates regnorum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarū, terrarū, aliorumque locorum huiusmodi, necnon cæteros iurisdictionem temporalem exercentes, iuxta iuris formam & exigentiam authoritate Apostolica exhortando moneatis & requiratis, vt de regnis, ꝓuincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris & omnibus alijs locis ac dominijs supradictis, omnes & singulos hęreticos huiusmodi secundùm tenorem Lateranensis Concilij, quod incipit, Sicut ait, ad instar etiàm irretitorum crimine vsurarum, quos publicè vel manifestè per facti euidentiam cognouerint esse tales, tanquàm oues morbidas gregem Domini inficientes expellant, donèc & quousquè à nobis seu vobis, vel alijs iudicibus ecclesiasticis vel inquisitoribus, fidem & communionem Romanæ ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in mandatis: nec eosdem in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larem fouere, contractus inire, negociationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christifidelibus habere permittant. Et si tales hæretici publici ac manifesti, licèt nondùm per Ecclesiam declarati, in hoc iā graui crimine decesserint, ecclesiastica careant sepultura, nec oblationes fiant aut recipiantur pro eisdem: bona tamen ipsorum à tempore commissi criminis secundùm canonicas sanctiones confiscata, non occupentur per illos ad quos aliàs pertinerent, donèc ꝑ huiusmodi iudices ecclesiasticos super hoc potestatem habentes, sententia declaratoria super ipso hæresis crimine fuerit promulgata. Qui autem de hęresi per iudicem competentem ecclesiasticum inuenti fuerint sola suspicione notati seu suspecti, nisi iuxta cōsiderationem & exigētiam suspicionis qualitatemque personæ, ad arbitriū iudicis huiusmodi propriam innocētiam congrua denotione mōstrauerint, in purgatione eis canonicè * indicta deficientes, & se canonicè purgare non valentes, aut pro huiusmodi purgatione facienda, obstinatione damnabili iurare renuentes, tanquàm hæretici cōdemnentur. Qui verò dictam innocentiam monstrare ex quadam negligentia seu desidia, & purgationem huiusmodi facere omiserint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ità quòd si per annum in excommunicatione huiusmodi perstiterint, extúc velut hæretici condemnentur. Si quis verò super aliquo sæpedictæ pestiferæ doctrinæ hæresiarcharum prędictorum, vel aliquibus articulis duntaxàt scandalosis, temerarijs, seditiosis, vel piarum auriū offensiuis, culpabilis repertus fuerit, canonicè puniatur. Si verò propter solam infamiam aut suspicionem dictorum articulorū, vel alicuius ipsorū, quis repertus fuerit suspectus, & in purgatione canonica propter hoc sibi indicta deficeret, pro conuicto habeat, & tanquàm canonicè conuictus puniatur. Et insuper felicis recordationis Bonifacij Papæ octaui ꝓdecessoris nostri, quæ incipit, Vt inquisitionis negocium, renouātes & etiàm exequentes, vniuersas potestates & dominos temporales & iudices antedictos, quibuscunque dignitatibus vel officijs seu nominibus cēseantur, exhortando requirimus, & mandamus eisdem, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ac filii Ecclesiæ nuncupari, & in Christi nomine gloriari, ità pro defensione fidei vobis Archiepiscopis episcopis & electis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & alijs iudicibus seu personis ecclesiasticis per vos ad hoc (vt præmittitur) deputandis, fidē & communionem sanctæ matris Ecclesiæ tenentibus, pareant & intendant, præbeantque auxilium & fauorem in hæreticorum, necnon credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, custodia diligenti, cùm ab eisdem fuerint requisiti, vt præfatas personas pestiferas alios secum perdere molientes, in potestatem seu carcerem per vos Archiepiscopos, Episcopos, electos, & inquisitores prædictos aut deputandos à vobis vel ad locum de quo vos vel ipsi mandabitis, infra eorundem dominorum potestatem, rectorum seu iudicum districtum ducant, vel duci faciant sinè mora, vbi per viros catholicos à vobis Archiepiscopis vel Episcopis, electis seu inquisitoribus, seu deputandis personis huiusmodi, vel vestrûm aliquo deputato, sub * exacta & diligenti custodia, nè fugiant, ponendo eos, etiàm compedibus & manicis ferreis teneant, donèc eorum negocium per Ecclesiæ iudicium terminetur, & quòd de hæresi à iudice Ecclesiastico competenti, qui fidem & communionem dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ teneat, condemnentur, præfati domini temporales seu rectores, iudices vel eorum officiales seu nuncii, sibi relictos recipiant

Heb. 6. a

Lateranēse Concilium.

*indita

*arcta

cipiant indilatè, animaduersione debita puniendos. Verùm nè præiudicium & scandalum præfatæ fidei orthodoxæ religionis Christianæ, prætextu ignorantiæ quenquã in hoc circumueniri, aut versutos homines sub friuolæ excusationis velamine in hac materia palliare contingat, & vt de conuincendis seu cognoscendis hæreticis, receptatoribus, defensoribus, fautoribus, credentibus, & adhærentibus, necnon de hæresi suspectis & alijs huiusmodi peruersa doctrina quomodolibèt maculatis, plenior habeatur in futurum instructio, tam ad regnũ Bohemiæ & conuicinas illi, quàm alias quaslibet partes, in quibus hæc superstitiosa doctrina quomodolibèt pullulauerit, articulos infrà scriptos sectam dictorum hæresiarcharum concernentes, pro directione dictæ fidei decernimus transmittendos & etiàm destinãdos: super quibus vobis & alijs omnibus archiepiscopis, episcopis, & electis, ac cõmissarijs & inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, vt quilibet eorum infra limites & loca suæ iurisdictionis, necnon regno & machionatu & locis eis vicinis prędictis, etiàm si loca ipsa extra iurisdictionem eãdem vltra duas diætas consistant, circa extirpationem & correctionem errorum ac hæresum & huiusmodi sectæ pestiferæ, in fauorem ipsius fidei orthodoxæ diligenter inuigilent, & omnes infamatos seu suspectos de tã pestifera labe sub confessati criminis, excommunicationis, suspẽsionis, interdicti aut alia formidabili pęna canonica vel legali, prout, quãdò, & quẽadmodùm eis videatur expedire, & facti requireret qualitas, ad singulos huiusmodi articulos per iuramentum corporaliter præstitum, tactis sacrosanctis Euãgelijs seu sanctorum reliquijs, imagine crucifixi, secundùm quorundam locorum obseruantiam, iuxta infrà scripta interrogatoria, ad quemlibet articulum conuenientia, respondere compellant. Nos enim contra omnes & singulos archiepiscopos, episcopos & electos & inquisitores, qui super extirpando hæreticæ prauitatis fermento, & expurgando suũ territorium, districtum seu locum de talibus malis & sceleratis hominibus, negligentes fuerint seu remissè egerint, vsque ad priuationem seu depositionem pontificalis dignitatis procedere intendimus, & procedemus, ac procedi faciemus, aliosque loco illorum substituemus, qui prauitatem hæreticã possint & valeant confundere, & ad alias pœnas contra tales à iure inflictas, & alias grauiores (si expediat) infligendas, procedemus, procedique faciemus, iuxta iuris & facti exigentiam, ac huiusmodi culpæ & criminis fęditatem. Tenores verò eorundem articulorum seu capitulorum, de quibus suprà fit mentio, sequuntur per ordinem, in hæc verba:

ET PRIMO SEQVITVR Tenor articulorum Ioannis Vuicleff. Constantiẽ. Cõc. sess. 8.

1 Substantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis, remanent in sacramento altaris.

2 Accidentia panis non manent sinè subiecto in eodem sacramento.

3 Christus non est in eodem sacramento identicè & realiter in propria præsentia corporali.

4 Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, nõ conficit, non baptizat.

5 Non est fundatum in Euangelio, quòd Christus Missam ordinauerit.

6 Deus debet obedire diabolo.

7 Si homo fuerit debitè contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

8 Si Papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi fortè à Cæsare.

9 Post Vrbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed viuendum est more Græcorum sub legibus proprijs.

10 Contra scripturam sacram est, quòd viri Ecclesiastici habeant possessiones.

11 Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi priùs sciat eum excommunicatum à Deo: & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.

12 Prælatus excommunicans clericum, qui appellauit ad regem vel ad Conciliũ regni, eo ipso traditor est regis & regni.

13 Illi qui dimittunt prædicare siue audire verbum Dei, propter excommunicationem hominũ, sunt excommunicati, & in Dei iudicio traditores Christi habebuntur.

14 Licet alicui diacono vel presbytero prędicare verbum Dei, absque authoritate sedis Apostolicæ, siue episcopi Catholici.

15 Nullus est dominus ciuilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

16 Domini temporales possunt ad arbitriũ suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu non solùm actu, delinquentibus.

17 Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18 Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt, parochiani, propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum eas auferre.

19 Speciales orationes applicatę vni personæ per prælatos, vel religiosos, non plùs prosunt eidem quam generales, cæteris paribus.

20 Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto.

21 Si aliquis ingreditur religionem priuatam qualemcunque, tam possessionatorum quàm medicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruationem mandatorum Dei.

22 Sancti instituentes religiones priuatas, sic instituendo peccauerunt.

23 Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.

24 Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

Prima pars est scandalosa & præsumptuosè asserta, pro quanto sic generaliter & indistinctè loquitur: & secunda erronea, pro quanto asserit mẽdicitatem fratribus non licere.

25 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro alijs, eis in temporalibus subuenientibus.

26 Oratio præsciti, nulli valet.

27 Omnia de necessitate absoluta eueniũt.

28 Confirmatio iuuenum, clericorũ ordinatio, locorum consecratio, reseruantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

29 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantùm prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30 Excommunicatio Papæ vel cuiuscunq; prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31 Peccant fundantes claustra, & ingrediẽtes, sunt viri diabolici.

32 Ditare clerum, est cõtra regulã Christi.

33 Siluester Papa & Cõstãtinus Imperator errauerunt Ecclesiam dotando.

34 Omnes de ordine mendicantium, sunt hæretici: & dantes eis eleemosynam, sunt excommunicati.

35 Ingrediẽtes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad obseruanda diuina præcepta, & per consequens ad peueniendum ad regnum cœlorum, nisi apostatauerint ab eisdem.

36 Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus, sunt hæretici, eò ꝙ possessiones habent: & consentientes eis, omnes videlicet domini seculares & cæteri laici.

37 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum.

38 Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui student eas.

39 Imperator & domini seculares, sunt seducti à diabolo, vt Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40 Electio Papæ à Cardinalibus, à diabolo est introducta.

41 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam aut Cõciliũ generale, aut pro quanto negaret primatum summi pontificis super alias ecclesias particulares.

42 Fatuum est credere indulgentijs Papę & Episcoporum.

43 Iuramẽta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandum humanos contractus & commercia ciuilia.

44 Augustinus, Benedictus & Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, ꝙ habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones: & sic à Papa vsque ad vltimum religiosum, omnes sunt hæretici.

45 Omnes religiones indifferenter introductę sunt à diabolo.

TENOR AVTEM ARTICVLORVM Ioannis Husz, sequitur & est talis: Constantieñ. Cõc. sess. 8.

1 Vnica est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas. & infrà sequitur: Vniuersalis sancta Ecclesia tantùm est vna, sicut tantùm vnus est numerus omnium prædestinatorum.

2 Paulus nunquàm fuit membrum diaboli, licèt fecit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3 Præsciti, non sunt partes Ecclesiæ, cùm nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eò ꝙ prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet.

4 Duæ naturæ diuinitas & humanitas, sunt vnus Christus.

5 Præscitus etsi aliquandò est in gratia secundùm præsentem iustitiam, tamen nunquàm est pars sanctæ Ecclesiæ: & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licèt aliquandò excidat à gratia aduentitia, sed non à gratia prædestinationis.

6 Sumendo Ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum, siue fuerint in gratia, siue non secundùm præsentem iustitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7 Petrus non est, nec fuit caput Ecclesię sanctæ Catholicæ.

8 Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes, sacerdotij polluunt potestatem: & sic, vt filij infideles, sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clauibus, officijs, censuris, moribus, cęremonijs & sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarũ, indulgentijs & ordinibus.

9 Papalis dignitas à Cæsare inoleuit, & Papæ perfectio & institutio, à Cæsaris potentia emanauit.

10 Nullꝰ sinè reuelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quòd esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis.

11 Non oportet credere, quòd iste quicunq; est Romanus pontifex, sit caput cuiuscunq; particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinauerit.

12 Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cùm nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo procuratoriã potestatem: quia ad illud officium vicariatûs requiritur & morũ conformitas, & instituentis authoritas.

13 Papa non est verus & manifestus successor Apostolorum principis Petri, si viuit moribus contrarijs Petro: & si quærit auaritiã, tunc est vicarius Iudæ Scarioth. Et pari euidentia Cardinales non sint veri & manifesti successores collegij aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, seruantes mandata & cõsilia Domini nostri Iesu Christi.

14 Doctores, ponentes quòd aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, seculari iudicio est tradendus, pro certo sequũtur in hoc põtifices, scribas & pharisæos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, ipsum seculari iudicio tradiderunt, & quòd tales sint homicidæ grauiores quàm Pilatus.

Ioan. 18. f

15 Obedientia ecclesiastica, est obedientia secundùm adinuentionẽ sacerdotũ Ecclesię, præter expressam authoritatem scripturæ.

16 Diuisio immediata humanorum operũ est, quòd sunt vel virtuosa vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agit quicquam, tunc agit vitiosè: & si est virtuosus, & agit quicquam, tunc agit virtuosè: quia sicut vitiũ quod crimẽ dicitur seu mortale peccatũ, inficit vniuersaliter actus hominis vitiosi, sic virtus viuificat omnes actus hominis virtuosi.

17 Sacerdotes Christi viuentes secundùm legem eius, & habentes scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum populum, debẽt prædicare, non obstante prætensa excõmunicatione. & infrà, Quòd si Papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic disposito, nõ prædicare, non debet subditus obedire.

18 Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit; & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19 Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad suĩ exaltationem clerus populũ laicalẽ sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Antichristo. Signum autem euidẽs est, quòd ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas vocãt in suis processibus fulminationes, quibus clerus principalissimè procedit contra illos qui denudant nequitiam Antichristi, quæ clerum pro se maximè vsurpabit.

20 Si Papa est malus, & præsertim si est præscitus, tunc ut Iudas Apostolus est diabolus, fur & filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cùm nec sit membrum eius.

21 Gratia prædestinationis est vinculũ, quo corpus Ecclesiæ, & quodlibet eius membrũ iungitur Christo capiti insolubiliter.

22 Papa vel prælatus malus & præscitus, est æquiuocè pastor, & verè fur & latro.

23 Papa non debet dici sanctissimus, etiàm secundùm officium, quia aliàs rex deberet etiàm dici sanctissimus secundùm officium, & tortores & præcones dicerentur sancti, immò etiàm diabolus deberet dici sanctus, cùm sit officiarius Dei.

24 Si Papa viuat Christo contrariè, etiàm si ascẽderet per ritam & legitimam electionem secundùm constitutionem humanam vulgatam, tamen aliundè ascenderet, quàm per Christum, dato etiàm quòd intraret per electionem à Deo principaliter factam: nam Iudas Scarioth, ritè & legitimè est electus à Deo Christo Iesu ad episcopatum, & tamen ascendit aliundè in ouile ouium.

25 Condemnatio quadragintaquinq; articulorum Ioãnis Vuiclef per doctores facta, est irrationabilis & iniqua & malefacta, & ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo, quòd nullus eorum sit Catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus.

26 Nõ eo ipso quo electores vel maior pars eorum consenserit viua voce secundùm ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitimè electa, vel eo ipso est verus & manifestus successor vel vicarius Petri Apostoli vel alterius Apostoli in officio Ecclesiastico: vndè siue electores benè, siue malè elegerint, operibus electi debemus credere. Nã eo ipso quo quis copiosiùs operatur meritoriè ad profectũ Ecclesiæ, habet à Deo ad hoc copiosiùs potestatem.

27 Non est scintilla apparẽtiæ, quòd oporteat esse vnum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa Ecclesia militante conuersetur, & conseruetur.

28 Christus sinè talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum, meliùs suam Ecclesiam regularet.

29 Apostoli & fideles sacerdotes Dñi strenuè in necessarijs ad salutem regularunt Ecclesiam, antequã Papæ officiũ foret introductum: sic facerẽt, deficiente per summè possibile Papa vsque ad diem iudicij.

Nullus est dominus ciuilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus dum est in peccato mortali.

Super præmissis autem articulis, quilibet de eis suspectus, seu in eorum assertione depræhensus, iuxta modum interrogetur infrà scriptum: In primis, vtrùm cognouerit Ioãnem Vuicleff de Anglia, Ioannem Husz de Bohemia, Hieronymũ de Praga, seu aliquem eorum,

eorum, & vndè habuerit eorum notitiam, & vtrùm cùm eis vel eorum aliquo, dum viuerent, conuersationē vel amicitiam habuerit.

Item, vtrùm sciens ipsos seu aliquem ipsorum excommunicatos, scienter participauerit cùm illis, reputans & dicēs talem participationem non esse peccatum.

Item, vtrùm post mortem eorū pro eisdē seu aliquo corū orauerit, & publicè vel occultè opera pietatis exercuerit, asserens eos fore beatos & saluos.

Item, vtrùm eos vel aliquem eorum sanctos reputauerit & dixerit, & eis venerationes velut sanctis exhibuerit.

Itē, vtrùm credat, teneat & asserat, quòd quodlibet Concilium generale & etiā Constantiēse, vniuersalem Ecclesiā repræsentet.

Item, vtrùm credat, quòd illud quod sacrum Concilium Constantiense, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, approbauit & approbat in fauorem fidei & ad salutē animarum, quòd hoc est ab vniuersis Christifidelibus approbandum & tenendum: Et quod condemnauit & condemnat esse fidei vel bonis moribus contrarium, hoc ab eisdē esse tenendum pro condemnato, credendū & asserendum.

Item, vtrùm credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Husz, & Hieronymi de Praga, factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrū generale Cōstantiense Concilium, fuerint ritè & iustè factæ, & à quolibet Catholico pro talibus tenendæ & firmiter asserendæ.

Item, vtrùm credat, teneat, asserat Ioannē Vuicleff de Anglia, Ioannem Husz de Bohemia, & Hieronymū de Praga, fuisse hæreticos & pro hæreticis nominandos ac deputādos, & libros & doctrinas eorum fuisse & esse peruersos, propter quos & quas & eorū pertinacias, per sacrum Concilium Constātień. pro hæreticis sunt condemnati.

Itē, vtrùm habeat in sua potestate aliquos tractatus, opuscula, epistolas, vel quęcunque alia scripta in quocunq; idiomate per Ioannem Vuicleff, Ioannē Husz, & Hieronymū hæreticos, seu eorū pseudo discipulos & sequaces editos vel translatos, edita vel translata, ꝙ illos vel illa ordinario loci, vel eius commissario, seu inquisitori sub iuramento pręsentet.

Quòd si apud se scripta huiusmodi se habere nō cognouerit, sed alibì, quòd iuret illa circa suum ordinarium, vel alios supradictos infra certum terminum sibi præfigendum deponere.

Item, vtrùm sciat aliquem vel aliquos habentes præfatorum tractatus, opuscula, epistolas, vel quæcūq; alia scripta in quocunq; idiomate composita siue translata, quòd illum vel illos detegat vel manifestet, pro purificatione fidei siue executione iustitiæ.

Itē specialiter literatus interrogetur, vtrū credat sententiā sacri Constantień. Concilij super quadragintaquinq; Ioānis Vuicleff, & Ioannis Husz triginta articulis superiùs descriptis, latam, fore veram & Catholicā, scilicet quòd supradicti quadrintaquinque articuli Ioannis Vuicleff, & Ioannis Husz triginta, nō sunt Catholici, sed quidā ex eis sūt notoriè hæretici, quidā erronei, alij temerarij & seditiosi, alij piarum aurium offensiui.

Item, vtrùm credat & asserat, quòd in nullo casu sit licitum iurare.

Itē, vtrū credat, ꝙ ad mandatū iudicis iuramētum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad causam opportunū, etiàm pro purificatione infamiæ faciendum, sit licitum.

Item, vtrùm credat, quòd periuriū scienter cōmissum, ex quacunque causa vel occasione, pro conseruatione vitæ corporalis ꝓpriæ vel alterius, etiàm in fauorem fidei, sit mortale peccatum.

Item, vtrùm credat, quòd deliberato animo cōtemnens ritum Ecclesiæ, ceremonias exorcismi & catechismi aquæ baptismatis consecratæ, peccet mortaliter.

Item, vtrùm credat, quòd post consecrationem sacerdotis in sacramento altaris sub velamento panis & vini, non sit panis materialis & vinum materiale, sed idem per omnia Christus, qui fuit in cruce passus, & sedet ad dexteram patris.

Item, vtrùm credat & asserat, quòd facta consecratione per sacerdotem, sub sola specie panis tantùm, & præter speciem vini, sit vera caro Christi & sanguis & anima & deitas & totus Christus, ac idem corpus absolutè & sub vna qualibet illarum specierum singulariter.

Item, vtrùm credat, quòd cōsuetudo cōmunicādi personas laicales sub specie panis tantùm, ab Ecclesia vniuersali obseruata, & per sacrum Concilium Constantiæ approbata, sit seruanda sic, quòd non liceat eam reprobare, aut sinè Ecclesiæ authoritate pro libito immutare. Et ꝙ dicentes pertinaciter oppositum præmissorum, tanquàm hæretici vel sapientes hæresim, sint arcendi: & puniendi.

Item, vtrùm credat, quò Christianus contemnens susceptionem sacramentorū Confirmationis vel Extremę Vnctionis, aut solēnizationis matrimonij, peccet mortaliter.

Item, vtrùm credat quod Christianus vltra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico, seu laicis quantumcunquè bonis & deuotis.

Item, vtrùm credat, quod sacerdos in casibus sibi permissis, possit peccatorem confessum & contritum à peccatis absoluere, & sibi pœnitentiam iniungere.

Item, vtrùm credat quod malus sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, verè conficiat,

ficiat, verè absoluat, verè baptizet, & verè conferat alia sacramenta.

Item, vtrùm credat quòd beatus Petrus fuerit vicarius Christi, habens potestatem ligandi & soluendi super terram.

Item, vtrùm credat quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expresso, sit successor beati Petri habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei.

Item, vtrùm credat authoritatem iurisdictionis Papæ, archiepiscopi, & episcopi in soluendo & ligando, esse maiorem authoritate simplicis sacerdotis, etiàm si curá animarum habeat.

Item, vtrùm credat quòd Papa omnibus Christianis verè contritis & cõfessis, ex causa pia & iusta possit concedere indulgentias in remissionem peccatorũ, maximè pia loca visitantibus, & ipsis manus suas porrigentibus adiutrices. Et vtrùm credat, ꝙ ex tali cõcessione visitantes ecclesias ipsas & manus adiutrices eis porrigentes, huiusmodi indulgentias consequi possint.

Item, vtrùm credat, quòd singuli episcopi suis subditis secundùm limitationem sacrorum canonum, huiusmodi indulgentias concedere possint:

Item, vtrùm credat & asserat, licitum esse, sanctorum reliquias & imagines à Christifidelibus venerari.

Item, vtrùm credat quòd Papa vel alius ꝑlatus proprijs nominibus Papæ pro tempore expressis, vel ipsorum vicarij, possint suum subditum ecclesiasticum siue secularem propter inobedientiam siue contumaciam excommunicare, ità quòd talis pro excommunicato sit habendus.

Item, vtrùm credat, quòd inobedientia siue contumacia excommunicatorum crescẽte, prælati vel eorũ vicarij in spiritualibus, habeant potestatem aggrauandi & reaggrauandi, interdictum ponẽdi, & brachium seculare inuocandi, & quòd illis censuris per inferiores sit obediendum.

Item, vtrùm credat quòd Papa vel alij prælati & eorum vicarij in spiritualibus, habeant potestatem sacerdotes & laicos inobedientes & contumaces excommunicãdi, ab officio, beneficio, ingressu ecclesiæ & administratione ecclesiasticorum sacramentorum suspendendi.

Item, vtrùm credat, quòd liceat personis ecclesiasticis absq; peccato, huius mundi habere possessiones & bona temporalia.

Item, vtrùm credat, quòd laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, immò quòd sic auferentes, tollentes & inuadentes bona ipsa ecclesiastica, sit tanquàm sacrilegi puniendi, etiàm si malè viuerent personę ecclesiasticæ bona huiusmodi possidentes.

Item, vtrùm credat, quòd huiusmodi ablatio & inuasio cuicunque sacerdoti, etiàm malè viuenti, temerè vel violenter facta vel illata, inducant sacrilegium.

Item, vtrùm credat, quòd liceat laicis vtriusque sexûs, viris scilicet & mulieribus, liberè prædicare verbum Dei.

Item, vtrùm credat, quòd singulis sacerdotibus liberè liceat prædicare verbum Dei, vbicunquè, quandocunquè, & quibuscunq; placuerit, etiàm si non sint missi.

Item, vtrùm credat, quòd omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta, sint publicè corrigenda & extirpanda. Volumus insupèr ac statuimus & decernimus, quòd si quis per secretam informationẽ per vos recipiẽdam, vel aliàs repertus fuerit infamatus seu suspectus de quacunq; specie hæresis pestiferæ sectæ vel doctrinæ pestilentium Ioãnis Vuiclef, Ioãnis Husz & Hieronymi de Praga, hæresiarcharum prædictorũ, aut de fouẽdo, receptando, defendendo præfatos dãnatos homines, dum viuerent in humanis, vel ipsorum perfidos sequaces & pseudo discipulos, aut ipsorum erroribus credendo, pro ipsis defunctis vel aliquo ipsorum post obitum orando, vel inter Catholicos nominãdo & defendendo, vel ipsos vt sanctos colendo, prædicando vel adorando, vel aliàs circa eos suspectè agendo, citetur per vos seu alterum vestrum, personaliter coram vobis seu altero vestrûm cõpariturus, semotis ꝓcuratore & aduocato, responsurus medio iuramẽto per ipsum sic (vt prędictũ est) corporaliter præstito de plena & mera veritate dicenda super prædictis articulis seu eorum singulis vel alijs opportunis, secundùm exigẽtiam casûs & occurrentium circunstantiarum ad arbitrium vestrum, & prout vobis seu alteri vestrûm videbitur expedire, vel alias cõtra eosdem ipsorum singulos, (prout præsentibus exprimit', vel aliàs) canonicè ꝓcedatis, necnõ ꝓ̃sentes literas exclusis articulis & interrogatorijs superiùs positis atq; obmissis, in ciuitatibus, diœcesibus, terris & locis alijs, vbi tutè fieri poterit, authoritate nostra solẽniter publicetis & publicari faciatis, omnes & singulos hæreticos huiusmodi, necnõ sectatores ipsarum hæresum & errorum vtriusque sexûs, tenentes & etiàm defendentes eosdem, aut hæreticis ipsis quomodolibèt publicè vel occultè in diuinis vel aliàs participantes, etiàm si Patriarchali, Archiepiscopali, episcopali, regali, reginali, ducali aut alia quauis ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, necnon aduocatos & procuratores quoslibet, qui hæreticos huiusmodi aut eorum credentes, sequaces, fautores, defensores & receptatores super crimine hæresis aut credulitatis, sequelæ, fautoriæ, defensionis & receptationis huiusmodi defenderint, excommunicatos singulis diebus Dominicis & festiuis in præsentia populi nuncietis, & per alios nunciari faciatis. Et nihilominùs cõtra eosdem omnes & sin-

& singulos vtriusque sexûs, huiusmodi errores tenentes, approbantes, defendentes, dogmatizâtes, ac fautores & receptatores & defensores eorundem, exemptos & non exemptos, & quemlibet ipsorum, cuiuscunque dignitatis, statûs, præeminentiæ, gradûs, ordinis vel conditionis (vt præfertur) existant, authoritate nostra diligenter inquirere studeatis, & eos quos per inquisitionem huiusmodi diffamatos, vel per confessionem eorum seu per facti euidentiam, vel aliâs huiusmodi hæresis & erroris labe respersos reperietis, authoritate prædicta etiàm per excommunicationis, suspensionis & interdicti, necnon priuationis dignitatum, personatuum & officiorum, aliorumq; beneficiorum Ecclesiasticorum ac feudorum, quæ à quibuscunque ecclesijs, monasterijs ac alijs locis Ecclesiasticis obtinent, ac etiàm bonorum & dignitatum secularium, ac graduum scientiarũ quarumcunq; facultatum, & per alias pœnas, sententias, & censuras Ecclesiasticas ac vias & modos, quos ad hoc expedire seu opportunos esse videritis, etiàm per captiones & incarcerationes personarum, & alias pœnas corporales, quibus hæretici puniuntur seu puniri iubentur, aut solent iuxta canonicas sanctiones. Similiter & clericos ipsos & Ecclesiasticas personas, vsque ad degradationem inclusiuè, si eorũ culpa ac pertinacia vel rebellio id exigat aut requirat, corrigatis & puniatis, ac diligẽter corrigi & puniri faciatis, necnon contra eosdem, ipsorũ, laicorumq; bona secundùm canonicas sanctiones & legales, contra hæreticos & eorũ sequaces editas, quibus eosdem sectatores siue sequaces subiacere decernimus, animosè consurgatis iuxta modum & formam supradictos. Et qui de præmissis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium vestrum se purgare teneantur. Alij verò qui per testes seu propriã cõfessionem vel alias legitimas probationes conuicti fuerint de prædictis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum, eosdem articulos & errores solenniter & publicè reuocare, abiurare, pœnitentiam condignam, etiàm ad immurationem (si delictum exegerit) subire cogantur, necnon quòd errores & hæreses huiusmodi cuiuscunque generis vel speciei censeantur, decæterò verbo, nutu vel facto non fouebunt, seu alios ad credendum illis verbo vel facto, publicè vel occultè, directè vel indirectè, aut alio quouis modo inducent, sufficientem & idoneam cautionem præstare teneantur. Quod si forsan eosdem articulos solenniter & publicè reuocare & abiurare, & pœnitentiam condignam, etiàm ad immurationem perpetuam vel temporalem iuxta vestræ discretionis arbitrium sinè dilatione subire, ac sufficientem cautionem quòd errores & hæreses ipsas decæterò non tenebunt nec fouebunt, nec alios ad credendum vel verbo vel facto, publicè & occultè, directè vel indirectè, vel quouis quæsito colore inducant, præstare, seu aliquid præmissorum facere voluerint, extunc contra ipsos iuxta qualitatem errorum ac delictorũ suorum (etiàm si expediat) tanquàm contra hæreticos aut hæretica labe respersos, authoritate nostra iuxta canonicas & legales sanctiones summariè & simpliciter ac de plano sinè strepitu & figura iudicij, & etiàm ex officio, appellatione seu appellationibus quibuscũque cessantibus, procedatis, ac ipsos iuxta easdem canonicas traditiones puniatis, etiàm si opùs fuerit curiæ seculari relinquendo: Cõtradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, inuocato ad hoc (si opùs fuerit) auxilio eiusdem brachij secularis, non obstantibus tam felicis recordationis Bonifacij Papæ octaui prędecessoris nostri, qua cauetur, nè quis extra ciuitatem & diœcesim suam, nisì in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietã, à fine suę diœcesis ad iudicium euocetur, seu nè iudices à sede Apostolica deputati extra ciuitatẽ & diœcesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunq; procedere, siue alij vel alijs vices suas committere, aut aliquos vltra vnam diætam à fine dięcesum eorundẽ trahere præsumant, & de duabus diætis in Concilio Generali, quàm alijs quibuscunq; constitutionibus Romanorum pontificum, tam à iudicibus delegatis, quàm personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut alijs editis, quæ possint in hac parte vestræ iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibèt obuiare, seu si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultũ, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari, seu vltra vel extra loca ad iudicium euocari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi & eorum personis, locis & ordinibus & nominibus proprijs mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus nõ expressam vel totaliter non insertam, vestræ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibèt impediri, & de qua cuiusq; toto tenore de verbo ad verbum in nostris literis habenda sit mentio specialis.

Datum Constantiæ octauo Calendas Martij, pontificatûs nostri anno primo.

CONFIRMATIO CONSTITVTIONVM Frederici Secundi,

Et Carolinæ, cum multis adiectionibus per Concilium Constantiense in decimanona sessione, quibus libertati Ecclesiasticæ plurimùm fauetur, & ob id adijciendam præfato operi constituimus, vt ex illa, quantum deferendum sit Ecclesiæ, quisque agnoscat.

forte legendo* in speculū se considerationis

SAcrosancta synodus Constantiensis * in speculum suæ considerationis extollēs, quàm grauissima dispēdia Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, xenodochia, & alia pia loca, ac personæ ecclesiasticæ sic tempore guerrarum & lugubris schismatis, prohdolor causante malitia & ambitione mentium humanarum, ad talia diuersis coloribus, modis & titulis inhiantium improbè, hactenùs pertulerint, maximè à tempore felicis recordationis Vrbani Papæ Sexti inclusiuè citrà, ac perferant incessanter in tallijs, collectis, exactionibus, occupationibus, inuasionibus, detentionibus, distractionibus, concessionibus, venditionibus, infeudationibus emphyteoticis, & alijs locationibus, donationibus, dimembrationibus, dationibus, permutationibus, & alijs varijs & diuersis alienationibus regnorum, prouinciarum, comitatuum, dominiorum, territoriorum, districtuum, ciuitatum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, bonorum, iurium etiàm spiritualiū, ac iurisdictionum ad Romanam & Ecclesias alias, monasteria, hospitalia, xenodochia, & pia loca ac personas huiusmodi communiter vel diuisim spectātium, alijsq; grauaminibus hactenùs à dicto tempore citrà, & per ipsum tempus, seu ipso tempore vsq; in præsentem diem, præter seu contra dispositionem iuris scripti quomodocunque & qualitercunque impositis, illatis, factis, seu præsumptis aut attentatis: Ac intendens & cupiens circa reformationem immunitatis Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum, ac recuperationem bonorum & iurium suorum diligenter intendere, quamuis dudùm contra seculares potestates, necnon consules ciuitatum, ac alios qui ecclesias & viros Ecclesiasticos tallijs, collectis & exactionibus alijs aggrauare nitebantur, in Lateranensi Concilio immunitati Ecclesiæ prouisum fuit, per quod huiusmodi præsumptio sub anathematis districtione prohibita fuit, & illius fautores & transgressores excommunicationi subiacere præcepit huiusmodi Concilium, donèc satisfactionem earundem impenderent competenter, ac etiàm constitutiones & sententiæ, quæ à talibus vel de ipsorum mandato forent promulgatæ, inanes & irritæ haberentur, nullo tempore valituræ. Et vt nullus vano in hoc deciperetur errore, vt infra tēpus sui regiminis huiusmodi anathema sustineat, quasi post illud non esset ad satisfactionem debitam compellendus, decretum fuit in eodem Concilio, & ipsum qui satisfacere recusaret, & successorem illius, nisi satisfaceret infra mensem, manere debere ecclesiastica censura conclusum, donèc satisfaceret competenter, cùm etiàm succedere debeat in onere, qui substituitur in honore. Et licèt etiàm in sacris legibus pro libertate & immunitate Ecclesiastica, siue Ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum, multa salubria & fauorabilia statuta fuerint, dudùm felicis recordationis Honorius Papa Tertius attentè considerans, quòd quondàm Fredericus Secundus olim Romanorum Imperator, tunc sub obedientia & deuotione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistens, ad laudem eiusdem Ecclesiæ & sacri decus Romani Imperij, cupiens, vt expurgatis quorundā erroribus, & iniquis statutis penitùs destitutis decætero Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ plena vigerent quiete, & secura libertate gauderent: ac piè & iustè attendens, q; quorundam peruersorum iniquitas adeò abundauerat, vt non dubitarent contra Ecclesiasticam disciplinam & sacros canones, statuta sua confingere aduersùs Ecclesiasticas personas & Ecclesiasticam libertatem, edictali lege huiusmodi statuta iniqua irritauerat, & præceperat irrita annunciari, & omnia statuta & consuetudines* contra ciuitates & loca, potestates vel consules, aut quæcunque aliæ personæ contra libertatem Ecclesiæ & ecclesiasticas personas huiusmodi edere, aut conseruare tentauerint contra canonicas & imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post huiusmodi legis publicationem penitùs aboleri facerent: & si decętero talia attentarent, illa ipso iure decreuit esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos: necnon locum vbi talia deincèps præsumpta fuissent, banno mille marcarum auri fisco imperiali præceperat subiacere: potestates verò, cōsules, statutarij & scriptores statutorum prædictorum, necnon consiliarij locorum ipsorum, qui secundùm statuta & cōsuetudines memoratas iudicarent, extunc essent ipso iure infames, quorum sententias & actus legitimos statuerat aliqualiter non tenere: quodque si per annum præfatarum constitutionum inuenti forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandauit impunè ab omnibus occupari, saluis nihilominùs alijs pœnis contra tales in Generali Concilio promulgatis.

*pro contra, videtur legendum, quę

Cap. 46. Et extra. de immunitate ecclesię capite 6.

Et

Et insupèr voluerat tunc idem Imperator, q̃ nulla communitas vel publica persona seu priuata collectas seu exactiones, angarias vel perangarias, ecclesijs vel alijs pijs locis, aut ecclesiasticis personis huiusmodi iponeret, aut inuadere Ecclesiastica bona præsumeret: q̃ si secùs faceret, & requisita ab Ecclesia vel imperio huiusmodi emendare cótemneret, tripliciter refunderet, & nihilominùs banno Imperiali subiaceret, quòd sinè satisfactione nullatenùs remitteretur. Statuerat insupèr, quòd quęcunque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem Ecclesiæ violatam persisteret, ipso iure banno imperiali subiaceret, à quo nullatenùs extraheretur, nisì priùs ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insupèr ordinauerat, vt nullus ecclesiasticam personam in criminali * quęstione vel ciuili ad iudicium seculare prętumeret trahere contra canonicas sanctiones, & contra constitutiones imperiales: quòd si secùs faceret, actor à suo iure caderet, & iudicatum non teneret, & iudex foret ex tunc iudicandi authoritate priuatus: q̃que iudices temporales, qui clericis & personis ecclesiasticis iustitiam denegare præsumerēt, tertiò requisiti, suam iurisdictionem amitterent, prout dicta imperiali edictali constitutione pleniùs continetur. Dictusque Honorius constitutionem ipsam de consilio etiàm fratrum sanctę Romanæ Ecclesię Cardinalium, qui tunc erant, authoritate Apostolica approbans & confirmans, ipsam mādauit inuiolabiliter obseruari: necnō statutarios & scriptores prædictos, excommunicatos eadem authoritate nunciari.

* q̃stione

Et deindè ad euidentiam diuæ memoriæ Caroli quarti etiàm Romanorum Imperatoris semper Augusti deducto, quòd nonnullæ seculares personæ in potestatibus & officijs publicis constitutæ, videlicet duces, marchiones, comites, & alij domini temporales, necnon consules ciuitatum, oppidorum, villarum & locorum rectores, in eorūdem prouincijs, Dei timore postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes motu proprio, & de facto, contra personas Ecclesiasticas & ecclesiarum libertates, & harum priuilegia condiderant: illisque de facto & publicè vtebantur contra canonicas & legitimas sanctiones, vtpotè quòd nulla bona temporalia in vim & potestatem ecclesiasticam transferantur, & nè clerici in sacris cōstituti, ad agendum & testificandum in ciuilibus, & maximè in pijs causis, aliquatenùs admitterentur, q̃que excommunicati laici & publicè denunciati, in foro ciuili minimè repellerentur. Et insupèr cùm prædicti domini temporales, cōsules & rectores per secularem potestatem res ac bona clericorum occuparent, arrestarent, & oblationē Christi fidelibus minuerent atque restringerent, exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus ecclesiarum exigerent & extorquerent, possessiones Ecclesiarum & personarum earundem deuastarent incendijs & rapinis, contractus inter clericos & laicos factos legitimos, ac libros ciuitatū, castrorum, villarum & aliorum locorum prædictorum inscribere & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras, contra dictorum & præfatorum voluntatem & aliorum quorum intererat, contra iustitiam vsurpare præsumerent, ac in fraudem & odium clericorum de bonis Ecclesiæ rebus clericorum, quæ non causa negociationis, sed pro eorū proprijs vsibus per eorum terras & dominia ducebant, & duci faciebant, teloneū exigere & recipere non verebantur, & confugientes atque currentes ad Ecclesias & earum cœmeteria, indè extrahere cōtra canonicas & imperiales sanctiones præsumpserant: Idem Carolus Imperator tanquàm Christianissimus princeps, volens in præmissis prouidere de remedio salutari, etiàm de quorundam principum, ducū, comitum, baronum, fideliumq; aliorum consilio, authoritate imperiali quæcunq; statuta & consuetudines prædictas, tanquàm per canonicas & ciuiles sanctiones expressè reprobata, cassauit, irritauit & annullauit, ac cassa & irrita nulliusq; roboris esse voluit penitùs & momenti, præcipiens sub indignatione bāni imperialis, vniuersis & singulis principibus ac dominis temporalibus, consulibus, potestatibus, & alijs in officijs publicis constitutis, quatenùs extunc ipsorum statuta & ordinationes, sicut in præiudicium ecclesiasticæ libertatis edicta fuerant, omnia reuocarent & de luce tollerent: quòdq; secūdùm ea non iudicarēt ampliùs, nec sententias ferrent, aut eisdem in iudicio vel extra iudiciū quomodolibèt pro & contra ecclesiasticam libertatem potirentur. Pronunciauitque insupèr & eadem decreuit authoritate, quòd quicumque laicus, cuiuscunque statûs, gradûs aut conditionis existeret, ausu sacrilego & propria temeritatis audacia sacerdotem vel clericum secularem vel religiosum diffidaret, proscriberet, captiuaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, ac huiusmodi maleficia perpetrantes & facientes scienter receptaret, uel eis fauorem præstaret, præter pœnas à sacris canonibus, imperialibus & legalibus sanctionibus in tales promulgatas, eoipso redderetur infamis, ac omni honore priuatus, nec ad placita vel cōsilia nobilium admitteretur quouis modo. Hortans insupèr in Domino & requirēs ecclesiasticos prælatos, in illis partibus, in quibus committerentur talia, constitutos, vt legem imperialem huiusmodi per eorum Ecclesias & synodos publicarent, nè transgressores huiusmodi per simulatam ignorātiam suas in hac parte valeant malitias excusare, prout

prout in edictali lege prædicta plenius continetur. Quia non tantùm in prouincijs & regnis, quæ Romanum profiterentur imperium, sed ferè modernis temporibus vbiquè in toto Christiano orbe neglectis huiusmodi Lateranensis Concilij constitutionibus, imperialibus, ac sacris sanctionibus quibuscunque, ab impiorum malitia aduersùs ecclesias & clericos nulla reuerētia, nullo Dei timore, nulloque animarum interitu pensatis, eorundem temerè audacia creuit insolenter. Igitur authoritate Dei omnipotētis prædicta omnia innouat, statuit & confirmat, perpetuisque futuris temporibus ab omnibus Christi fidelibus vbilibèt in omnibus & per omnia, iuxta ipsarum constitutionum tenores, sub bannis alijsque pœnis & censuris suprà in eisdem comprænsis inuiolabiliter obseruandis.

Cæterùm in eodem Lateranensi Concilio statutum & ordinatum fuit, quòd Episcopus siue ordinarius cum consensu sui cleri ad releuandas communes vtilitates & necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, absq; vlla coercitione possit Ecclesiasticas personas compellere ad aliqua subsidia laicis conferenda, priùs Romano pontifice consulto: & hac sumpta occasione, laici in quampluribus partibus, minis vel terroribus seu aliquibus alijs modis aut coloribus diuersis ducunt, vt tallias, collectas, subsidia, impositiones vel alia quæuis onera, quocunque vocabulo seu nomine nuncupentur, ecclesijs vel clericis imponant, aut imponi cōsentiant, vel permittant cum facultate interdùm per ipsosmet laicos aut alios exigendi. Ex quo constitutio Lateranensis, quæ ob pietatem laicorum fuit ordinata, in impietatem & graue damnum & iacturam Ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum vertitur. Ideò dicta sancta synodus hoc perpetuò statuit & ordinat, quòd nulla persona secularis cuiuscunque dignitatis aut statûs & conditionis existat, etiàm si imperiali, regali vel quacunq; præfulgeat dignitate, sub prętextu consensus Episcopi, clero tallias, impositiones & onera vel subsidia imponat, exigat vel recipiat, nisi priùs Romano pontifice consulto, sub pœnis, bannis, & censuris eisdem.

Idem per omnia, Romano pontifice dictas tallias vel collectas imponente, vel imponi mandante, consensu Episcopi vel cleri non accedente. Episcopi verò, qui contra prędictum Concilium Lateranense vel hanc constitutionem, imponendo vel imponi consentiendo vel exigendo consenserint, eis ingressus Ecclesiæ ipso facto sit tandiù interdictus, donèc læsis ecclesijs & clericis ac ecclesiasticis personis plenariam fecerint satisfactionem. Prælati quoquè qui contra sacrorum canonum dispositionem, & contra constitutionem Bonifacij octaui, quæ incipit, Vas electionis, visitando, vel charitatiuum subsidium, necnon tallias & collectas imponendo, Ecclesias & Ecclesiasticas personas quocunque modo grauant, ipso facto ab omni administratione temporalium & spiritualium (etiàm si in pontificali vel alia dignitate existant) sint priuati, alijs quidem pœnis in iure expressis in suo robore permansuris.

Item considerans quòd nonnulli summi pontifices ex captata opportunitate nonnullorum regum, dominorum, comitū, & aliarum quarumuis personarum temporalium, aut ad ipsorum beneuolentiam captandam, vel alio spiritu ducti, concesserunt & licentiam dederunt eisdem tallias, collectas, subsidia, impositiones, datias, pedagia, aut alia quæuis onera huiusmodi imponēdi vel exigendi ab Ecclesijs, clero vel ecclesiasticis personis in eorundem dominio vel districtu aut alibì constitutis & commorantibus, aliâs ad tempus, aliâs ad certam summam, sub diuersis modis, formis vel conditionibus, in confectis literis Apostolicis vel alijs huiusmodi licentiæ compręhensis, idcircò omnes & singulas concessiones & licentias huiusmodi, etiàm si de plenitudine potestatis Romanorum pontificum aut Apostolicæ sedis, quouis modo & quibusuis personis sub quibuscunque verborum tenoribus concessas, reuocat, cassat, annullat & irritat. Dictisque dominis, comitibus & alijs, vt suprà expressis, mādat & iubet in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis, bannis & censuris, necnon in triplum restitutionibus suprà expressis, quas incurrent ipso facto, quòd abindè in anteà dictis concessionibus, licentijs, aliqua & aliquibus ex ipsis nullo modo per se vel alium aut alios, directè vel indirectè, palàm, publicè vel occultè, imponendo vel exigendo, quoquo modo vtantur: quinimmò priuilegia, concessiones & scripturas huiusmodi super dictis concessionibus & licentijs confectas, de luce aboleri faciant.

Item eadem authoritate statuit, ordinat, decernit & declarat, quòd regna, prouinciæ, comitatus, dominia, territoria, ciuitates, districtus, terræ, villæ, castra, fortalicia, possessiones, ædificia, grangiæ & quæuis alia bona, res, iura, iurisdictiones, actiones reales & personales, spirituales & temporales, ac patronatus & pertinentiæ eorundem, & ecclesiarum cathedralium diœceses, quæ Romanæ seu patriarchalibus, metropolitanis, cathedralibus, abbatialibus & quibusuis alijs collegiatis secularibus vel regularibus ecclesijs, monasterijs, prioratibus, mensisque cathedralibus & abbatialibus, capitulis, collegijs seu conuentibus, hospitalibus, xenodochijs, & quibusuis alijs pijs locis, alicui vel aliquibus ex ipsis temeritate vel audacia, dolo, vi vel fraude, quomodocunquè & qualitercunq; per quasuis personas ecclesiasticas vel

vel laicales, capitula, collegia, dominos, comitatus & vniuersitates, etiàm si imperiali, regali, cardinalatu, pontificali vel alia quauis ecclesiastica vel laicali præeminentia & dignitate præfulgerent, à tempore fe. re. Gregorij vndecimi inclusiuè citrà (post cuius quidem Gregorij decessum schisma præsens prohdolor in Dei Ecclesia ortum habuit) quauis occasione seu colore quæsito fuerint inuasa, occupata, vsurpata, captata seu detenta, huiusmodi ecclesijs, monasterijs, prioratibus, mensisque cathedralibus & abbatialibus, capitulis, collegijs, seu conuentibus, hospitalibus, xenodochijs & pijs locis, videlicet illi & illis, cuius, quorum vel quarum tempus & in tempore inuasionis, occupationis, vsurpationis, captionis, seu detentionis huiusmodi erant & nunc sunt, dummodò tempore inuasionis, occupationis, vsurpationis, seu detentionis prædictæ vel prius, a possessio, ecclesias, monasteria, prioratus, mensas cathedrales & abbatiales, capitula, conuentus, hospitalia, xenodochia, & pia loca aut per aliquem vel aliquod ex ipsis, coram aliquo de executoribus, siue conseruatoribus, de quibus infrà fit mentio, probetur infra tempus quadrimestre à die probationis prædictæ continuè currendum, vel si fama de dicta possessione, aut secuta inuasione, occupatione, vsurpatione, captione, seu detentione huiusmodi erit in diœcesi ecclesiæ, monasterij, prioratûs, mensarum cathedralium, abbatialium, capituli, collegij, conuentùs, hospitalis, xenodochij, vel pij loci huiusmodi, similiter infra simile quadrimestre continuandum à die legitimæ citationis, monitionis seu requisitionis personaliter factæ, vel si possessoris copia commodè haberi, aut benè tutè ac legitimè citari non possit, tunc & eo casu moneri & requiri valeat per edictum in aliquo loco diœcesis, vel ipsi diœcesi propinquo, vbi inuasor, occupator, vsurpator, captor seu detentor habitare consueuerat, ad habitandum vacua & expedita, plenariè, realiter & cum effectu, omni cessante excusatione & exceptione, restituantur, reddantur & redintegrentur, ac pacificè dimittantur sub pœnis, bannis & censuris, & sub aliis vt suprà, & sub triplicata restitutione, & sub infamia & occupatione & iuris amissione superiùs nominatis: quas negligentes, inobedientes, transgressores, rebelles & contrà facientes, incurrent ipso facto, à quibus pœnis & censuris & alijs prædictis non possint absolui, nisi priùs factis (vt præfertur) plenis & integris restitutionibus. Et nihilominùs ex abundanti cautela ipsa sancta synodus ex certa scientia prædicta bona, regna, ciuitates & cætera vt suprà, illis quibus erant (vt præfertur) restituit, reddit & redintegrat per præsentes. Et insupèr liceat prælatis, capitulis, cõuentibus, & rectoribus ecclesiarum, monasteriorum & locorum huiusmodi, quorum talia regna, bona, & cætera erãt, & nunc sunt, eorumq; successoribus, aut eorum procuratoribus & syndicis, authoritate propria, alicuius consensu vel licentia minimè requisita, possessionem illorum intrare, capere aut detinere liberè & impunè, constitutionibus & priuilegijs Apostolicis & Imperialibus, & alijs quarumuis personarum, nequaquàm obstantibus. Rursùs, quia contractus celebrati, necnon concessiones super regnis, prouincijs, ciuitatibus, castris, villis, & alijs bonis suprà expressis viro non purgato, verisimiliter ad vexationes redimendas facti vel factæ præsumerentur: ea propter ipsa sancta synodus ex certa scientia omnes & singulas concessiones, donationes, venditiones, alienationes, pignorationes, diuisiones, separationes, dimẽbrationes, distractiones, extenuationes, permutationes, obligationes, declarationes, reuocationes, infeudationes, reinfeudationes, pacta, prouisiones, promissiones, sententias & alios cõtractus quosq;, etiàm si iuramentis fuerint conualidatæ & conualidati, etiàm per viam aut modum cuiuscunq; contractûs, etiàm in illis contenta, sub quacunq; verborum conceptione appareant, post inuasiones, occupationes, vsurpationes, captiones vel detentiones regnorum, prouinciarum, ciuitatum, & aliorum alicuius vel aliquorum bonorum huiusmodi, & ante eorũdem bonorum plenariam restitutionem, de, in, pro, & aut super eisdem alicui vel aliquibus ex regnis, & alijs bonis huiusmodi, vel ipsorum aut eorum aliquibus iuribus, iurisdictionibus, actionibus, & pertinentijs realibus & personalibus, atque mixtis, spiritualibus & temporalibus quibuscunque, quibusuis dominis, dominijs, comitatibus, vniuersitatibus, capitulis, collegijs, patriarchalibus, vel aliis ecclesiis, quibusuis, siue eorum mensis, aut aliis personis quibuscunque ecclesiasticis vel laicalibus, etiàm si Imperiali, regali, pontificali, vel alia ecclesiastica & temporali præfulgeant dignitate, quauis occasione, à dicto tempore Gregorii inclusiuè citrà, quomodocunquè & qualitercunquè factis & concessis, faciendis, concedẽdis per Romanos pontifices motu proprio ex certa scientia de plenitudine potestatis, cum omnium defectuum supplemento, ac de & cum consensu & consilio sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, siue per modũ aut viam contractuum quorumcunque, vel aliâs & quauis authoritate, etiàm Apostolica, imperiali, regali, legatorum, nunciorum, aut vicariorum sedis Apostolicæ, siue ordinariè legata vel delegata, etiàm si factum & concessum fuerit per illas personas, aut de & cum consensu illarum, ad quas in talibus de iure & de consuetudine facere, concedereq; & consentire pertinuerit, nullas & nullos, nullinsque iuris, efficaciæ, firmitatis, roboris & momẽti, atq; viribus euacuatos & euacuatas fuisse

fuisse & esse decreuit & declarauit. Et nihilominùs ex abundati cautela, ipsas & ipsos reuocat,cassat,abolet, irritat & annullat, ac viribus euacuat. ipsaq; regna & prouincias, ciuitates & alia bona cum iuribus & omnibus alijs supradictis, tenore præsentium illis,quorum vel quarum (vt præfertur) erant & sunt,reddit,restituit, & redintegrat. Statuens quoquè & præcipiens, decernens & declarans, ipsa omnia & singula reddenda, restituenda & redintegranda, quibus (vt præfertur) erant & sunt, vacua & expedita plenariè,realiter & cum effectu,omni cessante excusatione, infra dictum quadrimestre,sub eisdem pœnis,bannis & censuris,& alijs quas incurrent ipso facto, & à quibus non possint absolui,nisi vt suprà cõtinetur, alijs tamen iuris remedijs pro prędictis executioni demandandis in suo robore permásuris.Et nihilominùs liceat prælatis & alijs, quorum talia bona (vt præfertur) erant & sunt, possessiones intrare & cætera,vt suprà continetur.

Item dicta sancta synodus eadem authoritate ex certa scientia decernit & declarat, omnes & singulas concessiones,donationes, obligationes,venditiones,extenuationes, pignorationes, diuisiones, separationes, dimembrationes, distractiones, permutationes,obligationes, declarationes, reuocationes,infeudationes,reinfeudationes, ac censuum,fructuum,seu responsionum aliarum quocunque nomine seu vocabulo nuncupétur,extenuationẽ,extinctionem, pacta, promissiones,prouisiones, sententias, & alios contractus quoscunque, etiamsi iuramentis fuerit, inualidatæ & conualidati, etiàm per viam aut modum cuiuscunq; contractûs, & in illis contenta sub quacunq; verborũ conceptione appareant, quibusuis patriarchis, primatib⁹,archiepiscopis, episcopis, eorũq; ecclesijs cathedralibus siue antiquis, siue post dictum schisma erectis,aut eorum mésis,capitulisque,collegijs,*comitatibus, seu vniuersitatibus & personis, etiàm imperialis,regalis,reginalis,pontificalis,Cardinalatûs aut cuiusuis ecclesiasticæ vel mundanæ fuerint dignitatis,præeminentiæ, status vel conditionis,de,in, pro,aut super regnis,prouincijs,comitatibus,dominijs,territorijs,ciuitatibus,districtibus,terris,villis,castris,fortalicijs,possessionibus, ædificijs, grangiis, & quibusuis aliis bonis, rebus ac pertinentiis suis,iuribusq; , iurisdictionibus & actionibus realibus & personalibus atq; mixtis,cathedraliumque ecclesiarum diœcesibus, ac patronatuum iuribus,& quibusuis aliis tam spiritualibus quàm temporalibus sinè aliquo vel aliquibus prædictorum ad Romanam,patriarchales, metropolitanas, cathedrales,abbatiales,& quasuis alias collegiatas & non collegiatas, regulares & seculares ecclesias, monasteria, prioratus, mensasque ipsarum ecclesiarum,capitula seu conuentus eorum,aliquos vel aliquas ex ipsis factas & factos, præter vel contra dispositionem iuris scripti,à dicto tempore Vrbani Papę sexti inclusiuè citrà,quomodocunque & qualitercunq;,vsque in præsentem diem,sub quibusuis titulis,iuribus,actionibus,causis,modis,conditionibus, vijs siue formis, & quauis occasione etiàm motu proprio, ex certa scientia & de plenitudine potestatis, ac cum suppletione omnium defectuum, etiàm de & cum consilio & consensu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, siue per viam aut modum contractuum quorumcunque, vel aliâs & authoritate quacunq;, etiàm Apostolica,imperiali,regali,reginali,legatorum, nunciorum, aut vicariorum sedis Apostolicæ,siue ordinaria,delegata vel subdelegata, vel quacunq; alia,etiàm si factum & concessum fuerit per illas personas,aut de & cũ cõsensu illarum, ad quas in talibus de iure & consuetudine facere,concedere,& consentire pertinuerit,fuisse & esse ipso iure nullos & nullas,ac nullius efficaciæ,roboris & momenti,viribusq; euacuatos & euacuatas, & perindè censeri & haberi, sub & cum modificationibus infrà scriptis,ac si facti & factę non fuissent. Concessionesque donationes & cętera huiusmodi,& alias quasuis,quę cũ detrimento vel lęsione Ecclesiarum, monasteriorum,mensuram,capitulorum,conuentuum,locorum seu personarum alicuius vel aliquarum huiusmodi factæ à dicto tempore Vrbani Papæ sexti citrà,ex certa scientia, & authoritate prædicta hac edictali constitutione,sub & cum suprà & infrà dictis modificationibus reuocat, cassat, irritat & annullat. Et nihilominùs ad abundantiorem cautelam, tollit & penitùs viribus euacuat, dictaq; regna,loca,territoria, districtus, iura,iurisdictiones &c.ac bona huiusmodi ad ius & proprietatem Ecclesiarum, monasteriorum,locorum,mensarum, capitulorum, conuentuum,& personarum huiusmodi, ad quæ seu quas spectabant & nunc spectant & pertinent,sub & cum suprà & infrà scriptis modificationibus restituit, reddit & reincorporat penitùs per præsentes, quorum omnium possessionem vacuam,liberam, expeditam nihilominùs illi qui talia bona tenuerint & tunc tenebant, debeant ac etiàm teneantur infra dictum quadrimestre à die probationis vel citationis, monitionis seu requisitionis vt suprà fiendæ, liberè, totaliter & cum effectu vacua & expedita relaxâsse,& dimisisse ecclesiis,mensis, monasteriis, hospitalibus,locis,& alijs personis huiusmodi,ad quas ante concessiones prædictas spectabant & pertinebant & nunc spectant & pertinent,seu spectare & pertinere possunt, sub pœnis,bannis & censuris, & aliis vt suprà,quas incurrẽt ipso facto, & à quibus absolui non possint, nisi priùs satisfecerint & resti-

restituerint, vt suprà continetur. Et nihilominùs liceat prælatis, capitulis, conuentibus ac rectoribus Ecclesiarum, monasteriorum & aliorum locorum huiusmodi, quorum talia bona fuerunt, & nunc sunt, eorumque successoribus & syndicis authoritate propria, alicuius consensu vel licentia minimè requisitis, cautione tamen priùs præstita, vt inferiùs denotatur, possessionem illorũ intrare, capere & recipere liberè & impunè, non obstantibus constitutionibus, priuilegijs sedis Apostolicæ eius authoritate concessis, factis, concedendis & faciendis, ac impetrationibus sub quacũq; verborũ expressione & tenoribus concessis, & etiàm si de ipsorum tenoribus expediret facere mentionem specialem de verbo ad verbum, in totum vel in partem, quorum & quarum omnium ipsa sancta Synodus hîc pro expressis, lectis & insertis haberi vult & decernit, necnon præscriptionibus, consuetudinibus & alijs contrarijs & repugnantibus, aut quouis modo huic constitutioni decęterò nequaquàm obstantibus quibuscunque.

Prædicta quoquè, quæ de declarationibus ac reuocationibus huiusmodi dicta sũt, non vendicent sibi locum in infeudationibus, reinfeudationibus, concessionibus & locationibus quibusuis perpetuis, solitis ante dictum tempus domini Gregorij Papæ vndecimi fieri & dari in feudum, reuisendũ vicariatũ, aut emphyteosim, & regnis, prouincijs, ciuitatibus, terris, castris, villis, locis, territorijs, districtibus, & alijs bonis seu iuribus huiusmodi, aliquo vel aliquibus eorundem, dummodò vtile dominium eorundem per pacificam * tenuatã corporalis possessionis ante huiusmodi infeudationem, reinfeudationem, concessionem, non fuerit cum directo dominio incorporatum & solidatum, ac etiàm quòd canon & census antiquitùs ante tempus domini Gregorij Papę vndecimi pro illis præstari & dari soliti, cõsueti seu admissi, si qui pręstabantur, debitè persoluẽt: nec etiàm locum habeant in venditionibus bonorum, quorum iusta precia apparebunt & probabuntur, conuentuum & locorum huiusmodi, quorum (vt præfertur) erant dũtaxàt, versa esse in permutationibus factis, versis in euidentem vtilitatem Ecclesiarum, monasteriorum & aliorum huiusmodi: nec locum sibi vendicent in cõcessionibus per Romanos Pontifices pro dotatione in totum vel in partem, ac pro alia quauis subuentione aliquarum ecclesiarum cathedralium & aliarum indigentium quarumcunque ciuitatum factis de aliquibus Ecclesijs inferioribus & bonis earum, dummodò huiusmodi ciuitates ab antiquo & ante dictum schisma habuerint famam, titulum & nomen ciuitatis, & dummodò etiàm huiusmodi concessa non fuerint alicuius Ecclesiæ cathedralis, sed ab abbatialibus inferiorum Ecclesiarum: nec etiàm sibi sortientur effectum in venditionibus, & alijs alienationibus bonorum hospitalium, xenodochiorum & aliorum piorum locorum quorumlibet, quæ hospitalia, xenodochia, & pia loca, vt sunt, Ad sancta Sanctorum, Sancti spiritùs in saxia de vrbe, beatæ Mariæ noua de Florentia, de scala, de seminis, ac de misericordia, de Paradiso, & similia pro sustentatione pauperum & hospitalitate conseruanda consueuerunt ab antiquo bona eorum vendere, aut taliter alienare, locare, aut vsumfructum concedere, secundùm eorum statuta seu laudabiles & antiquas consuetudines pacificè hactenùs obseruatas, priuilegijs etiàm antiquitùs à Romanis Pontificibus quibusuis religiosorum ordinibus bonorum & rerum huiusmodi indultis, ac etiàm suis consuetudinibus in talibus ab antiquo obseruatis, in suo robore permansuris: nec etiàm in vicariatibus, gubernatibus & ministrationibus, seu locationibus, aut feudis prouinciarum, terrarum, castrorum, locorum, seu bonorum huiusmodi ad tempus nouem annorum, vel abindè infra duntaxàt duraturis, prædictis tamen modificationibus, non se ad prędicta inuasa, occupata, vsurpata, capta seu (vt præfertur) detenta, aliqualiter extendentibus.

Cęterùm decreuit præfata sancta synod⁹ eadem authoritate, quòd quicunq; ex iustis & rationabilibus causis ꝓbauerit legitimè sede aut super regnis, prouincijs, ciuitatibus, terris, castris, locis, vel bonis huiusmodi, vel eorum aliquo, pro precijs persolutis, vel ex causa depositi, siue mutui, aut aliàs ex iustis causis recipere debere à Romana seu alijs ecclesijs, monasterijs, prioratibus, hospitalibus vel locis ipsis, seu eorum aliquo, aut ex prælatis, seu rectoribus eorũdem, occasione duntaxàt Ecclesiarum, hospitalium seu locorum pręfatorum, ad quæ ipsa bona pertinuissent, vel pertinerent, aliquas florenorũ, seu pecuniarũ summas, aut res alias, ac illas versas esse in vtilitatem euidentem Ecclesiarum, seu monasteriorum, aut locorum huiusmodi, quòd facta coram loci ordinario deductione, aut defalcatione fructuum, aut prouentuum perceptorum arbitrio dicti ordinarij loci, siue rerum, & bonorum de q̃bus ageretur, super quo ipsius ordinarij cõscientiam onerauerit & onerat, non obstantibus quibuscunq; conuentionibus, seu pactis initis, vel adiectis, etiàm authoritate Apostolica, vel alia quomodolibèt roboratis, ac iuramento vallatis, maximè quo ad probandum precia, res vel pecunias, versa esse in euidentem vtilitatem, vel quorum talia bona fuissent, seu vt fructus in sortem cõputare quis minimè teneretur, aut quod faceret fructus suos, seu alijs contrarijs & aliter disponentibus quouis modo Ecclesia, seu monasterium, hospitale, vel locus huiusmodi

iusmodi residuum quod declaratur ad restituendũ illi qui soluisset, aut eius hæredibus, seu ius vel causam aut titulum suũ habentibus, infra annũ à die talis declarationis cõtinuè computandum, vel ad huiusmodi bona obligata vsq; ad satisfactionem vt infrà declaratur, ipsis creditoribus restituendum, ꝓ dicto residuo declarato. eo ipso prelatus, capitulum, cõuentus ac rectores talis Ecclesiæ, monasterij, hospitalis vel loci, cuius vel quorum (vt prefertur) ipsa bona erant, sub pœna excommunicationis sint adstricti. Et nihilominùs pro securitate creditorum super satisfactione huiusmodi: nullus ex prælatis & alijs supradictis possit aut debeat per se, aut per alium possessionem talium bonorum intrare, capere vel retinere, nisi idonea cautione priùs per ipsos præstita coram loci ordinario, ipsius vel ipsorum creditorum, & huiusmodi ordinario recusante, coram loci ordinario debitoris de eo quod ab ecclesijs, monasterijs, hospitalibus, vel locis alijs seu personis supradictis ratione declarationis huiusmodi tenerentur habere creditores ipsi infra dictum annum persoluendo, bona quoquè talibus vendita, pignorata, seu aliter obligata, alienata, vel vt suprà concessa, illis vsque ad satisfactionem specialiter obligata remaneant & existant. Si autem infra dictum annum satisfactio quantitatis declaratæ facta non fuerit, vt præmittitur, præuijs tribus protestationibus, diuersis diebus per creditores seu eorum procuratores factis, præfatis capitulis, conuentibus, aut rectoribus huiusmodi super dicta satisfactione saltem infra mensem à die primæ protestationis facienda: tunc lapso dicto mense liceat huiusmodi creditoribus, aut hæredibus, ius vel causam, seu titulũ habẽtibus ab illis, per se vel ꝓcuratores suos authoritate ꝓpria possessionem bonorum huiusmodi intrare, capere, ac illa tenere & possidere, fructusque & emolumenta ex illis percipere. Deducendo tamen de sorte ipsius debiti, quousquè eisdem fuerit de quantitate huiusmodi debiti, vt præfertur, declarata integraliter satisfactum, ita tamen prouiso circa præmissa & quodlibet prædictorum, quòd pro debito Romanæ vel alterius cathedralis, vel inferioris Ecclesiæ hospitalis, aut pij loci, prælatus, rector, siue alia persona huiusmodi, nisi solitum pro sua Ecclesia, hospitali, & pro loco in cuius euidentem vtilitatem duntaxàt probabiliter, vt præfertur, precium & valorem versum esse fideiubere, vel aliàs cautionem de debitis declaratis, vel aliàs minimè præstare teneatur: nec huiusmodi bona pro alijs debitis quoquo modo remaneant obligata, nec etiàm de ipsis restitutio & redintegratio, vt suprà est declaratum, quouis modo valeat nec debeat retardari. Cæterùm quia lex salubris præteritis intendit & futuris casibus prouidere, decernit ipsa sancta synodus eadem authoritate, quòd de cæterò præmissis & infrascriptis nulla feudatio, locatio, donatio, venditio, permutatio, pignoratio, obligatio, siue quæuis alienatio, aut declaratio, de aut super regnis, prouincijs, ciuitatibus, terris, castris, locis, iuribus, ac iurisdictionibus, seu bonis prædictis, aut aliquo eorundem authoritatibus huiusmodi, seu earum aliqua vel aliâs sinè expressa deliberatione Cõcilij generalis, vel saltem prouincialis, cum euidenti tamen vtilitate Ecclesiæ & pij loci huiusmodi fieri possit, vel debeat quouis colore q̃sito, seu iam facta cõfirmari, extẽdi vel prorogari, aut de nouo concedi quouis modo. Saluo, quòd locationes vsque ad prædictum tempus nouem annorum, vel abindè infrà, & non vltra, tam Apostolica quàm odinaria authoritate valeant celebrari, cũ dicta præstatione tamen censûs soliti siue rationabilis: Ità tamen, quòd fiant cum euidenti vtilitate huiusmodi tam per Romanum pontificem, quàm per prælatos & rectores secundùm iuris scripti formam, etiàm infeudationes, emphyteoticęque concessiones, occupationes, & reuocationes de bonis feudalibus ac emphyteoticis ante dictum tempus Gregorij vndecimi infeudari solitis, ad ecclesias, monasteria, hospitalia, vel pia loca huiusmodi quomodolibèt deuolutis & deuoluendis in posterum, cum modificationibus infrascriptis pro censu & canone solitis, aut adauctis ante præfatum tempus Gregorij vndecimi & non de alijs, aut aliter vllo modo possint etiàm fieri concessiones vicariatuum, gubernationum & administrationum, regnorum, prouinciarũ, ciuitatum, terrarum, castrorum, locorum præfatę Ecclesiæ Romanæ, quæ ante huiusmodi tempus concedi in vicariatum, seu administrationem per Romanam Ecclesiam consueuerũt per Romanos pontifices ad tempora nouem annorum, & abindè infra, & non vltra, cum responsionibus, canonibus & censibus consuetis, melioratis seu adauctis ante tempus præfatum, hoc addito, declarato, ac reseruato, quòd vicarijs non soluentibus eidem Romanæ ecclesiæ censum ac canonem debitum interminis appositis, vel saltem infra mensem post lapsum terminum eo ipso absque aliqua declaratione ad censum & canonem duplicatos persoluendos præfatæ Romanæ Ecclesię teneantur ac adstricti sint. Et si primum & duplicatum censum, seu canonem prędictos infra alium mensem sequentem non soluerint ipso facto sententias, banna, & pœnas huiusmodi, incurrent. Si autem infra semestre à lapsu primi termini pręfati solutionem huiusmodi non fecerint de censu & canone, vt pręfertur, ipso iure cadant ab omni possessione vicariatûs,

tûs, gubernationis & administrationis huiusmodi, & concessa ad liberam ordinationem Romani Pontificis & Romanæ Ecclesiæ præfatæ deuoluantur, & deuoluta ipso facto intelligantur esse, & sint cum omni rerum integritate & causa. Et illud idem intelligatur seruari, & fiat in & de vicarijs, gubernationibus & administrationibus prouinciarum, ciuitatum, terrarum, castrorum &c. locorum aliorum quorumuis, Ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium, & locorum aliorum prædictorum. & cuiuslibet eorundem. Præmissa quoque extendantur ad solutionem feudorum, bonorum emphyteoticorum, & aliorum locatorum responsiones quouis titulo, tam ad Romanam quàm ad alias Ecclesias, monasteria & loca alia suprascripta, communiter vel diuisim, prout de censibus & canonibus vicariatuum prædictorum superiùs continetur. Districtiùs nihilominùs inhibens, nè qua prorogatio seu noua concessio vicariatuum, gubernationum seu administrationum huiusmodi de regnis, prouincijs, ciuitatibus, terris, castris, & locis dictæ Romanæ Ecclesiæ, fieri possit aut debeat, nisi de consilio & assensu Romanorum Pontificum & dominorum collegij sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, eorum scrutatis votis, vel saltem per duas partes dicti collegij in concordia, & non nisi pro euidenti causa, statu & honore Ecclesiæ præfatæ: Ità tamen, quòd debeant ipsi Cardinales in literis Apostolicis, vel cõtractibus desupèr factis, vnà cum Romano Pontifice proprijs manibus se subscribere, ad instar antiquorum priuilegiorum Apostolicorum in perpetuum. Et si aliter, secùs, seu alio modo in præmissis & infrascriptis omnibus, & contentis in præsenti capitulo, vel circa ea facta, seu declarata etiàm motu proprio, & de Cardinalium consilio seu consensu, seu aliàs & Apostolica vel quauis alia authoritate, non teneant ipso iure, & nullum ius contrahentibus vel recipientibus aliter acquiratur. Et nihilominus vicarij ipsi, gubernatores, & administratores, & alij recipientes, quouis nomine nuncupentur, vel titulo, vel modo, etiàm si spontè concederentur, vel aliàs contrarium faciẽtes, ipsos processus, banna, sententias & pœnas ipso facto se nouerint incurrisse: concessionibus, constitutionibus, priuilegijs Apostolicis, ac alijs quarumcunque personarum, necnon consuetudinibus & alijs quibusuis in contrarium facientibus, nequaquàm obstantibus. Hoc sanè intellecto, quòd modificationes ipsę suprascriptę, & ipsarum aliqua alijs qui tenent & tenuerunt regna, prouincias, ciuitates, terras, castra, siue alia bona, vt in alio infrascripto capitulo continetur, scilicet inuasa, occupata, capta seu (vt pręfertur) detenta, non valeant in aliquo suffragari: quinimmò ad plenariè restituendum, reddendum, & ad alia faciendum (vt in eodem capitulo continetur) protinùs sint adstricti.

EX EODEM CONCILIO Constantiensi, quandò soluenda sit, siue deneganda decima.

CVM paterna pietas filijs hominum prouidere debeat, licèt in casu necessitatis vrgentis valeat vicissitudo laudabilis, declarat sancta Synodus non licere Romano Pontifici indictiones siue exactiones quascunque super Ecclesiam vel ecclesiasticas personas imponere per modum decimę vel alio quouis modo. Si verò cùm necessitas acciderit Papę, qua esset eidem debitè subueniendum, vocato generali Concilio, secundùm quod expediens videbitur & vtile, secundùm Decretum Concilij prouideatur eidem.

MODVS OBSERVANDVS IN PVBLICA SESSIONE Conciliorum Generalium,

Practicatus & obseruatus in Concilio Generali Constantiensi.

PRimò in loco vbi tenetur Sessio, celebrabitur Missa solennis de Spiritusancto quocunque tempore per Cardinales, vel alium Prælatum ad hoc deputatum. Qua Missa durante, omnes Prælati suis habitibus cõsuetis sunt induti, & sedent in loco dictæ Sessionis, secundùm suas Dignitates & Prærogatiuas. Prædicta autem Missa finita, omnes Prælati in eadem Sessione existentes, induunt se * pluuialibus, & habent mitras albas, solo Præsidente vel celebrante in Cõcilio, excepto, qui habet mitram * aut phrygiatam & gemmatam ac notabiliter ornatam. Qui quidem Præsidens vel celebrans, associatis Diacono & Subdiacono, ac alijs multis in habitibus Ecclesiasticis, sedet in cathedra in medio chori, habens dorsum ad altare, & vultum ad alios Prælatos. Prælatis igitur sic indutis & ornatis, Cantores cantant Antiphonam: Exaudi nos Domine, quoniam benigna est Misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos Domine. Versus: Saluum me fac Domine, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. Gloria Patri & Filio & Spirituisancto. Qua Antiphona cantata, Diaconus clamat alta voce. ORATE: Quo dicto, omnes Prælati flectunt genua. & per aliquod interuallum orant sub silentio secundùm deuotiones suas. Et postquàm in illa oratione per aliquod competens interuallum steterunt, idem Diaconus iterum clamat alta voce: Erigite vos. Et tunc omnibus Prælatis surgentibus, & stantibus, ipse Præsidens vel celebrans etiam erectus, etiam hanc dicit orationem alta voce: Oremus. ORATIO: Adsumus Domine sancte Spiritus, adsumus, peccati quidem * immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris, & doce nos quid agamus, quò gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, vt te auxiliante, tibi in omnibus complacere valeamus. Esto salus, suggestor & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & eius Filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitiæ, qui summam diligis æquitatem. non in sinistram nos ignorantia trahat, non fauor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat: sed iunge nos efficaciter solius tuæ gratiæ dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero, quatenùs in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiã, vt hic à te non dissentiat sententia nostra, & in futuro pro benè gestis consequamur præmia sempiterna. Amen. Prædicta verò oratione finita, Cantores Concilij incipiũt Antiphonam, Exaudi nos Domine, qm̃ benigna est Misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum &c. vt suprà. Qua Antiphona cantata, omnes (vt præmissum est) flexis genibus orant. Et facto paruo interuallo, Diaconus iterum dicit alta voce: Erigite vos. Tunc omnibus erectis, Præsidens vel Celebrans dicit iterum hãc orationem: Oremus. ORATIO: Mentibus nostris, quæsumus Dñe, Spiritumsanctum benignus infunde, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiã, vt hic à te in nullo dissentiat volũtas nostra, sed semper rõnabilia meditãtes, quę tibi sunt placita, exequamur ĩ factis. Per Dñm &c.

*aurifera-tam *aurifera &

*immen-sitate

Quibus

Quibus sic peractis, omnes flectant genua. & Diaconus & Subdiaconus, vel alij duo ad hoc deputati, ante altare stantes, incipiunt Litaniam, Cantoribus & alijs respondentibus. Et quando venitur ad illum locum, vt Dominũ Apostolicum, Præsidens vel Celebrans, qui cum alijs stabat flexis genibus, surgit: & vertens se ad congregationem, & dando benedictionem, cantando ter dicit: Vt hanc sanctam Synodum & omnes gradus Ecclesiasticos benedicere, regere, & conseruare digneris, Cantoribus respondẽtibus qualibet vice prædicta, Te rogamus, audi nos. Completa verò Litania, Præsidens vel Celebrãs dicit: Oremus. Quo dicto, Diaconus dicit: Flectamus genua, & Subdiaconus dicit, Leuate. Deinde celebrans dicit hãc orationem: Da, quæsumus, Ecclesiæ tuæ misericors Deus, vt Spiritusancto congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Per Dominum &c. His verò completis, Diaconus habens librum supra pulpitum, inter altare & celebrantem dispositum, accensis duobus cereis circa ipsum pulpitum, incipit Euangelium, Vos estis sal terræ, vel quod ad legendum sibi est ordinatum. Matt. 5. b Quo Euangelio perlecto, Celebrans primò facit collationem, exhortando omnes & singulos ad solicitam meditationem & curam DEI & super omnibus causis, propter quas sacrosancta Synodus est congregata. Deinde flexis genibus, incipit alta voce, hymnum, Veni Creator Spiritus, quem hymnum cantant alternatim existẽtes in Sessione cum Cantoribus. Quo hymno solenniter & deuotè decantato, duo clerici induti superpellicijs & adstantes Præsidenti, dicunt versiculum. Emitte Psal. 103. spiritum tuum, & creabuntur. Et cantores respondent, Et renouabis faciem terræ. Posteà Celebrans dicit hanc orationem: Oremus: Deus qui corda fideliũ sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodẽ Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Dominũ nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen. Postmodùm duo prædicti clerici, vel Diaconus, vel Subdiaconus dicunt: Benedicamus Domino. Et adstantes respondẽt, Deo gratias. His autem omnibus completis, idem Præsidens, vel Celebrans & omnes alij Prelati sedent, & ponunt mitras in capitibus suis. Et tunc vnus Prælatorum ad hoc deputatus, legit Decreta in illa Sessione expedienda. Et in eodem ambone cum dicto Prælato legente ipsa Decreta, erant Præsidentes Nationum tempore Concilij Constantiẽsis, & respondebat quilibet Præsidens, Placet, pro natione sua. Præsidens verò generalis in dicta Sessione, respondebat etiam, Placet, etiam pro sacro Concilio & collegio generali. Decretis verò perlectis, & responso Placet, & dicto, Te Deum laudamus, cum oratione de Spiritusancto, omnes depositis * pluuialibus & mitris, resumunt habitus suos consuetos, & recedunt.

Nos igitur præinserta gesta ac decreta, ne cuiusuis impugnationis iaculis subiaceant tempore procedente, authoritate vniuersalis Ecclesiæ volumus, statuimus, ac decernimus & mandamus, quatenùs præfatis Decretis & gestis superiùs insertis, in iudicijs & extra vbicũque producta exhibitaque fuerint vel ostensa, in manibus & per omnia stetur, ac fides plenaria adhibeatur, perindè, ac si Bulla eiusdem Constantiensis Synodi bullata forent, nec ad illorum probationem aliud adminiculum quomodolibèt requiratur. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, statuti, decreti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attẽtare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesiæ se nouerit incursurum. Datum Basileæ, pridiè Nonas Februarij, Anno à Natiuitate Domini M.CCCC.XLII.

Subscripta Gesta & Decreta sacri Concilij Constantiensis, * concordatis *cõcordãt cum volumine & tenore sub Bulla sacri Concilij Basileensis plumbea bullatis, & manibus proprijs dictorum Dominorum deputatorum subscriptis, facta collatione per me Michaelem Galteri, notarium ipsius sacri Concilij

Basileensis, redacta in nonaginta octo chartis seu folijs, præsenti in numero huiusmodi computato.

Ego Ioannes Huober ex Nederdorff, quam alias Villam bassam vocant, * Bixnensis Diœcesis, Artium liberalium Magister, & sacræ Theologiæ Baccalaureus, Sessiones & Decreta sacrosancti magni & generalis Concilij Constantiensis præscripta, ab exemplari authentico collationato, & Bulla plumbea pendente in chordula serici roborato, in vno missionis Spiritussancti in specie Columbæ, in altero verò lateribus horum verborum, Sacrosancta generalis Synodus Basileensis, sculpturas suprà in principio depictas continente, & præfata chordula Sericea per omnes chartas inferioris marginis transeunte, manu propria descripsi atque consummaui, decimo Kalendas Iulij, Anno à Natiuitate Domini M.CCCC.* XC.

*Brixien.

CONCILIVM BASILEENSE

Sub Eugenio IIII. Celebratum.

BAsileæ ciuitatis veterum scriptorum nemo meminit, nisi sub prisca appellatione, qua vocata eit Augusta Rauricum. Ptolomæus enim Geographiæ suæ libro 2. cap. 9. titulo, Belgicæ situs, ita dicit: Rauricum scilicet populorum, Augusta Rauricū, Argentuaria &c. Et Plinius lib. 4. cap. 12. titulo, Insulę inter eas terras, inter quas Creta &c. ait: Indè ostia Istri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Arnobæ ex aduerso Raurici Galliæ oppidi, multis vltra alpes * milibus, & idem ca. 17. titulo Gallia, inquiens: Medio matrici, Sequani, Raurici, Heluetij, Colonia equestris, & Rauriaca.

INCHOATIO CONCILII Basileensis.

DIe Iouis decimanona Iulij, de Anno Dñi M.CCCC. XXXI. applicuerunt Basileæ Domini, scilicet Ioannes Polmar capellanus Summi Pontificis & auditor sacri palatij, & magister Ioannes de Ragusio doctor in Theologia Parisiensis, procurator generalis ordinis Prædicatorum, delegati ad præsidendū Cōcilio à Domino Iuliano cardinali sancti Angeli legato Apostolico, literas saluorum conductuum domini Imperatoris descriptas habentes. Remansitque dominus Dionysius expectans ambasiatam præfati domini Imperatoris. Qui quidem præsidentes, vigesimatertia Iulij conuocatis omnibus ecclesiasticis personis tam extraneis quàm intraneis, in capitulo maioris Ecclesiæ Basileensis inchoauerunt Concilium, legitima potestate eidem Cardinali à felicis recordationis domino Martino & domino Eugenio præsenti, & deinde eorū subscriptione facta à p̄dicto legato, quorum prædictus fecit collationem solennem super themate, Venit Angelus testamēti quē vos vultis, Malachiæ tertio. In quo ostendit potestatem domini legati, & eorum legationem & omnimodam voluntatem ad Concilium, quod tunc inchoauerunt & stabilierunt, prout etiā rescripserunt ambasiatores vniuersitatis Parisiensis, & decreuerunt Missam solennem sextis ferijs post petitionem celebrari.

DECRETA ET ACTA CONCILII BASILEEN.

Desumpta ex authenticis exemplaribus, plumbo eiusdem sacrosancti Concilij firmatis.

SESSIO PRIMA.

IN nomine sanctæ & idiuiduæ Trinitatis feliciter, Am. Censet vtiq; dignū & congruū, prout id singulariter exposcit nimiū labilis hominū memoria, vt ea quæ per sacrorū generaliū Conciliorum sanctiones ad Dei laudē & cōmunem reipublicæ vtilitatē fore noscuntur instituta, illa debitè scripturæ cōmendent, vt per hanc iugis eorum ēt ad posteros trāseat recordatio. Hinc est igitur, ꝙ in subscriptis continentur, & sunt de verbo ad verbū īserta decreta, cōstitutiones, acta & ordinationes, cęteraq; gesta in hoc sacro generali Basileensi Cōcilio, p̄sidente in eodē authoritate apostolica reuerendissimo in Chr̄o patre dn̄o Iuliano miseratione diuina sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diacono cardinali, Apostolicæ sedis legato, collecta, visa, ordinata p nos ꝓtonotarios, notarios & scribas infrascriptos, ad id p dictū dn̄m p̄sidentē, sacro eodē approbante Concilio, deputatos, sub annis, indictionibus, diebus, horis, mensibus & pōtificatu inferiùs annotatis pariter & descriptis.

Anno

Anno siquidem à natiuitate domini millesimo quadringētesimo trigesimoprimo, indictione nona, die autē Veneris septima mensis Decembris, pōtificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Eugenij diuina prouidētia Papæ quarti anno primo, pręfato reuerēdissimo patre domino Cardinali præsidente & legato, iā per menses aliquot in ciuitate Basileensi nationis Germanicæ, prouinciæ Bisuntinæ, prędicti generalis Concilii adiuuante domino congregatione & celebratione inibi iuxta mādatum apostolicum aliàs sibi super hoc directum, & infrà plenius definitum legitimè faciendum, personaliter existente. Conuocatis itaq; iā per eum dicta authoritate huius rei causa ad dictā ciuitatem Basileensem de diuersis mūdi partibus, pluribus dominis, prælatis, nec nō personis alijs & viris ecclesiasticis, quæ de iure vel consuetudine ad Concilium generale venire tenentur, ac etiam quàm pluribus aliis ad dictum Cōcilium conuocatis, eisque vnà cum dicto domino præsidente legato in certa aula domus ecclesiæ sancti Leonardi Basileensi, in qua soliti sunt pro Conciliis tenendis in vnum conuenire, ad hæc specialiter congregatis, vnanimi inter eos inito consensu, extitit ordinatum & decretum, primā dicti generalis Cōcilij Basileensis sessionem, tenendam fore authore domino atq; celebrandam die Veneris ex tunc proximè secutura, quartadecima dicti mensis Decembris in ecclesia cathedrali Basileensi, prout in schedula cuius tenor inferiùs primo loco describitur, pleniùs continetur: quam schedulā in multis duplicatam & transsumptam, iussit idem dominus præsidens ob dictæ primæ sessionis publicationem faciendam, in pluribus dictæ ciuitatis Ecclesiarum valuis affigi pariter & apponi, cuius tenor sequitur, & est talis:

Ad laudem omnipotentis Dei, exaltationemq; fidei catholicæ, nec non tranquillitatē & pacem totius Christianitatis, reformationem quoq; vniuersalis ecclesię & populi Christiani, ex parte reuerendissimi in Christo patris & domini, domini Iuliani miseratione diuina sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diaconi Cardinalis, i præsenti sacro generali Concilio Basileensi authoritate apostolica præsidentis specialiter deputati, approbatione dicti sacri generalis Cōcilii intimatur per pręsentes omnibus & singulis in hocipso generali Concilio Basileēsi interessentibus, & interesse debentibus, quòd authore Deo die Veneris proxima post instans festum sanctæ Luciæ, quæ erit quartadecima mēsis huius Decembris, prima eiusdem sacri generalis Cōcilij sessio celebrabitur in ecclesia cathedrali ciuitatis huius Basileensis, hora nona eiusdem diei à media nocte in anteà computando. Ideoque præcipitur & mandatur omnibus & singulis in prædicta ciuitate Basileensi ad causam dicti sacri Cōcilii iam existentibus, cæterisque ad quorum notitiam præsentes deuenerint, in dicto Cōcilio interesse debentibus, qui tunc commodè personaliter interesse poterunt in eodem, quatenus dictis die & hora in ecclesia prędicta personaliter & debitè compareant sub pœnis iuris, nisi legitimo prępediti fuerint impedimētò. Datum Basileæ die septimo dicti mensis Decemb. Anno à natiuitate domini millesimo quadringētesimo trigesimoprimo, pontificatus sanctiss. domini nostri Papæ Eugenii quarti anno primo, sub sigillo cōsueto dicti domini præsidentis in testimoniū præmissorum.

Dicta die Veneris quartadecima pdicti mensis Decembris, anno, indictione, hora & pontificatu quibus proximè suprà, sacrosancta gn̄rali synodo Basileensi prædicta, dicto dn̄o Cardinali legato authoritate qua suprà præsidente, legitimè vbi suprà cōgregata, celebrataq; ibidē solenni Missa de Spiritusancto per reuerendū in Christo patrē dn̄m Philibertū Dei & Apostolicæ sedis gratia epūm Constātiensem prouinciæ Rothomagēsis, insuper cātatis & perlectis litanijs, antiphonis, alijsq; deuotis orationibus in talibus ordinatis, Deoq; suppliciter & deuotè exhibitis, idem dn̄s Cardinalis præsidēs, in pōtificalibus sedēs super cathedrā ad hoc sibi præparatā, alijsq; singulis prælatis tunc ad pmissa astantibus in pontificali habitu, simul cū mitris planis capitibus eorū impositis existētibus, gratum sermonē ad synodum pdictam sacrosanctā habuit, sumens pro themate suo, Mundamini qui fertis vasa dn̄i, Esaiæ quinquagesimosecundo, in quo plerunq; salubri exhortatione ac firm quod tali conueniebat eximiæ cōgregationi, & in primordio talis actus decuit, oēs de puritate, munditia & vitæ integritate solerter in charitate nō ficta admonuit, pcipueq; exhortatus est, vt in celebratione Deo grata psentis sacri Cōcilij, ecclesiæ vniuersali tā necessario & vtili, vt verè decet viros ecclesiasticos, constanti & bono animo iugiter adessent, vigilarentq; ac diligētius intenderent ad profectū & vtilitatem reipublicæ Christianę religionis feliciter peragendū. Quoquidem sermone per eum finito, tandem memoratus dominus Philibertus Episcopus Constantiensis eminentem thalamum ascendit, ibiq; de mandato dictæ sacræ synodi perlegit alta & intelligibili voce, vt ab omnibus astantibus audiretur, hæcq; infra de verbo ad verbum inseruntur, astantibus ibidem nōnullis venerabilibus & egregijs viris, dominis ambasiatorib⁹ serenissimi & illustrissimi principum dominorum regis Romanorum semper Augusti, & Amedei ducis Sabaudię, necnon viris illustribus dominis alijs quàmplurimis. Esaiæ 52.

DECRE-

DECRETA ET CAETERA LECTA IN prima sessione sacri generalis Concilij Basileensis.

AD omnipotentis Dei gloriã, fidei catholicæ exaltationem, Christianęque religionis profectũ, iaciens fundamentum in summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, sacrosancta synodus Basileensis vniuersalem ecclesiam repræsentans, in Spiritusancto legitimè cõgregata, præsidente reuerẽdissimo in Christo patre domino Iuliano, sanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diacono Cardinali, apostolicæ sedis legato, attendens quòd sacra generalis synodus Cõstantiensis in Spiritu sancto celebrata, salubre existimans & multimodè fructuosum, in sancta Dei ecclesia generalia Concilia frequentari, hoc suo decreto constituit huiusmodi sub tenore.

Ephe. 2.

Decretum Constantiense de celebratione Conciliorum.

In Cõstātiensis Cõcilij sess. 39.

Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri dominici præcipua cultura est, quæ vepres, spinas & triquloș hæresum, errorum & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem vberrimæ fertilitatis adducit: illorum verò neglectus, præmissa disseminat atq; fouet: hæc præteritorum temporum recordatio, & præsentium consideratio, ante oculos nostros ponunt. Quapropter hoc edicto perpetuo sancimus, decernimus atq; ordinamus, vt amodò concilia generalia celebrentur, ita quòd primùm à fine huius Concilij in quinquennium immediatè sequens, secundum verò à fine illius immediatè sequentis Concilij in septẽnium, & deinceps de decennio in decennium perpetuò celebrentur, in locis quæ summus pontifex per mensem ante finem cuiuslibet Concilij, approbante vel consentiente Concilio, vel in eius defectum, ipsum Concilium deputare & assignare teneatur, vt sic per quandam continuationem semper aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur, quem terminum liceat summo pontifici de fratrum suorum sanctæ Romanę ecclesiæ Cardinalium consilio, ob emergentes fortè casus abbreuiare, sed nullatenus prorogetur. Locum autem pro futuro Concilio celebrando deputatum, absq; euidenti necessitate non mutet. Sed si fortè casus* aliquis occurrerit, quo necessarium videretur, ipsum locum mutari, putà obsidionis, guerrarum, pestis aut similis, tunc liceat summo pontifici de prædictorum fratrum suorum, aut duarũ partium ipsorum consensu atq; subscriptione, alium locum priùs deputato loco viciniorem & aptum, sub eadem tamen natione, subrogare: nisi idem vel simile impedimentum per totam illam nationẽ vigeret, tunc ad aliquem alium viciniorem alterius nationis locum aptum, huiusmodi Concilium poterit conuocari, ad quem prælati & alij qui ad Concilium solent conuocari, accedere teneantur, ac si à principio locus ille fuisset electus & deputatus. Quam tamen loci mutationem vel termini abbreuiationem per annum ante præfixum terminum teneatur summus pontifex legitimè & solenniter publicare & intimare, vt ad ipsum Concilium celebrandum prædicti possint statuto termino conuenire.

*alius

Atq; pro ipsius executione decreti, ciuitas Papiæ apud Italiam fuit electa pro generali Concilio in fine tũc proximè sequentis quinquennij celebrando. Quod quidem Concilium suo decreto tempore in dicta ciuitate Papiẽsi celebrari extitit inchoatum, & inde certis ex causis ad ciuitatem Senensem translatum. In quo quidem generali Concilio Papiæ inchoato, & in Senensi ciuitate celebrato, hæc Basileensi ciuitas pro celebratione tunc futuri generalis Cõcilii post septennium à fine ipsius Senensis Concilii celebrandi, fuit electa & debitè assignata, vt constat in instrumento publico indè confecto huiusmodi seriei.

Instrumentum electionis ciuitatis Basileensis, pro generali Concilio celebrando.

In nomine domini, Amen. Tenore præsentis publici instrumenti cunctis pateat euidenter & sit notum, quod anno à natiuitate eiusdem domini millesimo quadringentesimo vigesimoquarto, indictione secunda, die verò sabbati 19. mensis Februarii, hora tertiarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Martini diuina prouidentia Papæ quinti anno septimo, vigente & durante sacrosancto generali Concilio Senensi in ciuitate Senarum, ac præsidentibus eidem Concilio vice & nomine præfati domini nostri Papæ & pro eo, reuerendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Dei & apostolicæ sedis gratia Petro Archiepiscopo Cretensi, Iacobo episcopo Spoletano, Petro abbate de Rosatio Aquileiensis diœcesis, ac Leonardo de Florentia magistro & generali ordinis Prædicatorum, per eundem dominum nostrum Papam ad infrà scripta specialiter deputatis & ordinatis, iidem domini præsidentes quadam conuocationem deputatorum omnium inclytarum nationum præsentis Concilii Senensis, super electione loci futuri Concilii fecerunt. In qua affuerunt prædicti domini pręsidentes Cõcilii vnà cum reuerendis patribus ac venerabilibus & circunspectis viris omnium quinq; nationum, videlicet pro Italica pro parte prælatorum & aliorum de extra territorium

torium Senen. domini Petrus † sanctus episcopus Craftensis, & Dominicus de sancto Geminiano decretorum doctor, cameræ apostolicæ auditor. Pro parte prælatorum & aliorum habentium titulos in territorio Senensi, dominus Nicolaus abbas sancti Donati, ordinis vallis vmbrosæ, se non habere mandatum ad actum infrà scriptum faciendum dicens, sed ad audiendum & referendum, quorum quilibet se dictam Italicam nationẽ repræsentare afferebat. Pro natione Gallicana reuerendi patres & domini, domini Guillermus episcopus Caualicensis, Ludouicus de Palude regalis Trenorchiensis, ordinis sancti Benedicti, Cabilonensis dioecesis, & Ioannes Vrsicampi ordinis Cisterciensis, Nouiomensis dioecesis abbates. Pro natione Germanica reuerendus pater dominus Hartungus de Cappel decretorũ doctor, sacri palatij Apostolici causarum auditor, ac venerabilis & religiosus vir frater Theodericus de Andel, monachus ordinis Præmonstratensis, in decretis licentiatus, ac eiusdem ordinis procurator. Pro natione Hispanica, Petrus Alfonsi abbas sancti Vincentii, & canonicus Ecclesiæ Toletanæ, qui tamen dixit, se non habere* aliquod mandatum à natione sua ad hunc actum faciendum, nisi solùm ad audiendum & referendum, de quo etiam solenniter fuit protestatus. Pro natione Angliæ reuerendus pater & dominus, dominus Franciscus Episcopus Aquensis, & venerabilis vir magister Thomas de Merdona canonicus * Ascolanensis, in sacra pagina baccalaureus. Qui deputati supradicti, singulariter singuli, ad infrà scripta mãdata sua in publicam formam, illis de territorio Senensi, & natione Hispaniæ exceptis, Senis in Capella domus operarij maioris ecclesiæ Senen. prope eandem Ecclesia sita produxerunt, & quilibet eorum produxit. Quibus sic congregatis, ac Missarum solennijs aliisque ceremoniis debitis & consuetis ibidem completis, supradicti domini deputati singularum nationum, ad infrà scripta singularia mandata, de quibus per instrumenta publica signis & subscriptionibus notariorum publicorum tunc ibidem præsentium signata & subscripta, legitimam fecerunt fidem, ad huiusmodi electionem loci per ordinem processerunt. Et inter cætera quàm plurimis allegationibus, propositionibus, altercationibus & dissensionibus diuersorum locorum & prouinciarum hinc inde inter ipsos deputatos habitis atq; factis, demum pro loco futuri & tunc celebrandi Concilii proximè secuturi, iuxta formam & tenorem decreti siue constitutionis Concilii Constantiensis desuper facti, ciuitatem Basileen. in natione Germanica consistentem, & in prouincia Bisuntina, tanquam habilem sufficientem & idoneam, ex ipsorum certa scientia vnanimiter & concorditer nominauerunt & elegerũt, dictis tamẽ Nicolao sancti Donati, & Petro Alfonsi abbatibus, pro tunc expressè non consentientibus. Quo loco sic per ipsos dominos deputatos electo, supradicti domini quatuor præsidentes Concilii ex parte domini nostri Papę dictum decretum siue constitutionem Concilii Constantiensis, in quo continetur de modo eligendi loca Conciliorum, nec non literas Apostolicas domini nostri Papę prędicti, eius vera bulla plumbea (vt prima facie apparebat) more Romanæ curiæ munitas, super potestate dictis dominis præsidentibus ad præsentem actũ à domino nostro Papa prędicto concessa, per venerabilem virum dominum Michaelem de Pisis decretorum doctorem, & pręfati domini nostri Papę secretarium, ibidem pręsentem, publicè alta & intelligibili voce coram dominis præsidentibus ac deputatis nationum, alijsq; supradictis, infrà scriptorum tenorum legi & publicari fecerunt. Tenor verò decreti sequitur, & est talis:

* aliud

* Asculẽsis

Frequens generalium Cõciliorum celebratio, agri dominici &c. sicut suprà in hac eadem sessione habetur, & aliàs integrius in Concilii Constantiensis sessione 39. Constantiensis Cõcilij sess. 39.

Tenor bullæ talis est:

Martinus episcopus seruus seruorũ Dei, venerabilibus fratribus Petro Archiepiscopo Cretensi, & Iacobo Episcopo Spoletano, ac dilectis filiis Petro abbati de Rosatio sancti Petri Aquileiensis dioecesis, nec non Leonardo de Florentia ordinis fratrũ Prædicatorum & sacræ paginæ professori, ac eiusdem ordinis generali magistro, nostris & Apostolicæ sedis nunciis, salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper siquidem cupientes generale Concilium iuxta deliberationem & ordinationem sanctæ synodi Constantiensis, ad deputationem loci olim eadem approbante synodo per nos factam, in ciuitate Papiensi authore domino celebrari, vt illa in eo statuerentur & fierẽt, quæ cederent ad laudem Dei & bonum publicum ecclesiæ suæ sanctæ, vos ad ciuitatem prædictam pro futuro ibidem tenendo & celebrando Concilio generali, nostros & Apostolicæ sedis nuncios, de fratrum nostrorum consilio prouidimus destinandos, vobis inter cætera nomine & authoritate nostris ipsi Concilio præsidendi, & inibi pro vestra sapientia illa prouidendi, deliberandi, statuendi, decernendi & concludendi, quæ ad conseruationem & augmentum religionis & fidei Christianæ & reformationem cleri & status Ecclesiastici pertinent, potestatem plenariam concedentes, prout in aliis nostris literis pleniùs continetur. Nos igitur attendentes, vt in benè gerendis rebus dicti Concilii eo vtiliùs & perfectiùs proficere

proficere valeatis, quo ampliori fueritis per nos authoritate muniti, & ne propter aliquem casum qui solet quandoque contingere, celebratio & continuatio eiusdem Cōcilij retradetur: opportunè prouidere volentes, discretioni vestræ vbi legitima causa subsistat, ipsum Concilium de ciuitate prædicta ad quamcunque ciuitatem aliam eiusdem nationis ad hoc liberam, habilem, & sufficientem, de qua vobis videbitur, authoritate nostra transferendi, illudque prorogandi, mutandi & dissoluendi: ipsumque Concilium in huiusmodi alia ciuitate, ad quam id forsan transferri & mutari contigerit, continuandi, tenendi & celebrandi, & ad illud prælatos & alios euocandi, eique nomine & authoritate prædictis præsidendi, & quæcunque in eo decreta, eodem approbante Concilio, ordinandi, statuendi & decernendi, illaque in publicis sessionibus iuxta morem solenniter publicandi & approbandi, vt nihilominùs ante dissolutionem præsentis Concilij, locum pro alio futuro Concilio indè ad septennium celebrādo, iuxta deliberationem, declarationem & ordinationem prædictas etiam ante mensem, vbi rationabillis causa esset, ne aliquo modo huiusmodi loci deputatio differatur, nominandi, deputandi, & assignandi, & alia in præmissis omnibus agendi, disponendi, statuendi & exequendi ac concludendi, quæ pro statu honoreque nostris & Romanæ ecclesiæ ac tranquillitate & pace reipublicæ Christianæ noueritis profutura, plenam & liberam de dictorum fratrum consilio authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, ratum & gratum habituri, quicquid per vos super præmissis in eodem Concilio propositum, deliberatum, statutum & decretum fuerit ac conclusum. Idque faciemus, authore domino, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Datum Romæ apud sanctum Petrum octauo Kalendas Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

Quibus quidem decretis & literis Apostolicis sic lectis & publicatis, prædicti Domini quatuor Præsidentes ibidem præsentes, per organum dicti reuerendissimi Patris domini Petri Archiepiscopi Cretensis, vnius ex ipsis præsidentibus, in ipsum locum, videlicet ciuitatem Basileensem, sic (vt præmittitur) per ipsos dominos deputatos electam, consenserunt, ac eandem ciuitatem Basileēsem, in prouincia Bisuntina consistentem, vnà cum dictis dominis deputatis nationum & ipsi deputati nationum, videlicet Italicæ de extra territorium Senense, Gallicanæ, Germanicæ & Anglicanæ, iuxta dicti decreti Constantiensis Concilij vim, formam & tenorem, ac potestatis à domino nostro Papa prædicto eis traditæ (vt præmittitur) & concessæ, elegerunt & nominauerunt, ac ciuitatem ipsam habilem & idoneam pro loco futuri proximè celebrandi Concilij deputârunt, assignârunt, & pronunciarunt. Protestantes tamen, quòd propter hoc ipsum Cōcilium Senense non censeatur dissolutum esse, sed quòd ipsi præsidentes cum inclytis nationibus ad omnem reformationem hîc possibilem concurrere vellent. Et hoc idem præfati deputati per ordinem similiter fuerunt protestati, quilibet pro natione sua, quòd ad reformationem hîc possibilem attendere vellent. Quo loco taliter electo & pronunciato, ac assignato & deputato, vocati fuerunt in locum dictæ congregationis reuerendissimi patres & domini, domini Ioannes Archiepiscopus Toletanus nationis Hispanicæ præsidens, Ioānes Archiepiscopus Rothomagensis nationis Gallicanæ pręsidens, Ricardus electus Eboracēsis Anglicanæ nationis præsidens, & Andreas Episcopus * Pocznaniensis, nationis Germanicæ præsidens. In quorum præsentia dicti loci electio fuit solenniter publicata, & p ipsos dominos Archiepiscopos & episcopos approbata & confirmata. Excepto, quòd dictus reuerendissimus pater dominus Ioannes Archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas, regnique Castellæ maior cancellarius, & supradictæ nationis Hispanicæ præsidens, ad dictam electionem respondit se habere duas voces: vnam, vt præsidens nationis suæ Hispanicæ: aliam verò, vt Archiepiscopus & primas Hispaniarum. Quantum ad primam vocem, non posset consentire, nisi requisita & consentiente natione sua prædicta. Quantum verò ad secundam vocem, videlicet vt Archiepiscop' & primas, dixit se cōsentire, & expresè consensit. De & super quibus omnibus & singulis præmissis sic actis, factis & gestis, pręfati domini pręsidentes domini nostri Papæ, nec non deputati supradicti per ordinem, ac honorabilis vir magister Martinus Vuelle clericus Sambiensis diœcesis in decretis baccalaureus, ac domini nostri Papæ præfati procurator fiscalis, & huiusmodi sacri Senēsis Concilij procurator, sibi à me notario publico infrà scripto, & aliarum notionum notarijs ibidem tunc præsentibus, fieri petierunt, & quilibet eorum fieri petijt, atque tradi vnum vel plura, publicum seu publica, instrumentum aut instrumenta. Acta fuerunt hęc Senis sub anno, indictione, mense, die, hora, loco & pontificatu quibus suprà, præsentibus ibidem venerabilibus ac honorabilibus & discretis viris, dominis Dominico de * Crapanica Apostolicę camerę clerico, Michaele de Pisis supradicto, decretorum doctoribus, nec non magistris Antonio * olim Michaele de sancto Geminiano curię causarum camerę Apostolicę & Italicę de extra territorium Senense, Hermanno Vueynen

*Pozanie[illegible]

* Crapalica

Locus obscurus.

nen de Boeken, clerico Monasteriensis diœcesis, Apostolica & Imperiali authoritatibus ac inclytæ nationis Germanicæ in prædicto Concilio Senensi notario, nec non Laurentio Stafforde Anglicanæ nationum prædictarum notarijs clericis, Florentinensis, Monasteriensis, ac Lincolniensis diœcesum, ac Francisco de Bononia, seruiente armorum domini nostri Papæ, prædictis testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Subscriptiones Notariorum.

Et ego Petrus clerici, clericus Ambianẽsis diœcesis, magister in artibus, publicus authoritate Apostolica & inclytæ nationis Gallicanæ in prædicto sacro Concilio Senensi notarius, quia huiusmodi electioni, pronunciationi, assignationi & deputationi loci futuri Concilij (vt præmittitur) proximè celebrandi, præsens fui, eaque sic fieri vidi & audiui, ideoque hoc pręsens publicũ instrumentum manu mea propria scriptum exinde cõfeci, subscripsi, & publicaui, signoque & nomine meis solitis & consuetis signaui, in fidẽ & testimonium omniũ & singulorum præmissorũ requisitus & rogatus.

Subscriptio alterius notarij.

Et ego Laurentius Stafforde clericus Lincolniensis diœcesis, publicus authoritate Apostolica & inclytę nationis Anglicanæ in prædicto sacro Senensi Concilio notarius, præmissis omnibus & singulis vnà cum pręnominatis testibus & notario præsens fui, eaq; sic fieri vidi & audiui, & exinde hoc instrumentum per alium fideliter scriptum, signo meo solito cum dicto notario requisitus signaui in testimonium omnium præmissorum.

Initium & approbatio Concilij Basileensis.

Cùm verò finis instaret septennij, quod est tempus ex præinserto Concilij Constantiensis decreto celebrationi huius Concilij præfinitum, felicis recordationis dominus Martinus Papa quintus, sanctæ Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ tunc præsidens pontifex, volens celebrationem generalis Concilij fieri iuxta pręmemoratum decretum, cui tamen propter ætatem decrepitam & multiplices sui corporis morbos in persona propria non poterat præsidere, dictum dominum Iulianum sanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diaconum Cardinalẽ, de fratrum suorum consilio, ad celebrandum ipsum Concilium, ac eidem vice & loco ipsius summi pontificis præsidendi, suum ac sedis Apostolicæ destinauit legatũ per suas Apostolicas literas, prout ecce:

MARTINVS EPISCOPVS SERuus seruorum Dei, dilecto filio Iuliano sancti Angeli diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato, salutem & Apostolicam benedictionem. Dum onus vniuersalis gregis dominici superna dispositione nobis iniunctum diligenter attendimus, & quòd singulis Christianæ reipublicæ occurentibus per nos ipsos debitum Apostolicæ seruitutis, exequi non possumus, animo nostro reuoluimus: nonnunquam viros fide feruentes, dignitate ac scientia præditos, & rerum agendarum experientia conspicuos, in partem nostrorum & ecclesiæ Romanæ negociorum assumimus, vt dum tempus postulat, eorum operationibus vices nostras supplentes, ministerium nobis commissum, diuina assistente gratia, iuxta vires nobis ex alto concessas, exequi valeamus. Dudum siquidem sacrum generale Constantiense Concilium ex certis causis tunc expressis, statuit & decreuit, primum generale Concilium in quinquennium ex tunc proximè futurum, secundum verò à fine illum immediatè sequentis Concilij in septennium, & deinceps de decennio in decennium perpetuò fore celebrandum, in locis per Romanum pontificem per mensem ante finem cuiuslibet Concilij, approbante & consentiente Concilio, vel in defectum ipsius per ipsum Concilium deputandis ac assignandis, vt illa quæ circa statum & bonum publicum Ecclesiæ sanctæ Dei agenda & expedienda restabant, matura possent deliberatione compleri, prout quantum in nobis fuit, in Concilio Senis vltimò celebrato factum extitit, in quo per nostros & sedis Apostolicæ nuncios tunc in dicto Concilio Senensi præsidentes, eodem approbante Concilio ciuitas Basileensis pro loco proximè futuri tunc in septennium celebrandi Concilij deputata extitit, prout in decreto præfati Senensis Concilij & alijs nostris literis desuper confectis pleniùs continetur. Cùm autem finis huiusmodi septennij, quo, Concilium ipsum in eadem ciuitate Basileensi tenendum & celebrandum fore, statutum fuit, instare noscatur, cumque propter notoriam ægritudinem nostram in ipso futuro Basileensi Concilio, Deo authore celebrando, iuxta desiderium cordis nostri interesse non possimus, te vitę integritate & sapientia pręclarum, & magnitudine consilij conspicuum, ac in maximis nostris & præfatę Ecclesiæ negocijs diuturna experientia comprobatum, legatum cum plena & omnimoda potestate legati de latere, de fratrum nostrorum consilio authoritate Apostolica tenore pręsentium facimus, constituimus, & etiàm ordinamus, teque ad ciuitatem Basileensem pręedictam, pro futuro ibidem, authore domino, tenendo & celebrando Concilio generali, iuxta deliberationem & ordinationem pręfatas, tanquam Angelum pacis destinandum prouidimus. Et cùm super omnia in ipso futuro Concilio ad reformandum

dum statum ecclesiasticum, qui hoc tempore indigere videtur, abundante nequitia & frigescente charitate hominum, suscitatis inter fideles bellis & discordijs, ac inualescente in pluribus mundi partibus hæretica prauitate, ad huiusmodi hæreses extirpandas, & pacem inter catholicos principes & cæteros Christianos componendam, animum efficaciter intendamus: super qua re, quantum in nobis fuit, dedimus operam efficacem, tibi nomine & authoritate nostris ipsi Concilio præsidendi, ac in illo pro tua sapientia illa proponendi, deliberandi, ordinandi, statuendi, & decernendi quæ ad laudem & honorem Dei & conseruationem & augmentum religionis fidei Christianæ, statum ecclesię, reformationem quoque totius cleri & ecclesiastici status in moribus & vita, nec non reductionem Orientalis ecclesiæ, & quorumlibet aliorum oberrantium ad gremium ecclesiæ militantis, ac conseruationem ecclesiasticæ libertatis, salutem quoque, quietem & pacem regnorum, regum, ducum, principum & quorumlibet fidelium populorum noueris pertinere, ac etiam ibidem cum debita maturitate & deliberatione, prout in tanta re conuenit, ea omnia proponendi, decernendi, concludendi & exequendi, per quæ hæreses & errores tam de Bohemia, quàm de alijs quibuscunque regnis, prouincijs, terris & locis, in quibus sunt, penitus extirpentur. Et nihilominùs de præmissis hæresum & quibuscunque alijs causis, fidem catholicam concernentibus, quomodolibet cum consilio dicti Concilij cognoscendi, aliaque per te vel per alium seu alios à te deputandos, audiendi, decidendi, & fine debito cum præfato Concilio terminandi. Et contradictores quoslibet & rebelles, cuiuscunque status, gradus, præeminentiæ vel conditionis existant, & quauis ecclesiastica vel mundana, etiam si regali vel pontificali præfulgeant dignitate, authoritate nostra per censuram ecclesiasticam, & alia iuris remedia, appellatione postposita, compescendi, & super his quoties opus fuerit, auxilium brachij secularis inuocandi, omniaque alia & singula in eodem Basileensi Concilio agendi, tractandi, disponendi, statuendi, declarandi, decernendi & concludendi, quę in præmissis & circa ea pro statu nostro & eiusdem ecclesiæ, ac salute animarum fidelium, extirpatione hæresum & errorum de agro dominico, reductione quoque oberrantium populorum & conseruatione ecclesiasticæ libertatis ac pro quieto statu reipublicę Christianæ, nec non reformatione in omnibus membris suis, noueris profutura, plenam & liberam authoritate prædicta tenore præsentium concedimus potestatem, ratum & gratum habituri, quicquid super præmissis per te vnà cum eodem Basileensi Concilio ordinatum, statutum, deliberatum & decretum fuerit, & conclusum: idque faciemus authore Domino, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Quocirca circunspectioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus tibi iniunctum ministerium laboris huiusmodi pro diuina & dictæ sedis ac nostra reuerentia, sic in eodem futuro Concilio dicto nomine pro tempore præsidens, ad honorem Dei, ecclesiæ atque nostram, salutem quoque & pacem populorum fidelium, iuxta datam tibi à domino prudentiam, laudabiliter exequaris, quòd ex tuis fructuosis operibus fructus optati proueniant, quos speramus: tuque deindè illam, quæ pias causas agentibus superna retributione impenditur, gloriam cõsequi merearis felicitatis æternæ.

Mat.24.b

Datum Romæ apud sanctos Apostolos, Calend. Februarij, pontificatus nostri anno decimoquarto.

LITERÆ DOMINI EVGENII PAPÆ quarti, directæ domino Iuliano legato, quæ quidem bulla non est decretata.

EVGENIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Iuliano sancti Angeli diacono Cardinali, apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Certificati tam per literas tuas, quàm alias de sollicitudine & circumspecta diligentia, quam habes in prosequendo causam fidei contra Bohemos hæreticos, tuam prudentiã commendamus, & te ad perseuerandum hortamur, quantùm cum decentia fieri potest. Præterea cùm felicis record. Martinus Papa quintus prædecessor noster inter cætera tibi iniunxerit, præsidere debere authoritate apostolica in Cõcilio generali in Basileensi ciuitate celebrando, si talis esset concursus & congregatio prælatorum, quòd meritò & rationabiliter celebrari debuisset & deberet, & (sicuti accepimus) vsque nunc pauci aut nulli conuenerunt, & propterea non sit opus alium destinare, sed sit potiùs expectandum, placet nobis, & volumus, tibique mãdamus, quatenus expedito negocio Bohemorum, cuius finis expectatur in breui, tuos gressus dirigas ad prędictam ciuitatem Basileensem, & ibi (prout opus videris esse) iuxta tibi iniuncta & ordinata in Concilio Constantiensi, optimè prouideas, prout in tua prudentia & circunspectione plenè confidimus. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimoprimo, * secundo Calẽd. Iunij, põtificatus nostri anno primo. fort. * pridie

Stabilimentum sacri Concilij Basileensis.

Ipse autem reuerendissimus dominus legatus mandatum Apostolicum exequi cupiens, cùm tempore quo iam instabat celebrationem

brationem Concilij inchoari, circa expeditionem aduersus pestiferā hæresim Hussitarum esset pro causa fidei admodum occupatus suos ad hanc ciuitatem vices gerentes destinare curauit, ac postmodum, quàm citiùs fuit possibile, ad præsentem ciuitatem accessit, vt iniunctum legationis officium possit in celebratione huius generalis Concilij, præstante diuini numinis gratia, adimplere, prout etiam sanctissimus dominus noster, dominus Eugenius diuina prouidentia Papa quartus, repetitis suæ, sanctitatis literis, sibi mandauit. In qua ciuitate iam per tres menses & vltrà cum prælatis & cæteris, qui ad ipsam ciuitatem causa celebrationis dicti generalis Concilij aduenerunt, quàmplurimas congregationes fecit, habuitque tractatus super ipsius stabilimento & celebratione Concilij. Tandem decretum est, præsentem solennem fieri sessionem, in qua primùm cùm ex præmissis constet apertè, quòd hæc ciuitas sit locus celebratione generalis Concilij deputatus, & adsit à iamdiu citra tempus ipsius Concilij celebrandi, sacrosanctæque sedis Apostolicæ non desit authoritas, decernit, diffinit & declarat, in hac ciuitate & loco esse generale Concilium stabilitum canonicè & fundatum, & quòd ad eius celebrationem tenentur accedere omnes tam prælati, quàm cæteri qui de iure vel consuetudine ad generalia Concilia accedere sunt adstricti.

Intentio Concilij Basileensis.

Cæterùm cùm vnumquodque eo directiùs atque intentiùs suas dirigat actiones, quo ipsarum destinatum finem agnoscit: idcirco hæc sancta synodus necessitates Christianæ religionis sedula meditatione recogitans, matura & digesta deliberatione decernit, ad hæc tria, eo, à quo cuncta bona procedunt, authore Deo, toto solicitudinis studio operam dare. Primò, vt omnium hæresum à Christiani populi finibus tenebris profulgatis, lumen Catholicæ veritatis, Christo vera luce largiente, refulgeat. Secundò, vt bellorum rabie, qua, satore zizaniæ seminante, in diuersis partibus mundi affligitur & dissipatur populus Christianus, congrua meditatione sedata, pacis authore præstante, in statum reducatur pacificum & tranquillum. Tertiò, vt cùm multiplicibus vitiorum tribulis & spinis Christi vinea iam quasi syluescat præ nimia densitate, vt illis debitæ culturæ studio resecatis, euangelico agricola cælitus operante, reflo-reat, honestatisque fructus & honoris felicis vbertate producat. Et quoniam absque cœlestis influxu gratiæ, hæc tam grādia bona sperari non possunt, omnes Christifideles in domino propensiùs exhortatur, vt ad obtinendam præmissorum consummationem felicem, deuotis rationibus, ieiunijs & eleemosynis apud maiestatem diuinam diligēter insistant, vt pius & misericors Deus humilibus placatus obsequijs, optatam rerum consummationem huic sacro Concilio sua pietate solita præstare dignetur, eis in remissionem suorum peccaminum hoc iniungens.

(Iaco. 1. c — beside "cernit, ad hæc tria"; Ioan. 15. a — beside "euangelico agricola")

Exhortatio suppositorum Concilij.

Præterea cùm præmissa, ad quæ huius sacri Concilij tendit tentatio, sint plurimùm ardua, & accuratum studium exigant, multaq; sint solicitudine & cura peruigili pertractanda, exhortatur omnes in hoc sacro Concilio * persistentes, & ad ipsum venientes, vt diligenter secum illa cogitent, atque cum alijs excogitata pertractent, quæ eis videbuntur ad eadem vtilia vel etiam opportuna, vt indè communi debitoque super eis tractatu habito & matura deliberatione digesto, meliùs & vtiliùs per sacrum Concilium in præmissis queat, assistente Spiritus sancti gratia, prouideri. In hac nanque sacra synodo congregatis, plena & libera sit omnibus & singulis loquendi & consulendi facultas, eorum quæ ad agenda esse videbuntur accommoda, iuxta materias in ipsius Concilij deliberatione propositas.

* psentes

De modo seu gestu in Concilio & Sessione.

Vt autem qua morum & gestus venustate vnusquisque in sessionibus & congregationibus huius sacri Concilij debeat se habere, ex antiquorum patrum iam diu institutis regulis innotescat, decretum Toletani Cōcilij præsentibus duximus inserendum.

Tolet. 11. cap. 1.

Decretum Toletani Concilij.

In loco benedictionis considentes Domini sacerdotes, nullus debet aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare, nullus etiam * vanis fabulis vel risibus, vel (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (vt ait Apostolus) putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Cultum enim * suum iustitia perdit, quum silentia iudicij, obstrepentium turba confundit, dicente Propheta: Erit enim cultus iustitiæ, silentium. Debet ergo quicquid aut considentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus sensus audientium turbet, nec iudicij vigorem * in tumultu eneruet. Quicunque ergo in conuentu Concilij hæc quę præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut

5 q. 4. In loco benedictionis.
* varijs,
Iaco. 1. d
* quando silentium perit, & iudiciū.
Esa. 32. d
* præ

contumelijs, vel risibus ipsum Concilium perturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur,*Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cum omni dedecore à confessione abstractus, à communi cœtu recedat, & trium dierum sententiam excommunicationis ferat.

Prou. 22.

De honoribus.

Ad obuiandum controuersijs, quæ solent ex huiusmodi in Concilijs & publicis congregationibus suboriri, & nonnunquam ipsorum progressum per longa tempora impedire, hæc sacra synodus ordinat, statuit & decernit, quòd per quoscunque actus, nominationes, intitulationes, honoris exhibitiones tam in sede, quàm in alijs quibuscunq; dictis aut dicendis, factis aut faciẽdis in hoc Cõcilio, per quoscunq; prælatos, principes, vel eorum aut vniuersitatum & communitatum quarumcunque nuncios, vel legatos, seu ipsis vel de ipsis, vel eorum altero in eodem Concilio nullum ius de nouo acquiratur, nulliq; præiudicium generetur, nullusque ius in proprietate vel possessione lædatur. Et per præmissa, vel huiusmodi legatorum admissionem, ius vel titulus alicuius approbari nullatenus censeatur, vel etiam reprobari, aut ius vel possessio generali Cõcilio interessendi, vel taliter vocem dandi cuiquam acquiri, sed in omnibus & per omnia vnumquenque in eodem statu post hoc Concilium remanere, in quo ante ipsius Cõcilij celebrationem permanebat.

De impedimento venientium ad Concilium.

Sanè quoniam opus aliquod intendenti non satis est ædificationi operam dare, si ex aduerso impedientibus non resistat, idcirco decretum in sacro Constantiensi Concilio editum aduersus eos, qui venientes ad Conciliũ, stantes, vel redeuntes impediunt, iniuriantur vel molestãt: ex superabundanti cautela contra eos, qui venientes, stantes aut recedentes ab hac sancta synodo, in persona vel bonis impedire, iniuriari, vel molestare præsumpserint, locum habere declarat ac decernit, iuxta ipsius (qui talis est) seriem & tenorem.

Processus contra inuasores, seu spoliatores accedentium ad Concilium, vel recedentium de illo.

Constantiẽ Cõc. sess. 15.

Sacrosancta generalis synodus Constantiensis, vniuersalem ecclesiam repræsentans, in Spiritusancto ad extirpationem schismatis, hæresumque & errorum, nec non ipsius ecclesiæ in capite & in membris debitam reformationem legitimè congregata, ad futuram rei memoriam.

Iustitiam & æquitatem exerceri non dubitatur, si quos noxiæ voluntatis adeò captiuat peruersa intentio, quòd processibus Apostolicis impudenter obuiare, authoritatem sanctiones canonicæ contemnentes, in aliorum prolabuntur iniurias, & offensas, ecclesiastica censura percellat, & pro demerito culpæ rigorem adijciat iudiciariæ potestatis. Nam si quilibet per campum licentiæ, freno deposito modestiæ, vagaretur impunè, facilè quisq; sæuiret in proximum, & neruus disciplinantis iustitiæ rumperetur. Sanè licet nonnulli Romani Pontifices, antiquos Romanæ ecclesiæ morem & consuetudinem obseruantes, prout ad eos ex debito apostolatus sibi iniuncti officij pertinebat, per certos suos processus in die cœnæ domini annis singulis solenniter publicantes, inter alios omnes & singulos, qui ad sedem Apostolicam venientes, vel recedentes ab ea, nec non in illos omnes & singulos, qui per se vel per aliũ seu alios, quascunque personas ecclesiasticas vel seculares, ad Romanam curiam super eorum causis & negotijs accedentes, illaque in eadem curia prosequentes, aut procuratores, gestores, aduocatos & promotores ipsorum, ac etiam auditores seu iudices, qui super dictis causis, seu negocijs deputantur, occasione causarum emergentium huiusmodi verberant, mutilant, vel occidunt, cuiuscunque dignitatis, ordinis, conditionis aut status forent, prædicta vel eorum aliqua committentes, excommunicationis & anathematizationis sententias, à quibus nullus per alium quàm Romanum pontificem posset, præterquam in mortis articulo constitutus, absolui, nec etiam tunc nisi de stando mandatis ecclesiæ ac satisfactione præstanda, sufficiẽti cautione præmissa, candelis accensis, & ad terram proiectis, promulgauerant, & eos qui taliter excommunicatis & anathematizatis, vel eorum alicui præsumerent absolutionis beneficium impendere, similibus sententijs innodauerunt, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum ecclesiasticorum & confessionem audiendi interdixerunt officium, nec non quicunque iniuriatores quorumlibet ad sacra generalia Concilia venientium, seu stantium in ipsis, aut recedentium ab eisdem, diuersas censuras ecclesiasticas & pœnas tam ex canonis, quàm diuini iuris dispositione incurrant: Tamen, sicut ad nostram fide dignorum † multitudine valida insinuatione peruenit notitiam, nonnulli iniquitatis filij, perditionis alumni, huiusmodi censuras vilipendentes, ac huiusmodi sacri Concilij, extirpationis schismatis, hæresum ac errorum, ipsiusque ecclesiæ reformationis perturbatores, diabolico spiritu instigante, nec dignitati nec ordini deferentes, Dei timore postposito, nefarijs ac sacrilegis ausibus nonnullas personas ecclesiasticas & seculares, etiam pontificali dignitate

† multorum.

tate prędítas, ad sedem Apostolicam vel Romanam curiam seu præsens generale Concilium in ciuitate Constantiensi prouinciæ Maguntinensis, vbi nunc Romana curia existit, in Spiritusancto legitimè congregata, venientes aut recedentes ab eisdem, inuadere, capere, arrestare, detinere, incarcerare, mutilare, occidere ac spoliare bonis suis, vel iniurijs affligere quamplurimis, & aliâs malè tractare, temeritate propria præsumpserunt, & dietim præsumunt, in Apostolicæ Sedis & sacri Concilij vilipendium & contemptum, ac sedationis schismatis, reformationis ecclesiæ & correctionis morum, nec non hæresum & errorum prædictorum extirpationis disturbium, suarumque animarum periculum, & scandalum plurimorum. Nos igitur volentes in præmissis, nec non aduersus quoscunque ad ipsum Concilium & quælibet alia futura generalia Concilia accedentes, aut stantes in ipsis, seu recedentes ab eisdem, ne ab alijs Deum non timentibus, temerarijs iniurijs infestentur & opprimantur violentijs, & ne quibusuis delinquendi, aut excessus committendi pateat audacia, de opportuno & salubri remedio prouidere huiusmodi, nec non omnes alios & singulos alios processus, sententias & censuras aduersus quarumlibet, personarum ecclesiasticarum, vel secularium, ad sacra generalia Concilia venientium, vel stantium in ipsis, seu recedentium ab eisdem, molestatores, perturbatores vel iniuriatores, authoritate Dei omnipotentis, Patris & Filij & Spiritussancti extendentes, omnes & singulos, cuiuscunque dignitatis, status, gradus vel conditionis fuerint, etiam si pontificali, imperiali, regali, vel alia quacunque ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate, qui quascunque personas ecclesiasticas vel seculares, quæ ad huiusmodi Sedem Apostolicam Romanam curiam hoc præsenti sacro durante Concilio, vel ad ipsum & quæcunque alia generalia Concilia venientes, aut stantes in ipsis, aut ab eis recedentes, temeritate propria per se vel alium seu alios arrestare, inuadere, capere, detinere, incarcerare, mutilare, occidere, aut bonis suis spoliare, vel iniurijs affligere, seu ipsos sic delinquentes receptare, aut aliâs quomodo libet impedire, seu ea perpetrantium facta & commissa, rata & grata habere, vel eis dare auxilium, consilium vel fauorem, publicè vel occultè, directè vel indirectè præsumpserint, vel præsument in futurum, similibus excommunicationis & anathematizationis sententijs innodamus eo ipso. Terras quoque ipsorum & cuiuslibet, qui in præmissis vel eorum aliquo transgressor vel contemptor fuerit, dum tamen vniuscuiusque sic transgressorum vel contemptorum vltra vnam diœcesim non contineat, nec non omnia, ciuitates, villas, castra, oppida & quælibet alia loca, in quibus huiusmodi excessuum patratores seu eorum receptatores, vel ipsis consentientes, fauentes, aut dantes auxilium, consilium vel fauorem, publicè morabuntur, nec non illa in quibus huiusmodi personæ, quæ sic temeritate propria detentæ fuerint, quandiu extiterint in eisdem, memorata authoritate ecclesiastico supponimus interdicto. Quod si terra eiusdem duas diœceses vel ampliùs contineat, dominio domicilij principalis ipsius, & illam etiam in qua fuerit delictum commissum, si sua sit, & duas alias quæ sub ipso sunt, eidem loco magis vicinas, interdicto subiacere volumus supradicto, & etiam omnes & singulos huiusmodi excommunicationis & anathematizationis sententijs ligatos, in quibuslibet ecclesijs, loco vbi tale delictum fuerit perpetratum; vel terris & locis propter hoc interdictis magis conuicinis vbilibet existentibus, omnibus diebus dominicalibus & festiuis, pulsatis campanis, candelis accensis, publicè nunciari, ac terras, ciuitates, villas, castra, oppida & loca * Ecclesiastico interdicto prædicto supposita, donec sic excommunicati, meruerint ab huiusmodi sententijs beneficium absolutionis obtinere, dictumque interdictum debuerit relaxari: ita tamen, quòd nullus ex transgressoribus ac contemptoribus huiusmodi per alium, quàm per Romanum pontificem vel sacri Cōcilij authoritate possit, nisi duntaxat in mortis articulo constitutus, nec etiã tunc, nisi de stando mandatis ecclesiæ, satisfactione vel sufficienti cautione (si hoc commodè facere possint) primitus præstita, absolui, vel interdictum huiusmodi relaxari. Eos verò, cuiuscunq; dignitatis, ordinis, status vel conditionis fuerint, etiamsi pontificali dignitate præfulgeant, qui contra tenorem præsentium processuum, talibus vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere præsumpserint, volumus, statuimus & decernimus, similibus excommunicationis & anathematizationis sententijs forè innodatos eo ipso, ipsisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum & cōfessiones audiendi officium, authoritate interdicimus supradicta, insinuantes transgressoribus & contemptoribus in prædictis, quòd spiritualiter & tēporaliter (prout eorum requirent excessus & demerita) grauiùs procedetur, non obstantibus quibuscunque constitutionibus & quibuslibet priuilegijs, indulgentijs & literis Apostolicis, generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, eisdem transgressoribus aut cōtemptoribus vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim à dicta sede concessis, etiam quòd suspendi vel excommunicari, aut eorum terræ, dominia, ciuitates, villæ, castra, oppida & alia loca interdici non possint,

* ecclesiastica.

sint, etiam si de ipsis & eorũ tenoribus esset in ipsis processibus mentio facienda specialis, quæ ne contra huiusmodi sententias & processus, quo minus includâtur in eis, per ea valeât se, terras, dominia, ciuitates, villas, castra, oppida & loca huiusmodi tueri, & quæ quo ad hoc, tollimus & penitus reuocamus. Et insuper mandamus, vt huiusmodi præsens processus ad communem omnium notitiam deducatur, chartas siue membranas processus continentes eosdẽ, in maiori & sancti Stephani Constantiensis ecclesiarũ valuis affigi, qui processus ipso sub quasi sonoro præconio & patulo iudicio publicabunt, vt prædicti quos processus concernent, nullam possint excusationem prætendere, vel ignorantiam allegare, quòd ad eos processus huiusmodi non peruenerint, vel ignorauerint eosdem, cùm non sit verisimile, remanere incognitũ, quo ad ipsos, quod tam patenter fuit publicatũ. Cæterùm omnibus & singulis dominis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque locorum ordinarijs pręcipimus & mandamus, vt ipsi & eorum quilibet per se vel per alium seu alios, sub pœna excommunicationis, quàm ipsorum quemlibet, qui mandatorum nostrorum huiusmodi transgressor & contemptor fuerit, incurrere volumus ipso facto, præsentes nostros processus per eorum aut chartarum vel membranarum seu transumptorum continentiam, eosdem quibus sicuti nostris processibus tantam volumus fidem adhiberi, in ecclesiarum valuis seu alijs locis affixione publicent, & præfatos transgressores & contemptores huiusmodi, excommunicationis & anathematizationis sententijs ligatos, ac terras, ciuitates, castra, villas, oppida & loca præfata huiusmodi ecclesiastico interdicto supposita, quàm primùm ipsis vel eorum alicui de hoc legitimè constiterit, tam diu in ecclesijs, dominicis & alijs * festis diebus dum inhibi fuerit maior populi multitudo, campanis pulsatis, & candelis accensis & extinctis denuncient, & interdictum huiusmodi inuiolabiliter obseruari faciant per censuras ecclesiasticas, & alia iuris remedia, inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij seculares, donec ipsi transgressores & contemptores meruerint ab huiusmodi excõmunicationis & anathematizationis sententijs absolutionis beneficium obtinere, dictumq; interdictum meritò debuerit relaxari, non obstantibus omnibus supradictis, seu si aliquibus coniunctim vel diuisim à sede prædicta indultum existat, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Datum Constantiæ * secundo nonas Iulij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo decimoquinto, sede Apostolica vacante, regnorum serenissimi principis domini SIGISMVNDI Romanorũ & Hungariæ &c. regis, videlicet electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ verò vigesimonono.

* festiuis

for. * pridie

De impedientibus Concilium.

Porrò, quia nonnunquam lingua subdola plurimùm impedit & perturbat, falsa vel detractoria seminando, quodque cùm nimis graue sit, tam grandem Christianitatis impedire profectum, omni animaduersione sit dignum, idcirco malignorum conatibus cupiens obuiare dicta sancta synodus, omnes & singulos sub obtestatione diuini iudicij admonet, nè impedimentum, perturbationem, prorogationem vel dissolutionem huius sacri Concilij moliantur. Si quis autem scienter animo impediendi vel perturbandi hoc sacrũ generale Concilium verbo, facto, vel literis, palàm vel occultè impedimenta, perturbationem, prorogationem vel dissolutionem fieri procurauerit, experietur vltione pęnali perpetrati facinoris grauitatem. Et contra eum tanquam communis pacis perturbatorẽ, rigidè procedetur, cùm ex hoc hæresum extirpationẽ, pacis procurationem, & morum reformationem impedire videatur.

DE FRVCTIBVS BENEFICIORVM percipiendis per supposita Concilij.

CVM hi qui intersunt in hoc sacro generali Concilio, pro cõmuni bono totius ecclesiæ congregato, nõ debeant minori prærogatiua gaudere, quàm quicunque alij quarumuis ecclesiarum negocijs quibuslibet vel vtilitatibus intendentes, ideoq; tanquam causa Reipublicæ absentes, debent pro præsentibus meritò reputari ad instar sacri Constantiensis Concilii, in quo, modo consimili extitit ordinatum: præsens Conciliũ statuit, ordinat, & decernit, quòd omnes & singuli qui in eodem Concilio tãquàm ipsius supposita sunt recepti, vel recipientur in posterum, ab eo die quo iter arripuerint ad dictum Cõcilium veniendi, & quàm diu permanserint in eodem, & etiam recedentes per tantum tempus, quo ad suum possint domicilium reuerti, fructus omnium beneficiorum suorum cum ea integritate percipiant, cum qua eos perciperent, si in ipsis beneficiis residerent; non obstantibus in contrarium quibuscunque.

De officialibus Concilii.

Quia verò ad prosecutionem huius sacri Concilii requiruntur Officiales & ministri, ideo deputat & ordinat notarios ad scribendum acta ipsius Concilii, Lucam de Notarij.

* Vuisso

* Visso

* Vuisso secretarium dicti domini legati, & Rodulphum Sapientis diœcesis Gebennensis. Et vt omnia eo decentiùs ordinentur, quo maiori fuerint directa consilio, deputat & ordinat venerabiles Henricum Nithart decretorum doctorem, & Ludouicum Parisij licentiatum in decretis, decanum Ecclesiæ beatæ Mariæ lætæ de Anessiaco dictæ Gesiennensis diœcesis, qui acta Concilij vniuersa per dictos notarius scripta adspiciant, debiteque (si opus sit) corrigant & emendẽt. Promotores quoque ipsius Concilij deputat Magistrum Nicolaum Amici, magistrũ in artibus & licentiatum in Theologia, & Henricum Anester licentiatum in decretis, præpositum Turicensem Constantiensis diœcesis, sediumque ordinatores, qui existentes in Concilio, in locis & sedibus debitis collocent, quorum ordinationi omnes obedire teneantur, Henricum Stater artium & medicinæ * doctorem, decanum Traiectensem, & Sanderum de * Marthusen in legibus baccalaureum, & canonicum Ecclesiæ sancti Petri Maguntinensis. Lectis siquidem (vt præfertur) decretis, bulla & instrumento præinsertis, memoratus dominus Episcopus Constantiensis consimili voce, alta videlicet & intelligibili interrogans, sciscitatus est, an omnia & singula per eum sic (vt præfertur) lecta, ipsi sacræ synodo placerent. Ad cuius interrogationem prælibatus reuerendissimus pater dominus Cardinalis præsidens, primo, & deinde cæteri omnes & singuli domini prælati, in eadem sessione ac sacra synodo tunc præsentes, concorditer nullo discrepante responderunt viua voce, Placet. Quibus præmissis sic peractis præfati dictæ sacrosanctæ synodi promotores, siue procuratores suprà deputati, petierunt, & quilibet ipsorum petijt, per nos protonotarios, notarios, & scribas, ad hoc suprà deputatos, fieri & confici de præmissis omnibus & singulis vnum vel plura publica instrumenta, in testimonium veritatis præmissorum & ad perpetuam rei memoriam. Datum Basileæ decimonono Calendas Ianuarij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoprimo.

Notariorum præfecti.

Promotores.

Ordinatores sediũ.

* Medicinæ magistrum.

* Martishusen.

SESSIO SECVNDA.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, ecclesiam militantem repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Ad laudem Dei omnipotentis, ac benedictæ induiduæq́; Trinitatis gloriam & honorem, pro hæresum atq; errorũ extirpatione, morum in capite & in membris Ecclesiæ Dei reformatione, ac regum & regnorum cæterorumque Christicolarum adinuicẽm, authore discordiarum procurante, dissidẽtium pacificatione, in Spiritu sancto legitimè congregata, decernit, statuit, diffinit, declarat, & ordinat, vt sequitur:

Decretum, quòd Concilium Basileense est legitimè inchoatum.

Et primò, quòd eadem sacra Basileensis synodus, sacris Constantiensi & Senensi Cõcilijs generalibus decernentibus atque ordinantibus, & authoritate Apostolica interueniente, fuit & est in hoc loco Basileensi debitè legitimeque ac rite initiata & congregata. Et ne de eiusdem sacræ Basileensis synodi potestate à quoquam dubitetur; ipsa eadem synodus duas declarationes ex decretis synodi Constantiensis in præsenti sessione, alijs suis decretis editis seu edendis inserendas, ordinat & decernit, quarum quidem declarationũ tenor primæ sequitur, & est talis:

Decretum, quòd Concilium Generale est super Papam in his, quæ fidei, & schismatis sunt. &c.

Et primò declarat, quòd ipsa synodus in Spiritusancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, & Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem immediatè à Christo habet, cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiã si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & ad generalem reformationem ecclesiæ Dei in capite & in membris. Alterius verò tenor sequitur in hæc verba.

Quomodo, cur, & qñ hoc verificetur vide præsertim D. Turecremãtam in sua summa de Ecclesia lib. 2. & ob id incipit à Conciliorum natura deuiare, & in errores plabi, & meriti a Leone X. Cõuenticulus nuncupatur.

Quòd inobedientes Concilio, puniantur.

Item, declarat, quòd quicunq; cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si papalis existat, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitimè congregati, super præmissis seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrendo. Præmissis igitur & nonnullis alijs Constantiensis Concilij, præsertim capituli quod incipit, Frequens, in priori huius sacræ synodi Basileensis sessione recitati, decretis attentis, prælibata synodus Basileensis decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda (vt præmittitur) in Spiritusancto legitimè congregata, per nullum quauis authoritate, etiã si papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, sed ad aliud tempus prorogari debuit, aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basileẽsis deliberatione & consensu.

Erronea declaratio.

Obstinata erroris prosequutio.

Quòd personæ Concilij non debeant extra Concilium trahi, vel impediri.

Item diffinit, ordinat & decernit hęc sancta synodus, quòd nulla persona, cuiuscunque status dignitatis seu conditionis fuerit, in eadem synodo actu existens aut futura, eidem incorporata vel incorporanda, à tempore arrepti itineris ad ipsam sanctam synodum sine fraude continuati, ad recedendum ab eadem, à quoquam quauis authoritate, etiamsi papali dignitate præfulgeat, directè vel indirectè in læsionem seu perturbationem dictæ sanctæ synodi, inuita sine deliberatione & consensu ipsius sanctæ synodi requiri, moneri, compelli, citari, euocari ad alium locum, etiam curiam Romanam valeat, seu ne ad eandem sanctā synodum veniat, possit aut debeat quomodolibet impediri. Si autem à quoquam quauis authoritate, etiam si papali dignitate præfulgeat, (vt præmittitur) in contrarium attentatum fuerit, seu attentaretur in futurum, aut processus pœnales vel mandata; etiam censuras ecclesiasticas seu translationes prælatorum inuitorum, vel priuationes aut inhabilitationes eorundem seu aliorum beneficiatorū quorumcunq;, aliasve quascunque pœnas continentes, vt ab eadem sancta synodo recedant, vel non accedant ad eandem, aut eidem non adhæreāt, fulminati fuerint, fulminentur, aut fulminarentur in futurum, totum sit irritum & inane, nec eisdem processibus, censuris ac pœnis, tanquam irritis & inanibus quomodolibet obediendum fore, prædictosque processus & censuras, cum omnibus indè secutis & secuturis, quatenus de facto processissent aut procederent in futurū, cassat, & irritat, & annullat, & pro cassis, irritis atque nullis habendos decernit, diffinit, ordinat & declarat.

Irritum, & inane est quod hic decernitur rationibus supradictis, structura quālibet nāq; super arenam labitur posita.

Quòd hi qui tenentur interesse Concilio, non recedant sine licentia.

Item, decretis sacri Concilij Cōstantiensis inhærendo, statuit, ordinat & decernit, quòd prælati & alij qui tenentur huic sacro Concilio interesse, ab hoc loco ante finitum Concilium, nisi ex causa rationabili per deputatos seu ab hoc sacro Concilio deputandos examinanda, non recedant. Qua quidem causa examinata & legitimè approbata, possint recedere de licentia illius vel illorum, qui pro tempore habent vel habebunt authoritatem. Et tunc taliter recedens, teneatur dimittere alijs in loco remanentibus suam potestatem, sub pęnis iuris per hoc sacrum Concilium indicendis, & in facientes contrarium exequendis.

Promotores alij.

Item quia plures promotores in eadem sancta synodo, & etiam notarij ad conscribendum acta eiusdem sunt necessarij, citra aliorum per ipsam sanctam synodum in ipsius prima sessione deputatorum reuocationem, magistros* Ademarium de Rossilione licentiatum in decretis, Archipresbyterum Viuariensem & canonicum Lugdunensem, Henricum de Behenheym licentiatū in decretis, officialem Basileensem promotores, & Petrum Bruneti baccalaureum in decretis, canonicum Atrebatensem, notariū eiusdem ordinat & deputat. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in Ecclesia maiore Basileensi solenniter celebrata, decimoquinto Calendas Martij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo tricesimosecundo.

* Ademarum

SESSIO TERTIA.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans. Olim sacrum Constantiense Concilium volens futuris Ecclesiæ necessitatibus prouidere, matura deliberatione statuit & decreuit, vt post finē ipsius Cōcilij in quinquēnium, deinde in septennium, & posteà perpetuò futuris temporibus de decēnio in decennium, generale Concilium celebretur, cuius decreti vigore felicis recordationis Martinus Papa Quintus, ipso Constantiensi approbante Concilio, statuit in ciuitate Papiensi proximum tunc Concilium celebrari, quod ibidèm cęptum fuit, & de consensu & approbatione ipsius Concilij, ad ciuitatē Senensem translatum. In quo Senensi Concilio fuit electa hæc Basileensis ciuitatis, pro futuro tunc Concilio in septēnium celebrādo. Appropinquante autem fine ipsius septennij, præfatus Papa Martinus volens decreto Constantiensis & ordinationi Senensis Conciliorum satisfacere, vt debebat, reuerēdissimum in Christo patrem & dominum, dominum Iulianum sanctæ Romanæ Ecclesię sancti Angeli diaconum Cardinalem, sedis Apostolicæ destinauit legatum, cū plena potestate eidem Concilio vice & authoritate sedis Apostolicæ præsidendi. Quod etiam sanctissimus dominus Papa Eugenius Quartus ratum habuit & approbauit. Proinde hoc sacrum generale Concilium in Spiritusancto legitimè congregatū, prouida & matura deliberatione considerans, hæreticam pestem in partibus Bohemię nimis sęuire crudeliter, quę Dei occulto iudicio, bello pluriès attentato nō potuit superari, atq; quòd in diuersis mundi partibus clàm hæretica pestis pullulat atque serpit, quodque proh dolor multas Christianas prouincias bellorū desecat rabies & deuastat, morūque nimia deformatio diuinā maiestatē offendit tantis & tam pestiferis malis, omnipotentis Dei

Hæresis. Hussitica.

Bella. Mores deprauati.

Dei gratia largiente, ad extirpationem hæresum, pacemq; in Christiano populo cōponendam, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & in membris studiosè occurrere, & salutaribus remedijs prouidere, disposuit, & vt hæc ad optatos fines commodiùs duci possent, considerans hæc sancta synodus præsentiam summi pontificis, reuerendissimorumque Sanctę Romanę Ecclesiæ Cardinalium in ipso Concilio esse accommodam & multimodè fructuosam, venerabilem virum magistrum Ioannem Pulchripatris, sacræ Theologiæ professorem, ad sanctissimum Dominum Eugenium summum pontificem destinauit, atque ad pręfatos reuerendissimos dominos Cardinales, præfatum sanctissimum dominum Papam exorando & supplicando, vt huc (si commodè posset) personaliter accederet, ipsique sacro Concilio fauoribus & auxilijs assisteret opportunis. Denuoque venerabiles viros Iacobum Sirik scholasticum Treuirensem, & Thomam* Fieno decretorum doctorē, suos pro eadem causa Oratores ad eundem dominum Papā & dominos Cardinales transmisit. Cùm autem ad notitiam ipsius Concilij peruenisset, præfatum dominum Papā ex sinistra informatione motum, dissolutionem ipsius Concilij attentasse, quæ quidem dissolutio in periculum euersionis fidei cederet euidenter, necnon Ecclesiæ Dei graue scandalum, ad eundem dominum Papam atque reuerendissimos dominos Cardinales, suos destinauit protinus oratores, reuerendum patrem Dominum Ludouicū de Palude Episcopum Lausanensem, & magistrum Henricum Stater decanum Traiectensem, ad supplicandum, instandum & requirendū præfatum dominum Papam, vt ipsam dissolutionem reuocare dignaretur, huicq; sacro Concilio in tam laudabilibus operibus suffragaretur auxilijs & consilijs opportunis.

*Fiene Oratores ad Papā destinati.

Oratores alij.

Decernitur, dissolutionem Concilij nullatenus fieri posse.

Consideransque hęc sancta synodus, pręfatam dissolutionem Concilij contra decreta Constantiensis Concilij esse factam, tendereq; in euersionis fidei graue periculum, & status ecclesiastici turbationem & detrimentum, atq; scandalum totius populi Christiani, eandem dissolutionem decreuit nullatenus fieri potuisse: quinimò, ipsa minimè obsistente, ad prosequutionem eorum quæ pro fidei stabilitate & salute Christiani populi laudabiliter sunt incepta, esse cum Spiritusancti gratia procedendum. Verùm cùm redeuntibus præfatis Episcopo Lausanensi & decano Traiectensi, optata responsio à sanctissimo Domino Papa non fuerit reportata, licet non solum à prædictis Concilij oratoribus ipsius Concilij nomine, sed etiàm à serenissimo domino Sigismundo rege Romanorum fideli Ecclesiæ aduocato, pręfatus sanctissimus dominus Papa supplicatus, interpellatus, requisitus, rogatus fuerit, & totis nisibus, multiplicatis vicibus obsecratus, idcirco hæc sancta synodus innitens decretis sacri Constantiensis Concilij, quorum verba sunt hæc: Quòd sancta synodus in Spiritusancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à CHRISTO immediatè habet, cui quilibet cuiuscunq; status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & ad generalem reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris.

Monitio contra Papam.

Item declarat, quòd quicunq;, cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si papalis existat, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sanctæ synodi aut cuiuscunque alterius Cōcilij generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrendo. In hac solenni sessione ipsum sanctissimum dominum Papā, nec non reuerendissimos dominos Cardinales modo & forma infrà scriptis interpellare decreuit. Hæc igit͛ sancta synodus in Spiritusancto legitimè congregata, prædictum beatissimum dominum Papam Eugenium cum omni reuerentia & instantia supplicat, & per viscera misericordiæ IESV CHRISTI exorat, requirit, & obtestatur, ac monet, quatenus prætensam dissolutionem, sicut de facto processit, de facto reuocet, & ipsam reuocationem, quemadmodùm & dissolutionem fecit, per diuersas mundi partes transmittat & publicet, ab omnique impedimento dicti Concilij penitus desistat. Quinimò eidem (vt debet) faueat & assistat, omniaque præbeat subsidia & auxilia opportuna, necnon infra trium mensium spatium, quod ad hoc pro termino peremptorio præfigit & assignat, si corporalis ipsius dispositio patiatur, personaliter veniat. Sin autem, personam vel personas loco & vice sui destinet & transmittat cum plenaria potestate, ad omnia & singula in hoc Concilio peragenda vsq; ad totalem ipsius conclusionem, per omnes & singulos actus gradatim & successiuè: Alioquin si hæc sanctitas sua facere neglexerit, quod de Christi vicario non est aliqualiter sperandum, sancta synodus (prout iustum fuerit, & Spiritussanctus dictauerit) necessitatibus Ecclesiæ prouidere curabit, & procedet, secundum quod iuris fuerit diuini pariter & humani. Similiter pręfatos reuerēdissimos dominos Cardinales, qui tanquam principales Ecclesiæ Dei cardines ad hæc feruentiùs intendere debent,

debent, exorat, requirit, obtestatur & admonet, quatenus cum præfato domino Papa super prædictis solicita instantiam faciant, huicque sacro Concilio faueant, assistant, & auxilientur modis omnibus opportunis. Et cùm præsentia ipsorum, pro eorum authoritate magnaque prudentia & experientia rerum, sit huic sacro Concilio plurimùm opportuna, ipsos dominos Cardinales & quemlibet eorum requirit, monet, & citat, quatenus infra spatium trium mensium ab intimatione præsentium (quem terminum pro trina ac canonica monitione præcise & peremptoriè præfigit & assignat) ad dictum sacrum Concilium Generale veniant, canonico impedimento cessante: alioquin, cùm eorum negligentia ad ipsum sacrum Generale Concilium veniendi, vt tantis necessitatibus Ecclesiæ succurratur, in periculũ grauis iacturę fidei Catholicæ, totiusq; Ecclesię detrimentum censeatur proculdubiò redundare: hæc sancta synodus, lapso termino supradicto, contra eos qui venire neglexerint, eorum exigente cõtumacia, procedet, prout diuini pariter & humani dictauerit & permiserit ordo iuris, & necessitatibus Ecclesiæ altissimo largiẽte prouidere curabit. In præmissis autem dicta synodus reuerendissimũ dominum Cardinalem sanctę Crucis, quandiu tractatibus pacis regnorum Franciæ & Angliæ insistet, includere non intendit, atq; quo ad reuendissimos dominos Cardinales, Placentinum & de Fuxo vulgariter nominatos, & Cardinalem Sancti Eustachij, cùm in propinquioribus locis existant, ad duorum spatium mensium restringit terminum supradictum. Mandat insuper hęc sancta synodus vniuersis & singulis dominis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs ecclesiarum prælatis, clericisque, notarijs & personis ecclesiasticis, nec non alijs Christi fidelibus, cuiuscunque status, dignitatis, gradus & conditionis existant, omnesque & singulos principes & dominos, etiãsi imperiali, regali, ducali, seu quauis alia præfulgeant potestate, requirit & rogat, qui pro præmissis fuerint requisiti, seu requisitus, in virtute sanctæ obedientię ac obtestatione diuini iudicij, & sub pœna excommunicationis, quatenus prædicta omnia & singula dicto sanctissimo domino Papæ, atque reuerẽdissimis dominis Cardinalibus insinuent, intimẽt, & notificent, ac intimari & insinuari, seu notificari faciant personaliter eisdem, si ad eos tutus & accommodus pateat accessus. Sin autem, ei vel illis ad quos personaliter accedendi facultas non sit, in eorum habitationibus, nec non in porta palatij Apostolici & in Ecclesijs Sancti Ioannis Lateranensis, Sancti Petri, & Sanctæ Mariæ Maioris de vrbe, copias per publicum notarium confectas affigendo, si hoc tutè fieri possit. Sin autem, in principalibus ecclesijs ciuitatum Sutrinæ, Viterbij & Senensis, vel aliarũ trium ciuitatum vicinarum, de quibus fuerit benè visum. Quę quidem loca hęc sancta synodus decernit, esse idonea pro executione omnium præmissorum. Et nihilominùs hęc sancta synodus futuris cupiens obuiare casibus, vt omnis euitetur dispendiosus circuitus, cùm rebus de quibus agitur, supra modũ periculosa sit, mora, ordinat & decernit, huiusmodi admonitionis & citationis decretum, postquam in hac solenni sessione lectum fuerit & publicatum, ecclesiæ cathedralis Basileensis valuis affigi, vt si fortè contingat ipsius intimationem exequi non posse modo aliquo præmissorum, eo casu ex nunc tanquam publico edicto, ad quatuor mensiũ spatium ab hac die in anteà computandum, censeatur quo ad omnes eius effectus facta insinuatio, monitio & citatio, sicq; suos omnes effectus sortiri & arctare eos quibus dirigitur, decernit, ac si personaliter insinuatum & præsentatum fuisset, viribus peremptorijs & comminationibus suprascriptis hîc habitis pro insertis. Insuper hæc sancta synodus declarat & protestatur, quòd nihilominus prædictis dilationibus pendentibus, cùm iam præcesserit à iure vocatio ex decreto Concilij Constantiensis rerumque necessitas id suadeat, & qualitas agendorum in vlteriore prosecutione Concilij & agendis in eo, procedere intendit ordinatè, debitè ac maturè, nec propterea supersedere aliqualiter in processu. Tandem hæc sancta synodus decernit citationes contra omnes pręlatos & alios, qui ad Generale Cõcilium venire tenentur, omnesque & singulos Generales ordinum quorumcunque, ac etiam inquisitores hæreticæ prauitatis; sub dilatione termini, seu terminorum de quibus deputatis fuerit benè visum, cum pœnis & censuris & clausulis opportunis. Datum Basileæ in sessione publica sanctæ synodi Basileensis, celebrata in Ecclesia maiori huius ciuitatis, sub sigillo eiusdem sanctæ synodi, sub anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo, indictione decima, die verò Martis 29. Mensis Aprilis, præsentibus notarijs & scribis huius sanctæ synodi suprascriptis.

Item quia plures notarij & scribæ ad cõscribendum acta huius sacri Concilij sunt necessarij, hæc sancta synodus, citra tamen aliorum notariorum per ipsam aliâs constitutorũ reuocationem, venerabiles viros magistros Bartholomæum de * Lucgniano ciuem Senensem, & Thomam Cheinelon baccalaureum in decretis Rhemensis diœcesis, notarios eiusdem deputat & ordinat. Datum Basileæ in &c. vt statim suprà. [Notarij alij nati.] [* Lutigni.]

SESSIO

SESSIO QVARTA.

Saluus conductus Bohemorum.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans. Tenore præsentium significamus vniuersis, quòd omnibus & singulis sacerdotibus, baronibus, nobilibus, militaribus, popularibus & alijs quibuscunque viris, cuiuscunque status, conditionis aut qualitatis existãt, de regno Bohemiæ & Marchionatu Morauiæ, de Praga & ciuitatibus ac alijs locis eorundem, & omnibus alijs ecclesiasticis & secularibus personis, qui aut quæ vnà cum ipsis ad generale Basileense Cõcilium mittentur, ac profecturi existunt, omnibus eorum personis, quocunq; nomine censeantur, aut valeant nuncupari, infra tamen numerum ducentarum personarum, tenore præsentiũ, nostrum plenissimum ac perfectum saluum conductum concedimus atque damus, verissimamque securitatem veniendi ad hanc ciuitatem Basileensem: ibidemque manendi, standi, morandi, nobiscumque de quibusuis negocijs opportunis ipsis commissis tractãdi, placitandi, disponendi, concludendi & terminandi impartimur: ac in loco vel in locis hospitiorum suorum diuina officia sine impedimento nostrorum peragere permittimus, sic etiam, vt propter illorum præsentiam neque in itinere, neque in aliquo loco itineris in eundo, manendo aut redeundo, neq; in ipsa ciuitate Basileensi à diuinis officijs cessetur, quouis modo per modum interdicti. Cæterùm in Generali Cõcilio seu synodo Basileensi articulos quatuor, pro quorum claritate instãt, oretenus aut in scriptis liberè poterunt offerre, aut propalare, scripturis sacris beatorumq; doctorum verbis, sentẽtijs & rationibus eos declarare, adstruere, & persuadere, & si opus fuerit, etiam ad obiecta Concilij Generalis respondere, aut cum aliquo vel aliquibus de Concilio super eisdem disputare, aut charitatiuè absque omni impedimento conferre, opprobrio, conuicio aut contumelia procùl motis, seruatis forma & modis inter nostros legatos & nuncios prædictorum regni & Marchionatus in Egrensi ciuitate specificatis & vniformiter conclusis: & signanter, quòd in causa quatuor articulorum per eos attentatum, lex diuina, praxis Christi Apostolica & Ecclesię primitiuæ vnà cum Concilijs doctoribusq; fundantibus se veraciter in eadem, pro verissimo & indifferente iudice in hoc Basileensi Concilio admittẽtur. Et illis peractis vel non peractis, quandocunque de mandato aut cõsensu suorum maiorum ad propria reuerti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque vlla renitentia, occasione & mora, saluis rebus illorum & suorum pariter honore & personis, viceuersa poterunt vel poterit iuxta beneplacitum liberè & securè redire, de scitu tamen deputãdorum per Concilium, vt pro tunc opportunè securitati eorũ prouideatur sine dolo & fraude. Nihilominùs in hoc eorum saluo conductu omnes quascunque clausulas includi ac contineri volumus. ac pro inclusis haberi, quæ pro plena & efficaci & sufficienti securitate in eundo, stando ac redeundo necessariæ sunt & opportunæ, hæc notanter propter bonum pacis procurandum & obseruandum luculenter expressantes. Quòd si quispiam aut aliqui ex illis, siue in itinere ad nos in Basileam veniendo, siue ibidem demorando aut redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerit aut egerint, per quod posset assecurationis eorum beneficium eis aut eorum alicui concessum, annullari aut cassari: volumus etiam, ac admittimus, & concedimus, vt talis vel tales in facinore huiusmodi deprehensi vel deprehensus ab ipsis duntaxat, & non ab alijs, condigna animaduersione cum emenda sufficienti, per partem nostram meritò approbanda & laudanda, mox puniatur aut puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Et pariformiter, si quispiam vel aliqui ex nostris, siue in itinere ad nos in Basileam veniendo, siue ibidem demorando, aut redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerit aut egerint, per quod posset assecurationis ipsorum beneficium eis aut alicui eorum concessum, annullari aut cassari: volumus, vt talis vel tales in facinore huiusmodi deprehensi, à nobis aut à nostris duntaxat, & non ab aliis, condigna animaduersione, cum emenda sufficienti, per partem dominorum ambasiatorum & nunciorum meritò approbanda & laudanda, mox puniatur aut puniantur, præsenti assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Volumus etiam, quòd liceat ipsis ambasiatoribus omnibus & singulis, toties quotiescunque opportunum fuerit seu necessarium, ad auram capiendam exire de ciuitate Basileensi, & reuerti ad eandem, necnon nuncium vel nuncios suos ad quæcunque loca pro suis necessariis negociis ordinandis liberè mittere seu destinare, ac ipso missos seu destinatos, seu missum & destinatum suscipere toties quoties eis videbitur expedire, ita quòd aliqui vel aliquis per deputandos Concilii socientur, qui eorum securitati prouideant, vel prouideat. Insupèr nec in sermonibus, seu prædicationibus publicis aut aliis collationibus, in præiudicium, derogationem seu deteriorationem causæ ipsorum quatuor articulorum, pars nostra terminis quibuslibet, in confusionem

nem vergentibus, poterit aut debebit vti & potiri in loco ciuitas Basileensis. Qui quidem saluus conductus & securitates stare ac durare debent & à tempore & per tempus, quo in nostræ & nostrorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & vsque ad Basileam perduci, ac toto tempore mansionis eorum ibidem, & rursum post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum præmisso, cùm ipsi petierint, aut Concilium habita huiusmodi audientia, ipsis recessum indixerit, à Basilea vsque in Tustan, * Tatoniam, aut Englispurg, in quem ex locis istis maluerint, Deo fauente restituemus, dolo & fraude prorsus exclusis. Etiam pro vniuersis & singulis Christi fidelibus, & specialiter pro sanctissimo domino Romano pontifice, pro serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum &c. rege, ac venerabilibus dominis cardinalibus, Archiepiscopis & episcopis, ac dominis abbatibus, prælatis & clericis, necnon illustrissimis principibus, regibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus & nobilibus militibus, vniuersitatibus & communitatibus ciuitatum, castrorum & villarum, earumque consulibus, scabinis, officialibus & alijs cuiuscunque conditionis & status, ecclesiastici vel secularis existant, quocunq; nomine censeantur, & pro subditis omnium præmissorum, & pro tota parte eorundem promittimus bona fide & spondemus, quòd nos omnes & singuli prædicti præscriptam assecurationem & salui conductus eorũ formam, in omnibus suis conditionibus, punctis & clausulis superiùs expressatis, inuiolabiliter & inconcussè bona fide & puro corde obseruabimus & custodiemus, obseruabunt & custodient. Insupèr promittentes sine fraude & quolibet dolo, quòd nolumus, neque debemus occultè vel manifestè, quacunque occasione prætensa, vti aliqua authoritate vel potentia, iure, statuto vel priuilegio legum vel canonum, & quorumcunque Conciliorum, specialiter Constantiensis & Senensis quacunque forma verborum expressa, in aliquod præiudicium saluoconductui, seu assecurationi ac publicæ audientiæ, ipsis per nos concessæ vel concesso. Quòd si nos aut aliquis ex nobis, vel nostris, cuiuscunque conditionis vel status aut præeminentiæ existens, præscriptæ assecurationis & saluiconductus formam & modum, in quocunque puncto vel clausula violauerit, (quod tamen auertere dignetur omnipotens) & sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, & ipsorum arbitrio meritò approbanda & laudanda, habeant nos & habere poterunt incidisse in omnes pœnas, quas iure diuino & humano, aut consuetudine, huiusmodi saluorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione, aut quauis in hac parte contradictione. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi celebrata, duodecimo Calendas Iulij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

* Taconiã

EPISTOLA BOHEMIS MISSA super conclusione in Egra facta, in quarta publica sessione lecta.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, vniuersis viris ecclesiasticis, nobilibus & toti populo regni Bohemiæ, vnitatem & pacem in Christo Iesu nostro domino. Pridiè oratores nostri ex oppido Egra ad nos reuersi, & ibidem cum nuncijs vestris conclusa seriose referentes, magno gaudio hanc sanctam synodum repleuerunt. Asserunt enim, cum tanta charitate & mansuetudine, hoc sacrum vnionis negocium fuisse tractatum, vt non aliud existimemus, quàm Spiritumsanctum pacis & vnitatis authorem in medio interuenisse. Concepimus ex his, quæ referunt, magnam spem futuræ vnionis & indissolubilis inter nos charitatis. Pro qua re (sicut dignum est) ipsi Spirituisancto, cuius munere hoc factum esse non dubitamus, gratias ex toto corde retulimus, eleemosynas, ieiuniaque & orationes solennes indiximus, & vbique vsque ad rem optato fine conclusam, indici faciemus. Laudamus & benedicimus dominum, qui tam lætam nobis præbuit diem, qua nullam adhuc sensimus lætiorem, postquàm hunc locum attigimus. Parari enim semitam videmus ad magnam Dei gloriam & grandem populi Christiani profectum. Nemo nostrum fuit, dum ipsi oratores singula vobiscum acta recensebant, qui vel oculis vel corde non fleret. Commouebantur inusitato gaudio viscera audientium, rem tam concorditèr fuisse conclusam, sperantiumque post hanc aliã multo lætiorem diem adhuc successuram. Exultemus igitur, & iubilemus inuicem Deo salutari nostro, qui recordatus misericordiæ suæ, incipit plebem suam tanta cum lætitia visitare. Leuemus manus nostras ad cœlum, glorificantes dominum nostrum Iesum Christum, quia pacem, quam quotidiè diebus nostris ecclesiæ dari petimus, iam appropinquare videmus. Magnificemus Spiritum paracletum, qui animos paulo antè dissidentes, in hanc spem pacis repentè conuertit. Sed si pro hac spe tantum gaudij suscepimus, quàm magna & inenarrabilis erit illa lætitia tam nostra quàm vestra, quando optatum pacis & vnitatis finem re ipsa intuebimur? Vt autem recognoscatis, quantum hæc res nobis est cordi, ipsis nostris nuncijs in communi congregatione auditis,

Epistola Cõcilij ad Bohemos.

Psal. 94.

auditis, formam saluiconductus & ea, quę cum vestris ambasiatoribus concluserunt, nihil addito vel retracto, hæc sancta synodus vnanimi omnium consensu approbauit. Et ecce ipsum saluum conductum in publica sessione decretum, de verbo ad verbum, quemadmodùm in Egra * conditus fuerat, ad vos destinamus. Misimus etiam, vt nil ex parte nostra desit, fratrem Ioannem de Mulbruno, vnum ex nuncijs nostris, qui in Egra fuerát, ad serenissimum principem dominum regem Romanorum, vt ab eo saluum conductum, in ea qua optatis, forma obtineat. Quem vt primùm habuerimus, ad vos sine mora transmittemus, parati semper agere omnia, quæ pro vestra tutela & libera audientia necessaria videbuntur. Vtinam sicut fas est nobis verba exprimere, ita mentes nostras in publicum exhibere possemus. Vtinam sicut hanc epistolam lecturi estis, ita corda nostra palàm inspicere possetis. Profectò non dubitamus, quin cognita nostra in vos summa charitate, mox sine vlteriori tractatu in vnitate spiritus connecteremur. Et quoniam saluatoris nostri sententia est, non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit: vos omnes per Spiritumsanctum huius sacri negocij directorem hortamur & obsecramus, vt quemadmodùm rem ipsam feruenter inchoastis, ita firmiter constanterque vsque ad veræ vnionis complementum perseueretis. Speramus in Christo Iesu videre diem, & iam propè est fortè, quo alter alterum fraterna charitate nos inuicèm complectemur, & vnanimes in eadem Sanctæ Matris Ecclesiæ domo cum iocunditate perpetuò habitabimus. Confidimus in Domino tantam adhuc inuicèm futuram dilectionem, vt nullum inter nos fuisse olim dispendium videatur. Et quanquam nondum hæc sancta vnio, pro qua laboramus, completa sit, tamen ipse Spiritussanctus tantam huius rei spem & affectum cordibus nostris impressit, vt quod futurum est, iam quodammodo in foribus adesse credamus. Vos corpore absentes estis, sed ob hanc spem in visceribus charitatis, & vinculo veræ dilectionis, quasi præsentes amplectimur, & præ gaudio nosipsi flentes, tanquam mater filium ex longinqua patria redeuntem, vos tenerrimè osculamur. Iam igitur quasi arram proximæ mutuę vnitatis pepigisse videmur, & vos dudum futuros, nostros dilectissimos fratres iam esse existimamus. Talia enim ipse Spiritussanctus initia dedit, vt non aliud quàm pacem, charitatem & vnitatem hinc *attingere speremus. Læto ergo animo vtrique simus, & iocunda mente inuicèm viuamus, cùm propè in ianuis gaudium, quod nemo tollet à nobis, per Spiritumsanctum accepturi simus. Sed vt citiùs faciliusque consequamur, vigilemus supplices in orationibus, & continuis precibus dominum nostrum Iesum Christum deuotis mentibus exoremus, vt quod operari incepit, confirmet atque perficiat. Hora iam est, vt sancta mater Ecclesia, quæ pro tam duro filiorum suorum dissidio diu * consternata est, pro pace & vnitate lætari & exultare incipiat, luctumque præteriti temporis conuertat in gaudium. Tempus iam aduenit, vt qui eodem Christi charactere insigniti sunt, & eodem baptismatis fonte renati, deposita omni dissensione, eundem charitatis, & vnitatis Spiritum induant, & ad augmentum gloriamq; nominis Christiani totis viribus intendant, fidemque orthodoxam protegere curent, quam infideles pagani multis in locis ignominiose pessundant, & extinguere moliuntur. Eia igitur cùm nostræ dilectionis & synceræ voluntatis iam certi sitis, amodò vestros legatos præparate, quales in primis literis postulauimus, vt cùm regius saluus conductus aduenerit, cum pleno mandato ad hoc sacrum Concilium proficiscantur. Quos ita gratè benigneque suscipiemus, vt à parentibus filij suscipi consueuerunt. Spiritussanctus paracletus, in cuius nomine hæc sancta synodus est congregata, nobis & vobis & toti populo Christiano hîc veram dilectionem & pacem, ac in futuro seculo vitam æternam donare dignetur, qui cum patre & filio regnat benedictus in secula, Amen.

Margin notes: * conditũ — Matth. 10. & 24. b — * continge re — * contristata

Datum in sessione publica solenniter celebrata in ecclesia maiore Basileensi, die Veneris, vigesima mensis Iunij. Anno à natiuitate domini millesimo quadringẽtesimo trigesimosecundo.

IN EADEM SESSIONE *Quarta, decreta Concilij Basileensis.*

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, attendens quòd ad prouidentiæ spectat officium, perspicaci consideratione futura prospicere, & aduersus ea quæ reipublicæ possent inferre dispendia, salubriter prouidere. Cùm itaque eadem sancta synodus ad extirpationem hæresum, pacem in Christi populo & morum reformationem cum Spiritussancti gratia, prout statu rerum & temporum considerato, est admodùm necessarium, sit intenta, & propterea venerabiles in CHRISTO patres Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ad ipsum sacrum Concilium euocauerit, existimans eorum in sacro Concilio præsentiam pro eorum authoritate, sapientia, rerumque notitia, multimodè fructuosam: eisque tanquam veris obedientiæ filijs ad sacrum Concilium venientibus, si alibi contingeret Apostolicæ Sedis vacatio,

Locus obscurus.

vacatio, in iacturam eorum qui obedientes vacationi sacri Concilij deseruirent, vtilitati Ecclesiæ posset redundare. cùm tamē vt obedientia non iacturam afferat, sed potiùs vtilitatis & honoris augmentum, ratio cunctis nota suadeat. Et ne aliquibus forsitan venire negligentibus prodesse inobedientia videatur, hæc & alia quæ animum cuiuscunq; prudentis ad hoc mouere possent & deberent, prouida attentione prospiciēs hæc sancta synodus, statuit, decernit, atque diffinit, quòd in euentum vacationis Sedis Apostolicæ, hoc sacro generali durante Concilio, electio summi Pontificis in loco istius Sacri Cōcilij fiat, & interdicit, ne alibi celebretur. In contrarium attentata quauis authoritate, etiam si Papali, non obstantibus quibuscunque constitutionibus editis vel edendis, aut alijs in contrarium facientibus, ac si de ipsis esset de verbo ad verbum facienda mentio specialis, aut iuramento firmata existant, quibus ex certa scientia derogat & decernit, nulla & irrita esse, nulliusq; roboris vel momenti ipso iure: contrarium verò attentantes, sint tam actiuè quàm passiuè, quo ad electionem Romani pontificis & ad quascunque alias dignitates inhabiles, & omnibus habitis dignitatibus perpetuò priuati, & infamiæ notam ac etiam excommunicationis sententiam incurrant ipso facto. Quòd si forsan aliqua de facto prætensa electio præsumeretur, tam electus prætensus, quàm illi adhærentes, & eum pro tali gerentes, supradictas pœnas incurrant pari modo. Absolutionem verò omnium & singulorum, qui præmissas sententias aut earum aliquam incurrerint quoquo modo, dicta synodus tantummodò, præterquàm in mortis articulo, sibi reseruat. Decernens præsens decretum ligare, afficere, vim & effectum habere atque sortiri, post quadraginta dies continuos proximè secuturos à die publicationis eiusdem.

Ne vi iuramenti aut promissionis alicui factæ, aliqui astrictos se putent, vt ad Concilium venire non possint.

Item ordinat, statuit, decernit & declarat, quòd quicunque & singuli Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Prælati, Reges, Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, vicarij Ecclesiæ Romanæ, vasalli, communitates, Romanæ curię officiales, summi Pontificis familiares, siue alij cuiuscunque conditionis existant, siue quibuscunque nominibus censeantur, propter iuramenta, promissiones vel quaslibet alias obligationes, præfato summo pontifici seu alteri ad hoc eius mandato deputato aut deputando, seu quibusuis alijs quomodolibet super quacunq; re vel causa, & sub quacunque verborum forma præstita seu præstanda, nullatenus obligantur & astringuntur, aut se impeditos à veniendo ad hoc sacrosanctum Cōcilium occasione dictorum iuramentorum, promissionum vel aliarum obligationum prætendere possunt, aut poterunt in futurum, quo minùs absque periurij seu infamiæ nota ad ipsam synodum teneantur accedere, qui de iure aut consuetudine sunt astricti. Cæteri verò, qui vocati & requisiti fuerint, & omnium prædictorum procuratores, obedire & adhærere ipsi Concilio, & liberè accedere possint, & teneantur, & eidem licitè interesse. Processus verò quoscunque suspensionis & excommunicationis, interdicti, necnon priuationis dignitatum, beneficiorum seu officiorum quorumcunque & commendarum reuocationes, ac inhabilitationis sentētias seu periurij aliásve pœnas, mulctas & censuras in se continētes, in ipsos occasione pręmissorū per quemcunque quauis, etiam Romani pontificis, authoritate fulminatos seu fulminandos, cum omnibus indè secutis aut secuturis, eadem sacra synodus nullos, cassos & irritos, ac nullius roboris seu momenti existere pronunciat, declarat & diffinit: & quatenus de facto processerūt seu processerint, reuocat, cassat, irritat, & annullat, & pro cassis, irritis & nullis habendos statuit & decernit.

De bulla plumbea.

Item vt gesta in ipsa synodo durabiliori testimonio roborentur, statuit & ordinat ipsa synodus, quòd de cæterò in literis suis authenticis vtatur bulla plumbea pendente cum chordula canabis aut serici, prout varietas causarum & rerum, super quibus literæ eædem conficientur, postulabit, in vno missionis Spiritussancti in specie columbæ, in alio verò lateribus, horum verborum, Sacrosancta generalis synodus Basileensis, sculpturas continente, decernens eisdem plenam & omnimodam fidem adhibendam fore.

Quòd Papa, durante Concilio, non possit creare Cardinales, nec creatos publicare.

Item cùm multiplicatio Cardinalium sit Ecclesiæ dispendiosa & onerosa, propterea & ex alijs rationabilibus & legitimis causis eandem sanctam synodum mouentibus, statuit, ordinat, atque ex certa scientia hoc irrefragabili decreto decernit ipsa sancta synodus, quòd durante hoc sacro Cōcilio, Romanus pontifex à loco istius sacri Concilij absens personaliter, non debeat nec possit aliquem vel aliquos cuiuscunque dignitatis, conditionis, gradus seu status existant, in sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem vel Cardinales, quouis modo aut quocunque quæsito colore vel causa assumere, pronunciare

ciare

ciare secretè aut publicè, aut pronunciatos seu assumptos secretò publicare. Et si secùs attentatum fuerit, ex nunc in anteà irritum sit & inane, nulliusque roboris vel momenti. Quòd si forsan taliter de facto assumpti aut pronunciati, se pro cardinalibus gerere aut nominare præsumpserint, quibuscunque dignitatibus priuati, & ad omnes & singulas futuras inhabiles, ac quicunque eos pro cardinalibus gerentes & reputantes, ex nunc prout ex tunc sententia excommunicationis innodati sint ipso facto, à qua præterquàm in mortis articulo, nisi à præfata synodo absolutionis siue habilitationis beneficium obtinere non possint. Datum in sessione publica * eiusdem synodi in ecclesia maiori Basileêsi solenniter celebrata, duodecimo Calendas Iulij, Anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.

* celebrata in ecclesia maiori Basileêsi die Veneris 20. mensis Iunij. Anno a natiuitate &c.

COMMISSIO FACTA PER *Concilium in eadem sessione domino cardinali sancti Eustachij, super regimine ciuitatis Auinionensis & comitatus Venaysini.*

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, dilecto Ecclesiæ filio Alphonso, sancti Eustachij sanctæ Romanæ Ecclesiæ diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato, ciuitatis Auinionensis & comitatus * Venaycini in spiritualibus & temporalibus pro nobis & sancta matre Ecclesia vicario generali, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. In pacis authore hæc sancta synodus cógregata, cùm vniuersi populi Christiani pacem & tranquillitatem exoptans, per diuersas mundi partes ad procurandum ea quæ pacis sunt, & scandalis obuiandum, suæ solicitudinis opus impendat, Ecclesiæ proprium patrimoniũ ab hoc procurandæ pacis & tranquillitatis studio expers esse nullatenùs decuit, quinimo ipsam debet specialis intuitus cura fouere. Cùm itaque ad ipsius sacræ synodi notitiam fide dignorum sit relatione deductum, quòd ciuitas Auinionensis, quæ sanctæ DEI Ecclesiæ semper fidelissima & obsequentissima fuit, certis vrgentibus rationibus & causis necessarijs, vicarium per summum pontificem ad ipsius regimen destinatum, se admittere non debêre prætendat, atque ad eundem summum pontificem plures ambasiatas destinauerit, pro vtili & salubri gubernatione ciuitatis eiusdem ac comitatus * Venaycini eidem adiacentis, supplíciter postulans, vt de alio vtili eis prouideretur vicario, quod hucusque

* Venaysini
* Venaysini

obtinere nequiuit, nec sperat: posse obtinere, quinimo is qui pro vicario destinatus est, intendit & nititur suscipere gubernationis officium inuita ciuitate, congregare satagens multitudinem gentium armatarum. Vndè super præmissis informatione recepta ex his & alijs, quæ honestas censet calamo non promenda, de turbatione & periculo graui status ciuitatis illius & patriæ est ex verisimilibus & vrgentibus rationibus dubitandum, essetque nimis graue dispendium, si fortè (quod auertere dignetur Altissimus) Ecclesia perderet illud tam nobile patrimonij sui membrum, aut guerrarum inquietudine turbaretur. Idcirco hæc sancta synodus huiusmodi periculis cupiens obuiare, ciuitatemque illam & comitatũ in pace & quiete fouere, regimen & gubernationem ciuitatis ipsius & comitatus vsquequò cum summo pontifice per ipsam sanctam synodum, vel aliquo eius nomine habito pleniori tractatu, fuerit aliter ordinatum, maximè attento, quòd propter locorum distantiam & viarum discrimina non potest facilè haberi recursus ad dictum summum pontificem, & periculum sit in mora: tibi cuius futuræ vtili & fideli gubernationi fidem facit aliarum terrarum Ecclesiæ regimen, per te hactenus fidelissimè plurimumque vtiliter gestum, duxit ad honorem Dei, sanctæ matris Ecclesię, ac huius sacræ synodi, tenore præsentium plenariè committendum, cum plenaria potestate regendi & gubernandi dictam ciuitatem Auinionensem & comitatum * Venaycini, omnemque in eisdem iurisdictionem, merum & mixtum imperium, per te vel alium seu alios exercendi, officiales amouendi, etiam si pontificali præfulgeant dignitate, & alios vel eosdem instituendi, iuramenta seu promissiones recipiendi, ac illa relaxandi cum quibuscunque semel vel pluries, quoties visum tibi fuerit opportunum. Quascunque pecunias, fructus, prouentus & emolumenta in illis ciuitate & comitatu, ratione iuris Papalis vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ aut quocunque iure vel titulo, pro tempore præterito, præsenti & futuro cameræ Apostolicæ debitas & debita, recipiendi & exigendi, ac recipi & exigi faciendi, contradictores quoslibet vel inobedientes censuris ecclesiasticis & alijs compescendi remedijs opportunis. Et generaliter cum * omnibus illis potestatibus & facultatibus, quas bonæ memoriæ Franciscus archiepiscopus Narbonensis sanctæ Romanę Ecclesiæ camerarius, à felicis recordationis domino Martino papa quinto & aliàs habuit, dũ ageret in humanis, licèt etiã hîc specificè nõ exprimantur. Mandans tibi in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis iuris, quatenus curam & regimen prædictum humeris tuis impositum reuerenter suscipias, ac

* Venaysini.

ac diligenter & fideliter exequaris, utilitatē publicam, tranquillumque & pacificum statum ciuitatis illius & comitatus sic procurare solicitè studeas, ipsumque regimen & gubernationem pro modo tuę sapientiæ sic utiliter gerere, ut apud Deum æternæ uitæ merita, & apud mandatum fama tua laudis & gloriæ suscipiat incrementa. Mādat insupèr omnibus officialibus, ciuibus, incolis & habitatoribus dictę ciuitatis & comitatus capitaneis, necnon castrorum castellanis, * balliuis, & aliis officialibus quibuscunque quouis nomine censeantur, & aliis vniuersis, quatenus tibi & per te deputandis officialibus ad regimen eorundem, & nulli alteri pareāt, obediant, & intēdāt, in omnibus & per omnia, quemadmodùm præfato archiepiscopo Narbonensi dum uiueret, & pro Ecclesia Romana dictæ ciuitatis & comitatus regimen & gubernationem gereret, faciebāt, & facere tenebantur, quibuscunque promissionibus, iuramentis, obligationibus & aliis quibuscunque dispositionibus in contrariū facientibus, non obstantibus ullo modo. Hęc nanque sancta synodus, omnium quorumcūque prædictis obuiantium uim & effectū, præsentium authoritate suspendit. Et quicquid per te ritè, spiritualiter & temporaliter gest m & ordinatum, actum uel sententiatum fuerit uel prouisum, hæc sancta synodus ratum & gratum habebit, ac faciet authore domino inuiolabiliter obseruari. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in Ecclesia maiori Basileensi die Veneris * uigesima mensis Iunii, Anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.

* Balliuis

* 22. mensis Iulij.

SESSIO QVINTA.

Hæc sessio habita est in uigilia S. Laurētij.

De causis fidei.

SAcrosancta generalis synodus Basileēsis, in Spiritusancto legitimè cōgregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, considerans ꝙ ipsa inter alia fructuosa opera ad hęreses extirpandum, & à fide deuios ad eiusdem fidei orthodoxæ vnionem reducendos, in Spiritusancto principaliter cōgregata dinoscitur, & propterea constituit accommodum fore, imò necessarium pro causis fidem concernentibus, in hoc sacro concilio tractādis & examinandis, de personis idoneis prouidere: eapropter constituit & deputat iudices, ad audiendum omnes & singulas causas fidem quomodolibet concernentes, uenerabiles Franciscum Papiensem, Cōradum Ratisponensem episcopos, & dilectum filiū Ecclesiæ Ioannem abbatem Cistertiēsem, quibus in causis huiusmodi per deputatos ad hoc, prius examinatis, ipsisque designatis & remissis, dat potestatem in prædictis causis in hoc loco Concilij & extrà, citandi ac audiendi, cognoscendi, decidendi & alia faciēdi, quæ ad dictas causas pertinent, & pertinebunt, usque ad sententiam diffinitiuam exclusiuè. Et ut eo faciliùs causæ prædictæ suum finem debitum consequantur, eadem sancta synodus, ut ipsi iudices prædicti aut duo ex eis, tertio statutis horis nō ueniente, terminos in causis huiusmodi tunc occurrentes, tenere & obseruari facere, & aliàs summariè, simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura iudicii procedere ualeant, statuit & decernit.

Causarū fidei iudices.

De procuratore fidei.

Item sancta synodus prædicta deputat & constituit dilectum Ecclesiæ filium Nicolaum Amici, licentiatum in theologia, in causis fidei præmissis procuratorem generalem hoc durante concilio, cum potestate substituendi de consensu & authoritate iudicum prædictorum, qui nullam causam ꝓmoueat, nisi primùm per deputationem fidei fuerit examinata & admissa.

Procurator.

Deputantur iudices ad examinandum causas generaliter.

Item dicta sancta synodus, ne inter cæteros uberes fructus pro quibus procurandis summopere desudat, iustitia indebitè grauatus, pro qua ad eandem confluunt, ministrādo deficiat, ut ipsius executio plùs debito negligatur, uolens in præmissis opportunis remediis prouidere, constituit, ordinat, & deputat iudices seu commissarios ad audiendum omnes causas, ad dictam sanctam synodum deuolutas seu deuoluendas, deductas seu deducendas, causis concernentibus fidem exceptis, uenerabiles Berengarium Petragoricensem, Petrum Augustensem prouinciæ Maguntinæ, & Delphinum Parmensem episcopos, quibus in causis pręmissis per deputatos ad hoc priùs examinatis, ipsisque remissis & designatis dat potestatem, non obstantibus feriis, in loco Concilii & extrà citandi, audiendi, cognoscendi, referendi & diffiniendi, & alia faciendi quæ ad dictas causas pertinent & pertinebunt. Et vt eo faciliùs causæ seu negocia ad debitum finem perueniant, eadem sacra synodus, ut tres aut duo ex ipsis, tertio statutis horis non ueniente, terminos in causiş huiusmodi tunc occurrentes, tenere & obseruari facere, & aliàs secundum qualitatem causarum procedere ualeant, statuit & decernit, causis tamē Ecclesiarum cathedralium maioribus earundem dictæ sacræ synodo reseruatis, de quibus se non impediant, nisi de generalis congregationis patrum & suppositorum eiusdem, etiam citra sessionem publicam commissione speciali. Ratificatque nihilominùs hæc sancta synodus, & approbat omnes commissiones quarumcunque causarum, etiam cathedralium & maiorum,

Iudices alij.

sub quacunque potestate in generali congregatione dictis iudicibus seu aliis commissariis hactenus factas, necnon processus exinde secutos, ac etiam in anteà per eosdem continuandos.

Ordinatio Præcognitorum.

Item ne iudices prædicti quaslibet causas ad hoc sacrum concilium delatas seu deferendas, passim & indistinctè importunitate petentium deuicti, audiendas recipiāt, sed potiùs de qualitate ipsarum ratio habeatur, hæc sancta synodus constituit & deputat dilectos Ecclesiæ filios, Iulianum Apostolicæ sedis legatum sancti Angeli, & Dominicum sanctæ Mariæ in uia lata, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconos cardinales, & quemuis præsidentem nunc & in futurum pro tempore existentem, & uenerabilē Franciscum Gebennensem Episcopum, ad dilectū Ecclesiæ filium Henricum Fleckel, palatij Apostolici causarum auditorem, dictarum causarum præcognitores, dans & concedens quinque prædictis uel maiori parti, aliis se absentantibus vel non consentientibus, potestatem causas huiusmodi primùm diligenter examinandi & discernendi, quæ aut qualis illarum in hoc sacro concilio tractari, audiri, cognosci decenter possint, seu diffiniri debeant, & quas tractandas seu in generali congregatione * referandas, aut absque relatione, præmissa cognitione decidendas iudicauerint, ad ipsos iudices remittere habeant designatos, sub modificatione procedendi prædicta. Et nisi ad eos sic (vt præmittitur) remissæ fuerint, de illis se non impediat quouis modo.

Præcognitores causarum.

* for. referendas.

Quòd vltra tres menses potestas iudicum non duret.

Item decernit hæc sancta synodus, quòd post tres menses continuos à die præsentis publicationis computandos, tam iudicum pro fide, quàm pro aliis causis prædictis audiendis, deputatorum pariter & præcognitorum potestas finiatur. Sit tamen in potestate dictæ generalis congregationis, in locum quorumlibet prædictorum, etiam citra sessionem publicam, quos decreuerit, deputare.

Ne incorporati trahantur ad iudicium extra locum huius concilij.

Item statuit & diffinit, quòd nullus huic sacro concilio per se uel suum procuratorē legitimè admissum incorporatus, etiam procurator ipse aut incorporandus, in futurum à tempore arrepti itineris sine fraude continuati, animo ad hanc Basileensem synodum ueniendi, pro quacunque causa seu lite, mota seu mouenda, aut quauis alia occasione, ad Romanam curiam seu coram quocunque iudice ordinario uel delegato, extra locum Concilii, illo durante, inuitus trahi seu euocari, aut contra ipsos inuitos aut aliquem eorundem procedi possit. Si quid uerò in contrarium attentatum fuerit, quouis modo per * quæcunque, quauis, etiam summi pontificis, authoritate, decernit irritum & inane, nullusque roboris existere seu momenti. Nihilominùs hæc sancta synodus offert se paratam de omnibus suppositis eiusdem aut aliquo eorum, querulantibus seu actionem mouere uolentibus, ministrare iustitiæ complementum.

* quemcunque.

Ordinatur auditor ordinarius cameræ.

Item hæc sancta synodus deputat & constituit dilectum Ecclesiæ filium Henricum Fleckel Apostolici palatii causarum auditorem, huius sacri concilii iudicem & auditorem ordinarium, dans & concedens eidem omnem potestatem seu iurisdictionem, quā in Romana curia de iure seu consuetudine exercet, seu exercere habet Apostolicæ cameræ auditor.

Soldanus constituitur.

Item constituit & deputat dilectum Ecclesiæ filium Titianum de Laude soldanum, cum potestate quam habet soldanus curiæ Romanæ.

De alijs officiarijs.

Itē de cæteris officiariis in hac sacra synodo necessariis, ordinetur & disponatur in cōgregatione generali, & quæcunque ibidem super deputatione eorundem officialiū acta, seu ordinata fuerint, eiusdem firmitatis & authoritatis existāt, ac si facta fuissent in publica sessione.

Deputantur notarij.

Item quia plures notarii & scribæ in eadē sancta synodo ad conscribendum acta eiusdem sunt necessarii, citra aliorem per ipsam sanctam synodum in aliis sessionibus deputatorum reuocationem, magistros Entelinum de Guiscardis de Blensaco iuris canonici professorē, Gerhardum Rousselli, Georgium Frey de Vilshouen, Conradum Kneulin de Dyepurgh, Petrum de Noxeto clericos Vercellensis, Nouiomensis, Patauiensis, Maguntinensis & Placentinensis diœcesis, notarios & scribas eiusdem ordinat & deputat. Datū Basileæ in sessione publica eiusdem sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, quinto idus Augusti, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

Notarij seu scribæ alij.

SESSIO SEXTA,

celebrata die sexta mensis septembris.

ANNO dñi millesimo quadringētesimo trigesimosecūdo, die sabbati sexta mēsis Septēbris in ecclesia maiori Basileensi, in qua sessiones celebrari solent, sexta huius sacræ synodi

synodi Basileensis sessio celebrata hoc modo: Primò uidelicet Missa solennis de beata uirgine Maria, per dominum Philibertum episcopum Constantiensem præsidentem celebrata, & demum suffragiis, antiphona Exaudi, ac litaniis cum euangelio secundum
Luc. 10. c Lucam, Dixit Iesus discipulis suis: Qui vos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: ac hymno, Veni creator spiritus &c. cum versiculo & collecta decantatis, assistentibus dominis legata Placentino & Firmano cardinalibus, cum trigintaduobus aliis prælatis in eorum mitris planis & * pluuialibus existentibus, & domino duce Vuilhelmo Bauariæ protectore huius sacri concilij, venerabiles uiri magistri Nicolaus Amici, & Hugo * Berardi, promotores huius sacri Concilii, per organum magistri Hugonis suam petitionem fecerunt in scriptis, vt sequitur.

* Plumalibus.

* Barardi

Promotores concilij dant petitionem.

Reuerendissimi patres & uos alii domini mei præstantissimi, sacrosanctum generale concilium in spiritusancto legitimè congregatum celebrantes, ac vniuersalem Ecclesiam repræsentantes, cùm ex decreto tertiæ sessionis huius sacri concilii sanctissimus dominus noster Papa Eugenius cum omni reuerentia & instantia fuerit per uiscera misericordiæ Iesu Christi exhortatus, requisitus ac monitus, quatenus prætensam dissolutionem huius sacri concilij de facto retocaret, sicut de facto processerat, quæ notoriè vniuersalem scandalizat Ecclesiam & populum Christianum, & ipsam reuocationem, quemadmodùm & dissolutionem fecerat, per diuersas mundi partes transmitteret & publicaret, ab omnique impedimento dicti concilij penitus desisteret, quinimo eidem (vt debebat) faueret & assisteret, omniaque præberet subsidia & auxilia opportuna, necnon infra trium mensium spatium peremptoriè præfixum & assignatum (si corporalis ipsius dispositio pateretur) personaliter ueniret: sin autem, personam uel personas loco & vice sui destinaret & transmitteret cum plenaria potestate ad omnia & singula in hoc cócilio peragenda, usque ad totalem conclusionem ipsius, per omnes & singulos actus gradatim & successiuè. Et dictus dominus Eugenius Papa quartus, ea super quibus monitus fuit, facere non curauerit, sed in sua prætensa dissolutione perseuerauerit, & etiam perseueret, ac omnem perturbationem & euersionem huius sacri concilij multipliciter moliatur, nec infra terminum præfixum venerit aut miserit, idcirco nos promotores huius sacri concilij producétes memoratum decretum monitionis & citationis, ac executionem legitimè & debitè factam, petimus, supplicamus instantissimè & requirimus, dictum dominum Eugenium Papam quartum, per hanc sacram synodum decerni & declarari contumacem in prædictis, atque ad vlteriora debitè, procedi, prout necessitates ecclesiæ Dei exigunt & requirunt, ac prout est diuini iuris pariter & humani. Deinde productis per eos monitione & citatione contra dominum nostrum Papam Eugenium modernum & dominos cardinales cú duobus instrumentis executionis eiusdem, etiam petito & instanter requisito, per sacrosanctum concilium præfatum dominum nostrum Papam contumacem reputari, & ad vlteriora procedi, prædictus dominus episcopus Constantiensis præsidens, de mandato concilii iniunxit reuerédis in Christo patribus & dominis, dominis Petragoricensi & Ratisponensi episcopis, vt interrogarent, si dominus noster Papa aut aliquis pro eo potestatem uel mandatum sufficiens habens, esset in dicta sessione, se repræsentaret. Qui quidé domini ambo episcopi, uidelicet Petragoricensis & Ratisponensis, primò super gradus ante altare dictæ sessionis ter eundé dominum nostrum Papam uocauerunt alta & intelligibili uoce sub his uerbis: Est ne aliquis hìc pro domino Eugenio Papa quarto cum legitima potestate, cuius contumacia nunc accusata est? Compareat in hac sessione publica. Similiter hoc idem fecerunt ter ante maius portale dictæ ecclesiæ. Deinde facta relatione per eosdem dominos episcopos domino episcopo præsidenti, quòd neminem pro præfato domino nostro Papa reperérant, accesserunt ad dictam sessionem, nuncij & oratores ipsius domini nostri Papæ, uidelicet domini Tarétinus & Colossensis archiepiscopi, episcopus Magalonensis, & dominus Antonius de sancto Vito, sacri palatii causarum auditor. Et ipsis sedentibus in eadem iuxta dominum ducem protectoré, dictus magister Hugo alter promotorum, alio sibi assistente, trina uice cum instantia petiit ab eisdem dominis nunciis & oratoribus, an haberent aliquod mandatum uel potestatem à domino nostro Eugenio Papa quarto. Qui responderunt, quòd erant simplices nuncii & oratores domini nostri Papæ. Et tunc ipse promotor, attento quòd dicti oratores nullam faciebant fidem de mádato, nomine concilii protestatus est de nullitate actorum & agendorum per eosdé. His itaq; peractis, dominus Magdalonensis episcopus, alter dictorum nunciorum, narrauit se aliàs in principio sui aduentus literas credentiales dominis hìc in Basilea cógregatis, exhibuisse & præsentasse. Et ꝙ illa quæ dicere intendebant, in eorum credentia continebantur. Deinde dominus archiepiscopus Tarentinus ibidèm quandam fecit supplicationem exhortatoriá, sumens pro themate Obsecro uos in domino, ut dignè ambuletis Ephe. 4. a
vocatione qua uocati estis &c. supplicando iterum, quòd pro bono & vtilitate Ecclesiæ sanctæ Dei, & ad euitandú scandala, domini digna-

dignarentur supersedere in negocio processus contra dominum nostrum Papam & cardinales. Qua supplicatione & requisitione facta, & habita inter dominos aliquali deliberatione, dominus præsidens eisdem dominis oratoribus respondit, quòd super propositis per promotorem concilij, & per eosdem dominos petitis, domini de sacro concilio deliberarent, & tantum facerent, quod totus mundus meritò de concilio prædicto deberet contentari. Et tunc dominus Colossensis archiepiscopus, de huiusmodi gratiosa responsione regratiatus est. Et his sic peractis, domini nuncij & oratores prædicti à loco publicæ sessionis recesserunt, & se absentârunt. Demum promotores concilii prædicti per organum magistri Hugonis (prout suprà) accusarunt contumaciam dominorum cardinalium, vt in schedula quam in suis tenebat manibus, continetur, videlicet: Item consimili modo accusamus contumaciam reuerendissimorum dominorum cardinalium, qui vigore dicti decreti moniti & citati fuerunt, procedi petentes ad vlteriora, vt suprà, Iordani episcopi Sabinensis, de Vrsinis vulgariter nominati, Antonii episcopi Ostiensis, Bononiensis vulgariter nuncupati, Hugonis episcopi Prænestini, de Cypro vulgariter nominati, Petri tituli sancti Laurentii in Cœlio monte presbyteri cardinalis, de Fuxo vulgariter nominati, Ioannis tituli sancti Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis Rothomagensis, Ludouici tituli sanctæ Cæciliæ presbyteri cardinalis Arelatensis, Henrici sancti Eusebii presbyteri cardinalis de Anglia, Antonii tituli sancti Marcelli presbyteri cardinalis, Dominici tituli sanctorum Ioannis & Pauli presbyteri cardinalis Ilerdensis, Ioannis tituli sancti Petri ad Vincula presbyteri cardinalis, Ioannis tituli sancti Sixti presbyteri cardinalis, Vilhelmi sanctæ Anastasiæ presbyteri cardinalis de Monte forti, Angeloti tituli sancti Marci presbyteri cardinalis, Francisci tituli sancti Clementis presbyteri cardinalis Venetiarum, Alphōsi sancti Eustachii diaconi cardinalis, Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis de Comite, Ardecini sanctorum Cosmæ & Damiani cardinalis Nouariensis, Prosperi sancti Geordii ad uelum aureum diaconi cardinalis de Columna. Tunc uero dicti domini Petragoricēsis & Ratisponensis episcopi, de mandato sacri concilii, ut suprà, ante altare ter, & ante ualuas ecclesiæ etiam ter, eosdem dominos cardinales aut aliquos pro ipsis uocauerunt. Et facta eorum relatione de præmissis, quòd neminem inuenerunt, dominus auditor * domini legati surrexit in medium, & dixit, quòd paratum se offerebat, exhibere mandatum sufficiens coram dominis à concilio deputandis, pro quinque dominis cardinalibus vocatis, uidelicet dominis de Cypro, Arelatensi, sancti Sixti, Rothomagensi, & de Monte forti: similiter allegare causas rationabiles, propter quas domini, Ilerdensis qui iam habitus est, in congregatione generali excusatus, nec non sancti Petri ad uincula, sancti Eustachij, de Fuxo, & de Anglia cardinales, meritò pro excusatis habebuntur. Præterea magistri Simon de Valle, & Ioannes de Ragusio ordinis Prædicatorum, pro & nomine domini cardinalis Bononiensis, dixerunt se habere mandatum sufficiens, & obtulerunt, se coram eisdē dominis deputatis producere velle. Similiter magister Laurentius de Rotella, obtulit se rationabilibus de causis excusaturum dominum cardinalem de Columna. Et tandem his peractis, concilium per organum domini præsidentis deputauit dominos Frisingensem & Bellicensem episcopos, qui uiderent & examinarent producta per promotores & petita, nec non mandata dominorum cardinalium, ac huiusmodi excusationes audirent, & omnia concilio referrent. De quibus omnibus & singulis præmissis, præfati promotores nomine concilii petierūt, & quilibet eorum petiit, ad perpetuam rei memoriam, sibi fieri à nobis notarijs & aliis vnum uel plura, instrumētū & instrumenta. Datū in sessione publica eiusdem sanctæ &c. vt suprà.

* Cardinalis.

SESSIO SEPTIMA.

Quòd sedente concilio, vacante sede Apostolica, extra concilium non procedatur ad electionem.

Sessio ista habita est die 6. Nouembris, tunc feria 4. anno 1432.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Dudum hæc sancta synodus super electione Romani pontificis, in casu uacationis sedis Apostolicæ hoc sacro durante concilio, quoddam edidit decretum huiusmodi sub tenore: Ad prouidentiæ spectat officium, perspicaci consideratione futura prospicere &c. vt habetur in quarta sessione, ideo non est necesse hic inserere.

Prorogatio temporis cardinalium veniendi ad concilium tempore vacationis Papatus.

Cùm autem ex eodem decreto apud aliquos exorta sit dubitationis occasio, ne tempus decem dierum ad intrandum conclaue præfinitum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, per constitutionem editam in generali concilio Lugdunensi, saltem à tempore notæ vacationis in loco huius concilii curreret & arctaret, quòd nimis rigidum videretur, & terminus nimis breuis propter multos ex eisdem cardinalibus, qui à loco ipsius concilii esse possent in remotis locis absentes: hæc sancta synodus cupiens om-

nem dubitationis materiam amputare, & ea quæ ad pacem & vnitatem ecclesiæ Dei sanctæ accommoda sunt, vigilanti studio prouidere, & tam in his quàm in omnibus quæ fidei catholicæ exaltationem, generalemque reformationem & pacem populi Christiani concernere dinoscuntur, pro quibus est in Spiritusancto legitimè congregata, cum omni modestia debitaque maturitate procedere, præsentis decreti tenore decernit, quòd in casu uacationis sedis Apostolicæ pńte durante cõcilio, ante sexaginta dies à die uacationis continuè computandos, ad electionẽ Romani pontificis minimè procedatur.

Quòd Papa non disponat de beneficijs cardinalium.

Statuit quoque hæc sancta synodus, quòd de beneficijs cardinalium, qui contra præinsertum decretum aliquid præsumpserint attentare, statim possit per eos ad quos de iure communi spectat liberè disponi per uiá collationis, præsentationis, electionis seu cuiuslibet alterius prouisionis, etiam si essent ecclesiæ metropolitanæ, cathedrales, aut alia quæcunque beneficia quocunque nomine censeantur, quæ in titulum uel commendam à prædictis cardinalibus tenentur, reseruationibus Apostolicis specialibus, aut generalibus, & alijs in contrarium facientibus, minimè obsistentibus. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, * octauo idus Nouembris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

* Die Iouis 6. mensis Nouembris.

SESSIO OCTAVA.

Habita 18. Decẽbris, 1432

Basileensis cõcilij sessio. 3.

Sacrosancta generalis synodus Basileẽsis, in Spiritu sancto legitimè cõgregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans.

Cum iamdudum de mense Aprilis in huius sacri concilij sessione solenni editum & publicatum fuerit decretũ huiusmodi seriei, Sacrosancta &c. Olim &c. quod quidem vocationis decretum debitè extitit executum, & in termino constituto solenni sessione celebrata sexta die mensis Septembris, per promotores huius sacri concilij fuerit ipsius domini Papæ & cardinalium absentium contumacia debitè accusata, ambasiatoribus ipsius summi pontificis tunc in hac ciuitate personaliter constitutis, qui quidem ambasiatores ad locum ipsius sessionis uenientes, magnis præcibus à dicto sacro concilio petierunt, in procedendo contra dictum dominum Eugenium Papam & cardinales supersederi: & licet secundum iuris ordinem, attenta magna dicti domini Eugenij & dictorum cardinaliũ contumacia, & multis supplicationibus & instantiis in dicto decreto memoratis, procedẽdum fuisset ad declarandum ipsos esse contumaces, & alia iuris remedia opportuna: uolẽs tamen agere cum omni mansuetudine & lenitate, & si fortè resipiscerent expectare, maximè attendens quòd charissimus Ecclesiæ filius Romanorum rex illustris & fidelis Ecclesię aduocatus, iugiter apud eundem dominum Eugenium & cardinales instabat ambasiatis, literis & tractatibus, vsque in præsens supersedit ab ulteriùs procedendo. Cùm autem à die dictæ accusationis contumaciæ sint lapsi tres menses & ultrà, & etiam à die suæ prætensæ dissolutionis annus effluxit, ipseq́; Dominus Eugenius monitionibus supradictis sanctæ matris Ecclesiæ renuat obedire, sed in sua prætensa dissolutione huius sacri concilii perseueret, ipsum euertere, & disperdere uariis modis satagens, & aliam congregationem sub nomine generalis concilii indicere, in graue scandalum & damnum totius Ecclesiæ bonique publici perturbationem, & decretorum sacri Constantiensis concilii cõtemptum & eneruationem, ac etiam fidei catholicæ detrimentum, cùm hoc sacrum concilium ad extirpationem hæresim per Dei gratiam solicitudinem & operam præbuerit & præbeat, ex qua fructus optimus in proxima dispositione uidetur idcircò ad omnem superabundantem cautelam, suique omnem mansuetudinem & grauitatem ostendendum, & ipsum dominum Eugenium Papam in magis manifesta contumacia constituendum, eundem per uiscera misericordiæ Iesu Christi & sub obtestatione diuini iudicii admonet, exhortatur, & eidem ex parte omnipotentis Dei præcipit, atque mandat, quatenus infra sexaginta dies ab hac die, præsentisque decreti in valuis ecclesiæ Basileensis affixione, continuè subsequentes, dictas prętensas dissolutionem & conuocationem congregationis sub nomine concilii generalis publicè reuocet, & huic sacro concilio etiam purè & simpliciter adhæreat realiter & cum effectu, & deinde cætera in præinserto decreto contenta adimpleat cum effectu. Alioquin si infra prædictum terminum prædictas prætensas dissolutionem & conuocationem non reuocauerit publicè, & ipsi sacro concilio purè & simpliciter (vt præmittitur) non adhæserit, dicta sancta synodus absque vlteriori monitione, requisitione, uocatione, seu citatione contra ipsũ super præmissis & omnibus aliis in concilio peragendis vsque ad finem debitum inclusiuè procedet, prout Spiritussanctus dictauerit, & tã de iure diuino quàm humano fuerit procedendum: adiiciẽs, quòd si dictus dominus Eugenius Papa præmissis parére contempserit, & dicto termino sexaginta dierum pendente, aliquas promotiones fecerit ad cathedrales ecclesias uel ecclesiasticas dignitates, uel alia quæcunque beneficia vel officia in fomentum dictæ suæ prætensæ dissolutionis, & eneruationem, diminutionẽ seu impedimentum huius sacri concilii, de quo ipsius sacri concilii arbitrio iudicabitur,

an

ea factæ fuerint in fomentum, tales promotiones hęc sancta synodus cassat, irritat, & annullat. Mandat ptereà in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna priuationis, quam ipso facto incurrāt, omnium suorum beneficiorū & officiorum, commendarum, pensionum & gratiarum quarumcunque, etiam expectatiuarum, omnibus & singulis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac alijs ecclesiarum prælatis, officiariis curiæ & clericis quibuscunque in Romana curia existentibus, cuiuscunque status & conditionis existant, quatenus in casu prædicto post lapsum dicti termini infra viginti dies proximè & immediatè sequētes, à curia Romana recedant, & deinde cardinales omnino sub pœna prædicta ad hoc sacrū concilium, omni mora postposita, ueniant. Patriarchæ verò, archiepiscopi, episcopi ac alij ecclesiastici, prout de iure vel consuetudine qui ad generale concilium ire tenētur, sub pœnis iuris iter suum sine fraude continuando, ad hoc sacrum concilium veniant: reliqui verò qui ad generale concilium non tenentur venire, ad residendum & Deo seruiendū maneant in propriis beneficiis: uel ad hoc sacrū generale concilium sine moræ dispendio & omni fraude cessante, se transferant, & accedant. Decernit tandem hæc sancta synodus, huius decreti publicationem in præsenti sessione factam, eiusque affixionē in ualuis maioris Ecclesiæ Basileēsis habere vim monitionis, citationis & executionis, & ita vniuersos arctare, ac si personaliter apprehensi & eis intimatum fuisse. Insupèr, prout in prioris monitionis edicto continetur, hæc sancta synodus declarat & protestatur, quòd nihilominùs huiusmodi dilatione sexaginta dierum pendente, cùm id rerum necessitas suadeat & qualitas agendorum, in vlteriori prosecutione concilii & agendorum in eo, procedere intēdit ordinatè, debitè & maturè, nec ppterea supersedere aliqualiter in processu. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, * decimoquinto Calendas Ianuarij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

* Die Iouis 18. Decembris.

DECRETVM QVOD VNICVM debet esse consilium.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalē Ecclesiā repræsentās, ad ppetuā reimemoriam. Sicut vnica est Ecclesia S. catholica, Christo ipsius sponso dicente, Vna est colūba mea, dilecta mea, & fidei articulo hoc pfitēte, (Cant. 6. c) cùm vnitas diuisionem non capiat: sic esse nō potest, nisi vnicum generale concilium, ipsam sanctam Ecclesiam catholicam repræsentans. Cùm ergo in hac ciuitate Basileensi decretis sacrorum generalium conciliorum Constantiensis & Senensis, & duorum Romanorum approbatione Pontificum, scilicet felicis recordationis Martini quinti, & Eugenij quarti, generale concilium institutum & stabilitū sit, & in Spiritusancto legitimè congregatum, isto durante concilio, constat aliud generale concilium alibi esse non posse. Quicunque igitur hoc sacro durante concilio, aliam congregationem sub nomine generalis concilij erigere, aut facere præsumpserit, non catholicæ Ecclesiæ concilium, sed schismaticorum conuenticulum erigere, aut facere conuincitur. Idcircò hæc sancta synodus omnes Christifideles, cuiuscunque status, aut dignitatis, etiam si Papalis, imperialis uel regalis existāt, subobtestatione diuini iudicii, qd in Chore, Dathan & Abirō authoribus schismatis scriptura sacra cōmemorat, admonet & hortat, & (Nu. 16. c Psal. 105.) in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis cōtra schismaticos à iure indictis, districtè præcipit atque mandat, ne hoc sacro durante concilio, aliam congregationem sub nomine generalis concilii, quę reuerà non esset conciliū facere, aut congregare, nec ad ipsam tanquàm ad generale concilium, etiam prætextu cuiuscunque promissionis, aut iuramenti, accedere uel interesse, aut recurrere quoquo modo, neque pro concilio generali habere, reputare, aut etiam nominare præsumant, etiam si iam indictum prætendatur, siue in futurum indici attentetur: Si qua verò persona ecclesiastica, etiam si sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, aut alia quæcunque cuiusuis status, gradus, aut conditionis existat, Bononiam vel ad aliquem locum sub nomine generalis concilii, isto durante, præsumat accedere, vel ibi manere, sententiam excōmunicationis & priuationis omnium beneficiorum, dignitatum, & officiorum & inhabilitationis ad ipsa, incurrat ipso facto: Et de dignitatibus, officijs & beneficijs talium, per eos ad quos de iure spectat, etiam si cathedrales, aut metropolitanæ ecclesiæ fuerint, liberè disponatur.

Decretum pro incorporatis, quòd eorum beneficia conferri non possunt per Papam vel alium.

Ambitiosorum accensa cupiditas, non cōtenta de acceptis beneficijs gratias non agere, & humanitatis in se iura uiolare, interdum adeò exardescit, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt omni laude sint digni, subuertere moliatur, & à suis deijcere beneficijs, cùm tamen pro eorum bonis actionibus, ut extollerentur, ampliùs dignum esse. Ideo opus est iuris prouidere remediis, vt tuta sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia, & nocēdi facultas. Quisquis igitur tantæ ambitionis fuerit, vt ecclesiam cathedralem, dignitatem, officium aut beneficium, pensionem, vel commendam alicuius ex incorporatis, seu incorporandis, postquàm fuerint incorporati.

seu adhærentibus huic sacro concilio, attentauerint à Romano pontifice uel quouis alio impetrare, aut etiam acceptare, si motu proprio conferatur, non solùm iure, quod in tali ecclesiæ, dignitate, officio seu beneficio habere prætēdit, sed etiam omnibus beneficijs sit ipso iure priuatus, & ad obtinēdum in futurum inhabilis. Si qui uerò ante huiusmodi editionem decreti tales impetrationes aut attentationes habuerint, careant gratiis etiā proprio motu concessis.

Quòd Papa non potest imponere nouas gabellas in terras Romanæ Ecclesiæ, & de non alienandis terris Ecclesiæ.

Cæterùm cùm ad notitiam huius sacræ synodi fide dignorum sit relatione deductū, quòd dictus dominus Eugenius Papa super alienandis nonnullis ciuitatibus, castris & terris Ecclesiæ Romanæ & aliarum ecclesiarum, habuit & habet diuersos uariosque tractatus, quæ quidem alienationes in fomentum dictæ prætensæ huius sacri concilij dissolutionis, & ipsius concilij eneruationem fieri moliuntur, & in damnum & iacturam patrimonij beati Petri aliarumque ecclesiarum cederent manifestè: idcircò his & aliâs ex bonis & iustis causis, quæ ad hoc cuiuslibet rectè sentientis animum inducere debent, hæc sancta synodus eidē domino Eugenio omne alienationis, in feudationis & impignorationis genus bonorum immobilium, ac etiam mobilium preciosorum & iurium Ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum quarumcunque, nec non authorizationem alienationum bonorum immobilium & iurium aliarum ecclesiarum, omnemque indictionem seu impositionem nouarū gabellarum, & aliorum onerum in alma urbe Romana & aliis terris Ecclesiæ Romanæ, necnon impositionem cuiuscunque grauaminis seu subsidij sub nomine decimæ vel quocunque alio nomine censeantur, penitus interdicit, omnesq; alienationes, infeudationes & impignorationes de eisdē bonis immobilibus, & iuribus Ecclesiæ Romanæ & aliarum ecclesiarum, & authorizationem huiusmodi per dictum dominum Eugenium factas & fiendas, ac gabellas & alia onera per eūdem dominum Eugenium impositas seu imposita cassat, reuocat, irritat, & annullat adeò, ut nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam pariant. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, decimoquinto Calendas Ianuarij, Anno à natiuitate dñi millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

SESSIO NONA.

In qua conciliū recipit Sigismundū Imperatorē.

Ianuarij, Die 22. an. 1433.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriā. Inter iustitiæ opera nil iustius, nilque dignius esse constat, quàm eos, qui pro vniuersalis Ecclesiæ vtilitate solicitudinis studia vtilesq; labores impendunt, ac puro mentis affectu solertibusque uigiliis ecclesiastica iura tuentur, ipsius Ecclesiæ munire præsidiis, aduersus ea præsertim incommoda, quæ in eos pro impensis Ecclesiæ Dei obsequiis moliuntur. Cùm itaque charissimus Ecclesiæ filius & eiusdē fidelissimus aduocatus Sigismundus, Romanorum, Hūgariæ, Bohemiæ &c. rex, pro vniuersalis Ecclesiæ vtilitate, huius sacri concilij generalis ipsam repræsentantis protectionem in se suscipiens, ipsique constanter adhærens, suæ laudabilis solicitudinis studiis virtuosisque laboribus, tam cum domino Eugenio Papa quarto, ut attentatam dissolutionem ipsius concilij reuocando, ipsi concilio adhæreret, quàm etiam cum Christianitatis principibus & prælatis, dominisque & communitatibus, ipsius sacri concilij fauorem & augmentum studuerit & studeat multifariè promouere: idcircò dignæ gratitudinis uicem rependens hæc sancta synodus, eundem sub specialis protectionis suæ munimine suscipit, necnon quoscunque processus, etiam priuationem regnorum, prouinciarum, dominiorum, honorum & quarumlibet dignitatum forsan continentes, contra præfatum Romanorum regem factos, aut etiam sub censuris & pœnis ecclesiasticis aut aliis quibuscunque, per ipsum dominū Eugenium Papam aut alium eius nomine prolatos, uel in posterum quouis modo faciendos, aut etiam proferendos, authoritate omnipotentis Dei cassat, irritat, & annullat, ac, si decęterò attententur, fieri nunc pro tunc cassos & nullos esse decernit, ac nullius existere roboris uel momenti. Vniuersis autem Christifidelibus etiam sub pœnis latæ sentētiæ excommunicationis & priuationis dignitatis cuiuslibet ecclesiasticæ uel mundanę interdicit, ne quispiam ipsi domino Eugenio Papæ aut alteri eius nomine, circa processus huiusmodi factos uel fiendos, aut eorū executioni quouis modo obedire uel parére præsumat. Quinimo præfato regi quilibet obediat, & parére tentatur, sicut prius de iure tenebatur, ac si dicti processus nunquam emanassent, vel etiam emanarent.

In eadem sessione cassat synodus processus contra ducem Vuilhelmum protectorem concilij, & alios adhærentes concilio.

Et insuper pari modo quoslibet processus per præfatum dominum Eugenium Papam aut alium eius nomine, cōtra quaslibet alias personas cuiusuis gradus, status, præeminentiæ & honoris exciterint, etiam si regali, reginali,

ginali, ducali aut alia quauis præfulgeat dignitate, & præsertim contra dilectum Ecclesiæ filium nobilem uirum Vuilhelmum ducem Bauariæ, huius sacri cōcilij nomine præfati regis Romanorum potectorem, necnō ciuitates, vniuersitates quarumcunque ciuitatum & terrarum, & maximè Romanæ Ecclesiæ mediatè uel immediatè subiectas, vicarios quoque, rectores gentium, armigerorū & capitaneos officiales & singulares personas earundem, huic sanctæ synodo adhærentes factos & prolatos, vel in posterum faciendos aut proferendos, etiam contra similes personas, ciuitates & vniuersitates, quæ in futurum adhærebunt, postquàm ad hæserint, hæc sancta synodus cassat, irritat & annullat; & si in futurum fieri attententur, nūc pro tūc cassos & nullos esse decernit, ac nullius existere roboris vel momenti. Vniuersis quoque Christifidelibus, etiā sub simili pœna latæ sentētiæ excommunicationis, & priuationis dignitatis cuiuslibet ecclesiasticæ vel mundanæ interdicit, ne quispiā ipsi domino Eugenio Papæ aut alteri eius nomine, circa processus huiusmodi factos uel fiēdos, aut eorum executioni quouis modo obedire uel parere præsumat. Celebrata fuit hæc sessio die uigesimasecunda Ianuarij, Anno domini millesimo quadringentesimo trigesimotertio. Lecta & publicata per reuerendum patrem & dominum, dominū Franciscum Episcopum Cumanum, celebrante reuerendo domino patriarcha Antiocheno.

SESSIO DECIMA.

Die 19. Februarij, 1433.

ANno domini millesimo quadringentesimo trigesimotertio, indictione vndecima, die uerò Iouis decimanona mensis Februarij, celebrata fuit sessio decima in naui ecclesiæ Basileensis. In qua post missam de Spiritusancto per reuerendū in Christo patrem dominum Matthæum episcopum Albinganensem solenniter decantatam, orationibusque, litaniis, euangelio secundum Matthæum, Dixit Simon Petrus ad Iesum, Eccè nos reliquimus omnia &c. aliisq; suffragiis cum hymno, Veni creator spiritus, decantatis, assistentibus & præsentibus in eadem quadragintasex prælatis in mitris eorū planis, de quorum numero tres presbyteri & duo diaconi cardinales in utrisque lateribus collocati extiterunt. Necnon illustrissimo principe dn̄o Vuilhelmo duce Bauariæ &c. huius sacri concilij protectore, vnà cū aliis quàmplurimis honorabilibus utriusque tam spiritualis quàm secularis status personis, ex iniuncto sibi mandato pro parte ipsius sacræ synodi, reuerendus in Christo pater dominus scilicet * Crimanus episcopus ambonem ad hoc ordinatum ascendens, decreta infrascripta, de uerbo ad uerbum alta & intelligibili uoce legit, & solenniter publicauit.

Matt. 19. d

* Germanus.
* Cumanus.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Pridem in octaua sessione huius sacri concilii in decreto citationis domini Eugenii Papæ quarti, clausula quædam infrascripti tenoris adiecta fuit, uidelicet adiiciēs, quod si dictus dominus Eugenius Papa præmissis parère contempserit & dicto tempore sexaginta dierum pendente, aliquas promotiones fecerit ad cathedrales ecclesias uel ecclesiasticas dignitates, vel alia quæcunque beneficia uel officia, in fomentum dictæ suæ prætensæ dissolutionis, & eneruationem, diminutionem seu impedimentum huius sacri concilii, de quo ipsius sacri concilii arbitrio iudicabitur, an factæ fuerint in fomentum, tales promotiones, hæc sancta synodus cassat, irritat, & annullat. Hāc autem clausulam pro tuitione huius sacri concilii & personarum eidem adhærētium, hæc sancta synodus extendit, & uires habere vult, usquequò per ipsam sanctam synodum super hoc aliter fuerit ordinatum.

Extensio decreti quod incipit, Ambitiosorum.

Ex eadem etiam causa decretum illud, qđ incipit, Ambitiosorum &c. in eadem sessione promulgatum, hæc sancta synodus extendit ad personas collegiorum, capitulorum, monasteriorū & conuentuum seu alias quascunque, quæ aliquem admittere seu recipere præsumpserint in possessionem dignitatum, officiorum uel beneficiorum personarum, quæ in dicto decreto exprimuntur.

Accusatio contumaciæ Papæ.

Deinde dictis decretis pronunciatis, promotores præfatæ sanctæ synodi, per oraculū magistri Henrici de Behenheym officialis curiæ Basileensis &c. contumaciam domini nostri Papæ Eugenij quarti accusarunt, prout in schedula continetur, cuius tenor sequitur, & est talis: Reuerendissimi reuerendique patres & domini, cùm iādudum de mēse Aprilis proximè præterito, in publica sessione hæc sancta synodus exorasset, monuisset, ac debitè omni cum instantia humiliter requisiuisset dominum Eugenium Papam quartum, ut illam suam prætensam dissolutionem huius sacri concilij aliàs per ipsum factam, sicut de facto processerat, de facto etiā reuocare deberet, ac ipsam etiam reuocationem, quemadmodùm & dissolutionem huiusmodi prætensam, per diuersas mundi partes transmitteret & publicaret, ac ipsi sacro concilio Basileensi (sicut tenebatur) assisteret fauoribus opportunis, fuerit quoque statutus exinde sibi terminus quatuor mensium ad ueniēdum personaliter, vel alias personas idoneas mittendum

tendum ad hoc sacrum concilium cum plena potestate ad omnia & singula peragenda in hoc sacro concilio, prout hæc latiùs in decretis ipsius sanctæ synodi cõtinentur, & dicto termino quatuor mensium adueniente, fuerit per nos sæpedictæ sacræ synodi promotores & procuratores, ac nomine eiusdẽ coram uestris reuerendissimis paternitatibus ipsius domini Eugenii, nullatenus in pmissis parentis, contumacia debitè accusata, petitúque ipsum contumacem declarari. Et licet tunc sancta synodus solita utens mansuetudine, huiusmodi petitionem nostram non spreuerit, neq; contumaciam petitam declarauerit, producta tamen nostra assumens, interloquẽdo se deliberare uelle decreuit. Quæ quidem deliberatio per tres menses exinde subsequentes perdurauit, per quos hæc sancta synodus ad omnem eius grauitatẽ & mãsuetudinem in procedendo clarè ostendendum, ipsi domino Eugenio expectato, si fortè resipisceret in præmissis, nec tamen adhuc parente, die decimooctauo mensis Decẽbris proximè pteriti in publica sessione cùm adhuc uiderent præfatum dominum Eugeniũ in priori sua contumacia perdurare, ac etiã quod longè deterius erat, hoc sacrum concilium subuertere uariis modis satagere, necnon quandam congregationem sub nomine generalis concilij in præiudicium & euersionem huius sacræ synodi indicere, ipsum per suum decretum solẽne iteratò ad superabũdantem cautelam, & ut in magis manifesta constitueretur contumacia, omni cum reuerẽtia admonuit, exhortata est, ac eidẽ ex parte omnipotentis Dei præcepit atque mandauit, quatenus infra sexaginta dies à dicta die decimaoctaua mensis Decembris subsequẽtes, prædictas prætensas dissolutionem & conuocationem congregationis sub nomine generalis concilii publicè reuocaret, huicque sacro cõcilio publicè purè & simpliciter adhæreret, realiter & cum effectu: alioquin hęc sancta synodus absque ulteriori monitione seu citatione contra ipsum super præmissis & omnibus aliis in ipso sacro concilio peragendis usque ad finem debitum inclusiuè procederet, prout Spiritussanctus dictaret, & tam de iure diuino quàm humano foret procedendum. Verùm reuerendissimi reuerendique patres & domini, cùm præfatus dominus Eugenius, dictis sexaginta diebus iã elapsis pro ultimo & peremptorio termino sibi quo ad pmissa assignatis, circa omnia & singula sibi per hanc sacram synodum (ut est præmissum) præcepta & mandata negligentem se reddiderit, & minimè paruerit, imò in eius priori contumacia (quod dolenter referimus) adhuc perseueret & perduret, nos duo, magister Hugo & ego, promotores & procuratores prædicti, ad probationem & iustificationem omnium & singulorum præmissorum pridiè in generali congregatione in domo Prædicatorum decimaseptima huius mensis habita producentes & repetentes omnia & singula instrumẽta & decreta, acta * actitata, & munimenta in præmissis facientia, & maxime primæ monitionis & requisitionis cum executione earundem debitè facta, necnon eiusdẽ domini Eugenij cõtumaciam aliàs accusatam, ac decretũ huius secũdæ citationis cum eius debita publicatione & executione, prout hæc omnia latiùs apud acta huius sanctæ synodi sunt conscripta, pfati domini Papæ contumaciam accusauerimus, debita cum instantia requirentes, ut eũdem uestræ reuerendissimæ paternitates pro contumace haberi uellent & reputari: contraq; eũdem super præmissis & omnibus in hoc sacro concilio peragendis usq; ad finem debitum inclusiuè, sine vlteriori citatione, prout Spiritus sanctus dictaret, procedere: necnon certam diem professione publica habenda ad huiusmodi contumaciam solenniter accusandam deputare, & locum congregationis generalis fore habilem pro huiusmodi actu contumaciæ accusatæ, declarare dignarentur: uestræq; reuerẽdissimæ paternitates post nonnullas deliberationes dictũ locũ congregationis ad hoc habilem & idoneum ad præmissa decernentes & declarantes, pro præmissa contumacia per nos accusanda, hanc diem necnon & sessionem publicam præsentem nobis misericorditer statuere & assignare decreuistis, prout hæc omnia in supradictis actis huius sacri concilij pleniùs cõtinentur, ad q̃, quo ad hoc, nos referimus. Vndè reuerendissimi reuerendique patres & domini, iuxta prædictam sessionis publicæ assignationem, nobis (ut præfertur) gratiosiùs cõcessam, nos prædicti pmotores iteratò cum ea qua possũmus & debemus instantia, apud reuerendissimas dominationes uestras & coram hoc sacro concilio, præfati domini Eugenij Papæ super omnibus & singulis in dictis citationum decretis cõtentis, contumaciam accusamus, petentes & eadem cum instantia requirentes, ut reuerendissimę paternitates uestræ (prout iustitia suadet, & ordo iuris postulat & rationis) declarent ipsum dominum Eugenium in præmissis cõtumacem, ac pro tali eum habeant & reputent. & insuper contra ipsum super præmissis & omnibus aliis in hoc sacro cõcilio peragẽdis usque ad finem debitum inclusiuè, sine vlteriori citatione (prout Spiritussanctus dictauerit) & de iure diuino pariter & humano fuerit procedendum, procedi, ac prout in huius sacræ synodi clericis decretis pleniùs continetur. Qua siquidem contumacia (sicut præfertur) in scriptis accusata, reuerendissimus pater dominus cardinalis legatus * pro & nomine sacri concilii iniunxit reuerendis patribus dñis Vicensi & Nouariensi episcopis, quatenus ad ualuas eiusdem ecclesiæ irent, ad inquirendum vtrùm sanctissimus

for. * & acta, &

for. * & se &

mus dñs noster Eugenius Papa quartus, cuius cõtumacia nũc p promotores fuit accusata, aut aliquis alius eius noĩe esset ibidẽ, q uellet cõparere coram sacrosancta synodo ibidem existẽte, facturus & adimpleturus illa ad quę per duas citationes seu monitiones citatus seu monitus fuit. Qui quidem duo dñi episcopi de mãdato quo suprà, assumptis etiam nobis notariis infrascriptis, ad easdem ualuas iuerunt, altaq; & intelligibili uoce p organũ præfati dñi episcopi Nouariensis trina uice proclamauerunt, inquirentes prout eisdem per dictum dominum legatũ noĩe dicti sacri concilij fuerat iniunctum, petentes à nobis notariis publicum instrumentum ad perpetuã rei memoriã, &c. Qua sic facta trina proclamatione, nemineq; pro dicto dño Eugenio cõparente, ad præsentiam eiusdem sacri concilii in eadem ecclesia constituti, redeuntes, retulerunt, prout suprà, proclamasse, nec aliquẽ nomine prædicti dñi Eugenij coram eis comparuisse. Post quam quidẽ relationem promotores sacri concilij per organum domini officialis Basileensis proponentes, dixerũt in effectu similia uerba: Reuerendissimi reuerendiq; patres & domini, audiuerunt uestræ reuerendissime paternitates relationem per dños Vticensem & Nouariensem episcopos factam, & quia præfatus dñs Eugenius, licet debitè uocatus & expectatus, per se uel alium non cõparuit, put neque comparet, eius contumaciam iterum & ex superabundanti accusarunt, trina uice petentes ipsum per sacrum conciliũ pro cõtumace reputari, & declarari, reproducentes & repetentes acta & decreta huius sacri concilij Basileensis, necnõ duas citationes & earum executiones vnà cum omnibus actis & actitatis in huiusmodi causa, petentesq; diẽ certam pro sessione publica super huiusmodi declaratione fienda, eisdẽ assignari. Quibus petitis, dominus cardinalis legatus & p̃sidens generalis dicti sacri concilij & nomine eiusdem, uerba sua dirigens ad ipsos promotores, dixit: Venerabiles promotores audiuit hæc sancta synodus relationem factam per præfatos dominos episcopos & petitionem uestrã, idcircò hæc sancta synodus iudices huius sacri cõcilii deputat & ordinat ad uidendum & ad examinandum pcessum factum contra eundem dominũ Eugenium, & referant in congregatione generali. Qua facta relatione, sacrum conciliũ deliberabit super declaratione contumaciæ & aliis in huiusmodi causa peragẽdis, ac in sessione super hoc decernenda uobis respõdebit. De & super quibus omnibus & singulis supradicti promotores & eorũ quilibet, ad perpetuam rei memoriam, petierunt & petiit à nobis notariis fieri vnum uel plura, publicũ* & publica instrã. Datũ in sessione publica eiusdẽ sanctæ synodi in ecclesia maiori Basileensi solẽniter celebrata, die Iouis 19. mensis Februarii, anno à natiuitate domini 1433.

for. * uel publica, instrumentum uel

SESSIO XI.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritusancto legitimè congregata vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Quoniam frequens generalium conciliorum celebratio tanquam agri dominici præcipua cultura, vniuersalem Ecclesiæ statum concernit, ideo summa cum diligentia intendendum est, ut cunctis obstaculis quæ tam salubrem institutionem impedire possent, accuratè obuietur. Inhærens igitur hæc sancta synodus ordinationi decreti concilij Constantiensis, qđ incipit, FREQVENS, cupiensq;, ne scandala quæ (prohdolor) diebus nostris contigerũt, futuris temporibus in perniciem Ecclesiæ repullulent, statuit & decernit, ut Romanus pontifex, qui primus in uinea domini laborare, & alios suo exemplo ad laborãdum trahere tenetur, per se uel legatum de latere aut legatos, eligendum uel eligendos de consilio & assensu non auriculari duarũ partium cardinalium, in conciliis generalibus debeat interesse: necnõ omnes & singulæ personæ ecclesiasticæ, quæ de iure uel cõsuetudine generalibus conciliis adesse debent, deinceps ad ipsa generalia concilia tam uigore ipsius cõstitutionis, FREQVENS, in dicta, quàm huius sacri concilij Basileensis, uel alterius futuri legitimè cõgregati authoritate indicenda, sine alia uocatione uenire personaliter astringantur, nisi legitimo detineantur impedimento: quo casu, personas idoneas cum sufficienti mandato destinare teneantur. Quòd si ipse Romanus pontifex, & aliæ p̃dictæ personæ hoc facere neglexerint, aut ipsum concilium quoquo modo de facto impedire, mutare, progare, dissoluere, operam dederint, & infra quatuor menses cum reali satisfactione non resipuerint, ex tunc Romanus pontifex à Papali, & prædictæ personæ à suarum dignitatum administratione sint ipso facto suspensi. Quæ quidem Papalis administratio ad sacrũ concilium ipso iure deuoluatur. Quòd si pœnas prædictas per duos menses post dictos quatuor animo sustinuerint indurato, contra tã Romanum pontificem quàm prædictas personas, usque ad priuationem inclusiuè, per concilium generale procedatur.

Constantiensis cõcilij sess. 39.

Quòd liberum sit cuilibet venire ad concilium.

Statuit quoque hæc sancta synodus, ut nõ obstante quacunque, etiam Romani pontificis prohibitione, omnibus quibuscunque cuiuscunque status & conditionis existant, etiam si sint sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, liberum sit ad generalia proficisci. Quodque ipse Romanus pontifex ad ipsa concilia generalia accedere uolentibus, & p̃sertim prædictis cardinalibus, licentiam (si petierint) impartiri teneatur.

Decla-

Hancq; professionem tam ipse quàm collegium cardinalium inserant literis, quas de noua assumptione Papæ per orbem de more transmittent.

Quòd publicetur hoc decretum in synodis.

Vt tam salutaris ac necessarij decreti nullus possit ignorantiam prætendere, mandat hæc sancta synodus in virtute sanctæ obedientiæ omnibus metropolitanis episcopis, vt in prouincialibus & synodalibus Cõcilijs prælatis religionum in suis capitulis generalibus huiusmodi decretum legi faciant & publicari.

Concilium cassat iurisdictionem factam curialibus Romanæ curię, ne veniant ad ipsum Concilium.

Cùm liberũ esse debeat omnibus, ad hoc sacrum Concilium generale, quod vniuersalem repræsentat Ecclesiam, proficisci, & consequenter quicquid in contrarium quacunq; authoritate etiam si Papali, statuatur, irritũ sit censendum: ideo hæc sancta synodus cassat, irritat, & annullat quæcunque mandata, etiam sub censuris, priuationibus beneficiorum & officiorum, inhabilitationibus ad eadem, & alijs quibuscunq; pœnis facta & fienda, tam per dominum Eugeniũ Papam quartum, quàm eius camerarium vel alium eorum authoritate, curialibus & officialibus Romanæ curię, vel alijs quibuscunque personis cuiuscunque status & dignitatis existant, ne de curia Romana recedant, per quæ facultas ad hoc sacrum Concilium veniendi, tolli, impediri, vel restringi quomodolibet posset. Datum Basileæ in sessione publica celebrata in ecclesia maiori Basileensi, quinto Kalendas Maij, Anno à natiuitate domini 1433.

Die 14. Iulij, tunc feria tertia, 1433.

SESSIO DVODECIMA.

Decretum citationis contra Papam.

SAcrosancta Basileensis generalis synodus, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans ad perpetuam rei memoriam. Sancta catholica Ecclesia in sacro Constantiensi Cõcilio conueniens, cùm animaduerteret neglectũ sacrorum Conciliorum, præteritis temporibus occasionem fuisse hæresum, errorum, schismatum ac plurimarum deformitatum in populo Christiano, ipsorumq; Conciliorum frequentationem, optimum fore dictarum pestium ac malorum antidotum, diuina inspiratione instituit, deinceps certis modo & tempore generalia Concilia celebrari. Priùs autem ne quisquam de ipsorum Conciliorum potestate hæsitaret, declarauit Cõcilium generale catholicam Ecclesiam repræsentans, potestatem è Christo immediatè habere, cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatis, atque ad generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris. Quodque eius mandatis, statutis, ordinationibus & præceptis super præmissis seu ad ea pertinentibus, quicunque etiam si Papalis fuerit dignitatis, obedire cõtumaciter contemnens, nisi resipuerit, condigne pœnitentiæ subijciendus est & debitè puniendus, etiàm ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrendo. Authoritate igitur memorati Constantiensis Concilij, ac deinde ex instituto sacri Cõcilij Senensis, approbationeq; felicis recordationis Martini papæ quinti, & moderni domini Eugenij Papæ quarti, hęc sancta synodus Basileẽsis legitimè congregata, ad opus generalis reformationis Ecclesię in capite & in membris, necnon ad extirpationem hæresum, omni cum diligentia in suo primordio procedere decreuit. Sed quoniam absque pace Christianorum principum hæc duo sanctissima opera non facilem executionem habere poterant, professa est etiàm ad pacem concordiamq; Christiani populi velle totis viribus laborare, quemadmodùm hactenus fecit, fecissetq; vberiùs ac fortè feliciùs, nisi grauib⁹ fuisset per præfatum dominum Eugenium obstaculis impendita. Et quoniã inter Christianos nemo est, cuius pro sua dignitate magis intersit quàm summi pontificis, huiusmodi sacris operibus intendere, hæc sancta synodus à suæ congregationis initio dominum Eugenium per binas ambasiatas cum magna instantia deprecata est, vt suas operas consiliaque & auxilia ad ipsam synodũ fouendam & promouendã vellet impendere. Cùm verò ab ipso domino Eugenio Papa pro suo pastorali officio omne genus subsidij & suffragij speraremus, lugubri nuncio ad nos perlatum est, hoc sacrum Concilium tam solenniter institutum, & pro tam necessarijs negocijs congregatũ, in publico consistorio de facto, cùm de iure non posset, tentasse dissoluere. Quod nos audientes, tristitia consternati, magnoque mœrore confecti sumus. Nec modò nos sacrum Cõcilium celebrantes huiusmodi pretensa dissolutio supra modũ scandalizauit, sed & omnem populum Christianũ, qui tam sanctorum operum felicem exitũ magno cum desiderio expectabat. Existimans tũc hæc sancta synod⁹, sinistris informationib⁹ ipsum dominũ Eugenium fuisse circunuentũ, mox ad eum venerabilem episcopũ Lausanen. & decanum Traiecten. oratore destinauit, eidem ostensuros causas prætensę dissolutionis à veritate procul esse, supplicaturosq; vt cùm huiusmodi res grauiter ac notoriè Ecclesiam perturbaret, plurimæq; in Christiano populo exindè calamitates secuturæ essent, ipsam dissolutionem tam scandalose factam, omnino reuocaret, & huic sanctæ synodo, sicut digni-

[Margin notes: Constantiensis Cõcilij sess. 5. — Constantiensis Cõcilij, sess. 39. — Constantiensis Cõcilij sess. 4. & 5.]

dignitatem suam decebat, cum effectu adhæreret. Sed ipsorum oratorum rationibus ac precibus nequaquam motus, eos ad nos vacuos remisit. Quod tam graue ac notoriũ scandalum hæc sancta synodus fere non valens, ipsum dominum Eugenium in publica sessione monuit, vt infra quatuor menses prætensam dissolutionem tot scandalorum causam, penitus aboleret. Interim autem & post charissimus Ecclesiæ filius Sigismundus Romanorũ Imperator illustris tanquã Ecclesiæ fidelis aduocatus, pluribus notabilibus ambasiatis ac crebris literis ipsum dominum Eugeniũ humilimè deprecatus est, vt ab huiusmodi ecclesiæ perturbatione omnino desisteret. Idipsum etiam zelo fidei & ecclesiæ succensi quã plures reges & principes, Cardinales ac prelati, tã in curia Romana quàm extra, rogando, obsecrãdo, monendo, sedula cum instantia fecerunt. Et quidẽ tot preces & requisitiones vndiq; sibi porrectę sunt tã piè, humiliter & deuotè, vt (quod dolenter referimus) si pax & trãquillitas ecclesiæ sibi fuisset cordi, nullatenus dissentire potuisset. Circa autem ipsorum quatuor mensium exitum ad nos quatuor oratores transmisit, non vt emendarent, sed errata defenderent, nosq; increparẽt, quod mox suæ prætensæ nõ paruissemus dissolutioni. Quibus per responsiones huius sacri Cõcilij, veritas tam iuris diuini & humani, quod sine consensu Cõcilij dissoluere nequiuerat, quã facti, quòd causæ pretensæ dissolutionis veræ non fuerãt, extitit luce clariùs patefacta. Transactis his quatuor mẽsibus, cùm in publica sessione promotores sacri Cõcilij ipsi⁹ domini Eugenij contumaciam accusantes, eum contumacem declarari peterent, sancta synodus à dictis oratoribus exorata, vt supersedere dignaretur pro tũc, & vsq; ad tres menses posteà distulit. Et cùm interim nulla suæ emendationis indicia apparerẽt, imò quotidiè in suo ꝓposito duriùs perseuerãs, innumeris modis quos honestatis causa reticemus, ipsam sanctã synodum dissipare & euertere conaretur: nos licet suadente iustitia acrioribus remedijs vti potuissemus, nihilominùs mansuetudinis nostræ non immemores, iterũ ipsum monuimus, & ex parte omnipotentis Dei præcepimus, vt infra sexaginta dies dissolutioné prætẽsam prorsus reuocaret, & sacro Cõcilio purè, simpliciter, & cum effectu adhæreret. Quibus exactis, iterum per promotores Cõcilij ipsius domini Eugenij contumaciã fortius accusantes instantiùs interpellati sumus, vt ad declarationem contumaciæ & ad pœnas, quas tanta contumacia exigebat, procederemus. Et nihilominùs aliquandiu differre decreuimus, si fortè tantã sacri Cõcilij pietatem videns, ipse quoq; ad pietatem flecteretur. Interea quatuor alij sui oratores ad nos superuenerunt, varias secum facultates, imò veriùs difficultates & inuolutiones afferentes, per quas monitioni nostræ nullatenus parebatur, nec prætẽsa irritabatur, sed potiùs firmabatur dissolutio. Multa etiam alia in his continebantur non mediocriter absurda, & sacro preiudicialia Cõcilio, quibus, sine Dei offensa & graui iactura Ecclesiæ, nullatenus assentire poteramus, prout hæc in responsione dictis ambasiatoribus sextadecima die Iunij tradita, diffuse describuntur. Post itaq; duos menses, qui decima nona Februarij expirãrunt, vsq; ad præsentem diem patienter distulimus, sperantes ipsum dominum Eugenium plenam tandem adhærentiã præbiturum, sed (vt rei euidentia iam demonstrat) quo magis pulsatur, eo ampliùs suas obturat aures. Et quanto secũ benignius ac modestius agitur, eo tenaciùs in suæ dissolutionis proposito perseuerat: & quãtùm ex eius verbis factisq; colligi potest, nil aliud pretendere videtur, nisi vt ecclesiã pessundet, iusq; sibi & successoribus faciat, non solùm abrogandi ritũ sacrorum Conciliorum & ea pro libito dissoluendi, sed & ipsorum sacratissima decreta spiritu Dei promulgata, à quibus status pendet vniuersalis Ecclesiæ, irritandi & abolendi, & præsertim declarationem illam, quòd in his quæ ad fidem, extirpationem schismatis, & generalem Ecclesiæ reformationem in capite & in membris pertinent, quilibet, etiã Papalis dignitatis, decretis generalis concilij subijcitur. Ex quibus quot quantaque mala ac scandala ex nũc & in futurum succedere possint, satis omnibus liquet, & in præfata responsione latè exprimitur. Cùm ergo iam vltra annum & dimidium, in cassum apud eum laborauerimus, nec nostris aut aliorum precibus & monitionibus flecti velit, nec eum quantacunq; mansuetudine ac patiẽtia ad ea quæ pacis & rationis sunt, mouere queant, quid ampliùs frustrà immorandum est? Forsan nostram patientiam putat assensum, & ex lõga dilatione fiduciam perseuerandi assumit, quasi arbitretur se rectè fecisse, nec ecclesiã in eum quicquam posse, cui nullam irrogare pœnam ausa est. Veremur, ne facilitas veniæ, incentiuũ sibi tribuat delinquẽdi. Timemus, ne si delicta notoria intacta dimittamus, fouere ipsa iudicemur. Christus Deus noster cùm in Hierusalem pergeret, opus nostræ redẽptionis impleturus, & Petrus eum prohibere vellet, compescuit eum, dicens: Vade post me satana, scandalum mihi es, quia nõ sapis quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Beatus Paulus cùm vidisset B. Petrum Apostolorũ principem circa obseruationem legaliũ reprehensibilem fore, & non ambulare ad veritatem euangelij, restitit ei coram omnibus in faciem, & eum à simulatione, in quam alios deducebat, veritatis zelo repressit. Ecclesia catholica sæpenumerò summos pontifices,

Hęc, sicut & alia plerasque, nimis acerbè in Pontificem dicuntur.

Mat. 16. d & Mar. 8. d

Gal. 2. c

cos, siue à fide delirantes, siue prauis moribus notoriè Ecclesiam scandalizantes, correxit & iudicauit, neq; vbi de fidei periculo aut scãdalo religionis Christianæ agebatur, Romanis pontificibus pepercit. His exemplis ac rationibus hæc sancta synodus excitata habens, à Deo authoritatem animaduertendi in eos qui ipsam non audierint, considerásque expedire iam saluti animę ipsius domini Eugenij, quàm statui vniuersalis Ecclesię modernis futurisq; temporibus, amodò in dictum dominũ Eugeniũ acrioribus remedijs, quoniam quidẽ leniora non prosunt, ꝓcedere decreuit. Et quanquã in tam notoriè & incorrigibiliter scandalizantẽ Ecclesiam, statim posset finalem ferre sententiam, nesciens tamen maternæ pietatis obliuisci, intuitu etiã præfati serenissimi Imperatoris, qui ꝑ suas literas super hoc nos exactè rogauit, adhuc ipsum dominum Eugenium tertiò monere ac etiam tertiã ei indulgere dilationem proponit, vt in sua potestate sit, si velit pęnam euitare: idcirco hęc sancta synodus præfatum dominum Eugeniũ, cum quanta potest instãtia & affectu per viscera misericordiæ Iesu Christi rogat, orat, obsecrat, monet, citat & requirit, & ex parte omnipotẽtis Dei vltimò & peremptoriè mãdat & præcipit, vt prædictam prætẽsam notoriè scãdalosam dissolutionem penitus reuocet, & hoc sacrũ Basileẽse Concilium, per generalium Constantieñ. & Seneñ. Cõciliorum statuta, approbationemq; felicis recordationis Martini Papę quinti, & ipsi⁹ domini Eugenij, legitimè inchoatũ, declaret à tempore huiusmodi inchoationis continuatũ fuisse & esse, ꝓsecutionemq; semper habuisse, cõtinuariq; ac prosecutionẽ habere debere, & ipsi purè & simpliciter adhęreat, & cũ effectu, & huiusmodi reuocationem declarationemq; & puram adhęsionem, per suas literas more Romanæ curię bullatas huic sacro Cõcilio notificet infrà sexaginta dies, à die pñtis publicę sessionis immediatè sequentes. Quòd si dicta omnia & singula infra præfatos dies adimpleuerit cum effectu, hæc sancta synodus ex sua solita benignitate & clementia ipsum dominum Eugeniũ, quantùm cum Deo poterit, honorare & honorari facere intendit. Si verò (quod absit) in pertinacia perdurant, omnia & singula prędicta infra pręlatos lx. dies realiter & cũ effectu non adimpleuerit, elapsis dictis lx. diebus, ex nunc prout extunc, & extũc prout ex nunc, hæc sancta synodus in virtute omnipotẽtis Dei, à quo super omnes Christifideles immediatè potestatem vendicat, prædictum dominum Eugenium manifestè contumacẽ, notoriè incorrigibiliterq; scandalizantem Ecclesiam, ab omni administratione papatus in spiritualibus & temporalibus ipso facto suspendit, & suspensum esse declarat, processura tandem ad vlteriora, vique ad sententiã finalem inclusiuè, si opus fuerit, ipso domino Eugenio ampliùs nõ citato, ꝓut Spiritussanctus dictauerit: omnẽ autem ipsius Papatus administrationem in his omnibus, quę in spiritualibus & temporalibus ad solum Papã, vel ad solam sedem Apostolicã de iure pertinere noscuntur, eadem sancta synodus post dictũ terminum ad seipsã decernit & declarat ipso facto esse deuolutam. Quicquid autem in casu prędicto per ipsum dominum Eugeniũ, lapso dicto termino, ratione Papatus factum fuerit & attentatum, decernit irritũ & inane. Quo casu omnes reges, principes, communitates, & alios quoscunq; cuiusuis status & dignitatis existant, hæc sancta synodus monet & requirit, & eisdẽ in virtute sanctæ obedientiæ & sub diuini obtestatione iudicij mandat, ecclesiasticis verò personis, quacunque dignitate, etiã si Cardinalatus, patriarchali aut pontificali præfulgeant, sub pœnis quas ipso facto incurrant excommunicationis & suspensionis ab omnibus dignitatibus, beneficijs & officijs, quocunq; nomine nũcupentur, etiam si forent metropolitanæ aut cathedrales ecclesiæ, siue in titulum siue in commendam obtineant. Vicarijs autem gubernatoribus, vasallis feudatarijs & subditis Romanæ Ecclesiæ, sub pœna priuationis ipso facto omniũ feudorum & aliorum quorumcunq; iurium & priuilegiorum, quæ ab ipsa Romana Ecclesia obtinẽt, districtè pręcipit, vt præfato domino Eugenio, durante prædicta suspensione, prætextu cuiusuis iuramenti, subiectionis aut promissæ fidelitatis, nullatenus ratione Papat⁹ obediãt. Adijcit quoq; hæc sancta synodus, quod si præfatus dominus Eugenius, dicto termino lx. dierũ pendente, aliquas promotiones fecerit ad cathedrales ecclesias vel ecclesiasticas dignitates, vel alia quæcũq; beneficia vel officia in fomentum dictę suæ prætensę dissolutionis, & eneruationem, diminutionem seu impedimentum huius sacri Cõcilij, de quo ipsius sacri Cõcilij arbitrio iudicabit͛, an factę fuerint in fomẽtum, eodem sancta synodus huiusmodi sic factas promotiones cassat, irritat, & annulat. Mandat prętereа in virtute sanctę obedientię & sub pœna priuationis, quã ipso facto incurrãt, omnium suorum beneficiorum & officiorum, commendarum, pensionum & gratiarum quarumcunque, etiam expectatiuarum, omnibus & singulis sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, episcopis & alijs ecclesiarum prælatis, officiarijs curiæ & clericis quibuscunq; in Romana curia existentibus, cuiusuis status aut conditionis existant, quatenus in casu prædicto post lapsum dicti termini infra xxx. dies proximè & immediatè sequentes, à curia Romana recedant, & deinde Cardinales omnino sub pœna prædicta ad hoc sacrum

Cōcilium, omni mora postposita, veniant: patriarchæ verò, archiepiscopi, episcopi & alij ecclesiastici, prout de iure vel consuetudine ad generale Cōcilium ire tenētur, sub pœnis iuris iter suum sine fraude continuādo, ad sacrum Concilium arripiant. Reliqui verò qui ad generale Concilium non tenentur venire, ad residendum & Deo seruiendum in proprijs beneficijs, vel ad hoc sacrum Concilium sine moræ dispendio & omni fraude cessante, se transferant, & accedant. Omnes autem causas tam ecclesiasticas quàm profanas, ciuiles & criminales, inter quascunque personas, cuiuscunq; status, conditionis aut dignitatis existant, in curia Romana pendentes, lapso dicto termino lx. dierum, in casu prædicto ab ipsa curia Romana eadem sancta synodus ad se aduocat, & aduocatas esse vult, expressè inhibens sub pœna excommnnicationis latæ sententiæ omnibus iudicibus, auditoribus & commissarijs quibuscunq; prædictæ curiæ, ne post dictos dies in præfatis causis pcedere, aut quicquam agere quoquo modo præsumant. Quicquid autem contra hanc aduocationem & inhibitionē attentari contigerit, ipso iure decernit irritum & inane. Decernit tandē hæc sancta synodus, huius decreti publicationem in præsenti sessione factam, eiusq; affixionem in valuis maioris ecclesię Basileensis, vim habere monitionis, citationis & executionis, & ita vniuersos arctare, ac si personaliter apprehensi & eis intimatum fuisset. Insuper hæc sancta synodus declarat & protestatur, quòd nihilominùs huiusmodi dilatione lx. dierum pendente, cùm id rerum necessitas suadeat, aut qualitas agendorum, in vlteriori prosecutione Concilij & agēdorum in eo procedere intendit ordinatè, debitè & maturè, nec propterea supersedere aliqualiter in processu. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in ecclesia maiori Basileensi 3. Idus Iulij, anno à natiuitate domini 1433.

DECRETVM DE ELECTIONIBVS & confirmationibus episcoporum & prelatorum, sub eadem duodecima sessione expeditum.

Ad perpetuam rei memoria &c. Sicut in

QVemadmodum in construenda domo pręcipua est architectoris cura, vt tale faciat fundamentum, super quo firmū perduret ædificium: ita in generali Ecclesiæ reformatione potissimum est huius sanctæ synodi studium, vt tales ecclesijs præficiantur pastores, qui tanquam columnæ & bases ipsam Ecclesiam doctrinæ & meritorum viribus firmiter sustentent. Quanta autem in eligendis prælatis diligētia adhibenda sit, officium eis iniunctum euidenter ostendit. Ad regimen enim assumuntur animarum, pro quibus dominus noster Iesus Christus mortuus est, & sanguis eius pciosus effusus. Propterea sacri canones spiritu Dei promulgati, prouidè statuerunt, vt vnaquæq; eccclesia ac collegium seu conuentus sibi prælatum eligant. Quibus hæc sancta synodus eodem spiritu congregata inhærēs, statuit & diffinit, generalem reseruationem omnium ecclesiarum metropolitanarum, cathedralium, collegiatarum & monasteriorum ac dignitatum electiuarum, per Romanum pontificem de cæterò fieri, aut facta vti non debere, reseruationibus in corpore iuris clausis, & his quas ī terris Romanæ Ecclesiæ ratione directi seu vtilis dominij mediatè vel immediatè subiectis fieri cōtigerit, semper exceptis: sed quòd per electiones & confirmationes canonicas, secundum iuris communis dispositionem, prædictis metropolitanis, cathedralibus, monasterijs & collegiatis ecclesijs ac dignitatibus electiuis vacantibus, debitè pūideatur, non derogando propterea statutis, priuilegijs & consuetudinibus rationabilibus, quibuscunq; postulationibus in dispositione iuris communis remanentibus. Decernitque hęc sancta synodus rationi fore consentaneum & reipublicæ accommodum, vt contra hoc salutare decretum Romanus pontifex nihil attentet, nisi ex magna rationabili ac euidenti causa, in literis Apostolicis nominatim exprimenda. Et vt eo firmiùs hoc salubre decretum custodiatur, vult eadem sancta synodus, vt inter alia quæ Romanus pōtifex in sua assumptione profitebitur, iuret decretum hoc inuiolabiliter obseruare. Et quoniam tales (vt prædictum est) oportet esse prælatos, hi ad quos ius pertinet eligendi, omnem curam adhibeant, vt dignam coram Deo & hominibus electionem faciant, exactamq; proinde apponant solicitudinē, vt tales eligant, qui tanto officio valeant satisfacere. Scientes quòd si vel dolose vel neglig̃eter ac timore domini postposito, in re tam graui se gesserint, sicut authores erūt & causa malorum pastorū, ita participes fient pœnarū, quas ipsi mali pastores in districto Dei iudicio patientur. Et cùm humanæ fragilitatis conatus nihil sine omnipotentis Dei suffragio queat efficere, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit, adueniente die electionis, hi ad quos pōtificis vel abbatis spectat electio, in ecclesia conueniant, magna cum deuotione Missā de spū sancto audituri, quē humiliter exorabunt, vt eos ad dignum eligendum pastorem inspirare dignetur. Et vt eò faciliùs hanc gratiam obtinere mereantur, quò deuotiùs ad actum electionis accedant, contriti & confessi sacramentum eucharistię reuerenter suscipient. Ad locum verò electionis ingressi pro quocunq; prælato, qui per electionem assumitur, iurabunt in manibus eius,

Iac. 1. c

eius, qui capitulo præsidebit, & ipse præsidens in manibus eum immediatè sequẽtis, sub hac forma: Ego N. iuro, & ꝓmitto omnipotenti Deo & tali sancto vel sanctæ, sub cuius vocabulo dedicata est ecclesia, eum eligere, quem credam futurũ ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus vtiliorẽ, nec illi vocem dare, quẽ verisimiliter sciuero promissione aut datione alicuius rei temporalis, seu prece per se aut alium interposita, aut aliàs qualitercunque directè vel indirectè, pro se electionem procurare. Idem iuramẽtum præstet, confiteaturq; & communicet, qui constituit procuratorem ad eligendum certam personam. Necnõ & procurator generaliter ad eligendum constitutus in casibus, in quibus secundum iuris communis dispositionem in huiusmodi electionis negocio procurator constitui potest. * Quod etiam iuramentum prestetur, ab his, in quos continget super electione futuri prælati fieri compromissum, qui etiam confiteri & communicare teneantur. Quòd si prædicta non fecerint, pro illa vice eligendi sint ipso iure potestate priuati. Deinde eligant in præfatum prælatum virum ætatis legitimę, moribus grauem, literarum scientia præditum, in sacris ordinibus constitutũ, & aliàs idoneum secundum canonicas sanctiones. Quòd si aliter & de alia persona, quã vt prędictum est, aut per Simoniacem prauitatem electionem fieri contigerit, electio sit ipso iure irrita & inanis. Et sic Simoniacã eligentes, præter alias pęnas, perpetuò sint ipso facto iure eligendi priuati. Alij verò canonicis pœnis subiaceant. Simoniacè autem electi, & qui huiusmodi Simoniacæ electionis participes fuerint, taliterq; eligentes & confirmati, in horrorem tanti criminis pœnam ipso facto excommunicationis incurrant, nec à tali reatu & excommunicatione electi & confirmati absolui possint, nisi ecclesias & dignitates, ad quas turpiter assumpti sunt liberè resignauerint, & ad eas obtinendas, quas nefario ingressu adepti sunt, perpetuò reddantur inhabiles. Ad tollendam autem omnem ambitionis radicem, obsecrat per viscera misericordię Iesu Christi hęc sancta synodus, ac instantissimè exhortatur reges & principes, cõmunitates & alios cuiuscunque gradus & dignitatis existant, ecclesiasticæ vel mundanæ, ne electoribus literas scribant, aut preces porrigant pro eo, qui per se vel per alium tales preces seu literas procurabit, multoq; minùs comminationes, impressiones aut aliud faciant, quo minùs liberè ad electionem procedatur. Similiter in virtutę sanctę obedientię ipsius electoribus præcipitur, ne ad huiusmodi literas vel preces, cõminationes vel impressiones (vt præmittitur) quenquam eligere præsumant. * Facta autẽ electione, & ei ad quem ius pertinet confirmandi, præsentata, si appareat

*simile iuramentũ subeat, confiteat atque cõmunicet, vt ꝓmittitur.

*vel acceptent.

coelectus, vel se opponens electioni, nominatim vocetur, ad videndum discuti electionis negocium. Et nihilominùs generaliter edictum publicum in ecclesia, in qua facta est electio, proponatur, iuxta constitutionẽ felicis recor. Bonifacij octaui.* Comparentibus autem aliquibus vel non, nihilominùs ipse confirmator ex officio tanquam in negocio inquisitionis procedat, omnem adhibiturus diligentiam, vt tam forma electionis, quàm merita electi & omnes circũstantię debitè examinentur & discutiantur. Et si electio confirmanda sit vel infirmãda, iudicialiter confirmetur vel infirmetur. Et vt omnia mundè & sine labe ac labis suspicione procedant, nõ solùm exigere aliquid quantumcunq; paruum, sed etiã gratis oblata, confirmator ratione cõfirmationis sub nomine subiectionis, subsidij, gratitudinis aut alio colore, prætextu cuiusuis consuetudinis aut priuilegij, per se vel aliurñ nullatenus recipere præsumat. Notarijs autẽ & his qui scripserunt in huiusmodi causis, emolumentum aliquod moderatè taxetur, habendo respectum ad laborem & operã scripturæ, non ad fructuum prælaturæ valorẽ. Si verò confirmatores prædicti, electiones non seruatis superiùs ordinatis, & de personis non idoneis (vt præmittitur) factas, vel aliàs per Simoniacam prauitatem cõfirmauerint, eoipso confirmationes huiusmodi sint nullæ. Confirmantes *autem alias personas, quàm vt supradictum est, pro ea vice: per Simoniacã aũt *labẽ, si eam commiserint, ẽt sentẽtiam excommunicationis incurrãt eo ipso, à qua nisi per Romanum pontificem, præterquàm in mortis articulo, absolutionis beneficium obtinere non possint. Summũ verò pontificem hæc sancta synodus exhortatur, vt cùm speculũ & norma omnis sanctitatis & munditię esse debeat, pro confirmatione earum electionum, quas ad eum deferri contigerit, nihil penitùs exigat aut recipiat: alioquin, si secùs faciendo notoriè & incorrigibiliter ex hoc Ecclesiam scandalizet, futuro Concilio deferatur. Pro oneribus autem quæ ipsum ꝓ regimine vniuersalis Ecclesiæ subire oportet, proq; sustentatione sanctæ Romanę Ecclesię Cardinalium & aliorũ necessariorum officialium, hoc sacrum Cõcilium ante sui dissolutionem omnino debitè & congruenter prouideat. Quòd si contingat aliquam circa hæc prouisionem non facere, tunc illæ ecclesiæ & beneficia, quæ vsq; nunc ex noui prælati assumptione certã taxam soluerint, deinceps medietatẽ huiusmodi capere per annum post adeptam pacificam possessionem soluere in partibus teneantur, duratura huiusmodi prouisione, donec prædictis Papæ & sustentationi Cardinalium fuerit aliter

*quę incipit, Et.

*autem, iure confirmãdi sint perpetuò priuati: & nihilominus propter istã Simoniacam labẽ si

*labem, perpetuo (ipso facto) iure confirmandi sint priuati, & nihilominùs propter istam Simoniacam labem, si

aliter prouisum. Per hæc eadem sancta synodus non intendit in aliquo præiudicare sanctæ Romanæ & vniuersali Ecclesiæ, nec alteri cuicunque. Datum in sessione publica eiusdem sanctę synodi in ecclesia maiori Basileensis solenniter celebrata die lunæ 13. Iulij, anno domini 1433.

3 Idus Septembris.

SESSIO XIII.

Accusatio cōtumaciæ Papę, facta per promotores sacri Concilij in xiij. dicti Concilij sessione celebrata.

DIE Veneris 11. mensis Septembris, Anno domini 1433. in Ecclesia maiori Basileēsi fuit celebrata 13. huius sacræ synodi Basileensis sessio hoc modo, scilicet Missa de Spiritusancto per reuerēdum patrem dominum Matthæum Episcopum Albinganensem Italicæ nationis celebrata, antiphonis, litanijs & suffragijs vt in alijs sessionibus dictis, lectoque euangelio secundū Matthæum, In illo tempore: Respiciens Iesus in discipulos suos, dixit Simoni Petro: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum, &c. ac hymno, Veni creator spiritus &c. decantato cum versiculo & collecta, septem dominis Cardinalibus & alijs dominis prelatis & patribus in eorum mitris planis, & * pluuialibus existentibus in multitudine copiosa, assistente domino Guilhelmo duce Bauarię, sacri Cōcilij nomine serenissimi principis domini Imperatoris protectore, promotores sacri Concilij per organū venerabilis viri domini Stephani de Nouaria legum doctoris, alterius promotorum huius sacri Concilij, accusarunt contumaciam sanctissimi domini nostri Eugenij Papæ quarti, prout in quadam schedula, quam ipse magister Stephanus promotor in suis tenebat manib⁹, quamque de verbo ad verbum alta & intelligibili voce legit, latiùs continetur, cuius tenor sequitur & est talis: Reuerendissimi reuerendiq; patres & cęteri domini metuēdissimi, quia nuper de mense Iulij proximè præterito & die 13. eiusdem, hæc sancta Basileensis synodus in publica sessione in præsenti ecclesia Basileensi celebrata, attentè considerans, sanctissimum dominum Eugeniū Papam quartū exhortationes, obsecrationes, requisitiones, citationes & monitiones per eandem sacram synodum sibi repetitis vicibus factas, vt huic sacro sancto Concilio adhęreret, & eidem fauores (prout tenetur) impenderet, aure surda pertransire, nec ipsum aliquatenus ad vota (prout tamen ipsum sacra synodus sperabat, inclinari, & quanquā ex tūc ipsa sacra synodus propter ipsius domini Eugenij manifestam contumaciam, ad huiusmodi contumaciæ declarationem contra ipsum procedere non immeritò potuisset, quemadmodum etiam pro tunc per promotores & procuratores dicti sacrosancti Cōcilij Basileēsis, licet immeritò debita fuit cum instantia postulatum, volens solita sua mansuetudine aduersus eundem dominum Eugenium vti, & iteratò ipsum ex superabundanti charitatiuè requirere & monere, certum decretum monitorium edidit & decreuit, quo idem dominus Eugenius exoratus, requisitus, monitus, & interpellatus, ac in virtute omnipotentis Dei, sub certis pœnis, modis & qualitatibus eidem mandatū extitit, vt infra sexaginta dies à dicta sessione habita computandos, purè, simpliciter & liberè huic sacrosancto Basileensi Cōcilio adhæreret, necnon prætensam dissolutionem eiusdem sacri Concilij per ipsum aliâs attentatam, reuocaret, & alia in huiusmodi decreto contenta cum effectu adimpleret, alioquin pœnas in huiusmodi decreto contentas, ipso facto incurreret, prout hæc in dicto decreto latiùs continentur, ad quod nos promotores prædicti nos referimus in hac parte, & hîc pro repetito cum alijs omnibus actis sacri Concilij ad causam facientibus, haberi volumus & repetimus. Cùm autem finis prefatorum sexaginta dierum instet de præsenti, & nec ipse dominus Eugenius per se, neq; per alium hāc sacram Synodum de huiusmodi sua adhæsione pura, simplici & libera, ac reuocatione dictæ prætensæ dissolutionis, aliorumq; in dicto decreto contentorum adimpletione, aliquatenus certificauerit, nec de præsenti certificet, sed eidē decreto & contentis in eo contumaciter satisfacere contemnat, in nō modicum vniuersalis Ecclesiæ damnum, Christi fidelium scandalum, atq; huius sacri Cōcilij Basileensis vniuersalem Ecclesiam repręsentantis contemptum: idcirco nos promotores & procuratores antedicti, ex officio nobis incumbenti, coram hac sacrosancta synodo debita cum instantia humiliter requirimus, quatenus eundem dominum Eugenium contumacem (prout est) declarare, ipsumque pœnas in decreto contentas incidisse, decernere, ac ipsius contumacia exigente, ad vlteriora (prout Spiritussanctus dabit, & ord o iuris & rationis exigit) procedere dignetur, super huiusmodi requisitione & contumaciæ accusatione & alijs, requirētes per vos dominos notarios publica fieri instrumenta. Prædictis autem vt præmittitur factis, & contumacia accusata, illustris princeps dominus dux Guilhelmus per organum venerabilis fratris Petri ordinis canonicorum regularium, nomine & ex parte serenissimi domini Imperatoris & suorum, & dominus Ioannes Offenburg nuncius præfati domini Imperatoris, repetierunt illa quæ aliâs, videlicet die Lunæ proximè pterita

Mat. 18. b
Luc. 17. a

* plumalibus

terita dixerant, & promiserant in congregatione generali, pro dilatione & prorogatione triginta dierum consequenda, eadem iterum dicentes, repetentes & promittentes. Similiter magister ciuium & nonnulli alij, nomine Concilij & ciuitatis Basileēsis, pro huiusmodi dilatione institerunt, & quòd ampliùs pro vlteriori dilatione nunquam facerent instantiam, sunt protestati, de quibus similiter petita sunt per promotores instrumenta publica. Post hæc contumacia dicti domini nostri Papæ in scriptis (vt præfertur) accusata, & deducta ad notitiam dominorum prætensorum Archiepiscopi Spalatensis & episcopi Ceruiensis, ambasiatorum eiusdem domini nostri Papæ, mox ipsi ad dictam congregationem accesserunt, & lecturam decretorum, quam reuerendus pater dominus Martinus episcopus Lectorensis Gallicanæ nationis, de mādato sacri Concilij iam inceperat, interruperunt, quique quædam verba intermiscentes, duas bullas clausas sub bulla dicti domini nostri Papæ Eugenij credentiam in effectu continentes exhibuerunt & obtulerunt: quibus apertis & deinde lectis, vt moris est, præfati dominus noster Archiepiscopus Spalatensis, & episcopus Ceruiensis, proposuerunt in effectu, quòd ipsi ad istud sacrum Conciliū turbationis causa nullo modo accedebant, sed solùm ex eo, quia ipsis relatum erat per aliquem ex suis commensalibus, quod in dicta generali sessione ipsius domini nostri Papæ contumacia fuerat accusata, ac si contra præfatum dominum nostrum Papā procederetur, vel procedi peteretur. Et quoniā (vt asserebant ipsi ambasiatores) terminus citationis decreti Concilij, quem lx. dierum dicebant, hac die hodierna nō cadebat, nec iuxta illum terminum præfixum citationis dominus noster Papa præfatus eadē die per se vel alium comparere tenebatur: ideo solùm pro sui informatione, & ne contra præfatum dominum nostrum Papam quoquo modo saltem * debitè procederetur, illuc accesserant, prout accedebant, protestantes de huiusmodi termino & nullitate processus antè dicti, petentes de his à nobis notarijs instrumenta. Quibus auditis, reuerendissimus in Christo pater dominus Cardinalis S. Angeli legatus, & huius sacri Cōcilij generalis p̄sidens, verba suprà dictorum archiepiscopi Spalatensis, & Ceruiēsis episcopi in effectu resumens, eisdem nomine sacri Concilij effectualiter respondit, qualiter sacrum Concilium proposita per præfatū Archiepiscopum Spalatensem, & episcopum Ceruiensem, benignè & cum mansuetudine audiuit: sed quia asserebant se audiuisse, sacrū Concilium contra præfatum dominum nostrum Papam procedere, ideo dixit se malè informatos fuisse. Sed benè verū erat, quòd hodiè terminus lx. dierum aliàs per decretū sacri Concilij p̄fato domino nostro Papæ præfixus, de adhærendo præfato Concilio purè & simpliciter, prætensamque dissolutionem dicti Concilij reuocando, hodiè instabat, idcirco promotores sacri Concilij volentes termino prædicto satisfacere, ipsius domini nostri Papæ contumaciā accusauerunt, petendo, & requirēdo, cùm nullus pro domino Papa adesset, volens decreto monitorio prædicto ipsius domini nostri Papæ nomine satisfacere, quatenus eum contumacem & in pœnas in decreto cōtentas incidisse declararēt, p̄cederentq; ad vlteriora, prout daret Spiritussanct*, & dictaret ordo rōnis. Quapropter petijt ipse dominus Cardinalis legatus & p̄sidens nomine sacri Concilij, quatenus si dictā adhæsionem ipsius domini Papæ haberēt, ipseq; dominus Papa p̄fato Cōcilij decreto satisfecisset, aut ipsi eius nomine debitè satisfacere vellēt, de præmissis adhæsione & satisfactione fidem facerent cum effectu. Nam sic faciendo, domini & patres de Concilio illam adhæsionem cum magno gaudio, decantātes, Te Deū laudamus, susciperent. Alioquin venerabiles patres ipsius sacri Concilij citiùs mortem eligerent, quàm ecclesiam Dei prætextu talis dissolutionis periclitari permitterent, adijciens q̄ benè verum erat, quòd ad serenissimi Principis domini Imperatoris supplicationem & instantiam, sacrum Concilium, præfatum lx. dierum terminum domino Papæ præfixum, vsq; ad xxx. dies ab hac die computandos, prorogandum duxerat, & prorogare intendebat sub * modis & formis in decreto primo contentis. Et nihilominùs, quia dictæ bullæ simplicem credentiam continebant, dixit idem dominus legatus, quòd si aliquid exponere volebant, quòd libenter à patribus Concilij audirentur. De quibus ipse reuerendissimus pater dominus Cardinalis legatus & præsidens, nomine sacri Cōcilij petijt à nobis notarijs instrumentum: hoc idem nomine sacri Concilij petierunt promotores. Postque præfatus magister Stephanus alter ex promotoribus, respondens his quæ priùs dixerant dicti oratores Papæ, dixit, quòd quantum ad ipsum & alios promotores, satis erat, quòd tunc contumaciam Papæ accusarent, & alia facerent & peterēt, vt in sua schedula suprascripta continetur, & quòd prædicta facere poterant de iure, quia tunc expirabat terminus, cùm tempus deberet de momento in momentum computari, & si vlterius expectarent, non haberent dominos congregatos, coram quibus facerent ea quæ essent necessaria facienda pro præmissis: & quantum ad ipsos promotores pertinebat, officium eorum erat ita facere, deliberatio verò ad ipsam synodū pertinebat, petens de his omnibus publica instrumenta. Tandem cùm non constaret de adhæsione prædicta vel aliàs satisfactione efficaci

*indebitè

* modo & forma

efficaci ipsius domini Eugenij, ipsisque archiepiscopo Spalatensi, & Ceruiensi epo per illustrissimum dominum Vuilhelmum ducem Bauariæ, sacri Cōcilij nomine dicti Imperatoris protectorem &* vices gerentē, per organum discreti viri fratris Petri ordinis canonicorum regularium S. Augustini, gratiose requisitis, vt si adhæsionem huiusmodi haberent, illā sacro Concilio offerrēt, & ob hoc totus mundus letaretur: alioquin sacrum Conciliū in suis agendis nullo modo perturbarent, & ad vlteriorem dictorum decretorum prouinciationē & publicationem procedere permitterent, & tandē neq; ad requisitionem præfati domini legati, neq; ad requisitionem ipsius domini ducis præfati, ambasiatores Papæ aliquā adhæsionem offerrent, siue aliquam credentiam exponere vellent, placuit dictis dominis ambasiatorib* ipsius domini nostri Papæ, dicti decreti prorogatio. Quibus quidem sic peractis, & dictis ambasiatoribus à loco sessionis recedētibus, & se absentantibus, præfatus reuerendissimus pater dominus episcopus Lectorensis, de mandato sacri Cōcilij, publicè alta & intelligibili voce, loco ad hoc deputato, huiusmodi decreta de verbo ad verbum legit, & pronunciauit sub his verbis:

*vicegerentem

Sacrosancta generalis synodus Basileēsis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans. Dudum siquidem hæc sancta synodus volens periculis & grauissimis scādalis, quæ ex prætensa huius sacri Concilij dissolutione per dominum Eugenium Papam quartum facta, vniuersali Ecclesię notoriè imminebant salubriter prouidere, postquàm reiteratæ exhortationes ac requisitiones synodi præfatæ & multorum principum ac dominorū, specialiter charissimi Ecclesię filij Sigismundi Romanorū Imperatoris illustris, & eiusdem Ecclesiæ aduocati, vt dictam dissolutionem reuocaret, & puram ac simplicem adhæsionem præfatæ synodo faceret, minimè profuerunt: tandem iustitiæ zelo compulsa, & ne morbus huiusmodi in exitium & scandalum intolerabile militantis Ecclesiæ perduraret, die xiij. mensis Iulij proxime præteriti, in solenni sessione decretum monitorium sub certis pœnis & alijs in eo contentis, aduersus dictum dominum Eugenium Papā decreuit, cuius tenor de verbo ad verbum subijcitur, & est talis Sacrosancta catholica Ecclesia in sacro Constantiensi Concilio &c. vt suprà est totaliter scriptū. Cùm autem die termini aduenjente, solenniter in maiori ecclesia Basileensi publicam tenentes sessionem sederemus, seruatis seruandis, vt si ipse dominus Eugenius aut alius pro parte eiusdem comparere, & sacrum concilium de paritione contentorum in decreto prædicto certificare vellet, facultatem haberet, dilecti Ecclesiæ filij * Hugo † Barardi de Vercellis, & Stephanus de Nouaria legum doctor, huius sacri cōcilii promotores, præfati domini Eugenii Papæ contumaciā, nec per se nec per alium, de adhæsione sua pura & simplici, necnon de paritione omnium & singulorum contentorum in dicto decreto, quæ facere tenebatur accusarunt, & cum instantia postularunt, ut ad ulteriora aduersum eum (prout exigeret iustitia) procederemus. Cùm autē circa processum huiusmodi intenderemus, dilecti Ecclesiæ filii Vuilhelmus Bauarię dux, huius sacri cōcilii protector, & Ioannes Offenburg miles & ciuis Basileensis, literas credentiales in eorū personis pro parte dicti charissimi Ecclesiæ filii Sigismundi Romanorum Imperatoris, huic sacræ synodo directas, alias in sacra generali congregatione exhibitas, & in vim* earum explicata repetierunt. Quorum expositorum tenor in effectu talis extitit: Reuerendissimi in Christo patres & domini, mandat nobis illustrissimus, & inuictissimus Romanorum Imperator, ut solitas recommendationes & oblationes sacratissimo huic cœtui exhibeamus sui parte, necnon perseuerantiam animi sui circa adhæsionem continuò eidem Cōcilio faciendā nunciemus. Quodque licet notissimum sit, suam serenitatem varijs nuncijs & oratoribus ac literis continuò dictum dominum Eugenium Papam super adhæsione plenaria sacri Concilij sollicitasse, & excitasse, etiam se ad ipsum personaliter transferendo, non sine maximis periculis, incommodis & expensis: tamen post habitam notitiam per literas sibi præsentatas sacri Cōcilij, de decreto monitorio cum suspensionis pœna contra ipsum, eum summā fecisse diligentiam Romæ, dum ibi fuit, vt ad parendum iniunctis per sacrum Concilium inclinaret, significaremus: & cùm speraret, in ea re se posse proficere, cùmque (vt asserit) immemores existere non debetis de his, quæ in sacro Constantiensi Concilio fecit pro vnione Ecclesiæ & de periculis & incommodis quæ subiuit, & quæ etiam passus extitit patiturq; pro illo, spem non mediocrem eum in vestra beneficentia recipere, debetis meritò existimare. nam exploratissimi sunt commeatus per eum facti ad Cathaloniam & Gallias Angliamq;, pro dicta sanctissima Ecclesiæ vnione, & nouissimę ad Italiam pro istius sacratissimę synodi felici progressu, vndè hac fiducia fretus, nobis iniunxit, vt cum maxima instantia pro eiusdem parte, easdem vestras reuerendissimas dominationes rogaremus & deprecaremur, vt terminum aliàs lx. dierum domino Eugenio Papa præfixum, in proxima præcedenti sessione, per xxx. dies in eisdem modis & qualitatibus, prout est, prorogare ob suam contemplationem & singularem complacentiam dignaremini: quodq; sacrū Cōcilium certificaremus, quòd decętero nullam

Basileēsis Concilij sessione 12.

* Stephanus de Nouaria legum doctor, & Hugo Berardi de Vercellis.

† Berardi

* eorum explicata

Iam aliam circa processum Papę ipsius peteret dilationē, sed liberè permitteret per sacrum Concilium procedi, prout dictauerit & ordinauerit faciendum, & cunctis per sacrum Cōcilium ordinatis & ordinandis acquiescet & obtemperabit, & quantum poterit, inuiolabiliter facit obseruari. Et vt in maiori robore hæc sancta synodus perseueret, indicamus suam existere intentionem, infra istos xxx. dies quos petimus, vbi huiusmodi prorogatio concedatur, dictam suā serenitatem huc profecturam. Statimque habita notitia prorogationis eiusdem, omnes Alemaniæ principes conuocaturum ad hunc locum, & cum eis efficaciter insistere, vt eidem Concilio debeant adhærere. Et insuper, ne huiusmodi dilatio sacro Concilio vel eius suppositis aut ipsorum familiaribus possit esse damnosa, contentatur idem Imperator, quod durante huiusmodi xxx. dierum prorogatione, si quid Papa attentauerit contra aliquem prædictorum, ex nunc illud & alia quæ anteà attētauerit, per sacrū Concilium irritentur & annullentur. Cùm autem inter nostra pectora reuolueremus eiusdem Sigismundi Romanorum Imperatoris grandia obsequia vniuersali Ecclesiæ impensa, & quæ in futurum impendi non dubitamus, quanquam huiusmodi dilatio nonnullis ex multis causis vniuersali Ecclesiæ onerosa videatur, tamen dictorum obsequiorum intuitu, ac etiam à certo tenentes, quæ per dictos Vuihelmum ducem illustrē, & Ioannem Offenburg millitem, pro dicti Imperatoris parte exposita & oblata fuere, syncerè obseruabuntur, petitioni huiusmodi annuendum decreuimus. Spiritussancti ergo nomine inuocato, cuius nutu dirigitur in agendis hæc sacra synodus, & per eius gratiam sperat omnia feliciter producere ad optatum dictum terminum lx. dierum, aliâs dicto domino Eugenio Papę quarto in proxima (vt præmittitur) solenni sessione præcedenti assignatū, ad certificandum sacrum Concilium de sua pura, simplici & libera adhæsione, & dictæ prætēsæ dissolutionis Cōcilij reuocatione, & alijs quę in dicto decreto continentur, cum omnibus qualitatibus, pœnis ac modis, & quibuscunq; alijs dependentibus ab eisdem, in eo insertis, ad xxx. dies proximè futuros hæc sancta synodus prorogat, & hunc terminum prorogatum, eandem vim, executionem & modum, quem habebat terminus lx. dierū, recipere decernit, ordinat & declarat, ac ex nunc statuens & decernens, quòd si infra hoc spatiū xxx. dierum plenariè idem dominus Eugenius non adimpleuerit omnia & singula, in præfato decreto monitorio contenta (vt præmittitur (absq; alia declaratione faciēda super dicta non paritione, & alia quacunque solennitate requisita, ad vlteriora procedet, vt in dicto monitorio decreto continetur. Et proinde omnibus super præfata suspensione, quam durare vult, quousq; aliter per Concilium fuerit ordinatum, & alijs in huiusmodi processibus contentis, literas opportunas sub bulla sacri Concilij postulantibus, per dilectos Ecclesię filios Iulianum S. Angeli sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconum cardinalem, Apostolicæ sedis legatum, & huius sacri Cōcilij, necnon & alios sacrarum deputationum præsidentes, vel duos ex eis, esse tradendas, decernentes quòd decæterò nulla alia dilatio ad cuiuscunque instantiam concedatur. Datum Basileæ in publica sessione ipsius sacræ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata tertio idus Septembris, anno à natiuitate domini 1433.

Aliud decretum pro suppositorum tuitione.

Sacrosancta Basileēsis generalis synodus, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam præsentans, ad perpetuam rei memoriam. Vt sacri Cōcilij & suppositorum eiusdem indemnitati congruè prouideatur, statuit & decernit hæc sancta synodus, quòd quæcunque per dominum Eugenium papam quartum vel aliū sua authoritate in præiudicium, læsionem, derogationem seu iniuriam sacri Cōcilij vel incorporatorum seu incorporādorum eidem, per se vel per procuratorem, & familiarium ipsorum, seu in eorum seruitijs vbicunque existentium, facta seu disposita fuerint, à die inchoationis concilij prælibati, fientque & disponentur forsitan in futurum, titulum vel possessionem quomodocunque tangentia, siue in cardinalatus & patriarchatus dignitatibus, aut in prælaturis etiam cathedralium & metropolitanarum ecclesiarum & etiam monasteriorum, vel alijs ecclesiasticis beneficijs, præstimonijs, commendis, vnionibus, pensionibus, officijs & rebus ecclesiasticis vel temporalibus, & circa ipsa aut alias quomodocunq; & qualitercunque, etiam si motu proprio directè vel indirectè, per se vel aliū, sint ipso iure irrita & inania, & pro infectis penitus habeantur. Et ex nunc hæc sancta synodus partes lęsas in pristinum statum integrè reponit, & mandat per quemlibet iudicem competentem, audita querela partis læse, & probata, incorporatione & nouitate prædictis ipso facto omni exceptione remota, strepitu & figura iudicij cessantibus, omnia reponi in eum statum, in quo fuerāt ante dictam factam nouitatem. Quòd si dictus iudex in tali repositione dolose vel aliâs perperam se habuerit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, à qua nisi per sacrum concilium, eo durante, non valeat absolutionis beneficium, nisi in mortis articulo, obtinere. Et vt pœnæ formidine arceantur, qui ambitiose seu temerè aliorum prælaturas, dignitates & beneficia ecclesiastica

stica & vniones, commendas, præstimonia vel pensiones seu officia, necnon bona & iura qualiacunq; fuerint, occupare procurarunt & attentarunt, seu in futurum procurabunt & attentabunt: statuit & decernit dicta sancta synodus, quòd quicunq; clericus siue laicus, quacunq; dignitate ecclesiastica vel mundana, etiam si cardinalatus præfulgeat, siue sit collegium aut vniuersitas vel monasterium, ab eodem domino Eugenio siue alio sua authoritate impetrauerit seu obtinuerit, seu impetrabit & obtinebit, etiamsi motu proprio aliquid quod in præiudiciũ, læsionem, derogationem seu iniuriam alicuius ex p̄dictis incorporatis, vel incorporandis, aut suorum familiarium & in eorum seruitijs vbicunq; existentium, vel adhærentium huic sacro Concilio per se vel procuratorem, valeat redundare, si virtute huiusmodi concessionis ad aliquam occupationem deuentum sit, nisi infra decem dies, elapsis sexaginta diebus à die publicationis decreti huiusmodi, vel postquàm ipsius verã & indubitatam notitiam habuerit, & per partem fuerit requisitus, à tali occupatione & turbatione realiter & purè non destiterit, & siue occupatio secuta fuerit, siue non, præfatæ concessioni & omnibus secutis ex ea coram notario & testibus renũciauerit, & rem dimiserit cum effectu, & parti læsæ de perceptis post concessionem huiusmodi satisfecerit: omni iure, quod in dictis prælaturis, dignitatibus, beneficijs, ecclesiasticis officijs, pensionibus, præstimonijs & commendis, bonis temporalibus & iuribus seu eorũ altero habere prætenderit, sit priuatus, ac etiam alijs officijs & beneficijs quibuscunq;, quæ tempore huiusmodi impetrationis obtinebat, & eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, à qua nisi per dictum sacrum Concilium, eo durante, vel eius authoritate, nisi in mortis articulo, absolui nequeat quoquo modo: & nihilominus ad obtinenda prædicta & quæcunque alia beneficia seu officia, perpetuò sit inhabilis. Taliũ etiam concessionum executores prædictis pœnis volumus subiacere. Vt autem fraudibus quę excogitari possent, obuietur, quia cum datarum anticipationibus in præiudicium aliorum literę Papales, vel aliorũ ipsius Papæ authoritate, sub data ante dissolutionem huius sacri Concilij in præiudicium alicuius prædictorũ tendentes, produci possent, nisi ante dictã Concilij dissolutionem fuerint publicatæ, eis nulla fides debeat adhiberi, & pro nullis penitus habeantur. Datum in sessione publica eiusdẽ sanctæ synodi, in Ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata tertio idus Septembris, anno à natiuitate Domini 1433. Quibus sic lectis & pronunciatis, petitoque per eundem dominum episcopum, an huiusmodi decreta præfatis dominis de Concilio placerẽt, generaliter responsum extitit, per verbum, Placet, nemine se ad hoc opponente vel reclamante: tunc præfati magister Stephanus & alij promotores sacri Concilij, de præmissis omnibus & singulis modo quo suprà acta & facta sunt, à reuerendis patribus dominis sanctæ sedis Apostolicæ pronotarijs & nobis notarijs & alijs in sessione præsentibus, ad perpetuam rei memoriam petierunt instrumentum, assistentes in testimonium præmissorum inuocando. Postremò verò præfatus dominus dux, protector nomine dicti domini Imperatoris atq; suo, de præfata termini prorogatione modo quo per decretum factum est, dominis de sacro Concilio regratiatus est, & similiter magister ciuium & nonnulli alij nomine Concilij & ciuitatis Basileensis, asserens & affirmãs idem dominus dux, quòd de omnibus quæ in ipsis decretis modò lectis continentur, contentissimus erat. Et quòd ex huiusmodi dilatione nouiter data, fecerat sacrum Concilium maximam complacentiam domino nostro Imperatori. De quibus etiam præfati magister Stephanus & alij p̄motores similiter petierunt à nobis notarijs publica instrumenta. Subsequenter verò his peractis, instante supradicto magistro Stephano de Nouaria promotore, Alexander præfati domini Cardinalis legati & præsidentis ac sacri Cõcilij cursor, huiusmodi decreta tam pro prorogatione termini, quàm etiam pro tuitione suppositorum eiusdem sacri Concilij, sub bulla dicti sacri Concilij confecta, in valuis ecclesiæ maioris Basileensis cunctis intuentibus more solito affixit, & per spatiũ vnius horæ vel circa, affixam dimisit. De quibus ipse magister Stephanus nomine promotorio à nobis notarijs petijt instrumentum.

SESSIO XIIII.

Decreta eiusdẽ sessionis celebrata in ecclesia Basileensi, assistente domino Imperatore in habitu imperiali. Alia prorogatio monitionis Papæ ad nonaginta dies.

SACROSANCTA generalis Synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans. Terminũ sexaginta dierum datũ sanctissimo domino Eugenio Papæ quarto, iuxta formam monitorij, citationis & suspẽsionis in sessione duodecima promulgati, ac deinde ad triginta dies, & posteà pluribus vicibus vsq; in præsentem diem prorogatum, hæc sancta synodus volens erga ipsum dominum Eugeniũ omni mansuetudine & benignitate vti, tenore præsentium ad nonaginta dies ab hac die 8. Idus Nouembris.

die immediatè sequenter, cũ omnibus clausulis, qualitatibus & conditionibus in decretis tam monitorij sexaginta dierũ, quàm prorogationis ad triginta dies insertis, prorogat, & prorogatum esse statuit, ita tamen, quòd si infra prędictos nonaginta dies omnia & singula contenta in quadam schedula, cuius tenor inferiùs discribitur, realiter & cum effectu præfatus dominus Eugenius non adimpleuerit, pœnæ in dictis decretis monitorij ac prorogationis contentæ, eo ipso inflictæ sint, & esse intelligantur. Tenor autem prædictæ schedulę sequitur, & est talis:

Formulæ adhæsionis tres, Eugenio Papæ à cõcilio præscriptæ.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam: Vt mentis nostræ integritas ac deuotio, quam ad vniuersalem Ecclesiam & ad sacrum generale Concilium Basileense gerimus, omnibus constet euidenter, ideo tres literas nostras, quarum tenor de verbo ad verbum inferiùs describitur, & alias quascunque & quicquid per nos aut nostro nomine in præiudicium aut derogationem prædicti sacri Basileensis Concilij, seu contra eius authoritatẽ factum & attentatum seu assertum est, cassamus, reuocamus, irritamus & annullamus, cassas, nullas & irritas fuisse & esse declaram⁹. Vel sic. pridem tres nostras literas in palatio Apostolico promulgari fecimus, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis. Verùm cùm ex prædictis literis nonnulla scandala orta sint, & oriri possint, ideo ipsas & alias qualcunque ac quicquid per nos aut nostro nomine in præiudicium aut derogationem prædicti sacri Basileẽsis Concilij seu contra eius authoritatem factũ & attentatum seu assertum est, cassamus, reuocamus, irritamus & annullamus, cassas, nullas & irritas fuisse & esse declaramus. Vel sic, in fine literæ adhæsionis: Qua propter tres literas nostras pridem in palatio Apostolico promulgatas, quarũ tenor de verbo ad verbum inferiùs describitur, & alias quascũq;, aut quicquid per nos aut nostro nomine in præiudicium aut derogationem prædicti sacri Basileensis Cõcilij seu contra eius authoritatem factum & attentatum seu assertũ est, cassamus, reuocamus, irritamus & annullamus, cassas, nullas, & irritas fuisse & esse declaramus. Poterit præfatus dominus Eugenius eligere vnã de prædictis formis, quæ sibi magis placuerit.

Forma adhæsionis.

Forma adhæsionis, à Cõcilio Papæ præscripta.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam. Dudum sacrum generale Concilium Basileense, per generaliũ Constantiensis & Senensis Cõciliorum statuta, approbationemq; felicis recordationis Martini Ppæ quinti ac nostram, pro extirpatione hęresum ac generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, & pertinentibus ad ea legitimè inchoatum, ex certis causis in alijs nostris literis expressis, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio dissoluimus. Verùm cùm ex dicta dissolutione ortæ sint graues dissensiones, & grauiores oriri possent, nihilq; magis optem⁹, quàm quòd prędicta sancta opera suum debitũ sortiantur effectum, decernimus & declaramus præfatum generale Concilium Basileense à tempore prædictę inchoationis suę legitimè cõtinuatum fuisse & esse, prosecutionemque semper habuisse, continuari ac prosecutionem habere debere ad prędicta & pertinentia ad ea, perinde ac si nulla dissolutio facta fuisset. Quinimò præfatam dissolutionem irritam & inanem declarantes, ipsum sacrũ Basileense Cõcilium purè simpliciter & cũ effectu ac omni deuotione & fauore prosequimur, & prosequi intendimus.

Item præfatus dominus Eugenius reuocabit quoscunque processus quarumcunque censurarum, priuationum & suspensionum factos contra supposita huius sacri Concilij Basileensis & adhærentes eidem, necnõ omnia gesta & facta in præiudicum, lesionem & derogationem eorundem, eis legitimè nõ citatis, nec legitimè defensis, de quibuscunque dignitatibus, beneficij, commendis & officijs, etiã si Cardinalatus, patriarchatus, archiepscopatus, episcopatus, abbatiæ &c. existant iuribus & bonis quibuscunque, & specialiter cõtra reuerendissimos dominos cardinales de Cypro, sancti Sixti, & Firmanum, ac omnia in pristinum statum per suas literas reducet, ac si nõ emanassent cũ clausulis opportunis mandando sub pœnis formidabilibus omnibus, qui se de dictis dignitatibus, beneficijs, commendis & officijs, iuribus & bonis intromisissent, vel ratione dictarum priuationum seu suarũ ordinationum quarumcunq; se vellent intromittere, vt ab ipsa intromissione & omni molestia penitus desistant. Verùm autẽ fuerit legitima citatio & defensio, stabitur iudicio ipsius sacri Cõcilij. Quodq; deinceps à nouitatibus & grauaminibus, seu præiudicijs inferendis ipsi sacro Cõcilio, vel suppositis eius & adhærentibus eidem, realiter & cum effectu desistet, vt sit vera charitas inter sacrum Cõcilium & suam sanctitatẽ ad Dei honorem & vtilitatem vniuersalis Ecclesiæ, ac sine aliquo rancore aut suspicione consistere valeat: & vt ipse domin⁹ Eugenius possit agnoscere puram ac rectam sacri Cõcilij intentionem, ac veram charitatem, quam erga ipsum habet, & habere in futurũ intendit, oblationem aliâs factam in responsione data primis ambasiatoribus ipsius domini Eugenij, quæ incipit, Cogitanti &c. iterum hæc sancta synodus, etiam alia addendo, repetit in hunc modum: Eccè si quid culpæ commissum est attentando dissolutionem, aut in confectione & publicatione triũ bullarum

larum in reuocatione per ipsum dominum Eugenium fienda contentarũ, sacrum Concilium penitus abolet, dummodò ipse dominus Eugenius omnia & singula superiùs contenta, realiter & cum effectu adimpleuerit, & infra terminũ in præsenti decreto nostræ prorogationis statutum, huic sacro Cõcilio per suas authenticas literas significauerit. Quod si fecerit, nemo erit nostrum, qui pedes eius vt beati Petri non osculetur, qui vt vicarium Christi non honoret: Erit Concilij caput, omnes ad eum respicient, omnes ei complacere, obsequi, & quantùm cũ Deo poterunt, deseruire curabunt. Offerimus etiam, quicquid dici, aut cogitari potest, nos fidelissimè facturos, quantùm cum Deo fieri poterit pro omni honore & statu tam suę sanctitatis, quàm omnium suorum. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ synodi in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, septimo idus Nouembris, anno à natiuitate domini 1433.

Papa, caput Concilij.

SESSIO XV.

De Concilijs Prouincialibus & Synodalibus.

Huic Sessioni interfuit Imperator cũ insignijs.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritu sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriã. Pridem hæc sancta Synodus quoddam saluberrimũ ꝓmulgauit decretum, pro stabilitate & robore generalium Conciliorum, quorum frequens celebratio præcipua est agri dominici cultura. Verùm cùm ad eandem culturam non dubium sit pertinere, episcopales synodos & Concilia prouincialia, prout veteres canones decreuerunt, frequentari: ideo eadem sancta Synodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus obseruari, statuit atq; præcipit, synodum episcopalem in qualibet diœcesi post octauas dominicæ resurrectionis vel alia die secundum consuetudinem diœcesum ad minus semel in anno, vbi non est consuetudo bis, annuatim celebrari per diœcesanũ propria in persona, nisi canonico impedimẽto fuerit præpeditus, & tunc per vicarium ad hoc idoneum. Quæ synodus saltẽ biduo vel triduo duret, vel prout necessariũ episcopis visum fuerit.

Prima autem die conuenientibus diœcesano & omnibus alijs, qui huiusmodi synodo interesse tenentur, infra Missarum solennia vel post, diœcesanus vel alius eius nomine verbum Dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum, abstinendum à vitijs, & ad ea quæ pertinent ad ecclesiasticã disciplinam & officia singulorum, & præsertim vt hi quibus animarum cura cõmissa est, diebus dominicis & alijs solennibus plebem subiectam doctrinis & monitis salutaribus instruant. Postea legantur statuta prouincialia & synodalia, & inter alia aliquis compendiosus tractatus, docens quomodò sacramenta ministrari debeant, & alia vtilia pro instructione sacerdotum. Deinde ipse diœcesanus de vita & moribus subditorum solerter inquirat, labẽ Simoniacę prauitatis, contractus vsurarios, cõcubinatum, fornicationem & alia quęuis crimina & excessus debita correctione cohibeat. Alienationes rerum ecclesiasticarũ à iure prohibitas reuocet, clericorũ abusus & aliorũ subiectorũ, qui circa diuinum officium & delationem debiti habitus defecerint, in melius reformet & emendet. Et quoniã multa scandala sæpè contingunt, eo quòd constitutio Bonifacij Papæ octaui, quæ incipit, Periculosa, edita super clausura monialiũ, non seruatur: studeat ipse diœcesanus, vt omnino iuxta ipsius constitutionis tenorem executioni demandetur: necnon vt quicunque religiosi diœcesano subiecti, regulas & constitutiones suarum religionũ, præsertim vt ab eis omnis proprietas abdicetur, inuiolabiliter obseruent. Ne etiam in receptione ipsorũ ad religionem, quicquam per Simoniam exigatur. Pręcipua autem in ipsa synodo episcopi cura sit, inquirere ac debitis remedijs occurrere, ne aliquod dogma hæreticũ, erroneum, aut scandalosum, seu piarum aurium offensiuum, sortilegia, diuinationes, incantationes, superstitiones & quæuis diabolica figmenta diœcesim suã inficiant. Instituantur q; præterea testes synodales, viri graues, prouidi, & honesti, legis Dei zelũ habentes, iuxta diœcesum latitudinẽ in numero competenti, aut alij eorum potestatẽ habentes, vbi alij nõ sunt ad hoc instituti, qui si diœcesano minùs idonei videantur, eos amouendo, alios (ꝓut ei videbitur expedire) instituat. Hi autẽ in manibus ipsius diœcesani vel sui vicarij iurare teneãtur, vt tradit canon, Episcopus in synodo, ꝙ per anni circulũ lustrantes ipsam diœcesim, quæ corrigenda vel reformanda viderint, his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet, referant. Quæ nisi correcta vel reformata iã fuerint, ad synodum subsequentem perferant, in qua debitis remedijs occurratur. Sed & præter illa, ꝗ̃ à testibus synodalibus vel alijs eorum officia exercentibus, diœcesanus audierit, inquirat & ipse diligenter de cunctis subditorum suorum excessibus, & taliter in delinquentes insurgat correctionis debitæ disciplina, vt alijs malignari volẽtibus transeat in exemplum.

Libro 6.

De regularibus.

De hæreticis.

Celebretur quoq; in singulis prouincijs saltem infra biennium à fine Concilii generalis, & deinde ad minus semel de triennio in triennium, prouinciale Concilium in lo-

co tuto. In quo tam Archiepiscopus quàm suffraganei omnes & alij, qui in huiusmodi Concilijs prouincialibus interesse tenetur, debitè vocati intersint. Quòd si episcopus canonico fuerit impedimento detetus, procuratorem suum destinet, non solùm ad excusandum & probandum absentiæ causas, sed etiam ipsius nomine in Concilio intersessendum, suscipiendumque quicquid Concilium duxerit statuendum. Alioquin ipse episcopus à perceptione medietatis fructuũ vnius anni suę ecclesię, qui per personam in ipso Concilio deputandã, in ipsius ecclesiæ suæ fabricam effectualiter conuertantur, eo ipso sit suspensus. Alij verò venire negligentes, Concilij arbitrio puniãtur, alijs iuris pęnis in suo robore duraturis. Concilio autem generali durante, & per sex menses antè, huiusmodi prouincialia Cõcilia non celebrentur. Porrò in huius inchoatione Concilij ipse metropolitanus vel alius eius nomine, infra Missarum solennia vel post, exhortatorium sermonem faciat, ea quæ ad statum ecclesiasticũ, & præcipuè ad pontificale officium pertinent, seriosè memorando, comminandoq; singulis, quòd iuxta Prophetæ sententiam, si eorum culpa cuiusuis anima perierit, illius sanguis de manibus eorum à Domino exigetur. Præcipuè autẽ fiat tunc monitio exacta, vt dignis & benè meritis, quorum vita sufficienti testimonio nota sit, ordines & beneficia sine vlla Simoniaca labe cõferantur. Et super omnia, vt in animarum cura committenda, summa diligentia & matura inquisitio adhibeatur. Et vt bona ecclesiastica nullatenus ad vsus illicitos, quin imò ad honorem Dei, ecclesiarum conseruationem (habendo secundum sacros canones pręcipuam curam pauperum & indigẽtium) laudabiliter conuertantur, scientes quòd de his omnibus apud tribunal ęterni iudicis vsque ad minimum quadrantẽ rationem reddituri sunt. In quibus quidem concilijs de corrigendis excessibus, moribusque subditorum reformandis, & pręcipuè qualiter Episcopi in conferendis beneficijs & confirmandis electionibus, ministrãdis ordinibus, deputandis confessoribus, prędicando ad populum, & puniendo excessus subditorum, obseruationeque episcopalium synodorum, cęterisq; ad officium episcopale ac iurisdictionẽ & administrationem eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet spectantibus, se gesserint, & pręsertim an à Simoniaca labe manus innoxias seruent, diligens inquisitio secundum iuris dispositionem fiat, vt omnes qui in præmissis deliquisse cõperti fuerint, per ipsum Concilium corrigãtur & puniantur. Simili modo de ipso metropolitano circa omnia supradicta diligenter inquiratur, cuius excessus & defectus ipsum Concilium eidem specialiter exprimat, ipsum admonendo & obsecrando, vt cùm aliorum pater vocetur, & esse debeat, à talibus omnino desistat. Et nihilominùs inquisitionem de ipso habitam, in scriptis redactam, ad Romanum pontificem vel alium eius superiorem, si quem habeat, sine mora transmittat, vt ab eo punitionem & reformationẽ suscipiat condecentem. Inter cætera, si quæ discordiæ, contentiones & inimicitiæ inter quoscunq; viguerint, quæ quietem & tranquillitatẽ prouinciæ possent perturbare, curet omni studio sacrũ Conciliũ illa sedare, & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilanter intẽdat. Et si inter regna, prouincias & principatus, huiusmodi discordias suscitari cõtingat, mox sancti Dei antistites Concilia prouinciarum suarum simul congregari procurent, & sibi inuicem Conciliũ & auxilium impendentes, cuncta discordiarum fomenta amputare studeant: neq; hoc alicuius amore vel odio prætermittant, sed ad Deum solum & salutem populi mentis oculos erigentes, ad sanctum pacis opus, omni tepiditate semota, inuigilent.

Ezech. 3. c

Matth. 5.

Cogitentur insuper in prouinciali synodo, quæ immediatè generale Cõcilium subsequens antecedit, omnia quæ in eodem generali Cõcilio visa fuerint prosequenda, ad Dei gloriam & prouinciæ commodum, salutemq; Christiani populi. Ibidemq; eligãtur in numero competenti, qui ad proximum generale Concilium vice totius prouinciæ debeant proficisci, quibus per subsidium vel aliâs prouideatur, prout de iure & Cõcilio prouinciali fuerit visum expedire, ita tamen, quòd illi qui vltra personas (vt prædictum est) deputatas ad ipsum Concilium generale accedere voluerint, aut eorum clerus nullatenus propterea grauẽtur. Relegantur quoque in vnoquoq; prouinciali Conclio, quæ secundũ canonicas sanctiones in eisdem legi præcipiuntur, vt ea & inuiolabiliter obseruentur, & transgressoribus pœnæ debitæ inferantur. Quod si metropolitani vel diœcesani prædictis terminis in celebrandis prouincialibus & episcopalibus synodis, cessante legitimo impedimento, fuerint negligentes, medietatẽ omnium fructuum & obuentionum ratione suarum ecclesiarum ad eos pertinentiũ, fabricæ ipsarum ecclesiarum applicãdam eo ipso amittant. Qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseuerauerint, ab officijs & beneficijs sint ipso facto suspẽsi. Quibus transactis temporibus sub antescriptis pœnis, antiquior in prouincia ordine episcopus ipsius metropolitani episcopi, aut maior in dignitate post pontificalem in sacris constitutus, nisi ad alios forsan de cõsuetudine vel priuilegio pertineat, negligentiam in celebrãdis prædictis prouincialibus & episcopalibus synodis supplere teneatur. Iubet insuper hæc sancta synodus omni-

omnibus prælatis religionum & ordinum quorumcunque, ad quos celebrare capitula pertinet, quòd illa statutis temporibus sub prædictis pœnis seruent, & seruari faciant, in quibus secundum canonicas sanctiones & religionum constitutiones, cum omni studio & diligentia ad veram singularum religionum & ordinum reformationem intendant, ita vt deinceps in singulis monasterijs iuxta proprias regulas & constitutiones, debitè regularis vigeat obseruantia: & præcipuè, vt tria substantialia professionis vota omnino obseruentur. Per præmissa autem hæc sancta synodus non intendit iuribus quorũcunque quomodolibet derogare. Datum Basileæ in sessione publica, celebrata in ecclesia maiori Basileensi, sexto Kalẽdas Decembris, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimotertio.

SESSIO XVI.

Per quam declarat, Papam Eugenium Concilio adhærere, celebratis cæremonijs consuetis, & in ea incorporantur bullæ Eugenij.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritu sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriam. Literis sanctissimi domini Eugenij Papæ quarti more curiæ Romanæ bullatis, ac per nonnullos sanctæ Romanę Ecclesię Cardinales subscriptis, quarum tenor de verbo ad verbum inferiùs describitur, huic sacro Concilio in generali congregatione per venerabiles Ioannem archiepiscopum Tarentinum & Christophorum Ceruiensem episcopum oratores suos præsentatis, lectis, examinatis & diligenter inspectis, eadẽ sancta synodus decernit & declarat, præfatum dominum Eugenium per prædictas literas satisfecisse plenariè monitioni, citationi & requisitioni huius sacri Cõcilij, prout in decreto in xiij. sessione promulgato, & in schedula in eodem decreto inserta, continetur. Ipsasque literas approbat, acceptat, & admittit, ratasq; habet & gratas, & sic ab omnibus haberi vult, mandans dictarum literarum transumpta sub bulla sacri Concilij dari debere omnibus habere volentibus, quibus trãsumptis eandem fidem dari decernit, quæ ipsis literis originalibus daretur. Tenor verò dictarum literarum sequitur, & est talis:

Huic sessioni interfuisse asseritur etiam Imperator in habitu imperiali, & plati 90. omnes sedentes cũ mitris albis, planis capitibus eorũ superpositis.

Eugenius episcopus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam. Dudum sacrum generale Basileense Concilium, per generalium Constantiensis & Senensis Conciliorum statuta, ordinationesque felicis recordationis Martini Papæ quinti ac nostras, pro extirpatione hæresum, pace populi Christiani ac generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris & pertinentibus ad ea, legitimè inchoatum, ex certis causis in alijs nostris literis expressis, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio & assensu dissoluimus. Verùm cùm ex dicta dissolutione ortæ sint graues dissensiones, & grauiores oriri possent, nihilque magis optemus, quàm quod prædicta sancta opera debitum sortiantur effectum, de consilio & assensu venerabilis fratris Iordani episcopi Sabinensis, & dilectorum filiorum nostrorum Antonij sancti Marcelli, Francisci sancti Clementis, Angeloti tituli sancti Marci presbyterorum, ac Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin, & Ardecini sanctorum Cosmæ & Damiani diaconorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, decernimus & declaramus, præfatũ generale Concilium Basileense à tempore prædictæ inchoationis suæ legitimè continuatum fuisse & esse, prosecutionemq; semper habuisse, continuari, ac prosecutionem habere debere ad prædicta & pertinentia ad ea, perinde ac si nulla dissolutio facta fuisset. Quinimo præfatam dissolutionem irritam & inanem de consilio & assensu similiter declarantes, ipsum sacrum generale Concilium Basileense purè, simpliciter & cùm effectu ac omni deuotione & fauore prosequimur, & prosequi intendimus. Præterea, vt mentis nostræ integritas ac deuotio, quam ad vniuersalem Ecclesiam & sacrum generale Concilium Basileense gerimus, omnibus constet euidenter, duas nostras literas pridem in palatio Apostolico promulgatas, nam tertias, quarum tenor de verbo ad verbum inferiùs describitur, quæ dicuntur incipere, Deus nouit, cùm à nobis aut de scitu nostro nunquam emanàrint, licet superfluũ videatur, quod non extat, reuocare, tamen quia petitum est, & ad cautelam, si vllo vnquam tempore apparerent, & alias quascunque, & quicquid per nos aut nostro nomine in præiudicium aut derogationem prædicti sacri Concilij Basileensis, seu contra eius authoritatem factum & attentatum seu assertum est, cassamus, reuocamus, irritamus & annullamus, nullas & irritas fuisse & esse declaramus. Item reuocamus quoscunque processus quarumcunque censurarum, priuationum & suspensionum factos contra supposita huius sacri Concilij Basileensis, & adhærentes eidem, necnon omnia gesta & facta in præiudicium, læsionem & derogationem eorundem, eis non legitimè citatis, nec legitimè defensis, de quibuscunq; dignitatibus, beneficijs, commendis & officijs, etiam si cardinalatus, Patriarchatus, archiepiscopatus, episcopatus, abbatię &c. existant, iuribus & bonis quibuscunque, & specialiter

Literę Eugenij põtificis.

cialiter contra Cardinales de Cypro, sancti Sixti & Firmanum, ac omnia in pristinum statum per præsentes reducimus, perinde ac si non emanassent, cum clausulis opportunis. Mandantes sub pœnis formidabilibus omnibus, qui se de dictis dignitatibus, beneficij, commendis, officijs, iuribus & bonis intromisissent, vel ratione dictarum priuationum seu nostrarum ordinationũ quarumcunque se vellent intromittere, vt ab ipsa intromissione & omni molestia penitus desistant. Vtrùm autem fuerit legitima citatio & defensio, stabitur iudicio ipsius sacri Concilij. Nos autem deinceps à nouitatibus & grauaminibus seu præiudicijs inferendis ipsi sacro Concilio vel suppositis eius & adhærentibus eidem, realiter & cum effectu desistemus. Tenor verò præfatarum literarũ sequitur, & est talis:

Prima bulla reuocata.

Eugenius episcopus seruus seruorũ Dei, ad futuram rei memoriam. Inscrutabilis diuinæ prouidentiæ altitudo ad hoc nos, maximæ potestatis desuper plenitudine nobis tradita, super vniuersum gregem dominicum in præsulem constituit, vt ad remouendum atque extirpandum de agro dominico vepres, ex quibus possent Ecclesiæ suæ sanctæ & Christianæ reipublicæ dissensiones & scãdala prouenire, cura assidua & peruigili intendamus. Sanè cum dudum ex certis & rationabilibus causis Concilium, quod nonnulli Basileæ congregatum esse dicebant, dissoluentes, illud ad ciuitatẽ nostram Bononiensem duxerimus commutandum, postmodùm cessantibus dictis causis, præfatum Concilium in ipsa ciuitate Basileensi decreuimus per nostros legatos, qui ibidem nostro nomine præsiderent, continuari debere, prout in diuersis desuper confectis nostris literis pleniùs continetur. Cùm autem qui Basileæ congregati erant, prout sunt, etiam post dissolutionem & decretũ huiusmodi, ac etiam ante aduentum dictorum legatorum, nõ ad communem vtilitatem, sed ad priuatas passiones intenti, nullaq; authoritate sedis Apostolicę suffulti, multa & grauia, etiam præter illa tria, propter quæ tunc ibi principaliter Concilium à principio constitutum, tanquam haberent generalis synodi, nobis etiam contradicentibus, potestatem, disponere, ordinare, statuere, sancire, declarare, & mandare præsumpserint, in nostrum & sedis Apostolicæ ac venerabilium fratrum nostrorum Cardinalium, & aliorum nobis adhærentium graue præiudicium, præter & cõtra sanctorum patrum decreta & canonicas sanctiones: Nos attendẽtes, quòd ea, quæ per eos sic perperã statuta, facta & ordinata existũt, si sub dissimulatione & silentio præterirent, in magnum atque euidens præiudicium Ecclesiæ atq; Apostolicæ sedis, & graue scandalum plurimorum verisimiliter redundare possent, cùm nõ ad reformationẽ, sed deformationẽ, non ad vnitatem, sed scissuram Ecclesię, nõ ad hæreses tollendas, sed nutriẽdas, nõ ad pacẽ fideliũ, sed discordiã seminandã spectare videatur: ac propterea volẽtes, prout ex debito pastoralis officij tenemur, quãtum altissimus permiserit, futuris scãdalis celeri remedio prouidere, omnia & singula gesta, facta & ordinata, sancita, decreta & declarata per præfatos Basileæ congregatos & existentes, videlicet citationes, processus & sententias, statuta & decreta, quæ de nobis seu contra nos, iura & libertatẽ nostram & sedis Apostolicæ vel venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, seu ipsorum aliquem, aut prælatos quoscunque, siue curiales aut Romanam curiã sequentes, vsq; ad pręsentem diem facere, statuere, attentare, & ordinare nimiùm præsumpserũt, & quæ vsq; ad accessum ipsorum legatorũ ad supra scriptã ciuitatẽ Basileensem, & in ipso Concilio pręsidentium, quomodolibet per eos in futurũ fient, agentur, ordinabuntur, sancientur, statuentur, attentabuntur, & mandabuntur, exceptis his, in quibus eis per nostras literas facultatẽ concessimus, irrita esse & inania, nullumq; effectũ debuisse aut debere sortiri, authoritate Apostolica de consilio & assensu præfatorum fratrum nostrorum sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, tenore pręsentium declaramus, decernimus, & pro infectis haberi volumus & mandamus. Ipsaq; & maximè legationes in terris Ecclesiæ, creationes & ordinationes officialiũ, beneficiorum collationes, ac omnia & singula indè secuta, vel quæ in posterum sequi possent, ex nunc pręfata authoritate, cùm de facto processerint, de Apostolicæ potestatis plenitudine cassamus, irritam^9, & annullamus, ac nullius esse decernimus roboris vel momenti, districtiùs inhibentes vniuersis Christifidelibus, ne decretis, ordinationibus, mandatis, factis & gestis huiusmodi aliquo modo pareant vel intendent, aut pro talibus reputẽt, declarantes omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus & præeminentiæ existant, etiã si imperiali, regali, cardinalatus, siue quacũque alia ecclesiastica siue seculari pręfulgeãt dignitate, nullo vinculo iuramẽti, promissionis, facti, aut conuentionis prædictis factæ, quomodolibet se teneri. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostræ declarationis, constitutionis, voluntatis, mandati, cassationis, irritationis, annullationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem, omnipotentis Dei & beatorum apostolorũ Petri & Pauli eius, se nouerit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrum, anno incarnationis

nis dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimotertio, quarto Calendas Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

Secunda bulla reuocata.

Eugenius episcopus seruus seruorũ Dei, ad futuram rei memoriam. In arcano nostræ mentis sæpissimè cogitantes, quòd nisi superinualescenti hominum malitiæ, qui Ecclesiam Dei varijs quæsitis coloribus perturbare conati sunt, authoritas Romanorũ pontificũ restitisset, diuersa in Ecclesia Dei scandala emersissent: non solùm debitum, sed etiã necessarium reputamus, vt nos quoque ea quæ in Ecclesiæ scandalũ, nostrumq; & sedis Apostolicæ cõtemptum & dedecus fieri conspicimus, debitis remedijs comprimamus. Sanè cùm ad nostram notitiam nuper peruenisset, quoddã prætensum decretũ, datum tertio idus Iulij anno domini 1433. emanasse, in quo inter cætera cõtineri videtur, nos infra lx. dierum spatium dictis congregatis purè & simpliciter adhærere debere: venerabilibus autẽ fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnõ quibuscunq; in Romana curia existentibus mandari dicebatur, vt post ipsum terminum lapsum, infra viginti dies proximè sequẽtes, sub pœna priuationis omnium beneficiorũ suorum, commendarũ, pẽsionum, officiorũ & gratiarum quarũcunq;, quam incurrerẽt ipso facto, Romanam curiam relinquerent: omnes insuper causas in ipsa curia pendentes, ad se eo casu aduocabant, prout hæc & nonnulla alia in ipso prætenso decreto dicuntur plenius contineri: nos ex incumbẽti nobis cura officij pastoralis astricti ad tuendam nostrã sedisq; Apostolicæ authoritatẽ, Cardinaliũ quoq;, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, prælatorũ, officiariorum & aliorũ curialiũ prædictorũ, asserentium ipsius decreti * ex defectu potestatis condentiũ, ac in hac parte supplicantiũ, vt super præmissis prouidere vellemus, graui querela cõmoti, authoritate domini nostri Iesu Christi, qui nos suum in terris vicariũ cõstituit, ac de potestatis nostræ plenitudine pronunciamus, decernimus, ac etiã declaramus, præmissum assertũ decretũ, ac omnia & singula in eo contenta, nullũ & inane penitus extitisse, & existere, nulliusq; authoritatis, valoris vel momẽti: ipsumq; & quæcunq; in ea cõprehensa eadẽ authoritate reuocamus, cassamus, irritamus, & pro infectis haberi volumus, & mandamus, decernentes insuper & etiã statuentes, processus omniũ beneficiorũ, officiorũ, dignitatũ, pensionum, commendarum seu titulorũ quorumcunq; collationes & dispositiones quascunque, in vim eiusdẽ decreti quomodocunq; & qualitercunq; factas & fiẽdas, & omnia indè secuta notoriè, nullius extitisse vel existere firmitatis. Mandamus insuper omnibus & singulis Christifidelibus, ecclesiasticis & secularibus, cuiuscunq; dignitatis, status seu conditionis existant, etiam si imperiali, regali, reginali, cardinalatus, patriarchali vel quauis alia præfulgeãt dignitate, sub anathematis pœna & priuationis, quam contrafacientes incurrere volumus ipso facto, dignitatũ, officiorum & beneficiorum suorũ quorumcunq;, & inhabilitationis ad illa, seu alia in posterum obtinenda, ne cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, prælatos, officiarios, clericos seu alios Romanam curiã sequentes, in eorũ personis seu rebus ecclesiasticis, beneficialibus, spiritualibus vel profanis, occasione præfati decreti turbent quomodolibet vel molestent, nec ea facientibus præstent auxilium, consilium vel fauorem. Pari quoq; pœna illos, qui authoritate seu occasione quacunque, ea aut eorũ aliqua ausi fuerint attẽtare, volumus subiacere, inhabilitantes eos ad quascunque dignitates, honores, officia & beneficia in posterũ obtinenda, supplentes ex eadem potestatis plenitudine omnes defectus, si qui forsan interuenerint in præmissis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ pronunciationis, constitutionis, declarationis, reuocationis, cassationis, irritationis, voluntatis, mãdati, statuti, inhabilitationis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorũ Petri & Pauli Apostolorũ eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Laurentium in Damaso, anno incarnationis dominicæ millesimo, quadringentesimo, tricesimotertio, idibus Septembris, pontificatus nostri anno tertio.

Forte deest, * defectum seu * nullitatẽ

Tertia bulla reuocata.

Hãc bullã Eugenius pontifex negat se sciẽte confectam.

Eugenius episcopus seruus seruorũ Dei, vniuersis Christifidelibus salutem & Apostolicam benedictionem. Deus nouit secretorum omnium optimus perscrutator, quòd vsqueadeò summoperè atq; diligenti studio procurauimus, ne sacrilegum schisma in Dei Ecclesia nasceretur, quòd pauci etiàm sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Basileæ conuenientes, ipsum possent verisimiliter (si ab inceptis non desisterent) inducere, nos etiam ad illa humiliando, vt scandala vitarentur, ac ipsis plurima permittendo, ad quæ de iure minimè tenebamur, credentes vt exinde pacati, pax & tranquillitas inter nos & ipsos, imò veriùs in Christiana religione oriretur. Sed nõ profuerunt, siue prodesse possunt, per nos piè, mansuetè ac modestè cum ipsis dicta & gesta, vt potest notoriè animaduertere Christicola quilibet orthodoxus, quin ipsi velint se à sancta sede Apostolica scindere, & diuinum corpus

pus dominicum, id est, sanctam matrem Ecclesiam, Christi tunicam inconsutilem, lacerare, ac scissuram pestiferam in ipsa conficere, nosq; Petri successorem legitimum, licet immeritum, pro posse confundere, quas res hactenus Christianæ religionis principibus patefacere non curauimus, sperantes nostra cum mansuetudine & patientia omnia ad debitæ iustitiæ semitas posse deducere, ac ipsos ab eorum conatibus & erroribus reuocare. Sed prohdolor nimiùm iste morbus eorum cancerosus inualuit, & quotidiè conualescit, quia nostra clementia & nimia benignitas ipsos contra nos quotidiè reddit magis elatos. Et quamuis eorum desiderijs condescendentes, mandauerimus iterũ debere Basileæ Concilium celebrari, ipsi tamen quoniam nobis oppidò sunt infesti, & quos tolerasse, & ipsis suarum contra sedem Apostolicam rebellionum indulgentiã obtulisse, non profuit: eorum tamen intentionem executioni gaudent & cupiunt præcipuè demandare, nos falso de varijs criminibus impetentes, vt valeant inhumaniter omni põtificali potestate nos perturbare, quorum callidè dicta & gesta opus est refellere, ne falsis detractionibus de nobis confictis, valeant Christianam circumuenire religionem, ac omnibus Christifidelibus eorum gesta, dicta & facta horrenda sapere posse in futurum schisma & pestiferã hæresim ostendamus, nostris his literis singulariter eorũ obiectis respondentes. Obijciunt igitur primùm de nobis obloquentes, quòd scandali & perturbationis causa in Ecclesia Dei introducẽdi, perperàm conati sumus sacrum Basileense dissoluere Concilium, quodque ex hoc vniuersalem Ecclesiam conturbauimus, nec sine consensu Concilij dissolutionem illam facere valuimus: quæ cuncta veritati iuris & facti penit⁹ sunt aduersa. Quoniam primùm nostra nunquàm fuit aut erit intentio, sacrum dissoluẽdo exinanire Concilium, ac nolle secundum Constantiensis & Senensis statuta Cõciliorũ ipsam sacram synodum celebrari, in qua perfidæ hæreses euellerentur, & Deo militantium in Ecclesia reformarẽtur mores improbi, ac alta pax & dulcis tranquillitas Christiano populo traderetur: quin potiùs hoc tam salubre negocium semper insedit, & residet cordi nostro. Et his de rebus cupientes vt ipsum per Apostolicæ nostræ solertiæ studium finem debitum consequeretur, in nostræ assumptionis principio ad summi Apostolatus apicem mandauimus, per dilectum filium Iulianum sanctæ Romanæ Ecclesiæ sancti Angeli diaconum Cardinalem, ibidem Basileæ sanctam synodũ celebrari. Verùm quoniam postmodùm, vt alijs nostris literis curauimus Christicolis palàm facere, iustis de causis ex parte ipsius Iuliani, & nonnullorum tunc Basileæ conuenientium, per dilectum filiũ Ioannem Pulchri patris ipsorum oratorem, ad nos specialiter deputatum, nos informati veridica relatione percepimus, quòd Basileæ pro tunc sine magno temporis interuallo ipsius sanctæ synodi celebratio non esset possibilis, Cõcilium ipsum penitus non dissoluimus, vt ipsi non benè interpretati sunt, sed ad nostram Bononiẽsem ciuitatem commutauimus, sic quòd ipsum in sua essentia consistere voluimus, ac à Basileensi ciuitate solùm exoluimus. Quare nos indebitè criminantur, quòd scandala in Ecclesia Dei introducendi causa Concilium dissipauimus, cùm ipsum à Basilea cõmutare, necessitatibus vrgẽtibus, coacti fuerimus. Et quamuis nunc nobis ipsas causas per præfatum oratorem intimatas, inficiari non vereantur, orbi tamen toti notissimum est, illas causas celebrandi Concilij impeditiuas, extitisse veras. Nam ferè octo menses effluxerãt, postquàm ipsa initiari debuit sancta synodus, nec adhuc Basileæ conuenerant tres episcopi, aut alij in toto numero decem prælati, regumque & principum procuratores, siue nuncij pauci, siue nulli aderant, cum quibus de Christianorum pacatione, siue concordia possent aliqua pertractari, vt in Concilijs primùm est decẽs inquirere. Doctorum & magistrorum ferè nulli intererant, qui hæreticorum versutijs resistere possent, ac argumenta eorum sophistica scirẽt refellere & confutare. Locus etiam ipse Basileensis ciuitatis minimè tutus videbatur, tum propter armatam finitimam hæresim Bohemorum, tum propter subortam guerram inter dilectos filios viros illustres Burgundiæ & Austriæ duces. His igitur & alijs iustis & legitimis de causis, non scandalizandi clerum, siue errores studio conficiẽdi, de ipsorum Cardinalium plurimorum consilio & assensu, qui nunc Basileæ conueniunt, & hanc commutationem damnant, illam fecimus, præsertim his etiam de causis moti, quia sperabamus, quod in Italia consistente charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum tunc rege, nos faciliùs ambo potuissemus Bononiæ conuenire, adessentq; ibidem Bononiæ tunc celeriùs prelati & principes in numero copioso, siue ipsorum procuratores & nuncij, cum quibus meliùs & grauiori maturitate singula in Concilijs agenda expedirentur, & maiori cum reuerentia ab omnibus Christifidelibus reciperẽtur, quàm illa quæ per paucos Basileæ conuenientes fieri forsitan contigissent. Nescimus ergo, quomodo ipsam audent commutationem reprobare, cuius ipsi plurimi fuerũt authores præcipui, damnant nanque eorum gesta, non nostra, quia tunc eramus grauissima corporali infirmitate grauati, cùm ipsi dissolutionem & translationem ipsam promouebant, suadebant, & efficere studuerãt, nobis præcipuè ad memoriam

moriam reducentes, & his rationibus compellentes, quòd dum eramus in minoribus constituti, vnà cum ipsis & alijs fratribus nostris sanctæ Romanę Ecclesię Cardinalibus, voto & iuramento nos astrinximus, quòd illo in loco Concilium teneremus, in quo maiori parti Cardinalium magis expediens videretur, cùm Basileę non speraretur posse Concilium celebrari temporibus à iure decretis, iam sine temporis instante, & impedimentis subsistentibus anteà enarratis, sicque ipsi mutationem siue translationem necessariam esse dicētes, & vt alio in loco transferremus, sedulò requirentes. Tandem fuit causa finalis, vt ipsam translationē siue commutationem faceremus, quam tamen & iustam fuisse, & nobis soli cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus facere licuisse (prout egimus) etiam absq; alterius consensu Concilij, nemo sanæ mentis ambigere debet. Nam etsi canon Constantiensis Concilij, qui incipit, Frequens, ab ipso Concilio editus, & à felicis recordationis Martino prædecessore nostro non improbatus, locum mutare, vel tempus inceptionis Concilij prorogare nobis sine Concilij consensu prohibere videatur, non tamen debet sic abusiuè interpretari, vt, causa imminente, nobis etiam soli adempta fuerit circa loci mutationem, temporis prorogationem dispensandi facultas, cum etiam si à Martino editus extitisset, illa non fuisset, siue esse debuisset prohibentis intentio, quæ successoribus suis nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari post ipsum, quinimo eadem potestate functuris, & infertur (prout est secundum omnia iura) in hac parte Concilium inferius summo pontifice, papamq; ipsis priorem nequeunt solvere vel ligare, sed nos in his Concilio superiores, ipsum possemus pro libitu regulare. Nam hoc de iure notissimum est, quòd possumus quæcunque statuta, decreta, declarata siue sancita per quoscunq; prædecessores nostros, vel per quæcunq; Concilia, dummodò in ipsis fidei fundamenta non existant, siue ex hoc vniuersalis Ecclesiæ bonum principaliter non turbetur, vt vicarius Christi & irreprehensibiliter pro nostro amouere & corripere pro libitu voluntatis: & cōtrà sentire non esset longæuum ab hæresi, velle ligare manus vicarij Iesu Christi, & in terris Dei legati, siue ipsius gesta iudicare vel improbare, quod sacrilegij crimen habet. Sed quæsumus, nobis dicant, qui nobis detrahunt, quæ hæresis, quæ vniuersalis Ecclesiæ turbatio ex hac translatione loci surgere poterat, si nos sanctā synodum Bononiæ commutauimus, vt eius bonum non frustraretur vlteriùs, quod iam mensibus octo sine fructu aliquo extiterat prorogatū, & ipsius initiandi postmodùm Basileæ vestigia commoda nulla videbantur? Profectò nullus per iuris tramites ambulans & non passione seductus assereret, quòd Ecclesiæ fecerimus perturbationē, sed salutem: nec celebrationem Concilij frustrauimus, sed id accelerare concupiuimus. Taceant ergo hi, qui sic nobis inhumaniter detrahunt: quoniā non ad Christianorum & Ecclesiæ noxam, commutationem fecimus, sed pro salute tutissima, vt citiùs quæ in Concilio forent agēda, finem debitum sortirentur. Fuit igitur à Basileensi ciuitate legitima pro tūc nostra Cōcilij dissolutio, ac ipsius ad Bononiā iustissima trāslatio, & asserentes contrà sunt penitus ab omni veritate ac fide catholica alieni. Nos insuper criminantur & diffamāt, quòd sacro Concilio purè & simpliciter non adhęremus, sed quotidiè magis & magis cōtemnimus & despicimus, quodque nos modestè & mansuetè monere curauerint, vt scandalosam dissolutionē & Ecclesiæ Christi perturbationem amouere deberemus, quas res inquiunt nos pertinaciter recusare, & has ob causas nos citare & monere non sunt veriti, & tandem (quod est deterius) si eorum vota infra sexaginta dies non adimpleuerimus, nos ab omni pontificali dignitate suspendisse profitentur: quæ quantùm contra omnia sint diuina iura pariter & humana ac hæresim manifestè nutrientia, breuiter ostendemus: nam dissolutionem, quam scandalosam & Ecclesiā perturbantem esse dicunt, legitimis de causis & necessarijs iure fecimus, vt antè retulimus. Quod igitur scandalum, quod iustè, honestè & vrgente necessitate factum extitit, potuit generare? Profectò nullum, cùm omnia quæ ad salutem Christianæ religionis debuissent in Basileensi Concilio expediri, & quæ pro tunc cùm ipsam sanctam synodum commutauimus, ibidem Basileæ fieri non poterant: meliùs, celeriùs & commodiùs in ipsa Bononiēsi synodo perfici valuissent. Quam etiam Ecclesiæ turbationem fecimus, cùm (vt paulò antè narrauimus) illo in tēpore, quo Cōcilium commutauimus, ferè nulli prælati conuenerant? Non poterant igitur perturbari, qui nō aderant: quia quod Concilium Basileę fieret, non curabant. Nam si affectassent, ibidem in tempore conuenissent. Nec quo ad illos qui conuenerant, quia ita pauci numero erant, quòd sine nostra authoritate Ecclesiā vniuersalem repræsentare non poterant, quamuis ipsi eam repræsentare se dixerint. Concilio igitur ad ipsam Bononiēsem ciuitatem legitimè translato, ibidem postmodum Basileæ conuenientes velut locustæ acephali, canonicum sine nostris præsidentibus non fecere Concilium, cùm authoritate carerent Apostolicæ sedis. Nec voræ sunt, quas faciunt excusationes, quòd Constantiensis, Senensisq; atq; felicis recordationis Martini ac nostra authoritate, ipsorum Cōcilium vires habuerit, & habeat. Nā nos

Constantiēsis Cōcilij sess. 39.

nos prædictis veris causis subsistentibus, & nostram & piæ memoriæ Martini, & ipsorū Conciliorum authoritates, vt iure fecimus, reuocare potuimus, vt patulè suprà insinuauimus. quare post ipsam canonicam dissolutionem & authoritatum prædictarum reuocationem, absque vlla Apostolica authoritate conueniebant, siue conueniunt. Vndè verum non est dicere, eorum canonicum post nostram dissolutionem & sine nostris præsidentibus fuisse vel esse Concilium, quoniam nulla rata est vel vnquam erit synodus generalis, quæ summi pontificis non fuerit authoritate suffulta. Nec etiam eorum Spiritus Sāctus est caput, cùm misericors Iesus Christus super omnia summum pontificem † ecclesiæ post transitum verbi ad patrem, caput & principem ab ipso Christo & Ecclesia cōstitutū Ecclesiæ instituerit, nos videlicet, qui locum retinemus ipsius vicarij Iesu Christi, quamuis immeriti. Sacrilegum igitur à nobis postulant & hæreticum, vt declarare velimus, retroactis temporibus Basileæ continuè fuisse Concilium, cùm post nostram dissolutionem sine nostris præsidentibus regulare non fecere Concilium: quia eorum dicta, gesta & facta omnia, contra diuina iura pariter & humana perperam sunt confecta, & quæ per nos nullatenus sunt debita comprobari. Et in hoc est quòd Christianam religionem circumuenire cupiunt, vt sub colore, quòd continuè Basileæ Concilium fuisse declaremus, omnia eorum gesta & facta comprobemus, quæ adeò sunt minùs benè composita, vt etiam si ab habentibus potestatē promulgata fuissent, essent irritatione, annullatione & reuocatione dignissima. Nam quod nunquam est lectum, ipsi in ciuitate nostra Auinionensi, & contra nostram voluntatem constituere legatum ausi sunt, illam tyrannidi vnius Cardinalis, nuper cum eis conuenientis subijciendo, spreto verò legato de latere, per nos & sedem Apostolicam constituto: vndè tot guerrarum strages, tot rapinæ, tot homicidia, tot incendia suborta sunt. Sed tādem clementissimus Deus sua misericordia fauit parti iustiorem causam habenti, quia nostro vero dominio, & sub nostro legato ipsa ciuitas est subiecta. Ipsi insuper de singulis Romanæ curiæ officijs inter seipsos disponere non sunt veriti, præsidentes, ad præsidendum in eorum generali Concilio, deputando, nostris penitus præsidentibus spretis, cum quibus potuissent ac debuissent canonicam synodum facere & firmare. Causarum etiam auditores à seipsis constituerūt, quod nusquā visum est, pontifice summo Romanam curiam tenente, dum ad ipsam extirpationem hæresum, reformationem morum, pacemque Christicolarum vniuersam intenti esse deberent, singulorum causas particulares student potiùs ventilare. Exercitium etiam vicecancellariatus officij, vni ex ipsis contra nostram voluntatē tribuere præsumpserunt, ac etiam generalia siue publica consistoria celebrare, omniaque attentare non formidant, quæ tantum sunt nobis & sedi Apostolicæ specialiter reseruata, perinde ac si voluerit carnis viam essemus ingressi, vel si omnis pontificalis summæ dignitatis potestas esset nobis adhuc viuentibus & in Petri sede legitimè constitutis, apud ipsos deuoluta: quod asseuerare est hæreticū & prophanum, cùm potestas apud nos & ipsos, & sic duos, in solidum esse nō possit: quia imaginari nō possumus, qua authoritate, quo iure nobis in sede Apostolica consistentibus, beneficia conferant, nisi quòd vsurpant contra iustitiam iura nostra. Et quod detestabilius est, illa quæ in nostris prædecessoribus malefacta damnant, monasteriorum religiosorum secularibus clericis administrationes concessas, ipsi ad instantiam cuiusdam principis secularis fecerunt. Nam officium Generalis Humiliatorum, & illius ordinis principale monasterium, cuidam seculari clerico in commēdam siue administrationem concesserunt: quam rem, exemplo veluti perniciosam, nos per anteà facere recusauimus. Ipsi verò vt Episcopos habeant, cōtinuò cognita contraria voluntate facere tentauerūt, & sub tali eorū colorato titulo clericus antedictus in dicta administratione intrusus est, ita vt dici possit, quòd ferè centum monasteria regularia, quæ sub officio Generalis dicti ordinis regulari debuissent, sub vnius clerici secularis sunt administratione supposita: quæ quantùm iuri, quantùm honestati, quantùm bonis moribus conueniant, quisque prudens animaduertere potest. Postremò tandem vltra aliud, quòd nos & plurimos fratres nostros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales citare conati sunt, etiam postquā decreuimus iterum ibidem Basileæ debere Concilium agitari, nos etiam ab administratione summi pontificatus suspendere freti sunt, vt ad ipsos possent saltem de facto, ipsam nostram summi pontificis potestatem aduocare, & eius administrationem exercere, conferendo beneficia vel officia, & alia faciendo quæ nobis tantùm sunt à iure concessa siue permissa. Istæ sunt ergo causæ, quare continuè Basileæ fuisse Cōcilium per nos declarari cupiunt. Isti sunt, qui, quoniam eorum vota pati nō volumus, de nobis tot mēdacia confingunt. Istæ sunt hæreses quas extirpare cupiunt. Istæ sunt reformationes debitæ, quas in Ecclesia Dei introducūt, & pax & tranquillitas, quas vniuersis Christi fidelibus disponunt, quia inter seipsos potestatem nostram diuidunt, & sibijpsis ascribere cupiunt, vt quæ beneficia vel officia siue honores, quos à nobis consequi non valuerūt, scindendo Dei Ecclesiam consequantur. Absit igitur à nobis, absit, vt talem declarationē faciamus, & quòd talia gesta comprobemus.

Denotat Cardinalē S. Eustachij qui obijt postmodū in eodem Concilio.

Denotat Cardinalē

Rothomagensem, qui fuit vicecancellarius tēpore Cōcilij.

Prius

Prius est enim, vt non solùm pontificatum vel partem eius, sed animam tollant, quàm fidem Catholicam nobis auferant. De hoc autem verò ad ostendendam nostram synceram & purissimam intentionem, quam habemus, vt Concilium fiat, & quòd omnia ad finem debitum perducantur, cōtenti sumus, & volumus purè & simpliciter cōtinuè fuisse Concilium, ita tamen, quòd omnia gesta & attentata contra nos, siue sedis Apostolicæ libertatem vel priuilegia, sanctæque Romanę Ecclesiæ Cardinales ac nobis adhærentes, prout de facto fecerunt, sic de facto ante omnia reuocent, nostrosque legatos iuxta iuris regulas præsidentes admittant. Objiciunt etiam nobis, & admirari videntur, quòd Basileæ iussimus sacram synodum celebrari, ac mandauimus cum Concilij consilio, agenda per præsidentes perfici. Dicimus, quòd Concilium duntaxat potens est, ipsos autem pręsidentes sequi necesse est: & ideo si Conciliū dictaret, siue consuleret aliquid Ecclesiæ expedire, præsidentibus verò nō placeret, hoc ipsum minimè fieri posset, sic quòd de iudice Concilium consiliarius formaretur. Sed hi sic dicentes, si nulla iura vidissent, satis esset. Nam si * ipsi omnia mundi iura percontentur, omnia volunt, quòd quæ Concilio statuuntur, declarantur, seu sanciuntur, à Papa vel eius legato constituantur atq; promulgentur, sacro Concilio consulente, siue etiā approbante. Nam si Papa vel legatus eiusdē, nollet disponere aliqua, contrà Concilium affectaret. Papæ sententia, vel eius legati, personam summi pontificis repręsentantis, non Concilij voluntas, sequenda foret, cùm super omnia Concilia habeat potestatem Papa, nisi fortè quæ statuenda forent, Catholicam fidem respicerent, vel si non fierent, statum vniuersalis Ecclesiæ principaliter perturbarent, quia tunc Concilij sententia esset potiùs attendenda. Verba igitur nostrarum literarum secūdum iuris formam interpretanda sunt, vt quæ ad solum Concilium spectarent, quæ sunt numero plurima, cū Concilio expediantur & fiant, alij verò iuris tramitem innitentur. Et hoc est, in quo potissimè falluntur, qui Basileæ conueniunt. Nam credunt in singulis agēdis esse iudices supra pontificem, quod eorum actiones demonstrant. Nam in singulis se nobis superiores reputant, quod tamen asseuerare est hæreticum & prophanum. Obmutescant igitur, & noscant, quod etiam sic cum Concilio fieri mādauit fe. re. Martinus noster proximus prædecessor, nec velint nostram puram intentionem in singulis lacerare, quam etiam cum alijs lacessere conantur, asseuerantes nostram ad summi Apostolatus apicē non fuisse canonicam electionem. Sed ô misericors Deus, cur oculos tuę pię iustitiæ contra pręfatos non conuertis? Nam plurimi ex his qui talia proferunt, sunt, qui nos in Petri cathedram dirigentes inthronizauerunt, isti nos consecrauerunt, isti nos coronauerunt, & aliqui ex eis, vt à vero Christi vicario pontificatus insignia susceperunt, alij verò ex eis ferè omnes gratias, siue beneficia plurima sunt adepti, & nos annis plurimis pro summo vero pontifice venerati sunt. Igitur imaginari non possumus, qua fronte, qua audacia, quo colore possint nostram Catholicam electionem in dubium reuocare, præsertim cùm ipsorum allegent maximam turpitudinem. Quare principes Christiani religiosissimi, vosque alij Christicolę orthodoxi, per viscera misericordiæ Iesu Christi præfatos Basileæ conuenientes adhortemini, vt desistentes ab inceptis, velint nostros præsidētes admittere, vt canonicam synodum faciētes, possint bona illa propter quæ sacrum Concilium est institutum, debitæ executioni demandare. Quòd si secus (quod absit) fecerint, & Dei Ecclesiam scindere (vt hactenus sunt conati) concupiuerint, nec cum præsidentibus intendere reformationi Ecclesiæ studuerint, tunc vos Christicolas Principes iterum per eiusdem misericordiam obsecramus, qui pro nobis mortem subijt temporalem, vt velitis eorum improbis conatibus pro posse resistere, præsertim ne schisma nefandissimum in Dei Ecclesia oriatur. Nam hoc ad principes pertinet seculi Christianos, vt eorum temporibus pacatam velint esse matrem Ecclesiam, vndè sunt spiritualiter nati. Quod Psalmographi verbum ostendit, Psalm. 2. cùm inquit: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore &c. Sed quomodò seruiunt principes in timore, nisi ea quæ contra sanctam matrem Ecclesiam & iussa domini sunt, religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Agite igitur, viriliter agite, aduersus Christi vineā & agrum dominicum deuastare cupientes, nec permittere velitis, quòd sine authoritate pontificis conciliabula, non Concilia, fiant: quomodo in futurum posset esse exemplum perniciosissimum, vt decem siue plures ad libitum sine sedis Apostolicæ authoritate aliquo in loco prælati conuenirent, scandalizarentque populum Christianum orthodoxū, ac contra Christi vicarium pro libitu resilirent, vt resistentes malis actionibus, ęternam gloriam mereamini. Datum Romæ apud Sanctum Laurentium in Damaso, anno incarnationis dominicæ 1433. Idibus Septembris, pontificatus nostri anno tertio. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę constitutionis, declarationis, prosecutionis, intentionis, cassationis, reuocationis, irritationis, annullationis, voluntatis, reductionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum

Marginalia: Locus obscurus. — * ipsa

ſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1433. xviij. Calendas Ianuarij, pontificatus noſtri anno tertio. Ego Iordanus epiſcopus Sabinenſis manu propria ſubſcripſi. Ego Antonius tituli ſancti Marcelli, manu propria ſubſcripſi. Ego Lucidus Cardinalis de * Comite, manu propria ſubſcripſi. Ioannes de Nurſia. Poggius. Datum in ſeſſione publica in eccleſia maiori Baſileenſi ſolenniter celebrata, Nonis Februarij, Anno à natiuitate domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimoquarto.

de Comitibus Nurſienſis iſte fuit ſcriptor Eugenij: Poggius ſecretari, Poggijq; nomen à tergo bullæ ſcriptũ fuit.

Die Sabbati xxiiij. Aprilis, 1434. in congregatione generali domini legati ſanctiſſimi domini noſtri incorporati ſunt ſacro Concilio nominibus priuatis, vt ſequitur, videlicet reuerendiſſimi reuerendique patres domini, Cardinalis ſanctæ Crucis, Archiepiſcopus Tarentinus, epiſcopus Paduanus, & abbas ſanctæ Iuſtinæ, &c.

Oratores ſanctiſſimi domini Eugenij Papæ quarti in eorum incorporatione iurabũt nominibus proprijs, fideliter laborare pro ſtatu & honore huius ſacri Concilij & eius decreta defendere, & manu tenere, & ſpecialiter decretum ſacri Concilij Conſtantienſis, cuius tenor ſequitur, & eſt talis: Primò, quòd generalis ſynodus in Spirituſancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Eccleſiam Catholicam militantem repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cuiuſcunque ſtatus vel dignitatis, etiam ſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem ſchiſmatis, & ad generalem reformationem Eccleſiæ in capite & in membris. Item declarat, quòd quicunq; cuiuſcunque ſtatus vel dignitatis etiam ſi Papalis exiſtat, qui mandatis, ſtatutis, ſiue ordinationibus aut præceptis huius ſanctæ ſynodi & cuiuſcunq; alterius Concilij generalis legitimè congregati, ſuper præmiſſis ſeu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubiiciatur, & debitè puniatur, etiã ad alia iuris ſubſidia (ſi opus fuerit) recurrendo. Item iurabunt dare ſanum & ſalubre conſilium ſecundum Deum & conſcientias ſuas, & non reuelare vota ſingulorum, inquantùm ex huiuſmodi reuelatione veriſimiliter poſſet oriri aliquod odium vel ſcandalum, &c.

Conſtantiẽſis Cõcilij ſeſ. 4.

Et non recedere à loco huius ſacri Concilij, ſine licentia obtenta à deputatis eiuſdem.

SESSIO XVII.

Super admiſſione præſidentium in Concilio nomine domini Eugenij Papæ quarti.

SACROSANCTA generalis ſynodus Baſileenſis, in Spirituſancto legitimè cõgregata, vniuerſalem Eccleſiã repræſentans, dilectos Eccleſiæ filios Nicolaum tituli ſanctæ Crucis in Hieruſalem presbyterum, Iulianum ſancti Angeli diaconum, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & venerabiles Ioannem Archiepiſcopum Tarẽtinum, & Petrum epiſcopum Paduanum, ac dilectum Eccleſiæ filium Ludouicum abbatem ſanctæ Iuſtinæ Paduanæ, tantùm admittit in præſidentes in hoc ſacro Cõcilio, nomine, vice & loco ſanctiſſimi domini Eugenij Papæ quarti cum infrà ſcriptis cõditionibus & clauſulis, pleniſſimum robur & effectum per omnia habituris, videlicet, ſine * omni iuriſdictione coactiua, ſaluo etiam modo procedendi in hoc ſacro Cõcilio hactenus obſeruato, præſertim qui continetur in ordinationibus huius ſacri Concilij, quæ incipiunt: Primò ſint quatuor deputationes, ſicut ſunt, inter quas omnes de Cõcilio diſtribuantur æqualiter, quantùm fieri poterit, &c. Ordinat etiam, quòd præter feriam ſextam, in qua ordinaria eſt congregatio generalis, non poſſit fieri alia, niſi fuerit concluſum priùs per tres deputationes ad minùs. Et tunc intimetur ipſis præſidentibus vel alteri ex eis, quòd ponant ſchedulas. Et ſi non fecerint, vnus ex promotoribus Concilij, vel vnus ex deputationibus quicunque ſint, ponat ſchedulas. Et omnes de Cõcilio veniant ad cõgregationẽ. Aliâs ſi non fuerit concluſum per tres deputationes, nullus ad ipſam congregationem accedat. Et quicquid ibi factũ fuerit, nullius ſit roboris. Et idẽ de ſeſſione. Item, quòd lectis in congregatione generali his quæ concluſa ſunt per deputationes, primus inter præſidentes ibidem præſentes, etiam alijs vel alio ex eis abſentibus, concludat iuxta ordinationes ſacri Concilij. Quòd ſi nolit ipſe aut alius de præſidentibus ibidem præſentibus facere, tunc proximior prælatus ſubſequens in ordine conſidendi, concludat. Et ipſo nolente, alius ſucceſſiuè faciat. Et ſi fortè nullus de pſidentibus veniat ad congregationẽ, vel ad ſeſſionem generalis Concilij, tunc * primus prælatus (vt præmittitur) pro illo die faciat officiũ præſidentis. Item, quòd omnia acta huius ſacri Cõcilij (ſicut hactenus eſt obſeruatum) fiant, & expediantur ſub nomine & bulla ipſius Cõcilij. Datum in ſeſſione publica ipſius ſanctæ ſynodi, in eccleſia maiori Baſileenſi ſolenniter celebrata, ſexto calendas Maij, Anno à natiuitate domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimoquarto.

* vlla

proxim proximior

In hac 17. sessione tam solenniter celebrata, interfuit Sigismundus Romanorum Imperator sedens coronatus cum alijs nobilibus sibi astantibus. Vnus dux a dextro, tenens ensem euaginatum in manu, iuxta quem dux Vuilhelmus Bauariæ, habens & tenem pomum rotundum deauratum cum cruce in signum mundi, & à sinistro dominus Marchio Brãdenburgensis, vnus Electorum Imperij, habens seu tenens sceptrum regale deauratum, &c. Et benè centum prælati, sedentes cum mitris albis, vt moris est, &c.

SESSIO XVIII.

Super innouatione decreti Concilij Constantiensis de authoritate & potestate Conciliorum Generalium, absentibus dominis legatis Papæ.

Huic sessioni 18. nõ interfuit Imperator, iam antè Basilea digressus.

SAcrosancta generalis Synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Ad magnam Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem pertinere dinoscitur, vt ipsius authoritas (cui omnes subesse tenẽtur) in sacro olim Constantiensi Concilio declarata, sępiùs manifestetur, & ad omnium notitiam perducatur. Et quemadmodum nonnulla concilia præcedentium synodorum salubres institutiones & declarationes renouare consueuerunt, ita & hæc sancta synodus necessariam illam declarationem de Generalium Conciliorum authoritate, in dicto Constantiensi Concilio promulgatam, sub eodem qui sequitur tenore innouat: Primò, quòd generalis synodus in Spiritusancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationẽ schismatis, & ad generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris. Item declarat, quòd quicunque cuiuscunque status vel dignitatis, etiã si Papalis existat, qui mandatis, statutis siue ordinationibus aut præceptis huius sanctæ synodi, aut cuiuscunque alterius Concilij Generalis legitimè congregati, super præmissis seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis obedire cõtumaciter cõtempserit, nisi resipuerit, condignę pęnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrẽdo. Datum in sessione publica ipsius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, sexto Calendas Iulij, Anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo quarto.

Constantiensis Cõcilij ses. 4. Et suprà in hoc Basileẽs. sessione 16.

Constantiensis Cõcilij ses. 5.

SESSIO XIX.

In qua fuerunt pronunciata decreta in materia Græcorum, necnon Iudæorum & Neophytorum.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriam.

Sicut pia mater pro filiorum salute semper anxia est, nec vnquam quiescit, donec si qua inter ipsos dissensio sit, sopita fuerit: sic & multo ampliùs sancta mater Ecclesia, quę filios ad perpetuam vitam regenerat, omni conatu laborare cõsueuit, vt omnes qui Christiano nomine censentur, sublato omni dissidio, eandem fidei vnitatem, sine qua salus esse non potest, fraterna charitate custodiãt. Quamobrem huius sanctæ synodi ab initio suæ congregationis, præcipua cura fuit, illud recens Bohemorum, antiquumque Græcorum dissidium prorsus extinguere, & eos nobiscum in eodem fidei & charitatis vinculo perpetuo copulare. Bohemos igitur viciniores primò, deinde Græcos per nostras literas & oratores pro sancta vnione facienda, cum omni charitate ad hoc sacrum Concilium vocauimus. Et quanquam Bohemorum negocium multi ab initio non solùm difficile, sed penè impossibile æstimarent, nostrosque tanquam superuacuos & inutiles iudicarent labores, attamen dominus noster Iesus Christus, cui nihil impossibile est, sic salubriter rem ipsam vsque ad hanc diem direxit, vt multo ampliùs hæc ipsa Bohemorum vocatio Ecclesiæ sanctæ profuerit, quàm multi potentissimi exercitus, qui sæpè Bohemiam armata manu ingressi sunt. Quæ res eo ampliorem spem nobis præbet, vt hanc Græcorum vnionem cum omni fiducia & constantia prosequamur. Quod quidem eo libentiùs aggredimur, quo ipsos ad hãc vnionem plurimùm affectos conspicimus. Vt primùm enim serenissimus Græcorum Imperator & Patriarcha Constantinopolitanus per nostros requisiti sunt oratores, mox tres insignes viros de his qui apud eos magnæ videntur authoritatis, (quorum primus ipsum Imperatorem consanguinitate attinet) ad hanc sanctam synodum destinârunt, sufficienti ipsius Imperatoris mandato cum bulla aurea & eius manu propria subscripta, ac Patriarchæ literis munitos, qui tam in generali congregatione, quàm coram commissarijs nostris feruentissimum Imperatoris & Patriarchæ, totiusque ecclesiæ Orientalis ad hanc vnionem desiderium exponentes, nos mirum in modum ad tam sancti operis prosecutionem pulsant, ac quotidiè excitant, duo inter alia firmiter constanterque asseren-

asserentes, vnionem ipsam nisi in synodo vniuersali, in qua tam Ecclesia Occidentalis q̄ Orientalis conueniat, fieri nullatenus posse, & in ea synodo si fiat, (vt infrà conuentum est) omnino ipsam vnionem secuturam. His auditis, summa nobis lætitia ac iocunditas nimirum accessit. Quid enim Catholicæ Ecclesiæ felicius gloriosiusque contingere vnquam posset, quàm quòd tot Orientales populi, qui numero hominum ab his qui nostræ fidei sunt, nō multùm distare videntur, in eadem nobiscum fidei vnitate coniungantur? Quid vtilius aut fructuosius ab exordio nascentis Ecclesiæ populus Christianus vidit vel audiuit, quàm quòd tam diuturnum perniciosumq; schisma penitus extirpetur? Vndè & aliam reipublicæ Christianæ Deo propicio, vtilitatem accrescere confidimus, quoniam ex hac vnione, cùm facta fuerit, plurimos ex nefanda Mahumeti secta ad fidem Catholicam conuerti, sperandum est. Quid igitur pro tam pijs ac salutaribus rebus, per Christifideles tentandū faciendumque non esset? Quis catholicus pro tanto nominis Christiani & orthodoxæ fidei incremento, non modo caducā huius mundi substantiam, sed & corpus & animam exponere non deberet? Quocirca omnem cogitatum
Psal. 54.c nostrum iactantes in Deum, qui facit mira-
71.c.135.a bilia magna solus, venerabiles Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, præsidentes sedis Apostolicæ, Patriarcham Antiochenum, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, magistrosque & doctores in numero competenti deputauimus, vt vnà cum ipsis Græcorum ambasiatoribus rem istam tractare, & quo ordine ad executionem deducēda esset, prospicere deberent. Qui tam inter se, quàm cū ipsis oratoribus sæpenumerò conuenientes, habito inter se digesto consilio, ad infrascripta cum ipsis deuenerunt capitula, quæ postea secundum morem huius sacri Concilij per sacras deputationes maturè deliberata, ac deinde per generalem congregationem conclusa firmataque solenniter extiterunt. Quorum tenor vnà cum mandato ipsius domini Imperatoris sub bulla aurea sequitur, & est talis:

Ambasiatores serenissimi domini Imperatoris Græcorū, & domini Patriarchæ Constantinopolitani, videlicet dominus Demetrius * protonostiarius Palæologus Maotides, venerabilis Isidorus Abbas monasterij Sancti Demetrij, & dominus Ioannes Dissipatus, eiusdem Imperatoris familiaris, conuenientes cum dominis deputatis sacri Concilij, primò exposuerunt, ꝙ si Ecclesiæ Occidentali placeret, vt hæc synodus Constantinopoli celebraretur, Ecclesia Orientalis proprijs expensis ibidem conueniret, nec oporteret, vt Ecclesia Occidentalis prælatis Orientalibus aliquas expensas faceret. Quinimò ipse dominus Imperator, in quibus posset,

* protoue stiarius for.* protospatarius

prælatis Latinis Constantinopolim venturis subueniret. Sin autem placeret, vt prælati Ecclesiæ Orientalis ad terras Latinorum pro prædicta synodo accederent, necessariū fore propter legitimas causas, vt expensis Ecclesiæ Occidentalis subuenirent. Et cùm dictis dominis deputatis videretur multis de causis, hanc vnionem commodiùs fieri posse in hac ciuitate Basileensi, vbi actu Concilium congregatum est, sæpè ac multùm apud ipsos dominos oratores institerunt, vt hic locus pro hac sancta vnione eligeretur, offerentes impensas ad hoc necessarias. Sed ipsis oratoribus respondentibus, ꝙ cùm eorum instructiones limitatæ de certis locis per ipsos Imperatorem & Patriarchā eis datæ sint, non hunc locum eligere qui in ipsis instructionibus nominatus non esset, Domini deputati sacri Concilij, cognoscentes sanctam ac perfectam ipsius Concilij intentionem, quæ est, vt pro honore Dei & profectu fidei Catholicæ nullis parcatur laboribus & impensis, iudicârunt non expedire, vt propter locum duntaxat tantum bonum negligeretur. Acceptârunt igitur, si placeat sacro Concilio, vnū de locis inferiùs nominandis, cùm hoc, ꝙ (sicut inferiùs est conuentum) mittantur aliqui vel aliquis ad ipsum dominum Imperatorem, Patriarcham & alios, quibus persuadeant per efficaces rationes, vt in hāc ciuitatem Basileensem velint assentire. Loca nominata sunt, Calabria, Anchona, vel alia terra maritima, Bononia, Mediolanum, vel alia ciuitas in Italia. Extra Italiam Buda in Hungaria, Vienna in Austria, & ad vltimum Sabaudia. Conuenerunt tandem dicti domini deputati cum ipsis dominis ambasiatoribus, in his quæ sequuntur, si sacro Concilio placeant. Primo dicti ambasiatores promiserunt, quòd ad huiusmodi synodum conuenient Imperator Græcorum & Patriarcha Constantinopolitanus, & cæteri tres Patriarchæ & Archiepiscopi & Episcopi & alij Ecclesiastici, qui commodè venire poterunt. Similiter quòd venient ab omnibus regnis & dominijs, quæ subijciuntur ecclesijs Græcorum, cum plena potestate & mandato vallato iuramento & alijs clausulis opportunis, tam ex parte secularium dominorum quàm prælatorum. Item, quòd mittatur vnus vel plures ambasiatores, ex parte sacri Concilij cum octo millibus ducatorum, pro facienda congregatione prælatorum Ecclesiæ Orientalis ad Constantinopolim, quæ octo millia expedientur ab ipsis ambasiatoribus sacri Cōcilij, prout ipsi domino Imperatori & ipsis ambasiatoribus sacri Concilij videbitur. Ita tamē, quòd si dicti prælati nollent Constantinopolim venire, vel postquàm Constantinopolim venerint, nollent ad synodum prædictam accedere, tunc teneatur dictus Imperator reddere dictis ambasiatoribus Sacri Concilij,

quic-

quicquid pro ea re expenderint. Item, quòd Ecclesia Occidentalis soluat expensas quatuor galearum grossarum, quarum duæ sint de Constantinopoli, & duæ aliundè, pro conducendo dum tempus erit ad portum nostrum, & reducendo Constantinopolim dominum Imperatorem & Patriarchas & prælatos Ecclesiæ Orientalis cum suis, vsque ad numerum septingentarum personarum. Quibus ipsa Occidentalis Ecclesia impensas faciet hoc modo: Quia pro expensis ipsius Imperatoris & ipsarum septingentarum personarum, à Constantinopoli vsque ad portum nostrum vltimum, dabit ipsi Imperatori quindecim millia ducatorum. A dicto autem vltimo portu vsque ad locum dictæ synodi, & deinde, quandiu manebunt in synodo, & vsque ad reuersionem ipsorum ad Constantinopolim, faciet dicto Imperatori cum dictis septingentis personis impensas honestas. Item, quòd infra decem menses incipiendos à mense Nouembris proximè sequenti, teneatur sacrum Concilium mittere duas galeas grossas, & duas subtiles versus Constantinopolim cum trecentis balistarijs. Super quibus galeis erunt ambasiatores sacri Concilij, & dominus Demetrius * protonostiarius Palæologus, primus de ipsis ambasiatoribus domini Imperatoris. Qui quidem ambasiatores sacri Cōcilij, habebunt secum quindecim millia ducatorum, dando domino Imperatori pro expensis suis & Patriarcharum & prælatorum, ac aliorum venientium vsque ad numerum septingentarum personarum, faciendis à Constantinopoli vsque ad portum vltimum, ad quem debebunt applicare, vt suprà. Item prædicti ambasiatores sacri Concilij, ituri cum prædictis galeis, ordinabunt, quòd decem millia ducatorum erunt parata ad exponendum, si necessarium fuerit, pro custodia ciuitatis Constantinopolitanæ, propter periculum quod posset interuenire à Turcis ciuitati tēpore absentiæ dicti domini Imperatoris, quæ pecuniæ exponentur per aliquem à dictis ambasiatoribus sacri Concilij * deputandis, prout necessitas fuerit. Item, ordinabunt prædicti ambasiatores sacri Concilij, de expensis duarum galearum subtilium & trecentorum balistariorum, pro custodia ciuitatis Constantinopolitanæ tempore absentiæ domini Imperatoris, & quòd gentes dictarum galearum & ipsi balistarij iurabunt in manibus Imperatoris, fideliter se habere. Et capitanei eorum sint, quos Imperator instituerit. Item, quòd prædicti ambasiatores habeant expensas duarum galearū grossarum, tot quot expendi consueuerunt in armando tales galeas. Item, quòd huiusmodi ambasiatores sacri Concilij ituri cum prædictis galeis Constantinopolim, nominabunt domino Imperatori portum, ad quem vltimò debebit applicare, & locum vnum de prænominatis, in quo esse debeat dicta vniuersalis synodus. Laborabunt tamen cum omni instantia, vt ciuitas ista Basileensis eligatur, prout sperandum est. Item, quòd hoc sacrum Basileense Concilium interim stabit firmiter in Basilea, nec dissoluetur legitimo impedimento cessante, quo interueniente (quod Deus auertat) pro continuatione sui iuxta dispositionem capituli, Frequens, ad aliam ciuitatem se transferet. Et in casu quo dominus Imperator non contentaretur de isto loco, tunc infra mensem, postquàm præfatus dominus Imperator applicuerit ad dictum portum vltimum, sacrum Concilium se transferet ad vnum de prædictis locis nominatis, per ipsum sacrum Concilium (vt suprà dictum est) eligendum. Item, quòd in omnem euentum prædicta omnia vtrinque adimpleantur. Item, quòd prædicta omnia fient firmiori modo, & cum maiori robore & securitate, quo fieri possunt per sacrum Concilium, videlicet per decretum & sub bulla. Item, quòd prædictis omnibus conclusis & concordatis, ac (vt præmittitur) firmiter roboratis, summus pontifex expressum præbeat assensum per suas patentes bullas. Et quòd prædicta omnia & singula intelligi debeant bona fide, sine dolo & fraude, & absque impedimento legitimo & manifesto. His omnibus adimpletis, dicunt supradicti ambasiatores Græcorum, & promittunt, quòd omnino venient, etiam si bellum foret, & instaret ciuitati. Et ob earum omnium rerum confirmationem tradent mandatum præfati Imperatoris sub bulla aurea sacro Concilio, & pro prædicto Imperatore ipsi & alij iurabunt, scribendo & subscribendo propter firmam & veram fidem, quòd fieri debeat cum Deo vniuersalis sancta synodus, si mors Imperatoris non interuenerit, aut impedimentum aliquod manifestum & verum, quod fugi vitarique non posset. Postremò petitum est ab ipsis ambasiatoribus Græcorum, vt exponerent quædam nomina, in eorum instructionibus contenta. Et primò, quid intelligunt per verbum, synodus vniuersalis. Responderunt, quòd Papa & Patriarchę sint in dicta synodo per se vel procuratores suos, similiter & alij prælati sint ibidem verè vel repræsentatiuè, promittentes (vt suprà) quòd dominus Imperator Græcorum & patriarcha Constantinopolitanus intererunt personaliter * liberi & inuiolenti, hoc est, quòd vnicuique liceat liberè dicere iudicium suum sine cuiusquam impedimento vel violentia, sine contentione, hoc est, sine contentione rixosa & contumeliosa. Non tamen excluduntur disputationes & collationes necessariæ, pacificæ, honestæ, & charitatiuæ. Apostolica & canonica hęc omnia quomo-

*protouestiarius for. * protonotarius, aut * protospatarius.

tor. * deputandū

In Cōstantiēsis Concilij sessione 39. Et in proœmio hui*. Basileēsis.

* libera & inuiolēta

quomodo intelligi debeat,& de modo procedendi in synodo, remittunt se ad ea, quæ ipsa vniuersalis synodus declarabit & ordinabit. Item quòd Imperator Græcorum & eorum Ecclesia habeat honores suos, hoc est,quos habebat tempore exorti præsentis schismatis, saluis semper iuribus, honoribus, priuilegijs & dignitatibus summi pontificis, & Romanæ ecclesiæ & Imperatoris Romanorum. Et quòd si qua dubitatio oriatur, detur declarationi vniuersalis Concilij præfati.

Sequitur tenor mandati dicti Imperatoris sub Bulla aurea, de Græco in Latinum translati.

Quoniā missi fuerunt ad sacrosanctum Concilium generale Basileense nostri & Imperij nostri ambasiatores, familiaris noster * protonostiarius Demetrius Palæologus Mæotides,& honorandissimus in sacris monachis abbas sacri monasterij sancti Demetrij, & familiaris noster Ioannes dissipatus, ad constitutionem à nobis solicitati generalis & œcumenici Concilij, pro vnione præmeditata ecclesiarum Christi, & dedimus eis ambasiatoribus perfectam & plenā potestatem & * bayliam super & in prædictis, mandat, diffinit, & ordinat Imperium nostrum per præsens chrysobulum suū, quod omnia & singula illa, quæ ordinauerint, promiserint, iurauerint, fecerint,& constituerint per scripturam siue scripturas super prædictis præfati nostri ambasiatores, reputentur à nostro imperio, & affirmata sint, tanquam si à persona nostra præsentialiter facta, ordinata, promissa & iurata forent. Et si contingeret impedimentum aliquod, vel mors in aliquo dictorum ambasiatorum, tunc quod factum est,& promissum erit per duos ex eis, firmum & validum sit, tanquam si per omnes tres factum foret. Et in robur & firmitatem prædictorum, iurat Imperiū nostrum per iuramentum debitum, & condecens nobis, tanquam Christiano fideli Imperatori,& per orationem & benedictionem sancti mei Imperatoris domini & patris nostri felicis memoriæ, & per animam meam. Factumq; est præsens chrysobulum Imperij nostri, a mundi creatione sexies millesimo nongentesimo quadragesimosecundo,& à domini nostri IESV CHRISTI natiuitate millesimo quadringentesimo trigesimotertio, die vndecimo Nouembris, Constantinopoli in palatio nostro Imperiali. Et subscriptum literis rubeis manu nostra propria more Imperiali, cum pendenti aurea bulla.

* protonostiarius

Litera domini Patriarchæ Constantinopolitani de Græco in Latinum translata sub bulla plumbea,& est talis:

Ioseph Dei gratia Archiepiscopus Constantinopolitanus, nouæ Romæ vniuersalis Patriarcha, reuerendissimis Cardinalibus Romanæ Ecclesię & reuerendis episcopis & omnibus alijs deuotis congregatis in synodo Basileensi, condignam & condecentem mitto vobis omnibus ea,qua teneor, charitate & amicitia spirituali salutem. Literas Reuerentiæ vestræ recepimus per reuerendum Antonium episcopum Sudensem, & fratrem Albertum de Crispis, sacræ theologiæ magistrum, oratores vestros, ex quibus & etiam relationibus præfatorum benè notauimus optimam dispositionem atque intentionem Deo amabilem, quam vestra Reuerentia pro tota Christianitate gerit,& specialiter pro nobis, id est, pro vnitate Ecclesiæ sanctæ CHRISTI. Et super hoc lætati fuimus maximè, quoniam hortamini nos pro illis, pro quibus & nos iam diu hortati fuimus instanter Ecclesiam Romanā. Multoties enim scripsimus, & misimus illuc ꝓ vnitate prædicta, vt omnibus patet. Tantis autem legationibus ex parte nostra factis, & tanta solicitudine ostensa, non permiserunt tamen circumstantiæ rerum, vt finem acciperet nostra voluntas & tractatus. Ad præsens igitur de istis & eisdem & consimili & eadem dispositione, vestræ Reuerentię scribimus, quærentes fieri Concilium œcumenicum, sub præsentia omnium personarum debentium necessariò adesse, secundum antiquum ordinem & consuetudinē, & tale Concilium fieri canonicum, liberū, inuiolatum, & simpliciter secundum formas antiquorum œcumenicorum Cōciliorum: & illud omne, quod DEO dante in tali Concilio vnanimiter & cōcorditer conclusum fuerit, hoc firmum haberi indubitanter & sine contradictione & lite quacunque. Quæ omnia dicta fuerunt,& concessa,& confirmata à sancta Romana Ecclesia, per plures legationes ad eam nostri parte factas. Impedita verò fuit istorum conclusio & effectus, propter temporales circumstantias, vt suprà dictum est. Sed quoniam vestra Reuerentia in præsenti tempore tantam promptitudinem super istis ostendit, per legationem specialem quam fecit pro istis, & hortata fuit nos literis & relationibus suorum oratorum, propter hoc & nos mittimus ambasiatores nostros familiarem imperij * protonostiarium Demetrium Palęologum Mæotidem, & honorandissimum in sacris monachis abbatem sacri monasterij sancti Demetrij Isidorum, & Ioannem Dissipatum, per quos petimus & rogamus V. R. quòd ad hoc Deo amabile opus vnionis conferatis omnem curam & solicitudinem, vt fiat & concludatur dictum laudabile opus, vestris studio & diligētia, nostris correspondentibus. Cum verò sint aliqua necessaria ad hoc & eius operis executiua, cōmisimus de istis prædictis nostris ambasiatoribus, qui V.R. latiùs & clarius omnia referent,

* protonostiarium

referent, & manifestabunt, placeatque V.R. eisdem plenam fidem adhibere. Datum in urbe Constantinopoli, millesimo quadringentesimo trigesimotertio, die decimoquinto mensis Octobris.

Sequitur confirmatio supradictorum capitulorum.

Suprascripta igitur capitula & conuentiones hæc sancta synodus authoritate vniuersalis Ecclesię pręsenti decreto approbat, ratificat & confirmat, statuitq; ac decernit, & pollicetur ea & eorum quodlibet seruare, & inconcussa tenere, vt præmittitur. Quę cum ad incrementum fidei orthodoxæ, vtilitatemq; Ecclesiæ catholicæ & totius populi Christiani pertinent, omnibus fidem CHRISTI diligētibus grata plurimùm & accepta esse debent. Et quoniam (vt præscriptum est) ipsi Græci propter nonnullas causas postulant, vt sanctissimus dominus Eugenius Papa quartus, dictis capitulis & conuentionibus expressè cōsentiat, ne propter hoc tantum bonum negligatur, ipsum Eugenium hæc sancta synodus cum omni charitate obsecrat & deprecatur, ac per viscera misericordiæ Iesu Christi, cum quanta potest instantia exorat ac requirit, vt in fauorem fidei & ecclesiasticæ vnitatis, pręfatis capitulis & conuentionibus synodali decreto approbatis & ratificatis, per suas literas more Romanæ curiæ bullatas, expressum assensum præbeat. Datum in sessione publica, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, septimo idus Septembris, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquarto.

Aliud decretum de Iudæis & neophytis, in eadem sessione promulgatum.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans, ad perpetuam rei memoriam. Saluatoris nostri Iesu Christi sequens vestigia hæc sancta Synodus, illud gerit potissime in visceribꝰ charitatis, vt omnes euangelicam veritatē agnoscant, & in ea, postquàm agnouerint, fideliter perseuerent. Proinde, vt Iudæi alijq; infideles ad orthodoxā conuertantur fidem, quiq; ad ipsam conuersi fuerint, in illa constanter permaneant, his salubribus institutis prouidere decernens, in primis statuit, vt omnes diœcesani quosdam in literis diuinis benè eruditos, aliquot vicibus annuatim deputent in locis, vbi Iudæi, aut alij infideles degunt, ad prædicandū & explanandum taliter catholicæ fidei veritatem, vt ipsi infideles qui audiunt, suos valeant errores recognoscere. Ad quam prædicationem sub pœnis tam cōmercij per fideles illis interdicēdi, quàm alijs ad hoc opportunis ipsos infideles cuiuscunq; sexus in annis discretionis constitutos, accedere compellāt. Ipsi autem diœcesani ac prædicantes, ita se erga illos ꝓpicios ac charitate plenos exhibeāt, vt non solum propalatione veritatis, sed & alijs humanitatis officijs ipsos Christo lucrifaciant. Christianos autem cuiuscunque dignitatis aut status, quomodolibet impedientes, ne Iudæi ad huiusmodi prædicationem conueniant, aut arceantur, notam fautoriæ infidelitatis incurrere ipso facto decernit. Vt autem hæc prædicatio eo sit fructuosior, * quo prædicantes linguarum habuerint peritiam, omnibus modis seruari præcipimus constitutionem editam in Concilio Viennensi, de duobus docere debentibus in studijs ibidē expressis, linguas Hebraicam, Arabicam, Græcam & Chaldæam: quæ vt efficaciùs obseruetur, rectores ipsorum studiorum inter alia quę in assumptione Rectoratus iurant, hoc etiam addi volumus, operam se pro ipsius constitutionis obseruatione daturos. In Concilijs etiam illarum prouinciarum, in quibus huiusmodi studia constituta sunt, omnino disponatur, vt hi qui prædictas linguas docturi sunt, stipendia debita percipere valeant. Sacros insuper canones renouantes, præcipimus tam diœcesanis, quàm potestatibus secularibus, vt modis omnibus prohibeāt, ne Iudæi aut alij infideles, aut Christianos, aut Christianas in familiares, seu seruientes, aut filiorum suorum nutrices habeant, ac ne Christiani cum ipsis in eorum festiuitatibus, nuptijs & conuiuijs, aut balneis, seu nimia conuersatione communicent, aut medicos, vel matrimoniorum proxenetas, seu aliorum contractuum mediatores de publico constitutos assumant, nec alijs publicis præponant officijs, aut ad gradus quoscunq; scholasticos admittant, nec eis locentur prędia vel alij redditus ecclesiastici. Prohibeantur etiā libros ecclesiasticos, calices, cruces & alia ecclesiarum ornamenta sub pœna perditionis rei emere, aut pignori sub pœna amissionis pecuniæ mutuatæ accipere. Sub grauibus quoque pœnis cogantur aliquem deferre habitum, per quem à Christianis euidenter discerni possint. Quorum vt euitetur nimia conuersatio, in aliquibus ciuitatum & oppidorum locis, à Christianorum cohabitatione separatis, habitare compellantur, & ab ecclesijs longiùs quantùm fieri potest. Nec diebus dominicis & alijs solennibus festiuitatibus apothecas apertas tenere, vel in publico laborare præsumant.

For. * quo maiorem.

De his qui volunt ad fidem conuerti.

Si quis eorum ad fidem catholicam conuerti uoluerit, bona sua quæcunque habet mobilia & immobilia, ei intacta illæsaque permaneant. Quòd si huiusmodi bona ex vsura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, ac notæ sint personæ, quibus foret de iure restitutio facienda, (quia nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum) illis restitui

omnino

omnino oportet. His verò personis non extantibus, quia talia per manus Ecclesiæ in pios essent vsus conuertéda, hæc sancta synodus vicem gerens vniuersalis Ecclesiæ, in fauorem concedit suscepti baptismatis, tanquam in pium vsum apud ipsos remanere debere, sub pœna diuini anathematis tam ecclesiasticis quàm secularibus interdicens, vt nullam super his, quouis quæsito colore, molestiam inferát, aut inferri patiantur, sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam
1.Ioan. 3. c (vt scriptum est) qui habuerit substantiam múdi huius, & viderit fratrem suum necessitaté habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodò charitas Dei manet in ipso? si ipsi conuersionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, per viscera misericordiæ Dei nostri omnes tam ecclesiasticos, quàm seculares hæc sancta synodus exhortatur, vt ipsis conuersis manus porrigant adiutrices. Ipsi quoq; diœcesani non solùm Christianos ad subueniendum illis exhortentur, sed tam de redditibus ecclesiarum, prout poterunt, quàm de his quæ ad pauperũ vsus per ipsos conuertenda deuoluuntur, huiusmodi neophytos sustentare non negligant, ipsosque à detractionibus, contumelijs, paterna affe-
Ephe. 2. d ctione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi ciues sanctorum & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius sit regenerari
* editali spiritu, quàm nasci carne, hac * edictali lege statuimus, vt ciuitatum & locorum, in quibus sacro baptismate regenerantur, priuilegijs, libertatibus & immunitatibus gaudeant, quæ ratione dũtaxat natiuitatis & originis alij consequuntur. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & hi qui de sacro fonte suscipiunt, tam ante baptismũ quàm post, illos in articulis fidei ac legis nouæ ꝓceptis, catholicæq; Ecclesiæ ritibus diligenter instruere. Et tam ipsi quàm diœcesani operam dent, ne cum Iudæis seu infidelibus, saltem per longum tempus, penitus conuersentur, ne sicut nouiter contingit ab infirmitate curatis, modica occasio ad pristinam perditionem recidiuos efficiat. & quoniam (experientia teste) mutuam inter se neophytorum conuersationem ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimùm officere compertum est, exhortatur hæc sancta synodus locorum ordinarios, vt quantùm pro increméto fidei viderint expedire, curent & studeant, neophytos ipsos cũ originarijs Christianis matrimonio copulare. Prohibeatur & his neophytis sub grauibus pœnis, ne mortuos more Iudæorum sepeliant, aut sabbata aliasq; solénitates & antiquæ sectę ritus quoquo modo obseruent. Sed & ecclesias & prædicationes nostras, prout alij catholici frequentent, & in omnibus se Christianorum moribus conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochijs siti sunt, aut alios ad quos de iure vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, ac etiam per alios quoscunque, diœcesanis, seu inquisitoribus hæreticæ prauitatis deferantur: & inuocato, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, per eos taliter puniantur, quòd & alijs trãseat in exemplum. De his omnibus in Cócilijs Prouincialibus & synodalibus diligẽs fiat inquisitio. & tam circa Episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quàm ipsos neophytos & infideles prædictorum contemptores, opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cuiuscunque gradus vel præeminentię, huiusmodi neophytos, ne ad obseruationem ritus Christiani seu alicuius præmissorum compellantur, foueat atque defendat, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas incurrat. Neophyti verò si se corrigere post canonicam monitionem neglexerint, quin ad vomitum Iudaizantes redire comperti sint, contra eos tanquam perfidos hæreticos, secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Si qua verò ipsis Iudæis vel infidelibus indulta seu priuilegia per quoscunque ecclesiasticos seu seculares cuiuscunque status seu dignitatis, etiam si Papalis vel Imperialis existant, concessa iam sint, vel in futurum concedi cótingat, vergentia quoquo modo in detrimentum catholicæ fidei, aut nominis Christiani, seu quorumcunque præmissorum, hæc sancta Synodus cassa, & irrita esse decernit, decretis & constitutionibus Apostolicis ac synodalibus, quæ super præmissis condita sunt, in suo robore duraturis. Et vt huiusmodi sanctæ constitutionis iugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætendere possit, iubet hęc sancta synodus, vt ꝑ singulas cathedrales & collegiatas ecclesias, aliaque pia loca, in quibus vberior est fidelium concursus, semel in anno ad minùs infra diuina promulgetur. Datum in sessione ipsius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, septimo idus Septẽbris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquarto.

SESSIO XX.

Decretum de concubinarijs in sessione vigesima promulgatum.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentãs, ad perpetuam rei memoriam.

Tanto sumus ad concedendum petentibus laudabili per nos ordinatione statuta

& decreta sub forma authentica proniores, quanto ex hoc statutis & decretis huiusmodi circa eorum obseruationem valeat fides certior adhiberi. Hinc est, quòd nos tenores constitutionum inferiùs descriptarum, per nos dudum editarum, & in sessione publica per nos in maiori ecclesia Basileēsi vndecimo Calendas Februarij, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto celebrata publicatarū, & apud acta nostra de mandato nostro descriptarum, ad dilectorū ecclesię filiorum &c. N. & N. qui tenores huiusmodi se in iudicio & extra asserunt indigere, supplicationis instrumentum de actis ipsis extrahi & pręsentibus annotari fecimus, quæ sequuntur in hæc verba: Quicunque clericus, cuiuscunq; status, conditionis, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel alterius præeminentiæ existat, qui post huius cōstitutionis notitiam, quam habere pręsumatur, per duos menses post publicationem eiusdem in ecclesijs cathedralibus, quam ipsi diœcesani omnino facere teneantur, postquàm eadem constitutio ad eorum notitiam peruenerit, fuerit publicus concubinarius, à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, triū mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam euidentem ecclesiarum vtilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, conuertat: necnon & huiusmodi publicum concubinarium, vt primùm talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, vt infra breuissimum terminum concubinā dimittat. Quā si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publicè resumpserit, iubet hęc sancta synodus, vt ipsum suis omnibus beneficijs omnino priuet. Et nihilominùs hi publici concubinarij, vsquequò cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamq; vitę emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcunque bonorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationē recidiuo vomitu ad huiusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicuius dispensationis ad prędicta prorsus inhabiles existant. Quòd si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos (vt prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipso de neglectu, quàm in illos pro concubinatu, modis omnibus digna punitione animaduertant. In Concilijs etiam prouincialibus & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionē à collatione beneficiorum vel alia cōdigna pœna seueriter procedatur. Et si hi, quorū destitutio ad summum pontificem spectat, per Concilia prouincialia aut suos superiores, propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque capitulis generalibus & prouincialibus, quo ad suos seruetur, pœnis alijs contra prædictos & alios non publicos concubinarios statutis, in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt non solùm hi, quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factā, seu per rei euidentiam, quæ nulla possit tergiuersatione celari, notorius est, sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & per suum superiorē admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia verò in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus à concubinarijs percipere non erubescunt, patiendo eos in tali fœditate sordescere: sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps sub pacto, compositione aut spe alicuius quęstus, talia quouis modo tolerent aut dissimulēt: alioquin vltra præmissam negligentiæ pœnam, duplum eius quod propterea acceperint, restituere ad pios vsus omnino teneātur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent à suis subditis, etiam per brachij secularis auxilium (si opus fuerit) penitus arcere: qui etiam ex tali concubinatu procreatos filios, apud patres suos cohabitare non permittant. Iubet insuper hæc sancta synodus, vt etiā in prædictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Iniungit præterea omnibus secularibus viris, etiā si regali pręfulgeant dignitate, ne vllum qualecunque inferant impedimentum, quocunq; quæsito colore, prælatis qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiusmodi concubinatu procedunt. Et cùm omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, & sub peccati mortalis pœna necessariò euitandum, monet omnes laicos tam vxoratos quàm solutos, vt similiter à cōcubinatu abstineant. Nimis enim reprehēsibilis est, qui vxorem habet, & ad alienam mulierem accedit: qui verò solutus est, si continere nolit, iuxta Apostoli consilium vxorem ducat. 1.Cor.7.b Pro huius autem diuini obseruatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quàm alijs canonicis remedijs omni studio laborent.

Publici cōcubinarij qui.

De excommunicatis non vitandis, certo modo non vocatis.

Ad vitādum scandala & multa pericula, subueniendumque conscientijs timoratis, statuit etiam, quòd nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione, aut alijs quibuscunq; diuinis vel extra, prætextu cuiuscunque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ

seu

seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine vel à iure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticú obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura huiusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam aut locum certum aut certam, à iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse: aut si aliquẽ ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quòd nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari. Nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari.

De interdictis non leuiter ponendis.

Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueuerunt scandala euenire, statuit hæc sancta synodus, quòd nulla ciuitas, oppidum, castrum, villa aut locus, ecclesiastico supponi possint interdicto, nisi ex causa, seu culpa ipsorum locorum aut dominij seu rectorum vel officialium. Propter culpam autem, seu causam alterius cuiuscunque priuatæ personæ, huiusmodi loca interdici nequaquam possint authoritate quacunque ordinaria vel delegata, nisi talis persona priùs fuerit excommunicata ac denunciata seu in ecclesia publicata, ac domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum, authoritate iudicis requisiti, huiusmodi personam excommunicatam infra biduum indè cum effectu nõ eiecerint, aut ad satisfaciendum compulerint: qua etiam post biduũ eiecta, recedente, vel satisfaciente, mox diuina resumi possint. Quod etiam in pendentibus locum habeat.

Contrà friuolè appellantes.

Vt lites citiùs terminentur, super eodem grauamine, aut super eadem interlocutoria vim diffinitiuæ non habente, nullatenus liceat secundò appellare. Quodque ante diffinitiuam friuolè vel iniustè appellans, vltra condemnationem expensarum, damnorum & interesse, in quindecim florenis auri de camera parti appellatæ per appellationis iudicem condemnetur. Datum in sessione publica ipsius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, vndecimo Calendas Februarij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

Requisitio.

Lectis & pronũciatis suprascriptis decretis, de mandatis sacri Concilij per reuerendum patrem dominum episcopum Lectorensem inclytæ nationis Gallicanæ, ipse reuerendus pater dominus Lectorẽsis episcopus requisiuit omnes dominos Archiepiscopos & episcopos in Cõcilio & sessione prædicta præsentes, vt prædicta decreta, præsertim de concubinarijs, mittant ad ecclesias suas, & faciant solenniter publicari. Item quòd Archiepiscopi hic existentes, mittant suffraganeis suis absentibus, quòd specialiter publicent. Item prælati qui sunt ex parte alicuius regni, intiment prælati absentibus. Item quòd procuratores Archiepiscoporũ & episcoporum intiment ista suis dominis.

SESSIO XXI.

De Annatis.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

In nomine Spiritussancti paracleti statuit hæc sancta synodus, quòd tam in curia Romana quàm alibi, pro seu in confirmatione electionum, admissionum, postulationum, præsentationum prouisione, collatione, dispositione, electione, postulatione, præsentatione etiam à laicis facienda, institutione, installatione & inuestitura, de ecclesijs etiã cathedralibus & metropolitanis, monasterijs, dignitatibus, beneficijs, officijsq; ecclesiasticis quibuscunq;, necnon ordinibus sacris & benedictione ac pallio, decæterò nihil penitus antè vel post exigatur ratione literarum bullæ sigilli, annatarum communium, & minutorum seruitiorũ, primorum fructuum, deportuum, aut sub quocunque alio titulo, colore vel nomine, prætextu cuiusuis consuetudinis, priuilegij vel statuti, aut alia quauis causa vel occasione, directè vel indirectè, solùm scriptoribus, abbreuiatoribusque & registratoribus literarum seu minutarum, pro ipsorum labore competenti salario soluendo. Huic autem sacro canoni, si quis exigendo, dando, vel promittendo contraire præsumpserit, pœnam incurrat aduersus Simoniacos inflictã, & in ipsis dignitatibus ac beneficijs taliter obtentis, nullum ius ac titulum acquirat. Obligationes quoq;, promissiones & censurę ac mandata, & quicquid in pręiudicium decreti huius saluberrimi fieri continget, nullas obtinere vires, atq; irrita censeantur. Et si (quod absit) Romanus pontifex, qui præ cæteris vniuersalium Conciliorum exequi & custodire canones debet, aduersus hanc sanctionem aliquid faciendo Ecclesiam scandalizet, generali Cõcilio deferatur. Cæteri verò pro modo culpæ iuxta canonicas sanctiones per suos superiores digna vltione puniantur.

De pacificis possessoribus.

Quicunque non violentus, sed habens coloratum titulum, pacificè & sine lite prælaturam, dignitatem, beneficium vel officium triennio

triennio proximo hactenus possedit, vel in futurum possidebit, non possit posteà in petitorio vel possessorio à quoquam etiam ratione iuris nouiter impetrati, molestari, excepto hostilitatis casu vel alterius legitimi impedimẽti, de quo protestari, & iuxta Cõcilium Viennense, illud intimare teneatur. Lis autem hoc casu quo ad futuras controuersias intelligatur, si ad executionem citationis, iurisq; sui in iudicio exhibitionem, ac terminorum omnium obseruationem, processum fuerit. Ordinarij autem diligenter inquirãt, ne quis sine titulo beneficium possideat. Quòd si talem quandocunque repererint, declarent ius illi non competere, vel huic (si sibi videatur) nisi sit intrusus seu violentus aut aliâs indignus, vel alteri idoneo prouideant.

Viennẽse Concibũ.

Quomodò diuinum officium in ecclesia celebrandum sit.

Si quis principem seculi rogaturus, habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoq; mente, seipsum verba studet componere, quanto diligentiùs in sacro loco omnipotentem oraturus Deum, hæc omnino facere* curare debet? Statuit igitur sancta synodus, vt in cũctis cathedralibus ac collegiatis ecclesijs, horis debitis, signis cõgrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas nõ cursim ac festinãter, sed* asiatim ac tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpellicijs mundis vltra medias tibias longis vel cappis, iuxta temporum ac regionum diuersitatem, ecclesias ingrediantur, non caputia, sed almucias vel byrreta tenentes in capite. Qui cùm in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus & officium exigunt, non insimul aut cum alijs confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legẽtes. Et cũ psallendi gratia ibidem conueniant, iuncta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & cãticis Deo alacriter modulentur. Cùm dicitur, Gloria patri & filio & spirituisancto, omnes consurgant. Cùm nominatur gloriosum illud nomen IESVS, in quo omne genu flectitur cœlestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem, dum Horæ in communi publicè cantantur, legat vel dicat priuatim officium. Nam non solùm obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debitè obseruandis, alijsque ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinã spectantibus, decanus vel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hincindè ne quid inordinatè fiat, circumspiciens. Horum autẽ trãsgressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectentur pœna.

* curabit?

* sedcatim

Philip.2.b

Quo tempore quisque debet esse in choro.

Qui in matutinis ante finem Psalmi, Venite exultemus, in alijs horis ante finem primi psalmi, in Missa ante vltimum Kyrieeleison, vsque in finem diuino officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente, ac petita & obtenta à præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ fortè circa hoc arctiores existãt. Idem in his obseruetur, qui à principio vsque in finem in processionibus non permanserint. Pro cuius executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento adstrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiã hęc sancta synodus, quòd in illis ecclesijs in quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputentur, vt iuxta mensuram laboris plùs minùsve quisq; capiat emolumenti, tollens prorsus abusum illum, quo in vna duntaxat hora præsens, totius diei distributiones vsurpat: & illum, quo præpositi vel decani aut alij officiales, ex hoc solũ quòd officiales sunt, licet actualiter pro vtilitate ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sint.

Quoscunq; etiam alibi beneficiatos seu in sacris constitutos, cùm ad horas canonicas teneantur, admonet hęc sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiũt, vt non in gutture vel inter dentes seu deglutiendo aut syncopando dictiones, nec colloquia vel risus intermiscendo, sed siue soli, siue associati, diurnum nocturnumq; officium reuerenter verbisq; distinctis peragant: ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam se disponere & præparare debent, iuxta id qd scriptum est: Ante orationem præpara animam tuam, ne sis quasi qui teneat Deum. Eccl.18.c

De his qui tempore diuinorum vagantur per ecclesiam.

Quicunque in ecclesia beneficiatus, præsertim de maioribus, diuinorum tempore per ecclesiam vel foris circa ipsam deambulando, aut cum alijs colloquendo, vagari visus fuerit, non solùm illius horæ, sed totius diei præsentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus, non destiterit, per mensem distributionibus careat, vel grauiori (si pertinacia exegerit) pœnæ subiaceat, ita vt tandem desistere cogatur. Prohibeatur etiam, ne diuina officia tumultuosi quorumcunque

que

que per ecclesiam discursus impediant aut perturbent. Regulares qui in conuentualibus ecclesijs circa prædicta excesserint, graui superioris arbitrio castigentur.

De regularibus.

De tabula pendente in choro.

Vt cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet sciat quid sibi agēdum imminet, statuatur tabella aliqua, continuè pendens in choro, in qua quid per vnumquenq; ex canonicis vel alijs beneficiatis in singulis horis per hebdomadam aut maius tempus, legendum cantandúmve sit, scribatur. Qui autem, secundum quod ibi descriptus fuerit, facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones vnius diei amittat.

De his qui in Missa non complent, Credo, vel cantant cantilenas, vel nimis bassè Missam legunt, aut sine ministro.

Abusum aliquarum ecclesiarum, in quibus, Credo in vnum Deum, quod est symbolum & confessio fidei nostræ, non complete vsque ad finem cantatur, aut Præfatio seu Oratio dominica obmittitur, vel in ecclesijs cantilenæ seculares voce admiscētur, seu Missa etiā priuata sine ministro, aut per secretas orationes ita submissa voce dicitur, quòd à circunstantibus audiri non potest, abolentes, statuimus, vt qui in his trāsgressor inuentus fuerit, à suo superiore debitè castigetur.

De pignorantibus cultum diuinum.

Abusum etiam illum, cultui diuino manifestè derogantem, quo nonnulli ecclesiarum canonici contrahentes debita, sic se creditoribus obligant, vt nisi statuto tempore satisfaciant, à diuinis cessetur officijs, abolentes, & obligationem huiusmodi, etiam si iureiurando firmata sit, irritam decernentes, statuimus, vt qui talem illicitum contractum fecerint, trium mensium fructus ipsi ecclesiæ applicandos, ipso facto amittant. Et quandiu diuina non resumpserint, nullos ex ipsa ecclesia prouentus percipiant.

De tenentibus capitula tempore Missæ maioris.

Prohibet hęc sancta synodus, vt tempore Missæ maioris, præsertim solennibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per canonicos non celebrentur, nisi fortè vrgens & eudés ingrueret necessitas. Qui verò ad talem horam capitulum indixerit, à distributionibus quotidianis p hebdomadam sit suspensus, neque ipsi canonici pro illa hora distributiones ipsas lucrentur.

De spectaculis in ecclesia non faciendis.

Turpem etiam illum abusum in quibusdam frequentatum ecclesijs, quo certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo ac vestibus pontificalibus, more episcoporum benedicunt, alij vt reges ac duces induti, quod festum fatuorum vel innocentum seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur, alij laruales & theatrales iocos, alij choreas & tripudia mariū ac mulierum facientes, homines ad spectacula & cachinnationes mouent, alij comessationes & conuiuia ibidem præparant: hæc sancta synodus detestans, statuit & iubet tam ordinarijs quàm ecclesiarū decanis & rectoribus, sub pœna suspensionis omnium prouentuum ecclesiasticorum trium mensium spatio, ne hæc aut similia ludibria, neq; etiā mercantias seu negociationes nundinarum in ecclesia, quę domus orationis esse debet, Matt.21.b
ac etiam cœmeterio exerceri ampliùs per- Marc.11.c
mittant, transgressoresq; per censuram ec- Luc.19.g
clesiasticam, aliaq; iuris remedia punire nō negligant. Omnes autem consuetudines, statuta ac priuilegia, quæ his non concordant circa hæc decretis, nisi fortè maiores adijcerent pœnas, irritas esse hæc sancta synodus decernit. Datum in sessione publica in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata * die Iouis nona mēsis Iunij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

* quinto idus

SESSIO XXII.

De condemnatione libelli fratris Augustini de Roma, Archiepiscopi Nazareni.

SACROSANCTA generalis Synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Cùm inter cætera pietatis opera, ad conseruandam fidei catholicæ veritatem, extirpandosq; errores & hæreses hæc sancta synodus potissimè conuenerit, nostræ solicitudinis pręcipuum studium est, ilicò vt pullulare aliquid nouerimus, quod fidei Christianæ puritatem offendere, & splendorem luminis in mentibus fidelium quomodolibet obnubilare possit, penitus rescindere, agrumq; dominicū à noxijs zizanijs & vepribus cum omni diligētia expurgare. Proinde quendam libellum editum à magistro Augustino, vulgariter dicto de Roma, Archiepiscopo Nazareno, cuius primus tractatus de Sacramento vnitatis Iesu Christi & Ecclesię, siue de Christo integro intitulatur, secundus de Christo capite & eius inclyto principatu, alius de charitate Christi circa electos & eius infinito amore, tanquā non sanam & erroneam in fide doctrinam continentem, cum suis defensorijs damnat

& repro-

& reprobat. Et potissimè scandalosam illam assertionem, erroneam in fide, in ipso libello contentam, quam piæ fidelium aures sine horrore audire non possunt, videlicet, Christ⁹ quotidiè peccat, & ex quo fuit Christus, quotidiè peccauit, quanuis * de capite Ecclesiæ Christo Iesu Saluatore nostro dicat se non intelligere, sed ad membra sua, quæ cum Christo capite vnũ esse Christum asseruit, intelligentiam eius esse referendam dicat. Necnon & propositiones istas, & eis in sententia similes, quas in articulos damnatos in sacro Constantiensi Concilio incidere declarat, videlicet: Non omnes fideles iustificati, sunt membra Christi, sed soli electi, finaliter in perpetuum regnaturi cum Christo. Secundum ineffabilem præscientiam Dei sumũtur membra Christi, ex quibus constat Ecclesia, quæ tamen non constat nisi ex eis, qui secundum propositum electionis vocati sunt. Non sufficit, Christo vniri vinculo charitatis, vt aliqui efficiantur mẽbra Christi, sed requiritur alia vnio. Has etiam quæ sequuntur: Humana natura in Christo, verè est Christus: Humana natura in Christo, est persona Christi: Ratio suppositalis determinans humanam naturam in Christo, non realiter distinguitur ab ipsa natura determinata: Natura humana i Christo, proculdubiò est persona verbi: & verbum in Christo natura assũmpta, est realiter persona assumens: Natura humana assumpta à verbo ex vnione personali, est veraciter Deus naturalis & proprius: Christus secundum voluntatem creatam, tantùm diligit naturam humanam vnitã personæ verbi, quantùm diligit naturam diuinam: Sicut duæ personæ in diuinis sunt æqualiter diligibiles, ita duæ naturæ in Christo, humana & diuina, sunt æqualiter diligibiles propter personam communem: Anima Christi, videt Deum tam clarè & intẽse, quantùm clarè & intense Deus videt seipsum. Quas quidem propositiones & alias ex eadem radice procedentes, in prædicto libello contentas, tanquam erroneas in fide, damnat & reprobat hęc sancta synodus. Ne igitur per huiusmodi doctrinam in errorem quempiam fidelium prolabi contingat, districtè præcipit, ne quisquam præfati libelli doctrinã, & præsertim suprascriptas propositiones (vt præmittitur) damnatas & reprobatas, ac etiam eius tractatus defensorios, docere, prædicare, defendere, aut approbare præsumat. Eos autem qui secùs egerint, tanquam hæreticos & aliàs animaduersione canonica puniendos decernit. In nullo autem per hæc derogare intendit dictis, aut scriptis sanctorum Doctorum, in prænominatis materijs loquentium, quinimò ea recipit, & amplectitur iuxta eorum veram intelligentiam, per eos aut alios catholicos doctores in theologica schola cõmuniter expositam & declaratam. Nec per hanc sententiam personæ præfati authoris præiudicare intendit hæc eadem sancta Synodus, quia etsi debitè vocatus fuerit, causas tamen absentiæ allegauit, & in aliquibus suis scriptis & aliàs doctrinam suam determinationi Ecclesiæ submisit. Cæterùm hæc sancta Synodus mandat & præcipit omnibus Archiepiscopis, episcopis, cancellarijs vniuersitatum & inquisitoribus hæreticæ prauitatis, ad quorum spectat officiũ, quatenus diligentiam solertem adhibeant & prouideant, ne aliquis dictos librum & libellos defensorios habeat, aut præsumat penes se conseruare, aut tenere, imò ipsos prædictis assignare habeat, vt de illis faciant, prout iura disponunt: aliàs contra tales canonica animaduersione procedatur. Datum in sessione publica, in ecclesia maiori Basileensi solèniter celebrata idibus Octobris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

* pro

SESSIO XXIII.

De electione summi Pontificis.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritu sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriam.

Quoniã salus populi pastor bonus, meritò hanc sanctam synodũ, quantùm * pro humanæ legis fieri potest industria, niti decet, vt Romanus Pontifex, qui gregis dominici primus & summus est pastor, talis fiat, talisque perseueret, qui cunctarum animarum saluti ac totius Christiani orbis vtilitati prouideat, & tanto officio dignè satisfaciat: proinde constitutiones tam sacrorum Conciliorum, quàm summorum Pontificum, super Romani electione Pontificis editas, innouans hæc sancta Synodus & eis quædam salubria adijciens, statuit vt quotiescunq; sedem Apostolicam vacare contigerit, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales præsentes in loco, quo summi Pontificis electio celebranda est, decima die postquàm sedes vacauerit, omnes in capellam aliquam vel locum prope conclaue conueniant. Indè præcedente Cruce, bini cum deuotione cantando, Veni creator Spiritus, incedentes, locum conclauis ingrediantur: quò non nisi duos familiares necessarios quilibet introducat. Cæremoniarum autem gratia, duo clerici, quorum saltem vnus sit notarius, etiam admitti possint. Camerarius verò, cum his quibus conclauis custodia commissa fuerit, curet, ne quis præter prædictos conclaue ingrediatur. Ipse autem post ingressum Cardinalium, clausis foribus, cum deputatis intret, & singulorũ Cardinalium cellas

* per &c. industriam

cellas diligenter perquirat. Exceptiſque infirmorum aut debilium medicinalibus, ſi qua ibidem victualia vel confectiones reperiantur, amoueat. Exiens indè, claudensque conclauis oſtium, cuſtodiam ſolicitè obſeruet, ac ſingulis diebus cibaria quæ Cardinalibus deferũtur, accuratè perquirat, nec introferri permittat, niſi quod pro moderata refectione neceſſariũ videatur, decretis huius ſacri Concilij, * quæ promulgantur in quarta & ſeptima ſeſſionibus, in ſuo robore firmiter permanſuris. Sequenti die Cardinales omnes coram his, qui in conclaui fuerint, audita Miſſa de Sanctoſpiritu, ſacram ſumant euchariſtiam. Et antequàm ſcrutinium inchoent, antepoſitis ſanctis euangelijs, iurent ſuper hac forma: Ego N. talis Cardinalis iuro & promitto omnipotenti Deo, Patri & Filio & Spirituiſancto, ac beato Petro apoſtolorum Principi, eum eligere in Pontificem, quem credam Eccleſiæ vniuerſali in ſpiritualibus & temporalibus vtilem, & tantæ dignitati idoneum: nec illi vocem dare, quem veriſimiliter ſciuero, promiſſione aut datione alicuius rei temporalis, ſeu prece per ſe vel alium interpoſitã, aut aliàs qualitercunque directè vel indirectè, pro ſe electionem procurare, electoque in pontificem non priùs obedientiam facere, quàm iuret iuxta formam decreti ſacri Baſileenſis Concilij, ita me Deus adiuuet, cui in die tremendi iudicij redditurus ſum de hoc & cunctis operibus meis rationem.

*promulgatis in

Poſt hæc quilibet eorum ſchedulam dabit, in qua vltra tres nõ nominet, inter quos ſi vltra vnum nominauerit aliquis, ſit extra Cardinalium collegium. Neq; vna die niſi vnum fiat ſcrutiniũ, & immediatè poſt Miſſam. Lectis ſchedulis, niſi duarum partium in vnum vota concurrant, mox comburantur. Ante autem ſex cõpleta ſcrutinia, acceſſus ad quenquam fieri non poſſit, Recogitent eo tempore Cardinales, & attẽta mẽte conſiderent, quantum ſibijpſis meritum vel demeritum, quantumque populo Chriſtiano fructum vel præiudicium, bonum vel malũ eligendo pontificem, facturi ſunt. In nulla profectò re magis domini noſtri Ieſu Chriſti gratiã vel iram aſſequi poſſunt, quàm cum de Vicario eius ſuis præficiendo ouibus agitur, quas ita dilexit, vt pro ipſis & mori, & crucis tormentum pati dignatus fuerit.

DE PROFESSIONE EIVSDEM ſummi Pontificis.

ſtatuit hęc

D*Ecernit ſancta ſynodus, vt electus in Papam, electioni de ſe factæ per infraſcripti modi expreſſionem conſentire teneatur. Quam expreſſionem ſi præſens in curia per Cardinales, vel extra per eorũ aliquem, vel alium ab ipſis ad hoc habentem mandatum, in præſentia notarij & decem ſaltem perſonarum fieri conuenit, qui præſentata ſibi electione, requiſitus infra diem naturalem ab hora requiſitionis, ſi non fecerit, electio ſua pro infecta habeatur, & ad aliam in nomine domini Cardinales procedere teneantur. Expreſſo autem (vt prædicitur) huiuſmodi conſenſu, Cardinales eidem vt ſummo pontifici mox obedientiam debitam exhibeant. Poſtquàm verò per cardinales obedientia præſtita fuerit, nulli de eius pontificatu ambigere fas ſit.

FORMA CONSENSVS.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, patris & filij & Spirituſſancti. Ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cuius Eccleſiam ſuo præſidio regulam ſuſcipio, & beato apoſtolorum principi corde & ore confiteor & profiteor, quòd quãdiu in hac fragili vita conſtitutus fuero, me firmiter credere & tenere fidem catholicam, ſecundum traditionem Apoſtolorum, generaliũ Conciliorum & aliorum ſanctorum patrum, maximè autem ſanctorum octo Conciliorum vniuerſalium, videlicet primi Nicęni, ſecundi Conſtantinopolitani, tertij Epheſini, primi & quarti Chalcedonenſis, quinti & ſexti item Conſtantinopolitani, ſeptimi Nicęni, octaui quoq; Conſtantinopolitani, necnon Lateranenſis, Lugdunenſis, Viennenſis, Conſtantienſis & Baſileenſis generalium etiam Conciliorum, & illam fidem vſque ad vnum apicem immutilatam ſeruare, & vſq; ad animam & ſanguinem defendere & prædicare, ritumq; pariter ſacramentorum eccleſiaſticorum Eccleſiæ traditum, omnimodè proſequi & obſeruare. Polliceor etiam fideliter laborare pro tuitione fidei catholicæ, & extirpatione hæreſum & errorum, reformatione morum, ac pace in populo Chriſtiano. Iuro etiam proſequi celebrationem Conciliorum generaliũ, & cõfirmationem electionum, iuxta decreta ſacri Baſileenſis Cõcilij. Hanc autem profeſſionem mea manu ſubſcripſi, & tibi omnipotenti Deo, cui in die tremendi iudicij redditurus ſum de hoc & cũctis operibus meis rationem, pura mente ſuper altare offero, quam in primo publico conſiſtorio ſolenniter repetam.

Ne lapſu temporis hæc tam ſalubris inſtitutio de memoria ſummi Pontificis elabatur, ſingulis annis die quo anniuerſarium celebratur electionis vel coronationis ſuæ, intra Miſſarum ſolennia primus Cardinalis qui ibidem affuerit, publicè & alta voce coram ſummo pontifice legat hęc: Sanctiſſime pater, attẽdat ſanctitas tua, & diligenter cõſideret promiſſionem hanc, quam die electionis tuæ Deo feciſti. Poſteà eam legens, in fine dicat: Curet igitur ſanctitas tua, pro honore

honore Dei, & salute animæ tuæ, & vtilitate vniuersalis Ecclesiæ, prædicta omnia pro viribus obseruare bona fide sine dolo & fraude. Recogites etiam, cuius vicem geras in terris, illius videlicet, qui animam suam pro ouibus suis posuit, qui ter antequàm oues suas beato Petro committeret, petijt, an ipsum diligeret: quiq; sicut iustus iudex, & quem nullum latet secretum, rationem exiget à te de omnibus vsq; ad minimum quadrantem. Memineris quid beatus Petrus, alijque sibi succedentes Pontifices fecerũt, qui nil aliud cogitabant nisi honorem Dei, propagationem fidei, publicum Ecclesiæ bonum, salutemque & vtilitatem filiorum suorum: & tandem imitantes magistrum & dominum, animas suas pro sibi commendatis ouibus exponere nõ dubitârunt. Noli tibi aut tuis thesaurizare in terris, vbi tinea & ęrugo demolitur, vbi fures & latrones effodiunt, sed thesauriza tibi in cęlis. Non sis acceptor personarum, nec sanguinis, nec patriæ, aut nationis. Omnes filij Dei sunt, & tuæ curæ ac custodie pariter commissi. Dicas exemplo Christi: Qui fecerit voluntatem patris mei, qui est in cælis, ille meus frater, mater & soror est. In distribuendis dignitatibus & beneficijs, non carnem, non munera, non quid aliud temporale, sed solum Deum & virtutes atque hominum merita tibi proponas. In corrigendis excessibus ecclesiasticam exerce disciplinam, memor quam gratiam Phinees, quámve pœnam Heli, alter iniurias Dei vlciscendo, alter dissimulando, meruerunt. Pauperes autem ac miserabiles personas defende, iuua & sustenta. Ad omnes autem paternam habe charitatem.

Ioan. 10. b, c — Ioan. vlti. d — Matt. 5. d — Matt. 6. c — Mat. 12 g, Marc. 3. d — Psal. 105.

Post expleta coronationis solénia, ac singulis annis post electionis anniuersarium, cum fratribus suis octo saltem cõtinuis diebus summus pontifex vigili cura pertractet exequi, quod tam solenniter Deo pollicitus est. In primis igitur perscrutetur, in qua orbis parte Christiana religio vexatur à Turcis, Sarracenis, Tartaris & alijs infidelibus: In qua regione viget hæresis, schisma vel quælibet superstitionis species: In quibus prouincijs mores & diuinorum obseruantia mandatorum, rectaq; viuendi norma tã in statu ecclesiastico quâm seculari dilabuntur: Vbi ẽt libertas ecclesiastica conculcatur: Inter quos reges principesq; & populos vigeãt odia vel bella, vel bellorũ metus, & vbiq; sicut pius pater cũ fratribus suis remedijs opportunis diligẽter prouidere studeat. His vniuersalibus expeditis negocijs, ad ea quæ ꝓximiora sunt, manum apponens, mox domum, familiam & curiam Romanam, vbi & prout necessarium fuerit, exemplariter cõponere, veraciterq; reformare icipiat, vt ab eius oculata reformatione, quæ cæterarum est ecclesiarũ caput, inferiores ecclesiæ morum hauriant puritatem: nec aliquibus calumniandi ac maledicentiæ præstetur occasio: & tam circa magnos quàm paruos inquirens vigilantissimè, & inquiri faciens, quicquid emendatione dignum repererit, corrigere nullatenus differat aut dissimulet, sciens duplex esse peccatũ, vnum quod ibi perpetratur, aliud longè grauius quod indè sequitur. Quicquid enim ibidem agitur, facilè trahitur in exemplum. Vndè fit, vt languescente capite, reliquum posteà corpus morbus inuadat. Pontificalis domus ac curia tanquam speculum mundum esse debet, in quo omnes prospicientes, ad eius exẽplum se componant, & viuant. Proindè ab ea penitus dissipet & euellat, quicquid Simoniacæ labis, quicquid concubinariæ sordis, quicquid deniq; vel Deum offendere, vel homines scandalizare potest. Curet, ne officiales perperam officia sua administrent, ne quenquam grauent, nec per concussionem aut illicitè quicquã extorqueãt, & vt hi qui officialibus præpositi sunt, ipsorum excessibus inultos non patiãtur. Neminem permittãt vestibus & coloribus per sacros canones prohibitis vti. Clerum Romanum qui sibi principaliter & immediatè subiectus est, principaliter i omni ecclesiastica honestate instruat, monens, non in vestimentorum pompis & nitore consistere beneplacitum Dei, sed in humilitate, decentia; mentis puritate, simplicitate cordis, in morum castimonia & reliquarum virtutum ornatu, quæ habentem Deo & hominibus commendant: sed reformet, & præsertim, vt cultus diuinus in Ecclesijs Vrbis cum ea qua decet veneratione & disciplina obseruetur. Populum quoq; Vrbis, quæ peculiaris eius est parochia, doceat, instruat, & in via salutis dirigat. Imperet Cardinalibus, vt titulos ac parochias suas, prout eorum incumbit officio, visitent & reforment. Prælatum aliquem magnæ scientiæ, probatæq; & exemplaris vitæ in Vrbe vicarium constituat, qui vice sua cleri & populi Episcopalem curam gerat, de quo an oneri suo diligenter incumbat, sæpè perquirat. Post hæc cum eisdem fratribus de temporalitate Ecclesiæ Romanæ benè salubriterque regẽda, accuratè cogitans, prouideat, vt prouinciæ, ciuitates, oppida, castra, terræ ipsi Ecclesiæ subiectæ, iustè ac pacificè gubernentur, tali quidem moderamine, vt inter regimen ecclesiasticorum ac secularium principum sic distet, sicut inter patrem & dominum. Non quæstui, sed protectioni ac tutelę intendat, & paterna charitate cunctos fouens, nõ tam subditos quàm filios existimet. Et quoniam spiritualem temporalemque ipsorum curam habet, inuigilet omnes partialitates ac seditiones indè amouere, præsertim Guelforum & Gibellinorũ, & quæcunq; his similia perniciosa nomina, animas corporaque

pariter

pariter perimentia, omnem det operam pœnis spiritualibus & temporalibus & quibuscunque potest modis, sublatis indè cunctis dissensionum fomentis, eos vnanimes ad deuotionem Ecclesiæ conseruare. Ad regendum prouincias ac ciuitates, principales destinet Cardinales, vel prælatos integrę & incorruptæ famæ, quos non inhiare pecunijs, sed iustitiæ ac paci subditorum intendere, verisimile sit: quorum legatio biennio, aut ad plus triennio elapso, expiret. Et quia dignum est, vt quilibet suæ villicationis rationem reddat, deputetur expleta legatione aliquis vel aliqui insignes viri, qui suæ administrationis rationem, necnon querelas ac petitiones prouincialium audiant, & iustitiam exibeant, & quod ipsi facere commodè nequeunt, Papæ deferant, qui omnino gesta eorum scire studeat: & si quid illicitè perpetrasse ipsos constiterit, nullatenus inultum dimittat, vt & successores sui, quæ nō licent, suo exemplo facere formident. Et ne officiales manus forsitan ad illicita apponant, competens salarium, vndè viuere honestè possint, eis constituatur. Sæpè etiam summus pontifex inquirat, quomodò tam legati gubernatores & commissarij, quā Romanæ Ecclesiæ vicarij ac feudatarij subditos regant, & an nouis gabellis & exactionibus grauent. Quicquid autem austeritatis seu iniusti oneris super ceruices subditorum fieri cognouerit, nequaquam toleret. Pati enim impiū est, vt hi quos Papa per se paternè regeret, per alios tyrannicè tractentur. Statuta & constitutiones antiquas, quibus prouinciæ ac terræ salubriter regi consueuerūt, inuiolata seruari faciat. Quòd si qua posteà irrationabiliter vel ad æmulationem seu partialiter edita sint, causa cognita, retractētur & reformentur. Infra annum ab electionis die Romanus pōtifex ad se oratores seu procuratores prouinciarū ac principalium ciuitatū Ecclesiæ Romanæ accersat, & ostendēs erga eos paternæ charitatis affectum, ab ipsis de statu & conditione patriarum, & quemadmodùm prædecessoris sui tempore recti sint, num etiam aliquo iniusto grauentur onere, & quid pro salubri ipsorum regimine faciendum sit, perscrutetur: & tandem in omnibus vtilitati & indemnitati ipsorum ac bono publico, prouisionis remedia tanquam filijs adhibeat. Hoc idem saltem de biennio in biennium repetere non pigeat. Inter cætera quæ feudatarij, capitanei, gubernatores, senator, castellani; alijq; præcipui officiales vrbis & terrarum Ecclesiæ iurare solent, hoc etiā adijciatur, vt in eorum institutione iurent, quòd sede vacante, ad mandatum Cardinaliū ciuitates, terras, loca, arces & castra ac gentes nomine Romanę Ecclesiæ tenebunt, ac tradent liberè & sine contradictione. Ne summus pontifex carnalitatis trahi videatur affectu magis quàm iudicio rationis, atq; vt scandalis obuietur, quæ (experientia teste) sæpè secuta sunt, nullum decætero consanguineum vel affinem vsq; ad tertium gradum inclusiuè, ducem, marchionem, comitem, feudatarium, emphyteotam, vicarium, gubernatorem, officialem, castellanum alicuius prouinciæ, ciuitatis, oppidi, castri, fortalicij aut loci Romanæ Ecclesiæ, nec super his iurisdictionē, seu potestatem aliquam habere, nec capitaneum, seu conductorem gentium * armorum faciat, aut esse permittat. Ipsi quoque Cardinales summo pontifici secus agere volenti, nequaquam assentiant: Quodque succedens pontifex, aliter facta prorsus retractet ac reuocet. Iuxta Nicolai Papæ quarti constitutionem statuit sancta synodus, vt ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales omnium fructuum, redditunm, prouentuum, mulctarum, condemnationum ac censum, de quibuscunq; terris & locis Romanę Ecclesiæ subiectis prouenientium, medietas pertineat, institutioque & destitutio omnium rectorum, gubernatorumq; & custodum, quocunque nomine censeantur, qui præerunt dictis terris & locis, ac etiā dictorum fructuum collectorum, de consilio & consensu ipsorū Cardinalium fieri debeat. ipsos igitur Cardinales admonet sancta synodus, vt terras & subditos Romanæ Ecclesiæ ab iniuris & oppressionibus protegant, de paceq; ac laute & bono ipsorum regimine cogitantes, apud summum pontificem & vbi opus fuerit, ipsos omni fauore promoueant. Et si de omnibus Romanæ Ecclesiæ terris magna cura summo pontifici ac Cardinalibus esse debeat, ad vrbem tamen Romanam mentis intuitum sedulò conuertere, & ad ipsam tanquam peculiarem filiā & principalem eorum parochiam, in qua beatorum Petri & Pauli ac innumerabiliū Christi martyrum & sanctorū sacra corpora requiescunt, vbi sedes est Romani pontificis, vndè & ipse ac Romanum denominatur imperium, & ad quam omnes Christicolæ deuotionis causa confluere solent, singularem quandam charitatem & præcipuum affectū gerere tenentur, vt in pace, tranquillitate ac iustitia gubernetur, in suisq; Ecclesijs, mœnibus, vijs & securitate stratarū detrimentum non patiatur. Quocirca statuit hæc sancta synodus, vt de quibuscunque ipsius vrbis redditibus & prouentibus, aliqua competens portio ad conseruationem ecclesiarum, mœnium, viarum, pontium, securitatisq; itinerū ipsius vrbis & districtus, per aliquos viros probatæ famæ de cōsilio Cardinalium eligendos, reipsa exponatur. Sicut seruum seruorum Dei summus pontifex se profitetur, ita opere comprobet. Et cùm ad ipsum tanquam communē patrem, vndiq; homines confugiant, adiri se ab omnibus facilè permittat. Vnam ergo saltem in hebdo-

Marginalia: Loca 16. s — Consanguinei quomodò Papæ sui habendi. — for. * armatarum.

hebdomada diem pro publica statuat audientia, in qua omnes, praesertim pauperes & oppressos, patienter & benignè audiat, & quantùm cum Deo potest, exaudiat, cunctisq; sicut pater filijs, prout cuiq; opus fuerit, iuxta vires Consilio & auxilio prouideat benignè. Et si corporali necessitate impeditus fuerit, alicui vel Cardinali vel alteri insigni viro omnia sibi relaturo, committat, omnibusque curiae officialibus iubeat, praesertim vicecancellario, poenitentiario, & camerario, vt ipsos pauperes citò gratisq; expediant, memor Apostolicae charitatis, qua Petrus & Paulus inuicem dexteras dederūt, vt pauperum memores essent. Diebus verò dominicis & festiuis ad Missam exeat publicam, postquam aliquanto temporis spatio indigentibus audientiam praebeat. Singulis hebdomadis, vel saltem in mense bis, consistoria publica teneat, in quibus negocia ecclesiarum cathedralium ac monasteriorum seu principum ac vniuersitatum, aliaq; magni ponderis audiat. Lites autem & causas minores remittat ad vicecancellarium. Ipse autem quanto ampliùs potest, litigijs ac minoribus negocijs se eximat, vt maioribus intendat liberius. Quoniam sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, pars corporis Romani pontificis esse censentur, reipublicae admodùm expediens est, vt iuxta vetustum morem grauia & ardua negocia, de ipsorū consilio, directione, causa quoque maturè cognita, deinceps fiant, praesertim causarum fidei decisiones, sanctorum canonizationes, erectiones, seu suppressiones, diuisiones, subiectiones, vniones Ecclesiarum cathedralium & monasteriorum, promotiones Cardinalium confirmationes ac prouisiones de ecclesijs cathedralibus & monasterijs priuationesq; & translationes abbatum, Episcoporum, & superiorum leges, seu constitutiones, legationes de latere, seu vicariorum ac nunciorum authoritate legatorum de latere fungentium commissiones, nouae religionis institutio exemptiones nouae ecclesijs, monasterijs seu capellis, aut ipsarum iam factarū reuocationes, saluo decreto sacri Constantiensis Concilij, de praelatis non transferendis inuitis.

Gal. 2. b

Constantiensis Cōcilij, sess. 39.

De numero & qualitate Cardinalium.

Cùm summo pontifici sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, in dirigenda Christiana republica collaterales assistant, necesse est vt tales instituantur, qui sicut nomine, ita re ipsa cardines sint, sup quos ostia vniuersalis versentur & sustententur Ecclesiae. Statuit igitur sancta synodus, vt deinceps eorum numerus adeò sit moderatus, quod nec sit grauis Ecclesiae, (quae nunc ob temporum malitiam plerisque grauibus affligitur incommodis) nec superflua numerositate vilescat. Qui de omnibus Christianitatis regionibus, quantùm commodè fieri poterit, assumantur, vt notitia rerum in Ecclesia emergentiū faciliùs haberi, & super his maturiùs deliberari possit, sic tamen, quod numerum vigintiquatuor inter hos qui nunc sunt & assumendos, non excedant, ita quod de vna natione vltra tertiam partem respectu Cardinalium pro tempore existentium, ac de vna ciuitate & dioecesi vltra vnum indè oriundum, & de ea natione quae nunc vltra tertiam partem habet, vsq; ad ipsius tertiae partis reductionem, esse nequeant. Sint viri in scientia moribusq; ac rerum experiētia excellentes, non minores triginta annis, magistri doctores, seu licentiati, cum rigore examinis in iure diuino vel humano. Sit saltē tertia, vel quarta pars de magistris aut licentiatis in sacra scriptura. Inter hos autem vigintiquatuor, esse aliqui poterunt admodū pauci, filij, fratres aut nepotes regum seu magnorum principum, in quibus cum circunspectione & maturitate morum competens literatura sufficiat.

Nō fiāt Cardinales nepotes ex fratre vel sorore Romani pontificis, aut alicuius Cardinalis viuentis, non illegitimè nati, non corpore vitiati, nec alicuius criminis aut infamiae nota respersi. Praedicto autem numęro vigintiquatuor, pro magna ecclesiae necessitate vel vtilitate, duo alij in quibus vitae sanctitas vel eximiae virtutes refulgeant, quanquam memoratos gradus non habeāt, ac de Graecis (cùm Romanae Ecclesiae vniti fuerint) insignes aliqui viri adijci poterunt.

Non fiat Cardinalium electio solùm per auricularia vota, sed illi solùm assumi possint, in quos, facto vero scrutinio ac publicato, maiorem partē Cardinalium per subscriptionem manus propriae constiterit collegialiter consensisse. Desuper etiam Apostolicae literae cum subscriptione Cardinalium conficiantur, decreto huius sacri Concilij in quarta sessione solenniter publicato, quod incipit, Item cùm multiplicatio cardinalium &c. in suo robore inuiolabiliter permansuro. Cùm recipient Cardinales suę dignitatis insignia, quorū significatio est, vt pro bono vniuersalis Ecclesiae sanguinem proprium (si opus sit) non vereantur effundere, iurabunt in publico consistorio (si sint in curia: si verò absentes, in manibus alicuius episcopi & publicè, cui per literas apostolicas, in quibus forma iuramenti inserta sit, commissum fuerit) in hunc modum: Ego N. nuper assumptus in sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalē, ab hac hora in anteà ero fidelis beato Petro, vniuersalique & Romanae Ecclesiae ac summo pontifici, eiusque successoribus canonicè intrantibus, laborabo fideliter pro defensione fidei catholicae, extirpationeq; heresum & errorum ac schismatum, reformatione morū, ac pace in populo

Sessione 4. huius Concilij.

Iuramentum Cardinalis tenens electi.

pul o Christiano. In alienationibus rerum & bonorum ecclesiæ Romanæ, aut aliarum ecclesiarum & beneficiorum quorumcunque, non consentiam, nisi in casibus à iure permissis, & pro alienatis ab ecclesia Romana recuperandis, pro posse operam dabo. Non consulam quicquam summo pontifici, nec subscribam me, nisi secundum Deum & conscientiam meam. Quæ mihi per sedē Apostolicam commissa fuerint, fideliter exequar. Cultū diuinū in ecclesia tituli mei, & eius bona cōseruabo, sic me De⁹ adiuuet.

Pro conseruandis Cardinalium titulis, quorum aliqui tam in diuino cultu quàm ædificijs nimium prohdolor in opprobriū sedis Apostolicæ & ipsorum Cardinalium collapsi sunt, statuit hæc sancta synodus, vt de redditibus seu prouentibus terrarum Romanæ ecclesiæ, quorum medietas iuxta constitutionem Nicolai Papæ ad cardinales (vt prædictum est) pertineat, decima pars eius, quod spectat ad quemlibet Cardinalium, proprio titulo singulis annis applicetur. Et nihilominùs vel in vita vel in morte quilibet Cardinalis tantùm proprio titulo relinquat, vndè communiter vna persona sustentari possit. Quod si non fecerit, tam pro hoc quàm pro dicta decima parte, bona omnia ipsius Cardinalis obligata sint vsque ad debitam satisfactionem. Et ad executionem huius, oneramus primum Cardinalem illius ordinis, de quo ille defunctus erat. Visitet per se quilibet Cardinalis præsens in curia, absens verò per vicarium idoneum singulis annis titulum suum, clericosque & populum ecclesiarum subiectarū, & cum diligentia inquirat, & salubriter prouideat, super cultu diuino bonisq; ipsarum ecclesiarum, ac vita & moribus clericorum & parochianorū, de quibus, cùm suæ sint oues, in districto Dei iudicio rationem reddituus est. Et tam quo ad tēpus visitandi, quàm quo ad alia, seruet quæ instituta sunt in decreto nostro de Concilijs synodalibus. Etsi quemlibet Cardinalium tam ipsa dignitas quàm propria perurgeat pollicitatio, pro memoratis sanctis laborare operibus, nihilominus vt eo efficaciùs res fiant, quo singulis quasi peculiariter distribuuntur, episcopi Cardinales indagare curēt, quæ regiones hæresibus, erroribus, superstitionibus nouis aut veteribus infectæ sint: presbyteri, vbi mores & diuinorum mandatorum obseruantia ac ecclesiastica disciplina deficiant: diaconi, qui reges & principes seu populi bellis agitentur, vel agitari timeantur: & tāquam apes argumentosæ tam apud summū Pontificem, quàm inter se ipsos diligenter ac accuratè negocia hæc sancta promoueat, operam dantes, vt vbi necessarium fuerit, salubri remedio prouideatur. Ipse autem summus pontifex, tanquam communis omnium pater & pastor, non solùm rogatus ac solicitatus, sed proprio motu vbiq; inuestiget, inuestigarique faciat & quam potest, omnibus filiorum morbis salutarem conferat medicinam. Si quando Papam (quod absit) negligentem aut remissum, seu agentem quæ statum illius non decent, ipsi Cardinales inspexerint, filiali reuerentia & charitate tanquam patrem obsecrent, vt officio pastorali honoriq; ac debito suo satisfaciat. Et primò quidē aliquis vel aliqui de per se, deinde si se non corrigat, omnes collegialiter accersitis quibusdam notabilibus prælatis, prædicentes quòd si non abstinuerit, proximo generali concilio deferent: nec pro salute ipsius summi pontificis & bono publico, eius odium vel quicquam aliud timeant, dum tamē reuerenter & charitatiuè id agant. Multo magis, si quem ex Cardinalibus aliquid perperàm seu reprehensione dignum facientem Papa cognouerit, paterna semper charitate & iuxta doctrinam euangelicam corrigat, vt sic alter in alterum, pater in filios, & filij in patrem charitatis opera exercentes, ecclesiam Dei exemplari ac salubri moderamine gubernent. Prælatos & quoscunque alios, insignes præsertim viros, ad curiam Romanā proficiscentes, cardinales benignè & honorificè tam publicè quā *priuate pertractent, & apud summum pontificem eorum negocia gratis ac liberaliter recommissa faciant. Et cùm ei qui communis est omnium pater, cardinales assistant, personarum acceptores fieri vel aduocatos, valdè indecens est. Propterea interdicit hæc sancta synodus, vt tanquam iudicis collaterales, partialitatem nullam accipiant, etiam si de terra partiali originē ducant. Nec sint principum aut communitatū, seu aliorum contra quenquam, cum precio vel sine, partiales protectores, aut defensores: sed exuti omnem passionem, in sedandis concordia vel iustitia litibus, Papæ assistant. Principum autem & quorumcunque præsertim pauperum ac religiosorum, gratis, & sine vllo quęstu promouere iusta negocia, tanquam charitatis opus, persuadet sancta synodus, & commendat. Cum affabilitate & benignitate seruēt Cardinales grauitatē ac modestiā, quæ huic congruunt dignitati: pietatem autem, quæ (secundum Apostolum) ad omnia vtilis est, seruēt ad omnes. Affines suos, præsertim benè meritos ac pauperes, quanquā negligere non debeant, non tamen ita ipsos opum aut beneficiorum multitudine accumulent, vt alij indè scandalum patiantur. Caueant ne bona ab ecclesijs profecta, vltrà quàm necessitatis ratio postulat, in carnem & sanguinem effundant. Cùm tales sic ambulare in magnis pontifex inspexerit, arguat atq; obuiet, vt decet. neq; enim culpę erit expers, si iuxta officium suum corrigenda nō corrigat. Familia, mensa, supellex rerum & equorum tam Papę quàm Cardinalium,

Cardinalibus qbus quid maximè curandum.

*priuatim

1. Tim. 4. c

nec numerositate, nec fastu, aut pompis, neque aliquo excessu reprehensibilis sit. Ita domum & quæ in domo sunt, moderatè componat, vt alij non scandalum, sed frugalitatis capere exemplum possint. Tam summus pontifex & Cardinales, quàm cæteri Episcopi constitutionem Beati Gregorij in generali synodo editam seruare studeant, cuius tenor hic est, quā hæc sancta synodus innouat.

*exemplū Cùm pastoris vita *exemplo debeat esse discipulis, plerunque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis nesciunt, quam tamē seculares pueri sciunt: de qua re præsenti decreto statuimus, vt quidam ex clericis vel etiam ex monachis electi, in ministerio cubiculo pontificali obsequantur, vt is qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui veram eius in secreto conuersationem ¬videant, & ex sedula visione exemplum profectus sumant.

Habetur infrà, cui⁹ initiū est, Regnāte &c. in sancta hac

Paschalis etiam Papę verbo aduertant, dicentis: Episcopi lectioni & orationi vacent, & semper presbyteros & diaconos, aut alios boni testimonij clericos habeant, vt secundū Apostolum & sanctorum patrum instituta, possint irreprehensibiles inueniri. Non expedit reipublicæ, vt Cardinalibus, quos rebus arduis vniuersalis Ecclesię intentos fore oportet, aliæ causæ, quàm electionum ecclesiarum cathedralium, aut monasteriorum, vel principum, aut vniuersitatum, seu similes, per Papam, aut *cancellariam delegentur. Minores igitur litigiosæ causæ in auditorio Rotæ, quod ad hoc institutum est, committantur. Neque Papa, neque Cardinales familiares suos, quasi munera accepturos, ad confirmatos vel prouisos prælatos decæterò mittant, ne, quod per se facere non decet, per alios fieri patiantur. Quod aliquando factum est, vt pro anulo in assignatione tituli Cardinalibus tradito, post mortem eius aliqua pecuniæ summa, ¬vel res alia de bonis suis arripiatur, decæterò non fiat, cùm labores eorum pro republica impensi, exequias, si pauperes forent, potiùs de publico mereantur.

Tim.13.c.

*cancellarium

De electionibus.

Licet dudum hæc sancta synodus, abolita per eam generali omnium ecclesiarum & dignitatum electiuarum reseruatione, prouidè decreuerit, vt prædictis ecclesijs & dignitatibus per canonicas electiones, & cōfirmationes prouideri deberet, volens etiam speciales seu particulares ipsarum ecclesiarum & dignitatum electiuarum prohibere reseruationes, per quas libera in eisdem eligendi & confirmandi facultas impediri posset, quodque aduersus hoc decretum Romanus pontifex nihil attentaret, nisi ex magna, rationabili & euidenti causa, in literis Apostolicis nominatim exprimenda: quia tamen contra ipsius decreti mentem non pauca sine huiusmodi causa gesta sunt, vndè grauia hactenus successerunt, & grauiora indies timentur scandala, cupiens hæc sacrosancta synodus his obuiare, nolensque vt ipsius decreti mens, quæ fuit, omne obstaculum à canonicis electionibus & confirmationibus tollere, suo frustretur effectu: statuit, vt electiones in dictis ecclesijs sine impedimento, aut obstaculo omnino fiant, quę causa cognita, iuxta iuris communis & dicti nostri decreti dispositionem confirmentur, vel infirmentur. Veruntamen si fortè aliquando cōtingat, electionem aliquam etiam alias canonicam fieri, quæ in perturbationem ecclesiæ, aut patriæ vel boni publici vergere timeatur, summus pontifex, cùm ad ipsum confirmatio delata fuerit, si talem vrgentissimam causam adesse manifestè cognouerit, ea priùs maturè discussa, ac parte plenè defensa, accedente posteà Romanæ Ecclesiæ Cardinaliū, aut maioris partis subscriptione, huiusmodi causam veram sufficientemque fore attestantium, reiecta tali electione, ad capitulum, vel conuentum remittat, ¬vt vel infra tempus iuris vel aliud, iuxta loci distantiam, ad aliam, ex qua euenire talia non formidentur, electionem procedant.

De reseruationibus.

Et quia multiplices ecclesiarum & beneficiorum hactenus factæ per summos pontifices reseruationes, nō parum ecclesijs onerosæ extiterunt, ipsas omnes tam generales quàm speciales, siue particulares, de quibuscunque ecclesijs & beneficijs, quibus tam per electionem, quàm collationem, aut aliā dispositionem prouideri solet, siue per extrauagantes, Ad regimen, & Execrabilis, siue per regulas cancellarię, aut alias Apostolicas constitutiones introductas, hęc sancta synodus abolet, statuens vt decæterò nequaquam fiat, reseruationibus in corpore iuris expressè clausis, & his quas in terris Romanæ Ecclesiæ, ratione directi, seu vtilis dominij mediatè vel immediatè subiectis fieri contigerit, duntaxat exceptis.

De Clementina, literis.

Licet in Apostolicis ¬vel alijs literis quibuscunque aliquem dignitati, beneficio, aut iuri cuicunque renunciasse, aut priuatum esse, seu aliquid aliud egisse, per quod ius proprium auferatur, narratum sit, huiusmodi literæ in his non præiudicent, etiam si super ipsis gratia vel intentio narrantis fundetur, nisi per testes, aut alia legitima constiterit documenta. Datum in sessione publica huius sacræ synodi, in ecclesia maiori Basileensi, solenniter celebrata, octauo Calendas Aprilis, Anno domini millesimo quadringentesimo trigesimosexto.

SESSIO

SESSIO XXIIII.

De Actis quibusdam cum Græcis; & de Indulgentijs &c.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans. Quia ambasiatores nostri ad Constantinopolim transmissi, vice & nomine eiusdem sanctę synodi serenissimo Imperatori Romeorum, & reuerendissimo domino Patriarchæ Cōstantinopolitano, propter nonnullas causas promiserūt, capitula aliàs in hac sancta synodo super modo vniuersalis & œcumenici & vtriusq; ecclesiæ Concilij celebrandi, hinc & indè cōclusa & firmata dare, & cum effectu exhibere, sub consueta huius sanctæ synodi bulla plumbea data præsenti, & sub tenore de verbo ad verbum subsequenti, nolens hæc sancta synodus obmittere aliquid eorum, quæ pro vnione ecclesiarum Christi fieri possunt, dictam suorum ambasiatorum promissionem præsenti decreto acceptat, approbat, ratificat, & cōfirmat, & præfata capitula de verbo ad verbū, prout per pręfatos ambasiatores promissum est, præsentibus inserit, sub tenore qui sequitur: Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Cùm inter cætera toti populo Christiano necessaria opera, propter quæ hoc præsens sanctum Concilium extitit congregatum, vnio Occidentalis & Orientalis ecclesiarum Christi præcipuum & maximum sit, meritò pro hac perficienda ab initio suæ congregationis omni conatu laborauit. Etenim quamprimum potuit, ad serenissimum Imperatorem Græcorum & reuerendissimum Patriarcham Constantinopolitanum cum literis suos trāsmisit ambasiatores, ad ipsos cum omni charitate & instantia exhortandum, quatenus & ipsi cū plena potestate mitterent aliquos, qui nobiscum tractarent de modo dictā sanctā vnionem consequendi: qui mox vt requisiti fuerunt, tres insignes viros de his, qui apud eos magnæ videntur authoritatis, quorum primus ipsum Imperatorem cōsanguinitate attinet, ad hanc sanctam synodum destinārūt, sufficienti ipsius Imperatoris mandato, cum bulla aurea & eius propria manu subscripto, ac Patriarchæ literis munitos, qui tam in generali congregatione, quàm coram commissarijs nostris feruentissimum ipsius Imperatoris & Patriarchæ, totiusq; ecclesiæ Orientalis ad hanc vnionem desiderium exponentes, nos mirum in modum ad tam sancti operis prosecutionem pulsant, ac quotidiè excitant, duo inter alia firmiter constanterq; asserentes, vnionem ipsam nisi in synodo vniuersali, in qua tam Ecclesia Occidentalis q̄ Orientalis conueniat, fieri nullatenus posse, & in ea synodo (si fiat, vt infrà conuentū est) ipsam vnionē secuturā sperari. His auditis, summa nobis lætitia & iocunditas nimirùm accessit. Quamobrem omnem cogitatū nostrum iactantes in Deum, qui facit mirabilia magna solus, venerabiles sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales pręsidentes sedis Apostolicę, Patriarcham Antiochenū, Archiepiscopos, Episcopos, abbates, magistrosq; & doctores in numero competenti deputauimus, vt vnà cum ipsis Græcorum ambasiatoribus rem istam tractare, & quo ordine ad executionem deducenda esset, prospicere deberēt: qui tam inter se, q̄ cum ipsis * ambasiatoribus sæpenumerò conuenientes, habito inter se maturo & digesto cōsilio, ad infrà scripta cum ipsis deuenerunt capitula, quæ posteà secundum morem huius sacri Concilij per sacras deputationes maturè deliberata, ac deinde per generalem congregationem cōclusa firmataq; solenniter extiterunt: quorū tenor vnà cum mandato ipsius domini Imperatoris sub bulla aurea, sequitur, & est talis: Ambasiatores serenissimi domini Imperatoris &c. vt decreto Concilij superiùs inserto latiùs cōtinetur. Et quia tempus superiùs expressum, infra quod pręedicta debebāt adimpleri, effluxit, non propter defectū alicuius partium, sed quia ita contigit varijs interuenientibus tractatibus: hæc sancta synodus tempus per præfatos serenissimum Imperatorem Græcorum & reuerendissimum Patriarcham Constantinopolitanum parte ex vna, & ambasiatores huius sacræ synodi parte ex altera statutum & firmatū, quod est à mense Maio immediatè sequenti ad annū, ita q per totum mensem Maij ad annum sequentem vtraque partium sit parata ad exequendum supradicta, quantùm ad quamlibet partium attinet, acceptat & promittit se impleturam, quantùm ad ipsam pertinet, infra dictum tempus quicquid in supradictis capitulis continetur. Datum Basileæ in sessione publica huius sanctę synodi, solenniter celebrata decimooctauo Calendas Maij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosexto.

* oratoribus

Sessio. 19.

Saluusconductus Græcorum, datus domino Imperatori Græcorum & Patriarchæ Constantinopolitano à sacro Concilio Basileensi.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersam Ecclesiam repręsentans. Quia authore Deo in regione nostra Occidentali & obedientia Ecclesiæ Romanæ, est vniuersalis & œcumenica synodus celebranda, in qua iuxta concordata in hac sancta synodo, & in Constantinopoli denuò ratificata, tam Occidentalis quàm Orientalis Ecclesia conueniet, vt cunctis erga eandem Ecclesiam Orien-

Oriẽtalem, nostræ intentionis synceritas pateat, & omnis suspicio, quæ circa securitatẽ ac libertatem venientiũ oriri posset, de medio auferatur, tenore præsentis decreti hæc sancta synodus Basileensis, nomine & vice totius Ecclesiæ Occidentalis, & omnium de eadem Ecclesia cuiuscunque status, etiam si papali, imperiali, regali, pontificali vel quacunque alia inferiori spirituali vel seculari præfulgeant dignitate, potestate vel officio, decernit, dat & concedit serenissimo Imperatori Græcorum, reuerendissimis Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno & Hierosolymitano, cæterisque vsque ad numerum septingentarum personarum, etiam si Imperiali, regali, Archiepiscopali, Episcopali & cuiuscunque alterius status, dignitatis aut cõditionis fuerint, ad prædictum vniuersale & œcumenicum Concilium in regione Occidentali (vt pręmittitur) celebrandum, venientibus aut venturis, plenum & liberum saluum conductum, omnesque prędictos & quemlibet ipsorum, tam in personis quàm in honoribus & rebus quibuscunque, ipsorum nominibus, regnis, prouincijs, dominijs, territorijs, communitatibus, ciuitatibus, castris, oppidis, villis, & omnibus locis obedientiæ nostræ Ecclesiæ Occidentalis, per quæ siue eundo, siue stando, siue etiam redeundo transituri sunt, aut eos transire contigerit: in suam tutam securamq; saluiguardiam recepit, & recipit per præsentes, promittens & concedens omnibus & singulis ex ipsis hoc præsenti edicto synodali, tutam & liberam facultatem accedendi & veniendi in & ad ciuitatem seu locum, in qua vel in quo erit dictum sacrosanctum vniuersale Concilium celebrandum: ibique standi, morandi, residendi, habitandi, cum omnibus immunitatibus, libertatibus & securitatibus, quibus illi qui erunt de obedientia Ecclesiæ Romanæ, habitabunt: disputandi etiam & ratiocinandi, iura & authoritates allegandi, & omnia alia liberè & sine cuiuscunque impedimento dicendi, faciendi, & tractandi, quæ pro vnione Ecclesiarum Christi eis expedire videbitur & opportunum. Indè etiam semel & pluries, & toties quoties eis & cuilibet eorum videbitur, & placebit, simul & separatim, & cum eorum bonis, rebus & pecunijs & sine, pro libitu recedendi & redeundi tutè, liberè & impunè, omni impedimento reali & personali cessante, penitusque remoto, etiam si talis vnio (quod absit) non sequeretur, nec effectum haberet: quo casu & in omnem alium euentum, præfati serenissimus Imperator, domini Patriarchæ & alij suprà nominati, nostris duntaxat expensis & galeis, absque aliqua dilatione temporis, omnique remoto impedimẽto, cum eisdem honoribus, beneuolentia & amicitia, quibus ad præfatum vniuersale celebrandum Conciliũ ducentur, etiam in & ad Constantinopolim reducentur, siue vnio sequatur in dicta celebranda synodo œcumenica, siue non. Nõ obstantibus in prædictis vel aliquo prædictorum quibuscunq; differentijs, discordijs & dissensionibus ad præsens vigentibus, & quæ in futurum oriri & vigere possent inter dictas Ecclesias Occidentalem & Orientalem, seu inter ipsam Ecclesiam Romanã & ei subiectos & aggregatos, & præfatum serenissimum Imperatorem, & alios Ecclesiæ Constantinopolitanæ aggregatos, & non obstantibus aliquibus sententijs, decretis, cõdemnationibus, iuribus & decretalibus, quomodocunque & qualitercunq; factis & prolatis seu fiendis: Et etiam non obstantibus aliquibus repræsalijs & debitis publicis vel priuatis: Et non obstantibus aliquibus criminibus, excessibus, culpis & delictis, si qua per prædictos vel alterum eorum quomodocunque & qualitercunq; commissa & perpetrata forent: Et generaliter non obstantibus quibuscunq; alijs, etiam si talia forent, de quibus necessarium esset, specialem in præsentibus facere mentionem. Et si contingat aliquem vel aliquos ex nostris, eis vel alicui ipsorum iniuriari (quod absit) vel aliquam molestiam inferre in pesona, honore, rebus & aliis quibuscunque, taliter excedens, iudicabitur per nos aut nostros, vsque ad condignam & rationabilem satisfactionem parti læsæ. Et econuerso, si aliquis ipsorum alicui ex nostris aliquam (vt præmittitur) iniuriam inferat, iudicabitur per eos vsque ad cõdignam & rationalem satisfactionem ei, qui iniuriam passus est, secundum morem & consuetudinem vtriusque partis. De alijs autem criminibus, excessibus & culpis quibuscunque, quælibet partium cognoscet & iudicabit de suis.

Hortatur autem hęc sacrosancta synodus vniuersos Christi fideles, & nihilominùs authoritate vniuersalis Ecclesiæ in virtute spiritussancti & sanctæ obedientiæ mandat, & præcipit omnibus & singulis prælatis, regibus, ducibus, principibus, officialibus, communitatibus & alijs singularibus personis, *cuiusuis status, conditionis & dignitatis existant, nostræ Occidentali Ecclesiæ aggregatis, quatenus prædicta omnia & singula inuiolabiliter obseruent, & quantum in eis est, obseruari faciant: dictosque serenissimum Imperatorem, Patriarchas & alios omnes & singulos antedictos, ad dictũ sacrum celebrandum Concilium accedentes, & indè recedentes, simul & diuisim fauorabiliter & reuerenter honorent & tractẽt, ac honorari & tractari faciant. Si qua verò dubitatio circa dictum saluum conductũ & contenta in eo oriri contigerit, stabitur declarationi præfatæ vniuersalis synodi celebrandæ. Vult autem hæc sancta synodus præsentem saluum conductum valere, & in suo

* cuiuscunque

suo robore permanere, quousq; ad vltimũ, dicti serenissimus Imperator, Patriarchæ, & alij supradicti, cum suis nobilibus & famulis, vsq; ad numerum (vt præmittitur) septingentarum personarum, alijsque rebus & bonis, sint reuersi in & ad ciuitatem Constantinopolitanam. Si quis autem contra prædicta aut aliquod ipsorum aliquid facere quo quo modo tentauerit, indignationem omnipotẽtis Dei & dictæ sanctæ synodi se nouerit incursurum. Datum Basileæ in sessione publica huius sanctæ synodi solenniter celebrata xviij. Calendas Maij, Anno à natiuitate domini 1436.

Aurea bulla domini Imperatoris Græcorum, lecta in sessione publica & congregatione generali.

Quoniam destinatæ fuerunt ab imperio *nostro & sanctissimo domino œcumenico Patriarcha ambasiatæ ad sacrosanctam Ecclesiam Romanam, videlicet ad beatissimum Papam dominum Martinum Quintum, & ad modernum similiter sanctissimum Papã dominum Eugenium quartum, similiter & ab ipsis transmissæ fuerunt multoties ad nos pro vnione ecclesiarum Christi, & multis laboribus cum multa diligentia vtrinq; factis, tamen propter aliquas circunstantias temporaneas non peruenit ad finem tale bonũ & sanctum opus vnionis. Post hæc autem destinauit ad nos de hac ipsa re ambasiatores suos sacra synodus in Basilea congregata, sacrosanctam Ecclesiam Romanam repræsentans, propter quod & nos nostros ad eam destinauimus, videlicet familiarem imperij nostri Demetrium Palæologum Mæotidem, & honorandissimum in sacris monachis abbatem sacri monasterij sancti Demetrij Isidorum, & familiarem imperij *nostri Ioannem Lascari Dissipatum, qui illuc accedentes ostenderunt, in ipsam quædam necessariò ab eo tractari in præparationem & constitutionem vniuersalis & œcumenici Concilij, in quo necesse est tractari & celebrari & perfici (Deo duce) prædictam sanctam vnionem, quæ quidem hæc ipsa synodus Basileensis acceptauit, & promisit illa adimplere. Vndè & ambasiatores suos ad nos destinauit, fratrem Ioannem de Ragusio, ordinis Prædicatorum professorem, & in sacra pagina magistrum, Henricum Menger decretorum doctorem, canonicum Constantiẽsem, & Simonem* Freron sacræ theologiæ baccalaureum, canonicum Aurelianẽsem, cum decreto ipsius generali, in quo de his continebatur particulariter in capitulis. Perlecto itaque tali decreto apud nos, quædam ex his quæ continebantur in eo, nõ placuerunt nobis, vt in ipso iacebant, proœmiũ videlicet talis decreti, & capitulum in quo scribebatur de modo reuersionis nostræ à loco celebrandi Concilij ad Constantinopolim, si permittente Deo (quod absit) non fieret vnio ecclesiarum Christi in tali synodo, quia nõ exprimebatur in eo de hoc determinatè & manifestè. prædicti autem ambasiatores videntes displicentiam & resistentiam nostram, nec aliter rem ipsam posse habere progressum, concesserunt, & promiserunt curare in prędictis, videlicet quòd dicta sancta synodus dabit, & exhibebit nobis capitula in dicto decreto contenta, cum proœmio, modo & forma, quibus in literis ipsorum promissorijs continetur. Et circa reuersionem nostram de synodo in Constantinopolim, in casu quo non sequeretur dicta vnio, (quod absit) facere & adimplere, prout habetur in forma saluiconductus prædicti. His itaque sic progressis, & inter nos concordatis, petierunt & ipsi ambasiatores, vt promittamus & nos absque contradictione, ire & accedere ad locum, in quo celebrabitur (Deo concedente) vtrinq; Catholica & œcumenica synodus. Qui quidem locus esse debet vnus ex nominatis in *decretis, quicunque ordinabitur per dictum sacrum Concilium Basileense, sicut in supradicto decreto ipsius sacri Concilij †continentur. Etiam quòd exire debeamus hinc à Constantinopoli, in accedendo versus locum celebrandi œcumenici Concilij, à principio sequentis Iunij, indictionis decimæquintæ, sicut conuentum est inter nos & ipsos ambasiatores sacri Cõcilij. Et quia etiam ad maiorem cautelam & firmitatem horum omnium, petierunt fieri literam chrysobuli imperij† nostri, Imperium † nostrum grato animo rationabili petitioni eorum annuens, præsens chrysobulum largitur & concedit: per quod acceptat, determinat & promittit, quòd si dicta sacra synodus Basileensis remedium apposuerit in prædictis, videlicet si prædicta capitula in supradicto decreto contenta, cum proœmio in forma, sicut hîc per ambasiatores ipsius synodi concordatum est, nobis direxerit, & compleuerit omnia in eisdem capitulis scripta opportunè, similiter & fecerit saluum conductum cum capitulis de modo reuersionis nostræ ad Constantinopolim, vt prædicitur: reliqua; etiam, vt ambasiatores ipsius nobis promiserunt, & nobiscum conuenerunt: exibit & † imperium nostrum cum Deo sine contradictione à Constantinopoli secundum prædictum tempus, cum præstantissimo domino œcumenico Patriarcha Constantinopolitano, & cæteris debentibus interesse, ad accedendum ad locum vbi celebrabitur Sanctum catholicũ & œcumenicum Concilium, absque impedimento rationabili, vero & manifesto, etiam si bellum (quod absit) ab infidelibus foret, & instaret ciuitati nostræ Constantinopolitanæ. Et in robur & confirmationem & conseruationem inuiolabilem suprascriptorum, iurat Imperium † nostrum, per debitum † nobis iuramentum tanquam Christiano & fideli

Marginal notes: *meo; *mei; *Fieron; *decreto; †continetur; †mei; †meum; †ad imperiũ meũ; †meum; †mihi

deli Imperatori, & per orationē sancti mei domini & Imperatoris patris imperij mei famosissimi & felicis memoriæ & per animā meā: factumq; est super istis præsens chrysobulum imperij * nostri, in anno sexmillesimo nongentesimo quadragesimoquarto, in mense Nouembris, indictione decimaquarta, à natiuitate verò domini nostri Iesu Christi millesimo quadringentesimo trigesimoquinto, die vigesimosexto mensis Nouembris.

* mei

Bulla plumbea domini Patriarchę Constantinopolitani, missa sacro Concilio Basileensi.

Quoniam destinatæ fuerunt ab humilitate nostra, & potentissimo & sancto meo Imperatore ambasiatæ ad sacrosanctam Ecclesiam Romanā, videlicet ad beatissimum Papam dominum Martinum quintū, & ad modernum similiter sanctissimum Papam dominum Eugenium quartum, similiter & ab ipsis transmissæ fuerūt multoties ad nos pro vnione ecclesiarum Christi, & multis laboribus cum multa diligentia vtrinque factis, tamen propter aliquas circunstantias temporaneas non peruenit ad finem tale bonum & sanctum opus vnionis. Post hæc autē destinauit ad nos de hac ipsa re ambasiatores suos sacra synodus in Basilea congregata, sacrosanctam Ecclesiam Romanam repræsentans, propter quod & nos nostros ad eam destinauimus, videlicet familiares potentissimi & sancti mei Imperatoris, in Spiritusancto dilectos filios nostræ humilitatis, videlicet Demetrium Palæologum Mæoridem, & honorandissimum in sacris monachis abbatem sacri monasterij sancti Demetrij Isidorum, & Ioānem Lascari Dissipatū, qui illuc accedentes, ostenderunt in ipsam quædam necessariò ab ea tractari in præparationem & constitutionem vniuersalis & œcumenici Concilij, in quo necesse est tractari & celebrari & perfici (Deo*duce) prædictam sanctam vnionem. Quæ quidem hęc ipsa synodus Basileensis acceptauit, & illa promisit adimplere. Vndè & ambasiatores suos ad nos destinauit, fratrem Ioannem de Ragusio, ordinis Prædicatorum professorem, in sacra pagina magistrum, Henricum Menger decretorum doctorem canonicum Constantiensem, & Simonem Freron sacræ theologiæ baccalaureum canonicum Aurelianensem, cum decreto ipsius generali, in quo de his continebantur particulariter in capitulis. Perlecto itaque tali decreto apud nos, quædam ex his quæ continebantur in eo, nō placuerunt nobis, vt in ipso iacebant, procemium videlicet talis decreti, & capitulum in quo scribebatur de modo reuersionis nostræ à loco celebrādi Concilij ad Constantinopolim, si permittēte Deo (quod absit) non fieret vnio ecclesiarū Christi in tali synodo, quia nō exprimebatur in eo de hoc determinatè & manifestè. Prædicti autem ambasiatores videntes displicentiam & resistentiam nostram, nec aliter rem ipsam posse habere progressum, concesserunt, & promiserūt curare in prædictis, videlicet quòd dicta sancta synodus dabit, & exhibebit nobis capitula in dicto decreto contenta, cum procemio, modo & forma, quibus in literis ipsorum promissorijs continetur. Et circa reuersionem nostrā de synodo in Constantinopolim, in casu quo non sequeretur dicta vnio, (quod absit) facere & adimplere, prout habetur in forma saluicōductus prædicti. His itaque sic progressis, & inter nos concordatis, petierunt & ipsi ambasiatores, vt & promittamus & nos absque contradictione, ire & accedere ad locum, in quo celebrabitur (Deo concedente) vtrinq; Catholica & œcumenica synodus. Qui quidem locus esse debet vnus ex nominatis in decreto, quicunque nominabitur per dictum sacrum Concilium Basileense, sicut in supradicto decreto ipsius sacri Concilij continetur. Etiā quòd exire debeamus hinc à Constantinopoli, in accedendo versus locum celebrandi œcumenici Concilij, à principio sequentis Iunij, indictionis decimæquintæ, sicut conuentum est inter nos & ipsos ambasiatores sacri Concilij. Et quia etiā ad maiorem cautelam & firmitatem horum omnium petierunt fieri sigillum nostræ humilitatis, humilitas nostra grato animo rationabili petitioni eorum annuens, præsens sigillum largitur & concedit, per quod in Spiritusancto disponit, quòd si dicta sacra synodus Basileensis remedium apposuerit in prædictis, videlicet, si capitula in prædicto decreto contenta cum procemio, in forma sicut hic per ambasiatores ipsius synodi cōcordatum est, nobis direxerit, & compleuerit omnia in eisdem capitulis scripta opportunè, similiter & fecerit saluum conductum cum capitulo de modo reuersionis nostræ ad Constantinopolim, vt prædicitur: reliqua etiam, vt ambasiatores ipsius nobis promiserunt, & nobiscum conuenerunt: exibit humilitas nostra cum potentissimo & sancto meo Imperatore cum Deo sine contradictione à Constantinopoli secundum prædictum tempus, & cum cæteris debentibus interesse, ad accedendum ad locum vbi celebrabitur sanctum Catholicum & œcumenicum Concilium, absque impedimēto rationabili, vero & manifesto, etiam si bellum (quod absit) ab infidelibus foret, & instaret ciuitati nostræ Constantinopolitanæ. Et in robur & confirmationem supradictorum, factum est præsens sigillum nostræ humilitatis in mense Nouembris, indictionis decimæquartæ, anno ab Adā seu mundi constitutione*sexmillesimo nōgētesimo quadragesimoquarto, à natiuitate verò domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

* dante

* sexies

Bulla

Bulla indulgentiarum remiſſionis omnium peccatorum ſemel in vita, & ſemel in morte, in fauorem ſubſidij pro reductione Græcorum procurandi.

Sacroſancta generalis ſynodus Baſileen-
ſis, in Spirituſancto legitimè cõgregata, vni-
uerſalem Eccleſiam repræſentans, vniuerſis
Chriſtifidelibus ſalutem & omnipotentis
Dei benedictionem. Vox illa iocunditatis &
lætitiæ ad populum Iſraeliticum olim de cę-
lo lapſa, eadem nunc per os huius ſanctæ ſy-
nodi in auribus populi Chriſtiani inſonans,
Eſa. 40.a clamat: Conſolamini conſolamini popule
meus, dicit dominus Deus veſter. Loquimi-
ni ad cor Hieruſalem, & aduocate eam, quo-
niam completa eſt malitia eius, & dimiſſa eſt
iniquitas illius. Meritò lætari & conſolari te
debes plebs Chriſtiana, cùm his nouiſſimis
diebus tanta lætitiæ cauſa offertur, quantam
vix vnquam experta es. Vno enim eodemq;
tempore plenariam omnium peccatorũ ve-
niam cõſequeris, & fratres tuos, quorum in-
numerabilis eſt multitudo, quingentis fermè
annis à tuo conſortio ſegregatos, tibi proxi-
mè reuniri ſperas. O quanta erit iſta iubila-
tio? O quàm ſuaue cordibus Chriſtianorum
orietur gaudiũ, cùm primùm homines Deo,
& ipſi inter ſe fraterna charitate conciliabun-
tur? Quas igitur Chriſto noſtro pro hac du-
plici lætitia, qua nulla maior deſiderari po-
Pſal. 88. teſt, gratias agemus? Quis domini miſericor-
dias ad plenum enarrabit, qui populũ Chri-
ſtianum varijs vndique calamitatibus hoc
tempore afflictum, tanta gaudij nouitate cõ-
ſolatur? Ecce popule Dei, adeſt tibi annus
iubileus, annus remiſſionis omnium pecca-
torũ, annus generalis vnionis Eccleſiæ. Pro-
inde loquimini omnibus Chriſtifidelibus,
qui in ſancta habitant Hieruſalem peregri-
nante in terris, ad cor eos conſolando, & ad-
uocate eos ad hanc duplicem lætitiam, quo-
niam malitia tam diuturni ſchiſmatis, quod
innumerabilia Eccleſiæ ſanctæ Dei mala in-
tulit, auxiliante domino (vt confidimus) ci-
tò complebitur, & finem accipiet. Iniquitas
quoque peccatorum, quæ huius ſchiſmatis
& iræ Dei cauſa fuit, diuina clementia remit-
titur. Conſurge igitur, conſurge, induere for-
Eſa. 51.c titudine tua Sion, induere veſtimentis glo-
& 52.a riæ tuæ Hieruſalẽ ciuitas ſancta. Quàm for-
tis & glorioſa eris tunc mater Eccleſia, cùm
omnes qui Chriſtum colunt, ab Occidente
in Orientem eodem fidei & charitatis vincu-
lo vnitos conſpicies? Ingemuiſti hactenus
nimio dolore afflicta, cùm à ſæuiſſimis Tur-
cis & Sarracenis, alijsque Chriſtiani nomi-
nis inimicis, innumeras patereris iniurias,
iacturas, perſecutiones & opprobria, & ne-
mo te conſolari poterat. Cùm paſſim videres
filios tuos omnis ſexus, ætatis & dignitatis
in ſeruitutem trahi, & (quod ſeruitute dete-
rius eſt) plurimos ab vberibus tuis abſtra-
ctos, ad impium Mahumeti cultum perduci.
Harum autem calamitatum quid aliud, ꝙ
hoc diuturnum ac peſtiferum ſchiſma, cauſa
extitit? Sed diuino munere appropinquat iã
tempus, vt omni penitus extincto diſſidio,
vnitas ſancta fiat. Quæ cùm impleta fuerit,
atq; hi magni populi Occidentales & Orien-
tales fraternum fędus ſimul inierint, nemo
tunc fortitudini tuæ reſiſtere poterit. Tunc
abiectis lugubribus, conſurges regina Eccle- Pſal. 44.
ſia in veſtitu deaurato, circundata varietate:
& qui te olim perſequentes conculcabant,
procident coram te: & venient ad te qui de- Eſa. 60.c
trahebant tibi, & adorabunt veſtigia pedum
tuorum. O vos omnes qui Chriſtiano nomi-
ne cenſemini, expergiſcimini iam talia au-
dientes, plaudite manibus, & iubilate Chri-
ſto ſalutari noſtro. Ecce enim nunc tempus 2 Cor. 6.a
acceptabile, ecce nunc dies ſalutis: Ecce iam
pater miſericordiarum & Deus totius con-
ſolationis, viſitat nos in abundantia gratiæ
& [illegible]icatatis. Aſſurgite, & occurrite illi in
humilitate ſpiritus, in orationibus atq; elee-
moſynarum largitate, vt qui pro peccatis ve-
ſtris iuſtè iratus, tamdiu hoc ſchiſma dura-
re paſſus eſt, & multis perſecutionum flagel-
lis ab his qui intus, & ab his qui foris ſunt,
vos cædi permiſit, nunc purgatis & emenda-
tis indulgẽs, ſanctam inter vos vnionem in-
ſpiret, vnitisq; non ſolùm perdita reſtauret,
ſed & vobis veſtros ſubijciat inimicos. Au-
diſtis pridem ſolennes ambaſiatores ſereniſ-
ſimi Imperatoris Græcorum ac Patriarchæ
Conſtantinopolitani, ab hac ſancta ſynodo
accerſitos, Baſileam aduenisse, & tandẽ Deo
propicio, concluſiſſe nobiſcum modum hu-
ius ſanctæ vnionis perficiendæ, aſſenſu ſan-
ctiſſimi domini Eugenij Papæ accedente, vt
videlicet ad locum ſynodi vniuerſalis tã no-
ſtri, quàm ſui Archiepiſcopi, & Epiſcopi, ip-
ſeq; Imperator & Patriarcha Conſtantino-
politanus, alijq; Orientalis Eccleſiæ Patriar-
chæ accedant. Vt autem tantũ opus certiùs
firmaretur, tres noſtros oratores poſteà Con-
ſtantinopolim deſtinauimus, vt ab ipſis Im-
peratore & Patriarcha ratificationem eorũ,
quæ hic ſui concluſerant ambaſiatores, ob-
tinerent. Quę omnia ipſi Imperator & Pa-
triarcha iuxta noſtri decreti capitula, ratifi-
cârunt, & approbârunt, ac literas Latino Gr
coq; ſermone ſcriptas, & eorũ manibus ſub-
ſcriptas, bullisq; aurea & plumbea munitas,
per vnũ ex tribus noſtris oratoribus ad nos
nuper reuerſum tranſmiſerunt. Et cùm ad
ipſam ſynodum proprijs expenſis tam pro-
cul de partibus Orientalibus Græci proficiſ-
ci nequeant, opus fuit vt expenſas in ve-
niendo ſtandoq; & redeundo neceſſarias, &
quaſdam alias pro tuitione ciuitatis Con-
ſtantinopolitanæ, ne Imperatore abſente, à
Turcis forſitan expugnari poſſet, pollicere-
mur. Et quanquã huiuſmodi impenſæ non-
nullis

nullis graues viderentur, nos tamen animaduertentes, quantus Dei honor & profectus Ecclesiæ, quanta exaltatio fidei orthodoxæ, quantum incrementũ nominis Christiani, quot millium animarum salus, quantaq; vtilitas & innumerabilia bona populo Christiano hinc forent prouentura, non solùm ipsas impẽsas, sed & personas proprias fore exponendas, dignum esse iudicauimus, spem ponentes in domino, cuius negocium agitur, & in charitate ac deuotione fideliũ, qui dum talia intellexerint, subsidijs & auxilijs opportunis non deerunt. Si Christus Deus noster sanguinem suum toto preciosiorem mundo, pro nostra redemptione effudit: si eius vestigia secuti Apostoli, atque alij sancti viri, ꝓ salute proximorum & incremento fidei corpora sua libenter morti obiecerunt: quid nos facere oportet, à quibus non nisi caduca huius mundi substantia efflagitatur? Si reges & principes pro recuperandis expugnandisque ciuitatibus & oppidis multo ampliorem summam exponere soliti sunt, si deniq; pro augẽdis facultatibus & vanitatibus seculi, se & sua multis periculis homines subijciunt, & vt exemplo vtamur saluatoris, quærens aliquis preciosam margaritam, cùm inuenerit ipsam, vendit omnia bona sua, & emit illam: nónne Ecclesia Dei & vniuersus populus Christianus facere hanc impensam poterit, & debebit, ex qua nihil terrenum, nihil caducum, sed omnia quæ suprà memorauimus bona, succedent? Si vna duntaxat anima Christo charior est, quàm totum mundi aurum: nos vbi millia millium saluanda sunt, auari aut negligentes videbimur? Consueuit aliquando Ecclesia ad liberandum de manibus infidelium terram sanctã, seu pro debellandis hæreticis indicere generale passagium, conuocareq; reges & principes & alios bellatores, vt armis ista peragerent, necnon & pro alijs iustis causis ab omnibus Christianis subsidium postulare, ad quæ vt promptiores efficeret, donis spiritualibus plenariæ remissionis peccatorum inuitauit. Profectò si veterum reuoluantur historiæ, nulla vnquam affuit causa iustior, quàm ista est, nec pro qua Christicolæ omnes se & sua libentiùs exponere deberent. Hîc enim non solùm ad recuperandam terram intenditur, sed etiam millia millium animarum, pro quibus mediocre subsidiũ petitur, vndè impensæ Grę cis promissæ, sine quibus tam sanctum opus perfici nequit, inueniri possint. Quis igitur pro tanto vniuersæ Ecclesiæ bono, proque tanto animæ suæ merito portiunculã rerum suarum, quas dono Dei obtinet, denegare audebit? O felicem & preciosam eleemosynam, quæ regnum cœlorum promerebitur, & quę tantam fidei catholicę vtilitatem dabit. O beatum illum hominem, quem dominus ad tam sanctum opus inspirauerit.

Matt. 13. f

Hunc quidem (sicut scriptum est) in die mala liberabit dominus. Licet autem ex debito Christianæ professionis quisq; ad hoc sanctum negocium pro viribus contribuere, ac subuenire obnoxius sit, nihilominùs, vt eo libentiùs omnes faciant, quo se hîc & in futuro seculo peramplius remunerandos fore intellexerint, decreuit hæc sancta synodus vniuersam Ecclesiã repræsentans, sponsam Christi, affluẽter aperire spirituales thesauros, quos ipse saluator ascendens in cœlum, sibi reliquit. Omnibus igitur Christifidelibus vtriusq; sexus, qui ad hoc sanctum opus tantum contribuerint, quantũ quisque vna integra hebdomada pro suæ personæ ac familię, si eam habuerit, refectione exponit, vel si de proprijs viueret, exponeret, religiosis quoque pro quibus suus conuentus aut superior vel alius iuxta prædictã rationem erogauerit, omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, authoritate omnipotentis Dei & de eius misericordia confisa, illam plenariam remissionẽ impartitur semel in vita, & semel in mortis articulo, quam Ecclesia concedere solet omnibus euntibus Romam tempore Iubilei, vel cruce signatis ad recuperationem terræ sanctæ tempore passagij generalis, & in retributione iustorum salutis æternæ pollicetur augmentum. Ita tamen, quòd per annum integrum (si vixerint) singulis sextis ferijs, impedimento cessante, aut si dictis sextis ferijs ex præcepto Ecclesiæ, regulari obseruantia, iniuncta pœnitentia, voto vel aliàs ieiunare teneantur, vna alia die singularem septimanarum eiusdem anni, qua ad ieiunandum non sint astricti, ieiunent, aut ad iudicium sui confessoris in alia pietatis opera commutent. Ac etiam eadem die qua ieiunabunt, vel (vt præmittitur) ieiunare deberent, si sint clerici, septem Psalmos vel Missam: si laici, septem Pater noster & septies Aue Maria, dicere sint astricti, vel alia pietatis opera iudicio sui confessoris agant. Quòd si conuentus tales sint, qui nihil in communi possideant, vel aliæ personæ victum vera mendicitate quærentes, seu aliàs contribuere non valentes, ne huius spiritualis muneris sint expertes, si vltra ieiunium (vt prædicitur) obseruandum singulis diebus vnius anni, prædictos psalmos & Missas, si clerici: si laici, prædictas orationes, cessante legitimo impedimento, eo modo quo suprà exprimitur, supplendo dixerint, vel alia pietatis opera sui confessoris iudicio (vt præmittitur) exercuerint, ac pro felici huius negocij consummatione Deum suppliciter exorauerint, eandem plenariã remissionem consequantur. Erogantibus autem ad idem opus, quantum vna die pro se suæq; familiæ expensis expenderent, vel si de proprijs viuerent, exponerent, septem annos & totidem quadragenas de iniũctis sibi pœnitentijs elar-

Psal. 40.

tijs elargitur. Et vt hi omnes ad huiusmodi indulgentiæ gratiam aptiores existant, omnibus sacerdotibus secularibus & regularibus aliàs discretis, quos in confessores pro huiusmodi consequenda indulgentia elegerint, indulget, vt confessionibus eorum auditis, ipsas à quacunq; excommunicationis, suspensionis & interdicti sententia, à iure vel constitutione, seu etiam non nominatim, sed generaliter ab homine lata, & à quibuscunq; alijs propter quę etiam sedes Apostolica meritò esset consulenda, imposita satisfactione & restitutione his quorum interest facienda, salutarem iniungant pœnitentiam, & debitæ absolutionis in foro pœnitentiali duntaxat in forma Ecclesiæ beneficium impendant. Quam satisfactionem ac restitutionem, si infra terminum à confessore statutum facere neglexerint, huiusmodi indulgentia in nullo suffragetur. At cum clericis super irregularitate occulta, aliàs, quàm ex bigamiæ vel homicidij voluntaria causa, contracta, dispensent. Super votis verò peregrinationis, seu abstinentiæ aut alijs similibus, quæ ipsi fideles emiserint, etiam si vltramarina, aut alia loca, seu limina sanctorũ Petri & Pauli ac Iacobi Apostolorum visitare vouerint, seu aliàs non impletis, dispensandi eisdem confessoribus etiam facultatẽ concedit: ita tamen, quòd ipsi cum quibus taliter dispensari continget, expensas quas ad loca huiusmodi vel pro alijs votis implendis, iuxta ipsorum confessorum taxationem fecissent, ad hanc causam contribuant. Et vt nulla cuiquam peccati rubigo remaneat, vult & indulget hæc sancta synodus, vt quicunq; ex vsurario vel non debito quæstu, seu qualitercunque illicitè aut indebitè aliquid percepisset, seu bona ablata aut quæuis incerta possideat, si non extent, vel ignorentur personæ, quibus facienda esset restitutio, aut res quascunque tenentes, cuiuscunque status aut religionis existant, in quorum detentione consciẽtiæ eorum grauantur, vel quæ de iure ad pias causas per ecclesiam deberent exponi, huiusmodi res & bona seu valorem, necnon & qui arma vel alia prohibita infidelibus seu hęreticis portauerint, lucrum quod indè perceperunt, ad hoc opus iuxta suam & sui confessoris conscientiam & æstimationem tradere teneantur. Iubet insuper eadem sancta synodus, vt habita huius decreta notitia, omnes diœcesani in cathedralibus, collegiatis & parochialibus, in quibus eis visum fuerit, ac etiã generales ordinum mendicantium in conuentualibus ecclesijs eis subiectis, mox disponant, quatenus verbum Dei per pręedicatores idoneos ad populum annũcietur, prędictas indulgentias publicando, & fideliter exhortando ad subsidium in tam pijssima causa impendendum, quibus prędicatoribus & prædicationem audientibus, ac etiam omnibus alijs, qui circa prædictam æstimationem subsidium aliquod vel auxilium in hac re dederint, centũ dies de iniunctis pœnitentijs singulis vicibus in forma Ecclesiæ relaxat. Ne autem in colligendis ac conseruandis pecunijs fraus aliqua committatur, ordinat sancta synodus, quòd in qualibet cathedrali in ciuitatibus, in oppidis verò & alijs locis in principali ecclesia vnus cippus, truncus vel capsa ponatur, vbi tanquam in gazophylacio domini, quilibet pecunias erogãdas ac incerta & ablata seu illicitè quęsita, reponere possit & debeat. Cuius sint tres claues, quarum vnam teneat episcopus, vel cui voluerit ipse committere, pro quolibet trunco in omnibus locis ciuitatis &* dię-cesibus, capitulum aliam in cathedrali, prælatus seu rector in principali, tertiam timoratus aliquis vir, quem ciuitas, oppidum seu locus deputare voluerit, qui diebus per eos statuendis, talem cippum, truncum vel capsam corã notario vel duabus fide dignis aperiant personis, & pecunias ad fidas manus deponant, eas sine fraude, diminutione vel contradictione illi vel illis assignaturi, quas hæc sancta synodus ad hoc deputauerit. Quòd si in campestribus locis vel alibi periculum seu detrimentum in cõseruatione pecuniarum, per modum superiùs expressum verisimiliter timeretur, diœcesani vel ad colligendum huiusmodi pecunias ab hoc Concilio deputandi, (prout magis expediens visum fuerit) vtiliter prouideant. Quicunque autem, etiam si pontificali aut regali pręfulgeat dignitate, fraudem, furtum siue rapinã circa prędictas pecunias seu impedimentũ ex proposito & malitiose in hoc sanctissimo opere fecerit, vltra indignationem omnipotentis Dei & reatum supremi sacrilegii, sententiam excommunicationis incurrat, à qua nisi priùs plenaria facta restitutione & impedimento sublato, absolui non possit. Vult autem hæc sancta synodus, quòd elapso biennio à die præsentis decreti, prædictæ indulgentiæ ac facultates nemini concedi valeant, præterquàm in mortis articulo, quo ad illos qui infra biennium (vt suprà dictum est) contribuerint. Quodque personis illis quę sub spe huius gratię & indulgentiæ aliquid commiserint, in nullo huiusmodi gratia ac specialis concessio suffragetur. Et quia difficile foret, præsentes literas singulis exhibere, decernit hæc sancta synodus, vt earũ transsumpto manu publica authoritate Archiepiscopi in tota prouincia, & ordinarii in sua diœcesi proprio sigillo munito, tanquam literis originalibus plena fides in omnibus adhibeatur. Datum in sessione publica huius sanctæ synodi solenniter celebrata in maiori ecclesia Basileensi, decimooctauo Calendas Maii, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimosexto.

* diœcesis

SESSIO

SESSIO XXV.

De locis futuri & œcumenici Concilij pro Græcis.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè cógregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Nuper hæc sacrosancta synodus inter varias solicitudines, quibus inscrutabilis diuinæ altitudinis prouidentia eum inuocatione sui spiritus paracleti, ad excolendum dominici gregis agrum adunari, operariq; dignata est, internæ mentis oculos more agricolæ peruigilis reuoluens, & attentè prospiciens, quàm deflendè diutina Occidentalis & Orientalis Ecclesiarum in eiusdem fidei professione diuisio in Dei perstitit & durauit Ecclesia, de clementissima eius bonitate, apud quem nihil est impossibile, quique dignè postulantibus affluenter dat & largè, spem suscipiens & fiduciam, ad procurandam inter ipsas Ecclesias Catholicæ fidei vnitatem, suæ diligentię curas tanto accuratiùs, non parcendo laboribus vel impensæ, adhibere decreuit, quanto ex hoc ad omnipotentis Dei laudem & gloriam, vberiorem animarum salutem, maiusq; ipsius fidei incrementũ prouenire cognouit. Cupiensque propterea, suffragante spiritussancti gratia, tam saluberrimum vnionis negocium aggredi & amplecti, ad illud serenissimum Romeorum Imperatorẽ & venerabilem Patriarcham Constantinopolitanum, cæterosque prælatos & alium Græcorum populum per diuersos oratores & literas duxit inuitãdos pariter & exhortandos. Qui quidem Imperator & Patriarcha & alij Græci, volente & eorum corda Altissimo inflãmante, exhortationes huiusmodi alacribus animis suscipientes, ipsumq; vnionis negocium aggredi synceris affectibus perhibentes, suos solennes oratores & nuncios sufficienti mandato bulla aurea & proprię manus subscriptione Imperatoris, bullaque plumbea Patriarchæ prædictorum munito suffultos, feruentissimum eorundem ad hanc fidei vnitatem zelum deuotissimè explicantes, ad eandem sacrosanctam synodum duxerunt destinandos, cum quibus ipsa sancta synodus diuersis tractatibus & deliberationibus præuijs, pro executione & cõsummatione felici tam salutaris operis, nonnulla decreta & capitula ad hoc summoperè necessaria & vtilia, superiùs inserta, & dudum in certa sessione ipsius sanctæ synodi in maiori ecclesia Basileensi celebrata, publicata, animo concordi conclusit. Volensque deinde hæc sancta synodus, decreta & capitula huiusmodi vijs & modis omnibus necessarijs & opportunis prosequi, ac iuxta illa ad electionem loci pro futuro œcumenico Concilio, in quò Imperator & Patriarcha prędicti, alijq; Gręci, cõuenire possent & deberent, celebrando, maturè procedere, habitisque super his & alijs hanc piam rem concernentibus, in diuersis ipsius sanctæ synodi deputationibus multiplicibus propositionibus & tractatibus, illisque cum votorum suppositorum eorundem scrutinio diligenti recensitis, demum in generali congregatione ad hoc in maiori ecclesia prædicta (vt moris est) indicta, & iterum votis singulorum in eadem scrutatis, repertoq; duplo maiorem partẽ & multo plùs vota sua direxisse in Basileam, Auinionem vel Sabaudiam, inuocata spiritussancti gratia, post Missarum solennia conclusum fuit & conuentum, quòd apud Imperatorem, patriarcham & alios Gręcos prędictos, diligens & debita fieret instãtia, cum allegationibus & expositionibus plurimorum rationum, quæ ad id allegari & adduci possent, vt ex diuersis bonis respectibus ciuitatem Basileensem acceptarent pro dicto œcumenico Concilio ibidem celebrando: quam si eos omnino recusare contingeret, extunc ciuitas Auinionẽsis locus esset ipsius œcumenici Concilij ibidem celebrandi. Si tamen illud in eadem celebrari non posset, extunc in Sabaudia Concilium celebraretur antedictum. Vt igitur præmissa omnia & singula debitum & votiuum sortiantur effectum, cum omni solennitate aliâs in hoc sacro Basileensi Cõcilio in rebus arduis expediendis adhiberi solita, patribus in maiori ecclesia Basileensi post Missarum solennia consedentibus, hæc sancta synodus decernit, vult, statuit, ordinat & declarat, futurum œcumenicum Concilium in Basileensi, aut illa recusata, in Auinionensi ciuitatibus, alioquin in Sabaudia iuxta conclusionẽ supradictam, debitis & conuentis temporibus debere celebrari. Quodque Imperator & Patriarcha & alij Græci prædicti, iuxta capitulata & decretata huiusmodi, necnon omnes & singuli alij, cuiuscunq; gradus, status, dignitatis vel præeminentiæ existant, qui generalibus Concilijs de iure vel consuetudine interesse debent, etiam si pontificali dignitate præfulgeant, ad illud debeant & teneantur, maximè pro consummatione tam salutaris operis, accedere & etiam conuenire. Et hanc præmissam nominationem & electionem vult, statuit & decernit hæc sancta synodus, vt sit firma, inconcussa & inuiolabilis, quacunque alia modificatione, ordinatione, dispositione, nominatione seu electione per ipsum sacrum Concilium seu alium vel alios, quacunq; authoritate, etiam papali fungentes, in contrarium facta seu factis, minimè valitura seu valituris, quam seu quas hæc sancta synodus ex certa scientia ex nunc irritat, cassat, reuocat, & annullat, seu

cassa,

cassa, nulla & irrita nuntiat, & pro infectis illā, seu illas habere vult, & præsentibus habet, quatenus in totum vel in partem præmissæ electioni obuiant vel repugnant. Supplet etiam hæc sancta synodus ex certa scientia omnem defectum, si quis in præmissis vel aliquo præmissorum forsitan interuenerit. Et insuper cùm res tam ardua plurimum in Dei Ecclesia fructum allatura, sine grauibus expensarum laceimis consummari, & Græci prædicti adduci, adductiq; sustentari non valeant, dignumque & debitum existat, vt pro consummatione tam felicis operis Christifideles vniuersi, maximè ecclesiasticæ personæ, de commissis sibi patrimonij domini nostri Iesu Christi substantijs liberali dispensatione ministrent, hæc sancta synodus vniuersis & singulis ecclesiasticis personis, exemptis & nō exemptis, sub quacunq; verborum forma, etiam ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, cuiuscunque status, dignitatis, gradus, ordinis vel conditionis existant, etiam si cardinalatus vel pontificali præfulgeant dignitate, generalē omnium & singulorum suorum ecclesiasticorum fructuum & prouentuum, quotidianis distributionibus duntaxat exceptis, decimam de suis ecclesijs, monasterijs, dignitatibus & officijs, cæterisq; ecclesiasticis beneficis in sua generali congregatione iam impositam & conclusam, persoluendam & exigendam, decernit, statuit & declarat imponendam, eamque imponit per præsentes. Prętere a dicta sancta synodus decernit, vult, ordinat, & declarat, quòd venerabiles Ioannes Lubecensis, Ludouicus Visensis, Delphinus Parmensis, Ludouicus Lausanensis episcopi, ipsius sacrosanctæ synodi oratores, ad conducendum Græcos ad locum ęcumenici Concilij, eorumque maior pars tūc pręsens, portum Latinum locis suprà electis & nominatis aptiorem & propinquiorem, ad quem dicti Gręci vltimò debeant applicare, eligendi & nominandi plenam habeāt potestatem, illamque eisdem concedit per præsentes, iuxta formam aliarum literarum eis superindè datarum. Postremò eadem sancta synodus vult, ordinat & decernit, quòd pro præmissorum & ex eis dependentium debita & votiua executione, dictorumq; syndicorū & Concilij securitate plenori, ad omnem eorum, aut suorum procuratorum vel nunciorum petitionem & instantiam, eis quæuis aliæ literę opportunę, vtiles & necessariæ, sub bulla eiusdem sanctæ synodi per ipsius cancellariam in forma debita & honesta concedantur, conficiantur, & etiam expediantur. Datum Basileæ in sessione publica huius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solēniter celebrata, nonis Maij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo.

ALIVD DECRETVM LECTVM in eadem sessione pro cautione Auinionensi.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriā. Cùm nuper dilecti Ecclesiæ filij syndici & Conciliū ciuitatis Auinionensis, summam septuaginta milliū florenorū auri de camera, pro conductione serenissimi * Græcorum Imperatoris & venerabilis patriarchæ Cōstantinopolitani, aliorumq; Græcorum ad œcumenicum Concilium, dante domino, venturorum iuxta concordata & conclusa cum eorum ambasiatoribus, necessariam huic sacrosanctæ synodo & vniuersali Ecclesiæ liberaliter mutuare obtulerint, iamq; eius partem exoluerint, ac restantem, expeditis nonnullis pro eorū cautione ab ipsa sancta synodo petitis, in pecunia numerata exoluere paratos se offerant: eadem sancta synodus cupiens (prout decēs est & debitum) dictorum syndicorum & Cōcilij, ne ex sua liberalitate damnū patiantur, indēnitati legaliter prouidere, omnes & singulas pecuniarum quantitates, quę ex indulgentijs per ipsam sanctam synodum vniuersis Christifidelibus de bonis sibi à Deo collatis, pro prosecutione vnionis Occidētalis & Orientalis ecclesiarum, ad eandem Christianæ fidei professionē in dicto Cōcilio, domino largiente, procurandæ & perficiendę largientibus, per eius literas ad diuersas mūdi partes directas, & iam in plerisq; locis solenniter publicatas, concessas, necnon ex decima generali per eandem sanctam synodum causam ob præmissam imposita & conclusa, hactenus prouenerunt ac prouenient in futurum, syndicis & Concilio præfatis vsq; ad summam supradictam exnunc obligando, hypothecando & assignando, vult, statuit, & decernit, quòd ijdem syndici & Conciliū in omnibus & singulis, quibus maluerint, & quæ eligenda duxerint, & præsertim Frāciæ, Aragoniæ, Delphinatus, Britanniæ, Sabaudiæ & Burgundiæ regnis, ducatibus, terris, prouincijs, ciuitatibus & diœcesibus, authoritate eiusdem sanctæ synodi & vniuersalis Ecclesiæ ad leuandum, exigendum & recipiendum de pecunijs ex indulgentijs & decima prædictis (vt pręmittitur) prouenientibus vsque ad summam prædictam, & quousq; illa eisdem integraliter fuerit persoluta, quascunque personas idoneas ad hoc eis vtiles & accōmodas, in suos collectores nominare, eligere, deputare & ordinare, quodque personæ ipsæ sic per eos nominatæ, electæ & deputatæ, de pecunijs huiusmodi vsque ad summam prædictam nomine syndicorum & Cōcilij prædictorum, petere, exigere & leuare possint & debeāt, perinde ac si per ipsam sanctam synodum ad hoc deputatæ.

* Romeorum

tatæ & nominatæ fuissent, necnon illos soluentes quoscunq; debita assignata quitantia, à solutis sint liberi penitus & immunes. Promittit insuper & pollicetur hæc sancta synodus, ꝙ ipsa collectores ipsos sicp dictos syndicos & Concilium deputatos, quibusuis colore vel occasione captatis, directè vel indirectè, sine expressa syndicorum & Concilij prædictorum volũtate atq; consensu nullatenus reuocabit, nec pecunias huiusmodi per alios in eligendis per dictos syndicos & Concilium regnis, ducatibus, terris, prouinciis, ciuitatibus & dioecesibus prædictis sine cõsensu simili exigi, colligi, vel leuari faciet, aut eorum collectoribus huiusmodi, quo minùs illas vsq; ad summam prædictã pro syndicis & Concilio prædictis liberè colligere & leuare valeant, impedimentum aliquod præstabit, seu præstari patietur quoquo modo: quinimò regum, principum & aliorum dominorum, in quorum regnis, territorijs & dominijs eosdem syndicos & Cõcilium electionem antedictam facere contigerit, super libera exactione & collectione pecuniarum ex indulgẽtijs & decima huiusmodi (vt præfertur) prouenientium, fauorem & consensum, coercitionem quoq; (si opus fuerit) & brachij secularis auxilium procurabit & ordinabit, aliasq; eosdem syndicos & Conciliũ super integra & reali restitutione & satisfactione dictæ summæ omnino reddet indemnes. Præterea eadem sancta synodus vult, statuit & decernit, ꝙ super exactione pecuniarum huiusmodi syndicis & Concilio prædictis, quæcunq; literæ & processus compulsoriales & pœnales, cum omnibus & singulis clausulis necessarijs & opportunis cõcedantur, conficiantur, & etiam per ipsius cancellariam expediantur, alijs literis in præmissis & circa præmissa iam concessis, in suo robore duraturis. Datum Basileæ in sessione nostra publica huius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, nonis Maij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo.

SESSIO XXVI.

Et est monitorium & citatio contra dominum Eugenium Papam & Cardinales.

Multa in hac synodo sparsim habẽtur, q̃ pontifici & eius authoritati derogẽt quæ sunt cautè legẽda. Videatur de his bulla retractationũ Pij II. Pontificis maximi, quæ infrà habetur.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Cùm Christi Ecclesia varijs & acerrimis languoribus subiaceret, hominumque peccata & præuaricationes diuinæ legis magis ac magis indies pernicioso crescerent augmento, dignatus est omnipotens Deus fidelium inspirare cordibus, vt in Basileam ciuitatem, profectò vndique integerrimam, sacrosancta generalis synodus conueniret, quæ præsertim in reformandis moribus tam in capite quàm in membris, & excitandis cordibus in obseruatione legis Dei, vigilantem impenderet operã, vt & diuinus honor refloreret in terris, & repressis enormitatibus peccatorum, ad procurandam animarum salutem efficaciùs conuerteretur hominum solicitudo. Iã verò pluribus annis in ea re per ipsam synodum exhibiti sunt indefessi labores: commemorata frequentiùs extitit regnantium scelerum multitudo, quæ vniuersam Christianitatem in multas clades, multaq; discrimina adducere cõspicitur. Ecclesia in Christi nomine congregata, cunctis palàm curauit ingerere monita salutis, die ac nocte clamitans, vt redirent præuaricatores ad cor, & obseruarent legem Domini Dei sui. Esa. 46. c Deniq; salubria decreta & sacros canones instituit, quibus pestis auaritiæ, Simoniæ, ambitionis & aliorum vitiorum (quæ multorum corda nimiùm incẽdebant) arcerentur à grege domini, & iuxta præcepta Christi atq; sanctorum patrum instituta, dignitates ecclesiasticæ atque beneficia dignis & idoneis pastoribus ac ministris gratuita collatione, iustisque & canonicis electionibus ac institutionibus distribuerentur, quorum medio vniuersus clerus & populus salubriter regeretur, ac perduceretur in salutẽ. Sed (quod heu dolentissimè referimus) ille qui primus hæc exequi debuerat, quemque & Christi præcepta & canones sacrorum Conciliorum præ cæteris seruare oportuerat: imò & cæteros ad horum obseruantiam efficaciter inducere, nulla vnquam monitione, nulla exhortatione induci iam longo tempore potuit, vt aliquam morum emendationem Christo placentem, aut notissimorum abusuum correctionem in Ecclesia sancta Dei efficere satageret. Quin potiùs conspicit vniuersus orbis, sub eius regimine maiora semper scãdala grauioraq; exoriri, (sanctissimum dominum Eugenium Papam quartũ loquimur) quem frequentibus monitis hæc sancta synodus cum plurima charitate & benignitate, tum per ipsius synodi oratores, tum per literas, tum etiam per eiusdẽ domini Eugenij nuncios inducere curauit, atq; etiam per aliquorum regum & principum ambasiatores hortata est, vt pro Christi reuerentia & animarum salute, salutari animarum gubernationi operam daret, electiones proborum pastorum fieri assentiret, beneficia à Christo gratis accepta, gratis distribueret, cæteraque in ædificationem Ecclesiæ ageret, quæ iuxta canones sanctorũ patrum eadẽ synodus pro animarũ salute & vniuersalis Ecclesiæ ordinauerat, & quemadmodùm sacrosanctũ generale Constantiense Conciliũ irrefragabili Catholicę veritatis declaratione diffiniuit in his rebus, quæ ad reformationẽ vniuersalis Constantien. Cõc. sess. 39.

Ecclesiæ in capite & in membris pertinent, obediret. Pariter quoq; notum sit, quòd sacra generalia Cócilia iurisdictione super Papam vti possint, cùm clamorosa insinuatione: vel aliàs ipse, vt scãdalizator Ecclesię, sacro Concilio defertur. Monuit quoque hæc sancta synodus ipsum dominũ Eugenium, quatenus dignaretur ambulare vnanimiter cum consensu eiusdem in domo Dei, & adhæsionem, quam literarum suarũ testimonio solenniter huic eidẽ synodo exhibuit, factis & operibus adimpleret, vt pax & tranquillitas salutaris per vniuersam vigeret Ecclesiã. Sed in aduersum prohdolor electiones pontificum & pastorũ sedulò perturbare visus est, translationes prælatorum, eis inuitis, cõtra sanctorũ patrum & sacrorum canonum atq; sacri Concilij Constantiensis statutorum formam & tenorem facere, diuisiones, scandala & schismata per singulas ferè vacantes ecclesias ingerere. vt plurimùm enim vnus eligitur, alteri verò per ipsum, suis reseruationibus iam sublatis, innitentẽ ꝓuidetur, ipsa electione reiecta: imò & aduersus filios obedientiæ, qui decretis huius sanctæ synodi obedire voluerunt, graues compertus est fulminare sententias, ipsos ꝓ libito volũtatis à beneficijs & dignitatibus mandando priuari, inhabilitari, & excómunicari. In collatione præterea seu expeditione dignitatum & beneficiorũ, & aliarum rerum dispensatione, etiam more inconsueto graues summas pecuniarum exigere, abusus pestiferos detestabili & horrenda specie Simoniacæ labis respersos, aduersus iura diuina & humana in animarum perniciem & ecclesiarũ orbis non mediocre præiudiciũ, ac prouinciarum, regnorum & singularum patriarum depauperationem & exinanitionem, cum pluribus fouere incrementis, dignitatibus etiam seu vacantibus beneficijs prouidendo carnalitatis affectu, nõ iudicio rationis, nec eos erigẽdo qui in ecclesijs ꝓficere possunt, sed quorum vel precibus delinitus extitit, vel pro quibus quispiam maiorum rogasse compertus est, aut (quod deterius est) qui vt beneficiati fierent, muneribus impetrârunt, non aduertent, nihil esse quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm ꝙ indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Sententijs insuper synodalibus spretis, quas olim summi põtifices maxima cum veneratione prosequebãtur, prætensas appellationes ab eisdem interpositas admittit, sententias huiusmodi expresse reuocando. Ipse insuper illos, quos hæc sancta synodus pro causis iustissimis alligauit, soluere de facto conatus est, nulla satisfactione peracta. Cæterùm cùm deceat Romanum pontificem iuxta sacrorum canonũ & summorum pontificũ instituta per fratres suos sanctæ Romanæ Ecclesię cardinales, qui sibi in executione sui officij coadiutores existunt, sua exercere consilia, vt ipsorum salubribus & prudẽtibus consultis status Ecclesiæ tam in spiritualibus, quàm temporalibus rationabiliter dirigatur, ipse dominus Eugenius etiã in rebus grauissimis minimè eorũdem consilia requirere fertur, qui sunt pars corporis sui, sed aliorum extraneorum consultationem sectatur, quod non ex rationis iudicio, sed ex carnali affectu nõnunquã prouenire videtur. Dispẽsatione quoq; sibi credita abutitur, eam in dissipationem conuertendo, & potestatem sibi datã in ædificationem, vertendo in destructionẽ. Plura verò grauia nobis obmittentibus, nouissima occurrunt consideratione miseranda. Audiuimus quidem nuper, ciuitatem Pręnestinam, cuius episcopali titulo vnus ex Romanæ Ecclesiæ cardinalibus consueuit insigniri, per tolerantiam eius & suorum domesticorũ ac stipendijs Romanæ Ecclesiæ militãtiũ opera, in ruinam mirabiliter decidisse. Oppida insuper pluima, in eiusdẽ sanctæ Romanæ Ecclesiæ patrimonio consistentia, aliquãdo prædæ exposita, vt oppidũ Butrij Bononiæ proximnm, aliquando solo æquata. Et qui augmentũ efficere debuerat, operatus est diminutionem, cùm tamen ex dignitate summi pontificatus nõ peccandi licentiam, sed benè viuendi necessitatem assecutus esse noscatur. In operibus præterea fidem concernentib⁹, cùm hoc tempore pro œcumenico Cõcilio cum Græcis celebrãdo Ecclesia indigeret, ꝓut & de præsenti indiget, subuentionibus fidelium populorum, ipse substantiam eorum aliorsum diuertere satagens, & subsidia fidei catholicæ mnltipliciter impediens, indulgẽtias plenarias per loca diuersa multiplicasse dicitur, absq; causis vrgentibus eas disseminando, in grauem perturbationẽ sanctissimi operis pro ipsa fide orthodoxa per hãc synodũ inchoati, aliaq; plurima hucusq; peregisse atq; ꝓcurasse dicitur, quæ prosecutioni rerum ad bonum fidei, orthodoxæ & eius promotionem pertinentiũ, magnum impedimentum & multam retardationem attulerunt. Illud quoque multa reprehensione in tanto pastore dignum est, quòd iuramentum in assumptione sui ad Apostolatus apicem, super certis ordinationibus præstitum, ac deinde post ipsius assumptionem sub bulla sua solenniter confirmatũ, minimè seruasse dicitur, sed quod dolenter referimus, (vt a plurimis asseritur, & fama pnblica laborat) ipsum notoriè trãsgressus est. Denique eum ita agere conspicit vniuersus orbis, (nam hæc quæ notoria esse dicuntur, Ecclesiã vniuersalem scandalizãtia, recẽsemus) vt occasione sui vniuersa Ecclesia grauissimis turbationibus subiaceat, quibus nisi diuina miseratio prouideat, ruina priorib⁹ inaudita seculis Christiano populo prospiciatur imminere. Nõ autem solùm in rerum spiritualium regimine hanc

Constantiensis Cõcilij sess. 39.

ipsam ruinam consideramus, sed & in gubernatione temporalium dominiorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ notorios defectus attendimus, quorum alienatores honoré perdere felicis recordationis Symmachus Papa decreuit. Quátas enim terras ipse dominus Eugenius alienauerit, quantęque eius incuria & insolerti regimine deperditę & occupatę sint, quantas strages subditorum Romanę Ecclesię, quos etiá, vt Bononiensis ciuitas in suis suppositis attestari potest, peremptos audiuimus, sine pœnitentię & Eucharistiæ sacramentis, quàm etiam miseranda vastatio suo tépore subsecuta fuerit, notoria facta testari videntur. Expectauit autem iam plurimis annis hæc sancta synodus cum multa patientia, vt hęc omnia ipse dominus Eugenius corrigeret, atq; in melius emendaret, ac veluti vices gerentem Christi & Petri successorem decet, totum orbem exemplo bonarum actionú in viá salutis dirigere studeret. Dum verò videmus cuncta iugiter in peius ruere, & omnia magis conturbari, plurimis anxiamur doloribus, ac vehemêter gregi dominico compatimur, qué in totalem ferè desolationem per incrementa scandalorum, diuisionum ac vitiosarum deformitatú decidere formidamus, nisi debito regimini Ecclesiæ Dei conueniens prouisio apponatur, & consulatur publicæ saluti. Videns itaque hæc sancta synodus, quæ per summariá informationem ex abundanti factam, ipsum dominum Eugenium in prædictis publicè & notoriè diffamatú comperit, necessitatem prouidendi debito regimini Ecclesiæ imminere, vt si Conciliú congregatum non esset, summè necessarium foret pro his rebus ipsum congregari: attendens præterea in iudicio Dei oportere reddere rationem super tantorum dissimulatione malorum & scádalorum, quibus corrigendis pro salute totius Christianæ plebis ex officio suo totis viribus incumbere tenetur, & ex potestate quam super cunctos fideles cuiuscunq; authoritatis, etiam si papalis existant, à Christo accepit, iuxta supradictam declarationem * in Concilio Constantiensi habitam, & in hoc præsenti dudum renouatam, cùm etiam coram Deo & hominibus grauissimè reprehendenda veniret, si in hac vrgentissima Ecclesiæ necessitate suum officium (prout tenetur) etiá nemine postulante exequi negligeret: decernit, vt intra sexaginta dies à die pręsentis sessionis & affixionis numerandos, quem terminum præfato domino Eugenio peremptoriè præfigit, vt si qua interim coram hac sancta synodo super præmissis & alijs proponendis, pro sui defensione, aut excusatione allegádá vel ꝓponéda duxerit, per se vel alium ad hoc legitimè deputatum, corá eadem synodo Basileæ compareat. Dicto autem elapso termino, siue dictus domin⁹ Eugenius per se vel alium cóparuerit, siue non, hæc sancta synodus ad vlteriora procedet, cognoscendo & terminando, prout Ecclesiæ sanctæ Dei, Spiritusancto dictante, conspexerit expedire. Vniuersis insuper sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna aliâs pręstiti huic sacro Cócilio per se vel alium nomine suo iuraméti, & quo ad eos qui iuramentum nó pręstiterunt, sub pœna priuationis fructuum suorum beneficiorum mandat & præcipit, vt infra eundem terminum in hac ciuitate Basileensi compareant, saluti sanctę matris Ecclesię cum cęteris in synodo congregatis consulturi & opportunè prouisuri, prout Spiritussanctus dictauerit. Hoc ipsum quoq; vniuersis principibus & populis Christianis innotescere volumus, vt videntes sanctæ matris Ecclesiæ & vniuersæ Christianitatis augustias, in vná sententiam pro honore Dei creatoris nostri, & animarú salute pariter conueniant, & quod toti orbi salutare fuerit, communi consensu amplexentur. Decernit tandem hæc sancta synodus, huius decreti publicationé in pręsenti sessione factam, eiusq; affixionem in valuis maioris ecclesię Basileésis, vim habere monitionis & citationis, quoad omnes & singulos actus in hac re fieri necessarios, vsque ad finalem terminationem, etiam ad sententiam diffinitiuam audiendum, & eius executionem faciendum inclusiuè, & ita vniuersos arctare, ac si personaliter apprehensi, & eis intimatum fuisset. Datum Basileæ in nostra sessione publica, solenniter in ecclesia maiori Basileensi celebrata, pridiè calendas Augusti, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo.

In synodo 5. cuius initium, Benè quidem fraternitas.

* Constantiensis Concilij Constantiensis Concilij sess. 4. & 5.

SESSIO XXVII.

In qua cassatur nominatio & creatio Cardinalium, per dominum Eugenium Papam quartum facta.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentás, ad perpetuam rei memoriam.

Tantam reuerétiam sacris canonibus generalium Conciliorú sancti patres censuerunt adhibendá, vt violatores eorú voluntarios grauissimè vindicarét, & vnumquenq; in suijpsius destructione agere arbitrarentur, ea destruere conantem, quæ vniuersali consensu fuerunt instituta. Grauis quoque exindè iactura toti ecclesiastico immineret ordini, si decreta synodalia Cóciliorú generalium, quibus neruus regulæ ecclesiasticæ ac disciplinæ salutaris innititur, per cuiuspiam voluntatem, & maximè sedente adhuc ipsa vniuersali synodo, abrumpi sinerentur.

Dudum

Basileẽsis Concilij sessione 4. Dudum autẽ hæc sancta synodus super cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ assumẽdis, inter cætera duo salubria edidit decreta, quorũ tenores ad lucidiorem vniuersorum informationem, de verbo ad verbum hic inserere, & innouare decreuimus.

Tenor primi decreti.

Basileẽsis Concilij sessione 4. Item, Cùm multiplicatio cardinalium sit Ecclesiæ dispendiosa & onerosa, propterea & ex alijs rationabilibus & legitimis causis eandem sanctam synodum mouentibus, statuit, ordinat, atq; ex certa scientia hoc irrefragabili decreto decernit ipsa sancta synodus, quòd durante hoc sacro Concilio, Romanus Pontifex à loco istius sacri Concilij absens personaliter, non debeat neq; possit aliquem vel aliquos, cuiuscunq; dignitatis, conditionis, gradus seu status existant, in sanctę Romanæ Ecclesię cardinalem vel cardinales, quouis modo, aut quocunque quæsito colore vel causa assumere, pronunciare secretè aut publicè, aut pronunciatos seu assumptos secretè, publicare. Et si secùs attentatum fuerit, exnunc in anteà irritum sit & inane, nulliusq; roboris vel momẽti. Quòd si forsan taliter de facto assumpti, aut pronunciati, se pro cardinalibus gerere, aut nominare præsumpserint, quibuscunq; dignitatibus priuati, & ad omnes & singulas futuras inhabiles. Et quicunq; eos pro cardinalibus gerentes & reputantes, exnunc prout extunc sententia excommunicationis innodati sint ipso facto, à qua præterquàm in mortis articulo, nisi à præfata synodo absolutionis siue habilitationis beneficium obtinere non possint.

Tenor secundi decreti.

Basileẽsis Concilij sessione 23. Cùm summo pontifici sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales in dirigenda Christiana republica collaterales assistant, necesse est vt tales instituãtur, qui sicut nomine, ita re ipsa cardines sint, super quos ostia vniuersalis versentur & sustententur Ecclesiæ. Statuit igitur sancta synodus, vt deinceps eorũ numerus adeò sit moderatus, quòd nec sit grauis Ecclesiæ, nec superflua numerositate vilescat. Qui de omnibus Christianitatis regionibus, quantum fieri poterit commodè, assumantur, vt notitia rerũ in Ecclesia emergentium faciliùs haberi, & super his maturius deliberari possit: sic tamen, quòd numerum viginti quatuor inter hos qui nunc sunt, & assumendos, non excedat: ita quòd de vna natione vltra tertiã partem respectu cardinalium pro tempore existentiũ, ac de vna ciuitate & diœcesi vltra vnũ indè oriundum & de ea natione quæ nũc vltra tertiam partem habet, vsq; ad ipsius tertiæ partis reductionẽ esse nequeant. Sint viri in scientia moribusq; ac rerum experientia excellẽtes, non minores triginta annis, magistri doctores seu licentiati cum rigore examinis in iure diuino vel humano. Sit saltem tertia vel quarta pars de magistris, aut licentiatis in sacra scriptura. Inter hos autẽ vigintiquatuor esse aliqui poterunt admodùm pauci, filij, fratres aut nepotes regũ seu magnorũ principum, in quibus cum circũspectione & maturitate morum competens literatura sufficiat. Non fiant cardinales nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis, aut alicuius cardinalis viuentis, non illegitimè nati, non corpore vitiati, nec alicuius criminis, aut infamiæ nota respersi. Prædicto autẽ numero vigintiquatuor, pro magna Ecclesiæ necessitate vel vtilitate duo alij, in quibus vitę sanctitas vel eximiæ virtutes refulgeant, quanquam memoratos gradus nõ habeant, ac de Græcis cùm Romanę Ecclesię vniti fuerint, insignes aliqui viri adijci poterunt. Nõ fiat cardinalium electio solùm per auricularia vota, sed illi soli assumi possint, in quos facto vero scrutinio ac publicato, maiorẽ partem cardinalium per subscriptionẽ manus propriæ constiterit collegialiter consensisse. Desuper etiã Apostolicæ literæ cum subscriptione cardinalium conficiantur, decreto huius sacri Concilij in quarta sessione solenniter publicato quod incipit: Item, cùm multiplicatio cardinalium, &c. in suo robore inuiolabiliter permansuro. Basileẽsis Concilij sessione 4.

Aduersus autem prẽmissorũ decretorum mentem & tenorem, nuper non sine graui dolore comperimus, venerabilem Ioannem Patriarcham Alexandrinum in sacrosanctæ Romanæ Ecclesię cardinalem (licet de facto & nulliter) per dominũ Eugenium Papam fuisse assumptum, cùm nec summus Pontifex absens à loco huius sacri Concilij, ipsum in cardinalem creare debuerat, contra primum decretum in sua adhæsione solenniter approbatum, neq; proportionem singulis nationibus conuenientem, & qualitates in secũdo decreto descriptas omittere, sicut in promotione dicti Patriarchæ factum esse comperitur. Et cùm frustrà hęc sancta synodus iura conderet, nisi sua authoritate quã ex Christi dono immediatè suscepit, eadem tueretur: vtque Gelasius Papa profitetur, & nullum iam veraciter Christianũ ignorare credit, vniuscuiuscunq; synodi constitutum quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, nullam magis exequi sedem, ac præ cæteris oportere, quàm primam: necessitasque vrgeat illis transgressoribus iustũ occurrere, ex quibus complures illaqueationes animarũ & grauia in futurum schismata peruenire valerent, (nam & qui talem, cardinalem reputãt, iuxta supradicti decreti tenorẽ, vinculo excõmunicationis eo ipso innodantur) & in futuris electionibus Romanorũ põtifi cum varia schismata poterũt exoriri, si prętensi cardinales, quorũ irrita & inanis promotio decreta extiterit, huiusinodi electionibus se voluerint immiscere. ad obuiandũ itaq; tantis discriminib⁹, admonet & exhortatur

In epistola ad episcopos Dardanię, cuius initium est: Valdè mirati sum⁹.

tatur hæc sancta synodus præfatum dominum Eugenium, sub obtestatione diuini iudicij & per viscera misericordię domini nostri Iesu Christi, & eidē ex parte Dei omnipotentis præcipit atq; mandat, vt pro futurorum schismatum & scandalorū euitatione, prædictam & alias quascunque vocationes per eum factas ad cardinalatus honorē, contra prædictorum decretorum formam & tenorem, sicut de facto processerunt, eas reuocet, casset publicè & annullet, nullasq; fuisse & esse decernat, prout hæc sancta synodus hoc synodali decreto, sicut de facto processerūt, eas cassat, irritat & annullat, nullasq;, cassas & irritas decernit atq; declarat, vlteriusq; à talibus uocationibus abstineat. alias prouidebit hæc sancta synodus, prout Spiritusancto dictante, vtilitati Ecclesiæ uiderit expedire. Declarat insuper hæc sancta synodus, vniuersos qui præfatum Ioannem Patriarchā aut alios taliter de facto promotos, pro Cardinalibus gesserint & reputauerint, pœnas in præfatis decretis annotatas, eo ipso incurrere. Datum in sessione nostra publica, in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, vj. Calendas Octobris, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo tricesimoseptimo.

DECRETVM CASSATIONIS literarum falso bullatarum, in eadem sessione lectum.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Cùm dudum ex ordinatione nostra concorditer conclusa, literæ sub bulla huius sacri Cōcilij super nominatione locorum Basileæ, Auinionis & Sabaudiæ pro celebrando œcumenico Concilio in aduentu Gręcorum fuerint expeditæ, & deinde ad notitiam nostram peruenerint, quasdā alias literas nominationem Florentiæ & Vtini continentes, clandestinè & contra ordinationē huius sacri Cōcilij fuisse bullatas, cupiens hæc sancta synodus vnumquenque de his rebus veraciter informari, ne quempiam falsa pro veris recipiendo decipi cōtingat: decernit & declarat, omnes literas continentes nominationem quorumcunq; aliorum locorum pro antedicto Cōcilio celebrando, propter iam dicta loca Basileæ, Auinioni & Sabaudiæ, quibus bulla sacri Concilij inueniretur appensa, fuisse falso bullatas & contra huius sanctę synodi ordinationē, nec literis talibus vllam fidem esse adhibendam, aut ipsis seu earum transsumptis, quacunq; authoritate, etiā si papali transsumptæ fuerint, esse vtendū: huiusmodiq; literas sic falso bullata cassat, irritat & dānat, ac cassas & irritas esse decernit, inhibens omnibus & singulis, quauis dignitate præfulgeant, etiam si legatione papali de latere, dispositione, mandato vel quauis alia seu alio fungerentur, sub pœnis excommunicationis, quàm ipso facto incurrant, ac inhabilitationis actiuæ & passiuę ad quascunque pontificales, aut alias dignitates ecclesiasticas vel seculares, & ad beneficia obtēta & obtinenda, ne præfatis literis falso bullatis aut eorum transsumptis vtantur, aut vtentibus auxilium, consilium vel fauorem in his præstare præsumant. Datum in sessione nostra publica in maiori ecclesia Basileēsi solenniter celebrata, vj. calendas Octobris, anno à natiuitate domini 1437.

Aliud decretum in eadem sessione lectum, quòd ciuitas Auinionensis non possit alienari, & recipitur in saluogardiam Concilij.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Cùm nostra solicitudo ad hæc inter alia iugiter aspiret, vt sancta præsertim Romana Ecclesia feliciter in spiritualibus gubernetur, simul quoq; cum virtutum ornatu, temporalium rerū obtineat vbertatem, sine quibus spiritualium administratio diu subsistere non valeret: prisci quoque patres hac consideratione permoti, largam prædiorum, dominiorum & possessionum amplitudinem ipsi Ecclesiæ acquirere curauerunt, quorum alienationem sub grauibus pœnis censuerunt, prohibendam, adeò vt Symmachus Papa spiritu Dei repletus, in suo canone decreuerit, etiā Papæ non licere prædia Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in vsufructum rura tradere, nisi tantummodò domus, quæ in quibusdam vrbibus non modica impēsa sustētantur, qua lege omnes custodes & prælatos astringi voluit, vt donator, alienator, venditor honorē perderēt, & qui subscriberet cū eo, qui reciperet, nisi restitueret, anathema foret. licere etiam voluit, quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, & cum fructibus alienata reposcere, quod non tantùm in Apostolica ecclesia seruandū esse dixit, verumetiā vniuersis ecclesijs per prouincias arbitratus est conuenire. nos eorū vestigia imitando vigilanter curare conuenit, ne quicquam terrarum & possessionū (quę iam Deo & ipsi Romanæ Ecclesię in sustentationem summi pontificis & ministrorum suorū dedicatæ sunt) distrahi à quoquā vel alienari patiamur, illa præsertim loca insignia, in quibus necessitatis tempore liberè valeat Romanus pontifex cū sua curia cōmorari, vbi nullus secularius potestatis metus exterreat, nullus temporalis fauor absorbeat, nullus terror immineat, nihil suam sanctitatē & venerabiles sanctę Romanæ Ecclesię Cardinales à verò & veri consilij soliditate remoueat, cùm nō absq; prouisione diuina ipsa loca Aposto-

In 3 Synodo Romana, cuius initiū est, Flauio, &c. Benè quidem fraternitas.

Apostolicæ sedi prouenisse credantur. Ex his autem causis & alijs nos iustè & meritò mouentibus, prouisione congrua occurrere duximus, nec inclyta ciuitas Auinionis, quæ se semper deuotissimam & fidelissimã Ecclesiæ exhibuit, & nouissimè in fidei catholicæ obsequium, de suis facultatibus copiosissimam subuentionẽ pro vnione Græcorum cum Latinis prosequenda, ministrauit, quoquo pacto ab ipsius Romanæ Ecclesiæ dominio alienetur, aut ad manus alienas transferatur, cùm ex his & alijs Ecclesiæ vniuersali per ipsam inclytam ciuitatem impensis obsequijs, non impeti, non damnificari, non in alios vsus alienari, sed beneficijs attolli meritò debeat. Ecclesiasticis enim vtilitatibus insudantes, ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere. Decernit igitur hæc sancta synodus, vt nullus cuiuscunque dignitatis vel præeminentiæ fuerit, etiam si papalis, ciuitatem prędictam & etiam comitatum Venaysini cum terris & dominijs sibi adiacentibus, audeat vel præsumat quouis modo seu iuris colore quæsito, vendere seu pignori obligare, aut in feudum vel censum dare, aut quouis modo alienare. Quod si secùs per Romanũ pontificem vel aliũ quemuis actum sit de præsenti, vel in futurum agi contingat, hæc sancta synodus totum id & quicquid indè sequatur, exnunc prout extunc cassat, irritat & annullat, & omni carere decernit robore firmitatis. Atq; etiam statuit, quòd ipse Romanus pontifex vel alius quiuis, si quicquam contra huiusmodi decretum attentauerit, sacro generali Concilio deferatur. Recipientes quoque, etiam si cardinalatus, patriarchali, pontificali, imperiali, regali, ducali vel alia quauis ecclesiastica vel seculari præfulgeant dignitate, vel etiam sic communitas fuerit decernit hæc sancta synodus pœnis excommunicationis, priuationis cuiuscunque dignitatis ecclesiasticæ vel secularis, etiam omnium feudorum, specialiter quæ à Romana vel alia tenent ecclesia, subiacere, necnon perpetuæ inhabilitationis ad quascunque dignitates ecclesiasticas vel seculares, & quæcunque beneficia & officia in posterum obtinenda. Communitas verò ecclesiastico interdicto, vltra pœnas suprà expressas sibi conuenientes, eo ipso subiaceat, quas pœnas singulariter singuli, qui aliquid prædictorum attẽtauerint, ipso facto incurrant. Insuper ciuitatem prædictam Auinionensem, quæ magnam mercedem ab vniuersali promeretur Ecclesia, cuique indignissimũ esset pro eius optimis meritis, mala quæuis per aliquem irrogari, præsertim cùm multa, quæ ra ipsius ciuitatis statum in eneruationem, disturbium & dissolutionem huius sanctæ synodi & suorũ sanctorum operum, attẽtari & machinari possent, quibus hæc sancta synodus non valeret ex post facto saltẽ commodè & sine graui damno prouidere, cumq; iam ipsi ciuitati & ciuibus grauia comminata sint, veluti ex informatione summaria cõperimus, eadem sancta synodus ciuitatẽ ipsam & supposita eiusdem in suam & Ecclesiæ vniuersalis quam repręsentat, specialem protectionem & saluaguardiam suscipit ac reponit, prohibens sub pœnis prædictis omnibus & singulis, quacunque dignitate vel præeminentia ecclesiasticas vel seculari, etiam si cardinalatus, patriarchali, pontificali, imperiali, regali, ducali vel alia qualibet præfulgeãt dignitate, vel etiã si communitas fuerit, ne ipsi aut ipsorũ aliquis directè vel indirectè ciuitatem prædictam diffidare, perturbare, inuadere, vel inquietare tẽporaliter vel spiritualiter, aut eius habitatores violenter capere, aut in personis vel bonis eorum damnificare atq; molestare præsumant. Quod si quis fecerit, pœnas superiùs expressas ipso facto incurrat. Romanus verò pontifex si aliquod prædictorũ attentauerit, sacro Concilio deferatur, & ipsa attẽtata nullitati ipso facto subiaceant. Et quoniam id quoq; pariter indignum esset, vt venerabilis Petrus episcopus Albanensis, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, de Fuxo vulgariter nuncupatus, & Apostolicæ sedis legatus, qui ad ipsius ciuitatis Auinionensis & commitatus Venaysini prædicti gubernationem deputatus est, quique pro expeditione subsidiorũ sanctæ matri Ecclesiæ præstitorũ, in eadem ciuitate Auinionensi, ad prosequendam vnionem Gręcorum fideliter & efficaciter laborauit, huic sanctæ synodo se obsequentissimum exhibendo, per quempiam vexaretur, inquietaretur, aut molestaretur, cuius etiã perturbatio & molestatio in magnum dispendium & in grauem calamitatẽ ipsius ciuitatis Auinionensis verisimiliter prouenirет, idcirco sub eadem protectione ex præmissis causis recipit hęc sancta synodus eundem venerabilem Petrum episcopum Albanensem, & suos familiares domesticos & cõtinuos commensales, decretoq; pariter prohibet eadem sancta synodus sub pœnis antedictis, ne quisquam cuiuscunque dignitatis (etiam si cardinalatus, patriarchalis, pontificalis, imperialis, regalis, ducalis aut alterius, vel etiam communitas) ipsum & suos prædictos inuadere, diffidare, molestare, aut de facto in suis beneficijs, bonis & reb⁹ quibuscunq; perturbare pręsumat, vel spiritualiter vel temporaliter quoquo modo contra eundem & eosdẽ procedere. Si verò Romanus pontifex aliquid prędictorum attentauerit, sacro Concilio deferatur, similique nullitatis vitio in cõtrarium attentata eo ipso subiaceant. Quodque absolutio & relaxatio à prædictarum excommunicationum (præterquam in mortis articulo) ac interdicti, & inhabilitationis, & cæterarum pœnarum sententijs, sacro generali Cõcilio reser-

narā intelligatur. Datum in sessione nostra publica, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata vj. calendas Octobris, anno à natiuitate domini 1437.

SESSIO XXVIII.

In qua accusatur contumacia Papæ, & declaratur contumax.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentās, ad perpetuam rei memoriam.

Die Martis prima mensis Octobris annō à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimo septimo, in ecclesia maiori Basileensi, in qua sessiones præsentis sacrosanctæ generalis synodi Basileensis celebrari solent, vigesimaoctaua ipsius sanctæ Synodi sessio hoc modo extitit celebrata, videlicet Missā solēni de Spiritusancto per reuerendum patrem dominum Georgium episcopū Visensem nationis inclytæ Hispanicę celebrata, & demum suffragijs, Antiphona Exaudi &c. litanijs, Euangelio secundū Mat-
Matt. 18. a thæum, Accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis putas maior est in regno cęlorum? Et aduocās Iesus paruulū &c. ac hymno, VENI CREATOR SPIRITVS, cū versiculo & collecta & oratione, DEVS QVI CORDA, decantatis, præsidente in eadem sessione præfata reuerēdo patre dño episcopo Visensi ante maius altare, vbi dicta Missa celebrata extitit, in pontificalibus cū mitra aurifabrata & pluuiali, ī cathedra & sede eminentiori, pluribusque alijs dominis prælatis cum mitris planis & pluuialibus, vt in talibus in eadem synodo fieri solitum est, superioribus & eminentioribus sedibus suis locis tā à dextris quàm à sinistris considentibus in multitudine copiosa: cōpluribusq; dñis ecclesiasticis diuini & humani iuris magistris, doctoribus & scientificis viris principum spiritualiū & temporaliū, ac almarum vniuersitatum studiorum generalium nuncijs & ambasiatoribus, ac alijs de diuersis mundi partibus ibidem astantibus in magno numero & multitudine copiosa, eandem sanctam synodum vniuersalem Ecclesiam repræsentantem celebrantibus, cōstituti in iure coram eadem synodo pro tribunali sedēte, venerabiles viri domini promotores & procurator fiscalis eiusdem sanctæ synodi, per organum dicti promotoris fiscalis sua verba eidē synodo in personam dicti domini episcopi Visensis præsidentis dirigentes, audientiam publicam ibidem tunc sibi dari & concedi ad hanc horam, humilimè & instanter petierunt, supplicarūtq; & postularunt, cui supplicationi eadem sancta synodus per organū ipsius domini præsidentis annuit. Tunc ijdē domini promotores & procurator fiscalis decretum originale monitorij siue citatorij ab eadem sancta synodo emanatū, contra sanctissimum dominum nostrum Papam Eugeniū quartum, eius synodi vera bulla plumbea impēdenti bullatum, de quo in schedula infrascripta fit mentio, necnon instrumentum publicum executionis eiusdem per affixionem in valuis prædictæ ecclesiæ Basileensis die datę ipsius decreti facti, vnà cū schedula accusationis contumaciæ ipsius domini nostri Papæ, quam accusarunt, atq; petierunt, vt in eadem per ipsum procuratorem alta & intelligibili voce lecta continetur, cuius schedulæ tenor sequitur in hæc verba:

Reuerendissimi reuerendiq; in Christo patres ac metuēdi domini, ac cæteri vniuersi domini nostri pręstantissimi, hanc sacrosanctam generalem Synodum Basileēsem, vniuersalem Ecclesiam repræsentantē, constituentes & celebrantes, cùm iamdudum, videlicet pridiè calendas Augusti anni præsentis millesimi quadringentesimi trigesimiseptimi, hęc sancta synodus considerans mala, deformitates, & scandala ac pericula, quæ in Ecclesia Dei hactenus viguerūt, prout adhuc vigent, (quibus corrigendis pro salute toti' Christianæ plebis ex officio suo totis viribus suis incumbere tenetur, etiam ex potestate quam super cunctos fideles cuiuscunque authoritatis, etiam si papalis existant, à Christo accepit, cōtra sanctissimum dominum nostrum Eugenium Papā quartum) quoddā citatorium per edictum, quatenus per se vel alium ad hoc legitimè deputatum, coram eadem sancta synodo de & super contentis in dicto citatorij decreto & alijs proponendis, infra sexaginta dierū spatium pro sui defensione, aut excusatione alleganda, vel proponenda compareret, terminum peremptorium eidem statuendo (vt in eo latiùs continetur) decreuerit, quod quidem citatorium in præsenti ciuitate & in valuis huius maioris ecclesiæ Basileensis, iuxta illius formā & tenorem, per edictum executum fuerit, & debitę executioni demandatum: nos Bartholomęus de Fraxino, & Ioānes * Slitznerode promotores, & ego Ioannes * Spasserij procurator fiscalis, ac officiatij huius sacrosanctę synodi, bullam citatorij dictę sanctę synodi vera bulla plumbea bullatam, vnà cum instrumento executionis eiusdem citatorij (vt pręmittitur) factę realiter, facto & in scriptis offerimus, repręsentamus, & producimus, ac pręfati sanctissimi domini Eugenij per se aut aliū cum sufficienti mandato infra dictos sexaginta dies in ipso citatorio sibi pręfixos, per se aut alium non comparentis, neq; comparere curantis, (licet sępissimè ipsa sancta Synodus quàmplures celebrauerit congrega-

tiones,

tiones, in quibus aut ipsarū aliqua ipse dominus Eugenius comparére infra dictum terminum potuisset) contumaciam accusamus, ipsumque contumacem reputari, ac in cōtumacia & defectu poni & declarari per hanc sanctam synodum, petimus cum instantia atq; postulamus. Necnon eundem dominum Eugeniū alta voce ad valuas huius maioris Ecclesiæ Basileēsis per duos reuerēdos in Christo patres dominos episcopos, vnà cum notarijs huius sacri Concilij, iuxta mores antiquos vocari, & relationem vocationis fieri instātet requirimus. de quibus omnibus per nos promotores & procuratorem fiscalem, antedictos, dictis, propositis & requisitis, nomine quo suprà, à vobis reuerendis patribus dominis protonotarijs ac etiam huius sacri Concilij notaris & scribis, petimus ad futuram rei memoriam vnum vel plura, publicum vel publica confici instrumenta. Ad quorum petitionem & mandatum ipsius sanctę synodi, lecto priùs prædicto executionis instrumento, & dicto monitorij seu citatorij decreto, cùm in eodem loco dum edictum fuit emanatum, aliâs lectum fuisset, habito pro lecto, reuerendi i Christo patres & domini, domini Matthæus Albinganensis & Aymo Gratianopolitanus episcopi, de mandato dictæ sanctæ synodi per organū dicti domini præsidentis eis facto, prędictum dominum nostrum Papam primò super gradus ante dictū maius altare alta & intelligibili voce per organum ipsius domini episcopi Albinganensis vocârunt, & proclamârunt clamorosa insinuatione sub his verbis: Ex parte sacrosanctæ synodi publicè & solenniter requiritur sanctissimus domin⁹ Eugenius Papa quartus, quatenus si vigore citationis contra eū nouissimè per eandem sanctam synodum decretæ, duxerit se conspectui huius sanctæ synodi præsentandum, ad se defendendum & excusandū super his, de quibus huic sanctæ synodo delatus est, compareat corā hac sancta synodo, ad hunc actum pro tribunali sedente, quæ eidem pollicetur gratam & debitam audientiam. Similiter ex parte eiusdē sanctæ synodi omnibus intimatur, quatenus si quis sit, qui mandatum habeat sufficiens ad comparendum pro eodem domino Eugenio, compareat coram eadem sedente, vt supra. Hæc autem sancta synodus pollicetur cuilibet, exigente iustitia, audientiam gratam, &c. Qui dominus noster Papa sic vocatus & ꝓclamatus, nec aliquis pro eo comparuit, nec respondit. Vndè ipsi duo domini episcopi ante valuas seu portas ipsius ecclesiæ accesserunt, & iterum & cū pausa intermedia instantia, trina vice alta & intelligibili voce & clamorosa insinuatione præfatum dominum nostrum Papā vocârunt & proclamârunt per organū cuius suprà, sub eisdem verbis suprascriptis, prout etiam prouidi viri Arnoldus Amici, Ioannes Kempener, & Gotfridus Dorsten, ipsius sanctæ synodi cursores, vocibus eleuatis, reiteratis vicibus, vocarunt & proclamârunt. Qui dominus noster Papa Eugenius nec aliquis pro eodem ibidem comparuit, neque respondit. Quibus sic factis, ipsi duo domini episcopi ante conspectum ipsius sanctæ synodi & in medium reuersi, se prædictum dominum nostrum Papā (vt suprà scriptum est) vocasse & proclamasse, & per dictos cursores vocatum & proclamatū fuisse, quodq; ipse nec aliquis pro eo comparuerat, neque responderat, eidem sanctæ synodo retulerunt. Præterea præfati promotores & procurator fiscalis, per organum ipsius procuratoris, contumaciam prænominati domini nostri Papæ iteratò accusarunt, ipsumque super omnibus & singulis in dicto citatorij decreto contentis, contumacem reputari, & ad vlteriora procedi, & aliàs decerni & fieri, vt in quadā alia schedula per ipsum procuratorē etiam alta & intelligibili voce ibidem lecta, continetur, cuius tenor talis est: Nos promotores & procurator fiscalis antedicti, quò supra nomine istam vocationem & relationem (vt præmittitur) factas, inter acta huius causæ & sacri Concilij petimus registrari: dictamq; citatorij bullam & instrumentum executionis (prout superiùs producta sunt) iteratò repetimus, & reproducimus, & apud acta sacri Cōcilij, & causæ huiusmodi inseri & registrari petimus. Et quia præfatus dominus Eugenius de & super contentis in dicto citatorij decreto legitimè citatus, sufficienterq; expectatus, nec per se nec per alium infra dictos sexaginta dies curauit, atque curat comparére, ipsius contumaciam accusamus. Ipsumque super omnibus & singulis in * dicti citatorij decreto contentis, prout iustitia suadet, & iuris ordo postulat atque rationis, contumacem reputari, in causaq; huiusmodi in eius contumaciam, eius absentia diuina repleta præsentia vt ipsi sanctæ synodo videbitur expedire, & vniuersali Ecclesiæ sanctæ Dei necessarium fuerit & vtile, ad vlteriora procedi, ac processum per audientiam contradictarum aut aliàs (prout videbitur) decerni per ipsam sanctam synodum, instantissimè postulamus: requirentes dominos protonotarios & notarios huius sanctæ synodi, vt omnia in causa huiusmodi acta & producta ac ordinata, apud acta sacri Cōcilij & causæ huiusmodi registretis: necnon quo suprà nomine, à vobis dominis protonotarijs & notarijs petimus, ad futuram rei memoriam, vnum vel plura, publicum vel publica confici instrumenta. Huiusmodique schedula sic lecta, & per eādem sanctā synodum audita, ipsa sancta synodus per organum prædicti domini præsidentis præcepit & iniunxit præfato domino episcopo Albinga

* dicto

binga

binganensis, vt ambonem (in quo decreta ipsius sanctæ synodi, per eandem sanctam Synodum pronunciari & legi solent, dum eduntur) ascenderet, declarationemq; contumaciæ prænominati domini nostri Papæ alta & intelligibili voce, nomine ipsius sacrosanctæ synodi legeret & pronunciaret, prout infrà. Qui quidem dominus episcopus Albinganensis, mandatis ipsius synodi obediens, dictum ambonem ascendit, dictamq; ipsius domini nostri Papæ cõtumaciæ & processus ad vlteriora declarationem, in scriptis alta & intelligibili voce nomine ipsius sacrosanctæ synodi legit, & pronunciauit, vt in eadem schedula per eum lecta cõtinetur. Cuius tenor sequitur sub his verbis: Hæc sancta synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, & ad huiusmo di actum legitimè congregata, & pro tribunali sedens, audita petitione promotorum & procuratoris fiscalis eiusdem sanctę synodi, ✱ vt ex eorum relatione & productione instrumentorum visa eiusdem domini Eugenij Papæ contumacia in non parendo citatorio eiusdem sacri Cõcilij, recepta etiam super hoc ad maiorem cautelam per deputatos eiusdem synodi informatione tam de prædictis, quàm de notitia eiusdem citatorij i Romana curia, decernit, declarat, & reputat dictum dominum Eugenium legitimè citatum, sufficienterque expectatũ, fuisse & esse contumacem, & eius absentia non obstante, diuina * eadem repleta præsentia, contra eundem dominum Eugenium Papam ad vlteriora fore procedendum, prout sacro Concilio videbitur, cõsideratis necessitatibus & vtilitatibus vniuersalis Ecclesię. Qua siquidem contumaciæ declaratione & processus decreto sic lecto, præfatus dominus episcopus Albinganensis petijt eidem sacrosanctæ synodo, an huiusmodi declarationis & decreti pronunciatio, per eum de mandato sanctæ synodi (vt præfertur) facta & lecta, ipsi sanctæ synodo placeat. Quæ sacrosancta synodus alta voce respondit per verbum, Placet. De quibus omnibus & singulis præmissis, præfati domini promotores, nomine promotorio eiusdem, petierunt à dominis sanctæ sedis Apostolicę protonotarijs & nobis notarijs & scribis ipsius synodi, ad perpetuam rei memoriam fieri vnum vel plura publicum vel publica, instrumentum vel instrumenta. * Celebrata siquidem solèniter extitit prædicta sessio, & acta fuerunt hæc omnia supradicta, vbi & prout suprascripta sunt. Et interfuerunt testes præsentes, venerabiles & circũspecti viri domini & magistri, Ægidius Camineti in medicina Parisiẽsis, & Ioannes de Segobia in theologia magistri Salamantinensis almarũ vniuersitatum studiorum generalium, in dicta sancta Synodo ambasiatores, Guilhelmus Kircher dictus de Constantia, & Ioannes de Comitibus archipresbyter Papiensis decretorũ, & Stephanus de Nouaria legum doctores, & Robertus Auclon licentiatus in decretis canonicus Cameracensis, cum pluribus alijs rogatis & requisitis.

[Margin: for. & ex]

[Margin: *eiusdem replente pręsentiã.]

[Margin: *loco illorum. Acta sunt hęc Basileæ in ecclesia maiori, Basileensi, in sessione publica eiusdem synodi solẽniter celebrata, calendis Octobris, anno a natiuitate domini 1437.]

SESSIO XXIX.

De reuocatione prætensæ bullæ Papæ super translatione Concilij factæ.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans, ad perpetuam rei memoriam. Cõpatiens hæc sancta Synodus miserabilibus Ecclesiæ ruinis, & languoribus capitis atque membrorum ex intimis condolens visceribus, post editionem saluberrimorum decretorum in obseruationẽ legis domini & antiquorum canonum, post benignas & charitatiuas admonitiones, summo Pontifici per oratores plurimos directas, post annorum plurium expectationem cum multa patientia deductam, cùm & decreta contemni, & admonitiones paruipẽdi, & indè scandala, diuisiones & schismata crescere videret, vitiaq; & peccata maioribus adolescere incrementis, compulsa est tandem synodus ipsa, regimini ecclesiastico prouisionẽ quærere salutarem, & summum Pontificem ad hoc vehementiùs excitare, vt ea quæ ad ipsius & vniuersæ Ecclesię salutem erant, efficaciter agere curaret, cuius exemplum subditi facilè imitantur. Et quoniã (vt sapiens loquitur) melior est manifesta correctio, quam amor absconditus: meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta blandiẽtis oscula, defectus aliquos debiti regiminis (qui Ecclesiæ dicti fuerunt) flebili querela commemorauit, vt in melius emendarentur, nec ipsius summi pontificis aut aliorum valerent diutius obesse saluti. Et vt omnis patiẽtia exhiberetur, nulla posita est pœnarum adiectio, sed tantùm terminus conueniens præfixus extitit, vt infra illum aut per se, aut per alium ipse in hac sancta synodo compareret, atq; sic debito regimini Ecclesiæ (prout publica necessitas maximè impellebat) opportune prouideretur, veluti forma citationis editę apertiùs indicauit, quod & maximè hęc sancta Synodus agere vrgebatur, dum potestatem habet immediatè a Christo super vniuersos Christifideles cuiuscunq; status etiam si papalis existant, in his pręsertim, quę ad reformationẽ pertinent. Dumque ob ipsam causam reformationis congregata est, quę nullatenus perfici potest, nisi summus Pontifex ad eam reformationem cum effectu capessendam, suum inclinauerit animum, cùm etiã experientia docue-

[Margin: Prou. 27. a]

* ꝗ salutē affert. c docuerit, ex editione decretorum, * ex qua salus effici debuerat, in locis pluribus turbationem fuisse subsecutā, dum ea per summum pontificem infringuntur, cuius authoritate se tuentur, qui huiusmodi decretis aduersari volunt. Difficilè quoque cęteri corriguntur, si regimen ipsius ac curiæ suæ non viderint emendatum, quod ab ipsis trahitur in exemplum. Verùm summus ipse pontifex præfatam citationem pro tanta necessitate publicæ salutis emanatam, quæ etsi non placentia tamen salubria continebat, aliquantulùm molestiùs primò aspectu ferens, quandam suæ ordinationis paginam in aduersum promulgasse dicitur. In qua
unionis primùm de prosecutione reductionis Gręcorum varia recitans, ad impugnationem electionis loci pro œcumenico Cõcilio per hanc sanctam synodum factæ, se conuertit, solam Auinionensem ciuitatem commemorans, quæ rebus vtiq; gerendis commodissima esse dinoscitur, omniq; pace & securitate gaudere, tacita veritate de Basilea & Sabaudia in eadē electione cõiunctis. Verùm cùm nostram illam electionem & decreto
* de * cum Græcis edito plenè satisfacere cõstet, atq; loca rebus agēdis commodissima, omni quoq; nationi opportuna manifestè continere, non necesse est, vt de hac re longiorem sermonem protrahamus: nec summus ipse pontifex laborē declinandi in alterum locorum illorum recusare debet, si bonum rei huius tāto affectu desiderat, sicut in suis literis prædicauit. Refert præterea diuisionem, in huius electionis locorum negocio prohdolor suscitatā, quam & se confirmasse ostendit, qu vtinā potiùs extinguere curasset. Nam postquàm galeę & pecunię in Auinione pro locis per hanc sanctam synodum electis expeditæ fuerant, ipse alias galeas in Constantinopolim mittere curauit, diuisionem Latinæ Ecclesiæ coram Græcis ex duplici legationis missione demonstraturus: quæ quantùm honori Ecclesiæ Latinæ, quantùm vnioni Græcorum prosequēdæ disconueniant, nemo est qui nō videat. Insuper iustificare nititur, quòd per venerabilem Ioannem Archiepiscopum Tarentinum oratorem suum, in missione certarum literarum super huiusmodi diuisione electionis transmissarum factum est, quod subticere honestius fuisset, ne nos pro tuenda nostra iustitia, rem illā magis aperire cogeremur. Nam & literas illas clādestinè & falso bullatas fuisse, iam notoriū est. Et si summus pontifex de confessione ipsius Archiepiscopi & alijs circonstantijs verā informationem acceperit, non impinget in huius sacri Cõcilij libertatem, quòd ipse Archiepiscopus in causam propter eam rem tractus sit, aut in domo propria arrestatus. Sed ad impugnandum eandem libertatem, cuiusdam procuratoris ipsius Archiepiscopi captionem nobis obijcit, quam iussu nostro constat nullatenus fuisse peractam, imò procuratorē ipsum iussū cuiusdam prælati, scādalosæ turbationi obuiare volentis, quam procurator ipsæ per appellationem emittēdam ab hoc sacro Concilio, verisimiliter videbatur esse facturus, per publicum officialem captū hæc sancta synodus pro sua mãsuetudine ilicò iussit expediri, qui & procurator adhuc nobiscū in plena libertate versatur. Nec præterea verū est, per hoc sacrum Cõcilium aut iussionē ipsius, aliquod spolium priori Furnensi (velut memoratæ literæ prætendunt) fuisse irrogatum, licet literę aliquæ, plurima scandalosa aduersus hanc sanctam synodum & supposita eiusdē continentes, absq; tamen nostro scitu, longè ab hac ciuitate eidem dicātur ereptæ. Nec tam leues colores ad impugnationem libertatis huius sacri Concilij quærere oportuit, cùm & iam toti mundo constare possit, tantæ libertatis & securitatis plenitudinem hic adesse, vt nullum locum vberiorem aut securiorem, quàm ipsam ciuitatem Basileensem sub imperiali protectione constitutam, & optima politia gubernatam, credamus inueniri. Cæterùm aduersus citationem emanatam plurima profe[illegible]onatur, quæ omnia ex superioribus rat[illegible]ibus euidentissimè confutantur. Et spera[illegible]dum est, vbi re ipsa plenius digesta, summus pontifex effectum citationis huiusmodi animaduerterit, in quærenda ipsius & aliorum salute versari, vt languor acerrimus à corpore mystico Ecclesiæ depellatur, non adeò aduersus citationē ipsam succensebit. Quæ etsi aliquid amaritudinis, more salubris medicinæ, in primo gustu ferre videatur, eam tamen in nouissimis iucundā & salutiferam esse (Deo aspirante) persentiet, nec eam bono publico aut charitati aduersam, imò potiùs suæ saluti ac Ecclesiæ necessitati accommodam fuisse cognoscet. Quòd verò tale aliquid priora ignorasse secula commemorat, si rerum gestarum percurrat historias, non tantùm summos pontifices de corrigendis defectibus fuisse admonitos conspiciet, sed etiam depositos à papatu, ac etiam nonnullis obediētiam ex multis causis fuisse subtractam. Sed si abusuum incrementa nunc vigentia, si lōgam & fortem aduersus sanctam synodum & reformationem Ecclesiæ resistentiam perseuerātem, quæ priora secula ignorārunt, animaduertat, nihil admirabitur huius citationis nunc repertum fuisse antidotum. Omittimus verba, quæ aduersum nos grauia proferuntur, recensere, omnia mansuetis & mitibus animis sustinentes, dū salutem Ecclesiæ prosequamur. Sed denique summus pontifex talibus qualibus supradictis coloribus suffultus, dum huic sanctæ synodo in his præsertim, quę ad reformationem pertinent, obedire tenetur, & ad eandem

dem euocatus, aut super rebus propositis in eum, excusationē afferre, aut cunctis in melius emēdatis, regimini ecclesiastico donare salutem, ipse hanc sanctam synodum dissoluere, ac in ciuitatem Ferrariensem transferre conatur, cum plurium adiectione censurarum, si virtute præfati citatorij in aliquo processum fuerit aut aduersus eum, seu sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, aut pręsidētes oratores suos, qui in hoc Concilio fuerunt, vel aliquem ipsorum, aliqua nouitas illata fuerit, vel etiam quicquam à die citatorij factum, continuatum vel seruatum extiterit. Est ne hæc obedientia, quam Concilijs generalibus per summos pōtifices & alios quoscunq; sacra Constantiensis synodus, in his præsertim quæ ad reformationē pertinent, declarauit exhibendam? memor [Mat. 18. a] verborum Christi, qui postquā Simoni Petro dixerat, si te non audierit, dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus, continuò subiecit: Amen dico vobis, quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: quam & Ecclesiæ authoritatem à Christo donatam, esse etiam supra Papā, si quis priùs ambigeret, [Constantiensis Cōcilij sess. 4. & 5.] iam hoc ipsius magnæ synodi Constantiēsis authoritas apertè declarauit, cuius hęc verba sunt: Ipsa sācta synodus in spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunq; status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem prædicti schismatis ad generalem reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris. [Constantiensis Cōcilij sess. 5.] Item declarat, quòd quicunq; cuiuscunq; status, etiam si papalis existat, qui mandatis, statutis seu ordinationibus huius sanctæ synodi & cuiuslibet alterius legitimè congregatæ seu pertinentibus ad ea, factis & faciendis, contumaciter obedire contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiàm ad alia iuris subsidia recurrēdo. quorum virtute decretorum subsecuta fuit felicis recordationis Papę Martini electio, cui ipse dominus Eugenius succedit, qui etiam ipsi Constantiensi Cōcilio, cùm esset in minoribus præsens interfuit. Iam verò ipse nō solùm non obedit synodo generali, sed & super illam in reformationis proprio negocio, se iudicē constituere molitur, eam propria voluntate dissoluere volens, atque in alium locum suæ origini propinquum, [Basileēsis Concilij sess. 11.] euocare, vbi (sicut verisimiliter creditur) ita dominari sperat, vt resisti suæ nō possit voluntati. Sed nec eū decuit obliuisci, quòd iam altera vice dissolutionem synodi facere attentauerit, quam deinceps reuocare & inanem atq; irritam fateri oportuit. Scire insuper debuit, iamdudū in hac sancta synodo fuisse solenniter decretum, assentientibus plurimis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus quorū aliqui adhuc de præsenti cum eo sunt, vt hoc Concilium per Papam sine expresso consensu duarū partium eiusdem Concilij, votis singulorum per deputationes & in generali congregatione scrutatis, posteà solenni sessione subsecuta, dissolui non possit, aut de loco ad locum transmutari, pœnis omnibus atq; censuris ferendis in aduersum, extunc cassatis & irritatis. formidare præterea debuit, aliud Conciliū in Ferraria erigere, cùm alio decreto p anteà [Basileēsis Concilij sess. 11.] edito declaratum sit, omne Conciliū quod isto durante alibi contigerit eligi, non fore Cōcilium, sed schismaticorum conuenticulum. Intelligitur autem durare hoc Concilium iuxta præmissi decreti seriem, donec ex consensu duarum partiū eius fuerit dissolutum, quæ decreta ipsius domini Eugenij subsequēti adhæsione corroborata sunt, ac per suos oratores præsidentes saltem nominibus proprijs iurata. Sed & anteà in decreto Concilij Cōstantiensis quod incipit, [Constantiensis Cōcilij sess. 4. 5. & 39.] Frequens, fuerat ordinatum, vt locus futuri Concilij cum consensu ipsius Cōcilij cōgregati eligi deberet, & si Concilio dissoluto locum illum mutari oporteret ex causis legitimis, tunc alius locus eiusdem nationis eligi deberet. Si verò causæ illæ totam nationem concernerent, locus vicinior assumeretur. Quòd si locum futuri Cōcilij alio tempore celebrandi, sine consensu Concilij actu congregati assignare, & nisi ad loca ibidem declarata, mutare nō potest, multo minùs Concilium congregatum incontinenti sine ipsius consensu ad locum alium sua voluntate transferre. Denique non debuit obliuisci decreti super conuentione [Basileēsis Concilij sess. 19.] Græcorum per ipsum approbati, quo cauetur, Concilium in Basilea firmiter esse permansurum, donec Græci ad portū per hanc sanctam synodum eis nominandum, peruenerint. Quo pacto igitur, quóve consilio nunc huius Concilij dissolutionē aut translationem efficere frustrà conatur? Sed quis vsus ille est plenitudinis suæ potestatis, dū si contra aliquem oratorum suorum, vtpotè Archiepiscopum Tarentinum, (de quo mentionem fecerat) quicquam agatur pro debito iustitiæ, ob eam causam vult etiam Cōcilium dissolui? Deniq; vnionem Bohemorum, quam tantis laboribus hæc sancta synodus perquisiuit, dum pro vltimato eius complemento instamus, conturbare nititur huius prætensæ ordinationis series, quæ vltra triginta dies hanc sanctam synodum huic negocia prohibet intendere. O admiranda consilia, quæ ad eneruationem authoritatis Ecclesiæ & suijpsius destructionem summo pontifici suggeruntur, quæ si cōniuentibus oculis pertransiret hæc sancta synodus, tota cōfundi timeretur Ecclesiæ authoritas: & qui in papatū assumptus, posset

posset vniuersam Christianitatem pro sua voluntate decolorare, nec vlla esset resistentia. Quinimò & accusat⁹ de hæresi aut quouis crimine, confestim synodum accusantem & corripientem dissoluere tentaret, ne subiret iudicium. Nunc quoque dolentissimè ferendum est, tale exemplum à domino Eugenio donari posteris, vt iudicium subterfugiendo, ad detestabile refugium prætensæ dissolutionis Cōcilij se cōuertat. Qui & non rectè de authoritate Ecclesiæ sentire videtur, dum ipsius Ecclesiæ congregatæ cui (vti declaratum est) obedire tenetur, ipse se iudicem constituit, & aduersus tot decreta, tot sanctiones Conciliorum, eam conatur dissoluere, qui tamen dudum in adhæsione sua cùm de reuocatione literarum incipientium, Deus nouit, mentio haberetur, ipse quicquid per eum aut suo nomine in præiudicium aut derogationem huius Basileensis Cōcilij seu contra eius authoritatem factum, attentatum seu assertum erat, cassauit, irritauit, & annullauit, nullaq; & irrita fuisse & esse declarauit, & se deinceps à nouitatibus & grauaminibus seu præiudicijs inferendis huic sacro Concilio, aut suppositis eius & adhærentibus eidem, realiter & cum effectu desistere pollicitus est. Cùm igitur talia in aduersum perpetrata, quæ vniuersis fidelib⁹ detestanda & abhorrenda sunt, nullatenus sub dissimulatione pertransire valeamus, volens hæc sancta synodus (sicut tenetur) de opportunis remedijs prouidere, declarat huiusmodi prætensam dissolutionem huius Concilij, ac translationem in ciuitatem Ferrariensem, per dominum Eugenium Papam quartū factas, cum omnibus censuris, pœnis & alijs indè secutis, nullas esse, pęnitusq; irritas & inanes, mandans, obsecrans, & præcipiens eidem, vt hæc (sicut de facto processerunt) reuocare habeat, & aduertat ipse pœnas, quæ dudum in decreto huius sanctæ synodi, quod incipit, Quoniam frequens, etiam ante ipsius adhæsionē in vndecima sessione promulgato, contra Romanum pontificem ad Concilium generale quoquo modo dissoluendum, mutandum, prorogandum operam dantem, prolatæ fuerunt: vbi expressè cauetur, quòd si Romanus pontifex talia agens, infra quatuor menses cū reali satisfactione non resipuerit, ex tunc à papali administratione sit ipso facto suspensus, quæ quidē papalis administratio ad sacrum generale Concilium ipso iure deuoluatur. Quòd si pœnā ipsam per duos menses post prædictos quatuor menses sustinuerit animo indurato, contra ipsum vsq; ad priuationē inclusiuè per Cōcilium generale procedatur: quas quidem pœnas hæc sancta synodus ipsum dominū Eugenium, nisi resipuerit, decernit & declarat incursurum, iuxta terminos in prædicto decreto vndecimæ sessionis præfixos, ad

Basileēsis Concilij sess. 16.

Basileēsis Concilij sess. 11.

quarum pœnarum executionem, nisi resipuerit, (vt prælibatum est) meritò procedemus. Insuper hæc sancta synodus omnem nominationem, electionem, assumptionem loci Ferrariensis factam, tanquā decretis ipsius synodi repugnantem, sicut de facto processit, cassat & irritat, imò veriùs cassam & irritam esse declarat. Et casu quo in eadē ciuitate aut alibi aduersus præfatorum decretorum nostrorum tenorem summus ipse pontifex Cōcilium erigere inceperit, vel incipiet in futurum, mandat & præcipit hæc sancta synodus vniuersis sanctæ Romanæ Ecclesię Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & alijs quibuscunq; in curia dicti domini Eugenij existentibus, qui synodis generalibus de iure vel consuetudine interesse tenentur, vt ad hoc sacrum Cōciliū Basileense, cæteri verò ad loca suorum beneficiorum vel alibi extra curiam se transferant, sub pœnis excommunicationis, priuationis omnium beneficiorum, dignitatum & officiorum, & inhabilitationis perpetuæ, quas, si contrà fecerint, ipso facto incurrant. Inhibet præterea sub eisdem pœnis hæc sancta synodus, ne quisquam, cuiuscuis status & dignitatis, etiā si Cardinalis, Patriarcha, Archiepiscopus, vel episcopus fuerit, ab hac sancta synodo vigore seu prætextu dissolutionis aut translationis per ipsum dominum Eugenium factę recedere audeat, vel ab actibus conciliaribus vllo pacto desistere, seu huiusmodi translationi vel dissolutioni quomodolibet obedire. Decernit quoq; hæc sancta synodus, vt omnes & singuli ad hoc Concilium liberè accedere possint, ac si præfatę dissolutio & translatio prętensæ nullatenus emanassent, nec quisquam venientes ad hoc sacrum Concilium quouis modo habeat impedire. Vniuersis quoque Christifidelibus sub pœnis excommunicationis inhibet, quacunq; dignitate ecclesiastica vel seculari, etiam si Cardinalatus, patriarchali, Archiepiscopali, pontificali, imperiali, regali vel alia quacunq; pręfulgeāt, ne ad tale prætensum Concilium per ipsum dominum Eugenium (vt præmittitur) erectum vel erigendum, accedere vel mittere præsumant, neq; etiā vniuersitates, collegia, capitula, communitates ad tale prętensum Concilium mittant. Quod si fecerint, ipso facto ecclesiastico subiaceant interdicto.

Denique ne ipse dominus Eugenius iugiter grauiora grauioribus addere præsumat, noua schismata & scandala suscitando, authoritatemq; vniuersalis Ecclesię vehementiùs impugnando, inhibet eidem hæc sancta synodus, ne deinceps aduersus ipsam quicquam innouet, easdem vel eius supposita & eidem adhærentes perturbando vel molestando, seu iam attentata continuet, ac etiam vniuersos qui beneficia, dignitates, personatus & officia suppositorum huius

sacri

sacri Concilij, seu eidem Concilio adhærentiû impetrauerint, seu obtinuerint, seu impetrare tentauerint vel obtinere, etiã si motu proprio concessa fuerint, & omnes qui huiusmodi impetrationi vel prouisioni beneficiorum, dignitatum, personatuum & officiorum quorumcunque, assensum, fauorem vel * auxilium dederint, quacunque præfulgeant dignitate (vt præmittitur) ecclesiastica vel seculari, etiam si vniuersitates, communitates, collegia vel capitula fuerint aliquod seu aliqua suppositorû huius Concilij & eidem adhærentium, vigore seu prætextu prætensæ ordinationis per ipsum dominum Eugenium factæ, in suis beneficijs ac alijs rebus molestauerint vel perturbauerint, quacunq; authoritate ordinaria vel delegata. Decernit eadem sancta synodus, pœnis excommunicationis, priuationis ab omnibus beneficijs, officijs & dignitatibus, ac inhabilitationis ad eadem, quantum ad singulares personas, & si vniuersitates, cõmunitates, vel collegia aut capitula fuerint, interdicto ecclesiastico ipso facto subiacere, decretis huius sanctæ synodi, quæ incipiût, Ambitiosorum:&, Vt sacri:&, Cùm Christi ecclesia, & alijs quibuscunq; ipsius decretis & ordinationibus in suo robore duraturis. Insuper vniuersis prælatis, etiam pontificali dignitate præfulgentibus, capitulis, vniuersitatibus, communitatibus, & collegijs, ac alijs quibuscunq; personis ecclesiasticis, sub pœnis prædictis quo ad singulares personas, & quo ad communitates, vniuersitates, collegia, capitula, sub pœnis cessationis à diuinis & interdicti, quas (si contrafecerint) incurrant ipso facto, prohibet hæc sancta synodus, ne aliquem qui præfata beneficia, dignitates, personatus, & officia suppositorum huius sacri Concilij & eidem adhærentium (sicut præmittitur) obtinuerint, recipere seu admittere ad possessionem, vel inuestire quouis modo audeant: literis quoque * prouisionibus & mandatis papalibus vel alijs quibuscunq;, quacunq; authoritate ordinaria vel delegata, sub quibuscunque censuris vel pœnis emanatis, super huiusmodi priuationibus ac præfatorum beneficiorum, dignitatum, personatuum & officiorum collationibus, hæc sancta synodus decernit nullatenus fore obediendû, quodque aduersus pœnas superiùs præmissas nullus restitui, etiam ad diuinorum celebrationem rehabilitari, reintegrari, sed nec à sententia excommunicationis (excepto duntaxat in mortis articulo) absolui, vel etiam quo ad communitates & capitula ac vniuersitates & collegia interdicta, relaxari, nisi per hanc sanctam synodum, possint. Vt autem nullus huius nostræ ordinationis & decreti possit quouis modo prætendere ignorantiam, volumus mandamus, hanc præsentem paginam valuis huius ecclesię cathedralis Basileensis sub nostra bulla affigi atque publicari, & per affixionẽ ipsam eidem domino Eugenio ac vniuersis & singulis intimari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, decreti, mandati, cassationis, irritationis, inhibitionis, inhabilitationis, priuationis, excommunicationis, interdicti, à diuinis cessationis declarationis, affixionis & intimationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesię se nouerit incursurum. Datum in sessione nostra publica in ecclesia maiori Basileensi quarto Idus Octobris celebrata, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo.

* consiliû

Basileẽsis Concilij sessione 8. & sess. 23. & sess. 26.

* prouisionum

SESSIO XXX.

Super modo communionis.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Vt lucidiùs videatur pro declaratione catholicæ veritatis, quid circa perceptionem sacræ Eucharistiæ tenendum sit, & agendum pro vtilitate & salute populi Christiani, post diligentem perscrutationem diuinarum scripturarum sacrorumq; canonum & doctrinarum à sanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac sancta synodo longis temporibus habitam, consideratisque omnibus quæ pro declaratione huius rei consideranda fuerunt, decernit & declarat eadem sancta synodus, quòd fideles laici siue clerici communicantes, & non conficientes, non astringuntur ex præcepto domini ad suscipiendum sub vtraq; specie, panis scilicet & vini, sacrum Eucharistiæ sacramentum. Sed Ecclesia quæ regitur spiritu veritatis secum manente in æternum, & cum qua Christus manet vsq; ad consummationem seculi, (sicut ait diuina scriptura) ordinare habet, quomodò ipsis non conficientibus ministretur, prout pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium viderit expedire. siue autem sub vna specie, siue sub duplici quis communicet, secundum ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ proficit dignè communicantibus ad salutem. Nec vllatenus ambigendum est, quòd non sub specie panis caro tantùm, nec sub specie vini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est integrè totus Christus. Laudabilis quoque consuetudo communicandi laicum populum sub vna specie, ab Ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introducta, & hactenus diutissimè obseruata, & à doctoribus diuinæ legis sacrarum scripturarum atque cano-

De sumptione corporis Christi sub vna tantum specie.

Mat. 28. d

canonum multam peritiã habentibus, iam à longæuo tempore commendata, pro lege habenda est, nec alicui licitũ est eam reprobare, aut sine authoritate Ecclesiæ ipsam immutare. Datum Basileæ in nostra solenni & publica sessione, decimo Calendas Ianuarij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimo septimo.

SESSIO XXXI.

De causis.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalẽ Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam.

Ecclesiasticæ solicitudinis studium iugiter inuigilare conuenit, vt fraterna charitas in clero ac populo Christiano vigeat, nec quisquam per vexationes & afflictiones indebitas proximum suum opprimere permittatur: sicque iustitia ordine debito cuilibet ministretur, vt & viris dolosis auferatur nocendi licentia, & quies ac traquillitas rectorum non facilè perturbetur. Inoleuerunt autem hactenus intolerabilium vexationũ abusus permulti, dum nimiùm frequenter à remotissimis etiam partibus ad Romanam curiam, & interdum pro paruis & minutis rebus ac negociis quàm plurimi citari & euocari consueuerunt, atq; ita expensis & laboribus fatigari, vt nonnunquam commodiùs arbitrentur iuri suo cedere, aut vexationem suam graui damno redimere, quàm in tam longinqua regione litium subire dispendia. Sic facilè extitit calumniosis opprimere pauperes, sic beneficia ecclesiastica plerunq; minùs iustè per litium anfractus obtenta sunt, dum iustis possessoribus eorum, seu quibus illa de iure competebant, neque opes, neq; facultates ad illos sumptus sufficere poterant, quos longinqua profectio ad Romanam curiam & litis agitatio in eadem deposcebant. Confunditur etiam exinde ordo ecclesiasticus, dum ordinariis iudicibus sua iurisdictio minimè seruatur, pecuniæ & facultates regnorum ac prouinciarum hoc pacto non parùm diminutæ sunt. Et quod vniuerso ecclesiastico ordini admodùm nocere compertum est, hi quos ad summa negocia Christianæ religionis sublimitas dignitatis euocabat, minùs illis reddebantur intenti, dum ipsorum mentes nimiùm occupabat assidua causarũ multitudo. Quæ attẽdẽs hæc sãcta synodus, & pro reformatione Ecclesiæ Dei in capite, & in mẽbris, iuxta potestatẽ sibi à dño cõcessam euigilãs, vt oĩa deinceps ordine cõgruo peragãtur, ad salutẽ animarũ & pacẽ ac quietẽ cunctorũ, statuit & decernit, ꝙ in partibus vltra quatuor diætas à Romana curia distãtibus, oẽs quęcũque causæ, exceptis maioribus in iure expressè enumeratis, & electionum ecclesiarum cathedralium & monasteriorum, quas immediata subiecto ad sedem Apostolicam deuoluit, apud illos iudices in partibus, qui de iure aut consuetudine præscripta vel priuilegio cognitionem habent, terminentur & finiantur. Et ne sub vmbra appellationũ, quæ nimiùm leuiter & nonnunquam friuolè hactenus interponi visæ sunt, atq; etiam in eadem instantia ad protogationẽ litium sæpè multiplicari, materia fouendis iniustis vexationibus relinquatur, statuit eadem sancta synodus, quòd si quis offensus corã suo iudice, habere nõ possit iustitiæ complementum, ad immediatum superiorem per appellationẽ recursum habeat: nec ad quemcunque, etiam ad Papam, obmisso medio, neque à grauamine in quacunq; instantia ante diffinitiuam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsitan tale grauamen extiterit, quòd in diffinitiua sententia reparari nequiret: quo casu, non aliàs, ad immediatum superiorem liceat appellare. Si verò quispiam a sedis Apostolicæ immediatè subiecto ad ipsam sedem duxerit appellandũ, causa per rescriptum vsq; ad finẽ litis inclusiuè in partibus committatur, nisi fortè propter defectum iustitiæ, aut iustum metũ etiam in partibus conuicinis, de quibus in commissione exprimendis, legitimo priùs documento aliâs quàm per iuramentũ summariè constiterit, apud ipsam sedẽ foret meritò retinenda. Et quicquid in contrariũ huius saluberrimi decreti attentatũ, factum vel obtentum fuerit, sit nullum ipso facto. Litigantes, qui contra fecerint, in expensis condemnentur. Romanæ verè Ecclesiæ Cardinales, vicecancellarium camerarium, magnũ pœnitentiarium, protonotarios & alios sedis Apostolicæ officiales, actu in Romana curia suis officijs insistentes, hoc decreto non intendimus comprehendi. Ne tamen in dissolutionem vel translationẽ pręsentis Concilij, aut erectionem conuenticuli apud Ferrariam, vel alibi sub nomine Cõcilij generalis, quas dominus Eugenius Papa Quartus efficere conatus est, vel conaretur in futurum, causas illas, & maximè incorporatorum aut incorporandorũ in hoc sacro Concilio, quas hæc sancta synodus remitteret, aut nõ reciperet, in curiam ipsius domini Eugenij, aut prefatum conuenticulum Ferrariense vel aliud de facto trahi contingeret in fomentũ dissolutionis, translationis & erectionis prædictarũ, voluit eadẽ sancta synodus, causas quascunq; pendentes & cõmissas, aut etiã quascunq; causas incorporatorũ atque incorporandorum, atq; alias per appellationem deuolutas aut deuoluendas, necnon illas quæ obseruationem decretorum ipsius sanctæ synodi concernunt, apud eandem sanctam synodum, ipsa durante, seu donec aliter fuerit or-

rit ordinatum, tractari, saluis etiam aduocationibus causarum pendentium in Romana curia, per quæcunque nostra decreta factis aut faciendis, decretis etiam alijs & ordinationibus eiusdem sanctæ synodi in suo robore remanentibus. Datum in sessione nostra publica in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, nono Calendas Februarij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimooctauo.

ALIVD DECRETVM DE collationibus beneficiorum, in eadem sessione publicatum.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Placuit diuinæ pietati, hoc tempore animos hominum, qui varijs abusibus irretiri cœperant, vehementiùs excitare, vt salus quæreretur cunctorũ, & per synodum vniuersalem mores Ecclesię in melius reformarentur, cum salutari directione capitis & membrorum in viam iustitiæ & sanctitatis. Quod vt faciliùs atq; ordinatiùs fieret, & ne sub prætextu variarũ opinionum aut Romani pontifices, aut alij quicunq; non satis vniuersalibus Concilijs obedirent, prædisposuit eadem diuina pietas, in sacro Constantiensi Concilio synodorũ vniuersalium iurisdictionem ita declarari, vt nulli relinqueretur ambigendi occasio, cùm decreto solenni diffinitum extitit, vniuersale Cõcilium habere authoritatem immediate à Christo, cui quilibet cuiuscunq; status & dignitatis, etiam si papalis fuerit, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem schismatis, & reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris ac pertinentibus ad ea. Dum autem hæc cura reformandæ Ecclesiæ huic sanctæ vniuersali synodo Basileensi incumbit, hoc vnum singulari solicitudine prosequendum arbitratur, vt p singulas ecclesias ministri instituantur idonei, qui scientijs & virtutibus effulgeant, ad Christi gloriam & vniuersi populi Christiani ædificationem salutarem, cui rei graue impedimentum hactenus afferre visa est gratiarum expectatiuarum multitudo, quæ graué ordini & statui ecclesiastico perturbationem, variasq; inordinationes ac plurima discrimina comperitur iniecisse. Ex his enim frequentiùs dati sunt ecclesijs ministri non probati, nec cogniti, vacaturorumq; beneficiorum expectatio, quæ sicut antiqua iura testantur, occasionem desiderandæ mortis alienæ pręstare solet, quod plurimùm præiudicat animarum saluti; sed & insuper lites innumeræ & contentiones inter seruos Dei excitantur, rancores & iurgia nutriuntur, pluralitatis beneficiorum souetur ambitio, facultates ac pecuniæ regnorum & prouinciarum mirũ in mo dum exhauriuntur, pauperes discurrendo ad Romanam curiam, innumerabiles vexationes subeũt, & inter viarum discrimina nonnunquam spoliantur, occiduntur, ac varijs affliguntur pestibus: atque etiã suis patrimonijs ac parentum opibus exhaustis, graui egestati subiacere coguntur. Plurimi absque iusto titulo beneficia sibi vendicant, & non quibus de iure debentur, illa obtinent, sed nonnunquam hi quibus aut circunueniendi proximum maior astutia, aut ad litigandum facultas suppetit vberior: sub inuolutionibus quoque prærogatiuarum, anrelationum, aliorumque huiusmodi gratias concomitantium, fraudes plurimas & deceptiones contingit inueniri. Iuuenibus etiam, qui studio literarum & virtuosis operibus intẽdere deberent, datur materia euagandi, qui sæpiùs per litium anfractus & varios discursus, ratione gratiarum ipsarum turbantur, & inquietantur. Ordinariis collatoribus suum ministerium subtrahitur, & confunditur ordo ecclesiasticus, dum vnicuique sua iurisdictio non seruatur. Romaniq́ue pontifices dum officia inferiorum nimiùm sibi vendicant, à maioribus & magis fructuosis operibus vniuersale bonum concernentibus retrahũtur, nec inferiorum directioni atque correctioni inuigilant, sicuti publica vtilitas exposcit. Quæ omnia grauem confusionem statui clericali & sacerdotali, in dispendium diuini cultus & præiudicium publicæ salutis afferunt, pollentq́ue grauiorem in futurum afferre ruinam, rebus his in deteriora iugiter prolabentibus, nisi prouideretur in aduersum. Volens itaq; hęc sancta synodus super his opportunum remedium adhibere, statuit & decernit, vt Romanus pontifex qui pro tempore fuerit, eas deinceps gratias expectatiuas aut nominationes, nullo modo nullaue ex causa concedat, cùm ipse præcæteris, ne sit tantorum occasio malorum, abstinere debeat. Frustrà enim inferioribus inhiberetur, si ipse, qui alijs debet esse omnium bonorum & virtutum exemplar, non abstineret. Vt enim ille sanctissimus & doctissimus Leo Papa inquit, Totius familiæ domini status & ordo mutabitur, si quod inquiritur in corpore, non inuenitur in capite. Integritas etiam pręsidentium, salus dinoscitur esse inferiorum. Cessentq; decæterò iam factæ, & tam ipsę quàm etiam fiendę, si quæ fiant, nullæ sint ipso facto, exceptis illis gratijs & nominationibus, super quibus processus iã sint expediti, quas ex certis rationabilibus causis in octo mensibus, quibus hactenus cursum consueuerunt habere, tolerandas duximus, donec aliter fuerit ordinatum. Reseruationes etiam particulares, quæcunq; fuerint, beneficiorum vacaturorum, tam per Romanos Põtifices, quàm per legatos sedis Apostolicæ, decæterò nullæ

sint

sint ipso facto. Non tamen intendit prohibere hæc sancta synodus hoc præsenti decreto, quo minùs futuri Romani pontifices tempore pontificatus sui modo honesto & conuenienti, de vno beneficio ad collationem, in qua fuerint decem beneficia, & de duobus vbi fuerint quinquaginta, & vltrà, disponant, ita tamen, vt in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata, duas præbendas suo tempore non conferant, vt qualificationes graduatorũ inferiùs designatæ, in ipsis præbendis suum valeant sortiri effectum. Neq; etiam collationes per præuentionem fiendas, intendit impedire, decreto nostro de reseruationibus, quo ad cætera, & alijs decretis huius sanctæ synodi in suo robore duraturis. Vt verò cæteri, ad quos beneficiorum, dignitatum, personatuum, officiorum & administrationum collatio, seu quæuis dispositio spectat, ad prouidendum literatis viris & scientia perornatis specialiùs astringantur, voluit eadẽ sancta synodus certas qualitates virorum literatorum & graduatorum designari, quibus certo ordine debeat prouideri, prout inferiùs annotatur, adijciens quòd si per prelatos & doctores alicuius nationis in hoc Concilio consistentes, pro bono suæ nationis aliter circa huiusmodi qualificationes disponendum videatur in futurum, quicquid per illos fuerit ordinatum & in generali congregatione præsentis Concilij conclusum, exnunc prout extunc ratum & firmum habeatur, & vim decreti habeat, ac si in præsenti decreto de verbo ad verbũ expressum foret. Quòd si quis cuiuscunque status, etiamsi cardinalatus, Patriarchalis, pontificalis aut alterius cuiuslibet dignitatis, contra prædictum ordinem & qualificationes (vt præmittitur) designatas vel designãdas, de ipsis beneficijs, dignitatibus, personatibus, officijs & administrationibus quouis modo disposuerit, eo ipso sit irritum & inane. Collatioque huiusmodi ac prouisio, seu quæuis dispositio ad superiorem proximum deuoluatur, q similiter habeat prouidere: quod si non fecerit, ad alium superiorem proximum deuoluatur, gradatim vsque ad summum pontificem acendendo.

Non volumus tamen ordinarios collatores, & eos ad quos præsentatio seu alia quæuis dispositio beneficiorum spectat, in quatuor mensibus, quibus præfatæ gratiæ expectatiuæ vel nominationes cursum non habent, donec ipsę gratię & nominationes ad eorum collationem, prouisionem, præsentationem seu dispositionem concessæ cessauerint, ad qualificationes infrascriptas obseruandas astringi.

Sequuntur qualificationes, & ordo in conferendis beneficijs per ordinarios, de quibus suprà tactum est.

Primò, cùm per generalis Concilij statuta sanctè ordinatum existat, quòd quælibet ecclesia metropolitica teneatur & debeat vnum habere theologum, qui sua doctrina & prædicationibus fructum salutis afferat, ordinat hæc sancta synodus, quòd extendatur etiam huiusmodi ordinatio ad ecclesias cathedrales, taliter videlicet, quòd quilibet collator ipsarum præbendarum teneatur & debeat canonicatum & præbendam, quamprimum facultas se obtulerit, & inuenri poterit, vni magistro licentiato vel in theologia baccalaureo formato conferre, qui per decennium in vniuersitate priuilegiata studuerit, & onus residentiæ ac lecturæ & prędicationis subire voluerit, quique bis aut semel ad minùs per singulas hebdomadas, cessante legitimo impedimento, legere habeat: & quoties ipsum in huiusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli in subtractione distributionum totius hebdomadæ puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de alio prouideatur. Veruntamen vt liberiùs studio vacare possit, nihil perdat, cùm absens fuerit à diuinis. Insuper quòd in qualibet ecclesia cathedrali vel collegiata, vltra prædictam præbendam theologo (vt præmittitur) assignandam, tertia pars præbendarum cõferatur graduatis aliàs idoneis modo & forma infrascriptis, sic quòd prima vacatura huiusmodi graduato, & deinde post alias duas sequens eo modo conferatur, & sic deinceps, videlicet magistris aut licentiatis seu baccalaureis formatis in theologia, qui per decennium in aliqua vniuersitate priuilegiata, doctoribus seu licentiatis in altero iurium vel medicina, qui per septem annos in sua facultate studuerint in vniuersitate, vt suprà, magistris seu licentiatis in artibus, cum rigore examinis, qui per quinquennium in aliqua vniuersitate à logicalibus inclusiuè & suprà in artibus, vel in alia superiori facultate studuerint, necnon in theologia, qui per sex annos vel in vtroq; aut in altero iurium, baccalaureis qui per triennium, si nobiles ex vtroque parente, & ex antiquo genere, aliàs autem per quinquẽnium consimiliter in aliqua vniuersitate priuilegiata ad minùs suum studium fecerint, qui de prædictis gradibus, tempore & nobilitate supradictis fidem facere teneãtur collatori per legitima documenta. Exhortamur tamen ordinarios collatores, quòd in conferendis beneficijs huiusmodi, præsertim quo ad dignitates, respectum habeant singulariter ad magistros, necnon licentiatos & baccalaureos formatos in theologia. In dignitatibus verò non electiuis, personatibus, administrationibus & officijs dictarum ecclesiarũ, idem ordo, modus & forma in omnibus obseruentur. Quòd si quis ex dictis qualificatis, tempore vacationis præbendæ seu dignitatis huiusmodi, alias duas obtineat præbendas, seu dignitates & præbendas, vel aliud seu alia beneficiũ aut beneficia, quod

Theologũ in cathedralibus collegijs cur ad minus vnũ esse oporteat.

vel quæ residendo in altero ipsorum, & horis diuinis interessendo, valeret seu valerent vsque ad summam seu æstimationem ducétorum florenorum cameræ, similiter quicunq; duas præbendas cathedrales obtinuerit, nullatenus in ipsa tertia parte includi seu comprehendi censeatur. In ecclesijs autem parochialibus, quæ in ciuitatibus aut villis muratis existunt, instituantur personæ sic, vt suprà, qualificatæ, aut ad minus qui per tres annos in theologia, vel in altero iurium, seu magistri in artibus, qui in aliqua vniuersitate priuilegiata studétes fuerint, & huiusmodi gradum adepti fuerint, si tales potuerint inueniri, qui voluerint huiusmodi beneficijs deseruire. Et vt faciliùs inueniri possint, statuit hæc sancta synodus, quòd quolibet anno, durante tempore quadragesimæ, omnes & singuli hoc modo qualificati, de ipsa diœcesi & alij qui voluerint, habeant per se vel per procuratorem sua nomina exhibere illis, ad quos beneficiorum curatorum collatio vel præsentatio spectat, seu eorum vicarijs. Quod si non fecerint, collatio seu præsentatio vel dispositio aliter quàm (vt præmittitur) facta, non propter hoc irrita censeatur. Et similiter in collatione tertiæ partis præbendarum superiùs memorata, intelligatur, si tot graduati seu qualificati modo præmisso potuerint inueniri, teneanturque (vt præmittitur) ipsi graduati & qualificati sua nomina tempore prędicto ipsis, ad quos beneficiorum dispositio spectat, seu eorum vicarijs exhibere per se vel per procuratorem. Quod si non fecerint, collatio seu præsentatio vel dispositio aliter quàm (vt præmittitur) facta, non propter hoc irrita censeatur. Si autem illi ad quos beneficiorum quæuis dispositio spectat, contra supradictarum qualificationum designationem & ordinem aliquod beneficium cótulerint, seu ad ipsum præsentauerint, vel quomodolibet disposuerint, sit ipso facto irritum & inane, velut superiùs præmissum est. Et nihilominùs per concilia prouincialia cùm in his defecerint, aut etiam personis non idoneis quoquo modo prouiderint, iuxta tenorem constitutionis Concilij Generalis, quæ incipit, Graue de præbendis, corrigantur & debitè puniantur. Illi verò, ad quos beneficiorum regularium spectat collatio seu dispositio, prætermissis indignis, eadem religiosis idoneis conferant & assignent. Quod si aliter fecerint, per eorum superiores & capitula prouincialia corrigantur, & debitè puniantur. Datum in sessione nostra publica in maiori ecclesia Basileési solenniter celebrata, nono Calendas Februarij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimooctauo.

DECRETVM TERTIVM promulgatum in eadem sessione, de suspensione domini Eugenij Papæ Quarti.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Audiuit omnis Ecclesia iam à plurimo tempore, quo pacto hæc sancta synodus inter cętera ob reformationé ipsius Ecclesię Dei in capite & in membris specialiter congregata, cùm sua decreta salubria passim contemni prospiceret, abusuumque deformitatem continuari, atque etiam plùs solito inualescere in diuinæ maiestatis offensam, & vniuersi sacerdotij atque totius Christianæ religionis ruinam miserabilem, videretque periculosissimum schisma per erectionem alterius prætensi Concilij isto durante, & alia plurima scandala imminere populo Dei, & vniuerso orbi perturbationem non modicam ex resistentia, quam aduersus debitam reformationem Ecclesiæ & salubria huius sanctæ synodi opera, dominus Eugenius Papa Quartus diuisionem assiduam fouendo, & libitú propriæ voluntatis decretis & ordinationibus synodalibus præferendo, præstare videbatur: impulsa est post longam plurium annorum expectationem, super regimine ecclesiastico salubrem prouisionem quærere, & ipsum dominum Eugenium inducere, vt ea quæ saluti suijpsius & vniuersæ Ecclesiæ congruebant, in tantis tamque vrgentibus necessitatibus agere curaret, cùm hoc ipsum eidem sanctæ synodo maximè liceret, atque incumberet ex ea authoritate, quam à Christo immediatè accepit, cui vniuersi fideles cuiuscunque status, etiam si papalis existát, obedire tenentur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis & reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, veluti determinatio vniuersalis Ecclesiæ in sacris scripturis fundata, & in celeberrimo Concilio Constantiensi promulgata, diffiniuit, adiiciens quòd quicunq; contumaciter ipsi vniuersali Concilio obedire cótempserit in prędictis & pertinentibus ad ea, cóndignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, ad alia iuris remedia, si opus fuerit, recurrendo. Et tandem pridie Calendas mésis Augusti nouissimè pręteriti, decreuit hæc sancta synodus, terminum sexaginta dierum peremptoriè præfigere, infra quem pręfatus dominus Eugenius coram eadem synodo per se vel per alium compareret, si qua super prędictis ac alijs in dicto monitorio expressis, cæterisque in futurum proponendis, quæ tunc non sine rationabili causa tacebantur, pro sui excusatione vel defensione duceret proponenda. Quo termino elapso, siue ductus dominus Eugenius compareret, siue non, hæc sancta synodus ad vlte-

Constantien. Cóc. ses. 4. & 5.

Basileensis Concilij ses. 26.

ad vlteriora procedere decreuit, cognoscendo & terminãdo, prout Ecclesiæ sanctæ Dei, Spiritusancto dictante, videretur expedire. Sed (quod cum dolore referimus) ipse dominus Eugenius infra assignatum terminũ neq; per se, neq; per aliũ comparere voluit, aut minimam excusationem si quam haberet, transmittere: imo correctionem effugere volens, dissolutionem translationem Concilij, quam de iure non poterat, de facto, pendente termino, attentauit: cùm tamen iam altera vice dissolutionem huius Concilij per eum attentatam, reuocasset, declarans eam irritam & inanem, dicensq; ipsum Cõcilium pro reformatione Ecclesiæ in capite & in membris legitimè inchoatum, continuatum fuisse, & prosecutionem habere debere, perinde ac si nulla dissolutio facta fuisset. Quibus attentis, elapso dictæ citationis termino, suam contumaciam in publica sessione promotores & procurator fiscalis huius sacri Concilij accusarunt. Exigenteque iustitia, hæc sancta synodus in eadem sessione contumaciam ipsam domini Eugenij sufficienter accusatam declarauit, ipsumq; contumacem reputauit, decernens, eius absentia non obstante, ad vlteriora procedendum fore, prout ipsi sanctæ synodo videretur, consideratis necessitatibus & vtilitatibus vniuersalis Ecclesiæ. Et quanquam attenta contumaciæ magnitudine, eadem sancta synodus absque vlteriori expectatione in ea re procedere potuisset, volens tamen nihilominùs cũ omni mansuetudine & benignitate procedere, ad instantiam inclytæ memoriæ Sigismundi Romanorum Imperatoris, & venerabilium Archiepiscoporum cæterorumque illustrium principum electorum sacri Imperij, per sexaginta dies adhuc cẽluit differendum, vt per huius sanctæ synodi patiẽtiam probaretur, si ipsius domini Eugenij animus ad salutem sui ipsius & vniuersalis Ecclesiæ inclinari valeret. Confestim autem pleniùs innotuerunt ea, quæ aduersus hãc sanctam synodum & eius suppolita, in prętensa dissolutione iam attentata, ipse dominus Eugenius perpetrauerat, transferendo hoc sacrum Concilium in ciuitatem Ferrariensem, si contra ipsum aut aliquem oratorum suorum vlteriùs procederetur. Et pręcipiendo sub pœnis & censuris grauissimis, quas tamen inferre non poterat, suppositis huius sacri Concilij, vt ab eo discederet: qua in re decreta sacræ synodi Constantiensis & istius manifestè violabat, transferendo Concilium pro libito voluntatis, præter consensum ipsius, ac etiam vsurpando sibi authoritatem supra sanctam synodum, de reformatione Ecclesiæ in capite agentem, non rectè sentiens (vt videbatur) de authoritate sacrorum Conciliorum & determinationibus vniuersalis Ecclesiæ fidem concernentibus, tã in ipso Constantiensi Concilio, quàm in isto promulgatis super obedientia, quam summi pontifices synodis vniuersalibus exhibere tenentur, ac etiam schisma introducens, & aliud Concilium isto durante erigẽs, quod non fore Concilium, sed conuenticulum schismaticorum, iam præcedentibus decretis fuerat declaratum, ad dissolutionem Concilij iam semel per ipsum reuocatam, iterum redeundo, & ex modo dissolutionis ac pœnarum adiectionis, supra Concilium iurisdictionem in facto reformationis assumendo, se non Concilio, sed Concilium sibi obedire teneri, factis suis protestando. Merebaturque tantarum tamque grauium offensarum in Ecclesiam Dei & scandalum ipsius iam pluriès attentatum ac præiudiciũ fidei multitudo, vt ilico in ipsum dominum Eugenium iusti iudicij sequeretur vltio pro ipsius & vniuersalis Ecclesiæ salute. Sed non immemor hæc sancta synodus maternę pietatis, adhuc expectare voluit, si fortè ipse dominus Eugenius à tanta inobedientia resipiscens, conuerteretur ad cor, euidentissimisque iuribus & rationibus declarauit, hanc dissolutionem & translationem nullas penitus esse, nulliusque roboris & momenti cum omnibus indè secutis. Intermissa quoque celeriori condignarum inflictione pœnarum, hæc sancta synodus eas duntaxat pœnas aduersus præfatum dominum Eugenium eo tunc promulgare duxit, quæ aduersus Romanos pontifices sacra generalia Concilia dissoluere, & perturbare tentates, ordinatæ fuerant, vt videlicet nisi infra quatuor menses a die dissolutionis & translationis per eum attentatarum, resipisceret cum satisfactione reali, ab omni administratione papali esset ipso facto suspensus. Quæ quidem papalis administratio ad generale Concilium deuolueretur. Et si hanc pœnam per duos mẽses sustineret animo indurato, post quatuor prędictos menses contra ipsum vsque ad priuationem inclusiuè per Conciliũ generale procederetur, quas pœnas hæc sancta synodus ipsum dominum Eugenium, si non resipisceret cum satisfactione reali (vt præmittitur) declarauit, & non solùm declarauit, sed etiam expressè decreuit incursu rum. Cùm verò iam & prior terminus sexaginta dierum indultorum post contumaciã accusatam, & alius quatuor mensium post diem prætensæ dissolutionis & translationis huius Concilij per ipsum dominum Eugenium attentatarum, elapsi sint, & pendentibus ipsis dilationibus, nulla correctio aut emendatio conspiciatur prouenisse, imo potiùs continuatio abusuum & deformitatum in offensam diuinæ maiestatis & interitum animarum, rebellioque & inobedientia domini Eugenij aduersus sanctam synodum vniuersalem & decreta ipsius, procuratio insuper assidua erectionis illius prętensi Cõcilij Ferrariensis per transmissionẽ literarum ad di-

Suprà sessione 16.

Hæc & id gen⁹ alia huius synodi causæ legenda sunt ob multas grauissimas rationes, quib⁹ authoritas Papæ adstruit, quæ his eleuatur.

ad diuersas regiones, & conuocationem plurimorum ad idem Conciliū, quod fore conuenticulum schismaticorum, iam declaratum commemorauimus. Ex quibus & authoritatis sanctorum Conciliorum pessundatio, & reformationis Ecclesiæ Dei extinctio, & inductio schismatis inauditi per erectionem alterius prætensi Concilij, isto durante Concilio, ac deniq; determinationum Ecclesiæ vniuersalis paruipensio, in læsionē irreparabilem Catholicæ fidei sequeretur, nisi diuina pietas suæ Ecclesiæ in tantis languoribus subueniret. Vrgetur tandem hæc sancta synodus, ne tanta mala dissimulando, assensum illis præstare videatur, & ne facilitas veniæ, incentiuū tribuat delinquendi seu malè agendi, cùm leuiora remedia non proficiunt, vtiliorem & salubriorem adhibere medicinam, atque post varias expectationes tādē saluti vniuersalis Ecclesię prouidere, & ad suspensionem ipsius domini Eugenij ab administratione papali, quam pœnam sacra Constantiensis synodus Romanis pontificibus in varijs casibus censuit inferendam, procedere, alias pœnas duriores adhuc pro sua mansuetudine differendo, vt saltem per compulsionem iustitiæ cum temperamēto misericordiæ, ipsius Romani Pōtificis animus ad ea quæ sunt salutis & pacis, in reformationem debitam Ecclesiæ vniuersalis & animæ suæ & totius populi Christiani salutiferam ædificationem, ipsiusque Ecclesiæ futuris temporibus pacificationem gratissimam, & authoritatis sacrorum conciliorum conseruationem valeat inclinari. In virtute igitur omnipotentis Dei, in cuius nomine hæc sancta synodus congregata existit, & à quo immediatè potestatem super vniuersos fideles cuiuscunque dignitatis, etiā si papalis existant, (vt præmissum est) accepit, eadem sancta synodus prædictum dominum Eugenium Papā quartum, manifestum contumacem, & in aperta rebellione persistentem, ac notoriè incorrigibiliterque Ecclesiam Dei scandalizantē, omnibus præmissis tam coniunctim quàm diuisim attentis, ab omni administratione papatus in spiritualibus & temporalibus suspendit, ac suspensum esse declarat, processura tandem ad vlteriora vsq; ad sententiam finalem inclusiuè, si opus fuerit, ipso domino Eugenio ampliùs non vocato, prout vtilitati & necessitati Ecclesiæ, spiritusancto dictante, conspexerit expedire. Omnem autem ipsius papatus administrationē in his omnibus, quæ in spiritualibus & temporalibus ad solum Papam & sedem Apostolicam de iure pertinere noscuntur, eadem sancta synodus ad se ipsam decernit ac declarat esse deuolutā, ne propter gubernationis defectum, Ecclesia interim varia discrimina pati possit, decernens irritum & inane, quicquid durante hac suspensione, per ipsum dominum Eugenium ratione papatus factum fuerit vel attentatum. Omnes quoq; reges, principes, communitates & alios quoscunq;, cuiuscuis status & dignitatis existant, hæc sancta synodus monet & requirit, & eisdem in virtute sanctæ obedientiæ & sub diuini obtestatione iudicij mandat, ecclesiasticis verò personis quacunque dignitate, etiam, si Cardinalatus, patriarchali aut pontificali pręfulgeāt, sub pœnis quas ipso facto incurrant excommunicationis & suspensionis ab omnibus dignitatibus, & beneficijs & officijs, quocunque nomine nuncupentur, etiam si forent metropolitanæ aut cathedrales ecclesię, siue in titulum, siue in commendam obtineant. Vicarijs autem, gubernatoribus, vasallis, feudatarijs & subditis Romanæ Ecclesiæ sub pœna priuationis ipso facto omnium feudorum & aliorum quorumcunque iurium & priuilegiorum, quæ ab ipsa Romana Ecclesia obtinent, districtè præcipit, vt durante hac suspensione, prætextu cuiussuis iuramenti, subiectionis aut promissæ fidelitatis, eidem domino Eugenio nullatenus obediant. Ipsos quoque ad huiusmodi iuramenta & promissiones, durante ipsa suspensione, nullatenus astringi declaramus, sed ad hoc sacrum Concilium in omnibus recurrant, pro quibus ad Romanum Pontificem recurrere soliti sunt. Intendit enim hæc sancta synodus mundè, iustè ac sanctè necessitatibus quorumcunque prouidere. Mandat præterea in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna priuationis, quam ipso facto incurrant, omnium suorum beneficiorum, dignitatum, officiorum, commendarum, pensionum & gratiarū quarumcunque etiam expectatiuarum, omnibus & singulis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, archiepiscopis, episcopis & aliarum Ecclesiarum prælatis, officiarijs curię, & clericis quibuscunq; in Romana curia existentibus, cuiussuis status & conditionis existant, quatenus infra quadraginta dies proximè sequentes post diem præsentis sessionis, à Romana curia recedant. Et deinde Cardinales, Patriarchæ, archiepiscopi, episcopi & alij ecclesiastici (prout de iure vel cōsuetudine ad generale Concilium ire tenētur) sub pœnis iuris iter suum sine fraude continuando, ad hoc sacrum Concilium arripiant: reliqui verò qui ad generale Concilium non tenentur venire, ad residendum & Deo seruiendum in proprijs beneficijs, vel ad hoc sacrum generale Cōciliū sine moræ dispendio & omni fraude cessante, se transferant, & accedāt, decreto nostro quod incipit, Compatiens, & alijs quibuscunq; huius sanctæ synodi, in suo robore duraturis. Omnes autem causas tam ecclesiasticas spirituales, quàm etiā profanas ciuiles & criminales atque mixtas, inter quascunq; personas, cuiuscunque status aut conditionis existant, in Romana curia penden-

Suspenditur Eugenius 4. à Papatu.

Basileēsis Concilij sess. 19.

pendentes, ab ipsa Romana curia hęc sancta synodus in eo statu in quo sunt, ad se aduocat, & aduocatas esse vult, & declarat expresse, inhibens omnibus iudicibus, auditoribus & commissarijs quibuscunque prædictæ curiæ, etiam si Cardinalatus, Patriarchali, pontificali aut alia quauis dignitate præfulgeat, ne in præfatis causis procedere aut quicquã agere quouis modo præsumat. Quòd si post notitiam huius decreti nostri quicquam fecerint, pœnas excommunicationis ipso facto incurrant, ab ipsius excommunicationis sententia huic sanctæ synodo duntaxat, ipsa durante, absolutione reseruata, aut cognitione iusti impedimenti (si quod allegaretur) quare à Romana curia ad hanc sanctam synodum accedere debentes, non accesserunt: aut recedere debentes, non recesserunt. Cuius quidem impedimenti allegatas causas intendit hæc sancta synodus diligenter cum benignitate scrutari. Quicquid autem contra hanc aduocationem & inhibitionem attentari contigerit, ipso iure decernit irritum & inane. Et vt fraudibus quę excogitari possent, obuietur, quia cum datarum anticipationibus in præsentis* suspensionis ac huius decreti nostri eiutionem, literæ papales vel aliorum ipsius authoritate sublata, ante ipsam suspensionem produci possent, nisi ante huius decreti nostri promulgationẽ fuerint intimatæ & publicatæ, eis nulla fides adhibeatur, & pro nullis habeantur. Decernit tandem hæc sancta synodus, huius decreti publicationem in præsenti sessione factam, eiusque affixionem in valuis maioris ecclesię Basileensis, vim habere monitionis, citationis & executionis, & ita vniuersos arctare, ac si personaliter apprehensi & eis intimatum fuisset. Datum in sessione publica in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, nono Calendas Februarij, Anno à natiuitate Domini 1438.

* sessionis

SESSIO XXXII.

De cassatione prætensi electionis loci à minori parte facti.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Pridem in decreto vigesimænonæ sessionis huius sanctæ synodi, quod incipit, Compatiẽs, lucidè extitit declaratum, dissolutionem huius sanctæ synodi & translationem eius in ciuitatem Ferratiensem per Dominum Eugenium Papam Quartum de facto attentatas, tam in eo casu quo contra ipsum virtute citatorij in nostra vigesimasexta sessione promulgati, aut contra quempiam præsidentiũ in Concilio oratorum suorũ in aliquo procederetur, q̃ in eo casu quo Gręcos contingeret aduenire, nullas esse, penitusq; irritas & inanes, huiusmodiq; dissolutionem ac trãslationem repugnare veritati declaratæ per sacram synodum Constantiensem dicenti, ꝙ generale Concilium vniuersalem Ecclesiam militãtem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunq; status & dignitatis fuerit, etiam si papalis, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in mẽbris: quodq; si in his & pertinentibus ad ea obedire contumaciter contempserit, condignæ pœnitentiæ subijciatur. Quæ veritas in verbis Christi fundata est, dicentis Simoni Petro: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo: & quæcunq; solueritis super terram, erũt soluta & in cœlo. Et post pauca subdit: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Eademq; sacrorũ Conciliorum authoritas super Romanum pontificem & quemlibet alterũ, in Actibus Apostolorum, declarationibus vniuersaliũ Conciliorum, & doctrinis sanctorum multipliciter inuenitur patefacta. Repugnabat quoq; talis dissolutio & translatio veritati, in hac sancta synodo dudum multipliciter declaratæ, ꝙ Papa Concilium vniuersale sine consensu ipsius dissoluere non potest, aut de loco ad locum transferre. Cui dominus Eugenius post longam resistentiam, quam eidem veritati in prima prætensa dissolutione huius Concilij, & translatione in Bononiam olim factis, & per vniuersum orbem publicatis, sub colore reductionis Græcorũ, quam etiam veluti causam necessariam pro tunc allegabat, tandem assensit, reuocans huiusmodi dissolutionem & translationem, & dicens, ea non obstante, Concilium à tempore suæ inchoationis legitimè continuatum fuisse, & decernens ac declarans irritam & inanem, ac etiam reuocans, quicquid per eum aut suo nomine factũ, attentatum seu assertum erat contra ipsum Basileense Concilium seu eius authoritatem: & deinceps à grauaminibus eidẽ inferendis abstinere pollicitus est, prout per quartamdecimam sessionem huius sanctæ synodi, præsente sedis Apostolicæ legato, & pluribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus assentientibus, etiam inclytæ memoriæ Sigismundo Romanorum Imperatore, sibi suerat indicatum. In qua sessione forma præfatæ reuocationis & confessionis veritatis per ipsum dominũ Eugenium faciendæ, decreta fuerat. In hac quoq; veritate conquieuit vniuersa Catholica Ecclesia, reputans ipsam dissolutionem per eum, sine consensu Concilij minimè fieri potuisse. Nec vllatenus aduersus veritatem repu-

Constantien. Cõc. ses. 4. & 5.

Matt 18. c

Ibidem.

Vide Epistolam re tractatoria Pij II.

Basileensis Conc. ses. 11.

repugnandi,& ad errorem semel dimissum redeundi, causam assumere potuit ipse dominus Eugenius ex prædicto citatorio. In quo post plurimas admonitiones sibi factas, vt aliquam emendationẽ poneret efficacem in ecclesiastico regimine miserabiliter defluente,& decreta salubria per hãc sanctam synodum edita susciperet,alijsque exempla bonorum operum præstaret,seipsum & cæteros dirigendo in viam salutis,cùm ipse ex aduerso in contemptum huius sanctæ synodi & totius Ecclesiæ desolationem, plurimarumque diuisionum suscitationem,saluberrimæ reformationi ipsius corporis Ecclesiæ longo tempore resisteret: vniuersalis Ecclesia congregata ipsum dominum Eugeniũ, sicut mater filium delinquentem, in viam salutis dirigere satagens: & sicut Paulus reprehendit Petrum coram omnibus, cùm
Gala. 2. c non ambularet ad veritatẽ Euangelij: eundem dominum Eugenium arguẽs, atque ex authoritate à Christo eidem Ecclesiæ data corripiens, defectus notorios, in quibus animam suam & vniuersam rempublicam nimiùm grauabat, commemorauit, vocans ipsum & alios cõuocans, vt in regimine Ecclesiæ salutaris apponeretur prouisio. Quòd post longam tolerantiam tandem id agere
*cõpulsa * impulsa fuit hæc sancta synodus,dum post contemptũ reformationis salutaris, ad suscitationem grauissimi schismatis & læsionem veritatis, ipsius matris Ecclesiæ vulnerationem grauissimam idem dominus Eugenius realiter procedebat,cui per prædictum citatorium summè necessarium erat obuiare, dum sub coloribus exquisitis eandem sanctam synodum & eius opera dissipare,atque quoddam conuenticulum in loco suæ voluntati dedito,nulliter ac de facto erigere, in scissuram Ecclesiæ disposuerat, cuius rei perficiendæ gratia iam triremes & oratores in Græciã transmittebat, ad impediendum aduentum Græcorum in locum per hanc sanctam synodum nominatum, & perturbandum effectũ nostræ legationis in Constantinopolim transmissæ,atq; rumpendum ea quæ inter ipsam synodum & Græcos concordata erant,in quibus etiam ipse dominus Eugenius expressè consenserat. Sed nec vllum colorem dissoluendi hoc sacrum Basileense Concilium,& ipsum in Ferrariã trãsferendi,in casu aduentus Græcorum præfatus dominus Eugenius potuit assumere ex schedula per quandã prætensam sessionem conuenticuli Ferrariensis (vt dicitur) commemorata,quam schedulam illi conuentionalem dixerunt super termino Auinionensibus præfixo in expeditione pecuniarum facienda, quam si non facerent, alium locum nominare seu eligere possemus, & teneremur,atque aliundè vniuersali Ecclesiæ prouidere. Vel ex quadam alia schedula, quam temerariè decretum appellant, incipiente, Hæc sacrosancta synodus inter suæ congregationis exordia, quod in vigesimaquinta sessione huius sanctæ synodi promulgatum allegãrunt, cùm ex rationabilibus & necessarijs causis in ipsa nostra sessione vigesimaquinta nominationẽ trium locorum Basileæ, Auinionis & Sabaudiæ pro œcumenico Concilio celebrando, solenni decreto nostro incipiente, Nuper hæc sacrosancta synodus, publicauerimus, volentes eam inconcussam & inuiolatam permanere,omnemque aliam nominationem seu electionem cuiuscunque alterius loci decernentes irritam & inanem: vniuersique facilè conspiciunt, dominum Eugenium ex his rebus nullum fundamentũ erectionis præfati conuenticuli assùmere potuisse, qui veritatem gestorum considerant. Quanquam enim inter deputatos quosdam nostræ congregationis actum fuerit,vt nisi per Auinionenses infra præfixum terminum fieret pecuniæ expeditio, ad aliam nominationem procedendum foret, atq; in nostra generali congregatione conclusum, non tamen dici potest, hanc synodum per viam contractus cum aliquo conuenisse: nullus enim tunc aderat, cum quo contractũ huiusmodi celebraret. Nec venit in dubium, quenquam cum seipso nõ posse contrahere, cùm inter spondentem recipientemque sponsionem, debeat esse distinctio personarum. Ipsius autem nostræ conclusionis interpretatio, declaratio, moderatio, mutatio iuxta causas occurrentes,atque omnimoda dispositio ad ipsum Concilium pertinebat,maximè cùm non ageretur de facto priuato cuiuscunque personæ,sed de rebus statum vniuersalis Ecclesiæ concernentibus, quarum dispositio ab vniuersali Concilio sub directione spiritus paracleti constituto, per cuiuscunque aut quarũcunque personarũ arbitrium non tollitur. Superuenit autem protestatio legatorum sedis Apostolicæ aduersus decretationem loci Auinionensis, qui pariter cum Basilea & Sabaudia in ipsa conclusione concorditer capta, iunctus erat. Quæ protestatio non modicam occasionem retrahendi animos Auinionensium à prædicta expeditione pecuniarum præstabat: fueruntque ex alia parte per dominum Eugenium & suos, aduersus hanc expeditionem,pendente termino assignato, grauia impedimenta in Auinione præstita. Idque accidit,vt oratoribus nostris in Auinionem venientibus,præcipui gubernatores ciuitatis tunc absentes essent, sine quibus res non poterant tractari. Quibus deinceps aduenientibus,ita actũ est, vt Auinionenses ipsi circa terminum præfixum capitaneum triremium nostrarum de triginta millibus & octingentis florenis auri de camera contentarent,& oratores nostros de residuo totius pecuniæ expeditæ,cautos ac securos facerẽt,

prout

prout ipsi oratores nostri hoc idem suis literis nobis intimauerunt. Requirebant autem ipsi Auinionenses, vt decretationem electionis seu nominationis loci per nos factæ, expediremus. Quæ nos attentiùs considerantes, & intentioni huius sanctæ synodi satisfactum esse iudicantes, per talem expeditionem pecuniarum, attentis maximè impedimentis interea appositis, (quoniam legitima impedimenta in omni conclusione rerum agendarum intelliguntur excepta) cùm & per hunc modum longè meliùs prouidebatur vniuersali Ecclesiæ, quàm dimittendo omnia quæ parata erant pro legatione mittenda in Græciam, & intrando magnas difficultates electionis alterius loci in turbationem rerum agendarum, maximè quoniam vrgebamur conuentiones nostras cum capitaneo classis triremiũ Ecclesiæ initas seruare, (cui dilectus Ecclesiæ filius Iulianus tituli sanctæ Sabinæ presbyter Cardinalis, legatus sedis Apostolicæ, vexillum Ecclesiæ & baculum peregrinationis in nostra congregatione generali nomine nostro tradiderat, cuiq; iam grandis summa pecuniæ per Auinionenses assignata erat) conclusimus ad ipsam decretationem locorũ priùs electorum, videlicet Basileæ, Auinionis & Sabaudiæ, procedendum fore, & duæ partes huius sacri Concilij & ampliùs in eandem sententiam conuenerunt, licet pauci de hoc non contenti, alium locum pro celebratione œcumenici Concilij nominare, & deputare præsumpserunt, absque hoc quod talis potestas eis cõpetere declarata fuisset. Quibus nec competebat de statu totius Concilij & vniuersalis Ecclesię, factisq; fidei seu pertinentibus ad ea, contra consensum duarum partium Concilij, & morem per maximè in generalibus Concilijs à principio nascentis Ecclesiæ obseruatum disponere: qui tamen adhuc in nominando loca non concordes extiterunt, paucissimique fuerunt, qui tandem in hoc resedisse dicuntur, quòd nominationem facerent Vtini & Florentiæ, aut alterius loci, qui tutus esset, ac Papæ & Græcis accommodus, quiq; galeas & pecunias primò expediret. In aliqua quoque nostrarum quatuor deputationum, in qua octoginta personæ erant, vnus solus formam talis nominationis, veluti decretandam, propria voluntate produxisse, solus deliberasse, & conclusisse dicitur. In aliisque deputationibus valdè pauci hoc idem egisse dicuntur aduersus ordinationes huius sanctæ synodi. Et demum, cùm sessionem nostram super decretatione locorum Basileæ, Auinionis & Sabaudiæ celebraremus, legereturque nostrum decretum in ambone maioris ecclesiæ Basileensis iuxta morem consuetum, vnus ex illis paucissimis in loco inferiori & insolito, quandã schedulam legere præsumpsit, à paucis vel nullis intellectam, quæ nominationem locorũ Vtini & Florentiæ aut alteri' loci (vt præmittitur) per paucissimos factam, continere dicebatur, qui etiam in ea synodũ generalem contra consensum duarum partium Cõcilij & ampliùs se (vt dicitur) appellare præsumebant, licet nulliter & de facto. Sed non propterea dimisimus decreti nostri præfati publicationẽ super nominatione Basileæ, Auinionis & Sabaudiæ continuare, quod aliam nominationem locorum irritam declarauit. Nam & si ita permitteretur, vt longè minor pars in Cõcilijs generalibus aduersus partem multo maiorem aliqua decretaret, sibique authoritatem totius Concilij assumeret, ingressus periculosissimus ad multas diuisiones excitandas in futurum, & destructionem ipsorum Cõciliorum præberetur. Neq; literas super illo prætenso decreto, sic per nos irrito declarato, bulla huius sanctæ synodi bullari tolerauimus, licet quidam falso & clandestinè aliquas bullauerint, sicut eas falso bullatas fuisse declarauimus, per solenne decretum in vigesimaseptima sessione huius sanctæ synodi promulgatum. Sed nec ipsius prætensi decreti tenorem obseruauit dominus Eugenius, imo effectum eiusdem (si quis fuisset) euacuauit, dum Florentiam, quæ in illo (vt dicitur) nominata erat, & pecunias atq; galeas disponebat, per eũ acceptatam reiecit, & deinde Bononiam, sicut fertur, postremò Ferrariam pro libito suæ voluntatis elegit, ac etiã priusquàm Græci ad portum aliquẽ citramarinum applicuissent, conciliabulum in ipsa ciuitate Ferrariẽsi erexit. Neq; ad ipsum arbitrari spectabat, quis locus tutus erat pro Concilio celebrando, cùm ipse talem locum tutum iudicare poterat, quem sancta synod' minimè tutum reputasset. Nec asserere potest, sibi facultatem per præfatũ prętensum decretum attributam, vt nũc in vno loco, nunc in altero (prout vellet) Conciliũ fieri ordinaret, ac de eius securitate iudicaret, quod nec illi pauci fecerunt, nec sub nomine generalis synodi aduersus synodũ ipsam, & eius libertatem atq; authoritatem tale aliquid faciendi, ipsamq; voluntati Papæ subijciendi, colorem aliquẽ habuerunt. Neq; etiam in Concilio vnquam conuenerunt ad iudicandum, vel declarationem faciendũ super securitate loci Ferrariensis, aut adimpletione primò facta ex parte loci illius in expeditione galearũ & pecuniarum, de quibus in ipso prætenso decreto agi dicebatur. Deniq; nec per eos qui illud condidisse dicuntur, hoc obseruatum est, vt firmiter in Basilea steterint, donec Græci ad portum applicuissent. Quodq; deinde infra mensem recesserint ad locum ipsis Græcis per oratore: Concilij nominatum, neq; in hoc conuentiones cum Græcis concordatas obseruârunt, sicq; tametsi prætensum illud decretum aliquam apparentiam priùs habuisset,

Cõcilium Ferrariẽse & Latina & Græca ecclesia reuerẽter agnoscit.

habuisset, quam tamē veraciter non habuit, fuit ex consequentibus effectibus euacuatum: ipsumq; cassum, nullum & irritum penitus esse & fuisse, nulliusq; roboris & momenti, decernit & declarat hæc sancta synodus, inhibens ne quis quacunq; dignitate, etiam si papali præfulgeat, dictum prætensum decretum sub nomine legitimi & synodalis decreti audeat nominare, nec illius executioni fauores quomodolibet impendere, sub pœnis & censuris contra violatores & turbatores vnitatis ac pacis ecclesiasticæ à iure impositis, in quas decernit hęc sancta synodus eos incidere ipso facto, notum faciens vniuersis, suum verum decretum legitimè conclusum, ex assensu duarum partium & ampliùs iuxta decreta & ordinationes ipsius, & ex communi omnium suppositorum Concilij concordia, nemine discrepante, vera eius bulla plumbea bullatum, veraciter per eam fuisse obseruatum, & in executionem deductum, conuentionesque initas cum Græcis ex parte sua, quantum in se fuit, adimpletas extitisse. Quæ quidem sancta synodus oratores suos venerabiles episcopos Visensem & Lausanensem ac Nicolaum de Mentone militem, cum galeis & pecunijs in Græciam misit, qui coram Imperatore Romeorum, & Patriarcha Constantinopolitano omnia ex integro adimplere obtulerunt, quæ ipsis promissa fuerant, sicuti sua relatio cum attestatione publicorū notariorum nobis facta indicauit, locumq; œcumenici Concilij celebrandi nominauerunt, qui anteà per ipsos Græcos in suis conuentionibus expressè acceptatus fuerat & concordatus. Portum etiam tali loco aptiorem assignauerunt, requirentes eosdem Imperatorem & Patriarchā, vt pariter sua promissa adimpleterent. Qui se excusauerunt super non aduentu eorum, allegantes tempus adimplendarum promissionum elapsum fuisse, prout per literas suas nobis rescripserunt, quanquam tamen huic responsioni fuerit plenè satisfactū per oratores nostros, quoniam ipsi conuenienti tempore, mense scilicet Februarij, anno præterito ab hoc sacro Concilio recesserant pro veniendo illuc ante terminum assignatum, si non fuissent multiplicia impedimenta sibi deinceps obiecta, quæ notoria sunt: quoniam in conuentionibus cum Græcis per nos initis expresse cautum erat, omnia intelligi debere bona fide, sine fraude & dolo & absque impedimento legitimo & manifesto. Sed vltra hæc etiam præfatus Imperator alteri oratorum nostrorum Ioanni de Ragusio in sacra theologia magistro, ordinis Prædicatorum apud eum existenti, dixerat se esse contentum, vt oratores ipsi & galeę ante mensem Octobris in Constantinopolim non venirent. Plurimas verò practicas in Græcia factas accepimus per eos, qui ex parte domini Eugenij transmissi fuerūt, vt aduentum ipsorum Gręcorum ad alterum locorum per nos nominatorū, impedirent, atq; ipsos in locum, quē vellet dominus Eugenius, attraherent. Et in vna triremi, in qua principalis oratorum suorum præsens erat, nuncius quidam, quem nostri oratores præmiserant cum literis huius sacri Concilij & plurium principum Christianorum, captus est, veluti per debitam informationem cognouimus, nec deinceps de vita eius quicquam nobis aut nostris oratoribus compertum extitit. Domus quoq; præfati Ioannis de Ragusio oratoris nostri in Constantinopoli, inuasione balistariorum fuit impetita: aliaque ibidem facta sunt, quæ non est necessarium recitare per singula, vt sic ad fines suos pertingere possent quos miserat dominus Eugenius, ita vt nostri oratores sine Græcis ipsis, protestatione tamen solenni contra eosdem priùs facta, redire oportuerit. Quæ omnia præualere non potuerunt aduersus veritatem. Sic hæc sancta synodus cuncta cū Græcis concordata ex parte sua adimpleuit, nec per ipsam remansit, quo minùs Cōcilij œcumenici celebratio cum Græcis in loco etiam per eos nominato, habita fuerit, iuxta ea quę cum ipsis cōuenta erant, si illi promissa sua seruassent, aut per alios non fuissent impediti seu retracti.

Intenditq; & proponit eadem sancta synodus, Deo adspirante, authoritatem & veritatē Catholicæ & vniuersalis Ecclesiæ, quā ipsa repræsentat, ac integritatē fidei orthodoxæ iugiter illæsas conseruare, pro honore ipsius omnipotentis Dei & salute animarum: nec bono ipsius vniuersalis Ecclesiæ conueniens existimat, per quascunque practicas aut exquisitos colores, etiam sub spe dubia prosequendi, modis aliundè excogitatis, alia negocia quorum euentus incerti sunt, authoritatem Conciliorum vniuersalium conculcari, veritates declaratas per Ecclesiam, & fidem orthodoxam concernentes, prosterni, viam aperiri Romanis pontificibus ad dissoluēda Concilia generalia per varios modos sine ipsorū consensu, ex quo facilè potestatem datam ad ædificationem, in destructionem verti contingeret, reformationemque ecclesiastici status, pro qua iam tot sunt adhibiti labores, frustrari, atq; ipsius Ecclesiæ stabilitatem & decorem hoc modo deperire, in perditionem animarum & totius populi Christiani lamentabile detrimentum. Sic enim possemus & illa bona maxima ex nunc perdere, & illa alia non acquirere, atque sic totam Ecclesiam in confusione relinquere. Primùm quidem nobis incumbit, Ecclesiæ fidem, veritatem & authoritatem conseruare, & deinceps cunctos ad eius vnitatem redire volentes, syncera charitate amplecti, prout & nos semper parati sumus & erimus. Cùm itaque ea nulla esse &

penitus inualida, quæ dominus Eugenius aduersus hanc sanctam synodum, in ipsius prætensa dissolutione & translatione in Ferrariam, notoriè constet, ipsumq; conuenticulum Ferrariense non fore Concilium, sed schismaticorum conuenticulum, dudum præfato decreto vigesimænonæ sessionis huius sanctæ synodi declarauimus, meritoque pęnam suspensionis ab administratione papali in spiritualibus & temporalibus iamdudum contra Romanum pontificem, Concilium vniuersale sine ipsius consensu dissoluere aut transferre attentantem, ordinatam, in ipsum dominum Eugenium tulerit, & latá esse declarauerit hæc sancta synodus, ac etiam quascunq; sententias, pœnas & césuras excommunicationis, priuationis, inhabilitationis, interdicti, & alias contra huius sanctæ synodi supposita & eidem adhærentes, per ipsum dominum Eugenium latas & ferendas, cassas & nullas fuisse & esse declarauerimus: non necesse arbitramur, vt denuò ad ea cassandum & irritandum procedamus, quæcunq; per ipsum dominū Eugenium aut præfatum Ferrariense conuenticulum facta sunt aduersus eandem synodum, quæcunq; eius supposita, & quoscunque ipsis adhærentes, etiā ante ipsius domini Eugenij suspensionem ab administratione papali, & quæ duráte ipsius suspensione aut præfato conuenticulo, facta sunt, fiunt, aut fient in futurum, in quibuscunque per ipsum videlicet dominum Eugeniū ratione papatus, aut ipsum conuenticulum sub generalis aut œcumenici Concilij nomine, qui etiam victualia suppositis huius sanctæ synodi auferri, & portátes ea spoliari, eorumque spolia primò capientium occupanti cedere [a] mandauit: quæ quàm grauia sint aduersus vniuersalem Ecclesiam, & quanta reprehensione digni sint qui talia agunt, cuncti cóspicere possunt. Nos quoque omnibus & singulis manifestantes veritatem, declaramus omnia prædicta per ipsum dominum Eugenium, aut ipsum conuenticulum facta & facienda, etiam contra dictos Ecclesiæ filios ciues Basileenses & eorum ciuitaté, nulla penitus, cassa & irrita fuisse & esse, nec aliqué ipsius domini Eugenij, præfatique conuenticuli præceptis, mandatis aut prohibitionibus, etiam prætextu cuiuscunque iuramenti aut obligationis, in quibuslibet prædictis teneri obedire, imo potiùs ad nó obediendum illis omnes & singulos Catholicos ex præcepto nomini & Ecclesiæ sponsæ eius, quam ab omnibus audiri iubet, esse adstrictos. Requirimusq; & monemus vniuersos Christifideles, vt ecclesiæ Catholicę (quę à directore dirigitur sapientissimo & infallibili) per hanc sanctam synodum repręsentatæ firmiter adhęreant vsq; in finem, nec vllis tentationibus p voluntatem cuiuscunque suscitatis aut suscitandis, ab ipsius Ecclesię firmitate & veritaté suos animos dimoueát confidentes in superno saluatoris nostri auxilio, qui ad Ecclesiā suam dixit, Ego vobiscum suo omnibus diebusque ad consummationem seculi: manentesq; perseueráter in ipsa Ecclesiæ domo, quæ vt ait B. Hieronymus, declarans sacræ scripturæ veritatem dicitur ædificari supra firmam petram, quæ vnica columba appellatur, quæ sponsa pulchra sine ruga & macula, quæ domus etiam claues accepit & potestaté ligandi & soluendi: Hanc domū si quis corrigenté corripientemq; cótempserit, sit tibi (inquit) sicut ethnicus & publicanus) soliditatéq; fidei semper teneant, memorantes etiā dictum illud beati Cypriani: Alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest Deum patrem, qui vniuersalis Ecclesiæ non tenet vnitatem.

Mat. vlt. d

Matt. 7. d

Cant. 6. b

Matt. 18. c

Insuper quoniam in supradicto decreto vigesimænonæ nostræ sessionis, pœnas & censuras iustissimas promulgauit hæc sancta synodus aduersus omnes, qui ad prętatum conuenticulum Ferrariense accederent, aut mitterent, præcepitque sub eisdem pœnis & censuris omnibus & singulis in curia, quam dominus Eugenius quondam tenebat, aut etiam actu de facto tenet existentibus, vt si conuenticulū Ferrariense per eum erigi cótingeret, ab eius curia recederét, & deinceps declarata suspensione ipsius ab administratione papali, etiam sub pœnis & censuris in decreto nostræ vigesimænonæ sessionis contentis, mandauimus, vt infra quadraginta dierum spatium ab eadem curia recederent: ideo omnes & singulos in cóuenticulo Ferrariensi aut prętensa ipsius domini Eugenij curia existétes, & in prædictis nostris decretis comprehensos, qui eorundem decretorum monitionibus nó paruerunt, citat hæc sancta synodus, vt trigesimo die à data præsentis decreti computando, in nostra generali congregatione (si tunc eá celebrari contingat) alioquin in proxima subsequente, compareant coram eadé sancta synodo, visuri se declarari in pœnas prædictas incidisse, aut iustas causas (si quas habeant) allegaturi: quem terminum ipsis peremptoriè & vna vice pro omnibus hæc sancta synodus duxit assignandū, & assignat, decernens vlteriùs contra eos procedendum fore, & declarandū, prout iuris & rationis fuerit, quorum omnium nomina & cognomina haberi vult pro sufficienter expressis. Insuper cum in prima sessione huius sanctæ synodi pœnæ excommunicationis, anathematizationis & interdicti decretæ fuerint aduersus omnes & singulos, qui quascunq; personas ecclesiasticas vel seculares, ad hoc sacrū Cóciliū venientes, seu in eo stantes, aut ab eodem recedétes, temeritate propria p se vel aliū seu alios arrestare, inuadere, capere, detinere, incarcerare, mutilare, occidere, vel bonis suis spoliare, vel iniurijs affligere, seu ipsos

[a] Mandarunt

ipsos sic delinquentes receptare, aut aliâs quomodolibet impedire, seu ea perpetrantium facta & commissa, rata & grata habere, vel eis dare consilium, auxilium vel fauorẽ, publicè vel occultè, directè vel indirectè pręsumpserint, vel præsument in futurum, quæ pœnę solenni decreto Cócilij Constantiensis aduersus prædictos fuerunt ordinatæ, vltra easdem pœnas & censuras, quas omnes & singulos qui mandato pręfati domini Eugenij, vel præfati conuenticuli Ferrariensis, quicquam prędictorum fecerint, aut facient in futurum, expressè incurrisse, & incursuros esse decernimus ac declaramus. Etiam cõtra eosdem, tanquã contra fautores schismatis, ad grauiora procedendum fore decernit hęc sancta synodus, omnibus alijs decretis & ordinationibus eiusdem sanctæ synodi in suo robore duraturis. Decernit tandem hæc sancta synodus omnes & singulos supradictos per publicationẽ præsentis decreti in valuis maioris Ecclesiæ Basileensis affigendi, perinde arctari ac arctatos intelligi, ac si dictę citationis, ordinationis & declarationis executio ad eorum proprias personas facta fuisset. Datum in sessione nostra publica in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, nono Calendas Aprilis, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimooctauo.

SESSIO XXXIII.

De veritate fidei Catholicæ per tres veritates.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam.

Sicut vna est Christi Ecclesia, quæ (vt ait
Tim. 3. c Apostolus) est columna & firmamentum veritatis, sic omnia Ecclesię membra vnitatem semper obseruare necesse est in professione catholicæ veritatis, atque fideliter & firmiter credere, quicquid per ipsam Ecclesiam de veritate fidei fuerit declaratũ, vt nõ sicut
Ephe. 4. c paruuli fluctantes circumferantur omni vẽto doctrinæ, aut per repugnantium dogmatum varietatem in diuisiones & schismata prolabantur. Dudum autem in sacra generali Constantiensi synodo conueniens catholica Ecclesia, veritatem de generalium Conciliorum authoritate solenniter declarauit. Deinde in hac sacra generali Basileẽsi synodo, eandem necessariam declarationem sub eodem qui sequitur tenore, innouauit. Primò, ꝙ generalis synodus in Spiritusancto legitimè congregata, generale Cóciliũ faciens, Ecclesiam catholicã militantem repræsentans, potestatẽ à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunq; status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenet in his, quæ pertinent fidẽ, ad extirpationẽ schismatis, & ad generalem reformationẽ Ecclesię in capite & in membris. Item declarat, ꝙ quicunque cuiuscunq; dignitatis, etiã si papalis existat, qui mandatis, statutis siue ordinationibus aut præceptis huius sanctæ synodi & cuiuscunq; alterius Cócilij generalis legitimè congregati, super pręmissis seu ad ea pertinentibus, factis vel fiendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pęnitentiæ subijciatur & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrendo. Cumq; (sicut pręfertur) quilibet cuiuscunq; dignitatis etiam si papalis existat, Concilio generali in *præmissis obedire teneatur, declaratum etiam fuit frequẽter ac dilucidè, quòd ipsum generale Concilium pro præmissis eaq; concernentibus, aut aliquo pręmissorum actu congregatum, sine ipsius consensu per nullum quauis authoritate, etiam si papali dignitate pręfulgeat, dissolui, transferri, aut ad aliud tempus prorogari potest. Et licet has esse veritates fidei catholicæ, satis constet ex pluribus declarationibus præcedentibus, tam in præfato Constantiensi Concilio, quam in hoc Basileensi factis, ad maiorem tamen soliditatem & firmitatem omnium catholicorum in vnanimi professione veritatum ipsarum, hæc sancta synodus definit, declarat, prout sequitur:

*prędictis

Veritas de potestate Concilij generalis vniuersalem Ecclesiam repræsentãtis, supra Papam & quemlibet alterum, declarata per Constantiense & hoc Basileense generalia Concilia, est veritas fidei catholicæ.

Quemadmodũ has veritates damnarit Eugenius 4. vide infra Sessione 38.

Veritas hæc, quòd Papa Cóciliũ generale vniuersalem Ecclesiam repręsentans, actu legitimè congregatũ super declaratis in præfata veritate aut aliquo eorũ, sine eius cõsensu nullatenus authoritatiuè potest dissoluere, aut ad aliud tẽpus prorogare, aut de loco ad locũ transferre, est veritas fidei catholicæ.

Veritatibus duabus prędictis pertinaciter repugnans, est censendus hæreticus. Datum in sessione nostra publica, in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, xvij. Calẽdas Iunij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimonono.

SESSIO XXXIIII.

De depositione Eugenij Papæ Quarti.

Nota, ꝙ est conciliabulũ ac illegitimum, & ob id omnia sancita nullius esse valoris. Vide Schol. fol. 720. i calce.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans, ad futuram rei memoriam.

Prospexit dominus de excelso sancto suo, Psa. 101.
de cœlo in terram adspexit, vt audiret gemitus

tus plorantis Ecclesiæ super perditionibus animarum precioso Iesu Christi sanguine redemptarum, & malis innumeris, quæ in religionem Christianam irruerunt. Et quoniam iustus est ipse dominus, & iustitias dilexit, in vnum hominem, per quem scandalū venit vniuerso orbi, & quo grauiter peccāte, atq; correctionem spernente, ira super omnem populum venire videtur, iudicium facere disposuit, per ministerium Ecclesiæ suæ cōgregatæ in nomine ipsius Christi Saluatoris omnium, qui ait: Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum, & qui de peccatore nolente Ecclesiam audire, dixit: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Eiusdem quoque diuina prouidentia præuidens resistentias & oppugnationes, quas aduersus reformationē Ecclesiæ Dei & authoritatem sacrorum generalium Conciliorum ipsam Ecclesiā repræsentātium, ac bonum publicum totius religionis Christianæ, suscitaturus erat in tempore suo Eugenius Papa quartus, quantaque scandala, diuisiones & schismata facturus in orbe, sacram synodum Constantiensem excitauit per Spiritum sanctum, vt declarationem veritatis fidei catholicæ toti orbi explicaret dicentem, quòd Cōcilium generale vniuersalem Ecclesiam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunq; dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationē schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ in capite & in membris. Item quòd si quis cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si papalis existat, qui mandatis, statutis, siue, ordinationibus, aut præceptis ipsius Cōcilii generalis in prædictis & pertinentibus ad ea contumaciter obedire contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia (si opus fuerit) recurrendo. Qua siquidem declaratione vitam parauit miserator dominus, per quam Ecclesia Dei in præfatum Eugenium multiplices excessus, qui adeo notorii sunt, quòd nulla tergiuersatione celari possunt, perpetrantem & cōtumaciter Ecclesiam audire, ac præceptis, statutis & ordinationibus synodalibus obedire contemnentem, iustum iudicium ferre haberet, iuxta cuius veritatis declaratæ dispositionem, hæc sancta synodus Basileensis in Spiritu sancto legitimè congregato, vniuersalem Ecclesiā repræsentans, necessarium esse iudicans, vt cui pia nō prodest correctio, debita nō pareat abcisio: postquàm in multa longanimitate, patientia & mansuetudine post plures admonitiones expectauit eundem Eugenium, vt salutarem emendationem & excessuum prædictorum correctionem efficeret, tandē cùm ampliùs differri non possit, quo minùs catholicæ fidei & saluti vniuersæ Christianæ religionis sub auxilio spiritus paracleti prouideatur, ne ex vlteriori protelatione iustitiæ sanguis pereuntium animarū de nostris manibus requiratur, sed cum diligentia salubre regimen gregi dominico præbeatur, vt postquàm veritas de terra militātis Ecclesiæ orta est, & iustitia de cœlo prospexit, Deus ipse donet benignitatem, & terra nostra proferat fructum salutarem, oriaturq; simul nostris diebus iustitia & abundantia pacis: eadem sancta synodus pro tribunali sedens, per hanc suam sententiam diffinitiuam, quam fert in his scriptis, pronunciat, decernit & declarat, Gabrielem priùs nominatum Eugenium Papam quartum fuisse & esse notorium & manifestum contumacem, mandatis seu præceptis Ecclesiæ vniuersalis inobedientem, & in aperta rebellione persistentem, violatorem assiduū atq; contemptorem sacrorum canonum synodalium, pacis & vnitatis Ecclesiæ Dei perturbatorem notorium, vniuersalis Ecclesiæ scandalizatorem notorium, Simoniacum, periurum, incorrigibilem, schismaticū, à fide deuium, pertinacem hæreticum, dilapidatorem iurium & bonorū Ecclesiæ, inutilem ac damnosum ad administrationem Romani pontificii, omni titulo, gradu, honore & dignitate se reddidisse indignum. Quempropterea eadē sancta synodus à papatu & Romano pontificio ipso iure priuatum esse declarat & pronunciat, ac ipsum ab eisdem amouet, deponit, priuat & abijcit, decernendo nihilominùs contra eundem ad executionem etiam aliarum iuris pœnarum, ad quas hæc eadem sancta synodus, ac eadē sua sententia ipsum condemnat, vlteriùs fore procedendum. Ac eidem inhibet, ne deinceps pro Papa vel Romano pontifice se quouis modo nominet seu gerat. Omnesque Christicolas ab ipsius obedientia, fidelitate ac iuramentis & obligationibus, eidem quomodolibet præstitis, absoluit & absolutos esse declarat, ac omnibus & singulis Christifidelibus inhibet, sub pœnis fautoriæ schismatis & hæresis ac priuationis omnium beneficiorum, dignitatum, & honorum ecclesiasticorum & mundanorū, & aliis pœnis iuris, etiā si Imperialis, regalis, Cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis aut episcopalis dignitatis, aut etiā si communitates, vniuersitates, & collegia existant, qui si contra hanc inhibitionem fecerint, sint authoritate huius decreti ac sententiæ ipso facto priuati, & alias iuris incurrant pœnas, eidem Gabrieli notorio schismatico, periuro, hæretico, scandalizatori, incorrigibili, pertinaci, priuato, deposito, amoto, & taliter declarato, tanquā summo pontifici obediant, pareant, vel intendant, aut eum quouis modo sustineant vel receptent, aut si sibi auxilium, consilium vel fauorem præstent. Necnon pro-

Marginalia: Psal. 10. — Mat. 18. c — Ibidem. — Psal. 84. — Psal. 71. — Pius II. Pontifex maximus Eugeniū hūc vocat virū bonum & sanctum, & eum de multis falso accusatū dicit. Vide eius bullam retractatoriam.

pronunciat, decernit, & declarat eadem sancta Synodus, omnes & singulos processus, inhibitiones, sententias, censuras, constitutiones, ordinationes, & alia quæcunque per eum, aut alios quoscúq; factos & facta, quæ possent præmissis obuiare, irritos & inanes; ac irrita & inania, nulliusque fuisse, aut fore roboris vel momenti.

Datum in sessione nostra publica, in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, septimo Calendas Iulij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono.

SESSIO XXXV.

De stabilitate Concilij Basileensis.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalẽ Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Diligentibus Deum nihil in hoc seculo tam graue videri debet, quod ab operibus charitatis, in eius gloriam & animarum salutem explendis, animos eorum retrahat, cùm & bea-
Rom. 8.g tus Paulus apostolus dixerit, neq; mors, neque vita poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu domino nostro. Idcirco hæc sancta synodus in nomine ipsius Christi saluatoris congregata, non obstantibus quibuscunque impedimentis, opera sancta reformationis Ecclesiæ sanctæ Dei & salutis vniuersorum, quantum concesserit diuina pietas, & constanter & perseueranter prosequi desiderans, atque iam semoto per iustitiæ rectitudinem præcipuo obstaculo, quod per inutilẽ & damnosam administrationem Romani Pontificis maximè oberat vnitati, paci & debitæ gubernationi ipsius Ecclesiæ, pacem cunctorum quantum fieri potest, perquirere cupiens, cùm in decreto vndecimæ sessionis eiusdem sanctæ synodi statutum fuerit, quòd hoc præsens Basileẽse Concilium non possit dissolui, nisi consentientibus duabus partibus eiusdem Concilij, scrutatis votis singulorum, primò in singulis deputationibus, & deinde in congregatione generali, ac demum in sessione publica decretatione subsequuta, & deinceps super modo ponendi materiam dissolutionis Concilij, in deliberatione per deputatos duodecim fuerit certa cóclusio recepta, pridie idus Decẽbris, anno à natiuitate Domini 1438. statuit, decernit & declarat, quòd per recessum cuiuscunque, aut quorumcunque, cuiuscunq; status, aut dignitatis, ab hac ciuitate Basileensi, etiam si cardinalatus, patriarchalis, aut pontificalis existant, non sit, neq; censeatur Concilium dissolutum, nisi iuxta formam & modum prædictorum decreti & conclusionis processum fuerit. Et quoniam hac soliditate stabilis permanentiæ Concilij debitè obseruata, res arduę quę in manibus sunt, poterunt maturiùs & ordinatiùs tractari, & præcipuè circa electionem futuri summi Pontificis, quæ maiorem attentionem requirit, non intendit hæc sancta synodus ante terminum sexaginta dierum, in decreto septimæ sessionis eiusdem super ipsa electione in hoc Concilio fienda præfixum, computandorum à die depositionis Gabrielis, olim dicti Eugenij Papæ quarti, quæ fuit septimo Calendas Iulij, ad huiusmodi electionem procedere. Effluxo autem huiusmodi termino, decernit, ad eandem electionem in sacro Concilio fore procedendum, modis & formis per ipsum Concilium declarandis. Vt autem sub virtuoso & idoneo pastore, quem à Domino dari speramus, fiat omnium Christianorum vnio & abundantia pacis, volens hæc sancta synodus cum reali affectu cunctos, quantum in se est, inuitare ad pacem, omnes & singulos sequentes curiã prætensam præfati Gabrielis olim dicti Eugenij Papæ, ac in eadem existentes, cuiuscunque status, gradus, aut conditionis, etiam si cardinalatus, patriarchalis, episcopalis fuerint, qui ipsius Gabrielis olim Eugenij obedientiam & adherentiam in totum dimiserint, huic sacro Cócilio realiter & cum effectu, infrà terminum huiusmodi sexaginta dierum, à tempore prędictę depositionis computandorum, adhæserint, atq; de his coram eodem Cócilio per se vel per alios legitimè docuerint, infrà terminũ prædictum, intendit benignè amplecti & recipere, ac eorum statui & indemnitati cóuenienter prouidere. Datum Basileæ in sessione nostra publica, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, sexto idus Iulij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono, Apostolica sede vacante.

SESSIO XXXVI.

De Conceptione gloriosissimæ Virginis MARIAE.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam representans, ad perpetuã rei memoriam.

Elucidantibus diuinæ gratiæ mysteria, mercedem gloriosam repromisit ęterna Dei patris sapientia, dum ait: Qui elucidant me, vitam ęternam habebunt, quod etiam de gloriosa Virgine, quę ipsam patris sapientiã Dei filium æternum in vtero pertulit, ac mundo peperit, sacrosancta legit Ecclesia. Nam quicquid de dignitate & sublimitate Virginis matris educitur in lucem, hoc non dubium est, ad laudem & honorem filij sui pertinere.

pertinere. Et qui honorificant gratiam & sanctitatem matris, honorificant & elucidant gloriosum nomen filij eius, qui ipsam sanctificauit repleuit gratia. Vndè si in cæteris rebus elucidatio veritatis, quæ à Domino Deo est, præclara merita parturit, in ea re specialiter fructus vberrimos afferre speranda est, quæ sanctificationē & dedicationem templi illius concernit, in quo ante secula, ante quàm terra fieret, & ab æterno sibi mansionem ordinauit prima & æterna veritas. Id quoque maximè congruit, vt pax habeatur in quæstionibus concernentibus sanctitatem illius, per quam pax diffusa est in terris. Hactenus verò difficilis quæstio in diuersis partibus & coram hac sancta synodo super Conceptione ipsius gloriosę Virginis MARIÆ matris & exordio sanctificationis eius facta est, quibusdam dicentibus ipsam Virginem & eius animā per aliquod tempus, aut instans temporis subiacuisse actualiter originali culpæ alijs autem econuerso dicentibus, à principio creationis suæ Deum ipsam diligendo, gratiam eidem contulisse, per quam à macula originali illam beatissimam personam liberans & pręseruans, sublimiori sanctificationis genere redemit, cùm fundaret eā Altissimus ipse, & ipsam fabricaret filius Dei patris, vt esset mater eius in terris. Nos verò diligenter inspectis auctoritatibus & rationibus, quę iam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte vtriusque doctrinæ coram hac sancta synodo allegatæ sunt, alijsque etiā plurimis super hac re visis, & matura consideratione pensatis, doctrinam illam differentem gloriosam Virginē Dei genetricē MARIAM, præueniēte & operante diuini numinis gratia singulari, nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamque & immaculatam, tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicę, rectę rationi & sacrę scripturæ, ab omnibus catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam, diffinimus & declaramus, nulliq́ue decæterò licitum esse in contrarium prædicare & docere. Renouantes prætereà institutionē de celebranda sancta eius Conceptione, quæ tam per Romanam, quàm per alias Ecclesias sexto idus Decembris antiqua & laudabili consuetudine celebratur, statuimus & ordinamus, eandem celebritatem præfata die in omnibus ecclesijs, monasterijs, & conuentibus Christianæ religionis, sub nomine Cōceptionis festiuis laudibus colendam esse, cunctisque fidelibus verè pœnitentibus & confessis, ea die Missarum solennijs centum, primis autem vel secundis Vesperis totidem, sermoni verò verbi diuini de ea festiuitate interessentibus centum quinquaginta dies, concessione perpetuis temporibus duratura, de iniunctis sibi pœnitentijs hæc sancta synodus elargitur.

Nō celebratur festum conceptionis B. Mariæ ob hanc renouationem, cum esset Cōciliabulū, sed quia antea celebrabatur cōseruatur cōsuetudo illa.

Datum Basileæ in sessione nostra publica, in maiori Ecclesia Basileensi solenniter celebrata, decimoquinto Calendas Octobris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono.

SESSIO XXXVII.

Et est renocatio protestationum, conuentionum, iuramentorum obuiantium electioni Papæ fiendæ.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repręsentans, ad futuram rei memoriam.

Quoniam in opere necessario, quod fauente superna gratia aggressuri sumus, in eligendo summum Pontificem, & prouidendo saluti Ecclesiæ in gloriam omnipotentis Dei, non solùm quærere oportet, quæ ad ipsius operis consummationē promouent, verumetiam impedimenta tollere, quæ felici progressui rerum agendarum aduersari, aut officere possunt, vel quomodolibet contraire: vt puri⁹, ac synceriùs & liberiùs ipsa electio summi Pontificis fiat, omnes & singulas protestationes, quæ possunt puritati, synceritati & libertati & efficaciæ eiusdem electionis & eligendi per sacrum Cōcilium summi Pontifici obedientię plenarię obuiare, necnon conuentiones, pactiones, promissiones, obligationes, iuramenta, condicta, intelligentias, & intendimenta, vbicunque, qualitercūque & per quoscūque, cuiuscunque status, gradus, conditionis & præeminentiæ, etiam si Imperiali, regali, cardinalatus, archiepiscopali, ducali, aut alia quacunque ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate, in aduersum huius electionis factas & facta, fiendas, & fienda, ex abundanti damnat, reprobat, & annullat, prout etiam de se ipsis nulla nulliusq́; roboris vel momenti existunt, mandans sub obtestatione diuini iudicij, & sub excommunicationis pœna, quam in contrarium facientes ipso facto incurrant, & præcipiens, ne quis talia facere, vel iam factis vti, aut eadem obseruare quouis modo præsumat. Omnesq́; & singulos ab huiusmodi promissionibus & obligationibus quibuscunque, etiam iuramento vallatis, eadem sancta synodus ad cautelam & ex abundanti absoluit & relaxat, & prout hęc de facto processerunt, & absolutos & relaxatos esse declarat. Datum Basileæ in sessione nostra publica, in maiori Ecclesia Basileensi solenniter celebrata, nono Calendas * Decembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringētesimo trigesimonono. * Nouēbris.

ALIVD DECRETVM EIVSDEM ſeſſionis de modo eligendi ſummum pontificem, & numero.

SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam. Conſolabitur dominus Sion, & conſulabitur omnes ruinas
Eſaiæ 1. a eius, ait Eſaias Propheta, & ponet deſertum eius quaſi delicias ſolitudinem eius quaſi hortum domini. gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. quod iam aſpirante ſingulari gratia ſpiritus paracleti, in eccleſia conſpicere ſperamus, & videre paſtorem bonum conſtituendum à domino ſuper familiam ſuam, qui ſapienti & fideli regimine releuet ipſam Eccleſiam à languoribus ſuis, quos ex inutili & damnoſa adminiſtratione hactenus perpeſſa eſt. Et licet diuerſis temporibus diuerſi modi ſuper electione Romanorum pontificum obſeruati ſint, prout neceſſitas & vtilitas Eccleſiæ expoſcebat, nunc tamen cura rei huius ſua directioni omnipotentis Dei incumbit huic ſanctæ ſynodo congregatæ pro reformatione Eccleſiæ & ſalute omnium fidelium in nomine Chriſti Saluatoris, qui ait:
Mat. 18. b Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorũ. Et iam poſt editionem ſalubrium decretorum & ſacrorum canonum, atque iuſtam depoſitionẽ illius, qui ipſos canones & decreta ſpernebat ac paruipendebat, ſanctæ reformationi & reſtaurationi legis diuinæ ac publicæ ſaluti vehementer obſiſtens, ſupereſt, virum talem quærere à domino, & cum beneplacito ſuæ benignitatis eligere, per quem deſiderata cunctis gentibus ipſa reformatio atq; ſalutaris gubernatio Eccleſiæ Dei in ſalutarem reducantur effectum. Nam & ſingulariter futuro paſtori incumbet benè regendi neceſſitas, dum recens exemplum ſui prędeceſſoris ob eius damnoſum regimen eiecti ante oculos poſitum habebit. Dudum quoque in quarta ſeſſione huius ſanctæ ſynodi, celebrata duodecimo Calendas Iulij, anno à natiuitate domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimoſecundo, ſtatutum fuit, de electione Romani pontificis, ſi ſedem Apoſtolicam hoc ſedente Concilio, vacare contigeret, in hunc modum: Hæc ſancta ſynodus decernit, ſtatuit, atque diffinit, quòd in euentum vacationis ſedis Apoſtolicæ, hoc ſacro generali Concilio durante, electio ſummi pontificis in loco iſtius ſacri Cõcilij fiat, & interdicit, ne alibi celebretur. In contrarium attentata quauis authoritate, etiam ſi papali, non obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus editis vel edendis, aut alijs in contrarium facientibus, ac ſi de ipſis de verbo ad verbum, eſſet faciẽda mentio ſpecialis, aut iuramento firmata exiſtant, quibus ex certa ſcientia derogat, & decernit nulla & irrita eſſe & nullius roboris vel momenti ipſo iure. Contrarium verò attentantes ſint tam actiuè quam paſſiuè, quo ad electionem Romani pontificis, & ad quaſcunque alias dignitates inhabiles, & omnibus habitis dignitatibus perpetuo priuati, & infamiæ notam & etiã excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Quòd ſi forſitan aliqua de facto prætenſa electio præſumeretur, tam electus prætenſus, quàm illi adhærentes & eum pro tali gerentes, ſupradictas pœnas incurrant. Abſolutionem verò omnium & ſingulorum, qui præmiſſas ſententias aut aliquam earum incurrerint quoquo modo, dicta ſancta ſynodus tantum modò præter quàm in mortis articulo ſibi reſeruat, decernens præſens decretum ligare, afficere, vim & effectũ habere & ſortiri, poſt quadraginta dies continuò proximè ſecuturos à die publicationis eiuſdem. Deinceps autem in noſtro decreto ſeptimæ ſeſſionis ordinatum fuit, quòd in euentum prædictum vacationis ſedis Apoſtolicæ, hoc ſedente generali Concilio, ante ſexaginta dies à tempore ipſius vacationis continuè computandos, ad electionem Romani pontificis minimè procederetur, quem terminum ſexaginta dierum, poſtquam vacauit ipſa ſedes per depoſitionem Gabrielis, olim Eugenij Papæ quarti, hæc ſancta ſynodus duxit expectandum. Decreuitque, affluxo illo termino, electionem Romani pontificis in hoc ſacro Concilio eſſe fiendam, modis & formis per ipſum Conciliũ declarandis, prout in decreto noſtro trigeſimęquintę ſeſſionis plenius continetur. Cùm autem iam per eiuſdem termini lapſum, adhuc per plures dies ad electionem præfatam procedere diſtulerimus, Eccleſiaque acerrimos dolores patiatur, dum protelatur ſedis Apoſtolicæ diuturna vacatio, & differtur noui paſtoris electio, ipſe quoq; qui iuſtiſſimè depoſitus eſt, varijs artibus Eccleſiam conturbare conatur, & Apoſtolicæ ſedis primatum nefanda præſumptione tenere & occupare, in graue ſcandalum Eccleſiæ & magnum periculum fidei & religionis Chriſtianæ, (qui pertinaciam ſuam indies magis ac magis hominibus manifeſtando, menſe Septembris proximè præterito horrendam inuectiuã aduerſus veritates fidei in hanc ſanctam ſynodum, eiusq; fautores & defenſores promulgauit, non correctionem ſeu emendationẽ proferens, ſed omnem incorrigibilitatem & pertinaciã oſtendens, atque proprijs factis toti mundo manifeſtans) neceſſe eſt Eccleſiæ catholicæ de prudenti & fideli paſtore prouidere, qui eam à perſecutionibus tam reprobi hominis defendat, fidemque conſeruet, ac iuſtitiam & veritatem tueatur, animasque precioſo Chriſti ſanguine redẽptas, quas pręfatus Gabriel ſeducere

nititur,

nititur, dirigat in viam salutis. Nam sicut res ipsa indicat, plura & maiora scandala indies euenirent, nisi per auxilium gratiæ Dei de remedio prouideretur opportuno. Ad quod quærendum, & de idoneo pastore prouidendum, necessitas fidei maximè nos impellit. Volens itaque tandē hæc sancta synodus post maturam & longam expectationē exoluere debitum obsequium domino Deo suo, & saluti atque necessitati ipsius Ecclesiæ (vt tenetur) prouidere, ad laudem & gloriam beatissimæ trinitatis Patris & Filij & Spiritus sancti, statuit, decernit & declarat, electionem Romani pontificis fiendam & celebrandam esse pro hac vice per hoc sacrum Concilium Basileense seu eius authoritate, modis & formis infrà scriptis.

Iste Cardinalis Arelatensis fuit Eugenio infensissimus: hinc istæ tot acerbitates, vt videtur.

Et primò, quòd vnà cum dilectissimo Ecclesiæ filio Ludouico tituli sanctæ Cæciliæ sanctę Romanæ Ecclesiæ presbytero Cardinali, Arelatensi vulgariter nūcupato, præsente & præsidente in sacro Cōcilio, & alijs ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, si qui ante consummatam electionem futuri summi pontificis aduenerint, & adhærentes huic sacro Cōcilio, eidem electioni interesse voluerint, alij tam de prælatis, quàm cæteris honorabilibus ecclesiasticis viris, in sacerdotio aut saltē diaconatus ordine constituti, vsque ad numerum triginta & duorum, per eandem synodum ad prædictam electionem faciendam, in nostra generali cōgregatione ac in sessione publica nominandi & deputandi, potestatem habeant, prout secundum Deum & conscientias suas eisdem videbitur, hac vice liberè eligendi summum pontificem authoritate huius sanctæ synodi, ita vt ille absq; vlla exceptione ab vniuersali Ecclesia summus pontifex habeatur, qui ab omnibus prædictis sic debentibus pro hac vice eligere, aut saltem à duabus partibus ipsorum fuerit electus, & consensum (vt infrà dicitur) præstiterit. Nec valeat electio, nisi duæ partes prædictorum in ipsum electum consenserint, & conuenerint. Qui omnes pro hac vice eligere debentes, tanto attentiùs synceris mentibus & expurgatis conscientijs idoneum & perutilem pastorem eligere curent, quanto Ecclesiam in maioribus necessitatibus positam conspiciunt, ad solū Deum occulos dirigentes, qui in districtissimo examine de tāto & tam arduo negocio (ex quo pendet salus vniuersalis Ecclesiæ) reddituri sunt rationem. Ordinat insuper, statuit & decernit hæc sancta synodus, quòd supradicti eligere debentes, die sequente post nominationem eorum in congregatione generali, conueniant omnes in maiori ecclesia Basileensi, in qua Missa & sermo solennes celebrentur & fiant (prout est de more fieri) in die quādo intratur conclaue, tenebiturq; eodem die publica sessio, & ibi omnes suscipiāt eucharistię sacramentum, ac iuramentum pręstent, quod in vigesimatertia sessione huius sanctæ synodi extitit ordinatum. Quibus peractis, sine redeundo in domos suas, intrent conclaue ad hoc ordinatum in domo huius ciuitatis Basileensis, in qua sacra deputatio pro cōmunibus teneri consueuit, ad electionem huiusmodi celebrandam, & consequenter præsentandum ac intimandum, cæteraq; faciendum, obseruandum & prosequendum, quæ in præsenti decreto expressa sunt, & quæ in cæteris hic non expressis, alia decreta huius sanctæ synodi, necnon aliæ constitutiones & ordinationes, videlicet tam in corpore iuris clausæ, quàm extrauagantes (quæ hactenus obseruari consueuerunt) de Cardinalibus & alijs electoribus Romani pontificis statuunt & decernunt, quæ omnia, saluis expressis in prædicto decreto, volumus in suo robore permanere, & etiam in prædictis ad eligendum pro hac vice deputatis & deputandis, locum habere, quemadmodùm de Cardinalibus in prędictis decretis, constitutionibus & ordinationibus statutum & ordinatum reperitur, sed nullum eisdem expresis quouis modo pręiudiciū generare.

Electus autem in papam, præsentata sibi electione, si præsens in hac ciuitate fuerit, per aliquos ex ipsis electoribus, etiamsi cardinales non fuerint, vel extra ciuitatem per aliquos ex ipsis, vel alios ad hoc habentes mandatum ab eis, in pręsentia notarij & saltem decem personarum requisitus, teneatur infra, diem naturalē ab hora requisitionis, consentire ac iurare modo & forma inferiùs descriptis alioquin eius electio pro infecta habeatur. Volumus autem, quòd si contingeret ipsum electū huiusmodi electionem non acceptare, seu ei non consentire modo & forma & in tempore ordinatis, quòd pręfati ad eligendum ordinati, ad alterius electionem procedant, priusquàm exeant conclaue, si præfatus electus in hac ciuitate fuerit. Si verò fuerit, extra ciuitatem, eo casu infra triduum post notitiam habitam in Concilio, & per ipsum Concilium in congregatione generali declaratam, de recusatione per electum facta, iterum intrent conclaue pro electione alterius facienda omnib' modis & formis, sicut superiùs dictum est. Et si quis ipsorum electorū à tempore primi ingressus conclauis, in anteà recederet à Concilio, vel decederet, aut impedimentum haberet, per quod non posset electioni interesse, vel etiam conclaue intrare nollet, alius loco eius subrogetur de eadem natione per ipsos ad eligendum deputatos, aut per maiorem partem ipsorū, qui habebit communicare & iurare, prout præfati deputati, aut maior pars ipsorum ordinauerit. Duretque potestas; omnium & singulorum prædictorum absq; alia noua deputatione electorū, donec electio per eos facienda, realiter per consen-

consensum electi sortita fuerit effectũ. Hãc autem formam & modum electionis approbat, statuit ordinat & decernit hæc sancta synodus pro hac vice. Et ad omnem scrupulum submouendum, omnes & singulos in eadem synodo præsentes & venturos, & qui ei adhærebunt, quantum ad huiusmodi electionis opus & totalem effectum, ab omnibus sententijs excommunicationis (si quas forsitan incurrerint) & quibuscunq; censuris à iure vel ab homine generaliter vel specialiter, etiã à Cõcilijs generalibus vel summis pontificibus promulgatis, absoluit, ipsosque ad omnes actus in eadem synodo agendos, actiuè & passiuè, quatenus opus est, habilitat & habiles esse declarat, volens etiã, vt specialiter in omnibus ad eligendum deputatis aut deputandis (vt præmittitur) locum habeat constitutio Clementis quinti, quę ordinat, vt nullus ex cardinalibus cuiuslibet excommunicationis, suspensionis & interdicti prætextu, à dicta electione repelli valeat, cæteris eiusdem Concilij decretis in his quæ superiùs expressa, nõ sunt, semper saluis, supplens ex certa sciẽtia & ex plenitudine potestatis omnes & singulos defectus, si qui forsitã interuenerint in præmissis, ac etiam suspendẽs omnia iura positiua in Concilijs generalibus & à summis põtificibus edita & statuta, & ordinationes, consuetudines & priuilegia quibuscunq; concessa, & pœnas contra quoscunq; ordinatas, & eis derogans, inquantum effectum præsentis decreti impedire possẽt, quoquo modo in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Præterea cùm necessitas rerum & circunstantiæ tẽporis id exposcant, vt hæc sacra synodus & ipse summus pontifex per Dei gratiam in proximo assumendus, quàm maximè vnum sint eadem charitate & vnanimi consensu, quàmpluribus ad hæc vrgentibus rationibus ordinat & decernit, vt electus in summum pontificem, priusquàm aliquid graue in his quæ pertinent ad administrationẽ papatus, exerceat, insignia coronationis suæ assumere debeat in loco huius sacri Cõcilij, ad quem, si absens fuerit, infra terminũ sibi assignandum per deputatos ad eligendum, vel maiorem partem eorundem, venire teneatur.

Sequitur forma consensus, professionis & iuramenti præstandi per ipsum electum in summum pontificem.

In nomine domini, Amen. In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, ego N. electus in Papã, omnipotenti Deo, cuius Ecclesiã suo præsidio regendam suscipio, & beato Petro Apostolorũ principi corde & ore profiteor, quandiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere fidẽ catholicam, secundum traditionem Apostolorum, generalium Conciliorũ & aliorum sanctorũ patrum, maximè autem sanctorũ octo Conciliorum vniuersalium, videlicet primi Nicęni, secundi Constantinopolitani, tertij Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti & sexti itẽ Constantinopolitani, septimi item Nicæni, octaui quoq; Constantinopolitani, necnon Lateranensis, Lugdunensis, Viennensis, Constantiensis & Basileensis generalium etiam Conciliorum, & illam fidem vsq; ad vnum apicem immutilatam seruare, & vsq; ad animam & sanguinem confirmare, defensare & prædicare, ritumq; pariter sacramentorũ ecclesiasticorum Ecclesiæ traditum, omnimodè prosequi & obseruare. Polliceor etiã fideliter laborare pro tuitione fidei catholicę & extirpatione hæresum & errorum, reformatione morũ, executione & obseruatione decretorum Constantiensis & Basileensis Cõciliorum, ac pace in populo Christiano. Iuro etiam prosequi celebrationem Conciliorũ generalium ac cõfirmationem electionum, iuxta decreta sacri Basileensis Concilij. Hanc autem professionem mea manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo cui in die tremendi iudicij redditurus sum de hoc & alijs meis operib[9] rationẽ, pura mente super altare offero, quam in primo publico consistorio solenniter repetam. Datum vt suprà.

Decretum inhibitionis, ne bona electi & eligentium rapiantur.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, ad perpetuam rei memoriam. Cùm ea quæ laudabiliter pro reprimendo conatus malignantiũ ordinata sunt, nullatenus negligi deceat, sed potiùs diligenti seruari studio, sacrum canonem dudum in Concilio Constantiensi editũ aduersus illos, qui bona electorum seu etiam eorũ qui famabantur de nouo electi in summos pontifices, rapere vellent, innouat hæc sancta synodus sub huiusmodi tenore: Omnis ætas ab adolescentia sua prona est ad malum, ad id præsertim, ad quod cupiditatis & auaritiæ * stimulis incitatur. Fiunt autem & factæ sunt leges, vt earum metu humana refrenetur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia, & refrenetur nocendi facultas. Cum itaque nonnunquam euenisse comperimus, quòd electo Romano pontifice, nõnulli sub prætextu prætensæ cuiusdam abusiuæ licentiæ, res & bona sic electi, quasi culmine diuitiarum adepto, falso prætendentes occupanti concedi, nedũ illius sic electi, imo aliquando nonnullorum quos electos esse mendaciter confingunt, domos, res & bona Cardinalium, aut electorum Romani pontificis, & aliorum in loco conclauis existentium, etiam violenter inuadunt, recipiunt, occupant, & transportant, lucri facta existimantes, ex quibus (si permitterentur) plura pericula, scãdala, rapinæ, furta & nonnunquam homi-

Constantiensis Cõcilij sess. 41.
* stimulo

homicidia sequerentur. Nos igitur tam sceleratæ temeritatis & audaciæ viam præcludere, & huiusmodi periculis & scãdalis obuiare volentes, præfatum damnantes sceleratum abusum, talia fieri hoc edicto prohibemus, statuẽtes quòd quicunq;, cuiuscunque status, aut conditionis existant, contra hoc præsumpserint attentare, aut ad hoc auxilium, consilium vel fauorem præbere, pęnas quas in violentos raptores & occupatores huiusmodi, iura atque Apostolicæ & Imperiales constitutiones statuunt, & eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, à qua nisi per hanc sanctam synodũ, aut futurum Romanũ Pontificem, præterq̃ in mortis articulo, & facta satisfactione, absolui nequeant, & omni officio, beneficio, priuilegijs ac dignitate Ecclesiastica & mundana, feudisq; & rebus alijs, si quæ aut quas ĩ Romana ve alijs ecclesijs obtinebunt, sint priuati, & intestabiles actiuè & passiuè existãt: ciuitas verò quæ in præmissis culpabilis fuerit, ecclesiastico subiaceat interdicto, huic adijcientes sanctioni, vt domini temporales, rectoresq; & officiales ciuitatis vel loci, vbi electionem Romani Pontificis contigerit celebrari, illa imminente, præmissa fieri sub grauibus pœnis publicè & realiter prohibeant, & prohibitionẽ diligenter faciant obseruari, cæteris constitutionibus circa talia editis, in suo robore duraturis. Et quia nunc imminet electio Romani Pontificis, par hanc sanctam synodum seu eius authoritate celebranda, vbi obseruatione & executione præfatæ cõstitutionis opus est, nos omnia & singula prædicta agẽdi & exequendi, illis personis tam ecclesiasticis, quàm secularibus, quæ postmodùm in nostra cancellaria nominabuntur, plenam & liberam committimus & concedimus facultatem & potestatem, decernentes literas super hoc fieri cum censuris & alijs remedijs iuris, et cum inuocatione brachij secularis & clausulis opportunis. Datum vt suprà.

Ne tempore electionis fiat audientia.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, ad futuram rei memoriam. Ne variarum rerũ occupatio actum salubrem electionis futuri Pontificis impediat, aut perturbet, decernit hæc sancta Synodus, vt ad tam necessarium & tam salubre electionis negocium attentiùs procedatur, audientiã & omne causarum & litium exercitium, in hoc sacro Concilio præter audientiã cameræ, à die quo deputati ad eligendum summum Pontificem intrabunt conclaue, & deinceps vsque ad publicationẽ electionis ipsius summi Pontificis inclusiuè, suspendenda esse, eademq; hoc præsenti decreto suspendit & prohibet, irritum decernens & inane, quicquid in contrarium fuerit attentatum. Datum vt suprà.

SESSIO XXXVIII.

Contra inuectiuam.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentãs, ad perpetuam rei memoriam.

In Esdra scriptum est, Veritas magna & fortior præ omnibus. Omnis terra veritatẽ inuocat Cęlum etiam ipsam benedicit, Veritas manet, & inualescit in ęternũ, & viuit & obtinet in secula seculorum. Nõ est apud eam accipere personas neq; differentias, sed quæ iusta sunt, facit omnibus iniustis. Cuius quidem veritatis fortitudinem dum impugnare conatur Gabriel, quondam dictus Eugenius Papa quartus, iusto iudicio à papatu depositus, seipsum magis deijcit & ꝓsternit. Qui nuper apud Florentiam (prout per summariam informatiionẽ accepimus) libellum quendam, qui incipit, Moses seruus Dei, promulgauit, in quo prætensam translationem præfatam huius sacri Concilij in Ferrariam, quam erroneam in fide pluribus decretis & epistolis nostris lucidissimè declarauimus, necnõ erectionem schismaticam conuenticuli Ferrariensis sub nomine generalis Concilij, hoc sacro durante Concilio, in vim præfatę translationis attentatam, maiori semper cum pertinacia defendere & approbare conatur, adijciens quòd à recta linea per anfractus erroris exorbitauimus, quodque Concilium Constantiense in malignum sensum, & à sana doctrina penitus alienum pertraximus, in hoc, quòd declarauimus per sessionem nostram, decimoseptimo Calendas Iunij proximè pręteriti celebratam, tres veritates, quarum tenor sequitur:

Veritas de potestate Concilij generalis, vniuersalem Ecclesiam repręsentãtis, super Papam & quemlibet alterum, declarata per Constantiense & hoc Basileense generalia Concilia, est veritas fidei catholicæ.

Veritas hæc, quòd Papa Concilium generale vniuersalem Ecclesiam repræsentans, actu legitimè congregatum, super declaratis in præfata veritate aut aliquo eorum, sine eius consensu nullatenus authoritatiuè potest dissoluere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei catholicæ.

Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, est censendus hæreticus.

Conatur quoq; ipse Gabriel post prædicta per eum sic asserta, sub obscuritatibus verborum mundum inuoluere, dicens se dãnare & reprobare veritates prędictas ad sensum Basileensem, quem inquit, facto demonstrauit: neq; illũ sensum explicans, nec ĩ quo sensu eas approbare velit, manifestãs: quæ

3. Esd. 4. d

Basileẽsis Concilij sess. 33. quæ incipit, Sicut vna est. Constantiensis Cõcilij sess. 4. & 5. Basileẽsis sess. a.

quæ fortassis ideo subiicet, quoniam manifestè videt, verba dictarum veritatum ita clara esse & aperta, sicut sunt, quòd de nulla obscuritate notari meritò possunt, nec ad multiplices pertrahunt sensus: & per consequẽs, quòd ille primus sensus, iuxta quem se dicit reprobare dictas veritates, nullatenus allegari potest. Hoc autem notum facimus vniuersis catholicis, quòd nullum sensum in his habet hæc sancta synodus, nec habere vult, nisi quem sacra synodus Constantiensis habuit in declarationibus suis, sensum verum & catholicum, quemque semper habuimus in declarationibus per nos factis, in secunda, vndecima, duodecima, vigesimanona & alijs sessionibus nostris ac epistolis synodalibus, pariter cum cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, oratoribus Principum, abbatibus, doctoribus, qui in nostro cœtu affuerunt, fideliter & vnanimiter credentibus, quòd Concilium habet potestatem immediatè à Christo, cui Papa obedire tenetur, prout veritas præfata in Concilio Constantiensi declarata, diffiniuit, quodque hæc veritas est iuris diuini, quòd Papa ipse Concilium generale vniuersalem Ecclesiam repræsentans, legitimè congregatum, eo modo quo frequenter declaratum est, sine eius consensu dissoluere, aut de loco ad locum transferre non potest: neq; aduersus has veritates præualere potuit Gabriel ipse, qui prætensam dissolutionem huius sacri Concilij, sine eius consensu prima vice per eundem Gabrielem attentatam, hoc sacro Concilio eidem ex parte Dei omnipotentis præcipiente atque mandante, iudicialiter reuocare compulsus est, ac in sua adhæsione eam declarauit nullã, irritam & inanem, ipsaq; non obstante, Conciliũ legitimè continuatum fuisse, & prosecutionem habuisse, & habere debere, reuocando etiam expresse literas incipientes, Deus nouit, quæ suo nomine factæ dicebantur, & aduersus huius sacri Concilij & aliorum Cõciliorum authoritatem, varios errores continebant: item duas literas suas incipientes, Inscrutabilis, & In arcano, alias etiam qualscunq;, ac quicquid per ipsum, aut suo nomine in præiudicium, aut derogationem huius sacri Concilij Basileensis seu contra eius authoritatem, factũ & attentatum seu assertum erat. Ecclesia catholica tunc in pace conquieuit, tenens firmiter esse verum & catholicum, quòd Papa absq; consensu Cõcilij ipsum dissoluere, aut transferre non potest, cognoueruntque cuncti fideles, quòd acquiescere oportet iudicio generalis Concilij summum Põtificem, cùm post tam diuturnam resistentiam duorum annorum, quibus ipsam dissolutionem idem Gabriel iustificare conabatur, acquieuit iudicio sacri generalis Concilij, præsentans iudicialiter coram eodem formam suæ confessionis, quemadmodum sacrum Concilium ordinauit, reuocando expressè (vt dictum est) quæcunq; asserta per eum, aut nomine suo in contrarium. Possuntque omnes catholici nunc videre, quanta plaga inferretur Ecclesiæ Dei, si reuocaretur in dubium illa declaratio facta in Concilio Constantiẽsi, vigore cuius & ineffabili ac inexpugnabili authoritate, depositio Ioannis vigesimi tertij, & priuatio Benedicti à iure papatus (si quod habebant) sic in suis obedientijs nuncupatorum, ac etiã electio Martini, cui successit olim Eugenius, factæ sunt, & à quibus consequenter omnes creationes cardinaliũ, promotiones prælatorum & aliorum ordinum & graduum ecclesiasticorũ factę sunt, quantumq; declarationis eiusdem & authoritatis datæ à Christo Concilijs generalibus vigor deperiret, si summi Pontifices possent concilia, dum congregata essent, transferre de regione in regionem sine consensu ipsorum, & eisdem Cõcilijs præcipere, vt dissoluerentur aut discederent, etiam si nollent, quotiès liberet ipsis pontificibus. Verùm in hac reprobatione dictarum veritatum, quã idem Gabriel facit in præfato libello, intelligere possunt omnes fideles, quomodò iam id verificatur, quod à septem annis in sua duodecima sessione ipsius de ipso Gabriele prædixit hæc sancta synodus, cùm ait: Et quantum ex eius verbis factisq; colligi potest, nil aliud prætendere videtur, nisi vt Ecclesiam pessundet, iusque sibi & successoribus faciat, non solùm abrogandi ritum sacrorum Cõciliorum, & ea pro libito dissoluendi, sed & ipsorum sacratissima decreta spiritu Dei promulgata, à quibus status pendet vniuersalis Ecclesiæ, irritandi & abolendi, & præsertim declarationem illam, quòd in his quæ ad fidem, extirpationẽ schismatis, & generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris pertinent, quilibet etiam papalis dignitatis, decretis generalis Concilij subijcitur. Hæc in præfata duodecima sessione habentur, quæ nunc idem Gabriel apertè manifestat. Vndè omnes intelligere possunt, quàm iustè hæc sancta synodus hucusq; eidem restitit. Conspiciunt animum obduratum, quo authoritati generalium Conciliorum factis & verbis resistebat, contemnendo etiam & violando voluntariè sacros canones pro salute animarum editos. De quibus ait Damasus Papa: Violatores canonũ voluntariè, à sanctis patribus grauiter iudicãtur, & à Spiritu sancto, instinctu cuius ac dono dictati sunt, damnantur: quoniam blasphemare in Spiritumsanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem canones non necessitate cõpulsi, sed libenter (vt præmissum est) aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus spontè consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphe-

Sed plerique cardinales ad Eugeniũ venia petita redierunt, solo Arelatensi Basileæ manente.

Constantiensis Cõcilij sess. 12.

25.q.1. Violatores.

ſphemantium ſpiritumſanctum. Reprobat inſuper præfatus Gabriel, & damnat ſuā diſpoſitionē; ad quam hęc ſancta ſynodus iuxta diſpoſitionē pręfatæ veritatis in concilio Conſtantienſi declaratæ, poſt longam expectationem & maturā examinationem iudicialiter proceſſit, propter hęreſim, ſchiſma, Simoniacam notoriam prauitatē, periurium, & contemptum ac violationem aſſiduam ſynodalium decretorum concernētium reformationem Eccleſiæ generalem in capite & in membris, quibus incorrigibiliter ſcandalizabat Eccleſiam Dei, à quibus quidem nequaquā ſe in præfato libello expurgat, ſed conuicia & maledicta in hoc ſacrum Cōcilium & ſuppoſita eius referre conatur, & ſententiam in iudicem ferre, à quo legitimè condemnatus extitit. Et poſtquam per Eccleſiam hæreticus iudicatus eſt, veros catholicos doctrinam ipſius Eccleſiæ inuariabiliter tenentes, hæreticos appellare præſumit, ſicut mos eſt condemnatorum de hæreſi, vt ſuis iudicibus maledicere, & hęreſim obijcere ſoleant, cùm veritate fuerint manifeſtiſſime ſuperati. ad quæ omnia pleniorem reſponſionem fecimus in reſponſione ſynodali, data in noſtra generali congregatione Nonis huius menſis Octobris. Renouat etiam pœnas, quas aduerſus ſuppoſita huius ſanctę ſynodi, eo quòd ſuę prætenſæ & erroneę tranſlationi non parcebant, iamdudū anno pręterito in conuenticulo Ferrarienſi promulgauit. Cùm itaq; ex dicto libello omnibus conſtare poſſit, quomodo præfatus Gabriel in crimine hęreſis ac ſchiſmate, de quibus condemnatus eſt, ſe pertinacius obduratū reddebat, & magis ac magis ſe hęreticum comprobet, vniuerſis & ſingulis Chriſti fidelibus hęc ſancta ſynodus pręcipit atq; mandat, vt iuxta verbum Mo-

Num. 16. d ſis ſerui Dei dicentis, Recedite à tabernaculis hominum impiorū, à tabernaculo & cō-

Pſal. 105. ſortio ac omni adhęrentia ipſius Gabrielis, tanquam à Chore, Dathā & Abiron authoribus ſchiſmatis recedāt cum effectu, illumque omnino deuitent, iuxta præceptum A-

Tit. 3. c poſtoli in epiſtola ad Titum, qua dicit: Hęreticum hominem poſt primā & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cū ſit proprio iudicio condemnatus. Nam etiā iuxta doctrinā Ioannis in ſecunda canonica ſua, Non habenti doctrinam Eccleſię nec eſt dicendum, Aue. Omneſq; huic diuinę ſententiæ non acquieſcentes, meritò pertimeſcere habent, quoniam in diſtricto examine diuini iudicij reddituri ſunt rationem, ſi participationem, adhærentiam & fauorem dicto Gabriel, per generale Conciliū condemnato tanquam hæretico, præſtent. Et quoniam (vt ait beatus Gregorius) illa capitula recipi nō debent, quorum damnantur authores, ne ex doctrina pręfati libelli, quem in confirmationē ſuæ hæreſis & ſchiſmatis, dictus Gabriel poſt ſuam commendationem effeciſſe dicitur, quempiam fidelium in hac re ſeduci contingat, hæc ſancta ſynodus diſtrictiùs inhibet, præcipit atq; mādat omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus, cuiuſcunque dignitatis, etiā ſi Cardinalatus, patriarchalis, pōtificalis, aut alterius cuiuſcunq; eccleſiaſticæ vel ſecularis, etiā ſi vniuerſitates, communitates vel collegia fuerint, ne præfatum libellū publicare, prædicare, approbare, ſeu defendere præſumant, ſeu eidē quouis modo aſſentire, credere, aut fauere, vel eo vti, ſeu vtentibus eo conſilium, auxilium vel fauorem præſtare, neque etiam prætenſis cenſuris, ſeu ſententijs innouationis, declarationis, damnationis, reprobationis, nunciationis, confirmationis & diſpoſitionis in eodē libello quomodolibet contentis, quas nullas ac nullius penitus roboris vel momenti eſſe decernimus & declaramus, obedire, attendere, ſeu eas obſeruare, aut vigore earundem ſeu aliorum quorumcunq; mandatorum vel confeſſionum aut indultorum qualcunq; dignitates, etiam ſi cardinalatus, Patriarchales, archiepiſcopales, Epiſcopales fuerint, vel beneficia, aut alia quæcunq; bona ſuppoſitorum huius ſanctæ ſynodi & eidem adhærentium, quouis modo impetrare, occupare aut detinere, etiā ſi motu proprio eis conceſſa dicantur, vel ipſos ſic impetrantes, occupātes, vel detinentes, an poſſeſſionem eorundem recipere vel admittere, ſeu eos in eiſdem ſuſtinere quouis modo præſumant, ſub pœnis fautoriæ ſchiſmatis & hæreſis, necnon alijs pœnis excommunicationis, priuationis, ab omnibus dignitatibus, etiā ſi (vt præmittitur) Cardinalatus, patriarchales, archiepiſcopales, epiſcopales aut pontificales fuerint, beneficijs & officijs & inhabilitationibus ad eaſdem, & interdicti, dudum in octaua tertiadecima, & vigeſimanona, ac alijs ſeſſionibus huius ſanctæ ſynodi, in talia * facientibus, promulgatis, quas hæc ſancta ſynodus innouat, & quas omnes & ſinguli prædicti ipſo facto incurrant, nec ab alio quā ab hac ſancta ſynodo, præterquam in mortis articulo valeant de prædictis abſolui. Et ſi qui huic ſacro Concilio incorporati, aut ei adhærente, vigore mandatorum pręfati Gabrielis, olim Eugenij poſt eius ſuſpenſionem ab adminiſtratione papali emanatorum, ſuis dignitatibus aut beneficijs quibuſcunq; ſpoliati eſſent, aut ſpoliarentur in futurum, poſſint nihilominus ſine * alię cauſæ cognitione aut requiſitione alterius authoritatis, poſſeſſiones huiuſmodi dignitatum & beneficiorum per ſe vel per alios reintrare & recuperare, alijs pœnis contentis in decretis noſtris ſemper in ſuo robore duraturis. Datum in ſeſſione noſtra publica in maiori eccleſia Baſileenſi ſolenniter celebrata, tertio calendas Nouem-

*facientes

Nouēbris, anno à natiuitate domini 1439. Apostolica sede vacante.

Aliud decretum de electionibus.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Magna nobis est sollicitudo, vt electionis pastorum, quibus incumbit regere gregem dominicum, ritè celebrentur, & quantum possibile est, cuncta remoueantur quæ ipsarum puritati obuiare possunt. Quia verò sæpiùs cōtigit hactenus, monasteriorum & ecclesiarum prælatis decedentibus, & eorū corporibus tumulatis, propter expectationem absentium vocādorum ex locis longinquis, Ecclesias ipsas & monasteria vacantia interim dispendia plurima suscepisse, & propter diuturni interim expectati temporis spatium, varia rogamina & precum subornationes factas fuisse, vndè ecclesijs sæpiùs magnæ iacturæ prouenisse noscūtur: statuit & ordinat hæc sancta synodus, quòd decæterò ad electiones de personis ad Ecclesiarum & monasteriorum regimina faciēdas, vbi absentes hactenus vocari consueuerunt, non teneantur ille de capitulo vel conuentu, in quo electio facienda fuerit, aliquos vocare absentes in locis vltra duas diætas ab ipsa Ecclesia vel monasterio distantibus existentes; canonibus aliter disponentibus non obstātibus quibuscunque, Et idem in electionibus ad quascunq; dignitates faciendas intelligatur. Per hoc tamen priuilegijs, statutis & consuetudinibus illarum ecclesiarum & monasteriorum, in quibus ad ipsas electiones faciendas prælati religiosi aut de alijs ecclesijs, aut monasterijs vocandi sunt, non intendimus in aliquo derogare. Prædicta quoque in casu electionum duntaxat volumus intelligi, alijs casibus, in quibus absentes vocandi sunt, in dispositione iuris communis remanentibus. Insuper, quoniā in modo & forma eligendi ecclesijs & monasterijs prælatos, maximè cùm in eorum electionibus per viā scrutinij proceditur, multa requiruntur à iure obseruanda, quorum omissio huiusmodi electiones nullas reddit vel saltem annullandas, vnde dispendia & quàm plurima discrimina eisdem ecclesijs & monasterijs hactenus sępenumerò euenerunt, & continuò in posterum euenire possent, ad obuiandū eisdem discriminibus & dispendijs, statuit hæc sancta synodus, quòd superiores, ad quos earūdem electionū spectat cōfirmatio, electiones quaslibet huiusmodi, dummodo illas alias à maiori parte capitulorum seu cōuentuū, ecclesiarum & monasteriorū huiusmodi, priùs tamen vocatis vocandis, & communione suscepta & iuramētis præstitis primitus, iuxta formam decreti nostri desuper editi de personis idonei celebratas cognouerint, super reliquis formā concernentibus, iuxta traditionem canonum, absque tamē malitia & fraude omissis, ad confirmationes huiusmodi electionum procedere, & cum taliter electis, cùm ipsarum qualitas & ecclesiarum vtilitas persuaserit, vt ijdē in ecclesijs & monasterijs eisdem præesse, ipsasq; in spiritualibus & temporalibus regere & gubernare, ac dispensare possint & valeant. In postulationibus tamen quorumcunque nullatenus iuramenta & cōmunio, sicut nec in electionibus obmittantur, constitutionibus eisdem in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Datum Basileæ in sessione publica ipsius sanctæ synodi, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata tertio calendas Nouembris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono, Apostolica sede vacante.

Aliud decretum confirmationis nominatorum ad eligendum papam & deputatorum in conclaui.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Nuper in decreto nostræ 37. sessionis super electione Romani pontificis promulgato, inter cætera statuimus, quòd vnà cū dilecto Ecclesiæ filio Ludouico tituli S. Cæciliæ Cardinali Arelatensi vulgariter nūcupato, & alijs Cardinalib[us] ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, si qui ante consummatam electionem aduenirent, & ipsi electioni interesse vellent, alij trigintaduo tam de prælatis, quàm de cæteris honorabilibus ecclesiasticis viris assumerētur, qui p hac vice authoritate huius sanctæ synodi ipsum Romanum pontificē eligere haberent, ita vt ille ab vniuersali Ecclesia summus pontifex habeatur, qui à duabus partibus omniū prædictorū fuerit electus, prout hæc omnia in prædicto decreto latiùs cōtinentur, inter quos trigintaduos nominauimus & elegimus dilectos Ecclesiæ filios Thomā abbatem de Dondraina ordinis Cistertiensis, diœcesis Candidæ casæ, Ioannem de Segobia archidiaconū de Villauisoza in Ecclesia *Ouetensi, Thomam de Courcellis canonicū Ambianensem, in sacra theologia magistros, committentes eisdem plenariam facultatem eligendi, si vellent, ac assumendi secum vnum, duos aut tres alios, (prout eis videretur) qui assumpti & electi similem & eandem secū potestatem haberent & facultatem, mādato, vice & authoritate huius sacri Basileensis Cōcilij, nominādi & eligendi restantes electores ipsius futuri Romani pontificis, & etiam alios officiarios pro cōclaui necessarios, ita quòd nullus per eos eligendus aut nominādus, censeretur esse electus & nominatus, nisi à maiori parte pdictorū eligentiū nominatus esset & electus. Quibus iniunximus, vt reciperent, & nominarent ipsos restantes electores ex toto corpore

*Onetensi

porę

pore Concilij, habēdo respectum ad nationes & deputationes in hoc sacro Concilio existentes, quantùm fieri posset. Recepimusque ab ipsis tribus prænominatis iuramentum, quod eligerent viros timoratos & idoneos, quodque non reuelarent electos per ipsos, vsq; ad publicationem eorundem in generali congregatione aut sessione, sed ipsam electionem sic per eos factam, clausam sub eorum sigillis reponerent in aliquo loco tuto sub fida custodia, vsque ad illam diem publicationis. Volentes autem tres prædicti deputati nostri commissionem sibi per nos factam exequi, coassumpto sibi dilecto Ecclesiæ filio Christiano de Gretzregine in theologia magistro, præposito Ecclesiæ sancti Petri in Bruna Olomucensis diœcesis, die quinto Calendas Nouembris in domo fratrū Minorum Basileensiū conuenientes, elegerunt & nominârunt tàm de prælatis, quàm de cæteris vsque ad complementum numeri trigintaduorum, ipsis in eodem numero ex nostra ordinatione comprehensis, quos in certa schedula descripserunt, & eandem clausam sub sigillis eorum, in loco tuto sub fida custodia reposuerunt, vsq; ad diem publicationis fiendæ. Subsequenter verò die quarto Calendas eiusdem mensis Nouembris in nostra generali congregatione in hoc specialiter indicta, præfatam schedulam aperientes, nominationem & electionem sic per eos factam publicauerunt, in qua personæ infrascriptæ, nominatæ & deputatæ sunt ab eisdem pro electoribus futuri Romani pontificis: Ioannes Archiepiscopus Tarentasiensis, Otho Dertusiensis, Georgius Vicēsis, Franciscus Gebennensis, Ludouicus Vicensis, Bernardus Aquensis, Guilhelmus Vercellensis, Georgius Augustensis, Ioannes Eporediensis, Fredericus Basileensis, Ludouicus Taurianensis Ecclesiarum episcopi, * Alerannus S. Benigni Fructuariensis ordinis sancti Benedicti Eporediensis diœcesis, Iacobus de * Segusio ordinis sancti Benedicti Taurinensis diœcesis, Conradus de Lucella Cisterciensis ordinis Basileensis diœcesis, Raymūdus Cōchensis ordinis sancti Benedicti Ruthenensis diœcesis, Petrus sancti Cucufatis eiusdē ordinis Barchinonensis diœcesis, Thomas de Dondraina ordinis Cisterciensis Candidæ casæ diœcesis, Antonius Arularum ordinis sancti Benedicti Elnēsis diœcesis monasteriorū abbates, Ioannes de Segobia archidiaconus de Villauisoza in ecclesia Onetensi, Christianus de Gretzregine præpositus sancti Petri in Bruna Olomucensis diœcesis, Nicolaus Thibout pœnitētiarius Cōstantiensis Rothomagensis prouinciæ, Thomas de Courcellis canonicus Ambianensis, Ioannes de Valle rector parochialis Ecclesiæ de pleneor Leonensis diœcesis in theologia magistri Guilhelmus Hugonis archidiaconus Metensis legum doctor, frater Ioannes de Monte Canuto præceptor domus sancti Antonij de Rennerio Taurinensis diœcesis, Derzslaus archidiaconus Cracouiēsis, Bernardus de Bosco canonicus Ilerdensis, frater Bartholomæus de Prouanis præceptor domus sancti Antonij de Clauasio Eporediensis diœcesis, Ioannes Vuiler decanus ecclesiæ Basileensis, Raymundus Albigli canonicus Turiassonensis decretorum, Henricus de Iudæis legum doctores, Iacobus de Salzburga licentiatus in iure canonico canonicus Ratisponensis. omnes suprascripti sunt in sacerdotio constituti.

*Aleram

*Peguria

Nomina verò personarum, quas in alijs officijs necessarijs pro conclaui deputauerunt, sunt hæc: Ludouicus episcopus Lausanensis, pro locum tenente camerarij durante ipso conclaui.

Pro custodibus conclauis, Perceuallus Bellicensis, Nicolaus Grossetanus episcopi, Ioannis sancti Michaelis de Clusa, ordinis sancti Benedicti Taurinensis diœcesis, Franciscus Abundantiæ ordinis sancti Augustini Gebennensis diœcesis monasteriorum abbates, Franciscus de Fusce ordinis Minorum magister in theologia, Vuilhelmus de Constantia legum doctor canonicus Spirensis, Ioannes de Turicella decanus Segobricensis, Theodoricus Nagel canonicus Rigensis.

Pro clericis cæremoniarū gratia, Aeneas de Senis Tridentinensis, Michael Brumensis Beluacensis Ecclesiarum canonici notarij Apostolici. Pro promotoribus, Hugo Berardi, Ioannes Sletzenrode. Pro procuratore fiscali, Robertus Maynani. Pro soldano, Petrus de atrio. Deinceps autem loco Bernardi Episcopi Aquēsis, qui allegatis per eum pluribus causis, ab ingressu conclauis & officio electionis ad quod deputatus erat, se excusauit, habitis deliberationibus in sacris deputationibus, loco eius in nostra generali congregatione nominauimus & deputauimus Ludouicum episcopum Massiliensem. Hanc itaq; nominationem, electionem & deputationem tam debentium eligere summum pontificem, quàm officiariorum necessariorum pro conclaui, præsenti decreto eadem sancta synodus approbat & confirmat, eamq; validam esse, atque in omnibus vim, robur, & effectum habere decernit & declarat, supplens ex certa scientia & de plenitudine potestatis, omnes & singulos defectus, si qui forsan interuenerint in præmissis.

Aeneas iste postea fit Pius secūdus, & damnat acta contra Eugenium.

Datum in sessione nostra publica, in maiori Ecclesia Basileensi solemniter celebrata tertio Calendas Nouembris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono.

SES-

SESSIO XXXIX.

Confirmatio electionis Papæ electi.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam erpræsentans, ad futuram rei memoriam. Deus patrum nostrorum & dominus misericordiæ, qui fecit omnia verbo suo, etsi de omnibus à se creatis prouidentiam gerat, cuncta certo gubernas ordine, speciali tamen cura dilectam suam Ecclesiam semper dirigit, pro quam vnigenitum suum dedit, consolans eã iugiter per spiritum paracletum, qui ipsam in afflictionibus adiuuat, in persecutionibus confortat, in tribulationibus lætificat, nec eam quibuslibet tentationibus seculi huius vinci, aut superari permittit. In cuius glorioso nomine congregata hæc sancta synodus, authoritate duorum præcedentiũ Conciliorum & duorum Romanorum pontificum, dum restaurationem legis * diuinæ & sacrorum canonum, reformationemq; morum solicito perquisiuit studio, simul etiam extirpationem hæresum, pacificationemque Christianorum principũ multis prosequens laborib⁹, varias aduersitates pertulit, & propter veritatem & iustitiã plurimas persecutiones perpessa est. Adiuuante tamen virtute Dei, sedulò perseuerauit in prosecutione sanctæ reformationis Ecclesiæ pro honore Dei & salute omnium animarum. Cùm autem hoc opus felices progressus habere non posset, propter aduersitates & resistẽtias plurimas, quas Gabriel, olim dictus Eugenius Papa quartus in contrarium opponebat, decreta salubria & sacros canones contemnẽs & paruipendens, authoritatemq; sacrorum Conciliorũ verbis & factis conculcans, determinationes fidei catholicæ per Ecclesiam factas pertinaciter impugnando, & abusibus varijs atq; criminibus Ecclesiã Dei notoriè & incorrigibiliter scandalizando, prout in processibus super hoc deductis, latiùs continetur: vbi tandẽ apud eum nulla proficiebat admonitio, oportuit ad alia iuris remedia recurrere, & à summo pontificio, quod nimiuùm damnose & inutiliter administrabat, eundem deponere. Post quam depositioné cùm quatuor menses & ampliùs essent effluxi, considerantes quàm grauibus sit * circundata dispendijs, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio, sicut exacti consideratio temporis edocet, ad electioné noui pontificis procedere duximus, repetitis priùs in nostra publica sessione trigesimaseptima illis, quæ dudũ de electione summi pontificis in hoc Concilio fienda, in euentum vacationis sedis Apostolicæ ipso Cõcilio durãte, in quarta & septima sessionibus eiusdẽ sanctæ synodi statuta & ordinata fuerant. Et facta solenni declaratione, quòd pro hac vice electio Romani pontificis fienda & celebranda erat per hoc sacrũ Basileense Cõcilium, seu eius authoritate, atque etiam ordinatione per decretum præfatæ trigesimæseptimę sessionis, quod vnà cum dilectissimo Ecclesiæ filio Ludouico tituli sanctæ Cæciliç Romanæ Ecclesiæ presbytero Cardinali, Arelatensi vulgariter nuncupato, præsente & præsidente in hoc sacro Concilio, & alijs ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, si qui ante consummatam electionem futuri Romani põtificis aduenirent, & huic sacro Concilio adhærentes, eidem electioni interesse vellent, alij tam de prælatis, quàm de cæteris honorabilibus ecclesiasticis viris in sacerdotio, aut saltem in diaconatus ordine constituti vsque ad numerum trigintaduorum, per eandem sanctam synodum ad prædictam electionem faciendam, in generali sua congregatione ac in sessione publica nominandi & deputandi, potestatem haberent, prout secundum Deum & suas consciẽtias eisdem videretur, hac vice liberè eligendi summum pontificem authoritate huius sanctæ synodi: ita vt ille absq; vlla exceptione ab vniuersali Ecclesia summus pontifex haberetur, qui ab omnibus prædictis sic debentibus pro hac vice eligere, aut saltem à duabus partibus ipsorum esset electus, & consensum suum iuxta formam in eodem decreto ordinatam præstaret, secundum cuius decreti dispositionem triginta duo Archiepiscopali, episcopali, abbatiali dignitatibus, & graduum ac scientiarum titulis insigniti, nominati & deputati in nostra generali congregatione ac demum in sessione publica, quorum nomina, dignitates, gradus & ordines hîc haberi volumus pro sufficiẽter expressis, die tertio Calendas huius mensis Nouembris, celebrata Missa solenni per præfatum Cardinalẽ Arelatensem, ac per singulos ipsorũ suscepto diuinæ Eucharistiæ sacramento de manu eiusdem Cardinalis, in præsentia totius cleri & populi & iuramentis solennibus præstitis, ipsi pariter cum eodem Cardinali conclaue intrauerunt, in ea domo ciuitatis Basileensis, in qua deputatio pro communibus teneri consueuit. Vbi cum magna deuotione septem diebus insistentes, quinque scrutinia successiuè de manè diuersis diebus celebrata Missa, & inuocata Spiritussancti gratia peregerunt. Et tandẽ facto quinto scrutinio ea hora, qua ꝓcessio huius sacri Cõcilij domũ pręfatam circuibat, cantãdo hymnum, Veni creator spiritus &c. compertum est, religiosum & nobilem virum Amedeum ducem Sabaudiæ in solitudine Ripaliæ Gebennensis diœcesis, iam à pluribus annis in virtute continentiæ honestè conuersantem, & vir-

Marginalia:

* domini

* onusta

Hic solus cardinalis Arelatensis Basileẽsium adiutor fuit cõtra Eugeniũ.

Hic Amedeus postea spontè se abdicauit pontificatu, rogatus ab Imperatore Friderico III.

& virtutum Domino in spiritu humilitatis ac simplici & humili habitu deseruientem, in summum pontificem vniuersalis & Romanæ Ecclesiæ esse electum, iuxta præfati decreti nostri 37. sessionis dispositionem. Quæ quidem electio postmodum, aperta fenestra conclauis, fuit per prædictum dominum Cardinalem Arelatensem publicè nunciata, decantatoq; Te Deum laudamus, per omnes suprà dictos ad eligendum deputatos, concorditer super electione ipsa Deum glorificantes, & orationibus conuenientibus subiunctis, ipsi à conclaui exierunt in pluuialibus & mitris, alijsque habitibus condecentibus, prout status vniuscuiusque competebat, concomitantibusque prælatis & alijs suppositis huius sacri Concilij, ac processionibus omnium collegiorum & conuentuum huius ciuitatis Basileensis, cum reliquijs & decentibus ornamentis, populique multitudine copiosa, Ecclesiam maiorem Basileensem adierunt, vbi ipsi prælati & alij de sacro Concilio vnanimiter Deo gratias retulerunt. Iteratoque sæpedictus dominus Cardinalis Arelatensis in ambone, præsentibus omnibus electoribus deputatis, & in hoc consentientibus, atq; idipsum approbantibus, retulit, quomodo ipsa electio ritè & canonicè fuerat celebrata, notarijs Apostolicis, qui in conclaui fuerant, etiam idem attestantibus. Quæ omnia considerans hæc sancta synodus, & spem magnam gerens in domino, quòd præfatus Amedeus pro sapientia, experientia, iustitia, clementia & cæteris virtutibus suis plurimos fructus salutis efficiet in populo Dei, fidem conseruando, mores reformando, pacemq; componendo inter principes Christianos atque populos, velut sanctitatis amator & pacis cultor, qui cum omnibus pacem, & cum nullo differentiam aut discordiam habere fumatur, domui suæ benè & laudabiliter præpositus, grandiumq; populorum prudétissimus gubernator, & in rebus ecclesiasticis & spiritualibus non mediocriter exercitatus, habita super hoc in quatuor deputationibus omnium suppositorum huius sacri Concilij cócordi & vnanimi deliberatione, & demum in generali congregatione conclusione subsecuta, ipsá electionem laudat, recipit & approbat, & ex abundanti & ex certa scientia hoc præsenti decreto ratificat & confirmat, declarans eundem Amedeum absque vlla exceptione ab vniuersali Ecclesia teneri, haberi & reputari debere, electum in verum & legitimum summum & Romanum pontificem. Et hoc ipsum per præsentis decreti publicationem ad notitiam volumus deduci cunctorum.

Datum in sessione nostra publica in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata xv. Calendas Decembris, Anno à natiuitate Domini 1439.

SESSIO XL.

De consensu Felicis Quinti electi in Papam, tunc Ducis Sabaudiæ.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Cùm (sicut ait Beatus Hilarius) proprium Ecclesiæ esse soleat, vt tunc vincat, cùm læditur: tunc intelligat, cùm arguitur: tunc secura sit, cùm superata videtur: arca enim per quam Ecclesia designatur, eleuata est in sublime: confidit hæc sancta synodus, quòd ille qui post nubilum dat serenum, inclytam sponsam suam succedentibus turbationum fluctibus agitatam, oculo clementiori ex alto respiciet, non sinens eam in sui nominis iniuriam diutiùs conculcari. Ipsa etenim synodus posuit in domino spem suá, & factus est protector eius, nec misericordiam suam abstulit, qui varijs aduersitatum generibus congrua apposuit remedia, premétibus quidem grauibus calamitatibus, & irruentibus persecutionibus aduersus Ecclesiam ipsam & authoritatem eius, excitauit eandem sanctam synodum spiritus paracletus, vt ad electionem noui pastoris & Romani procederet pontificis, qui se opponeret murum pro domo Israel. Quæ quidem electio tandem cum solennitate congrua in eadem synodo ritè & canonicè celebrata extitit, de persona sanctissimi Felicis Quinti, túc Amedei Ducis Sabaudiæ, ac decani militum in solitudine Ripaliæ Gebennensis diœcesis, in humilitatis spiritu domino famulantium, prout decreto 39. sessionis dictæ synodi super hoc confecto pleniùs continetur. Cuius tenor talis est: Gen. 7. a

Sacrosancta &c. ad perpetuá rei memoriam.

Deus patrum nostrorum &c. Post cuius quidem decreti publicationem præfata synodus dilectissimum Ecclesiæ filium Ludouicum tituli S. Cæciliæ presbyterum Cardinalem, Arelatésem vulgariter nuncupatum, & de latere & alios legatos & oratores suos, videlicet plerosque Episcopos, Abbates, magistros & doctores iuris diuini & humani, nobilem virum Ioannem comité in Tyersteyn, protectoris dictæ synodi Imperiali authoritate deputati vicegerentem, & certos milites ad eundem electum trásmittendos duxit, vt ipsi, lectionem præfatá præsentarent & consensum eius exposcerent & requirerent, iuxta formam in decreto trigesimæseptimæ sessionis præfatæ synodi statutam & ordinatá. Quibus quidé legatis & oratoribus in præfati electi præsentia constitutis, ipsumque præsentato sibi die, videlicet Iouis, decimoseptimo mensis Decembris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trige-

trigesimonono, decreto electionis prædictę ex parte eiusdem synodi supplici precum instantia repetitis vicibus requirentibus, quatenus pro consolatione Ecclesiæ Dei, in maximis his temporibus aduersitatibus & tribulationibus constitutæ, electioni huiusmodi acquiescere, & consensum præstare, aliaq; ad quæ iuxta decretum trigesimæseptimæ sessionis huiusmodi tenebatur, facere & adimplere dignaretur, idem electus tunc in magna (vt cernebatur) spiritus anxietate constitutus, mœrore compressus, cùm hinc desiderium quietis, cui sub suaui contemplatione, deposita temporalium negociorum cura, vacare delegerat in solitudine pdicta, retraheret, & humanæ conditionis infirmitas oneris & laboris magnitudinem refugeret, hincque vniuersalis Ecclesiæ authoritas & Reipublicæ necessitas impelleret: & licet diutiùs trepidauerit, ignorans, quid consultiùs ageret in præmissis, post multiplices seorsum cum grauibus personis habitas consultationes, metuens etiam (vt dicebat) ne ipsius sic ad vniuersalis Ecclesiæ & Reipublicæ ministerium necessitate cogente vocati, contradictionis reluctatio diuinam contra se indignationem prouocaret, & grauioris forsan dispendij in Ecclesia Dei occasionem induceret, non honoris aut temporalium rerum cupidine ductus, sed obsequendi necessitate impulsus, & affectu publicæ salutis procurandæ, in humilitatis spiritum tanti oneris sarcinæ humeros supposuit, & se Apostolicæ solicitudinis iugo submisit, electioniq; de eo factæ, genibus flexis, exortisque lachrymis, etiam infra statutum ad hoc in decreto 37. sessionis huiusmodi terminum, ad laudem Dei omnipotētis deuotè consensit, & humiliter acquieuit, ac per dictum Cardinalem, quo vocari vellet nomine, interrogatus, (prout moris est in Romanum pro tempore pontificem electo) Felix nomen duxit sibi eligendum, chlamyde & caputio, quibus tunc vtebatur, depositis, etiam genibus flexis, professionem, iuxta præfatæ 37. sessionis continentiam atq; formam, emisit, & propria manu subscripsit, die & anno superiùs expressis, cuius quidem professionis tenor talis est:

Felix quintus

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, ego Felix electus in Papam, omnipotenti DEO, cuius Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & Beato Petro Apostolorum principi, corde & ore profiteor, quandiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere fidem catholicam secundum traditionem Apostolorum & generalium Conciliorum & aliorum sanctorum patrum, maximè autem sanctorum octo Conciliorum vniuersalium, videlicet primi Nicęni, secundi Constantinopolitani, tertij Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti & sexti item Constantinopolitani, septimi item Nicęni, octaui quoq; Constantinopolitani, necnon Lateranensis, Lugdunensis, Viennensis, Constantiensis & Basileensis generalium etiam Conciliorum, & illam fidem vsq; ad vnum apicē inuiolatam seruare, & vsq; animam & sanguinem confirmare, defensare, & prædicare, ritumq; pariter sacramētorum ecclesiasticorum Ecclesię traditum, omnimodè prosequi & obseruare. Polliceor etiā fideliter laborare pro tuitione fidei catholicę, & extirpatione hæresum & errorum, reformatione morum, executione & obseruatione decretorū Constantiensis & Basileensis Conciliorum, ac pace in populo Christiano. Iuro etiā prosequi celebrationem Conciliorum Generalium & confirmationem electionum, iuxta decreta sacri Basileensis Concilij. Hanc autē professionē mea manu subscripsi, & tibi omnipotēti Deo, cui in die tremēdi iudicij redditurus sum de hoc & alijs meis operibus rationem, pura mēte super altare offero, quam in primo publico consistorio solenniter repetam.

Quibus peractis, Cardinalis aliiq; legati & oratores prædicti iuxta commissionem & potestatem eis traditam, ipsum electum, depositis sibi indumentis consuetis, per traditionem vestis albi coloris & annuli de papatu inuestierunt, & alba pluuiali cæterisq; ornamentis papalibus congruentibus induerunt, & in cathedra posuerunt. Ipse Cardinalis, aliiq; Episcopi, Prælati, Principes, Comites, Barones, & nobiles reuerentiam & obedientiam Romanis pontificibus exhiberi solitas sibi exhibentes, in processione solenni cruce præcedente, more papali (vt decuit) ad Ecclesiam monasterij S. Mauricij ordinis S. Augustini in dicta solitudine constitutam, processerunt. Et dū ipse electus fuit ante altare prostratus, diu orauit, & hymni, Te Deū laudamus, decātatione finita, & Pater noster, & alijs suffragijs & collecta consuetis per dictum Cardinalem dictis, eundem electū inthronizauerūt, ipsum super altare maius dictæ Ecclesiæ eleuātes. Demū ipse electus adstantibus ibidem solennem benedictionē dedit, & indulgentias concessit, in his omnibus decentibus & congruis solēnitatibus obseruatis. Quæ quidem præmissa omnia sex notarijs publicis & decem ad hoc specialiter requisitis testibus, plerisq; prælatis, principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, magistris, doctoribus & alijs insignibus & notabilibus viris ibidem præsentibus, & ista attestantibus, gesta fuere, prout in instrumentis publicis, quorum tenores ipsa synodus præsenti decreto habet, & haberi vult pro sufficienti expressis, pleniùs continetur.

Declaratio quòd domino Felici sit obediendum.

Præfata igitur sacra synodus, quę electionem Felicis, tunc Amedei, huiusmodi eius solenni

solenni decreto cunctis Christifidelibus publicari curauit, consensum per eundem electum dictæ electioni præstitum, ac summi Apostolatus acceptationem hoc præsenti decreto publicat, & ad notitiam deducit, & deduci vult singulorum, ipsasq; electionem, acceptationem, consensus præstationem, professionem, inuestituram & inthronizationẽ gratas & ratas habens, authoritate vniuersalis Ecclesiæ ex certa scientia approbat, roborat, & confirmat, decernens & declarans eidem electo tanquam vnico, vero & indubitato Ecclesiæ Romanæ pastori, ab omnibus Christifidelibus de necessitate salutis obediendum fore & debere obediri, ac eisdem Christifidelibus, quacunque etiam si Imperiali, Cardinalatus, Patriarchali, Regali, Pontificali, Abbatiali, seu alia quauis ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, aut Principatus, Ducatus, Marchionatus, Comitatus seu cuiusuis alterius dominij titulo potiantur, necnon ciuitatum communitatibus, oppidorum, villarum & locorum ac studiorum quorumcunq; vniuersitatibus, & ecclesiarum tam metropolitanarum aliarum cathedralium, quàm collegiatarum capitulis & monasteriorum conuentibus, necnon ordinum mẽdicantium generalibus ministris & prouincialibus, ac quibuscunq; alijs cuiuscunq; dignitatis, præeminentiæ, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, sub obtestatione diuini iudicij, necnon excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac priuationis omnium dignitatum, bonorum & officiorum ecclesiasticorum & temporaliũ, iuriumq;, feudorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque pœnis, quas & alias iuris pęnas, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Generales ministri & prouinciales magistri & doctores, capitula, conuentus, cæterique supranominati & alij ecclesiastici quicunque mandatis huiusmodi inobedientes, seu in aliquo contrauenientes, ipso facto incurrant. Ad ipsas verò pœnas contra Reges, Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, milites & alios dominos temporales & seculares personas quascunq;, quæ similiter inobedientes & rebelles fuerunt, ipsa sancta synodus vniuersalis Ecclesiæ, seu ipse Felix sua Apostolica authoritate procedere curabit, iustitia mediante, authoritate Dei omnipotentis & eiusdem vniuersalis Ecclesiæ districtè præcipit atque mandat, quatenus eidem electo, vero & indubitato dictæ Romanæ Ecclesiæ pastori reuerenter (vt tenentur) obediant & intendant. Et insuper omnia & singula indulta, literas, processus, sententias, censuras & mandata prætensa per Gabrielem, olim Eugenium Papam Quartum, qui tanquam schismaticus, hæreticus & alijs diuersis criminibus, quibus Ecclesiam Dei incorrigibiliter scandalizabat, irretitus, ab omni gradu, honore & dignitate papali per præfatam synodum iusto iudicio depositus & amotus extitit, seu eius authoritate quomodolibet concessa, promulgata de facto, quæ præmissis obuiare possint, prout sunt, cassa, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti fore decernens pariter & declarans, vniuersis Christifidelibus supradictis sub prænominatis & alijs in decreto depositionis & admonitionis dicti Gabrielis, quod incipit: Prospexit dominus de excelso sancto suo, contentis, vtpotè fautoriæ schismatis & hæresis, & alijs etiam iuris pęnis, quas contrafacientes & rebelles ipso facto incurrant, inhibet ne præfato Gabrieli sic deposito & amoto, eiusq; mandatis, nuncijs & literis, aut exinde secutis processibus, sententijs & censuris prętensis quomodolibet obediant, pareant, seu ea exequantur, aut exequi faciant seu procurent eidem Gabrieli seu nunciis, mandatis, literis & prætẽsis processibus, sententiis & censuris suis huiusmodi vtentibus, vel ea exequentibus assistentiam, auxilium, consilium vel fauorem præstare præsumant, decretis aliis eiusdem synodi in suo robore nihilominùs duraturis. Datum Basileæ in sessione nostra publica, in maiori ecclesia Basileensi solenniter celebrata, quarto Calendas Martii, anno à natiuitate domini 1440.

Basileensis Concilij ses. 34.

SESSIO XLI.

In qua condemnantur quidam libelli scandalosi &c. per Gabrielem olim Eugenium Papam Quartum editi.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriam.

Licet (vt sacrorum canonum apertè testatur authoritas) condemnatis de hæresi & ab Ecclesia Dei * seiunctis, nulla super catholicos iudicandi sit attributa vel permissa potestas, ac fidelibus Christicolis quæuis illorum communio sub grauissimis iuris diuini pariter & humani pęnis sit penitus interdicta: quia tamen inualescente hominum malitia ac humani generis inimico, omnium hæresum satore procurante, plerunque nonnulli taliter damnati, sic suos obdurant animos, in sua pertinacia gloriantes, & vniuersalem Ecclesiam ac sibi deuotos sub prætenso colore iudicialis sententiæ libellis scandalis & contemptibus plenis, in vniuerso afficere & perturbare non verentur: non solum debitum, sed & necessarium reputamus, vt contra damnabiles huiusmodi ausus debita ordinemus antidota, dignaque animaduersione contra talium fautores arctiùs exurgamus.

* præcisis

Nuper siquidem dum Gabriel, olim Eugenius papa quartus nuncupatus, multiplicia & enormia crimina vniuersalem Ecclesiam Dei scandalizantia, quæ adeò notoria erant, quòd nulla tergiuersatione celari poterant, perpetrauerat, & Ecclesiam audire, ac præceptis, statutis & ordinationibus synodalibus obedire contemneret, hæc sancta synodus necessarium esse iudicans, vt cui pia nō proderat correctio, debita non parceret abcisio, postquam in multa longanimitate, patientia & mansuetudinē post plures admonitiones expectauerat eundem, vt salutarē emendationem & criminum prædictorum correctionem efficeret, tandem cùm ampliùs differre non posset, quo minùs fidei Catholicæ & saluti vniuersæ Christianæ religionis sub auxilio spiritus paracleti prouideretur, eadem sancta synodus in sessione publica Basileę 7. Calendas Iulij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimonono solenniter celebrata, per suam sententiam inter alia dictum Gabrielem fuisse & esse notorium & manifestū schismaticum & hæreticum, ac diuersis alijs criminibus vniuersalem Ecclesiam scādalizantibus, irretitū, cumq; propterea à papatu & Romano pontificio ipso iure priuatum esse declarauit, pronunciauit, ac ipsum ab eisdē amouit & deposuit, inhibendo singulis fidelibus sub grauibus pęnis tunc expressis, ne eidem Gabrieli sic priuato & deposito, tanquam summo pontifici obedirēt, parērent, vel intenderent, aut eum quouis modo sustinerent, aut receptarent, aut auxiliū, consilium vel fauorem præstarent, prout in sententia & decreto nostris desuper confectis, pleniùs continetur. Cùm autem (sicut accepimus) nuper quædam famosa scripta, scandalosa, iniuriosa, schismatica, à fide deuia, & hæretica, quam ipse sententiam diffinitiuam appellat, quę incipit: Quoniam sanctorum patrum sententia &c. per quam dictus Gabriel inter alia sanctissimo domino nostro Felici quinto in Romanum pontificem electo, vero, vnico & indubitato Christi vicario, & eius Felicis quinti electoribus, per hoc sacrū Concilium cum debita maturitate & prouidentia circunspecta ad hoc tunc ordinatis, ac alijs qui conclaue pro electione Romani pontificis in hac sancta synodo ingressi fuerunt, & in ea interuenerunt, eisque credentibus & adhærētibus conuicia plurima & turbationes in suis personis, dignitatibus, beneficijs & rebus temerè & calūniose inferre molitus est, decernendo & declarādo eos fuisse & esse dignitatibus & beneficijs ac officijs suis priuatos, & inhabiles ad eadem, licet de facto nomine ipsius Gabrielis emanauerit, & publicata fuerit in vniuersalis Ecclesiæ & dicti Felicis quinti ludibrium, dedecus & contemptū: nos attendentes quòd illorum scripta recipi non debent, quorum damnantur authores, & ne ex dicta scriptura prætensa, per quam idem Gabriel se pertinaciùs obduratum, ac magis & magis hæreticum, & omni crudelitate repletum comprobat, quempiam fidelium in hac re seduci ac turbari cōtingat, hæc sacrosancta synodus volens (vt tenetur) super hoc salubriter prouidere, prætensam scripturam ac quicquid ex ea secutum est, declarat fuisse & esse omnino irrita & inania, nullumq; debuisse ac debere sortiri effectū, seu nocumentum vel * damnum afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse, ipsaq; quatenus processerunt de facto, & quæ in posterū sequi possent, in irritū reuocat, cassat & annullat. Inhibet quoq;, mandat, atq; præcipit vniuersis & singulis Christifidelibus, cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis vel conditionis fuerint, etiam si imperiali, regali, ducali, cardinalatus, patriarchali, pontificali seu alia quauis ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant, ac ciuitatibus, vniuersitatibus, communitatib', villis, oppidis, castris & collegijs quibuscunque sub fautoriæ schismatis & hæresis ac excōmunicationis, quo ad singulares, interdicti verò quo ad ciuitates, vniuersitates, communitates, villas, oppida, castra & collegia prædicta, necnon priuationis omnium & singulorum dignitatum, beneficiorum, officiorum, priuilegiorum & bonorum ecclesiasticorum & mundanorū, ac inhabilitationis ad eadē, alijsq; in dicto & cæteris nostris decretis contentis pęnis, quas cōtrafacientes & rebelles ipso facto incurrere volumus, ne scripturam & in ea contenta huiusmodi acceptare, publicare, prædicare, approbare seu defendere, aut eidem quouis modo consentire, vel fauere, nec eis obedire, seu ea attendere, vel obseruare, seu aliarum quarumcunque prætensarum (priuationum ac processuum inde secutorum, etiam quascunq; censuras cōtinentium, per ipsum Gabrielem damnatum factorum, aut in posterum forsan faciendorum) prætextu, dignitates, beneficia, personas, res & bona Felicis quinti, electorum & aliorum in eadem prætensa scriptura quoquo modo comprehensorū, quouis modo impetrare, occupare, inuadere, perturbare, vel detinere, aut ipsos impetrātes, inuadentes, perturbantes, capientes, vel detinētes ad possessionem eorundem, seu alias recipere, admittere, seu eos in illis, sustinere, aliasque ipsis ac dictæ scripturæ ac in eis contētis, alijsq; præmissis assentientibus & illis vtentibus, seu ea publicantibus & defendentibus, auxilium, consilium vel fauorem præstare quoquo modo audeant vel præsumāt, nec præmissa (quantū in eis est) executioni demandari permittant. Datum Basileæ in sessione nostra publica, in maiori Ecclesia Basileensi solenniter celebrata x. Calendas Augusti, anno à natiuitate domini 1440.

Sententia Eugenij 4. contra Felicē & eius studiosos &c.

* notam

SES-

SESSIO XLII.

De prouisione Felicis Papæ Quinti.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futurã rei memoriam.

Inscrutabili diuinæ altitudinis prouidẽtia ad*extollendum & cõseruandũ dominici gregis agrum, in inuocatione spiritussancti adunatos, inter multiplices nobis incũbẽtes solicitudines, illa nos cura propensiùs angit & vrget, vt quæ pro Christianæ religionis incremento & reipublicæ vtilitate per nos summo studio edita sunt & decreta, votiuè dirigi & firmiter valeant adimpleri, & vt Romanus pontifex decretorũ huiusmodi executor & conseruator præcipuus, illa tanto ampliùs, tantoq; liberiùs exequi possit & manutenere, ac aliâs felici regimini Ecclesiæ Dei ardentiùs intẽdere, quo congruæ prouisionis auxilio iuxta sui status exigentiam ab vniuersali Ecclesia suffultus, incumbentia sibi & suis onera expensarum grauissima, commodiùs & faciliùs cõspexerit posse supportare. Cùm itaque sanctissimus dominus Felix Papa quintus, ad summi apostolatus apicem assumptus, non mundanarum rerum cupidine ductus, cùm patrimonium beati Petri & terras Romanę Ecclesię prohdolor per alias tyrannides cerneret occupatas, allectus, sed diuinæ voluntati resistere non volens, & Ecclesiæ Dei in tam graui fluctuatione constitutæ, piè compatiens, iugũ tanti oneris pro Dei reuerentia, fidei conseruationis, & vniuersalis Ecclesiæ consolatione suis humeris suscipiens, proprijs derelictis, decreta huiusmodi cũ omni humilitate susceperit, eaq; & fidem catholicã obseruare, & manutenere purè & simpliciter iuxta mentem & tenorem eorundem professus fuerit, & ad prosecutionem totius boni reipublicæ & religionis Christianæ, necnon ad defensionem authoritatis generaliũ Cõciliorum & decretorum prædictorum affectibus synceris anhelans, grauiaq; & importabilia expensarum onera in diuersis & magnis Ecclesiæ Dei ingruentibus negocijs, præsertim pro executione illorum sanctorum operum, propter quę eadẽ sancta synodus congregata est, cùm de patrimonio beati Petri aut aliundè nullam adhuc subuentionem habuerit, hactenus subierit & pertulerit, ac grauiora necessariò dietim subire & perferre habeat, per quæ (vt confidimus & speramus) idem Felix Papa patrimoniũ huiusmodi & terras Ecclesiæ recuperare, pacẽque Ecclesiæ dare poterit, domino concedẽte: attendens itaque sancta synodus, quòd spiritualia sine temporalibus diu subsistere nequeunt, præmissis & alijs diuersis rationabilibus & euidentibus causis permota, volens etiam quod in decreto suæ sessionis 12. 3. Idus Iulij anno à natiuitate domini 1433. celebratæ, quod incipit, Sicut in construenda domo, ordinatum est, laudabiliter adimplere, hoc irrefragabili decreto vsq; ad quinquennium à die datæ præsentiũ computandum, quintũ: & deinde ad aliud quinquennium extunc proximè subsecuturum, decimum denariũ veri valoris annui secundum communem æstimationem quorumcunque fructuum, redditum & prouentuũ primi anni omnium & singulorũ canonicatuum & præbendarum, dignitatũ, personatuum, administrationum, præstimoniorum, præstimonialium portionum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium & regularium, cuiuscunque conditionis, ordinis aut religionis fuerint, & quocunq; nomine censeantur, etiam si dignitates ipsæ patriarchales, Archiepiscopales, episcopales, abbatiale, prioratus, cõuentuales ac in metropolitanis seu alijs Cathedralibus maiores post põtificales, aut in collegiatis ecclesijs principales & electiuæ fuerint, à dicta die in antea, siue per obitum aut liberam seu ex causa permutationis resignationem, vel aliâs quouis modo & qualitercunq;, præterquàm per priuationem causa reformationis, aut resignationem simplicem in foro conscientiæ, seu per optionem præbendarum in ecclesijs, vbi illarum optiones fieri consueuerũt, vbicunq; in Romana curia vel extra, vacantium oneribus necessarijs illis pro tempore incumbentibus deductis, & quotidianis distributionibus, necnon xenodochijs pauperũ, hospitalibus in quibus hospitalitas actu tenetur, leprosarijs quoq;, & alijs in titulum beneficij concedi non solitis, duntaxat exceptis, à quibusuis capitulis, collegijs, conuentibus & personis ecclesiasticis & secularibus, exẽptis & non exemptis, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis seu conditionis existant, illa pro tempore possidentibus, aut fructus, redditus & prouentus huiusmodi ex statutis vel consuetudinibus, commendis seu aliâs quouis modo percipientibus, pro vna infra sex, & alia medietatibus infra alios sex mẽses eiusdem primi anni, sanctissimo domino Felici papæ quinto, suisq; collectoribus & subcollectoribus per eum deputandis, realiter & cum effectu persoluendum, & per eos exigẽdum, leuandum, colligendum & recipiendum, eidem domino Felici papæ pro sua ac cardinalium & officialium prædictorum prouisione, authoritate vniuersalis Ecclesiæ tenore præsentium reseruat, constituit, deputat & assignat, statuens & decernens, capitula, cõuentus, collegia & personas ipsas ad solutionem quinti & decimi denarij huiusmodi dicto dño Felici papæ, eiusque collectoribus & subcollectoribus modo præmisso faciendam,

*excolendum

Spiritualia sine tẽporalibus subsistere diu nequire.

ſtam, fore efficaciter obligatos. Quodque ſi infra vnum menſem à die quo collectores vel ſubcollectores huiuſmodi in Eccleſia cathedrali ſe quintum vel decimum denariũ huiuſmodi ab illius debitoribus recipere paratos obtulerint, & publicauerint, quemlibet terminorum prædictorum ſequentium in ſolutione huiuſmodi, defecerint, negligentes ſeu remiſſi fuerint: ſingulares perſonæ, excommunicationis: capitula verò, conuentus & collegia, huiuſmodi ſuſpenſionis à diuinis ſentẽtias eo ipſo incurrant, à qua quidem excommunicationis ſententia ab alio, quàm à nobis aut dicto domino Felice Papa, ſeu cui ille id duxerit committendum, præterquam in mortis articulo conſtituti, (niſi priùs de tunc debito, vt præmittitur, denario eidem domino Felici Papæ quinto, eiúsve collectoribus & ſubcollectoribus ſatisfecerint, aut deſuper cum eis concordauerint) abſolutionis beneficium nequeant obtinere: & ſi capitula, conuentus, collegia & perſonæ prædictæ excommunicationis & ſuſpenſionis ſententias huiuſmodi per tres menſes, dictum menſem immediatè ſequentes, animo (quod abſit) ſuſtinuerint indurato, extunc eorum eccleſiæ, monaſteria & loca eccleſiaſtico ſint ſuppoſita interdicto, tam diu & quouſque à ſententijs (vt profertur) abſolui, & interdictum huiuſmodi meruerint relaxari, nõ obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis ac ſtatutis, vſibus & conſuetudinibus Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, locorum & ordinum quorumcunque iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quacũque alia firmitate vallatis, literis quoque, gratijs, priuilegijs, libertatibus, exemptionibus, indultis & conceſſionibus, capitulis, conuentibus & collegijs prædictis, eorumq; eccleſijs, monaſterijs, prioratibus, dignitatib⁹, locis & perſonis, in genere vel ſpecie, ſub quacunq; verborum forma, vniuerſalis Eccleſiæ Apoſtolica vel alia quauis authoritate factis & conceſſis, etiam ſi de eis & eorũ totis tenoribus in præſentibus ſpecialis & expreſſa mentio fienda foret, & quæ, quo ad hæc, eis nullatenus ſuffragari volumus, cæteriſq; contrarijs quibuſcunq;, aut ſi capitulis, conuentibus, collegijs & perſonis prædictis communiter vel diuiſim, quomodolibet indultum exiſtat, aut interim indulgeri contingat, quòd ad ſolutionem ſeu præſtationem denarij huiuſmodi, aut cuiuſcunq; alterius oneris vel ſubſidij non teneantur, & ad id compelli, aut quòd interdici, ſuſpendi vel excommunicari, ſeu ipſi vel eorum loca interdici non poſſint, per literas non facientes plenã & expreſſam, ac de verbo ad verbũ, de indulto huiuſmodi eorumque eccleſijs, monaſterijs, dignitatibus, beneficijs, locis, perſonis & ordinibus proprijs mentionem. Vult tamen & aſſentit hæc ſancta ſynodus, quòd ſi aliqua natio, regnum vel prouincia modũ prouiſionis huiuſmodi ſibi non conuenire ſenſerit, aut allegauerit oneroſum, præfatus dominus Felix Papa, auditis illius rationibus, & cõſiderandis debitè ponderatis, cum eadẽ natione aut eius perſonis (prout rationabiliter expedire videbitur) conuenire, & cum eis concordare poſſit: & quicquid cum eo in hoc ſit conuentum, aut concordatũ fuerit, id ipſa ſancta ſynodus gratum & ratum perindè haberi decernit & declarat, ac ſi de hoc in præſenti decreto plena & expreſſa mentio haberetur. Quodq; denarius prædictus, vacatione prædicta quotieſcunq; infra primum annũ huiuſmodi in quacunq; natione occurrente, & eo durante, vltra ſemel nullatenus exigatur, nec quiſquam ad illum ſoluendũ ampliùs teneatur. Inſuper vult & decernit hæc ſancta ſynodus, quòd ſi quæ capitula, collegia & cõuentus, ac eccleſiaſticæ ſecularésve perſonæ cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus, ordinis ſeu conditionis exiſtant, fructus, redditus & prouentus primi anni huiuſmodi, aut aliquam illorum quotam ſiue partem ex ſtatutis, conſuetudinibus ſeu priuilegijs aut aliâs quouis modo leuare & percipere conſueuerunt, per hoc præfato domino Felici Papæ in exactione huiuſmodi denarij nullatenùs præiudicetur, diſtrictiùs inhibendo capitulis, collegijs, conuentibus & perſonis ipſis ſub ſententijs & pœnis ſupradictis, ne illos vel illam in præiudicium dicti denarij pro eo anno quoquo modo petere vel exigere audeant ſeu præſumant. Per hoc tamen hæc ſancta ſynodus capitulis, collegijs, conuentibus & perſonis prædictis, quo minùs annis dictum primum vacationis annum ſequentibus illos & illam pro ea parte, quæ ob impoſitionem denarij huiuſmodi eis defecerit, petere & exigere valeant, non vult nec intendit præiudicium generari. Præterea cùm nonnulli nationis Germanicæ, apud nos conſtituti, nationem ipſam præ cæteris plùs fore grauatam, coram nobis allegauerint, ſi in ea denarius huiuſmodi abſque alia moderatione exigi deberet & leuari: hæc ſancta ſynodus his & alijs rationabilibus cauſis mota, beneficia quæcunque & qualiacũque infra dictum nationẽ conſiſtentia, valorem quinq; marcarum argenti ſecundum communem extimationẽ eorũ neceſſarijs oneribus deductis non excedentia, hoc decreto nullatenùs includi, nec de illorum fructibus, redditibus & prouentibus denarium huiuſmodi ſolui, leuarique ſeu exigi debere, decernit & declarat, volẽs & ſtatuens, quòd ſi de verò valore in præmiſſis quandoq; hæſitari contigerit aut contendi, collectores & ſubcollectores huiuſmodi vnam, & is cui ſolutio denarij huiuſmodi pro tempore incumbit, aliam perſonas pro diſcuſſione dubij & contentionis huiuſmodi eligere: & ſi

illas

illas discordare contingeret, loci ordinarius aut eiusdem in spiritualibus vicarius, seu officialis generalis: si verò occasione metropolitanæ vel cathedralis Ecclesiæ dubium aut contentio exorta fuerit, casu discordiæ huiusmodi capitulum cum altera personarum sic electarum, dubium huiusmodi habeant terminare. Quarum quidem personarum ac in casu discordiæ huiusmodi ordinarij seu eius vicarij & capituli prædictorum, sentẽtiæ & determinationi partes hincinde stare, & parére sine omni contradictione debeant & teneantur. Cæterùm hæc sancta synodus collectoribus & subcollectoribus denarij prętacti pro tempore deputatis, sub obtestatione diuini iudicij & excommunicationis pœna, quam contrafacientes incurrere vult ipso facto, districtiùs inhibet, ne quicquam vltra denarium huiusmodi à personis pro tempore soluentibus & debentibus, prætextu schedulæ, quitantiæ seu liberationis per ipsum de eo quod sibi solutum fuerit, factæ, petere vel exigere audeant seu præsumant: sed quòd de competenti salario eis per cameram dicti domini Felicis Papæ assignando, cõtenti remanere debeãt, decernit, vult & ordinat: quodq; collectores & subcollectores ipsi sic in exigendo denarium huiusmodi, modum obseruent, quòd personæ de indebito grauamine non immeritò querulari cogantur, ac propterea calices, libri, iocalia & alia ornamenta ecclesiastica nullatenus impignorentur, distrahantur, vel alienentur. Vult tamen & decernit eadem sancta synodus, ne personas sententijs prædictis pro tempore illaqueatas, vltra modum in absolutione obtinenda, ad curiam veniendo, grauari contingat, quòd præfatus dominus Felix Papa Quintus collectoribus & subcollectoribus ipsis vel alijs (prout opus & expediens videbitur) personas sic ligatas, a censuris huiusmodi absoluendi, & interdicta relaxandi & tollendi, plenam & liberam concedat facultatẽ. Teneanturque ipsi collectores & subcollectores, solutione dicti denarij facta, capitula, conuentus & collegia, ac personas prædictas à sententijs & censuris prædictis gratis & sine aliqua difficultate absoluere, interdictumque forsan positum similiter tollere & relaxare. Pro cuius quidem absolutionis, sublationis & relaxationis, literis etiam sigillatis, si prædicti eas habere voluerint, etiam si per notarium fuerint subscriptæ, ad soluendum vltra sextam partem vnius floreni de camera, nullatenus constringi valeant vel compelli. Eos autem qui contrafecerint, excommunicationis sententiam incurrere voluit ipso facto. Quodque post decennium à dicta die computandum, assignatio prouisionis huiusmodi cesset penitus & expiret, capitulaque, conuentus, collegia & personæ prædictæ ad solutionem denarij huiusmodi ratione dignitatum & aliorum beneficiorũ prædictorum, extunc in anteà vacaturorum, decæterò nullatenùs teneantur. Decernit quoque, omnes & singulos processus, pęnas, sententias & censuras, quos & quas contra capitula, conuentus, collegia & personas huiusmodi ob non solutionem ratione beneficiorum post decennium vacaturorum huiusmodi, per quemcunq;, etiam si papali dignitate præfulgeat, quauis authoritate fieri, ferri, & promulgari contigerit, irritos & irritas, ac irritum & inane, quicquid in contrarium scienter vel ignoranter fuerit attentatum. Datum Basileæ in sessione nostra publica, in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, pridie Nonas Augusti, anno à natiuitate domini 1440.

SESSIO XLIII.

De visitatione Beatæ Mariæ Virginis.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuã rei memoriam.

Inter annuas militantis Ecclesiæ turbationes & procellas, quibus ipsa dietim affligitur, illa singularis iucunditas & egregia exultatio communitati fidelium relicta est, vt dominum creatorem nostrũ intimis præcordijs diligẽtes, eundem in sanctis suis deuotè glorificent. Per hoc enim & ipse dominus, qui gratiam illis præstitit, dignè collaudatur, & ipsorum sanctorum promptiora erga nos reddimus patrocinia. Quod quidẽ singulariter est agendum, cùm calamitates irruunt, quæ absq; demeritis hominum nõ contingunt, vt per ipsorum sanctorum preces & merita, misericordia dñi super peccatis hominũ imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis pręseruetur. Inter autem omnes qui cęlestem regem pro nobis interpellent, præcipuè ad gloriosissimam illam & omni laude dignissimam Dei genitricem Mariam est recurrendum, quæ quanto altior existit, tanto humiliùs ad nos respicit, oẽs ad se trahere cupiens, pro quibus in vtero gestauit saluatoré. Hæc apud Deũ quẽ ipsa peperit, sedula pro nobis aduocata, nos iuuat, nos tuet, nos protegit, nos exaltat: hæc omnibus qui ad eam recurrunt, promptissimum exhibet patrocinium. Huic igitur sanctissimæ Virgini, etsi plures festiuitates veneranda sanctorum patrũ antiquitas consecrauit, irruentibus tamẽ dietim maioribus mundi calamitatibus & angustijs, quæ ad expetenda eiusdẽ Virginis auxilia vehementiùs vrgent, iucunditatem illã sibi cęlitus datã, non immeritò conuenit celebrari, dum virgo eadẽ beatissima cęlesti

edocta

edocta nuncio & Spiritusancto duce, ascendens cum festinatione in montana, humilem Zachariæ domum intrauit. Iesus enim qui in vtero illius erat, festinabat adhuc in ventre matris Ioannem positum sanctificare. Et ipsa virgo gloriosissima cognatam Elizabeth visitans, nō minùs illam suaui quàm fructuoso salutauit alloquio. Maximam nāque lætitiam fidelium mentibus debet ingerere excellens illud mysterium, quo matres illæ gloriosæ, totius salutis nostræ ferentes primordia, tam familiariter inter se exultārunt, cùm Virgo excellentissima de stirpe Dauid Maria, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem nostrum, altera præcursorem Ioannem gestat in vtero: & sanctæ illæ miraculo matres effectę, diuina inter se beneficia commemorant. Felix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ splendoribus illustrata, qua tales & tantæ in vnum matres pariter affuerunt, quarum altera Virgo ex Spiritusancto, altera sterilis & in senectute conceperat, & vtriusque partum cælestis Angelus prænunciauit: Qua Ioannes adhuc maternis reclusus claustris, veniētem ad se dominum in Mariæ vtero veneratur. Qua repleta Spiritusancto Elizabeth, conceptui filij Dei & saluatoris hominum gratulatur: qua & ipsa Prophetans, beatissimam dixit Mariam quæ credidit, & reuelata sibi mysteria pādit: Qua denique repleta ineffabili gaudio mater Domini Maria, omnia in corde suo conferens, quæ vel priùs ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem domini prorumpit. Nūc admirabilem Dei potentiam, qui respexit humilitatem Ancillæ suæ, collaudat: nunc magnitudinem operum eius glorificat, nunc refert misericordiam, quæ à progenie in progenies super se timentes diffunditur: nunc iustitiam, qua superbi deijciuntur, & humiles exaltantur, magnificat: nunc promissionem Abraæ & semini eius factam, & iam tunc completam commemorat, ac quòd se Beatam omnes generationes vsque ad consummationem seculi dicerent, diuina inspiratione prophetauit. Eandemque prophetiam sic manifestè videmus iugiter adimpleri, vt superuenientes generationes ipsam Virginem Beatam & Beatissimam magis ac magis meritò dicere conentur. Quis igitur tantam lætitiam satis poterit explicare? Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hęc gaudia sufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collætatur, Maria in mysterijs gaudet, clausus in vtero Saluator, à suo recognoscitur præcursore, lætantur Angeli, Cęlum & terra iucundantur, & tota Trinitas nouis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, specialibus est extollenda præconijs.

Lucæ 1.

Hęc singularibus solennitatibus celebranda, in qua & dominū qui gestatur in vtero, & Virginem quæ portat, & sterilem quæ concepit, & præcursorem qui visitatur, condecētibus prosequi debemus honoribus. In cuius commemoratione, qui tribulati sunt, Mariam implorant, quæ gaudiorum huiusmodi memor (vt sperandum est) non solùm supplicantes exaudiet, sed sicuti ex sua clementia consueuit, etiam supplicare volentium preces præueniet. Quæ considerans hæc sancta synodus, cùm in hoc tempore tota prohdolor Christianitas in laboribus & angustijs constituta cernatur, cumque ferè vbique diuisiones & bella per humani generis hostem introducta vigeant, & ipsa etiam Ecclesia militans non mediocribus agitetur procellis, dignum esse iudicauit, solennitatē hanc quæ congruè visitatio Beatissimæ Virginis appellatur, in singulis Christianorum ecclesijs celebrari, vt honorata in hac celebritate per pias & deuotas fidelium mentes mater gratiæ & omnis consolationis sacratissima Virgo Maria, Benedictum Filium suum iam multis hominum peccatis offensum, sua intercessione concilians, pacem & vnitatem fidelibus largiatur. Ideoque statuit & decernit eadem sancta synodus, ad honorem ipsius Virginis Dei genitricis, vt post expleta resurrectionis dominicę, pentecostes, gloriosæ Trinitatis, sacri corporis Christi, beatorum Ioannis Baptistæ, ac Apostolorum Petri & Pauli solennia, in quibus Ecclesia post solennitatem Annunciationis Dominicæ, quam pręfata visitatio temporis ordine confestim sequebatur, est occupata, per singulas Christianorum ecclesias quolibet anno sexto nonas Iulii festum huiusmodi visitationis gloriosæ Virginis celebretur. Hoc igitur solenne festum amplectantur Christifideles, & omnes qui Beatam Virginem singulari deuotione prosequuntur, secum in hac solennitate suæ exultationis congaudeant. Quam vt eo libentiùs in diuinis honorent officiis, quo magis spiritualibus fuerint excitati muneribus, ipsa sancta synodus omnibus Christifidelibus, qui matutinis, processioni, sermoni, Missarum solenniis, vel primis aut secundis vesperis huius Gloriosę Virginis festiuitatis interfuerint, pro vnoquoque officiorum prædictorum centum dies de iniunctis pœnitentiis misericorditer elargitur.

Datum in sessione nostra publica in ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, Calendis Iulij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimo primo.

SESSIO

SESSIO XLIII.

De tuitione suppositorum huius sacri Concilij.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Catholicæ Ecclesiæ sanctis operibus continuè intenti, si cunctis fidelibus in ministranda iustitia nos deceat esse fauorabiles & benignos, illos non immeritò, qui pro fidei orthodoxæ atq; generaliū Cōciliorum authoritatis defensione fideles labores impenderunt & impendunt, iustitiæ fauoribus attollere debemus & munire præsidijs, quibus per nos maturè facta decreta insequendo, à * peruersis ambitiosorum illatis subleuari, & inferendis molestationibus præseruari valeant, & sic eorundem decretorum transgressorum, illorum præsertim, qui nobis incorporati & huius sanctę synodi decreta manutenere & defendere iurauerunt, contemptum puniri facere, sicque erga singulos iustitiam ordine debito exercere, vt alter in alterius iniuriam non facilè prosiliat: & formidata in reprobis vltione impiorum, nocendi temeritas compescatur, & inter eos tuta sit innocētium tranquillitas. Postquàm dudum omnipotens dominus nimiùm afflictam Ecclesiam suam sponsam pietatis oculo respicere, & fidelium cordibus inspirare dignatus fuerat, vt synodus vniuersalis duorum etiam generalium Conciliorum authoritate, & duorum summorum pontificum successiuè approbatione pro errorum hæresumque extirpatione, ac generali Ecclesiæ in capite & in membris reformatione, atque regum & principum aliorumque catholicorum adinuicem diffidentium pacificatione, in hanc ciuitatem Basileensem conueniret: nos tunc occurrentia, quæ nonnulli aduersus opera prædicta inferre conabantur, ac etiam futura, quæ verisimiliter inferri possent, impedimenta circunspicientes, & vt illa pro quibus conueneramus, communem Christianorum salutem concernentia, ad fines optatos perduci, ac eis per quę directè & indirectè impediri, ipsiq; incorporati ab eis retrahi possent, obuiare cupientes, per nonnulla salubria decreta statuendo diffiniuimus: Primò, quòd nullus eidem synodo per se vel procuratorem incorporatus aut incorporandus, etiam procurator ipse, à tempore arrepti itineris animo veniendi ad ipsam synodum sine fraude continuati, pro quacunque causa tunc mota vel in anteà mouenda, aut alia quauis occasione, ad Romanam curiam seu coram quocunq; iudice ordinario vel delegato, extra locum dictæ synodi eâ durante inuitus trahi seu euocari, aut contra eum inuitum procedi posset, decernentes extunc irritum & inane, nulliusq; roboris existere vel momenti, quicquid in contrarium per quemcunq; etiam Romani pontificis authoritate, attentari contigerit in futurum. Deinde verò, vt si quis Ecclesiam cathedralem, dignitatem, beneficium, officium, pensionem, vel commendam alicuius ex incorporatis vel incorporandis, seu adhærentibus eidem synodo, à Romano pontifice vel quouis alio impetrare, aut etiā motu proprio concessum acceptare attentaret, non solùm iure, quod in tali Ecclesia, dignitate, beneficio seu officio habere prætenderet, sed etiam omnibus beneficiis esset ipso iure priuatus, & ad obtinendum beneficia in futurum inhabilis. Et successiuè, videlicet tertio Idus Septembris, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimotertio decreuimus, quòd quicunq; etiam per Romanum pontificem, vel eius authoritate, in præiudicium, læsionem vel derogationē, seu iniuriam dictæ synodi, vel incorporatorum seu incorporandorum eidē per se vel procuratorem aut familiarium suorū seu in eorum seruitijs vbicunq; existentium, facta seu disposita erant, fierentque & disponerentur forsitan in futurum, titulū vel possessionem quomodocunque tangentia, siue in Cardinalatus & Patriarchatus dignitatibus, aut in prælaturis cathedralium etiā metropolitarum ecclesiarum, monasterijs vel alijs beneficijs ecclesiasticis, præstimonijs, commendis, vnionibus, pensionibus, officiis & rebus ecclesiasticis vel temporalibus, & circa ipsa aut aliàs quomodocunq; & qualitercunq;, etiam si motu proprio, directè vel indirectè, essent ipso iure irrita & inania & pro infectis penitus haberentur, partes læsas extunc in pristinum statum reponēdo, & per quemlibet iudicem competentem reponi mandando: adiicientes, quòd si prætextu talis concessionis ad aliquam occupationem deueniretur, nisi occupans infra decem dies, elapsis sexaginta diebus à dicto die tertio Idus Septembris, si per partem lęsam foret requisitus, & à tali occupatione & turbatione realiter & purè desisteret, ac parti lęsæ de perceptis post concessionē huiusmodi satisfaceret, vltra pœnas prædictas excommunicationis sententiam incurrat eo ipso, talium etiam concessionum executores eisdem pęnis subiacere decernentes, prout in ipsis decretis, quorum tenores & effectus haberi volumus pro expressis, pleniùs continetur. Verùm quia, sicut clamorosa dictorum suppositorū querelā didicimus, pleriq; ambitiosi, quorum effrenata cupiditas modum habere nescit, ad dignitates, beneficia & honores modis improbis adspirantes, ac per exquisitas vexationes dictorum incorporatorum, illos ab huiusmodi sanctis operibus retrahere satagentes, nōnullorum ex eisdem incorporatis

*pestensis

poratis & suppositis Ecclesias parochiales, metropolitanas, episcopales atq; monasteria, aliasq; dignitates, commendas, pensiones, canonicatus & præbendas, officia & beneficia ecclesiastica, necnon iurisdictiones eisdem incorporatis & suppositis ratione ecclesiarum, dignitatum & beneficiorum huiusmodi cõpetentes, ac alias res & bona contra definitiones & prædicta ac alia decreta nostra, quorum tenores & effectus similiter haberi volumus pro expressis, in authoritatis Ecclesiæ & Cõciliorum prædictorum vilipendium, dictorumq; suppositorum graue præiudicium, non sine manifesta diuinæ maiestatis offensa impetrare, extorquere, inuadere, acceptare, aut occupare seu in illis propria temeritate se intrudere, dictaq; supposita illorum possessionibus & rebus spoliare & priuare, ac processus etiam pœnales contra eos facere, & fieri procurare, pensiones etiam nonnullas ex dictis incorporatis super ecclesijs cathedralibus alijsq; dignitatibus & beneficijs ecclesiasticis assignatas, aliosq; fructus beneficiorũ quæ ipsi incorporati obtinebunt & obtinent, retinere, subtrahere, vsurpare, & de illis satisfacere recusare & denegare, alijsque diuersis iniurijs in personis, bonis ac rebus prædictis illos affligere, atq; concessiones, impetrationes & acceptationes huiusmodi in suarum perditionem animarum exequi non erubuerunt, prout adhuc non erubescunt: nos, quorum interest in præmissis opportunæ prouisionis remedia adhibere, volẽtes statui vniuersalis Ecclesiæ & suppositorum prædictorum indemnitati & quieti salubriter prouidere, decretis & diffinitionibus prædictis inhærentes, illaq; innouantes, ac eis adijcientes, hoc perpetuo synodali decreto authoritate vniuersalis Ecclesiæ decernimus & declaramus, impetrationes, electiones, collationes, &*dispositiones quaslibet de dictis ecclesijs cathedralibus, monasterijs, dignitatibus, commendis, *pensionibus, officijs & beneficijs, iurisdictionibus cęterisq; rebus & bonis prædictis, necnon processus prætensos omnes & singulos, qualcunq; etiam suspensionum, excommunicationum, interdicti, priuationum, inhabilitationum, inhibitionum, aliásve sententias, censuras & pœnas seu processus alios cuiuscunq; qualitatis existant, in se continentes, aduersus ipsa supposita ac in eorum præiudicium, læsionem vel derogationem aut odium, ac contra prædicta & alia decreta nostra quomodocunq; & & qualitercunq; promulgatos & factos, ac omnia indè secuta, tanquam de facto attentata, (prout sunt) irrita, nulla & inania, nulliusq; roboris vel momẽti fuisse & existere, ac pro infectis haberi debere: nullum quoque ex eisdem suppositis, vel quemcunque alium illis innodatum fuisse, aut in anteà innodari posse: impetrantes verò seu detentores & occupatores prætextu collationum, dispositionum, etiã motu proprio factarum, aut detentionum vel occupationum de huiusmodi ecclesijs, dignitatibus, beneficijs, officijs, iurisdictionibus, & bonis, in illis etiã in quibus seu ad quæ ipsa supposita ex nostris vel Apostolicis alijsve canonicis collationibus & prouisionibus, aut aliàs quomodolibet ius habuerunt, prout habent, quæ obstantibus obedientiæ diuersitatibus, vel alijs legitimis impedimentis, contra suos aduersarios causas inchoare, seu prosequi cõmodè non potuerunt, etiam si Ecclesiæ, dignitates, beneficia & officia vel res & bona huiusmodi trium annorum, vel alterius cuiusuis longioris tẽporis spatio occupata fuerunt, aut coloratus prætendatur titulus prætextu etiã decreti nostri de pacificis possessoribus, quod incipit: Quicunque non violentus, quod contra ipsa supposita in casibus præmissis locum habere non volumus, nullum titulũ vel ius quodcunque acquisiuisse, seu acquirere: ipsos etiam incorporatos nullum ius, titulum vel possessionem perdidisse, aut aliquod in iure eis competenti præiudicium generari potuisse, quo minùs ipsi, quotiescunque opportunitas ad id se obtulerit, possessionum ecclesiarum cathedralium, dignitatum, beneficiorum vel aliorum prædictorum, quibus spoliati extiterunt, per se vel alium seu alios absq; alia causæ cognitione, seu alterius authoritatis requisitione continuare, eorũ quoq; super quibus sententiam vel sententias, quæ partibus per se vel procuratorem præsentibus, & vsq; ad finem se defendentibus, in rem transiuerint iudicatam, apud nos contra suos aduersarios obtinuerint, illorum & pręsentis decreti vigore possessionem adipisci & intrare, & super illis de quibus possessionem nondum habuerunt, actionẽ intentare, & ius suum prosequi valeãt. Spoliatos insuper, aliorum & pręsentis decretorum nostrorum authoritate in illum statum pristinũ, in quo ante spolium, occupationem seu nouitatem huiusmodi erant, perindè ac si factæ non fuissent, repositos & restitutos esse. Impetrationes autem & concessiones etiã motu proprio de ecclesijs cathedralibus, monasterijs, dignitatibus, commendis, pensionibus seu cuiusuis qualitatis beneficijs, aut alijs rebus vel bonis (vt pręfertur) factas, viribus vacuas: necnon illos qui eas acceptare præsumpserunt, cuiuscunque status, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, aliàve ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, iure quod in eis habere pretendebant, & alijs beneficijs omnibus priuatos, ac ad alia in posterum obtinenda inhabiles fore. Illos verò ex eis, qui prætextu taliumconcessionum & impetrationum ad aliquam occupationem processerunt, & vt ab huiusmodi occupationibus & perturbationibus desisterent, iuxta tenorem

*dispensationes
*prouisionibus

Basileēsis Concilij sessione 21.

Basileēsis Concilij sess. 13.

tenorem decreti nostri quod incipit, Vt sacri: requisiti, talibus requisitionibus non paruerint, vltra prædictas, excommunicationis: necnon earundem impetrationum & cōcessionum receptores & executores, quo ad singulares personas, easdem sententias & pœnas: quo verò ad nobis incorporatos, qui (vt præfertur) huius sanctæ synodo iurauerunt, & in præmissis auxilium, consilium vel fauorem præbuerunt, periurij reatū incurrisse, & de beneficijs quibus ratione præmissorum (vt præfertur) priuati existunt, per eos ad quos spectat, huius decreti authoritate liberè disponi posse, similiter decernimus & etiam declaramus. Et vt metus pœnæ, meta sit præsumptionis, omnibus & singulis cuiuscunque dignitatis (vt prædictum est) existant, qui aliquam Ecclesiam cathedralem, etiā metropolitanam, aliámve prælaturam, dignitatem, commendam, pensionem, officium aut beneficium ecclesiasticū, seu etiam vt supra designata iurisdictionem, res & bona prædicta quæcunque, cuiuscunq; qualitatis existant, eorundem incorporatorum & suppositorum, omnibus & singulis cuiuscūque dignitatis (vt prædictum est) existant, qui occupant & detinent, seu etiam occupabunt & detinebunt forsitan in futurum, vltra prædictas & alias tam per nostra, quàm aliorum generalium Conciliorum decreta, sanctionesque canonicas, inflictas (quas occasione præmissorum incurrisse noscuntur) pœnas, sub Excommunicationis, necnon perpetuæ infamiæ pœnis, quas quemlibet contrafacientem incurrere volumus ipso facto, præcipimus atque mandamus, vt infra duorum mensium à data præsentis decreti, vel etiam interim infra duodecim dierum spatium, à tempore quo illius notitiam habuerint, computando, ab omnibus & singulis occupationibus & perturbationibus per eos sic factis, penitus desistant, ac ecclesias, dignitates, commendas, pensiones, officia & beneficia atq; res & bona prædicta, quibus dicti incorporati spoliati fuerint, aut super quibus sententiam vel sentētias, quæ partibus ꝑ se vel per procuratorem præsentibus, & vsque ad finem se defendentibus, in rem transiuerunt iudicatam, obtinuerint, illorum possessionem liberam & vacuam dimittant: necnon de perceptis, & qui durante occupatione huiusmodi percipi potuissent, fructibus, expensis & interesse propterea passis, partibus læsis ac etiam pensionibus (vt præfertur) assignatis, necnon beneficiorum eorundem incorporatorū fructibus, ac alijs rebus & bonis prædictis integrè & realiter satisfaciant, aut cum eis amicabiliter concordent. Quod si facere contempserint, ac pœnas prædictas damnabiliter incurrere, illisq; per aliū mēsem duobus mensibus lapsis, aut duodecim diebus prędictis insordescere non formidauerint, extunc vltimo mense huiusmodi lapso (cùm crescente contemptu, crescere debeat & pœna, & Ecclesia nō habeat, quid vlteriùs faciat) singularis persona, decē: si verò vniuersitas aut capitulum, aut aliud collegiū seu communitas fuerit, triginta marcarum auri pro vna cameræ Apostolicæ, ac ꝑ alia parti lęsæ, & pro tertia æqualibus partibus mediato vel immediato domino ciuitatis vel loci, in qua seu quo Ecclesia, dignitas, beneficium, commenda officium vel res huiusmodi extiterit, si vices suas impēdere voluerit, alioquin cuicunq; alteri, operam efficacem ad id præstanti pro labore applicandarum, pœnas incurrat eo ipso. Interim verò non minùs patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, cæteriq; ordinarij seu collatores, etiā si capitula, vniuersitates vel collegia fuerint, aliæq; personæ ad quas ecclesiarum cathedralium electio, necnon dignitatum, beneficiorum, officiorum & aliorū prædictorum collatio, præsentatio, prouisio seu quæuis alia dispositio communiter vel diuisim pertinet, infra simile duorum mensium vel duodecim dierum & vnius alterius mensis à fine duorum mēsium vel duodecim prædictorum dierum computandum spatium, postquā pro parte illorum quorū interest, fuerint requisiti, sub omnibus & singulis superiùs designatis & pecuniarijs pœnis, quas contrafacientes & rebelles etiam ipso facto incurrere volumus, omnibus etiam maioris excōmunicationis vel defectus tituli, alijsq; exceptionibus, oppositionibus, appellationibus & subterfugijs cessantibus & reiectis, & absq; quarumcunq; causarū cognitione, quam eis & alijs quibuscunq; iudicibus ecclesiasticis & secularibus sub eisdem pœnis & casibus ꝓmissis penitus interdicimus, electiones, collationes, * ꝑsentationes & quasuis alias dispositiones modis præmissis præsumptas, præsentis decreti authoritate, sicuti de facto processerunt, de facto retractent, & annullent, impedimenta præstita submoueant, occupatores ab occupatis expellant, & de perceptis fructibus, & qui percipi potuissent, necnon expensis & interesse prædictis, etiam per incarcerationem personarū occupantium, si opus fuerit, satisfieri ac partes læsas in eum statum, in quo ante occupationem seu factam nouitatē huiusmodi fuerant, reponere & reintegrare procurent, vasalli insuper & quicūq; debitores & subditi ecclesiarum cathedralium, dignitatū, beneficiorum, commendarū & aliorū prædictorum, nullatenus occupatoribus ꝓdictis, sed eisdē incorporatis & suppositis spoliatis, vt prius, obediāt & pareāt in omnibus, ipsisq; debitores de fructibus, redditibus, prouentibus, iuribus & obuentionibus ecclesiarū, dignitatum, beneficiorum ac aliorū huiusmodi sub excommunicationis pœna, quam contrafacientes incurrere volumus ipso facto,

* reseruationes

ęcto, respondeant, & integrè satisfaciant, vel cum eis amicabiliter concordẽt. Quod si facere neglexerint, & intrusis de fructibus & iuribus huiusmodi respondere præsumpserint, tales à debito nullo modo liberatos fore, sed incorporatis (vt præfertur) spoliatis realiter teneri decernimus. Præterea si archiepiscopi cæteriq; prænominati præmissa nõ adimpleuerint, eisq; nõ paruerint cum effectu, extunc lapsis duobus mensibus vel duodecim diebus, & adhuc alio mẽse prædictis, ecclesię, ciuitates & alia loca, in quibus talia, Ecclesiæ, dignitates, beneficia, aliaq; prædicta fuerint (vt præmittitur) occupata, tandiu ecclesiastico subiaceãt interdicto, quousque rebelles prædicti per ecclesiasticã vel secularem fuerint potentiã à ciuitate vel loco expulsi, aut mandatis nostris huiusmodi fuerit satisfactũ, quibus expulsis, vel vt præfertur satisfacto, diuina possint officia resumi & continuari. Quæ omnia & singula etiam in pendentibus per appellationem, vel aliàs locum habere volumus & decernimus. Porrò in casu non paritionis, liceat interim dictis incorporatis & suppositis post lapsum duorum mensium aut duodecim dierum prædictorum, brachij secularis, necnon rectorum & officiariorũ ciuitatis vel loci huiusmodi auxilium inuocare, quos etiam in subsidium iustitię, pręsentis decreti tenore inuocamus, requirimus & monemus, vt ipsi post simile duodecim dierum spatiũ, à tempore requisitionis super hoc eis factæ computandorũ, auxilium, consilium, potentiam & fauores possibiles, sub excommunicationis & priuationis priuilegiorum, quæ ab ecclesijs obtinent, pœnis, quas eos, nisi fecerint quæ mandamus, incurrere volumus ipso facto, præstare non postponant, quorum potentia & auxilio præfatis spoliatis ecclesiarũ, dignitatum, beneficiorum & officiorum, rerum & bonorum prædictorum possessionem, tam eiusdem decreti quàm propria authoritate, ac etiã per potentiã intrandi & continuandi, ac intrusos suos expellendi, plenariã concedimus potestatem & facultatem. Omnes autem Christifideles quacunq;, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali vel alia ecclesiastica seu mũdana pręfulgeant dignitate, qui præsens decretum temere violare, aut illius executionẽ denegare, seu directè vel indirectè impedire, ac partibus aduersis adhærere vel fauere seu eorũ aliquem receptare, defendere, aut tueri præsumpserint: quo ad singulares personas, excommunicationis, necnon trium: quo autem ad capitula, vniuersitates & collegia, ecclesiastici interdicti & decem marcarũ auri (vt supradictum est) applicandarum, pœnas incurrere decernimus eo ipso. Cæterũ, quia præterita nos commonent, futuris cautiùs obuiare periculis, præsentis decreti tenore sub interminatione diuini iudicij, & sub excommunicationis, priuationis, inhabilitationis, pecuniarijs & alijs superiùs expressatis pœnis, quas ipso facto quemlibet contra facientem incurrere volumus, districtiùs inhibemus, ne aliquis cuiuscunq; conditionis & excellentiæ fuerit, ecclesiasticæ vel mundanæ, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali vel alia quacunque præfulgeat dignitate, quasuis Ecclesias, patriarchales, metropolitanas, vel alias cathedrales, monasteria, prælaturas, dignitates, officia, commendas, pensiones, iurisdictiones, vel alia cuiuscunq; qualitatis beneficia, siue res & bona quibuscunq; nominibus cẽseantur, ad ipsos pro tempore incorporatos & incorporandos huic sacro Basileensi, aut alteri vniuersali legitimè congregando Cõcilio, vel ipsorum familiares pertinentia, eodem Cõcilio durante, & in eo * præsentialiter existentes, in præiudicium, læsionem, derogationẽ seu odium Concilij, seu incorporatorum vel incorporandorum huiusmodi, à quocunq; etiam Romano pontifice impetrare, vel motu ꝓprio collata acceptare, aut in illis se intrudere, seu in eorundem incorporatorum odiũ siue præiudiciũ suos consanguineos, ꝓcuratores aut fautores in personis vel bonis affligere seu molestare, vel eosdem incorporatos pro tempore inuitos alibi quam in eodem Concilio super re quacunque trahere, aut ad respõdendum seu iudicium subeundum compellere præsumat: quoscunq; processus, etiam quascunque pœnas in se continentes, & quicquid in contrarium forsitan attẽtari contigerit, irritum & inane, nulliusq; roboris vel momenti existere, exnũc prout extunc nunciantes & decernentes. Non intendimus tamen, aliquos ex incorporandis in futurum, qui ante eorum incorporationẽ super aliquibus criminibus apud suos superiores delati forent & legitimè præuenti, hoc decreto tueri, quin possit contra eos super criminibus huiusmodi etiã vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè procedi: absolutionem verò omnium & singulorum, qui præfatas sentẽtias, censuras & pœnas, vel earũ aliquã incurrerint quoquo modo, synodo pro tempore sedenti, & illa dissoluta, Romano pontifici tantummodò, præterquàm in mortis articulo reseruamus. Postremò, vt nullus ipsius decreti ignorantiã prætendere valeat, decernimus illud per publicationẽ in præsenti sessione factã, vim habere, & ita vniuersos & singulos lapsis duobus mẽsibus aut duodecim diebus prędictis, adstringere & arctare, ac si eis personaliter apprehẽsis intimatũ foret. Quocirca vobis venerabilibus patriarchis, primatib⁹, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, cantoribus, archidiaconis, cæterisq; in dignitatibus quibuscunque constitutis, ac cathedralium ecclesiarũ canonicis, districtè præcipiẽdo mãdamus, quatenus

*personaliter

bus vos aut vnus vestrum per vos vel alium seu alios, præmissa omnia & singula, vbi & quando expedire videritis, solenniter publicantes, si & postquàm super præmissis vel aliquo eorũ pro parte alicuius ex incorporatis suppositis prædictis vel alterius promotorum negociorum nostrorum, aut nostri vel Romani pótificis procuratoris fiscalis, quibus super his omnimodã atq; plenariam concedimus potestatem, requisiti fueritis, vel fueris requisitus, & vobis quòd aliquis vel aliqui ex perturbatoribus prędictis aliquã vel aliquas ex sententijs & pœnis superiùs expressatis incurrerit, fuerit facta fides, ad earundem pœnarum declarationem contra eos procedẽtes, illos tandiu in ecclesijs vestris ac alijs locis, dominicis alijsq; festiuis diebus easdem pœnas ĩcurrisse publiceris, & publicari faciatis, ac vt tales euitetis, & ab alijs euitari faciatis, ac aliàs ad plenariã pœnarum prædictarum executionẽ procedere curetis, donec super his satisfactione præuia debitè meruerint absolutionis beneficiũ obtinere. Et nihilominùs legitimis super his per vos habendis, seruatis processibus, eos quoties opus fuerit, aggrauare curetis, contradictores authoritate nostra, appellationes postposita, compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Nos enim vobis & vestrum singulis, omnes & singulos, qui sententias & pœnas huiusmodi vel earum aliquã incurrerint quoquo modo, in loco nostrę sacræ congregationis, ea durãte, ipsa verò dissoluta, in loco Romanæ curiæ & extra etiã ad partes: illos verò ex eis, ad quos tutus non patebit accessus, seu in locis in quibus libera mandatorũ nostrorum executio fieri non poterit, super quo partis læsæ vel promotorum aut procuratoris prædictorum iuramento stari volumus, in audientia literarum contradictarũ, & in valuis maioris ecclesiæ ciuitatis vel loci, in qua vel quo hanc vel aliam generalem synodũ pro tempore sedere, vel ea dissoluta aut nõ sedente Romanum pontificem cum sua curia residere contigerit, si in ea vel apud nos: si verò extra super his ꝓcedi contigerit, in loco ecclesiæ, dignitatis vel rei, super qua vel quo agetur, aut alio viciniori, in quo partis læsæ commoditas se obtulerit, in valuis maioris ecclesiæ ciuitatis vel loci huiusmodi, ad instar edictorum publicorum monendi, requirendi & citandi, plenam & liberã authoritate vniuersalis Ecclesiæ concedimus tenore præsentium facultatem, volentes & eadem authoritate decernẽtes, monitiones, requisitiones & citationes sic factas, vim habere, ac eosdem sic monitos, requisitos & citatos arctare perinde, ac si eis personaliter apprehensis factæ forent. Non obstantibus nostris atq; Apostolicis constitutionibus & ordinationibus, quibus quo ad præmissa derogamus, & derogatum esse volumus, cæterisq; contrarijs quibuscunq;.

Datum Basileæ in sessione nostra publica, in maiori Ecclesia Basileensi solenniter celebrata, quinto idus Augusti, Anno à natiuitate domini 1442.

SESSIO XLV. seu vltima.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Desiderauit Ezechias rex, vt fieret pax & veritas in diebus suis: & nos desiderio desiderauimus, vt 4.Re.20.d
pax & vnio Ecclesiæ in diebus nostris, hoc sacro durante Basileensi Concilio, daretur. Verùm cùm ex plurimis impedimentis quæ dietim ingeruntur, & in futurũ succrescere possent, formidetur, ne pax & vnio huiusmodi desideratæ in hac ciuitate Basileensi fieri, aut actus conciliares liberè exerceri valeant, volentes ꝓpterea casibus futuris prouidere, ac vt fides & authoritas generalium Conciliorum vniuersalem Ecclesiam repręsentantium, illibatę permaneant, quodque vnio & pax vera Ecclesiæ dentur, necnon vt continuetur celebratio generaliũ Conciliorum, attento quòd iam sanctissimus dominus Felix papa Quintus præuidens necessitatis casum, pro futuro Concilio nominauit inclytam ciuitatem Lugdunensem in partibus Galliarum, in hocq; satisfaciendo decretis sacrorũ Constantiensis & Basileensis huius generalium Conciliorum, dictam ciuitatem Lugdunensem, quã experientia docente generalium synodorũ hactenus in ea celebratarum, accommodam & idoneã reputamus, tenore præsentiũ in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, ꝓ futuro proximo celebrando Cócilio nominauimus, deputamus & assignamus. Cumq; immineant vrgentissimæ, causę, vt breui fiat alterius generalis Cócilij celebratio, propterea statuimus & ordinamus, vt infra trienniũ à datis præsentium computandũ, generale Concilium in præfata ciuitate Lugdunensi celebretur, decernẽtes quòd Cardinales, patriarchæ, Archiepiscopi, episcopi, prælati seu quicunque alij, qui ad generalia cócilia de iure vel consuetudine cõuenire debent, in termino præmisso ad dictum locum accedere teneantur, dummodò post dissolutionem huius Concilij hoc vel alio in loco cótinuati, restet vnus annus ante huiusmodi triennij finẽ. Volumus etiam, & specialiter concedimus, quòd prædictũ terminum futuri celebrandi Concilij abbreuiare valeat præfatus papa Felix. Per prẽmissa autem etsi rectè inspicientibus aliud videri nõ debeat, ad maiorẽ tamen veritatis manifestationem declaramus, quòd nõ intendimus, neq; volumus, hoc sacrum genera-

generale Cōciliū Basileense dissoluere, aut dissolutum quomodolibet censendum esse, quinimo in hoc loco continuandum fore, & continuari debere, dum tamen integra & plena libertas atq; securitas, necnon saluusductus, per inclytam ciuitatem Basileensem nobis & eidem synodo concessi, seruentur illęsi. Adijcientes, quòd si aliquod fieret impedimentum, quo minùs in hac ciuitate Basileensi iuxta ritum consuetum actus conciliares liberè exerceri, aut libertas seu securitas & saluusconductus huiusmodi non seruarentur: quibus casibus seu eorum aliquo (quod Deus auertat) aduenientibus, super quo stari volumus arbitrio seu attestationi dilectissimorum Cardinalium & venerabilium episcoporum, aliorumq́ue dilectorum Ecclesiæ filiorum, per nos hodiè deputatorum, aut maioris partis eorum pro tempore præsentium, cum subscriptione eorum, indè super conficiendo publico instrumento & singulis eorundem imminendo, extunc prout exnunc, exnunc prout extunc, hanc sanctam synodū pro ipsius continuatione, ab hac ciuitate Basileensi ad ciuitatem Lausanensem, vtiq; prouinciæ Bisuntinæ locum habilem, tutum & idoneū ad generalis Cōcilij celebrationem, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti tenore præsentium trāsferimus, ac translatum esse decernimus, cum eisdem modis, formis, qualitatibus & ordinationibus, & cum quibus in hoc loco Basileensi continuata fuit, & stat de præsenti.

Datum Basileæ in nostra publica sessione, in Ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata, xvij. Calendas Iunij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimosecundo.

Indulgentiæ incorporatis concessæ.

SAcrosancta generalis synodus Basileensi, in Spiritusancto legitimè congregata, &c. Dilecto Ecclesiæ filio, &c. Grata per te nobis & vniuersali, quam in Spiritusancto legitimè congregatam repræsentamus, Ecclesiæ hactenus impensa, & quæ adhuc impendere nō desistis, condignè perstringentes obsequia, illis reddimur intenti non immeritò, per quæ obsequia fructuosa tibi sint, & ad maius cedere valeant animæ salutis incrementum. Dudum siquidē omnibus & singulis, qui tantùm nostræ cōgregationi incorporati fuerunt, & etiā vsque ad festum assumptionis beatæ Mariæ Virginis tunc futurū incorporarentur, ac nobiscum in vinea Domini per sex menses laborârūt, & inanteà laborarent, huiusmodi eorum labores & obsequia condignis salutarium retributionum præmijs compensare cupientes, literas nostras cōcessimus in hæc verba;

" Sacrosancta generalis synodus Basileensis, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Benigna vniuersalis Ecclesiæ prouidentia, thesauros spiritualium gratiarum à Christo sibi concessos, laborantibus in vinea domini meritò dispensare curat, quo magis labores ac solicita studia in prosecutione salutis animarū & publici boni Christianæ religionis & exaltationi fidei catholicæ conferant, vt sic fructuosis eorum operibus digna rependantur præmia, & ad vberiora meritorum incrementa feruentiùs excitemur. Virtuosum igitur atque laudabilem zelum suppositorum huius sanctæ synodi, fidelia obsequia Christi Ecclesiæ in suis necessitatibus & aduersitatibus exhibentium, & pro inchoatis sanctis operibus communem Christianorum vtilitatem concernentibus assiduè laborantium, attenta consideratione pensantes, & laboribus eorum digna salutarium retributionum munera elargiri cupientes, vt omnes & singuli qui huic sanctæ synodo incorporati, resident personaliter in eadem, & anteà per sex menses resederunt, ac etiam qui hucusque ad festum assumptionis Mariæ Virginis eidem sanctæ synodo incorporati fuerunt, postquàm per totidem mēses in eadem resederunt, necnon & illi qui in nostris & ipsius Ecclesiæ negocijs extra locum huius sacri Cōcilij per nos missi sunt, ac (vt præfertur) nobiscum per totidem menses laborârunt, cuiuscunq; status, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, etiam cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, abbatiali præemineant dignitate, singulos confessores idoneos, seculares & regulares presbyteros eligere, qui toties quoties opportunum fuerit, ipsorum singulorum confessionibus diligenter auditis, ipsis singulis in synceritate fidei, vnitate, obedientia & deuotione sanctæ vniuersalis & Romanæ Ecclesiæ atq; nostram & summi pontificis pro tempore legitimam administrationem papatus habentis persistentibus, pro pœnis & censuris à iuris constitutione vniuersalis Concilij vel Apostolica aut alia quauis, vel ab homine generaliter promulgatis omnibus debitam absolutionem impendere, atque iniungere valeant pœnitentiam salutarem, nisi forsitan talia fuerint, propter quæ sedes Apostolica fuerit meritò consulenda, necnon etiam vota peregrinationis, abstinentiæ & similia per eos emissa, exceptis tamen votis peregrinationis Romanæ, Hierosolymitanæ, & S. Iacobi in Compostella, in alia pietatis opera cōmutare. Quodq; prætereà prædicti vel alij similes cōfessores per similes eorum incorporatorum & incorporandorum eligendi singulos semel in vita, & semel in mortis articulo ipsorum singulorum similibus confessionibus auditis, eis singulis præterquā in homicidij voluntarij casu, alijs pro peccatis omnib[us], etiam si talia

fuerint,

fuerint, propter quæ sedes ipsa meritò consulenda existeret, authoritate vniuersalis ecclesiæ & nostra debitæ absolutionis beneficium impendere, ac pœnitentiã salutarem iniungere, plenariam remissionem omniũ peccatorum suorum concedentes, ipsosque & ipsorum quemlibet à quibusuis excommunicationum, suspensionum & interdicti singulis alijsq; ecclesiasticis censuris & pœnis à iure vel ab homine generaliter, etiam per legatorum vel delegatorum sedis prædictæ, aut vniuersalium Conciliorum vel Apostolicæ sedis, aut prouincialis, vel quaslibet synodales constitutiones, siue iuxta regularia quorumlibet ordinum instituta incurrisse quomodolibet censebuntur, etiam si propterea ad sedem ipsam vel alium quemcunq; specialis habendus foret recursus, si id humiliter petierint, iniuncta eis indè pro modo culpæ simili pœnitentia, necnon alijs quæ fuerint iniungenda, authoritatæ prædicta etiã absq; cuiusuis alterius super hoc requisita licentia, absoluere, atque etiam semel (vt præmittitur) in vita quæcunq; vota peregrinationis, abstinentiæ, & similia in alia pietatis opera commutare, etiam si talia sint, propter quæ sedes Apostolica meritò foret consulenda. Et cum eis & eorum quolibet super irregularitate, si quam huiusmodi sententijs aut earum aliqua ligati, Missas & alia diuina officia, non tamen in contemptum clauium celebrando, vel se illis immiscendo, vel aliàs qualitercunq;, præterquàm in bigamia vel homicidio voluntario contraxerint abolendo. Etiam omnem inhabilitationis, irregularitatis & infamiæ maculam siue notam, per ipsorũ quemlibet præmissorum occasione contractam, eadem authoritate dispensare, ipsosq; & eorũ quemlibet, ad quascunq; dignitates, etiam si cardinalat°, patriarchalis, archiepiscopalis, episcopalis, & alias quascunque necnon personatus, administrationis, officia & beneficia quæcunq; ecclesiastica & curam animarum habentia, quæ indebitè ac minùs canonicè, aliàs tamen colorato titulo, etiam si per Simoniæ labem, non tamen per violentiam aut prætextu literarum & instrumentorum falso fabricatorum adepti sunt & possident, ipsis tamen dignitatibus, beneficijs, officijs, in quorum adeptione labes Simoniæ interuenerit, in suis manibus prædictorum confessorum liberè resignatis, rehabilitare, aliaque eis post rehabilitationem huiusmodi denuò absq; alicuius iuris præiudicio conferre, & de illis prouidere, & aliàs desup ipsorum statui & indemnitatibus consulere, etiam ad alias quascunq; dignitates (vt præmittitur) & beneficia illis canonicè conferendas aut conferenda rehabilitando, ac in omnib° & per omnia liberè & licitè possint & valeãt, prout Romanus põtifex pro tempore in legitima administratione papatus constitutus, quomodolibet facere posset. Ita tamen, quòd ipsorum singuli de fructibus per eos ex dignitatibus, personatibus, administrationibus, officijs & beneficijs huiusmodi indebitè perceptis, aliqualem portionem pro fabricis & ornamentis ecclesiarum seu pro alijs vsibus iuxta voluntatem & discretionem confessorum prædictorum exponere debeant, ac etiam teneantur. Et quibus quidem absolutionibus, abolitionibus, dispensationibus & prouisionibus, etiã in iudicio & extra (vbi opus fuerit) stari volumus personis incorporatis & incorporãdis prædictis, authoritate ipsius vniuersalis Cõcilij tenore præsentiũ indulgemus. Volumus autem, quòd confessores ipsi de his, quibus ratione præmissorum fuerit impendenda satisfactio, etiam similis incorporatis prædictis pro tempore confitentibus, per se, si superuixerint, vel per hęredes suos, aut * alios, si tunc fortè transierint, faciendã iniungant, quam ipsi absoluti vel hæredes aut alij prẽmissa facere, & adimplere teneãtur, vt pręfertur. Et ne (quod absit) aliqui propter huiusmodi gratiam reddantur procliuiores ad illicita in posterum committẽda, volumus quòd si ex confidentia remissionis huiusmodi, aliquis vel aliqui incorporatorum prędictorum aliqua fortè committerent, quo ad illa, remissio eis nullatenus suffragetur: * quoniam etiam ad eos qui à nobis recesserunt, & ad dissolutionem seu derogationem authoritatis pręsentis sacri Concilij improbis ausibus machinati sunt, * volumus aliquatenus extendi. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginã nostrę concessionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autẽ hoc attẽtare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesię se nouerit incursurum. Datum Basileę quinto calendas Iulij, anno à natiuitate domini 1439. Apostolica sede vacante. Nos igitur (vt tu qui ante datam literarum prędictarum nostrę cõgregationi incorporatus fuisti, & nobiscum ipsius Ecclesię causis & negocijs prosequendis per sex menses & ampliùs solicitis studijs laborasti, literarum prędictarum pleno gaudeas effectu, & ne eundem effectum super eo quod incorporatus fueris, & per huiusmodi menses nobiscũ laboraueris, vt pręfertur, cuiusuis hęsitationis supersit scrupulus, tempore pręcedente (vt præfertur) incorporatum fuisse, ac per huiusmodi menses nobiscum realiter & veraciter laborasse) harum serie literarum attestamur, & cunctis notum relinquimus, volentes & authoritate vniuersalis Ecclesiæ decernentes, quòd præsentes literæ ad probandum plenè huius rei seu facti existentiam siue certitudinem vbiq; sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nulli ergo omnino hominum liceat

* alias

for. * nolumus

ceat hanc paginam nostræ attestationis, voluntatis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario cōtraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesię se nouerit incursurum.

Datum Basileæ quinto Calendas Iulij, anno à natiuitate domini 1439. Apostolica sede vacante.

DECRETVM QVINQVE conclusionum.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, ad perpetuam rei memoriam. Solicitudinē generalium cōciliorum, quorū frequēs celebratio, agri dominici præcipua cultura est, maximè fieri decet, vt euellant & destruant vepres & tribulos errorum, ædificentque & plantent suam doctrinā veritatis, per quam animæ hominum nutriantur in salutē. Quod attendens hæc sancta synodus, volēsque errores varios aduersus euāgelicam veritatem & determinationes Ecclesiæ pullulantes extinguere, tres catholicæ fidei veritates cordibus omnium Christianorum per solenne decretum suæ sessionis firmiùs inserere curauit, cuius decreti tenor talis est, Sacrosancta generalis synodus Basileensis, &c. ad perpetuam rei memoriam: Sicut vna est Christi Ecclesia, ita &c. vt habetur in tricesimatertia sessione. His autem sic præmissis, prouidendum insuper fuit, vt ea rescinderentur sarculo ecclesiasticæ solicitudinis, quæ in aduersum errata sunt. Et potissimè dum error in illo deprehenditur, qui animabus Christianorum grauius posset afferre nocumentum, aliosq; ad errandum faciliùs inducere. Tanta enim nobis cura esse debet conseruandæ Christianæ fidei, vt nec in minimo permittatur violari, quam pertinaciter offendentes in aliquo, totam offendere censentur, dum doctrinā ecclesiæ catholicæ in his quæ fidei sunt, nō sequuntur velut infallibilem regulam, sed iudicium proprium in aduersum obduratis animis sequi volūt. Verùm præcipuè cauendum est, ne is qui aliorum doctor in via veritatis esse debet, alios in foueam & præcipitium erroris abducat, & potissimè talis erroris, qui vniuersalium Conciliorum authoritatem eneruet, quorum iudicium* summum est in terris in extirpatione errorum & conseruatione rectę fidei. Nec vnquam aliquis peritorum dubitauit, summum pontificem in his quæ fidem concernunt, iudicio eorundem Conciliorum vniuersalium esse subiectum. Conquiescat autem Christiana religio in præmissa declaratione catholicæ fidei circa ipsorum Conciliorum authoritatem, explicata in sacra

Basileēsis Concilij sess. 33.

*supremū

Constantiensi synodo. Et deinceps cùm olim Eugenius papa Quartus, hāc synodum Basileensem sine ipsius consensu attentasset prima vice dissoluere, declaratum sibi fuit, hoc ipsum præmissæ declarationi repugnare, quodque nō poterat dissoluere, aut in alium locum transferre, vel in aliud tempus prorogare generale Cōcilium vniuersalem Ecclesiā repræsentans, sine consensu ipsius: ac etiam quòd hæc erat veritas iuris diuini, & articulus fidem concernens, quæ sine interitu salutis negligi non potest. Tandem post longam resistentiam, quam aduersus veritatē fecerat, & multiplices admonitiones atque informationes sibi per hanc sanctam synodum factas, dissolutionem ipsam reuocauit, illamq; declarauit fuisse irritam & inanem, reuocans etiam quicquid contra huius sacri Cōcilij Basileensis authoritatem per ipsum aut suo nomine assertū erat. Sicq; rursum vniuersa Ecclesia & Christiana religio in hac fidei veritate conquieuit, firmiter credens nō posse fieri dissolutionē Concilij sine consensu eius. Spes autem omniū erat, ipsum dominum Eugenium, attenta maxima adhæsione huic sanctæ synodo per eum solenniter præstita deinceps in vnitate fidei cum tota Ecclesia permanere, à qua iterum prohdolor se grauiùs per attētatam secundam dissolutionem huius sacri Cōcilij sine consensu ipsius, separauit. Et cùm fuisset iterum admonitus, vt hoc ipsum reuocaret, expectatoque diuturno tempore, vt rursum errorem dimitteret, pertinaciùs in eo permansit, authoritatem Conciliorū generalium & veritates fidei circa eam declaratas, assiduè conculcans. Quod considerans hæc sancta synodus & videns se nihil apud eum per admonitiones & expectationem proficere, omnibus Christianis rei huius veritatē manifestare debuit, ne aliquos deinceps in suos errores attrahere possit, qui per ignorantiā laqueos perditionis incurrant, sed potiùs lumen doctrinæ Ecclesiæ catholicæ iugiter sequentes faciant rectos gressus suos in acquisitione æternæ salutis, sitque omnium vna fides, vna societas spiritus in vinculo pacis. Et vt clariùs rei series ipsius innotescat, possintq; cuncti plenius veritatem ab errore, lumen à tenebris discernere, quinq; conclusiones in sua congregatione generali conclusit hæc sancta synodus nono Calēdas Iulij proximè præteriti, declaratiuas eorū quæ aduersus duas veritates in decreto suprà memorato positas, præfatus Gabriel, dictus tunc Eugenius papa Quartus, attentauit. Quarum quidem conclusionum tenor talis est:

Veritatibus duabus prædictis repugnat prima huius sacri Basileensis Concilij prætensa dissolutio seu translatio, per Eugenium papam modernum de plenitudine potestatis Apostolicæ (vt asserit) attentata.

Constantiensis Cōcilij sess. 4 & 5.

Pius II. scribit nō sine ratione Eugenium voluisse in Italia Cōcilium habere.

Basileēsis Concilij sess. 38. cuius initium est. In Esdra scriptum.

Verita-

Veritatibus duabus prædictis repugnantes errores Eugenius Papa modernus post primam prætensam dissolutionē siue translationem synodali monitus ac iussus sententia, & in forma sibi oblata, iudicialiter reuocauit.

Veritatibus duabus prædictis repugnans sacri huius Basileensis Concilij prætēsa dissolutio siue translatio, per Eugenium modernum citatum super facto reformationis, attentata de plenitudine potestatis, vt asserit, casu quo contra ipsum aut aliquem de suis præsidentibus procederetur, inexcusabilem in fide continet errorem.

Veritatibus duabus prædictis repugnans huius sacri Concilij Basileēsis iterata dissolutio seu translatio prætensa, ipsum modernum Eugenium dissoluentem seu transferentem, in reuocatum errorem probat iterum esse prolapsum.

Veritatibus duabus prædictis repugnans iterata dissolutio seu translatio, necnon ipsius Eugenij post eius monitionem synodalem, vt ipsam dissolutionem seu translationem prætensam (vt præmittitur) factam reuocaret, declarataque contumacia, ac in eadem longa permanentia, apertaq; sua rebellio, & alterius congregationis in vim prætensæ dissolutionis sub nomine Concilij generalis erectio, hoc sacro durante Basileensi Concilio, sunt de eiusdem Eugenij pertinacia euidentia testimonia, quæ clamore accusatoris non indigent.

Quæ quidem omnia deduci voluit hæc sancta synodus in notitiam cunctorum per præsentes, vt euulsis erroribus de agro domini, vnitas fidei refloreat, & omnibus amplexantibus veritatem, Ecclesia Dei consequatur salutem & pacem, quę per huiusmodi dissolutiones & impugnationes per præfatum Gabrielem, tunc dictum Eugenium Papam Quartum, aduersus sanctam synodū suscitatas, quàm plurima pericula & detrimenta hucusq; sustinuisse dinoscitur. Et sicuti in errore suscitata scandala & schismata succreuerunt, sic ex agnitione veritatis pax & tranquillitas oriatur, ipsaq; Christi Ecclesia, destructis aduersitatibus vniuersis, securitate gaudeat & salute. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis & notificationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesiæ se nouerit incursurū. Datum Basileæ in sessione nostra publica, sexto nonas Iulij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono, Apostolica sede vacante.

BVLLA NICOLAI PAPÆ QVINTI

Super approbatione actorum & gestorum in Concilio Basileensi.

NICOLAVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriā. Vt pacis, qua nihil desiderabilius, in vniuersali Ecclesia amplissimè diffundatur & perduret serenitas, & omnium corda quæ exagitauit & defatigauit diuisio, vnitas integra ad cuiuslibet status & honoris prosperitatem consolidet, libenter secundum nostræ & Apostolicæ authoritatis plenitudinem magnitudinemq; voluntatis, omnia amplectimur, per quæ nō solùm super præsentibus & futuris, sed & super præteritis, vt illibata permaneant, debitæ prouisionis adhibetur remedium. Cùm itaq; post crebras variasque conturbationes, quibus multis ab annis sancta Dei subiacuit Ecclesia, causantibus diuisionibus, quæ inter felicis recordationis Eugenium Papam Quartum prædecessorem nostrum, & tunc Basileense Concilium viguerunt, hoc in nostro tempore, & ex Altissimi Dei prouidentia ineffabili interpositas, tractatuq; oratorum charissimorum in Christo filiorum, Francorum, Angliæ & Renati Siciliæ Regum, necnon Delphini Viennensis primogeniti Francorum Regis illustris, pacem Ecclesiæ redditam videbamus, dum percepimus venerabilem & charissimum fratrem nostrum Amedeum primum Cardinalem episcopum Sabinensem, in nonnullis prouincijs Apostolicæ sedis legatum, vicariumq; perpetuū, Felicem Papam Quintum tunc in sua obedientia nominatum, iuri quod in papatu asserebat se habere, ad huiusmodi pacem Ecclesiæ obtinendam, cessisse: eos verò qui Basileæ, postmodū Lausanæ sub nomine generalis Concilij hactenus congregati permanserunt, ordinasse & publicasse nobis tanquam vnico ac indubitato summo pontifici obediēdum esse à cunctis fidelibus, & præfatam Lausanensem dissoluisse congregationem: Desiderātes igitur toto affectu ea perficere, quibus Christifideles suppressis & extinctis dissensionum & differentiarū seminarijs, communi fruantur concordia, cuiuslibet eorum status, honoris, reputationis & quietis stabilitate firmata, qualcunque promotiones, electiones, confirmationes, postulationes, admissiones, translationes, commendas, administrationes & prouisiones ad quascunque patriarchales, metropolitanas & cathedrales ecclesias, necnon abbatiales dignitates ac monasteriorum regimina quorumcunque, exemptorum & non exemptorum: necnon quascunq; collationes, prouisiones & dispositiones quorumcunque beneficiorum Ecclesiasti-

Amedeus nō Papa, sed Cardinalis.

Obserua Basileēses tādem ad Nicolaū accessisse.

clesiasticorum, regularium & secularium, de iure patronatus etiam laicorum, cum cura vel sine cura, etiam si ecclesiæ parochiales fuerint, aut canonicatus & præbēdæ, dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, vel principales in collegiatis existant, personatusq; perpetuę administrationes vel officia, etiam curata vel electiua, in quibuscunque Ecclesijs prioratus conuentuales, aut cuiuscunque conditionis, qualitatis vel naturæ fuerint, etiam alterius generis, quàm expressa, paris vel maioris, etiam si ex quauis causa tunc dispositioni Apostolicæ specialiter vel generaliter reseruata, fuerint litigiosa, aut aliàs affecta, vel ad sedem Apostolicam quomodolibet deuoluta, in vim quorum seu prætextu collationum, prouisionum, reseruationum, aut aliarum dispositionum huiusmodi, seu alicuius pręmissorum, aliàs quàm ex titulo priuationis factarum, præmissarum occasionum, diuisionum ipsarum ecclesiarum, beneficiorum, dignitatum, officiorum, personatuum, administrationum, canonicatuū & præbendarum habita seu adepta sit possessio, & possidentur de præsenti: admissiones etiam resignationum quorumcunque beneficiorum, dignitatum, Ecclesiarū, simpliciter vel ex causa permutationis factarum authorizationū & institutionum, pensionum item quarumcunque super quorumcunq; beneficiorum ecclesiasticorum fructibus, reseruationibus & assignationibus, cum processibus & fulminationibus indè secutis, necnō vniones, annexiones, incorporationes quarumcunque dignitatum & beneficiorum Ecclesiasticorū, secularium & regularium, quibuscunq; Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, abbatialibus, vel capitularibus mensis, aut monastetijs, conuentibus, dignitatibus, canonicatibus & præbendis vel beneficijs, seu ad inuicem sub quibusuis verborū formis, dimembrationes etiam *ecclesiasticarum & beneficiorum quorumcunque, ecclesiarum quoq;, monasteriorum studiorumque generalium fundationes, erectiones, suppressiones & subiectiones, & quorumcunq; beneficiorum creationes, exemptiones, item reuocationes, pallij dationes, consecrationes, benedictiones, personarū de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, institutiones, contractuum confirmationes, facultatis testādi concessiones, absolutiones, liberationes, quitantias super quibuscūque debitis ratione decimarum, semidecimarū, indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum seruitiorū, vel aliàs quomodolibet, dispēsationes tā super ætatis quàm natalium & aliarum inhabilitatum defectibus, super incompatibilibus in quocunque numero, etiam si ad curas parochiales, matrimonijs, iuramento, ordinibus & voto etiam tranmarino & rebus alijs quibuscunque, necnon absolutiones à quibuscunque excommunicationū, anathematizationum, & alijs cēsuris ecclesiasticis, interdictorum tam generalium, quàm specialiū relaxationes, ac etiam illarum fulminationes & appositiones iuramentorum, etiā fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula irregularitatis, aut alia inhabilitate vndecunq; processerit, restitutiones etiam ad famam & honores gratiarum, indultorum, indulgentiarum & priuilegiorum, & quascunque alias cōcessiones, ac omnia & singula, tam iustitiam quàm gratiam concernentia, siue in foro conscientiæ, aut contentioso, in personis aut locis, quæ tempore concessionum & aliorum præmissorum obediuerunt præfato venerabili ac charissimo fratri nostro Amedeo cardinali Episcopo, legato & vicario supradicto, tunc Felici Papæ Quinto nominato, ac congregatis antedictis seu eorum alteri, tam per ipsum tunc Basileense Concilium & Amedeum in sua obedientia Felicē Quintum nuncupatum, quam illos qui in Basileensi & Lausanensi ciuitatibus sub nomine generalis Concilij congregati remanserūt, aut alium seu alios, sua aut alterius eorum authoritate etiam de latere legatos, delegatos, siue alios quoscunque ab eis vel eorum altero potestatē habentes coniunctim vel diuisim, qualitercunque facta, gesta, concessa, data, indulta, disposita & ordinata, etiam si maiora & grauiora, aut alterius cuiuscunq; naturæ à p̄missis existant, & specialem requirant expressionem, quæ volumus & decernimus pro expressis specificè haberi, cum omnibus & singulis indè secutis. Ac etiam omnia & singula per ordinarios in dictis locis facta, pro bono pacis & vnionis Ecclesiæ, motu proprio ex certa sciētia & de Apostolicæ potestatis plenitudine, de consilio & assensu venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, pręsentium serie approbamus ratificamus, & etiam confirmamus, rataque & firma haberi volumus. Necnon potiori pro cautela de personis Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporū & Abbatum, quibuscunque Ecclesijs & monasterijs, quarum & quorum assecuti sunt possessiones, & possident de præsenti, necnon de dignitatibus, prioratibus, personatibus, administrationibus, officijs, canonicatibus & præbendis, commendis & beneficijs quibuscunque etiam sedi Apostolicæ specialiter vel generaliter reseruatis, deuolutis, vel quomodolibet affectis, eorum possessoribus quibuslibet de nouo prouidemus, ac ipsorum omniū fructus, redditus & prouentus, necnon emolumenta singula in quibuscunque & vbicunque, etiam extra diœcesim, in quibus Ecclesia, monasterium, prioratus, dignitas, seu beneficium huiusmodi fuerit, consistentia, ad eorū possessores spectare & pertinere.

* ecclesiarum

tinere. Et quòd ipsi in suarum ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, dignitatum & beneficiorum (prout eorũ singulos concernit) possessionibus, pro huiusmodi bono pacis & vnionis, pacifici remaneant & quieti, decernimus & declaramus, gratis & absque solutione communium vel minutorum seruitiorum, annatarum, aut vacantiæ tam nostræ cameræ, quàm venerabiliũ fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium collegio facienda, nomina & cognomina, valoresque ipsorum beneficiorum & dignitatum, ac non obstantias ipsorum possessorũ pro expressis habentes, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis non obstantibus quibuscunque. Insuper quascunq; obligationes seu debita de & super annatis seu communibus & minutis seruitijs iuxta curiæ nostræ consuetudinem, cæterisq; iuribus nobis & sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium collegio cæterisq; officialibus debitis, si quæ deberi dicerentur, occasione quarumcunq; metropolitanarum & cathedralium ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, prioratuum, etiã conuentualium beneficiorum & officiorum huiusmodi, vsq; ad præsentẽ diem possessoribus antedictis ex simili sciẽtia remittimus & relaxamus, pariter & donamus: eosq; qui huiusmodi debitis obligati essent, ab omni eorum solutione absoluimus & liberamus, & super illis dari quitantias petẽtibus aut volentibus demandamus in forma plena, debita & opportuna, fructus etiam illos, quos durãte huiusmodi diuisione, ex dictis ecclesijs, dignitatibus, beneficijs & officijs perceperunt, etiam si nobis & cameræ Apostolicæ debiti essent, penitus ipsis & cuilibet ipsorum remittimus de dictæ sedis munificentia liberali, camerario, thesaurario, clericis cameræ, collectoribus & subcollectoribus nostris quibuscunq; inhibentes sub excommunicationis sententia & alijs censuris ecclesiasticis atq; pœnis, quas remissioni & inhibitioni nostris huiusmodi contrauenientes incurrere volumus ipso facto, ne fructus prædictos occasione præmissa, dicta diuisione durãte perceptos, & per nos remissos, vt præfertur, à quoquã quomodolibet exigere seu extorquere præsumant. Dictorum rursus possessorum singulis aduersarijs super præfatis ecclesijs, monasterijs, prioratibus, dignitatibus, officijs & beneficijs perpetuum silentium imponentes, quascunque promotiones, impetrationes, concessiones, prouisiones, declarationes & literas desup pro ipsis aduersarijs & alijs quibuscunq;, in præiudicium ipsorum possessorum vel derogationem huiusmodi per nos confirmatorum, quomodolibet etiam si motu proprio, ex certa scientia aut plenitudine potestatis, & de venerabilium fratrũ nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, tam per dictũ nostrum prædecessorem, quàm nos siue alium quemcũque, illius aut nostra authoritate, siue alia quacunq; factas, datas, concessas & habitas, etiam si in vim earum ipsis aut alicui eorum in re vel ad rem ius quæsitum foret: necnon diffinitiuas & alias etiam, quę in rem trãsierunt iudicatam, super ecclesijs & alijs præmissis in Romana curia vel aliâs vbicunque contra dictos possessores promulgatas sententias & quæcunq; indè secuta, prædictis motu & scientia ac plenitudine pro bono pacis & vnionis prædictarum cassamus, irritamus & annullam⁹, ac cassa, irrita, infecta, nullaq; & inania ac viribus vacua declaramus & denunciamus. Illas verò ex sententijs, quæ pro prædictis possessionibus super præmissis, ac etiam quascunq; alias sententias & subrogationes, quæ ꝓ quibusuis personis, partibus se defendentibus, illarũ omnium nominibus & cognominibus pro expressis habentes, & quę in rem transiuerunt iudicatam, in Basileensi seu Lausanensi ciuitatibus, seu in curia præfati venerabilis ac charissimi fratris nostri Amedei primi cardinalis, (vt præmittitur) legati vicarijq; perpetui, Felicis Quinti in sua obediẽtia nominati, vsq; in hodiernum diẽ prolatæ ac subrogationes pro altero ex collitigãtibus mutuò se defendentibus factæ sunt, validas & ratas decernentes, necnõ quascunq; lites & causas desuper in nostra curia vel alibi contra ipsos possessores super prædictis ecclesijs, dignitatibus, beneficijs, officijs quomodolibet pendentibus, quorum omnium, etiã si vna vel duę seu plures diffinitiuæ vel aliæ sententiæ prolatæ sint, status præsentibus pro expressis habentes, ad nos aduocamus, & totaliter extinguimus. Et pro maiori omnium & singulorũ securitate & roboris validitate, quibuscunq; personis tam ecclesiasticis quàm secularibus, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis vel præeminentiæ existant, etiam si cardinalatus, patriarchatus, archiepiscopali, episcopali aut alia quacunq; præfulgeant dignitate, necnõ quarumcunque tam cathedraliũ quàm collegiatarum & aliarũ ecclesiarum & monasteriorum capitulis, collegijs & cõuentibus, ac singularibus personis earundẽ, illique vel illis, ad quem seu ad quos dictarum ecclesiarum, beneficiorum ecclesiasticorum & officiorum electio, collatio, ꝓuisio, præsentatio seu quæuis alia dispositio communiter vel diuisim pertinet, ac huiusmodi possessorum aduersarijs, quibus per nos ac nostrum prædecessorem seu alium quẽcunq; factæ sunt concessiones & prouisiones de huiusmodi ecclesijs, beneficijs & officijs possessis, omnibus & singulis alijs, quorum interest vel intererit quomodolibet in futurũ, mandamus expressè inhibentes, videlicet patriarchis, archiepiscopis & episco-

episcopis sub suspēsionis ab ingressu eccle-
siæ, minoribus verò personis singularibus
sub excommunicationis, necnon dictorum
possessorũ aduersarijs sub simili excommu-
nicationis ac priuationis omnium & singu-
lorum beneficiorum suorum quæ obtinent,
& inhabilitationis ad illa,& ad alia in poste
rum obtinenda,perpetuæq; infamiæ: colle-
gijs verò, capitulis & conuentibus sub su-
spensionis à diuinis,pœnis,sententijs & cen
suris, quas cōtrafacientes & rebelles (prout
quemlibet ipsorũ concernit) exnunc prout
extunc, & extunc prout exnunc, incurrere
volumus ipso facto, ne ipsi seu eorum alter
publicè vel occultè, directè vel indirectè,
quouis quæsito colore vel ingenio, contra
declarationes,concessiones, approbationes,
ratificationes, confirmationes & alia prædi-
cta vel eorum aliquod in præiudicium,dam
num & grauamen dictorum possessorum &
derogationem præmissorum per nos con-
firmatorum, aut alicuius eorum, facere, di-
cere & attentare, seu ipsi prænominati, ad
quos spectat huiusmodi electio, collatio,
prouisio, præsentatio seu quæuis alia dispo-
sitio,quenquam alium ad Ecclesias, digni-
tates, beneficia & officia seu alia præmissa,
hactenus sic possessa recipere & admittere,
neq; possessores huiusmodi super prēmissis
in aliquo vexare, perturbare, molestare, seu
inquietare quomodolibet præsumant, aut
præsumat, sed ea omnia & singula inuiola-
biliter & sine contradictione quacunque,
quantum in eis est, manu teneant & obser-
uent, dictosq; possessores in possessione sua
huiusmodi teneant & defendant. Si quæ
etiam (quod absit) per quempiam quacunq;
etiã authoritate nostra, contra præmissa seu
eorum aliqua, aut in præiudicium dictorũ
possessorum seu alicuius eorum, nouitates
factæ fuerint seu fierent, illas ac quęcunque
indè secuta exnunc prout extunc habemus
& haberi volumus ꝓ infectis. Et nihilomi-
nùs contrauenientes & rebelles huiusmo-
di, siue Patriarchę, archiepiscopi, aut episco-
pi fuerint, ab ingressu Ecclesiæ: minores ve-
rò personas singulares, excommunicatos:
necnon dictos aduersarios & eis auxilium
dantes, vltra communicationis pœnam be-
neficijs & officijs suis priuatos, inhabiles &
infames: capitula verò, collegia & conuen-
tus, a diuinis suspensos per quemlibet ordi-
narium loci, aut alterum in dignitate con-
stitutum, siue canonicum alicuius Ecclesiæ
cathedralis, per quemcunque ex huiusmodi
possessoribus eligendum & requirendum,
seu executionem dandum super huiusmo-
di nostra voluntate in Romana curia siue ex-
tra, declarari & denunciari volumus & mã-
damus. Super quibus omnibus & singulis,
ipsis & eorum cuilibet authoritate Aposto-
lica damus atq; concedimus facultatem, re-
iectis in præmissis omnibus & singulis cau-
telis & appellationibus quibuscunq; in prę-
iudicium præmissorum interpositis seu in-
terponendis, quas tanquam friuolas & ina-
nes cũ indè secutis & secuturis, extunc pro-
ut exnunc, & exnunc prout extũc cassamus,
irritamus, annullamus, & pro infectis habe-
ri volumus: vicecancellario & quibusuis
alijs officialibus nostris expresè inhibentes,
ne ad cuiusuis instantiam super causis præ-
tensarum appellationum huiusmodi, aut
aliâs via simplicis querelæ seu restitutionis
in integrũ aliquam commissionem signare,
siue rescriptum etiam extra Romanam cu-
riam cōcedere, nec auditores causarum pa-
latij nostri, sine ordinarij loci aut quicunque
alij commissiones siue rescripta huiusmodi
recipere, seu causas desuper motas & mouē-
das audire præsumant, seu attentent. Adij-
cientes, quòd si vllo vnquam tempore appa-
reret, de aliqua concessione seu declaratio-
ne per nos aut nostros seu dicti prædeces-
soris literas, quascũq; clausulas, etiam dero-
gatorias, generales vel speciales sub quacun-
que verborum forma in se continentes, licet
in illis dicatur, nō obstantibus clausulis di-
centibus quòd illis non derogetur, nisi de
eis specialis mentio fiat, aut quòd de verbo
ad verbum & cum toto tenore illarum inse-
ri debeat, facta seu fienda, per quam dictos
possessores seu eorum aliquē in huiusmodi
suorum beneficiorum possessione seu aliâs
turbari, vexari, molestari, seu inquietari, aut
contra huiusmodi nostras cōcessiones, pro-
uisiones & alia per nos approbata fieri, atq;
contraueniri possit, etiam si motu proprio,
ex certa sciētia, siue de plenitudine potesta-
tis & de ipsorum venerabilium fratrum no-
strorum Cardinaliũ consilio & assensu ema-
narent, seu emanassent tales declarationes
aut concessiones pro bono pacis & vnionis
Ecclesiæ, nullatenus effectum sortiri, sed pro
infectis exnunc prout extunc haberi volu-
mus. Verùm si in obedientia prædictorum
tunc nuncupati Felicis, & illorum qui Basi-
leæ & Lausanæ sub nomine generalis Cōci-
lij tunc permanserunt, duo vel plures super
vno vel pluribus beneficijs litigarēt, posses-
sio non possidenti non afferat præiudicium,
sed cuilibet ius suũ semper saluũ conseruen-
tur, ac etiã vnicuiq; maneat ius, quod ante
huiusmodi diuisionem sibi quæsitum erat.
Et si fuerint aliquæ Ecclesiæ seu beneficia,
quarum seu quorum caput in vna obedien-
tia, & membra in altera existant, membra re-
ducantur ad caput. Saluo tamen, quòd mem-
brum obtinens in illius remaneat possessio-
ne, si ius eidem competebat ante huiusmodi
diuisionē. Cęterum, quia difficile foret præ-
sentes literas ad singula, ĩ quibus eis forsan
fides facienda fuerit, loca deferre, dicta au-
thoritate Apostolica decernimus, quòd illa-
rum transsumpto manu publica & sigillo
alicuius episcopi aut illius vicarij, seu curiæ

aut superioris ecclesiastici signato & munito, perinde ac si originales literæ huiusmodi exhiberentur, fides plenaria adhibeatur, & stetur. Mandantes nihilominùs literas in simili forma pro quibuscunque particularibus personis eas petentibus & habere volentibus, illorum nominibus & cognominibus specificè expressis, cum designatione ecclesiæ, dignitatis, beneficij siue beneficiorum, aliarumq; concessionum superiùs designatarum, in cancellaria nostra & alibi gratis & sine solutione alicuius taxæ, saluo moderato salario scriptorum, expediri; & irritũ decernimus & inane, si secùs super his à quoquam quauis authoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, confirmationis, prouisionis, decreti, voluntatis, impositionis, cassationis, remissionis, relaxationis, donationis, absolutionis, liberationis, inhibitionis, impositionis, irritationis, annullationis, declarationis, denunciationis, aduocationis, extinctionis, voluntatis, mandationis, concessionis, adiectionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præsumpserit, indignationẽ omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorũ eius, se nouerit incursurum. Datum Spoleti anno incarnationis dominicæ, 1449. decimoquarto Calendas Iulij, Pontificatus nostri anno tertio.

P. de Noxeto, Marcellus de curia. registrata in camera Apostolici Concilij.

EPISTOLÆ ET RESPONSIONES SYNODALES Sacri Generalis Concilij Basileensis.

EPISTOLA SYNODALIS DE CONVOcatione Bohemorum ad Concilium.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, vniuersis viris ecclesiasticis, nobilibus, & toti populo regni Bohemiæ, vnitatem & pacem in Christo Iesu dño nostro.

Compulit nos charitas Christi egredi de terra nostra & cognatione nostra, & venire ad locum quẽ ostendit nobis dominus pro pace Ecclesiæ & salute populi Christiani. Et quid mirũ quòd pro Christo in terra aliena peregrinari decreuimus, cùm ipse dominus noster pro nobis durissimã vsq; ad mortem Crucis peregrinationẽ pati dignatus sit? Si
Ioan. 3. Deus ita dilexit mundum, vt filium suũ unigenitum daret: & nos meritò ita ipsum diligere debemus, vt pro ouibus suis, si oporteat animas nostras libenter exponamus. Quod quidem, quantum diuina gratia nos inspirauit, erga omnes prompto animo facere parati sumus, & ob hoc ex omni natione ad sacrum generale Concilium huc conuenimus, vt expulsis de populo Christiano erroribus, sedatis bellis, & extinctis uitiorũ illecebris, fidei unitas, animorum concordia, & sanctorum morum disciplina vbiq; seruentur: & ipsa mater Ecclesia, toto orbe terrarũ diffusa, in pace sanctorum & unitate refloreat. Et quanquã plurima in hoc sacro Cõcilio immineant, quibus necessariò prouidendum est, nihil tamen ante oculos nostros tam sedulò versatur, quàm vt vos in eadem vnitate nobiscum coniungamini. Si sciretis quanto affectu salutem & pacẽ vestram optamus, si corda nostra charitate erga vos ardentia intueremini, obmissis omnibus, sine mora hinc properaretis vos in vlnas nostras, confidentes quòd à nobis qui vos propter Christum vt nosmetipsos amamus, requiem animabus vestris inuenire possetis. Et forsan dissidium nostrum aliquandiu in Ecclesia Deus permisit, vt per experientiam cognoscentes quanta mala ex diuisione fraterna oriuntur, posteà alter alterum perfectiùs diligamus: & vnitas, qua nihil inter homines reperitur meliùs, cautiùs deinceps custodiatur. Iesus Christus orauit, vt non solum A- Ioan. 17.
postoli, sed omnes qui per verbum eorum crediturí erant, vnum essent, sicut ipsi sunt vnum Pater & Filius: & in hoc dixit cognosci discipulos suos, si dilectionem inuicem Ioan. 13.
haberent. Si cupimus Christo placere, si eius discipuli esse & videri volumus, laboremus pro viribus, vt vnum simus, dilectionemque & concordiam, sicut Christifideles decet, inuicem habeamus. Ostendamus secundum primitias Ecclesiæ multitudinis credenriũ, vt sit cor vnum & anima vna: sicut vnus est Acto. 4.
nobis Deus, vna Fides & vnus Baptismus: ita Ephe. 4.
nos eiusdem Patris filij simus vnanimes, & habitare vnius moris nos dignos faciat ĩ domo sua. Quàm bonum & quàm iocundum Psal. 132.
tunc erit, cùm in eadem sanctæ matris Ecclesiæ domo concorditer habitabunt fratres in vnum? Quanta lætitia erit in cœlis, si vos qui aliquandiu à nobis diuisi fuistis, iterum in charitate & vnitate nobiscum reconciliemini? Ecce Spiritussanctus ex omni natione congregat fratres, vt sicut ipse charitas est, ita in charitate viuat, & iuxta promissionem Christi, omnem doceat veritatem, quæ ad salutem est necessaria. Scimus quia no- Matth.
ster cœlestis paterfamiliãs bonum fidei semẽ in terra vestra seminauerat, sed venit inimicus ho-

eus homo, & superseminauit zizaniam. Putamus multum boni seminis adhuc superesse, nec radicem omninò aruisse. Speramus adhuc terram esse idoneam ad fructificandum in domo domini, dummodò patiamini infundi rorem Spiritussancti, qui illam fœcundet, & herbas noxias exurat. Credim⁹ admodum vobis molestum fore, tot strages, incendia, depopulationes & infinita mala cõspicere, quæ ex huiusmodi dissidio quotidiè contingunt, vosq; optare pacẽ patriæ ac quietem, vt tandem fides catholica vbiq; terrarum debitè colatur. Ijs nusquã meliùs prouideri potest, quàm in hoc sacro Concilio, vbi vniuersalis conuenit Ecclesiã: hîc quicquid pertinet ad fidei veritatem, quicquid ad pacem & concordiam, quicquid ad vitæ puritatem & diuinorum mandatorum obseruantiam, omni cum diligẽtia & libertate tractabitur. Licebit liberè omnibus exponere, quicquid Christianę religioni expedire iudicauerit: licebit consulere & procurare remedia. Aderit planè Spiritussanctus, in cuius nomine cõgregata est hæc sancta synodus. Ipse erit dux & rector Concilij, perfectè illuminaturus corda hominum, vt viam ambulent veritatis & pacis. fiduciã in Christo habemus, quòd si huc puro corde & bona intẽtione accesseritis, proculdubiò læti & consolati in patriam redibitis, genti vestræ pacem, quietẽ gratiamq; Dei & hominum, vobiscum deferentes. Audiuimus quod sæpè conquesti estis, nõ esse vobis traditam, qualem voluissetis, liberam audientiam. Iam cessabit omnis querelæ occasio: Eccè iam locus & facultas plenæ audientiæ præbetur. Iam inuitamini non coram paucis, sed vniuersaliter audiemini, quantumlibet audiri volueritis. Ipse Spiritussanctus adstabit medius iudex & arbiter, quid i Ecclesia tenendum & agendum sit. Erimus simul in oratione perseuerantes, & tam diu & tam feruenter suam pietatẽ gemitibus, ieiunijs, precibus, obsecrationibus ac sanctis operibus iterpellabimus, vsquequò ipse charitatis author & veritatis doctor, corda vniuersi populi illustrabit ad cognoscendam amplectendamq; veritatis & vnitatis semitam: Ob hoc potissimè in Ecclesia Spiritussanctus introduxit concilia, vt si qua circa fidẽ inter Christianos dissensio orta fuerit, omnibus in vnum conuenientibus, per inuocationem nominis sui veritatis euidẽter appareat. Sæpenumerò in Christiana religione pullularunt errores, opiniones & schismata: sed interuentu ipsorum Conciliorũ Spiritussanctus illa procul effugauit & penitus extinxit. Si veritatem fidei diligitis, si pacem optatis, si honor Christi penitus vobis curæ est, iam re ipsa ostendite. nullo vnquã loco vel tempore efficaciùs & accommodosiùs, quàm hic est modò, ista omnia fieri possunt. Proindè vos ex toto corde & tota anima per ipsum Spiritumsanctum hortamur, rogamus & obsecramus, vt postquàm ostiũ ad tale ac tantum bonum apertum videtis; non differatis introire, & ad hoc sacrosanctum Concilium in nomine Iesu Christi cõfidenter accedere, vt vnanimiter audiamus verbum hoc, quod Spiritussanctus in Ecclesia Dei facturus est. Et licet hunc locum securum & liberum omnibus venientibus statuerimus, ne tamen aliqua forsitan occasione retrahi possitis, nos paratos offerim⁹ plenum ac sufficientem saluumconductum veniendi, standi & redeundi ijs, quos destinare volueritis, nomine vniuersalis Ecclesiæ concedere, ac omnia facere quæ pro tutela & securitate ipsorum expedire videbuntur. Rogamus autem vos, vt viros tales mittatis, super quos Spiritus domini requiescere speretur, mites videlicet, timoratos, humiles corde pacem optantes, & non quæ sua sunt quærentes, sed quæ Iesu Christi; qui nobis & vobis & toti populo Christiano hîc pacem, & in futuro seculo vitam æternam donare dignetur, qui viuit benedictus in secula seculorum, Amen.

Datum Basileæ die decimaquinta mensis Octobris, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimoprimo, indictione decima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Eugenij, diuina prouidentia papæ Quarti anno primo.

QVOD PATRES INTENDVNT manere in Basilea, & quòd non credatur literis aut mandatis in contrarium.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentãs, vniuersis Christifidelibus salutẽ & omnipotentis Dei benedictionem. Zelus domus Dei quæ est Ecclesia, extra quam non est salus, nos inuita atq; charitatiuè compellit, aduersus hæreses vastatrices tunicæ inconsutilis Christi, quæ fides est orthodoxa, viriliter insurgere, & non minùs peruersis moribus, quibus prohdolor infectus est populus Christianus, & indies in omni statu ampliùs inficitur, salubriter obuiare, necnon bellicis cladibus penè vbique terrarum fidelem populum destruẽtibus, & quasi ad nullitatẽ miserabiliter producẽtibus, quantum vires nostrę gratia diuina adiutę valuerint, finem ac remedia opportuna adhibere: pro quibus causis euidenter necessarijs & maximè arduis hîc in Spiritusancto conuenimus, tam generalium Conciliorũ Constantiensis & Senensis quàm expressis mandatis felicis recordationis domini Martini papæ Quinti, necnon & sanctissimi domini nostri moderni Eugenij quarti authoritatibus

bus expressis, & specialibus repetitis mādatis reuerendissimo in Christo patri domino Iuliano sancti Angeli diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato, atq; huius sacri Cōcilij præsidenti. Verùm antiquus humani generis hostis, insidias more suo parare volens tot tātisq; bonis, quæ ex hoc sacro Concilio prouenire sperantur, famam (vt audiuimus) per diuersa loca diffundere conatur, quòd hæc sacrosancta synodus Christianæ religioni tam vtilis & necessaria, dissolui aut prorogari vel in aliquem alium locum trāsferri debeat, ex quo cùm verisimiliter timeamus, nonnullos huiusmodi rumoribus à sancto eorum proposito huc forsan veniēdi retrahendos, ideo tenore præsentium significamus, nos omnino decreuisse in hoc sancto Concilio firmiter permanere: & accedente gratia Spiritussancti, diligentissimè laborare ad prædicta sancta opera, quæ inchoamus, perficienda: nec vlla ex causa vel occasione hinc recedere, antequàm aliquod efficax remedium circa prædicta adhibitum fuerit, cùm euidenter constare possit ex dissolutione huius sacri Concilij secutura fidei catholicæ, status ecclesiastici, & totius Christianæ religionis ruina. Speramus & pro certo tenemus, attēta integritatis & vitæ & sanctitatis vitæ fama, qua hucusque nunc vixit sanctissimus dominus noster Eugenius Papa Quartus, ipsum omnem fauorem & auxilium daturum ad conseruandū hoc sacrum Concilium, quod authoritate præcedētium Conciliorum & sui antecessoris, & ipsius, inchoatum ac stabilitum extitit: nec quisquam aliquo modo credat quibuscunque personis aut literis aliud asserentibus. Et ob hanc rem mentem nostram pleniùs explicandam, iam nostros solennes deputauimus ad suam sanctitatem ambasiatores. Etsi quid in contrarium aliquo modo fuisset vobis insinuatum, aut insinuari contingeret, id omni veritate carere credatis. Nec verisimile est, quòd benè informatus dominus Apostolicus vicarius Iesu Christi, ad quē principaliter pertinet extirpare hęreses, reformare mores corruptos, & procurare pacem in populo Christiano, aliquo modo cogitaret dissoluere hoc sacrum Concilium, præsertim cōtra decreta Concilij Constantiensis, per prædecessorem suum & eundem approbata, & à tantis solennibus viris maturè digesta, quo efficacius remedium ad hæc facienda reperiri non potest, ex cuius dissolutione certitudinaliter sequerētur hæresum, deformitatum ac guerrarum & odiorum induratio ac etiā multiplicatio. Nostræ quippe professionis est, nos exponere morti pro domo Dei, Ecclesiam eius defensare aduersus tam eminētia pericula, potissimè nunc temporis, quo ad dictam nostram sanctam synodum speramus Bohemos aduenire, & in sacra fidei catholicæ vnione nobiscum reduci. Nam nostras literas, quibus ad idem eosdem monebamus salubriter & charitatiuè, honestè ac reuerenter susceptas intelleximus. Cæterùm pax & concordia regum, principum & communitatum, quibus super ijs literas nostras direximus, per hoc præsens sacrum Concilium efficienda speratur, pręcipuè pax regni Francię, pro qua reuerendissimo in Christo patri domino cardinali sanctæ Crucis, Apostolicæ sedis legato in Francia, die noctuque ad hoc tendenti & laboranti, nostras literas & nuncios speciales transmisimus. Qui quidem dominus cardinalis locum conuentionis assignandæ partibus, nobis notificandum rescripsit, quatenus vnà cum eodem ad tam sanctum opus concurrere efficaciter valeamus, propter quæ saluberrima opera Spiritussancti, qui huius sacri Cōcilij custos est & protector, adiutrice gratia perficiēda, hìc de omni regione cōuenimus, atq; in publica sessione nostra, decimaquarta Decembris in maiori huius ciuitatis Ecclesia celebrata, per nostra decreta hìc tam diu permanere congregati statuimus, quousque præfati necessarij vtiq; ac plurimi fructuosi effect[us] votiuos fines sortiantur: quod fixè & inflexibiliter perficere, vt præmisimus, intēdimus. Eapropter deuoti viri, in Christo syncerè dilecti, vos in domino obsecramus, pro huius sacræ nostræ synodi salubri directione deuotiùs exorare, proque huiusmodi felici successu diuinam clementiam humiliùs implorare: necnon & si quæ literæ, schedulæ, scripta, mādata, quocunq; nomine censeantur, à quibusuis personis inueneritis, aut receperitis, nostræ huic sanctæ intentioni obuiantia, aut saluberrimos effectus præfatos quoquo modo impediētia, nobis indilatè transmittere curetis: nec eisdem adhærere, aut à sinceritate, quam nostræ congregationi geritis, vllatenùs recedere velitis, quocunque colore per quoscunq; prætenso. Reuerēdos aūt patres dominos prælatos & cæteros qui de iure vel consuetudine ad sacram generalem synodum venire tenentur, admonemus & mandamus sub pœnis iuris ac sub debito iuramenti, quatenus celerrimè ad nostram congregationem accedant in propria persona: aut si fuerint corporali impedimento detenti, honorabiles & doctos viros de suis ecclesijs benè instructos, destinare nō omittant. Sic autem facientes, Christo cuius causam gerimus, maximè placebitis: Ecclesiæ suæ sanctæ, imo & toti Christianitati dignū famulatum præbebitis: vos verè fideles, Dei honorem, Ecclesiæ suæ meliorationem volentes & affectantes monstrabitis, atq; gratiam in præsenti, & gloriam in futuro possidebitis, quam vobis conferre dignetur præsenti synodo præsentialiter assistens Spiritussanctus. Datum Basileæ vigesimaprima Ianuarij, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo, pontificatus dicti

Hic Iulianus postea relictis Basileensibus, Eugenio adhæsit, cū multis alijs.

Eugenius laudatur.

dicti domini Eugenij papæ Quarti anno primo, sub sigillo reuerendi in Christo patris domini Philiberti episcopi Cõstantiensis prouinciæ Rothomagensis. De mandato dictæ sanctæ synodi, v. Sapientiæ.

RESPONSIO SYNODALIS DE *authoritate cuilibet Concilij generalis supra Papam & quoslibet fideles, quodq́, sine eius consensu, non potuit dissoluere Concilium Basileense dominus Eugenius papa Quartus.*

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiã repræsentans, ad futurã rei memoriã. Cogitanti huic sacræ synodo, in Spiritusancto legitimè congregratæ, quid vobis venerabilibus Ioanni & Andreæ, Tarentinensi & Colossensi Archiepiscopis, ac Bertrãdo episcopo Magalonensi, necnon dilecto Ecclesię filio Antonio de sancto Vito, palatij Apostolici causarũ auditori, oratoribus sanctissimi domini Eugenij papæ Quarti, pro ijs quæ suo nomine bis exposuistis, responsura sit, duo ipse Spiritussanctus persuadet, primum, vt (secundum Apostolum) nõ in sublimitate sermonis & doctis humanæ sapientię verbis, sed in doctrina Spiritus loquatur: deinde, vt summũ põtificem & vos & quoscunque huic sacro Cõcilio aduersantes, sub ijs verbis Apostolicis admoneat, quib⁹ beatus Paulus ad Ephesios vsus est: Nolite, inquit, contristare Spiritumsanctum. Vtinam non à tristitia dicendi exordium assumere possemus, & ab ea prẹsertim, quę in spiritũsanctũ committi dicitur. Duobus modis sacri doctores exponunt Spiritumsanctum contristari. vel cùm boni dono spiritussancti & propter charitatẽ cõtristantur de his, quę non rectè faciunt: vel cùm Spiritussanctus ab homine nõ rectè facienti, repellitur more humano. Sicut enim homo de domo pulsus, tristis recedit, ita Spiritussanct⁹ propter non rectè facta hominum deserit eos, & ab his recedit, non ipse tristis, sed tristes dimittens quos deserit. Connectendo inuicem vtranque expositionem, obsecrat hæc sancta synodus cum omni mansuetudine, lanitate & modestia summũ pontificem & vos eius oratores, ne Spiritumsanctum contristare velitis: Tum propter nosipsos Cõcilium celebrantes, ne tristitiam, mœroremq́; patiamur, intuentes ipsum non rectè agere, dum dissipare & euertere conatur hanc sanctam vniuersalem synodum, pro salute populi Christiani congregatam: Tum etiam propter ipsum dominum Eugenium, vosq́ue & alios Concilium impugnantes, ne sic agendo, Spiritum sanctum e vobis repellatis. Ipse enim habitare non consueuit cum his, qui operibus aduersantur charitatis. Inter nostram autem & vestram tristitiã hoc refert, sicut inter pręsentem & futuram, meritoriamq́; & pœna digna. Nos enim vehementer illa sentimus zelo domus Dei incensi. Grauissimè quidem contristata est hæc sancta synodus, tacta dolore cordis intrinsecùs, cum amaritudine & fletu volens congregare filios suos, sicut gallina pullos sub alis suis, & non permittitur: volens fidei & Ecclesiæ periclitanti succurrere, & prohibetur. Et quod causa maioris doloris est, ab eo prohibetur, qui omnem animi conatum & studium ad tam sanctorum & necessariorum opus, more prædecessorum suorum conuertere deberet. Ipse autem summus pontifex, vosq́; & alij Concilio contradicentes, tristitiam nunc non sentitis, nec animaduertitis quantum scandali ac perturbationis in Ecclesia sic agendo seminatis: sed eo periculosior ac maiori compassione dignus hic morbus est, quo non sentitur, sentietis autem posteà, dum scandala nata esse videritis, & cùm apud illud terribile Christi tribunal stabitis, de singulis vsq; ad minimum quadrantem rationem reddituri. Sed hoc nos in angustijs & tribulationibus consolatur, quòd huiusmodi tristitia in gaudium atque præmium Domini nobis conuertetur: aduersantibus autem, ad iudicium: quod vtinam per condignam pœnitentiam in misericordiam commutetur, quemadmodùm optamus ac oramus pro vobis & pro omnibus nos persequentibus & calumniantibus. Si Dauid videns præuaricantes, & non custodientes testimonia Domini, tabescebat: si Christus dominus super vnam ciuitatem ruituram lachrymatus est, quanto dolore affici debet mater Ecclesia, videns per aduersantes Concilio toto populum salutem impediri? Quis eas animas numerare posset, quas satanas errorum atque hæresum laqueis in plerisque mundi partibus alligatas tenet, quasq; alligaturus est contagione pestifera, nisi celeriter per hoc sacrum Concilium prouideatur? Quæ autem Christianitatis portiuncula est, quæ domestico, ciuili, crudelique bello & exitiali odio non agitetur, adeò quidem, vt atrociùs Christianus quàm Saracenus † ? quid attinet vltrà ad dicendũ, cùm omnis & ecclesiasticæ & Christianę vitę disciplina, vbique penè extincta videatur? Hæc omnia, spes erat & expectatio gentium, per hoc sacrum Concilium posse reparari: & iacta fundamenta iam erant, ita vt populus Christianus hac spe respirare videretur. Tam sancta igitur & necessaria opera si perturbari videamus, nónne maximo dolore contristari nos oportet, præsertim cùm ab eo perturbatio hæc veniat, qui primus pro suo officio ad succurrendum esse deberet? Quis catholicus hæc audiens, se à lachrymis temperet? Quis ille est, cuius viscera ad compassionem moueri

Marginalia: 1.Cor.2. — Ephe.4. — Mat.23.d — 2.Cor.5.d — Matt.5.b — Ioan.16.d — 2.Cor.7.c — Psal.118.d — Luc.19.f

moueri non debeant? Meritò ergo summum pontificem exoramus, ne Spiritumsanctum contristare velit. Quàm formidabile sit, in Spiritumsanctum delinquere, hinc cognoscite, quòd cùm cętera peccata vel in patrem vel in filium commissa, remittantur, solum
Matt.12.c peccatum in Spiritumsanctum veritas attestatur nec in hoc, nec in alio seculo remittendum. Quid magis in Spiritumsanctum committitur, quàm perturbare sacra Concilia, quæ spiritusancto diriguntur, cuius existentia extirpantur hæreses, eliminantur schismata, damnantur errores, discordia in pacem vertitur, vitia ad mores sanctos commutantur? Quid boni ac sancti est in Ecclesia Dei, siue ad fidem, siue ad mores, siue ad generalem Ecclesiæ statum spectet, quod ex ipsorum Conciliorum saluberrima doctrina nõ fluxerit? Meritò igitur tam graue peccatum, tam grauem meretur pœnam, præsertim cùm non in vnam personam aut gentem, sed in omnes homines ac populos pręsentes & futuros, & in totum Christi mysti-
Matt.18. cum corpus perpetretur. Si scandalizanti vnum de pusillis minimis Ecclesiæ, tam terribile iudicium minatur Deus, quid putatis illi fiet, qui vniuersalem scãdalizat Ecclesiã? Quo maiori loco quis positus est, & maior cura sibi commissa, eo transgressio damnabilior. Sanguis omnium pereũtium propter hæreses, bella & morum deformitatem, ab eius manibus exigetur, qui impedimento est, ne illa tollantur. Sed & hoc auget tristitiam nostram, quòd is qui percutit, aut se pcutere non recognoscit, aut dissimulat. Quis non turbetur, si percussor percusso dicat: Cur me cædis? cùm potiùs ad percussum, id dicere, pertineret? Venitis ad nos, & sub specie virtutis exhortando proponitis, Non sit
1.Cor.12. schisma in corpore. Sanctũ est hoc verbum, & omni acceptione dignum: sed rectiùs factum esset, si ad eũ qui vos misit, huiusmodi sermonem seriatim exposuissetis. Saltem, quod ab eo recedentes non fecistis, facite ad eum redeuntes. Ei enim permaximè opus
for.*est vt *sit vt dicatis, Nõ sit schisma in corpore. Nos enim nihil aliud quęsiuimus, nec quęrimus. hoc cupimus, hoc oramus. Et ne sit schisma in corpore, quàm piè, quàm suppliciter per diuersos oratores suam sanctitatem exorauimus, vt sicut Catholicum pontificem decet, velit Ecclesię Catholicę se coniungere, quam hoc sacrum Cõcilium repræsentat. Quoties deprecati sumus, ne sanctam synodum perturbet ac persequatur? quoties supplicauimus, ne intolerabilium scandalorum, quæ suus dissolutionis prætensæ conatus parturire potest, velit esse occasio? Dicite nobis: Si duo ad certũ tempus vel ad aliquod cõplendum opus societatem inijssent, & alter eorum ante tempus vel operis finẽ velit societatem dimittere, alter autẽ vsq; ad finem temporis vel operis perdurare, quis horum censendus est societatis scissor ac diuisor? Si duobus seruis mandat Dominus, vt laboratum in agrum vadant vsque ad fructuũ tempus, & alter in via retrocedit, alius autem in agro laborans, vsque ad messem perseueret: quis eorum alter alterũ deserere, & quis Domini mandatis obtemperare dicendus est? Et si recedens, perseueranti dicat, recede & tu, ne sit diuisio inter nos, an debet ille recedere, & potiùs conseruo, quàm Domino, parere? Nemo est tam hebetis sensus, qui ista nõ dijudicet. Videamus ergo, si placet, quis scindit societatem aut fraternitatem Ecclesiæ, quis ab alio se diuidit, quis sanctę matris Ecclesiæ mandata contemnit. Conuenit vniuersalis Ecclesiæ mysticum Christi corpus in celeberrimo Constantiensi Concilio, vbi Spiritusancto dictante, vnanimi consensu pro generali statu Ecclesiæ cõseruando diffinitum est, vt deinceps Concilia certo tempore celebrentur & modo, ad colendum agrum Dominicũ, & indè euellendum vepres, spinas & tribulos hæresum, errorum & schismatum, & excessus corrigendum & deformata reformandũ. Huius statuti vigore felicis recordationis dominus Martinus papa Quintus, per literas Apostolicas locum proximi Concilij ordinauit sub his verbis: Ad perpetuam rei memoriam: Cupientes & volentes decreto huiusmodi generalis Concilij Constantiensis satisfacere, inter alia disponenti quòd omnino generalia Concilia celebrentur in loco, quem summus pontifex per mensem ante finem huius Concilij, approbante & consentiente Concilio, deputare & assignare teneatur, pro loco dicti proximi celebrandi Concilij, eodem consentiente & approbante Concilio, ciuitatem Papiensem tenore præsentiũ deputamus. Posteà cœptum est celebrari Concilium Papiense, quod de consensu Concilij translatum est ad ciuitatem Senensem. & ibi consentiente & approbãte Concilio, per nuncios Apostolicos electa est hæc ciuitas Basileensis pro loco proximi tunc sequentis Concilij in septennium celebrandi. Aduenit septennij tẽpus, congregatur hic Concilium, non solum iuxta decreta duorũ generalium Conciliorũ, sed accedente expresso consensu ipsius Martini, & moderni domini Eugenij, destinãtium ad hoc legatum suũ. Eccè iussu spiritussancti vniuersale Cõcilium legitimè congregatum est ad colendum agrum dominicum. Adest à principio summus pontifex per legatũ suũ. posteà ante finitũ tempus, & opere nõ cõpleto, recedit, deseritq; laborãtes in agro Domini. Nũc igitur qui habet oculos, videat quis diuisionem, scissuram, rixam, contentionẽ, nouitatẽ ac scandalum faciat, quæ omnia ex schismate, prouenire commemorastis. Nũquid nos propria authoritate huc venimus? Si Ecclesia bis congregata in duobus Cõcilijs, si duo

Romani pontifices ita statuerunt, si id agimus quod ipse Spiritussanctus per organũ Ecclesiæ decreuit, cur nobis dicitur, Non sit schisma in corpore? Cùm Christus dixisset,
Ioan.6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: multi ex discipulis audientes, dixerunt: Durus est hic sermo. & murmurantes, scandalizati sunt, & retrò abierũt. Et cùm Iesus diceret duodecim discipulis: Nunquid & vos vultis abire? Respondit ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Quis horum se diuisit? an recedentes, an remanentes cum eo à quo vocati fuerant? Sed ad viciniora veniamus exempla. Olim Papa Ioannes vigesimus tertius, congregato Constantiæ Cócilio, indè recessit, dans suo recessu quantum in eo erat, occasionẽ dissolutionis prætensæ. Nunquid qui Constantiæ remanserunt vsque in finem, dicẽdi sunt temerarij & pręsumptuosi? Nunquid vt sequerentur Ioannem, dicendũ eis fuisset, Recedite hinc, ne sit schisma in corpore? An potiùs finaliter pronunciatum fuit, recessum suum fuisse illicitum & scandalosum? Et quis non videat plus esse, expresè conari dissoluere, quàm solùm corporaliter ex Concilio discedere? Igitur si hìc pronunciatum sit, huiusmodi dissolutionem non valuisse, nihil noui factum est. Qui vsq; ad finem Constantiæ perseuerauerunt, ab omnibus commendati & laudati sunt. Sic speramus in domino contingere his, qui hic constanter perseuerârunt. Desinite igitur propter sanctam perseuerantiam nostram calumniari nos, & dicere, Non sit schisma in corpore. quasi, nisi hinc recesserimus, schisma fiet in corpore. Nos potiùs speramus, quòd quemadmodùm per alia Concilia salubriter prouisum est Ecclesiæ varijs calamitatibus afflictæ, ita & per hoc, DEO concedente, prouidebitur. Sed dicitis: Si manseritis hìc, venient scandala: dolemus & contristamur, & propterea ipsum obsecramus, ne Spiritumsanctum contristet, nec sit causa scandalorum: quia etsi necesse sit,
Matth.18. vt ait veritas, venire scandala, væ tamen illi per quem scandalum venit. Is qui huius est author scandali, cùm vnico verbo id tollere possit, cur differt? in manu sua est, sine vlla difficultate potest. Non opus est congregare pecunias, exercitus aut naues, quemadmodùm si Hierusalem (vt asseritis) recuperare velit. Reuocet prætensam dissolutionem, & sublatum est omne scandalum. Reddet vnà & sibi & Ecclesię pacem. Nec pudore aut quouis humano respectu ab hoc retrahatur, quoniam Romanus pontifex cùm videt sibi aliquid falsò suggestum, aut quod tendat ad noxam, se fecisse cognoscit, statim reuocare cõsueuit, quinimo plurimum gloriæ & honoris hinc sibi accedet. Omnes enim intelligent, plùs sibi esse curæ ecclesiasticam pacem, quàm propriam voluntatem. Narratis plurimas hæreses à principio nascentis Ecclesiæ vsque in hodiernum diem exortas, & per sanctos patres & Cócilia fuisse sublatas. Verum id esse fatemur. Et cùm peculiare sit & proprium Conciliorum priuilegium extirpandi hęreses, & à Spiritusancto indultum, nullatenus ea impediri, sed foueri oportet. Si Ecclesiasticos annales relegamus, vix vllam hæresim, nisi per Concilia, sublatam inuenimus. Meritò igitur cauendũ est, ne tam leuiter dissoluatur, quod tantum Christianitati profectũ facere consueuit. Dicitis duo genera esse hominum, qui fidei Catholicæ maximè aduersantur, Græcos & Hussitas, de quibus prouideri oportet. Fatemur his duabus gentibus reconciliandis intendendum fore, & hæc sunt studia nostra. Nec putetis Græcorum nos esse oblitos, sed cogitantes per literas & nuncios huc eos aduocare. Posteà in hanc sententiam venimus, summo pontifici deferre, ipsumque rogare, vt solennes oratores ad eos mitteret, quatenus huc recóciliationis causa accederẽt, daretque omnem operam ad hoc sanctum negocium. Ita per nuncios nostros dilectos Ecclesiæ filios, primò magistrum Ioannem Pulchripatris, deindè Iacobum de Sirck Scholasticum Treuirensem, & Thomã * Fiene Officialem Parisiensem, suæ sanctitati nunciauimus. Detulimus etiam suæ sanctitati pro honore sanctæ sedis Apostolicæ in plerisq; alijs, arbitrati vt (sicut ad officium eius spectabat) hæc & alia necessaria exequeretur. Sed vsque nunc spe nostra frustrati sumus. Nam dum in modestia & simplicitate procedimus, & calumnias & iniurias patimur: & dum sacrum Concilium suę sanctitati, honorem exhibet, ipsam hanc sanctam synodum perimere laborat. Græcos autem maximè nobis cordi est, sicut & alios, Ecclesiæ reconciliare: pro qua re sancta & necessaria, omnibus viribus laborare intendimus: & quicquid pro eorum reductione faciendum est, promptο animo offerimus. Et vt omnibus nostra syncera innotescat intentio, te venerabilem archiepiscopum Colotiensem, qui aliâs hoc negocium pertractasti, deprecamur, vt nomine nostro hanc legationem vnà cum collegis tibi per hanc sacram generale synodum adiungendis, ad illos velis suscipere, oblaturus eis pro parte nostra quicquid pro ipsis conuertendis offerendum videtur. Tibi autem pro viagio tuo condignas expensas dare offerimus. * Sed cum quis hoc facilè futurum, si schisma non fiet in corpore, iam paulò ante respondimus, nos non futuros schismatis causam, cognoscere & ipsi & omnes potuerunt, nos non contemptum ire summũ pontificem, vt dicitis: imo illam reuerentiá, quæ beati Petri successori debetur, sibi exhibere volumus, dummodò à corpore Ecclesiæ, extra

* Firne

Locus obscurus.

extra quam non est salus, se nolit segregare. Quod si fecerit, quod tamen non credimus, nunquid & nos tanquam canes muti, nō valentes latrare, tacebimus, & periclitantē Ecclesiam clauso ore adspiciemus? Nunquid non & Paulus restitit in faciem Cephę in eo, in quo reprehensibilis erat? Non propterea Græci ad vnitatem Ecclesię accedere, & propriam salutem, quæ sine veritatis catholicæ confessione haberi non potest, cognoscere negligent. Sed quomodò credendum est, Bononiam Græcos esse venturos, si tam facilè concilia dissolui videant? Quam igitur spem Græci Concilio Bononiensi vel alibi celebrando habebunt, si tam solenne Concilium per septennium expectatum, & per duos pontifices Romanos confirmatum, re infecta, in limine ipso euanescat? Græci maiorum suorum in hoc vestigia imitantes, sine celebratione Concilij reductionem ipsorū fieri non posse arbitrantur. Nam ipsorum patres, quicquid ad fidei veritatem pertinebat, per cōcilia soliti sunt diffinire. Necessarium ergo est, ne spem Conciliorum perdāt, vt firmum & stabile hic Basileense Conciliū perseueret: ad quod si venire decreuerint, & Romanæ Ecclesiæ reconciliari intendant, quicquid eis pro ipsorum aduentu necessarium fuerit, libēter offerimus: & omnia quęcunq; habemus, parati sumus vsque ad nuditatem, imò vsq; ad animam, pro eorum reductione exponere. De loco autem non est quod causari possint. Nam si Bononiam vsque perueniant, paululùm plus laboris accipient huc proficiscendo. Et cùm olim ad ciuitatem Lugdunensem, remotiorē quàm ista sit, ac deinde ad ciuitatem Constantiensem oratores miserint, non minùs commodè ad hanc venire poterunt. Accipiat igitur tua deuotio hanc sanctam legationem pro nomine Iesu Christi & salute Græcorū, quorum certè maiores ab Ecclesia omnia meritos esse recognoscimus. Posteà de crudelitatibus Hussitarum, & quàm periculosa sit eorum hæresis, subiecistis. Non potestis in hoc tantum dicere, quin plura referenda essent. propterea maximè admiramur, cùm illi nihil tantum odio habeant, quàm nomen & authoritatem summi pontificis, quòd totis viribus huic Concilio aduersetur, quod tam diligenter pro eorum cōuersione laborat. Quòd autem hoc desit, culpa erit illius, qui per diuersam sententiam ab eo quod Ecclesia in Constantia statuit, se diuisit, & hāc nouitatem & diffidiū induxit. Sed quæ spes reductionis esse poterit, si decreta Concilij Constantiensis, in quo illa hæresis damnata est, infringantur? Quòd autem priùs studēdum sit, vt priùs nouella zizania euellantur, videtis ferè per annum nos ad hoc laborare cum omni patientia, modestia & longanimitate, vt sacro Concilio summus pontifex, prout tenetur, adhæreat. Sed speramus in domino, quòd vel ipse dominus Papa Eugenius tandem veritati & rationi acquiescet, vel mundus huius sacri Concilij iustitiam recognoscens, eidem adhærebit. Fatemini mores ecclesiasticorum corruptos, indigere reformatione, pacemq; postremò esse necessariā in populo Christiano, & hoc esse præcipuum sacerdotis officium, pacis negocijs intendere, sed hoc fieri non posse, si sit schisma in corpore. Superuacuum est iterum de eadem re rationem reddere. Credimus Deo & hominibus constare, nec voluntatem nec opera nostra ad schisma tendere. Multiplicatis precibus oramus ipsum dominum Eugenium, ne seipsum à corpore scindat, nec offendiculum tam sanctis operibus, ob quæ Concilium congregatum est, & vos necessaria esse dicitis, velit gratis apponere. Olim summi pontifices summo studio ac cura fouebant sacra concilia, & ea summo cum honore prosequebantur: & quæ in illis fiebant, non vt ab hominibus, sed à Spiritusancto dictata, venerabantur. Si veteres relegantur historiæ, nullo tempore fuit tam necessarium celebrare Concilium, quàm modò & in hoc loco: nullumq; vnquam fuisse Concilium legitur tot authoritatibus stabilitum, & nihilominùs à summo pontifice tam grauiter & multipliciter impugnatum. Dicitis, impossibile videri, simul de principatu Ecclesiæ & moribus disputare. Disputatio ista cur necessaria sit, nō intelligimus. Nos semper debitum suæ sanctitati reddimus. semper reddat & ipse quod debet vniuersali Ecclesiæ, recognoscendo authoritatem Concilij generalis iuxta decreta sacræ Constantiensis synodi. Et quoniam se offert, vt reformatio ab ipso incipiat, si huic actioni debitus ordo seruetur, vtinam facta verbis compenset. Sed hoc primùm ab eo munus reformationis optamus, vt tollat ante omnia dissolutionē prætensam, quæ iuxta decreta Concilij Cōstantiensis fieri non potuit, nec tolerari potest sine fidei & status ecclesiastici pernicie. de cęterisque per Dei gratiam facilè concordabimus, si hoc duntaxat fecerit. Quantum ad debitum ordinem, quem seruandum dicitis, hoc est quod optamus. nullum autem magis debitum ordinē esse credimus, quàm vt ille seruetur, quem patres nostri in Concilio Constantiensi, in quo & ipse affuit, instituerunt. Multa etiam de virtutibus eius disseruistis. in hoc laudādus est Deus, à quo omne bonum. Rogandus etiam, vt quod illi deest, pro sua clementia largiatur. Hoc illud est, vt ab vniuersali Ecclesia se non scindat, extra quam nulla est vera virtus. hoc faciat, & ipsum condignis laudibus prosequemur. Et hæc ad ea, quæ primo loco per venerabilem Archiepiscopum Colossensem relata sunt, dixisse satis est. Nūc autem ad proposita per venerabilem Archiepiscopum Tarentinum, dicendum restat.

Esa. 56. d
Galat. 2.

In primis latè explicat iurisdictionem & potestatē summi pontificis, quòd caput sit & primas Ecclesię, vicari⁹ Christi,& à Christo,non ab hominibus vel synodis alijs pręlatus & pastor Christianorū: & ei datæ sunt à domino claues,& vni dictum est: Tu es Petrus.& solus in plenitudinem potestatis vocatus sit,alij in partem solicitudinis.& multa huiusmodi, quæ cùm vulgatissima sint, minimè necessarium erat recensere. Ista planè fatemur & credimus,operamq; in hoc sacro Cōcilio dare intēdimus, vt omnes eandem sententiam credant. Et nihilominùs ipsum Romanum pontificem dicimus obedire teneri mandatis, statutis, ordinationibus ac præceptis huius sanctæ synodi Basileensis,& cuiuscunq; alterius Concilij generalis legitimè congregati, in his quæ pertinent ad fidem,ad extirpationem schismatis, & ad generalem reformationē Ecclesiæ Dei in capite & in membris, quemadmodū declaratum extitit per generale Conciliū Constantiense,Catholicam repræsentans Ecclesiam,cuius catholicæ Ecclesiæ, quemadmodum & summi pontificis,æquum fuisset saltem paucissimis explicare potestatē. Quod cùm non feceritis,dignū est vt nos qui concilium celebramus, aliquid saltē perfunctoriè referamus. In primis hoc nos meminisse decet,catholicam Ecclesiam illam esse,cuius confessio in symbolo continetur, sanctam Ecclesiam catholicam. huius Ecclesiæ catholicæ tanta authoritas est,vt sola Christi euāgelia illa dicantur quæ Ecclesia recipit. plures enim de apostolis etiam scripsisse dicuntur Euangelia. Sed quia tantùm quatuor approbauit Ecclesia,illa sola, & non alia, venerantur. Ideo B. Augustinus in plerisq; locis asserit: Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ authoritas commoueret. Illa enim sacra scriptura dicitur,quam sacram declarat Ecclesia. Huius Ecclesiæ determinationi catholici omnes suas meritò sententias summittunt: & nisi ab ipsa approbentur Ecclesia,catholici esse non possunt. Hęc sancta Ecclesia tanto priuilegio à Christo Saluatore nostro,qui eam sanguine suo fundauit, dotata est,vt eam errare non posse firmiter credamus. hoc solum competit Deo natura, ecclesiæ verò priuilegio. Præter autem Ecclesiam, nemini vnquam tale munus communi lege datum esse legimus: non Angelis, hi enim à principio errare potuerunt, & multi ex eis errarunt: non primis parentibus,nam à diabolo decepti sunt: non hominibus,nam omnis homo mendax: non summis pontificibus, quorum nonnulli in hæreses & errores lapsi esse dicuntur & leguntur. Ecclesia sola sine ruga & sine macula illa est, quæ errare non potest in his quæ ad salutem necessaria sunt. Vtiq; spiritussanctus qui mentiri non potest,se cum ea permansurum vsq; ad finem seculi,& eam per spiritumsanctum in omni veritate docendam esse pollicitus est. In ista regeneramur, roboramur, nutrimur & viuificamur. extra istam nec salui esse,nec Deo placere possumus. Ianua cœli est, per quam solum ad cœlum iter est.

Matt.16.

En quātū tribuant summo pontifici, cui tamē mox sese antepo-nunt.

Sed huius Ecclesiæ, vt paulo antè fassi sunt, caput & pastor est Romanus pontifex: ergo obedire illi debet ecclesia.

Gene.3.

Psal.115.

Matt.28. Ioan.16.

Sponsa enim Christi dicitur, & vnica, & pulchra,& sine macula,& sine ruga: soror, amica, columba, formosa, speciosa, perfecta, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuentium, suauis, mitis & decora, & quę meritò beatissima prędicatur: ꝓ eiusque fortitudine & firmitate terribilis dicitur vt castrorum acies ordinata. Hæc enim mater & magistra omnium fidelium, ac etiā corpus Christi mysticum nuncupatur, cuius caput ipse dominus Iesus Christus. Nec mirum si errare non potest, quæ caput habet Christum,doctorem spiritum sanctum. huius tanta est authoritas, vt qui contumaciter eius doctrinæ contradicere præsumpserit, hæreticus esse conuincatur. Quæ domus etiam claues soluēdi & ligandi accepit à domino. hanc domum si quis corripientē corrigentemq; cōtempserit, sit tibi, inquit dominus, vt ethnicus & publicanus. Decuit quidem tantā Ecclesiæ conferri potestatem, vt cùm omnis homo obliquabilis sit & peccabilis,ipsa esset in terris, cuius iudicio, qđ errare non potest, quilibet subijceretur. nec solum Ecclesiæ decreta & sententiæ authenticæ sunt,& quibus irrefragabiliter stari oportet,sed etiam eius facta & consuetudines instar habent sanctarum scripturarum. Sacræ enim scripturæ & consuetudini Ecclesiæ par ritus,& idem vtrisq; pietatis debetur affectus. Prætereuntes etiam silentio sacrorum generalium Conciliorum authoritatē, quorum notitia cùm omnibus fidelibus necessaria sit, ideo de potestate eorum pauca perstringere non erit inutile. Istorum Conciliorum & Ecclesiæ Catholicæ eadē videtur esse potestas. Diffinitū enim est in Concilio Cōstantiensi,quòd synodus generalis in spiritusancto legitimè congregata, Catholicam repræsentat Ecclesiā, & potestatem à Christo immediatè habet. idem etiam Martinus Papa in suis literis Apostolicis, sententias quasdā Concilij Constantiensis interserens, exprimit. Quæcunque igitur proximè dicta sunt de authoritate Ecclesiæ, trahi ad generale Concilium,quod illam repræsentat, necesse est. Alioquin non recta esset repræsentatio,si eadem in repræsentante & repræsentato authoritas non inesset. Et hoc solum satis foret ad probandum omnem Cōcilij potestatē, nec alia probatione vti necessarium videretur: vtiq; cùm maior probatio esse nō possit,quàm ipsius Ecclesiæ quæ errare non potest. Nihilominùs propter ipsorum reuerentiam aliquid ampliùs referamus. Audite quantæ authoritatis sint ipsa Concilia, quātamq; reuerentiā non solū priuatę personę, sed & sancti summi pontifices ipsis Cōcilijs habue-

Can.2.3. 4.&c.

Matth.18.

habuerunt. Inquit B. Cœlestinus in Epistola ad synodum Ephesinam transmissa, vt refert Isidorus in libro Conciliorum: Spiritussancti testatur præsentiã congregatio sacerdotum. Certum est enim quod legimus, quia nec potest veritas ipsa mentiri, cuius in Euangelio ista est sententia: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. Quod cùm ita sit, nã nec huic breui numero Spiritussanctus deest, quanto magis nunc interesse credamus in vnum conuentum turbæ sanctorum? Sanctum nanq; Concilium est pro debita veneratione collectum, in quo nunc Apostolorũ frequentissimæ illius (quam legimus) congregationis, aspicienda reuerentia est. Et idem Isidorus in eodem libro in gestis tertiæ synodi Toletanæ inquit: Vndè valdè necessarium in prospexi, vestram in vnum conuenire multitudinem, habẽs sententiæ diuinæ fidẽ, quæ dicit: Vbi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Credo enim beatam sanctæ Trinitatis diuinitatem huic sacro interesse Concilio, & ita tanquam ante conspectum Dei, in medio vestri fidem meam protuli. Eccè beatus Papa Cœlestinus eam reuerentiã habendam esse dicit congregationi Concilij, quæ debetur collegio Apostolorũ, vtpotè in cuius medio ipse Christus assistit, Spiritussanctus, & ipsa Trinitas. Quodq; spiritusſãctus in Concilijs iudicet, & proptereà Cõcilia errare nequeãt, testis est scriptura Actuũ Apostolorũ quæ dicit: Visum est Spirituisancto & nobis. Etiam B. Hieronymus comparat Concilij authoritatẽ soli, vt sicut sol suo ardore humores riuulorum desiccat, ita Concilium sua authoritate omnem contrariam superat argumentationem. Inquit enim in fine disputationis contra Luciferianum: Poteram omnes disputationum tuarum riuulos vno Ecclesiæ sole siccare, de authoritate Cõcilij generalis loquens. Item Concilij authoritas authoritati sacræ scripturæ comparatur: quia vt ait B. Augustinus de fide Christiana, Catholica Ecclesia per orbem diffusa, tribus modis probatur existere: quicquid in ea tenetur, aut est authoritas scripturarũ, aut traditio vniuersalis, aut certè propria & particularis instructio. sed authoritate tota constringitur, vniuersali traditione maiorum nihilominus tota. Eccè par authoritas & scripturarum, & vniuersalis traditionis. Sed Cõcilia generalia, vniuersali traditione & consensu fiunt & recipiuntur. Videntur etiam generalia Concilia, vt Euangelia, fore venerãda. Ratio enim, propter quam Beatus Gregorius quatuor prima Concilia, vt Euangelia, suscipit & veneratur, ista est, quia dum sunt vniuersali consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumpserit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Sed hæc ratio eadem est in cæteris generalibus Cõcilijs. vniuersali enim consensu constituta sunt. Beatus etiam Augustinus ad Ianuarium, asserit generalium Conciliorum saluberrimam in Ecclesia authoritatem esse: quæ si saluberrima est, salutem continet: ergo qui authoritati Concilij contradicit, contra salutem agit. Quantam deuotionẽ reuerentiamq; Christifideles Concilijs habere debeant, hinc patet, quòd antequam esset facultas in vnum congregandi & celebrandi Concilia, Christianitas in diuersas hæreses scissa est: postquàm autem cœpta sunt Concilia celebrari, omnis hæresum atque errorum caligo, tanquam sole illustrante, depulsa est. Quòd etiàm Concilia statuendo non errant, hinc liquidè constat, quia omni manẽt stabilita vigore, vtiq; cùm spiritussanctus illa dirigat & inspiret. Vndè inquit B. Isidorus, quòd si qua sint alia Concilia, q̃ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt post istorum quatuor authoritatem, omni manent stabilita vigore. Hinc etiam euidenter patet, quòd Concilia errare non possunt: quomodo quilibet summus pontifex, qui est caput & pastor Ecclesiæ, tenetur, prout in Concilio Constantiensi statutum fuit, quàm primum in summum pontificem electus est, profiteri coram suis electoribus fidem Catholicã tenere secundum traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum, & post nominationem aliquorum Conciliorum, subijcitur etiam,* generalium Conciliorum, & illam fidem vsque ad vnum apicem immutilatam seruare, & vsq; ad animam & sanguinem confirmare, defensare & prædicare. Et ita professus fuit felicis recordationis Martinus Papa Quintus. ita etiam creditur, dominum Eugenium modernum professum esse. Quilibet ergo Christianus eandem fidem tenere obligatur, quam Ecclesia catholica & apostolica tenet & approbat. Quòd si errare possent Concilia generalia in his, quæ ad salutẽ sunt necessaria, profectò nimis vanum ac perniciosum esset, ad talem fidem populum Christianum astringi. Quantæ etiam authoritatis sint Concilia generalia, hinc luculenter aduerti potest, quòd ab eorum potestate nemo eximitur, etiam summus pontifex, vt extat Concilij Constantiensis decretum in hæc verba: Hæc sancta synodus Constãtiensis, generale Concilium faciens, &c. ordinat, statuit, diffinit, decernit & declarat, vt sequitur.

Et primò, quòd ipsa in spiritusancto legitimè congregata, generale Conciliũ faciens, Catholicam militãtem Ecclesiam repræsentãs, potestatem à Christo immediatè habet: cui quilibet, cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & generalem reformationẽ Ecclesiæ Dei in capite & in membris. Item declarat, quòd quicunq; cuiuscunque status vel

Marginalia: Matt. 18. — Acto. 15. — Matt. 18. — Sed huic Concilio Cœlestin⁹ per suos præsidebat. — Acto. 15. — * necnon Lateranẽsis, Lugdunensis, Viennensis generalium etiã Conciliorum. — Constantiensis Cõcilij ses. 4.

vel dignitatis, etiã si papalis existat, qui mãdatis, statutis siue ordinationibus aut præceptis huius sanctæ synodi & cuiuscunq; alterius Concilij generalis legitimè cõgregati, super præmissis seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrẽdo. Nec quisquam illud dicere præsumat, quòd aliquod generale Concilium legitimè cõgregatum, inualidum sit aut errare possit: quia si hic perniciosus error admitteretur, tota fides catholica vacillaret, nec aliquid certi in Ecclesia haberemus: quia qua ratione errare potest vnum, possent errare & reliqua: quoniã vt inquit B. Augustinus, Si ad scripturas sanctas admissa fuerint officiosa mẽdacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiosæ falsitatis † obtrectetur improbitas? Quis iam de potestate Cõciliorum super omnes alias potestates ambigere poterit, tot irrefragabilibus testimonijs comprobata? Ex his manifestè constat, authoritates quas de summi potestate pontificis allegastis, non probare quo minùs ipse pontifex mandatis vniuersalis Ecclesiæ & Concilij generalis obedire teneatur. Sed id duntaxat probant, quòd omnes singulares homines particularesq; ecclesiæ, ipsi pontifici obedire debent, nisi in his quæ huic sacræ synodo & cuilibet alteri legitimè congregatæ, præiudicium generarent. Nam etsi sit caput ministeriale Ecclesiæ, non tamen est maior tota Ecclesia. Alioquin errãte põtifice, sicut sæpè contingit, & contingere potest, tota erraret Ecclesia, quod esse non potest. Etsi caput sit & principalis prælatus huius corporis mystici, est nihilominùs intra corpus. Nam si extra corpus esset, tunc non pertineret ad corpus, nec tunc caput esset. corpus igitur hoc, totum continet, & ipsum quod dicitur caput, & singula membra.

Et tamen synodus Chalcedonẽsis amplissima, petijt sua decreta à Leone Papa confirmari: qui cęteris ꝓbatis, decretũ de episcopo Constantinopolitano rescindit.

Nec quis dicat, ꝙ ipsa pars principalis potentior est, ac dignior reliquo tot corpore & cæteris membris, & per consequens illi potiùs obediendum: quia ratio, experientia & authoritas, dictant contrarium. Ratio, quia reliquum totum corpus, etiam non computato Papa, secundum legem communem errare non potest in his quæ sunt fidei. Alioquin si errare posset, cùm certum sit Papam errare posse, tunc & Papa & reliquo toto corpore errantibus, tota erraret Ecclesia: quod esse nõ potest. Experientia etiam demonstrat, quia sæpè experti sumus & legimus Papam, licet caput & principalem partem, errasse. reliquum autem corpus, Papa etiam errante, errasse nunquã legimus. propterea reliquum sæpè totũ corpus condemnauit atq; deposuit Papã, tam ratione fidei quàm morum. Sed nunquam Papa condemnauit aut excommunicauit aut deposuit reliquum totum Ecclesiæ corpus. licet ergo tam Papa quàm Ecclesia claues habeant ligandi atq; soluendi, Papa tamen nunquam in totam Ecclesiam claues ligandi atque soluendi exercuit, Ecclesia autem sæpenumerò in Papam. Authoritas etiam scripturæ euangelicæ idem probat. Nam hoc quod dixit Christus, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit: sit tibi vt ethnicus & publicanus, omnes homines comprehendit. & quod Petrus & successores illa authoritate comprehendantur, ostendit Paulus, qui in faciem restitit Cephæ & coram omnibus. Ecclesiæ enim dixisse videtur, qui coram omnibus dixit, quo ad successores Petri. Iam supradictum est, qualiter sæpè peccata eorum dicta fuerint Ecclesiæ, & ab Ecclesia punita: & qui non audierũt Ecclesiam, fuerunt habiti vt ethnici & publicani, vt legitur de Anastasio & Liberio. Probat hoc etiam authoritas vniuersalis Ecclesiæ, quæ non potest errare, ita diffinientis in Concilio Constantiensi, quòd peccata pontificum circa fidem vel schisma vel mores, possũt dici Ecclesiæ, cuius præceptis & ordinationibus tenentur obedire: & si obedire contempserint, condignæ pœnitentiæ possunt subijci, & ad alia iuris remedia recurri, & per cõsequens possunt excommunicari. quo facto, vt ethnici & publicani habebuntur. Hoc, etiam si pluribus alijs rationibus & authoritatibus posset cõprobari, satis est, authoritatem vniuersalis Ecclesiæ adducere. Ipsa enim errare non potest: & quicquid determinet scripto, aut consuetudine vniuersaliter faciat, eiusdem reuerentiæ & authoritatis est cuius sacra scriptura. Vndè si in euangelio reperiremus scriptum decretũ illud Constantiensis Concilij, ꝙ Papa tenetur obedire Concilio, &c. hæreticum esset, hoc reuocare in dubium: sic & hæreticum est, si quis illi decreto contumaciter contradicat. Et quia ad alia nostra festinat oratio, omnes argumentationes quæ fieri possent in contrarium, hac vnica authoritate Ecclesiæ veracissimè confutamus. Ita B. Hieronymus post longam disputationem confundit atque conuincit Luciferianum, dicens: Poteram omnes tuarum propositionum riuulos hoc vno Ecclesiæ sole siccare, de authoritate Concilij loquens. Qualecunque ergo nomen dignitatis aut potestatis de Papa scriptum inuenitur, ad particulares quoscunque homines & singulares ecclesiasticos referendum est, non supra vniuersalem Ecclesiam, ita vt potiùs Papa Ecclesiæ, quàm Ecclesia tota Papæ obedire cogatur. Nam etsi Papa maior sit in Ecclesia, non tamen maior est tota Ecclesia. Vnde autem quare dictum est, Tibi dabo claues regni cœlorum? Sancti doctores exponunt, vt vnitatẽ designaret Ecclesiæ: & ideo ab vni-

Matth. 18.

Gal. 2.

Matt. 16.

ab vnitate exordium proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna esse demonstraretur. Et Petrus quando claues accepit, vt dicit Augustinus, Ecclesiam significauit. Nec puteus, * quin Ecclesia claues habeat & imperium super omnes, quod ideo sunt multi principes, cōtra philosophicum dictum, Entia nolunt male disponi, pluralitas principantium mala: vnus ergo princeps. Ipsa enim vnus est princeps. & vnitati fidelium, non singulis, hæc iurisdictio à domino conceditur. & ideo ab vno incipere voluit, vt perfectā vnitatem atque vnanimitatem designaret: quia vnitas Ecclesiæ multo maior est atque perfectior, quàm vnitas vnius regis aut imperatoris terreni. Hic enim & errat, & in varias sententias atque contrarias sæpè scinditur. Ecclesia autem nec errat, nec sibi ipsi contradicit. Nec comparandum est corpus Ecclesiæ alijs politicis corporibus ciuitatū & vniuersitatum: quia in medio huius corporis est Christus, qui ipsum regit ne erret. Alia autē politica corpora humanis & varijs voluntatibus gubernantur. neq; in hac materia congruit allegare errorem illorum, secundum B. Thomam, qui se subducere nituntur ab obedientia Petri, successorem eius Romanum pontificem vniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes: quoniam de singularibus ecclesijs & personis id intelligendum est, non de vniuersali Ecclesia, quæ sæpè obedientiā iustis ex causis Romanis pontificibus subtraxit, vt Marcellino, Anastasio, Liberio, Ioanni xij. Benedicto ix. Benedicto xiij. Ioanni xxiij. Progredientes deinde ad materiam Concilij, dicitis quòd sanctissimus dominus Eugenius ratus hæresibus, bellis ac deformitatibus sine sanctorum patrū & principum assistentia opportunè obuiari non posse, Concilium Basileense ex domini Martini Papæ felicis recordationis authoritate per Senense Concilium promulgatum, atque eiusdem Martini iussione stabilitum, post ipsius obitum & suæ sanctitatis assumptionem, robur habere voluit & prosecutionem, ratum & gratum per suas Apostolicas bullas gerens, quicquid potestatis in ea re dilecto Ecclesiæ filio Iuliano Sancti Angeli diacono Cardinali sanctæ sedis Apostolicæ legato, per prædecessorem suum collatum fuisset. Fatemini ergo & benè; Conciliū hoc legitimè congregatum, quia stabilitum fuisse dicitis authoritate Apostolica & per Concilium Senense, & roboratum per dominum Eugenium. Et quia facultas data præfato legato circa prosecutionem Concilij, ratificata extitit per ipsum dominum Eugenium modernum, optimè veritatem narrastis. Ita enim fuit, vt dicitis. Quo igitur pluribus authoritatibus stabilitum fuit, & quo plures necessitates illud celebrari suadebant, eo minùs decuit illud perturbare & conari dissoluere: & quidem pro tot necessitatibus non solùm Concilium aliàs indictum perseuerare debebat, sed si indictum non fuisset, de nouo debuisset indici. propterea nemo est qui non vehementer admiretur, tam ex abrupto & sine causa huiusmodi dissolutionem esse attentatam. Sed excusatis hoc factum esse, quia non videbat amplificationem illius vt optabat: & per oratorem nostrum requisitus, vt ea faceret, quę nouam conuocationem prætendere videbantur, illud abinde dissoluit. Quænam ista excusatio est? quinimò si amplificari non videbat, ad amplificandum operam dare pro suo officio debuisset. & id ipsum petebat noster orator, obsecrans vt omnem fauorem Concilio præberet, & ad ipsius prosecutionem intendere dignaretur. Nunquid si infirmus medico supplicet, vt eum sanet, medicus ipsum interficere debet ne in sanando laboret? Orator noster ad nos reuersus, quicquid Romæ exposuerat, vt asseruit, hîc publicè retulit ex eius dictis. Quicunq; eum audiuit, nihil aliud indicat, nisi quòd cum omni instantia fauorem per dominum Eugenium Concilio præstandum & eius perseuerantiam postulabat. Si nolebat summus pontifex exhortari prælatos, vt huc citiùs properarent, saltem ad actum dissolutionis prorumpere non debebat. sua enim sponte venissent prælati. Vt igitur necessitatibus Ecclesiæ, quæ moram non patiebantur, citiùs fuisset prouisum, supplicabatur, vt per suas literas exhortari vellet pręsertim Italiæ prælatos, quos nos pro reuerētia summi pontificis, cui propinqui sunt, citare pro tunc distulimus: imò etiam requirebatur, vt si commodè posset, sua sanctitas huc venire dignaretur. Sed & si prælatos Bononiam ad annum cum dimidio conuocauit, quomodò non poterat eis scribere, præsertim prælatis Italiæ, quòd statim huc venirent, vt necessitatibus præsentibus prouideretur? Sed volebat ipse personaliter interesse. Ideo quia infirmus ad annū cum dimidio distulit, quid ipse sciebat, si interim moreretur, an & anno cum dimidio perfectè sanatus esset? Sed præsentia sua multùm prodesse posset. fatemur. Sed si adesse propter infirmitatem non possit, an propter infirmitatem papæ, infirmitas Ecclesiæ tam periculosa negligetur? Magnæ fuerunt hæreses Arianorum, Nestorianorum, Manichæorum, Donatistarum: & multa alia grauissima pericula tunc temporis in Ecclesia imminebant. Et nihilominùs iussit summus pontifex per suos legatos concilia celebrari. Dicitis, cum magna & matura deliberatione dissolutionem factam esse. Si longa & matura deliberatione fuisset facta, debuisset mittere huc ad sacrum Concilium, & scire certiùs, an sic facere expediret. Quis meliùs in rebus agendis deliberat? an præsens, an absens? Facta Concilij & harum partium magis innotescebant nobis, quàm alijs. Et propter reuerentiam sacri Cōcilij, catho-

for. * quia aut * quū

Certè Marcellinū, vt alios omittamus, nemo epōrū in Cōcilio ausus fuit cōdemnare, nisi ille se prior condemnasset.

catholicam repræsentantis Ecclesiam, ad maturam deliberationem habendam, Concilium consuli oportebat, non alienos. Sed audiuimus aliquos ex venerabilibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus contradixisse, alios autem nunc dicere, se malè tūc fuisse circunuentos, & iam meliùs de veritate informatos, apertè contradicere. Audiuimus fuisse tunc & nunc multo maiorem murmurationem in curia de hac dissolutione. quamplurimi, & ferè omnes qui in curia nomen habent virorum bonorum, huiusmodi factam dissolutionē damnant omnes qui extra sunt Cardinales, omnes quasi principes & populi, & qui bonū Ecclesiæ cupiunt, Concilium laudant & dissolutionem reprobant. Causæ etiam in bulla dissolutionis expressæ, cū pace dictum sit, non sic se habent, prout per nostros ambasiatores suæ sanctitati nunciauimus: qui etiam tot & tanta ex ipsa dissolutione, si effectum haberet, scandala sequi dixerunt, quòd habentes etiam cor lapideum, molliri debuissent. Sed ex quo nunc constat, ipsas causas veras non esse, cur modò nō mutat propositum? cur pax perturbatur Ecclesiæ? Dicitis hunc locum vicinum Bohemis. Distat iste locus à Praga per quindecim diætas. sunt ciuitates & principes intermedij potentissimi. Ciuitas ista fortissima flumine Rheno & mœnibus & viris catholicis munita, vicina ad tria miliaria linguæ Gallicanæ. In istis partibus ille metus est de exercitu Pragensium, qui Romæ. Putat sua sanctitas nos esse ita improuidos, quòd si hic locus tam vicinus esset Bohemis, quod meritò timendum esset, hîc mansissemus aut maneremus? Sed mira res. habuit sanctitas sua exercitum hostium in portis Romæ, nec timuit, nec recessit: & hîc timet inimicos per quindecim diætas longinquos? Inter alias dissolutionis causas hanc esse dicitis, quòd Bohemos vocauimus eo modo, quòd sanctitas sua sustinere sine offensa non potuisset aut detractione damnationis in Concilio Constantiensi factæ. Vocatio ista non potest sustineri sine offensa ac detractione Concilij Constantiensis, sed dissolutio Concilij benè potest sustineri. Concilium Constantiense mandat fieri Concilium, (fieri autem cum effectu intelligitur) non prorogari tempus, non mutari locum. contra omnia ista fit, & nihil de hoc dicitur. Sed calumniamur quia vocauimus Bohemos. Nunquid in decretis Concilij Constantiensis scriptum inuenitis, quòd Ecclesia non debeat eos ad instruendum & infirmandum conuocare? Nō miramur, si ex dictis oratoris nostri occasio sumpta est ad dissipandum Concilium, quādoquidem ex pijssimis nostris literis id factum esse videamus. Vtinam propter honorem summi pontificis hanc causam in literis suis non inseruisset, videlicet quòd huiusmodi vocatio fuerit in iniuriam sedis Apostolicæ sacrorumq; Conciliorum, & contra decreta sanctorum patrum ac statuta legum imperialium. Sed valdè mirandum est, quod in eisdem literis damnatur & approbatur. Si audientia concessa Bohemis, reprobatur: cur Græcis conceditur, cùm & hi & illi ab vnitate Ecclesiæ separentur? Si Concilium Bononiæ propter illos indicitur, cur Conciliū Basileense propter Bohemos & multa alia necessaria iam indictum, dissolui procuratur? cùm Bohemica hæresis periculosior sit, ad illam accuratiùs foret intendendum. Mirandum est, si verum sit: dicitur, venerabili Archiepiscopo Gneznensi concessam esse facultatem per summum pontificem audiēdi Bohemos. singulari personæ conceditur quod vniuersali Ecclesiæ non permittitur? Si epistola nostra diligenter & non ex liuore vel odio consideretur, planè constabit, non ad iniuriam authoritatis Apostolicæ, nec Conciliorum Constantiensis & Senensis, imò ad reuerentiam & honorem eorum factā fuisse vocationem. vocauimus enim, vt nobiscum in eadem vnitate coniungantur: & vt, qui à nobis aliquandiu diuisi fuerunt, iterum in charitate & vnitate nobiscum reconcilietur. Si hoc fieri poterit, ad quod nos laboramus, cedet proculdubiò ad honorem sedis Apostolicæ. Ipsam enim reuerebuntur, quā vsq; nunc contempserunt: cedet ad gloriā Conciliorum Constantiensis & Senensis, quia illā fidem & ritum, qui in his Concilijs declaratus est, quem vsq; nunc non tenuerunt, amodò tenebunt. Cur ergo retorquetur ad iniuriam, quod quæritur ad honorem? nec contra decreta sanctorum patrum, nec contra leges canonicas aut ciuiles huiusmodi vocatio facta est, siue asserere velimus eos vocatos ad instruendum, sicut veritas est, siue ad disputandum. Si ad instruendum, nemini dubium est, quin opus sit pium & meritorium, & prælatorum officio necessarium. Si ad disputandum, & ad hunc finem, vt errans instruatur & reducatur, cùm eadem ratio sit, similiter erit opus pium & laudabile, vt inquit B. Paulus ad Titum: Oportet Episcopum &c. Et subdit, Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere: imò per nimiùm periculosum fuisset, denegare audientiam Bohemis, quam vbiq; locorum diuulgabant se postulare, & eis non concedi, ob hanc causam, quia eorum articuli erant ita manifestè veri, quòd nostri Episcopi & sacerdotes non poterant eis respondere, nec cum ipsis conferre audebant: propter quod scrupulus non paruus in animis hominum, præsertim simplicium ista audiētium, erat exortus. Omnis autē schola theologorum, canonistarum & legistarum affirmat eam disputationem de fide, quæ non sit cauta perfidiæ seu tumultus, vel vt in dubiū reuocet: sed ad instruendum, vel clariùs patefaciendum veritatem, vel conuincendum vel

Tit. 1.

Idē iactāt Lutherani &c.

vel confundendum hæreticos seu infideles, vel confirmandum catholicos, fore licitam: imò B. Thomas secunda secundæ dicit in casu simili, sicut est noster, quòd quando simplices viri solicitati sunt aut pulsati ab infidelibus vel hæreticis, corripere nitentibus in eis fidem, tunc necessarium est publicè disputare de fide. per hoc enim simplices firmantur in fide, & infidelibus aufertur decipiendi facultas. Alioquin ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent, peruertentibus fidei veritatem esset erroris cōfirmatio. Allegat B. Gregorium, quod sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Constat autem Alemanos per libellos & epistolas Bohemorum solicitari, vt eorum errores sequantur, allegando ad eorum peruersum sensum multas authoritates. Ergo, secundum B. Thomam & B. Gregorium, visi fuissemus confirmare errores Bohemorum, nisi hoc casu dedissemus illis audientiam. Quid ad hoc respondebunt nostri calumniatores? hoc etiam sæpenumerò actum fuisse per sacra concilia & sanctos patres legimus, cū hæreticis vel infidelibus, etiam priùs damnatis. Syluester in Concilio Romano publicè disputauit cum duodecim scribis Iudæorum, quibus & per Christum & Apostolos per tot annos antè, veritas Christianæ fidei prædicata fuerat, & in ea disputatione dati fuerunt iudices duo gentiles, Cirithon & Zenophilus. Beatus Athanasius publicè disputauit cum Ario, cuius error priùs in celeberrimo Concilio Niceno damnatus fuerat. In qua disputatione sedit arbiter quidam, nomine Probus, gentilis homo. In synodo Chalcedonensi orthodoxi disputârunt cum Nestorianis, dudum in Concilio Ephesino damnatis. Et post multa inter eos fuit conuentum, vt nostri orarent secundum fidem nostram, & illi secundum fidem suam. Et charta quædam in qua & nostra fides & errores illorum describerentur, super corpus B. Euphemiæ poneretur, vt Deus veram fidem manifestaret. quod & factum est. Item licet error ille, qui asserit Christum vnius duntaxat fuisse naturæ, priùs fuisset damnatus, tamen in synodo Constantinopolitana, in qua præsedit sanctus Episcopus Flauianus, Eutyches qui hunc tenebat errorem, fuit ad synodum vocatus, & plenè auditus, & secum disputatum. fuitque per acta præcedentium Conciliorū conuictus. Item licet error quem tenebat Luciferianus, fuisset antè damnatus, nihilominùs B. Hieronymus disputauit cum ipso, & eum per acta præcedentis Concilij conuicit. Quanuis errores Donatistarum sequentium Arianos, olim in Concilio Nicæno damnati fuissent, nihilominùs fuit congregata synodus Carthaginensis, & ad eam Donatistæ per nuncios Concilij vocati sunt. Et inter alia, conuocationis verba ista sunt: Hanc ergo pacificam & ex charitate venientem vocationem contemnere non debetis. Et si quid veritatis vos habere arbitremini, non dubitetis asserere, id est, vt congregato nostro Concilio, deligatis ex vobis quibus causam vestræ assertionis cōmittatis: vt & nos possimus hæc facere, etiam de Concilio nostro deligantur, qui cum eis quos delegeritis, constituto loco & tempore quicquid est quod nostram à vobis separat communionem, cum pace discutiatur, vt tandem adiuuante Domino Deo nostro Iesu Christo, finem veternosus error accipiat. Beatus etiam Dominicus & duodecim abbates in partibus Tolosanis cum Albingensibus, quorum errores fuerāt damnati, publicè disputauit apud fanum Iouis sub iudicibus deputatis. Sed ideo calumniari videmini epistolam, quia non ad recognoscendum errorem, sed ad submittendum se pariter cum Ecclesia veritatis inuestigationi sint vocati, quod Hussitis fauorem & authoritatem, fidelibus verò ambiguitatem & perplexitatem præstare videtur. Cur sicut partem epistolæ, ita non recitastis & totam? Cur etiam addidistis, vbi addendum non erat? aut sicut post verbū, Audietis & nos: addidistis, respondentes, cur non addidistis, instruentes & informantes? Circa principium epistolæ dicitur: Nihil tā ante oculos nostros versatur, quam vt vos in eadem vnitate nobiscū coniungamini. Hinc satis innuitur, ex quo damus operam, vt nobiscum coniungantur in eadē vnitate, quòd vnitatem dimiserint, & eam opus sit vt recuperent. Item & verbum illud, Et forsan dissidium nostrum aliquandiu Deus in Ecclesia permisit. Ac verbum illud, Quanta lætitia erit in cœlis, si vos qui aliquandiu diuisi fuistis, iterum in vnitate & charitate nobiscum reconciliamini? Hoc apertè indicauit, eis necessarium esse reconciliari nobiscum, ex quo necessariò oportebat recognoscere errorem. Verbum etiam illud, Scimus quia nostes cœlestis paterfamiliâs bonum fidei semen seminauerat, sed venit inimicus homo & superseminauit zizaniam: hoc manifestè demonstrauit eos à veritate errasse, ac necessarium fore vt superinfundatur ros gratiæ Spiritussancti. Fortè molestum est vobis verbum illud, Ipse Spiritussanctus astabit medius iudex & arbiter quid in Ecclesia Dei tenendum & agendum sit. Vel fortè verbum illud, Aderit planè Spiritussanctus, in cuius nomine congregata est hæc sancta synodus. Ipse erit dux & rector Concilij, perfectè illuminaturus corda hominum, vt viā ambulent charitatis & pacis. Nobis autem est gratissimum & suauissimum, illum nobis iudicem & ducem constitui, quem nobis Christus dedit, dicens: Cùm autem venerit spiritus paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ipse vos docebit, & suggeret omnia quæ

Matt. 13.

Ioan. 15. & 14.

dixero

dixero vobis. An Spiritumsanctũ vos habere iudicem in indignamini? An potiùs hominem, quàm Deum, velletis elegissemus iudicem? Meritò in principio sermonis nostri dicere persuasimus, ne Spiritumsanctũ contristaretis. Blasphemia esset, si quis negaret spiritumsanctum dictare sentẽtias, canones & decreta Cõciliorum. In Actibus Apostolorum hoc expressum auditis, cùm dixerint
Acto. 15. Apostoli, iudicantes non esse seruanda legalia: Visum est spirituisancto & nobis. Leo Papa inquit, sacrorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia comprobatos. Et Isidorus: Et si qua sunt alia Concilia, quæ sancti patres spiritu Dei plenè sanxerũt. Si spiritualis homo iudicat om-
1. Cor. 2. nia, secundum Apostolum, quanto magis ipse Spiritussanctus, per quẽ homo accipit vt sit spiritualis? Quid est dicere, astabit medius iudex & arbiter, nisi quòd ipsamet synodus erit illa, quæ iudicabit & arbitrabit? Nõ enim aliud iudicare & arbitrari poterit, quàm spiritussanctus suggeret. Quid iterum aliud est dicere, astabit iudex, nisi quòd iudicabitur in hoc Concilio, prout iudicatum est in Constantia? Nã cùm sententia illa condemnationis Hussitarum, à Spiritusancto dictata fuerit, & ipse nesciat variare sententiam veritatis, vtique cùm idem sit in omnibus Concilijs, idipsum hic veraciter iudicabit quod in illo. Si quis autem obijcit, quomodò iam iudicatum, iterum iudicabitur? Dicendũ est, quòd, cùm fiat ad salutem proximorum, non est incongruum idem repetere. Professio enim fidei Catholicæ facta in Concilio Nicęno, in pluralibus sequentibus Concilijs repetebatur. Quoties necesse est, toties mater Ecclesia aperire debet os ad docendum & instruendum. Non omnes spiritussanctus eodem tempore illuminat, sed
Ioan. 3. vbi vult, & quando vult, spirat. Qui in vno Concilio illuminationem non acceperunt dono spiritussancti, fortè accipient in alio. Ideo necesse est sæpè frequentari Concilia, vt hæresis quæ in vno tolli non potest, tollatur in alio. Nec enim hæresis Ariana vel aliæ eodẽ tempore extinctæ sunt. Illuminabit ergo, vt speramus, spiritussanctus corda Bohemorũ in hoc Concilio, & ostendet ipsis quid tenere & agere debeant in Ecclesia. Propter eos hoc verbum dictum est, & propter alios errantes, orabimus, vt spiritussanctus illustret corda vniuersi populi ad cognoscendum amplectendumque veritatis & vnitatis semitam. Non enim de populo Christiano, sicut sunt & ipsi Bohemi, & alij errantes, cognouerũt adhuc & amplexi sunt veritatem & vnitatem. Cur nobis molesti estis, quòd in ducem elegerimus spiritumsanctum? Si B. Syluester disputauit cum Iudæis sub duobus iudicibus gentilibus.: si Athanasius cum Ario sub vno iudice pagano si orthodoxi cum Nestorianis sub iudicio corporis mortui sanctæ Euphemiæ: si Conciliũ Carthaginense requisiuit Donatistas, vt illa cõtrouersia terminaretur per aliquos vtrinq; eligendos: si beatus Dominicus cũ Albingẽsibus sub certis iudicibus, cur nobis non licuit eligere in iudicem spiritum paracletum? Quod autem putatis nõ in Germania huiusmodi audientiam dandam, si danda esset, hoc (secundum beatum Thomam) nullo modo rationi congruit. Nam sicut in loco vbi non est nota hæresis, disputare periculosum est: ita vbi nota est, & homines ab hæreticis infestantur, disputare ad declarationem necessarium videtur. Quòd verò dicitis, ex ista vocatione præstari fidelibus ambiguitatem vel perplexitatem: miramur vnde hæc adinuentiones proueniant, cùm ex hoc non ambigui vel perplexi, sed certiores ac firmiores populi Alemanię facti sunt, videntes nostram confidentiam & fidei firmitatem in vocandis illis: maximeq; exhilarati sunt, sperantes ex hoc illos Ecclesiæ recõciliandos. Duo autem scelestissima capita huius hæresis, quæ commemoratis, nonne tandẽ vltimo supplicio tradita sunt? Si omnes hæretici talem fauorem haberent, pauci fierent hæretici. Quæ autem sint illæ plures & grauiores causæ, quę præbuerunt occasionem dissolutioni nescimus. si personam summi pontificis tantũ respiciunt, propter hoc non debet periclitari status Ecclesiæ. Si autem Ecclesiã, æquius fuisset intimare concilio, quòd repræsentat Ecclesiam, vt prouideret. Hoc autem scimus, quod hîc est plena & omnimoda securitas. Dolenter refertis, quòd dissolutioni prætensæ non paruimus, & mandata Apostolica per nos spreta sunt. Hoc ideo facimus, quia Deo pluśquam hominibus parére oportet. Sancta mater Ecclesia, cui quilibet parére debet nos, legitimè congregauit, vt tollẽdis deformitatibus hæresum, bellorum ac vitiorum, quæ plurimæ sunt in populo Christiano, efficaciter intenderemus. Ne Ecclesiã & Christum Ecclesiæ principale caput cõtemneremus, perseuerandum censuimus in opere nobis iniuncto. exposuissemus fidem orthodoxam, Christianam religionem, omnem deniq; ecclesiasticum statum periculo ruinæ & euersionis, si sic dissolutioni prætensæ paritum fuisset, quemadmodum oratores nostri nouissimè sanctitati suæ latissimè exposuerũt. Scriptum est in sexta synodo Constantinopolitana: Cum læditur fides, parentum reuerentia velut inutilis & periculosa despicitur, & amor erga filios fratresq; vitatur. Ad postremum, etiam super ipsam vitam mors potiùs à pijs patribus eligitur, vt meliorem resurrectionem consequantur: potiùs autem nobis dolendum foret, sicut & mundus dolet, quòd talia tentata sunt aduersus hoc generale Cõcilium & contra vniuersalis Concilij Constantiensis ordinationem, Act. 5.

cui

cui cùm summus pontifex obtemperare tenetur, his pœnis subijcitur, quas contra inobedientes statutas esse dicitis. Sed nec prætensæ dissolutioni paruimus, quia fieri non potuisse constabat. Nam etsi magna sit Papæ potestas, id tamen sibi facere non licet iuxta communem omnium sententiam, vndè vniuersalis Ecclesiæ status turbetur, periclitetur aut decoloretur. Sed cùm in iudicio omnium ac nostro, Ecclesia nunc vniuersali reformatione necessariò indigeat, meritò istud Concilium, quod ad hoc institutum est, dissoluere non licuit. Impediretur enim hæresum extirpatio, pacificatio populi Christiani, & deformitatum correctio. Vndè in prima sessione huius Concilij, facta ante dictã prætensam dissolutionem, diffinitum est, quod procurans hoc Concilium impedire, dissoluere, prorogare vel mutare, seueriter puniatur, & procedatur contra eum tãquam communis pacis perturbatorẽ, cùm ex hoc prædicta bona impediri videantur. Nec Papæ fas est, decretum illud Constantiense qđ incipit, Frequens, abolere: vel taliter agere, quòd dispositio sua reddatur inutilis vel frustratoria. esset enim contra mentem Ecclesiæ, quæ illud decretum edidit pro vniuersali Ecclesiæ statu conseruando, circa quod Papa non dispensat. Statim autem tollere Concilium iam inceptum, nihil aliud videtur, quàm non celebrare: imò multo deterius, propter graue scandalum quod in Ecclesia nascitur ex tali ludibrio. Quòd autem pro vniuersali Ecclesiæ statu conseruando, ipsum decretum editum sit, ex præfatione ipsius liquet. Dicit enim: Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri dominici præcipua cultura est, quæ vepres, spinas & tribulos hæresum, errorum & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineã Domini ad frugem vberrimæ fertilitatis adducit: horum verò neglectus, præmissa disseminat atq; fouet. Propterea nullo pacto Ecclesia tolerare debet, imò se vsq; ad animam & sanguinem opponere, ne tale ostium aperiatur, & tam vtile toti Christianitati statutum euanescat. Ex mente etiã dicti decreti videtur, dissolutionem prædictam non valuisse. Vult enim quòd in fine cuiuslibet Concilij locus futuri Concilij eligatur per mensem antè, approbante & consentiente Concilio: & sic non debere dissolui, nisi priùs, consentiente Concilio, locus per mensem antè pro futuro Cõcilio electus sit. Item cùm prohibeatur in dicto decreto prorogatio, multo magis videtur prohibita dissolutio. plùs enim est auferre, quàm differre. Prorogatio dilationem inducit, dissolutio peremptionem: Et licet mutatio certo modo concedatur, dissolutio non. Hoc autem fecit Papa. dissolutio expressa fuit, non loci mutatio. Item mutatio loci ex causa cõceditur, quo ad Concilium futurum. Dicit enim textus decreti: Locum autem pro futuro Concilio absq; euidenti causa non mutet. Non autem concedit mutari posse sine consensu Concilij, locum Concilij actu cõgregati: quia de seipso disponere, ad ipsum Concilium pertinet. Nam si ad Concilium spectat, facere reformationem supra caput & membra: ad ipsum etiam videtur spectare, de his sine quibus reformatio fieri non potest, & an locus reformationis continuandus sit vel mutandus. Item si actu congregato Concilio, locus pro futuro Concilio eligi debet consentiente Concilio, quanto magis pro ipso Concilio actu iam congregato, continuando vel transferendo ad aliũ locum? cùm enim certa forma per hoc decretum indicatur, Papa ipsam seruare tenetur. Alioquin frustrà ipsi lex indiceretur. Probatur ex alia ratione, dissolutionem non valere, quia, vt prædictum est, cùm Papa teneatur obedire statutis, ordinationibus & præceptis cuiuscunque Concilij in his quæ pertinent ad fidem, schisma & reformationẽ Ecclesiæ in capite & in membris: & si non obedierit, puniri potest: constat, ipsum in his casibus fore inferiorem Concilio, & Cõcilium maius eo, cùm possit reformare, statuere, mandare & punire. Inferior autem legem superioris tollere non potest, nec ipsum suum superiorem extinguere vel annihilare. Alioquin implicaret euidentem contradictionem, Tenetur obedire, & non tenetur, quia potest dissoluere. Cùm ergo Conciliũ congregatum sit propter prædictas causas, & inter alia statuerit sub magna pœna, ne quis procuraret dissolui aut mutari ipsum: Papa, cùm illi obedire teneatur, nullatenùs dissoluere potest. Alioquin si potest dissoluere, non tenetur obedire. Ex quo necessariò infertur, quòd aut decretum prædictum non valet, aut dissolutio: quia sibi inuicem contradicunt. Præterea ante tempus Concilij Cõstantiensis nullum dubium erat, quòd congregato Concilio super facto fidei contra Papam, Papa illud dissoluere nõ poterat: quia si potuisset dissoluere, potuisset non iudicari: quod tamen sibi non licebat: quia in fide deuius, potest per Concilium iudicari. Ergo sicut in isto casu, ita dicendum est nũc cõgregato Concilio super reformatione generali in capite & in membris: quia isti tres casus, fidei, schismatis & reformationis, sub eadem declaratione Cõcilij Constantiensis continentur, quod non solũ scripto declarauit Concilium Constantiense, sed etiam facto: quia Benedictũ propter schisma, Ioãnem vigesimumtertium propter deformitatem vitæ deposuit. Et si dicatur, Sicut Papa potest congregare Conciliũ propria authoritate, ita eadẽ potest dissoluere: respondendum quòd longè differt. Ante enim Concilij congregationem Conciliũ non est: sed vt primùm congregatũ est, statim potestas vniuersa-

uersalis Ecclesiæ, quæ est immediatè à Christo, & quam Conciliũ repræsentat, transfunditur in ipsum Concilium, vel potiùs continuatur in eo, & fit ipsum Conciliũ super Papam & cunctos alios: quemadmodũ si quis homo subijciat se alicui, postquàm subiectus est, non potest se ab illa subiectione eximere, nec potestatem sui superioris dissoluere sine sui superioris consensu: quia quod à principio fuit voluntarium, ex post fit necessarium. Et hoc modo intelligenda sunt iura, dicentia quòd concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem fiunt & robur accipiunt. Robur enim (vt communiter) accipiunt vt congregentur, non vt congregata potestatẽ iudicandi & statuendi à Papa consequantur, Et si quis fortè dixerit, in Concilijs intelligitur excepta authoritas Papæ, ideo Papa non subijcitur: respondetur, illud esse verum, quando persona Papæ specialiter non includitur: sed si specialiter includeretur, non posset excipi, quia esse contradictio.

Sed in decreto Concilij Constantiensis specialiter dicitur, quilibet etiam papalis dignitatis, obedire tenetur præceptis Concilij. Quòd autem prędicta dissolutio non valuerit, clarè deducitur ex decreto tertiæ sessionis Concilij Constantiensis, in qua fuit diffinitum, etiam ante processum inchoatũ contra Ioannem, quod dominus Ioannes vigesimus tertius Romanam curiã & officia publica illius seu illorum officiarios de ciuitate Constantiensi ad alium locum non mutaret aut transferret, seu personas dictorũ officiariorum ad sequendum eum, directè vel indirectè cogeret sine licentia & authoritate ipsius synodi: & hoc, quo ad illos officiarios & illa officia, per quorum absentiam Concilium verisimiliter dissolueretur vel læderetur. Et si contrarium fecisset, vel faceret in futurum, aut aliquos processus seu mandata contra dictos vel alios quoscunq; illi sacro Concilio adhærentes, & censuras ecclesiasticas aut alias pœnas vt ipsum sequerentur, fulminasset aut fulminaret seu fulminauerit, esset totum irritũ & inane, nec eisdem processibus, censuris & pœnis tanquam irritis & inanibus, quomodolibet obediendum fore. Si ergo Papa non potest priuare Conciliũ aliquibus suis suppositis, per quorum absentiam verisimiliter Concilium dissolueretur vel lęderetur: multo minùs potest priuare ipsum Concilium seipso; & ipsum annihilare. Si non potest facere aliquid, vndè verisimiliter Concilium dissoluatur vel lædatur. multo minùs potest ipsum Concilium veraciter & expressè dissoluere vel lædere. Nihil videt' certi huic rationi posse responderi. Item Concilium Constantiense declarauit in eadem sessione, ꝙ si qua priuatio vel translatio personarum existentium in ipso Concilio vel adhærentium, facta fuisset in læsionem Concilij per Ioannem à tẽpore inchoationis eiusdem Concilij, esset irrita & inanis. Eccè quomodo declaratur nullum, quod fit in læsionem Concilij. Et aduertendum quòd hæc duo capitula, loquendo de pœnis inflictis & censuris fulminatis & priuationibus factis in pręteritum ante tempus sessionis, intelligi oportet per modum declarationis esse irritas, & eis tanquam irritis & inanibus non esse obediendum. Alioquin si valuissent, non fuisset dictum hoc modo, nec fuissent annullatæ: quia secundum regulam iuris, factum legitimè, retractari non debet, etiam si ad eũ casum deueniat, à quo incipere non posset. Item in decima sessione fuit pronunciatum, recessum dicti Ioannis de Constantia, fuisse illicitum & Ecclesię Dei & dicto Concilio notoriè scandalosum. Si ergo recessus qui verisimiliter & præsumptiuè tendebat ad dissolutionem, fuit declaratus illicitus: quanto magis apparet, expressum actum dissolutionis, esse illicitum? Iam ergo luce clariùs constat, dissolutionem non valuisse. Quocirca mirandum non est, si non paruimus. magis autem mirandum, quomodò statuta vniuersalis Ecclesiæ, pro vniuersali bono & cum tanta maturitate promulgata, ita leuiter infringantur. Vtinam qui sedent in sede Petri, legerent aliquando acta prædecessiorum suorum. à talibus profectò abstinerent. Inquit Beatus Gregorius: Si ea destruerem quæ antecessores mei statuerũt, non constructor, sed euersor esse iustè comprobarer. Item: Absit à me, vt statuta maiorum cum sacerdotibus meis infringam: quia mihi iniuriam facio, si fratrum meorum iura perturbo. Item Leo Papa: Quæ ad perpetuam generaliter ordinata sunt vtilitatem, nulla commutatione varientur: nec ad priuatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa. Item Gelasius Papa: Confidimus quòd nullus iam Christianus ignoret vniuscuiusq; synodi constitutum, quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam: quæ & vnamquanq; synodum sua authoritate confirmat, & continua moderatione custodit. custodire igitur habet, & non tollere. Item Vrbanus Papa: Sunt quidam dicentes, Romano pontifici semper licuisse nouas condere leges: quod & nos non solùm non negamus, sed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò summoperè est, quia indè nouas leges condere potest, vndè Euangelistæ aliquid nequaquam dixerunt: vbi verò apertè dominus vel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres, sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Romanus pontifex dare potest: sed potiùs quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Item Zosimus Papa: Contra statuta patrũ aliquid vel mutare, ne huius quidem sedis potest authoritas. Apud

nos

nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum sanxerunt reuerentiã. Item Leo papa: Ideo permittente domino pastores hominum sumus effecti, vt quod patres nostri siue in sanctis canonib⁹, siue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra sanctorum patrum quippe agimus saluberrima instituta, si quod ipsi diuino statuerunt consulto, intactum non conseruamus. Item ex Concilio Chalcedonensi: à sanctis patribus in vnaquaque synodo vsque nunc perlatas regulas tenere constituimus. Quòd autem subijcitis, si de aliqua vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendum de eo quod non intelligitur rationem, ad Apostolicam sedem conueniendum esse, opus non fuisset narrare. Nam de Constantiensi synodo aut eius decretis nulla est dubitatio. synodus illa authentica est & catholica decreta eius authentica sunt, & ita clara & intelligibilia, vt nulla egeant declaratione. Ista autẽ synodus legitimè inchoata est, & legitimè continuatur. Si autem aliquo modo de ĩtellectu gestorum illius synodi dubitatio orietur, cùm isto modo sit congregata, quæ catholicam repræsentat Ecclesiam, ipsius iudicium esset exquirendum. Beatus autẽ Gregorius, cuius est capitulum illud, Nec licuit, loquebatur aliquibus episcopis particularẽ synodum celebrantibus, qui volebant retractare statuta vniuersalis synodi Constantinopolitanæ: quòd si tunc temporis aliqua alia synodus vniuersalis actu cõgregata fuisset, & de gestis prioris synodi aliqua ambiguitas fuisset orta, proculdubiò ad illius vniuersalis synodi determinationem recurrendum esse dixisset Gregorius, & suum iudicium iudicio synodi submisisset, qui priùs dixerat de Concilijs loquens: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit, quisquis præsumpserit absoluere quos ligant, & ligare quas absoluunt. Si ista venerabiles viri rectè consideraretis, taceretis forsitan verbum illud, quod admiratione sit dignũ, nos præsumpsisse citare summum pontificem. Non est præsumptio, nec admiratione dignũ, si quid iuridicè, fit nisi quis velit admirari tanquã cõstanter & virtuose factum. præsumptio fuit, rem illicitã & scãdalosam tentare. Et quia actus erat, qui notoriè scandalizabat & conturbabat Ecclesiam, ideo authoritate sacri Concilij ipsum summum pontificem obsecrauimus & monuimus, vt dissolutionem prætensam tolleret, & ab hac sancta synodo non alienum se faceret. Paulo superiùs audistis Concilium Constantiense pronunciasse, recessum illum Ioannis fuisse illicitũ & scandalosum. Optimè nostis, quod Ecclesia potest & debet, ac sæpè consueuit, cùm Papa ipsam scãdalizat, eũ monere & requirere vt desistat. Hoc certè quod egimus, non ad iniuriam factum est, sed ad honorẽ vtilitatemq; Ecclesiæ ac suæ sanctitatis, vt tollendo ab Ecclesia scandalũ, vtriusq; honor atque vtilitas cõseruaretur. Sed additis, quòd nec ab Augusto, nec à populo, nec ab omni clero iudex iudicabitur, allegando argumentationẽ glosæ, quòd Cõcilium nõ potest iudicare papam: & si totus mundus sentiret in aliquo negocio contra papam, videtur quod papæ sententiæ standum sit. Sed illa glosa prò & contrà allegat, & non se firmat. Sed in c. Legimus, quod allegatis, tenet, quod statutum concilij, præiudicat statuto papæ. Superiùs ad hoc dictum est, quod per quemcunq; clerum particularem Papa non iudicatur, & ita textus loquitur, non tamen excludit Ecclesiam vniuersalem: quam qui corrigentem non audierit, sit tibi (inquit Christus) vt ethnic⁹ & publicanus. quã eandem authoritatem eadẽ glosa dicit etiã habere locum in Papam. & istud dicit in c. Si papa, dummodò sit tale crimen, de quo possit accusari, vtputà cùm scandalizaret Ecclesiam. vbi etiam dicit, nomine fratris quemlibet Christianũ contineri. Glosæ & doctores in hac materia ante Concilium Cõstan. sæpè vacillabant: modò vnum, modò aliud dicebant: & scholasticè disputantes, non se firmabant. Magnũ oporteret explicare volumen, si singulorũ dicta & argumenta in mediũ proferre vellemus. propterea ad amputandũ curiosas & contentiosas verborũ concertationes, Ecclesia vniuersalis magistra omnium Constantiæ congregata, diffiniuit hunc passum. Itaq; si authoritas quæritur, quis nõ præferat vniuersalem Ecclesiam & omnes homines, dictis vnius doctoris aut decẽ, aut quorumcunq;, cũ authoritas Ecclesiæ & sacræ scripturæ, vt supradictum est, æquiparentur? Sacrã autẽ scripturam quis nesciat præferri omnibus doctoribus, vt plane est vndecima distinctio in decretis? Omnes autem doctores dicta sua Ecclesiæ submittũt. Si rationem quæritis, nónne rationabilius est, illius qui errare nõ potest, præferri sententiã iudicio illius qui errare potest? Iterũ ergo hic respõdeat B. Hieronymus: Poteram omnes tuarum propositionum riuulos vno Ecclesiæ sole exiccare. Quantũ verò ad dispensationem faciendã super capitulo, Frequens breuiter dicẽdum est, non posse in eo quenquã dispensare, in quo sibi imponitur lex, quã necesse seruare habet. Si autẽ aliqui casus contingant rationabiles mutandi locum Concilij, decretum illud optimè prouidet. Vndè non est dicere quòd aliàs in humana esset constitutio illa. Addidistis etiã, indignum esse ad instantiam vnius, quantacunque dignitate præditi, molestari decreto nostro summum põtificem. putam⁹, sentire vos de dilecto Ecclesiæ filio Dominico Cardinali, Firmano cõmuniter nuncupato. Dolenter de re ista verbũ facimus. Ipse grauissimè in publica sessione ac gene-

Mat. 18.

Pius II. scribit cardinales qui Basileam venerant, ob priuatas inimicitias bono & sancto viro Eugenio notã inurere voluisse, & eosdem tamẽ postea ad eũ redijsse, & veniam petijsse.

generali sacra cōgregatione nostra questus est, quanta potuit cum honestate, intolerabilem sibi fuisse irrogatam iniuriam, petens sibi per concilium ministrari iustitiā, quam alibi consequi non potuit. Retulit quemadmodùm à felicis recordationis Martino papa Quinto assumptus fuerat in sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconum cardinalem. post cuius mortem accessit ad vrbem, vt vnà cum alijs cardinalibus in electionē Romani pontificis, vt cardinalis & elector, interueniret. Et licet se ad electionem admitti instantissimè peteret, nihilominus (vt asseruit) eo spreto & contempto, fuit ad electionem summi Pontificis processum, in magnam iniuriam & damnum ipsius & suæ dignitatis cardinalatus, & in publicum scandalum totius Ecclesiæ, cōtra bonos mores & sanctorum patrum instituta, quod hactenus nūquam auditum fuit. Asseruit etiam, post electionem domini Eugenij plures sibi illatas iniurias, cum omnium bonorum suorum & fructuum suæ ecclesiæ Firmanæ de facto expoliatione, & quòd super prædictis nunquam potuerit obtinere iustitiam, quā per mediū nonnullorum venerabilium sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, pluriès sibi fieri petijt & requisiuit, maximè cùm nec Romā possit sine euidenti mortis periculo (vt asseruit) accedere. Patres concilij aduertentes prædicta, & recognoscētes quòd negocium istud esset grauissimum, & meritò per concilium non negligendum, maximè vt declaretur ius ipsius, an sit cardinalis vel non, vt in futura electione quando sedē vacare cōtingeret, sciatur an sit admittendus vel non, ne scandalum aliquod in ipsa electione vel post oriri possit, commiserunt causam istā iudicibus cōcilij, inquantùm concernit ius ipsius, duntaxat cognoscendam. Et vt patribus concilij magis de iure suo constaret, legi fecit copiā cuiusdā decreti felicis recordationis Martini papæ Quinti, vt asseruit, cuius tenor sequitur & est talis: Anno à natiuitate domini millesimo quadringētesimo vicesimosexto, die Veneris nono Calendas Iunij, Romæ in palatio S. Petri præsentibus omnibus cardinalibus qui erāt in curia, excepto cardinali Aquilegiensi, qui tunc infirmabatur, ad quem fuerunt missi duo cardinales, videlicet Placentinēsis & de Comite, pro eius voto sciendo, & ipsis consistorialiter congregatis, in forma consueta scrutinio præcedente secreto, publicè creauimus, assumpsimus & publicauimus vltra cardinales eadem die assumptos & publicatos, Dominicū episcopum Ilerdensem in presbyterū, Prosperum de Columna, Dominicum de Crapanica electum Firmanum, Iulianū de Cæsarinis auditorem cameræ, diaconos sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, qui Ilerdensis & Firmanus aliàs iuxta morē cōsuetum creati fuerat, sed ex bonis causis tunc & nunc vnà cum alijs duobus noluimus publicari, sed dicto Ilerdensi reseruauimus locum suum, licet publicatus non sit. Item volumus, statuimus & ordinamus, quòd si cōtingat nos mori ante publicationem dictorum quatuor cardinalium, habeātur statim pro publicatis solenniter, etiam quo ad electionem Romani Pontificis, & ad omnia alia, etiam si tituli ipsis quatuor assignati nō essent. Item volumus, statuimus, & de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus & mandamus omnibus & singulis cardinalibus sub pœna excommunicationis ipso facto, & inhabilitationis omnis actiuæ & passiuæ, quo ad electionem Romani pōtificis, quòd in casu scilicet mortis nostræ ante publicationem dictorum quatuor cardinaliū, quòd ipsi alij cardinales teneātur & debeāt immediatè scilicet infra diem naturalē, habita notitia mortis, publicare prædicta, dictosq; quatuor cardinales recipiant pariter & admittant in oībus, ac si publicati & admissi fuissent, sicut superiùs est expressum. Ita fuit, A. cardinalis Prænestinus Laudēsis, propria manu. Ita fuit, A. cardinalis Bononiensis propria manu. Ita fuit, F. episcopus Sabinēsis, cardinalis Venetiarū, propria manu. Ita fuit, A. cardinalis Aquilegiensis, propria manu. Ita fuit, G. cardinalis Senēsis, propria manu. Ita fuit, B. cardinalis Placētinen. manu propria. Ita fuit, G. cardinalis S. Marci manu propria. Ita fuit, R. cardinalis de Bràcacijs. Ita fuit, A. cardinalis S. Eustachij, propria manu. Ita fuit, L. cardinalis de Comite. Asseruit autem prædicti decreti originalem schedulam, eiusdē domini Eugenij tūc cardinalis Senensis, manu propria conscriptā. Addēs etiam, duos ex venerabilibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus ante ingressum conclauis, de liberè ipsum admittendo ad electionē, prout in dicto decreto cōtinetur, protestatos fuisse: quorū duorum protestationem in publica forma in dicta sacra generali cōgregatione legi fecit, quæ omnia ingesserunt stuporē atq; scrupulum magnū in animis cunctorum audientiū. Existimabatur aūt à domino factum, vt isto tempore sacrum conciliū celebretur ad prouidendum tam insolitis nouitatibus. Quòd autem post dissolutionē præsumpserimus multa statuere & edita promulgare, dolemus vehemēter nos tam modicam iustitiam sacri concilij & authoritatē Ecclesiæ animaduertere, quòd ea quæ cùm summa ratione facta sunt, præsumptionē vocetis. nos autem æquo animo vestra nō rectè dicta toleramus, & potiùs pati iniuriam, quā reddere volumus: licet quæcunq; agimus, ita euidenter iusta sint & licita, vt probatione non indigeant, nihilominùs omni poscēti parati sumus rationē reddere. Magnū aliquid vos dixisse putatis, dum dicitis, quòd qui Romanæ Ecclesiæ priuilegium detrahit, ab ipso summo omniū ecclesiarū capite

capite traditum, in hæresim labitur. Idẽ sentim⁹ & nos, ac multo firmiùs. Dicimus enim summum Pontificem esse caput Ecclesiæ, & Romanam sedem principalem inter alias sedes. Sed nunquid dum partem laudatis, obliti estis totius? Nunquid dum vnam Ecclesiam extollitis, eam quæ vniuersalis est, prætermittitis? Si hæreticus est qui Romanæ Ecclesiæ primatũ aufert, quanto maior ille hæreticus erit, qui iam Ecclesiã in qua Romana continetur, & præest super omnes ecclesias & omnes homines, potestatẽ habere negat? Item & hæreticum illum fateri debetis, qui putat concilium generale, & specialiter illud Constan. Ecclesiam catholicã non repræsentare, aut in his quæ ad fidẽ seu bonos mores pertinẽt, posse errare. hoc si nobiscum credatis, omnis controuersia facilè soluta est. Si sedi Apostolicæ credendũ est & obediendum, credite literis apostolicis Martini Papę Quinti, in quibus ista continentur. Commemoratis nobis pœnæ formidinem ac cõsciẽtiæ vermiculum. eccè aduenit tempus, quod

Esaiæ 5. prædixit Propheta: Væ qui dicitis bonũ malum, & malum bonum. Qui nouitates inducunt, qui sanctorum patrum decreta infringunt, qui hæresum, bellorum ac vitiorũ extirpationem impediunt, qui pacem perturbant Ecclesiæ, hi loquuntur de conscientiæ vermiculo. Si rationi non creditis, saltem exẽplis credite. Qui in Concilio Constan. post recessum Ioannis Papæ remanserunt, nunquid contra conscientiã fecerunt? nunquid non ab omnibus commendati sunt & commendãtur? Nos id idem facimus, nisi ꝙ lentiùs procedimus. expectantes si fortè mollescat cor summi Pontificis. hortamini nos ad pacẽ & vnionem. vtinã cor ori responderet. Eccè genibus flexis & plicatis manibus, crudele bellũ quod nobis & Ecclesiæ infertur, tolli exoramus. Sed quomodò vera pax esse potest, si gladium infixũ in vulnere tenetis? clamamus, tollite gladium, & obliuiscimur vulnerum: desinite percutere, & non recordamur iniuriarũ. pax & vnio in manu pontificis est, quã sibi dari Ecclesia postulat. non disperget filios sub alis matris suæ congregatos, non dissipet oues quas sibi commisit dominus. Eccè si quid culpę commissum est tentando dissolutionem pretensam, sacrum concilium penitus abolet, dummodò ipse pontifex à persequẽdo desistat, tollatq; dissolutionem in perniciẽ Ecclesiæ tendentem. Si dignabitur venire, nemo erit nostrum qui pedes eius non osculetur vt Petri, qui vt vicariũ Christi non honoret, erit concilij caput, omnes ad eum respiciẽt, omnes ei complacere obsequi, & quantùm cum Deo poterunt, deseruire curabunt. Postremò concluditis, in duobus esse dissensionem, in tempore & loco. Quo ad tẽpus, dicitis placere summo Pontifici, vt nõ prorogetur vlterius: loci autem electionem dat nobis, dummodò sit in

Sed tunc erãt schismata in Ecclesia, tribus sibi paparum vẽdicãtibus, quod iam nõ est sub vnico Eugenio.

terris Italię Ecclesię Romanæ subiectis, cùm personaliter velit interesse, cuius dominio, durante Concilio, se spoliare intẽdit. Reformationem autẽ cleri Germaniæ & reductionem Bohemorũ committit præfato legato. Et vt nos ei adiumẽto simus, si hoc fructuosiùs, quàm sine interuallo ad Conciliũ proficisci extimamus: quòd si complementum rerum huiusmodi per nos & prædictum legatum fieri non posset, reliquum quod ad perfectionem extabit, supplebitur in concilio generali. Quãtùm ex his verbis intelligimus, dominus Eugenius non solùm non reputat hoc concilium, sed nec quidem vult vllo pacto hîc celebrari concilium, sed dat nobis electionẽ loci in Italia, in quo futurum celebretur concilium. Quòd hoc sit legitimum conciliũ, euidenter ostendimus. Propterea necessariũ esse arbitramur tam saluti animę suę quàm utilitati Ecclesiæ, vt sua sanctitas dissolutionẽ prætensam tollat, simpliciterque recognoscat concilium, & illi totamente adhæreat. Hoc enim nullatenùs prætermitti potest: tùm quia fieri non potuit, tum quia notoriè scandalizat Ecclesiam: tum ne futuris temporibus detur occasio abolendi capitulum, Frequens: quod ita est in Ecclesia necessarium, sicut oculus in capite: sine Dei & totius Ecclesiæ graui offensa, dissolutioni prætensæ consentire non possumus. Nã præter alia mala quæ prædicta sunt, hoc indè sequeretur, quòd fateremur Ecclesiam errasse, quæ hîc iudicauit dissolutionẽ fieri non potuisse. Abrogaremus etiam decretum Constantiensis concilij, non solùm de modo celebrandi concilij, sed etiã de conciliorũ potestatę. Ex eo enim decreto, vt persæpè dictum est, papa concilio, non conciliũ papę subijcitur. Quo autem ad loci mutationem, maius quòd allegatis, est papę debilitas, quæ prohibet ipsum huc accedere, & tamẽ interesse concilio necessarium reputat. Si Bononiam accedere poterit, & Basileã poterit. Et si paululũ plus temporis itinerando exponi oporteat, nõ est curæ. Alioquin futuris temporibus propter infirmitatem papæ oportebit conciliũ ad locum residẽtiæ papæ transferre. Plura concilia & de rebus grauissimis, papa absente, quàm pręsente, celebrata sunt. Ipse dominus Martinus, licet grauissimè esset infirmus tempore inchoationis concilij huius, non tamen transferri Romam vel in Italiam mãdauit. Et quantum coniecturari potest, nihil est quod magis pontificem modernum ab hoc loco retrahere debeat, quam suum prædecessorem. Mundus hanc excusationem non capit, quòd propter infirmitatem hoc fieri debeat, cùm alij pontifices, nõ obstante ægritudine, legatos suos destinauerint. Nunquid mundana gloria aium suum pulsat, vt si quid gloriosum in cõcilio agendum sit, suæ pręsentiæ tantùm attribuatur? Sed absit hoc à vicario Christi, qui omnia ad

gloriam Dei referre debet: quanquam quicquid in legatorum suorũ præsentia factum fuerit, sibi ascribi poterit. Sed qua conscientia potest à nobis mutatio loci concedi vel peti, cùm tãto tempore laborauerimus, vt Bohemos huc traheremus, & ipsi cũ nostris oratoribus in magnorũ præsentia principum concluserint, velle huc venire, & iam acceperunt tam nostrum quàm multorum principum saluosconductus? Si hinc euanescat Concilium, spes reconciliationis Bohemorum perpetuò tolletur. animum reductionis si quem habent, videntes se delusos, indurarent magis quàm vnquam. esset certè confundere Ecclesiam, & periclitari fidem. Daremus enim multis populis occasionem, vt Bohemis se coniungerent, putãtes fidem nostram veram non fore, & nos aliquid non habere, per quod possemus eos instruere. Quòd si dixeritis, manebit hîc legatus & nos: hoc ergo est dicere, vt simus hîc, non vt Concilium. Sed *hoc fieri non potest. nam à Concilio vocati sunt, & ad Concilium venire concluserunt: & nisi sit Concilium, nullo modo venient. videtur non modicam spem tota Bohemia in Concilium ponere. Dicent & ipsi Bohemi, principes atque populi Germaniæ, se à nobis deceptos, quòd vsq; nunc diximus, hoc esse verum Concilium. Si nunc consentiamus hîc non esse Cõcilium, quam fidẽ decætero mundus habebit Concilijs? Si hoc fecerimus, nihil aliud restat, nisi vt tanquã deceptores per Principes & populos istos lapidemur & trucidemur, vel in manibus Bohemorum tradamur: Vtranque enim gentem delusisse videbimur. consultius nobis esset vt hinc fugeremus, quàm amisso nomine & authoritate Concilij, hîc moraremur. Nec videmus quòd profectum aliquem dominus legatus, quo ad reformationem, facere posset, si hoc Concilium extinguatur. Nam ita vbique mali mores inueterati sunt, quòd nisi fiat generalis reformatio in Ecclesia, nunquam fiet particularis alicuius prouinciæ. Solent enim omnes dicere: Reformentur alij, & reformabimur nos. Illud etiam dicunt: Reformentur capita, reformabimur & nos. Vndè iudicio omnium necessarium est, authoritate Concilij generalis fieri generalem reformationem, in qua potiùs ad exequendũ, quàm ad condendum nouas leges intendendum videtur. Quantum verò ad loci mutationem in Italia, cur à nobis expectatis respõsum, cùm nobis optimè constet, hoc tempore impossibile esse ibi celebrari Concilium? Italia tota ardet guerris, omnis gleba suos habet armigeros & prædones, & vix simplices viatores secure transire possunt. *Quòd varietates & mutationes statuum sint in terris Ecclesiæ, vos meliùs nostis. est etiam in omnibus Ecclesiæ terris penuria non modica. Si mente lustratis omnes Christianitatis regiones, vix vlla est ad celebrandum concilium accommodatior, securior ac fertilior hoc loco intùs & in circuitu. Quod ante omnia est ponderandum, Bohemi ad Italiam nullatenùs uenirent, quos etiam ad veniendum huc, potenti principum manu conduci oportebit. Non enim aliter concludi potuit aduentus eorum, nisi magni quidam principes se obligauerint personaliter eos huc conducere, quod sine magnis expensis fieri non poterit. Ipsi etiam Bohemi oratoribus nostris in Egra expresse dixerunt, sentientes famam istius dissolutionis prætensæ & nouæ indictionis concilij Bononiensis, nullatenùs se montes transituros. Etiam vt inquit beatus Thomas, huiusmodi materiam in alienis partibus, vbi hæresis nota non est, periculosum esset tractare. Est etiã & aliud, propter quod pati non debemus mutari locum: quia hoc destrueretur, nec aliud fieret concilium. Nullus enim veniret, nec se ad tam longum iter exponeret, ea præsertim ratione, quòd quilibet existimabit, quòd sicut factum est hîc, ita futurum esse & multo magis in Italia. Et si dicatur, promittetur nõ dissoluere nisi omnia completa sint, erunt qui replicabunt: Si duorum conciliorum & duorum pontificum authoritas non valuit, quin prædicta dissolutio fieret, multo minus valebit simplex promissio. Dicetur etiam, si dominus Papa decederet, successor faceret sicut nunc fecit dominus Eugenius. Nec putetis homines esse rudes, quòd huiusmodi non cognoscant artes. Existimatur nihil aliud quæri per multas ac varias vias, nisi quemadmodum hoc concilium dissipetur. Tot angustias & molestias mentis & diuersos labores, qui sunt hîc, passi sunt pro sustentando concilio, quòd si scirẽt mutandum esse locum, statim ad propria redirent, ampliùs non visuri conciliũ. Suspicantur multi, quòd non tam loci mutatio, quàm extinctio decretorum concilij Constantiensis quæratur: ex quo quanta mala in Ecclesia nunc & in futuris temporibus sequerentur, vix enarrari posset. Hęc igitur & multa alia tractant cõscientias nostras, vt nullatenùs dictæ dissolutioni prætẽsæ aut loci mutationi præbeam assensum. Quare obtestamur, obsecramus, & cum quanta possumus instãtia requirimus prefatũ sanctissimum dñm Eugenium per passionem dñi nostri Iesu Christi & salutem aĩæ suæ, & per debitũ quo obligatur Ecclesiæ, vt cum omni fauore huic sacro velit adhęrere concilio. Obtulimus quæ suprà audistis. Offerimus ẽt omnium molestiarũ, quas ex huiusmodi dissolutione perpessi sumus, velle obliuisci. Offerimus etiam quicquid dici aut cogitari põt, nos fidelissimè facturos, quãtum cũ Deo fieri poterit, pro omni honore & statu tã suæ sanctitatis, quã omniũ suorũ, dummodò integrè ac simpliciter huic sanctę synodo se cõiungat. Quòd si prout

Margin notes: *hic — *Quot — Imò verò Ferrariæ & Florentiæ frequens admodum fuit synodus, & Basileæ vix vnus tandem remansit cardinalis.

si prout suam sanctitatem decet, ostendet nolle schisma in corpore, nec spiritum contristabit, qui sibi & nobis & toti populo Christiano hîc perfectam charitatem, & in futuro seculo vitam æternam donare dignetur, Amen. Datum Basileæ in congregatione nostra generali, tertio Nonas Septembris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

RESPONSIO SYNODALIS, OSTENsiua nō esse acceptandas literas Eugenij papę de sua pretensa dissolutione, quodq; articulus de dissolutione, est pertinens ad fidem.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Sperauit hactenus hæc sacra synodus, per diuturnam patientiam suam posse summum pontificem ad ea quæ rationis & æquitatis sunt, aliquādo deflectere. cogitauit diu expectando efficere, vt ipse summus pōtifex cognita nostra māsuetudine, hoc sacrum Concilium vniuersalem repræsentans Ecclesiam, veraciter recognosceret, & illi, quemadmodùm tenetur, purè & simpliciter adhæreret: idque, quod scandali ac perturbationis causa in Ecclesia fuerat, sine difficultate reuocaret. Credebamus iam aduenisse diem, quo de ipso meliora concipere deberemus: ac dolorem, quem vsq; nūc ex sua scandalosa dissolutione perpessi fueramus, amodò ex sua humilia adhęrentia cōuerteremus in gaudium. Sed quod non sine fletu referimus, spe nostra frustrati sumus, & quotidiè maior dolendi causa augetur: quoniā quem tolerando & differendo delinire curauimus, eum in suo proposito duriorem experimur. Præstolati sumus per annum integrum ac dimidium, vt offensam illam dissolutionis grauissimam, quæ notoriè vniuersalem læsit Ecclesiam, pœnitendo emendaret: & expectauimus vt dominus Eugenius pro nostra clementia & benignitate, huic sanctæ synodo se penitus cōformando, nos omnes consularetur. Sed quantùm proh dolor aspicimus, maiori indies amaritudine ac mœrore cōtristat. Quid enim acerbiùs Ecclesiæ potest accidere, quā quòd, qui custos & caput illius esse deberet, & eam præ alijs fouere & honorare, ipsam nolit recognoscere, sed quotidiè magis contemnat & despiciat? Heu quàm magnā querelam habet de moderno pontifice sancta mater Ecclesia, cuius authoritatē omni studio opprimere satagit: & quo modestiùs ab ea admonetur & obsecratur, eo pertinaciùs illā audire negligit. Quàm mansuetè ac modestè erga eum hæc sancta synodus, licèt grauiter lacessita, se gesserit, nemo est qui iam ignorat. Postquàm enim dominus Eugenius in notorium Ecclesiæ scandalū & perturbationem Christianæ religionis hoc sacrum Cōcilium tam solitudine institutum, dissoluere conatus est, destinauimus primò nostros oratores, vt per eos informatus de pluribus scandalis, quæ ex huiusmodi dissolutione secutura erant, ipsam penitùs tolleret: & sacrum Concilium, prout inchoatum erat ad honorem Dei & authoritatem Ecclesiæ, perfici pateretur: quod cùm facere recusaret, ipsum citauimus & monuimus, vt infra quatuor menses ab ipsa dissolutione desisteret ac sacro concilio adhæreret. quibus lapsis, licet per promotores ipsius sacri Concilij, ipsius domini Eugenij contumaciā accusantes requireremur, vt ipsum ꝑut iuris erat, declararemus contumacem, & aduersus eū iuris remedijs procederemus, instantibus tamē ambasiatoribus ipsius domini Eugenij, & in publica sessione nos orātibus, vt in huiusmodi processu supersedere dignaremus protunc, & vsque ad tres menses sequētes distulimus. Quibus transactis, licet meritò ad suspensionem ipsius tanquam incorrigibilem & notoriè scandalizantem Ecclesiam, ab omni administratione papali procedere potuissemus, mitiùs tamen secum agentes, ipsum iterum monuimus ac citauimus, & ex parte omnipotentis Dei præcipimus, vt infra sexaginta dies prætensam dissolutionem omnino reuocaret, & huic sacro Concilio publicè, purè ac simpliciter & cum effectu adhæreret. Quo adueniente termino, interim per promotores concilij, ipsius domini Eugenij contumaciam fortiùs accusantes, instantiùs requisiti fuimus, vt ampliùs tam notoriæ contumaciæ nō parcentes, partes iustitiæ exequeremur. Decreuimus nihilominùs aliquandiu supersedere, expectātes si fortè per tam exuberantem Concilij mansuetudinem, ad cor reuerti & demum resipiscere vellet. Interim autem vos tres ac dominum episcopū* Seruiensem ad nos ambasiatores transmisit, cum quatuor diuersarum facultatum bullatis literis, loco instructionum eis datarum, quæ cuiq; videnti non paruam admirandi occasionem præbuerunt, ita varijs cautelis & inuolutionibus plenæ, non quasi res ecclesiastica inter ecclesiasticos, sed vt res prophana inter mercatores tractaretur. Prima autem instructio erat, vt ad ciuitatem Bononiensem accederemus, quam si non acceptaremus, succedebat secunda, vt alium in Italia locum pro futuro Concilio eligeremus: quod si nobis non placebat, offerebat tertiam ad arbitriū duodecim prælatorum ac ambasiatorum principum hic existentium, quibus an huiusmodi petitio iusta foret, committeretur. qui si declararent, Christianitati Concilium expedire in Alemania celebrari, fieret cum modis & conditionibus in sequēti instructione expressis. Quarta autem

*Ceruiensem

ta autem instructio erat, vt si nihil prędictorum nobis placeret, facultatem haberemus eligendi vnam de ciuitatibus Alemaniæ, Basilea tamen semper exclusa. Quòd autem ex his non solùm dissolutio sublata nō sit, sed magis firmata, ac monitioni hui' sacri concilij nullatenùs paritum, ita manifestum est, vt probatione alia non indigeat. quinimo & vos ipsi ambasiatores conati estis nonnullis rationibus, quanquam friuolis, probare, hoc Concilium non fuisse ritè inchoatum: & tanquā tempore decreto non inceptum, lapsu temporis expirasse, atq; etiā si ritè cōgregatum fuisset, licuisse Papæ sua potestate id dissoluere. Quibus nomine sacri Concilij responsum est, & luce clarius probatum, sanctum hoc Cōciliū legitimè extitisse inchoatum, nec à Romano Pontifice sine ipsius Concilij consensu dissolui potuisse: quodq; cum honore Dei & Ecclesiæ, prædictis bullis rem illicitam & valdè absurdam petentibus, nullatenùs Concilium posset annuere. Post hæc fama publica referēte, ad nostram peruenit notitiam, ipsum dominum Eugenium quasdam literas decimosexto Calendas Martij, duobus videlicet diebus ante finem dictorum sexaginta dierum in publico promulgasse consistorio, de quarum tenore postmodùm certiores effecti fuimus per nuncios dominorum Electorum sacri Imperij, qui in publica congregatione nostra illas perlegi voluerunt. Harum literarū hic est effectus, quòd ipse dominus Eugenius statuit, vt Basileæ Concilium per suos legatos*quantocyus tranimittēdos celebretur. Interim verò Basileæ conuenientes, ad reductionem Bohemorum ad fidem catholicam, pacemque inter cunctos Christi fideles tractandum, vult esse intentos. In principio autem dictarum literarum exprimitur, quemadmodùm per felicis recordationis Martinum Papam Quintum, cardinalis sancti Angeli principaliter destinatus fuisset ad extirpandū hæresim Bohemorū cum potestate in Basileensi Concilio præsidendi, si in tempore cōgruo & decreto, prælatorum ibi condecentem copiam reperiret. quod ipse cardinalis satis dilucidè confutauit, asserens sine vlla conditione sibi iniunctum fuisse, vt ipse Concilio præsideret, quemadmodum ex literis ipsius domini Martini euidenter apparet, nec aliud à dicto domino Martino in mandatis habuisse, nisi hoc solùm, & bina vice repetitum, vt benè faceret. Quo verò ad tempus decretū, quia ipse dominus Eugenius intelligit necessarium fuisse, vt statim & immediatè post septennium à fine Concilij Senensis Concilium Basileēse inchoari debuerit, pręfatus cardinalis explicauit, qualiter nec à iure communi hoc cautum est, nec mens Papæ Martini, qui primò voluit intendendum fore ad expeditionem militarem congregandam contra Bohemus, quàm vt Basileā ipse cardinalis pergeret. nec intentio istius domini Eugenij, qui multis pòst mensibus ipsi cardinali per suas literas iniunxit, vt expedito negocio Bohemorum, Basileā pro concilio celebrādo accederet. fuitq; statim post septēnium concilium opus inchoari. Iustificare etiam conatur præfatus dominus Eugenius causas propter quos dissolutionem pręfatam fecisse se asserit: quas non fuisse sufficientes, nec sic se habuisse, in responsione data primis ambasiatoribus clarè cōtinetur. Per has autem litteras, nemini videtur aliquo modo satisfactū esse monitioni & requisitioni nostræ. Non enim recognoscit fuisse aut esse concilium, sed statuit ut celebretur per legatos * quantocyus transmittendos. Antè igitur quàm legati veniant, & conciliū inchoetur, secundum has literas concilium dici nō poterit: quod ex illa causula manifestiùs constat, quæ dicit: Interim enim Basileę cōuenientes, ad reductionem hæreticorum & pacem uolumus esse intentos. Si enim interim intelligeret esse concilium, non posset ipsum ad duos tātùm casus restringere, cùm & de reformatione, & de quibuscunque negocijs totius Ecclesiæ, facultatem habeat cōcilium generale. Quòd si interim (vt prædictum est) intelligit nō fuisse concilium, subsequenter dicendum est, non esse dissolutionem sublatam. neq; impedimento est quod dicat. Volumus ut dicta dissolutione nonobstāte, concilium per legatos transmittendos celebretur: quoniam ista clausula futuram duntaxat respicit concilij celebrationē per legatos faciendam, nō autem concilium iam diu inchoatum. Hic enim non reputat esse concilium. Vndè clausula ista, non obstante, non solùm*verò tollit prędictam dissolutionem, sed firmat, sicut exceptio alicuius casus ab aliqua regula, extra illū casum firmat regulam. Cùm ergo non reputet esse concilium ante aduentum legatorum, & celebrationem per ipsos faciēdam, nec dissolutionē quo ad præterita, tollat: quis non iudicet, ipsum non parere mandatis concilij, quibus cauetur, vt purè, simpliciter & cū effectu adhæreat? rei enim quæ secundum eum nō est, adhærere non potest. Sed & vos oratores, euidenter cognoscentes per has literas decreto concilij minimè fore satisfactum, misistis, vt ipsi asseruisti in deputationibus huius sacri concilij, præfatum dominum episcopum * Ceruiensem, supplicaturū Papæ, vt decreto prædicto satisfaciat. post cuius episcopi ab hinc recessū, per duos menses, & ampliùs hoc sacrum concilium procedere distulit. nonnulli enim ex patribus sacri concilij sperabant perfectam adhęrentiam, adueniente dicto domino episcopo* Ceruiensi, assecuturam. Sed nec propterea ampliùs factum esse cognoscimus, imo quotidiè nobis manifestiùs innotescit, dominum

* quantocitius

* verè

* Seruicensem

nimum

minum Eugenium in suæ dissolutionis proposito firmiter perdurare. Misit enim tandē nonnullas literas,& in quibusdā ex eis, quatuor nominat designatos legatos Cardinales,superuenturos ad præsidendum:in alijs, quinq; prælatos, in alijs præfatū dominum cardinalem sancti Angeli simul cum prędictis deputatis,& in omnibus his facultas data refertur ad literas datas decimosexto Calendas Martij, in quibus non vetus approbatur Cōcilium, sed nouum per legatos indicendum expectatur. Scripsit præterea nobis,nominando sacrū Cōcilium. ô vtinam recta id diceret intentione. quod quidem nos facilè crederemus, si huic nominationi reliqua consonarent.aperiētes enim literas, legimus tale principium: Postquàm statuimus in ciuitate Basileensi debere Cōcilium celebrari. de hoc statuto cautum est in literis decimosexto Calendas Martij.sed in illis vt prædictum est,nouum expectatur Cōcilium indicēdum. nec nunc dicit quòd iam statuerit, sed quod statuit debere celebrari. quæ verba futuram celebrationem expressè significant.In his etiam literis refert se ad facultatem datam legatis, & in huiusmodi facultate ad prædictas literas decimosexto Calēdas Martij se refert. Quicquid ergo in omnibus literis dicitur, intelligendum est de futuro Concilio per legatos celebrando. Sed & nō mediocriter facultas datas legatis nos admirari cōpellit, in qua negocia quæque Ecclesiæ vniuersalis per dictos præsidētes expedienda mandantur cū consilio Concilij. quæ verba iuxta significationem propriam aut regulas iuris canonici & ciuilis, innuunt, vt consilium Cōcilij peti duntaxat,nō autem sequi oporteat. Igitur si Concilium consuleret aut dictauerit aliquid Ecclesiæ expedire,& præsidentibus non libeat fieri,secundū eum non licebit. Quid si præsidētes nihil eorum quæ ad fidem vel ad generalem reformationem Ecclesiæ pertinēt, aut aliquid quod fidei vel bonis moribus contradicat, agere decreuerunt, Concilium ergo prohibere non poterit? ergo de iudice fiet consiliarius? Quid si præsidentes totum Conciliū condemnare vel iudicare deliberent, secundum hoc contradicere non poterit.ergo de iudice fiet reus. delusorium esset ergo & falsum decretū illud, tanta maturitate à sanctis patrib9 & in Concilio Cōstantiensis digestum, in quo cauetur, quòd quilibet cuiuscunq; dignitatis, etiam si papalis,statutis, mandatis & decretis Concilij generalis obedire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & vniuersalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris:quòd si non obediuerit,condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur,etiam ad alia iuris subsidia, si opus fuerit,recurrendo. Secundum hoc nō solùm præsidentes,sed & papa obnoxius est decretis & præceptis Concilij. Ergo potiùs Concilium cū consilio papæ vel præsidentium,quàm econtrà, negocia Ecclesiæ concludere debet. quod si in verbis memoratæ facultatis stare oporteret, vt quid hîc conuenissemus, acturi præcipuè de reformatione capitis, à quo primùm reddi rationem decet? cuius languor si curatus non fuerit, totum corpus, secundū beatum Gregorium, infici necesse est,& talem fuisse ipsius domini Eugenij,mentem,in hoc videlicet Concilio capitis non esse faciendam reformationem, verba illa satis innuunt in fine ipsius facultatis posita, videlicet agendi, tractandi,disponendi,statuendi, declarandi, decidendi & concludendi,quæ in præmissis & circa ea pro statu nostro & eiusdem Ecclesiæ ac salute animarum fidelium &c. necnon reformatione in omnibus membris suis noueritis expedire. Talibus enim literis ratio nulla assentire persuadet,nec dicere vllo pacto possumus ipsum satisfecisse monitioni nostræ. Alioquin fateremur hoc non fuisse Cōcilium,& gesta in eo, esse irrita: & cōmuniter Ecclesiam quam hic esse omnes reputauimus,& meritò reputamus, non fuisse Ecclesiam, & nos omnes extitisse schismaticos.quòd si hoc Concilium infringi pateremur,vacillaret profectò præteritorum conciliorum authoritas,& præsertim Constantiensis,à quo illud dependet,& secundum cuius decreta hoc institutum est. Nam si fateamur aliquod Concilium reuocari in dubium,eadem ratione de cæteris hæsitari poterit. Quid ergo roboris & firmitatis in Ecclesia remanebit, si sacrorum Conciliorum mutabitur authoritas, per quam post sacra euangelia quicquid fidei habemus, elucidatum est? Absit à nobis,vt tale pestiferum vulnus Ecclesiæ patiamur inferri. Præter hoc & aliud enorme præiudicium sequeretur,quòd tam Concilium illud quod nouiter ipse Eugenius celebrari instituit, quàm alia futura,Romanis pontificibus in ipso limine,nullo contradicente,dissoluere fas esset: ex quo quanta possunt mala succedere, quis satis enarrabit? Si insurgant in Ecclesia hæreses,errores,superstitiones, vitia deformitates ac bella,& cætera omnia quæ Christianam religionem perturbare possint, & in pręcipitium deducere,si papa velit Ecclesiam incorrigibiliter ac notoriè scandalizare,ac deuorare plebem domini sicut escam panis,& fidem catholicam tandem peruertere,Cōcilium vel non congregabitur, papa prohibente: & congregatū, eo mandante dissoluetur. Cassetur igitur Cōcilium Cōstantiense & decreta sanctorū patrum, quæ declarant, in his quæ vniuersalem statū Ecclesiæ concernunt, papā nihil posse immutare. Frustrà enim membranas occupant, si vnico verbo papa potest illa irritare: & qđ deterius est, authoritate Ecclesiæ talia posse vide-

Talis nō fuit Eugenius 4.

videretur. Si post huiusmodi contradictionem inter Concilium & papam ortam*, cōcilium quasi victum liti cederet, & ipsum & alios Romanos pōtifices in possessione dissoluendi Concilia poneret: quæ tandē spes erit, quò præfatus dominus Eugenius decreta huius sacri Cōcilij seruet, & seruari faciat, si ipsum Conciliū spernat recognoscere? quibus etiam remedijs vti poterimus, vt statutis hîc promulgandis nō contraueniat, si ipsum Concilium per quod statuta fiunt, irritari patiamur? mori malumus, quàm tāto errori per ignauiā cedere. Si maiores nostri pro legibus paternis viriliter decertare & mori statuerunt, cur nos sic erimus degeneres, vt pro conseruatione vniuersalis Ecclesiæ idipsum non faciamus? Si de priuatis rebus ageretur, ac personalē pateremur iniuriam, esset fortè credendum: & patienter propter Deum ferre, laudabile foret. Iniurias autem Dei impunè tolerare, iuxta beati Chrysostomi sententiam, nimis impium foret. Hic articulus de quo disceptamus, fidē concernit, qui sine interitu salutis negligi non potest. Si dominus Eugenius sanctam Ecclesiam nō audierit, quā hoc Concilium repræsentat, oportebit tandē haberi vt ethnicum & publicanum. Si Ecclesiam ampliùs offendere non vult, recognoscere necesse habet, hoc verum fuisse & esse Concilium, ipsumq; dissoluere nequiuisse, & illi purè & sine dissimulatione adhærere. Si vult vt de ipso benè cōcipiamus, desinet tot bullis, totq; inuolutionibus & se & nos defatigare. Ista enim magis difficultates augent. Si declarasset hoc Basileense Cōcilium per statuta generalium Constantiensis & Senēsis Conciliorum, ordinationemque domini Martini & suam inchoatum, verum semper & sine interruptione fuisse & esse Conciliū, & illi purè & simpliciter adhæsisset, dissolutionemq; prætensam iuxta decreti nostri tenorem reuocasset, suo debito honori satisfecisset: reddidissetque se Deo & hominibus gratum, & quicquid cum Deo possemus, sicut aliâs oblatum est, libenter faceremus, sicut ei semper offerimus. Ex prædictis igitur iustissimis causis admirandum nō est, si vos in præsidentes non admittimus, paratos nos offerentes, cùm præfatus dominus Eugenius suum debitum fecerit, cum omni modestia debitum nostrum facere. Alioquin si secùs fieret, & Deum & Ecclesiam & ipsam fidem grauiter offenderemus, multisq; scādalis daremus & nunc & futuris temporib⁹ occasionem. Iam omnibus constat iustitia & veritas, quas nos defendimus, & quā mâsuetè & patienter tanta temporis prolixitate ipsas apud dominum Eugenium prosecuti sumus. Testis est Christianus orbis patientiæ & mansuetudinis nostræ. Nunquam in annalibus legitur, Romanum pontificem notoriè scandalizantem Ecclesiam, tam simpliciter obsecratum, tam instâter monitum & requisitum, & tandiu, sicq; patienter ab ipsa Ecclesia expectatum. cogit nos amodò zelus domus Dei & catholicæ veritatis defensio vehemētiùs insurgere, & acriora contra induratum morbum adhibere remedia. Oramus tamen omnipotentem Deum, vt cor præfati domini Eugenij emolliat ad cōsentiendū iustis sanctæ matris Ecclesiæ monitionibus, ne horrendum illud iudicium incurrat, quod dominus scandalizanti vnū de pusillis suis minimis comminatur. Matt.18. Datum Basileæ in congregatione nostra generali, decimosexto Calendas Iulij, anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimotertio.

RESPONSIO SYNODALIS DATA A præsidente Concilij, quam & seipso fecit viua voce in congregatione generali, & deinde redegit inscriptis, super acceptatione decretorum per papam facienda, primò quàm eidem à Concilio fiat prouisio.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis &c. ad futuram rei memoriam. Hodiè in nostra generali congregatione dilectus Ecclesiæ filius Iulianus tituli sanctę Sabinæ, sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, præsidens in hoc sacro generali Basileensi Concilio, dilectis Ecclesiæ filijs Ambrosio priori Camaldulensi, & Antonio de sancto Vito, palatij Apostolici causarū auditori, oratoribus sanctissimi domini Eugenij papę Quarti infrascriptam respōsionem dedit in modum qui sequitur: Deceret huius sacri concilij dignitatem, vt cùm sanctissimi domini papæ oratoribus nunc respondendum sit, tali viro hoc onus iniūgeretur, qui & sacro concilio & summo * pontifici dignam orationem faceret. Sed cùm loco tantùm, & nō meritus, hoc respondendi mihi officium tribui hactenus solitum sit, excusabit consuetudo, si vestris ornatissimis orationibus par aut similis non reddatur oratio. Excusari & ego debeo iure, qui hunc primum locum non ambitu aliquo, sed superioris iussu, cōtraq; meum instinctum consequutus sum: quem etiam non voluntas, sed necessitas ad respondendum coegit. Semper & familiariter ego quemadmodùm apud * nos domi soleo, nunc vobiscum colloquens magis quàm perorans, principales vestrarum orationum partes assumam, quibus nomine sacri concilij respondebo, & à vobis initium dicendi faciens, venerabilis domine Generalis, qui primùm Lactantij aut Ciceronis stylo hîc perorastis, quatuor ex vestra oratione principaliter colligo: Primò, hác sanctam synodum ad charitatem pacemque & vnitatem cum domino nostro conseruandam,

Hic Iulianus postcà, relictis Basileensib⁹ adhęsit Eugenio.

*pontifice

* vos

dam, exhortatis estis. Secundò, sanctum piũque eius propositum ac desiderium explicastis ad hæc tria opera, quibus sacrum Cõcilium intendunt. Tertiò, sedem potentem esse, & quòd opibus abundare opus sit, vt oppressos releuet, & indigẽtibus subueniat. Postulastis demum, loco annatarum, quas decretum nostrum proximè editum abstulit, prouisionem sedi Apostolicæ sufficientem fieri. Vos autem domine Antoni auditor, duo præcipuè apud fratres Minores etiã disertissimè amplexi estis. Primò, quòd hæ annatæ iure diuino, naturali & humano, tolerari poterãt. Secundò, quòd aut suspendatur decretum, aut debita sedi Apostolicæ fiat prouisio. Exhortatio, quàm primo loco domine Generalis ad pacem generalem charitatemq; & vnitatẽ fecistis, sancta quidem est & salubris, & omni acceptatione digna, quam quilibet Christianus vtraq; manu amplecti debet: quæ quàm sit necessaria & vtilis, in se quilibet palam experitur. quãtumlibet enim homo sit diues aut potens, omnia habens naturæ ac fortunæ bona, si pace & vnitate cum proximis caret, nihil iocunditatis, nihil lætitiæ vnquam sentire poterit, sed plurimas animo molestias atque angustias secum vbique deferet. Nos etiã nõ passi sumus hoc munere pacis ab ipso summo pontifice perueniri. Nam & sæpenumerò ac per nostros oratores nouissimè Florentiam destinatos, idipsum suæ sanctitati nunciauimus, optantes vt vnũ essemus charitate ipse & nos, sicut Christus orans pro

Ioan. 17. discipulis suis, dicebat: Oro pater, vt vnum sint, sicut & nos vnum sumus. Ipse igitur summus pontifex pacem & vnitatem nobiscum habere desiderat, & uos secum. Ipse illam nobis nunciat, & nos sibi. Quid ergo restat, quòd ipso & nos pacem & vnitatem optantibus, inuicemque nunciantibus, pax ipsa non sit? An quia sic alter alteri pacem optamus & nunciamus, pacifici dicendi sumus? An etiã quia inter dissidentes, vt modò in Christianissimo regno Franciæ factũ est, pacem componere satagimus, filij Dei vocabimur, si pacem inter nos inuicem nõ habemus? non quidem, inquit beatus Hie-

Matt. 5. ronymus super Matthæũ in verbo illo, Beati pacifici: Ille verò pacificus est, qui priùs in seipso, deindè inter alios pacem quærit. Ipse & nos vnum corpus Ecclesię sumus, qui regimur sub vno Christo capite nostro: Ipse & nos ciuitas Dei sumus: Ipse & nos vna domus domini sumus. Si in hoc corpore, si intra huius Ecclesiæ ciuitatis mœnia, si intra huius domus domini parietes dissensionũ, æmulationum, odiorum bella versentur, quis ipsum & nos pacificos rectè nuncupabit, etiam si in toto terrarum orbe pacem effeceremus? Quid ergo causæ, est cùm vterque tam bonam & syncerã ad pacem se voluntatem habere dicat, quòd inter ipsum & nos non mediocres dissensionum scintillæ apparent: quæ nisi cautè extinguantur, verendum est quòd ne in maximam erumpant flammam. Quid opus est indicijs, aut coniecturis huius discordiæ causas inuestigare? Audiamus quid in nobis loquatur dominus Deus noster, qui loquetur pacem in plebem suã, inquit Deus per os Psalmistæ: Mi- Psal. 84.
sericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax complexæ sunt se. Demõstrat profectò dominus Deus noster, quòd pax sine iustitia esse non possit: imo vt illa sit, iustitiam præcedere oportet. Cùm ergo ita sit, aliter esse non potest, cùm sicut veritas attestatur, necessarium est, si dominus noster veram pacem & vnitatem inter nos & ipsum fore desiderat, vt quæ ad iustitiam spectant, primò ipse præmittat: hoc est, vt Ecclesiæ vniuersalis ius suum tribuat. Quod est illud Ecclesiæ ius? quæ sunt illæ iustitiæ partes, quæ veram pacem præcedere debent? non certè aliæ, nisi cùm Ecclesia vniuersalis spiritusancto dirigatur, & eam vniuersale Cõcilium repræsentet, vt decreta synodalia diligenter & per alios suo exẽplo & iussu seruari faciat. Ita & sui antecessores sancti Romani pontifices, quorum vitam in testimonium sanctitatis etiam miraculis illustrauit Deus, fecerunt, summa veneratione vniuersalium Conciliorum canones suscipientes, & per eos inuiolabiliter seruari faciẽtes, qui sine maxima & vrgentissima causa aduersus ea non disponebat quicquam, nec ab alijs aliter fieri patiebantur. Inquit enim beatus Damasus: Absit à me, vt sanctorum patrum canones absq; ineuitabili ratione transgrediar vnquam. Et magnus ille Gregorius, vt sancta euangelia, concilia generalia se venerari affirmat: & non solùm quatuor illa primæua, sed & omnia, dum ea ratione vtitur, quæ omnibus vniuersalibus Concilijs communis est. Beatus quoque Gelasius vniuersalis Ecclesiæ statuta asseuerat nullam esse sedem quã magis exequi oporteat, quàm primam. non mihi satis esset vsque in crastinum, si singulos tam summos pontifices, quàm sanctos doctores, recensere pergam, qui saluberrimam Conciliorum doctrinam super cæteris alijs efferebant, venerabantur & obseruabant: nec sic faciendo, quicquam Romani pontificis authoritati deperit aut detrahitur, imo adijcitur & accrescit. Quicquid enim in sacris statuitur Concilijs, sua etiam authoritate statuitur, quæ semper ibi refulget, vt prima & præcipua omnibus, caput & directrix. Et cùm aut personaliter, aut authoritatiuè semper in synodis vniuersalibus intersit, ipseq; Ecclesiæ rector sit & pastor, decreta Concilium, etiam sua & sedis Apostolicæ non immeritò dici possunt. Nos enim (vt dixi) vnum Ecclesiæ corpus sumus, & ipse huius corporis caput sub capite Christo. Quicquid igitur fit ab hoc corpore ecclesiasti-

Nota quãtum hic tribuit põtifici.

clesiastico, etiam si omnia membra in idem concurrant, sicut in corpore naturali accidit, magis tamen ac præcipuè operatio quæuis capiti appropriat & ascribitur: ab ipsoque magis, quàm ab alio corporis membro procedere censetur. Itaque non secùs synodalia decreta pro suo debito & honore exequi debet, ac per alios seruari facere, quàm si ab ore proprio dictata & promulgata essent. Dum enim ipse præsens est, ipse concludit, ipse statuit, & sub nomine suo ac persona eius omnia decernuntur. Dum abest, sui præsidentes qui vice eius funguntur, locumque Apostolicum tenent, & personam pontificis repræsentant, per sacrum concilium deliberata concludunt. Per concilium autem statuta, in nullo derogãt suæ potestati, quin pro tempore, loco, causisq; & personis, vtilitate vel necessitate suadente, moderari dispensariq; possit, atque vti summi principis
ἐπιείκεια epijkeia, quæ ab eo auferri nequit. Hæc ergo sancta synodus non opes, nõ quid aliud ab eo populat, sed hoc, vt quemadmodùm duntaxat sui egerunt antecessores circa decretorum synodalium obseruãtiam, ita & ipse facere dignetur. Quod si fecerit, prout putamus & ex toto corde obsecramus, hinc præcũte iustitia, mox læta fronte soror eius iocundissima succedet pax, quæ sine iustitia germana sua antiquiore incedere non consueuit. Quod si forsitan & ipse summus pontifex dicat, quemadmodũ & vos in cordibus vestris nunc dicere suspicor, etiam ex parte huius sacri concilij pręcedere oportere iustitiam, sibique ius suum per nos tribui debere: Nemo nostrũ ita irrationabilis est, aut etiam esse debet, quòd alio iure in se, alio in alijs vti contendat: & ab alio sibi iniuriam fieri petat, ipse alteri deneget. Videamus, & inter nos cũ charitate discutiamus, si quid est quo concilium ius sedis Apostolicæ grauet, lædat, offendat, minuat: & eccè nulla erit (vt spero) difficultas, quin omnia ad iustitiæ rectitudinem & regulæ normam redigantur. Sic igitur vterq; faciendo, tunc rei euidentia animum vtriusq; ad vnitatem paratum demonstrabit, & tunc verè pacifici erimus, ac filij Dei vocabimur. Et hinc ad secundam vestræ orationis partem se mihi competens responsum offert. Sic enim (vt prædictum est) faciendo, tunc euidenter cognoscemus & vbique palàm fatebimur, sanctitatem suam ad hæc sancta opera propter quæ conuenimus, veram perfectamque voluntatem gerere: tunc nos super omnes præcipui laudatores ac præcones erimus. Tertio loco dicitis, oportere sedẽ Apostolicam abundare ac potentem esse, exẽplo illorum Romanorum pontificum, qui beato Athanasio, beato Ioanni Chrysostomo, ac beato Thomæ Cantuariensi de sedibus proprijs pulsis, opem subsidiaq; necessaria contulerũt: beati quoq; Gregorij, qui vsque in Hierusalem indigentibus vitæ necessaria ministrabat. Nos nec re nec verbo in hoc contradicimus: imo non est illa sedes, nec etiam esse posset tam potens ac locuples, quin eam pro vtilitate Ecclesiæ locupletiorem potentioremq; esse vellemus: quanquam affirmemus, & in illa & in alijs episcopalibus sedibus desiderari magis copiã abundantiamq; virtutum & meritorum, quàm opum aut diuitiarum. Nec certè fecimus aut facere quicquam intendimus, per quod illa sedis iacturam seu diminutionem aliquam authoritatis ac facultatis pati possit. Quòd si rectè cuncta animaduertantur, atq; omni passione sopita indicentur omnia, nemo asserere cum ratione poterit, quicquam per hoc nostrum decretum in diminutionem, derogationem seu præiudicium illius sedis, fore attentatum. Et quenquam multæ ad id suppetant rationes, tres nunc satis esse iudicio. Primò, cùm nemo inficietur multos in exactione harum annatarum solitos fieri abusus, cùm etiam hinc multi scandalum paterentur & scrupulum in conscientijs, ac modus ipse exigendi onerosus esset Ecclesiæ, & apud multos speciem mali continere videretur: Nos his omnibus hoc decreto prouidimus, Matt.18.
sequentes doctrinam Christi, mandantes nemini incutiendũ esse scandalum: & Apostoli, pręcipiẽtis ab omni specie mali 1.Thess.5.
abstinendum: Regulas quoque canonicas ac legales, quæ nonnulla prohibent, licet in se non mala, ob hoc tantùm, quòd vel speciem mali contineant, vel occasionem præbeant delinquendi. Nónne & gratis offerre, & eleemosynam dare, pium est & charitatis opus? Sed quoniã tempore baptismi num- ca.48.Cõcilij Eliber.
mos proijcere in concham, speciem prętendebat mali, emendari & aboleri talem consuetudinem iussit Ecclesia. Nihil quidem nouitatis per hoc decretum in Ecclesia introductũ est, sed præcepta & exempla Christi executi sumus, ac sanctorum patrum renouamus instituta. Quid fecimus? audite & considerate quæso diligenter. Statuimus quòd beneficia & ordines Ecclesiastici gratis conferantur. Nunquid hoc est scelus aliquod aut sacrilegium? nónne saluator noster hanc ipsam nobis necessitatem imponit, dicens: Gratis accepistis, gratis date? Matt.10.
Quid fecimus? statuimus quòd spiritualia pacto, conuentione seu contractu aut opera nummulariorum non distribuantur. Sed & Christus Deus noster in domo domini hoc fieri videns, flagello de funiculis facto, Ioan.2.
zelo iustitiæ succensus, expulit indè omnes ementes & vendentes, & mensas nummulariorum euertit: & cùm ipse cætera crimina verbo tantùm detestatus sit, hoc vitium manu ꝓpria terribili punitione correxit. Quid fecimus? decreuimus quòd res spirituales sine pecuniæ interuentu ministrentur. Ac beatus Petrus primus Christi vicarius, mentem

tem domini quotidiana conuersatione intelligens, cùm Simon Magus pro gratia spirituali pecuniam offerret, eum abhorruit,
Acto.8. maledixit, repulit, dicēs: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nonne sacrorum conciliorum, Romanorum pontificum, probatorumque doctorum codices hi prohibitionibus pleni sunt, vt videlicet pro rebus spiritualibus & Ecclesiasticis nihil antè vel pòst ab inuito exigatur? hoc fecimus, hoc statuimus. Conqueratur ergo qui vult, si tamen iustè id possit, de illis, qui talē nobis legem dederunt, quorum decreta renouauimus, non nostra fecimus. Quis ergo iam dicere audebit, sedem Apostolicā aut alias per hoc tam salubre & necessarium statutum depauperatas & læsas fore? imo rectiùs dicet, qui ratione vtitur, honestatas expolitasq́; , & ad decorem pristinæ formæ redactas. Secundò verò ab omni calumnia nostrum decretum euidenter defenditur. Per ipsum enim non interdicitur, quin pro vitæ sustentatione, alijsq́; Ecclesiæ necessitatibus, summus pontifex aliarumq́; ecclesiarum episcopi charitatiuum subsidium indicere, decimam seu aliam quotam imponere, fructusq́; aliquorum beneficiorum ad tempus reseruare, vel alias subuentionum species petere possint. Satis ista essent, nisi & tertiam reddere promisissem. quanquā autem sic decretum sit, & benè decretum, non tamen adhuc auditum est, quòd hæc sancta synodus nolit sedis Apostolicæ dignam & competentem facere prouisionem: imo hoc per suos oratores iampridem nunciauit & pollicita est, si tamen obseruantiæ decretorum synodaliū, vt dignum est, rationem habuerit: & veluti in corpore naturali reliqua mēbra suo capiti necessaria prouident, vt vitę & sustentationis influxus ab illo in ipsa descendant: sic quidem æquum est & rationi consonum, vt Ecclesiæ per orbem diffusæ, summo pontifici suisq́; pastoribus indigentibus, vt ab his salubriter regantur & gubernentur, necessariam subuentionem porrigant. Nihil autem ad benè regendam conseruandamque Ecclesiam æquè vtile & necessariū est, quàm vt synodales canones, quos à Spiritusancto dictatos credimus, nō negligantur aut contemnantur. Illud autem silentio prætereundum nō est, quòd nec beato Athanasio, nec beato Ioanni Chrysostomo, nec beato Thomæ Cantuariensi per Romanos pontifices, nec pauperibus Hierosolymitanis per beatum Gregorium de his annatis subuentum est. Neq; enim adhuc hęc uocabula in Ecclesia Dei audiebantur, neq; etiam alij sancti episcopi præclara charitatis & pietatis opera de emolumentis sigillorum explere consueuerant. Ex his facile responsum patet ad ea, quæ primo loco vos domine Antoni explicastis: quoniam etsi pro vitæ sustentatione & alijs iustis necessitatibus, pastoribus Ecclesiæ ius commune, naturale, diuinumque & humanum, prouisionem facere iubeant, modum tamen istum nec illum, saltem pro semper, non præcipiunt. Illud autem constat, quòd quanto exactio aliqua plùs habet abusus seu oneris aut scandali, vel maiorem speciem mali, tanto ampliùs à iure naturali & diuino discrepat, quæ huic diebus nostris vsitato modo exigendi annatas, admixta esse nec vos, nec quisquam amicus vnitatis inficiari poterit. Quanquā autem modus exigendi vsitatus sit in Ecclesia, si tamen onerosus aut abusiuus esse incipiat, nulli negare fas est, quin modum illum Ecclesia possit in alium leuiorem vel honestiorem conuertere. Ea autem quę pertinent ad vitæ sustentationem seu vtilitatem aut necessitatē Ecclesiæ, quæ quidem de iura naturali & diuino esse fatemur, neq; abstulimus, neque auferre licitum videtur: imo vt plùs dicā, etiā præter nonnullos sustentandi modos, qui in iure statuti sunt, hæc sancta synodus, vt prædictum est, summo pontifici prouisionem facere obtulit, si & ipse circa synodaliū decretorum obseruantiam animum, vt decet, inclinauerit. Quo verò ad suspensionem decreti postulastis, nulla ratione decere videtur, vt tam salubre decretum, conformeq́; per omnia legi euangelicæ & sanctorū patrum institutis, suspendi aut irritari debeat. Postremò vterq; vestrū prouisionem sufficientem sedi Apostolicæ faciēdam poposcit. Ad quod sancta synodus respondet, circa hoc id deliberaturā, quod secundum Deum & rationem sanctum viderit expedire: taliterq́; facturā, quòd nemo de ipsa synodo poterit cum ratione conqueri.

Datum Basileæ in nostra congregatione generali, tertio Nonas Nouembris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

EPISTOLA AD EVGENIVM PApam, quòd pro vnione Græcorū non decet in Constantinopoli synodum celebrare.

SAcrosancta, &c. sanctissimo domino Eugenio papę Quarto. Veniēs ad nos dilect⁹ Ecclesię filius Christophorus Garathonis orator vester, exposuit huic sanctæ synodo seriose ac discretè ea, quæ apud Constantinopolim egerat. quibus per sacras ipsius sanctę synodi deputationes plenè matureq́; discussis, ac consideratis omnibus quæ in tanta re attendenda sunt, visum est honori huius sacri concilij ac sanctitatis vestræ, Imperatorisq́; & patriarchę Constātinopolitani, ipsius quoq; executioni multo magis expedire, vt capitula apud hāc sanctam synodum, primò tam solenniter conclusa, nomine vniuersalis Ecclesiæ ipsiusque Impe-

Imperatoris & patriarchæ per eorũ ambasiatores plenum desuper habentes mandatum, quibus posteà sanctitas vestra expressum prębuit assensum, amplecti potiùs, quã secunda apud Constantinopolim conuenta debeamus, pręsertim cùm ipsi Græci tam primi quàm secundi ambasiatores, sępenumerò professi sint, sine vniuersali synodo hanc vnionem fieri nequaquam posse: nec factã, diu durare posse. Quòd si quisquam dixerit, satis esse, ipsos eam, existimare futuram synodum vniuersalem, licet nos particularem seu regionalem censeamus, iudicet vnusquisq; quãtùm hoc expediat, & quem finem res habitura sit, si ad tollendas discordias præcedentes, nouam superinducamus discordiam: & de ipsa synodo quæ fundamentũ huius rei est, varia atq; diuersa hincindè censeantur, neque illud visum est expedire, vt certitudo fidei catholicæ, qua nihil firmius atq; certius apud Ecclesiam esse potest, quasi per compromissum quoddam in legato vel legatis, & alijs ex parte Gręcorum conuenientibus, remitti debeat, vt quod illi super differentijs, quæ inter nos & Græcos fidem ipsam tangentibus, concorditer deliberauerint, id per totam Ecclesiam ratum habeatur: nec etiam vllo pacto visum est, vniuersalem synodũ hoc tempore apud Constantinopolim in faucibus Turcarum sitam, potiùs quàm apud terras, quę Romanæ Ecclesię vnitatem tenent, celebrari debere. Super quibus tam ipse Christophorus, quàm oratores nostri, mox ad sanctitatem vestrã venturi, eandẽ pleniùs & latiùs & certificabunt.

Datum Basileę tertio Nonas Maij, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto.

RESPONSIO SACRAE SYNODI, *quòd posset Concilium condere indulgentias plenarias pro vnione Græcorum: quòd oblatio papæ, quo ad acceptationem decretorum, non est sufficiens: nec agendum esse modò de mutatione Concilij.*

Sacrosancta, &c. ad futuram rei memoriã. Cuperet hæc sancta synodus vobis dilectissimis Ecclesię filijs N. tituli sanctæ Crucis ĩ Hierusalem, & Ioanni tituli sancti Petri ad Vincula presbyteris Cardinalibus, legatis sedis Apostolicæ, tam iocundo animo responsum facere, quàm læto vestrum pręstolatur aduentum, putat aduenientibus, vobis non dolendi aut conquerendi de sanctissimo domino Eugenio causam, sed gratias eidem agendi tribui debere. Sperabamus etenim tantę dignitatis viros ea secum deferre, quæ nos meritò consolarentur: & talia vobis esse commissa, per quæ pijs iustisq; sacri Concilij desiderij satisfacere possetis, pręsertim cùm tam crebro & instanter oratoribus atq; literis nostris ipse sanctissimus dominus Eugenius requisitus extiterit, prout ipsi nostis, & eo potissimè, cùm non nisi sancta & rationabilia à sua sanctitate efflagitarentur. Ad quæ quidem non solùm pro vniuersalis Ecclesiæ reuerentia, cuius decretis & monitionibus quisq; mortalium parére tenetur, sed & pro sua tam solenni pollicitatione in literis adhæsionis facta, flecti vltrò debuisset. Quod & si illorum sanctorum operũ, propter quæ hoc Concilium congregatum est, sua sanctitas prout in proœmio vestræ schedulæ nuper oblatæ exprimitis, felicem consummationem desiderat, cur verbis facta compensans, decreta reformationis, pro qua præcipuè hæc synodalis congregatio facta est, nõ seruat: & vt seruet, toties requisitus, tandiu differt? Si verum est quod initium vestræ schedulæ continet, & in secundo articulo repetitur, cur ea quæ nos & Ecclesiam conturbant, de medio non tolluntur? Quanquam multa per ipsum facta sint, quæ nos meritò contristãt, videntes ex synodalium transgressione decretorum multa in Ecclesia Dei orta esse, & grauiora indies scandala oritura: Nihilominus præteritorum libenter obliuisceremur, si iã post tot requisitiones & monitiones talia inspiceremus, per quæ & præterita repararentur, & in futurũ spes foret, hanc summi pontificis intentionem aliquando opere compleri, humana intentio, nisi per opera, hominibus constare non potest. Quomodo persuaderi rebus sic stantibus nobis potest, talẽ esse summi pontificis intentionem, cùm quotidiè opera dissimilia videamus? Nam post vestrum à sua sanctitate recessum, nonnulla admodũ grauia contra decreta & personas huius sacri Concilij ac sententias etiam cõciliariter latas, facta esse didicimus. Sed nec mediocriter miramur, quòd cùm non solùm in decretis de electionibus & annatis cõsistat Ecclesiæ reformatio, nec super his solùm, sed super omnibus concernentibus capitis & membrorum Ecclesiæ reformationem, suam sanctitatem sæpenumerò mansuetissimè exorauerimus & requisiuerimus, ipse super his duobus duntaxat responderit, nec super his quidẽ sufficienter. Nam circa decretum de electionibus ambiguè, circa verò decretũ de confirmationibus & prouisionibus dignitatum & beneficiorum & administratione rerum spiritualium sine exactione faciendis, conditionaliter respondet: & tali quidẽ conditione, quæ (sicut in vestræ literis facultatis cõtinetur) tam difficilis est, vt penè impossibile iudicetur. In decreto enim de electionibus offertis, suã sanctitatẽ velle expe-

expectare electiones. quid si à proximo superiori ordinario confirmatio alicuius electionis iuxta dispositionem iuris communis petatur, nunquid ordinarios suo iure libere vti permittet. sicut sacri canones statuunt? Quo verò ad decretum de annatis, decuisset magis suam sanctitatem, decretum hoc liberè obseruare ac seruari facere, quàm conditionem adijcere, iuxta sanctorum patrũ instituta ac decretum sacri Concilij Constantiensis, diffiniens omnem hominemque, etiam papalis dignitatis, decretis & mandatis Conciliorumque generalium parére debere in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, ac reformationem Ecclesię in capite & in membris. Et cùm huiusmodi decretum de annatis, conforme per omnia sit decretis sanctorum patrum, sanctè faceret, si verbis vteretur Beati Leonis, dicentis: Ideo permittente domino pastores hominum sumus effecti, vt quod patres nostri siue in sacris canonibus, siue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra sanctorum quippe saluberrima agimus statuta, si quod ipsi diuino statuerunt consultu, intactum non conseruamus. Congruentius ergo fuisset, decretum ipsum tam salubre suscipereque, & posteà ab Ecclesia prouisionem postulare, quam secundum indigentiam facere non recusamus, præsertim si suam sanctitatem ad obseruantiam reformationis videamus efficaciter dispositam, quæ quidem prouisio iam facta esset, nisi ex parte suæ sanctitatis ac suorum, quædam contigissent, quæ hanc prouisionem distulerunt. Illud autem quàm difficile sit, quod per omnes nationes & prouincias prouisio hic decernenda, cùm acceptetur iuxta facultatum vestrarum tenorem, vosipsi iudicetis. Nam si vna minima prouincia difficultatem in acceptando talem prouisionem fecerit, tunc decretum hoc seruare non volet. Quod quã absurdum sit & quàm prolixum, habere omnium prouinciarũ mundi consensum, vos ipsi optimè recognoscitis. cum ergo decretum hoc sanctum sit & rationabile, seruari meritò ab omnibus sine difficultate debet. Quòd si quis posteà prouisioni per hoc sacrum Concilium decernendæ obtemperare recusauerit, poterit sua sanctitas authoritate Apostolica & vniuersalis Ecclesiæ per iuris remedia tales compescere. Sed si fortè cõtingeret, quod non arbitramur, huiusmodi prouisionem per Concilium non decerni, nonne tam sua sanctitas, quàm prælati, per multos honestos modos in iure communi descriptos, à suis subditis in vrgente necessitate subsidia obtinere poterunt? Quomodo* enim adinuentionem annatarũ, & aliorum abusuum per decretum sublatorum, summi pontifices & prælati se sustentabant? Ea quæ in secundo articulo continentur, de intentione suæ sanctitatis in omnibus sanctis, iustis & rationabilibus petitionibus & sibi possibilibus, complacendi & satisfaciendi sacro Cõcilio, magna laude & gratiarum actione digna sunt, si ex animo prodeunt, quod tunc recognoscemus, si ea quæ pro honore Dei & bono publico sancta synodus ordinat, & ab eo seruari postulat, sua sanctitas more prædecessorum suorum non infringat, imitando Beatum Papam Gelasium, dicentem, nullam magis quàm primã, sedẽ statuta vniuersalis synodi exequi oportere. Meminisse suam sanctitatem cupimus eorum quæ in sua pollicitus est adhæsione, videlicet quòd ipsum sacrum Concilium Basileense cum omni deuotione & fauore prosequi intenderet, & deinceps à nouitatibus & grauaminibus seu præiudicijs inferendis ipsi sacro Concilio vel suppositis eius & adhærentibus realiter & cum effectu desisteret. Sed prohdolor quotidiè contraria fieri audiuimus, & vsque nunc cum patientia tolerauimus, si fortè toties rogatus & obsecratus desistat. Hæc certè non solùm dum fiunt, molestè ferimus, sed cùm necessitas referre nos compellit, dolore afficimur. Quis enim non doleat, quòd summa ac saluberrima Conciliorum authoritas hoc tempore ita depereat & contemnatur? Quomodo & nos illud ampliùs tolerare possemus aut debemus, vt quos hæc sancta synodus iustis ex causis excommunicat, ipse absoluat: & quos nos absoluimus, sua authoritate excommunicentur? non hoc sonant suæ adhæsionis literæ. Non ita agebat ille beatissimus Papa Gregorius, cuius in explanandis scripturis Spiritussanctus irradiabat intellectum. Is de vniuersalibus Concilijs inquit: Cunctas verò quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumpserit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt: quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. Nos non aliud optamus, nisi vt sic agat, quòd vera charitas inter hoc sacrum Concilium & suã sanctitatem illibata seruetur. Quomodoque; sperare possumus suam sanctitatem, finito Cõcilio, eius decreta inuiolata seruare, & ab alijs pro suo officio seruari facere, nisi antè cum effectu reparet, quæ contra decreta ac personas huius sacri Cõcilij gesta sunt? nullatenus hæc sancta synodus contentari, aut silentio præterire, nec de ipso huiusmodi spem in futurum concipere poterit. Tertius vestrę schedulæ articulus duo continet: primum, vt de eligendo sine mora locum Concilij pro aduentu Græcorum, ad quem sua sanctitas commodè accedere posset, cùm necessaria sit eius præsentia. Secundò, de transferendo Concilium ad locum illum, & ibidem de pecunijs prouidere. Quo ad primum, sacrum Concilium negocium hoc

for.* enim antea

ità maturè disponet, quòd in eligendo loco nihil committetur negligentiæ, nec incassum labi tempus permittet. tempore autem opportuno talis electio fiet, quòd à nemine redargui poterit, ad quem quidem omnes de Ecclesia Latina commodè poterunt proficisci, præsentiam autem suæ sanctitatis ibidem nos etiam plurimum desideraremus. Et cùm etiam ipse suam præsentiam necessariam fore cognoscat, speramus quòd illam nulla ratione in tanta fidei causa, qua nulla potest esse maior, subtrahere debebit. Quàobrem tempore debito & suam sanctitatem & alios Ecclesiæ prælatos, vt in loco Concilij eligendo assint, cum omni diligentia rogabimus & conuocabimus. Nec credendum est, quòd quisquam illuc proficisci recusaturus sit, quo viderint Græcos tam procul & de tam vltramarinis partibus accedere, & præsertim Patriarcham Constantinopolitanum senio & valetudine graui confectum: qui videndæ vnionis desiderio pollicitus est, etiam si super humeros hominum deferri oporteat, ibidem côuenire. vtinam ipse summus pontifex se taliter exhibuisset, & saltem nunc se exhiberet, quòd circa bonum eligendum, etiam suæ sanctitati meritò gratum, certiùs respondere possemus. Circa verò translationem reminisci vos volumus, quòd solenni decreto obligati sumus vsque ad certum tempus hìc permanere, vndè ante illud sine nota ac periculo rupturæ tractatus Bohemorum, & interruptionis reformationis in qua laboramus, transferri non posset. Et cùm in tempore translationis Imperator & Patriarcha in loco Concilij conuenturi sint, meritò ante translationem pecunias reperiri necessitas compellit. Pro eo autem quòd sua sanctitas cùm ibidem fuerimus, omnes pollicetur fauores possibiles, meritò suam sanctitatem commendamus. Et quidem nulla in re vtiliùs bona Ecclesiæ exponi possunt, quàm in hac, vbi de salute agitur innumerabilium animarum, & de fide catholica augenda & conseruanda. Optimus enim thesaurus est, qui operatur hoc quod sanguis Christi operatus est. Ad quartum articulum de indulgentijs aliàs nostri deputati plenè vobiscum conferentes, probantesq; hunc modum fore conuenientem atq; idoneũ, & in eiusmodi rebus vsitatum, vos nostro nomine cum charitate & humilitate magna deprecati sunt, vt nomine sedis Apostolicæ iuxta literas facultatum vestrarum in his promulgandis indulgentijs interesse & concurrere velletis, quatenùs cunctis innotesceret, omnia Ecclesiæ negocia, & præsertim huius reductionis Græcorum, concordi atque vnanimi Ecclesiæ consensu procedere: & ne quis dissidij rugam inter nos, qui alios ad vnitatẽ reducere cupimus, esse suspicaretur. vos autem tunc aliud non posse, quàm quod in schedula ipsa continetur, respondistis, dicentes aliud in mandatis non habere, quod quidem durum & triste fuit nobis audire. Interrogati etiam à prædictis deputatis, an literas Apostolicas aliquarum indulgẽtiarum per eum modum, quem in schedula obtulistis, ipse summus pontifex vobis dedisset Concilio præsentandas, respondistis nullas apud vos habere, sed opus esse vt ad Papam denuò mitteremus. Nos animaduertentes summam & in prõptu, vt ipsi fatemini, pro pecunijs reperiendis imminere necessitatem, & omnem dilationem admodum esse plenam discrimine, considerantesq; quod per decem menses instanter super hoc Papa exoratus & requisitus fuerit, requisitis tãdem vobis, vt vnà nobiscum in tam sancto negocio (vt prædictũ est) concurreretis, authoritate vniuersalis Ecclesiæ quæ in Concilijs vniuersalibus adesse non dubitatur, in nomine Domini qui dixit: Vbi duo vel tres conueniunt in nomine meo, ibi ego sum in medio eorũ: & de quacunque re cõsenserint super terram, fiet illis à patre meo qui est in cœlis: & quæcuuq; alligaueritis super terrã, erunt ligata in cælo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: ad ipsas indulgẽtias promulgandas processimus. Ex parte igitur nostra quicquid modestiæ & honestatis, interposito magno temporis interuallo, adhibitis etiam multis precibus, fieri potuit, factum extitit: etiam nunc magnoperè optaremus, literas Apostolicas super huiusmodi indulgentijs exhiberi, vt nihil discordiæ in Ecclesia Latina notari posset: quas, si ipse summus pontifex illud haberet propositum satisfaciendi & complacendi sacro Concilio, iam huc destinare deberet, cùm tantùm ab oblatione vestra temporis effluxerit, quòd vel nunc, vel infra paucos dies commodè transmitti possent. Et quoniam in ipso articulo dicitis, quòd modus indulgentiarum pro subsidio Græcorum reperiendo, nõ videtur pluribus conueniens, opportunum fore arbitramur aliqua his scriptis adijcere, vndè pateat modũ hũc minimè calumniari debere. In primis quicunq; illi sint, æquiùs agerent, si more sanctorum patrum deliberationi vniuersalis Ecclesiæ iudicia sua submitterent. Hæc sancta synodus nõ repentè, sed matura & digesta consultatione habita, hunc modũ esse valdè conueniẽtẽ iudicauit: de quo si quis hæsitet, ad ea q̃ temporibus patrum nostrorum fieri cõsueuerũt, respiciat. Nónne cùm passagium generale pro recuperatione terræ sanctæ indictum fuit, proq; alijs magnis Ecclesiæ necessitatibus, indulgentiæ generales concessæ sunt? Nónne ex proximis annis bis aut pluriès pro extirpãda hæresi Vuickleffistarum, modis idoneis id ipsum actũ est? Si ergo pro illis hic indulgentiarũ modus idoneus iudicatus est, cur & nũc pro reductione Græcorum, qua nihil fortè potest dici maius,

Matt. 18.

maius, non censebitur conueniens? Quòd & si pro reparatione pontium ac villarum exustarum, summi pontifices & ipse modernus summus pontifex, etiam ad instantiam priuatarum personarum, plenarias concesserunt: cur & nunc instante Ecclesia, sit tanta dilatio, nec solùm ad reperiendum subsidium, sed pro salute innumerabilium animarum, quæ manus porrigentes adiutrices, vigore istarum indulgentiarum Deo reconciliabuntur? Modus iste meritò conueniens atque idoneus existimandus est. Obiectio autem illa de guerris Christianitatis, non videtur sufficiens, cùm & alijs temporibus vigentibus guerris & fortè maioribus, concessas esse, & nunc concedi per suam sanctitatem manifestum sit. Nec modus iste cuiquam Christiano necessitatem imponit, sed allicit, vt spe præmij spiritualis de bonis à Deo collatis modicum aliquid contribuat tam moderatè, quòd nulli quidem difficile videri possit. imò & tempore guerrarũ quo pluribus criminibus irretiri homines solẽt, conuenientior hic modus videtur, vt omnes homines de contritione & pœnitentia cogitantes, faciliùs à guerris ipsis desistant. neq; his concedendis indulgentijs illud obstat, quod ad tantum opus sufficere non credantur. Ita enim dici posset de alijs modis, si opponerentur. sed excogitati sunt cum indulgentijs istis etiam & alij modi, quos tempore suo exequemur. Demum obtulistis, suam sanctitatem, vt videatur morem gerere huic sacro Cõcilio, paratam esse authoritate Apostolica & iuxta obseruantiam sanctorum patrum ac ritũ in vniuersali Ecclesia hactenus obseruatum, plenarias indulgentias publicare sacro approbante Concilio. Certè decuisset, cùm se ita paratum dicat, vt sua sanctitas quę tãdiu super hoc fuerat requisita, tales literas vobis tradidisset huic sanctæ synodo præsentandas. Quantam autem admirationem nobis præbeat, imò & multis suspicionem, vos forsitã & audire potuistis. Primò ipse requiritur per oratores nostros, ipse respondet & nobis rescribit, quòd per Generalem Camaldulensem & dominum Antonium suos oratores, super hoc intentionem suam sacro intimabit Concilio. Hi duo offerunt, suam sanctitatem, cùm erit certitudo aduentus Græcorum, velle in indulgentijs vel in alio modo cum Concilio conuenire, & omnes fauores possibiles præstare. Mittitur etiã posteà dominus Leonardus ad dilectum Ecclesiæ filium cardinalem sanctæ Sabinæ suum præsidentem, quòd in negocijs concernentibus sacrum Concilium, intendit sequi suum cõsilium. Ipse cardinalis hoc nobis intimato, remittit dominum Leonardum, consulens, satisfacere suã sanctitatem debere sacro Cõcilio in petitione indulgẽtiarum & alijs ad commune bonum spectantibus. Sperabatur, ipsum dominum Leonardũ infra mensem cum dimidio reuerti debere, sed adhuc non comparet. Sed post sex menses destinauit vos, legati veniunt noua & nuncij tam ad ipsum summũ pontificem, quàm ad nos de certitudine aduentus Græcorum. Exoramus & requirimus vos, vt desiderio Cõcilij circa indulgentias satisfaciatis. Respondetis, nos mittere debere iterum ad Papam qui hoc faciet. Quid sibi velint tot dilationes ac circuitus, magis volumus admirari ac dolere, quàm temerè aliquid suspicari aut iudicare. saltem vt prædictum est, vel iam, vel infra paucos dies huiusmodi literas venire, & opere intentionem suam complere opus est, vt verum esse cognoscamus, de quo plurimùm gaudebimus, ipsum morem velle sacro Concilio gerere. Ad obseruantiam verò sanctorũ patrum & ritum Ecclesiæ, ipsi deputati aliàs responderunt, rectè quidẽ. Nam in illis octo primis vniuersalibus Concilijs, & in reliquis in quibus summus pontifex non per se, sed per legatos interfuit, omnia quæuis, siue decisionem fidei, siue condemnationes & anathematizationes hæreticorũ, siue ligandi & soluendi potestatem, siue reformationem Ecclesiæ, siue alia quęcunque ecclesiastica communia aut priuata negocia concernentia, suo nomine synodi facta, sancita & promulgata sunt. Cur ergo alius modus in hac re modò obseruandus sit, nulla ratio dictat. Si sua sanctitas hîc personaliter adesset, non diffitemur quin ipse loqueretur pro omnibus, quemadmodùm fieri solitum est, vt vnitas designetur Ecclesiæ. Et vt ad recentiora veniamus, & ad hanc specialiter indulgentiarum causam, proximum generale Concilium Senense, quod in foribus Romanæ vrbis erat, in quo felicis recordationis Martinus residebat, sub his verbis has plenarias indulgentias concessit: Sacrosancta generalis synodus Senẽsis, in spiritusancto legitimè cõgregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans &c. statuit, quòd quicunq; capientes hæreticos, & in potestatem ordinariorum vel inquisitorum hæreticæ prauitatis effectualiter ponentes, vel ad eos quos retinere vel capere non possent, de eorum territorijs omnino expellẽtes, aut bannientes, seu etiam requisiti brachium seculare contra tales præstantes, eam indulgentiam consequantur, quæ dari consueuit proficiscentibus in subsidiũ terræ sanctæ. Hanc autem, quæ in subsidium terræ sanctæ dari consueuit, plenariam fore nemo est qui nesciat. nec quidem ex tali decernendi modo, quem vniuersalia seruant Concilia absente Papa, quicquam authoritati sedis Apostolicæ deperit. In omnibus enim synodalibus sanctionibus, semper prima & potissima refulgeat illius sanctæ sedis authoritas, ac deinde patriarcharum & antistitum, totiusque Ecclesiæ vniuersalis, quam generalia Con-

Ex Cõcil. Senensi sub Martino V.

Basileẽses primam authoritatem tribuunt Romanæ sedi.

Concilia legitimè congregata repræsentant. Et est præterea omnibus consentientibus Apostolicis præsidentibus, hic synodaliter ordinatum, vt in hoc Concilio, cùm Papa sit absens, omnia sub nomine & bulla huius sacri Concilij expediri debeant. Quod postremò dicitis de pecunijs ex indulgentijs colligendis, vt fideliter conseruentur, & ad aliũ non exponantur vsum, gratissimum nobis est, & id ipsum huic sanctæ synodo cordi esse, ex modo qui in literis indulgentiarum atq; instructionibus executoribus huius negotij dandis, continetur, satis euidẽter cõijcere potestis. Nihilominùs, si quem meliorem modum conceperitis, non renuimus? imò contenti sumus, vt vos vnà cum alijs sacri Cõcilij deputatis, curam præcipuam habeatis, quatenùs pecuniæ hinc colligendæ, ad hunc duntaxat vsum fideliter exponantur. Vt autem syncera huius sacri Cõcilij intentio tam vobis quam omnibus innotescat; offerimus vt hi qui aliâs fuerunt deputati, vel alij mox deputandi, conferant ac practicẽt vobiscum omnem honestam & rationabilem viam concordiæ. Datum Basileç in congregatione nostra generali, quinto idus Maij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimosexto.

EPISTOLA SYNODALIS Responsiua ad inuectiuam factam sub nomine Eugenij Papæ contra synodum Basileensem, super materia citatorũ cum vocantis ad iudicium synodale.

SAcrosancta &c. vniuersis Christifidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ecclesiam suam Christus Deus noster tanta firmitate stabilire dignatus est, vt etsi fluctibus ac turbationibus mundi huius agitetur, nequaquam tamen deijciatur aut vincatur: imò nec portæ inferi præualebunt aduersus eam.

Matt. 16. Matth. 7. 1.Cor. 10. Matt. 18.

Fundata est quippe supra firmam petram. petra autem erat Christus, qui ait: Ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Potest quidem homo particularis deficere & errare, atque in æternum condemnari. & nemo scit, vtrùm odio dignus sit vel amore.

Eccle. 9.

Sed hoc certissimum est, Ecclesiam nunquã deseri à Christo, nec eius gratia aut dilectione priuari, neq; ipsũ sanctum spiritum deesse congregationi fidelium, quin aliquos semper amatores Dei constituat, cùm veritas dixerit: Ego rogabo patrem meum, & alium paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.

Ioan. 14.

Speciali autem quadam assistentia congregatos in nomine suo dignatur Christus Dominus, qui ait: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.

Matt. 18.

quod maximè synodis vniuersalibus conuenire declarauit octaua synodus Constantinopolitana, dicens: Quis nesciat quòd in medio sanctæ huius & vniuersalis synodi fuerit incõprehẽsibilis & incircunscriptus Christus ac Dominus, qui dicit: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum?

Sed huic synodo nõ defuit authoritas & assẽsus Romani Pontificis.

Hinc est quòd nascentibus hæresibus, crescentibus deformitatibus, ad Conciliorum generalium soliditatem recursus habetur, vt indè & fidei determinatio, & omnis vitæ actionisq; norma prodeat. Sed id quam maximè necessarium fore compertũ est nouissimis nostris tẽporibus, cùm ampliùs diminutæ sunt veritates à filijs hominum,

Psal. 10.

cùm rariùs inuenti sunt viri sanctitate præstantes, quorum vita exemplaris toti gregi dominico sese formã exhiberet imitandam, cumq; varia schismata & deformitatum insolita magnitudo gregem dominicum acriùs inuaserunt, fauente quoq; diuina miseratione, ad horum repressionem synodus Constantiensis coadunata extitit, quæ modum & seriem agendorum deinceps Conciliorum præscripsit. Et ne fieret schisma vlteriùs in corpore, ne qui proprio sensu ductus, aut propriæ innitens prudentiæ, se ab illis segregaret quæ essent vniuersali consensu constituta, essetq; sic in Ecclesia vnitas & pax optima, omnibus idẽ sapientibus, declarauit eadem sancta synodus Constantiensis quemlibet fidelium, cuiuscunq; dignitatis, etiam si papalis existat, teneri obedire in his quæ in pertinentibus ad fidem, extirpationem schismatis & reformationem Ecclesiæ in capite & membris, vniuersalis synodus statuisset,

Istud semper vigẽt Basileẽses vt ipsis obediat põtifex, non ipsi Põtifici obediant.

sequens in hoc & Christi doctrinam: qui cùm dixisset Simoni Petro, Dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, subiunxit: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo.

Matt. 18.

Sed hæc specialiter dicta sunt ipsi Petro alio loco.

Exempla quoq; beatissimorum Apostolorum imitantur, qui quod communi consilio statutum erat & ordinatum, id obseruare & exequi cum omni promptitudine satagebant, sicuti de Petro & Ioanne missis à Concilio primitiuæ Ecclesiæ, diuina scriptura testatur.

Acto. 8.

Et si qua super hac obedientia vnanimiter à cunctis Concilio præstanda, quæstio versari videbatur, huius rei dubietatem synodus ipsa Constantiensis amputauit. Quicunque hanc fidei regulam sequuntur, pax super illos, vnitasq́ue ecclesiastica in ipsis conseruatur veraciter. Sicuti autem in ipso Constantiensi Concilio præfinitum erat, ac etiam Senensi, hæc sancta vniuersalis synodus Basileensis tempore statuto congregata extitit: quæ salutem publicam indefessa prosequens solicitudine, primùm de pacificando regno Bohemiæ tunc miserabilibus diuisionibus agitato, quarum incendia in regiones nonmodo finitimas, sed & longinquas euadere timebantur, vigilantem impendit operam. De pacificandis quoque regnis ac pro-

ac prouincijs & moribus hominum reformandis, maximo studio tractare cœpit. Sed heu felicibus illis initijs quanta turbatio, quāta calamitas iniecta sit, quis sine lachrymis & gemitu referre possit? quam & perpetuo nos optaremus contegere silentio, nisi quædam epistola sub nomine domini Eugenij Papæ Quarti, nuper vniuersis directa fidelibus, istæc commemorans, nos compelleret infandum reuocare dolorē, qui & processum huius sanctæ synodi ab eius primæuis oppugnans exordijs, nos veritatē rerum gestarum in memoriam hominum reducere vrget, & hanc sanctam synodum in manifestatione veritatis, velut Apostolus loquitur, commendare ad omnem conscientiam hominum coram Deo, vt super omnia vincens veritas cunctis appareat, & coram omnibus viuentibus luceat syncera nostra intentio in gloriā eius, in cuius nomine congregati sumus.

2.Cor.4.

Siquidem synodum ipsam prosequendæ vnioni Bohemorum, & alijs sanctis operibus multa cum diligentia incumbentem, vehementi flagello prætensæ dissolutionis dudum concutere cœpit dominus Eugenius, & sese ab ipsius Ecclesiæ corpore & vnitate diuidere. quæ quidem diuisio, radix fuit & origo malorum, quæ Ecclesiam Dei vexârunt, & nunc cum maioribus renouantur incrementis, pro cuius dissolutionis reparatione quantos labores duobus annis & ampliùs pertulerimus, orbis ipse cognoscit. Sed & principes Catholici tantum malum diuisionis illius abhorrentes, instantissimè laborârunt, vt ipse dominus Eugenius purè, simpliciter & cum effectu adhæreret: quod & fecit, dissolutionem ipsam irritam & inanem confitendo, declarans & decernens hoc Basileense Concilium à tempore suæ inchoationis legitimè continuatum fuisse & esse, prosecutionemq; semper habuisse, continuari ac prosecutionem habere debere, ac si nulla dissolutio facta fuisset; deinceps quoque à nouitatibus & grauaminibus seu præiudicijs inferēdis ipsi sacro Concilio, vel suppositis eius & adhærētibus eidem, realiter & cum effectu desistere se affirmans. Sperabat iam hęc sancta synodus decæterò cum pace cuncta peragere, nec Ecclesiæ vnitatem per recessum ab ipsius synodi obedientia perturbari. vnionem Bohemorū prosecuta extitit, regna & prouincias ad pacem excitauit, laborumque suorum in his rebus Deus omnipotēs dignatus est fructus reddere gloriosos, ita vt regnum Bohemiæ in Ecclesiæ obedientia persistens, sub regimine charissimi Ecclesiæ filij Sigismundi Romanorum Imperatoris, felici tranquillitate lætetur: & principes plurimi, præsertim per Germaniam & Galliam, ad pacem & concordiam reducti sunt.

Vtinam.

Insuper eadem synodus pro ęterna hominum salute & vigentium deformitatū repressione, salubria decreta & perutiles ordinationes edidit, formam electionum canonicarū iuxta sanctorum patrū instituta restaurans, quibus prælati singularum ecclesiarum assumi deberent, vt reprimeretur ambitio, nec se homines ad primatus capessendos ingererent, sed assumerentur, vt ait Apostolus, vocati à Domino tanquam Aaron.

Heb. 5.

pariter quoque Romanis pontificibus decæterò eligendis modum aptissimum præscripsit, numerum & qualitatem creandorum cardinalium ordinans, atque salutares regulas adijciēs pro felici regimine ipsius Romani Pōtificis & suæ curiæ, ac etiam patrimonij terrarum & dominiorū Romanæ Ecclesiæ pertinentium, quorum alienationem altero decreto fieri prohibuit. Cæterùm decreuit, ne in collatione vel prouisione beneficiorum, prætextu vacantiarum vel alio quolibet, quicquam exigeretur: pacificis beneficiorum possessoribus abstulit turbationum incentiua. circa diuini cultus celebrationem, vitamq; & honestatem ministrorum, plurima salutifera disposuit: modum, tempus & ordinem celebrandorum Conciliorum generalium, prouincialium & synodaliū ordinauit. In Græcis præterea conuocādis ad celebrationem œcumenici Concilij, & prosecutionem vnionis eorum, labores innumeros & impensas maximas consumpsit. sed interea dum hæc aguntur, eccè rursum multimoda per vniuersam Ecclesiam exoritur turbatio, dum ipse dominus Eugenius prohdolor factis & operibus ab hac sancta synodo iterū se disiungit. vnus eligitur in vacante ecclesia, ipse alterum reseruationibus inhærendo præficit, scandala, schismata, diuisiones per ecclesias oriuntur. Vndè mirandum est, quo pacto nulla eius capitula asserere audet, ipsum nunquam contra electiones canonicas venisse, nisi cùm iniquè celebratæ fuissent, siue de persona ad beneficia minùs apta, aut ex qua posset verisimiliter scandalū exoriri: cùm nimis notorium sit, ipsum ecclesias, etiam priusquàm prælati moriātur, reseruare, & vigore reseruationum ipsarum, non expectatis electionibus, ipsis ecclesijs præficere pastores. nec adhuc apparuit, ipsum aliquam electionem expectatam, & debitè examinatam, ex causa euidenti publicæ vtilitatis vel necessitatis, sicut prætendere videtur, reiecisse. confirmationes quoq; electionum per metropolitanos & alios ordinarios factas aut fiendas, multipliciter perturbat. pecunia in beneficiorum & dignitatum collatione interuenire etiā more inconsueto audita est, ita vt plerunque beneficia ipsa & dignitates non expediantur, nisi pecunia realiter fuerit exhibita. Sed nec excusare nititur à specie Simoniacæ labis, quoniam vacantias asserit recipi licere, imò etiam oportere, in sustentationem Romani pontificis & sibi assistentium ordinum. Vt autem non conten-

Certè Pius 2. scribit Eugeniū de multis falso accusatum: & plerosque ab eo veniam petijsse ob illatas iniurias.

contentionis gratia, sed veritatis & salutis, de hoc aliquid dicamus, si sana doctrina sapientum attentiùs perlegatur, vbi cum aliquo pactum initur vt pecuniam tradat, non aliter beneficium aut dignitatem habiturus, ibi species contractus non gratuiti conspicitur interuenire. Nec ita lauari potest aquis excusationum ista pactio, vt à specie Simoniacæ labis reddatur aliena. Hinc enim euenit, vt plurimi qui & Deo gratiores, & saluti animarum procurandæ vtiliores essent, qui pecunia carent, aut ipsam non afferunt, ad dignitates minimè assumantur. Hinc plerunq; accidit, vt & cupidi & ambitiosi, q se ipsos gradu ambito indignos reddunt, promoueantur faciliùs. Et vbi temporale commodum impellit animum ad deferendum dignos promouendum indignos, quis illum à specie labis *Simoniacæ* purum affirmabit? Sed & ex hoc contingere potest, vt Romani pontifices faciliùs inclinentur ad sibi attrahendum collationes dignitatum & beneficiorum, electiones perturbandum iura * infirmorum impediendum, canones super his editos sub vmbra plenitudinis potestatis infringendum: quod fortasse non agerent, si non esset pecuniæ interuentus, sed vnicuiq; suum relinquerent officium, & ipsi desuper vigilarent, correcturi delinquentes, & maioribus intenturi. Sicque tunc Ecclesia optimè disponeretur. & adhuc nostris temporibus inoleuit, vt cùm vacat vna Ecclesia, fiant translationes plurimæ, per quas plurimæ ecclesiæ vacare possint, ex quibus pecuniarum exactio magis & magis abundet: quæ quantùm ecclesijs & saluti animarum noceant, facilè est videre. Quis non intelligit hoc promouendi genus per interuentum pecuniæ, ex radice auaritiæ adinuentum, plùs fouendæ ambitioni, quàm animarum saluti, esse accommodum? Qui enim dignitates ambiũt, illi pecunias conquirere laborant, quarum suffragio gradum assequantur honoris. Hinc sua vendunt patrimonia, hinc se fœneratoribus obligant: quibus posteà satisfacturi, prædia, possessiones & castra ecclesijs pertinentia, interdum alienare coguntur. Hinc regiones variæ depauperantur & euacuantur pecunijs. Hinc prælati per annos plurimos suspensi à diuinis, sæpenumerò hac tempestate visi sunt. Neq; hæc est primorum fructuum collectio, quæ beneficijs liberè expeditis aliquando colligi solebat: imò & si nunquam fructus illos prælatus ipse sit collecturus, si etiam infra triduum moriturus sit, pecuniã ex patrimonio aut aliunde soluit, quæ nunquam deinceps restituitur. Non certè sic patres antiqui annatas exegerunt, vel potiùs pecunias sub nomine annatarũ, licèt fructus aliquos, absq; hoc quòd pecunia in collatione interueniret, reseruandos pro necessitate temporis tunc instante, duxerunt: non tamen vt perpetuò talis esset necessario duratura. Nunquid ex hoc reprehendenda est hæc sancta synodus, quasi sedem Apostolicam exinanire velit, dum modum illum exactionum reprobat, qui tantoperè officit saluti animarum? Nunquid illam epistolam aduersus sanctam synodum proferre decuit, quòd ipsa mendaciter se asserit in repressionem auaritiæ, Simoniæ, ambitionum & aliorum vitiorum, ordinationes & salubria decreta condidisse? Certè nemo inficiabitur, formam decretorum nostrorum super electionibus ritè celebrãdis, super collationibus & confirmationibus liberè expediendis, & alijs priùs memoratis, ad expellendum illa genera peccatorum esse conuenientissimam. Nec ad contumeliam diximus, sed ad plurimam salutem efficiendam, abusus illos habentes speciem Simoniacæ labis, per Romanum pontificem foueri, dum hæc tollere & perturbare, cùm potest, obmitti: imò si abusus tali labis specie respersi, per ministros eius committuntur, eos fouere dicitur, cùm eos non perturbat: & vehementer pertimescere debet, ne durè propter illos corripiatur à Domino, qui Heli summum sacerdotem durissimè puniuit, dum filios suos efficaciter corrigere negligebat. 1.Reg 4. Sed nec in his quibus diuina maiestas offenditur, & salus impeditur animarũ, continuare oportuit prætendendo excusationem non adhibitæ alterius prouisionis, cùm timore perdendi tẽporale emolumentum, nimis inconsultum sit, regni cœlestis hæreditatem negligere, & animarum perpetui detrimentum. Sed & dictum erat, per hãc sanctam synodum prouisionem esse fiendam ipsi Romano pontifici iuxta eius indigentiam, si animum eius ad obseruationem decretorum videret benignè inclinatum. Nec autem ipse aut suam indigentiam aperuit, nec decreta exequi compertus est. Videns itaque hæc sancta synodus iugiter animas hominum his abusibus illaqueari, decretaq; sua pro repressionibus talium edita contemni, videns (vt præmittitur) diuisiones in ecclesijs per canonicarum electionũ manifestam conturbationem nimiùm adaugeri, videns & alia vigere schismata, dum illi qui per hanc sanctam synodum alligabantur, per Romanum soluebantur pontificem, ita vt iam in populo Christiano serperet illa diuisio, vt quemadmodùm quondam diuidebantur Corinthij, & vnus dicebat, Ego sum Cephæ: alter, ego sum Apollô: sic & nunc vnus aiebat, Ego sum Papæ: alter, Ego sum Concilij: dum Romanus pontifex huius sanctæ vniuersalis synodi in his operibus non tenebat veritatem, neque beatissimi Papæ Damasi imitabatur exemplum, qui & de his nullatenus cognoscere volebat, quæ sancta synodus diffiniuisset. Attendens præterea hoc sacrum Cõcilium prosecutionem reductionis Græcorũ, quam tantis impensis &

Immò Damasi sententia est, nulla vnquam Concilia, quæ non essent sulta auctoritate Apostolica, rata fuisse: Vide supra, Tomum 1. Epistola 3. Damasi.

sis & laboribus inchoauerat, multipliciter impediri,& denique vniuersa quasi facta Ecclesiæ perturbari ex hac diuisione,quam aduersus synodum congregatam & salubria eius opera,ipse dominus Eugenius confouebat,atq; per minus debitum regimen Ecclesiæ,cuncta in peius ruere,miserta est tandem synodus ipsa Ecclesię Christi,tanta ægritudine laborantis: & zelo domus Dei accensa, eundem dominum Eugenium citare decreuit,sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales conuocare,vt ipsis auxiliantibus, conueniens & salutaris prouisio Ecclesiæ donaretur,priusquàm deteriora contingerent. Cõmemorauit cum dolore non sine informatione præcedenti defectus aliquos, qui publicè & notoriè in præiudicium & scandalũ gregis dominici super regimine ipsius Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus adesse ferebantur, vt omnibus in melius emendatis, salus & pax redderetur populo Dei. Dolet quidem plurimùm sancta synodus, quòd talia commemorare oporteat: nec libellum famosum confecit, vt obijcitur, sed tantùm recitauit ea non animo diffamandi, sed corrigẽdi,prout ad eam pertinebat,quæ iam in publicum prodierant, dum pro debito officij à Christo suscepti negligere non potest, quo minùs in hac vrgentissima necessitate languoribus vniuersalis Ecclesiæ medelam quærat donari salutarem,& pro ea insistat vehementiùs,impleatque diuini Apostoli præceptum scribentis Timotheo: Argue,obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.erit enim tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt. Rursumque ait idem Apostolus: Peccantes coram omnibus argue,vt & cæteri timorem habeant. Quod in peccatis publicis agi potest, maximè per eum, cui reformatio & correctio pertinet aliorum. Sed & Beatus Gregorius in suo pastorali,illos qui dum deficiunt, se benè agere credunt, docet a pluribus oportere increpari. Verùm citationem præfatam aliquanto asperiùs ferens Romanus pontifex, aliqua in aduersum per eorũ (vt creditur) suasionem, qui magis loqui quærunt sibi placentia,quàm ipsius æternam salutem & vniuersalis Ecclesię releuamen perquirere, plurima peragere conatus est, atq; inter cætera memoratam vniuersis Christifidelibus direxisse dicitur epistolam: in qua non correctio,non emendatio prohdolor affertur,sed quæ sibi obijciuntur,mendaciter prolata esse scribit per hanc sanctam synodum, quam vtiq; honestioribus verbis alloqui decebat. Verùm ipsa pro sua charitate omnia cum mansuetudine ferre decreuit, improperia etiam suauiter sustinens, dum arguendo & obsecrando in omni patientia & doctrina possit homines perducere in salutem. Sed debuit arbitrari Romanus pontifex, populos non esse scriptis suis in factis proprijs & personalibus credituros. Neq; hunc modũ conuenientem existimabunt, vt ipse vocatus ad synodale iudicium,illud subterfugiat, & ad dispersos hincinde quærat seipsum proprijs iustificare sermonibus. Quis enim est qui epistolam conscribere non possit, & in ea quę volet,asserere?quòd si proprijs sermonibus seipsum quis hoc pacto iustificare possit,pauci erunt qui se deficere fateantur. Quòd si olim beati summi pontifices, Leo,Damasus,Sixtus,se in synodo expurgare curauerunt,vt scandalum à fidelium mentibus tollerent: multo ampliùs ipse dominus Eugenius comparére debuisset, qui in eo casu tenetur, vbi de defectibus notorijs & scandalizantibus Ecclesiam delatus est, in quibus synodum vniuersalem in Papam iurisdictionem habere nemo ambigere iustè potest. Honestius quippe fuerat, per se vel alterum in synodo comparére: & si non probarentur quæ de ipso dicta erant, eluceret coram omnibus iustitia eius. Si autem & vera probarentur,debita conuersione omnia contegerentur, & in melius emendarentur: sicque per debitam conuersionem, honorem plurimum & benedictionem obtineret in populis: imò & exemplum pœnitentiæ cunctis præstaret, per quam efficaciter reformatio Ecclesiæ & salus daretur vniuersis. Nam & pœnitentibus ait Dominus per Prophetam: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, tanquam nix dealbabuntur. Iam enim adeò peccata nostra creuerunt, vt iustitias nostras proferre non oporteat, sed post naufragium vitiorum oportet super secundam tabulam pœnitentiæ peruenire in portum salutis. Cuius rei exemplum in beatissimo Petro Apostolorum principe pręclarum habemus, cui cùm Paulus in faciem restitisset, & dixisset eum non rectè ambulare ad veritatem euangelij, & non solùm dixisset,sed & in epistola sua ad perpetuã rei memoriã scripsisset, non hoc molestè tulit beatissimus Petrus:imò expressè Pauli epistolas commendauit. in quibus hoc ipsum non ignorabat contineri: vt & hoc suis successoribus exemplum daret,non molestè ferre, si eis per eorum coapostolos aliquid tale pro sua & vniuersalis Ecclesiæ salute diceretur. Sed vnum in sua epistola summus ipse pontifex maximè prosequi videtur, quòd hæc sancta synodus ab eius exordio ipsum à papatu deponi affectauit: quòd si rerum gestarum seriem in memoriam reduxerit, talia proferre desinet. Cùm vix adhuc esset in papatu constitutus, dum ipsa synodus inchoata extitit, quomodò aduersus eum tũc conuenerat synodus, quę de gestis eis nullam adhuc habebat notitiam? Quid tunc contra eum intentauerat, cùm ipse cœpit eã dissoluere? Deinde quàm benignè, quàm patienter etiam post dissolutionem resarcitam, hæc ipsa synodus præstitas contradictiones,

2. Tim. 4.

1. Tim. 5.

Falso accusatũ Eugeniũ testat Pius 2. q diu Basileensibus adhæserat,sed postea ad Eugeniũ rei veritate cõperta se trãstulit.

Leonẽ 3. grauiter accusatũ, synodus q frequens Romæ cõuenerat, adeò non condẽnauit, vt etiã palam cora Carolo Magno oẽs epi dictitarent, sedẽ Apostolicam a nemine iudicari debere.

Esaiæ 1.

Gal. 2.

2. Pet. 3.

ctiones, impugnationes & resistentias varijs modis in dissolutionem ipsius & operum eius tendentes, hucusque pertulerit, satis manifestum est. Sed neq; in hac nouissima citatione quicquam aliud quæsitum est, quam vt in necessitate maxima conueniens prouisio Ecclesiæ donaretur. Nihil nobis gratius, nihil desideratius est, quàm vt ipse Ecclesiã Dei salubriter regat: non quidem vt pro libito voluntatis suæ cuncta peragere velit, spretis canonibus sacrorum Conciliorum,
1.Pet. 5. sed iuxta Beatissimi Petri doctrinam, sic regat, non vt dominans in clero, sed vt forma factus gregis. Romanus enim pontifex est
Est certè & pastor & caput. vniuersalis Ecclesiæ minister, non dominus. atq; etiam schismata & scandala submoueat, quæ contingunt dum heu nimiùm propriã studet implere voluntatem. Dicit nos eius sanctam intentionem perturbasse, sed nos latentẽ intentionem, nisi ex operibus & fructibus, cognoscere non possumus. Nos iu-
1.Reg.16. b dicamus ea quæ patent, Dominus autem intuetur cor. * Nunquid prohiberi potest li-
for. * Nõne bera hominis voluntas, ne fructus bonorum operum ex se produtat, vt defectuosum regimen abhorreat, vt pacem & vnitatem conseruet? profectò longè meliùs suaderet animos hominum in approbationem iustitiæ suę, si bona opera se fecisse ostenderet, quàm prædicando se habuisse bonam intẽtionem, quam homines nec intueri, nec dijudicare
for.* aut possunt. Quis enim impediuit, * nec hodiè impedit, vt abusus curiæ suæ non abstulerit, nec de præsenti auferat? Sed mirandum valdè est, quòd dissolutionem per eum aliàs reuocatam & annullatam, iterum approbare conatur eadem epistola: & processum Concilij tunc contra hanc dissolutionem deductum, reprobare: cùm tamen dissolutionem ipsam irritam esse & inanem, apertè per literas suas confessus sit. Cui dissolutioni si patres paruissent, maneret adhuc regni Bohe-
Mirũ, hoc dici de Bohemis. miæ desolatio, nec Bohemorum ipsorum vnio facta fuisset: imò quàmplurimæ patriarum & terrarum desolationes, erroresq; hominum & mala innumera verisimiliter perpetrata fuissent. Si illam dissolutionem destruxit, cur iterum eam sermonibus reædificat, cùm dicat diuinus Apostolus: Si ea quæ
Gal. 2. destruxi, iterum ædifico, præuaricatorem me constituo? Illud autem valdè flebile est, quod dicit, eo tunc Concilium sine iurisdictione & iustitia, super illius dissolutionis reuocatione ipsum monendo, processisse, adijciens iterum, quòd patres in Concilio existentes, contra diuinam voluntatẽ ipsum supprimere quæsierunt siue angustare potestatem, & se supra eum constituere supremos. Nunquid ipse iam abnegare volet iu-
Quæ est synodus sine capite? risdictionem synodi vniuersalis in sacra scriptura fundatam, & determinationem vniuersalis Ecclesiæ declaratam, cui declarationi si quis pertinaciter contradiceret, incide-

ret in hæresim? sed nec potestas angustatur, dum ita dirigitur, vt non in destructionem, sed in ædificationem, procedat. Caueat pro Dei reuerentia, ne, dum minora excusare nititur, & aduersus salubres correctiones plùs debito recalcitrare, in grauiora corruat: qui & in epistolæ illius exordio dicere ausus est, patres in Concilio congregatos, iam ferè septem annis ab ipso Christi vicario & à suprema Romana Apostolica sede, Christianorum matre & capite, segregatos. * Nunquid for. * Nõne in hoc damnabit vniuersos Cardinales, Patriarchas, Episcopos, Imperatorem, Reges, Principes & cæteros, qui per se, vel alios in hoc Concilio fuerint: & denique Ecclesiam per orbem dispersam, hoc Concilium approbantem, vt dicat vel eos à capite & matre Christianorum fuisse segregatos, vel fauisse segregatis? Dicendo quidem synodum à se fuisse segregatam, se potiùs à synodo segregatum affirmare videtur, quę tamen vniuersalem Dei Ecclesiam repręsentat. Cùm enim membrum à corpore disiungitur, nõ totum à parte se dicitur separare, sed pars à toto segregari. debuit quidem synodo vniuersali vt membrum ipsius, in vnitate spiritus iugiter adhærere. & si relinqueret, non tamen ipsa à suo vero capite Christo relinquitur. Non enim est generale Concilium Ecclesiæ, sicut vna particularis conuentio consiliariorum alicuius principis, cui Papa ipse tanquã præsidens & dominus præsideat: sed est vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ conuentus, continens & includens virtualiter & authoritatiuè singulos gradus Ecclesiæ, tam paparum quàm cæteros, sicut membra ipsius Ecclesię vniuersalis: quam propterea ipsum Concilium repræsentare dicitur, prout iam confitentur vniuersi. Quæ si attentiùs considerauerit ipse dominus Eugenius, seipsum ex segregatione potiùs reprehendet, desinetq; talem in synodum congregatam in nomine Christi & in vniuersalem Ecclesiam proferre iniuriam. Denique nos dicit vehementer studuisse, vt inconsutilem tunicam Christi scinderemus. inueniet ipse nos pro vnitate vniuersalis Ecclesiæ, & eius salute sedulò desudasse: nec possumus à Romana Ecclesia separari, dum vniuersalis Ecclesiæ retinemus vnitatem, in qua tam ipsa Romana Ecclesia, quàm aliæ singulæ Ecclesiæ includuntur. Et si authoritas quæritur, inquit Hieronymus, orbis maior est vrbe. sed ipse primus scissuræ & diuisionis author extitit, cùm primus synodum dissoluere, & se ab ea segregare incepit, atq; in huiusmodi segregatione & diuisione longo tempore persistere voluit, & nunc dum post longam expectationem ac multam patientiam eius, emendatio & regiminis Ecclesiæ Dei salutaris prouisio quæritur, ipse loquitur grandia aduersus sanctam synodum & Ecclesiã Dei, ipse eandem synodum dissoluere conatur,

Vnus solus tandè Basileę Cardinalis mãsit, Eugenij hostis, plurimi Eugenio adhęserunt cum alijs multis.

natur, ſi de ipſo iudiciū fiat, aut aliquo ſuorum præſidentium oratorum. Nunquid ei conueniens eſt tale quærere diffugium, qui aliquando ſolebat per oratores ſuos circa huius Concilij exordia ſe ante omnes reformandum offerre, quodque de vita eius audaciter inquireretur? Nunquid hoc iam tolerabile eſt, vt propter effugiendā correctionem ipſius aut ſu oratorum, Concilium diſſoluere laboret: atq; propter factum perſonæ ſuæ, quæ mortalis eſt, authoritatem Eccleſiæ immortalem confundere nitatur? ſed ipſius adiutor eſt Chriſtus, qui eam non deſeret. Iam verò ad cætera dicamus, quæ citationi noſtræ reſpondere volens, aduerſum nos retorquere nititur. Ipſe alienationē terrarum excuſare prętendens, dicit Nicolaum de Fortibrachijs & comitem Franciſcum de Cotugualla, contra eum fuiſſe incitatos, qui dicentes ſe eſſe capitaneos Cōcilij, terras Eccleſiæ inuaſerunt, vndè ſtrages ſecutæ ſunt. Si autem veritas rerum aperiatur, nunquam illi ab hoc ſacro Cōcilio inuadere terras Eccleſiæ iuſſi fuerant, neque res talis vllo tempore per Concilium deliberata extitit. Verùm videntes diuiſionem, quam ipſe dominus Eugenius aduerſus Concilium tunc fouebat, hanc acceperunt audaciam. Vndè & qui diuiſionis huius cauſa fuit, ipſe etiam cauſa extitit malorum ac diſcriminum quæ exindè ſecuta ſunt. quamobrem iam id diximus: illa prima diſſolutio, per quam ab vnitate huius ſanctæ ſynodi dominus ipſe Eugenius voluntariè receſſit, cauſa fuit & origo malorum. Sed poſtquàm diſſolutionem ſuſtulit, nunquid proptereà terras ipſas Eccleſiæ, quæ recuperari poterant, oportuit in alienas manus tradere, & titulum in eis alteri aſſignare, vt iā reperi non poſſent? & quò tunc vera alienatio patrata eſt? Quid prætereà de alienatione aliarum terrarum deinceps facta, vt burgi ſancti Sepulchri, & plurium, dicturus eſt, cùm tamen ante adhæſionem ipſius iam per decretum huius Concilij, ſpecialiter terrarum omnium Eccleſiæ alienatio ſibi interdicta fuiſſet? Debuit quidem imitari Beatum Ambroſium, qui Imperatori quærenti hæreditatē Chriſti, reſpondit: Abſit à me, vt Chriſti hæreditatem tradam. Non tradidit Naboth ſuam, ſed proprio cruore defendit. Sic hæc iacula, quę in ſanctam ſynodum ſe excuſando detorquere nititur, manifeſtè reuertuntur in ipſum. Cæterum aliam excuſationem ſuper impedimentis indulgentiarum afferens, dicit ſe nullas indulgentias plenarias de nouo contuliſſe, ſed ſolùm antiquas renouaſſe. Verùm ſi loca nominetim, quoties opus erit, deſignabimus quàmplura, vbi pro cauſis exiguis, vt refectione materialium ædificiorum, plenariam conceſſit indulgentiam, tūc eo maximè cùm Eccleſia ſubſidijs Chriſtiani populi pro exaltatione fidei Catholicæ & reductione Græcorum indigebat, & in partibus Burgundiæ, Sabaudiæ, Franciæ, varijſque regionibus notiſſimum habetur. Dum verò requiſitus extitit, vt in conceſſione indulgentiarum plenariarum pro facto Græcorum expreſsè concurreret, dixit ſe, ne claues Eccleſiæ contemnerentur, aut eius vileſceret authoritas, maturiùs incedere voluiſſe. Non timuit hanc authoritatem vileſcere vel contemni claues, ſi pro quibuſdam ædificijs materialibus hæc indulgentia donaretur.

Cotignola.

1. Reg. 2.

Quòd ſi, vt ipſe allegat, incertus erat Græcorum aduentus, nunquid propterea non oportuit Eccleſiam præparare, quæ in huius operis proſecutionem erant neceſſaria, vt promiſſa Gręcis implerentur, & ea diſponerentur, ſine quibus ipſi Græci ad terras Latinorum conduci non poterant? In quibus præparandis iam hæc ſancta ſynodus à ciuitate Auinionenſi ſeptuaginta millia ducatorum in mutuum accepit, & anteà duodecim millia à patribus in Concilio exiſtentibus, dum priores nuncios ante biennium miſit in Gręciam, tres videlicet ſolennes oratores, quorum vnus ad nos rediјt, alter vita functus, tertius vſque in hodiernum diem pro conductione rerum permanſit. plures quoq; alias impenſas fecit, ſuper quibus omnibus nondum octo millia potuit colligere. Eccè quomodò patres hic exiſtentes, ſe in his rebus ditare quærunt, quorum plures vltra proprias pecunias, quas in mutuū tradiderunt, etiam mobilia & * localia ſua pignori obligârunt. Sed dicit, cùm res clericorum principaliter agerentur, ſuperfluum fuiſſe laicos onerare: neq; certè onerauimus laicos ipſos, ſed tam clericis quàm laicis, qui ſua liberalitate & pietate in ſubſidium huius rei quicquam contribuere vellēt, indulgentias conceſſimus. Nunquid hoc eſt aliquem compellere, aliquem onerare? nunquid hoc eſt nouum in Eccleſia Dei, quòd pro factis fidei Catholicæ, indulgentiæ concedantur? Adiecit inſuper affectaſſe omnes gazas Eccleſiæ ad tam pium opus protinus exhibere, ſicut & opere ſe dicit adimpleuiſſe, galeas, pecunias, & omnia quæ pro Græcis ad Italiam transferendis neceſſaria erant, ſua ex impenſa tranſmittendo. Sed certè intelligimus ipſum huius rei gratia exactionē quandam valdè odioſam, etiam ſuper laicos Bononiæ conſtitutos, impoſuiſſe. Fatetur autem hæc ſancta ſynodus, non auro & argento ſe eſſe hoc pacto fulcitam, ſed ſperans in adiutorio domini, qui eam hucuſq; confortauit & direxit, negocijs Eccleſiæ & fidei Catholicæ conducendis fidelē & ſynceram impendit operam, non verita expetere ſubſidium catholicorum populorum, quorum incumbit procurandæ ſaluti. Sed iam compellit ipſe dominus Eugenius nos huius rei aperire veritatem, quamlibentiùs tacuiſſemus,

mus. Ipse diuersis artibus hoc Conciliũ dissoluere tentauit, aut in eum locum transferre, vbi liberiùs libitum suæ volũtatis impleret, & huius sanctæ synodi reformationem subterfugeret, etiam priusquam de citatorio * nouissimè vlla mentio haberetur. Tandem cùm idipsum complere non posset, iam per medium Græcorum potiri sperat optatis.

Hinc varia impedimenta & grauissimæ comminationes Auinionensibus datæ sunt, ne pecuniam præstarent. Hinc variæ promissiones beneficiorum & dignitatum, hinc plurimæ impensæ in legationibus ad diuersas regiones transmittẽdis consumptæ, hinc labores innumeri assumpti, vt aut Cõcilium dissolueret, aut locum quem affectabat, obtinere posset. Tandem cùm iam pecuniæ & galeæ ex parte huius sacri Concilij in Auinione expeditæ fuissent, & anteà octo millia florenorũ pro Græcis congregandis in Constantinopolim transmissa, res quoq; inchoatæ, iam cum pace & tranquilla deductione deduci poterant. Nam & Græcorum oratores huc aduenientes, quicquid dicerent, semper in hoc persistebant, quòd à decreto super conuentione ipsorum edito nullatenùs recederent. Cui decreto in electione locorum per nos facta, & omnium aliarum rerum expeditione satisfactum erat. His ita feliciter dispositis, ipse dominus Eugenius volens metere vbi non seminauerat, qui & præcedentibus temporibus magis opportunum fuerat arbitratus, vt legati mitterentur in Constantinopolim tractaturi cũ Græcis, & non fieret ipsorum conductio ad Concilium œcumenicum in his partibus occidentalibus celebrandum, videns ipse iam in loca citramontana eorum conductionem disponi, tunc pecunias inuenit, galeas transmisit, quæ ipsos Græcos in aliquem locum Italiæ, quem vellet, deducerent: non parcens honori Ecclesiæ Latinæ, in qua Græci iam proh dolor videbunt miserabilem diuisionem, quam ipse aduersus hanc sanctam synodum in prosecutione negociorum fidei huiusmodi per eam inchoata exercet. vndè & maxima perturbatio rebus agendis affertur, & quę priùs pacato cursu deducebantur, nunc varijs exponuntur fluctibus. Nónne sanctiùs fecisset, prosecutionem inceptam in vnitate confouere, quàm pecuniam in fomentum diuisionis & rerum turbationem consumere? Assentiat ipse, quæsumus, aliquando saltem in hoc tanto fidei negocio huius sanctæ synodi tenere vnitatem, quæ loca opportunissima in his partibus citramontanis elegit, vbi potentissimi principes Christiani & vniuersitates studentium, præsertim in sacra theologia, pax quoq; & securitas magis abundant: vbi ad honorem Ecclesiæ Latinæ potest haberi conuentus celebrior, & ad bonũ fidei ac ipsius vnionis desideratæ efficacior. Nec ipse dominus Eugenius laborem veniendi ad hæc loca recusare debet, qui etiam in loca remotiora pro tãto bono proficisci deberet, ostendendo se fidelem Christi vicarium, qui pro salute gregis sui de cœlo descendit, præsertim cùm & ipse dominus Eugenius in hac epistola profiteatur se velle pati mortem pro reductione Orientalis Ecclesiæ, pro qua tamen (qđ dolenter referimus) induci adhuc non potuit, vt extra Italiam egredi vellet. quod si voluisset, poterat toti Ecclesiæ dare pacẽ. imò & nostri oratores ad eum missi, obtinere nõ potuerunt, vt pro Græcis conducendis ad loca per nos electa, saluum conductum donaret, quem seculares principes vniuersi liberalissimè concedebant. Non autem ipse conari debet Græcos ad locum non electum per hanc sanctam synodum, euocare: quæ solùm tria loca elegit, cùm & Græci pepigerint in locum per nos eligendum aduenire: nec pati debet hæc sancta synodus, vt aduersus pacta inita & contra sanctorum decretorum suorum tenorem, Cõcilium hoc œcumenicum in alio loco sine suo consensu cũ Græcis ipsis celebretur, vbi certa sequeretur Latinæ Ecclesiæ confusio, & incertus esset vnionis Græcorum aduentus. possetq; contingere & illam vnionem non perfici, & Latinam Ecclesiam in confusione ac deformatione manere, authoritate synodali ipsius Latinę vniuersalis Ecclesię miserabiliter cõculcata & prostrata. quæ nullatenus permittere possumus, sed Ecclesiæ retinebimus Deo fauente firmitatem & authoritatem, atque nihilominùs vnionem Græcorum iuxta conuenta pro viribus prosequemur. Interserit autem præmissa epistola veluti pro relatione * crimini, quòd in hac sancta synodo dispensationes, commutationes votorum venduntur ac beneficia. Sed nescimus vndè hæc acceperit, nisi forsitan impugnare velit, quòd in concessione indulgentiarum largientibus pia subsidia in opus Græcorum, indultum est, vt commutationes votorum & dispensationes aliquas obtinere possint. Nunquid & hoc illicitum est, quòd illi sua peccata eleemosynis redimant, quæ eleemosynę in prosecutionem illius saluberrimæ vnionis Græcorum manifestè conuertuntur? quomodo autem alias dispensationes, quæ hîc conceduntur, vendi asserat, cùm homines hîc ad matrem suam Ecclesiam congregatam pro dispensationibus obtinendis sæpè refugere notum sit, ne illas magnas exactiones pecuniarum subire cogantur, quæ in curia ipsius domini Eugenij palàm constat exerceri? Signet nobis vnũ, qui in hac synodo beneficium aut dispensationem vel aliquod tale vendiderit, & videbit nos protinus debitum iustitiæ peragere. Dicit nos beneficiorum collationem, sibi plerunq; adimendo illa, de facto conferre: sed si antiquarum synodorũ acta perlegerit,

Immò Græci cũ Eugenio & Ecclesia Romana sese amãter coniũxerunt.

Et tamen celebratũ est alibi, & quidẽ feliciter.

Dan. 4.

legerit, quæ episcopos sæpenumerò instituerunt & destituerunt: imò etiam Nicæna synodus Eustathium episcopum de Nicæa Beroæ in Antiochiam transtulit: si etiam Matthiam apostolum & primos septem diaconos per Cōcilia primitiuę Ecclesiæ fuisse assumptos meminerit, non negabit in ipsis beneficijs per synodū vniuersalem ministros iustitiæ institui posse: quod tamen rarissimè non egimus, imò collationem beneficiorum per ipsum dominum Eugenium sustinuimus exerceri, licet multas inordinationes gratiarum expectatiuarum & nominationum agere conspiceretur: quibus mediantibus, in expugnationem ipsius sanctæ synodi & vniuersalis Ecclesiæ, varios sibi conabatur exquirere fauores. sed cupiebamus semper fouere vnitatem & pacē. Verba plurima per hanc epistolam in nos grauia proferuntur, quæ etiam, occulta cordium sine affectibus dijudicans, dicit, quòd creditur in cordibus nostris potissimè inesse auaritiæ ardorem. Eccè dum substantias nostras consumimus, dum promotiones & beneficia non quærimus, & ad bonum vniuersalis Ecclesiæ nostra vertimus studia, auari vocamur. Protestatur huius epistolæ principium, nostra (vt inquit) sacrilegia iuridicè retundere, superstitiones & errores velle sopiri. Sed dum ipse dominus Eugenius iustitiam suam proferre debuit, refugit iudicium: dissoluit, quantùm in se est, Concilium. Et insuper quæ in Ecclesiam Dei proferat, quo pacto excusationes in peccatis adducat, præmissa testantur, quæ certè dolenter proferimus. Nam ipsum & rectius sapere, & loqui veracius atque honestius optaremus, nec ita coram mundo proprij animi efferre passionem. Sed cùm omnia dixit quæcunque voluit, vbi sunt illa sacrilegia? vbi superstitiones? vbi errores quos nobis inesse dicebat, & quos sopire pollicebatur? Melius quidem fuisset, verba tā iniuriosa subticere, vbi nullam penitùs in re ipsa apparētiā afferre potuit, nec Deo fauente afferet in æternū. Nec propter opprobriorum talium aut quarumlibet detractionum disseminationem, prosecutionē boni communis & defensionem vniuersalis Ecclesię atq; Conciliorum generalium, quibus robur fidei Catholicæ duce Christo innititur, eodem adiuuante deseremus. Paucitatem nobis & imperitiam objicit eadem epistola. sed si veritatem amplecti velit, nullam huius sanctę synodi conclusionem in omnibus his quæ decretata fuerunt, cœptam inueniet, in quam non longè maior pars prælatorum, maior pars doctorum, maior denique pars omnium notabilium virorum consenterit. imò plusquam duæ partes in Concilij id ipsum conuenerunt, quod est copiose congregatum. & si omnium peritiam atque dona ex largitate sancti spiritus distributa diuidenties vnicuique prout vult,

Act. 1. & 6.

consideratius examinasset, parcius talia loqueretur. Tandem illa subticendo quæ in emanata citatione dicebantur, vos Christi fideles exhortatur, vt schismata impijssima & horrenda (vt inquit) scandala deuitetis, nostrosque conatus quos impijssimos dicit, reprimere studeatis: quæ iam omnia etsi grauissimarum iniuriarum plena sunt, mansuetè tolerare polliciti sumus, cùm non nobis sit animus verbis contendere, sed totis conatibus perquirere, quid commodius, quid conuenientius agendum sit pro ecclesiastica salute. sed dominus Eugenius schisma se abhorrere ostendit, & sub timore schismatis in hoc animos hominum perducere, vt aduersus hãc sanctam synodum liberè agere possit quæcunq; volet, & diuisionem quā ab exordio (vt præmissum est) inchoauit, ita conducere, vt confundatur synodalis authoritas, & libitum suæ præualeat voluntatis, atque sub velamine comminari schismatis, ipse corrigi non valeat: quę res etiam exēplum perniciosum afferret posteris, in magnam Ecclesiæ desolationem. Nam quicquid summi pontifices vellent in futurum, pro libito agere hoc possent, omni sublato timore, confidentes ob metum schismatis nunquam eorum correctionem per concilia generalia tentari posse. Insuper dū schisma dissuadet, ipse actu schisma perniciosissimum duorum conciliorum, quale nunquam auditum est, erigit, euocando aliud concilium in ciuitatem Ferrariensem, contra decreta Concilij Cōstantiensis & istius, ac etiam illa quæ sunt Græcis promissa, quæ ipse expressè approbauit. Nos autem fauente Christi gratia, nullum schisma facimus: imò veram Ecclesiæ prosequimur vnitatem, vt videlicet tā ipse Romanus pōtifex quàm cæteri omnes, vnanimiter teneant vnitatem Ecclesiæ congregatæ, & non se separent ab his quæ vniuersali consensu sunt constituta. soliditatem Petri teneant, quæ non in vnius solius personæ voluntate cōsistit, quæ quotidiè errare potest, cùm & aliqui Romani pontifices in errorem lapsi sint: sed maximè residet in vniuersalis Ecclesiæ catholicæ conuentu, quem Christus, caput verum ipsius, non deseret vsque ad consummationem seculi. Vtque omnes idem sapiant cum Ecclesia congregata, & cessent illa schismata, quæ proh dolor in oculis nostris iam vigere conspicimus, dum ipse dominus Eugenius in diuisione inchoata nimium perseueret, qui etiam rursum ad dissolutionem semel reuocatam reuertitur, assidueque bonum vniuersalis Ecclesiæ conturbat: & nihilominus adhuc expectamus, hoc maximè desiderantes, vt omnes prælati & principes Christiani ac cæteri fideles, iunctis animis & concordi sententia, in his discriminibus consulant publicæ saluti ac regimini salutari totius Ecclesiæ: nam res omnium agitur.

Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Matt. 28.

hoc

hoc petimus & requirimus, vt ecclesiasticorũ copiosus numerus ex omni regione huc affluat, sicut ad hanc synodum vniuersi status Ecclesiæ sunt legitimè vocati, & pariter deliberent, quid potius pro vnitate conseruanda & omnibus rebus Ecclesiæ feliciter ordinandis expediat. Vniuersos quoque iam intelligere speramus, hoc non esse schisma quærere, sed potius velle schisma perpetuũ deuitare: quod contingeret, si summi pontifices nostri temporis à sacris Concilijs, quorum instituta sui prædecessores maximè exequi curabant, se vellent pro libito voluntatis assiduè disiungere, & eisdem repugnare: cognoscentque iam cuncti apertius, quanta sit necessitas pro soliditate fidei & Ecclesiæ retinere Conciliorum vnitatẽ, quæ dum magis oppugnatur, tanto magis in animis hominũ elucescit: hoc disponente omnipotenti Deo, qui mala esse nõ fineret, nisi potens esset bona etiam ex eis elicere. Ideo dilecti Ecclesiæ filij principes Christiani & vniuersi fideles, his rebus per Dei gratiam intellectis, cognoscetis vbi veritas & iustitia resideat, per quam ad pacem possumus peruenire salutarem. Vos ipsi iuuate & orate, vt dominus Eugenius Romanus pontifex meliori fretus cõsilio, & propria volũtate paululum inclinata, ad pacem, vnitatem & salutare regimen ecclesiarum & animarum, benignius se conuertat. & illum in visceribus charitatis hęc sancta synodus paratis animis amplexabitur, totis viribus adiutura, vt ipse in omnibus bonis semper abundet. ad hanc quoq; ciuitatem veniant vniuersi, qui de iure vel consuetudine Concilijs generalibus interesse tenentur. Mittant huc principes seculi suos oratores, vt super cunctis quæ pro bono Ecclesiæ agenda sunt, communi omnium consensu capiatur conclusio salutaris, & in omni pace ac tranquillitate cuncta disponantur ad gloriam nominis Christi & salutem Ecclesiæ suæ, qui est Deus benedictus in secula seculorum.

Hoc Eugenius nõ tecit.

Sed æquũ erat vos in re non mali potiùs à propria volũtate discedere, & pontifici obtemperare.

Datum in nostra generali congregatione in Ecclesia maiori Basileensi solenniter celebrata xiiij. Calendas Nouembris, Anno à natiuitate domini millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo.

RESPONSIO SYNODALIS, Facta oratoribus Electorum imperij Romani &c. instantibus vt supersederetur in processu Papæ Eugenij.

SAcrosancta &c. ad futuram rei memoriam. Audiuit hæc sancta synodus affectionem deuotissimam venerabilium archiepiscoporũ & cæterorũ illustrium Principum Electorum sacri Imperij, ad pacẽ & quietem Ecclesię, quam vos egregij ipsorum oratores in nostra congregatione generali diserta oratione reserastis. vicissim quoque audierunt discretiones vestræ zelum syncerum, quem sancta eadem synodus ad ipsius Ecclesiæ salutem & pacem semper gessit, veluti per venerabilem Archiepiscopum Panormitanũ ex ordinatione huius sacri Concilij fuit in eadem congregatione latius explicatum. Deinceps pro affectu quem ad pacem in cordibus nostris sedulò gerimus, ab eisdem discretionibus vestris inter deputatos huius sacri Concilij quæsitum est, vt media ad pacem ipsam opportuna velletis aperire. Nam hæc sancta synodus omnia media intẽdebat gratis animis amplexari, per qua authoritas Ecclesiæ seruaretur illæsa, & reformatio tantis expetita temporibus, & pro qua iam in Concilijs Constantiensi, Senensi, & isto Basileensi tot sunt adhibiti labores, aliquem tandem fructuosum sortiretur effectum, ad Dei gloriam & animarum salutem. Vos verò pacis inueniendæ spem vos habere dixistis, si suspenderetur processus aduersus dominum Eugenium Papã Quartum inchoatus, & interim opera daretur per dominos vestros illustres, vt ipse dominus Eugenius dissolutionem prætensam Concilij per eum attentatam reuocaret, & ea quæ aduersus hoc sacrum Concilium egerat, de quibus atq; etiam de iustitia ipsius Concilij dominos vestros * planè informatos esse cõmemorastis. Vtque insuper idem dominus Eugenius decreta synodalia susciperet, & de congregando Concilio pro Græcis se non intromitteret, sed fieret apud Græcos ipsos instantia, vt venirent ad aliquem trium locorum electorum per Concilium. quod si obtineri non posset, videretur de aliquo tertio loco eligendo, qui & Concilio & Papæ tutus & accommodus foret, adijciẽtes quòd ad Papam super his destinaremus oratores. Et tandem si concordia aliter non posset inueniri, super ipsius tertij loci electione concilium & Papa in aliquos compromitterẽt. Quibus per vos ex optima intentione & zelo syncero (vt credimus) expressis, matura deliberatione præhabita, duximus hoc modo respondendum: Laudamus & commendamus plurimum deuotionem venerabilium archipræsulum & cæterorum illustriũ dominorum vestrorum atq; vestram, quam simul & iustitiam huius sacri Concilij attentius considerare, & pacis media inuenire conari conspicimus, laboribusque ipsorum & vestris gratia est habenda. Nos quoque ea cupimus efficere, quæ ad pacem salutarem consequendam, & piorum vestrorum desideriorum consummationem efficaciora sint. Speramus autem, fauente Christi clementia, pacem ipsam nobis & vobis pariter desideratam, inueniri posse, si sororem pacis iustitiam non prorsus abiecerimus. Nam ita iustitia & pax osculatæ sunt, atque tali vinculo fœderatæ, vt quisquis vnam

*plenè

vnam sine altera quęrit neutram valeat amplecti. Si constantibus animis viam iustitiæ & veritatis ingrediamur, authoritatem Ecclesiæ & determinationes fidei iam in pluribus concilijs promulgatas, atq; per vniuersalem Ecclesiā approbatas, totis viribus defendamus, quæ concorditer acclamant, Romanum pontificem teneri obedire vniuersalibus concilijs in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & reformationē Ecclesiæ in capite & membris, ac pertinentibus ad ea: vt quod veritas ipsa declarata sonat, opere impleatur, pacem optimā & nunc & in futurū vniuersa Ecclesia consequetur. Nec Romani pontifices pro libito suæ voluntatis implendæ aduersus vniuersales synodos tanta bella mouebunt in continuam perturbationem Ecclesiæ, sed benignè amplexabuntur, quæ vniuersali consensu sunt instituta pro ædificatione ipsius Ecclesiæ & animarum salute. Ipsi quoque hoc pacto à synodis vniuersalibus omni fauore & honore tractari merebuntur. Inducunt nos prętereà existimare de futuris, dominū Eugenium papam Quartum faciliùs ad hāc pacem inclinari posse pro salute animæ suæ, & totius Ecclesiæ, si processus inchoatus per hanc sanctam synodum cōtinuetur, quàm si eodem processu suspenso, nudis precibus de hoc interpelletur. Meministis, vt credimus, dum altera vice concilium dissoluerat, neq; precibus inclytę memoriæ Sigismundi Imperatoris Romanorum, nec archipræsulum & cæterorum illustrium principum electorum sacri imperij, aut quorumlibet aliorum, ad huiusmodi reuocandam dissolutionem induci potuisse, donec ad suspensionem ipsius ab administratione papali hæc sancta synodus procedere decreuit. Vbi verò nunc longè grauiora, longè duriora peregit, & semel reuocatam dissolutionem iterum attentauit, quid putandum est ex dilatione processus euenturum, nisi duriorem ipsius in cępto proposito persistentiam? Iam semel post eius accusatam contumaciam, dilationem sexaginta dierum ad instantiam præfati imperatoris ac illustrium dominorum vestrorum dedimus. Et post lapsum illorum adhuc alijs plurimis diebus expectauimus. Quid istæ dilationes profecerint, vos ipsi conspicitis: quoniam etiam dominos vestros illustres literas & nūcios ad eundem dominum Eugenium misisse commemoratis. Et quanquam plurimùm sit eorum diligentia commendanda, nihil tamen ad salutem Ecclesiæ Dei obtentum est. Interim ipse dominus Eugenius literas & nuncios ad diuersas regionès misit, in huius concilij expugnationē: interim plurimos ad adeundum prætensum Ferrariense Concilium cōuocare studuit, in scissuram Ecclesię: interim laborauit vt Græcos ad locum quem vellet, posset adducere, vt sub vmbra conuentionis

Vide Bullā retractationū Pij 2. quę infrà habetur.

eorum, correctionem effugere, & obedientiam qnam huic sanctæ synodo exhibere tenetur, eludere valeret. Cuius rei assequendę gratia, iam aduersus honorem Ecclesiæ Latinæ plurima scandala per ipsum dominum Eugenium atque suos, etiam in oculis Græcorum commissa sunt: & nunc in foribus est schisma inauditum duorum conciliorum, per erectionem ipsius prætensi Cōcilij Ferrariensis. Iam imminet speratæ reformationis extinctio, authoritatis vniuersalis Ecclesię prostratio, si non celeriter occurratur, neq; aliud remedium nobis superest, quàm vt per continuationem processus & iustam suspensionem ab administratione papali, ipse dominus Eugenius ad viam iustitiæ & semitam veritatis reducatur, per quam pax gratissima non tantùm in hoc tempore, sed & diebus futuris donetur populo Dei. Nec ista suspensio est ipsius depositio. adhuc illa differretur. nec ad eam nisi cum magna maturitate hęc sancta synodus procedere intēdit. & interim illustrium dominorum vestrorum pia deuotio apud ipsum dominum Eugenium laborare poterit, vt pacem Ecclesiæ donet. longè quoque faciliùs, Deo adiuuante, sua consequētur desideria, vehementiusq; dominum ipsum ad pacis amplexus excitabunt, imminente depositione sua, si nō assenserit precibus ipsorum, quàm si suspēderetur processus. erit enim per Dei gratiam hęc suspensio nō lętalis vulneratio, sed medicina salutaris. habebitisq; in vlteriori dilatione quod à nobis exposcitis, tempus prosequendi salubria media pacis, ad quorum cupitos amplexus hāc sanctā synodum semper pacatam inuenietis. Offert autē hæc sancta synodus venerabilib⁹ archiepiscopis & cęteris illustribus dominis vestris plurimo honore dignissimis, quicquid ad pacē & prosperitatem sacri imperij & omnium prę-latorum atq; principum inclytæ Germaniæ efficere poterit, exhortans in domino deuotiones eorum, vt saluti Ecclesię ac paci semper intendant, benignosq; fauores semper & auxilia huic sanctæ synodo iugiter largiātur: & cum bona concordia atq; diligentia debita talem futurum Imperatorem eligere curent, qui languoribus vniuersalis Ecclesię sua aduocatione subuenire possit, & vniuersum populum Dei inter pręsentium temporum calamitates consolari: ad ipsius omnipotentis Dei gloriam & honorem, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Datum Basileę in congregatione nostra generali, xvj. Calendas Februarij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo octauo.

RESPONSIO SYNODALIS AD Fundamenta & rationes primæ & secundæ sessionum conuenticuli Ferrariensis, ostendens quòd papa erigendo ipsum conuenticulum introduxit schisma in Ecclesia DEI.

Ferrariensem synodum & Latini & Græci verebantur.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, vniuersis Christi fidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Vt inter varias fluctuum procellas, quibus nauicula Petri (sacrosancta videlicet Christi Ecclesia) agitatur, cuncti fideles portum veritatis conspiciant, in quo animæ ipsorũ salubriter quiescere possint in acquisitionem æternæ salutis, nec timeãt fluctus varios tribulationum, quæ aduersus veritatem ipsam & Ecclesiç stabilitatem excitantur, sed vsque in aduentum domini stabiles atque firmi permaneant: apertissimè coram omnibus viuentibus declarare duxit hæc sancta synodus, quid in fauorem defendendæ veritatis ad status Ecclesiæ conseruationem & diuinæ legis obseruationem, indefessè prosequitur.

Hęc reprobauit & damnauit Eugenius 4. vt habetur suprà sessione 38.

Hæc enim veritas est, quòd Romani pontifices concilia vniuersalia actu congregata, dissoluere sine ipsorum consensu Conciliorum non possunt, neque de loco ad locum mutare aut prorogare. Hæc iterum est veritas, quòd concilium vniuersale potestatem à Christo immediatè habet, cui Romanus pontifex tenetur obedire, in his præsertim, quæ fidem concernunt, extirpationem schismatis, & reformationem generalem Ecclesiç in capite & in membris ac pertinentibus ad ea. Hæc est etiam veritas, quód Romanus pontifex non potest ea immutare, quæ concernunt vniuersalem Ecclesiæ statum, quæ quidem veritates sibi mutuò cohærent. Si enim liceret Romano pontifici congregatum concilium dissoluere, prorogare, de loco ad locum transferre contra ipsius cõsensum: & dum in vno concilio agerentur, quæ sibi non placerent in facto fidei aut generalis reformationis, aut schismatis & taliũ, huiusmodi transferre ad alium locum placitũ sibi, & ibi homines congregare: & si ibi iterum non fieret quod vellet, transmutare in locum alterum, sicque totam Ecclesiã de loco ad locum ducere & reducere: quis non intelligit, ex hoc obedientiam ipsius ad vniuersale concilium, Ecclesiam militantem repræsentans, posse frustrari? Quomodò enim Concilium papam in facto fidei, generalis reformationis, & cæteris iudicare poterit, si illicò vt iudicare cœperit, valeat per papam dissolui aut mutari? Quis intellectus hoc capit, vt concilio in papam iurisdictionem exercere donatum sit à domino, & tamen concilium ipsum se in aliquo loco stabilire non possit, in quo iurisdictionem huiusmodi exerceat, sed ex voluntate papæ totaliter dependeat ipsius mutatio? Qualiter in his quæ sunt fidei, obediet concilio, si concilium vniuersale pro declarationibus fidei & extirpationibus hęresum congregatum, dum voluerit, in quemcũque locum citramarinum, aut vltramarinum mutare possit contra consensum ipsius? & iam dominus Eugenius papa quartus pridem in Constantinopoli conuentionem Latinorum cum Græcis habere volebat, quam ipsi Græci synodum vniuersalem fore dicebant, quod in effectum deduci non potuit, dum hoc sacrum Basileense concilium nequaquam * consentijt, arbitrans ex ea re grauia detrimẽta posse Latinæ Ecclesiç imminere. Quomodò denique Ecclesiam congregatam audire compelletur Romanus pontifex, si ipsis congregationem prout ei videbitur, valeat immutare? Cuius Ecclesia authoritas, respectu cuiuslibet fidelis cuiuscunque dignitatis, in ipsis verbis Iesu Christi saluatoris nostri fundata est, dicentis Simoni Petro: Si te non audierit, dic Ecclesiæ: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Subdens post pauca: Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, & ego sum in medio eorum. Ex quibus diuinis verbis authoritatem esse attributam Ecclesiæ congregatæ & vniuersali concilio super quemcunque fidelem cuiuscunque dignitatis, ostenditur: ad cuius ecclesiæ iudicium etiam Petrum, & in eo quemlibet successorem Romanum pontificem, Christus recurrere iubet, atque illius acquiescere iudicio, quod & doctorum ac sanctorum doctrinæ, declarationesque sacrorum conciliorum plenè affirmant. & dum his nouissimis temporibus ex doctrinis malè intellectis, nonnulli argumenta & dubia aduersus authoritatẽ ipsorum vniuersalium Conciliorum afferre conabantur, frequenter ea quæ de Romano pontifice erga singulos dispersos scripta erant, ad vniuersalis concilii congregationem applicantes, celeberrimum Constantiense concilium dubitationum talium hęsitationem à mentibus fidelium sustulit, & viam futuris præclusit erroribus. Sed neque à principio nascentis Ecclesiæ vsque in hoc tempus auditum est, quempiam Romanorum pontificum hoc attentare, vt concilium Ecclesiæ quod vniuersale reputaret, contra consensum ipsius de loco ad locum ducere, aut ipsum dissoluere præsumeret. Nunquid beatissimus Petrus apostolorum & discipulorum domini congregationem, dum celebraretur, voluit aliquando ipsis inuitis dissoluere, aut in aliam mutare regionem? Nũquid aliquis aliorũ id ipsum agere visus est, vsque quò aduenit ipse dominus Eugenius, qui hanc sanctam synodum Basileensem legitimè

Ephesina 2. synodus legitimè h coacta, p Leonem papam dãnata est, & illo volente aliò translata.

for. * consensit.

Matth. 18. Hęc nihil faciunt cõtra authoritatẽ Põtificis.

gitimè congregatum in spiritusancto, paulò post eius prima exordia, dissoluere & in aliud tempus prorogare, atq; in ciuitatem Bononiensem transferre tentauit, dicens se ob causam reductionis Græcorum id agere, sicuti ex tenore literarum suarum super huiusmodi dissolutione factarum apparuit? Sed cōtinuò fuit ei declarata supradicta veritas, quòd Concilium congregatum dissoluere, prorogare aut transferre non poterat sine consensu ipsius, & in secunda sessione eiusdem sanctæ synodi posita est eadem declaratio, vbi post recitationem duarum declarationū Constantiensis Concilij, hæc verba ponuntur: Præmissis igitur & nonnullis alijs Constantiensis Concilij attentis, præsertim capituli quod incipit, Frequens, prælibata synodus Basileensis decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, vt præmittitur, in spiritusancto legitimè congregata, per nullum quauis authoritate, etiam si papali dignitate præfulgeat, dissolui aut ad alium locū transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absq; eiusdem synodi Basileensis deliberatione & consensu. Hæc habentur in præfata sessione. Deinceps autem verbis illis vtamur, quæ in decreto duodecimæ sessionis huius sanctę synodi, in qua etiam septem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales præsentes erant, legatusq; sedis Apostolicæ præsidebat, posita sunt: dominus Eugenius ad nos quatuor oratores trāsmisit, non vt emendarent, sed errata defenderent: nosq; increparent, quòd mox suæ prætensæ nō paruissemus dissolutioni. quibus per responsiones huius sacri Cōcilij veritas tam iuris diuini & humani, quòd sine consensu Concilij ipsum dissoluere nequiuerat: quàm facti, quòd causæ prætensę dissolutionis veræ non fuerant, extitit luce clariùs patefacta. Hæc ilico tunc diximus, commemorantes illam esse veritatem iuris diuini & humani, quòd sine consensu Concilij ipsum dissoluere nequiuerat, prout latiùs in quadam responsione nostra, incipiente, Cogitanti &c. fuerat declaratū. Sed & quantum nobis cordi esset, hanc iuris diuini & humani veritatem, prout tenebamur, defendere, & errori contrario resistere, in altera nostra responsione, quę incipit, Sperauit &c. data oratoribus ipsius domini Eugenij in nostra congregatione generali, in qua & ipsi cardinales numero septem & legatus Apostolicus præsentes aderant, apertè ostendimus, hęc verba inter cætera proferētes: Cassetur ergo Concilium Constantiense, & decreta sanctorum patrum, quæ declarant, in his quæ vniuersalem Ecclesiæ statum concernunt, papam nihil posse immutare. Frustra enim membranas occupant, si vnico verbo papa potest illa mutare: & quod deterius est, authoritate Ecclesiæ talia posse videretur, si post huiusmodi contradictionem inter Cōcilium & papam ortam, Concilium quasi victum liti cederet, & ipsum & alios Romanos pontifices in possessionem dissoluendi concilia poneret. Et post pauca sequitur: Mori malumus, quàm tanto errori per ignauiam cedere. Deinde subiungitur ibidem: Hic articulus de quo disceptamus, fidem concernit, qui sine interitu salutis negligi non potest. Si dominus Eugenius Ecclesiam sanctam non audierit, quam hoc sacrum Concilium repræsentat, oportebit tādem haberi vt ethnicum & publicanum. Si Ecclesiam ampliùs offendere non vult, recognoscere necesse habet, hoc verum fuisse & esse Concilium, ipsumq; dissoluere nequiuisse. Hæc sunt verba responsionis illius, quæ hic inserenda duximus, malentes antiqua repetere, quàm noua proferre. Insuper declaratum est in octaua sessione: Si Romanus pontifex aliud Concilium erigeret, durante isto, non fore Concilium, sed schismaticorum conuenticulum. Deinde duodecima sessione generaliter aduersus Romanos pontifices Cōcilia generalia dissoluere prorogare, aut de loco ad locum mutare volentes sine consensu ipsorum Conciliorum, pęnæ suspēsionis & depositionis decretæ sunt. Demum autem cùm iam vltra annum & dimidium ipse dominus Eugenius aduersus præfatam veritatem repugnasset, præcepit sibi & mādauit hæc sancta synodus per præfatum decretum duodecimæ sessionis, vt dissolutionem per eum attentatam reuocaret, & hoc sacrum Basileense Concilium legitimè inchoatum, declararet, à tempore huiusmodi inchoationis continuatum fuisse & esse, prosecutionemq; semper habuisse, continuariq; ac prosecutionem habere debere: quod si non faceret, infra terminum sexaginta dierum, ex tunc adueniente termino, esset ab omni administratione papali suspensus: tandē huic monitioni paruit, & in forma sibi per hoc sacrum Concilium in decimaquarta sessione ipsius designata, reuocationē fecit per suas literas more Romanæ curiæ bullatas, decernens & declarans de consilio & assensu cardinalium sibi tunc assistentium, generale Basileense Concilium à tēpore prædictæ inchoationis suæ legitimè continuatum fuisse & esse, prosecutionemq; semper habuisse, continuari & prosecutionem habere debere ad prædicta & pertinentia ad ea, perinde ac si nulla dissolutio facta fuisset: declarans etiam præfatam dissolutionem irritam & inanem, reuocans insuper, cassans & irritans duas literas suas in palatio Apostolico promulgatas, & tertias incipientes, Deus nouit, & quicquid suo nomine in præiudicium aut derogatio-

Sed ipse legatus & multi alij ad Eugenium redierūt relictis Basileēsib9.

Tota Ecclesia aliter sentit de Cōcilio Ferrariensi & Florentino.

Sed scribit Platina adeò tunc eum bellis vndiq; fuisse vexatū, vt vix ei respirādi facultas daretur. Itaq; postea sentētiam mutauit.

gationem prædicti sacri Basileensis Cõcilij, seu contra eius authoritatem factum, attentatum seu assertum erat, eadem nulla & irrita fuisse declarando, addens quòd à nouitatibus & grauaminibus, seu præiudicijs inferendis ipsi sacro Cõcilio, vel suppositis eius & adhærentibus eidem, realiter & cum effectu desisteret. Quibus per dominum Eugenium sic solenniter decretatis & declaratis, arbitrati sumus eundem iam illi veritati mẽte integra, prout tenebatur, adhærere, quòd Concilium vniuersale dissoluere nõ poterat sine consensu ipsius, dum illam dissolutionem quam vltra duos annos sustinuerat, & translationem in Bononiã, quamq; per totum orbem publicauerat, quam etiam propter causam reductionis Græcorum factam esse dicebat, irritam & inanem esse decreuit, dicens, illa non obstante, sacrum Basileense Concilium à tempore inchoationis suę legitimè continuatum fuisse. quod quidem nullatenùs legitimè continuatum esse poterat, si potestatem dissoluendi & trãsferendi sine consensu Concilij ex causa quam necessariã arbitrabatur, habuerat. Sic iam illam veritatem iuris diuini & humani, illum articulum qui fidem concernit, vt præmisimus, etiam dominus ipse Eugenius approbauit, totaq; Ecclesia & populus Christianus in hac veritate conquieuit. Sed heu dolor vehementissimus rursum vniuersam conturbat Ecclesiam. dum enim sacrum hoc Basileense Cõcilium videns maximam esse desolationem, cuius reformationi & salutari gubernationi pro honore Dei & salute animarũ iam multis quæsitæ laboribus, & toti populo Christiano desideratæ, ipse dominus Eugenius multis annis obstiterat, qui cæteris omnibus viam salutis debuerat ostendere: uidens etiã grauissimam scissuram, quam dominus Eugenius in Ecclesia excitauerat, galeas & oratores in Græciam transmittendo aduersus legationem huius sanctæ synodi ibidem destinatam cum multa impensa facultatum nostrarum, & earum quæ ex gratuitis subsidijs fidelium populorum collectæ sunt, atq; illa perturbando, quæ cum Imperatore Romeorum & patriarcha Constantinopolitano eadem hæc sancta synodus concordauerat, quibus & ipsa ex integro satisfecit, vt sic ipse dominus Eugenius posset ad locũ quẽ vellet, modis indebitis vniuersam perducere Ecclesiam, vbi posset dictare quæ sibi placerent, obedientiam huius sanctæ synodi & reformationem subterfugiendo, decretaq; Concilij Constantiensis & istius ac ueritates declaratas illudendo: qui & nunc Florentiã pro loco Concilij habere volẽs, nunc illa relicta, Bononiam aut Ferrariam, vel locum alium pro libito suæ voluntatis pro ipso Concilio assignare, iam ad id manifestè redibat, quòd concilia vniuersalia de loco ad locum ducere & mutare vellet, prout sibi videretur: videns sacrum Concilium hæc & alia plurima per dominum Eugenium in offensam diuinæ maiestatis & totius Ecclesiæ de facto attentari, uoluit (prout tenebatur) remediũ apponere, & regimini ipsius Ecclesiæ Dei, prouisionem quærere salutarem. Tunc dominus Eugenius iterum de facto vniuersale concilium sine consensu eius dissoluere, & in ciuitatem Ferrariensem transferre * dixit, casu quo contra ipsum, aut aliquem oratorũ suorum præsidentium in concilio, procederetur, asserens se hoc facere ex authoritate Apostolica, ex certa scientia & plenitudine potestatis, iterum ueritatem tantoperè declaratam, uehementius oppugnare aggressus est, præfigens etiam terminum triginta dierum, ultra quos hanc sanctam synodum in facto Bohemorum, quicquàm agere prohibebat: & iurisdictionem supra concilium assumens in his, quæ reformationem generalem Ecclesiæ, ac etiam fidem concernebant: atque illi veritati declaratæ expressè repugnans, quæ ipsum asserit teneri obedire vniuersali concilio in istis & pertinẽtibus ad ea. Adiecitque ipse dominus Eugenius pœnas & censuras, si contrà factum esset, totum decernens irritum & inane. Quis non uidet hìc ueritatem conculcari, stabilitatem & firmitatem Ecclesię prosterni, si non diuina clementia ex alto prouideret, atque seruis suis in eius nomine congregatis, uirtutem resistẽdi præstaret, opponendique se murũ pro domo Israel, & ostendendi exemplo * scandalũ in prælio in die domini? Quid ultrà? dominus Eugenius se æstimans exinde fieri fortiorem in hac expugnatione veritatis, conuenticulum apud Ferrariam sub nomine concilij generalis erexit, schisma grauissimum realiter inducendo: quod quidem fore conuenticulum schismaticorum, apertè fuerat declaratum. Ex his omnibus euidentiùs constare potest, considerantibus ueritatis illius claritatem apertissimam, quòd papa vniuersale concilium contra consensum ipsius concilij dissoluere non potest, aut de loco ad locum transmutare, quam omnes docti & indocti ex supradictis lucidissimè conspicere possunt. Quid igitur necesse est, ut fundamenta ipsorum Ferrariæ conuenientiũ conemur eludere, quæ in prætensa sua prima sessione posuerunt, allegantes decretum nostrum decimæ nonæ sessionis per papam approbatũ, cui manifestissimè illius conciliabuli erectio contradixit? Nam in eo decreto cauetur, ut concilium Basileæ firmum remaneat, donec Græci ad portum applicuerint, qui portus similiter & locus futuri concilii, non per papam, neque per aliquem alium, sed per Concilium, aut eius oratores determinari debebant. Videant si hoc obseruauerunt, & qualis ratio fundamentalis suæ prætensæ sessionis fuerit, aduertant. Subiecerunt etiam de schedulæ, quam apud nos con-

for. * se duxit.

Exech. 13. for. * standum.

conclusam dicunt, & conuentionalem appellant, quasi ex ea erectionis talis conciliabuli uelint aliquam apparentiam assumere. Sed si omnes schedulas huius sacri Concilij ab ipsius exordio legant & relegant, nunquam inuenient, ex uerbis aut scriptis aut intentione eiusdem Concilij processisse, ut domino Eugenio concederetur, quòd sub quocunq; colore posset pro transmutatione Concilij nunc Florentiam, nunc Bononiã, nunc Ferrariam assignare, aut ipsum quando sibi uideretur, dissoluere. Quòd si de schedula ipsa loqui volunt, in qua concludebatur, certum terminum ciuibus Auinionensibus assignari, infra quem pecuniarum expeditionem pro legatione mittenda in Græciam facerent, & nobis intimarent: alioquin uniuersali Ecclesiæ per alterius loci electionem prouideretur: non fuit illa conuentio Concilij cum aliquo, sed conclusio facta inter nos, ut Auinionenses ipsi eam expeditionem non nimium protelarent, cuius conclusionis interpretatio & declaratio iuxta casus occurrentes, & omnimoda dispositio ad ipsum Concilium pertinebat, nec potestatem circa hoc disponendi, in aliquem vel aliquos idem Concilium transtulit. Dum autem pendente termino, superuenit protestatio per præsidentes Apostolicos, facta aduersus decretationem loci Auinionensis, in schedula ipsa cũ alijs locis Basileæ & Auinionen. positam, quæ non paruam occasionẽ retrahendi animos Auinionensiũ ab expeditione pecuniarum præstabat, dum plurima impedimenta per dominum Eugenium & suos in Auinione huic expeditioni interim præstita sunt. Dum etiam ita accidit, ut nostri oratores in Auinionem applicantes, non inuenirent præcipuos gubernatores ciuitatis, quorum durante absentia, res expediri non poterat: quibus illuc redeuntibus, tandem talis diligentia apposita est, quòd circa terminum assignatum ciues ipsi fidelissimi nobis intimârunt, se contentasse capitaneum galearum nostrarum de triginta millibus florenorum, & cauto ac securos fecisse oratores nostros de toto residuo petitæ pecuniæ, prout & ipsi oratores nostri eo tunc suis literis intimârunt. Requirebantq; Auinionenses ipsi, ut ad decretationem electionis loci iam factæ procederet Conciliũ. Visum est autem ipsi Concilio, quòd attentis omnibus prædictis, præfati Auinionenses intentioni eiusdem Concilij satisfecerant, quodq; præfata decretatio fieri debebat. Nam & per hunc modum meliùs prouidebatur vniuersali Ecclesię pro expeditione legationis in Græciam, quam iterum intrãdo nouas & magnas difficultates electionis alterius loci, dimittendo omnia quę iam parata erãt cum magnis sumptibus, & frangendo conuentionem cum capitaneo galearum initam per totum Concilium, cui & legatus Apostolicus vexillum Ecclesiæ & baculum peregrinationis manu propria tradiderat, cui etiam tanta summa pecuniæ iam fuerat assignata. Nunquid ex hoc fuit data potestas alicui vel aliquibus, vt cõtra cõsensum duarum partium Concilij & ampliùs, possent se synodum generalem, repręsentantem vniuersalẽ Ecclesiam, nominare, & tradere totũ Conciliũ in manus papæ, vt ipsum in Florentia, & deinde in Bononia aut Ferraria poneret, vel in quocunque loco, quem ipse tutum & sibi atq; Gręcis accommodum iudicaret, & pro quo galeas & pecunias faceret expediri? Nunquam enim auditum est in aliquo legitimo vniuersali Concilio, quòd minor pars nominans se generale Conciliũ, decretaret quæ ad vniuersalis Ecclesiæ statum pertinebant contra sententiã plurimorum. Et si hoc permitteretur, via periculosissima diuisionum in Concilijs vniuersalibus futurarum, & totalis destructionis ipsorum, aperta videretur. vtq; exẽpli gratia hoc dicamus, non solùm simplici conclusione, sed decreto solenni firmatum est in vndecima nostra sessione, vt summi pontifices concilia vniuersalia sine consensu ipsorum dissoluentes, si infra quatuor menses non resipuerint, sint ipso facto suspensi. Et si suspensionem hanc per duos menses sustinuerint, ad eorum depositionem procedatur. Nunquid in eo casu, si maiori parti ex bonis causis videatur, non statim ad talem depositionem procedendum, minor pars sibi authoritatem procedendi ad eandẽ depositionem assumet? Denique, quis sapiens existimabit hanc intentionem Concilij vnquam fuisse, vt paucis aliquibus potestatem dare vellet auferendi sibi libertatem electionis loci, & eam pro pecunijs & galeis habendis iudicio domini Eugenij, attentis circunstantijs negociorum Ecclesiæ, subijcere, quam libertatem nõ sibi pro quacunq; auri vel rei temporalis compensatione tradidisse Ecclesia? & si Auinionenses defecissent, confidebat hæc sancta synodus in domino, quòd aliundè suę Ecclesiæ benè prouidisset, authoritatem vniuersalium Conciliorum conseruando, veritates declaratas manu tenendo, & reformationem ipsius Ecclesiæ atque illa sancta opera inchoata confouendo. Conspiciant igitur illi qui Ferrariæ conuenerunt, veritatem rerum, & de ipsa meliùs se informent, ne suarum prætensarum sessionum in diuisionem Ecclesię, tam inania iaciant fundamenta, quæ nec vllum colorẽ talia faciendi sibi afferre potuerunt. Pręterea adiecerũt, quòd schisma venturum permitescebant & impedimentum vnionis Græcorum. O mirandam allegationem, schisma se timere dicentes, realiter schisma grauissimum perpetrârunt, aliud Conciliũ contra istud erigere volentes, quasi altare contra altare ponẽtes, 3. Reg. 12. actu etiam perturbando quæcunque cum Græcis

Licet Basilienses id nõ probarint, tamen Papa fecit, tota approbante Ecclesia.

Pius 2. scribit Eugenium nõ sine ratione in Italia Conciliũ petijsse. Itaque in re non mala obtemperãdum illi erat.

Psal. 13. Græcis fuerant concordata. Sed quid trepidare debebant timore, vbi non erat timor, dum istud concilium videns Ecclesiam vndiq; turbari per ea, quæ dominus Eugenius tam in Græcorum negocio, quàm in cæteris rebus (vt præmissum est) attentauerat, flebili querela plurimos suorum defectuum commemorans, vocabat ipsum dominum Eugenium, necnon etiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales conuocabat, vt in hanc ciuitatem Basileeñ. omnibus securã, cum alijs Ecclesiæ filijs aduenirent, saluti Ecclesiæ in tanta necessitate consulturi, & super omnibus agendis tam in facto Græcorum, quàm in alijs vnanimiter prouisuri? quod si factum fuisset, sicut syncera intentione desiderabat hæc sancta synodus, non iam tantis procellis agitaretur Christiana religio: omniaq; sedari & pacificari potuissent, poteratque hoc modo vera vnitas & trãquillitas Ecclesiæ dari. Illi verò timẽtes, ad schisma perpetrandum proruperunt. Illique schisma faciunt, qui ab vnitate Ecclesię congregatæ se segregãt. Sed quid vltrà in respondendo illis, quę apud Ferrariam agũtur, insistimus? licèt enim ibi conuenientes tractent, loquantur aduersus hanc sanctam synodũ, eiusque supposita, & eas quas appellant sessiones celebrare conentur, vnico verbo omnia soluuntur, omnia destruuntur, ac vnica veritate declarata, velut vno sole lucente, omnes factorum illorum & dictorum riuuli exiccantur: Papa concilium Basileeñ. sine ipsius consensu dissoluere aut de loco ad locum mutare non potest. Hæc veritas fundata est supra firmam petram, aduersus quam dominus Eugenius tantis temporibus decertauit, cui & tam semel cedere apertè compulsus est: hæc omnes fulminationes pœnarum, quæ aduersus ipsum Basileense concilium, supposita eius & adhærentes eidem promulgantur, irritas facit: hæc illud conuenticulum in conspectu Dei & hominum prosternit, hęc cum cęteris aggrauantibus ipsum dominum Eugenium suspensum esse fecit ab omni administratione papali, ad cuius suspensionis declarationem quàm iustè post monitiones dilationes congruas processerimus, ex alijs nostris decretis & epistolis euidentiùs constare potest: per quæ etiam omnibus satisfecimus, quæ aduersus hanc sanctam synodum & processus ipsius, dominus Eugenius inducere conabatur. Verum adhuc ipse postq̃ ab omni administratione papali suspensus est, supposita huius sanctæ synodi grauibus pœnis, necnon etiam dilectos Ecclesiæ filios ciues Basileenses afficere nititur, si ipsam sanctam synodum diutiùs sustinuerit: victualiaque & alia necessaria ad vsum hominum denegari iubet, quo ipsos viuentes necare ausus est, ac denique aliqua portãtes ad hoc concilium, spoliari, & eorum spolia primo capientium occupare concedit. Et quid hæc omnia valent, etiam si multo adijcerentur grandiora, dum ab illo fiunt, qui ab omni administratione papali suspẽsus est? vt quid frustrà tam vehemẽtes ictus illo gladio vibrare conatur, qui iam à suis manibus prouidè ereptus est? Post hæc tamen subijcit, omnia relaxari & pro infectis haberi velle, quo ad illos qui infra terminum per eum assignatum, obedientes fuerint: omnia remitti vult, dummodò suæ voluntati hęc sancta synodus obediat. Fuissemus autem & nos parati suæ complacere voluntati, si non repugnasset veritati. Sed non potest eadem sancta synodus illum deserere, qui est via, veritas, & vita, vt hominis morituri impleat voluntatem: non potest consentire, vt solidam veritatem Ecclesiæ in vacillationẽ adducat, vt stabilitas & firmitas veritatũ, quas ipsa Ecclesia declarauit, victa reddatur: quibus prostratis, nec pax, nec ordo, nec decor in Christiana religione maneret. Et cùm ante quadriennium aduersus primam dissolutionem, præsentibus etiam hic (vt premissum est) pluribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus & sedis Apostolicæ legato, diceremus: Malumus mori, quàm tanto errori per ignauiam cedere: Hic articulus de quo disceptamus, fidem cõcernit, qui sine interitu salutis negligi non potest: non possumus nunc dicere: Foueamus errori, salutem nostram negligamus, non debemus esse homicidę animarum nostrarum & aliorum fidelium, vt dominum Eugeniũ & successores suos ponamus in possessionẽ dissoluendi generalia concilia contra consensum ipsorum, & ipsis nullatenùs obediẽdi. Nec id tolerandum est, vt sub vmbra adducendi Græcos in Ferrariam & locum suæ voluntati deditum, aut per quascunque practicas, authoritatem vniuersalium conciliorum conculcet, veritatem ac stabilitatem Ecclesiæ prosternat, & sub colore prosequendi modis excogitatis ea, quorum futuri euentus incerti sunt, exnunc certam confusionem & grauissimam plagam vniuersæ inducat Ecclesiæ, fidem nostram lædat. Reformatioque ipsius Ecclesiæ, quam tantis laboribus pro honore Dei creatoris nostri & animarum salute tandiu quæsiuimus, forsitan supprimeretur, cuius executioni si operam dare dominus Eugenius voluisset, nec in hoc tempus differre, neq; locum alium pro benefaciendo & deformitates abusuum cum effectu tollendo expetere oportebat. Prosecuta est hæc sancta synodus & prosequitur, vt electiones prælatorum per singulas ecclesias canonicè celebrẽtur, iuxta dispositionem sacrorum canonum, per quos grex dominicus dirigatur in salutem, vt dignitates ecclesiasticæ & beneficia sine interuentu pecuniæ datæ vel promissæ conferantur, vt sacrosanctæ Romanæ

Marginalia: Vtinã hoc in vos nõ quadret. — Non est ita. — Ioan. 14. — Magnum periculũ, si in regnõ mala Pontifici obtẽperetur.

manæ

manæ Ecclesiæ cardinales, virtutibus & sciẽtiis præcellentes, de singulis regionibus proportionabiliter assumantur, qui toti orbi salubriter consulere possint: electionesque summorum pontificum ad vniuersæ Ecclesiæ salutem debitè celebrentur, beneficia idoneis ministris per eos, ad quos pertinent, assignentur. In causis & litibus mouendis vnicuiq; sua seruetur iurisdictio, & non confundatur ordo Ecclesiasticus. Non vexentur homines iniustè, nec personæ destruantur. Nõ exhauriantur vltra modum regnorum & prouinciarum pecuniæ, sed omnia ordine debito in Ecclesia disponantur, ad honorem Dei & salutem animarũ. Decretaq; saluberrima super his & aliis plurimis rebus, super reformatione Ecclesiæ Dei in capite & in membris, hæc sancta synodus edidit, quæ non potest sic permittere frustrari. Quantis verò exhortationibus & admonitionibus ipsum dominum Eugenium iam multis annis ad hoc excitauerimus, vt se & alios in viam salutis dirigeret, quicquid super hoc egerit, rerum euidentia monstrauit. Designat igitur aut nos allicere blanditiis, aut communicationibus deterrere, vt veritatem deseramus. Si sæuiat quæuis persecutio, orabimus omnipotentem Deum, qui sanctis patribus nostris virtutem inspirauit omnia tolerandi pro defensione catholicæ veritatis, vt & nobis fortitudinem præbeat, ab ipsius veritatis & Ecclesiæ suæ sanctæ conseruationem, & vsque ad animam & sanguinem resistendum, in quem firmiter & sine vlla cordium hæsitatione omnem nostrã proiicimus fiduciam. Desistat ipse dominus Eugenius pro reuerentia Dei & integritate fidei, quæ semper in Latina permansit Ecclesia: desistat, sublatione perpetrati schismatis: ab intentatis conatibus: cui nec victualia, nec necessaria tolli, nec quicquam quod suum sit, eripi exquisiuimus, sed vt acquiesceret veritati, & Ecclesiam debitè gubernari assentiret, & ea efficeret, quę essent pro ipsius & aliorum salute. Sed & omnes ac singulos qui Ferrariæ conueniunt, cum omni charitate reddimus attentos, vt ab inceptis, quæ forsitan sinistrè informati, aut non satis omnia aduertentes, attentauerunt, celeriter desistant, & ad veritates fidei defendendas pariter nobiscum in vnitate spiritus coniungantur, nec etiam complacere quærant voluntati cuiuscunq;, vt velint offendere Deum creatorem cunctorum. Si qui verò in rebellione perstiterint, coget nos Christi charitas & zelus iustitiæ vltra pœnarum declarationem, aduersus omnes illuc conuenientes & mittentes, quam dudum solenni decreto fecimus, etiã alia grauiora in ipsos, quæ digna fuerint, exequi. Omnes tandem vos Christifideles, quibus huius sanctæ synodi synceram intentionem pro defensione veritatis planis & simplicibus verbis aperire duximus, per viscera misericordiæ Iesu Christi requirimus, vt in conscientia pura & fide non ficta, Ecclesiam matrem cunctorum, quæ nos regenerauit in spem viuã hæreditatis æternæ, adunare, & veritatem ipsius omni fauore & auxilio defendere ac sustinere curetis, pro honore Dei & animarum vestrarum salute: vt vobis adiuuantibus, ipsa Petri nauicula maturiùs in portum tranquillum perducatur: vt non solùm aduersus eam contrariæ tempestates præualere non possint, prout eo adiuuante domino poterunt, sed nec diutiùs eam valeant conturbare, orantes sine intermissione patrem misericordiarum, vt gressus omnium dirigat in viam salutis, veritatis & pacis, q̃ est benedictus in secula seculorum, Amẽ. Datum Basileæ in nostra generali congregatione, Idibus Martii, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimooctauo.

RESPONSIO SYNODALIS AD schedulam protestationis contra processum Papæ, factæ per Franciscum de Barbauaria oratorem ducis Mediolani.

SAcrosancta &c. ad perpetuam rei memoriam. Legisti per hos dies coram deputationibus huius sacri concilii schedulã quandam Francisce de Barbauariis orator illustris principis ducis Mediolani, quam ex audito ipso satis omnes intellexerunt, ex scientia aut deliberatione eiusdem ducis aut sui magnifici consilij minimè processisse, cùm de quadam citatione valuis maioris Ecclesię Basileeñ. affixa pridie Calẽdas Septembris immediatè sequentes tantùm tres die effluxerunt, quibus de Basilea in Mediolanũ, & rursum de Mediolano in Basileã proficisci nequaquam possibile fuit. Nec præterea existimandum est, ipsum ducem illustrem, qui semper singulari deuotione ac veneratione hanc sanctam synodum ac eius authoritatẽ colere curauit, omnia dici iussisse, quæ in præfata schedula continentur. Ad ipsa tamẽ fauente Domino respondere, ac de actis in hac sancta synodo reddere rationem parati sumus. Commemoras in primis, nos conuenisse pro pace populi Christiani, pro tollendis hæresibus, & reformatione eorum quæ in orbe geruntur. Verum quidem hoc est, & quos labores iam his rebus per plures annos impenderimus, tu ipse nosti, & totus orbis conspicere potuit. Quot enim legationes in Bohemiam, quot in Græciam transmiserimus: quanta legatio oratorum nostrorum ad pacificandos principes per Germaniam, Galliam, Italiam constitutos, transierit, quantos sumptus, quantas vexationes & *fatigas earum rerum gratia subiecimus,

for. *fatigationes

rimus, non facilè exprimi potest. Sed & quot salubria decreta, * quæ in orbe malè geruntur, ediderimus, quantis instantijs laborauerimus, vt in executionem deducerentur, & præcipuè apud Eugenium papam Quartum, qui primitùs canones sacrorum Conciliorum obseruare & exequi habebat, ac cæteros ad eorum obseruantiam inducere, sanctitatisque exemplum se cunctis ostēdere, satis per orbem publicatum extitit, & si fructum optatum non adhuc adepti fuimus, satis omnes conspiciunt, quis hominum præcipuè huic rei impedimento sit. Subijcis præterea Francisce, uelut dolendi deflendique casus grauiorem querelam, dum ais non attendi preces principum, petentium supersederi à processibus, aduersus Romanum pontificem & illos qui apud eum constituti sunt, inchoatis, quinimmo ipsos magis & magis indiès vrgeri. Ex quibus depositionem ipsis Romani pontificis, & alterius electionem mox secuturas esse dicis, atque exindè schisma graue & plurima discrimina populo Christiano imminere. Attende in primis, quanta benignitate hæc sancta synodus precibus principum Christianorum in his negocij hucusque condescenderit. Iam decimusquartus mensis ab eo die uoluitur, quo citatio aduersus ipsum pontificē decreta est, vt Ecclesię Dei oppressæ maximis necessitatibus propter reformationis contemptum ac schismatis introductionem ex alterius prætensi Concilij erectione per eundem Romanum pontificem iam tunc disposita, prouideretur, cōtemplatione inclytæ memoriæ Sigismundi Imperatoris, data fuit mense Octobris sexaginta dierum dilatio: quibus elapsis, rursum à processu per præfatam citationem inchoato, tempore multo supersessum est. Aduenit deinde tempus, quo suspensio ipsius Romani pontificis ab omni administratione Papali, vigesimaquarta Ianuarij facta est, propter prætensam dissolutionem & translationem huius sacri Concilij Basileensis in Ferrariam, casu quo contra ipsum aut aliquem præsidentium oratorum suorum, qui in hoc Concilio fuerant, procederetur aut fieret aliqua nouitas, per eundem factam & declaratam decimaoctaua mensis Septembris, adeò apertè & enormiter contra decreta Concilij Constantiensis, & istius attentatam, ut nulla possit tergiuersatione excusari, atque etiam propter illam erectionem alterius prætensi Concilij contra omnem formam prædictorum decretorum de facto, nona die mensis Ianuarij inchoata vrgebat Decretorum sanctio, ut si hanc suspensionem sustineret ipse Dominus Eugenius animo indurato, ad depositionem eius procederetur. Quid factum sit ab illo tempore contemplatione principum catholicorum, quanta dilatio habita sit, in rebus lucidissimè constat. Deponendus ueniebat dominus Eugenius post vigesimamquartam Martij, iuxta Decretorum sanctionem. Iam sex ferè menses exindè lapsi sunt, & adhuc perduret expectatio. Non potes inficiari, quin extunc deponi poterat, non opus erat ulteriori processu, non examinatione testium ex eo solo capite, quòd suspensionem notoriè sustinuerat per duos menses animo indurato: ut quid putas hanc sanctam synodum tantis posteà distulisse temporibus, nisi ut precibus principum catholicorum benignè faueret, ut etiam cuncti cōspicerent, si pendentibus dilationibus, dominus Eugenius reuerteretur ad cor, si ad reformationem efficaciter capessendam, & in realem executionem tam in curia eius, quàm alibi deducendam, propter honorem Dei & salutem animarum, si ad tollendum schisma introductum ex alterius prætensi Concilij erectione, si ad recognoscendam Ecclesiæ congregatæ & sacrorum vniuersalium Conciliorum authoritatem suum inclinaret animum? Quid autem pendentibus istis dilationibus egerit, attentè considera: & meritò dices, quod principium tuæ schedulæ ferebat, ô dolendum, ô grauissimum, ô deflendum casum. Quis enim non ploret, quis non amarissimos proferat gemitus, dum tuetur authoritatem sacrorum generalium Concilium, quę neruus est conseruationis unitatis fidei, sacrorumque Canonum & Ecclesiasticæ disciplinę, nunc per cuiuspiam mortalis hominis uoluntatem miserabiliter prosterni & conculcari? Sed quo pacto arguere poteris sanctam synodum Francisce, si dum eam Romanus pontifex acerrimè impugnat, ipsa in sui defensionem suos processus iustificat in manifestationem veritatis? Suggerunt auribus principum & aliorum oratores ipsius Romani pontificis, falsas calumnias in citatione aduersus eundem decreta fuisse confictas. Examinari iubet testes sancta synodus plurimos super ueritate & notorietate eorum, quæ in ipsa citatione posita sunt in defensionem & iustificationem sui. Nunquid hoc reprehendere uis, & potius diligis, ut eadem sancta synodus se ubique iniustè infamari, & de calumnia accusari permittat? Neque ex his conqueri debes ad depositionem festinari, cùm & si festinare voluisset eadem sancta synodus, sine his dudum depositionem illam (ut præmisimus) efficere potuisset. Quid uero mali est, si deputati huius sanctæ synodi aut maior pars ipsorum, aut duo ex ipsis, sicut eis commissum est, dum in examinatione procedunt, quandam citationem affixerunt ad recognoscendum sigilla & instrumenta, stylum in hoc iudicialem seruare uolentes, quem minimè seruare tenebantur? Nosse etenim debes Romanum pontificem in citatione aduer-

for. * de his quæ

Nimirum eleuatis Rom. pōtificis authoritatē, qui totius Ecclesiæ pastor est.

aduersus eum iamdudum decreta, fuisse citatum ad omnes & singulos actus, neque vlteriorem citationem esse necessariam. Quid reprahendis, si ex abundanti hanc nouissimam citationem fecere deputati? Quid terminum breuem assignatum causaris, quasi in quolibet termino citationem in longinquam & diuturnam expectationem decernere opus esset, postquàm ad omnes & singulos actus citatus extitit? sicque omnes illæ obiectiones facilè euacuantur, quas aduersus hanc nouissimam citationem exaggerasti. Obijcis etiã, in die feriato esse factam: sed si rectè aduertas, altero die facta est, qui non feriatus erat. Sed affixio eius idcircò die dominico facta est in ualuis maioris Ecclesiæ Basileensis, ut in plurimorum notitiam deueniret. Vndè patuit etiam, non fuisse clandestinam, sicut in obiectione altera dicere uidebaris, & ipsa scripta tua edocent, satis ipsam in eorum notitiam deuenisse, qui contradicere uoluerunt. Nec præterea illi rumori respondere conuenit, quem apud multos dicis esse de deputatis, quòd suspecti sunt Romano pontifici, cùm ad eam rem uiri probissimi electi sint, omni exceptione maiores, aduersus quos nulla iusta causa suspicionis allegata est. Nec in leui rumore fundamentum facere debuisti, pro tali contradictione in synodum vniuersalem suscitanda. Quomodò autem hanc materiam obiicis non fuisse communicatam cum pluribus, qui scire potuisti longè antè, pridiè quàm illa citatio fieret, fuisse per omnes deputationes Concilii concorditer conclusum, ut processus concernens Romanum pontificem, ulteriùs continuaretur & perficeretur? illa uerò declaratio priuationis existentium apud summum pontificem, quam allegasti, ea solùm amplectebatur & prosequebatur, quantùm ad priuationem dignitatum & beneficiorum, attinet quæ dudum in aliis decretis huius sanctæ synodi, & præsertim in decreto octauæ sessionis incipiente, Sicut vnica, iam ante quinque annos promulgato, ordinata fuerant. Cuius decreti uerba sunt hæc: Si qua uerò persona Ecclesiastica, etiam si sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis aut alia quæcunque, cuiuslibet status, gradus aut conditionis existat, Bononiã uel ad aliquem locum alium sub nomine generalis Concilii isto durante, præsumat accedere uel ibi manere, sententiam excommunicationis & priuationis omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum, ac inhabilitationis ad ipsa, incurrat ipso facto: & de dignitatibus, beneficiis & officiis talium, per eos ad quos de iure spectat, liberè disponatur. Hæc in decreto prædicto. Quid plùs operata est declaratio generalis, quo ad dispositionem liberè de beneficiis & officiis faciendam, quàm ibi decretum fuerat? Sed mansuetudine semper utens hæc sancta synodus, dum multi huiusmodi beneficia impetrare conarentur, ordinauit, ut à collatione taliũ usque ad quadraginta dies supersederetur, quanquàm iam longo tempore post uarias admonitiões expectati sunt. Sed quæ tu ipse dicis, attentiùs considera: subiungis in oratione tua, quòd quicquid citra depositionem fecerimus, in debita ueneratione & obseruatione semper habebitur. Quomodò igitur ea, quæ citra depositionem facta sunt & fiunt, ita reprahendere conaris? prædixisti insupèr uentura esse inconuenientia plurima, si Romani pontificis depositio fiat. Quæ autem futura sint, Deus ipse cognoscit: sed an fiet depositio uel non fiet, de præsenti non agitur. processus continuatur, ut iustitia huius sanctæ synodi ad hominum constantiam manifestetur. Dudum, ut diximus, etiam absque ulteriori deductione processus, poterat fieri depositio. Videmus mala plurima per cõculcationem authoritatis Ecclesiæ & sacrorum Conciliorum exoriri, errores insurgunt, & aduersus determinationes vniuersalis Ecclesiæ in materiis fidei, plures iam sua dogmata impunè asserere audent, censuræ Ecclesiasticæ contemnuntur, decreta & canones uilipenduntur, atque exindè uitia laxatis frenis per orbem debacchantur: discordiæ, diuisiones, schismata in immensum uigent: quælibet ferè uacans Ecclesia, duos patronos habet. Vnus eligitur, alteri per reseruationem prouidetur. Omnis inobedientia, omnis transgressio iam per orbem eleuatur: quòd sancta synodus ordinat, Romanus pontifex inficit: quod ipsa ligat, ille absoluit. Conscientiæ Christianorum in magnum labyrinthum præcipitiumque ducuntur. Et quasi ubique excommunicationum & censurarum uinculis iam animarum copiosa multitudo alligatur, iudicialiaque detrimenta Christianitas vniuersa sustinet. Et cum nulla sit abusuum correctio, uitia dimittuntur impunita. Sed & omnipotentis iudicis ira, quam peccatorum multitudo concitauit, multis iam modis flagellare conspicitur populum suum, ut conuertatur ad pœnitentiam. Et si hoc Concilium tantis laboribus congregatum & continuatum, absque aliarum rerum dispositione per resistentiam Romani põtificis, aut quicquam aliud superueniens dissoluatur, quantam putas vniuersæ Ecclesiæ totique Christianitati desolationem & confusionem fore secuturam? Quid autem in hac perplexitate rerum agendum sit, quo pacto Ecclesiæ prouidendum, non facilè existimare potest humana consideratio: sed sperandum est in misericordia omnipotentis Dei, quòd hanc sanctam synodum in suo nomine congregatam, in eam partem diriget, quæ magis placita erit suæ maiestati: & quod synodus ipsa dictauerit, cuius notoria est authoritas, id

Immò plurima mala peperit eleuatio authoritatis Roma. põtificis, cui uos plus satis derogatis.

id omnes amplexabuntur, qui Ecclesiæ filij obedientes esse uolent. Quòd si in ea re huic sanctæ synodo obediendum non arbitraris, quam tamen vniuersalem Ecclesiam repræsentare in ipsa schedula tua cẽses, sed vnumquenque principem aduersus synodale iudicium proprio iudicio putas inniti debere, & qui ex alia parte dicis omnem potestatem ademptam esse summo pontifici, & hoc tantùm sibi relictum, quòd nudum & inane põtificis nomen habet, ita ut ueriùs imago pontificis, quàm pontifex dici possit, adiiciens quòd omnis administratio ad hanc sanctam synodum deuoluta est, ubi iam obedientiam Ecclesiæ positam putabis, si nec synodo iudicanti, nec Romano pontifici obediendum arbitraris? Quæ deinceps erit sacrorum Conciliorum authoritas, si vnusquisque illorum iudiciis in reformatione capitis & membrorum, obediat quando uelit, quando non uelit non obediat, aut priusquàm aliquid iudicatum, sit de non obediendo protestetur, nisi eo modo synodus & eo tempore iudicet, quo ipsa conuenire arbitrabitur præsens iudiciũ suum iudicio vniuersalis Ecclesiæ in tantis tamque arduis rebus? Hæc quidem Francisce ualdè periculosa sunt in Christiana religione & Ecclesia Dei, & quid in se importent, alio tempore poterit latiùs aperiri. Nec credimus illustrem dominum tuum, qui Ecclesiæ deuotissimus & obediẽtissimus semper esse speratur, talia suo nomine dici aut fieri iubere. Potiùs te ô Francisce humiliter, sicut decet Ecclesiæ filium, consilia tua & auxilia subministrare decet, & sine intermissione orare cum cæteris fidelibus, vt Christus hanc sanctam synodum & Ecclesiam suam dirigat in agendis, quàm aduersus synodale iudicium protestari, quod an futurum sit, uel quale futurum sit, ignoras: atque præfigere modos vniuersali concilio ex tua sententia, qui si non obseruentur, vt vis aut sentis, omnia iniusta, inualida & nulla esse etiam protestatis, & impingis huic sanctæ synodo impetuosam Romani pontificis depositionem: quæ an ad depositionem procedet, uel qualiter & quando, nondum ipse cognoscis. Ad pacem nos inuitas, quam vtinam post longæuam adeò expectationem uel tua deuotio, uel alius quilibet attulisset. At etiam in præsentiarum uidemus impugnationem continuam huius sacri Concilii, & vniuersæ Ecclesiæ turbationem grauissimam, schismatisque continuationem in alterius prætensi Concilij perduratione: pacem uerò minimè conspicimus, quam summoperè desideramus, & pro cuius assecutione sperata, hucusque distulimus & differimus eam proferre sententiam, quam (velut superiùs præmissum est) ferre poteramus. Sed neque dilationibus continuis in magnum grauamen vniuersæ Christianitatis res istæ duci semper poterunt, sicut per dispendiosas missiones processuum ad principes hincindè dispersos & longinquas expectationes, agendum tua insinuat oratio: quæ intra se repugnantiam quandam gerere uidetur, dum quærit processus huius sanctæ synodi ad vniuersos principes mitti, & nihilominùs ipsos compleri aut ulteriùs deduci non vult. Et quomodò fieret ut mitterentur, si non priùs complerentur & perficerentur, ut in conuenienti forma ostendi possent? Vt itaque finem nostra responsio accipiat, neque pacem recusamus, neque de depositione fienda quicquam adhuc certum determinauimus, neque ullatenùs protestationem tuam, per te factam aut similes, ob superiores rationes admittere possumus, nec admittimus: quinimmò si in hac forma protestationis persistere uoles, quod non speramus, oporteret nos pro defensione Ecclesiæ Dei & authoritatis eius ad alia tutis remedia recurrere. In rebus autem agendis sic fauente Christi gratia procedet hæc sancta synodus, ut nec illustris princeps tuus, nec quisquam fidelium possit cum ratione conqueri. Datum in congregatione nostra generali decimotertio Calendas Octobris, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimooctauo.

RESPONSIO SYNODALIS AD schedulam præsentatam in deputationibus per oratores principum, super mutatione Concilii in alterum ex tribus locis, etiamsi Papa & Græci non consentirent.

Sacrosancta generalis &c. ad futuram rei memoriam, Audiat uestra charitas, uenerabiles & circunspecti uiri oratores serenissimorum regum Romanorum & Francorum atque etiam & principum, qui per hoc dies huic sanctæ synodo Basileensi præsentes affuistis, ea quæ super rebus per uos proposītis, zelus domus Domini nos in auxilio ipsius diuinæ pietatis confidentes, respondere urget atque compellit. Commendamus quidem in primis & ipsorum principum vestrorum piam deuotionem, & uestram ad bonum vniuersalis Ecclesiæ, in quod pariter vniuersa nostra vota & desideria sedulò adspirant. Quid enim aliud hæc sancta synodus tantis tamque assiduis laboribus iam per octo ferè annos continuatos efficere cupit, nisi ut Ecclesia Christi & salubri dispositione regatur, & optima pace & tranquillitate refloreat? Sed ut nos & uos auxiliante pacis & salutis authore Christo Iesu, tandem id consequi ualeamus, quod omnes communi consensu optamus: non superuacuum erit, de necessitatibus & periculis in quibus ipsa uersatur ecclesia, quicquam dicere: quæ etsi altis nostris decretis & epistolis magna ex parte commemorata sint, tamen his iam ad memoriam

moriam cunctorum recenter deductis & pleniùs intellectis, salutaria remedia faciliùs inueniri poterũt & efficaciùs pstari. Nõ latet discretiones uestras, quanto conatu iam tribus Conciliis generalibus, Constantiensi, Senensi, & hoc præsenti Basileen. elaboratum sit pro pacifico & ordinato regimine Ecclesiæ, sub lege Domini & canonicis regulis disponendo, ut non p uarios abusus assiduè increscentes, ipse status Ecclesiasticus decolorari & in deteriora ruere sineretur, in offensam diuinæ maiestatis, & periclitationem, confusionem atque turbationem maximã vniuersæ Christianæ religionis. Neque inficiari possumus, id esse beneplacitum diuinæ uoluntatis, ut hæc restauratio decoris domus Dei, & reformatio salutaris ageretur, pro qua efficiẽda iam hæc tria generalia Concilia in Spiritusancto legitimè congregata fuerunt, prout ipsi summi pontifices & vniuersi Ecclesiæ ministri, atque etiam reges & principes Christiani professi sunt, & omnis plebs catholica cognouit. Et vt dolorum præsentium originem aperto sermone dicamus, pro hac vna causa reformationis Ecclesiæ in capite & in membris, quam cum aliis operibus extirpationem hæresum & pacificationem Christianorum principum cõcernentibus, hæc sancta synodus multa solicitudine & uehementi instantia prosequi cœpit, tot & tanta perturbationum genera, quæ conspicitis, aduersus eam excitata sunt. Cùm enim decreta salubria super celebrandis electionibus prælatorum, tollendisque exactionibus, quæ sub prętextu annatarum in collatione dignitatum & beneficiorum ac Ecclesiarum prouisione interuenire solebant, atque insupèr de prælatis non transferendis inuitis, de terris Ecclesię Romanæ non alienandis, & alia quædam edidisset, sperans dominum Eugenium papam quartũ non solùm ea amplecti & maximè exequi, uerùm etiam cæteros uerbo & exemplo ad obseruantiam sacrorum canonum inducere, præsertim uisa adhæsione quam huic sacro Cõcilio præstiterat, ubi expressè affirmabat ipsum concilium debere continuari, & pgressum habere debere ad reformationem Ecclesię in capite & in membris, ac pertinentia ad ea: idemque Concilium purè, simpliciter, & cum effectu ac omni deuotione prosequebatur, vt dicebat & intendebat prosequi, sicut in literis suis patentibus more Romanæ Curiæ bullatis, & per Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ tunc apud eum consistentes subscriptis, atque in nostra synodali sessione solenniter præsentatis & publicatis, latiùs continetur. Vidit autem deinceps hæc sancta synodus, quòd quasi passim electionibus obsistebat, reseruationibus contrariis utendo: exactionesq; pecuniarum in collationibus beneficiorum

Videat lector Bullam retractatoriam Pij 2. qua Eugenius grauissime defenditur.

& dignitatum magis indiès crescebant in illaqueationem animarum, depauperationem regnorum & prouinciarum, uiolationem voluntariam sacrorum canonũ, & paruipensionem authoritatis Concilii generalis, à quo Canones ipsi editi erant, vndè futurorum generalium Conciliorum paruipensio, & grauis contemptus imminere uidebantur. Nec sic tamen cessauit sancta synodus à psecutione inchoati sanctissimi operis reformationis Ecclesiæ, ut uoluntati Domini Dei sui pro viribus obsequeretur. Promulgati sunt Canones de numero & qualitate Cardinaliũ, de restringendis superuacuis reseruationibus beneficiorum, de sublatione multitudinis gratiarũ expectatiuarum, & causis in partibus, ubi oriuntur, ordinatè tractandis. Necnõ & alia plura saltẽ & tranquillitatẽ totius Ecclesiæ concernentia, multoq; ampliora & in breuiori tẽpore p publica salute edita fuissent, si nõ grauissima impedimẽta obstitissent, quæ huic sanctæ synodo quasi assiduè procurata fuerũt. Quãtum verò & canones ipsos & authoritatem condentis reueritus fuerit ipse Dñs Eugenius, facta prohdolor nimis in aduersus multiplicata testantur. Admonitus est pluribus uicibus cũ omni charitate, ut animum suum ad eorum obseruationem inflecteret, quæ pro salute gregis Dñici statuta erant: nec potestatẽ sibi in ædificationẽ Ecclesiæ datam, uerteret in destructionem. Et ne in quibusdã super minùs sufficienti prouisione temporalium, aliquã prætẽderet excusationem, obtulit ei sancta synodus, si indigeret, conuenientem prouisionem exhibere, dum animum suum ad obseruationẽ decretorum synodalium videret benignè inclinatum. Ipse autem, quod dolenter referimus, nimiùm durè in aduersum obstitit. Soluebatque insuper quos ligabat sancta synodus, & ligabat ipse quos hæc soluebat. Quibus ex rebus plurima scandala, diuisiones & schismata tum in Ecclesijs particularibus, tum in generali facto vniuersalis Ecclesiæ exorta sunt. Visusq; est in hoc vnum uehementer adspirare, vt hoc Cõcilium sic reformationi intentum abrumpere, & aliud in ea parte Italiæ quæ sibi magis placeret, eligere posset, ubi omnia magis ad suum libitum tractarentur: quod nec beneplacito diuinæ uoluntatis consentaneum, nec saluti Dominici gregis, nec conseruãdæ authoritati sacrorum Conciliorum accommodum, attentis præfati Dñi Eugenij actibus, hæc sancta synodus existimauit. Cùm uerò suũ in ea re desiderium explere aliter non posset ipse dominus Eugenius, cogitauit sub vmbra Græcorum hoc tandem assequi. Qui quidem anteà voluerat, ut cũ eisdem Græcis in Constantinopoli conuentio fieret. Iamq; orator suus cũ Imperatore Romeorum ita fiendum esse conuenerat, si hoc san-

ctæ

ctæ synodo placuisset. Verùm ipsa ex hoc graue periculum fidei catholicæ iudicauit posse imminere, si in eo loco tam remoto ab Ecclesia Latina in faucibus Turcarum constituto, res illæ concludi & tractari haberent. Sed dum eadem sancta synodus in eo proposito perseuerauit, vt Græcorum ipsorum in regiones istas occidentales procuraretur aduentus, locumq; nominauit, in quo iuxta conuentiones cum ipsis habitas, de ipsorum ageretur vnione. Nam & singulariter pro vnione Græcorum & orientalium prosequenda, eadem sancta synodus inter cætera fuit à principio congregata, ac insuper pro expensis necessarijs subsidia exquisiuit, tum ab vniuersis populis fidelibus per indulgentiarum largitionem, tum singulariter à ciuibus Auinionensibus per mutuationem pecuniæ. Nouit Deus quanta impedimenta ex parte ipsius domini Eugenij & suorum in his pręstita sunt, vt tandem deficientibus pecunijs & subsidijs sacro Cõcilio, in eam partem Italiæ, quam idem dñs Eugenius desiderabat, transire cogeretur: sicque per medium auri & argenti, in quo præualere sperabat, facta Concilij & Ecclesiæ in suam redigeret voluntatem. Sed cùm diuina miseratio nec in his necessitatibus Cõcilium desereret, subsidiaq; tum ex mutua Auinionensium, cùm ex deuotione populorum suppeterent, quorum ope sancta synodus suam legationem in Constantinopolim pro conductione Græcorum transmittebat: nec sic prohdolor cessauit idem dominus Eugenius aliud Concilium, prout ei libitum erat, uelle erigere, & Græcos perduci facere in locum qui sibi placebat, nullatenùs electum per hanc sanctam synodũ, sicut ex cõuentionibus inter ipsam & eosdé Græcos habitis, & per ipsum dominum Eugenium expresse approbatis, eligi & nominari debebat. Quodq; singulariter aduertendum est, non solùm conuentioni habendæ in loco per Cõcilium nominato obsistebat, immò & eum locum qui per suos præsidentes inter alia loca, licèt nulliter & de facto, sicut in alijs nostris decretis & epistolis lucidè ostendimus, nominatus erat, quique pecunias & galeas protunc parare conabatur, reiecit ac recusauit. Vidit autem hæc sancta synodus, ex ea re schisma grauissimum iam parturiri, per alterius prætensi Concilij contra hoc verum Cõcilium, & altaris contra altare dispositam erectionem, ad quam perficiendam, ipse dominus Eugenius iam de facto alias galeas aliosque oratores in Græciam transmittebat, in contrarium illorum qui ex parte Concilij missi erant. Vndè periculosissima gregi Dominico vastatio parabatur & perplexitas animarum, irreparabilisq; iactura authoritatis sacrorum Conciliorum & canonum synodalium imminebat, dum sic aut Ecclesiam scindere, aut ipsius Ecclesiæ facta in suæ libitum volũtatis redigere dominus ipse Eugenius conari videbatur. Non potuit dissimulare synodus, quæ multùm patienter facta eiusdem domini Eugenii aduersus eius decreta & bonum regimen Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus longo tempore sustinuerat, quo minùs ad eius euocationem & citationem procederet, recepta etiã priùs informatione summaria super his, quæ de abusibus speciem simoniacæ labis habentibus, alienationeque & destructione plurium terrarum Romanæ Ecclesiæ, periurio ac aliis in nostro citatorio synodali pleniùs designatis, fama publica ferebat, ut priusquàm vulnera illata Ecclesiæ cunctorum matri, ualidioribus incrementis aggrauarentur, super ipsius Ecclesiæ regimine opportuna quæreretur prouisio. Quid autem egerit uocatus ad synodum, pro Deo attendite: non solùm non uenit, immò nec minimum seruulum mittere dignatus est: neque non mittere contentus fuit, uerùm insuper synodum ipsam authoritate Apostolica, ex plenitudine potestatis ac ex certa scientia in Ferrariam se transferre dixit, casu quo uirtute citatorij synodalis in aliquo procederetur, aut fieret aliqua nouitas contra eũ & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, aut contra aliquem præsidentium oratorum suorum, qui in concilio fuerant, excepta causa Bohemorũ, per triginta dies duntaxat Basileæ tractanda, cùm alter suorum præsidentium pro tunc archiepiscopus Tarentinus, quem in literis præmissæ translationis nominauit, ad iudicium synodale uocatus esset, occasione certarum literarum super quodam prætenso decreto confectarum, de quo in eadem translatione mentio habita est, quas tamen literas falsò & clandestinè bullatas fuisse constitit, prout in decreto uigesimæseptimæ sessionis huius sanctæ, synodi extitit declaratum. Cognoscebat ipse dominus Eugenius esse uerum & legitimum Concilium in Basilea, & expresse tam ipse quàm sui præsidẽtes ipsum in eodem loco firmum persistere debere cõdixerant & firmauerant, saltem usque ad aduentum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum in ultimum portum citramarinum. Et si interim aliqua necessitas mutandi locum superuenisset, mutari debebat Concilium in locum propinquiorem eiusdem nationis, iuxta decretum Concilij Constantiensis, quod incipit, Frequens, sicut in conuentionibus firmatis cum Græcis expresse cautum erat. Sciebatque multipliciter fuisse declaratum per hanc sanctã synodum, etiam ex tempore primæ dissolutionis per eum attentatæ, quòd Concilium per neminem cuiuscunque dignitatis, etiam si papalis, dissolui, aut de loco ad locum mutari sine ipsius consensu poterat:

Et cur nõ liceat Põtifici ex iusta cã aliò transferre Synodum?

rat: quam esse veritatem iuris diuini, & articulum qui fidem concernit, frequentiùs synodus ipsa ostenderat. Vndè nullatenus tolerare potuit eadem synodus hanc translationem prætensam, quam ipse dominus Eugenius, non obstantibus quibuscunque decretis Concilij Constantiensis & istius Basileensis, & conuentionibus habitis cum Græcis, per ipsumq; approbatis, & declarationibus factis in materia fidei, attentasse comperiebatur, quibus omnibus derogatum esse velle videtur ex eo solo capite, si procederetur contra aliquem suorum præsidentium oratorum. Minusque potest tantus error in summo pontifice, quàm in quocunque viuentium tolerari, quanto magìs ipsum in fide orthodoxa eruditum esse & rectè sapere conuenit, ne (quod absit) totum corpus grauis morbus inuadat, si languor nõ fuerit curatus in capite. Videreque possunt clarissimè omnes intellectus hominum, authoritatem sacrorũ generalium Conciliorum, aut nullam, aut minimam deinceps haberi respectu summorum pontificum, si permitterentur vt Concilium authoritate Apostolica transferrent, casu quo procederetur contra ipsos aut aliquem suorum. Dicit veritas fidei, in sacro Constantiensi Concilio declarata, quòd Concilium generale vniuersalem Ecclesiam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui etiam summus pontifex obedire tenetur in his, quæ pertinent ad generalem reformationem Ecclesiæ in capite & ĩ membris. Eccè citatur ipse dominus Eugenius super non obseruantia decretorum synodalium, concernentium ipsam generalem reformationẽ capitis & membrorũ, alijsque ad eandem pertinentibus. Ipse autem præcipit Concilio, ne vlteriùs in his procedat. Alioquin ipsum extunc transfert in Ferrariam, pœnas & censuras, licet tamen nulliter & de facto, in omnes qui post actus cõciliares Basileæ exercuerint, fulminat. Addidit etiam, vt factum Bohemorum, pro quo tot millia hominum interierant, eo casu vltra triginta dies non tractaretur in Basilea, vbi oratores regni Bohemiæ eo tunc constituti erant, cum quibus sancta synodus super declaratione articuli de communione sub vtraque specie, grauibus & maturis, disputationibus ac discriminibus laborabat. Potestne ô venerabiles oratores, hanc taliter attentatam dissolutionem & translationem hæc sancta synodus tolerare, aut sub dissimulatione transire, vbi per eam, dum prima eius dissolutio longè minùs grauis, quàm hæc secunda, fuerat perpetrata, responsum extitit oratoribus ipsius summi pontificis, in responsione synodali, in qua septem Cardinales aderant, & legatus Apostolicus præsidebat: Hic articulus fidem concernit, qui sine interitu salutis negligi non potest. Malumus, mori, quàm tanto errori per ignauiã cedere. Hæc verba ibidèm dicta fuerunt, quæ nunc multo magìs dicenda veniunt, vbi post declarationes super hoc factas per Ecclesiam, post promissiones ipsius domini Eugenij quòd abstineret in futurum à grauaminibus inferendis Concilio & suppositis eius. Hæc prætensa nouissima translatio sub talibus conditionibus, quę nulla ratione colorari possunt, & tali tempore facta est, quòd si oportuit, vt primam dissolutionem sine consensu ipsius Concilij attentatam, declararet ipse dominus Eugenius nullam, irritam & inanem, quanto magìs de hac iterum attentata prætensa translatione, hoc agere necesse est? Sed vlteriora prosequamur, in vim huius translationis nouissimæ, idem dominus Eugenius aliam congregationem sub nomine generalis Concilij apud Ferrariam erexit, etiam ante aduentum Imperatoris & patriarchæ Græcorum, declaratione præmissa, quòd conditio posita in præfata translatione, iam erat adimpleta, eo quòd sua contumacia fuerat per synodum declarata, dum ad synodum ipsam (vt præfertur) nec vnum seruulum mittere dignatus est. Eccè fundamentum erectionis alterius prætensi Concilij, & altaris cõtra altare, immò cõtra vniuersalem Ecclesiam: non solùm aduersus decreta Constantiensis & huius Basileensis Conciliorum, verũ etiam expresè cõtra ea, quæ per suos præsidentes in prætẽsa decretatione sua nominationis locorum ordinata fuerant, & quæ in conuentionibus Græcorum, approbatis (vt præfertur) per eundem dominum Eugenium, habebantur. Considerate in vero iudicio, qualiter hoc factũ à schismate excusari possit, præsertim vbi iam dudum in octaua sessione huius sanctæ synodi, præsidente sedis Apostolicæ legato, etiam ante ipsius domini Eugenij adhęsionẽ, fuerat solenniter declaratum, quòd sicut vnica est Christi Ecclesia, sic non potest esse nisi vnicum generale Concilium ipsam repræsentans. Et quòd si contigerit aliam congregationem sub nomine generalis Concilij, durante isto, erigi per quemcunque cuiuscunq; dignitatis, etiamsi papalis, non foret Concilium Ecclesiæ Catholicæ, sed schismaticorum conuenticulum. Hęc verba ibidèm habentur. Conspicite pro Dei reuerentia, si post horũ perpetrationem causam legitimã, immò vrgentissimã, habuit hęc sancta synodus decernendi & declarandi ipsum dominum Eugenium papam fuisse suspensum ab omni administratione papali, lapsis quatuor mensibus à die prætensæ dissolutionis seu translationis, per eum (vt prefertur) attentatæ, præmissa monitione per solenne decretum, vt infra illud tempus quatuor mensium ipsam translationem reuocare haberet, sub pœna ipsius suspensionis ab administra-

Cardinales pleriq; & legatus ipse veniã posteà ab Eugenio petierunt.

nistratione papali ipso facto incurrendæ, iuxta formam, quæ dudum in decreto vndecimæ sessionis huius sanctæ synodi ordinata fuerat. Potéstne aliquis huic suspensioni contradicere, quæ facta est à legitimo generali concilio vniuersalem Ecclesiam repræsentante, & ex tam vrgentissimis causis, post tantum contemptum decretorum synodalium, continuationemque abusuum & deformitatum: post tam graue læsionem authoritatis generalium conciliorum, quam fidem tenemus ex determinatione vniuersalis Ecclesiæ nobis tradita, quam quilibet Christianorum tenetur vsq; ad animam & sanguinē defensare: post schisma perpetratum, propter quod meritò sibi obedientia subtrahenda erat, dum (vt verbis dicamus B. Cypriani) se separabat à collegio sacerdotum & vinculo Ecclesiæ: quo casu de Nouatiano dicit idem Cyprianus, quòd episcopi potestatem non potest habere nec honorem, qui episcopatus nec habere voluit vnitatem, nec pacem: post manifestam contumaciam & apertam rebellionem, dum sic dominus Eugenius notoriè & incorrigibiliter Ecclesiam Dei scandalizabat? Quæ etiam suspensio decreta & declarata fuit ante aduentū Imperatoris & patriarchæ Græcorum ad vltimum portum citramarinum. Nam supradictus terminus quatuor mensium effluxerat, quo tempore concilium ipsum adhuc durare in Basilea nullus, quouis quæsito colore, ambigere poterat. Quid aūt post ipsorum Græcorum aduentū in erectione cuiuslibet congregationis sub nomine generalis Concilij efficere potuerit, siue apud Ferrariam, siue ad quemlibet locum alterū, cùm iam ab administratione papali legitimè suspensus esset, vos præclari Oratores lucidè conspicere potestis, etiam absq; alijs necessarijs rationibus, quas latiùs in alijs decretis & epistolis nostris deduximus. Et vt adhuc parumper de hac suspēsionis euidētia summatim loquamur, determinationes precedentes vniuersalis Ecclesiæ in hoc aduertite. Olim Constantiense concilium in eo maximè decreto, quod incipit, Frequens, pluribus in casibus decreuit summos pontifices suspensioni ab administratione papali subiacere debere, propter bonum vniuersalis Ecclesiæ: & in ea sessione quam super authoritate conciliorum generalium celebrauit, expresè statuit & declarauit, quòd si quis etiam summus pontifex, mandatis, statutis siue ordinationibus, aut præceptis cuiuslibet concilij generalis vniuersalem Ecclesiam repræsentantis, obedire contumaciter contempserit in his, quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem schismatis, & generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, nisi resipuerit, condignę pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, ad alia iuris remedia, si opus fuerit, recurrendò. Deinde in vndecima sessione huius sanctæ synodi statutum fuit, quòd si summus pontifex in futurum attentaret concilia generalia actu congregata, dissoluere, aut de loco ad locum mutare sine consensu ipsorum, nisi resipisceret infra quatuor menses, suspensionem ab administratione papali incurreret ipso facto. Et si hanc sustineret per duos menses animo indurato, ad depositionem ipsius procederetur. Subsequenter in duodecima sessione fuit monitus ipse præsens summus pontifex, vt dissolutionem cōcilij per eum tunc attentatam, reuocaret infra sexaginta dies. Alioquin extunc prout exnunc esset suspensus ab omni administratione papali. Postquam hæc omnia præcesserant, ipse dominus Eugenius adhæsit huic sacro concilio, dicens ipsum legitimè ab initio sui fuisse continuatum, non obstante præmissa dissolutione, quam expresè declarauit nullam, irritam & inanem. Exinde Oratores sui ad præsidendum in concilio deputati, iurauerunt expresè suis nominibus decreta concilij Constantiensis super authoritate generalium conciliorum edita, atque insupèr decreta concilij Basileensis manutenere & defendere. Quis post tanta, tamque solida vniuersalis Ecclesiæ testimonia, ambigere aut in dubium reuocare potest, si præfata suspensio per hanc sanctam synodum decerni ac declarari potuerit ac debuerit? quod non solùm clarissimè conspicitur, verùm etiam illud irrefragabile est, quòd postquam suspensionem ipsam dominus Eugenius sustinuerat per duos menses animo indurato, ad eius depositionem procedere incumbebat synodali iudicio. Sed quantam in ea re mansuetudinem obseruauerit sancta synodus, quàm benignè supplicationibus vestrorum serenissimorum principum condescenderit, vos venerabiles oratores pro DEO attendite. Iam eandem suspensionem summus pontifex per annum integrum sustinuit animo indurato, & eccè depositionem eius distulimus vsque ad hoc tempus, processúsque aduersus eum inchoatos tardiori gressu deduci & continuari fecimus expectantes si forsan ad preces vestrorum principum, aut aliundè quomodolibèt excitatus, reuerteretur ad cor, & ad ea quæ sunt salutis, vnionis, pacis & boni regiminis Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus efficaciter conuerteretur, si tandem ECCLESIAM monentē & corripientem audiret, ne ipsum oporteret haberi iuxta verbum CHRISTI, sicut ethnicum & publicanum. Quantas verò interim persecutiones aduersus hanc sanctam synodum pro salute ipsius laborantem, excitauit, considerate: quantum in se

Marginalia: Eugenius certè non sine insigni cōtumelia potest Nouatiano comparari. — Sess. 4. — Mat. 18.

in se erat, licèt tamen nulliter & de facto, omnia supposita ipsius sanctæ synodi excommunicare, priuare, inhabilitare conatus est, nisi suæ prætensæ dissolutioni parêrent. Interdictum in ciuitate Basileensi seruandum statuit, nisi ciues Basileenses Concilium ipsius à ciuitate sua eijcerent. Victualia ad nos deferri prohibuit, & portantes eadem spoliari concessit, atque ipsorum spolia cedere occupantibus. Insupèr quoque per literas suas more Romanæ curiæ bullatas mandauit, vt in ipsa supposita cócilij fieret persecutio tanquam in hostes fidei Christianę, appellans hãc sanctam synodum, perfidam iniquorum synagogam. Postque venerabilis episcopus Visensis & dilecti Ecclesiæ filij Ludouicus de vrbe sedis Apostolicæ protonotarius, Dionysius de Sabenrays sacræ theologiæ professor, & Staphanus Plonerij decretorum doctor oratores nostri, realiter capti fuerunt, sumpta occasione per captiuantes, vti accepimus, ex mandatis domini Eugenij. Sed Dominus in his omnibus nobis adiutor fuit, pro cuius Ecclesia persecutiones pati non refugimus, scientes quoniam ipse Dominus ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et quamuis plurima temporalia damna, dispendia & pericula nobis afferat in hoc loco, tam longi temporis expectatio cum innumeris sumptibus & laboribus, tamen non possumus hanc in DEVM nostrum offensam committere, vt Ecclesiam eius ruere, inceptamque restaurationem sanctissimæ legis suæ in cordibus hominum, & necessariam reformationem Christianæ religionis * deferri atque abijci, necnon veritatem & iustitiam in diebus nostris miserabiliter conculcari patiamur: sed misericordiam saluatoris nostri iugiter exorabimus, vt ipsam Ecclesiam suam aduersus persecutiones suscitatas assiduè tueatur, nobisque in eo proposito perseuare donet, vt nullus aduersitatis impetus, nulla persecutionum magnitudo nostros animos dimoueat, quo minùs sancta opera, propter quæ hæc vniuersalis Ecclesiæ synodus congregata est, in realem effectum deduci procuremus, & authoritatem vniuersalium conciliorum, per quam fidei integritas & Ecclesiasticæ disciplinæ vigor, omnisque regula Christianæ vitæ conseruari habet, sustineamus illibatam, non quærentes in ea re quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi & salutis animarum. Alia quoq; plura, specialie de gestis tam per summum pontificem, quàm etiam per suos qui ad diuersas regiones missi fuerunt, nequaquàm per singula commemorare de præsenti volumus. Sed illam grauissimam offensam Dei nostri & Ecclesiæ suæ, atque etiam humanæ naturæ, nequaquàm * tacenda est in personam Heraldi illustris principis Pedemontium perpetratam: quem ad Græciam præmiserant legati nostri, qui super vna galea oratorum summi pontificis captiuatus, & torturæ expositus, nusquam comparet: & in mare proiectum & dimersum fuisse accepimus. Verùm diuinam exoramus clementiam, quatenus cor ipsius summi pontificis ita conuertere dignetur in viam veritatis, salutis & pacis, vt non ampliora de his loqui, aut scribere necesse sit, sed omnibus emendatis, Ecclesia cunctorum mater de ipsius probis actibus in Domino gaudeat. Iam verò clarissimi oratores ad ea venimus, quæ super mutatione loci pro celebratione concilij, nomine vestrorum principum postulastis. Opportunum quidem fore proposuerunt discretiones vestræ, vt locus alius huic sacro concilio tutus & accommodus eligeretur, in quo cum Græcis haberetur conuentio, seruata ex integro authoritate generalium Conciliorum & huius præsentis Basileensis concilij, quod vniuersalem Ecclesiam repræsentare deuotis & fidelibus animis profitemini. Nos quoque pacis & vnitatis amantissimi, ipsorum principum vestrorum votis, quantum cum DEO possumus, condescendere cupientes, aures benignas cunctis in ea re per vos proponendis accommodauimus. Petierunt autem deputati huius sanctæ synodi, inter quos cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, abbates & doctores insignes erant, vt media aperire velletis, quibus res istæ perfici possent. Vos ad hæc respondistis, vt illi potiùs ea aperirent, qui de authoritate conciliorum generalium & rebus eam concernentibus ampliùs informati erant, atque in his vltrà iam per septennium occupati. Ipsi verò suasioni vestræ morem gerentes, huic negocio operam dederunt. Et cùm plurima in ea re pericula cernerent subuersionis eiusdem authoritatis conciliorum generalium, atque deperditionis inchoatorum operum, reformationem Ecclesiæ in capite & membris concernentium, certa capitula conceperunt, per quæ his periculis obuiare pro sua fidelitate conabantur. Et si verè eadem capitula, dum à vobis audita fuerint, non à iustitia & sanctitate deuiare arbitremini, tamen quoniam difficile fore existimatis, summum pontificem ad hæc inducere, alia capitula concepistis: quibus completis, hanc fieri posse loci mutationem. Vos autem maiorem partem vestrum * aduisasse dicebatis. super ipsis quoque per vos * aduisatis, deinceps nostri deputati nonnulla quæ addenda videbantur, & quædam etiam subtrahenda, exindè annotauerunt: circa quæ deinceps mutuam collationem habuistis.

Hæc aũt sancta synodus oĩa maturo examine ponderans, quæ tã p deputatos suos, quàm

Marginal notes: Certè Gregorius dicit, etiam non iustã pastoris sententiã esse formidandã. — Matth. 5. — for. * deserere — Sed hæc cótra Ecclesiæ pastoré pertinacia à multis reprehenditur, & fuit certè exempli nó boni, pręsertim vix uno Cardinale Basileæ manente, cęteris resipiscentibus. — for. * tacendam putamus, in — Solus Arelatensis cardinalis mãsit Basileæ, Eugenio infensissimus. — * auisasse

quàm per deuotiones vestras librata fuerunt, iam in præsentiarum grandia pericula vestris deuotionibus exponere duxit, ex hac mutatione sibi ac toti Ecclesiæ euidenter imminentia: quibus non satis cautū esse per capitula quæ à vobis concepta sunt, vestræ discretiones facilè possunt aduertere. Primùm quidem, de nullitate dissolutionis ac translationis prætensæ huius sacri Concilij in Ferrariam per summum pōtificem recognoscenda, nullam fecistis mentionem: quā nullatenùs per Ecclesiam tolerari posse, superiores ratione ostenderunt: neque sola cessatio congregationis Ferrariensis, de qua fecistis mentionem, graue vulnus in hoc illatum Ecclesiæ quoquo modo sanaret. Secundò, tria loca per synodum nominanda proposuistis, ita vt alterius ipsorū optio per dominum papam & Græcos fieri haberet, cùm tamen venerabiles & discreti oratores serenissimi regis Romanorum & venerabilium ac illustrium Principum electorum sacri Romani imperij, tam in propositionibus per vos factis, quàm in petitionibus scriptotenus præsentatis, à principio duntaxat locum alterum pro œcumenico Concilio celebrando quæsieritis, & posset Concilio periculum imminere, dum illum locum quo minùs accommodus & securus nobis esset, papa cum Græcis fortasse assumeret. Tertiò, non expressistis quòd dominus Eugenius in talem locum consentiret tanquam authoritate huius sacri concilij vniuersalem Ecclesiam repræsentantis nominatum: neque aliquod verbum in vestris auisamētis percepimus, per quod ipse hoc Basileense Concilium legitimè continuatum recognoscere haberet: quod tamen necesse est, si summus ipse pontifex cū hac sancta synodo atque etiam cum religiosis principibus vestris vnum sentiret, & pacem & vnitatem confouere velit, ac futuris quæstionibus & controuersijs obuiare, quæ in altero loco exoriri possent. Quartò, de obseruatione synodalium decretorum & reformationis executione, pro qua hæc sancta synodus grauissimos labores tanto tempore sustinuit, & quæ intantùm diuinę legi beneplacita, salutique Dominici gregis necessaria iudicata est, nullam mentionem expressam fecisse videmini: neque etiam super obseruatione gestorum in materia iustitię, gratię seu indulti in hac sancta synodo, per ipsa auisamenta vestra habetur prouisio aut securitas, ex qua re quàm plurimæ turbationes in diuersis regionibus prouenirent, nisi opportunè prouideretur. Quintò, de modo transferendi Concilium ad locum alterum, & qualiter procedetur in illo loco, saltem ab initio nihil auisamenta vestra dixerunt, nisi tantùm quòd modus ille obseruabitur, quem Concilium ibi existens determinabit. Dum verò ibi deuentum esset, dicerent forsan aliqui, solos pontifices vocem diffinitiuam habere, & à votis illorum concludere vellent. Alij, abbates, doctores & priores & capitulorum procuratores, aliterque debitè qualificatos insignes viros, non excludi debere, & à maiori parte omnium conclusiones habendas arbitrarentur. Rursum quidam per deputationes, alij per nationes procedere conarentur: facileque esset, concilium inter has dissensiones dissolui, maximè attento conatu, quem præsens summus pontifex ad ipsam dissolutionem hactenus exercere visus est. Sicque tandem posset contingere, vt paruipensis decretis synodalibus, & quodammodò sepulta authoritate generalium conciliorum, summi pontifices pro libito voluntatis agere possent quicquid eis videretur, dum aduersus hoc Concilium, cui incorporati fuerunt omnes reges Christiani, & quod tanta authoritate fundatum extitit, in ipsius tali dissolutione & elusione post tanta certamina præualeret moderni domini Eugenij voluntas: quod quàm esset perniciosum & damnnosum toti Ecclesiæ atque Christiano populo, vos ipsi considerate. Quare necesse est, si Concilium transferri debet, vt cum magna cautela his periculis obuietur, & de modo incipiendi progressum ipsius Concilij in loco altero, firma & stabilis conclusio ante translationem habeatur. Cùm verò ibi solidatum & stabilitum fuerit Concilium, si alios modos tenere voluerit, hoc in sua libertate manebit. Sextò, suspensionem summi pontificis ab administratione papali, mox sublatam intelligi profertis, cùm canones Constantiensis Concilij professus erit, & in locum nominatum consenserit: quod nullatenùs fieri posse, manentibus causis propter quas suspensio ipsa decretata est, vestrę discretiones clarissimè cōspicere possunt: quæ etiam vbi expurgatæ essent, & spes bona in spiritualibus & temporalibus in administratione posset concipi, talem sublationem cum magna consideratione per solenne decretum effici conueniret: neque de admissione præsidentium ex parte ipsius summi pōtificis, de qua in vestris auisamentis agebatur, mentio est habenda, priusquàm ipsa suspensio auferatur. Quod verò de censuris hinc & indè tollendis additum, est sciтis ea quæ aduersus hoc legitimum generale Concilium in his facta sunt, nulla prorsus esse, irrita & inania, sicut etiam dudum in decreto duodecimæ sessionis huius sanctæ synodi extitit declaratum: & cùm vnica sit Ecclesia, vnicum est etiam generale Concilium ipsam repræsentans, cui quilibet cuiuscunque status & dignitatis, etiam si papalis, obedire tenetur. Nec in Ecclesia contrariæ sunt potestates, à quibus contrariæ censuræ veraciter procedere possint, sicut

& vos

Et tamen Ecclesia reuerētet agnoscit Synodum Ferrariēn.

Immò nihil Ecclesiæ perniciosius, q̄ contemptus pastoris Ecclesiæ. Vide Cypriani epistolas.

& vos optimè intelligere non dubitamus. Septimò, locum mutari quæritis. esto quòd nec papa, neq; Græci venirent ad illum alterum locum, aut in eum consentirent. Quę autem necessitas vel quæ vtilitas id agere suadet, non aperuistis. Nec videtur quo pacto dominus Eugenius ibidèm audiri haberet, sicut tangere videmini, dum neque in illum locum consentire, neque ad ipsum mittere vellet. Ipsum verò nequaquàm conueniens esse, synodum in loco securo ac quieto & pacifico consistentem, periculosæ translationi exponere sine fructu aut spe alicuius vtilitatis vel vrgente necessitate. Octauò, quoniam non dixistis quid agendum erit, si dominus Eugenius ea quæ petũtur, facere noluerit: poterimus ne semper in talibus dilationibus, in his fluctuationibus Ecclesiam periclitari permittere, & non sibi de aliquo prouidere remedio? videtis quantæ dilationes concessæ sunt. quæ nullum fructũ attulerunt: immò pendentibus illis, ipse dominus Eugenius quàm plurima in præiudicium Ecclesiæ innouauit: pendente quidem dilatione sexaginta dierum, post citationem eius, Concilium dissoluere & transferre attentauit. Subsequenter dilatione quatuor mensium, post dissolutionem ipsam, congregationem Ferrarieñ. erexit. Deindè sub tertia dilatione duorum mensium, post suspensionem ipsius ab administratione papali, nos prædæ & spoliationi alijsque persecutionibus antedictis exposuit, & Græcos ad se pro sui munimento attraxit. Longioribus deindè dilationibus ad rogamina principum per nos obseruatis, ipse interim nuncios per orbem transmisit, qui suaderent corda multorum in viam eius. Rursum, dum his diebus super tractatibus pacis * nobiscum occuparemur, ipse neque nobis neque vobis consultis, prætensam translationem in ciuitatẽ Florẽtinã fecit: & cùm vos venerabiles oratores locum alterum in Germania expeteretis, vbi omnes cõuenire possent, ipse ad longiores regiones nõ parùm accessu difficiliores, se transtulit. Videtis quòd inter has dilationes scandala continuè crescunt. Vilescit synodalis authoritas, totus ferè grex dominicus ob defectũ pastoris prouidè regentis, in præcipitiũ malorum dilabitur, & in his nullam medelam profertis, nullam securitatem remediorum datis, si summus pontifex huic sanctæ synodo & vestris desiderijs condescẽdere recusauerit. Tandèm designastis, quòd dum hic ad alterum locum deuentum fuerit, ciuibus Auinionensibus creditoribus Ecclesiæ satisfiet. Nullatenùs autẽ possumus aut debemus vsque in id tempus sub euentu incerto satisfactionem eis debitam differre & prolongare, cùm & pecuniæ iam collectæ, pro Ecclesia in diuersis locis habeantur, quæ nullatenùs nobis denegari iustè possunt, tenemurque pro viribus agere vt quantocyus sine mora, quod debet sancta synodus restituat. Hæc itaque clarissimi oratores ponderare velint vestræ prudentiæ, & pro reuerentia Christi Saluatoris nostri efficacem operam impendere, vt res vniuersalis Ecclesiæ ad honore Dei, salutem animarum & veram pacem cunctorũ, feliciter disponi possint. Vos omnes vno animo cum hac sancta synodo saluti Ecclesiæ sanctæ Dei consulere curetis, & eam in suis necessitatibus efficaciter adiuuare. Nos verò si in pręmissis quę necessaria sunt conuenienter prouisum fuerit, pro bono pacis & contemplatione serenissimorum principum vestrorum, atq; singulariter pro vnione Græcorum prosequenda, quam semper multo desiderio expetiuimus, ad translationem huius sanctæ & vniuersalis synodi in alterum locum securum, & rebus vniuersalis Ecclesiæ gerendis accommodum, condescendere parati erimus. Interim tamen non omissuri ea, quæ ad progressum huius sacri Concilij & operum per ipsum inchoatorum, tam in reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, quàm in cæteris rebus, pertinere videbuntur pro honore Dei & salute vniuersalis Ecclesiæ. Et nihilominùs totis viribus semper operam dabimus, vt pax optima & beata tranquillitas per omnẽ Ecclesiam vigeat. Ad laudem & gloriam spiritus paracliti, qui cum patre & filio vnus est Deus benedictus in secula seculorũ, Amen.

* vobiscũ

Pestis Ferrarię sæuiens coegit Eugeniũ trãsferre synodum.

Datum Basileæ in congregatione nostra generali, 10. Calẽd. Martij, anno à natiuitate Domini 1439.

RESPONSIO SYNODI ad Schedulam oratorũ principũ de mutatione Concilij in alium ex tribus locis, vbi inchoandum esset omninò Conciliũ ad sex menses cum dimidio, nec interim contra papam procedendum.

SAcrosancta &c. ad futuram rei memoriam. Rem grauissimam, quam ab hac sancta synodo quæritis venerabiles ac circunspecti oratores, attentis considerantes animis, Deum nostrum qui sua potenti dextera Ecclesiam plantauit in terris, supplices orauimus & oramus, vt ea nobis loqui ac respondere donet, quæ sint ad suæ maiestatis honorem & salutem omnium credentium, qui Apostolis suis & discipulis, vt in tempore necessitatis loquendi fiduciam haberent, dixit: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Mat. 10. Mutationem huius sacri Concilij in locum alterum, superiori tempore per vos expetitam, iterum postulatis. Spem quoque pacis Ecclesiæ ex ea re concipere videmini, quam profectò pacem si per hoc medium possemus adipisci, iamdudum ipsam mutationem auidis animis quæsiuissemus, quoniam summo desiderio

cupimus cum beatis pacificis filiationem Dei promerentibus operari ad pacem, non quidem illam pacem appellantes, qua, conciliorum authoritate contempta, quispiam summus pontifex posset de tota Ecclesia & animabus redemptis sanguine Christi, agere quicquid sibi libitum foret, abiectaque salutifera reformatione, spretis sacris canonibus & decretis, vitia & abusus pestiferi pacificè regnare permitterentur: aut quod omnibus grauius est, fide læsa & vulnerata, quisquis fidem ipsam impugnās pacificè opprimeret Ecclesiam, & illi tacere cogerentur qui fidem ipsam sustinerent, Nō quidem hoc esset pacem agere, sed turbationem grauissimam: Non hoc esset mederi languoribus præsentibus Ecclesiæ, sed eam in miserabile discrimen adducere. Quod quidem non esse nostræ intentionis credimus. Sed zelus domus Dei cogit nos in extremis Ecclesiæ periculis non tacere veritatem, ne tandem dicere oporteat in DEI iudicio: Væ mihi, quia tacui. Sciunt discretiones vestræ, vitam Ecclesiæ in fide & probis moribus præcipuè cōsistere, quibus capiti suo & fonti vitæ Christo coniungitur, ac cum eo pacem habet, charitatem & gaudium, quæ sunt fructus spiritus: vt & vos ipsi ex Apostolo allegastis. Quam * verò pacem quærunt beati pacifici, qui recipiunt adoptionem filiorum Dei. Hæc est enim pax Christi, de qua ipse ait: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodò mundus dat, ego do vobis. Cùm autem his nouissimis temporibus deformitates, schismata & errores plùs solito cœpissent insurgere, congregata in Spiritusancto sacra Constantiensis synodus, nobis fidem explicauit de potestate immediatè data ab ipso fidei authore Christo Concilijs generalibus, repræsentantibus Catholicam militantem Ecclesiam, quibus & summus pontifex, & quilibet alius obedire tenetur: vt Christiani intelligerent, quòd ipsis erroribus, schismatibus & deformitatibus obuiare oporteret per Conciliorum generalium authoritatem, sicut Christus ipse Deus noster ordinauit, vt sic frequens conciliorum celebratio, quæ præcipua agri dominici cultura est, vepres & tribulos prædictorum malorum euellat, prout in eadem Constantiensi synodo declaratum extitit, & pax optima cum sanctitate & iustitia omnibus diebus vigeant in terris. Vndè verò languores, vndè morbi, vndè turbationes pacis & vexationes Ecclesiæ iam nunc potissimè inualescunt, nisi ex eo quòd obedientia, quam Christus ipse imperauit, quam Ecclesia declarauit, quam fides edocet, non data est Concilio generali (quod dolenter referimus) à domino Eugenio Papa moderno? immò grauissimè contempta, & durissimè factis, verbis, & scriptis vique in hodiernum diem impugnata, sicut magna ex parte in alia nostra responsione synodali, præterito mense Februarij ad vestras priores petitiones super mutatione huius sacri concilij porrectas, explicauimus, vndè diuisiones & schismata in Ecclesijs particularibus, undè principum & prælatorum, atque etiam populorum per orbem dispersorum, grauissima perturbatio. Nam quemadmodùm sæpè audistis, primitus hoc sacrum concilium congregatum authoritate duorum præcedentium conciliorū, & duorum summorum pontificum, pro extirpatione hæresum & reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, quasi ab exordio attentauit dominus Eugenius, licèt nulliter & de facto, dissoluere sine ipsius concilij consensu. Deinceps cùm plurima decreta salubria edita fuissent pro reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, & per legationes plures * per plures oratores admonitus esset, vt animum suum ad eorū obseruationem redderet benignè inclinatum: ita prohdolor ea paruipendit, ita contempsit, vt quasi in nullo debitam obedientiam ipsi concilio adhibere compertus sit: ex quo grauissimo contemptu non parua suspicio aduersus eum exorta est, quòd de declaratione catholicæ fidei, facta in concilio Constantiensi, non rectè sentiret, quodque non crederet se teneri obedire concilio, prout ipsa fidei veritas asserit. Quid ampliùs? cùm super hoc graui contemptu citaretur, mentem suam pleniùs aduersus ipsam veritatem declarauit, dissoluendo authoritatiuè hoc sacrum Concilium de facto sine consensu ipsius, casu quo virtute decreti citatorij procederetur, aut fieret aliqua nouitas contra ipsum, aut contra aliquem suorum oratorum præsidentium, qui in concilio fuerant, prohibendo etiam authoritatiuè, ne in eo casu factum Bohemorum, quod actu tractabat hæc sancta synodus, vltra triginta dies ageretur: vbi non solùm iam obedientiam denegauit, sed se iudicem super concilium constituit, non ei obediens, sed imperans in his, in quibus eundem teneri obedire concilio, ex Christi ordinatione asserit ipsa traditio fidei. Si verò iam hoc sacrum concilium dissoluatur, quod fidem Ecclesiæ defendit: dimittaturque ille supra Ecclesiam pro libito suę voluntatis imperare, qui tanto tempore tam grauiter ipsam factis, operibus & verbis impugnat, immò authoritate & potestate conatur opprimere: nunquid non ipsius Ecclesiæ imminet desolatio? Nunquid non timendum est vel potiùs præsumendum, quòd Concilio dissoluto, volet singulos per orbem dispersos cogere, vt idem sentiant quod ipse? Nunquid non si absque debita correctione sic dimittatur, cunctis siue Ecclesiasticis, siue secularibus

Marginal notes: Non hoc noluit Eugenius, cui nos multum detrahitis. — Esa. 6. — Gal. 5. — * verè — Ioan. 14. — Petro dictum est, pasce oues meas. illi ergo nos obedire debuistis. — fo.* ac per — Certè Eugenio Latini & Græci in Synodo Florētina assenserūt.

laribus, siue prælatis siue principibus, aut alijs quibuscunque imminebit persecutio, qui fidem in sacro Constantiensi concilio explicatam voluerint profiteri? Quid verò de illis faciet, qui decreta synodalia seruare volent? quod cùm in præsentia videamus adhuc sedente Concilio, quomodò tales in pluribus Ecclesijs faciat tractari. An verò hæc erit appellanda pax & tranquillitas Ecclesiæ, vos præclari oratores, pro Deo considerate. Quod erunt deinceps, qui pro conciliorum authoritate, pro declarationibus per Ecclesiam factis in explicatione fidei certabunt, eas deprimi & hoc concilium in earum defensionem de facto viderit succumbere? Quis hæreticus non audentiùs (quod cùm amarissimo gemitu dicimus) cornua eriget aduersus sponsam Christi, si ipsa concilia generalia, quibus supremum iudicium in materijs fidei decretum est, viderit conculcari? Sed quis, ô præclari oratores, iam in alio cõcilio, quod futurum dicitis, ad resistendum summo pontifici pro defensione rectæ fidei veniret, dum ipse pontifex hoc sacrum concilium de facto suppressisse, & in nihilum redegisse conspiceretur? Quale prætereà exẽplum relinqueretur summis pontificibus, si perperàm agere volent, schismata faciendi, concilium generali impugnandi & dissoluendi, vt quotiès de ipsorum correctione in fide aut in moribus agetur, perturbent, scindant & diuidant concilium, atque in aliud concilium deueniri postulent? Et si in illo non fieret quod voluerint iterum aliud quærant: sicque fiet transmigratio de concilio in concilium, & iudicia vniuersalis Ecclesiæ sic semper in incerto vagabuntur, dum præsens summus pontifex postquàm decretis, præceptis & ordinationibus synodalibus tanta obduratione obsistit, postquàm ipsum bis authoritatiuè sine eius consensu dissoluere attentauit, & scissurã in Ecclesia grauem iam perpetrauit, tandem nulla suscepta pœnitentia, nulla penitus emendatione facta, obtineret vt cõcilium mutari cogeretur: immò verisimiliter in totum dispergeretur per hanc viam mutationum & dilationum, quas afferri concipimus, perseuerante ipso moderno pontifice in assidua eiusdem Concilij & totiès declaratæ veritatis impugnatione. Hoc equidem non esse schismati obuiare, sed schismata fouere & nutrire, dum pontifici volenti schisma facere, vt formidare videmini, si concilium ad eius correctionem procederet, talis fauor præberetur, vt eius contemplatione ipsum concilium tali modo mutaretur, vndè posteris ad schismata facienda maior pararetur audacia, vt conciliorum eneruaretur authoritas, per quorum supremum iudicium in terris schismata exurpari conuenit: immò

Quis hoc vnquàm pontifex fecit?

secundum hoc, qui Ecclesiam lacerare & scindere vellet, ipsa sibi tota opprimenda relinqueretur. Et ne partem gregis ad se traheret, totus in suis manibus dimitteretur. Vndè forsan volendo auferre ab eis fidem, quam in Catholica Ecclesia de authoritate conciliorum didicerunt, & contemnendo leges pro salute omnium datas, ipse omnes in damnationem ducere molietur. Non hîc agitur, præclari oratores, de tali schismate, in quo duę personæ contendunt de papatu, & in dubium vertitur cui eorum ius competat, vbi vterque contendentium in iudicium concilij generalis venire habet sententiam auditurus: sed agitur de pontifice, qui se voluntariè à concilio volente ipsum corripere, separauit, quod reputabat legitimum vniuersalis Ecclesiæ cõcilium, & Ecclesiæ pacem turbauit, schisma fecit, scandala suscitauit dissoluendo concilium authoritatiuè, vt præmissum est, casu quo procederetur contra ipsum aut aliquem oratorum suorum præsidentium. Et altare contra altare erexit, vt sic correctionem iudicis effugeret. Quomodo autem res illa locum sibi vendicare poterit sine eneruatione authoritatis conciliorum? vt post prædicta oporteat pontificem manere in possessione dissoluendi taliter concilium. Et quia sancta synodus * dum verò iam requiritur, vt post ista concilium, quia officium iudicis egit pro exercitio iustitiæ sibi diuinitùs cõmisso, cogatur loco iudicij cedere & mutari, suaque iudicia differre, ac deserere, ac per talẽ mutari, vt sibi p̃figãtur tempora, loca, modi procedendi & alia quæ nunc requiruntur à nobis, quasi non sit libertas in concilio generali ad faciendum quod pro republica expedientius iudicabitur sub directione ipsius spiritussancti, de cuius auxilio confidendum est, quòd siue oporteat concilium manere in hoc loco, siue mutari, siue conueniat procedere, siue quicquã aliud agere, & de modo, forma & tempore omnia peragendi, suggeret ipsi concilio quod pro salute vniuersalis Ecclesiæ fuerit necessarium. Sed dicitis, quod concilium in alio loco præter sui consensum, indissolubile permaneat. Verùm si papa hoc priuilegium habeat dissoluendi concilium sine eius consensu, quomodo vultis illud ab ipso tollere? Si autem nõ habeat, in hoc notoriè errauit: quomodo id fieri quærit, per quod in hac errandi possessione permaneat, & de mutatione concilij tali modo per ipsum dominum Eugenium facta, possessio haberetur, quæ trahatur ad consequentiam? Et si in talibus consentiret hæc sancta synodus, iam authoritate Ecclesiæ, talia fieri posse viderentur, quod nullatenùs quæri aut effici debet. Dicitis prætereà ipsum concilium mutari habere in alterum trium locorum, in quem papa aut

Immò cõcilium haberi voluit, sed in Italia, idque non sine causa.

3. Reg. 2. f

Nimium vobis sumitis in pontificẽ.

Græci

Græci venire consenserint. Et esto quòd nec ipse nec ille consentiant, nihilominùs mutetur. In primo casu non est nobis facile existimare, attentis præteritis operibus, quòd Papa veniat in illum locum personaliter, in quo speret se correctionem accepturum. In secundo casu, cùm Græci aduenient, & fiet nouum concilium ex Latinis & Græcis, dantur induciæ correctionis & emendationis domini Eugenij, donec per ipsos Græcos fuerit iudicatus: immò secundum hoc agitur, vt Græci ipsi de actis synodalibus huius sacri Concilij Catholicam Ecclesiam repræsentantis, & de operibus papæ iudicare habeant, priusquàm papa ipse corrigatur: quodq; omnes quæstiones iuris & facti agitatæ in concilio erga dominũ Eugenium, quarum etiam aliquæ ius diuinum & fidem concernunt, haberent in iudicium ipsorum Græcorum deuenire, relicto huius sanctæ synodi Catholico iudicio: & quòd ea, quæ per Ecclesiam in concernentibus fidem determinata sunt, in dubium reuocentur, quasi notaretur ipsa Ecclesia in his quæ fidei sunt, errare potuisse. Dicitur, quòd ibidèm dominus Eugenius legatos suos mittat, quod iurisdictionis est, ac si ipse ab administratione papali non esset suspensus, cùm tamen ipsam suspensionem ex causis tam necessarijs & tam vrgentissimis, quas in alia responsione synodali exposuimus, constat esse factam. In tertio casu, si hoc sacrum concilium mutetur, quod fundatum est authoritate duorum conciliorum præcedentium & duorũ summorum Pontificum, cui ferè omnes maiores Ecclesiæ prælati, cardinales, archiepiscopi, Episcopi, omnesque Reges orbis catholici incorporati sunt: esto quòd nec papa nec Græci consentiant, id sequetur, quòd ubi concilium existens in hoc loco, fortiter impugnat dominus Eugenius, ipsum translatum in alium locum sine eius consensu fortiùs impugnare posse videatur, & habere maiores colores impugnandi: interimque septem mensium vel * eocircà, dilationem obtineat, quibus nihil pro eius correctione agatur, quibus nullatenùs fidei & saluti Ecclesiæ prouideatur, sed potiùs supposita huius cõcilij per attædiationem aut alia incommoda dispergantur, & tandem nulli vel paucissimi ad illum alium locum accedendi habeant voluntatem, dum viderint huius concilij Basileensis tam miserabilem exitum, quod tantis laboribus congregatum, tot annis aduersus impugnationes domini Eugenij conseruatum fuit. Quid aliud ad hæc respondere possumus, venerabiles Oratores, nisi amarissimos edere gemitus super flebili ruina Ecclesiæ, si res ita procedant, & plorare die ac nocte super illa generalium conciliorum authoritate tandiu per nos defensata, quam in interitum perduci conspicimus, nisi Deus noster præuideat? De qua authoritate parùm prodest verbo dicere, quòd conseruari habeat, si tale factum agatur, vndè ipsa miserabiliter prosternatur. Quis verò dabit capitibus nostris fontem lachrymarum, vt in mœroribus & doloribus dignè lugeamus læsionem fidei, contemptum synodorum & sacrorum canonum? quibus conculcatis, omnia scelera, omnia vitia, omniũ abusuum & deformitatum incrementa liberiùs regnabunt: pariter quoque amarè flebunt diebus futuris principes & nationes orbis, dum quispiam Romanus Pontifex eos iniustè opprimere volet. Nam frustrà deinceps ad concilia generalia recurrent, quorum erit sic prostrata authoritas. Si enim concilium generale aliquid vellet de ipso Romano Pontifice iudicare, illud dissoluet ac transferet, aliudque concilium fieri quæret, vbi possit suum libitum consequi. sicque nulla stabilitas, nulla firmitas in iudicijs ipsorum conciliorum haberi poterit. Inualescet prætereà ille perniciosissimus error in populum Dei, vt vnus homo ad summum pontificium assumptus, possit de tota Ecclesia & Christianitate agere ad suæ libitum voluntatis, sicque per generale concilium vniuersalis Ecclesiæ, non valeat corrigi aut reformari. Sed & videmus non solùm statum Ecclesiasticum & salutem animarum ex ea re detrimenta pati, immò omnem statum, omnem politiam, omne regimen in spiritualibus & temporalibus perturbari. Nam eccè postquàm generale Concilium Ecclesiam catholicam repræsentans, immediatè habens potestatem à Christo, cui summus pontifex & quilibet alius obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & reformationem Ecclesię in capite & in membris, cœpit suum exercere iudicium in dominum Eugenium pro correptione ipsius, contumaciter obedire contempsit: iam uia introducitur, vt qui concilio in his tenentur obedire, non ipsum concilium reputent vt iudicem, sed ut partem cum domino Eugenio contendentem, & velint ipsum iudicem directè aut indirectè arctare vel compellere, loca & tempora eidem præfigere, vt sua iudicia nequaquã proferat: immò ad instantiam eius qui reus est, iudicium suum mutare cogatur. Quòd si hoc fit de summo iudice potestatem habente immediatè à Christo, nunquid non ex hoc datur exemplum subditis quorumcunque iudicantium, vt ipsos iudices temporales ac spirituales per mutuas intelligentias compellerent, vt illi à iudicando desistant? Sicque peribit iustitia in terris, & eueniet, quod ait gloriosus Hieronymus, dum uni parcunt, uniuersæ Ecclesiæ moliuntur interitum. Quæ est, inquit, ista misericordia uni parcere,

Sed tandè paucissimi Basileensibus adhæserunt.

Hier. 9.

Certè Eugenius synodos contempsit.

Sed illi vni homini dictũ est, Ego ꝓ te rogaui, vt non deficiat fides tua.

parcere, & vniuersos in discrimen adducere? cumque pax (vt ait beatus Augustinus) sit tranquillitas ordinis, iam abrupto ordine iudiciorum, omnis pax & hominum ad DEVM, & hominum inter se, turbabitur, dum via conueniens ad pacem non quæritur, dum iustitia abijcitur, & veritas prosternitur: quas cum pace ipsa, diuina doctrina nobis ostendit oportere copulari. ait enim scriptura quæ mentiri non potest:
Psal. 84. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Et Dominus
Zach. 8. per prophetam inquit: Pacem & veritatem
4.Reg. 20. diligite. Rex quoque Ezechias dicebat: Sit pax & veritas in diebus meis. Quid igitur potiùs in tanta rerum difficultate agendum est huic sanctæ synodo? an quòd recedat, mala & omnia supradicta permittat prænalere, an quòd ex officio sibi commisso à Christo, sub confidentia ipsius diuini auxilij, per defensionem veritatis & exercitium iustitiæ in repellendis tantis malis, debitum suum agere curet coram DEO
Eccle. 4. & hominibus, adimplens illud quod per sapientem dictum est, Certa pro iustitia vsque ad mortem? Clarissimè videre potestis, venerabiles oratores, quòd Ecclesiam matrem omnium Christianorum in tanta desolatione deserere non possimus, sed nobis & toti populo Christiano grauissima imminet damnatio, si saluti ipsius Ecclesiæ & vitæ suæ quæ ex fide est, prouidere negligamus. Expectauimus iam plurimis annis, si præfatus dominus Eugenius, viam veritatis recognosceret. & contemplatione Christianorum principum, dilationes plurimas benignissimè obseruauit hæc sancta synodus, ambasiatoresque suos ad diuersas regiones transmisit, veritatem & iustitiam huius sacri Concilij ac necessitatem vrgentissimam prouidendi publicæ saluti Ecclesiæ aperientes. ad duas quoque conuentiones in Nurenberga successiuè habitas profecti sunt, & nouissimè in ciuitate Moguntinensi non defuerunt sufficienti potestate suffulti, vbi oratores summi pontificis per triginta dies expectati, nullatenùs comparere voluerunt, nisi post recessum oratorum huius sanctæ synodi, qui cũ bona licentia oratorum principum ibidem existentium, per plures anteà dies abscesserant. In omnibus autem his nunquam ex parte summi pontificis aliquid emendationis vel correctionis oblatum audiuimus, vt per hoc paci Ecclesiæ consuleretur, quam ita turbauit: & ne (quod absit) totũ corpus inuaderet morbus, & languor non esset curatus in capite, atque etiam vt diuina maiestas, per ipsum grauissimè offensa, placari posset: immò duntaxat petita est semper huius concilij mutatio, & talis mutatio, quæ ipsum cõcilium reformationem Ecclesiæ quærens eneruaret, & dominum Eugenium durissimè resistentem, in sua contumacia roboraret. Neque audiuimus quod vos aut alij oratores principum in his rebus à papa impetraueritis, vt contemplatione Ecclesiæ & populi Christiani quicquam emendationis aut meliorationis efficiat. Iam verò iustissimam huius sacri concilij prosecutionem totus orbis conspicere potuit, necnon patientiam ac mansuetudinem nostram atque longissimam expectationem in hoc loco, in quo non nos mundana solatia aut terrena affectio detinũt: immò relictis proprijs regionibus, domibus, & beneficijs, in quibus quiescere poteramus, varias hic persecutiones, iniurias, damna, opprobria passi sumus, & assiduè patimur, libenter omnia sufferentes pro votiua consecutione reformationis Ecclesiæ Dei, pro qua iam tribus generalibus cõcilijs diuturno tempore laboratum est, pro defensione fidei orthodoxæ, quam in oculis nostris videmus multipliciter impugnari. Et intantùm præfatis Catholicis principibus expectando quæsiuimus complacere, vt post victualium penuriã & alias clades quas pertulimus, etiam grauiora pericula immineant, atque per varia rerum discrimina huius concilij dispersio, & post tot annorum susceptos labores, extrema Ecclesiæ desolatio in foribus esse videantur, si non celeriter occurratur. Vndè iam apertè conspicere possunt principes Christiani, nos maxima necessitate compulsos, vt seclusa ampliori dilatione, pro honore Dei creatoris cunctorum, regis regum, domini dominantium, & pro saluatione ani- 1.Tim.6.c
marum omnium, cõmuni saluti ipsius Ec- Apo. 17.d
clesiæ prouidere curemus. Et ne in tanta 19.c
rerum necessitate de graui negligentia coram omnipotentis DEI iudicio arguamur, omnem nostram fiduciam proijcientes in saluatorem nostrum Iesum, in cuius nomine congregati sumus, fauente ipsius gratia, ita intendimus agere, vt corã omnibus principibus atque populis clarissima iustitia & veritas huius sanctæ synodi reluceant. cum iustitia autem veniat intra Ecclesiam soror eius pax, & sibi inuicèm gratissimo copulabuntur osculo. nec quicquã aliud petimus, nisi vt in his turbationibus rerum det nobis id agere, quod beneplacitum fuerit suæ diuinæ maiestati, & speramus per manũ eius omnes Christianos in viam veritatis & prosecutione publicæ salutis vnionem & pacem bonam amplecti: quod & nos maximè desideramus, ac laboribus cunctis prosequi volumus, vt omnes vnanimiter in amore fraternitatis DEO seruiant, & sint vnum in veritate: nec aliquem de veritate huius sanctæ synodi informatum, credimus velle tandem huic fauere errori, vt vnus mortalis homo, qui ordinatus est vt sit fidelis minister in domo

mo DEI, possit (vt præmissum est) ad libitum voluntatis suæ de tota Ecclesia agere, & neque generalia concilia repræsentantia Ecclesiam vniuersalem, neque Canones synodales, neque postremò ipsas declarationes fidei per Ecclesiam catholicam factas attendens, possit totum gregem Dominicum tanto precio redemptum, in præcipitium damnationis inducere: nec vni personæ mortali quis intantùm humano fauore affectus putari debet, vt propter illius temporale desiderium, quod sicut vmbra pertransit, velit vniuersam Ecclesiam destrui: neque formidari nimiùm oportet, si iustum Ecclesiæ iudicium in correptionem domini Eugenii proferetur in futurũ pro necessitate totius Ecclesiæ: & ipse, quod absit, rebellando in aduersum, velit schisma facere, alios attrahendo, vt ab vnitate Ecclesiæ se separent, quòd princeps aliquis Catholicus, aut notabilium prælatorum quispiam velit suo fauere schismati, præsertim in læsionem Catholicæ fidei & authoritatis Ecclesiæ. Nunquid notorium non est, quanti principes orbis tam per se, quàm per suos Concilio Constantiensi interfuerunt, vbi explicata fuit declaratio fidei de authoritate Conciliorum Generalium super Papam & quemlibet alterum, & in omnibus obseruata, nemine reclamante, nemine approbante? Sed vbi dominus Eugenius iam bina vice voluit sua authoritate hoc Basileense Concilium sine eius consensu dissoluere, scitis quomodò principes orbis ferè omnes, aut primæ, aut secundæ dissolutionis tempore, suos oratores in hoc sacro Concilio tenuerunt, firmiter credentes Papam non posse dissoluere ipsum sacrum Concilium, quod pro extirpatione hæresum & reformatione Ecclesiæ in capite & in membris legitimè congregatum erat, sine consensu eius: cùm ipse Concilio non haberet in his imperare, sed teneretur obedire. Quid de prælatis Ecclesiæ dicemus? Nunquid non in sacro Constantiensi Concilio cardinales, Archiepiscopi, episcopi, & cæteri de omne regione fuerunt? Nec illi defuit felicis recordationis Papa Martinus, qui etiam circa finem ipsius Concilij, per patentes literas mandauit, eodem approbante Concilio, vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & Inquisitoribus, vt singulos de hæresi Vuickleffistarum suspectos diligenter interrogarent, vtrùm crederent quòd illud, quod sacrum Concilium Constantiense vniuersalem Ecclesiam repræsentans, approbauit & approbat in fauorem fidei & ad salutem animarum, quòd hoc ab vniuersis Christifidelibus esset approbandum, & tenendum, cùm non ignoraret Papa ipse Martinus declarationem de authoritate Conciliorum data immediatè à CHRISTO, anteà per

Illo tẽpore schisma erat, & 3. simul Põtifices, quod nõ fuit in Basileẽsi Synodo.

ipsum Concilium factam fuisse: qui etiam in eisdem literis posuit, quòd error est dicere, non esse de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter Ecclesias, si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut concilium generale, aut etiam pro quanto negaret primatum summi pontificis respectu Ecclesiarum particularium. In hoc prætereà Basileensi Concilio, tempore attentatæ primæ dissolutionis, fuerunt septem de præstantioribus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, videlicet Iulianus tituli sancti Angeli sedis Apostolicæ legatus, *A. Bononieñ. B. Portueñ. vulgariter dictus Placentinus, cardinales episcopi: Ioannes sancti Laurentij in Lucina, dictus Rothomageñ. Ioannes sancti Petri ad Vincula; * A. sancti Eustachij, & Dominicus sanctæ Mariæ in via lata, dictus Firmanus, etiam cardinales, doctrinam ipsam Catholicam & Apostolicam de authoritate conciliorum in Constantia declaratam, virtuosè defendentes, atque ostendentes, propter illam non potuisse, neque in futurum posse dissolutionem huius Concilij sine ipsius consensu, plurimaque solennia super hoc decreta cum cæteris patribus condiderunt, & toti mundo publicauerunt, qui de hac re in responsione quadam synodali cum toto Concilio magna authoritate oratoribus domini Eugenij dissolutionem ipsam manutenere volentis, responderunt: Malumus mori, quàm tanto errori per ignauiã cedere. Hic articulus de quo disceptamus, fidem concernit, qui sine interitu salutis negligi non potest. Si dominus Eugenius Ecclesiam audire non vult, oportebit eum tandem haberi sicut ethnicum & publicanum. Hæc sunt verba Concilij, in quo tunc illi præsentes affuerunt. Audistis & vos sæpiùs, quomodò alij plures cardinales se subscripserunt, dum dominus Eugenius ad mandatum cõcilij, illam prætensam dissolutionem irritam & inanem declarauit: & ea non obstante, dixit concilium legitimè fuisse continuatum. Sed nunquid non prætereà omnes viderunt, quàm multi prælati, doctores diuini & humani iuris, ac cæteri ecclesiastici viri, ex diuersis nationibus, regnis & prouincijs successiuè tam tempore primæ dissolutionis, quàm secundæ, in hac sancta Synodo comparuerunt, dum ipse dominus Eugenius eam dissolutam reputabat, credentes hoc factum eiusdem domini Eugenij aduersus ipsius concilij authoritatem nullatenùs potuisse præualere? Quomodò igitur putandum est vel suspicandum, vt catholicus orbis fidem quam accepit, vellet propter quamcunque personam deserere, aut cuius personæ, in aduersum repugnanti, & schisma facere volenti, fauorem præstare? & quòd ab hoc

Sed postea Eugenio se reddiderunt.

sacro

ſacro concilio, quod fidem ipſorū prælatorum, fidem principum atque omnium nationū orbis defendit, ſe ſeparent, vt illi adhæreant, qui ipſam in pugna euellit? Credendum eſt quid potiùs, quòd omnes prouidere volent, ne in futurum quiſquam pontificum poſſit rebellando Concilijs generalibus immediatè à Chriſto poteſtatem ſuper eos habentibus, ſchiſma facere, & pro ſua voluntate, aut libidine dominandi vniuerſum orbem hoc modo conturbare. Intelligentque tandem omnes vnanimiter, illum pro pontifice haberi non debere, quem Concilium vniuerſalis Eccleſiæ pro non pontifice habendum iudicauerit: vt ſic non neceſſe ſit, iam deinceps principes orbis hoc modo cum varijs legationibus & magnis expenſis in ea re vexari, ſimulque pax in Eccleſia uigere poſſit, & authoritas conciliorum illibata ſeruari, quæ (vt ait beatus Auguſtinus) in ipſa Eccleſia ſaluberrima eſt. Nā oportet vniuerſos Chriſtianos idipſum ſentire & ſapere, ſi vna fides & pax vera conſeruanda eſt, quòd ſummi Pontifices per concilium generale, Catholicam Eccleſiam repræſentans, corrigi poſſunt, ſicut veritas Catholica diffiniuit: quodque Eccleſia Dei in Spirituſancto congregata, non habet exiſtimari ſicut vna prophana communitas, cui Papa ipſe velut princeps ſecularis dominetur. Sic itaque cum Dei gratia, per conſtantem fidei noſtræ confeſſionem & ipſius probationem in opere, pax optima & ſalutaris gubernatio Eccleſiæ reflorebit in terris. Summi Pontifices cognoſcentes ſe poſſe corrigi (vt præfertur) per Concilium vniuerſalis Eccleſiæ, curabunt vigilantiùs ſalutem gregis Dominici quærere, & in miniſterio ſibi credito opera Christo placentia agere, ipſamque ſedem Apoſtolicam ſalutari gubernatione & decore virtutum reflorere faciant in oculis omnium populorum, atque omnium bonorum vbertate abundare, ſicut priùs illa ſolebat, cùm bono & ſalutari regimine gubernaretur: cuius quidem ſedis authoritatem & honorem hæc ſancta Synodus ſemper conſeruare curabit, ipſamque dignis honoribus per debitum ſanctitatis cultum magis intendit amplificare & exaltare in futurum. Breuiorq; erit deinceps conciliorum generalium duratio, dum illis debita præſtabitur obedientia: & temporibus ſtatutis omnes diligenter confluent, expedituri celeriùs quæ pro ſalute Chriſtianæ religionis agenda videbuntur. Concilia prouincialia & ſynodalia frequentabuntur, ſacri canones pacificè obſeruabuntur: ſic erit pax & tranquillitas Eccleſiarum, ſanctitas morum, vtilitas regnorum & prouinciarum. Sic efficaciter deſiderium principum veſtrorum complebitur, præclari oratores, qui pacem & ſalutem Eccleſiæ deſiderant. Per ea verò quæ in Moguntia concepiſtis, licèt bona intentione uos feciſſe ſperandum ſit, non aſſequerentur principes ipſi bonum veræ pacis quod optant, vt ex ſuperioribus ſatis liquere poteſt. Nos autem, fauente Domino, per viam ſalutarem & rectum ordinem à Christo datum, pacem ipſam proſequemur: & quantùm ſine Dei offenſa poterimus, curabimus ſemper religioſiſſimis veſtris principibus complacere, qui etiam (vt credendum eſt) diuinæ ordinationi obſequi volent: neque aliud agent, niſi quod cum Deo poterunt, quod iuri diuino conſonum erit: & cùm fideliter credant, quòd de iure diuino tenentur obedire concilio in his, in quibus habet poteſtatem immediatè à Christo, non ſubtrahent ab eodem Concilio debitum obedientiæ ſuæ propter exercitium iuſtitiæ. Dum autem ipſi vnanimiter in ipſa obedientia, quā debent ſanctæ ſynodo, & ipſi Chriſto qui ei poteſtatem dedit, perſeuerauerint, amplectendo concorditer iuſtitiam, & veritatem, ipſi animas ſuas ſaluabunt, ipſi authoritatem Conciliorum ſibi & toti orbi neceſſariam, ſeruabunt illibatam, ſalutemque & pacem bonam in Chriſtiana religione vigere facient. Si autem obedientiam debitam ſubtraherent Concilio per aliquam neutralitatem, aut aliàs quouis modo, plura mala contingerent in aduerſum, quę vos præclari oratores ipſis orthodoxis principibus diligenter, ac fideliter remonſtrare habetis, quantum vos diligitis eorum ſalutem & totius Eccleſiæ. Et non dubitamus, quòd, cùm erunt debitè informati, debitum ſuum erga Devm & Eccleſiam ſemper facient. Et intellectis rationibus ac motiuis huius ſanctæ ſynodi, deuotiones eorum apertiſſimè conſpicient, intentionem ipſius dirigi, ſicut beatis pacificis conuenit, ad quærendas vias veræ pacis, tranquillitatis & ſalutis Eccleſiæ ac totius orbis nunc & in futurum. Quòd autem ad factum Græcorum attinet, ſcitis quanto deſiderio vnionem eorum ſemper optauerimus & optemus, quantosq; labores & ſumptus in eius rei proſecutionē impēderimus, & qualia nobis impedimenta obiecta ſint: dudum quoque loca conuenientia, videlicet Baſileam, Auinionē & Sabaudiam, pro ipſa tractanda vnione, nominauimus: & adhuc vt omnes conſpiciant noſtram perſeuerantē intentionem ad huius vnionis proſecutionem, ſi Imperator Romeorū & patriarcha Conſtantinopolitanus qui pro tēpore fuerint, & cæteri Eccleſiam orientalem repræſentantes, ceſſante omni dolo & fraude, in aliquem locum ſecurum quē hęc ſancta ſynodus eliget, aduenire uoluerint, hęc ſancta ſynodus illum eligere & in ipſum ſe tranſferre non recuſabit: talemque locum eliget poſt-

Sibi volūt licere locum mutare, non pontifici.

postquam intentionem Græcorum ipsorũ plenè cognouerit, de quo ipsi vestri principes & totus orbis meritò debebunt contentari. Iterim verò curabit eadem sancta synodus quærere diligenter, quæ Ecclesiæ Dei prosunt: & ita res ipsius nostræ catholicę Ecclesię disponere, vt salutifera gubernatione regantur, per quam Deus propicietur populo suo, & placata ira eius, quã peccata regnantia concitârunt, vnionem ipsorum Gręcorum & bonam pacem omnium Christianorum reflorere videamus in terris. Ad laudem & gloriam spiritus paracliti, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen. Datum Basileæ in congregatione nostra generali Idibus Iunij, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringẽtesimo trigesimonono.

SENTENTIA SYNODALIS IN congregatione generali, declarans sequẽtes curiam papæ Eugenij, pœnas contentas in decretis synodalibus incidisse.

Eugenius non sine rõne postea Conciliũ aliò transferri voluit.

SAcrosancta, &c. ad futuram rei memoriam. Quoniã dudum in decreto nostro octauæ sessionis, quod dominus Eugeni⁹ papa Quartus in sua solenni adhæsione approbasse dinoscitur, inter cætera decreuimus, quòd si aliqua persona Ecclesiastica, etiam si sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, aut alia quæcunque, cuiusuis status, gradus aut conditionis existat, Bononiam vel ad aliquem alium locum sub nomine generalis Cõcilij, isto durante, præsumeret accedere vel ibi manere, sententiam excommunicationis & priuationis omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum ac inhabilitationis ad ipsa, incurreret ipso facto: & de dignitatibus, beneficijs & officijs talium, per eos ad quos de iure spectat, etiã si cathedrales, aut metropolitanæ Ecclesiæ forent, liberè disponere. Et consequenter in alio decreto nostro vigesimænonę sessionis, præcepit hæc sancta synodus sub eisdem pœnis & censuris, quas contrafacientes incurrerent ipso facto, vniuersis sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, episcopis & alijs quibuscunque in curia dicti Eugenij papæ Quarti existentibus, eo casu quo ipse dominus Eugenius ciuitate Ferrariensi, sicuti pręparare videbatur, vel alibi Concilium isto durante erigere incepisset vel inciperet in futurum, ab eiusdem curia recedere, & qui synodis generalibus de iure vel consuetudine interesse tenebantur, ad hoc sacrum Concilium Basileense, cęteri verò ad loca beneficiorum, vel alibi extra curiam ipsam se transferrent. deinde verò illo conuenticulo Ferrarię erecto, & declarata suspensione præfati Eugenij ab administratione papatus, in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna priuationis, quã ipso facto similiter incurrerent omniũ suorũ beneficiorum, dignitatum, officiorum, cõmendarum, pensionum & gratiarum quarũcunq;, etiam expectatiuarum, per decretũ nostrũ trigesimæprimæ sessionis mandauit eadem sancta synodus omnibus & singulis Ecclesiasticis personis, vt suprà qualificatis, etiam Apostolicæ sedis & curiæ Romanæ officialis, quatenus infra quadraginta dies extunc immediatè secuturos post diem datę eiusdem nostrę sessionis, ab illa curia, quã dictus Eugenius de facto tenebat & tenet, recederent, & ad hoc sacrum Concilium vel alia loca, prout in prædicta trigesimaprima sessione fuerunt admoniti, accederũt. Deinceps quoque per aliud decretum nostrum trigesimæsecundę sessionis, omnes & singulos in eodem conuenticulo Ferrariensi aut dicta prætensa Eugenij curia existentes, ac etiam eodẽ conuenticulo memoratis decretis nostris comprehensos, qui eorundem decretorum monitionibus nõ paruissent, citauit, vt trigesima die extũc immediatè sequẽte, in congregatione nostra generali, si protunc eam celebrari contingeret, alioquin in proxima sequenti, comparẽrent coram eadẽ sancta synodo, visuri se in pœnas prædictas incidisse declarari, aut iustas causas, si quas habeãt, allegaturi. Quo quidem termino adueniente, quanquam nonnulli per se, alij verò per procuratores coram nobis aut deputatis nostris comparuerint, licèt tamen ipsis peremptoriè & vna vice pro omnibus duxisset ipsa sancta synodus assignandũ & assignasset, decernens nihilominùs contra non parentes ipsos procedendum & declarandum, prout iuris & rationis esset, sola nihilominùs, pro obseruatione huiusmodi termini, contumacia non satisfacientium accusata, ipsisque contumacibus reputatis, nõnullos pręstantes patres deputauimus ad audiendum & examinandum quascunque causas & excusatione pro parte prędictorum citatorum, qui se reprę sentabant, si quas adduci & allegari contingeret: & in longanimi mansuetudine patienter expectauimus, vt vinceremus in bono malum, Ro. 12. d & illi veritatem agnoscerent, seque conuerterent in viam salutis.

Ne verò huiusmodi vulneri grauissimo, tanquam vetusto aut neglecto, callus obducatur, & eo insanabile quo insensibile fiat: sicque facilitate pestiferę veniæ prędictorum non parentium indurentur corda, & ampliùs firmetur periculosissimum huiusmodi schisma, in conculcationem fidei nostrę catholicę, authoritatis Ecclesię vniuersalis manifestam lęsionem, & euersionem totius Ecclesiasticę disciplinę, necnon fomentum abusuum & perditionem animarum: declarat pręfata sancta synodus, omnes & singulas perso-

nas

Et tamen reuerà Ferrariæ erat legitima Synodus cui Basileēses potiùs obtemperare debuerunt.

nas Ecclesiasticas, de quibus suprà fit mentio, cuiusuis status, gradus aut conditionis existant, quæ Ferrariam sub nomine generalis Concilij accedere vel ibi manere præsumpserunt, aut illuc vel ad aliquem alium locum simili prætextu, isto durante, præsumpserint in futurum, & quæ post dictorum decretorum nostrorum promulgationem infra terminos successiuè sibi (vt præmittitur) assignatos, à dicta prætensa curia præfati Eugenij non recesserint, nec ad hoc sacrum Concilium vel alia loca, prout eis præcipiebat hæc sancta synodus, se transtulerint, quasque citatas & prædictorum decretorum nostrorum monitionibus non parentes, contumaces reputauimus, vt præfertur, & pro quibus causæ iustæ & rationabiles non extiterunt, legitimè coram deputatis nostris allegatæ, in pœnas prædictas incidisse: & si forsan contrafecerint, incidere, ita vt de dignitatibus, beneficijs & officijs eorundem, per eos ad quos de iure spectat, etiā si metropolitanæ aut aliæ cathedrales Ecclesiæ fuerint, possint decæterò liberè disponi: ipsosque & eorum quemlibet, vt tales, denunciat, ac haberi, teneri & denunciari, necnon ab vniuersis Christifidelibus euitari vult & mandat: quorum omnium nomina & cognomina habet & haberi vult pro sufficienter expressis. Decernit autem hæc sancta synodus affixionem præsentium in valuis Ecclesiæ maioris Basileensis, vim habere legitimæ denunciationis, & perinde ad euitationem & alia præmissa arctari & arctatos intelligi vniuersos, acsi eædem præsentes ad personas singulorum executæ & particulariter intimatæ fuissent. Pollicetur tamen sacra synodus, quæ solitę mansuetudinis sanctæ matris Ecclesiæ, quam repræsentat, obliuisci nunquam potest, indemnitati status illorum ex prædictis, qui infra quadraginta dies à datis præsentium immediatè computandos, prædictum conuenticulum abiurauerint, & ad hoc sacrum Concilium se sine fraude contulerint, gratiosè consulere & benignè prouidere, decernens ex nunc, quòd de dignitatibus, beneficijs & officijs talium interim non debeat per quempiam disponi. Datum in generali congregatione nostra in Ecclesia maiori Basileēsi publicè celebrata, sexto idus Augusti, Anno à natiuitate Domini 1438.

Aliter sēsit de Eugenio & Florētino Concilio Ecclesia.

RESPONSIO SYNODALIS

Ad inuectiuam Gabrielis quondam Papę Eugenij, publicatam in quadam dissensione conuenticuli Florentini.

Sacrosancta &c. ad futuram rei memoriam. Beatus Hieronymus cùm lumē veritatis salubri doctrina diffunderet, cogebatur frequenter aduersantium maledictis respenderet: & dum studeret deprauata corrigere, errores auferre, reprobabatur à malignis, qui aduersum se (vt inquit) ore rabido desæuiebant, sicut ipse in pluribus prologis suis in diuinæ scripturæ libros, ostendit. Sic hæc sancta synodus defendendo veritatem catholicæ fidei de authoritate sanctæ matris Ecclesiæ & generalium Conciliorum, aduersus impugnationes Gabrielis olim dicti Eugenij Papæ Quarti, & prosequendo constanter reformationem Ecclesiæ in capite & in membris pro honore Dei & animarum salute, varias iniurias, persecutiones, maledicta, opprobria sustinet ab ipso impugnatore veritatis: qui postquàm lōgo tempore ipsorum Conciliorum authoritatem operibus, verbis & scriptis persecutus est, tandem in profundum malorum deductus, quod dolentissimè dicimus, ad hoc deuenit, vt in quadam horrenda inuectiua per eum post depositionē eius Florentiæ promulgata, defensores præfatæ authoritatis & veritatis in celeberrimo Constantiensi Concilio declaratæ, ac etiam aliarum veritatum ex ea necessariò dependentium, vocauerit hæreticos, cùm ignorare non posset, vniuersam Ecclesiam catholicam, omnes prælatos orbis, omnes reges & principes orthodoxos, qui tam in præfato Concilio Constantiensi, quàm in hoc Basileensi per se aut suos affuerunt, in eadem via veritatis, quam ille reprobat, resedisse. Sed permissum credimus à Domino, quòd hoc faceret Gabriel ipse, vt se coram omnibus manifestaret hæreticum, qui vniuersam conatur Ecclesiam hæreticare: & intelligerent cuncti, quàm necessarium fuerit talem hominem à papatu deponere, priusquàm hæc sancta Synodus dissolueretur, ne mundum inficeret erroribus, & post eiusdem synodi dissolutionem vbique catholicos persequeretur, qui authoritatem Conciliorum defenderent. Cuius rei futuræ magna dudum præsumptio habita est, postquàm in factis suis præfatus Gabriel ita passim contemnere videbatur decreta synodalia. Postquàm insupèr iam ante tres annos in hoc Concilio auditum erat, quòd aliud Concilium fieret, vbi hæreticarentur decreta Cōcilij Constantiensis & huius Basileensis, ob quam causam maximè restitit hæc sancta synodus, ne Gabriel in alio loco pro sua voluntate Concilium erigeret, sicut ipse tam sub vmbra Græcorum, quàm alijs modis laborauit erigere. Et tandem cùm hoc legitimè facere non posset, nec obtinere consensum Ecclesiæ, diuina prouidentia repugnantis malo iam præmeditato, ipse in schismate & diuisione aliam congregationem sub nomine generalis Concilij primò Ferrariæ, deinde Florentiæ erexit: in qua tunc per præfatam inue-

Cū vnus est indubitatus pontifex, nisi sit hæreticus, qualis nō fuit Eugenius a Cōcilio nec iudicari, nec deponi potest.

ctiuam suos errores, summúque obduratum animum in persecutionem Ecclesiæ patefecit. Quomodò autem veritates ipsas fidei impugnet, audiamus: & deinde ad cætera omnia respondeamus, vt omnes Christi fideles in hoc turbulento tempore lumen aspiciant veritatis, per quod in portum salutis perducantur. Eneruare quidem conatur veritatem in Constantiensi Concilio declaratam, dicens eam declarationem ab vna tantùm obedientia Ioannis 23. fuisse factam. Sed nunquid negare vult, pro eo tempore verum fuisse Concilium, & declarationes in eo factas, validas esse? Quid autem contradicere vult de obedientijs alijs? reclamauitne aliqua contra huius veritatis declarationem? Nunquid non omnes vnanimiter & depositionem Ioannis laudauerunt, & in priuationem Benedicti ab omni iure, si quod habebat in papatu, consenserunt, quæ vigore authoritatis synodalis, declaratæ per præfatam veritatem, facta sunt? Nunquid non omnes ad electionem felicis recordationis Martini Papæ Quinti processerunt eadem synodali authoritate? Qui quidem Martinus deinceps approbante Concilio, diffiniuit errorem esse, si quis diceret non esse de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter Ecclesias, si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Conciliũ Generale. Item ordinauit eodem approbante Concilio, vt quilibet de hæresi Vuicleffistarum suspectus, interrogaretur an credat, teneat, & asserat, quòd quodlibet Concilium generale, & etiam Constantiense, catholicam Ecclesiam repræsentet.

Immò reclamauit & ipse Ioannes 23. & multi eius Cardinales, Prælati, & doctores, vt ait Rodericus Episc. Calaguritanus.

Item, vtrum credat quòd quicquid ipsum Concilium Constantień. diffiniuit & approbauit in fauorem fidei & salutem animarũ, quòd hoc sit ab omnibus fidelibus tenẽdum & approbandum. cùm tamen non ignoraret, prędictam declarationem in eodem Cõcilio factam esse. Deinde verò hoc in Basileeń. Concilio, eadem declaratio innouata fuit in publica sessione, vbi de nulla obedientiarum differentia sermo erat, vbi etiam quamplures Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, cæterique prælati & doctores insignes in multitudine copiosa præsentes erant, & legatus Apostolicus præsidentiam exercebat. Vt quid ergo nunc allegatur, quòd hæc declaratio ab vna tantùm obedientia in Concilio Constantiensi facta fuit? Sed audiamus quomodò in probatione veritatum declaratarum conatur Gabriel mundum inuoluere. dicit eas se reprobare ad sensum Basileeń. quem, inquit, facto demonstrant. & non aperit quis ille sensus sit, nec etiam in quo sensu approbare velit ipsas. & super hoc pro voluntate sua postquàm per hæresim probatam & lucidè manifestam, iudicialiter post maturam examinationem depositus est, nos appellat hæreticos, qui doctrinam Ecclesiæ patefecimus, & veritates clarissimas sine ruga, sine duplicitate, sine quacunque inuolutione verborum, decreto synodali aperuimus ad ædificationem Christiani populi. Nam & verba veritatum ipsarum plena & aperta sunt, nec oportet nunc has inuolutiones quærere ad deceptionem simplicium, vt dicat se reprobare veritates ad aliquem sensum, quem nequaquam explicat. Sic enim dudum oratoribus suis super hac materia responsum fuit in ea responsione quę incipit, Cogitanti, quòd decreta Constantiensis synodi authentica sunt, & ita clara & intelligibilia, vt nulla egeant declaratione. Non quærit profectò veritas fidei tales angulos, non tales inuolutiones affectat: sed quem sensum habuit, quem facto mõstrauit in his veritatibus Constantiense Concilium, cùm Ioannem propter Simoniam & alia crimina ab administratione papali suspendit, atque deposuit, & Benedictum (vt præmissum est) à iure si quod sibi competebat, priuauit: quem sensum habuit Concilium Constantiense, cùm in capitulo Frequens, statuit, vt dum plures essent contendentes de papatu, quilibet ad Concilium venire teneretur sub pœna cadendi à iure papatus, si quod haberet: quodque vterque contendentium esset suspensus ab administratione papali, donec causa eorum esset definita per Concilium. Reuocare autem nunc in dubium ipsa decreta Concilij Constantiensis quid aliud esset, quàm in dubitationem vertere depositionem prędictorum, electionem prędicti Papæ Martini, & consequenter ipsius olim Eugenij, creationesque Cardinalium, promotiones Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & aliorum, cæteraque facta Ecclesiæ in horrendam confusionem deducere? Quem sensum prætereà in his habuerunt patres in hac sancta synodo constituti, legatus Apostolicus, & alij sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, dum pariter cum vniuerso Concilio in vndecima sessione huius sanctæ synodi statuerunt decreto perpetuo, quòd si summus pontifex in futurum dissolueret Concilium Generale sine eius consensu, nisi resipisceret infra quatuor menses, pœnam suspensionis ab administratione papali ipso facto incurreret: & deinde ad depositionem eius procederetur, si illam per duos menses sustineret animo indurato. Quem sensum etiam habuerunt, dum dixerunt in duodecima sessione, hanc esse veritatem iuris diuini & humani, quòd Papa Concilium sine consensu eius dissoluere nequiuerat, & ipsum admonuerunt, vt dissolutionem per eum attentatam reuocaret infra sexaginta dies. Alioquin suspensionem authoritate synodali decernebant esse faciendam.

Hic fatentur Eugenium legitimè electum: nõ ergo fuit schisma, sed ipsi Felicem eligendo, schisma fecerunt.

dam. qui & in responsione synodali, quæ incipit, Sperauit, dixerunt de prædicta dissolutione, quam dictus Gabriel tunc Eugenius, sustinere volebat: Malumus mori, quàm tanto errori per ignauiam cedere. Hic articulus fidem concernit, qui sine interitu salutis negligi non potest. Si dominus Eugenius Ecclesiam audire nō vult, quam hoc sacrum Concilium repræsentat, oportebit eum tandem haberi sicut ethnicum & publicanum. Hæc ibidèm dicta sunt. Non profectò alium sensum nunc habere voluit nec vult in his veritatibus sancta synodus, nisi quem ipsa tunc habuit cùm illi adessent. An dicet eos qui in Concilio Constantiensi erant, fuisse hæreticos, cum quibus ipse Gabriel se vniuit & coniunxit? An dicet legatum suum, cardinales & alios qui in hoc Basileensi Concilio prædicta egerunt, fuisse hæreticos? Sed quid de ipso dicetur, qui eis adhæsit, & post monitionem synodalem confessus est dissolutionem illam quam fecerat, & multo tempore defensauerat, nullam fuisse: immo ea non obstante, Concilium legitimè fuisse continuatum: reuocans etiam literas, incipientes, DEVS nouit, & alias qualscunque, & quicquid per ipsum aut suo nomine in præiudicium, aut derogationem huius sacri Concilij Basileensis, seu contra eius authoritatem factum & attentatum seu assertum erat? Recognouitque errorem suum, quem in dissoluendo Concilium sine consensu eius habuerat. fueruntque super hoc lectæ literæ eius solenniter in sessione publica, præsentibus inclytæ memoriæ Sigismundo Imperatore, & præfatis cardinalibus, oratoribus regis Franciæ & aliorum quamplurium principum, prælatis & alijs egregijs viris in multitudine copiosa. An dicet, quòd tota Ecclesia cum eo in errore fuit, dum pariter omnes huic suæ reuocationi assenserunt. Quomodo audet nunc vocare existentes in hac sancta synodo, hæreticos, qui in eadem veritate, in eadem doctrina Ecclesiæ de authoritate Conciliorum generalium fideliter & constanter perseuerant? Ipse qui in errorem semel reuocatum, atque dimissum, multo grauiùs per prætensam translationem in Ferrariam reincidit, ac deinceps aduersus doctrinam Ecclesiæ & veritates fidei declaratas, quibus tunc resistere non potuit, magìs se per induratam pertinaciam & hæresim obfirmauit. Qualiter autem hęc doctrina Ecclesiæ de authoritate Conciliorum fundata sit & in sacris scripturis, & in doctrinis sanctorum, sæpenumerò fuit dilucidè declaratum, & in responsione synodali quæ incipit, Cogitanti, & in alijs multis scripturis, orationibus & sermonibus, quibus neque ipse Gabriel, neque sui tam in hoc Concilio, quàm in conspectu regum & principum resistere potuerunt. Intelle-

Sed ij ab Eugenio veniā postea petierunt.

xeruntque Christiani, quanta esset Ecclesiæ ruina, si spretis Concilijs generalibus, abiectis sacris canonibus & debitis regulis, vnus homo peccator posset de omnibus rebus ipsius Ecclesiæ pro libito voluntatis agere: & dum congregatum esset Concilium pro reformatione eius & aliorum, posset illud in quemcunque locum vellet, ac in regionem quamcunque transferre sine eius consensu. Manifestè quoquè constat, quantùm illud falsum sit, quòd confingit ipse Gabriel, nos per declarationem veritatum prædictarum voluisse principes deuotos sedis Apostolicæ, iudicare hæreticos. Notum est enim, quomodò principes orbis has veritates semper tenuerint, & defensauerint, qui oratores suos in hoc Concilio tenuerunt, & ipsum verum & legitimum Concilium reputauerunt illis temporibus, quibus idem Gabriel ipsum dissolutum esse affirmabat. Sed & quomodò in hac sancta synodo perseuerantes, schismaticos appellare audet, qui in vnitate* qua à principio fuerant, sine variatione permanserunt, dum ipse manifestè se ab eadem vnitate separauit, & schisma perniciosissimum perpetrauit, erigens aliam congregationem sub nomine generalis Concilij, primò apud Ferrariam, deinde apud Florentiam aduersus hanc sanctam synodum, & altare sacrilegum contra altare legitimum, vndè vniuersum orbem in turbationem adduxit, & maledictionem in Chore, Dathan & Abiron diuinitùs latam, atq; pœnas contra schismaticos à iure inditas promeruit, iuxta declarationem iam à septem annis factā in octaua sessione huius sanctæ synodi, qua dicitur: Quicunque hoc sacro durante Concilio, aliam congregationem sub nomine generalis Concilij erigere, aut facere præsumpserit, non catholicæ Ecclesiæ Concilium, sed schismaticorum conuenticulum facere conuincitur? Idcirco hæc sancta synodus omnes Christi fideles, cuiuscunque status aut dignitatis, etiā si papalis, imperialis aut regalis existant, sub obtestatione diuini iudicij, quod in Chore, Dathan & Abiron authoribus schismatis scriptura sacra commemorat, admonet & hortatur, & in virtute sanctæ obedientię & pœnis contra schismaticos à iure indictis, districtè præcipit atque mandat, ne hoc sacro durante Concilio, aliam congregationem sub nomine generalis Concilij, quod reuerà non esset Concilium facere aut congregare, nec ad ipsum tanquàm ad generale Concilium etiam prętextu cuiusuis promissionis, aut iuramenti, accedere, aut interesse, vel recurrere quoquomodo, neque pro Concilio generali habere, reputare, aut etiam nominare præsumat. Hæc in præfata sessione habentur. Ex quibus clarissimè patet, quomodò maledictio illa schismaticorum super ipsum

Sed tandē & ecclesiastici & seculares proceres ferè oēs, vobis relictis, Eugenio adhæserunt.

for.* in qua

Absit.

Num. 16.

ipsum Gabrielem reuertitur, quam in nos per præfatam inuectiuam adducere conatur: ita vt propriè de tabernaculo suo omnes admoneat recedere illa Mosis serui Dei locutio, quæ dicit: Recedite à tabernaculis hominum impiorum. Et dum cum schismate hæresim adiunxit, in qua post plures correptiones & admonitiones obdurato magis semper animo perdurat, rectè admonetur vnusquisque Christianus ipsum euitare, per illam Apostoli Pauli saluberrimam doctrinam, qua dicit ad Titum: Hæreticum hominem post primam & secundã correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Certissimè enim se proprio iudicio condemnauit per illam inuectiuam, dum obdurationem animi sui in schismate & hæresi aduersus doctrinam Ecclesiæ & veritates fidei declaratas ostendit. vt iam omnes Christiani intelligant, talem veritatis, iustitiæ, fidei & Ecclesiæ persecutorem nullatenùs posse tolerari, sed in eo propriè verificari sententiam Cypriani in epistola ad Antonium, qua dicit de Nouatiano contendente super Episcopatu vrbis Romæ: Episcopatum tenere non posset, etiam si priùs Episcopus factus, à coepiscoporum suorum corpore & ab Ecclesiæ vnitate discederet. Et infrà: Qui ergo nec vnitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab Ecclesiæ vinculo atque à sacerdotum collegio separat, Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec vnitatem voluit habere nec pacem. Quæ sententia ita clarè verificatur in Gabriele, vt clariùs dici non possit, dum manifestè & per erectionem conuenticulorum contra generale Concilium, & per impugnationem authoritatis Conciliorum in factis, verbis & scriptis, quam coepiscopi sui & vniuersum collegium sacerdotum tam in Concilio Constantiensi, quàm in isto Basileensi tenuerunt, & dispersa per orbem profitetur Ecclesia, se à coepiscoporum corpore, ab vnitate Ecclesiæ separauit, & totum orbem in turbatione ac diuisione posuit.

Num. 16.

Tit. 3.

Aliter de Eugenio sentit Ecclesia.

Sic itaque dum depositionem suam eneruare quærit, magis eam approbat & confirmat: dumq; alios hæreticos & schismaticos voluntariè appellat, quantùm iustè pro schismate & hæresi depositus fuerit, ipse demonstrat. De Simonia autem, periurio, dilapidatione, violatione assiduã & contemptu canonum ac decretorum synodalium, scandalizatione Ecclesiæ & notoria incorrigibilitate, pro quibus pariter depositus est, nullam in prædicta inuectiua expurgationem adduxit, sed penitus obticuit. Verùm sicut rei & incorrigibiles facere solent in iudicem suum, conuicia & contumelias in hanc sanctam synodum exaggerat, & relationem criminum agere conatur, dum sui ipsius iustificationem proferre non potest. Dicit hanc sanctam synodum fuisse versam in tyrannidem, in qua semper omnibus summa libertas patuit, & hodiè patet. Dicit plura supposita huius sanctæ synodi, antequàm ad eius dissolutionem procederet, fuisse diuersis sceleribus irretita, de quibus nullam vnquam probationem iudicialem coram hac sancta synodo protulit, sed omnes qui se à corpore Ecclesiæ separant, ita se solent dicere iustos & cæteros peccatores, atque in ipsa Ecclesia multa atque innumera mala fieri: & non aduertunt, quot in eadem bona fiunt, & quot sunt in ea meliores ipsis. Hi (vt inquit Augustinus) sunt falsi iustificatores, & veri præcisores. Et alio loco ipse ait: Hæc consilia separationis, inania sunt, perniciosa, sacrilega, impia & superba: & longè grauiores sunt trabes schismatis, quas in oculis tales gerunt, quàm peccata manentium in vnitate Ecclesiæ: quæ ipsi schismati comparata, sicut festucæ in oculis fratrum reputantur. Peccata quidem si in alijs erant, illa eis & forsan alijs paucis nocebant. peccatum autem Gabrielis & eius incorrigibilitas mundo nocuit vniuerso. Vndè nullam causam habuit se separandi Gabriel ab hoc sacro Concilio, neque à tot Episcopis, oratoribus principum, doctoribus & cæteris bonis viris, qui pro maiori parte Concilij * duplo vnanimes erant in his, quę per ipsum sacrum Concilium decernebantur. Nec debuit aliam congregationem erigere in conturbationem vniuersi orbis aduersus synodalem sententiam. Dicit monopolia, coniurationes, conspirationes protunc factas fuisse. Quomodò autem vocare potest conspirationes & coniurationes illa, quæ palàm à duabus partibus Concilij & ampliùs, facta sunt in deputationibus, congregationibus generalibus & sessionibus publicis? Illa autem quæ per factionem paucorum acta sunt, pro erigendo conciliabulum contra istud legitimum Concilium, qui inter se conclusiones suas conspirabant, qui illam diuisionem conflauerunt, ex quibus nunc totus orbis tanta patitur discrimina, reputat esse iusta, appellans malum bonum, & bonum malum. Sed & ea non commemorat, quæ per aliquos ex suis facta sunt pro præueniendo ad erectionem illius conuenticuli contra hoc Concilium, in falsificatione literarum sub nomine huius sanctæ synodi, in captione & cruciatibus Ioannis Heraldi Principis Pedemontium, quem nostri oratores ad Græciam præmiserant, & in persecutione venerabilis Ioannis de Ragusio, nunc Episcopi Argentinensis, ad Constantinopolim. Imputat autem superbiam manentibus in synodo, pro eo quòd maxima necessitate compulsi, pro honore Dei

& ani-

& animarum salute, veritatem, iustitiam, fidem & Ecclesiã sustinent, quos ipse per superbiam eius semper ascendentem, itá dirè oppugnat: & filios appellat degeneres, qui sanctã matrem Ecclesiam fideliter defenderunt, quam ille perditioni suo inutili & damnoso regimine exponere moliebatur. Dicit se pati persecutionem à vocatis Christianis, qui veros Christianos prædæ & grauissimis persecutionibus exposuit, dũ fidelissimè hoc Concilium & ipsius atque aliorum Conciliorum authoritatem defenderunt, quæ ipse destruere volebat. Commemorat insupèr idolum abominationis non velle erigere in templo Dei, cùm potiùs omnis intẽtio huius sanctæ synodi fuerit ad illa idola abijcienda ex ipso templo, de quibus Apostolus loquitur, dicens quòd
Colos. 3. auaritia est idolorum seruitus: & quæ abominatus est Dominus, cùm facto flagello de funiculis, eiecit vendentes & ementes de
Ioan. 2. templo. Nam ad hoc tendunt huius sanctæ synodi decreta & labor summus, vt Simonia repellatur à templo Domini, fiantque omnia in collationibus dignitatum & beneficiorũ ac etiam cæteris rebus, prout lex diuina & sanctorum patrum decreta instituerunt, ad salutem animarum, non ad exhaustum pecuniarum. Nam vt inquit Apo-
1. Tim. 6. stolus, Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes, errauerũt à fide, & inseruerunt se doloribus multis, sicut in Gabriele nunc impletum esse conspicitur.

Et dicit nos reformationẽ abhorruisse, qui omnibus laboribus semp enitimur, omniaq; pericula sustinemus, & vitã nostram ac bona exponimus, vt ipsa reformatio realem & efficacem sortiatur executionem: quæ huc-usque impedimentum maximum ex eo habuit, quòd ille qui primus in Ecclesia canones exequi habebat, & se omnibus præbere exemplum virtutis & sanctitatis, agebat in contrarium. Iam non quæritur idolum, sed pastor bonus, qui virtute, prudentia & bonitate se exhibeat formam gregis, pascatque subditos verbo ac exemplo, vtens potestate à Christo concessa in ædificationem Ecclesiæ, non in destructionem: & eijciatur idolum ipsum cum abominationibus suis, quod contra iustitiam & voluntatem Domini sedere conatur. Sed conqueritur deinde Gabriel, citatorium contra eum factum fuisse, quod in perturbationem facti Græcorum cedebat, vt dicit. Verùm si benè attendat, non illud fuit ad perturbandum factum Græcorum, sed ad consulendam & prouidendum saluti Ecclesiæ nostræ Catholicæ, quam impio schismate vulnerabat Gabriel ipse, qui post execrandam illam diuisionem, in hoc sacro Concilio per suos excitatam illicitè & nefariè, sicut in pluribus decretis & epistolis ostendimus, omnino determinauerat conuenticulum erigere sub nomine alterius Concilij generalis contra hanc sanctam synodum, in loco pro libito suæ voluntatis assumendo, & iam galeas contra galeas eiusdem sanctæ synodi propter hanc causam mittebat in Constantinopolim. Considerabantur scandala, quæ ex hoc schismate Concilij prætensi contra verum Concilium imminebant, & quæ iam prohdolor in oculis omnium conspiciuntur, fuit ille citatus, per quem tantum scandalum exoriebatur, qui & reformationis, ac legis Domini, & decretorum huius sanctæ synodi contemptor erat: immo iam persequebatur illos, qui decreta ipsa seruare volebant, atque eandem synodum & gesta eius per erectorium illius prætensi Concilij cõfundere conabatur, vt priusquàm illud grãde scandalum eueniret, priusquàm electio illius conuenticuli contra Concilium, illa horrenda diuisio quæ iam parturiebatur, actualiter formata esset, prouideretur Ecclesiæ, & eius scissuræ periculosissimæ obuiaretur. Quod si tunc factum esset, iam nũc non sentiret Ecclesia dolores acerrimos, quos per collisionem fratrum in vtero suo ipsa præsentit. Nunquid non omnis amator vnitatis, omnis verus filius Ecclesiæ, debebat totis viribus insistere, ne hoc vulnus matri suæ inferretur, sed in tempore prouideretur, quod maximè expetebat præfatum citatorium? Et nihilominùs sancta synodus omnem suam possibilitatem pro Græcorum conductione impendebat, mittens oratores suos & galeas in Constantinopolim, vt Græcos adducerent, obtulitque ipsis Græcis per suos oratores complere omnia, quæ eis promissa fuerant, si aduenire voluissent: nec in aliquo defecit ipsa sancta synodus, sperans semper ipsos Græcos venire debere ad locum nominatum per eandem synodum, sicut cum eis conuentum erat. Nec dubium esse debet cuiquam Christiano, quòd si iuuare voluisset Gabriel tunc dictus Eugenius, vt venissent, sicut ipse restitit & impediuit, quòd fuissent adducti. Sed maluit Ecclesiam scindere, quàm in hoc consentire, vt sub vmbra illa reformationem euitare posset, & facta ipsius Ecclesiæ in suam tyrannidem redigere. Dum verò citatus est, scidit extunc Ecclesiam quantùm in ipso fuit: immo & contra determinationem catholicæ fidei, Concilium hoc Basileense, licèt nulliter, transtulit & tunc in Ferrariam, casu quo procederetur contra ipsum aut aliquem oratorum suorum præsidentium, qui in Concilio fuerant, quorum vnus de crimine falsi erat accusatus, de quo fuit postmodùm iusto iudicio condemnatus. Et iã dicit se hoc fecisse propter Græcos, quod propter se & præsidentem suum fecit. Nam & contentus erat non obstantibus omnibus, vt Concilium Basileæ permaneret vsque ad aduentum Græcorum, dummodò ab

Sed quo iure vos pauci citatis Pastorẽ Ecclesiæ?

vlterioribus processibus contra ipsum & præfatum præsidentem suum supersederetur. Addit autem de venerabilibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, contra quos tamen nihil Conciliū agebat, nisi quòd eos euocabat ad prouidendum Ecclesiæ in tanto periculo. Sed quid attinet ad factum Græcorum, quòd oporteret dissolui hoc Concilium, si procederetur contra vnum de præsidentibus ipsius Gabrielis olim Eugenij, vt propter hoc sibi liceret transferre Concilium in Ferrariam, impediendo ex hoc solo capite factum Bohemorum, quod tunc actu in Basilea tractabatur cum oratoribus regni Bohemiæ, & mandando nè illud vltra triginta dies ageretur in casu prædicto, excommunicandoque, priuando, inhabilitando omnes qui posteà in Basilea actus conciliares exercerent, tam in facto fidei quàm reformationis generalis, in quibus ipse iuxta veritatem fidei Catholicæ tenebatur obedire Concilio? Quis tam subtilis, quis tam acutus, qui hoc factum ab errore, à schismate excusare posset, dum propter euitandam iustam punitionem vnius falsarij, etiam omnibus alijs cessantibus, ipse olim Eugenius omnia hæc scandala perpetrabat? Dicit autem suspensionem eius ab administratione papali, fuisse factam cùm instaret aduentus Græcorum. Notorium verò est, quomodò post illam adeò scandalosam dissolutionem & translationem in Ferrariam, monitus fuit, vt eam reuocaret sub pœna suspensionis post quatuor menses, nisi resipisceret, incurrendæ: quod dum facere noluit, per propriam contumaciam huiusmodi suspentionem incurrit. Neque aduentus Græcorum, qui diu post ipsam suspensionem in portum Venetiarum aduenerunt, in hoc aliquid causauit. Adiungit quòd ad depositionem eius processum est, cùm immineret eorundem Græcorum reductio. Sed scit totus orbis, quòd licèt ad depositionem eius procedere licitè potuisset sancta Synodus iuxta decreta ipsius, postquàm præfatus Gabriel suspensionem ipsam sustinuerat per duos menses animo indurato, tamen maxima vtens patientia & mansuetudine, adhuc posteà per quindecim menses hanc depositionem distulit, donec grauissimis periculis imminentibus hoc sacrum Concilium in periculo totalis dispersionis positum erat. post depositionem autē ipsius per aliquot dies, publicauit quòd Græci vnionem acceperant. Sed nunquid idcirco in suis criminibus præualere debet aduersus catholicam Ecclesiam, & eam ac iudicia eius iusta confundere, authoritatem Conciliorum generalium prosternere, quia dixit se reduxisse Græcos, & omnia mala facta sua sub hoc pallio cooperire laborat? Videant pro Deo Christiani, quomodò in ea re processerit. Iamdudum anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo quarto dum venissent ad hāc sanctam synodum eius expensis oratores ipsorum Græcorum, cum quibus tractabatur, vt anno sequenti Imperator Romeorum & patriarcha Constantinopolitanus cum cæteris ex Oriente venirent ad aliquem locum per hanc sanctam synodum nominandum, præfatus Gabriel misit Christophorum Garathonum ad Constantinopolim, vt ibidem fieret conuentio Latinorum & Græcorum, & non venirent citra mare. Vndè multa retardatio in facto vnionis Græcorum, quam hæc sancta synodus prosequebatur, subsecuta fuit. Tandem ipse olim Eugenius consensum præbuit, vt eadem sancta synodus prosequeretur conuenta cum præfatis oratoribus Græcorum per eum modum, quo cum eisdem ipsa concluserat. Et nihilominùs dum post consensum prædictum oratores nostros ad prædicta exequendum misissemus in Græciam, qui pecunias pro congregandis orientalibus dederunt, ipse Gabriel iterùm misit præfatum Garathonum, qui in contrarium ipsorum oratorum nostrorum laborabat. Cùm verò res conclusa fuit, vt Græci ipsi citra mare venirent ad locum nominandum per hanc sanctam synodum, Deus nouit quantis artibus Gabriel ipse impediuit, & impediri fecit, tam in Auinione quàm alibi, ne hæc sancta synodus haberet pecunias pro conductione Græcorum: quantis modis laborauit, vt ipsos ad se traheret, vt sub vmbra Græcorum sua compleret desideria: qui etiam suum saluum conductum pro eisdem Græcis conducendis huic sanctæ synodo requirenti dare recusauit, dum Sigismundus Imperator Romanorum, & Albertus tunc dux Austriæ, & nunc rex Romanorum, rex Francorum atque alij reges, per quorum dominia venturi erant Græci præfati, necnon alij duces & principes, atque etiam Venetorū, Ianuensium, Florentinorum, ac Seneñ. communitates, suos saluosconductus liberaliter concesserunt. Ea res quidem perpetuis est deploranda seculis. poterat fieri Græcorum vnio cum bona pace, cum vnione Ecclesiæ nostræ in vero vniuersali Concilio, vbi prælati orbis, vbi omnes principes catholici aut oratores eorum conuenissent, vbi multo celeriùs, multo stabiliùs atque firmiùs fuisset, fauente Domino, ipsa vnio expleta. Maluit ipse Gabriel Ecclesiam nostram Catholicam scindere, factum ipsorum Græcorum perturbare, & eos ad conuenticulum Ferrariense, ac deinde Florentinense perducere, vbi reges catholici videntes schisma eius & illicitam erectionem altaris sacrilegi contra verum altare, videlicet hoc sacrum vniuersalis Ecclesiæ Concilium, abhorruerunt illuc suos mittere oratores. Si verò Græci ipsi aliquam professionem veritatis fecerint,

Nō absq; singulari Numinis fauore Eugenius Græcos ab errore reuocauit.

Græci redire ad vnionem, & Imperator Fridericus 3. cum tota Germania, immò tota Ecclesia Eugenio assensit.

rint, in qua persistant, aut si quid boni in hoc facto repertum fuerit, rerum veritate comperta, gratias agemus diuinæ pietati, quæ non sineret mala esse, nisi potens esset ex illis elicere bona: & vnionem ipsorum Græcorum semper optauimus, & optabimus. Sed non propter hoc mala ipsius Gabrielis sub hoc pallio cooperiri possunt. Quid enim sibi prodesset cæteros ad fidem conuertere, si ipse in schismate & hæresi permanere vellet? Si cæteros vellet vnire,
1. Cor. 13. & se ab Ecclesia catholica separare, qui etiam si montes transferret, & charitatem non haberet erga ipsam catholicam Ecclesiam, sicut nec habere potest, quandiù schisma & hæresim obdurato animo retinet, nihil sibi prodest. Et licèt laboret vt sub hoc colore Græcorum, fideles Christiani suum conciliabulum Florentinense in schismate erectum approbent, eundemque Gabrielem depositum, priuatum, condemnatum & reprobatum, pro vero & summo pontifice venerentur, tamen Deus illis dedit intellectum ad discernendum bonum à malo, cognoscendum iustitiam ac veritatem. Et frustrà tale
Prou. 1. rete iacitur ante oculos pennatorum. Alij enim pontifices in veris Concilijs Generalibus, vt Innocentius Tertius in Concilio Lateranensi, in quo duo Patriarchæ Orientales personaliter affuerunt: & Gregorius Decimus in Concilio Lugdunensi, Græcos reduxerunt longè citra quingentos annos: immo etiam ipse Gregorius ibidèm baptizari fecit oratores Tartarorum. Et nihilominùs si Ecclesiam scandalizare voluissent illi pontifices, atque mala perpetrare quæ fecit ipse olim Eugenius, nequaquam hoc eis sub tali colore permisisset Ecclesia. Deinde præfatus Gabriel comparat se Beato Leoni, contra quem Dioscorus sententiam tulisse refertur in secunda Ephesina synodo, cui hanc sanctam synodum Basileensem assimilat. Longè certè est differentia inter Leonem sanctum, & Gabrielem tot vitijs & criminibus irretitum: atque etiam inter hanc sanctam legitimam synodum, in plena libertate semper constitutam, & illam reprobam Ephesinam, in qua viri armati gladios tenentes in manibus, compellebant homines ad diffiniendum quod placebat Dioscoro. Tandem ipse Gabriel depositionem damnat & reprobat, quod certè omnibus malis & peruersis, iustè condemnatis, accidere solet, vt semper sententiam in eos latam, iniustam esse reputent. Sed in causa propria non mirum si non rectè iudicat,
Vtinam hæc in vos non quadrarent. qui in verbis iniuriosis atque inflatis per totam suam inuectiuam respersis, plenè ostendit loqui se ex passione animi exacerbati, non ex iudicio rationis, dum audet dicere, dæmonia totius orbis in latrocinium Basileense confluxisse videri: & alia horribilia verba, quæ nemo prudens, nemo honestus, nemo diceret honestus. Sed dixerunt
etiam Iudæi Christo quòd dæmonium habebat. & multotiès Ecclesia catholica à diuersis hæreticis, vt Donatistis, Arianis & alijs permultis, graues iniurias audire solita est: qui dum lepra hæresis infecti erant, alios omnes qui aliter ab eis sentiebant, hæreticos reputabant, & ab Ecclesia præcisos & schismaticos, sicut nunc Gabriel ab vnitate Ecclesiæ præcisus, de his iudicat, qui in vnitate permanserunt, qui doctrinæ catholicæ & Apostolicæ adhæserunt, & constantissimis animis semper adhærent, tam in Concilio Constantiensi declaratæ, quàm dudum in hac Basileensi etiam pro eo tempore, sicut prædictum est, quo ipse Gabriel hoc sacrum Concilium, legitimum generale Concilium esse recognouit, & quo legatus suus eidem præsedit. Prospiciebatur etiam quanta desolatio Ecclesiæ sequeretur, si deinceps conculcatis Concilijs generalibus, spretis canonibus, abiectis determinationibus catholicæ fidei, vnus mortalis homo posset negocia Ecclesiæ pro libito voluntatis agere. Quòd verò longam patientiam habuit sancta synodus in tolerando Gabrielem & facta eius, ipse hoc impingere conatur, tanquam pro habendo papatum, facta sit tam longa protractio, cùm econtrariò manifestum sit, quòd si hoc quæsiuisset sancta synodus, iamdudum ad depositionem eius processisset, attentis scandalis, schismatibus & malis ferè innumeris, quæ per eius damnosum & inutile regimen accidebant. Sed expectauit benignè hæc sancta synodus eius emendationem in multa patientia, & ipse per resistentias quas præstitit per varia impedimenta, quæ præbuit tam tempore primæ prætensæ dissolutionis, quàm secundæ, quàm alio medio tempore, fuit causa tam diuturnæ protractionis. Manifestè autem iam omnes conspiciunt obduratam Gabrielis pertinaciam per supradictam inuectiuam, & quomodò confundere conatur Ecclesiam catholicam, veritatemque & iustitiam, vt iam omnes clarissimè intelligere possint, quomodò sine vlteriori quacunque protelatione ipsum euitare, eiusque venenatum consortium fugere, & quoslibet Christifideles ab eodem efficaciter recedere necesse sit, atque in doctrina Ecclesiæ catholicæ permanere. dolere quidem omnes debent, quòd Gabriel ipse qui benignè ab assentiendo Ecclesiæ & ambulando vnanimiter cum consensu in domo Dei, poterat fructus vberrimos in Ecclesia efficere, & omnibus bonis spiritualibus & temporalibus abundare, nunc superba separatione in tanta mala se præcipitauerit, & Ecclesiam ipsam tantis perturbationibus afflixerit, vt conculcata Conciliorum authoritate, ipsam suæ voluntati subijceret. Iam verò ad talia verba ipsius Ga-

Gabrielis, in quibus finis non inueniretur, nequaquam vlteriùs attendere necesse est. Sed orandus est Deus omnipotens, vt animam illius humiliare dignetur, & nō ipsum in damnationem perpetuam corruere permittat. dandaque est opera, sicut necessitas exposcit, vt Ecclesiæ prouideatur de bono & salutifero regimine ad conseruationem fidei & salutem Christianorum in gloriam Dei omnipotentis, qui est benedictus in secula seculorum, Amen. Datum Basileæ in congregatione nostra generali, Nonis Octobris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimonono.

Eadē vsq; ad nauseā non sine magno scandalo toties repetuntur: atq; vtinā cautius egissent Basileēses

EPISTOLA SYNODALIS ad vniuersos Christifideles, de obediendo Concilijs Generalibus, & cauendo ipsis inobedientes.

Sacrosancta &c. vniuersis Christifidelibus salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Grande periculum ac desolationem inauditam, quæ iam Ecclesiæ Dei & vobisipsis imminet, ô Christifideles, attendite, & antiqui hostis iacula conspicite, quibus gregem dominicum magno precio redemptum, perimere conatur, vt deuotioribus animis auxilium diuinæ gratiæ imploretis. Et quemadmodùm exhortatur Apostolus, accipiatis armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, in omnibus sumētes scutum fidei, in quo possitis omnia tela hostis nequissimi ignea extinguere: qui iam vehementi tentatione fundaméta Ecclesiæ & religionis Christianę concutere quęrit, volens Conciliorum generalium authoritatem euertere, per quæ fides orthodoxa & omnis vitæ atque actionis norma tradita est, & quorum vigore eadem fides atque regula disciplinæ Christianæ sustentari habent in terris, vt illis prostratis, mala innumera super populum Christianum inducere possit. Sed vt eam rem lucidiùs prospiciatis, & non permittatis vosipsos miserabiliter deperire, Ecclesiamque matrem vestrā tantis subijci ruinis, primùm vos cōsiderare decet, quanta desolatio in foribus est, quantaque periclitatio animarum imminet, si nunc ruat & prosternatur Conciliorū authoritas. Deinde aperiemus quomodò ipsa grauissimè ruit, si illi fauor & obedientia præstatur, qui eandem Conciliorum authoritatem factis, verbis & scriptis iam à multo tempore conculcare non cessat. Postmodùm obiectionis cōtra illius iustissimam suspensionem ab administratione papali, & subsequentem depositionē, nullius esse momenti clarissimè ostendemus: vt veritate plenè comperta, quisq; Christianus intelligat, quid sibi agendum est de necessitate salutis. Aduertite in primis, ô Christicolæ, & ante oculos vestros ponite miserandum & flebilem statū Christianæ religionis, si eò redacta

Ephe.6.

fuerit, vt quisque in summo pontificio positus, iam assecutatus sit, quòd nullam correctionem à Cōcilijs Generalibus deinceps habeat pertimescere, quantumcunque Ecclesiam scandalizet, & eius statum perturbet ac decoloret: ita vt si omnes dignitates Ecclesiasticas & beneficia venderet, si prælatos quosque inuitos transferret, & expelleret iniustè pro libito voluntatis, etiam notoriè ac iniustè reges & principes deijceret, moribus perniciosis animas hominum passim perimere laboraret, crudelitates perpetraret horrendas, legem Dei confunderet, quæque salubria instituta euerteret, temporalia Ecclesiæ Romanæ & cæterarum particularium Ecclesiarum dissiparet atque alienaret, aliaque innumera flagitia, scelera & crimina notoria perpetraret, ac se incorrigibilem redderet, omnis Ecclesia in vnum congregata, nullatenùs illum à talibus coercere posset: quinimmo liberum esset ei, quamlibet synodum eum reprimere volentem, ilicò transferre vel dissoluere persistentes in synodo contra voluntatem eius, persequi, excommunicare, priuare, inhabilitare, contumelijs ac iniurijs afficere, inuasiones corporales aduersus eos excitare: ac deinde quicquid synodus statueret, præciperet, dictaret, ordinaret, penitùs contemnere, abijcere & reprobare. Conspicite pro Dei reuerentia, qualis ex hac re daretur introitus inimico humani generis ad subuertendum religionem Christianam, dum seducendo vnum hominem, posset Christianitatem in desolationem maximam deijcere, mores peruertere, Canones & regulas quasque dissipare Ecclesiasticas, regna & prouincias conturbare, ac bonis spiritualibus & temporalibus spoliare, vitiorumque immanitatem inducere. Aperite oculos & videte, qualis ex hoc daretur ingressus Antichristo. Sed & considerate, quomodò ea res fidem catholicam confunderet atq; violaret, quæ est primum fundamentum Ecclesiastici ædificij, quo euerso, omnia corruunt, sine qua fide impossibile est placere Deo aut aliquam salutem consequi. Notum est enim, quomodò sacra Constantiensis synodus ad extirpationem errorum tanta pericula vniuersæ Ecclesiæ afferentium, diffiniuit & declarauit, innitendo sacris scripturis & doctrinis antiquorum Conciliorum atque sanctorum doctorum, quod Cōcilium generale vniuersalem Ecclesiam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque status & dignitatis, etiam si papalis, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem schismatis, & reformationem Ecclesiæ in capite & in membris: quodque si quis statutis & mandatis cuiuslibet Concilij generalis legitimè congregati, obedire contumaciter contempserit in prædictis & perti-

Semp isti vicarium Christi cō temptim vocāt vnū hominē, cū Christus dicit, Qui vos audit, me audit, &c.

Heb.11.

pertinentibus ad ea, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, ad alia etiam iuris remedia, si opus fuerit. recurrendo.

Deinceps felicis recordationis Martinus Papa Quintus, approbante toto Cóstantiési Concilio, per literas suas vniuersis Episcopis & inquisitoribus mandauit, continentes, quòd est de necessitate salutis, credere generale Concilium habere supremam authoritatem in Ecclesia, quodque quodlibet in Concilium generale, & etiam ipsum Constantiense, repræsentat vniuersalem Ecclesiam: & quicquid approbauit & approbat in fauorem fidei & salutis animarum, est ab vniuersis fidelibus approbandum & tenendum: & quicquid condemnat esse fidei vel bonis moribus contrarium, ab vniuersis fidelibus pro condemnato tenendum & asserendum: loquens etiam de illis, quæ circa principium ipsius Concilij Constantiensis diffinita & approbata sunt, sicut suæ præfatæ literæ indicant, quæ expressam mentionem faciũt de declaratione facta circa principium ipsius Concilij super communione diuinæ Eucharistiæ sub vtraque specie, & de condemnatione errorum & personarum eorundem Ioannis Vuicleff & Ioannis Hus. Fuit autem deinceps præmissa determinatio de Conciliorum authoritate in hoc sacro Basileensi Concilio in pluribus sessionibus repetita, dum olim Eugenius Concilium ipsum prima vice dissoluere attentauerat, atque in responsionibus synodalibus multipliciter declarata, & in vniuersum orbem per epistolas aliasque literas & synodales nuncios publicata. Ipse tunc Eugenius huic sacro Concilio doctrinam hanc notoriè tenenti, prædicanti & publicanti, adhæsit: & ipsum fuisse legitimum, ac legitimè à principio sui continuatum, professus est, confitens dissolutionem per eum factam, irritam & inanem: quam tamen primò ex iustis & necessarijs causis factam esse publicauerat, ac etiam duas literas suas in Apostolico palatio contra hoc sacrum Concilium & eius decreta promulgatas, in quarũ vna dicebat, quòd ante aduentum legatorum suorum existentium in synodo, nulla erant sedis Apostolicæ authoritate suffulti: atque etiam designabat, quòd ipso contra dicente, generalis synodi non habebant potestatem: quodque multa & grauia disponere & statuere præsumpserant contra decreta sanctorum patrum in Apostolicæ sedis graue præiudicium: tertiasque, incipientes, Deus nouit, suo nomine factas, in quibus quàm plura contra authoritatem Conciliorum asserebantur: & quicquid per eum aut suo nomine in præiudicium aut derogationem sacri huius Concilij Basileensis seu contra eius authoritatem, factum, attentatum seu assertum erat, cassans, irritans & annullans, nullasq; & irritas fuisse & esse declarans: adijciens, quòd decæterò à grauaminibus ipsi Concilio inferendis, abstineret. Deinceps quoque post ipsius adhæsionem in sessione publica, præsidente legato Apostolico, assistentibus octo sanctæ Romanę Ecclesię cardinalibus, oratoribus regũ & principum, prælatorumque & doctorũ iuris diuini & humani copiosa multitudine, eadem declaratio Constantiensis Concilij renouata extitit. Vbi autem hæc veritas concernens manifestè fidem & ius diuinũ, sicut olim lucidè in celebri responsione, incipiẽte, Cogitanti & alijs pluribus ostensum fuit, expressè differens de authoritate data immediatè à Christo Ecclesię cõgregatæ & Concilijs generalibus, totiès & tam solenniter per vniuersam Ecclesiam declarata est, & per Concilia generalia, quæ summi pontifices consistorialiter declarauerunt legitima, etiam pro eo tempore quo huiusmodi declarationes ediderunt. Si nunc post hæc omnia, ipsæ declarationes fidei & iuris diuini abijciantur, ac veluti erroneæ deijciantur & conculcantur, impingaturque toti Ecclesiæ error, quæ talia declarauit: quis nõ videt alias hæreses per Ecclesiam sopitas, resuscitari, & nouis suscitãdis frena laxari. dum ex hoc via paratur, vt Cõcilijs generalibꝰ in declarationibus fidei & diuini iuris ampliùs non credatur: sed in qualibet regione, in quolibet loco possint homines sectas & hæreses & quaslibet malas doctrinas excitare, ampliùs non timentes suas adinuentiones per generalium Conciliorum authoritatem confutari? Vndè totus orbis in conturbationem maximã deueniret, & periclitabitur Christianitas, quæ & olim ante tempora Constantini, sicut testatur Isidorus, feruente persecutione, in varias hęreses scissa est: quia non erat episcopis licentia conueniendi in vnum, nisi tempore supradicti Imperatoris: quòd si tunc, non obstante quòd essent summi pontifices vita & sanctitate pręclari, propter defectum congregationis Conciliorum generalium, hæreses ipsæ pullulabant, quanta nunc insurget hæresum vorago, si ampliùs Conciliorum generalium diffinitionibus non credatur, nec acquiescatur, atque illorum sic miserabiliter prosternatur authoritas? O quanta Christianitatis destructio, O quanta fidei desolatio, O quanta omnis religionis & pietatis abiectio, quanta euersio rerum publicarũ, regnorum & prouinciarum, quantũ naufragium animarum. Plorate iam & ingemiscite omnes inuocantes nomen Domini, maiores cum minoribus, & apertis oculis inspicite turbationem venturam vniuerso orbi, ruinamque vestram, & desolationem præuidete, si sic frangatur necessaria illa conciliorum authoritas. Sed & flete super vos, si sic prosternatur, quod omnium Christianorum prælatorumq; religioso-

Sed talis Concilij caput est Romanus pontifex, cuius authoritate confirmetur oportet.

Has Eugenius negat esse suas.

Concilia generalia semp Romani põtificis authoritatẽ pcipuam agnouerunt, & ab eo tãquam maiori cõfirmari petierunt.

ligiosorum ac cæterorum Christianorum erat supremum refugium in terris: ad eorundem nempe auxilium sæpenumerò confugerunt summi pontifices, dum à tyrannis persequutionem patiebantur, quæ iam amplius nulli venerabuntur, aut reuerebuntur tyranni, si hoc tempore corruerint. Per ipsa Concilia sedes Apostolica robur suæ dignitatis & authoritatis conseruabat, dum per eorundem Conciliorum sententias cunctis hominibus formidandas, & venerandos canones, omnes aduersarios fidei & sanæ doctrinæ atque bonorum morum corruptores arcebant & reprimebant. Ipsi quoque pontifices per eadem Concilia dirigebantur, vt ambularent ad veritatem Euangelij, & potestate sibi data ad ædificationem vterentur. Vndè qui ipsorum Conciliorum authoritatem eneruare quærunt, illi decorem, dignitatem, robur & auxilium Apostolicæ dignitatis, fidemque, salutem & bonas actiones summorum pontificum manifestè confundere moliuntur, atque in illam destructionem adducere, de qua loquitur beatus Gregorius, dum post enumerata vniuersalia Concilia, subdit: Cunctas quas veneranda Concilia præfata personas respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. quibus verbis idem Gregorius immediatè subiungit: Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. Vt verò de cæteris prælatis Ecclesiasticis & principibus secularibus, qui ad Concilia refugium habuerunt, dicere omittamus, quoniam nimiùm prolixum esset singula enarrare, saltem illud homines conspiciant, quòd per huius sacri Concilij labores, regnum inclytum Bohemiæ Sigismundo Romanorum regi restitutum fuit, quodque aduersus nonnullos, qui temporalia cunctis Ecclesijs eripere, religionesque tam mendicantium quàm aliorum destruere conabantur, singulare præsidium, tam in dicto Constantiensi, quàm in hoc sacro Concilio inuentum est. Quid de schismatibus tollendis dicemus, si ampliùs Concilijs generalibus non obediatur? si plures contenderint de papatu, quilibet qui se verum Papam putabit, dicet se superiorē Concilio. quomodò poterunt iudicari, quomodò coerceri aut reprimi, si viderint hoc modo prostratam ipsorum Conciliorum authoritatem? quòd si omnia inconuenientia enumerare vellemus, quæ secum afferret huius authoritatis ruptura, non multis posset describi codicibus. Sed iam ad secundum explicandum transeamus, quomodò hæc prosternitur authoritas, quomodò ruina grauissima Ecclesiæ, & malarum turbationum inenarrabilis multitudo paratur, si ille sustineatur & foueatur, qui huius authoritatis se contemptorem, impugnatorem & notorium persecutorem ostendit. Quis negare potest, ô Christiani, quòd reformationi Ecclesiæ in capite & in membris, quam totus orbis desiderabat, & pro qua iam plura Concilia congregata fuerunt, durissimè restiterit (de quo omnis anima dolere debet) ille qui primus homines ad viam salutis inducere debuerat, olim Eugenius Papa Quartus, nunc Gabriel nuncupatus, quodque illa quæ pro ipsa reformatione decreta & instituta erant per hanc sanctam synodum, à se abiecerit & contempserit, ita vt nunquam vnum canonem synodalem concernentem reformationem ipsam, in executionem efficacem deducere compertus sit, qui nullam penitus emendationem in regiminæ curiæ suæ propter quamcunque admonitionem aut correctionem effecit, sed assiduè grauiores abusus adauxit, in perditionem animarum & detestabilis Simoniacæ pestis fomentum? Quis negare potest, quòd quantùm in se est, authoritatem omnium Conciliorum generalium conculcauit, dum euocatus ad synodale iudicium, diffiniuit quòd ex certa sua scientia authoritate Apostolica & ex plenitudine potestatis transferebat hoc sacrum Concilium, casu quo procederetur cōtra ipsum aut aliquem suorum oratorum præsidentium, qui in concilio fuerant, cùm tamen eo tunc tempore ipsum Concilium generale verum ac legitimum reputaret? Quis dissimulare potest, quòd etiam ipsi Concilio authoritatiuè prohibuit, ne vltra dies triginta causam fidei quæ cum Bohemis agebatur, tractaret, adijciens quòd omnes excommunicabat, priuabat beneficijs, & inhabilitabat ad eadem, qui deinceps post terminum quem ipse tunc præfixit, actus conciliares Basileæ exercerent, volens etiam ex ea causa esse derogatum quibuscunque declarationibus, etiam sub nomine generalis Concilij factis, & alijs in contrarium facientibus? Ex his prosternens & abnegās manifestè supradictam declarationem catholicæ fidei, tam per sacrum Constantiense Concilium factam, quàm per hoc Basileeñ. vt præmittitur, dudum renouatam, & se superiorem in his omnibus Concilio designans: vigore cuius prætensæ dissolutionis schisma horrendum & grauissimam diuisionem consequenter in orbe posuit, erigens congregationem Ferrariensem sub nomine alterius generalis Concilij contra hanc sanctam synodum, postquam declarauerat conditiones in præfata dissolutione positas, purificatas fuisse: scindens hoc pacto inconsutilem tunicam Christi, & Ecclesiam quam in vnitate repererat, gladio sæuissimo diuisionis, & schismatis feriens: quod certè omnes debuerant abhorrere Christiani, quibus simile schisma nūquā cōpertum fuerat. Sed nec his cōtentus, in hanc san-

sanctam synodū varias persecutiones excitauit, mandans ciuibus Basileeñ. vt eandem à sua ciuitate expellerent. Alioquin se in ciuitatem interdictū, & in gubernatores eius excommunicationē proferre dicebat, inhibendo ne quis victualia deportaret ad eandem: & si qui portarent, spoliarentur, cedentq; spolia occupantibus. Scripsit prætetea, vt in eos de Concilio fieret persecutio, tāquā in hostes Christianæ fidei, vocās ipsā synodum iniquorum perfidam synagogam: quæ mandata adeò grauia fuerunt, vt vix filius perditionis adueniens, grauiora aduersus Ecclesiam mandata ferre posset, si eam sentiret pro sustinenda fide & lege Domini in aliquo loco congregatam. Quæ verò & quāta scripserit diuersis principibus, blasphemando eandem synodum & decreta eius, longum esset enarrare. Sed & quomodò patrimoniū, terras & dominia Ecclesiæ, quæ in summa pace & prosperitate repererat, ipse tractauerit, quas alienationes fecerit, quas guerras commouerit, partialitates acceperit, quantæque crudelitates sub regimine suo in loca & in subditos Ecclesię perpetratæ sint, quomodò iuramenta sua solenniter in conclaui & post conclaue præstita infregerit, flebile est dicere. Et prætereà quæ vnquam maior incorrigibilitas, quæ maior pertinacia in aliquo pontifice vel ministro Ecclesiastico apparuit, qui non solùm in prædictis suis excessibus, quibus diuinam maiestatem & legem eius ac fidem Catholicā tam notoriè offendit, & Ecclesiam Christi in spiritualibus & temporalibus sic conturbauit, afflixit, damnificauit, diuisit, & supra modum scandalizauit, obdurato permansit animo: verùm etiam vult, his non obstantibus, ab hominibus innocens & iustus reputari, nulla vnquam emendatione, nulla correctione ostensa, quasi tātam cęcitatem iam in populo Dei excidisse credat, vt tam grauia vitia velint pro veritatibus venerari? Videns autem hæc sancta synodus, ad ipsius emendationem nec dulces admonitiones sæpiùs & per plures legatos & oratores transmissas, nec longam patientiam & benignam expectationē, nec citationem iuridicam, nec suspensionis ab administratione Papali sententiam iustissimam proficere: tandē expectatis decem & septem mensibus post suspensionē prædictam, necessè habuit super depositione ipsius à papatu, iustum proferre iudicium, prout eidem ex authoritate data à Christo incumbebat. Nunc verò aduertite ô Christifideles, quæ deinceps erit in orbe Conciliorum authoritas, si post hæc omnia fouetur & sustinetur, qui non solùm in tantis malis se incorrigibilem præbuit, verùm etiam eandem Cōciliorum authoritatem prosternere laborauit, & laborare non cessat, vt deinceps nec ipse, nec aliquis successorum suorum per iudicium Ecclesiæ corrigi valeat, sed possint pro libito voluntatis omnia agere absque vllo timore correctionis fiendæ super terram: qui & adhuc post suam depositionem grauiora grauioribus addens, tres declarationes catholicæ fidei de authoritate Conciliorum, condemnare ausus est, cuius oratores iam per orbē aduersus eandem authoritatem apertè prædicāt: & tam ipsi quā nonnulli sibi fauētes, dissemināt libellos ac tractatus ad huius hæresis diuulgationē, & suppressionem declarationum catholicæ fidei, quas vniuersa tenuit Ecclesia. Potestis autem ô cuncti Christiani hunc ignem, priusquàm ampliùs accendatur, extinguere, & fidei catholicæ ac vniuersæ Ecclesiæ pacem reddere, si sententijs iustissimis huius sanctæ synodi, quā repræsentare vniuersalem Ecclesiam recognouistis, debitā præstiteritis obedientiam, & viam veritatis ac iustitiæ efficaciter amplexari curetis, in fauorem fidei & salutis Ecclesiæ vniuersæ. Si verò id non fiat, sed diutiùs præstetur obedientia ei, qui omniū horū malorum caput est, si repulso Ecclesiæ iudicio, ille sustineatur, qui iustè cōdemnatus est, si impugnatori notorio fidei & authoritatis Conciliorum faueatur, si manifestus persecutor congregationis synodális sustineatur, si mandata, statuta & præcepta Concilij generalis abijciantur, & rebellanti atque contumaci & incorrigibili adhęreatur, illeque post sententiam depositionis in eum latam, pro capite Ecclesiæ reputetur, qui se ab ipsius Ecclesiæ vnitate & corpore per fidei læsionē, per schismatis in erectione prætensi alterius Concilij perpetrationem separauit, & cui iam nullus color, nullus titulus papatus competere potest: si deniq; non auditur Ecclesia iudicans, & libellis illius qui condemnatus est, blasphemias & enormes iniurias in sanctam synodum & existentes in ea continentibus, aures præbentur: quis non videt dies illos malos, horrendamque turbationem totius Ecclesiæ, de qua superiùs disseruimus, in proximo adesse? Quanti reperientur, qui deinceps in Concilijs generalibus ad defensionem fidei, ad extirpationem hæresum, ad reformationem morum, ad tuitionem iustitiæ & veritatis persistere vellent, si videant sibi priuationes beneficiorum, & persecutiones corporum, iniurias, opprobria, prætensas censuras & quæcunque aduersitates imminere: illi autem, qui hæc aduersus synodum hanc perpetrauerit, obedientiam & fauorem finaliter dari? Sepelitur profectò, conculcatur, & prosternitur, si res ita procedant, ipsa Conciliorum authoritas, & grauissimus dolor imminet omnibus Christianis. Verùm confidimus in Domino, quòd non sic Ecclesiam suam in interitum ruere permittet: quinimmo excitabit corda seruorū suorum, vt misereantur ipsius Ecclesiæ & ani-

Pius 2 Lōgè aliter scribit de hoc Eugenio, palā reuocans, ꝙ olim sensisset vobiscum cōtra Eugenium.

Florētinū Cōcilium definiuit Romanū pontificē plenam à Christo habere potestatem vniuersalis Ecclesię gubernandę.

& animarum suarum, nec fidem catholicam, veritatem & iustitiam sic opprimi patiantur. Sed neq; hoc sustineri potest, quòd quidam obedientiæ neutralitatem consulunt obseruandam, & sicut ei qui iustè per synodale iudicium condemnatus est, nequaquam obediendum est, sic Concilio iudicanti obedientiam subtrahendam putant. Quomodò enim potest quisquis Christianus excusari, vt ab omni iudicio Ecclesiæ se subtrahat, cùm de necessitate salutis Ecclesiam audire teneatur, sicut Euãgelica doctrina & omnis sanctorũ traditio testatur? quod liceret, si quisquam se à iudicio vnius Cõcilij subtrahere posset, similiter & sacri Concilio denegare obediẽtiam, nec in eorum sententijs siue pro fide, siue pro quibuscunq; rebus animarum salutem aut Ecclesiæ statum concernentibus, vlla stabilitas, vllàve efficacia haberetur. Quilibet acta Conciliorum examinare vellet, ac de illis, prout ei videretur, iudicare: aut post iudicium vnius Concilij, aliud expetere, nullum interim obedientiæ debitum reddens. sicq; frustraretur Conciliorum authoritas, & tandem neq; ipsis, neq; summis pontificibus legitimam administrationem habentibus obediretur. Vndè in totum confunderentur Ecclesiastica iudicia, periclitareturq; Christiana religio: nec deinceps Cõcilia generalia quæcunq; mala reprimere laborarẽt, si eorũ sententijs non obedire conspicerent, neq; locus est suspẽsioni animorum in tam clara iustitia, in tanta obediendĩ necessitate, dum per defectum obedientiæ præstandæ, fidei læsio & veritatis oppressio assiduè succrescunt, periclitantur animæ innumeræ, & exemplum datur omnibus, vt deinceps nullis sententijs prælatorum suorum, sicuti nec synodorum obediant, sed animos suos per plura tempora suspendere velint, vndè omnis iurisdictio perire poterit, dum authoritatem supremam Ecclesiæ obmitti & negligi videbunt. Si itaq; communi bono Ecclesię Dei cõsulere quęritis, ô Christifideles, si pręsentibus malis finem imponere, si pacẽ consequi & felicem statum totius Christianitatis intueri, date operam, vt cuncti vnanimiter viam veritatis sequantur, vt Concilijs generalibus sua reddatur authoritas, vt nullus eam deneget synodo vniuersali obedientiã, ad quam tenetur de necessitate salutis, in his quæ pertinẽt ad fidem, extirpationem schismatis, & reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, & pertinẽtibus ad ea. Sic cessabunt schismata, sic hæreses extinguentur, mores reformabuntur, vigebunt Concilia, sedes Apostolica & virtutum dignitate & honore plurimo reflorebit, repellentur conatus antiqui hostis, breuiabuntur dies mali, & malorum grãdium repelletur incursus, quæ, si secùs fiat, super omnes Christianos iam imminere conspicitis. Superest iam vt eas obiectiones nullius ostendamus esse momenti, quæ illaqueationem animarum & obfuscationẽ veritatis ac iustitiæ huius sanctæ synodi, per nonnullos asseruntur. Allegant quidem hoc sacrum Concilium de suo consensu fuisse translatum, pro eo quòd cõcordauerat cum Græcis, se transferre infra mensem postquàm aduenissent ad vltimum portum citramarinum, eisdem in Constantinopoli per oratores Concilij nominãdum pro celebrando œcumenico Concilio, in eo loco quem hoc sacrum Basileense Conciliũ elegisset. Verùm quantò reijcienda sit hæc obiectio, vos Christifideles aduertite. Manifesta quidem nimis est veritas, quòd Græci, præualentibus practicis olim Eugenij pertequentis synodum, non ad portum per oratores Concilij eis nominatum, venerunt, neque ad locum per Concilium electum, sicut ipsi promiserant, venire voluerunt: immò scripserunt Concilio per oratores eius in Constantinopolim missos, se propterea cum eis & eorum galeis non aduenisse, quia tempus mittẽdarum ipsarum galearum translatum erat, sic absoluentes se ab omni obligatione mutua, quæ inter Concilium & ipsos contracta erat, licèt tamen alteri oratorũ priùs dixissent se de vlteriori expectatione contentos esse, impedimentaque Concilio præstita essent manifesta, cùm in conuentionibus initis cum eisdem, expressè caueretur, omnia debere intelligi sine fraude & dolo, ac legitimo impedimento cessante. Quòd si ad requestam ipsius olim Eugenij deinceps ire voluerunt Ferrariam contra consensum Concilij, quis ratione vtens, dicere possit Concilium ex ea re ad se transferendum fuisse obligatum? Dum verò quidam vlteriùs obijciunt, quòd Concilium quadam vice conclusit, casu quo Auinionenses certam pecuniæ summam infra mensem nõ traderent in pecunia numerata, & de hoc infra duodecim dies sequentes, non certificaretur Concilium, quòd tunc teneretur ipsum Concilium ad electionem alterius loci procedere, & vniuersali Ecclesiæ aliundè prouidere: quod dum adueniente tempore non fieret, præsidentes Apostolici & alij quidam secum minorem partem Concilij facientes, tanquam ad ipsos deuoluta potestate Concilij, alium locum aliumque portum nominauerunt, & oratores ad Gręcos miserunt. Sæpè ad huiusmodi obiectiones per decreta & Epistolas nostras responsionem fecimus, ostendimusque illas esse penitus inanes. Manifestum est enim, quòd Concilium in ea conclusione cum nullo contractum fecit aut conuentionem, nullusque aderat cum quo huiusmodi contractum celebraret: nullique dubium est, quenquam cum seipso contrahere non posse, cùm inter spondentem recipientemque sponsionem, debeat esse distinctio personarum. Vndè illarum omnium obie-

Hoc aliquandiu Germani fecerunt, sed postea ad Eugeniũ se cõtulerunt.

Matt. 18.

obiectionum corruit fundamentum. Sed tantùm illam concluſionem intra ſe cepit Concilium, quam & interpretari & mutare poterat iuxta caſus occurrentes, ſi pro ſalute Eccleſiæ, ſibi ita agendum videbatur. Nec aliquis ſibi legem imponit, à qua recedere non poſſit: neque dicebatur in concluſione ipſa, quòd in caſu prædicto minor pars haberet alium locum eligere, ſed Concilium. Et ſi aliquod dubium erat, quod interpretandum veniret, aut ſi quid in hoc agendum, vel deliberandum aut mutandũ, nullatenùs iudicio minoris partis ſtandum erat, ſed plurimorum ſententiæ acquieſcendum, ſicut mos antiquorum Conciliorum & omnia patrum inſtituta edocent. Vndè & ex eo in vniuerſum orbem turbatio grauiſſima excitata olim fuit, dum aliqui Epiſcopi minorem partem Cõcilij Nicæni facientes, illis contradixerunt, quæ maior pars concluſerat. Sed quid ampliùs illi met præſidentes Apoſtolici, qui ſub prætextu concluſionis illius alium locum eligere voluerunt, eidem concluſioni cùm fieri deberet, contradixerunt, proteſtantes ſe non conſentire in decretatione loci Auinionenſis, de quo expreſsè agebat dicta concluſio? Et vlteriùs, pendente termino præfixo, oratores olim Eugenij Archiepiſcopus Cæretenſis & Iacobus de Rachaneto, impediebant, ne illæ pecuniæ darentur in Auinione, de quibus hæc concluſio agebat. Scripſerunt prætereà Auinioneñ. quomodò abbas Bonæ vallis & Raymundus Taloni decretorum doctor, ad eos miſſi ex parte Concilij, compoſuerant cum eis ex poteſtate eius data à toto Concilio, quòd haberẽt decretationem loci Auinionẽſis & impoſitionis decimarum, priuſquam pecunias ſuas exoluerunt. Mandaueruntque ipſi Auinionenſes, quòd illis habitis pro cautione eorum, pecunias expedirent, de quibus oratores Concilij miſſos ad eoſdem, cautos & ſecuros fecerunt. Iudicauit Cõcilium quòd rationabiliter petebant, quodque attentis prædictis, quæ ſuperuenerunt ad notitiam ipſius Cõcilij, & alijs pluribus ipſum * monentibus, nõ erat procedendum ad electionem alterius loci, nec expediebat ſaluti Eccleſiæ & bono rerum agendarum. Quòd autem aliqui pauci ad electionem alterius loci temerariè procedere præſumpſerunt, ſe dicentes Decretum agere contra duplo maiorẽ partem Cõcilij & ampliùs, ſcindentes & diuidentes, quantùm in ſe fuit, Eccleſiæ vnitatem, hoc prorſus illicitum & perniciosum fuit, ſicut per ſolenne Decretum ſeſſionis noſtræ 32. demonſtrauimus. Vndè & conatibus eorum extunc reſiſtens hæc ſancta ſynodus, decretationem fecit in ſeſſione publica ſuper electione loci Auinionẽſis & aliorum ſibi adiunctorum, omnem aliam electionem ſeu nominationem loci per quocunque factam irritans. Deinceps quoque ſubſequuta eſt communis omnium nullo diſcrepante concordia, quòd tres domini, inter quos erat vnus & primus legatorum Apoſtolicorum, haberent ſigillare literas de quibus agebatur, ſine præiudicio alicuius, & oratores mittere. Ipſi autẽ ſigillauerũt decretum Concilij, mittentes ipſum pro oratorum in Auinionem, illo prætenſo reiecto, quod per minorem partem factum fuerat. Cumque ſit omnino à veritate alienum, quòd duo Decreta contrarij tenoris, immò & ſibi inuicem cõtradicentia expreſsè, vno & eodem tempore ſimilia ſynodali iudicio emanuerint, quia Spiritusſanctus per eos generalis ſynodi contrariè loqui nõ poteſt, eo ipſo quòd Decretum Concilij ſuper Electione de Baſilea, Auinione & Sabaudia, conſentientibus omnibus patribus qui in Concilio erant, & ipſis legatis Apoſtolicis, vera bulla plumbea ſynodali ritè plumbatum eſt: manifeſtum eſt dictã ſchedulam legatorum nullatenùs vim Decreti habere potuiſſe. Dum verò quidam literas ſuper eo quod per minorem partem factum fuerat, clandeſtinè bulla ſacri Concilij de nocte ſurrepta ſigillauerunt, declaratum eſt, illas falsò bullatas, eſſe: & quòd Archiepiſcopus olim Tarentinus, præſidens & orator ipſius olim Eugenij, qui ſe in hoc operam cum effectu dediſſe confeſſus erat, tanquam falſarius iuſtè condemnatus extitit. Sic igitur in ea re nullus hæſitationis ſcrupulus eſt quòd penitus nullius momenti fuerit, quòd per illos paucos contra iudicium Concilij actum eſt. Sed nec de his diſputare neceſſe eſt, cùm etiam illud quod per illos paucos factum fuerat, abruperit ipſe olim Eugenius: qui, cùm omnes patres exiſtentes in Concilio, tam ſui legati quàm alij, dictaſſent vt Concilium firmiter maneret Baſileæ vſque ad aduentum Imperatoris & patriarchæ Græcorum ad vltimum portum, nihilominùs ipſe longè ante aduentũ prædictorum Græcorũ plùs quàm per quatuor menſes, hoc concilium, quantùm in ſe fuit, abrupit & diſſoluit, ex eo capite quòd procederetur contra ipſum aut aliquem ſuorum, negans iuriſdictionem immediatè à Chriſto Concilijs datam, & ſe (vt anteà præmiſſum eſt) ſupra Cõcilium erigens in facto reformationis & fidei. Quam prætenſam diſſolutionem cùm non reuocaſſet infra quatuor menſes, immò aliam congregationem ſub nomine generalis concilij interim apud Ferrariam feciſſet. grauiſſimum ſchiſma perpetrans, ſuſpenſus fuit ab adminiſtratione papali ante aduentum prædictorum Græcorum eo tẽpore, quo etiam illi de minori parte prædictum Cõciliũ permanere debere in Baſilea dixerunt. Poſtquàm verò legitimè ſuſpenſus fuit per Conciliũ, quis Chriſtianorum dubitat

* mouentibus,

bitat quoscunq; actus per ipsum in administratione papali expletos, nullos, irritos & inanes extitisse? Sic itaq; volentibus quærere occasionem discedendi à sancta synodo, nullus color cuiuscunque translationis potest vlatenùs suffragari: quod satis intellexerunt prælati, principes, vniuersitates ac cæteri maioris partis orbis, qui nunquã ad cõuentionem Ferrariensem vel Florentinensem, iam ferè à tribus annis erectam, accedere vel mittere voluerunt, sed illa reprobata, sanctã synodũ Basileen. velut repræsentantem vniuersalem Ecclesiam, verbis & scriptis cognouerunt. Et cùm dictam congregationem Ferrariensem, erectam sub nomine generalis Concilij hoc durante Concilio, non generale Concilium, sed schismaticorũ fuisse conuenticulum, prout in Decreto nostræ vigesimænonæ sessionis manifestissimè cõstat, ipseque Gabriel quia caput illius schismaticæ conuentionis, & quia à papatu legitimè suspensus erat, iurisdictionem papalem non poterat exercere, per accessum ipsorum Græcorum, qui iam à plurimis annis ab Ecclesia Catholica diuisi erant, nullatenùs dicta Ferrariensis conuentio legitima facta est. Neque veraciter dici potuit, ipsam esse generale Concilium vel œcumenicũ, prout ipse illã intitulauit. Objiciunt deinde alij, quòd in sancta synodo permanentes, pauci numero fuerunt ad exercendos actus iuridicos suspensionis ab administratione papali & depositionis olim Eugenij, ac subsequentis electionis sanctissimi domini Felicis papę Quinti. Quæ quidem obiectio si illi debeat suffragari, qui synodum persecutus est, qui omnibus modis homines ab ea subtrahere & separare laborauerit, & aduersus illos militet qui tẽpore persecutionis permãserunt, qui oẽs de orbe ad succurrendum & prouidendum Ecclesias Dei per epistolas & oratores vocare integro ferè biennio non cessauerunt: quis nõ videt, ex hoc Cõciliorum authoritatem prosterni & confundi? Nam semper summus pontifex dũ synodum rumpere volet, aliquos exindè abstrahere poterit. Si aũt alij permaneãt, objicietur eis paucitas: sicq; videntes se nihil proficere posse, synodum in totum deserent, permittetur que agere cuilibet summo põtifici quicquid libuerit. Nec possibile erit, si quisquã eorum fidem offendat, schisma faciat, aut quibuscunque malis Ecclesiam scandalizet, remedium per generale concilium exhiberi. Sed nunquid illi qui non fugerunt, qui non deseruerunt synodum in necessitate, qui non fidem, veritatem & iustitiã cõculcari pmiserunt, quiq; pro his sustinendis tribulationes & dolores, pestem, guerram, penuriam & cæteras aduersitates subierunt, propterea culpandi sunt? Nunquid Apostoli qui in numero pauci cum Christo permanserunt in tentationibus suis, alijs discedentibus, ideo malè egerunt? nonne satis elucidatum fuit in supradicta synodali responsione, quę incipit, Cogitanti, consentiente in hoc & cooperante tunc legato Apostolico, quomodò illi qui permanerent in synodo vsque ad finem operis sui, cõmendandi essent: non autem illi qui discederent, aut qui se ab ea diuiderent? Allegatumque quomodò dum Christus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: nõ pauci qui remanserũt cum Christo, sed illi qui recesserunt, reprehensionem meruerunt. Ibi quoque non obmissum est, quomodò recedente Ioanne 23. à Cõstantiensi synodo, non illi defecerunt, sed commendati sunt, qui cum ipso Concilio perstiterunt vsque in finem. Nec tamen ita pauci fuerunt in hac sancta synodo, vt quidam existimant, cum in decreto suspensionis ipsius olim Eugenij ab administratione papali, valdè multi adessent, & inter eos plures regum & principum ambasiatores. Decreta quoque de causis & de collatione beneficiorum in eadem sessione promulgata sunt, quæ maior pars recepit tanquã à generali synodo vniuersalem Ecclesiam repræsentante. Vndè nullus color, nulla excusatio aut tergiuersatio potest cuiquam in diuino iudicio suffragari, quare illi suspẽsioni resistat, aut cur post eam illi qui suspẽsus fuit, velut ex certo proposito in administratione papali obedire, & actus eius, tanquàm non suspensi, legitimos reputare. In actu quoq; depositionis ferè trecenti fuerunt. Et tempore subsequentis electionis grandis adhuc numerus erat, nec vsque in hodiernum diem diuina prouidentia hanc sanctam synodum deseruit, quin competentem numerum prælatorum, doctorum & aliorum notabilium virorum habuerit, & adhuc hodiè habeat. Sed præterea hæc quæstio dudum diffinita & determinata est tam per synodum, quàm per summum pontificem tunc existentem, consentientibus in hoc Cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ & omnibus Christianis. Nam cùm tempore primæ dissolutionis prætensæ pauci prælati essent in concilio, non numerum quatuordecim excedentes, neque medietas numeri omnium suppositorum in Concilio haberetur, quæ præm issis actibus interfuit, ipse quoque tũc summus pontifex objiciebat eidem Concilio numeri paucitatem per literas suas diuulgatas in orbem. Et nihilominùs determinatum est per omnes, quòd hoc non obstante, fuit protunc legitimum cõcilium & legitimè continuatum. Quòd si in tali numero legitimum est concilium ex diffinitione catholica & Apostolica, omnesq; de necessitate salutis legitimo concilio obedire tenẽnt, tanq̃ habẽti potestatẽ immediatè à Chri-

Immò verò Concilium Florentineñ. & Latini & Græci venerant, & ferè oẽs à Basileẽsibus discesserunt.

Fatentur paucitatẽ suam.

Christus aliter pmisit Petro.

Ioan. 6. f

Alia fuit tũc ratio propter schisma.

Sed non exprimũt quę illorum trecẽtorũ fuerit authoritas.

Christo, vt præmissum est, in pertinentibus ad fidem, extirpationem schismatũ, & reformationem Ecclesiæ in capite & in membris: quis potest iam sub colore paucitatis vel alio quocunq;, occasionẽ quærere non obediendi cõcilio in actibus p̃fatis? Quòd si deinceps liberum sit vnicuique de actis synodalibus recipere quæ volet, quæ nolet abijcere, reputare cõciliũ velut habens potestatẽ cum placuerit, cũ non placuerit non reputare, nõ audire Ecclesiã nisi quandò & quomodò voluerit: quis dubitat, ex hoc omnẽ conciliorum authoritatẽ prosterni, omnẽq; obedientiã illis debitam frustrari? Clarũ est itaq;, has obiectiones nulli Christiano suffragari, quò minùs iustis sententijs, per hanc sanctã synodũ pro necessitate fidei & vniuersæ salutis Ecclesiæ promulgatis, plenè obedire debeat, quæ fideliter dicimus, veritatem manifestantes ad omnẽ conscientiã hominum, vt videntes horrenda pericula & cunctis seculis inaudita, quæ ex conculcatione authoritatis conciliorum & discessione à fide iam imminet, viam veritatis efficaciter amplectantur, fidẽ ipsam tueantur & cõstantibus animis iustitiæ adhæreant, perquam impugnatores inimici repellantur, & omnia in pacem, quietem, ac salutarem dispositionẽ reduci valeant. Obsecramus itaq; vos Christifideles per misericordiam Dei, vt dum adhuc tempus est, cõsulatis publicæ saluti: & sicut adhæsistis huic sanctæ synodo, eiusque authoritatẽ recognouistis, & insupèr veritatem fidei, quã defendi sustinuistis, dum ille qui & nunc eam persequitur, tentauit prima vice dissoluere, tenentes quòd hoc facere non poterat, sic & vos permaneatis, & cum veritate stetis vsq; in finem: sicque agatis, vt is qui tantis laboribus authoritatẽ omnium conciliorum prosternere molitur, tandem ab his desistat, & suæ saluti consulat. Nec tale exemplum posteritati relinquatis, vt concilium repræsentans vniuersalem Ecclesiã, per vos tanto tempore recognitum, & cui de necessitate salutis tenemini obedire, patiamini in diebus vestris cõfundi & conculcari. Verum quoq; pastorem Ecclesiæ Catholicæ per eandem synodũ canonicè electũ, colite & veneramini: cuius assumptionem ad Apostolatum fuisse necessariam, satis indicat aduersitatum magnitudo, quæ aduersus Ecclesiamità succreuerunt, vt vix alius inuentus fuisset, qui hoc tempore põdus huius ministerij sufferre valeret: sed cũ donauit Dominus, qui nunquã Ecclesiam derelinquit, vt eius prudentia, patientiã & multiplici virtute cũ auxilio huius sanctæ synodi, fides defendatur, authoritas conciliorũ cõseruetur, iustitia vigeat, pax & tranquillitas ac bona omnis dispositio in statu ecclesiastico & Christiana religione subsequantur. Pro quibus, fauente altissimi gratia, omnes labores nostros vsq; in finem impẽdemus, multa aduersitatum genera nobis assiduè irrogata patienter pro noĩe Christi sustinentes qui maiora pro Ecclesiæ suæ plantatione subire dignatus est: pro quo & discipuli eius grauissimas p̃secutiones pertulerunt, omnemq; operam nobis possibilẽ, de superno cõfisi auxilio, dabimus, ne sic Ecclesia, quã tanto precio Christus ipse Deus noster acquisiuit, diebus nostris confundatur, ne in opprobrium & desolationem Christianæ religionis veritas fidei per Christianos ipsos agnita, recepta & defensata, sic miserabiliter relinquatur & p̃sternatur in terrã, sed potiùs illibata seruetur: vtq; hæc sancta synodus tam solenniter inchoata, tantisq; continuata laboribus, felicem exitum accipiat, ad salutem vniuersorum & gloriã Iesu Christi Saluatoris nostri, qui est benedictus in secula seculorũ, Amẽ.

Nõ id voluit Eugenius.

Datum in cõgregatione nostra generali in Ecclesia maiori Basileensi celebrata, sexto idus Nouembris, Anno à natiuitate Domini 1440.

RESPONSIO SYNODALIS facta oratoribus regis Romanorum ac principum electorum de transferendo concilio.

SAcrosancta generalis synodus Basileẽsis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalẽ Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Petitionem vestram audiuit hæc sancta synodus, q̃ noĩe charissimi Ecclesiç filij Frederici regis Romanorũ illustris, & venerabiliũ Archiepiscoporum ac nobiliũ virorũ principum electorũ sacri Romani Imperij, vos venerabilis Siluester episcope Chiemẽsis, & dilecti eiusdẽ Ecclesiæ filij Ethardc de Zelking baro, Thoma de Haselbach in theologia magister, Ioannes de Lisura decretorũ doctor, præposite Ecclesiæ B. Mariæ ad gradus Moguntineñ. Ioannes de Francfordia officialis Confluentiæ, Henrice de Herpel prępposite S. Seuerini Coloniensis, Ioannes de Lamberg etiam in theologia magister, præmissis disertis orationibus porrexistis. Cuius quidem petitionis tenor talis est: Dignentur vestræ reuerendissimæ paternitates ad exhortationẽ & deuotam postulationem serenissimi domini nostri Romanorum regis &c. necnon suorum principum electorum sua vota conferre, quatenus modis congruis ad generališ Concilij ab omnibus indubitati congregationem, infra vnius anni spatium, perueniatur loco suæ maiestati & suis principibus electoribus grato & rebus gerendis accommodo. Vestras autem dominationes latére non putamus, quantùm necesse sit, vt conciliorum generalium iudicia, quæ pro fide orthodoxa & Salute animarum proferun-

tur, firma & stabilia permaneant: quodque iactura ipsius fidei & ecclesiasticæ disciplinæ immineat, si illa mutari & vacillare, nec robur & stabilitatem habere permittantur. Hinc enim assiduę perturbationi pacis datur occasio, hinc detrimenta salutis afferuntur innumera, hinc ad malorum audacem perpetrationem ingressus præbetur, hinc subterfugijs perfidorum aditus aperitur. Sicquippe inducerentur peruersi, vt nullatenus synodo iudicanti aut statuenti vel mandanti obedirent, sed ilicò aliam synodum fieri expeterent, cùm & mos sit malorum litigatorum, sicut pręclarè B. Augustinus ad Glorium Eleusinum & alios Donatistas scrisipt, vt dicant se malos iudices fuisse perpessos, licèt etiam firmiter manifestissima veritate superati. neque coercere posset ceruices superborum & Ecclesiasticam pacem perturbantium synodalis authoritas, si celebrato Concilio mox ipsum transferri aurad aliud oporteret deueniri. Quod papa Gelasius luculenter aduertens, in epistola directa episcopis Dardaniæ aiebat: Maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necessariò pędicauerunt, vt quod contra vnamquanque hæresim coacta semel synodus pro fidei communione ac veritate promulgasset, non sinerent post hoc nouis retractionibus mutilari, ne prauis occasio præberetur. Et subdit eadem epistola: Sic Eunomium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condemnans, vlteriùs ad noua concilia venire non sinit. Martinus quoque & Valentinianus Imperatores firmum habere voluerunt, quod per synodum Chalcedonensem fuerat definitum, causam illam subiungentes: Nam iniuriam facit iudicio religiosissimæ synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita, reuoluere & publicè disputare contendit: quod si permitteretur, nihil fermè in diffinitionibus fidei & iudicijs Ecclesiæ apud mortales stabile haberetur: facileque rueret omnium futurorum conciliorum vigor, si hæc sancta Synodus authoritate duorum præcedentium Conciliorum & duorum Romanorum pontificum congregrata, cui etiam summus pótifex pro tempore existens cum omnibus Cardinalibus, cunctiq; pręlati ecclesiastici inhęserût, cui omnes reges terrę, omnesq; ferè magni principes orbis incorporati sunt, & solennia per suos oratores pręstiterunt iuramenta, conculcaretur: aut in suis iudicijs, statutis, declarationibus & decretis contemneretur & haberetur ludibrio. Non paruum itaque imminet periculum, si in alium locũ synodus congreganda decernatur, quin robur ecclesiasticę authoritatis aliquid læsionis atq; detrimenti patiatur. Vbi tamen iam pluribus annis diligẽtiam nostram pro illibata stabilitate ipsis authoritatis Conciliorum conseruanda, Dño auxiliante, impendimus, & pro pace Ecclesiæ præmissam petitionem postulatis adimpleri, quam si reijceremus, plurima discrimina grauiorque ipsius Ecclesię Dei lęsio sequi posset: Nos de benigno Christi adiutorio assiduè sperantes, qui ad ipsam Ecclesiam ait, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cõsummationẽ seculi: simulque de probitate serenitatis regię & inclytorũ principũ vos mittentium confidentes, quòd magnis viribus laborabunt, vt siue hîc continuata fuerit, siue in alium locũ translata concio synodalis, firmiter atque inconcussè teneantur ab omnibus veritates in sacro Constantiensi Concilio declaratæ, & per hãc sanctã synodum renouatæ, sicque stabilis & firma deinceps Conciliorum habeatur authoritas, per quam fidei catholicę robur ac neruus ecclesiasticæ disciplinę & status Christianorum conseruetur in terris: Sic eorundẽ Cõciliorũ statuta, ordinationes & iudicia pro ipsa fide, pro lege Domini & ędificatione animarũ, ac bono regimine status vniuersalis Ecclesiæ, cuncti reuereantur, quòd nullius in aduersum rebellio aut pertinax contradictio vel scandalosa dissensio præualere permittatur: vt sic cum vigore iustitiæ mala reprimi, & bona cum tranquillitate valeant promoueri, vnanimitasque obediẽtiæ vbilibet reflorere possit: præfatæ vestræ petitione respondendum duximus, iuxta seriem articulorum sequentiũ sub hac forma: Primò, sancta synodus commendat deuotionem & synceram intentionẽ, quam præfati serenissimus Romanorum rex, & illustres principes ad vnionem & pacificationem Ecclesiæ sanctę Dei habent, & pridem per vos prædictos solennes nuncios & oratores suos cum eorum literis ad hoc sacrum Conciliũ destinatos, in congregatione generali facundè & prudenter explicârunt. Secundò, vobis præfatis oratoribus commemorat, quomodò in hac ciuitate Basileensi hactenus fuerit & hodiè sit generale Cõcilium vniuersalẽ Ecclesiam repręsentans, quod meritò apud oẽs Christicolas multiplici ratione debet dici & reputari indubitatũ & vnicum, & quòd sinè maximis periculis, incõmoditatibus, laboribus, sumptibus & difficultatibus, abhinc ad aliũ locum mutatio huius sacri Cõcilij fieri non poterit, prout res hæc seipsam cunctis diligenter intuentibus indicat, & hæc ipsa sancta synodus sępiùs per oratores suos in diuersis ambasiatis, ac in isto loco verbo & scriptis oratoribus regum & principum seculi multifariè ostendit. Vndè præmissis alijsq; pluribus attentè consideratis, videretur huic sanctæ synodo, quòd hæc insignis ciuitas Basileensis, cuius idoneitas multiplici experientia diuturnè comprobata extitit, esset locus aptus & rebus gerendis accõmodus, ad quem cooperantibus pręfatis domi-

Synodus Chalcedonẽn. vel maximè agnouit primariã Ro. pōtificis authoritatis, petẽs à Leone sua decreta confirmari, & eius sentẽtiã diu expectans.

Matt. 28.

dominis serenissimo Romanorum rege & electoribus, non solùm ex inclyta natione Germanica, sed ex omni fidelium natione quæ sub cœlo est, conuenire possent omnes, qui generalibus Concilijs interesse debent & consueuerunt, vt vnà cum patribus qui in hoc Concilio constanter hactenus perseuerauerunt, pax & vnio Ecclesiæ desiderata dari posset: præcipuè cùm hoc sacrum Concilium, inter alia sancta opera, specialiter extitit congregatum ad pacem omnium Christianorum. Nihilominùs his non obstantibus, vt prædicti serenissimus rex & principes electores, cæterique reges & principes ac cuncti fideles clarè percipiant rectam & puram intentionem, quam habet hoc sacrum Concilium ad vnitatem & pacem Ecclesiæ, & hactenus semper habuit, quodque patres in eo perseuerantes parati sunt reddere rationem omni poscenti de ea quæ

1.Pet.3.c

in ipsis est fide, vtque præfati serenissimus rex & sui principes electores euidenter cognoscăt, quòd sacrum Concilium cupit votis eorundem complacere pro pacificatione vniuersalis Ecclesię, diuina fauente clementia, consequenda, ipsa sancta synodus in hac Basileensi ciuitate inclytæ nationis Germanicæ in Spiritusancto congregata, & vsque in præsentem diem legitimè continuata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, offert se paratam in tempore de quo infrà fit mentio, ad locum eiusdem nationis rebus gerendis accommodum, & regiæ celsitudini gratum, sua propria authoritate modis cōgruis seipsam transferre, securitatibus tamen ante huiusmodi translationem decretandam & fiendam, in talibus præstari solitis, & alijs necessarijs datis & præstitis.

En qui hactenus noluerũt Eugeniũ sequi, iam in gratiã Cæsaris parati sũt aliò se trãsferre.

Obsecrat autem præfata sancta synodus eandem regiam celsitudinem, quatenus dignetur rem hanc alijs regibus & principibus intimare, eos toto ingenio & nisu inducendo, vt illam ipsi amplectantur, veniantque personaliter, aut suo solennes oratores mittant, ac prælatos & alios qui in generalibus Concilijs de iure vel consuetudine debent interesse ditionis eorũdem, etiam ad veniendũ inducăt, vt pax & vnio Ecclesiæ sanctę Dei dari possit. Securitates verò & alia quæ necessaria esse reputat & intendit hæc sancta synodus, sunt ea quæ sequuntur: Primò, quòd serenissimus ipse rex præstet suum & sacri Romani Imperij saluumconductum ipsi Sacro Concilio ad alium locum transferendo, pro omnibus accedentibus ad ipsum, stantibus & recedentibus in plena forma. Detque operam, vt locus eligendus etiam habeat plenissimam securitatem & saluumconductum cum libertatibus circa iurisdictionem, ac etiam super habitationibus, victualibus & alijs requisitis. Similiterque dabit operam, quòd principes Ecclesiastici & seculares ac loca ipsi Concilio vicina, dent suos saluosconductus. quodque prædicti saluiconductus serenissimi domini regis, loci Concilij, aliorumq; dominorum & locorum, sint irreuocabiles, durentque continuè vsque ad quatuor menses post finitum Concilium. Exhortatur autem sancta synodus regiam celsitudinem, si quæ guerræ aut discordiæ graues tunc inter illos aut illa essent, dignetur se interponere pro treuga aut pace inter illos componenda. Item petit sancta synodus, quòd serenissimus ipse dominus rex Romanorum ipsi Concilio intersit personaliter, cessante legitimo impedimento: quo adueniente, aliquem potentem & magnę authoritatis principem sacro Concilio gratum, in eius protectorem instituere habeat: polliceaturque sub verbo regio per suas literas patentes, quòd non faciet, nec fieri permittet, Deo authore, quantùm in eo fuerit, quod sit vel esse possit directè vel indirectè contra ipsius Concilij authoritatem & libertatem. Item ne inanis & frustratoria reddatur huiusmodi sacri Concilij translatio, quæ sine magnis periculis & difficultatibus fieri nō potest, videtur permaximè necessarium, cùm iuxta declarationem sanctæ & magnæ synodi Constantiensis, quicunque fidelis teneatur obedire mandatis, statutis, ordinationibus aut præceptis cuiuslibet generalis Concilij, quòd domini rex & electores pręfati per suas literas patens hoc sacrum Concilium Basileense, ante ipsius translationem decretandam, certificent, quòd Concilium dum in illo loco fuerit, recognoscent pro vero generali Concilio & indubitato, eique adhærebunt cum effectu inconcussè, quandiu durabit & continuatum fuerit: statutisque, ordinationibus, decretis & mandatis per illud inibi fiendis, acquiescent & obtemperabunt, & quantùm in eis erit, inuiolabiliter facient obseruari, etiam si aduersarij ad illud non venerint. Loca verò, quę prædictę translationi & rebus gerendis videntur accommoda, & regię celsitudini grata, nominabit sacrum Concilium quando ipsius serenitati videbitur expedire: quorum alterum, pro maiori gratitudine contentatur sacrum Cōcilium, quòd ipse dominus rex authoritate huius sacri Concilij eligat & assignet. Postquàm autē dictę securitates sacro huic Concilio fuerint pręstitę cum effectu, ac per regiam serenitatem vnus ex locis eidem specificandis pro translatione Concilij nominatus, & de his alijsque pręmissis sacrū Concilium per suas literas regias patentes fuerit certificatum, hęc sancta synodus suam translationem in illum locum publicè ac in solenni sessione decretabit fiendam ad tempus, quod eidem synodo ac dictæ regiæ maiestati, consideratis temporum circūstantijs & necessitate Ecclesiæ, videbitur expedire. Vi-

Et cur nõ estis secuti pastorẽ Ecclesiæ Eugeniũ? detis præclari oratores, quantùm pacem ecclesiæ hæc sancta synodus exoptet, quanta liberalitate desiderijs regiæ serenitatis & aliorum illustrium dominorum vos mittentium, satisfacere desideret, nihil aliud quærens, nisi vt publicæ saluti Ecclesiæ conuenienter & efficaciter consulatur. Vestrum erit iam eorundem principum animos inducere, vt matrem suam Ecclesiam, ex qua spiritualiter regenerati sunt, virtuosis adiuuẽt auxilijs, quatenus eorum ope, sacri Concilij Constantieñ. & huius Basileensis, ac vniuersitatum almarum vniuersalium synodorum illæsa seruetur authoritas, fides vigeat, sacris canonibus reuerentia debita exhibeatur, procuretur animarũ salus, ad quæ semp summè huius sanctæ synodi adspirauit intentio: quæ & si per impletionem vestrę postulationis obmitti aut negligi contingeret, graue iudicium à Domino super ipsos principes inclytos & super vos pertimescendũ foret. Sed ita illorum piam deuotionem & vestram in cunctis agere speramus, vt ex laboribus fructuosis à Domino promereamini præmia gloriosa. Datum Basileæ in nostra generali congregatione, secundo Nonas Octobris, Anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimosecundo.

¶ Hic finẽ habent Epistolæ seu respõsiones synodi Basileensis suppeditatæ nobis ex bibliotheca Facultatis artium celeberrimæ Vniuersitatis studij Coloniensis, ac iam tertiò typis excusæ.

COPIA LITERARVM MISSARVM Papæ ex parte regis Angliæ, super facto concilij per Dominum episcopum * Lãdensem & dominum Rasallum præceptorem ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, & magistrum Guidonem Priorem Prædicatorum &c.

* Laudeñ.

BEATISSIME pater, humilima recommendatione præmissa, vestræ beatitudinis literis, quas nuper per manus egregij viri domini Petri de Mella nuncij Apostolici, cum ea qua decuit reuerentia suscepimus, vnà cum credentia per eundem nobis desuper seriosè exposita, intelleximus eandem sanctitatem vestram certis ex causis vos mouentibus, concilium Basileense dissoluendum fore decreuisse, ac aliud concilium Bononiæ ex tunc ad annum cum dimidio celebrandum indixisse, nos tam in eisdem literis, q̃ in eiusdem sanctitatis vestræ nuncij viua voce exhortando, vt cùm tempus postulauerit, ad ipsam Bononieñ. synodum, nostros oratores transmittere placeret, qui circa Christianæ religionis & sedis Apostolicæ statum & honorem ea proponant & operentur, quæ rege catholico digna sint. His itaq; pater beatissime intellectis, non ab re mente turbata, eo permaximè fuimus stupefacti, ꝙ nullum conuenientius præsidiũ inueniri putauimus, quo sancta mater ecclesia sese ab extremis horrendisq; periculis iã vndiq; imminẽtibus tueretur, quò celeriùs hæreticorum conatus opprimi, aut catholicorum mores in melius reformari valerent, q̃ vt per præfixum concilij generalis cœtum adunatum. p̃missis & alijs instantibus periculis sine vlterioris ꝓrogationis dispendio succurratur. Cernim⁹ quippe de præsenti, & ante hæc tẽpora animo perspicaci intuebamur, nedum progenitorum nostrorum, sed & nostris heu quõ temporib⁹ fides catholica statusq; ecclesiasticus & laicalis vbiq; iam fluctuet, & procellis magnis agitetur, adeò ꝙ reparãdis reformandisq; p̃ter p̃missa exorbitãtijs q̃ plurimis, quas ad Gregis Christi turbationem non modicam indiès ingruere cõspicimus, mora nociua existit: & multa gignit dilatio pericula, q̃ nihilominùs fidelium animarũ saluti cui celeriter succurrẽdum est, periculosiora (prohdolor) comminantur. His propterea pater beatissime alijsque motiuis incitati, Basileeñ. ciuitatis locum pro vniuersali synodo celebranda, authoritati sufficienti aliàs limitatum, tanq̃ in Christiani orbis medio positum, ab hæreticis Bohemisque per Dei gratiã ad sanctæ matris ecclesię vnitatem reducendis, haud longè distantem, satis commodũ & congruũ reputãtes, ad sanctissimæ memoriæ Martinũ papã V. p̃decessorem vestrum, nostros oratores dum in humanis agebat, pro anticipatione ipsius concilij Basileeñ. destinasse meminimus. Cuius reuerentia sicut & tunc, sic & nunc pro procrastinatione fauores impendere regios nos debere, Dei ecclesiæ, cuius in ipso negocia prosperari speramus, expediẽs fore nõ credimus: quinimo considerantes, vt veraciter informamur, quòd multi de notabilioribus Christianæ religionis principibus ad prelibatum concilium Basileeñ. iam suos ambasiatores destinãrunt, ipsumq; conciliũ tam p̃latorum q̃ doctorum ac aliorũ probatissimorum illuc assiduè confluentium numero nõ modico indiès excrescit, in his quę fideliũ pacẽ, fidei nutrimentum, & Ecclesię statum & honorẽ ac animarũ salutẽ respiciũt, & alijs quę in ipsa sacra synodo generali tractari & expediri debeant, nos eis conformare intendimus, prout decet. Vestram itaque beatitudinem filiali affectione attẽtiùs exoramus, & exhortamur in Dño Iesu Christo, quatenus p̃missis attentis, ad dicti concilij quòd vniuersalis ecclesiæ ꝓfectibus tam necessarium, tamq; opportunum arbitramur, progressionem, & ipsius vsq; ad finale complementum tractandorum in eodem continuationem, paternos fauores & assistentiã benignam adhibere dignemini, firmissimè (si placet vestræ sanctitati) in mente tenentes, ꝙ si nõ omnia in cõcilio apud Basileam con-

congregato expediri queant, quæ pro bono vniuersalis Ecclesiæ occurrerint, Concilio apud Bononiam seu alibi congregando (si opus fuerit) nostros illuc oratores, cum postulauerit, ad vestræ sanctitatis complacentiam animo paratissimo transmittemus. Cęterum pater beatissime corde syncero supplicamus, quatenus memorati circunspecti viri domini Petri vestrę sanctitatis nūcij moram in regno nostro Angliæ diuturniorem, excusatam habere dignetur vestræ beatitudinis clementia, quòd non sui desidia, sed varijs circa progressum seu non progressum dicti Concilij Basileeñ. occurrētibus nouis, secundum varietatem occurrentium, nouas desuper deliberationes haberi, & noua oportuit consilia præparari. Beatitudinem vestram &c. Datum &c.

¶ Litera regis Angliæ illustris, directa Concilio per eosdem ambasiatores.

Sacrosanctæ generali synodo Basileensi, in Spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiam repręsentati, Henricus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ ac dominus Hyberniæ, suijpsius recommendationē, & ad vniuersalis Ecclesiæ bonum feliciter prosperari. Vestræ sacratissimæ cōgregationis literis nobis iam præsentatis, primis videlicet ante aduentum reuerendi patris domini episcopi Laudeñ. nobilisq; & magnifici militis domini Rasalli de auro de Bononia, præceptoris S. Ioannis Hierosolymitani Ianueñ. necnon egregij viri fratris Guidonis prioris conuentus Chambericeñ. de Sabaudia ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ professoris, legatorū vestrorum, ad nostram præsentiam transmissorum: secundis verò, per eōsdem in ipsorum ad nos accessu, credentiaque pro parte nostra per ipsos in conspectu trium statuum regni nostri deuotissimo sermone seriosiùs exposita, postquā pijssimum sanctæ vestræ congregationis ꝓpositum ad hoc tendens, vt tam fidei orthodoxæ, hæreticorum versutijs & varijs erroribus nunc temporis multipliciter impugnatę, celeriùs succurratur, quàm vt damnati mores omnium statuum in melius (quantùm altissimus concesserit) reformentur, discordięq; regū & principū, quibus Christianitas miserabiliter atteritur, posseтenus sopiantur, nobis elegantissimè declaratum est pro parte celeberrimæ congregationis vestræ, quæ sequuntur, à vobis incepimus postulare. Quorum primo, videlicet vt nostri oratores & legati ad pręfatam synodum destinentur, annuimus animo perlibenti, ipsorumque, Dei opitulante gratia, aduentum modo possibiliori maturabimus, vt optatis. In secundo autem per oratores eosdem à nobis postulato, quòd videlicet pacem inter nos & aduersarios nostros, prætertim in regno nostro Franciæ concernit, ineundam, scire dignetur, vestra concio sacrosancta, ꝙ in hoc pacis negocio instantijs & hortamentis reuerendissimi patris domini Cardinalis S. Crucis condescendimus firmo cum proposito, per quascunque vias rationabiles, ipsius tractatui pacis cum ipsis aduersarijs nostris efficaciter intendendi, sperantes in Domino, quòd dicti reuerēdissimi patris labor in ea frustrari non debeat, sed fructuosum & gratum sortietur effectum. Veruntamen si ex suorum laborum & meditationis industria, fructus in ea parte speratus (quod absit) non sequatur, ambasiatores nostri ad vestrum cœtum destinandi circa ipsius pacis ineundæ progressum vlteriorem venient sic instructi, vt cunctis per eos luculentiùs apparere debeat, quòd ab omni tempore fuimus, sumus & erimus fauente altissimo dispositi & inclinati ad ipsius pacis bonū per quæcunque media rationabilia & conueniētia intendere, prout conuenit principi Christiano. Cæterùm in Spiritusancto ô adunata * synodus gloriosa, literas securitatis & saluiconductus, qui per Concilium generale volentibus adire per vestros oratores prædictos petebantur, animo libenti concessimus, exhortationemque prælatorum regni nostri de accedendo ad Concilium memoratum per nos faciēdam, vt vestri etiam pro parte est petitum, libenter exequentes, quos tamen ad opus hoc aggrediendum vrgere non oportet, ad quod pro viribus absque stimulo voluntariè se disponunt. Cæterùm vestrum sacrosanctum cœtum ad operis inchoati consummationem felicissimam tueri dirigereque dignetur sensatorum cogitatuum pijssimus inspirator. Scriptū sub priuato sigillo nostro apud palatium nostrum * Vuestmonastense vicesimo die Iulij mēsis, Anno regni nostri decimo.

Locus obscurus.

EPISTOLA SIGISMVNDI Cæsaris, ex Italia ad patres in concilio Basileæ congregatos missa.

Reuerendissimi in CHRISTO patres ac venerabiles, gratè & syncerè nobis dilecti, trāslapsis diebus, geminatis nostris literis vestris paternitatibus notificauimus concordiam inter sanctissimum dominum nostrum Papam ac maiestatem nostram securam, quemadmodùm non ambigimus, iam lympidè cognoscere potuistis. Et eccè propter rerum agendarum progressum, modò ad hāc ciuitatem Viterbiensem intrauimus, continuaturi iter nostrum versùs vrbem Romanam, ad visitandum sanctitatem ipsius domini nostri, quam septimana proxima sine dilatione annuente Domino cōuenire speramus: & quoniam præter Bullam admissionum sacri Basileensis Concilij, qua & certi reddimur, dudum habuistis, reperimus per legatos & oratores

oratores suæ sanctitatis, eandem benè dispositam ad fauores sacri Concilij, & eorũ maximè, pro quibus ipsum sacrum concilium congregatum existit. Et nos quoque vnà cũ sanctitate sua illa & alia bona opera fauorizare intendimus, quæ sanctitas sua iã suos præsidentes & legatos misisset dudũ aprompruatos, nisi legitima impedimenta, prout percepimus, obstitissent. Intendit autem sua sanctitas, prout nobis dici fecit, illos quantocyus expedire: nihilominùs ne sacrũ concilium ex huius modica dilatione patiatur discrimen, eadem sanctitas sua pronunciauit nonnullos alios præsidentes, prout ex bullis suis Apostolicis clarius colligere poteritis. Adhortamur igitur vestras paternitates maiori affectione qua possumus, quatenus eosdem benignè velitis suscipere, nilque interim admittere, quod possit cedere in perturbationem sanctitatis suæ & pacis vniuersalis Ecclesię. Quoniam nobis conuenientibus breuissimis (vt prædiximus) his diebus vnà cum sanctitate sua, solennes nostros oratores super singulis ad vestras paternitates mittemus, sperantes in Domino, ꝙ omnia pro bono Reipublicæ Christianæ benè manebunt composita, & ad id omni studio intendemus, qui scandala in Ecclesia Dei (ipse nouit) molestè ferremus. Datũ Viterbij die nona mensis Maij, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c. quadragesimoseptimo, Romanorum vigesimotertio, Bohemiæ verò decimotertio &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungariæ Bohemorumque &c. rex.

Ad mandatum Domini regis, Caspar Slick.

NOVA ET ANTEHAC NON NISI SEMEL TYPIS EXCVSA VARIARVM RERVM, *Epistolarum, Actionum, Sententiarum, Decretorum, Orationumq́ diuersarum, ad concilium Basileeñ. seu eius materiam expectãtium*, FARRAGO *siue* APPENDIX.

Ac primùm Articuli quidam seu Statuta, Deliberata seu Acta, Pronunciata seu Definita Concilij Basileeñ. seorsim hîc congesta, & secundum DATAS ipsorum, quantùm ex ipsis conijci potuit, digesta.

INSERTIS AVISAMENTIS CLERI GALLICANI, *in Gallia pro Synodo Basileen. factis: & Articulis Bohemorum, ipsi Concilio Basileensi oblatis.*

ARTICVLI DE MODO procedendi in sacro Concilio legitimi & approbati seu conclusi in generali congregatione, die Veneris 26. Septembris 1430.

PRimò sint quatuor deputationes, sicut sunt, inter quas omnes de cõcilio distribuantur æqualiter, quãtùm commodè fieri poterit. Et sint in qualibet deputatione de quolibet statu, s. dominorum Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Abbatum, doctorum, religiosorum, exemptorum & non exemptorũ, & aliorum, & in qualibet de omnibus nationibus distribuantur in quatuor ęquales partes supposita singularum nationum. Et ad distribuendum supposita concilij, eligentur quatuor, scilicet vnus ex qualibet deputatione: qui quidem quatuor, mensibus singulis eligantur de nouo.

Item in qualibet deputatione eligatur vnus præsidens singulis mensibus per vota singulorum. Et in qualibet earum deputetur vnus promotor, notarius & vnus cursor.

Item omnes deputationes congregabuntur ter in septimana regulariter, videlicet die lunæ, die mercurij, & die sabbati de manè hora consueta: & si in prædictis diebus festum aliquod occurrerit præcipuum, poterunt in sequenti die congregari, vel in die ꝓcedenti, si per præsidentẽ fuerit intimatũ.

Item ꝙ nulla deputatio adstringat se quibuscunq; iuramẽtis ad tenendũ secretè materias, quæ tractabuntur in eadem. Sed sit licitum singulis suppositis deputationũ, cõferre cum singulis de concilio, tãtùm de rebus de quibus agetur.

Item quolibet mense deputentur tres de qualibet deputatione, q duodecim pari modo ter in septimana vel pluriès, prout eis videbitur expedire, certis horis & loco, nõ tamen illis horis, quibus deputationes cõgregantur, conuenient ad videndum materias eis datas de deputationibus distribuendas ad tractandum. Sic tamen, ꝙ in fine cuiuslibet mensis eligendo nouos deputatos, de qualibet deputatione maneat vnus de ꝓcedentibus deputatis, ille videlicet, quem ipsi duodecim elegerint: sic tamẽ, ꝙ ille qui eligetur pro mense secundo, non eligatur pro mense tertio. qui quatuor habeant de nouo veniẽtes informare de agitatis in illo mense finito. Et sic successiuè de singulis mẽsibus. Et illi duodecim eligant vnum ex eis ꝓ prę sidente, qui pro toto mense sit eorum præsidẽs, ad cuius mãdatũ cæteri deputati tenebuntur in loco per eos eligendo conuenire.

Itẽ si aliqua deputatio vel aliqua particularis persona, habeat aliquam materiam prę manibus, ꝙ illam possit eisdem deputatis ꝓponere, qui sub iuramento præstito tradendam (nisi sibi placuerit) non reuelabunt.

Item

Item q̃ deputationes, p̃cipuè in rebus arduis, & maximè si exigāt celeritatem, nō statim super propositis dum primò proponũtur, deliberabunt: sed ad sequentem cōgregationem differant proposita, vt vnusquisq; habeat tempus cogitandi & maturè deliberandi super propositis. Et si res proposita grauis fuerit, poterit bis vel ter secundũ exigentiam suæ grauitatis super ea deliberari, vt maturiùs concludatur, quod fuerit multiplici deliberatione recensitum: Sic tamen, q̃ quilibet iuxta proposita per præsidenté, respondeat pertinenter: & nō per materias extrà vagantes, ita q̃ non inducat aliam materiam, quàm illam quæ per præsidentem fuerit introducta. Et si contingeret aliquem vel aliquos introducere materias alias, dominus præsidens non * faciat super illis deliberatis protunc, sed in * illa congregatione, nisi fortè materia talis fuerit, quæ vrgentem exigat celeritatem.

for. * alia

Item qñ in vna deputatione aliqua materia fuerit agitata & deliberata, si in bona sententia omnes cōueniant, appunctuamẽtum suum per duos ad alias deputationes deferāt cum motiuis & persuasionib⁹ eiusdem deputationis. Si verò nō fuerit omniũ concors sententia, & quantumcunquè vna pars numero excedat aliam, nihilominùs de qualibet parte sumatur vnus, & ambo ad alias deputationes transmittantur, vt diuersitas cum motiuis & rationibus vtriusque siue omnibus innotescat, vt sic aliæ deputationes perceptis rationibus & motiuis, clariùs valeant declarare.

Item quęlibet deputatio in deferẽdo votum suum seu compunctuamentum ad alias deputationes, seruabit ordinem rerum de quibus agitur, vtpotè si res ad fidem pertinet, primò ad deputationem fidei deferatur, & indè ad alias. Et similiter si res exigit celerem expeditionem, indilatè deferatur ad omnem deputationem, & similiter in alijs. Communis verò deputatio tenebit eundem ordinem in deferendo communia ad alias deputationes.

Item prædicti duodecim deputati, semper in die præcedenti ad congregationem generalem conueniant cum præsidente cõcilij, cum appũctuamentis & auisatis & agitatis deputationum, vt præsidens concilij sit plenè informatus de singulis, quæ habebit in generali cōgregatione proponere cũ motiuis & rationibus. Nihil autem ardui p̄ponat præsidens in congregatione generali ad deliberādũ seu concludendũ, nisi priùs fuerit p̄positũ in singulis deputationib⁹ & agitatũ: nisi casus esset repẽtinus & talis, cuius mora esset nociua, tũc posset proponi. Quæcunq; verò in deputationibus agitata fuerint, siue omnes cōuenerint, siue non p̄ponat, dummodò saltem per duas deputationes ad proponendum fuerit requisitus.

Item si in feria sexta festum aliquod vel aliud impedimentum occurrerit, q̃ in die Sabbati fiat congregatio generalis, nisi per præsidentem aliter intimatum fuerit. Et ità fiat, quòd nunquàm in septimana generalis congregatio obmittatur.

Item quòd dominus præsidens in qualibet congregatione habeat Rotulum suum, in quo ponantur materiæ proponendæ. Et literis missiuis lectis, semper incipiat à grauioribus: ita tamen, quòd omnia puncta super quibus est protunc declarandum, in principio explicentur.

Item exhortentur supposita deputationum, & etiam in congregatione generali per præsidentem, quòd si in deputationibus vel congregationibus sint duæ vel tres opiniones, quicunque voluerint adhærere alicui illarum, non debent reiterare quod iam dictũ fuerit, nisi velint aliquid addere vel diminuere: sed potuerint illam, quam voluerint, partem breui verbo eligere, vel nouam dicere, iuxta eorum voluntatem.

Item si in deputationibus sint supposita non deliberantia propter arduitatem materiarum, & dicant se velle cum libris vel aliàs deliberare, nō cōcludatur, donec in sequẽti deputatione, in qua si dicere velint, audiant.

Item ne tempus inutiliter occupetur, & labatur in vanum, ordinetur quòd deinceps super causis & rebus tractandis & expediendis in hoc sacro concilio, ac in generali congregatione per dominum præsidẽtem ipsi concilio proponẽdis, per priùs singularum deputationum præsidentes vel notarij referant auisata, deliberata, seu conclusa in eisdem. Et si contingat maiorem partem, hoc est, tres deputationes esse concordes, ilico quarta deputatio, imò quodlibet suppositum huius sacri concilij, diligenter & ad plenum audiatur benignè cum suis rationibus & motiuis: quæ si forsitan excitationem aliquam seu difficultatem offerant, remittatur articulus super quo difficultas fuerit exorta, ad deputationes singulas latiùs & maturiùs digerendus. Si verò rationes talium & motiua, dubietatem probabilem sufficientem non adducant, concludatur quod probatum extitit & maturè digestum per tres deputationes.

Item qd omnes deputati & q. in posterũ incorporabuntur ipsi concilio, prout sunt deputati, singulis diebus ordinarijs intrent ipsas deputationes, ad auisandũ & practicandum causas & materias occurrentes, ne quis prætendere possit ignorantiā proponendi in generali congregatione, & quòd per vota omnium, singula expediantur. Et qui tunc intrauerint absque rationabili causa, seu qui non significauerint hora debita se non posse intrare, & qui ante dissolutionem recesserint sine licentia præsidentis, ipsius præsidentis arbitrio puniantur.

Item

Item omnia supposita concilij teneantur venire & stare in congregatione generali in Missis solennibus & processionibus, quemadmodũ supradictũ est de deputationibus.

Item antequàm dissoluatur congregatio generalis, aut singularum deputationũ, per notarios congregationis generalis & etiam singularum deputationum legantur appunctuata & ordinata in eisdem, vt si per dictos notarios aliquis defectus in scribendo fuerit commissus, corrigatur.

Item de qualibet deputatione eligatur vnus, qui quatuor prouideant se sermonibus ad clerum singulis diebus solennibus hẽdis, quos ipsi psonis idoneis ad hoc distribuant: & antequàm sermo huiusmodi per eum cui assignatus est, publicetur: priùs per eosdem quatuor, vel alterum ipsorum videatur, ne error contingat aut scandalum aliquod exindè oriri. Et iste ordo à festo sancti Michaelis in anteà semper continuetur.

Item ad expediẽdum aliquid, dentur aliqui deputati: qui dum conueniunt, ille qui dignior & primus est, inter eos proponat materiam tractandam, & dirigat illam, & vota aliorum exquirat. Et si aliquis vel aliqui de concilio, non deputati, volunt interesse ad auisandum, super materia de qua est tractandũ, possint auisare deputatos de motiuis suis: & si placet deputatis ꝙ intersint, poterunt remanere.

Nomina 4. deputationũ in concilio, videlicet:	Pro cõmunibus, Reformatorij, Fidei & Pacis.

Sequuntur instructiones deferendæ ambasiatoribus concilij, continentes modos quibus se debẽt habere cum ambasiatoribus domini nostri Papæ.

Et primò dicti ambasiatores sacri cõcilij deputati cum vno ex parte domini Protectoris, ibunt obuiàm præfatis dominis oratoribus, & suscipient eos benignè & gratiosè, vt inter alia dicant eis, qualiter dominus Petrus * Pontern requisiuit dominũ cardinalẽ legatum ex parte ipsorum, vt procuraret eis tres saluosconductus: & cùm ipse dominus legatus inferret dominis de concilio, valdè ipsi sunt admirati de huiusmodi petitione saluiconductus, necnõ & proprias causas in saluoconductu expressas.

Item exhortentur eos qui velint liberè huc venire sine saluoconductu, quia reuerà non est opus, & super his dicant quantum eis videtur, inducendo eos vt desistant, nec curent de huiusmodi saluisconductibus. Si tamen omninò ipsi instent habere, tunc dicant nostri ambasiatores, qualiter prædictus dominus Petrus porrexit dicto domino legato certam formam, & curent scire ab eis, vtrùm illam dederint. Et si dicant quòd sic, tunc ambasiatores nostri requirant notarios & testes, & dicant quòd licèt non esset necessarium eis dare saluumconductum nostrum, nihilominùs ad satisfaciendum eis, ostendant eis saluumconductum nostrum, qui conceptus est in plena forma &c. Et si causarentur de aliquibus clausulis omissis, videlicet de eundo vlteriùs, & de mittendis & recipiendis nuncijs, & quòd * trahatur data saluiconductus ratio, exprimant iustas causas: prædicta verba sunt omissa, prout circunspectiones ipsorũ scient eis clarè declarare secundum mentem sacri concilij. Et curent ipsi ambasiatores nostri, quòd in prædictis omnibus assint notarij & testes, & etiam ciues vel oppidani maiores loci, vbi dictos ambasiatores reperient. Si autem nollent dicti oratores esse contenti de saluoconductu nostro, tunc ambasiatores nostri protestentur coram notarijs & testibus &c. quòd per sacrum concilium non staret, quin ipsi veniant vel possint venire: admoneant etiam eos, quòd in redeundo non dicant vel faciant aliquid, quod sit in derogationem vel læsionem concilij, quia timent, ne fortè alij ægrè ferentes hoc, facerent sibi aliquam displicentiam, & etiam admoneant, quòd propter suspicionem exortam non remaneant in Alemania, sed quàm citius possint, reuertãtur. Si fortè nostri ambasiatores senserint eos aliquid cõmisisse verbo vel facto contra honorem sacri concilij, tunc ambasiatores nostri dicant, quòd secundùm decreta sacri concilij posset procedi cõtra eos: nihilominùs ob reuerentiam sedis Apostolicæ, & quia concilium vult procedere cum omni mansuetudine & pietate, sunt contenti nostri ambasiatores, ꝙ ipsi in pace possint recedere, sed caueant de futuro. Et de hoc auisetur ille, qui mittetur nomine domini ducis Protectoris.

* tradatur

Declaratio saluiconductus.

Licèt saluusconductus per vos petitus ad hanc ciuitatem Basileensem veniendi, nõ necessarius fuisset ex causis in alijs literis nostris & per oratores nostros expressis, nihilominùs nos volentes vestræ postulationi, quantum cum Deo & honestate fieri potuit, satisfacere, ipsum saluumconductum in forma plena & sufficienti per dictos oratores ad vos transmisimus. Verùm quia dubitare videmini, vbi dubitandum non est, & in re clara scrupulum quæritis, difficultatem in aliquibus clausulis non necessariã facientes: ideo vt cognoscatis hanc sanctam synodum in spiritu lenitatis & mãsuetudinis procedere, & ne vester accessus * conuentiuam fructuosus, sic impediri ex parte ipsius synodi videatur, prædictas clausulas dicti nostri saluiconductus hoc modo ex superabundanti duximus declarandas, videlicet vt priuata collocutio quo ad res familiares

for. * conuentui

miliares & priuatas, & non concernentes negocia huius sacri generalis concilij Basileensis in lęsionem ipsius sacri concilij, nullatenus interdicta vobis intelligatur: quòdque verba illa, Vult etiam hæc sancta synodus, vt postquàm ad vestra proposita & explicata responsum dederit, vel vos requisierit &c. intelligantur, vt terminus octo dierum referatur ita ad responsum dandum, sicut ad requisitionem fiendam. Item quòd verbum illud, Per viam rectam: intelligatur, per eam qua venistis, vel per aliã vobis gratam & securam, versùs partes Italiæ sine dolo & fraude tendendo &c.

¶ Reformationes de suppositis huius sacri Concilij.

ADmonet hęc sancta synodus omnes sacrum concilium celebrãtes, vt omnem grauitatem & honestatem, quæ viros Ecclesiasticos decent, diligenter obseruent, vitam & conuersationem exemplarem ducant: & cùm ad dandam toti * orbi cõuenerint, ipsi prius in se legem suscepisse demonstrent. (for * orbi legem) sint eorum mores sine macula & ruga. Exhibeant se tanquam speculum mundum, in quo alij speculantes, normam & exemplum sanctimoniæ accipiant. meminerint se esse sal terræ, in quo opus est vt nunc saneetur mundus. Sint tales iuxta pręceptum Domini, vt lumen eorum luceat coram hominibus, vt videant bona opera ipsorum, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Ipsis inquit Apostolus in persona Timothei: Esto exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. * Intima est bona conscientia propter seipsos, bona fama propter proximos. (Matt. 5. — 1. Tim. 4. c — for. * Necessaria)

Et quantum ad conscientiam attinet, vnusquisque eam sæpè examinet & mũdet, quantum fieri potest, ab his omnibus, quæ diuinam maiestatem offendunt. Qui sacerdotes sunt, sæpè celebrent, alij verò sæpè cõfiteantur. hoc plurimùm valebit ad gratiam Domini impetrandam. Alioquin si iniquitatem conspexerit in cordibus eorum, non exaudiet Dominus, & oratio peccatoris fiet ei in peccatum. (Psal. 65. e 108. a)

Et quoniam opera quæ hoc sacrum concilium consequitur, nimis grandia sunt, quę quidem viribus humanis nullatenùs effici possunt, necessariò ad Dominum recurrendum est orationibus, eleemosynis, ieiunijs. Quilibet igitur de concilio, singulis diebus aliquam saltem breuem orationem ad Deũ porrigat pro successu huius sacri Concilij. Mandat etiam hæc sancta synodus, vt singulis ferijs quintis, quàm diu durat tractatus Bohemorũ, in maiori ecclesia celebret Missa de Spiritusancto cum orationibus ad hoc institutis. In qua omnes de cõcilio intersint. Ea autem die necnon diebus Dominicis & alijs diebus solennibus, quibus p̃sente concilio Missæ celebrantur, quilibet de concilio offerat in gazophylacio saltem vnum nummum, hoc modo, q̃ duo cursores cum pyxidibus, vnus ab vno latere chori, alius ab alio, intra Missarum solennia recipiãt, quidquid à suppositis concilij offertur. Post Missam promotores concilij distribuant huiusmodi oblationes pauperibus, de quibus ipsis videbitur. Eandem Missam de Spiritu sancto quinta feria, sancta synodus mandat solenniter celebrari in qualibet ecclesia collegiata & conuentuali huius ciuitatis.

Mandat etiam tam suppositis concilij celebrantibus, quàm alijs sacerdotibus in hac ciuitate existentibus, vt in Missis suis dicant aliquã orationẽ pro pace & vnitate Ecclesiæ.

Vt negocia quæ in deputationibus concilij agũtur, Deus oculo pietatis adspiciat & prosperari faciet, expedit vt hi qui illa tractant, ad ipsas deputationes deuoti accedãt. ꝓpterea quęlibet deputatio antequàm negociari incipiat, audiat in communi Missam in loco, quem ordinauerit prope ipsam deputationem. Ibidèm omnes de deputatione curent interesse, nisi forsan aliqui sint per se celebrantes.

Tempore diuinorum non fiant inuicèm collocutiones. Sed quilibet vel oret, vel cõtempletur quæ agũtur vel dicũtur in Missa.

Et quoniam (vt inquit Tobias) bona est oratio cum eleemosyna & ieiunijs, quilibet semèl in hebdomada feria sexta vel alia ieiunet. Et sicut Moses antequàm legem mereretur sumere, ieiunauit: ita & nos legem reformationis à Domino accepturi, & tradituri mundo, facere curemus. qui autem ieiunare non potest, det eleemosynam. (Tob. 12. b — Deut. 9. b c)

His autem diebus quilibet in mensa sua seruet moderationem sobrietatemque ciborum, etiam si hospites adsint, non multitudine ac repræhensibili varietate ferculorum, sed modesta & competenti refectione honorentur.

Prælati in mensis suis studeãt seruare decretum Toletanum, quod tale est: Pro reuerentia Dei & sacerdotum id uniuersa cõstituit synodus. Et quia solent crebrò mensis ociosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali conuiuio diuinarũ scripturarum lectio misceatur: per hæc enim & animæ ædificãtur ad bonum, & fabulæ non necessarię prohibentur.

Quælibet etiam ecclesiastica persona, antequam cibum sumat, benedicat: & post refectionem, orationes ab ecclesia institutas dicere non negligat.

Caueãt supposita cõcilij, ad tollẽdas tentationes & murmurationes, ne conuiuia vel suspecta cõmercia cum mulieribus habeãt.

Supposita concilij à verbis detractorijs, contentiosis, vel scurrilibus & malè ædificantibus quibuslibet accuratè studeant, ne factis aut verbis proximum scandalizent.

In via quilibet incedat pudicis oculis cũ mo-

modestia & grauitate. ad loca minùs honesta nõ vadat, nec ad spectacula publica, choreas, ludos, hastiludia, torneamenta & alia huiusmodi. Vestimentis vtantur, prout sacri canones statuerunt. abstineant à coloribus rubeis & viridibus excessiuè. vestimenta deferant talia, & tam retrò quàm à lateribus & antè clausa, & sine manicis ad cubitum pendentibus, & absque foderaturis vltra oras excedẽtibus & infixuris. Nullus portet annulum, nisi cui competit ex officio dignitatis, & vnũ dũtaxat. Nec corrigias auri vel argenti ornatũ habẽtes, nec caligas* solatas, nec mitras,* sinceas aut birreta lõga, sed parua aut honesta * caputia. tonsuras deferant suis ordinibus congruentes, & capillos ita tonsos, quòd aures pateant.

for. * sericeas

Non portẽt in frenis, Sellis, aut pectoralibus equorum aurum, vel argentũ, aut ornamenta metalli depicti, aut figurati, aut mappas Sericeas, seu alia huiusmodi super fluitatum: & quòd huiusmodi ornamenta equorum, sint vnius coloris, non rubei vel viridis, nec calcaribus deauratis vtantur.

Et ne pręlati in multitudine, sed honestate familię gloriari videantur, incedendo per viam pedites, aut equites, quanto pauciores possunt, pręmittent familiares: Cardinales decẽ, patriarchæ octo, Archiepiscopi sex ante se.

Et quia qualis paterfamiliâs, tales & domestici eius: curandũ est, vt nõ solùm patres de Cõcilio, sed & eorum familiares decentẽ honestatẽ seruent. Quilibet igitur familiares suos sępè admoneat, ne quid repręhensibile aut scandalosum publicè vel occultè perpetrare audeant. huiusmodi familiarum vestes nõ sint breuiores genu, ne diuersorum colorum, nec cum scilluris, frappis. vel * brodaturis, vel alia ornamenta aurea vel argentea, nec cincturas excessiuè sumptuosas. Sint eorũ caligę vnius coloris, similiter & caputia. nec dagas seu cultellos vltra longitudinem vnius palmæ deferant.

for. * bordaturis

Nemo de suppositis concilij ludat, aut familiares suos ad taxillos, vel alios ludos inhonestos ludere patiatur. Nõ permittant à familiaribus suis per ciuitatem cum auibus se associari.

Familiares dominorum de Concilio, beneficiati vel in sacris constituti, taliter incedant, & non laicaliter tanquam scutiferi.

Omnes religiosi existẽtes in hoc loco sacri Concilij, portent habitus suarũ religionum in colore, valore, lõgitudine, amplitudine. Cùm incedũt per ciuitatem, vestes deferant superiores, iuxta institutiones suorũ ordinũ: & canonici regulares ꝑ veste superiori portent * croceam, mantellum, vel redimidellum.

for. * croceum

Ne in hoc loco sacri Concilij, religiosi sine causa vagari pręsumant, teneantur statim post primam diem aduentus sui, præsentare se superioribus suis, vel eorum vicarijs aut procuratoribus: & qui hic non habuerint superiores vel eorum vicarios, repræsentent se generali pręsidenti. & si sine legitima causa huc aduęnerunt, reuertantur ad monasteria eorum. quòd si, vt prædictum est, repræsentare se aut ad monasteria reuerti cõtempserint, de mandato prædictorum superiorum suorum vel præsidentis, per Soldanum carceri mancipentur.

In cõgregatione generali deputationum seruetur debita modestia. In loquendo nullus aliũ maledictis aut contumelijs lacessat. vnusquisq; de alio reuerenter & honestè loquatur, præsertim minores de maiorib⁹. Nemo aliũ loquentẽ interrumpat. vno loquẽte, cæteri silentium seruent. Quilibet proferat liberè votum suum, ad neminem nisi solum Deum respectum habens. Nemo humana affectione seu passione moueatur.

Animaduertant patres de Concilio verba illa quæ scribuntur in Paralipomenôn: Videte quid faciatis. nõ enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Meminerit ergo quilibet iuramenti in receptione sua ad sacrum Concilium præstiti, videlicet quòd salubre consilium dabit secundum DEVM & conscientiam suam. In hoc loco, vbi de communi totius Christiani populi salute agitur, omnis minima culpa, maxima est, in districto Dei iudicio seueritate plectenda. Studeant supposita Concilij pacem & vnitatem, quam mũdo & Ecclesiæ dare procurãt, inter se priùs custodire. Sint vnum in Domino, idipsum sentiẽtes omnes. Non sint inter eos schismata, contentiones & æmulationes. Seruent super omnia fraternam concordiam: quia vt inquit Dominus, omne regnum ĩ se diuisum, desolabitur, & domus supra domum ruet. Nemo eorum suscitet odiorum & rancorũ fomenta, quin potiùs extinguat. Alter alteri, si fortè se offensum putat, ignoscat: & hoc est, alterum alterius onera portare, & adimplere legem CHRISTI. Nemo iuxta iuramentum suum, vota singulorum reuelet, vndè nemini verisimiliter odium sequi possit.

2. Para 19 b

Matt. 12.

Galat. 6.

Huiusmodi ordinationes & exhortationes quilibet præsidens per supposita suę deputationis obseruari faciat, inquirendo diligenter, an quisquã transgrediatur. Transgressorem autem charitatiuè corrigat, & si se non emendet, adhibeat cum consilio aliquorũ de maioribus suæ deputationis efficax & opportunum remedium: promotores etiam Cõcilij solicitè huiusmodi transgressores inquirant, & suæ deputationis deferant præsidenti.

Quilibet pręsidens deputationũ, in principio suæ pręsidentię prædicta in sua deputatio-

tatione legi faciat, vt superuenientibus innotescant.

Præsidens autem Cõcilij, deputet aliquos qui solicitent ciues, vt ea quæ pro honestate ciuitatis instituta sunt, executioni demandentur, & debitè custodiantur.

Admoneantur Basileensis Episcopus & Officialis suus, vt prædicta clero suo intimēt, & inuiolabiliter obseruari faciant.

ARTICVLI OBLATI

Concilio ex parte regni Bohemiæ, marchionatus Morauiæ &c. Anno Domini 1433. in festo Sancti Tiburtij. post Laurentij.

Hæreticorum sunt hæc. HOs articulos paternitatibus vestris offerimus, quatenus intuitu optandæ cunctis mortalibus pacis & vnitatis, velitis ipsis in hac forma subscripta vestrum præbere cõsensum, vt liberè teneantur, doceantur, & irreuocabiliter obseruentur in regno Bohemiæ & marchionatu Morauiæ, ac locis eius adhærentibus in hac parte.

Art. I. Primò, vt communio diuinissimæ Eucharistię vtilis & salubris sub vtraq; specie, s. panis & vini, vniuersis Christifidelibus in regno Bohemiæ & marchionatu Morauiæ ac locis eis in hac parte adhærentibus constitutis, per sacerdotes liberè ministretur.

II. Secundò, vt omnia peccata mortalia, & præsertim publica, per eos quorum interest, rationabiliter & secundum legem Dei cohibeantur, corripiantur, & eliminentur.

III. Tertiò, vt verbum Dei à sacerdotibus Domini & Leuitis idoneis, liberè ac fideliter prædicetur.

IIII. Quartò, quòd non licet clero, tempore legis gratiæ, super bonis temporalibus seculariter dominari.

Ipsius autem, quam vtrinq; diutinè optauimus, vnionis tenorē offerimus in hac forma: Parati sumus vniri & esse vnum, modo quo omnes Christiani fideles vniri secundū legem Dei obligantur, & adhærere & obedire quibuscunq; nobis legitimè præfectis in oībus ecclesiasticis, quæcunq; nobis secūdū legem Dei mandauerint: ꝙ si quidquam Cōcilium, Papa aut prælati, quod à Dño prohibitum est, determinauerint faciendū, aut facere iusserint, vel quod in canone Bibliæ scriptū est, prætererint aut præterire mandauerint, cùm canones tales dicant execrabiles, & anathema obedire, cùm non obligabimur, nec obediemus, hæc vobis offerimus inter nos & vos, vt supponimus, concludenda, expeditis nostris quatuor articulis secūdū iudicē parte ex vtraq; concordatū, cuius sententiam & iudicium etiam in futurum emergentibus volumus ab omnibus acceptari. (Scilicet hæreticorum est de Concilijs Pontificibus & prælatis ferre sententiam.)

Prætereà istud per ambasiatores nostros tandem pro finali vnione facienda mittendos, volumus exigente & vrgente æquitate, propter obseruationem & confirmationem pacis & vnitatis obtinendæ, & vnione facta, Concilium suis patentibus literis præcipiat omnibus primatibus, Archiepiscopis, regibus & principibus, & vniuersis vtriusq; status sibi subiectis, quatenus nos & nobis in hac parte adhærentes, & adhærere volentes, ampliùs palàm vel occultè hæreticare, aut quouis modo infamare, aut etiam hostiliter inuadere non præsumant, propter aliquem dictorum articulorum, & præsertim propter primum, quem asserimus & asserere proponimus, Dominico cadere sub præcepto vsq; ad discussionem finalem, mutuam & cõcordem, per Concilium & nos secundum sententiam iudicis in Egra condictati, circa difficultates prædictorum articulorum, si quæ occurrerint fienda. Nam illius æquissimi iudicis legibus & decretis optamus, Domino dispositore, in Concilio sedentis incorporari fideliter ad reformationem totius Ecclesiæ in capitibus, artubus & membris. Quam quidem sententiam, vt veridico didicimus relatu, vti proposuit Concilium circa reformationem Ecclesiæ atq; spopondit &c.

Insupèr, vt litium & iurgiorum inter nos & * Conicolas nostros materia radicitùs euellatur, circa vnionem inter nos & Concilium celebrādam, istud volumus per nuncios nostros ad Concilium mittendos obtineri, vt facta vnione, ipsum Cõcilium modis & hortamentis congruis scribat, indicat & efficiat, quātum in eo est, quatenus omnes & singuli sacerdotes cuiuscunque præeminentię aut dignitatis existant, in eisdem regno & marchionatu, præsertim qui ipsos articulos nondum in effectu obseruârūt, queant cū honore sui obseruare, & valeant libere ac fideliter exequi & amabiliter obseruare & docere. Nam sic in sancta veritate vniti erimus, nūc gratiæ diuinæ participes, & in futuro visionis ipsius iocundæ consortes. Amen.

Instrumentum factæ pacis inter Regem Franciæ & ducem Burgundiæ per legatos Concilij.

IN nomine Domini, Amen. Tenore præsentis publici instrumenti cunctis pateat euidenter & sit notum, ꝙ Anno à natiuitate eiusdē 1435. indictione 13. die verò Sabbati, 5. mensis Nouembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Eugenij diuina prouidentia Papæ IIII. anno 5. reuerendissimis in Christo patribus ac dominis, domino Iuliano tituli Sāctæ Sabinæ, sanctæ sedis Apostolicæ in Germaniam legato, Ludouico tituli Sanctæ Cæciliæ Arelatensi presbyteris, Prospero Sācti Georgij ad * velum aureum diacono de Columna, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus vulgariter nuncupatis, Ioanne Archiepiscopo Tarentino, Petro Episcopo Paduano, (* vellus)

no, Ioãne Antiocheno, Ludouico Aquileiensi Patriarchis, Amedeo Lugdunensi, Henrico Bituricensi Franciæ, reuerendissimis patribus dominis Bernardo Aquensi Angliæ, Aluaro Conchensi, Alphonso Burgensi Castellæ & Legionis, Nicolao Vuexoniensi Daciæ &c. Petro Dignensi Siciliæ &c. venerabili viro domino Nicolao præposito Cracouiensi Poloniæ regum serenissimorum, dominis Ioanne Niuernensi Burgundiæ, Matthæo Albinganeñ. Episcopis Mediolani Ducum illustrissimorum, Ioanne Cisterciensi, Alexandro Virziliacensi, ordinis Sancti Benedicti Cabilonensis, & Eduensis diœcesis monasteriorum abbatibus, Ioanne Pulchripatris, Dionysio Sambrenais in sacra pagina doctoribus almæ vniuersitatis studij Parisiensis, in sacro Basileensi Concilio nuncijs & ambasiatoribus, alijsq; reuerendissimis & reuerendis patribus & dominis, dominis Archiepiscopis, Episcopis, abbatibus, doctoribus, & magistris in magna multitudine & numero copioso sacrum Basileense Concilium repræsentantibus & celebrantibus, in generali congregatione de manè in maiori ecclesia Basileensi more solito congregatis. Præfatis reuerendissimis patribus dominis, Cardinali legato, Archiepiscopo Tarentino, & Episcopo Paduano, & pro nomine sanctissimi domini nostri Papæ præsidentibus in eadem, in dominorum, testium & nostrum notariorum publicorum infrascriptorum præsentia, lectis primitus deliberationibus sacrarum deputationum pro dicta generali congregatione hac die de manè celebranda, ad audiendum reuerendissimi patris domini Hugonis Prænestini Cardinalis de Cypro legati cum potestate de latere, ac reuerendorum patrum & venerabilium virorum dominorum Nicolai Vuexoniensis, Matthæi Albinganensis Episcoporum, Nicolai præpositi Cracouiensis, & * Guilhermi Hugonis Archidiaconi Metensis, sacri Concilij ambasiatorum missorum ad conuentionem Atrebatensem, pro pace Christianissimi regni Franciæ tractanda, & de eadem conuentione redeuntium, de gestis per eos circa huiusmodi pacem relationem faciendam: Conclusoq; per reuerendissimum dominum Cardinalem legatum alterum dominorum præsidentium nomine & authoritate sacri Concilij super huiusmodi generali congregatione celebranda, præfati domini legatus & ambasiatores accesserunt ad dictã generalem congregationem pro huiusmodi sua relatione facienda. Et sedẽtibus ipsis dominis legato & ambasiatoribus in altera bãcha, in qua reuerẽdissimi patres domini cardinales & præsidentes sanctissimi domini nostri Papæ in generalibus congregationibus sedere consueuerunt, requisitisq; & exhortatis dominis & Patribus de sacro Concilio per eũdem reuerendiss. dominum Cardinalem de Cypro legatum, vt ipsi haberent eundem dominum Cardinalem & alios dominos ambasiatores in huiusmodi sua relatione facienda patienter & benignè audire: deinde facta priùs per dominum Episcopũ Vuexoniensem solenni collatione sub themate, Gaudium & lætitia inuenientur in ea, gratiarum actio & vox laudis &c. præfatus venerabilis & circunspectus vir dominus Archidiaconus Metẽsis dixit eorum instructiones fuisse tripartitas. Primò instruebantur Episcopi partes contendentes exhortari tam in genere quàm in specie ad pacem & concordiam per omnia media possibilia. Secundò eis committebatur pacis & concordiæ prefatę specialis prosecutio facto & opere. Tertiò eis dabatur facultas singula bene gesta interpretandi, roborandi, ac pœnis & censuris validari. Dicebatque & ex harum instructionum directione, quantum fieri potuit, eis commissa fideliter peregerunt, ipsaque gesta per eos secundum ordinem instructionum suarum, specifice & articulatim recitauit. primam partem earum declarauit, qualiter post aduentũ in ciuitate Atrebatensi coram illustrissimo Domino Burgundiæ proposuit solenniter dominus Nicolaus de Polonia, persuadendo sibi pacem & concordiam. Deinde ad idem coram ambasiatoribus Christianissimi domini Regis Franciæ dominus Albinganensis. Postremò dominus * Vuexionensis coram ambasiatoribus serenissimi domini regis Angliæ, ipsos ad pacem medijs & vijs possibilibus inducendo. Recitat vlteriùs dictus dominus Archidiaconus quomodo tractatum ipsius pacis & concordiæ specialiter fuerunt prosecuti, iuxta secundam partem suarũ instructionum, aperiendo & declarando articulatim & successiuè oẽs oblationes factas hincindè inter Gallicos & Anglicos, quarum vltimæ finales & in quibus partes ipsę immutabiliter persistebant, fuerunt hæ: Pro parte Christianissimi Regis Franciæ, oblatum est Anglicis omne dominium, quod tenent & occupant in ducatu Aquitaniæ, necnon totus Ducatus Normanniç modo & forma contentis in quadam litera sigillis omnium dictorum ambasiatorum sigillata, & illustrissimo domino duci Burgundiæ tradita. Pro parte Anglicorum fuit oblatum regi Christianissimo Franciæ totum id quod tenet & possidet in Francia tam citra Ligerim quàm vltra. Hoc adiecto, q̃ terrę, dominia & oppida vnius obedientiæ, inclusæ seu inclusa in dominijs alterius obedientiæ, cõmutabuntur ad alias terras & alia oppida, sita seu inclauata inter dominia alterius obedientię, secundum commodiosiorem vnius alterutrius partium, Item hoc mediante, offerebant matrimonium sui regis sine alio onere dotis, etiam liberationem domini ducis Aurelianensis mediante financia competenti.

Ecc. 51. a

Locus obscurus

Narrauit

Narrauit postmodùm, quòd finaliter legati & oratores sacri Concilij & sedis Apostolicæ, dixerunt dominis ambasiatoribus Angliæ, attento quòd pater moderni regis Franciæ Christianissimi, auus, proauus, & alij sui prædecessores, à tanto tempore, & per tantum tempus, cuius principij memoria non existit, fuerunt in possessione quieta & pacifica coronæ Franciæ, & tales habiti, ac etiam per sacra Concilia generalia, summos pontifices, Imperatores, & alios omnes principes orbis sic nominati verbo & literis, certè propterea eis videbatur, quòd ipsius regis oblationes erant rationabiles pro pace & concordia, & nullo modo per Anglicos refutandæ, sed omninò acceptandæ. Et casu quo eas non acceptarent, volebant adire præfatum dominum ducem Burgundiæ, ipsum exhortando, vt regno Franciæ quantùm in eo erat, daret pacem & tranquillitatem, pacem cum rege faciendo, prout etiam in mandatis haberent. Deinde dixit idem dominus Archidiaconus, quòd quia ipsi domini ambasiatores Angliæ recesserant absque communione vel acceptatione oblationum Gallicarum, quæ (vt suprà) eisdem dominis Legatis rationabiles quàm plurimùm videbantur, adiuerunt realiter præfatum dominum ducem Burgundiæ, ipsumque tam authoritate sacri Concilij, quàm sanctissimi domini nostri Papæ exhortati sunt, & requisierunt omnibus melioribus medijs & vijs, quibus potuerunt ad huiusmodi pacem & cócordiam cum Christianissimo domino Rege Franciæ (de qua ipse dominus dux & sui progenitores traxerunt originem) iniendam & faciendam. Tandem datis & oblatis per dominos ambasiatores domini Francorum Regis certis oblationibus, quæ iustæ & rationabiles videbantur, dicto domino duci Burgundiæ pro suo interesse, ipse dominus dux volens parére exhortationibus, requisitionibus, immò verò mandatis sacri Concilii & sanctissimi domini nostri Papæ, declarato priùs per præfatos dominos legatos & ambasiatores authoritate qua suprà, quòd licitè & sine nota seu iactura honoris ipsius domini ducis, præfatus illustrissimus dominus dux, non obstantibus prætensis conuentionibus, per eundem dominum ducem, aliâs diuæ memoriæ progenitorem moderni regis Angliæ, & regi Angliæ moderno initis & factis, poterat & debebat pacem & concordiam cum Rege Franciæ facere & inire. Respondit se velle parére & obedire. De qua quidem declaratione & alijs præmissis prælibati domini legati & ambasiatores authoritate qua suprà literas opportunas eorum sigillis sigillatas, præfato illustrissimo domino duci illas postulanti dederunt & obtulerunt. Qua quidem relatione sic (vt præfertur) facta, præfati domini legatus & ambasiatores per organum ipsius domini Archidiaconi petierunt, & requisierunt à sacro Concilio, quatenus dignaretur omnia acta & gesta per eos circa huiusmodi tractatum pacis habere rata & grata, ac illa approbare, defectusque si in huiusmodi tractatu interuenissent, supplere.

Locus obscurus.

Hoc idem venerabiles viri magistri Aimarus de Roussilione, Hugo Berardi, & Bartholomæus de Fraxino, promotores sacri Concilij, & nomine promotorio eiusdem petierunt, & requisierunt, & quilibet eorum petijt & requisiuit. Super quo per sacrum Concilium & dominos & patres ipsius sacri Concilij, nemine discrepante, responsum extitit per verbum, Placet. Quibus sic actis, reuerendissimus pater dominus Cardinalis legatus & præsidens nomine & authoritate sacri Concilij, de huiusmodi sanctissima pace inter præfatos dominos Regem Franciæ & ducem Burgundiæ reformata, dedit laudes sanctissimæ Trinitati, regratiando sanctissimo domino nostro summo Pontifici, præfatis dominis legatis & ambasiatoribus, de laboribus per eos in huiusmodi sancto negocio assumptis. Exhortatusque est dominos de sacro Concilio, vt huiusmodi paci generali velint operam dare vsque ad consummationem eiusdem. Adijciens contra detrahentes sacro Concilio, quòd si Concilium durasset per viginti annos, & non fuisset aliud agitatum, nisi de illa benedicta pace Franciæ, adhuc non deberent sacrum Concilium diffamare, immò illud laudare & benedicere. De & super quibus omnibus singulis præmissis præfati domini promotores nomine promotorio quo suprà, petierũt, & quilibet eorum petijt à nobis notarijs publicis & dicti sacri Concilij scribis infrascriptis, sibi & omnibus quorum interest, fieri atque tradi vnum vel plura, publicum & publica, instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hæc Basileæ in dicta generali congregatione sub anno, indictione, die, mense & pontificatu, quibus suprà, præsentibus ibidem venerabilibus & circunspectis viris, dominis & magistris, Ioanne Pulchripatris, Dionysio Sambrenays, Radulpho de Porta, in sacra pagina doctoribus, & Guidone de Vercellis magistro in artibus Parisiensi, vnà cum pluribus alijs testibus ad præmissa adstantibus.

COPIA TRACTATVS ATREBATENSIS,

Celebrati inter Regem Franciæ, & Ducem Burgundiæ.

PRimò rex dicet, vel per suos sufficienti potestate fulcitos, dicere faciet duci Burgundię, quòd mors quondàm sui patris, cui DEVS parcat, fuit iniqua & malitiosè facta per illos qui perpetrârunt dictum scelus, & ex malo consilio, & semper sibi displicuit, & de præsenti displicet ex toto corde suo: & si sciuisset dictum casum, & fuisset in tali ætate & discretione intellectus, in quo est de præsenti, ipse obuiasset toto suo posse. Sed ipse erat benè iuuenis, & habebat illo tempore paruam notitiam, & non fuit ita aduisatus, quòd in hoc prouideret: & rogabit dictum dominum Burgundiæ, quòd omnem rancorem & odium, quæ potest habere contra ipsum occasione præmissorum, tollat de corde suo, & quòd inter eos sit bona pax & dilectio, & de hoc fiat expressa mentio in literis, quę fient de concordia & tractatu ipsorum.

Item quòd omnes illi qui perpetrârũt dictum scelus, & cõsentientes fuerunt, rex ponet perditioni, & faciet diligentiam possibilem capiendi & appræhendendi ipsos, in quocunque loco reperiri poterunt, ad puniendum eos in corpore & in bonis: & si appræhendi non poterunt, eosdem banniet, & banniri faciet sine gratia seu reuocatione de regno & delphinatu, eorum omnia bona cõfiscando, & remanebunt extra omnem concordiam.

Item non patietur rex aliquem eorum recipi, aut sibi aliquem fauorẽ dari in suo dominio: immò faciet proclamari per omnia loca regni & delphinatus, quòd nullus eos receptet, aut fauorizet, sub pęna confiscationis corporis & bonorum.

Item in continenti pòst concordiam dictus dux Burgundiæ, nominabit eos de quibus est vel erit informatus, ipsos perpetrasse dictum scelus, vel consensum præbuisse, vt in continenti diligenter procedatur contra eos. Sed quia dictus dux Burgundiæ, nondũ potuit habere veram notitiam de omnibus illis, qui perpetrarunt dictum scelus, aut cõsentientes fuerunt, omni tempore quo debite fuerit informatus de aliquibus alijs, eos poterit nominare & significare per suas literas patentes, aut aliâs sufficienter Regi, qui in hoc casu tenebitur procedere contra eosdem statim modo suprà designato.

Item pro anima defuncti ducis Burgundiæ, & defuncti Arthâbaut de Foys domini de Noualia secum interfecti, & omnium aliorum interfectorum occasione dictarum guerrarum istius regni, fiet in Ecclesia de Monterean, in qua fuit præsepultum funus dicti defuncti ducis Burgundiæ, & ante plateam in qua fuit sepultus, fundabitur vna capellania perpetua vnius bassæ MISSÆ de REQVIEM singulis diebus, quę reddituabitur ad summam sexaginta librarum Parisiẽsium annuatim, & aptabitur calicibus & ornamentis ad expensas Regis, & collatio spectabit ad ducem Burgundiæ & successores in perpetuum.

Item in dicta villa de Monterean, vel propinquiori loco, cõstruetur per regem & suis expẽsis vnum monasterium duodecim Carthusiensium cum vno Priore, vnà cum claustro de illis, & cæteris monachis, qui dotabuntur per regem octingentarum librarum Parisiensium reddituali um, * iuxta ordinationem Cardinalis sanctæ Crucis.

Item in loco, vbi fuit perpetratum dictũ scelus, ædificabitur vna Crux expensis regis talis facturæ, prout aduisabitur per dictum Cardinalem sanctæ Crucis.

Item in Ecclesia Carthusiensi prope Diuionem, in qua requiescit corpus defuncti ducis Burgundiæ, fundabitur expensis regis vna MISSA alta de REQVIEM, singulis diebus in perpetuum dicenda in magno altari, quod fundabitur de centum libris Parisiensibus reddituali bus, & munietur calicibus, ornamentis &c. vt suprà.

Item dictæ MISSÆ inchoabuntur in cõtinenti post concordiam habitam, & ędificia agenda in villa de Monterean, inchoabuntur statim infra menses tres, postquàm eadẽ villa fuerit reducta ad obedientiam regis, & infra quinq; annos erunt omnia expedita fine intermissione operis. Et quo ad fundationes, statim post concordiam factam, fiet & expedietur fundatio altæ MISSÆ celebrandæ à Carthusiensibus cum omnibus appẽdentijs. Et ibidẽ expensis regis celebrabitur MISSA bassa, quę debet fundari in Ecclesia de Monterean, donec villa de Monterean reducta fuerit ad obedientiam regis. Et quantum ad fundationem & ædificia quæ debent fieri in dicta villa de Monterean, postquàm reducta fuerit ad obedientiam, deponatur in manibus ducis Burgundiæ certa summa pecunię, ad complendũ redditus dictarum octingentarum propinquiùs de loco Monterean quo fieri poterit, non compræhendendo illas cẽtum libras reddituales, quæ debent assignari pro fundatione dictæ MISSÆ altæ in Carthusia Diuionensi celebrandæ.

Itẽ in recompensationẽ iocaliũ, & cęterorum mobilium, quæ habebat defunctus dux tempore sui obitus, quæ tunc capta & perdita fuerunt, rex soluet duci Burgundiæ summam quinquaginta millium veterum scutorum, sexagintaquatuor pro marcha, & vigintitria* carato cum dimidio, aut aliam monetam consimilem in tali valore. Et vnà cum hoc, reseruabitur duci Burgundiæ actio, quã præten-

prætendit pro pulchro * colari defuncti patris sui, contra omnes qui illud habent vel habuerunt.

Item pro parte regis transportabitur dicto duci Burgūdiæ pro se & suis hæredibus in recta linea, siue masculi siue fœminæ fuerint ciuitas & comitatus Matisconensis, vnà cum omnibus villis, villagijs, terris, censibus, redditibus & emolumentis quibuscunque spectantibus ad regem & coronam Fráciæ, & per Bailliuatum regalem Matisconensem & sancti Gēgulphi, & in metis suis, vnà cum omnibus pertinentijs comitatus Matisconensis, & alijs dominijs, quæ tenet & tenere debet rex per totum Bailliuatum Matisconēsem, & sancti Gēgulphi, in omnibus feudorum & valuassorum iuribus, confiscationibus, patronagijs ecclesiasticis, collationibus beneficiorū & alijs iuribus & emolumentis quibuscunque, sine quacunque reseruatione pro parte regis facienda de illo quod concernere potest dominium & iurisdictionem ordinariam comitatus & locorum supradictorum. Est tamen reseruatum regi feudum & homagium bonorum & iurium prædictorum, resortum, & supremum dominium vnà cum custodia & supremitate Ecclesiarum, & subditorum ipsarum, quæ sunt de fundatione regali, sitarum in metis dictorum bailliuatuū & inclauatorū in eisdem. Saluo etiam iure regali vbi locum habere potest, & etiam alijs iuribus regalibus ab antiquo spectātibus ad coronam Franciæ in prędictis Bailliuatibus, de quo comitatu gaudebit præfatus dux & sui hęredes in feudum & homagium à rege, sicut pares Franciæ sub sorte regis & curiæ Parlamenti, sicut cæteri Pares regis Franciæ.

Item pro parte regis transportabūtur dicto duci Burgundiæ, & illi de suis hæredibus legitimis, de suo corpore procreatis, cui dimittet custoditum suum dictum comitatū Matisconensem, omnes vtilitates & emolumenta supremi dominij spectantis ad regem in dictis Bailliuatibus, siue hoc sit occasione gardiæ & supremitatis Ecclesiarum, quæ sunt de fundatione regali, & subiectorum iurium regalium, aut aliâs quouis modo, & etiam in cōfiscationibus pro quocunque casu, pœnis & emendis & exercitio iustitiæ, commoditas & emolumentum monetæ & alijs vtilitatibus quibuscunque: de quibus omnibus gaudebit dictus dominus dux & suus hæres ad vitam superuiuentis tantùm modo & forma quæ sequūtur, videlicet quòd ad nominationem dicti domini Burgundiæ & sui hæredis post eum, rex committet illum qui erat Bailliuus pro dicto Domino Burgundię, iudicem regalem & commissarium sui ex parte, ad cogitādum de omnibus casibus regalibus & aliis occurrentibus in dictis patriis, locis & inclauaturis supradictis & formis, quibus consueuerunt Bailliui regales Matisconēses, qui temporibus prætertiis ibidèm fuerunt, & simili modo committentur per regem, ad nominationem dicti ducis & sui hæredis, omnes alii officiarii necessarii pro exercitio iurisdictionum & iurium regalium siue sint Castellani, præpositi, clientes, receptores &c.

Item similiter transportabuntur dicto domino Burgundiæ & suo hæredi post eum omnes vtilitates subsidiorum granariorum pro sale, gabella vinorum venditorum ad debitolium pedagium, seu vectigale omniū mercantiarum talliæ, foagia, & quæcunque subuētiones impositæ & imponēdæ in partibus Matisconensi, Cabilonensi, Eduensi & Lingonēsi, quantū ad dicta territoria se extēdere possunt per ducatū Burgūdiæ, comitatum de Charoloys, & comitatum & patriā Matisconensem, & in villis ac terris quibuscunque inclauatis in dictis ducatu, comitatu & aliis locis: & ad dictum ducem & suum hęredem spectabit nominatio officiariorum ad præmissa necessariorum, & institutio ad regem, vt suprà.

Item per regem transportabitur dicto domino Burgundiæ perpetuum pro se & suis hæredibus, siue masculis siue fœminis, in directa linea procreatis, ciuitas & comitatus Antissiodorensis vnà cum omnibus & singulis pertinentiis in iustitia regali feudorum, sub feudis, patronagiis ecclesiarum, collationibus beneficiorum, siue aliâs quouis modo ad tenendum illa à rege sub fide, homagio & Paritate Franciæ, sub resorto regis & curiæ Parlamenti sine medio sicut alii Pares.

Item transportabuntur per regem dicto domino Burgundiæ, & illi de suis hæredibus, cui dimittet post obitum dictum comitatum, omnia & singula emolumenta quę eueniunt in dictis ciuitate & comitatu, & in omnibus villis inclauatis in dicto comitatu, quæ tamen non sunt de eodē, siue spectēt ecclesiis, aut alijs ad causam iurium regalium etiam quocunque modo & regalibus confiscationibus, pœnis & emendis ac exercitiis iustitiæ, aut aliâs quomodolibèt, quibus dominus dux & suus hæres pro tempore, vita alterius superuiuentis duntaxat durante, gaudebunt, & per modum suprà declaratum, videlicet quod ad nominationem &c.

Item vlterius pro parte regis erunt transportati dicto domino Duci & suo hæredi omnes profectus subuentionis granariorū, salis, gabellæ, vinorum venditorum, & cætera vt suprà, pro se & suo hærede &c.

Item per regem transportabuntur præfato domino duci Burgundiæ & suis hæredibus in recta linea, siue masculis siue fœminis, castrum, villæ & castellaria de Barro super Sequanam, cum omnibus appendentiis vel regimine, iustitia, feudo, patro-

natu collatione beneficiorum, tenendo in fide homagio & paritate, vt suprà.

Item transportabuntur præfato duci & suo hæredi omnes profectus granariorum, salis gabellæ, & cætera vt supra.

Item transportabitur à rege ipso duci pro se & suis hæredibus omnibus Burgundiæ perpetuè & hæreditariè garda, custodia seu protectio Abbatiæ de Lexeu, ac omnia iura, profectus & emolumenta quæcunque attinentia gardiæ prædictæ, quam rex ad causam comitatus Campaniæ dicit sibi attinere, quamuis comites Burgundiæ in anteà prætenderunt & querularunt in contrarium, pro eo quòd illa Abbatia erat extra regnum.

Item per regem transportabuntur dicto domino duci pro se & suis hæredibus in recta linea masculis tantùm, castra, villæ, castellariæ præpositurae forenses Peronæ, Mout Didier, &* Roys, cum omnibus suis attinentijs &c. patronatu, & collatione beneficiorum, tenendo in homagio & paritate resorto, vt suprà. * Roix

Item transportabit rex dicto domino duci & suo hæredi masculo, cui post suum decessum deputabit dictas villas Peronæ, Mout Didier & Voye, omnia emolumenta ex illis villis, castellarijs, & præposituris forensibus, & in villis, terris, subiectis & resortis ipsis villis, castellarijs & præposituris, causa iuriũ regalium quomodocunque fuerit, tam in confiscationibus, emendis, exercitijs iustitię, quàm aliter, ad gaudendum per ipsum ducẽ & suũ hęredem duntaxat per modum suprà declaratum, scilicet quòd ad monitionem ducis vel sui hæredis, rex instituet &c.

Item transportabuntur eidem duci & suo hæredi omnes prouentus subuentionis granariorum, salis, gabellæ, &c. vt suprà.

Item à parte regis dimittetur dicto duci & illi de suis hæredibus, cui dimittet comitatum Arthesij, compositiones aradarum dicti comitatus, resortita & inclauamenta, ascendentiã pronunc ad trigintaquatuor M. annuatim vel circiter. sine hoc quòd ipse vel sui hæredes sint adstricti indè habendi aliud donum vel oblationem. Et nominabunt dictus dux & suus hæres tales officiarios &c. quos rex terris instituet &c. & ipsis super hoc faciet deliberate.

Item rex transportabit Domino Burgundię pro se, suis hæredibus, & habentibus causam seu interesse perpetuè omnes ciuitates, villas, fortalicia, terras & dominia attinẽtia coronæ Franciæ, de & super fluuio de Somme, de vno latere, & de alio, sicut sanctus Quintinus, Corbiæ, Ambianis, Abbatisuilla, & aliæ pariter totius comitatus de Pontieu, citra & vltra dictum flumen de Sõme, Dourlens, sanctus Richarus, Crepicordium, Meux, Mortaigne cum suis attinentijs & appendentijs quibuscunq;, & omnes alias terras, quæ possunt pertinere coronæ Franciæ circa flumen de Somme inclusiuè versus Arthesium, Flandriam & Hannoniã, tam de regno quàm de Imperio, comprehendendo etiam in respectu villarum sitarum supra dictum flumen de Somme, de latere versus Franciam, Bailliuatus & Scabinatus ipsarum villarum possidendos per dictum dominum Burgundiæ, dictos suos hæredes, & habẽtes causam perpetuò de dictis villis, ciuitatibus, fortalicijs, terris & dominijs, in omnibus commodis redditũm tam inordinatorum pro guerris, & etiã talliarum & aliorum emolumentorum quorumcunque, & non retinendo ex parte regis, præterquàm homagium, resortum, & supremitatem: quæ transportatio fiet per regem, mediante reemptione summæ quadringentorum millium scutorum aureorũ antiquorum sexagintaquatuor in marca de octo * Oucis pro marca & Daloy ad vigintiquatuor quaratz i. ast de Remede, vel aliter ius monetæ aureæ currentis ad valorem, de qua reemptione per Dominum Burgundiæ tradentur bonæ literæ & sufficientes, per quas ipse promittet pro se & suis & toties quoties placebit regi vel suis facere dictam reemptionem, dominus Burgundiæ & sui tenebuntur, recipiendo dictam summam auream, reddere regi vel suis omnes dictas ciuitates, villas, fortalicia, terras, & dominia comprehensa in isto articulo tantùm, & * siue tangendo aliquas alias, de quibus suprà facta est mentio, & * alterius contentabitur dictus dux Burgundiæ recipere solutionem dictorum quadringentorum millium scutorum ad duas vices, scilicet qualibet vice medietatem, prouiso quòd non tenebitur dictas ciuitates, villas, fortalicia, terras & dominia, nec aliquas ipsarum, quousque tota solutio sit completa, & tempore pendente faciet dominus Burgundiæ fructus suos omnium dictarum ciuitatũ, villarum &c. * de Demmanyo, quàm de* Aydijs sine vlla deductione principalis summæ. Et est sciendum, quòd in isto transportu non comprehendetur ciuitas Tornacensis, neque Bailliuatus Tornacesij, & sancti Amandi, sed remanebunt in manibus regis, excepto Mortaigne, quæ remanebit domino Burgundiæ: nihilominùs est reseruatum domino Burgundię, pecunia sibi concordata ab illis de ciuitate Tornacensi pro certo tractatu, quem habet cum ipsis durãte vsque ad certum tempus, quam pecuniam Tornacenses soluent integrè domino Burgundiæ. Et est sciendum de omnibus officiarijs, qui erunt respecto dominij, quòd dominus Burgundiæ constituet eos: & respectu iurium regalium, Aydarum & talliarum, nominatio spectabit ad dominum ducem, & institutio ad regem.

for. * vncijs

for. * tam de

Item

Item quia dominus Burgundiæ prætendit ius in comitatu Verdonensi supra mare, quem tenet & possidet, ille sibi remanebit pro se & suis hęredibus masculis ex suo corpore tantùm, & tenebitur rex pacificare illos, qui ius prætendunt in illo comitatu, taliter quòd nullam habeant querelam aduersus dictum dominum Burgundiæ.

Item castrum, villa & comitatus Gyemyr supra Ligerim, quæ dicuntur transportata cum comitatu Stampiæ & Dordani per ducem Bituricensem, defuncto Ioanne duce Burgundiæ, ponentur ex parte regis in manibus ducis Borbonij statim post passatam concordiam, tenenda per spatium vnius anni, infra quod tempus Ioannes Burgundiæ, nunc comes Stamparum, vel dux Burgundiæ pro eo monstrabunt regi & suo Concilio literas doni facti Ioanni defuncto duci per dominum ducem Bituricensem: quæ si visæ fuerint sufficientes & validæ, dux Borbonij tenebitur tradere præfato comiti absq; hoc, quòd ex parte regis possit allegari antiqua præscriptio aut lapsus temporis. Quòd si qui sint alij qui pretendant ius, illis remanebit actio contra comitem.

Item per regem restituetur comitibus Niuernensi & Stamparum summa triginta duorum millium octingentorum scutorum aureorum, quæ quondam rex Carolus vltimò defunctus, fecit deprehendi in Ecclesia Rothomagensi, vbi fuerant deposita pro matrimonio Donnæ Bonæ Arthesij matris ipsorum comitum, Casu quo probabunt quòd ista summa fuit in computo & profectu dicti regis Caroli ad soluendum illam summā triginta duorum millium 800. ad tales terminos, qui erunt aduisati post solutionem factam & completam quinquaginta millium domino Burgundiæ, de quibus suprà. Et respectu debitorum, quæ dominus Burgundię dicit sibi deberi per quondam regem Carolum, tam causa donorum & pensionū, quàm aliter, ascendentium ad magnas summas, suum ius quod habet & debet habere pro recuperatione ipsorum debitorum, sibi remanebit saluum.

Item quòd dictus dominus Burgundiæ non tenebitur facere aliquod homagium vel seruitium regi de terris & dominijs, quæ de præsenti tenet in regno, nec de illis quæ deberet habere per præsentem tractatum, nec de illis quæ sibi euenire potuerint per successionem, sed remanebit exemptus in sua persona in omnibus casibus subiectionis, resorti, supremitatis & aliorum, durante vita ipsius. Sed post ipsius regis obitum, dominus Burgundiæ faciet filio suo & successori in corona homagia, fidelitatem & seruitia quæ requirentur. Et etiam si dictus dux Burgundiæ decederet ante regem, hæredes sui & causam habentes, facient regi dicta homagia &c.

Item in respectu feudatariorum & subiectorum ducis Burgundiæ, quæ habet & debet habere per præsentem tractatum, & quę sibi potuerint euenire per successionem, durante vita regis & sua, ipsi non erunt adstricti se armare ad mandatum regis & suorum officiariorum, supposito quòd teneant cum hoc à rege aliquas terras vel dominia. Sed est rex contentus, quòd omni vice qua placebit domino Burgundiæ mandare suos subditos seu feudatarios, & subiectos pro suis guerris, siue in regno siue extra, ipsi tenebuntur & constringentur ibidem & illuc ire, siue posse aut debere venire ad mandatum regis, si etiam rex mandaret. Et similiter fiet respectu seruitorum ducis Burgundiæ, qui sunt sui familiares & de sua domo, supposito q non sint sui subiecti.

Item si eueniat, quòd Anglici aut sui confœderati, faciant in posterum guerram domino Burgundię aut suis pueris, siue per mare, siue per terram, occasione præsentis tractatus vel aliàs, Rex tenebitur iuuare sicut in facto proprio.

Item quod dominus Burgundiæ, & sui feudatarij & subiecti & alij, qui prius portauerunt in armis crucem Sancti Andreæ, non adstringentur portare aliud intersigniū in quacunque armata in regno vel extra, & in præsentia regis aut suorum * connestabiliorum aut marescallorum, prout sint suis stipendijs vel aliàs.

Item & quòd Rex faciet restitui & sine damno de suis perditis rationabilibus, & ē de suis rancoribus illis qui fuerint capti in die mortis quondam ducis Ioannis, & illis qui ibi perdiderunt sua bona, & fuerunt positi ad magnam redemptionem.

Item & quòd de cæteris abolitio generalis sit facta de omnibus casibus, euentis & de omnibus causis, rebus, dictis, factis & passatis occasione diuisionis istius regni. Excepto respectu illorum, qui perpetrārunt dictum malum casum, vel fuerint consentientes de morte quondam Ducis Burgundiæ, qui erunt & remanebunt extra omnem cōcordiam tractatum, & quòd de cæteris quilibet de vno & alio latere reuertatur, scilicet Ecclesiastici ad suas ecclesias & beneficia, & seculares ad suas terras, redditus & * hæreditagia, possessiones & bona immobilia, in statu in quo erunt, reseruato respectu terrarum & dominiorum existentium in comitatu Burgundiæ, quas dux Burgundiæ & quondam suus pater habuerunt, & retinuerunt, vel alijs dederunt tanquam confiscatas sibi causa dictarum guerrarum, quæ erūt & remanebunt, non obstante dicta abolitione & concordia illis, qui ipsas tenent & possident. Sed alibi vbique quilibet redibit ad suas possessiones & terras, & hęreditagia, sine hoc, quòd pro demolitione, deterioratione custodiarum, locorum aut reparatione quali-

qualicunque aliquid possit exigere vnus ab alio: & quilibet tenebitur conuictus omniũ redditutum euentorum de tempore, quo nõ possidebat suas terras & hæreditagia. Sed in respectu mobilium captorum aut habitorũ de vno latere aut de alia, nunquam poterit fieri aliqua querela aut actio de vno aut de alio.

Item per istum tractatum extinguantur & aboleantur omnes iniuriæ, rancores tam verborum & factorum, quàm aliter euentorum per anteà occasione dictarum diuisionum, partialitatum &c. tam de vna parte q̃ de alia: absque hoc, quòd aliquis possit exigere vel facere quæstionem vel prosecutionem vel processus, vel aliter reprobari vel scandalizari de tenendo aliquam partem. Et dicentes vel facientes contrarium, punientur sicut transgressores pacis secundum exigentiam delicti.

Item in isto tractatu comprehendentur expresse ex parte ducis Burgundiæ, omnes gentes Ecclesiasticæ, villæ, nobiles, & alij cuiuscunq; status sint, qui tenuerũt suam partem, & quondam sui patris, tam in regno q̃ in delphinatu, prouiso q̃ acceptabunt præsentem tractatum, & indè volunt gaudere.

Item renunciabit Rex confœderationi, quam fecit cum Imperatore contra Ducem Burgundiæ, & omnibus alijs confœderationibus per ipsum factis cum quibuscunque personis, principibus aut dominis in contrarium dicti ducis. Prouiso quòd dominus dux faciet similiter, & promittet Rex dicto duci ipsum sustinere & adiuuare contra omnes qui vellent ipsum grauare, vel damnum impendere per guerram & aliter. Et similiter promittet dux, salua semper exemptione suæ personæ ad vitam.

Item tradet rex suas literas, quòd si contingat in posterum, quòd ex sua parte infringatur iste tractatus, sui vasalli, feudales, subiecti & seruitores, præsentes & futuri, nõ tenebuntur sibi plus obedire nec seruire: sed tenebuntur ex tunc seruire domino Burgũdiæ & suis successoribus contra ipsum, & q̃ in dicto casu omnes sui feudales, subiecti & seruitores, sint absoluti & quieti de omnibus iuramentis, fidelitatibus, promissionibus, obligationibus seruitiorum, in quibus ipsi possent teneri per anteà versus regem, absq; hoc quòd in tempore futuro ipsis possit imputari ad onus aut opprobrium, aut q̃ ab ipsis possit indè aliquid exigi. Et quòd exnunc, prout extunc, Rex præcipiat ipsis ita facere, & quitet & exoneret ab omnibus obligationibus, & iuramentis in casu prædicto, & quòd similiter fiat & consentiatur de latere Ducis Burgundiæ, respectu suorum vasallorum, feudatariorum, subiectorum & seruitorum.

Item quòd ex parte regis fient promissiones, obligationes & submissiones tangentes intentionem præsentis tractatus in manibus Cardinalis sanctæ Crucis legati Papæ, & de Cypro legati Concilij, ampliores quæ poterint aduisari, & sub pęnis excommunicationis, aggrauationis, reaggrauationis, interdicti in terris suis & dominijs, & aliter vlteriores ad quas censuræ ecclesiasticæ se poterint extendere secundum potestatem quã habent dicti domini à Papa & Concilio, prouiso quòd similiter faciat ex parte sua Dux Burgundiæ.

Item & cum hoc faciet Rex cum suo sigillo tradi dicto duci Burgundiæ sigilla principum & dominorum sui sanguinis & obedientiæ, scilicet ducum Andegauensium, Caroli sui fratris, ducum Borbonij, ducis Alenconnij, comitis Richemondiæ, comitis Vindemiæ, comitis de Fuxo, comitis Armignaci, comitis Perdiaci, & aliorum qui aduisabuntur, in * quibus sigillis incorporabitur sigillum regis, & promittent tenere ex sua parte contenta sigillatorum. Et si infringerentur ex parte regis, de in isto casu adiuuando & confortando dictum ducem Burgundiæ & suos contra regem. Et similiter fiet ex parte ducis Burgundiæ. for. * quorum

Item & quòd similiter Rex faciet tradi sigilla virorum ecclesiasticorum, & aliorum nobilium & villarum de regno de sua obedientia, quos dictus dux voluerit nominare, cum securitatibus pœnarum corporalium & pecuniariarum & aliarum securitatum, quas dicti cardinales & alii prælati huc missi ex parte Papæ & Concilii, aduisabunt pertinere.

ADVISAMENTA

PROLOCVTA PER DOMINOS

Prælatos & alios, clerum regni Franciç & delphinatus repræsentantes, qui Bituris conuenerunt ad mandatum domini nostri regis, die 26. Februarii, 1451. more Gallicano, præfati domini nostri regis & sui magni Concilii beneplacita voluntate & correctione in omnibus semper saluis.

IN primis, quòd attentis hęresibus Bohemorũ & eorum insultationibus, guerrarum calamitatibus, & morum in clero & populo vndiq; deformitatibus, conuentioneque Basileæ triplici authoritate Apostolica legitimè facta, quæ per annũ durauit & vltra, & ad quã de vniuersis ferè mũdi partibus plures conuenerunt, Spiritu sancto duce, meliora & viciniora salutis sperantes, & mandati ibidèm Bohemi, qui sæpiùs per vniuersa mundi climata diuulgarunt, se à catholicis non potuisse audiri, & generalis Concilii determinationi stare velle: quibus

nihil

nihil omnino respondere, vtile non esse videtur, ne fortè existiment Catholicos respõsionis penuria declinare certamẽ,& fides lędatur,non intelligentium mentes ipsorum: Nonque pastorum,sed mercenariorum personas gerere videantur prælati maiores & minores,terga silentio præbendo, qui liberè veritatem pronunciare,& eandem populi defendere tenentur, vbi honor Deo debitus & proximorum salus adimitur, eximereque citò, & oberrantes introducere infra ecclesiam iubentur.ideo nedum honestum & vtile,sed & necessarium est,Concilium Basileẽse celebrari, & pro posse ad Dei laudem & intentos fines stabilitum exaltari.

Item quia naturaliter homo homini subesse,aut tributa soluere abhorret, & cùm error Bohemorum spiritualem & temporalẽ præsidentiam,aut tributa decimarum,oblationum & quæuis alia ecclesiastica, necnon & temporalia aboleat & execretur, ideo hic cancer leniùs serpit. si enim ex Alexandria Arij scintilla, nihil naturale habens, in magnam execreuerit flammam: quanto magis hic error,per meatus naturales veniens, & auaritiæ se commiscens, faciliùs multos inflammabit? vindex est enim error iste dissimulantium, aut comminuentium eum, tam ecclesiasticorum quam secularium:quia enim ecclesiastici qui pastorum more,se pro ouibus & veritate opponere debeant,& non fugere ante faciem fidem persequentis dissimulârunt: ideo vbique in Bohemia templa Dei incenderunt,sacerdotes spoliârunt,& varijs cruciatibus trucidârunt, nouis & inauditis tormentorum generibus adinuentis: sacramenta ecclesiastica pro nihilo reputârunt,& in tam varios errores deciderunt, vt Catholicæ Ecclesiæ doctrina ibi in paucissimis & latentibus hominibus consistens, in nullo ab alijs audiatur & idcirco nedum honestum aut vtile, sed & necessarium est, generale Concilium absque dilatione celebrari: quia non est expectandus Antiochus qui templum Dei totaliter spoliet, vasa argentea auferat pariter & aurea,coinquinet sancta,fideles occidat, incircuncisus trucidet circuncisos: sed præueniendum est,ne videamus mala gẽtis nostræ & sanctorum.

Ezech.13. a

Item quia rex Bohemiæ & alij principes & nobiles,qui gladium portant ad laudem bonorum,vindictamque malorum, patientius tolerârunt fidem vacillari, templa & personas ecclesiasticas (vt præmittitur) laniari,illum posteà seminârunt errorem,dominum temporalem in peccato publico mortali non posse populo præesse, & quodlibet peccatum publicum & mortale pro suo arbitrio reputantes, fugarunt & regem & principes & nobiles: & quos habere potuerunt,membratim conciderunt, suis vxoribus & filiabus virginibus, sanctimonialibus & alijs quibuscunque sine reuerentia violatis,castella ipsorum diruerũt, & omne diuinum* ad se penitus abiecerunt sine alia cognitione iudiciaria: nec fuit possibile, Ecclesia tacente & demum fugata,nobilibus resistere: populus enim multus est, & dominus vnus suis subditis præpositus. nec facilè est, vnum dominum aduersari populo multo. for.* à se

Item pręfati Bohemi venenum per epistolas plurimas diuulgârunt per vniuersas mũdi partes, & plurimos infecerunt. & vt Bohemiam prætereamus remotam, domini nostri regis infectas partes non sileamus, nonne in Bailliuia Matisconensi & comitatu Forensi visus est à paucis annis citra populus in nobiles dominos suos insurgere, & impias manus in eos inijcere,non nobilitati,non sexui,non ætati aut conditioni parcentes, libros censuales siue terrena concremantes, castella inuadentes, & dominos suos suis mobilibus spoliantes?ausique sunt dicere, quòd in tota patria sufficerent duo sacerdotes,& quòd omnes nobiles ad labores propriarum manuum tenebâtur, ex sentẽtia diuina in genus humanũ & personam Adæ:In sudore videlicet vultus tui vesceris pane tuo, prolata. ex quo inferebant,tributa dominis temporalibus non debere solui. & quantum deuiet, aut coniungatur error iste Bohemis, iudicet sapiens quisque. Et nisi exterminatus fuisset prudentia domini * Bailliui Matisconensis vnà cùm nobilibus patriæ dum nasceretur error ille, multorum supplicijs & patibulis, iam diuulgabatur in plurimos populos. Gene. 3. Principijs obsta.

Item nonne etiam in delphinatu est quædam portio inter montes inclusa,quæ erroribus adhærẽs prædictis Bohemorũ,iam tributum imposuit,leuauit & misit eisdem Bohemis,in quibus fautoria manifesta hæresis prædictæ debet iudicari? & nouit Deus,si multorũ popularium latentia corda leuiter detegerentur, sublenata ampliùs Bohemorum malitia,& ad eisdem seminaretur,Concilium generale aufugisse,nõ valens respondere rationibus Bohemorum prędictorum, hoc præsertim in tempore, cùm populus ex guerrarum malitijs lacessitus, depauperatũ se sæpius vidit,& in partibus multis videtur furere,& ex popularibus multi docti sunt ad prælia.Eapropter citò, immò citissimè obuiandum est per dominum nostrum regem, necnon & per Ecclesiam catholicam: quę tamen aliàs occurrere non potest, nisi principum & nobilium fortitudine, vel iurium & clericorum ratione.

Item si principum & nobilium fortitudine occurrendum est,quòd licèt cũ ferro abijcienda sint vulnera, quæ medelam non sentiunt,quia cùm gens illa inuersa valdè & indomita est,ac in suis erroribus indurata,vinci non potest, nisi maxima catholicorum ad hoc

hoc vnitorum multitudine,& cum expensarum grandi mole: principum autem & catholicorum multitudo hos hæreticos expugnantium haberi non potest sine pacificatione regum & principum, ad inuicem vbique terrarum contendentium. Et ideo moris fuit ecclesiæ catholicæ volentis principes in subsidium terræ sanctæ aut contra infideles commouere, priùs ipsos per media Conciliorum generalium pacificare,aut saltem longas & fidas treugas inter ipsos inire,& fideliter in facie Ecclesiæ firmare, ac vno agmine ad fidem defendēdá inducere: & ad hunc finem Basileense Cōcilium conuocatum est.nec Ecclesię, quę in fide defendenda à facultatum contributione se excusare non debent vel possunt, contributum imponi aliàs potest. Nec patietur se tributariam fieri,quàm ex ordinatione Cōcilii generalis,vt patet ex constitutione Cōstantieñ. nec obeditum est domino Martino, contra Bohemos subsidia imponere volenti.Ex quib[illegible]fertur,necessariò Concilium generale celeb[illegible]cum principum & nobilium iuuam[illegible]postulandum, * vel onus ecclesiæ imponen[illegible]fuerit,sine quibus hac in re ad bella proced[illegible]non potest.

Locus obscurus aut vitiatus', quales hac in parte cōplures.

Item si occurrēdum est iurium & clericorū ratione,quæ via videtur accōmoda, quia spiritussanctus in vnū congregatos in nomine eius dirigit,& per generalia Concilia frequentiùs hęreses sunt extinctæ,sicut hæc hęreses Bohemica sperat extingui in Cōcilio Basileeñ.ad quod vocati sunt dicti Bohemi cum magna charitate,& qui literas eiusdem Concilii acceperunt,& si venerint ad Cōcilium generale, pręfatis expedit ecclesiam catholicam in vnum conuenire: quia quòd à pluribus q̃ritur,faciliùs inuenit̃: salubriusque est fidei,& Papę consultius,causam fidei vnitati committere,quàm vni: & sic omnino assistendum est, & subleuandum generale Concilium, & non differendum, maximè ꝙ vbique vniuersitates studiorum ob guerras & rerum inopias sint multùm depopulatæ, nec sit expectandum,vt ex toto senescat, vel morte pereat literatorum antiquorū copia. Si verò Bohemi non venerint ad Concilium sic solenniter mandati,tunc sua obmutescet garrulitas ꝙ non potuerunt audiri: tunc cōuocata erit Ecclesia vniuersa, & principes & Christifideles poterunt ad pugnam animari: tunc Ecclesię tributa & subuentionis iustè imponi,immò gratiùs & benignissimè ferent sua voluntate imposita, & in posterum hac de causa imponenda.

Item licèt iustè induci possit bellum contra hęreticos damnatos,sępiùs tamen reprobata videtur in hac causa à Deo,qui aufert corda principum,fortitudo, cùm Catholici iteratis vicibus fugerunt, nemine persequēte, inscrutabiliaque Dei iudicia, licèt nullus hominum valeat discernere aut iudicare. Suaderi tamen potest, quod monstruosos mores in clero & populo voluit purgari, sicut contra hostes fidei * congredi,ne cæcus cæco ducatum præberet,aut gestans trabem in oculo, festucam in oculo proximi erueret. Ne etiam diuisi principes, hæreticos ab Ecclesia diuisos exterminare conentur: quibus pacem consulendo, priùs suadendum est: Medice, cura teipsum. Quis enim nesciat, à Viennensi concilio anno 1311. celebrato, circa morum deformitatem nullum fuisse celebratum generale concilium, & varij in varios ex vetusta corruptela, quam pro iure consuetudinis vendicant, deciderunt deformitatum mores? quis nesciat confictas causas & diffugia, post assignata generalia concilia, ne celebrentur eadem, adinuenta? & meminisse diuinam sententiam decet: Hierusalem Hierusalem, quoties volui te congregare, quemadmodùm gallina congregat pullos sub alas, & noluisti? Eccè relinquetur domus vestra deserta. Visitat quoque iam ferè vbique terrarum Dominus plebem suam in gladio,fame, & peste. & si dictos corruptos mores, quibus vehementer Deus offenditur, insequi & vlcisci * deferimus, ad irascendum vtique diuinitatis patientiam prouocamus. Nec tamen dicti corrupti mores extra concilium generale,cùm de omnium statu agatur, honeste, vel breuiter possunt emendari, aut reges & principes ad pacem & treugas induci.

Lucæ. 6.f *Lucæ 4.d* *Matt. 23. d* *for * differimus,*

Item ponderandum est, quòd post tempora Apostolorum cùm persecutiones contra Ecclesiam feruescerent, non habuit facultatem Ecclesia conueniendi in vnū vsque ad tempora Constantini Magni. Si igitur multiplicatis vitijs in clero & populo, multiplicet & Dominus flagella contra religionem Christianam, se aduersus Deum rebellantem,& Pharaonis more indurantē: non est credibile, quòd Ecclesia tunc ad Deum confugiens leuiter audiatur ad conuentionem conciliorum,sed redibit ad prædicta persecutionum tempora, libertatē nō habens congregandi. Hoc ipse Dominus regio ore professus est: Multiplicatæ sunt, inquit,infirmitates eorum,posteà accelerauerunt. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea.

Psal. 15. a

Item ꝙ visis sanct. dñi nr̃i Eugenij Papæ dissolutionis eiusdem cōcilij causis, necnon & rationibus contrarijs in quibusdā instructionibus ꝑ sacrū cōciliū generale Basileeñ. ad eundem dñm nr̃m Papam directis, vt dissidia cessent, quæ sator zizanię ingerere posset, per clerum ecclesiæ Gallicanæ cōsulēdū est, & cōsulit humilit usq; supplicat dño nostro regi, vt progenitorū suorū more schismata extinguētium, & Ecclesiam depressam suble-

subleuantium, his occurrat, vt priùs extinctum, quàm natum, malũ huiusmodi inextinguibile, videatur. per hæc enim Deũ sibi placabit, ecclesiam peramplius obligabit. vestigia prædecessoris imitetur, & fama eius in omnem terram diuulgabitur.

Item quòd præfatus dominus noster rex, re & titulo Christianissimus, à paternis non declinando traditionibus & vestigijs pręmissis, assurgens pro se & Ecclesia Gallicana, notabilem dirigat ad præfatum sanctissimum dominum nostrum Papam ambasiatã, exorando vt pro fidei necessitate, proque religionis Christianæ vniuersali vtilitate, mandet continuari & celebrari idem generale Concilium Basileense, obstruendo ora in fidem orthodoxorum, suamque S. clementissimam malignantium.

Item ꝙ præfati ambasiatores instẽt apud Reuerendiss. patres dominos cardinales & sacrum collegium, de præmissis eos reddentes solertiùs attentos, vt Ecclesiæ incommoda præcauentes, deuotiùs exorent eundem dominum nostrum, & in singulari & per modum collegij, vt celebrationi Concilij, quæ suæ S. honori accedit, & Ecclesiæ plurimæ vtilitati intendere velit, mandando continuari idem Cõcilium & prælatos absentes, quatenus opus est, arctiùs conuocando.

Item hoc sacrum Concilium pro extirpatione hæresum, alijsque causis à diu assignatum, non debet dici cum Bohemis iam damnatis initum, sed pro eorum totali extirpatione & fidei defensione, superque dictis causis legitimè conuocatum, licèt & in eodem Concilio si dicti Bohemi venerint, possint doceri, & charitatiuè instrui & tractari, necnon si possibile est, reduci. Suaque attenta multitudine, quæ ferro domari sine sanguinis humani multa effusione non potest, seueritate disciplinæ detrahi valet & potest: & vbi reperientur contumaces, catholici in Concilio pręsentes, & diuulgata fama absentes, audaciores & firmiores reddentur. Immò sperandum est de D E I misericordia, quòd Deus pugnabit pro illis, quia veritas vincit.

Item quòd placeat domino nostro regi, suas dirigere literas Imperatori, & dominis ducibus Sabaudiæ & Mediolanẽsi, quòd velint suo nomine cum charitate plena fauere Concilio, ipsius Imperatoris grandi instantia & in eius indictione conuocato. faueant etiam omnibus euntibus, stantibus & redeũtibus ad idem, & in singulari pręlatis & alijs quibuscunque de regno Franciæ domino nostro regi subditis. Nihilque à quibuscunque permittant acceptari contra sanctissimũ dominũ nostrũ Papã, curiã Romanam, vrbẽ vel patrimoniũ eorundẽ, vnde Papa & collegiũ occasionem indignationis, dilationis, suspensionis aut mutationis Cõcilij assumant: qua exinde fructus speratus Cõcilij deperderetur, hęreses augmẽtarentur, & mores sordidi in amplius sordescerent in Dei offensam & populi Christiani corruptelam.

Item quòd clerus regni Franciæ in Concilio Bituricen̄. de mandatum domini nostri regis (vt præmittitur) congregatus pro præfata ambasiata dirigenda ad sanctissimi dñi nostri Papæ, elegit concorditer reuerendissimum in Christo patrem dominum Archiepiscopum Lugdunen̄. ex parte Ecclesiæ Gallicanæ ambasiatorem & legatum tanquã virum in quo est zelus domus Dei, & in iure eximium professorem, qui licèt totis viribus renitendo præfatam ambasiatam omnimodè recusaret, precibus tamen victus, licèt inuitus, onus præfatę ambasiatę pro necessitate pariter & honore Ecclesiæ suscepit: quem si dominus noster Rex pro se & ex parte sua dirigat ad præfatum dominum nostrum Papam ambasiatorẽ & legatum, ita vt vna fiat ambasiata ex parte dicti domini nostri regis & ecclesiæ Gallicanæ, ambasiata erit maioris authoritatis, efficaciæ & virtutis, quoniã Eccl. 4. c funiculus duplex non æquè facilè rumpitur vt simplex, fietque ambasiata cum minori expẽsa. Et vt ita fiat, humiliùs clerus supplicat domino nostro regi.

Item ne tædio affectum ex longa mora & pluri expensa sacrum generale Concilium videatur, vt assumant pennas, volent, & non deficiant: vtque præfatus dominus noster rex alios pueniat in benedictionibus huius dulcedinis, quòd ad dictum Concilium aliquos suos præmittat oratores, nunciantes intentionem regiam & ecclesiæ Gallicanæ sanctam, pro qua missa est solennis ambasiata ad Papam: patiaturq; prælatos sub censuris ecclesiasticis & religione iuramẽti adstrictos, & ab eodem Concilio authoritate Apostolica vocatos, vt ad idem Cõcilium vadant, prout suis conscientijs attenta vocatione & rei necessitate, videbitur expedire.

Item quòd pro expensis præmissorum, & in vsus præfatos conuertendorũ, & nõ aliàs vel alio modo, consentiũt leuari quartã partem vnius decimæ super clero regni & delphinatus: ita tamen, quòd cum de iure communi, etiam ex beneficio Concilij Constantiensis, Papæ non liceat imponere decimam aut partem eiusdem clero vniuersaliter vel particulariter, nisi sacro generali approbante Concilio, aut de cõsensu cleri eiusdem, ꝙ dominus noster rex nõ patiatur clerum regni aut delphinatus grauari authoritate Apostolica alia decimæ aut parte eiusdem, maximè cùm clerus sit oppressus ex guerris & monetis, & ampliùs grauabuntur prælati ex accessu ad Concilium generale.

Copia mandati nunciorum Concilij, existentium in Norinberga ad tractandum cum Bohemis.

SAcrosancta generalis synodus Basileen̄. in Spiritusancto legitimè cõgregata, vniuersalem

uersalem Ecclesiam repræsentans, pacem & vnitatem Christifidelium & Ecclesiæ * propinq eo modo quo præmittitur, congregari voluit, procurare, integritatemq; pacis inchoare, præsertim cum regni Bohemię incolis prosequi, & ad optatum vsque finem perducere desiderans, volensque ipsorum procuratoribus, nuncijs, & ambasiatoribus propterea hucusque destinandis, de plena securitate pro suo accessu, mora, & recessu vsque ad propria sua loca, & saluoconductu petito & oblato prouidere, & alia quæ dictæ pacis & vnitatis vberiori ac celeriori prosecutione deseruiant, cum ipsi præcederent, pertractare: eadem sancta synodus meliori modo & forma, via & iure, quibus efficaciùs potuit & debuit, potest & debet, fecit, constituit & ordinauit, ac facit, constituit, & solenniter ordinat suos veros & legitimos ac indubitatos procuratores, negociorum suorum gestores, ac nuncios speciales & ambasiatores, videlicet venerabiles & egregios viros dominum Henricum abbatem sancti Aegidij in Nurenberga, & fratrem Ioannem Nider sacræ theologiæ professorem, & priorem domus prædicatorum Basileeñ. dominum Henricum canonicum Magdeburgeñ. & in sacra pagina professorem, dominũ Fredericum de Parsperch decanũ Ratisponeñ. licentiatum in decretis, magistrum Albertũ plebanum S. Sebaldi in Nurenberga, & fratrem Ioannem monachum Cistertieñ. ordinis monasterij de Mulenbrũ, & ex illis quoslibet duos in solidum, ità tamen, ꝙ duorum occupantiũ non sit melior cõditio: sed quod duo ex eis inceperint, omnes prænominati aut saltem duo ex eisdem prosequi valeãt & finire. Dans & cõcedens præmissis omnibus, & singulis duobus plenã liberã ac omnimodã potestatẽ, cũ procuratoribus seu nuncijs dictorũ incolarũ regni Bohemiæ in Egra vel alibì, vbicunq; necesse fuerit, cõueniẽdi, colloquẽdi, auisandi, necnõ de sauiscõductibus opportunè eis p̄standis, dandis, procurandis & ordinandis, ac modo seu modis ac forma, & tempore accessùs & recessus ipsorum, & numero accedere volentium, tractandi, concordandi, cõcludendi, pactisq; quibuslibet, p̄missionibus & obligationibus, etiam iuramento, si opus fuerit, per ipsos vtrinq; cõcorditer concludendi, firmandi, & roborandi. Et nihilominùs quoscunq; episcopos, p̄latos, principes, comites, nobiles, necnon ciuitates, magistratus, Scabinos, consules, ac quasuis alias personas ecclesiasticas ac seculares, quouis nomine nuncupentur, de quibus videbitur, & comunitates, quatenùs huic sacro Cõcilio, dictisq; procuratoribus in hac parte suo nomine fauorẽ, cõsilium, & auxiliũ, ac assistentiam, supradictisq; procuratoribus, nuncijs & ambasiatoribus huc accedere volẽtibus saluosconductus dent, pręstent & impendant, petendi, rogandi, exhortandi & requirendi, vbi & quotiès procuratoribus prędictis videbitur opportunum. Omniaque alia & singula faciendi, agendi, exercendi & ordinandi, quæ pro præmissis necessaria fuerint, seu quomodolibèt opportuna, etiam si maiora forent supertùs expressis, ac mandatum exigerent magis speciale. Promittens se ratum, gratum & firmũ perpetuò habiturum, quicquid per nominatos suos procuratores omnes aut duos ex ipsis, actum, gestum, seu procuratum fuerit quomodolibèt in præmissis seu à quolibet præmissorum. Acta fuerunt hæc in congregatione nostra generali, præsentibus dictæ nostræ sanctæ synodi Basileeñ. notarijs & scribis infrà scriptis, sub sigillo reuerendi in Christo patris domini episcopi Constantiensis prouinciæ Rothomageñ. quo ad præsens vtimur, die Veneris 28. mẽsis Martij, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

Locus obscurus.

TAXATIO NOTARIORVM IN concilio Basileeñ. facta & limitata, Anno natiuitatis Domini 1432. die 24. mensis Octobris.

Ita habetur in protocollo magistri Petri Bruneti notarij concilij Basileensis.

Pro citatione ad partes in causis beneficialibus simplicibus & alijs causis ciuilibus, si cum inhibitione, soluetur medius florenus Rhenensis.

Si verò sinè inhibitione, 8. blappard.

Itẽ in causis ecclesiarũ cathedraliũ, flor. 1.

Item pro inhibitione simplici sine citatione, 8. blappard.

Item pro compulsoria, 8. blappard.

Item pro monitorio cum citatione, flor. 1.

Item pro sequestratione fructuum, flor. 1.

Item pro simplicibus mandatis contra præsentes, 1. blappard.

Item pro folio regum, dummodò sint in qualibet parte folij 30. lineæ, & in qualibet linea 8. dictiones, 15. folia pro vno flor. Rhenensi.

Item pro 30. folijs copiæ de simili forma scripturæ, 1. flor.

Item pro examine testium, vbi est numerus articulorum infra decẽ, quarta pars flor.

Si vltra quantumcunq;, semper pro decẽ addatur & soluatur alia quarta pars flor.

Item pro nota sententiæ, 2. flor.

Item pro instrumento sententiæ, 2. flor.

Item pro executione sentẽtiæ sub sigillo iudicum, prout suprà de monitorio: tamen inspiciendum esset, si est magna quãtitas scripturæ, tunc superaddatur alter dimidius florenus.

Item pro instrumẽto priuato alicuius actus concilij. 8. blappard.

Si verò scriptura duplicabitur, etiam duplicabitur salarium: aut aliâs ad quãtitatem scripturę habeatur respectus.

Blappard nũmi argentei æquiualentis ferè Albo rotato aut stufero Brabantico, species est, Basileeñ. & viciniscorũ maximè familiaris.

Item à

Item à pauperibus non valentibus soluere recepto prius ab eis iuramento, nil recipiatur.

Item cursor præsentans supplicationem siue commissionem, non recipiat vltra duos blappard.

Item pro actu citationis, vnus blappard.

Itē pro executione citationis in valuis, vnus blappard. &c.

QVODDAM CONCESSVM Concilij extra sessionem publicam pro suppositis ipsius concilij sequitur, factum anno Domini 1433. Octaua Maij, in concilio Basileensi.

PRo incremento huius sacri cōcilii & tuitione personarum ad illud cōfluentium, & vt decreta ipsius inconcussè obseruentur, & stabilita permaneant, vult hæc sancta synodus, statuitq; pariter & ordinat & declarat, quòd omnes & singulæ antelationū prærogatiuæ, per sanctissimum dominū Eugeniū Papam IIII. sub quacūque verborum forma familiaribus suis, continuis commensalibus, ipsiusque & sedis Apostolicæ Officialibus, necnō curtisanis Romanā curiā sequentibus concessæ & concedendæ, quo ad assecutionē beneficiorum ecclesiasticorum, canonicatuum, præbēdarum ac dignitatum, personatuum, Administrationum vel officiorum, quæ vigore gratiarum expectatiuarum expectabant, expectant, ac in anteà expectant, tā quo ad pręsentes in hoc sacro Cōcilio, quàm familiares, Officiales & præsentes in dicta curia, ac quoslibet alios à tempore publicationis decreti, quo curiales & Officiales dictæ curiæ monebantur à Romana curia recedere, ad ius commune cēseantur reductæ: nullusque ex familiaribus & Officialibus & aliis prædictis vigore quarumcunque prærogatiuarum in assecutione beneficiorum, canonicatuum & præbēdarum ac dignitatum personatuum, Administrationum, vel beneficiorum alteri præfertur, sed ius commune inter ipsos hincindè seruetur, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.

IVRAMENTVM AMBASIATOrum domini papæ, quod præstiterunt in plena congregatione habita in vno die sabbati, & die Lunæ immediatè sequēti celebrabatur.

SESSIO XVII.

ANno Dñi M.CCCC.XXXIIII. octaua mēsis Aprilis, videlicet die sabbati in plena cōgregatione sacri cōcilii, Ambasiatores sanctissimi Domini nostri Papę moderni fuerunt recepti in sacro cōcilio, & iurauerūt secundū schedulā quæ sequitur, propriis nominibus, scilicet fideliter laborare pro statu & honore Concilii Basileeñ. & eius decreta defendere & manutenere, & specialiter decretum Concilij Constantiensis; cuius tenor sequitur & est talis: Primò, quòd generalis synodus Constantieñ. necnon quæcunque alia synodus in spiritusancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet, cuiuscunque status & dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, extirpationem dicti schismatis, & ad generalem reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris.

Vide definitionem concilij Florentini, & Eulam retractationū Pij 2.

Item declarat, quòd quicunque, cuiuscunque status & dignitatis, etiam si Papalis existat, qui mādatis, statutis, seu ordinationibus aut præceptis huius sanctæ synodi, & cuiuscunque alterius concilij generalis, legitimè congregati, super præmissis seu ad ea pertinentibus, factis vel fiendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrendo.

Antiquit. Ecclesia docuit & sensit primam sedē à nemine iudicari.

Item dare sanum & salubre consilium secundùm Deum & conscientias suas, & non reuelare vota singulorum, inquantum ex huiusmodi reuelatione verisimiliter possit oriri aliquod odium vel scandalum, & non recedere à loco huius Concilij sine licentia obtēta à deputatis eiusdem.

CONCORDATA deputationum.

COncordant tres deputationes, quòd omnes appellationes ab hoc sacro concilio emanatæ, & quæcunque inde secuta & sequenda, cassentur, irritentur & annullentur. Et tam iudices quam cōmissarij, partes, procuratores & notarij, qui circa præmissa culpabiles reperti fuerint, moneantur etiam per edictum & debitè puniantur. Et ad hoc dati sunt Executores in deputatione reformatorij, vicarius Frisingensis: In deputatione pro communibus, Magister Guillermus pe Constantia: In deputatione pacis dominus episcopus Lectorensis, Quarta verò de fide, concordat cum eisdem deputationibus, dum tamen excipiatur persona domini ducis Sabaudiæ, & pro eadem deputatione fidei, datus deputatus dominus præpositus Gueznensis. Quodque ex parte sacri concilij scribatur eidem duci super materia huiusmodi Lausanensis. Quodque concilium paratum est sibi & cuicunque de suppositis concilij querulanti, iustitiam ministrare. Et si opus sit, eidem transmittentur viri notabiles pro actu huiusmodi.

Item concordant quatuor deputationes, quòd contra appellantes ab hoc sacro Concilio, seu à iudicibus & cōmissarijs ab eodē cōcilio deputatis extra hoc sacrum concilium, intimantesque huiusmodi appellationes, ac illis deferentes, ac notarios indè instrumenta recipientes, necnon cōtra illos qui literas quas-

quascunq; tam à Romana curia quàm aliũdè extra locum sacri Concilij emanatas, contra incorporatos huic sacro Concilio exequuntur, & procurant exequi. Et ad procedendum contra huiusmodi appellantes, intimantes, & alios prædictos fuerunt deputati, pro deputatione pacis, dominus episcopus Lectoreñ. pro deputatione reformatorij, vicarius Frisingensis: pro deputatione fidei, præpositus Gueznensis: Pro deputatione de communibus, dominus patriarcha Aquilegieñ. qui contra prædictos procedant cum potestate citãdi in loco huius sacri Concilij, extra & ad partes etiam personaliter & per edictum, illosque puniendi & castigandi vsque ad priuationem officiorum & beneficiorum, atque ad in futurum obtinenda inhabilitãdi, prout iustitia & criminis qualitas postulant & requirunt, ac eis videbitur expedire: ita tamen, quòd coram altero ex eis in causis huiusmodi possit procedi vsque ad sententiam exclusiuè, quæ tunc consensu maioris partis interueniẽtis possit promulgari, & procedẽdi simpliciter summariè & de plano sine strepitu & figura iudicii omniũ iuris & styli solennitate atq; terminorũ obseruatione semotis, sola tñ facti veritate inspecta.

Ita concordarunt domini de duodecim die Iouis 15. Septẽbris, Anno Domini 1435.

Die Veneris 16. mensis Septembris, Anno 1435. in generali congregatione, præsidente in eadem reuerendis. domino cardinali legato, Lectis cõcordatis dominorum de duodecim, inter quæ concordata supradicta fuerunt, reuerendissimus dominus cardinalis legatus nomine & authoritate sacri Concilii iuxta concordata dictorum dominorum de duodecim, more solito conclusit.

PRAEROGATIVAE GRADVAtorum incorporatorum in sacro Concilio Basileen. expeditæ 2. Decembris 1435.

SAcrosancta &c. Ad futuram rei memoriam. Plasmatoris omniũ, qui gradus & formas humani generis per hæc spiritualia & temporalia bona disponens, quosdam diuini sui muneris beneficio ad præfugandas ignorantiæ tenebras perspicuas veritatis ar-
Dan. 12. b canatũ rerũ sic illuminat dogmatibus, vt velut splendor firmamẽti & stellę in perpetuas æternitates, in Ecclesia DEI fulgentes, tam publica quam priuata eruditionis & iustitiæ assiduè commoda procurant, quantùm possumus & permittit, insequendo vestigia, ipsorum præsertim, qui vineam Domini sedulò colunt, peculiaribus fauoribus digno compensationis munere duximus confouere. Sanè dudum D. Eugenius papa IIII. nonnullos Romanam curiam pro tempore sequẽtes, & quosdã alios specialibus fauoribus & variis antelationum gratiarum prosequens pręrogatiuis, quibus eos voluit anteferri dilectis Ecclesiæ filiis in theologia magistris, & in altero iuriũ doctoribus, ac cũ rigore examinis. Licentiatis, & in theologia, ac altero iuriũ huiusmodi baccalaureis, in vinea Domini nobiscũ quotidiè laborãtibus, in assecutione beneficiorũ, quę vigore gratiarũ expectatiuarũ eis per dictũ dominũ Eugeniũ concessarũ expectant, graue pręiudiciũ generauit. Nos itaque licèt dudũ, q; dictæ antelationes prærogatiuæ nostrę cõgregationi incorporatis, siue eorũ familiaribus, obsequiis ipsorũ insistentibus, nullũ præiudiciũ generare possent aut deberent, sub cũctis modo & forma statuissemus atque ordinassemus: tamẽ circa statũ & cómodum dictorũ magistrorum, licentiatorũ & baccalaureorũ prædictorũ, qui pro tractandis vniuersalis Ecclesiæ negociis peruigiles in vinea Domini nobiscũ solicitudines impendũt, ne ipsi denario ex dicta vinea defraudarentur, vberiùs prouidere cupientes, æqua librata consideratione huiusmodi promotorũ, authoritate vniuersalis Ecclesiæ tenore præsentium statuimus, decernimus, volumus atque ordinamus, quòd doctores, licentiati, & baccalaurei supradicti, illi videlicet, qui nobiscum pro vniuersalis ecclesiæ negociis exequendis per annum in eadem vinea laborauerunt, in assecutione beneficiorum suorum ecclesiasticorum, cum cura vel sine cura, etiamsi canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, vel officia, integræ vel dimidiæ portiones, præstimonię & præstimoniales portiones, seu administrationes, in metropolitanis aut cathedralibus vel collegiatis ecclesiis fuerint, quæ exnunc vacantia & in anteà vacatura, vigore earundem gratiarum ritè acceptauerint, & de illis sibi prouideri fecerint, omnibus & singulis aliis doctoribus similibus, magistris licentiatis & baccalaureis ac aliis quibuscunque antelationum gratiarum huiusmodi prærogatiuis, aut quibusuis aliis gratiis eis à domino Eugenio etiam motu proprio, seu quacunque alia verborum forma, etiam priore datis & concessis, huiusmodi beneficia expectantibus, etiam si vigore dictarum gratiarum in canonicos sint recepti, & diligentiores in processibus existant, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus & veris sine fraude receptis familiaribus, continuis commensalibus eiusdem Eugenii Papæ, & dictis incorporatis doctoribus, magistris, licentiatis & baccalaureis æqualiter graduatis, & similibus Apostolicæ sedis officialibus, & his qui earundem gratiarum prætextu, beneficia prædicta assecuti existunt, duntaxat exceptis, in assecutione beneficiorum huiusmodi præferantur. Et insupèr inter graduatos incorporatos prædictos talem ordinem volumus obseruari, quòd magis graduatus, minùs graduato in assecutione beneficiorum prædictorum præferatur, & inter æquales eorundem ius commune conseruetur, non obstan-

ſtantibus omnibus ſupradictis, ac voluntate, ſtatuto, atque decreto Eugenij Papę: quæ quo ac incorporatos graduatos per annum nobiſcum laborantes, huiuſmodi, ut præfertur, volumus haberi pro infectis, nulliusque exiſtere roboris vel momenti, ac conſtitutionibus, ordinationibus, indultis, nominationibus, facultatibus & cõceſſionibus Apoſtolicis quibuſcunque, regibus, principibus, ducibus, prælatis, perſonis & vniuerſitatibus conceſſis, aut in poſterum quomodolibet cõcedendis, atq; noſtris, de quibus eorumq; totis tenoribus de verbo ad verbum habenda eſſet in noſtris literis mentio ſpecialis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo &c. Datum Baſileæ tertio Nonas Augusti, Anno milleſimo quadringenteſimo triceſimoquinto &c.

RESPONSIO FACTA AMBA-ſiatoribus domini Imperatoris ſuper facto Bohemorum in generali congregatione, die Sabbati vigeſimanona Octobris, 1435.

HÆc ſancta ſynodus, matrem vniuerſorum Chriſtifidelium, ſanctam videlicet vniuerſam Eccleſiam, repræſentans, materna pietate ſolicita, optans multis animarum & corporum periculis obuiare, atq; regnum Bohemiæ & Marchionatum Morauiæ reducere ad pacis tranquillitatem & eccleſiaſticam vnitatem, ſine quibus nec ſalus eſt animarum, nec proſperitas rerum. Imperialis etiam ſerenitatis, quæ tam per illuſtrem principem quoque Guilhelmum ducem Bauariæ, cuius anima Deo viuat, quæ protectoris eiuſdem ſynodi officium ipſius vice gerebat, quàm per alios oratores pluribus vicibus eandem ſynodum deprecata eſt, quatenus propter effectus prædictos, quantum ſalua fide & eccleſiæ honeſtate fieri poſſet, hæc ſancta ſynodus benignè condeſcendere dignaretur, cum multa benignitate & pietate materna condeſcendit ad hoc, quòd ipſis Bohemis & Morauis ſuſcipientibus eccleſiaſticam vnitatem, & pacem realiter & cum effectu * in omnibus alijs, quàm in vſu communionis vtriuſque ſpeciei, fidei & ritui vniuerſalis Eccleſiæ conformibus illi & illæ, qui talem habent, communicarent ſub vtraque ſpecie &c. prout in capitulis ſuper pace & vnitate, inter huius ſacræ ſynodi legatos & generalẽ congregationem dictorum regni & marchionatus concordatis & formatis, latiùs continetur. Per quæ quidem capitula ſic cõcordata & formata, ſperabatur aſſiſtente diuina gratia perfici pax & eccleſiaſtica vnitas peroptata, ſi ipſa capitula fuiſſent ad debitã executionem deducta, prout hoc ſacrum concilium per ſe promptum exhibuit: & ipſos Bohemos repetitis vicibus requiſiuit.

for. * tam in

Sed pro parte ipſorum Bohemorum vſque ad præſens ſtetit à tempore concordiæ & reformationis dictorũ capitulorum ferè biennio adijcientibus his, quę pro ipſis Bohemis negocia gerunt, difficultates plurimas, & petentibus plura, quæ nedum ſunt vltra compactata, ſed eiſdem compactatis ſanè & ſyncerè intellectis aduerſa. Et nunc nouiſſimè in diæta Brunnæ habita, poſtquàm ab ambaſiatoribus huius ſacri Concilij nonnulla poſtulauerant minùs congrua, etiàm ab Imperiali ſerenitate petiêrunt, quòd ſua ſerenitas perſonaliter cum eis in perceptione communionis ſub vtraque ſpecie conueniret, ac Capellanos haberet qui ſic populo miniſtrarent. Et quòd nullus eſſet in Conſilio eiuſdem & negocijs dicti regni, qui ſic non communicaret. Et quod religioſi monachi vel moniales, ſine conſenſu archiepiſcopi & domini communis loci, non admittantur. Et quòd ipſi habeant ſibi eligere archiepiſcopum, qui ſic electus, habeat confirmare: & nonnulla alia, quæ non ſolũ vergunt in derogationem eccleſiaſtici ordinis & authoritatis, ſed etiam contra ſynceram intelligentiam dictorum compactatorum, indultum libertationis communionis ſub vtraq; ſpecie, in coactionem conuertendo, & declinando à conformitate quam in reliquis habere debent cum reliquo populo Chriſtiano. Et talia & taliter locuti, qui pro eis loquebantur, non videbatur multum ſperandum de ſtabili reductione ipſorum. Vndè licèt exiſtimetur, hæc non procedere de communi voluntate baronum, nobilium & procerum, ſed immitti vel ſubmitti ab aliquibus contra pacem publicam propter priuata commoda machinantibus, ne tamen his modis tractatus inutiliter differatur, hæc ſancta ſynodus cupiens non tegere vulnus, ſed ſanare: ante omnia vult certificari, an dicti Bohemi velint ſtare purè & ſimpliciter in cõpactatis, & ea ſine vlteriori dilatione ad executionem deducere, & à pdictis petitionibus & alijs huiuſmodi penitus abſtinere, & certa effici, ꝙ ceſſet omnis ſpecies prædicta vel alia ſimilia, quæ ad Eccleſiæ diſpoſitionem pertinent, ab aliqua ſeculari poteſtate ipſos poſſe obtinere, & ꝙ ad communionem ſub vtraque ſpecie, nullus modo aliquo directè vel indirectè compellatur.

Si autem de his, quæ ad Eccleſiæ diſpoſitionem pertinent, pro vtilitate dictorum regni & Marchionatus aliqua voluerint poſtulare, quæ compactatis non obuient ſupradictis, ab hac ſacra ſynodo poſſunt poſtulare, quæ tanquàm pia mater, quantum pro ſalute & vtilitate ipſorum iudicauerit expedire, prouidebit. Et quantum ad difficultatem illam, quæ orta eſt ſuper vltima particula quarti articuli, vbi ſic ſcriptura erat, in declaratione ab hac ſacra ſynodo

ipsaque facta, ipsam bona ecclesiæ ab alijs quàm ab his, quibus administratio canonicè est commissa, vsurpari sine sacrilegij reatu non possunt, licèt hanc veritatem, quam nõ nunc nouiter hæc sancta synodus protulit, sed sancti doctores, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & alij plures sancti doctores, & antiquorum sanctorum conciliorum & sanctorum patrum instituta repetitis vicibus protulerunt: credendum non sit, ꝙ ipsi Bohemi respuere velint. Quia tamen dicunt cum ambasiatoribus huius sacri Concilij super mutatione verborum aliter conuenisse, Legatis huius sacri Concilij certum modum ponentibus, & ipsis Bohemis vel suis aliàs asserentibus, hæc sancta synodus Ambasiatoribus suis contulit potestatem, quòd habita certificatione de præmissis. propter hæc aut rupturæ tractatuum, aut dilationis occasio nulla erit.

Originale, ex quo hęc excerpta sunt, nihil ampliùs habuit.

SENTENTIA DOMINI Patriarchæ Aquilegiensis.

CHristi nomine inuocato, de cuius vultu omne procedit iudicium, per hanc nostram sententiam quam pro tribunali sedentes ferimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus & declaramus dictos Ducem, consiliarios, procuratores, aduocatos nobiles, culpabiles, locatenentes, & quoscunque alios quolibèt obnoxios anathematis & excommunicationis, communitatemq; interdicti contentas pęnas & sententias incidisse, pro & ex eo, quòd ciuitatem, castrum terras, villas, loca, iura, iurisdictiones & dominia, ac alia spoliata, & occupata & detenta, ad ecclesiam Aquilegiẽ. (vt præfertur) spectantia, iuxta monitorij tenorem, dicto Ludouico Patriarchæ non restituerint, neq; causam seu causas rationabiles, cur monitorio nostro parere non deberent, allegauerint, docuerint, & pro talibus habendos, denunciandos, reputandos, vitandos & tractandos fore tandiu, & quousq; dux, communitas, consiliarij, procuratores, aduocati, nobiles, locatenentes, & alij obnoxij prædicti, ciuitatem, castrum, terras, villas, loca, iura, iurisdictiones & dominia: ac alia spoliata, occupata seu detenta, ad ipsam ecclesiam Aquilegiensis (vt prædicitur) spectantia, pręfato Ludouico Patriarchę absq; dolo & fraude, seu alicuius excusationis interuentione, omninò vnà cũ fructibus perceptis & qui percipi potuerint, restituerint liberè cum effectu. Ipsumque Ludouicum Patriarcham integrè restitutum ecclesiæ Aquilegiensis in spiritualibus & tẽporalibus pacifica sinant possessione gaudere, & ad gremium S. matris Ecclesiæ reuertentes, absolutionis meruerint beneficium obtinere. Necnon ipsos Ducem, communitatem, consiliarios, procuratores, aduocatos, nobiles, locatenentes, & alios obnoxios prædictos, in expensis in ipsa causa factis, condemnandos fore & condemnamus, ipsarum expẽsarum taxationem nobis in posterum reseruãtes, supplentes omnes defectus qui in huiusmodi interuenissent processu. Datum Basileæ in congregatione generali, 22. die mensis Decembris, Anno 1435.

M. CCCC. XXXVI. DIE MARtis tertia Iulij ferebatur pręsens sententia diffinitiua.

SAcrosancta generalis synodus Basileeñ. in spiritusancto legitimè cõgregata. vniuersalem ecclesiam repræsentans, inuocato Christi nomine, de cuius vultu omne iudicium procedit: ex actis, habitis, & processibus factis in causa Traiecteñ. per hanc sententia diffinitiuam in his scriptis diffinit, decernit & declarat, Rodolpho de Diepholt nullum ius in ecclesia Traiecteñ. pręfata vel ad eam competijsse, neq; competere, postulationemq; de persona nobilis viri Vualrami de Morsa factam ad dictã ecclesiam Traiecten. auctoritate vniuersalis ecclesiæ admittit & recipit, supplendo ex certa scientia omnes defectus, si qui forsan circa eandem aut processum causæ quomodolibèt interuenissent, vel interuenisse allegari potuissent: mãdando eundem Vualramum in possessionẽ dictæ Traiecteñ. ecclesiæ iuriumq; & pertinentiarum omnium eiusdem induci, recipi & mitti, ac inducit, recipit & admittit, ipsũ eidem ecclesiæ Traiectensi præficiendo in episcopum & pastorem. dictumque Rodolphum de Diepholt ab occupatione & detentione eorundem amouendo, quem per præsentes amouet sub censuris & alijs quibuscunque pœnis, processus desupèr decerni mandando oportunos.

M. CCCC. XXXVI. DIE SABbati tertia Nouemb. fuerunt in congregatione generali publicata maximè infrascripta.

COncordant tres deputationes, quia à nonnullis asseritur, ꝙ dominus noster Papa concessit prærogatiuas in præiudicium incorporatorũ, seu incorporãdorum, eneruatiuas prærogatiuarum eisdem incorporatis & incorporandis concessarum ad manutentionem & defensionem suppositorum Concilij, quòd tales, si quæ per papam factæ sint aut fuerint in futurum contra incorporatos, cassentur & anullentur cum clausulis oportunis quibuscunque in contrarium facientibus non obstantibus. Deputatio de communibus requisita, non deliberauit.

EPI-

EPISTOLÆ CONCILII BASILEENSIS,
seorsim hùc collectę, & secundum datas earum, quantùm licuit, ordinatę.

EPISTOLA SACRI CONCILII Basileensis missa ad Bohemos.

SACROSANCTA generalis synodus Basileeñ. in Spiritusancto legitimè congregata, militantē ecclesiā reprę sentans, vniuersis & singulis sacerdotibus, nobilibus, consulibus, clientibus, cęterisq; regni Bohemiæ incolis, vnionem, concordiā, charitatē, & pacem in Domino nostro Iesu Christo. Dum eminentissimā redemptoris nostri dilectionem, qua pro nostra salute nō dubitauit manibus tradi nocētium, & ignominiosissimæ mortis subire tormentum,
Galat. 6. a (quæ pręcepit nobis, alterius onera portare,
1. Pet. 4. b ac mutuam ante omnia charitatem habere) attentiùs cōsideramus, cum maxima cordiū nostrorum amaritudine vestram à nobis cōspicimus dissensionem. Quamobrem ex intimis affectionibus nostris cupimus, tam grauem & noxiam diuisionem in concordiā reuocare, vt omnium nostrûm sub vno pastore Christo, quemadmodùm pauloantè fuerat, sit eadem credulitas & charitatiua dilectio, & eisdē spiritualibus pabulis in caulis refici mereamur Dominicis, prout latiùs ex epistola nostra à vobis reuerenter (vt certificati sumus) recepta, lucidè potuistis agnoscere, Quod & confirmauerunt oratores nostri
nostris Nurēbergæ existentes, suis literis vestris discretionibus nouiter transmissis. Ex quibus grandē mutuæ vnionis spem concepimus. Testificamur enim coram Deo, magnā tristitiam & dolorem assiduum cordibus nostris inesse, de tam diuturna & meritò deflēda diuisione. super omnia pacem, concordiam, & in credendis salubrem vnionem, ex intimis affectionibus desideramus, quātùm Deus annuerit, perficere. Nec ab hac synodali cōgregatione quouis modo intendimus discedere, donec omnia nobis possibilia pro votiua & optata nostrûm adinuicem vnione peregerimus, in Domino sperantes, qui præstò adest omnibus inuocantibus eum in
1. Tim. 2. a veritate, quique neminem vult perire, sed omnes viam veritatis agnoscere, quòd piorum intercessionibus exoratus, & diligentijs humanis ad hoc (vt decet) exhibitis, Spiritus sancti illustrante gratia, mutuam concordiam & affectuosissimè huiusmodi desideratam vnionem consequemur. In hoc autem ampliùs confidimus, quòd potissima medicina, talibus dissensionibus subuenire solita, parata est, sacra scilicet præsens synodus, cuius director est spiritussanctus, eam deficere aut quoquo modo deuiare non permittens, in his præsertim, quæ salutem animarum concernunt. Neque enim fieri potuit, quòd Christi oratio, qua patrem exorauit, ne Ecclesiæ fides deficeret, non fuerit exaudita. Est itaque certa regula, indeficiens mensura, cūctos fideles rectissimè regulans, quæ credenda aut agenda sint, saluberrimè demonstrans. Adhortamur igitur vos in visceribus Christi, & in illa salute, quàm à iusto iudice speratis, quatenus omnes vestros conatus ad tam sanctum & diuinum vnionis & concordiæ opus apponendo, viros timoratos in lege Christi exercitatos, communē salutem & pacem, non particularia commoda affectantes, de quibus vobis aliâs scripsimus, ad hoc sacrum concilium placeat* quantocyus destinare, quibus plenam & omnimodam securitatem accedendi, standi & redeundi, promptis & non fictis dabimus animis, atque apud quoscunque, de quibus necessarium fuerit, seu etiam opportunum, procurare non omittemus, nec in aliquo deficiemus (quantùm vires nostræ suppetunt) tam salutiferæ & Deo gratæ operationi. Super autem saluis conductibus ad hoc necessariis, scribimus illustribus principibus, dominis marchioni Brandeburgen. Alberto Austriæ, & Ioanni Bauariæ ducibus, nobili Vlrico de Rosenberg, ac etiam consulibus Nurenbergen. & Egren. necnon ambasiatoribus nostris in locis vobis vicinis persistentibus. Accingimini itaque sacro fidei baptismate insigniti, operas vestras efficaces apponere ad regni vestri cum cæteris firmam pacem, concordiam & vnionem. Tædeat vos (quæsumus) cladium bellicarum, & hincindè tam horridorum flagitiorum perpetratorum, ac viribus totis communem animarum & corporum salutem procurare satagite. In his siquidem, DEO authore, vobis coassistemus fideles cooperatores, hoc tamen * quantocyus fieri cogitamus, quatenus morum omniumq́ue statuum emendationi latiùs & efficaciùs intendere valeamus ad Dei honorem, & suæ immaculatæ sponsæ ecclesiæ sanctæ. Pax autem Christi exuperans omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras, vosq; ad diuitias gloriæ & cognitionem veritatis Deificæ perducere dignetur. Datum Basileæ in nostra congregatione generali die Sabbati, octauo die mensis Martij, Anno à Natiuitate Domini 1432. sub sigillo reuerendi in Christo patris domini Philiberti episcopi Constantieñ. prouinciæ Rothomagensis, quo de præsenti vtimur.

Luc. 22. c
* quantocitiùs
Phil. 4. d

COPIA, SALVICONDVCTVS collati à Concilio Bohemis.

SAcrosancta generalis synodus Basileeñ. in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem ecclesiam repræsentans, vniuersis viris ecclesiasticis, nobilibus, & toti

populo regni Bohemiæ, vnitatem & pacem in Christo Iesu Domino nostro. Dudũ hęc sancta synodus, inter alia sanctitatis opera, quæ proposuit & proponit, hoc principaliter cordi gerens, vt pręclarum Bohemiæ regnum in eadem vnitate cum alijs Christifidelibus cõiungatur, vos per suas literas syncera charitate requisiuit, vt ad sacrum Concilium nuncios destinaretis, liberam eis offerens audientiam saluumque conductum: quod sanctum opus vt eo maturiùs expediretur, venerabiles & religiosos viros fratrẽ Ioannem Nyder priorem domus Prædicatorum Basileeñ. in sacra pagina professorẽ, & Ioannem monachum Cistertiensis ordinis conuentus de Mulenbrum, nuncios pro hac re solicitanda ad ciuitatem Nurenbergensem destinauit. Qui (vt nobis pridiè rescripserunt) literis exhortatorijs ad vos super hoc transmissis, vestras postmodum à vobis oblatæ pacis desideria amplectentibus, acceperunt, in quibus inter alia continetur, vt prædicti nostri nuncij ad Egram ꝓ finali conclusione aduentus vestri se transferant. In primis creatori modò gratias agimus, qui taliter huius rei disponit initia, vt finis optatus verisimiliter sequi speretur.
Deinde, vt res ista, quæ diuino potiùs quàm humano consilio cœpta esse videtur, debitũ sortiatur effectum, & vt tam regnum vestrũ, quàm totus mundus euidẽter agnoscat, syncerum purumq; huius sanctæ synodi desiderium, ecce quod polliciti sumus per primas literas, iam nunc efficaciter exequi properamus. Omnibus igitur illis personis, cuiuscunq; dignitatis, præeminentię, conditionis vel status existant, Ecclesiastici vel secularis, quas ad hoc sacrum concilium destinare volueritis in eo numero, & pro tẽpore, & sub his modis & conditionibus, tam in stando, veniendo & redeundo, quàm in audientia præbenda, de quibus prędicti nostri ambasiatores vobiscũ aut vestris nuncijs in Egra vel alibi conuenerint, tenore præsentiũ plenissimum ac liberrimum saluum conductum, verissimamq; veritatem veniendi ad hanc ciuitatem Basileeñ. ibidemq; manendi, & deinde ad præfatum regnum Bohemię redeundi, pura fide & integro corde concedimus, & veraciter impartimur. In hoc quoque saluo conductu omnes quascunq; clausulas includi & contineri volumus, quæ pro plena & efficaci securitate eorum, in veniendo, stando & redeundo necessariæ sunt & opportunæ, & quæ de iure vel consuetudine in saluisconductibus apponi debent aut solitæ sunt. Vniuersos autem & singulos Christifideles, reuerendos patres, archiepiscopos, episcopos, abbates, prælatos, & clericos, necnon illustres principes, reges, duces, marchiones, comites, barones, nobiles, milites, vniuersitates, ac communitates ciuitatum, castrorum, & villarum, earumque consules, scabinos & officiales, & alios cuiuscunque conditionis & status, Ecclesiastici & secularis, quocunque nomine censentur, per viscera misericordiæ Dei nostri Exhortamur & obsecramus, eisq; nihilominùs in virtute sanctæ obedientiæ authoritate à Deo vniuersali Ecclesiæ concessà, districtè pręcipiendo mãdamus, quatenùs prædictos nuncios & ambasiatores regni Bohemiæ huc venturos, cum omni charitate, benignitate & mansuetudine, veniendo, stãdo & redeundo pertractent: nec eis vel familiaribus eorum inferant, nec per aliquem inferri quoquo modo permittant quamcunque offensam, lęsionem, aut iniuriam: alioquin aduersus contrarium facientes, tanquam turbatores pacis & vnitatis, ad debitas pœnas tam per censuram Ecclesiasticam, quàm brachiũ seculare, seueriter procedetur. Cæterum quod in primis literis rogauimus, nunc ad memoriam vestram reducimus, vt tales viros mittere huc velitis, super quos spiritus Domini quiescere speretur, mites videlicet, timoratos, humiles corde, pacẽ optantes, & non quæ sua sunt, quærentes, sed quæ IESV Christi: qui nobis, vobis, & toti populo Christiano hic pacem, & in futuro seculo vitam æternam donare dignetur: qui viuit benedictus in secula, Amen. Acta fuerunt hæc in congregatione generali nostra, præsentibus dictæ nostræ sanctæ synodi Basileensis notarijs & scribis subscriptis, sub sigillo reuerendi in Christo patris domini episcopi Constantiensis prouinciæ Rothomageñ. quo ad præsens vtimur, die Veneris vigesima octaua mensis Martij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

¶ Litera missa regi Franciæ.

Sacrosancta generalis synodus Basileeñ. &c. Christianissimo principi & serenissimo domino, domino regi Frãciæ, salutẽ & omnipotentis Dei benedictionẽ. Pro quàm pijs & populo Christiano necessarijs causis hoc sacrum concilium congregatum sit, iam diu literis ac nuncijs vestræ serenitati significauimus. aliud enim hæc sancta synodus non intendit, quàm vt hæreses, bella, ac vitia de populo Christiano extirpentur: & quanquàm in omnibus regnis ac prouincijs vbi bella vigent, pacem & concordiam firmare desideremus, ad vestrum tamen ꝑclarissimum regnum pacificandum propensiùs oculos nostros dirigimus. Hæ igitur tã sanctæ causæ, ac memoria eorum quæ vestri præclarissimi maiores pro exaltatione fidei, & conseruatione Ecclesiæ catholicæ semper egerunt, firmam nobis spem præbent, quòd serenitas vestra huic sacro concilio, ex quo tot bona prouenire sperãtur, omnem fauorem & auxilium impendet, atque omnia faciet, per quæ hæc sancta opera quæ proponimus, optatum cõsequentur effectum. Sed

& hanc nostram spem, quam de uestra serenitate concepimus, iam ad effectum DEI gratia perduci uidemus. Audimus enim ecclesiæ Gallicanæ prælatos in ciuitate Bituricensi opera vestra conuenisse, ibique spiritusancto illuminatos conclusisse sacrum hoc concilium Basileense fore nõ solum legitimè congregatum, quinimmò hoc tẽpore permaximè necessarium, vt in hoc loco vbi cœptum est, sine dilatione aut mutatione continuetur atque compleatur: & pro subueniendo vniuersalis Ecclesiæ necessitatibus, expedit vt ad id omnes, præsertim regni vestri Franciæ, proficiscãtur: hinc equidem magnam lætitiam nõ immeritò suscepimus, tum quòd Spiritussanctus non patitur veritatis lumen latere sub modio: tum quòd ex ea deliberatione fidei & Ecclesiæ magna & incrementa successura speramus, pro qua re ipsi Spirituisancto in primis, cuius dono hoc factum est: deinde vestræ serenitati gratias agimus, & eam dignis laudibus cõmendamus, quæ ad tam sanctũ opus diligentiã præbuit. Ampliusq; ipsam commendaturi sumus, cùm hanc saluberrimam conclusionẽ executioni mandari sentiemus. Quapropter eandem S. quanto efficaciùs possumus, deprecamur & obsecramus, vt quemadmodũ inter reges Christianos antecessores vestri semp primi fuerũt ad auxiliũ fidei & Ecclesiæ, propter qđ Christianissimi vocari meruerunt: ita maiorũ vestrorũ imitando uestigia, idipsum pro viribus & omni studio agere dignemini, omnemque operam dare, vt prædicta deliberatio tã laudabilis, & vestræ serenitati ac regno vestro honorifica, per celerem aduentum prælatorum vestrorũ simul cum insigni vestra ambasiata ad hoc sacrum cõcilium per rei executionem toti mundo illucescat. Ex quo & apud omnipotentem Deum meritum immortale, & apud homines summam laudẽ vbique consequemini, & ipsam tãdem vniuersalem ecclesiam * vobis quidem charissime princeps agendorum vrgens necessitas omnem dilationem expostulat amputari, eò permaximè, quoniam vt ab ambasiatoribus nostris, ad hæc tractanda transmissis, nobis insinuatum est, aduentus Bohemorum ad hoc cõcilium de proximo præstolatur: qua in re regnũ vestrum inter cæteras Christianitatis partes magna literatura refulgeat, ipsorumque prælatorum vestræque ambasiatæ præsentia, dante altissimo, sit fructuosa. Datum Basileæ die nona Maij, 1432.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in spiritusancto legitimè cõgregata, vniuersalem ecclesiam repræsentans, reuerendis in Christo patribus, & illustrib° ac magnificis dominis consiliarijs Christianissimi regis Franciæ salutem &c. Destinamus præfato Christianissimo regi Franciæ literas infrascripti tenoris:

Hic inserta fuisse intelligatur epistola præcedẽs, ad regẽ Franciæ missa: camq; bis eodem describi loco, ociosum transcriptoribus fuisse visum: atque ideo omissam, alioquì non omittendam. In fine:

Cùm autem hæc omnium Christianorũ negocia communia sint, & vestra sicut nostra intersit, vt saluti Christianæ reipublicæ consulatur, vestras paternitates & dominationes rogamus & exhortamur, vt pro honore & debito uestro apud præfatum Christianissimum principem efficaciter laborare uelitis, quatenùs tam prælati Gallicanæ ecclesiæ, quàm ipsius Christianissimi regis insignis ambasiata, prout tantum principẽ decet, huc ad communem Christianæ religionis vtilitatem sine mora accedant. Datum Basileæ, vt suprà.

MAGNIFICO DOMINO.
de Tremollia &c.

Sacrosancta &c. Magnifico domino N. de Tremollia &c. Cùm diuino munere vobis concessum sit, vt gratiam in oculis Christianissimi regis Franciç inueniatis, & apud eum locum & authoritatem inter primos habeatis, meritò die nocteque cogitare debetis, vt ipse Deus hanc gratiam vobis conseruet & ampliet. Quod nullo modo melius consequi potestis, quàm si fidei & Ecclesiæ defensionem totis viribus procuretis. Certi sumus ad notitiam uestram diu peruenisse, quemadmodùm pro hęresibus, bellis ac uitiis ex populo Christiano extirpandis, hoc sacrum generale cõcilium, apud Basileam congregatam legitimè sit, quibus rebus cum nihil Deo gratius, & Christianitati utilius fieri possit, meritò sperare poteritis, gratiam Dei & hominum uobiscum permansuram, si huic sacro concilio fauorẽ vobis possibilem pręstiteritis. Itaque curare, quantùm in vobis est, debetis, ut hoc concilium à spiritusancto inceptum, vestra opera & diligentia crescat, & humana obstacula, quæ illud quoquo modo impedire possent, pro uiribus tollere & amouere. Qui enim aduersus hoc concilium aliquid agit, causa esse uidetur, ut hæreses, bella, & peccata in Christianitate perdurent. Qui verò illi fauet, est protector fidei, procurator pacis ac sanctę reformationis. Audimus pręlatos ecclesię Gallicanę apud ciuitatem Bituriceñ. conuenientes, inter se conclusisse, ad hoc sacrum concilium proficisci. Quæ res non solum pręfato Christianissimo regi ac regno suo honorem & utilitatem maximam allatura est, sed toti Christianitati profectum. propterea uos efficaciter rogamus & hortamur, ut apud ipsum dominum regem diligenter intercedere uelitis, ut prędicta conclusio per aduentum pręlatorum ad ipsum concilium simul cum ambasiata executioni demandetur. Ex quo (ut pręduximus) proculdubio gratiam Dei & hominũ vobis & uestrę posteritati comparabitis, & vniuer-

vniuersalem Ecclesiam ad omnia, vestrum statum & honorem concernentia, exinde obligatam efficietis. Basileæ vt suprà.

ARCHIEPISCOPO RHEmeñ. Cancellario Franciæ.

SAcrosancta &c. Reuerẽdo in Christo patri domino Archiepiscopo Rhemeñ. &c. Rescripsit nobis venerabilis uir Prior Conuentus Chamberiaci ordinis Prædicatorũ, ambasiator noster, quanto zelo huic sacro concilio afficiamini, eiusque profectum desideretis, & cum diligẽtia quæratis: pro qua re, quia causa Dei agitis, ipse uobis in hoc & in alio seculo dignè retribuat. Ecclesia uerò pro huiusmodi fauore, quem sibi impenditis, suarum orationum & meritorum apud Deum participem faciet, & ad omnia uestrũ honorem & statum concernẽtia obligatam se uobis meritò profitetur: In hac re, quæ uestram paternitatem tanquàm Christianũ & antistitem, non minùs tãgit quàm nos, nil aliud dicendum videtur, nisi vt solita diligẽtia opus hoc diuinũ prosequamini, ex quo cùm extirpatio hæresum pacificatio populi Christiani, eradicatio uitiorum sequi speretur, magnum apud Deum meritum, & apud homines laudem accepturi sitis, optimè intelligitis. Scribimus Christianissimo regi Franciæ, & suo consilio & quibusdam particularibus apud eum potentibus, prout idẽ Prior ex vestro concilio nos aduisauit, & literarum copias hìc interclusas mittimus. Si quid illud ad prosecutionem istius rei, necnon ad pacem præclarissimi regni Franciæ, ad quam toto corde adspiramus, faciendũ uidetur, uos maximè deprecamur, ut nobis significare uelitis.

¶ Archiepiscopo Lugdunensi.

SAcrosancta &c. Reuerendo in Christo patri domino Archiepiscopo Lugduñsi, saltẽ &c. Cum magna iocunditate & exultatione audiuimus literas, quas ad nos & reuerendum in Christo patrem dominũ episcopum Lausaneñ. cum aduisamentis ecclesiæ Gallicanæ destinastis. Intelleximus ex his & aliorum relatu, quanta prudentia & solicitudine in congregatione prælatorum apud Bituris in fauorẽ huius S. synodi, immò toti⁹ Christianitatis laboraueritis, & q̃d per medium uestræ sapientiæ ac diligentiæ spiritussanctus ibidèm cõcludi fecerit, hinc luce clariùs perpendimus, hoc sacrum concilium ita stabilitum, ut iam modicum de humanis obstaculis timeri possit. Hoc tam magnum ac felix nouum, quilibet uestræ ascribit circunspectioni: & quod ibì conclusum est, uestra opera cõtigisse existimat. Pro qua re ipse omnipotens Deus, cuius causam tam laboriosè uiriliterque defendistis, reddet uobis in cœlis præmiorum mensurã bonam, confertam, coagitatam, & supereffluentem. Nos omnes quicunque in hoc sacro concilio sumus, auditis his literis, mira in uos ferimur dilectione, & nomen uestrũ ac laudes in ore omnium passim resonant: uos patrem, defensorem, ac protectorem sacri concilij omnes appellant. Agite igitur optime antistes, quemadmodùm cœpistis, & opus tam laudabile uestra uirtute in ecclesia Gallicana inchoatum, enitimini ad finẽ perducere, & conclusio illa per celerem aduentum prælatorum re ipsa compleatur, p̃sertim ut paternitas uestra sicut authrix fuit huiusmodi deliberationis, ita prima sit in exequendo. Nã cũ alii uos huc proficisci uiderint, mox sequentur. Aduentus uester ad nos, iudicio omniũ multo utilior reputatur, quàm ꝑgressus ad urbem. Timemus ne absentia uestra aut diuturna mora, sacro concilio sit dãnosa, & accessus ad urbem in nihilo fructuosus, ex his quę à fide dignis percepimus: qui concilio aduersantur, ita fixi in sua opinione uidentur, ut in persuasionibus humanis modica spes haberi possit. Spiritui sancto & nobis uisum est, ut omissò accessu ad urbẽ, ad hanc sacram synodum, quã spiritusancto regi non dubitamus, quantocitiùs ꝓperetis: uerùm si in congregatione prælatorum apud Lugdunum, putaueritis aliquandiu pro utilitate concilij immorandum, hoc uestræ sapientiæ committimus. Valete feliciter. scriptum Basileæ ut suprà & datum. Acto. 15.

Lucæ 6.

REGI POLONIAE ET ALIIS.

SAcrosanctæ &c. congregata, serenissimo domino principi domino Vueladislao Poloniæ Regi &c. Regiæ dignitatis prosperum augmentum, ac omnipotentis Dei benedictionem. Non ambigimus, satis diuque diuulgatum esse apud uestram serenitatem, sacrosanctam hanc synodum in hac ciuitate Basileeñ. rectè congregatam existere pro rebus ecclesiæ & omnium orthodoxorum promouendis & benè gerendis, pro uepriũ hæreticarum de finibus fidelium extirpatione, morum deformium in cunctis statibus emendatione, proque bellicarum rerũ, quæ prohdolor his temporibus populum DEI circundant, sedatione: quibus nil dignius, & fideli populo salubrius sub cœlo ualet afferri. Vndè si quis zelum Dei in corde gerat, si quispiam principum salutem, subiectorũ atque communem profectum & utilitatẽ, prout ad hoc tenetur, quærat, mox sacrum hoc concilium dignificare, fauorizare & ꝓmouere tenetur, eius sanctissimis determinationibus firmiter inhærendo. Contraria uerò & præiudicialia sibi pollètenus impedire, & ut auferãtur de medio, totis uiribus in Dei obsequium debet adspirare. Quamobrem uestrã dominationẽ ac regiam celsitudinem, ut principem catholicum & fidei Christi fidelem propugnatorẽ, obseruamus, & exhortamur per uiscera misericordia Dei nostri, quatenus ad tam necessarium & accommodum opus expediẽdum & Deo du-

ce

ce perficiendũ in populo fideli, placeat aliquos doctos & peritos diuinarũ & mundanarum rerum experientia imbutos, ad hanc nostram congregationem quantocyùs destinare: necnon reuerendos patres Archiepiscopos, episcopos, abbates, cæterosque qui de iure vel consuetudine sacris conciliis generalibus interesse tenentur, sub vestræ dignitatis iurisdictione & protectione temporaliter constitutos, per literas vestræ serenitatis solicitare, & modis aliis congruis inducere, vt non postponant ad conueniendum ilico nobiscũ: & prout præclara fama de vestra celsitudine volat per orbem vniuersum, qualiter vt principem catholicum decet, contra perfidos hæreticos brachia potentiæ vestræ viriliter expandistis: sic exhortamur vestram serenitatem & deuotionem, vt in exaltationem sacræ fidei, feruenti animositate ad eorundem inimicorum reductionem in vnionem fidei catholicæ operá continuò dare velitis, Christifideles ad hoc viis ac modis conuenientibus inducendo & confortando, & si in quantum opus etiam manu armata pugnando & resistẽdo, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, fidei catholicæ incrementum, & Ecclesię sacrosanctæ continuam prosperitatem. quod vtique ad principatus vestri honoris titulum cedit pariter & decorum. Nec moueat vestrã dominationem rumor de dissolutione huius sacri concilii, si quis ad præsentiam vestræ serenitatis forsan delatus est, qui ex leuitate & sinistra suggestione haud dubium processit: Quoniam nostræ intentionis est, ad conseruationem fidei catholicæ & cunctorum fidelium consolationem, in laudem creatoris nostri firmiter perseuerare, cunctis Christicolis nobis assistentibus in vinculo charitatis, vsque ad eiusdem sacri concilii felicem consummationẽ, ne increduli dicant in cordibus suis, Trepidauerunt timore vbi non erat timor, & glorientur in malitia sua, putantes nos sacræ fidei certamen declinasse. Confidimus etenim, quòd in hac sanctissima re cõsiderata rectissima intentione, celsitudo vestra ardenti desiderio nobiscum in vnum concurrat. Pro quibus omnibus pleniùs explicandis, Reuerendum in Christo patrem fratrem Aegidium Episcopum* Rosensem, ordinis fratrum Carmelitarum, exhibitorem pręsentium ad vestrã serenitatẽ curauimus destinare, cuius relatibus in pręmissis placeat fidem credulam propẽsius adhibere. Spiritus sanctus sacri concilii author dirigat vestram illustrem celsitudinẽ in cunctis agendis ad vtilitatem Ecclesię sanctę cũ votiua prosperitate. Datum Basileę &c.

Psal. 13.

COPIA SALVICONDVCTVS concessi per concilium ambasiatoribus domini nostri Papæ.

SAcrosancta generalis Basileensis synodus, in spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, venerabilibus Ioanni & Andreæ, Tarentino & Colossensi Archiepiscopis, ac Bertrando episcopo Magalonensi, necnon dilecto Ecclesiæ filio Antonio de sancto Vito vtriusq; iuris doctori, & Apostolici palatij causarum auditori, assertis sanctissimi domini Eugenij Papæ ambasiatoribus, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Quanuis plenissima libertas & securitas omnib⁹ ad hãc sacram synodum venientibus, & stantibus in ea, & ab eadem recedentibus, iuxta ipsius synodi decreta aliàs publicata, & saluoscõductus plenissimos charissimi Ecclesiæ filij Sigismũdi Romanorum Regis semper Augusti, ac ciuium ciuitatis Basileensis notoriè uigeant, & propterea non opus esset uobis ad hunc locum proficisci volentibus, saluũconductum petere, præcipuè cùm pro vtilitate & necessitate vniuersalis Ecclesiæ, ac pro honore sanctæ sedis Apostolicæ hoc sacrum concilium sit congregatum: Nihilominùs eadem sancta synodus uestræ postulationi, quantum cum Deo & honestate potest, satisfacere uolens, tenore præsentium dat & concedit uobis & uestrum cuilibet cũ omnibus & singulis familiaribus ac equis & rebus omnibus uestris, liberum, plenũ ac sufficientem saluumconductum, ueramque securitatem ad hanc ciuitatem Basileensem ueniendi, ibidemque standi & morandi, & ad sanctissimum dñm Eugenium Papã IIII. redeundi, & specialiter in publica congregatione huius sacri cõcilii seu priuatim coram ad hoc deputatis uel deputandis ab eodem concilio, omnia quæcunque & qualiacunque nomine & ex parte ipsius sanctissimi domini Eugenij Papæ ꝓponẽdi, explicandi, loquendi, ac tractandi & conferendi, cæteraque agẽdi,* mediandi & finiẽdi, quæ ueri oratores seu ambasiatores dicere & agere de iure uel de consuetudine possunt & debent. Vultque ipsa sancta synodus hũc saluumconductum esse plenum ac plenissimum, in eoque includi omnes clausulas necessarias & opportunas, quæ de iure uel cõsuetudine in saluiscõductibus opponi seu intelligi consueuerunt, ac easdem pro inclusis habet & apponit, ita ut plena securitate & libertate tam uos, quàm uestri familiares in psonis & rebus uti possitis, sine vllo grauamine aut offensione uel damno uel iniuria, tam personali, quàm reali & etiam uerbali, in ueniendo, stando, & ad prædictum sanctissimum dominum Papam redeundo, cum hac tamen conditione adiecta, quòd nec intra, nec extra aliquid attentetis coniunctim uel diuisim, per uiam executionis aliquo-

aliquorum processuum, literarum uel mādatorum, per uos vel alios in læsionem huius sacri concilij, aut suppositorum eius: nec hoc accipiatis, quasi aliquid huiusmodi de iure fieri posse hæc sancta synodus hæsitet, cùm veritas sit & in secunda sessione declaratum existat, quicquid in prӕiudiciū huius sacri Concilij attentetur, id fore nullius roboris vel momenti. Sed ad euitandum scandala quæ contra talia tentantes contingere possent, vult etiam hæc sancta synodus, vt postquàm ad uestra proposita & explicata responsum dederit, vel uos requisierit, vt ad præfatum sanctissimum dominum papam, relaturi quæ vidistis & audistis, reuertamini, à dicta ciuitate infra octo dies à die requisitionis computādos, in nomine Domini iter vestrum veriùs ipsum sanctissimum papam per uiam rectam arripere debeatis, ipsum saltem vsque ad metas Italiæ inclusiuè sine fraude & dolo continuando. Exhortatur insupèr eadem sancta synodus omnes & singulos Christifideles, cuiuscunq; dignitatis, gradus, status aut præeminētiæ existāt, spirituales & temporales, etiam si regali, ducali Archiepiscopi, episcopali vel alia quauis præfulgeant dignitate vniuersitates & communitates, cæterisque quibus præsentes literӕ exhibitӕ fuerint, eisdemque in uirtute sanctӕ obedientiæ mandat, ut si per eorum dominia, terras, territoria, ciuitates, oppida, castra, stratas, uillas, castella, aut alia loca uos & quemlibet uestrum transire cōtingat, sub pœnis, sententiis, & censuris tam in Constantiēsi & Senensi, quàm huius sanctæ synodi sacris decretis contētis & fulminatis, districtè iniungendo, quatenus uos & uestrum quēlibet cum comitiua huiusmodi securos, liberos & tutos, cū rebus & bonis uestris vniuersis ire, stare, & redire, sine molestia & impedimento permittant, de societate & conductu à nobis requisiti, quoties opus fuerit, fauorabiliter prouidendo. Datum Basileæ in congregatione generali dictæ sanctæ synodi, die Veneris xviij. mensis Iulij, anno Domini 1432.

BVLLA PER CONCILIVM Basileense missa ad sacri imperij electores.

SAcrosancta &c. Venerabilibus archiepiscopis & dilectis Ecclesiæ filiis Nobilibus uiris, ducibus illustribus sacri Romani imperii electoribus, salutem &c. Deus pius & misericors reges & principes in terra cōstituit, ut sanctuaria templaque sua defenderent, & ueluti quadrigæ quidam arcam Ecclesiæ sanctissimam deportarent. Sunt ergo agri Dominici custodes, pontes, arces, & diuinæ humanæq; legis uehicula atq; portus: quamobrem si commissam eis curā intelligerent, nihil magis se debere existimabunt, quàm vt Ecclesiam sanctam, pro qua Christus, ne piret, in cruce orauit, tueant. Quod ubi fecerint, tūc rectè reges seu principes appellari poterunt, & Dei qui eos supra homines constituit, iudicia ministrabūt. Porrò in eo nunc tempore sumus, vt ipsorū suffragia & auxilia eandem ecclesiā implorare oporteat, vt suā pietatem ostendere necessè sit, cuius fauoribus freti huc conuenimus, dum remedium nullum melius uisum sit ad huiusmodi flagitia submouēda, quàm ut sacræ synodi generalis accersitio haberetur, per cuius authoritatem, dissidia abusuque abscecti, tolli possent. Talis enim sacer Cœtus sæpè antiquum humani generis hostem deuicit, & deformitates ecclesiæ sustulit. Testes sunt Ariani, Nestoriani, Sabelliani, aliiq; hæresiarchæ, qui cùm philosophorum scholis expugnari non potuere, sacrorum conciliorum sentētia euersi sunt. Denique quanta semper fuit ipsorum sacrorum generalium Conciliorū authoritas, canonica scriptura, quam vniuersalis recipit & dogmatizat ecclesia, demōstrat, dum quatuor synodos * & sacra Euangelia recipi iubet, ueluti quæ columnæ & bases quædam sint in firmamentum Christianæ religionis positæ. per eas enim Catholica fides quadam claritate coruscat, & hæreticorum impietas conculcatur. Alias etiam synodos sacris ritibus & legibus sacerdotum radiantes, ut candelabra & specula militantis Ecclesiæ, coli amplectique suadet. Quamobrem dudum catholici principes cernentes populū Christianum uariis occursibus indiès magis ac magis deprimi & labefactari, prӕterita tēpora, quibus euenerunt similia recolentes summoperè ad celebrationem generalis cōcilij intenderunt. Itaque sacra Constantiensis synodus inde profecta est, qua consultissimè sancitum fuit, vt deceterò generalia concilia certis statutis temporibus tenerentur, quasi ea præcipua semita uideretur, per quam ad mores reformandos & pacem recuperandam esset ascensus. Denique & ad hanc deuenimus etiam authoritate domini Eugenij Papæ moderni, ut tandem extirpatis hӕresibus, flagitiis & deformitatib* submotis, ac animis pacis dulcedine recreatis, quandoque sacer ordo refloreat, & leges ac mores diu perditi reuiuiscant. Eaque acta iam feliciter extitissent, nisi dicti dñi Eugenii Papæ impedimenta notoria obstitissent. Nihil enim adeò uacauit, quàm ut prӕtensa sua dissolutio huius synodi, effectui mandaretur, nunc nuncius, nunc literis figmentis uariis refertis, cunctorum animos excitando, ut rei tam execrabili annueretur. Sed ueritas quӕ dum plenè defenditur, rarò vincitur, inuicta remansit: atque amotis errorum nubibus, eam indiès prosperaturam minimè dubitamus. Proindè ingenti admiratione detinemur, cur tam adeò animi uestri erepti, tantoq; ardore obscurari uident, cùm obsecrare exhortariq; non desinatis, ut in

* vt

Vide Bullam Pij 2. qua defenditur Eugenius.

in processu aduersus eũdem dominum Eugenium incepto supersedere: immò id stupendum magis extitit, monitorium suspensionis pœnam continens, relaxare ac alterare deberemus. An non cogitatis, quid idem dominus Eugenius patrauit, quid indiès indurato animo molitur? Iactata scilicet fundamenta recuperandæ quandoque pacis & morum reformationis, euertere, dum sacratissimum hoc conciliũ tam legitimè inchoatum, nititur annullare. An non uidetis, si suæ sententiæ pareatur, vt non solùm hanc synodum euanescere oporteat, sed ne decętero aliæ fiant, facilè eucnturum? profectò in id sua pergere uidetur intentio, vt quod ꝑ totius orbis salute, uestris & aliorũ principum consiliis auxiliisq; effectum est, momento excidat aboleaturque. Arbitramini ergò, quãtum & quale quid ex humeris nostris pendeat, quid sit insupèr quod rogatur, & à quibus id tam euixè rogatum sit: nempe Christianus populus, pacem esuriẽs, disciplinamque perditam repetens, ex nobis iustitiã expectat, si quis talia damnabiliter impedire vellet. Nos autem vniuersalis cõstituit ecclesia iudicaturos malignantiũ impietatem, uindicaturosque eãdem in dextera uirtutis suæ. quod ergo nostrum non est, à nobis non expetite charissimi filij. Id pium est rogare, quod decet & licet rogatos facere. Nostra siquidem cura ea præcipuè esse debet, nè vniuersalis Ecclesiæ authoritas cõtemnatur: atque vt potestas quæ sibi à Deo tributa est, illibata permaneat: quam violare idem dominus Eugenius notoriè uisus est, dum hanc synodum præcipiti zelo dissoluere tentauit. Et quod est grauius, obstinatè perseuerare non desinit. Quomodò ergo rem hanc tam Ecclesiæ periculosam, dissimulare postergareque possumus, nisi tanti excessus participes esse uelimus? Denique si impunis & inexpugnatus excessus huiusmodi relinquatur, quis vnquàm Romano pontifici, quanquã improbissimo, contradicet? quis in generalis cõcilii authoritate cõfidet? Cedat ergò vni hominum * vnus homo? cunctáne eius arbitrio committantur? obliuiscamur Christum sæpè (vt euangelica doctrina testatur) potestatem clauium apostolis, in quibus repræsentabatur Ecclesia, tradidisse: & non in fide, quæ omnes catholicos complectitur, sed in solo Petro, ecclesiam fundauisse fateamur? Etiam Constantiense cõciliũ illuxisse hominibus confiteamur, dũ synodũ generalem immediatè à Christo potestatem habuisse, etiam supra Papam, in his quæ pertinent ad extirpationẽ hęresum, ac generalẽ reformationẽ in capite & in mẽbris, declarauit. non hæc sunt, quæ conniuentibus oculis transire debeamus, sed seueritate opus est, dum leuia argumenta non prosunt. debuissemus quidem cuius his rebus præscribere, & huiusmodi

Certè Petro vni dictum est, Pasce oues meas.

for. * omnis

Matt. 18. Ioan. 20.

domini Eugenii iacula refellere. Sed nunc dum ulterior expectatio onusta vndique est periculis, * mutandum non erit. Quod ergo pridẽ uestræ literæ in generali sacra nostra congregatione recitatæ requirebant, ut ab ulteriori processu aduersus Papam abstinere, & monitorium decretum relaxare dignaremur: libenter impleremus, nisi in ea re paratum discrimen vniuersalis ecclesiæ appareret. Toties enim dilationes repetitas fomenta malorum & pręcipuè contemptum ecclesiæ peperisse, exploratissimũ est. Ignorasse autem uos uidemus, dum eas literas decreuistis, nouissimè instantissimis precibus charissimi Ecclesiæ filii Sigismundi Romanorum, Imperatoris illustrissimi & eiusdem Ecclesiæ aduocati, nos ad dies triginta eidẽ domino Eugenio terminũ prorogasse. præfato enim Sigismundo ob tam ingentia merita inexplicabilesque labores, quos hactenus pro vniuersali sustinuit ecclesia, nuncq; in præsentiarum sustinet, id negare minimè potuimus. Sed cùm nullam decætero dilationem expetere, & decretis nostris liberè acquiescere pollicitus solenniter extiterit, prout in prorogationis decreto insertũ est, & diximus & constituimus solenni in sessione, nullum alium decætero ad cuiuscunque instantiam terminum præbituros. Minimè autem dubitamus, si hęc uobis innotuissent, quòd preces huiusmodi porrectæ non fuissent. Neque ambigui sitis, si quid sit quod sine Christiani populi discrimine & animarum periculo fieri possit, nõ obliti ingentium meritorum vestrorum, & nec ignari quãta & qualia in vniuersis Ecclesiæ cõmoda indiès efficere ualeatis, quàm libenter vestram in complacentiam ageremus faciemusque Deo dante, dum ad talia se facultas obtulerit. Sinite ergo charissimi filij nos in iustitiæ dextera huiusmodi excessus propellere, & uineam Domini sub veritatis clypeo reformare. Imitamini, obsecramus, Christianissimum ac potentissimum illum Romanorum Imperatorem Carolum Magnum, qui cùm Romę synodo congregata, ut aduersus Symmachum Papam accusatores audiri deberent, interrogaretur, quam in partem iudicium suum penderet, Deo inspirante, respondit: synodalis esse arbitrii, in tanto negocio sequenda præscribere & statuere, nec aliquid ad se pręter reuerentiam de ecclesiasticis negociis pertinere. Id quidẽ si facietis, ut certissimi penè sumus, apud Deum immortalem gratiam, & apud homines laudes amplissimas consequemini. Datum Basileę &c.

* mutiendum

In hac synodo episcopi omnes dixerunt Carolo, sedem Apostolicam à nemine iudicari debere. Agebatur autem non de Symmacho, sed de Leo. 3.

LICENTIA EXERCENDI officium procurationis causarum sacro Basileensi durante concilio.

SAcrosancta &c. Dilecto Ecclesię filio magistro Ioãni Creyt, Rectori parochialis

lis Ecclesiæ sanctæ Columbæ Colonień. ac literarum Apostolicarum scriptori & abbreuiatori, salutem &c. Vitæ ac morum honestas, aliaque virtutis opera, quibus splendere dinosceris, nos inducunt, vt te specialibus fauoribus & gratiis prosequamur: hinc est quòd nos tuis supplicationibus inclinati, tecum qui in sacerdotio constitutus ac Rector Ecclesiæ parochialis sanctę Columbæ Colonień. necnon literarum Apostolicarũ scriptor & abbreuiator, ac huic sacro concilio incorporatus existis, vt in quibuscunque causis beneficialibus, prophanis, ciuilibus, matrimonialibus, criminalibus ciuiliter intentatis seu mixtis durante hoc sacro concilio, seu quousque ipsum sacrum concilium super hoc aliter duxerit ordinãdum seu prouidendum, inibi officium procurationis causarum, quemadmodum in Romana curia authoritate Apostolica ac in sacro Pisano & Constantiensi Conciliis hactenus exercere consueuisti, liberè & licitè exercere & procurare in eisdem causis ualeas, felicis recordationis Ioannis xxiij. & Martini quinti, ac aliorum Romanorũ Põtificum constitutionibus & ordinationibus, etiam iuramentis per te super hoc forsan præstitis, cæterisque contrariis nequaquam obstantibus, authoritate nostra tenore præsentium de specialis dono gratiæ dispensamus. Volumus autem quòd Ecclesia huiusmodi & alia beneficia ecclesiastica, quæ obtines, propterea non fraudentur eorum debitis obsequiis, sed animarum cura in Ecclesia, & onera in beneficiis ipsis incumbentia congruè exerceantur, decernentes insupèr irritum & inane, si secùs super his per quoscunque quauis authoritate sciẽter uel ignoranter contigerit attentari.

Datum Basileæ * Noñ. Nouembris, Anno à natiuitate Domini 1433.

EXECVTORIA PRESBYTERI Lyrensis super sententia diffinitiua in curia Romana dudum cũ inuocatione auxilij brachij secularis.

Sacrosancta generalis synodus Basileensis, in spiritu sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, uenerabili episcopo Adriensi in hoc sacro generali cõcilio ad præsens commeranti, & dilectis Ecclesię filiis sancti Petri Turnouteń. & sancti Petri Anderlechtensis Camera cẽsis diœcesis Ecclesiarum Decanis, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Sua nobis dilectus Ecclesiæ filius Arnoldus Multoris, Rector parochialis Ecclesiæ sancti Gummari Lyrensis, plebanus nũcupatus, Cameracensis diœcesis, petitione monstrauit, quòd olim orta inter ipsum ex vna, & dilectum Ecclesiæ filium Dauidem Pyers de Lyra presbyterum dictæ diœcesis super eadem parochiali ecclesia, & eius occasione partibus ex altera coram certo palatij Apostolici causarum auditore, ex commissione Apostolica materia quæstionis: idem auditor ritè & iuris ordine seruato procedens, diffinitiuam (per quam inter cætera dictum Arnoldum ab impetitione ipsius Dauidis absoluit, ac ipsum Dauidem in expensis coram eo factis condemnauit, expensarum earundem taxatione sibi in posterum reseruata) sententiam ꝓmulgauit: quæ quidem sententia, nulla prouocatione suspensa, in rem transiuit iudicatã. Idem verò Auditor expensas ipsas ad certã florenorum auri summam taxauit, procuratoris ipsius Arnoldi iuramẽto, vt moris est, subsecuto. Quare pro parte dicti Arnoldi nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus super executione dictæ sententiæ & aliàs sibi in præmissis opportunè prouidere de benignitate singulari dignaremur. Nos de præmissis certam notitiam non habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestræ per hæc nostra scripta mãdamus, quatenus vos vel duo aut vnus vestrum per vos vel alium seu alios, si ita est, sententiam ipsam, sicut ritè & canonicè lata est, debitæ executioni per censuram ecclesiasticam & alia iuris remedia demandetis, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: contradictores per censuram solennem, appellatione postposita, compescendo. Datum Basileæ 16. Calendas Decẽb. Anno à natiuitate Domini 1433.

Die 21. sabbati Nouẽbris dicti anni fuit decretus processus per dominum Iacobum Episcopum Adriensem, rogato ad hæc G. Martini de Turnout notario.

KAROLINA SVB LATIORI forma.

Dilectis Ecclesiæ Abbati monasterijs S. Bauonis Gãdeń. & Camer aceń. ac S. Petri Louanię. ecclesiarũ Decanis, Tornaceń. & Leodień. diœcesiũ, salutem.

Sacrosancta generalis Synodus Basileensis, in spiritu sancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, venerabili episcopo Adriensi & dilectis Ecclesiæ filiis sancti Liuini Zienxensis, ac sancti Seruatii Traiectensis supra Mosam, Traiectensis & Leodiensis diœcesis ecclesiarum Decanis, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ad compescendos conatus nefarios peruersorum, qui personas & loca Ecclesiastica super bonis & iuribus suis offendere, ac multiplicibus perturbare molestiis non verentur: tanto magis per nos decet generale Concilium de opportuno remedio prouidere, quanto per ampliùs turbationes huiusmodi & molestiæ in diuinæ maiestatis offensam, necnõ Ecclesiasticæ libertatis dispendiũ redundare dinoscuntur. Dudum siquidem cùm in diuersis mundi partibus Consules ciuitatum & Rectores, necnon alii qui potestatem habere uidebãtur, tot onera frequenter imponerent Ecclesijs, vt deterioris conditionis factum sub

eis

Gen.47.d cis sacerdotium videretur, quàm sub Pharaone fuisset, qui legis diuinæ notitiam non habebat, quiq; omnibus alijs seruituti subactis, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministrauit: in Concilio Lateranensi Ecclesiæ immunitati prouidendo, sub anathematis districtione prohibitum extitit, ne consules, Rectores aut alij prædicti, Ecclesias & viros Ecclesiasticos tallijs seu collectis, aut exactionibus alijs aggrauare præsumerent, transgressores & fautores eorum præcipiendo anathematis sententiæ subiacere, donec satisfactionē impēderent cōpetentem: Et etiam deinde in generali concilio editū fuerit, quòd si episcopi fortè simul cum clericis, etiam si tantam necessitatem vel vtilitatem inspicerent, vt absq; vlla coactione ad releuandas communes vtilitates vel necessitates, vbi laicorum nō suppeterent facultates, subsidia per ecclesias laicis ducerent concedenda, minimè super hoc consulto Romano Pontifice, concessiones & sententiæ quæ à talibus vel de ipsorū mādato forent promulgatæ, essent irritæ & inanes, nullo vnquam tempore valituræ. Ac etiam in ipso generali Concilio decretū extitit, illū qui infra tempus sui regiminis, ꝓpter fractionē constitutionū vel sanctionū, huiusmodi sustineret anathema, tanq̄ post illud non esset ad satisfactionis debitū compellendus. Necnon ipsius successorem, qui non satisfaceret infra mensem, manere Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere, qui substitueretur in honore. Postmodùm verò felicis recordationis Honorius Papa Tertius attentè cōsiderans, quòd quōdam Fredericus secundus olim Romanorū Imperator, tunc sub obedientia & deuotione sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistens, ad laudem eiusdem Ecclesiæ, & sacri decus Romani imperij, cupiēs, vt expurgatis quorūdam erroribus, & iniquis statutis penitꝰ destitutis, decæterò Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ plena vigerent quiete, ac secura libertate gauderent: Ac piè & iustè attendens quòd quorundam peruersorum iniquitas adeò abundauerat, vt non dubitarent contra Ecclesiasticam disciplinam & sacros canones statuta sua confingere aduersus Ecclesiasticas personas & Ecclesiasticam libertatem, edictali lege huiusmodi statuta iniqua irritauerat, & præceperat irrita nunciari, & omnia statuta & consuetudines, quæ ciuitates & loca, potestates & consules, aut quæcunque aliæ personæ contra libertatem ECCLESIÆ vel personas ecclesiasticas ac bona huiusmodi, edere aut seruare tentarent contra canonicas vel imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus aboleri facerent, & si decæterò talia attentarent, illa ipso iure decreuit esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos. Necnon locum, ubi talia deinceps præsumpta fuissent, banno mille marcarum auri, fisco imperiali præceperat subiacere. Potestates verò, cōsules statutarij, & scriptores statutorum prædictorum, necnon consiliarij locorum ipsorum, qui secundum statuta & consuetudines memorata iudicarent, extūc essent ipso iure infames, quorū sententias & actus legitimos statuerat aliqualiter non tenere. Quodq; si per annū præfatarum constitutionū inuenti forent contemptores, bona eorum per totū Imperiū mādauit impunè ab omnibus occupari, saluis nihilominùs alijs pœnis, contra tales in eisdē generalibus concilijs promulgatis. Et insupèr voluit idē tunc Imperator, quòd nulla cōmunitas vel pſona publica vel priuata, collectas seu exactiones, angarias, vel perangarias Ecclesijs vel alijs pijs locis aut Ecclesiasticis personis huiusmodi imponere seu inuadere Ecclesiastica bona præsumerent: quòd si secùs facerent, & requisiti ab Ecclesia vel Imperio, huiusmodi emendare contemnerāt, tripliciter refunderent. Et nihilominùs banno Imperiali subiacerent, quod sine satisfactione debita nullatenùs remitteretur. Statuerat insupèr, quod quæcunque communitas vel persona per aurum in communicatione ꝓpter libertatē Ecclesiæ uiolatam persisteret, ipso iure similiter dicto Banno imperiali subiaceret, à quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insupèr ordinauerat, vt nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione vel ciuili, ad iudiciū seculare trahere præsumeret cōtra easdem canonicas sanctiones & constitutiones imperiales: quòd si secùs faceret, Actor à suo iure caperet, & iudicatū non teneret, & iudex foret extunc iudicandi authoritate priuatus: quodq; iudices tēporales, qui clericis & personis Ecclesiasticis iustitiam denegare præsumerent, tertiò requisiti suam iurisdictionem amitterent, constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, qui tunc erant, authoritate Apostolica approbans & confirmans, ipsam mādauit inuiolabiliter obseruari: Necnon statutarios & scriptores ac violatores ꝓdictos excommunicatos eadem authoritate nunciari. Et deinde ad audientiam diuæ memoriæ Caroli Quarti etiam Romanorū Imperatoris semper Augusti deducto, quòd nōnullæ seculares personæ in potestatibus & Officijs publicis constitutæ, videlicet Duces, marchiones, comites, barones & alij domini temporales, necnon consules ciuitatum, oppidorum, villarū & locorum rectores, in diuersis prouincijs eiusdem Imperij, Dei timore postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes motu ꝓprio de facto

contra ipsas personas Ecclesiasticas & ecclesiarum libertates, ac eorum priuilegia condiderant, illisque de facto & publicè vtebantur contra Canonicas & legitimas sanctiones, vtpotè quòd nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferrentur, & ne clerici in sacris ordinibus constituti, ad agendum & testificandum in ciuilibus & maximè in pijs causis aliquatenus admitterentur: quodque excommunicati laici, & publicè denunciati, in ciuili foro minimè repellerentur. Et insupèr prædicti domini temporales, consules & rectores, qui per secularem potestatem bona clericorum occuparent, arrestarent, & oblationes Christi fidelium minuerent atque restringerent, exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Ecclesiarum exigerent & extorquerent, possessiones Ecclesiarum personarum earundem deuastarent incendijs & rapinis: Contractus inter Clericos & Laicos factos legitimè ad libros ciuitatum, villarum & locorum prædictorum, inscribere & sigillare & recusarent, donataque & legata ad fabricas Ecclesiarum structuras, contra prælatorum voluntatem & aliorum quorum intereat, temerè vsurpare præsumerent, ac in fraudem & odium Clericorum de bonis etiam & rebus eorundem Clericorum, quæ non causa negociationum, sed & pro eorum proprijs vsibus per eorum terras ducebant seu duci faciebant, telonium exigere & recipere non verebantur: & confugientes ad Ecclesia & eorum cœmeteria, deinde extrahere contra Canonicas & Imperiales sanctiones huiusmodi præsumpserant & præsumebant. Idem Carolus Imperator tanquam Christianissimus princeps, volens in præmissis prouidere de remedio salutari, etiam de quorundam Ducum, Principum, Comitum, Baronum, Militum fideliumque aliorum sacri Imperij sæpedicti consilio, authoritate Imperiali quæcunque statuta & consuetudines prædicta, tanquam per Canonicas & Ciuiles sanctiones expressè reprobata, cessauit, irritauit & annullauit, ac cassa & irrita, nulliusque esse voluit roboris vel momenti, præcipiens sub Imperialis banni pœna, vniuersis & singulis principibus & Domini temporalibus, consulibus, potestatibus, & alijs in officijs publicis in eodem Imperio constitutis, quatenus extunc eorum statuta & ordinationes, sicut in præiudicium Ecclesiasticę libertatis edita fuerant, omninò reuocarent & de luce tollerent: quodque secundum ea nō iudicarent ampliùs, nec sententias dictarent, aut de eisdem in iudicio vel extra iudicium quomodolibet pro se & contra eandem Ecclesiasticam libertatem potirentur. Pronunciauit insupèr & eadem decreuit authoritate, quòd quicunque Laicus cuiuscunque status aut conditionis existeret, ausu sacrilego & propriæ temeritatis audacia sacerdotem, aut clericum secularē vel religiosum diffidaret, proscriberet, captiuaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detinerent, vel huiusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaret vel eis fauorem præstaret, pręter pœnas à sacris canonibus & legalibus sanctionibus in tales inflictas, eo ipso redderet infamis, & omni honore priuatus, nec ad placita vel consilia nobiliū admitteret, quouis modo. Hortans insuper in Domino & requirens Ecclesiasticos prælatos, in illis partibus, in quibus cōmitterentur talia, constitutos, vt legem Imperialem huiusmodi per eorum Ecclesias & synodus publicarent, ne transgressores huiusmodi per simulatam ignorantiam, suam valerent in hac parte malitiam excusare, prout in cōstitutionibus & sanctionibus Conciliorum & Honorij prædictorum ac Imperialibus præfatis pleniùs continetur.

¶ Cùm autem, sicut lamentabili querela dilectorum Ecclesiæ filiorum Abbatis & conuentus monasterij sanctorum Cornelij & Cypriani * Niniuensis, Præmonstratensis ordinis Cameracensis diœcesis, Decani & Prouisoris, singulorumque beneficiatorum cum cura & sine cura Decanatus Ruralis Vualacriæ Traiectensis diœcesis, nuper accepimus, quòd nonnulli Principes, Duces, Comites, Barones, Milites, communitates, & alij seculares potestates, earundē constitutionum, & sanctionum canonicarum & Legalium forsan ignari, contra ipsas à Decano & Prouisore singulisque beneficiatis prędictis, ab Abbate, monachis & conuentu monasterij prędicti, eorundemque subditis, communiter vel diuisim, forsan tallias & gabelias ac alias exactiones illicitas hactenus extorserunt, & adhuc extorquere nituntur, ac etiam bona ipsorū communiter vel diuisim Decani vel Prouisoris, singulorumque beneficiatorum prędictorū inuaserint, arrestauerint, occupauerint, detinuerint, & suis vsibus applicauerint, necnon occupare inuadere, arrestare, detinere, ac etiam eisdem suis vsibus applicare similiter de facto præsumant in animarum suarum periculum, necnon Decani & Prouisoris, singulorumque beneficiatorum prædictorum, Abbatis & cōuentus monasterij Prędicti, eorundemque subditorum huiusmodi coniunctim & diuisim, non modicum præiudicium atque damnum: Nos in præmissis Decano & Prouisori, singulisque beneficiatis prædictis, Abbati, monachis & conuentui monasterij prædicti, eorundemque subditis, præsentibus & futuris cōmuniter & diuisim, de opportuno remedio prouidere volētes, discretioni vestræ tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus vos vel duo vel vnus vestrum

locus obscurus, quales supra & infra plures.

vestrum per vos vel alium seu alios, Decano & prouisori singulisque beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis & Conuentui monasterij prædicti, eorundemque subditis prædictis, contra quoscunque transgressores & violatores constitutionum & sanctionum earundem, cuiuscunque status, dignitatis & excellẽtiæ fuerint, efficacis defensionis auxilio assistentes, nõ permittatis eos contra Canonicas & Legales sanctiones & constitutiones huiusmodi indebitè molestari. Necnon easdem Constitutiones & sanctiones, vbi & quando expedire videritis, solenniter publicantes, faciatis trãsgressores & violatores huiusmodi, si prout iustum fuerit, ac vbi & quotiès expedierit, tamdiu execratos & anathematizatos publicè nunciari, donec ab earundem talliarum, collectarum, impositionum & quarumlibet extorsionum, necnõ bonorum Decani & Prouisoris, singulorumq; beneficiatorum prædictorum, Abbatis, monachorum, & conuẽtus monasterij prædicti, ac eorum subditorum, inuasione, arrestatione, occupatione, detentione & applicatione omninò desistãt. Necnon etiam efficaciter restituant eisdem Decano & prouisori, singulisque beneficiatis prædictis, Abbati, monachis & conuentui, eorumq; subditis monasterij prædicti, occasione præmissorum per eos communiter vel diuisim læsis seu grauatis, tallias, gabellas & exactiones ipsas, ac etiã bona ipsorum Decani & prouisoris, singulorumque beneficiatorum prædictorum arrestata, occupata, detenta & applicata, communiter & diuisim, ipsis aut quæ per se vel alios illo prætextu quomodolibet receperint, immò veriùs temerè & illicitè vsurpauerint, à se liberè omninò relaxent, ac in manibus vestris iurauerint, quòd decæterò talia non committent, & ea committentibus non præstent auxilium, consilium vel fauorem, contradictores per censuram Ecclesiasticam & alia iuris opportuna remedia compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Cæterùm si forsan huiusmodi trãsgressorum, aut violatorum, vel ea fieri mandantium, ipsisque consentientium seu dantium in illis per se vel alios directè vel indirectè, publicè vel occultè auxilium, consilium vel fauorem, præsentia promonitionibus & requisitionibus per vos de ipsis fiẽdis, tutè, securè vel commodè haberi nequiret: Nos vobis monitiones & requisitiones huiusmodi ac citationes quaslibet per edicta publica in locis affigenda publicis, de quibus sit verisimilis coniectura, quòd ad notitiam dictorum citatorum & monitorũ huiusmodi peruenire valeant, faciendi plenam & liberam cõcedimus tenore præsentium facultatem: volentes quòd monitiones, requisitiones & citationes huiusmodi, perindè ipsos citatos, requisitos & monitos (vt præmittitur) * arctẽt, ac si eis factę & insinuatæ præsentialiter & personaliter extitissent. Non obstantibus piæ memoriæ Bonifacij Papæ Octaui, quibus cauetur, ne aliquis extra suam ciuitatem vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam diętam à fine suæ diœcesis ad iudiciũ euocetur: seu ne iudices extra ciuitatem & diœcesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, aut alij vel alijs vices suas committere, seu aliquos vltra vnã diætam à fine diœcesis eorundem trahere præsumant: dummodo vltra duas dietas aliquis authoritate præsentium non trahatur, ac de personis vltra certum numerũ ad iudicium non vocandis, quàm alijs constitutionibus Apostolicis contrarijs quibuscũque: Aut si aliquibus communiter vel diuisim à sede Apostolica indultũ existat, quòd interdici, suspendi, vel execrari, vel extra vel vltra certa loca ad iudiciũ euocari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbũ, de indulto huiusmodi mẽtionẽ. Datum Basileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimoquarto.

* arceant,

* 16. Calend. Iulij.

BVLLA PRÆROGATIVARVM conceſsarum incorporatis Concilio, expedita pro domino Archidiacono Metensi.

SAcrosancta generalis synodus Basileẽsis, i Spiritusancto legitimè cõgregata, vniuersalẽ Ecclesiã repręsentans, ad futurã rei memoriã: Quanto personę ecclesiasticæ vniuersali Ecclesię seruitutem exhibent, tanto pluribus eos conuenit fauoribus & præsidijs communire, vt per hoc ab indẽnitatibus & oppressionibus expediti, ad ea quę ad ipsius Ecclesiæ salutem & felicem statum complectendum pertractanda habentur, nobiscum animos valeant liberiùs applicare. Vnde illis per quæ status ipsorum postergari simul & pturbari posset, ope nostra est consultius occurrendum. Sanè dudũ sanctissimus dominus Eugenius Papa Quartus, intendens Romanam curiam pro tempore sequentes specialibus fauoribus & antelationum prosequi prærogatiuis, voluit, statuit atque decreuit, quòd omnes & singuli, qui tempore vacationis beneficiorum sub expectatiuis, quas eis ipse Dominus Eugenius Papa concessit, gratijs compræhensorum in dicta curia præsentes & anteà per sex proximè præteritos mẽses illam continuò sequentes, secuti forent, in assecutione quorumlibet huiusmodi beneficiorum, quæ tunc vacantia ritè acceptarent, & de quibus prouideri eis facerent, omnibus cuiuscũq; dignitatis, status, gradus vel ordinis, etiam si in processibus

bus desuper habitis diligẽtiores & in canonicos recepti essent, sub pari vel iuniori data gratias expectatiuas habentibus, & tunc à dicta curia absentibus, prӕterquàm prӕfati domini Eugenij Papӕ familiaribus, continuis commensalibus, in cancellaria Apostolica descriptis omnino prӕferentur, & alia diuersis priuilegia & antelationum clausulas concessit, gratias expectatiuas ab eo obtinentibus. Nos itaque ad multiplicia labores & studia, quę nobiscum in vinea Domini pro hӕresibus exstirpandis, pace procuranda fidelibus, ac reformatione Ecclesiastici status soliciti obsequio sortiuntur & pferunt, nostrӕ considerationis conuertentes intuitum, dignumq́ue censentes ex hoc, personas ipsorum meritis fructuosisq; laboribus pensatis ęquo liberamine, condignis fore fauoribus prosequendos, horum consideratione inducti, volumus & authoritate vniuersalis Ecclesiӕ pręsentium tenore statuimus, decernimus pariter & ordinamus, quòd prӕfati soliciti & nostrę congregationi incorporati, necnon ipsorum familiares, eorundem obsequijs insistentes, quandiu incorporati nobiscum actualiter & familiares in obsequijs huiusmodi perstiterint, in beneficiorum assecutione quorumcunque, quӕ ipsi expectatiuarum eis à sede Apostolica concessarum gratiarum vigore legitimè acceptauerint, & de quibus sibi prouideri fecerunt, omnibus & singulis ac illis similibus antelationibus & pęrogatiuis, quibus prӕdicti in eadem Curia prӕsentes, illamq́ue sequentes, vt prӕfertur, adminiculantibus eis voluntate atque ipsius domini Eugenij statuto & decreto pręd ictis, quomodolibèt potiuntur & gaudent, vti valeant pariter & gaudere: quodq; etiam interim solicitis, incorporatis & familiaribus pfatus nullum prorsus per huiusmodi volũtatem, statutum atque decretum dicti Eugenij Papӕ, vt prӕfertur, edita, necnon priuilegia seu antelationum clausulis quibusuis, pręterquàm suis familiaribus cõtinuis cõmensalibus concessa, prӕiudicium generari possit aut debeat, quó minùs ipsi iuri communis insecuto tramite, beneficia ipsa dictarum suarum vigore literarum assequi possint & etiam obtinere. Super quo iuris eiusdem in iudicio & extra volumus stari iudicio & dictamini, illudq́ue inter solicitos, incorporatos & familiares, necnon prӕsentes & sequentes prӕdictos, & quoscunque alios hincindè penitus obseruari: Non obstantibus pręd ictis & alijs voluntate, statuto, priuilegijs, clausulis atque decreto ipsius domini Eugenij Papӕ, etiam si de illis prӕsentibus habenda foret mentio specialis, quӕ quo ad solicitos, incorporatos & eorum familiares, ac alios pręd ictos, quoadusque persliterint, vt prӕfertur, volumus haberi pro non factis, nulliusq́ue roboris vel momenti, ac constitutionibus Apostolicis cӕterisq́ue contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, decreti, & ordinationis huiusmodi infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare prӕsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesiӕ se nouerit incursurum. Datum Basileӕ, decimooctauo Calendas Februarij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringẽtesimo trigesimoquarto.

B. BVNSCHOTEN.

EPISTOLA SYNODALIS CONcilij, quâ instituuntur indulgentiӕ in venerationem sacramenti corporis Christi.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, in Spiritusancto legitimè congregata, vniuersalem Ecclesiam reprӕsentans. Plasmatori omnium simul & redemptori Deo omnipotenti laudes debitas, & pro immensis ipsius singulis impensis beneficijs gratiarum actiones à suis fidelibus tunc dignè illi * exigere credimus, si vota relinquamus eisdem, quę ad ipsorum cõcessa sunt salutem animarum, vt exindè fideles ipsi & corde & animo exultantes, ipsorumq́ue in humilitatis spiritu mentibus pparatis, participes fieri mereantur ӕternӕ felicitatis. Hinc est, quòd nos quarũdam literarum per sanctissimum dominum Eugenium Papam Quartum, super veneratione sanctissimi corporis Dñi nostri Iesu Christi, adiectione dierum diebus fidelibus cunctis de iniunctis eis pœnitentijs per Fe. Re. Martinum Papam Quintum pręd ecessorem ipsius, sub certis modis & forma relaxatis concessarum, tenorem ad dilecti Ecclesię filij &c. supplicantis instantiam, de originalibus ipsius Eugenij literis trãssumi, & pręsentibus annotari fecimus, qui sequitur in hęc verba:

¶Eugenius episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Excellẽtissimum corporis & sanguinis Domini nostri IESV CHRISTI sacramentum, quod appropinquante passionis eius hora, Dominus ipse signo pręcipui, quo nos dilexit, amoris salubriter instituit, eiusq; cõmemorationem sacratissimam iugi mẽtis exultatione contemplantes, ad hoc inter singulos huiusmodi mercato sanguine spiritualia dispensare munera votis exposcimus, vt illi cõdignis assurgentes laudibus, sua frequentius ad ipsius venerationẽ sacramenti corda dirigant, & eo quo habetur corporalis pręsentia saluatoris, viatico fructus vitę cõplectentes ęternę, cœlestia conscendant, ipsum, qui se nobis in edulium tribuit, perpetuò conspecturi. Sanè dudum pię memo-

riæ Vrbanus Papa Quartus prędecessor noster, ad orthodoxæ fidei corroborationem & exaltationem, dignè & laudabiliter statuens, vt de tanto sacramento, præter illam, quę dietim in Ecclesia fieret, annuatim memoria solennior & specialior haberetur, & ad celebrandum eius tam excelsum tamque gloriosum festū, quintā post octauam Pentecostes feriam designans, ac Christifideles quoslibet ad colendum illud donis spiritualibus animare volens, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui in matutinali officio festi eiusdem in Ecclesia, in qua illud celebraretur, interessent, centum: qui verò MISSÆ, totidem: & qui in primis ipsius festi Vesperis, similiter centum: qui autem in secundis, totidem. Illis verò qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonę & Completorij horarum officijs, pro qualibet ipsarum, Quadraginta: eis autem qui per octauas ipsius festi Matutinalibus, Vespertinis, MISSAE, ac prędictarum horarum officijs interessent, singulis octauarum ipsarum diebus similiter centum. Et subsequenter felicis recordationis Martinus Papa Quintus etiam prædecessor noster, fideles eosdem ad impartienda pro veneratione sacramenti huiusmodi potiora reuerentiæ & deuotionis exercitia firmare cupiens, singulis ex eis verè pœnitentibus & confessis, qui & quoties in ipsius sacramenti profesto ieiunium vel loco illius aliud pium iuxta suorum consilia cōfessorum opus facerent, etiam centum: & qui præmissis in ecclesijs, in quibus illa celebrari contingeret, officijs interessent: necnon episcopis & alijs prælatis superioribus, qui dictis officijs libenter interessent, sed quo minùs eis in ipsis ecclesijs interesse possent, pro conseruandis suarum dignitatum iuribus, & alias tunc legitimè impeditis, pro Matutinali ducentos, & pro MISSAE officijs totidem, ac pro qualibet Vesperarum etiam ducentos, reliquarum verò videlicet Primæ, Tertię, Sextę, Nonæ & Completorij festi, octoginta. Rursus autem in quibuslibet octauarum diebus pro singulis Matutinalium, Missarum, & Vesperarum similiter centum: necnon reliquarum horarum officiorum huiusmodi, quadraginta. Illis pręterea, qui processiones, in quibus ipsum viuificum Sacramētum dicto festo iuxta præfatarum ritus ecclesiarum deferretur, continuò secuti forēt, ac quibuslibet in festo & octauarum diebus huiusmodi pro pace & trāquillitate Ecclesię Missas deuotè celebrantibus, pro singulis ipsarum, necnon alijs in eodem festo Eucharistiæ Sacramentum deuotè sumentibus, etiam centum singulis annis. Profectò vice qualibet eis, qui dnm corpus Dominicum communicandum deferetur infirmis, illud cum incenso luminari præcedendo vel sequendo venerarentur, similiter centū. Et qui tunc illud aliâs deuotè secuti forent, quinquaginta dies de iniunctis eis pœnitentijs misericorditer relaxārūt. Ac etiam ipse Martinus prędecessor, quòd in festo & diebus octauarum huiusmodi in terris & locis Ecclesiastico quauis authoritate suppositis interdicto pulsatis cāpanis, ianuis apertis, & alta voce, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis, vt citiùs reconciliari studerent, admissis, & illis qui causam vel occasionem huiusmodi interdicto dedissent, altari tunc nullatenùs appropinquantibus, MISSAE & officia præmissa licitè celebrari possent, authoritate Apostolica duxit concedendum. Nos verò quos interim ad summi Apostolatus apicem diuina clementia prouexit, etiam pro frequentiori huiusmodi veneratione sacramenti, summis gestientes affectibus nostri partes ministerij salubriter impartiri, necnon relaxationes & concessiones prędictas Apostolici robore muniminis notioni ipsorum fideliū committentes, præmissis per eundem Martinum prædecessorem, vt pręfertur, relaxatis diebus alios totidem dies, pariformiter ab ipsis fidelibus consequendos adijcimus per præsentes. Et insuper vniuersos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios ecclesiarnm prælatos monemus & hortamur in Domino, ac eis per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, & in remissionem peccaminum iniungimus, vt per se vel alios eorum subditos per singulas suarum ciuitatum & diœcesum Ecclesias, in Dominica feriam & festum prædicta proximè præcedente, salutaribus ad venerationem potissimè Sacramenti huiusmodi monitis & exhortationibus præsentium, quarum etiam tenor inter matutinales festi, necnon dierum octauarum huiusmodi lectiones recitetur, literarum continentiam & officium publicare & insinuare procurent, vt eiusdem sacramenti suffragante mysterio subditi & fideles episcopi spiritualium gratiarū vberiori fulciantur augmento, & ab illo, qui se pro ipsis immolauit hostiam, post huius vitæ cursum ad gloriam perducantur æternā. Verum quia difficile foret, huiusmodi literas singulis exhiberi, volumus, & eadem authoritate decernimus, quòd ipsarum transsumpto, manu publica & sigillo alicuius episcopalis vel superioris Ecclesiasticæ curiæ munito, tanquam præfatis (si originales exhiberētur) literis plena fides adhibeatur, & perindè stetur, ac si originales literæ forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicę millesimo quadringentesimo trigesimotertio, septimo calēdas Iunij, pontificatus nostri anno tertio.

Nos igitur volumus, & authoritate vniuersalis Ecclesię decernimus, q tenori huius- modi,

modi, vbicunq; exhibitus fuerit vel ostēsus, * præsentibus in omnibus stetur firmiter, & adhibeatur plena fides, sicut eisdem literis originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensę. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nr̄æ notificationis & cōmonitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autē hoc attētare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI & vniuersalis ecclesiæ se nouerit incursurū. Datum Basileæ quinto Nonas Iulij, Anno à Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimoquarto.

CONTRA COLLECTORES Cameræ Apostolicæ.

Sacrosancta &c. Dilectis Ecclesiæ filijs, Vniuersis & singulis collectoribus & Succollectoribus fructuum & prouentuum, cameræ Apostolicæ aut vniuersali Ecclesiæ debitorum, per Germanicam nationem siue Apostolica siue nostra authoritatibus hincindè constitutis, tam p̄sentibus quàm præteritis & futuris, coniunctim & diuisim, Salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Quoniam ab initio congregationis nostræ præcipua nobis cura est, recens prohdolor illud Bohemorum, antiquumque Græcorum dissidium prorsus extinguere: quo autem ordine ad vtraq; hæc tanquam fortissima efficaces manus iam misimus, liquidò constat vniuersis. Sed cùm ad ea Spiritussancti gratia salubriter peragenda, diuersa & ineuitabilia subire oporteat onera expensarum, quæ proculdubiò ærarij nostri iam ferè euacuati facultatibus soli supportare nequimus, hinc desupèr maturæ considerationis intuētes scrutinio, nedum aurū quodcunque habet Ecclesia, sed & cuiuslibet catholici corpus & animam ꝓ tanto reductionis bono censuimus exponenda. Cùm itaque pridem inter alia synodica nostra decreta salubriter statuerimus, decæterò occasione annatarum communiū & minutorum seruitiorum, primorum fructuum, deportuum, aut sub quocunque alio titulo, colore vel nomine, tam in Romana curia quàm alibi, pro Ecclesiarum, dignitatum, officiorum & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque assecutione antè vel pòst exigi nihil penitus debere aut promitti, quemadmodùm in nostro decreto desupèr confecto pleniùs continetur: & nunc solùm superest, vt hactenus dicta occasione exacta ad Dei laudem pro * vniuersalis supportandis expensis & oneribus prædictis vtiliter expendantur. Idcircò vobis omnibus & singulis coniunctim & diuisim in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis sententiæ pœna, quam, nisi mandatis nostris huiusmodi parueritis, ferimus in his scriptis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra viginti dies post præsentationem præsentium, vobis coniunctim & diuisim, publicè vel occultè factam, immediatè sequentes, quilibet vestrum iter per se vel alium ad hoc specialiter constitutum, ad nos veniendi arripiat, & inceptum continuet sine fraude cum quaterno, quem de gestis, receptis & expositis per eum, in suę collecturæ aut succollecturæ officio, toto eiusdem officij tempore conscripserit, Dilectis Ecclesiæ filijs deputatis nutu nostro, desupèr per nationem Germanicam calculum, computum & rationem de gestis, receptis & expositis huiusmodi redditurus, soluturusque & p̄sentaturus fideliter cum effectu eisdem deputatis pecuniam omnem tempore præsentationis præsentium collectam & restantem in huiusmodi officio: & deinde congruentibus terminis apud eosdē acceptandis in eodem officio colligendam pecuniā, de qua à iam obligatis colligēda ēt sub dicta pœna disponat per se vel alios nihilominùs diligenter. Vt autem in his exequendis vobis collectoribus & succollectoribus p̄dictis cōiunctim & diuisim nulli ꝓrsus p̄statur impedimentū, vniuersis & singulis p̄sonis spiritualibus & secularibus cuiuscunq;, etiàm si regalis, Cardinalatus vel Pōtificalis dignitatis, stat⁹, gradus, ordinis, vel conditionis existāt, sub dicta excommunicationis latæ sententiæ: Collegijs vero & vniuersitatibus quibuscunque, sub interdicti Ecclesiastici, quod etiam in contrafacientes ferimus in his scriptis, pœnis, districtè præcipiendo mandamus, quatenùs omnem pecuniā pro dicta Camera Apostolica aut domino papa siue nobis collectā, apud eos aut eorum alterum seu alios * sui mandato forsan depositam, vel aliàs quomodolibèt existentem & deponendam, postquàm deposita fuerit, vel aliàs apud eos extiterit, quam, si quauis etiam Apostolica siue dicti domini Papæ authoritate apud eos aut vos siue aliquem vestrum forsan nunc aut in futurū, de iure vel de facto arrestata foret, præsentibus omnia & singula mādata, inhibitiones & processus, qualcunque censuras siue pœnas Ecclesiasticas aut seculares continentia, in contrarium forsan facta vel fiēda, cassando, tollendo, irritando & reuocando, dearrestamus: Vobis Collectoribus & Succollectoribus, coniunctim & diuisim, infra triū dierum spatium à tempore notitiæ præsentium immediatè sequentium, tradant & assignent, ac per nos ad dictos deputatos, vt præmittitur, fideliter deferri permittant & adiuuent, nec impedimentum quodcunque siue qualecunque circa hoc, vel etiam vt nondum collecta pecunia huiusmodi colligatur, & vt p̄mittitur, deferatur, quomodolibèt præstent, aut præstari procurent quouis quæsito colore, directè vel indirectè, publicè vel occultè. Atuerò si (quod absit) vos aut quisquam prædictorum hu-

iusmodi

iusmodi nostris mandatis non parueritis, vel nō paruerit cum effectu, hunc & omnes in contrarium facientes, præsentium tenore peremptoriè citamus, & absque alterius adminiculo executionis citatum habere volumus quatenùs quadragesima die post notificationem præsentium sibi publicè vel occultè factam, de qua ad hoc iurati nuncij nostri relatione * simplici stari debere decreuimus, si dies ipsa iuridica fuerit. Alioquin prima iuridica extunc immediatè sequentibus, coram auditore curiæ Cameræ nostræ aut eius locum tenente, cui desuper & etiam contra obligatos & non soluentes, exemptos & nō exemptos, quoscunque, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, vel conditionis (vt p̄mittitur) existant, specialem præsentibus tradimus potestatem, Basileæ in iudicio compareant ad videndum & audiendum se pœnas supradictas incidisse, per eūdem auditorem vel eius locumtenentem declarari, & aliâs contra se ad fiscalis procuratoris nostri instantiam, ad grauiores pœnas & censuras, etiàm vsque ad priuationem beneficiorum & priuilegiorum omnium, quæ forsan coniunctim vel diuisim obtinent, inclusiuè absque citatione procedi, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Basileæ in congregatione nostra generali, 8. Idus Augusti, Anno à natiuitate Domini &c. trigesimoquinto.

AMBASIATORVM CONCILII BASILEENSIS

Epistolæ ad diuersos scriptæ, Tractatusque cum Bohemis ac Græcis habiti.

EPISTOLA MISSA BOHEMIS per ambasiatores seu legatos Concilij.

Vniuersis viris ecclesiasticis & toti populo regni Bohemiæ, Frater Ioānes Nyder Prior domus Prędicatorum Basileeñ. & Frater Ioannes de Mulbruñ. ordinis Cistertiēsis, sanctæ synodi Basileensis pro certis suis & præsertim infrascriptis negocijs humiles nuncij, pacem, quam secundum Deum optatis.

Et si cupitæ rei quæque expectatio aliqd ex mora pœnę contineat, differentiùs tamē & potissimum ea, quæ in periculo versatur salutis, multum anxietatis habere videtur admixtum. Cùm igitur dicta sancta & inclyta congregatio, exortum inter nos dissidium, in noxam animarū Christi sanguine redemptarum vergere dolenter conspiciat, & tātam iacturam cum innumeris alijs indè prouenientibus damnis & incommodis, velut pia mater deplangat, salutemque vestram sicut omni ardēti desiderio (prout ex ipsius digito Dei compositis literis perpendere potestis) expetat & expectat, modicum sibi hactenùs fecisse videtur, eo ꝙ vniuersitati vestræ trinas eiusdem continentiæ literas trāsmisit, nisi quadruplicatis eisdem nos binos cum eis nuncios pro rerum gerendarum expeditiori prosecutione, ne, quod tam auidè desiderat, præter spem lōgiùs protrahatur, emitteret. Oblatam ergo à tam pijs & pacificis mentibus viam & gratiam, futuri mox in Christo charissimi, ne paruipēdatis, sed tanquam ab Angelo pacis cælitùs annunciatam, reuerenter cum præsentibus (q̄sumus) * concipiatis, & ad componendum ea, quę vnitatis & pacis sunt, ocyùs oratores instruite, nuncios confestim dirigite ad nos bona & pura fide. Iuxta commissum ac etiam consilium, auxilium, & fauorem eorū, de quibus indubiam gerere poteritis fidem, vestris mittēdis, de tā sufficienti & rationabili securitate veniendi, standi, redeundi, & singula sibi à vobis rationabiliter imposita agendi & prosequendi, noīe & mandato dicti sacri cōcilij prouidebimus, ꝙ meritò poteritis & debebitis manere hac parte contēti. Et si adhuc cautiùs & citiùs prouidendū, ac prouidè tractandum, mittere ad nos huc aliquos decreueritis, cum eis super hoc medio pacificorum in omni mansuetudine & securitate agemis, & ipsorum aduentum (si nos de hoc citiùs certificare curaueritis, vsquequò dicti patres & domini nostri de concilio indulgebunt) libenter præstolabimur. Rogamus tamen affectione qua possumus, & hortamur in Domino, quatenùs pro vestrorum cauēda securitate, pro nostra adinuicèm redintegranda in beneuolentia societate, tales & tam rationabiles vias & modos concipere & offerre, & huiusmodi ex aduerso oblatos recipere & admittere studeatis, vt euidenter appareat, ꝙ ea, quæ veritatis sunt, bono & decenti ordine quæritis. Absit, vt cùm de concordia fidei & simplici intentione intendimus, quocunq; * inuoluto aut cōtextu verborū, quę iustè & rationabiliter expeti, aut secundum honestatem reddi de facili nō possint, exigere, aut pacem simulare, bonaq; & sanguinē nostrorum aliquatenus amodò sitire videamur: sed rationabilibus & parabilibus in lenitate contenti ad inueniendū & dandū requiem aīabus mutuò conueniamus. Quantocyus etiam fieri poterit, mittite quos missuri estis, ne ꝑ nimia dilatione, sanctum & necessarium reformationis opus, de quo inter reliqua principaliter & efficaciter missa ad aratrum manu nūc agitur, aliquatenùs retardetur. Melius enim est, & haud dubiū salubrius, viriliter se in cōi contra vitia, quibus expugnamur, erigere fœdus cum virtutibus, & proximis pacifici: quàm sanguinem fundentes, & animas periclitantes, crudeliter se in alterutrum armare. Exurgamus adhuc, & quæ retrò sunt, quantùm cum Domino possumus, iniuriarum & offensarū obliti, Deo reconciliari:

* accipiatis.

* inuolucro

ciliari: in ea, quæ anteà sunt pacis fœdera, toto nisu conemur: nec vos, nec quęquam detineat ad res caducas inordinata queq; affectio, aut deterreat ex pteritis, qualitercunq; gestis, inflicta forsan & nō * parata passio. Si ipsi, condicenda inter nos pacta, bona fide seruaueritis: nō erit, qui ex vobis quęquam iniustè aliquatenùs offendat, cū omnes, qui in Christianismo sunt, securitatem, quam in verbo præfati concilij pollicentur, indubitanter præstabunt. Confidenter ergo venite in Domino, nihil hęsitātes. cōfidimus, quoniam secundum depositionem, qua concilium, suum sumpsit in rectis & simplicibus viris, & ordinato procedēdi modo, exordiū, vestra cooperatione, si opportunè veneritis, & (relictis siue concordatis reliquis, quibus à nobis vtrinque discrepare videmini) formationem disciplinæ ac morum, in nimiùm prohdolor in populo Dei collapsorū cum bonæ voluntatis hominibus, pura & simplici intentione promouere curaueritis, mundus de fructu gloriosorum huiusmodi laborum lætabundus prosperabitur, & votiuū in virtutibus & donis gratiæ sumet incrementum, ac in pace tandem bona pectoris & tēporis, æternæ pacis authorē cōcordi & iubila voce laudabit: quia malis pœnalibus, quibus nos, ne flāma vitiorū exuberet & exuperet, clemēter hucusq; pūgi & * permisit, profectū nostrum, sicut nouit, dignanter promouit, ac cum tētatione prouētum salutarē effecit, vt seminantes in lachrymis, meritorum manipulos proferētes, præmia gloriæ in patria metamus gaudētes. Pręstet homo natus & datus nobis paruulus Iesus Christus Domin* noster, qui vt nos vnanimes & gloriosos in domo sua efficeret, seipsum vsq; ad infima carnis nostræ & ignominiam crucis exinaniuit, suaq; tanta & inaudita à seculis humilitate, nomen, quod est super omne nomen, in quo & nos saluos fieri oportet, promeruit. Humiliemus & nos, mitis pceptoris vestigia imitātes, animas nostras: non alta sapientes, sed simplicibus cōsentientes, ac ea, quæ recta, quæque vera & sancta sunt, sine inuidia alteri alter communicemus, & iocundam proculdubiò (prout in via datur) vitam agemus, quā vitæ iocunditatem nulla vsquam perituræ rei quamlibèt lata possessio poterit recompēsare. Speramus, sicut oramus & optamus, quia nouus agnus, immo nouus ipse omnis laudatę nouitatis promotor, nouum vobis spiritum, pro sua laude, vestra salute, & fidelis populi noua de vestra ad se in pace accessione lætitia, misericorditer inspirabit, vt sic bonis & donis eius exhilarati & infusi, gratum nobis super pręmissis, sicut desideramus, & anheli expectamus, respōsum pro vestra vrbanitate quàtocyùs demandetis. Datum Nurēbergis, sub impressione Sigilli nostri fratris Ioānis Prioris memorāti, quo & ego frater Ioannes Mulbruñ. In testimonium præmissorum secum vtor ad pręsens, die quinta Ianuarij, anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

*pacata

EPISTOLA LEGATORVM Concilij Basileeñ. in Nurenberga existentium, ad Bohemos directa.

Ampliorē spectabiles viri redintegrandæ inter nos pacis spem vestris è literis concepimus: supplices proinde Dominū rogantes, quatenùs quod salubre in vobis vtrinq; pro sua laude, & nostra adinuicèm renouanda in synceritate fidei & dilectionis vnanimitate incepit, ipse (qui vinculum est & osculum pacis) perficiat, perfectumq; insolubiliter firmet. Et ut flagranti, qui in nobis est hac parte, affectui, qualicunque pro viribus effectu respondeamus, parati sumus (vt repetitis) charitatiuum vestrum & finale (vt verbis vestris vtamur) in destinatū diē non modo patienter, sed & gaudenter præstolari responsum, nihil dubitantes, quin & hæc sacrosancta Basileensis synodus, digesto vestrorū scriptorū audito tenore, laudabi & probabit eum, vestramque excusationem, tanquam rationabilem, fauorabiliter admittet, & promissum responsum æquanimiter expectabit. De procuranda verò vestrarum literarū baiulis ac nūcijs securitate circūspectis & puidis viris cōsulatus Egrēsis, tanquam viris reconciliationis, & fidis hac parte mediatoribus, cōfidenter pro parte dicti sacri Concilij scripsimus, supplicantes, quatenus huiusmodi singulares & simplices vestros ad nos dirigendos huc nuncios, eo quo requisierint, aut opus fuerit, loco fauorabiliter & pacificè recipiant, & saluos ad nos vsq; perducant. Nobiscum autē, quandiu cōmissa negocia flagitent, inoffensi manere poterunt, & licentiati deinde, ad vos salui (vt indubitanter speramus) redire. Si quid ampliùs huiusmodi portitorum assecuratio deposcat, apud dictos dominos de Egra requirat. Et credimus q in hoc vestræ prouidentiæ ac vestris non deficient, etiam si in se onus ad literas vestras nobis psentandas ipsi assūmere deberent. Postquàm autem insignes & celebriores ad dictū concilium ad nos mittere decreuerítis oratores, tunc iuxta concilium & auxilium potētum & principum, qui se ad hoc hactenus nobis, ex parte memorati concilij requirentibus, beneuolos & obsequiosos obtulerunt, & amodò (vt confidimus) exhibebunt, taliter prouidere* conabunt, vt secūdum * conducenda inter nos pacta, & humanam coniectură, vt meritò remanere debeatis hac parte cōtenti: hoc solùm charitate nō ficta nec subdola suasione commonentes, vt salutis acceptabile tēpus fructuosis mutuò & expeditis

* conabimur
* condicenda

ditis tractatibus redimamus. Sicque nos ad alterutrum non fronte minaci, vultuq; toruo, sed placatis & placidis animis exhibeamus, vt nô in vanum nobis hoc serò (quod absit) plangamus dilapsum. Datum Nurenbergis, 12. Februarij, anno * 32. fo.*1432.

SEQVVNTVR CERTÆ PROmissiones factæ per ambasiatores sacri concilij.

NOs &c. sacrosanctæ generalis synodi Basileensis in spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiam repræsentantis, ad serenissimũ Imperatorem Romeorũ & Reuerendissimũ patriarchã Constantinopolitanum ambasiatores & nuncij, ad ea quę in dicta sancta synodo pro vnione ecclesiarum Christi pficienda, cõclusa sunt, exequendum specialiter destinati: eiusdem sanctæ synodi ad ea, quæ pacis sunt & vnitatis, firmum propositum cognoscendum vice & nomine eiusdem, tenore præsentiũ literarũ promittimus dare & cum effectu exhibere, quamcitiùs fieri poterit, vel saltem per galeas, quæ venturæ sunt, pro recipiendo ad cõcilium venientes serenissimum Imperatorem & reuendissimũ patriarcham, pfata capitula, quæ in eadẽ Basileensi synodo pro pace & vnione ecclesiarũ Christi hincinde conclusa sunt & firmata sub bulla plũbea consueta dictæ sanctæ synodi, & sub tenore de verbo ad verbum, qui sequitur & est talis: Sacrosancta &c. Quia ambasiatores nostri &c.

Item promittimus nomine vt suprà, dare præfatis serenissimo Imperatori & reuerendissimo patriarchæ quamcitiùs poterimus, vel saltem per præfatas galeas saluumcõductum sub bulla (vt præmittitur) & sub tenore de verbo ad verbũ, qui sequitur: Sacrosancta &c. Quia authore Domino &c.

Item promittimus, q dicta sãcta synodus procurabit saluosconductus similiter per galeas destinando præfatis serenissimo Imperatori & reuerẽdissimo patriarchæ à dñis ciuitatis & patriæ, in quibus futura vniuersalis & œcumenica synodus Deo authore celebrabitur. Et similiter ab omnibus dominijs & territorijs obediẽtiæ Ecclesiæ nostræ Occidentalis, per quæ siue eundo siue redeũdo transituri sunt, munitos & roboratos modo consueto patriarum & dominiorum, firmiori modo quo fieri poterit, tenoris qui sequitur, & est talis &c.

Item promittimus, q dicta sancta synodus Basileensis sub bulla siue in bulla saluiconductus, dandi (vt præmittitur) per eandẽ sanctam synodum, declarabit 10. capitulum contentum in decreto, vbi dicitur: Item q in omnem euentum prædicta omnia vtriq; adimpleantur, debere intelligi, vel intelligẽdũ fore, siue vnio sequatur, siue non, in dicta sancta synodo œcumenica &c. In quorum omnium &c.

Datum Constantinopoli in monasterio S. Georgij protunc habitationis nostræ, 25. Nouẽbris, anno à natiuitate Domini 1435.

COPIA PROMISSIONIS eorundem ambasiatorum.

NOs frater Ioãnes de Ragusio ordinis fratrũ prędicatorũ, professor & in sacra pagina magister, Henricus Menger decretorũ doctor Canonicus Cõstantieñ. vnus ex ambasiatorib' sacrosancti generalis concilij Basileeñ. & Simon Freirõ in sacra theologia Baccalaureus, Canonicus Aurelianñ. circa procœmiũ dicimus, q nunquam fuit de intentione sacri Concilij, p aliqua verba in dicto pœmio posita, diminuere honorẽ Ecclesiæ Oriẽtalis aliquo modo. Nec ex aliquibus verbis in eo positis debet aliquis scãdalizari. Dicimus vlterius, q si ambasiatores ipsorum vel ante promulgationem decreti vel post, aut in recessu eorum fecissent aliquam mentionem de dicto procœmio vel de aliquibus in eo contentis, per sacrũ concilium debitum fuisset appositum remediũ. Veruntamen quia non placuit dictum procœmium, nec placet dominis Ecclesiæ Orientalis, nos cognoscentes feruentissimũ desiderium & promptissimam voluntatem, sanctamque intentionem dictæ sanctæ synodi ad vnionem & pacem Ecclesiarum Christi, contenti sumus & promittimus, capitula in eadem sancta synodo conclusa dare & exhibere sub bulla plumbea sacri concilij, & sub tenore prout in literis nostræ pmissionis continetur.

Ego Ioãnes de Ragusio &c. subscripsi me manu propria &c. Ego Henricus Menger &c. subscripsi me manu propria &c. Ego Simon Freiron &c. subscripsi me manu propria &c.

PROPOSITIO AMBASIATOrum concilij Basileensis facta Cõstantinopoli coram serenissimo Imperatore Græcorum.

PRIMA PARS.

MAiestas vestra serenissime Imperator, licèt omnium virtutum officijs dedita sit, & totius honestatis moribus * ordinata, nihil tamen regali dignitati decentius est, nihil imperiali vestræ maiestati ampliùs conuenit, q̃ procurare pacem Ecclesiæ sanctæ catholicæ. Neque enim (vt egregius doctor Augustinus ait) Christianos reges vel Imperatores felices esse dicimus, qa diutiùs imperant, vel quia filios suos regnantes & imperantes * placita morte relinquũt, vel qa hostes reipublicæ potenter domant: quoniã hæc & alia huius vitæ ærumnosæ munera siue solatia gentiles & infideles principes adeò frequenter obtinent, qui tamen non pertinent ad regnum Dei, quò tendere debẽt principes catholici. Sed felices reges & Imperatores Christianos esse dicimus, si iu- *ornata *placida

stè

stè imperant, si Deum timent, si Deum colunt, si Deum diligunt, si pacē eis à Deo datam ad dilatandum cultum Dei, diuinæ maiestati seruire faciunt. Felicem verò non immeritò dixerim animā genitoris vestri piæ & recolendæ memoriæ, qui pro fide catholica & pace Ecclesiæ diebus suis plurimum laborauit. Italiam, Franciā, Angliā, & plurima alia Christianitatis regna ꝓ sancta vnione Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis laboriosissimè peragrauit. Et licèt diebus suis illam videre non potuit, tamen desideriorum suorum meritum & laborum præmium suorum non perdidit apud Deū. Felix etiam non immeritò dici potest maiestas vestra imperialis, felix (inquam) nunc spe futurę beatitudinis, posteà per gratiā Dei re ipsa futura, pro eo quia zelum Dei habet ad pacem Ecclesiæ DEI catholicæ. Scimus enim ꝙ maiestas vestra summos pontifices nostros, pręsertim dominum Martinum bonæ memoriæ, necnon sanctissimum dominum nostrum modernum solicitauit, & per plures ambasiatas requisiuit, vt hoc nefandū schisma īter Ecclesiā Occidētalē & Oriētalem de medio tollerent, per quod fides catholica tantam iacturam patitur, ꝙ infideles totam penè terram Christianorum occupare videntur. Sed vbi fructus laborum vestrorum serenissime Imperator? cur charissimus genitor vester pacem Ecclesiæ videre non potuit, qui pro ea re (sicut prædictum est) tot labores sustinuit? certè ratio fundamentalis omnium per nos dicendorum hæc est, quoniam materia dissidij inter Græcos & Latinos non potest tolli, nisi per viam generalis & vniuersalis concilij. Et quoniā summi pontifices nostri tollere illud ex se ipsis sine concilio generali conati sunt, ideo ad pacem Ecclesiæ proficere non potuerunt. Petierunt ob hanc causam prudentissimè & cum spiritu Dei* loquentis in sacro concilio Basileensi Oratores insignes maiestatis vestræ, videlicet dn̄s Demetrius, Isidorus abbas monasterij S. Demetrij, & Ioānes Dissipatus, fieri concilium œcumenicum vniuersale ex vtraq; Ecclesia Occidentali & Orientali congregatū, duo coram patribus præfati cōcilij cōstanter affirmātes: Primū, ꝙ absq; tali cōcilio œcumenico nō possit tolli dissidiū. Secūdum, ꝙ si* fiet, ipsa vnio, vt sperabant, votiuū sortiretur effectum. Qm̄ quicquid per vtranque Ecclesiā ibidèm congregatam esset Deo inspirante diffinitū, firmiter crederet, & vsq; in futura semper secula integrè & inuiolabiliter teneretur. Narrauerunt etiàm deuotionem grādem, quam maiestas vestra imperialis semper habuit ad pacem Ecclesiæ. Retulerunt etiàm feruentiss. zelum, quem reuerēdissimus in Christo pater dn̄s patriarcha Cōstantinopolitanus gerit pro sancta vnione, cuius deuotionis non parua indicia dedistis, quando rogati ꝑ dominum Episcopum Sudens. & magistrū Albertum de Crispis ambasiatores sacri concilij, vt oratores uestros ad præfatum destinaretis concilium, libenter assentientes *vos viros insignes ad hoc sanctum opus vnionis conficiendum designastis. quibus honorificè receptis &c. & in concilio auditis,* pro eo ꝙ hæc sancta vnio sine practica fieri non poterat, statim per concilium deputati sunt ex maioribus cardinalibus pręsidentibus sedis Apostolicæ, Archiepiscopi, Episcopi, abbates, doctores & magistri in numero cōpetenti, qui vnà cum ꝑdictis Oratoribus multis diebus conuenientes, & rem istam maturè tractantes, deuenerūt ad certa capitula: quæ secūdùm morē ipsius ꝑfati cōcilij Basileeñ. fuerunt per quatuor deputationes concordata, posteà in generali congregatione conclusa, deinde in solenni & publica sessione Missa de spiritusancto in maiori ecclesia celebrata, statuto siue decreto ad perpetuam rei memoriam roborata & firmata. Ibique coram altari in præsentia totius concilij ꝓpositis sacri Euangelijs & cruce dominica, ipso domino Isidoro cum stola iurante eadem capitula per ipsos Oratores vestros iureiurando fuerunt approbata. O felix dies, in qua arram futuræ vnionis & vobis dedimus, & à vobis suscepimus. Decreuit enim sacrum concilium iuxta desiderium vestrum inter cætera capitula fieri cōcilium œcumenicum. i. ex vtraque Ecclesia congregatū, in quo vnio & pax votiuum sortiri possit effectum. Susceperūt etiam patres sacri Basileēsis concilij loca nominata per Oratores vestros pro celebratione huiusmodi concilij œcumenici, ita tamen, vt optio loci ex illis nominatis maneat in beneplacito pręfati concilij Basileensis, sicut patet clarè & dilucidè ex lege & tenore decreti. Porrò intelligitur summum pontificem implicitè decretis sacri cōcilij consentire, quādo sacro concilio adhæsit, & ipsum authoritate Apostolica approbauit. Sed non fuit contentum concilium sacrum, nisi iuxta petitionem ambasiatorum vestrorū ipse sanctissimus domin* *non explicitè ꝑberet suæ sanctitatis assensum, licèt insupèr præsidentes sedis Apostolicę sessioni interfuerint, in qua hoc saluberrimum decretum fuit publicatum, decretationique consenserint, vigore quoque mandati sui, quicquid ipsi egerunt, actum cēseri debeat ab ipso summo pontifice. Nihilominùs prout in decreto fuerat promissum, superaddidit sacrū concilium, dn̄m Simonē Freron consocium nostrum transmittere ad ipsum summū pōtificem, & offerre suæ sanctitati decretū, & petere suæ sanctitatis consensum, quatenus res cum maiori cōcordia fieret, & ad pacē quā nos & vos desideram*, magis ꝓficeret. Vtinā serenissime Imꝑator ipsum sanctissimū dominū nostrū æquè dignè possemus commendare. Cōmendabilis est

Marginal notes: * loquentes; for. * fieret; * & ; * pro, nō, videtur legendum, noster; Hic iam laudatur Eugeni*.

est pro sua deuotione, quam gerit ad pacem Ecclesiæ. Videns enim quòd sacrum concilium manus apponeret efficaces ad hoc sacrum negocium, audiens etiam per organum domini Simonis, quid in se contineret decretum, ignorans quid orator suus dominus Christophorus in Constantinopoli concluderet, & si quid etiã conclusisset, determinationi sacri concilij subijciẽs approbauit decretum, de consensu reuerendissimorum patrum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium. Reuersus est itaque dñs Simon cum benedictione Apostolica, deportans ad sacrum concilium literas Apostolicas, expressum summi pontificis cõtinentes assensum: vt ecce, quæ facta sunt inter concilium sacrum ex vna parte, & Oratores vestros ex litera, circa decretum & in materia decreti. Et hæc est secunda pars orationis, Dominus Henricus mediabit.

Secunda pars dictæ propositionis:

AVdistis sereniss. Imperator per organũ domini mei proloquentis, quòd materia dissidij inter Ecclesiam Occidentalem & Orientalem nõ potest tolli, nisi per viam sacri & vniuersalis cõcilij: Scit etiã Maiestas vestra Imperialis, Oratores vestros insignes petiuisse semper œcumenicũ fieri cõcilium, in quo pax Ecclesiæ votiuum sortiretur effectum. Nũc igitur habeo declarare Imperiali Maiestati vestræ, quare sacrum concilium viam secundam, quæ hic in Cõstantinopoli fuerat conclusa, voluit acceptare. Certe ratio fundamentalis hæc est, quoniam concilium œcumenicum non inducitur p capitula in illa via practicata, sed solùm particulare & regionale. Dicitur enim in illis capitulis inter cætera: Fiat synodus generalis ex latere ecclesiæ Orientalis ex omnibus nationibus ipsi ecclesiæ Orientali adhærentibus & subiectis. Item secundum practicam illius viæ legatus sedis Apostolicæ venturus erat Constantinopolim, disputaturus de differentia Latinorum & Græcorum. Manifestũ est autem, quòd vnus legatus sedis Apostolicæ, non potest repræsentare synodum œcumenicã ex latere Ecclesiæ Orientalis. Quare practica illius viæ excludit œcumenicum & vniuersale concilium nostrum. Tamen (vt prędictum est) pro perficiẽda sancta vnione ampliùs illa via secunda, si habuisset locum, & nouæ diuisionis erat fomentum, & maioris discordiæ præbuisset intentum. Putassent Græci synodũ, quæ per ista indicebatur capitula, vniuersalem fore debuisse, nos verò particularem & regionalem. Quis fructus sequi poterat vnionis, quã optamus, si de ipsa synodo, quæ fundamentum pacis & vnionis esse debuerat, varia & diuersa sentiam⁹: Certè non modò non sequebatur pax & vnio, sed maior quàm vnquam fuerat, surgebat scissura atque diuisio. Græci octauam synodum particularem & regionalem esse dicũt, nos illam quasi vniuersalẽ reputamus. Quid opus est discordiã discordiæ addere, & scissuram nouam antiquis diuisionibus accumulare? Non sit inter nos discordia vt synodo futura. Si ad vnionem tẽdimus, in fundamento concordemus. Si pacem quærimus, op⁹ est vt fundamẽtũ pacis iaciam⁹. Hæc oĩa intelligẽtes ambasiatores maiestatis vestræ, tam primi quàm secũdi, dimissa secũda via, acquieuerunt primæ viæ, requirentes instãter sacrum concilium, vt postquàm secunda via non placebat, primam prosequeretur, & decretum ad executionẽ deduceret. Et qm̃ sacrum conciliũ dubitauit, an propter conclusa hic in Cõstantinopoli, maiestas vestra vellet primæ viæ acquiescere, præfati ambasiatores exhibuerunt, quòd Imperialis maiestatis vestræ, p quod maiestas vestra plenam eis concessit potestatem. Quòd si prædictam viam non posset à sacro concilio obtinere, insisterent totaliter primæ viæ. Asseruitque publicè dominus Georgius, reuerendissimum dominum Patriarcham Constantinopolis sibi dixisse inter cætera, quòd si sacrum concilium nollet secundæ viæ, quæ hîc fuerit conclusa, annuere, sed mallet persistere in prima via conclusa in Basilea, si opus esset, faceret se deferri in humeris, ut propter mandatum datum primis ambasiatoribus & iusiurandum, non discederet à promissis & conclusis. Sed & dominus Christophorus Garatanus Orator sanctissimi domini nostri, qui illis diebus Basileã venerat, deportauit literas Apostolicas ad sacrum concilium, in quibus sanctissimus dominus noster totũ hoc sacrum negocium concilio remittebat: cuius optioni commisit, vt quam vellet viam eligeret, vel conclusam. Et quicquid in his per sacrũ concilium deliberaretur, ipse approbaret. Tandem igitur ipsum sacrum concilium, & ipsi Oratores Maiestatis vestræ, primam viã iterum firmauerunt, & determinauerunt illam prosequi, donec DEO authore pacis largiente, per istam viam pax reddatur Ecclesiæ sanctæ. O felix hora, qua dici poterit Græcorum & Latinorum Ecclesia vna. O beatos oculos, quibus Dominus dabit statim videre vnionem. Sperant patres in sacro Basileensi concilio congregati diebus suis videre pacem Ecclesiæ, pro qua orant sine intermissione. Quoniam & uos & nos magnum zelum pacis habuisse ostendimus, quid superest, nisi ut bonam voluntatem per operis euidentiam ad consummationẽ vsquequaque perducamus? Maius, quod in hac re est, bona voluntas est: Hanc vtraque pars se habere asserit, & signis euidentibus comprobamus. Apponamus iam manus ad executionem operis. Intẽtio enim sacri concilij Basileensis est, vt ex parte sua non pereat unus apex uel unum iota de lege sui decreti. Quare etiam Maiestas uestra debet

manus

manus apponere ad hoc opus sanctiss. perficiendum, cùm iam tempus habeat opportunum. Ne fortè iuxta verbum Saluatoris, Ioan.9.a veniat nox in qua nemo poterit operari. Timendum est enim valdè, si noluerimus hoc bonum operari, dum tempus habemus & possumus, illud alio tempore non possimus cùm voluerimus, Turcis, Tartaris, Sarracenis, & alijs infidelibus iusto Dei iudicio occulto Christianos ita prementibus, vt etiam ad inchoandum hoc opus adspirare fas non sit. Ex quibus omnibus maiestas vestra Imperialis potest perpendere, quòd ex iusta causa & rationabili sacrum Concilium dimisit secundam viam, quæ fuerat conclusa hìc in Constantinopoli, intenditq; primam viam prosequi ad honorem omnipotentis Dei. Et hæc est secúda pars orationis nostræ. Dominus Simon consummabit.

Tertia pas eiusdem propositionis:

MEministis (vt opinor) serenissime Imperator verbi, quod ex ore Imperiali processit. Promisistis in animam genitoris vestri bonæ memoriæ, & in animam vestrã, necnon per fidem, quã princeps catholicus tenere debet & seruare, gratum ratumq; habere, quicqd Oratores vestri p sancta vnione Ecclesiarum Christi cum sacro Basileensi Concilio concluderent, sicut patet ex tenore chrysobuli vestri. Quapropter vestram exhortamur in Domino imperialẽ Maiest. & petimus, quatenùs Maiestas vestra, & etiã reuerẽdissimus dominus Patriarcha velitis in personis proprijs iureiurando & per bullas auream & plumbeam more solito ratificare, & quãtum in vobis est, executioni demãdare omnia ea, quę per Oratores vestros plenissimo mãdato suffultos in publica sessione cum ipsa sancta synodo vnanimiter vos ipsi cõclusistis, & in altari celebrata Missa de spiritusancto, super sanctis euangelijs solenniter firmasti. Secundò petimus, quòd cùm tempus in decreto statutum effluxerit, ne circunstantiæ rerum impediant hoc tam sanctissimum negocium, quatenus debitum tempus statuatur pro executione conclusorũ, in quo maiestas vestra possit exeq quod iurauit, & Ecclesia nostra operari, quod promisit, præsertim quia si tẽpus effluxerit, culpa vestra nulla fuit. Quoniam firmiter credimus, quòd si vestra Maiestas notitiam habuisset eorum, quæ in Basilea facta fuerunt, nullo modo aliã viam attentasset. Et ex alio capite Maiestas vestra totaliter immunis est à culpa, quia putauit quòd sacrum Conciliũ consentiret in secunda via. Similiter neque fuit culpa sanctissimi domini nostri, quia licèt sanctitas sua misisset huc dominũ Christophorum ad tractãdum pacem Occidentalis & Orientalis Ecclesiarũ, tamen hoc totum negocium remisit ad sacrum Conciliũ. Sed nec ipsa sacra synodus peccauit, quia ad exequendum decretum suum parata est, & erit. Pro cuius etiam executione nos Oratores suos huc trãsmisit. Quid ergo? zelus domus Dei hoc fecit, vt eodem tempre plures concurrerent, sequentes doctrinam Euangelicam: Simile est regnum cœlorũ homini Matt.13. quærenti bonas margaritas: Inuẽta autè vna preciosa, vendidit omnia quę possedit, & cõparauit eam. Postremò serenissime Imperator, sicut in mandatis habemus, petimus locum optimum ad celebrandum Concilium œcumenicum, in quo pax Ecclesiæ votiuum sortiatur effectum. Et dicimus secundũ dispositionẽ Christianitatis, prout his diebus prohdolor disposita esse cernitur, nõ est locus aptior ad celebrandum huiusmodi Concilium œcumenicũ, quàm ciuitas Basileẽsis. Vtinam rationes congruentię possem Maiestati vestræ lingua Græca exprimere, quoniam apud vos meriùs resonarent, quàm in Latino sermone. Sed quando lingua deficit, charitas magìs inardescit. Quemadmodùm enim sol, cùm multę* exteriùs, nõ lucet for.* tenebræ super terrã, sed interiùs ardet in cœlo: sic cũ maiori loquimur charitate, * quanto lingua * quando nescit vti Græco idiomate. Cęterùm plures occurrere possent circa materiã loci opportunitates, quę longum esset enarrare. Sed ex multis quinque colligimus, quas Imperiali Maiest. proponere volumus. Prima sumitur ex quiete loci, quoniam illa regio est pacifica, quieta & tranquilla: & per consequens aptissima ad tractandũ pacem Ecclesię, sicut scriptũ est: In pace factus est locus eius. Pro- Psal.75. pterea Cõcilium œcumenicum cui spiritũsanctũ oportet assistere, oĩno fieri in huiusmodi loco trãquillitatis & pacis * De for.* conuenit. cæteris verò partibus Christianitatis, quod dolẽter referimus omnes ferè guerris lacerãtur, atque etiam consumũtur &c. Sola illa ciuitas & regiones circunstantes, quæ super Rhenum fluuium protenduntur, tranquillitate gaudent & pace: quare ciuitas illa locus est aptissimus ad celebrandũ Conciliũ œcumenicũ pro consequenda vnione Ecclesiæ.

Secunda ratio fundatur in libertate, quæ debet in Concilio œcumenio esse. Petiuistis per Oratores vestros, vt Concilium vestrum futurum sit liberũ, ita ꝙ vnicuique liceat dicere votum suum sine rixosa contentione, Quanta autẽ ibì sit libertas loquendi, cõsulendi, deliberandi, cõcludendi, sciunt Ambasiatores maiest. vestrę, qui in ciuitate Basileẽ. longo tẽpore steterũt, * si ciuitas illa, for.* ꝙ scilicet, est ciuium concordia & vnitas. Basilea enim inter cęteras ciuitates, ciuitas propriè appellatur, quia à se regitur, & ciues nulla partialitate diuidũtur. Amicitia principis ibidèm dominãtis, neminem opprimit timore: tantaq; est ibi libertas, quòd etiam inimici Ecclesiæ, quãdo ibi accesserunt, maxima potiti sunt libertate. Accedit tertia ratio, quoniam cõgruum est, vt vbi hoc sanctissimum negocium accepit initium, ibi perficiatur. Exhibitio

bitio ibidèm rerum præteritarum, indicium est futurarum. Et ideo si in illo loco fiet Concilium œcumenicum, tractatus pacis sortietur effectum. Quarta ratio respicit fertilitatem patriæ: quoniam vbicunq; celebrabitur Concilium œcumenicum, oportet ibi maximam multitudinẽ gentium conuenire. Cõueniet enim ibi summus Pontifex, Cardinales, Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & prælati cæteri Ecclesiæ nostrę Occidentalis, conuenient reges & principes, & Ambasiatores absentum principum. Conueniet etiam Serenitas vestra cum patriarchis & prælatis, regibus & principibus Ecclesiæ Orientalis. Quomodò possit hæc multitudo viuere, nisi locus abundaret maxima fertilitate? Tanta est autem fertilitas patrię & Basileeñ. regionis, ꝙ Concilium generale ex latere totius Eccesiæ nostræ iam per quinquennium sustinuit. Vndè sicut Basilea est in medio totius obedientiæ nostræ, sic & verè præ cæteris fertilior locus est de se, & ad illum tanquam ad centrum confluunt vndiq; bona ab omni alia regione.

Vltimò amœnitas loci non parum videtur ad rem pertinere, quoniam in prę fata ciuitate Basileeñ. tanta est serenitas aeris, quòd nunquã aut raro subijcitur pestilentiæ. Quæ cùm sit contagiosa infirmitas, solet Concilia generalia & regionalia sine fructu dissoluere. Petimus igitur serenissime Imperator, quatenùs Maiest. vestra illum velit eligere locum, vt absq; omni impedimento celebrari possit Concilium œcumenicum. Et eccè nos offerimus pro parte sacri Cõcilij ad executionem decreti, donec largiente Domino pax reddatur Ecclesiæ Dei, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

PROOEMIVM DECRETI, QVOD non placuit Imperatori dicto.

Sicut pia mater pro filiorũ salute semper anxia est, nec vnquam quiescit, donèc si qua inter ipsos dissensio sit, sopita fuerit: sic multo ampliùs sancta mater Ecclesia, quæ filios ad perpetuam vitam regenerat, omni conatu laborare consueuit, vt omnes qui Christiano nomine censentur, sublato omni dissidio, eandem fidei vnitatem, sine qua salus esse non potest, fraterna charitate custodiant. Quamobrem huius sanctæ synodi ab initio suę congregationis pręcipua cura fuit, recens illud Bohemorum, antiquumq; Grę corum dissidium prorsùs extinguere, & eos nobiscum in eodem fidei & charitatis vinculo perpetuo copulare.

Articuli Ambasiatorum Concilij Basileeñ.

Primus punctus est de ratificatione eorum quæ gesta sunt, ꝙ videlicet serenissi. Imperator & reuerendissimus dominus Patriarcha velint proprijs in personis iureiurando & per bullas auream & plumbeã more solito ratificare solenniter, & executioni demandare, quantum in ipsis est, ea quæ ipsi in sancta synodo Basileeñ. per suos solennes oratores plenissimo mandato fulcitos, & publica sessione cum ipsa sancta synodo vnanimiter concluserunt, & in altari celebrata Missa de Spiritusancto, super sanctis euangelijs & cruce Dominica iureiurando solenniter firmauerunt.

Secundus punctus est de tempore, quia cùm tempus in decreto statutũ & expressum, non defectu sacri Concilij, aut ipsorum dominorum Imperatoris & patriarchæ, seu ambasiatorum eorundem, sed alijs ex causis iam effluxerit, necesse est, vt pro executione conclusorum, tempus debitum & competẽs per vtranque partem statuatur.

Tertius punctus est de loco Basileeñ. ꝙ videlicet præfati serenissimus Imperator & reuerendissimus patriarcha multis ex causis dignentur & velint assentire, ꝙ Concilium vniuersale & œcumenicum, quod condictũ est celebrari, in ciuitate Basileeñ. celebretur.

Quartus punctus est de executione decreti, quia videlicet missi sumus ad præsentandũ præfato serenissimo Imperatori & reuerendissimo patriarchæ decretum conclusorum in publica forma cum plumbea bulla præfati sacri Concilij Basileeñ. inquantum attinet ad dictum sacrum Concilium, ad inchoandum executionem decreti eiusdem, & conclusorum contentorum in eodẽ decreto.

ALII ARTICVLI IMPERATORIS Constantinopolitani.

Primò dicimus & volumus, vt proœmiũ decreti aliàs lectum & intellectum, totaliter tollatur, & ad minùs corrigatur, tali modo, vt possimus remanere in hoc contenti, vt omnis mala & scandalosa suspicio remoueatur, quæ poterit per illud proœmium in animis quorundam exoriri.

Secundò, si (quod absit) vnio & concordia Ecclesiarum Christi non sortiatur effectum, sed recedamus ex illis partibus discordes & diuisi, sicut nunc sumus, quòd non afferatur nobis propter hoc aliquod impedimentum, damnum, vel aliquod hostile, quouis modo ex parte sanctæ Romanæ Ecclesiæ, immò vt fiat reditus noster ad has partes cum ijsdem honoribus, dispositionibus, fauoribus, cum quibus illuc accessuri sumus. Et faciat nobis pars sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnia, quæ pertinent ad reuersionem nostram in tali etiam casu, sicut si fieremus concordes & vniti, vt in Deo speramus.

Tertiò, si contigerit aliquos dominos reges ac principes non affuisse tali synodo nec verè, nec repręsentatiuè propter aliquas causas tam ex partibus nostris, quàm Occidentalibus, quòd hoc non intelligatur, nec habeatur

beatus pro defectu aut reuersione conuentorum & conclusorum, vel ipsius rei, & sollicitandæ sanctissimæ vnionis.

Quartò, quòd in ciuitate vel regione, in quibus debeat, DEO authore dictum œcumenicum Concilium celebrari, & in alijs ciuitatibus ac regionibus Romanæ Ecclesiæ subiectis, veniendo, stando, redeundo, nos & omnes nostri nullum habeamus impedimentum, grauamen, nocumentum, vel quodcunque malum ab aliqua persona tam ecclesiastica quàm seculari, propriè vel communiter, palàm vel occultè, ex quacunque occasione.

Quintò & vltimò, quòd si aliquis vel aliqui de quacunque natione & cuiuscunque fortunæ & qualitatis ex illis, qui ex parte nostræ Ecclesię ibidem accessuri sunt, in aliquo peccaret, iudicium illius peccati spectet ad nos & nostram partem: pœna etiam illius determinetur nostra discretione, & non habeat super hoc & possit aliquid facere pars Occidentalis ecclesiæ subiectorum nostrorum omnium.

ALII ARTICVLI Responsorum Ambasiatorum Concilij.

AD primum dicimus, quòd nunquam fuit de intentione per procemium decreti iniuriari aliquo modo Ecclesiæ Orientali, nec ex ipso sanè intellecto (vt declaratum est) potest vel debet aliquis iustè scandalizari.

Item dicimus, quòd si Ambasiatores ipsorum vel ante promulgationem decreti vel post, aut in recessu ipsorum fecissent aliquã difficultatem de dicto procemio, per sacrum Concilium debitum fuisset appositum remedium.

Dicimus vlteriùs, quòd non est in potestate nostra, dictum procemium tollere aut corrigere, siue mutare, aut aliud facere, tum quia non habemus sigillum aut plumbum Concilij, tum quia illius est tollere, corrigere siue mutare, cuius est concedere. Postremò, quo ad hunc primum articulum dicimus, quòd propter prædictum procemium nullo modo tãtum bonum est omittendum, aut aliquo modo differendum. Et offerimus nos ad omnia remedia rationabilia, nobis possibilia.

Ad secundum dicimus, quòd si loquatur articulus de expensis honestis, clarum est ex tertio & decimo capitulis ipsius decreti. Et si ampliori declaratione indiget, parati sumus ad declarandum &c. Si autem de securitate loquatur, prouidebitur per saluumconductum.

Ad tertium, quod de regibus, principibus ac dominis & principalibus Ecclesiæ prælatis consentire non possumus, quin saltem intersint repræsentatiuè, vt patet ex primo capitulo decreti, & ex declaratione, Quid est synodus vniuersalis & œcumenica. Nam inter alia dicitur in primo capitulo: Similiter venient ex omnibus regnis & dominijs, quæ subijciuntur ecclesiæ Græcorum cum plena potestate & mandato vallato iuramento & alijs clausulis opportunis, tam ex parte secularium dominorum quàm prælatorum.

ORATIONES ALIQVOT IN SEV PRO IPSA Basileen. Synodo, Contraque vel ad ipsam habitæ.

COLLATIO EXIMII Decretorum doctoris, magistri Ioannis de Bachenstein, facta coram domino nostro sanctissimo in Florentia.

BEatissime pater, exigeret presentia V.B. in primo dicẽdorum alloquio orationem ornatè compositam, matureque digestam, quæ S. V. dignitatem, clementiam, aliasque virtutes & dotes summas in medium adduceret, & rem ipsam Deo gratissimam, & hominibus saluti feram, de qua paulopòst dicturus sum, peroraret. Quis autem eloquentię princeps aut Tullianę sapiẽtiæ, præsulatum supremi vicarij Iesu Christi, modico & inculto sermone ad plenũ explicare poterit? profectò mearũ virium, sed & sublimioris ingenij transcendit facultatem. Rem insupèr ilico subijciendam, veritatis nitore submissam video, ratusq; nõ sum eam verborum lenocinio indigere. Canon mihi locupletissimus testis est, eum superuacuis laborare impendijs, qui solem certat facibus adiuuare. Quoniam igitur gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis argumenta, immorari in ea re verborum fucatis coloribus ampliùs non putamus. Ne autem vsque ad fastidij necessitatem mea se extendat præfatio, ad conceptam materiam orationem cõuerto, non tamen de propria virtute, sed de munere largitoris illius, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, confidens. Verùm P.B. cùm parẽs noster ille solus & vnus Deus gloriosus, fingeret animal rationale, ipsum ex humo subleuatum, ad contemplationem sui artificis erexit: & solus homo est, qui res cœlestes accepit: spectare eum Deus cœlum voluit, vt religionem ibi quærat. Apparet non esse rationis humanæ, vt postpositis diuinis ac humanis præceptis, opes terrenas, quæ plerunq; curuant animal rationale, venerari. Cùm autem P. B. gloriosissimi pontifices antecessores V.B. magni, iusti, in cœlestibus rebus experti, summa religione Iacob. 1.

ne Deum adorabant, iustitiæ cultum colebant, in omnibus Deum præsentem esse putabant, decreta sacrorum Cōciliorū in summa reuerētia ac veneratione habere solebāt, & à suis subditis obseruari faciebant, adeò etiam, vt beatus Gregorius tantæ beatitudinis & scientiæ pontifex, Quatuor Concilia generalia vniuersalia, sicut quatuor libros Euangelij professus fuerit, scilicet Nicęnum, Constantinopolitanum, Ephesinū, & Chalcedoneñ. Ratio, quia in his velut in quadrato lapide, sanctę fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ atque cōmunis actionis norma existit. Et cùm vniuersali sint cōsensu cōstituta, se, & non illa, destruit, quisquis præsumpserit absoluere quos religāt, aut ligare quos absoluūt. Clarum autem est, iuxta Gelasij Papę sententiam, ꝙ eadem veneratione & decreta aliorum Conciliorum custodiēda & recipiēda sunt. Nedum autem dicta quatuor generalia Concilia cum suis sequentibus, solummodò quo ad fidem beatus Gregorius se venerari fatetur, sed etiam quo ad Reformationem, quando subiungit, dicens: Quia in his cuiuslibet vitæ atque communis actionis norma existit. Cōstat autem & luce clariùs apparere potest, ꝙ iuxta sacri Cōcilij Constantieñ. decretum, quemlibet, etiam si papali præfulgeat dignitate, decretis sacrorū Cōciliorum obedire debere in his quæ pertinēt ad fidem, schismatis extirpationem, & Reformationem Ecclesiæ in capite & in mēbris, & pertinentium ad ea. Et si gloriosissimi pontifices ea destruere, quæ antecessores sui statuerunt, erubuerunt: multò magis decet & expedit, quinimmò necessarium foret S.V. eorum vestigijs inhærendo, decreta sacrorum Conciliorum summa cum veneratione obseruare, & obseruari facere & custodire. Sicque Pater B. si priscorum sacrorum pontificum magnifica opera S. V. attendit, summo studio conabitur gloriam suam triumphalem suis posteris & vniuerso orbi relinquere profuturam. Neque S.V. retrahat leuis occasio, quinimmò diuinæ necessitudini satisfaciet, si grato studio suo adminicula misericorditer petenda Ecclesiæ Dei feliciter condonabit. Non iniustum petimus, non S.V. maximis prælijs & certaminibus confligere rogamus, nō insuperabiles montes transituram, non ampla terrarum spatia vasti orbis lustrare: sed vt sancta Catholica Ecclesia fauoribus benignis participata, bonos felicitatis suæ conuentus in perpetuum memorales conquirat gloriosè. Nunc autem P. B. de vestræ sanctitatis benedictione ad rem specialiùs descendam, alia iniuncta posteris temporibus explicaturus.

Considerās itaq; sancta Catholica Ecclesia, per sacram synodum Basileēsem præsentata, Reformationē Ecclesiæ Dei in capite & in membris, vniuerso orbi summè esse necessariam, & ad eam perficiendam creberrimis literis S. V. magna cum charitate & solertia propulsatā fuisse, In nomine Spiritussancti paracliti, magnis ac varijs impedimētis interuenieñ. sua saluberrima promulgauit decreta. Cùm autem P. B. ob eorundem transgressionem magna scandala in Ecclesia Dei pręteritis temporibus exorta sint, & nisi accuratiùs prouideatur, timendū foret, maiora scandala intolerabilia ac schismata grauiora suboriri, maximè autem propter non obseruationem decreti de electionibus, ob quam transgressionem paucis temporibus elapsis, sequi poterit perniciosissimum schisma in Ecclesia Dei, periculosius quidem, quàm fuerit aliud nouiter extinctum. Illud nanque diuidebat Ecclesiam Dei in duas partes. Sed si S. V. non seruaret decretum de electionibus per sacrum Concilium promulgatum, timendum foret, ꝙ infra decem aut quindecim annos sancta Catholica Ecclesia diuisa reperiatur in tot partes, quot sunt diœceses. Proximis insupèr diebus, cùm Ambasiatores sacri Concilij Franckfordiæ in solenni conuentione sacri Romani Imperij principum Alemaniæ & Electorum essent constituti, audiuerunt grauissimas querelas maximaque scandala exinde euenire. At statim verò expòst Colonieñ. & Moguntineñ. Archiepiscopi querulosas literas de nouo, sacro Cōcilio transmiserūt, postulantes humiliter & deuotè, quatenus sacrum Concilium super obseruantijs decreti de electionibus ante sui dissolutionem dignaretur apponere remedium oportunū. Quamuis autem P.B. superioribus temporibus sacrum Concilium per honorabilem dominum abbatem sanctæ Iustinæ, & demum per duos reuerendissimos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, pro obseruandis decretis editis & edendis S.V. requisiuerūt, nunc verò per duos humiles dictæ sacrosanctæ synodi oratores rogat, petit, hortatur, & per viscera Domini nostri IESV Christi obsecrat & ampliùs requirit, quatenus sanctitas vestra deinceps cum effectu seruare & seruari facere velit decreta edita & edēda per sacrum Concilium Basileeñ. & in cōtrarium attentata reuocare. Alioquin P.S. dicta sacra synodus multiplicibus iurgiorum ac scandalorum crebris propulsata opprobrijs, intendit dare operā efficacem, per quā decreta sua ab omnibus inuiolabiliter obseruentur, etiam quacunq; præfulgeant dignitate, prout possibile erit. Vndè iam tot scandala & schismata in populo Christiano suborta existunt, & perampliùs sequi verisimiliter timentur, quod sacro Concilio non expedit conniuentibus oculis pertransire. Et si sacrum Concilium non foret congregatum ad obuiādum dictis scandalis, de nouo deberet congregari. Nunquam autem sacrum Cōcilium patietur se dissolui, nisi pri-

mitùs adhibitio sufficienti remedio modo possibili pro obseruandis decretis eiusdem. Quid nanque prodesset condere decreta & leges, si non manutenerentur? Qualis insuper futuris temporibus spes generalia Concilia congregandi haberi poterit, si decreta sacri Concilij Basileen. tot laboribus & expensis condita & promulgata, tam de facili violari, ac etiam retractari ac irritari à quocunque tolerarentur? Et profectò nisi diligentiùs prouideatur super obseruantia decretorum, paucis temporibus elapsis, omnis authoritas sacrorum Conciliorum eneruabitur, & disciplina ecclesiastica peribit. Vulgaris nanque inoleuit vox populi, si durante Concilio hæc fiunt in viridi, quid eo dissoluto * spectandum foret in arido? Prætereà P.B. ad dictam obseruantiam decretorum, ex suscepti regiminis officio S.V. adstricta est. vndè iuxta Iuliani Papæ sententiam, officij nostri considerationem non est nobis dissimulare, non est tacere libertas, quibus maior cunctis Christianæ religionis zelus incumbit: & per consequens, feruentiori desiderio ea quæ sunt Christianæ religionis decreta, Romanos pontifices seruare oportet. Neque aliquam aliam sedem, secundum Gelasium, vniuscuiusque synodi constitutum, quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, magis exequi pre cęteris oportet, quàm primam, quæ & vnamquanque synodum sua authoritate confirmat, & continua moderatione custodit. Nedum autem verbo aut scripto ea amplecti, sed etiam vsque ad animam & sanguinem, ea quæ Spiritusancto dictante patres diffiniuerũt, præcipua virtute defensare & seruare, ab alijsq; obseruari facere & custodire: quod si S.V. fecerit, consequetur profectò sancta catholica Ecclesia immensam gloriam, honoremque suscipiet pariter & decorem: sacrũ quoque Concilium Basileeñ. in Spiritusancto legitimè congregatum, & S.V. vinculo charitatis indissolubili erunt vnum, sicut & nos vnum sumus.

* sperandum

Insupèr P.B. quot & qualia scandala præteritis temporibus prouenerint ex eo, quòd sententiæ etiam tres conformes latę in sacro Concilio, in curia Romana refutantur, retractantur & reuocantur, ad plenè explicãdum non sufficeret dies neque mensis. Patres autem sacri Concilij, & etiam cuncti principes seculi, de hac re non solùm admirantur, sed & grauissimè scandalizantur, cùm hoc cedat in maximum scandalum & perturbationem Ecclesiæ vniuersalis. fiunt nanque diuersi processus in diuersis partibus: vnus excommunicat, alius verò absoluit: vnus obedit, alter contemnit. Quanta autem mala & contemptus ecclesiastici status hinc proueniant, lingua nostra mortalis ad plenum explicare non poterit. Et quod grauius est, fiunt processus in curia Romana, per quos mouentur supposita Concilij, signanter autem scriptores & abbreuiatores, cùm tamen ita necessaria negocia ibidèm tractentur, quòd non solùm deberét vocari, quinimmò & alij mitti. Ea propter P.B. dicta sacra synodus S.V. rogat, petit, hortatur, & insupèr per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi obsecrat & requirit, quatenus S.V. deinceps taliter velit prouidere, quòd ista aut consimilia decæterò non fiant. Et præsertim mandare domino Patriarchæ Hierosolymitano, à quo dicitur illud monitorium emanatum, vt illud reuocet, & decæterò consimilia non attentet. Perampliùs autem S.V. dignetur fauere & habere recommissa supposita sacri Concilij, prout in decreto adhæsionis pollicita fuit S.V. facere velle. In omnibus autem S.V. velit sic agere, quatenùs patres in sacro Concilio concipere valeant, S.V. manutenere sacrum Concilium, & non per indirectum dissoluere. Quod si S.V. fecerit, * totus insupèr orbis vniuersus exinde magnam suscipiet consolationem & quietem, sacrum insupèr Concilium & S.V. erunt vnum, sicut & nos vnum sumus.

for. * totus orbis vniuersitas

Postremò pater beatissime, sacrum Concilium volens ea significare S.V. quæ proximis diebus in sacrosancto opere Reformationis, dudum vniuerso orbi per suas literas promisso fecit & ordinauit, in præsentiarũ in signum participationum tot & tantorum bonorum operum, transmittit S.V. decretũ de Annatis, vacantijs & communibus seruitijs tollendis, prout in ipso decreto statim præsentando clariùs continetur. Et dicta sacra synodus hortatur & requirit S.V. quatenùs velit ipsum decretum in sua curia seruare, & alibi obseruari facere & custodire: quoniam ipsum est conforme legi diuinæ & canonibus sanctorum patrum, & dignetur ipsum benignè suscipere, tanquam opus qđ principaliter reformandum erat. Quanuis autem P.B. istæ Annatæ introductæ fuerunt ex causa Passagij terræ sanctæ, nunc autem cessante causa, cessare poterit & effectus. Etiã dictæ Annatæ hactenus subleuatæ, nõ sunt conuersę in eum vsum & finem, propter quẽ Annatæ adinuentæ fuerunt. Maximè autẽ, quoniam superioribus temporibus in subleuationem dictarum Annatarum, tantus rigor, tantæque exorbitantiæ, & tot insupèr destructiones, & orbationes insignium ecclesiarum prouenerunt, adeò etiam, quòd in multis ecclesijs cultus diuinus nedum diminutus, sed etiam in totum in collapsum reductus existit. Multi enim notabiles prælati, ob non solutionem Annatarum, innodati censuris ecclesiasticis, multis annis à diuinis abstinentes, & tandem plurimi in ipsis sic mortui, in terra ꝓphana inhumati sunt. Alij verò coacti sunt vẽdere libros, calices, capsas reliquiarum & ornamenta ecclesiarum.

tur. Alia autem innumerabilia mala, quæ exinde subsecuta sunt, in longum enarrare de præsenti supersedeo. Quibus singulis attentis, peramplius non expediebat sacro Cōcilio, conniuentibus oculis pertransire. Vndè P.B. si Alexander sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopus, scribens Lucensi ecclesiæ constituerit & decreuerit, ꝙ nullus cuiuscunque gradus clericus pro ecclesiastico beneficio audeat aliquid cōferre, etiam si fabricę ecclesię vel in denarijs seu etiam in vsus pauperum donatum tribuendum foret: multo magis decuit sacrum Concilium, quod est speculum & norma cuiuslibet vitæ atque communis actionis, decretare & ordinare, quatenùs peramplius in collatione beneficiorum, confirmationum, Electionum, admissionum, postulationum, tam in curia Romana, quàm alibi, nil penitus antè vel pòst exigatur, directè vel indirectè, prętextu etiam cuiuscunque consuetudinis, priuilegij vel statuti, aut aliàs quacunque recepta occasione. Sacrum nanque Concilium nil noui fecisse videtur, sed antiquissima iura sanctorum Romanorum pontificum innouauit. Nihilominùs P.B. sacrum Concilium omninò dispositum est, & iam laborat per aliquem alium modum honestiorem S.V. & dominis cardinalibus talem facere prouisionem de qua S.V. dictique domini Cardinales meritò poterunt contentari. Pręsertim autem si sacrum Concilium informatū fuerit realiter & cum effectu, S.V. decreta sacri Concilij Basileeñ. seruare, & ab alijs obseruari facere & custodire, prout & S.V. in Bulla suæ adhæsionis pollicita est ea seruare, has preces pater B. pro hac vice nos humiles & tantilli dictæ sacrosanctæ synodi oratores, S.V. magna cum instantia offerimus, rogantes S.V. humiliter & deuotè, quòd si nobis iniuncta non tam maturè aut eleganti stylo quo debuissemus, exposuerimus, id non sacro Concilio, sed nostræ imperitiæ S.V. asscribere dignetur. Finaliter P.B. optat ipsa sacra synodus, vt Deus gloriosus vota & agenda S.V. feliciter dirigat, & cęlesti dono prosequatur, vt per hæc & alia quæ Domino inspirante S.V. in posterum fecerit, immarcescibilem vitæ æternæ coronam & triumphalem gloriam consequi mereatur, quam S.V. & nobis omnibus concedat IESVS Christus benedictus in secula. Amen.

RESPONSIO DOMINI Eugenij Papæ ad prædicta proposita per Ambasiatores Concilij.

SAnctissimus dominus noster Papa venerabilibus viris oratoribus sacri Basileensi Concilij super propositis & petitis per eos responsum requirentibus, hoc modo respondit.

Quòd mens & intentio, ac omne studiū suum semper fuit, intēdere & vigilare ad ea quæ honorem Dei, salutem animarū, ac bonum totius Ecclesiæ ac reipublicæ Christianæ concernerent, signanter ad extirpationē hæresum, reformationem morum, ac pacem populi Christiani. Et specialiter ad reductionem Græcorum, & Ecclesię Orientalis ad veram & catholicam fidem. In qua re quantùm laborauerit, primùm Cōstantiæ, deinde Romæ tempore felicis recordationis domini Martini Papæ Quinti, prædecessoris sui, dū esset in minoribus, postremò postquàm ad apicem Apostolatus assumptus fuit, ferè omnibus notum est, ita vt non ociosè extimet, quòd si in ea re sibi credulitas fuisset adhibita, iam ad optimum finem peruentum fuisset, aut saltem huiusmodi reductio magnum principium haberet.

Quantum autem ad negocium indulgentiarum, Electionum, Annatarum, causarum & vocationum scriptorum & abbreuiatorū Romanæ curiæ, respondit: Quia materiæ grandes sunt, & discussione ac declaratione indigent, se vnà cum fratribus suis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus decreuisse respondere per suos * sacro Concilio: quod quamprimùm facere intendit, sperans responsiones suas tales esse debere, quæ iustitiæ & honestati conueniant, ipsique sacro Concilio & omnibus piè sentiētibus ad Dei honorem, charitatem & pacem, ac bonum vniuersalis Ecclesiæ, gratæ ac acceptæ meritò sint futuræ.

POGGIVS.

Ego Poggius domini nostri Papæ Secretarius, suprascriptam responsionem de mandato suæ S. scripsi manu propria & subscripsi.

Auscultatum cum originali scripto in schedula papyrea. Et concordat. Et interfui quando 12. die mensis Augusti millesimo quadringentesimo tricesimoquinto præfatus Poggius in camera S. domini nostri Papę coram multitudine prælatorum, doctorum, & aliorum virorum, respondit dictam schedulam scripsisse, & dominis Ioanni de Bachenstein decretorum doctori, & Matthæo * Mesnaige in sacra pagina Baccalaureo, oratoribus sacri Basileensis Concilij præfatis, ex parte ipsius sanctissimi domini nostri Papæ præsentasse.

Ita est. D. Barard. notarius publicus.

C. Rousselli.

SEQVVNTVR

RESPONSIONES FACTÆ per Dominum Antonium auditorem nomine fratris Ambrosij Prioris generalis & suo, pro parte sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Eugenij diuina prouidẽtia Papæ Quarti, in generali congregatione ad petitiones factas per oratores sacri Concilij, millesimo quadringentesimo trigesimoquinto, die septima Octobris.

Nuncij & oratores à sacro hoc generali destinati Cõcilio ad sanctissimum in Christo patrem & dominũ nostrum, dominum Eugenium diuina prouidentia Papam Quartum, Venerabiles scilicet & doctissimi viri magistri Matthæus * Neuartze, sacræ professor Theologiæ, & Ioannes Bachensteyn decretorum doctor, iniũctum eis prosequentes officium, Reuerendissimi reuerendique in Christo patres & domini, cæterique vos patres & viri electissimi, plura diuersis orationibus ipsius domini nostri beatitudini exposuerunt, eorumq; * adplacuit corroborantes exhortatorias suas petitiones authoritatibus, tum rationibus, tum quoque persuasionibus, ornatè sanè atque discretè: quæ cùm omnia reuerendissimis P. & dominationibus vestris nota fore conspicimus, ad vniuscuiusque exhortatoriè petiti responsionem descendere congruentiùs iudicamus, quàm eorundem dominorum oratorum singula repetamus proposita, verùm non declinantes ab ordine, per eos ipsos egregiè custodito, vice & nomine ipsius S.D.N. cuius sumus nuncij & oratores immeriti, frater Ambrosius Prior generalis & ego Antonius auditor respondebimus singulis eorum petitionibus, conclusiuè tamen, nè verbis immorari videamur. Ex qua tamen responsione satis apertè colligi poterit, quid eorum quisque dixerit petieritve.

for. * adeò placuit oratio, corroborantium

Ad primum igitur reuerendissimi patres, vosque viri elegantissimi, per ipsum magistrum Matthæum primò propositum atque petitum, dicimus, quòd sanctissimus dominus noster inter omnes alias res, quantumcunque graues, reductionem Græcorum & Ecclesiæ Orientalis ad veram & Catholicam fidem, semper sibi præcipuam fecit. In qua quidem re, quantum laboris, curæve sumpserit, primùm Constantiæ, deindè Romæ tempore felicis recordationis Domini Martini Papæ Quinti, postremò postquàm ad apicem Apostolatus assumptus fuit, multis notum est, præsertim plerisque ex vobis reuerendissimi reuerendique patres. sicque materiam illam omni quo meliùs potest studio vnà cum hoc ipso sacro Concilio paratus est prosequi, gauderque plurimùm, quòd hæc Græcorum reductio vobis patribus & dominis reuerẽdissimis facilis videatur, quam quidem primum per sanctitatem suam promotam, aliqui phylacteriam antiquam & cantilenam vocabant. Et hæc quo ad primum.

Quo verò ad secundum, hoc est, ad materiam indulgentiarum, sic breuiter respondemus: Modus iste habendi pecunias, reuerendissimi patres, grauis est, eo quòd ex quæstu proueniat, qui in similibus superiori tempore multa mala attulit exempla Christiano populo. Item aduentus Græcorũ, cuius gratia hoc quæritur, omnino incertus est, quanquam eorum oratores aliquid certi conclusisse videantur. Nam & aliàs multa pollicitĩ sunt, quæ tamen aut rerum vel temporis necessitate vel alia causa mutato consilio non seruârunt. Nemo in rem incertam aliquid conferre disponet, sed suspicabitur potiùs gratia turpis quæstus & lucri id fieri. Regnũ Cypri & insula Rhodi, terrarum Christianorum fortissima propugnacula, ex hoc & scandalum & iacturam grauem patiuntur: similiter & multa pia opera, quæ ad indulgẽtias huiusmodi promouentur, si contingat hos Græcos non venire, cùm & planè arbitrabitur quispiam nos illusisse, & prædam quandam hac fictione quæsiuisse, & dicet: Eccè qui in multitudine diuitiarum gloriantur, & præualere voluerunt in vanitate sua: sicque quod pro pietate quæsitum erit, ad impietatem ascribetur: quod omninò cauendum videtur, apud eos maximè, qui ad sancta opera conuenisse se profitentur. Quare concludimus reuerẽdissimi patres, quòd omninò ante omnia expectãdum sit Imperatoris & Patriarchæ finale responsum, & habenda certitudo de aduentu eorum; qua habita, siue per viam indulgentiarũ, siue alio modo, qui melior & conuenientior forsitan esse videatur, sanctissimus dominus noster se paratum offert ad concurrẽdum cum hoc sacro generali Concilio, & omnes possibiles fauores impendendum. Et hæc quo ad secundum.

Psal. 48. a
Psal. 51. b

Ad tertium breuissimè dicimus, quòd ipse sanctissimus dominus noster tunc etiam paratus est Cardinales & Prælatos, & alias literatas personas ad tam pium opus & locum electum mittere: immò & si contingat eligi locum, ad quem sanctitas sua commodè possit accedere, personaliter interesse curabit. Interim autẽ deputabit viros aliquos doctissimos, qui super differentijs Latinorum & Græcorum plenè conferant & disputent, quanquam ista materia reperiatur plenè discussa. Et hæc, quo ad proposita per venerabilem virum magistrum Matthæum.

Accedimus modò ad petitiones venerabilis decretorum doctoris domini Ioannis de Bachensteyn. Et primò, quo ad conseruantiam decretorum huius sacri Cõcilij, sic breuissimè

uissimè respódemus, quòd sanctissimus dominus noster quãtùm potuit, decreta huius sacri Cõcilij amplexus est, & seruari voluit, & in futurum paratissimum se offert: & si in præteritum aliquo particulari casu aliter factum esse videatur, id ex iustis & necessarijs causis, si diligenter res inuestigetur, factum fuisse comperietur. Et id idem in decreto de electionibus seruatum esse videbitur. Quo verò ad articulum causarum, hoc damus respõsum, quòd sanctissimus dominus noster non intendit ex causis quæ in curia recipiũtur, scandalum aliquod facere: sed cum mos sedis Apostolicæ sit, vt nôrũt dominationes vestræ, vnicuique ministrare iustitiam, non est mirũ, si ad se concurrentes suscepit, eisq; iustitiam per viros doctissimos & in talibus valdè expertos ministrari iussit. Neque semper constat à principio, cùm causa committitur, de omni circunstãtia iudicis, à quo ad curiam introducatur, videlicet qua authoritate iudex processerit. Curauit autẽ sanctissimus dominus noster materiam litium pro viribus excidere, & quãdoq; requisitus causas etiam ad hoc sacrum generale remittere Cõcilium. sed mirantur multi, & non dolere non possunt, quòd sacrum hoc generale Concilium, quod pro rebus maximis & vniuersale bonum concernentibus, congregatum se esse profitetur, ad innumerabiles priuatarum & minimarum rerum causas occupetur, & quotquot pro ea re venientes indifferenter admittat, & causas in curia Rom. cœptas, ad se retrahat. quo fit vt multi se incorporari procurẽt, non vt cõmuni vtilitati cõsulant, sed priuatis eorũ cõmodis & sæpè cum alterius partis grauamine, & signanter officialium curiæ Romanæ, qui sub eo prætextu huc sæpè trahuntur: quòd plurimi ex vobis reuerendissimi, reuerendique patres, circunspicientes, dixerunt pluriès & proclamãrũt, huiusmodi particulares causas & alia priuata negocia, per sacrum hoc Concilium non esse admittẽda, & magister Simon * Freroneñ. aliàs Orator huius sacrosanctæ synodi ad ipsum sanctissimum dominum nostrũ accedens, dixit sacrum Concilium ad ea velle prouidere, & à se omnino abdicare. Et hoc, quo ad articulum causarum.

* Freiron
* Freron

Quo autem ad scriptores & abbreuiatores, qui de hoc sacro Concilio dicuntur ad curiam vocati, dicimus illos qui tẽpore mãdati in hoc sacro generali Concilio erant incorporati, fuisse in ipso mandato & esse exceptos: sicque ex eo mandato nihil contra huius sacri Concilij supposita esse innouatum. Si qui autem posteà & iam mandato præuenti, in fraudem & illusionem mandati, incorporari curauerunt, extiment reuerendissimæ paternitates vestræ an iure fecerint. Et hoc breuissimè, quo ad scriptores & abbreuiatores.

Quo verò ad decretum annatarum &c. licèt aliàs per me multa dicta, sunt tamẽ vtile & non superfluum fore putauimus, si iterũ ad id pauca quædã subijciamus, vt in omnibus satisfecisse vno videamur sermone. Breuissimè itaque sic respondemus, quòd nemo satis admiratur, quòd in re tam grandi, irrequisitis & inscijs sanctissimo domino nostro atque sacro collegio & aliis quorum interest, tam citò & insperatè conclusum fuerit: quòd si vnquam faciendũ fuit, hoc præcipuè tempore omittendum videbatur, quo Romana Ecclesia & multę alię pro malignitate temporis innumerabilia dãna sunt passæ. Si qui in his prætendebantur abusus, his prouidendum erat sine priuatione substantiæ: aut saltem prouisio debita simul facienda erat, vt sic iustitia & pax obuiarent sibi. Vndè, reuerendissimi patres dominique pręstantissimi, interim viuent, qui hactenus indè vitæ sustentationem ducebant? vndè ecclesiarum suarum onera supportabunt, cùm præter Romanam Ecclesiam multi prælati sunt, qui ex possessionibus aut decimis parùm vel nihil recipiant? vndè sedes Apostolica impensas faciet, prouidendo necessitatibus & vtilitati vniuersalis Ecclesiæ pro his quæ pertinent ad pacem & extirpationẽ hęresum & errorũ, & ad alia concernentia bonum publicũ totius populi Christiani? Iure igitur reuerendissimi patres manu tenenda erant ista, saltem donec aliter fieret sufficiẽs prouisio, de qua prouisione sufficiẽti facienda per sacrum hoc Concilium, sanctissimus dominus noster vult esse benè contẽtus iuxta desiderium sacri huius Concilij, prouiso quòd taliter fiat, quòd stabilis & firma permaneat. Et hæc quo ad vltimum, ad laudem Dei omnipotentis. Amen.

ORATIO GERARDI Landriani Episcopi Laudeñ. Oratoris Basileeñ Concilij ad regem Angliæ & reliquos patres conscriptos regni.

Facite quod Dei est, & ipse faciet quod vestrum est. ex sacris literis apud Gregorium epistola octaua. Paucis his anteà proximè more institutoque maiorum præmissis, credim' serenissime & Christianissime rex, reuerẽdissimi patres & illustres domini, vos iamiam pro summa prudentia vestra planè intelligere debuisse, omnia nos iusta, vtilia, & nimirùm toti orbi necessaria, hodierno die serenissimam maiestatem vestram nomine sacri Basileeñ. Concilij rogaturos fore. Quapropter si qui nunc sunt hoc in sanctissimo ac celeberrimo patrum & procerum ordine, quos fortè offendi contingeret, qui cùm apud maximum & gloriosissimum omnium regem, totque sapientissimos & præstantissimos viros verba facimus, non eam dicendi artem aut elegantiam adferamus, quam eloquentissimi ipsi viri vel expectassent,

ſent, vel pro ſummo ſplendore huiuſce loci dignum fore iudicaſſent: hos tales oramus & obſecramus, vt potiùs rationem & ſummam æquitatem cauſæ, de qua paulopòſt agemus, conſiderare velint, quàm tarditatem aliquam in dicendo noſtram accuſare: neque tantum quo ornatu verborum, quàm quid & qua fide dicatur, aduertant. diximus enim in principio orationis noſtræ, Facite quod Dei eſt. Quis vnquam vllo tempore pro iuſtiore aut ſanctiore cauſa quenquam in orbe regem aut principem adiuit? quis pro tam ſalubri & honeſto negocio nũcius ad regem regijs præcipuè virtutibus inſignẽ, nulla etiam elegantia adhibita, non ea quæ exoptet, omnia impetrare poſſe confidat? Animaduertite diligenter (quæſo) ipſam miſſionis noſtræ cauſam, non minùs certè neceſſariam, quàm honeſtam. Miſſi ſumus à ſanctiſſimo Baſileeñ. Concilio ad regem, & quidem in toto orbe terrarum fideliſſimum & Catholicum, ne fides ipſa, quam fluxam ſatis & quaſſam habemus, turpiter pereat, præſidium aduocatur. Miſſi ſumus ad Chriſtianiſſimum regem, ne rempublicam Chriſtianam miſerè quidem afflictam, vitijs prauiſque moribus debilitatam & deformẽ, ac nunc quidem in ſummo diſcrimine poſitam, cùm ſubuenire maximè poſſitis, periclitari non patiamini. Miſſi ſumus ad regẽ natura mitem, iuſtum, manſuetũ, pacis amatorem, vt per ipſum, pacem, ocium, tranquillitatem, concordiam ipſi, ſuis omnibus & vniuerſo orbi terrarum pariamus. Miſſi ſumus tandem ad regem clariſſimum animo, atque genere illuſtri præter cęteros natum: vt ad tã præclara & ſalubria Dei opera, comitem ſe & participem ad ſacroſanctam ſynodum iũgere velit: ſynodum dico, in ſpiritu ſancto & in omni bono opere legitimè congregatam, vniuerſalem ſummi & immortalis Dei Eccleſiam repræſentantem, ac non minori ſtabilitati iuris firmatam, quàm in vnum rerũ neceſſitate vocatam. Quæritis in ea ædificationis & ordinationis ſuæ ſolenne ac legitimum exordium? at hæc celeberrimo omnium Conſtantieñ. Concilio decreta & conſtituta fuit, in quo certè diuinarum humanarumque literarum ex omni parte nobis ſapientiſſimi homines conuenerãt, in quo inclyta hæc, hæc inquam doctiſſima natio veſtra ſummo honore interfuit: in quo ſapientiæ lumina* & contra fermè mundi ornamenta collecta fuerunt. Quæritis ſummam in ea authoritatem? at hæc eadem ſynodus patrum, ſacerdotum, regum, principum, ducum, nationum, & communi omnium conſenſu, tanta frequentia hominum, quantam vnquam fuiſſe conſtat, vna voce, vno ore decreta, ſtatuta, diffinita, declarata, promulgata fuit. Quæritis in ea ſummorum pontificum conſenſum? at hæc ſanctiſſimorum quondam Martini, & nunc domini noſtri Eugenij

for.* contracta, &

plurimis literarum monumentis obfirmata, ſtabilita eſt & conuocata. & adijcit ad hæc omnia ſimul non mediocrem Concilium Seneñ. authoritatem. Nónne omnes in eo patres, hoc Baſileeñ. Cõcilium pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ Dei, pro communi omnium ſalute, ad hoc tempus neceſſariò celebrandum eſſe cenſuerunt? Itaque ſi diligenter omnia in vnum colligere volumus, nullum vnquam Concilium tot decretorum monimẽtis, tot diuerſis (vt ita dicam) authoritatibus ædificatum, vallatum, congregatumque, vel vidiſſe, vel audiſſe, vel etiã legiſſe fatebimur. At quàm nunc hæc ſacroſancta ſynodus nõ opportuna modò, ſed & ſi nullo vnquam tempore ſtatuta fuiſſet, maximè neceſſaria ſit, paucis attendite, & recognoſcite ſanctiſſimæ fidei & reipublicæ Chriſtianæ vulnera. Primùm, an diſſimulare poſſumus, niſi fœdiſſimè quidem, & non mediocri etiam totius nominis Chriſtiani periculo, in omni fermè regione orbis exortas atque excreſcentes indiès magìs nefarias & hæreticas factiones, venenatamque illam in primis & peſtiferam Bohemorum luem? Bone Ieſu, quàm longè lateque iam fines extendit? Quis enim non acerbè doleat, clariſſimum olim populi Chriſtiani regnum, alienum, auerſumque à fide & religione noſtra factum? Quis prætereà non miſerebitur, tot innumerabiles animas, illorum falſa peſtiferaque doctrina pellectas, igni & ſupplicijs æternis quotidiè deperire? Neque eſt animus nunc commemorare hoc loco, quantas ſtrages, cædes & incendia populo Chriſtiano hæc peſtis hominum attulerit, quòd ſanctiſſima Dei templa, aras, reliquias martyrum pollutis ſacrilegiſque manibus prophanârit. non enim omnia ſingulariter ſine lachrymis, Chriſtianis præcipuè hominibus, enumerari poſſunt. Sed nec his ſe finibus continet hęc contagioſa peſtis. Serpit enim indiès magìs & magìs hoc exitiale malum: atque ſceleratiſſimæ ac ſuperſtitioſæ genus veſanæ temeritati parum facinoris in eo eſſe videtur, dum turpia & teterrima omnia in Eccleſiam DEI, in religionem, in fidem, in diſciplinam ſanctorum patrum flagitioſiſſimè moliuntur, niſi ciuilem etiam vniuerſi orbis politiam funditùs euertant: tantumque illis ſupereſt odij & hoſtilitatis in rempublicam Chriſtianam, vt non ſolùm aduerſus Chriſtos Domini, ſed etiam aduerſus reges & principes diuino vtique iure conſtitutos, plebis & multitudinis imperitæ tumultuaria odia concitare conentur, pro concione publica prædicantes, omnes homines inter ſe pares eſſe, neque alium alio ſuperiorem fore, negantes prætereà uectigalia & tributa principibus dari oportere: quo fit, ut multi non modò homines, ſed populi, ut rerum nouarum ſemper cupidi ſunt, cùm à uera & Catholica Eccleſia,

clesia, tum à principibus etiam suis, aut re ipsa & animis & voluntate certè deficiant. Itaque hodierno tempore cùm hoc superstitiosum & maleficum genus hominum, magna nunc reductionis eorum oblata spe, ad sacrum Concilium venire obtulerit, si hæc res neglectui fortè haberi volet, vel si cùm ipsos armis vincere non potuimus, turpiter esset * cogitari à facie eorum cædem, extollent se insolenter, & conflagrabit profectò in tantum incendium hæc vis morbi, vt frustrà posteà desperatæ rei subuenire cupiamus. operemur igitur (ab Apostolo instituti) bonum, dum tempus habemus: nec tanti ac tam sperati boni occasionem nobis oblatam, præterire sinamus.

Locus obscurus.

Galat. 6.

Atque vt intelligatis ex omni parte orbis congregandi Concilij summam imminere necessitatem, conuertite nunc oculos ad sanctam Ecclesiam Dei iacētem & afflictam, ac longa perturbationum assiduitate penè profligatam. Bone Deus, quantum ab antiquis honoribus, & à prisca Maiorum nostrorum dignitate, * quibus Christianæ reipublicæ status diutina sacrorum Conciliorum intermissione decidit. videtisne, dum discordijs nimium pertinaciter inter nos decertamus, quidquid opum, opulentiarum, splendoris, ornamenti ac sanctimoniæ in florentissimo olim populo Christiano à Maioribus nostris summa industria & vigilantia partum fuit, id omne nos dissensionibus & simultatibus nostris totum fermè perdidisse: videtis prætereà, vniuersum fermè orbem ardere bello, inter principes populosque Christianos teterrima concitata odia. O cæcitatem incredibilem, omnia effundi, omnia exhauriri, ad arma, ad funestissimos exercitus, in strages non hæreticorum (vt debuit) comparādos, sed in perniciem totius populi Christiani. Recogitate nūc tot nobilissimos exercitus, tot illustres proceres cæsos, tantum sparsum sanguinis Christiani, tot florētissimas vrbes euersas, tot pulcherrimas patrias igni ferroque absumptas, vt nulla certè pro his tantis malis satis vnquam digna inueniri præmia possent. Recogitate, nullam fermè plagam orbis, calamitatum vel dissensionum vacuam esse, nullam vacare bello. Quid igitur? his ne inquam turbulentissimis temporibus nostris, frigescente indiès magis charitate, huius Concilij celebrationem superuacuam, an summoperè nobis necessariā fore putabimus, solam certè viam & vnicam spem calamitatum nostrarum opprimendarum? Etenim cùm multa à maioribus nostris diuinitùs instituta sint, salubria quidē & vtilia, nihil tamen grauius, nihil commodius, quàm quòd sacra Concilia in orbe Christiano celebrari voluerunt: quibus solis fidem Christianam, pacem, ocium, tranquillitatem, concordiam sapientissimi illi homines vel dari vel posse conseruari crediderūt, facileque vbi hæc fieri desierint, in aduersum omnia iri & præcipitari putàrunt. atque ita esse, longo vsu, non sine tamen ingenti iactura rerum nostrarum, experti sumus. quidquid enim hæresium, quidquid bellorum, quidquid discordiarum, dissensionum, calamitatum, quibus miserè nimium nunc populus Christianus premitur, omnia inquam per intermissionem conciliorū exorta sunt. atq; olim sancti patres, vt quiddā parùm honestè, parùm verecundè, parùm moderatè fieri cōspiciebant, cōcilia statim, nullo interuallo facto, cogebāt in vnū, neque morbos per negligentiam aut desidiam excrescere sinebant, nullo sanè alio sanctiori instituto aut documento, vtiliùs communi omnium saluti atq; posteritati suæ consulere posse putantes. Nos igitur tantorum patrum soboles, sedendo stantes & ociosi adspicere poterimus tam exitiosa & indiès magis excrescentia mala gentis nostræ, præsertim cùm ita saluberrimū ad omnes morbos medicamentum nobis relictum sit, quo nihil certè conuenientius, nihil prudētius, nihil ad omnes gentes cōmunis fieri potest? Est enim concilium omnium patrū, regum, principum, gentium; & publicum totius orbis concilium: In quo ex omni parte sacri humanique iuris doctissimi viri conueniūt; in quo spiritus sanctus adsistit, & idem spiritus paraclitus qui nos docebit omnia, qui nos complex* est, nec errare, nec decipi, nec falli sinit: quæ omnia ideo breuioribus verbis prosequimur, quoniam pro summa prudentia & zelo religionis, qui in vobis est, à sanctissima maiestate regia & à vobis sapiētissimis viris iā diu profecta & cognita fuerunt. Memini enim, paucis antè annis exactis maiestatem vestram, vt summè quidem omnium Christianissima est, honorificam omni dignitate legationem ad sanctissimū quondam Martinum pontificem destinasse, vt pro summis necessitatibus & periculis reipublicæ Christianæ, quæ inualescentibus quotidiè malis, in summo discrimine esset, diem futuri tunc concilij anticipare vellet: tantum fidei & populo Christiano maiestas religiosissima vestra subuentū iri cupiebat. Itaque serenissime rex, illustres principes, & amplissimi domini, iamiam exoptata & tantoperè vobis expectata dies illuxit, iam sanctissimis patribus frequens congregatum omni iure & firmitate concilium est, & idipsum iam sanctissimis patribus frequens. Illa inquā dies illuxit, in qua iustissimæ voluntati & diuino ardore vestro fidei & reipublicæ subuenire cupienti satisfacere possitis: in qua quantum virtutis, quātum regij animi, quantum beneuolentiæ erga sanctissimam religionem & publicam salutem habuistis, habetisq;, tātū hodierno die in vniuerso populo Christiano declarare queatis. non enim agitur nunc de cæremonijs, de solennijs,

for. * & à quibus.

lennijs,de diebus profestis, de ornatu templorum, de splendore vrbium: sed cùm res Christiana discordijs, bellis & hæreticis factionibus iam diu multiplicata sit & laboret,agitur de salute religionis & sacratissimę legis Iesu Christi:agitur de cōseruatione regum,principum,totiusq; populi Christiani. Agitur,ne vnica humanæ salutis institutio, à maioribus nostris nobis relicta, omnia scilicet in futurum sacra Cōcilia, penitùs sublata perpetuò dispereant. Agitur consequenter,ne orbis terrarum,ne nos omnes perpetuò pereamus. Itaque serenissime rex, prçstātissimi patres & illustres domini, vt pro ingenio vestro & antiqua consuetudine sacris institutis & religioni Dei nostri dediti estis, sequimini veterem impetū animi & diutini

for.* vestri desiderij * nostri. Sequimini sanctum & antiquum morem clarissimæ & religiosissimæ patriæ vestræ,& Ecclesiæ ac reipublicæ à nobis auxilium deprecantibus subuenire non tardetis. Etenim cùm præcipuo quodam loco dignitatis, summa etiam gloria inter omnes orbis reges euecti sitis, cùm vel virtute, vel religione, vel genere, vel claritate patriæ, vel gloria rerum nemini cedatis: cùm hæc inclyta natio tanta frequentia prudentissimorum eloquentissimorumque virorum affluat: ita vt antiquiori fama, palma sapientię tam diuinarum q̄ humanarum literarum sine controuersia apud vos sit, nihil sanctissima maiestas vestra regio nomine dignius vel sanctissimorum maiorū vestrorū virtute

for.* magis proprium * proprius facere potest, quàm quòd pacem Christianā (vt rex & viri certè natura vestra pacifici estis) & dare omnibus, & suscipere velitis. neq; vlla alia de virtutibus vestris, etsi innumerabiles & maximæ sunt, magìs proximos aut similes Deo vos facere potest. Fateor summas esse laudes,& verè regias, aliqd fortiter,iustè,clementer,magnificè, liberaliter agere: aut patrocinium diuinæ legis, sanctissimæ pacis recipere,ne fides, ne religio, ne res sacræ, ne status Christianus, ne hæc omnia funditùs pereant, viribus atque animo fortiter incumbere: quis pro hoc tam illustri negocio,non diuinos magìs honores, quàm humanos decernendos esse putauerit? Sed nimis multa de his ad vos, honestæ laudis & certæ verę q; glorię cupidos. Haud enim clarissima virtus vestra suasore ad benè rectéq; operandum egere videtur. Vt igitur finem faciam, cùm hoc sacrosanctum Concilium ritè fundatum,cōgregatum, & rebus nostris necessarium sit, sacram maiestatem vestrā deprecatur & orat, immò potiùs Spiritussanctus paraclitus in eo existens, cuius felicissimis auspicijs,oleo lętitię prę consortibus vestris vnctus rex estis & consecratus: primùm, vt vestris ex præclarissimis regnis lectissimos quosdam & sapientissimos viros, quorum magna sanè & infinita penè apud nos multitudo est, delegatis, & pro summa dignitate regiæ maiestatis ac celeberrima in toto orbe terrarum catholici nominis fama, qua semper sanctissimi Maiores vestri ac vos præclari fuistis,legationem omnium authoritate insignem atq; dignissimam, ad sacrosanctum Basileeñ. Concilium mittite, & cū cæteris principibus Christianis, quorū magna sanè pars egregias iam & magnificas legationes pro hoc communi incendio extinguendo,ad idem Conciliū misit, cęteri quoque missuri videntur, de extirpatione hæresum,de virtute,de conseruanda religione, de pace,de sanctimonia morum in melius constituenda,honestissimo certamine contendatis. Proximum est,quod omnibus animi sensibus à sacra maiestate vestra sacrum idem Concilium petit,vt cum hostibus vestris, ad quos nomine sacri Concilij hisce de causis decreta legatio est,pacem, charitatem, concordiam,opus certè à natura vestra non abhorrens,inire velitis: qua pace confecta, tanquàm salutis vniuersę iactis fundamētis, nō dubitamus omnem populum Christianum, iacentem diu quidem & oppressum, ad pristinæ dignitatis suæ recuperandæ spem erigere se,& reuiuiscere debere. Agite igit oramus omnes per sanctissimam memoriā passionis Iesu Christi,quæ pacis sunt: condonate immortali DEO ac creatori vestro exceptas iniurias: excutite odia, quærite pacem, fruimini tam singulari & excellenti bono, quod nobis redemptor noster vltimo testamento reliquit, cùm excessurus ex hac vita mortali, dixit: Pacem meā relinquo vobis. Ioan.14.d

dulce enim nomen est pacis. Res verò ipsa cùm iocunda tum salutaris. nam nec sacram legem,nec fidem,nec societatem humanam, nec rempublicam charā habere videtur, quē discordię,quem bella delectant. Nostis illud tritum quod dici solet, Concordia res paruę crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Nos igitur authoritate & nomine sacri Basileeñ. Concilij, si quid huic tam salutiferę & necessariæ rei à nobis præstari posse videritis, omnia non solùm forti animo, sed & libenti animo subire prçsto sumus: omnia patiemur, nihil subterfugiemus, modò hinc omnibus mortalibus summè desideratæ paci, dirigente Deo nostro, vel satisfacere vel prodesse possimus. Postremum est, vt ex ditione regnorum vestrorū, reuerendissimos reuerendosq; patres, qui ad sacrum Cōciliū iuxta sanctiones antiquas venire tenentur, id vt faciant, adhortari velitis: vt Ecclesiæ & communi omnium saluti,præstanti prudentia & authoritate, quemadmodùm in Cōcilio olim Constantieñ. ingenti præter cęteros scientiæ ac religionis laude fecerunt, consulere & prodesse queāt: quæ omnia si vt optamus & confidimus, à vobis confecta erunt, facietis certè,vt primò dictum est, quod Dei est,& ipse altissimus & immortalis omnium pater,dignitatem,gloriam ac amplitudinem

nominis

nominis vestri augendo, faciet quod vestrū est: & tandem in numero beatorum relati, certum & diffinitum in cęlo locum obtinebitis. Ad laudē & gloriā omnipotentis ęterni Dei & totius curiæ triumphantis. Amen.

ORATIO MAGISTRI ANDREÆ de Petra Archiepiscopi Colossen. quarti ambasiatoris domini Eugenij Papæ, in congregatione generali, 22. Augusti, 1432.

MAximam mihi dicendi fiduciam prestat, Reuerendissimi patres, cęterique vos viri lectissimi, hic vester conuentus amplissimus ac spectatissimus. Cùm enim plurimos apud vos istic videam, quorum singularissima sapiētia atq; humanitas, longa mihi familiaritate perspecta & cognita sit: alios verò omniū virtute & optimis artibus ornatos esse confidam, omnes autem vos ad Christianæ religionis conseruationē & amplitudinem comparandam aduentasse intelligam: dubitare nō possum, quo minùs pro sapientia æquo animo me dicentem audiatis, præsertim cùm illud à me dicendum sit, quod ad omnium vestrum salutē & immortalem gloriam attinet. omnibus enim hominibus natura inest, vt ea quæ ad se pertinēt, libenter audiant: & cùm hanc vestram curā & studium ad hoc solum contulisse videamini, vt sęuientes hæreses extinguantur, ecclesiasticæ & ceremoniæ reparētur, Christiani fines paci restituantur, pro quibus omnibus apud vos mihi sermo habendus est, non maior debet esse in me cura dicendi, quàm in vobis audiendi voluptas. Sed antequàm ad eam disputationem descendam, necessarium fore existimo, vt quid doctor gentium
1.Cor. 12. d Paulus dicat, audiamus. Non sit, inquit, schisma in corpore. Ita enim quondam veritatis constantissimus prædicator, Corinthijs diffidentibus dixerat, sicut primæ epistolæ 12. cap. scriptum est. Huius Apostolicæ præceptionis intelligentia, patres, cognitu facilis fiet, si priùs ille spiritus, qui quōdā igneo splendore descendens, rudium illorū & trepidantium hominū animos & glutino charitatis coniunxit, & summa sapientia illu-
Actor. 2. strauit, suo ardore corda nostra inflammet: quod vt facere dignetur, ad ipsum mentes nostras cogitationesq; vertamus. Hoc modo eius suffragio postulato, ad propositæ iussionis perceptionem reuertamur.

Inter ea diffidētiæ genera, patres optimi, quę membra corporis mystici agitant atque perturbant, nullum eo deterius, quod schisma nominatur. est enim totius discordię caput atque principium, adimitque corporis ecclesiastici vnitatē, cuius perniciē idem doctor prospiciens, in capite prædictæ epistolæ eosdem Corinthios summa obtestatione precatus est, vt illam pestem diffugerent. Obsecro, inquit, vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis autē perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Quid autem nomine schismatis intelligi debeat, patres doctissimi, neminem vestrū dubitare existimo. Græcus enim, à quo in primis illi voci significatio data est, per illud nomen scissuram quandam ac diuisionem intelligit, non illam certę, qua quisque peccator à Deo diuiditur, de qua olim Isaias loquens, dixerat: Peccata vestra diuiserunt
inter vos & Deum. Nec rursus illam diuisio- Esa. 59.a
nem intelligo, qua ab vnitate fidei quispiam segregatur. Illa enim in aliud impietatis genus transcendit, quod idem Græcus rectiùs hæresim nominauit. Sed de illa scissura nobis præsens disputatio est, cùm quis eodem religionis cultu seruato, rectè præcipienti parērę contemnit. Cuius diffinitionem, licèt alijs verbis, eadem tamen sententia, beatissimus pater Augustinus, cùm aduersus Faustum scriberet, apertè ostendit: Schisma, inquit, est, eadem opinantem, atque eodem ritu colentem in quo cęteri, solo congregationis delectari dissidio. Ex quo & illud sequi necesse est, vt ab vnitate quam spiritussanctus in Dei Ecclesiam inducit & seruat, voluntariè recedatur. Sic beato doctori, secunda 2. quęst. 39. art. 1. visum est. Plurima dissidiorū genera membris ecclesiastici corporis accedunt, discordia scilicet, contentio, rixa, seditio, bellum, hæresis, & omnis animi indignatio, quā beatus Paulus Galatis scri-
bens enumerat. Ex his omnibus patres re- Galat. 5. c
uerendissimi, nihil est quod tantam perniciem corpori mystico inferat, quemadmodùm dissidentia schismatis. Cætera nanque animorum aduersa studia, alijs atque alijs proprietatibus: hoc detestabile facinus, soli vnitati ecclesiasticæ obiectatur. Nam & si discordia concordiæ opponatur, cùm quis suam alterius sententię præferat, id tamē eo modo fieri potest, vt discordātium quilibet bonum dicat & cupiat, quanquàm in modo rei conficiendæ dissentiat, sicut de Paulo & Barnaba in assumptione Marci discipuli legimus, vt est Actuum 15. cap. Contentio etiàm, licèt ex ipso dicendi modo, animorum contrarietatem significet, honestè tamen fieri potest, cùm aliquis pro dignitate hominis atque negocij acrimonia debita vsus, ad veritatis defensionē accedit. vndè & Catholici aduersus fidei hostes contentiones commouent, vbi priùs ad certamen vocantur, sicut glosa testatur 1. Reg. 4. cap. Rixa insupèr etsi à peccato diutius esse non possit, vt beatus doctor diffinit, (nam qui rixatur, & ad contradicendum paratus est, vt placet Isidoro, & de ipsa contentione lætatur, alios quoque ad contradicendum inducit) priuatum nihilominùs malum est, & inter paucos accidit. habet enim priuati belli naturam,

nulla

nulla publica authoritate firmati. seditionē verò esse aliquod crimen, & ipsa ratio persuadet, & beatus Paulus testis est: qui cùm quædam peccata grauia prohibuisset Corinthijs, seditionem etiam enumerauerat, sicut primæ epistolæ * duodecimo capitulo legitur. Est enim malum, quod soli societati ciuium aduersatur. Per ipsum autem bellum, etsi maximas vrbes diruptas, plurimas respublicas euersas, florentissima regna depopulata legamus, nonnulla tamē bella iustè fieri posse nemo sapiens dubitabit. Cuius sententiæ B. Augustinus est in eo sermone, quem pro puero cēturionis habuerat. Et hæc quidem animorum aduersitas illi vnitati obijcitur, quæ ad mysticorum membrorū coniunctionem attinet. Quòd si ad ordinem illum conuerteris, qui ad caput huius Ecclesiastici corporis spectat, aliud quoddam pestiferū diuisionis genus inuenies: quod etiā bipartitum beatus Thomas intelligit, si quidem ea sentire ac prædicari à quoquam cōtigerit cum omni dura & improba pertinacia, quæ fidei veritatem & maiestatem offendant. Is, quisquis fuerit ille, hæreticorū numero aggregatur, quod alijs accommodatioribus verbis beatissimus doctor Augustinus aduersus Manichęos declarat: Qui in Ecclesia, inquit, Christi morbidū aliquid prauumque quid sapiunt, si correcti, vt sanum rectuumq; sapiant, resistūt cōtumaciter, suaq; pestifera dogmata emendare nolūt, sed defendere persistūt, hæretici sunt. Hoc infidelitatis genere inter scissuras Ecclesiasticas esse quidquam deterius, nullus doctorū affirmat. Iacta enim fidei fundamēta sua opinione euertit, tēditq; ad primæ veritatis iniuriā. Quanta autē Christianæ religioni publica damna intulerit, facilè sciet, qui volet, si à Simone Samaritano. à quo oīs hæresis initiū sumpsit, vsq; ad Ioānem Husz nostræ ætatis vltimū hæresiarchā, annales Ecclesiæ repetere statuit. Vltimum cōtendentium genus, *schismæ nomen accepit, quod accommodatiùs Græco vocabulo vos patres Latini scisma nominatis. Hoc intestinum malum etsi maiestati ac veritati mystici capitis non aduersetur, cùm in primis neq; insolitū dogma prædicet, nec veterē corruptelā defenset: habet tamen quandā proprietatem pestiferā, quæ Christianæ paci & vnitati vehementissimè officit. Qui enim Ecclesiæ principi subesse renuit, & membris Ecclesiæ ipsi subiectis communicare recusat, quemadmodùm beatus doctor ostēdit, is in vnitate mystici corporis manere non potest. Vndè & schismaticus iure nominatᷣ: ex ipso etiā, tanquàm ex fonte quodam iniquitatis, omnes illæ superiores animi indignationes facilè fluūt. Schismaticus enim absq; discordia esse non potest, cùm se meliora & sanctiora dicere & profiteri glorietur. Contentiones etiā in ipso schismate nutriri necesse est, cū ea quæ prauè schismatici senserūt, improba temeritate defensent. Rixę schismatico minimè desunt, Etenim ad contradicendū semper paratus est, ne minùs rectè fecisse iudicetur. Seditiones populi Christi, ex ipso schismate maximè occidunt. Scinditur enim in aduersa studia vulgus, & populi velut greges post terga pastorum sequuntur, & quia ratione vulgo constare non potest, quod prauè semèl acceperat, & ferro & sanguine probare molitur. vndè & bella publica surgunt. Quod si paulo longiùs schisma perstiterit, hæresim parit. Confingit enim aliquam sibi hęresim schismaticus, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur, sicut beatus Hieronymus dixit. Cumque ex contemptu illius, qui authoritatem & locum mystici capitis tenet, hoc detestabile malum proficisci videatur, idcircò schismaticus Ecclesiasticum ordinē non mediocriter turbat: & quia reliquorum membrorum communionē respuit, Spiritū Dei nō habet, sicut Pelagius Papa testatur, vt est 24. dist. quęst. 1. Schisma insupèr. q̃a schismaticus in vnitate vnū nō est, sicut idē pontifex dicit, quantùm ex ipso suo maleficio Ecclesiasticā vnitatē & pacem penitus dirimit, ꝓ qua instituenda & conseruāda, filius Dei paulo minùs minoratus ab Angelis, in terram descenderat, pro qua summā inediā variosque labores perpessus est, sanguinem propriū fudit, mortē subijt. nihilque eorum abhorruit, quę suę maiestati aduersarent, immò illud ad constitutionem huius sacratissimi corporis cōducere videretur. Cùm itaq; tantorum præclarissimorum atque admirabilium operum munus, hoc vnum perniciosissimū schismatis facinus adimit atque corrumpit, iustissimè veritatis doctor ipsum à Christiana religione depellit, dicens: Non sit schisma in corpore.

Non sit schisma in corpore, patres, si cupitis hęresū zizanias extirpare. Nō sit schisma in corpore, si quæritis vitam Ecclesiasticam reformare. Non sit schisma in corpore, si desideratis * infensos animos mitigare.

Quantum igitur ad primum attinet, patres, etsi Spiritussanctus istam corporis Ecclesiastici magnitudinem dirigat atque informet, totosque (vt sic dixerim) infusus per artus, hanc agitet molem. & magno se corpori misceat, sicut ille Poeta dixit: id tamen huic corpori accidere videmus, quod & naturali euenire Physici dicunt, vt anima scilicet incorrupta & integra, membra sæpè aliquo morbo laborent. Quod ex triplici ægritudinum genere accidere medici disputant. Omnis enim humani corporis languor, aut est membrorum consimilium, aut officialium, aut ex vtrisque constitutorum. Constare autem cuilibet vestrum arbitror, patres doctissimi, quid nomine consimilium aut officialium membrorum intelligi debeat. Illa consimilia membra sunt, quibus

Margin notes: Actor. 8. — Psal. 8. — 1. Cor. 12. — * infensatos

bus toti & partibus eadem denominatio datur, vt si quis carnem, neruum, os, & huiusmodi dixerit. In officialibus autem, toti & partibus nulla vna & eadem denominatio specialis competit: vt oculus, pes, manus, & eorum similia. Ægritudinem itaque consimilium membrorum, illam dicunt medici esse, cùm variata proportione calidi, frigidi, sicci & humidi, qualitatum primarum aduersa dispositio inducitur. Cùm verò officialibus membris languor aliquis accidit, hunc aut in forma, aut in numero * quantitate, aut * impositione euenisse contendũt. Ex his quę diximus, quid & de membris mixtis intelligi debeat, non erit difficile cognitu. Hæc omnia translata quadam significatione, mystico corpori conuenire inuenio. Habuit corpus hoc membra consimilia, habuit officialia, habet ex vtrisque composita. Eo enim tempore quo Dei Ecclesia prima erudimenta Christianæ religionis acceperat, consimilium membrorum formam præferebat, cùm esset credentium cor vnum & anima vna in Domino: nec diceretur eis aliquid proprium, sed essent eis omnia communia, sicut Actorũ quarto capitulo scribitur. Officialia verò membra tũc Ecclesia habuit, cùm authoritate & operibus crescere cœperat, aut cùm potestate ordinis & iurisdictionis vsum authoritate publica receptauerat, quod à Syluestro ad posteros quosque Romanos põtifices processit, sicut historiæ produnt, & in canon. ponitur, vigesimaquar. dist. quæstio octaua, Tributum. His mysticis membris varia diuersaque morborum genera contigerũt. Morbum autem hìc non aliud iuxta beati Augustini sentẽtiam, quàm hæreticam prauitatẽ intelligo, quod idem etiam beatus Hieronymus sensisse videtur, qui hęreticum hominem putridę carni comparauit. Enumerare autem, propriisque nominibus omnia illa vobis patres exponere, esset quidem iucundum, si ratio tẽporis non haberetur. B. Augustinus in libro quem de hæresibus accuratissimè scripsit, non à se, nec ab alio quoquam numerum omnis hæreseos satis exploratum fuisse existimat. quanquam Philaster Brixiensis Eps, centum & 28. gñа hæresum vsque ad illam suã ætatẽ cõtigisse cõmemoret. Cogitare itaque facilè potestis, patres reuerẽdiss. quot errorum gñera in agro Dñico disseminata postea fuerint, si Philaster centũ & vigintiocto hæresum nomina recẽsuerit, quod B. Augustinus sequẽs, librũ de hæresibus scripserat. Hæc immensa, vt sic dixerim, errorum sylua, etsi à beatis Apostolis sanctisque patribus ac sacris conciliis cõculcata dissipataq; dicatur, penitus tamen succidi non potuit. Nam beatus Isidorus, postquàm quinquaginta & septẽ hęresum capita numerauerat, illas omnes dicit à sanctis Apostolis, sanctisque patribus ac sacris conciliis fuisse condemnatas. Quod qui volet, facilè sciet, si rerum temporumque successiones & ordinẽ repetat. Nam Menãdrini ac Saturnini, magni diaboli laquei, cum Simone Mago principe illi⁹ hæreseos, à beatissimo Petro Apostolo condemnati sunt, qui eundem Simonem & eius pecuniam in perditionem abiecerat. Acto. 8. Qui verò humanitatis officio satisfactum iri arbitrantur, si quisque rem solam priuatã curaret, quod * adytis hæreticis attribuitur, hi Ananiæ & Saphiræ horrendo Acto. 5. interitu cõdemnantur, quos ambos idẽ Petrus subita morte mulctauerat, sicut Actuũ 5. cap. scriptum est. Nicolaitarum verò impudentem lasciuiam Ioannes in Apocalypsi cùm ad Ephesinam Ecclesiam scriberet, reprobauit. Nam etsi priorem charitatem in illa Ecclesia amissam conqueratur, in hoc tamen illam dignam commendatione duxerat, quòd Nicolaitarum impudentiam fugerit. Hoc habes, inquit, quòd odisti facta Nicolaitarum. Apo. 2. a Illi uerò qui connubiis detrahunt, & omnem legitimum torum turpitudinem putant, qui etiam Apostolicos se vocare præsumpserant, beati Pauli Apostoli sententia condemnantur, qui ad Colossenses scribens, præcepta quibus coniuges omni reprehensione carerent, tradiderat: Mu- Col. 3. d lieres, inquit, uiris subditæ estote, sicut oportet in Domino, & alibi: Viri, diligite exores Ephe. 5. e vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Et hæc quidem in prima ætate Ecclesiæ consigillo inuenio. Cùm autem eadem membra officialia esse cœperunt, alius pestilens morbus irrepsit. Arrius siquidem Alexãdrinus, cùm de forma Ecclesiastici corporis, hoc est, de plena essentia filij Dei (secundum Augustinum) iniquè senserat, & prædicauerat, dicens eũ esse alterius naturæ à patre, maximam vbique pestem effudit. Macedonius verò de numero diuinitatis iniquam sentẽtiã ferens, dicensq; Spiritumsanctum seruũ patris ac filij, multos corruperat. Nestorius quantitatem maiestatemque huius mystici capitis, vehementer opinione praua minuit, cùm ipsum saluatorem nostrum, summum quidem virum & Deo dignũ esse affirmasset, sed eundem Deum omninò negauerat. Euthyches verò atque Dioscorus ipsam dispositionem humanitatis CHRISTI, iniquè transtulerat, affirmans eandem diuinitatis potẽtiam exhaustam fuisse atq; absorptam. propterea & perpetuum morbum in mẽbra mystica sparsit. Cõtra quos velut aduersus publicam pestem, inuecti quondam Romani pontifices, synodos sacras conuocarunt. Nã & Syluester natione & dignitate Romanus, trecentorũ & octodecim patrum consensu, quos in Nicena cũgregauerat, Arrium hæreticũ declarauit. Damasus verò vita & eloquẽtia clarus, i secũda synodo cẽtũ & quinquaginta patrũ cõuẽtu Cõstãtinonopoli coacto, Macedoniũ blasphemũ deiecit, Nesto-

Nestorianam verò hęresim Cœlestinus, ducentorum patrum in Epheso conuenientiũ authoritate reprobauit. Ita & Leone pontifice præcipiente, Chalcedonensis synodus * quingentorum & triginta patrum pręsentia Eutyches atque Dioscorus anathemati æterno subiecti sunt. Sic & aliæ vniuersales synodi authoritate Romanorũ pontificum cõgregatæ ad morbũ aliquẽ depellendũ cõuenerãt, licèt illæ priores, quas paulò ante enumeraui, dignitate quadã cæteris aliis pferri uideant, quẽadmodũ dist. 15. c. canon. positũ est. Ipsæ enĩ totã fidẽ Christianã cõplexæ, quẽadmodũ Gregorius dixit, quasi quatuor paradisi fluuij, totum orbẽ irrigauerant. Quòd verò sanctorum patrũ doctrina errores depulerit, testes sunt * Anastasius Basilius, Cœlestinus, Cyrillus, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus Christianæ religionis clarissima lumina, qui aduersus omne hęresis genus inuictissimè scripserũt. Sed nec apostolorũ summa i terris potestas, nec sacrorũ cõciliorũ authoritas, nec sanctorũ patrũ admirabilis illa & penè diuina sapiẽtia efficere potuerunt, quo minùs multiplex hæresum pestis, q̃ semel insederat, p totum orbem effusa, infinitã hoĩum multitudinẽ ad infernum deducat. Qui de orbis dimensionibus dispntẽt, præter eam participationem quam in septem climata diuidunt, aliã quandam vulgatiorem addunt, qua totum quod ab homine colitur, in Orientalem, Occidentalem, septentrionalem, meridionalemque plagam distinguunt. Primam partem in decem prouincias diuidi dicunt: in Indiam scilicet, * Sauriam, Adonis Phœniciam, Syriam, Palæstinam, & reliquas, quas à quadraginta & tribus gentibus habitatas affirmant. Occidentalis portio in sex & triginta prouincias distincta est, quæ quinquaginta & quatuor gentium homines continet. Septentrionalis autem regio in duodecim prouincias porrigitur, quarum gentes triginta unam esse affirmant. Meridionalis & ipsa i duodecim partes distincta est, quarum gentes ob interiacentia deserti spatia, certo numero comprehendi non possunt. Per has igitur vastissimas regiones ac uarios gentium mores, omnia illa hæresum genera, quæ vel ab Epiphanio Cyprio, aut Philastro uel Augustino siue Isidoro numerãtur, respersa atque effusa sunt. Nec est quòd si veterum hæresum principes de medio sublati fuerint, desinant qui eorum errores & sapiant & defensent. Primam habitantium regionem Arriana hæresis vehementer inuatit. Macedoniani facilè numerari nõ possunt: quos Armenos appellamus, gens certè amplissima, & frugalitate præcipua, Eutychis atque Dioscori peruersam eruditionẽ sequuntur. In Hesperia verò plaga Saduceos, qui resurrectionem negant, & animas cum corporibus simul interire affirmant, plures inuenies Cerdonianos, qui duo principia ponunt: Tertullianos, qui animas per traductionem esse à corpore arbitrantur: Cataphryges, qui sacramenta ecclesiastica negant, sufficere tamen ad humanam salutem aiunt, si infantis anniculi sanguis, quem immanibus punctionibus (vt Augustinus ait) à corpore innocentis extorquent, mixtus farinæ, panem à se sumẽdum conficiũt. Pars insupèr, quæ septentrioni subiecta est, plurimos habet, qui catholicę fidei aduersantur. Sunt qui negant Romanam sedem esse matrem ac principem reliquarũ. quod an hæresim sapiat, testis est Nicolaus Papa 22. dist. Omnis. Præterea sunt nonnulli, qui aiunt animas exutas corporibus, nondum ad sua loca receptas. Alij purgatorij pœnas figmenta existimant. Sinistra autẽ orbis positio, quem meridionalem dicunt, hæresibus plena est. Illic Nestorianorum nomen & genus amplissimè patet, Sabellianorum hæresis latissimè prædicatur. Valentiniani, Apellitæ, Archontiani, Carmiani, Ebionitæ, numero facilè compræhendi non possunt. Nequeo patres reuerẽdiss. vobis enumerare infinitam, vt sic dixerim, hæresum multitudinem, quæ tot gentium animos corruperat: quod vnde proueniat, aut quo authore procedat, dignoscere certè facilè non est, nisi (vt placet sanctis doctoribus) ideo illud Deus fieri passus est, ut credentiũ fides probetur, & ne fidelium ingenia tranquilla credulitate contorpeant. Fieri etiam potest, Deum tot hostes suæ fidei esse pati, ut tyrannos Christianę religionis habeant quos uincere possint. Tantam igitur zizaniorum varietatem ab agro Dñico nõ solùm non diuellere, sed nec excerpere quidẽ humana ingenia suppetunt. Satis igitur est, si de his duntaxat potestas ecclesiastica propensiùs curet, quibus uel beneficium reddendum est, aut si tales sint hostes, aut religioni magis ac magis officiant. Sunt autem (ni fallor) duo genera hominum, qui fidei catholicę aduersantur, Gręci scilicet atq; Hussitę, de quibus pnidere oportet: Ex illis quidẽ, ut p susceptis beneficiis gratiæ dignę reddant: istis verò, ne contagione pestifera totum corpus ecclesiasticum lædant. Neminẽ uestrum patres prętérire arbitror, Gręcorum gentem sic optimis artibus floruisse, ut omnium gentiũ nationes incredibili quadã uirtute superauerit. Taceo de cęteris disciplinis, quas omnes à fontibus Græcorum profectas, omnes vno ore fatentur, quicquid Dei Ecclesia docet & prædicat, id ipsum etiam suis nominibus à Græcis in Latinum traductum est. Quod si parentibus maximũ debeamus, quia genuerunt ac educauerunt: si pceptoribus plurimũ, q erudierint: certè satis apertè significari nõ põt, quantũ vos patres Latini Gręcorũ generi debeatis, à quibus illud uobis collatũ est, quo nihil pstantius ab homine conferri potest.

* sexcentorum

* Athanasius

for. * Isauriã Adonis,

locus obscurus

potest. Hi ergo, quos memoro, Græci ad vnionem Ecclesię venire contendunt, non eo pacto quo quidam eos fallendi gratia dicunt accedere, sed apertè & absque aliqua simulatione. Pōtifex siquidem maximus Martinus felicis memorię Papa Quintus, sic sua sapientia atque humanitate Græcos ad opus vnionis attraxit, vt de tanta opinionum & postulationum diuersitate, ad vnam & solam differentiam concesserint, quis s. locus ille sit, qui pro cōuocanda synodo vtriusque generis patres aptè suscipere posset. Habeo hui9 rei testes grauissimos, q̄ huic vestrę clarissimę spectationi assunt, & q̄ dico, in præsenti audiūt: nec audita vobis patres pronuncio, sed quæ vidi, & quæ præcepto eiusdem præsulis ipse contrectaui, & publica stipulatione cōcluseram. Quorum Græcorum propositum & tu Eugenij Papa sanctissime, pro tua religione eximia & animi amplitudine, nuper ampliora & certiora te ipsis facturum spondendo cōfirmasti. Nec credi potest, vt Christianorū quispiam his tuis sanctissimis desiderijs atq; conatibus cōtraire possit. Ad hoc enim opus tam salutiferū, nemo Christianorū quicquā suorum excipere debet. Non enim parū fructus habet ad fidei catholicæ incrementum, Græcorum conuersio. Illa siquidem Constātinopolitana sedes habet in Asia, Africana, & Europa vastissimas prouincias atque amplissima regna, plurima genera hominū, linguis & moribus lōgè disparia, qui omnes ad fidei catholicæ obedientiam atque religionē conuolarent, si præsul Cōstantinopolitanus, vt quondam facere solebat, honorem & debita iura Romano pontifici redderet. Illud autē patres optimi facilè fiet, si non sit schisma in corpore. In nouam enim Ecclesiæ scissuram dilabi, & inueteratos schismaticos ad vnionem Ecclesiæ reducere velle, illud quo pacto fieri possit, non satis intelligo. Quomodò enim Græcus, tantum in hoc nostro Ecclesiastico corpore dissidium audiens, eidem se coniungere vellet? Aut cum Romanum Pontificem tam facilè à suis contemni viderit, eidem honore debitos reddat? Nonne ridebit? Nonne vtrosque leues & longè à Christiana * veritate se iunctos iudicabit? Nonne postulanti vt ad gremium Ecclesiæ redeat, mox euangelicam illam respondebit sententiam: Frater, vade, erue priùs trabem de oculo tuo, & tunc veniens, erue festucam de oculo fratris tui? Cum superiori tempore nullus indubitatus pontifex haberetur, neminem Gręcorū aliquis audiuit qui de vnione Ecclesiæ tractaret: at vbi omnium dissidentium vota ad vnum pastorem conuenerant, mox legati Græcorum pontificem adierunt, & coram gloriosissimo ac inuictissimo Romanorum rege domino Sigismūdo semper Augusto, pro vnionis negocio Imperator & patriarcha Constantinopolitanus voluntatem & vota trigintasex articulis patefecerant Scio quòd verum loquor, & quòd hæ manus literas illas obsignatas explicuerint, & quæ illic continebantur, ex Græcis Latina fecerā. Vndè cùm honestissimæ Græcorum petitiones, principibus nostræ religionis visæ fuerant, mox dominus Ioannes Episcopus Cardinalis tituli sancti Sixti, vir omnium suæ ætatis religione & sapientia spectatissimus, legatus in Græciam declaratus est: quem illuc properātem si mors è medio nō sustulisset, plurimi nunc populi ac nationes ritum & religione essent vobis simillimi, quorum nullum in præsentiarum habetis. Nec certè credendum est, Græcos ab illa sua honesta opinione recessisse. eadem est gētis illius ad recōciliationis opus intentio, idē omninò desiderium, eadē postulatio, nisi q̄ filius qui nuper imperio successit, ad vnionis negocium longè ardentio sit, quam vnquam fuerit pater: quo fit, vt ad reconciliādum gētem illam catholicæ fidei via paratior modò sit. Quòd si locus aliquis ad cōuocandū vtranque gētem optimus daretur, videretis patres reuerēdissimi plurima de Græcis facta fuisse iudicia, quæ omninò constare nō possent, Hos igitur fructus vberrimos de Græcis vos patres præstātissimi referetis, si non sit schisma in corpore. Alterum perditissimorum hominum genus, de quibus ob summam perniciem generali omnium patrum institutione consulendū est, Hussitas intelligo. Gens profectò pestilētis. & velut exitiale virus per corpus Ecclesiasticum repens. Nec vnū, sed multiplex ac atrocissimū malum, huius hæreseos morbus est. Nā si quis illorū hominū peruersas sententias, quas grauissimis Christianorū cladibus amplificare voluerūt, recensere voluerit, veterum hæresum iritamenta quędā fuisse fatebitur. Cogitanti enim hanc nouellā corruptionē, e uestigiò Nicolaitæ, * Emostici. Cerdoniani, atque Marcionitæ occurrent, * Aditę quoq; & Catharitę, ac Apostolici: huic hęresi nō defuerunt * Acharchitę, Ariani atque Iouiniani quāplurimi, quos omnes Epiphanius Cyprius, vir omnium orientalium patrum sapientia & sanctitate insignis, inter nominatissimos hęreticos scripsit: nec solū multiplex hęresis hęc, sed & funestissima Christiano populo extat. Plurima damna ab Arianis, Nestorianis, Monothelitis, Iconomachis Ecclesia Dei perpessa est: sed nulla fuit tanta hęretica pestis, quę huic cladi comparari possit. Hæc enim omnia iura humana atque diuina peruertens, nulla pietate in ętatem vel sexum, amplissimas & opulētissimas patrias igni & ferro subiecit. Patēt ei9 immanissimæ strages in Bohemia, Morauia, Slesia, Marchia, Austria, Hūgaria, ac ceteris circumfinitimis adiacētibus nationibus. Quòd si hoc captiosissimum ac fallacissimū hominum genus, ab illa sua immani consuetudine ac funestissima rabie contepuerit, velitq; iter salutis & reconciliationis ingredi, nulla sit

*charitate

Matt. 7.a

for. *Gnostici.

for. * Adamitæ,

* anarchitæ

for.* quo minùs * rabidos.

sit mora, patres præstantissimi, * quo pótifex maximus ac tota cócio patrũ, operá suam ac studiũ cóferát, vt lupos * rapidos in oues cóuertát. Nihil hoc opere salubrius, nihil certá vtilius. Sed cùm inter vos patres Ecclesiasticos sint aduersæ sententiæ, hoc fieri minimè poterit. Nam totum Hussitarum studiũ in eo positũ est, vt clericorũ insolentias, voluptates, auaritiá, superbiá atq; ambitionẽ, quibus hunc vestrũ statũ Ecclesiasticũ & amplitudinem deijciant atq; prosternant, vulgo continuò prædicent. Illud aũt quantũ quibusdam maximis viris placeat, & populis rationi cou sentaneũ videatur, apertè ostenderem, si hæc omnia vobis clariùs non paterent. Igitur qui cupit Hussitas ad vnionẽ Ecclesiasticá reuocare, illud priùs efficere studeat, vt nouella zizania euellantur, vt nulla mentis affectio, nulla in rebus gerẽdis perturbatio, sed timor Dei, charitas proximi, zelus Ecclesiasticæ pacis opera vestra perficiat. Illud etiá summo studio agendũ est, vt debitus honor ac reuerentia pontifici maximo, quem vnicum loco Dei in terris suspicimus, tribuatur. Quod omninò faciendum quisque hominum iudicabit, si de huius patris sanctissimi ac beatissimi vitæ integritate & innocentia nouerit. Ad hęresum extirpationem ac fideliũ expugnationẽ, nemo Christianorũ illo flagrantior. Taceo alia ipsius sanctiss. p̃sulis ornamẽta virtutum. Illa enim aliud tẽpus desiderát. Cùm primaris negocijs operá daret, cõtra infideliũ ac hæreticorũ errores & impetus plurima egregia & memoria digna cogitauerat atque instituerat. Reuerendissimorũ patrum cardinaliũ numero aggregatus, mox quę priuatim excogitauerat, publica authoritate perficere conatus est. Propterea & legationem in Epirũ, Macedoniá, Thraciá, Propontidem, Asiam, Ciliciam, Syriam atque Ægyptum, vbi veræ fidei iura & dignitas in sprẽtum maximum veniunt, paratissimo animo suscepisset. Propterea & conscribi iusserat, quibus artibus illæ nationes potestati Ecclesiæ adigi possent. Quòd si ipsi pro magnitudine animi & zelo fidei, parem potestatem & authoritatem conferri contigisset, nihil est quod vexillum sanctissimę crucis inter remotissimas gentes summa gloria nostræ religionis non figeretur. Adscitus sanctissimi Romani pontificis dignitati, quæ iam tot labentibus annis excogitauerat, in effectum omninò deduxisset, si intestinæ discordiæ atque vicina bella, sancto eius proposito impedimenta non extitissent: non tamen destitit, quo minùs aduersus Hussitarum rabiem extinguendam, diuersis studijs vigilaret. Quod aperta ratione probabitur, cum necessitas postulauerit. Secretarium Imperatoris Græcorum nuper ad se venientem, ita gratè remisit, vt idem Imperator statuerit legationem amplissimam ad summũ pontificem dare, vt de loco aliquo idoneo pro congreganda synodo videatur. Hoc iam factum fuisse credendum est, nisi aliquis inspectatus vel aliàs insperatus casus impedimento fuerit. Sub tali igitur nostræ religionis patre & præsule & veterum & recentium hęresum respersa zizania facilè euellentur, nisi vos reliqui patres eius præcepta iustissima tanquam deuotissimi filij suscipere statuatis. Ad quod pium & necessarium opus, & totius Ecclesiæ diuturna consuetudo, & veterum Conciliorum authoritas, & sanctorum patrum sententiæ vos hortantur. Quare patres per immortalem Deum, per intemeratam fidem, cuius defensionem suscepisse videmini, per illud districtum horrendumque iudicium, ad quod nos omnes volentes nolentes detrahemur, in hac rerum maximarum consultatione, moderatione animi vti velitis, ne cùm exteriorum gentium hæreses purgare quæritis, nouellos errores domi nutriatis: sed de hæresis extirpatione hactenus dixisse sufficiat, amodò de reformatione pauca dicam. Hoc mysticum corpus, de quo hactenus memoriam feci, alia etiam appellatione domus nomen accepit sententia illius, qui ad Hebræos scribens, dixerat: Christus tanquàm filius in domo sua, quæ domus sumus nos. In hoc sanctiss. templo nemo aliud fundamentum ponere potest, præter illud quod posuit Christus scilicet Iesu, sicut primæ ad Cor. 3. cap. dicitur: hanc structuram mirabilem ille sapientissimus architector non simplici, sed varia quadam compositione ęrexit. Ipse enim dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, sicut quarto ad Ephesios scribitur. Hæc est illa varietas, quam in spiritu Dauid quondam prospiciens, dixerat: Adstitit, inquit, regina a dexteris tuis, in vestitu deaurato, circundata varietate. Varietatem autem non illam intelligo, qua ex ebore, auro, varioque coloris genere parietes in regiis principum ornari solent, sed Apostolorum doctrinam, confessorum, martyrum, vt Glossa testatur, puritatem virginum, lamenta pœnitentium. Id autem optima ratione fuisse facilè quisque iudicabit, si huius corporis mystici aut domus Ecclesiasticæ naturam ordinemque prospexerit. Nã cum gratia huius fundamenti vel capitis, plenè tota in partibus extare non possit, vt dicit doctor beatus, ideo vario modo singulis distributa est. Propterea & quidam Apostoli, alii verò prophetæ dari dicuntur. Cumque id fieri nequeat, patres reuerendissimi, vt quispiam se solo æquè officiis pluribus satisfacere possit, vndè & membra corporis singulis actionibus occupantur, idcirco Ecclesia circumamicta varietate describitur. Et quia officium sponsæ simul & nomen accepit, ideo

Heb. 3.a

Psal. 44.

ideo ipsam decorã ornatamq; ꝓdire oportet, quod in uarietate maximè constat, sicut sapientibus placet, & ipso experiméto ostéditur. Nam & regina Saba, præter illam admirabilem sapientiam, quam argumentando in Salomone cognouerat, perspecto seruorum habitaculo & ordine ministrantiũ, maximè admirata, spiritu ipso defecerat, sicut 3. Regũ x. capitulo scribitur. Huius itaq; structuræ mirificæ etsi fundamentum solidum incócussumq; persistat, ornatus tamẽ ac cæterarum partium ordo labefactari iudicantur. Nam loco Apostolorum eos hodiè cernimus, de quibus Paulus Corinthijs

2.Cor.11.c scripserat: Pseudoapostoli, inquit, operarij subdoli, transfigurãtes se in Apostolos Christi. Nec alios puto, patres optimi, hodiernos prophetas existere, nisi eos duntaxat, de qui-

Ezec.13.a bus Ezechiel in spiritu videns dixerat: Væ, inquit, prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil uidẽt, quasi vulpes in desertis prophetæ tui Israel. Nequeo, patres reuerendissimi, crimina & casus grauissimos eorum hominum uobis exponere, qui dignitate & authoritate uelut in quadã specula constituti, Magistri debent esse publicæ disciplinæ. Omnes enim declinauerunt, & ab officio recedentes, inutiles facti

Psalm.13. sunt, sicut Propheta testatur. Aptissimè descripsit Isaias clericorum ignominiam, socordiam, lasciuiam, segnitiem, immunditiã, turpitudinem, ambitionem, auaritiam. Speculatores eius, inquit, cæci omnes, nescierũt

Esa. 56. d vniuersi, canes muti non ualẽtes latrare, uidentes vana, dormientes, & amantes somnia, canes impudentissimi, nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam, omnes in uiam suã declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam vsq; ad nouissimũ. Cùm igitur ex eorũ criminibus ac vitæ corruptione, qui virtutẽ ac disciplinã professi sunt, huius mystici templi structura grauissimũ lapsum atq; ruinã minetur, optimè Ecclesiasticæ saluti consulitis, ut redintegratio fiat, quã uos vulgò reformationem noiatis. Cæterorum uerò hominum uitia, priuatã: clericorũ uerò scelera, publicã perniciẽ inferunt. Nã cũ populi oẽs in sacerdotẽ atq; pontificem, tãquã in ꝓceptorẽ uirtutũ, suspiciant, id indubitata fide putant à se factũ iri, quod ipse faciendum delegerit. Sed hanc rem per difficilẽ plenamq; laboris, ea rõne efficere poteritis, ꝙ non sit schisma in corpore. Nã cũ in ipsa spirituali structura sit vnitatis multiplicitas, tamen inter cætera illa præcipua iudicatur, quam ille cœlestis ac indiuiduus spiritus, diuidens singulis prout vult, sicut primæ ad Corinthios duodecimo cap. scribitur. Fieri autem minimè potest, ut hi qui aduersa de bonis moribus sentiunt, & qui manifestam ruinam Ecclesiæ parent, spiritu Dei ducantur. Eo etiã euenit in præceptis maiorum ad uitæ innocentiam atque religionem velle quempiam ducere, perdifficilè, & nisi eum spiritus Dei priùs induxerit. Pleni sunt libri omnes Christianorũ sanctissimis exhortationibus, pleni præceptis saluberrimis, pleni exemplis admirabilibus. Quicquid de vita & honestate clericorũ decerni & præcipi potest, id totum amplissimis literis & maximis codicibus continetur.

Et tamen nemo facit legem, sicut dicit Salua- Ioan.7. c tor. Priùs itaque spiritus rogãdus est, ut doceat & inspiret, quo pacto impleri debeant Psal.118.d suæ iustificationes, sicut Propheta precatur. Cæterum impossibile quidem uidetur, de principatu Ecclesiæ ac de moribus disputare simul atque decernere. Nam cùm de capite ac principe senatus Ecclesiasticus occupatur, ornatus publicæ honestatis satis aptè vacare non potest. Extant gentilium atque Christianorum monuméta amplissima, quæ huic rei grauissimum testimonium afferũt. Vnum solùm in præsentiarũ sufficiat. Cùm Eccl.50.a per Oniam pontificem solum res Iudæorũ agitarentur, ciuitas sancta in omni pace habitabatur, legesq; optimè custodiebantur, sicut 2. Machabæo.3.cap. scribit. Sed posteà 2.Mac.3.a quàm per ambitionẽ Iasonis fratris, collatio summi pontifici ad Antiochũ translata est, mox gymnasia & ephebiæ in ciuitate Dei fuerãt institutę, horrẽdũ certè scelus, & omnibus seculis inauditum facinus. Confracto itaque atque colliso Ecclesiastico corpore, integritas honestatis atque religionis constare minimè potest. Præterea quem uos patres Ecclesiasticis institutis coercere poteritis, qui mox alios q̃siturus non sit, à quibus gratè susceptus, prioris uitę corruptelam non teneat? Et indè huc uenientem nemo corripere audebit, ne suo exemplo alij secuturi teneantur. Itaque patres sapientissimi mores Ecclesiasticos ea ratione potestis componere, si non sit schisma in corpore. Hortatur uos ad hoc opus pernecessarium dignitas beatissimi patris nostri Eugenij pótificis maximi, qui Petri sedem tenet & fidẽ, sine cuius authoritate nulla lex aut decreta satis roboris habere possunt, ut est di. 22. Sacrosancta. Cuius sentẽtię beatus Thomas 2. secundæ q. prima, articu. 10. fidelissimus testis est. Hortatur uos ad hanc ecclesiasticam disciplinã, huius sanctissimi patris integritas, qui eum à puero usq; ad hanc confectam ætatem uitam præclarissimis uirtutum muneribus exornauerit, adeò ut in ipso corrigendum, abradendúmve nihil omnino videatur, tamen ut optimi præsulis morem gerat, hanc quam uos patres reformationẽ nominatis, à seipsos * caput, si huic publicæ for. *incipi cupit, si actioni debitus ordo tribuatur. O uerè pontificem, ô pastorem gregis Dñici meritissimũ. Quem superiorũ pontificũ, obsecro patres, uestra tenet memoria, qui ista protulerit, qui in tãta rerũ tempestate infracto animo manserit? Ite igitur patres lectissimi, & hu-

huiusmodi pijssimi patris atq; pōtificis meritissimi iustissima vota & desideria impleatis, si vultis mores Ecclesiasticos integritati pristinæ restituere. Sed de reformatione qd sentiam, iā patres audistis, amodò & de pace ꝓ extremæ orationis particula paucissimis utar. Cùm plurima sint * exercita cū inter genera, patres lectissimi, q̃ ad sacerdotis atq; pontificis officiū attinēt, tn̄ illud præcipuū est, qd in conciliandis pacandisq; populis constat: siquidem sacerdotis propria actio dr̄, cū inter Deū hominemq; medius quasi cōciliator accedat, ut placet B. Thomæ 3. parte q. 30. articulo primo. propterea & sacerdos à Deo legē & sacramēta recipit, quo populis uoluntatem diuinā significet, conciliatiq; volentibus paramenta debita tribuat. Et rursus acceptas ab hominibus oblationes & sacrificia Dn̄o offert, vt diuinā maiestatē hominis uitio uehementer incensam, placet atq; conciliet hoc acutè prospexit qui ait: Omnis pontifex ex hominibus assūmptus, ꝓ hominibus constituitur in his quæ sūt ad Deū, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. ad Hebræos v. capitulo. Hæc autem munera tunc placationis efficaciam habēt, cùm homines excussis odiis ac simultatibus, ad offensarum remissionem reuocātur. Quod quanto studio agendum sit, saluatoris præcepto ostenditur. Si offers, inquit, munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersus te &c. Et iterum: Si non dimiseritis fratribus. In quibus oībus ostēditur, humanas oblationes & munera nullam prorsus habere efficaciā, nisi homo se priùs inimico cōciliet. Hoc autē inter cædes & bella fieri posse non uideo. Quomodò enim inter eos uis charitatis & amicitiæ aut seruari, aut incipere poterit, qui mutuis irruptionib⁹ exuuias & spolia quærunt, quorum alter in alterius effundendum sanguinem iurat, qui liberos à parētū euulsos amplexibus, impudicè abducit? quæ oīa cùm in bellorum congressibus fieri uideamus, difficilimum est, humanitatis, charitatis ac pietatis quippiā in illis hominibus reperiri, qui bella sequunt̄. Præcipuum itaq; sacerdotū atq; pontificum officium agitis patres reuerendissimi, qui inflatos atq; tumentes animos principū placare curatis, eo præsertim tēpore, quo nullū Christianorū regnum uacet. Sed illud priùs summa cura agendum est, patres reuerendissimi, vt nō sit schisma in corpore. Quis enim ad alienas discordias sopiendas sufficiet, qui ad maxima & intestina bella parari coget̄? aut quis aliquē medicorū uel etiam peritissimum summo morbo laborantē uidit, qui alijs ægrotis pharmaca porrigat? Oportet igitur priùs domesticā pestē purgare, & indè aliorum languores extinguere. Quod optimè facturi estis, patres sapientissimi, si pacis, qua nihil utilius desiderari potest, uim & naturam seruabitis. Pacis enim bonum non in eo solo conspicitur, q̄ vnionem diuersa optantium faciat, hoc enim & concordiæ datur: immò ut sancto Doctori uidetur, id concordiæ proprium est: sed id maximum pacis officium est, ut renitentem varium appetitum in vnum consensum debito ordine adigat. Propterea & beatus Augustinus 19. de ciuitate Dei, cùm multa genera pacis enumerasset, id tanquā propriū pacis adiecit, quòd sit scilicet tranquillitas ordinis, qui in parium dispariumq; rerum ac hominum debita distributione consistit. Hoc si & uos patres reuerendissimi, ad pontificem maximum patrem & præsulem omnium, seruare curabitis, nauicula Petri à dehiscentibus fluctibus tranquillam reddetis, principum animos maximas cædes spirantes pacabitis, hæreticos reluctantes ad iugū Ecclesiasticum subduceris, infidelium impetus, qui tota rabie dietim Christiano sanguine debacchant̄, inuictissima potestate deprimetis. Illud etiam cum summa omnium vestrum gloria fiet, ut aptissima ratione probetur, nulla vnquam ambitione, nulla iniquitate, sed solius religionis amplificandæ gratia, hos uarios & diuturnos labores uos constantissimè suscepisse: Quod nobis omnibus ille concedat, qui sine fine uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

fot. * exercitia inter cętera, patres

Matth. 5. c

Matt. 6. b

ALIA ORATIO (FORSAN Archiepiscopi Tarentini) habita ad patres Concilij Basileensis pro Eugenio quarto.

In nomine Iesu Christi, Amen.

HVmanissimā & sanctissimam Domini nostri dignissimi summi pōtificis, domini Eugenij Papę quarti intentionem, quā ex iniuncto legationis officio, cōmuni horum patrum, & dominorum meorum consensu & iussione, in præsentiarum explicaturus sum, uobis reuerendissimi in Christo patres & domini, si quanta decet dignitates uestras charitate & animorum moderatione intellexeritis, populo Christi sanguine redempto vnionem & pacem & uitæ nouitatem, nostris uerò animabus salutē, & multarum curarum requiem allaturam esse, in spiritu paraclito, & huius tam pij propositi motore & directore plenè confidimus. Sed vt stabilius & certius in huiuscemodi rei narratione fundamētū constituamus, exordiendum in primis præcincta editione arbitramur ab ipsius Apostolici supremæ potestatis & iurisdictionis origine & deriuatione. Deus igit̄ ideo magnus Dominus & rex magnus super omnes Deos, spiritu habitus est ꝓphetico, reuerēdissimi patres, qm̄ curam habens facturæ suæ, non repellit Dominus plebē suā habere certè diuinitatē ab excelso solio suo peruigilem humani generis curā, oīs fermè & q̃ benè instituta humanitatis,

Psal. 94. a

Rom. 11 a

nitatis,& q̃ desursum mẽtibus illabitur, disciplina testatur. Hinc gaudere eã optimo, eiq; cognatissimo viro in Ethicis Aristoteles arbitratur: & quod diuinum est in nobis, hoc est, intellectum diligentes & honorantes re-
1.Tim.2.a beneficiare. Hinc illud ad Timotheum Apo-
Rom.13.a stoli dogma, quo eos quibus quarumcunque publicarum rerum tutela committatur, diuino nutu ad huiusmodi officii functionem as-
fo.* cõstat sumptos edocet, emanauisse* putant, pura etenim diuinitatis essentia totius enus perfectione abundè respersa, omnium essentium esse per prius atque perfectius in se complectitur. Quamobrem eam quæ tantarum formarum capax extat, naturam, communi omnium vocabulo Deum quandoque veteres nuncupauerunt, quandoque omnium essentium primum, quandoque archetypum, quasi rerum omnium exemplare simulacrum. Cumque ex eius perfectionis & bonitatis redundantia, atque omnipotentia interminata & ineffabili, nulla exteriore violentia coarctante, nulla impellente necessitate, sed mera ac libera voluntate, eius esse existentiæ vniuersa creatura secundum accõmodatas specierum perfectiones sortita sit, ope-
1.Tim.6.c ratorium principium Plato, primam causam
Act.17.d Aristoteles, Dominum dominationum scri-
19.c ptura, magnum Dominum (tanquàm omniũ à voluntate proficiscentium libera dominus
Psalm.94. opifex constituatur) naturã illam appellauit propheta. Sed cùm splendor inæstimabilis prouidentię eius inter mundi semina, interque varias rerũ species, & vnius & eiusdẽ rei
* quidam potentias atque dispares rerũ cultus, ordo * quidem regiminis atq; lex & ritus naturalis innascatur, rectorẽ Olympi gentiles, regẽ re-
Psal.94. gum scriptura, magnum regem super omnes deos, hoc est, angelicos spiritus, seu motrices orbium intelligentius, illam ipsam nuncupauit propheta Dauid. Ex illa itaq; diuinæ naturæ bonitate & omnipotentia, tãtarum illa rerum apud Genesim conscripta emanatio effluxit. Inde rerum inter se tanta, tamq; admirabilis propagatio excreuit. Ex hac verò ad humanum genus charitate, prouidentia, studio atque cura, illa legis traditio & tabularum digito Dei cõscriptio, ortum traxere. Hinc morum, sacrificiorum, cęremoniarum directio, hinc illa ineffabilis coęterni & coessentialis Patri & Spirituisancto Verbi incarnatio, hinc euangelij prædicatio, hinc passio, hinc resurrectio, hĩc apostolorũ missio, & cũ esset mũdum præsentia sua corporali incarnatum illud verbum relicturum, illa mirabilis sacramenti cõstitutio, atq; vicarij eius ele-
for. *subli ctio, illiusque cum suprema authoritate &
matio. potestate * fulminatio & inthronizatio, cui
Matt.16.c data est super vniuerso populo Christiano plena potestas atque iuritdictio. Quãquàm enim populus ipse per diuersas diœceses sit distinctus, tamẽ sicut vna est Ecclesia ab vnico fundatore & capite Christo Iesu, ita vnum oportet constituere populum Christianum, & veluti in vno speciali populo vnius Ecclesiæ caput. Hæc est ratio B. doctoris Thomæ atque sententia, 4. contra gentiles, capitulo septuagesimosexto. & canonum sacrorum instituta concordant, caput huiusmodi, episcopum almæ vrbis esse & Petri successorem & principatum Ecclesiæ vniuersalis in Ecclesia Romana præsidere, 11. di. c. Nolite. Et hæc potestas & præsulatus authoritas Petro tri- Ioan. 21.c
buta fuit, non ab hominibus, sed ab ipso re- Matt.16.c
demptore & saluatore nostro, & ab apostolis cum maxima veneratione custodita. Non enim quælibet terrena sententia, vt est textus 22. di. c. Omnis. sed illud verbum, quo constructum est cælum & terra, per quod condita sunt omnia elementa, Romanam fundauit. Ecclesiam. Idem expressius innuitur 21. di. c. In nouo, & c. seq. cuius initium est, Quanuis vniuersæ per orbem catholicæ ecclesiæ cõstitutæ vnus Christi thalamus sint, sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutionibus cęteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Domini & salua-
toris nostri primatũ obtinuit: Tu es, inquit, Matt.16.c
Petrus &c. Et paulò infrà concludit: Ita in his omnibus punctis, quanto celsior gradus tanto maior authoritas inuenitur: in maioribus siquidem regendi & iubendi est potestas, in minoribus obsequendi necessitas. Congruum etiam est & expediens ad Ecclesiæ vnitatem, vt fideles in fide conueniant cumque contingat frequenter circa illa quæ fidei sunt, quęstiones moueri & dissonas sententias promulgari, ex quibus scissura in Ecclesia sępenumerò est exorta, expediebat (vt beatus doctor concludit) quòd in vnitate per vnius viri sententiam Ecclesia conseruaretur. Cùm igitur caput & fundator Ecclesię Christus, in necessarijs non defecerit, quam ita dilexit, vt pro ea sanguinem suum
fuderit: cùm etiam de synagoga ab Esaia di- Esa. 5.a
catur: Quid potui facere vineę meę, & non feci? non est dubitandum, quin ex Christi ordinatione vnus toti & vniuersali Ecclesię pręsit, cuius iudicio atque sententia dissentiones circa fidẽ & grauissimę quęstiones tollãtur & terminentur. quod clarè innuitur 22. di. c. Multis, vbi ad literã ita dicitur: Maiores verò & difficiliores quęstiones, vt sancta synodus statuit, vt & beata consuetudo exigit, ad sedem Apostolicam semper referantur. huius beatus doctor egregiam loco superiori rationem assignat: Quoniam cùm pax & vnitas sit finis regentis & * gubernatis, & vnitatis congruentior causa sit vnus, quàm multi: videtur, quòd omnes subditorum
diuersitates, ab vno, benè disposita politia, Triũ re-
debeant extirpari. Propterea Aristoteles in gendi mo
politicis monarchiam democratiæ & aristo- dorum o-
cratiæ pręferre videtur. Id etiam regiminis ptimus
genus vniuersæ mundi partes naturali quo- quis.
dam desiderio appetere videntur. Quamobrem

rem in extrema physicorũ Aristotelis parte scriptum est, Entia nolũt malè disponi, vnicus ergo princeps. Christum igitur, per quẽ
Prou.8.a
reges regnant, & legum cõditores iusta decernunt, optimum dedisse Ecclesiæ suæ regnũ, nusquã est ambigendum, qđ quidẽ ad instar regiminis triũphãtis Ecclesię ordinauit. Hinc Ioannes in Apocalypsi aiebat: Vidi
Apo.18.a *angelũ
* Dñm descendentẽ de cœlo. & alibi: Vidi ciuitatẽ sanctã Hierusalẽ nouam descendẽ
Apo.21. a
tẽ de cœlo, à Deo paratã, sicut sponsam ornatam uiro suo. & Mosi dictum est, ꝙ oĩa
Exo.25. d 26. f
faceret quemadmodùm sibi in monte monstratũ fuerat. & * Ioelis primo dictũ est, Cõ
Oseæ 1. c
gregabuntur filij Iuda & filij Israel pariter,
Ioan.10.c
& ponent sibi caput vnum. & Dñs dixit, fiat vnũ ouile & vnus pastor, cui soli potestatem plenissimã & absolutã tradidit ad oĩa fidei
* misteria
* ministeria exequendũ, ut ad eũ principaliter de gregis salute & directiõe, ac fidei vnitate ac integritate, dispositio & iudicium ac sñia spectarent, & vt per eũ ad alios huiusmodi ministeriorũ & authoritas diffunde-
Ioan.21.c
retur. Hinc primo Pastori ante ascẽsionem suã Dñs dixit: Pasce oues meas. & ante pas-
Luc.22. d
sionem suam: Tu iterum conuersus, confirma fratres tuos. & illi soli ꝓmisit, Tibi da-
Mat.16. c
bo claues regni cœlorum. ut ostenderetur (vt inquit beatus doctor) ꝙ potestas clauiũ per eum esset ad alios diffundenda vsq; ad seculi finem, iuxta illud Esaiæ: Super solium
Esa.9.b
Dauid & super regnum eius sedebit, ut confirmet istud & corroboret in iudicio & iusti-
Matt.28.c
tia amodò & usq; in sempiternum. & Matthæi vlimo Dñs aiebat: Eccè ego vobiscum sum vsq; ad consũmationẽ seculi. nec obstat ꝙ plerique dicunt verba illa fuisse Petro in persona totius Ecclesiæ. textus eñ illud declarat 9.q.3. Aliorum hoĩum. * versu * primo. Replicabo, Vni dictũ est, Tu es Petrus, & super hanc Petrã ædificabo Ecclesiã meã. & quæcunq; solueris super terrã, erunt soluta & in cœlis &c. Hæc magna ex parte ex dictis beati doctoris loco superiori habenť, qui in fine huius capituli ita cõcludit ad literam: Et per hoc excluditur quorundã pręsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum põtificem, vniuersalis Ecclesiæ Pastorem non recognoscẽtes. Secundum tamen canonica decreta de ipsius summi põtificis supremæ potestatis amplitudine, certissima doctrina traditur. Hinc enim dicitur, ꝙ solus in plenitudine potestatis vocatus est, alij autem in partem solicitudinis. in c. ad honorem, de au. & usu pallij. & solus sedet in illa sede, quam Dñs in persona beati Petri sibi specialiter elegit. vt in c. Per venerabilem. §. Sanè qui fi. sunt legitimi. & sol⁹ iudicat & disponit, ut sibi placet, 9. q. 3. c. Cuncta per mundũ. Ipse eñ habet arbitrium cœleste, c. de sum. Trini. le. 1. & ei cõcessa sunt iura cœlestis & terreni imperij à Dño redemptore nostro, 22. di. c. oĩs, vbi est textus ad literã: Illam verò solus ipse fundauit, de Romana Ecclesia loquens. & supra petram fidei mox nascentis erexit, qui B. Petro æternę vitæ clauigero terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. facit ad idem c. sequens, sacrosancta: Et principes ac oẽs hoĩes ei obedire tenentur. de maior. & obe. c. Oẽs principes, & c. Solitę, cui nec quisquã dicere põt, cur ita facis? 19. di. c. In memoriam. ac ei fit pro ratione volũtas, & qđ ei placet, legis habet authoritatẽ, in. de iure naturali, §. sed & quod principi. Per huius authoritatis vires, frequenter emergentibus mundo difformibus atq; dissidijs, opportunè diuina prouidentia occurrit. Sed cùm nimiùm collapsa esset nouissimis temporibus, ac per deuia præceps rueret libertas humana, misericors & miserator Dominus, qui non est vsquequaquè iuxta præassumptam prophetæ sententiam, plebem suam relicturus, virum optimum, omnium decore virtutum, iustitia, prudentia, temperantia, modestia, sanctimonia, atque quod præsentiũ temporum acerbitati, tempestatiq; & tantis Petri nauiculę fluctibus accõmodatissimum videtur, magno animo, robore, patiẽtia, cõstantia & longanimitate redimitum, clemẽtem tamen, pium, charitate & omni heroica virtute refertum, in ea ipsa sede locauit, quo præsentium temporum horrendis Ecclesiæ suæ scandalis, alijsq; vniuersi populi sui malis succurreretur, * atq; eleuarentur. Huius * eaque
igitur nos authoritatis uiri, huius potestatis, huius cæremoniæ nũcij & oratores, quãquã immeriti, ad vos sumus patres optimi.

Nunc autem ad institutam domini nostri intentionis explanationem proficiscamur, si priùs tñ pauca ad rẽ ipsam pertinentia, de gestis præteritorum tẽporum ad memoriam reduxerimus, plurimum causæ nostræ fauoris, ac vestræ intelligentiæ commoditatis conferemus. Sanctissimus dominus noster dignissimus summus Pontifex, verus, indubitatus, atq; vnicus Dei & Domini nostri Iesu Christi vicarius, cui soli conuenit in altum rete ducere, hoc est, in profundũ disputationum & difficultatum sese immiscere, 24. quęst. 1. Nõ turbatur, ratus hæresibus inueteratis & his * qui in præsentiarum in- for. * quæ
crementa videbanť habere, ac intestinis per totam Christianitatem odijs, dissensionibus & hostilibus armis, amisso etiam & fermè extincto totius Ecclesiasticę libertatis priuilegio, ac multiformibus cleriq; & Christiani populi deformitatibus sine sanctorum patrum atque illustrissimorum principum assistentia, fauore, ope & opere facilè & opportunè obuiare non posse, concilium Basileæ ex bonæ & recolendæ memoriæ domini Martini Papę Quinti authoritate p Seneñ. concilium promulgatum, atq; eiusdem domini Martini iussione stabilitũ, post ipsius obitum

obitum & sanctitatis suæ assumptionem, robur habere voluit & prosecutionem, ratum & gratum per Apostolicas suas bullas gerês, quicquid potestatis in ea re reuerêdissimo i Christo patri & dño, dño nostro singularissimo dignissimo, Cardinali sancti Angeli Apostolicæ sedis legato, per pdecessorê suum collatum fuisset. Cumq; amplificationem illius synodi, vt optasset & rerû magnitudine expediuisset, intueretur: quando etiâ per oratorê eorum paucorum platorum, qui tunc Basileæ præsentes erant, de ipsius concilij debilitate & paruitate certitudinem accepisset, essetq; cum instantia requisitus, vt talia faceret quæ nouam conuocationê prætendere videbantur: illud abinde dissoluit, & ad ciuitatem Bononieñ. vnà cum literis dissolutionis conuocauit per interiectionem tam modici temporis, vt non nisi continuasse dici possit, ita vt illa dissolutio nil aliud in effectu, nec ex suæ sanctitatis mête, voto & intentione, quàm loci mutationem, importare videretur. Quod sanè patres reuerendissimi, nô absq; grauitate summa, atque molta circunspectione, & longa & matura deliberatione, ac syncera ad Deum & Ecclesiam suam sanctam charitate factum esse existimare debetis. Intuebatur enim ille pontifex sanctissimus, tantarum rerum expeditionem nô esse finem optatum habituram, nisi sua sanctitas concilio adesset atque præesset, & cum reuerendissimorum patrû & dominorum meorum sacri collegij, aliorumque magnorum principum, & totius Christianitatis orthodoxorum præsulum consultatione, fauore atque præsidio tanta tamque ardua negocia dirigeret atq; disponeret: quod in hac ipsa ciuitate propter notoriam sanctitatis suæ inualitudinem, & quoniam plerique illustrissimi principes ad eum locum conuenire denegabant, nullatenùs fieri potuisset. Accedebat insupèr ad hoc, quòd locus iste nimiùm vicinus videbatur potentiæ Hussitarum: & magnæ imprudentiæ tributum fuisset, maximè post agnitionem periculi, quod non parùm formidabile esse orator ipse referebat, vniuersalem Ecclesiam tanto supponere discrimini: quin insupèr neque eo, quo facta est, modo hæreticorum vocationem sine offensa, vel saltem tacita detractione damnationis de ea hæresi in sacro concilio Constan. factæ, sua sanctitas sustinere potuisset, cùm per vocationem illam, non ad disputationê solùm, sed ad spiritussancti commune iudicium Ecclesia nostra catholica & hæretici æqualiter inuitarentur. Illius etiam vocationis verba, vt cum pace vestra dicã, hæc sunt: Eccè iam locus ac facultas plenæ audientiæ præbetur. iam inuitamini: non coram paucis, sed vniuersis audiemini, quantum libet. Audietis & vos ipsos respondentes: sanctus adstabit medius spiritus iudex & arbiter, quid in Ecclesia tenendum & agendum sit. Erimus simul & in oratione perseuerantes, & tam diu feruêter suam pietatem ieiunijs, gemitibus, precibus, obsecrationibus ac sanctis operib[us] interpellabimus, vsquequò ipse charitatis author & veritatis Doctor corda vniuersi populi illustrabit ad cognoscendam amplectendamq; veritatis & vnitatis * sniam. Ecce quòd per hęc verba, nô ad recognoscendum damnatum errorem Hussitæ vocantur, sed ad submittêdum se pariter cum Ecclesia catholica ad inuestigationê veritatis: quod certè Hussitis fauorem & authoritatem maiorem, fidelibus verò ambiguitatem & perplexitatem præstare videbatur. Sed qñ illis fuisset, vt conuincerentur & ad cognoscendum damnatum errorem, audientia præstanda: locus ipse ad id deputari non debuisset, attento quòd secundum relationem oratoris illius, certæ ciuitates circûadiacentes, illo pestifero morbo labefactari cœperant. Itaque de huiusmodi hæresibus non erat tutum neque securum in Germania publicè tractatum facere: tum quia per huiusmodi contentiones corruptis maior cômoditas & occasio tributa fuisset alios corrumpendi, tum quia Bohemis ipsis maiorem fauorem præstari quàm alibi suspicari poterat, sicut in duobus tãtùm huius hæresis scelestissimis capitibus, & initio nascêtis mali experientia visum est. Quid igitur censendum putatis, patres optimi, si in tanta multitudine adaucta infectione, & post tributas nobis nescio quo occulto Dei iudicio tantas strages, ibidem & publicè reciperentur? Non erat etiã ille locus Græcis ad vnionem tam piè tamque feruenter adspirantibus accômodatus. plures etiam aliæ causæ, & multo grauiores, illius cômutationis deliberationem auxerunt: quarum expressio posset maiora, quàm sint, scandala excitare, & quarum inuestigationem facilè ingredi posset, quisquis præteritorum temporû non nimis vetustam habet memoriam, & præsentium dispositiones libero animo & absq; passione, * metetur. huiusmodi sanctitatis suæ deliberationem, ac Bononieñ. concilij nouam conuocationem omnibus mundi psulibus atq; principibus intimauit, etiam illis ex vobis, patres optimi, qui p têpore hîc residebant: optima spe fretus, ne huiusmodi sanctitatis suæ mandatis orthodoxis quisquam vestrum contrairet. Sed heu reuerendissimi patres, nedum mandata sanctitatis suæ spreta sunt, sed quidam ex * nobis ante dissolutionê segnes & ad veniendû remissi videbantur, post dissolutionem solertissimi atque perpetes facti sunt quidê qui hîc aderant, post dissolutionem cum aliquali displicentia laeti & immobiles permanserunt: qd certè, nisi ex impressione aut timore, qui caderet in constantes viros, factû sit, quàm sit ab obedientia & humanitate vestra alienû, vos

Eugenius hic egregiè & grauiter defenditur.

* semitã.

for. * & meditetur aut * metiatur

* vobis

locus obscurus.

vos ipsi dijudicate. Spectat etiam ad summũ Romanum pontificem, non solum generales synodos conuocare, sed & sua sententia roborare concilia conuocata. aliàs in irritũ labitur, quicquid præter eius authoritatem statuitur: & non propriè concilia, sed conciliabula nuncupantur. textus est di. * c. multis. Insupèr quotiès aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo quod non intelligitur, rationem: aut spontè hi qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam sedem pro percipienda ratione conueniant: aut si fortè (sicut de talibus scriptum est, peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit) ita & obstinati & contumaces extiterint, vt doceri non velint, eos ab eisdẽ sedibus Apostolicis aut attrahi ad salutem quoquo modo necesse est, aut nec aliorum perditio possint esse, secundum canones per seculares opprimi conuenit potestates. tex. est eadem di. nec licuit. Quàm sit igitur periculosum, in hac ipsa re mandata transgredi Apostolica, c. illud inspicite patres optimi, Nulli fas est, 19. dist. cuius ego seriem, ne aures & dignitates vestras tam grauiter offenderem, sub silentio prætereundum esse statui. Graue quidem igitur & periculosum ab omnibus censetur, reuerendissimi patres, hoc qd paulò ante diximus: sed maiori cum admiratione dignum extimatum, quòd Romanũ pontificem citare præsumpseritis, cùm dist. 9. q. 3. scriptum sit: Nemo iudex iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem: neque etiam ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur, & glosa super uerbo, Omni clero, habet: Ita argumentum, q concilium non potest Papam iudicare, vt extra de electionib⁹, significasti. vndè si totus mũdus * sententiaret in aliquo negocio contra Papam, videtur quòd Papæ sententiæ standum esset, ut 24. q. 1. Hæc est fides. Nec ob argumentum gl. in contrarium, quia orbis maior est urbe, 93. di. legimus, quia illud intelligitur, cùm Papa dissentiret a tota Ecclesia in articulis fidei, 15. dist. sicut sancta, vbi est glosa ad hoc notabilissima super verbo, præsumpserit, & illa gl. satis sufficienter soluit obiectionẽ quæ fieri posset per c. illud, Frequens, editũ in sacro concilio Constantiensi: quod certè non ita arctat Papã, quin possit ex suprema sua authoritate sup loco & tempore celebrandi concilij dispensare. Quam quidem authoritatem nimis impia vult præsumptione violare, quisquis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatib⁹ suis: & id quod accepit à veteribus, non sequendo, vt est textus. l. 19. di. Ita dominus. Mortaliter etiam huiusmodi legum circunstantiæ semper in authoritate & prudentia principis reseruatæ sunt. mutatis em̃ illis, frequenter nõ solùm dispensationem, sed abrogationem leges passę sunt. Elici possunt hæc ex sententijs Aristotelis in fine 10. Ethicorum aliàs esset nimis inhumana huiusmodi constitutio. Posset enim locus ad cõcilium deputatus, funditùs infra illud decennium euerti, in quo nullo vnquam tempore prælatorum congregatio fieri posset, neque alibi, si soli summo pontifici constitutionis illius dispensatio non tribueretur. Posset etiam Constitutio illa ex tempore, nisi in talibus dispensatio locum haberet, effici inutilis & captiosa, qd ab omni lege alienum esse debet, 4. dist. Erit autem lex. Formale enim legis est, causas, personas, loca & tempora metiri, dist. xxix. Sciendum, & c. necesse. neque propterea. c. illud, Frequens, & alia edita in sacro concilio Constantiensi, cassà & inualida reputari debent. quotidiè enim in positiuis, etiam sine causa, nedum cùm grauis causa insit, vt est doctorum cõmunis sententia: Papa dispensat, eaque penitus tollit, legibus in sua soliditate remanẽtibus. Illud prætereo, patres optimi, quàm sit ab omni religione alienum, Domini nostri Iesu Christi vicarium ad instantiam & pro interesse vnius viri, etiam quantacunq; dignitate præditi, vestro decreto impeti & molestari. Scio quoniam scitis reuerendissimi patres, & frequẽtius me vidistis. c. illud, Frequens: Aliorum hominum, cuius ego superiùs mentionem feci, illius tamen recentẽ memoriam vobis ingeram, & inquã: Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari: sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. voluit beati Petri Apostoli successores cœlo tãtam debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagine inuiolatam habere conscientiam. Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas DEVS præ cæteris suo reseruauit examini. Scitis insupèr patres, quanta cum humanitate Marcellinum Episcopum almę vrbis suo ore etiam de idololatria conuictum. cõcilium ritè congregatum, colligere in sinu suo causam suam exhortatum est, tanquàm non liceret à quoquam primam sedem iudicari, 21. di. Nunc autem. Facit ad hoc, c. sequens, & c. In tantum. Illud ibi sub silentio prætereundum esse statui, patres reuerẽdissimi, quàm fuerit à vestra sapientia & charitate remotum, post illam loci mutationem, contra libertatem, authoritatem & potestatem summi Romani pontificis conatos vos esse, immò veriùs præsumpsisse pluriès statuere & edita promulgare. nostis, quàm formidabiles esse huiusmodi trãsgressiones sanctorum patrum decreta declarent. Vndè non dubium est, vt est textus. 22. dist. c. 1. Omnes, quod pluriès allegauimus: quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit. Qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium detrahit, ab ipso summo

Prou. 18. a

* sentiret

locus obscurus for. * & ca. illud,

9. quæst. 3. Aliorum hominũ

mo omnium Ecclesiarum Capite traditum auferre conatur, hic proculdubiò in hæresim labitur: & cùm ille vocetur iniustus, hic est dicendus hereticus. fidem quippe violat, qui aduersus illam agit, quæ mater est fidei: & ille contumax inuenitur, qui eam cunctis ecclesijs non prætulisse cognoscitur. sed si neque pœnæ formido, neque conscientiæ vermiculus reprimere uos potuit, patres optimi, saltem commune, quod habent mẽbra cum capite depresso, discrimen continere vos debuit. finis enim illius capituli, Aliorum hominum, cuius totiès mentionem fecimus, talis est: Rursus patet sanctorum voce pontificum, dignitatem sedis eius factam esse toto orbe venerabilem, dũ illi quidquid fidelium est, vbique summittitur, dum totius corporis caput esse designatur. de hac mihi per prophetam dictũ videtur: Si hæc humiliatur, ad cuius confugietis auxilium? & ubi relinquetis gloriam vestram? Multa ad hæc reprimenda, longè lateq; in toto iuris & canonum ambitu cõscripta sunt, quæ prætereũda esse censemus, vt celeriùs ad legationis nostræ fructum ingrediamur. Nemo profectò est, patres optimi, qui de rebus grauibus æquo & moderato animo iudicet, qui non plurimùm admiretur huiusmodi progressus uestros, opineturque grauia illos, & grauiora quàm sint scandala, in Ecclesia Dei parituros, quibus quantum ex alto permittitur, & quanta cũ clementia & charitate potest, sanctissimus dominus noster summus pontifex obuiare proponens, charitates vestras humanissimè deprecatur, hortatur, monet, requirit & obtestatur, per eam qua sedi Apostolicæ obligamini, obedientiam, per integritatem fidei vestræ, per salutem animarum vestrarum, per vnionem ecclesiástici corporis, Christi sanguine complantati, per ipsum IESVM Christum Deum & Dominum nostrum, vt ab huiusmodi progressibus abstinentes, ad pacem, ad vnionem, ad reformationem cleri & fidelium, ac intermissæ libertatis Ecclesiasticæ instaurationem, modo quo potestis meliori cum sanctitate sua conueniatis. & quoniam concilij desiderium sanctitati suę & vobis commune esse uidetur, suum tamẽ tanto feruentius, quanto plùs sua interest, vtpotè qui in eo præesse habet, debet & vult, decreuit & deliberauit; & vult ut omninò concilium generale celebretur, in quo sua S. non solum adesse & præesse vult, sed vt membra condignam reformationem humili & mansueto animo tolerent, statuit ut in primis reformatio à persona suæ sanctitatis inchoetur, non solùm à tẽpore quo ad summum apostolatus apicem assumptus est, sed teneræ iuuẽtutis: procedaturque ad reliqua totius Romanæ curiæ membra: demũ alios mundi principes atque prelatos secundum gradus tangat & pungat, quo totus Christianæ professionis populus, correctionis fructum salutemque percipiat, statuens sacrum illud concilium ita protegere, ut nullo vnquam tempore illud dissolui patiatur, nisi priùs (quantum possibile Deus permiserit) sectæ, uepres, heresés & discrimina ab agro Dominico procul pellantur, quo Christi populus vnus & pacificus factus, atque euãgelicæ uitæ puritate renouatus, ac Christi charitate & deuotione accensus, Christi crucem atque Christiani populi sanguine madefactos mucrones, in hostes crucis, domus & terræ sanctæ occupatores, conuertere possit. Quã diem si Deus dederit, ut oculis propriis sua S. intueatur, nihil in hac uita fructuosius, nihil desideratius, nihil iucũdius sese consecuturam speraret. Hic erit, Deo rem & causam suam ꝓmouẽte & protegente, patres optimi, sacri illius concilii finis, hic terminus, hic fructus. Vult igit᷑ sua S. concilium, vult omne bonũ. Duabus igitur tantùm in rebus seu circunstantiis à sanctitatis suæ decreto dissentire uidemini. Altera deputatum per S. suam locum detestatur, altera interpositi temporis dilationem. vtrunque pro pace & consolationis uia, & ne membra à capite separentur, ex innata humanitate sua S. prouidere dignat᷑. Ad primam enim dissensionem tollendam, quemcunque alium in Italia Ecclesiæ immediatè subiectum locum offert: cuius dominio, pro tempore celebrandi concilij, sese expoliare decernit, & sub concilij potestate ponere, cũ conditione, ꝙ post finem cõcilij, Ecclesiæ & suæ sanctitati restituatur. Ad secundum, illam temporis dilationem tollere, & sese ad locum per nos eligendum & deputandum, modo prædicto personaliter & absq; intermedio conferre. Ad quem primo congressu magnam prælatorum multitudinem secum ducet, alios cum celeritate ex omnibus mũdi partibus uenire compellet. Ad quem etiã locum plerosque mundi principes uẽturos, plerosque solennes ambasiatores & procuratores missuros, certò confidit. Nos etiam iussu suæ sanctitatis vobiscum illuc, si nunc uenire placet, ne quidquã tẽporis interponat᷑, ꝑperare spõdemus, uobis & cuilibet vestrũ oium præteritorum perpetuis temporibus ualituram plenariam remissionẽ pollicentes ac omnimodam libertatem & securitatẽ. Quòd si forsan Germaniæ reformationẽ, reductionemq; Bohemorum cõmodiús in Germania fieri arbitraremini, sua S. est alterius longè sententiæ, ut pręmissum est, pręsertim quia authoritas præsentię S. suæ ad tantarum rerum expeditionem, plurimùm necessaria uidetur. & an ultra Italię limites sese, propter notoriã inualitudinẽ, cõferri posset, qui etiam quinquaginta passuum progressu lassatur, uos ipsi dijudicate. neque existimare debetis, patres optimi, Bohemos, si eorum intentio pia & recta foret, ab

Esa. 10. a

En hic Eugenius sponte se submittit Concilio, tantũ abest vt contempserit Concilia, quod illi obiecerũt nõ semel Basileenses.

ab eorum salute, ab vnione fidelium, ab amœnissima pace propter loci distantiam retardari: neque propter ipsorum hæreticorum reductionem, quam tamen credere, consideratis multis, mens refugit, postponẽda est orientalis Ecclesiæ reuocatio, quæ tantis patribus incredibili sapientia & sanctimonia refertis abundauit, vndè scilicet doctrinæ fidei gloria meritò est tributa, cui⁹ inclinationem nusquàm hactenus promptiorem vidimus, neque stricto & iusto Dei iudicio eius magis necessariam, neque à tam pio & catholico principe oblatam. pereunt sanè in tarditate reductionis decentum Hussitarum animæ, pereunt orientalium schismaticorum, & absque dubio longè plurium. Modus est igitur, vt absque intermedio vtrique inuitentur, ne cum illis simul pereamus & nos, & vt si illi obstinatione ad gehennam ędificent, liberemur & nos. possunt certè vno eodemque contextu ad vnitatem Ecclesiæ hi duo populi reuocari, possunt & debent, maximè cùm ab altero inuitemur & nos. Tamen si in ea opinione vestra persistitis, placet suæ sanctitati, ne propterea ab eius vnitate recedatis, quòd in ambarum harum rerum expeditione reuerendissimus dominus meus legatus intendat. Placet insupèr quòd vos eidem adiumento sitis, si hoc fructuosius, quàm sine intermedio ad concilium proficisci, existimatis. Quòd si complementum rerum huiusmodi per dominum legatum & vos fieri non possit, reliquum quod ad perfectionem extabit, suppleatur in cõcilio generali. Germaniæ tamen reformatio plùs antiquorum canonum obseruatione, in qua modesta coactio necessaria esse videtur, quàm nouarum constitutionum editione indiget. Qua in re per dominum legatum potestate & fauore circumfultũ, dari poterit aptissimus modus, præsertim cùm clerus huius patrię hactenus Deo deuotissimus extiterit, & ad obdientiam ferè ex natura paratissimus, facile itaque ad decorem pristinum reducentur. Hæc est sanctissimi domini nostri pia intentio, patres, hoc desiderium, hoc votum atque decretum. Suscipiatis igitur reuerendissimi patres insitum vobis verbum, quanta cum oportet charitate & humilitate, ne qui videmini pacis, vnionis & reformationis amatores, nouorum schismatum, dissensionum & deformitatum capita reputemini. Amplectamini amore IESV CHRISTI charitatem non fictam. ea est, de qua Apostolus
1. Co. 13. a ad Corinthios ait: Charitas patiens est, benigna est: charitas non ęmulatur, non agit perperàm, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quę sua sunt: non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem veritati. Ea quę summoperè appetere videmini, patres optimi, profectò magna & ardua sunt, & frontẽ per se honesti & boni ferunt, quorum tamen appetitus humilitatis freno continendus est. cogitans enim magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento priùs cogitat humilitatis. Aurelius ille Augustinus ait: Efficiendum est igitur, prout ille noster Arpinas (gentilis tamẽ, sed moralissimus) Cicero in Officijs inquit: Vt appetitus rationi obediãt, eam neque præcurrant, neque propter pigritiam aut ignauiam deserant, sintque tranquilli, atque omni animi perturbatione careant: ex quo elucebit omnis constantia, omnisque moderatio. nam qui appetitus lõgiùs euagantur, & tanquam exultantes, siue cupiendo, siue fugiendo, non satis à ratione retinentur, sine dubio finem & modum transeunt, & relinquunt, atque abijciũt obedientiam, cui subiecti sunt lege naturæ. Benè igitur Augustinus aiebat, quòd mensura humilitatis, cuique ex mensura ipsius magnitudinis data est. Bonũ est igitur, quærere dignos iustitiæ fructus, patres, si tamen humilitatis frenum non relaxetis: quia Chrysostomus ille græcus inquit: Si iustitię coniunxeris humilitatem, quò non ibit? adsistet ipsi tribunali diuino in medio angelorũ. Pensate igitur rerum, quas agitatis, magnitudinem patres: commensurate dignitates vestras, & ita omnia ponderate, vt opera vestra diuinæ vo-
luntati conformentur. Hæc est igitur volun- 1. Thes. 5. d
tas Dei, vt cum Apostolo concludamus, ab omni specie mali abstinere vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per æuum, vt integer spiritus vester & anima & corpus, sine querela in aduentu Domini Iesu Christi seruetur, Amen.

Ego Iacobus Adserricius presbyter Tarentinus, publicus Apostolica authoritate notarius, & reuerẽdissimi in Christo patris domini Ioannis archiescopi Tareñ. &c.

ORATIO LVCVLENTA PRAEsidentis, habita in concilio Basileeñ. nomine Ecclesiæ catholicæ ad conuertendum Bohemos.

Hactẽ Bohemi placati adeò non fuerunt oratione, vt deinceps etiam in ridicula proruperint, videntes se eloquentia impares, vt testatur naucleras.

Iesus Christus. Amen.

LOcuturus pro publica populi Christiani vtilitate, opus mihi esse arbitror, vt personam priuatam exuam: & induam publicam: & tam publicam, vt omnes cõpręhẽdat, & nemo ab eius iurisdictione eximatur. Hæc est illa sancta catholica Ecclesia, sponsa Christi & Christianorum omnium mater. Hæc inquam quæ nos omnes ad hũc locum diuinæ benedictionis vocauit, & ad nuptiale inuitauit conuiuium, antequàm ea pro quibus conuenimus, tractare incipiamus, pauca nobiscum ex visceribus charitatis loqui decreuit. Itaque iam non me quasi meipsum loquentem audiatis, sed tanquàm matrem & alumnam communem, sanctam Dei Ecclesiam. Ego duntaxat ministerium præbeo, & rudem linguam, qua vt instrumento vtatur, tantùm ac commodo. Ipsa autem est, quæ

concipit.

concipit dictatque sententias. Nec vos admiratio teneat, quòd hæc tam grandis & circunspecta domina, ex hac magna congregatione, in qua plurimi sunt & sancti & literati viri, me solum elegerit, indoctũ & peccatorem. Habet enim apud Deum nescio quid priuilegij officium publicum, quo diuina potentia virtutes suas crebrò exercere consueuit. Cùm itaque præsidens sim temporis huius in hoc sacro concilio, quanquã supra modum indignus, elegit me sponsa Christi, non uitæ merito, sed authoritate officij, per quem animi sui conceptum explicaret. Quòd si forsitan (vti vereor) ex ore meo aliquid ineptum effluxerit, non imputetis quæso huic sapientissimæ mulieri, quæ in nulla re errare consueuit: sed tantùm incircuncisis pollutisque labijs meis, quemadmodum nec imputandum foret magistro in arte musica peritissimo, si instrumentum rubiginosum aut confractum in quo psallit, raucam & non benè sonoram emittat vocem. Vos autem obsecro, vt interim, me loquente, tacitè in cordibus vestris oretis, quatenùs honore sanctæ matris Ecclesiæ ac nostra ædificatione, spiritussanctus igniculo illo, quo labia Isaiæ purificauit, saltem per horam purificare dignetur & mea. Deinceps magna cum deuotione & reuerentia matrem nostram loquentem audiamus omnes, & attentè consideremus diuini exordij uerba, quibus nos allocutura est, quæ sumpta sunt ex B. Apostolo Paulo ad Phil. Si qua consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate: in primis nolo existimetis, ad aliquos tantùm ex uobis me verbum facere. Ad uniuersos, prout cuiq; opus est, meus sermo dirigitur. totam ego hanc congregationem, non partem, alloquor. Omnium enim vestrum æqualis mihi cura est. Nam omnes filij mei estis, & in vtero meo non sine magno labore concepti. Ego enim sum sponsa Chri, in quo secundũ Apostolũ ad Colos. Non est masculus & fœmina, gẽtilis & Iudęus, circũcisio & præputium, barbarus & Scytha, seruus & liber, sed oĩa & in oĩbus Christus. Auscultate igitur diligenter oẽs qui hic adestis, & in cordibus vestris recondite in spiritu lenitatis quæ dictura sum, & ꝓ viribus enitimini implere gaudiũ meum. Naturali iure & diuina lege filioli mei constringimini credere consilijs meis, & pręceptis meis obtẽperare. Natura ipsa filio suadet, cùm se à matre genitũ esse sciat, & ab ea super omnes se amari cognoscat, vt eam similiter diligat, honoret & consoletur, & eius omnibus acquiescat con silijs. Ita Tobias senior moriens admonebat

Isa. 6. b

Phil. 2. a

Col. 3. b

Tob. 4. a

filium suum: Honorem exhibebis matri tuæ omnibus diebus vitæ suæ. Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Lex etiã digito Dei scripta, inter præcepta quæ ad humanam societatem pertinent, hoc primũ iubet, vt parentes à filijs honorẽtur. propter quod Apostolus instruit Coloss. Filij, obedite parentibus per omnia hoc enim beneplacitũ est in Domino. Quantũ meriti filius honorando matrem, quantùmve supplicij eam contemnendo expectet, scriptura diuina insinuat, dicẽs: Sicut q thesaurizat, ita & q honorat matrem. & rursùs: Fili mi, ne dimittas legẽ matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo. Econtrà, Maledictus à Deo qui exasperat matrẽ. Accedit prætereà, quòd consilijs meis sine vlla hæsitatione parere debetis: quia nõ sum sicut vna de stultis mulieribus huius seculi, sed in omni virtute & sapientia ab omnipotente Deo plenissimè imbuta. propter quod certi esse debetis, præcepta mea tanquàm ex sapientiæ fonte manantia, nõ posse esse nisi salubria, nec illud omittendum est, ꝙ quidquid vobis consuluero ac iussero, facilimum est, & supra modum delectabile. Quę cura mihi sit de salute vestra, hinc facilè ꝑspicere potestis, quòd gaudium meũ impleri non potest, nisi & vobis bene sit. Gaudium meum ex vestra pendet vtilitate, non possum esse lęta, nisi & vos lætos atq; vnanimes intuear. Carpũtur viscera mea, si quem de filijs meis vel modicum lædi videro. Crucior tota, si quid accidat eis infortunij. Madescunt tunc præsertim genæ meæ lachrymis, cùm inter filios meos dissidij aliquid ortum sentio. Et licèt aliquæ interdum matres repertæ sint quæ dimissis filijs, ad nouos maritos seu ꝓcos se transtulerũt, & voluptatibus proprijs satisfacere cupiẽtes, filiorum suorum oblitę sunt: ego*autem de numero illarum computari debeo, prout experientia manifestat, de quibus Isaias scribit: Nunquid obliuisci potest mater infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Quanquàm etiam quidam sint patres aut domini, qui filiorũ culpis miserijsq; non mouentur, dicẽtes: Satis mihi est, quòd bene ago & mihi bene sit: decæterò neq; iniquitas mea, neque delictum meum. Ego autem non sic. licèt enim nihil mihi conscia sim, hoc me non cõsolatur, nisi & idem filijs meis adesse videam. Nec mihi satis est semel admonuisse, nisi iterum atque iterum & sine intermissione vsq; in finem sedulò eos cõmonefaciã. Dilectissimi mei, ita vos oẽs affectu quodam inexplicabili diligo, vt nulla tã grauia esse possint discrimina, quibus libens pro salute vestra me vltrò non obijcerem. Quot martyria, tormenta, persecutiones à sęuis imperatoribus & tyrannis in primitiua adolescentię meæ ętate pertulerim pro salute eorum qui tunc erant filiorũ, & qui posteà successerunt & succes-

Exo. 20. b

Coloss. 3. d

Eccle. 3. a

Prou. 1. a

Eccle. 3. c

for. *tamẽ

Isa. 49. d

furi sunt, quis vnquam posset enarrare? Inun-
dauerunt plateæ ciuitatum sanguine mem-
brorum meorum, vt fides catholica in filijs
meis illibata persisteret. Ita quidem vos oẽs
in præcordijs meis infixi estis, vt non nisi de
vestris commodis cogitare queam, pro qui-
bus non solùm alligari, sed & mori in mem-
Actu.21.c bris meis pro vnoquoq; vestrum omni tem-
pore parata sim. Sequor in hoc vestigia spō-
si mei, qui ita me & corpus meum dilexit, vt
pro ea animã suam ponere nõ dubitauerit.
Vidi ipsum sæpenumerò lachrymantem ac
dolẽtem pro membris meis. Audiui ipsum
Luc 23. inter maximos cruciatus clamantem: Pater,
ignosce illis. licèt vndique dilectus manaret
sanguine, & atrocissimis tormentis vndiq;
agitaretur, nihil tamen aliud quàm salutem
filiorum meorum sitiebat. Sic & me spōsam
ac discipulã suã facere decet, & memoriam
cõtinuam vestri habere, ac die noctuque ge-
mitibus inenarrabilibus clamare & inter-
pellare ad Deum pro vobis, vt nemo pereat
ex his quos tradidit mihi. Propterea sic an-
xia ac solicita postulo, vt impleatis gaudium
meum. Quanto mentis affectu, quãtaq; an-
xietate & vehementia deprecationem hanc
meã ad vos porrigam, ex verbis apostolicis
Phil.2.a modò propositis animaduertite: Si qua con-
solatio est in Christo, si quod solatium cha-
ritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera
miserationis, implete gaudium meũ. Quid
est dicere, si qua cõsolatio est in Christo, nisi
quia maxima est? quã si habere vultis, opus
est vt impleatis desiderium meum. Immore-
mur, si placet, paululùm in hoc Christi no-
mine. nõ enim decet memoriam sponsi mei
Cant.2.& sic perfunctoriã transire. Eius quippe amo-
5. re langueo, & liquefacta est anima vt primũ
nomen dilecti mei insonuit auribus meis.
Quid (quæso) maius dici potest, quàm cõso-
latio in Christo, qui est pater misericordia-
2.Cor.1.a rum & Deus totius consolationis, qui con-
solatur nos i omni tribulatione nostra? Fal-
litur, qui putat alij in rebus consolationem
posse reperiri. Ad ipsum duntaxat pro con-
solatione accedere oportet, quoniam per
Ibidem Christũ, vt inquit Apostolus, abundat con-
Mat.11.d solatio nostra. ipse solus est qui dicit, Ve-
nite ad me omnes qui laboratis & onerati
estis, & ego reficiam vos, & inuenietis re-
Ioan.7.f quiem animabus vestris. & rursus: Qui sitit,
veniat ad me, & bibat. Possidete quod vultis
aurum, argẽtum, regna, ciuitates, scientiam,
& eloquentiam, & quidquid sub cęlo est: si-
ne Christo molestias potiùs q̃ consolationẽ
experiemini. Solus Christus est consolatio,
pax, quies & trãquillitas: quod & ipse, trãsi-
turus ex hoc mundo, discipulis suis prædi-
Ioan.16.d xit: In mundo pressurã habebitis, in me autẽ
pacem. Si igitur filij mei consolationem in
Christo obtinere speratis, necesse est vt im-
pleatis gaudium meum. Non enim aliter do-
minus meus vos cõsolabitur, nisi & vos vni-
cam sponsam suã cõsolemini, quam vt ani-
mam suã & pupillã oculi sui diligit. Sequi-
tur: Si quod solatiũ charitatis, hoc est, si cha- Phil.2.a
ritatem habere vultis & ex charitate solatiũ,
implete desideriũ meum. Charitas dilectio
est. vbi dilectio, ibi delectatio: vbi delectatio,
ibi solatium & gaudium. vbi charitas est, ibi
Deus est, quia Deus charitas est. Econtrà 1.Ioan.4.
vbi charitas non est, ibi nec Deus est, nec q- c
dem boni aliquid esse potest. Si igitur cha-
ritatem & Deum, & omne bonum cum Deo
desideratis, votis meis satisfacere vos opor-
tet. Si præceptum primum causa charitatis
est, vt diligatis Deum: diligendo me, diligi-
tis profectò Deum, quia Christus Deus &
ego, vna mystica persona sumus, cuius ipse
est caput. duo enim sumus in carne vna. & Ephes.1.d
hoc est illud magnum sacramentum, de quo
inquit Apostolus, in Christo & Ecclesia. Si Ephe.5.d
item ex charitate diligendus est proximus,
quis vobis proximior est, quàm ego mater
vestra, & talis mater, quæ non semel vt aliæ
matres, sed & præter sacri baptismatis gene-
rationem, continuè in verbo prædicationis
& exhortationis vos pario? Ita in psona mea
inquit Apostolus: Filioli mei, quos iterum Gal.4.c
parturio, donec formetur in vobis Christus.
Iterum & tertiò: Si qua societas spiritussan- Phil.2.a
cti, implete gaudium meum quid hoc signi-
ficat, nisi q̃ si vultis habere vnionem, quam
facit spiritussanctus in omnibus fidelibus, si
vultis esse participes spiritussancti & eius so-
cietatem habere, si vultis vt spiritussanctus
habitet in vobis, lætificate matrem vestram
Ecclesiam? O vehemẽs admirationis genus,
quàm ignitus est hic sermo & penetrabilior
omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad Heb.4.c
compagem animæ, spiritus, ac medullarum.
Sed non tam properè spiritussancti memo-
riam percurramus. Nam ineffabile quoddã
in ore meo, dum ipsum recenseo, sentio sua-
uitatis nectar. Et quia multa hic spiritus pa-
racletus mihi beneficia cõtulit, multũ equi-
dem, ne ingrata sim, diligere ipsum debeo.
sue enim custodię dimissa sum, ne videar or-
phana. Ipse me protegit, ne portę inferi præ-
ualeant aduersus me. Ipse me fouet, dirigit,
& gubernat. Ipse primùm induit me adole-
scentulam virtutem ex alto, & in me resedit Luc.24.g
per ignem, vt charitate arderẽ: & in lingua, Acto.2.a
vt linguis omnium loquens, omnes docere
possem. Ipse adstat semper auribus meis, &
quidquid dixerit Christus, ipse suggerit mi-
hi, docetq; * mihi omnem veritatem spiri-
tus ipse veritatis. nec me vnquàm errare pas-
sus est, neque (vt spero) vsque ad consumma-
tionem seculi patietur. hic mihi abundè lar-
gitus est septem eius sacratissima munera,
spiritum videlicet sapientiæ & intellectus,
consilij & fortitudinis, scientiæ, pietatis & Esa.11.a
timoris. dona ipsius Spiritussancti habeo, vt
per sapientiam sim matura, per intellectum
prouida, per consilium cauta, per fortitudi-
nem

nem animosa, per sciētiam discreta, per pietatem misericors, per timorē humilis. Multa nimis de Spirituſancto dicēda forent: sed quis ad lucem, quam inhabitat, inaccessibilem accedere poterit? Nūc autē duo hæc de doctore meo referre satis sit, vt vnusquisq; Christianus cognoscat, quantum amare, & reuereri ipsum debeat. Spiritus paraclitus hic est, de quo conceptus & incarnatus est Redemptor generis humani Iesus Christus Deus meus & Deus vester, Dominus meus & Dominus vester. Ipse etiam est, de quo inquit Apostolus: Nemo potest dicere, Christus Iesus, nisi in spirituſancto. Si igitur huius spiritusſancti, qui tam mirabilium est patrator operum, societatem habere vultis, implete gaudium meū. Tandem & quartò vos obsecro per viscera miserationis, si qua in vobis sunt, vt impleatis gaudiū meū. Omnis summa Christianæ disciplinæ in pietate & misericordia consistit. quantum misericordiæ & pietatis opus Deo sit cordi, hinc constat, quòd in extremo mundi iudicio, de misericordia solùm ratio exigetur. pietas seu misericordia ad omnia est vtilis, promissionem habens vitæ quæ nunc est futuræ, secundum Apostolum. Hic enim diuitias & gloriam, in futuro vitam æternam consequitur. De hoc dictum esse videtur, quod scribitur in lib. Sap. In dextera eius anni vitæ, in sinistra illius diuitiæ & honor. Si ergo promissionē huius vitæ æternæ optatis, misereri mini matris vestræ quæ tam diu de filiorum suorum dissidio vehementer affligitur. per viscera misericordiæ Dei nostri vos oro, vt in vestra me vnitate consolemini. Non violentum aliquid à vobis exigo, sed ipsum naturalem affectum, qui ad misericordiā uos meritò inclinare debet, tum ad oēs homines, tum præsertim ad matrem vestram & membra vestra inquit Apostolus: In id ipsum solicita sunt membra: & si quid patitur vnum membrum, compatiuntur & cætera. Cùm sitis membra corporis mei, naturali pietate tam matris vestræ, quàm cæterorum membrorum, ex vestro dissidio se affligentium, misereri ac compati deberis. Si vt primùm Ioseph vidit Beniamin fratrem suum paruulum in Aegyptum deductum, commota sunt viscera eius, nec se cohibere poterat quin lachrymæ ex oculis erumperent: quanto magis viscera vestra cōmoueri debēt ad pietatē, & oculi erūpere ad lachrymas, visa matre vestra & genitrice, tot fratrū vestrorum diuturno mœrore tabefacta? Sic igit̄ filioli mei cōtestor & adiuro vos per cōsolationē Chr̄i, per solatiū charitatis, per societatē spiritusſancti, per viscera miserationis, vt gaudium quod de vobis concepi, hoc in loco cōpleatur. Intelligitis, puto, cur dixerim, implete gaudium meum: hoc significat, aliquid gaudij cœptum esse, aliquid aūt restare vt impleatur, Cœptum est gaudium in corde meo, cùm tempus huius sacri concilij celebrandi aduenit, per quod spes mihi nō parua erat, vt filij mei vndiq; colligēdi, infirmitatibus corporis mei, quæ proh dolor grauissimę sunt, oportunè prouiderent, & fidem orthodoxā, quam ipsa profiteor, viriliter ab impugnantibus tuerentur, pacemq; vbiq; exulantem intra fines meos reducerent, ac virtutes multis in locis ac personis ferè extinctas resuscitarēt, quēadmodum hæc oīa in aliis sacris generalibus concilijs per spiritusſancti gratiā sæpenumerò facta sunt. huiusmodi autem gaudium tunc auctū est, cùm per pijssimas huius sacri concilij literas, Bohemiæ populus ad hanc sanctam synodum magna cum charitate cōuocatus est, & ei libera audientia oblata. Sed tunc præsertim exultauit animus meus cum conuenientibus huius sacri concilij & Bohemorum ambasiatoribus in oppido Egrę, vnanimiter cōclusum est, vt vos Bohemi ad hunc locū proficisceremini: quod, Deo disponente, iam oculis meis factū video. Nunc autem spes futuri gaudij magis ac magis appropinquat, quando filios meos ante hæc tēpora inuidia diaboli inter se diuisos, nec se respicere audientes, nūc insimul modestè cōsidere, pacificè loqui, & mansuetè inuicē conuersari adspicio. Et quo magis corpora coniunguntur, eo maior spes est conciliandorum animorum. Multum quidē effluxit temporis, quo lætiorem diem quàm istum experta non sum: quandoquidem verisimilia futuræ vnionis fundamenta, ex tam felici initio inter filios meos iacta esse videntur. Agite igitur filij mei, implete gaudium meū, date operam, vt quod tam laudabiliter inchoastis, optato fine terminetis. Gaudium cœptum est. restat vt cōsummetur. in manu vestra est consummare illud, & cōsolari matrem vestram, atq; omnem exhilarare populum Christianū, qui magno cum desiderio finem conuentionis vestræ præstolatur. Facite, obsecro, ne frustrà huc venisse videamini. Sic agite, vt tot labores iam vltra annum incassum non dispereant, & gentes tam grādi de vobis spe cōcepta nō frustrentur. Quis tam duri cordis filius est, qui tam vehementer obsecratus, audeat contraire maternis precibus? Quis tam inhumanus atq; impius reperiri potest, qui sic efficaciter à matre adiuratus, mox non acquiescat, & cū Salomone dicat: Pete mater mea, neq; enim fas est, vt auertam faciem tuam. Sub hac igitur spe Filioli mei, explicabo vobis desideriū meū, & confidenter aperiam quod illud sit gaudiū, quod tantoperè per vos impleri efflagito. Sed hoc filij mei scitote, nihil difficile aut laboriosum me petituram. Dulcissimū erit & vtilissimum, & quo magis contrectabitur, eo dulcius atq; vtilius fiet. Hoc est inquam gaudium, quod impleri postulo: Primùm, vt idem sapiatis omnes: deinde, vt eā-dem

Margin notes: 1.Cor. 12. a; Matt. 25. d; 1.Tim. 4. b; Prou. 3. b; 1.Cor. 12. d; Gen. 45. a; 3.Reg. 2. d

dem charitatem habeatis. Quid de hac duplici petitiũcula vobis videtur filij? Nunqd præcipio vobis, vt trãsfretetis maria, per orbem peregrinemini, cum hostib⁹ pugnetis? Non iubeo vt contemnatis diuitias, vt corpora vestra maceretis ieiunij, vt martyria & tormenta subeatis. Nihil horum, vt audistis, quanquàm & si ista præciperem, contẽnenda non essent. Nam & fratres vestri, qui vos præcesserunt, iussu meo hæc & maiora forti animo sæpenumerò factitârunt. Sed hoc dũtaxat hortor, hoc moneo, vt idipsum credatis, & alter alterum diligat. Credere, facilium est? amare, dulcissimum, vtrunque verò vtilissimum. His duobus præceptis conficiendis re nulla extrinsecùs opus est. Credite, & amate inuicèm in cordibus vestris, & satisfecistis desiderio meo. In momento, in ictu oculi hoc agere potestis. Velitis, & factum est. Primum est igitur, vt idem sapiatis. Quid est, idem sapiatis, nisi vt non diuersa alter ab altero, de fide Domini nostri Iesu Christi sentiatis? A fide incepi, quoniam fides, Christianeæ religionis & omnis salutis ianua est. Hæc est fundamentum & radix oĩs ædificationis, q̃ crescit in domo mea. Aliud
1.Cor.3.c autem fundamentum, secundum Apostolum, nemo potest ponere, quàm quod positum est, quod est Christus Iesus. Hoc autẽ fidei fundamẽtum, quàm firmiter sustentet ædificium quod superimponitur, quantaq; illud virtute ac gratia communiat, & hæc radix quàm saluberrimos suauissimosq; ex se producat fructus, quo alio probationis genere vti opus est, nisi hoc solo testimonio, ꝙ Christus Iesus, per quem facta sunt omnia, huius ędificij basis ac fundamẽtum fieri dignatus est? Huic ergo tam stabili fundamẽto si quis corde puro & cõscientia non ficta inhęserit, primùm ab immũditijs si quas ha
Act.15.b bet, purificabitur, vt in Actibus Apostolorũ scriptum est. fide purificans corda eorum. purificatus verò, mox in Dño iustificabitur,
Rom.3.d vt inquit Apostolus, arbitramur hominem iustificari per fidem. Sic autẽ anima per fidẽ
Oseę 2. d purificata ac iustificata, merebimur desponsari à Domino, vt ipse per Oseã inquit: Desponsabo te mihi in fide. Quicunq; verò sic desponsatus fuerit, fortis fiet vt illi magno
1.Petr.5. aduersario nostro leoni rugienti possit resistere, cui (inquit Petrus) resistite fortes in fide. Huic qui resistere potuerit, eiusdem fidei virtute facilimè vincet & superabit mundũ.
1.Ioan. 5. a Hæc est victoria, inquit Ioannes, quæ vincit mundum, fides nostra. Mundo autem deuicto, benedictionem accipiet per eandem fi-
Gal.3.b dem à Domino: quia qui ex fide sunt, secundum Apostolũ, benedicẽtur à Domino cum fideli Abrahã. Sed & hæc amplius, qa Christus in corde fidelis animæ habitaculum fa-
Ephes.3.d ciet. Habitare, inquit Apostolus, Christum per fidem in cordibus vestris: nec solùm habitabit quinimmò per fidem in filium adoptimũ assumet. Omnes enim, inquit Apostolus, filij Dei estis per fidẽ. postquàm autẽ Gal.3.d
fidei merito tantũ muneris à Domino cõsecuti fueritis, & respondebit nobis sicut olim centurioni, Fiat tibi sicut credidisti: & quẽ- Matt. 8.b
admodum Chananææ, Magna est fides tua, Mat.15.c
fiat tibi sicut vis. Tam preciosa est huius fidei radix & semen eius, ꝙ si modicum quid ex ea habueritis, (quid aute minus dici potest, quàm granũ sinapis?) dicetis huic mon- Marc.4.d
ti, transfer te, & transferẽt se. Quãquam autẽ Luc.17.b
non semper eo modo, quo verba petẽtis so- Matt.21.c
nant, quis exaudiatur: obtinetur tamen per fidem id, quod magis petẽti prodest, ad vitam præsertim æternam, in qua omne desiderium includitur, cuius vitæ æternæ per fidem hic promissionem cõsequemur. Inquit Tobias: Filij sanctorum sumus, & vitam ex- Tob.2.c
pectamus quam Deus daturus est his, qui nunquam mutant fidem. Quid plura? Sine hac ambulare non potestis, quia per fidem ambulamus, inquit Apostolus. Sine hac nec 2.Cor.5.b
etiam viuere, quia iustus ex fide viuit. Sine Rom.1.b
hac, vt idem attestatur Apostolus, impossibile est placere Deo. Sine hac qlibet in abys- Heb.11.a
sum errorum mergitur, sicut in profundum maris mergi incipiebat Petrus, cui dictũ est à Domino: Modicæ fidei, cur dubitasti? Vi- Mat.14.d
deat igitur vnusquisque, quantũ stabilitatis ac firmamenti ex hoc fundamento, quàm preciosos fructus ex hac radice, quantaque cœlestia bona ex hac fidei professione alleq possit. Quid ergo illa preciosius? Rectè inquit Petrus, probatio fidei, preciosior est 1.Pet.1.b
auro quod per ignem probatur.

Sed ad veram adipiscendam fidem, filioli mei, primùm nosse oportet, sub qua domo huiusmodi (quod antè dixi) fundamentum iactum sit, & quemadmodùm ad eam perueniatur. Super hoc fundamentũ domus mea Mat.16.c
à Domino ędificata est, ipso dicente: Super hanc petram, videlicet fidei, ędificabo Ecclesiam meam. Videte quis hic ædificator & architector. Is, cui⁹ manu facti sunt cœli & terra, & cuius ordinatione perseuerant dies, & Psal.118.m
omnia seruiunt sibi. Hic noster fabricator, tam solidè huic fundamẽto domum meam superimposuit, vt quãquam potestas satanę tanta sit, vt secundum Iob nulla sit ei similis Iob 41. c
in terris, quem ipsa veritas principem huius Ioan.12.c 14.d, 16.b
mundi appellat, tamen aduersus hãc meam domũ priuilegio Christi nihil p̃ualere possit. Scrutamini scripturas & nulla domũ sic fundatam, nec tale ei munus indultũ inuenietis. Hanc domum perflare venti possunt, Matt. 7. d
cõcutere non possunt, fulguraq; ac turbines aerij illam tangere, sed nõ euertere: quia hęc est domus Domini firmiter ædificata, benè fundata super firmã petram, Non super are- Apoc.21.f
nam aut trabes putridas seu saxa mortua, fundata est hæc sacrosancta mea domus: sed super lapides preciosos iaspidis & saphiri & aliorum decem, quos in Apocalypsi nomi- Apoc.21.a
natum

natim Ioãnes enumerat: sed quod omnibus preciosis lapidib. preciosius est, super petrã Christi viuam. Nec etiam mortali manu hominum facta est, sed noua descendit de cęlo à Deo parata, sicut sponsa ornata viro suo. Nemini, vt hanc domũ demoliatur, ingredi fas est, quam 12. *angeli (vt in eadem Apocalypsi scribitur) in portis custodiũt. Sed qualem intus putatis hanc esse domum? an caliginosam, an fortè ad depellẽdum tenebras: lumẽ tibi esse ex oleo, aut cera compositum: aut, quod plus est, Solem aut Lunã in illa lucere? Maius aliquid habet, & longe maius. Sed qđ illud esse potest Sole & Luna maius lumen? Audite Ioannem in Apocal. dicentẽ: Et ciuitas (quam paulo superiùs nouam descendentem de cęlo, & vxorem agni dixerat) nõ eget Sole neq; luna, vt luceant in ea. Nam charitas Dei illuminat eam, & lucerna eius est agnus, & ambulabunt gentes in lumine eius. Et vt supremum omnium testimonium adducamus, Christus qui mentiri non potest, pollicitus est manere cum ea vsque ad consummationem seculi. Si qui in hac domo in nomine Iesu Christi cõgregantur, ibi ipse est in medio eorũ, & Spiritussanctus lumine suę claritatis totam replet, vbi filij mei manent in vnitate sedentes. Sed & hoc memoriæ perpetuò fixum tenere, quod Apostolus ad Timoth. scribit: Hæc tibi scribo fili mi Timothee, sperans me ad te venire citò. Si autem tardauero, vt scias quomodò oportet te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Intret igitur omnis homo securus tam lucidam & tam firmiter constructã domum, quæ nec obtenebrari potest, talem ac tantã Dei patris & agni & spiritus paracleti fulgorem habens: nec corruere, talibus superinnixa basibus. Et q ingreditur, maneat & nunquàm exeat: & qui exiuit, redire non differat. redeuntem autem neminem eijcio. Extra hanc domum omnia sunt caligo & tenebræ. Extra istã nec est, nec esse potest vera fides nec salus hominibus. Et velut q in arca Noæ reperti non sunt, diluuium aquarũ absorbuit: ita & qui in hac sacra æde nõ permanserint, caligine errorum obrui & tandẽ perire necesse est. Sed nec ad hãc domũ iter cuiquam patere potest, nisi illud ipsa docuero: quoniam nisi à me doctrinam fidei acceptiatis, nec fidẽ rectam, nec Ecclesiæ vnitatẽ habere potestis. Fides, vt scitis, ex auditu est. quomodò audietis sine prędicante? Sed pdicari quid potest, in quo sit salus, nisi Euangeliũ Chri? Quod aũt verũ foret Chri Euãgeliũ, quomodo scire possetis, nisi illud vobis patefecissem? Audistis nonnullos etiam ex Apostolis scripsisse Euãgelia: sed quoniã quatuor duntaxat approbaui, illa ut euangelia venerantur, alia respuuntur. Neque etiàm postquàm ad hanc domum inter vobis ostensum fuerit, ingredi poteritis, nisi ego cui claues huius domus à Domino traditæ sunt, meis manibus adaperiam, vosque introducam. Sine his clauibus ad secretos thesauros cœlestis regis sponsi mei, in domo mea reclusos, neminem licet introire. Et si alienis clauibus intrare contenderit, poterit videri intrare, sed non rectè intrare. Restat igitur & iam liquido intellexistis, quòd peruenire ad fidẽ, & perseuerare in ea, nisi per me & mecum, non potestis. Quamobrem sine mora relictis omnibus, me vnusquisque sequatur, & mecum habitet, vt veritas fidei habitet cum eo. Liber in quo fides catholica descripta est, non incongruè illi libro cõparari posset signato septem signaculis, quẽ (vt Apocalypsis Ioannis testatur) nemo neque in cœlo, neque in terra, neque sub terra soluere potest, nisi solus agnus, qui occisus est. Ita quidem & hunc librum fidei ac doctrinam eius, nulli creaturæ neque in in cœlo, neque in terra, neque sub terra aliter intelligere fas est, quàm ego catholica Ecclesia intelligo ipsius veri agni vera sponsa, cui ipse sponsus, ut ex Euangelio Ioannis sępè legi audistis, omnia quæ audiuit à patre, nota fecit. Neq; enim angelis, aut hominibus, quantacunq; præditis potestate, cõtra meam doctrinam quidquam credendum foret. Ita ad Galatas scribit Apostolus, p cuius os loquebatur Christus, licèt nos aut angelus de cœlo euangelizet uobis, pręterquã quod euangelizauimus, anathema sit. Hoc nihil aliud significare videtur, nisi quòd angelos de cœlo contra veritatem euangelij quidquam dicere impossibile est, me verò adhuc impossibilius. De hominibus autẽ quis gloriari potest, vt sibi contra Ecclesiæ authoritatem credatur, cùm Apostolus seipsum velit esse anathema, si aliud euãgelizet, quàm quod prius secundum Ecclesiæ doctrinam euangelizauerat. His autẽ qui sub terra sunt, nihil quoquo modo fore credendum, quis dubitet, cùm satanas & angeli eius in veritate non steterant, sed mendaces sint & mendacij patres? Si Arius, Manichæus, Nestorius, Faustus, Donatus, & cętera huiusmodi hominũ monstra, meis tantùm clauibus, & non proprijs & adulterinis, hunc fidei librũ aperire voluissent, nunc in inferno cum patre mendacij nõ cruciarẽtur. Si hi pertinaces & obstinati homines meis paruissent præceptis, multarum gentiũ cateruas ad locũ sulfuris & ignis perpetui secum non præcipitassent. Initiũ salutis hominis est, nolle propriæ inniti prudentiæ: sed ipsum ad suscipiendam maiorum suorum disciplinam accõmodare, illorũ scilicet, quos diutina approbatio authenticos fecit, quorumq; doctrinæ, sanctitas vitæ ac manifesta miracula certum perhibent veritatis testimoniũ. Quis non sanctos patres ac doctores p multa secula à me vbiq; approbatos, quorum tanta fuit integritas & veritatis zelus, vt priùs mortẽ & omnia sup-

Marginalia: *angeli Apoc. 21. c; Apoc. 21. f; Matt. 28. c; Matt. 18. c; 1. Tim. 3. c; Gen. 7.; Rom. 10. c; Apoc. 5. a; Galat. 1. b; Ioan. 8. f

plicia pati voluissent, quàm leuissimũ proferre mendacium, potiùs quàm seipsum, rudis fortè ingenij seu non exercitati, meritò sequi debeat? Quis interpretationẽ excellẽtissimorum penè innumerabiliũ doctorum, ex omnibus mundi partibus in eadẽ conuenientium sententia, qui ita in sacris scripturis studiosi fuerunt, vt omne vitę tempus in his exposuerint, non potiùs acquiescat, quã duobus, aut trib⁹, seu paucissimis hominib⁹ nouiter scripturas legẽtib⁹, nullo fretis doctore, nisi proprio ingenio? Quis nõ aduertat, quàm sit Ecclesiæ Dei perniciosus hic morbus nullo pacto ferẽdus? Si enim cuiq; fas est, suo sensu exponere & interpretari scripturas, nihil certi erit: omnia confusa & inuicèm aduersa fient, nouũ redibit chaos: tot erunt sentẽtię, quod capita. Quis ille erit ita hebes, cui non suppetat audacia nouam fabricare interpretationem? Melius ergo leges humanas conditas esse fateri oportebit. Hæ postquàm vel à principe vel communitate latæ sunt, nemini fas est cõtraire. quòd si fortè aliquid ambiguitatis cõtineant, priuatis non licet interpretari personis, sed ad legislatorem, seu illum qui iudicãdo præest, habetur recursus. Si forsitan vestrũ aliquis ratione nõ mouetur, exemplo populi Dei
Neh.8.c moneatur. Scriptũ est in Nehemia, quòd congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, Sacerdotes & Leuitæ ad Esdrã scribam, vt interpretaretur verba legis. Et qa vitio naturæ corruptæ homines frequẽter errant, frequenterq; inter se discrepant, necessariò Dominus noster Iesus Christus fidelibus suis prouidit, me sanctam catholicam & apostolicam Ecclesiam in terris relinquens, atq; assistentia sua ac Spiritus sancti
Mat.28.c vsq; ad cõsummationem seculi, & in ęternũ corroborãs, vt in his quæ ad salutẽ pertinẽt, errare nõ possem, & ad me oẽs tanquam ad infallibilẽ regulã adspicerent. Si vna sancta catholica & apostolica Ecclesia, toto orbe terrarũ semper vocata & credita sum, nemo ab vnitate mea se scindat: nemo, quod sanctum est, erroneũ putet: nullus iudiciũ propriũ aut paucorũ, vniuersali determinationi anteponat. catholicum enim, Græcũ est, quod Latinè vniuersale interpretat᷑. Si apostolica vocor, vt certè sum, credat vnusquisque indubius, ꝙ sicut Apostoli Spiritu sancto inspirati locuti sunt, ita loquor & ego. Neq; enim solùm pro tempore Apostolorũ, Christus per se & per Spiritumsanctum assistere promisit: sed quod sępè pro vestro ꝑfectu repetendũ est, vsq; ad consummationẽ seculi, & in ęternũ: nec pro illis tantùm orauit Dominus, sed dixit in Euangelio Ioãnis:
Ioan.17. Sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est, sicut tu me misisti in mundum, & ego pro eis sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. non pro eis autẽ rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, & mundus credat quòd tu me misisti. & ego claritatem, quam tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Hinc apertè cognosci potest, quòd sicut pater & filius in vnitate & veritate non discordant, sed vnum sunt: ita omnis Ecclesia & Apostolorum, & eorũ qui per eos credituri sunt vsq; in finẽ, vnius est charitatis & vnitatis. Hinc est quod in Apocalypsi dicitur, murum ciuitatis descẽdẽtis de cœlo, quæ est Ecclesia, habere fundamẽta duodecim apostolorum & agni. & Apoc.21.
Apostolus inquit: Iam non estis hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentũ Apostolorum & Prophetarum. Quis iam non videat, quàm turpiter seipsum confundit, tot habens diuinæ veritatis testimonia, qui de mea doctrina ac fide aliquatenùs dubitauerit? Stultum prorsus se comprobat, vt inquit in Prouerbijs Salomon, qui despicit matrem. Iam igitur qui me audit, Christum se audire credat: & qui me spernit, Christũ spernere non dubitet, vt ipse attestatur. Sacrilegus est, ac nomine Christiano ĩdignus. Christum enim mẽdacem facit, qui in mea doctrina aliquid suspicatur falsitatis. Cauete ergo filij mei, ne vnquam in hanc incidãtis tentationẽ, vt scripturas proprio sensu, aut aliter intelligere velitis, quàm ego intelligam. Nolite vsurpare priuilegiũ hoc, quòd mihi soli concessit Dominus. Vos, cũ errare possitis, iudicium vestrum humiliter more patrum vestrorum semper mihi submittite, quam experientia teste constat errare non posse. me dispensatricem mysteriorum suorum reliquit Dominus, constituitq; super omnem familiam suam, vt dem in tempore tritici mensuram. Multa in scripturis sacris esse fatemur, quæ expositione indigent: quæ si corticetenus intelligantur, faciè in errorem legentes pertrahent. Si quid in eis legere vos contingat, quod non tam planè, vt velletis, intelligitis: agite instar discipulorum Christi, qui parabolam à Domino dictam, non intelligentes, ipsum domi interrogant: Domine edissere nobis parabolam zizaniorum. Discipuli parabolam Domini non tentàrunt proprio sensu intelligere. neq; ad Scribas & Pharisæos, vt eis exponerent, sed ad magistrum veritatis profecti sunt. Vos ergo ad alium nolite accedere. pergite ad me discipulam Christi, matrem & magistram vestram. aperiam vobis, & luce clariùs manifestabo sensus & arcana scripturarũ: & incipiens à Mose, & oĩbus Prophetis, interpretabor vobis ĩ omnibus scripturis quæ de Christo sunt. Venite filij, audite me, & instruam vos in via hac qua gradiamini. Nullus per me vnquam deceptus est, neq; in æternum decipietur. An experi-

Ephe.2.d Prou.15.c Luc.10.e Luc.12.e Mat.13.e Luc.24.d Psal.33.c 31.b 2.Cor.13.a

experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Ipse caput meum, & spiritusſanctus ductor meus, quomodò me quēquam fallere permitterent? Vultis, filioli mei, viam vobis ostendam infallibilem, qua si recto calle incedatis, nunquam errare poteritis? Respicite semper ad me, considerate vestigia mea, & pedetentim me sequimini, non declinantes neq; ad dexteram, neque ad sinistram. Et si forsitan strictum callem aut durum iter seu asperum monticulū offenderitis, clamate ad me, & porrigam vobis dexteram: & sustentans vos, conuertam aspera in vias planas: vosq; illęsos & sine labore, ad montem qui Christus est, perducam. Recurrite ad me audacter ac confidenter, & nūquam vobis in necessitate deero. Non sum superba, nec fastidiosa mater: benigna sum & pia sum, & charitate ardeo: omnes siue venientes, siue redeuntes ad me, hilaris in gremio suscipio: omnes doceo, instruo & conforto: & vena aquarum viuentium de ventre meo fluit in audientium ora. Memoriale hoc perenne superponite filij mei in frontibus, alligate in digitis, & super limina domorum affigite. Credite videlicet quod ego credo, profitemini quod ipsa profiteor: & tunc nulla caligo erroris, nullæq; tenebræ falsitatis vobis appropinquare poterunt. O sanctum documentum, ô felicem semitam, ô omni tempore imitanda, vestigia. Quid certius ac securius viatoribus huius seculi relinqui poterat, quàm quòd talis via exhiberetur, qua incedentes, deficere nullatenùs pollent? Nolite abduci variis ac peregrinis doctrinis, nec sequimini magistros prurientes auribus: omnē doctrinæ cibum, qui de mensa mea non propinatur, suspectum habetote. Venenosus enim est, virus habens aspidis insanabile. interpretationum & expositionum nouitates cauete. sensus insolitos, singularesque sententias fugite. doctores qui in mea schola probati non sunt, tanquam serpētes declinate. Nam, vt inquit Apostolus, & si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. nam in Christo Iesu per euāgelium ego vos genui. Nec filij mei oportet omnium quæ a me audieritis, postulare ex humano ingenio rationem. Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. A Christo fides est, quā per me vobis insinuat. Certiores de fide & doctrina mea estote, quàm si quid proprijs cōspiciatis oculis. Humani enim oculi, rem licèt propinquā uidentes, nonnunq̄ falluntur, putantes aliud esse q̄ sit. Deus autem nec falli a quoquā, nec fallere quenquā potest. Doctrina autem mea, non est mea, sed eius qui desponsauit me. Sustinete igitur paululùm, si fortè omnia capere non potestis, vsquequo ad locum, vbi ego in cœlis triumpho, vos perduxerim: ibi tunc vllo velamine

Hebr.13. b

Deut. 32. c

1.Cor.4.c

rationem, quam modò fide creditis, oculis intuebimini, manibusque palpabitis: nūc videtis per speculum in ænigmate, tunc autem facie a faciem.

1.Cor.13. c

Exposui vobis, filioli mei, quid sit, idē sapere. Cætera quæ sequuntur, ad charitatem pertinent, & quoniam fides sola ad salutem non sufficit, nisi vestita sit & comitata charitate: nam vt inquit Apostolus, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatē autē non habeam, nihil sum: Ideo post fidem præceptum charitatis traditum est. Non expectetis vt ego omnes laudes charitatis hoc vno sermone cōplectar. Ipsa quidem tam magna est, vt si linguis hominum loquar & angelorum, vix mediocriter eam explicare possem, vtique cùm tantæ dignitatis sit, vt inter virtutes ipsa sola Deus appelletur. Deus enim charitas est. Tantæ etiam est authoritatis, vt (cum gaudio referam, more humano loquens) de omnipotente Deo triumphare visa sit, dum eum de cælo solo amore traxit ad terram, & in cruce pro salute nostra affixit, & usque ad ima terræ pro redēptione filiorū Israel migrare coegit. Quid dignè de hac virtute dici vnq̄ poterit, quæ in cœlo & in terra dñatur & regnat, & cū vult, usque ad abyssum penetrat? Hæc est illa excellentior via, quam demonstrat Apostolus. Nam & prophetare, dæmonia eijcere, virtutes ac miracula facere sine charitate neminem gratum Deo efficiunt talia enim facientibus, tandem Christus dicturus est: Recedite à me operarij iniquitatis. non noui vos. Et habentibus scientiam Dñs improperat: Vos clauem scientiæ habetis, sed nec intratis in regnum cœlorum, nec alios intrare sinitis. dare omnia sua pauperibus, & seipsum martyrio, sine hac nihil prodesse affirmat Apostolus. Charitas præceptum præceptorum est, in quo omne præceptū concluditur. Nam vt inquit Apostolus, Finis pcepti est charitas. & rursus, plenitudo legis dilectio. Charitas patiens est, benigna est, nō æmulat̃, nō agit pperā, nō inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. & cætera omnia continet, quæ (vt scitis) B. Paulus latè cōmemorat. Charitas fons est proprius & singularis honor, cui non cōmunicat alienus: quæ vt oleum, non potest premi in imo, sed superexilit. Si desit, frustrà habentur cætera: si adsit, cætera non desunt. Sine hac omnis virtus, etiam ipsa fides, vt inquit B. Iacobus, mortua est. Ipsa etiam nominis appellatio, rem quandam charam esse demonstrat. Amplectimini igitur filij mei hanc tam excellentē & diuinam virtutē, Appræhendite tam singulare spiritus sancti munus. per ipsum enim, vt inquit Apostolus, charitas in cordibus nostris diffunditur. Induimini hāc vestem nuptialem, qua induti, securè discumbetis in mensa regia: nec timebitis, vt dicatur vobis, cur huc intrastis,

1.Cor.13 a

1.Ioan.4. c

1.Cor.12. d

Luc.13. f

Mat.25. a

Luc.11. f

1.Cor.13.

1.Tim.1. a

Rom.13. c

1.Cor.13.

Iaco.2.

Rom.5. a

trastis, non habentes vestem nuptialem? hac veste induti, pelletis à vobis frigus quo frigebat Petrus, calefaciens se ad prunas Caiphæ: hac veste circundati, quæ omnium armatura est fortior, intrepidi & illæsi cuneos hostium pertransibitis. Et vt vno verbo omnia complectar, si vultis perfecti esse, super omnia charitatem habere, quæ secundum Apostolum vinculum est perfectionis. Sed quemadmodùm pauloantè documentum tradidi, quo ad rectam fidei regulā perueniri possit, ità & nunc vos erudiam, quàm faciliter à charitate nunq̃ excidatis. Respicite semper ad me, considerantes me esse matrem, & vos filios. Recogitate, in visceribus meis vos esse conceptos, & eodē lacte nutritos: tunc fratres vos* esse matrem recognoscetis: & ex eadem carne eandem carnē vos inficiari non poteritis. Quis ergo vnquam carnem suam odio habere poterit? Attendite etiam, quàm tenerrimè vos semper dilexerim, & quantam vnicuiq; filiorū meorum charitatem exhibeam, quotque labores & angustias in omni mea ætate, pro vobis vbiq; terrarum perpessa sim, & à me exēplum capientes, diligatis vos inuicem sicut dilexi vos. Sed & si partem superiorem digniorémque mei corporis, caput videlicet, adspexeritis, quod est Christus, efficacius charitatis magisterium cordibus vestris imprimetur. Cogitātes nanq; quòd cùm mundus nihil meruerit, imò ꝓpter sua facinora morte dignus esset, ipse Iesus Christus sola charitate tot tantaq; in corpore suo ꝓ salute hominum tormenta pertulit, totque beneficia conferre dignatus est, quot lingua humana exprimere nunquā posset: mox omnō compellemini rancorem deponere, & indissolubili charitatis vinculo confœderari, in fraternumq; amorem redire. Dicite mihi, nunquid vos extraneos aut alienigenas esse putatis filij mei? si hoc putatis, mihi iniuriā facitis. Nonne in hoc vos vtero tanto cum labore concepi & portaui? Nónne his lactaui vberibus, & his manibus cibum potumq; tanto tempore præbui? Cùm ergo fratres germani sitis ex eadem carne geniti, & talia exempla dilectionis à capite & toto meo corpore habeatis, debetis alter alterum fraterna charitate diligere, & cum omni synceritate inuicèm reconciliari. O ossa de ossibus meis, ô membra de membris meis, ô viscera de visceribus meis. Quis vos abinuicem separauit? Quis inimicus homo inter vos seminauit zizaniam? Quis seductor ille antiquus accusator fratrū suorum, q̃ vos ad tantas inimicitias perduxit? Solebatis idem sapere, inuicèm vos amare, fouere concordiam, insimul cum pace & charitate conuersari. Nunc mutatus est per omnia color optimus. Nam vnitas in dissensionē, charitas in odium, pax in bellum, fraternitas in hostilitatem peruersa sunt. Cur sic inhumaniter filij mei confligunt? cur gladijs & igne decertant? cur tā crudeli bello & odio tam detestabili alter alterum persequitur? Súnt ne ista iura fraternitatis? Súnt ne hæc cognationis & proximitatis indicia? Erubesco referens. vix barbari & infideles hæc inter se tam atrociter facere auderent. Conuertite iam gladios in vaginas: quia omnis qui gladio ferit, gladio peribit. Remittite truces vultus, abijcite minas, deponite arma, proijce tela manu sanguis meus. Abolere penitus ex cordibus vestris omnia discordiarum odiorumque fomenta. Osculamini, obsecro, vos in pręsentia matris vestræ osculo pacis. Amplectimini vos tenerrimè, date inuicèm dexteras. Congratulamini simul, epulamini in mensa mea cibos deliciarum mearum, pacis & charitatis: Celebrate solenniter hunc diem festū, consolamini consolamini filij mei matrem vestram, quę hunc diem tanto cum desiderio præstolata est. Amate vos inuicèm, vt fratres decet, & contenta sum. impletum est gaudium meum, & nihil ampliùs postulo. Sequitur in verbis Apostolicis: Vnanimes, idipsum sentientes: hoc est, vt in diuersis corporibus idem sit animus, eademq; uoluntas. Sit hic populus meus quasi uir vnus. Non scindamini in uarias sententias: sed quod uoluerit unus in Christo, alter similiter velit. Imitatores estote patrum vestrorum, quorū in primitiua ætate cor erat vnum & anima vna. Nihil vnitate præstātius: quæ q̃ sit Christianis necessaria, Christus ipse ostendit, qui pro eis orauit, nō vt efficerentur diuites aut sapientes huius seculi, sed vt vnū essent, sicut sunt ipse pater & filius. Quid vtilius reipublicæ Christianorū esse potest, q̃ vnitas? hoc modo Christiana creuit religio, & ego propter vnanimitatem filiorum meorum, toto orbe terrarum diffusa fui. Cauete modis omnibus discordias, & timete quod comminatur Dn̄s: quia omne regnum in se diuisum, desolabitur, & domus supra domum ruet. Scitis vulgare illud dictum: Concordia paruæ res crescunt, discordia autem maximę dilabuntur. Si vultis pertinere ad Christū, pacē inter vos perpetuam contrahite, qua nihil esse Deo acceptabilius, hominibusque expedientius, ex hoc facilè intelligetis, si memineritis Christum de cęlo descendentem in terram, pacem per angelos suos annunciasse hominibus, de terraq; in cœlum redeūtem, eandem pacem duntaxat discipulis in testamēto reliquisse. Sentite id ipsum inter vos, hoc est, vt bona malaq; singulorum per charitatem sint omnium. Hoc proprium charitatis est, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus. Nisi membra inuicem coniungantur, & suo ordine connexa persistant, & vnū alteri opem in necessitate præbeat, deficere corpus necesse est. Vnum enim corpus sumus in Christo, singuli aūt alter alterius membra

Margin notes: Matt. 22. — Matt. 26. — Col. 3. c — for.* esse, me — Ephe. 5. d — Matt. 13. — Thre. 4. a — Matt. 26. — Phil. 2. a — Acto. 3 f — Matt. 12. c — Luc. 11. e — Luc. 2. — Ioan. 14. — Rom. 12. a

membra in Christo Iesu Dño nostro, vt inquit Apostolus. Subdit deinde Apostolus: Phil.2.a Nihil pro cōtentionem & inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicē arbitrātes. Superioribus consentanea sunt hęc & valdè accōmoda. Cùm enim ad hunc locum causa fidei & charitatis veneritis, non decet vt tam sanctum opus contentiosis verbis agatis, sed cum omni potiùs mansuetudine & lenitate. Contentio animos irritat, mentem perturbat, & odia accendit. Non possum pati, in domo mea & inter filios meos fieri quęstiones, pugnasque verborum. Ex his enim (inquit Apostolus ad Timot.) oriūtur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, & suspiciones: & rursus, his qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, ira, indignatio, tribulatio & angustia. Cum contentiosis & per contentionem nihil tractare vnq̃ consueui. Ita de me inquit Apostolus: Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Sed nec per inanem gloriam in hoc sacro loco quidquam agitetis. Inanis gloria, cuiusq; boni operis fomentum est, insidiatrixq; virtutum, vt fructum quē bene operādo acquirerent, per elationem euacuet. Inane est, captare hominū laudes, qui cùm secundum oculos iudicent, sępè fallūtur. Momentanea est ista gloria, ex fastu & cupiditate procedens: & quia inanis est, cōstat esse vanam ac vacuam, meritoque contēnendam. Ex eo quod inane est, quem fructum referre poteritis? Quinimmò satagite placare patri vestro cœlesti, qui videt in abscondito. hoc est quærere non inanem, sed æternam gloriam. Quidquid facitis, in gloriam Dei facite. Nolite fieri similies scribis & pharisæis, qui (vt inquit Dñs) Omnia sua faciunt, vt videantur ab hominibus, & vocētur rabbi. Imitamini potiùs illa sancta quatuor Ezechielis animalia, habentia facies extentas desupèr, & pennas extentas desupèr: hoc est, cogitationes vestras, quæ significantur per pennas: & actiones, quæ significantur per facies, ad Deum semper referte. Si quis inter vos sapiens esse videtur, non glorietur (vt inquit Ieremias) in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dñs. Vereamini quod minatur Psalmista: Dñs dissipat ossa eorum qui hominibus placēt. Absit vobis gloriari nisi in cruce Dñi nostri Iesu Christi. Si gloriari vultis, in Dño gloriemini. & hæc sit gloria vestra, testimonium conscientiæ vestræ. Huiusmodi inanis gloriæ appetitus, in intelligendi scripturis sacris supramodùm obest. Deum enim humanis laudibus aucupandis animus intentus est, primò sensus insolitos nouasq; opiniones quærit. Deindè quæ ipse adinuenerit, nimis tenaciter defendit. Vndè fit, vt cùm

1.Tim.6.a

Rom.2.b

1.Cor.11.b

Mat.23.

Iere.9.f

Psal.52.b

Gal.6.d

1.Cor.1.d

2.Cor.1.c

redigere intellectum in captiuitatem recuset, quod necessarium est secundum Apostolum, aliter scripturas intelligat, quàm spiritussanctus efflagitet: & dum de singularitate sententiæ gloriatur, seipsum nolens corrigere, in errore perseueret. Et quia inanis gloria, filia est superbiæ, quæ non considerans imbecillitatem ingenij humani, effert se supra se, & apostatare hominem facit à Deo, sicut & olim multos ex angelis: ideo confestim Apostolus in remedium huius vitij, subijcit humilitatis virtutem. Hortor ergo vos filij mei, vt res vestras in humilitate agatis. Nihil dilectissimi mei, citiùs ad eandem fidei vnitatem & charitatem adducere vos poterit, quàm humilitatis spiritus: nihil verò magis dirimere, quā superbiæ tumor. Nam sicut nutrix est dilectionis, humilitas: ita mater odij, superbia. Si gratiam Dei appetitis, humiles estote: quia Deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam. Et ne forsitan humilitatis persuasio, grauis cuiquā videatur, B. Paul⁹ postq̃ prædixit, nihil per contentionē & inanem gloriam, sed in humilitate &c. cōtinuò subdit, Hoc enim sentite in vobis quod in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualē Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. quod maius humilitatis exemplum tradi aut cogitari potuisset, quàm ꝙ Dñs & creator omnium se exinaniuerit, & seruilem cōditionem acceperit? Quis tam elatus esse potest, qui ista cogitans, nō compellatur fieri humilimus? huiusmodi exinanitio & seruilis formæ acceptio, etsi satis foret ad persuadendū omne genus humilitatis, quia tn̄ acta sponsi mei nimis mihi suaue est recēsere, ideo morem mihi in auscultando gerite. Nonne tota eius vita summā redolet humilitatem? Nascitur ex humilima matre, humili nutricio cōmendatur, in humili tugurio & inter humilia animalia reponitur. humiles piscatores in discipulos eligit, humiles paruulos amplexatur, prędicando nihil sibi attribuit, sed dicit, sermonem quem audistis, non est meus. & rursus: Doctrina mea nō est mea, sed eius qui misit me. Faciendo miracula, dicit discipulis: Videte nemini dixeritis visionem hanc. Leproso mundato, Vide nemini dixeris. Abluit, in documentū humilitatis, pedes discipulorū, & vt impleat omnem humilitatem, permittit se à seruo baptizari. humiliter oēs audit, humiliterq; respondet etiam cæsus. Taceo q̃ humiliter passionem & crucē tulerit, ne fortè fluuius lachrymarum me reliqua dicere & vos audire impediat. Deficeret me quippe dies, si oīa Christi humilitatis gesta & documenta referre vellem. Quid ergo intumescis ô homo? O pellis morticina, quid tenderis? O sanies fœtida, quid inflaris? princeps tuus humilis, & tu superbus: caput humile, & membrū superbum:

2.Cor.10.b

Eccl.10.d

Esa.14.

Phil.2.a

Phil.2.a

Luc.2.

Mat.2.

Mat.4.

Marc.9.e

10.b

Ioan 14.c

Ioan.7.b

Matt.17.

Matt.8.

Ioan.13.

Marc.1.

Ioan.18.

Matt. 11. perbum. Discite igitur filij à Christo, quia mitis est & humilis corde. Sed si vultis filioli mei, in hoc sancto vnitatis negocio, quod tractaturi estis, vitare contentionẽ, inanem gloriam, & omnia in humilitate agere: si vultis celeriter & sine difficultate idipsum sapere, & charitatẽ mutuam habere, accipite hoc salutare præceptum quod vobis trado, quo nihil cõsultius, nihil efficacius esse potest. In omni controuersia sedanda primùm quæritur iudex peritus, & qui non sit acceptor personarũ. Nam sine iudice litigantes rarò inter se conuenire consueuerunt. Eccè huiusmodi vobis demonstro iudicem. Ipsa ego sum, sancta Dei Ecclesia mater vestra. Compromittite in me. Eligite me iudicem & arbitram. de sapientia mea cui relinqui-

Ioan. 16. c tur dubitandi locus, cùm Spiritus sanctus oẽm me doceat veritatẽ? Si euangelia & oĩs sacra Scriptura à me fidei authoritatẽ susceperũt, si nihil catholicũ dici potest, quod p me nõ fuerit approbatum: si omnes doctores ac magistri suas sententias meo semper iudicio submiserunt, dicentes, Non crederemus Euangelio, nisi Ecclesiæ catholicæ nos authoritas commoueret: quis decæterò ambigat, an cuiuslibet controuersiæ diffiniendæ competens ego iudex sim? de acceptione personarũ superuacuum quicquam dicere, cùm leges humanæ prohibeant pa-

Locus obscurus. tres à filijs, in quibus par constat affectus iudicem recusari. Quis maior vobis honor contingere potest, quàm ꝙ sponsa Christi

Psalm. 44. & regina adstãs à dextris eius, iudicet inter vos? Quæ maior certitudo veritatis, quàm ꝙ discipula Spiritussancti sentẽtiam pronũciet? Quem vnquam fideliorem iudicem inuenire poteritis, quàm amantissimam matrem vestram? Nolite ergo disputando laborare, nec contendendo verbis alter alterum lacessere. Quid vos multitudine librorum oneratis? cur diuersorum magistrorum sententias in medium affertis? Cur intelligentias vestras humanis inquisitionibus ac subtilitatibus defatigatis? Eccè in medio vestri adest magistra vestra, cui spiritus Domini, sensus mysteria & arcana aperit scripturarum. Non mihi opus est iudicando, vt legisperitos aduocem, aut bibliothecas perscruter. Nullius hominis consilio opus habeo, cui consulit Deus. Claritas Domini meum semper intellectum illustrat, & Agnus meus Iesus Christus ante me lucernam defert, ne

Apoc. 21. c errem, vt paulò antè ex Apocalypsi Ioannis recitatum audistis. Et quia ego, cùm sim toto orbe terrarum diffusa, in vno loco tota esse non possum, soleo pro necessitatibus Christianæ religionis nonnunquam vrbem aliquam insignem eligere, & ad eam ex omnibus finibus meæ ditionis Episcopos & Sacerdotes, & alios Leuitici generis, & quos voluero de populo Christiano aduocare, quibus in Spiritusancto legitimè congregatis, ego ipsa repræsentor, & ibi tribunal meũ erigens, quidquid per huiusmodi congregationem, quam vniuersalem Synodum seu generale Concilium voco, iudicatum statutumque fuerit, perindè ratum habeo, ac si ego ipsa ore proprio iudicassem ac statuissem: idque ab omnibus iubeo sub anathemate vbique obseruari. Hoc autem tempore nusquam melius, quàm in hac ciuitate Basileeñ. huiusmodi generalem synodum visum est posse* indicere. Huic ergo sacro Cõ- *for.* indica

cilio, quod in Spiritusancto legitimè congregatum fateor, omnem meam authoritatem potestatemque impartior, & ambas scientiæ & potestatis cœlestes claues mihi à Dño traditas, veraciter consigno: vt quidquid in terris claudere & aperire, soluere & ligare voluerit, iuxta pollicitationem Christi, indubitanter clausum & apertum, solutum & ligatum reputetur in cœlis. Itaq; nõ aliter nec minùs reuerenter hoc concilium, q̃ meipsam, existimare debetis. Quamobrẽ vt vestra fidelis aduocata, vobis suadeo: vt pia mater, cõsulo: vt sponsa Christi & regina Christiani populi, impero, vt in omnibus vos ipsos huic sacro Concilio penitus committatis, & ab eius sanctionibus nullatenùs declinetis. Si nonnulli aliquando de fide contendentes, vnum vel duos, aut paucos elegerunt homines, quorum iudicio stare voluerunt: quanto magis & vos, hanc tam celebrem, ex toto Christiano populo collectam synodum, pro dirimenda vestra contentione, in iudicẽ acceptare debetis? Deus in veteri Testamento populo suo mãdauit, Deut. 17. b

dicens: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinẽ, inter causam & causam, inter lepram & lepram, & iudicũ intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegit Dñs Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit in illo tempore: quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunq; dixerint, qui præsunt in loco, quem elegit Dñs, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiam eorum, non declinabis ad dexteram vel sinistram. Sed & hoc generale Concilium locus est, quem elegit Dñs, in quo sponsa sua sanctũ tribunal erexit. Et hi qui in eo congregantur, in locum sacerdotum Leuitici generis successerunt, imò & plusquam Leuitę sunt, maioremque proculdubiò scientiæ potestatisq; copiam à Dño perceperunt: vtiq; cùm illi, vmbræ ministri fuerint, hi verò sint veritatis: illi sanguinis & carnis iudices, hi aũt spiritus & animæ. Meritò ergo ad verbum huius cõcilij, vestrum omne negocium pendeat: & quidquid sanctum, aut prophanum iudicauerit, sine hæsitatione sanctũ prophanumq; habetote, ne veniat super vos iudicium mortis, quod inobedientibus comminatur

minatur Dñs. In hoc apparebit humilitas & obediẽtia vestra, si quemadmodum Christus venit facere voluntatẽ patris, ita & vos veneritis facere voluntatem matris vestræ. Acquiescite tandem, obsecro, monitionibus meis, neque innitamini prudentiæ vestræ. Accipite iussu Dei & meo in iudicem hanc sanctam synodũ, de cuius gremio quilibet esse potest, qui eius iudicio stare voluerit. polliceor vobis q̃ nõ aliud iudicabit, quàm spiritussanctus dux & rector illius dictauerit. Ipse adstabit medius iudex & arbiter, perfectè illuminaturus corda omnium, vt viam ambulent veritatis & pacis. Sed & ipse spiritus paraclitus in cordibus vestris efficaciùs habitet, & idipsum sapere, & eandem charitatẽ vobis largiri dignetur, cui humi-
Iudit. 9. d lium & mansuetorum semper deprecatiõ placuit. Sitis in oratione perseuerantes, & tam diu ac tam feruenter suam pietatem ieiunijs, gemitibus, obsecrationibus ac sanctis operibus interpellabitis, vsquequo ipse veritatis doctor & charitatis author, corda vniuersi populi per sententiam huius sacri Concilij illustrabit ad cognoscẽdam amplectendamque veritatis & vnitatis semitam. Hora exigit, vt iam finem dicendi faciam. Audistis ego dilectissimi mei, consilia & præcepta mea, q̃ sancta & vtilia sunt: ostendi tandem viam, qua hoc facilimè exequi possitis. Apprendite quæso illam, qua certè nulla salubrior inueniri potest. Moneat vos honor Dei, qui supramodum ex vestra dissensione læditur. Fides enim catholica ab infidelibus blasphematur, inhonoratur, & irridetur: nec veram esse credunt, quam per tot sectas hincinde lacerari inspiciunt. Moneat vos honor matris vestræ, quam hostes nominis Christiani propter dissidia vestra vbique contemnunt. Moneant vos acerbissimæ lachrymæ, quas pro vobis quotidiè fundo: & assiduus dolor, qui me pro vestra discordia excruciat. Verè dicere illud pos-
Cant. 5. b sum, quod scribitur in Canticis: Inuenerunt me custodes qui circuierunt ciuitatem, percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt mihi pallium meum custodes murorum. Nisi velitis ab omni humanitatis & gratitudinis vestigio declinare, misereri vos decet tot ærumnarum ac calamitatum mearum. Siccate, cùm possitis, filij lachrymas meas: sanate vulnera, restituite mihi pallium meũ, quod abstulerunt mihi custodes murorum, idololatræ videlicet & gẽtiles, & qui in rebus mortuis huius seculi spem ponunt. Induite me vestẽ deauratam, circundatam varietate, deauratam quidem charitate membrorum, variatam autem copiosa filiorum multitudine. Sed & publica monere vos debet calamitas. Circumspicite vndiq; quomodo plebs Christiana à Turcis, Saracenis, Tartaris ac barbaris conculcatur & deuoratur. Cur non compatimini tot millibus fratrum vestrorum, qui singulis annis in durissimam infidelium seruitutem rediguntur? O si audiretis cùm raptores prædam diuidunt Christianorum, quanta sunt illa lamẽta ac suspiria, cùm vxor cedit in sortem vni, vir alteri: vni pater, alij filius: vni frater, alij alius. Quanti sunt illi gemitus, quãtiq; singultus miserabilium filiorum meorũ, cùm inuicèm disiunguntur, nũquam se ampliùs reuisuri? Quis tunc vestrum abstinere posset à lachrymis? Desineretis tunc forsitan bellis inuicèm decertare. Sed quod lachrymabilius est, quàm multi ex his qui captiui ducuntur, non valentes tam durã ferre seruitutem, fidem catholicam abnegant, & ad nefandam Mathometi sectam peruertuntur. Quod deinde regna, prouincias, vrbes, oppida quotidiè capiunt & de populantur? Iam vos penè ad angulum occidentis reduxerunt. Modicum restat, vt tandem de finibus terræ vos eijciant. Heu mihi, cur tantã matris vestrę fratrumq; vestrorum afflictionem non recogitatis? Cur ista audientes, in vosipsos bellum tam crudele conuertitis, & Christianum ac fraternum sanguinem sine vlla misericordia gratis effunditis? Harum omnium calamitatum, dissidia Christianorum sunt causa. Si idem saperent, eãdemq; charitatem haberent, huiusmodi persecutio mox finem acciperet, neque enim vllo pacto ferre possent aduersarios meos sanctuarium Domini polluere, & in populũ catholicum ampliùs desæuire: immo quæ infideles nunc catholicis faciũt, facere possent hæc eadem catholici infidelibus. Moneat denique vos regni Bohemiæ ac regionum finitimarũ miseranda calamitas. Quãta in his partibus sanguinis Christiani effusio, quot strages & cædes, conflictus, bella, ruinæ, incendia, deuastationes, depopulationes, quantaque in personis & rebus desolatio ex hoc recenti dissidio iamdudum secutæ sint, sequique verisimiliter formidetur indiès, nisi vera vnitas inter vos fiat, proh dolor toti orbi plùs quàm manifestum est. Profectò lachrymandum potiùs super hoc, quàm loquendum foret. Vix inter Christianos alicuius scissuræ memoria est, vndè Ecclesia Dei tantam iacturam perpessa sit, & tanto cruore respersa. Sed si meo acquieueritis consilio, quemadmodùm spero, idipsum sapientes, & mutuam charitatem habentes, hæc omnia repentè cessabunt. Nouus tunc sol super vos quietis & tranquillitatis orietur. Reflorebit in pace vestra catholicus populus, Christianus orbis totus renouari videbitur. Implebitis cœlum terramq;, Angelos & homines inenarrabili lætitia, iubilo & exultatione. Tanto deinde inter vos beneuolentiæ nexu coniungemini, quòd præteritorum penitus obliuiscentes, vosipsos sicut fratres amabitis, & inuicèm pro amore certantes, alter alterum

charitate

charitate superare studebitis. Benedicetis semper diem istum, & innumeras DEO omnipotenti gratias referetis, qui in eadem vos vnitate & charitate deuinxit. Quid plura? Succedet tandem vobis, quemadmodùm successit & Christo, quantum tamen humana conditio capere potest. Postquam enim beatus Paulus superiùs commemorauit, qd Christus exinaniuit se, formam serui accipiens, humiliauitque se, factus obediens, vsque ad mortem, in præmium huius humiliationis & obedientiæ subdit: Propter quod exaltauit illum DEVS; & dedit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur, qui a Iesus Christus in gloria est Dei patris. Sic quidem si vos humiliaueritis, & mihi obedientes fueritis, exaltabit vos Deus super terram, & magnificabit super filios hominum, & dabit vobis nomen quod est super omne nomen, hoc est, nomen regium Christianum, quo nullum inter gentes est gloriosius. Tunc enim dignè Christiani eritis & vocabimini. Nam hoc nomen nisi charitatem habentibus, non rectè congruit. Atque in hoc vestro Christianitatis nomine, si verè Christianum fuerit, id est, si spiritualem charitatis vnctionē habueritis, omne genu flectatur. Nam inferi videntes vos eadem fide & charitate vnitos, vobis subijcientur: & tanquam victi & genuflexi contremiscentes, nihil aduersus * (* vos) præualere poterunt. Homines vos reuerebuntur, & meo Christiano populo, si vnanimis fuerit, totius orbis quasi genuflexus seruire cogetur. Angeli verò & ciues cœlestes, genua charitatis flectentes, vos honorificabunt, & vnà nobiscum genuflexi, præsentabunt vos cum iubilo coram Iesu Christo sponso meo, vt in æterna beatitudine viuatis, & regnetis cum ipso. Tunc omnis lingua cōfitebitur, quia meus populus catholicus in gloria est Dei patris. Ad quem gloriam ipse Iesus Christus vos omnes & alios filios meos vbique existentes perducere dignetur. Qui viuit cum Deo patre & Spiritusancto benedictus in secula. Amen.

Nota.

IN SEQVENS OPVSCVLVM notatiuncula.

PRæsens opusculum compositum extitit per reuerendum patrem dominum Ioannem Patriarcham Antiochenum in Concilio Basileensi, Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimoquarto, ac fecit præsens opusculum oībus scribere volentibus publicè pronunciari in Conuentu fratrum Minorum in quadā magna stufa, videlicet immediatè post festum Epiphaniæ Domini vel circiter tractans de dignitate vel superioritate inter Concilium generale legitimè congregatum &c. & papam, vtputa vtrùm Concilium &c. sit supra Papam, vel etiam quis eorum dignior, &c. Lege & considera.

ASSIT OMNIPOTENS &c.

SAcrosanctæ generalis synodo Basileensi, in Spiritu sancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiam repræsentanti, vester deuotus humilis Ioannes Patriarcha Antiochenus seipsum ad vestrorum deuotissimorum operum efficacem cōtinuationem, cum omni deuotione, reuerētia & honore obsequialem.

Videat lector Bullam retractationū Pij II. qui diu adhæsit Basileen. cōtra Eugeniū, sed tandem meliùs institutus, relictis Basileen. adhæsit Eugenio cū multis alijs.

Quia nonnulli os suum aperientes in cœlum, potestatem Romani pōtificis supra potestatem sacrorum generalium Conciliorum contra iuris diuini & humani veritatem à sanctis patribus aliâs declaratam exaltare nituntur: & ob hoc quòd dominus Eugenius Papa Quartus vestram sacratissimam synodum ad extirpationem hæresum, reformationē Ecclesiæ in capite & in membris, ac pacem in populo Christiano procurandam, legitimè congregatam, sine consensu ipsius sacræ synodi dissoluere potuerit, asserere publicè non verentur: Ego honorem ipsius sacræ synodi procurare, ac illius decreta defendere, iuramento adstrictus, ne errori huiusmodi, si ei non contradicerē, assentire viderer: Opusculum præsens per me contra errorem huiusmodi cōpositum, sanctitati vestræ cum humilitate duxi præsentandum, corrigendum, emendandum, & si necesse fuerit, cassandum: Non intendens tenere circa contenta in eo aliud, quàm hîc quod tenet sacrosancta mater Ecclesia Catholica, & vestra sacra synodus illam repræsentans. & licèt, teste Hieronymo, sciam quòd qui scribit, multos sumit iudices, nec ignorem in scripturis irreprehensibile omne nimis, siue sit longitudini, siue breuitati connexum, cùm primum sensus legentium oneret, & secundum præscindat studiorum desiderium, vt ait Hieronymus super Hieremiam lib. 2. in principio: tamen & hoc scio, ipso testante super Ioelem quinto, quòd oris apertio, est in DEI, non hominis, potestate. per quod constat, me non plus potuisse, quàm ingenioli à Deo largiti paterentur angustiæ, vt de se Hieronymus asserit super Nichęum quinto. Quibus attentis, supplico, vt circa huius opusculi defectus sanctitas vestra me dignetur habere supportatum.

IN NOMINE DOMINI IESV CHRISTI, AMEN.

AD ostendendum, quòd Conciliū generale in Spiritusancto legitimè cōgregatum, sit supra papam, ex eo ꝙ vniuersalē Ecclesiam repræsentat: & consequenter, ꝙ papa illud dissoluere nō possit sine consensu ipsius Concilij, possunt considerari sequentia.

Et primò, ꝙ vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur,

tur, in quo non Papa, sed Christus est sacerdos & sacrificium, teste Innocentio 3. in ca. firmiter, de summa Trinitate. Vndè inquantum Papa aut alius quicunque non saluatur extra Ecclesiam vniuersalem, patet quòd Ecclesia vniuersalis est maior & dignior Papa, & quocunque alio membro ipsius Ecclesiæ: & per cõsequens supra Papã, arguendo à dignitate saluatoris, ad dignitatem inferioris, saluati, sicut argui potest à dignitate Creatoris ad dignitatem creaturę, quę* maior est dignitatis ipsius creatoris. Ad cuius sententiæ robur, diffiniuit sacrũ Concilium Africanum, ꝙ primæ sedis Eps nõ appellet summus sacerdos, nec princeps sacerdotũ, vt habetur in c. primæ sedis, 99. dist. qua de re Gregorius Eulogio Patriarchæ Alexandriæ in c. Eccè, eadem dist. sic scribebat: Eccè in præfatione epistolæ, quam ad meipsum qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, vniuersalẽ me Papã dicens, imprimere curauistis, quod peto mihi dulcissima sanctitas vestra vltrà non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plus q̃ ratio exigit, præbetur. Et sequitur ibidem paulò pòst: Si vniuersalẽ me Papã V.S. dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur vniuersum. Sed absit hoc. Et Glosa ibi verba illa, negat se hoc esse, exponit, i. esse de vniuersitate, cùm tamen Ecclesia Ro. non sit vniuersa, sed sit de vniuersitate. Gelasiusque in c. Quanuis, 21. dist. ad propositũ dicebat, ꝙ quãuis vniuersę Ecclesiæ Christi thalamus sint, Romana cæteris prælata est. Quasi dicat, ꝙ licèt vniuersæ Ecclesiæ (includendo Romanam) sint thalamus Christi, etiam Ecclesia vniuersalis: Romana prælata est cæteris, sed nõ Christi thalamo, qui est Ecclesia vniuersalis. Et quod dictum est de Ecclesia vniuersali, dici potest & debet de Concilio generali in Spiritusancto legitimè congregato, Ecclesiã vniuersalẽ repræsentante: attento, ꝙ honor & prçeminẽtia q̃ debẽtur repsentato, debentur reprçsentanti illius vices gerenti, ca. finali, 93. dist. Vbi dicitur, ꝙ diaconus ante presbyterum sedere non debet, nisi locum habuerit proprij patriarchæ, aut Metropolitani sui, & concordat c. primum, 94. dist. Vbi dum dicebat Symmachus Papa, & vbi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum cui præcipimus, repræsentetur authoritas, facit c. Sane, quia de officio. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio, lege. Etsi prætor, & capitulo, In nouo, 21. dist. & quòd Concilium generale repræsentet vniuersalem Ecclesiã, patet in decreto generalis Concilij Constantiensis infrà inserto, & per hoc, quòd Apostoli vsum Conciliorum generalium inuenerunt. Et per illa Concilia fierent vice & nomine Ecclesiæ vniuersalis, illa congregata, quæ per eam fieri possent ipsa congregata, vt patet per Actus Apostolorum, Actuum 1. 6. 8. & 15.

*minor

Conciliũ Chalcedonẽse lõgè aliter appellauit Ro põtificem, nẽpè vniuersalis Ecclesię Episcopum.

Locus obscurus.

Secundò hoc patet, quoniam quando Petrus Apostolus primus Papa post Christum, appropinquante tempore suæ passionis, sibi elegit in sede Apostolica successorem Clementem, Concilium generale Apostolorum Ecclesiã vniuersalem repræsentans, considerans ad bonã politiam Ecclesiæ non conuenire, electionẽ per Petrũ de persona Clemẽtis factã, per modũ reformationis reprobauit, & Linũ, & postea Cletũ Petri successõres in administratione papatus ordinauit, vt patet in Chronicis Clementis & aliorum prædicatorũ, hocq; vniuersalis Ecclesia approbauit & tolerauit: quod non fecisset, si Concilium generale non esset supra Papam. Nec obstat c. Si Petrus, 8. q. 9. quoniam verba illius textus intellecta secundum glosam, non faciunt cõtrà. Nec obstat, quod ibi dicit Glosa de Clemẽte, ꝙ renunciauit: quoniam ideo renunciauit, quia Concilium generale Apostolorũ, electionẽ per Petrũ factã, tãquã nõ conuenientẽ statui Ecclesiæ, reprobauit, & deinde Linũ & Cletum ordine successiuo in Romanos pontifices elegit: quod non fecisset, si super Petrũ potestatem non habuisset: cõsiderato, ꝙ si non habuisset potestatem reprobandi dictã electionem, eadem ratione nec habuisset potestatẽ eligendi Linum, nec subsequenter Cletũ. Nec obstat quòd aliqui in dicto c. Si Petrus, ꝙ Ecclesia tunc non erat congregata: quoniam licet tunc publicè non cõgregaretur propter metum infidelium, secretè tamẽ cõgregabatur, vt patet in * epistola, in qua dicitur, ꝙ oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deũ ꝓ eo, Actuũ 12. c. & facit pro præmissa sententia, ꝙ quãdo Samaria recepit verbum Dei, Actu. 8. c. Conciliũ generale Apostolorum misit ad eos Petrum & Ioannem. In quo denotatur, quòd Cõcilium generale Apostolorum erat supra Petrum, arguendo à maioritate mittentis, ad minoritatem missi, de quo habetur Lucæ 7. ibi dum dicitur: Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit, secundum sententiam magistri sententiarum in 1. dist. 11. & 15. vbi dicit: In mittente notari authoritatem, & in misso sub authoritatem. Nec obstat, ꝙ aliqui dicunt, Petrũ ibi missum potiùs consilio, quam authoritate: quoniam inquantum Petrus non fuit missus solus, nõ fundatur illorũ intẽtio, & cõmunis sentẽtia Theologorum est contra eos in hoc passu.

Quis vnquã hoc dixit?

Quando vbi habitũ est hoc Conciliũ?

Ecce qualia adferunt, qui Ecclesiæ pastorem oppugnãt

Matt. 8.

Tertiò hoc etiam probatur per Ambrosium in cap. Quæ dignior, 24. quæst. 9. ibi dũ dicebat, quòd non est dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quàm sancta Ecclesia. Igitur Ecclesia est dignior, & consequenter maior Papa, & quocunque alio, vt sonat illud verbum, dignior.

Quartò hoc etiam probatur, quoniam Papa est minister Christi & Ecclesiæ sponsæ suæ,

suę, vt patet per Augustinũ in c. Quodcunq; 24.q.7. ibi dũ dicebat, q̃ quando Christus Petro tradidit claues, Petrus Ecclesiam sanctam significauit, quod verbum exponit ibi Archidiaconus in Rosario, sic dicens: Significauit, i. sub signo & nomine Ecclesiæ accepit. Vndè inquantum Petrus claues recepit vt minister Christi & Ecclesiæ, & sub signo & nomine Ecclesiæ, patet q̃ Ecclesia vt dña, maior est Petro vt ministro suo, secundum iura vulgata, dicentia dominã esse maiorem ministro suo. Hoc etiã Christus attestabatur, dum dicebat, illum qui recũbebat, etiam maiorẽ eo qui ministrabat, Luc. 22. Et ex quo Ecclesia est dña recumbens, & Papa est eius minister, sequitur, q̃ quando Papa malè ministrat in offensam Christi & Ecclesiæ suæ sponsæ, Ecclesia tanquã dña maior ministro suo, illũ cõpescere potest, & per modum reformationis corrigere & punire, secundum iura dicentia, maiorem, * ministro inferiorem, quando malè agit, corrigere posse & punire, & maximè, quia potestas data fuit Petro ad ædificationẽ, & non ad dissipationem, cap. Remittuntur, 23.q.5. cum ibi notatis per Archidiaconum in rosario, ibi dum dicit, quòd illa verba, Quodcũq; ligaueris, exponuntur frequentius sic, scilicet iustè, claue non errante: & quòd Ecclesia à Christo claues acceperit ac potestatem ligandi & soluendi, patet secundum Hieronymum in cap. Omnibus, 24.q.7.

Ergo Apostoli erant maiores Christo, qui se ministrũ vocat.

for. * ministrum

Matt. 16.

Item pro hac parte facit sententia Gregorij in c. Sicut sancti, 15. dist. vbi dicit, venerari sacra illa Concilia generalia sicut Euangelium, quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit absoluere quod ligant, aut ligare quod absoluunt.

Hæc Concilia Ro. pontificis præcipuã authoritatẽ agnoscunt.

Itẽ facit etiã c. Si duo contra fas, 25. di. c. Vbique, quòd si sint duo contendentes de papatu, diffinitio pertinebit ad Concilium generale, secundum Glosam ibidem, & hoc etiam aperit Textus, cùm dicit, quod si duo contra fas fuerint electi, nullus eorum debet recipi, sed ille quem vniuersalis consensus elegit.

Item, ad hoc propositum dicit Ioannes Andreæ in ca. de Renunciatione libro 6. in Nouella, quòd si Papa in consistorio secreto coram Cardinalibus renunciet papatui, sine præsentia aliorum testium, & postea dicat non renunciasse, Concilium generale erit iudex: quod non esset, si non esset supra Papam.

Item nota Glosam in c. Si Papa, 40. dist. quòd nedum in causa hæresis, sed etiam in quocunque alio casu, in quo Papa committit excessum Ecclesiam scandalizantem, si sit incorrigibilis, potest accusari & puniri: quod est intelligendum, per Concilium generale, iuxta iam dicta suprà.

Item quòd Concilium generale sit supra Papam, patet, quia Papa peccare potest, 21. dist. Nunc autem. Ecclesia autem vniuersalis per Concilium repræsentata, peccare non potest, vt patet in c. A recta, 24.q.1. cum ibi notatis per Glosam & doctores, & notant Ostiensis & Ioannes Andreæ in ca. à nobis in magno, de sententia excommunicationis super verbo, Ecclesiæ, quòd illud quod dicitur de Ecclesia vniuersali, dici debet de Concilio generali illam repræsentante, arguendo à natura, seu qualitate repræsentantis & repræsentati, de qua in præcedentibus dictum est.

Concilium Arimineñ erravit

Præterea hoc etiam probatur arguendo ab absurditate vitanda, & per exemplum similitudinis, quo Christus vtebatur inter suos discipulos, dicendo, similitudinẽ hanc. Veniat igitur primò argumentum ab absurditate vitanda, & ponamus quòd aliquis Papa per sua mala opera dissiparet generalem statum Ecclesiæ, & ipsam Ecclesiam & populum Christianum notoriè scandalizaret: si dicamus Concilium generale non habere potestatem compescendi eum, esset in potestate unius hominis destruere Ecclesiam sine remedio: quod esset absurdũ, sed quo ad exemplum similitudinis, ponamus quòd aliquis dominus rex volens ire ad sanctum Sepulcrum, dat potestatem gubernandi regnum in eius absentia dominæ reginæ sponsæ suę, adijciens quòd, quia non conuenit honestati suæ muliebri discurrere per regnum quotidiè quando casus necessitatis occurrerint, ordinat sibi vnum ministrum generalem, qui nomine ipsius regis & dictæ reginæ habeat potestatem gubernandi dictum regnum: quo facto, vadit rex ad viagium suum.

Deinde iste gubernat in absentia regis, ita malè iustitiam & facta regis, quòd cedit in scandalum, aut prędiudicium seu offensam regis & reginæ, ac totius regni, & non est in regno qui sibi dicere possit. Tu malè facis. Quæritur, nunquid regina in isto casu poterit vti potestate sibi data a rege, & illum compescere ac punire, & de alio bono Gubernatore prouidere vsque ad regressum regis? Videtur quòd non, quia licèt rex dederit potestatem prædictam reginæ, nihilominùs dedit potestatem dicto gubernatori gubernandi regnum, vt non oporteret reginam discurrere per regnum: & sic videtur voluisse, quòd Gubernator vteretur exercitio dictæ potestatis, & non regina. Contrarium tamen est de veritate iuris dicẽdum, ad euitandum absurditatem, quæ ex contrario sequeretur, & etiam quia non est verisimile, regem regnum suum in tali casu sine remedio voluisse dimmittere, & in tali casu debemus in dubio amplecti. Hic potest verisimiliùs regula inspici de regulis iuris libro sexto, cum alijs concordantijs ad hoc vulgatis, & ita videmus in similis quòd

Pontifex nõ ab homine est institutus sed à Christo, qui non deserit Ecclesiam suã.

Locus obscurus.

quòd quando CHRISTVS dedit claues Petro, est verisimile, quòd sub nomine Petri intellexerit successores, licèt de illis in datione clauium nullam mentionem fecerit, quia non est verisimile, quòd mortuo Petro, CHRISTVS voluerit Ecclesiam esse sine Petri successore, secundum ea, quæ habentur in cap. Pro humani, de Homicidio libro sexto, cum ibi notatis per Ioannem Andreæ in Glosa super verbo, desereret, quæ pro tanto possunt ad propositum applicari, quoniam quando Christus ascensurus ad cœlos, dedit potestatem Petro & successoribus, vt ministris eius, & Ecclesiæ sponsæ suæ, non est verisimile intellexisse, quòd in casu in quo aliquis ex successoribus Petri malè regendo scandalizaret Ecclesiam sponsam suam, ipsa non deberet vti potestate clauium contra talem, sed sine remedio ruinam fidei catholicæ & bonæ politiæ ipsius Ecclesiæ haberet tolerare, quod est absurdum: & sic arguendo ab euitatione absurditatis, & à simili, est concludendum, Ecclesiam in tali casu contra Papam potestatem habere. & pro ista parte facit decretum generalis Concilij Constantiensis, tenoris qui sequitur:

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritussancti, Hæc sancta Synodus Constantiensis, generale Concilium faciens, pro extirpatione schismatis, ac vnione & reformatione Ecclesiæ DEI in capite & in membris fienda ad laudem &c.

ET primò declarat, quòd ipsa in Spiritusancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, & Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiã si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationẽ dicti schismatis, & reformationẽ dictæ Ecclesiæ in capite & in membris.

Item declarat, quòd quicunq; cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si Papalis existat, qui mandatis, statutis, ordinationibus, seu præceptis huius sacræ synodi & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel fiendis, obedire contumaciter præsumpserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitã puniatur, etiam ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrendo.

Locus obscurus.

NVNC AVTEM RESTAT RESPONDERE AD EA, quæ in contrarium allegantur.

ET primò ad primum dum dicitur, quòd inquantùm Concilia generalia recipiunt authoritatem à Papa, & non econtrà, vt habetur in capitulo, Significasti, de Electionibus apparet quòd Papa est supra Concilia generalia, & non econtrà. Respondetur, quòd Textus ille debeat intelligi de authoritate relata ad hoc, quòd concilia generalia non possint esse legitimè congregata sine Papæ authoritate, nisi quando immineret necessitas congregandi illud pro interesse vniuersalis Ecclesię & Papa nollet congregare, de qua authoritate habetur 17. distinct. Portatum. Sed postquam Concilia generalia authoritate Papę, vel aliàs legitime sunt congregata, potestas eorum non procedit à Papa, sed à Christo immediatè, vt patet in Decreto Concilij Constantiensis, & per iam dicta suprà. & cùm objiciendo quęritur, quomodò stabunt potestas Ecclesiæ, & potestas Petri, cùm ambæ à Christo immediatè procedant? & sic tanquam pares, vna non uidetur habere vim super aliam, capitulo innotuit, de Elect. Respondetur, quòd inquantùm potestas clauium est situata in Petro, vt in ministro Ecclesiæ, sicut suprà deductum est, sequitur, quòd potestas Petri vt ministri, subijcitur potestati Ecclesiæ, tanquam potestati Dominæ. Et licèt ab eodem fonte procedant, diuersimodè tamen diuersitates qualitatum ministri & dominæ procedũt. Et sic etiam videmus, quòd, licèt potestas Presbyteri, & potestas Diaconi, ab eodem procedant, quia tamen potestas Diaconi inferior est, vt ministri Presbyteri, est potestas ipsius Presbyteri maior, & potestas Diaconi inferior, secundum ea quę habentur in cap. finali, 93. dist. & ad huius sententiæ propositum dicebat sanctus Thomas in secunda secundæ, quæstione quarta, articulo primo, quòd sicut obtinet in naturalibus, vt superiora moueant inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis virtutis collatæ diuinitùs, sic oportet in rebus humanis, quòd superiores moueant inferiores per suam voluntatem ex vi authoritatis diuinitùs collatæ.

Ergo etiã Christus, qui venit ministrare subijcitur Ecclesiæ.

Pastor ergo regit oues. i. Pontifex Ecclesiã.

Item objciebatur de his quæ habentur in capitulo, Licèt de vitanda, de Election. in fine. Sed respondetur, quòd Alexander Tertius ibi loquitur, habendo respectum ad tempus, in quo vacante Ecclesia Romana, Concilium generale non erat congregatum, nec sperabatur congregari: alias illo congregato, posset ad illud haberi recursus super difficultatibus emergentibus erga electionem Romani pontificis, argumento capituli, Si duo, 69. distinct. cum ibi notatis in Glosa, & per Ioãnem Andreæ in ca. primo, de Renunciatione. libro 6. in Nouella.

Item dicebatur, quod ex quo Dominus noster IESVS Christus munus potestatis clauium ita ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo prin-

cipaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodã capite, dona sua velut in corpus omne infunderet, vt habetur in ca. Ita Dominus, 19. distinct. apparet quòd nec Concilium generale, nec quæcunque persona aliquid potest habere de iurisdictione Ecclesiastica, nisi inquantùm à Papa sibi conceditur. Et per consequens, quòd Papa est supra Concilium generale, & non econtrà. Ad quod respondetur, quòd licèt potestas iurisdictionis à CHRISTO tradita fuerit beato Petro vt ministro Christi & Ecclesiæ per Concilium repræsentatæ, considerato quòd in traditione huiusmodi per Petrum Ecclesia fuit designata, quodque ipse sub signo & nomine Ecclesiæ potestatem recipit secundum Augustinum in dicto c. Quodcunque, 24. distinct. q. 1. cum ibi notatis per Archidiaconum, & ad ædificationem membrorum Ecclesiæ, & non ad dissipationem, capitulo, Sunt quidem, 24. quæst. prima, & sic cum onere, quòd Petrus & eius successores vt ministri Ecclesię illi subijcientur, quãdo malè regendo Ecclesiam scandalizarent, & quantùm in eis esset, dissiparent, vt patet per iam dicta.

Dictũ est Petro, Pasce, i. rege &c. oues meas.

Quibus attentis, constat verba dicti ca. Ita Dominus, non fundare, Papam non esse submissum potestati Ecclesiæ per Concilium generale repræsentatæ. Et cùm subijcitur, quomodò potest hoc esse, cùm Concilium generale nihil possit habere de iurisdictione Ecclesiastica, nisi inquantùm sibi concedatur à Papa, vt in argumento dicebatur. Respondetur, quòd si traditio clauium Petro tantùm facta fuisset, & nomine suo, militaret argumentum. Sed quicquid dicat Leo Papa in dicto ca. Ita Dominus, Veritas est, quòd in traditione clauium per Petrum Ecclesia fuit designata. Et Petrus claues recepit sub signo & nomine Ecclesiæ, vt supradictum est, & sic cum onere, quòd quando non ædificaret, sed dissiparet, corrigi posset per Ecclesiam, vt patet per iam dicta. Nec legitur, quòd Petrus receperit potestatem supra Ecclesiam vniuersalem, nec per consequens supra Concilium generale illam repræsentans: sed supra singularia membra Ecclesiæ, secundum communem Theologorum opinionem. Et probatur per Gelasium in ca. Quanuis, 21. distinct. & per Gregorum in Cap. Eccè, 99. distinct.

Ecce reijcit Leonis sanctiss. sententiã: quia premit eum.

Isti pontifices aliter loquũtur.

Quibus attentis, constat verba dicti cap. Ita Dominus, non fundare, Papam non esse submissum potestati Ecclesiæ. Possuntque præmissa ratione naturali fortificari, quoniam supponendo, quòd Papa sit caput ministeriale Ecclesiæ, & membrorum singularium ipsius Ecclesiæ, videmus ꝙ licèt caput in corpore humano sit ordinatum ad directionẽ & gubernationem membrorũ, sitque non licitum, membra à capite (id est, ab obediẽtia capitis) recedere, capitulo, Cùm non liceat, de præscriptionibus: si tamẽ caput in corpore humano efficiatur languidum seu infirmum, licitum erit membris illud ligare & cauterizare, ne totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si lãguor non fuerit curatus in capite, Ca. sic inquit, 2. q. 7. sicq; etiam videmus, quòd si Papa efficeretur furiosus & habens ensem in manu, exiẽs palatium, quos sibi obuiàm reperiret, occideret: vtique liceret subditis inferioribus eũ capere & ligare: & si hoc liceret pro saluatione corporis, multo magis licere debet Concilio generali Ecclesiam repræsentanti, pro salute animarum, quando Papa malè regendo, & Ecclesiam ipsam scandalizãdo, animas subditorum ad viam damnationis induceret. Nec obstat præmissis capitulum, Si Papa, 40. dist. ibi dum dicitur, quòd etiam si animas subditorum cateruatim ad inferos deduceret, nullus mortalium posset eum iudicare, nisi deprehendatur à fide deuius &c. quoniam secundum * Laudunum in sacramẽtali de baptismo, Textus ille debet intelligi de peccatis Papæ occultis, quæ Dei iudicio relinquuntur, 6. q. 1. Si omnia, & etiam de publicis, quãdo Papa est corrigibilis. Ego autem dico quod textus ibi dicit, mortalium nullus, denegando iudicium singulis mortalium: non autem Ecclesiæ vniuersali, nec Concilio generali illam repræsentanti.

O argumentum.

Item opponebatur de his quæ habẽtur in ca. Nemo, 9. q. 3. Vbi dicitur, quòd nemo iudicabit primam sedẽ. & sequitur ibidèm: Neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus, neq; à populo iudex iudicabitur. Sed respondetur illud esse intelligendum, quando sedes prima, id est, Papa in illa sedens, bona opera facit, vt sonant verba ibi posita, iustitiam temperare desiderantem. Sed quando Papa facit opera mala, Ecclesiam notoriè scandalizantia, est secùs, quoniam tunc potest iudicari & puniri per Concilium, vniuersalem Ecclesiam repræsentans, si sit incorrigibilis, vt patet per iam dicta suprà. Et ad hoc propositum dicebat Glosa in dicto c. Nemo, super verbo, Nemo, quòd cùm Papa peccat, potest peccatum eius Ecclesiæ denunciari, secundum admonitionem Euangelij. Adijciens quòd hoc determinauit in ca. Si Papa, 40. distinct. Nec obstant præmissis notata per Ostiensem in ca. Proposui, de concessione præbendæ, vbi videtur dicere, quòd etiam procedendo secundum admonitionẽ Euangelicam, Ecclesia non potest iudicare Papam, quoniam salua sui pace, mandatum illud Euangelij, si peccauerit, omnibus fuit directum, & contra omnes peccantes, etiam cõtra Papam, sicut cõtra alios, quando Papa peccat notoriè in scandalum vniuersalis Ecclesiæ, vt patet per iam dicta suprà, sicq; practicatum

Matt. 18.

ēcticatum fuit in Concilio generali Constantiensi contra dn̄m Ioannē Papam 23.& simili modo pōt responderi ad ca. aliorum, & ad capitulū, facta, 9.q.3.& ad omnia alia iura, dicentia, facta Papę non posse iudicari ab alio, q̄ à Deo.& facit pro authoritate Cōciliorum quod habetur 17. dist. Hinc etiam, ibì dū dicitur, scientes quia eius sedi primū Petri Apost. meritū, deinde secuta iussione Dn̄i, Cōciliorū venerandorū authoritas singularē in Ecclesijs tradidit potestatē: quanuis glosa ibidē hoc dictū moderatur, dicens, ꝙ Ecclesia Ro. potestatem principaliter habeat à Dn̄o, & secūdariò à Cōcilijs, cuius sētentię cōcordat Glosa in c. Dudū, 3.q.6. sed quāuis ita sit, hoc nō infert, Papā non subijci Cōcilio, qn̄ notoriè Ecclesiā scandalizaret, considerato quòd Petrus potestatem recepit à Christo, vt minister Christi & Ecclesiæ, & sic cū onere, ꝙ esset submissus potestati Ecclesiæ Dn̄ę suę, qn̄ notoriè illā scandalizaret, vt suprà ostensum est. Et si dicatur, quòd iste casus scandali notorij, nō est de expressis in Decreto Concilij Constantieñ. respondetur ꝙ qn̄ Papa notoriè scādalizat Ecclesiā, casus iste est de pertinentibus ad casum generalis reformationis Ecclesiæ, qui est expressus in dicto Decreto Concilij Constantiensis.

Hic iura oia, quæ faciunt apertissimè pro pontifice, vt vult interpretatur.

Vt pastor & doctor Ecclesiæ dicente Christo, Confirma fratres tuos.

Item opponebatur de his quæ habentur in Glosa dicti c. Nemo, super verbo, ab omni clero, ibì dum dicitur, quòd Concilium non potest iudicare Papā, capitulo Significasti, de Elect. Sed ad dictum ca. fuit suprà in præcedentibus responsum, & sequitur in eadem Glosa, quòd si totus mundus sentiret in aliquo contra Papam, videtur quòd sententiæ Papæ standum esset, 24.q.1. Hæc est fides. Sed ad dictum c. Hæc est fides, respondetur, quòd loquitur, quando agitur de fide, & in casu, in quo Concilium generale Ecclesiam vniuersalem repræsentans, nec est congregatum, nec in aliquo casu fidei habet opinionem determinatam contra Papam, nec Papa contra Concilium. Præterea Glosa ibì loquitur argumentatiuè, & non decisiuè, arguens ibì pro & contra, sine decidendo: & quicquid in hoc passu hactenùs per Glosas & doctores interdum affirmatiuè, & interdum negatiuè fuerit opinatum, standum est hodiè diffinitioni factæ per Concilium generale Constantiense, quo ad casus in decreto illius expressos, videlicet cùm agitur de fide, & de extirpatione schismatis, & de generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, & de pertinentibus ad casus præmissos, & si quis in contrarium potestatem dicti Concilij in præmissis negans assereret pertinaciter, absque dubio hæreticus esset censendus, argumento eorum quæ habentur in c. omnes, 22. dist. immò potest vltra præmissa considerari, ꝙ licèt Christus potestatem tradiderit Petro supra singularia membra Ecclesiæ, iuxta illud: Pasce oues

Ioan. 21.

meas: non legitur tamen quòd potestatem sibi traderit supra vniuersalem Ecclesiam, cuius Christus caput est: nec supra Concilium generale illam repræsentās: immò potiùs de contrario, vt patet per iam dicta suprà in principio, & per consequens, Ecclesia cuius nomine Petrus potestatem recepit, & Concilium generale illam repræsentans, potestatem habent supra Papam, vt supra ministrum & membrum suum, nedum in casibus in dicto decreto Constantiensi expressis, sed etiam in omnibus alijs, arguendo à plenitudine potestatis, quam Petrus nomine Ecclesiæ recepit.

O ineptū argumentum.

Paulò antè dixit decretum intelligi de expressis in illo.

Nec obstant præmissis notata per Ioannem Ioannis in dicto c. Nemo, 9.q.3. ibi dū dicit, quòd licèt orbis sit maior vrbe, quantùm ad circuitum, non tamen quantùm ad authoritatem: quoniam si sumamus orbem pro vniuersali Ecclesia in toto orbe consistente, sicut Hieronymus in capitulo, legimus, 93. dist. sumebat, dicta glossa Ioannis Ioannis, modicùm, immò nihil facit ad propositum suum.

Item opponebatur contra potestatē Concilij de his quæ habentur in c. Nunc autem, 21. dist. ibi dum dicitur, declaratū fuisse per Concilium, se non habere potestatem proferendi sententiam contra Marcellinum Papam, de hæresi, quia thurificauerat idolis, impetitum, quanuis idem Marcellinus thurificationem huiusmodi confiteretur: sed ad hoc respondetur, quòd verba ibi posita, non sunt verba Cōcilij, sed Nicolai Papæ ad Michaelē Imperatorem: & quicquid ibi dicat dictus Nicolaus, veritas est, quòd Concilium non omisit ibi condemnare Marcellinum de hæresi propter defectum potestatis, sed quia idem Marcellinus per metum coactus fuerat thurificare idolis, & erat corrigibilis, & per consequens non debebat deponi, 24.q.3. dicit Apost. vt glosa in dicto c. Nunc autem, dicit, & quòd contra Papā de hæresi possit agi, patet in dicto c. si Papa, ibi dum dicit, nisi depræhendatur à fide deuius. & quod isto casu, videlicet quando agitur de hæresi contra Papam, Conciliū generale sit iudex, patet ex notatis per Ioannem Andræ & Archidiaconum in c. in fidei, de hæreticis lib. 6. immò potest etiam considerari, ꝙ inquantùm Petrus potestatem recepit à Christo tantùm suprà singularia membra Ecclesiæ, iuxta illud, Pasce oues meas: & non supra corpus vniuersalis Ecclesiæ, cuius Christus caput est: quandocunque Ecclesia est legitimè congregata, seu Concilium generale illam repræsentans, Petrus illi Concilio, de quocunque casu in eodem agatur, authoritatiuè præsidere non potest: quia non decet, subditū superiori suo præsidere, 21. dist. per totum, c. cùm inferior, de maioritate & obedientia.

En quò isti prolabuntur.

Sed ideò tunc Cōciliū potest cōtra Papam, quia cum hęreticus est, desinit esse Papa. Ioan. 21.

Nec obstant notata per Ioannē Andreæ in c.

in c.graue, de præbendis, super verbo, Nunciando. quoniam loquitur secundum tempora, in quibus ipse & alij doctores in terris Ecclesiæ Romanæ residentes, respiciebāt ad potestatem Papæ cum duobus oculis, & &;ad potestatem Ecclesiæ & generalium Cōciliorum cum vno oculo tantùm. Nec obstāt iura per eundem ibidèm allegata, quia ad illa patet responsio per iam dicta.

Item opponebatur de hoc, quòd Apostoli voluerunt Petrum esse principem eorum, vt habetur in dicto c.In nouo. Sed responde tur, quòd Apostoli non intendebant sibi dare nouam potestatem, sed datam sibi à Christo, approbare, vt patet ex notatis per glossam in dicto §. Hinc etiam 17. distinct. cuius glosæ sentētia communiter approbatur per doctores. Sed non legitur, quòd Christus dederit Petro potestatem supra vniuersalem Ecclesiā, sed supra singularia membra eiusdem. Igitur dicta Apostolorum voluntas, de qua habetur in dicto c.In nouo, relata ad potestatem quam Christus dedit Petro, non probat Apostolos dedisse potestatem Petro supra vniuersalem Ecclesiam: nec per consequens, supra Concilium generale illam repræsentans.

Qui dixit Pasce oues meas, neminem vtiq; excepit Christianum.

Item opponebatur de iuribus, dicentibus quòd Papa est caput Ecclesiæ, vt habetur in c.fundamenta, de electione lib. 6. cum alijs concordantijs. Sed respondetur, quòd illa iura debent intelligi de capite ministeriali, quod non recepit potestatem supra vniuersalem Ecclesiam, cuius Christus caput est. Nec etiam supra Concilium generale illam repræsentans, sed supra singularia membra ipsius Ecclesiæ.

Itē opponebatur, quòd Papa habuit præsidentiam in multis Concilijs generalibus, vt patet in c.In nomine Domini, 24. dist. & in pluribus alijs iuribus, & maximè in cap. ad Apostolicæ, de re iudicata, lib. 6. cum ibì notatis per Io. Andreæ in glo. 1. Sed ad hoc respondetur, ꝙ in pluribus antiquis Concilijs Papa non fuit præsidens, vt patet in illis, in quibus Romani pontifices non faciebant diffinitiones, sed Concilium, dicendo, placuit Concilio. de quibus habetur in cap. quæ recipiunt, Placuit, quæ habentur de consecratione dist. 5. & in pluribus alijs ad cuius sententiæ robur, notandum quòd Concilium Apostolorum de qua Actuū 6. Petrus solus nō congregauit, sed 12. Apostoli simul, vt patet ibì dum dicitur, quòd conuocauerunt 12. multitudinem discipulorum.

Quęnam sunt illa Concilia?

Actor. 6. a

Item est etiam notandum, ꝙ in illo Concilio, de quo habetur Actuū 15. Petrus, licèt ibì fuerit præsens, sentētiam* tamen pronūciauit, sed Iacobus sub his verbis, Placuit Apostolis & senioribus & omni Ecclesiæ, & ibì decretalem epistolam ordinauerunt, non Petri nomine, sed Apostolorum & seniorum, & declarando istum passum, potest considerari, quòd inquantùm Petrus non recepit potestatem supra Ecclesiam vniuersalem, nec per consequens supra Concilium generale illam repræsentans, vt supradictū est, constat papam non posse habere præsidentiam authoritatiuam in Concilijs generalibus, nisi inquantùm illa per Concilium in quo esset, sibi concederetur: quo casu non haberet vsum huiusmodi potestatis nomine & authoritate sua sed dicti Concilij. Nec obstant iura, probantia quòd Romani pōtifices aliàs præsidentiam habuerunt in concilijs generalibus: quoniam illa iura sunt intelligenda de honoraria, ad beneplacitum Conciliorum eis data, facit dictum c. In nomine Domini, 23. dist. ibì, dum dicebat Nicolaus Papa, si placet fraternitati vestræ. & si dicatur, quòd Papa habuit præsidentiam in Concilijs generalibus, vt in dicto c. ad Apostolicæ &c. Respondetur illud fuisse ex concessione dictorum Conciliorum, seu ex permissione illorum habentium vim dictæ concessionis, aut ex tolerantia patientiæ, & multa per patientiam tolerantur, quę si deducta essent in iudicio, non tolerarentur. de præbendis, cùm iam dudum. Quibus attentis, constat Papam in Concilio generali non habere præsidentiam authoritatiuam, neque honorariam, nisi inquantùm à Concilio sibi concederetur, aut permitteretur.

for.* tamē non

A Christo est authoritas Petri.

Item opponebatur de c. Non debet, de consanguinitate & affinitate, vbi Papa prohibitionem Concilij generalis reducit ad quartum gradum. Sed respondetur id ibi fieri per Papam in Cōcilio generali, ex permissione ipsius Concilij, vt ibì patet. quo attento, non probat ille textus, quòd Papa sit supra Concilium, nec quòd dissoluere possit illud sine consensu ipsius Concilij.

Item opponebatur de c. statutum, de rescriptio. lib. 6. vbi Papa constitutionē Concilij generalis de duabus diætis, reducit ad vnam diætam. Sed respōdetur, ꝙ Papa illud fecit pro bono communis iustitiæ, vt minister Ecclesiæ ipsiusq; authoritate, & non sua, & in casu in quo Concilium generale Ecclesiam repræsentans, non erat congregatum. * Nec ipse prohibitus id facere sine consensu ipsius Concilij, vt patet in constitutione Concilij generalis Constañ. quæ incipit, Frequens. Quibus attentis, patet illud c. statutum, non probare, Papam esse supra Concilium. Nec, quòd Cōcilium dissoluere possit sine consensu ipsius Concilij, maximè contra prohibitionem sibi factam per Concilium generale in dicta constitutione, Frequēs. nec dubiorū per ipsum erga dictam constitutionem, Frequens, motorum allegatio, ipsum releuat, quo ad facta per ipsum supposita, quoniam notoriè dicuntur illa super veritate non fundari: & declaratio dictorum dubiorum, Concilio congre-

for.* sed ipsæ.

congregato, ad ipsum Concilium generale pertinet, & non ad ipsum, secundum iura, dicentia quòd illius est interpretari, cuius est condere: nec decet, præsente superiore, quòd inferior dubia erga constitutionem superioris mota, habeat declarare seu interpretari, 21. dist. per totum, capit. inferior, de maioritate & obedientia, capitulo Ne Romani, de elec. in Clementinis.

Item opponebatur de verbis dicti c. significasti, importantibus, quòd in statutis Cōciliorum generalium apertè intelligitur authoritas Romanæ Ecclesiæ excepta. Sed respondetur, quòd ex quo authoritas vniuersalis Ecclesiæ, & consequenter Conciliorum, est maior, & authoritas Romanæ Ecclesiæ minor, vt suprà in præcedentibus est ostensum: necessarium est dicere, quòd authoritas Ecclesiæ Romanæ, de qua habetur in dicto c. significasti, ministerialis est Ecclesiæ vniuersalis, quo ad Ecclesias particulares, sicut de Petro dicitur, quòd est minister Ecclesiæ sponsæ Christi, respectu Ecclesiarum particularium, quibus Ecclesia Romana prælata est, 21. distinct. quanuis. quodque ipsa authoritas, vt ministerialis Ecclesiæ vniuersalis, authoritate illius, & non ipsius Ecclesię Romanæ, in statutis Conciliorum generalium intelligitur excepta, ad declarandum, interpretandum & moderandum dicta statuta secundum varietatem temporum pro bono Reipublicæ quandocunque Concilijs generalibus non congregatis, Ecclesiæ Romanæ pro bono reipublicæ videtur faciendum: & vocatur dicta Ecclesiæ Romanæ authoritas excepta, apud doctores & magistros epieikeia. quibus attentis, constat verba dicti c. significasti, non fundare, authoritatem Ecclesiæ Romanæ esse maiorem authoritate Ecclesiæ vniuersalis, nec per consequens Conciliorum generalium ipsam repræsentantiū. Et per præmissa patet responsio ad capitulum, statutum, &c. Constitutio, de elec. lib. 6. In quibus Romanus pontifex sine Concilio generali interpretatur & declarat statuta Conciliorum generalium, & ad cap. Dudum 3. q. 6. & ad alia iura similia, dicentia Ecclesiam Romanam esse caput aliarum Ecclesiarum.

Immò & Gerson fatetur Ro. Pontificē ecclesiasticæ hierarchiæ esse principē & monarcham.

ἐπιείκεια

Et si dicatur, ꝙ ex quo dicta epieikeia concessa est Papæ authoritate Ecclesiæ vniuersalis, & consequenter Conciliorū generalium, potuit Papa vigore dictæ concessionis, derogare dictæ Constitutioni Frequens, & illam interpretari ac moderari ac Concilium dissoluere, & ad alium locum mutare: respondetur, quòd præmissa per Papam fieri non potuerunt vigore concessionis dictæ epieikeiæ, attento ꝙ in concessione illius authoritas prohibitiua Ecclesiæ vniuersalis, & cōsequenter Conciliorum generaliū, tanquam authoritas superioris, fuit excepta: & non est licitum inferiori, aduersus

ἐπιείκεια

prohibitionem superioris, maximè pro bono vniuersalis Ecclesiæ, vt in casu dictæ constitutionis, Frequens, factam venire: aliâs si contrariū diceremus, sequeretur absurdum, videlicet ꝙ vigore dictæ epieikeiæ esset in potestate Papæ derogare omnibus constitutionibus sacrorum generalium Cōciliorum, & omnem bonam politiam Ecclesiæ euertere, absque eo quòd sibi posset dici, Tu malè facis: quod non est dicendum.

Vide sanctū Thomā ī Tractatu contra impugnātes religionem, vbi ait, ꝙ iuris positiui sunt, subesse dispositioni Papę &c.

Nec obstat præmissis illa quorundam assertio, habens quòd Papa est caput & pastor, nedum Ecclesiarum particularium, sed etiā Ecclesiæ vniuersalis: quoniam si Papa esset caput & pastor vniuersalis Ecclesiæ, vniuersalis esset: Episcopusque vniuersalis Ecclesiæ appellari posset, vt patet ad sensum. Sed nec est vniuersalis, nec Episcopus vniuersalis Ecclesię appellari debet, vt patet per beatum Gregorium in c. Eccè 99. dist. suprà in principio allegato. Igitur dicta assertio est falsa.

Sic eū vocauit Synodus Chalcedonēsis.

Præterea si Papa esset pastor & caput Ecclesiæ vniuersalis, sequeretur absurdum, videlicet quòd ipse esse caput & pastor corporis mystici Ecclesię, secundum quod caput in corpore humano, est caput & rector illius: quod non est, nec esse potest, cùm Christus sit caput, Gubernator & Rector Ecclesiæ vniuersalis, vt corporis mystici consideratæ: esseque duo capita in eodem corpore, monstrum existat: Igitur arguendo ab absurditate euitanda, constat dictam assertionem esse falsam.

Christus fundamētum est, & 12. Apostoli fundamenta sunt.

Item Ecclesia Romana non est vniuersa, sed est de vniuersitate corporis mystici Ecclesiæ, & sic est membrū dicti corporis mystici, vt patet per B. Gregorium in dicto c. Eccè, cùm ibi notatis per glosam. Igitur ex quo est membrum dicti corporis, non est nec esse potest caput illius, cùm differentia sit inter caput & membra, capitulo Cùm non liceat, de præscriptionibus.

Item si Papa esset caput Ecclesiæ vniuersalis, sequeretur absurdum, videlicet quòd Petrus homo peccabilis, recepisset potestatem ligandi & soluendi supra spōsam Christi, id est, corpus mysticum Ecclesiæ, quòd nunquam peccauit, nec peccare potest, secundum ea quæ habentur in c. A recta, 24. q. 1. cum ibi notatis in glosa. quod non est dicendum.

Item si Papa esset caput vniuersalis Ecclesiæ, esset prælatus à Christo vniuersalis Catholicis Ecclesijs per orbem institutis, quæ inclusa Ecclesia Romana, vnus Thalamus Christi sunt, teste Gelasio in c. quamuis vniuersæ, 21. dist. Sed non est sic, quia non fuit prælatus nisi cæteris Ecclesijs à Romana distinctis, vt patet in dicto c. quanuis.

Item Petrus potestatem ligandi & soluendi recepit, non nomine suo, sed nomine Ecclesiæ, vt minister illius. patet per Augustinum in c. quodcunque, 24. q. 1. cum ibi notatis

notatis per Archidiaconum in Rosario. Igitur ex quo vt minister hanc potestatem recepit, non est nec esse potest caput dominæ suæ, sicut videmus in corpore cuiusuis Ecclesiæ, quòd licèt œconomus vel * syndicus gerat vices dicti corporis, & in hoc sit eius minister, nō est per hoc ille caput dicti corporis. Et si dicatur quòd licèt Petrus non sit caput principale Ecclesiæ, nec esse possit, est tamen caput ministeriale. Respondetur id esse falsum, considerato quòd esse caput, denotat præeminentiam & superioritatem, quam minister non habet, nec habere potest supra dominum & dominam, cum sit sub eis, & sic inferior: & in hoc confutatur opinio illorum, qui dicunt Petrum fuisse caput ministeriale Ecclesiæ vniuersalis: quoniam inquantùm præeminentiam non habuit, nec superioritatem supra Ecclesiam vniuersalem, vt corpus mysticum consideratam, non potest ratione ministerij sibi cōmissi supra Ecclesias particulares à Romana distinctas, dici caput ministeriale ipsius corporis mystici, licèt respectu Ecclesiarum particularium, quæ sunt membra dicti corporis mystici, Ecclesia Romana & Papa possunt dici caput ministeriale illarum, eo quia ratione ministerij Petro commissi, ipse præeminentiam & superioritatem habuerit circa ipsas Ecclesias particulares, vt attestatur Gelasius Papa in cap. quamuìs vniuersæ, 21. dist. ibi, dum dicebat, quòd quanuìs vniuersæ per orbem Catholicæ Ecclesiæ institutæ, vnus thalamus Christi sint, tamen sancta Romana Ecclesia Catholica & Apostolica, nullis synodicis constitutis, cœteris Ecclesijs prælata est. * In quo est notandum, quòd non dicit quòd Ecclesia Romana sit prælata vniuersali Ecclesiæ, quæ est Christi thalamus: sed cæteris Ecclesijs particulariter consideratis, ab eadem Romana distinctis.

i. procurator

Ergo Christus, qui se ministrū vocat, nō est supra Ecclesiā.

*Adde qđ ibi sequitur: Sed Euāgelica voce saluatoris nři primatum obtinuit.

Nunc restat respondere ad iura prędicta, pro dicta falsa assertione allegata: & primò allegatur Gregorius in c. Considerandum, 1. dist. ibi, dum dicitur de Petro, quòd Christus eum cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat. Sed respondetur, illa verba debere exponi, id est, cunctis Ecclesijs particularibus, quoniam illis tantùm Christus Petrum prętulit, & non Ecclesiæ vniuersali, vt denotat verbum, cæteris, positum in dicto c. quanuìs. estq; dicta expositio necessaria, propter dictum verbum, cæteris, & etiam propter ea quæ habentur secundum Gregorium in dicto c. Eccè, & vt verba in sensu, in quo valere possint, & non perire, recipiantur, capit. Abbate, de verborum significatione cū alijs concordantijs.

O interpretem:

Item allegatur pro dicta falsa assertione c. præcedens Dictum, c. cōsiderandum, quod incipit, Hi qui. Sed salua pace allegantis, in dicto c. nihil est quod faciat ad propositum suum, §. tamen. sed exceptio præcedens dictum c. considerandum, benè habet, quòd Petrus post trinam Christi negationem, non solùm in gradu sui Episcopatus remansit, verùm etiam in pastorem totius Ecclesiæ, exponi debent, id est, omnium Ecclesiarum particularium exordium ab ipso habētium, & à Romana distinctarum: quibus tantum Romana prælata est, vt patet in dicto c. quāuìs, vt verba ipsa in sensu, in quo valere possunt & non perire, recipiantur, iuxta dicta suprà in responsione facta ad cap. considerandum.

Sed oēs Ecclesię particulares faciūt vnam vniuersalem.

Item allegatur pro dicta falsa assertione cap. Petrus, 2. q. 7. Vbi dicitur, quòd Petrus potestatem regni acceperat. Sed respondetur id verum esse, quo ad particulares Ecclesias: non autem quo ad corpus vniuersalis Ecclesiæ, quæ est corpus mysticum, cuius Christus caput est: & quòd non receperit potestatem regni supra corpus vniuersalis Ecclesiæ, patet per Gelasium in dicto c. quanuìs. & per Gregorium in dicto c. Eccè, vt suprà in præcedentibus fuit ostensum.

Nec obstant notata per Ioannem Andreę in Clementina Ad nostrū, de hæreticis, ibi dum dicit, ꝙ sicut in Ecclesia triumphante est vnū caput supremum, ita in Ecclesia militante est vnum caput, scilicet Papa: quoniā illud quod ibì dicit Io. Andreæ de Papa, intelligi debet respectu Ecclesiarum particularium, non autem respectu vniuersalis Ecclesiæ, vt suprà ostensum est.

Isti nihil obstat, qa omnia interpretatur vt vult.

Item allegantur capitulū, fidelior 50. dist. Vbi dicit Ambrosius, ꝙ Petrus tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit, postq̃ fidē perdidisse defleuerat: quodque ipse Petrus pastor factus erat, vt cæteros fidei stabilitate fundaret. & subdit ibi, ꝙ Petrus pro soliditate deuotionis, Ecclesiæ petra dicitur, sicut ait Dominus, Tu es Petrus &c. Ad quæ respondetur, quòd ibì non dicitur Petrus dici petra, ad denotandum ꝙ Ecclesia fuerit fundata super eum, quoniam fundata fuit supra Christum, iuxta illud: Petra autem erat Christus. Sed fuit Petrus dictus petra, ad denotandum quòd primus in nationibus fidei fundamenta per suam prædicationem posuerit, vt in eodem textu dicitur: & sic præmissa, ex dicto textu allegata, sunt referenda ad regimen & gubernationem Ecclesiarum particularium, non autē ad regimen Ecclesiæ vniuersalis, quæ est corpus mysticum Ecclesiæ: quod nunquā indiguit, neq; indiget officio pastorali Petri, cùm illud sit impeccabile, non habens maculam neque rugam, secundū ea quæ habentur in dicto c. A recta, 24. q. 1, cum ibi notatis in glosa. & ad huius sententiæ propositum dicebant Ostiensis & Ioannes Andreæ in c. à nobis in magno de sententia excommunicationis super verbo Ecclesiæ, quòd ille textus debet intelligi de Ecclesia militante speciali, vel

Mat. 16.c

1.Co.10.a

Frustra ergo Christus Petro commisit oues suas.

Romana,

Romana, quoniam generalis militans congregata, non potest errare, 24. quæst. 1. A recta fide.

Nec obstant alia verba ibi in fine posita, videlicet, & tanquam saxum immobile, totius corporis Christiani cōpagem molemq; obtineat: quoniam illa verba sunt referenda ad effectum prædicationis, quæ in Petro fuit fundamētum fidei in nationibus, vt ibi dicitur: estq; necessariū, dicta verba sic intelligere, vt recipiantur in sensu, in quo valere possunt, & non perire: & nisi sic intelligātur, perirent, propter ea quæ habentur in dicto c. Eccè, & in c. quanuis vniuersæ, suprà allegatis.

Item allegatur ca. Beati, 2. q. 7. Vbi dicitur, quòd meritis Apostolorum Petri & Pauli, Roma principatum & caput obtinuit nationum. Ad quod respondetur, ꝙ si Roma ibi sumatur pro Romana Ecclesia, respondetur ꝙ illud, quod ibi dicitur de principatu & capite nationum, referri debet ad Ecclesias particulares in toto orbe constitutas: non autem ad Ecclesiam vniuersalem, quæ est corpus mysticum Ecclesiæ, supra quod Ecclesia Romana nullum vnquam obtinuit principatum, vt patet per iam dicta suprà.

Certè etiā Gerson dicit Papam esse monarchā & principē Ecclesiast. hierarchię.

Item allegatur cap. Est aliud, 24. q. 1. Vbi dicitur, Est aliud Apostolicum piscandi genus: quo genere solum Petrum piscari dominus iubet, dicens: Mitte hamum: & eum piscem qui primò ascendit, tolle. Ad quod respondetur, ꝙ verba illius textus referri debent ad piscaturam faciendam supra cęteras Ecclesias, supra quas Romana fuit prælata: non autem ad piscaturam faciendam supra Ecclesiam vniuersalem, prout est corpus mysticum: quoniam illud est sine peccato, & sic non indiget piscatura Petri.

Matt. 17.

Item allegatur cap. Puto, 2. q. 7. Vbi dicitur, ꝙ Petrus & Cyprianus fuerūt pares meritis. Sed Petrus fuit in potestate maior illo, & quocunq; alio Episcopo, eo quia sua potestas per statuta vniuersalis Ecclesiæ est firmata. Sed respondetur, vt suprà, quòd illa quæ ibi dicuntur de potestate Petri, referri debent quo ad Ecclesias particulares, nō autem quo ad Ecclesiam vniuersalem: Vt verba illius capituli recipiantur in eo sensu, in quo valere possunt & non perire, sicut suprà in præcedentibus dictum est, & licèt textus ibi habeat, quòd potestas Petri sit firmata per statuta vniuersalis Ecclesiæ, per hoc tamen non habetur ex illo, quòd Petrus habuerit potestatem supra corpus vniuersalis Ecclesiæ, quæ est corpus mysticum, cuius Christus caput est.

Item allegatur cap. Hæc est fides, 24. q. 1. Vbi dicitur, ꝙ Papa tenet & fidem & sedem Petri: ad quod respondetur, quòd qui impugnat professionem fidei, quā Papa comprobauit, nō catholicum, sed hæreticū se cōprobabit: quodq́ue sancta Romana Ecclesia, quę semper immaculata permāsit, Domino prouidente &c. in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione, atque firma & immobilis omni tempore persistet. Sed respondetur, quòd illud quod ibi dicitur de Ecclesia Romana, quòd semper immaculata permāsit & permanebit, intelligi debet verum, quandiu ligabit & soluet iustè, claue non errante, vt suprà in præcedentibus est dictum: & sic intelligendo, non probant illa verba, nec etiam alia ibi posita, ꝙ Ecclesia Romana sit vniuersalis Ecclesia, quę est corpus mysticum, cuius Christus caput est. Faciunt notata per glo. in dicto cap. A recta, 24. q. 1. Nec quòd Ecclesia Romana receperit potestatem supra corpus vniuersalis Ecclesiæ. Nec etiam, quòd Papa ratione Romanæ Ecclesiæ possit dici caput & pastor vniuersalis Ecclesiæ.

Ecce glosam. Sed Petro dictum est, Ego ꝓ te rogaui, vt non deficiat fides tua.

Item allegatur capitulum, In istis, 80. di. vbi dicitur, quòd inter ipsos Apostolos non fuit par institutio, sed vnus præfuit omnibus. Sed respondetur, quòd illa verba, vnus præfuit omnibus, debent intelligi referendo ad ministerium Ecclesiarum particularium, non autem ad vniuersalem Ecclesiam, quæ est corpus mysticum, cuius Christus caput est, vt patet per iam dicta suprà.

Item ad probandum, ꝙ Ecclesia Romana est caput vniuersalis Ecclesiæ, allegatur capitulum, Non licet, 12. dist. Ibi dum dicitur, & sicut filius venit facere voluntatem patris, sic & vos voluntatem implete vestrę matris, quæ est Ecclesia, cuius caput (vt prædictum est) Romana existit Ecclesia. Sed respondetur, quòd ad illud verbum, cuius, addi debet supplēdo verbum membrorum: & tunc est sensus, quòd illi Episcopi implere debent voluntatem matris Ecclesiæ, cuius membrorum caput, Romana Ecclesia caput existit: & sic supplendo & intelligendo, non probat ille textus, quòd Ecclesia Romana sit caput vniuersalis Ecclesiæ. Et notandum quòd Calixtus author dicti cap. Non licet, dicit Ecclesiam Romanam esse matrem aliarum Ecclesiarum, ab eadem distinctarum, ad denotandum ꝙ non est mater vniuersalis Ecclesię, secundum Gregorium in c. Eccè, 99. dist. & patet etiam per Gelasium in c. quannis, 21. dist. Ibi dum dicebat, quòd quanuis vniuersæ Ecclesię Christi thalamus sint, tamen sancta Romana Ecclesia cæteris prelata est, & non dicit, ꝙ Christi thalamo, i. vniuersali Ecclesiæ prælata sit: debentq; verba huiusmodi ad hunc sensum applicari, qa in alio sumpta, inducerent absurditatem, vt patet per iam dicta suprà. Et notandum ꝙ Archidiaconus in Rosario in dicto c. Non decet, recitando Bernardum ad Eugenium, circa finem 4. libri dicit, ꝙ licèt Ecclesia Romana sit mater Ecclesiarum, non tamen domina: quodq; Papa nō est dn̄s Episcoporū, sed vnus ex ipsis: quodq; Papa debet se considerare

Aliquādo ponitur &, decet: quod idē est.

Hi pontifices aliter scribunt.

Et quare Petrus dictus est Princeps Apostolorum?

siderare fratrē diligentium Deū, & participem eorū.& subdit ibi archidiaconus, quòd est optimū argumentum.In c.* inuentiones, in principio, quòd papa non sit dominus aliorum episcoporum.

Item allegatur cap.pceptis,in eadē di.12. Vbi dicitur ꝙ præceptis apostolicis non dura superbia resistat,sed per obedientiā, quæ à sancta Ro.Ecclesia & Apostolica authoritate iussa sunt,salutiferè impleantur, si eiusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput vestrum,cōmunionem habere desideratis, & sequitur ibidē, cuius authoritatis sanctionē omnes teneant sacerdotes, qui noluerint ab Apostolicæ Petræ, supra quam Christ⁹ vniuersalem fundauit Ecclesiā, soliditate diuelli. Ad quæ respondetur, ꝙ textus in dicto c. nō probat id,ad quod allegat. Nec obstant illa verba,si eiusdē sanctæ Dei Ecclesiæ, quę est caput oīum vestrum:quoniam illa verba, si eiusdē sanctę Dei Ecclesiæ,relationē faciūt ad Ecclesiam Romanam,de qua in præcedētibus verbis facta erat mentio. Nec obstant etiam verba,qui noluerint &c. Quoniā textus ibi dicit,ab Apostolicæ Petræ,non autem Petri:& veritas est, ꝙ Christus fundauit Ecclesiam supra petram,q̄ Christus erat, & nō supra Petrum, secundum communem doctorum opinionem.

O interpretem. Gregorius ibi de Apostolica sede expressè loquitur.

Item dicunt illi, in dicto c. Non decet,& in sequenti dicitur,ꝙ Ecclesia Romana est caput vniuersalis Ecclesiæ & omnium ecclesiarum.Sed salua pace sic dicentium, hoc quòd Ecclesia Romana sit caput vniuersalis Ecclesiæ in dicto c.non habetur,considerato quòd illa verba, à matre ipsorum quæ est Ecclesia,posita,in dicto c. Non decet, legi debent & exponi, vt in responsione ad dictum c. Non decet, supradictum est. Nec verba cap. sequentis quod incipit,præceptis,hoc etiam habent sanè intellecta, vt in responsione facta ad illud c.ostensum est.

Immò dicitur caput Ecclesiæ, quæ vtiq; vna est, nec potest aliter quam de vniuersa accipi.

Item dicunt illi,in dictis c.Non decet, & sequenti, haberi, quòd Ecclesia vniuersalis est fundata super apostolicam petram, i.supra Petrum & successores. Sed hoc ibidem non probatur,vt patet per dicta in responsionibus factis ad illa capitula.

Item allegatur cap.Quis nesciat,11. dist. Ad quod respondetur ꝙ facit cōtra allegantem, inquantùm habet, ꝙ Petrus instituit Ecclesias particulares per vniuersum orbē: & non dicit,ꝙ Ecclesia Romana sit cap. vniuersalis Ecclesiæ. Nec obstat ꝙ in eodem c. dicitur, ꝙ aliæ Ecclesiæ habuerunt initium à Romana: quoniam per hoc non infertur quòd Ecclesia Romana sit caput vniuersalis Ecclesiæ, licèt possit dici caput aliarum Ecclesiarum particularium ratione potestatis traditę Petro vt ministro Ecclesiæ super dictis Ecclesijs particularibus.

Item allegant isti glosam dicti c. Quis nesciat,quæ habet, quòd Petrus tribuit potestatem Paulo prædicandi. Sed respondetur, illud non inferre, quòd Petrus esset caput vniuersalis Ecclesiæ, vt corpus mysticū, cuius Christus caput est,consideratæ: & per hoc patet responsio ad notata per Archidiaconum in c.Ita Dominus,19.dist.Ibi dum dicebat,Petrum alijs Apostolis dedisse potestatem prædicandi.

Item mādant illi videri capitulum, Benè quidem,96. dist.quod non facit ad propositum eorum, nisi respectum haberent ad illa verba ibi posita prope principiū, quæ sunt ista: Nec adiectione indiget plenitudo quasi vellent dicere, quòd ex quo Petrus habuit plenitudinem potestatis,cap.Significasti, de elect.non potest habere aliquam potestatem supra se, nisi Deum: & ad hoc respondetur, quòd Petrus non habuit dictam potestatis plenitudinem nomine suo, sed vice & nomine Ecclesiæ vniuersalis, cuius minister est,vt patet per Augustinum in c.Quodcunque,24.q.1.cum ibi notatis per archidiaconum in Rosario,de quo suprà in pręcedētibus dictum est.

Item & si forsan habuerint respectum ad alia verba dicti c.quæ habent, quòd præsul Ecclesiæ Romanæ merito B. Petri Apostoli per vniuersum orbem primatum obtinet sacerdotij: respondetur, hoc esse intelligendū,quod ad Ecclesias particulares, per vniuersum orbem constitutas,quas ipsa Romana Ecclesia instituit, vt habetur in c. Quis nesciat, 11.dist.non autem quo ad Ecclesiam vniuersalem,cui papa tanquam illius minister subijcitur, vt suprà in præcedentibus deductum est. Nec obstant enim alia verba dicti c.Benè quidem, quæ habent, quòd papa statutis synodalibus consueuit tribuere firmitatem: quoniam si illa verba recipiantur pro statutis synodalibus conciliorū generalium, est hoc intelligendum per approbationem reuerentialem, de qua habetur in c.Sicut sancti, 15.dist.per quē textum satis videtur confutari opinio pręedictorum, quoniam si authoritas papæ sic esset supra Concilia generalia legitimè congregata, ꝙ illorum statuta non possent habere firmitatem sine papæ authoritate, Gregorius non fuisset locutus in dicto c.Sicut sancti,de Cōcilijs generalibus cum tanta reuerentia,cum quanta locutus est ibidèm.

Certè Damasus ait, nulla vnquam Cōcilia rata legi, cum non fuisse fulta Apostol. authoritate.

Item allegant capitulum, Rogamus, 24. q.1.Ibi dum dicitur, quòd Petrus est caput totius Ecclesiæ. Sed respondetur illud esse exponendum, i.omnium Ecclesiarum quæ ab ipso exordium habuerunt, cap.Quis nesciat,11. dist,quoniam quāuis vniuersæ per orbem Catholicæ Ecclesiæ institutæ, vnus thalamus Christi sint, tamen Ecclesia Romana nullis synodicis cæteris Ecclesijs prę-lata est, teste Gelasio papa.3.ca.Quanuis vniuersæ,21. dist. Et notandum, quòd non dicit,quòd sit prælata thalamo Christi, nec

Ecclesiæ

Ecclesiæ vniuersali, quæ est Christi thalamus, vt ibi: sed dicit, cæteris Ecclesijs prælata est, ad denotandum, ꝙ omnes aliæ Ecclesiæ à Romana distinctæ, non faciunt thalamum Christi: sed Romana & omnes aliæ cũ ea, faciunt Christi thalamum, & sic Ecclesiã vniuersalem. Vndè inquantùm cęterę Ecclesiæ non faciunt Ecclesiam vniuersalem, & Romana non est prælata nisi cęteris ab ea distinctis, patet ꝙ non est prælata Ecclesiæ vniuersali, & per consequens, quòd non est vniuersa, sed de vniuersitate corporis mystici Ecclesiæ, vt dicebat Gregorius in dicto ca. Eccè, 99. dist.

Sed Petr* est pastor Ro. Ecclesię, & oim aliarũ, ergo vniuersę Ecclesię

Itẽ allegant cap. Cùm beatissimus, 24. q. 1. Vbi dicitur, quòd B. Petrus à Domino recepit principatum. Sed respondetur, illud intelligendum quo ad cæteras Ecclesias, quæ à Romana habuerunt exordium: sed non quo ad vniuersalem Ecclesiam, quæ Christi thalamus est, vt patet per proximè dicta.

Hoc modo facilè oẽs nodos solues.

Item allegant ca. Si Petrus, eadem causa, & 9. Vbi habetur, quòd Petrus & non alius ex Apostolis, abscidit aurem Malchi: Ad denotandum, quòd ipse præ alijs habiturus erat potestatem ligandi & soluendi. Sed respondetur, hoc esse intelligendum quo ad particulares Ecclesias, quæ à Romana habuerunt exordium: Non autem quo ad Ecclesiam vniuersalem, vt patet per iam dicta suprà.

Item allegant c. de Constantinopolitana, 22. dist. Vbi dicitur, Si qua culpa in Episcopis inuenitur, nescio quis non sit Papæ subiectus. Sed respondetur, illud non probare, quòd vniuersalis Ecclesia sit subiecta Papę, attento quòd ibi non sit sermo de vniuersali Ecclesia, sed de culpis singulorum Episcoporum Ecclesiarum particularium, à Romana distinctarum, qui non faciunt Ecclesiam vniuersalem.

Item allegant c. Antiqua, de priuilegijs, vbi dicitur, quòd Romana Ecclesia est mater vniuersorum Christifideliũ: Sed respondetur, illud esse intelligendum verum, respectu cęterarum Ecclesiarum, quibus Romana prælata est: non autem respectu vniuersalis Ecclesiæ, cui Romana non est prælata, vt patet per iam dicta suprà.

Item allegant c. primum de Renunciatione, lib. 6. vbi dicunt* haberi potestatem regere vniuersalem Ecclesiam, & illi præsidere. Sed respondetur, quòd illa verba non sunt ibi dispositiuè posita, sed narratiuè, narrando verba quæ illi Curiosi vltra modum dicebant in q. An esset illicitum Papæ renunciare papatui, quando agnoscebat se insufficientem ad regendam vniuersalem Ecclesiã. Et sic cùm non sint dispositiua, non fundant intentionem allegantium.

ſ.*haberi, eã habere

Item allegant c. primum, 22. dist. vbi habetur, quòd Ecclesia Romana est fidei mater. Sed respondetur, illud esse intelligendum ratione prędicationis, quam Petrus primus post Christum in populis exercuit, & Ecclesia Romana alias Ecclesias instituit, 11. dist. Quis nesciat? Et sic illud non inferre, quòd Ecclesia Romana sit vniuersa: nec, ꝙ Ecclesia Romana fuerit prælata vniuersali Ecclesiæ. Et per hoc etiam respondetur ad dictum Ambrosij, in eodem c. dicentis, quòd ipse professus est se velle in cunctis sequi sanctam Romanam, quoniam istud nõ probat, Ecclesiam Romanam fuisse prælatam vniuersali Ecclesiæ.

Si prælata est omnibus particularib*, quomodò non et vniuersę?

Item allegant, ꝙ Christus fundauit Ecclesiam supra Petrum. Sed respondetur, hoc esse falsum, quoniam illa verba, & super hanc petrã, nõ referuntur ad Petrum, sed ad Christum, iuxta id, Petra autem erat Christus.

Mat. 16. c
1. Co. 10. a

Item allegant c. Ita Dominus, 19. dist. cuius verba etiam ponuntur in c. Fundamenta, de elec. lib. 6. Sed ad illud fuit responsum in primis responsionibus suprà scriptis.

Item allegant verba per Christum dicta Petro. Sed respondetur, quòd per illa Petrus non fuit prælatus vniuersali Ecclesiæ, sed particularibus Ecclesijs, vt suprà fuit ostensum, secundum Gregorium & Gelasium.

Gregori* & Gelasi* sunt contra vos.

Item allegant glosam ca. In nouo, 21. dist. quæ habet, quòd Apostoli fuerunt pares in consecratione & ordine, non autem in administratione. Sed respondetur, quòd licet Petrus fuerit alijs maior in administratione, hoc non infert: & quòd Petrus non fuerit prælatus Ecclesiæ vniuersali, patet per iam dicta suprà.

Item allegant, quòd Apostoli voluerunt Petrum esse principem eorum. Ad quod respondetur, non reperiri quòd ipsum voluerunt esse principem Ecclesię vniuersalis. Nec vnquàm talem principatum habuit à Christo, vt patet per iam dicta suprà, secundum Gregorium & Gelasium.

Nota acumen.

Item allegant c. Sacrosancta, 22. di. Sed ad illud patet responsio per iam dicta suprà.

Item allegant glosas & textus, dicentes quòd Papa non habet superiorem in terris. Sed respondetur hoc * verum, saluo iure thalami Christi, quando Concilium Generale non est congregatum. Sed quando est legitimè congregatum, superioritatem habet in Papa, vt suprà in primis respõsionibus ostẽsum est. Et isto modo respondetur ad notata per Vuilhelmum in speculo, titulo de legatis, §. nunc ostendendum, ver. 99. & per Baldum in l. rescripta &c.

* esse

Item allegant Papam impunè posse tollere constitutionem Concilij Generalis, contra prohibitionem ipsius Concilij Generalis, supponẽtes Papam esse pastorem vniuersalis Ecclesiæ. Sed ipsorum suppositum est falsum, & consequenter ipsorum assertio super illo fundata, est falsa, vt patet per iam dicta suprà.

Nihil certi*, quàm Papã vniuersæ Ecclesiæ esse pastorem

Itẽ allegant c. vbi maius, de elec. lib. 6. in §. cæte-

cæterùm, vbi dicitur, quòd Papa est rector vniuersalis Ecclesiæ. Sed respondetur, quòd illa verba, vniuersalis Ecclesiæ, exponi debēt, idest omnium Ecclesiarum particularium, membra vniuersalis Ecclesiæ existentium, vt patet ex his quæ habentur in cap. Eccè, 99. distin. & in cap. quanuis, 21. distin. Estq; dicta expositio necessaria, vt patet per iam dicta suprà. Prætereà notandum, quòd Gregorius 10. dicta verba protulit, tempore quo Concilia generalia non frequentabantur, & ad potestatem Ecclesiæ vniuersalis pauci respiciebant: & isto modo potest responderi ad illa iura, si quæ allegentur ad probandum, quòd Papa præsit Ecclesiæ vniuersali: quoniam exponenda sunt taliter, quòd veritati declaratæ per B. Gregorium in dicto c. Eccè, & per Gelasium in dicto c. Quanuis, non obuient, id est, contradicant.

Isti pontifices nihil faciunt pro vobis.

Item allegant dicta Augustini, Gregorij, S. Thomæ, Cyrilli & Rabani, & quorundam aliorum. Sed respondetur, quod fundantur super verbis dictis Petro à Christo, quæ sanè intellecta iuxta iam dicta suprà, non fundāt Papam præsidentiam habere supra corpus vniuersalis Ecclesiæ. Nec obstant illa verba, Pasce oues meas: quæ si intelligantur de pascuo spirituali, illud est compræhensum sub potestate ligandi & soluendi, quæ data est Ecclesiæ principaliter, vt suprà ostensum est, attento quòd nullus debet prædicare, nisi mittatur ab Ecclesia, vel à Petro nomine Ecclesię. Si autem intelligantur de pascuo corporali, tunc cùm illud pertineat ad Ecclesiam vniuersalem, vt patet in Actibus Apostolorum, vbi distribuebatur, vnicuiq; prout sibi opus erat, non censetur per hoc Petro amplior potestas data, quàm Ecclesiæ vniuersali, & sic cessat argumentum.

Ioan. 21. d

Petr. Christi est vicarius.

Acto. 4. f

Nec obstat, si pro eis dicatur, quòd Papa præsidet Ecclesiæ Romanæ, cap. Licet, de constitutionibus, lib. 6. & cæteris Ecclesijs quæ faciunt vniuersalem, vt in dicto capit. quanuis: quoniam respondetur, quòd ad hoc quod Papa præsideret vniuersali Ecclesiæ, requireretur quòd ipse præsideret capitibus & membris omnium Ecclesiarum per orbem institutarum, vt patet in dicto c. quanuis, ibi dum dicitur, vniuersæ. Sed Papa non præsidet capiti Ecclesiæ Romanę, quia sibijpsi pręsidere non potest. Igitur non præsidet vniuersis Ecclesijs vniuersalem facientibus.

Ecce ad quas ineptias dilabimur, dū veritatem oppugnamus.

Item allegant c. Si summus, de sententia excommunicationis in Clementinis, vbi Papa dicitur summus pontifex. Sed respondetur, quòd non debemus respicere, quid Papa ibi fecit, sed quid facere debuit: & constat, quòd non debet se appellare summum, vt suprà in principio fuit probatum. Igitur &c. Et eodem modo potest responderi ad c. Vbi maius, de elect. lib. 6. Vbi Papa nominatur rector vniuersalis Ecclesiæ: & supposito sine præiudicio veritatis, quòd posset se appellare summum, hoc esset referendum respectu Ecclesiarum particularium, non autem respectu Ecclesię vniuersalis, cui non pręsidet, vt patet per iam dicta suprà. & de potestate Ecclesiæ dicit Apostolus ad Ephesios, quòd Ecclesia est corpus Christi & plenitudo eius. Et Augustin. lib. de symbolo, tractatu 4. dicit, quòd Ecclesia est sponsa Christi, quodque totum possidet, & à viro suo accepit in dotem.

Ecce negat Papā esse summum pōtificem. Sed hæc merces est temeritatis.

Ephe. 1.

Quibus attentis, constat Papam non esse supra Ecclesiam vniuersalem: nec per consequens, supra Concilium generale ipsam repræsentans: quodque præmissis attentis, non potuit dominus Eugenius Quartus, neque potest dissoluere hoc Concilium Generale sine consensu ipsius Concilij: sed ei, iuxta decretum Concilij Generalis Constantieñ. & alia supradicta, obedire tenetur.

Et sic est finis, atque sufficit.

Nullum Concilium ex quantacunque Episcoporum multitudine conflatum, ei, quem constat esse Pontificem Romanum, præesse, aut iudicium legitimum in illum, (extra causam hæresis) exercere posse; ex eoque Basiliense Concilium, quod Papam Eugenium deponere conatum est, illegitimum merito iudicandum esse, præter Cardinalem de Turecremata libro 2. summæ de Ecclesia, & alios multos, probat luculenter Nicolaus Sanderus lib. 7. de Visibili Monarchia Ecclesiæ.

EVGENII

EVGENII PAPAE QVARTI Epistolæ ad vel contra synodum Basileensem, hic seorsim congestę, & iuxta datas ipsarum, quantùm ex ipsis diuinari licuit, digestæ.

BVLLA MISSA A DOMINO nostro Papa, domino Archiepiscopo Colonień.

EVgenius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabili fratri Archiepiscopo Colonień. salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam ex multorum relatione sentimus murmurare nonnullos, audita dissolutione Concilij, si quod esse congregatum videbatur in ciuitate Basileeń. opinantes forsitan nos subterfugere velle Concilium, quod semper optauimus fieri, & optamus, nos fraternitatem tuam auisatam fecimus per præsentes, quòd illa fecimus cum maturo consilio & deliberatione iustis ex causis in literis nostris expressis, quæ non fuerunt fictæ, vt aliqui garriunt, sed veræ & efficaces fuerunt. Etiam sunt aliæ causæ, quas nolumus specificè exprimere, quia manifestari non possent sine quorundam principum nota: sed si omnes aliæ causæ defuissent, vna potissima fuit per se omnibus nota, infirma scilicet nostri corporis valetudo. Nos enim qui in minoribus constituti, in Constantień. Concilio reformare Ecclesiam cupiebamus, iam in pontificatu nostro desiderium illud nostrum perficere, & in tam pio opere laborare personaliter plurimum affectamus. Ideo Concilium indiximus in ciuitate Bononień. Neque enim cum agendum sit de reformatione vniuersalis Ecclesiæ, cuius directio & cura principaliter ad nos pertinet, & de nonnullis alijs grauissimis rebus concernentibus statum reipublicæ Christianæ, nobis inconueniens visum est, tantam rem fieri debere per legatum sine nostra præsentia, & venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium. Sed sicut ei placuit, cuius inscrutabilia consilia, grauissima personæ nostræ superuenit infirmitas, à qua licèt paulatim conualescere incipiamus, tamen non omninò liberati sumus, ita vt possimus sine certissimo mortis periculo ad remotiores partes accedere. Igitur in loco magis vicino Concilium celebrare, & in eo præsidere decreuimus. Quare nemo iustè succensere nobis potest, si ex omni voluntate Dei quam ostendit in nobis, illud dicimus, quod ei gratum & vtile Ecclesiæ suæ fore non dubitamus. Miramur itaque venerabilis frater de quibusdam, qui magis quærentes euertere & deformare, quàm stabilire & reformare Ecclesiam, hæreses fouere & bella suscitare, prout hactenus notoriè fecerunt, quàm præmissa extirpare, & in dulcedine pacis reducere: obloquuntur & student contra voluntatem & decretum nostrum, Episcopos & prælatos in Basilea sub nomine Concilij congregare, non vt ibi per eos reformetur, sed vt penitus obruatur status Ecclesiæ, & fides catholica confundatur. Licèt Archiepiscopi & Episcopi, quo ad reformationem in vita & moribus, diffinitiuas voces habeant in Concilio generali, tamen ex iuramento priùs præstito, parére & obedire mandatis Apostolicis sunt adstricti: nec remanere Basileæ qui erant nec de nouo accedere, sed potiùs ad veniendum Bononiam se præparare debuissent, postquàm decreti nostri notitiam habuerunt. Plerique stare & accedere sunt coacti, in quibus nec ius, nec authoritas Concilij generalis consistit, quorum voces & deliberationes minimè[a] libent, cùm ab eorum qui compulerunt, voluntate dependeant. Itaque digni non sunt neq; habiles, qui dent legem Ecclesiæ, neq; alijs nationibus, neque religioni Christianæ. Nos enim in Concilio proximè celebrando Bononiæ in tépore constituto vel citiùs quamprimùm sufficiens numerus prælatorú aderit, videbimus, iudicabimus cum Concilio in talibus oportuno super causa eorum, qui Basileæ remanserunt, vel illuc nouiter accesserunt, & inspirante nos Domino, qui inspirat iusta & sancta cõsilia in his, ad quę Concilium Basileę fuit principaliter ordinatum, salubriter prouidere conabimur. Quare venerabilis frater, cùm tibi etiàm qui in Ecclesia Dei notabile membrum existis, solers immineat cura præmissorum, qui de veritate rerum & statu personæ nostræ es pleniùs informatus, qui vides in hoc turbine fluctuantium voluntatum, sub hac informitate asserti Concilij, rem Ecclesiæ periculosè committi, quæ maioribus consilijs indigeret: quibus vtinam omnes debito in tempore sufficere possemus. & sentire potes, non per vniuersalem Christianorum voluntatem, sed per aliquos conspiratores, ad perniciem Ecclesiæ prælatos, fictisque rationibus, coloratisque argumentis induci, & nonnullos exquisitis modis & comminationibus impelli, vt ad id assertum Concilium vadant, quod & lapsu temporis & nostra authoritate est dissolutum: Fraternitatem tuam in Domino exhortamur, quatenùs per nuncios & literas tuas, quomodocunque noueris aptiùs conuenire, retrahere procures prælatos circunstantes, & temporales dominos exhortari, vt ipsos retrahant à dicto asserto Concilio Basileeń. Et si qui iam iuissent, hos penitus reuocare, in quàm maiori numero fieri potest, ipsos inducendo, vt ad in- dictum

[a] for. libere sunt

dictum per nos Bononień. Conciliū supradictum, vt tenentur, debito tempore quanto citiùs poterunt, venire procurent: & temporales domini suos oratores, ad dictū Bononień. Concilium mittant, qui suis honoribus assint, negocia dirigāt, & iustis deliberationibus foueant, sicut de Christiana eorū deuotione speramus: quo in tempore tu etiā ad ipsum Bononień. Concilium debeas aduenire. Qua in re omnem tuæ virtutis consuetum vigorē excitamus in hac iusta causa Ecclesiæ Dei, vt omnis mundus intelligat, sancto operi sanctas te atq; feruentes operas posuisse, & nos ad meritos tuos honores feruentiùs animemur, nobis de tempore in tempus notificando, quantum (vt speramus) virtus tua profecerit, & profecuta fuerit in prædictis. Data Romę apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1431. 3. Idus Februarij, pontificatus nostri anno primo.

INFORMATIO MISSA per dominum nostrum Papam ad regem Romanorum per dominū Iacobum Archiepisc. Ebredun. deliberata circa modum se habendi per dominos Prælatos & alios Basileæ congregatos.

QVia impossibile est, sine fide placere Deo, & sanctiss. dn̄s noster sub cōtinuatā religionis Christianæ institutione à puero vacauerit fidei obseruationi, nihilq; ampliùs desideret, post animæ salutem, q̄ ipsius fidei obseruationem & incrementum: placet contentatur eiusdem sanctitati, ꝙ existentes in loco prædicto Basileeń. & qui erunt, authoritate per dominum nostrum eis concedenda, & præsidentibus nuncijs, siue legatis per sanctitatem suam deputandis, intendere possint & valeant hæresum extirpationi, vigentium in partibus Vltramontanis, & potissimè Bohemorum nunc vrgenti, tam per instructionem, q̄ per reductionem eorū ad sacrosanctam fidem catholicam, & alijs vijs debitis, licitis & honestis: prouiso tamē, ꝙ si oriantur dubia notabilia, seu magna, eiusdem dn̄i nostri cum consilio Concilij & dn̄orum Cardinalium sit decisio authoritatiuè, vel remittantur ad Concilium aliud futurum, vbi dn̄s noster personaliter interesse possit, si prædicti Basileeń. maluerint.

Item placuit contentabiturq; dn̄o nostro, ꝙ prædicti circa reformationem morū in omni statu Ecclesiastico inuigilare habeant, & aduisare particulariter, prout Spiritus sanctus ministrabit vnicuiq;, prouiso ꝙ eorum auisamenta p oratores tuos ipsi domino nostro transmittant: qui correcto & addito, qđ suæ sanctitati videbitur, communicationē facta correctoribus & additoribus existentibus in Basilea, firmitatem obtineant, prout domino nostro videbitur, approbantibus vel in Basilea congregatis: & si non concordauerit sanctitas domini nostri cum prædictis, remittantur ad futurum aliud Concilium, in quo dominus noster interesse possit, vt per hæc & alia debitus honor sedi Apostolicæ seruetur, & ei deferatur.

Item quia pacis bonum inter omnia desiderabile est, cùm non nisi pacis in tempore benè colatur pacis author, placuit cōtentatur domino nostro, quòd prædictis omnibus ad auisandū se de pacis procuratione interpōnant, media ad eam quærant, & eidem efficaciter intendant, salua semper in omnibus prædictis sanctæ sedis Apostolicæ authoritate: Cui deuotè obsecundare tenentur, qui Christiano nomine gloriantur. Et propterea remittenda est ei decisio saltem, vt superiori capitulo continetur.

Item quòd omnia & singula, requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum appositiones & processus incepti, & qui inciperentur post pręsentium concessionem per Basileæ congregatos, contra quascunq; personas cuiuscunq; dignitatis, aut cōditionis existāt, siue status, & omnia per quę, siue quorum medio, siue authoritate ad ipsos, vel ipsas ventura est, pro non factis habeantur, perindeq; sit, acsi nullo vnquàm tēpore facta, facti, seu factæ extitissent: ita ꝙ omnia remaneant in statu, in quo erant ante dictam congregationem Basileæ, & etiā omnes monitiones, citationes & processus incepti in audientia contradictarum & alibi authoritate Apostolica, & qui inciperētur post pręsentium concessionem contra dictos Basileæ congregatos, seu singulares eorundem, qui ibidem erant, existāt aut fuerint, habeantur pro non factis, acsi nunquàm euenissent, siue facti, aut factæ extitissent, ita quòd in nomine Domini nostri Iesu Christi in vera pace, charitate nō ficta, & bona vnione animarum, modo & forma præinsertis, & non aliter nec in alijs cum maturitate debita procedatur, vnà cum legatis domini nostræ Papæ deputandis.

Item paratus est dominus noster abbreuiare tempus Concilij proximè futuri Bononiæ, & etiam locum mutare, dummodò fiat in terris Ecclesiæ immediatè subiectis in Italia, vbi dominus noster cum sacro collegio possit personaliter præsidere, iuxta consilium in Basilea existentium, & ibidem poterunt cōuenire & Papa & dominus rex personaliter in Concilio, vbi multa bona fieri poterunt, quæ fieri non possent sine Papę admodùs præsentia.

TENOR LITERARVM Apostolicarum de potestate Legati Papę moderni præsideń. Concilio.

EVgenius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Iuliano S. Angeli diacono Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, salutem

salutem & Apostolicam benedictioné. Quã primum fuimus diuina fauente clementia ad apicem summi apostolatus assumpti, venit nobis in mentem, quantum mundo vtilis & necessaria Ecclesiæ legatio tua, cū qua fuisti per sedem Apostolicā destinatus ad Alemaniæ & nonnullas alias partes pro causa fidei & ordinatione Concilij generalis, & alijs commissionibus specialibus de rebus magnis & arduis, datis circunspectioni tuę. Propterea placet nobis, & volumus vt legationem huiusmodi pro causa fidei & alijs specialibus commissionibus tibi factis, quantum tibi gratia diuina concesserit, continues atque perficias cum illis modo & forma, potestate & facultatibus tibi datis atq; concessis, per felicis recordationis Martinum Papam Quintum prædecessorem nostrū, prout in eius literis pleniùs continetur. Circa verò negocium Concilij Generalis, quia in pluribus mutationem esse factam sentimus, omnia quæ emerserint vel ad notitiam tuā peruenerint, celeriter nobis scribas cum consilio tuo, qualiter in talibus prouidendum & agendū esse videatur, significando nobis omnem illarum rerum statum particulariter & distinctè. Datū Romę apud S. Petrum, 4. Idus Martij, pontificatus nostri anno primo.

BVLLA REVOCATIONIS per commissionem factam domino Cardinali Legato, de Concilio cum causis inibi expressis.

EVgenius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Iuliano S. Angeli diacono Cardinali, sedis Apostolicæ legato, salutem & Apostolicam benedictionem. Postquàm diuina clementia ad apicem summi apostolatus, licèt immeriti, assumpti fuimus, nihil dignitati nostræ & amplitudini sedis Apostolicæ magis conuenire putauimus, q̄ omni studio & diligentia prosequi, vt personæ Ecclesiasticæ, quantum humanæ fragilitati cęlitus permissum est, per semitam Iesu Christi incedentes, abiectis illecebris cū synceritate religionis & fidei vitam honestam ducerent, & Deo, prout professi sunt, seipsos veris effectibus dedicarent. Quod considerantes, & in animo nostro sæpiùs repetentes, ac ea quæ per felicis recordationis Martinū Papam 5. prædecessorem nostrum, circa celebratione Basileeñ. Concilij iuxta ordinationem Constañ. synodi instituta fuerūt, qui tibi in dicto Basileeñ. Concilio præsidendi, & huiusmodi Conciliū, si & quando prudentiæ tuę videretur dissoluendi, & pro alio Cōcilio iuxta statuta pręfata synodi in decennio celebrando, alium locum assignandi, plenā per varias suas literas dedit facultatem, Deo propicio, absoluere & perficere intendentes, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, circunspectioni tuæ, ex quo in ingressu

Procemiū pro reformatione cleri.

tuo ad Alemaniæ partes nulli prælati in Basilea pro celebratione Concilij erant cōgregati, dedimus in mandatis, vt interea circa expeditionem contra Bohemos hæreticos, tibi etiam commissam vacares, & deinde ad ciuitatem Basileeñ. dicti Concilij locum accederes, & ibidèm nostro & Ecclesię nomine præsideres. Verùm licèt ad opprimendā dictorum hæreticorum perfidiam, omnia à te prudēter & solicitè gesta sint, & nihil ad hoc sanctum opus pertinens, prætermissum, tamen occulto Dei iudicio permissum est, vt infelix ac turpis illa catholicorum fuga sequeretur, posteaquàm præmissis dilectis filijs magistro Ioanne * Polomar palatij Apostolici causarū auditore, ac Ioanne de Ragusio in Theologia magistro & ordinis fratrū Prædicatorum procuratore, ad dictam ciuitatem profectus es, & omnia iuxta desideriū cordis nostri circa reformationem cleri, extirpationem hæresum, pacē & salutē Christianorum, quantum in te fuit, efficere procurasti. Tàdem cùm post longam tuam moram, requisitis insuper à tua circunspectione prælatis & alijs, parua ibidèm congregatio facta fuit, de consensu eorum qui in dicta ciuitate existunt, dilectum filium Ioannē Pulchripatris in Theologia magistrum canonicum Bisuntiñ. pro plena informatione dispositionis Concilij ac belli & turbationis illarum partium, ad nos & dictos fratres nostros destinasti, quem vnà cū dictis fratribus nostris, licèt infirmitate grauati, libenter audiuimus, & omnia per ipsum tam nobis vnà cū præfatis fratribus q̄ commissarijs nostris ad eum audiēdum per nos posteà deputatis, facundè & prudenter explicata plenè intelleximus. Qui enarrauit inter cætera, q̄ in partibus Alemaniæ specialiter clerus multipliciter deformatus erat, quodq; pestis illa Bohemica ad multas Alemaniæ partes serpens, venenum suū effuderat, & partes illas tā detestabili labe inquinauerat. Quodq; etiam exindè in partibus Basileæ infinita scandala suborta erant, cùm nonnulli oppidani sectā Bohemorum imitantes, clerū persequerentur, & crudeliter trucidarent. Addidit pręterea alias difficultates & pericula, quæ ex bello inter dilectos filios nobiles viros Philippum Burgundię & Fredericum Austrię duces proueniebant. Nā hi armis decertantes, terras dictæ ciuitati propinquas habentes, asserunt transitū ad Basileam, sine formidine & periculo fieri non posse. Præterea celebrationem Concilij & reformationē Ecclesię plurimùm oportunam esse asserebat. Quæ omnia ac plura alia satis nota, quæ honestatis gratia prætereunda & * subijcienda sunt, considerantes, quamuis anteà varijs nuncijs ac literis cognita nobis essent, ac existimantes ob tot difficultates & pericula prælatos forsitan tanto tempore expectantes, Basileam non venisse, septenniumq; in quo congregari

Cōmēdatio legati.

Narratio conuenientias.

*for. * subticenda*

Causę Cōcilij prorogati.

gregari debebant, elapsum esse. & si de nouo vocarentur, pericula & difficultates prædictas allegarent, nec ad subeunda huiusmodi pericula honestè cogi possent, ac etiam versantes in animo nostro, quòd cum tot facultatibus, impedimentis & periculis, hyems etiam instat, & noua vocatio ad Concilium celebrandum, quam idem Ioannes Pulchripatris affectare videbatur, frustrà fieret, nisi aliquod conueniens temporum spatium interponeretur. Cumque etiam his proximis diebus charissimus in Christo filius noster Ioannes Palæologus Imperator Constantinopolitan. nuncupatus, oratorem suum ad nos & præfatos fratres nostros destinauerit, qui exponendo nos requisiuit, vt iuxta ordinationem dicti prædecessoris pro vnione Orientalis Ecclesiæ cum Romana & Occidentali Ecclesia Concilium celebraretur: nosque conuentiones & ordinationem dicti prædecessoris etiam cum consilio dictorum fratrum nostrorum approbantes, ipsisque Græcis postulantibus, iuxta conuentiones dicti prædecessoris, expensas galearum eos ad Concilium conducere, & ipso finito, ad partes suas reducere debentium, & alias expensas opportunas & necessarias obtulerimus: multaque etiam loca Italiæ, cum alibi pro Græcis commodè fieri non posset, pro celebratione dicti Concilij, eorumq; reductione ad ritum Roman. Ecclesiæ per nos oblata fuerint, dictusque orator nos certos effecerit, Imperatorem & Patriarcham præfatos alios suos oratores cum plena potestate trásmissuros esse, qui ex oblatis in Italia locis aliquem præsertim cum plena potestate Bononiam acceptabũt, prout ad præfatum prędecessorem ante sui obitus notitiam transmittebant. Cumque si noua prælatorum vocatio, vt præmittitur, fieret, hæc duo concilia vno propè tempore concurrere videantur: & si ea disiuncta fieri & celebrari contingeret, vnum ex altero debilius & minoris essiceretur authoritatis: hæc insupèr vnà cum dictis fratribus nostris animo nostro contemplantes, cùm in vniuersa republica Christianorum nihil desiderabilius contingere posset, quàm videre Græcos tanto temporis interuallo à dicta Roman. Ecclesia disiunctos, sub ritu ipsius Ecclesiæ & veritate catholicæ fidei reductos esse, & illam Græciæ nationem, quæ tot sanctos patres & viros egregios & sapientes genuit, qui humano generi tam sacrarum quàm secularium literarum seminarium dederunt, Roman. Ecclesiæ vnitam, & sub ipsius vnico ouili reductã. his & alijs rationabilibus causis inducti, vt tam reformationem cleri & Ecclesiæ ac extirpationem hæresum, ac paci & tranquillitati Christianorum, quàm etiam Græcorum reductioni, quę omnia summis desideramus affectibus, prouidere personaliter valeamus, circunspectioni tuæ ipsum Concilium, si quod adhuc pendere videatur, dissoluendi: & nihilominus ante dissolutionẽ huiusmodi in ciuitate nostra Bononien. vbi Deo authore personaliter intendimus præsidere, vsque ad annum cum dimidio à die dissolutionis huiusmodi computandum, nouum Concilium indicendi, aliudque pro tempore decennij iuxta ordinationem dictæ Constantien. synodi in loco, vbi tibi cum consilio eorum, qui in Basilea pro Concilij causa existunt, videbitur, similiter indicendi, ac omnia alia in præmissis agendi, disponendi, statuendi, exequendi & concludendi, quæ pro statu & honore nostro, & dictæ Romañ. Ecclesiæ, ac pace & tranquillitate reipublicæ Christianæ noueris profutura, plenam & liberam de ipsorum fratrum, videlicet Iordani Sabinen. Antonij Ostien. & * Velletten. Hugonis Prænestin. Episcoporum, & dilectorum filiorum nostrorum, Ioannis tituli Sancti Laurentij in Lucina, Antonij tituli S. Marcelli, Ioannis tituli S. Sixti, Francisci S. Clemẽtis, Angelotti tituli S. Marci presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Cosmedin, & Arcidini sanctorum Cosmæ & Damiani, sanctæ Roman. Ecclesiæ diaconorum Cardinalium consilio, authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem pariter ac potestatem, ratum & gratum haberi, quidquid per te super præmissis propositum, deliberatum, ordinatum, statutum, ac decretum & consultum fuerit, idque faciemus, authore Domino, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicę 1431. 2. Idus Nouẽbris, pontificatus nostri anno primo.

*Ardecini

Ego Iordanus episcopus Sabin. Domino nostro præfato aliqualiter impedito, ac de eius mandato pręsentibus prescriptis dominis Cardin. manu propria subscripsi.

Ego Iordanus episcopus Sabin. nomine meo proprio subscripsi.

Ego Antonius episcopus Ostien. manu propria subscripsi.

Ego H. episcopus Prænestin. nomine meo proprio subscripsi.

Ego Ioannes tituli Sancti Laurentij, subscripsi.

Ego Antonius tituli Sancti Marcelli, subscripsi.

Ego Ioannes tituli S. Sixti presbyter Cardinalis, me subscripsi.

Ego Franciscus tituli S. Clementis presbyter Cardinalis, subscripsi.

Ego A. tituli S. Marci presbyter Cardinalis, subscripsi.

Ego Lucidus Cardinalis de comitibus S. Mariæ in Cosmedin, subscripsi.

Ego Ardecinus sanctorũ Cosmæ & Damiani diacon. Cardinalis, subscripsi.

LITE-

LITERA REVOCATIONIS Concilij, publicata Romæ & alibi.

EVgenius &c. ad futuram rei memoriã. Vniuersis & singulis Christifidelibus, præsentes literas inspecturis, salutẽ & Apostolicam benedictionem. Quoniam alto &
Psal. 115. incompræhensibili Domino reddere constituimus vota nostra in conspectu omnis populi,& in atrijs sanctis eius postquàm claues Domini suscepimus, & B. Petri nauiculam gubernamus, suppressi magno pondere,inter procellosos mundi motus esse videmur constituti. contuemur enim subortam ista tempestate prophanã hæresim Bohemicorum, quasi venenum inficere præcordia fidelium, inque dies mortali contagio serpere, taxareq; animos titubantiũ populorum, & Græcorum errores,ad quorum extirpationem salubribus experimentis prouidebatur, propter emergentia incommoda perdurare hostes adorandæ crucis ab Asia & Africa inter Europam vasta cæde atque calamitate inualescere contra populũ Christianum,& ipsos principes populosquè fidelium inter se concertantes desæuire, & clerum in diuersis mundi partibus reformatione plurima indigere. His igitur prophanis malis afflictati, clamare cogimur ad Do-
Psal. 72. minum: Excita potentiam tuam,& veni, vt saluos facias nos. Deus conuerte nos ostende faciem tuam, & salui erimus. Dñe Deus virtutum,conuerte nos. His & alijs cogitationibus laniantibus mentem nostram, alta
for.* quomodo nos cura solicitat, *quod tot malis obstare & Christianæ saluti prouidere possumus. Et dum affectionem nostram flagrantissimã attendimus, vehementissimè concitamur: dum verò gerendarum rerum magnitudinem,loca & tempora mensuramus,necessitatẽ conditionis humanæ recordamur, quoniam res tam arduas,tamq; difficiles, lustrare breui spatio non valemus: attento maximè, quòd dum fe.Re.Martinus Papa 5. prędecessor noster,dilectum filium nostrum Iulianum S.Angeli diaconum cardinalem,pro celebratione Basileeñ. Concilij ad ipsam ciuitatem Basileeñ.destinasset, dum nulla adhuc ibì congregatio prælatorum facta foret, ipse Cardinalis,ne interim tempus vacuum deduceret, versus Bohemiam se transtulit, sicut habuerat in mandatis, sicuti demũ facta occulto Dei iudicio catholicorum fuga, præmissis ad ipsam ciuitatem Basileeñ. dile-
Polmar ctis filijs Ioanne Polomari palatij Aposto-
Ragusio lici causarum auditore, & Ioanne de Bagusia in Theologia magistro ordinis Prædicatorum procuratore,Cardinalis profectus ad ipsam ciuitatem,requisitisq; prælatis partiũ diuersarum, paruaq; ibidem cleri congregatione sequuta, de consensu eorum qui in dicta ciuitate existunt,dilectum filium Ioannẽ Pulchripatris in Theologia magistrum canonicum Bisuntiñ. ad nos & dictos fratres nostros transmisit, qui nobis inter cætera facundè & prudẽter explicauit, significauitq; deformationem cleri in partibus illis,& nefandam ipsius hæresis pestem pullulare in diès,& iam vsq; ad partes Basileæ proximas aduenisse,sequutis indè scãdalis & cladibus abominandis.nam hæresis prædictæ imitatores, clerum insequentes, aliquos turpiter expulerunt, & nonnullos inhumaniter trucidàrunt. Addidit etiam discrimina principatus guerræ inter dilectos filios nobiles viros Philippum Burgundiæ & Fredericũ Austrię duces,aliasq; difficultates,ex quibus tamen nouam prę latorum vocationem ad Basileam affectare videbatur. Nos quidem examinantes conditionem mundi, temporum & locorum ꝙ instat tempus hyemis, quodque loca circunstantia Basileam, potissimè versus Austriam & Burgundiam, minùs esse transitu secura ferebantur, vndè verisimile fuit, prælatos in Basilea diutiùs expectatos non venisse, qui etiam consideratis difficultatibus,temporũ ineptitudine, pericula bellorum non veniẽdi rationes allegare possent. Et si qui pauci venissent, tractandis rebus multis & magnis non sufficerent: quodque præterijt tempus septennij, in quo secundũ statuta Constantieñ.Concilij, sine alia vocatione debebant congregari. Super hæc omnia,quę animo nostro versabamus,quia propter certas conuentiones vnionis & reductionis Græciæ Orientalis Ecclesiæ in Romana & vniuersali Ecclesia, initas & tractatas inter ipsum prædecessorem nostrum & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, de quorum numero eramus, & oratores in Christo Ioannis Palæologi Imperatoris Cõstantinopolitañ. illustris, & venerabilis fratris nostri Ioseph apud Græcos Constantinopolitani Patriarchæ, ipsi Imperator & Patriarcha his diebus suos ad nos & pręfatos fratres nostros oratores transmiserunt, requireñ. ex tractatis eisdem pro vnione & reductione prædictis, quòd sicuti cum prædecessore nostro & fratribus eisdem conuenerant, dignaremur exequi, & in loco eis apto generale Concilium facere conuocari. Requireñ. etiam præmissas expensas, & alia sibi secundum dictas conuentiones promissa.vndè nos & oblationes propter executionem tanti boni, pro aduenturis prælatis, & oratoribus eorum ad Italiam,pro mansione,& pro suo reditu ad Græciam, pro galeis & alijs necessarijs obtulimus impensas opportunas. Cum quibus Græcis, dum nominatæ fuissent Roma, Ancona & Bononia, & alia Italiæ loca, demum licèt Roma nobis & fratribus nostris commodior extitisset, in Bononiam putamus aptiùs conuenire, quæ propter habilitatẽ nauigationis eorũ,& propter aditũ viciniorẽ Vltramontanorum ad Italiã,capacitatem loci & alias conditiones, idonea

ideonea reputatur: quò præfati Patriarcha & Imperator solénes suos oratores ad nos trãsmittere promiserunt, sicut ante notitiã obitus præfati nostri prædecessoris transmittebant. Considerantes itaq; prædicta, & q in tota republica Christianorũ nihil sanctius & optabilius esse posset, quàm Græcam Ecclesiam, olim tot sanctis & viris Ecclesiasticis clarissimis illustribus, dimissis erroribus, reductam videri ad ritum Romañ. & vniuersalis Ecclesiæ: comprænhendimus necessariũ esse, ad conueniens spatium temporis in Bononiam generale Concilium conuocari. Nã si prælati Basileam de nouo vocarentur, qui conuenire non possent sine temporis interuallo, vtrunq; Concilium ferè vno tempore concurreret, & sic vtrunq; minoris authoritatis haberetur, nec prælati in vtroq; possent interesse, nec posset vtrunq; generale Concilium nominari. Vndè pro ipsorum commoditate, ne bis habeant conuenire, & causis superiùs declaratis, & alijs magnis & vrgentibus, suis loco & tempore declarandis, magis bonum minori præponeñ. nos de consilio & assensu venerabilium fratrum nostrorum, Iordani Sabineñ. Antonij Ostieñ. Hugonis Prænestiñ. Episcoporum, Ioannis tituli sancti Laurentij in Lucina, Antonij sancti Marcelli, Ioannis tituli sancti Sixti, Francisci tituli sancti Clementis, Angelotti tituli sancti Marci presbyterorum, Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin, & Ardecini sanctorum Cosmæ & Damiani diaconorum eiusdẽ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, per literas nostras directas ipsi Cardinali sancti Angeli legato, vt suprà, aliàs Concilium si qd in Basilea congregatum videretur, ex causis prædictis dissoluendum, & aliud (vt prædicitur) in anno cum dimidio à die publicationis earundem literarum, in præfata ciuitate Bononia celebrandum, indicendum & publicandum, & sequens aliud Concilium in decennio à die dissolutionis ipsius Basileeñ. Concilij, iuxta ordinationem Constantieñ. synodi, in ciuitate Auinioneñ. enunciãdum & statuendum decreuimus: & quia post trãsmissionem præfatarum nostrarum literarũ ad notitiam nostram peruenit, vltra ea quæ superiùs continentur, præfatos Bohemos hæreticos in Constantieñ. Concilio tam maturè atq; solenniter condemnatos, & in Seneñ. Cõcilio ac per diuersos processus sedis Apostolicæ & legatorum eius, subsequenter aggrauatos & reaggrauatos, cum inuocatione etiam auxilij brachij secularis, & publici belli indictione multiplici, quousque toti orbi plusquàm notissimum est, catholicæ fidei esse notorios hostes & perfidos inimicos armatos, hæreses pertinacissimè & inflexibiliter defendentes, fuisse inuitatos Basileam ad disputandum & contendendum super articulis in præfatis Concilijs generalibus, & per processus Apostolicos tam solẽniter (vt præfertur) condemnatos, in iniuriam authoritatis Apostolicæ, sacrorumq; Conciliorũ, prædictorum, cõtra decreta sanctorum patrum, & statuta legum imperialium, ciuilibus audientiam expressè denegantium, & alia diuersa scandala & pericula imminere, vt eo citiùs ad terminum currant & veniant ipsorum Conciliorum, quo citiùs præmissa fuerint publicata: ex nunc tenore præsentiũ de ipsorum nostrorum fratrum Cardinalium, consilio & assensu, Concilium si quod (vt præmittitur) Basileæ congregatum videatur, de Apostolicæ potestatis nostræ plenitudine dissoluimus & totaliter liberamus, aliudque Concilium in anno cum dimidio à die datæ præsentium computando, in præfata ciuitate Bononieñ. quam ad hoc cognouimus aptam quamplurimùm, vt præfertur, indicimus, publicamus, & tenore præsentiũ declaramus. In quo cum præfatis fratribus nostris, dante Domino, intendimus interesse & personaliter præsidere. Et nihilominùs in decennio, aliud simile Concilium iuxta statuta Constantieñ. synodi de eorundem fratrum nostrorum consilia & assensu, in ciuitate Auinioneñ. similiter extunc indicimus, publicamus & declaramus in nomine IESV Christi filij Dei, cuius preciosissimo sanguine saluati sumus, & cuius * populi salutem totis affectibus adspiramus, vobis vniuersis & singulis Patriarchis & Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis & clericis, quorum interest, vbicunq; constitutis, dissolutiones & indictiones huiusmodi notificamus, vosque & vestrum quemlibet requirimus & monemus per viscera misericordiæ Iesu Christi, & in vim iuramenti præstiti in consecrationibus vestris, & in virtute sanctæ obedientiæ ac etiam Apostolica authoritate nostra vobis præcipimus & mandamus sub pœna excommunicationis & alijs pænis iuris, quatenùs in anno vno cum dimidio à datis præsentium (vt præmittitur) computando, ad præfatam ciuitatem Bononiensem pro hoc sacrosancto Concilio celebrando, & subsequenter in decennio prædicto in ciuitate Auinioneñ. debeatis personaliter conuenire, quos omnes præsentis scripti instantia atque decreto intendimus esse monitos, peremptorieq; citatos, ac si vestrum singulis directæ fuissent nostræ monitoriæ literæ speciales. Nulli ergo &c. liceat &c. nostræ dissolutionis, liberationis & citationis infringere. Datum Romæ apud S. Petrum 15. Kalend. Ianuarij, pontificatus nostri anno primo.

Sic etiam Leo 1. noluit semel definita, rursus in disputatione reuocari. Vide eius aliquot epistolas.

* auxilio

LITERA APOSTOLICA ad regem super Concilij dissolutione.

EVgenius Episcopus seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio Sigismun-

mundo Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ regi illustri, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm pastorali officio, cui disponente domino præsidemus, & sedis Apostolicæ authoritati nihil magis côuenire putaremus, quàm tota mente incumbere, & efficaciter prosequi, vt personæ Ecclesiasticæ per semitam Iesu Christi incedentes, abiectis illecebris, cum syncceritate religionis & fidei vitam honestã ducerent, & Deo prout professi sunt, seipsos veris effectibus dedicarent, dilecto filio nostro Iuliano sancti Angeli diacono Cardinali, sedis Apostolicæ legato, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, per nostras certi tenoris literas dedimus in mandatis, vt ad ciuitatem Basileeñ. accederet, & ibidem si prælatorum congregatio facta esset, nostro & Romanæ ecclesiæ nomine præsideret, & inquantum in eo esset, reformationem cleri, hæresum extirpationem, ac pacem & salutem fidelium procuraret. Verùm licèt in proposito constantes simus, & putemus Concilij celebrationẽ necessariam esse: tamen certis rationabilibus causis inducti, in schedula præsentibus interclusa denotatis, de eorundem fratrum cõsilio huiusmodi Concilium, si quod congregatum videatur, dissoluendum esse mandauimus, & iuxta tenorem dictæ schedulæ dissoluimus, & in ciuitate nostra Bononiensi, vsque ad annum cum dimidio à die dissolutionis huiusmodi computandum, celebrandum esse decreuimus. Quæ tibi præcipuè significare voluimus, quia ante omnes principes fidei defensores, & fidelium pacem, ac statum ecclesiæ, & conseruationem authoritatis nostræ & sedis Apostolicæ procurare debes, serenitatem tuam rogantes, vt si pro ardore tuæ regiæ deuotionis, & pro tua sapientia aliqua auisamenta excogitasti, & interea etiam cogitaturus es ad pacem fideliũ, & Christianæ religionis statum, & honorem Ecclesiæ pertinentia, ea suo tempore per tuos oratores exponere placeat. Et quia inter cætera in dicto Concilio agitanda, Græcorum reductio tractanda est, precamur ex corde clementiam & serenitatem tuam, vt charissimum in Christo filium nostrum Ioannem Romeorum Imperatorem illustrẽ, & venerabilem fratrem Ioseph à Græcis patriarcham Constantinopolitanum nuncupatum, per literas & oratores tuos incitare velis, vt quemadmodum suis literis & nuncijs nobis promiserũt, oratores suos cũ plena potestate ad Cõciliũ huiusmodi trãsmittãt. Super quibus & certis alijs, ardua nostra & Romanæ Ecclesiæ negocia cõcernẽtibus, ad sublimitatem tuam solennem ambassiatam destinauimus, quæ de omnibus, præsertim de ardenti desiderio nostro, circa fidelium pacem procurandam, eâdem tuam sublimitatem nostro nomine certiùs & particulariùs informabit. Quod autem ad nos attinet, fili charissime, ita nostras cogitationes nostrosque conatus in hoc sanctissimum opus, Deo authore, personaliter conferemus, vt nihil in nostro pontificatu huic Dei causæ præposuisse videamur. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1431. decimoquinto Kalendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno primo.

LITERA DOMINI NOSTRI Papæ, præsentata sacro Concilio per Ambasiatores dominorum electorum imperij, missos ad Papam.

EVgenius &c. Ad futuram rei memoriã. Ad sanctam Petri sedem diuina disponẽte clemẽtia euocati, salutẽ, trãquillitatẽ & pacẽ totius gregis Dñici, nobis ex alto creditũ, iuxta pastoralis officij debitũ, indefessis studijs affectantes, ad ea maximè dirigimus aciẽ mentis nostræ, per quæ, licèt diuersis cõsilijs, prout rerũ & temporũ varietas persuadet, ad eundẽ tamen salutis optatum finem, hoc est, ad * vnitatẽ Ecclesiæ præseruationẽ, extirpationẽ hæresum, eiusdemq; reformationẽ, pacẽ & salutẽ Christifideliũ ac Christianæ reipublicæ valeamus, sublatis dissensionum fomentis, authore altissimo, peruenire. Sanè licèt in septennium per generalium Constantiensis & Senensis Conciliorũ statuta ordinationesque fe. re. Martini Papæ Quinti pdecessores nostri, Basileeñ. Cõcilium absque alia vocatione congregari debuisset, & nullatenus prorogari, ac dilectus filius Iulianus sancti Angeli diaconus Cardinalis, per ipsum prædecessorem ad extirpãdum perfidiam hæresum Bohemorũ principaliter destinatus extitisset, cũ potestate ipsi Basileensi consilio præsidendi, si in tempore congruo & debito prælatorũ cõdecentẽ copiã reperiret, ac * subsequeretur per nos post nostrum ad apostolatus apicẽ assumptionẽ, ad prædicta peragenda confirmatus, tamen pluribus exactis mensibus, etiam post septennium antedictum, pauci tamen tam prælati quàm doctores & magistri, in dicta Basileeñ. ciuitate conuenerant, prout percepimus ex relatu dilectissimi filij Ioãnis Pulchripatris, ad nos & venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales per dictum & eosdem prælatos doctores & magistros destinati, asseruissetque ipsos propter numeri paruitatem, tot tantarumq; rerum peragendarum mole insufficientes penitus videri, & inhabiles ad versutias hæreticorum & eorũ fallacia argumenta defendendi: Quodque non erant ibi regum atque principum oratores, cum quibus de Concilijs & pacificatione tractaretur: Locum etiam Basileensis ciuitatis minimè tutum videri, propter plura loca

for. * vnitatis

for * subsequenter

loca eis vicina, quæ Bohemorum hæretica labe infecta erant: Insupèr ad ipsam ciuitatem Basileeñ. dicebat tutum non patere accessum, propter subortum bellum inter dilectos filios nobiles viros Burgundiæ atque Austriæ duces. Quare præfatus Ioannes dictorum Cardinalis & congregatorum nominibus nobis supplicauit, vt cùm verisimiliter propter causas prædictas prælati eo minimè conuenissent, ipsos vocare, & eis præcipere: Reges verò & principes ac etiã Græcos hortari vellemus & inuitare, vt Basileam accederent, vel idoneos mitterent Oratores, per quos possit hæresis Bohemorum, quæ armata dicebatur, extirpari, reductio Græcorum fieri, & pax ac tranquillitas Christiani populi pertractari. Prætereà dum eramus in minoribus in conclaui pro celebranda futuri pontificis electione vnà cum eisdem fratribus constituti, nos verbo adstruximus illo in loco Concilium celebrare, siue celebrari facere, in quo maiori parti ipsorũ fratrum magìs vtile, expediensque & opportunum videretur: ac dictis fratribus visum fuerit melius, Concilium prædictum ad ciuitatem Bononieñ. commutari: idcirco quia prædictis causis & alijs, quas honestatis gratia tacuimus, commoti, nè tantum bonum ampliùs differretur, vt in ipso Concilio possemus personaliter interesse, de fratrum prædictorum consilio & assensu, cùm Basileæ nulla viderentur præparamenta, sed potiùs impedimenta subesse, Concilium huiusmodi ad præfatam ciuitatem Bononieñ. commutauimus, sperantes quòd ad eam nobis cũ præfatis fratribus & nostra curia, ac charissimo in Christo filio Romanorum regi Illustri, cùm in Italia esset, prout nunc est, facilior esset accessus. Quodque conuenientibus ibidèm nobis ambobus, esset in prædicto Concilio prælatorum & principum numerus copiosus, ac etiam doctores & magistri ad tantum pondus idonei, quibus Romana curia & ipsa Bononieñ. ciuitas plurimũ sunt refertæ, statusq; Romanæ ecclesiæ propter absentiam nostram longinquam vtique in periclitatione quo ad temporalia proculdubiò extitisset, faciliùs posse conseruari videbatur. Græci insupèr, quos ipsi Basileæ existentes, nos vt vocaremus ad Concilium, sunt hortati, commodiùs Bononiã accedere potuissent, quàm Basileã, tum propter maris propinquitatẽ, tum quia* tam ipsis Græcis conuentum erat de loco Concilij in Italia eligendo: tum etiam, quoniam nobis & Ecclesiæ facilior eorum sustentatio extitisset, cùm præfatus prædecessor & nos etiam perantea expensas ipsis pro eorum accessu & recessu ad Concilium obtulerimus. Verũ quia ex plurimorum fidelium relatione percepimus, quòd plura quæ tunc Basileæ Concilij celebrationem impediebant, vtiq; cessarunt, (nam primùm Domino concedente, ipsorum ducum bella sublata sunt, & aliqui pro parte Bohemorum Basileam venisse dicuntur, quod nobis est gratissimum, si contingat eos ad catholicã fidẽ reuerti: quodque etiam ibidèm nunc est prælatorum ac magistrorum maior solito numerus) & nobis per Romañ. regem præfatum ac venerabiles fratres & electos filios nobiles viros electores sacri Romani imperij extiterit supplicatum, vt consentire vellemus, Basileæ generale Concilium celebrari, pro bono vniuersalis Ecclesiæ militantis: Nos iudicantes non esse repræhensibile, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque variantur humana, ne bonum si quod Basileæ fieri posset, aliquatenùs impediatur, dicta dissolutione Concilij non obstante, statuimus, volumus & mandamus de eorundem fratrum consilio, quòd Basileæ sacrum generale Concilium per nostros legatos illuc quanto citiùs transmittendos, & qui nomine nostro ibidèm præsideant, celebretur. Et cùm præfati electores obtulerint circa libertatem & securitatem Concilij se taliter curaturos, quòd nos & per nos mittendi, & alij ad ipsum Concilium conuenturi, poterimus contentari, committimus eisdem & tenore præsentium mandamus, vt ipsi curam, diligentiam & solicitudinem securitatis & libertatis prædictarum, ac custodiam tam loci Basileeñ. quàm Concilij, & maximè legatorum quos illuc proficisci contigerit, in se suscipiant, præstent, & ita circa illos vacẽt & intendant, ac vacari & intendi faciant & procurent, vt tutus & liber ad præfatam ciuitatem Basileeñ. omnibus accessus pateat residentibus pariter & recessus. Interim verò Basileæ conuenientes, ad extirpandam hæresim Bohemorum, ac ipsos ad sanctam fidem Catholicam reducendum, pacem & cõcordiam inter cunctos Christifideles tractandum, intentos existere volumus & mandamus. Hæc autem omnia volumus ad omnium deducere notitiã, & valuis palatij nostri Apostolici ac basilicæ principis Apostolorum vrbis affigi, & ad diuersas mundi partes etiam destinari, ad prædictorum notitiã pleniorem: mandantes omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, archiepiscopis, episcopis & dilectis filijs abbatibus, prioribus, cæterisque ecclesiarum & monasteriorum prælatis, ac omnibus & singulis alijs, qui ad Concilia generalia venire tenentur, vt in Basileensi Concilio infra trium mensium spatium à die datæ præsentium computandum, debeant conuenire. Nulli ergo &c. Si quis &c. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Dominicæ incarnationis 1432. 16. Kalend. Martij, pontificatus nostri anno 2.

for. cum

LITERA

LITERA PAPÆ AD IMPERAtorem responsiua super factis Concilij negatiua.

EVgenius &c. Charissimo in Christo filio Sigismundo Roman. Hungariæ &c. Salutem &c. Recepimus literas tuas de manu equitatoris tui, præsente dilecto filio &c. Goisvuino literarum Apostolicarum scriptore familiare nostro & Capellano tuo. In quibus ex ardenti zelo fidei & deuotionis tuæ erga religionem Christianam & Ecclesiam Dei, cuius aduocatus & defensor existis, & ex syncero beneuolentiæ filialis affectu, quem erga personam nostram geris, serenitas tua videtur plurimùm perturbata, & plena esse solicitudinis & timoris propter dissolutionem Concilij, si quod videbatur esse congregatum in ciuitate Basileen. ad quam dissolutionem, & indictionem alterius per nos factam, nos cum consilio & assensu venerabilium fratrum nostrorum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, ex iustis & rationabilibus causis cum magna deliberatione & maturitate processimus, consideratis omnibus, quæ in re tanta consideranda fuerunt: de quibus, cùm ad vrbem veneritis, per viua colloquia nos & præfati Cardinales clariùs informabimus & certificabim* sublimitatem tuam: Non dubitantes pro tua sapientia singulari, te, nobis auditis, de prædictis fore benè contentum: & Domino nostros animos inspirante, nos tecum, & te nobiscum concordes in optima & salutari sententia permansuros. Aduentus autem tuus ad Italiam & ad vrbem, de quo fuimus antè per plures tuas literas certiorati, dudum desideratus & gratus est nobis, dum tamen ad has Italiæ partes ipsum aduẽtum pacificum facias, sicut hucusq; fecisti. Sperauim* sanè, sicut de Nurenberga nobis scripsisti, te tuos perantea oratores destinare debuisse, quos summoperè aduenisse voluissemus ad hoc, vt tam de persona tua honorãda in eius propria coronatione, quàm de pacifico tuo aduentu, paternum cum eis tractatum potuissemus habere, qui super hac materia & reformationis Concilij, quam semper optauimus, & super nonnullis alijs negocijs & arduis concernentibus honorem Dei, pacem fidelium & vniuersum statum reipublicæ Christianæ, cum serenitate tua cupimus cõmunicare consilia nostra, & dispositi cum omni syncera beneuolentia & charitate recipere & honorare personam tuam: quam, dum essemus in minoribus constituti, præcipua affectione dileximus. Nec eam veterẽ beneuolentiam in nobis diuturnitate temporis, nec dignitatis mutatione cognoscis esse mutatam, nec aliqualiter diminutam. Cæterùm ad præsentiam tuam aliquem de nostris antè non misimus, expectantes sicut prædiximus, vt per oratores tuos nunciares nobis aliqd de dispositione & aduentu tuo. Cùm vero oratores tui venerint, videbimus & audiemus eos libenter, & ad te continuò transmittemus nostros oratores solennes, qui celsitudinem tuam de optima voluntate nostra certiùs viuis relatibus informabunt. Data Romæ 6. Kal. Febr. pontificatus nostri anno 1.

SEQVITVR BVLLA CAPITVlorum initorum & conclusorum inter dominum nostrum papam & prædictos oratores.

EVugenius &c. Ad futuram rei memoriã, Quoniã Dominus Dei filius, de cælis ad terram descendens ad saluandum genus humanum, inter cætera diuina præclarissima documenta, tanquam pacis mediator, pacem discipulis suis reliquit, cuius sanctum fructum quasi substantia vitæ terminus conseruare humanam societatem, vndè fides augeť, spes subleuatur, & charitas ampliatur, cùm sit directiua iustitiæ, regnorum, principatuum, omnisque spiritualis & temporalis status valida & robustissima conseruatio: Nos moniti ipsius Dei filijs salutaribus documentis, pacem tanquàm bonorum omniũ productricem semper optauimus & optamus pro vniuersali bono sanctæ Ecclesiæ Dei totiusque populi Christiani. Vt itaque omnis mundus intelligat, synceritatem nostræ affectionis ad tranquillitatem & quietem reipublicæ Christianæ, continuis meditationibus & affectibus adspirare, deductus inter nos & charissimũ in Christo filium Sigismundum Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ regem illustrẽ, certis tractatibus multa bona concernentibus, demum cum dilectis filijs nobilibus viris Matikone comite* Krevuinen. & Capitaneo Mãderalben. & Caspare Slick regio vicecancellario & terrarum Egræ Capitaneo, eiusdem regis oratoribus, habentibus ab ipso rege sufficiens mandatum, infrà scripta capitula & omnia in ipsis contenta seruabimus, quæ de verbo ad verbum fecimus hîc inscribi, quorum tenor sequitur & est talis: [Ioan. 14. Locus obscurus]

In Dei nomine, Amen, Infrà scripta sunt capitula, conuentiones & pacta, inita & firmata inter sanctissimum dominum nostrũ Eugenium papam Quartum ex parte vna, & magnificos viros consiliarios, procuratores, legatos ac Ambasiatores serenissimi principis & domini Sigismundi Romanorum regis semper Augusti, ex parte altera: de quorum mandato publico plenè constat per literas regias, suo pendente sigillo sigillatas, *videbitis magnificos Matikonem comitem *Nevuinen. & capitaneum Mãderalben. ac Casparum SlicK vicecancellarium dicti domini regis & capitaneum terrarum Egræ, anno Domini 1433. die septima mẽsis Aprilis, [for. *videlicet.]

lis, Indictione vndecima, Pontificatus sanctissimi domini nostri prædicti domini Eugenij Papæ quarti anno tertio.

In primis dictus comes Matiko & Caspar Prædicti procuratores & procuratorio nomine dicti domini regis Sigismundi, promiserunt dicto domino nostro Eugenio, stipulantes & recipientes tam suo quàm Ecclesiæ * quòd ipse serenissimus rex Sigismūdus per totum præsentem mensem Aprilis veniet Viterbium, vbi ipse inueniet sanctissimum dominum nostrum Eugenium, & vt verus eius spiritualis filius, dicto tempore ibidem ipsum visitabit.

fort.* nomine ꝙ

Item promiserunt procuratores procuratorio nomine, quo suprà, ipsi sanctissimo domino nostro Eugenio, stipulantes & recipientes, vt suprà, quòd ipse dominus rex præstabit personaliter Papæ omnia illa iuramenta, & alia faciet ad quę tenetur, tam de consuetudine, quàm de iure, siue etiam eius legato aut legatis, per suam sanctitatem specialiter destinando seu destinandis.

Item promiserunt dicti procuratores, ꝙ ipsum iuramentum per ipsos procuratores hodiè in generali consistorio præstatum, in propria persona & personaliter iterum ipse rex præstabit sanctissimo domino nostro Eugenio, vel eius legato, seu legatis specialiter destinato, vel destinandis, non obstante dicta protestatione iuramenti per procuratores ipsos antè facta.

Item promiserunt dicto nomine quo suprà, quòd dominus rex veniet ad visitãdum sanctissimum dominum nostrum Viterbiū, vel ad vrbem, solùm & duntaxat cùm comitiua & familia sua, quam in præsenti habet Senis, dummodò nullum scienter ducat hostem vel inimicum Ecclesiæ, vel domini nostri Eugenij Papæ quarti, vel rebellem Romani populi. Et ex inanimaduertentia aliquem secum duxerit, vel aliquos, illos sua maiestas ad inquisitionem domini nostri Papæ, illicò licentiet & remittat.

Hoc loco subiūctam oportuisset Eugenij IIII. de venerabili Sacramento epistolam. Verùm cùm epistola ista superiùs inter Appendicias Concilij præsentis epistolas, sub numero 151. & 152. epistolio cuidam synodi Basileeñ. aliundè excerpto insetta esset, eandem hic repetere necessarium visum non est.

Die lunæ 12. Octob. fuit psens bulla pręsentata p dñm Imperatorē certis deputatis Concilij 1433.

EVgenius &c. Ad futuram rei memoriā. Dudum sacrum generale Basileeñ. Concilium pro reformatione morum, extirpatione hæresum, & pace populi Christiani, per generalium Constantieñ. & Seneñ. Conciliorum statuta ordinationemq; felicis recordationis Martini Papæ V. prædecessoris nostri ac nostram inchoatum, ex certis causis in literis nostris tunc expressis, ad ciuitatem Bononieñ. de fratrum nostrorum sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio & assensu cum subscriptione commutauimus. Verùm cùm ex dicta commutatione nónullæ dissensiones subortæ videantur, ac nonnullas ex dictis causis, quibus ad huiusmodi commutationem, seu dissolutionem faciendam principaliter moti fuimus, aliter iam se habere cognoscamus, nihilq; aliud optemus, quàm vt sublata omni materia dissensionis, ad hæreses, bella, & morum deformitates, de populo Christiano extirpandas salubriter intendatur, ad Concilium etiam ad instantiam charissimi in Christo filij nostri Sigismundi Romanorum Imperatoris, semper Augusti, ac Hungariæ, Bohemiæ &c. regis illustris, de fratrum nostrorū sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, volumus & contentamur, præfatum generale Basileense Concilium à tempore inchoationis suæ continuatum fuisse & esse, prosecutionemque semper habuisse & continuari, prosecutionemque ad prædicta habere debere, perinde acsi nulla commutatio, translatio, seu dissolutio facta fuisset: quinimmò præfatam commutationem, translationem, seu dissolutionem reuocantes, ipsumque Concilium Basileen. purè, simpliciter & cum effectu ac omni charitate amplectimur, quo viribusque illud promouere ac omni fauore prosequi intendimus: ita tamē, quòd præsidentes nostri ad præfati Concilij pręsidentiam admittantur cum effectu, ac omnia & singula contra personam, authoritatem ac libertatem nostram & sedis Apostolicæ ac venerabilium fratrum nostrorū sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinaliū, & aliorum quorumcunque nobis adhærentiū in dicto Concilio facta & gesta, per dictum Concilium priùs omninò tollantur, & in pristinum statum reducantur. Sicque vna mente & vno spiritu cum charitate & puritate ad ea, quæ præmissa sunt, in dicto Concilio procedatur. Nulli ergo &c. Si quis &c. Datum Romæ apud S. Petrum &c. Kalen. Augusti, anno incarnationis Dominicæ 1433.

Ego Antonius tituli sancti Marcelli, manū propria subscripsi.

Ego Iordanus episcopus Sabinen. ad fidem manu propria subscripsi.

Ego Lucidus sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus Cardinalis, subscripsi.

EVgenius &c. venerabilibus fratribus Bartholomęo Archiepiscopo Spalaten. Christophoro episcopo Ceruien. ac dilecto filio Nicolao sanctæ Marię da Moniacis Montisfregalis diœcesis monasterij abbati, Salutem &c. Cùm vos ad petendum quæcunq; in Basileen. Concilio cōtra personam, authoritatem ac libertatem nostram & Apostolicæ sedis ac venerabiliū fratrū nostrorū S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & aliorū quorumcunque nobis adhærentium facta & gesta, per dictū Cōciliū reuocari & in pristinum statum induci per literas nostras deputauerimus: idcircò ad tollendum omnem dissensionis scrupulum, vobis in euētum reuocationis

uocationis prædictæ omnia & singula, quæ per nos seu authoritate nostra cótra dictum Concilium, seu singulares personas dicti Concilij, cuiuscunque status, præeminentiæ seu conditionis existant, etiam si sint dictæ Ecclesiæ Cardinales, quouis modo facta & gesta essent, etiam si de eis vel eorum aliquo habenda esset in literis nostris mentio specialis, reuocandum pariter & in statum pristinum reducendum, authoritate Apostolica de prædictorum fratrum nostrorum consilio, plenam & liberam tenore præsentiũ cócedimus facultatem: volentes quòd in executione prædictorum, duo ex vobis, tertio absente, vel aliâs quomodolibèt impedito, seu non interessente, procedere valeatis, ratum & gratum habituri, quidquid in præmissis & circa præmissa per vos seu duos ex vobis, vt præmittitur, fieri & exequi contigerit: idque faciemus vsque ad satisfactionem condignã, authore Domino, inuiolabiliter obseruari. Datum Romæ apud sanctum Petrũ anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimotertio, idibus Augusti, pontificatus nostri anno 3.

Ego Antonius tituli sancti Marcelli, manu propria subscripsi.

Ego Iordanus episcopus Sabineñ. ad fidem manu propria subscripsi.

Ego Lucidus sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus Cardinalis, subscripsi.

¶ Bullæ præsidentium.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, venerabilibus fratribus Iordano Sabinensi & Petro Albaneñ. episcopis, ac dilectis filijs Nicolao tituli S. Crucis in Hierusalem, & Angelotto tituli S. Marci presbyteris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Apostolicæ sedis legatis, salutem & Apostolicã benedictionem. Alta nos cura solicitat, dum vnicè sedis cui diuina voluntate præsumus, ponderosum anxiæ seruitutis officium cogitamus, & dum pro necessitate gerendarum rerum, his quæ præsentiam nostram exigunt, nõ possumus præsentialiter interesse, humanæ carnis infirmitatem aduertentes, his rebus adducimus promptũ spiritum, vt quantum in nobis est, grata Domino seruitia conferamus. Dudum siquidem sacrum generale Basileeñ. Concilium pro reformatione Ecclesiæ, extirpatione hæresum, & pace populi Christiani, iuxta generalium Constantieñ. & Seneñ. Cóciliorũ statuta, ordinationemq; felicis re. Martini Papæ quinti prædecessoris nostri, celebrari mandauimus. Cumq; nihil magis optemus, quàm ipsum Concilium felicem habere progressum, & ad debitum finem perduci, nosq; propter debilitatẽ corporis nostri ad ciuitatem Basileeñ. per tanta terrarum spatia in præsentiarum transire nõ possimus: vos fide, bonitate, vitæ integritate & sapientia præclaros, consilij magnitudine conspicuos, ac in maximis nostris & Ecclesiæ præfatæ negocijs diuturna experientia comprobatos, prout etiam ante decreuimus, legatos nostros & sedis Apostolicæ cum plena & omnimoda potestate legatorum de latere de fratrum nostrorum cõsilio, authoritateq; Apostolica tenore præsentium constituimus & ordinamus, vosq; ad ciuitatem Basileeñ. ad præsidendum in dicto Concilio tanquam pacis Angelos, prouidimus destinandos. Idcircò vobis & illis, seu illi ex vobis, quos vel quem in dicto Basileen. Concilio pro tempore contigerit interesse nostro & sedis Apostolicæ nomine & authoritate, in dicto Concilio præsidendi, necnon omnia & singula, quæ ad generalem reformationẽ Ecclesiæ in capite & in membris & pertinẽtibus ad ea, extirpationem hæresum, pacem & concordiam principum & totius populi Christiani noueritis pertinere, promouendi, proponendi, atque cum consensu, deliberatione & approbatione præfati Basileen. Concilij tractandi, ordinandi, deliberandi, concludendi, statuendi, disponendi, terminandi, decernendi, decidendi, declarandi & exequendi. Insupèr contradictores omnes & rebelles, cuiuscunque status, gradus, præeminentiæ vel conditionis existant, & quauis ecclesiastica vel mundana, etiam si regali, Cardinalatus vel pontificali præfulgeant dignitate, per censuram ecclesiasticam, & alia iuris remedia, appellatione postposita, compescendo. Et super his auxilium brachij secularis inuocandi, præsertim charissimi in Christo filij nostri Sigismũdi Romanorum Imperatoris semper Augusti, ac Hungariæ & Bohemiæ regis illustris, qui tam ex dignitatis suæ debito, quàm iuramenti nobis præstiti, ad hoc noscitur obligatus. Necnon omnia alia & singula cũ cõsensu, deliberatione & approbatione dicti Concilij, vt præmittitur, agendi, gerendi, & faciendi, quæ in præmissis & circa præmissa, & tam circa modũ & ordinationem celebrationis præfati Basileensis Concilij, & omnium & singulorum in eo agendorum, eorum decisionem, perfectionem & executionem videritis necessaria fore, aut quomodolibèt opportuna. Et quæ Romani pontificis, & sedis Apostolicæ nomine in generalibus Concilijs præsidentes, in prædictis, seu circa prædicta per eã gerere & facere consueuerunt, & possunt, de prædictorum fratrum nostrorum consilio, authoritate prædicta plenam & liberam tenore præsentium concedimus facultatem, ratum & gratum habituri, quicquid super præmissis per vos, seu illos vel illum ex vobis, quos vel quem in præfato Concilio (vt præmittitur) interesse contigerit, vnà cùm eodẽ generali Basileensi Concilio deliberatũ, ordinatum, conclusum, statutum, dispositum & decretum fuerit. Idque faciemus vsque ad satisfactionem condignam, authore Domino,

no, inuiolabiliter obseruari. Quocirca circunspectioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenùs iniunctum vobis ministerium laboris huiusmodi pro Dei atque nostra & sedis Apostolicæ reuerentia suscipientes, illud iuxta datam vobis à Domino prudentiam exequamini, quo fructus optati veniant, quos speramus: vosque illam, quæ pias causas agentibus superna retributione impenditur, gloriam consequamini felicitatis æternæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimotertio, decimooctauo Calendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno tertio.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, venerabilibus fratribus Ioãni Archiepiscopo Tarentino, & Petro episcopo Paduano, ac dilecto filio Ludouico abba monasterij S. Iustinæ Paduanæ, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cùm sacrum generale Basileen. Concilium, iuxta Constantien. & Senen. Conciliorum statuta celebrari mandauimus, dilectũ filium Iulianum S. Angeli, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconum Cardinalem, eidem Cõcilio nostro & sedis Apostolicæ nomine, prout etiam per felicis rec. Martinum Papam V. prædecessorem nostrum, ad id deputatus fuerat, præsidere mandauimus. Postmodùm verò venerabiles fratres nostros Iordanum Sabinen. & Petrum Albanẽ. necnon dilectos filios Nicolaum tituli S. Crucis in Hierusalem, & Angelottum tituli Sancti Marci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopos & presbyteros Cardinales, ad huiusmodi Concilij præsidentiam etiam deputauimus, prout in literis nostris super indè confectis pleniùs continetur. Cumque aliqui expòst deputati, ex nonnullis rationabilibus & honestis causis adhuc occupati, ad dictum Cõcilium necdum iter arripientes, forsitan venire tardarent, nolentes prosecutionem dicti Concilij aliquatenùs impediri vel etiam differri, vos seu illos ex vobis, quos in dicto Concilio pro tempore contigerit interesse, fide, bonitate, prudentia præclaros, ac in magnis nostris & præfatæ Ecclesiæ negocijs lõga experientia comprobatos, ad præsidentiam dicti Concilij nostro & Apostolicæ sedis nomine, loco dictorum Cardinalium, & in ipsorum vel aliquorum aut alicuius ex ipsis absentia de fratrum nostrorum consilio deputamus cum omnimoda potestate dicto Concilio vnà cum illis, qui pro tempore præsentes fuerint, continuandi. Necnon omnia & singula gerendi, agendi, & disponendi, de quibus in literis nostris super præsidentia & facultate præfatis Cardinalibus concessa seu concessis, & quemadmodum ipsis Cardinalibus dedimus in mandatis, plenius cõtinetur, ratum & gratum habituri, quicquid super pręmissis & circa pręmissa, p vos seu illos, quos ex vobis in dicto Concilio pro tẽpore contigerit interesse, iuxta facultatem p̃dictam ordinatum, deliberatum, statutum, decretum & dispositum fuerit. Idque faciemus, authore Dño, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Quocirca circunspectioni vestræ per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenùs iniunctum vobis ministerium huiusmodi, pro Dei ac nostra & sedis Apostolicæ reuerentia suscipientes, illud in omnibus & singulis supradictis, iuxta datam vobis à Domino prudẽtiam, omni studio & industria exequamini, quo fructus optati veniant, quos speramus: vosq; illam quæ pias causas agentibus superna retributione impẽditur, gloriam consequamini felicitatis æternæ. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ, 1433. 17. Calendas Ianuarij, pontificatus nostri anno tertio.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, dilecto filio Iuliano sancti Angeli Diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato, salutẽ & Apostolicã benedictionẽ. Authoritate præsentium tibi iniungimus, quatenùs præsidentiam in sacro generali Basileẽ. cõcilio, ad quam fe. re. Martini Papę 5. prædecessoris nostri & nostra authoritatibus deputatus extitisti, vnà cum alijs legatis & præsidẽtibus ac eorum substitutis per nos postmodum deputatis, seu in futurum forsitan deputandis, iuxta facultatem per nos eis cõcessam, nostro & sedis Apostolicæ nomine continues, ac secundum tibi datam à Deo prudentiam, cum præfatis, (vt præmittitur) ad debitum & felicem finem cum Dei honore & vtilitate Reipublicæ Christianæ perducere studeas. Datum Romę apud S. Petrũ, anno incarnationis Dominicæ 1433. decimosexto Caleñ. Ianuarij, pontificatus nostri anno tertio.

EPISTOLA DOMINI PAPÆ missa concilio.

EVgenius episcopus seruus seruorũ Dei, venerabilib' fratrib' & dilectis filijs i sacro Basileẽ. cõcilio cõgregatis, salutẽ & Apostolicã bñdictionẽ. Mittimus illuc dilectũ filiũ Christophorũ Garatonũ magistrũ in artibus, secretariũ & familiarẽ nostrũ, quem anno p̃terito circa sanctissimę vnionis materiã inter occidentalẽ & orientalẽ ecclesias, Constantinopolim misimus. Redijt autẽ, & circa materiam prædictam plenè de omnibus informatus est. Quamobrem fraternitates & deuotiones vestræ in tam sancto & diuino opere illum audire velint, sibiq; in relationibus suis plenam & fidem credulã adhibere. Datum Florentię anno incarnationis Dominicę millesimo quadringentesimo trigesimoquarto, 10. Caleñ. Martij, põtificatus nostri anno quarto.

R. de Valentia. A. de Florentia.

EPI-

EPISTOLA EVGENII PAPÆ IIII. ad Concilium Basileense.

EVgenius episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus & dilectis filiis in sacro generali Basileensi concilio congregatis, salutem & Apostolicā benedictionem. Existimaret forsitan aliquis ex his, quæ superiori tempore præcesserunt, mentes nostras non vsquequaquè sine nubilo existere: sed si quæcunque per oratores nostros, præsertim hoc vltimo loco vobis offerri iussimus, rectè intueri voluerit, serenitatem pectoris nostri (vt de nobis loquamur) satis intelliget. Neque id difficile nobis fuerat, qui vobiscum in eundem finem semper processimus: solum in loco celebrandi concilij, salua semper pie-
Act. 15. tate, dissensimus. Nec mirum, cum Paulus & Barnabas propter Ioannē cognomento Marcum, inuicem dissentientes, separati sint, quos tamen Christi Euangeliū copulabat. Optauimus pacē, optauimus Ecclesiæ reformatioē: ob hāc rē nō solùm cessimus vobis, sed etiam per literas nostras decreto vestro, quēadmodum dictastis, annuimus. Post hæc maiorem in modum (vt præfati sumus) aperuimus cor nostrū. Iterum replicamus: hoc nostrum propositū est, hic noster affectus, vos amare vt filios, obseruare vt fratres, & in benedictionibus dulcedinis vna vobis pcipua charitate cōstringi. Sed etiā de vobis confidimus, vt nō alij apud vos sitis, sed pro ipsius Apostolicæ sedis reuerentia, fideles & deuotos animos ad nos habeatis. Huius siquidem confidentiæ signa perspeximus. Primò, quòd ex nostro consensu ad sacrum gnāle concilium, plurimùm lætati estis. Iterum, q̃ præsidētes nostros affectu & opere, amodò sic vobis coniunctos, vt penè vnum inuicem esse videamini, audimus. Ex his cōgratulamur plurimùm deuotionibus vestris, congratulamur Ecclesiæ sanctæ, cui profectum euenire speramus. Congratulamur & ipsi Apostolicæ sedi, q̃ diu, nō quidē defectu nostro, sed (vt ita dicamus) tēporis malignitate afflicta & angustiata, consolari & honorari à vobis expectat. vt enim vetera diu vulgata ptereamus, quis sine dolore & lachrymis transeat, q̃ his dieb⁹ Romę passi sumus? Nō em̄ incognitū est, quid conspirationis in nos actū sit, quid in venerabiles fratres nostros sanctæ Romanę Ecclesiæ cardinales, quid deniq; in nostros & Curiales oēs, quo etiā consilio, quibus medijs, quo authore aut quo fine oīa ista processerint. Quid vltra hæc in alijs terris Ecclesiæ Romanę quotidiè machinetur, satis perspicuū est. Christus pro sua pietate eos oēs ad frugē melioris vitæ conuertat. Ob has & alias iustas cās, censuimus malignitati esse cedendū. Itaq; ex vrbe profecti, cū galeis & aliis nauigiis, Deo ꝓpicio, in portum Pisanum deuenimus. Deinde sani & incolumes, ipso Deo iuuāte, hodiè huc applicuimus. In quē locū multo honore, reuerentia, & deuotione suscepti sumus. Superest vt eo affectu, quo cœpistis, in Deum quotidiè succrescentes, ad gnālem Ecclesię reformationem sine ulteriori mora vigilesitis. Sic deuotiones vestras exhortamur in Dño. Nostis em̄, quātū ea indigeat religio Christiana: quia (vt ait Propheta) à planta Esa. 1. pedis usq; ad uerticē nō est in ea sanitas. Nō multa disputatione opus est, sed obseruatione & exēplo. Quib⁹ veluti quodā optimo rectore, ea, q̃ à sanctis patribus diuino spiritu cōstituta sunt, dirigant, suumq; attingant officiū. Horum sanctorū patrum imitatores estote, sicuti veri cōdiscipuli & filij Dei charissimi. Si qua igit pietas, si qua consolatio in Christo, implete desiderium Phil. 2. & gaudiū nostrū, immò & bonorū oīum. Non deerit vobis gratia diuina, neq; bonorū subsidia, sic in dño confidimus. Quantū ad nos pertinet, omnes operas nostras pro his rebus libenter offerimus, nihil pro nostro officio prætermittentes, quo gratiam Deo, pacem & salutem populo Christiano ex his sanctis operibus vendicemus.

Datum Florentiæ Anno Dominicæ incarnationis millesimo quadringentesimo trigesimoquarto, nono Calendas Iulij, Pōtificatus nostri anno quarto.

EPISTOLA EVGENII PAPÆ IIII. ad legatos suos Concilij præsidentes.

EVgenius episcop⁹ seruus seruorū Dei, dilectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Hierusalem, Ioāni tituli sancti Petri ad vincula, & Iuliano tituli sanctæ Sabinæ, sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteris cardinalibus, Apostolicæ sedis legatis, ac venerabilibus fratribus Ioāni archiepiscopo Tarētino, & Petro episcopo Paduano, pro nobis in sacro Basileensi cōcilio Pręsidētibus, salutem & Apostolicā benedictionē.

Non est insolitum inimico hominis, superseminare zizaniam, ut etiam inter eos, qui pari pietate cōtendunt, vt in vnum finem conueniant, ex ipsis procedendi modis, qui pro diuersitate humanorum sensuum in semet differentes redduntur, nōnunquam vario dissidio, qui mutuam charitatem vulnerent, oriantur. Hoc autem inter nos & nonnullos ex venerabilibus fratribus & dilectis filiis sacri generalis Basileē. concilii superiori tempore euenisse conspeximus. Quod tamen diuina annuente clementia tandem concordiæ locum & pacis inuenit. Postmodùm verò quasi inter nos & ipsos emergeret differentia per nouos oratores eius generalis concilij de seruanda eorum con-

clusione cùm Græcis, de dandis indulgentiis, de causis suppositorum dicti concilij non admittendis, de officialibus nostris ad curiam nostram non uocandis, de electionibus expectandis, aut etiam confirmãdis, de Annatis, seruitiis cómunibus, & similibus non recipiendis fuimus requisiti. Ad quæ omnia per nostros oratores plenè respondimus. Et licèt ex illis responsionibus eidem sacro concilio satisfecisse speremus, prospeximus tamen nõ esse inconsultum, si quid difficultatis vel scrupuli, aut suspicionis forsitan superesse contigerit, abundantiùs prouidere, & desiderium nostrum ad vnitatem & pacem ampliùs aperire, ità vt etiam paruo nubilo sublato de medio, ad ea, quæ honorem Dei ac bonum Reipublicæ Christianæ concernunt ante diuinæ claritatis faciem * vnis ac serenis animis intendamus. His igitur diligenter attentis vestris circunspectionibus, de quibus plurimam in Domino fiduciam continemus, omnes & singulas differẽtias, difficultates & suspiciones, si quæ prædictorũ occasione (ut prædiximus) superesse, aut in futurum emergere fortè contingeret, concordandi, tollendi, sedandi & sopiendi, sufficienti tamen prouisione quo ad annatas, communia seruitia, & alia in quadam ipsius generalis concilii ordinatione contenta priùs facta, ac per nationes & prouincias approbata & recepta, necnon alia in præmissis & circa præmissa faciendi, per q̃ ad veram & perfectã charitatem, vnanimem cócordiam inter nos & fratres & filios nostros ꝓ Dei gloria, exaltatione orthodoxę fidei Christianæ, ac conseruatione honoris & dignitatis Apostolicæ sedis peruenire posse uideritis, de consilio uenerabilium fratrum nostrorum Iordani Sabinensis, Brandę Portuensis episcoporum, Ioannis tituli S. Laurentii in Lucina, Antonij tituli sancti Marcelli, Ioannis tituli sancti Sixti, Francisci tituli S. Clementis, Angelotti tituli S. Marci, Presbyterorum, Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin, Prosperi sancti Georgii ad uelum aureum, & Dominici sanctæ Mariæ in uia lata Diaconorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium plenã & liberam tenore præsentium cócedimus facultatem, ratum & gratum habituri, quicquid per uos in præmissis ordinatum, concordatum fuerit & conclusum. Idque faciemus authore Domino inuiolabiliter obseruari. Datum Florentię anno incarnationis Dñicæ millesimo quadringẽtesimo trigesimoquinto, decimotertio Calendas Martij, Pontificatus nostri anno quinto.

Ego Iordanus episcopus Sabinẽsis subscripsi. Ego Branda episcopus Portuensis subscripsi &c.

A. de Florentia.
F. de * Laude.

COPIA BVLLAE TRANSLAtionis concilij Basileeñ. ad ciuitatem Ferrariensem, missa per dominũ Vualterum de * Herke, canonicum ecclesię S. Martini Leodieñ. ex Bononia. *Herle

Eugenius episcopus seruus seruorum DEI, ad futurã rei memoriam. Doctoris gẽtium admoniti saluberrima suauissimaque doctrina, hortantis vt soliciti simus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, ad ea maximè intendimus aciem mentis nostræ, & indefessã solicitudine, cura & cogitatione conatus omnes intendimus, per quę in corpore mystico, sancta scilicet ecclesia, perpetua charitas & pax inuiolata pduret: ac si qua membra dissentiant, ea corpori cómodè reinserantur suo, vt dũ per sancti Spiritus gratiam, qui est patris & filii amor atq; connexio, membra omnia sub Christo capite vnum in Ecclesia corpus efficiamur vnica etiam per vnitatem spirituum in Christo societas simus, & pax quæ est perfectæ vnitatis vinculum, syncera charitate & concordi animorum coniunctione seruetur, omnesq; discordię & scissurę fomites penitùs extinguãtur. Sanè dudùm in minoribus constituti, diuisionem orientalis & occidentalis ecclesiæ, quippe ex qua mala innumera & Christianę religionis detrimẽta prouenire videbamus, ferentes ægerrimè semper molestissimè, agẽtesque pro viribus nostris vt tolleretur, institimus multũ in Constantiensi Concilio primùm, tum etiam apud felicis recordationis Martinum Papam Quintum prędecessorem nostrum: satisque laborauimus, vt sublato pariete de medio, vtriusq; ecclesię vnio prouenirer. Vbi verò ad apostolatus apicem assumpti, honestissimo huic & pro desiderio nostro debitum ex iniuncto nobis desupèr curæ pastoralis officio accessisse conspexim⁹ eam rem ardenti animo & tota alacritate suscepimus. ac primùm quidem adierunt nos, per nostrum studium & diligentiam oratores charissimi in Christo filii Ioannis Græcorũ Imperatoris, & venerabilis fratris Ioseph Constantinopolitani patriarchæ. Tum verò missis e uestigiò Constantinopolim nũcijs nostris, habitoque tractatu diligenti, id tandem communi cõsensu omnium placuit, vt ex antiquo instituto pro celeriori ac feliciori executione tantæ rei, legatos de Latere cum prælatis & Theologi ac Doctoribus tã dignę materiæ tractandæ necessarijs, Cõstantinopolim à nobis mitteretur. In eam quoque cóclusionem Imperator Trapezuntius, & Armenius patriarcha, & alij quamplures pari voto consenserunt. Necdum ad nos huiusmodi deliberationis conclusiones perueuerant, cum alium longè diuersum vnionis

Ephe. 4. a

nis modum in Basileensi Concilio iam decreto firmatum, missus ab ipso Cõcilio orator, vt approbaretur, requisiuit à nobis. Displicuit quidem iam tunc, quòd sedi Apostolicæ * differri videretur, & de re tam graui & ardua tot mensibus agitata, contra honestæ & antiquæ consuetudinis normas, nihil anteà nobis per ipsum Concilium fuisset nunciatum. Auidi tamen prędictæ vnionis, simulque veriti, ne si dissensio vlla intercederet, optatissimæ nobis rei ruptura sequeretur, licèt deliberationem aliam longè diuersam & multo expeditiorem, ex Constantinopoli indiès verisimiliter affuturam expectaremus, sicuti & est factum postea. Conclusioni ipsius Concilij præbuimus assensum. Subsequuti Græcorum Oratores, cùm instantissimè postularent ea capitula à nobis confirmari, in quibus Imperator & Patriarcha præfati cum Oratore nostro conuenerant, exhortati à nobis sunt & attentius admoniti, ne conclusionum varietatem ęgrè ferrent, nève diffiderent, auspice DEO, prosperè & pro votis successura omnia: nobis esse gratam viam omnem, per quam ea res tam sancta, tam necessaria, optatum effectum esset habitura, neque opem & operam nostram vllo tempore vnquam defuturam. Missi postmodùm ab ipso Concilio nũcij ad ipsos Imperatorem & Patriarcham vt decretum illud ratificarent, postularunt. Comperto autem ex oratore nostro, nos decreto illi consensisse, & ipsi consensum dederunt, alias, vt profitebantur, illud nulla ratione facturi. Literis itaque * peractis, eiusdem vnionis desiderio nos magis ac magis incensi, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio ac assensu, dilectos filios nostros & Apostolicæ sedis Legatos Basileam misimus, eis inter cætera facultatem dantes, ea omnia & singula tractandi & agendi quæ memoratæ vnioni quomodolibet profutura viderentur. Instituerunt illi, vt locus eligeretur nobis & Græcis accommodus, quæ ad optatum vnionis finem maturè posset perueniri. At licèt ob difficultates plurimas, quas gignebant inordinati quorundam motus & compugnantiæ voluntatum, parùm spei de conficiendo dictæ vnionis negocio tribueretur nobis, expectauimus tamen, neque à spe & intentione nostra, omnino decidimus, quousque nonnullos ex ipso Concilio ad eam nominationem loci processisse cognouimus, quam iustis & rationabilibus causis gratam habere, neque potuimus, neque vllis rationibus possumus. Ciuitatem enim nostram Auinionensem, in decreto non nominatam, non compræhensam, & à Græcis ipsis expresse & sæpenumerò repudiatam, nobis etiam irrequisitis, quantùm in se fuit, elegerunt: non satis aduertentes, quantum ea res importet in se mali, quátum verò & prædictæ vnioni afferat detrimenti, contra Concilij decretum, contra Gręcorum instantiam, contra denique pium nostrum desiderium tanta facilitate præsumpta. Est quippe locus ille parùm nobis commodosus, & prouincijs multis ac regnis, regibusque & principibus non modò ingratus, verùm * ex situ ipse suo non satis tutus. Quibus ex rebus illa loci nominatio nullo pacto fuit admittenda: cui nisi authore Domino obuiassemus, vt ex certis authoribus & grauibus de ipso Concilio viris, certiores facti sumus, nihil actum esset de Ecclesiastica pace & optatissima illa vnione. Denique ex Græcorum oratoribus, quorum alter ad nos, alter ad Basileense Concilium, profectus est, mandatis paribus in scriptis vtrobique traditis, cunctis palàm fuit, ipsos Imperatorem & Patriarcham perstare in sententia, locum scilicet esse eligendum, qui nobis & illis esset accommodus, apertè protestantibus, nisi nos in loco adessemus, Imperatorem ipsum & patriarcham nequaquam accessuros. Questus est grauiter Orator ipse, quòd ad eum auocaretur locum, qui esset remotissimus, & præter nauigationis longinquæ pericula, mare ipsum piratis quoque infestum esse, ac per id cęteris suspectum, in primis sibi & illis esse suspectissimum: Protestans, nisi conditiones in decreto appositę seruarentur, locusque (vt pręfertur) eligeretur idoneus, Ecclesię Latinorum imputandum fore, quòd optata, tantoque studio & labore quęsita vnio non sequeretur. His omnibus intenta meditatione & diligenti libratione pensatis, prouidendum omninò visum est, ne Gręci à proposito itinere desisterent. Ea fermè fuit omnium sententia, non modo vnionem ipsam, nisi aliter prouideretur, non secuturã, verùm in ipsa quoque occidentali Ecclesia nouitates noxias & scandala plura emersura necessariò. Nos itaque tanto constricti articulo, tam varijs casibus, tam multis omni ex parte aperientibus se periculis, pro virib⁹ occurrere cupiẽtes, de prędictorum venerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, venerabili fratri Ioanni archiepiscopo Tarentinensi ad ipsum Basileense concilium destinato, dilectis filiis Ioanni tituli sancti Petri ad vincula, & Iuliano tituli sanctę Sabinę, sanctę Romanę Ecclesię Cardinalibus Apostolicis legatis, ac ipsi archiepiscopo per literas nostras commisimus & mandauimus, vt per passionem Iesu Christi, ac ad euitandas omnes dissensionum materias, exhortarentur venerabiles fratres & dilectos filios in ipso Concilio existentes, vellent ob laudem & reuerentiam Dei ac saluatoris Dñi nostri Iesu Christi, & per adspsioné sui sacratissimi sanguinis, pro pace & felici tantarum rerum consummatione, locũ eligere, pro huiusmodi trans-

for. * minùs deferri videretur per id quòd deferre.

for. * etiã ex

ferendo Concilio, qui gratus esset Græcis & nobis aptus atque accessu facilis disceptationibus ac dissensionibus omnibus seductis de medio, ambulantes in rectitudine & simplicitate cordis, iactarent in Deum cogitatus suos, ac de Deo confidentes, in suis conciliis charitatis legibus obsequerentur, quæ iuxta Apostolum non irritatur, non cogitat malum, non quærit quæ sua sunt, non gaudet super iniquitate, sed econtrà patiens, ac benigna est: debere eos qui Ecclesiæ Dei negociis tranctandis insisterent, superiores esse mundo, non quæ sua sunt quærere, sed quæ Iesu Christi: nullam cuiuuis loci electionem debere esse impedimento, quo minùs tam salutaris rei subsequatur effectus. Ista nos & his similia, pro affectione nostra ipsis in Concilio existentibus tranquillè proponenda mandauimus. Iniunximus præterea legatis ipsis ac præsidentibus nostris, ut nihil * committerent ex his, quæ ad hunc finem conducere posse ulla ratione viderentur. Requirerent, hortarentur, orarent omnes & singulos Regum & Principum prælatorumque oratores, procuratores ibi præsentes, vicinosque ibidem prælatos ac principes, sibi ut socii accederent, secumque hortarentur omnes ad locum ipsum aptum concorditer eligendum. Tentarent denique omnia, per quæ ad optatum tantæ rei effectum pacificè perueniri posset. Nec tunc quidem tam pia, tam sancta, adeoque salutaria tá modestè postulantes, auditi sunt; quin potiùs spreti adhortationibus nostris, Auinionis ciuitatis electionem, ipso iure nullam, decretare tentarunt, Legatis & præsidentibus nostris, & alijs prælatis plurimis & grauibus religiosisque personis renitentibus, atque ad nouam loci alterius electionem procedendum esse decernentibus.

Psal. 54. d

1. Co. 13. a

Phili. 2. c

for. * omitterent.

Cùm verò sedandi tumultus causa ad id tandem deuentum extitit, approbantibus cunctis, ut secundæ darentur induciæ ea códitione, ut nisi intra præscriptú & præstitutum diem, Auinionenses promissas pecunias numeratas persoluissent, integrum iam esset ac liberum & debitum, Concilio locum alium eligere. Cùm verò intra condictum terminum pecunias illi nequaquam exoluissent, legati ac præsidentes prædicti, alijque ex prelatis plurimi, & omnes fermè regum principumque oratores, procuratores prælatorum, Theologique & doctores, habendam rationem honoris & dignitatis occidentalis Ecclesię, ea studiosè seruando quę Gręcis fuerunt promissa, consentes, Ecclesiasticæque pacis ac vnionis cupientissimi, & saniorem ipsius concilii partem facientes, ad quos etiam esset ius eligandi deuolutum cùm partem aliam nihilominùs antè sæpè requisiisent, ut ad alterius loci electionem intenderent, alioquin protestantes se ista ampliùs, sine graui offensa DEI & ipsius Ecclesiæ insigni nota, dissimulare nó posse. Postquàm autè minimè exauditi erant, ad electionem loci, Florentiæ scilicet aut Vtini, siue alterius cuiuslibet in decreto comprehensi, qui galeas & necessaria alia maturiùs parasset, canonicè legitimeque processerunt, prout ex decreto indè confecto clariùs constat. Eam electionem memorati Imperatoris & Patriarchæ oratores, ut cósequendæ vnioni summè necessariam, gratissimè amplexi sunt: profectique inde ad nos, ut electionem huiusmodi admittere & confirmare vellemus, precibus humilimis petiuerunt, simul nos impensius orantes atque requirentes, ne rem hanc sacratissimam desertam esse pateremur, protestati publicè in generali consistorio, quod per eos nequaqam staret, si sancta ista vnio non sequeretur. Nos autem omnia attentiùs considerantes, conspicientesque rem eò deuenisse, ut prædictos oratores necessariò exaudire cogeremur, nec superesse modum alium prosequendi operis tanti, & seruandi Latinæ Ecclesiæ honoris, de prædictorum venerabilium fratrum nostrorú consilio & assensu, ipsorum petitis annuimus, nominationemq; factam de Florentia, aut Vtino, vel alio ex locis in decreto comprahensis, in alio generali consistorio admisimus atque cófirmauimus, Ad demú cú ipsis oratoribus mandatum ad hoc habentibus nonnullis priùs tractatis, conclusis atq; firmatis, q̃ de memoratorum Imperatoris & Patriarchæ aduétu ad has partes spem nobis indubiam pollicétur, multis cum laboribus ingentiq; sumptu operá dedimus, ut galeæ quatuor & alia mitteréntur pro ipsorum aduentu necessaria: sicq; largiente Deo factum est. Hæc vbi didicére qui Auinionem prętulerát, semper pro inordinatis, quibus agitant, affectibus turbati, quia iuxta beatę memorię prędecessoris nostri Leonis primi sententiam, dum priuatæ causæ, religionis exercentur obtétu, committitur impietate paucorum, qđ vniuersalem ECCLESIAM vulneret, multa ad perturbanda prædicta machinati sunt. Ná primùm quidé in venerabilem fratrem nostrum Ioanné archiepiscopum supra nominatú, qui decretú in ea forma mittebat ad nos, qua fuerat in publica sessione promulgatum, nonnulla confingentes irruerút, omniq; ꝑtermisso iuris ordine ipsum posteaquá primò, secúdò ac tertiò ea pro sua iustitia petierat, q̃ iure nulli deberét denegari, primùm í domo sua sub cautione iurisiurandi detinere conati sunt. Deinde deputationé & cógregationé generalem per iudices datos suspectissimos, illi interdicere tentauerunt: At postremò cótra grauamen vtrunque se tueri de iure satagentem, suamque iustitiam asserere sub excommunicationis, priuationum & inhabili-

Istud decretum in cócilio tá quam falsatum narratur.

habilitationum pœnis, in domo propria tumultuario multitudinis impetu detinere, & quodammodo carcerare moliti sunt. Grauamen prætereà grauamini adijcientes, dilectum filium Arnoldum Rechlinchusen, dicti Arciepiscopi procuratorem, pro iustitia illius in congregatione generali & maiori Ecclesia loqui volentem, manibus iniectis percusserunt, ac per capillos ad carcerem trahere conati sunt, adeò violenter atque inhonestè, vt Cardinalis sanctæ Sabinæ legatus antedictus, de violentia illata, & de sublata libertate Concilij, necessariò publicè fuerit protestatus. per hanc ita illatam violentiam, iusto metu constrictus Archiepiscopus ipse, in defensionem sui quosdam nobiles armatos domi habere compulsus est. Tandem iustissima quadam petitione in generali congregatione porrecta, cui adiecta erat protestatio, quòd nisi in sua iustitia audiretur, & à grauaminibus & oppressionibus quæ indies augebantur, cessaretur, ipse ob iustum metum recedere indè cogeretur, & non modo non fuisset admissa ipsa petitio, verùm contra exhibitorem ipsius, vt ad carceres traheretur, esset acclamatum, coactus est & iniunctum sibi oratoris ac præsidentis officium deserere, & adiunctis sibi seque ducentibus dilectis filiis nobilibus viris, Vuilhelmo marchione de Rothelen, & Rodulpho de Ramesteyn, & alijs plerisque illorum nobilibus, à prædicto Concilio omninò discedere. Nos obmittimus alia plura grauamina, vt cursores nostros primùm, tum dilectum filium priorem Furnensem ordinis Præmonstratensis ad nos specialiter missum, in itinere cum literis interceptos, pecunijsque cum bonis alijs nudauerunt, vt ex nostris sit nemo, qui sine iusto metu vel illuc ire, vel indè redire possit. Quantum generali Concilio ista conueniant, cunctis ratione vtentibus liquet. In secunda Ephesina synodo perniciosissima illa quosdam Apostolicæ sedis legatos iugulatos legimus, quòd acquiescere subscriptioni nefariæ noluerunt. Verum hæc insonora non sunt, sed obmittimus: referre quidem piget ob Ecclesiæ matris iniuriam atque iacturam. Sed dicendum tamen est. Illi ipsi, qui pro tractandis Ecclesiæ negocijs, pro pace & vnitate in Ecclesia catholica seruanda pro reformatione vtili & honesta inducenda* secum venisse profitentur, quique sextum iam annum in huiusmodi tractatibus summo cum fructu exegerunt, cùm vniuersus Christianus orbis esset prædictæ sanctissimæ illius vnionis quasi iam imminentis expectatione suspensus, ex qua dici non potest, quantùm lætioris spei humanis rebus & religioni Christianæ accederet, eos ad euersionem potiùs tam pii operis, confusionemque Christiani nominis, & vniuersalis Ecclesiæ scissuram, & totius religionis excidium moliri, manifestè deprehenduntur. Et quid mirum si in Oratores nostros sæuiant, qui in nos quoque adeò effrenatè feruntur? Prætensum quippe quoddam monitorium, siue (vt appellant ipsi) citatorium, conuiciis, contumeliis, atque iniuriis plenum, aduersus nos & in grauamen venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, conflare ausi sunt, nouo planè exemplo, & quod priora omnia secula ignorauerunt, & quod vti ne fieret, cùm Ioannes & Iulianus Cardinales prædicti sedis Apostolicæ legati, variis modis obsisterent, & validissimis, & grauissimis, verissimisque rationibus improbitatem facti coarguerent, demonstrarentque apertis documentis, id charitati, bono publico, paci Ecclesiæ, iustitiæ, sacrisque canonibus ita aduersari, vt ipsi abhorrerent illic adesse, vbi de tali tractaretur monitorio auditi non sunt. Et cùm instanter orarent, & expressè postularent, vt à re tam monstruosa desisterent, conscientiasque exonerando suas, excusarent coram Deo & hominibus innocentiam suam, quòd monitorium illud pro viribus & supra vires impugnarent, plurima quæ ex illo sequi potuerint scandala & mala memorantes, maximaque instantia vtentes, veluti ex protestationibus suis publicè & solenniter factis apertissimè constat: tantis tamen, tam piis, tam iustis postulationib⁹ furor ille nõ cessit. Cùm verò memorati Ioannes & Iulianus legati, octo primò, deinde trium dierum inducias peterent, infra quos rationes in scriptis redigerent, quibus, cur nullo modo ad dictum prætensum monitorium, seu citatorium esset procedendum, euidentissimè demonstrarent: non solùm non auditi sunt, verùm contra ipsius ordinationes Concilii, eadem die & generalis congregatio & sessio repétè ac præcipitanter est habita, quod nũquam anteà vel in minimis priuatisque negociis fuerat factum. In ea sanè prætensa præcipitique sessione, & si prælatos sub pœna præstiti iuramenti cogere & penè violenter attrahere conarentur, legati tamen ipsi & plures ex oratoribus Regum & principum, prælatique plurimi, iustitiæ potiùs & veritati deferentes, quàm illorum cedentes comminationibus, nulla ratione huic tam inhonestæ ac monstruosæ rei interesse passi sunt, sed magìs ac magìs institerunt, vt à dicto monitorio abstinerent, nihil innouari debere identidèm apertè protestantes. His profectò legatorum nostrorum rationibus, iustissimusque petitionibus ac protestationibus necessariis acquieuissent, nisi pauci ex primoribus, quos sequitur inferiorum turba, partim ambitionis corrupti peste, partim potentium quorundam secularium, seu furori obsequentes, seu deliniti obsequiis, seu minis atque terroribus adacti,

for.* se cõuenisse.

adacti, sub reformationis specioso nomine, sese duces atque authores harum nouitatũ præbuissent. In quæ nos imminentes iam concilij œcumenici si quid aduersus nos conciperent, omnino distulissent. Ea verò cùm comperisset charissimus in Christo filius noster Sigismundus Romanorum Imperator, obstupuit: præcipitemque sententiam schismatis metu, quod sublatum laboribus plurimis, istis inferre tentarent, vehementer exhorruit. Ac protinus per venerabilem fratrem Petrum Augustanensem episcopum oratorem suum, ad præfatum concilium destinatum, vt abstinerent, ab huiusmodi nouitatibus & scandalis, omni instantia requisiuit: & si quid aduersum nos promulgassent, reuocarent. Quod quidẽ, vt rex certissimis nunciis accepimus, facere omninò neglexerũt. Et quid mirum, si illi minùs obtemperent honesta postulanti, cõtra sanctorum canonum statuta, qui excusso de sub iugo diuini timoris collo, tam liberè quàm licenter eunt in pastorem pontificem suum: quorum conatibus nisi opportuniùs prouideatur, rem hanc sanctæ vnionis Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, ex qua diebus nostris propagari Christianitatis terminos speramus, & sub cuius spe & expectatiõe Christianorũ multitudo ab infidelibus oppressa respirat, intercipi & destitui, Ecclesiæq; reformationẽ & pacẽ Christiani populi, quã iam annis sex mundus prẹstolatur, in deformationem potius intestinumq; bellũ conuerti: quis adeò rationis ac iudicij ignarus est, quin videat, quin intelligat? Suborientur, vt timendum est, insupèr alia incommoda & mala necessariò, scandalaque & diuisiones non modò in re Ecclesiastica, verùm quoq; in regnis, principatibus, dñijsq; tẽporalibus pullulabũt ex infausto hoc germine, quæ sine maxima Dei offensa nos ampliùs dissimulare nemo sanæ mẽtis ignorat. Cum igitur ad huiusmodi pericula, scandala & detrimenta ab vniuersali Ecclesia & à populo Christiano sicuti à debito adstringimur pastoralis officii, propulsanda, & ne lõgius serpant, arcenda: nihil æquè expediẽs occurrat, quàm si in vnũ conueniamus omnes charitatis, pacis & cõcordiæ vinculo adstricti & semotis priuatis affectionibus, ad memoratæ vnionis Ecclesię vtriusque, sanctorumq; reliquorum operum prosecutionem, quorum gratia Concilium Basileense ab initio fuerat institutum, studia & vota nostra conuertamus: omnibus itaq; & singulis quæ suprà digesta sunt, & aliis iustis & rationabilibus causis ad hoc animum nostrum permouentibus, atque eo in primis, quia factum sine consideratione iustitiæ & contra omnem canonum disciplinam, ratũ habere nulla permittit ratio: & quia dissensionis scandalum non auferret Basileensis synodus, sed illi, qui in illa se duces & principes nouarum rerum faciunt, potius augerent; his, inquam, omnibus accurata meditatione pensatis, quorum gratia, neque nobis, neque nostris tutum aut liberum sit in eo concilio, quod sub ditione est & quasi tyrannide quadam æmulorum nostrorum redactum, quidquam proponere aut tractare: habitaq; super his omnibus & singulis cum venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione de ipsorum omnium communi consilio & assensu, plurimisque etiam adhibitis venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Electis Abbatibus, aliisq; prælatis in curia nostra existentibus, ad idem considentibus atque laudantibus, volentes tam perniciosis & imminentibus scandalorum, turbationum & cõfusionum periculis in Dei Ecclesia, vt præmittitur, obuiare: si & inquantùm supradicti in ipso Basileensi Concilio existentes, in obstinato proposito suo perseuerauerint, vigore vel occasione dicti prætensi monitorij vel citatorii in aliquo ꝓcedendo, aut aliquam aliam nouitatem contra nos vel venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, vel præsidentes & oratores nostros, qui in dicto concilio fuerunt, vel aliquam ex eis in posterum inferendo, vel etiam à die datæ pręfati asserti monitorij forsitan factam continuãdo quouis modo seruando tenore præsentium authoritate Apostolica & ex certa sciẽtia ac ex plenitudine potestatis ciuitatem Ferrariensem, quam etiam pro futuro œcumenico conciliò exnunc assumimus exnunc prout extũc, & extunc prout exnunc, pro loco dicti concilii transferendi nominamus, assignamus, & etiam deputamus: locum quidem gratum Græcis, rebus gerendis vtilem, idoneum & accommodum, omnibus regibus, prælatis & principibus tutum & liberum, in decreto Græcorum comprẹhensum, & pro quo omnia Græcis promissa, expedita & peracta sunt: ad eundemque locum præfatum Basileense concilium, ad omnes & singulos effectus inchoatos & inchoandos, & pro eisdẽ causis, pro quibus fuerat Basileæ congregatum, consilio, assensu authoritate & potestate similibus, exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc transferimus, ac translatum fuisse & esse declaramus: causa Bohemorũ, quo ad articulum cõmunionis sub vtraque specie, quem solũ articulũ volumus in dicta ciuitate Basileeñ. infra 30. dies continuari posse, duntaxat excepta: quos etiam Bohemos, si pro ea causa ad dictam ciuitatẽ Ferrariensem & concilium sic translatum, eis magis venire placuerit, in eum casum benignè suscipiemus, tractabimusq; cum omni humilitate & charitate possibili, & ab aliis tractari faciemus. Hanc aũt trãslationẽ, inquantum prædicti Basileæ existentes non resipuerint, vt præmittitur, locum habere intelli-

locus obscurus.

intelligimus & declaramus ante ipsorum Græcorum aduentum. Ipsis autē Græcis venientibus, & in dictum locum Ferrariæ pro œcumenico cōcilio celebrando, vt certi reddimur, consentientibus, exnunc pro extūc, & extunc pro exnunc, ipsum Basileeñ. concilium ad præfatam ciuitatem Ferrariēsem purè, liberè, & simpliciter transferrimus & decernimus inchoandum. In quo etiam sic translato, talia authore Deo proponere & agere intendimus, ex quibus nostram innocentiam orbis totus agnoscere poterit, & quæ sunt aduersus nos quorundam maleuolentia & malignitate confecta, falsa & omni veritatis fundamēto destituta intelligere, ac nostram bonam voluntatem, ad ea pro quibus dictum Basileeñ. concilium, vt præmittitur, fuerat congregatum, euidentiùs poterit intueri: Decernentes ac etiam declarantes, omnem aliam declarationem, electionē vel translationē, quauis authoritate & quocunque prętextu factam, vel aliam in posterum faciendam, præterquàm authoritate nostra, de qua cōstet per authenticas literas nostras super hoc conficiendas, nullius est * prout roboris vel momenti: Mandantes insuper & præcipientes venerabilibus fratribus & dilectis filiis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, episcopis, Electis, Abbatibus, & aliis qui de iure & antiqua consuetudine generalibus conciliis interesse tenentur, quatenùs ad præfatum cōcilium (vt præmittitur) translatū se trāsferant, & ad ea tractanda & peragenda quæ ad Dei laudem & gloriam, sanctorumque operum profectum, pro quibus ipsum Basileeñ. concilium fuerat congregatum, necessaria & vtilia videbuntur signanter in materia Bohemorum, si quid fortasse in ea restaret agendum, & specialiter ad materiā vnionis orientalis & occidentalis Ecclesiæ, vt supradictum est: quoniam quanta possumus industria & diligentia, ad felicem vsque exitum prosequi intendimus, quos omnes & singulos ad omnia & singula pręmissa exnūc citamus, requirimus, & monemus securitatemque & saluumconductum omnibus & singulis, prout in aliis nostris literis indè confectis latiùs continetur, damus & concedimus etiam per præsentes. Insupèr authoritate, potestate, cōsilio & assensu prędictis, sub excommunicationis, priuationum dignitatum, beneficiorum & officiorū, ac inhabilitationis * pœnis, quas cōtrà facientes incurrere volumus ipso facto, aduersus quas pœnas restitui rehabilitarive præterquàm à nobis non possint: sed nec ab excommunicatione absolui, nisi in mortis articulo constituti: Districtiùs inhibemus, ne in pręfata Basileeñ. ciuitate, aut alibi quàm in ciuitate Ferrarieñsi supradicta, deinceps (vt suprà præmittitur) conciliū aut aliquis conciliaris actus teneantur, seu aliquod officium ad ea subordinatum decæterò exerceatur: neque etiam aliquis in dicta Basileeñ. ciuitate remanere, præterquàm ad articulū Bohemorum, vt dictum est, & ad alium locum quàm Ferrariæ, sub nomine aut prętextu Concilij accedere audeat. Decernentes etiam irritū & inane, aut nullius roboris vel momenti, si secùs quauis authoritate, etiam sub nomine & authoritate concilij, præterquàm nostra, de qua per literas (vt præmittitur) super hæc conficiendas constet: à quibus communiter vel diuisim cuiuscunque status, gradus, præminentiæ, & conditionis existant, etiamsi cardinalatus, patriarchali, Archiepiscopali & episcopali dignitate præfulgeant, scienter vel ignoranter forsitan contigerit attentari, ordinationibus, statutis, cōstitutionibus, decretis, declarationibus quauis authoritate, etiam sub nomine generalis concilij factis, & alijs in contrarium facientibus, etiam si talia forent, de quibus esset habenda etiam de verbo ad verbum mentio specialis. Quibus omnibus authoritate, potestatis plenitudine, consilio & assensu similibus, ex præmissis necessarijs & vrgentibus causis prędictis, derogamus, ac derogatum esse authoritate Apostolica, tenore pręsentiū declaramus. Cęterisque in contrarium quomodolibèt facientibus, non obstantibus quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ assumptionis, nominationis, assignationis, deputationis, translationis, declarationis, voluntatis, constitutionis, mandati, præcepti, citationis, requisitionis, monitionis, dationis, inhibitionis & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Bononiæ anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimoseptimo, quartodecimo Calendas Octobris, pontificatus nostri anno septimo.

Adiutor & protector meus es tu Domine, ne derelinquas me Deus meus.

SANCTVS PETRVS SANCTVS PAVLVS

Eugenius papa quartus.

Ego Eugenius catholicę Ecclesię Episcopus subscripsi.

Ego Iordanus episcopus Sabinensis, subscri.
Ego Branda Episcopus Portuensis, subscrip.
Ego Antonius tituli sancti Marcelli presbyter cardinalis, subscripsi.
Nicolaus tituli sanctę Crucis presbyter cardinalis, subscripsi.
Ego F. tituli sancti Clementis presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego

[Margin notes:]
for.* esse, prout est, roboris

Quæ etiā in consistorio generali lectę fuerūt per quas Papa ad ciuitatem Ferrarieñ. euntibus saluū cōductū largitur: etiā literęeiusdē tenoris domini Ferrarieñ. ī eodem consistorio lectæ fuerunt

for. * ad ea pœnis

Prędicta Bulla signata fuit per papā & omnes cardinales in Romana curia existētes, prout hic habetur.

Ego A. tituli sancti Marci presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego Prosper tituli sancti Georgij ad velum aureum diaconus cardinalis, subsc.

Ego Dominicus sanctæ Mariæ in via lata diaconus cardinalis, subscripsi.

Non sunt plures Cardinales nunc temporis in curia*.

SIGISMVNDI IMPERATORIS PIISSIMI

epistolæ ad Concilium Basileeñ. vel pro ipso ad alios scriptæ, hîc separatim congestę, & iuxta datas earum, quãtùm ex ipsis conijci potuit, ordinatæ.

Supplicatio ad Papam, pro credentia primorum ambasiatorum domini regis.

BEATISSIME pater & domine reuerendissime, intelleximus venerabiles & egregios viros Iacobũ de * Syrck scholasticũ Trevereñ. & Thomam * Fyme decretorum doctorem Officialem Parisieñ. Oratores sacri Basileeñ. Concilij, nobis directos ex ipsorum relatu. Qui quod de continuatione ipsius Concilij, quo in republica Christiana nil vtilius, nilque perfectius personabant, permaximè commendamus. Et quia ea de re etiam V.S. accedunt, rogamus affectu deuotissimo, quatenùs ipsos velitis, nostri intuitu & reuerentia dicti Concilij, recõmissos suscipere, benignè audire, & iuxta petita ꝓ honore Dei & cõmodo Christianissimi clementer & * celeriter adhibendo operam, quæ vtique S.V. incũbit, vt sacrum Concilium nullatenus inducietur seu mutetur: sed ex directione eiusdẽ Sanctitatis, fomenta & incrementa optata suscipiat, prout E.S. ab oratoribus ipsis percipiet, quibus nostri nomine velit adhibere credentiæ plenam fidem, & vltra ea accuratissimè deprecamur, vt eadem sanctitas personas præfatorum oratorum commendatas velit habere pro complacentia & gratia nobis acceptissima. Cuius personam conseruare dignetur &c.

* Fyrne

for. * celeriter expedire

Regis ad Papam super facto Concilij.

Copiæ literarum Regiæ maiestatis ad dominum nostrum Papam per oratores Concilij Basileensis destinatarum.

BEatissime pater & domine reuerendissime, Nõ fuit indignum, quòd vestra sanctitas recessum & scripturam fidelium de Bohemia, gessit molestã, prout ex Bulla eiusdem sanctitatis, quæ nobis hodiè præsentata existit, clarè percepimus. Nam & nos tantam mẽtis amaritudinẽ, exindè cõcepimus, vt reuerà ad plenum rescribere nequeamus. Nõ expediebat * eũ hos cunctos contrarios ad V.S. auditũ ita ꝑcipitãter deducere. Quia ipsorũ significatio erat horribilis, & potiùs his cõmittenda, qui ipsis rebus cõcilio affuerunt, viderunt, & eas corporaliter tetigerũt. Ad ꝓuisionẽ autẽ tanti casus, tantumq; opprobrium gentis fidelium abstergendũ, palpebras nostras nõ contraximus: immò vigilãdo solerter post reuersionẽ exercitus, mox in præsentia reuerendissimi dñi cardinalis legati, Electorũ & principum aliorũ oĩa remedia exquisiuimus, quæ tãta celeritate fieri poterant, & tandẽ dietã in ciuitate nostra Franckfurdensi cunctis indiximus in festo sancti Galli nunc ꝓterito, ad prouidendum his rebus salubriter, & vt hęc ignominia catholicorũ auferri, & hæreticorum superbia posset cõtundi. In qua tñ dięta quãuis solennes Oratores nostros ꝓlatos & alios haberemus, nil peractum est, quia quasi nullus cõparuit. Nec iã aliqua salubria sperãtur in re ista remedia, quàm hoc sacrũ Basileẽse Cõcilium, qđ Deus omnipotens hoc tẽpore tribulationis ab alto cõcessit, & in quo omnis virtus cõtra hanc pestẽ hęreticã, omnisq; salus & spes oĩum consistit. Neq; alibi exquirendæ sunt particulares vię in rebus tam arduis, nisi vbi gñalia & summa Christianorum ingenia, Spiritusancto duce, feliciter cõuenerunt. Ad qđ quidem Cõcilium manu tenendum, protegendum & conseruandum, antequàm montes trãsiremus, tales ꝓmissiones fecimus, prout nuncij dicti Concilij à nobis petere voluerunt. Et nihilominùs illustrẽ principẽ nostrum Vuilhelmum ducẽ Bauarię, & cũ eo certos episcopos, Abbates & viros notabiles, tunc prõptos fecimus, illuc nostro noĩe accedendo. Quos iam ibidẽ * sine fallo, statutos cõfidimus. Et speramus in clementissimo Deo nostro, ꝙ ibidẽ ad ꝓuisionẽ huius tam piæ & sanctæ rei dabitur ꝓuisio salubris & optata, quãobrẽ vestrã sanctitatẽ, cui ex summi apostolatus officio nõ minùs, quàm nobis, res illæ incumbunt, obsecramus in Deo, quatenùs ipsum sacrũ Concilium vestra sanctitas dignet̃ cõfouere & augere, sicq; ꝓuidere, vt illud nec dissoluatur, nec nullatenùs protrahatur: qm̃ eius turbatio, in dubiè esset totius reipublicæ Christianæ destructio, hæresumque auctio: exaduersò, ipsius fomentũ & confortatio, profectò Catholicè fidei & toti Christianismo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cũ vestra Sanctitate erimus, ꝓut Deo largiente in breui speramus, multa ardua super re ipsa cũ eadem conferemus, quę non minùs erũt vtilia, & prout confidimus, sanctitati vestræ accepta. Cuius personã cõseruare dignet̃ altissimus feliciter & lõgævè regiminĩ Ecclesiæ suæ sanctæ. Datum &c.

for. * antẽ hos cuẽctus cõtrarios

for. * si nõ fallor,

SIgismundus Dei gratia Romanorũ Imperator semper Augustus, ac Hungariæ, Bohe-

Bohemiæ &c. Rex, Reuerendissimo in CHRISTO patri domino Iuliano cardinali tt. sancti Angeli præsidenti, venerandisque patribus prælatis & cæteris in sacro generali Basileensi Cócilio cógregatis, amicis nostris charissimis & syncere grateq; dilectis. Reuerendissimi ac venerádi in Christo patres, amici charissimi, synceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerádos & egregios Iacobum de * Slyck Scholasticú Treuerensem, & Thomam + Fyrne decretorum doctoré Officialé Parisiensem, Oratores vestros nobis gratissimos, lætanter suscepimus: qui habita diserta per ipsos corá nobis tá syncerè quàm eleganter oratione ex imposita ipsis legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum esse pro sessione futura tractádú de sufficienti stabilimento sacræ synodi Basileen. & de continuatione eiusdé, q̃ oia nedú honestę, immò verius diuina esse censuimus, & repulsis penitùs turbationibus & animi nostri procellis, consolati fuimus, & refecti gaudio singulari, reddentes in primis gratias Dño Deo nostro, cùm ipsa sacra synodus ita cógregata existat, vt nullú couenientius præsidiú excogitari possit, quo nauicula Petri sese ab extremis horrendisq; fluctibus iá vndiq; insultantibus tueri, neq; labes hętica cómodiùs deprimi, mores Christianorum in p̃stantius reformari, aut res vniuersæ orthodoxæ fidei possint in melius commutari. Moxq; præfatis vestris oratoribus recómendatorias nostras ad dñm nostrú summum pontificem dedimus, suæq; sanctitati res ipsius Cócilij cómissas fecimus: quos etiam ambasiatores nostri solennes super ea intentione euestigio subsequétur, certificantes paternitates vestras, q̃ quemadmodum prius omnem facultaté regnorum nostrorum, personamq; regiam vsque ad effusionem sanguinis & mortis passionem obtulimus: ita semper, Deo cooperáte, ea intentione inuicta, quoad vixerimus, reperiemur, & sic nos offerimus p̃ Ecclesia sancta Dei, significantes paternitatibus vestris, q̃ ipso festo sanctæ Catharinæ virginis proximè præterito hîc Mediolani in domicilio sancti Ambrosij, Maiorum nostrorum imitando vestigia, regium diadema assumpsimus, authore Dño Iesu Christo, cum solennitate & celebritate semper digna memoria, & in rebus secundis illius gratia feliciter prosperamur, accincti septimana instante ad conuentioné cum filio nostro charissimo duce Mediolani in Placétia, p̃ transitu nostro versus Romá celebrádam, prout vobis quicquid ibidèm conclusum fuerit, ilicò descripturi sumus. In singulis autem, q̃ per oratores vestros petita sunt, ita nos apud sanctitaté dñi nostri dú secum fuerimus, p̃ut in breui speramus, & alios quoscunq; & vbicunq; purè & fideliter exhibebimus, quòd sancta mater Ecclesia, quam deuotè veneramur, & semp venerabimur, in nobis sentiet integerrimum aduocatum & filiú, & ipsius Concilij, quod eandem repræsentat Ecclesiam, defensorem & vltroneum protectoré. Obsecrantes paternitates vestras in visceribus Iesu Christi, vt in hoc sancto velitis perseuerare p̃posito, & siqui æmulorú Dei & Christianismi in pœnis debachantium, fortassis ad protractioné seu dissolutionem ipsius Cócilii conarent̃ intédere, illos velitis tanquàm mébra putrida p̃cidere, ne corpus inficiát: ad hocq; solerter eniti, vt ipsum Cóciliú omninò solidetur, & accuratissimè foueat̃. Ná ex eius dissolutione aut induciis quas Deus auertat, non videmus nisi Ecclesiá Dei in totalé interitú & conditioné pessimá ruituram: quibus omnibus per hoc sacrú Conciliú, qđ Deus hoc tépore tribulationis ab alto concessit, & i quo oís virtus, omnisq; spes Christianorum ad extirpádas hr̃ses, repellendaq; vitia, & omnes rugas Ecclesiæ abstergédas plenè consistit, fietq; prouisio adoptata, ad qđ etiá, Deo dante, citò & feliciter reuerti speramus, desiderio magno incensi, vt sicut in constañ. Concilio vidimus gregem Dominicum anteà miserè dispersum, i vnius Pastoris obedientiá conuenire, ita in præsenti Basileensi Concilio ipsius vnici gregis reformationem videre possimus, oramus, vt nobis velit concedere rex æternus. Datum Mediolani die 11. mensis Decembris, regnorum nostrorum anno Hungariæ 45. Romanorum 22. & Bohemiæ 12. Ad mandatum dñi Regis Gaspar Slick.

* Sitck

LITERA REGIS AD PAPAM super facto eodem.

Beatissime pater & domine reuerédissime, hodiè recepimus Bullam vestrę sanctitatis de manibus E. V. sanctitatis, notificantem nobis dissolutionem sacri Basileensis Concilii, quá eadem sanctitas fecit per suas Bullas hincindè publicari: de qua quidé re nobis nedú terribili, sed infausta nimiùm, nedum amarissimè perturbati, immò tanto vehementiùs stupefacti sumus, quanto apertè videmus calamitates innúmeras, discriminosa pericula atq; scandala, toti Christianismo exinde successura, & fidem catholicá p̃ hoc indubiè fundamentaliter eneruari. Et quáuis plurima & infanda mala, q̃ stylo describi nó possunt, ex dissolutióe tali sequutura sunt, tamen nos accensi zelo, quem gerimus ad religionem fidei, & affectu filiali, quem habemus ad vestrá sanctitatem, ad satisfaciendum quoque debito nostro, qđ nobis tanquam Romanorum regi aduocato & defensori Ecclesiæ incumbit, p̃mittimus vestræ sanctitati hîc inclusa certa Auisamenta, & repentinè quidem ac festinátissimè: qm̃ arduitas &

& magnitudo rei, ipsius oratoris missioné propter moram pati non potuit, in quibus eadem sanctitas versando colligere poterit pericula, in quę Ecclesia Dei ruitura est, si concilium dissoluatur, quod absit: videbit etiam sanctitas vestra in auisamentis præfatis mentem nostram super rationibus, q̃ vestram sanctitatem ad huiusmodi dissolutionis materiam permouerunt: q̃ vtiná tãtum facerent in hac Christianorum extremitate, quantum sine fructu prolongát. Rogañ. obsecrañ. ac affectu maiori quo possimus requirentes vestram sanctitaté in Dño nostro Iesu Christo, cuius res agitur, quatenùs pensata totius Christianę religionis subuersione, mox remediare dignemini, scribere & mandare reuerendissimo p̃sidenti & sacro concilio, vt nullatenùs dissoluantur, sed in noïe spiritus sancti, in quo cõgregati sunt, incepta feliciter perficiant. Et si q̃ vestra sanctitas in cõtrarium scripserit seu nunciauerit, illa respectibus p̃missis legitimis pensatis, protinus reuocet, eidemque concilio fauores & omnes promotiones impédat, necessitas summa requirit. Auisata em̃ esse debet eadem sanctitas, q̃ nisi hoc celeriter fiat, Ecclesia Dei in deterrimas conditiones prolapsura est, potissimè in Germaniæ partibus, q̃ iam proh dolor indubioso vacillant discrimine. In quo ꝑfectò sanctitas vestra quæ hucusq; tanquam innocens sine macula tenta est, non modicè (qd dolenter describimus) suspicionis notæ subiacebit. Quam quidem remediũ salutare vestra sanctitas tollere velit, & hanc adhortationem nostram, ad quam nos extrema vnctio, quam Ecclesia Dei modo expectat, ac conscientia nostra, ac filialis erga sanctitatem vestram vrget affectus, paternè & benignè suscipere & sic prouidere, vt Grex Dominicus nõ tam miserè dispergatur: sed boni pastoris regimine, ad eiusdem & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam, cùm tempus assit gratiæ, feliciter conducatur. Personá vestræ sanctitatis sanam & incolumem cõseruare dignetur altissimus feliciter & longævè regimini Ecclesiæ. Datum Placentiæ diæ nona mensis Ianuarij, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c. 45. Romanorum 22. & Bohemiæ 12.

Optat Imperator, vt Ecclesia ad põtificis obedientiã reducatur: cui vtinã Basileenses obtemperassent.

AVISAMENTA AD DOMINVM summum pontificem ex parte domini Romanorum &c. Regis, super facto Basileensis concilij.

PRimo, quéadmodùm vestra sanctitas in Bulla nobis transmissa notificat nobis primò dissolutioné sacri Basileeñ. concilij &c. Ita perlecto diligẽter tenore eiusdem, nõ videmus aliã penitus causam dissolutionis, ꝑpter quam fiat, contineri, nisi propter reductionem Græcorum ad ritum Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ. Et quemadmodùm eadem sanctitas nos rogat, vt si aliqua auisamenta excogitaturi sumus, ad pacem fidelium religionis Christianæ ac statum & honorem Ecclesiæ facientia, vestræ sanctitatis velimus exponere &c. ita requisitione vestrę sanctitatis ꝑmoti & inducti, etiã deuotione syncera quá ad bonũ Ecclesiæ & statũ vniuersæ reipublicę Christianæ gerimus, rubore deposito & confidenter dicimus, q̃ hęc causa Gręcorũ, nullatenùs sufficere potest ad dissolutionem ipsius sacri concilij, quanuis benè esset res sanctorũ & multùm optabilis, ipsos Gręcos reductos videre, nec prætermittẽdum est suo tempore ad illa intendere. Sed non poterit nec debebit ipsa reductio, quæ tot centenis annorum sic perstitit, & dubiosa quidem est, rebus tam arduis, q̃ subuersionem totius nostrę fidei tangunt, quoquo modo p̃poni: quia vtiq; res illa moram pati non potest, q̃ hucusq; tãto tempore perdurauit sine lęsione Romanę Ecclesię, cùm à Græcis & suis concredentibus hucusque Christianitas nihil violenti pertulerit. Sed istę res videntˀ nobis debere ilico ad manus recipi, tanquàm magis bonę & arduæ, quæ facere possunt ad extirpationem hęresum, quę hodiè tanta enormia mala in populo fideli patrant, nec cessant, sed igne & gladio trucidant, nõ parcentes sexui nec ætati. Nunquã em̃ credibile esse poterit, Gręcos ritui nostro conformari velle, vidẽtes nos in tanta strage, dissensione, & deformitate morum & vitiorum, nec vnquam aliquã correctionem adhiberi, sed de die in diem nos in viliora & magis inordinata corruere, & ritum nostrum ac obediẽtiam Christicolarum, quasi penitùs extingui. Dicunt ipsi apertè:

Sæuitia Hussitarum

Turpe est doctori cùm culpa redarguit ipsum.

Sed si nos viderent esse cõpositos & reformatos, & intendere ad extirpationem hęresum & pacé fideliũ, profectò indubij sumus, q̃ se deflecterent. Sed hoc iterũ per alios & alios modos, Deo faciles & benè conuenientes, ꝑut à nobis enucleatiùs & clarius informabitur sanctitas uestra. Secũdò sacrum Basileense conciliũ misit nobis certas literas, Bohemis Hussitisq; * sonantes, eosq; ad Basileam pro reductione ipsorũ vocãtes, quas ilicò eisdem trãsmisimus, adiunctis nostris oportunis & adhortatorijs literis, tenorem literarũ Sacri concilij continentibus. Super quibˀ Pragenses, qui inter eos potiores sunt, in Praga dięta, * prout in copia hic annexa, sanctitas vestra elicere poterit, & vt nos aliundè informamur, speratur omninò de cõparitione ipsorũ corã concilio, & verisimiliter etiàm multo magis ad hoc stringuntur, * quanto iã in regno nostro Hungariæ cõflicti sunt, & magnam partem sui exercitus, equestriũ

Strages Hussitarum.

&

& pedestrium, ac instrumentorum & Curruum, auxiliante Dño, perdiderunt, & etiã per illustrem filiũ nostrũ ducem Austriç, æstate pterita in Morauia potenter de cãpo depressi, & in fugam conuersi, ac nouissimè i ducatu Austriç notabiliter sunt prostrati. Insupèr etiàm, quia ipsum conciliũ ipsis magnum terrorem inducit, cùm audiũt, illud ad extirpationem hæresum esse potissimè congregatum, quibus cõparẽtibus, speraremus ipsos per sacrũ conciliũ ita informari, ꝙ contenti recederẽt, & hæc pestis DEO dante cessaret: nec intentio concilii & nostra vnquàm fuit neq; est, vt super articulis ipsorũ priùs damnatis debeat * fore disputatio, prout tangit sanctitas uestra, sed solùm informatio & instructio per sacras scripturas, vt se errare cognoscant, & resipiscant, prout dñs noster Papa Martinus pdecessor vester, nobis & regi Poloniæ in pluribus suis Bullis faciẽdũ imposuit & persuasit. Et in casu quo nil perficeret, tñ uidens sacrũ concilium ipsorum pertinaciam, feruentius ad eorũ suppressionẽ intẽderet, & super his ex omniũ regionũ finibus prouideret, qm̃ hoc onus solis est importabile Alemanis. Insupèr quia locus Basileensis præfatis Hussitis est deputatus, & sacrum concilium, nosq; securitatem illuc conducendi illis plenè obtulimus, & per literas nostras affirmauimus: quid dicent ipsi hæretici, sentientes dissolutionem cõcilij, nisi ꝙ nos fugiamus eos, & Ecclesiã cõtra eorum rõnes quodãmodò succubuisse? & sic cõfortabunt suos, & fideles populos, ad quos iam, vt audiuimus, errores suos & articulos cum insertionibus sacrarum scripturarum miserunt, mortali contagione inficient, in quo cunctus populus spem suã defixit: nec illud tãtam moram perferre quomodolibèt poterit, quanta esset huiusmodi protractio cõcilij: quia reuerà in tãto tẽpore & ipsi quasi totã Germaniã possent subripere, prout circunquaq; in magna parte de facto fecerunt, nec resistentia aliqua pararetur, nec parari posset, propter dissolutionẽ ipsius concilij, uti claret. Tertiò, quia ubiq; famatur, sacrum concilium pro reformationẽ morum in populo catholico & etiam statu ecclesiastico cõgregatum fore &c. modò si dissolutum maneret concilium, reuerà timẽdum est, ꝙ laici qui multimodè contra clericos debacchant̃, capiãt occasionem irruendi cõtra ipsos, dicentes in cõgregãdis & dissoluendis conciliis sine fructu illusiones fieri, prout priùs etiã factum est, prout manifestè clamant, ꝙ nõ expectãt nisi finẽ huius concilii. Et ut principium huius mali ostendamus. Eccè ciuitas metropolitana Meyddeburgeñ. expulso suo archiepiscopo atq; clero, iã per terras ipsius ecclesiæ in fortitudine curruum Hussitarum diuagant̃, quibus in subsidio sunt quasi oẽs ciuitates Saxoniæ maritimæ, & maiorẽ (vt timendum est) habebunt sequelam, si non celerrima fiet prouisio. Insupèr, vt auisamur, Patauieñ. ciuitas suo episcopo rebellauit, & se parat ad expugnandũ castra sua. Demum ciuitas Bambergeñ. q̃ ꝓpter mutationem, quã fecit cõtra hr̃ticos ex indulto nostro, per clerum infestatur, in magna est vacillatione, & quia pdicta loca oĩa Bohemis sunt uicina, timendũ est, ꝙ per dissolutionem concilii, quod pro separandis talibus nuncios suos transmittit, illa loca talia cum hæreticis in spem subsidij partita capiẽt, quç nullis vel saltem grauissimis erũt recuperanda laboribus. Quartò, quanuis multi principes nobiles & ciuitates circũquaque Bohemiam post rupturam exercitus cum hr̃ticis treugas inierunt, tñ maior pars adhuc se cõtra eos sustentat, ponẽdo spem suã totalem in ipso concilio pro liberatione sua: ad quos dictum conciliũ, & nos dudum pro eo misimus, qui audientes cõcilium debere dissolui totaliter se auerterent, & treugas etiã inient ad redimendas vexationes, & quid in° locum sequetur, nisi illius prauitatis adhæsio? Quintò, quẽadmodum ipsum sacrum concilium pro ponenda pace inter cætera congregatũ existit, & iã inter quàm plures reges, principes & alios sint ꝑparamenta & initia facta, ad dãdũ modos pro pace: ita ipsi audientes dissolutionẽ cõcilii, conuertent se ad gladiũ, & erit error nouissimus peior priori; nec posteà erit aptitudo id faciendi, cùm principes fuerint exhausti terræ per clades, cædes, & sanguinis effusionem desertæ; & in periculum innumerabilium animarum & corporum, quæ infra has prorogationes & inducias, proh dolor corruent: cessabunt etiam multæ prouisiones, quæ in eodẽ cõcilio pro republica Christiana fieri possent: & innumera prouenient scandala, in destructionem totius religionis Christianç vergentia, q̃ uestra sanctitas clariùs quàm possunt describi prospicere ualeat. Idcircò nos petimus, inuocamus, & quanto efficaciùs possumus, requirimus uestrã sanctitatẽ, quatenùs eadẽ uestra sanctitas in continenti ad præfatũ dñm præsidentem & sacrum concilium scribat & mittat, ut nullatenus dissoluantur, sed in nomine Domini in quo congregati sunt, incepta feliciter ꝑficiãt. Et si quæ uestra sanctitas in contrarium scripserit, seu nunciauerit, illa protinùs reuocet & annullet: Auisando vestram sanctitatem, quod nisi hoc fiat, hr̃ses istæ armatæ multimodè augebunt̃, & Ecclesia Dei, indubiè in pessimas conditiones ruitura est, quibus postmodùm nulla potẽtia, nullo cõsilio, nullá ve arte seu ingenio succurri poterit. Et reuerà tñ hi, qui uestrç sanctitati dederunt consilium, non intellexerunt

Margin notes: * fieri — Magdeburgẽses & vrbes maritimç fauent Hussitis.

runt forsitan tanta ventura mala, vtinã saperẽt & intelligerent, ac nouissima prouiderent. mora enĩ in hoc negocio periculosa est, & nullatenùs sufferẽda. Et si quippiã fortassis pertimescerent, aliqua contra statum Ecclesiasticum per laicos debere tractari, non timeant: quia laici falcem suam non habebunt in messem illam immittere, immò profectò induciæ protractionis, quæ quæruntur, laicos faciẽt contra clerũ & Ecclesiam insanire: qđ tñ per istud cócilium ordinatè tolletur de medio, dum laici videbunt clerum omni bono intendere.

¶Item considerandum est vestræ sanctitati, quòd sacrum concilium (vt putatur) ad huiusmodi dissolutionẽ nullatenùs cósentiet, cum quo etiam maior pars regum, principum, prælatorum & communitatũ concurret, & vestra sanctitas quę hucusq; in Ecclesia Dei sine ruga & macula tẽta est, per huiusmodi opera poterit sibi suspicionem & rubiginem facere, ac innocentiam suam per hoc quòd facili & quasi nulla legitima ratione subsistit dissolutionis negocium, fermentare: quia dici poterit, quòd vestra sanctitas hac occasione foueat hęreses, cædes, & clades inter Christicolas, & perseuerantiam deformitatum & vitiorũ in populo: & timendum est, quòd habebũt sequelam multorum. Item si vestra sanctitas vellet concilio personaliter interesse, esset bonum & salubre, si posset. Sed si non potest, festinanter & citò demandet illud exequi, prout est inceptum, quia res illæ quæ vsque ad sanguinem tangunt, nullatenús volunt moram, nisi cum dispendio totius Christianitatis. Et si vestra sãctitas postea voluerit personaliter interesse super facto Græcorum, seu alijs, quæ non requirunt tantam festinantiam, poterit congregare aliud cóciliũ, quod fiet cũ gratitudine & maiori aptitudine, quàm nunc hæc mora tolerari posset: nam isto dissoluto, nescimus si per annum cum dimidio aliqui cógregari possent propter dispendia, quæ interim euenirent. Hæc omnia sanctitas vestra velit diligentissimè cósiderare & prouidere, ut istud cócilium mox restauretur: suscipiatque hanc adhortationem nostrã paternè & benignè, quàm facimus fideliter, vrgente ad eadem conscientia & extremitatibus, in quibus Ecclesia Dei constituta est, & etiam quia maiestas sua ualdè inuitè perciperet, quòd sanctitati vestræ exinde aliqua inter Christicolas deberet sinistra suspicio suboriri, quemadmodum nos vestrę sanctitati, dum cum eadem constituemur, prout in breui speramus, clariùs communcabimus.

INSTRVCTIO DOMINORVM euntium ex parte Cæsareæ maiestatis ad dominum summum pontificem.

PRIMO exponatur, qualiter ad aures regias peruenerit, ꝙ sanctitas domini nostri gentes suas amigeras miserit contra maiestatem regiã, & subditos suos, ac terras sibi & imperio subtractas, absq; culpa regia, & nulla offensa & rationabili causa præcedente. Et quanuis hucusque nũquã crediderit, sanctitatem suam erga maiestatem regiam aliquam indignationem velle aut posse concipere, seu facere, licèt Nicolaus de Tolentino, qui se per expressum capitaneũ generalem Ecclesiæ scripsit, aliâs veniens cũ Florentiñ. gentibus in ante Lucã, gentibus regijs, vt debitum erat, Papam defendentibus, publicè clamari fecerit, Viuat Ecclesia: tamen iã habet* tertius, qualiter Nicolaus de Fortebrachijs contra terras imperio subiectas nouiter insultauerit, & illas nõie suæ sanctitatis & Ecclesiæ postulauerit, qualiter etiã memoratus Nicolaus de Tolentino in * Maricim Senensem pridẽ patrauerit, eadem Sanctitas persentiet in schedula cũ præsentibus ostendenda, quæ tamen Maiestas sua à dicta sanctitate minimè sperasset, cùm talia nũquã demeruerit, sed semper studuerit omni solicitudine suæ sanctitati & sedi Apostolicæ summa deuotione & filialiter cóplacere: nec ab eo vnquam compertũ est contrariũ. Non potest non mirari, quis sanctitatem suam contra suum aduocatum & filium sine cã commoueat: & si subditi suæ maiestatis & imperij sacri, eandem sanctitatem aut suos in aliquo molestassent, fas fuisset, eã antè auisare: & ipsa fuisset quàm parata, nedum eidẽ sanctitati, sed & cuiq; de subditis suis iustitiã ministrare, quod profectò in aduersum paternaliùs & clementiús actum fuisset, q̃ tali indignatione prorũpere, cùm cótinuò eadem sanctitas suæ maiestati scripserit, ac latissimè nunciauerit, ac nouissimè per venerab. Iacobum archiepiscopum Ebredunen. principẽ Tristamerariũ suũ dici fecerit, se erga eandem maiestatẽ optimè esse dispositam, eamque multùm amare, nec aliud vnquã sperauit, & adhuc ꝙ sua sanctitas clementius & paternalius cogitabit & aget, vt i eadẽ sperat.

¶Item regia maiestas suscepit reuerẽter, & vidit, ac audiuit diligẽter bullas suæ sanctitatis per dñm archiepiscopum allatas: sed quia negocia illa magni sunt póderis, & extra potestatem regiam, non posset super illo suæ sanctitati eadem Maiestas efficaciter respondere, cùm illa potiùs pertineant ad sacrum Basileeñ. cócilium, prout aliâs oratoribus Apostolicis in Parma cóstitutis clarè dixit eadẽ Maiestas, tales res concilium tãgentes, ibidèm quæri debere. Et

* for-tius * cer

Et sic denuò ibidem dicet, & ad hoc cooperabitur omni posse, vt res illæ benè cedant. veruntamen rogat, petit & obsecrat eandem sanctitatē filialiter deuotè in Dño nostro Iesu Christo, quatenùs eædem limitationes & modificationes capitulorū in bulla expressorū, defendendo illud Concilīū ad laudē Dei & salutem suæ sanctę Ecclesię, dignetur simpliciter & indistinctè manutenere & fouere, vt super articulis & rebus, pro quibus congregatū est, procedat liberè iuxta formas & modos in retrò generalibus Concilijs tētos. Quod si eadē sanctitas faceret, vt sperat eadē maiestas, ꝓuidebit indubiè saluberrimè honori & dignitatibus suis, & extollet ad ęthera, & sub eius regimine eiusq; ꝑsidio in Ecclesia Dei, nunc vndiq; impugnata, tot bona sequutura sunt, scilicet reductio hæreticorū atq; hæresum extirpatio, q̄ in foribus est, & sine generali Cōcilio nullatenùs fieri potuit, & alia bona innumera. habebitq; maiestatē regiam deuotam semper & obedientem filium in auribus suę sanctitati gratum & Ecclesiæ Dei accommodū. nam profectò si id non fiet, prout eadē maiestas sæpiùs scripsit & dixit, ac protestata est, indicibilia scandala exinde proh dolor sunt euentura. Item regratiatur summoperè sanctitati suæ de paterna affectione & clementi oblatione sanctitatis suæ erga maiestatē eandē, quemadmodùm in schedula parua contentum est: q̄m maiestas sua* quia dn̄s Archiepiscopus Ebredun̄. conclusit cū reuerendiss. dn̄is Cardinalibus deputatis per sanctitatē D. N. ad facta illorum qui sunt in Basilea, idem dn̄s noster vult habere literas à dño Romanornm rege attētiùs cū Sigillo maiestatis & subscriptione propriæ manus suæ. ꝙ si illi non consentirent, & posteà in aliquo contrafecerint, idē dn̄s rex promittit & iurat sub fide regia, prosequi eos tanquàm homines turbatores pacis & quietis Ecclesiæ & totius religionis Christianæ, ad simplicem requisitionem ipsius dn̄i nostri, sicut ipse per iuramentum est obligatus, & adhærebit suæ sanctitati tam in Concilio per eandem suam sanctitatem tenendo, quàm alibi. Item ꝙ idem dominus Ebredun̄. asserit præfatum dn̄m regem affectare accedere ad vrbem Roman̄. & præfatum dn̄m visitare, quem semper præcipua charitate dilexit, & sperat ꝙ per communicationē ipsorum adinuicem, multa poterunt fieri congruentia, concernentia fidem ipsorum & Ecclesiam & totam Christianitatem. Item dn̄s noster contentatur de accessu suo cùm ipsum à tempore Cōcilij Constan. quo cognouit eū, semper fuerit magna dilectione & affectione prosecutus, dummodò eius aduentus pacificus sit, id est, cum illis de domo sua tantum, vt aliàs tactum fuit. & certificatus de tempore aduentus sui, mittat obuiàm sibi vsque ad confinia terrarum Ecclesiæ duos ex reuerendissimis dn̄is Cardinalibus, & alios ꝑlatos & clericos ad ipsum associandum honorificè, & ipsum securè conducent, & tenebit per Dei gratiam, & remittet cum honore, pace & benedictione Dn̄i nostri Iesu Christi, & sanctorum apostolorū eius Petri & Pauli, ac sua. Et si voluerit in comitiua sua habere de gentibus armigeris ꝑ. fati domini nostri, tam in veniēdo quàm in reuertendo: & si petierit quòd dictæ gentes faciant conueniens prædictæ materiæ, contentatur dominus noster, quòd fuit hoc declaratum, ꝙ antequàm intret terras ecclesiæ, præstabit iuramentum, quod de iure præstare tenebatur antequàm intraret Italiā, iuxta formam Clementin̄.

for. *gratè suscepit, quia*

Item ad ostendendū charitatem, amorem & beneuolentiam erga personam dn̄i regis, consideratis magnis expensis habitis per futurum dn̄m regem, dn̄s est paratus subuenire eidem domnino regi, postquàm intrauerit terras Ecclesiæ: & eum illa paternali charitate amplecti, qua pater bonus filium optimum cōplecti debet, prout per oratores suos aliàs oblatū fuit. Et super hoc dominus noster paratus est deputare aliquos, qui habeāt tractare cum deputandis per dominum regem, & infallenter sperat quod erunt in bona concordia cum Dei adiutorio.

LITERA REGIS DE CONcordia cum papa, lecta die secunda Maij, anno Domini 1433.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungarię, Bohemiæ &c. rex, reuerendiss. in CHRISTO patribus ac venerabilibus dominis, sacrosanctæ generali Basileensi synodo, in spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiā repræsentanti, amicis nostris charissimis ac gratè & syncerè nobis dilectis.

¶Reuerendiss. in Christo patres & dn̄i, ac venerabiles & egregij syncerè grateque dilecti, ad requisitionem & cōtinuatā instātiam vestrarum paternitatum, vt ad sacrum concilium nos quanto citius* transferremus, satis conflauimus operas nostras atque studium, vt consilijs vestris nos conformare possem*, quemadmodùm profectò ipsi cōcilio & rebus peragendis per præsentiam nostram nō modicum commodi euenturum sperauim*. Sicque res nostras aptauimus, vt siue per terram, siue per mare disponeremus procedere, omnibus periculis & discriminib* parṫipensis. Veruntamen approbante domino summo pontifice sacrum concilium, ad persuasionem nonnullorum notabilium virorum & etiam oratorum nostrorū & imperii sacri principū Electorum, qui nobis huiusmodi bullas exhibebant, nobisque recessum nostrum sine imperialibus infulis nostris penitùs dissuadebant, cum sanctitate sua remāsimus concordes in deificis, licitis & honestis. Sicq; per totum istum mensem Aprilis cum S. sua in Viterbio constituemur, & vsq; medium

* *conferremus.*

medium Iunij vel prius in vrbe Romañ. à S. sua coronabimur, præstabimusq; & innouabimus sibi illa iuramenta, quæ nostri prędecessores Romanis pontificibus præstiterunt. Istudque adiecimus, quòd ipsum manu tenebimus, quantum cum Deo poterimus: Quoniam nos vsquequaq; ad alia obligari non permisimus, nec permittemus. Et hæc V. P. ideo describimus, vt si aliquis hanc cócordiam sinistrè initam, forsitan interpretari vellet, illud à V. P. non credatur: quoniã hæc concordia bonis respectibus facta est. Dispositique sumus semper ipsi Concilio, iuxta bullam per nos traditam, in prosecutione illorum, pro quibus ipsa synodus est congregata, plenariè fauere & constanter adhærere. Certificantes vos, quòd nisi S. sua sæpè dictum Concilium approbasset, indubiè sine ipsis coronis, quas propter facta ipsius Concilij tanto tempore prætermisimus, ad propria redissemus: quemadmodum de his omnibus illustris princeps & locum tenens noster dux Vuilhelmus V. P. poterit clarius informare, cui in dicendis velitis credere tanquàm nobis. Datum Senis die 15. April. regnorum nostrorum anno Hungarię &c. 48. Romañ. 23. & Bohemiæ 13.

Reuerendissimis reuerendisq; ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ generalis synodi Basileensis &c. Sigismundus Dei gratia Romanorũ Imperator semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. rex Reuerendissimi reuerendique patres, amici charissimi, ac venerab. & egregij, deuoti syncerè grateque dilecti, audito pridem, ꝙ P. V. super controuersia sessionis inter illustres archiprincipes sacri Romani imperij electores & ducem Burgundiæ quandã prouisionem fecerint, quæ per ambasiatores vtriusq; partis ambasiatorio nomine gratificata sit, de vestrarum paternitatum solertia, & ipsorum ambasiatorum industria cõfisi, spemq; firmam assumentes, ꝙ huiusmodi prouisio nostro & ipsius sacri Romani imperij ac ipsorum archiprincipum honori expediat, sumus admodum gauisi. Sed intellecto ad pręsens, ꝙ quidam procuratores illustris Erici ducis Lauuenburgeñ. qui se nominat Saxoniæ ducem, ac ipsius sacri Imperij electorẽ & Archimarescallum, huiusmodi prouisionis occasione se de loco illustri Frederico duci Saxoniæ, sacri Romani Imperij Archimarescallo, Lantgrauio Thuringiæ, ac Marchioni Misneñ. & Ambasiatoribus eius debito intromiserint, seque intruserint in eodem: satis illud nobis visum est alienum. Et quia genitorem præfati Frederici, ac deinde ipsum Fredericum de ipso ducatu Saxoniæ ac iure eligendi Romanum principẽ, ac etiam ipsi Archimarescallatus officio inuestiuimus, cuius inuestituræ vigore, primũ genitor, ac deinde Fredericus nat' eius, possessionem principatus Saxoniæ nacti sunt. & deinde ꝑ illustres sacri Romani imperij electores ad ius & exercitium dignitatis & officij principis electoris & Archimarescalli similiter recepti sunt & admissi: non immeritò mansimus admirati de supradicti ducis Erici, quinimmò suorum Ambasiatorũ pręsumptione, qua possessionem iuris & dignitatis apud alium constitutorum ante euentũ iudicialis arbitrij violenter inuadere ꝑsumpserunt. Licèt itaq; credamus vestras paternitates nostros & imperij nostri principes vestra dispositissima domo, quantum ad sessionem, incessum, vel aliam exhibitionis reuerentiam non aliter honorare, quàm à nobis & imperij nostri principibus honorantur, sicut & nos ecclesiasticos pręlatos secundum gradus ecclesiasticarum dignitatum in nostra curia reueremur: ne tamen in posterũ oriatur discordiarũ materia pręmissa, quanuis vndiq; notoria vestris paternitatibus duximus intimanda, quatenus prælibato Frederico & eius Oratoribus honorem Archiprincipi & electori iuxta vestræ prouisionis normam impendendum exhibere velitis, prout nos & imperij nostri principes & vniuersi proceres sibi impendunt. In quo nobis V. P. facient complacẽtiam multùm gratam. Datum Vlmæ Constantiensis diœcesis die 19. Iulij, regnorum nostrorum anno Hungariæ 48. &c.

EPISTOLA IMPERATORIS Romanorum, qua Concilium certius facit de victoria Bohemorum aduersus Taboritas.

Reuerendissimis ac venerabilibus in Christo patribus ac dominis sacrosanctæ generalis synodi Basileensis, in Spiritu sancto legitimè congregatis, Ecclesiam vniuersalem repræsentantibus, amicis nostris charissimis ac gratè & syncerè nobis dilectis, Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus &c. Hungariæ, Bohemię &c. rex Reuerendiss. in Christo patres & domini, amici charissimi & reuerẽdi, gratè syncereque dilecti, hodiè hora vesperarum cõfluxerunt ad nos nuncij, qui in tribus diebus & citiùs de Bohemia volantissimè applicuerunt, afferentes nobis iocundissima & felicissima noua de victoria nostrorum & conflictu Taboritarum & illorũ qui aliâs in obsidione ciuitatis Pilzneñ. erant, q per Dei gratiã, à quo omnis procedit victoria, in planitie inter ciuitatẽ *Gursim & monasterium * Scalicz forti bello cum modico damno nostrorũ victoriosè prostrati sunt, quarũ literarũ aliquas originales vestris reuerendissimis paternitatibus mittimus pręsentibus interclusas. Hæc reuerendissimi patres voluimus vestris paternitatibus pro singularissimo gaudio cunctis Christifidelibus optan-

optantissimè nunciare, rogãtes cordintimè, quatenùs altissimo Domino Iesu Christo infinitas agentes gratias cum processionibus & alijs solennitatibus, ad bonum & felicem progressum tam felicis principij, immò verius medij, omni opera atq; cura vigilare velitis, quoniam & nos similiter de agendis nil prætermittemus. Et quæcunq; in futurũ habuerimus, vestris paternitatibus die noctuq; intimare curabimus. Datũ Vlmę die 4. Iunij.

EPISTOLA IMPERATORIS Romani ad Concilium.

Reuerendissimi reuerendiq; in Christo patres & domini, ac venerabiles & egregij, syncerè grateq; dilecti, confirmat continuò Deus noster magnam misericordiã suã super nos in felici prosecutione rerum Bohemiæ, quæ Christo disponente, qui cuncta gubernat, indiès considerabiliùs diriguntur. Scribũt enim nobis illi oratores nostri, quos in ꝓxima diæta Prageñ. habuimus, quomodò omnes Bohemi in vnã sententiã vnamq; voluntatem tracti sunt in materia articulorum fidei. Et ꝙ super reliquis ad vos versus Ratisponã, missuri sunt in festo Assumptionis Virginis gloriosæ. Talisq; datur spes, vt nil meliùs possit superaddi. Quarum literarum copias de Bohemico in Latinum translatas V. P. mittimus præsentibus interclusas. Verum reuerend. patres, quia ipsi Bohemi multum affectare vidẽtur in huiusmodi diæta Ratisponeñ. præsentiam venerab. Cõstantieñ. Episcopi; etiam auditoris & magistri Martini, & aliorum qui tractatibus ipsorum priùs affuerunt, nos opinioni eorum & desiderijs concurrentes, illud nedũ vtile, verùm etiam pro bona conclusione & salubri consummatione omnium tractatorum necessariorum arbitrantes, vos attentissimè adhortamur, quatenùs P. V. velint dare ordinem, vt præfati patres & magistri in huiusmodi diæta omninò intersint. Et si etiã aliqui alij superaddendi fuerint, & illud extollimus atque laudamus, vt & desiderijs ipsorum Bohemorũ satisfiat, & ipsi patres nobis & nos ipsis in mutuis peragendis possimus assistere atque consulere. Hæc itaq; reuerendissimi patres vobis pro consolatione statuimus scribere, vt nil vos lateat de his, q̃ ad notitiã * vestrã in tam arduis rebus deueniunt. Et quicquid in processu temporis habuerimus, V. P. significabimus, exorantes altissimum, vt succedant talia, q̃ V. P. cum immensa iocunditate significare possimus. Datum Vlmæ Constantieñ. diœcesis, die 13. Iulij regnorum. *

for. * nostram

LITERA DOMINI REGIS Romanorum patens, per quam promittit inconcussè adhærere Concilio, lecta in congregatione generali die lunæ * 19. Ianuarij, 1433.

* 2. Maij.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus tenore præsentium vniuersis, quòd cùm inter alios orbis principatus sacrum Romanum imperium diuinitus institutum obtineat principatum, cui Deo authore præsidemus, & assidua pulsemur solicitudine, vt ea quæ concernunt religionem Christianam & bonum Ecclesiæ sanctæ Dei, quorum aduocatus & protector ex officio nobis incumbẽti sumus & esse debemus, procurareque habeamus stabilitatem & felicem progressum eorundem: sanè cùm ex sacrorum generaliũ Constañ. & Seneñ. Conciliorum decreti cõstitutione suscepta felicis record. Martini Papæ Quinti, & deinde sanctissimi domini Eugenij Papę Quarti successoris immediati authoritatiua approbatione sacrum Basileense Concilium initiatum fuerit, roburque & authoritatem sumpserit & progressum habeat: Et successiuè per idem sacrum Concilium Basileeñ. & Romanos patres in eodem existẽtes & illud celebrantes, cũ instantia fuerimus requisiti, vt tanquàm aduocatus Ecclesiæ sanctæ Dei & defensor, protectionem ipsius in nobis assumeremus, prout ad nos pertinere dinoscitur, quod personaliter exequi non valentes, * vocati inuitati primò per dominum Martinum, & ipso sublato, per dñm Eugeniũ summos pontifices prędictos transire ad Italiam, prout trãsiuimus. Et proptereà loco nostri protectionem in nobis assumendo, prout tenebamur, in eodem sacro Concilio protectorem dimiserimus illustrẽ principem Vuilhelmum comitem Palatinũ Rheni & ducem Bauarię auunculum nostrũ charissimum, deputamusque & instituimus cum plena authoritate & omnimoda potestate, prout in nostris super hoc confectis literis pleniùs continetur. Et quia (vt percepimus) nonnulli vaniloquentes, non rectè sentientes, ipsum sacrum * persuadere ac turbare per exquisitas vias * molientes vt de nostra pura mente, interpretationeque eiusdem & voluntate, cunctis appareat euidenter, ad cõfutationem iniqua peruersè loquentium, volentes reuerendiss. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos Deo amabiles, necnon venerabiles abbates, prælatos, & omnes alios in ciuitate nostra Basileensi congregatos & congregandos, sacrum generale Concilium facientes, & illud celebrare intendentes, sacrosanctamque vniuersalem Ecclesiam repræsentantes, & eidem adhærentes, & adhęrere volentes, & quoscunq; alios de eadem nostra intentione & voluntate claros reddere & securos, ad ipsius sacri Concilij corroborationem firmiorem & authorizationem, prout ad nos potest quouis modo pertinere, animo deliberato ex certa nostra scientia motuque proprio in verbo nostro regio dicimus ac tenore præsentium attestamur, ꝙ

for. * vocati &

for. * dissuadere

for. * moliuntur, vt

nos ab initio præfati sacri Concilij Basileen. semper absque omni dubio simpliciter atq; purè eidem adhæsimus, adhæremusque firmiter, & quandiù durauerit continuatum fuerit, adhærebimus inconcussè, nec faciem neque fieri permittemus, Deo authore, quãtum in nobis fuerit, quod sit vel esse possit directè vel indirectè contra ipsius sacri Concilij authoritatem & libertatẽ, seu in præiudicium actorum in eodem vel agendorum in futurum, quo ad eo propter quæ est conuocatum & etiam congregatum. Præsentiũ sub nostræ maiestatis Sigillo testimonio literarum. Datum Senis anno Domini 1432. die 22. mensis Nouemb. regnorum nostrorum anno Hungariæ &c.46. Romanorum 23. Bohemiæ verò 13.

Ad mandatum domini regis,
Petrus Kalde canonicus.

MANDATVM MISSVM Sanctissimo domino nostro Papæ, per serenissimum dominum regem Romanorum, per suos oratores, & lectum in consistorio publico die 8. April. 1433. domini Papæ Eugenij anno tertio. & in eodem consistorio oratores Imperatoris iuramentum Papæ præstiterunt.

SIgismundus Dei gratia Roman. rex semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. rex. Notum facimus tenore p̃sentium vniuersis, q̃ q̃uis inter sanctitatẽ beatissimi dñi nostri Papæ Eugenij atque Maiestatem nostram fuerit semper & sit per Dei gratiam bona concordia & perfecta synceritas animorũ. nihilominùs quia p multos aliquãdo quàm plurima incõsulta hinc indè relata sunt, sicut plerique mortalium prõpti sunt ad zizaniã inter principes seminandã & imprimẽdas suspiciones, quo nihil periculosius esse potest: nè fortè de claritate mẽtium vtriusq; dubium, quod huc usque volauit, ampliùs perseueret: considerantes etiam, ex nostra integra iniunctione bonum publicum secuturum, deliberauimus de proximo visitare sanctitatẽ præfati dñi nostri & vrbẽ Romã, p suscipiendis imperialibus nostris coronis, & alijs rebus perarduis, tangentibus rempub. Christianam & pacem Italiæ, pertractãdis: quę vt perfectiùs & pleniùs pertractari possint, mittimus ad sanctitatẽ p̃fati dñi nostri Papæ Eugenij dilectos consiliarios & ambassiatores nostros magnificos, Matikonem comitẽ Keuvineñ. & Capitaneum Mandoralbeñ. & Casparem Slick vicecãcellarium nostrũ & Capitaneum terrarum Egræ, constitueñ. creantes, ordinãtes & faciẽtes ipsos tenore præsentium ac authoritate regia nostros veros & legitimos pcuratores & factores & nuncios speciales, & quidquid melius esse & dici potest: Dantesque eisdem plenariã & omnimodam potestatem, plenam licentiam & facultatem exponendi suæ S. pro nobis deuotionem & reuerẽtiam filialem, quam ad suam sanctitatẽ & Romañ. ecclesiã syncero affectu gerim. Necnon petendi & impetrandi à sua sanctitate fauorem & gratiam consuetos, offerendo quoq; eidem suæ sanctitati fidelitatis & cuiuslibet alterius generis iuramentum simul vel successiuè. Et nihilominùs petendi à sua sanctitate nobis per manus suas impẽdendam vnctionẽ, consecrationem, & Romani imperij diadema, ac promittẽdi quòd illa, dum apud Sanctitatem suam fuerimus in propria persona, si opus fuerit, innouabimus: ac omnia & singula alia peragẽdi & cõcludendi, promittendi & spondendi, quæ mutuam vnionem, charitatem & concordiã viæ, sanctitatem suam & maiestatem nostrã & supereminentiæ & dignitatis principes, q super alios à Dño cõstituti sumus, facere & cõseruare possunt, vt etiàm à sanctitate sua, si opus fuerit, obligationes qualcunq; acceptandi, cæteraque omnia faciendi, finiendi, & concludendi quæ nos facere possemus, si personaliter adessemus: ratum & gratum habentes, & habere promittentes verbo nostro regio, quidquid per præfatos oratores & pcuratores nostros actum, factum siue gestũ fuerit, acsi illud in persona propria fecissemus: volentes illa omnia nostris regiis literis & sigillis, si opus fuerit, denuò roborare p̃sentium sub nostræ Maiestatis Sigillo testimonio literarum. Datum Senis anno Domini 1433. die 16. mensis Martii, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c.46. Romanorum 23. Bohemiæ verò 13.

SEQVITVR FORMA IVRAmenti facti in Consistorio publico per dictos Ambasiatores tactis sanctis euangelijs & sacris crucibus cum reliquiis. & lectum alta voce per Casparẽ Slick vicecãcellarium regis Romañ. coram dño nostro Papa p̃sente & acceptãte, & istud iuramentum fuit scriptum in membrana cũ duobus Sigillis pendentibus recognitis esse dictorum Oratorum.

NOs Matiko de Callonz comes Keuvineñ. & Capitaneus Mandoralbeñ. & Caspar Slick vicecancellarius & Capitaneus terrarũ Egræ, Ambasiatores & procuratores inuictissimi principis & domini Sigismũdi Romañ. regis semper Augusti, ac Hũgariæ, Bohemiæ &c. regis gloriosissimi, ad sanctissimũ & clementissimum dominũ nostrum Papam Eugenium Quartum destinati, recognoscimus tenore præsentium vniuersis, quòd nos de mandato & licentia præfati serenissimi dñi nostri regis, cuius pleno & sufficienti mãdato fulciti sumus, quodq; sigillatũ in manus ipsius sanctissimi domini nostri dispositumus hodiè dato literę nostræ præsentis in consistorio Apostolico generali

nerali in manus suæ sanctitatis præstitimus in forma quæ est ista: Nos comes Matiko & Caspar Slick vicecancellarius, procuratorio nomine quo suprà, promittimus & tactis Euangelijs sacrosanctis iuramentum firmamus sanctitati præfati domini nostri, suo & Ecclesiæ nomine huiusmodi iuramétum accipienti, quòd serenissimus dominus rex Sigismundus Ecclesiam & fidem Catholicam pura fide totis viribus conseruabit reuerenter & etiam defendet, omnemque hæresim, schisma & hæreticos quoslibet, fautoresque & receptatores & defensores eorũ exterminabit pro posse, ac nunquam cum Saraceno, Pagano, Schismatico, seu alio quolibet communionem Catholicę fidei non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Ecclesiæ inimico vel rebelli, seu eidem manifestè suspecto, vnionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inibit: Sed tam vestram, quam successorum vestrorum personas, honorem & statum manutenebit & defendet ac conseruabit contra omnes homines, cuiuscunq; existerent præeminentiæ, dignitatis aut status, eidem adijcientes iuramento, ꝙ eadem maiestas manutenebit semper atque seruabit priuilegia omnia, per prædecessores suos reges ac Imperatores Romanos, præfatę Romanæ Ecclesiæ ac alijs quibuslibet ecclesijs quocunque concessa tempore, & continentię cuiuscunque, ipsaque omnia & specialiter ac præcipuè præclaræ memoriæ Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fredericum secundum, atque Rudolphum prædecessores ipsius, præsertim super concessione, recognitione, aduocatione, quitatione ac libera admissione terrarũ & prouinciarum Roman. Ecclesiæ vbilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit, sedi Apostolicæ Romanisque pontificibus sub quocunque tenore concessa, recognoscet, confirmabit, & ex certa scientia innouabit, ac etiam de nouo concedet, & terras ipsas atque prouincias cognoscet ad ius & proprietatem ipsius Ecclesię plenissimè pertinere, easque nihilominùs ex abundanti de nouo Ecclesiæ præfatæ donabit sub prędicto se obligans iuramento, ꝙ ipsas vel aliquam ipsarum partem nullo vnquàm tempore occupabit, seu quantum in eo erit, * permittet, possessiones, aut semitas habebit, seu quomodolibet possidebit, nec in eis etiam potestariæ, seu cuiusuis capitaneæ officium, aut iurisdictionem quamcunque per se, vel aliũ exercebit: quodque vt princeps Catholicus sæpedictæ Ecclesiæ aduocatus, atque defensor, ipsam iuuabit, & consilijs & auxilijs illi assistet opportunis, cõtra quoscunque inobediẽtes & rebelles eidem, & ꝑcipuè contra occupantes & turbantes terras prędictas, seu ꝓuincias vel partẽ quamlibet earundẽ. Sub eodem etiã iuramento * permittimus, quòd tam ipsam Roman. quam alias ecclesias, libertatem Ecclesiasticam, bona, iura, prælatos & ministros ecclesiarũ ipsarũ ipse dominus rex manutenebit, cõseruabit ac defendet suo posse. Et ꝙ Ecclesiæ Romanæ vasallos cõtra iustitiam nullatenùs offendet, deuotos & fideles etiam in imperio constitutos benignè tractabit, nec eos opprimet contra iustitiam, aut quantum in eo erit, per alium opprimi sustinebit, sed in suis potiùs iuribus & iustitijs conseruabit. Sic eum Deus adiuuet, & sancta Dei euãgelia. Et sic nos procuratores nomine præfato recognoscimus, confirmamus, innouamus, concedimus, donamus, & cętera facimus secundum tenorem qui superiùs continetur: Promittẽtes insupèr, ꝙ præfatus serenissimus dñs noster Rex, hoc quoque iuramẽtũ ꝑ nos (vt ꝓmittitur) ꝓstitum, in manus suæ sanctitatis vel legatorũ eiusdem sanctitatis, si illos ꝓmittere decreuerit, ꝑsonaliter innouabit, suas regias patentes literas & sigilla consueta super illis tradendo. In cuius rei testimonium, sigilla nostra propria præsentibus sunt appensa. Datum Romæ anno 1433. die 7. mensis Aprilis.

*occupari

for.* promittimus

ALIA EPISTOLA EIVSDEM Imperatoris Sigismundi ad idem Concilium.

Reuerendissimis, reuerendis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ generalis Basileensis synodi, in spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalẽ Ecclesiã repræsentan. amicis nostris charissimis, ac gratè & syncerè nobis dilectis. Reuerẽdi patres, insinuatione literarum vestrarũ ac relatione illustris Frederici ducis Saxonię, sacri nri Imperij archimarescalli, Lãtgrauij Thuringiæ ac Marchionis Misnẽ. aliorumq; plurimorũ fideliũ nostrorũ nuper accepimus, ꝙ illustris Ericus dux Lauuenburgen. q se nominat Saxonię ducẽ & ipsius imperij archimarescallũ, eundẽ Fredericum coram synodo vestra, seu iudicibus ab ea deputatis, sup ducatu, officio, & iure supradictis trahere nititur in causam, nõ erubescẽs de nostra maiestate publicas proponere querelas, ꝙ sibi licèt crebrè postulanti, iustitiam in foro nostro denegauerimus, seu ministrare neglexerimus. Vndè ꝓpẽden. in primis authoritati nostrę derogari, pro eo ꝙ causas ad examẽ nostrę imperialis maiestatis & ꝓcerũ nostrorũ immediatè spectãtes, ad alienũ forũ ꝑducere conatur: nostrã insupèr honorificentiã detractari ex eo, ꝙ dicimur iustitiæ neglectores, quorũ vtriq; debitis & aptis ad hoc remedijs occurrendo, nuper in aula nostra Cæsarea super his habita diligenti episcoporũ, abbatũ, archiprincipũ, principũ, comitũ, baronũ, & aliorũ procerũ, & ducũ sacri nostri palatij examinatione, tandẽ in ipsorũ & omnium oratorũ Ambasiatorũ, & quorũlibet aliorũ, qui tunc in nostri cõspectus cõstituti

stitui fecerunt præsentia, palàm & solenniter protestati sumus, ꝙ cum archiprincipatus, archimarescallatus, & ius eligendi Romanum principem à nobis & sacro Romano imperio immediatè descendant, ac in feudum dependeant, * cùm autem iuxta formã iuris, ac stylum, & obseruantiam sacri nostri imperij, feudales quęstiones coram dominis feudorum, etiam si minores Valuassores essent, ac paribus curiarum suarum respectu feudi, de quo agitur, decernendæ sint, quod etiam ius in nostra Cæsarea Maiestate & sacro imperio nostro, & paribus curiæ nostræ respectu feudi talismodi meritò debeat illæsum conseruari, consequens esse causam prælibatam ad forum nostrum pertinere: Certificantes præterea omnes & singulos, quorum interesse posset, ꝙ nos præfato Erico iustitiã nullo vnquàm tempore denegauimus legitimè postulanti, nec in futurum Deo propicio denegabimus vnquàm ritè petenti. Quinimmò quandocunq; ipse vel alius iustitiam poposcerit, parati sumus pares curiæ euocare, & causam iuxta stylum imperij nostri diffinire. Quarè V.P. requirimus & hortamur, ac etiam attentè rogamus, quatenùs causam ipsam ad forum nostrum remittatis more solito & consuetudine imperij nostri, & parium curiæ nostræ terminandam. sic enim iustitiæ debitum videtur requirere, & officia nostra in sacrum Concilium meritò postulare. Datum in Vlma feria 4. post Iacobi, anno &c. 34.

* cumque iuxta

Ad mandatum domini Imperatoris
Caspar Slygk miles &c. cancellarius.

EPISTOLA IMPERATORIS Romanorum ad Concilium, qua petit, causam, cuius cognitio ad se pertinebat, ad Concilium appellatam & vocatam, remitti: alioqui protestatur contra Concilium.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex. Vobis Reuerẽdis, venerabilibus, illustribus, magnificis, spectabilibus, generosis, nobilibus, strenuis, prouidis & circunspectis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, militibus, oratoribus, Ambasiatoribus & nuncijs, ac omnibus & singulis proceribus sacri palatij nostri, qui in nostræ Maiestatis conspectu in maxima copia constituti estis. Notum facimus, ac per præsentem nostram insinuationem ac vlteriorem relationem, quam vobis omnibus & singulis sub debito fidelitatis iniungimus, cunctis nostro subiectis imperio publicari iubemus, quòd ad nostræ maiestatis notitiã peruenit, qualiter illustris Ericus dux Lauvenburgeñ. illustrẽ Fridericum Saxoniæ ducem, sacri nostri imperij archimarescallum, Lantgrauium Turingiæ, ac Marchionẽ Misneñ. coram sacro Basileeñ. Concilio super ducatu Saxoniæ & archimarescallatu prædictis ac iure eligendi Romanum principem, trahere nititur in causam, prætendens principatum, officium, & ius supradicta sibi tam hæreditario quàm etiam infeudationis per nos sibi factæ iure deberi. Et insupèr ꝙ nos super impetitionibus sibi præmissorum occasione contra præfatum Fredericum competentibus iustitiam ministrare, denegauerimus, querelas in publicũ proferre minimè veretur. Per quorũ alterũ nostræ Maiestatis authoritati derogatur, per alterum antẽ honorificentiæ nostræ detrahitur. Nostrã itaq; decet solertiam in primis, quædam imperij nostri iura seruare, quinimmò iuxta possibilitatem nostræ facultatis adaugere, prout ex debito sacramenti sumus adstricti. Quod rectè facere compicimur, si causas ad* examen imperialis culminis pertinentes, sub nostra iurisdictione conseruemus. Cùm itaq; principatus officium ac ius supradicta à nobis & imperio nostro in feudum immediatè descẽdant, ac secundum iuris cõis dispositionem, necnon vsum, morẽ, stylum & consuetudinẽ sacri Romani imperij, feudalis cõtentio per dominum feudi ac pares curiæ terminanda sit, liquet, hanc quæstionem, si qua prætendi poterit, ad nostrum & illustrium archiprincipum nostrorũ sacri Rom. Imp. Electorũ pertinere notionẽ. Expedit insupèr de neglectu iustitiæ nostrã solicitudinẽ excusare. Et quidem meminimus, ꝙ post per inuestituram per nos dudum in Fredericũ tunc Marchionẽ Misneñ. genitorem ipsius Frederici (de quo nunc agitur) de ducatu, officio, & iure prædictis gratiosè collatam, illustres Archiprincipes electores, ante ipsius Frederici assumptionẽ, ac in collegiũ & consortiũ suũ aggregationem, causam huiusmodi perpensis maturisq; consilijs biennio ferè digesserunt: tandẽ ipsum in collegiũ & senatũ suũ acceptàrunt, ẽt Erico prælibato renitente, ac successionẽ, & inuestiturã similiter prætendente. Quanquam aũt ipse dux Ericus apud nos plurimum institerit pro iustitia sibi cõtra eundem Fredericum ministranda, foret quoque satis durum, causam & contentionem tam perpenso digestam consilio, rursus in dubium reuocare: quia tamen quæstio ipsa non erat in figura iudicij trutinata, nos eidem Erico semper vltroneos præbuimus iustitiæ complementum ministrare legitimè. Quod aliter expediri nequit, nisi pariũ nostræ curię arbitrio, respectu feudi memorati. Quos vtiq; pares, legitimè requisiti, prõpti sum* more imperialis Maiestatis intra fines Alemanię vocare, vbi de causis & q̃stionibus principũ Alemaniæ ex stylo imperij nr̃i nos cõuenit iudicare. Ex quibus apertè colligitur, nos eidem Erico iustitiæ complementũ in præteritũ minimè denegasse. * Itaq; & in præ-

* iura

* nostram

* atq; in

præsentiarum nos in huiusmodi causa prębemus iustitiæ ministrum, quinimmò Deo propicio, præbebimus semper in futurum, quamdiu nos suo terreno imperio præesse voluerit. Quæ omnia & singula mentibus vestris firmiter inculcari volumus, & in thesauro memoriæ vestrę reponi tenaciùs, & nihilominùs per organa vestra in omni orbe diffundi, quo liquidiùs cunctis innotescere queat, causam huiuscemodi ad nostram & parium nostræ curiæ, respectu ipsius feudi, examen pertinere, nosque iustitiá in ea núquam denegasse. Nec modo postquam diuina præordinante clementia solium Cęsareę dignitatis conscendimus, futuris vnquam téporibus denegabimus. De quo publicè & solenniter protestamur. Quàm insupèr protestationem sacro Basileen. synodo intimare curabimus, ac ipsam requirere, quatenùs causam ipsam à se penitùs abdicet, & ad forum nostrum remittat, more, stylo, & cósuetudine imperij nostri & pariú curiæ nostræ terminandam. In hoc actu protestationis nostrę præsentes fuerunt venerabiles Guntherus Archiepiscopus Magdeburgeñ. Alexáder Trideñ. & Petrus Augusteñ. episcopi, abbas Campidoñ. illustres Fredericus marchio Brandeburgen. archicamerarius sacri imperij, Guilhelmus comes Palatinus Rheni & dux Bauariæ, Albertus Marchio Brandeburgen. & Burggrauius Nuréburgen. Ludouicus comes de Vuirtenberg, venerabilis Eberhardus magister ordinis beatę Mariæ Teutonicorum per Alemaniam & Italiá, Henricus Rulle de Melbingen. præceptor, Marquardus de Kunigsel, & alij commendatores ordinis præfati, Henricus de Furstéburg, Vuilhelmus senior, Henricus & Vuilhelmus iunior de Móteforti. Ioánes de Neuvuéburg, Eberhardus de Kyrchberg, comites, & maxima copia nobilium, militum, & clientum, & Ambasiatorum principum & ciuitatum sacri imperij. In quorum omnium & singulorum fidem, robur, & euidens testimonium has nostras paterites literas fieri, & nostræ maiestatis sigillo iussimus communiri. Datum Vlmæ Constantiensis diœcesis, Anno Domini 1434. die vigelimooctauo mensis Iulij, regnorú Hungariæ &c. 48. Romanorum 24. Bohemiæ 15. Imperij verò 2.

Ad mandatum domini Imperatoris Caspar Slygk miles &c. cancellarius.

SALVVS CONDVCTVS Domini Imperatoris missus sacro Concilio, & lectus in generali congregatione die Sabbati, 23. Iulij, 1435.

Sigismundus Dei gratia Imperator Romanorum semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex.

Notum facimus tenore pręsentiú vniuersis, q́ licèt pridem dum sacrosanctum generale Basileen. Cócilium exordium sumeret, ex institutione pręcedentiú sacrorum Conciliorum, nos omnibus & singulis ecclesiasticis & secularibus personis illuc venientibus, ibidèm státibus, & abindè recedentibus, nostrum saluum & securum cóductum dederimus & concesserimus, quemadmodùm nobis tanquá aduocato & primo protectori sanctæ Romanæ Ecclesiæ & sacrorum Conciliorum dignè conueniebat: easdem etiam personas, cuiuscunq; dignitatis seu códitionis existerent, in nostram specialem protectionem assumeñ: tamen intellecto, q́ nonnulli, licèt superuacuè, dubitent, ne propter diffidationé, quá Philippo duci Burgundiæ fecimus, huiusmodi nostra concessa libertas posset lædi seu infringi, quod tamen nostræ intentionis nunquam fuit, neque est, cùm ipsam diffidationem solùm pro recuperatione iurium sacri Romani imperij & nullius perturbatione fecerimus: statuimus* securitate ipsius sacri Cócilij (cuius felicem & desideratú progressum semper concupiuimus) cum non mediocri nostra exhibita opera salubriter prouidere, & mentem nostram synceram declarare, ne quisquam nobis imputare habeat, nos aliqd intentasse, quod quomodolibèt esse possit ad perturbationem ipsius, seu venietium, stantium, seu recedentiú. Idcircò animo deliberato, & ex certa nostra sciétia iterum de nouo ac ex superabundáti (licèt profectò non sit) cùm intentio nostra ad indemnitaté & libertaté ipsius sacri Concilij semper illæsa & integra fuerit atque sit, vniuersos & singulos pręlatos, principes, doctores, magistros, Ambasiatores, nobiles, & quascunque ecclesiasticas & seculares personas, cuiuscunque status, gradus, seu códitionis existant, vt sacrum Cócilium feliciter super his, pro quibus congregatum est, continuari possit ad reuerentiam Dei, releuationem orthodoxorú, & honorem vniuersalis Ecclesiæ in nostram specialem saluagardiá, tuitionem, & protectionem grato & deuotissimo animo recipimus per præsentes: Volentes & ordinantes authoritate Cæsarea p̃sentium per tenorem, quòd omnes & singuli ad dictum Concilium accedentes, in eodé permanen. & ab eodem recedétes, in nostra imperiali custodia, non obstante diffidatione præmissa, quodque ab aliquo non molestentur, inquietentur, vel aliquam iniuriam seu molestiam patiantur: Mandantes vniuersis & singulis principibus ecclesiasticis & secularibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, magnatibus, proceribus, militibus, clientibus, capitaneis, potestatibus, gubernatoribus, rectoribus, burggrauijs, castellanis, officialibus, iudicibus, telonearibus, boletarijs passuum, custodibus ciuitatum, villarum, & quorumcunque locorum communitati-

*pro securitate

munitatibus, & rectoribus eorundem, cæterisq; nostris & imperij sacri subditis & fidelibus, firmiter & districtè, eosdem seriosissimè requireñ. quatenùs vniuersis & singulis prælatis, principibus, nobilibus, & magistris, & Ambasiatoribus quorumcunque regum, prælatorum, principum, & communitatum, vniuersitatumq; totius Christianitatis, qui ad præfatum Concilium auxiliante Domino accessuri sunt, ibidē steterint, vel recesserint, cuiuscunq; status, gradus, dignitatis, seu cōditionis existant, nostro & imperij sacri nomine fauorabilem & benignam debeatis impendere voluntatem, eosdem cum gentibus & familiaribus suis ac bonis & rebus eorum quibuscūq; faciatis plenissima libertate gaudere, ipsosque fauorabiliter pertractare, ac eosdem & eorum quemlibet cum bonis prædictis tutè & securè per territoria, ciuitates, castra, castella, oppida, villas, itinera, passus, portus, pontes & terras, ac iurisdictionis vestræ loca, nobisq; subiecta, ire, transire, stare & morari, eundo ad dictum Concilium, & redeundo ab eodem permittatis. immò eisdem amore sanctæ matris Ecclesiæ, ob reuerentiamq; sacri Concilij, ac nostram & sacri imperij beneuolentiam singularem, dum & quotiès requisiti fueritis in his, quæ securitatem & celeritatem ipsorum concernunt itineris, promotiuam & gratuitam ipsis ostendere realiter & exhibere velitis & debeatis voluntatem, necnon eisdem & cuilibet ipsorum de victualibus, domibus, expensis ipsorum competentibus & conductis, petitis & requisitis, pro rationabilibus salarijs prouidendo. Sic enim fieri volumus, vt in fauorem præfati Concilij, concessimus & concedimus per præsentes, quibuscunq; literis in contrarium factis, seu fiendis non obstantibus. Quicunque enim aliquem prædictum Concilium visitantem, modo quocunq; lædere præsumpserit, sciat se nostram & imperij sacri indignationem grauissimam incurrisse. Et econtrariò, quicunq; visitantibus, vndecunq; sint, nostri amore fauores impēderit, certum se reddat, ꝙ eidem singula beneficia impensabimus gratia singulari, præsentium sub nostræ imperialis maiestatis sigillo, testimonio literarum. Datum * Teruaniæ Strigonieñ. diœcesis, Anno Domini 1435. mense Maij, regnorum nostrorū anno Hungariæ &c. 49. Romanorum 25. Bohemiæ 15. imperij verò 2.

EPISTOLA IMPERATORIS Romani, qua spondet & promittit se confirmaturum certa capitula Concilij.

Sigismundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex. Notum facimus tenore præsentium vniuersis, ꝙ ab alto nobis commissum officium tunc rectè indubitáter exequimur, cùm in his, quæ ad fidem catholicam pertinent, sanctæ matri Ecclesiæ ipsiusq; ordinationibus inhærentes, pro earum obseruantia & executione partes nostræ solicitudinis adhibemus. Cùm itaq; inter legatos sacri generalis Concilij, quod Basileæ in Spiritusancto legitimè celebratur, nomine & authoritate ipsius sacri Concilij & generalem congregationem regni nostri Bohemiæ, pro vnitate & pace quædā capitula concordata fuerunt, & manuum stipulatione firmata, debeantq; sigillorum munimine roborari, & ad executionem deduci, iuxta formam in nostri præsentia * Brimæ concordatam, & nunc nouiter, coram nobis à partibus recognitam & confessatam. Nos rei tam vtili ac salutari officij nostri partes volentes authore Domino impartiri, Deoq; & fidei catholicæ obsequium reddere, omnipotenti Deo & sanctæ matri Ecclesiæ promittimus & vouemus, ꝙ postquàm ipsa compactata fuerint (vt præmittitur) roborata, nos ea firmabimus & roborabimus, & seruari faciemus purè, simpliciter & syncerè, iuxta sanum & bonum intellectum eorum, nec permittemus ea in aliquo violari, vel eis abuti, nec permittemus aliquem ad communionem sub vtraque specie coarctari, vel compelli quoquo modo in præiudicium compactatorum. In cuius rei testimonium, sigillum Maiestatis nostræ præsentibus est appensum. Datum in Alba regali * Vesprumeñ. diœcesis, Anno Domini 1436. die 8. Ianuarij, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c. 49. Romanorum 26. Bohemiæ 16. imperij verò 3.

* Brunæ

* Vespimeñ.

* Vespuneñ.

EPISTOLÆ

DIVERSORVM VEL REGVM Vel principum vel magnatum ad synodum Basileeñ.

EPISTOLA DVCIS Burgundiæ Missa Concilio super facto S. Petri de * Lutzenburgo, lecta &c. Martij 9. Anno Domini 1436.

Reuerendissimis reuerendisq; in Christo patribus, cæterisq; Christifidelibus in sacro generali Concilio Basileen. in Spiritusancto legitimè cōgregatis, amicis meis præcharissimis, deuotus Ecclesiæ filius Philippus dux Burgūdiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ, comes Flandriæ, Arthesij, Burgundiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Namurci, vester amicus. Reuerendissimi reuerendique patres, cæteri quoque Christifideles in Spiritusancto congregati amici præcharissimi, iā hora est, & nunc tēpus idoneum venit, vt negociū diu desideratum

tum, super canonizatione & eleuatione dignæ per secula memoriæ domini Petri de * Luxenburgo, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ quondam cardinalis, meiq; cōsanguinei, ad extremam manum & operam, si duxeritis intendendum, deducatur. Hoc etenim varijs in Concilijs generalibus Ecclesiæ temporibus retroactis fuit inceptum: sed quibus medijs vel modis, ignoro vel interruptum vel aliâs quomodolibet imperfectū semper remansit, & ita remensurum (quod absit) existimo, nisi diuina super hoc prouidentia vestros in idipsum animos excitās, prouideat, quæ vobis (vt arbitror) tantum decus & laudis tumulum specialiter reseruauit, quemadmodum ea sacro Constantieñ. Concilio fuit (vt audiui) olim reseruata canonizatio quorūdam sanctorū apud * Saymitas tunc temporis interuentorum, & aliorum similium memorabilium factorum in quibusdā alijs Concilijs generalibus. Sic enim Deus huiusmodi concilia celebrantibus sua (prout vult) secreta reuelat, distribuit, & reseruat. Quid vestro cœtui ô veri pugiles, veræq; bases Ecclesiæ, plùs honoris & gloriæ accedere possit, quàm ad canonizationem & eleuationē prædictam procedere, & eum, quem suis ex meritis gloriosis, & tot miraculis velut inauditis, quibus quotidiè coruscat, aliorū Christi confessorum collegio constat aggregari, ac cum his palàm & publicè adorandum eleuare, ipsisq; in catalogo sanctorum inscribendis ad perpetuam eius laudem & memoriam apponere? Quas ob res V. P. R. amicitias præcharissimas obnixè deprecor & hortor, quatenùs oculum interioris intelligentiæ ad præmissorum considerationem erigentes, placeat ea pro Dei & sui confessoris (cuius res agitur) reuerentia & honore, quo videritis oportere modo prosequi & tractare, vt quo studiosiùs eo in facto, quod maximoperè cordi habeo, processeritis, eo peramplius Deo placituri, gratum sibi obsequium impendatis. Reuerendissimi reuerendiq; patres, & cæteri supradicti amici præcharissimi, Spiritussanctus, sub quo duce vestro multis ab annis in vinea Domini laboratis, vestri laboris faciat finem votiuum & felicem. Ex villa mea Bruxelleñ. die penultima Ianuarij.

LITERA ILLVSTRISSIMI Principis domini ducis Burgundiæ &c. missa Concilio, & lecta in generali cōgregatione die Sabbati 26. Martij, 1435.

SAcrosanctæ generali synodo, Basileæ in Spiritusancto congregatæ, Ecclesiæ sanctæ deuotus filius Philippus dux Burgundię, Brabantiæ & Limburgiæ &c. Promptum & syncerum Ecclesiæ sanctæ deuotionis affectum. Reuerendissimi reuerendiq; in Christo patres ac spectabiles & commēdatissimi viri, sacrosanctæ vestræ in Spiritusancto cōgregatę conuentionis intentum animum cęteris cum sanctissimis operibus paci & concordię principum Christianorum, regni potissimè Franciæ, quod Christianæ religionis pars est non minima, firmiter existimans paternitatibus vestris, quas in vnam congregat vnionis & pacis amator & author, ea dignū duxi proposito significari deuotiori, quæ regni ipsius pacis assequentiæ media cōtingunt. (Locus obscurus) Nuper igitur reuerendissimi reuerendiq; in Christo patres & recolendi viri, cum certorum appūctuamentorum & tractatuū inter charissimum fratrem meum ducē Burbonij & Aluerniæ, & me in villa pontificali actorum firmationis & conclusionis gratia in ciuitate Niuernē. nostris in personis ipse frater meus sororq; mea sua contoralis essemus, ad eandē ciuitatem applicuerunt, charissi. frater meus comes Richmundię, reuerēdissimus in Christo pater Archiepiscopus Rhemeñ. Christophorus de Haricuria, & quidam alii pro parte aduersarii dñi mei regis, & mei Ambasiatores ad me destinati. Quibus tandem per aliquos dies auditis, aperta est inter nos & aduisata certa diæta tenenda in ciuitate mea Attrebateñ. die prima Iulij proximè futura, ad in effectum generalis pacis in regno prædicto vacandū & intendendum. Cuius diætæ inter nos prolocutione per eosdem fratres meos dicto aduersario significata, de ipsius aduersarij super eiusdē diætæ acceptione deliberata voluntate se polliciti sunt quantocyùs opportuno tempore me reddere certiorem. Quod etiā nunc vsq; paternitatibus vestris incertum ea ratione significare distuli, responsum eorum expectans, quo certum quid super huiusmodi negocio possem celebri vestro cœtui referre. Vndè & nunc habito à dicto fratre meo comite Richmundię certo responso, quo dictum aduersarium refert dietā ipsam acceptasse, ad eamq; plures principes consanguineos suos, & alios sui consilij cum eisdem ad agendorum expeditionem pro dictę generalis pacis effectu sufficienti * conceden. potestate transmittere conclusum, vestris P. idipsum in præsentiarum duxi significandum, easdem in sanctæ charitatis visceribus obnixo deprecans affectu, quatenùs ob reuerentiam altissimi, suæq; sanctæ orthodoxæ fidei (cuius ipsum Franciæ regnum inter cætera specialissimā culturā exercuit) exaltationem & augmētum, & totius reipublicæ Christianorum profectum, dignentur & velint Serenissimum dominum meum regē, dictumq; suum & meum aduersarium literatoriè aut per nuncios solennes charitatiuè monere & inducere, vt ad diætam ipsam suos infallenter destinet oratores & deputatos, ac cōmissos certos Ambasiatores, cum sufficienti (sicut res ipsa requirit) eis tributa potestate. Ego enim ex toto animo pacis ipsius optans (for * cum decenti)

videre dies, in persona mea me dispono ad diætã ipsam memoratę pacis generalis, quãtũ in me possibiliter erit, agẽdęq; causa comparitorum. Dignentur insuper eædem P. ad tantum pacis bonum, quo rebus in terrenis atque mortalibus nihil solet gratius audiri, nihilq; delectabilius concupisci, ex sacra vestra cõgregatione, quæ de diuersis orbis partibus electissimos viros adunauit, aliquos ex reuerendissimis in Christo patribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac alijs ipsius vestræ sanctæ synodi venerabilibus suppositis, ad dictã ipsam solennes trãsmittere deputatos, viros pacis amatores, & diuisionis exosos: quos pro tãtę rei tãdiu requisito clamatoque felici successu, meliùs duxerint transmittendos, cum eisdẽ à sacrosancta vestra synodo plena concessa potestate, dictum serenissimũ dñm meum regem aduersarium prędictũ & me, in omnipotẽtis Dei Ecclesięque suæ virtutẽ & nomen hortãdi, inducendi, informãdi & requirẽdi, vt ad pacis ipsius generalis consequendæ effectum, nos & nostras vires & animos disponamus. Tractatus etiã, cõcordias & appunctuamenta ad ipsius effectũ & pacem ipsam, si (quod cõcedat author ipse pacis) aduenerit, Ecclesiæ sanctæ generalis authoritate roborãdi, confirmandi & approbandi, censuras ecclesiasticas ad ipsarum integrationẽ opportunas, fulminãdi & promulgãdi, cæteraq; omnia & singula ꝓ negocij bono & votiuo complemento necessaria, congrua, vel opportuna faciendi, sicut agendorum inibi series expostulabit: quatenùs Dei suffragante gratia, & ipsorũ opportuno directorio, regnũ ipsum Franciæ mœroris & iustitiæ prohdolor iacẽs humi, post tam diu continuatos guerrarũ anxios dolores & miras angustias, à funere suo resurgat, & sibi ac toti Catholicæ religioni tam propicia tranquillitas diuinæ pietatis operãte clementia tribuatur. Super pręsentium verò literarum mearũ receptione, quas (vt res ipsa benè requirit) per præsentiũ latorẽ propriũ nuncium vestris P. destinare decreui, & vestro super earundẽ tenore deliberato respõso per eundẽ nunciũ quantocyùs exoro per easdem P. V. fieri certiorẽ, per eundem, quæ me ad Ecclesiæ sanctæ felicia vota facturum voluerint intimañ. ad quæ me reperient ex animo paratum. Scit eiusdẽ Ecclesiæ sanctæ sponsus altissimus, qui P. V. ad ipsius suæ Ecclesiæ laudabilem directionem feliciter & prosperè conseruare dignetur in lõgæuum. Scriptum in villa mea Diuioneñ. die decimasexta Martij.

LITERA REGIS FRANCIÆ Caroli, Missa Concilio sacro, lecta in generali congregatione die Sabbati 23. Aprilis, 1435.

Sacrosanctæ synodo Basileeñ. in Spiritu sancto legitimè congregatæ, deuotus Ecclesiæ filius Francorum rex Carolus, salutem atque rerum gerẽdarum felicem successum.

Nihil quicquã apud rẽpublicam * regna, potissimũ erga Christicolas omnes, felicius & accommodatius arbitramur, quàm illos & ipsa, optata pace atq; beata perfrui. Quapropter multa ratione persuasum habemus, ad ea quæ paci magis attinent, maximè regni nostri & subditorum nostrorum, charitate syncera operas nostras cõferre debere, sicuti ex animo hucusque omni solicitudine atque cura, prout legis pręcepto inducimur, fecimus: profectò nil sanctius ipsa aut beata nobis fuit. Et cum superiori tẽpore pia atque deuota supplicatione charissimi & dilecti amici nostri Cardinalis S. Crucis, res ipsa nõ modica disceptatione varijs assignationibus agitata fuerit: quoniam labori, periculis, atq; expẽsis minimè ipse pepercit, vsq; in portũ & salutis finẽ nõ pertigit, postmodùm proximis his diebus Christo pacis authore (vt piè creditur) faciẽte, nouissima celebrata est in materia cõponendæ pacis cum duce Burgundiæ apud ciuitatem Niuernen. conuentio, & ad eandem nostra ex parte cum decenti & sufficienti potestate charissimos & dilectissimos consanguineos nostros ducem Burbonij & Aluerniæ, & comitẽ Richemundiæ conestabularium nostrum, & dilectos & fideles cõsiliarios nostros Archiepiscopum Rhemen. cancellarium nostrum, & Christophorum de Haricuria consanguineum nostrum transmisimus. Et cùm res ipsa post lõgam disceptationem, optimam ad ea quę pacis sunt, dispositionem habuit, cupiẽtes omnes etiam partes eodem & vnanimi consensu ac fauore pacis & vnitatis præstantiùs agere, in alterius * diem & conuentionis apud ciuitatem nostram Attrebaten. ad primam diem mensis Iulij proximè instantis concordàrunt. Consentientes etiam, vt res tanta efficaciam habeat ampliorem & certiorem, vt pro parte sanctissimi patris nostri Cardinalis S. Crucis & Arelaten. & à sacro Basileen. Concilio Cardinalis de Cypro consanguineus noster & S. Petri ad vincula, ad ipsam assignationem & locum transmittantur. Quamobrem amicitiam vestram maiorem in modum oramus & deprecamur, sit res illa tam sacra atque fidei orthodoxæ tam vtilis & necessaria, vobis curæ & solicitudini, vt ad illam diætam præfatos Cardinales de Cypro & S. Petri, transmittere vestri ex parte velitis. Confidimus, vt tantorum patrum præsentia & singulari præstantia atque virtutum magnitudine, differentia omninò ex medio tollatur, * absolutaque sit. Proindè ipsis trasmissis, atque re confecta, non paruam nos sumus percepturi lætitiam, ac gratiam vobis habituri. Datum in ciuitate nostra Turon. die 24. mensis Martij.

for. * seu regna

Locus obscurus

LITERA

LITERA MISSA PER DOMINOS Ambasiatores Concilij existentes in Bohemia sacro Concilio, lecta in generali congregatione die Sabbati 23. Aprilis, 1435.

SAcrosanctæ generali Basileēsi synodo, in S.S. legitimè cōgregatæ, vniuersalem ecclesiam repræsentanti, earūdem R.P.V. humiles oratores Philibertus episcopus Constantien. & cæteri sui collegæ. Reuerēdissimi in Christo patres & domini, quòd R.P.V. vsque ad præsens non scripsimus, causa fuit, quoniā scribendi materiā non suberat. Negocia enim pro quibus destinati sumus, insperatā acceperunt dilationē. Cuius causam esse ferunt, nimiam temporis acerbitatem, propter quam vijs omnibus inijt facta congregatio Pragæ pro eligendis Ambasiatoribus, & prædisponendis alijs præagēdis ante carnispriuij tempus haberi non potuit. (Locus obscurus) Nos quidem qui austeritatem temporis & viarū discrimina sumus experti, morā ipsam satis habemus rationabiliter excusatā. Venerunt igitur pridem ille nuncius serenissimi Imperatoris, q. fuit apud P.V. & Vuenzelaus presbyter de Karlestain, & cum eis nuncij Bohemorū ad excusandū moras & literas salui conductus recipiendi pro 10. baronibus, 10. nobilibus, cliētibus electis & nominatis, atq; pro oratoribus ferè omnium ciuitatum * Tabor, & paucis tantùm exceptis. (*Taboren) Arte solita factum est, quod à domino Imperatore postulatum est, vt daret eis intelligere mentionem sacri Cōcilij per nos missam. Dominus autem Imperator misit pro nobis vt iremus ad eius Maiest. apud Pozonium. Quod fecimus indilatè. Cumq; Pozonium nauigio venissemus, ab eius cōsiliarijs in littore suscepti sumus, & ad hospitium ducti. Eis à nobis recedētibus, morula interiecta, ipse serenissi. dominus Imperator hospitium nostrum intrauit, aduentū nostrum iocundè suscipiens, & sacro Cōcilio de nostri destinatione gratias magnas agēns. Post hæc quæ per Bohemorū nuncios sibi dicta & illata fuerāt, non distulit referre. Nobis quidē visum est, dictam, quam iam ad Dominicā in albis posuerunt, refutandam non esse, præsertim cùm ex bonis causis factum esse dicatur. Quo ad aliud diximus, quòd supplicabamus suæ Maiestati, vt non indignè ferret, sed nos dignaretur supportatos habere, quoniam cùm essemus à sacro Concilio destinati, vt in cōuentione cū ipsis Bohemis coram eius Maiestate mentem sacri Concilij aperire deberemus: nec deceret, nec forsitan expediret, ante locum & tempus, & per internuncios talia reserare. Quod eius Imperialis apex benignè suscepit, & nūcijs Bohemorum suum dedit responsum. Et sic illi receptis literis salui conductus, Bohemiam reuertuntur. Nos verò Viennæ tempus conuentionis præstolabimur. Existimauimus reuerendissimi patres, gratè P.V. suscipere, quòd hanc prorogationem conuentionis non refutauimus, sicut nec erat aliquo modo refutanda. Quòd hæc negocia difficultates & dilationes suscipiant, P.V. (quæ magna sapiētia pollent) credimus nō mirari. Sed & speramus cōfidenter, P.V. illis insistere, & finem rerum intendere, in quibus tanta & tam mira Dei beneficia cognouerunt. Opus enim est, quòd sacrum Cōcilium à prosecutione incepti operis non desistat. Illi siquidem perditi homines, qui cœpta bona turbare & dirumpere satagunt, in dissolutionem Concilij spem figunt. Et exindè spondent suis satellitibus respiramen. Vndè oportet ecōtrà, vt P.V. hoc sacrificium omnipotenti Deo offerant, ne susceptorum beneficiorum videantur ingratæ: atque ignis, qui minutus extinctioni propinquat, per incuriam vires resumens, in flāmam (quod absit) vehementer exurgat. Et quod patres reuerendissimi & huic rei valdè accommodum foret, sanctæ reformationis opus vrgere,* sed ex multis alijs respectibus est necessarium. (* & ex) Vtinam omnes qui sunt in Concilio, audirent & intelligerent quæ nos, qui extrà processimus. Profectò etsi tam auidi sint tanti boni, auidiores & feruentiores fieri minimè dubitamus. Alia scribenda nō instant, nisi quòd nos P.V. humilimè commendamus, cum omni promptitudine obsequendi. Quas dignetur altissimus ad bonum vniuersalis Ecclesiæ dirigere, ac feliciter conseruare. Scriptum Viennæ, prima die mensis Aprilis.

REVERENDISSIMIS IN CHRISTO patribus & dominis, dominis Præsidenti, prælatis, & cæteris generale Basileen. Cōcilium celebrantibus, dominis suis tota veneratione colendis & honorandissimis.

REuerendissimi patres ac domini mei honorandissimi, humilima recommēdatione præmissa, post longam concertationem dominorum prælatorum, Gallicanam Ecclesiam Bituris repræsentantium, quam pro confirmatione suarum mētium diutiùs protraxerunt, omnibus præsentibus, nemineque discrepante, conclusum est, conuentionem vestram multiplici* legitimis funiculo conuocatam, ab omnibus, & præsertim ipsa Ecclesia Gallicana sequendam, & cum vestro debere conuenire Concilio vniuerso, deuotasque Deo gratias omnes exoluerunt, (Locus obscurus) qui in huius pestilentis temporis cursu E.V.D. *deprimas huius Cōcilij geminat, grandiaq; & electa virtutum vasa sibi seruauit, & in Basilea quæ basis firma in base siue petra Christo, Gallia more Liæ multos in vtero proprio gestans patriarchas, vos huius Concilij celebres patres in charitatis vinculo priores firmauit. Sed quia cōclusorum ibidem executio,

cutio, in aliquas moras defertur, & accelero deliberatorum consummationem ad posse, inuitus à me exigo absentiam vestræ sacratissimæ concionis. In qua inter suprema desideria cupio adesse, & adero quamprimùm rerum gerendarum opportunitas aderit, supplicans vt interim habear excusatus. Ferè enim per trimestre ad nihil aliud desudaui, & spero perfectionem agendorum. abundantius autem omnes die ac nocte orant, vt videamus facies vestras, & compleamus quæ desunt fidei nostræ. Ipse autē Deus & pater
1. Thess. 3.c noster, & Dominus Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos. Vos autem multiplicet, & abundare faciat charitatem vestrā in inuicèm & in omnes, ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate ante Deum. Mihiq; suo humili & deuoto E. V. D. præcipiant & mandent quæq; grata, & parebo ad posse. Prætrestissæ die 28. Aprilis.

Vester humilis & ad vos deuotus,
A. Archiepiscopus Lugdunen.

SACROSANCTÆ GENERALI Synodo Basileeñ. in Spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiam repræsentanti.

EXulta & iubila synode sacrosancta altisona, deprome gratiarum actiones & laudes rerum omnium conditori. Nūcia in omnibus finibus terræ diem festum & gaudij, vniuersos Ecclesiæ filios ad congratulandum & gratias peragendum gratulabudis admonitionibus exhortare. Laudent tecum magna opera Dei, & exultent ingenti lætitia Christiani omnes prouinciæ vniuersæ. Siquidem desiderata eccè dies aduenit, quo iam tuorum laborum messi sunt fructus, & seminum tuorum in horrea Dominica plenos manipulos reportasti. Hodiè nanq; Imperiali maiestate imperialibus insulis decorata, in publico foro huius ciuitatis numerosa populi multitudine assisteñ. coram nobis tuæ beatitudinis nuncijs, gubernator, barones, nobiles ciuitatis, ambasiatores regni Bohemiæ, primùm nobis cōpactata obtulerunt, literis authenticis communita. Deinde pro ipsorum executione de tenenda, obseruanda & defendenda vnitate Ecclesiastica & pace, literas alias secundū formam Brunnæ condictam. Post hęc quatuor ad hoc deputati cum pleno & authentico mandato nomine omnium tam Ecclesiasticorum quàm secularium, reuerentiam & obedientiam canonicā præstiterunt. Nos quoq; iuxta tuæ sanctissimæ concionis iniunctam vnitatem Ecclesiasticam per eos factam & acceptam, pacemq;, necnon reuerentiam & obedientiam exhibitas acceptauimus, & pacem pronunciauimus eis seruandam per vniuersum populum Christianum. Quod ô sacrosancta synode styli officium possit sufficienter exprimere exuberantiam gaudij, quæ assistentium corda repleuit? Vultuum amœna serenitas, lachrymæ præ vbertate lætitię, ab oculis erumpentes, cantus & applausus, internæ lætitię testes erant, aut certè meliùs indicia dici possent. Quoniam nulla extrinseca signa immensitatem ęterni gaudij proportionabili possent ostensione testari, videlicet vt iam nos ipsius beatissimæ congregationis & vniuersi populi Christiani gaudia meditantes, noua iterum exultatione replemur, quo tandem fine hanc nostram claudemus epistolā, ne, si pro modo affectus perduret oratio, metas epistolarum excederet, nisi vt cum Dauid eximio prophetatum dicemus: Bonum Psal. 91.c est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad nunciandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. In dechacordo psalterio cum canticho in cithara: quia delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Ipse quidem fecit nobis magna qui po- Luc. 1. tens est, & sanctum nomen eius: cuius clementiam suppliciter exoramus, vt quod operatus est, confirmare dignetur, & ipsam sacrosanctā synodum tueri, regere & gubernare ad perficiendam sancta opera, pro quibus est in eius nomine congregata. Scriptū * Eglamæ 5. mensis Iunij, Anno 1436.

Per humiles oratores & nuncios,
Philibertum epm Constan.
Ioannē de Polomar, sacri palatij Apostolici Auditorem,
Martinū Bernerij decanum Turonēsem, & Thomam de Haselbach sacræ Theologiæ professorem.

EPISTOLA MISSA CONCILIO AB Ambasiatoribus eiusdem existentibus in Nurenberga, præsentata & lectā in congregatione generali, die Veneris vltima Februarij.

SAcrosanctę & venerabili synodo Basileeñ. patribus & dominis omni nobis veneratione & amore colendissimis, inclytarū dominationum vestrarū obedientiā fratres Ioannes Nyder prior, & Ioānes Mulentarun.

Reuerendissimi & indulgentissimi patres & domini, viri sapientia clari, virtute præstantes, & laudata constantia vbiq; colendi, A diebus quibus vos Deus congregauit, in vnum, & præsertim postquàm sub titulo sacrosanctæ vestræ synodi ad regnum Bohemiæ eulogia pacis manārunt, corda multorum, tristitia propè absorpta, in spem consolationis respirārunt, exultantibus animis Dominum tanquàm auxilium eis desuper venisset, laudantes, quòd tantæ miserationis oleo

oleo corda vestra perfudit, vt vobis de fratribus, qui in pressura sunt, tāta cura fuisset, firmiter tenentes. quòd citiùs & cumulatiùs & eo laudatiùs inimicos nostros in spiritu lenitatis & verbo Dei, quàm flatu furoris & ore gladij reduceretis, argumentum sumentes ex retroactis infaustis nostris successibus. Ex quibus plerique in tantam deciderunt pusillanimitatem, vt de pace temporali, qualibuscunque, nisi vestra solicitudo præuenisset, cogitabant prouideri remedijs. Audito autem posteà, quòd congregatio vestra, in quam spem (ut præfertur) conceperunt, mādata fuisset dissolui, geminata tristitia obriguerunt, tanquam quo se conuerterent, aut quid facerent, nescirent. Et ad nos venientes siue mittentes, sciscitati sunt, quomodò se factum haberet, aut quid amodò facere deberent, cùm nunc sua fiducia se frustratos viderent. Nos, licèt non minori essemus secūdum audita, visa & lecta, mœrore perculsi, ipsos, vt poteramus animantes, confortauimus in eo potissimùm, quòd perseueranter, tanquam nihil de vestra constantia hęsitantes, nobis commissa prosequuti sumus. Nam nihil scripti aut nuncii à vestris paternitatibus vsque nūc recepimus. Nobis autem & reliquis, quos ad plenum consolari non potuimus, in qualicunque turbatione consistentibus, sperantibus autē, ꝙ de propinquo nobis aliquid consolationis mandaretur, superuenit desideratus admodū de Egra nuncius, deferēs nobis literas consulatus Egreñ. continentes, quòd literas sacrę congregationis vestrę & nostras, quas nobis cum suis destinarent, attulisset. Quas cū recepissemus, gaudio multo * refecti sumus. Dubii tamen adhuc, quid vestrę esset voluntatis, aut quid de vobis ageretur, * Vtrunque inest, & soliciti mansimus, super scripta eadem, nihilominùs iuxta consilia fidelium & prudentium respondentes, missum nobis nuncium cum gratiarum actione remisimus. Et eodem expedito, mox vestra lata & clara scripta superuenerunt, & literis nobis à Bohemia primùm, & à vobis deinde ad vniuersos directis, in vulgare nostrum intelligibiliter translatis Consulatui Nurenbergensi deuotis vestris, data sibi ad petitionem copia, insinuauimus, qui in pristinam sibi videntur constituti spei consolationem. Deinde alter ex nobis, qui hęc scripsit, reliquo vtiliùs occupato, illustrem principem & dominū, dominum Marchionē Brandeburgeñ. tūc adiit ad quinque milliaria distantem, & sibi pręmissa omnia per ordinem exposuit. Qui cùm auidè & magno gaudio singula audiuisset copias narratorum & lectorum petiit. Et postq̄dàm de consilio & auxilio inuocatus fuisset, magnificè & ex animo (vt videbatur) respondit, se longo nunquā tēpore meliora pcepisse noua, & quasi de somno cordialis mœstitię euigilasse. Et in sententia, pręsentibus reuerendo patre domino episcopo * Cistercensi, & quampluribus nobilibus & notabilibus personis, respondit: Ego scio, quia interfui, quòd secundum decretum concilii Constantiensis isti sancti & venerabiles patres congregauerunt concilium sicut iure potuerunt. Et suspicari nō possum, quòd aliud quàm merè honorem Dei, consolationem & salutem totius Christiani, qui in tristitia est, populi quęrūt: quia longè sunt ab insultibus eorum, qui nos de propinquo tam hostiliter impugnant, dāna inferunt, & offendunt. Et qui licèt ab eisdem in suis regnis securi sunt, adhuc ex charitate de nobis soliciti, pacem nobis procurare satagunt. Quare sicuti tu ipsorum nomine petis & requiris, ego cū omnibus mihi subditis Ecclesiasticis & secularibus firmiter & constanter adhęrebo. Et huius rei gratia, sicut tu nomine quo suprà petis, quam citiùs fieri poterit, & pręsertim cùm reuerēdus pater dominus Herbipolensis, qui ab infirmitate, quàm de proximo incidit, notabiliter respirauit, modico fortior effectus fuerit, quia vir boni & acuti consilii est, & benè affectatus ad Concilio, rogabo, quos potero principes, vt mecum in Nurenberga conueniant, ad deliberandum quomodò nunciis mittendis de Bohemia ad cōcilium vel Nurenbergam aut alibi, de securitate prouideatur: ad confortandum etiam hoc sacrum cōcilium in sua, sicut cœpit, prosequutione ad sibi adhęrendum, ac etiam prælatos, doctores & notabiles viros mittendum &c. Et ad statim commisit, vt suis singulis officialibus seriosè scriberetur, vt nuncios de Bohemia ad concilium vel ad nos mittendos, saluos conducerent, & ire per suas terras & dominia, nulla prorsus illata iniuria, permitterēt. Cōmisit etiam vt literę sibi allatę multiplicarentur, & ad singulos principes, pręlatos, dominos, & cōmunitates vicinas, cum suis scriptis in eorum confortationem mitterētur. Et cùm ego qui ad ipsum veni, quærerem, an hęc per ipsum taliter dicta & repetita, V.P. scribere possem: respondit, quòd audacter affirmarem & scriberem, quia ita indubitanter facere proponere. Ac taliter & tam consolabiliter loquutus est, vt firmiter teneamur, quòd magnam cum suis amicis & subditis consolationem vobis quantocyùs afferet. In quo nobis valdè expedire videretur, ꝙ scripta fauorabilia in genere siue specie, à serenis. rege Romanorum obtinerētur: quibus singulis huiusmodi suis principibus, communitatibus & subditis manderetur, quatenùs vobis adhęrerent & fauerent. Ac etiam vosipsi ad principes electores, & specialiter ad supradictum dominum Marchionem & Ducem Saxonię specialiter scriberetis, gratias primùm agētes de bono suo proposito, fideli assistentia & fauore. Et quòd mitterent suos prælatos & ambasiatores

* referti

* Vtrunque enim est

for. * Eichsteteñ. aut Eichsteteñ.

tores &c. Et ita ad consulatum Nurenbergeñ. qui optimi sunt & fideles in hoc negocio cooperatores. Memoratus verò donun* *Eisteteñ.fatis fauorabiliter super mea requisitione respõdit: sed efficax & finale responsum vsque ad consultationem suorũ suspendit. Et speramus, sicut optamus, quòd aliqui partium nostratum prælati, de suspicione, q̃ contra se est, tanquam non faueant vestræ congregationi, & vocationi Bohemorum aduersentur, contrario actu fauorabiles scilicet oratores mittentes, se citiùs purgabunt. Quod si non fecerint, sed eatenùs suam voluntatẽ prosequuti fuerint, vt vestrum (quod absit) conuentum absoluant, vel fructu sperato euacuent: tunc nos, qui salutem ipsorũ & omniũ iugi precamur instantia, aliud ex his, quæ videmus & audimus in verbo veritatis, conijcere non possumus, quàm quòd eorundem & omnium sibi fauentium instabit periculum maius, quàm omniũ reliquorum. Quod indè syllogizamus. Nam ipsi, quos prosequimur, Bohemi vicinis sibi latissimis regnis, ac ipsi Alemaniæ grauissima hactenùs damna intulerũt, vt vix aut nusquã alia via restet resistendi vel occurrẽdi, quàm per medium & succursum vniuersalis Ecclesiæ in virtute synodi generalis congregatæ: quę * interpellante tempore se colligens, uiam tantis malis occurrendi in spiritu mansuetudinis exorsa est, eos, de quibus agitur, uocans. Vndè spem tantam & consolationẽ innumerabiles (ut p̃fertur) ceperunt, & ipsi se in Bohemia vtcũque resoluere, & propiùs accedere (ut speratur, & ipsi ex scriptis præsentibus * conijcere poteritis) cœperunt. Quid nobis sperandum erit, si cuiuscunque facto vel causa vocatos non legitimè expectaueritis, & reliquos spe sua frustraueritis, quàm quòd vtcunque uocati, in eos, qui sibi deluserunt, fortiùs se & atrociùs armabunt? Ergo dilectissimi & gratissimi patres, undecunque & qualiumcunque opinionum, sicut in eo quod semel consilio unanimi omnium, qui tunc præsentes eratis, & sufficienter & ardenter absentium aduentum desiderastis & expectastis, maturè conclusum est, & nomine uniuersalis Ecclesiæ ritè emanauit, & ab * (ut præmittitur) laudatum est, & hodiè laudatur, conueniatis: & concordes, inuitatorum præsentiam (prout de congruo decet) expectetis, sed & expetatis, omnemque possibilem diligẽtiam pro ipsorum reductione adhibeatis, & honorem à DEO & hominibus incunctanter habebitis. Si secùs (quod absit) feceritis, indelebilem Ecclesiæ ignominiam inferetis. Quod per extensum tam oculatis & perspicacibus viris declarare, superfluum putamus. Nec videmus, *cùm velut inermes & mysteriorum Dei expertes, fugere debeamus, cùm omnium nostrum vna sit & firma sententia, q

*iunctis

for.* omnibus

for. * cur

in dubium vocari non debent, quæ solenniter & digestè à sacris concilijs sancita sunt, aut fide sanctorum probata. Admittantur ergo, illabatæ fidei nostræ tenore manente, qui vocati sunt, & audiantur. Non quòd solidiores hi tanquam dubij fiant, quibus datum est diuina nosse mysteria: sed certè, vt ijdem ipsi, qui derisis errorũ inuoluti sunt tenebris, catholicis nostris fide firmis doctoribus, errorum nebulas ratione & arte discutientibus, in claram probatæ fidei nostræ cognitionẽ, si Dominus annuerit, reuocentur. Similiter & si illi, qui huiuscemodi nõ modò subdolè serpentibus, sed & passim nunc palàm volantibus, seq; infirmis animis infigentibus, hæresum iaculis pniciosè vulnerati sunt, ocyus sanẽtur. Quod nisi factum, & citiùs factũ fuerit, videbitis patres, quod lugebitis. Sed ne, quod veremur, accidat: nos, quibus aliquid vestræ ea parte solicitudinis imposuistis, quique rem tanquam sub prospectu nostro non sine mœrore cadentem, acriùs, sed & * amaris plerisq; metimur, cum reuerentia supplices rogamus. Et quia expedire, & vix aliter absque grauissimo scãdalo & irremediabili, fieri posse putamus, bona fide consulimus, ne irrita faciatis, aut quantum in vobis est, fieri permittatis, etiã sub periculo corporalis salutis, cùm pro domo Dei secundum professionem nostram (vt rationabilier scribitis) nos murum, qui periculis aut impulsibus vsque dũ ruat, nõ cedit, ponere debeamus: ea scilicet, quæ Spiritusancto dictante, non modò semel aut altera, sed & tertia, vt ipsi (de quibus agitur) suis ad nos scriptis testantur, immò & quarta vice de ore vestro processerunt. Sed eos quos tam solenniter vocatis, quia ardenter eorum (vt oportet) salutem optatis, quanlibèt longiùs abijsse videãtur, si venire voluerint, vt magnam nobis & multis spem scriptis suis dederunt, expanso læti sinu recipere benignè, & patienter audire, in viam salutis & veritatis misericorditer & mansuetè dirigere, & si redire resipiscentes cupierint, in communionem fraternè admittere aliasque constanter & perseueranter facere velitis, quæ pro ipsorum reductione & Ecclesi pace & reformatione apud vos salubriter statuistis. Vndè fidelium mentes, quæ à iocunditate, quam vestris (vt præfertur) salutari cõuentione, ordinato in agendis processu, deuotaq; & simplici conuersatione longiùs viuificum suum odorem in ædificationem fidelium spargẽtibus conceperunt, stupefactæ nimìs & velut amentes conciderunt, geminata continuandaque lætitia erigetis. Hæc ad qualemcunque vestram consolationem amore, qui reuerentiam nescit, scripsisse voluimus, petẽtes, nos de incuria & rusticitate haberi misericorditer excusatos: q̃a bona & simplici fide vobiscum, velut cum patribus nostris

for. *amarius plerunquè

&

& præceptoribus indulgentissimis, agimus. Neque cultiùs, emendatiùs, aut mundiùs ꝑpter temporis angustiam, quæ polita sunt, rescribere curauimus, de vestra benigna supportatione confisi. Cæterùm si vobis videatur, deputentur venerabiles patres domini Terbraceñ. & de Langem ordinis Cistertiēsis harum partium de vicino abbates, aut alij, prout vobis videbitur, qui frequentiùs nobis vestro nomine de occurrentibus nouis & bonis in consolationem nostrum & aliorum scribant per occurrentes opportunè nuncios. Mittimus dominationibus vestris copias literarum communitatis Nurenbergeñ. nobis à Prageñ. directarum, & nostrarum ad eosdem. Et sicut Prageñ. Nurenbergensibus, pariformiter & Egreñ. scripserunt, qui optimi mediatores in currente nostro negocio existunt: Etiam recepimus ab amicis Ecclesiæ quosdam professionis articulos, in quos dicūtur sub magno apud nos satìs si * doctores & clerus ciuitatis Prageñ. veteris & nouæ conuenisse. Quos si in congregatione audire volueritis, nulli tamen copia decernatur, quousque plenius quod expectamus, responsum habuerimus, ne forsan ipsi in instanti sua & plena totius regni congregatione, meliùs & aliter deliberent. Cōmitatur tamen aliquibus doctoribus sacræ paginæ & aliarū facultatum, sicut videbitur, vt diligenter videant & examinent, quatenùs opportuno tempore quid agendum sit, ea parte proferant. Verùm huiusmodi articuli in lingua & scriptis Bohemicis ad nos peruenerunt, & in Latinum quidam doctor satis celebris in medicina, alter verò in idioma nostrum Alemanicum transtulerunt. Mittimus, vtrunque, vt collatione adinuicem habita, clariùs intelligere ipsorum intentionem possitis, & de occurrendo eis cogitare salubrius erit, & (vt confidimus) facilius ipsos literali congressu deuincere, quàm hostili campo cum eis sub periculo cladis aut fugæ nostrorum cōfligere. Quid expediet, vnctio vos spūs qui velut hospes beatificus corda vestra inhabitat, docebit, vt optamus, & iugiter orabimus. Nostri memores in Dño Valete. Scriptum Nurenbergæ, 16. Februarii, Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimosecundo.

LITERA IMPERATORIS CONSTANtinopolitani, missa sacro Cōcilio Basileensi.

IOānes in Christo Deo fidelis Imperator & moderator Romeorum Palæologus semp Augustus, sancrosanctæ Generali synodo Baleensi, salutē in eo, q oīum est vera salus. Literas V.R. recepimus p reuerēdū Antonium Episcopum Sudeñ. & fratrē Albertum de Crispis sacræ Theologiæ magistrū, oratores vestros, ex quibus & etiam relationibus præfatorum benè notauimus optimam dispositionem atque intentionē Deo amabilem, quas V.R. pro tota Christianitate gerit, & specialiter pro nobis, id est, pro unitate Ecclesiæ sanctæ Christi. Et sup hoc lætati sumus maximè, quoniam hortamini nos pro illis, pro quibus & nos iam diu hortati fuimus instanter Ecclesiam Romanam. Multoties enim scripsimus, & misimus illuc pro unitate prædicta, ut omnibus patet. Tantis autē legationibus factis ex parte nostra, & tanta solicitudine ostensa, non permiserunt causam circunstantię eorum, vt finem acciperet nostra uoluntas & tractatus. Ad præsens igitur de eisdem his, & cum simili & eadem dispositione V.R. scribimus, quærentes filij concilium ęcumenicum sub præsentia omnium personarum necessariò debentium interesse secundum antiquū ordinem & consuetudinem. Et tale concilium fieri canonicum, liberum, inuiolatū, & simpliciter secūdum formas antiquorum œcumenicorum conciliorum. Et omne illud, quod Deo dante in tali concilio vnanimiter & concorditer conclusum fuerit, hoc firmū haberi indubitanter & sine contradictione & lite quacunque, quæ omnia dicta fuerunt & concessa, & confirmata à sancta Romana Ecclesia per plures legationes ad eā nostra parte factas. impedita autem fuit istorum conclusio & effectus propter tēporales circunstantias, vt supradictum est. Sed quoniā V.R. in præsenti tempore tantam promptitudinem super istis ostendit, quòd legationem specialē fecerit pro istis, & hortata nos fuit literis & relationibus suorū oratorum, propter hoc & nos mittimus ambasiatores nostros, familiarem Imperij nostri *

Abbatem scilicet monasterij S. Demetrij Isidorum, & familiarem nostrum Ioannē Dissipatū,

per quos petimus & rogamus V.R. quòd ad hoc Deo amabile opus unionis conferatis omnem curam & solicitudinē, vt fiat & concludatur dictum laudabile opus vestris studio & diligentia nostris correspōdentibus, cū nota sint aliqua necessaria ad hoc, & eius operis executionem, cōmisimus de istis prędictis nostris ambasiatoribus, q V.R. latiùs & clariùs omnia referent & manifestabunt. placeatq; V. R. eisdem dare plenam fidem.

Datum in vrbe nostra Constantinopolitana. 1433. Die 15. Octobris.

LITERA REGIS DACIÆ MISSA Sacrosancto concilio in fauorem ordinis S. Brigittæ, lecta in generali congregatione die Veneris, 26. mensis Martij, 1435.

Reuerendissimis in Christo patribus ac dominis præstantissimis, honore præcipuo venerandis, pro concilio generali celebrando in Spiritusancto Basileę legitimè congregatis, Ericus Dei gratia Sueciæ, Noruegiæ, Sclauorum, Gothorumq; Rex. & Dux Pomeriæ, salutem & synceram nostri in Domino recommendationem.

Reuerendissimi patres & domini, Regalis præeminentiæ requirit dignitas & officium, illudque præcipuum in sui pectoris armariolo iugiter versare debet, vt post diuinæ cultum maiestatis modis & mediis, quibus poterit, in effectum producat, quòd subiectus sibi populus, pacis tranquillitate frui & gaudere valeat, & præsertim hi, qui spretis curis & vanitatibus labētis seculi, Deo inhærere (cùm sibi seruire, regnare sit) totis desideriis inardescunt. Cuiusmodi sunt vtriusque sexus homines religiosi, & p̄sertim ordo ille deuotissimus beatæ Brigittæ, sancti saluatoris nuncupatus, qui in loco Vuadzsteñ. regni nostri Sueciæ, Dei dispensatione (vt piè creditur) laudabile sumpsit initium, & postmodùm per diuersas mundi partes in salutē multorū à via rectitudinis aberrantium, commendabile susceperat incrementum. Ipsius nēpe B. Brigittę sanctissima vita, virtutum præclara merita, necnō magnifica & stupenda, quæ gloriosus & mirabilis Deus in sanctis suis per illam fecerat, & sine intermissione in his terræ finibus facit opera, mentes hominum ad credendum attrahunt, hunc ordinem, cum suis viuendi regula & constitutionibus, à Deo specialiter processisse. Apparet hoc idem de deuota & irrepræhensibili vita personarum in eo degentium, exemplis sanctimoniæ & doctrina saluberrima, quibus innumerabilis populus diuinitùs illustratus, latam & lubricā deserens viam, quæ ducit ad mortem, arctā cœlestis patriæ semitam ambulat confidenter. Sed heu venerandissimi patres & domini, accepimus nuper, quod dolenter referimus, ex illius non dubitamus instinctu, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum, surrepsisse videlicet in ordine prædicto nobis dilecto periculosas quasdam scissuras & contentiones, ob quas generales cōfessores & aliæ dicti ordinis personæ, de monasteriis regnorum nostrorum ad reuerendarum paternitatum vestrarū præsentiam, sacrosanctam scilicet generalem Basileensem synodum, sunt citati. Etiam (vt asserit) ad respondendum nonnullis articulis, contra libros reuelationum prænominatæ sanctæ dominæ patronæ nostræ conscriptos: qui reuelationum libri in salutem indubiè multorum in via fidei & morum titubātiū, hic & alibi sparsim per mundum publicati fuerant & solenniter prædicati. Quamobrē reuerendissimi patres, vestrarum paternitatum & dominationum congregationem sacratissimam, vniuersalem Ecclesiam repræsentantem, deuotioribus & efficacioribus, quibus possumus precibus aggredimur, instantius exorandam, quatenùs ex parte Dei omnipotentis, & eius intuitu, cuius in hac parte vices geritis, nostrarumque ob deuotarum præcum instantiam, personarum & locorum sæpedicti ordinis huiusmodi periculosas discordias ad Deo placentem concordiam reuocare velitis, necnon obloquentium ora sic obstruere, quòd stare & viuere poterunt deinceps in DEI seruitio, suaque regulari obseruantia, sicut hactenùs in monasteriis regnorum nostrorum laudabiliter steterant, atque vixerant sub dicta sancti Saluatoris regula secundum ipsius institutionē primitiuam. Insupèr quòd illa doctrina sanctissima Reuelationum beatæ Brigittę, sicut in præsens in Ecclesia Dei ad ipsius laudem & gloriam, ad purgationem criminum, bonorumque morum introductionem prædicatæ & publicatæ fuerāt, sic & amodò publicari & prædicari valeant & teneri. Alioquin exinde sanabuntur corda simplicium, scandalizabuntur plurimi, & formidandum erit finaliter Christianæ fidei non minimum detrimentum. Spiritus ille veritatis, qui procedens de thalamo diuinæ Maiestatis, Apostolorum pectora inuisibili gratia penetrauit, dignetur illustrare corda uestra ad faciendum pacem, & tranquillitatem in Ecclesia sua sancta. Datū in castro nostro Vuordlingborg. Anno Domini 1434. tertia die mensis Iulij nostro sub Secret. &c.

(margin: Sap. 2. d)

ALIA LITERA CERTORVM Episcoporum missa in fauorem dicti ordinis, & lecta in congregatione, eodem die.

Reuerendissimis in Christo patribus ac dominis præstantissimis, pro concilio celebrando in Spiritusancto Basileę legitimè congregatis Petrus Lundensis, Aslatus Nidrosieñs, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopi, Nasluo Othoniensis, Ioannes Roskildensis, Ioannes Hasloensis, Siggo Scarensis, Andoenus Stauangrensis, Thomas * Strengenensis, Hermannus Vuibergensis, Petrus * Hamarensis, Gerardus Binglauensis, & Seuerinus Farensis, eadem gratia Ecclesiarum episcopi, cum omni humilitate & reuerentia debita obsequia, votisq; ac mandatis uestris in omnibus deuotè & fideliter obedire. Gratias agimus patri misericordiarum, & Deo totius consolationis, qui senescētis mundi miseriis ineffabili sua misericordia, & miseris, ne in barathrum desperationis prolabantur, salutaribus remediis subuenit & succurrit. Hinc est, patres reuerendissimi, quòd Deus inter alia miserationis suæ opera magnifica & gloriosa, quæ ad laudem & gloriam nominis sui fieri voluit, in his ultimis finibus terræ pro cōsequenda remissione peccatorum, ad dirigēdos pedes oberrantium in viam patriæ cœlestis, beatam Brigittam de regno * Sueciæ progenitam, quasi venam fontis viui sponsam suam & canale gratiæ suæ tantis gratiarum aquis abundare fecit, & non solum regno prædicto, verumetiam quasi toti orbi terrarum per eam misericors Dominus, cuius misericordiæ non est numerus salutis & gratiæ

(margin: * Strangguinen. * Hammen. * Hamnen.)

gratiæ melliflua pocula dignatus est misericorditer propinare. Ex cuius quidẽ B.Brigittę meritis & sanctitate, primum in regno Succiæ, videlicet Vuadzsteyn, ordo ille pręclarissimus, S.Saluatoris nũcupatus, inoleuit, ac gloriosum suscepit exordiũ. Deinde successu breuiss.tẽporis, & hoc satis miraculosè, in diuersis regnis & mũdi partibus ex inflammatione vtiq; Spiritussancti, regibus & Dñis terrarum atq; ꝑlatis diuinitus facta, plura sunt innouata & multiplicata monasteria, in quibus sororum & fratrum cõuentualium feruens & affectuosa viget deuotio, & vitæ regularis obseruãtia secundũ ordinẽ instituta perfectissimè obseruatur, tam per continuas ꝑdicationes, quàm per diuinæ maiestatis cultum & obsequium, videlicet Missarum solennia & diuinarũ horarum iugiter psalmodiã. Vnde quasi infiniti peccatores de die in diem diuinitùs inspirati conuertunt᷑, conuersiq; in breui proficiunt, magna virtutũ accumulantes incrementa, & spirituales effecti, calcatis seculi curis, sentientes se corruptibile pondus cũ mœrore, portare, quibus nil agere libeat, nisi solius Dei desiderio & amori iugiter inhærere. Vnde reuerendiss. patres nos vnà cum principibus & ꝑlatis, & magnatibus, militibus, & militaribus, nobilibus, primis, ac proceribus regnorum pro quieto statu regnorum eorundẽ in magno parlamento in castro & oppido Vuordlingborg regni Daciæ cõgregati, nunc accepimus, qualiter confessores totius ordinis ꝑbatim ad sacro sanctam synodum Basileeñ. pro statu salubri, reformatione laudabili, ac incremento felici locorũ & personarum vtriusq; sexus in eodem ordine sparsim per mundum degentium sunt citati. Ea propter patres & dñi reuerendiss. dominationes vestras cum humili & deuota subiectione aggredimur implorandas, quatenùs si qua in hoc sacro concilio vsque in præsens literis, processibus, articulis, quæstionibus vel querelis cõtra dictum ordinem, cuius priuilegia, regulam, constitutiones, seu instituta regularia, iamdudum per sacram sedem Apostolicam approbata & confirmata, ac etiam contra libros Reuelationum dictæ sanctæ Brigittæ dominæ diuinitùs (vt creditur) ostensarũ, quomodolibèt fuerint attentata, ob nostrarum petitionũ humilimã instantiã faciatis reuocari. Si qua verò in eisdẽ reuelationum libris examinanda & discutiẽda fortasse videant᷑, tã cautè & moderatè reformationis sarculo cum lenitatis moderamine emendetur, ne piarum aurium in posterũ offensiua fiant ea, q̃ de his libris reuelationẽ corã populo, nedum in partibus istis & regnis, sed & alibi per mundũ publicè ꝑdicata fuerant in Christianæ fidei fulcimẽtum. Alioquin si (quod absit) ex huiusmodi controuersijs, litibus, & cõtentionibus sic (vt præmittitur) motis & attentatis, insurgeret aliqua ordinis præfati diffamatio, uel à sui primitiui regularis status vigore discessio, ex tunc (prout verisimiliter formidamus) vbiq; & præsertim in partibus istis tã in clero quàm in populo fiet maxima confusio, & deuotionis fidelium feruor ad Deum & ad illam sanctam, quæ tot, tantis & tã manifestis claruerat miraculis & virtutum meritis, verteretur in torporẽ. Quod vtiq; cedet in fidei catholicæ turbationem & diminutionẽ, in scandalũ multorũ, & Ecclesiæ, saltem in his orbis finibus sub hoc periculoso tẽpore nõ modicũ detrimentum. De mõ autẽ cohabitationis Sororum & fratrũ in monasteriis ordinis ꝑdicti, q̃ situata sunt i regnis istis, quẽ alij quidã pacis æmuli & tranquillitatis calumniari conant᷑, nulla datur hîc cuiquã Christifideliũ suspicionis occasio, ꝙ eorum habitacula adeò firmis altisque muris & ædificiis distincta ac diuisa sunt, prout ferè nos oẽs, ꝑcipuè autẽ, qui monasteriorũ & locorum eorundem visitatores sumus. * ꝙ securè & absq; conscientiarum scrupulo iuxta primariã ordinis institutionẽ, quam adeò piè credimus factam esse, sorores & fratres sicut cohabitant, honestè & licitè poterunt cõmorari. Valeat, & in Deo proficiat vestræ sanctissimæ deuotionis venerabile collegium à Deo cœlitùs inspiratũ, ab æterno prouisum & præordinatum, & iã in hoc occidui mũdi ærumnoso tẽpore in spiritusancto legitimè congregatum. Datũ in oppido Vuordlingborg Roskildẽsis diœcesis anno Domini 1434. die 3. mensis Iulij, nostris sub secretis &c.

* videtur deesse, vidimus, aut aliquid eiusmodi.

Epistola Rothomageñ. ad concilium.

Reuerendissimis & honoratissimis ac metuendissimis patribus, sacrosanctã synodum Ecclesiam vniuersalem repręsentantem Basileæ tenentes, humiles vestri filiali subiectione subditi consules & ciues ciuitatis Rothomagensis. Reuerendissimi & honoratissimi ac in timore Dominici sancto reuerendissimi patres, Considerantes apud nos nihil esse, quod adeò idignationẽ prouocet altissimi sicut ingratitudo. Ipsa em̃ est prouocatio malorũ, beneficiorũ exinanitio, & extinctio meritorũ. Quapropter miserationum, quas in Ecclesia sancti Audoeni Rothomageñ. per literas uestras magnificastis, pro qua uicib⁹ repetitis ausi fuimus sanctitati vestræ congregationis dudũ rescribere, iugem habentes firmamque memoriam, nolentes insupèr illud Iudaicum in nobis notari opprobrium: Non fuerunt (inquit) memores beneficiorum eius, & mirabilium q̃ ostendit eis, per præsentes literas nostras, & pro modulo nostro benedicimus Deum cœli, qui per ministerium vestrum faciẽs misericordiam, de puluere tribulationis & sordibus litigiosæ captiuitatis erigit egenum, vt cum principibus Ecclesiæ suæ

Psal. 105.

suæ sedeat, & solium gloriç inter vos reuerendissimi patres, reiecta omni confusione teneat. Quinimmò eædem literæ vestrç ab ingēti, diuturnaque & difficili narratu præfatæ Ecclesiç sancti Audoeni ruina, quā pro discordia & concursu guerrarum æstimamus potissimè cōtigisse, resurgendi primitias prçstant nō modicas. Nanq; lapsos erigunt, vagos congregant, & reuocant aberrantes. Quamobrem non quas debemus sanctitati vestrç congregationis, sed quas valemus & scimus, gratiarū referim⁹ actiones, nosipsos & queque nostra sunt, in obsequium vestrarum paternitatum filialiter offerentes. Cumque nouella sit huiusmodi plantatio pacis in dicta ecclesia & quietis, plantç vero quç se nondum terrç radicibus adhęserunt, suspectā habeant tyrānidem, ac* borealem & ventorū fortiores nequeāt tolerare excursus, sic vt paci & quieti præfatæ ecclesiæ vigilantiùs oporteat prouideri: idcirco reuerēdissimi ac metuendissimi patres humiliùs quàm possumus vestris reuerēdissimis paternitatibus supplicamus, quatenùs huius Ecclesiæ pacem & quietem iam per vos plusquàm ad medium perductam, dignemini, reiecta omni æmulorum dissensione, ad perfectum vsq; perducere. Auxiliante vobis sanctitatis vestræ congregationis authore & cōseruatore spiritusancto, qui cum Patre & Filio viuit vnus Deus in secula seculorum, Amen. Datū Rothomagi die 18. mensis Iulij, 1434.

for.* borealium ventorū.

LITERA ROMEORVM IMPEratoris ad idem Concilium.

SAcrosanctæ generali synodo Basileñ. Ioannes in Christo Deo fidelis imperator & moderator Romeorum* Palæologus semper Augustus, salutem in omnium redemptore. Ad legationem nobis priùs factam per V. R. responsum dedimus per nostros ambasiatores ad vos transmissos, adhortantes E. V. R. ad sanctissimum opus vnionis ecclesiarum Christi diu tractatum cum beatissimo domino Papa Eugenio & prædecessore suo, & volentes quod tale diuinum opus ad finē optatum pducatur. Intereà verò pfat⁹ dñs Papa misit ad nos nūcium suū & secretariū venerabilē Christophorū Garatonū, concedeñ. pro tali proposito & permittēdo, quç nos priùs petebamus & desiderabam⁹, videlicet, q̃ fiat synodus pro dicta materia vnionis in hac vrbe Constantinopolitana, quem nunciū libentissimè vidimus atque videmus, & acceptauimus illud membrum, quia nobis videtur maximè tendere ad pfectionē dictç sanctissimç rei ꝓpter causas V. R. relatas & manifestatas p nostros ambasiatores. Et multo magìs libēter acceptauimus, quia certificauit nos dictus nuncius, dictum dominum Papam & V. R. tam in hac re quàm singulis alijs, esse * cuiusdam volūtatis, quod nobis gratissimum est. Quare cum dicto nuncio prædictis nominibus nonnulla conclusimus super dicta vnionis materia. Et ꝓ vltima conclusione & confirmatione omniū gestorum cum nuncio antedicto & pro cōplemento aliorum, & vt sanctū opus Deo authore incipiat, mittimus ad præfatum sanctissimum dominum Eugenium & ad V. R. Ambasiatores nostros nobiles uiros Georgiū Dissipatum & Manuelē Dissipatū eius fratres, familiares & dilectos nostros, quibus in relationibus super p̃missis placeat dare plenam fidem. Datum Constantinopoli, 1434. die 12. Nouembris.

for.* eiusdem

LITERA DVCIS SABAVDIÆ missa sacro concilio in læsionem domini Ludouici episcopi Lausaneñ. lecta in generali congregatione die sabbati, 14. Maij, 1435.

SAcrosanctæ synodo generali Basileeñ. humilis & deuot⁹ Ecclesiæ filius Amedeus Dux Sabaudiæ. Humili deuotaque recommēdatione præmissa, Aduersario & hoste meo notorio domino Ludouico de Palude & suis fautoribus contra me, dūtaxat exceptis, quibus me non recommitto, licèt ex generali doctrinæ sacræ cōsilio, iniuriæ veniant ab iniuriatis æqualiter tolerandæ. Attamē non improuidè talis in hoc modestia seruanda est, vt iniuriantibus ad corrigendum attentata postmodùm iniuria innotescat, quæ forsan priùs impetuosiùs à tramite mansuetudinis deuiàrat. Cōfisus itaq; de V. R. P. benigna supportatione, conqueri compellor apud eas, hostibus seclusis: super eo quod nuperrimè dilecto fideli scutifero oratore & ꝓcuratore meo ad hoc deputato Ioanne Chāpionis in conspectu vestro in Ecclesia maiori Basileensi. vbi (vt credo) debebat & debet sibi & omnibus seruari totalis immunitas & plena securitas, psonaliter cōstituto, post intimatā eisdē P. & parti aduersæ, videlicet dicto dño Ludouico aduersario & hosti meo, ibidèm tunc præsenti, appellationem iustā à quadam prætensa sententia generaliter (vt fertur) in cā ecclesiæ Lausaneñ. sicut placuit in fauorem dicti aduersarij contra reuerendum in Christo patrē dominum Ioannē de * Pringino episcopū Lausaneñ. nuper lata, quæ vtinam pro honore concilii sine alio præuio moderamine & causæ maturiori iustificatione, nunquā fuisset ꝓmulgata: statim insurrexerunt quidā ex ꝓcuratoribus, necnon procurator fiscalis ac etiam procurator fidei, qui tamen, vt prudens, fuit aliis magìs temperatus, licèt vrgeretur, & cum clamore valido petierunt, quatenùs idem scutifer & ꝓcurator meus caperetur, detinerećt, & grauiter puniretur, eo quòd huiusmodi appellationē intimauerat. Surrexerunt etiā innumerabiles alij cum

eum clamore & strepitu pariter acclamãtes, Capiatur, incarceretur. Nec defuit aliud verbũ violentũ, nisi vt crucifigeretur. Hostis insupèr pdictus particulariter debitũ suũ hostilitatis, hoc idem vociferando, persoluit, in quo mihi quàplurimùm complacuit: quia qualis erat & est apud me, inimicũ publicũ meũ se palàm declarauit. Quod tanto molestè fero, quãto ipse pdiit ex vasallis meis: quorũ meritis pteritis ex hoc & aliis operibus suis reddidit se indignũ ppetuùm. Vndè super hoc, ꝙ in præsentia vestra * clamigàrat, se ex parẽtibus magnis (quorũ aliqui defuncti sunt in parentũ meorũ obsequio) traxisse originẽ, fateor verũ esse hoc qđ dicit, quia ex bonis & fidelibus parẽtibus ortus est, qui tã erga me, q̃ inclytos progenitores meos, debitũ fidelitatis firmiter exercuerunt. Vtinam non fuisset nec esset idem aduersarius degener, contra me & iustitiã meam attentando: quo cum diuino & dominorum meorum auxilio, non poterunt ipse & sui præualere. Scio em̃ remedia mea, quibus vtar loco & tẽpore contra ipsos. in hoc autem qđ allegat magnitudinem parẽtum, allegat veritatẽ: sed non credat aliquis, me non habere sine cõparatione potiores se. Habeo em̃ per Dei gratiã vasallos & subditos insignes in bono numero, ducali, Marchionali, principali, comitali, Baronali, & Banneriali dignitatibus insignitos vltra valuasores: cuius fallaciis asserunt & me ea, q̃ gesta sunt in pdicta cã Lausaneñ. ignorasse: sed ea ex suggestione aliquorũ seruitorum meorum pcessisse. credere non debuissetis, nec debetis. Habetis em̃ de contrario argumenta notoria, videlicet literas meas manu propria sigillatas & subscriptas, ac frequẽter oratores meos fideles, * quos non oporteret in aliquo vacillare, Hiraldum tunica armorum meorum vestitum. deinde reuerendũ in Christo patrẽ episcopũ Vexioneñ. ac venerabilẽ doctorum scholasticũ Andegaueñ. per vos ad me nuper deputatus, qui sciuerunt ex meo immediato oraculo mentem meam in hac parte. Et nunc habetis efficacissimum meæ voluntatis indicium in hoc, ꝙ non per procuratorẽ, sed in propria persona coram authenticis personis appellaui. Miror, qualiter & quomodò V.R.P. tot vicibus permiserunt & permittunt se à pdicto aduersario & eius fistulis dulcè canentibus sic decipi. Sed omnibus consideratis, non admiror: quia facies dealbatæ multos fefellerunt, atq; fallunt. Non credebam tñ, ꝙ ad complacendum vni monacho, iustitiam iusti multè auferre satagenti, maximè ex actu ordinatissimæ iustitiæ, videlicet appellationis, debuissem in psona mei scutiferi & procuratoris sic offendi & etiam in sedibus oratorum meorum prægrauari. Nõ em̃ sic turbari debuissetis ex appellatione supradicta. Est enim cõmune vulgare, quòd

* super quib a

cuicunque cuiuscunq; status etiam infimi licet protestari, appellare, & etiam mendicare, & maximè contra me, qui me conscium alicuius offensæ sacro concilio vel alicui ex suis suppositis hucusque illatæ, non sentio. Quinimmò ad profectum & augmentũ ipsius concilij vijs possibilibus tam erga sanctissimum, dñm nostrũ Papam, cuius sanctitatem plùs debito, sed DEI zelo, hac de causa frequẽter stimulaui, & nimis exasperaui, quam erga principes consanguineos, confœderatos & amicos, cum omni feruore laboraui. Vndè pter testem æternum possunt (si velint inniti veritati) esse mei testes reuerẽdissimus in CHRISTO pater dñs legatus, Abbas Verziliaceñ. Oratores Parisieñ. & cæteri primordiales concilij, à quibus continuis precibus commonebatur tunc quamplurimùm appreciatus, nunc verò post dilationẽ (sicuti placet) vilipensus, contemptus & mala p bonis adeptus. Nescio em̃ vndè fuit, quòd supplicatio per me iterata & reiterata, videlicet pro cã Ecclesię Lausaneñ. q̃ mea fuit, est, & * erit, aliquibus probis auditoribus peritis & partibus non suspectis, committeretur via & ordine iuris tractanda & diffinienda. Nunquam potui obtinere, quod etiam vni Sarraceno nõ fuit denegandum: nisi quia sic placuit illi bono domino Ludouico, & suis fautoribus satis mihi notis. Scio enim & fateor indubitanter ipsi sacro cõcilio plures & plures adfuisse & adesse dominos sapientissimos, iustos, mansuetos, & pios, quibus præmissa attentata tanquam iniqua displicuerũt & displicent, quos indè culpare nescirẽ, nisi ex hoc quòd aliis partialib⁹ forsan ex metu vel falsa persuasione consenserunt. Indulgere mihi dignentur V.P.R. saluis aduersariis, si in præmissis alicubi excesserim, quod tamen non credo, nec intendo ad displicentiã earum quicquã expressisse. sed duntaxat pro quiete & notitia mentis meæ. Nunquam enim tranquillã dedissem oculis meis dormitationem, quousque tanquam filius ad patres querimoniam meam protulissem. V.R.P. cõseruare & adiuuare dignetur omnipotens ad opus suum perficiendum. Scriptum Rapalliæ die prima Maij 1435.

for. * erit, non

LITERA DVCIS MEDIOLANENSIS, missa Concilio in Augusto, anno 1435.

REuerendissimarum paternitatum vestrarum filius Philippus Maria Angelus Dux Mediolanensis, item Papiæ Angleriæque comes, ac Ianuæ dominus. Reuerẽdissimi in Christo patres & dñi mei præstãtissimi, cooperante gratia diuina, habeo nuper felicissima noua de victoriosa & triumphante classe mea Ianuensi, quæ hostilem armatam regis Aragonum apud *Gaietam ex toto contriuit, captis (vt recitant literæ

per

per me habitæ) ipso rege & duobus fratribus suis, videlicet rege Nauarrę, & magistro sancti Iacobi, necnon principe Tarẽti, Duce Guessę, & filio domini Christophori Gaietani comitis * feudorum, aliisq; Baronibus secũ existentibus, exceptis infante Don Petro, & principe Salerni, captis etiam nauibus & nauigiis ipsius armatæ, omnibusq; gentibus hostilibus, quæ supra ea militabãt. Hanc ideo tam felicem diuinamq; victoriã statim R.P. vestris intimare decreui, vt cùm omnes felicitates meæ propriæ vestræ sint, mecùm laudes altissimo agentes, indè lætari & gaudere possitis, & continuò meliora sperare, ad laudem & gloriã ipsius qui pijssimus est donator omnium gratiarum. Datũ Mediolani die 20. Augusti, 1435. Post suprascripta certioratus sum, p literas proprias magnamini & gloriosi capitanei classis meæ Blasij de Axereto, q vltra pnominatos reges & alios captos, etiam captiui remanserunt dictus infans Aragonum & Vicerex Siciliæ filius Ducis Guessæ Menegutius de laquila Capitaneus lancearũ 300. aliiq; multi Barones & nobilex vltra 400. & armigeri vltra mille, & gens alia infinita ad milliaria. Capta ẽterea fuit tota hostilis classis, ẽter duas naues minores, q̃ euaserũt. Conflictus autem fuit suis terrestris exercitus, q cõtra Gaietã militabat, captis bõbardis & munitionib⁹ q buscũq;. Deniq; ꝓ maiestatis diuinæ dementia tanta fuit ipsa victoria, q stupendum & mirabile dictu est. Ipsi laus, gloria, &c. Datum vt suprà.

* fundorum

COPIA LITERARVM DOMINI Imperatoris Græcorum ad Concilium.

IOannes in Christo Deo fidelis Imperator & moderator Romeorum Palæologus semper Augustus, sacrosancto generali concilio Basileeñ. salutem in eo quæ est vera salus. Venerabiles vestri ambasiatores missi ad nos cũ nostris ambasiatoribus hic adfuerunt, portantes nobis literas vestras. Ex quibus literis & etiam relatione ipsorũ, cùm sapienter & clarè exposuerint oĩa sibi commissa, cognouimus & certi fuimus de optima dispositione feruentique desiderio. quæ ad opus vnionis Ecclesiarũ Christi geritis. Pro quo & nos etiam antè plurimũ laborauimus & studuimus, & nunc studemus, & diligentem operã facimus. Perlecto etiã decreto quod factum est per vos super tali materia, etiã difficultates aliquæ in eo repertæ & illis ostensæ, per Dei gratiam remotæ sunt, & grata nobis habuerunt remedia, ità ut vniti & concordes remanserimus. quare per nostrum chrysobulũ illa firmauimus & roborauimus, sicut de oĩbus latiùs & particulariter R.P.V. à venerabili viro Hẽrico vno dictorũ vestrorum ambasiatorum sciẽt, qui pro ista cã ad vos reuertitur. Oĩa igitur illa, q̃ ad nos attineãt, & à nobis debeant fieri, cum multa diligentia vsq; ad finẽ Deo authore facturi sumus. Vosq; rogamus, vt similiter cum pari charitate & prõptitudine ad hãc sanctiss. cã procedatis, & nihil deficiat de incumbẽtibus vobis specialiter verò plurimùm & cum multa instãtia vos petimus & rogamus, de loco in quo mediata sancta vniuersalis & œcumenica synodus celebrãda est, vt deputeť & eligať vnus locus ex maritimis, vt sine difficultatibus & incõmodis magnis possint venire & cõduci necessariò cõgregãdi ibidèm, & maximè sanctiss. mihi dñs œcumenicus patriarcha, qui est senex & cõtinua infirmitate grauatus. Et pcipuè hoc etiã petimus & rogamus, propter sanctiss. & beatissimum dñm Papam, quia caput est Ecclesiæ Romanæ & Occidentalis, & eius pręsentia est necessaria, & quãplurimùm valet. Propterea (vt diximus) multùm rogamus vos & precamur, vt circa hoc bonã diligentiã & deliberationem faciatis, nihilominùs non recedentes à gestis circa hoc & alia inter nos & vos.

Datum in vrbe nostra Constantinopoli, 1435. die 26. Nouembris.

COPIA LITERARVM DOMINI Patriarchæ Constantinopolis ad Concilium.

IOseph miseratione diuina Archiepiscopus Cõstantinopolis nouæ Romæ & ęcumenicus Patriarcha, reuerendissimis Cardinalibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & reuerẽdis episcopis & omnibus aliis religiosis psonis cõgregatis in sacra synodo Basileeñ. dignam & condecentem salutem reddimus reuerentiæ vestræ cum syncera dispositione & charitate spirituali & amicitia. Venerabiles vestri ambasiatores &c. vt in præcedenti litera, vsque, congregandi ibidèm. Et maximè propter me, qui senex & continuis infirmitatibus grauatus sum, & præcipuè propter sanctiss. dominum Papam &c. vt in litera immediatè præcedenti, vsque ad finem. Datũ Constantinopoli, 1435. die 26. Nouembris apud patriarchium nostrum S. Sophiæ.

COPIA LITERARVM FRATRIS germani domini Imperatoris Græcorum.

SAcrosanctæ vniuersali synodo Basileeñ. in spiritusancto legitimè congregatæ, ac vniuersalem Ecclesiam repræsentanti, Constãtinus in Christo fidelis despotus Romeorum Palæologus, salutem in eo qui est vera salus. Literas V.R.P. per venerabiles vestros ambasiatores recepimus, quibus ex literis & ex relatione ipsorũ ambasiatorum de optima voluntate & promptitudine & feruentissimo zelo, quæ ad hoc diuinum vnionis ecclesiarum Christi opus geritis, certificati fuimus: quanuis rebus ex ipsis satis intellexerimus eas. quare vestram intentionẽ quãplurimum laudamus, & vestrarum virtutum condignam iudicamus, cùm non possit cogitari

gitari alia res, in qua V. R. P. suis viribus atque studijs vteretur rationabiliùs & laudabiliùs, quàm in hac, quę ad communē Christicolarum vtilitatem & Christianæ fidei incrementum spectet. Hortabatur etiam V. R. P. vt dictis vestris ambasiatoribus auxilia & fauores circa suum propositum, pro quo huc destinati sunt, gratè adhibere velimus. Quod quidem licèt ab omnibus Christianis veris debeatur, propter rei præsentis dignitatē, nos tamen ipsi magìs hoc debere facere existimauimus, & per gratiā Dei plùs quam debeatur, intendimus super hoc laborare. Et propter hoc quantùm nobis possibile est, vt tale diuinum opus ad finem optatū deduci possit & valeat, studuimus, & in futurū studebimus, & sic mirabiliter huius rei desiderio tenti fuimus, vt V.R.P. próptissimam in hac re existentem, cum maximaque diligentia procurantē, (prout prosequitur) & nos ipsi peteremus iterum & vos rogaremus, vt omnes difficultates velitis ex medio tollere, & omnimodam diligentiā adhibere ad consummationem huius diuini negocij. Nunc enim multi tractatus & legationes ab vtraque parte ad talem terminum cum gratia Dei deuenerunt, vt non indigerent aliquo alio, nisi executione sola & ꝓgressu reali & cum effectu. Et proculdubio confidimus, quòd V.R.P. sic faciet, & bono principio optimum finem apponet, Talem autem intentionem nostram, quam & multis alijs causis iustis habemus, & propter vestrā petitionem multo clariorem & feruentiorem habemus à venerabili Henrico vno dictorū ambasiatorum vestrorum, latiùs & particulariùs sciet V.R.P. qui eidem P. & de alijs ad istud propositum attinentibus referet. Nos verò semper ad omnes honestas & rationabiles petitiones paratos esse & fore R.V.P. agnoscat. Datum Constantinopoli 1435. die 26. Nouembris.

LITERA DVCIS FEDERICI Iunioris Austriæ, missa Concilio, lecta in generali congregatione die Veneris 30. Martij, 1436.

Reuerendissimus ac reuerendis in Christo patribus & dominis sacrosanctam Generalē synodum Basileen. repræsentantibus vniuersis E. V. R. P. mandatis obedire &c. paratus Fredericus iunior Dux Austriæ.

Reuerendissimi reuerendique in Christo patres & domini, literas sacrosanctæ synodi Basileeñ. per venerabilē & circumspectū virum dominum Ioānem de Polomar, decretorum doctorem eximiū, sacri palatii Apostolici causarum auditorem, ac prætacti sacri Concilii Basileeñ. Oratorem, cum ea qua decuit, reuerentia accepi, vnà cum eiusdem auditoris legali relatione subsecuta. Ad quæ omnia tanquàm humilis & obediens sanctę matris Ecclesię filius & princeps catholicus, me fatebar animum habere dispositum & inclinatum. Quia verò adeò nouiter regimen & gubernationem principatuum ac dominiorum meorū exto adeptus, restant adhuc certa iura per me expetenda, quorū aliqua ecclesiam * Gurzen, ipsiusque castra, & me aduocatum dictæ ecclesiæ, patriæ quoque principem ac protectorem, contingūt, Qua de re & propter alias causas vtilitatem dictæ ecclesiæ potissimè respicientes, præfato oratori vestro lympidiùs explicatas, expediens uisum fuerat, negocij huiusmodi executionem differendam, ipsosq; super dicto episcopatu sibi aduersantes, ad istas Austriæ partes conuocandos sub spe peroptimæ pacis ac perficiendæ compositionis. Et desupèr reuerendo in Christo patri domino Ioanni dictæ Ecclesiæ Episcopo, literas meas transmitto de præsenti. Quocirca paternitates vestras accuratiùs deprecor, quatenus præfato dño Episcopo indilatè adueniendi fauorabiliter dignentur licentiam impartiri. Spiritussanctus in cuius estis nomine cōgregati, ad suæ sanctæ Ecclesiæ vtilitatem vos feliciter dirigat & conseruet.

Datum in noua ciuitate die 3. mensis Martij, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimosexto.

LITERA REGIS ARAGONVM missa concilio, lecta in congregatione generali in vigilia paschæ, 7. mensis Aprilis 1436.

Sacrosanctę generali synodo Basil. in spiritusancto legitimè congregatæ, vniuersalem Ecclesiam repræsentanti, eiusdem S. Ecclesiæ Dei humilis & deuotus filius, Alphonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæque citra & ultra pharū. Sacratissima synode in Spiritu sancto legitimè congregata, longum nos desiderium tenuit, ut solennes ad uos Oratores mitteremus, Quod profectò ut debitum fuisset, diu * est executioni mandatum, nisi nos quemadmodùm toti orbi notum est, præpediti fuissemus. Hoc itaque tam sanctū propositum è manibus, rerum maximarum quidam cumulus nexu penè indissolubili deuinctus, non uoluntas, quę teste Deo semp ad hoc nobis ardēs fuit, extorsit. Nūc autem quia nobis ueridicè relatum extitit, quanta cura, quanta solertia, quanta denique vigilantia in præsentiarū incumbitis circa ea, quæ ad Ecclesiæ Dei reformationem, hęresum extirpationem, & pacem inter seculi principes componendā maximè faciunt, & quemadmodum etiam toto pectore operam datis, vt nō solùm Bohemorum vnio, quam Deo auxiliante acerrimis disputationibus, & indefessis inauditisque laboribus procurastis, concludatur, sed etiam vt Græcorū reductio diu à Christiano populo maxima cum auiditate expetita, feliciter fiat, nō modò alacres, sed diuino insupèr (vt putamus) quopiam nuncio

* esset

inuitati

inuitati fuimus, vt quãuis nõ simus ab huiusmodi rerum difficilimarum laqueis omnino expediti, vellemus vlteriùs* morari laudabile illud diu mente nostra agitatum propositum parere. Cupientes igitur tot & tantorum operum bonorum, quorum gloriosus est fructus, participes fieri, quod vos qui in vinea Dñi assiduè laboratis, apud æternũ illum luminum patrem & rerum omnium conditorem consequuturi estis, legationem nostram omni authoritate insignem, ad sacratissimum cœtum vestrum mittere decreuimus, vt si totius diei pondus & æstus non portauimus, saltem bonam magnamq; eius partem aliquam sustineamus, qua possimus diuina clementia suffragante, cũ his qui in operando primi fuerunt, efficaciter in ipsa vinea laborare, vosque pro viribus ad optatissimam illam ac felicem Græcorum adipiscendam reductionem iuuare. Quam quidẽ tum ad diuini cultus amplificationẽ, ad ipsorum salutem & concordiam, tum ad vestri sempiternam memoriam immarcescibileq; coronam immortalitati perpetuò consecrãdam pernecessarium arbitramur. Iam autem delecti sunt viri illi, quibus hæc prouincia est committenda. Literas & nuncios præterea in omnes partes nostras nuper destinauimus, ac alias etiam nouiter duximus destinandas. Quibus omnes reuerendos & venerabiles prælatos plurimosq; sacrarum literarum eximios interpretes, demum canonũ ac ciuilis sapientiæ insignes doctores hortamur, & inquantum in nobis est, cõpellimus, vt pro tam pio negocio faciliùs consumando, breui ad vos proficiscantur: nec lõga certè mora temporis contrahetur, quin nostra ipsa legatio, quæ ire propediem habebit, vobiscum sit. Simile quoque erit de his de quibus suprà diximus. Si quid autẽ aliud fuerit, quod pro Dei Ecclesia vestriq; stabilitate & conseruationem ampliùs facere poterimus, illud grauissimo animo pficiemus. Datum in nostra ciuitate Gaietæ die 8. Martij, anno à natiuitate Domini 1436.

Rex Alphonsus.

for.* non morari, sed

Matth. 20.

EPISTOLA DVCIS ALBERTI Austriæ missa cõcilio, lecta in generali cõgregatione die Veneris 30. Martij, 1436.

Reuerendissimis in Christo patribus ac dominis vniuersis, in sacrosancta generali Basileeñ. synodo, in spiritu sancto legitimè congregatis, vniuersalem Ecclesiam repręsentantibus, dominis & amicis charissimis Albertus Dei gratia dux Austrię, marchioq; Morauiæ. Reuerendissimi patres domini & amici charissimi, deuota recommẽdatione pręmissa, sanctum visitationis & reformationis opus in diœcesi Patauieñ. & dominiis meis, reuerendis in Christo patribus domino episcopo Constantieñ. prouinciæ Rothomageñ. suisq; ne collegis in Bohemiam legatis per sacrum Basileeñ. conciliũ, ad precum mearum instãtiam deuotam, iniunctum prudenter & reuerà multùm accuratè inchoatum, continuatur indiès adeò feliciter. estq; iam in multis locis patratum tã amabiliter, ꝙ omni dubio cessante in vtroq; situ factis & exemplis, vt opera euidenter demonstrant, vberrimus indè sequetur fructus. Assurgo igitur, Deo qui hoc sanctum opus inspirauit, nec minùs vestro sãcto cœtui gratiarum actiones deuota mente referendo. Petens denique humiliter, si fortè aliqui tam sancto operi, tamque salubri non fauẽtes, visitationem & reformationem huiusmodi extinguere aut impedire conarentur, quòd tales contra præfatam sanctam commissionem cum exauditionis affectu vel effectu non admittatis. Verùm patres reuerendissimi (vt sine circuitione loquar) vestras certifico paternitates, ꝙ in visitationis & reformationis præmemoratarum ꝓsecutione nihil aliud quærit, nisi Deo præcipuè obsequi, & deinde personas visitãdas à longo tempore (quod dolenter refero) multùm collapsas, ad statum reduci conuenientẽ. Nec est qui veridicè dicere possit, ꝙ in visitatione & reformatione prædictis alicuius lucrum seu commodum priuatũ, quouis quæratur modo. Recommendo me vestris paternitatibus dignissimis cum prona voluntate in singulis complacẽdi. Datũ Viẽnæ die 8. mẽsis Martij, anno Domini 1436.

DIVERSORVM AD DIVERSOS EPISTOLÆ de concilio Basileensi, aut de negocijs ad concilium illud spectantibus, tractantes, hîc seorsum cõgestę, & iuxta datas ipsarũ, quantùm ex ipsis aduerti potuit digestæ.

LITERA A BOHEMIS, CONsulibus ciuitatis Egrensis transmissa.

Honorabilibus & circunspectis dominis consulibus ciuitatis Egrensis, Magistri ciuium & cõsules maioris ciuitatis Prageñ. Seruitium nostrũ, iuxta præsentis cursus qualitatem, vobis circunspectis prudentibus amicis intimamus & notificamus, quoniam omnes in vna generali congregatione iam apud nos constituti Domini, milites, terrigenæ honorabiles, ciuitates & communitates, seculares & spirituales, concorditer deliberauimus, & finaliter in hoc manemus, quòd ad cõcilium Basileeñ. tanquàm ad publicam & securam audientiam, mittere volumus nuncios nostros spirituales & seculares, qui iam ad eundem transitum electi sunt & donati. Auertat ergo Deus, ne bonũ quod diu desiderauimus,

& ad

& ad quod iam ostium apertũ est, elato animo contemnamus: sed parati sumus, saluis tamen quibusdam assecurationibus, iustitiã Dei omnipotentis, in quam nos locamus coram omni Christianitate confiteri. Hac tamen conditione adiecta, ut eisdem personis ad eundem transitum deputatis, talis securitas procuretur & donetur, vt transire ad ipsum concilium, ibidem stare, & ad nos redire valeant salui & securi absque læsione personarum suarum & honoris, & aliarum rerum quarumcunque. Et ideo cum nunciis à concilio ad Nurenbergam missis, desideramus conuenire in ciuitate vestra, vbi de modo assecurationis & aliis necessitatibus nostris intendimus oretenus loqui cum eisdẽ, quemadmodùm ex literis eisdem nũcijs per nos directis, quarũ copiam vobis transmittimus, hæc & cætera, quæ ab eis petimus, clarè intelligere poteritis. Affectuosiùs instãterque rogamus, vt quemodmodùm in hac re quæ vergit ad laudem Dei, vtilitatem cõmunem, & pacificationem Christianitatis, exhibuistis vos bono initio præmisso, impigrè laborastis & perdurastis vsque huc: ita perdurare velitis, scientes quòd merces promittitur incipientibus, sed perseuerantibus exhibetur. Rogamus etiam, vt literas ipsas cum vestro nuncio dirigere velitis Nurenbergam. Etiam desideramus, instanterque rogamus, quatenùs ciuitatibus seu oppidis subscriptis, Pisen, Svuamberg, Temez, Blasvuinsch, Schaustein, Balestein, Ovuegen, & cæteris omnibus regiæ residentiæ * paculis, literas vestras dirigere velitis, & cũ eis practicare, vt nuncij nostri cum saluo conductu & aliis quibuscunque necessariis ita prouideantur, vt ad nos vel alium quemcunque locum, ab ambabus partibus deputatum, securè accedere possint & recedere, quotiescunque fuerit opportunum. Datum Pragę, feria 4. post festum S. Matthiæ Apostoli, anno 32.

fot. *pagulis

EPISTOLA MISSA A PRAGENsibus ad nuncios sacri concilij Basileeñ. in Nurenberga consistentibus pro causa Bohemorum.

VEnerabilibus & religiosis fratribus Ioãni Nider priori domus prædicatorum Basileeñ. & Ioanni Mulbruñ. ordinis Cistertieñ. nunciis synodi Basileeñ. fratribus dilectis, magister ciuium & consules iurati maioris ciuitatis Prageñ. Oblatæ pacis desideria amplectimur, cum fideli eorundem ad vos & omnes Christifideles reciprocatione votorum. Nam hoc summi & æterni patris lex clementiæ postulat, vt quod nobis, id etiam nostris proximis ritè optemus. Sanè venerabilis Basileeñ. concilij dudum paginam pietatis oculatæ verbis redundantẽ, & nunc vestrã illi parem grata mente suscepimus, vtpotè benedictionis semina, vberẽ fructum in virtute patientiæ allatura salutẽ.

Matth. 7.

Et quia non modò nobis, verùm etiam * & ita vniuerso statui regni Bohemiæ vtrinque scribitur, quanquam non omnibus, sed fortasse tantùm nobis sit eatenùs præsentatum: eapropter vestrę honorificentiæ perinde eo successiuo respõdemus, ꝙ mox prima eiusdem concilij visa epistola, barones, proceres & nobiles, necnon clerum & cõmunitates regni nostri scriptis & nunciis nostris auisauimus operosè, quatenùs Dñica post festum B. Dorotheæ ventura proximè ad ciuitatem nostram indilatè conueniant, congruum, salubre, ac finale super eadem felici materia daturi respoodum: vt qđ oẽs cõcernit, etiam ab omnibus pariter & vnanimiter comprobetur. Et quia tot & tantarum communitatum & personarum multitudo tum propter locorum distantiam, tum etiam ob negociorum veritatem & pondus, non valuit repentè congregari: * quare honorificẽtiæ vestræ solertiam obnixè deprecamur, in conspectu præfati concilij nostræ prorogationis in respõdẽdo, aut oratores idoneos mittendo, moram nõ ex segnitie, aut quauis alia negligentia, sed præmissis ex causis admissam, excusare, & si cõmodè fieri potest, in loco, quo nunc estis, vsque ad diẽ Cathedræ B. Petri proximũ, * fidele & (vt speramus) charitatiuum præstolari responsum, literarũ nostrarum baiulis & nunciis ad honorificẽtiam vestram quoties fuerit opportunũ, dirigendis assecurationem sufficientẽ, vt tutè queãt ad vos acceder, ac in vrbe vestrę nunc mansionis demorari, & ad propria reuerti, saluis personis, fama & rebus, ꝓcurare dignemini. Nam & nos nũciis vestris, quos ad ciuitatem nostrã Pragam duxeritis trãsmittendos, de pari forma assecurationis ꝓuidere præsentibus pollicemur, vt mutuæ volũtates & promptiùs & faciliùs possint partibus vtrisque deferri.

locus obscurus

for. varietatem

* ideo

* finale

Datum Pragæ, 4. feria ante festum Purificationis Beatæ Virginis Gloriosæ.

ALIA EPISTOLA AB EISDEM Prageñ. consulibus ciuitatis Nurenbergeñ. transmissa.

Prudentibus & circunspectis viris magistro ciuiũ & iuratis consulibus ciuitatis Nurenbergeñ. magister ciuium & iurati cõsules ciuitatis Pragen.

AMirabilem seruitutem, iuxta temporis exigentiam, vobis prudẽtes & circunspecti amici præmittentes, notificamus, quòd triplicatas literas à sacro Basileen. cõcilio cum ea, qua decuit, reuerentia nos recepisse noueritis. Sed qa talis legatio insignis, non solùm nos & cõitatem ciuitatis nostrę, sed etiam vniuersos & singulos manentes, nobiles, barones, milites, cliẽtes, terrigenas ciuitates & communitates parti nostræ adhærentes tangit & concernit, quamobrem præfatas literas nobis (vt præfertur) à sacro concilio præsentatas, diuina fauente clemen-

mentia, in nostra generali cong egatione, quæ proxima Dñica post festum S. Dorotheæ nunc vētura, nostra in ciuitate celebrabitur, corā oībus tam secularibus quam spiritualibus notificare ac publicare intendimus: & qcquid rei ex vnanimi oium cōsensu fuerit in eadē materia decisum, præfato sacro cōcilio ac vobis ꝑ nostras literas, quātocyùs potuerimus, intimare curabimus. Datum feria 4. ante festum Purificationis.

REVERENDO IN CHRISTO patri & domino, L. Episcopo Lausanen. dño suo singularissimo.

Reuerende pater & domine mi honorandissime, omnimoda recommendatione præmissa, præsentibus adiunguntur deliberata ecclesiæ Gallicanæ in cōcilio Bituriceñ. vbi perdigestè examinatum est negociū, visis facultatib⁹ fe. re. dñi Martini, & approbationibus domini nostri Eugenij, ac literis directis Bohemis, necnon & instructionibus V.P. per sacrum concilium vobis datis, iter arripiendo ad vrbem. fueruntque duo iuristæ & vnus theologus deputati in dicto concilio Bituriceñ. qui defenderent partem concilij generalis, cæteris omnibus pro dissolutione arguētibus, & nihil de apicibus iurium diuini vel humani credo vtrobique prætermissum: & tandem, nemine discrepante, omnes in vnam cōuenerunt sententiam articulatim descriptā. Sed quia rerum Veneticarum & guerrarum occupatio multos impediuit, nec deliberatorum executio plena potuit fieri, maximè cùm dominus cancellarius Franciæ, & alij regis consiliarij irent Diuionem, cum quibus partim viam peregi, & Iouis in cœna Domini hanc ciuitatem intraui. Eapropter, quia parùm est deliberare, nisi deliberatorum executio sequatur, ante discessum ex Bituris vnanimiter eligimus dominum meū Aurelianeñ. episcopum, vtriusque iuris doctorem, regisq; cōsiliariū q̃ pmissis oibus interfuit, & laudabilissimè se gessit, concilioque deuotissimè afficitur. & hic debebat ire ad regem ꝓ executione prætacta. Idemque præfatus dominus Aurelianeñ. & ego seriosè in Illolduno sabbato in vigilia Ramispalmarū locuti sumus cum dño cancellario Franciæ, & quibusdam aliis regis cōsiliariis, deliberata nostra eis referētes, & illa gratissima habuerūt. Sed circa executionem nihil agi potest, donec post regressum eorum de tractatu pacis quam annuat Altissimus: & vt ea exprimā plenè, quæ spero secutura, non veniet credo in recidiuam quæstionem, si conciliū est celebrādum * vel ne Basileæ, & ad statim, quia hoc conclusum est: sed credo, alia fiet conuentio prælatorum Galliæ in loco huic vicino, vbi agetur de tractandis in concilio generali, & necessariis ecclesiæ Gallicanę, & indè omnes progredientur ad concilium Basileeñ. Vnicors enim Bituris fuit sententia, ꝙ sufficiebat ibi ecclesiam Gallicanā firmare cū concilio ineuitabiliter Basileæ celebrando. In reformatione em̄ vniuersalis ecclesię, multæ particulares tangentur: & si expressa ibi fuisset practica reformationis, fortasse adhæsissent dissolutioni. Et si rex pacificus pacisq; author, pacem inter regem & dñm meum Burgundiæ propiciatus misericorditer tribuerit, quod largiatur ex miserationibus suis, quarum non est numerus: tunc ecclesia Gallicana necessariò solennis conueniet. sed non est dubitandum ꝙ ista conuentio fiet breuiter, & ad gloriam concilii generalis, & existentium in eodem. Electus sum ire ad vrbem in contradictione mea multa, ignorantiam, inexperientiam & æstum, qui contrarius multùm est corpori meo, opponens: sed victus instantia, onus accepi. Nec vniuersæ aut Gallicanæ ecclesiæ personam meam infructuosam decuit denegare. Hac pollicitatione per me vltroneè præmissa, ꝙ nunquàm translationem aut promotionem quamcunque procurabo, aut iniectam acceptabo. Conclusa prædicta parlamento regio & singulis vniuersitatibus ac prælatis obedientiæ regis transmissa sunt, vt omnino oēs firmati sint in conuentione futura ecclesiæ Gallicanæ: & si quisquam vellet suscitate q̃relam, respondebitur, Actum est, ne agas. Magister Ioānes de monte magister in theologia, canonicus Leodiceñ. domini nostri Papæ cubicularius, bullas ex parte eiusdē mihi præsentauit translationis concilij, vbi mihi mandatur pro me & prouincia, tā pro exēptis quàm non exēptis, vt loco & tempore concilio translato intersimus. Præsentauit etiam vnū breue sub signo piscatoris. Necnon & literas quorundam dominorum cardinalium in dissolutione nominatorum, & concludebat sanctam & necessariam dissolutionem, & quòd eum dirigerem in agendis. Respondi, quòd tota intentione seruiam Papæ, eroque adiutor sui papatus, & ad cōseruandum regalia S. Petri in eius personā, vt mea ꝓfessio & immediata subiectio exigebant: sed re conclusa concilio generali in concilio ecclesiæ Gallicanæ, quod ineuitabili necessitate celebrandum est, nihil possem agere fructuosè: nec mihi esset honestum, dirigere eum contra deliberata mea propria: & ideo de directione mea non confideret. & sciebam quòd apud regem non proficeret. vndè plurimum turbatus est. & ex iam scripsi aliquibus prælatis, per quos debet transire. & credo similia inueniet responsa. Exposui etiam eidem, quòd quidam domini cardinales in dissolutione nominati, concilio de præsenti adhęrent, visa facti necessitate: & quòd in facto circunuenti, assensum dissolutioni præbebant, nunc veraciter informati, eandem dissolutionem reuocant. Suasi insupèr celebrationem cōcilij, domini nostri Papæ honori accedere,

for. * Basileæ, necne, & an statim,

cedere, tantis authoritatibus & maximè sua approbatione laudabili approbati, & cùm de fide ageretur & discrimine Germaniæ, ipse fidei doctor & Germanus non debebat in propositis persistere. Relatum est domino cancellario Franciæ, mihi & alijs, quòd quidam Ambasiatores regij, qui nunc in vrbe fuerunt, habitis promotionibus aut eisdem promissis, se fecerunt fortes, quòd rex dissolutioni adhærebit. Sed dominus cancellarius mihi promisit solidè stare & repellere clauũ clauo dictis Ambasiatoribus. Ego etiam nõ timebo, sed exaltabo vocem super tecta, dum locus aderit: & spero quòd dicti Ambasiatores satis deliberabunt, quomodò rem conclusam in nouam deducent quæstionem: quia munera sumpta ligant, omnesque sequuntur munera. & retributiones. Si non fallor, expedit, immò & necessè est, & concilio generali plùs vtile, teste Deo, non dico ex laude mea, quòd hic remaneam, quàm quòd vadam ad concilium. Fronte enim aperta resistam in facies dictorum Ambasiatorum: & ideo hîc decertando pro concilio, placeat eidem me habere pro præsente. Etiam si me oporteat ire ad papam, sarcinulas parare & iniũcta expedire opus erit. Maior mihi quies esset, concilio adesse, quàm æstiuo tempore equitare ad vrbem: & maior fuit mihi expensa in via, quàm fuisset in concilio: sed nec personæ, nec bursæ parcam. Idem magister Ioannes de monte, responsa mea intimauit papæ per proprium nuncium, qui ab hinc Veneris post Pascha iter arripuit. Scripseram etiam dominis meis Rothomageñ. & Arelateñ. deliberata ecclesiæ Gallicanæ ante Pascha, vt nota esset conclusio in vrbe. Salua correctione sacri concilii, credo quòd expedit cùm multa mansuetudine tractare dominum nostrum papam, qui caput est ecclesiæ, & depresso capite, arida vel infructuosa manent membra. Conciliũ enim benè cœpit à modestia, & semper modestiùs agere poterit. Hæc pro tanto dico, quia idem magister Ioannes causam dedit loquendi. Sed respondi quòd Ecclesia non est sicut synagoga ad filium Dei, qui bona opera operatus est, & propterea voluerunt eum lapidare. Nec est sicut de Ioãne 23. cùm vita eius sit commendabilis, & sine exceptione quacunque. Agebat insupèr idem magister Ioannes de translatione concilij ad Auinionem. Ausum præbetur Bohemis, dicere Ecclesiam à sua facie aufugisse, & panis ibi caristiã esse, cùm pro victu hominis pro pane duntaxat necessarij sint 20. floreni auri papales. Locusque Auinioneñ. inter regnum Fráciæ, Delphinatũ & prouinciam Prouinciæ situetur & intercludatur, quæ dominia sunt regis & suorum fœderatorũ, & sic non esset * aduersitatibus regitutus accessus: quib* etsi daretur litera de saluo conductu, opponerent, quòd per tales literas se capitalibus crederent inimicis. Instabat saltem, quòd transferretur ad Bisuntinum, cui ante factã pacem cum rege, respondi, quòd regi & suis idem ius vt priùs cõpetebat exceptionis. Facta verò pace inter regem & dominum meum Burgundiæ, Anglici fortasse Bisuntinum declinarẽt. fluminæ * inter ea carebat notabili ciuitas Bisuntij, quia etsi flumen habet qualecunque, inter flumina non nominatur per scriptores, quia Sagonã intrat, & Sagona Rhodanum, Rhodanus autem mare, & ideo Rhodanus pro flumine sumitur, Sagona verò non, vel aliæ aquæ labentes & eam intrantes. Finaliter instabat de ciuitate hac Lugduneñ. cui repræsentaui easdẽ rationes militare, quæ in Auinioneñ. militabant. Est enim hîc maxima caristia, & maior* speratur in Annata futura propter sata congelata. probaui etiam ex chronicis, quòd locus quantumcunque solennis, & in situ fertili positus, sæpè fuerat à cõcilijs generalibus se improbatus: & ideo nec ciuitas Bisuntij, nec Bononieñ. nominari meruerunt, probãs Bononiam bono nullam. Hæc R.P.V. sic seriosè scribere curaui, nolens his verbisculis fatigare cõcilium, nolens meum V.P. latere intentum, aut rem gestam tacere, vel exprimens concilio, propriam gloriam quærere apud sacrum concilium de affectu eiusdem. Et expediret, si non fallor, vt noua mihi scribantur sæpè concilij, quia ad me frequentiùs primi * venerint conflictus. Dominis meis Legato Constantieñ. Cisterrieñ. * Vuetzelliceñ. & Ambasiatoribus Sabaudiæ, quando opus erit, præmissa poteritis exponere: & si placet, mandetis respósionis effectum vobis factæ, & quales inuenisti fauẽtes in vrbe, vt intelligam qui sunt de veris fratribus. Meipsum V.R.P. ad vota offerẽs & mãdata, in Dño precor diu & feliciter eam valere. Prætrestillæ die 28. Aprilis.

[Margin: Eõ.1.f]

[Margin: Nota, quòd archiepiscopus Lugdunen. vitã Eugenij sine ulla exceptione esse cõmendabilem.]

[Margin: for. * aduersantibus]

[Margin: for. * enim caret]

[Margin: i. timetur]

[Margin: for. * veniunt]

[Margin: for. Vercelleñ.]

EPISTOLA LEGATI IMPERAtoris Romanorum ad eundem, quem legatum iusserat omnes nobiles Bohemiæ conuocare. Domino Sigismundo Romanorũ Imperatori, Pnotha Czastolouuicz, Arnestus de Vulaslym.

Serenissime princeps & inuictissime Cæsar, domine mi gratiose, Seruitium nostrum V.S. semper præmissum. Serenitatem vestram scire cupimus, quòd illam legationem nobis per S.V. iniunctam, executi sumus ad omnes barones, milites, terrigenas & ciuitates Bohemiæ in communi iuxta concilium illorum, prout nobis V. Maiest. mandauit. Super hoc ipsi nobis tale dederunt responsum, quòd volunt ad V. S. in die Assumptionis B. Mariæ virginis ad Ratisponam cum plena potestate & responso barones & terrigenas, & de ciuitatibus aliquos destinare, quia pars eorum tota & cum Ioanne Czaplione sunt simul vniti & concor-

dati super illis 4. articulis, Volentes vt & alij cum ipsis ad idem se submittant, & in unitate sint. Videretur ergo nobis & alijs probis hominibus, quòd V.S. in illo termino apud se auditorem, & alios de cócilio Basileeñ. ad hoc necessarios habere dignaretur. Nam si cum ipsis pro huiusmodi articulis poterit fieri cócordia, nó intelligimus aliquas alias difficultates. Et eccè transimus cum domino de Rosenberg per eandem uiam, per quã huc uenimus, sperantes apud eum ipsum auditorem inuenire. Volentes etiam cum consilio domini de Rosenberg, super istis negocijs conferre. Petimus ergo V.S. nolite nobis ad malum imputare, quòd paululùm deuiauimus, & quòd ita citò uenire non possumus, & tamẽ festinabimus. Venientesque ad V.S. de alijs rebus pleniùs informabimus S. E. Datũ Pragæ feria 2. post festũ S. Procopij.

EPISTOLA COMMVNITATIS ciuitatis Pilznæ de uictoria Bohemorum, & quomodò res gesta sit ab eis. Honorabili viro domino Nicolao ordinis fratrum Minorum custodi, & Procopio * Segel amicis nostris charissimis, concilium & communitas ciuitatis nouæ Pilznæ.

* Eeugel

Epistola militatis ac lectu lepidissima.

SEruitijs nostris præmissis. Amici nostri charissimi, bonas & iocundas nouitates uobis annunciauimus, quòd omnes inimici nostri contriti & prostrati sunt, sicut sacro concilio & imperiali Maiestati ista in scriptis dirigimus enarranda. Processus autem belli talis fuit. Cùm enim utrique castra ex aduersò metati fuissent, exercitus Hussitarum multùm de bombardis maioribus & minoribus castra nostrorum uexabant & perturbabant. Populus aũt communis clamabat, contra barones murmurans & dicens, Vt quid ita inaniter uitam perdim⁹, & interficimur, & tẽpus vanè consumimus? Progrediamur cótra illos, Melius est nos pugnãdo mori, quàm ita miserabiliter pati. Tunc assurgentes barones & capitanei nostræ partis, disposuerunt se, & ordinauerunt acies, & processerunt ad pugnandũ. Cumq; instaret hora certandi, & acies cótra se procederent; nos verò ordinati eramus retrò in parte posteriori, tunc nostræ acies (secundũ quod ordinatum erat) terga verterunt, fugã fingentes, ita quòd nos, qui eramus in cauda in parte posteriori, fuim⁹ in capite à parte anteriori. Inimici autem hoc uidentes, uidelicet nos terga uertisse, concrepantes buccinis, clamabãt horribiliter magnis uocibus: Consurgite consurgite, & insequamur eos. eccè enim fugiunt. Et sic omnes aduersarij cósurgentes, de suis castris & turribus egressi equestres & pedestres, nos sunt insecuti. Nos autem, qui eramus in parte posteriori, uidentes ꝙ se à suis castris & turribus elongauerunt, assurgentes in nomine Domini, cuius causa agebatur, aggressi sumus eos à tergo, & intercepimus eorum regressum ad eorum castra & turres. Alij autẽ barones & nobiles cum omni multitudine consurgẽtes à parte anteriori, inuaserunt ꝗs unanimiter quasi uir unus. Et sic antè & à tergo eos tanquàm manipulos deijciebamus, cædentes, quanuis multi reddebant se & reddidissent captiuos. Non erat tunc tempus captiuãdi, sed interficiẽdi solùm. Etiam aliqui per nos captiui, extrahebantur uiolenter de nostris manibus, & interficiebantur. Et sic per húc modum Domino Deo nos præcedente, oẽs inimicos prostrauimus, paucis euadẽtibus. Pro qua uictoria sit Deo laus & gloria in secula. Omnes currus eorum, omnes bóbardę, omnia instrumenta bellica, omnia arma, desensiua ablata sunt, quia omnia ibidèm reliquerunt. Noueritis etiam, quòd domini barones stant in campis cum ualida potentia, nec recedere intẽdunt, quoadusq; inchoata ad finem deducant. Imperialis uerò Maiest. solennem ambasiatam direxit ad eos, uidelicet dominum * Purcham, & dominum Ernestum, & alios quamplures, ita quòd illa ambasiata multa bona operabitur. Etiam vobis, ut scitis, insinuamus, quòd Domin⁹ Imperator scripsit nobis, quatenùs plures de concilio & de ciuitate debeamus uenire ad suam serenitatẽ, sed duæ causæ nos retrahebãt. *Primo, timor inimicorum, qui semper minabãtur nobis, quòd si victoriam habuissent, omnibus modis uolebant ad nos redire, & in toto nos delere. Nostra autem intẽtio semper fuit, libẽtiùs velle mori, quàm ipsis subijci. Sed indesinenter Deo gratiarũ actiones referimus, quòd nos de manibus eorum liberauit. Secunda causa adhuc nos impedit. Quanuis iam elegerimus eos, qui debeãt adire præsentiã dñi Imperatoris, desunt tñ expensæ & impensę, quia non possumus inter nos conquirere tantũ de pecunia pro expeditione illorũ. & stipẽdiarij pro maiori parte cósurrexerũt cótra nos, mouentes de stipẽdijs a multis annis retẽtis. Et sic illi repetunt stipẽdia & damna, & nos sumus in penuria magna. Ergo amici charissimi, circa imperialẽ Maiest. & sacrum concilium laboretis, quatenùs nobis impendant subsidiũ, quo modicùm ab onerib⁹ debitorũ in parte liberari possimus. Datum in noua Pilzna feria 3. post festum corporis Christi.

Hussitæ à catholicis cęduntur.

* Pocham

LITERA MISSA DOMINO CARdinali Legato per quẽdam ciuem Nurnbergeñ. de interemptione Taboritarum & Orphanorum.

REuerendissimo in Christo patri & domino, domino Iuliano, miseratione diuina S. Angeli cardinali, Apostolicę sedis legato, dño meo singulariter gratiose: Reuerendissime in Christo pater & gratiosissime dñe, Exultet sacrosancta synodus, gaudeat cunctus populus Christianus, lætetur præcipuè animus vester de tam celebri & felici victoria, quam Dominus Deus exercituum suis

suis Christicolis contra hostes benedicti nominis sui misericorditer cõcedere dignatus est. Nouerit igitur vestra reuerenda paternitas, quòd die Dominica proxima post festũ corporis Christi, barones regni Bohemię ciuitatis antiquæ Pragen. aliorum fideliũ fulciti præsidio, cum Taboristis & Orphanis campestribus in virtute altissimi bellum aggressi sunt, & per totam diem Dominicã & noctem sequentes, prælia continuando certarunt, & die Lunæ hora tertia diei prælium pro parte nostra, authore Dño, feliciter terminatum esse dinoscitur. Et ceciderunt pro parte Hussitarum vniuersi campêstres numero 13. milliũ. Inter quos interempti sunt ille Zapego capitaneus, Procopi' & Lupus presbyteri seductores nequã, & 700. capti existunt carcerib' mancipati, & de parte nostra, quam altissimus cõseruare dignatus est, perierunt duntaxat ducenti: quibus clementia saluatoris dignetur misereri. Cæterùm reuerendissime pater dirigo magnificentię vestrę copias duarum literarum vulgarium materiam belli pdicti continentes, vt in illis eadẽ magnificẽtia vestra nedum dulciter recreet', sed & hæc noua verissima intimet dño meo singularissimo dño auditori, vt & synceritatis suæ integritas gaudeat in Domino, cui honor & gloria, in secula seculorum, Amen. Scriptũ Nurenbergæ octaua corporis Chri.

EPISTOLA CVIVSDAM Capitanei de victis Taboritis.

Nobili & strenuo militi domino *Kulbuyno de *Durissiba fratri meo dilecto.

*Coluino
*Druska

OBsequijs præmissis, frater charissime, notifico vobis, quòd regratiantes Deo benè valemus, & Taboritas hodiè cum Dei adiutorio & meritis S. Vuenzelai prostrauimus, & damnum modicum de parte nostra percepimus, & de Taboritis magna multitudo interfecta est. sed illorum numerum, qui in loco remanserunt, nescimus: quia à loco conflictus statim vlteriùs recessimus, & captiuos plures adduximus. Et de equestribus aliqui maiores, sed tamen pauci, fugerunt & euaserunt. Et illa strages facta est inter oppidum Gursim & inter Brodã in illa planitie. Pilznen. aciem duxerunt, & primi aggressi sunt eos, & directo tramite recesserunt cum curribus & familia mea. sicut boni & probi sine intermissione & retrocessione. Propterea frater dilectè, istis auditis, istam stragem notificetis principibus. Et si poteritis aliquẽ expedire ad Cæsaream Maiestatem, illa serenitati suæ notificetis sine intermissione & mora. Et etiam si iuuenis ille nũcius Capunco venit, expediatis ipsum in Karelstain. & ab indè requirẽs vbi fuerimus, veniat ad me, vbi campũ vel castra posuerimus. Etiam vlteriùs nuncium ad vos expediuissemus. sed expectauimus & retinuimus nunciũ, volentes qualẽ finẽ cõsequeremur, * Idcircò credimus & confidimus illud, quod in primis literis post cœnam scripsimus, ꝙ hęc facietis. Et vlteriùs etiam synceriter rogo, si aliqui de meis furtiuè recedentes à me, ad domum veniãt, ꝙ ipsos castigabitis, sicut in prima litera scriptum est vobis. Et de gentibus armorũ nunc copiam habemus & validã multitudinem. & plures semper veniunt in vnum. Et nihil aliud intelligimus, nisi ꝙ oẽs ciuitates subdentur nobis. Et cum istis vos Deo recõmendamus. Orate Deum pro nobis, & nos pro vobis. Datum inter *Priden & Kursym iam post conflictũ factum in serò, Dominica post festum corporis Christi.

*Brodan & Gusyn

*Stentko de Durissiba residens in Tymhorstab.

*Dencko de Druska residẽs in Pija Horsobien.

EPISTOLA BOHEMORVM ad Christifideles.

VNiuersis & singulis Christi fidelibus, regibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, *inclytibus, clientibus, ciuibus, & omnis status & conditionis hominibus: barones, nobiles, milites, clientes, rectores cõmunitatum, pręfecti vrbium, iudices, consules, iurati, ciues, totaque communitas Bohemiæ gentis, in regno Bohemiæ pariter & in marchionatu Morauiæ cõstituti, diuinarum veritatum cognitionẽ, dilectionem & obseruantiam salutarem.

*militibus

Cùm vnigenitus Dei filius, qui est ęternaliter in sinu eiusdẽ patris æterni, descendisset in terras, locum non mutans, & maiestatẽ non minuens, sed humanã assumens naturã, multifaria vitæ documẽta ore, manu, & manibus contradidit. De quorũ reuerà numero, ista 4. insignia suis ad imitandum discipulis & exemplari conuersatione reliquit. quorum *sic de dignitate primum est, vt diuinissimum corporis & sanguinis eius eis sacramentum per ministros Ecclesię fidelibus ministretur. Secundum, vt verbum Domini liberè, publicè, & veraciter per eos quorum interest, prædicetur. Tertium, vt ciuile dominium, ut lœtale virus, auferatur a clero. Quartum, ut publica, & potiora crimina per legitimas potestates à plebibus fidelium extirpentur. Has profectò infringibiles ueritates, promotiuas fidei, auctiuas charitatis, regulatiuas uitæ, necnon procuratiuas sempiternæ salutis, humiliter amplexãtes, iuxta viriũ nostrarũ modulũ gratanter suscepim', studiosè prosequimur, prosequi quoq; intendimus, quousque fides concludatur cum uita: ut ita ad illarum cognitionem, amorẽ, & obseruantiam fidelem, etiam à principio iugiter affectauim', & nũc accuratiùs omnẽ Dei populum affectamus uenire. Vndè non parcentes sumptibus, laboribus, & expensis, plures per nonullas Christianitatis regiones epistolas solidis scripturarum authoritatibus easdem *uirtute fulcientes transmisimus. Nihilominùs uisitauimus Christianissimum principem nunc magnificum Fre-

Epistola hæc pertinaciũ est hæreticorum, errores continẽs ab Ecclesia catholica dãnatos.

*scilicet

*veritate

* necnon dericum marchionē Brandenburgeñ.*nunc illustrem regem Poloniæ, & ad Serenissimi Sigismundi Romanorum ad Hūgariæ regis instantiam, nobis per spectabiles legatos ipsius significatam, pridem in Presburg, & nunc in Egram ciuitatem imperii venimus, omni nisu vbique instantes, vt nobis in concilio generali audientia publica, libera, secura & charitatiua procuraretur, super articulis diuinis prædictis, quatenùs publicè, palàm, & manifestè in totius conspectu concilij, illos quatuor salutares articulos, quos ꝑ fide tenemus, manifestare, dilucidare, declarare, adstruere, iustificare, probare & defensare scripturis sacris, beatorumq; doctorum sententijs, & in eisdē scripturis verè ineuitabiliter fundatis, liberè, omni impedimento secluso, valeamus. Et ꝙ tota vnà nobiscum Dei viuentis militans reformetur ecclesia in capitibus suis pariter & i membris, iuxta sacrę scripturę doctrinam. Qui nimirùm & ex principum, episcoporū, procerū, & doctorū cómunicato consilio respondit, quòd ista limitatio audiētię & reformationis Ecclesiæ, derogaret libertati & priuilegio concilii generalis, supra omnem legem eminentis. Sed
* & *quòd nos illis limitationibus & declarationibus nostris ex diuina lege & sanctorum
* senten-tijs doctorū* sciētijs omissis, item* in his omnibus determinationi & diffinitioni ipsius cōcilij. Quod profectò nos meritò, rationabiliter, & ritè reputantes illicitū, incongruum, & prorsus indignū, vt videlicet diuinas veritates iustificatas in semetipsis, humanū iudicet arbitrium, &*soluet aut soluat pro sua volūtate: quod vtiq; interdum, solida veritate relicta, opinionē sequitur. sicq; ipsam nonnunquam fallere contingit, & falli. Et ꝙ illi earum veritatū & nostri sint iudices, qui illas diuino postergato timore, tanquā errores notorios, & nos propter obseruantiam illarum veluti erroneos, inconsultè, perperàm & temerà iudicantes damnauerunt iniquè, vt sic inimici ac nostri hostes sæuissimi, in nostrum exterminiū adspirantes, sint iudices. Quod reuerà sana vetat, ratio, diuinęq; & humanæ leges exhorrent. Idcircò ipsis in hac parte noluimus neq; intendimus cōsentire. Sed hoc prę sertim optauim*, & (vt ęquū & iustum est) iugiter optamus, vt diuinarum scripturarum rectissima & infallibilis regula; per iustissimum iudicem, iustitiam & veritatem diligentem, derelicta in terris, quæ nec fallere potest, nec falli, in medium concilij proferatur, & beatorum doctorum (vt præfertur) * finem, & iuxta illā corūdē articulorum & iura rectitudo aut obliquitas poterit comparari, & consequenter rectificari, aut approbari. Sed hoc ipsi nullatenùs acceptare voluerunt. Hanc iustissimam æquitatem per nos illis oblatam, vestra quæsumus dignetur pensare industria, necnō partis aduersæ do superbæ ignauiæ* tumore cōtumacia arrogantē, qua se supra se enormiter erigentes, nituntur sibi subijcere non modò * omnes Christianismi principatus, regna & dominia, sed etiam infringibiles diuinæ veritatis doctrinas, Domini nostri Iesu Christi morte confirmatas, iuxta suum libitum * & iudicando variare, ita vt quod nunc per Christifideles verè creditur & fideliter obseruatur, tandem eorum arbitrio tāquam error & superstitio totaliter declinet. sicque Christiana fides nō in petra solidissima, sed in arena mobilissima fundabitur, quotidianæ subiecta ruinæ, & verba Christi perenni firmitate fulcita, (ita vt cœlum & terra facilius transeāt, quàm ipsius commutentur sermones) veluti lecti opertorium, episcoporū mutabuntur censura. Sed quid hac temeritate stultius? quid hoc errore nequius? quid hac peste perniciosius potest inueniri? ipsi, quod diximus, iudicate, sensatè attendite, obsecramus, vniuersi & singuli Christifideles, si isti episcopi sedes Apostolorum iustè & dignè occupant, qui illis vita & moribus totaliter aduersantur. Illi quippe per orbē terrarum, pannosi & contempti à populo migrantes, veritates Dominicas cunctis populis, tribubus & linguis fideliter nunciarunt, easdē propria morte firmantes: isti purpura vestiti & bysso, gloriosi in populo, canes muti effecti, in castris & vrbibus tranquillè resident, & easdē veritates etiam aspernantur audire, ac propter earum obseruātiam fidelem fideles spoliant fama, vita & rebus, non per se, quia cubant cum scortis: sed per cruentæ crucis erectionē, seculare brachium in occisionem fideliū fallaciter concitantes. Illi, relictis omnibus mundi diuitijs, omni virtute ornati, in paupertate & ieiunio Dn̄m sequebātur: isti vrbium, castrorum, prædiorum & regionum * possessiones, viri diuitiarum instituti, pleni vitijs, non Christum humilem in contemptu, sed superbissimū satanam in pōpa & fastu, carnisq; voluptate sequūtur, à quibus, vtpotè pseudoprophetis, attendere suadet ipsa veritas increata. Et si illi, vt proponunt, cum exercitibus suis validissimis regnū nostrum inuaserint, vsque ad interemptionem (vt asseritur) demoliri cupiētes, nos in altissimi virtute, cuius causam prosequimur, habentes fiduciam, vim vi cogemur repellere, quemadmodùm omnes leges & omnia iura permittunt. Quæ omnia iusta & rationabilia suprascripta, vos viri illustres & nobiles, animo diligenti pensate, & catholicè discutite, si in adiutorio sceleratorum huiusmodi clericorum, & temerario ac erroneo ausu de veritatibus omnipotentis Dei sentientiū, in voluptatibus huius seculi & meretricio sicut in sterquilinio iacentium, vestras animas pariter & personas in bellicosis periculis salubriter morti exponetis, contra iustissimas per nos vobis crebrò oblatas Christi Iesu æquitates. Datum [illegible] sabbato

Margin notes (left): Hæretici semper scripturas crepant, sed malè detortas. — * liget, for. * fallet — Volunt inepti leges Concilio præscribere. — * sententiæ — Locus obscurus — * tumore

Margin notes (right): * omnia Christianismi — Num Iudas non fuit Apostolus? — * possessores — Tu quis es, qui iudicas alienos servos?

sabbato in uigilia beatæ Mariæ Magdalenę, sub sigillo communi omnium adhærētium euangelicæ ueritati, circa limites regni Bohemiæ, anno Domini 1431.

ALIA EPISTOLA PER EGRENses missa nuncijs concilij Nurenbergæ existentibus.

DEuotis & religiosis in Christo patrib⁹ & dominis, dño Ioanni Nyder Priori domus Prædicatorum Basileeñ. & domino Ioāni de Mulenbruñ. ordinis Cistertieñ. nūcijs synodi Basileeñ. dominis & pręceptoribus nostris, Consules iurati oppidi Egren.

Præmissis seruitijs ad beneplacita uestræ uoluntatis. Honorabiles ac dilecti domini, sicut scriptis uestris nobis proxime missis, desiderastis, ut literas uestras missas Prageñ. per nuncium nostrum dirigere curaremus, hoc fecimus. Et scripsimus eisdem amicabiliter, prout aliàs erat eis per nos scriptū: sic idem nuncius herì de serò ad nos est reuersus, portās nobis responsum ab eisdē, quod uobis cum pręsentibus decernimus trāsmittēdum. Cuius tenorem percipietis. Insupèr dicti Prageñ. scripserunt dominis & amicis nostris consulibus oppidi Nureburgeñ. ac nobis certas literas. Literā Nurēbergeñ. cum præsenti baiulo transmittimus eisdem. copiā literæ nobis directæ uobis mittim⁹ præsentibus interclusam. Quam fecimus transferri de uolgari Bohemico in idioma nostrum, secūdum cuius tenorē uos regere poteritis in agendis. Sed prout ipsi monent in literis nobis missis ꝓ saluo cōductu & securitate ordinādis, quo ad oppidanos Luceñ. nobiles de Svuamberg. oppidanos de Tenitz, ac alios officiarios serenissimi domini nostri regis Romanorū &c. uos ipsi intelligitis & scitis, ꝙ nos nec scimus, nec possumus huiusmodi saluū conductum ipsi procurare, quoniam supradicti oppidani & nobiles, nostri sunt aduersarij, & quotidiè ab eisdem formidamus inuasiones. Et si hoc nō esset, parati essemus & cum omni conatu uellemus, pro huiusmodi saluo conductu libenti animo laborare, prout hucusq; in negocijs pacis & cōmunis utilitatis Christianorum nos uoluntarios & promptos exhibuimus, & in futurū uolumus exhibere, prout hoc in nobis experti estis, & in futurum experiri debetis. Idcirco de libertis cum Nurenburgeñ. ac alijs ad hoc idoneis, per quē aut per quos dictus saluus conductus & securitas possit procurari. Hoc faciatis secundum uidere vestrum & aliorū, prout uobis uidebitur expedire. Quicquid autem nos ad huiusmodi possumus consulere & iuuare, faciemus uoluntariè. Datum feria 6. ante Inuocauit, anno Domini 1432.

EPISTOLA PRAGENSIVM ad nuncios concilij.

REuerēdis ac religiosis in Christo fratribus Ioanni Nyder Priori domus Prædicatorum Basileeñ.: & Ioanni de Mulbruñ. nuncijs concilij Basileeñ. Magister ciuium, consules & Scabini ciuitatis Prageñ. necnon magnates, nobiles, Barones, ac capitanei exercituū & cōmunitatū regni Bohemiæ & Marchionatus Morauiæ. Affectandæ pacis commoda in summo veræ trāquillitatis authore, Reuerendi & religiosi uiri, epistolarū uenerabilis concilij Basileeñ. & uestræ, nos ad audientiam plenam, piam & securam innitantium, fœcunditate facunda gauisi, meritò arbitramur clemētissimū supra omnes Dominum uisitasse plebem suam in pijs uisceribus miserationum suarum, ut reducat corda filiorum ad patres pristinos, gressusq; ipsorum dirigat in semitis iustitiæ directissimis primitiuę Ecclesiæ, quatenus tempore nouissimo urgente edocta ad uesperum corruptibilis mūdi corruptela, in militātis Ecclesiæ gloriosa ciuitate habitēt cum fiducia, fide, spe, atq; charitate ciues vnanimes, qui se sperāt in futuræ beatitudinis aula cęlesti fore sodales. Vndè quantocyùs ualuimus, gubernatoribus & populo regni Bohemiæ cōgregatis, in hoc resedimus uniuersi finaliter, ut oratores nostros & legatos ad præfatum cōcilium dirigamus, quatenus dudum per nos desideratum opus & nunc annuente Domino feliciter inchoatū, laudabili & cunctis fidelibus fluctuoso cōcludatur effectu. Sed quia vtriusque epistolæ præmissæ tenor offert, ipsum concilium & uos sub nomine & authoritate ipsius ad largiendam assecurationem sufficientem & rationabilem, expectandam oratoribus & legatis mittendis à nobis: ea propter obsecramus, ad Egram ciuitatem, uobis & nobis * cōtinuam, quo celerius fieri potest, cùm principib⁹ regni Bohemię adiacētium regionum uenire uelitis, ibidē cum nostris certis nuncijs ad hoc specialiter deputatis, tēpore ꝑ uos statuto* minimè unius mensis, nobisq; per nunciū pręsentē intimando cōgressuri, sub saluis certis cōditionibus ipsis nostris nuncijs a tota parte nostra cōcessis, modos, conditiones & ꝓcessus huiusmodi assecurationis & audiētiæ nostris oratoribus & legatis à dicto concilio præstādis, plenè ac effectualiter tractaturi & disposituri finales ita & taliter, ut nos oratoresq; nostri & legati ad cōciliū sæpedictū mittēdi, prout in epistola uestra nobis transmissa scribitis, de cautione per uos nobis & ipsis offerēda, meritò debeam⁹ & debeāt esse cōtenti. De uestra etiam patiēti præstolatione ac benigna, & de his quæ nunc scribitis, nos noueritis esse multum gratos pariter & gauisos. Datū feria 4. post diem B. Matthiæ Apostoli Domini, anno Domini 1432.

for.* contiguam

for. * ad minimū

EPISTOLA CVIVSDAM CAPItanei ad Imperatorem Romanorum de rebus Taboriticis.

SErenissimo principi Sigismūdo Romanorū Impatori, Aslo de Steinberg, aliàs

de Holicz. Serenissime Cæsar & rex dñe mi gloriose, seruitiũ meum præmissum vestræ serenitati. Scire velitis, quid actum est nunc in Prageñ. cõgregatione circa festum sancti Ioannis Baptistæ. Quando ibidèm conuenimus, tũc aliquibus diebus post nostram ibidèm cõuentionem omnes ciuitates, quæ nobis contrariabantur, ibi nobiscũ vnitę sunt, excepta Colonia. Et tandẽ post aliquot dies, Ezapko & antiqui Taboritæ cum suis rotis & sequacibus & cum dicta Colonia etiam nobiscum sunt vniti. Et postquàm nobiscũ fuerũt compositi, statim vestræ S. nos omnes tale respõsum dedimus, vt ad vos irẽt, & vestram serenitatem peterent, quatenùs V. S. velit appropinquare Ratisponam, & ꝙ ibidèm ad V.S. transmittere volum⁹ de terrigenis & de ciuitatibus. Et etiã cum vestris nuncijs contulimus, vt peterent V.S. quòd eadẽ V.S. nobis de saluo conductu prouidere dignaretur, vsque ad numerum trecentorum equorum & totidem personarum. Rogamus etiam V. S. vt se in his gratiosam velit exhibere. Etiam scire dignetur V.S. quòd huiusmodi conuentio fieri debet in festo sanctæ Mariæ proximo. Videtur multis probis hominibus & mihi similiter, quòd habeatis in huiusmodi congregatione dominum episcopum Constantieñ. auditorẽ & alios doctores, qui aliâs Pragæ fuerant à sacro concilio destinati, & illi vt plenum mandatũ à sacro concilio habeant. Nam speramus in Deo, quòd omnia negocia benè succedent. Sunt enim quasi omnes homines de militaribus & de ciuitatibus qui desiderant V.S. supra se dominari. Datum Pragæ sabbato ante festum sancti Procopii, anno 1434.

EPISTOLA TRAIECTENsium missa ad suos commissarios.

Reuerẽdissimis reuerẽdisq; in Christo patribus & sacræ deputationis fidei gratiosissimis, V.R.P. humiles & deuoti prælati & capitula V. ecclesiarũ Traiecteñ. Barones milites & militares ac Burgimagistri, Scabini & rectores ciuitatis & oppidorum patriæ Traiecteñ. Reuerẽdissimi reuerendiq; patres & præstãtissimi domini, scribimus sacrosanctæ Basileeñ. synodo, prout in copia præsentibus interclusa perpendere possunt paternitates vestræ pariter & videre. Verùm res nobis dura est & multùm aliena, quòd ad requestã partis nullum interesse habẽtis, aliqua citatio seu processio ex officio decerni deberet. Priùs enim interesse partis declaratum extitisset, & demum forma iuris obseruata. Durius tamen multo visum est, quòd decreta sacræ synodi in eadem materia variationẽ sumunt, ea seruando & recusando. Dudum enim decretum extiterat, quòd ea quę à tribus deputationibus concluduntur, vim decreti & conclusionem sacri Concilii obtinerẽt. Et pridẽ mortuo reuerendo patre domino Zvuedero archiepiscopo Cæsareeñ. tres deputationes cõcluserant inhibendum fore, & inhibuerunt omnibus canonicis extra & infra diœcesim Traiecteñ. existentibus, ne aliquid noui attẽtarent, quodq́ue ab omni electione cessarẽt, volentes ad pacem dictæ diœcesis & patriæ laborare, quæ executioni demãdari non poterat, nec vim decreti obtinere. Sed quod nuperrimè tres deputationes (vt nonnulli prætendunt) citationem personalẽ concluserunt, illud secundum eosdem (vt asseritur) in vim transiuit decreti. Causam diuersitatis, quare ista admittitur, quæ est probatiua pacis: illa autẽ, quæ est pacis nutritiua, reijcitur, ignoramus. Tamen vnum V.R.P. sit manifestũ, quòd ciuitas & patria Traiecteñ. inimicum suum voluntarium iam plurimis annis transactis, etiam si ecclesia vacaret, & concorditer electus existeret, non reciperẽt, vti nec tenerentur. Domicellus aũt Vualramus inimicus patriæ, annis elapsis multa dãna incolis patriæ intulit, & quotidiè infert, prout luce clariùs eadem demonstrare volumus & probare. Quare paternitatibus vestris reuerẽdissimis humiliter supplicam⁹, quatenùs literam siue copiam præsentibus interclusam, videre & intelligere velint, & operam efficacem tradere, ad ea quæ pacis sunt, nec permittere nouam diuisionẽ, guerras, seditiones & alia innumerabilia mala hìc de nouo seminari. In quo Deo & hominib⁹ bonæ voluntatis multum complacebunt V. R.P. sæpè dictæ. Quas conseruare dignetur author pacis. Ex vrbe Traiecteñ. anno Domini 1434. mensis Iulij die 15. sub sigillis maioris ecclesię Traiecteñ. & nobilium strenuorumq́ue virorum Reinaldi &c.

EPISTOLA CVIVSDAM CAPITANEI ad Imperatorem de rebus Taboriticis.

Illustrissimo & inuictissimo principi & dño, dño Sigismundo Dei gratia Romanorũ Imperatori semper Augusto, Hũgariæ, Bohemiæ &c. Regi, dño meo gratiosissimo dentur. Superscriptio exterior.

Excellẽtissimo & inuictissimo principi & dño, dño Sigismundo Dei gratia Romanorum Imperatori semper Augusto, Hũgariæ, Bohemiæ, Croatiæ, Dalmatię, &c. Regi, dño meo prægratiosissimo, Ego Kuntzo *Lulkila de Bonzenix Castellanus in Carlestein, Seruitia mea vestræ serenitati fidelissima & cõstãtissima omni tẽpore prædirigo. Interior.

Serenitati vestræ notifico, ꝙ Dei misericordia magna, sine cuius voluntate & potestate nihil fieri potest, sed omnia p ipsum dirigũtur, factũ est, quòd inimici heri hora vesperarum inter monasterium Stalix & oppidũ *Gursim, à vestris fidelibus dominis Baronibus & fideli communitate feliciter contriti & prostrati sunt, ita quòd de vestris fidelibus pauci perierunt. Et sic nouerit serenitas vestra pro certo, quòd in dominis Baronibus & terrigenis fideles seruitores habetis. Et frequenter me allocuti sunt de serenitatę vestra,

* Scalitz
*Gourßim
* Cusijm
* Culijn

vestra, quòd ad uos fidelem & bonam intentionem habent, secundum quod effectualiter ostendunt, & ulteriùs ostendere intendunt: nec aliud intendunt facere, nisi sicut serenitatis uestræ fideles domini & seruitores, omnia uolentes seu intendentes facere, quæ pertinent ad dominum suum naturalē & gratiosissimum. Dignetur ergo serenitas uestra manum suam largè ad eos extendere, & ipsis in subsidiū aliquot millia florenorū transmittere & dare, ut opus inceptū ad honorem S. V. regniq; illius & coronæ Bohemiæ, melius terminare, & ad bonum finem perducere possint. Et serenitas uestra in subsidium illius boni personam uestram nō dignemini abstrahere sine mora. quia cum adiutorio Dei omnia benè procedunt & procedēt, cum serenitas uestra uenire nō tardauerit. Propterea serenitas uestra sciat, qualiter illa uictoria fuerit facta de inimicis. Cùm enim domini Barones post uictoriam habitam de noua ciuitate Pragen. in Praga persisterent, gentes congregantes, eodem tēpore inimici de dispositione Dei à Pilzna recesserunt, & se uersus Pragam recipientes, iuxta nouum castrum aliquibus diebus castra metati essent, vlteriùs procedentes uersus Coloniā, domini Barones miserunt pro omnibus nobilibus, ut in subsidium eorum contra inimicos uenirent. Ibi dominus Rosenberg, gentem multum notabilem & * exercitā ad campos expediuit. Et domini Barones & ciuitas Pilznen. etiam validam potentiam transmisit. & cùm progrederentur uersus Pragam sub castro Carlestein, ibi ego & gentes meas expediui à fidelibus seruitoribus uestris 500. equestres & pedestres, & currus 30. Et cū omnes prædicti iuxta Pragam conuenissent, domini Barones extra Pragam cum eisdem processerunt, & cum valida potentia inimicos insecuti sunt. & sic, quòd de gratia Dei & suo iuuamine illos prostrauerunt inter monasterium * Scalicz & oppidum * Goursin, sicut suprà scriptum est. Præterea S. V. rogo, quatenùs uelitis me fideles uestros seruitores, qui mecū sunt in castro Karlestain, oculo pietatis respicere, & subsidium transmittere * & dare: quia Deus nouit, ꝙ huius magnam indigentiam habemus: quia aliundè non habeo illos bonos homines stipendiare, nec ab aliquo alio, nisi serenitate uestra ,expectamus tanquàm à domino nostro hærede uero & domino gratiosissimo. Datū feria 2. post festum corporis Christi, anno 1434.

*excellētē

* Scalitz
* Gursim

for. & stipendium

Cuntzo * Luksla de * Bensennis Castellanus in Kalestain.

* Blucza
* Bonzenix
* Burzanich
* Busauits

ALIA EPISTOLA CVIVSDAM Capitanei ad eundem Imperatorem de uictis Taboritis.

Serenissimo & inuictissimo &c. * Seruitijs præmissis omni tempore subditis & paratis. Serenissime Imperator & domine gratiosissime, S. V. notifico, regratiando Domino Deo omnipotenti, quòd contriti sunt & prostrati omnes Taboritæ, qui in campis iacebant contra vestros & nostros fideles, secundum quod S. V. in alia litera meliùs percipiet, quā mihi scribit auúculus meus, quam V. S. dirigo & mitto. Et rogo S. V. tanquàm dominum nostrum gratiosissimum, quatenùs mihi dirigere per nuncium Cauporan. quia equi nostri in bello aliqui interfecti & alij mortui sunt, ita quòd ambo caremus equis ad equitandum. Datum in Thinhouist, feria 4. ante octauam corporis Christi, anno 1434.

Locus obscurus

* Seuco Luckoldim de Reimsperg.

* Dencko Coluijn de Ramsperck.

EPISTOLA IMPER. TRAPEZVNdarū, missa domino nostro Papæ Eugenio.

Sanctissimo & beatissimo in Christo patri & domino Eugenio Quarto summo pontif. Romanorum, suo Reuerendissimo * Morame Megatonenus Dei gratia Imperator Trapezundarum.

Sanctissime & beatissime pater & Domine in Christo, binas series eiusdem S. V. per galeam Venetorum suscepisse scieritis, singulam Romæ datam, alterā quoque Florentiæ. Gratissima nobis, contenta in ipsis, cordiali mente percepimus. Requisitioni siquidem prælibatæ S. cum toto nostro imperio lęto animo assentiuè dispositi. * Quis enim dignus illius lucis videre constructum magno desiderio optandum? Parcat Deus illis, quibus non est timor Dei, eandem S. vexare, * curosam tanti boni operis merita adimplere. Rogamus altissimū, vt dignetur in prædictis taliter disponere, vt nulla interueniat causa, quæ obstet prælibatæ sanctitati ab inceptis desistere, vt optatur. Data Trapezūdis, 1434. die 18. Octob.

COMMISSIO IMPERATORIS Græcorum, facta vni Ambassiatorum Concilij.

Cvm venerabilis uir Henricus Menger decretorum doctor Canonicus Constantien. unus ex ambassiatoribus sacrosancti generalis Concilij Basileen. &c. ad nos transmissus ad præsens reuertatur ad præfatum Concilium, committimus antedicto Concilio de statuendo & designando loco fiendæ generalis & œcumenicæ synodi, ꝙ designetur & statuatur locus maritimus, ita quòd non sit aliqua ciuitas excepta Anchona, vt possimus venire ad illum locum cum omnibus necessariò debentibus interesse, sine difficultatibus & incōmodis, cū multi ex illis senes & infirmi existant. Et maximè sanctissimus meus dominus œcumenicus Patriarcha. Et in tali loco plures prælati Orientalis nostræ Ecclesiæ poterūt aggregari propter facultatem & non nimiam distantiam.

tiam. Qui quanto plures affuerint, tanto vtiliùs ad perfectionem vnionis erit. Præterea hoc erit maximum conferens ad vtilitatem & securitatem nostræ ciuitatis, propter multas causas dicto venerabili viro dictas. Præcipuè verò hoc necessariũ est, propter præsentiam sanctissimi & beatissimi domini Papæ, qui si cõmodè aduenire poterit, hoc erit gratissimum, & ad perfectionem præmeditatę vnionis quàm plurimum valens, necnon ad honores & fauores futuri Concilij. Propter istas & plures alias causas debet prædictus venerabilis Henricus rogare & deprecari dictam Basileeñ. synodum ex parte nostra, vt nostra petitio adimpleatur. Et cùm anteà per nostros ambassiatores nominauimus nonnulla loca, q̃ non sunt maritima, petimus & cum instantia rogamus, vt non fiat impedimentum nostræ petitioni talis locorum expressio, sed sustinere velint laborare illi reuerendissimi patres propter vtilitatem & securitatem propositæ rei. Etiam vt ostendat & referat, quòd omnia nobis spectantia secundũ nostram potentiam sine prætermissione adimplebũtur. Propter hoc & prædicta Basileeñ. Synodus debeat facere omnia præmissa per ipsam & per suos ambassiatores integraliter & opportunè. Et si hoc* fuerit, nec nos etiam ire poterimus tempore designato, & etiam promisso. Nec poterit aliquis nos repræhendere, considerato quòd causa erit concilij, sicut & nos non dignamur accusare prædictam synodum propter transactũ tempus in decreto determinatum, cùm talis transactio temporis venerit propter circunstantias occurreñ. & temporaneas, non ex uoluntate Concilij. Similiter autem alij duo ambassiatores hìc remanentes, debent facere opportunè de expensis & alijs pro congregatione prælatorum orientalis Ecclesiæ, prout extitit promissum: quia talibus expensis & alijs non in tempore debito factis, si quis ex ista causa defectus adueniat, nos de expensis nihil respondere debebimus. Datum in vrbe nostra Constantinopolitañ. 1435. die 26. Nouemb. sub Sigillo nostro imperiali.

for. *non fieret,

COMMISSIO PATRIARCHÆ Constantinopolitañ. facta Ambassiatori Concilij.

QVoniam propter multas rationabiles & necessarias causas vltimum & non prætermittendum extitit, beatiss. dominum Eugenium Papam necessariò adesse debere meditatæ & solicitandæ cum Deo sanctæ catholicæ & œcumenicę synodi pro vnione Ecclesiarum Christi, & ad eã accedere personaliter & interesse unanimiter cũ sacrosancta synodo sacræ Romanæ Ecclesiæ & omnibus ipsi Ecclesiæ aggregatis, vt possimus & nos Deo authore illic personaliter adesse, loco commodo statuto, vnà cum potentissimo & sancto meo Imperatore & alijs nobis adhærentibus. Et sic fiat tractatus & constitutio vnionis, sicut daret Deus, & ab utraque parte conuentum & affirmatum foret. Propterea humilitas nostra ad plene committit tibi venerabili viro Henrice Mẽger decretorum doctori canonico Constanteñ. Ecclesiæ, vni ex ambassiatoribus sacrosanctæ Basileeñ. synodi ad synodum sanctã reuertenti, vt quandò fueris cum prædicta sacrosancta synodo Basileeñ. studium & diligentiam omnimodam exhibeas, & instanter labores & opereris, vt statuatur, beatiss. dominum Papam in meditata œcumenica synodo interesse personaliter & non repræsentatiuè, electo & statuto loco congruente & commodo pro quiete dicti beatissimi domini Eugenij & nostra. Propter hoc facta est tibi præsens donatio & concessio nostra in scriptis causa roboris & firmitatis. Datũ Cõstãtinopoli, 1435. die 26. mensis Nouẽbris.

EPISTOLA LEGATI CONCILII, ad legatum pontificis.

REuerendissimo in Christo patri & domino, domino Iuliano miseratione diuina tituli S. Sabinæ, sanctæ Romañ. Ecclesiæ presbytero Cardinali, vulgariter sancti Angeli nũcupato, in Germania Apostolicæ sedis legato, V.R.P. humilis Henricus Menger. Reuerendiss. pater, domineq; metuendissime, 2. Ianuarij cum Galeis ad ciuitatem Venetiarum Dei gratia viuus, sed non sanus, reuersus sum. Et vt in paucis me expediam, quia horam scribendi non habeo, nouerit R.P.V. quòd omnia nobis per sacrum Concilium iniuncta votiuè expediuimus, ita quòd dominus Imperator & patriarcha omnia capitula per Ambassiatores ipsorum in sacro Concilio conclusa & promissa, & vt in decreto continentur, de nouo similiter per bullam auream & plumbeam ratificauit &c. Et hoc pro nunc P.V.R. sufficiat. V.R.P. me excusatum habere velit, si nõ statim ueniam: quia pro certo nihil in hoc mundo tardabit me, nisi hoc serò. Nam licèt sim infirmus, tamen nihilominùs hoc conclusi Deo dante, quòd iter arripiam. & de die in diem ibo, donec & quousque ad V.R.P. gloriosam veniam, quam toto corde videre desidero. Et verè gaudebit cor vestrũ, & iterum gaudebit, quia iocundissima lætissimaque noua sacro Concilio portabo: quoniam ramum virentis oliuæ & unitatis Ecclesiæ sanè portabo, quemadmodum columba Noæ in arca præsentauit &c. Datum Venetijs 4. Ianuarij 1436.

LECTORI PIO B. L. N. SALVTEM.

Et hic est finis eorũ, quę ad synodũ Basileeñ. quomodocunquè spectare visa, eidem partim anno Dñi 1538. partim deinceps anno 1551. appendicis instar adiecta fuerũt. De quibus si quid gratiæ mortali cuiquam habendum est, habeatur oportet religioso patri D. Petro Crab, qui horum exemplaria, quanquam correcta minùs, minusque lectu obuia, diligenter ac solicitè

solicitè procurans, conijcienda potiùs quàm legenda suppeditauit. Nobis igitur, qui diuinatione suo indè magis ac lectione indiguimus, haud malè vertatur, si difficultatem istã & te, quisquis es lector cordate, aliquotiès hic subolere cõtingat. visum est enim tolerabilius pariter & securius fore, etiam te nobiscũ alicubi hęrere, quam temerariè quiduis mutasse aut conieciße videri. Et quid ex vnico solo, eodemque raptim ac minùs accuratè descripto autographo pstari potuit boni? Quanquàm pro virili nostra segniter adeò res isthic acta non est, quin & nostræ qualicunque opellę debeatur aliquid, si modò quod opus quanta molestia quali ex archetypo natum sit, aliquandò respectum erit.

D E C R E T A
EVGENII PAPAE IIII.

E vitis Pontificum, quas Platina descripsit, cursim excepta.

EVGENIVS Quartus Papa, Venetus, familia Condelmeria, populari quidem, sed antiqua, patre Angelo natus põtificatũ hac rõne adeptus est. Creato enim Pontifice Gregorio XII. è gẽte Coraria, patria Veneto, Antonius Corarius Gregorij nepos, Cœlestini habitu canonicus congregationis S. Georgij in Alga, Romam iturus, Gabrielem Condelmerium, qui eiusdem professionis erat, quo cum ab ineunte ætate familiariter vixerat, secum aliquandiu recusantem duxit, cuius ingenio & solertia delectatus Gregorius, eum primò thesaurarium fecit, deinceps verò episcopum Senensem creauit, præfato Bononiensibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recusarunt aliquandiu Senenses Gabrielem in episcopum, quòd dicerent hominem aliundè natum, nequaquàm in tanta re ciuibus Senensibus præficiendum, eam curam debere ciuis alicuius esse, qui mores hominum & ritus ciuitatis nosset. Verum cùm posteà Gregorius rebus suis diffidens, Roma Lucam profectus fuisset, aucturus Cardinalium numerum, Antonium nepotem & Gabrielem Condelmerium in cardinales retulit. Gabrielis autem opera in magnis rebus posteà Gregorius, & Martinus, abrogato Gregorio, vsus est. Maximè verò in legatione Picentina, qua & Picentes in fide Ecclesiæ confirmauit, sumpta de quibusdam seditiosis & coniuratis pœna. & templum Sanctæ Agnetis Anconæ diruptum, portumque eiusdem ciuitatis, ad imitationem Traiani, magna impensa restituit, fluctibus quassum & vetustate consumptum. At verò cùm Martinus intellexisset Bononienses rebus nouis studere, è Piceno Gabrielem legatum misit, qui suo aduentu seditionem omnem statim sustulit. Cùm autem indè Romam venisset, mortuo haud ita multò pòst Martino, solus è duobus de viginti Cardinalibus, qui tum in conclaui apud Mineruam aderant, pontifex creatur, anno 1431. 5. Nonas Martij. Eugeniusque mutato nomine (vt fit) appellatus, ad S. Petrum, comitante populo & clero statim perducitur. Accepta deinde corona pontificia de more, inuisaque basilica Sancti Ioannis Lateranensis, in Vaticanum rediẽs, cõsistorium generale proposuit indicta die, qua certè tanta multitudo affuit, vt cùm trabes deficerent eius loci, vbi nunc consistorium publicum fit, trepidatum adeò tumultuosè sit, vt in ipsa fuga Senogalliæ episcopus, ciuis Romanus è gente Mellina, obtritus perierit. Nondum enim ædes ipsæ pontificiæ hanc formam, quam nunc habẽt, acceperant. Dimisso consistorio, Eugenius tumultus deinceps ex industria uitauit. Tum verò pontifex ancipiti cura distractus, & ꝙ bellis vndiq; premeretur, & quòd Basileeñ. Cõcilium iam antè inchoatum Martini decreto, augeri indiès cerneret, concurrentibus eò Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannonięque principibus, qui communem reipublicæ Christianæ causam in arbitrio Concilij reponebant, ad tollendum conciliũ versus, illud primò quidem ex Basilea Bononiã transtulit, cardinalium omnium, qui secum aderant, consensu. Sed Imperator alijque principes & prælati, qui tum Basileæ erant, non modò pontifici non obtemperârunt, verumetiam eum bis terque monuerunt, vt Basileam idoneam à Martino celebrandi Concilij locum delectum, vnà cum cardinalibus proficisceretur: aliter se in eũ acturos, vt in præuaricatorem & contumacem. Motus istorum verbis Eugenius, Basileense concilium literis etiam Apostolicis cõfirmauit, facta vnicuique eundi ad concilium potestate. Adeò enim bellis undequaque vexabatur, vt vix ei respirandi facultas daretur. Cæterùm non ità multò pòst publico consistorio Basileeñ. Conciliũ, quod ante approbauerat, Ferrariam transfert, ꝙ diceret Græcos cum Ecclesia Romana in fide conuenturos, eundem sibi locum delegisse. Instabant tum cõcilij Basileeñ. præsides, & precibus ac pollicitationibus Græcos adhortabantur, ut omisso Eugenio, ad se proficiscerentur. Neque hoc contenti abrogaturos se Eugenium prædicabant, nisi ipsi quoque eò proficisceretur. Substitit aliquandiù Eugenius animi dubius, quid potissimũ decerneret, misso tamen eò legato Ioanne Francisco Capitelista iureconsulto, Patauinoq; equite, qui eius causam tueretur. Verùm mortuo Sigismundo Imperatore, à quo Basileeñ. Concilium incrementum habuerat, creatoq; ab electoribus imperij Alberto Austriæ duce, concilium Ferrarieñ. Eugenij nomine Cardinalis sanctæ Crucis inchoauit. Eò proficiscitur & Eugenius, quòd aduentare Imperatorem Constantinopolitanum Ioannem Palæologum suis, tum Venetorum, Eugenij gratia obuiã missis, ne qua uis Imperatori neret, ꝙ intellexerat concilij nomine triremes Gallicas in Ionium missas, quæ aut Imperatorẽ ad

Pius II. dicit Eugenium non sine ratione concilium transtulisse.

ad se adducerent, aut si id fieri non posset, saltem hominem remorarētur, quo minùs Ferrariam proficisceretur. Harum uero triremium præfectum ita largitionibus corrupit Eugenius, ut relicto concilio, partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, àc Rom. Imperatores suscipi consueuere. Eugenius autem duas Ecclesias iampridem dissidētes, in unum corpus redigere cupiens, 1438. habita ingenti supplicatione, celebrataque Spiritussancti Missa, concilium unà cum Imperatore Græcorum & patriarcha Constantinopolitano ingressus, sedente Imperatore condigna sede, alijsque Græcis è regione pontificis: primò quæsitū est, uellentne tam Latini quàm Græci ex duabus Ecclesijs, iampridèm dissidentibus, unam fieri. Ad quam uocem omnes succlamârunt, placere & uelle, modò rationibus illa priùs confutarentur, quæ tātæ discordiæ causa fuerant. Disputabatur quotidiè ea de re ab his, qui tum à Græcis tum à Latinis delecti ad tantam rem fuerant. Verùm cùm pestis Ferrariæ * inoleuisset, (* inaluisset,) eodemque in loco non sine magna incommoditate staretur, Florentiam transferre cōcilium placuit. Interea Philippus ægrè ferens Florentinos, adiuuāte Eugenio atque adhortante, Franciscum Sfortiam Venetis misisse auxilio, cum his agit, qui in Basileeñ. concilio erant, vt Eugenium citarent. Fecere illi id quidem bis térue. Verùm cùm id ex sententia ei non cederet, eò dementiæ eos perpulit, ut abrogato Eugenio, Amedeum Sabaudiæ ducem socerum suum, qui heremitanam uitam ad Ripaliam, cum quibusdam nobilibus ducebat, pontificem crearent, Felicemque appellarent. Hinc magnę seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt, cùm Christiana respublica trifariàm diuisa, aut Felicem, aut Eugeniū sequeretur, essentque qui neutrales uocarentur, quòd neutri obtemperarēt. (Germani se neutrales præbebant, sed posteà ad Eugeniū accesserunt.) Eugenius, tamen haud animo concidit. Nam habito sæpiùs conuentu, discussaq; Gręcorum & Latinorum contentione, tandem eò ventum est, ut Gręci rationibus uicti, faterentur & spiritumsanctū à patre filioque procedere, homousionque esse, non à patre tantùm (vt ipsi credebant) prouenire, utque in azymo (id est, sine fermento) triticeo pane corpus Christi consecraretur, ac Purgatorij locum esse crederent. Postremò verò, ut faterentur Romanum pontificem, uerum Christi uicarium, Petriq; legitimum successorem, primum in orbe locum tenere, cui & Orientalis & Occidentalis Ecclesia meritò parēret. Abeuntibus autem Græcis, re hoc modo composita, Armenij etiam cum fide nostra conuenere, sublatis crebris disputationibus eorum erroribus, promulgatisque Eugenii literis super ea re, quæ rationem concordię ostenderent, cum inscriptione, Datum in sacrosancto œcumenico concilio Florentino, quod in cathedrali Ecclesia habitum est, anno Domini 1439. uigesimasecunda Nouemb. die. Prætereà uerò, ut partes suas augendo, Basileense concilium infirmaret, eodem tempore consistorio publico decem & octo cardinales creauit, quorum de numero fuere duo Gręci, Rutenus & Nicęnus, ut eorum authoritate Græcorum natio in fide contineretur: quę tamen haud ita multò pòst in antiquos mores recidit. Interea uerò Eugenius, ne rem bellicam solam curare uideretur, Nicolaum Tollentinatem ordinis sancti Augustini, miraculis clarum, in sanctos referens, à sancto Petro cum omni clero supplicando, ad sanctum Augustinum profectus, solennia ipse celebrat, adstāte populo Romano, cardinaliūq; omnium cœtu. Pręterea uerò, pulsis omnino à sancto Ioanne Laterano canonicis secularibus, admissisque tantummodò regularibus, & porticum illam extruxit, qua ab Ecclesia ad Sancta sanctorum, * & claustrū, vbi sacerdotes habitarent, restituit. Auxit & picturam templi à Martino anteà inchoatam. Præterea uerò sancti Syluestri mitrā Romam * Auenione delatam, (* Auinione) ipsemet è Vaticano ad Lateranum detulit magna cum ueneratione & litania sacerdotum omniū, populique Romani. At uerò idem Eugenius principio pontificatus sui malis consilijs ductus, diuina humanaque omnia perturbauit. Nam & populum Romanum ad arma exciuit, & Concilio Basileensi, vndè infinita mala orta sunt authoritatem dedit, approbatis eorum per literas Apostolicas decretis. Verùm posteà ad seipsum rediens, omnia prudenter ac cōstantissimè egit, uir adspectu insignis, & ueneratione dign⁹, grauis in dicendo potiùs quàm eloquens, modicæ literaturæ, multæ cognitionis, historiæ pręsertim. Liberalis in omnes, tum uel maximè in literatos, quorum familiaritate delectatus est. Ad iram non facilè mouebatur ob iniurias illatas, & maledicentiam hominum, aut mimos aut dicteria scribentium. Gymnasia autem omnia quàm diligentissimè fouit, maximè verò Romanū, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mirum in modum dilexit, eosque opibus & immunitatib⁹ auxit. Exornare quoque Ecclesiam Dei sacellis & ædificijs est annixus, ut ex capella pontificia & æneis S. Petri ualuis apparet. Moritur autem uir ingenio & rebus gestis insignis ætatis suæ anno 64. pontificatus verò decimosexto, 7. Kalendas Martij, anno Domini 1446. sepelturq; in Basilica sancti Petri sepulcro marmoreo. Vacat tum sedes diebus 12.

BENE-

BENEDICTO DE ACCOLITIS RAVENNATI ARCHIEPISCOPO,

Bartholomæus Abramus Creten. præsul Arien. Salutem dicit.

COgitanti mihi, præsul humanissime, quoniam pacto tibi sacrarum literarum studiosissimo, ac omni virtute prędito, pro tuis in me maximis meritis aliqua ex parte gratias referre possem, tu sanè longè aliud molienti, quasi obuiam prodijsti: vtque generalis octaui Concilij, iampridem Florentiæ habiti, acta è Græco in Latinum sermonem veterem, mandasti: quæ quidem nescio, qua de causa Latinitate donata non extent, cum memoriæ proditum sit, duos scribas Græcos totidemq; Latinos, qui eidem interfuere Concilio, ea ipsa Gręcis Latinisque literis diligentissimè conscripsisse. Sed id alij viderint. mihi autem Græco homini, literisque Latinis non satis erudito, onus tantum subijsse, non mediocris negocij visum fuit, præsertim non inscio, multa sciētiarum genera in ipsis actis disseminata esse, quæ nisi quis mediocriter saltem calluerit, acta ipsa nequaquàm intelligere, nedum Latinis benè tradere possit. Quis enim summam in ipsis Theologiam desiderabit? Vbi primò subtilissimè disputatur, an Purgatorium sit. Et quidnam sit, Et, an animæ sanctorum felicitatem suam absque corporibus suis assecutæ sint: deinde, an posteriores œcumenicæ synodi, priorum actis quicquam addere, vel ab eis auferre possint: &, an Romanæ Ecclesiæ absque generali synodo particulam illam, EX FILIOQVE, symbolo licuerit addere: quod quidem & ipsi facere licuisse, necnon ad Rom. Pontificē ritè pertinere, ambigua in fide, abstrusaq; declarare, ac ęcumenicam synodum iniussu eiusdem Romani Pontificis celebrari non posse: Romanam denique Ecclesiam, caput & principem cęterarum Ecclesiarum existere, probatum ac susceptum ab ipsa synodo est. Vbi præterea, perquàm subtilissimè disputatur, an sanctus Spiritus ex patre, nulla facta de filio mentione, vt Græci, vel ex patre filioque (vt Ecclesia Romana asseuerabat) procedat. Postremò, an Græcis liceat pane fermentato sacrificare. Præterea, quis vel naturalem philosophiam, vel Metaphysicam in eisdem actis desiderabit, in quibus de Dei filij generatione, de diuinarum personarum distinctione, ac ipsarum relatione subsistentiaque acutissimè pertractatur? Quis denique sine Dialectices ac Rhetorices arte luculētissimas illas rationes benè percipere posset, quas & Iulianus ille Cardinalis amplissimus, ex nobilissima Cæsarinorum familia ortus, pro Romana Ecclesia, & Bessarion tunc Nicænus Archiepiscopus, quem deinde ob diuinum eius ingenium, multiplicemque doctrinam, Eugenius Quartus Pontifex Maximus, amplissimorum S.R.E. Cardinalium collegio consensu omnium cooptauit, in eodem ipso Concilio habuere. Tantam ergo prouinciam aggredi meus animus mirū in modum extimescebat. Verùm quid facerem, cùm nisi tibi saltē obsequio satisfecissem, acerbam mihi vitam viuere viderer? Hinc factum est, antistes humanissime, vt iussa tua, quibus apud me nil est validius, animum meum impulerint, vt audacia quadam rem tantam meis viribus imparem sim aggressus: qua tamē in re summo studio, vel potius Spiritussancti (de quo agebatur) benignitate, mihi videor effecisse, vt quanuis elegans stylus ab elegantissimo ingenio tuo desiderari possit, quæ tamen literis non minùs barbarè quàm confusè relicta fuerant, ita vt vix intelligi possent, ea fideliter explicauerim, ac dilu-

Octaua synodus rectius dicit habita Constantinopoli, qua restitutus est sedi suæ Ignatius

ac dilucidè literis Latinis (quantùm Græco homini licuit) mandauerim, vt quisque vel mediocriter bonis literis eruditus, acta ipsa sine ulla difficultate intelligere possit. Multa quoque superuacanea, & nihil ad hanc diuinam rem facientia, volens prudensque præterij, ne lectoribus fastidio essent. Nam Græci scribæ ludos singulos & honores, qui Constantinopolitanum Imperatorem, primò magnificentissimi Veneti, deinde Ferrariæ prudentissimus ille Marchio, postremò nobilissimi Florentini prosequuti fuerint, testatos literis reliquerunt, & actibus diuini concilij ineptissimè inseruerunt. His igitur, atq; nonnullis priuatis ipsorum Græcorum inter se disceptationibus & controuersijs, ad rem neutiquàm pertinentibus (vt prædictum est) prætermissis, publicas tantum eorum cum Latinis disputationes & controuersias, fideliter ac verè de verbo (vt tute vtriusque linguę studiosissimus, æquus iudex poteris esse) è Græco in Latinum sermonem conuerti. Necnon tertium magni Basilij in Eunomium de Spiritussancti processione sermonem, olim à Georgio Trapezuntio Creteñ. conuersum, quo synodus ipsa vehementer innixa fuit, & quandam ipsius Bessarionis orationem, ab eodem dogmaticam nuncupatam, ac ejusdem nominis epistolam, quas ipsemet post multos annos in Latinum traduxerat, vt ipsa eadem acta clarissima redderentur, huic operi addidi. In quo quidem doctissime pontifex, & tuum erga sacras literas studiũ summopere laudabitur, quòd diuinum hoc opus obliuioni iam traditum, te authore in lucem prodierit, & summa mea in te obseruantia, cæteris quoque mortalibus innotescet, quòd, te iubente, oneris tantum subierim, ac te efflagitante, ad metam vsque peruenerim. Rogo igitur te, vt meas huiusmodi lucubrationes, qualescunque sint, tuis auspicijs inceptas atque confectas, ac tuo nemini consecratas, suscipere, amplecti, fouereque non dedigneris. Vale.

AD LECTOREM.

Res noua, res vetus est, res Græca est, resq́; Latina est:
Sancta refert, sed non omnia sancta refert.
At dices: quorsum hæc tendunt pugnantia? nempe huc,
Hoc vnum, ne vnum hoc esse putaris, opus.

LECTORI CANDIDO F. LAVRENTIVS SVRIVS.

QVID Græcis in mentem venerit, vt hanc Synodũ Florentinam, octauam nuncuparent, docti viri admirantur. Poterat aboleri numerus ille, sed ne id temeritati tribueretur, relinquere illum maluimus, contenti admonuisse Lectorem, non rectè dici octauam, quam aliquot aliæ insignes Synodi generales post alteram Nicææ habitam, quæ septima numeratur, antecesserint. Vale.

CONCILIVM

CONCILIVM FERRARIÆ INCEPTVM

Florentiæ peractum, tempore Eugenij Papæ Quarti.

FErraria, non quidem vetus admodùm, sed insignis Italiæ vrbs, potens & ampla, mercibus frequens, Pado fluuio adiacet. Sunt in ea præclarę ędes, longæ & latę vię, multa hominum frequentia.

Porrò Florentia Hetruriæ florentissima vrbs est, quam fluuius Arnus intersecat. Habet & ipsa pulcherrima ædificia, & vt ampla in primis, ita vsque adeò populosa est, vt quidam annotarint anno Christi 1400. ad hominum 30000. in ea ex peste obijsse. Meminit eius Ptolemæus lib. 3. cap. 10. & Antoninus in Itinerario.

ACTA GENERALIS Octauæ Synodi, è Græco in Latinum traducta, interprete Bartholomæo Abramo Cretensi, præsule Ariensi.

A.D.438. ANno Domini nostri Iesu Christi M. quadringentesimo trigesimo octauo, die verò quarta mẽsis Martij, pontificatus Eugenij Papæ Quarti anno septimo, Ioannes Palæologus serenissimus Constãtinopolitanus Imperator, ad celebrãdam octauam œcumenicam synodũ, ad Francolinum Ferrariæ vicum triremibus inuectus est. Quò statim Nicolaus ipsius Ferrariæ marchio, vnà cum suis præstantioribus ciuibus, ac pontificibus omnibus, qui cum summo pontifice Imperatorẽ ipsum Ferrariæ expectabant, obuia prodijt, ac ipsum equo insidẽtem, vnà cum sedis Romanæ legato, qui cum Imperatore Constantinopoli venerat, ad vrbem & palatium, vbi ab ipso summo pontifice, omnibusque Cardinalibus expectabatur, magna pompa deduxit. Quem cùm summus pontifex iam aduentare sensisset, surrexit, & lento gradu inambulare cœpit, ac ipsum paulo procul à sede sua excepit, & volentem genu flectere, minimè permisit, sed stantem amplexus fuit, ac ei dexteram osculandam dedit, ipsumq; à sinistra proximum sibi consedere voluit. Posteà verò Imperator surrexit, ac sua in sede stans, à singulis amplissimis Cardinalibus honorificentissimè fuit salutatus. Habitoque in consessu cum summo pontifice breui secretoque colloquio, vterque surrexit. Et pontifex summus in eodem palatio, vbi habitabat, remansit Imperator verò ad aliud ornatissimum pompa eadem iuit. Porrò autem quatuor post dies Iosephus sanctissimus Constantinopolitanus Patriarcha cum maiori parte suorum pontificum, (nam cæteri cum Imperatore fuere) cymbis multis ornatissimisq;, Venetijs Ferrariam aduenit. Cui quidem è cymba exeunti quatuor amplissimi Cardinales & ipse marchio, necnon ad 25. Occidentalis Ecclesiæ præsules obuiàm iere, ac ipsum equitem mediumque inter duos amplissimos Cardinales, magna etiam pompa ad palatium comitati fuere: vbi pontifex summus stans in sua sede, ipsum amplexus, & in gena osculatus est. Ipsis deinde consedentibus, Orientales antistites dexteram simul & genam summi pontificis, cæterorum verò Græcorum alij dexteram, alij pedem tantùm osculati fuere. Qua quidem salutatione facta, pontifex summus in cubiculũ se recepit: Patriarcha verò, eodem quo venerat ordine ac pompa, domum sibi paratissimam venit. Proxima verò Dominica, quindecim Græci sacerdotes domi Imperatoris iussu eius Missam solenniter celebrarunt. Vbi etiam marchio cum suis ciuibus adfuit, & panem benedictũ per Patriarchæ dexteram, more Græcorum, accepit atque libauit. Nonnullis deinde pòst diebus Imperator à summo pontifice contendere cępit, vt quemadmodùm ei promiserat, non solùm pontifices & abbates, verumetiam reges

reges & duces, ac cæteros Christianorum principes ad synodum conuocaret. Quod quidem tametsi summo pontifici propter ipsorum principum discordias factu difficile videbatur, vt ad synodum conuenirent, se tamen operam daturum promisit, vt principes ipsi conuocarentur. Continuoque nuncios & literas ad eos misit, vt intra menses quatuor vel ipsi adessent, vel suos vicarios mitterent. Porrò autem post aliquot dies tam Græcis quàm Latinis maius operæprecium visum fuit, vt edicto publico synodus conuocaretur, hac cōditione, vt nisi principes ipsi venirent, vel suos nuncios mitterent, synodus tamen ipsa celebraretur, ac in ea de quibusdam dogmatibus ageretur, & siue Græcorum & Latinorum coniunctio fieret, siue non, adhuc tamen synodus summa pace dimitteretur. Dum autem hæc geruntur, quęsitum fuit, quonam ordine sedes in synodo disponi deberent, qua de re non mediocris inter eos controuersia fuit orta. Nam summo pontifici videbatur conueniens esse, vt Imperator ac Patriarcha cum suis hominibus à sinistra templi parte, & occidentales pontifices à dextra, ipse verò in capite medius inter vtranque partem sederet. At Imperator dicebat locum ipsum sibi potiùs quàm summo pontifici conuenire. Post longas autem * discrepationes, lectis cęterarum synodorum gestis, omnes in vnam sententiam iuere, vt summus pontifex ac omnis occidentalis Ecclesia à dextra templi parte, Imperator autem cum orientali Ecclesia eregionè à parte altera consederet.

for.* disceptationes,

Igitur in basilica diuo Georgio consecrata, à dextra parte apud maius altare pontificia sedes, & proxima ei, paulo tamen inferior, Romanorum, vel (vt Græci dicebant) Germanorum Imperatoris sedes disposita fuit, quæ semper propter eius absentiam vacua stetit. Apud autem ipsam amplissimorum Cardinaliū, deinde Archiepiscoporum, & Episcoporū Occidentalis Ecclesiæ, qui ad centum & quinquaginta præter protonotarios & abbates ac alios clericos, qui multo plures fuere, locus ordinatus fuit: eregione verò summi pontificis, vt pauloantè dictum est, Constantinopolitani Imperatoris eminēs quidem vt pontificia, & illi proxima à sinistra, paulo tamen inferior, Patriarchalis sedes collocata fuit. Et apud eam eodem ordine, legatorum trium cæterorū Patriarcharū, deinde aliorū Orientaliū patrū, ex quibus duo ex Iberia venere, sedes fuerunt dispositæ. Nam à dextris ipsius Imperatoris, Demetrius Despotus frater eius, infimo gradu subsedit. Ante verò maius altare aliud altare fuit erectum, ac super eo inter beatorum Apostolorum Petri & Pauli capita, sanctorū Euangeliorū liber, ac ante ipsum duo accēsa candelabra fuere posita. Quibus ita dispositis, ac omnibus præparatis, ad diem 9. mensis Aprilis, quæ quidem feria quarta maioris hebdomadæ fuit cardinales ac omnes antistites vestibus sacris induti, vnà cum summo pontifice ac Imperatore templum illud introiere, ac suis in locis, absente, ob valetudinem, Patriarcha, paululùm consedere, deindeq; surrexere, summusque pontifex orare cœpit: quibusdam denique psalmis, hymnis, ac precibus hinc indè decantatis, omnes iterum consedere iussit, vt cōsentiente Imperatore, absentis Patriarchæ consensus, & suum edictum ex suggestu recitarentur. Itaq; Scriba quidam alta voce consensum ipsum in hac forma perlegit.

CONSENSVS PATRIARCHÆ Constantinopolitani, vt œcumenica synodus Ferrariæ celebraretur.

IN nomine sanctissimæ vitęque principij Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritussancti, duo Christi membra, Latinorum videlicet & Græcorum, ad sanctam & œcumenicam synodum conuocandam, hodiè conuenerunt, ita vt beatissimus ac summus pontifex, & sancta Romana Ecclesia ex vna, & serenissimus Imperator cum tota Orientali Ecclesia ex altera parte concordes sint, vt hîc Ferrariæ in D. Georgij templo, in loco sanè tutissimo, generale Concilium celebretur, edicentes, vt infra quatuor mensium spatium

tium ab hoc die connumerandorum, omnes Christiani, qui conuenire velint, præsertim reges & principes, ac omnes pontifices, & cæteri clerici, qui Basileam vel Romam ad celebrandum Concilium profecti iam sint, vel in posterum proficisci velint, huc debeāt conuenire. Qui verò venire neglexerit, nisi huius futura decreta Cōcilij susceperit, ac probauerit, anathema esto. Doctores autem, vel alicuius dignitatis homines, nisi conuenerint, vel suos vicarios miserint, vel saltem literis ipsa eadem futura decreta laudauerint, & approbauerint, anathemate sint deuincti. Quæ quidem pœna, summi pontificis iussu, de regibus & ducibus, ac cæteris Christianorū principibus intelligi quoq; debeat. His tamē liceat, si voluerint, locum alium nominare, vbi synodus vel celebraretur: ita tamen, vt ipsa synodus de tali loco considerare, ac decernere valeat. Datum Ferrariæ, anno 1438. die verò nona mensis Aprilis.

Post hæc pontificis summi decretum à præsule Gradeñ. Latinè, à Dorotheo verò Mityleneñ. Græcè fuit recitatum in hoc tenore.

Decretum summi pontificis.

EVgenius seruus seruorum Dei, ad æternam rei memoriam. Magnas omnipotenti Deo gratias oportet nos agere, qui antiquarum suarum misericordiarum non immemor, Ecclesiam suam continuò reddit ampliorem. Quam quidem etsi laborare, multisque tempestatibus fluctuare permittit, nunquàm tamen submergi patitur, verùm à fluctibus & magnis æstibus maris reseruat, & pro suo erga genus humanum amore, inter multos & varios casus & calamitates, virentem semper fouet, ac magis vigentem reddit. Eccè enim Orientales & Occidentales populi iamdiu inter se dissidentes atque disiuncti, ad pacem atque coniunctionem conuenire festināt. Quippe qui discordes iam & inimici, tandem post multos annos, fauente Deo, ex quo omne datum bonum, sanctæ coniunctionis desiderio affecti, in hunc conuenere locum. Nostræ igitur seruitutis ac totius Ecclesiæ opera est, & esse credimus, tentare pro viribus, vt hæc principia tam felicia, studio nostro ita felicem exitum consequantur, vt Dei gratiæ cooperatores esse, dicique mereamur. Cùm itaque dilectissimus filius noster Ioannes Palæologus Constantinopolitanus Imperator, vnà cum pijssimo fratre nostro Iosepho patriarcha Constantinopolitano, necnon cæterorum patriarcharum legatis, ac multis amplissimis metropolitis & episcopis, ac alijs ordinibus Ecclesiasticis & viris nobilibus, ad octauum diem proximi mensis Februarij Venetias aduenerit, nobis id, quod alijs etiam ex locis anteà fecerat, continuò literis suis significauit, se quibusdam de causis non alienis à ratione, Basileam, vbi synodus celebranda erat, ire non posse, idque his, qui ibi iam essent, scripsisse, notumque fecisse: volens propterea & contendens, vt ipsa synodus huc Ferrariam transferretur, & hîc tam pium negocium concluderetur. Nos igitur, quibus sancta Christianorum coniunctio cordi mirum in modum est, quique ipsam celerrimè conficere cupimus, decretum Basileeñ. Concilij de celebrando generali Concilio, Græcis volentibus promulgatum ac editum, & à nobis posteà Bononiæ, præsentibus ipsius Imperatoris ac patriarchæ oratoribus, susceptum & approbatum, quæq; ad præsens sanctæ coniunctionis negocium spectent, pro nostra seruitute volentes exequi, vt debemus, ac cupientes ipsum ad conclusionem perducere, omni modo & forma, quibus possumus & debemus, præsentibus & consentientibus Imperatore ac patriarcha, & cæteris hîc ad celebrandam synodum congregatis, notum facimus & declaramus, prædictam synodum hîc Ferrariæ, qui quidem locus liber & tutus est, celebrandam esse, & sic ab omnibus existimari ac dici debere, sperantes hîc absque discordia & contentione, aliáve mœstitia, sed potiùs amore summo diuinam ipsam pacē, & cætera sancta opera, pro quibus synodus conuocatur, tractari, Deoque placato ac fauente, feliciter confici posse. Datum Ferrariæ, die 9. mensis Aprilis, anno 1438. pontificatus nostri anno septimo.

Iacob. 1. c (margin note)

Quo quidem decreto recitato, vnus ex Latinis, & alter ex Græcis surrexit, & quisque suos interrogauit, an eis placerent, quæ recitata fuere. Qui cùm eadem sibi placere respondissent, partium ambarum cōsensum literis mandârunt, ac, Deo peractis gratijs, discesserunt. Elapsis autem diebus paschalibus, Occidentalis Ecclesia, ne tempus frustrà contereretur, incepit contendere, vt priuatim de spiritussancti processione leuiter agerent, donec qui essent venturi, conuenirent. Orientali verò Ecclesia respondente, alienum esse à ratione, vt absentibus his, qui Basileam ad celebrandam synodum iam conuenerant, quicquā tractaretur, post multam contentionem decreuerunt de Purgatorio ac alijs quibusdam Ecclesiasticis quæstiunculis disputare, donec tempus synodi celebrandæ veniret. Itaque Latini duos amplissimos Cardinales & duos Archiepiscopos, & duos epōs, & duos abbates, & duos monachos, & duos notarios: Græci verò, pōtifices sex & duos abbates, & duos cruce signatos, ac duos notarios elegerunt, qui bis hebdomada quaque ad diui Francisci templum ad disputandum conuenirent. Qui cùm ad diem

diem quartam mensis Iunij conuenissent, Latini quæstionem de Purgatorio proposuerunt, ac ita dixerunt:

Quæstio de Purgatorio.

Latini. NOs ignem, Patres amplissimi, in hoc mundo credimus esse, quo quidem animæ peccatis leuioribus, vel (vt vulgò dicitur) venialibus obnoxiæ, coadiuuante Ecclesia, sacerdotum precibus, Missis, ac eleemosynis expiantur. Nam sanctorum & iustorum animas in cœlo esse, ac Trinitati assistere, suam denique felicitatem consecutas esse, nemo dubitat. Animas verò eorum, qui sine pœnitudine mortem obierint, in inferno vnà cum Iuda pœnas æternas luere profitemur, ita vt tria mortuorum loca simpliciter sint. Vnus quidem sanctorum, quod cœlum creditur esse. Alter delinquentium, qui sunt inferi. Qui verò confessi, sacratissimum Christi corpus, absque tamen pœnæ præuia satisfactione, sumunt, continuoque moriuntur, hi dubio procul in supradicto igne, quod Purgatorium appellari solet, purgantur. De quo quidem igne Paulus ad Corinthios scribit: Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Et paulò infrà: Ipse autē saluabitur, sic tamen quasi per ignem. Hæc Latini. Græci autem ita responderunt: 1.Cor.3.c

Græci. Quæcūque Patres amplissimi protulistis atque citastis, Orientalis Ecclesia profitetur, quamuis inter Græcos & Latinos parua sit differentia: Vestram ergo sententiam literis tradite, quod ipsi quoque facturi sumus, vt in quonam à vobis differamus, palàm fiat.

Quæ cùm audissent Latini, magno affecti gaudio, gratias Deo egerunt, & datis literis, discesserunt. Ad 14. autem diem eiusdem mensis iterum conuenerunt. Et Græci, Pauli dictum longè aliter exposuerunt, ac suam expositionem ita literis mandàrunt:

Græci. Paulus ad Corinthios scribens, Patres Amplis. Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc aurum, argētum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam & reliqua, hominum vitam & opera intellexit, videlicet, an prauæ studiosæve sint, ita, vt cuius opera in igne combusta permanserint, is bonus cēseatur, ac operum suorum mercedem accipiat: cuius autem opus arserit, id est, cuius opera friuola fuerint combusta, ipse detrimentum patietur, hoc est, damnabitur, & saluus erit, sic tamen, quasi per ignem, id est, in igne semper saluabitur, in eo luens pœnas æternas, ita vt ignis ipse, de quo Paulus loquitur, non purgatorius, verùm æternum supplicium sit, de quo etiam inquit Euangelista, Discedite à me maledicti in ignem æternum. Nam ipsi Purgatorium, non ignem, sed obscurum quendam locum, ac laborum plenum, esse censemus, in quo quidem existentes animæ, lumine diuino priuantur, donec coadiuuante Ecclesia (vt supràdictum est) expiētur ac liberent. Sic ergo sentimus de Purgatorio. Sed in alio quoque differre videmur: ipsi namque tenemus, obnoxias animas & grauioribus ac (vt dicitur) mortalibus peccatis affectas, non satis perfectè in præsentia mulctari. Sed posteaquàm cum suis corporibus resurrexerint, fore, vt perfectissimas pęnas pro suis delictis luant, quemadmodùm etiam iustorum & sanctorum accidit animabus: quippe quæ bono quodam imperfectè fruantur: post verò suā resurrectionem felicitatem sibi debitam cōsequentur, vt Paulus inquit: Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperūt repromissionē. vos autem non ita sentire videmini. Idcircò vestrā (si lubet) sententiam dicite. 1.Cor.3. Matt.25.d

Latini. Nos animas delinquentes, absque corporibus suis, Patres amplissimi, non perfectè puniri, vt ipsi quoque tenetis, credimus: ita vt in hoc benè conueniamus: iustorum autem ac sanctorum animas, quatenùs animæ sunt, perfectam suam felicitatem assecutas esse censemus: ita tamen, vt aliam cum suis corporibus perfectionem expectent, qua quidem perpetuò fruantur.

Græci. Tum Græcorum alij cum Latinis, alij contrà (vt suprà dictum est) sentientes, partes in duas diuisi fuere, quorum omnium sententijs hinc indè literis traditis, conuentum soluerunt. Deinde ad 25. & ad 27. diem mensis eiusdem iterùm cōuenerunt, ac* eademmet repetierunt. Nam Latini dictum Apostoli sic exponebant: for. *ipsa

Latini ¶ Nos quamplurimis alijs authoritatibus, Patres Amp. adducimur, vt credamus illud Apostoli, Saluus erit quasi per ignem, pro Purgatorio, nō autem pro igne perpetuo, capi debere, iuxta illud Prophetæ: Salua me Domine, quoniam defecit sanctus. Et alibi: Salua seruum tuum Deus meus sperantē in te. Et, Domine Deus virtutum, conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Petrus autem timens ne submergeretur, dixit: Domine, salua me. Christus verò extendens manum, accepit & saluauit ipsum. Et, Salua Deus populum tuū. Verbum ergo, saluare, Patres Amp. semper ad bonam partem accipitur, nisi huius oppositum demonstretis. 1.Cor.3.c Psal.11.85. 79. Matt.14.d

Græci. Græci verò tergiuersantes, se suas sententias literis daturos responderunt. Nolebant enim suam sententiam explicare. Sed ita leniter disputabant, vt tempus protraherent, donec frequens synodus conueniret. Ad 21. verò diem mensis Iulij, Imperatoris iussu patriarchæ domum conuenere, vt decernerent, quidnam Latinis de quæstione secunda respondere deberent, vbi diuersa (vt paulò antè dictum est) sentire visi fuerunt. Tandem post multa, Imperatore ac Patriarcha præsente, omnes in eam sententiam iuerūt, iustorum ac sanctorum animas perfecta frui felicitate, perfectiori tamen cum suis corporibus, quum resurrexerint fruituras: quum

etiam

etiam vt sol, vel lumen resplendeant, quemadmodum Iesus Christus Dominus noster
Mat. 17. a in Thabor monte resplenduit. Dum autem hæc agerentur, terror magnus Græcos inuasit. Nam morbus quidam vehementissimus Ferrariam affligere cœpit, ita vt mortem ferè subitam Ferrarienses obirent: quo magis etiam Græci territi fuere, quòd morbo eodem Dionysius præstantissimus ille Sardensis præsul, non sine Græcorum omnium luctu obijt. Dei tamen benignitate nemo alius ex Græcis, tum mortuus fuit. Porrò autē iam mensibus quatuor elapsis, vrgebāt Græci, vt synodus celebrari, sessionesq; fieri inciperentur, tametsi nemo eorum, quos expectarent, conuenerat. Quibus quidem Græcis summus pontifex æquo animo satisfecit, dicens: Vbi ego & Imperator ac patriarcha sumus, ibi Christianorum omnium synodus esse creditur: præsentibus præsertim cęterorū patriarcharū legatis, nostrisq; cardinalibus. Timebant autem Græci multitudinem Latinorū, propterea quos suas sententias suffragijs declarare solebant. Hoc tamen metu solutis Græcis, vt non suffragijs vterentur, verùm quisque suam sententiam proferret, communi omnium sententia fuit decretum, vt sessiones inciperent celebrare, ac in primis de duabus quæstionibus agere: an fas sit, diuino symbolo quicquā addere, & an additio iam facta, Ex Filioq;, pia sit. Porrò autem, quoniam summus pontifex laborabat podagra, & ad basilicam, vbi synodi locus (vt suprà dictum est) paratus fuerat, nequaquam ire volebat: idcircò decretum ab ipsa synodo fuit, vt in sacello palatij, vbi summus pontifex habitabat, sessiones celebrarētur, & octaua die mensis Octobris inciperent. In eo igitur loco non aliter quam in cathedrali Ecclesia, sedes fuere dispositæ: quarum equidem ordinem, breuitati studens, non repetā: silentio tamen neutiquam prætereibo, duces, marchiones, comites, equites, ac ciuitatum cùm aristocraticarum, tum democraticarum oratores, ante summi pontificis & Romanorum Imperatoris sedem subsedisse. E regionē autem apud patriarcham, trium œcumenicorum patriarcharum legatos paulo inferiùs, reliquos deinde pontifices Græcos consedisse, crucesignatos verò, & reliquos Græcos nobiles, à dextra Imperatoris versus sacrarium subsedisse. Nam Demetrius Despotus Imperatoris frater, prope dexteram eius, multo tamen eo inferiùs consedit. Sedem autem patriarchæ, quanuis pontificiæ Imperatoriæque sedis, quæ quidem æqualiter eminentes fuere, paulo inferior fuerit, simili tamen ornatu decoratam fuisse. Patriarcharum verò legatos, fuisse Antonium Heracleensem, & Gregorium venerandum, ac magnum confessorem pro Alexandreo, & Marcum Ephesium & Isidorum Rutenum pro Antiocheno, Dositheum verò Monembasiensem, ac Dionysium Sardensem, qui mortem obijt, pro Hierosolymitano. Cæterorum autem Græcorum pontificum, & aliorum clericorum nomina hic prætereo, quandoquidem ipsa in vnionis literis subscribam. Antè verò maius altare, quod (vt suprà dictum est) dispositum fuit, à Latinorum parte sex eorum doctores, à parte autem altera sex alij ex Græcis consederunt, qui quidem ad disputandum à suis selecti fuere, videlicet ex Græcis Marcus Ephesius, & Isidorus Rutenus, & Bessarion Nicęnus, & Theodorus Xanthopolus cognomento Siderophas, magnus sacrista, & Siluester Balsamorum, magnus bibliothecarius, ac Georgius Gemistus. Ex Latinis autem Nicolaus tituli sanctæ Crucis presbyter Cardinalis, & Iulianus Cæsarinus tituli sanctæ Sabinæ, item presbyter Cardinalis, & Andreas Archiepiscopus Colossensis, & Foroliuiensis antistes, ac duo Monachi in Theologia præclari. Quibus omnibus ex ordine (vt prædictum est) considentibus, Latini pro sua in Græcos beneuolentia concesserunt ipsis, vt primi exordirentur. Bessarion itaque facundissimus orator, impetrata priùs ab Imperatore ac patriarcha facultate dicendi, Grçcā luculentissimam orationē habuit.

Die Mercurij 8. mensis Octobris, Anno millesimo quadringentesimo trigesimooctauo, Sessio prima Ferrariæ.

BESSARIONIS TVNC Archiepiscopi Nicęni, deinde verò S.R.E. Cardinalis oratio, in octauo Concilio Ferrarię habita, eodem Bartholomæo antistite interprete.

NAuantes in rebus arduis operam non modò cùm ex eorum animam sentētia rerum ipsarum exitum assecuti sunt, verùm etiam cùm res ipsas aggrediuntur, ac in earundem initijs versantur, magnam capiunt voluptatem, cuiusuis enim rei principium non parùm posse, forsan necesse est. Idque propterea totius facti dimidium, communi doctorum sententia esse dicitur, quòd si quispiam quicquam inceperit, faciliùs finem eius consequatur, quàm prorsus homines pigri rem ipsam auspicentur. Porrò autem nostrum diuini huiusce muneris principium, alijs cuiusuis rei principijs multo magis conducere posse sperandum, ac exitum bonum portendere credendum est. Id quidem diuinæ credentibus promissioni, Deum ipsum nobiscum esse, quo quidem præsente, nequicquam nobis desperandum est: hoc autem ab his est censendum, qui ex rebus præteritis magnam de futuris faciunt coniecturam. Membra enim

enim Ecclesiæ tam diu ita disiuncta fuere, vt non modò conuenire, verumetiam coniunctionis nomen sentire, mirum in modum abhorrerent, ac potiùs eligerent, in proprio incommodo permanere. Nunc autem ea de tanto affecta desiderio sunt, vt tametsi multæ res ipsis sint impedimento, remotis nihilominùs omnibus, summo studio in conficiendam pacem incumbant. Quis igitur hæc non censeat diuino numini adscribenda? Quis deinde non speret ex his magnum commodum posse consequi? Hæc igitur dies iucunda & læta est, & nobis conuenit exultare, ac in spiritu gaudere. Nam illustrium rerum exitus, illustria solent habere principia, vberrimarumque frugum multæ primitiæ sunt. Machinationes iam & insidiæ, ac doli, quibus noster hostis acerrimus nos ita complicuit, vt amici fratresque, immò vnius ipsius capitis membra partesque, necnon illius pastoris grex, inter nos certaremus, dissolui & explicari ac derui videntur incipere. Ipsa verò sciuncta confractaque membra, coniungi atque vniri, & vno ac eodem angulo fulciri cupiunt atque contendunt. Proptereaque hi patres vnanimes, parique studio frequentes huc conuenère, non planè curantes quauis in causa victores euadere magìs, quàm victi succumbere: quandoquidem si eo animo essent, Christi discipuli, probíve viri non censerentur, verùm homines seditiosi, ac sibi suisque voluptatibus tantummodò indulgentes, maximo sanè veritatis cognoscendæ desiderio sunt affecti, etiam si cedere debeant. Nam sine veritate nullo pacto victoriam vellent consequi. Quapropter necesse est, vt veritas omnibus pateat, ac cæteris rebus præstet & dominetur, & se perturbantes conculcet, atque cunctorum mortalium insideat animis. Mendacium autem cum his,* qui ab ipso dependent malis, procul ab hominibus latitet: & ijs tantum dominetur ac imperet, à quibus vt parens colitur, quique (ipso duce) omnia dicunt & audent. Quis, obsecro, quicquam aliud huius nostri muneris simile proferre, vel præteritorum aliquid præsentibus his rebus æquiparare poterit? Recedant igitur vetera, & noua sint omnia: Omnes exultemus ac gaudeamus in spiritu, omnes Seruatori hymnum canamus, & pro his rebus gratias ei agamus, eundemque religiosissimè imploremus, vt exitum initij huiusmodi congruum concedat. Porrò autē oportet, vt quisque nostrûm, quę ad huiusmodi finem pertineant, & sacrę Ecclesiarum coniunctioni expediant, pro suis viribus conferat. Sanè omnia sunt tentanda atque tractanda, nil prorsus omittendum, non studio, non diligentia, non officio, non denique laboribus est deficiendum. Repetendum præthereà nobis memoria est, non tantùm oportere DEVM ipsum precari, verumetiam ei ministrare. non enim omnia ab eo nobis speranda essent, nisi ipsi quoque insudaremus. Nanque nostris precibus prorsus contrarium videretur, si DEI auxilium implorantes, nil dignum operaremur, quare id agere ac nobis auxilio esse deberet. Quod si fecerimus, nobis profectò fauebit, ac sese benigniorem, alacrioremque fautorem ad finem vsq; pręstabit. Seruator DEVS, vtinam fiat, vt in eam diem viuamus, ac diem triumphalem & celebrem hymnum tibi cantemus, atque à te vno eodemque patre custoditi, idem tibi melos canamus, ac vna eademque harmonia coniuncti, sub te solo capite viuamus, spiremus, moueamur, ac illud idem vnumque velle & nolle sentiendo ac proferendo, vnum simus. Christe rex omnium, te ipsum solum regem nostrum esse volumus ac obtestamur, qui teipsum pro nobis reis & obnoxijs redemptionis precium dedisti, tuoque preciosissimo sanguine à tyranno nos redemisti & eripuisti. Fac igitur vt vnum tuum ouile simus, ac ne patiare, vt tui cùm simus omnes, disiuncti inter nos dissideamus, neque decertantibus nobis te ducem præbeas, nec denique parti decertare volenti faueas: verùm vtrique simul parti auxilio sis, quandoquidem pro vtraq; parte teipsum tradidisti, effusoque tuo sanguine partem vtranque redemisti. Nobis obsecro communiter annue, communemque nobis te præbeas adiutorem, ac nos proportione quadam in te, relatione verò ac habitudine inter nos dispositos, ad teipsum vnum eundemque nostrum institutum finem adducito, neutiquam permittendo, vt inter nos diuisi atque seiuncti maneamus. Ex eo nanque necessariò id acciderit, vt simul cum cæteris mortalibus tanto ac tali frustraremur fine. Sancte spiritus, gratiarum fons, spiritus sapientiæ & intellectus ac timoris Dei, de quo & cum quo hoc Ecclesiarum certamen propositum est: vtinam superba mente nos liberes, ac Dei timorem nostrûm omnium animis ingeras, nobisque prudentiam ac sapientiam largiare, & nobiscum certamē hoc, quod pro te gerimus, iniens, veritatem ipsam omnibus patefacias, quia non modò veritatis spiritus es & appellaris, verumetiam ad te spectat, secundum veram & nunquam fallacem illius veritatis vocem, omnem nobis veritatem ostendere. Deus trinitas, quæ cuncta ineffabiliter prouides, producis, contines, regis atque gubernas, tuum opus est homo, post cuncta alia in lucem creatum, quod cùm omnibus visibilibus præstet, illud etiam eximium, ac abs te regale priuilegium habuit, vt præparatis suisq; pręordinatis cōmodis ad vitam prodiret, cui quidem sępè, quinimmò semper corporea hæc, & præsentis vitæ rationi condu-

Marginalia: * quæ — Ad Deum Patrem. — Ad Christum. — Ad Spiritum Sanctum. — Ioan. 16. e — Ad Trinitatem.

conducibilia, nedum ea, quæ ad optimum animi statum pertineant, prospicis. Cuius præcipuum bonum est veritas, ac circa lætalia non decipi, quod sanè rerum omnium, quas habemus, vel in posterum habere poterimus, optimum ac diuinum esse censetur. Nobis ergo concedas posse veritatem agnoscere, cognitamq; complecti. Et si in aliquo, in his præsertim, quæ de te facimus, verbis quicquam committimus, nobis indulgeas: quandoquidem ipsa non modò incompræhensibilis ac imperscrutabilis es, verumetiam plura eorum, quę à diuina tua emanant imagine, abstrusa valdè, vmbræque similima, & vt similitudines quædam existunt. Nostris precibus quæsumus annue, ac viam, quæ ad te solum verum Deum dirigit gressum, nobis te ducem sequi volentibus ostende, ac quemadmodum ipsa ex tribus consistens personis, tali ternario numero non obstante, vnicam substantiã & naturam contines: ita etiam nos, tametsi multi, diuersorumque generum, immò iam authore maligno hoste, variæ opinionis ac fidei sumus, hanc istã tamen differentiam è medio nostri tollas, & ita facias, vt vnam fidem colentes, vnam sententiam habeamus, non generum nostrorum diuersitate, vel nostrorum corporum numero ac multitudine obsistente, quo minùs vnum in te prorsus simus, ac illud idem de te sentiamus. Sed de precibus hactenus. De vobis autem patres amplissl. quid dicam, qui sacram hanc synodum celebratis, qui tantæ rei estis authores, qui plurimum elaboratis, qui multa sæpenumerò vota effudistis, vt diem hunc videretis, quippe qui dies futurarum clarissimarum rerum nuncius, ac earundem initium, exitusque præco præclarus est? Quis igitur vobis satis dignè benedicere poterit, vosque satis laudare decenter, qui iam laborum vestrorum fructus pullulare germinareque conspiciatis? Pater beate, nunc beatus existis verè, ac eris dubio procul beatior, cùm Dei benignitate ad huius diuini muneris exitum peruenerimus, ad quem Deus ipse nos duxerit, à quo quidem (si Ecclesias eius coniunxeris) amplissima tibi præmia proponuntur. Præclarum profectò facinus erit, si ad finem perseueraueris, & scandalis ac offendiculis è medio sublatis, pacem ac coniunctionem Ecclesiarum confeceris, vtpotè qui vehementi zelo, cura eximia, longis denique vigilijs ac cogitationibus, Christi filios terrarum vndique congregaueris, iam pridem cogitantes, vt illustrata veritate, fraternè spiritualiterq; coniungantur, idemque velint ac sentiant. Quæ, pater sanctissime, quis obsecro poterit inficiari? quæ quidem cunctis mortalibus patent, & quorum ego ac omnes hi patres testes sumus. Oportet igitur te finem ipsum adspicere, ac quæcunque ad Deum spectant, ita prouidere, disponere, conficere, vt quam nunc ex his capimus voluptatem, eadem prosequendo vires augeat, ac multo magis aucta, prope finem vltimam tandem attingat lineam. Si nanque principia hæc, & exordia sunt præclara, exitum his congruum qualem fore putas? Quibus profectò benedictionibus dignus fuerit, quantum laudem & honorem suscipiet, quot denique merebitur laureolas is, qui, cùm tot mortalium excusationes abstulerit, quàm plurima etiam alia impedimenta in futurum euertet? Qua in re, pater sanctissime, filium Imperatorem adiutorem habebis, te quoad opus fuerit consecuturum, vtpotè qui pius, religiosus, vehemensque Christicola est, quique cùm pluribus virtutibus præditus sit, in Deo tamen colendo, & pro religione piè certando, plurimum excellit, & qui quanuìs confectus ætate sit, coniungendarum tamen Ecclesiarum desiderio semper affectus, summo studio quærit opportunitatem, prudentia verò prospicit & amplectitur omnia, quę ad hanc rem opus sint, quiq; ad hoc tantum taleque bonum adspiciens, ac ei vehementer incumbens, pericula omnia adijt: & ocium paruipendens, maximos maris æstus, ac in cœlum sublatos fluctus nequaquam extimuit, vitam denique suam simul cum patria maximo rerum discrimini obiecit, vt Christo deseruiens, Ecclesiæ pacem conficiat, cuius sese ministrum, nedum acerrimum defensorem, obtulit. Præterea perbeate pater, pius ac sacer Patriarcha tibi pari studio pręsto est, qui licèt ad extremam iam peruenerit senectutem, confectoq; corpore sit, eius tamen animus semper multis præditus bonis viget, feruetque ac magno afficitur desiderio, votaque plurima edit, vt sibi liceat tibi in hoc diuino munere inseruire, cuius gratia his rebus quæ modò fiunt, mirum in modum oblectatur, simulque labores libentissimè sustinet, vt præclarum hoc facinus ad optimum exitium perducatur, quo sine ne viuere quidem vellet. Ampliùs beatissime pater, omnes hi patres amplissimi in hac tibi prouincia auxilio erunt: quippe qui nil aliud magìs desiderant, quàm hunc optatissimum finem assequi, ad quem quidem omnes spectamus, atque ipsius desiderio vehementer affecti sumus, & cuius causa huc de longinquo spatio frequentes conuenimus, ac in extera terra moramur, cùm alij è media terra Græciæ, alij ex vltimis septentrionibus, alij verò ex Orientalibus, subsolanisque regionibus, ad hanc Italiæ plagam nauigauerimus.

Ad patres.

Ad summũ Pontificem.

Tot igitur ac tantorum hominum studium ne vincat hostis malignus, nequaquã fiat ô Seruator ac omnipotens Deus, vt tot clarissimorum virorum conuentus, cura eximia, longo tempore, summo labore, maximo denique studio conuocatus, suo voto, speque

speque frustretur. non enim id esset sapientum ac diuinorum virorum, nec eorum qui
Psal. 111. suos sermones in iudicio disponunt. Alios igitur is hostis inuadat, & aliorum hominũ victoria gaudeat. Nos autem nullo pacto
Ephe. 6. vexet. Ipsi spiritualibus armis vestiamur, vt ei pro viribus obsistamus. Ipsi iustitiæ loricam, spiritusque galeam induamur, ac duce verbo Dei, in nostros irruamus hostes: quocunq; nos illud duxerit, ibi finem imponamus; & nulla contra Deum arrogantia & superbia, vanaque mente in certaminibus nostris vtentes, sed DEVM ipsum præ oculis habentes, ad eundem ipsum Deum festinemus. Porrò autem fit, vt nonnulli benè succumbere mâlint, quàm semper vincere malè, vt non solùm bonum sit vincere, verumetiam quandoq; vinci, seruata tamen semper boni ratione ac mensura, non magis in victore quàm in victo. Et si quispiam forsan dixerit, semper vincere magis expedire, quemadmodùm etiam cuiuis magis conducit, aliquo seipsum afficere bono, quàm alijs benefacere: & audire melius est, quàm alijs rem aliquam patefacere: necnon aliquem non errare, quàm quo
Ad Imperatorem. minùs alij errore ducantur, agere. Inuictissime Imperator, in cardine iam res est, quodq; iam diu desiderabas, adest. Deum ergo glorifica & extolle, cuius hoc opus est, vtpotè qui id tibi venire fecit in mentem, ac vt eius desiderio caperere, necnon eodem authore, res ad hunc statum peruenit. Si igitur pro rebus peractis maximas ipsi Deo gratias habebimus, pro futuris verò eidem ex corde preces effundemus, rem profectò dignam nobis, necnon præsenti nostro muneri necessariam faciemus: quinimmò misericordiam ab ipso consequemur, si de præteritis quidem non ingrati, in posterum verò nos, ac totum ipsum nego-
Psal. 54. cium ad eundem DEVM referentes, & omnem spem curamque nostram in ipso reponentes, nostris precibus dignos nos ostenderimus, qui quidem Deus diuino nos ac cęlesti cibo nutriet, absque quo nemo viuere potest. Vt ergo nunc vsque fecisti, cùm eum obtestando, & auxilium eius implorando, tum per te ipsum quæ opus essent, conficiendo, ita etiam in futurum, quo magis ad exitum appropinquamus, eo alacriorem, promptioremque te ostende, in hoc negocium incumbendo, die noctuque vigilando, quousque ad perfectum finem peruenias, atque curis & cogitationibus animum tuum leues. Et quoniam natura comparatum esse videtur, vt ea quæ vi mouentur, suique motus causam extrinsecus habent: cùm pro-
* cieantur pe metam sint, tardiùs * cientur, quàm illa, quibus eiusmodi causa intrinseca est, quæ cùm propiùs vident metam, eo fieri videntur velociora: idcircò tu, qui in his bonis rebus versaris, quorum caput Ecclesiarum coniunctio est, quique ab intrinseco ac naturali motu moueris, caue obsecro, ne illud accidat tibi, vt in finem tardior euadas. Sed ipsum tuum optatissimum finem pro viribus tuis assequere, quandoquidem bona omnia bonum sibi rebus in omnibus finem conciliant. Ergo tu factus semper alacrior, nos etiam cùm adhortatione, tum summo tuo imperio diligentiores reddas. Beatissimum autem patrem nostrum, quia senex ac inualidus est, ætati & eius veletudini priùs consulens, vt hæc omnia memoria repetat, cum ipsum exhortando tum etiam tuam ei operam nauando, excita. Tantum enim ac talem hortatorem reuerebitur, quem nactus non lentum, vnà cum sacro Patriarcha nostro, necnon amplissimis his S. R. E. Cardinalibus, cæterisque præsentibus reuerendis patribus, duce Deo, finem his rebus imponet, quem vtinam assequamur, ac lætiores, spiritalique gaudio pleniùs affecti, beatissimo patri laudem, tuo verò sacro imperio summam habemus honorem, extollentes, ac maximis vos laudibus efferentes. Sanctissimus autem Patriarcha, & horum sanctorum patrum conuentus, vtinam posteaquàm Deo dignum hymnũ cantauerint, vobis etiam laureolam orationibus suis contexant: mihi deniq; reliquum vtinã sit extremum id oneris subire, vt simul omnes communi laude extollam, ac meo munere magno honore afficiam: ita vt mea extrema & communi oratione, quod equidem vehementissimè cupio, vos sub vno eodemque Deo, ac vero nostroque Domino existentes, exornem, quod quidem summum eorũ creditur esse, quę Deo afferre possumus & debemus, cui gloria conuenit in æternum.

Cùm autem Bessarion perorasset, synodus sancta decreuit, vt sessio dimitteretur, & ad vndecimum diem mensis eiusdem sessio secunda celebraretur.

Sessio Secunda.

Sessio secunda Ferrariæ die sabbati vndecimo mensis Octobris celebrata, in qua reuerendus Pater Andreas Colossensis orationem copiosissimam habuit, qua quidem in omnibus Bessarionem imitatus, inprimis beatissimum patrem, deinde serenissimum Imperatorem, ac sanctissimum Patriarcham, totam denique synodum laudauit, & benedixit. Cùm autem iam aduesperasceret, sessio dimissa fuit, decreto, vt ad diem martis sequentem tertia sessio conueniret. Interea quæsitum priuatim inter ipsos disputatores fuit, quisnam primus negocium aggredi, & quonam genere disputandi vti, & de qua quæstione agere priùs deberet. Post multa verò placuit eis, vt Græci priùs exordirentur, & argumentis breuibus, vt assolent dialectica vterentur: & an

diuino

diuino symbolo quicquam liceat addere, priùs agerent.

Die martis decimoquarto mensis Octobris, tertia sessio Ferrariæ.

TErtia igitur sessione congregata, Marcus Ephesius præclarus Theologus, Imperatoris ac Patriarchæ iussu, negocium ipsum aggressus, pro Græcis sermonem hùc habuit:

MAR. Quoniam omnipotentis Dei benignitate huc frequentes conuenimus, vt summo studio Ecclesias coniungamus, ac summam pacem, quod quidem opus diuinum est, conficiamus: idcirco summoperè conuenit, vt nostris in disputationibus ac omnibus controuersijs mutua nostra beneuolentia semper seruetur. Et si nobis contigerit aliquid proferre, quod vestras offenderit aures, id opinionum ac rationum nostrarum varietati ascribatis: quandoquidem amicitia vera ex hominum vultu magìs, quàm ex verbis, percipi creditur. Scire autem vos patres amplissimi velimus, nos de symboli additione verba esse facturos, quòd neque vera, neque prorsus conueniens sit, quam sanè constat nostri schismatis ac dissidij præcipuam causam fuisse. Si quidem igitur vobis placet, rem nunc aggrediemur: sin minùs, in sessionem sequentem differatur. Videtur autem nobis sic semper fieri oportere, vt quod sequentibus sessionibus tractaturi simus, id priùs omnibus pateat, vt parati ad disserendum veniamus. Tum Andreas præsul Colossensis pro Romana Ecclesia ita respondit:

AND. Nos quidem à vobis mutuò diligi, ac vobiscum Deum esse censemus: propterea si quicquam prolatum fuerit, (vt à vobis dictum prudenter est) quod cuipiam displicuerit, id vitio nemini vertendum, sed nostræ potiùs disputationis naturæ concedendum est. Operæprecium autem est, vt ad singulas interrogationes non ambiguis & obscuris, verùm apertis & claris orationibus vicissim respondeamus. Quoniam verò ex nobis quæsistis, cur Romana Ecclesia additionem ad symbolum fecerit: idcirco quid ipse sentiam, paucis respondebo, meam tamen responsionem nolim nunc vt perfectam suscipiatis, sed cõsultis priùs patribus his, aliàs accuratiùs respondebo.

MAR. Responsione aliqua, pater reuerende, præsertim tua, quam nobis pollicitus es, nequaquàm in præsentia indigemus. Nondũ enim in medium protulimus ea, quæ ad hãc rem pertinerent: ex ipsorum igitur patrum sententia, suo loco (vt à te dictum est) respondebis.

AND. Dixi equidem, pater reuerende, nolle me responsionem meam tanquam perfectam admitti: puto tamen quàm maximè conuenire, vt, ne beatissimus sacræ sedis huiusce præsidens, necnon mitissimus Imperator ac Patriarcha sanctissimus, cæterique præsentes patres, hinc hodiè (vt ita dixerim) ieiuni habeant: ipse nonnulla, prout tempus hoc mihi videtur concedere, verba nunc faciam, maturiùs tamen in posterum responsurus.

MAR. Additionis vestræ rationem quærentes, vt hi, qui causas agunt in foro, actores esse videmur. Idcircò nobis visum est petijsse, si vestro commodo possit fieri, hanc nostram accusationem audire, vt nobis rem ipsam nunc aggredi concederetis, vestram deinde responsionem libenti animo audituris.

AND. De his igitur hactenus, & proferas quodcunque libuerit. Nos autem suo loco sigillatim ad omnia respondebimus.

MAR. Tum idem Marcus præsul Ephesius, impetrata priùs ab Imperatore & Patriarcha dicendi copia, ita exorsus est: Iesus Christus Deus noster suam prospiciens mortem, Patres amplissi. suis discipulis dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Quæ quidem verba testamentum ipsius conuenienter appellare solemus, quo eis veram ac optimam hæreditatem reliquit, quæ cùm Christi propria esset, meam ideo protulit: pro qua nil aliud ab ipsis petierat, quàm vt sese mutuò diligerent: ita vt certa conditione, non autem liberè, ipsa frui deberent hæreditate. Quidam enim veteres homines certa conditione sua bona legare solebant: qua quidem nequaquam seruata, hæredes ilicò exhæredabantur. Haud aliter ergo Seruator noster Testamentum suum signauit, ita, vt si eius discipuli vel hæredes mutuam inter se beneuolentiam non seruassent, eadem ipsa hæreditate, hoc est, pace Christi, priuarentur. Cuius quidem pacis ac mutuæ illorum beneuolentiæ gratia, Seruator noster multa bona verba iisdem suis auditoribus fecit, modò inquiens: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem: modò autem ita, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. A quorum quidem altero bono, id est, à mutua erga sororem suam Orientalem Ecclesiam beneuolentia Romana Ecclesia iam defecerat, dogmaq; sibi proprium finxerat, ac sibi perpetuò conseruauerat, quod neque literis sacris relictum, neque ab vniuersalibus Concilijs celebratum, neque à maioribus nostris susceptum & probatum fuerat. Idque propterea soluendæ nostræ amicitiæ causam, simultatumque nostrarum initium, dubio procul fuisse constat. Vt igitur ex ipso dogmate inimicitiæ discordięq; inter nos consequutæ sunt, ita quoque Romana Ecclesia benignitate Dei pacem vehementer desiderans, eam vt faciliùs conficiat, ab amicitia ipsa facere aggressa est, quam pariter Ecclesia nostra cupiens, huc quàm

Ioan. 14. d

Ioan. 15. c

Ioan. 16. d

quàm celerrimè venit: ſperans, cooperante DEO, vt ſumma pax hinc ſequatur, ac ſimultates diſſenſionesque noſtræ cauſis remotis tollantur, quemadmodùm aduerſis valetudinibus ſolet cõtingere: hæc quidem vera medendi ratio videtur eſſe. Vos igitur enixè rogamus, ac vehementer à vobis contendimus, velitis, vt nobis id temporis redeat, in quo coniuncti ſumma pace fueramus, idem ſemper volentes & ſentientes. Et quemadmodùm ad pacem nobiſcum reconciliandam, qua quàm longiſſimo temporis interuallo fuimus priuati, à vobis benignè ſumus conuocati: ita etiam non * committatis, quin nobiſcum ac cum maioribus noſtris, qui in ſeptem vniuerſalibus illius Concilijs claruerunt, in vnã eandemque ſententiam conueniatis, quorum in primis definitiones & decreta nobis ſunt recitanda, vt ipſas inter ſe concordes ac valdè conuenientes, non ſolùm in ordine, verumetiam in ſententijs fuiſſe, luce clariùs oſtendamus. Sic enim hoc noſtrum generale Concilium eo cætera concilia facilius, vt par eſt, * mirabitur. A recitandis ergo decretis eiuſmodi debemus incipere: tum ea, quam modò diximus, ratioue: tum etiam, vt patrum ſanctorum precibus hoc noſtrum munus meliùs agatur, ac eorundem ſententijs & authoritatibus pro noſtris fundamentis vtamur.

* omittatis, Mirum ab iſto omitti uel Conſtantinopolitanam octauam.

* imitabitur.

AND. Orationem veſtram, patres Ampliſſ. quæ quinque nobis in partes diſtributa videtur eſſe, benè credimus percepiſſe. In prima nanque de vno Chriſti Domini noſtri verbo ſubtiliter Epheſius pater diſſeruit, quanã ratione ſuis diſcipulis pacem ſuam Chriſtus ipſe reliquerit; ex qua quidem noſtra amicitia naſcitur, ac deinde ex ea pax ſumma conſequitur. In altera verò parte probare conatus eſt, Romanam Eccleſiam amicitiam veſtram nihili feciſſe: ob idque pacem, quam à Chriſto (vt ſuprà dictum eſt) habuimus, diſſolui neceſſe fuiſſe. Nam in parte tertia demonſtrauit, vos ad noſtras controuerſias diſſoluendas, pacemque reconciliandam, ab eadem Romana Eccleſia rogatos, frequentes huc conueniſſe. In quarta deinde parte declarauit, nulla ratione fieri poſſe, vt pax inter nos componatur, niſi priùs ſchiſmatis & diſſidij noſtri cauſa penitus tollatur, quẽadmodùm ægris corporibus ſolet euenire, quæ tunc benè ſanantur, cùm radices ægritudinis euelluntur. In vltima denique parte concluſit, operæpretium eſſe, vt decreta Maiorum noſtrorum inſpiciamus, ac in primis eadem recitentur: vt hoc etiam ſacrum Concilium cætera rebus in omnibus imitetur ac conſectetur, & de hoc noſtro negocio meliùs argumentari poſſimus. Ad quæ omnia, Patres Ampliſſimi, quandoquidem ad fidem noſtram plurimum attinent, ac magna indigent conſideratione, ſeſſione ſequenti accuratiùs reſpondebimus: nonnulla tamen in præſentia verba faciemus, quæ nobis modò ſcitu digna videntur. Nanque vobis notiſſimum eſt, noſtram in vos beneuolentiam ſemper firmam validamque fuiſſe & eſſe: quæ quoniam à DEO optimo maximo dependet, qui nos in primis dilexit, quique optimus amicitiæ veræ author, ac perfectiſſimus finis exiſtit, idcircò amicitia ipſa in eius Eccleſia à nobis colitur & ſeruatur. Qua de re neſcio equidem Patres Ampliſſimi, cur nullam feceritis mentionem. Miror autem vehementer, quòd vos lateat, ipſam Romanam Eccleſiam, ortæ iam plurimæ in Orientali Eccleſia hæreſi, tum literis & legatis, cum cæteris opportunis remedijs quibus potuit, ſe prouidè ac diligenter oppoſuiſſe, ſibique Eccleſiæ auxilio ſemper fuiſſe. Nonne Niceno Concilio Silueſter ille pontifex ſummus interfuit? Num cæteris in Concilijs generalibus, pontificibus ſummis abſentibus, eorum legati defuerunt? Si ergo Conſtantinopolitani Imperatores pari ſtudio, mutuiſque officijs Romano pontifici quandoque fuerant auxilio, mirari profectò deberet nemo. Credo equidem Patres Ampliſſ. exploratum vobis eſſe, ſummos omnes pontifices, orta tali controuerſia ac diſcordia, pacem ſemper deſideraſſe, eique vehementer incubuiſſe. Imperatores etiam ipſos ac cæteros Orientales principes, vt pacem componerent, ac ipſis (vt par eſſet) obedirent, rogare & obſecrare non deſtitiſſe. Rogo autem vos, me patiamini quandoque liberiùs loqui, etiam ſi quicquam protulero, quod veſtras offenderit aures. Nam ſi (vt aſſeritis) verum eſſet, nos à veſtra pace diſceſſiſſe, quando eam à nobis repetiſtis? quando legatos ad renouandam ipſam ad nos miſiſtis? Sed venio ad tertiam ſimul & quartam partem: Meridiana profectò luce clarius eſt, id quod vos nequaquam inficiari poteſtis, Romanam Eccleſiam concordiam valdè deſiderare. Nonne ſummus hic pontifex pro pace conficiẽda multam pecuniam erogauit? Nonne legatos ad vos hac de cauſa ſæpenumerò miſit? Siquidem igitur amicitiam noſtram, quam modò velle videmini, anteà quoque voluiſſetis, eam proculdubiò, vt nunc, facilè habuiſſetis. Quid? Nonne Gregorius ſummus pontifex, ad celebrandum Lugdunenſe Concilium, nuncios ad Conſtantinum Imperatorem, atque ad alios Orientales principes miſerat, quando etiam rem ipſam concordi pace compoſuit? Non igitur Romanam Eccleſiam pacis recuſandæ incuſare veſtro iure poteſtis, cùm ab ipſa pax ſemper ſumma religione ſit culta, quæ in poſterum etiam eius pro dignitate ſeruabitur. Sed de his hactenùs. Ad extremam autem orationis veſtræ partem reſpondeo, non inconueniens

Scil. per legatos.

In Concilio Lugdun. Græca Eccleſia, Romanæ fuit re conciliata.

conueniens fore, si maiorum nostrorum decreta Græcè Latineque recitabuntur. Etsi non inscius sum, ad quæstionem nostram ea neutiquam attinere, cùm diuino Euangelio, supremum obtinenti locum ac dignitatem, in primis nobis sit innitendum. In medium igitur afferatis, quicquid vobis videbitur, quod quidem ipsi libenter ac attentè audiemus, sperantes ex eo facilè fieri posse, vt etiam vos responsionem nostram benignè auscultetis.

MAR. Tametsi verum est, pater reuerende, Romanam Ecclesiam orientali semper hæresi obstitisse, temporibusque perturbatis fidei nostræ auxilio magno fuisse, id tamen ad argumenta nostra soluenda minimè pertinere videtur. Nam ante huiusmodi schisma & dissidium nostrum, mutuam inter nos beneuolentiam pacemque summam fuisse constat. Orto autem schismate, prohdolor, etsi Romani pontifices ad Orientalem Ecclesiam literas sæpissimè scripserint, legatos & nuncios miserint, ipsam exhortantes, vt à Romana Ecclesia non dissideret: id tamen, non sublata schismatis causa, vt de valetudinum causis superiùs dictum est, haudquaquam fieri potuit. Cuius quidem schismatis causam, accessionem symboli fuisse diximus. Neque igitur amicitia, quæ ante hoc nostrum dissidium inter nos mutua fuerat, neque ea vestra in nos beneuolentia, talis discordiæ causa permanente, cuius vos veri authores fuistis, memoria repetenda est, quòd nulla eius ratio haberi debere videtur. Verùm nobis redeat tempus illud, in quo coniuncti fueramus: quod quidem nullo pacto benè fieri poterit, nisi priùs eiusdem dissidij causam radicitùs euellatis. Definitiones autem & decreta aliarum omnium synodorum recitanda nobis videntur, vt hæc nostra synodus non solùm ab illis non discrepare, verùm etiam ipsas in omnibus imitari velle videatur, quoniam nos firmiter credimus, maiores nostros nil prorsus silentio præterijsse, quod ad nostrum fidei symbolum spectet, additionemque vestram neutiquam ipsi symbolo defuisse, ac idem nulla prorsus castigatione indiguisse, ob idque patres ipsos omnibus præcepisse, ne cui symbolum aliud suscipere, vel ei quippiam addere, aut quicquam ab ipso auferre liceret, non ignorantes, se, quod opus esset, sanxisse. Additio igitur vestra, schismatis causa fuisse videtur.

AND. Oratio tua, reuerende pater, ex quatuor partibus constare videtur. In prima dixisti, meam orationem fuisse veram, haudquaquam tamen ad rem attinentem, summosque pontifices vehementer incubuisse, vt pax inter nos reconciliaretur, schismatis tamen causam tollere noluisse. In secunda verò parte probare conatus es, fieri facilè posse, vt cognita vel ablata ipsius schismatis ratione, pax summa statim consequeretur. Nam in tertia voluisti, vt generalium Conciliorum decreta in primis recitarentur, vt illa sectari, imitarique velle videamur. In extrema denique protulisti, nil ab ipsis Cōcilijs omissum fuisse, ita vt aliqua sit opus additione.

MAR. Non equidem protuli, pater reuerende, fieri facilè posse, vt si vestrum dogma verum esse cognosceretur, Ecclesiæ statim coniungerentur: sed si additio ipsa tolleretur, pax ilicò summa fieret. Nanque tametsi forte contigerit, vt tale dogma verum esse daclaretur, id tamen nullo pacto suscipere poterimus, cùm à maioribus nostris nulla nobis facultas relicta fuerit, vt sacro symbolo quicquam apponere, vel ab ipso adimere valeamus. Qua quidem in re tota nostra controuersia consistit, ac in ea se vertit cardo.

AND. Constat, patres amplissimi, summos pontifices additionis huius rationē, quam schismatis dissidijque nostri causam appellatis, tunc etiam literis mandasse, cùm ad pacem & concordiam vestram repetendam legatos ad vos miserant. Siquidem igitur Orientalis Ecclesia, in primisque quatuor patriarchæ, quos etiam summam pontificiam facultatem habere creditis, Romanam Ecclesiam in hoc dogmate errasse, ac talem additionem sine vlla ratione facultateque fecisse, summo studio voluerant ostendere, aut iam satis ostenderant: cur, obsecro, nostra huiuscemodi lis adhuc sub iudice est? An quòd nil contra nos probare potuerint? Id equidem vobis concedo, fieri potuisse, vt tot Constantinopolitani Imperatores, tot patriarchæ, tot alij prudentissimi viri, ipsam eandem additionem haud rectè factam fuisse crediderint: quia tamen id nunquam nobis ostendere potuerunt, idcirco deleta minimè fuit. Itaque Romanam Ecclesiam immeritò accusatis. Porrò autem, quoniam ab illorum Conciliorum definitionibus & decretis nos creditis prohiberi, quo minùs quicquam agere valeamus, idcirco pluribus ac firmis argumentis ostendere vobis intendimus, quodcunque sequens generale Concilium fuerit, eiusdem fore dignitatis ac authoritatis, qua cætera alia Concilia generalia prædita fuerant, ad ea videlicet facienda, quæ ad Ecclesiam spectent. Sed velim nobis respondeatis, si talis additio vera est, cur non iure fieri debuisset? aut quid obstet, quo minùs, id quod verum esse constaret, symbolo apponi deberet?

MAR. Idipsum obstat, Patres amplissimi, quòd nefas est: nam multa quoque alia bona & vera videntur esse, quæ tamen nostræ religionis symbolo nequaquam nobis addere licet, cuius rei ex eo possumus facere coniecturam,

cturam, quòd maiores nostri non omne, quod necessarium fuerat, eidem symbolo addiderunt, sed pro exigua temporis opportunitate hactenùs.

AND. Quoniam mihi videor, Patres Ampl. attentè auscultari, ideo hæc duo vobis quàm breuissimè probare recipio. Primùm, nullã esse factam à nobis additionem: deinde, licèt facta sit, eam fieri necessariò debuisse. Verùm negocium hoc in sessionem sequentem differatur. Tum synodus sancta decreuit, vt die proximo quarta sessio fieret. quo decreto, sessio dimissa fuit.

Die Mercurij decimoquinto mensis Octobris, Sessio quarta Ferrariæ.

AND. SI beatissimo patri nostro, ac serenissimo Imperatori, necnon sanctissimo patriarchæ placuerit, quæ sessione proxima volebam ostendere, ea nunc libenter aggrediar.

MAR. Nos qui priùs dicere cœpimus, pater reuerende, prosequi quoque debemus.

AND. Miror equidem vehementer, pater reuerende, cur talia verba proferas, cùm sessione superiore nobis attentè audientibus, de additione ipsa longam orationem habueris.

MAR. Dixi equidem maiorum nostrorum decreta in primis esse recitãda, quod, cùm sessione superiore fieri commodè nõ potuerit, nunc ideo peragendum putamus.

AND. Non ignoratis, Patres Amplis. questionẽ à vobis esse propositam, satisque dictum, ac denique petitũ, vt ipsi responderemus: quod quidem ob temporis angustiam in hanc sessionem fuit dilatum. Non igitur mirari desinimus, cur id nunc fieri non permittatis. Non enim à definitionibus patrum recitandis rem aggredi debemus. Tum Bessarion Nicænus Archiepiscopus pro Græcis ita respondit:

BESS. Verum an falsum quippiam dicatur, præstantissimi patres, non ab audiente, verùm ab eo, qui profert ipsum, præcipuè dependet: nam priusquàm aliquid dicatur, id verùm ne sit an falsum, dijudicandum non est. Oportet igitur vt priùs quisque, quicquid voluerit, in medium proferat: deinde verò audientes, orationem esse probandam, aut penitus refellendam, decernant. Necessarium ergo nobis videtur, vt ea primi proferamus, quæ ad rem nostram spectare credimus. Quibus deinde intellectis, ipsi respondeatis. Latet autem me, cur nobis rem priùs aggredi non concedatis: sed mirabundi tot contra nos argumentis vtamini, cùm ipsi benignitate Dei nullam vobis dederimus ansam, quare meritò mirari possetis. vos tamen voce, non autem animo, mirari putamus. At ipsi contrà, quippe qui, quamuis de vobis quandoque magnam capiamus admirationem, tacemus tamen. Porrò autem hæc disputandi ratio, qua vtimini, quòd longa fiat oratione, neutiquam nobis placet. Hac nanque via nunquam ad conclusionem aliquam perueniemus. Operæprecium igitur est, nos non perpetua & prolixa oratione, sed dialecticè congredi, breuibus quærendo, breuibusque respondendo. Cumque fuerit opus, breuiùs vicissim contradicendo: sic enim agendo, finem faciliùs assequemur. Porrò autem quoniam nostrum est, quæstionem vobis proponere, ac simul argumentari: propterea cùm id ipsi fecerimus, tunc iure vestro respondebitis. Nanque si nondum nostras rationes audiuistis, quonam (obsecro) pacto ad eas benè poteritis respondere?

IVL. Tum Iulianus sanctæ Sabinæ Cardinalis pro Romana Ecclesia ita respondit: Reuerendi Nicæni præsulis oratio, patres amplissimi, mihi mirum in modum placet, vt breuibus disseratur, & quauis proposita quæstione, ipsius quoque ratio explicetur ac declaretur, & ei conclusioni acquiescamus, quæ pluribus placuerit, quamq; maior pars nostrum probârit. Nanque si nobis ipsis constare, ac in eadem sententia permanere nolimus, nil boni prorsus egerimus. Si quidem igitur pater Ephesius proposuerat, Romanam Ecclesiam causam schismatis fuisse, ac quæstionem ipsam, de qua sumus dicturi, patefecerat, & Colossensem antistitem prouocauerat, vt tunc vel sessione sequenti responderet, conueniens mihi videtur esse, vt Colossensis ipsi respondeat, deinde cuius concedi ad proferendum quicquid libuerit.

Hic Iulianus, relictis Basileensibus, rediijt ad Eugeniũ, sicut & perplures alij.

BESS. Ita profectò sentimus ac volumus, Patres amplissimi, vt attentè vos audiamus. Postea tamen quàm rationes nostras in mediũ protulerimus, vt pater Ephesius dixisse videtur: quippe qui nobis promisit, se tum aut sequenti sessione habiturum orationem, ac deindè vos respondentes benignè auditurum.

AND. Quoniam, Patres amplissimi ad ea, quæ nuper dixistis, quæ quidem mihi tria fuisse, visa sunt, accuratè non poteram respondere, idcircò rogo vos mihi concedatis, vt de eisdem nunc agam. Tum Isidorus præsul Rhutenus pro Græcis dixit ita:

RHVT. Equidem expediam quàm breuissimè, quòd veritas ipsa paucis faciliùs illustratur: nobis, vt primi dicamus, patres amplissimi, concessistis. Nos autem hanc proposuimus quæstionem, nullam additionem symbolo fieri debuisse. Nobis ergo permittite conclusionem eiusmodi demonstrare. Deinde verò respondebitis, quandoquidem de procemijs satis.

AND. Orationi vestræ, Patres Amplissimi, quã tribus in partibus distributam fuisse superiùs protuli, velim respondere: ac in primis Aristotelica authoritate probatæ quæstioni, quia est, (sic enim dialectici eam solent appellare) quam quidem sessione proxima proposuistis,

proposuistis, vos causam ac rationem simul reddidisse: nanq; dixistis additionem illam schismatis causam fuisse, ac Romanam Ecclesiam rei huiusce causa multos legatos ad Orientalem Ecclesiam misisse: fieri autem non potuisse, vt manente ipsius schismatis causa, pax fieret. Hæc profectò mihi videtur orationis vestræ summa fuisse. Ego autem (pace vestra dixerim) non solùm ex Nouo veterique Testaméto, verumetiam maiorum nostrorum decretis, ac firmis argumétis vobis promitto probare clarissimè, Romanam Ecclesiam nullam ad symbolum accessionem fecisse, quæ ei licere non videretur: sed quam vos additionem vocatis, eam explanationem, dilucidationemque quandam esse, ipsamq; ab eadem Romana Ecclesia iure fieri potuisse, ac denique Romanam ipsam Ecclesiam non minùs addere quædam, quàm obscura illustrare, clarioraque reddere, summam facultatem habere.

BES. An licèt, pater reuerende, quauis in controuersia confirmationibus vti?

AN. BES. Quid ni? ¶ Si quidem igitur nobis concessistis, vt rationibus nostris vteremur, nos autem nullam adhuc earum tetigimus, cur obsecro non permittitis, vt ipsas nunc afferamus? An vultis, vt nostram causam absque confirmatione relinquamus?

ANDR. Dixi equidem, à beatissimo patre nostro amplissimisque patribus istis concessum vobis fuisse, vt quicquid libuerit ꝓferatis, nostra priùs audita responsione, quam à nobis sessione proxima contendistis, ad ea, quæ tunc in medium protulistis.

BES. Nequaquàm debetis asserere, simpliciter vobis concessum fuisse, vt nobis responderetis, cùm certa conditione id vobis fuerit datum, posteaquàm uidelicet ea nos attulerimus, quæ nobis viderentur ad nostrum negocium pertinere. Quandoquidem ipsi firmiter credimus, nil addere symbolo licere, sanctorum patrum authoritatibus innitentes: quippe qui non modò nouas sententias, verumetiam dictiones, aut alia verba symbolo addere prohibuerant. Quod cùm alia ratione demonstrare non valeamus, nisi eorundem sanctorum patrum decretis, idcirco necesse nobis videtur, ab eisdem decretis exordiri: quibus deinde recitatis, vobis erit respondendi facultas.

AND. Eadem ipsa, Patres amplissimi, sæpissimè repetitis. Ad probandum autem, falsam esse vestram conclusionem, haud sanè magnum negocium est, quòd tria nobis incommoda ex ea consequerétur: quòd omnes homines rei essent culpæque obnoxij, ac ipsimet sancti patres anathemate essent deuincti, quodque quàm maximum incommodũ nostra religio pateretur, si nulla declarandi facultas Ecclesiæ derelicta fuisset.

IOAN. Tum quidam magister Ioannes prouincialis, pro Romana Ecclesia sermonem húc habuit: Magno affecti desiderio, summoque studio, patres amplissimi, huc frequentes conuenimus, vt Dei benignitate controuersia nostra tollatur: eodem igitur animo, ac amicè rem istam nos tractare oportet. Nam in Canticorum canticis scriptum est, Pacem sponsam Christi veram esse. Cant. 8. Nobis itaque conuenit, ut mutua beneuolentia agamus, ac nostris in actionibus optimũ ordinem seruemus. Ordo enim apud Doctorem Augustinum, est parium ac disparium rerum sua cuique tribuens dispositio. Quandoquidem igitur orationem uos habuistis, reliquum est, vt responsionem nostram audiatis. Vos enim non ignorare putamus, duo genera quæstionum apud Aristotelem esse: Alterum quidem simplex, alterum verò quod à dialecticis, propter quid, solet appellari. Quo sanè genere si quispiam quicquam quæsierit, eiusdem etiam quæstionis causam reddere simul tenetur, deinde responsionem auscultare. Sin autem simplici illo quæsierit, sanè nulla reddita ratione, responsionem statim debet audire. Cùm igitur uos illo modo simplici vsi fueritis, iure nunc nostro uobis respondere debemus.

BES. De amicitia, reuerende pater elegantet disseruisti, quòd nostris in disputationibus sit semper seruanda. Quod cùm omnes idem sentiamus ac velimus, & de hoc satis multa dixerimus, de tam clara re non ampliùs dicere debemus. Ordo quoque nobis seruandus est: sed de his satis. Quòd autem de duobus quæstionum generibus mentionem fecisti, equidem tibi respondeo, quòd si quæstio nostra simplex fuisset proposita, proculdubiò vobis nunc dicere conueniret. Verùm quoniam altero interrogandi genere vsi sumus, quærentes cur, quod fieri non liceret, commiseritis, ipsius idcircò, non licere, rationem & causam nos priùs afferre ostendereque debemus, quàm responsionem vestram auscultemus, qui quidem ordo conueniens esse videtur.

IVL. Beatissimi Patris nostri, ac horum omnium patrum iussu, Imperator serenissime, vobis dico nos iam credidisse, fore vt præsuli Colossensi, qui modò paratus ad causam additionis reddendam venit copiam dicendi concederetis, vt vos ipse uehementer rogauit. Quoniam autem precibus eius non acquiescitis, ac plurimùm conuenit, vt summa pace sessionem soluamus, quemadmodum etiam huc conuenimus, idcirco summus Pontifex iubet, vt hic nil ampliùs hodiè fiat. Verùm ad disputandum electi, priuatim agant.

IMP. Surgamus ergo, si lubet, ac accuratè dispiciamus, an sit honestum, paciq́ue nostræ congruum, ut priuatim disputemus. Dimissa igitur sessione, Patriarchæ domum frequen-

frequentes conuenimus, ibique post multas inter Latinos ac Græcos disceptationes, à Græcis decretum fuit, vt nil ampliùs ageretur, nisi priùs sanctorum patrum decreta, diuinumque symbolum recitaretur. Quæ quidem sententia, Latinis ipsam comprobantibus, vicit. Sequenti, autem sessione, quicquid Græci voluerant, Græcè fuit recitatum, interprete Nicolao Secundino Cretensi, in vtraque lingua eruditissimo. Quæ omnia duo scribæ Græci, totidemque Latini præsentes, literis mandabant.

DIE IOVIS DECIMOSEXTO OCTOBRIS, QVINTA Sessio Ferrariæ.

MAR. QVOD ipsi concupiuimus, pater beatissime, id tu pro tua summa humanitate nobis concessisti, vt sanctarum œcumenicarum synodorum definitiones & decreta in medium afferrentur: tum, vt earum ordinem imitemur: (singula enim concilia, maiorum suorum acta recitare solebant, ipsaque Catholicæ fidei fundamenta ponebant) tum, vt patrum illorum sensus, ac eorundem mutuus consensus & conuenientia, ergaque suorum maiorum religionem pietas ac obseruantia nobis pateat: tum denique, vt eorundem ipsorum patrum sanctorum ad Deum preces, nobis in hoc nostro munere auxilio sint. Libri igitur hi (si vobis placet) legantur.

IVL. Sanctissimi patris nostri ac horum amplissimorum patrum iussu, patres ampliss. vobis honestum esse pronuncio, vt hesternus noster cõsensus seruari firmiter debeat. Vobis enim concessum est, vt hæc decreta legantur. etsi Colossensis præsul ad respondẽdum Ephesio sessione proxima paratus accesserit. Vt lubet igitur faciatis, hac tamen conditione, vt non videantur posthàc decreta talia requirentibus ac contendentibus nobis recitata fuisse.

MAR. Eam tantùm decretorum partem, ampl. patres, intendimus recitare, quæ nobis videatur ad nostrum negocium spectare. Porrò autem quoniam de diuinis primi ac alterius Concilij dogmatibus nil aliud reperitur, nisi duæ tantùm nostræ fidei expositiones, hoc est, duo symbola, quæ tamen pro vno à cæteris concilijs suscepta fuerãt: idcirco à recitandis tertij concilij gestis auspicandum nobis censemus, à quo quidem diuinum illud Nicænum symbolum fuerat illustratum, ac in libro gestorum eius nonnulla secundi concilij decreta scripta sunt. Quod profectò conciliũ tertium, vt ipsum symbolum immutabile perpetuò permaneret, decreuerat. Vos ergo rogamus, tot ac tantorum patrum sanctorum voces, nostrasq; rationes & argumenta, quæ sumus in medium allaturi, benignè ac attentè audiatis. Quandoquidem vobis probare promittimus, Christianorum omnium unam esse Catholicam fidem, ad quam, accessionem aliquam fieri, aut quicquam ab ea non liceat auferri. In primis ergo Nicænũ symbolum, à trecentis decem & octo patribus Nicææ celebratũ, recitetur. Credimus in vnum DEVM omnipotentem, visibilium omnium & inuisibilium factorẽ, & in vnũ Dominum IESVM Christum filium DEI vnigenitum, ex patre, id est, ex substantia patris natum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, quæq; in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus & homo factus, ac passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, & ad dexteram patris sedet, & venturus est iudicare viuos & mortuos: & in sanctum Spiritum. Proferentes autem filium DEI aliquando, & anteaquàm nasceretur, non fuisse, & ex nihilo factum, aut ex alia hypostasi vel substantia, aut mutabilem vel alterabilem esse, sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia anathematizat. Quo quidem symbolo P. amp. in tertio concilio recitato, Nestorianorum etiam hæreticum symbolum perlectum & improbatum fuisse constat. Legatur etiam eiusdem concilij definitio, vt idem Nicænum symbolum immutabile ac immobile permaneret, nemini que fas esset, aliam fidem in posterum proferre. His igitur lectis, synodus sancta determinat & definit, vt fidem aliam ab ea, quam sancti patres in Nicæno Concilio, sancto Spiritu congregati sanxerant, proferre aut conscribere, aut componere liceat nemini. Qui verò ausi fuerint aliam fidem componere, aut eos docere, qui ad veritatis uiam, vel à Iudæis, aut hæreticis, aut gentilibus venerint, ij si clerici fuerint, priuentur: si verò laici, anathematizentur. Symb. editum in Cõc. Nic. Tertium Conciliũ.

Hic duo nobis, ampl. Patres, in dubium sunt vocanda: cur tertium Concilium inhibuerit, vt symbolum Nicænum neutiquàm mutari deberet, duo verò priora concilia nullam pro seipsis inhibitionem decreuerint. Non enim memoriæ proditum est, aut Nicænum pro suo, aut Constantinopolitanum Concilium pro Nicæno suóve symbolo interdixisse. Et cur tertium idem concilium, nulla de secundo symbolo mentione facta, primi tantùm meminerit, ac pro eo sanxerit. Ad primam quidem ambiguitatem, ex ipsius rei natura sumentes argumentum respondemus, quòd alienum esset à ratione, ac nimis arrogans & ineptum, si duo illa prima concilia suis pro symbolis ita terminassent, ac posterioribus suis interdixissent,

xissent, vt eisdem symbolis quicquam addere, aut ab ipsis nemo auferre posset. Tertium autem concilium, cuius profectò authores priorum conciliorum patribus neq; numero pauciores, neq; dignitate aut uirtute fuerant inferiores, conuenienter fecisse creditur, maiorum suorum symbola ita probasse ac obsignasse, ut semper immutabilia permanerent, ab euangelio sancto apostolorumque authoritate, ab vniuerso denique testamento capiens exemplum, quo planè nemini fuerat interdictum, quo minùs quisque syllabam aliquam addere aut auferre posset. Posteriores tamen strictissimè prohibuerant, vt nulli Christiano id liceret committere: vtpotè qui voluissent, vt honor maximus sanctis apostolis à cunctis mortalibus haberetur. Eiusdem igitur tertij concilij authoritate posteriores adducti, primis illis duobus symbolis parem honorem (vt paulò infrà probabimus) communi sententia tribuerunt: ita ut ambo ipsa symbola pro vno accepta, semper immutabilia permanerent. Item alia ratione eandem ipsam quæstionem dissoluere possumus, ab eius accidentibus argumentum sumentes. Inter nanq; primum Concilium, à quo diuinum illud Nicænum symbolum fuerat editum, ac secũdum, non parum sanè temporis intercesserat. In quo quidem temporis interuallo ferè triginta alia symbola à particularibus & priuatis concilijs prodita fuere. Quæ tametsi nõ ab illo primo differrent, quia tamen verbum, cõsubstãtialem, auferebant, ob idque Christicolarum plurimos ad hæsitandum de fide cogebant, idcirco secundum conciliũ œcumenica præditum dignitate, propterea que particularibus illis concilijs longè excellentius ac ualidius, diuinam cõtra sancti spiritus inimicos rationem, accuratiùs explicauit & illustrauit, & ad euertendum hæreticum Apollinarij dogma, uerbo huic, incarnatus, illud, ex spiritusancto & Maria Virgine, addidit. haud tamen posterioribus interdixit, quo minùs Christianum dogma dilucidiùs explanarent, uolens vt eadem ipsa declarandi facultas in Dei Ecclesia perpetuò permaneret. Quam quidem opportunitatem Nestoriani hæretici nacti, diuinum illud Nicęnum symbolum transformârunt, & ei diuersa impiaque dogmata addiderũt, ac suũ hæreticum symbolum ediderunt, quod veluti veram eximiamque doctrinam hi, qui ad baptisma veniebant, ediscerent. Quo quidem multos post annos in tertio Concilio recitato, decretum fuit, vt in futurum mutandi Nicęni symboli facultatem haberet nemo, vtpotè quod à Constantinopolitano symbolo nequaquam in aliquo discreparet, quandoquidem hoc in illo potentia uidebatur inclusum, ita vt ambo pro vno (vt prædictum est) haberentur. Quam ergo idem tertium Concilium addendi auferendique potestatem haberet, eam omnem sibi & posterioribus abstulit: vt re ipsa statim id declarauit. Nam uerbum θεοτόκον, hoc est, Deiparam, vel Dei genitricem, quod tunc aduersus Nestorianam hæresim esse demonstrauit, Nicęno symbolo noluit addere, quanuis ad dogma de Seruatoris nostri incarnatione, quàm maximè necessarium fuisset. Nunc venio ad alteram quæstionem.

Multis profectò fortissimis constat argumentis, duo illa priora symbola ab omnibus Concilijs generalibus pro uno suscepta fuisse, præsertim à tertio, utpotè quod prius cæteris Concilijs, vtrunque uidit atque probauit. Et quanuis toto orbe terrarum simul ambo celebrarentur, de primo tamen symbolo tertium, cæteraque Concilia mentionem fecere: cùm pro ipsius primi concilij authoritate & existimatione, quòd maiore patrum numero celebratum fuerat, quodque veluti cæterorum conciliorum fundamentum haberetur: tum etiam, quòd eodem ipso Nicęno symbolo Christianorum plures, quique denuò baptizabantur, frequentiùs vterentur: tum denique, quòd alterum (vt sæpenumerò dictum est) à primo potestate continebatur. Præterea vt boni oratores solent in foro rebus vsitatis magis inniti, ita etiam Conciliũ tertiũ, quo symbolo magìs homines uti uidebat, pro eo tãtùm decreuit atq; prohibuit: cùm pręsertim secundum symbolum, expositio primi, nõ autem ipsius aliqua mutatio, fuerit. Scio equidem vos non ignorare præstantissimi Patres, in hoc de tertio concilio libro multas beati Cyrilli literas scriptas esse: quippe qui Cœlestini sanctissimi summi pontificis eidem Concilio legatus ac uicarius præfuit. Pars igitur tantùm literarum earum, quas ad Ioãnem Antiochenum præsulẽ scripsit, quarum inscriptio est ꝑ unione, quæque incipiunt ita, Gaudeant Angeli, (si lubet) recitetur: Nequaquàm (inquit) tolerabimus, ut definita præscriptaq; fides, aut Nicęnum symbolum ab aliquo immutetur: nullam nobis vel alijs mortalibus facultatem concedentes, ut aliquam eius dictionem mutare, aut unam syllabam prætererire valeant. Huius enim sententiæ recordamur, Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui, vtpotè qui non ex sese, verùm Dei patris spiritu afflati loquerentur, qui ex eo procedit, non autem alienus à filio secundum substantiæ rationem existit, & reliqua. Sãcti Cyrilli sententiam amp. Patres, intellexistis, sibi simul cæterisque mortalibus inhibentis, vt ne literam quidem diuino symbolo possent addere. Quæ deinde sancti Cyrilli literæ post illud diuinum symbolum à generali quarto Concilio pro nostræ fidei fundamento susceptæ fuere. Ad cuius Concilij definitionem

Cyrillus.

Prou. 22. d

nem nunc venimus, qua quidem vtrunque symbolum explanatum, ac pro vno fuerat habitum: inhibēdo simul, vt nemini fas esset ipsum immutare. Quæ (si lubet) definitio recitetur. Sancta generalis synodus, benignitate Dei ac religiosissimorum optimorúq; Christcolarū Valentiniani ac Martiani Imperatorū Augustorum auspicijs in Chalcedonensi metropoli Bithyniensis diœcesis, in sanctæ ac triumphantis martyris Euphemiæ basilica celebrata, ita decernit: Dn̄s & Deus noster Iesus Christus, ad suorum discipulorum fidem in se confirmandam, dixit eis: Pacem meā do uobis, pacem meam relinquo uobis: vt nemo Christianorū à reliquis Christifidelibus pijs in dogmatibus differret, sed omnes unam eandemq; veritatem sentirent. Quoniam autē callidissimus hostis in veris optimisq; sermonibꝰ zizania semp seminat, ac noui semper aliquid in veritatē molitur, idcirco idē Christus Dn̄s noster pro sua erga genus humanum benignitate prouidit, vt ij pissimi Imperatores Ecclesiarū vndiq; rectores conuocarēt; vt ipso Christo coadiuuāte, omnem erroris ignorationisq; notā ab eius ouili depellerēt, ac veritatis germinibus grex eiusdem pinguesceret. Quod eccè iam cōmuni omnium sententia confectum esse videtur. Falsa nanq; dogmata sunt expulsa, & firma validaq; maiorū nostrorum religio, nobis diuinū illud trecentorum illorum decem & octo patrū symbolū prædicantibus, ac centū quinquaginta patres alios, qui Constantinopolitano cōcilio symbolum idem susceperant, summa laude extollentibus, resplendet. Qua propter Ephesini sancti concilij sequentes vestigia, cui Cœlestini sanctissimi Romanorum Pontificis tempore, Cyrillus Alexandrinus & Ioannes Antiochenus antistites præerant, necnon fidei nostræ normā & canones diligentissimè obseruantes, definimus ac terminamus, veræ ac immaculatæ nostræ fidei expositionem, hoc est, diuinū illud Nicęnū symbolū magni Constantini Imperatoris tēpore celebratum, semper debere splendescere, ac eorundem centū & quinquaginta patrū decreta, firma & valida esse, quippe qui ad hæresim euertendam, nostram aūt catholicam atq; Apostolicā fidem confirmandam, secundum concilium Constantinopoli celebrârunt. Quartum etiam generale conciliū, patres optimi, utrunque symbolum pro vno solo susceperat, id non ignorans, ad perfectissimā veritatis intelligentiā singulum per se satisfacere. Rei autē perfectissimæ nil prorsus deesse creditur. Sed reliquum eiusdem diffinitionis legatur. Igitur ad verā (inquit) nostræ religionis notionem symbolū hoc salutiferū, ac diuinæ sapientiæ gratiæq; plenū, perfectissimū esse decernimꝰ, quod patris & filij ac sancti spiritus perfectionē nos edocet, & incarnationem Domini Christi fidelibus patefacit. Et infrà: Vt hæc ergo diligentissimè accuratissimeque concludamus ac obsignemus, idcirco sancta generalis synodus definit, atque determinat, vt aliam fidem conscribere, aut componere, aut sentire, aut docere, liceat nemini. Qui verò quippiā tale commiserint, aut aliud *commentum symbolum ex gentilibus, uel Iudæis, aut hæreticis ad nostram religionem uenientibus, tradere fuerint ausi, si clerici, priuentur, laici verò, anathemate notentur. Sed de quarto concilio hactenùs. De quinto autem generali concilio particula sermonis Ioannis Constātinopolitani pręsulis in primis recitetur. Propterea, inquit, vt nostræ fidei fundamentum, iuxta sanctorū patrum decreta, sacrorumq; normam, Domini ac seruatoris nostri benignitate firmissimum maneat, summo studio icubuimus. Quid enim ab eo piè poterit tolli? spe ducti, ea ratione Ecclesias inter se dissidentes facilè coniungi posse, ita vt Christifideles ab ineptis verbis abstineant, mentem autē suam diuino symbolo, quo baptizati sumus, adhibeant. Quod quidem Nicęna synodus sancti spiritus gratia memoriæ prodidit, Constantinopolitana verò suscepit, Ephesina probauit, Chalcedonensis denique obsignauit. Quam sanè nostram piam religionem quis unquam ratione aliqua poterit euertere, quæ malè credentium excusationem aufert? Hanc igitur firmam & validam complectentes religionem, omni vanitate, atq; malitia uacui, nę dubitemus sanctam consubstantialem Trinitatē simul extollere, ac ipsam ita celebrare: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, & cetera. Qui quidem patres totum symbolum celebrârunt, quemadmodùm Ecclesia in præsentia vtitur. Legatur etiam pars hæc literarum Vigilij Romani pontificis, quas ad Eutychium Constantinopolitanum præsulem, scripserat.† Idcirco vnioni studentes, uestræ (inquit) Apostolicæ sanctæ sedi significamus, notumq; facimus, nos nostram fidem tenuisse, tenereq;, quā cùm à Deo optimo maximo seruatoreque nostro Iesu Christo sancti eius Apostoli accepissent, eam vniuerso mundo prædicârūt, ac ipsam deinde maiores nostri, præsertim ij qui quatuor generalia concilia celebrauerant, illustrârunt. Quæ quidem omnia cunctis in rebus ipsi quoq; complectimur. Nicęnum a tercentū decem & octo patribus celebratum, qui sanctum symbolum, quod nostræ religionis doctrina creditur esse, primi exposuerant, ac Arij Arianorumque insaniam anathematizauerāt, necnon Constantinopolitanum cōcilium comprobamus, quod eandem ipsam doctrinam dilucidauerat, ac diuinā sancti spiritus rationem illuminauerat, & Macedonij contra sancti spiritus processionem hære-

Quartum Conciliū.

Ioan. 14. d

for. *commentuū

Quintum conciliū.

† Verba, q citatur, sūt ex Epistola Eutychij ad Vigilium, repetita in epistola Vigilij ad Eutychium, ut constat ex collatione prima V. synodi, vbi plenius habetur hic locus & magis consentanee Græce adductus in Florentino Concilio Græco.

hæresim, ac Apollinarium impiũ,eorumq; sectam damnauerat. Ephesinum præterea suscipimus, quod quidem maiores suos secutum, impium Nestorium, eiusq; scelestissima dogmata & sectã improbauerat. Quartum denique Concilium, à sexcentis & triginta sanctissimis patribus celebratum, laudibus summis extollimus, quod, suscepto Nicæno symbolo, definiuerat, vt qui aliud symbolum docuissent,aut exposuissent, aut Ecclesijs sanctis tradidissent, anathemati subiacerent. Nunc obsecro, patres amplissimi, sexti generalis Concilij decretum attentè, vt hucusque fecistis, audiatis. Sacrum generale ac illustre concilium, Dei gratia & religiosissimi Constantini Imperatoris auspicijs in hac à Deo seruata,& terrarum omnium Imperatrice, regiaque ciuitate Constantinopolitana, nouaque Roma,in sacri palatij conclaui, Trullus vulgò nuncupato,celebratum, ita decernit: Dei patris vnigenitus, & verbum, quod nostri similis,sine tamé peccato, factus est homo, Christus verus Deus noster, Euangelica voce palàm ita locutus est: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris,sed habebit lumen vitæ. Item: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. qua quidem diuina voce ac doctrina, mitissimus Imperator adductus, vtpotè qui se veræ nostræ fidei ducem, nedum impietatis inimicum acerrimum esse profitetur, hoc sacrum generale concilium conuocauit,ac Ecclesias huc conuenire iussit. Quod quidem Concilium in effugandis impietatis tenebris,non multò antè obortis, sanctis verò patribus recta consectandis, omnia exacta concilia imitatur: Nicænum videlicet,in Arium mentis inopem, celebratum: & Constantinopolitanum, quod Macedonium sancti spiritus hostem, & Apollinariũ impium damnauit: necnon Ephesinum, cõtra Nestorium,qui cum Iudæis sentiret, conuocatum: & Chalcedonẽ.quod Eutychen ad Dioscorum, homines maxima Dei ira affectos,damnauit.Quintum denique,in hac ipsa regia ciuitate celebratum, quod Theodorum Mopsuestiensem, Origenem, Didymum, Euagrium, & quædam Theodoriti opuscula contra duodecim sancti Cyrilli capita,necnon & epistolam Ibæ inscriptam, quam Iba ad Marin Persen scripserat, cõdemnauit. Hoc igitur Conciliũ cæteris innitens, diuina omnia dogmata renouat,& impias opiniones refellit. Nicænũ autem symbolum libẽti animo suscipit, approbat, obsignat, quemadmodùm ab ipsis quoque Concilijs ad omnẽ hæresim Christianorum animas inquinantem, euertendam, susceptum probatumque fuerat. Legatur nunc pars hæc literarum, quas Agathon Romanus pontifex ad Constantinopolitanum Imperatorem scripserat. Quæcunq; à sanctis (inquit) maioribus nostris, necnon à quinque sacris concilijs canonicè, puro corde,summa religione & fide, ac sine ambiguitate decreta fuerant, ea ipsi quoque dubio procul seruamus, huic vni summo studio incumbentes, vt nil prorsus eorum minuatur,aut mutetur, aut quicquã ipsis addatur, verùm omnia in verbis atque sententijs eadem permaneãt. Et alibi: Cõstanti animo sumus, inquit, vt decreta à catholica & Apostolica sede nobiscum pro fide tradita,seruemus atq; colamus,credentes in vnum Deum patrem omnipotentem, & reliqua. Nunc venio ad septimum & vltimum generale conciliũ,& dum eius definitio recitetur, obsecro vos, attentè audiatis.

Sextum Conciliũ. *Ioan. 8. b* *Ioã. 14. d*

Sancta generalis ac illustris synodus, Dei gratia & religiosissimorũ Christianorũ Cõstãtini & Irenæ matris ei⁹ Imperatorum nostrorũ auspicijs in clara ciuitate Nicæna, q̃ Bithyniensis metropolis existit, in sanctæ Sophiæ basilica secundò celebrata, cunctas catholicæ Ecclesiæ definitiones sequendo, iubet ita: Christus Dominus noster,qui nobis notionis suæ lumen largitus est, quique nos idolorum insania & tenebris liberauit, vt sua sancta catholica atque apostolica Ecclesia sine sorde maculaque seruaretur, suis sanctis apostolis id se velle declarans, dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationẽ seculi. Quæ quidem promissionis uerba non solùm illis, verùm etiàm nobis, qui per eos in ipsum credimus,facta fuisse putantur. At nonnulli ab illo nostro acerrimo hoste elati, munus eiusmodi nihili pendentes, à recto tramite deuiàrunt,& dum catholicæ Ecclesiæ decretis sese opponunt, in veritatis intelligentiam peccant, & iuxta illud dictum: Axem aratri in errorem impulerant,ob idque nullos collegerunt fructus. Nanque cùm sancti homines censerentur,non essent tamen, diuinum ritum atque ordinatum euertere ausi fuerunt. Quibus Deus per Prophetam inquit: Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam. Impios enim homines, qui suo ingenio non mediocriter confiderent,secuti, sanctã Dei Ecclesiam Christo Deo nostro conuenientem damnauerãt, ac nullam inter pietatem impietatemque differentiam facientes, Domini ac sanctorum eius imagines, idolorum ac diabolorum signa credunt esse. Idcirco Christus Dominus Deus noster, quandoquidem à tanta taliqúe pernicie suos pessum iri non patitur,omnes terrarum vndiq; præsules vt conuenirent,præuidit, vt non sine diuino zelo à Deo afflatorum ac fidelissimorum Imperatorum nostrorum Constantini & Irenæ, diuinę catholicæ Ecclesiæ traditiones communi sententia obsignarẽtur atq; seruarentur. Rebus igitur omnibus perspectis diligentissimè, ac veram rationem

Iste Græcus nõ nisi 7.recipit Synodos,8 cur non recipiat,causã infra reddit,parum firmam. *Matt.28.c* *Hier.12.c*

tionem sequentes, nil addimus, neq; tollimus. Verùm omnia catholicæ Ecclesiæ decreta, quam diligētissimè seruanda censemus, necnon sex sancta illa Concilia generalia, in primis clarissimum illud Nicęnum, ac alteram in regia à Deo * seruata ciuitate Constantinopolitana celebratum, imitantes, credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & reliqua, & infrà: Omnes credimus, ita sentimus, ita prudentes ac scientes conscribimus: hæc est Apostolorū, sanctorum patrū, omniū deniq; benè credentium fides, quæ uniuersum orbem terrarum firmauit. Cumq; Deum unum in Trinitate adoremus, necesse est etiam venerandas eius imagines excolamus: qui uerò non ita sentiunt, sint anathema, & ab Ecclesia expellantur. Ipsi nanq; veteres Ecclesiæ catholicæ sanctiones suscipimus, ac maiorum nostrorum decreta seruamus: qui verò quicquam addiderint, aut ab his, quæ ab ipsa Ecclesia tradita sunt, abstulerint, anathemati sint adstricti. Legat etiā hæc particula inscripta de anathematibus, quā solet Orientalis Ecclesia quotannis celebrare: Qui ecclesiasticas, inq̄t, sanctiōes literis traditas, aut aliter memoriæ ꝓditas, reprobat, anathema esto.

*conseruanda

Lecta septimi generalis Concilij definitione, Latini quendam uetustissimum librum in medium attulere: in quo quidem eadem ipsa definitio, sanctumque spiritum ex patre filioq; procedere, scriptū erat: qua de re non mediocris contentio in illa sessione fuit orta. Nam Latini librum ipsum uetustissimum ostentabant: ac uehementer elati, eum cum Græcorum libro conferebant: tentantes ex patrum subscriptionibus rebusque alijs, eorundem librorum conuenientiam demonstrare. Quos cùm in omnibus, ipsa tantùm accessione excepta, conuenire vidissent, uisi sunt mirum in modum admirari, Græci uerò ob temporis angustiam nil ad id respondere: veruntamen Latinis contendentibus, ut ipsa eadem definitio cum additione eiusmodi recitaretur, benignè concessère. Deinde pater Ephesius orationem prosecutus fuit, dicens: Maiorum nostrorum sententias, patres amplissimi, quas vel in concilijs communi consensu ꝓmulgassent, aut Cōciliorum legati pro fide sua declarassent, aut mutuis literis, priuatisue commētarijs memoriæ prodidissent, intellexistis. Quæ quidē literæ ac commentaria, & si priuatorum doctorū fuerant, pro consultis tamen conciliorum, communibusq; sentētijs habita susceptaq; fuere. Ipsi ergo, qui nostros maiores plurimum ueremur, quiq; eorum decreta colimus, ac ipsorum execrationes timemus, accessionem ad symbolum factam suscipere nolumus. Opportunum autem esse uidetur, vt accusationi ac rationibus nostris (si lubet) respondeatis: quandoquidem satis est nobis, Conciliorū omnium canones & definitiones, ac ipsorum rationes in præsentia recitasse. Nanque vestra priùs ad hæc audita respōsione, aliorum quoq; sanctorū patrū authoritates ac sententias ad nostrā causam confirmandam afferemus, quas uel publicè profitentes, uel quid quisq; de nostra religione sentiret, literis mandantes, memoriæ prodiderunt. Vos aūt patres amplissimi, rogamus, nobis distinctè ac per capita dialecticorum more respōdere uelitis: ut ipsi rationes vestras facili* memoria repetētes, his cōmodius ac dilucidiùs respōdere possimus: quandoquidē vos ignorare nō credim⁹, nos neque memoria ualere, neq; cōponēdi, diuidendiq; rationē benè scire, neq; ꝓfiteri ad quāuis nobis ꝓpositā quęstionē posse dicere. Verū nobis simplicitas & modestia semp inest, ut quod à ratione non absonum sit, id libenter suscipiamus, oppositum autem eius ingenuè abijciamus.

Vetustus codex, habet additionē, Ex filioque.

¶ Septimi cōcilij symbolum serenissime Imperator, quod modò fecimus recitari, in vetustissimo volumine scriptum est, ita ut nemo * poterit suspicari corruptum fuisse, cùm præsertim quidam historicus noster, antiquus quidem ac literatus, inter alia id quoq; testetur, hoc ipsum symbolum in septimo concilio recitatum fuisse. Tali propterea symbolo cum hac additione uel declaratione, EX FILIOQVE, non mediocrem tribuimus authoritatem. Porrò autem, quoniam uelle uidemini, vt nos breuibus ac sigillatim respondeamus, idcirco conabimur vobis pro viribus satisfacere. Verùm vt id faciliùs assequamur, quod fortitan causa fuerit, cur uos quoq; clarè respondere valeatis: operæprecium est, ut quæcunque modò recitata, scriptaq; sunt, ea simul conferamus. Quibus quidem memoria repetitis, corumque perspecta conuenientia, sequenti sessione ad omnia faciliùs respondebimus. Tum iubente synodo, ad diem uigesimam mensis eiusdem sessio fuit dilata. IVL.

for. * possit

¶ Die Lunæ vigesima mensis Octobris, Sexta sessio Ferrariæ.

NVdiustertiùs, patres amplissimi, cùm vnà priuatim ageremus, id, quod à nobis sæpissimè dictum fuerat, communi sentētia reperiuimus, nos ad veritatē summa pace inuestigandam, huc conuenisse. In hanc igitur rem summo studio mutuisque officijs debemus incumbere, & alteri alteris esse grati. Qua quidem spe ducti, uobis eos libros libenter præstare promisimus, quos sanctissimus pontifex haberet. Assentientibus autem uobis pari studio uelle nos prosequi, reuerendum Ephesium ac Nicænum rogauimus, ut librum uestrum de octauo Cōcilio per horam nobis mutuò darent. At illi nostro desiderio satisfacere noluerunt. IVL. Cardinalis.

sunt. Siquidem igitur ipsum hunc attulistis, benè euenit: sin minùs, anteà quàm quippiam agatur, vt afferatur iubete.

MAR. Id quod vobis promisimus, patres amplissimi, libenter satisfaciemus. Verùm interea nequaquam impediri debemus, quo minùs negocium nostrum prosequamur, præsertim cùm nobis videatur non expedire, ita librum ipsum vobis concedere, vt eo prorsus priuati simus. Præterea, Concilium illud inter generalia connumerandum non est, quandoquidem non modò non susceptum, verumetiam antiquatum fuisse constat. Ioannis enim & Adriani summorum pontificum tempore conuocatum fuit, ac Photium Constantinopolitanum antistitem condemnauit. Is deinde Ioannes aliud concilium habuit, quod item appellauit octauum, quod acta ipsius Concilij, quod vos octauum fuisse dicitis, improbauit, Photiúque restituit. Cuius quidem Ioannis pro Photio literæ, memoriæ proditæ sunt, & adhuc extant. In quo planè concilio inter alia fuerat decretum, vt hæc eadem symboli additio tolleretur, quod vos non ignorare putamus. Siquidem igitur ipsius concilij acta reprobata videntur, non est congruum rationi, vt de his aliqua mētio fiat, cùm alterum octauum concilium sequi potiùs deberemus. Propterea tempore ex* eo Constantinopolitana Ecclesia hucusque solet ita celebrari: Quæcunque in sanctos patriarchas Ignatium & Photium scripta vel dicta sint, anathema esto.

Octauam Syn. qua restitutus fuit Ignatius, cur non recipiant Græci.

***eo in**

IVL. Cardinalis. Hoc metu vos libero, præstantissimi patres nam nil de ipso Cōcilio recitabitur. Sed quoniam in eo volumine nonnulla sexti septimique concilij acta sunt scripta, idcirco ea videre vellemus. nam de octauo Concilio nobis curæ non est.

MAR. Hac ergo conditione vobis hoc volumen libenter concedimus: absonum enim esset à ratione, postpositis cōcilijs generalibus, priuati conuentus rationem habere. Sed de his hactenùs.

AND. Ex vestra longa oratione, patres amplissimi, ad quam equidem responsurus sum, quatuor equidem collegimus capita. Initio nanque symbola vel (vt rectiùs loquar) symbolum, deinde generalium conciliorum decreta, tertiò Cyrilli, Vigilij, Agathonis, Cœlestiniq; literas recitastis. Postremò autem protulistis, vos tot tamq; clarissimos patres ita vereri, ac eorundem execrationes pertimescere, vt quicquā ipsorum dictis vel addere, vel ab eis auferre vehementer abhorreatis. Velim autem vos non ignorare, patres optimi, quam vos accessionem & incrementum symboli appellare soletis, eam nos expositionem ac dilucidationem esse credere, qua quidem ratione à Romana Ecclesia in symbolo celebratur, etsi prima orationis parte conati fuistis ostendere, additionem ipsam ab ipsa Romana Ecclesia factam fuisse. Nam in secunda dixistis, nemini ratione aliqua fas esse, quicquam diuino symbolo addere: ex tertia verò parte creditis demonstrasse, incrementum illud, falsum ac incōueniens esse. Ex quibus omnibus quartum illud caput consequebatur, vos sanctorum patrum execrationes veritos, accessionē huiusmodi nunquam suscepturos esse. Hæc vos in summa. Ipsi autem contrà probabimus, quam vos accessionem & cumulum nūcupatis, eam potiùs diuini symboli explanationem ac declarationem esse. Deinde, nobis interdictum non esse, quo minùs expositiones huiusmodi facere valeamus. Tertiò, declarationem ipsam veram & congruam esse. Postremò, plurimis ac fortissimis argumentis demonstrabimus, cuius veritati Christianos omnes acquiescere debere. Nunc venio ad primum. Et quoniam in qualibet quæstione absolutas ac intelligibiles rationes desiderare videmini, idcirco vobiscū dialecticè agam. Rogo autem vos, me attentè audiatis. Nulla expositio vel dilucidatio alicuius artis, aut scientiæ, debet additio appellari, sed verbum, EX FILIOQVE, in verbo, EX PATRE, concluditur, eiusque dilucidatio est, ergo verbum illud nulla ratione potest additio nuncupari. Porrò autem quoniam syllogismum hunc, quòd perfectus est, ac dialectico Canone factus, inficiari debetis minimè: ideo reliquum est, ut propositionē eius utranque ueram esse probemus, quarū primam maiorem, alteram uerò minorem dialecticorum more nominabimus. Maiorem autem sic demonstrandam putamus: Omnis additio uel augmentum ex rebus extraneis fit, ut omnis schola philosophorum tenet, præsertim Aristotelis, qui in De generatione ac interitu libro inquit, Aduenientе aliquo fit augmentum. Siquidem igitur omnis additio ex rebus extraneis fit, expositio verò atque dilucidatio ab intrinsecis, ac ijs, quæ in eadem ipsa re insunt, sole clariùs sequitur, cuiusuis scientiæ expositionem ex rebus his factam, quæ in eiusdem scientiæ subiecta materia sint, additionem vel augmentum neutiquam appellari debere. Nanque si nullam inter expositionē & additionem differentiam posuerimus, multa profectò nobis acciderint incommoda. sacris enim literis additio facta fuisse videretur, & ad Nicænum symbolum secunda synodus accessionem fecisse censeretur, quam tamen constat fuisse professam, quæcunque protulerat, à suis maioribus accepisse, quemadmodùm etiam Gregorius cognomēto Theologus, qui in eadem secunda synodo affuit, ad Clidonium scribens, inquit: Nos fidei patrum sanctorum, qui ad Arianam hæresim euertendam Nicænam synodum celebrauerant, nil vnquam anteposuimus, neque quippiam possumus præferre. Verùm eiusdem

S. Gregorius Theologus.

dem fidei sumus, ac semper erimus, addentes tantùm id, quod de sancto Spiritu ideo imperfectè prolatum fuisset, quod antehàc nunquam in cõtrouersiam fuerat vocatum, an Pater & Filius ac Sanctus spiritus vna diuinitas sit, ipsumq; spiritum Deum esse, nos oporteat credere. Et ex his verbis, præstantiss. patres, credere debemus, quamplurima fuisse à secundo Concilio declarata, quæ tamen minimè diceremus additiones fuisse. Nam in Nicæno Symbolo, Visibilium omnium & inuisibilium: &, filium natum ante omnia secula: &, in Spiritum sanctum Dominum & viuificantem, neutiquam erãt scripta, quæ licèt ab ipso Concilio, symbolo fuerint addita, non tamen propterea putauit accessionem nouam ad symbolum ipsum fecisse, vt is beatus Gregorius testatur, qui nil aliud sentire profitetur, quàm quod Nicæna synodus edidisset. Quinimmo si diligenter vultis attendere, vobis notissimum fiet, nullum generale Concilium, post primum, celebratum fuisse, quod quicquã Nicæno symbolo non addiderit, aut non ademerit ab eodem. Alterum enim Concilium, illud Nicæni symboli, EX SVBSTANTIA PATRIS, prorsus abstulerat. Quartum verò Concilium, totum hoc, NATVM EX PATRE, IDEST, EX SVBSTANTIA PATRIS, in, CONSVBSTANTIALEM PATRI SECVNDVM DIVINITATEM, NOBIS AVTEM SECVNDVM HVMANITATEM, mutauerat, vt Eutychis hæresim euerteret. Apparet igitur manifestè, cuiuspiam rei declarationem non esse additionem: quod itẽ ex ipsius reuerendi patris Ephesij oratione probare volumus, quippe qui respondens huic à se propositæ quæstioni, cur tertium concilium de Nicæno tantùm symbolo mẽtionem fecerit, de altero verò minimè, dixit, quòd ambo illa symbola vnum essent, nec in aliquo differrent. Syllabæ igitur & dictiones, quæ Nicæno symbolo videntur appositæ, nullam ad illud fecerunt accessionẽ, propterea quòd eundem symboli seruauerunt sensum. Maior ergo nostri syllogismi propositio, benè probata videtur, nullam videlicet declarationem esse additionem. Reliquum autem est, vt minorem etiam demõstremus, quod quidem maioris negocij est, ac maiori consideratione indiget, verbum, EX FILIOQVE, non quidem additionem, verùm expositionem esse. Necesse est enim, qui profitentur sanctum Spiritum ex patre procedere, filium simul intelligant, ad quod quidem probandum, non nisi uestrorum sanctorum doctorum authoritatibus innitar, quibus quidem clarissimè demonstrabo, quemadmodùm ex patre, ita etiam ex filio Spiritũ sanctum procedere. Beatus enim Cyrillus

Cyrillus. Ioan. 14. b

exponens hoc dictum Ioannis, Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, inquit: Cùm Dei & Patris bonorum essentialium filius particeps sit, eadem etiam ratione spiritum habet, quemadmodum pater eundem habere percipitur, non quidem aduentitium aut extraneum, (Insipientis enim, immo vt meliùs dicam) insani hominis esset sic credere) sed quemadmodùm quisque nostrum, suum spiritum continet, ac ipsum ex visceribus suis emittit. Propterea seruator noster corporaliter spiritum flauit, vt ostenderet, quemadmodùm spiritus

Ioan. 20. e

ex ore humano corporaliter exit, sic etiam ipsum ex diuina substantia, vt Deo conuenit, profluere. Quibus verbis Cyrillus videtur concludere, quoniam si patris omnia bona filius secundum suam naturam & substantiam habet, id etiam habeat, necesse esse, vt instar patris spiritum emittat, manentibus personarum proprietatibus. Vndè sequitur, filium sic se habere ad spiritum, quẽadmodùm etiam pater. Ne autem quisquam crederet, non de ipso spiritu, verùm de quodam spirituali charismate vel gratia doctorem ipsum sensisse, dictum hoc Seruatoris nostri perpendat: Accipite Spiritum sanctum.

Ioan. 20. e

Porrò autem, quoniam in symbolo spiritus vnam trium personarum significat, necesse est, procedat ex filio, quemadmodũ etiam patre. Sed forsan aliquis dixerit, sermonem ipsum de Spiritu, ambiguum esse, ita ut non spiritus personam significet. At nos ad ostendendum huius oppositum, Magnum Basilium adducemus testem,

Basilius.

qui vos docebit, Patrem & Filium ac sanctum Spiritum sic se habere, vt neque pater sine filio & spiritu, neque filius absque spiritu possit intelligi.

Rom. 8. e

Qui spiritum (inquit) intelligit, ipsum & eum, cuius est Spiritus, simulque filium mente concipit: qui autem hunc percepit, sanè Spiritũ non seiunxit. Verùm consequenter secundum ordinem, coniunctim autem secundum naturam ipsas tres personas intelligens, veram assequutus est fidem. Porrò autem, quoniam Spiritus CHRISTI est, & ex eo, vt inquit Apostolus: ideo quemadmodum si quis alterum extremum alicuius catenæ traxerit, proculdubiò catenam totam attraheret, sic etiam patrem simul & filium per eundem Spiritum traheret. Et si quis filium tenet, altera quidem patrem, sanctum autem Spiritum altera parte tenebit. Fieri enim non potest, vt in eis seiunctionem aut diuisionem intelligas esse, vt filium sine patre, vel spiritum seiunctum à filio, & reliqua. ita patres amplissimi, diuinæ personæ se habere creduntur, ut qui vnam intelligit, alias quoque percipere necesse habeat. Ex quo planè consequitur, ut qui patrem intelligit Spiritum sanctum producere, is quoque necessariò credat, eundem spiritum à filio produci. Ne autem oratio nostra incredibilis videatur, eundem ipsum Basilium attẽtè audiatis,

S. Basilius.

qui filium probat habere quæcũque pater habere creditur, hoc excepto, filiũ

non esse patrem. Patrem (inquit) & filium protuli. Has mihi tene proprietates: filius ergo manens in esse filij, & quatenùs filius est, omnia est quæ pater, iuxta hoc nostri Do-
Ioã. 17. b mini dictum: Et mea omnia tua, & tua mea sunt. Imaginis enim omnia, rei sunt existentis. & cętera. Sermo Basilij, patres optimi, plurimùm nostræ sententiæ conuenit. Ergo patri simul & filio commune esse videtur, Spiritum sanctum producere. Multas quoque alias rationes afferre poterimus, quibus notissimum fieret, quoniam spiritus ex patre procedere creditur, necesse esse intelligi, eundem spiritum ex filio quoque procedere. sed de his hactenùs. Importunum enim videtur, hac de re in præsentia disputare. Sequenti igitur sessione de hoc accuratiùs forsan agemus. Verùm Deus optimus maxim⁹ vtinam talem controuersiam è medio nostri tollat, ita vt in posterum haudquaquam nobis sit opus de hac re verba facere. Sed redeo vndè digressus sum, nullam factam fuisse dicebam additionem, quādoquidem declaratio nulla ratione potest additio nominari, quæ minor nostri syllogismi propositio fuerat: ad quam quidem probandam, oportebat etiam declarare id quod scitu facile est, spiritum ex filioque produci. Quod ergo symbolo appositum esse dicitur, id non additio, sed potiùs quædam symboli expositio ac explicatio est. Nunc venio ad secundam partem, qua quidem probare promisimus, quicquid sit illud, siue accessio, vt vobis: siue declaratio, vt nobis videtur, id quo minùs fieri posset, nunquam fuisse prohibitum. Nanque si id esset augmentum, dubio procul foris venisset, & extraneū esset. Cùm autem multas syllabas & dictiones vtrique testamento, nedum sanctorū patrum decretis synodorumque definitionibus, appositas fuisse cōstet (Deo fauente probabimus:) sequitur, nobis non interdictum fuisse nec esse, additiones eiusmodi facere: quod sanè si quis negauerit, is nullo pacto poterit effugere, quin semel concedat, maiores nostros, qui symbolo ac maiorum suorum dictis addiderāt, aliquid sub anathemate esse.
Paulus Galat. 1. Præterea Paulus ait: Si quis vobis aliud, prę terquam quod tradidi vobis; euangelizatus fuerit, anathema sit: ad eius tamen scripta accessiones non paucæ factæ fuerant. Multa etiam Nicęna synodus Apostolorum symbolo addidit, multa, secunda, Nicæno, multa denique protulit Ephesina, de quibus neque prima, neque secunda mentionē fecerat. Vetitum igitur illis videtur fuisse, symbolo noui quicquam apponere: declarare autē, minimè. nam ipsi ferè omnes ana-
2. Cor. 3. b thematе deuincti essem⁹. Pręterea idē Apostolus ad Corinthios inquit: Litera quidem occidit, spiritus autem viuificat: quos quidē corinthios incusabat, quòd accuratius scripturæ, quàm opus esset, innіterentur. Non ergo ea debemus inspicere, quæ videantur occidere, in quo Iudæi vehementissimè peccant, quippe qui mentē à scriptura non efferunt, quod à nostris doctoribus mirum in modum reprræhenditur, quorū primus beatus Gregorius Theologus inquit: De nominibus non certabimus, si rem eandem significent. Vester item Gregorius cognomēto Doctor: Parum, inquit, curo de dictionibus: non enim solum in verbis, verumetiam in rebus apud Gregorium Theologum pietas consistit. Porrò autem oratio nostra de dogmate ac de re ipsa fieri videtur, in qua quidem si conuenerimus, haud quaquam in dictionibus discrepabimus. Siquidē igitur tantus doctor de dictionibus non curauit, nobis profectò multo minus de eisdem esse curæ deberet: sed suo loco diligenter tractabimus, an cōcilia prohibuerint, vt dictionum huiusmodi nulla prorsus additio fieret. Satis enim nobis in præsentia fuerit, si constiterit, cur literarum ac syllabarum accessio refellenda non sit. qua in re hoc manifesto vtar exemplo: nam ipsi symbolum Latinè proferimus, vos autem Grcè, alij verò lingua sua: sed quoniam idem omnes sentimus, ideo nullum ex eo inconueniens potest accidere. Verum dialectico argumento agamus, quod etiam bonis literis mediocriter eruditis patet. Omnes scientiæ ἀξιώματα propria, hoc est, pronunciata, vel (vt dialecticè loquar) principia vel dignitates habent, quæ tametsi multa potestate contineant, ac in seipsis sua facultate plures conclusiones includant, eas tamen doctores syllogismis, inductionibus, exemplis, quouis denique argumentorum genere demonstrare ac explicare solēt, propterea tamen nemo proferret scientiam eorum diuersam esse. Testis est Aristoteles in suis posterioribus analyticis. Siquidem igitur & ipsi principia theologicasque dignitates habemus, quibus in ratione diuina innitimur atque credim⁹, ex his proculdubiò demonstrare poterimus, sanctum spiritum ex filioque procedere. Id ergo quod Romana Ecclesia profitetur, patet additionem non esse. Ampliùs ostendere possumus, additiones huiusmodi posse fieri. Nam Paulus inquit: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium. Ephe. 4. a
Ergo & vna Ecclesia. Vtrum autem & vna dignitas, an non? sed de hoc aliâs. Eadem igitur Ecclesia diuersis temporibus, ac vrgēte necessitate, accessiones facere poterat. Quæ quidem facultas nunquam poterit auferri. Noster enim Seruator inquit: Ecce Mat. 28. c
ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Quæ quidem oratio nequaquam significat, vt Deus nobiscum simpliciter sit, ac nos simpliciter regat. Sic enim lapidibus & plantis, ac omnib⁹ animantibus semper inest, ac simpliciter ipsa gubernat. verum semper nobiscum creditur

Gregori⁹ Theologus.
Gregori⁹ Palamas.

tur esse, nos sua gratia vnaque religione ac fide coniungendo, quod proculdubio in ijs membris videre non est, quæ diuersa fide seiuncta sunt. libera igitur Ecclesia videtur esse. Præterea si vestra opinio vera esset, magnum discrimen incurrerent Christiani, ac magnum incommodum ipsis accidere facilè posset. Nam si aliquando emerserit hæresis, Ecclesia sese non posset ei opponere. Secundum tamen concilium accessionem facere cœpit, hanc excusationem afferendo, vt, si fieri posset, firmam & illæsam Ecclesiá semper esse, sanè nulla esset opus additione. Sed quoniam quandoque videtur periclitari, idcirco necesse erat accessionem ad Nicænum symbolum facere, vt ipsi quoque asserimus Romanæ Ecclesię contigisse. At ei fuerat interdictum. Hoc equidem ostendatis velim, cùm à maioribus nostris nil aliud prohibitū fuisse constet, quàm vt nemini liceret diuersam fidem proferre, aut componere, literisve mandare, vt in Ephesini concilij actis (vt benè nostis) videtur, quòd cæteræ quoque synodi consectantes, simili modo prohibuere, sanctique doctores, qui de syllabis & dictionibus priuatim fecerant mentionem, ad illud idem concilium se retulerant. Posteriores denique omnes ipsius tertij cōcilij prohibitionem eadem ratione susceperant, ne cui diuino symbolo diuersas dictiones aliā fidem significantes, liceret apponere. Necesse est igitur, verba omnia ad eundem sensum referri, eosque, qui syllabarum & dictionum meminerant, idem intellexisse, vt hæ dictiones essent fugiendæ, quæ diuersam fidem significarent. Quemadmodum enim diuersus à nostra religione sensus, vehemēter est reijciendus: ita etiam verba fidem aliam significantia, refellenda sunt. Patet igitur, prohibitionem ipsam neutiquam contra nos facere, quodque vos additionem, nos verò declarationem appellamus, id rem vnam eandemque fidem significare, & ad eandem spectare. vndè liquet, nos nequaquam esse sub anathemate. Alia quoque, pręstantissimi patres, ad hanc rem plurimùm pertinentia dicere possemus, quæ ex quarti concilij actis collegimus. verùm opportunum est vt surgamus. Tum synodus decreuit, vt ad diem proximi sabbati sessio prorogaretur.

¶Die sabbati XXV. Octobris.
septima sessio Ferrariæ.

ANDR. TVA venia & gratia, pater beatissime, necnon mitissimi Imperatoris ac sanctissimi patriarchæ iussu, orationem nostrā, quam proxima sessione habuimus, prosequemur. Qua quidem oratione duo credimus ostendisse, spiritum ex filioque procedere, quemadmodùm Romana Ecclesia ꝓfitetur, additionem non esse: ac nunquam interdictum fuisse, quo minùs accessiones huiusmodi ab Ecclesia fierent. Reliquum autem nobis erat, duo altera demonstrare, quæ tunc probare promisimus, additionem ipsam valdè conuenientem, nedum veram esse, ac plurimum oportere, vt à Christianis omnibus excolatur: etsi sanctissimus ac summus pontifex, ac hi præstantissimi patres, vnum tantum sufficere crederent, vt demonstraremus accessionem ipsam veram & congruam esse. Veritas enim perpendenda est. quandoquidem ipsa cognita, eius contraria facilimè dissoluuntur, vt Aristoteles noster testatur: quia omnia vero consonant, falso autem (inquit) citò dissonat verum. cōueniens igitur esset ipsius argumenti veritatem ostendere, ꝗ eo modo faciliùs vobis suaderetis, id Romanę ecclesiæ dubio procul facere licuisse: ad quod quidem probandum cùm publicis & priuatis orationibus, tum certis libellis nos sæpenumerò prouocastis, ea præsertim oratione qua pater Ephesius ex nobis quæsiuit, cur Romana Ecclesia accessionem ad symbolū fecerit. His ergo patribus gratissimum fieret, si veritas hæc elucesceret. Nanque cùm in dubium vocari nō possit, declarationem ipsam à maioribus nostris fuisse factam: & ne fortè quispiam ambigeret, an tali esset opus declaratione, idcirco nobis (vt suprà dictum est) videbatur operæprecium, eiusce rei veritatem ostendere & aggredi, ex quo etiam crederetis, ipsam à Romana Ecclesia cōuenienter, maxima prę sertim vrgente necessitate, additam symbolo fuisse. Vestra autem argumenta, quæ priuatim inter vos ferebantur, vt nūc nobis relatum est, facilè possent refelli, quibus ostendere credebatis, nos à ratione proposita diuertisse, ac nulla respōsione ad vestram orationem facta, ad valdè impertinentia venisse. Quorum neutrum, patres ampliss. credimus commisisse. Si nāque vos (vt libuit) perorastis, à ratione nō fuerat absonum, si ipsi quoque ad libitum nostrum respondissemus, cùm præsertim oratio nostra nequaquam inepta videretur: sed neque (pace vestra dixerim) impertinens fuerat. Nam etiā is, qui causam dicit in foro, aut in academia sibi propositis argumentis respondet, quàndoque solet diuertere, & aliquam conclusionem probare: cuius deinde veritate percepta, ad propositum reuerti: ita tamen, vt de iuribus petentis neutiquam minuatur. Sed ideo vobis videtur, nos nequaquam ad propositum respondisse, quòd nondum ad tertiam partem venimus. Quærentibus enim vobis, an nobis licuerit diuino symbolo ꝗcquam addere, aut verbum eius aliquod declarare, necne, id nos proculdubiò facere posse professi fuimus. Sed cùm aliam huius rationem afferre non possemus, idcirco nostram ipsam declarationem, veram ac necessariam esse volebamus ostēdere: Quod planè caput orationis nostræ tertium futurum fuerat.

fuerat. De quo quidem non esset ab re (vt paulò antè dictum est) accuratiùs disputare. Sed quoniam id grauiter ferre videmini, ac nobis enunciastis uos ad id minimè responsuros esse, idcirco ut hac etiam in re uobis gratissimum faciamus, parte illa postposita, nonnulla alia proferemus, quibus & habita nostra oratio explanabitur, quęq; ad ea, quæ suo loco probauimus, necessaria fuerint: ita ut omnes intelligant, nos propositum respondere, & an iustam in nos inuehendi causam habeatis. Vt autem nostra oratio plana & intelligibilis sit, ex his ipsis nostrum summemus exordium, quæ modò vos recitastis. Initio Nicęnum symbolum protulistis: quod cur feceritis, non ipsi videmus, quandoquidem id videtur nulla nobis ratione obstare, neq; nostræ sententiæ cõtrarium esse. Nostra enim controuersia est, an sanctus spūs quemadmodū ex patre, ita etiā ex filio procedat: & an Romanæ Ecclesiæ hoc declarare licuerit. Symbolum autem ipsum tametsi sanctissimum sit, ad propositum tamen neutiquam spectare videtur. Nū illud ipsi non credimus? Num à nobis non suscipitur? non approbatur, non excolitur, non celebratur? Num deniq; nobis idem & vobis commune non est? At pater Ephesius dixerat, secundū & tertiū conciliū definisse, symbolū illud immutabile manere debere. Hoc etiam ipsi fatemur, non ita tamē, vt idē clarius ad lucidius reddi, si opus esset, non posset, sed quæ ad eius veritatem spectarent, ea semper immota manerent. Nā quemadmodùm scientiarū principia, omnia sua posteriora potentia continent, ac in seipsis includunt: ita etiam Nicęnum symbolū, Christianorum doctrinam & fidem in seipso implicitam continere, includereq; censetur. Illud enim, IN FILIVM EX PATRE NATVM, in Arium hæreticum celebratū fuerat. Sanctum autem spiritum Deum esse, in Macedonium & Eunomium. Filium uerò fuisse incarnatum & genitum, aduersus Nestorium. Immò si quis omnia diligēter perpenderit, nullam prorsus præteritam inueniet hæresim, vel futuram excogitabit, quæ non eiusdem Nicęni symboli facultate diruta fuerit, uel quæ destrui non possit. Siquidem igitur symbolum hoc pro nostræ fidei fundamento celebratum fuerat, necesse est immutabile maneat, principiorum cæterarum scientiarum instar: quibus datis atque concessis, immotisque permanentibus, multas conclusiones doctores probare solent. Patet ergo, cur Romanam Ecclesiam ex ipso symbolo neutiquā accusare potestis, quod vnà cum tertij Concilij definitione uelim iterum recitetur. Audistis, amplissimi patres interdictū ipsius Cōcilij vtraque lingua perlectum: quo planè nil aliud prohibetur, nisi ut diuersa fides componi, uel literis mādari, aut ab aliquo proferri non possit, quorum nihil ipsi benignitate Dei commisimus quandoquidem pauloantè probauimus, vnius ac eiusdem esse religionis, profiteri sanctum spiritum ex filio, quemadmodùm ex patre, procedere: quòd expositio, explanatio, declaratio, dilucidatio, id deniq; genus alia, additiones nō sunt, cùm diuersam fidem nequaquam significent. Constat ergo clarissimè, interdictum illud minimè contra nos facere. Sed ad Cyrilli literas ueniamus, quas ad Ioannem Antiochenum præsulem scripserat: quæ (si placet) iterum recitentur. Ipsi* tertij Cōcilij authores, Patres amplissimi, præsertim idē ipse Cyrillus, qui eidē prę fuerat, ad eius definitionem ac interdictū se referentes, priuatim conscripserāt. Siquidē igitur patres hi de fide tantùm diuersa, non autem de uerbis curabant, in dubium uocari nō debet, *quia literæ quoque Cyrilli nō eundem habeant sensum, ut singulas earundem literarum particulas accuratè considerāti patet. Nullā (inquit) uel nobis uel mortalibus alijs facultatem concedimus, ut aliquā symboli dictionem mutare, aut unam syllabam præterire valeant, quorum neutrum in sanctum symbolum nobis commisisse uidemur. Hæ ergo literæ in aliquo nobis non obstant. Præterea scitu dignum esse existimo, cunctas eiuscemodi definitiones & decreta, præsertim illud, de quo paulo superiùs dicebamus: post cōciliorū decreta scriptum fuisse. Ergo quemadmodùm cogente necessitate, his non obstantibus interdictis licebat Ecclesiæ declarare, diuinaq; dogmata illustriora reddere, ac ipsa Christianos docere, ita etiam si quædam symboli particula à Romana Ecclesia fuerat explanata, id vitio vertendum non est: neque quicquam contra definitiones & prohibitionem ipsam commissum fuisse videtur. Ampliùs, pater Ephesius vocauit in cōtrouersiam, cur tertia synodus de prima tantùm fecerat mentionem, de secūda verò minimè: qui deinde sibijpsi rectè subtiliterque visus est respondisse, q̄ vtrunque earundem synodorum symbolū pro vno solo dijudicabatur, quòd sensum vnum habebant, etsi quibusdam in uerbis differre plurimùm viderentur. Quam quidē responsionem ipsi suscipimus, ac ei nostra in controuersia innitimur: parique ratione credimus hoc nostrum symbolum diuersis vocabulis vnam eandemq; fidem significare. Hoc igitur tertij concilij interdictū haud contra nos facere videtur. Sed Chalcedonēse quoque legatur decretum.

* quin

IVL. Cardinalis. In Chalcedonensi concilio, patres optimi, Nicęnum primò, deinde Constantinopolitanum symbolum fuit recitatū. posteà uerò concilium ipsum decreuit, hoc symbolū ad perfectam nostræ fidei notionem sufficere: ultimò autem instat tertij concilij interdixit, vt aliam fidem proferret nemo.

ANDR. Etsi huiusmodi definitio, & interdictum,

prę-

præstantissimi patres, nequaquam contra nos facit, tamen vt id omnes clariùs intelligant, nonnullas afferam rationes. Nam illustrissima synodus decreuerat, Constantinopolitanum symbolum ad incarnationis Dei filij dilucidationem, ac nostram fidem sufficere: quia tamen verbis clarissimis non constabat, idcirco nonnulla ei verba addiderat, nonnulla etiam ab ipso (vt patet) abstulerat: propterea tamen fidem ipsam mutasse, aut prorsus aliam fecisse non creditur. Interdicta igitur ipsa facta fuisse censemus, ne cui sensum ipsius symboli mutare liceret: non autem, quo minus Ecclesia symbolū ipsum in posterum exponere, dilucidareque posset. Sed velim à vobis amp. patres doceri, an sacratissimum Euangelium perfectissimam nostræ religionis doctrinam præ se ferat. Equidem vos aliud nil puto pro vestra summa pietate responsuros, quam consummatissimam fidei nostræ scientiam in ipso conclusam esse, licèt quamplurimi Græcorū ac Latinorum doctores, illud, necnon Apostolorum symbolum explanauerint ac declarauerint. Hæc igitur patris Ephesij sententia vera videtur esse, totam sacram scripturam ita nostris à maioribus fuisse probatam & obsignatam, vt addere vel ab ea quicquam auferre fas nemini sit. Proptereaque dicebat, idem quoque nobis de symbolo credendum esse. Euangelistas autem noluisse, quin aliquis eorum scriptis addere posset: sed ipsorum fuisse sententiæ, ut talis inhibendi facultas suis posterioribus deferretur: necnon secundum concilium ipsorum Euangelistarum vestigia sequutum, nequaquā interdicere voluisse. Hæc (pace uestra dixerim) in pagina sacra non extant. Immò Paulus ad Gal. inquit: Si quis uobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Et Ioannes in Apocaly. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illū plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Omnes ergo doctores sancti potuerant interdicere, ne cui liceret accessionem ad eorum scripta facere: posteriores tamen scripturam sanctam clariorem necessariò reddidere. Nam quoniam Arius profitebatur Dei filium creaturam, alteriusque substantiæ à patris substantia esse, scilicet his verbis seruatoris innitens, Pater maior me est: ideo doctores hac adducti necessitate, quanam ratione patre filius minor esset, declarauere: vt in posterum accidere poterit. Sanctum enim spiritum, Deum ac dominum & viuificantem profitemur, & qui cum patre & filio simul adoratur & cōglorificatur: ipsum tamen cęli & terræ factorem esse, neutiquam in symbolo celebramus. Ergo si noua hæresi quæreretur, cur sanctusspiritus, instar patris & filij, factor cœli terræque non celebretur, nonne tum nobis necesse fuerit, vt conuocata Ecclesia quæstionem huiusmodi dissoluamus, ac veritatem ipsam prædicemus, sanctum videlicet spiritum ita cœli & terrę factorem esse, quemadmodum pater & filius: Ecclesia igitur neque à tertia, neque à quarta, neque cæteris à synodis ita præscriptis legibus interdicta videtur esse, vt cogēte necessitate ambigua declarare non valeat. Sed quartę synodi definitio iterū (si lubet) recitetur.

Galat. 1. c

Apoc. 22. d

Ioan. 14. d

Eccè, patres amplissimi, quàm clarissimè patet, quidnā in hac quæstione dicendum sit. Synodus enim quarta decreuerat, ne cui liceret in posterum aliā fidem aut diuersum symbolū cōponere vel proferre, quorū neutrum ipsi gratia Dei commisimus. Sed verbum illud, si sufficisset, diligētius rogo perpendite. Non enim synodus dixerat, sufficit: ita vt oratio ipsa sic intelligi debeat, si nulla hæresis emersisset, Nicænum symbolū dubio procul satisfecisset. Sed quoniam plurima insurrexerat hæresis, ideo necesse fuerat vt diuersis temporibus, fide tamen symboloque non mutato, diuersæ fierent expositiones. Symbolum autem fuisse perfectum, quemadmodùm pater Ephesius protulit, ob idque nulla indiguisse additione, ratione duplici potest intelligi: vel quantum ad veritatem & fidem, vel quantum ad notionem pertineat. Ea igitur ratione ita symbolum fuisse perfectum, vt ei non esset opus accessione, fatemur: ob plurimam tamen hęresim ortam, necesse fuerat, vt accuratiori expositione perfectioriq; explanatione symbolum ipsum dilucidaretur. Rerum profectò necessitatem ac varios temporum * cursus patres amplissimi, considerare debetis. Homines enim mortales cùm sint, omniaque futura neutiquàm perspicere possint, necesse est, eadem semper Ecclesia maneat, eademque dignitate prædita sit: vt vsque ad seculi finem contradicentibus se opponat, ipsosq; redarguat, & refellat. His igitur fortissimis patet argumētis, nullū obstare decretū, quo minùs ecclesia valeat dubia & obscura exponere ac dilucidare. Pręterea post symbolū & decreta sancita, definitiones traditæ fuerant: quod si valdè esset ignotū, quid pro religione ac bonis moribus esset in posterum declarādū: Propterea q; sæpissimè aliæ atq; aliæ definitiones posteritati tradūtur. Sāctorum igitur patrū decreta ita pfinita videntur esse, vt queadmodùm diuersa denuò definitio tradit, ita ēt explanatio ipsi conueniens possit fieri. Porrò aūt ipsi quoq; concedim9, quod pater Ephesius protulit, nulli fas esse aliud symbolum tradere: ea tamen ratione, qua præsul ipse dicebat, Constantinopolitanum à Nicęno neutiquàm discrepare, etsi plures illud syllabas ac dictiones habeat, huic verò multa vel addita, vel ab eodem ablata fuerint.

* casus

¶Sessione

IVL. Car. ¶Sessione proxima, patres optimi, verbum, SI SVFFECISSET, ac totam ipsam orationem non accuratè exposuistis. Verùm, quod quæstionem nostram facilè soluerit, prætermisistis. Nam Chalcedonense Concilium inquit, [nil addentes vel auferẽtes, sed Sanctumspiritum esse Dominum declarantes, & reliqua.] Qui quidem sermo erat in eos, qui sacræ paginæ innitentes, contra Sanctumspiritum disserebant. Ex his itaque verbis quæ vos silentio præterijstis, luce clarius patet, ipsam nostram declarationem, EX FILIOQVE, talem non esse accessionem, qualem Conciliorũ decretis prohiberi censemus, quemadmodum Beatus Thomas in lib. contra Græcos hanc eandem quæstionem dissoluit. Sed ex quinti Concilij actis, Ioannis Constantinopolitani præsulis sermo recitetur.

AND. ¶Orationem nostram, patres ampliss. ex quinti Concilij sententia, veram esse probabimus: [vt Christifideles (inquit ipse Ioannes) ab ineptis verbis abstineant, mentem autem suam diuino symbolo, quo baptizati sumus, adhibeant, quod quidem Nicæna synodus Sanctispiritus gratia memoriæ prodidit, & reliqua.] A cæteris tamen concilijs magna verborum mutatio eidem symbolo facta fuisse videtur, quam tamen ipsi declarationem esse dicemus: quandoquidem eorum, quæ ad fidem pertineant, nulla prorsus in eo apparet mutatio. Non ergo Romana Ecclesia diuino symbolo quicquam addiderat, neque in posterum addet. Sed Vigilij literæ iterum legantur.

Summus is pontifex, patres amplissimi, declarãs, quid de religione sentiret, id quod ipsi quoque credimus ac profitemur, memoriæ prodidit, vt aliam doctrinã & fidem aut diuersum symbolum nemo profiteri deberet, sed tantùm illud, quod Nicæna synodus piæ tradidit, Constantinopolitana verò ampliauit, ac Ephesina illustrauit. Idem igitur cum Vigilio volumus, idemque sentimus, qui nil prorsus decreuisse videtur, quod non ipsi quoque profiteamur, summoque studio prosequamur.

IVL. Car. ¶Harum literarum vna particula, patres optimi, nostrã quæstionem dissoluet [Ephesinam (inquit) suscipimus synodũ, quæ maiores suos sequuta, Nestorium impium ac eius scelestissima dogmata sectamque damnauerat.] Si quidem igitur ea ratione Nestorius fuerat damnatus, sequitur, vt hi, qui ea omnia quæ in symbolo sunt inclusa, profiteantur, nequaquàm debeant condemnari: verùm hi tantùm, qui à symbolo diuersa sentiant: quandoquidem diuersitas dogmatum solummodò prohibetur. Sed sextæ synodi decretum iterum recitetur.

Recitatũ est. Nicænum ecce symbolum in primis susceperat, dein Ephesinum, posteà verò decreuerat, postremò autem interdixerat.

Vndè vestra ex sententia sequeretur, eos, qui ipsius synodi decretis, nedum qui symbolo addiderint, prophanos esse.

MAR. ¶Breuitati studens ipsi, definitiones huiusmodi recitare noluimus.

IVL. Car. ¶At plurimùm ad nos spectare videntur. Nemo enim crederet eos sub anathemate esse, qui eiuscemodi definitionum fuerant authores, quæ non in symbolo celebrantur. Sed magna inter hos libros discrepantia esse videtur. Nam in Constantinopolitano symbolo, quod ab Ephesina & Chalcedonensi synodo constat citatum fuisse, neque DEVM DE DEO, neque DE CÆLIS, legitur in hoc libro. Operæpretium igitur est, hoc in vetustioribus libris inspicere. Est ne ita reuerende pater, an non?

MAR. ¶Ipsi sanè symbolum celebramus, quod scripturæ relictum fuerat. Si autem inter vos talis controuersia est, vos videritis.

IVL. Car. ¶Hic non est scriptum, DE CÆLIS. In margine autem ita legitur: Nota Græcos qui celebrant, DE CÆLIS,

RVTH. ¶Num vos, DE CÆLIS non celebratis?

IVL. Car. ¶Id ipsi celebrare solemus.

RVTH. ¶Ergo conuenimus, quemadmodum in nostris libris est scriptum. Vndè autem vestra hæc ambiguitas orta fuerit, ignoramus. Siquidem igitur sic ab omnibus celebratur, quemadmodum in nostris vetustissimis libris legitur, nullam ipsi tenemur reddere rationem, cur in libris vestris discrepantia sit.

IVL. Car. ¶Hæc ideo protuli, vt ostenderem id addi symbolo potuisse, quod non esset alienum à ratione: vt constat, post Ephesinum interdictum, accessionem congruam ad symbolum factam fuisse.

AND. ¶Sed neque ex sextæ synodi inhibitione, præstantissimi patres, potestis nos meritò incusare: quandoquidem ipsa synodus de alia tantùm fide, diuersoque symbolo sentiebat. Ipsi verò (vt suprà multis ac fortissimis argumentis probauimus) non aliam fidem colimus, neq; diuersum symbolum celebramus. Nunc ad Agathonis literas veniamus: quas iterum, obsecro, recitetis.

Sententia nostra, patres amplissimi, literis his cõfirmatur. [Huic vni summo studio (inquit) incumbentes, vt nil prorsus eorum minuatur aut mutetur, aut quicquam ipsis addatur, verùm omnia in verbis atque sententijs eadem permaneant.] Et infrà: [Constanti animo sumus, vt decreta à Catholica, & Apostolica sede nobiscum pro fide tradita, seruemus atque colamus.] Satis est ergo, vt in sententijs, hoc est, in significatione & intelligentia, rata maneant, iuxta illud Apostoli: Corde creditur ad iustitiam. Fides autem non solùm in mente, verùm etiam in confessione consistit, quæ quidem non nisi verbis fieri potest. Porrò quoniam apud Aristotelem, voces sunt earum, Rom. 10. b

rum, quæ sunt in anima, passionũ notæ, animorum videlicet affectus significãtes: idcirco quid quisque profiteatur, intelligi benè non poterit, nisi verba menti conueniant, vt exemplari exemplum. Benè ergo credimus non licere, verba rationi contraria, vel diuersam significantia fidem, apponere symbolo. Paulò verò suprà probauimus, declarationes ad perfectam intelligentiam pertinentem, non esse vetitam. Agathon igitur summus pontifex, verba diuersam tantùm fidem significantia prohibuerat.

IVL. Car. ¶ In Agathonis symbolo, patres optimi, nonnulla sunt verba, quæ Constantinopolitano symbolo, multis alijs ablatis, is addiderat. Nam abstulit quidem hæc, & in vnum Dominũ Iesum Christum, & ex patre natum ante omnia secula; nec non, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum. Hæc autem addidit, quæ in cęlo * & in terra. Quæ quidem verborum accessio, declaratio potiùs quàm additio debet nuncupari: quæ declaratio (vt sæpè ac sæpiùs dictũ est) nullis præscriptis legibus prohibetur. Siquidem igitur Agathoni licuerat Constantinopolitano symbolo non minùs addere, quàm ab eo verba plurima auferre, non tamen propterea ipsum accusatis, cur nõ paruæ huius additionis, ex filio, quæ verum significat, tam vehementer arguitis?

for. * & q

ANDR. Probitas ergo & innocentia nostra ex his quæ diximus, explorata est, ac nos immeritò à vobis incusari. Nunc autem ad septimam synodum venimus, cuius in primis symbolum recitetur.

IVL. Car. Maxima librorum nostrorum discrepantia videtur esse. Nam in nostro vetustissimo scriptum est, Ex Filio qve, in vestro autem minimè. Sed de hoc aliàs.

AND. Symboli particulam, Ex Filio qve, à septimo generali Concilio constat celebratam fuisse: sed hoc aliàs accuratiùs perscrutabimur. Simbolum autem dixistis, à maioribus nostris ita probatum & obsignatum fuisse, vt nulla ratione mutari liceat, quemadmodùm ex eo cognosci potest, quòd verbum θεοτόκος, id est, Deipara, in symbolo neutiquàm celebratur. De qua cùm esset Nestorij temporibus vocatum in dubium, an mater Dei nominari deberet, nécne, habita diligenti consideratione, Concilium definiuit, vt vera Dei mater appellaretur, quod tamen symbolo (vt dicitis) nolens addere, decreuit, vt in actis eius cõscriberetur, posteritatique traderetur. Quæ omnia, patres amplissimi, concedimus, ac vera fatemur esse. Sed ideo necesse nequaquàm fuisse, vt verbum illud symbolo adderetur, quòd pluribus alijs symboli verbis cognoscitur, Mariam Virginem Dei genitricem esse. Nam ex patre natum, & consubstantialem patri, (filius enim Deus est, quemadmodùm etiàm pater) ampliùs & incarnatus, & homo factus: omnia hæc in symbolo celebrata, proculdubiò Deum & hominem natum esse significant. Præterea, tametsi definitiones & symbolum in aliquo differunt, in pluribus tamen conueniunt. Nam differre quidem videntur, quòd plura eorum, quæ ad fidem pertineant, à definitionibus, quàm à symbolo continentur, (de quibus in præsentia dicere non est opus. nam multa volumina decretis eiusmodi plena sunt) conueniunt autem, quòd simul ad nostram spectant religionem. Propterea nostri maiores ipsius symboli ac decretorum omnium authores, pro cunctis similiter interdixerant, vt symbolum pariter & decreta, vim eandem habere ostenderent. Vnde euenit, vt eorundem symboli ac decretorum præuaricatores, in quibusdam consentientibus anathemate fuerint deuincti, nõ tamen propterea Christifidelibus visum fuit, fidem in aliquo diminutam fuisse. Virginem autem Dei genitricem fuisse, tantundem est in definitionibus fuisse repositum, ac si in symbolo celebratum fuisset. Quod tamen si patres ij facere voluissent, his quas suprà duximus, rationibus proculdubiò potuissent, quemadmodum posteriores synodi multa symbolo verba addiderunt, quę non ita, vt verbum, Dei Genitrix, necessaria fuisse videtur. Illis enim synodis exploratum fuerat, quæ de seruatore nostro in Nicęno symbolo celebrantur, quàm maximè satisfacere.

IVL. Car. In hoc valde dissentire videmur, si omnia post primum cõcilia generalia, verbum, Deiparam, addere symbolo voluissent, vtrũ potuissent, an non. Et si Chalcedonense Concilium, quod materiam hanc tractauerat, id fecisset, an prophanum fuisset. Respondeat ergo pater Ephesius, respondeat, inquam, affirmet, vt deneget.

IMP. ¶ Non necessarium esse videtur, vt ad hoc solũ respondeat, verũ tota intellecta oratione, vobis ad omnia respondebitur.

IVL. Car. Videre videor mentem vestrã, patres amplissimi. Creditis enim sanctos Chalcedonensis Concilij authores, fuisse prophanos, si verbum, Deiparam, symbolo addidissent. At si synodorum dignitatis rationem habere volumus, eandem cunctis facultatem fuisse credemus. Sin autem ipsarum authorum numerum considerare velimus, in Ephesina sanè 200. in Chalcedonensi verò 600. & 30. patres fuisse cõstat, qua quidem ratione hæc illa dignior, maiorisque potestatis fuisse videretur.

AND. Satis nobis videtur, patres amplissimi, vestris quæstionibus respondisse, ipsasque dissoluisse. Nam symbola, & decreta, diuinaque dogmata, necnon sanctorum literæ, quas in medium protulistis, in hoc conuenire videntur, ꝙ cuncta significant, nemini Christifideli licere diuino symbolo fidem aliam addere,

addere, literisve mandare, *aut quouis modo proferre, quandoquidem patres hi de verbis nihil curauerant. Ipsi autem demonstrauimus Romanam Ecclesiam, neq; nominibus neq; verbis, neque aliqua ratione diuersam fidem posteritati prodidisse. Patet etiam illud, Ex FILIOq;, quod ipsa Romana ecclesia solet in symbolo celebrare, nequaquàm fuisse vetitum. Sequitur caput vltimum, explicare, ac multis argumentis probare, Romanæ ecclesiæ licuisse particulam ipsam dilucidare prædicareq;, cùm præsertim sanctorum patrum sententia mota, magnorum principũ authoritate adducta, magna denique necessitate coacta fuerit. Propterea que maiores nostri huic sententiæ facilimè acquieuerant, quemadmodùm vos, qui proborum parentum probi filij esse censemini, facere ac sentire nobiscum deberetis. Sed nũc sanctorum doctorum authoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini illustrissimi Latinorum Doctoris, quem quinta synodus consecrauit, quippe qui multis in locis, præsertim in libro de Trinitate, Sanctum spiritum ex patre filioq; procedere, scriptum reliquerat. Idem etiam clarissimus doctor Ambrosius literis mandauerat. Idem Gregorius noster testatur. Hilarius etiã (quẽ Magnum appellare soletis) eandem sententiam in libro de Trinitate reliquerat. Quorũ omnium doctorum sententiam si diligenter perpenderitis, proculdubiò cognosceus Romanam Ecclesiam nil absoni, nil incongrui, nil denique quod cum sanctorum patrum dogmatibus pugnet, profiteri. Sed vt veritas meliùs illustretur, nonnullos etiam vestrorum Doctorum testemur. Nam Magnus Basilius in epistola ad canonicas, naturalem patris & filij, sanctiq; spiritus ordinem descripsit. Sanctusspiritus (inquit) patri quidem & filio connumeratur, cùm supra omnem creaturam sit, ordine verò tertiùs est, vt Euãgelista nos docet, Domino dicente: Euntes in vniuersum mundum, baptizantes in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Qui autem eum præponit filio, aut superiorem patre dicit, hic contradicit DEI traditioni, & alienus à sana fide est, quã accepit, *laudationis formã non seruans. Et post pauca: Quare si quis hunc ordinẽ peruertit, ipsam personarum existentiam & totam fidem inficiatur. Beatus item Gregorius magni Basilij frater, ac in dignitate & doctrina ipso nequaquàm inferior, inquit, filium immediatè ex patre esse, idque ipsius filij proprium esse. Athanasius etiam: Qualẽ ordinem (inquit) & naturam filius habet ad patrem, talem ordinem & naturam spiritus habet ad filium. Sed ad eundem Basilium redeamus, qui Zachariæ illud, aurea lampas, exponens: Quẽadmodùm (inquit) pater naturaliter ac essentialiter Sanctum spiritũ habet, ità etiam filius eundem Sanctum spiritum habet. Beatus quoque Ioannes Chrysostomus super Ioanne Euangelista: Omnia (inquit) filius est, quæ & pater, hoc & excepto, ꝙ ille quidem est genitor, hic autem natus. Sunt etiam alij Orientales doctores, qui hanc sententiam memoriæ prodidere, de quibus suo loco dicemus. Nunc autem quandoquidem tota nostra difficultas videtur esse in verbi, procedere, vi percipienda, idcirco nonnullos vestros doctores in medium producemus, cõplures verò alios ad aliud tempus seruabimus, qui omnes professi fuerant, Sanctumspiritum ex filioq; procedere. In primis igitur Simeon Metaphrastes vestris in ecclesijs celeberrimus accedat, qui in B. Dionysij vita inquit: Terminum corporeæ peregrinationis accipit, & q̃ spiritus sunt, spiritualiaque exercet, ac in cęlos Christus meus ascendit, ad paternamq; sedem reuertitur, & spiritum qui ex ipso procedit, discipulis suis demittit, vt ipsi gentem infidam regant. Ex huius sancti sententia, præstantissimi patres, apparet, spiritum ex filioque procedere, quemadmodùm Romana Ecclesia profitetur, verum esse. Quam enim apud Græcos genitiuus casus vim habet, eandem apud Latinos ablatiuus sibi vendicare videtur. Anastasius etiam de monte Sina veniat, qui in sermone de nostris veris dogmatibus inquit: Ex corporis proprietate ac membrorum analogia similitudineque capientes exemplum, diuinarum personarum relationem, mutuamque dependentiam compræhendimus. Sic enim spiritus oris eius, hoc est, Dei, Sanctusspiritus nominatur, cùm os vnigeniti sit. Rursus: Spiritus qui ex ipso procedit, & mittitur, non solùm ex patre, verumetiam ex filio. Legatur & Theodoriti dictum, ac ad ipsum Cyrilli responsio. Sed accedat magnus ille vester doctor Epiphanius, qui super his dictis, Ille me glorificabit, quia de medio accipiet, & annunciabit vobis, dicit ità: Si ergo à Patre procedit, & de meo accipiet, dicit Dominus, quemadmodùm nemo patrem nouit nisi filius, & nemo filium nisi pater: ita equidem proferre audeo, vt spiritum nemo nouerit, nisi pater & filius, à quo procedit & accipit. Hæc sunt doctorum vestrorum sententiæ, pluribus alijs omissis, de quibus in præsentia mentionem facere nolumus, quibus Romana Ecclesia innixa, non putat quicquam aliud celebrare, quàm quod sancti Conciliorum generalium authores, ac eorundem posteriores, nobis tradiderant, maior pars quorum, vt Anastasius & Maximus testantur, in ipsis Cõcilijs fuerat: ergo verũ est, Ex FILIOq;, proferre, idq; necessariò additum, quemadmodùm Orientalis ecclesiæ patres hæreticorum importunitate coacti, multas symbolo particulas declarauerant. Nanque Nestoriana secta in Orientali Ecclesia prędicabat, Sanctum spiritum, neq; ex filio esse, neq; ab

Marginalia (left column): D. Augu. — D. Ambr. — D. Greg. — D. Hilarius. — D. Basilius. — Mar. 16. — Mat. 28. c — *baptizationis — Gregor. Nyc. — D. Athanasius. — Zach: 4. a

Marginalia (right column): D. Ioan. Chrysost. — Simeon Metaphrastes. — Anastasius de monte Sina. — Theodoritus. — S. Epiphanius. — Ioan. 16. b — Mat. 11. d

eo esse accipere, vt ex Nestorij symbolo patet. Theodoritus quoq; ab eo ipsius Nestorij

Gal. 4.

conscius, illud Pauli: Spiritus filij, declarans, dicebat ibidèm Sanctum spiritum non accipere esse à filio. Propterea Cyrillus literis mandauit, Sanctum spiritum esse per filium, ac filij esse, & ab ipso profluere: quam profectò sententiam non dixisset, nisi coactus fuisset hęreticorum ipsorum opinionem euertere, quemadmodùm etiàm Romanæ Ecclesię cōtigit. Nam maximo in Gallia & in Hispanijs schismate imminente, cùm iā ex filioq; passim celebraretur. Romano pontifici fuit necesse, in multorum Occidentalium amplę dignitatis magniq; consilij patrum conuentu, addito Ex Filioq;, symbolum magis illustrare, nequaquam sanè putanti quicquā indigni committere, quippe qui non fuerat nescius, conuentus multos ante primam Nicęnam synodum celebratos fuisse, initio Antiochiæ contra Paulum Samosatenum, deinde Ancyræ aduersus eos, qui reuertentes ad fidem, à qua tormentorum metu defecerant, recipere recusarent. Posteà verò Neocęsareę, quos tamen conuentus omnes synodus ipsa Nicæna comprobauit, nonnullis eiusdem Neocęsareeñ. conuentus de septem diaconibus actis exceptis, quæ cùm probanda non essent, refellit. Cōuentum etiam Sardensem, Occidentalem posteà nuncupatum, Cōstantini temporibus celebratum, synodus secunda suscepit: ad quem cùm 70. patres Orientalis Ecclesiæ conuenissent, in ipsum intrare noluerant, quòd patres Occidentales Paulum & Athanasium excludere noluerunt, qui quidem patres, Nicænæ tum synodi gesta ab omnibus Christianis suscipi ac excoli debere, decreuerunt. Quod quidem decretū secunda deinde synodus sine vlla controuersia confirmauit. Sed rem altiùs repetamus. Imperante Constantino, Magni Constantini filio, Constantius frater eius cum Arianis hæreticis conspirabat, maximo sanè desiderio affectus, ipsius Nicęnę synodi acta rescindere, ipsamq; piam doctrinā funditùs euertere: quę summus pontifex ægrè ferens, Imperatori scripsit. is autem Constantio fratri suo minatus est, se ei bellum acerrimum illaturum, nisi à tali proposito recessisset. Proptereà Sardense ipsum particulare Conciliū fuit celebratum, quod in tertio secundæ synodi canone, Occidentale (vt suprà dictum est) nuncupatur. In quo sancitum fuit, trecentorum decem & octo patrum fidem in prima synodo traditam. veram & sanctam fuisse atq; ab omnibus Christifidelibus complectendam & excolendam. Quam deinde sanctionem ipsa secunda synodus approbauit, vt in hoc Græco de Ecclesiastica historia volumine legitur.

Ex filioq; Symbolo insertū, in magno Concilio Occidentali.

Constantij legendum perspicue est ex historia, vel Cōstātini intelligi iunioris.

IMP. Quisnam est author huius voluminis?

AND. ¶Hermeus. IMP. ¶Est ne rationi congruum, vt in synodo historiæ innitamur?

AND. Ad cognoscendum res gestas, serenissime Imperator, historia vti debemus. Nam & euangelium, ac vetus sacra scriptura, instar historiæ, posteritati tradita fuerat.

IMP. Historiam illam in nostra religione debemus suscipere, quam maiores nostri probauerunt, aliam verò minimè.

ANDR. De Romanorum, aut Græcorum, aut regum bello historia, mitissime Imperator, in synodo nequaquàm vti debemus. Sed cùm historia hæc Ecclesiastica mera sit, in qua cuncta omnium synodorum acta, & patrum sanctorum definitiones & canones explicantur, cur ei credendum non est, cùm præsertim in vestro Græco, nedum in nostro volumine, res eædem narrentur? Sed (vt lubet) humanissime Imperator, omissis his, vnde digressi sumus, reuertamur. Vt nostræ fidei veritas, patres amplissimi, dicebamus, magis illucesceret, magna præsertim vrgente necessitate, Romanam Ecclesiam hac vera particula ex filioq; superaddita, symbolum declarasse ac dilucidasse. Sed si quis quæret, cur ad id cæteras Ecclesias conuocare noluerit, ingenuè respondebimus, incertum nobis esse, an non fuerint conuocatæ. Deinde Romanam Ecclesiam ad conuocandas ipsas, nequaquàm obstrictam fuisse. Nobis nanque notissimum est, veteres illas synodos diuerso patrum numero fuisse celebratas. Primam videlicet trecentorum decem & octo, alteram 100. & 50. tertiam 200. quartā verò 630. & quæ quandoq; pauciores patres decreuerant, ea sinè controuersia à cunctis suscepta fuisse, vt septimæ synodo contigisse cōstat. Cui posteaquam Constantinus Imperator se literis excusauerat, cur plures pręsules non conuenerint, nec ipse adesse potuerit, ꝙ magnis negocijs fuerat impeditus, eam magna veneratione suscepit, ac eius acta probauit. Siquidem igitur tot Occidentales antistites præsente summo pontifice, cui ad celebrandum Concilium summa facultas fuit, & est, vt vestri quoque doctores testantur, Concilio celebrato symbolum declarauerant, nihil referre videtur, si nonnulli præsules abfuerunt. Accedat autem Stephanus doctor vester, ac testetur iniussu summi pontificis synodum celebrari non posse. Qui cùm vidisset quosdam Constantinopoli congregatos, magno affectos Concilij cōuocandi desiderio, eos vehementissimè increpauerat, dicens: Quonam pacto iniussu summi pontificis, ac eius absente vicario, Concilium conuocare celebrareque potestis? Veniat & B. Cyrillus, qui Cœlestini vicarius (vt prædictum est) Ephesinæ synodo præfuit, ad quam cùm Ioannes Antiochenus præsul seriùs venisset, Cyrillum increpauit, ꝙ se suisq; socijs absentibus, eam iam cœperit celebrare, proptereaq; volebat eius acta rescindere. Cui Cyrillus respondit, satis ei fore consultum, si in synodum introduceretur,

Synodus iniussu Ro. pontificis non celebranda.

cereretur, ipsi autem non licere acta synodi reprobare, ita vt quæ ante ipsius Ioannis aduentum acta fuerant, firma validaque permansissent. Ergo nec vobis conuenit, patres amplissimi, Romanam Ecclesiam incusare, quòd inconsultis vobis symbolum declarauerit. Præterea cur à Romana Ecclesia conuocari deberetis, si non inscij quemadmodum iam diu symbolum celebraret ac prædicaret, non solùm ei contradicere noluistis, verumetiam longum tempus cum ipsa coniuncti fuistis? Ex quo quidem facimus coniecturam, vos ob eiusdemodi symboli declarationem haud in nos commotos fuisse, neque à nobis seiunctos. Propterea S. Maximus dicere solebat, Romanam Ecclesiam ab Orientali immeritò accusari. Cuius literæ ad Marinum scriptæ legantur. Quibus quidem Grçcè recitatis, atque à Colossensi præsule Latinè expositis, Nicolaus Græcorum interpres, habita dicendi facultate, dixit ità:

NICOL. Non bene pater reuerende interpretatus hoc dictum es, dicens, Sanctum Maximum literis mandasse, Græcos vnicum Sanctispiritus principium cognouisse. Nō enim ex his literis hic sensus elicitur, verùm Græcos filium Sancti spiritus causam neutiquàm facere, quòd vnicam filij sanctique Spiritus causam patrem nouerant.

AND. Tum præsul Colossensis: De his, inquit, suo loco dicemus, quando etiam demonstrabimus sanctum ipsum hanc intelligentiam habuisse. Porrò autem sit satis nobis, probasse, beatum Maximum putasse Romanam Ecclesiam iniustè incusari. Sed videamus & aliud dictum eius.

NICOL. Tum Nicolaus: Noueritis, inquit, patres amplissimi, dictum hoc non fuisse Maximi, sed ab alio scriptum post schisma fuisse.

AND. Tum Colossensis: De his inquit, aliàs accuratiùs agemus. Nunc autem ex his hanc habemus conclusionem, summum illū pontificem sextæ synodi tempore fuisse, vt eis scriptis cognoscitur, quandò etiam symbolū cum particula, ex filioq;, non ignorantibus vobis, Romana Ecclesia celebrabat. Nequaquàm ergo proferre debetis, id inscientibus vobis additum fuisse. Ampliùs ex septimæ synodi actis apparet, particulam ipsam tunc probatam, susceptamq; fuisse. Constat nanq; synodum ipsam nullam Nicæno Constantinopolitanoque symbolo mentionem fecisse, quemadmodùm fecerant priores: propterea quia cunctis iam fidelibus notum fuerat, vtrunq; simul pro vnico suscipiendum, ac nullam de symbolo controuersiam esse. Præterea ex Tharasij Constantinopolitani præsulis literis, in tertia eiusdem synodi sessione scriptis, apparet, sanctum spiritum ex patre per filium procedere, quod idem esse probabimus, ex filioq;. Siquidem igitur soli Tharasio id egisse licuerat, cur non Romano pontifici cum tot Occidētalium patrum Concilio licebit? Præterea vetustissimum septimæ synodi librum habemus, in quo planè Sanctum spiritum ex filioque procedere scriptum est, vt multis etiam alijs annalibus constat, argumentisq; plurimis ipsi demonstrare possemus. Sed quoniam sessione proxima octaui Concilij meministis, ideo quædam nobis ad ea priùs dicenda sunt, quç nobis tunc obiecistis. Photius nanq; Romanæ Ecclesiç inimicus acerrimus, nullam de symboli additione faciens mentionem, in Nicolaum ac Adrianum summos pontifices literis inuectus est plurimùm. Qui cùm in eos meliorem inuehendi materiam habere non potuisset, quàm ipsos præuaricatores legis, anathemateq; notatos esse probare, id tamē nequaquàm fecisset: argumento maximo est, Romanā Ecclesiā à vobis immeritò accusari. Ampliùs Romana Ecclesia, summusq; pontifex ab eodem ipso Concilio, sciente quonā modo symbolū celebrarent, & prædicarent, summoperè laudantur, ac Photius ipse pro Ignatio condemnatur. Hormisda prætereà summus pontifex, qui ante Quintum Cōcilium Iustiniani Imperatoris tempore fuerat, quasdā literas scripsit, quas Ioannes Constātinopolitanus præsul, ac cæteri Orientales eiusdem temporis præsules, ęquo animo susceperе, quanuis in eis clarissimè scriptum fuisset, sanctum Spiritum ex filioq; procedere. Cur igitur Patres amplissimi, additionem ipsam disiunctionis ac dissidij nostri causam fuisse asseueratis, nolentes, ea manente nobiscum iungi? Sed neq; verum, rationiq; consonum esse videtur, octauum illud Concilium antiquatum fuisse, cùm neq; Romanus pontifex, neq; vicarius eius in illo vltimo cōuentu, quod pauloantè octauum Conciliū nuncupastis, adfuerit. Si enim adfuisset, in eius annalibus procul dubio scriptū fuisset, quādoquidem omnia Romanorum pontificum gesta, etiam non nimis necessaria, memoriæ diligentissimè tradi solent. Prætereà, si conuentus ipse Ioannem summo pontificatu priuauerat, ac simul interdixerat, vt hçc symboli particula non ampliùs celebraretur, cur Romanus tum pontifex non idem in sua Ecclesia statuit? Cur deinde vobis cū prophanis anathemateque deuinctis consuetudo fuit? Cur deniq; tot summis pontificibus in hoc etiam, quemadmodùm pluribus alijs in rebus fecistis, nequaquam contradixistis? Ex quibus sequitur, vt vel ipse conuentus celebratus non fuerit, vel hac de re nullam prorsus fecerit memoriam. Hæc ergo particula, Ex Filioq;, patres optimi, neq; additio est, neque vnquam prohibita fuerat, sed explanatio, ac non aliena à ratione dilucidatio est, vtpote q̄ à nostræ fidei veritate, ac ipsius rei necessitate, necnon Romani pontificis facultate multorum deniq; prçsulum authoritate causam habuisset. Quam cùm vos tolerando,

In 8. Synodo generali, Sp. S. ex Filioq; procedere scriptum est.

do, ac tot annos tacendo, minimeq; contradicendo confirmasse videamini, cur nunc contra nos commouemini? Si alia ratione adducti, nostram amicitiam fugitis, eam nobis obsecro patefacite. Nanque qui Sanctum spiritum ex solo patre procedere diceret, is planè sanctorum patrum sententiæ ac veræ fidei contradiceret. Duorum enim alterum incommodum necesse esset incurrat, vt vel in diuinis personis non naturalem ordinem esse credat, aut filium sanctumq; spiritum, patris creaturas esse. In quem quidem

*Eutyches errorē Arius & *Eutychius ac Macedonius inciderunt. Quem cùm Romana Ecclesia clarè vidisset, Occidentalium patrum consilio, summaq; sapientia diuinum symbolum declarauerat. Vt autem vobis pateat, solam hác Petri sedem nostræ fidei declarandæ facultatem habere, contra quam portæ inferi, hoc est, hæreses, neutiquam præualebunt, quemadmodùm hucusq; minimè præualere potuerunt, hæc sola Græca legatur authoritas, quę inscribitur epistola super sermone de fi-

Matt. 16. c de, tametsi plures alias Græcas authoritates ad hanc rem pertinentes habeamus, præsertim beati Cyrilli thesauros, in quibus Romani pontificis facultas & dignitas plurimùm resplendet. Sed hæc hactenùs in præsentia. Silentio autem præterire nolim, Romanam Ecclesiam, cuius humeris incumbit veritatē reddere clariorem, hác quoq; veritatem, Ex Filioq;, necessariò suscepisse. Quæ quidem si non implicitè vel explicitè suscepta fuerit, seruari poterit nemo. Si quidē igitur, patres optimi, orationi nostræ velitis (vt par est) acquiescere, nō alia re opus fuerit, nisi vt clausis ac postpositis libris, oēs Veritatem

IVL. Car. AGATH. amplectamur, ac in Dei Ecclesia coniungamur. §Quoniam, reuerendi patres, Agathonis literis vehementer inniti videmini, idcirco nonnulla proferre velim, quę Colossensis responsionem confirment, ac ipsam clariorem reddant. Sed priùs hæ literæ per-

Ioan. 21. c legantur. Si veritatem (inquit) silentio prætero-

Luc. 22. d ribo, quam verbis his, Pasce oues meas, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, iussus sum præstare volentibus: quando nobis necesse est Christianos ea docere, quæ ad veram fidem pertineant. & infrà, tota catholica Christianorum, generaliaq; cōcilia, eius, hoc est, Romani pontificis doctrinam fideliter amplexata, necnon sancti omnes doctores ipsius Ecclesiæ lumina, eiusdem doctrinā sequentes, & reliqua. Cùm ergo quippiā agitur de fide, necesse est Romano pontifici ambigua declarare, eademq; prædicare: synodis verò totiq; Ecclesiæ doctrinā eius suscipere: quēadmodùm ex his ipsis Agathonis literis habemus, quas sexta synodus suscepisse videt. Sed hæc hactenùs. Et si lubet, surgamus, cumq; vobis visum fuerit, sessionem aliā celebremus. Tū sancta synodus iussit, vt ad primā diē mensis Nouēbris sessio fieret.

DIE SABBATI, PRIMA mensis Nouembris, octaua sessio Ferrariæ.

BESSAR. ORationem vestram, patres amplissimi, æquo animo audiuimus, cui modò nos responsuros, oportet etiam vos mutua beneuolentia auscultetis, ita vt dictio nostra mutuo habeatur amore: nosterque sensus sic explicetur, vt ad sanctam ecclesiarum vnionem omnes adspicere videamur, agentes ea, quæ oporteat agere: refellentes verò, quæ ad ipsum nostrum finem pertinere non videantur, vt non ipsis magis indulgere, quàm vniuersalis Ecclesiæ commodo velle consulere censeamur. Ipsi quidem vobis promittimus non vllum verbum proferre, vel patienter auscultare, quod inhonestum esset, vel simultatem inter nos aliquam posset parere, credentes idem vos velle, idemque sentire. Sed dum hæc agimus, attendite obsecro. Sermonem nostrum, patres amplissimi, partes in quatuor diuisistis, ac nonnullas rationes pro parte qualibet attulistis, quibus creditis nos innixos, eiusmodi sententiam habuisse. Vndè posteà euenit, vt nobis cōtradicere cupientes, ea demonstrare aggressi fueritis, quæ neutiquàm ad rem attinere viderentur. Initio nanq; conclusiones quatuor ostendere promisistis. Primò, Ex Filioq;, particulam, non additionem, verùm declarationem, ac symboli dilucidationem esse. Secundò, Romanam Ecclesiam facultatem habere declarationes eiusmodi faciendi. Tertiò, particulam ipsam ex Ecclesiæ doctorum sententia veram esse. Postremò, cognita huiusmodi veritate, Christicolas omnes ipsam suscipere, prorsusq; consectari debere. Porrò autem longa oratione de duabus primis partibus per vos habita, de alijs duabus sessione pręterita verba facere promisistis. Rursùs ad secundam redeuntes partem, de ea dixistis plurimùm, quinimmò vestra tota ferè oratio in ipsa versata fuerat, vt scilicet probaretis, Romanæ Ecclesię licere obscura declarare, ac eiusmodi declarationem diuino symbolo addere, quæ cùm modestissimè ageretis, a nemine nostrum interpellari fuistis. Ad extremum autem protulistis, & si valdè conueniens esset, reliquas duas partes ostēdere: nobis tamen volentes facere gratum, nolle quicquam de eis proferre, pro quo quidem vestro in nos officio vobis magnas agimus gratias, licèt in eo non minùs vobisipsis, q̃ nobis satisfeceritis, quòd de omnibus partibus latè disseruistis. Nos autem non omnē vestram orationem forsan ad rem pertinere, breuibus amiceque vobis demonstrare promittimus, ab extrema parte sermonis vestri sumentes exordiū, de qua profectò plurimum dixistis, tametsi pauloantè de ea nihil proferre promittebatis. Porrò etiam ipsi concedimus veritatem, commune bonum

atque

atque omnibus mortalibus conducibile esse, ità vt qui mentis sit compos, contra ipsam quicquam agere proferreve minimè debeat, sed modis omnibus eam inuestigare, ac inuentam sectari, præque oculis semper habere. Nõ ergò nos laborare oportet, vt quę omnibus sunt notissima, ea tractemus ac demõstremus. Veritas enim simplex existit, ac non multis indiget argumentis. parte igitur ipsa postposita, ad primam simul & tertiam veniamus. De quibus profectò multa dixistis, etsi de tertia parte (vt pauloantè dictum est) nil velle dicere videbamini. Sed neque de ipsis nunc agere nobis opus esse videtur: verùm cum ipsius dogmatis veritatem, de qua præcipuè agimus, velimus inquirere, an sanctus spiritus ex filioque procedat, tunc de eisdẽ duabus partibus diffusiùs dissceremus. Reliquum igitur est, vt ad secundam tantùmmodo partem in præsentia respõdeamus, an Romanæ Ecclesiæ liceat declarare, ac eiusmodi declarationes in symbolo celebrare. Nequaquã enim posse fieri credimus, simul de omnibus his partibus disputare, ac simul in omnibus conuenire: verùm ab vna in aliã venire, ac sic de omnibus, agere, necesse nobis videtur. Oportet autem ab ea parte incipere, quæ prior cæteris secundum naturam existit. Nam nisi probare poteritis, Romanã ecclesiam addendi facultatem habere, quid obsecro vobis proderit demõstrasse, sanctũ Spiritum ex filioque procedere, veram declarationem esse: nil prorsus, propterea quod licèt id clarissimè ostendatis, ipsi tamen vobis respondebimus, tametsi verum sit, symbolo tamen apponi nefas esse, quandò etiàm multa alia vera sunt, quorum nullam factam ad symbolum fuisse videmus accessionem. Tota igitur nostra controuersia, in secunda parte consistit propterea de ipsa nostrã orationem præcipuè habebimus: in primis leuiter perstringentes, quæ fuerant à vobis prolata, vt his quę perperàm dicta fuerint, in aliud tempus dilatis, de eis tãtùm in pręsentia disseramus, quæ nobis videantur ad propositum pertinere. Dignum autem admiratione non fuerit, si ad vestram prolixam orationem longa vtamur responsione, in hoc præsertim initio: nam in posterum erit necesse breuibus agamus, interrogando mutuoque respondendo, quousque ad conclusionem aliquam peruenerimus. Pro viribus tamen in præsentia quoque breuitati studebimus. Sat esset profectò (vt pauloantè dictum est) de secunda tantùm quæstione disserere, de qua præcipuè agitur. verùm vt nostra oratio vberior habeatur, omissis superfluis, de prima etiam nonnulla perstringemus, quæ non aliena à proposito videantur. Magno igitur vos affecti desiderio, particulam Ex Filioq; demonstrare diuini symboli declarationẽ esse, quod quidem sermonis vestri primum caput fuisse diximus, quodam syllogismo fuistis vsi: de cuius secunda propositione, argumentisque vestris eam (vt creditis) confirmantibus, nobis in præsentia disputandum nõ est. Rationibus verò, quas ad primam eiusdem syllogismi propositionem probandam attulistis, quòd ad rem spectare videntur, breuibus respondebimus. Quam quidem propositionem in primis quodam syllogismo confirmasse putatis, deinde cæterorum generalium Conciliorum exemplo, quippe quæ nonnulla obscura symboli verba explanauerant ac declarauerant: postremò, ex quodã patris Ephesij sermone. Ad syllogismum igitur ipsum veniamus, cui dum respondeo, rogo attendite. Omnis additio è rebus, dicitis, extraneis fit, declaratio verò ab intimis: ex quibus nullam declarationem, additionem esse infertis. Quæ quidem prima propositio simpliciter concedatur, licèt eam, quo ad nostrã materiam spectet, inficiari verè possimus. Secundam verò communiter veram esse negamus: fieri nanq; potest, vt aliqua declaratio ab intrinsecis ac intimis fiat: omnis autem minimè. Immò declaratio forsan quæque, præsertim hæc de qua agimus, quæ theologica est, ad extraneum quadam ratione refertur, ac ab ipso dependet, quod primæ maiorisque propositionis rationem habet, ità vt maior ipsa vestri syllogismi propositio ab illa contineatur, ac ab ea secundum locũ obtineat, quæq; potiùs contineri, quam continere credatur. Exempli causa, sanctum spiritum ex parte procedere cõmuniter proferre solemus: quæ quidem oratio ex verbis intrinsecas res significantibus constat. volẽtes autem eũdem probare spiritum ex filioque procedere, hanc orationem extraneam sumitis, patris omnia, filij esse: ex qua deinde hanc infertis cõclusionem, spiritũ ipsum ex filioque procedere: quam, declarationem appellare soletis. Cuius quidem cõclusionis secunda propositio extrinsecùs à sua priori depẽdet: quæ (vt pauloantè protulimus) ab extraneo vim habere videtur. Non igitur verum communiter est, quamuis declarationem ex verbis res intimas significantibus, semper fieri. Nam etsi nonnulla pars declarationis ab intrinsecis fit, maiori tamen ex parte ab intrinsecis constituitur: quod ab axiomate, hoc est, pronunciato, vel (vt dialectici dicunt) dignitate, aut saltem ab aliqua extranea dictione dependet. Qui ergo sanctum spiritum ex filioque procedere dicit, is symbolum forsan declarat, eidem nihilominùs quicquam dubio procul videtur apponere. Talis igitur declaratio, additio est. Pręterea verbum, Ex Filioq; augmẽto vel rei auctæ diuersa ratione simile est. Nam augmentatio (vt Aristoteles inquit) ita fit ab extraneo, vt id simile esse oporteat. Nam vt vestro vtar exemplo, tametsi nutrimentum extraneum sit, id tamẽ simile esse necesse est.

Quoduis enim, quod alitur, à suo simili nutritur. Ergò cùm additio duas habeat in sese rationes, alteram quidem vt ab extrinsecis, alteram verò vt ex similibus fiat: additio, Ex Filioq;, vtranq; rationem habere videtur. Intrinseca nanque similisq; iuxta vos est, ꝙ rem eandem significat. Extrinseca verò atq; dissimilis, tum ꝙ dicto extranea atque dissimilis est: tum etiam ꝙ extrinsecùs & dignitate quadam probatur, ac ab ipsa (vt est supradictũ) depẽdet. Cùm igitur, Ex Filioq;, additio sit, & additiones fieri, cõstet vetitum esse: sequitur, particulam ipsam, prohibitam esse, quãuis forsan declaratio sit. Sed de syllogismo hactenùs. Porrò autem reliquis argumentis, quibus eandem ipsam primã propositionem confirmastis, perpetua oratione responderemus, nisi eisdem ipsis ad secundã partem probandam vsi fueritis. Ne igitur eadem bis repetamus, ad eam nunc veniamus, simulq; vestras ipsas rationes soluamus. Quã quidem secundam partem, scilicet fas esse, symbolo declarationes apponere, quatuor rationibus probasse videmini. Primò, cunctarum synodorum exemplo, quæ nostram fidem declarauerãt, quibusdam deindè pronunciationibus à symbolo differentibus. Tertiò, principiorum sciẽtiarum exemplo, quæ quidem principia videntur in sese ea omnia potestate includere, quæ in eisdem tractantur scientijs. Postremò, ꝙ quoniam vna eademq; dignitate semper Ecclesiã fulgere necesse est, idcirco eandem facultatem ecclesiã ipsam semper habere oporteat. Hæc vos. Ipsi autem credimus, patres amplissimi, nunquàm licuisse, neq; fore vt liceat, vt diuersum dogma intrinsecis verisque rationibus declaretur. Quæ verò à nostræ fidei principijs cõtinentur, ea solùm lucidiora reddere, nobis fas esse. Nam maioribus nostris non solùm declarandi, verumetiam declarationes suas diuino symbolo addendi, summa facultas fuisse creditur. Quæ deinde vetita fuerant, ne cui symbolo quicquam addere liceret: declarãdi tamen potestas in Dei Ecclesia permanserat, semperq; manebit. Nã duo illa prima generalia Concilia, maxima dignitate facultateque prædita fuerant. Posteà verò, quoniam nonnulli impij symbolum sæpè mutuando, peruersaque dogmata non sine maxima Christicolarum pernicie ingerendo, ea facultate abutebantur: idcircò tertia synodus videns facultatem eiusmodi perniciei potius, quàm commodo mortalibus esse foreque, ita symbolũ obsignauit, vt nemo ei quicquam addere posset, ꝙ ex eo nullum prorsus incommodum Christianis accideret. Quonã, obsecro, pacto id ipsis contingere poterit, cùm eadem ipsa profiteãtur, quæ diui patres docuerãt? Aut quis Christianus, qui compos mentis fuerit, ipsorum patrum decreta imperfectionis incusauerit? Contrà ex facultate mutãdi symboli, pernicies magna profectò consequeretur, data quandoq; mutandorum verborum occasione. An autem tertia synodus interdixerit, literis multis, præsertim B. Cyrilli ad Acacium Meliti- nen. præsulẽ scriptis, apparet. Sancta (inquit) synodus Ephesi celebrata, necessariò prouidit, vt alia fidei expositio Dei ecclesijs neutiquàm ingereretur: præter eã, quam beatissimi patres nostri sancto afflatu spiritu definierant. In quibus quidem literis multa notatu digna videntur. Sed tria tantùm (si lubet) perpendamus. Primum, tertiam synodũ primam inhibuisse, quod verbum, Prouidit, significat. Deinde verbum, Necessario. Postremum, aliam fidei expositionem fuisset vetitam. Præterea memoria dignum est, ab vniuersali Ecclesia interdictum fuisse, quod hæc verba significant, vt Dei ecclesijs non ingereretur. Quæ omnia, patres amplissimi, consideremus oportet, præsertim quod ex primo sequi videtur. Constat enim, tertiã synodum primùm quippiam vetuisse, duas verò priores iãpridem interdixisse, ne quis contraria dogmata proderet. Ergo sequitur, synodum ipsam aliud ab eo, quod iam vetitum fuerat, prohibuisse. Quod ipsi credimus esse, ne verborum mutatio vel additio symbolo fieret. Quod quidem decretum ab vniuersali ecclesia (vt suprà dictum est) factum fuerat: quippe quę, nõ quid hic vel ille profiteretur, sed ne, quod communiter in ecclesijs celebraretur, & in quo baptizaremur, mutaretur, curauit. Et nõ solùm alijs, verumetiam sibijpsi interdixit. Quod planè patet ex eo, ꝙ verbum, Deiparam, diuino symbolo noluerit addere. Nam etsi in ipso includeretur, ac valde necessarium esset, vt eidem apponeretur, tamẽ posterioribus exẽplo se voluit esse, suum decretum re ipsa confirmando: quanuis (vt prædictum est) propter impij Nestorij dogmata, magna necessitas vrgeret, vt symbolo nomẽ illud apponeretur, cùm præsertim ab eo potentia contineretur. Nam hæc, filium esse consubstantialem patri, ac ipsum de cęlis descendisse, & incarnatum de spiritu sancto ex Maria Virgine fuisse, Deum ipsum ex sancta Virgine natũ esse significãt. Ergo nomẽ hoc, Dei Genitrix, etsi symboli declaratio esse poterat, haud tñ additum fuerat. Sed quispiam forsan diceret, id ideo additum nõ fuisse, ꝙ à symbolo clarè contineretur. At alia quoque complura fuerant, quæ quanuis à symbolo non tã clarè continerentur, ea tamen posteaquàm declarata fuerant, synodi symbolo neutiquam addiderunt. Nam neque filij Dei cum assumpta natura nostra secundũ hypostasin vnionem, de qua tertium generale Concilium, neque Dominum nostrum Iesum Christum duas post ipsam vnionem naturas inconfusas seruasse, de quo quartũ: neque duas voluntates operationesque duas habuisse, de quo sextum tractauerat, diuino symbolo addidère,

S. Cyrill9.

Summa tertium Conciliorum Generaliũ.

dicit, q̃d non liceat declarationes addere symbolo.

didère, quanuis ea omnia diuinæ scripturæ pluribus in locis non clarè scripta fuerint. Neque igitur, quæ non à symbolo manifestè continentur, eidem addita fuisse videntur, neque quæ clariora essent, tertia synodus ipsi symbolo apposuerat. Nulla ergo ratione quicquam licet apponere symbolo, quod quidem cætera post tertium Concilia generalia summa cum veneratione seruauerunt. Si qua tamen vobis ambiguitas in septimi Concilij libro videtur esse, eam suo loco diffusiùs declarabimus, & ipsum Cōcilium cętera fuisse sequutū probabimus. Quod tantùm abfuit vt symbolo quicquam apponeret, vt cùm cętera Cōcilia declarationes suas, cum his quæ declarabant, conuenienter solerent conscribere, eaque simul cum declarationibus memoriæ tradere, ipsi soli conuenientius visum fuerit, intacta primitiua scriptura, suas eiusmodi declarationes literis separatim mandare. Licèt nonnulli doctores, præsertim hi, quibus ante tertium Concilium declarandi facultas fuerat, quadam adducti necessitate, diuersa ratione suis declarationibus vsi fuerint, cùm præsertim nondum fuerit interdictū. Hoc autem Pauli dictū, Si quis vobis aliud præterq̃ quod tradidi vobis, euāgelizatus fuerit, anathema sit, (Gal.1.b) neq; contra Maiores nostros, neque prorsus in nos facere videtur, quandoquidem Paulus aliam fidem tradi vetuerat, maiores verò nostri fidem diuersam nequaquam docuerant. Qui quidem Pauli sermo in omnes, qui declarandi facultatem habent, vel in posterum habere crediderint, verus est. Propositū autē nostrum partim simile, partim dissimile videtur esse, pro ea interdicendi necessitate, quam tum fuisse probauimus. Quòd autem dicitis, beatū Gregoriū sanctorum primi generalis Concilij patrum fidei, nil voluisse vel potuisse præferre, nō nil tamē de sancto spiritu declarasse, quod sibi dictū obscurè fuisse videretur, vobis respondemus, eum non aliā fidem exposuisse, quanuis declarandi facultatem haberet, ꝙ in ea synodo esset, quā constat ante prohibitionem fuisse. His igitur authoritatibus, quæ ante tertiam synodū proditæ fuerant, nequaquam potestis inniti. (q[d] nulla synodus addiderit.) Si qua verò synodus post ipsam, symbolo dictionem vel syllabam aliquam addiderat, id obsecro nobis ostendite. Quod si profectò nobis probabitis, absque vlla controuersia in vestram sententiam ibimus. Sed id certè nunquàm probare poteritis. Cuncta enim ipsarum synodorum acta, meridiana luce sunt clariora: posteriorumque patrum sententiæ, actis ipsis quammaximè consonæ videntur: quippe qui quanuis abstrusa quamplurima dicta necessariò declarauerint, nil tamen prorsus diuino symbolo apposuerāt, sed rectā rationem inuenerāt, qua quæ opus essent, benè conficerent, simulq; maiorū suorum religionem intacto sacro symbolo, sed verba tantùm eis ambigua exponentes, summa cum veneratione seruarent. Ex quo quidem nullum vnquam Christianis incōmodum accidere poterit, quod ipsi valdè timere videmini. Vna igitur ac eadē ratione maiores nostri fidem dilucidātes, magno Christianis commodo fuerunt, & symbolum nō tangētes, maiorum suorum terminos minimè transgressi videntur esse. Quod autem idem magnus in theologia Gregorius literis (D.Greg. Theol.) mandauit, nullam syllabarum dictionúmve rationem habere, id planè nihil ad propositum pertinet. Ipse enim de dictionibus illis loquutus est, quæ rem vnā significent, queq; de vno eodemq; subiecto prædicentur quēadmodùm sunt hypostases, psonę, proprietates, de quibus is loquebatur, quæ quidem rem vnā ita significant, vt bis duo, sunt quatuor: necnon vt vestis, pallium & indumentum: quod à nostro proposito alienum esse videtur. Alia est enim patris persona, alia verò filij: ita vt spiritū ex parte procedere, aut ex parte filioq;, diuersa prorsus significent: vt suo loco diffusiùs disputabimus, cùm interrogando mutuoque respondendo, breuibus agemus. Nunc ad aliud argumentum vestrum veniemus, quod ex symbolo diuersis Christianorum linguis, idem tamen significantibus prolato, sumitis: asserētes, nobis de dictionibus illis curæ nō esse debere, quæ rē vnam significent. De quo quidem argumento, etsi paulò antè, cùm de prima parte ageremus, mentionem aliquam fecimus, nunc tamen pleniùs dicimus illud, sanctum spiritum ex patre filioque procedere, non solùm dictiones diuersas esse, verumetiam res diuersas significare. Nam vnaquæque oratio vnum habet significatum. Spiritum autē ex parte procedere, oratio vna est: ex patre verò, filioque, duæ: quæ licèt vna tantùm dicatur coniunctione, duas tamen orationes negatiuè contrarias continet: alteram quidē vestra nostraq; sententia falsam, alteram verò (vt nostra fert opinio) veram. Vocibus ergo diuersis eandem vel diuersas res significare, non est idem. Si nanque nos Græco, vos autem Latino sermone protulerimus, bona dies, ob id profectò nequaquam dissentiremus: rem enim vnam significaremus: proptereaq; cōiuncti essemus, quemadmodùm ante additionem huiusmodi fuimus. Nunc verò nō solùm à vobis Romanis differamus necesse est, verumetiam ab ipsis nostris hominibus longè dissentiremus, si tale peccatum committerent. Sed ponamus orationem ipsam rem vnā significare, haud tamen propterea non interdicto tenemini, quo quidem omnis additio vetita est. Præterea cuiusuis scientiæ, dicitis, principia, ea omnia, continent, quæ in ipsis scientijs tractantur. Et quoniā fides nostra, sciētia theologica est, eius idcirco principijs dogma vestrū verū esse probare potestis: Quod quidē nobis

nobis si probaueritis, gratias vobis agemus, ipsum tamen propterea fidei nostræ principijs forsan nequaquam addiderim, cùm inconueniens sit quicquam principijs addere, nostris præsertim, propter tertij Concilij interdictum. Principium enim, & ea, quæ post principium sunt, in multis, immò forsan in omnibus, inter se differunt: quandoquidem illud commune est, hæc verò particularia: necnon ex illo solent fieri demonstrationes, hæc autem demonstrantur: Illud denique prima syllogismi propositio est, hæc verò conclusiones. Quonam igitur pacto commune fiet particulare? vel demonstrationis principium, conclusio demonstratumque fiet? Necesse est igitur posteriora à principijs suis contineantur, non autem ipsis addantur, præsertim si, quod interdictum, vt in re, de qua agimus, intercesserit: tunc enim nulla prorsus fieri posset additio. Vndè euenit, vt tametsi complura vera sint in theologia, eius tamē principijs ea nequaquam addita fuerint. Cuncta nanq; diuina dogmata ex sacræ scripturæ fonte hauriuntur, quæ fidei nostræ principium ac magnum fundamentum existit: cui quidem nil hucusque prorsus est additum, neque vnquàm à nobis dum liberi erimus, neque ab alijs Christianis, vt credimus, addetur. Siquidem igitur diuinum symbolū in Dei ecclesia principium esse censemus, nil ei prorsus addendum est. Ipsam autē Ecclesiā, vnā eandemq; semper esse, ac vna eademq; facultate præditam esse debere concedimus: ita tamen, vt sanctorum patrum decreta seruet, ipsaq; pro diuinis vocibus reputet. Synodi nanque diuersæ, rationibus diuersis adductæ, varijs tēporibus celebratæ fuere: quę quidē ad vnum eundemq; finem, hoc est, ad hominum salutem tendentes, diuersas res pro temporum conditione tractárunt, ac de dissimilibus rebus leges dissimiles promulgárunt. Leges igitur ipsas posteriores synodi seruare, quæque ab illis necessariò definita fuerāt, neutiquā præterire debēt. Sic enim magis vnā ac eandem facultatem Ecclesia semper habebit: sin minùs, ipsa seipsam destrueret, sponteque sua corrueret. Quod quidem igitur à Maioribus nostris prohibitum fuerit, id posteriores cauere debent. Contrà, quia illi non interdixerant, ne cui liceret expositiones suas extra primitiuam scripturam reponere, idcirco sacrā scripturam ita nos exponere possumus, quemadmodum ipsam Agathon, Cyrillus, Sophronius, multiq; alij explanauerant: quippe qui, quæ sibi clariora reddere licebat, priuatis ea commentarijs explicauerant. Porrò autem nobis curandum non est, quid quisq; eorum dixerit aut scripserit, cùm præsertim ipsorum sensus perfectus fuisse credatur. Cuiuis ergo communia dogmata seruanti, licet suam, vt sentit, fidem exponere; de cōmuni autē dogmate, diuinóve symbolo ferre legem, fasq; esse nemini credimus. Qua quidem ratione B. Agathon multique præsules, ac alij minore dignitate prędit doctores, populos fidem docuerunt, quod minimè nobis videtur obstare. Sed hęc hactenùs. Quemadmodùm autem vos, patres amplissimi, de eisdem rebus bis disseruistis, & si de ipsis ab initio luculentam orationem habueritis: ita nos etiā de quibus multa modò fecimus verba, ea paucis repetere volumus, tum quòd in superiore sermone nostro potentia concluduntur, tum etiam quòd tempus angustum est. Tota vestra oratio, Patres amplissimi, in decem vel plures partes distribui potest: quas ipsi repetentes, ac ea prætereuntes silentio, quæ ad propositum nequaquā spectare videtur, tantùm decem ipsis partibus quam breuissimè respondebimus. Initiò admirati fuistis, quod symbolū Nicęnum recitauerimus. Ipsi verò vobis iterum respondemus, id ideo recitatum à nobis fuisse, vt vobis ostenderemus, pro duarū illarum primarum synodorum amplitudine, in tertia synodo in primis citatum, ac ipsarum duarum synodorū symbola pro vno tantum suscepta fuisse, ipsamque tertiam synodum simul interdixisse, ne cui liceret in posterum ei quicquam apponere.

IVL. Car. ¶ Creditisne, primæ secundæque synodi symbola, in tertia recitata fuisse?

[illegible]AR. ¶ Secūdum symbolum lectum fuisse non diximus, sed ipsum à primo potentia contineri, vt fortissimis argumentis suprà probauimus.

BESS. ¶ Deinde prohibitionē ad fidem tantùm, non autem ad dictiones vel syllabas referri debere dixistis: ad quod quidem, omnium synodorum decretis ac definitionibus innitentes, oratione longa respōdere possemus, in quibus planè decretis, de symbolo ac interdicto particularis mentio fit. Verùm res ipsa nobis ipsarum synodorum sensum clarissimè patefacit, quippe quæ, quanuis sæpissimè aliqua cogerentur necessitate, nil tamen prorsus diuino symbolo voluerant addere. Sed hactenùs de secunda parte. Nam in tertia de scientiatum principijs mentionem fecistis, quibus etiam ipsi respondemus, id duplici ratione verum nō esse, quod ex ipsis principijs ostendere volebatis. Altera quidem, quòd omnibus principijs à natura cōcessum est, vt quatenùs alicuius sciētiæ principia sunt, in eadem fieri conclusiones non possint. Altera verò, quod vsu euenit, vt ipsis theologiæ principijs, in quibus versamur, nullus post tertiam synodū doctor quicquā addiderit: quanuis ea, quę declarauerant, ab eisdem continerentur principijs.

AND. Bene esset, Patres amplissimi, vt nostras orationes scriptas haberetis. Sic enim seruato earū ordine, meliùs ipsis respōderetis.

BESS. Nos ordinem vestrarum orationum seruare putamus, ea tamen disponendarū orationis

tionis partium facultate, qua vos in disserendo vsi fuistis.

ANDR. Id sane fieri potest: at tertium vel quartū nominare locum, longè aliter quàm à nobis prolatum fuerat, non licet.

BES. Nullum equidem orationis vestrę locum priuatim citaui, sed tertiò vel quartò simpliciter protuli.

AND. Sic esto.

BES. Vndè ergò digressi fuimus, redeamus. Conclusiones non paucas à sanctis patribus ex fidei nostræ principijs demonstratas fuisse, dicebamus: quas hę principijs ipsis, aut sacræ scripturæ noluerant addere. Nam illud, CONSVBSTANTIALEM PATRI, AC IN SPIRITVM SANCTVM DOMINVM ET VIVIFICANTEM, multaq; alia, quæ quãuis paruæ sint dictiones, atq; à sacra scriptura contentæ, principijs tamen nequaquàm appositæ fuerant. Aut igitur hæc etiam scripturæ sacræ sunt apponenda, aut symbolo prorsus addendum. Quod quidem ipsorum sanctorum patrum sententia, eadem præditum est authoritate, qua sacra fulget scriptura. Omnium autem synodorum acta post tertiam, ad ipsam tertiam, vt rectam normam, referri debere, non imus inficias: non ita tamen, quemadmodùm dicitis, vt ipsius acta, cæterarum sint expositiones. Nanq; quo pacto fieri posset, vt posteriora prioribus explanentur, cum eius oppositum verum sit? Siquidem igitur posteriores doctores, præsertim B. Cyrillus, qui Romani pontificis vicarius tertiæ synodo præfuit, necnon post ipsum B. Agathon, eius synodi acta posteritati clariora reddiderant, sequitur, vt ij, eorundē actorum expositores meritò appellandi sint. Quid enim ipsorū literis clarius? Scitu prætereà dignum est, vt non solùm posteriorum Doctorum verba, ad eiusdem tertiæ synodi dicta, verumetiam eorundem sensum ad ipsius intelligētiam referri oporteat, ità vt quæ mente ipsa synodus interdixerat, eadem etiā cæteræ prohibuisse putentur. Mens autem ipsi fuerat, syllabarum etiam accessioné vetare, vt is B. Cyrillus suis literis declarauit. Necessariò (inquit) synodus interdictum hoc fecerat; ergo cæteras etiam synodos ad eundem finem adspicientes interdixisse credendum, vt re ipsa demonstrasse videntur: quippe quæ quicquam addere symbolo noluissent, ac simul interdixissent, ne cui liceret, cùm non sine magna Christianorum pernicie fieri posset, alia cōponere symbola. Quòd autem creditis, hoc sancti Cyrilli dictum, NON TOLERABIMVS VT AB ALIQVO FIDES MVTETVR, & reliqua, nequaquam significare, ne cui liceret symbolo quicquam apponere, sessione sequenti vobis respondebimus, in qua etiam perorabimus: ad illud enim nostra festinat oratio, vt breuibus interrogationibus ac responsionibus agere incipiamus. Mihi autem est, vt conuēnimus, cū vno ex his amplissimis patribus disserendū.

Sed hæc hactenùs. Ad sequentem verò sessionem, fauente Deo, accingamur. Tum sancta synodus iussit, vt ad diem sequentis martis sessio prorogaretur. quo decreto, sessio dimissa fuit.

Die Martis 4. Nouembris, nona sessio Ferrariæ.

Bess. MAiori ex parte, præstantissimi patres, orationi vestræ pro viribus respondisse credimus. Ob temporis autem breuitatem, nonnulla penitùs prætermisimus, nonnulla verò paucis tetigimus, quibus nunc breuì respondere intendimus. Quę quidem sunt hæc, si benè memoria tenemus. Primū, fidem mutare, vt B. Cyrillus inquit, aliud quiddam significare, quàm quippiam declarare. Alterum, interdictum post decreta factum fuisse. Tertium, beatum Agathonem eas dictiones prohibuisse, quæ res à fide diuersas significarent. Quartum; eundē ipsum diuinum hominem, dum suam fidem exponeret, symbolo quædam addidisse, quædam verò ab eodem abstulisse. Quintum, minimè fuisse necessarium, vt verbum, DEIPARA, ipsi symbolo adderetur. Postremò, sanctam Romanam ecclesiā sanctorum vocibus motam, magnaq; necessitate coactam, additionem eiusmodi suo iure fecisse. Ad quæ quidem (quemadmodùm diximus) paucis respondebimus, ne tempus frustrà conteramus: quemadmodùm sessionibus superioribus nobis accidit, cùm presertim longas orationes habere, neq; conueniens sit, neque (vt mihi videtur) ad propositum pertinens. Hoc enim pacto nunquàm ad conclusionem poterimus peruenire: breuibus igitur (vt lubet) agamus. Partem primam, patres amplissimi, falsam esse cēsemus. Is enim Cyrillus inquit, Nequaquàm tolerabimus & reliqua: quod deinde re ipsa declarasse videtur, quippe qui nil prorsus apponens symbolo, eiusdem verba non pauca explanauerit. De interdictis autem post definitiones editis, quæ quidem pars altera fuerat, is ipse Cyrillus inquit: Neque quicquam definitionibus licet addere, si sint declarationes, q̀ ad declarationem nulla fieri debet accessio. Id igitur nobis non obstat: nanq; tertiæ synodi patres oratione perpetua de singulis symboli partibus mentionem fecere. Sed hæc & alia ad propositū pertinētia, suo loco forsan diffusiùs perscrutabimur. Nūc ad tertiam partem veniamus, in qua beati Agathonis fuisse sententiam dicebatis, vt fides verbis, nedum intelligentia seruari deberet, cùm ipsi firmiter teneamus, quoduis genus additionis ab ipso fuisse vetitum, vt ex verbis eius percipitur. Summo studio (inquit) incumbentes, vt nil prorsus eorum, hoc est, decretorū, minuatur aut mutetur, aut quicquā ipsis addatur, verùm omnia in verbis atq; intelligētia eadem permaneant. S.Cyrill.

neant. Si quidem igitur sanctus is indicauerat, à verborum additione, sensusq; maiorũ nostrorum mutatione cauendum esse, patet quod nos sentimus, id eius sententiæ magis conuenire. Et si (quemadmodùm suprà diximus) nihil ad propositum attinet, si in exponenda sua religione symbolo quicquam addiderit, vel ab eodẽ ademerit: propriam enim expositionem cuiusq; nũquã Ecclesia vetuit, neq; vetabit, ne quisque videlicet doctor, quid sentiat de fide, proferre, literisve mãdare valeat: communem verò doctrinam tradi, vel iam traditæ syllabam aliquam à quoquam mutari posse, prohibuit: propterea que sanctus ipse doctor verbo, MVTATVR, vsus fuerat. Cuiuis igitur cõmunia dogmata colenti, sua licet, vt nouit, exponere. Sed de tertia simul & quarta parte hactenùs. Porrò autem cur quintã protuleritis partẽ, ipsi non videmus, Si nanque verbũ DEIPARA, necessarium non fuisset, nullam prorsus de eo mẽtionem fieri, ac in actis synodi scribi oportuisset: sin autem conueniens (vt creditur) ac dignum fuerat declaratione, cùm symbolo non fuerit additum, patet argumentum nostrum verum esse. An autem Romana Ecclesia sanctorũ vocibus mota fuerit, néne, in posterum Deo fauente considerabimus. An verò vrgente necessitate symbolo potuerit addere, credimus, ipsam quauis necessitate cogente id minimè facere debuisse. Nõ enim necessitas vos excusat, cùm in decretis ipsis scriptum non sit, vrgente necessitate id fieri posse. Sed de huiusmodi necessitate suo loco forsan agemus. De potestate verò Romanæ Ecclesiæ plurimùm diceremus, nisi aliud ageremus. Non enim inscij sumus, q̃ sit ipsius facultas ac prærogatiua. Sciatis tamen, velimus, addendi symbolo facultatem non solùm Romanæ, verumetiã vniuersali Ecclesiæ, generalique synodo interdictam fuisse. Si quidem igitur Romana Ecclesia quauis facultate prædita sit, vniuersali tamen Ecclesia, quam generalis synodus præ se fert, inferior est: si eiuscemodi facultatem ab vniuersali Ecclesia tollimus, multò magis ipsam à Romana Ecclesia tollendam putamus: tollimus inquam, nõ nostra authoritate, verùm maiorum nostrorum decretis. Sed hæc hactenùs. Quæ quidem non idcirco protulimus, q̃ nobis omnia viderentur ad propositum attinere, verùm vt vestræ orationi omni ex parte responderemus. Si lubet ergò, ad rem ipsam paucis veniamus, quidque maiores nostri hac in re senserint, exactè cõsideremus. Nos enim credimus, in vniuersũ ipsos interdixisse, ità vt ne syllabam quidem vnam symbolo liceat addere, vt ex eorũdem actis (quemadmodùm sæpissimè dictum est) clarissimè cõstat. Vt igitur breuibus agamus, ex vobis quærimus, an sanctorum patrum interdictum ad symbolum, vel ad aliud referatur. Hæc Bessarion vir præstantissimus.

Vide infrà decretũ huius synodi de potestate sedis Apostolicæ &c.

AND. Andreas autem Colossensis præsul volẽs respondere, longum de spiritussancti processione sermonem habuit. Cui cùm ad propositum Græcis spectare non videretur, aures præbere, nedum ipsum literis mandare, noluerant, quemadmodùm de multis alijs superuacaneis verbis facere solebant. Sancta verò synodus iussit, vt sessio solueretur, & ad diem proximi sabbati conueniret.

Die sabbati Octaua Nouembris, decima sessio Ferrariæ.

IOAN. Beatissimi patris iussu, Patres ampliss. vestris orationibus respondebimus, ab his tribus exordientes, quæ in prooemij speciem protulistis. Non est nobis (dicitis) disputandum, vt videamur vicisse, verùm vt veritatẽ inueniamus, ac ipsam in lucem proferamus. Quam quidem vestram opinionem probamus atque suscipimus, ac vt veritatem ipsam assequamur, vehementer incumbimus, beati Hieronymi sententiæ innitẽtes: [Nunquàm errat, inquit, q̃ sequitur veritatem, pſertim fidei nostræ, quæ mortales locorũ distãtia & lingua moribusq; plurimùm inter se differentes, componit & congregat, vt simul conueniãt:] vt magnus etiã Dionysius in de diuinis nominibus lib. testatur. [Hæc ratio (inquit) est simplex, & existens existẽtis veritas, circa quã, sicut mundã & non erroneã totorum cognitionẽ, diuina fides est, q̃ est manẽs credentiũ collocatio, q̃ illos collocat in veritate,] & reliqua. Siqdẽ igitur eo desiderio sumus affecti, vt sanctã Dei Ecclesiam coniungamus, in hoc vehementer debemus incumbere. Quod quidẽ vt assequamur, maxima cura & diligentia summoque studio nobis opus esse videtur. Nobis deinde conuenire dixistis, vt quantùm subiecta materia patitur, humanitatem seruemus, vt omni ex parte mutua beneuolentia videamur esse affecti. Qua de re magna equidem afficior lætitia, q̃ vnà cũ propheta dicere possum: Dedisti lætitiam in corde meo. Psalm. 4. Nam (vt beatus Paulus inquit) [seruum Domini nõ oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docilem,] & reliqua. 2. Tim. 2. d Postremò, id (quod valdè videre cupio) nunciastis, vt interrogationes respõsionesq; nostræ breues habeãtur: quod quidem non alienum à ratione videtur esse, q̃ sermo breuis faciliùs intelligitur, memoriæq; mandatur. Non tamen propterea breuitati studendum est ita, vt nostra oratio sit obscura. Rogo igitur vos patres ampliss. ne duo à me repugnantia simul contendatis, vt breui oratione, id quod fieri benè non potest, ad vestram prolixam respondeam. Porrò autem vobis promitto, seruato vestri sermonis ordine, ad quãlibet eius partẽ quàm potero breuissimè respondere, partium concedendo, partim autem denegando, nostræ tamen eiusmodi denegationis congruas rationes

tiones reddendo: partim etiam declarando, quædam uerò leuiter tangendo, ita vt ad omnes orationis vestrę partes per capita respondendo, uobis satisfacere sperem. Ad rem igitur ipsam, Iesu Christo Domino nostro fauente, veniamus. Initio, præst. Patres, verum protulistis, uestras nobis aures benignè semper præstitisse, nó igitur ad hoc respondebimus. Deinde particulā, EX FILIOQVE, additionem extraneam esse, propterea que non sine ratione prohibitam. Præterea, quanuis huiusmodi dogma verū esset, id tamen diuino symbolo neutiquàm addi debuisse: cùm etiam multæ aliæ symboli declarationes factæ fuerint, quarū nulla uidetur eidem apposita, propterea quia id fieri non liceret. Ampliùs, nonnullis rationibus probasse putatis, omne genus additionis fuisse uetitum: ex quo etiam sequebatur, particulam ipsam fuisse prohibitam. Quę cùm ageretis, Colossensis syllogismū subtiliter repetentes, his quæ vobis ad propositum viderentur spectare, respondistis, de reliquis verò suo loco disserere promisistis. Qui quidem syllogismus talis fuerat: Omnis additio ex rebus extraneis fit, declaratio verò tali modo non fit, ergo declaratio non est additio. Cuius profectò syllogismi veritatem, quoniam grauissimus subtilissimusque theologus Colossen. præsul optimè demonstrauit, idcirco eo postposito, ad explicandum id ueniamus, de quo suprà diximus, uos vehementer ambigere, an videlicet illud, [ex filioque,] sit additio vetita. Quam quidem particulam, sanctorum authoritatibus innitentes, ac fortissimis argumentis adducti, censemus additionē non esse, nec vlla ratione prohibitam. Quòd autē simpliciter non sit additio, patet, cùm ex nouo testamento, quod à veteri potestate continebatur: tum etiam ex nostræ fidei articulorum declaratione, quæ uariis temporibus facta fuerat, de quo quidem in nouo testamento B. Augustinus in Faustum inquit: [Christus non venit soluere legem, sed adimplere: non ita, vt quę legi deerant, ipsa eidem adderentur, verùm ut fierent, quæ scripta erant, quemadmodùm ipsius Christi verba testantur: Quippe qui non dixit, Iota vnum aut vnus apex non prætexibit à lege, donec addantur quæ deerant: sed, donec omnia fiant.] Item in lib. de catechizandis rudibus inquit: [In testamento veteri est occultatio noui, in testamento nouo est manifestatio ueteris.] In q̄stionibus autē ueteris ac noui testamenti, [sensus enī legis ad salutem (inquit) hominis pertinet,] iuxta illud: Oculū pro oculo & infrà, [Ego autem dico vobis, non resistere malo. Vnde Ezechiel ait, quasi sit rota ī medio rotæ.] Quod dictum à Gregorio sic exponitur: [Verus testamentum in nouo.] qui etiā alio loco. [Quod lex (inquit) iubet, & prophetæ seruant & Euāgeliū, id etiā Apostoli in vniuerso p̄dicāt mundo.] Præterea ex huius dicti expositione, [Non veni soluere legem,] apparet, euangeliū legis veteris esse declarationem. Sequitur ergo, declarationem non esse simpliciter ac propriè secundum sensum additionem. Si enim apud Augustinum tot noui testamēti mysteria, idcirco secundum intelligentiam additiones non appellantur, quòd à veteri lege continerentur: nil mirum, si qua etiam ipsorum mysteriorum declaratio ac illustratio non sit simpliciter, & quo ad eorundem significata, verè additio, sed potiùs implicatæ rei explicatio. Quod etiam patet (vt pauloantè dictum est) ex multa fidei articulorum declaratione. Propterea idem ipse beatus Augustinus inquit: [Tempora prætereunt, non autem fides.] Eadē enim p̄teritorum, posteriorumque patrū fides existit. Nā & p̄teriti patres, ac ipsorū posteriores dicebāt: Benedictus, qui venit in nomine Dn̄i. facta tamē fuit articulorum multiplicatio, necnon implicatorū verborū explicatio, ac infinita decreta. Vndè apparet, Patres am. p̄ nostra fide & salute post Abrahæ tempora maiorem ambiguorum declarationē factā fuisse, quàm ipsius tēporibus, cui quidē fuerat ab angelo nunciatū: [Benedicētur in semine tuo omnes gentes.] Esaias prætereà hanc protulit declarationē: [Eccè virgo concipiet] sed angelus multo quidem maiorem, qui virgini conceptionis suæ modum quærenti, respondit: [Spiritussanctus superueniet in te.] Eadē igitur ratione articulus de sancto spiritu diuersis temporibus fuerat illustratus. Apostoli nanque sic ipsum celebrarunt, [Credo in spiritum sanctū.] Cōcilia verò generalia, QVI EX PATRE PROCEDIT, addiderant: nō tamen propterea nonus articulus posteritati proditus credebatur fuisse, verùm is, qui iam fuerat, magis declaratus dilucidatusque redditus putabatur. Pari ratione, qui particulam, [ex filioque,] addiderant, non nouum articulum celebrasse, sed eundem ipsum clariorem reddidisse* putârunt. Quod quidem additionis genus censemus nō esse vetitū. Apud nanq; Bonauenturam in Theologia clarissimum, triplex genus additionis literis traditum est. Vnum, cùm id quod additur, ei, cui apponitur, oppositum est. Alterum, quod non oppositum, sed tantùm diuersum ab illo cui apponitur, fuerit. Tertium, cùm vtrunque congruum sit. Quorum quidem primum genus hæreticum, ac prorsus alienum existit à fide, vt si quis DEVM patrem protulerit genitum. filium verò ingenitum, sanctum autem spiritum à nullo procedentem. Altero verò genere inepti homines vti solent. Nam summæ ineptitudinis est, insolita verba & à sacris literis aliena proferre, vt si quispiam Deum patrem appellauerit geometram, filium astronomum, sanctum autem spiritum arithme-

Marginalia: Matth. 5.b; Matth. 5.f; Ezech. 1.d; Matt. 5.b; Matt. 21.b; Gen. 22.d; Esa. 7.c; Luc. 1.d; *putatur.

arithmeticum, quæ licet à veritate non discrepent, quandoquidē quæuis diuina persona cuncta cognoscit ac potest, tamen quoniam eiusmodi sermo, neque in sacris literis, neque in sanctorum scripturis legitur, ideo ineptis hominibus adscribi solet. Tertium autem genus, quo Deum patrem omnipotentem, æternum, filium verò consubstantialem, sanctū aūt spiritū, spiratū, ꝓcedentemque dicimus esse, pium & catholicū est, nostræque religionis doctrinam declarans: idcirco duo illa additionum genera, pœna grauissima prohibentur, iuxta illud

Apo.22.d Apocalypsis: [Si quis apposuerit ad hæc, apponet illi Dominus plagas scriptas in libro isto.] Genus uerò tertium tantùm abest ab interdicto, ut qui eo utantur, à senatore nostro præmiis afficiātur amplissimis, ut Sententiarum magister in proœmio suo testatur. Siquidem igitur additio, de qua agimus, non ex oppositis diuersisve constat, sequitur ipsam non esse uetitam, cùm præsertim illa, [ex filioque,] particula, valdè cōueniens ac congrua sit. Apostoli nanq; sancti cùm sanctum spiritum celebrarent, non ipsum ex patre procedere proferebāt: quod cùm ab ipso Apostolorum symbolo potestate contineretur, eiq; quàmmaximè cōueniret, sancti posteriores patres ad euertendos impios hæreticorū errores, id ipsi symbolo apposuerunt, ac ipsum spiritum ex patre procedere declarauerunt. Quod cùm adhuc modo quodam ambiguum esse videretur, idcirco, ex filioque, particulam alij posteriores patres addidere, ipsumque symbolum clarissimū reddidere, proferentes, sanctum spiritum [ex patre filioque procedere. [Sed dum in hac materia plurimùm insisto, demonstrans particulam ipsam, consonam ueramq; symboli declarationē esse, vobis forsan uideor extra propositum agere. Cùm igitur nobis libuerit, plixiùs ac subtilius hanc quæstionem tractabimus, ita uolenti ueritatem agnoscere palàm fiet, declarationem eiusmodi nequaquàm fuisse prohibitam. Nūc aūt ad illā ueniamus partem, quæ caput quæstionis nostræ uidetur esse, & de qua uehementer ambigitis, an ne syllabā quidem symbolo liceat addere. Nam quatuor illa repetere nolumus, quæ uos breuissimè protulistis, quandoquidem nobis videtur magis operæprecium esse, ipsam cōtrouersiæ nostræ radicem discutere, pro qua quatuor ipsa dixistis. Nam primo interdicti causam declarastis. Deinde vno vsi fuistis argumento. Tertiò quandam beati Cyrilli sententiam usurpastis. Postremò, à conuenientibus innixi loco, rationem hanc protulistis, valdè conueniens ac dignum memoria fuisse, facultatem ipsam addendi symbolo, utpote non modò Christianis inutilem, verū etiam perniciosam, ab Ecclesia prorsus abstulisse. Nam maiores nostri nascentis fidei nostræ temporibus summam (ut dicitis) facultatem habebant, ut quæ à sacra scriptura obscurè continerentur, ea declararent, ac symbolo uel alij scripturæ, excepta solummodò sacra, apponerent, & ipsis arbitratu suo uterentur: quæ deinde facultas à posteriorib⁹ ex parte fuit diminuta, ita ut possent tm̄ ambigua declarare, dilucidioraq; reddere, diuino tamen symbolo nil addere posse. Quod ipsi (pace uestra dixerimus) falsum credimus esse, primis illis patribus absq; generali Concilio licuisse cōi symbolo quicquam addere. Nam S. Thomas testatur, nūquàm symbolum extra synodū declaratum fuisse, de eo symbolo loquens, quod vulgò in ecclesia celebratur. Hoc igitur iacto fundamento, quatuor illa capita leuiter pstringamus, quibus uestrum propositum probare conati fuistis. Primùm eīm dixistis, maiores nostros vsque ad secundam synodū addendi symbolo potestatē habuisse: sed cum ipsa facultate nonnulli nō sine sua pernicie abuti inceperint, symbolū transformantes, ac impia dogmata docentes & pdicātes, tertium idcirco generale concilium uidens facultatem ipsam dāno magno potiùs, quam commodo, Christicolis fore, eā penitus abstulisse. Nos autem ad hoc respōdemus, falsum esse, cuiuis ante tertium conciliū licuisse symbolo quicquam apponere, nisi ea fortassis licentia, quā quidam hætici sibi vendicassent, quam quidem solam ab ipso concilio, uerbis his, ne cui liceret symbolo quippiam addere, circūscriptam interdictāque credimus esse. Deinde protulistis, addēdi facultate ablata, nullū Christianis incōmodū accidere posse, ac nullū cōpotem mentis, ob decretū eiuscemodi meritò dicere posse religionē nr̄am imperfectam esse: cōtrà, fieri facilè posse, vt pro eadē facultate cuius cōcessā, catholica ecclesia aliquo afficiatur incōmodo: Ipsi verò (pace vestra dixerimus) argūm hoc claudicare censemus, vt suo loco probabimus. Immò & cæteris duabus postpositis partibus, ad fundamētū ipsum veniamus, quo quidē euerso, cętera facilè ruēt. Omissis ergo corticibus, medullam ipsam tangamus. Quod quidem speramus consequi, si legislatoris uerba nō nimis curantes, mentē eius accuratè considerabimus. Id autem fuerat tertium gn̄ale concilium, quod id tantùm vetuisse putatur, qd̄ fidem cōtrariam pareret, vt Bonauentura testatur: qui prima patrum, inquit, interdicti sententia nequaquàm ad alios attinet, nisi ad fidei nostræ oppugnatores, & eos, qui symboli dictiones mutando, uel ei quicquam addēdo, ecclesiam student euertere. Addendi verò facultate nunquàm ecclesiæ fuerat interdictum, neq; interdicetur in posterum, dummodò legitimè imperio, præsentēque principe, qui facultatem vniuersalis ecclesiæ habeat, ad euertendos hæreticorum errores,

con-

conueniat. Quis obsecro, tum vocaret in cōtrouersiam, an ecclesia, cogente necessitate, ne Christifideles, circa diuina mysteria in aliquam hæresim caderēt, partem aliquam symboli fidei congruam declarare possit, nécne? Nemo profectò. Qua igitur ratione illud, CONFITEOR VNVM BAPTISMA, ipsi symbolo fuerat additum, eadem etiam ratione, id est, pro animarum salute, EX FILIOQVE particulam, nostri maiores addiderant. Et quemadmodùm illud, ET INCARNATVS EST DE SPIRITV SANCTO EX MARIA VIRGINE, addidere: ita etiam, ipsam Dei genitricem fuisse, ipsis, si voluissent, symbolo licebat apponere. Verùm facultatē eiusmodi nō vnā tantùm personam vel particularē ecclesiā, habere concedimus. Interdictū igitur illud tantùm ad priuatos hoīes, ac contra fidē loquentes, refert. Proptereà (inquit ipse Bonauentura) patres illi non sic interdixerant, vt viam ecclesiæ in futurum præcluderent, quo minus ei liceret eadem vti facultate, si Dei benignitate meliora p̄uiderit, Et infrà: Eorū (inquit) snīa fugienda est, qui credūt patres illos opiniōnēs huius fuisse. Vt aūt credatis, patres amp. nos benè cū illis sentire, nonnulla synodorū acta, præsertim tertiæ, necnon quasdam patrum sanctorū literas tēpestatibus illis scriptas, afferemus. Quæ dum facimus, rogamus vos, diligenter attendite. Frequenti tertia synodo, patres amplissimi, conuocatus Nestorius, accedere recusauit: tunc ipsa Nicęnum symbolum (vt moris erat) recitauit, vt quæ verba fidei cōuenirent, probarentur, dissona verò eijcerētur. Vndè patet, synodum ipsam voluisse, non fidem maiorem suorum religioni congruam prohibendam esse, verùm verba discrepantia, & ab ipsa fide diuersa, quemadmodùm hæc eiusdem synodi uerba significare vident, NEMINI LICEAT ALIAM A NICAENA FIDEM PROFERRE. Nicęna autem symbolo recitato, Cyrilli literæ ad ipsum Nestorium scriptæ, in mediū p̄latæ fuere, q̄bus idē Cyrillus q̄dā ipsius symboli verba repetens, demōstrabat, Christū Deum & hoīem vna tātùm hypostasi ex Maria Virgine Genitum, ipsamque veram Dei genitricem, esse, dicēs se sacræ innitendo scripturæ ita sentire. Quibus quidē literis recitatis, q̄ ita incipiebāt, [Non vereor me vere fidei Nicęnisve symboli p̄uaricatorē esse,] Cyrillus ipse synodū interrogauit, an q̄ de symbolo Nicęno literis mandauerit, vera essent. Cui synodus ipsa respondit: [Nil vani aut superuacanei, verùm cuncta congruè Cyrillus edidit: quęque Nicęna synodus paucis decreuerat, is suis literis explanauit ac illustrauit.] Quæ q̄dē literæ plurimū luminis p̄bēt, ita vt edicta Nicęna ex his clarissimè possint intelligi. Synodus igit' ipsa professa fuit, Cyrilli literas eadē ipsa significare, q̄ à symbolo Nicęno cōtinerentur. Post hæc literæ quoque Nestorij ad Cyrillū scriptæ, plectæ fuerunt, quibus sacrā vsurpando scripturā, Mariam Virginē non Dei genitricē esse, significabat. His igitur literis Nestorij recitatis, iterū Cyrillus synodum ipsam interrogauit, quid de ipsis sentiret, an Nicęnorū patrum religioni cōuenirent. Synodus autē sic r̄ndit: [Nequaquàm consonæ sunt, sed uerā fidē oppugnant, q̄n quidē Cyrilli & Nicęnorum patrū fidei quàm maximè cōtrariæ sunt. Idcirco vera fides Nestorium anathemate notat, quippe qui impia dogmata nefariàq; cōionem posteritati conatur tradere.] Quibus patet, Patres amplis. quanam mēte tertia synodus interdixerit, ne cui liceret eā fidē p̄ferre, quæ contra Nicęnam hoc est, à vera fide aliena, esset: ita vt interdictum eiusmodi, veræ fidei discrepantiam & contrarietatem, non autem declarationem ipsi fidei consonantem, significet atq; vetet. Quod quidem Cyrillus ipse testatur, qui Nicęnū symbolū candidius reddidit. Testes sunt & ipsius tertij cōcilij literæ ad Imperatores p̄ fide scriptæ, quibus acta recolendo sua, inter cætera memoratu digna declarat, Cyrilli se literas, sanctorum patrum dogmati consonantes, ac nulla ex parte ab Apostolorū & ipsorum patrum fide alienas cōperisse, Nestorij verò dogmata eiusdem fidei contraria depræhēdisse. Posteà Cęlestini literæ, quas ad ipsum Nestorium scripserat, recitatæ fuere, quæ sic incipiebant, [Quibusdam diebus citra,] & infrà: [Quis vnquā,] inquit, [non fuerit anathemate dignus, q̄ symbolo quicquā addiderit, aut ademerit, cum fides nobis ab Apostolis tradita, neq; additione, neq; imminutione indigeat? Vestris eīm in libris legimus eū, quam maxima pœna affici debere, qui uel quicquā abstulerit.] & reliqua. Scitu p̄terea dignū est, ante synodū Ephesinam addendi quippiam Apostolorū symbolo, vel ab ipso facultatem auferendi, graui pœna uetitam fuisse, vt in extrema earundē literarum parte legere est. Eidem tamē symbolo apposita multa fuere, atque ab eo ablata. Interdictum igitur illud, cui uos mirum in modum innitimini, contra nos minimè facere uidetur. Ampliùs, Cęlestinus Nestorium repræhenderat, quòd à symbolo uerbum, DEIPARAM, auferendum cēsuerit. Qui quidem Cęlestinus Apostolorū symbolū intelligebat, quorum omnium vnica ratio fuit: q̄ neque Nicęna, neque prima Constantinopolitana, neque cæteræ synodi contra rationem fideiq; ueritatem symbolo quicquā addiderant, aut ab eo deduxerāt, Nestorius autem contrà. Ergo tum quisque uel addere, uel auferre meritò uetatur, cùm contra rationem ac ueram religionem id faciat: vndè tota nostra controuersia facilè soluitur. Nam Romana ecclesia, non vt

S. Cyril.

Constantinopolitanum symbolum & fidem ipsam euerteret, EX FILIOQVE, particulam addidit. Verùm vt nostri maiores idcirco Nicęnum Constantinopolitanumque symbolum idem esse, idemque significare decreuerant, quòd altero audito, statim alterum intelligebatur, licèt in verbis differrent: ita etiam Romana ecclesia profitetur, vtrunque symbolum nostrum rem eandem significare, sibique propterea licuisse ipsum declarare, quòd ea particula nequaquàm aliena videretur à fide, cùm ipsi valdè conueniat, ac ad eundem sensum pertineat, necnon ipsius idẽtitatem significet, & declaret, licèt in voce differant. Prætereà, vt alia multa memoria digna, hæc etiam ipso Cælestino literis tradita fuerant. [Catholica] (inquit) [ecclesia contradicit, quo minùs ab Apostolorum symbolo auferatur, beatam Mariam Dei genitricem fuisse, quod nostram salutẽ annunciat, ac ab ipso symbolo potentia cõtinetur.] Patet igitur, neutiquàm licuisse, ab Apostolorum symbolo quicquam dimouere: tamẽ illud, DESCENDIT AD INFEROS, ablatum esse videmus, licèt Christum ad inferos descendisse, verũ sit, atq; à maioribus nostris cõcessum. Quoniam autem Nestorius (vt suprà dictũ est) contendebat, virginem Deum non genuisse: id circo Cęlestinus ipse literis eisdem mandauerat, vt nisi decem dierum spatio Nestorius à tali se reuocauerit hæresi, ecclesiæque catholicæ dogma prædicauerit, non ignoraret se ab eadem ecclesia excludendum esse. Sunt & aliæ rationes, patres amplissimi, ad propositum attinentes. Verùm nostra festinat oratio ad probandum, quod suprà diximus, argumentum vestrum claudicare. Vndè multùm forsan vagauit oratio, haud tamen extra propositum. Sed hactenus in præsentia. Quibus dictis, synodus sancta decreuit, vt sessio ipsa solueretur, & ad diem sequentem martis congregaretur.

¶ Die XI. Nouembris, sessio XI. Ferrariæ.

IVL. Car. VTraque ex parte, patres amplissimi, copiosè, scitè ac subtiliter dictum est, vestras tamen orationes forsan nõ nisi summi theologi, viriq; doctissimi percipere poterant. Idcirco eam equidem orationem ad propositum pertinentem habebo, quam docti pariter & mediocriter eruditi sine ambiguitate intelligent, quaque (ni fallor) controuersiam nostram ad exitũ perducemus. Attendite igitur, obsecro. Nanque posthac per capita breuibusq; nos agere oportebit. Si sic ergo fieri vobis videtur, rem ipsam aggrediar: sin minus, voluntati vestræ acquiescam.

IMPERA. ¶ Dicat cardinalis.

IVL. Car. ¶ Attingam quidem patres amplissimi, quæstionis nostræ radicẽ. Nam tota nostra controuersia in Ephesinæ synodi interdicto consistit, in his videlicet verbis: [Nemini liceat proferre, conscribere, componere,] & reliquis. Quæ quidem verba nos credimus hoc solùm significare, vt fas sit nulli, Nicęnorum patrum fidei cõtrarium proferre. Vos autem longè aliter sentire videmini, vt non solùm ad aliam, oppositamque fidem, verumetiam ad quãuis declarationem, ac cuiusuis generis additionem, interdictum ipsum debeat referri, propterea nullam prorsus symboli dilucidationem fieri debuisse. Dicere autem solent legisperiti, fieri non posse, vt quisquam benè legem intelligat, nisi totam perspexerit. Necesse est igitur, ea quoque diligente consideremus, quæ interdictum ipsum præcesserant. Legitur in actis tertiæ synodi quosdam Anastasium & Photium Nestorianos hæreticos, nescio quem Iacobum ad suã hæresim mortalibus prædicandam misisse: qui quidem aliud fidei symbolum, vel (vt quidàm Charisius in ipsa synodo præsens dicebat) impietatis symbolum prædicans, ac eundem ipsum Charisium impietatis incusans, quamplurimos Christianos deceperat. Propterea Charisius, vt se orthodoxon, id est, rectè se de fide sentientẽ probaret; in primis symbolum suum, deinde Nestorianũ in eadẽ synodo recitauit, quod quidẽ Charisij symbolum, neque Nicęnum, neq; Constantinopolitanum fuisse constabat. Postremo vehementer conquestus, quòd à Nestorianis communione sibi fuerat interdictũ, Credo (inquit) in vnum DEVM, & reliqua. Quod autem nonnulli profitentur, ipse inficior, CHRISTVM videlicet quandoque non fuisse. Posuerat tamen in suo symbolo, spiritum esse consubstãtialem patri & filio, quod in neutro duorum illorum symbolorum scriptum fuerat. Quibus quidem Charisij & Nestorianorũ symbolis recitatis, sancta synodus ipsa decreuit, ne cui liceret fidem aliam proferre aut docere, simulque confictum illud Nestorianorum symbolum, nulla prorsus de ipsis Charisij symbolo mentione facta, damnauit. Siquidem igitur mentis eiusdẽ Concilij fuisset, quamcunque aliam à Nicęna professionem vetare, ita vt non aliud nisi tantùm Nicęnum symbolum, verbis eisdem celebraretur, dubio procul Charisij etiam expositionem ac symbolũ antiquasset, reprobassetque: Sed quoniam verum ac pium fuerat, idcirco synodus ipsum noluit antiquare. Quæ omnia profectò nobis argumento maximo sunt, decretum illud, ad fidem religioni Nicęnorum patrum oppositã, referri debere, ita vt ipsius decreti vis, ex his (vt mihi videtur) clarissimè pateat. Ampliùs, eadem ipsa synodus, P. amp. quæ, ne cui quicquam licere proferre, aut literis mãdare, prohibuerat, simul quoque decreuit, vt nulla alia, præter Nicęnorum patrum fidem,

addit[io] quomodo [intelligenda]

Ex actis Synodi Ephesinæ 1.

fidem, teneretur. Siquidem igitur à me requisiti, an Deū, æternū esse credatis, mihi respondebitis, ita: quæro, an sub anathemate fueritis, ꝙ verba illa à symbolo Nicęno minimè continentur. Infinita sunt vera, patres amp. quæ credimus & profitemur, ab ipso tamen symbolo nō contenta. Sed hæc hactenùs. Porrò autem certis personis (vt dicitis) licere ambigua, declarare, catholicæ verò ecclesiæ minimè, longè mihi alienum à ratione, ac ipsi interdicto cōtrarium esse videtur. Nam in eius principio legitur, ne cui liceret, & reliqua. In fide verò episcopis & clericis, ac secularibus in vniuersum interdicitur. De quibus secularibus ideo facta mētio fuit, quòd Græcis mos fuerat, vt non nisi clerici symbolum in ecclesijs cantarēt. Patet igitur interdictum ipsum neminē excludere, omnesq; ferè Christianos anathemate notatos esse, si synodus ipsa quoduis expositionis genus (vt creditis) ꝓhibuerat. Amplius notatu dignum est, Agathonis literas quas (vt supra dictū est) ad synodū miserat, nō ab ipso solo, sed ab Occidentali ecclesia scriptas fuisse. Ipse nanq; literis eisdē testat, eas * vnà cū centum ac 25. Occidentalis ecclesiæ præsulibus conscripsisse, subsignasseque. Præterea præstantissimus Nicęnus, volēs ad id respondere, qđ Colossensis pręsul attulerat, vrgente videlicet necessitate Romanā ecclesiam declarasse, nullam necessitatē protulit interdicto fuisse exceptam, neq; vllam prorsus mētionē de ea factam. Quam quidem responsionem in vos retorquentes dicimus, quoniam in prohibitione illa nullius personæ ratio haberi videtur: idcirco ipsam vna ratione de cunctis hominibus debere intelligi, ita vt nulla ratione cuiquam symbolum exponere liceat: qđ tamen constat à multis expositum fuisse. Amplius, eadē ipsa tertia synodus nullam de Constantinopolitano symbolo mentionem fecisse videtur. Aut igitur, quia tantùm Nicęnū symbolum à posterioribus in ecclesia celebrari voluerat, & sic ipsi delinquimus, qui potiùs illud quàm Nicęnum celebrare solemus: aut eius quoque symboli fuerat recordata, sed tanquàm alterius symboli contrarium, ob idque non dignum celebritate ipsum postposuerat, quod quidem nequaquam credēdum est: aut vtrunque pro vno eodemque putauerat, quòd eandem veritatem & fidem vtrunq; significabat, quamuis multis in verbis differrent. Siquidem igitur verum est, Constantinopolitanum (vt dicitis) symbolum à Nicęno potentia contineri: ac altero intellecto, statim alterū subintelligi: ac ideo illud nequaquàm fuisse vetitum, quòd eandem veritatem declarabat, magis sane conuenit, vt credamus interdictum ipsum ad fidem diuersam, & à veritate dissonam referri debere. Item luce clarius est, cuncta synodorum decreta sancti spiritus gratia fieri, ac ipsum pariter in omnibus esse. Cùm autē sextum etiam generale concilium edixisset, ne cui fas esset sanctiones eius euertere, ac aliā sapere fidem, & reliqua: palàm est, idē concilium, vel spiritum sanctum pro eo, interpretatum fuisse, declarasseque quonam modo decretum tertiæ synodi deberet intelligi, ne cui liceret aliā fidem proferre, hoc est, quæ veram religionem euerteret: ideoq; nequaquàm prohibuit, quo minùs ad veritatis intelligentiam expositiones fieri deberent. Præterea cùm de quibusdam alicuius legis verbis dubitamus, ipsius legislatoris sensum inspicere, accurateq; debemus perpendere, qui quidē vel ex eiusdē legis exordio, vel verbis aliis consequentibus haberi solet. Porrò tertiæ synodi prooemium hoc constat fuisse, cùm patres conuenissent, symbolum perlegerant, vt sermones extraneos cum eo conferrent, quique ipsi symbolo cōsonarent, eos susciperent, oppositos autem reijcerent. Mens igitur ipsius legislatoris, hoc est, Ephesinæ synodi, quę non ad verba, sed ad scripturæ sacræ significationem inspiciebat, nulla alia fuerat, quàm vt fidem aliam, vel expositionem fidem veram destruentem, vetaret: vt ex Cyrilli literis apparet, qui Nicęno symbolo recitato, protulit: Nos patrum confessionem, ac ipsorum intelligentiam sectantes, veram fidem exponimus. Septima quoque synodus, Veram, inquit, rationem diligentissimè sequentes: & infrà, Veram fidem quæ non facit errare spectantes, Nicęnę fidei, nihil addimus, & reliqua. Ipsa nihilominùs synodus decretā pro imaginibus addidit. Apparet igitur legislatorem ipsum voluisse, vt veritas semper ꝑdicaretur, ac nulla ratione taceret. Vnum postremò mihi venit in mētem, qđ controuersiæ nostræ simillimum esse vr. Sed anteaquàm veniam ad ipsum, vnum aliud in medium proferam, quo quidē faciliùs primū illud intelligemus. Attēdite igitur, obsecro: Chalcedonense concilium ita protulit, Leo pontifex à quibusdam grauiter incusatur symbolum aliud fecisse, ac aliter fidem exposuisse quàm per Nicęnos patres liceret. Ne autem in posterum quisquam talem in eum afferat accusationem, ac ipsum reprehendat synodus hæc in eos, qui contra veritatem insurgerēt, respondet atque declarat, Leonem ipsum in exponenda, declarandaq; fide nil contra prohibitionē cōmisisse: quādoquidem nascentibus nouis erroribus, noua diuersaque medicamina sanctis à patribus exhiberi debēt. Nā etsi fides à patribus prodita satisfaciat, quia tñ plurimi verā eius significationē conantur euertere, idcirco conuenit fidē ipsam exponere, magisque declarare. Nā si, prout est, pariter ab omnibus coleretur, nulla re alia opus esset, nisi tātùm Nicęnorum patrū fidem excolere. Sed cùm à recta via quāplurimi deerrent, ac per anfra-

* se vnà

anfractus, id est, per viam falsitatis ac erroris vadat, ideò nobis necesse est, veritatis viā ostendere &c. Plura etiā id genus alia, Patres amp. synodus ipsa protulerat, quæ ad propositum attinent. Verùm ad id nostra festinat oratio, quod pauloantè postremum mihi dicendum esse promisi. Quidam enim Flauianus (vt nostis in Constantinopolitana synodo Eutychen condemnauit: deinde synodo Ephesi secundò conuocata, quā postea constat reprobatā fuisse, ꝙ quidā Dioscorus legatus ei tyrannicè præfuit, is Eutyches ibi præsens, magno affectus desiderio excusandi se atq; vlciscendi, Nicęnum symbolum de verbo ad verbum professus fuit, ac ita protulit: Hæc est patrum fides, in qua viuere moriq; volo. Quam quidem prima synodus Ephesina probauerat, simulque decreuerat, vt aliā nemo proferre, vel ei quicquam apponere, vel ab eadem auferre posset. Eā itaq; fidē, dicebat ipse, profiteor, Flauianū autem peccare denuncio, quippe qui profiteretur Christū ex duabus ac in duabus simul naturis esse, quod à Nicęno symbolo neutiquā continet. Veritatē igitur ipsam, quo minùs declararet, ac Nicęno symbolo adderetur, Eutyches ꝓhibere volebat, ita vt verborum etiam additionem non admittere videretur. Quidam autem Eusebius exclamauit, Mentiris Eutyches, dicens. nam hoc quod dicis, nulla lex ꝓhibet. Dioscorus verò respōdit: Cur ita dicis Eusebi, cùm hic duo Ephesinę synodi volumina habeamus, in quib⁹ legitur nemini licere, Nicæno symbolo quicquā addere? Tacebat autem ipsa synodus, Eusebiique sententiam tacitè videbatur suscipere. At tyrannus Dioscorus Eusebium ipsum ac Flauianum, vt Ephesinæ legis præuaricatores, damnare, ac * eorum episcopatibus priuare contendit, dicens synodum Ephesinam decreuisse, vt qui fidem aliam proferret, vel adderet, vel auferret, si præsul fuerit, episcopatu priuaretur. Patres autem ipsius concilij, & si præsente Dioscoro, voluntati eius acquiescere viderētur, postea tamen absoluto Flauiano & Eusebio à Chalcedonensi concilio, magno gaudio affecti fuere. Porrò autem Dioscoro præsente, protulerant, Flauianum & Eusebium meritò condemnari debere, ac ipsos pontificali dignitate indignos esse, vtpotè qui contra Ephesinum interdictum ausi fuerint symbolo quicquam apponere, quod Nicęna synodus prodidit, Ephesina verò probauit, atq; suscepit, simulque prohibuit, ne cui liceret ipsi quippiam addere, vel ab eodem auferre, decernens, vt si quisquam præsul tale cōmiserit facinus, episcopatu priuaretur. Cùm autem hæc in Chalcedonensi synodo recitata fuerint, decretum ab ipsa synodo est, Dioscorū anathemate notatum esse, vtpotè qui cōtra Flauianum ac Eusebium malè iudicauerit, ac eos iniquè dānauerit. Proptereaque sententiam eius antiquandam esse, quòd Flauianus nil prorsus cōtra Nicęnam vel Ephesinam synodum commiserit. Nam etsi Christum duas habere naturas in Nicęno symbolo neutiquā legitur, ab ipso tamen symbolo potentia continetur. Vndè nō sequitur, addentem quippiam, aut declarantem, condemnari debere, dummodò vera, catholicæq; fidei consona proferat. Videtur mihi. P. amp. exemplum melius proferri nō posse, quod ad propositum attineat, quàm quod de Flauiano protulimus, ita vt eo faciliè adducar, vt credā interdictū illud, ne cui liceret, & reliqua, ad eos tm̄ referri, qui fidē aliam à vera tenerent, quiq; scripturā sacrā aut Nicęnum symbolū immutarēt. Quibus equidē argumentis puto cōtrouersiā nostrā solutam esse: sin minùs, vellē à vobis doceri, cur ita credendū nō sit. Si quidē igit Romana Ecclesia profitetur, neq; ad sacram scripturam, neq; ad Nicęnū symbolū, neque ad alicuius synodi defensionē, falsam aliquam accessionem fieri posse, ita vt in hoc vobiscū conueniat, operæ precium est, huiuscemodi quęstione postposita, nos ad eā venire, vtrū sanctus spūs ex filioq; ꝓcedat, nécne. Nā si nobis ꝓbabitis ipsum ex filio nequaquam procedere, tū additionē symbolo factam esse fatebimur, ipsamq; Romanę Ecclesię minimè facere licuisse: sin minùs, tūc vos oportebit concedere, fas ipsi fuisse symbolū dilucidasse clariusq; reddidisse: quo quidē pacto pax inter nos facilimè fieret. Hæc beatissimi patris dominiq; nostri, necnon serenissimi Imperatoris, ac horū omnium præstantissimorū patrū iussu, pro viribus dixi.

BESS. Quanquàm orationes vtraque ex parte habitæ, tua præsertim amplissime cardinalis, mihiq; quàm maximè colende, luculentissima fuerit, ac ad propositū pertinens, rē eṁ ipsam, dictu mirabile, tetigisti, nihilque eorū q̄ opus essent, ꝑtexisti: mutua tamē beneuolentia nunc, si cōmode fieri posset, vobis respōderemus, ac probaremus, plura eorum, quæ protulistis, pro nostra causa facere. Verùm opportunū esse videtur, vt sessio dimittatur. Nam non nisi vestris orationibus priùs memoria diligentissimè repetitis, vobis benè respondere poterimus. Si libet ergo, Dei benignitate surgamus. Quod quidem sanctæ synodo placuit, iubenti, vt ad proximum sabbatum sessio prorogaretur.

¶ Die sabbati decimaquinta Nouembris, sessio duodecima Ferrariæ.

MAR. NON altercandi, neque sermonum nostrorum vicissim refellēdorum causa, patres amplis. huc frequentes conuenimus. Sic enim hi solent agere, qui potiùs ostentationis & iactantiæ, quàm inquirendæ veritatis gratia contendunt. Verùm vt de quibus ambigeremus, ea diligentissimè ac cū summa pace, mutuaque beneuolentia simul ita tractaremus & consideraremus, vt pari studio

dio conclusionem veram consequeremur: breui ergo,& non luculẽta oratione, sed his solùm innixi, quæ vos concedere videbamini, primùm præstantissimo cardinali, deinde reuerendo Ioanni benignitate Dei respõdebimus. Cuius quidem cardinalis oratio, vt ad propositum spectans, ac non inepta, ita etiam plana, clara & elegans fuerat. Propereaque ipsi hunc honorem habebimus, vt nil eorum, quæ per capita dixerat, indiscussum pteteamus. Nam si omni eius orationis parti respondere velimus, sermoni profectò nostro non hodiè modus dabitur. Porrò autem ipsum obsecro, vt si fortè fuerit à me requisitus, mihi statim respondeat, ac velit vel mecum sentire, vel mihi paucis cõtradicere. Nam ego cum eo, non autem in ipsum, eius argumenta perpendere velim: quippe qui, cùm veritas patefiet, (noui equidem ipsius naturam & ingenium) maiorem capiet voluptatem, quàm si eius argumenta susciperentur. Vnde sanè poterit euenire, vt si vir ipse sapientissimus pro veritate fuerit redargutus, maiori me beneuolentia prosequatur, iuxta illius sapientis sententiam:

Prou.9.b Argue sapientem,& diliget te. Porrò ei quoque suo iure conceditur, me interpellare: nam æquo animo feram, si ab eo fuero requisitus, cuiusuis dicti mei reddere rationẽ, necnon si me corripiet & corriget, cùm sibi videbitur quicquam me falsi protulisse. Nã si non cõtradicentibus vobis quicquã protulero, id verum esse, nullaque demonstratione in posterum indigere censebimus: quã quidam conditionem posthac seruare debemus. Primùm autem eiusdem præstantissimi cardinalis argumentum hoc fuerat: Quidam Charisius libello, quem cõtra Nestorianos tertiæ synodo dederat, suæ fidei declarationem mandauit, multum quidem diuersam ab ea, quæ à Nicęnis patribus tradita fuerat, quæ tamen Charisij expositio ab ipsa synodo antiquata non fuit. Ergo nõ omnem fidem in vniuersum, verùm tantùm contrariam, vetitam fuisse credendum est. Ita dixisti, an non?

IVL. Cardi. ¶Oratio tua, pater reuerende, me magno gaudio affecit, de cuius exordio nil equidem proferam: sed beati Petri doctrinã sequens, ad omnem tuam petitionem libentissimè pro viribus respondebo. Velim autem aliquem ex his doctissimis viris interroges, qui tibi melius responderet. Verùm si mecum agere mauis, tibi libenter obtemperabo. Et qm̃ (vt sæpius dictum est) ad inquirendum veritatem huc conuenimus, non equidem erubescam, si quisquam vestrũ errores meos notauerit, ac correxerit: quinimmò pro tali eius erga me bñficio, Deo optimo maximo gratias habebo. Hac tibi tamen conditione, reuerende pater, tecum agam, vt si non benè tuis argumentis respondero, patres hi tibi satisfaciant: & si falsi quicquam protulero, soli mihi ascribatur. Mihi ꝑterea per placet, te mihi libenti animo responsurum, quotiès fueris à me requisitus. Porrò autem mihi videtur nunc opus nõ esse, vt ex me quicquã requiras, quando planè clareq; dixerã, ac oratio mea literis tradita est. Verùm si tibi fuerit gratum, tuis petitionibus respondebo. Sed priùs velim mihi proferas, an satis dixerim. Nam si tibi videt, satis me non fecisse, dicam ampliùs.

MAR. ¶Non alia indigemus responsione, præstãtissime pater, nisi vt proferas, vtrum orationem tuam benè memoriterque perceperim, nécne: id quod profectò breuibus facere poteris.

IMP. ¶Amplissimo cardinali patres hi molesti videntur esse. Siquidem igitur vobis placet, alij pro eo respondeant. Sin minùs, fiat vt lubet.

MAR. ¶Velimus patres amplissimi, quemadmodum ipsi paucis interrogabimus, ita vos etiam breuibus respondeatis.

IVL. Cardinalis. ¶Nil aliud equidem ex te, pater reuerende, requiro, quàm vt intelligam, an tibi placeat, omissis interrogationibus, lecta tantũ oratione mea, contra eam argumentari. Nã si hoc nõlubet, tibi libenter obtemperabo. Quæ autem de Charisio sessione proxima protuli, breuibus repetam. Charisius catholicam suæ fidei declarationem literis traditam, tertiæ synodo dedit: deinde Nestorianum symbolum recitatum, ipsa synodus reprobauit, Charisij verò declarationem minimè. Quam item dubio procul antiquasset, si is Charisius declarandi facultatem nõ habuisset, vtpotè quæ cum symbolo Nicęno in verbis paucis conueniret. Ita memini me dixisse, nisi aliter tibi videtur.

MAR. ¶Fateor, amplissime pater, expositionem Charisij secundum sensum fuisse catholicã, secundùm autem verba minimè. Multùm enim fuerat à Nicęni symboli verbis diuersa. Propterea credendum est, expositionem ipsam non vt catholicam, verùm tanquàm à fide catholica dependentem, Charisio priuatim ac sigillatim ab ipsa synodo probatã fuisse: itáne res se habet, an non?

IVL. Cardin. ¶Tibi quidem pater reuerende, concedo, ipsam Charisij declarationem secũdum intelligentiam fuisse catholicam, vel à fide catholica (vt asseris) dependentem, licèt in verbis à symbolo Nicęno plurimùm differret. Eam autem ipse catholicam fidẽ appello, quæ vera sit. Sed quoniam in hoc conuenimus, ipsius videlicet Charisij declarationem catholicæ fidei congruam fuisse, necnõ ab ipsa dependentem, idcircò vlterius ex te quæro, vtrùm eiusmodi declaratio ab eadem synodo suscepta fuerit, nécne.

MAR. ¶Vt propriam & particularem, Charisij expositionem susceptam fuisse concedimus: non autem, vt ea in vniuersum celebraretur.

¶Immò

IVL. Cardin. ¶ Immò quoniam vera declaratio fuerat, idcirco eam synodus ipsa suscepit.

MAR. Satis de interrogationibus, amp. patres, & ad argumentum ipsum veniamus. Charisius tribus de causis Nestorianos in synodo incusauerat. Prima, quòd hi suum hæreticũ symbolum, veluti communem ac veram doctrinam, hæreticos ad veram religionem reuertentes docebant. Quod quidem facinus ad Nicęnæ synodi ac eius symboli iniuriam committebant. Altera, quòd falsa multa impiaque dogmata prędicabant, ob idque fidē ipsorum Charisius infidelitatē potiùs, quã fidem, appellandam cēsebat. Postrema, quia videbat seipsum ab his tanquam hæreticum odio haberi ac persequi, fidemq; suam impiam reputari, propterea operęprecium esse sibi putauit, quid de fide sentiret, exponere, vt ostenderet sese cum Nicęnis patribus idē sapere. Qui quidem benè fecisse videtur, vt ab hęreticis prouocatus, in eorum impia dogmata inueheretur, cùm præsertim non fuerit interdictum, ne cuius liceret suam fidem exponere, ac vt visum sibi fuerit declarare, non ita tamen, ut cōmuniter à cunctis Christianis celebraretur: uerùm, ut quid quisque de fide sentiret ostenderet. Cuius igitur (ut prædictum est) suam fidem licebat exponere, præsertim Charisio, cùm interdictum illud nōdum fuerit editum. Ideoque plurimi Ecclesiarum antistites varijs tēporibus suã declarãtes fidē diuersis vocabulis vsi fuere.

Quemadmodùm, vt tu pater amplissi. protulisti, beatus Agathon fecit. Qui cùm fidem suam vnà cum suis præsulibus exposuissent, eam ad sextam synodum misit. Beatus item Sophronius ante ipsum Agathonē ad Hierosolymitanum patriarchatum promotus, quid de fide sentiret, ad Constantinopolitanum antistitem scripserat: cuius deinde literæ in eadem sexta synodo recitatæ fuere. Vndè vsu venit, vt omnes communiter præsules suæ professionis expositionem literis tradentes, quas synodicas appellare solebant eas, inter se darent. Vt nunc vsque patriarchæ tres faciunt, qui ad patriarchatum promoti, statim suis literis Constantinopolitanum certiorem reddere solent, quid quisque ipsorum de nostra religione sentiat, ita vt, quod ab illis fidei nascentis temporibus cœperat, nunc vsque vigeat. Ipsius ergo Charisij expositio non fuit à synodo antiquata, quòd non ita literis mandata fuerit, vt à posteriorib' pro symbolo in vniuersum celebraretur, verùm (vt sæpissimè dictum est) vt ex ipsa pia fides Charisii patefieret: quod quidem declarandi genus nequaquam vetitum fuisse concedimus, nisi aliter ipsi creditis. Cur autem non ita sit, ex vobis scire desidero. Huic igitur quæstioni (si lubet) respondeas.

IVL. Cardinalis. ¶ Tribus de causis inquis reuerende pater, ab ipsa synodo Nestorianorum symbolum, non autem Charisij, antiquatũ fuisse. Prima, quòd ipsum instar Nicęni symboli celebrandum ediderint. Altera, quòd in eo multa falsa dogmata scripta fuerint. Tertia, quòd ipsum Charisiũ odio non mediocri prosequerentur, quòd ab eorum dogmate, vehementissimè abhorreret. At ego priusquam vobis respondeam, nonnulla in medium proferam, quæ literis mãdata fuêre. Cùm quidam homines (inquit ipsa synodus) conspirassent vt spreto Nicęno symbolo, vulgũ deciperent, falsum symbolum tradidere & reliqua. Non ergo alia de causa synodus Nestorianum symbolum antiquasse videt̃, nisi quòd nefanda dogmata in eo continebantur. Siquidem igitur pium fuisset, ipsum synodus suscepisset. Prima igitur causa, quam profertis, cur symbolum illud reprobatum fuerit, falsa videtur. Alteram verò rationem cōcedimus: sed tertia inconueniens nobis apparet, ita vt primã & tertiam, falsam esse putemus: Adduci eñ ad credendum non possum, Nestorianum symbolum ex eo reprobatum fuisse, quòd Nestoriani Charisium insectabantur, acsi scilicet id synodus valdè curasse: sed potiùs putare debemus, synodum ipsam plurimùm curasse, ne falsa dogmata in verò symbolo scriberentur. Hîc autem, pater reuerende, dixisti, synodum ipsam nunquam prohibuisse, ne cui liceret priuatas expositiones literis dare, dummodò à vera fide aliena nõ sint, quemadmodum Agathon, Sophroniusque fecere, qui quid de fide sentirent, impunè literis tradidere. Ipse verò quæro ex te, an is Agathon & Sophronius in explananda fide sua, quicquam in interdictum ipsum commiserint.

Minimè. Non enim addiderant symbolo, MAR. Et quoniam de religione sua priuatim conscripserint, idcircò interdicto Ephesino nõ subiacent. Diximus enim suprà, neminem vetitum esse ne fidem explicet suam: quandoquidem tantùm fuerat interdictũ, vt nemo propriam expositionem pro symbolo celebrari velit, aut symbolo quippiã addat.

Gaudio te credere, reuerende pater, Agathonē & Sophronium ac Charisium in sua fide dilucidanda interdictum ipsum nequáquàm fuisse præuaricatos: nunc ad id, quod ex me quæsiuisti, libenter respondeo, Charisium suum symbolum, quod verum ac catholicæ fidei congruum fuisse creditur, non ita tradidisse posteritati, vt id ecclesia communiter celebraret, (Non enim ad cũ spectabat, populum docere, aut cōmunis fidei normam prodere) verùm vt suum tantùm dogma manifestaret. Mihi autem satis est, fuisse probatum, Charisium ipsum nil in interdictum illud commisisse. Vnde sequitur, neque catholicæ ecclesiæ, neque rectori eius, docendi populũ facultatem habenti, ab vniuersali ecclesia fuisse vetitum, ne sibi liceat symbolo quippiam addere. IVL. Car.

Ex tua

MAR. Ex tua oratione, pater amp. id tantùm habetur, idcirco Charisium condemnatum à synodo non fuisse, quòd nil dignum pęna cõmiserit: nequaquàm tamen ex eo consequi, Ephesinum concilium mutandi symboli facultatem volentibus permisisse, quòd Charisij symbolum neuuquàm antiquauerat. Tuum igitur argumentum destructum esse videtur. Vtrùm autem Ecclesia catholica ea sit prædita facultate, vt commune symbolum immutare, transformareque valeat, néc ne, in posterum suo loco (fauente Deo) considerabimus. Nunc autem ex te scire velim, an quod Charisio facere non licuerit, id Nestorianis, si de fide benè sensissent, facere licuisset. Nam paulò suprà mihi visus es protulisse, si hi fuissent catholici, ipsis etiam fas fuisse, Nicęno postposito symbolo, aliud eius loco in baptismate tradere.

IVL. Cardinalis. Duo mihi dixisse videbis, pater reuerende, quorum primum prætermittendum nõ est, immutandi symboli facultatem Ephesino interdicto cuiuis hominum fuisse vetitã eodem tamen interdicto nequaquàm fuisse prohibitum, ne cui liceret professionem suã literis tradere.

MAR. Dummodò vera sit, communeque symbolum non transmutet.

IVL. Car. ¶ Sufficit nobis, probatum esse synodum Ephesinam nequaquàm interdixisse, ne cui, suam fidem verbis a symbolo diuersis declarare liceret. Sed anteà quàm ad respondendũ his veniamus, hæc ipsius synodi verba accuratiùs perpendamus. Nemini fidem (inquit), aliam proferre aut conscribere liceat, & reliqua. Quæ quidẽ ita videris exponere, vt verbis aliis quisquam symbolum explanare nõ valeat, etiam si laicus, nedũ si clericus, fuerit. Vndè profectò maxima dictorum tuorum inter se repugnantia sequitur. Nam ex vna parte concedis, quenuis suam fidem quibusuis verbis exponere posse: ex alia verò videtur interdictum illud ad laicos vsque protendi. Quòd ideo tibi quidem incõmodum accidit, quòd ipsa verba ponis ad aliam simpliciter fidem referri. Quæ si credideris (vt ego exposui) fidem tantùm religionis nostrę cõtrariam significare, nullum prorsus incommodum incurrisses. Præterea non ita synodus iussit, liceat nemini vel publicè, vel priuatim, vel simul, vel disiunctim addere, seu proferre: vt verũ simpliciter ac in vniuesum interdixit, & vt nemini liceat, & reliqua. Patet etiam ex eiusdem synodi procemio, interdictum, illud non nisi ad oppositam fidę referri. Cùm patres (inquit) conuenissent, symbolum Nicęnum perlegerunt, vt sermones extraneos cum eo cõferrent, quique ipsi symbolo consonarent, eos susciperent, oppositos verò reiicerent. Decretum igitur synodi verbis his respondere debet, vt verba, quę fidei nostræ conuenirent, ea tantum susciperentur, cõtraria verò reiicerentur. Per aliã ergo fidem, tantùm cõtrariam pugnantemque ipsa synodus intellexerat. De his ergo me, velim interroges, an ipsa possim ostẽdere. Verũ ne videar tuis quæstionibus respõdere nolle, ipsis modò libentissimè respondebo. Charisium (inquis) idcirco fuisse laude affectum à synodo, quòd non habens facultatẽ aliud symbolum cõponendi, nequaquàm aliud cõposuerat. Qua quidẽ ratione meum argumentum credis fuisse destructũ, dicens Nestorianos propterea fuisse damnatos, quòd aliud symbolum celebrandum ediderint. Nam si verum ipsum quoq; fuisset, hi nunquam à synodo fuissent damnati. Cui equidem sententiæ acquiesco, vt si Nestorianum symbolum fuisset catholicũ, ipsum etiam instar Charisij, Agathonis, atq; Sophronij symbolorum, susceptum fuisset. Sed quoniam cõtraria dogmata continebat, ideo fuit antiquatum.

MAR. Nestorianum symbolum, pater amp. longè alia ratione fuerat editum, quàm Charisij, Agathonis, atque Sophronij symbola. Illud nanq; his, qui ab hæresi ad fidẽ reuertebantur, pro Nicęno symbolo tanquàm cõis doctrina, traditum fuerat: hæc verò non ita, vt per ipsa baptisma celebraretur, posteritati fuere prodita. Vndè non sequitur, vt vna omnium eademq; ratio sit. Nam illud, etiã si catholicum fuisset, meritò tamen synodus adhuc ipsum antiquasset: hæc autẽ cum nõ pro symbolis cõmuniter celebrãdis, verùm vt expositiones atque sentẽtiæ propriæ, scripturæ relictæ fuerint, idcirco reprobata nõ sunt. Patet igitur falsum esse, quod profiteris, Nestorianos (scilicet) immutandi symboli facultatẽ habuisse, si rectè de fide sensissent, necnon Charisium, ac cæteros Nicęnum symbolum neutiquàm tetigisse.

IVL. Card. Sanè mihi videris, R.P. oppositum veritatis proferre. Nam ipse Charisius in suę fidei expositione vel symbolo, Nicęnũ simul & Constantinopolitanum mutauerat, dicẽs: Et in Spiritum sanctum paracletum, spiritũ veritatis, cõsubstantialem patri & filio; q̃ quidẽ verba in ipsis symbolis nõ leguntur. Porrò quoniã in tuis sermonis exordio protulisti, argumentum illud concessum nobis putatum iri, cui non fuisset responsum: ideo non simul omnibus, verùm singulis repetitis, ad omnia respondebo. Dico igitur, idq; profiteor, quòd nulla inter Nestorianorum atq; Charisij, ac Sophronij, Tharasijq; symbola differentia fuisset, si Nestorianum veritatem in se contineret. Tu autem pater reuerende, non deberes legem ipsam exponere aliter quàm posset intelligi. Nã (vt sæpissimè dictum est) idcirco synodus Nestorianum symbolum antiquauerat, quòd in se multa dogmata nefanda concluderet. Hanc ergo perpende sententiã. Nam equidem interdictum fuisse puto, ne cui homini priuato liceret, ecclesiæ catholicæ celebrandum quip-

quippiam tradere, quod aliã (hoc est, oppositam) fidem significaret. Ne autem eidẽ Ecclesiæ ab homine priuato verum symbolum ita traderetur, vt ipso cuncti Christicolę vterentur, non ipso eodẽ interdicto, verùm alia ratione, fuisse vetitum censeo. Quando quidem minimè conueniret, vt Ecclesia mortalibus obediret, qui nullã ab ea facultatẽ haberẽt, cùm ꝑsertim oĩbus in reb⁹ diuinis, particulares Ecclesiæ cõmunem sectari debeãt.

Mar. Eadem ipsa mihi videris repetere, atq; in eisdem amp. P. versari, scilicet catholicã Ecclesiam ea facultate præditã esse, vt symbolum immutare, ac ipsum particularibus Ecclesijs celebrandum tradere valeat. Ad hoc autem nondum clariùs respondisti, vtrùm si Nestoriani benè de fide sensissent, suũ symbolum iure suo prodere potuissent, nécne. Huic ergo quæstioni (si lubet) apertiùs respondeas, vt tandem ipsam concludamus.

Ivl. car. Satis mihi vide ad propositũ respõdisse.

Mar. Ex requiro pater amp. vtrũ Nestorianis licuerit suum symbolum ita tradere celebrãdum, vt homines ipso in sacro baptismate vterentur, an non? Nam Charisij ac cęterorũ fidei expositiones, non sanè fuerant symbola, neque symbola nuncupata, neq; denique pro symbolis à synodo ita suscepta, vt per ipsa baptisma fieret.

Ivl. Cardinalis. Fateor equidẽ nemini licere propriũ symbolum ita proferre, vt cõmuniter in Ecclesia celebretur. Nestorianos autem ipso potuisse symbolũ verũ exponere, ac ipso vti, idemq́ue proferre ac sapere, nõ eo inficias. Sin autem protuli, etiã si symbolũ ipsorũ, Nicęnũ symbolũ oppugnaret, me falsum dixisse cõfiteor. Teneo tamẽ memoria me tantummodò ꝓtulisse, fas ipsis fuisse symbolũ verũ ꝓferre.

Mar. Nestoriani suum symbolum cõmuniter celebrandum tradiderãt, volentes, vt qui ad fidem reuerterentur ab hæresi, Nicęno postposito symbolo, illo tantùm baptizarentur. Num igitur ipsis id agere licuisset, si symbolum ipsum fuisset catholicum?

Ivl. car. Etsi prolixè clareque mihi videor respondisse, tamen vt tibi pro viribus satisfaciam, repeto, Nestorianos proculdubiò potuisse symbolum suum proferre, dummodò verũ fuisset: eodem tamen cõmuniter in Ecclesijs vti, nequaquàm ipsis licuisse.

Mar. Id est, pater amp. quod equidem volebam concludere, non alia videlicet de causa Nestorianos fuisse damnatos, quàm quòd suum symbolum pro cõmuni doctrina Nicęni symboli loco celebrandum tradiderint: quod tamen quoniam videbantur suo iure facere potuisse, ꝙ nondum interdictum illud editum fuerat, idcirco synodus Ephesina legem (vt suprà dictum est) promulgauit, vt in futurũ neque Nestoriani, neq; quisquam cæterorum mortalium facultatem, vel (vt meliùs dicã) licentiam ipsam haberet. Quam quidem constat plurimorum falsorum dogmatum causam fuisse, ita vt ausim dicere, vt synodus ipsa nunquàm interdictum eiusmodi edidisset, si Nestoriani licentiam ipsam non habuissent, qua quidem nefanda dogmata seminarent. Sed prudentissima synodus incommoda futura prospiciens, in vniuersum prohibuit, ne cui liceret, aliam à Nicęnorum patrum fide docere, non inscia (vt sæpenumerò dictũ est) immutandi symboli licentiam, falsorum dogmatum causam fuisse, foreque. Pater etiam ex ipsius synodi summa facultate, qua prædita fuerat, suæ mentis fuisse, vt aliam fidei expositionem ac symbolum nemo auderet componere. Quam quidem conclusionem tuis ex dictis, vt quoddam consequens, vel (vt ita dixerim) corollarium expressimus, nisi aliter tibi videtur, quod velim ex te cognoscere. Tibine magis, R. P. an Ephesinæ diffinitioni credendum est?

Ivl. car. Nos sanè synodo tribuimus plurimùm, cùmque quicquam vocamus in dubium, decretis ac expositoribus eius magis concedimus, quàm nobilipsis indulgeamus. Portò autem B. Cyrillus ad Ioannem & Acacium Melitineñ. scribens, definitionem ipsam explanat, lucidioremq́ue reddit. Eiusdẽ ergo Cyrilli expositionem diligenter consideremus, ac ipsum in omnibus imitemur: quo quidem melior interpres inueniri poterit nemo, nisi tu * ita sentias. fo.* ita nõ

Ivl. car. Idcirco equidem ex te P.R. quæsiui, cui nos magis oporteat credere, quòd ipsa tertia synodus decreti sui reddidit rationem, dicẽs quoniam Nestorianum symbolum peruersa contrariaque dogmata continebat.

Mar. Nequaquam res sic sese habuit, vt causa illa symbolum ipsum fuerit antiquatum.

Ivl. car. Sancta tertia synodus P. amp. Nestorii expositionem, hoc est, dogmata nefanda damnauit: quod item ex verbis Charisii apparet, ꝗ cùm incusaret Nestorianos, ita ꝓtulit: [Hi Nicęno symbolo spreto, infidelitatis symbolum protulerũt.] Prætereà Cyrilli Nestoriano symbolo ac literis in synodo recitatis, eam interrogauit, an ipsi vera viderentur ea quæ in his scripta essent. Quam quidem synodum respondisse constat, ea omnia falsa esse, ipsaque propterea statim reprobauit. Quòd autem Cyrillo R.P. idcirco magis credendum existimes, quòd summi pontificis vicarius & legatus in eadem synodo fuerat, tibi ipse assentior. Cuius quidem literæ non solùm meam sententiam nõ impugnant, verumetiam ipsam mirum in modum confirmare videntur: quarum sensum si benè perpenderis, satis tibi fuerit exploratum, ipsum per aliam fidem contrariam tantùm intellexisse. Cuius quidem rei ex eo quoque potes capere rationem. nam is Cyrillus, literis ad Ioannem Antiochenum missis, quibus cuidam epistolæ Nestorii respondebat multa reliquerat, quæ in Nicæno symbolo non expressè leguntur. Quæ quidem tamen, quandoquidem

doquidem

doquidem à veritate non fuerant aliena, idcirco dixisse creditur, NIL ADDIMUS NEQUE AUFERIMUS. Ergo quo minùs ex literis nequaquàm percipere possimus, hoc esse puto, vt cùm symboli vera seruatur intelligentia, tum neque additio, neq; ablatio fieri censeatur. Literæ autem ipsius Cyrilli ad Acaciũ scriptæ, nõ solùm nõ cõtra nos sunt, sed etiã à nobis esse videntur: q̃nquidẽ ex his patet, quonã modo intelligi debeat illud, addere nõ licere: ita vt quicq̃ exponit atq; declarat, nõ noui quicquã apponere, verùm idem ipsum dilucidare, clariusq; reddere censeat.

MAR. Num Cyrillus non prohibuerat, ne verbis extraneis declarationes eiusmodi fierent?

IVL. Car. Qui expositionem eiuscemodi fecerit, is nil sanè noui protulerit, neq; propterea censeretur diuinum symbolũ immutasse, verùm quæ clara fuissent, illustriora magisq; perceptibilia reddidisse. Quod aliud argumẽtum hoc, obsecro, fortius poterit excogitari? Quod cùm proximè, loquente Nicæno præsule, quærens inuenire nequaquam potuerim, id deinde mihi, ne me falsum esse putaretis, diligenter inuestiganti occurrit: quo proculdubiò nostra controuersia soluitur. Nam Cyrillus ipse literis ad quendam Nestorii auditorem scriptis, quę quidem sic incipiebant, [Res quidem: [declarationẽ hanc, de qua agimus, additionem non esse demonstrat. Quibus quidem literis in synodo recitatis, Cyrillus ipsam interrogauit.

MAR. De quib⁹ (obsecro) Cyrilli literis mẽtionẽ facis?

IVL. Car. De his, quas contra Nestorium scripserat. Synodum (inquam) Cyrillus interrogauit, an Nicænæ synodo consonantes essent. Frequens autem synodus respondit, eas quammaximè congruas esse, quòd his veritas magis pateat, quodq; à symbolo Nicæno paucis ac obscurè contineretur, id prolixius atq; clarius redditum sit. Vndè synodus ipsa concludit, Cyrillum ipsum eadem cum synodo Nicæna sentire, ac eundem nil prorsus innouasse. Si quidẽ igitur Cyrilli verba fidẽ aliã, hoc est, Nicæni symboli contrariam, significassent, is proculdubiò legis transgressor præuaricatorque fuisset. Sed quoniã authoritati Cyrilli vehementer innitimur, idcirco expositionem eius in medium proferamus, quam de symbolo fecerat, qua quidem cognoscere possumus, quid illa synodus cum interdicto suo voluerit. Sancta[synod⁹ (inquit) Ephesi (Deo annuẽte) celebrata, sanctam in Nestorium ac eos, qui vana cum ipso sentirent, vel in futurum senserint, & in eos qui vanitates eiusmodi proferre aut literis mandare fuerint ausi, sententiam promulgauit, pariterq; damnauit.] Ex literis his ampl. P. clarissimè patet, cur Nestorius ac eius secta condemnata fuerit, & illud, fidem aliam, contrariã fidẽ significare, quemadmodùm Nestorij fides fuerat: & ideo Nestorianum symbolum antiquatum fuisse, quòd talia dogmata contineret, qualia Nestorius ipse videbatur sentire. Quam quidem sententiam, licèt tuæ contraria sit, tu tamen vir prudentia & sapientia præditus, ex literis ipsis percipies, si eas diligenter inspexeris; ex quibus quidem tibi fieret notum, Ephesinam synodum nil aliud, quàm fidem fidei veræ contrariam, vetuisse. Rogo igitur te atq; obsecro, pater reuerẽde, ne tot ac tantos authores sermonibus ita friuolis, vt vel à pueris possint refelli, detineas. Verùm si vobis etiam, quẽadmodùm nobis videtur conducere, omissa huiusmodi controuersia, ad principem illam veniamus, de qua quidem longam orationem, non tamen alienã à ratione, speramus habere: sin autem in hac eadem quæstione adhuc malitis persistere, per mẽsem, nedum per diem, tibi paratus sum respondere; quamuis animi dolore afficiar, quòd tempus vanè conteritur.

Sermones nostros neque inutiles, neque de paruis rebus habitos, neque deniq; tales, vt vel à pueris (vt dicis pater amp.) possint dissolui, verùm valdè cõuenientes, ac ad propositũ pertinentes fuisse putamus: quandoquidẽ diuorum patrũ sentẽtias exposuimus, credentes, tametsi vestrum eiusmodi dogma verum forsitan fuerit, ipsum tamen diuino symbolo nequaquàm addendum esse. Conueniẽtiùs ergo, maiorique veneratione dignũ, ac ipsius rei naturã consequens esse videtur, vt omissa illa, de qua velles agere quæstione, hanc priùs cõcludamus. Scias igitur velim, nos veritatis huius inuestigationem nolle priùs relinquere, quàm cõmuni sententia ad conclusionem aliquã peruenerimus: quãdoquidẽ (vt suprà dictum est) nos asserimus, & ita sentimus (prout ostẽdere facilè possumus) dogma illud (de quo suo loco considerabimus) quãuis fuerit cognitũ verum esse, alibi tñ quàm in symbolo scribendum esse, quẽadmodùm concilia generalia fecisse constat. Ab ipso igitur symbolo dimouendũ esse censemus, vt cunctorum Christianorum coniunctio fiat, qui ex ea causa iam diu dissidẽt. MAR.

Rebus omnibus pater reuerende, quibus humanum genus fruatur, tempus expetibilius est. Proptereaq; serenissimus Imperator sæpissimè protulit, id conterendum frustrà non esse. Quandoquidem ergo sermonibus & scripturis satis de hac re egimus, vosque, qui sapiẽtes ac magno ingenio præditi estis, iam agnouisse censemini, rei huiusmodi veritatem & rationem non ampliùs in dubium vocari debere, idcirco ad aliam controuersiã veniamus. Cur autem eiusmodi quæstionem in mediũ, pater reuerende, protuleris, haudquaquã intelligo: nisi forsan id feceris, quod oratores egregii faciũt, quippe qui, cùm aliquam causam volũt agere, à facilioribus incipere soleant. Qua quidẽ ratione tu quoq; forsan adductus, ac nõ inscius te magno certamine certaturum esse, priùs armatura leui nobiscum agere voluisti. At quoniã huiusce IVL. Cardinalis.

causæ

causæ veritatem perdiu inuestigauimus, ita vt in pſentia luce clariùs pateat, tametsi semper vobis fuerit nota, veruntamen vt vobis fieret exploratum, quonam pacto Latini homines respondere scirent, ideo de nobis periculum facere voluistis) idcirco vos rogo, vt tandem ad maiorem illam quæstionē veniamus. Nā si nobis (vt suprà diximus) demonstrabitis, sanctum spiritum ex filio nequaquā procedere, vobis ilico concedemus, id nulla ratione à Romana Ecclesia apponi symbolo potuisse. Sin autem illud non poteritis assequi, sed eius oppositū vobis probabitur, nullā ampliùs inter nos controuersiam fore censeo. Porrò autem per me nunquàm stabit, quo minùs quæstionem illam, quoad vobis libuerit, prosequamur: dummodò disputationis huiusmodi auditores non tædeat. Nam equidem ad omnes quas proposueris quęstiones, libentissimè respōdebo: sed magìs forsitan expediret, vt statis diebus de principe illa quæstione verba facturi cōueniremus. Interea vero extraordinariè congregati, hanc etiam quæstionē tractaremus, nisi tu pater reuerende, mâlis in hac eadē materia versando, ex me quicquā aliud quærere, qua in re tibi libentissimè respondebo: quandoquidem tecum veluti cū patre meo magna cū *declaratione disſero.

* delectatione

Sed antequàm de aliqua re me interroges, ad id quod sæpenumerò repetisti, interdictum videlicet nullum ante tertiam synodū fuisse, respondebo. De quo equidem longè aliter sentio: ideo non abs re esset, vt vos, patres amp. hanc etiā ambiguitatem audiretis, de qua in sermone, quem literis tradidi, nullam prorsus fecerā mentionē. Argumentū, cui mirū in modū inniti videmini, cur symbolo quicquam addi nō liceat, ex Cyrilli literis sumitis, cuius tñ verba si iuxta mentē eius accuratiùs perpēderitis, nō de verborū additione, verùm de alia fide Cyrillū ipsum intellexisse videbitis. Porrò licèt concedamus vobis, eū noluisse symbolo quippiam apponi posse, id tñ nobis nequaquam videtur obstare: quandoquidem scripturæ sacræ fuerat innixus, in qua legitur ita: [Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui,] vtpotè qui non ex sese, verùm Dei patris spiritu afflacti, loquerentur. Quoniā ergo non sancti patres, verùm sanctus spiritus loquebatur, ideo Cyrillo videbatur, nil addendū aut auferendū esse. Quæ quidē verba longè ante Christi aduentum, nedū ante tertiam synodū, fuerant prolata. Propterea B. Cęlestinus hæc literis tradidit, [Quis vnquàm nō dignus anathemate fuerit iudicatus, qui fidei catholicæ quicquam addiderit, vel ab eadem ademerit?] Credere autē non debemus, literis Apostolicis quippiam additū, vel ab ipsis ablatū fuisse, quandoquidē nostris ex legibus graui pęna mulctantur, qui literas eiusmodi transformauerint. Quas quidē literas Cœlestini, ante tertiam synodum fuisse constat, quibus tñ ipse prohibuit, ne fidei catholicæ quippiā adderetur, vel ab ipsa auferretur. Duos igitur testes cōtra tuā sententiā attuli: sed quoniā in ore duorū vel triū stat omne verbū, idcirco tertiū quoq; producā. Septima nanq; synodus inquit: [Ecclesiæ catholicæ traditiones neq; diminutionē, neq; vllam accessionem suscipere possunt. Magna igitur afficiendi sunt pœna, qui quicquā abstulerint, vel addiderint: ac execrandus est ille, qui negligit veritatē agnoscere, ac antiquos patrū suorū terminos transgreditur.] Synodus ipsa eisdem sacræ scripturæ verbis innitens, inquit: Qui terminos antiquos, & reliqua: quod quidem his solet accidere, qui veritatē nō curant cognoscere. Vnde sequitur, eū terminorū esse transgressorē, qui fidē à suis patribus traditā, neutiq̄ amplexatur. Ergo qui eā declarat, suorū patrum fines nequaq̄ egreditur, neq; quicquā ei vel addit, vel aufert, quādoquidē apud Cyrillū interdictū illud, tantùm in eos qui cōtra maiorū suorū decreta loquerētur, editū fuerat, quod sanctus Spiritus veritatis est spiritus: & qui eā profitetur, ipsam etiam excolere creditur, ac intra terminos est. Contrà, qui vanus & mēdax est, is proculdubiò sancti Spiritus fines transgreditur, & patrū fidei quippiā addere, vel ab eadē auferre putatur. Igitur ex sacra scriptura clarissimè patet, vt qui veritatē agnoscere nolit, is addere quicquā vel auferre credatur. Porrò, quoniam sæpissimè protulistis, prohibitionem ipsam à tertia synodo vel per eā à sancto Spiritu promulgatā fuisse, idcirco reuerende pater, ex te quæro, vtrùm nobis credendū sit, Nicęnā synodū maiorū suorū terminos transgressam fuisse, an nō. Planè si credimus mutationem verborū, nedū intelligentiæ, fuisse prohibitā, necesse est vt credamus, Nicęnā quoq; synodū anathemate deuinctā esse, vtpotè quæ nonnulla verba (quemadmodū superiùs dictum est) ab Apostolorum symbolo abstulerit: necnon secundam synodū anathemate subiacere, quæ post illā testamenti veteris prohibitionem, Nicæno symbolo verba multa addiderit. Sed quoniam patres ij veritatē protulerant, idcirco eadem, nō autem aliena vel cōtraria, cū maioribus suis sensisse creduntur. Falsum est ergo, præterea posteriores synodos vetitas fuisse, ne symbolo quicquam addere possent. Ampliùs in hoc Græco volumine, quod nobis Constantinopoli missum fuit, Nicænum & Cōstantinopolitanū symbolū (prout vulgò celebratur) descripta sunt: in alio verò libro, qui quingentorum annorū & vltra creditur esse, absq; DE CAELIS, AC SECVNDVM SCRIPTVRAS, Constantinopolitanū symbolū legitur, licèt in alio libro, qui Lōgobardorum literis scriptus esse videtur, symbolum idem cū eisdem verbis legatur. Volumen aūt vestrū, in quo quarti

Deut. 19. a
Matt. 18. b

generalis

generalis concilij acta scripta sunt, non nisi trecentorum annorum creditur esse. Vt igitur pater Ephesie, neutiquã in nos inuehemini, licèt DEVM DE DEO, in nostro volumine scriptũ sit, cùm in vestro nõ extet: ita quoq; nos icusare nõ deberetis, quòd verbũ vnũ addidimus symbolo.

MAR. Ad omnia quę paulo ante dixisti P. amp. respondendi tẽpus non est, quandoquidem longa indigent responsione. Quædã enim ex nobis quæsiuisti, simulq; cõtendisti, vt ea vobis concederemus: quod planè nostræ non esset existimationis, quando possumus ad omnia respondere ac veritatem ipsam attingere. De his igitur, ac de hoc vestro volumine suo loco dicemus. Quòd autem Romanam Ecclesiam summũque pontificem adspiciens protulisti, catholicam Ecclesiam ac eius principem commune symbolum reformare posse, idcirco totiès hæc à te repetita, præterire non possumus indiscussa. De hac igitur quæstione sequenti sessione, si vobis videbitur, disputabimus, argumentaque plurima & fortissima pro nostra causa afferemus. Sed quoniam vehemẽter ambigimus, ne sermones huiusmodi aures vestras offendant: ideo, si vobis videbitur protuli.

Locus obscurus.

IVL. Cardinalis. Inter alia capita, P. amp. in quibus Græci Latiniq; differunt, id est, quod de Romanæ Ecclesiæ facultate in dubium Græci vocant quoniam tamen nũc agimus, an sanctus spiritus ex filioq; procedat, qui quidẽ fidei articulus est, idcirco nõ cõuenit has quęstiones cõfundere. Propterea que in oratione, quam scripturæ traditam vobis dedi, me de facultate Romanæ Ecclesiæ tunc nil esse dicturũ protuli, putans fuisse cõueniens, vt in aliud tẽpus differatur. Suo igit. loco P. R. in eiuscemodi cõtrouersia, vt decet liberũ hominem, quicqd volueris, in mediũ proferes, in quo sanctiss. domino nostro pontifici maximo nulla profectò fiet iniuria: quippe qui non alia de causa præsens est, nisi vt veritas illustretur. Cuius quidem summi pontificis, Ecclesiæq; Romanæ facultas, tũ ex Euangelio, tum etiã ex sanctis Concilijs generalibus benignitate Dei patet clarissimè. Si quidem igitur quæstio, vtrum liceat addere symbolo, néc ne, ab illa quæstione longè aliena videtur esse, sanè non conuenit ambas has contemplationes simul (vt suprà dixi) confunde re. Rogo igitur vos, atque obsecro, vt ad quęstionem de sancti spiritus processione veniamus, quandoquidem si hac in re conuenerimus, mihi equidem persuadeo fore facile, vt in cæteris quoque conueniamus. His dictis, sessio fuit dimissa, & ad alium diem dilata. Elapsis verò nonnullis diebus, summus pontifex iussit, vt ad diem vigesimumseptimum mensis eiusdem iterum conueniret.

Die Iouis vigesimaseptima Nouembris, Sessio decimatertia Ferrariæ.

FRequenti synodo ducis Burgũdiæ oratores in sessionẽ hanc introducti fuere, ex quibus quatuor præsules, & vnus diaconus, & duo equites fuerunt, qui salutato de more summo pontifice, Imperatore verò nequaquam, (nam patriarcha valetudine aduersa detentus non aderat) consedere, summoque pontifici literas dedere. Quibus quidem Latinè recitatis, & à Græcis non intellectis, sessio fuit dimissa. At Imperator ægrè tulit vehementissimè, quòd non fuerit salutatus, asserens se magna iniuria fuisse affectum: & nisi sequenti sessione ab oratoribus ipsis pro sua dignitate salutaretur, se nunquàm ampliùs in sessionem venturum, quinimmò fore, vt synodus dimitteretur. Patriarcha verò tametsi plurimum ægrotaret, tamen per nũcios egit, ut summi pontificis nuncij Imperatorem rogarent, vt à synodi celebratione nequaquàm desisteret, promittentes ei, ut ab oratoribus ipsis sessione sequenti imperatorio more salutaretur. Quapropter ipso consentiente, summus pontifex iussit, ut ad diẽ quartam mensis Decembris sessio conuocaretur.

Die Iouis quarta mensis Decembris, sessio decimaquarta Ferrariæ.

HAc frequenti sessione, absente tamen patriarcha, Imperatorem ipsi legati salutauere, non ita ut ipsum deceret. Id tamen æquo animo tulit, ac iussit, ut dissertores electi negocium prosequerentur. Ephesius autem uolens cardinali respõdere, dixit se uelle breuibus, ac per Sic & Nõ, disputare, quãdoquidem Latini uidebantur ei prolixis orationibus uti, ut eloquentissimi uiderentur. Deinde de Charisio protulit, exemplum illud ad Latinos nõ pertinere. Quibus & alijs ab Ephesio dictis, Iulianus cardinalis uir summo ingenio memoriaq; profunda præditus, ita prolixè respondit, ut dicendo dies ipsum defecerit: & sessio fuit dimissa, decreto, ut triduo pòst conueniens.

Die Lunæ decimaoctaua mensis Decẽbris, sessio 15. Ferrariæ.

EPhesius Imperatoris iussu longam orationem habuit, uolens ostendere, ne syllabam quidem addere symbolo licere. Quæ quidem oratio ita vagata est, vt omnes sibi facilè suaderent, ei neminem responsurum esse. At Iulianus eloquẽtissimus, qui loquente Ephesio, ne uerbum quidem protulerat, orationẽ eius ordine summo memoriterque repetit, ac in duas de triginta partes distribuit, uolens partim philosophando, partim sacram scripturam citando, ac dialecticis argumentorum locis utẽdo probare, Latinos minimè peccauisse, quãuis addiderint symbolo. Contrà Ephesius magno affectus desiderio, quæstionem eiusmodi ad extremum

tandem perducere, ac clariùs demonstrare, nullam verborum accessioné ad symbolum fieri licuisse, Iuliani sermonem in octo partes diuisit. Et in prima quidé probauit, Charilij symbolum haudquaquàm fuisse commune, in altera verò de Nestorij symbolo mentionem nullam fieri debuisse: nã in tertia pœnarum vim in interdicto cötentarum ostendit, in quarta verò pœnas ipsas singulariter, non autem communiter in delinquentes editas fuisse demonstrauit. Nam in tribus sequentibus partibus Cyrilli literas & Agathonis exposuit, ac probauit, quidnam ipsi docuerint. In extrema deniq; parte additionem ipsam absque synodo nequaquam fieri potuisse docuit, in hunc postremò modum perorauit:

MAR. Symbolum illud, præstantissimi patres, quod vt optimum depositum à patribus nostris in nostra Imperatrice ciuitate suscepistis, à vobis tale repetimus, quale vobis fuerat traditum. Nonne quisq; depositum sibi creditũ reddere tenetur? Patrium igitur depositum nobis (vt dictũ est) restituite. Quod quia perfectum est, idcirco diminutione vel additione non indiget. Qui quidem patres nostri eos reprobauere proculdubiò, qui cōtra symbolũ ipsum quicquam innouassent: alios verò pęna grauissima affecere, qui aliud symbolum fecissent. Quòd si unius solę dictionis additio parum refert, ac parua de ea ratio debet haberi: ablata igitur, parum uel nihil prorsus nocebit, immo certè plurimũ prodesset: nam ea ratione cũcti Christicolæ dubio procul coniungerentur. Contrà magnum ac indignum facinus esset, si talis additio toleretur, ob idq; magna ratio de hac re debet haberi? Nõ igitur ipsi peccamus, qui rem hanc plurimi facimus. Ampliùs, si talis additio imprudéter fuerat facta, nunc quoq; prudentiùs nobis consuleretur, si ipsam auferetis: sic enim amicos uobis coniunctissimos faceretis, qui vestrã mutuam amicitiam magnifacerét & excolerent. Vos igitur, ô patres & fratres ac reuerendi dñi nostri, vt sæpenumerò fecimus, ita etiam nunc per uiscera Domini nostri Iesu Christi, qui nos peccatores ac perditos mortales dilexit, & animam suam pro nobis dedit, rogamus, ac obsecramus, ut pacem optimã & summam inter nos, sanctosq; patres nostros coniunctionem faciamus, qua quidem tum fuimus coniuncti, cùm idem omnes volebamus ac sentiebamus, & nullum inter nos dissidiũ erat. Coniungamur obsecro tanquã fratres. Vereremur maiores nostros, definitionibus ac decretis ipsorum honorem plurimum habeamus, eorundem minas & pœnas uereamur. Ipsorum deniq; traditiones seruemus, custodiamq;, excolamus, vt vno corde ac ore, patris & filij sanctiq; spiritus nomen dignissimum celebremus, glorificemus nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

IVL. Car. Iulianus autem cardinalis amplissimus, à disputatione nolens desistere, sentétiam suã vehementissimè defendens, post multa protulit, pro singulis decem argumentis, quæ sibi fuissent proposita, se decem millia redditurum. Deficiéte autem die, sessio fuit dimissa. Tum Græci tam præsules, quàm cæteri omnes tædio affecti, de suo in patriam reditu, infecta re, cogitare cœperunt, dicentes: In vanum tempus conterimus, quandoquidem nec à Latinis nos, nec à nobis ipsi suaderi possent. At Imperator magnanimus animos ipsorum cunctando restituit. Porrò volentibus Græcis disputationi facere modum, Latini mirum in modum incumbebant, vt in sessionibus de ipso dogmate ageretur, asserentes de quæstione prima iam satis dictũ fuisse, ac se nolle ampliùs quęrere, cur illud, EX FILIOQVE, symbolo fuerit additum. Nam cùm fieri non possit, vt quod iam factum probatumq; fuerit, priùs tollat, quàm ostendatur à Græcis impium esse: operępreciũ esse dicebãt, vt in posterũ de ipso dogmate agerent: quod quidem si impium esse constaret, ilico tolleretur: sin autem receptũ esset, minimè se esse incusandos. Hęc Iulianus doctissimus. Contrà uerò dicebat Ephesius: Tollatur à symbolo, proprioque termino circunscribatur, quemadmodùm de multis verbis constat factum fuisse. At Iulianus vehementiùs instãs, dicebat: Inquiratur (pater) veritas, inquiratur, & si verbum illud impium esse dignosceretur, neque in symbolo stabit, neq; in alio loco (vt dicis) circunscribetur: impia enim nulla ratione ꝓferri debent. pia verò quouis in loco nedum in symbolo, stare possunt. Interea Imperator ęgrotauit, simulq; Patriarcha aduersa valetudine iam pridèm domi tenebať. Post autem dies 16. vix potuit Imperatoris domũ lectica uenire quo biduo pòst Gręci quoque præsules conuenere. Ad quos Imperator fuit ita loquutus:

IMP. Nostra relicta patria, patres optimi, pro Ecclesiarum coniunctione non sine magno periculo huc frequentes conuenimus: & vos quidem antistites pro vestrarum Ecclesiarũ securitate, Laici verò tum pro vestra pia religione, tum etiam pro posteris vestris soliciti estis, ob idq; onus hoc libéter subijstis. Ego autem solùm, vt à Deo gratiam consequar, id quod etiam ad vos pertinet, vehemẽter laboro, quippe qui filios vel hæredes non habens, nec dignitate maiore affici cupiens, pro generis nostri salute plura quàm cæteri (vt videtis) onera sustineo. Operępreciũ igitur est multis de causis, præsertim vt cum Latinis coniuncti, nostram in patriam, magno affecti honore, potiùs quàm dedecore, hinc disiuncti proficiscamur: operæpretium (inquam) est, vt summo studio in vnionem Ecclesiarum incumbamus.

¶ Quo quidem sermone audito, Græci quanam

quanam ratione de dogmate ipso agendum esset, inter ipsos locuti sunt. Tandem visum est ipsis, vt duodecim præsules ex suis seligerent, qui cum totidem Latinis de sancti spiritus processione priuatim dissererēt: quodq; benignitate Dei ab ipsis probatum esset, id omnes susciperent. Nolebant enim cū Latinis oratione perpetua publicè contendere.

Dū autem hæc agerētur, à summo pontifice Græcis fuit nunciatum, ob pestem synodum esse Florentiam transferendam. Quod etsi quammaximè Græcorum conuentum turbasset, post multas tamen altercationes, quas quidem silentio præterij, quòd ad rem neutiquàm pertinerent, videntes Imperatori ac patriarchæ non nimiū displicere synodum ipsam transferri, summi pontificis voluntati his conditionibus acquieuerunt, vt summus pontifex mensium octo subsidium Constantinopolim mitteret: ipsis autē Græcis, & quinque mensium victum & cómeatum Florentiam vsque tribueret, ac pro his omnibus (vt vulgò dicitur) bancum ibidèm assignaret, necnon vltra Florentiam nequaquàm proficiscerētur, verū ibidèm synodus quatuor mensium spatio terminaretur, ac Græcis omnibus esset facultas illinc, cùm sibi visum fuerit, discedendi. Quibus quidē conditionibus à summo pontifice pro eius pietate accepistis, in cathedrali ecclesia extrema sessio Ferrariæ celebrata fuit. In qua quidem nil aliud factū est; nisi vt summo pontificis decretum de transferenda Florentiam synodo recitatū fuerit. Non autem constat, in quo die talis sessio celebrata fuerit, cùm tantùm reperiatur, die vndecima mensis Ianuarij Græcos pecunias pro eorum cómeatu, necnon nouendecim millia ducatorum pro Cōstantinopolitano subsidio à summo pontifice accepisse, die verò 16. summū pontificem Ferraria discessisse.

¶Sessio 16. vltima Ferrariæ.

Decretū Summi Pōtificis de synodo trāsferenda.

FRequenti sessione, patriarcha tantùm ob valetudinē eius absente, Neapolitanus antistes Missam solenniter celebrauit. Qua quidē finita, litanijsq; decantatis, Gradensis præsul Latinè, Mitylenen. aūt Græcè, consentiente Imperatore, summi pontificis decretum omnibus cardinalibus & p̄sulibus pōtificaliter (vt moris est) indutis, ex suggestu recitauit. Cuius tenor hic fuit:

Eugenius episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Generale cōciliū Ferrariæ cōuocatū fuerat. Quod quidē etsi nostræ sententiæ fuerit ibidèm cōficere, terminareq;, tn̄ feruescēte peste, pręsertim in hyeme, ex quo credēdum esset in vere quoq; futurā esse illud iuxta leges nostras Ferraria Florentiā transferre volumus. Quæ quidē ciuitas libera & pacifica & aere saluberrimo est.

Post autem dies paucos summos pontifex vnà cum cardinalibus præsulibusque Latinis, primus Florentiam proficiscitur, qui cū equo insidens egrederetur, Nicolaus Ferrariæ marchio, equi summi pontificis lora tenens, pedester vnà cum suo filio Ferraria exiuit. Postridiè autem patriarcha cum antistitibus Græcis secutus fuit. Cui Florentiam appropinquanti, cardinales duo ac triginta præsules obuiàm venere, honoreque magno in ciuitatem ipsam introduxere. Triduo verò pòst Imperator etiam venit, qui à Florentinis pompa magna honorificentissimeque, vt Imperatorem decerer, susceptus fuit. Nā Florentię rectores & domini, nobilissimo ac honorato quoque comitē se præbēte, pedestres ipsum ad portam ciuitatis in cōspectu cardinaliū & pręsulum omnium exceperunt, ac domum deduxerunt. Tempus autem carnispriui erat, in quo multa variaque spectacula prope domum eius Florentina respublica honorificentissimè celebrauit. Primo verò quadragesimæ die Græci præsules ipsius Imperatoris iussu in domo eius congregati, ac interrogati, quidnam vellent agere, dixerunt se ad celebrādas sessiones paratos esse, tametsi magis expediret, vt per selectos doctores priuatim, ne tumultus fieret, ageretur. Quod cùm summus pontifex intellexisset, iussit vt ad diem vigesimumsextum Februarij mensis in suo palatio sessio fieret, vbi frequenti sessione ac ordine de more seruato, Iulianus cardinalis primus omnium sermonem hunc habuit:

¶Anno Domini nostri Iesu Christi millesimo quadringentesimo trigesimonono, die Iouis vigesimasexta mensis Februarij sessio prima, (ordine verò decimaseptima) Florentiæ celebrata fuit.

QVoniam Imperator mitissime ac vos amplissimi & pietissimi patres, de numero sum illorum, qui ad disserendum vobiscum electi fuerāt, idcirco mihi beatiss. ac summus pontifex iussit, vt hæc vobis pauca verba faciā. Breui ergo ac nuda vtar oratione, quandoquidem diuina res, de qua agit opere magis quàm verbis indigere videtur. Quamplurimi profectò sermones vtraq; ex parte sunt habiti, in quibus tēporis multùm contriuimus: nunc autem res in cardine est. nam serenis. Imperator sanctissimo domino nostro nuperrimè nūciauit, operæprecium sibi videri, vt paucis ac priuatim agamus. Ergo in Domini nostri Iesu Christi nomine rē ipsam aggrediamur. Porrò autem quoniam cùm de transferenda synodo Ferrariæ tractaremus, serenissimus Imperator, necnon sanctis. patriarcha magno affecti desiderio uidebantur esse, vt inter nos coniunctio fieret, quod planè summo pontifici perplacebat: (valdè enim interest sua, vt huiusmodi controuersia ad finem celerrimè perducatur: quod quidem fieri commodè non posset, IVL. Car.

set, nisi sessiones sæpissimè celebrentur) idcirco sanctissimus ipse pontifex vellet, (si lubet) vt vel singulis quibuscunque diebus, vel saltem singula quaque hebdomada sessiones ipsas frequentes celebremus, & quæuis sessio nō minùs tribus horis continuis habeatur, etiam si serenissimus Imperator ac patriarcha sanctissimus absentes à sessionibus ob valetudinem fuerint.

IMP. ¶Magis amplis. pater expediret, vt antequàm ad disserendum conueniremus, aliquot ex nostris ac vestris doctoribus seligeremus, qui priuatim agerent, ac nostræ coniunctionis modum inuenirent. Et si nil proficerēt, tum communiter in sessionibus disputaremus, quemadmodùm probi viri aliqua de re contendentes facere solēt, qui cōsultis priùs amicis communibus, si suas controuersias componere nequeant, ad iudices deueniunt. Non aliter igitur nobis faciendum esse putamus. Cui quidem sententiæ summus pontifex acquiescere videbatur, vt modus cōiunctionis priuatim inueniretur. Iulianus autem cardinalis ita respondit:

IVL. Cardinalis. ¶Cùm patres amplissimi serenis. Imperator primus sententiam hîc & Ferrariæ dixerit, vt priuatim rem ageremus, idcirco summus pontifex adductus spe serenissimum ipsum Imperatorem vnionis eiusmodi modum posse faciliùs excogitare, credit ipsi q̄ maximè conuenire, vt is modū ipsum inueniat, nobis patefaciat, vt ipsi quoque de eo paulisper consideremus. Credo equidem assequutum fuisse id, quod vobis promiseram, me, quemadmodùm beatissimus pater noster iusserat mihi, breui ac nuda oratione dixisse.

IMP. ¶Quod iam præstātissimo cardinali, si me non interpellasset, dicere volebam, id modò proferam, dein eius orationi respondebo. Ipsi quidem plurimùm disseruimus, plurimæque orationes vltrò citroque sunt habitæ, quæ ad quæstionē de additione ipsa spectare viderentur, & quanuis alia plura fortioraque argumenta proferre potuissemus, cùm tamen cardinalis ipse multiq; probatissimi præsules conuenientius esse dixisset, quod sanctissimus pater à me priuatim contenderat, vt omissa illa quæstione, ad aliam veniremus, tū etiā quòd ipsi breuitati vehementissimè studemus, idcirco nunc volumus ad aliam quæstionem venire, ita tamen vt cùm ad primam regredi voluerimus, nobis liceat. Quod quidē vobis p̄dicimus, ne vnquā forsan diceretis, ab illa causa nos ꝑrsus cecidisse. Fateor aūt me primum omniū protulisse, priuatim priùs nobis agendum esse: verùm nil nunc nobis venit in mētem, quod ad componendam pacem proponeremus. Nobis ergo pater amplis. gratissimum faceretis, si quicquam in medium afferretis, quod ad concordiam huiusmodi pertineret. Videmur enim videre, vos aliquid tale dicturos esse. Dicāt igitur alij quicquid velint, nos etenim hæc dixisse volumus. Cardinales autem antistitesque Latini ad summum pontificem accessere, simulque collocuti fuere, deinde Iulianus cardinalis ita respondit:

IVL. Cardinalis. ¶Serenissime Imperator, sanctissimi Domini nostri iussu, ac horum præstantissimorum patrum consilio elegantissimæ tuæ orationi paucis respondebo, quā profectò benè percepimus. Nam satis dictū fuisse dixisti, an liceret symbolo quicquam apponere. Prætereà licèt argumenta vestra fortissima, & à ratione minimè aliena fuerint, vos tamen multo plura fortioraque afferre potuisse, nisi ego à vobis sæpissimè contendissem, vt eiusmodi quæstione postposita, ad alteram, an sanctus spiritus ex filioque procedat, veniremus, quēadmodùm etiam patri beatissimo conueniens esse videbatur. Vt igitur nobis gratissimum faceres, nobis concedere videbare, vt hac de re dissereremus, hac tamen cōditione, ut uobis cùm visum fuerit, liceret ad quæstionē primam redire, quandoquidem ab ipsa nequaquàm penitùs discessistis. Ad quæ pater amplis. breuiter à me repetita, breuissimè q̄ potero, respondebimus. Porrò autem ipsi videre non possumus, quidnam vestris in cordibus habeatis, quasque alias rationes afferre potuissetis: quandoquidem nobis videtur, quæstionem istā ita explicasse, vt ampliùs ambigendum de ea non sit, id quod uos etiam tenetis, ut credimus. Fieri enim non potest, ut uos qui summo ingenio, maximaque rerum scientia præditi estis, argumenta nostra firmissima & inuicta esse, nequaquàm intellexeritis. Sed neque non inscij estis, uos semper facultatem respondendi nostris rationibus habuisse, ità ut si quicquam aliud in nos afferre potuissetis id ꝓculdubiò tanto decursо tempore, ex quo uestra refellimus argumenta, potuissetis. Siquidem igitur rationes nostras silentio præterijstis, credimus vos ipsas refellere neutiquàm potuisse, neque alias rationes ad quæstionem ipsam spectantes (ut dicitis) habuisse. Quid enim uobis fuit impedimento, quo minùs nobis responderetis, nisi quòd argumenta nostra vobis firmissima uisa fuerint? Proptereaque beatiss. pater noster dicebat ualdè conducere, ut ad alteram quæstionem ueniremus, cui cùm uideretur nostrā causam ita illustratam fuisse, ut nulla prorsus alia indigeret consideratione, idcirco ferebat ægrè, uidere tempus incassum produci, quandoquidem disputationes de rebus tantùm ambiguis debent fieri. Hac igitur de causa, pater amplissime, patrum horum sententia ex uobis ipse contendi, ut ad aliam cōtrouersiam ueniremus, uidentes clarissimè quæstionem primā Apostolorum authoritate, synodorum decretis, sanctorum doctorum sententia perfectissimè

ctissimè solutam fuisse. Si quidem igitur, nè beatissimi quidem patris rogatu ab ipsa causa decedere voluistis, priusquàm multæ fierent disputationes: idcirco nequaquam conuenit, ut sine conclusione, infectaq; re ad aliam veniamus. Sed melius esse videtur, vt si quid argumentorum adhuc uobis reliquum sit, id etiam in medium afferatis: quādoquidem omnia pater beatissimus, necnon hi præstantissimi patres attenti auscultabūt, spe adducti, ea quoque benignitate Dei facilè posse dissoluere. Quòd autem tibi, serenissime Imperator, in mentem non venit, neque prorsus excogitasti, quonam pacto conueniremus, ob idque dicis conducere, vt ipsi modum ipsum inueniamus, ac in medium proferamus: respondeo, iam satis de hoc dictum esse, cùm ipse dicenti tibi fore commodius, ut priuatim ageremus, contradixerim, quòd magis expediret per sessiones ac publicè agere. Si autem hæc nostra sententia tibi non placet, putanti priuatam collocutionem magis expedire, idque uestri pontifices volunt: sanè nō alienum esset à ratione, si primi quoque nostræ coniunctionis modum in medium afferretis, quemadmodum ipsi proculdubiò faceremus, si sententiam illam primi dixissemus.

IMP. ¶Ad ea, quæ de omittēda prima quæstione, ac altera capiēda dixeram, uos minimè responsuros putabam: quando quidem iam inter nos conuenit, vt ad aliā ueniremus. Miror aūt vehemēter, cur nos quæstionē illam prorsus reliquisse credatis, cùm nōdū ipsam (vt nostis) terminauerimus. Nanq; si nobis id contigisset, satis iam dictū esse protulissemus, & nulla alia opus esse disputatione, Ad alterā igitur quæstionē, vt inter nos conuenit veniamus, hac tamē (vt dixi) cōditione, vt ad primam cum visum fuerit, liceat nobis reuerti, à quo quidē nunquā ipsi discessimus, neq; prorsus discedendū putamus. Sed neq; unquā conueniens esse protuli, vt ipsi soli nostræ coniunctionis modū inuestigemus, ac nulla necessitate coacti, soli in eam rem incumbamus, sed vobiscū simul de ea considerandū putaui. Siquidem igitur quicquā aliqs in præsentia teneat, quod ad propositū spectat, id in mediū proferat. Si minùs, postea quisq; priuatim, ac per sese de hac re meliùs cogitauerit, in sessione suā sententiā dicat, quo quidē modo sperandum nobis esset, nostræ controuersiæ finem, ut mihi uidetur, faciliùs posse facere, ita tamen, vt, si hac non successerit, per sessiones agere possimus.

IVL. Car. ¶Ne de me, serenissime Imperator, in posterum admirere, nonnulla paucis repetam. Non equidem protuli quæstionē illam communi sententia terminatā fuisse, sed inconueniens esse, ad candē reuerti, de qua constat satis dictum fuisse, ac uos ad argumenta nostra fortissima Ferrariæ respondere minimè potuisse. Dixi quoque, ut uestri proferrent, vt lubet: nam ipsi benignitate Dei ad respōdendum parati fuimus. Magis enim conducere videbatur de quæstione illa disserere, quousq; communi sententia finiretur, quàm posteaquàm de altera cœperimus disputare, omissa ipsa, ad primā redire. Ad te autē, serenissime ac prudentissime Imperator, præcipuè spectare videtur, quemadmodū iussu sanctissimi patris ac horū amplissimorū patrū superiùs protuli, ut diligenti consideratione cōiunctionis eiusmodi modū, quodq; magis expediens sit, solus excogites, quemadmodū etiā, ut priuatim agere deberemus, solus ipse proposuisti. Porrò qm in extremū expostulasti, ut ipsi etiā hanc ipsam rem penitemus ac examinemus, quod tu, quidnā agendum esset, nondū excogitasti: idcirco patri beatiss. cunctisque nobis uidetur operæprecium esse, ut hoc negociū in sessionē sequentem differatur, vt tunc accincti meliusq; parati conueniatis, & quid agendum sit proferatis. Quod quidem iure uestro debetis facere. Nanque uolentibus nobis per sessiones ac publicè disputare, te autem serenissi. Imperator contendente, priuatim nobiscum agere, ad te spectare videtur, vnionis etiam modum excogitare.

IMP. ¶Si ad totam tuam orationem respondere vellemus, nostra profectò disputatio fieret infinita. Vt igitur dictioni nostræ modum faciamus, id quod sæpissimè diximus, paucis repetamus, necesse uidelicet esse, ut, quod inter nos conuenit, ad quæstionem alteram veniamus, hac tamen conditione, ut ad primam, si nobis placuerit, redire ualeamus. Interea verò si uobis ita uidet, ut unionis modum communiter inquiramus, nobis etiam placet. ¶Vos de tali modo uideritis: ipsi ucrò ad ea, q̄ opus fuerint, respondebimus.

IVL. Car. ¶Quibus peractis, sessio fuit dimissa. Græcis autem, qua ratione cōiunctionis eiusmodi uiam inuenirent, non mediocre negocium videbatur. Domum igitur patriarchæ frequentes conuenerūt, ut quidnam sequenti sessione de vnione proferrent in medium, inter eos consulerent. Cùm aūt quid agerent aut proferrent, nescirent, Imperatorem rogârunt, ut à summo pontifice impetraret, ut his, quos ex suis seligerēt, cū totidem Latinis priuatim agerēt, ea ratione adducti, fore ut modum ipsum benignitate Dei excogitarent. Cui quidem sententiæ Imperator acquiescēs, voluit, ut statim disputatores ipsos seligerent, qui cum Latinis disputarent. Selectis autem trium patriarcharū vicarijs, videlicet Antonio Heracliē. Gregorio confessore, Marco Ephesio, Isidoro Rhutheno, Dositheo Monenbasieñ. Bessariōe Niceno, ac Dorotheo Mitylenen. hisq; summo pōtificis nunciatis, ipse se velle respondit, ut per sessiones ac per electos (vt moris esset) ageretur, quandoquidem coniunctionis modum (vt Græci promiserant)

neutiquam inuenere. Conuocata igitur sessione, absentibus ob valetudinem Imperatore ac patriarcha, Ioannes ille in philosophia & dialectica præclarissimus, pro Latinis ita dixit:

¶DIE LVNÆ SECVNDA mensis Martij, sessio xviij. Florentiæ.

IOAN. BEatissimi patris iussu, patres amp. de sancti spiritus processione verba facturus sum, quæ quidem plurimùm ad fidē spectare videntur, & de quibus (vt in primo de Trinitate capite Augustinus inquit) maxima cum veneratione loqui debemus. Rogo igitur vos atque obsecro, me attentè audiatis. Velim autem, si quid ambigui aut alieni à ratione imprudēs protulero, in primis ab eodem ipso patre sanctissimo, qui beatissimi Petri sedem tenens, piam religionem excolit atque defendit, deinde à vobis in theologia clarissimis, corrigi ac emēdari. Porrò autem nō debemus de verbis disserere, atque in ipsis versari, sed veram dictorum intelligentiam ac veritatem ipsam exactè perpendere: spe adducti, vt quemadmodùm Dei filius nobis veritatem promiserat, ita etiam is, à quo mens mortalium illustratur, sua benignitate faciet, vt veritatem ipsam percipiamus, ac rebus in omnibus proficiamus. De⁹ enim ipse, qui voluit, in hoc generali concilio de sancti spiritus processione agamus, nobis per eundem sanctum spiritū dubio procul præstabit, vt mutua inter nos beneuolentia, & seruato ecclesiarū decore, quæstionis eiusmodi veritas demonstretur & declaretur, ita vt tali veritate sine controuersia cognita, quēadmodùm vnus est Dominus ac vna fides, vt Paulus inquit, ita nos multi vnum in fide ac in Christo simus. In primis autē nobis memoria repetendum est id, quod serenissimi Imperatoris arbitratu inter nos Ferrariæ cōuenit, ne longas orationes habeamus, verùm per argumenta & authoritates paucis agamus, spe adducti, ea ratione conclusionem aliquam faciliùs assequi posse. Cui quidem sentētiæ cùm omnes acquieueritis, sanctissimus dominus noster, vt ipsi serenissimo Imperatori & vobis faceret gratum, ipsam suscepit, operæprecium esse putans, eiusmodi disputandi ratione in posterum vti. Quoniam autem beatus Augustinus in primo libro de ciuitate DEI, Quis, inquit, disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respōdentibus existimemus? idcirco, patres amp. conueniens esset, vt sanctorum patrum scripturis atque sententijs, quas sancta complectitur Ecclesia, inniteremur, ac ipsis veluti decretis ac legibus vteremur: ita vt nemini nostrûm liceret eas inficiari, quemadmodùm à maioribus nostris nobis traditū est, præsertim ab Agathone summo pontifice, qui ad Constātinopolitanum Imperatorem & sextam synodum ita scripsit: Quorundam sanctorum patrum authoritates, quas sancta & Apostolica Ecclesia susceperat, ipsas cū libris, legatis nostris dedimus, vt ipsis solis innitentes, serenissimorum ac Christianiss. Imperatorū auxilio, quę opus essent cōficerent. Chalcedonense quoq; concilium in sermone ad Martianū Imperatorē scripto, qui sic icipiebat, Id tuā Imperatoriā maiestatē deceret, plurimùm: (sermo enim erat de Leonis epistola ad Flauianum scripta) Nō oportet, iquit, de Romanæ Ecclesiæ p̄sidentibus admirari, ac epistolā illam impietatis accusare, priusquàm inueniatis, eam cum sacris scripturis neutiquā cōuenire, ac à patrū sententia alienā esse. Et infrà. Vt nullā ampli⁹ excusationem afferre valeant, qui homini Apostolico detrahūt, ac ipsum iniuria afficiunt, & reliqua. Ex his ergo, patres amp. q̄ pauca ex multis excerpsim⁹, quod suprà dixi, probatum est, nos sanctorum patrū sententijs inniti debere: quo quidem anticipato & posito, ad rem veniamus. Porrò quoniā in quauis quæstione nomen rei, de quā agitur, prænosci debet, ac nostra quæstio est de sancti spūs processione, idcirco quærendum in primis ex vobis est, quidnā p̄cessio significet: & an in diuinis personis, prout in rebus humanis, intelligi debeat. Iuxta nanque diuini Dionysij doctrinā in de diuinis nominibus libro, Deū ipsum à rebus creatis appellare solemus: verbū autē processio, in sacra scriptura nō solùm de spiritu, verumetiā de filio dicitur, hac ambobus adscribitur: quēadmodùm Ioannes Euangelista testatur, de filio dicēs: Exiui à patre: de sancto autem spiritu, Qui * ex patre procedit. Hęc volui, dixisse, nō inscius, opus esse vt hęc nobis sint nota, & in omnibus sessionibus mētionem de his faciamus.

MAR. ¶Omissis superuacaneis, Patres amp. quæ reuerēdus hic pater in sui sermonis exordio protulit, quādoquidem in his non differimus, ad eius interrogationem solummodò respōdebo. Verbum processio, aliter quidē in rebus humanis, aliter verò in diuinis p̄sonis significat. Et quāuis duabus diuinis personis cōueniat, iuxta tamen scripturam sacram ac oēs sanctos doctores, & exactam rationē theologiæ, sancti spiritus processionē præcipuè creditur significare: cuius quidem sancti spiritus essentialis processio, à filij processione eodem ipso verbo differre videtur, ob idque processio filij, generatio nūcupatur: spiritus verò, præcipuè magisq; propriè processio nominatur. Multa nāque nomina sunt, quæ res alias propriè, alias verò communiter significant. Propterea non est admiratione dignum, si verbum processio, apud scripturam sacrā filio etiam ascribatur.

Marginalia: Ioan. 16. c — Ephe. 4. a — S. Agatho Papa. — S. Leo Papa. — Ioan. 16. b — Ioan. 15. d

Ioã. 16.d batur. Exiui autem à patre, nó idem est cum verbo, procedere, sed aliud significare uidetur. Ideoque spiritus sancti processio, ineffabilis & carens nomine, à theologis nominatur: quòd filij processionem, hoc est, generationem, minùs obscurè quàm spiritus processionem percipimus. Propterea beatus Ioannes Damascenus de spiritus processione ita scriptum reliquit: Alia ratio essentiæ huius est ineffabilis quidem, ac innominabilis, alia inquam à filij generatione.

Hactenùs ad tuam interrogationem.

IOAN. ¶Ex tua respósione P. reueren. capita tria collegimus. Primum, processionem filio spiritu&que communem esse, quatenùs ex patre procedant: alterum, processionem ipsam magis propriè ad spiritum, quàm ad filium pertinere, ob idque verbi processionem, id est, generationé magis q̃ spũs processionem, nobis notã esse: postremũ, eandé ipsam processionem, essentialem & substantialem esse. Nunc de tertio capite ex te quæro: Cùm in diuinis personis nil aliud sit, nisi essentia & proprietas atque relatio, quidnam hæc uerba significent: Processio est essentia in diuina persona, num essentiam significat vel proprietaté ab altero accipere? Processio nanq; videtur esse via ab vno in aliud, & essentialis existit, quæ quidé à patre accipitur. Et quoniam ipsi credimus accipere essentiam, & ex filio esse, idem significare, idcirco uelim ex te scire, an uos etiam ita sentiatis.

MAR. ¶Eam intelligo processionem esse, qua sanctus spiritus à patre accipit esse, ac illud totum, quo est quoque, propriè sanctus spiritus nuncupatur.

IOAN. ¶Magno equidem gaudio afficior, quòd hanc ex te cóclusionem habuerim, sanctum spiritum ex patre accipere esse, ac, ex ipso procedere, idem significare. Nam si sanctus spiritus à quo esse accipit, ex eodem quoq; procedit: accipit autem esse ex filioque, ergo ex filioque necessariò procedit, iuxta præcipuam ac propriam processionis significantiam, quam ipsi paulò antè concessisse videmini. Possumus autem quàm plurimis testibus demonstrare, sanctum spiritum à filio esse accipere.

MAR. ¶Vndè obsecro id habetis? Nos enim hoc non concedimus.

IOAN. ¶Videor uidere, P. amp. quod quæro, facilè posse concludere. Nam sanctum spiritũ ex filio esse, ac ab ipso esse accipere, ex sancti Epiphanij dictis ostenditur: quippe qui in sermone * angyroto nuncupato, à Græco in Latinũ ab Ambrosio uerso, loquens de deo patre, inquit. Ita Filiũ dico eum, q ex ipso est: sanctum autem spiritum, qui ex utroque est. Si quidé igitur sanctus spũs apud Epiphanium ex vtroque est, sequitur ipsum ex vtroque habere esse. Amplius idem Epiphanius in eodem sermone inquit. Queádmodùm nemo nouit patrem nisi filius, nec filiũ nisi pater ité dicere audeo, nec sanctum spiritum nisi pater & filius, à quo accipit, & procedit, neque patré & filium nisi spiritus sanctus, qui verè glorificat, docens omnia, qui quidé est à patre & filio. Ex his igitur Epiphanij dictis apparet, ex patre & filio spũm accipere esse, & ex patre filioque accipere, idé significare: vndè sequimur, sanctũ spũm à patre & filio accipere esse.

for. Anco rato*
S. Ambros.
S. Epiph.
Matt. 11.d

MAR. ¶Id non probasti, P. reuerende, quod nobis fuisti pollicitus, scilicet sanctum spiritũ à filio accipere esse, quandoquidem nullam sanctorum authoritatem ad ostendendum illud attulisti, neque sancti Epiphanij uerba videntur illud concludere. Non enim sequit necessariũ, si sanctus spiritus ex patre filioq; est, ut ab ipsis etiam habeat esse, quandoquidem quicquam ex alio esse, multis modis accipit, ita vt minimè necesse sit, vt omne quod ex alio sit, ab ipso etiam esse habeat. Epiphanij ergo dictum, non solùm non ad tuã sententiam pertinere, uerumetiã tibi plurimùm obstare videtur. Non enim inquit, sanctus spirit⁹ a filio esse accipit: uerùm simpliciter, accipit. Quam quidem sententiam ex hoc euãgelio habuit, De meo accipiet, & annũciabit vobis. *Ioan. 16.b* Porrò aũt si sanctus Epiphani⁹ sensisset, ut uos ipsum interpretamini, ita profectò dixisset: Nemo nouit patré & filium, nisi spiritus sanctus à quibus procedit, & à quibus accipit: quo quidem locutionis modo verbum PROCEDIT, ad illud ACCIPIT retulisset: sed cùm duo illa uerba pronomine simul ac præpositione seiunxerit, dicens, à quo procedit, & à quo accipit, dubio procul sensisse videtur, uerba ipsa res diuersas significare: illud quidem essentiam sancti spiritus, quam ex patre creditur habere, hoc autem eiusdem sancti spiritus cum patre filioque conuenientiam atque coniunctionem, qua spiritus ipse discipulis ea enũciat, quæ quidem ipsos à filio ediscere oportet. Quam mihi sentétiam à Cyrillo atque Ioanne Chrysostomo sumpsi. Nam hic illud, DE MEO ACCIPIET, declarãs: De mea, inquit, intelligẽtia, qua dictis meis cõueniẽtia nunciabit. Ille autem in Thesauris inquit. Nó enim filius suam patrisque differentiam declarare volens, dixit: De meo accipiet, & annunciabit vobis: verùm quòd sanctus spiritus uerbis eius vteretur, qui quidem quoniã eiusdem naturæ ac substantiæ cum filio est, idcirco æquè ac ipse filius operatur ac loquitur. Si quidem igitur illud, De meo accipiet, & annunciabit vobis, iuxta sanctos ipsos, tãtùm ad verba filij refertur: sequitur ex eo, nos minimè credere debere, sanctum spiritum à filio accipere esse.

IOAN. ¶Orationem tuam P. R. benè percepimus, qua quidem probare volebas, longè me aliter Epiphanij dictum exposuisse, quàm ipse sensisset: ego autem in eadem opinione persistens, eodem ipso dicto probabo, sanctum spiritum à patre

tre

tre & filio accipere esse. Fieri enim non potest, neque mente concipi, vt vna res ab alia sit, nisi ab eadem accipiat esse, qualecunque fuerit illud esse. Quoniam autem res creatę, apud Dionysium in De diuinis nominibus libro, à Deo sunt, vt ipsi quoque fatemur, quæro ex te, vtrùm intelligendum sit ita, vt à Deo esse accipiant, nècne.

MAR. ¶ Ita prorsus, sed communiter verum nõ est, vt cùm quicquam ab alio esse dicatur, necesse sit intelligere, ab eodem etiam accipiat esse.

IOAN. ¶ Credis ne res creatas à Deo habere esse?

MAR. ¶ Credo equidem, Ideo enim creatæ res nuncupantur, quòd earum Deus causa est.

IOAN. Quoniam autem res creatæ, à Deo differenter accipiunt esse idcirco etiam differenter à Dei substantia appellantur. Verùm Epiphanius simpliciter inquit, Spiritus à filio est: quod quidem verbum EST, quia infert esse: quid aliud, obsecro, potest ex eo inferri? Si quidem igitur credendum non est, esse spiritus, ab esse filij differre: necesse est vt credamus, sanctum spiritum illud idem esse habere à filio. quod à patre habere creditur, vt verbum Epiphanij, EST, manifestè significat.

MAR. ¶ Legatur (si lubet) idem Epiphanij dictum, tametsi patres amplissi. authoritas hæc corrupta videtur esse, vobis nihilominùs eadem ipsa satisfacere possumus, dicentes verbum EST, scriptum in ea non esse. Sanctum enim spiritum (inquit) qui ex vtroque, absque verbo, EST.

IOAN. ¶ Ita dicere audeo, (inquit Epiphanius) nec sanctum spiritum nouit aliquis nisi pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit. Verbum ergo, PROCEDIT, ad patrem refertur: illud autem, ACCIPIT, ad filium. Deinde declarans, quidnam illa duo verba significent, inquit: Neque patrem & filium, nisi spiritus sanctus, qui verè glorificat, docens omnia, qui quidem est à patre & filio. Infert igitur Epiphanius, sanctum spiritum à filio esse. Porrò autē in diuinis, EST & ESSE, sunt idem: ac ESSE, significatur per EST: vndè planè sequitur, spiritum à filio habere esse, quemadmodùm à patre. Nanque si sanctus Epiphanius non ita sensisset, profectò dixisset: sanctus spiritus rerum creatarum instar, à patre & filio habet esse. Præterea in eodem sermonem inquit: Sanctus spiritus ingenitus, non factus, non frater, non auus, à patris filijque substantia. Credere ergo necesse est, sanctum spiritum à filio habere esse.

MAR. ¶ Dicere mihi videris, P.R. quoniam sanctus spiritus ex patre filioque simpliciter dicitur, idcirco etiam ipsum ex eisdem habere esse: ergo necesse est ita sentias, vt spiritus ex patre, hoc est, ex hypostasi vel persona patris sit, similiter etiam ex filio, id est, ex persona filij: vndè euenit, vt sanctus spũs ex duabus personis sit, nisi tu aliter sentias.

IOAN. ¶ Sanctum spiritum nos dicentes ex patre procedere, patrem ipsum percipimus, ac ipsum considerámus, quatenùs vna diuina persona est: non secùs, ex filio proferentes, ex ipsius persona procedere, mente concipimus. cùm autem ex vtroque spiritum ipsum procedere dicimus, processionem eiusmodi ab vno solo principio fieri credimus, quandoquidem ex patre filioq́ue communiter fit. Processio à Patre, & filio vt ab vno principio.

MAR. ¶ Si, cùm spiritus sanctus ex patre procedere dicitur, patris personam intelligis, similiter filij personam cùm ex filio: cùm autem ex vtroque dicatur, quid aliud (obsecro) poteris intelligere, quàm ex vtriusque persona? Ponamus autem id verum ac necessarium esse, vt cùm spiritus ex patre procedere dicatur, ex eius persona intelligatur, vt videamus (si lubet) an idem quoque de filio, ac de vtroque credendum sit: cùm spiritum ex filio dicimus, aut ex patre & filio, ex filij, vel patris simul & filij personis nos oporteat credere, an alio modo.

IOAN. ¶ Cùm ex patre, dicimus, ex ipsius persona intelligimus: similiter etiam cùm ex filio, quandoquidem patris & filij eadem substantia creditur esse. Emittere autem, ita patris & filij est, vt ab vno principio spiritus sanctus credatur procedere.

MAR. ¶ Meliùs (obsecro) perpendamus, vtrùm si sanctus spiritus ex patre filioq́ue credatur procedere, ex ipsorum personis necessè sit intelligere, necne.

IOAN. ¶ Non opus est in præsentia disputare, an sanctus spiritus ex patre, aut ex filio, aut ex vtroque procedat: sed nobis priùs diligenter considerandum est, an si, cùm aliquid ab aliquo esse dicatur, necesse sit intelligere, idem eius quoque substantiam habere.

MAR. ¶ Dedisti nobis, P. reuerende, sanctũ spiritum ex persona patris procedere, quandoquidem ex patre dicitur esse. Porrò quid ex hoc sequatur, accuratè consideremus. Magnus Basilius in Eunomium, de sancti spiritus processione loquens, inquit: Generat Deus, non vt homo, generat autem verè: & natum ex se spiritum emitti per os, non quale est hominum: quandoquidem Dei os, non est corporeum: ex ipso autem spiritus, & non aliundè. Siquidem igitur spiritum ex ipso, id est, ex patre dicentes esse, ex eius persona intelligamus necesse est, Basilius autem inquit ex ipso esse, & non aliundè, sequitur, sanctum spiritum ex sola Patris persona esse. S. Basil.

IOAN. ¶ Magnus Basilius in tertio contra Eunomium libro, scriptum reliquit, sanctum spiritum ex filio esse, quod quidem est huius oppositum, quod modò protulisti, spiritum non esse aliundè. Illud autem, emittit spiritum per os, & reliqua, similitudine quadam ab eo dictum fuisse concedimus. Apud enim sacram scripturam, verbum Dei os dicitur, & verbo Dñi cœli firmati sunt, & spiritu oris eius. Psal. 32. Talis ergo loquẽdi modus, in scriptura sacra videtur, ad quam nos semper debemus adspicere, nõ ꝙ illa in Deo corporea sint. Verba ergo scripturæ sacræ, necnon

non ipsius Basilij, ad propositum facere uidentur. Tum Colossensis antistes, Basilij ac Epiphanij dictū recitauit. ¶His in posterum respondebimus, nunc aūt ad propositum, redeuntes, quæro ex te pater reuerende, quidnā illud Basilij significet, Generat pater: & paulò infrà, Ex ipso spiritus, & non aliundè: vtrùm eius psona sit generās, an ipsi^9 substantia: & vtrùm ex persona sua, an ex sua substātia spūm sanctū emittat. Rogo te, pater reuerende, ut his q̄stionibus respondeas.

MAR.

IOAN. ¶Nondum pater reuerende, ad propositum respondisti. In hoc em̄ erat controuersia nostra, vtrùm dicētes spiritum à filio esse, vt Epiphanius inq̄t, necesse sit intelligere eundem spiritum à filio habere esse, necne Huic ergo quæstioni priùs respondeas, deinde nos ad vestras libentissimè respondebimus. Nanq; seipsum magnus Basilius exposuerat, dicens: Spūs à filio habet & accipit, de quibus suo loco diffusiùs dicemus. Quonam igitur modo Epiphanij dictum intelligi debeat, nobis (rogo) declares, deinde ad alia ueniemus.

MAR. ¶Tametsi, P. reuerende, sanctum spiritum à filio habere esse, sancti Epiphanij authoritate valdè fuisti conat^9 ostendere, patet tamē te nihil probasse. Nō enim Epiphanius ipse protulit sanctum spiritum à filio habere esse, verùm simpliciter ac sine verbo, EST, ab vtroque, hoc est, à patre & filio, ut ipse asseris: propterea quęsiui ex te, an cùm spūm ex patre ꝓcedere dicimus, ex ei^9 persona necesse nobis sit intelligere: Tu uerò affirmans ita credi debere, sanctum Epiphaniū fuisti testatus. Posteà mutata oratione ad magnum Basilium venimus, ubi equidem ex te quęsiui, an illud, Ex ipso, ex persona patris deberet intelligi, ut ex similibus similia fierent clariora. Idcirco, ut quæstionē huiusmodi cōcludamus, quæ supradiximus repetentes, iterum quærimus, an dicētes spiritum ex patre procedere, patris personam intelligant. Huic ergo quæstioni priùs respondeas, deinde uerò, si aliam contrariam authoritatem in medium adferre poteris, aliàs de ea considerabimus.

IOAN. ¶Ita credimus, quemadmodum suprà diximus, illud, EX IPSO, personā patris significare.

MAR. ¶Magnus autē Basilius dixit, sanctum spiritum ex ipso, hoc est, ex patre, uel (vt dicitis) ex persona patris: deinde addidit, non autē aliundè, id est, non ex alia persona, nisi ex persona patris, procedere: ergo sequitur, sanctū spiritum ex solo patre esse.

IOAN. ¶Magnus Basilius, reuerende P. in Eunomium profitentem, sanctum spiritum creaturam esse, ideo dixit ex ipso, & non aliundè, ut declararet ipsum spiritum ex patris esse substantia & natura, non autem aliundè, hoc est, non alterius esse substantiæ uel naturæ. Nunc ergo ad Epiphanium redeamus, testantem sanctum spiritum a filio esse: & quæro ex te, an accipere à patre, & ex patre esse, idem significēt. Fieri autem non potest, ut non idē significent. Porrò spiritū ex patre filioque accipere esse, duabus authoritatibus pauloantè probauimus: quarum prima Epiphanij fuerat: proferentis sanctum spiritum ingenitum, non factum, non fratrem, non auum, a patris filiique substantia. A patre autem esse, & patris essentiam accipere, idem sunt, ut paulò suprà probauimus: altera uerò Magni Basilij, asserentis clarissimè, sanctum spiritum accipere esse a filio.

MAR. ¶Sumis, ut a nobis cōcessum, P. reueren. sanctum spiritum accipere esse à filio, quod quidem neq; Epiphanius dixerat, neq; ipsi concessimus, nec a uobis ostensum est, immò Magni Basilij authoritate oppositū huius probauimus, ad quem iterum (si lubet) veniamus: Nanque cuius contrarium paulò antè dixisti, id modò sentire videris. Magnus (inquis) Basilius inuectus in Eunomiū, asserentem sanctum spiritum creaturā esse, scriptū reliquit, ipsum ex patre, hoc est, ex substantia naturaque patris, non autē aliundè, hoc est, nō alia ex substantia & natura, creaturarum instar, esse: itáne, P. R. sentis, an ut superiùs protulisti?

BES. ¶Illud EX IPSO, paternā personam significare, paulò antè, P. R. dicebas: modò autē protulisti, per idem EX IPSO, patris essentiā & naturam debere nos intelligere.

IOAN. ¶Esse & essentia patris, idem sunt: idcirco P. R. qui ex patre dicit, patris etiam essentiam intelligere debet. Præpositio autem ex, processionem à principio cōsubstantiali significat: spūs verò non ex seipso, sed ex alio est. Et cùm dicim^9 spiritū à filio esse, ab alio esse sentimus: siquidem igitur non ex seipso spiritus est, sed ex alio, à quonam sit, perpendamus. Quod quidem Magnus Basilius explanat atq; declarat, cuius sententiam debemus suscipere. Spiritus (inquit) ex ipso est. Epiphanius autē scriptū reliquit, spiritū ex patris filijque substantia esse, Siquidem igitur spiritus à patre & filio habet esse, necesse est vt ab ipsis accipiat. Quam quidē sententiam hi sancti doctores ex hoc euangelico dicto, De meo accipiet, habuere. sed hæc accuratiùs in futurum considerabimus. Ioan. 16. b

MAR. ¶Vt illud Magni Basilij dictum magis dilucidetur, quæro ex te, P. R. an diuina substantia & persona sint idem, ac uerbo ex patre, patrisq; simul substantiā significent, vel secundum doctores inter se differant.

IOAN. ¶Diuina substantia & persona, P. R. re quidem sunt idem, secundum autem modū intellectionis nostræ differre videntur: Nam persona ex substantia proprietatibusq; consistit, quæ tametsi ratione ac secundum nostram intelligentiam (vt suprà dictū est) differant, ipsa tamen substantia cum personis communicat, proprietates uerò nequaquā communicabiles sunt. Quod quidem ex relationis

lationis vi creditur euenire, quemadmodùm etiam doctores vestri, pręsertim sanctus Gregorius theologus in Epiphaniæ sermone tenet. Nam si proprietas cõmunicabilis esset, proprietas nõ esset proprietas. Vt igitur personæ differant inter se, necesse est ut hypostaticæ personalesq; proprietates incommunicabiles sint. Propterea doctores inquiunt, nil nisi principij habitudo est. In qua quidẽ hæc duo cõsiderantur, à quo aliquid, & ad quod aliquid, ob idque pater & filius sunt, quòd pater principium est, filius autem ex principio, in quo quidem nequaquam communicant, cùm cæteris in rebus inter se dubio procul communicent, ut Epiphanius de tali principij vel principali habitudine, qua substant personæ, sensisse creditur, cui quidem non aliud, quàm à quo aliquid, & ad quod aliquid conuenit. Siquidem igitur diuina omnia, ꝓprietatibus personarum exceptis, inter se cõmunicabilia sunt: sequit̃, cùm quippiam ex aliquo credimus esse, necesse esse intelligamus, ipsum ab eodẽ etiam accipere esse. Patet igitur id, de quo ambigere videbamini. Reliquum autem est, ut ipsi quoque Basilij dictum exponatis: quod, vos obsecro, faciatis.

MAR. ¶Quemadmodùm diuina substantia & persona differant inter se, non opus est in pręsentia dicere, cùm prǽsertim in hoc minimè forsan differamus. Cõstat enim, ipsas differre simpliciter, vt cõmune differt à proprio, vt magnus Basilius ad suum fratrem Gregoriũ scribit, & quemadmodùm (vt vtar exemplo vulgari) humana substãtia à persona sua differre uidetur, vt vos quoq; sentire censeo. Sed ad dictum Basilij redeam⁹: Generat (inquit) Deus, non vt homo, generat autem verè: & natum ex ipso spiritum, emittit per os. Velim, mihi declares P. R. quid hæc uerba significent, vtrùm pater ex sua substantia, an ex sua persona generet.

IOAN. ¶Dixi equidem, pater reuerende, filium ex patre, ac ex patris substantia generari, idẽ significare: ita tamen, vt persona sit producens & generans: principiũ autem, quo ipsa persona generet, si id, quod solum cõmunicabile est. Pater ergo generatiuũ principiũ est, & suppositum quoddã significat: diuina verò substãtia, quæ cum patre realiter idem sunt, non quidem generat, sed est principiũ, quo generatio, fit, quandoquidem suppositum nullum significat. Porrò autem actiones, iuxta omnem philosophorum scholam, suppositorum esse videntur, vt in hominum genere fieri videmus. Quanuis enim hic homo (hoc est, persona vel suppositum) generet, eius tamen substantia, generationis eiusmodi principium est, quandoquidem actiones suppositorum (vt diximus) sunt: quæ quidẽ substãtia vel essentia in homine, cum sit humanitas, humanæ generationis principium existit, quo generat homo. Vndè euenit, vt homo cum filio non cõmunicet, quòd filius quatenùs filius est, neutiquàm generat, verùm ipsa natura cum filio in eadem specie cõmunicare videtur. Natura igitur humana, cõmunicabilis est: persona uerò uel homo hic, operatur. Non aliter profectò de diuinis personis intelligere possumus. Nam patris ꝑsona, suppositum est atque generans: diuina verò natura, generatiuũ principium, quo pater filium generat: qui quidem pater suam personam filio nequaquam communicat, cum tantùm eius substantia & natura (vt suprà dictum est) communicabilis sit. Quæ cũ vna numero sit, idcirco non ea ratione communis dicitur esse, qua est humanitas, sed cõmunem tantùm habet cõmunis, quatenùs communicabilis est, quæ quidem causa est, cur alius à patre, vt à principio nasci credatur, quòd à diuina patris substantia nascitur, in vnaquaque tamen persona: identitate reali manente. Sola nanque relatio, quam principalẽ habitudinẽ superiùs nominauim⁹, apud oẽs tam Gręcos q̃ Latinos doctores, diuina processione personas multiplicat: cui etiam duo illa, à quo, & ad quod, de quibus est suprà dictum, conueniunt. Siquidem igitur relationes huiusmodi ꝑsonas multiplicant, ita vt nõ ulla alia ratione, quàm vi relationis, pater à filio, ac una persona ab alia differant, quem quidẽ in modum, spũs etiam ab alio est: necesse est, iuxta omnes supradictos doctores, sic intelligere, ut idcirco persona hæc id est spirit⁹, dicatur accipere atq; esse, ꝙ ab alio est. Propterea Magn⁹ Basilius ac Epiphanius asserũt, sanctum spiritum accipere esse à filio, ac procedere, idem esse. Constat igitur principalis ratio, Pater reuerende, cur ab alio spirit⁹ esse dicatur. Nũc ad aliud Magni Basilij dictũ veniamus, quod vos in medium protulistis. Cui cùm vehemẽter inniti uideamini, idcirco totum perlegamus, vt ipsum secundũ Latinorũ doctrinam, ac ipsius Basilij mentem, interpretemur ac exponamus: quippe qui, vt sanctum spũm ex patre, non aũt aliundè, hoc est, non ex alia substantia, demõstraret esse, in Eunomium scribit ita: [Sed tu tanq̃ infidelis blasphemas, q. cũ spiritus sancti processio ex Deo generatio nuncupata non fuerit, idcirco nec oris Dei spiritũ esse credis, sed opus manuum Dei, ita ut humanis vtens exẽplis, diuina dogmata, q̃ se ipsis cõstant, & ab alio non dependent, euertas, cùm sacram scripturã venerationeꝗ atq; religione audire, ac eius dicta summa pietate deberes suscipere. Generat Deus non ut homo, generat autẽ verè: ac gentium ex se, enunciat verbum non humanũ, emittit autem verbum ex se verè. Emittit spiritum per os, non humanitùs: quandoquidem Dei os, humanum non est: ex ipso autem spiritus, & non aliundè.] S.Basil. Cùm pater amp. spiritũ esse creatũ hæretici profiterentur, idcirco Magnus Basilius ipsum ex Dei substantia, non autem S.Basil.

autem aliundè, protulit esse. Deinde subiungit: [Operatur Deus nō humanis manibus. operatur autem, non ex se res creatas producens, sed agēdo, eas facit subsistere: quemadmodùm etiam homo suis manibus operando, opus ex se nō producit. Non dimoueas diuinorum rationes. Spiritus nec filius est, nec creatura. Non de filio quæras, curnā spiritus non dicatur: neque de spiritu, curnam filius non sit, non deniquè spūm creaturam esse blasphemes. Filius Dei fructus, sanctus ex sancto, æternus ex ęterno, sancti spirit⁹ dator, ad substantiam formationemq; creaturę.] Ex his patet, præstantiss. patres, illud, non aliundè, non alia ex substantia, significare, sanctumq; spiritum, sanctum fructum ex sancto, ac æternum ex æterno esse. Vndè sequitur, si sancti spiritus dator est filius, necesse esse, vt etiam ex filio idem spiritus sit. Propterea sanctus Athanasius in tertio libro in Arianos, de filio scribens, inquit: [Ipse spūm dat, & quęcūque spiritus habet à verbo hēt.] Luce igitur clarius est, sanctū spiritum à filio habere esse. Si enim quæcunque spiritus habet, à filio esse dicuntur: sequitur, vt esse quoq; à filio habeat, vt Athanasius inquit, ipse spūm dat, ac spirit⁹ dator existit. Siquidem igitur ex his patet, sanctum spūm ex filio esse, palàm sequit̃, ut ex filioq; procedat, de quo tota nostra q̃stio est. Non equidem auderem vos, patres amp. tot tantosque doctores aspicere, nisi esse ita, firmiter crederem.

¶Hæc cùm Ioannes dixisset, Colossensis præsul sancti Epiphanij expositionem super hoc euangelico dicto. [Ille me glorificabit, q̃a de meo accipiet, & annūciabit vobis] recitauit. ¶Inspicite diligenter, patres amp. Epiphanij authoritatem, in qua uerbum, est, quod hic pater reuerendus pronunciat, dicens, spiritus ex patre ac filio est, scriptū non esse videtur. Iuxta ergo sanctorum patrum theologiā, intelligere possumus ac debemus, spiritum ex patre procedere, hoc est, essentiā p̄ris habere: filio aūt dari, ac ab his suscipi, q credunt in ipsum. Qua q̃dē expositione nobis dictū illud non obstat, neq; quicquā ex ipso in nos posse tis concludere.

¶Viu uenit, pater amp. vt doctores, nominibus positis, quandoque uerbum omittant, cū necessariū subintelligatur, ut in hoc dicto, à quo aliq d, & ad quod aliquid, fecisse videntur, vbi uerbum, est, non expresserunt. Quemadmodùm etiam Epiphanius ipse in eodem sermone paulò suprà inquit; [Filiū dico, qui ex ipso est: sanctum autem spiritū, qui ex vtroq;.] In qua quidem oratione uerbum, est, dubio procul subintelligitur. Verbum igitur, est, in hac quoque oratione, spiritus à patre & filio, subintelligi debet, quod etiam hac ratione probabo: In ipsis duabus orationibus, uel (vt dialecticè loquar) propositionibus verbum, EST, necessariò subintelligitur. Nam propositiones eiusmodi proprietatem à principio inferunt. Et quēadmodùm non est processio respectu termini à quo, ita & in propositionibus ipsis. Et quoniam habitudo terminum à quo, infert: ideo terminū etiam ad quem, necesse est inferat. Modus autem processionis sancti Spiritus est, vt subiectum per ipsam processionem accipiat esse.

¶Tametsi vobis, præstantissimi patres, forsan concederemus, vt in hac, quā tractamus, theologia verbum, EST, subintelligat̃, quāuis expressum non sit, (potest enim hic locus aliter etiā, vt suprà diximus, explanari) non est tamen necesse, vt illud Ex PATRE vel EX PATRE FILIOQ;, paternam personā, aut personas duas significet: quandoquidē ex ipso sermone nō aliquam disiunctionē vel differentiā, qua filius ex patre, vel sanctus Spiritus ex patre filioq; habeat esse, intelligere possumus: verùm potiùs coniunctionem, qua patri filius, ac spiritus patri & filio consubstantialis existit, (vt à doctoribus traditum est) spiritum sanctum ex patre filioq;, id est, ex ipsorū substantia esse: quandoquidem eiusdē naturæ cum patre filioq; piè creditur esse, proptereaq; sanct⁹ Cyrillus inquit: [Sāctus spiritus ex patris filijq; substantia est.] Sed redeamus vndè sumus digressi, ne Magni Basilij authoritatem indiscussam transeamus, quā benè nondum explicasti, neq; ad ipsam dilucidè respondisti. Ex ipso, inquit, hoc est, ex patre, spiritus est, & non aliundè. Si quidem igitur illud EX PATRE, ex patris persona, vt inquis, significat: necesse est, illud quoque, non aliundè, non ex alia persona, significet. Sin autē utrūque ad substātiam debeat referri, ita vt illud EX PATRE, ex substantia patris: non autem aliundè, non alia ex substantia, significet: quandoquidē ipsa substantia personis tribus communis est, ac sanctus spiritus patri & filio consubstantialis ac connaturalis existit: sequitur, vt tam illud, EX PATRE PROCEDERE, (quod passim legitur in scriptura sacra) quàm illud Epiphanij, EX VTROQVE ad patris filijq; substantiam referri debeat. Non igitur est credendum, quod ipse modò dicebas, vt in diuinis, quod est substantia dicitur esse, idem sit ex personis. Ideo ergo sanctus Spiritus ex patre filioque dicitur esse, quòd ipsis consubstantialis (vt est suprà dictum) existit.

¶Ex tua oratione, pater reuerende, duas habui cōclusiones: vt tametsi nobis concederetis verbum, est, subintelligi, minimè tamen ex eo consequatur, ut esse spiritus, ex persona sit: cuius tamen oppositū, reuerēde pater, innitēs Magni Basilij authoritati, paulò antè dixisti. Qui quidem Magn⁹ Basilius, si sic sensisset, ut à uobis exponitur, sibi ipsi nequaq̃ constaret, sed valdè contrarius esset, ac duo simul opposita literis mandasset: quandoquidem modò inquit,

hortati
Ioan. 16. b
MAR.
IOAN.
MAR.
IOAN.

quit, ex patre, & non aliundè: modò autem, spiritum sanctum ex filio esse. Propositam igitur ipsius Basilij authoritatem, in primis diligenter debemus perpendere: id deinde, quod ex ipsa consequi videatur. His dictis, sessio missa fuit, sancta synodo decernente, vt ad diem Iouis proximam conueniret.

DIE IOVIS V. MENSIS MARtij sessio 19. Florentiæ.

IOAN. SVperiore sessione, patres amplissimi, Magni Basilij authoritatem, quam in mediū protulistis, proferentibus vobis illud, NON ALIVNDE, non alia ex persona, significare: nobis autem, non alia, quàm ex diuina substantia, implicatam & indiscussam reliquimus. Porrò autem Magnus ipse Basilius in Eunomium scribens sanctum spiritum ex filio habere esse, si per illud NON ALIVNDè, non ex alia persona, vt dicitis, intellexisset, duo simul contraria literis proculdubiò mandauisset: quod de tanto doctore absurdum esse asserere, quandoquidem tales doctores maximum nostrum fidei fundamentum existunt. Cuius Magni Basilij vetustissimum librum vnà cum duabus expositionibus vidimus, ac unum eius dictum ad propositum valdè pertinens fideliter in Latinum conuerti curauimus. * Talem ergo ac tantum testem, & antiquissimum doctorem, coram tot doctissimis patribus Latinè priùs, vel (si vobis magis expedit) Græcè recitetur: [Præterquàm quòd,] inquit, [spiritus nō appellatur filius, quonam pacto humana exēpla.] & reliqua? Ex quibus patet, Magnum Basilium credidisse, sanctum spiritū ex filio habere esse. In sequenti verò capite, quod incipit ita: [Nisi quis dicat spiritum ex Deo,] eandem ipsam infert cōclusionem, quod quidem caput, quoniam rationi plurimùm consonat, ac ad propositum pertinet, idcirco puto te illud accuratè vidisse, totum igitur recitetur.

for. * Talis ergo ac tantus testis, & antiquissimus doctor, corā

MAR. ¶Hæc, pater reuerēde, ad propositum minimè spectant, quandoquidem verba confundis, cùm vnumquodq; separatim proferre deberes. Quod cùm in exponendo Epiphanio nequaquam feceris, eius sententiam confudisti, obscuramque reddidisti. Quæ igitur protulisti, ea repetentes, accuratiùs contemplemur. Illud (inquis) Basilij, EX IPSO, ET NON ALIVNDè, nō quidē ex patris persona, & nō ex alia, verùm ex patris, ac non ex alterius substantia & natura, significare ita vt ipsum, NON ALIVNDè, ad nō aliam substantiam referri debeat, quòd sanctus spiritus esset creatura, vt Eunomius asserebat. Quam quidem nos expositionem suscipientes, illud etiam, spiritum ex patre vel filio, vel ex vtroque, non ex patris vel filij, vel ex amborum personis, verùm ex ipsorum substantia esse, significare sentimus: ita vt illa verba significent, sanctum spiritū patri & filio cōsubstantialē esse, nō autem ex alia natura, vt creatura. Quam quidem expositionem theologi ratiocinantes benè demonstrasse videntur, cùm si (quēadmodùm ipsi creditis) illa verba voluissent, exponere, non tam profectò vehementer in demonstrando elaborassent.

IOAN. ¶Videor mihi, P. Reuer. duas ex sermone tuo habuisse conclusione: alteram, minimè me ex Basilij mente dicere debuisse, sanctū spiritum ex patre ac filio esse, cùm id ex dictis eius neutiquam possit haberi: alteram verò, Basilium ipsum huius fuisse sententiæ, vt sanctus spiritus non nisi ex patris filijque substantia sit, ita vt ex ipsa substantia sanctus spiritus intelligatur produci.

MAR. ¶Item velim nonnihil, P. reuerēd. proferre, deinde te respondere. Magno nanque Basilio, intendenti hæreticorum euertere dogma, credentium, spiritum sanctum non ex patris filijq; substantia esse, nō opus erat probare, à quonam sanctus spiritus haberet esse, cùm etiam ipsi crederent Deum spūs causam esse, quandoquidem mortales omnes à Deo cuncta fatentur esse, neque spiritus idem excuiusnam sic persona: quoniam ex Euangelio patet, ipsum ex patre procedere. Verùm Magnus ipse Basilius, ad ostendendum sanctum spiritum ita esse ex Dei substantia, quemadmodum etiam filius, protulit ipsum ex patre, non autem aliundè, esse.

IOAN. ¶Volebat (inquis) primùm, P. Reue. Magnus Basilius aduersus hæreticos demonstrare, sanctum spiritum patri filioque consubstantialem esse: deinde non erat ipsi necesse probare, an pater vel filius causa sancti spiritus sit: in extremum autem protulisti, eundem ipsum Magnum Basilium ostendisse, sanctum spiritum ex patris, & nō ex alia, substantia esset ego autem primam partem affirmans, in qua quidem conuenimus, secundæ nequaquàm assentior: quandoquidem eius, quod ipsa sessione dixisti, contraria videtur esse. Tūc enim illud, NON ALIVNDE, pro NON ALIA EX PERSONA, fuisse positū asserebas: nūc aūt ALIVNDE, ad Dei substantiam & naturam debere referri, immemor ipsius Basilij in eodem loco dicti, SPIRITVM EMITTIT PER OS. Idcirco q̄ro ex te, pater reuerende, vtrùm hæc verba significēt spiritum sanctum ex patre, an ex filio mitti. Nanque quodcūque dederis, sancti spiritus causam proculdubiò assignabis. Sanctum autem spiritum ex patris substantia esse, id quod in parte tertia ꝓtulisti, ipsi etiam profitemur: quandoquidem patris filijque substātia, vna eademque numero est: sanctus verò spiritus, creatura phantasmáve minimè creditur esse, ita vt ex patre, non autem ex filio sit. Ergo quemadmodùm spiritus à Deo accipit quicquid sit Dei, hoc est, substātiam eius: ita quoq; necesse est, à filio accipiat, quicquid filij sit, id est, substantiam eius.

eius. Omissa igitur prima parte, in qua (vt dictum est) conuenimus, quidnam de duabus alijs sentias, obsecro, nobis declares.

MAR. ¶Tuam equidem expositionem, reuerende pater, vt nostræ sententiæ consonam, eadem sessione suscipiens, te coram tot amplissimis patribus in contraria incidisse probaui. nanq; requisitus, an illud Ex Patre, ex patris persona, significaret, ita esse dixisti. Deinde Magnum Basilium attuli, asserentẽ spiritum ex patre, ac non aliundè esse, teque ipsi sententiæ innitentem fateri coegi, hæc etiam verba ad patris solam personam referri, ita vt in exponendis ipsis duobus dictis tibi constare viderere. Posteà verò, mutata oratione, ipsam secundam Basilij authoritate ita exposuisti, vt illud Ex Patre, Non Autem Aliunde, ex patris substantia, non autem ex alia, significaret: quam quidẽ expositionem suscipiẽtes, neutiquàm simul pugnantia, vt asseritis, protulimus. Verùm quidnam ex ipsa sequeretur, patefecimus. Nanque clarissimè sequebatur, vt illud etiã Epiphanij, Sanctum Autem Spiritum, Qui Ex Vtroque, non necessariò ad patris filijq; personas, verùm ad ipsorum substantiam & naturam referri: quãdoquidem Sanctus spiritus patri & filio cõsubstantialis creditur esse, quemadmodum etiam ipsi ob vnitatem, &(vt ita dicam) identitatem nostræ substantiæ nõ ex eisdem personis, verũm ex vna substantia consistere dicimur, vt apud sacram scripturam, Iudas de
Gen. 37. f Ioseph loquens, inquit: [Caro enim & frater nôster est.] Patet autem, fratres non eandẽm personam habere, verùm eiusdem esse substantiæ ac naturæ.

IOAN. ¶Quæ sessione proxima protuli, pater reuerẽde, quanam videlicet ratione spiritus ex patris substantia & persona sit, hi præstantissimi patres optimè percepisse videntur: quibus etiam exploratum est, Sanctum spiritum non ex alia persona esse. Ad ꝓpositũ ergo veniamus. sic enim forsan nos Spiritussanctus coniunget. Porrò licet tibi ex nostris expositionibus eam suscipere, quæ tibi magìs placuerit. Nanq; quancunq; nobis dederis, ipsam sine controuersia defendemus: quandoquidem extrema tua oratio vera fuit. Ergo ponatur id, quod tibi magìs placere videt', vt illud, Non Aliunde, non alia ex substantia, significet: in quo quidem quoniam Dei benignitate conuenimus, idcirco ad tertiam partem veniamus.

MAR. ¶Cùm altera de parte ageremus, ipsum, Non Aliunde, non alia quàm ex patris substantia, significare volebas. Est ne ita?

IOAN. ¶Ita prorsus.

MAR. ¶Præterea si quidem (inquis) Sanctus spiritus ex patris substantia dicitur esse, necesse est, credere ipsum ex filij quoque substantia esse: quandoquidem patris filijque substantia, vna eademque numero est, ita vt videaris profiteri, patris filijque substantiam, Sancti spiritus causam esse.

IOAN. ¶Non ita dico. Hæc igitur repetamus.

MAR. ¶Quando spiritum ex patre dicimus esse, patris filijque substantiam debemus percipere, ex qua sanctus ipse spiritus esse habeat. Itáne credis?

IOAN. ¶Non ita planè sentimus.

MAR. Quando spiritum ex patris filijq; substantia esse audimus, eiusdem spiritus causam necessariò intelligimus. An non ita vobis videtur?

IOAN. ¶Proferentes P. R. Sanctum spiritum ex patris filijque substantia esse, ipsum ex causa esse necessariò intelligimus, q̃ quidem doctores nostri principium appellare solent. Porrò autem quoniam Basilius loquens de Sancti spiritus causa, inquit: Spiritus ex ore est: idcirco quæsiui ex te, vtrùm ex patris, an ex ore filij intellexerit, quandoquidem quod proferimus, id etiam nos sentire oportet. Ex euangelio autem latè patet, Spiritum sanctum ex patre, hoc est, ex eius substantia procedere. Siquidem igitur ex patre procedit, ex ipso etiam accipit, vt suprà probatum est. Et quemadmodùm spiritus à patre substantiam accipit, quod est idem à filio esse, ita etiam à filio accipit, cùm patris filijque substantia vna sit. Exemplum autem de Ioseph, ad propositum spectat minimè.

MAR. ¶Magnum Basilium, ac Euangelium simul missum in præsentia faciamus: tu verò pater reuerende, clariùs lucidiusque mihi respondeas, an profitentes Sanctum spiritũ ex patris filijque substantia esse, ex ipsorum quoque personis eundem spiritum esse, credere debeamus.

IOAN. ¶Quod quæris, pater reuerende, id est quod sessione proxima demonstraui, videlicet iuxta omnem philosophorum scholam, actiones esse suppositorũ. Nónne ita tibi videtur?

MAR. ¶An ita sit, pater reuerende, nolo in præsentia respondere: tu autem mihi, velim, respondeas: deinde verò libenti animo tibi ad omnia respondebitur.

IOAN. ¶Iacob in hoc mundo, pater reuerende, suppositum vnum est. Superiùs autem diximus, diuinam substantiam non generare, neque spirare: quandoquidem eiusmodi generatio atque spiratio ad personas solummodò: vndè sequitur, vt patris persona, non autem substantia, generationis spirationisque causa sit. Porrò autem quoniam ipsa patris persona in generando filio substantiam ei communicat, idcircò iuxta doctores filius ex patris, Spiritus autem ex patris filijque substantia dicitur esse, vt personarum seruetur disiunctio: in quibus oppugnantia relatiua non est, qua sunt vnum re cum substantia. Quanam igitur ratione Spiritus ex patris filijque substantia esse habeat, ex his patet.

MAR. ¶Tua equidem verba, pater reuerende, componere, rimarique nequeo, vtpotè quæ mihi videantur plurimùm inter se oppugnantia. Nam quandoque profers Spiritum ex patris filijque substantia esse, quæ

vna eademque numero creditur esse: quandoq; verò, mutata sentētia, dicis substātiam ipsam per se apud doctores, personarum nō
AND. esse causam. ¶ Benè sciteque pater hic reuerendus loquutus est, tuque pater præstantissimè acutissimè respondisti. At in generū æquiuocatione ac ambiguitate versari videmini. Nam in communi tum Græcorū, tum Latinorum doctorum theologia multùm differt, simpliciter proferre diuinā substantiam, vel patris filijq; substātiam: haud quaquam tamen ex eo putare debetis, vt re differant, quandoquidem sola ratione ac intelligentia differre creduntur. Doctores igitur ipsi diuinam substantiam simpliciter proferentes, patris & filij sanctique spiritus commune quoddam intelligunt: substantiam vero patris dicentes, patris personam mente
MAR. concipiunt. ¶ Id, pater reuerende, quandoque, non autem semper ac necessariò con-
IMP. tingere creditur. ¶ Duobus simul præsertim inter se contradicentibus, nostri docto-
IOAN. res respondere non possunt. ¶ Vt exemplum Iacob, pater reuerende, fiat clarius, licèt mihi de eo satis dixisse videar, verba tamen nonnulla ad idem spectantia proferā. Nam Iacob humanum suppositum est, cuius quidem substantia & natura, hoc est, humanitas, communicabilis est, non tamen generās, sed qua Ioseph à Iacob generatur, quæq; Ioseph ipsi communicatur. Quanam igitur ratione oratio hæc intelligi debeat, Ioseph est à natura Iacob, ex his patet. Ioseph enim à Iacob supposito, per ipsius Iacob naturam vt per principium, quod quidem communicabile est, generatur, quandoquidem actiones sunt suppositorum, vt sæpenumerò dictum est. Fieri autem non potest, vt ipsius Iacob substantia, à Ioseph substantia disiuncta non sit. Exempli tamen causa eadem esse ponatur. Porrò autem quoniam diuina generatio, infinita & imperceptibilis est, idcirco dicimus patrem persona subsistere, quæ quidē est suppositum generans: generatio autem actio est, quæ supposito solùm cognoscitur: patris verò substantia principium est, per quod generat pater, quodque per generationem filio tradit atque communicat, & ab eo suscipitur & communicatur, quemadmodùm Iacob humanitati & naturæ contigit, quam Ioseph à generante supposito suscepit. Verùm diuina substantia omnium substantiarum excellentissima est, quæ cùm sit vna eademque numero in patre simul & filio ac Sancto spiritu, ita vt in nullo alio differant, nisi quòd pater est pater, & filius est filius: sapientiam quoque Dei, necnon benignitatem & potentiam eius, communicabilem esse credimus, quandoquidem idem sunt. Quoniam autem diuina substantia nomen abstractum existit, idcirco generatio ei non potest ascribi. Nanq; cùm vna numero sit, si quidem generare posset, proculdubiò in diuinis esset disiunctio: quandoquidem non se ipsam, verùm quicquam aliud generaret, propterea communi doctorum sententia diuina substantia nequaquàm generat. Vndè sequitur verum esse, id quod sæpissimè protuli, vt cùm spiritum ex patris substantia esse audiamus, necesse sit, ex supposito intelligamus, similiter etiam cùm ex filio. Vt veritatē igitur assequamur, ad illud dictū Basilij redeamus, quandoquidem nil aliud agimus,
MAR. nisi vt veritatem inuestigemus. ¶ Ex sermone tuo, P. reuer. vt puto, concluditur, patris filijque substantiam, quę vna eademque numero est, Sancti spiritus principium esse, (quo sanè nomine videris vti sæpissimè) ꝙ pater & filius sua communi substantia & natura, Spiritum sanctū producunt. Siquidem igitur ex patris ac filij substantia, vt ex causa, spiritū esse credis, num etiā necesse est, vt intelligamus patris filijq; substantiā, principiū
IOAN. & causam esse? ¶ Principium equidem bi-
MAR. partitus fui. Credis ne modo quodam, patris filijq; substantiam principium & cau-
IOAN. MAR. sam esse? ¶ Quid ni? ¶ Ergo sequit͛, substantiam Sancti spiritus, ex communi patri
IOAN. filioq; principio, causatam esse. ¶ Ex communi quidem principio, à patre filioq; Spi-
MAR. ritui sancto. ¶ Si quidem communē patri filioque substantiam, Sancti spiritus causam vel principium quo, dicis esse: quid obstat, obsecro, cur Sancti spiritus substantia causa-
IOAN. MAR. ta nō sit? ¶ Nō planè seq͛. ¶ Cur obsecro?
IOAN ¶ Cur? quia id quod fit in humanis, tantùm ab agente supposito fit, ita vt falsum sit proferre hoc humanum suppositum ab humana natura productum esse, quandoquidē apud nostros theologos humanitas abstractum nomen est, ac suppositū nullum significat. Iacob ergo vel homo, suppositum hoc quod substat, significans, humanitate sua
MAR. suppositū aliud producit. Itàne etiā dedi-
IOAN. uinis possumus proferre? Quid ni?
MAR. Ex eo tamen nō sequitur P. reuer. vt sanctus spiritus ex substantia sit, & spiretur, vel ex patris substantia generetur, vel ex substan
IOAN. tia filij spiretur, vel procedat. Memini me P. reuer. dixisse, sanctis patribus in generalibus synodis morem fuisse, vt anteà quàm quicquam de fide sancirent, maiorum suorum sententias viderent, ac ipsis summoperè inniterentur: quem quidem vsum me seruare volentem, ac dicta sanctorum in mediū proferre incipientem, interpellastis, ac Magnum Basilium attulistis, de quo satis, quandoquidem orationes nostras omnes hi P. videntur intellexisse: ad alias ergo sanctorum sententias veniamus.
MAR. At nondū quicquam ex illis conclusimus.
IOAN. Vt equidem tibi P. reuerende gratum facerem, animo libenti concessi, vt tot verba in hac materia haberentur. Non est igitur alienum à ratione, vt ipse quoq; concedas, vt alias patrum sanctorum sententias videamus.

mus. nam sic ad conclusionem faciliùs perueniemus.

MAR. De his paulopòst. Nanq; nondum videmus, P. R. quænam conclusio tuis ex verbis haberi possit. In humano genere suppositū hoc (inquis) ab alio supposito, id est, hic homo per naturam communē ab alio fit: & falsum esset proferri, hominem ab humanitate fieri: siquidē igitur ita quoq; de diuinis personis credendum est, vt falsum sit dicere, diuinam personam à communi diuina substātia esse, quandoquidem ipsa substantia, suppositum per se subsistens nequaquàm significat, à quo aliud suppositū fieri dicatur: sequitur, nos nullā causam intelligere posse, quando spiritū ex patre filioq; dicimus esse, quandoquidem diuinæ substantiæ non est (vt inquis) generare aut producere, quemadmodùm de natura humana dici solet.

IOAN. Volo equidem tibi R. P. ostendere, dicentibus quicquam ab aliquo esse, necesse esse, intelligere illud ex psona esse. Magnus nanq; Basilius in 3. cōtra Eunomium libro inquit: [Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate nanq; ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit.] Siquidem igitur ad Basilium, cui doctores omnes plurimùm tribuunt, spiritus à filio habet esse, ac ab ipso est vt à causa, nobisq; suprà cōcessum fuerat, ACCIPERE, ac ESSE, idē iuxta doctores significare: necessariò sequitur, vt idem spiritus à filio quoq; procedat. Porrò quantæ authoritatis ac existimationis in Sancti spiritus materia Basilius fuerit, Chalcedonen. synodus ad Martianum scribens, testatur: [Hic magnus (inquit) Basilius minister gratiæ.] Et infrà, [Hic doctrinam de Sancto spiritu illustrauit.] Siquidem igitur Sancti patres tantum in Sancti spiritus materia Basilio tribuēre, ipse verò in ea clarissimè scripsit, necesse mihi videt, vt ipsi, totaq; Ecclesia, patres ipsos sequentes, eundem magnum Basiliū suscipiamus ac amplexemur, eiusq; scriptis acquiescamus: cuius quidem vetustissimus liber hic est, quem (si lubet) legatis.

S. Basil.

MAR. Hoc magni Basilij dictum, P. R. suo loco considerabimus. Nunc autē concludamus, quidnā ex illo tuo sermone sequatur.

IOAN. Quinimmò R. P. huic authoritati primò respondeas, quæ quidem sola controuersiā nostrā dissoluet.

MAR. Communē patri filioq; substantiam P. R. quæ vna eademq; numero creditur esse, Sancti spiritus causam & principium esse dicis, quo planè spiritus ex patre procedit: vndè sequitur manifestè, substantiam Sancti spiritus causatā esse, ac duas substantias inter se, secundum causam & causatum oppositas, in sacratissima Trinitate existere, quod quidem à Christiana theologia longè alienū, & à nullo vnquàm doctore memoriç proditum est: quippe qui diuinam substantiam neq; generare, neq; producere, neq; patrem vel filium per communem sibi substantiam, vt vos dicitis, verùm per substātiam vel hypostaticam proprietatem, generare vel producere, pfitentur. Hoc igitur inconueniens ex tuis verbis sequi videtur, quç (si lubet) diligentiùs contemplemur, vel his in aliud tempus dilatis, nunc ad Basilium veniamus.

IOAN. Quoniam non me benè videris intellexisse, R. P. idcirco quæ pauloantè protuli, ea clariora reddam. ergo diligenter attende. Substantia duobus modis à doctoribus solet intelligi: vno quidem, pro rei ratione, quæ diffinitionem, quod quid esse rei significantem, vel alio nomine, entitatem atq; naturā rei significat: altero verò modo substantia pro supposito capitur, quemadmodùm Aristoteles in 5. Metaphysicç libro, iuxta omnium doctorum expositionem, dicere videtur: quod quidem suppositum, in prędicamentali substantiç linea, speciebus atq; generibus apud Porphyrium substat, vt Socrates atque Plato: quæ alio quoq; nomine, hypostasis vel existētia, vel res naturæ solet appellari. In genere autem humano eadē substantia personam significat, quandoquidem persona dicitur esse natura rationis capax, incommunicabilis existentia, ita vt in rationali specie substantia pro supposito accepta, existentiam atq; personam apud omnes illos doctores significet, qui in Arium ac Macedonium conscripserunt, quorum ille filiū creaturam, non autem ex patris substantia, hic verò spiritum neq; ex patris, neque ex filij substantia dicebat esse. Pater ergo, cùm sit rationalis naturæ substantia, suppositum vel existentia vel persona dubio procul appellari debet. Porrò, quoniam generare sic verè conuenit personæ patris, quemadmodùm est verum proferre, substantiam hanc huic substantiæ conuenire: sequitur, vt ipsa substantia eadem sit patri ac paternitati, nullaque ratione communicabilis. Vndè euenit, vt quoniam proprietates incommunicabiles sunt, idcirco doctores nostri SVBSTANTIA non pro patris persona, sed pro natura patris vtantur, quemadmodùm in hominis diffinitione substantia capitur, ita vt in hac oratione, Spiritus ex patris substantia est, substantiam, id est, entitatem ipsam insitam patri, doctores intelligant. Substantia ergo cùm vna ratione suppositum, vel (vt suprà dictum est) in diuinis hypostasim, vel personam significet, cùm Spiritus ex patris substantia dicitur esse: substantia planè talis nunquàm à doctoribus nostris pro supposito vel existentia suppositi accipitur, quando quidem ea ratione incommunicabilis est. Verùm altera capitur ratione, quemadmodum diffinitio substantiā rei significat, quæ natura vel entitas (vt suprà dictū est) appellatur. Cùm ergo doctores nostri pronūciant,

Persona quid.

Sanctum spiritum ex patris filijq; substantia esse, per substantiam ipsam non existentiam patris, verùm naturam eius intelligunt, quæ quidem est in patre, ac in seipsa, quemadmodum & pater. Patris verò nomen substantiã habitudinemq; significat, per quã hæc existentia vel hoc suppositum, ab alio differat. Hæc ergò communis substantia, quam in patre protulimus esse, causa est & principium, quod per generationẽ communicatur. Porrò pater generat, filiumq; producit, substantia tamen hęc filio nequaquàm communicatur, in quo quidem solẽt homines sæpissimè decipi. Cùm enim dicimus patris substantiam filio communicari, non id asserimus verum esse, quatenùs pater filium generet, quandoquidem filius etiam generaret. Propterea q; dicere solemus, nec ipsum Esse cõmunicari, quia filius quoq; necessariò (vt paulò antè dictum est) generaret. Hæc autem substantia (vt ita dixerim) absolutè simpliciterq; cõsiderata, quæ generãdi potestas est, principiũ est quo vel per quod, quod quidem à patre filio communicatur & traditur, non tamen secundum absolutam eius considerationem. In generatione autem filij, omnia patris cõmunicantur: quandoquidem principiũ esse communicabile, filiationi se non opponit. Pater ergo cùm generet, per eandem ipsam substantiam, quæ principium est quo vel per quod, id etiam cum filio communicat, vt is etiam Sancti spiritus principium sit, quãdoquidem Spiritussancti principium in patre esse, habitudini proprietative filij nequaq̃ opponitur: propterea tamen non sequitur, vt hæc substantia secundum suum esse commune ac absolutum, principiũ sit per quod. Secundum igitur eiusmodi consideratione, potentia producens vocatur, filioque communicatur, qua quidem ratione non sequitur, vt eadẽ substantia, causa sit atq; causata. Hanc nobis doctrinam, pater reuerende, doctores omnes tradiderant, orationes has exponentes, Filius est ex substantia patris, & Sanctus spiritus ex patris filijq; substantia. Quam quidem doctrinam si etiàm ipsi sequemini, profectò nunquàm errabitis. Sed hactenùs. Sessione verò sequenti, de his diffusiùs dicam, tu autem (si lubet) respondeas.

IVL. Car. MAR. Quæstionem tuam pater Ephesiæ, prouincialis pater scitè dissoluisse videtur. Nos iuxta primæ synodi theologiam ac eius symbolum reuer. P. illud Ex Patre, id est, ex patris substãtia natum, nil aliud significare putamus, quàm Ex Patris Persona, hoc est, ex patris substãtia, eiusq; proprietatibus. Nónne tibi quoq; videtur ita, vt persona substantia nominetur? an quicq̃ aliud, p̃ter hoc?

IOAN. Nónne dixi P. R. duo esse substantiarum genera: alterũ, quatenùs tribus personis natura cõis existit: alterũ verò, cùm vnà cũ existentibus proprietatibus consideratur, qua quidem ratione hypostasis & persona nuncupatur? Illud ergo quod in Niceno symbolo celebratur, Ex Patre, id est, ex patris substãtia natũ: necesse est Ex Hypostasi Patris significet: quod aliud quoq; genus substantiæ, præter illa duo, videtur esse, doctores tñ substantiæ nomine, duobus tantũ modis vtuntur. Nam primũ illud, quod suprà protuli, non aliter à Latinis q̃ pro hypostasi capitur, ita vt meritò nemo nos possit accusare, tria substãtiæ genera profiteri: quãdoquidem filium esse consubstantialem patri, id quod prima Nicæna synodus declarauerat, ipsamq; substantiam, per quam filius patri consubstantialis existit, tribus personis cõmunem esse: ac illud Ex Patris Substantia, principium quo vel per quod, non aũt Generans significare, firmiter tenemus.

MAR. Substantia, per quam (inquis) Pater & Filius est, tribus personis cõmunis existit: num ergo verũ est dicere, Sanctumspiritum ex trium personarum substantia hypostaticè procedere? quandoquidem pauloantè visus es protulisse, Sanctumspiritum ex communi patri filioq; substantia dependere.

IOAN. Num, cùm Ex Patre profertis, præpositio Ex, differentiam vel disiunctionem inter substantias aliquam apud vos significat?

MAR. Ita profectò. IOAN. Realemne, an secundum rationem? MAR. Personarum distinctio, pater reuerende, secundum nostram intelligẽtiam consideratur, non autem inter se, verùm hypostasis quæq; realiter.

BES. Tametsi P. reuer. secundum nostram intelligentiam inter se diuinæ personæ differunt, suis tamen proprietatibus re substant.

IOAN. Hîc quæro ex te, P. reueren. an proprietates cum persona sint idem.

BES. Secundum quidem rem & subiectum idem esse creduntur, ratione verò differre.

IOAN. In patre quidem, P. reuer. paternitas est ac substantia, tribus diuinis personis communis: patris verò persona, non nisi ratione ab ipsa paternitate substantiaq; differt, cùm ab alijs duabus personis re quoque differat. Siquidem igitur in patre paternitas ac substantia est, quanam (obsecro) ratione pater generat? Et vtrum suppositum est? paternitásne, an substantia? an vtranque?

MAR. Substantia est, P. R. id quod patri communicatur, per ipsam tamen nequaquàm filio pater communicatur, verùm per suã proprietatem, quæ quidem paternitas est, ad filiumque refertur, atque principium est, nõ tamen tribus personis commune.

IOAN. Immò substantia est, P. R. id quod filio communicatur, quandoquidem in patris persona (vt pauloantè dictũ est) nil aliud quàm substantia & paternitas est. Ergo suppositum, nõ vt proprietas, cõmunicabile est. Nam cùm suppositum & substantia vnum sint, necesse est vt non alia ratione, quàm per ipsam cõmunem substantiam, pater ipse cõmunicabilis sit.

MAR. Quòd P. R. protuli, ita debet intelligi, vt cõmunis substantia per quam pater cum filio

filio communicatur, quæq; vna eademque numero creditur esse, in Patrem, & Filium ac Sanctum spiritum secundum nostram intelligentiam distribuatur. Proptereaq; disiunctim proferre solemus patris substantiam, filij substantiam, Sancti spiritus substantiã, intelligentes propriam vniuscuiusq; hypostasim. Quid autem ex his concludere velles, quàm citò proferas.

IOAN. Ex tuo sermone P.R. contrarium eius, quod superiùs protulisti, concluditur. Cùm nanq; substãtia in tribus personis existit, ex tua planè sententia sequeretur, vt patris substantia, quæ filio sanctoq; spiritui communicabilis est, ratione tantùm, non autem re, communicet: quod in nostra religione quàm maximè inconueniens esse videtur, quandoquidem ipsam tribus diuinis personis re ipsa communicari, nobis est profitendum. Nam si singula quæq; persona dependet à causa, sequeretur vt personæ ratione solummodò differat: quod impium esset credere.

MAR. Nó equidem protuli, P. R. diuinas personas ratione tantum differre, sed quoniam vnaquęq; persona vnà cum substantia intelligitur, idcirco separantes hæc, substantiam ipsam mente cõcipimus. Quo quidem modo hypostasim filij ex patris hypostasi demonstramus, ac diuinas personas percipimus, nequaquàm sanè credentes, ipsa ratione tantùm differre.

IOAN. Id neque nos profitemur.

MAR. Quæro ergo ex te, P.R. quanam ratione patris & filij sanctiq; spiritus substantiam intelligas.

IOAN. Nonne dixi vobis, patres amp. quemadmodũ doctores nostri ratione triplici substantiã diuinam intelligant, videlicet pro substantia & entitate ac existentia? Quanuis autẽ tres sunt hypostases & personæ re inuicẽ differentes, eas tamẽ vnicum Deum & opificem vniuersi credimus esse, personam verò ex diuina substantia proprietateq; constare, ita vt persona nil aliud nisi substantia & proprietas sit: quę quidem substantia & proprietas, licèt vnum re ipsa sint, & per suas proprietates re inter se differant, quandoquidem ad aliquid sunt, ipsas tamen secundum substantiam Deum vnum esse fatemur.

IVL. Car. Iam quatuor horarũ spatium elapsum est, sit igitur in præsentia satis. Tum synodus sancta decreuit, vt postridiè conuenirent.

DIE SABBATI VII. MENSIS Martij, sessio 20. Florentiæ.

MAR. VT quęstionem propositam, patres amp. tandem concluderemus, eã accuratiùs contemplari volebamus: sed quoniam cuiusdam Magni Basilij dicti bis aut ter meministis, ipsi plurimùm innitentes, acsi ad vestrã sententiam pertineret, idcirco quæstione illa in aliud tempus dilata, ad ipsum Basilium veniamus, qui (si lubet) iterũ recitetur.

S. Basil. [Cur enim (inquit) necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate nanq; ipsum secundũ à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa depẽdeat causa, pietatis ratio tradit.] Hic locus, patres amp. mendosus ac corruptus esse videtur. Quinque enim vel sex tantùm libri Cõstantinopoli extant, quos in hoc loco mẽdosos credimus esse, cùm qui sani sint, plùs quàm mille habeantur: quibus ipsi propter eorum vetustatẽ & copiam magis credimus, cùm præsertim ad ipsius doctoris mentem, vt ex consequentibus eiusdem verbis apparet, hi nostri libri facere videãtur. Quemadmodum igitur diuinum symbolum additionem passum constat fuisse, ita quoq; credendum est, libros hos in hoc loco ab aliquo, qui dogma vestrum sectaretur, corruptos fuisse. Quod vobis quoq; patebit, si nostrum vetustissimum librum diligentiùs inspexeritis, verba sequentia cum antecedentibus conferentes, ac omnia simul ad sensum Basilij applicantes: in quo quidem nostro libro, non ita, vt in vestro, legere est.

Marcus pretendit locum hunc Basilii esse corruptum

IOAN. Duo mihi, P.R. dixisse videris, te sermone perpetuo quæstionem illam, de qua nuper multa fecimus verba, libentissimè concludere voluisse. Verùm vt nobis facias gratum, te ipsam in aliud tempus trãsferentẽ, ad magnum Basilium à nobis iam requisitum venire velle: id quod profectò nobis gratissimum est: quandoquidẽ operæpreciũ est, ac plurimùm conuenit, vt à patrum sanctorum testimonio, nostræ disputationis sumamus exordium: quorũ authoritas apud nos non mediocris esse debet, ac ipsos vt nostros duces sectari, ac in omnibus imitari debemus. Deinde dixisti, nostrum hunc librum in hoc loco corruptum esse, quemadmodùm etiam accidit symbolo: cui certam additionem factam fuisse videmus. Ad q̃ tibi P. R. respondeo, ita clarè ac copiosè in illa materia hinc inde fuisse dictum, vt mihi ipsi suadeam nil planius, apertius, fortiusq; nostris argumentis fieri potuisse: nil deniq; fuisse omissum, quod ad ipsam quæstionem spectaret. Verùm si adhuc ambigis, putans non satis dictum fuisse, hac (de qua modò agimus) quæstione in extremum priùs adducta, ad illam (si tibi videbitur) reuertemur. Nam de hoc Basilij libro, quem in hoc loco mendosum & corruptũ esse dixisti, respondemus ipsum à Nicolao Secundino Cretensi viro optimo doctissimoque nuper huc Constantinopoli allatum fuisse. Qui quidem liber constat ex membrana, & sexcentorum annorum videtur esse, cùm dissidium & controuersia nostra nondum fuerat orta. Prætereà locus & litera hæc talibus punctis & lineis disposita est, vt nulla prorsus ex ordine talis corruptionis suspicio possit haberi. Hic igitur liber corruptus non est, præsertim à Romanis, à quibus nunquàm antehàc visus fuerat: quandoquidem non obliteratio, nó macula, non deniq; diuersa manus in hoc libro

deprahenditur, Prætereà ex vetustissimarum vestrarum synodorum actis apparet, corrumpendorum librorum vitium & malignitatem (pace vestra dixerim) apud vos à nostræ * regionis hostibus ortam fuisse, vt Cyrillus literis ad Ioannem Antiochenum antistitem missis, quæ sic incipiunt, Gaudeât cęli: quasq; Chalcedoneñ. synodus suscepit, testatur. [Si quis, inquit, legislatorum verba vera euertit, mea quoque dicta, vt sibi placet, transmutat &c. Tua ergo pietas nõ miretur, quandoquidem (vt optimè nouit) generis cuiusuis hæretici ex à Deo spirata scriptura, erroris sui causam capientes, quæ per Sanctũspiritum benè prolata sunt, malignitate sua corrumpunt,] & reliqua. In quibus quidem literis Athanasij dedit exemplum, ostendẽs eius epistolam, ad Epictetum datam, corruptam fuisse. Prętereà Cyrillus idem ad Acacium scripsit, cuius quidem literæ fuerunt inscriptæ, Mutua locutio: [Si quæ literis (inquit) mandaueram, sic à nonnullis in mediũ proferuntur, vt credant me eorum, quæ in Ephesina synodo celebrauimus, pœnituisse, id etiam derideatur: Dei nanque benignitate sanę mentis sumus, ac à recta ratione neutiquã aberrauimus.] Ex quibus meridiana luce clariùs apparet, sanctum Cyrillum in Ephesina synodo, ac semper aliâs vnius sententiæ fuisse. Prætereà in eisdem literis de quodam Mesenensi præsule facit mentionẽ, à quo quidem interrogatus, an ipse quoque sentiret idem quod Athanasius ad Epictetũ scripserat, respondit, si sanas & non mendosas Athanasij literas haberes, ipsis equidem acquiescerem, ac eadem cum Athanasio sentirem. Visis deinde ipsius Athanasij literis, quas Cyrillus sanas habebat, satis apparuit, omnes alias eiusdem exempli literas, quę toto ferè in Oriente fuerant, mendosas fuisse: idcircò Mesenus ipse pontifex veras ipsas Athanasij literas statim exscripsit, ac ad Ioãnem Antiochenum antistitem misit. Ergo rationi cõgruum est, & ita credimus hunc Basilij librum fuisse, antequàm de Spiritusſancti processione quæstio inter nos oriretur.

for. religionis Cyrill.*

Qua deinde exorta, (quanuis ab ipso ferè religionis nostræ principio hæc controuersia fuerit) authores nostri schismatis, in corrumpendum hunc locum incubuisse: verùm Spiritusſancti benignitate librum hunc Cõstantinopoli fuisse seruatum, ne ab impijs ipsis corrumperetur: qua quidem ratione adducimur, vt credamus hanc Magni Basilij authoritatem nequaquàm mendosam esse. Siquidem igitur ad veritatem inuestigandam, ac pro cõmuni bono mutua beneuolentia huc frequentes conuenimus, operæprecium est, vt libros nostros, qui vetustiores fuerint, conferamus, (de re profectò non mediocri agitur) vt ex sequentium ad precedentia connexu, quidnam ipse Basilius senserit, faciliùs cognoscamus. Sed pro euitando odio hactenùs.

MAR. Nonnullos libros, P. amp. cum hac additione Constantinopoli extare, paulò antè protulimus: nil mirum igitur, si vnus ex ipsis huc fuerit allatus. Quos quidem libros ipsi simplicitate nostra vtentes, ac veritate confisi, extare sinimus: quanuis eos facillimè, q perpauci fuerint, delere prorsus potuissemus: ex quibus hunc vestrum librum ab aliquo, qui in illa regione vobiscum sentiret, ex scriptum fuisse credimus. Quod quidem admiratione dignum non est, cùm hic etiam quamplurimi vestri sint homines, qui maiorum nostrorum sequentes vestigia, piũ dogma nostrorum sectentur: nõ autem imus inficias, codices multos in terris nostris ab hæreticis, qui vana dogmata in Dei Ecclesia introducere voluissent, sæpissimè corruptos fuisse: idcirco authoritatibus, quas modò citasti, æquo animo assentimur. Verùm ea vos non ignorare existimo, quæ Zosimi summi pontificis tempore acta fuerãt. Qui cùm ad Carthaginense Concilium scripsisset, Nicænæque synodi decretum misisset, Romanum pontificem œcumenicum appellandũ, Concilium illud respondit, se priùs velle ipsius synodi acta, quæ vel Alexandriæ apud Cyrillum, vel Constantinopoli apud Proclum essent, diligenter inspicere: quandoquidem apud acta ipsius Nicæni Concilij decretum eiusmodi non extabat: quibus deinde Nicæni Concilij gestis ab Alexandria missis, diligenter inspectis, ipsoque decreto nequaquam inuento, idem Carthaginense Concilium Zosimo respondit, se tale nomen ipsi nolle tribuere, quod à generali synodo decretum minimè fuerit. Nonne vides, P. R. summum pontificem, decretum falsum, & non in synodo promulgatum, ad tantum Concilium pro re tam magna misisse? Non igitur tam vehementer debetis mirari, si quidam etiam ex nostris hominibus vel nouum dogma volentes defendere, vel q ita sibi temerè visum fuerat, aliquos libros corruperint. Cùm igitur nostrorum librorum vetustas & copia, tum etiam id ipsum, quòd nos huiusmodi libros mendosos extare permisimus, cùm ipsos (vt suprà dictum est) facilè delere potuissemus, nobis victoriam dat, ac nos corrumpendorum voluminum authores non esse demonstrat: veritati nanque confisi, ac multis alijs ipsius Magni Basilij authoritatibus innixi, additionem ipsam verbis Basilij factam patefecimus. Non ergo nobis proprium est, vt inquis, libros corrumpere, sed Basilij sententia in nostro libro legatur. [Qui verò (inquit) illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fueritne vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoq; ipsum tertium esse? dignitate nanq; ipsum secundum

à filio

à filio, pietatis ratio forsan tradit. [Magnus Basilius, præstantiss. patres Eunomiũ accusans, quòd temerè dogma nouum instrueret, disputationis causa concedit, sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium à filio esse: deinde concludit, non tamen propterea necesse esse, spiritum natura quoque tertium esse: dignitate nanq; ipsum secundum à filio pietatis ratio forsan tradit. Sic in nostro quã vetustissimo libro scriptum est, vt videtis, & sic præcedentibus consequentia consonant. Non enim Basilius suscipit spiritumsanctũ ordine ac dignitate tertium esse, neq; id aliquos doctores literis mandasse fatetur: quinimmo etiam si sic sit, negat tamẽ prorsus ex eo cõsequi, spiritum natura quoque tertium esse. Cur igitur magnus ipse Basilius rationẽ hanc reddidisset, dignitate ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa dependeat causa? Et cur eas causas reddidisset, quas antea nõ susceperat? Additio igitur ipsa neq; pręcedenti sermoni cõuenit, neq; magni Basilij menti consonat. Contrà vt in nostro scriptum est libro, sequentia prioribus conuenientiùs connectuntur. Nam verbum illud FORSAN, Basilius protulit, quòd ipsam orationem disputationis causa (vt suprà dictum est) concedebat: propterea inferiùs inquit, quorsum hæc oratio? quòd non omnino, si quid ordine ac dignitate secundum aut tertium est, id & naturam tertiã habet. Nam quemadmodùm angelorum alius princeps, alius subditus, & tamẽ omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diuersitas, in natura verò communitas est, & reliqua. sic in nostro libro legere est: immò etiam in vestro quadã cum hæsitatione scriptum esse videtur, Si dignitate (inquit) ac ordine tertius est spiritus: cur igitur magnus Basilius illud subiũxisset, cùm ab ipso esse habeat: si disputationis causa (vt sæpenumerò dictum est) sanctumspiritũ tertiũ esse, secundum verò à filio dederit, id putans alienum à sanctorum esse doctrina? Porrò autem, vt meliùs intelligatis ipsum Basilium non huius fuisse sententię, sanctum spiritum ex filio procedere, ac ab ipso esse habere, idem ipse

S. Basil. Basilius afferatur, qui quidem suis literis ad fratrem suum Gregorium de substantię hypostasisq; differentia scriptis, quidnam de sanctispiritus processione senserit, luce clariùs explicauit: [Sanctus] (inquit) [spiritus, à quo cuncta bona in mundũ emanãt, quiq; filio adaptatur, & simul cum ipso percipitur, à causa verò paterna habet esse dependẽs, & procedit, id notionis per proprietatis hypostasim habet, vt post filium & cum ipso noscatur, ac ex patre subsistet: filius autẽ, qui ex patre procedẽtem spiritũ, per ipsum & cum ipso cognoscit, ac solus vnigenitus ex ingenito lumine resplendet, nullam secundum propriam notionem, communionem habet cum patre, aut cum sanctospiritu, verùm supradictis signis cognoscitur.] His verbis P. amp. magnus Basilius sentire videtur, sanctũ spiritũ ex solo patre habere esse. Sanctus (inquit) spiritus filio adaptatur, hoc est, post filiũ ordinatur atq; disponitur. Cuius deinde causam volens reddere, non sanè dixit, ꝙ ex ipso procedit, vel ꝙ ex ipso esse habet, vt in authoritate, cui vos innitimini, habetur: verùm subiunxit, ꝙ simul cum ipso percipitur, videlicet à patre. Posteà sermonem figura distinguẽs, inquit: A causa verò paterna habet esse dependens, vndè quoque procedit. Vidésne P. R. quẽadmodùm patri, veluti causæ, magnus Basilius tribuit, vt sanctusspiritus ex ipso dependeat? Non autẽ credere debemus, eundẽ Basiliũ sibijpsi contradixisse. Orationis nanq; partitio nõ patitur, vt idem filio quoque tribuatur, quandoquidem hoc notionis eius dedit signũ, vt simul cum ipso percipiatur. Deindè subiungit: Filius autem, qui ex patre procedẽtem spiritũ per ipsum, & cum ipso cognoscit. Non autẽ dicit, mittit, sed cognoscit spiritũ ex patre procedentem, hoc est, secum ipsum manifestat. Postremò dicens, ac solus vnigenitus ex ingenito patre resplendet, nullam secundum propriã notionem communionem habet cum patre, & reliqua, declarat filium nullã habere communionem cum patre, vt sanctum spiritum mittat: quandoquidem id patri soli adscribitur, quemadmodùm & filio soli tribuitur, vt his solis signis noscatur, ꝙ solus vnigenitus ex ingenito lumine resplendet, quodque per ipsum & cum ipso spiritumsanctum cognoscat. Siquidem igitur filius his, non autẽ alijs, signis cognoscitur: palàm sequitur, vt in mittendo spiritu, cum patre nequaquam communicet, verùm ipsi patri proprium sit, vt sanctumspiritum mittat.

Longam orationem habuisti, P. R. cùm breuis forsan fieri potuisset. Volẽtibus enim veritatem attingere, quæ quidem vel parua indiget illustratione, non nisi sanctorũ sententijs ac authoritatibus opus est. Ad duo ergo, quæ contra Magni Basilij authoritatẽ ex nostri codicis lectione dixisti, paucis respondebo. Credendum est, inquis, aliquem eorum, qui quondam nobiscum sentirent, locum hunc corrupisse. Quod quidẽ falsum esse depræhendimus, quòd cùm hic liber exscriberetur, nulla prorsus inter Græcos & Latinos cõtrouersia fuerit. Nũquã autẽ affirmarẽ, patres qui sunt, aut qui fuerãt, tale facinus cõmisisse: quandoquidẽ firmiter credimus, à primis nostri dissidij authoribus, vestros libros fuisse corruptos, siue Græci, siue Latini fuerint illi, quippe qui dogma vestrũ sequentes, non ipsum defendere potuissent, nisi veros Basilij libros corrupissent, quos cõtra se facere viderent. Nũc venio ad Zosimum summũ pontificẽ, in quẽ nullũ vnquã testem fide dignũ possetis producere, cum IOAN.

equi-

equidem cōtra vos binas Cyrilli literas protulerim, ex quibus vnas Chalcedoneñ. synodus suscepit. Aut ergo tales testes contra tantum pontificem debebas producere, aut in ipsum sine testibus neutiquàm inuehi: quādoquidem minimè conuenit ex te crimina talia contra eum proferre, sed vetustissimas ac humanissimas Iulij Liberijq; summorum pontificū literas, P. R. benè memoria tenere deberes, quas Iulianus præstantissimus sanctæ Sabinæ Cardinalis vobis ostēdit, quibus patet, B. Athanasium (cùm ab Antiocheno Cōcilio damnatus fuerit, ac eundem Concilium ipsum vehementer persequeretur) ad Felicem, Marcum, Iulium, Liberiumq;, qui sequentibus temporibus Romani pōtifices fuere, scripsisse, ac eosdem * obsecratū fuisse, vt acta Nicęnæ synodi, quæ perfecta & non mendosa Romę in bibliotheca extarent, ad ipsum mitterent: quandoquidē omnia, quæ in Oriētali ecclesia extarēt, ab Arianis corrupta fuerant. Cui quidem Athanasio, summi pontifices ipsi respōdēre, se acta illa, quæ Græcè Latineq; scripta, ipsorumq;met Nicęnorū patrū manibus subscripta, & eorundem sigillis obsignata à summis pōtificibus summa veneratione seruarentur, nolle mittere: se tamen ipsi Athanasio nonnullos exscriptos canones daturos, qui ad rem eius facere uiderentur. Deindè cùm Athanasius ab ipso Antiocheno cōcilio ad Romanā sedem prouocasset, hæreticis eisdem obijcientibus, id non iure fieri potuisse, Liberius ipse ad Athanasium, Nicenum decretum de prouocando ad Romanam Ecclesiam exscriptum misit: quo deinde is Athanasius acerrimè se contra hæreticos defendit. Iulius autē ipsius Antiocheni Concilij authores literis acriter repræhendit, quòd absque sedis Apostolicæ authoritate conuocare synodū ausi fuerint, ostendens illis ex Nicęnæ synodi decreto, nullam vnquàm synodū sine Romani pontificis authoritate celebrandā esse. Cur ergo P. R. Zosimum accusas immeritò, ipsum ad Carthaginense Conciliū, falsum Nicenę synodi canonē misisse, cùm illud idem Conciliū, quos ex oriēte canones acceperat, omnes corruptos ac falsos esse cognouerit? vt multis sanctorum authoritatibus, quorum vetustissimos libros habemus, patet. Nil mirum autem, P. R. si in exponendis magni Basilij verbis in multa incommoda incurristi: quādoquidem (vt philosophi dicunt) paruus error in principio, magnus in extremum efficitur, quod quidem accidisse tibi videtur, quòd malè Basilium ipsum exposuisti. Ad veritatem igitur cognoscendam operæpreciū est, tantùm de duobus disserere, quæ modò visus es protulisse, an pater solus sancti spiritus causa sit, tametsi spiritus filio adaptari dicatur: & an spiritus eundem ordinem & naturam ad filium non habeat, quem quidem filius ad patrem habere creditur. Porrò autem

Athanasi' condemnatus.

for. * obsecrasse, vt

vt hæc dissoluamus, necesse mihi videtur, vt ex te quæram, quænam differentia sit, inter aliquid alicui adaptari, & aliquid ab aliquo esse habere vel dependere: quandoquidem nobis videtur, vt quod ab aliquo perfectibile est, idem post illud disponatur: quodque huiusmodi est, idem ab aliqua causa dependeat, non tamen propterea profitemur diuinas personas perfectibiles esse: id nanq; nostri doctores minimè dixere. Filium autem credimus principium ex principio, ac Deū de Deo esse, quandoquidem pater principiū est. Magnum etiam ipsum Basilium non solum in hoc, verumetiam multis alijs in locis ostendisse, sanctum spiritum eodem ad filiū ordine se habere, quo filius ad patrē disponitur, ac se habet. Qualis autem eiusmodi dispositio ac ordo sit, velim ad mentem Basilij exponas.

MAR. Nullam equidem de Zosimo mentionem fecissem, P. R. nisi meum de eo sermonem verum esse, possem ostendere. Sed quoniam nostros libros ad hanc rem pertinentes Cōstantinopoli reliquimus, nō inscij, vnum ex illis apud vos esse, ex quo vobis ipsius Zosimi acta nota credimus esse, idcirco de his hactenùs.

IOAN. Quem librum inquis?

MAR. De omnium Conciliorum actis.

IOAN. Apud nos, P. R. nullum librum inuenies, quo quidē pateat, Zosimum ipsum ad Carthaginense Concilium pro se falsum scripsisse. Sed Missa hæc faciamus, quādoquidē alia indigent consideratione.

MAR. Placet nobis ad aliud venire, quandoquidem in præsentia de Zosimo non opus est disputare.

IOAN. Igitur ad exponendum Basilium, si lubet, redeas.

MAR. Magn' ipse Basilius, P. amp. illud, FILIO SPIRITVS ADAPTATVR, exponēs, inquit: Qui post filium & cum ipso percipitur. Quę nanq; connumerantur, nō possunt vno verbo proferri atq; disponi: verùm necesse est, vt alterum post alterū proferatur ac numeretur. Siquidem igitur spiritus adaptari filio dicitur, fieri profectò non potest, vt aliter intelligatur, quàm quòd post filium disponatur, non ita tamen, vt ab eo tāquàm à causa esse habeat, ac dependeat. Propterea Basilius ipse subiunxit, qui post filiū & cum ipso percipit. Tu autē P. R. Vndè habes, vt quod alicui adaptetur, ac post ipsum disponatur, id etiam sit necesse, vt ab eodem esse habeat, & dependeat? Nobis sanè non alia opus est expositione, quandoquidem is Basilius seipsum exposuisse videtur, qui verbi adaptatur, causam ilico reddit, dicens, quòd simul cum ipso percipitur.

IOAN. Siquidem igitur P. R. illud, filio spiritus adaptatur, à te sic exponitur, vt spiritus ad filiū disponatur ac ordinetur, quæro ex te, an ipsa dispositio, sanctique spiritus ad filium

lium ordo, sit causa extrinseca, an principium à quo.

MAR. ¶ Non equidem protuli, spiritum ad filium, verùm post filiũ, disponi. Necesse est enim, vt in diuinis ordo numerandi seruetur: ita vt filius post patrẽ, spiritus verò post filium numeretur.

IOAN. ¶ Talem igitur enumerationis ordinem, tantùm vocalem esse putas, ita vt re ipsa nullus in diuinis sit ordo?

MAR. ¶ Necesse est, P. R. vt diuinæ personæ quoquo modo dispositæ sint. Nam enumerari nõ possent, nisi quidam inter ipsas ordo seruaretur, qui quidem modo quodam realis est, vt idem Magnus Basilius demonstrat: dum dicit, [solus vnigenitus ex ingenito lumine resplendet,] vbi filij ad patrem dispositionem ac ordinem ostendit. Vndè sanè necessariò euenit, vt sanctusspiritus tertius in ordine numeretur, ne ad filium ordinatus, vel filio (vt suprà dictum est) adaptatus, ad patrem verò immediatè relatus, ipse quoque filius esse videretur. Quoniam igitur sanctusspiritus post patrem cum filio continuò numeratur, idcircò tertius à patre disponitur atque collocatur, quod quidem solum dispositionis & ordinis genus in diuinis creditur esse, cùm aliud apud theologos nequaquàm inueniatur.

IOAN. ¶ Ex Magni Basilij sententia, P. R. profiteris inter filium ac sanctumspiritum ordinem esse naturæ. Vtrùm igitur inter patrem & filium idem est ordo, an aliud dispositionis ordinísve genus inter ipsos existit? quandoquidem mihi sentire videris, illud ADAPTARI, atque DISPONI, causam non significare. Porrò quoniam inter patrem & filium ordo naturæ re ipsa dicitur esse, certá significans dependentiam, idcirco necesse est sentiamus, filium à patre, vt à causa, re dependere. Vndè euenit, vt quoniam inter filium & sanctum spiritum idem ordo naturæ creditur esse, ideo necesse sit, filium sanctispiritus causam esse, quẽadmodùm Magnus Basilius in eodem contra Eunomium lib. testatur: vbi probat spiritum eiusdem esse naturę cum patre & filio, quanuis ordine ac dignitate secundus à filio sit, [quẽadmodùm (inquit) filius ordine quidem à patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo & causa existendi pater ipsi est: & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum patrẽ, natura verò nullo modo secundus, quòd in vtroq; vna Deitas est, ita etiam sanctusspiritus, etsi dignitate ac ordine secundus à filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ, indè cõsequitur.] Quibus verbis probatum est sanctumspiritum eundem ordinem ad filium habere, quem filius ad patrem habere creditur. Quod Angelorũ exemplo idem Basilius ostendit continuò. [Angeli omnes (inquit) vt appellationis vnius, sic eiusdem sunt naturæ inter se: attamen alij ipsorum gentibus præpositi sunt, alij verò fidelium singulos consequuntur. Quanto autem gens vni viro præponenda est, tanto maiorem necesse est angeli, qui gentis principatum habeat, esse dignitatem, dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est. Et infrà: Quorsum hæc oratio? quòd non omnino, inquit, si quod ordine ac dignitate secundum aut tertium est, id & naturam alteram habet. Nam quemadmodùm Angelorum alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diuersitas, in natura verò communitas est, etenim stella stellæ præstat in gloria, & natura stellarum omnium vna: & mansiones multæ apud patrem, id est, dignitatum diuersitates, glorificatorum verò vna natura: sic profectò & spiritussanctus dignitate quidẽ & ordine secundus est. Accepimus enim ipsum tertium à patre & filio numeratum, cùm ipse Dñs in traditione salutaris baptismatis, ordinem tradiderit, his verbis: Euntes: baptizate in nomine patris & filij & spiritussancti: in natura autem, tertium à filio ac patre deiectum spiritum, nullibi audiuimus.] Hęc Magnus Basilius. Qui quidem nil aliud in ipso tertio in Eunomium libro cõcludere voluit, quàm sanctum spiritum eiusdem esse naturæ cum patre ac filio, quanuis in ordine ac dignitate tertius sit, quod quidem Angelorum exemplo, multisque rationibus clarè probasse videtur.

Marginal notes: S. Basil. — 1. Cor. 15. f — Ioan. 14. a — Matt. 28.

MAR. ¶ Inter patrem & filium, P. amp. quatenùs ex patre filius habet esse, ac ad ipsum immediatè refertur, naturalis est ordo. Quę quidem sola causa est, cur sanctusspiritus necessariò tertius numeretur: ob idque Magnus Basilius de patre filioque loquẽdo, verbo adaptatur, vel disponitur, nequaquàm vtitur, neque filium patri adaptari, vel post ipsum disponi dicit: Verùm ipsum secundum esse à patre, quòd ab ipso esse habeat: sanctum autem spiritum filio dicit adaptari, hoc est, post ipsum (vt dictum est suprà) disponi: quod quidem ideo euenit, vt sanctus spiritus tertius collocetur, quòd filius necessariò pręcognoscitur, quoniam ad patrem immediatè refertur. Quòd si Magnus Basilius credidisset, eundem ordinem inter filium ac sanctumspiritum esse, quem inter patrem & filium esse nouerat, ita vt si ea ratione spiritum secundum à filio, qua filium secũdũ à patre percepisset, nequaquã profectò Eunomiũ insequutus fuisset, neq; ipsum dixisset sanctorum doctrinam falsò citasse, cùm diceret sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Ex quo quidem patet, ipsum Basilium non suscipere sanctum spiritum dignitate secundũ a filio esse, verùm illud ex hypothesi disputationisque gratia (vt suprà dictum est) dare.

IOAN. ¶ In ambiguo versamur, P. amp. ꝓpterea

distini-

diffinitionibus vti debemus. Nam inter filium sanctumq; spiritum ordo naturæ dicitur esse, ac illud verbum, disponitur, ordinem naturæ significat. Idcirco nos diligenter debemus dispicere, quonam pacto ordinem ipsum naturæ percipiamus: quandoquidem ex vestro libro probauimus, sanctũ spiritum eundem ordinem ad filium habere, quo quidem filius à patre disponitur. Sed vt nos serenissimus Imperator meliùs intelligat, hanc rem altiùs repetam. Nam omnes theologi philosophos imitantes, diffinitionibus in earum propria significatione vtuntur. Quòd si qua ambiguitas esset in eis, omnis ipsorum Doctorum scientia rueret. Propterea vester Aristoteles (quem equidem inuitus testor) in v. Metaphysicæ lib. in capitulo de natura, quotnam modis natura possit intelligi, demonstrans: Natura verò, inquit, dicitur vno quidem modo nascentium generatio: altero verò, ex quo generatur primò quod nascitur, qui quidem secundus modus ordinem generationis significat, vt ea quæ generantur, ab ipsa substantia fiãt: quo sanè generationis significato, Basilius, Athanasius, Augustinus, ac omnes alij doctores, tam Græci quã Latini fuerunt vsi, tenentes generationis ordinẽ vnius personæ ab alia, ordinem esse naturæ: ita vt neque Basilius, neq; cæteri doctores in ambiguo fuerint versati, credentes processionis ordinem nil aliud esse, quàm vnius personæ ab alia processionem, quemadmodum Aristoteles naturam altero modo (vt suprà dictum est) diffiniuit. Siquidem igitur ordo naturæ Sancti spiritus ad filium est, necesse est, vt Sãctusspiritus à filio esse habeat, id quod Basilius sensisse videtur: qua quidẽ in re, tota nostra controuersia est.

MAR. Anteaquàm de tali ordine, R.P. agamus, illa Basilij sententia nobis diligentissimè consideranda est. Dic ergo mihi, credisne Magnum Basilium huius fuisse sententiæ, Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium esse nec ne?

IOAN. Ita prorsus, quemadmodùm filius secundus à patre dicitur.

MAR. At idem etiam Eunomius asserebat.

IOAN. Cùm hanc sententiam Eunomius, R.P. ex sacra pagina suscepisset, ex ea concludere volebat, Sanctumspiritum natura quoq; tertium esse. Non igitur Eunomium Magnus Basilius repræhendebat, quòd illius esset sententiæ, cùm dubio procul in ea conuenirent: verùm quòd ex ipsa volebat inferre, Sanctumspiritum natura quoque tertiũ esse: id quod (vt dicit Basilius) nequaquàm indè consequitur.

MAR. Veritatem igitur Eunomius asserebat, Sanctumspiritum ordine dignitateque tertium esse?

IOAN. Cur non?

MAR. Siquidem igitur ea in re cum Basilio sentiebat, quænam eius sententia fuerit, accuratè dispiciamus. Nónne in vestro prædicto libro scriptum est ita: Eunomius sanctorum simulat conseruare doctrinam, & tacet eos qui ipsam tradiderant?

IOAN. Simulat (inquit) sanctorum seruare doctrinam, qui quidem (vt dicit Basilius) credebant Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium esse. Ex quo Eunomius inferebat, eundem spiritum natura quoque tertium esse. A sanctis enim (ait) didicisse, ordine ac dignitate tertium esse spiritum: à se autem ipso credidisse, natura quoque tertium esse.

MAR. Nõ ita, P.R. Basilius dicit, sed Eunomius simulat sanctorum doctrinam seruare, qui Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertiũ esse dicebant. Qui verò illi sancti sint, & quibus sermonibus doctrinam fecerint, non potest dicere.

IOAN. Illud verbum, SIMVLAT, P.R. ad Eunomij conclusionem refertur, quam ex sanctorum doctrina dissimulabat inferre. Nam sancti dicentes, Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium esse, nequaquàm credebãt ipsum quoque tertium esse, quod tamen ex ipsorum positione Eunomius simulabat inferri posse. Quæ quidem Eunomij verba, quoniam clara sunt, idcirco nulla indigent expositione. Nam si Basilio visum fuisset, falsum esse, Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium esse: huic etiam sententiæ clarè contradixisset, quemadmodùm argumentis fortissimis ac Angelorum exemplo, Spiritum natura tertium esse oppugnauit.

MAR. Si sanctorum ac Magni Basilij, reuerend. P. hæc fuisset opinio, Sanctumspiritum ordine ac dignitate tertium esse, nequaquàm profectò protulisset, Eunomius simulat sanctorum doctrinam seruare: sed potiùs clarè testatus fuisset, in hoc Eunomium benè sensisse. Porro quoniam is Magnus Basilius non credebat sententiã illam veram, & aliquorum sanctorum esse, idcirco dixit, simulat sanctorum doctrinam seruare. Et paulò infrà Eunomium reprehendit, quòd quinã illi doctores fuerint, non expresserit. Et paulo inferiù: [Fueritne vnquàm homo sic audax, inquit, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret?] Authorem nouorum dogmatum, ac audacem, P. ampl. Basilius Eunomium nominat, quòd ea proferebat, quæ nemo vnquàm sanctorum dixerit, quandoquidem Basilio non constabat, quinam sancti huius sententiæ fuerint, sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Tuæ igitur partes sunt, P. reueren. probare sanctos aliquos hanc sententiam habuisse: nam ipsi credimus demonstrasse, Magnum Basilium in ea opinione cum Eunomio neutiquam conuenire, sed potiùs ipsam oppugnasse. Num in vestro quoque libro non ita legitur?

Quo-

IOAN. Quoniam inficiaris, P. reueren. Magnum Basilium credidisse Sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse, idcirco de hoc accuratiùs contemplemur, ac Athanasium authorem dignissimum videamus, cuius fidem Cyrillus profitebatur excolere. Qui quidem Athanasius in dialogo, quem in synodo Nicęna in Arium habuit, ac quibusdã suis literis ita dicit: [Si quidẽ spiritus ex patris filijq; substantia non est, cur filius cùm sanctũ baptisma suis discipulis traderet, de
Mat. 28.b eo fecit mentionem, dicens: Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritussancti?] Prętereà, quoniam in sacro symbolo de tribus personis mentio fit, idcirco Athanasius ipse ad Serapionem scribens, spiritum ex patris filijq; substãtia dicit esse. [Spiritus] (inquit)
Ioã. 16.b [à filio accipit iuxta Domini vocẽ, De meo accipiet, & annunciabit vobis. De filio autẽ,
Ioan. 5.g In nomine patris veni. De paracleto verò,
Ioan. 14.d Spiritussanctus, quẽ mittet pater in meo nomine. Si quidem igitur (inquit Athanasius) talem ordinem & naturam spiritus habet ad filium, qualem filius ad patrem, quonã pacto is, qui spiritum creaturam esse credit, idem quoque de filio non necessariò crederet?] Athanasij ergo sententia clara est, qualem ordinem filius habet ad patrẽ, talẽ spiritum habere ad filium: ita vt ex prima eius authoritate appareat, spiritum personam tertiam esse: ac ex altera, spiritus ad filium ordo: ex vtraq; verò, spiritũ à filio accipere. Quonam autem ordine spiritus à filio esse accipiat, vestrum est declarare, quandoquidem non oportet magno Athanasio obijcere. Sed de his in præsentia satis. Sequenti verò sessione ex ipso magno Basilio eandem sententiam luce clariùs demonstrabimus. Quibus dictis, sessio fuit dimissa, & ad diem martis prorogata.

Die martis 10. mensis Martij sessio 21. Florentiæ.

MAR. SEssione proxima, P. amp. Magni Basilij sentẽtiã accuratè cõsiderãtes, ac ipsius librorũ discrepãtiã inspiciẽtes, ex vobis quæsiuimus, an Basilius ipse crediderit sanctũ spiritũ ordine ac dignitate tertiũ esse. Quod q̃dẽ affirmantibus vobis, statim aliam proposuimus quæstionẽ, in dubiumq; vocauimus, vtrùm opinio Eunomij ex doctrina sanctorũ fuerit, nécne. Quod cùm etiã nobis dederitis, Magnũ Basiliũ contra vos manifestè citauimus. [Sãctorũ, inquit, simulat conseruare doctrinã,] nõ aũt, inquit, cõseruat. Deindè repręhendens Eunomiũ, dicit: [Qui verò il-
S. Basil. li sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, nõ potest dicere. Fueritne vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatũ innouationes induceret?] Quanuis igitur filius ordine ac dignitate secũdus à patre est, quòd ab ipso est: non tamen * & Magni Basilij dictis concluditur, sanctum etiã spiritum ordine dignitateq́ue secundum à filio esse, ac ab ipso veluti à causa esse habere, quandoquidem ipse Basilius hanc sententiam nequaquã suscepisse videtur. Vos ergo verborum discrepantiam benè considerantes, depræhendentesque * notham accessionem ad sermonem Basilij fuisse factam, quippe qui cum Eunomio neutiquàm sentiens, Sanctumspiritum secundum à filio esse, cur sit secundus, nullam reddiderit causam: verborum, inquam, discrepãtiam benè considerantes, omisso Basilio, ad magnum Athanasium confugistis, ad ostendendum Sanctumspiritum ordine dignitateq; tertiũ esse. Cuius quidem Athanasij duas authoritates citastis, quarum prima fuerat hęc: [Sãctusspiritus ordine tertius,] absque verbo, EST: altera verò, [Sanctumspiritum eũdem ordinem & naturam ad filiũ habere, qualẽ filius ad patrem habere creditur.] Quibus verbis probasse putatis, Sanctumspiritũ dignitate quoq; tertium esse. Nos autem, præstantissimi patres, profitemur Sanctumspiritum in Trinitate tertium esse, vt seruator noster baptisma tradens pronunciauit: dignitate verò tertium esse, nequaquàm asserimus, de vobis mirum in modum admirantes, qui quod à sanctis doctoribus ne scriptum quidem fuerit, id vt datum ac à nobis cõcessum sumitis, quemadmodùm aliàs fecistis sępissimè. Nã huic orationi, SPIRITVS A PATRE ET FILIO, à qua quidẽ verbum, EST, abest, ipsum apponitis: huic verò, spiritus à filio accipit, accipere esse, additis, ita vt quæ adhuc vocãtur in dubium, & sub iudice sunt, ea pro claris atque probatis, sumatis: quod quidem demonstrandi genus deterrimum & inutilissimum esse cõstat, quodq́ue principij petitio à dialecticis nuncupatur. Nunc venio ad alteram Athanasij authoritatem, in qua nobis accuratè considerandum est, cur & ad quos homines sermonẽ ipsum Athanasius magnus habuerit. Eum enim oportet, vt Cyrillus in tertia synodo protulit, qui sermonibus in diuinis versatur, personarum & temporum ac omnium causarum rationem habere, & cur quæque verba prolata fuerint, quo quidem pacto quisque cuiusque verbi, Sãctispiritus bonitate, rationem congruam facilè reddere poterit. Nam gloriosissimus Athanasius in acerrimos sanctispiritus inimicos, qui filium eiusdem dignitatis atq; substantiæ cum patre profitentes esse, Sanctumspiritum minorem eis, ac post ipsos dicerent, quòd ipsum inter creaturas connumerarent, ad ostendendũ ipsum quoque consubstantialem, eiusdemq́ue dignitatis cũ patre ac filio esse, eo quo cæteri doctores argumento fortissimo fuit vsus, sanctum videlicet spiritum eiusdem ordinis & voluntatis ac operationis cum patre & filio

* for. * ex

* nouam, vel adulterinam.

filio esse, quemadmodùm ad Serapionem episcopum scribens: Filius quidem, inquit, à patre mittitur: [sic enim Deus dilexit mũdum, vt filium suum vnigenitum daret. Filius autem mittit spiritum: si enim (inquit) ego abiero, mittam eum ad vos.] Et filius quidem patrem clarificat, [Ego] (inquit) [te clarificaui.] Spiritus autem clarificat filium. [Ille enim] (inquit) [me clarificabit.] Ampliùs, filius quidem dicit, [quæ audiui à patre, hæc loquor in mundo.] Spiritus verò ex filio accipit: [De meo] (inquit) [accipiet, & annunciabit vobis.] Et filius in patris nomine venit. De spiritu autem dicit, [quem mittet pater in nomine meo.] Siquidem igitur talem ordinem & naturam spiritus habet ad filium, qualẽ filius ad patrẽ: quonã pacto is, qui spiritũ dicit creaturã esse, idem quoq; de filio nõ necessariò credet? Quibus verbis, P. amp. doctor ipse nõ personarũ distinctionem, neque vndè existendi causam haberet, sed earundem potiùs vnitatem & coniunctionem ac cõsubstantialitatem probasse videtur, ex eo quòd analogia proportioneque quadam eiusdem sunt voluntatis ac operationis. Non enim inquit filium à patre habere esse, spiritũ autem à filio: neque patrem generare filium, spiritũ verò à filio mitti. Nanque si sic Athanasius protulisset, talis profectò sermo ad vestram sententiam faceret. Verùm bonitatem patris ex operibus filij, & bonitatem eius ex operibus Sanctispiritus, proportione quadam (vt suprà dictum est) demonstrauit. Ex eo enim, quòd filius à patre, & spiritus à filio mittitur, patris bonitas (vt inquit Gregorius) compræhenditur, ita vt ipsa missio sit bonitas patris, & Sanctispiritus missio, bonitas filij sit putanda. Illud autem, filius quidem patrem, filium verò spiritus glorificat, operationum proportionem, & voluntatis eorum identitatem significat. Etenim quoniã filius iamdiu cognito patre, mundo apparuit, deindè verò Sanctusspiritus palàm se fecit: idcircò ne ἀντίθεοι, hoc est, aduersus Deum esse viderentur, filius quidem patrem, spiritus autem filium clarificare dicitur, & quæ tacuerat, fili⁹ discipulis reuelauit. [Quę audiui à patre, hæc] (inquit) [loquor in mũdo.] Spiritus verò à filio accipit, quẽadmodùm scripturæ relictum est, [De meo accipiet, & annunciabit vobis.] Ex quibus quidem verbis credere debemus, Sanctumspiritum à filio sermonem accipere, ac ipsum discipulis nunciare. Spiritus ergo non accipit esse à filio, vt tu P. R. sentire videris. Deinde filius de se loquens inquit: [In patris nomine veni.] De spiritu verò dicit, [Quem mittet pater in meo nomine,] vt voluntatis identitatem, & operationum suarum analogiam (vt sæpè sæpiùs dictum est) declararet. Propterea q; magnus Athanasius illud protulit, talem ordinem & naturam spiritum ad filium habere, qualem filius ad patrem: hoc est, ita spiritus cum filio disponitur, & ei consubstantialis existit, quemadmodùm filius patri. [Quonam igitur] (inquit) [pacto is, qui spiritum creaturam dicit, idẽ quoque de filio non necessariò credet?] stante videlicet ipsorum voluntatis substantiæque vnitate, necnon eorundem operationũ analogia. Sic magnus Athanasius, P. amp. debet exponi, quippe qui non personarum distinctionem, verùm ipsarum cõiunctionem ac earundem substantiæ vnitatem (vt suprà diximus) ostendere voluit. Hæc igitur Athanasij authoritas, P. R. longè aliter, quàm sperares, exposita est: atque ita, vt ad dogma vestrum nequaquàm facere videatur. An autem de Sanctispiritus processione, ita vt ipsi creditis, senserit, & an filius Sanctispiritus causa sit, nécne, alia eiusdem Athanasij authoritate posset intelligi, quippe qui in sermone de filij ac spiritus æterna essentia, diuinarum personarum disiunctionem edocens, solum patrem, diuinitatis fontem ac ingenitum nominauit, ac si solum ipsum dixisset genitorem ac mittentem esse: non igitur sentiebat filiũ, Sanctispiritus causam esse, si diuinitatis fontem, patrem solum esse credebat. [Disiungimur] (inquit) [& ab ijs, qui Iudæos secuti, cùm Deum de Deo negant, Christianorum fidem euertentes, vnũ Deum vt Iudæi profitentur, non quòd solus ingenitus & solus fons diuinitatis est pater, idcirco Deum ipsum pronunciant, sed quòd non genitor filij & absque fructu viui verbi.] Si quidem igitur solus fons diuinitatis, ac solus ingenitus, pater est: sequitur, vt solus filij genitor, ac solus spiritum mittens existat. Non igitur apud Athanasium filius Sanctispiritus causa est, & ab ipso spiritus esse habet. Hæc nunc ad tuam orationem.

IOAN. ¶ Hæc via, P. R. qua quidem ad veritatem illustrandam progrederis, tenebras potiùs obducit, quàm (quod omnes summoperè cupimus) lucem afferat. Nec id sanè principio nostræ disputationis inter nos conuenit, vt tam longis orationibus vteremur. Verùm vt breuibus vltrò citroque habitis argumentis atque responsionibus, paucis rem ipsam concluderemus: te tamen lõgam habentem orationem, verbaque duo per horam exponentem, hi præstantissimi patres audiendo iam fessi sunt, & vt mihi videtur, nil aliud de tuo sermone intellexerunt, quàm id, in quo me valdè repræhendisti, quòd verbum, EST, Athanasij verbis addiderim, vt sæpenumerò facere soleo. nam alteram ipsius Athanasij authoritatẽ, sanctum videlicet spiritum, talem ordinem & naturam ad filium habere, qualem is ad patrem habere creditur, malè explanasti: qui autem sermonem aliquem exponit malè, is nunquàm benè respondere potest: deinde ad materiam de temporali personarũ pro

Ioan. 3. b; Ioan. 16. a; Ioan. 17. a; Ioan. 16. b; Ioan. 8. c; Ioan. 16. b; Ioan. 5. g; Ioan. 14. d; Ioan. 8. c; Ioan. 16. b; Ioan. 5. g; Ioan. 14. d

processione, venisti, in qua necessariò concludere possumus, spiritumsanctum ex filio etiam ab æterno procedere, ex eo q; ab eodē temporaliter procedere, creditur. In qua quidem materia tibi paucis respondebo, quanuis de ea nullam modò mentionem facere debebas, quandoquidem ad propositum neutiquam spectare videtur. Sed anteaquàm aliud proferam, ex te P. R. scire velim, an ita protuleris, cùm filius patrē dicitur audire, verba eius audit, quandoquidem auditus ad verba refertur, & ita dictum

Ioā.16.b euangelij, De meo accipiet & annunciabit vobis, vt inquis, debet intelligi: ex quo quidem, sanctum spiritum à filio habere esse, minimè sequitur. itáne sentis, an non?

MAR. Quid ni? nam & magn9 Athanasius euangelium ipsum sic exponit.

IOAN. Ex, hoc P. R. secundum vestros & nostros sanctos doctores, Deo fauente, probabimus, sanctumspiritum à filio æternum esse suscipere. Sed anteaquàm ad demonstrandum hoc veniamus, orationi tuæ breuibus respondebo. Nam sessione proxima ex me quæsiuisti, an ex Magni Basilij sententia sentirem, sanctum spiritū ordine dignitateq; tertium esse: deinde me, hanc eius fuisse sententiā, asserentem interrogasti, an alii quoq; sancti doctores fuerint idem sentientes: me verò respondente, multos sanctos huius fuisse sententiæ, continuò ad ostendendum oppositum, Magni Basilij authoritatem exposuisti, quemadmodùm etiam modò fecisti, ita dicens in summa: Eunomius sanctorum simulabat conseruare doctrinam, sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse: qui verò illi sancti sint, & in quib9 sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: idcirco Magnus Basilius, utpotè qui non sentiret aliquos sanctos eiusce fuisse sententiæ, inquit: Fuerítne vnquā homo sic audax, & reliqua? Credis igitur ex mente Basilij, neminem sanctum eius opinionis fuisse, quòd Eunomius ipsos citare nesciuerit. Hanc expositionem tuam, P. R. uolui repetisse, ut hi P. amp. solutionem eius, quam afferam, faciliùs intelligant. Nos Magni Basilij librum habemus, quem non mēdosum, sed fide dignum esse putamus cuius quidem rei ex eo facimus coniecturam, quòd cum Nitylenē. præsulis vetustissimo libro, quem admodùm ij testari possunt, qui vtrunq; diligenter perlegerant, in omnibus conuenit: qui quidē liber, si lubet, in mediū afferatur.

MAR. Hi libri eadem manu exscripti videntur esse.

IOAN. Tria vobis P. amp. demonstrare volo. Primum, alia Basilij authoritate sanctumspiritum à filio accipere esse: alterum, quāto dedecori Basilio Magno futurum fuis-

*Scriptum set, si * scripturæ reliquisset, ita ut in uestro legitur libro, & quemadmodùm talem tantumq; virum, ac in Dei Ecclesia, ut Chalcedonen. synodus testatur, maximæ authoritatis, exponitis: ultimò, ex præcedentibus ac consequentibus verbis eius ostendā, ipsum non aliter sensisse, quàm in nostro libro scriptum videtur. In explicandis autem his tribus capitibus, P. amp. non ero multus, neq; mea vagabit oratio, spe adductus, sancti spiritus (de quo agitur) bonitate, vos non mediocrem per nos ab ipso gratiam consecuturos, quo quidē Magnus Basilius plenus, non potuisset in tanta materia, de qua agimus, diuersis in locis diuersa conscribere: quandoquidem sancti doctores in his, quæ ad fidem spectarent, sibijpsis constare, nullibiq; contraria scripsisse creduntur. Nuper ergo cùm essem in amplissimi sanctæ Sabinæ cardinalis domo, Ambrosio eius fratre præsente, egregio literarum Græcarum interprete, Meonardus Aretinus literarū Græcarum professor eruditissimus, ac huius ciuitatis illustrissimus Scriba, vel (ut vulgò dicitur (cancellarius, vetustissimum quoddam volumen Græcū nobis attulit, in quo quidem quærentibus nobis quandam epistolam, fortè fortuna sermo quidam Basilij de sanctospiritu occurrit: quem ego sperans tum videre * miraculum,) credebam etenim, id quod fuerat, Magnum Basilium sanctispiritus plenum, in ipso sermone claram aliquam & manifestam sententiam reliquisse) eiusdem amplissimi cardinalis iussu perlegi: quo quidem perlecto, maximas ipsi sanctospiritui gratias egimus, quòd nobis euenit ex sententia, vt quod à Christianis in hac materia celebrari debeat, id ex eodem ipso sermone cognouimus. [Vnum S. Basil.
quidem patrem, inquit, vnum filium, vnum spiritumsanctum, iuxta diuinam traditionem, profitendum nobis est: non autem duos patres, neq; duos filios, quandoquidem spiritus, neque filius est, neq; nuncupatur: non enim à spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm à filio spiritus: sed eo ad nos veniente, nosque sanctificante, diuinitatis hæreditatem suscipimus, necnon hæreditatis æternæ præmium, ac æternorum bonorum primitias. Hæc sunt, quæ nos à spiritu accipimus, quæque nobis creata fuere, atque à sanctospiritu causata.] Siquidem igitur P. amp. iuxta Basilium, non ita nos à spiritu accipimus, quemadmodùm à filio spiritus, nós autem à spiritu creaturas accipimus, sequitur, vt quod is à filio accipit, diuinum sit: quandoquidem quæque res, vel diuina vel creata creditur esse. Quæ autem sint illa, quæ nos à spiritu suscipimus, Basilius ipse declarat, videlicet diuinitatis hæreditatem, ac hæreditatis æternæ præmium. Scriptum est enim, Ego dixi, dij estis. Nam facti filij Psal. 81.
cohæredes, dij possumus appellari, & hæreditatis æternæ ac æternorum bonorum participes efficimur. Qua quidem ratione Basilius ipse sententiam improborum euertit,

quòd illud esse, quod spiritus accipit, creaturum bonorum causa est. Nunc venio ad secundū, & luce clariùs demonstrabo, Magno Basilio non mediocri dedecori fore, si sic intelligatur, quemadmodùm à patre Ephesio exponitur: quod quidem, utranq; nostram expositionem diligentissimè conferentibus, palàm fiet. Id igitur (vt lubet) agamus. Nam in nostro libro scriptum est ita: [Cur enim necesse est, si ordine ac dignitate tertius est spiritus, natura quoq; ipsum tertium esse?] in vestro autem ita: [Cur enim necesse est, si ordine ac dignitate secundus est sanctusspiritus, natura quoq; ipsum secundum esse?] In nostro ergo libro tertius, in vestro autem secundus, sanctusspiritus ponitur.

MAR. IOAN. Immò in nostro quoq; lib. tertius legitur.

Deinde in nostro hæc verba sequuntur: [Dignitate nāque ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari.] In vestro autem libro legitur ita: Dignitate nanque ipsum secundum à filio, tradit forsan ratio pietatis: vbi verbū FORSAN, ambiguam reddit orationem, & magnum illum Basiliū dubitasse demonstrat. Deinde in vestro libro sic legitur: Natura verò tertia vti, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari. vbi nonnulla verba deesse videntur. Deinde Basilius prædictorum reddit rationem, vt in vtroq; libro legere est. nam inquit: [Quemadmodùm filius ordine quidem à patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo atq; causa existendi pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum patrem: natura verò, nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est Deitas.] Posteà in nostro libro hæc verba sequuntur, quæ in vestro neutiquàm extant: [Ita videlicet sanctusspiritus & si dignitate & ordine secundus à filio est, nō tamen verisimiliter alienę ipsum esse naturæ indè consequitur.] In his ergo quæ de filio Basilius loquitur, benè conuenimus: vbi verò de spiritu mentionē facit liber vester deficere, ac mendosus esse videtur. Quis enim ambigit, *an verbū illud FORSAN, non sit Basilij, ac cōtra tanti viri existimationem positum? Nam id semper potiùs esse debet, ex quo quippiam demonstratur? quādoquidem (vt dialectici dicunt) ex ambiguis & abstrusis nil prorsus potest dilucidari, cùm à notioribus ad minùs nota procedere, natura nobis insitum sit, qui quidem demonstrandi modus à sapientibus approbatur. Nam Eunomius ita ratiocinabatur: Quoniam spiritus dignitate tertius est, vt ex scripturis sacris habetur: idcirco

for.* quin * quòd

sequitur, ipsum natura quoque tertium esse. Cuius quidem argumenti illationem & consequentiam Basilius volens euertere, pluribus exemplis scripturæ sacræ demonstrat, dicens angelorum alios primos, alios secundos, alios ordine dignitateque tertios esse: non tamen ex eo consequi, natura quoque tertios esse. Siquidem igitur ipse Basilius verbo FORSAN, fuisset vsus, argumētum eius in Eunomium, quod clarum esse debebat, valdè fuisset ambiguum. At inconueniens esse videtur, tali tantoq; viro tantam inurere notam, de quo Chalcedoneñ. synodus testatur, ipsum exactissimam accuratissimamque tradidisse doctrinam. Porrò quàm exactissimam de sancto spiritu nobis scientiam tradidisset: si verbo FORSAN, vsus fuisset? Illud ergo FORSAN quod Magni Basilij sensum corrumpit, ex libris eius deleri penitùs debet. Prætereà is Magnus Basilius in eodem sermone clarissimè dicit, sanctum spiritum à filio accipere. Quod autem accipit, id profectò non creaturam, vt nos, verùm (vt supra dictum est) diuinum esse necesse est. Etenim quidnam aliud, obsecro, sanctusspiritus in ipsa Trinitate à filio accipit, quandoquidem, quod accepit, vel accipit, vel in futurum accipiet, id æternaliter habet. Et filij auditus à patre, ac eius notio, idem sunt. Et diuinorum intelligentia, & esse ipsorum, idem esse creduntur. Necnon illud, à patre audire, nil aliud apud Latinos & Græcos est, (vt probabo) quam ex patre substantiam capere. Quod ergo spiritus a filio accipit, id notio & esse diuinaque substantia est. Cur igitur est censendum, Magnum Basilium in sermone de sancto spiritu, quem in eius celeberrimo die habuit, absque aliqua hęsitatione dixisse, spiritum à filio accipere: alio verò loco, eundem ipsum Basilium de eodem spiritu, quo plenus fuisse creditur, illud FORSAN, tam in cōstanti sentētia protulisse? Veræ nanque sententiæ ab hominibus sanctis, sacris literis traditæ fuerant: quibus innitens Basilius, in Eunomium vehementer inuehebatur. Sed venio ad tertium illud, quod ab initio vobis probare promiseram, vt ex præcedentium & consequentium verborum Basilij nexu cognoscatis, cuiusnam sententiæ fuerit. Nam clarissimè pater, verbis his, Forsan pietatis ratio tradit: orationem hanc, quæ subsequitur, Ita videlicet & sanctusspiritus etsi dignitate & ordine secundus à filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ, indè consequitur, oppositam esse: quandoquidem simpliciter ac sine ambiguitate à Basilio fuerat prolata, etsi quidam fallaces homines ex eius sententia inferebant, spiritumsanctum natura quoq; tertium esse. Ex his igitur Basilij verbis, Non enim a spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm a filio spiri-

spiritus, cùm nil aliud præter diuinā naturam possit accipere. necnō ex alia eiusdem Basilij authoritate palàm fit, verbum illud FORSAN, ipsius Basilij neutiquàm esse, quādoquidē sibijpsi cōstare nō videret, quod ei magno dedecori esset. siquidem igitur accipere esse, ac procedere, idem significat, & spiritus à filio accipit, vt probatū est, spiritus ergo ex filioq; procedit. Sed vt magni Basilij sententia fiat clarior, verba eius in tertio cōtra Eunomium libro altius repetam: Vix tandē (inquit) blasphemijs in vnigenitū saturatus ad spiritum sanctū trāsiit, totiq; suæ consentanea voluntati de ipso etiam disserit, sic scribens: [Cùm vero hæc nobis de vnigenito sufficiant, reliquū est vt de paracleto quoque dicamus: nec opiniones inexquisitas multorum sequemur, sed sanctorum in omnibus doctrinam conseruabimus: à quibus cùm dignitate ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoq; natura esse credidimus.] Hæc Eunomius arrogans & superbus, qui (vt Basilius consequenter dicit) [quòd non putat oportere in simplici & syncera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam cauillatorijs rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commutare, satis verbis suis ostendit. Cūm enim contemnat opinionem multorum, qui Spiritum sanctum glorificant, sanctorum simulat conseruare doctrinam, & tacet eos qui sibi ipsam tradiderunt. Nam ex eorum scripturis cognosceremus, an hæc illatio & (vt ita dixerim) consequentia, ex ipsorum sententia fuerit, si ordine ac dignitate tertius est, spiritus, ipsum natura quoque tertium esse.] Magnus ergo Basilius in Eunomium inuehitur, quòd ipsorum sanctorum libros non citasset, ex quorum sententia inferebat sanctū spiritum natura quoque tertium esse, quorū quidem sanctorum authoritatem Basilius approbabat, sanctumspiritum (vt suprà dicitur) tertium esse: verùm ipsam Eunomij consequentiam reprobabat, spiritum natura quoque tertium esse. Proptereaque paulo inferiùs Angelorum exemplum dat, dicens, alium principem, alium subditum, omnes tamen vnius esse naturæ. Deinde de spiritu inquit: [Sic profectò & Spiritussanctus dignitate quidem & ordine secundus est. Accepimus enim ipsum tertium à patre & filio numeratum, cùm ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis, ordinem tradiderit his verbis: Euntes baptizate in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. In natura autē tertia à filio ac patre delectum spiritum, nullibi audiuimus.] Posteà suam sententiam argumēto confirmat, dicens: [Cùm enim duę res dicantur, deitas & creatura, dominatus ac seruitus, sanctificans & quæ sanctificatur, qua in parte spiritum ordinabimus? in his, quæ sanctificatur? at ipsemet sanctificatio est.] (Mat. 28. c)

Et infrà: [Non ergo ipsum principalem natura spiritū, fas est nobis conseruum dicere, nec creaturis connumerare eum, qui in diuina & beata Trinitate cōnumeratur.] Vndè patet, P. A. sanctumspiritum nō creaturis, sed ipsi diuinitati connumerandum esse: quandoquidem quæq; res, vel diuina vel creatura creditur esse. In qua quidem diuinitate, magnus Basilius Spiritumsanctū ordine ac dignitate tertium esse crediderat, quippe qui pauloantè protulerat, filium à patre secundū ordine quidē, quoniam ab illo: dignitate verò, quoniam origo & causa essendi, pater est: sanctum autem spiritum, à filio secundum: hîc verò extra creaturas, ipsum connumerat, quæ quidem (inquit) à communicatione, quam cum illo habent, qui natura sanctus est, sanctificationem habent: spiritus autem natura sanctitas est, illis verò participatione inest. Siquidem igitur sanctus spiritus tertius est, nec esse est filium, causam & principium eius esse per diuinæ naturæ participationem. Quandoquidem (vt quàm sæpissimè protuli) inter diuinas personas ordo, ab vno in aliud esse creditur, quo quidem vna persona ex alia substantiam & esse ac ordinem accipit. Vndè euenit, vt quoniam nobis concessum est, ACCIPERE & ESSE idem significare: spiritus, qui à filio habet esse, ab ipso quoque procedat. Alias quoque Basilij authoritates, P. A. possem afferre, ad ostendendum, sanctum spiritum à filio esse atque procedere, necnon ad easdem duas eiusdem Basilij authoritates luce clarius explanandas: verùm maius operæprecium mihi videtur, vt ad Athanasium veniamus: quem quidem si benè, P. R. exposuisses, intellexisses meliùs ipsum, qui in Apologia sua in Arium dicit: [Si sanctusspiritus ex patris filijque substantia non est, cur Dei filius in symbolo sanctificationis ipsum connumerasset, dicens: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.] Igitur ex Athanasio patet, si sanctusspiritus ex patris filijque substantia non esset, nulla prorsus ratione in sanctificationis symbolo connumeraretur. Porrò, vos Græci domini, nostis, quod à vobis symbolum dicitur, id à Latinis compositionem vel signum nuncupari, iuxta beatum Clementem, qui post S. Petrum ad B. Iacobum scribens, inquit: Apostoli congregati symbolum fecere, quod quidnam significet, exponens dicit: quod quidem ideò compositio ac signum dicitur, quòd ij quandam compositionem confecerant, ex qua quod creditur, demonstratur. Propterea, patres optimi, sanctificationis symbolum ab Athanasio nominatur, quòd baptismatis charactere ac signo, Christianus à non Christicola differre creditur. Ergo pauloantè uobis probaui clarissimè, ita sanctumspiritum ex filij substantia habere esse, quemadmodùm filius ex patris. (S. Athanas.) (Mat. 28. c)

patris. Nunc autẽ Athanasius inquit, Si sanctus spiritus à filio non haberet esse, cũ ipso non connumeraret. Porrò aũt, P. R. quoniã sessione proxima respondens mihi dixisti, me hincinde sumere authoritates neutiquã ad rem pertinentes, quemadmodùm in beati Epiphanij authoritatib⁹ fecerã, quib⁹ quidem ab re verbũ EST, apponebam, idcirco ad Epiphanium ipsum venire volo. Et quoniam cõplures interpretes docti ac in philosophia præclari, præsertim serenissimus Imperator hic adsunt: ideò nó alijs testibus opus est ad probandum, an verbum EST, in ipsis Epiphanij dictis subintelligi debeat. quod non equidem primus, verùm Ambrosius apposuerat, dicẽs ita: [Filiũ Epiphani⁹ dicit, qui ex ipso: sanctum autẽ spiritũ, qui ex vtroq;,] quæ quidẽ Epiphanij authoritas prima fuerat. De qua iterum ex vobis quæro, an hæ duæ ꝑpositiones Ex, verbũ EST, necessariò includant? Nam ipse multis in Ambrosij expositionibus talem modum loquendi cõperio, vt mos est Græcis, qui cum verbũ necessario intelligitur, illud nõ exprimunt: quemadmodùm etiam Basilius fecerat, qui dicens spiritum ordine dignitateque tertium, verbum omiserat, quod necessariò intelligitur. Altera verò Epiphanij authoritas fuit hæc: [Neq; filium nouit quis, nisi spiritussanctus, qui verè clarificat & docet omnia, qui ex patre filioq;:] vbi verbum EST, deest, ipsum tamẽ subintelligitur. Rogo igitur te, P.R. ne in posterum oratione morali, vel verbis quandoq; mores significãtibus, vti velis, quandoquidem ex ipsis nil firmi poterimus assequi. Et ne me in eo ampliùs repręhendas, quòd quæ verba necessãrio subintelligantur, ea exprimo. Ad secundam aũt Athanasij authoritatem breuibus respondeo, ex ea nobis credendũ, si diligenter ipsam perpenderimus, sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse. [Talẽ (inquit) ordinem & naturã sanctus spiritus habet ad filiũ, qualẽ filius ad patrẽ.] Quonã igitur pacto, qui spiritũ dicit creaturã esse, idem quoque de filio non necessario credet? Hoc est, ob ipsorum ordinis similitudinem. Ordine nanque naturæ, iuxta philosophos & theologos, vt aliàs demonstraui quippiam ex aliquo generatur, ac ex vna persona producitur altera. Porrò autẽ non debemus in theologia rerum diffinitionibus aliter vti, quàm ipsæ significent, q̃que à doctoribus accipi soleãt. Siquidem igitur ordo naturæ, processionis est ordo, per quam vna res ab alia naturam accipit, quæ quidem natura, principium est quo vel per quod, vt Damascenus etiam inquit: sequitur, generationem esse ordinem naturæ, non velut generantis, verùm quo generans generat, quod quidem principium communicabile est.

MAR. Ne mutes dictiones, Pater Reuerende. Aliud enim est dicere, ordinem & naturam: aliud verò, ordinis naturam.

IOAN. Ordo secundum naturam, R.P. & ordo naturæ, idẽ significant, quemadmodùm de persona, ex qua fit aliud, dici potest, si relationẽ principij habeat, quod quidem secundum naturam cõmunicatur. Vndè sequitur, sanctum spiritum ordine ac natura secundũ post filium esse, & ab eodem esse accipere, ac consequenter ab ipso procedere. Sed hæc hactenùs. Nam de temporanea sancti spirit⁹ processione suo loco dicemus, quandoquidẽ alterius est considerationis.

IMP. Operæprecium esse nostis, P.A. vt breuibus disputetis: vos autem tam longam habuistis orationem, vt anteà dies defecturus videatur, quàm nostri respondere sufficiãt. Quibus dictis, sessio missa fuit, & ad diem sabbati dilata.

Die sabbati 14. mensis Martij, sessio 22. Florentiæ.

MAR. SI ad omnes orationis tuæ partes oratione perpetua respondere velim, hic dies mihi P. R. ad dicendum nequaq̃ sufficeret. Quoniam igitur sermones ꝓlixi, nobis inutiles sæpissimè visi fuerunt: idcirco singulam quanq; orationis tuæ partem memoria (vt potero) repetendo, ad ipsas sigillatim paucis respondebo, te interrogando, ac ex te rationes quærendo, & tibi cùm fuerit opus, reddendo. Quoniam autem Pater R. dixisti, nos primã Athanasij authoritatem non benè intellexisse, quandoquidẽ ipsam malè exposuimus, ideo nostræ responsionis exordium ab ea sumemus.

IOAN. Vt disputatio nostra, P.R. iuxta prioris nostri sermonis ordinem habeatur, à Magno Basilio debes incipere, deinde ad Athanasium venire.

MAR. Quoniam sessione proxima, P.R. magni Athanasij authoritas recitata & exposita fuit à te, idcirco mihi videtur, vt eandẽ priùs explanemus, clarioréque reddamus, posteà verò ad magnum Basilium veniamus.

IOAN. Vt ordine bono P.R. hac in re procedamus, agendum est nobis, vt dixi: sin minùs, inter nos confusio poterit exoriri. Nam in superiore sessione primò ex me quæsiuisti, an crederem magnum Basilium huius fuisse sententiæ, ac vnà cum sanctis suis maioribus sensisse, sanctũ spiritum ordine dignitateque tertium esse, deinde verbis eius à te explanatis, continuò ad Athanasium venisti. Ego verò, vt eodem ordine tibi responderem, eandem Basilij authoritatem priùs exposui, ac eius aliã simul attuli, & ex præcedentium cum cõsequentibus eiusdem Basilij verborum nexu, mentem ipsius dilucidaui, necnon ex tua expositione magnum ipsum Basilium incõueniens sequi, demonstraui: in extremũ aũt, ad magnũ Athanasiũ veni. Ne igitur orationes nostræ confundantur, idem nobis ordo seruandus est cùm præsertim beatissimus dominus noster

ster serenissimo Imperatori, ac nobis omnibus id contendentibus benignè concesserit, vt singulis argumentis atq; orationis partibus respondẽtes, eousq; disputationẽ nostrã trahamus, quousq; controuersiæ nostræ modũ inueniamus. Ad primã igitur magni Basilii authoritatẽ, priùs respondere debes.

MAR. Volebam equidem R. P. eodem ordine quo proximè sum loquutus, adhuc in præsentia tecum agere, ac in primis ostendere magni Athanasij authoritatem ad nostram magis sententiam, quàm ad vestram, facere. Verùm quando tibi videtur, ut tui sermonis ordinem sequar, in hoc etiam morem gerã tibi, & à Basilij authoritate incipiam. Primò, tribus argumentis probare conatus es, librum vestrum mendosum non esse, quẽ ipsi dubio procul corruptum esse putamus. Quorum quidem argumentorum primum fuit, quòd idem Basilius alio etiam in loco testatur, sanctum spiritum à filio esse habere: alterum, quòd contra eius esset existimationem, (qui doctor egregius, admirationeq; valdè dignus existit) si de diuinis dogmatibus hæsitãs, verbo FORSAN, vsus fuisset, ac non sine ambiguitate suam sententiam literis mandasset. Postremò, ex nexu verborũ ipsius Basilij iudicatis, vestrum librum incorruptum, nostrum autem mendosum esse, sanctumq; spiritum ordine dignitateq; tertium esse. Sed anteaquã vobis respondeamus, hęc Basilij authoritas recitetur. [Vnum (inquit) patrem, vnum filiũ, unũ spiritum sanctum esse, iuxta diuinam traditionem, profitendum nobis est, non autem duos patres, neq; duos filios: quandoquidẽ sanctus spiritus filius non est, neq; nominatur.] Et reliqua. In quibus uerbis, P. Am. non legitur, neque ex ipsis necessariò potest inferri, sanctum spiritum à filio esse accipere. nã illud, [Nõ enim à spiritu accipimus aliqua, quẽadmodùm à filio spiritus:] sic debet exponi, nos non à spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm a filio accipimus spiritum. Nam spiritus apud Græcos neutri generis est. Et illud, quemadmodùm à filio spiritus, quod vos pro nominatiuo casu accipitis, nos accusatiuũ credimus esse: quæ quidem expositio, nostræ sententiæ ac uerbis ipsius Basilij, necnon eiusdem menti quàm maximè conuenire videtur, vt statim monstrabimus. nam sancti spiritus inimici, hac disiuncta oratione vtentes, contra Christifideles sic argumentari solebant: Si spiritus ex patre genitus est, eccè duo filij: sin autem ex filio, eccè duo patres, hoc est, pater & filius. Aduersus quos hæreticos magnus Basilius inquit: Vnum patrẽ, vnum filium, vnũ spiritum sanctũ, iuxta diuinam traditionẽ profitendũ nobis est. Nam sanctus spiritus quãuis ex patre procedat, non tamen filius est, neq; ex ipso, vt filius, natus. propterea inqt: Non aũt duos patres, neq; duos filios, quandoquidem sanctus spiritus filius nõ est, neque nominatur. Porrò aũt patet, nos à filio spiritum sanctum accipere, id est, adoptionis spiritum. nam filii secundum sui naturã proprium est, nos per spiritum adoptare, ut Paulus ad Galatas scribit: [Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra, clamãtem, Abba pater.] Gala. 4. a Siquidem igitur spiritum adoptionis à filio accipientes, à patre dicimur adoptari, à spiritu verò nil aliud præter spiritũ ipsum accipimus, quẽadmodùm à filio spiritũ ipsum, qui ab ipso alio est: sequitur, sanctũ spiritũ non est filium, propterea nec à sacris literis filius nominatur. Hoc ergo sensu magnus Basilius protulit, spiritum non esse filium, quòd à spiritu non accipimus aliqua, ab ipso videlicet aliena, & per sese subsistentia, quẽadmodùm filij spiritum accipimus, alium ab ipso secundum eius personã, sed ipsum spiritum ad nos venientẽ, & nos sanctificantem, ac nobis sua charismata donaq; largientem suscipimus, vt Apostolus inquit: [Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult.] 1. Cor. 12. b Ipse uerò vndè habeas pater reuerende, spiritum à filio esse accipere, non uideo, cùm ex his quæ longa oratione recitauimus, Basilij uerbis neutiquàm inferri videatur.

IOAN. Quanuis longam orationem, reuerende pater, in exponendo Basilio habuisti, rem tamen ipsam neutiquàm tetigisti, præterquàm quòd in fine ex me quæsiuisti, vndè illam expositionem habuerim. Ego autem tibi respondeo, uerba hæc, unum patrem, vnum filium, & reliqua, non absolutè, sed definitè ac determinatè prolata fuisse. Propterea, paulo inferiùs inquit: Non enim à spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm à filio spiritus, quæ quidem comparatio est.

MAR. At non ita nobis uidetur.

IOAN. Vt si quis (uerbi gratia) dixerit, nemo de serenissimi Imperatoris subditis, ab eo quicquam accipiet, quemadmodùm eorum aliquis, quos in consilium summus pontifex adhibet, ab ipso accipiet. In qua quidem oratione, QVEMADMODVM non potest intelligi, ut illud, eorũ aliquis quos in consilium adhibet, sit casus accusatiui: ita quoq; necesse est, ut illud, à FILIO SPIRITVS, nominatiui sit casus.

MAR. Res ita, ut dicis, Pater reuerende, se haberet, si sic scriptum esset, quemadmodùm à filio spiritus accipit. Verùm cùm spiritus (vt sæpe sæpiùs dictum est) accusatiui sit casus, ea, quam ipse dicis comparationem, à mente Basilij aliena uidetur esse, quemadmodùm ipsum exponis, nos scilicet à spiritu non accipere aliqua, quemadmodùm à filio spiritus. Nam ipso volens ostendere spiritum non esse filium, verbis his vsus fuit. Quæ quidem si ad mentem ipsius Basilij conferas, nos ipsum melius

meliùs explanare cognoſces. Idcircò magnus Baſilius inquit, ſanctus ſpiritus nõ eſt filius, neq; nominatur, quòd ipſum à filio non accipimus, qui ab eo perſonaliter differt, à ſpiritu autem non accipimus aliqua, quæ ab ipſo differrent, quemadmodùm is ſpiritus alius à filio eſt. Deinde ſequitur, ſed ipſum ſpiritum ad nos veniente, ac nos ſanctificantem, & nobis ſua chariſmata largientem, videlicet communionem diuinitatis, filijq; cohæreditatem, & reliqua id genus dona ſuſcipimus. Sic ergo magnus Baſilius debet exponi. Nam expoſitio hæc, eius ſententiæ melius conuenit.

IOAN. Non accipimus (inquis) à ſpiritu aliqua, quæ ab ipſo differant.

MAR. Non ea differre intelligo, quemadmodùm ſpiritus à filio alius exiſtit.

IOAN. Velim equidem huic veſtræ ſententiæ obijcere, vtpotè ſacræ ſcripturæ, ac ipſi veritati contrariæ.

MAR. Cur obſecro, cùm is doctor id ſentiat?

IOAN. Quæro ex te P.R. an ſancti ſpiritus dona, ſint ab eis donis diuerſa, quæ nobis tribuit?

MAR. Non ea ratione ſunt alia, vt per ſeſe proprijſque perſonis ſubſiſtant, quemadmodùm filius ac ſanctus ſpiritus per ſeſe ſubſiſtere creditur.

IOAN. Non equidem quæro, an ſancti ſpiritus dona, eo modo ſint eadem vel diuerſa.

MAR. Sunt ſanè diuerſa, non tamen per ſeſe ſubſiſtentia.

BES. ¶Quanuis ſpiritus dona ſuſcipiamus, ea tamen per ſe non ſubſiſtunt.

IOAN. At pauloantè proferebatis, ipſa diuerſa eſſe à ſpiritu, quemadmodùm ipſe diuerſus à filio creditur eſſe.

MAR. Eandem ipſam ſententiam illa Baſilij authoritate confirmare poſſumus.

IOAN. Quæro ex te, R.P. vtrùm ſpiritus à filio datus, creator ſit, an creatura. Nam quæuis res, creator creditur eſſe vel creatura. Porrò autem ipſi credimus ſanctum ſpiritum creatorẽ eſſe, opera verò eius creata. vtrùm (inquam) is ſanctus ſpiritus, quem DEVS per Ieſum Chriſtum in nos infundit abundè, ſit creatura nécne. Obmutuit pater Epheſius. Iterum peto, P. R. an ſancti ſpiritus gratiæ, vnà cum ipſo ac eius perſona, Chriſticolis largiantur nécne: & an ſint eædem cum his, quæ ab hominibus ſuſcipiuntur. Videns autem Imperator Epheſium reſpondere nolle, ac timens, ne ſermo ad aliam quęſtionem tranſiret, Græcique cogerentur de creatore ac creatura diſſerere, iuſſit ne ampliùs de quæſtione huiuſmodi verba facerent. Latinis autem eadem repetentibus, ita reſpondit:

Obmutuit pater Epheſius.

IMP. Hæc ad propoſitum. P.amp. nequaquàm ſpectare videntur, neque ab huiuſcemodi quæſtione noſtrum dependet negocium: de quo ſolo, non autem alia de re, quæ forſan cauſa futuræ nobis controuerſiæ fuerit, inter nos agere conuenit.

IOAN. At operæprecium eſſet, sereniſſime Imperator, vt hæc etiam quæſtio diſſolueretur.

MAR. Illa Baſilij authoritas, P. A. longè aliter à nobis, quàm à vobis exponitur. Siquidem igitur ex ambiguis ac obſcuris, nil neceſſariò poteſt concludi, ſequitur uos nihil ex ipſis oſtendere poſſe. Quanuis autem authoritas ipſa ſic etiam poſſet exponi, quemadmodùm vobis videtur, à ſpiritu non accipimus aliqua, quemadmodùm à filio ſpiritus accipit, licèt talis expoſitio prioribus verbis Baſilij nequaquàm conueniat, quia tamen ex eo non infertur, filium ſpiritus cauſam eſſe, idcircò ipſa omiſſa, ad aliam veniamus.

IOAN. ¶Ex beati Cyrilli literis, P. A. quæ ſic incipiunt, Seruatore noſtro clarè loquente, docemur, nos non ſolùm accuratè verba perpendere, verumetiam doctoris mentem diligenter inſpicere debere. Siquidem igitur authoritates ſanctorum in medium proferentes, ipſarum ſenſum exactè non explicare, diſpicereq; vellemus, contra ſanè Cyrilli canonem ageremus. At ipſi qui profitemur ipſam Cyrilli ſententiam & legem ſeruare, illam Baſilij authoritatem meridiana luce clariorem eſſe tenemus, de qua tantum hi meritò poſſunt ambigere, qui eam exponunt malè, vt vobis credimus contigiſſe. Qui cùm ipſam non benè intelligatis, in multa inciditis incommoda, ac facitis eandem ipſam authoritatem, oppoſita ſimul includere, proferentes, quemadmodùm à ſpiritu accipimus alia qua, ita etiã à filio ſpiritus, quod contra omnes doctores videtur eſſe: quandoquidem ſpiritum accipientes à filio, ſpiritus etiam dona ſuſcipimus, necnon eadem dona ſuſcipientes ſpiritum etiam ipſum vnà cum eius donis accipimus. Quemadmodùm Paulus Apoſtolus inquit: Charitas autem Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Siquidem igitur accipientes à filio ſpiritum, ſpiritus etiam dona (vt eſt ſuprà dictum) accipimus, & ipſa dona ſuſcipientes, ſpiritum etiam ipſum ſuſcipimus. Et magnus Baſilius inquit: A ſpiritu non accipimus aliqua, quemadmodùm à filio ſpiritus: vbi profectò, quia quandam accipiendi diuerſitatem is doctor intellexiſſe videtur, neceſſe eſt, ut ſpiritus nominatiui, non autem accuſatiui, ſit caſus. Latinorum itaq; patrũ expoſitio, vera & clara eſt, vt nõ accipiamus a ſpiritu aliqua, quemadmodùm a filio ſpiritus accipit. nam ipſa dona (vt ipſi etiam paulò antè dixiſtis) a ſpiritu ſunt ſeiuncta, & quod ſpiritus à filio accipit, diuinum idemque cum ipſo ſpiritu creditur eſſe, quandoquidem creatura non eſt: ſua verò dona, quæ nobis largitur, proculdubiò creaturæ ſunt. Neceſſe eſt ergo, hanc magni Baſilij authoritatem exponi ſic & intelligi.

Rom. 5. a

MAR. Nos non inficiamur, P. A. hanc veſtram expo-

expositionem posse stare ac veram esse, cùm omnes in hoc conueniamus, fieri non posse, vt absque spiritu nos eius dona acceperimus, quandoquidem singula eorum cum eodem spiritu suscipimus, quòd totus spiritus in suis singulis donis existit. Quæ quidem verba tametsi vera sint, adhuc tamen expositio nostra, vera potest esse: quandoquidem à spiritu non aliqua per sese subsistentia suscipimus, quemadmodùm à filio spiritum accipimus. Quæ quidem expositio præcedentibus Basilij verbis consona magis videtur. Quæ omnia, P. A. quanuis verisimilia sint, nequaquam tamen ex ipsis consequitur, sanctum Spiritum à filio esse accipere, sed nos ab ipso spiritu creaturas suscipere. Hæc ergo P.R. meliùs demonstrato, de quibus inter nos controuersia est.

IMP. Vt tibi pater Ephesius morē gereret, huic quæstioni P.R. respondit. Verùm in posterū ne verbum quidem de ea faciet, quandoquidem non tot de causis huc conuenimus.

IOAN. Hæc expositio, P.A. vera est, vt spiritus nominatiui sit casus. Nam hæc oratio, à filio spiritum accipimus, nos spiritum vnà cum eius donis accipere significat, vt ait Apostolus: Dilectio Dei posita est in cordibus nostris, hoc est, ideo, quòd filius dat nobis spiritum. (Rom. 5. b) Accipere igitur à filio spiritum, nil aliud significare videtur, quàm (vt pauloantè dictum est) spiritum cum eius donis accipere: quę quidem donorum acceptio nil aliud est, quàm, quod idem Basilius in eodem loco declarat, videlicet diuinitatis communicatio, & bonorum participatio, ac pignus hæreditatis æternæ, quæ omnia (vt Basilius inquit) à spiritu accipimus. Quæ igitur à spiritu accipere credimus, his eadē donis ipsis esse videntur, quæ nobis filius elargitur per spiritum. At magnus Basilius, non enim (inquit) à spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm à filio spiritus: quæ quidem, si SPIRITVS, casus esset accusatiuus, essent eadem. Verùm maxima differentia debet esse inter ea, quæ spiritus à filio accipit, quæque ipsi à spiritu accipimus: quandoquidem principium in Theologia notissimum est, id quod ipse Basilius in eodem loco citat, duo tantùm genera rerum existere, id est, creatorem & creaturam: porrò dona, quæ spiritus nobis largitur creaturæ sunt & seiuncta: spiritus verò sanctus, creator. Vndè sequitur, si non à spiritu accipimus aliqua, quemadmodùm à filio spiritus, vt id, quod spiritus à filio accipit, diuinitas sit. Tua igitur expositio nulla ratione menti Basilij conuenit. Hæc Ioannes. Nolente autem Ephesio quicquam de hoc ampliùs proferre, Imperator sic dixit:

IMP. De proposita quæstione, necesse est, in pręsentia disputetis, de hac verò fortan aliàs.

IOAN. Equidem te, serenissime Imperator, sapiētissimum ac ingeniosissimum esse puto, mihiq; persuadeo, te veritatem huiusce rei cognoscere, ac ipsum Basilium aliter exponi non posse. Siquidem igitur tibi lubet, vt finem his ponamus, satìs tibi libentissimè faciemus.

IVL. Cardinalis. Si qua dubitatio est, Pater reuerende, viderint auditores.

IMP. Ita quoque nobis videtur.

IVL. Car. Dominus Prouincialis, Patres amplissimi, Basilij authoritatem quàm optimè declarauit, ita vt aliter exponi nō possit, vt vobis omnibus exploratū est: idcirco (si vobis placet) ad alia veniamus.

IMP. De hac quæstione suo loco considerabimus.

IOAN. Quoniam de his satìs est dictum, ideo si beatissimo summo Pontifici & serenissimo Imperatori videtur, orationem nostram ad alia transferemus.

MAR. Quoniam authoritas ipsa videtur ambigua, & vtraque ex parte variè intellecta. idcircò ad alterū orationis tuæ caput, si lubet, veniamus.

IOAN. ¶ Nos autē profitemur ipsam satìs superque exposuisse, ac dilucidasse.

MAR. Fieri non potest, Patres amp. vt spiritum in loco tertio disponamus & numeremus. nam in diuinis personis non sunt, primum, secundum, tertium: neque vnum, duo, tria, verùm vnum & vnum & vnum, & vna substantia. Siquidem igitur generare producereq;, non naturalia & propria, sed hypostatica sunt: sequitur, si sanctus Spiritus ex patre filioque producitur, vt ex duabus personis ꝓducatur, quæ duæ causæ ac duo principia essent.

IOAN. Nequaquàm, pater reuerende, nequaquā. Non enim duo principia, duásve causas in diuinis, verùm vnicum tantùm principium & causam profitemur. Nam pater vt pater, ad filium refertur: filij enim est pater. Similiter filius vt filius, ad patrem: patris nanque filius est, quo quidem non existente, pater esse non poterit: quandoquidem relatiua sunt. At sanctus spiritus neque ad patrem, neque ad filium, quatenus pater & filius sunt, per se potest referri. Est ne ita, an non?

MAR. Quid ni?

IOAN. Porrò spiritus vt spiritus, ad spirantem refertur. Spirantes verò sunt, pater simul & filius, cum sine vlla controuersia spiritus patris filijque dicatur esse: qui quidem vna eademque spiratione, facultateq; productiua, Spiritum sanctum spirant atque producūt. Quæ quidem potentia facultasque productiua, cum vna eademq; nuumero sit, patris præcipuè creditur esse, à quo etiam filius accipit ipsam. Qua ratione P. ampl. dicere solemus patrem & filium, vnicum spiritus sancti principium & causam esse.

MAR. Fierine potest, pater reuerende, vt * duæ personæ vna sit causa? Nimirum personæ cōiungi non possunt, alioquin verum esset Sabellij dogma. (* duarum personarum.)

IOAN. Si me patienter & ęquo animo auscultaueris,

ueris, me P. reuerende facilè intelliges. Nam vnicam causam, vnicúmve principium, patrem in diuinis esse profitemur, filij quidē per generationem, spiritus autem per processionem. Porrò, quoniam pater in generando filio sine tempore spiritum simul ꝓducit, idcirco filius ex patre accipit esse, ac simul spiritum sanctum producere, non ex sese, sed ab illo, à quo etiam habet esse. Qua quidem ratione (vt suprà diximus) pater pręcipuè simpliciterque sancti spiritus causa est. Non igitur in diuinis duo principia sunt, propterea quia quæcunque filius habet, ad patrem referuntur.

MAR. De his hactenùs. Nunc ad secundam partem veniamus. Liber (inquis) vester incorruptus est, nostri verò ex eo mendosi creduntur esse, quòd non cōuenit credere magnum Basilium in sancti Spiritus Theologia dubitasse, ac verbo FORSAN, vsum fuisse, dicentem, Forsan pietatis ratio tradit. Ipsi autem tibi respondemus, hanc magnam Basilij sententiam non fuisse, neque aliquos sanctos id literis mandasse, quod Eunomius ꝓferebat, sanctum videlicet spiritum ordine dignitateque tertium esse, vt ex ipsius Basilij verbis apparet: [Sanctorum, inquit, simulat conseruare doctrinam.] Et infrà: [Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fueritne vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret?] nullos profectò sanctos Eunomius poterat citare, qui talem sententiam habuissent. Nam magnum Athanasium nequaquam sanctum esse credebat, & ante ipsum neminem sanctū Doctorem fuisse constat, qui illam sententiam habuisset. Neque igitur Eunomius ostendere poterat, eam fuisse sanctorum doctrinam, neque ipsam Basilius suscepisse videtur. Porrò quoniam Eunomius scripturæ sacræ potuisset inniti, in qua Seruator noster inquit: [Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti:] ex quibus verbis quisquā forsan credere posset, sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse, idcirco Magnus Basilius id disputationis causa suscipiens, ac ex hypothesi sumens, inquit, sanctū Spiritum dignitate secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit: pietatis quidem rationem appellans eam, quam ex sancto Euāgelio habemus, ita vt hoc modo Magnum Basilium exponentes, credere debeamus ipsum in hoc hæsitasse, an ratione pietatis, hoc est, ex sacra scriptura haberetur, sanctum spiritum dignitate quoque tertium esse: propterea inquit, cur enim necesse est, & si dignitate & ordine tertius est, natura quoque ipsum tertium esse? ita & illud FORSAN, ad id debeat referri, quod ex sacra Scriptura non clarè patet, sanctum videlicet spiritum dignitate tertium esse. Ne autem quisquam

Mat. 28. c

crederet, sanctum Spiritum ex eo dignitate tertiū esse, quòd ordine tertius est, ideo Magnus idem Basilius (vt in nostro libro benè scriptum est) post Angelorum exemplum inquit: [Sic profectò & Spiritussanctus dignitate quidem & ordine secundus est, vt aiunt: accepimus enim ipsum tertium à patre & filio numeratum,] & reliqua. Cui soli Euangelicæ authoritati, patres amplissimi, Eunomius innitebatur, quandoquidem sanctorum aliam non habebat, qua suam sentētiam tueretur. Quod quidem Euangelicum dictum Basilius (vt sæpenumerò dictum est) dans Eunomio eo modo interpretandum, verbo FORSAN vsus fuit, acsi sic dicere voluisset: Eunomius Euangelio forsan innititur, quod forsan dicit sanctum spiritum dignitate tertium esse: non tamen indè consequitur, ipsum natura quoque tertium esse. Qui quidem Basilius, cum vocaret in dubium, an sanctusspiritus dignitate tertius sit, idcirco in eodem ipso sermone sic inquit: Non tamen alienæ ipsum esse naturæ indè consequitur, quanquàm concedendum non sit. Quæ quidem particula, QVANQVAM CONCEDENDVM NON SIT, in vestro libro nequaquam habetur. Non igitur Magno Basilio dedecori vel turpitudini creditur esse, si in eo sermone, quem non affirmans, sed ex hypothesi sumens, verbo FORSAN, protulerit. Sic ergo Basilium, nostris libris, qui quamplurimi sunt, acquiescētes, exponimus ac intelligimus.

IOAN. Vt ueritas libri nostri, ac simul vestrorum falsitas appareat, P. amplis. fieriq; non posse, vt aliqua ratione ex vestris huiusmodi libris veritas habeatur, tres omnes Basilij in Eunomium libros, secūdum Ambrosij expositionem, diligēter examinaui: ex quo quidē benè cognoui, in quibúsnā differamus. Quæ dum explico, attendite, obsecro. In nostro quidem lib. scriptum est ita: [Dignitate nāque ipsum secundum à filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annūciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti.] & reliqua. In vestro autem ita: [Dignitate nanque ipsum secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit, natura verò tertia vti,] & cętera, vbi multorum verborum defectus patet clarissimè. Præterea Basilius uolens probare, spiritum ita sese habere ad filium, quemadmodum filius ad patrem, his uerbis utitur: [Nam quemadmodum filius, ordine quidē à patre secundus est, quoniā ab illo: & dignitate, quoniam origo atq; causa essendi pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & deductio ad Deū patrem: natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est deitas: ita videlicet & sanctusspiritus, etsi dignitate & ordine secundus à filio est, nō tamē uerisimiliter alienæ ipsum esse naturæ indè consequitur.] Hæc in nostro volumine.

lumine. In quibus quidem verbis nulla est ambiguitas vel conditio, sed simplex ac mera comparatio vel similitudo. Vos tamen his verbis hoc additis, QVANQVAM CONCEDENDVM NON EST: & facitis, vt argumentum & ratio tanti viri, sit ambigua & cōditionalis. Sed est alia quoq; magna nostrorum codicum dissonantia. Nā magnus ipse Basilius, post angelorum ac siderum exemplum, * candem veram, simplicem, ac sine ambiguitate aliquáve cōditione, certam conclusionem infert, sanctum spiritū dignitate & ordine tertium esse, quā quidem pietatis ratione, cui inniti maximè videtur, demonstrat. [Accepim^9 enim (inquit) tertium à patre & filio numeratū, cùm ipse Dñs in traditione salutaris baptismatis ordinē tradiderit his verbis: Euntes, docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.] Quæ sanè verba Basili^9 pietatis vocat rationem. Quibus verbis opinionem suam (vt dictū est suprà) fulciens, sanctum spiritum dignitate & ordine tertiū esse ostendit, quæ omnia sequentium cum præcedentibus nexu valdè cōsonant. Nā angelorum exemplum pro vero ac absoluto suscipiens, sic ex eo argumentatur. [Quēadmodum angelorū alius princeps, alius subtus, & tamen oēs angeli natura sunt, & in dignitate quædā diuersitas, in natura verò cōmunitas est, sic ꝑfectò & spiritus sanctus, &c.] In quo quidē argumēto, quod in prima propositione videtur, accipere, id simplex, absolutū, definitū, ac sine aliqua conditione aut hæsitatione videtur esse: ergo necesse est, vt id quod ex eo consequitur, certum & nō ambiguum sit, quemadmodùm ex nostri codicis lectione habetur. At in vestro verbum hoc, VT AIVNT, additū est, ita vt magnus Basilius non ex certa scientia, verùm dubitanter eam sententiam habuisse videat. Videre videor, P.A. verba Basilij, vt in vestro nostroque codice scripta sunt, memoriter repetisse. Verùm, si qua in parte defecerim, eam tu reuerende pater explana, quandoquidem mihi videtur, non alijs in Basilij verbis nos differre. Vt autem veritas magis pateat, ne in exponendis ipsis patienter constāterque persistamus. Nam in ipsis vertitur cardo, cùm eisdem, iactis pro fundamentis, magnus Basilius in Eunomiū disputat, quæ quidem verba si essent ambigua, nil prorsus ostendere possent. Quæro igitur ex te, reuerende pater, id quod sessione proxima ex me petijsti, verùm ex hac Basilij authoritate sentias, magnum Basilium credidisse aliquos sanctos fuisse, qui credidissent, literisque mandassent, sanctum spiritum ordine dignitaque tertium esse, necne?

for.* tandem

Matt. 28. c

MAR. Equidem pater reuerēde, neque Basilium id sensisse, neq; ipsum credidisse, hanc fuisse sanctorum sententiam, neq; denique assensum fuisse Eunomio, proferenti sententiam ipsam à sanctis, sibi fuisse traditam, censeo, vt ex ipsius Basilij verbis apparet.

IOAN. Vt magnum Basilium, pater reuerende, hoc sacrum concilium intelligat optimè, ab initio tertij in Eunomiū libri, vsque ad eam partem, CVR ENIM NECESSE EST: oīa verba Basilii repetens, ipsum explanabo, quandoquidem ipse non pauca præteriisti. [Vix tandē (inquit) blasphemiis in vnigenitū saturatus, ad spiritum sanctū transiit, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiā disserit:] id est, cùm nil à sanctis habuisset. Deinde verba Eunomii repetit. [Cùm verò (inquit) hæc nobis de vnigenito sufficiant, reliquum est, vt de paracleto quoq; dicamus. Nec opiniones nō exquisitas multorum sequemur, sed sanctorū in omnibus doctrinam conseruabimus, à quibus cùm dignitate ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoque natura esse credidimus.] Hæc Eunomius. In quo quidem sermone magnus Basilius tria verba in primis notare videtur. Primum illud, nec opiniones non exquisitas multorum sequemur. Secundum illud, sed sanctorū in omnibus doctrinam cōseruabimus. Postremū illud, à quibus cùm dignitate ac ordine, & reliqua. Quibus omnibus eodem ordine contradicit, ita dicens: Quod igitur non putat oportere in simplici ac syncera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam ac cauillatorijs rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commutare. Eunomium igitur reprehendit, quòd multorum fidem despicere videbatur, qua spiritum sanctum glorificarent. Ex quibus quidem verbis apparet, Eunomium benè nouisse, quinam hi fuerint, qui eam de spiritu sancto opinionem habuerint: quos tamen Eunomius nihili faciens, [sanctorum simulat conseruare doctrinam, & tacet eos,] (inquit Basilius) [quemadmodùm in sermonibus suis de filio fecerat.] Et infrà: [Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus.] Et paulò infrà: [Cur enim necesse est,] & reliqua. Quæro igitur ex te, reuerende pater, an ipse magnus Basili^9 multorū illorum sentētiam nouerit, quos Eunomius sectari noluerat? & an artificiosa & cauillatoria Eunomii sciuerit argumenta, quibus veritatem euertere cupiebat? Credo equidem, Patres amplissimi, Basilio hæc omnia explorata fuisse, necnon quinā hi sancti fuerint, quos Eunomius proferre non poterat.

MAR. Eunomius, pater reuerende, multorum opinionem de sancto spiritu eam esse intelligebat, quam multitudo Christianorum ex traditione baptismatis salutaris conceperat: Ex eo enim quòd sanctus spiritus cum patre & filio disponitur atque numeratur, piè quoque Christiani crediderant, spiritum sanctum eiusdem esse naturæ.

IOAN. Benè igit᷑ Athanasius, ac cæteri sentiebāt?

Ipsi

MAR. Ipsi etiam credebant cum pluribus.

IOAN. Eunomij autem artificiosos ac sophisticos sermones, quos putas fuisse?

MAR. Quia multorum spernebat opinionem, quodq; sanctorum doctrinā simulabat seruare, quos nequaquam proferre, nominareq; potuisset. (nullos enim tales fuisse credendum) quod deniq; sanctum spiritum ordine dignitateque tertium esse concedens, ipsum natura quoque tertium esse, artificiose cauillatorieque ratiocinabatur. Quam quidem conclusionem Basilius volens euertere, dat non tamen concedit Eunomio, spiritum ordine dignitateque tertium esse, probans, non tamen ex eo necesse esse, vt natura quoque tertius sit. Patet ergo, Eunomij rationes artificiosas fuisse, quibus concludere ostendereque nitebatur, id quod ex ipsis necessario non potuisset inferre.

IOAN. Eunomius, P. A. sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse, à sanctis accepisse profitebatur, ratus, ex eo simpliciter ac sine cōtrouersia cōcludere posse, ipsum natura tertium esse. Necesse enim fuerat ei ad cōclusionē ipsam probandā, argumento saltē sophistico, apparēterq; vero vti, quod quidem fuisse creditur, iam quod à sanctis accepisse dicebat. Idcirco Basilius inquit, [Sanctorum simulat conseruare doctrinā:] nō aūt dicit, artificiosas & cauillatorias rationes accepit. Patet igitur, Eunomium ex praecedenti vero, conclusionem suā ostendere voluisse, ac ipsam verā esse putasse. Quod quidem Eunomij argumentū si benè percepetitis, dubio procul vobis patebit, ipsum conclusionē eam inferre voluisse. Cum sanctis autem illis, qui sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse proferrent, ipse Basilius sentiebat, quorum sententia Eunomio nequaquā opitulabatur, vt ex ea conclusionem suam posset inferre, sanctum videlicet spiritum natura quoq; tertium esse. Quandoquidem sancti, tametsi noti fuerint, quoniam tamen eorum sententia ad Eunomij rem neutiquam facere videretur, idcirco is Eunomius ipsos (vt inquit Basilius) nominare non audebat, quos multos esse dicens, opiniones eorum nō exquisitas appellabat, qui sancti sanctum spiritū ordine ac dignitate tertium esse profitebantur, quos tamen Eunomius paruifaciebat, & nulli alij sancti fuerant, quos verè posset citare. Propterea Basilius inquit: [Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere.] Quibus quidem Basilij verbis, pater Ephesie, falsò videris adduci, vt credas ipsum Basilium neutiquā credidisse, sanctum spiritū ordine ac dignitate tertium esse, nec illos vnquam sanctos huiusmodi sententiam habuisse, cùm siqui fuissent, eos (inquis) Eunomius citauisset. At ipsi dicim⁹, nōnullos sanctos nostros ante ipsum fuisse, qui cùm eius opinionis fuerint, spiritus sancti quoque processionem credebant: Eunomium autem Arianorum secta inuolutum, cum ipsis sanctis sentire noluisse. Nunc redeo ad proximum meum sermonem, ad quem etiam respondisti. In quo quidem Eunomii verba repetii, vt vos, patres amplissimi, rem nostram meliùs intelligeretis. Magnum dicebā Basilium volentem Eunomio contradicere, suam primò cōclusionem simpliciter posuisse, ac ipsam deinde (vt ex nostri codicis lectione videtur) duabus rationibus demōstrasse: altera, quòd quemadmodùm filius se habet ad patrem, ita etiam spiritus ad filium: altera verò, angelorum exemplo, quippe qui verus ratiocinandi modus existit, vt ex propositionibus, veris simplicibus ac absolutis, verae, simplices & absolutae, conclusiones inferantur: quandoquidem canon certus ac non fallax in dialectica est, vt ex propositionibus veris, falsum inferri non possit. Cùm igitur vera & non ambigua magnus Basili⁹ proposuerit, conclusionē etiam veram necessariò intulit. Differt autem nihil, siue illa fuerint argumenta, siue authoritates: sacra nanq; scriptura & authoritates sanctorum, verorum argumentorum vim habent. Ex vestri verò libri lectione duo non parua incommoda sequi videntur. nam ex propositionibus veris falsa conclusio sequitur, & ex ambigua Basilij propositione, vera, non autem ambigua, conclusio habetur. Quod dubio procul fieri non potest: nam necessaria conclusio, ex dubia propositione nequaquàm consequitur. Dispice igitur obsecro, pater reuerende, quibus in tenebris verfere, in hac ista tua persistens sententia. Nam ex his duabus rationibus patet, librum vestrum in hac parte mendosum & corruptum esse.

MAR. Non equidem arbitror, patres amplissimi, necessarium esse, vt ex simplici ac absoluta oratione conclusio simplex & absoluta semper sequatur: quinimmò fieri posse existimo, vt quippiam verū simpliciter sit, id tamen quod ex eo infertur, non verum simpliciter, sed ex hypothesi ac alicuius positione verum existat. Quemadmodùm magnus Basilius ratiocinari videtur, qui angelorum exemplis, quae vera simpliciter sunt, non necessarium esse, diuersam ipsos naturam habere, demonstrat, & si alius quidem princeps, alius verò subditus (vt inquit Basilius) sit: quippe qui positis angelorum exēplis, datoque sanctum spiritum ordine ac dignitate tertium esse, quod Eunomius ab Euangelio habere profitebatur, non tamen necessarium esse demonstrat, spiritum natura quoque tertium esse. Non igitur verum est, vt ex simpliciter absoluteque veris, id, quod concluditur, tale sit.

IOAN. Vt me meliùs intelligas, reuerende pater, hoc exemplum do tibi: Homo currit, ergo

ergo mouetur. In quo quidem argumento necesse est intelligere, non solùm hominem simpliciter currere, verùm etiam ex conditione, vt si homo currit, moueatur.

MAR. Non ita se habet. His dictis sessio fuit dimissa, sancta iubente synodo, vt die Martis frequens iterum conueniret.

DIE MARTIS XVII. MENSIS Martij, sessio 23. Florentiæ.

MAR. NOstra quidem religio, patres amplissimi, non ab hominibus, neque per homines initium habuit, confirmataque fuit, verùm ab ipso Domino Iesu Christo, quem discipulis suis clarè & apertè locutum fuisse credimus: idcirco verbis ambiguis & obscuris postpositis, (licet ea etiam accuratè cõsiderata, à nobis magis, quàm contra nos faciant) eò nostram transferamus orationem, vndè rerum omnium canonem nos habere oportet. Porrò autem credendum est, magnum Basilium nec contra Christum Dominum & eius discipulos, nec ipsorum posteriores, nec sibijpsi dissona scripsisse, memoriæq; prodidisse, vt pluribus eiusdem Basilij verbis vobis probauimus, ac DEI benignitate, à quo dicendi facultatem habemus, ꝓbabimus. Age igitur laudemus discipulum à præceptore, ac seruum à domino, & eundem ipsum Basilium in suis sermonibus, non à Domino discrepasse, verùm ipsum secutum fuisse, probemus. In primis quidem Deus & verbum, ac primus Theologus & theologorum omnium doctor, cùm extremo sermone discipulis suis illa theologiæ secreta proderet, dixit: [Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.] In quo quidem sermone, cùm de tribus personis mẽtio fit, tribus etiã verbis vtitur, singulis videlicet ad personam singulam referẽdis. Nam spiritu sancto protulit illud: Cùm autem venerit paracletus: de se ipso patreque, Quem ego mittam vobis à patre: de solo autem patre, Qui à patre procedit. Inspice igitur, obsecro, P. reuerẽde, quam exactissimam theologiam nobis tradiderit. Per illud enim, Cùm venerit, maximã spiritus libertatem ac facultatem ostendit: per illud verò, Quem ego mittam vobis à patre, suam & patris beneuolentiam erga spiritus sancti præsentiam, apparitionemque demonstrauit: per illud autem, Qui à patre procedit, patrem spiritus causam esse patefecit. Pro quarum duabus primis partibus Gregorius theologus in sermone de sancto spiritu, quem in festo Pentecostes habuit, inquit: [Venientem quidem vt liberum, missum verò non vt ἀντίθεον, hoc est, contra Deum.] Quoniam enim pater iam diu præcognitus fuerat, ac deinde filius, postremò verò spiritus sanctus apparuit: ne quisquam impius crederet, ipsum alterius existentem naturæ ac voluntatis, aduersus Deum venisse, idcirco à patre & filio mitti dicitur, ita vt illa missio, ipsorum beneuolentiam (vt est suprà dictum) significet. Item in alio de sancto spiritu sermone theologus idem inquit: [Mittitur quidem œconomicè, venit autem sua spõte:] sancti spiritus apparitionem, ob generis humani commodum, œconomiam appellans. Ergo quemadmodum verbũ mittere, ad patrem simul & filium refertur: venire verò, ad spiritum: (solus enim spiritus venit, minimeque necesse est intelligere, personam aliam cum ipso venisse vel venire) ita quoque credendum est, verbum PROCEDERE, ad patrem ita referri, vt ex ipso solo, nõ autẽ ex filio, processio fieri intelligatur. Cur etenim de sancto spiritu loquens Dominus, cum ex se & patre mitti protulit? de processione verò faciens mentionem, non à nobis dixit, vel ex me patreque procedere, verùm, qui à patre procedit? Quoniam igitur spiritus sancti processio, patris propria est: idcirco necesse non est, vt filius in ea intelligatur, cuius quidem rei testis est sæpè nominatus Gregorius, qui de diuinarum personarum proprietatibus loquens, inquit: [Propterea nostris in terminis stantes, ingenitum & genitum, & quòd ex patre procedit, proferimus, vt ipse Deus & verbum dicit.] Siquidem igitur sancti spiritus proprium est, non quidẽ simpliciter, sed ex patre procedere: propriũ verò cum eo, cuius est proprium, necessariò conuertibile est, ac eidem æquale: necesse est, has enunciationes ueras esse: Quod sanctus spiritus est, id ex patre ꝓcedit: & quod ex patre procedit, id sanctus spiritus est: ita vt si quid aliud esset, quod ex alio quoque procederet, id spiritus sanctus non sit: quod palàm est secundum veram rationem conuersionis. Fieri ergo non potest, cùm sanctus spiritus ex patræ procedere dicitur, vt ex filioque subintelligatur procedere, quam quidem firmissimam rationem, ex nostri seruatoris uerbis, necnon ex nostro theologo habuimus. Nunc ad ipsius nostri seruatoris discipulum, & arcanorum eius participem, & cœlestem hominem, ac vas electionis Paulum veniamus: quidque ipse de sancto spiritu ac eius essentia scripserit ad Corinthios, accuratè cõsideremus. [Nos autẽ] (inquit) non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex * Deo.] Ne autem quispiam crederet Paulum ex filio quoque subintellexisse, per beati Ioãnis Theologi doctrinam inspiciat, eandem ipsam Pauli Theologiam dilucidantem, ea videlicet ex parte, qua, semper Virgine DEI genitrice Maria fauente, magno ac admiratione digno Gregorio arcana Theologiæ aperuit, vt beatus Gregorius Nyssenus in eius uita testatur. Qui quidem sanctus Ioannes inquit: [Vnus spiritus sanctus ex DEO essentiam habens, ac per filium manifestatus hominibus,] & reliqua.

Vndè

Ioan. 15. d

D. Grego. Theol.

1. Cor. 2. e

for. * Deo est.

Vndè clarum esse videtur, fieri non posse, verbũ, Ex FILIOQVE, subintelligi: nã huic orationi, EX DEO ESSENTIAM HABENS, nõ illud statim subiunxisset, AC PER FILIVM MANIFESTATVS HOMINIBVS: qua quidẽ particula demõstrauit, soli patri propriũ esse, vt ex ipso sanctus spiritus esse habeat: filio autem, vt per ipsum mortalibus appareat. Audientes ergo spiritum ex Deo esse, non est necesse, quinimmò fieri nõ potest, vt Ex FILIOQVE subintelligant: quandoquidẽ hæ duæ orationes, sanctum spiritũ ex Deo essentiam habere, ac per filium manifestari, diuersa significant. Hoc enim filio illud verò patri, dubio procul ascribitur. Quæ omnia ex literis sacris habentur. Porrò autem Dionysius Pauli discipulus, ac, eiusdem secretorum & mysteriorum particeps, quidnam in hoc sentiat, videamus: quippe qui in capitulo, quod inscribitur, Quæ sit vnitio & discretio in diuinis, inqt: [Est autem discretio in supersubstãtialibus theologijs, non quam dixi tantùm, quòd secundum ipsam vnitionem immixtè & incõfusè collocatur vnaquæque principalium personarum, sed quòd ea quæ sunt supersubstantialis deiformitatis, non conuertuntur ad se inuicèm. Solus autem fons supersubstantialis deitatis est pater.] Siquidem igitur solus fons super substantialis deitatis est pater, qua quidem ratione à filio & spiritu seiungitur: (loquitur autem de perfecta diuinarum personarum distinctione) sequitur, vt neque filius neque spiritus cum patre, quatenùs fons est, communicet: alioquin in personis ipsis confusio, non autem seiunctio esset. [Propterea (inquit) neq; cõiuncta destruere, neque subiuncta confundere licet.] Fontis autem ratio nullo pacto refertur ad filium, ob idque sancti spiritus causa filius esse non potest: nam à supersubstantiali diuinitatis fonte spiritus sanct⁹ scaturit. Siquidem igitur sol⁹ pater diuinitatis fons est, quo quidem à filio sanctoq; spiritu segregatur, sequitur, vt solus etiam mittens spiritum sit. Vndè sequitur, vt uestrum dogma ex talis tantiq; doctoris sententia, non solùm nequaq̃ probetur, verùm etiã clarissimè refellatur ac reprobetur. Quam quidẽ sententiã magnus etiam Athanasius in sermone, qui de æterna filij sanctique spiritus essentia inscribitur, ita testat: [Disiungimur (inquit) ab ijs, qui Iudæos secuti, cùm Deũ de Deo negant, ut Christianorũ fidem euertant, Deum unũ vt Iudæi profitentur: non quòd solus ingenitus ac solus diuinitatis *est pater, verùm q̃ sine filio, ac sine fructu uiuentis uerbi existit.] Vbi doctor etiã ipse, patrem solum ingenitum, ac solũ fontẽ diuinitatis testatur. Vt aũt fieri nõ potest, ut esse ingenitũ, alicui personarum communicet: ita etiã fieri non potest, ut fons diuinitatis cum filio cõmunicetur. Vndè sequitur, ut

S.Dionys.

S. Athanas.

*Fons est

filius non sit fons, neque cõsequenter sancti spiritus causa. Eccè P. A. quã clarè sancti doctores in hac veritate conueniant. Sed vniuersalium quoque conciliorum sententias, eandem ipsam veritatẽ testantes, in medium proferam. Nam primũ Nicænum ad hęsitãtem quendam philosophum pro Leontio Cæsareeñ. præsule scripsit ita: [suscipe vnã patris diuinitatẽ, filium ineffabiliter generantis, necnon filij ex eo geniti, sanctique spiritus, qui ex ipso patre procedit, quique filij propriùs est, secundum Paulum Apostolum, qui, si quis spiritum, inquit, Christi nõ habet, is nõ est eius.] Quæ quidẽ uerba P. A. perpendenda sunt, ac ipsius sacræ synodi mens accuratè cõsideranda, quæ de spiritus sancti theologia loquens, uidelicet vndè procedat & diuinitatis causam habeat, Ex PATRE protulit: ne quis forsan putaret, ꝓcessionem ad filium debere referri, de quo paulò antè fecerat mentionem. Rom. 8.c

IOAN. Statutum ordinẽ mihi, pater reuerende, præterire uideris: quandoquidem inter nos cõuenit, ut de parte in partem, & de argumento in argumentum progrediamur.

MAR. Non equidem ordinem statutum, P. reuerende, peruerto, dum studeo fortissimis argumentis ostendere, nostrum magni Basilij librum non esse mendosum, neq; Basilium ipsum sibijpsi contradixisse.

IOAN. Superiori sessione, patres amplissimi, beatissimi patris nostri, necnon Imperatoris serenissimi iussu conuenimus, vt de parte in partem, ac de argumento in argumentum ꝓgrederemur: idcirco à Magni Basilij sermone, quem pro Pentecostes celebritate literis mandauit, proximæ nostrę orationis exordium sumpsimus, in qua tametsi forsan multus visus fuerim, nunquam tamen à proposito sermo noster defluxit, sed in veritatem inuestigandam vehementer incubuit, quam deinde assecutus, statim ad alteram ipsius Basilij authoritatem in tertio contra Eunomium libro veni: in qua quidem exponenda, longa etiam vsus fui oratione, nihilominùs à proposito nunquam sermonem meum diuerti. Volenti nanque mihi eam sentẽtiã patefacere, necesse fuit, ipsam clarè exponere, fideliterque interpretari, nũquam tamen (vt suprà dixi) an eius verbis discessi, qua in re mihi videor assecutus fuisse, vt ex præcedentium verborum Basilij expositione, sequentia reddita fuerint clariora. Post hæc argumenta duo validissima protuli, quibus mihi videor probasse, verbum illud FORSAN, neutiquã stare posse, in qua quidem disputatione pro magnitudine rei breuior esse non potuit. Siquidem igitur reuer. P. ordinem eundem seruare voluisses, profectò contra meam eiusmodi expositionem & argumenta primò dixisses. At puto cõtigisse, vt argumenta mea ita tibi valida visa fuerint, vt ipsa nõ potẽs destruere,

re, ad aliam materiam veneris: quod mihi profectò vehementer placeret, si etiam tu idem affirmares. Porrò si ea fugere declinareque cupiebas, saltē ad Athanasij authoritatem venire debebas, quam post Basilium attuli, quæ quidem non minùs, ac ipsius Basilij authoritas, ad rem nostram spectare videtur, P.R. postpositis his, ac nullo (vt dictum est) ordine seruato, alias de sanctispiritus processione quęris authoritates, perindè ac illæ, de quibus agimus, in sancto Euangelio fundatæ non sint. Num illa Basilij sen-
Ioan. 16.b tentia ex his Euangelij verbis, [De meo accipiet, & annunciabit vobis,] non dependet? num in ratione pietatis ac veritatis, quam in traditione baptismatis seruator noster protulerat, benè fundata non existit? Immò si diligenter P. R. prospexeris, quod in XV.
Ioan. 15.b Ioannis Euangeliorum capite dicitur, [qui à patre procedit,] id in subsequenti capite, quonam pacto intelligi debeat, ab eodem Ioanne expositum clarè reperies, vbi dicit:
Ioan. 16.b [Omnia quæcunque habet pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.] Siquidem igitur & authoritates ipsæ, quas citaui, & argumēta nostra ex sacra scriptura sunt, magnum profectò inconueniens esset, & huic sacro Cōcilio nō mediocri dedecori, si postpositis ipsis, ac nulla per vos ad argumenta nostra responsione habita, ad eas veniremus authoritates, quas modò protulisti. At longè aliter mihi mens est. Nam sis in dicendo multus, vt lubet: quandoquidem non ego, sed serenissimus Imperator tibi legem imponere potest: ego tamen disputationis normam & ordinem semper seruabo, ita vt nunquam huic tuæ orationi respondeam, nisi tu P.R. seruato nostræ disputationis ordine, (vt suprà dictum est) nobis priùs responderis. Quod quidem agendum est tibi, si nolis tempus vanè conterere. A te igitur vehementer contendo, vt ad argumenta nostra respondeas, ex quibus magni Basilij mentem dubio procul percipies, nisi aliter sanctissimus dominus noster iusserit. Sed tertiæ synodi authoritatem, quam etiam S. Cyrillus citauit, quāque memini aliàs ad propositum protulisse, iterum repetam. [Sanctorum (inquit) patrū professionem rebus in omnibus conſectantes, quam in ipsis, spiritu sancto loquente, habuerant, necnon mentem ipsorum diligenter inuestigantes, veritatem proferimus.] Qui quidem canon, P. A. nobis debet seruari, ac ita sanctorum authoritates citare debemus, vt constanter ac diligenter ipsarum veritatem inuestigemus.

MAR. Disputationis ordinem, P. A. vt inter nos conuenit, dubio procul seruauimus. Porrò, quoniam in exponendis nonnullis magni Basilij verbis proximam superioremque sessione (vt nostis) frustrà contriuimus, ideo ne in ipsis verbis semper versando, ac dicendo & respondendo, disputatio nostra fiat infinita, maius operæprecium nobis est visum, non obscuris, ambiguis, & mendosis libris, verùm sancta scriptura, & sanctorum sententijs ab omnibus Christianis concessis atque receptis, nostram causam agere. Nam eadem semper repetentes, nil vnquam profecerimus, cùm præsertim illud verbū FORSAN, non nostris libris additū fuisse clarissime probauerimus. Ne autem (vt paulò antè dictum est) in eis continuò versaremur, alias authoritates, quàm maximè Basilio cōsonantes, in medium proferre voluimus, vt etiam ex ipsis appareat, nostros libros non esse mendosos: quibus deinde repetitis, dialecticè ac suo loco, fauente Deo, respondere poterimus.

Si patris Ephesij perorationem, præst. P. IMP. audire expectauissetis, vestris etiam argumentis respondisset: sed quoniam vos semper dicere vultis, nobis verò nunquàm opportunitas datur dicendi, idcirco pater Ephesius data occasione, rationes suas nunc intendit afferre.

Ergo redeamus vndè sumus digressi. Pri- MAR.
mam sanctam generalem synodum, P. A. dicebamus, pro Leontio Cæsareeñ. antistite ad Nic. Syn.
quendam hæsitantem philosophum ita scripsisse: [Suscipe vnam patris diuinitatem, & reliqua.] Vbi scitu dignum est, sanctū ipsum concilium illud EX PATRE protulisse, ne quisquam crederet, verbum EX IPSO, ad filium quoque referri: quandoquidem de eo quoque fecerat mentionem, ac si sic protulisset, non ex filio, sed ex patre spiritum sanctum procedere. Quam etiā ob causam illud quoq; subiunxerat, QVIQVE FILII PROPRIVS EST: perinde ac si dixisse, tametsi spiritus ex filio non procedat, non tñ est alienus ab ipso, qñquidem consubstantiales existūt. Ad quā quidē intelligentiam Paulus dixisse
creditur, [si quis spiritū Christi nō habet, is Rom. 8.b
non est eius,] vt B. etiam Cyrillus Theodorito respōdens, à quo quidē incusabatur, se credere spiritum sanctum ex filioq; procedere, D. Cyrill.
inquit: [Quanuis S. spiritus ex Deo & patre procedat, non tamen alienus à filio est.] Sed de his aliàs, si dabitur opportunitas, accuratius cōsiderabimus. Quibus quidē cum sanctis D. Basil.
patribus ac sancta synodo magnus etiam Basilius cōuenit, quippe qui 18. ca. ad Amphilochium inquit: [Spiritus Christi dicitur, vt eius ꝓprius secundū naturā, hoc est, vt consubstantialis:] quem si Basilius credidisset ex filio accipere esse, nō ipsum, vt eius ꝓprium secundum naturam, verùm vt procedentem, & ex ipso habentem esse, ac annunciantem, dixisset, quæ sanè verba magìs consequi viderentur. Qui etiam magnus Basilius in sermone contra Sabellium & Eunomiū inquit: [Eqdē spūm cū patre, nō aūt ipsum patrē esse noui: necnō ipsum cū filio accipi, nō autā filiū nuncupatū: & proprietatē eius ad patrē intelligo,

intelligo, quandoquidē ex patre procedit: ad filium verò, q̄nquidē illud audio, si quis spiritū Christi nō habet, is nō est eius.] Inspicite, obsecro, P.A. hæc verba, q̄ eius ac aliorum sanctorū patrū dictis cōsona sint. Ad patrē, inquit, quandoquidē ex patre ꝓcedit: ad filium verò, quoniam Apost. dicit: Si quis spiritum Christi non habet, is nō est eius, i. simpliciter, quia secūdū eius naturam proprius est, (vt paulò suprà dictū fuit) non autē quia ex ipso procedit. Quid clarius, quid dilucidius hac tanti viri sententia poterit esse? Dispicite, obsecro, P.A. pro canone sola veritate vtentes, an ei fuisset conueniens talia verba memoriæ tradere, si S. spiritum credidisset ex filioque procedere. Hæc ex prima sancta generali synodo habemus: quibus profectò consona magnus idem Basilius sensisse videt', quæ q dē synodus in suo symbolo seruatoris verbis innitēs, quibus in baptismatis traditione fuerat vsus, S. spiritū ita cū patre filioq; disposuit, vt post patris filijq; theologiā, sermonem suū ad illū transtulerit. Cuius deinde spiritussancti theologiā altera generalis synodus exponere, quaq; ratione contra S. spiritus inimicos cum patre filioq; disponeretur, dilucidare volēs, protulit. [Et in Sp. sanctum Dn̄m & viuificantē, qui ex patre procedit, qui cū patre & filio simul adorat', & cōglorificatur.] Vbi sanctorum illorū intelligentia nobis diligentissimè perpendenda est, vtpotè qui primam illam S. spiritus theologiam, necnō eiusdē cū patre filioq; dispositionē declarauerint, ac eiusdem diuersam erga patrem & filiū proprietatē docuerint, ac si sic dixissent: Et in spiritumsanctū, qui ita cū patre filioq; disponitur, vt ab illo ꝓcedere, simul verò cū filio adorari ac conglorificari credatur, q̄nquidem consubstantialis eiusdēq; dignitatis cū eis existit. Nam si sancta synodus ipsa, S. spiritum credidisset ex patre filioq; procedere: cur, cùm de vtroque simul fecerat mentionem, nō ita protulisset, Qui ex patre filioq; procedit, quiq; cū ipsis simul adoratur & cōglorificat'. Nam cū quippiam ad duo refert', ꝑsertim si ab eis vt à causis depēdeat, id ita in oratione solemus disponere, ut utranq; causam primo proferamus, deinde communi ambobus utamur verbo, quemadmodū hęc duo verba, SIMVL ADORATVR ET CONGLORIFICATVR, causam vtranq; significant. Siquidem igitur S. synodus ad declarandā S. spiritus causam, nullā de filio mentionē fecerat, volēs aūt cōsubstantialitatē eius ostendere, filij quoque meminerat: sequitur, ipsam synodū nō credidisse, spiritum sanctū ex filioq; procedere, q̄nquidē filiū neutiq̄ tacuisset, cū idcirco ea protulerit oīa, vt Nicęnum symbolū clarius redderet. An aūt talis Niceni symboli declaratio absolutissima sit, nō autem (vt dicitis) imperfecta, ita vt synodus illa causam vnam tacuerit, ex eo facere possumus cōiecturam, quòd nulli posteriori synodo declarationem ipsam magis illustrare, vel illud Ex filioque, symbolo apponere visum fuerit, sed potiùs posteriores synodi prohibuerint, ne cui liceret ipsi symbolo quippiā addere, acsi vestrū hoc dogma tūc vobis futurum esse, diuinassent. Cuius quidem secundæ synodi defensor, & acerrimus propugnator, necnon eiusdem symboli, quo nos vtimur (vt fertur) compositor & conscriptor magnus Gregorius, qui postcà ob eius theologiam, in qua pręclarissimus fuerat, Theologus fuit cognominatus, in sermone, qui inscribitur, de nauigatione ex Ægypto, dicit: [Omnia, quæ pater habet, sunt etiā filij, excepta causalitate.] Vbi patrem à filio causalitate seiūgit, quemadmodùm Dionysius * fonte. Siquidem igitur filius in hoc differt à patre, quòd non est causa: luce clariùs sequitur, vt neq; mittens, neque spiritussancti causa sit. Hęc ille clariss. doctor palàm ꝓfessus fuit. Sed tertia quoq; synodus eandem ipsam sententiā habuit, ac re ipsa firmauit: quippe quę Nestoriano symbolo recitato, per quendā Charisium sacerdotem allato, in quo quidem continebatur, spiritumsanctū nō esse filium, neq; per filiū essentiā habere, theologiam ipsam susceperit, inueniens eam sanctis patribus conuenire, ac sacræ scripturę consonā esse, ita vt neq; opinionem ipsam antiquauerit, neq; Nestorium pro eo damnauerit, tametsi Nestorianum symbolum simpliciter reprobauerit, decernens ita: [Si qui symbolum illud crediderint vel docuerint, quod Charisius in medium protulit ac recitauit, in quo de vnigeniti filij Dei incarnatione, hoc est, de turpibus & obscœnis Nestorianis dogmatibus, mentio fit, huius sanctæ & œcumenicæ synodi sententiæ subiaceant.] vbi patet, P. Am. synodum ipsam Nestorianum de Dei filii, incarnatione dogma, non autem Nestorij de spiritusancto theologiā, dānasse. Vndè fieri potest facilior coniectura, tunc temporis cōmunem opinionem fuisse, spiritūsanctū ex filio nequaq̄ procedere, quam quidem sententiā prima Nicæna synodus habuit, ipsam deinde tertia suscepit & approbauit. Porrò autē Cyrillus cōtra Nestorium pro S. Spiritus processione literis mirum in modum inuehens, nonnullis aliquā dedit ansam, vt ab eis incusaretur, quòd sanctum spiritum crederet à filio essentiam habere. Vndè euenit, vt Theodoritus contra Cyrillum inuectus, ex Orientalium patrum sententia scripserit ita: [Siquidem sanctum spiritū idcirco proprium filii nouerant, quòd vnius naturæ sunt, ac ex patre procedit: id etiam ipsi profitemur, ac vt piam vocem suscipimus. Sin autem, quòd ex filio vel per filium procedit, illum tanquam blasphemum impiumq; refellimus, credentes Domino, qui dixit spiritum veritatis, qui ex patre procedit necnon Apostolo proferenti, vos autem non spiritum

Rom. 8.b
Ibidèm.
2. Syn. Cōstātinopoli 2. gen.
* origine.
3. Syn. Gener.
Theodor.
Ioan. 15.d
1. Cor. 2.c

spiritum mundi accepistis, sed spiritum qui ex Deo & patre.] Cui deinde inuectiuæ Cyrillus, literis ad quendam Euoptium antistitem scriptis, respondit, dicens se à Theodorito incusari, sibique pro ipsius Theodoriti odio in se, ac eiusdem erga Nestorium bene-
D. Cyrill. uolentia, plurimùm detrahi. [Decretum (inquit) accepi, quo de tua pietate certus sum factus, quod quidem dicitur factum esse contra eos, qui Theodoritum Cyri, quem πολύχρονιον appellari dicebat, anathemate notant. Quod cum accepissem, Deo gratias egi,
Psal. 119. ac psalmum illum decantaui: Dñe, libera animam meam à labijs iniquis & à lingua dolosa: qñquidem mihi videor vbique detrahi, ac multis de causis incusari, eius præsertim opinionis, pro qua me blasphemũ appellat.] Cyrillus ergo non eius sententiæ fuerat, de qua Theodoritus ipsum incusabat, verùm ipsam tenebat opinionem, cui quoq; Theodoritus assentiebat, dicens ipsam vt piam vocem suscipere, sanctum videlicet spiritum filij proprium esse, i. eius cõnaturalem, ex patre verò procedentem, quemadmodùm Cyrillus ipse accusationi suæ respondens, affirmat. [Quãuìs (inquit) spiritus sanctus ex patre, procedat, non tñ alienus à filio est, vtpotè qui patris habeat omnia.] Vndè patet, P. amp. Cyrillum ipsum ea in parte cum Theodorito conuenire, quá ipse Theodoritus dicebat, vt piam vocem suscipere. Facta deinde Cyrilli cum patribus Orientalibus pace, Cyrillus ipse ad Ioannem Antiochenum præsulem eadem de re scripsit, vbi etiã de spiritus sancti processione, necnon dè symbolo non
D. Cyrill. mutando mentionem fecit, dicens: [Nequaq̃ tolerabimus, vt definita p̃scriptaq; fides, aut Nicenum symbolũ ab aliquo immutet', nullã nobis vel alijs mortalibus facultatem concedẽtes, vt aliquam eius dictionem mutare, vel vnam syllabam præterire valeant. Huius
Pro. 22.d enim sententiæ recordamur, Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui, vtpotè qui non ex sese, verum Dei patris spiritu * affecti, loquerentur, qui ex eo
* afflati procedit, non autẽ alienus à filio secundum substantiæ rationẽ existit.] Ex quibus etiam patet, in quonam Cyrillus cum Theodorito
For. * eius conueniret: nam orationẽ * tuam bipartitam
aut * suam futile videtur. In prima nanque protulit parte, qui ex patre procedit: in altera verò, non autẽ alienus à filio secundum substantiæ rationem existit, quemadmodùm etiam Theodoritus ipse (vt est suprà dictum) profitebatur, quas deinde Cyrilli literas Thodoritus vnà cum Orientalibus patribus suscepit, ac tandẽ agnoscens Cyrilli de sanctospũ Theologiá, opinioni suæ scripturæq; sacræ consonã esse, ad eundẽ Ioannem scripsit ita: [Quæ modò nobis Cyrillus scripsit, euangelica honestate fulta sunt. Deum enim perfectum & hominẽ, Dñm nostrum Iesum Christum appellat, sanctum autẽ spiritum non ex filio, vel per filium essentiã habere, verùm ex patre procedere, dicẽs ipsum filij proprium esse.] Qua quidẽ veritate perspecta, quã Cyrillus ipse suis literis tradidit, balbutientium linguarum medicum, ac dissonantium vocũ ad harmoniã moderatorem laudauimus. Videte, obsecro, P. amp. quibus in rebus Theodoritus cum Orientalibus patribus conueniebat, asserens spiritum sanctum haud ex filio vel per filium essentiam habere, verùm ex patre procedere, ac filij proprium, i. consubstantialem existere. An aũt ij patres sic senserint, Cyrillus ipse testatur, qui eadẽ de re ad eũdem ipsum Ioannẽ scripsit ita: [Vestris vocibus intellectis, cognitoque, vos vnũ Dñm, vnam fidẽ, vnum deniq; baptisma credere, Deum oĩum seruatorem glorificauimus, magno gaudio affecti, q̃ à Deo spiratis literis, necnon sanctorum patrum decretis, nostra simul & vestra Ecclesia consonam fidem habeat.] In sua verò expositione super Lucã, sic inquit, [Quẽadmodùm digitus, à manu non separatus existens, ab ipsa dependet, ac ei inhæret natura: ita quoque spiritussanctus filio consubstantialiter cõiungi credit', quanuìs ex Deo patre procedat.] Acsi sic dicere voluisse: Spũs quãuìs ex filio non procedat, nec ab ipso essentiam habeat, sed ex patre, vnius tñ naturæ sunt, & cum ipso in eadem natura disponitur. Quibus quidẽ fortissimis argumentis, patres præst. probatum est, nos neque à sacra scriptura, neq; à sanctorum patrum & doctorum nostrorum traditionibus aliena sentire, neq; vllum nostrorũ dogmatum nobis diuinitùs traditorũ mutasse, vel coinquinasse, neque quicquã eis addidisse vel ab ipsis abstulisse. Quapropter rogamus vos, pro mutua nostra beneuolentia velitis nobiscum, necnon cum sanctis patribus conuenire, non permittentes, vt hoc dogma vestrum ab Ecclesijs suscipiatur, cùm ea, quæ celebramus, satisfaciant, vt omnes eadem credentes ac profitentes, vnanimes & concordes, patrem & filium ac sanctum spiritũ glorificemus, cui cõuenit oĩs honor & gloria in secula seculorum, Amen. SVM. FON. ¶ Conueniẽs est, vt ad extremã quoq; p̃uincialis orationẽ respondeas: qñquidem, quicquid tibi libuit, protulisti. MAR. ¶ Illud Basilij, FORSAN, quod in nostro libro scriptũ est, pater sanctiss. absque aliqua ipsius Basilij nota, modo quo demonstrauimus, cõueniens esse videt', vestris friuolis argumentis nequaq̃ acquiescentes, quibus nostrum librum mendosum, vestrum autem incorruptum ac verum esse, conati fuistis ostẽdere: ad quæ quidẽ argumenta, si semper eadẽ repetentes, respondere vellemus, oratio nostra (vt suprà diximus) infinita fieret. Omissis igitur his, nil ampliùs habemus, nec volumus proferre, quàm quod sæpissimè diximus, librum nostrum nõ esse mẽdosum, quẽadmodũ vetustas eius, & magna similiũ librorũ copia, necnon sequentiũ verbo-

Marcus dixit quidquid libuit, sed nihil ad rogatum.

Ad rogatum nil amplius habet quod dicat.

verborum cum præcedentibus nexus (vt est supradictum) testatur. Et de his hactenùs.

IOAN. Quoniam pater Ephesiæ, extremum meũ sermonem non benè memoria tenere videris, idcirco vt serenissimo Imperatori, qui tibi iussit, vt meis omnibus argumentis respondeas, satisfacere valeas, partem tantùm vnam ipsarum repetam, simulq; tuã responsionem ea tantũ in parte, quæ aliqua indiget cõsideratione, dissoluam: quin etiam si corã Imperatore mitissimo nobis promiseris veritati, quam tibi probauero, acquiescere, quæcũq; modò in mediũ protulisti, maiori studio euertam. Nam initio dixisti, nos omissis istiusmodi libris, qui nobis ambigui videntur esse, ad fundamentũ (hoc est, ad scripturam sacrã) venire debere. Mihi aũt, P.R, eiusmodi disserendi modus inutilis esse videtur, ac à doctoribus improbatus, qui mentem authoris inspicientes, ac consequentia cum præcedentibus verbis eius conferentes, verũ à falso solent discernere: quos quidem doctores & sapientes, ipsi etiam in hoc negocio imitari debemus plurimùm. In primis igitur hoc tibi repetam argumentum: dixi equidẽ, stante illo FORSAN, quod est verbũ ambiguum, duo maxima sequi incõmoda: primũ, vt ex illo angelorum exemplo, q̃ vera necessariaq; propositio est, necessitatẽ ex sacra scriptura sumens, ambigua conclusio sequeretur: quod quidem magnum inconueniens esset. Hoc enim Magnus Basilius vtitur argumento: Si angelorũ alij secundi, alij verò ordine dignitateque tertij sunt, eos tñ natura quoque tertios esse non est necesse: idem etiam de diuinis personis, i. de sancto spiritu, (de eo nanque loquitur) affirmamus. Ex quo quidem exemplo simpliciter, ac sine hypotehsi sumpto, conclusionẽ verã & sine aliqua dubitatione infert, sanctum videlicet spiritum, & si ordine dignitate tertius sit, natura tamẽ tertium non esse. Ad quam illationem & consequentiã veram esse probãdam, hoc tibi exẽplo sessione proxima vsus sum: Si homo currit, ergo mouet᷑. Sed aliud etiam exemplũ magis ad propositũ spectans afferam, quo B. August. xv. lib. de Triñ. Magnum Basilium imitatus, vsus fuit, dicens: A quo autem habet filius vt sit Deus, ab illo habet vtiq;, vt de illo procedat spiritus sanctus. Quod quidem argumentum hypotheticũ est, in quo nil prorsus ponitur esse, neq; quicquam ex eo consequitur vel concludit᷑, nisi alia propositio ex sacra scriptura sumatur, q̃ dubio procul subintelligitur, hoc est, filium habere à patre, quæcunque pater habeat. Ex qua profectò propositione ab euangelio sumpta, necessariò hęc infertur conclusio, filium ex patre habere, vt etiam ex se spiritum mittat. Quo quidem argumentãdi genere (vt paulò antè dictum est) Augustinus vtitur, ita vt argumentũ, quod hypotheticum fuerat, euangelica propositione sumpta, non ampliùs hypotheticum, sed necessarium factum sit. Quomodò Basilius etiam ratiocinatur: Ita se habent (inquit) diuinæ personæ, sicut angeli. Siquidẽ quãuis alij secundi, alij aũt ordine ac dignitate tertij sint, nõ tñ necesse sit, vt natura quoque tertij existant: quod argumentum hypotheticum esse videtur. Deinde verò ponens angelos ita necessariò se habere, sine vlla conditione, concludit, idem quoque de diuinis personis credendũ esse: alioquin indoctissimus oĩum Basilius Magnus fuisset, si ex præcedentibus concludere voluisset id, quod ex sacra scriptura necessariò pateat: Vt ergo de angelis, ita quoque de spiritusancto credendum est.

MAR. Non equidem protuli, P.R. neque huius sententiæ sum, libros nostros ambiguos esse, verùm ne in hoc semper versaremur, id contendentibus vobis concessi, tametsi certus sim libros vestros mendosos esse, nec ad Basilij mentem spectantes, ex eo faciens coniecturam, ꝙ huic nostro libro mille alij sunt similimi, qui Constantinopoli extant: quod equidem probare recipio tibi, si cæteris in controuersijs nostris conuenerimus. Porrò vltimæ vestræ orationi respondeo, nil mirũ esse, si Magnus ille Basilius ex aliquo ꝓ vero dato, licèt ambiguum fuerit, quicquã probauerit, vt nosipsi Ferrariæ fecimus, proferentes, tametsi vestrum dogma forsan sit verum, haud tamẽ necesse esse, ipsum apponere symbolo. Sic ergo Basilius ratiocinabatur: Posito, nõ tamẽ concesso, (huic enim opinioni, vt multis argumentis probauimus, contra dixit) sanctũ spiritũ ordine ac dignitate tertium esse, minimè tamẽ necesse est, ipsum natura quoq; tertium esse: q̃ quidem figura ἀντιπαράστασις ab oratoribus appellatur. angelorum (inquit) alius princeps, alius subditus, & tñ omnes angeli natura sunt, & stella stellæ præstat in gloria, [1.Cor.15.f] & natura stellarum omnium vna, & mansiones multæ apud patrem, [Ioan.14.a] i. dignitatum diuersitates, glorificatorũ verò natura vna. Non igitur ex propositionibus veris, ambiguam (vt inquis) infert conclusionẽ, sed ex ambiguo, sumpto tamen pro vero, necessariũ quoddã concludit. Miror autẽ, P.R. te virum doctissimum latuisse, nos ex nonnullis ex hypothesi ꝓ veris sumptis veritatem necessariò demõstrare posse.

IOAN. Quamplurima, pater Ephesie, non autem ad propositum pertinentia, mihi protulisse videris. Nam sessione proxima necessarium & admirabilem quæstionem in mediũ protulimus: tu verò, infecta re, ad alias quæstiunculas venisti. Aut igitur ad propositum redeamus, & quæstionem illam ad exitum perducamus, quemadmodùm Imperator mitissimus iussit, vt vna priùs habita conclusione, ad aliam veniamus. Aut nobis da manus, fassus nil ampliùs in hac causa habere quod proferas. Quod quidem si feceris, gratias tibi magnas habebimus. Vt ergo magis veri-

tas

tas elucescat, ad propositum redeas. Nam prolixam orationem, quam modò corā tot amplissimis auditoribus habuisti, (spiritu sancto fauente) facilè dissoluere possum, necnon simul ostendere, authoritates, quas attulisti, magis ad nostram, q̄ ad vestram rē facere. sed velim, vt ipse priùs respondeas ad propositum.

MAR. ¶Non equidem cuncta, quæ dicta sunt, benè memoria teneo. Satis tamen mihi dictum esse videtur.

IOAN. Ea tibi, P.R. libentissimè repetam, quorū non recordaris. Nostra quidem oratio ad Magnum Basilium fluxit, qui contra Eunomium 3. libro demonstrauit, vt quemadmodùm inter angelos & stellas ac mansiones in domo patris, ordo quidam dignitatis absq; tamen ipsorum naturæ discretione creditur esse, ita etiam in diuinis personis sit.

1.Cor.15.f Ioan.14.a

MAR. Ergo ex rebus creatis, ac rerum creatarū exemplis, res diuina ostendere vis?

IOAN. Quid ni? Exempla nanque creata res increatas declarant, quandoquidem incompræhensibiles sunt, ita vt vix intelligi possint, & non nisi rebus humanis, ac aliarum rerum exemplis figurantur.

MAR. At magnus Basilius non ita sensisse videtur. Cur enim (inquit) necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, ipsum natura quoque tertium esse? id est, posito, non tamen concesso, sanctum spiritum dignitate ac ordine tertium esse, non tamen ex eo sequitur, ipsum natura quoq; tertium esse, vt ipsi quoq; Ferrariæ dicebamus, posito, dogma vestrum verum ac pium esse, nō tamen licere, ipsum symbolo addi. Magnus ergo Basilius neutiquam profitetur sanctū spiritum ex filio esse habere, vel ordine ac dignitate tertium esse, quandoquidem ex his Eunomius inferebat spiritum sanctum natura quoque tertium esse.

IOAN. Credi non potast, Pater amplissime, magnum illum doctorē contra dialecticā artem scriptitasse. Nónne hoc argumentum à dialecticis est acceptum: Quicunq; currit, mouetur, ergo mouetur, si currit? quo quidem argumentandi modo Basilius (vt suprà dictum est) vtitur. Porrò quoniam, pater Ephesie, amplissimos hos auditores magnā theologiam docere voluisti, idcirco, ne fortè ignores, quidnam ipsi de consubstantiali Trinitate sentiāmus, de hoc tibi pauca dicam. Nos quidem, qui Apostolicam sedem sectamur, patrem vnicam filij sanctiq; Spiritus causam profitemur esse, quę planè nostra fides atque religio, ab illo primo Apostolorum præconio hucusq; meridiana luce clarior est, & sermo Domini ad Apostolorū principem habitus non præterijt, nec vllo vnq̄ tēpore præteribit, nec portæ inferi aduersus nostrā ipsam fidē præualebunt. Vndè meritò euenit, vt cæteræ Christianorum Ecclesiæ huic Romanæ, vt maximo fundamento basiq; fulciantur, q̄nquidem pia est, ac hæreticorū linguam, ne malū loquatur, comprimit, credens firmissimè nō duas causas vel principia, verùm principiū vel causam vnicā in diuinis personis esse, ac simul anathemate notans eos, q duas causas, duôve principia in ipsis personis diuinis esse crediderint. Quibus ita peractis, sessio fuit dimissa, & hic sermo Græcis perplacuit, ita vt non mediocri gaudio fuerint affecti, q Latini patré vnicam esse filij sanctiq; Spiritus causam, non aūt duas, fuerint professi. Paucos verò post dies, antistites Græci patriarchæ domū frequētantes cōuenerunt, vbi serenissimus Imperator orationē hāc habuit:

IMP. Non equidem patres sancti nostræ profectionis ad Italiā solus author fui, neq; primus ego, sed Imperator pater meus negociū hoc priùs fuit aggressus: quippe, qui cum esset in Isthmo * Eudomono, Ioannem huiusce rei causa ad Italiam miserit. Cuius quidē mei patris Imperatoris ingeniū, prudentiā & consilium nostis, vtpotè qui nō solùm in philosophia præclarus, verum etiā in exponendis Ecclesiæ dogmatibus subtilissimus fuerit, apud quē ille etiā Euthymius patriarcha & magnus Theologus, ac omni virtute præditus fuit. Qui duo tanti, talesque viri, nō solùm primi rē hanc excogitârunt, verūetiam, vt ipsa conficeretur, vehementer conati fuere. At temporū angustijs impediri, totum negociū cōficiendum mihi reliquerunt, quod dubio procul meliùs ipse tractaui. Nam vt hæc synodus sancta celebraretur, nō imprudentibus vobis, ac magno sumptu meo, triremes ad exorandum summū Pontificem ad Italiā misi. Quo deinde vos, meo sanctiq; patriarchæ iussu, frequentes æquo animo cōuenistis, nil tn̄ post longū tempus profecimus. Recordamini, patres, recordamini, quanto in impiorū discrimine nostrā domum dereliquerimus, cui quidem si quid acciderit incommodi, proh dolor videre videor, maiorē fore nostri persequutionem & calamitatē, illa quæ Diocletiani & Maximiani temporibus facta fuerit, quā cōstat acerrimam fuisse. Operæprecium igitur est, vt omissa disputatione ac cōtentione, pacis remediū excogitemus, quod equidē existimo per vos stare Doctor nanq; Ioannes in synodo palàm protulit, Latinos firmiter credere, Deum patrē, vnicam filij sanctiq; Spiritus causam esse, duo verò principia, duásve causas in cōsubstantiali Trinitate profitentes execrari, quā Latinorū sententiā literis traditā habui, vt his diligenter pspectis, nostræ coniunctionis modū inueniatis. [Hæc Imperator. Græcis aūt, quidnam agendum esset, inter se cōsulentibus, de sancti Maximi literis ad Mariniū presbyterū Cyprium scriptis, mentio facta fuit in hac forma:] Ex synodalib⁹ p̄sentis sanctissimi summis pōtificis actib⁹, duo tātùm ex tot capitibus hi, q erāt in Basilea, susceperant, in quorū altero habetur

betur, sanctum Spiritum ex filioque procedere, in altero verò, Christum Dñm absque originali peccato, hominem natum fuisse. Et ad primum illud caput probandum, Romanorum patrum sententias, necnon Cyrilli super Ioannem expositionem attulerãt, non ad demõstrandum filium spiritus causam, quandoquidem ipsi quoque patrem solum filij sanctique spiritus causam esse cognouerant, illius quidem secundum generationem, huius autem secundum processionem: verùm vt per eum quoque spiritũ sanctum procedere declararent, ac ea ratione consubstantialitatem & immutabilitatem ipsorum ostenderẽt. [Quibus literis lectis, ac Latinorum scripturis postpositis, animũ suum ad cõtemplandas ipsas Græci conuerterunt, oẽs vnanimes, proferendum fore, vt cum Latinis cõiungerẽtur, si literæ ipsæ ab eis quoque susciperentur. Tum Imperator, toto Græcorum cõuentu ipsoq; patriarcha volente, nũcios ad summũ põtificem misit, vt ipsum interrogarent, an is quoq; cũ Latinorũ conuentu sancti Maximi literas suscipere, ac ipsis acquiescere vellet. Cui põtifex summus respondit, Græcos sessione proxima plurimum dixisse, nobisque promisisse, altera sessione se suas aures pstaturos. Aliter ergo fieri nõ posse, nisi priùs sessione vocata, Latini respõdeãt. Quę cùm Imperator audisset, iussit ut iterũ sessio haberet. Qua quidẽ cõuocata, absente Marco Ephesio & Heraclieñ. antistitibus, Ioan. fuit ita loquutus.]

¶ Die Sabbati 21. mensis Martij, sessio 24. Florentiæ.

IOAN. Velim, P. amp. patrẽ Ephesium hic adesse, ut suorum argumentorum dissolutionẽ audiat. At quoniam (vt creditur) victus abest, ideo ad vos meã orationẽ habebo. Ergo vos, obsecro, me attentè audiatis.

IMP. ¶ Nil in præsentia dicturi sumus, quandoquidẽ non ad disputandum, verùm vt vobis gratũ faceremus, & ne sessiones negligere uideremur, conuenimus. propterea q; pater Ephesius nobiscum noluit conuenire. Vobis ergo neutiquam respondebitur.

IOAN. Ex duabus propositis quæstionibus, P. amp. neutram ad cõclusionẽ perduximus, tametsi Magni Basilij authoritates clarissimæ sint, quibus patet, Spiritum sanctum à filio, quemadmodum etiam à patre, habere esse: necnon ipsi professi fuerimus, patrem vnicam filij sanctiq; Spiritus causam esse, ita tñ, vt filius sanctum ipsum spiritũ à patre pcipuè mittat. Quibus quidẽ Basilii authoritatibus quoniam pater Ephesius respõdere noluerit, idcirco postpositis his, eius tantùm extremo sermoni respondebo ab ipso seruatore nostro Iesu Christo sumens exordium, quemadmodum is pater Ephesius fecit. Nam seruator noster inquit: Cùm

Ioan 15. d venerit paracletus, quem ego mittã uobis à patre, spiritum ueritatis, qui à patre procedit: ubi uerbum MITTAM, quid aliud, obsecro, significat, q̃ quod ex aliquo mittit? qui verò quippiam mittit, is suũ mittere videtur, & id quod mittitur, ex ipso dicitur esse, ut si pfectus puinciæ quicquã fecerit, is non ex se, uerùm Imperatoris iussu id fecisse videtur. Ita etiam filius, qui cùm in generatione à consubstãtiali patre spiritum sanctum accepisset, eandem & paternam facultatem ac naturam habens, eũdem spiritum mittere creditur, non tñ, ut pater, præcipuè: q̃nquidem pater ipse, radix & fons diuinitatis existit, qui cùm summa substantia, nedum indiuisibilis sit, à substantia & hypostasi indistinctè percipitur, propterea quia nõ re, sed sola ratione, paterna hypostasis à substantia sua seiungitur: pater igitur substantialis hypostasis est, filium q; substantialiter generat, & ipse substantialis hypostasis generatur, ita tñ, vt duæ hypostases vnus Deus ac vnica sit natura, cum qua sanctus Spiritus simul & indistinctè cognoscitur. Qui cùm neq; pater, neq; filius, neque relatiuorum aliquid sit, tñ ut spiritus, ad sprantem refertur. Porrò quoniam apud sacram scripturam spiritus patris ac filij est, sequitur, ut ambo simul spiritũ spirent. Præterea filius secundum diuinitatem ad patrẽ respiciens, dixit: Ego & pater vnum sumus: &, Ioan. 10. f
Ego in patre, & pater in me est: &, Qui uidit Ioan. 14. f
me, uidit & patrem meum. Duabus igitur personis vnica potestas spirãs & mittẽs existit, q̃ q̃uis vnica missio & causa sit, à patre tñ (ut dictũ est suprà) pcipuè creditur esse, à quo filius eandem ipsam facultatem habens, vnà cum patre principium vnicum est, non tñ personarum confusione. Pater eñ, pater ac ingenitus est: filius uerò, filius atq; genitus, ita ut inter eos, secundum cãm & causatum ordo quidã existat: sanctus autem Spiritus ad patrẽ filiũq; disponitur, ne quædam indispositio uel confusio ĩ diuinis personis existat. Siquidẽ igitur, cùm pater filiũ generet, cum ipso substantiã suam communicat, quatenùs ei cõmunicabilis sit, & filius sic acceptã, Spiritui sancto cõmunicat, quatenùs ipsi quoq; communicari possit, vnica semper ipsa substantia existẽte, qua quidem ille generetur, hic verò procedat: sequitur, patrem vnicum principium & causam esse, sanctumque spiritum ex utroque procedere. Præterea dictum à sanctis patribus est, sanctum spiritum per filium natura procedere: vnde sequitur, Spiritum ipsum ex patre filioque procedere, quãdoquidem PER præpositio, vt EX præpositio, hac in re significare uidetur, ut Leonis, Gregorij Papæ, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, ac aliorum multorum doctorum authoritatibus clarissimè patet. Quas cùm Ioannes in mediũ protulisset, & perlegisset, sessio fuit dimissa decreto ipsius synodi, vt ad diem Martis proximum conueniret.

Die

Die Martis 24. mensis Martij, sessio 25. Florentiæ.

IOAN. Nescio equidem, Pa. amp. cur pater Ephesius in sessionem venire noluerit, quem profectò vellem adesse, vt nostrā ad argumenta sua responsionem audiret. Porrò quoniam abest, vos obsecro, me, dum Orientalium sanctorum sententias affero, attentè (vt hucusq; fecistis) audiatis. Ma-
D. Basil. gnus ille Basilius inquit [Quemadmodùm filius ordine quidem à patre secundus est, pater enim in baptismatis traditione pri-
Mat. vlt. d mus disponitur, dicente Domino: Baptizātes in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, necnon filius dignitate secundus est, vtpotè qui sit ex patre, non autem pater ex filio, licèt in natura æquales esse credantur,
Ioā. 10. f ego enim & pater (inquit Dominus) vnum sumus, ita quoque Spiritus sanctus ordine quidem secūdus à filio, in eadem baptismatis traditione disponitur, item etiam dignitate, nam Spiritus filij dicitur, quandoq; à
Galat. 4. a filio mittitur. Scriptum est enim, Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra. Non autē filius sancti spiritus dicitur, natura verò patri & filio æqualis existit. Quorū enim vna est operatio, ipsorū etiā vna est natura.] Hęc
D. Epiph. Basilius. Sed magnus etiam Epiphanius in medium veniat. [Siquidē (inquit) creditur Christus ex Deo, esse vt Deus de Deo, sic
* creden-dus etiā sanctus spiritus ex ambobus esse * credendū est. Quemadmodū enim nemo nouit
Matt. 11. patrē nisi filius, ita dicere audeo, nemo filiū, nisi spiritus, qui ex ambobus procedit.] Ma-
D. Cyrill. gnus autē Cyrillus inquit: [Spiritus ex filio ita profluit, quemadmodū etiam ex patre.]
D. Dydi. Didymus verò sapientissimus & magnus
D. Athan. Athanasius, ita dicunt: [Siquidē spiritus ex patre procedit, & de meo accipiet, & annūciabit vobis, sequitur, vt ex patre filioq; sit.] Has & plures aliàs sanctorū sentētias Ioannes in mediū protulit, præsertim binas Cyrilli literas, quarum alteræ incipiunt, [Gaudeant cęli,] alterę verò, [Dn̄o seruatore nr̄o Iesu Christo.] necnō quasdā Nicęnæ synodi authoritates, clarissimè demonstrantes sanctum spiritū ex filioq; procedere. Rhutenus
RHVT autem præsul pro Græcis dixit ita: ¶Qui solus vel in stadio currit, vel aliud subijt certamē, victor dubio procul euadit. Nō aliter, P.R. qui nemine cōtradicente sermocinatur & disputat, facilimè vincit, vt tibi euenit. Qui cùm plurima theologia fueris vsus, ac subtilissimā orationē habueris, si tibi nō responderimus, vicisse videbere. Sed qm̄ iam aduesperascit, sequenti sessione tibi nō minùs subtiliter, clareque respondebitur.

IMP. Hos libros nobis mutuò date, vt horum sanctorum dictis diligenter consideratis, vobis bene respondere possimus.

IVL. Cardinalis. Quæcunq; diximus serenissime Imperator, à nostris scribis literis tradita sunt. Aut igitur ab eis exscripta inter vos contemplemini, aut si vobis cōmodius fuerit, ad diui Francisci templū, prope quod habitas, nos selecti priuatim conueniamus, vt ibi nostris omnibus scripturis & libris collatis, veriùs ac clariùs rn̄dere valeatis. Cui quidem sententiæ oēs acquieuere, sessioq; dimissa fuit.

Postridiè autem in illo templo visis hinc indè scripturis & libris, concordiam & pacem benignitate Dei facilè fieri posse Græci cognouerant.

Summus deinde pontifex patriarchæ rogatu sessiones æquo animo distulit, vt inter se Græci priuatim consulerent. PAPA.

Facto autem in patriarchę domo Gręcorum conuentu, Rhutenus verba plurima fecit, operæprecium esse demonstrans, æquo animo cum Latinis coniungi, paceq; inita domum redire, potiùs quàm infecta re, ac absq; ratione turpiter à synodo discedere. RHVT.

Tum Bessarion Rhuteni sermonem excipiens, subtilissimè ac magna dicendi arte sententiam eius confirmauit. BES.

Contrà Dositheus Monembasieñ: Num, inquit, dogma nostrum debemus prodere? Malo equidem mortem obire, quàm cùm Latinis sentire. DOSIT.

Cui Rhutenus: Nec ipsi, inquit, Latini fieri volumus. Verùm si patet spiritū ex filio procedere, quemadmodùm Græci doctores ac Latini simul testantur, cur non est pium, vt sanctos nostros sequentes, cū Romana Ecclesia coniungamur? RHVT.

Tum Heraclieñ. Nū, inquit, occidentales doctores sanctis nostris doctoribus, ac synodorū patribus plures sunt? qui quidem sancti nostri, Spiritū sanctū ex patre, nō autem ex filio procedere, literis mandauerunt. HERAC.

Quem sermonē Ephesius excipiens, ꝓlixam habuit orationem. in peroratione aūt protulit Latinos hæreticos, nedum schismaticos, esse, idq; Orientalem Ecclesiam tolerasse, quòd genus ipsorum maius ac fortius esset, proptereaq; Græcos tot annos ab eis disiunctos esse, quòd hæretici sunt. Dicebat igitur, se cum Latinis neutiquam debere coniungi, priùs quàm additionem illam à symbolo prorsus auferant. EPHE.

Tum Bessarion, Proferentes igitur, inquit, sanctum spiritum ex filioq; procedere, hæretici sunt? BES.

Ephesio verò, Quid ni, respondente: EPHE.

Bessarion exclamauit, dicens: Deus misereatur, ergo sancti, qui hanc sententiam tradidere, hæretici fuerant? Muta fiant labia dolosa, quę loquuntur aduersus iustum iniquitatem. Nōnne clarè vidistis, Occidentales ac Orientales doctores sanctos in hoc neutiquam discrepare? quandoquidem idē sanctus Spiritus omnibus sanctis æqualiter fuerat loquutus. Conferamus ipsorum scripta, vt maximam eorundem cōuenientiam clariùs videamus. BES. Psal. 30.

Ephesio

EPHE. Ephesio deinde proferenti, Quis nouit an libri eorum mendosi sint respondit:

BES. Quis, obsecro, tam temerè dicere audebit, tot Latinorum sermones, tot euangeliorum expositiones, absolutam deniq; de spiritu sancto theologiam, simul omnem mēdosam & corruptam esse? quam quidem si veluti mendosam è libris velimus tollere, tātùm papyrus alba in tot uoluminibus remanebit. Tum Græcorum conuentus in duas partes diuisus fuit. nam altera pacem cum Latinis vehementer desiderabat, altera verò dissidij authoribus fauens, ab ea mirū in modum abhorrebat. Cui quoque parti, Græcorum nobilium & laicorum plurimi vehementer fauebant. singulis tamē diebus frequentes absque Latinis conueniebant, vt quidnam agerent, Latinisve responderent, inter se consulerent.

Patriarca Feria verò quarta maioris hebdomadæ, iterum congregati, à patriarcha fuerunt interrogati, an aliud dicere uellent.

Herac. Respondente autem Heracliensi, se diuinorum agendorum causa conuenisse.

Mityl. Mitylenē. præsul dixit: Quinimmò, domine, aut sanctos ipsos ipsi sequentes cum Latinis pacem conficiamus, aut infecta re, discedamus. Sed scire uelim, an magnum Maximum velitis suscipere. Quibus omnibus annuentibus, protulit magni Maximi fuisse sententiam, sanctum spiritum substātialiter quidē ex patre, ineffabiliter verò per filium procedere.

S. Maximus

Bessa. Tū Bessariō ipsam Maximi snīam quàm plurimis sanctorū authoritatibus, p̄sertim Magni Tharasij, lon ga illustrauitoratione.

Patriarcha Patriarcha uerò illas ipsas sanctorū sententias exscribi iussit, ut accuratiùs visis, cōuentu sequenti communi omnium sententia, conclusio fieret. Postridiè autem Rhrutenum & Nicęnum, necnon duos crucesignatos, & magnum bibliothecarium, ac magnum Ecclesiasten, nuncios ad summum pontificem Græci miserunt, qui ei nunciarent, se nolle ampliùs cum Latinis differere: quandoquidem disputatio nil aliud præter contentionem maximam parit, necnon ipsi Latini in respondendo nunquàm deficiunt, ita ut infinita fieret disputatio, si cum ipsis vellēt contendere. In infinito verò uersari, magnum incommodum esse: idcirco se modum alium coniunctionis vehementer desiderare, quam quidem uellent à Latinis cognoscere, quandoquidē Græci * pro viribus dixisse, necnon paterno dogmati suo à septem synodis tradito, acquiescere dicunt.

Nuncij Græcorū.

for. * se pro

PAPA. Quibus quidem nunciis pontifex summus respondit, putare se Gręcos non inscios esse, quonam studio, quo labore, quanto denique sumptu, hoc in negocium incubuerit, & adhuc incumbat, eos tamen semper negligentes fuisse, quodque peius esse uidetur, ad disputandum nobiscum, vt inter nos cōuenit, ipsis curæ non esse: idcirco se uelle, ut serenis. Imp. fraterque suus patriarcha, totaque orientalis ecclesia, vnam ex his quatuor conditionibus eligant, vt vel Latinorum ex literis sacris demonstrationibus habitis acquiescant, ita vt profiteantur in posterum, Spiritum ex patre filioque procedere: quod quanuis luce clariùs demonstratum sit, se * tum velle, si adhuc Græci dubitant, magis patefacere, vt ipsis meliùs satisfiat: vel hi, si quas alias authoritates habeāt, quibus possint inniti, eas in medium proferant: vel si fortioribus argumentis probare possunt, dogma suum magis pium esse, in certamen descendant: vel denique sessione vocata, solennique Missa celebrata, quisque Græcorū simul & Latinorū iuratus, liberis suffragijs suā snīam dicat, ita vt, q̄ snīa pluribus constaret suffragijs, ea suscipiatur: nā iusiurādū inter Christianos non mediocriter valet. 1 2 3 4

for. * tamen

GRAECI Quæ cùm Græcorum conuentui allata per nuncios ipsos fuissent, omnes obmutuerunt, cùm quid ad tam iustas conditiones respondere possent, nō haberent. Nam sanctorum plurimos esse dicebant, qui sanctū spiritum ex filioq; procedere testētur: alios autem se citare non posse, qui contrarium literis mandauerint, minimeque credendū esse, sanctos inter se contraria protulisse, & aliis argumentis se probare non posse, suū dogma magis pium esse: quandoquidem tametsi pium esse credatur, quod à maioribus suis traditum fuerit, non minùs tamē pium Latinorū dogma videri, vtpotè quod multorum sanctorum patrum sententia cōprobatum fuerit. In sacratissimi vero Christi corpore ac sanguine iusiurandum quanuis sit fugiēdum, quòd nulla vnquàm alia synodus eo fuerit via ipsum tamē honestè se fugere neutiquàm posse. Hæc inter se Græci.

MITI. * Cùm Mityleñ. antistes ad eos * dixerit: Quid inter uos, P. R. contenditis, ac valdè ambigitis? An non videtis (tametsi nostrum dogma pium) Latinorum tamen additionem pro maiori symboli declaratione inuentam, piam & à sanctis patribus traditam esse? & quemadmodùm diuinū symbolum ex scriptura sacra depromptū fuisse, ita etiam illud, EX FILIOQVE, ex eadem ipsa sacra scriptura à Latinis expressum esse, ita vt vtrunque dogma pijssimum sit, uandoquidem vnam fidem, vnam religionem, vnum Deum in tribus personis, & nos, & ipsi firmiter colimus. Non ampliùs ergo, pater amplis. tempus perperàm conteremus, verùm cum Dei ecclesia, duce veritate iungamur, non plura inuestigemus, hoc tandem responsum perbeato summo pontifici demus.

*for. * Tū dixit:

IMP. Cui quidem præsuli cùm nemo cōtradixisset. Imperator respondit, Hoc non esse quod quæritur, sed quidnam ad illa quatuor summi pontificis quæsita respondendum

sit,

sit, id nobis diligenter peruestigandum.

GREGO. Protosyn. Cui Gregor. sic respondit: Quid, obsecro serenissime Imperator, summo pontifici respondere possumus? Dicere nanque hęc esse falsa, illa verò mendosa, & hęc nos ignorare, illa verò prorsus inficiari, nobis indignum videtur.

IMP. Tum Imperator rogatu Græcorum omnium, eosdem nuncios ad summum pontificem remisit, vt ei responderet, Græcis videri quatuor illa quæsita tantùm ab vno depẽdere, vel ad vnum solum spectare, scilicet, vt disputationibus agatur, quandoquidem vt ambigua dilucidentur, & scripturæ exponantur, vt denique iusiurandum fiat, iudicio opus est, quod absque disputatione fieri benè non posset, à qua Græcos mirum in modum abhorrere, quandoquidem ex ea nil commodi consequi sperant. Nam ipsi maiorum suorum authoritati acquiescentes, symbolo à sanctis patribus ac à septem œcumenicis synodis tradito, nulla vnquam ratione quicquam apponerent: contrà, multorum sanctorum authoritatibus Latinos clarissimè demonstrasse, additionem illam veram esse, fieriq; non posse, vt à symbolo dimoueretur, etiamsi Græci vehementissimè cupiant. Operæprecium igitur esse, vt contentione sanctorum authoritatibus, disputatione, denique iureiurando postposito, beatissimus pater, vtraque parte in suo dogmate permanente, coniunctionis modũ excogitet: sin minùs, infecta re, Græcos à synodo discessuros.

Sum. Pő. Quibus summo põtifici nũciatis, respondit se nonnullos cardinales ad Græcorum conuentum missurum, vt eis coram Imperatore respondeant.

BESSA. Intereà Besarion luculentissimã orationem pro pace in conuentũ Græcorum habuit, ac literis ipsam mandauit. quam in extremo huius libri interpreti mihi disponere visum fuit, quoniam ab eodẽ ipso Besarione post nonnullos annos Latinitate donata fuerit. Triduo autẽ pòst cardinales tres, necnon antistites decem, ac nonnulli monachi præclari theologi, summi pontificis iussu, ad Græcorũ cõuentum domi patriarchæ, præsente Imperatore celebratũ, conuenere, vbi Iulianus ille facundissimus cardinalis hanc

IVL. Car. habuit orationem: Non inscius sum, P. amp. huc mecum præclaros doctores venisse, qui sanctissimi domini nostri mandata meliùs quàm ego referre possent. Veruntamen quoniam ego superioribus etiã sessionibus fuerim locutus, idcirco præstantissimorum horum patrum cõsensu, nũc etiam pro viribus pauca proferã, hac tamen conditione, vt ipsi, quæ imprudens omisero, suppleant. Notum est vobis, P. amp. nos Ferrariæ conuenisse, vt in qualibet hebdomada duas ad minùs sessiones celebraremus, quando quidem visum est nobis operæprecium esse, vt nostra dogmata disputationibus clara lucidaque reddantur. Cur autem hanc nostram conditionem seruare nolitis, ipsi penitùs ignoramus, cùm non sine magno vestro nostroque sumptu huc, vt veritatem inuestigemus, conuenerimus: quam quidem non alia via, quàm disputando, poterimus consequi. Porrò quatuordecim mensium spatio ideo nihil profecimus, quòd in eo longissimo tempore, non nisi vigintiquinque sessiones celebrauimus, cùm non minùs quatuor quolibet mense celebrare commodissimè potuissemus. Vndè patet, negligentia vestra nos multum temporis contriuisse, de quo quidẽ vehementer dolemus animo. Quapropter rogamus vos, præstantiss. P. velitis ad sessiones venire quandoquidem hac sola via facilè coniungi poteribus: quinimmo fieri non potest, vt sine disputatione negocium nostrum confici possit.

IMP. Satis superque præstantiss. P. dixisse videmur. Non enim inter nos conuenit, vt in infinitum disputemus. Reliquum igitur est, vt nostræ coniunctionis modum inuestigemus. Nam vt æger, cùm præualet ægritudo, non autem posteaquàm conualuerit, vti solet diæta: (non enim semper prodest abstinere à cibo) ita etiam nobis disputatio quondam profuit, nunc verò neutiquam conuenit. Verùm nos alium modum, quo pacem possimus conficere, excogitare oportet.

IVL. Car. At nondum nobis serenissime Imp. satisfactum fuisse videtur, quandoquidem à disputatione priùs desistere nõ debemus, quàm nobis veritas pateat, cùm presertim ipsi multorum sanctorum attulerimus authoritates, quibus dogma nostrum pium esse probauimus, ac eum non esse Christianum, qui spiritumsanctum non crederet ex filioque procedere. Vos autem cum neque nobiscum sentire velitis, neque argumenta nostra refellatis, sed à disputatione vehementer abhorrere videamini, tantummodò proferentes, satis iam dictum esse, quod sanè nobis inconueniens esse videtur. Vos igitur oportet ostẽdere, vel nos non benè sentire, vel sine aliqua excusatione ad sententiam nostram venire, ac nobiscum coniungi, vel ad disputationis certamen descendere, quousque veritatem ipsam assequamur. Nam exemplum tuum serenis. Imp. à nobis potius esse videtur, quandoquidem vt ægroti solent vti diçta, ita nos etiam ob schisma nostrum, quod magnam ægritudinem esse duco, eousque disputare debemus, quousque pacem ineamus: prætertim cùm fieri non possit, vt alia coniunctionis via inueniatur. Pace verò coniunctioneque nostra (fauente Deo) confecta, vt ægroti diæta, ita nos disputatione nequaquam egebimus.

IMP. Dico equidẽ, P. amp. nos amplius vobiscũ disputare nolle, quandoquidem verbis abundatis, ac vsu dialectices vobis venit, vt nunq̃ suaderi velitis, verũ semper disserere, ad extremum autẽ vehementissimè perorare, statimque

timq; consurgere, ac sessionem dimittere, vt animos auditorũ ad vestram orationẽ flectatis. Omisso igitur multiloquio, viam qua Dei benignitate cõiungi possimus, excogitemus.

IVL. Car. Ipsi profectò sereniss. Imp. non multi prolixive fuimus, sed dialectici nõ obmutescere, nec in sermone deficere solent, quandoquidem argumentis rationibusq; semper abũdãt. Qui autem propositam quæstionẽ veris rationibus sustinere nõ potens, tacet, disputationẽq; fugit, is dare manus deberet, atq; à causa palàm discedere, vt pater Ephesius fecisse debuerat, quippe qui non habẽs quid ampliùs diceret, victus discessit, nolens ampliùs disputare, ac se victum ingenuè fateri, cui vos quoq; assentiri videmini. At non ita conuenimus, verùm vt eousq; dissereremus, quousq; quæstionem nostram ad verã conclusionẽ perduceremus. Cui quidem sermoni sereniss. Imp. acquiescere nolens, ac à disputatione vehementer abhorrens, iussit vt vtraque ex parte decem viri seligerẽtur, qui tantùm octiẽs conuenirent, & viã cõiunctionis inuestigarent: qua non inuenta, synodò dimissa discederent. Postridiè verò ad summum pontificem iuit, ac ei suam sententiam dixit: quam cum summus põtifex approbasset, Latini cardinales duos, & duos antistites,

GRÆCI. ac duos doctissimos monachos, ac duos alios clericos, Græci autem decẽ præsules elegere, qui cum simul cõuenissent, Græci priùs à Latinis quæsiuerunt, an sancti Maximi literas suscipere vellent, quibus clarissimè patet, filium spiritus sancti non esse causam.

LATINI. Quibus Latini responderunt, se minimè credere, filiũ principẽ sancti spiritus causam esse, sed patrem vnicã filij sanctique spiritus causam profiteri, illius secũdum generationem, huius verò secundum processionem. Vt autẽ pateat, vnam eandemq; substantiam ipsorum esse, sanctum spiritum per filiũ ꝓcedere, Latinos dicere, qui etiã indiuisibilitatem eorũ substantiæ ab hypostasibus, profitentur: nam filius substantialiter patris filius est, sanctus verò spiritus substantialiter patris & filij. Dicebant ergo Latini: Si spiritus substantialiter patris & filij est, substantia verò ab hypostasi seiungi non potest, necesse esse, vt sanctus spiritus ex filij etiam hypostasi procedat. Authoritates autem quas Maximus citare videtur, ab Ambrosij, Hieronymi, Augustini, ac aliorum sanctorum doctorum Occidentalium authoritatibus neutiquàm esse diuersas, quorum quidem volumina plena sunt, sanctum spiritum ex patre filioque procedere. Quibus omnibus intellectis, conuentus ipse dimissus fuit. Postridiè autem ijdem patres conuenere, Græciq; sancti Tharasij patriarchæ Constantinopolitani authoritates attulere, tenẽtis sanctum spiritum ex patre per filiũ procedere, cupiẽtes eo modo symbolum celebrantes, cum Latinis coniungi. At illi præpositionẽ Per, longè meliùs quàm Græci, exposuere. Contendentibus enim Græcis, Per & ex præpositiones diuersa significare, Latini subtiliter respondebant dicẽtes: Siquidẽ diuersa significant, necesse esse, vt in diuinis duæ sint operationes: altera quidem patris, quę per ex: altera verò filij, quæ per præpositionem per, significetur, quod q̃ maximũ incõueniens est. Nolebãt ergo Latini ꝑpositionẽ per, suscipere, ne ꝓpter ambiguitatẽ vocabuli, quisquam impius crederet, præpositionẽ per, organum quoddam significare, instar scilicet aquæductus, cùm ipsi profiterẽtur sanctũ spiritũ ex patre filioq;, vt ab vno solũ principio vnica operatione procedere. Quibus dictis, discesserunt. Et quanuis Græci nollent ampliùs conuenire, (quid enim dicerẽt, nõ habebãt) tamẽ à Latinis coacti, ter * itẽ conuenerunt. Et factum fuit post multa, vt Latini contendentibus Græcis, sententiã suam literis mandauerint in hac forma: Quoniam Græci suspicantur nos duo principia, duasve causas in sancta consubstantialiq; Trinitate profiteri, idcirco hanc habentes sententiã vel talia profitentes, anathemate notamus: quandoquidem ipsi credimus, patris & filij operationem potestatemque mittendi, vnicam spiritus sancti causam esse, ita vt filius nõ sit diuersum à patre principium, ex quo quidem spiritus sanctus procedat, ac esse habeat. Nã patrem vnicam causam, & radicem, ac fontẽ diuinitatis profitemur esse: non ita tamẽ, vt patris & filij ex eo confundamus personas, q operationem ipsorũ vnã esse credimus, (id enim esset impium credere) verũ duas patris filijq; personas existere, vnam aũt operationem, ac eorundem vnicam potestatẽ mittendi: vnũ deniq; esse, quod ex ipsorũ substantia & hypostasi mittitur, profitemur. Idcirco autem diuinum symbolum, declaratum ac dilucidatum à maioribus nostris fuisse dicimus, ne quisquam ambigens, an filius spiritus sancti causa sit, in aliquam incideret hæresim. Nam credẽtes sanctum spiritum ex filio nequaquàm procedere, necesse est vt intelligãt, spiritum ex solo patre procedere, ac cõsequenter non esse filiũ. Qui autem proferunt spiritum ex sola patris persona procedere, hi proculdubiò substantiam ab hypostasi separãt, & partitionem imaginãtur diuinę substantiæ, qđ à ratione fideq; valdè alienum, piè creditur esse. Quibus quidem literis à Græcis perlectis, eas vario sensu intellexerunt. Nam alij dicebant, Latinos, filium spiritus sancti causam esse, clarissimè credere, & cum Græcis neutiquàm conuenire: alij verò, Latinos ipsos duo principia, duasve causas Trinitati ascribere: alij denique, q ingeniosiores haberentur, mirum in modum contendebant, vt ipsæ literæ diligentiùs inspicerentur. Latini autem, audita tanta Græcorum inter se controuersia, alias ad eos literas miserunt in hoc tenore: Quoniam Græci

Margin: Greci ... * iterùm | LATINI | GRÆCI | LATINI

Græci nos calumniantur, ac nobis obijciunt, duo principia vel duas causas in sancta & cõsubstantiali Trinitate ponere, idcirco professionem nostram his literis mandamus: Credimus in vnum Deũ patrem, & in vnũ filiũ vnigenitum & ex patre natum, & in vnũ spiritum sanctum, ex patre quidem habentem essentiã, quemadmodùm etiã filius: verùm ex filioq; procedentem, quandoquidem patrem vnicã filij sanctiq; spiritus causam profitemur, illius quidem per generationem, huius verò per processionem. Porrò autem, ne identitatem coniunctionemq́ue diuinę substantię distribuere, ac ipsam eandem substantiam re, non autem sola ratione, ab hypostasibus & personis differre, credere videamur: necnon ne quispiam credendo sanctum spiritum ex solo patre procedere, tres in partes vnicam illam diuinã substantiam diuidi mẽte concipiat, idcirco verbũ, EX FILIOQVE, necessarium in symbolo duximus esse, profitentes sanctum spiritum ex patre filioq;, tanquàm ab vnico principio, procedere. Quas quidem literas cùm Græci biduum diligentissimè contemplati fuissent, nolentes vlla ratione cõcedere filium sancti spiritus causam esse, vix ipsi quoq; sententiã suam literis hac forma traditam ad Latinos requisiti misere.

GRÆCI Cùm Latini profiteãtur, patrem vnicam filii sanctiq; spiritus causam esse, ac à nobis contendant, vt nostram sententiã, quidq; in hac re sentiamus, nostris literis declaremus, idcirco patrem filii sanctiq; spiritus fontem & radicem, filium verò & sanctum spiritum, secundum primam œcumenicam synodum, & magnum Basilium & Cyrillũ, diuina germina profitemur esse, necnõ spiritum à filio scaturire, hauriri, prodi, emitti, ac profundi.

Quas quidem literas ad Latinos hac conditione Gręci miserunt, vt ipsas cùm voluissent, exponere possent. At latini literis ipsis

LATINI nequaquam acquieuere, proferentes se verborum ipsorum expositionem vehementer desiderare: quãdoquidem verbum SCATVRIRE, in actis ipsi* primę synodi, HAVRIRI verò & PROFVNDI, in nõnullorũ sanctorũ cõmẽtarijs legitur. quid autẽ talia verba significent, (vt pauloantè dictũ est) se scire cupere: quia vulgò ferebãtur eiusmodi verba, secundã ac temporalem missione significare: se autem credere, sanctos patre de vna tantùm sancti spiritus missione literis mandasse, ac ipsam spiritus à filio effusionem, secundam non esse. Et quanuis tẽporalis etiã sancti spiritus missio ad homines sit, se tamẽ primam illam inuestigare, qua quidem filius sancti Spiritus causa creditur esse. Namqua ratione sanct* & hypostaticus spiritus à filio scaturiret, nisi ab ipso haberet esse? vel quonam modo apud Cyrillum, ab eodem filio, vt à Deo patre profflueret, si non ab ipso penderet? Dicebant ergo Latini se cum Gręcis in hoc sentire: verùm vt omnis ambiguitas tolleretur, & ne quisquã in posterum opinetur, missionẽ ipsam, de qua agitur, in simplicissima diuinitate secundam esse, idcirco declarationem, quam suprà dixerãt, à Gręcis ipsis desiderare. Quæ cùm Græci audiuissent, magno animi dolore affecti, quòd ea ratione modum rei facere non possent, proferebant magnum se facinus contra trium legatorum patriarcharum, videlicet Heracleeñ. Ephesij, & Monebasieñ. necnon ex alijs antistitibus Anchialeñ. ac ex clericis magni bibliothecarij, ac * Protecdici sententiam commisisse, ꝙ literas ipsas ad Latinos scripsissent, seque nil aliud posse facere, quandoquidem Latini sanctorum authoritatibus acquiescere nolunt, ideoq; operæprecium esse ad patriã, infecta re, remeare. Quæ cùm serenissi. Imper. intellexisset, eorum socordiam exprobrauit, ob quam sibi videbatur ipsis malè actum fuisse, ac statim ad summum pontificem iuit, ipsiq; significauit, quæ inter suos antistites proferrentur. Cui pontifex summus ita respondit: Nos, Imperator fili, sæpè sæpiùs à vobis contendimus, vt disputando veritatem inuestigaremus: deinde inquirentibus vobis, q̃dnam de summa Trinitate sentiremus, bis ad vos scripsimus. Quod cùm vobis nequaquã placuerit, quasdam nobis sanctorum authoritates misistis: quę quoniam nobis ambiguę viderentur, vos enixè rogauimus, vt ipsas clariores redderetis. Vobis autem id facere recusantibus, quid ampliùs poterimus facere?

GRÆCI — locus obscurus for. * Dosithei — IMP. — PAPA

IMP. Non equidem, pater beatissime, Græcorũ conuentui dominor, neque vellem ipsum tyrannicè cogere, vt vobiscum pacem componat. Qui cum clarissimas suæ professionis literas ad vos libenti animo miserit, nescio cur alia opus sit expositione. Nã SCATVRIRE, PROFVNDI, HAVRIRI, & reliqua illa vocabula, filiũ causam esse significant, tametsi noster cõuentus, ne tumultus ob ignorantiã vulgi fieret, ea clariùs explicare nõ audeat. Siquidẽ igitur vobis credentibus filium sancti spiritus causam esse, non solùm non contradicimus, verumetiam cum verbis illis cõiungi volumus: quidnam aliud, obsecro, à nobis desideratis?

IVL. Cardinalis. Quoniam Imperator serenissime, conuentus vester videtur credere, verba SCATVRIRE, HAVRIRI, atq; PROFVNDI, secundã quandam & tẽporalem missionem significare, idcirco vehementer desideramus, vt vestram sententiã literis vestris clariùs exponatis: quãdoquidem ipsi sentimus Cyrillum his verbis ostendere voluisse, spiritum sanctum ex patre filioque essentialiter esse, necnõ ex filio, sicut ex patre, procedere.

IMP. GRÆCI Quæ omnia serenissi. Imp. conuentui suo retulit. Qui equidem ea grauiter ferens, post aliquot dies eosdem illos nũcios ad summũ pontificem remisit, eum obsecraturos, vt huius rei tandem faceret finem.

PAPA Qui summus pontifex statim eosdem ipsos tres cardinales ad conuentum Græcorum misit, ipsum rogaturos,

gaturos, vt suas exponere literas, præsertim quonam modo illam præpositionem PER, intelligeret, cùm apud Latinos quatuor res videatur significare, videlicet instrumentum vt serram, & materiam vt domum, & transitum, vt aquæductum, ac naturaliter substantialiterq́;, quemadmodùm Spiritus sanctus per filium mitti creditur. Quæ cùm Græcis nunciata fuerũt, Imperator cardinalibus
IMP. ipsius respõdit, suos antistites aliud nolle cõscribere uel proferre, se tamen maximo desiderio affici, necnon paratos esse cum Latinis coniungi: sin minùs propediem à synodo discessuros. Hæc & alia verba similia Imperator proxima quoque die cardinalibus ipsis eandem expositionem enixè petentibus protulit. Deinde verò ad summum pontificem accersitus iuit. Cui summus pontifex
PAPA ita dixit: Cùm tuum ad coniungendas Ecclesias magnum studium, Imperator fili, viderẽ, magno equidẽ gaudio afficiebar, ita vt æquo animo labores ac non mediocres sumptus ferrem: nunc autem contrà videns tuorum hominum in tali tantaque re secordiã & pigritiam, animi dolore afficior, ac simul vehemẽter admiror, vndenam hæc tam subita, tantaq́; rerum mutatio sit, cùm mihi profectò videantur absque consona ratione ab Ecclesiarum coniunctione mirum in modum abhorrere, ita vt videar operam & oleum (vt vulgò dicitur) perdere. Porrò autem scire velim, quod vnquàm fuerit opus, in quo vobis non satisfecerimus? vel quid à vobis contenderimus, quod fieri non possit? Aut igitur nostram piam professionem suscipite, ac excolite: aut vestras literas, quas nuper ad nos misistis, nobis reddite clariores, quo quidem pacto facilimè coniungemur. an quicquam prohibet, quo neutrum horum possit fieri?

IMP. Iusta petis, P. sanct. vt nostras literas exponamus, clarioresq́; reddamus. Verùm nõnulli præsules nostri, Latinorum petitionem credentes congruam rationi non esse, nolunt ei acquiescere: difficileq́ue eis videtur, dogma maiorum suorum tã subitò dimittere, cùm semper crediderint, Latinorum fuisse sententiam, Spiritum sanctum duas substantiales causas habere, propterea q́; noluerint illud, EX FILIIOQVE suscipiẽtes, vobiscum pacẽ componere. Nobis ergo necesse est, vt patrias leges moresq́; seruemus. Ego vero qui conuentui nostro (vt pauloantè dixi) nõ impero, ipsum tyrannicè cogere nolo, vt quicquam præter eius voluntatem dicat vel agat, ita vt in hoc quod à me, pater beatissime, petis, minimè tibi satisfacere valeam.

PAPA Vester ergo conuentus veniat, vt mihi respõdeat, vt mihi & tibi Imperatori plurimũ
IMP. conuenit. [Tum iussu Imperatoris, absente tamen ipso ac patriarcha, Græci omnes antistites ad summum pontificem venere. Quem cum cardinalibus nouem ac pluribus præsulibus offendêre. Vbi considentibus omnibus, is summus pontifex orationem hanc habuit:] Nequaquàm, fratres prudentissimi
PAPA. Orientalis Ecclesiæ consiliarij, terrenarum & caducarum rerum, aut nostri cõmodi causa, verùm spiritu sancto afflati, vt Dei Ecclesias coniungamus, nõ sine magno labore diuinũ hoc opus libenter aggressi sumus. Qua quidem in re quãtum laboris susceperimus, ac indiès suscipiamus, vobis notissimum esse putamus. Quod profectò æquo animo ferebamus, dum crederemus, vos etiam in hanc rem vehementer incumbere, videntes multa vos terra mariq́; passos, ad cõiungẽdas ipsas Dei Ecclesias festinantes huc cõuenisse. Nũc autem taciti nobiscum considerantes, vosipsos negligẽtes & hac in re pigros factos esse, vehemẽter miramur, ac vestri plurimùm miseremur, etiam non inscij vos & patria, & necessarijs, ac vestris commodis carere, necnon Ecclesias vestras non mediocriter pati, magno animi dolore afficimur, pśertim benè ꝓspicientes, si nostras Ecclesias, ob negligentiam & contumaciam vestram neutiquã coniunxerimus, quanta mala futura sint. Vt autem (fratres) dogma nostrũ pium esse demonstraretur, frequẽtes fieri sessiones, ac inter nos disputationes ab initio studio summo curauimus. At vos ita rem semper voluistis differre, vt dum essemus Ferrariæ, nõ amplius q̃ sedecim sessiones fuerint celebratæ. Quod quidem licèt ægrè ferremus, tamen ad sanctã pacem prospiciẽtes, rebus in omnibus, quas à nobis petijstis, vobis libentissimè satisfecimus. Communi deinde sententia synodum huc transtulimus, vbi sanè nunquàm destitimus, quin ex mutuis conditionibus, quas Ferrariæ accepimus, vos ad disputandũ hortaremur, ac huius rei causa, quãdoq́; increparemus. Nã ibi conuenimus, vt tres singula quaq́; hebdomada sessiones celebraremus, etiam si summus pontifex, vel Imperator, vel patriarcha, vel quisquam ex electis disputatoribus detentus valetudine, à sessione abesset: & si festũ, aliúdue impedimẽtum contingeret, proxima die sessio haberetur, vt nulla ratione vlla vnquam sessio posset impediri. At vos vix nouẽ alijs sessionibus hîc Florentiæ celebratis, vt priuati conuentus fierent contendistis, sperantes eo modo nostræ coniunctionis viam inuenire. Qua etiam in re tametsi vobis indulserimus, nihil tamẽ ob secordiam vestram profecimus, quandoquidem contendentibus vobis cognoscere, q̃dnã de spiritus sancti processione sentiremus binas literas scripsimus, quod forsan ꝓ Romanæ Ecclesiæ dignitate fieri non debebat. Quanto enim honore ac obseruantia Orientalis Ecclesia Romanam semper fuerit prosecuta, vos scire credimus. Deinde nobis quoque volentibus intelligere, quidnam ipsi de eadẽ ꝓcessione sentiretis, literas nobis multùm ambiguas & obscura scripsistis. Postremò, plurimùm requisiti atque rogati, vt eas expone-

exponeretis, clarioresque redderetis, nobis satisfacere noluistis, ita vt ipsas intelligere nõ possimus. Quid igitur faciamus, nescimus. Videmur autem videre, non sine omnium nostrum incõmodo & dedecore, nos (quod absit) semper disiunctos fore, quod quidem quo animo creditis Occidentales principes audituros esse? ac nos quanto animi dolore afficiendos? Vos verò quãta mœstitia vestrã ad patriam redituros: Cõtrà, piè coniunctis Ecclesijs, & principes ipsi nobiscũ vehementissimè gaudebunt, & oẽs vobis auxilio erũt, ita vt non solùm Christiani, qui sub Imperij vestri ditione sunt, verumetiam illi, qui sub impio tyranno & Christi nominis hoste degunt, animo leuentur. Rogamus itaque vos fratres, per Domini nostri Iesu Christi præceptum, ne velitis Dei Ecclesias disiunctas semper manere, verùm ipsis cõiunctis Deum simul glorificemus: quandoquidem Ecclesiarum coniunctio animabus nostris saluti, nobis verò non mediocri fuerit honori, ac eam dubio procul corporei ac incorporei acerrimi nostri hostes, nobiscum angelis gaudentibus, vehementer timebunt, ita vt nõ minùs in cælo quàm in terra non mediocre gaudiũ sit futurum.

RHV. Oratio tua, pater sanctissime, vera nobis videtur esse: sed quoniam magnæ res magna indigent cõsideratione, idcirco in hoc longissimo tempore, in primis serenissimus Imperator consilio & prudentia, deinde nos tum publicis, tum priuatis disputationibus, diligentissimaq; peruestigatione, in Ecclesiarum cõiunctionem mirum in modum incubuimus, ita vt totos hos quatuor annos, ex quo negocium hoc tractare cæpimus, plurimùm laborauerimus. nil mirum autem est, si pro magnitudine rei nihil ferè confecerimus: quãdoquidem (vt pauloantè diximus) longa opus est contẽplatione. [Quibus dictis,

GRAECI Græci ad patriarchã venere, ac ei omnia retulere. Ipse verò, sic cõtendentibus pluribus, Rhutenum & Nicænum & Lacedæmonieñ. ac Mityleneñ. antistites ad Imperatorẽ misit, vt ei nunciarent, cõuentum Græcorũ, patriarcha duce, cum Latinis coniungi velle: ideoq; rogarent ipsum vt pacem conficeret: sin minùs, inuito eo, antistites suos eam confecturos. Quæ cùm Imperator audisset, timens, ne sui homines in ipsum conspirarẽt, cogitare cæpit, quonã pacto pacem cum Latinis iniret. Die verò sequenti in Græcorum conuentu domi patriarchæ facto, hæc habuit

Imp. verba:] Non alia de causa, pontifices optimi, ad hanc venimus regionem, nisi vt Ecclesias coniungamus, & non pro alia re tot labores pertulimus, quàm nostræ Ecclesiæ dignitatis ac amplitudinis causa. Sed ecce iam mensis 15. agitur, ex quo patria & commodis nostris priuati, in Italia sumus, & nihil profecimus. Porrò mihi videtur disiunctio ac nostrum à Latinis dissidium, perniciosissimum esse: cõiunctio verò atque pia concordia, nobis valdè conducere posse. Ideo duo nobis opposita, vtpotè mala damniferaq;, fugienda sunt: alterum, ne sine ratione cum Latinis iungamur: alterum autem, nè impiè ab eisdem dissideamus. Ergo diligenter debetis considerare, quidnam nobis magis conducere possit, ac in primis, quantum calamitatis talis discordia nobis afferre posset. Mementote ergo, patres optimi, vt patriæ nostræ Cõstantinopolitanæ auxilio sitis, quæ quidem sola Christianorũ refugium, spes ac seruatrix in Oriente relicta est. Consulite, obsecro, incolumitati ac saluti eius: dicite sententias neq; animabus, neq; corporibus perniciosas: Pia quidem & non absque ratione Ecclesiarum coniunctio, nobis valdè cõducet: earundem verò disiunctio, contrà: sed animarũ nostrarum salute omnia debent metiri. Cauendum igitur, ne, si talis coniunctio pia est, eam sine ratione fugiatis, ita vt tanto taliq; careamus bono, quandoquidem Ecclesiarum disiunctio horribilis est & dicitur. Si quis autem impedit, quo minùs pia Ecclesiarum pax fieri possit, is cum Iuda damnetur. Tum antistites omnes vna voce clamârunt: Si quis Ecclesiarum coniunctionem non desiderat, sit anathema. GRAECI

RHV. Credo equidem, fratres, vos non ignorare dissidium & controuersiam nostram cum Latinis, multorum malorum causam fuisse. Occidentalium ergo ac Orientalium sanctorum doctorum sententias accuratè consideremus: quippe qui videntur inter se quã maximè conuenire, quandoquidem nobis credendum est, ipsos à Spiritusancto æqualiter afflatos fuisse: ipsis ergo debemus æqualiter credere, nisi aliter vobis videtur.

BESSA. [Annuentibus autem his omnibus pontificibus, Nicænus prolixiorem habuit orationem, dicens:] Si creditis, P. amp. sanctos esse concordes, cur etiam cum ipsis non creditis Sanctum spiritum ex patre filioque procedere? Deinde multas attulit authoritates, præsertim Cyrilli super Ioannem, & ex eius thesauris, & ex Epiphanij angyroto: quorum aliæ testabantur Sanctum spiritum ex patre filioque procedere, aliæ ex vtroque, aliæ ipsum spiritum à filio habere esse, aliæ verò ab eodem profundi & mitti.

MITY. Quibus quidem Orientalium doctorum sententijs intellectis, Mityleneñ. etiam præsul sanctos Occidentales doctores citauit, proferentes patrem & filium vnicam Sancti spiritus causam esse, patrem tamen præcipuam esse causam, licèt spiritus ex consubstantiali quoque filio sit, ac ex vtroque procedat. [Quibus omnibus sanctorum sententijs visis, pontifices ipsi dixerunt, se nunquàm aliàs ipsas intellexisse, nunc autem eas æquo animo suscipere.] GRAECI

IMP. [Tum Imperator dixit illis:] Si ergo talibus sentẽtijs acquiescitis, vestras sententias dicite. [Hi verò põtifices ac patriarcha simpl GRAECI

ctorum scripta diligēter auscultauimus, quorum alia Sanctum spiritum ex patre filioque, alia verò ex patre per filium procedere testātur: quæ quidem omnia tametsi significant idem, nos tamen illud Ex FILIOQVE, postponentes, Sanctum spiritum ex patre per filium ab æterno substantialiterque, vt ab vnico principio vel vnica causa procedere profitemur, quandoquidem præpositio per, in Sanctispiritus processione causam significat.

IMP. ¶ Hanc equidem sanctam generalem synodū nequaquàm cęteris inferiorē esse censeo, quarum quædam etiamsi pro multitudine patrum, alię Gregorij & Cyrilli, alię verò aliorum clarissimorum doctorum authoritate fuerint illustres, hanc tamen non minùs ipsis piam & sanctam existimo, neque ipsam minori prosequor veneratione, quòd in ea diuinior & difficilior quæstio tractatur, & viri, qui tantam rem agunt, sancti venerationeque plurima digni sunt, præsertim pontifex summus, ac patriarcha noster sanctissimus. Cùm igitur hæc synodus talis ac tanta sit, ego Dei gratia Imperator, eius futuræ sententiæ acquiescere, quodque decretū ipsa vel maior numerus patrum ediderit, more maiorum meorū, ac pro viribus sacri Imperij absque aliqua excusatione defendere promitto, tum causis antedictis, tum etiam ꝙ mihijpsi suadeo, vbi de diuinis dogmatibus in œcumenica synodo agitur, sanctam Dei Ecclesiam communi patrum sententia nequaquàm errare posse. Fieri nanque potest, vt vnus, duo, tres vel plures homines per sese meditantes, ac rem aliquam contemplātes aberrent: communem autem Ecclesiam, de Matt.16.d qua Dominus dixit: [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eā,] errare non posse censeo. Alioquin & seruatoris nostri verba vana essent, & nostra religio pessundaretur. Quæ quia maxima incōmoda essent, credēdum potiùs fieri non posse, vt Ecclesia Dei decipiatur. Necesse est ergo (vt pauloantè dictum est) Imperatoriam maiestatem Ecclesiæ decreta defendere. Sed velim, nè à Latinis cogamur, vt sacro symbolo nostro quicquam apponamus, vel cæremoniarum aliquid in Ecclesia nostra mutemus.

RHV. ¶ Sanctorum Occidentalium scripta nobis suscipiēda censeo, sanctumque Spiritum ex filio habere esse, necnon patrem & filium vnicam spiritus causam esse, credo & profiteor, ac coram Deo & vobis palàm dico.

BESSA. ¶ Pòst autem Bessarion eandem sententiā dixit. Verumenimuerò rem altius repetens, plurimis ac fortissimis argumentis ostendit, eum Christianum seruari non posse, qui sanctum spiritum ex patre filioque procedere, crederet minimè.

MITY. ¶ Ego ab ineunte ætate literis & sermone cū Latinis certabam acerrimè, ipsis semper cōtradicendo, quòd mihi duas in sacratissima Trinitate causas ponere viderentur, dicentes filium sanctique Spiritus causam esse. Nunc autem in synodo, dogmate ipsorū accuratè dilucidato, eos longè aliter & non à ratione aliena sentire cognoui: quādoquidem profitentur patrem, vt pater est, filij patrē esse: ac filium, quatenùs filius est, patris filiū esse, cùm relatiua & adaliquid sint: sanctū autē Spiritū per sese neque ad patrē, neq; ad filium referri, quatenùs pater & filius sunt, quòd spiritus per se relatiuū nō est: ratione verò, qua spiritus est, ad spirātem referri: neminemque proferre debere, patrem & filiū spirantes nō esse, cùm passim legatur spiritū patris & filij esse, ac in Euāgelio scriptū sit, [Ego in patre, & pater in me Ioan. 14. est.] Et, [Qui videt me, videt & patrē meū:] Ergo pater & filius vnica spirandi, mittēdi ve facultate (vt benè Latini dicūt) sanctū Spiritū spirāt. Quę cùm à sanctis doctoribus memoriæ tradita diligēter vidissē, omnes valdè consonos & concordes esse percepi, quanuìs Occidētales magìs quàm Oriētales expressè clareq; literis ea tradiderint. Nam Oriētales his verbis, PROFVNDI, EMITTI, SCATVRIRE, HAVRIRI, ac alijs id gen' vocabulis vsi fuerūt, sanctumque Spiritū per filium procedere protulerūt: Occidētales verò sanctū Spiritū ex patre filioq;, tanquàm ab vnico principio ꝓcedere, literis clarissimè mādauere. Quorum item ego volens sequi vestigia, Sanctum spiritum ex patre filioque, vt ab vnico principio, nō autem à duabus causis procedere, profiteor: quandoquidem non patrem, vnam: filium, alteram Spiritussancti causam esse: sed patrem vnicam filij ac spiritus causam ab ipsis Latinis ꝑdidici, patrēq; simul & filium vnicum ipsius spiritus principiū esse, ita vt cùm Sāctum spiritū ex patre filioque procedere celebretur, tanquā ab vnico principio intelligi debeat: quod ita esse corā Deo & hominibus credo & profiteor.

¶ Tum nonnulli alij patres eandem sen- Græci. tentiam dixere.

¶ Post autem aliquot dies facto iterum in Patriarchæ domo conuentu, Imperator hæc verba fecit.

¶ Proximis diebus, pontifices opt. multo- IMP. rum ex vobis sententias intellexi, & coram vobis & Patriarcha meam dixi, & iam mihi notissimum est, maiorem digniorem q; partem vestrum cum Latinis sentire, credereque proculdubiò præpositiones PER & EX, idem significare, necnon Occidentaliū doctorum authoritates suscipiendas, quibus patet clarissimè, sanctum Spiritum ex patre filioque procedere. Operæprecium igitur est, vt qui proximo conuentu non dixit suam sententiam, eam in præsentia dicat, vt hoc tandem negocium concludamus. Respondentibus autem omnibus valdè conueniens esse, vt patriarcha primus suam sententiam dicat, ita is protulit.

Patriarcha Constantin. ¶ Ego nostrum paternum dogma non derelinquam, neque mutabo, sed in eo quousque vixero, permanebo. Sed quoniam Latini non temerè, nec ex sententia propria, verùm sanctorum authoritatibus adducti, sanctum Spiritum ex patre filioque procedere credunt, idcirco eis assentior, & cum ipsis coniungor, ac præpositionem PER, filiũ Spiritus sancti causam significare concedo.

Græci. ¶ Tum patres frequentes, præsertim Cyzicen. & Trapezunden. ac Monembasien. & Heracleen. qui anteà vehementissimè repugnabant, eandem sententiam dixerunt, excepto solo Ephesio, qui in eadem permansit perfidia, sanctum Spiritum ex filioq; nequaquàm procedere. Conuentus ergo Græcorum, in hanc sententiam iuit, sanctum Spiritum ex patre filioque, vt ab vno principio ac vnica substantia, vnica spiratione, processioneque procedere: per filium verò, tanquam à consubstantiali eiusdemque naturę. Postridiè autem Græci iterum congregati, eandem ipsam sententiam dixerunt, ac tribus literis tradiderunt, quarum vnas summo pontifici, alteras Imperatori, tertias verò Patriarchæ dedere. Quas cùm summus pontifex vidisset, magno gaudio affectus, cõuocatis extraordinariè tam Græcis quam Latinis pontificibus omnibus, Imperatore tantùm & patriarcha absentibus, literas ipsas Græco Latinoque sermone recitari iussit. Quibus quidem perlectis, omnes amplexati, ac inter se obosculati fuere. Tum summus pontifex, Creten. archiepiscopum, & Coronen. episcopum, ac (nescio quem) Thomam doctorem ad imperatorem misit, vt ei pacem eiusmodi non mediocri omnium gaudio confectam esse, nunciarent.

¶ Sequenti verò die Græci à summo pontifice requisiti, vt de suis præsulibus quosdã ad eum mitterẽt, Rhutenum & Bessarionem & Trapezunden. ac Mitylenen. ad ipsum miserũt. quibus ita loquutus fuit:

PAPA. Nos spiritus sancti gratia coniuncti sumus, ac in pręcipua quæstione, de qua vehementer ambigebamus, ita conuenimus, vt nil ampliùs de ea dicere debeamus. Porrò autem operæprecium est, vt & de purgatorio igne, & de summi põtificis principatu, & de azymo & fermentato pane, de diuina denique panis transmutatione agamus, vt omni ex parte coniunctio nostra sit absoluta, ita vt nulla inter nos controuersia in posterum relinquatur.

Græci. ¶ Cui summo Pontifici statim hi pręsules responderũt: Nos, pater sanctissime, nullam ad hæc respondendi facultatem habemus, tamen ex nobis ipsis proferimus iustorum animas perfectam laureolam in cęlo iam cõsequutas esse, ac impiorum perpetuas pęnas luere, medias verò in Purgatorio esse: quod quidem siue ignis, siue obscuritas, siue turbo, siue id genus aliud sit, non referre. Summum verò pontificem priuilegia sua meritò habere debere, quæ ante nostrum dissidium habuisset. Nam de pane, siue azymus, siue fermentatus fuerit, Græci non curant, dummodò ex tritico constet, & sacerdos, qui Christi sacratissimum corpus conficit, legitimis sit sacris initiatus, & vbi Missa celebratur, sacer locus sit. De panis autem transmutatione Latinis quærentibus, cur Gręci post hęc Dominica verba, Accipite & manducate: ac infrà, Bibite ex hoc omnes, quibus profectò verbis sacramentum cõfici creditur: hac etiã vtuntur oratione: Et fac panem quidem hũc, honorabile corpus Christi tui: quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo spiritu transmutante: Responderunt, se firmiter credere, verbis illis Dominicis sacramentum fieri, sed quẽadmodùm Latini, confecto sacramento, hac solẽt vti oratione: Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, ita quoque Græcos illa verba proferre solere, vt sanctissimum Christi corpus & sanguis, peccatorum nostrorum remissioni ac nostris animabus saluti fiat.

¶ Quibus quidem quatuor quæstionibus dissolutis, summus pontifex petijt, vt de diuina panis transmutatione, quæ quidẽ quarta quæstio fuit, in synodo ageretur. PAPA

Græci. ¶ At Græci dixerunt, se sine totius Orientalis Ecclesiæ authoritate quæstionem aliam tractare non posse, cùm pro illa tantùm de Spiritussancti processione synodus conuocata fuerit, se tamen velle Imperatori referre.

Mors subita patriarchæ. ¶ Dum autem hæc agerentur, inclinante iam die, increbuit, patriarchã nostrum mortem subitam obijsse. Accurrimus, ac ipsum mortuum vidimus. Et nobis causam tam subitæ mortis quęrentibus, eius famuli responderunt, ipsum postquàm cœnasset, in penetrale domus scribendi causa (vt sui moris erat) intrasse: dum verò scriberet, tremore ac animi languore affectũ, statim occubuisse. Cupientes autem ipsi videre, quidnam tum literis mandaret, has literas iamiam scriptas offendimus.

Literę patriarchæ. ¶ Ioseph miseratione diuina Cõstantinopolis & nouę Romę archiepiscopus, ac ęcumenicus Patriarcha.

¶ Quoniam ad extremum vitę meę perueni, idcirco pro meo munere dilectis filijs benignitate Dei meam sentẽtiam his literis palam facio. Nam quę Domini Iesu Christi catholica & Apostolica Ecclesia Romę veteris sentiat ac celebret, omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimùm acquiesco. Beatissimum autem patrum patrem, ac summum pontificem, Romęque veteris Papam, Domini nostri Iesu Christi vicarium esse concedere, atque animarum Purgatorium esse non inficior.

Eugenij 4. & successorum eius primatus haud paruum testimonium.

Datum Florentiæ die octaua mensis Iunij, millesimo quadringentesimo trigesimonono.

¶ Mane

¶Mane autem magna cardinalium & pōtificum Florentinorumque pompa, ipsum in sanctæ Marię nouæ templo, sepulchro cōdidimus.

¶Postridiè verò summus pontifex, conuocatis ad se Rhuteno & Nicęno ac Mitylenēn. sic fuit loquutus:

PAPA ¶Magno animi dolore afficimur, tum ob vestri patriarchæ mortem, tum etiam ipsius nostræ coniunctionis causa, de qua ipse benè sentire, ac in eam vehementer incumbere (id quod ipsi planè non agitis) videbatur. Operæprecium autem est, quandoquidem præcipuam illam, & ad fidem quàm maximè pertinentem quæstionem conclusimus, vt de his etiam alijs quęstiunculis per sessiones agamus, vt nostra coniunctio firma, stabilis, & absque aliqua controuersia in posterum sit, videlicet de azymo & fermentato pane, de Purgatorio, de summi pontificis potestate, necnon de diuina panis transmutatione, an denique Græci particulam ipsam, Ex Filioqve, symbolo debeant addere.

Græci. ¶Quæ cùm ipsi pontifices intellexissent, ad quatuor ipsas primas quæstiunculas, vt pridiè, responderunt: ad vltimam verò dixerunt ita: Nos, pater sanctissime, illud Ex Filioqve, verum esse concedimus, ac ipsum in Occidentali ecclesia celebrandum permittimus, quandoquidem nobis constitit, vrgente necessitate ad declarandum diuinum symbolum à vobis additum fuisse, cùm non diuersam fidem significet, necnon vtraque symbola vnum esse: ipsam tamen particulam symbolo nostro apponere nolumus, sed hac conditione vobiscum coniungimur.

¶Hæc Græci, nolentes tamen consentiēte Imperatore, vt de alia quæstione præter illam de Spiritussancti processione, in vnionis literis vlla mentio fieret: contendente verò summo pōtifice, vt etiam de reliquis ageretur, excepta illa de panis transmutatione, vt perfectissima fieret vnio: cùm prætertim Ferrariæ de Purgatorio benè fuerit dictum: post plurimam inter Latinos & Græcos contentionem Imperator iussit Latinis, vt dicerent, quidnam de summi pontificis potestate, necnon de azymo & fermētato pane sentirent, Tum summi pontificis iussu Ioannes ille, ac (nescio quis) frater Ambrosius in Gręcorum cōuentu multa de quęstionibus ipsis verba fecerunt. Post autem aliquot dies frequenti Græcorum conuentu, in domo Imperatoris Latinis absentibus facto, post plurimam inter Græcos disputationem lectis Græcorum doctorum de summi pontificis potestate sententijs, definitum fuit, non solùm Romanam Ecclesiám de Spiritussancti processione piè sentire, verumetiam ipsi necessitate vrgente, iure suo particulam illam, ex filioque, symbolo apponere licuisse: necnon Romanum pōtificem primatum in vniuersum orbem tenere, beatique Petri principis Apostolorum successorem ac verū vicarium, & totius Ecclesiæ caput, ac omnium Christianorum patrē & doctorē esse: ipsiq; ad pascendam, regendam, & gubernandam vniuersam Ecclesiam, plenam à Domino nostro Iesu Christo potestatem fuisse traditam. Præterea Purgatorium esse: & siue in azymo siue in fermentato pane sacramētum fieret, minimè referre. Quæ cùm Latinis mirū in modum placuissent, sex præstantissimi viri vtraque ex parte selecti fuere: qui consultis cæteris patribus, sanctæ coniunctionis literas componerent atque conscriberent.

Romani pontificis potestas.

Sententia de purgatorio, & de azymo & fermētato.

Dum autē hæc agerētur, serenissimus Imperator Heracleēn. & Ephesium, & Rhutenum ac Nicęnum ad se conuocari iussit, eo scilicet animo, vt Ephesium hortaretur, vt is etiam in cæterorum patrum sententiam iret, & cum Latinis coniungeretur. At ille ne verbum quidem voluit audire. Duodecim autem illi selecti, in componendis literis ipsis in hoc discordes fuerunt. Nam Græci volebant, vt vel de summi pōtificis nomine nulla prorsus in eis mentio fieret: vel hæc verba in eisdem literis scriberentur, consentiente ad infrascripta Imperatore, necnon patriarcharum loca tenentibus, & cæteris Orientalem Ecclesiam repræsentantibus. Quibus quidem Gręcis summus pontifex in hoc etiā humanissimè satisfecit, vt de Imperatore ac patriarchis, vt vellent, fieret mentio. Demum duodecim illi doctores concordes literas conscripserunt, quas cùm summus pontifex & Imperator accuratè vidissent, iusserunt, vt Græcis & Latinis literis in vno eodemque folio describerentur, ita vt à parte dextera Latinè cùm Occidentalium patrum subscriptionibus, ac summi pontificis sigillo, ab altera verò parte Græcè cum Græcorum item subscriptionibus, necnon ipsius Imperatoris sigillo scriptæ essent. Quibus quidem omnibus ritè diligenterque peractis, communi partium ambarum consensu, summus pontifex Imperatore præsente, omnibusque tam Græcis quàm Latinis præsulibus vestibus sacris indutis, in templo sanctæ Mariæ liberatæ, die Lunæ sexta mensis Iulij Missā solenniter celebrauit. Qua quidem celebrata, ipsæ eædem literæ à Iuliano Cæsarino sanctæ Sabinæ Cardinali Latinè, à Bessarione verò Græcè, Dei gratia lectę, promulgatęque fuere in hac forma.

Marcus obsti[...]

¶ Sanctæ vnionis literæ.

Evgenius episcopus seruus seruorū Dei, ad perpetuā rei memoriam, consentiente ad infrascripta charissimo filio nostro Ioanne Palęologo Romeorum Imperatore illustri, & loca tenentibus venerabilium fratrum nostrorum patriarcharum, & cęteris Orientalem Ecclesiam repręsentantibus.

Lætentur cęli & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem

Orientalemque diuidebat Ecclesiam, & pax atque concordia redijt, illo angulari lapide Christo, qui fecit vtraque vnum, vinculo fortissimo charitatis & pacis, vnumque iungente parietem, & perpetuæ vnitatis fœdere copulante ac continente, postque longam mœroris nebulam & dissidij diuturni atram ingratamque caliginem, serenum omnibus vnionis optatæ iubar illuxit. Gaudeat & mater Ecclesia, quæ filios suos hactenùs inuicé dissidentes, iam videt in vnitatem pacemque rediJsse: & quæ anteà in eorum separatione amarissimè flebat, ex ipsorũ modò mira concordia cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat. Cuncti gratulentur fideles vbique per orbem, & qui Christiano cẽsentur nomine, matri catholicæ Ecclesię collætentur. Eccè enim Occidentales Orientalesque patres, post longissimum dissensionis atque discordię tempus, se maris ac terrę periculis exponẽtes, omnibusque superatis laboribus, ad hoc sacrum œcumenicum Concilium desiderio sacratissimæ vnionis & antiquæ charitatis reintegrandæ gratia, lęti alacresque conuenerunt, & intentione sua nequaquàm frustrati sunt. Post lõgam enim laboriosamque indaginẽ, tandem Spiritussancti clementia, ipsam optatissimam sanctissimamque vnionẽ consecuti sunt. Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficijs gratias referre sufficiat? Quis autem diuinæ miserationis diuitias non obstupescat? cuiúsve ferreum pectus tanta supernę pietatis magnitudo nõ molliat? Sunt ista prorsus diuina opera, non humanæ fragilitatis inuẽta, atq; ideo eximia cum veneratione suscipienda, & diuinis laudibus prosequenda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Christæ fons misericordiarum, qui tantum boni sponsæ tuę catholicæ Ecclesiæ contulisti, atque in generatione nostra tuę pietatis miracula demõstrasti, vt enarrarẽt omnes mirabilia tua. Magnũ siquidem diuinumque munus nobis Deus largitus est, oculisque nostris vidimus, quod ante nos multi, cùm valdè cupierint, adspicere nequiuerint. Cõuenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta œcumenica synodo, magno studio inuicèm vsi sunt, vt inter alia, etiã articulus ille de diuina Spiritussãcti processione summa cum diligẽtia & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis verò testimonijs ex diuinis scripturis, plurimisq; authoritatibus sanctorum doctorum Oriẽtaliũ & Occidentalium, aliquibus quidem ex patre & filio, quibusdã verò ex patre per filium procedere dicẽtibus Spiritumsanctum & ad eandem intelligentiam adspicientibus omnibus sub diuersis vocabulis, Græci quidem asseruerunt, quòd id, quod dicunt Spiritumsanctum ex patre procedere, non hac mente proferrent, vt excludãt filiũ, sed quia eis videbatur (vt aiunt) Latinos asserere Spiritumsanctum ex patre filioque procedere, tãquàm ex duobus principijs & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt à dicendo quòd Spiritussanctus ex patre procedat & filio. Latini verò affirmauerunt, non se hac mẽte dicere Spiritumsanctum ex filioque procedere, vt excludant patrem, quin sit fons ac principiũ totius Deitatis, filij scilicet & Spiritussancti, aut quòd id, quòd Spiritussanctus procedit ex filio, filius à patre nõ habeat, siue quòd duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed vt vnum tantùm asserant esse principium, vnicamq; spirationem Spiritussancti, prout hactenùs asseruerũt: & cùm ex his omnibus vnus & idem eliciatur veritatis sensus, tãdem in infrascriptam sanctam Deo amabilem eodem sensu, eademq; mente vnionem, vnanimiter concordârunt & consenserunt. In nomine igitur sanctæ Trinitatis, patris & filij & spiritus sancti, hoc sacro vniuersali approbante Florentino Cõcilio diffinimus, vt hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicq; omnes profiteantur, quia Spiritussanctus ex patre & filio æternaliter est, & essentiam suã, suumque esse subsistens habet ex patre simul & filio, & ex vtroque æternaliter tanquàm ab vno principio & vnica spiratione procedit, declarantes quòd id, quòd sancti doctores & patres dicunt, ex patre per filiũ procedere Spiritumsanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc significetur, filium quoque esse secundum Græcos quidẽ causam, secundum Latinos verò principium subsistentiæ spiritussancti, sicut & patrem. Et quoniam omnia, quæ patris sunt, ipse pater vnigenito filio suo gignendo dedit, præter esse patrem, hoc ipsum quòd Spiritussãctus procedit ex filio, ipse filius à patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus est. Diffinimus insupèr explicationem verborũ illorũ FILIOQVE, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter symbolo fuisse appositum. Item, in azymo siue fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, vnumquenque scilicet iuxta suæ ecclesiæ siue Occidentalis siue Orientalis consuetudinem. Item, si verè pœnitẽtes in Dei charitate decesserint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari, & vt à pęnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorum suffragia, Missarũ scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta: illorumq; animas, qui post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdẽ exutæ corporibus, (prout superiùs

Decreta Synodi Florẽtinę.

Materia de azymo & fermẽtato pane.

De Purgatorio.

periùs dictum eſt) ſunt purgatæ, in cœlum mox recipi,& intueri clarè ipſum Deum trinum & vnum, ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectiùs: illorum autem animas,qui in actuali mortali peccato,vel ſolo originali decedunt,mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Item, diffinimus ſanctam Apoſtolicam ſedem & Romanum pontificem,in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiusque Eccleſiæ caput,& omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere,& ipſi in beato Petro paſcendi,regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiā à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis œcumenicorum Conciliorum,& in ſacris canonibus continetur. Renouantes inſupèr ordinem traditum in canonibus, cæterorum venerabilium patriarcharum,vt patriarcha Conſtantinopolitanus ſecundus ſit poſt ſanctiſſimum Romanum pontificem,tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hieroſolymitanus, ſaluis videlicet priuilegijs omnibus & iuribus eorum. Datum Florentiæ in ſeſſione publica ſynodali, ſolēniter in eccleſia maiori celebrata, anno incarnationis Dominicæ 1539. pridie Nonas Iulij,pontificatus noſtri anno 9.

Deprimatu ſummi pont.

¶ SVBSCRIPTIONES IMPERATORIS ac Orientalium patrum, qui in ſynodo aderant.

Ego Ioannes Palæologus,fidelis in Chriſto rex & Imperator Romeorum, ſubſcripſi.

Ego Antonius humilis metropolita Heracleeñ,& * conſiliarius Edellenorum,totius Thraciæ & Macedoniæ pontifex, & Philothei ſanctiſſimi patriarchæ,& ſedis Apoſtolicæ Alexandrinæ locum tenens, ſubſcripſi.

* præſidēs Ypertinarū, & primus toti⁹ Macedoniæ

Ego Gregorius * Protoſingelus confeſſor ſpiritualis, ac ſedis Apoſtolicæ Alexandriæ & eius domini Patriarchæ locum tenens, ſubſcripſi.

*Protoſyncellus

Ego Iſidorus metropolita * Syriæ & totius Rhoſi, ac domini Dorothei Patriarchæ Antiocheni, & eius ſedis Apoſtolicæ locum tenens,ſubſcripſi.

* Gebieñ. ac totius Ruſſiæ

Ego Doſitheus humilis metropolita Mopſueſtiæ,& * Ioachini ſanctiſſimi Patriarchæ Hieroſolymitani, ac eius Apoſtolicæ ſedis locum tenens,ſubſcripſi.

* Ioachimi

Ego Metrophanes humilis metropolita Cyzici, ac locum tenens Ancyrenſis, ſubſcripſi.

Ego Dorotheus humilis metropolita Trapezundeñ.ac locum tenens Cæſareenſis antiſtitis, ſubſcripſi.

Ego Beſſarion diuina miſeratione Archiepiſcopus Nicænus,ac locum tenens Sardenſis præſulis,ſubſcripſi.

Ego Macarius humilis metropolita Nicomediæ,ſubſcripſi.

Ego Ignatius humilis metropolita Toronæ, ac locum tenens * Nicomedieñ. antiſtitis,me ſubſcripſi.

*Nemeeñ

Ego Dorotheus humilis metropolita Mitylenеñ.ac locum tenens Sidenſis pontificis, me ſubſcripſi.

Ego Damianus humilis metropolita Moldoblachienſis, ac locum tenens Sebaſtienſis præſulis, ſubſcripſi.

Ego Ioſeph humilis metropolita Amaſienſis, ſubſcripſi.

Ego * Nathanael humilis metropolita * Coloſſenſis ac inſularum Cycladum, ſubſcripſi.

* Bathanoel * Rhodi

Ego Caliſtus humilis metropolita Driſtēſis, ſubſcripſi.

Ego Gennadius humilis metropolita Gānenſis, ſubſcripſi.

Ego Mathæus humilis metropolita Melitenenſis,ſubſcripſi.

Ego Doſitheus humilis metropolita Dramenſis, ſubſcripſi.

Ego Sophronius humilis metropolita Anchialenſis,ſubſcripſi.

Ego Beſſarion Archiepiſcopus Nicenus, mandato ac nomine Emmanuelis diaconi ac magni * ſachelarij, Chryſocuchi vulgò nuncupati,qui eadem nobiſcum ſentit, ſubſcripſi.

*ſacellarij

Ego Theodorus Zanthopulus, diaconus & magnus * ſacriſta,ſubſcripſi.

* ſcenophylax

Ego Michael Balſamorum Archidiaconus,& magnus bibliothecarius, ſubſcripſi.

Ego Silueſter Syropulus,diaconus * Eccleſiarches,ac iuris ſeruator,ſubſcripſi.

* magnus eccleſiarch⁹ & Dicєophylax

Ego Gregorius prædictus diaconus Cappadocus, ſubſcripſi.

Ego Conſtantinus Archipresbyter, ac locum tenens Moldoblachienſis præſulis,ſubſcripſi.

* Ego Eccleſiarches venerandæ manſionis,& ſanctæ Baſilicæ Magnæ lauræ montis Sancti, ac ipſius manſionis locum tenens, ſubſcripſi.

* Moyſes

Ego Athanaſius olim abbas * Circunſpectæ,ſubſcripſi.

*monaſterij Circūſpecti,

Ego Gerontius abbas ſanctæ manſionis Omnipotentis,ſubſcripſi.

Ego Germanus olim abbas ſancti Blaſij, ſubſcripſi.

Ego Pachumius confeſſor ac abbas ſancti Pauli, ſubſcripſi.

¶ Subſcriptiones Latinorum patrum.

Egó Antonius Epiſcopus Oſtieñ. Cardinalis Bononieñ. ſupradictas diffinitiones veras & Catholicas eſſe affirmo, & illis me ſubſcripſi

Ego

Ego Berranda Episcopus Portueñ. Card. Placentinus, me subscripsi.

Ego Nicolaus tituli sanctæ Crucis presbyter Cardina. me subscripsi.

Ego Franciscus tituli sancti Clementis presbyter Card. me subscripsi.

Ego * Verigloriotus tituli sancti Marci presbyter Card. me subscripsi. * Angelotus

Ego Iulianus tituli sanctę Sabinæ presbyter Card. me subscripsi.

Ego Prosper sancti Georgij ad velum aureum diaconus Card. me subscripsi.

Ego Dominicus sanctæ Mariæ in via lata diaconus Card. me subscripsi.

Ego * Basilius Patriarcha Hierosolymitanus, me subscripsi. * Blasius

Ego Marcus Patriarcha Gradeñ. me subscripsi.

Ego Ioannes Episcopus Morineñ. illustrissimi domini Ducis Burgundiæ & Brabantiæ orator, me subscripsi.

Ego Ioannes Episcopus Niuerneñ. eiusdem domini ducis orator, me subscripsi.

Ego Bartholomæus Spalateñ. me subscripsi.

Ego Fantinus Archiepiscopus Creteñ. me subscripsi.

Ego Iulianus Archiepiscopus Pisanus, me subscripsi.

Ego Andreas Archiepiscopus Colosseñ. me subscripsi.

Ego Nicolaus Archiepiscopus Capuanus, me subscripsi.

Ego Ludouicus Archiepiscopus Florentinus, me subscripsi.

Ego Latinus de Vrsinis, Archiepiscopus Troianus, me subscripsi.

Ego Benedictus Archiepiscopus * Consanus, me subscripsi. * Cōstan*

Ego Iacobus Episcopus Adrieñ. me subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Paduanus, me subscripsi.

Ego Daniel Episcopus Concordiensis, me subscripsi.

Ego Antonius Portugalensis Episcopus, me subscripsi.

Ego Bartholomæus Episcopus Valuensis, me subscripsi.

Ego Thomas Episcopus Farensis, me subscripsi.

Ego Christophorus Episcopus Ariminēsis, me subscripsi.

Ego * Amicus Episcopus Aquilensis, me subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Digniensis, me subscripsi.

Ego Ioannes Episcopus Ferrarieñ. me subscripsi.

Ego Valentinus Episcopus Ortands, me subscripsi.

Ego Ioānes Episcopus Arbensis, me subscripsi.

Ego Bernotius Episcopus * Esculanus, me subscripsi. * Præsulanus

Ego Carolus Senensis Episcopus, me subscripsi.

Ego Andreas Episcopus Megarensis, me subscripsi.

Ego Carolus Episcopus olim Mutinensis, me subscripsi.

Ego Nicolaus Episcopus Tyburtinus, me subscripsi.

Ego * Antonius Episcopus Grasseñ. me subscripsi. * Anthol*

Ego Angelus Episcopus Bareñ. me subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Ansareñ. me subscripsi.

Ego Matthæus Episcopus Zapatensis, me subscripsi.

Ego Angelus de Grassis Episcopus Arianeñ. me subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Messanus, me subscripsi.

Ego Petrus Episcopus Caualliceñ. me subscripsi.

Ego Antonius Episcopus Cæsenateñ. me subscripsi.

Ego Donatus Episcopus Pistorieñ. me subscripsi.

Ego Scipio Episcopus Mutineñ. me subscripsi.

Ego Christophorus Episcopus Cortoneñ. me subscripsi.

Ego Andreas Episcopus Conseraneñ. me subscripsi.

Ego Alexius Episcopus Clusinus, me subscripsi.

Ego Garsias Episcopus Tudeñ. me subscripsi.

Ego Gregorius Episcopus Granatensis, me subscripsi.

Ego Aimericus Episcopus Montis regalis, me subscripsi.

Ego Baptista electus & confirmatus Teatinus, me subscripsi.

Ego Nicolaus Tricaricensis, me subscripsi.

Ego Ioannes electus, & confirmatus Aganensis, me subscripsi.

Ego Guilielmus electus & confirmatus Leonensis, me subscripsi.

Ego Andreas Episcopus * Roffensis, me subscripsi. * Rossanensis

Ego Matthæus Episcopus Cortoniensis, me subscripsi.

Ego Iulianus electus & confirmatus Citaridensis, me subscripsi.

Ego Ioannes Episcopus Canapensis, me subscripsi.

Ego Thadæus Episcopus * Acestiateñ. me subscripsi. * Acesarteñ.

Ego Petrus Archidiaconus Trecensis, ambasiator Illustrissimi Ducis Burgundiæ & Brabantiæ, me subscripsi.

Ego

Ego Zanonus Epiſcopus Baiocenſis, me ſubſcripſi.

Ego Laurẽtius Epiſcopus Acherontinus, me ſubſcripſi.

Ego Ludouicus Epiſcopus Teruiſinus, me ſubſcripſi.

Ego Ioannes de Mella electus & confirmatus Legionenſis, me ſubſcripſi.

Ego Guilielmus electus & confirmatus Andegauenſis, me ſubſcripſi.

Ego Ambroſius generalis ordinis Camaldulentium, me ſubſcripſi.

Ego frater Guilielmus generalis Minorum, me ſubſcripſi.

Ego Girardus frater generalis Auguſtinẽſium, me ſubſcripſi.

Ego Placidus generalis Vallis Vmbroſæ, me ſubſcripſi.

Ego Comerius abbas Florentinus, me ſubſcripſi.

Ego Ioannes de Vrſinis abbas * Forſenſis, me ſubſcripſi. * Fatiſcenſis

Ego Antonius abbas ſancti Capraſij, me ſubſcripſi.

Ego Franciſcus abbas ſancti Leonardi, me ſubſcripſi.

Ego Fredericus abbas de Borto, me ſubſcripſi.

Ego Georgius abbas Deſerenſis, me ſubſcripſi.

Ego Antonius abbas de Alphyllo, me ſubſcripſi.

Ego Bartholomæus abbas Campaſilonis, me ſubſcripſi.

Ego Sepulchrus abbas vrbis, me ſubſcripſi.

Ego Angelus abbas de * Seyto, me ſubſcripſi. * Sexto

Ego Paſchaſius abbas ſancti ſepulchri, me ſubſcripſi.

Ego Benedictus abbas de Coner, me ſubſcripſi.

Ego Iacobus abbas ſancti Salmi, me ſubſcripſi.

Ego Aloyſius abbas ſancti Pauli, me ſubſcripſi.

Ego Ioannes abbas de Tyro, me ſubſcripſi.

Ego Daniel abbas de Tarralino, me ſubſcripſi.

Ego Benedictus abbas ſancti Pancratij, me ſubſcripſi.

Ego Franciſcus abbas Sanctæ Mariæ de * Pariano, me ſubſcripſi. * Pancriano

Ego Ioannes * Gratianus abbas de * Rupolis, me ſubſcripſi. * Ginanát.

Ego Angelus abbas S. Mariæ de Piſtorio, me ſubſcripſi.

Ego Nicolaus abbas ſancti Modeſti * Receñ. me ſubſcripſi.

Ego Iacobus ſancti * Saluacis de Frame abbas, me ſubſcripſi. * Saluatoris de Fenzor

Ego Bertacius abbas Montis plani Piſtorieñ. * me ſubſcripſi. * diœceſis,

Ego Petrus abbas S. Felicis de Florentia, me ſubſcripſi.

Ego Nicolaus abbas S. Mariæ de Diciano, me ſubſcripſi.

Ego Bartholomæus abbas de Vibona, me ſubſcripſi.

Ego Laurentius abbas * de Culoros, me ſubſcripſi. * de Culres

Ego Fredericus abbas S. Pantaleonis, me ſubſcripſi.

Ego Lucas abbas Stuant. in Alpibus, me ſubſcripſi.

Ego Lucas abbas Facundus, me ſubſcripſi.

Ego Iacobus abbas monaſterij S. Petri de Maſſa, me ſubſcripſi.

Ego Franciſcus abbas ſanctorum martyrum Cordubieñ. me ſubſcripſi.

Ego Guilielmus abbas S. Saluatoris Burdegaleñ. me ſubſcripſi.

*Ego Georgius abbas S. Petri de Eugubio, me ſubſcripſi.

Ego Antonius abbas ſanctorum Saluatoris & Vigilij de Stum, me ſubſcripſi.

Ego Gabriel abbas ſancti Iacobi de Pontada, me ſubſcripſi.

Ego Bernardus abbas S. Mariæ de Marona, me ſubſcripſi.

Ego Hieronymus abbas Sanctæ Gundæ, me ſubſcripſi.

Ego Dionyſius abbas S. Mariæ de Sandiſagieñ. me ſubſcripſi.

Ego Maphæus abbas ſancti * Firmidæ de Verona, me ſubſcripſi.

Ego Timotheus abbas ſancti Andreæ de Mantua, me ſubſcripſi.

¶ Nemo autem mirari debet, cur plures patrum ſubſcriptiones non ſint. nam vltima ſeſſione celebrata, multi priuſquàm huiuſmodi ſubſcriptio fieret, diſceſſerunt: cùm præſertim mos in Concilijs minimè fuerit, vt in prioratus ordine conſtituti, vel fratres magiſtri, vel iuriſperiti, in decretis ipſorum Conciliorum ſubſcriberent.

¶ Quibus quidem literis Græcè Latineq́; (vt ſuprà dictum eſt) recitatis, genu ſimul & dexteram ſummi pontificis, necnon Græci cum Latinis inter ſe, ſumma lætitia oſculati ſunt.

Poſt autem dies aliquot pontifex ſummus; conuocatis Græcis, ab eis quæſiuit, cur partem ſacratiſſimi panis in calice cum ſacratiſſimo ſanguine miſceant. Et in magna exodo, quando videlicet panis in patena, & vinum in calice de vno in aliud altare vidente populo fertur à ſacerdote, capita ſua reuerenter inclinent, cùm panis ipſe vinumq́ue nondum ſint conſecrati: Et aquam feruentem, non autem frigidam, in calicem fundant: Et cur ante conſecrationem his

verbis

Ioan. 19.f verbis vtantur, Vnus autem de militibus lancea latus eius aperuit, & statim sanguis & aqua exiuit. Et paulopòst, Eccè stella venit, & stetit super pueri caput. Et cur presbyteri, non autem pontifices, sacro chrismate vtantur, cùm soli pontifices eo vti deberent. Et mortuos vngant oleo. Et neque pontifices, neque presbyteri celebraturi,
Matt. 26.c peccata sua confiteri soleant. Et post hæc
Mar. 14.c Dominica verba, Accipite & manducate,
Luc. 22.b hoc est enim corpus meum, & reliqua, quibus proculdubiò sacratissimi CHRISTI corpus & sanguis conficitur, his quoque verbis vtantur: Et fac quidem panem hunc, honorabile corpus CHRISTI tui: quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem CHRISTI tui, ea sancto tuo spiritu transmutante: Amen, Amen, Amen.
Matt. 19.a Et cur matrimonia separent, cùm Domi-
Mar. 10.a nus noster præceperit, eos disiungendos non esse, quos DEVS coniunxerit. Cur denique suum Patriarcham ibidèm non eligant, sed absque eo discedere patiantur. Quas quidem quæstiunculas præsul Mitylenen. dissoluisse facilè visus est, vltimis duabus exceptis, in quibus cum summo pontifici neutiquam satisfecerit, summus pontifex Imperatorem rogauit, vt doctiores de pontificibus suis ad ipsum mitteret, quippe qui duas ipsas ambiguitates meliùs explicare scirent. Imperator autem nolens de talibus quæstionibus agere, indoctiores ad summum pontificem misit, à quibus cùm eadem ipse summus pontifex repetijsset, hi responderunt se nullam habere ad ea respondendi facultatem, Imperatori tamen ipsa omnia relaturos. Porrò autem ad diem decimumquartum mẽsis eiusdem, pontifex summus Græcis præsulibus
PAPA. ad se conuocatis, hæc verba fecit.] Cùm fratres Dei gratia coniuncti simus, eademque gratia caput ego vestrorum membrorum existam, propterea que conueniat, vt quæ ad nostram piam religionem atque Ecclesiam pertineant, ea vobis patefaciam, ac vos ad ipsa seruanda exhorter: idcirco vos, & fratres nostros, & ecclesiarum rectores scire velim, quemadmodùm à Romana Ecclesia mirum in modum accusemini, quòd matrimonia separetis, quodque præsul Ephesius rationem non reddat, cur nostræ communi sententiæ neutiquam acquiescens, à nobis disiungatur, atque dissideat. ac si sapientissimus omnium esset. Nam de Patriarcha vestro videtur nobis magìs operæprecium esse, vt hìc à vobis, præsentibus nobis de more vestro eligatur, quandoquidem Ecclesia vestra Patriarcha indiget, ex qua quidem electione non aurum, non argentum, non den ique rem aliam lucrari cupimus, cùm ipsi parati simus, vt vobis pecunias (si opus fuerit) liberaliter erogemus, ac Patriarcham quem suffeceritis, confirmemus: & quem ipsi nostri dissidij tempore elegerimus, altero per vos suffecto, statim deponamus, ita vt in posterum vnicus patriarcha Constantinopolitanus omnia sua priuilegia tenens existat, quandoquidem ECCLESIAM vestram multis bonis afficere volumus. Hìc vester Imperator adest, & œcumenica synodus est, cui summus pontifex præest, hic Orientales digniores que præsules adsunt, ex quibus Patriarcham vestrum sine vllo impedimento (vt par est) potestis eligere. Nam inconueniens ac indecens est, vt hinc absque capite discedatis: fierique iure non potest, vt nisi Patriarcham vestrum hìc eligeretis, electum à *nobis in posterum deponamus. Hæc summus pontifex. [Græci autem respon- Græci.
derunt, se non sine legitima causa matrimonia separare, ac præsulem Ephesium causam suam dicturum esse. Patriarcham verò nostrum extra Constantinopolim nostro iure neutiquam eligi posse, cùm Græcis semper mos fuerit, in sua ecclesia Patriarcham sufficere, simulque consecrare, quarum quidem cæremoniarum & consuetudinis Imperator noster non inscius, nequaquam nobis permittet, vt hìc electionem huiusmodi faciamus. Quæ cùm summus pontifex PAPA.
ægrè audiuisset, se verbis humanissimis excusauit, & ipsos dimisit. Die autem vigesimoprimo selecti omnes Imperatoris in domo congregati, quinque vnionis eiusmodi literas patrum omnium subscriptionibus, summique pontificis ac Imperatoris sigillis munitas, Græcè Latineque exscripsere, quarum vnas Latinis, alteras Græcis, tres verò alias trium Patriarcharum legatis dedere. Quo quidem pacto finis octaui Generalis Concilij factus est. Dum autem hæc gerebantur, Armeniorum Patriarchæ legati, viri sanè virtute plurima præditi, ad synodum ipsam venerunt, & summum pontificem venerati fuerunt, necnon Imperatorem salutauerunt, dicentes se suamque Ecclesiam cum Catholica coniungi, ac ipsum synodi decretum piè seruare velle, qui quidem benignissimè suscepti vehementissimeque laudati, ac magno honore affecti, vnà cum Græcis Florentia discesserunt.

¶ Finis Generalis octauæ synodi Florentinæ.

¶MAGNI

¶ MAGNI BASILII CONTRA EVNOMIVM, De Spiritusancto liber Tertius, interprete Georgio Trapezuntio Cretensi.

VIX tandem blasphemijs in vnigenitum saturatus, ad Spiritum sanctum transijt, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiam dixit, sic scribens: Cùm verò hæc nobis de vnigenito sufficiant, reliquum est, vt de paracleto quoq; dicamus: nec opiniones non exquisitas multorum sequemur, sed sanctorum in omnibus doctrinam conseruabimus, à quibus cùm dignitate ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoque natura esse credidimus. Quòd igitur non putat, oportere in simplici ac syncera fide multorũ permanere, sed artificiosis quibusdam ac cauillatorijs rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commutare, satis verbis suis ostendit. cùm enim contemnat opinionem multorum, qua Spiritũ sanctum glorificant, sanctorum simulat conseruare doctrinam, & tacet eos, qui sibi ipsam tradiderunt, nunc etiam ea ipsa faciens, quæ, cùm de vnigenito haberet orationem, facere demonstratus est. Deinde ait, à sanctis didicisse, ordine ac dignitate tertium esse spiritum, à se autẽ ipso credidisse, natura quoq; tertiũ esse: qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, nõ potest dicere. Fuitne vnquàm homo sic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoq; ipsum tertium esse? dignitate nanq; ipsum secundum à filio, cũ ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec à dictis possibile est consequenter ratiocinari. Nam quemadmodùm filius ordine quidem à patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo atq; causa essendi, pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deũ patrem, natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroq; vna est Deitas: ita videlicet & Spiritussanctus, etsi dignitate & ordine secundus à filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ, indè cõsequetur. Quod indè patet: angeli omnes vt appellationis vnius, sic eiusdem etiam sunt naturę inter se: attamen alij ipsorum gentibus præpositi sunt, alij verò fidelium singulos consequuntur: quanto autem gens vni viro præponenda est, tanto maiorem necesse est angeli, qui gentis principatum habeat, esse dignitatem dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est. Quòd verò singulis fidelium adest Angelus, vt pædagogus quidam & pastor ad vitam dirigendam, nemo contradicet, qui verborum Domini recordatur, dicentis: Ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quoniam Angeli eorũ in cęlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Et Psalmista dicit: Immittet angelos in circuitu timentium eum. &, Angelus, qui eruit me à iuuentute mea. & quæcunq; talia. Quòd verò rursus sunt quidam Angeli vniuersarum gentium pręposĭti, Moses nos per canticum docuit: Quando diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorũ iuxta numerum Angelorum suorum. Et sapiens Daniel in visione Angeli audiuit eum dicentem, ꝙ princeps regni Persarum restitit mihi 21. diebus, & eccè Michael vnus de principibus primis, venit in adiutoriũ meũ, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Et post pauca idem dicit: Et princeps Græcorũ veniebat. Verumetiam princeps exercitus, Imperator copiarum Domini dicitur, qui Iesu Naue in Iordane manifestatus est. Et rursus legiones quædam Angelorum dicuntur, Domino discipulis dicente: An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquàm duodecim legiones Angelorum? Princeps igitur exercitus Angelorum, qui in legionibus ordinati sunt, palàm, quòd aliorũ princeps est. quorsum hæc oratio? ꝙ non omnino si quid ordine ac dignitate secundum aut tertium est, id & naturam alteram habet. nam quemadmodùm Angelorũ alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quędam diuersitas, in natura verò communitas est: (etenim stella stellæ præstat in gloria, & natura stellarum omnium vna: & mansiones multę apud patrem, id est, dignitatum diuersitates: glorificatorum vero natura vna) sic profectò & Spiritussanctus dignitate quidem * & ordine secundus est. Accepimus enim ipsum tertium à patre & filio numeratum, cùm ipse Dominus in traditione salutaris baptismi ordinem tradiderit his verbis: Euntes, baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. In natura autem tertium à filio ac patre deiectum spiritum, nullibi audiuimus. Cùm enim duæ res dicantur Deitas & creatura, dominatus ac seruitus, sanctificans & quæ sanctificatur: quæ natura virtutem possidet, & quę per electionem operatur, qua in parte Spiritum ordinabimus? In his quæ sanctificantur? at ipsemet sanctificatio est. Sed in his quæ magnis rebus gestis virtutem adepta sunt? At bonus natura est. Sed in seruientibus? at alij sunt * administrantes spiritus, qui ad ministerium mittuntur. Non ergo ipsum principalem natura spiritum, fas est nobis conseruum dicere, nec creaturis connumerare eum, qui in diuina & beata Trinitate

Marginal notes (left): Eunomi⁹ — Basilius — Spiritus sanctus à filio esse habet, secundum D. Basil. — De Angelis, singulis gentibus, & singulis hominibus attributis.

Marginal notes (right): Matt 18.b — Psal. 33. — Deu. 32.b — Dan. 10.b — Iosue 5.d — Matt.26.a — 1 Cor.15.f — Ioan.14.a — *ordinis tertius — Matt.28.a — * administratorij

nitate connumeratur: Principatus enim &
potestates, & omnis creatura talis, * cùm ex
attentione ac diligentia sanctificatæ sint, nō
iure natura sanctæ dicerentur. Appetentes
enim bonum, secundum amoris, quem ad
Deum habent, proportionem, sanctitatis
mensura participant. Et sicuti ferrum, quod
in medio igni iacet, ferri naturam non amisit, vehementi tamen ignis actione ignitum,
cùm vniuersam ignis naturam in semetipsum acceperit, & colore & calore & actione
ad ignem transit: sic sanctæ virtutes ex communicatione, quam cum illo habent, qui natura sanctus est, per totam suam subsistentiam receptam, iam quasi innatam sanctificationem habent. Diuersitas verò ipsis, à
Spiritusancto hæc est, quòd spiritus natura
sanctitas est, illis verò participatione inest
sanctificatio. Quibus autem constructum
& aliundè bonum præbetur, hæc naturæ
Esa.14.c sunt transmutabilis. Nec enim aliter Lucifer decidisset, qui manè * oritur: nec in terra contritus esset, si rei peioris natura non esset susceptibilis. Quomodo igitur piū creaturis spiritum coordinare, qui tam magno
interuallo à creaturis disseparatus est? Creatura enim nata est in virtutis & diuinæ dilectionis præmium sanctificationem habere,
quoniam natura vtitur libera, vt ad vtrumlibet possit inclinari, ad electionem scilicet
boni & peioris: spiritus autem sanctus, fons
est sanctificationis: & vt natura sanctus est
pater, & natura sanctus est filius, sic natura
Sanctus spiritus quoq; veritatis. Quapropter præcipua quoq; appropriata sancti appellatione dignus est. Quòd si sanctitas ei
natura est, sicuti patri etiam & filio, quo pacto tertiæ atque alienæ naturæ est? Propter
Esa.6.a hæc (vt arbitror) & apud Esaiam Seraphim
tertiò sanctus exclamare conscripta sunt,
quoniam in tribus hypostasibus naturalis
sanctitas perspicitur. Non est autem hoc nomen solùm sanctitatis, cum patre ac filio sibi commune, sed ipsa etiam spiritus appel-
Ioan.14.c latio. Spiritus nanque est Deus, & adoran-
Ioan.4.c tes eum, in spiritu & veritate adorare oportet. Et propheta inquit: Spiritus ante faciem
Thre. 4.d nostram Christus Dominus, cui diximus, in
vmbra alarum tuarum viuemus. Et Apostolus appellationem spiritus in Dominum re-
2.Cor.3.d fert, cùm dicit: Dominus autem spiritus
est. Ex his omnibus patet, non naturæ alienationem, sed coniunctionem ad patrem &
filium, per communicationem nominum
ostendi. Bonus, Deus & dicitur & est: bonus
& Spiritussanctus, non adstructam habens
bonitatem, sed natura sibi innatam. Vel omnium absurdissimum esset, natura sanctum
dicere, quod bonitatem natura non habeat,
sed posteriùs natam, & deforis sibi allatam.
In quo autem dixit Dominus, quòd ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit
vobis, & ipse paracletus noster esse ostenditur. Quare paracleti quoque appellatio, Ioan.14.b
non parùm ad demonstrationem maiestatis
Spiritussancti confert: Ac nomina quidem
talia, magnitudinem naturæ ostendentia;
operationes verò Spiritussancti quales? Verbo (inquit) Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Vt ergo Psalm.32.
Deus verbum, creator cœlorum est: sic Spiritussanctus firmam ac stabilem virtutem
cœlestibus præbet potestatibus. Et rursus
Iob: Spiritus Domini qui fecit me, non de
creatione, (vt arbitror) sed de humanæ virtutis perfectione, dicens. Esaias verò cùm
ex persona Domini loquitur, id est, secundum humanitatem eius. Dominus (inquit) Esa. 48.d
misit me & spiritus eius. Et Psalmista rursus,
per vniuersa pertransire spiritus virtutem
probans: Quò ibo (inquit) à spiritu tuo, & Psal. 138.
quo à facie tua fugiam? Beneficentiæ verò
ab ipso ad nos peruenientes, quales & quantæ sunt? Sicut ipse Dominus dedit potestatem suscipientibus eum, filios Dei fieri, sic & Ioan. 1.b
Spiritussanctus spiritus adoptionis est. Et sicut magister verus Dominus noster, secundum quod dicitur: Vos autem nolite vocare magistrum vestrum in terra, vnus enim
magister vester est Christus: sic & Spiritussan Mat. 23.a
ctus omnes docet, qui in nomine Domini
crediderint, vt ab ipso Domino testimoniū
perhibetur, dicente: Paracletus autem Spi- Ioan.14.d
ritussanctus, quem mittet pater meus, ille
vos docebit omnia. Et quemadmodùm diuidere operationes dignis susceptione operationum pater dicitur, & diuidere ministrationes filius in dignitatibus ministerij, sic
& Spiritussanctus diuidere gratias dignis
eas suscipere perhibetur. Diuisiones enim
gratiarum sunt, idem autem spiritus: & di- 1.Cor.12.a
uisiones ministrationum sunt, idem autem
Dominus: & diuisiones operationum sunt,
& idem Deus est, qui operatur omnia in omnibus. Vide quomodo hic quoq; Spiritussancti operatio, operationi patris ac filij coordinata est. Deinde ex eo etiam quod sequitur,
magis diuinitas naturæ Sanctispiritus aperitur. Quod enim ait, Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidēs sin- Ibidem.
gulis prout vult, nihil aliud quàm authoris
& Domini potestatem ipsi attestatur. Quapropter in nouo testamento prophetæ clamant: Hęc dicit Spiritussanctus. Inuestigatio Act. 21.b
autem profunditatum Dei, vndè spiritui adest? Sicut (inquit) nemo scit hominū ea, quæ
hominis sunt, nisi spiritus hominis, q. est in
eo: sic & ea, q̄ sunt Dei, nullus cognouit nisi 1.Cor.2.c
spiritus Dei. Nam quemadmodùm nullus
alienus ac peregrinus intrinsecas potest animæ cogitationes inspicere, eodem .s. modo, si
quis cum Deo cōiter eius secreta perspicit,
non alienus nec peregrinus ab eo, profunditates iudiciorū ipsius inuestigare potest. Prętereà & vita nobis à Deo per Christum in
Sanctospiritu præbet. Viuificat enim Deus,
vt ait

* quæ ad obtemperandū & diligenter quæ commissa sūt curandū, sanctificatæ sunt,

* oriebat,

1.Tim.6.c vt ait Paulus: Præcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia. Vitam autem præstat Christus: Oues enim (inquit) meæ vocem meam
Ioan. 10.c audiunt,& ego vitam æternam do illis. Viuificamur autem & per spiritum, vt inquit
Rom.8. Paulus: Qui excitauit Christum è mortuis, viuificabit etiam mortalia corpora vestra ꝓpter inhabitantem Spiritumsanctum in vobis. Verùm hic, qui audet omnia, qui periculum, quod impendet audentibus verbum aliquod blasphemum in spiritũsanctũ emittere, non expauescit, expertem ipsum Deita-
Eunomi⁹ tis cẽset, sic de eo scribens: Tertius & natura & ordine, patris imperio, operatione verò filij factus, tertio loco honoratus, vt primus & maior omnib⁹, & solus talis vnigeniti factura, Deitate ac creatiua potentia carens. Qui
Basilius hoc dicit, nec Deitatem i nobis esse credidis-
1. Ioã.3.d se videtur, cùm de Deo Ioannes dicat: Ex hoc scimus, quòd in nobis est, ex spiritu quẽ de-
1. Cor.3.c dit nobis. Et Apostolus: Nescitis, quòd templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vo-
Ephe. 2.d bis? Et rursus: In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum DEI in spiritusancto. Si ergo in nobis DEVS habitare dicitur per spiritũ, quomodo nõ est aperta impietas, expertem Dei-
Psal. 81. tatis ipsum spiritum dicere? Et si deos nominamus eos, qui per virtutem perfecti sunt, ꝑfectio autem est per spiritum, quomodò qui alios efficit deos, derelictus ipse à Deitate est? Nõ est igitur pium, vt in hominibus, sic & in spiritu per participationem & honorem, ac non natura esse Deitatem putare. Qui enim gratia diuinus efficitur, mutabilis est naturę, nonnunquàm per negligentiam ex bonitate
Matt. 28. excidentis. Id autem baptismi salutaris traditioni apertè repugnat. Euntes, inquit, baptizate in nomine patris & filij & spiritussancti. Baptismus enim est sigillũ fidei, fides ve-
De adultis intelligẽdum rò Deitatis cõfessio. Nã credere priùs oportet, ac postcà baptismate designari. Babptismus verò noster est secundum traditionem Domini in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, nulla creatura, nullo seruiente, cum patre ac filio connumerato, vt Deitas in Trinitate cõpleatur. Quod autẽ extra hanc est, totũ conseruum est, etiã si maximè dignitatũ excessibus alia alijs in honorem præponantur. Nec mihi rursus hæc dicta incutias: Si creatura nõ est, ergo genitura vel ingenitus: sed non ingenitus, vnus enim absque principio De⁹ est ingenitus: nec genitura: restat ergo, creaturam ac facturam ipsum nominari. Verùm ego, si cuncta putarẽ nostra cognitione posse cõprehendi, verere fortè ignorãtiã confiteri: sed quoniam infinita, non ex his solùm, quæ in futuro seculo præparata sunt, nec eorũ quę nũc in cęlis sunt, abdita esse, verum etiam eorũ quæ corpori nostro insunt non esse veram ac absque contradictione comprehensionem, haud sum nescius: vt putã de visu, vtrùm imagines rerum visibilium suscipientes, sic obiecta comprehendamus: & quomodo maximorum montium, atque inexpleti ac infiniti maris, & ad hęc cœli ipsius imago, breui mẽsura pupillæ nostræ cõtineatur: an à nobis aliquid emittatur, quo visibilibus appropinquante, sic sensum de ipsis capiamus: & quid id sit, & quantum, vt terræ ac mari sufficiat explicatum: & spatiũ, quod inter terram accælum est, pertranseat, & ad ipsum cœlum perueniat, tanta celeritate motum, vt æquali tempore circũadiacens corpus & stellæ, quæ in cœlo sunt, cognoscantur. & quid oportet reliqua dicere? ipsas mentis motiones, vtrùm creare vel generare nata sit anima, quis cum certitudine dicat? Cùm igitur hæc ita se habeant, cur mirum de spiritu quoque sancto absque rubore nos ignorantiam confiteri? Reddere tamen oportet ei glorificationem, quæ sine contradictione per testimonium sibi debetur. Quòd enim super creaturam est, satis nobis, ea, quæ per scripturam tradita sunt, demonstrant. Verùm quia impossibile est, sanctificans cum sanctificatis, docens cum doctis, reuelans & quę reuelatione indigẽt, eiusdem esse naturæ: ac nullus sic omnino imprudens est, vt audeat alium, præter Deũ omnium, ingenitum appellare: nec tamen etiam filium, cùm vnus sit vnigenitus, quid ipsum dicere oportet? spiritum sanctũ spũm Dei, spũm veritatis, missum à Deo, per filium præbitum, non seruum, sed sanctum, bonum, principalem, viuificantem, spiritum adoptionis, spiritum omnia scientem quæ Dei sunt. Sic enim etiam in Trinitate vnitatis ratio conseruabitur, cùm vnum patrem profiteamur, & vnum filium & vnum spiritum sanctum. Afferunt verò demonstrationes, quòd creatura dictus sit spiritussanctus, vnam ex propheta dicente: Qui formans est Amos.4.d
tonitruum, & creans spiritum: alteram ex Ioan.1.a
euãgelio, quòd omnia per ipsum facta sunt. Nos autem propheticum dictum, nõ in spiritumsanctum, sed in communem hunc flatum, aeris scilicet spiritum, credimus fieri. Quod indè patet. Nõ enim dixit, Qui creauit spiritum, sed, creans spiritum. Nam sicut tonitruum non in subsistentia quadam corporali semel creatum est, sed semper per voluntatem DEI ad timorem hominum productum, fieri & dissolui natum est: sic & spiritus nunc quidem fit, cùm aer tanquàm fluuius fluat: rursus verò cessat, cùm quod priùs mouebatur, quiescit, secundũ voluntatem eius qui omnia ad salutem & constructionẽ totius dispensat, vt per omnem creaturam & tonitruis & ventis, ac reliquis operibus DEI creator annuncietur. Quapro- Amos.4.d
pter posteaquàm dixit, qui formans est tonitruum, & creans spiritum, inquit, & annuncians hominibus CHRISTVM eius. Sicut enim cœli enarrant gloriã Dei ij, qui Psal.18.
possunt

possunt ex ipsis de creatoris arte cogitare, sic & soni tonitruum, & spirituum motus, creatorem prædicant suum. Et fortè hæc prophetia est humanitatem Domini ducens, cùm vox è cælo facta, tonitruum his, qui audierunt, visa est: quā Deus & pater idcirco emisit, vt per ipsam Christum hominibus annūciaret. Spiritus aūt moti, qui mare cõturbârūt, deinde cessarunt iussu Domini, liquidò

Matt. 8. c

etiā ipsi hominibus Christum Dei annunciârūt. At verò, omnia per ipsum facta sunt, nequaquàm creatum esse spiritumsanctum nobis ostendit, quasi omnibus spūs cõnumeret. Nam si vnus est spiritussanctus, & solus: quomodò qui vnicę naturæ est, vnà cū omnibus concipi potest? Et nemo putet contemptum esse subsistentiæ, si quis neget, q̄ spūs creatura sit. Nam piæ mētis est, quę à scripturis sanctis reticentur, non ea temerè de spiritusancto dicere: credere autem, peritiam & verá comprehensionem, in futuris seculis nobis futuram, cùm pertransierimus hūc per speculum & ęnigma veritatis visum, &* visiōis,

for* visiōs

quę ad faciem est, dignabimur, in Christo Iesu Domino nostro, quo cum patri gloria & spirituisancto nunc & in secula.

FINIS.

¶ Bessarionis patriarchæ Constantinopolitani, episcopi Tusculani, sanctæ Romanæ Ecclesię cardinalis, tunc archiepiscopi Nicęni, oratio in synodo Florētia ad Græcos duntaxat habita, post plurimas publicasq; cū Latinis habitas disputationes, cùm patriarcha & Imperator Græcorū vota seorsum à Latinis peterent: quæ inscribitur Dogmatica, vel de coniunctione, quam idem ipse Bessarion è Græca in Latinam posteà conuertit.

SAcram Ecclesiarū Dei pacem atque cōcordiam nemo est, viri præstantissimi, qui non maximi ęstimet, & loco summæ felicitatis esse ducat. Ob eam quippe Saluatoris nostri oratio ad patrem porrigitur, qui cùm pro discipulis, & ijs, qui nomine eius vocati sunt, precaretur:

Ioã. 17. b

Fac (inquit) pater, vt vnum sint, quemadmodùm & nos vnum sumus. Per hanc diuinus amor, quod signū discipulorum Christi est, in nos influit: tolluntúrque à nobis inimicitiæ ac dissensiones mutuæ, quæ ab hominibus, præsertim Christianis, alienissimæ esse debēt: tolluntur & derisiones & opprobria, quibus à Christi crucis hostibus cõtinuè afficimur, qui nos irrident, contemnūt, ac pro nihilo habent, vt Christianos quidem nominatos, & eundem habentes Dominū, veruntamen ita inter nos diuisos & dogmatibus fidei dissidētes, vt alij alios pro inimicis atq; hostibus habeamus. His igitur rationibus alijsq́ue permoti, pacem quidem amamus omnes atque optamus, & concordiam atque vnitatem Christianorum maximi omnes facimus. Quo autem modo à Deo prçclarum bonum consequi possimus, & quæ ratio habenda sit ad sanctissimum opus perficiendum, hîc diuersis opinionibus sumus, varijsque inter nos sententijs discrepamus. Quapropter de hoc à nobis in præsentia cōsiderandum, & quātum ingenioli nostri vires sufficient, disserendum existimauimus.

¶ De causis schismatis, & quòd tametsi ante generale cōcilium aliqua nobis de nostra à Latinis diuisione excusatio erat, nūc tamen iam celebrato concilio œcumenico, non possumus absq; scelere diuidi ab eis, nisi eos a veritate deuiare ꝓbauimus.

CAPVT PRIMVM.

FVit aliquando tempus, quo immaculata DEI sponsa Ecclesia sancta, summa concordia, trāquillissima pace, & intemerata veritate fruebatur, cùm scilicet simplicitatē ac puritatē euangelicæ doctrinæ maximi omnes faciebamus, solis sacris eloquijs contēti, his inhęrētes, his acquiescētes, in vnū ab his collecti ouile, sub vno pastore omnes agētes, eandē vnius audientes vocē: & aut nihil pręter ea quę nobis tradita erāt, cogitātes, nulla Ioã. 10. d

vrgente necessitate: aut necessitate coacti, & hæresibus vndique scatentibus, vnum in locum vniuersa Ecclesia congregata, ambiguitates rescindentes, & declarationes necessarias facientes. Postquàm autem hæresi quadam, vt Latinos sępenumerò dicentes audiuimus, in Occidentali regione vigente, Romanorū pręsul pontifex maximus sua vnius authoritate fretus, aduocata synodo generali, particulam illam communi symbolo fidei, nō cum communi consensu ascripsit, in multas partes (heu rem miseram atque acerbam) Christi sacratissimum corpus diuisum est: membraque eius, hoc est, Christiani homines, aduersus se inuicem arma ceperunt, minimè intelligentes, sē sibijpsis hostes esse, & contra seipsos armari, dum se à fratribus diuidunt, haud intelligentes quidem, cùm multi sint inter nos doctrina ac sapientia pręstantes, quos latère minimè potest, quantæ iacturæ causa, hæc dissensio extiterit, sed (nescio quomodò) diuisi inuicem atq; alienati, & præsertim nos à Latinis. Oportere maiores nostri dixerunt, qui ea tempestate fuere, qua oriri hæc dissensio cœpit, in rebus fidei dum nulla necessitas vrgeat, his acquiescere, quæ nobis sacris literis tradita sunt, in quibus omnis fidei veritas aut planè explicata est, aut latēs erui haud difficulter potest. Quotiès verò necessitas ingruat, & si aliqua oritur hæresis, quod imbecillitate humani ingenij sæpenumerò inter mortales euenit, debere Ecclesiam DEI, vnum in locum congregatam, de rebus dubijs iudicare: ac secundum præcepta diuinæ legis & sanctorum Patrum, quos iam, vt sacrarum lite-

rarũ doctores approbauit, cõmuni omniũ consensu sententiam ferre, & per hunc modum fidem Christianã augere, obuiàm eundo hæresibus, procul ab Ecclesia Dei eas fugando. Vbique tamen asseuerant ijdem maiores nostri, communiter hæc agi debere: & quæ communia sunt, communi consensu oportere terminari. Per hunc modum synodus prima generalis consubstantialitatem patris & filij prædicauit, Ario de inæqualitate ipsorum (nescio quas) nugas & deliramenta proferente. Per hunc modum secunda spiritus diuinitatem confessa est, Macedonio illum creaturis annumerante. Per hunc modum subinde vnaquæque synodus, quæ posita in accipiti fuerunt, pronunciauit, instante duntaxat necessitate. Neque enim licere (inquiunt) pace ac tranquillitate fidei vigente, nouas mouere quæstiones: neque ortis hæresibus aut tacere, aut solum vel cum paucis de his, quæ credi communiter ab omnibus debent, tractare, sed communi quidem consensu hoc fieri oportere, fieri verò duntaxat necessitate vrgente. Et quemadmodùm generali concilio congregato, opus esse aiunt, summo studio ac cogitatione omnia discutere: &, quod ratio tandem obtinuerit, accipere omnes atque amplecti: ita, si ante commune iudicium de aliqua re quispiam dubitauerit, mota quæstione, & ab aliquibus determinata, iure id facere, meritoque ab his diuidi, qui absque communi consensu ausi sunt de rebus communibus iudiciũ ferre: quando quidem ipse communibus rebus & communiter traditis assentiatur, illi verò aliquid dicant, quod antequàm communiter discutiatur, non parùm in se habeat dubitationis. Quas ob res nostrum plerique asserunt, *haud sine iniuria à Latinorum consortio abhorrere: quòd non sit ferẽdum, vniri nos eis, antequàm iudicio vniuersalis Ecclesiæ, quod recens per eos introductum fuit, subijciatur: atque his quidem duplici accusatione succensendum existimant. Primò, quòd ignaris & nequaquàm assentientibus nobis, quicquã in communẽ Ecclesiam introduxerint: tum, quòd pati nollẽt generalem synodum & antiquis illis similem conuocari. Hæc nos quoque illis sæpenumerò corã obiecimus, palamq; in eos inuecti sum⁹. Quibus quid illi respõderint, quas excusationes in medium adduxerint, quibus rationibus obiecta purgauerint, latissimè omnes intelleximus. Itaque non est in præsentia repetendi locus, præsertim cùm nostra omnis quæstio minimè in hoc versetur, vtrum per se soli, an nobiscum vnà, particulã illã addiderint: &, licueritne addere, necne, sed vtrùm verũ falsúmve sit, quod additum est, hoc in primis considerandum à nobis esse vniuersi iudicauimus. Verùm demus in præsentia, non recte illos fecisse, quòd sine totius Ecclesiæ cõgregatione de rebus grauibus ad fidem Christianam pertinẽtibus tractarint, quousque quidẽ in hac sententia permansere, ne aliquod dogma in generali synodo propositum discuteretur, fortassis haud iniuria succẽsere illis videbamur, & nostræ aduersus illos accusationes, iure optimo defendi poterant. Nunc autem cùm huiusmodi culpa vacent, sponteque in generalem synodum conuenerint, ac omnia se facturos affirmârint quę ratio persuaserit, & ipsi se omni accusatione prorsus immunes reddiderint: & nos oportet non mediocre studium cogitationemq; adhibere, vt quæ agenda à nobis sint, cautè prudenterque agamus: ne, quod ante hunc diem obijcere Latinis consueuimus, in nos recidat, denique ea accusatione iudicemur, cuius illos olim reos agebamus. Nam si (vt dicere ipsi consueuimus) nondum aduocata synodo generali accusandi erãt Latini, quòd suo duntaxat iudicio de re adeò graui credi dissent: quid ni nos quoque, cùm id, quòd quærebamus, factum sit omnesque in vnum conuenerimus magnum ingredi certamen, ingensque subire periculum necesse est, vt absque culpa hinc abire possimus? Siquidẽ illi quoque iam rationem reddiderunt eorum, quæ & dicunt & sentiunt: passim etiam singulis quibusque petentibus rationes de his, quæ Ecclesia credit, afferre: & nos ad aliqua quidem ex his, quæ dixerunt, quoàd fieri potuit, obuiàm iuimus: ad plura verò, opportunioraque, & illorum opinionem maximè confirmantia, nihil omnino loquuti sumus, neque fortassis dignum aliquod, quod loqui possimus, habemus. Hic igitur recto iudicio & exactissima cogitatione op⁹ est. Neque enim satis erit dicere, nolle vnionem: neque hunc generalis concilij finem esse, existimandum est: sed diligenter considerandum, quæ dicta à Latinis sint, quæ nos proposuerimus: scrutandumque, quibus in rebus illi veritati consentanea dicant, quibus in rebus aberrent: quid nobis dicẽdum sit, quid illis audiendum: postremò, quomodò vniri possimus fratribus, quorum disiunctio meritò deploranda est & illis & nobis, ne voluntatem absque ratione sequentes, aut cum iactura nostra ab illis diuidamur, aut non sine nostro detrimento illis vniamur. Neque enim his, qui simpliciter & sine vlla ratione discedendum esse aiunt à Latinis, tanquàm longè à veritate aberrantibus, assentiendum arbitror: neque his etiam obtemperandum, qui nulla suadente ratione, incumbendum dicunt esse vnioni. Enimuerò assiduo studio, diligentiq; inuestigatione veritatis, & exactissimo iudicio doctores sacros tanq̃ duces sequi oportet: & per hãc viam, vtpotè quæ sola tuta sit, atq; omni periculo libera, finem iam diu optatum attingere. Hæc mea est de huiusmodi rebus sententia: hoc ego, viri clarissimi, sentio. Quomodò au-

fort. * se haud.

bare. Hoc enim doctoris, hoc est Christiani officium, Septima item generalis synodus, per os sancti Tharasij in prima ei⁹ actione, in nullos sanctos patres (inquit) inuenimus discordes: sed cùm omnes eiusdē sententiæ sint, idem quoque prædicant & docent. Et * eadē rursus in eadem actione: Vbique etenim patres concordes inuicem sunt, contrarietas verò nulla in eis est. Verùm contraria eos dicere putant, qui œconomias & intētionem eorum ignorant. Vide, quòd etiam septimi concilij patres eadē hac de re sentiūt, & cōcordes sibijpsis & inuicèm esse sanctos doctores dicentes, eandem etiam rationem assignāt, quam B. Ioannes. Idem enim spiritus (aiunt) in omnibus loquutus est: quem sibijpsi non consentaneum esse, neq; cogitare fas est. Et longum quidem esset enumerare, quēadmodùm omnes doctores in tota sancta scriptura hoc sibi proponunt, apparentes in ea contrarietates concordare, concludere verò manifestè per prædicta, fidei nostrę principes & doctores, quorum doctrinis & illuminati & edocti sumus: necesse esse eadem & consentanea non solùm sibijpsis, sed nō minùs inuicèm dicere: tanquàm in idē cōcurreret hoc non esse, & totam fidem euerti: & qui non concederet hoc, nihil ab infidelibus differret. His igitur ita præsuppositis, habem⁹ quidē sanctos doctores eos, qui ex Oriēte nobis veritatis fidei lumen illuxerunt, Athanasium, Basiliū, Gregorius ambos, Cyrillum, Maximum, Tharasium, cæteramque cohortem eorum. Habemus item eos, qui ab Occidente extinxerūt errorum flammas sana sua clarissimaq; doctrina, Hilarium, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Damasum, Gregorium, Leonem: qui rugitu suo hæreticos omnes deterruerūt, & cæterorum sanctorum chorum, omnes cōmunes doctores, & patres, & fidei principes, qui multa quidem in hac vita pro veritate passi fuerunt, pro eaq; mortui sunt. Veruntamen viuunt, non solùm apud Deum in libro vitæ descripti, verumetiam apud nos per ea, quæ reliquerunt nobis opera & doctrinas suas, quę pro regulis fidei haberi debēt a nobis, æque ferè atq; sancta scriptura veneratæ & creditæ. Faciemus igitur officium nostrum, & quod à filijs gratis debetur, patribus omnibus quidē aures ęquas præbentes, omnibus verò propriū animum subijcientes, & semina eorum acceptantes. Ad eundem enim finem nos ducent omnes, & eandem nobis fidem prædicabūt, atque confirmabunt, cùm ipsi primò idem inter se dicant, tāquam vno & eodem spiritu loquuti. Quod hoc modo considerandū est.

¶ Quod quanuis nulla omnino sit in doctorum dictis contradictio, si tamen aliquid tale saltem apparenter esset, nos oporterēt conari ea concordare, tanquam summè necessarium fidei nostræ: & hoc adstruitur per exempla.

CAP. 3.

EX patre, dicūt Orientales sancti doctores, sanctum procedere spiritum, & ex patre per filium. Ex patre & filio, Occidentales eundem procedere aiunt. Idem etiam nonnulli Orientalium asseuerant. Quid igitur dicemus? Cōtrarium hoc esse illi? Absit. Neque enim contraria, neque contradictoria inuicèm sunt, ex patre procedere, & ex patre & filio. Atquì etiam si contradictoriè sermo proferretur, ita vt alios ex patre, non ex filio, alios ex patre & filio dixisse: nec tunc auderem dicere sanctos inuicèm contradicere, sed potiùs meipsum accusarem, tanquā non percipientem illorum intellectum, secundum quod à Tharasio dictum est in septima synodo, quod scilicet eis contrariantur, qui ignorant œconomias & intentionē eorum quàm illis contradictionem aut contrarietatem imputarem. Multa habeo huius rei in ipsa canonica * scriptra exempla. Pater meus (inquit) maior me est. Et rursus: Ego & pater vnum sumus. Hac quæ maior possit videri contradictio? Attamen contradicunt veritati, qui hoc contradictionem putant. Stephanus, cùm esset plenus spiritusancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei, Luca in actibus teste. At Paulus vnà cum Dauid, eum ad dexterā maiestatis in excelsis sedere ait. Sedere autem, & non sedere, (stare enim, non sedere est) manifesta contradictio est. Eundem item Stephanum beatus introducit Lucas, Dei & patris vidisse gloriā & eius vnigenitum filium. At sanctus Ioannes euangelista, Deum nemo vidit vnquam, ab ipsa veritate edoctus, asseuerat. Videre autem, & non videre Deum, nescio, si cui non esse contradictoria videantur. Vnus euangelistarum sexta hora Dominum crucifixū fuisse ait, alter clamat, Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Sexta verò, patet quòd * est tertia. Tertia verò, & non tertia, manifesta contradictio est. DEVM patrem causam esse filii & spiritus sancti, palàm prædicant & docēt omnes Orientales patres & doctores. at beatus Cyrillus in eis, quæ ad Hermiam scribit, vnà cum Occidentalibus patribus non admittit quidem hoc nomen causæ in diuinis personis. Eundem autem dicere causam, & non causam, & præsertim ad idem, null⁹ est qui non concedat contradictoriè dictum fuisse. Et quis facilè recensere posset, quot sunt, quæ cùm contradictoria videantur, piè tamē à doctoribus intellecta sunt, & ad vnū & eundem sensum ab eis referuntur? Quod & nos imitati, etiam si de proposita quæstione accidisset, contraria contradictoriaque dixisse sanctos doctores, nobisipsis potiùs ignorantiæ culpam imputare debemus, quàm illos credere discordare: & eos conari reconciliare inter se, & quoad possit,

* scriptura Ioā. 14. d
Ioan. 10. F
Actor. 16. c
Hebr. 1. a
Psal. 109.
Actor. 6. c
Ioan. 1. c
1. Ioan. 4. b
Ioan. 19. c
Marc. 15. c
* vi detur deesse, non

per omnia concordes ostendere. Nunc verò dicunt quidem nihil contrarium, consentanea autem sibijpsis & inuicèm aiunt. Et hoc experientia percipiemus, si modo debito eis & eorum doctrina vtamur. Modus auté qualis sit, audite: & attédite, quàm verus quamq; iustus sit.

Quòd ad intelligentiam illorum doctorum, qui obscuriùs loquuti sunt, vtendũ est illis patribus, qui apertiùs & clariùs loquuntur.

CAP. 4.

Omnis fides & probatio habet quidem aliud, quod demonstrare proponit: habet verò aliud, per quod probat, quod sibi proponit. Neq; potest idẽ esse quod probat, & quod probatur. Ipsum quidem seipsum, aut ipsum aliquid per seipsum probare, impossibile est: sed cùm ex aliquibus cõcessis & omnibus notis, ad aliquod quæsitum procedere oporteat: per ea, quæ manifesta sunt, ad incognita & quæsita eundum est: & per notoria probandum, quæ nobis ignotiora sunt. Hoc verò ita est verum, & ab omnibus concessum, vt nõ indigeat pluribus verbis. Et in proposito igitur, cùm proponãtur nobis authoritates Doctorum Orientalium, proponantur verò etiam Occidentalium, sitq; necessarium, si Christianismum velimus nobis seruare, cõsentanea omnia omnibus esse ꝓbare: si æquè clara & aperta nobis eorum dicta sint, neque aliquod dubium inest in eis, nõ est opus discussione ampliùs, inuento qđ quæritur. Quòd si quid in eis dubij insit, & aliqua nõ ita apertè dicta, indigent declaratione maiori, regula prædicta vtendum est: aliter enim impossibile est attingere finem q̃situm, & cõtrapositis vtrisq;, à clarioribus ad ea, quæ nõ ita clara sunt, cõparatis, per clariora etiam intellectum eorum inuestigare, quæ obscuriùs dicta sunt: & hoc modo vna harmonia ex ambabus partibus composita, in concordem & consonantem glorificationem Dei accedere. Et meo quidem iudicio, tum Orientales tum Occidẽtales patres clarè manifesteq; loquuti sunt, & veritatem fidei nobis tradiderũt. Et facilè quis posset alterius partis authoritatibus vsus, per eas dũtaxat propositam quæstionem concludere. Et hoc paulopòst (si Deus concedet) probabimus. Concedatur tamen, non ita clarè, nec ita expresse Oriẽtales loquutos fuisse de spiritus sancti ex filio processione, quemadmodùm Occidentales: quid igitur faciẽdum est? Nempe nil aliud, nisi cùm Occidentales patres apertissimè hanc prædicauerint fidem, Orientales quoq; putandum hoc idem dicere: nec oppugnare illis, qui idem de fide senserũt. Qui enim in illis, idẽ & in his loquutus est spiritus: & quæ per illos subobscurè, eadem per hos apertè docuit, ob eam, quam ille sciuit, causam, & propter necessariam tũc fortassis dispensationem. At nobis probandum est, etiam absque comparatione ad Occidentales patres, ipsos per seipsos Orientales doctores idem cum Occidentalibus de processione spiritus sancti concludentes, & idem, quod illi, sentientes

Proponit hanc conclusionem, ex dictis Orientalium doctorum duntaxat, probare dupliciter: videlicet per præpositionẽ Per, & per Ex, & primò de vi ipsius præpositionis Per, disputat, probans eam causam mediantem significare.

CAP. 5.

Præpositionem igitur Per, in omnibus, in quibus accipitur, causam significare, nunquamque dici, nisi aliquam mediantem subostendat causam, nemo est qui ignoret. Semper enim & in omnibus, quibus hoc ab hoc, per hoc esse aut fieri dicitur, illud Per, quod tanquã communicans aut cooperans primo agenti, accipitur. Quemadmodùm si fabrum per serram fabricari dicamus, serrã quoque cooperari fabro ad secandum, intelligimus: & modo ei conuenienti, hoc est, instrumentaliter ipsam etiã secare, nec superuacaneam eam accipi. Per locum etiam, aut per tẽpus aliquid fuisse vel transiuisse dicere, nil aliud dicere est, nisi locum etiam & tẽpus, aliquam causam illorum, quæ transiuerint, vel facta fuerint, esse. Et locus enim, motus causa est: siquidem omnis motus, in magnitudine & distantia est: tempus quoq; maximè confert motui. Omnis enim motus, in tempore: absq; verò motu, nil omnino corporalium & sensibiliũ fieret. Sine quo autem nõ fieret aliquid, hoc sui causam habet. In syllogissimis quoque dicere per medium extrema coniungi: patet, quòd per medium tanquam per causam. secundum motum aut discursum intellectus accidit. Cuiꝰ ratio est, vt vniuersaliter de hac præpositione tractemus. In omnibus loquutionibus, in quibus dicitur aliquis per aliquem operari, hæc prępositio Per, designat in causali aliquã causam seu principiũ illius actus: sed cùm actio sit media inter faciens & factum, quandoq; illud causale, cui adiungitur hæc præpositio Per, est causa actionis, secundum quod exit ab agente: & tunc est causa agenti quòd agat, siue sit causa finalis, siue formalis, siue effectiua, siue motiua. In materiali nanque causa non est in vsu accipi: sed pro ea, Ex. Nõ enim per ligna & lapides, sed ex his & his domum esse compositam dicimus. Cùm igitur propter lucri cupiditatẽ dicimus artificem operari, finalem significamus causam: formalẽ verò, cùm dicimus, quòd operatur per artem suã: motiuam verò, si dicatur, quòd operatur per imperium alterius. Quandoque verò dictio causalis, cui adiungitur hæc præpositio Per, est causa actionis, secundũ quod terminatur ad factũ, vt cùm dicimus, artifex operatur per martellum. Non enim significatur, quòd martellus sit causa artifici quòd agat,

agat, sed quòd sit causa artificiato, vt ab artifice procedat, & quòd hoc ipsum habeat ab artifice. Quæ cùm ita se habeant: considerandum, quid velit, sanctos dicere, ex patre per filium procedere spiritum sanctum. Nempe hìc etiam dicemus causam quandam significare præpositionem per, at primarum quidem triū nullum. Nec enim filius patri causa est, vt ex eo spiritus sanct⁹ procedat, quod vniuersaliter primæ tres causæ possunt: sed econuersò est. Nec enim filius causa formalis, aut finalis, aut effectiua est spiritus sancti: cùm effectiua quidē causa ad creaturā referatur, nec cōueniat spiritui: ipsa verò tota beata Trinitas & bonitas eius, creaturarum finalis causa sit, non autem vna persona alterius: formalis autem, ipsa diuina essentia, secundum quam filius & spiritus sanctus procedunt: quæ tribus eadem est. Reliquum igitur est, vt reliquo & quarto modo in re proposita accipiamus & illum, quo ad fieri potest. Hic enim, inquātùm terminatur in effectum, cùm sit actionis causa, conuenit huic quæstioni, cùm dicimus ex patre per filium procedere spiritum: inquantùm verò tanquam instrumentum intelligatur, valdè dissimile habet significatū. Nō enim vt per instrumentum, vel per locum, vel per tempus, aut aliquam causam imperfectā, dicimus spiritum sanctum per filium procedere: longè etenim hæc ab illa eius summa perfectione, & summa ad patrē æqualitate & vnitate absunt. Nec enim alia potentia numero producit spiritum, quàm pater & filius, vt tanquā secunda vel instrumentalis causa accipiatur sed cùm eadē & vna in patre & filio productiua potentia sit, æqualiter ex vtroq; procedere dicitur. Nā & serra, & homo: esset quēadmodùm ipse faber & idē homo: sicuti pater & filius, idem Deus est: secaret vtiq; etiā illa, prout ipse faber: & quod diceretur per serram, nullam imperfectionem de serra notaret. Nec mirum, si in diuinis vtamur imbecillibus & imperfectis verbis & nominibus, cùm aliter non possumus. Diuinas enim res per nomina & intentiones quidem cōsuetas nobis, manifestare conamur. Aliter enim impossibile est nobis sensu viuentibus, de illis loqui. Quod verò prolationi verborum accidit, etiā significatis rebus velle imputare, cauendū ne sit nefas: multæ enim hoc modo certęq; fidei veritates euanescerēt. Etem vniuersum quoq; ex patre per filiū, creatū esse dicimus. Nullus tamē est ita audax, vt instrumentalem & nō eandem cum patre causam diceret filium, quippe qui eadem vnaq; potentia & actione cum patre mundum creauerit. Simili igitur modo etiā de spiritus per filium productione, instrumētalem quidem causam etiā solùm cogitare, blasphemia est: causam autem, & hanc nō imperfectam, hoc verò necessarium est. Imperfectionē etenim huius præpositionis PER, longè repellendā: quantum autem perfectionis & pietatis habet, hoc verò acceptandum. Ait enim in octauo ad Amphilochium beatus Basilius: Patrē creare per filium, nec imperfectā patris creationem nec imbecillem filij actionem significat, sed vnitatem voluntatis eorum manifestat: quare hęc VOX, PER FILIVM, nō minuit effectiuā causam, sed principaliorē causam nos refert. Palàm itaq; patet, ꝑpositionē PER, causam significare. Nō enim imbecillem (ait) ostēdit filii actionem, sed causam cum ordine. Ad principalem enim (inquit) causam nos refert. Sēper etenim cū aliquid ex aliquo per aliquem esse dicitur, ordo quidam ad illum ex quo, illius per quem, significatur. Ex quo quidem, tanquàm principali causa: per quem verò, tanquam instrumentali accepta vel concausa, quæ præsupponit sibi illum, qui dicitur ex quo: hunc autem ordinem necesse, etiam inter patrem & filium esse. Ex patre etenim omnia, quæ patris sunt, accipit filius & habet: postq; patrē & simul cum eo, subitò & immediatè intelligitur filius. Cùm enim filium dicimus, subitò in patrem, cuius filius est, mente reducimur, & cū patrem dicimus, filium statim intelligimus. Hæc autem maximè prępositio PER, potest ad principalem causam (teste B. Basilio) nos reducere. Per filium enim dicentes spiritum sanctum procedere, patrē, ex quo filius hoc habet, concipimus: & quod ad alium refert, quæ sua sunt. Item Chrysostomus etiam illud euangelij exponens, Omnia per ipsum Ioan. 1.
facta sunt: Si enim hìc (ait) per eū, dictū est, nulla alia de causa dictum est, nisi ne aliquis suspicetur filium ingenitum esse. Quare secundum hunc etiam doctorem, præpositio PER, ad natiuitatē ex patre nos remittit: & vt intelligamus illinc ei potētiā datam, cùm vniuersi creandi, tum spiritus sancti producendi: & plùs alijs potest scilicet præpositio PER, ordinem filii ad patrē significare, quæ maximè necessaria est in Trinitate. Quēadmodùm enim summa in eis potentiæ æqualitas est, immò potiùs summa idētitas, ita nil minùs etiā summus est ordo, quē ipsa PER maximè potest (vt probatum est) significare. Et de his quidem satis.

Patres Greci dicētes Patrē per filiū producere spiritū Sāctū quid innuant.

Authoritates sanctorum doctorum, qui hac præpositione PER, vtuntur: & probatio quòd causam significat.

CAPVT 6.

Dicendum autem, quinam patres Orientales, & quibus in locis, de processione spiritus sancti vsi sunt ipsa PER, in filio. Primùm itaq; diuinus Athanasius in sermone, D. Athan.
qui inscribitur Redargutio simultatis Melitij & Eusebij. [Erat autē impossibile, inquit, spiritum inter Trinitatē cum gloria numerari, si non esset emanatus ex Deo per filiū, sed per modum creaturæ ex Deo factus, vt autumant.] Animaduertēdum igitur, quòd de persona spiritus est hìc ratio, qui vnus in Trini-

Trinitate est: sed non, vt aliqui dicerent, de quadã non subsistente gratia; quodq; ipsum spiritum, qui Trinitatẽ complet, esse ait ex Deo per filium. Esse etenim, existere significat clarè, & ipsum subsistere, & maxime esse emanatiuè. Et affirmare, ex Deo per filium eum esse emanatiuè, nil aliud est dicere, nisi ex Deo per filiũ subsistere eum & existere. Dicens verò, ex Deo per filium, nõ ex patre per filium: vanã arguit aliquorum rationẽ, qui dicunt ideo eum dixisse per filium, quia patrẽ nominauit, quod relatiuũ est nomen, & ideo requirit filiũ. Haberet enim hoc aliquam rationem, & si non sufficientem, si EX PATER PER FILIVM dixisset. Nunc verò nõ hoc dicit, sed EX DEO PER FILIVM. Deinde Basilius, cũ quæreret, quare spiritus nõ dicatur filij filius: Nõ ideo, inquit, quia non est ex Deo per filium: sed vt Trinitas non in multitudinem infinitam incidat, filios ex filijs, vt in hominibus fit, credita propagare. Primò itaq; ex ipsamet quęstione, cùm quęrat, cur spiritus sanctus non dicatur filius filij: manifestè apparet, non fuisse beatum Basilium huius opinionis, nihil videlicet filiũ cõferre, ad esse spiritus. Non enim talẽ quęstionẽ mouisset: quẽadmodùm nullus quæreret, quare spiritus non sit pater patris, vel genitor filij. Deinde ex ipsa solutione quæstionis apparet, ꝙ putabat filiũ causam spiritus: & hoc per præpositionem PER, significare. Cùm enim liceret ei dicere, ꝙ ideo non est filius filij, quia nec ex eo, nec per eum est, nec eũ habet suijpsius causam, (quænã esset solutio cõuenientior?) hoc quidẽ nõ dixit, sed aliam reddit rationem: Est enim, inquit, ex Deo per filium, & hoc negandum nõ est. Quòd si hoc cogat, & filium eum filij & esse & dici: diceretur (inquit) etiam hoc, nisi hoc inconueniens sequeretur, ꝙ Trinitas multitudo infinita putaretur. Quòd si hoc absurdum nõ timeretur, diceretur etiam filius filij. At si filius filij diceretur, nullus dubitaret, ꝙ filium etiã haberet sui causam. Igitur etiam cùm dicatur per filium esse, filium habet causam, ipse etiã esse ait. Quod verbum potissimùm existentiam & subsistentiam significat, & esse ex Deo per filiũ, prout sacer Athanasius dixit: Nec igitur de gratijs non subsistentibus est ei propositum dicere, nec propter relationem per filium dictũ est, nec præpositio PER, idẽ potest, quod prępositio CVM. Quæ enim ratio est, ideo aliquos suspicari filium eum filij posse dici & esse, quia ex Deo cũ filio est? Cùm igitur nullum de his tribus refugijs ad quę se omnes solent referre, his sanctorũ doctorum testimonijs relinquatur, neq; conuenit palàm patet, causam hic significare hãc prępositionem PER, Idẽ ex alia eiusdem authoritate probatur, dicentis: [Ideo quòd ex Deo quidẽ spiritus sit, palàm prædicauit Apostolus, dicens: Spiritũ, qui ex Deo est, accepimus. Et quòd per filiũ manifestatus sit, apertè ostenditur, cùm illũ filij spiritum, quẽadmodùm etiam Dei nominauerit: Ideo eñ dicitur filij spiritus,] inquit, [quia per eum manifestatus est.] Cũctis etiam patres Occidentalis cõmuni sententia, ideo dicunt filij spiritum & esse & dici, quia ex eo procedit. Idem igitur Occidentales doctores significãt, cùm dicunt ex filio spiritũ procedere, quod S. Basilius, cũ dicit, per filiũ eũ manifestari. At dicere, ex filio eum procedere, nil aliud significat, nisi ꝙ filius etiã sit causa spiritus. Igitur & per filiũ dicere eum manifestari, palam significat, filium causam esse spiritus sancti. Quòd si hoc, quod dicimus per filiũ eum manifestari, dicat aliquis significare, ad sensibilem hunc mundũ eius manifestationem & temporalẽ missionem, non rectè dicet. Si enim ideo spiritus est filij spiritus, nec æternaliter nec natura, sed accidentaliter & tẽporaliter illum habet, ex quo scilicet mundo illũ manifestauit: quod impium est etiã cogitare. Effectus enim vt præsupponat causam, necesse est. Quòd aũt per filiu spiritus manifestetur, hoc est causa, vt spiritus sit spiritus filij. Si igitur effectus, videlicet ꝙ spiritus sit spirit' filij, æternaliter etiã est multo magis vt causa, videlicet ꝙ p eum manifestatus fuerit, æterna & naturalis sit necesse est. Aeternaliter aũt per eum manifestari, quid aliud, nisiꝙ æternaliter ab eo procedit, significat? Illud etiam quod additur, QVEMADMODÙM ET DEI, nostrã expositionem corroborat. [Ita enim (ait) dicitur spiritus, filij quẽadmodùm & Dei.] At Dei dicitur spiritus, tanquã ex eo procedens. Igit' etiam filij dicitur spiritus, tanq̃ ex eo procedens, siue per eum manifestatus. Idem enim ambo significare probatum est. Hic autem potissimùm apparet, nullo modo ꝑpositionẽ PER, debere accipi pro CVM. Quòd enĩ sit filii spiritus, signum est, inquit, quòd per eũ manifestatus sit. Si igitur, PER EVM MANIFESTARI, idẽ atq; CVM EO MANIFESTARI, significaret, cùm nil minùs cũ filio spiritus, q̃ cum spiritu filius, manifestatus sit oporteret vt etiã filius spiritus diceretur, in signum ꝙ cum spiritu filius manifestatus sit. At hoc non dicitur, igitur nec cum spiritu filius manifestatus est. Sed hoc mendaciũ & impiũ est dicere: manifestatus est etenim cum spiritu, nõ tamẽ per spiritum: Quo fit, vt aliud sit, p eũ manifestari: & aliud, quod cum eo manifestetur. Sed dicet aliquis: Ideo filius nõ dicitur spiritus, ne pater eius videatur esse spiritus sanctus. Filius eñ, cùm nomen sit relatiuum, refertur ad patrẽ. Quare, si non timeretur hoc inconueniẽs, filius etiã spiritus diceretur, eo quòd cùm spiritu, & simul cũ spiritu, progrediatur ex patre. At, ô vir optime, spiritus quoq; relatiuum nomẽ est, & ad spirantem refertur: & cuius dicitur spiritus, ab illo etiam spiratur. Quòd enim personalia nomina Trinitatis, relatiua sint,

nullus

Margin: D.Basil. — *æternalis

Per non sumitur relatiuè

Per non significat cum

nullus ignorat. Personale verò nomen spiritus esse, quod sanctus spiritus dicatur, nemo inficiatur, quemadmodùm patris pater, & filij filius. Et necessariò relatiuum, quemadmodum & illa: siquidem essentia non sunt, nec aliud sit in diuinis pręter essentiam & relationes. Quemadmodùm igitur filium, cùm sit nomen relatiuum, & referatur ad patrem, veremur filium spiritus dicere, ne spirit⁹ pater eius putaretur: ita & spiritus, cùm sit nomen relatiuum, & necessariò ad spirantem referatur, ab eo etiam spiratur, cuius dicitur spiritus esse. Vt verò nulla cuiquam excusatio relinquatur, & clariùs appareat præpositio PER, significans causam, sanct⁹ Maximus in medium adeat, qui exponens quid velit

Zach. 4. a illud Zachariæ prophetæ, Aurea lampas & quod supra eam, sic dicit [Spiritus enim sanctus, quemadmodùm natura secundũ essen-

S. Maximus. tiam Dei & patris est, ita & filij secundum essentiam est, tanquam ex patre essentialiter per filiũ ineffabiliter natũ procedens.] Filij enim est (inquit) essentialiter spiritus, nõ aduentitius & deforìs, nec temporaliter illum accipientis: sed ab æterno essentialiter illum habentis, quemadmodùm & pater. Cuius ratio est, quòd ex patre per eum essentialiter procedit. Et attende, quòd vnius & eiusdem rei rationem reddentes, tam beatus Basilius quàm sanctus Maximus, videlicet cur spiritus dicitur spiritus filij, eandem vterq; reddit. Quia enim ex patre per eũ procedit, ideo spiritum eius esse & dici asseuerant. Et quod sanctus Maximus PER EVM PROCEDERE inquit, illud beatus Basilius PER EVM MANIFESTARI dixit: significans, idem posse manifestari atq; procedere. Quòd si per eũ ꝓcedere, per eum esse, & existentiã habere, significat: igitur & per eum manifestari, per eum esse, & existentiam habere, significat. Et præpositio per, causam hîc necessariò significat, nec vllo modo aliter capi potest. At

Gregor. Nyss. Nyssenus etiam Gregorius idem plerisq; in locis ait, non solùm cùm Trinitatem causa & causato distingui asseuerat, sed etiam in primo suorum contra Eunomium librorum, de distinctione diuinarum personarũ tractans: [Spiritus (inquit) patri coniunctus, secundum quod vterq; increatus: est rursus ab eo distinguitur, eo ꝙ non est pater, prout

*filio ille est: * filij verò, & secundum quod vterq; increatus est, & secundum quod vterque ex primo principio suam subsistentiam habet, coniunctus, distinguitur ab eo sua proprietate, quæ est, quòd nec vt vnigenitus ex patre productus est, & quòd per ipsum filium sit manifestatus. Et cùm creatura per filium sit producta, ne quis putet aliquid commune esse spiritui & creaturæ, propterea quòd dicitur per filiũ manifestatus, immutabilitate & immobilitate à creatura distinguit.] Hîc cũ manifestè de diuina vnione & distinctione sanctus doctor loqueretur, proponit sibi

spiritum sanctum quem ad patrem cõparans & filium, *inuenit quę cõmunia eis & vnientia, quę verò propria & distinguentia sunt: *innuit

patri itaque (inquit) coniunctus, secundum quod vterq; increatus est: ac si diceret, per absoluta & essentialia, quæ per nomẽ increati significantur: rursus ab eo distinguitur, eo quòd non est pater vt ille est. Cùm filio verò commune habens, quòd vterq; increatus: & omnia eis absoluta communia sint, cùm vna eademq; vtriusque essentia sit, item quòd vterq; Deum & patrem sui principiũ habet, tamen ab eo his duobus distinguitur. Primo, quòd non per generationem vt filius, sed per processionem videlicet ex patre sit; ac si diceret, per diuersum subsistẽtiæ modum. Secundò, quòd per ipsum filium manifestatus sit. Si igitur. PER EVM, idẽ significaret ac, CVM EO, prout aliqui somniant: mirum esset profectò, si ideo spiritus distinguatur à filio, quia cũ eo manifestatur. vnitur enim hoc modo, nõ distinguitur; & coniungitur, non diuiditur. Nec etiam de diuisione charismatum hîc loquitur sanctus doctor, quinimmò de diuinarum personarum distinctione. Nec quisquã habet dicere, spiritus per filium in mundo manifestationem, per hæc verba significari. primò nanq; cum de distinctione personarum hîc sermo haberetur, quonam modo temporalem hanc manifestationẽ æternæ rei causam poneret? æternaliter enim filius & spiritussanct⁹ personalibus distinguunt̃ proprietatibus. Neq; dici potest ꝙ antequàm manifestaretur mũdo spiritus, nõ erãt ab inuicèm personaliter distincti. Hoc enim absurdissimũ etiam cogitare est. Deinde cùm opera in creturam, cõmunia Trinitati sint, non magìs per filiũ, quàm per seipsum spiritus sanctus manifestatus est: quinimmò ipsum etiam filiũ, spiritus glorificauit & manifestauit, & nõ minùs patrem eundem etiam filius. Quare cum hac ratione à seipso etim spiritus distinguetur, cùm seipso manifestauit: itẽ & à patre: filius quoque & à seipso, & à patre, ob eandem rationem. Sed nec de his vnquam hoc dictũ est, neque de re nobis proposita, idem dicere conuenit. Quod autem palàm arguit, has rationes vana refugia esse, illud est, & ꝙ spiritũ sanctũ volens à cręatura diuinus iste doctor distinguere, cùm iam attribuisset spiritui, per filium manifestari: creaturæ, per filiũ creatã fuisse. timens, ne quis propter hoc, quòd spiritus & creatura per filiũ esse dicantur, eiusdem etiam essentiæ spiritum cum creatura putaret: mutabili & immutabili hęc ab inuicèm distinguit, quòd spiritus quidem per filium manifestetur, creatura verò per filium subsistat: hoc commune & idem vtrisq; putans, distinctionis verò alium reperiens modum, videlicet ꝙ ille quidẽ immutabilis, illa verò mutabilis sit. At si, cùm dicitur, spiritũ per filium manifestari, non significaretur,

quòd

quòd filius, subsistentiæ spiritus esset causa, quemadmodùm cùm dicitur, mundum per filium esse factum, (hoc enim manifestè filium significat causam esse) facilis esset spiritus à creatura distinctio: Licuisset enim dicere, quòd etsi vterq; sit per filium, creatura tamē est ex eo tanquàm causatum, spiritus verò non tanquàm causatum. Nūc autem hoc non dixit. Quod enim sciebat nō esse verum, dicere non erat suum: sed alium distinctionis modum inuenit, qui ei verus visus est, & qui solus inueniri potest. Igitur præpositio PER, idem potest, cùm dicitur, quod spiritus per filium manifestatur: quod cùm dicimus, creaturam per filium esse factam. Sed creaturæ causam dicimus & credim⁹ filiū, & hoc significat præpositio PER. Igitur etiam de spiritu * ipsa PER, significat filiū causam esse. Prætereà patet, ꝙ quia hæretici per filium fuisse factum spiritumsanctum blasphemabant, eo quòd Euangelista
Ioan. 1. a dicit, Omnia p ipsum facta sunt: malè & impiè spiritum etiam sanctum inter omnia cōnumerantes: ideo sancti doctores eos oppugnantes, & contra eorum impietatem his vsi verbis, de spiritu sancto per filium eum procedere, & per filium esse & manifestari dixerūt. Sed hæretici per filium sanctū fuisse spiritumsanctum dicentes, duo hæc concludebant. Primò, ꝙ spiritum creaturam putabant. Secundò, ꝙ filius causa eius esset. & hoc * ipsam PER, significare. Igitur si vtrūq; falsum esset, vtrunque doctores oppugnassent, quemadmodùm & illum à creaturis eximūt: quare nec vnquàm reperies eos vsos de spiritu hoc vocabulo, FACTVS EST, tanq̄ creaturę appropriato: ita nec ꝓpositione PER, vsi fuissent vnquàm: si, cùm hæretici eā putarent causam significare, ipsis nō solùm falsum, verùm impium hoc visum esset. ita per omnia veritas ipsa sibijpsi concordat, & manifestè causam significat PER, cū de aliquibus accipiatur. Hoc idem ex eiusdē doctoris ad Ablabium oratione probatur. Etenim cùm illic etiam de diuinarum personarum distinctione tractaret, postquàm vniuersaliter causa & causato ab inuicèm eas distinxit, deinde filium à spiritu etiam præpositione PER, distinguit. [Ille quidem est (inquies) immediatè à primo, fili⁹ videlicet à patre: hic verò (de spiritu dicens) per eum, qui immediatè à patre est, hoc est, per filium & eo distinguitur (inquit) spiritus à filio, quia per ipsum est.] Quasi diceret, qđ cùm ambo à primo sint, non sufficienter distinguerentur, nisi alter per alterū esset. Vt manifestè PER, distinctionē hinc significaret, & distinctionem quæ ab æterno est, quæque secundum causam & causatum est, cùm anteà dixerit, causa & causato tantùm ab inuicèm diuinas personas distingui. Quod enim infert, aliam differentiam de filio & spiritu sancto intelligi, non rectè quis putaret aliā secundum speciem. contradiceret nanque sibijpsi, si cùm anteà causa & causato tātùm dixerit personas diuinas distingui, deinde alium modum distinctionis specie differentem tradidisset. Aliam aigitur differentiam secūdum numerum accipientes, & rectè cū sancto doctore sentiemus, & præpositionem PER, cum causa intelligemus, ita vt nulli ratio relinquatur vel pro CVM, eā accipere, (CVM enim non distinguit) vel mundo per filium manifestationem spiritus, eam significare putare. Hæc enim non est ab æterno. Quòd si verbum hoc MANIFESTARI, aliquos scādalizat, verbū PROCEDERE, tantū spiritus subsistentię putātes debere attribui, MANIFESTARI verò ad temporalē ꝓcessionē, & charismatum dationem, & ad mundi manifestationem trahentes: eorundem etiam erit, filium mundo dari, vel temporaliter mitti dicere, cùm eum audiant à patre manifestari, quod ab omnibus communiter doctoribus dicitur Beatus etenim Cyrillus S. Cyrillus. ad Valerianū episcopum: [Cùm enim quēadmodùm pater, (ait,) ita & qui ex eo manifestatur, vnigenitus filius natura sanctus sit.] Et rursus idem: [Proprius est filij spiritus sanctus, inquit, non solùm inquantùm verbum est ex patre manifestatum, sed etiā inquantùm intelligitur homo secundum nos factus.] Quòd si in his, MANIFESTARI, esse & æternā subsistentiā, & generationē filij significat, quare non idem & de spiritu sancto significaret? Quòd autem & nolētes cogeret concedere idē significare, illud est, & quòd etiam de spiritu, & eius æterna processione hoc idem dicitur, dicente B. Basilio de spiritu sancto: [Nl aduentitium in se habet, sed æternaliter omnia habet tanquàm spiritus Dei, & ex eo manifestat⁹:] ita omnis occasio tollitur malignari cupiētibus. Illud etenim, quod prædictus Gregorius Nissenus in reuelatione Neocæsareensis Gregorij, qui miraculis coruscauit, de spiritu dicit, quòd per filium manifestatus sit, addens, videlicet hominibus, nil contra nos facit: siquidem hoc, quòd per filium manifestatus sit, significat quidem vtrunque etiam quod per filium sit hominibus notificatus temporaliter, & quòd per filium ęternaliter ꝓducatur: sint verò vtraq; vera, in proprijs locis accepta. Omitto nanque dicere in præsenti, quòd per filium temporaliter hominibus manifestari, præsupponit necessariò per filium æternaliter procedere: nec per eum temporaliter manifestaretur, nisi per eum æternaliter procederet. Alter etiam Gregorius, Nazianzenus videlicet, qui à Theologia per excellentiam Theologus cognominatus est, quærens, cur & spiritus non nominetur filius, & an ei aliquid deficiat, vt filius sit: non ei quicquam deficere, ait diuinitati nanq; deficit nil. Manifestationis autem vel relationis ad inuicèm diuersitas, diuersa

quoque

Marginalia: *ipsum (beside "Igitur etiam de spiritu * ipsa PER"); *ipsum (beside "hoc * ipsam PER"); D. Basilius. (beside "cessione hoc idem dicitur, dicente B. Basilio"); D. Grego. Theol. (beside "æternaliter procederet. Alter etiam Gregorius")

quoque eis attribuit nomina. His verbis, MANIFESTATIONIS verbũ, æternã ꝓcessionem significare probans, prout etiam ex verbis Nysseni Gregorij apparuit, & eandem filij & spiritussancti ab inuicèm distinctionem tradens, quam & Nyssenus Gregorius. quemadmodùm enim ille, eo ꝙ nec vt vnigenitus ex patre productus est, & ꝙ per ipsum filius sit manifestatus, Spiritum à filio distinguit: ita & Nazianzenus tum manifestationis, tũ relationis adinuicèm diuersitate, distinctionem eorum ponit. Quod ille dixit, non vt vnigenitum esse productũ, hic manifestationis diuersitatem, hoc est, diuersum subsistentiæ modum: Quod verò Nyssenus per filium (ait) manifestari, Nazianzenus diuersitatem relationis adinuicèm nominauit. Relationem verò adinuicèm filij & spiritussancti, nescio an aliã quisquam reperiat, præter eam, quæ secundum causam & causatum sit, secundum quam, filius quidem ad spiritum vt causa se habeat: Spiritus verò econuersò ad filium, vt causatum ad causam, & ideo diuersimodè. Aut ostendat mihi quispiam aliam inter filium & spiritumsanctum relationem, secundum quam alter ad alterum refertur. Sed profectò nunquàm reperiet. Etenim si quis nobis illam opponet, ꝙ spiritus dicatur spiritus filij, primò quidem ista relatio & secundum ipsum Nyssenum Gregoriũ, & alios omnes doctores non conuertitur. Nec enim filius dicitur etiã spiritus, nec huic ad filium spiritus relationi, aliqua alia filij ad spiritũ correspondet relatio, nec eadem, neque diuersa secundum actionem & passionem. Deinde ꝙ dicatur filij spiritus, nihil aliud significat, nisi quòd per filium manifestatus sit, secundum Magnum Basiliũ, siue quòd per filium procedat secundum Maximum, siue ꝙ ex filio procedat secundum Occidentales doctores. Hæc enim quatuor (vt probatum est) æquiualent, videlicet filij spiritum dici, per filium manifestari, per filium procedi, & ex filio procedi. Hæc autem relationem adinuicèm causæ & causati significant. Quam Nazianzenus Gregorius audacter asseuerat, & diuinitatis personarum filij & spiritus distinctiuam esse, & causam, vt diuersa nomina habeat, & vnus filius, alter spiritus dicatur. Hæc autem & ipsa ratio attestatur: Diuina enim & sancta Trinitas non magis vnũ, quàm tria est: illud essentia, hoc psonis siue proprietatibus. vniuntur etenim vnà cum distinctione, & distinguuntur vnà cum vnitate, vt beatus Dionysius ait: Et quia in quibuscunque pluribus, in quibus est aliquid commune, est etiam aliquid distinctiuum, in hac etiam diuinarum personarum Trinitate, quæ sibi in vnitate essentiæ conueniunt, quærendum est illud, quod eas distinguit. & cùm id non sit essentia (in hac enim summè conueniunt) in diuinis autem præter essentiam, & relationes, atq; diuersum ꝓcessuum modum, quem Latini originẽ nominant, nil aliud intelligere sit: relinquitur, ut uel origo, uel relatio, uel utrunq; diuinas psonas distinguat. Cùm uerò relatio & origo & si secundum modum intelligendi differunt, (siquidem origo significatur per modum actus, ut generatio: relatio uerò p modum formæ, ut paternitas) re tñ non differunt, ideo utroq; quidem modo distinguũtur diuinæ personæ, priùs tamen & principaliter secundum modum intelligendi per relationes, per quas etiam constituuntur diuinæ personæ: consequenter autem per diuersum processuum modum, siue per originem. Non enim generare & genitum esse, quod originis est, constituit principaliter personam: sed paternitas & filiatio, siue patrem & filium esse, quod relationis est. Sed quia relatio & origo idem sunt re, & relatio consequitur originem, ideo utroque quidem modo distinguuntur diuinæ personæ, sed principaliùs relatione siue proprietatibus. Quare non immeritò Theologi & doctores nostri filium à spiritu distinguentes, dupliciter eos distinguunt, ab imperfectiori modo ad perfectiorẽ procedentes distinctionẽ: quæ per diuersum processuum modum fit, diuersum manifestationis modum nominantes: illam uerò quæ fit per relationes, Nyssenus quidẽ Gregorius per filium manifestari, Nazianzenus uerò diuersitatem relationum adinuicèm appellans. Patet ergo, ꝙ hæc relationum diuersitas, relationis distinctio est, & relatiuè filius ad spiritum, & ad filiũ spiritus refertur. Et cùm filius, prout filius, non refertur ad spiritum, (nó enim dicitur filius spiritus) restat ut referatur ad spiritum tanq̃ spirans, cùm spiritus etiã referatur ad filiũ tanq̃ spiritus. Spiritus enim spiranti, & passiua spiratio actiuę spirationi correspondet. Spiritus uerò & spiritus filij, multis in locis sacræ scripturę dicitur, & spiratio eius. [Hic enim spiritus,] sacer Athanasius ait, [spiratio est filij.] Cùm igit' ad filiũ spiritus, & tanquàm spiratio, & tanq̃ spiritus referatur, filius quoq; tanquàm spirans referetur ad spiritum. At cùm longum sit omnes allegare doctores, qui per filium, ex patre spiritum spirari dixerũt, sufficiat vnũ & vltimum in medium adducere, & quidnam de hac ille sentiat, considerare. Ioannes igitur Damascenus de patre loquens, [ipse quidem est (ait) intellectus verbi abyssus, verbi genitor, & per verbum manifestatiui spiritus spirator.] Et rursus: [Spiritus verò sanctus, manifestatiua occultæ diuinitatis potentia patris, ex patre per filium procedẽs est.] Certè superuacaneum est, velle, quæ apertè dicta sunt, declarare. Procedẽs enim est, (inquit) quod palàm ipsum esse & subsistentiam spiritus significat, magìs quàm aliquod aliud nomen, præsertim secundum nostros,

Spiritum filij dici. Per filiũ manifestari. Per filiũ ꝓcedere. Et ex filio procedere æquiualẽt.

Rom.5.b

S. Io Damascen⁹.

nostros, qui hoc nomen solum subsistentiæ spiritus appropriant. Cùm igitur per filium eum procedere dicat, per filium eum subsistentiam habere significat: & per hoc excludit Theodoriti errorem, negantis per filium subsistere spiritum sanctum, ita vt nullū nobis indè relinquatur subsidium: si Theodorito hæc coram generali Ephesino Concilio dicente, sacrum Concilium tacuerit, qui putamus pro nobis hoc facere, quasi Conciliū tacendo verbis Theodoriti consenserit. Nā cùm Theodoritus vtrunq; negasset, nec ex filio, nec per filium subsistere spiritum sanctum asserens, ex dictis tamen horum sanctorum, & si non ambo, alterum saltem, videlicet q̄ p̄ filium subsistat, palam probatum est, cùm omnes doctores, & non minùs, qui post Theodoritum fuerunt, ex patre per filium procedere spiritumsanctum, clara voce prædicerent. Tum Ioannes Damascenus & Maximus, viri vtì doctissimi, ita etiā sanctissimi, tota item generalis septima synodus per sanctum Tharasium patriarchā Cōstantinopolitanum, credere dicentem in spiritum sanctum, qui ex patre per filium procedit, Deus quoq; ipse esse cognoscitur. Alij verò ex Deo per filium esse, videlicet spiritum ex Deo per verbum, & ex patre per filium procedere, quæ omnia idē atq; spirari significant, & esse, & subsistentiam habere. Ex quibus patet, q̄ Theodoritus errat, quo ad alteram partem ad minus, eam videlicet, qua negat spiritum subsistere per filium. Patre tamen Concilij tacuerunt, eo etiam hanc patrem negante, ita vt eorum silentium non debeat nobis testimonio esse, quod nec ex filio, nec per filium spiritus habeat subsistentiam. Quòd enim per filium subsistat, testātur, qui eum per filium procedere dixerunt. Siquidem procedere, etiam secundum nostros, ipsum subsistere significat. Cùm tamen longo post Theodoritum tempore fuerint, & audiuerint quidem eum hæc dicentem, sciuerint autem sacram synodum ad hæc tacuisset, attamen non iudicārunt eum esse sequendū. Theodorito enim & quod ex filio, & quòd per filium subsistat spiritus, negante, beatus Ioannes Damascenus, quòd ex filio, ipse quoque negat: qua verò ratione, paulo pòst explicabimus. Quòd autem per filium procedat, i. subsistat, hoc vt verū ponit. Quod si quis illud nobis opponat, Solus pater est causa, Ioanne Damasceno authore: item q̄ Maximus in epistola ad Marinum de Romanis ait, q̄ scilicet non ponant filium causam spiritus esse, quæ ad hæc Latini dicunt, ego non dicam, q̄ scilicet nec illud Damasceni omnibus in eius libris inueniatur, quodq; epistola Maximi nō est eius, cùm nec vbique, nec in antiquioribus codicib⁹, nec inter opera eius inueniatur, quodq; nonnulli nostrorum etiam eam non esse suā putant: hæc (inquam) non dicam, sed concedam hæc illorum esse doctorum & verba & sententias. Dixisse tamen eos hæc ego dicam, ne quis principalem causam spiritus putet filium, quasi non à patre cœperit, vel per eum spiritus sanctus procedat. Cōmunis enim linguæ Græcorum vsus, cùm per præpositionem Ex, principalem significat causam, & Damascenum coegit, nō ex filio, sed per filium dicere procedere spiritūsanctum: & Maximum, quod à Romanis dicitur ex filio procedere, idem significare sentire, acsi dicerent, per filiū procedere. Quanquàm enim (ait) ex filio spiritumsanctum prodire Romani asserant, præpositio autem Ex, principalem significet causam, nō tamen ideo quia dicunt vt talem causam significent filium esse. Damascenus etiam, Ex filio quidem spiritus (inquit) minimè est, per filium autem conceditur. Solus nanque pater est causa talis, videlicet qualem ipsa Ex, significat. Quare talem quidem causam negant filium esse: præpositionem autem PER, attribuunt filio, per quam simul eum cum patre causam siue principium spiritussancti esse *significatur. Quia enim (inquit Maximus) per eū prodit spiritussanctus, (id est, vt alibi dicit idem doctor, quia per eum procedit) ideo à Romanis ex filio p̄dire dicitur: & Damascenus, Ex patre per filium procedit, quæ omnia apertè filium etiam significant causam siue principiū esse, & tale principium, qualis est pater, cùm nil imperfectū apud filium sit, quanquàm nō principalem, nec propriam: ob hoc enim cauentes, negant filium causam esse. Et quia omnia, quæcūq; filius habet, à patre habet, & ad eum omnia referuntur: quemadmodùm & sanctus Basilius in octauo ad Amphilochium capitulo ait, ideo inquit Dominus ad patrem: Mea [omnia tua sunt, quia] ad eū principiū creaturarum referatur. Et Naziāzenus in sermone ad Aegyptios: [Deus, inquit, tribus in maximis consistit: causa, creatore, & perficiente: patre videlicet filio, & spiritusancto.] Hęc autem dicebat, non quia omnino negabat, filium & spiritumsanctum esse principium siue causam creaturarum, (hoc enim impiū est dicere) sed quia patrem solùm simpliciter & principaliter causam esse sciebat, & ab eo filium & spiritum sanctum habere, quicquid habent. Quæ ergo responsio suffecisset contra quoscunq;, qui ex his verbis doctoris, non filium, nec spiritum, sed patrē ponentis causam creaturarum, malignè arguere volentes, totaliter negarent filium & spiritum sanctum causam esse creaturarum: ipsa eadem illis sufficiet, qui filium non esse causam spiritus ponunt. Eadem enim ratione & Damascenus, cùm diceret spiritum nō esse ex filio, addidit: Solus enim pater causa est. Et Maximus dicens de Romanis, quòd ex filio asserent spiritum prodire: Non tamen eum causam ponunt, ait, cùm scirent quid-

Theodoritus aliquando male sensit de spiritu sancto.

Cur Damascenus negarit non ex filio procedere spiritum sanctū, sed p filium.

Locus dubius.

*significant.

Ioā. 17.b

quidem qualem causam significet Ex: talem autẽ filium esse, minimè concederent: quippe qui omnia, quæ habet, à patre accipit, qui solus prima & principalis causa est, qualem ipsa Ex significat. cùm ipse quidem à seipso omnia habeat, filius verò à patre. Et ideo nõ prima nec principalis causa est, est tamẽ causa, siue principium spiritus vnum & idem cum patre, nec quisquã hoc omnino negare poterit, per eum, audiens doctores dicentes, Spiritum sanctum procedere. Si enim per filium procedere, prodire, & esse, ipsi quoq; aduersarij, non valentes apertè veritati contradicere, concedunt idem significare, acsi diceretur per filium habere subsistẽtiam: hoc autem dicentes doctores, nec manifestationem spiritus ad hunc sensibilem mundum significant, nec de gratijs & donis spiritus, sed de ipsa hypostasi spiritus & eius æterna manatione & existentia loquuntur: nec ista præpositio PER, idẽ quod præpositio CVM (vt probauimus) significat, ad quæ refugere solent aduersarij: quid aliud relinquitur, nisi vt PER, significet causam siue principium? Cùm enim per filium dicant doctores Spiritum sanctum esse, & existentiam habere, cumque ipsa PER, non possit pro CVM intelligi: suam vim exprimit vtique, & causam significat, cùm iam probatum sit, causam semper significare, in quibus accipitur. Quòd autem ipsa PER, nullum trium prædictorum hic significat, & ex epistola Maximi ad Marinum prædicta, & ex ipso Damasceno palàm probatur, qui ipsam Ex, mutant in PER, & de ipsa p̃sona spiritus & eius æterna existentia loquuntur. Quantùm igitur conueniunt Ex & CVM, tantùm PER & CVM, conuenire possunt, quod & per Theodoritum maximè probatur. Cùm enim ille diceret, spiritum nõ habere existentiam per filiũ, cum filiõne intelligebat? Ergo palàm mentiebatur, nec decet nos niti Concilij silentio. Etenim spiritus cum filio simul est, & ex patre simul emanant. An æquiuocã hanc dictionem PER, ille putans, vt aliquando idem quod CVM, aliquando se* ipsam PER significaret, per filium negat spiritum esse? At oportuisset vel ipsum, vel Conciliũ hanc æquiuocationem distinguere, & docere, de quo significato diceret, prout omnes solent doctores: sed nec idem PER, cum filio, ille putabat posse intelligi, cùm diceretur, per filium: & per filium negans spiritum habere existentiam, causam significare, hanc præpositionem putabat. Palàm itaq; his omnibus patet, se* ipsam in productis authoritatibus PER, significare, & quod suum est, per se causamq; manifestè significare, & hanc Theodoritum negare, hanc cęteros sanctos doctores audacter profiteri. Sed ne rursus ad illa consueta refugia te recipias, ideo dicens per filium prodire spiritum, dictum fuisse, vt cõiunctio, connexio, & identitas substantiæ

*ipsum

*ipsum

eorum significetur. Primò nanq; hic prodire, pro procedere capitur. Ipse enim idẽ Maximus, qui in epistola ad Marinũ, PRODIRE ait: in expositione ad Zachariam, PROCEDERE inquit. idem Damascenus, idem septima synodus ait: procedere verò, subsistentiam habere significat: & per filium procedere, per filium subsistentiam habere proculdubiò significat. hoc autem esse non poterit, nisi & filius subsistentiæ spiritus principium sit. Deinde, non quia nos dicimus spiritum prodire per filiũ, ideo aut est, aut manifestatur substantiæ identitas, (non enim per nos, neque per nostrum dicendi modũ, diuina essentia diuinis vnitur, aut identificatur personis) sed quia est essentiæ identitas, ideo prodire dicitur, & prodit per filium spiritus. Hoc autem Latini etiam dicunt. Quia enim eadem est essentia patri & filio, aiunt: & omnia patris filius etiã habet, præterquam quòd non sit pater: ideo etiam hoc eum habere asseuerant, quòd ex eo, vel per eum spiritus procedat. Hoc idem quoque beatus Cyrillus in quinto ad Hermiam probat, dicens [Cuiusnam proprium esse spiritũ dicimus? Vtrùm solius Dei & patris? an etiã filij, an & disiunctim vtriusque & simul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem essentiæ?] Ad quæ respondet Hermias: [Ita mihi videtur.] At doctor ad eum: [Rectè quidẽ. Propter identitatem essentiæ (inquit) patris & filii, amborum spiritus est, & ex patre procedit per filium.] Quod quid aliud vult, nisi quòd propter identitatem essentiæ filii & patris, & per filium spiritus procedit, & eius spiritus est, quemadmodùm & patris? Hoc autem Latini etiam concedunt. Præterea identitas essentiæ patris cum filio & spiritu, ac filii cũ patre, & spiritu, tum pręcipuè probatur, cùm ad inuicèm vt principium, & id quod à principio, se habeat. Inquantùm enim tales, & maximè inuicèm communicarent, & maximè ad inuicèm distinguerentur. Qui modus cùm intelligi simul possit, meritò in diuinis omnibus aliis distinguendi vel vniendi modis præponitur. Quẽadmodùm enim in illis rebus diuinis, & vnà cum vnitate distinctio, & cum distinctione summa vnitas est: ita necesse est, nos etiam talem vnionis modum illic intelligere, qui non minùs etiã distinctionem contineat, & talem distinctionem, & quæ vnionem in se habeat: talis verò sola principii, & eius quod à principio, relatio est. Quare si quos audiamus doctores dicentes, propter consubstantialitatem dictum fuisse, per filium spiritum procedere: propter principii, & eius quod à principio, relationem eos dixisse putemus, per filium dici procedere Spiritum sanctum, & ob nullam aliam rationem, cùm istam consubstantialitatem potissimùm principii, & eius quod à principio, relatio probet. Cuius

S. Cyrill.

vnà cum alijs Magnus quoque Basilius testis est, in epistola ad Canonicam hęc dicens. S. Basili⁹. [Cùm enim pater lumen sine principio est, filius quoque lumen, sed natum, lumen tamen vterque: meritò consubstantialem eum dicent, vt naturæ identitatem significent. Nõ enim, quæ germana sunt, consubstantialia dicuntur, vt quidam putant: sed cùm causa, & quod à causa subsistentiam habet, eiusdem naturæ sint, tunc cõsubstantialia dicuntur.] Rursus idem in sermone contra Sabellium & Arianos, de patre dicens & filio: [Non enim eos (inquit) germanos dicimus, sed patrem profitemur & filium: identitas autem essentię in eis est, quia filius ex patre.] Si igitur propter consubstantialitatem dictus est per filium spiritus, causa verò & causatum, cùm eiusdem naturę sint, consubstantialia sunt, vt ait Basilius: manifestè patet, propter relationem causæ & causati, siue principij & eius quod à principio est, per filium procedere spiritum dictum fuisse.

¶ Authoritates doctorum, in quibus Spiritus sanctus ex filio, & ex ambobus dicitur esse, prodire, & profluere: quodque non gratia spiritus non subsistens, sed ipsa persona spiritus dicitur prodire, profluere, emanare &c. à filio, CAPVT VII.

Sed iam per ipsa sola manifestissimè probatum est, Orietales doctores, filium principium spiritus esse, palàm profiteri. Probãdum autem, nonnullos eorum præpositione quoque Ex, non minùs vsos fuisse de filio in subsistentia spiritus. Illos itaque, quorum testimonia calumniam patiuntur, tanquam non eorum, vel non ita per eos edita, sanctum videlicet Athanasium, Basilium. Gregorium Nyssenum, omittendos duxi, nec illorum authoritatibus vtendum, qui plerisq; in locis ipsam PER, probant æquiualere ipsi Ex, in Theologia: hi verò quasi omnes aut maior pars sanctorum doctorum est. Cyrillum autem duntaxat & Epiphanium producendum duxi, qui cæteris apertiùs & magis vbique operum suorum, præpositione Ex, vsi sunt: quorum quanta qualisque authoritas in Ecclesia Dei sit, certaminaque eorum contra infideles & hæreses, nemo est quem lateat. Producam verò non omnia eorum testimonia, (nec enim facile est) sed aliqua pauca, fugiens verborum prolixitatem. S. Cyrill⁹. Beatus itaque Cyrillus in expositione Iohe. 2. g prophetæ Iohelis, supra illam authoritatem, Effundam à spiritu meo, sic ait. [Inquantùm etenim Deus ex Deo secundum naturam filius est, cùm natus sit ex Deo & patre, proprius eius & in eo & ex eo spiritus est, quemadmodùm & de ipso DEO & patre intelligitur:] & ex eo est, inquit, & ita ex eo, quemadmodum de ipso Deo & patre intelligitur, omne dubium quærentibus causam tollens. Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem: [Baptizantem, inquit, Iesum in igne & Spiritu sancto, non alienum baptizantis effudisse spiritum seruiliter & instrumentaliter, sed tanquam Deum secundum naturam cum authoritate summa, qui ex eo & proprius eius est.] Idem. Et iterum in Thesauris: [Legem igitur cùm ferat Christus, ita condit eam, tanquam in eo & ex eo sit spiritus eius.] Idem. Et rursus: [Nullam igitur naturæ differentiam Filij & Spiritussancti Paulus nouit, sed tanquam ex eo & in eo naturaliter sit, Dominico nomine eum vocat.] Idem. Et animaduerte, quòd ideo dicit Paulum appellasse spiritum Dominum, 2. Cor. 3 d quod filii nomen est, quia ex filio est. Causarum enim nomina, causatis solemus imponere. Item in expositione noni anathematismi. [Homo factus, inquit, vnigenitus Dei filius, non minùs permansit Deus, omnia habens quæcunq; & pater, præterquàm quòd non sit pater, & proprium habens, qui ex eo, & in eo insitus est Spiritus sanctus.] Idem. Quòd si quis rursus opponat, quæ à Theodorito in hunc anathematismum dicta sunt, primò quidem sciat, quæcunque Theodoritus cõtra Cyrillum scripsit, omnia reprobata, & anathemati tradita ab omnibus sequentibus sanctis Conciliis fuisse, ita vt non deceat ex maledictis & iam reprobatis arguere. Deindè satis iam de hoc per nos dictum est, quando etsi non in vtroque, in altero tamen eum mentitum fuisse probauimus, cùm ipse quidem, quòd per filium spiritus habeat subsistentiam, negaret: nos autem testimoniis doctorum probauerimus verum esse, ita vt non debeamus silentio sacri Concilii niti, & indè arguere, quòd Theodoritus scripsisset Spiritum sanctum nec ex filio, nec per filium subsistentiam habere, & Concilium his auditis tacuerit, nec eum redarguerit, ideo tacuit, quia eum vera dixisse sciebat. Eccè etenim probatum quidem ęst, Spiritum sanctum per filium subsistentiam habere. Synodus verò non solùm de altero, videlicet quòd nõ ex filio habeat subsistentiam, tacuit, sed etiam de altera parte, hoc est, quòd nec per filium procedat, quod tamen palàm falsum est. Quemadmodùm enim hoc silentio præterierit, cùm tamen falsum sit, ita etiam reliquum, videlicet quòd nec ex filio subsistentiam habeat, cùm ipsum quoque falsum sit. Hæc igitur & in superioribus diximus, & nunc illius noni anathematismi, contra quem Theodoritus scribens illa dixit, ipsius Cyrilli expositionem induximus, se ipsum & suam mentem exponentis, & contra maledicta Theodoriti replicantis. Non decet igitur, omisso illo, alium quærere verborum Cyrilli expositorem, & præsertim acerrimum eius hostem. Quare autẽ Cyrillus spiritum dixerat proprium filii, in nono anathematismo, quod

Theo-

Theodoritus carpsit, ipse exponens, quia dicit, [ex eo est,] conueniens in hoc Occidentalibus patribus. Et illi enim spiritum dicunt filij, & proprium filij, tanquàm ex eo procedentem. Præterea ex responsione Cyrilli ad Theodoritum, idem probare possumus, si quis sine contentione audiat? [Procedit quidem (inquit) Spiritus sanctus ex Deo patre secundum verba saluatoris, non tamen est alienus à filio: omnia nanque cum patre habet.] Et hoc ipsemet docuit, dicens
Ioan.16.b de Spiritu sancto: [Omnia quæcunq; habet pater, mea sunt: ideo dixi vobis, Ex meo accipiet, & annunciabit vobis. Nam etsi à patre (inquit) procedere Spiritum sanctum saluator dixit, non minùs tamen est etiam filij. Est autem filij, quemadmodùm & patris.] Superiùs nanque dixit: [Erat nanque & est spiritus eius, sicuti & patris: & non magis patris, minùs filij, sed similiter amborum.] Hoc verò nil aliud est, nisi quemadmodùm est spiritus patris, tanquam ex eo procedens, ita scilicet etiam filij est, táquam ex eo & per eum procedens. Et hoc significat cùm in testimonium huius rei accipiat, quòd filius omnia habeat quæ & pater, & addat, quòd hoc de spiritu dixerat Dominus. Postremò idem probat per illam authoritatem, quòd ex eo, id est, filio accipiat spiritus. Hoc enim & sanctus Epiphanius, (vt paulò pòst ostendetur) pro eo quòd ex eo procedat, accipit.
S. Cyrill. Ipse quoque beatus Cyrillus in expositione super Ioannem, ipsam authoritatem exponens, sic inquit. [Accipere enim spiritum dicimus ex patre & filio ea, quæ illorum sunt, non tanquam aliquando quidem non habentem insitam in eis sapientiam & potentiam. Cùm autem intelligatur habere tunc vix habentem, semper etenim sapiens & potens est spiritus: immò verò ipsa sapientia & potentia est, non participatione, sed naturaliter.] Si igitur id quo spiritus ex filio accipit, sapientia & potentia est, hæc verò non aliquando quidem habet, aliquando verò non: semper nanq; talis est, natura, non participatione, semperque à filio accipit, quæ cùm non habeat participatione, natura eius sunt: quod hinc colligitur, quis ignorat? Et meritò hæc beatus dicit Cyrillus, qui in plerisque alijs locis manifestè ex filio, sicuti ex patre, procedere dicit Spiritum sanctum. In epistola nanque ad Nestorium: [Et si est, inquit, spiritus in propria hypostasi, prout spiritus est, non filius, non est tamen ab eo alienus, profluit autem ex eo, sicuti & ex Deo & patre.] Ne quis autem hoc verbum PROFLVERE, de secunda & temporali processione putet hîc fuisse dictum: primò quidem sciat, quòd non est hîc sermo de distributione donorum & charismatum spiritus, sed de ipsa eius hypostasi: Deinde hoc PROFLVERE, semper reperies apud hunc doctorem pro PROCEDERE, accipi. Etenim tum in expositione symboli, [profluit quidem, inquit, hoc est, procedit:] tum in sexto ad Hermiam, & spiritum quidem veritatis eum nominat, profluere autem ex ipso asserit patre: tum etiam plerisque alijs in locis idem dicit. Illud quoque quod dicit, [sicuti ex Deo & patre.] non superfluit. Nil enim ille superuacaneum, sed omnia cũ magno pondere dicit. & ita vult, spiritum esse filij, prout est patris: & ita profluere, prodire, & emanare à filio, prout à patre, & nullo modo aliter. Ideo in sermone ad Theodosium Imperatorem, de hoc loquens, & volens probare ita esse filij spiritum, prout patris: & ita ex filio nobis emanare eum, prout ex patre: [Non ex mensura (inquit secundum Ioannem) dat spiritum filius, sed ipse eum ex seipso emittit, quemadmodùm & ipse pater. Quare beatus Paulus, omni in hoc differentia postposita, nunc quidem Deo & patri illum attribuit, nunc rursus filio.] Infert deinde Pauli verba, quibus æquè filij esse spiritus, sicuti & patris, probatur. Nulla enim differentia est, filij spiritum, vel patris dici. omnem enim in hoc differentiam Paulus postponit. At patris dicitur spiritus, tanquàm ex eo procedens: ergo eodem modo filij quoque dicitur spiritus. Præterea in superioribus satis disseruimus, quomodò dicitur spiritus filij secundum doctores. secundum enim Basilium, tanquàm per filiũ manifestatus: secundum Maximum, tanq̃ ex filio procedens: secundum patres Occidentales, tanquàm ex filio procedens. Nec igitur Cyrillus alia ratione dixisset, spiritum filij esse & filij proprium, q̃ alij idem cum eo sapientes doctores dixerunt, tanq̃ ex filio scilicet, siue per filium, procedentem. Nil enim interest, EX FILIO, vel PER FILIVM dicere. Etenim ipse quoq; nunc ponit EX, nũc eam mutat in PER, tanquàm ambæ verè dici possint. Vndè in eis, quæ ad Palladium in forma dialogi scribit: [Mutabilis verò minimè, inquit, est spiritus. Nam si mutabilitati subiaceret, ipsi diuinæ naturæ iste defectus ascriberetur. Siquidem Dei & patris, necnon & filij est, qui essentialiter ex vtroque, scilicet ex patre per filiũ, profluit spiritus.] Item in quinto ad Hermiam, reddens causam, cur spiritus, filij dicat spiritus. [Cuiusnam, inquit, proprium dicimus esse Spiritũ sanctũ? Verùm solius Dei & patris? An etiã filij? An & disiunctim vtriusq; & simul amborum, tanquàm vnum ex patre per filium propter identitatẽ essentiæ?] Proprium itaq; filij ipse quoque spiritum dicit, quia per filium est. Per filium autem est propter identitatem essentiæ, patris videlicet & filij. At propter eandem ipsam, omnia etiàm patris sunt filij, præterquàm quòd non sit pater. Ita sibiipsi per omnia consona dicit sanctus hic doctor. Vnum etenim & eundem spiritũ ex patre per filium esse, vna & eadem ratione

Ioan. 3. d

Rom. 8.b
2.Cor.3.d
Galat. 4.a
Phil.1.c

ratione siue processione: & ideo illum eorum proprium ait esse, quia ex patre per filiũ est, hoc autem propter identitatem essentiæ. Vt autem clariùs omnis eorum arguatur calumnia, qui contra sanam doctoris sententiam, autumant eum ex filio dixisse dona spiritus mitti, non ipsam eius hypostasim siue personam, ipse rursus adsit, hanc falsam eorum arguens opinionem, & seipsum exponens, quidnam sit, quod ait, per filium siue ex filio profluere, prodire, emanare, scaturire: & simpliciter quòd in sanctificationem in hunc mundum ab eo mittitur. Ait etenim in septimo ad Hermiam. [Inhabitantem

Idem. enim sibi & insitum quis haberet eum, qui natura & vere Deus est, (de filio dicens) cùm spiritum accipiat, qui non alienus & essentia disiunctus ab eo est, sed qui ex eo, & in eo, & eius proprius est, & æquè atquè ille. Dominus est?] Et post pauca: [Misit autem nobis è cœlo paracletum, per quem & in quo nobiscum est, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens, sed qui essentiæ suæ & patris sui proprius est spiritus.] Quòd autem hæc de substantia spiritus, nõ charismatibus non subsistentibus, ait, omnibus patet. Idem rursus in eodem: [Qui verò nobis diuinam insculpsit imaginem, & similitudinem cuiusdam sigilli, supremam nobis pulchritudinẽ imponit, nónne spiritus est? (Ita

Idem. inquit Hermias:) Nõ tamen vt Deus, verùm vt diuinæ gratiæ minister.] Et Cyrillus: [Nõ igitur ipse spiritus nobis, sed eius per eum gratia nobis imprimitur.] Hermias: [Ita vi-

Idem. detur.] Cyrillus: [Ergo necessarium esset, imaginem gratiæ, non Dei, vocatum fuisse hominem.] Post hæc consequenter per omnia probans, quòd hypostasis siue persona spiritus, ipse scilicet vnus in Trinitate, Deus erat, qui diuinam nobis in prima hominis plasmatione impressit imaginem, nõ gratia non subsistens: secundam item plasmatis reparationem, per salutarem discipulis insufflationem factam, per eundem Spiritum sanctum factam fuisse ponit. Dicebat etenim: Quo, anteaq̃ esset, modo factus fuerit homo, per sanctum videlicet spiritum hypostaticũ Deum, eodem rursus, deperdita sanctificatione, eum reparari. [Si enim (inquit) gratia spiritus ab eius substantia disiuncta esset, cur beatus quidem Moses, homine ad esse pro-

Gen. 2. b ducto, non dixerat: Sufflauit creator omniũ

Ioan. 20. gratiam per spiritum vitæ? Christus verò no-

fo. * mini bis: Accipite gratiam per * mysterium spiri-

sterium tus? Sed illic quidem dictum est, spiritus vitæ (vita etenim, veræ diuinitatis natura est) hic verò per saluatorem Spiritus sanctus, ipsum proculdubiò spiritum credentium animabus emittentẽ.] Hæc aperta sunt rei propositæ testimonia. Apertiùs tamen in sequẽtibus dirimit illam opinionem, qua quidam putant, non subsistentem nobis gratiam mitti, & per eam nos sanctificari. Ait etenim:

[Tẽpla verò Dei, necnon dij, & vocamur & Idem.
sumus. Qua de causa quæras ab aduersarijs: si gratia participamus nuda & non subsistẽte? At nõ ita se veritas habet. Templa nanq; 1. Cor. 3.
existentis & subsistentis spiritus sumus.] Sed & 6. b
ex eis quidem, quæ ad Hermiã scribit, cùm Psal. 81.
multa sunt, (quæ qui volet, illinc sibi eliget) hæc sola sufficiant, cùm apertè probẽt illud, quod nobis propositũ erat. Ex plurimis autẽ, quæ in expositione super Ioannem idem doctor elegãtissimè dixit: illud nos adducemus solùm, quod super illã authoritatem dicit:
Qui non ex sanguinibus, &c. Ait enim: [Si Ioan. 1. b
Deus ex Deo secundũ naturam est spiritus: quo & per fidẽ in Christo participamus, dij nos etiam efficimur, tanquã iam in nobisip-
sis habentes Deum, secundum illud: Inhabi- 2. Cor. 6. d
tabo & inambulabo in eis. Quo nãq; modo tẽpla Dei essemus, nisi spiritus natura Deus esset?] Sed beatissimus quidẽ Cyrillus hæc & his similia dicit. audiendũ autẽ etiã alios, quid de eadem re dicant. Magnus itaq; Basilius consona prædicto doctori dicens, tum spiritum homini à principio sufflatum, tum à saluatore discipulis datum, ipsam hypostasim spiritus fuisse asserat contra Eunomiũ, in capitulo cui titulus, Quòd spiritus diuina natura est: [Spiritus nanque, inquiens, viuẽti verbo ad creandum adiunctus, vincens potentia diuina natura, ineffabilis ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram rursus ab eo per sufflationem reddita: conuenire nanque decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, sufflans, qui non est alius præter illum, quia à principio sufflauit, sed idem, per quẽ Deus sufflauit, tum quidem cum anima, nunc verò in animam.] Ita hic quoque doctor ipsum eundem spiritum ait emisisse discipulis Iesum, qui ipsi & patri tanquam creator cõnumeratus & coniunctus est. Hoc autem patet, quòd ipsa hypostasis spiritus est. Igitur ipsa hypostasis spiritus & primã plasmationem hominis per illam diuinam sufflationem creauit, & discipulis posteà data est, & per eos credentibus. Et hæc est, quæ à patre per filium, & ex filio profluit & emanat, quemadmodùm etiam Nicæna prima synodus in quodam loco de spiritu dicit, [Quòd procedit quidem à patre, proprius autem filij est, & ex eo emanat.] Ipsum enim eundem, qui ex patre procedit, ex filio emanare
aiunt ij patres. Et * quod dico, patres, ipse for. * quid
saluator dicta istorum omnium approbans, dico fra-
illum eundem pollicetur se discipulis missu- tres?
rum, qui à patre procedit, & non esse alium, qui à patre procedit, aliũ quem ipse mittet.
[Cùm venerit (inquit) paracletus, quem Ioan. 15 d
ego mittam vobis, spiritum veritatis, qui à patre procedit.] Hoc enim ipsi quoq; Grammatici hoc modo construerent.

Cùm venerit spiritus, qui à patre procedit, quem ego mittam vobis: vt manifestum sit, ipsum, id est, filium missurum, quod & à patre procedit. Si igitur persona spiritus à patre procedit, eadem etiam à filio mittitur. Quòd si gratiam filius non subsistentem mittit à patre etiam nō persona, sed gratia procedit. Sed hoc cùm stultum, tum impium est dicere. Cùm enim de vno & eodem subiecto, videlicet spiritus, duo quædam prædicantur, procedere scilicet & mitti, eodem modo accipiendum subiectum de vtroque prædicato. Si igitur hypostasim spiritus procedere intelligimus, eandem etiam mitti intelligere debemus. aliter enim dicere absque ratione, nullam probationem adducendo, & procedere quidem, hypostasi spiritus attribuere: mitti verò, gratiæ non subsistenti, hoc ridiculum, irrationabile, & voluntariū est, & quod nullus concedet. Mittitur igitur ex filio ipsa spiritus hypostasis, quæ & à patre procedit, quemadmodùm ab ipsis Euāgelij verbis, & à doctoribus probatum est. Quare si mitti, si emanare, si prodire, si profluere, si scaturire, si oriri spiritum à filio audiamus, diuinam eius hypostasim intelligere necesse est: diuinam autem spiritus hypostasim ex filio profluere, vel emanare, & reliqua, quonam alio modo possibile est, nisi filius causa siue principium ipsius subsistentiæ spiritus sit? Sed ea, quæ Cyrillus de processione ipsius personæ Spiritussancti ex patre & filio dicit, hæc & his similia sunt.

S. Epiphanius. Cæterùm audiamus sanctum Epiphanium, in eius angyroto sermone ita dicentem: [Spiritus sanctus ex patre & filio, tertius nominatione.] & rursus: [Vterque habitat in iusto homine, Christus & spirit⁹ eius. Quòd si Christus ex patre creditur Deus ex Deo,

Ioan. 16. b spiritus quoq; ex ipso, vel ex vtroq;, quemadmodùm ait CHRISTVS, qui ex patre procedit, & hic ex meo accipiet.] Et patet, quòd hic doctor non de distributione charismatum, de diuinis autem personis & subsistentia eorum loquitur. in testimonium verò & probationem, quòd spiritus ex filio quoque procedit, illam authoritatem adducit: Ex meo accipiet, docens, vt cùm audiamus in Euangelijs Dominum dicentem de spiritu, quòd ex eo accipiet, ita intelligamus, acsi diceret, ex eo procedere Spiritum sanctum. Idem in eisdem: [Sed dicet quispiam, Ergo duos filios esse dicimus? Et quo modo est vnigenitus? At quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex patre est, spiritum verò sanctum, qui ex vtroque,] & cætera. Et iterum: [Spiritus sanctus, spiritus veritatis est, tertium lumē à patre & filio.] Et rursus: [Quemadmodùm enim nemo nouit patrē nisi filius, nec

Matt. 11. d filium nisi pater: ita dicere audeo, nec spiritum nisi pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit. (sed aduerte, quòd in superioribus accipere pro procedere posuit) neque filium & patrem, nisi Spiritussanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio.] Quid his apertiùs, quid clariùs dici potest? Nonne palàm isti doctores filiū quoque causam siue principiū spiritus ponunt? Nonne docent ex eo quoq; ipsum procedere? Quid igitur? Claudemúsne aures nostras his authoritatibus, & testimonijs sanctorum tam multis, tam apertis, tam diuinis, tam cōsonis inuicem & veritati, & obstinato corde contra hæc contendemus? At hoc non sapiētum, non bonorum hominum proprium est, & eorum, qui dispensatores verbi & mysteriorum Christi & esse, & videri velint.

Quòd etiam Occidentales doctores idem apertè dicunt, quod Orientales, prout ex eorum authoritatibus nobis per Latinos datis, clarè apparet intuētibus. Cap. VIII.

Ego quidem paucis, quoad potui, multis omissis, quod pollicitus sum, perfecisse puto. Probaui nanq; sufficienter, nullo doctorum Occidentalium vsus, ipsos scilicet patres nostros & doctores Orientales, filiū quoq; causam siue principium esse spiritus, sensisse, & per omnia inuicem conuenientes & concordes, & partim ex patre per filium, partim ex patre & filio procedere Spiritumsanctum, & sapere & docere. Vestrum autem est, vt eis doctoribus, & quidem rectis, Latinis & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ vniamini, cùm eadē, quæ & patres & doctores nostri, crediderint. Neque puteris aut ipsos, aut patres eorum & nostros, Occidentales videlicet sanctos, contraria Orientalibus patribus dixisse. Minimè, minimè ita est. Et apposuissem vobis authoritates & testimonia etiam illorum ad persuadendum vobis, & eorum cum Orientalibus concordiam probandam, nisi vos omnes scitem & sciuisse, & audiuisse eas, cùm Latini produxerint. Ad hęc cùm oratio nostra prolixior fuerit, non sunt alia addenda. Prætereà licebit cuiq;, cùm voluerit, eas & videre & legere, cùm sint apud nos à Latinis datæ. Hoc autem solùm ad vestram reducendum memoriam putaui, quòd omnes patres Occidentales, Hilarius, Hieronymus, Damasus, Augustinus, Ambrosius, magnus Leo, Gregorius, & cæteri multi, quàm clarè, quàm apertè vna mente, vna voce vbique operum suorum, non vno aut duobus membris & articulis, sed pluribus verbis prolixis sermonibus & probationibus ex patre & filio procedere Spiritumsanctum affirmant, & ita ex filio, sicut ex patre, & principium spiritus filiū esse, sicut ipse pater, & vnum & idē eius principium esse patrem & filium simul, non duo principia: quæ omnia mente voluentes, & Orientalium doctorum dictis comparantes, qui ex patre per filium, & ex patre & filio proce-

procedere dicunt Spiritumsanctum, item ex filio & ex vtroq; esse, necessariò eos concordes inuicem reperiemus, & eadem de eodé sentientes in omnibus. Et superiores enim rationes, quas de concordia & quidem necessaria doctorum adduximus, cogunt nos credere eos cõsentientes inuicèm, & eadem de hac diuina processione Spiritussancti sentientes, quemadmodùm etiam de alijs dogmatibus fidei. Et nunc ipsi Orientales per seipsos eadem cum Occidentalibus dicere satis probati sunt, vt nemo negare possit ampliùs eorum summam concordiam. Atqui etsi nullo modo patres Orientales attribuerent filio, esse principium spiritus, cùm tamē nullibì aliquis neget expresè processionem spiritus ex filio, nemo * esse, qui auderet eos dicere Occidentalibus patribus dixisse contraria. Nunc verò cùm non solùm non negent, sed apertissimè etiam dicant, per filium & ex filio procedere spiritum, audebimúsne dicere, non eos conuenire & concordare cū Occidentalibus? At nemo nos commendabit, immò verò nemo est, quin nos audaciæ, temeritatis, stultitiæ accuset. Scire autem hoc etiam debetis, quòd aut nullo modo acceptanda sunt, quæ reperiuntur opera sanctorum doctorum Occidētalium: aut si hæc acceptabimus, vt faciendum est, oportet etiā, quæ de hoc articulo dicunt, & acceptare & credere. Tam enim multis in locis operum eorum, immò verò in omnibus sparsa sunt: tantaque & talis est continuatio & sequentia præcedentium ad ea quæ sequuntur, vt non possit aliquis de his aliquid suspicari. Si quis enim hanc conclusionem, & rationes eam probantes, ex operibus eorum adimat, nil ampliùs restat, nec sensum aliquem reddunt, quæ remanent: ita connexa, ita conglutinata & coniuncta cætera omnia cum hoc dogmate sunt.

f. *est qui

Epilogatio & repetitio prædictorum, & solutio friuolæ responsionis, qua quidam ad authoritates Occidentalium respondent, & exhortatio ad vnionem. Cap. IX.

Sed de dogmate quidem, quæ breuiter dicenda erant, dicta sunt, nec quicquam vlteriùs addendum est. Rogo autem, posco, peto, & supplex oro vos omnes, patres optimi, sacer conuentus, animarum pastores, duces cæcorum, eruditores insipientium, vt his omnibus consideratis, & benè pensatis, illam feratis sententiā, quæ tantæ rei conuenit, quæq; perpetuam vobis famam, gloriam & salutem pariat. Repetatis enim memoria primò, quòd non erit nobis decætero excusatio eadem, quæ priùs, cur à talibus fratribus diuidamur, & hostes velimus esse Latinis tam multis, tam sapientibus, tam doctis omni virtute præditis, nō solùm illa quę animum ornat, sed etiam ea quæ ad corpus & temporales res attinet: quodque quemadmodùm ante generale Concilium congregatum facilior nostra excusatio erat, ita post hoc grauis nostra excusatio erit, si non habuerimus dicere causam tali diuisione dignam. Deinde non fugiant vos, quæ de necessaria doctorum concordia dicta sunt, nec aliter nos dicere posse, dum Christiani esse, & principia fidei saluare velimus: quodque patres Occidentales apertissimè, ex Patre & Filio Spiritumsanctum procedere, asseuerant, & filium esse eius principium, prout patet: Orientales quoque hoc idem dicere, partim ex patre per filium, partim ex patre & filio, & ex vtroque procedere, & ex filio esse ipsum dicentes, cumque hæc dicant, Occidentalibus conuenire, & eadem non solùm sententia, verumetiam verbis dicere, tanquam vno & eodem spiritu eos illuminante locuti. Demum, quam solam nobis ad ea quæ Latini dicunt, relictam responsionem video, cùm ipsi quoque nullam esse iudicaueritis, immò verò rem puerilem & omnino ridiculam, consulamus nobisipsis, quæ vtilia sunt, & vniri Latinis conemur, si ea quæ placita sunt DEO, facere velimus. Aut enim non acceptandi sunt sancti doctores, nec dictis eorum acquiescendum: aut acceptandi quidem, & acquiescendum dictis eorum, non tamen omnibus, cùm ipsi quoque tanquam homines, in quibusdam errare potuerint: aut quod reliquum & tertium est, nec in aliquem inciderunt errorem, & cunctis eorum verbis acquiescendum. Hæc tum, quę Latini produxerunt, tanquam illorum sanctorum testimonia, non ex eorū mente procedunt, nec eorum sententię sunt, sed Latinorum horū fictiones, additiones, & appositiones, manu mēteq; aliena libris sanctorum inscripta. At primorum duorum neutrum certè scio, nec vos approbatis, nisi quis omnia fidei nostræ fundamenta, Ecclesiæ mysteria, omnem veritatem euertere velit: reliquum verò & tertium, manifesta stultitia, apertissima ignauia est, si tot libros, tot eorum opera doctorum, tot eorum labores, tot volumina, præsertim antiquissima manu, nonnulla eorum conscripta, & per totum orbem terrarum sparsa & multiplicata, per ipsum item sequentium ad præcedētia connexum & conuenientiam, ipsam veritatem luce clariùs ostendentia, temerario ausu corrupta, mutata, & superaddita esse dicemus, maximè cùm videmus ipsos quoq; nostros etiā antiquiores, & qui in ipsis principijs huius acerrimi dissidij fuerunt, faciētes quidē mentionem authoritatū doctorū Occidentalium, nil tamen contra eas habentes, quod diceret ratione dignum. Quo fit, vt nullo modo quis eas putare debeat corruptas fuisse, siquidē in ipso etiam cōtentionis principio eodē modo inscriptum libris erat

potissi-

potissimùm, cùm nec extent apud nos alia eorum doctorum antiqua volumina lingua Latina scripta, ad quæ, facta comparatione, possemus depræhendere eorum corruptionem. Quæ omnia cùm animaduertamus & mente repetamus, non eligamus quæ peiora sunt, nec cõtra nosipsos sentẽtiam feramus, nolimus nec nosipsos, nec nationem nostrã prodere, primò quidẽ auertentes à veritate, & oculos, ne videant lumẽ, claudẽtes: deinde ipsimet ꝓpria spõte cõtra nosipsos omne genus malorum accumulãtes, & multipliciter totã nostram nationẽ offendentes. Quis enim ignorat, quę etiam temporalia mala ex hac diuisione nos secutura sunt? q̃ infortunia? quodq; cõmunẽ hostẽ & inimicum nobis Turcarũ principẽ robustiorẽ contra nos ipsos efficiemus? in periculoq; sunt, vt omninò ferè pereãt, quicũq; ritũ nostrũ sequũtur Christiani, nomẽq; Christi illic totaliter deleatur. Et enumerassẽ, & deplorassem oẽs particulariùs, quę futurę sunt nationi nostrę calamitates, quę cunctis nostris hominibus, qui in insulis, qui vbiq; terrarũ, qui Orientem, qui Septentrionẽ, qui Occidentẽ inhabitãt, nobiscũq; in ritu cõueniunt, non dico solũ, quę ad corporalia, resq; temporales attinent, (nõ enim tanti essent extimandæ) verumetiam quę ad animã & integritatẽ fidei pertinent, cũ oẽs simpliciter, aut maior eorũ pars, partim spõtẽ, partim vi, periclitent̃ aberrare à fide, relinquere Deũ, & erroribꝰ infidelium consentire. Narrassem hæc (inquã) omnia, nisi vos alloquerer, qui omnia meliùs me nostis. Quis enim nescit, ꝙ solũ nobis relictũ refugiũ erat Latinorũ amicitia & vnio cũ eis futura, hac re sperantibus & nosipsos tueri posse, & hostes deuincere, quodq; hoc solũ hostẽ deterrebat, & eius contra nos furorẽ refrenabat? qua re si nunc priuabimur, quò fugiemus? q̃nã nostræ calamitatis finis erit? quis malorũ exitus? Et si errare quidem Latinos, & à veritate auertere dep̃hendissemus, nec ipse ꝑfectò vobis cõsuluissem, eis ita se habentibus vniri, tẽporaliũ amissione deterritos, & maioris p̃sentia, q̃ futura, corporũ, quã animarũ liberationẽ facere hortatus fuissem: immò verò & ipse oia quæcũque acerba potiùs sustinuissem, & vobis, vt passi fuissetis, consuluissem, q̃ cum eis vniri nõ rectè sapientibus. Nunc verò timendum est, & quidẽ vehemẽter, ne corporis quoq; exitiũ vnà cũ animi interitu etiã eligamus: si quidem quę vera, quę pia sunt, & nil erroneum Latinis sapientibus, quemadmodùm patres eorum & nostri, Occidentales videlicet doctores, ac Orientalibus cõmunibus patribus eadem & cõsentanea dicẽtibus, nos proprio nostro malo absq; vlla ratione ab eis diuidi vellemꝰ. Quòd enim ipsi Occidẽtales patres sequũtur, vos quoque dicetis. Quòd autẽ illi eadẽ cum Oriẽtalibus sapiant, hac in oratione breuiter & sufficienter probatũ est, ita vt omnibus manifestũ sit, Latinos omnes tum Occidentales, tum Orientales patres sequi: communes vtrisq; doctores & patres sunt. Qua igitur ratione à talibus viris dissidebimus? Quam excusationẽ afferre poterimus, cur eis cõuenire nolimus? Quæ nobis relinquetur apud Deum responsio, quare à fratribus diuisi fuerimus, quos vt vniret, & ad vnum ouile redigeret, ipse descendit de cœlis, incarnatus, & crucifixus est? Quæ nostra defensio erit apud posteros nostros? immò verò apud p̃sentes homines nostros? Nescio enim, an aliqua nostra posteritas erit de tam magna, tam graui calamitate, tot periculis, quę eis inferimus. Non patiamur hęc, patres optimi. Non habeamus hanc sentẽtiam, non ita malè nobis consulamus & nostris. Nolimus lupi pro pastoribus illis fieri, qui ad nos respiciunt: Non eos prodamus hostibus, in animarum & corporum simul interitũ. Ego enim (& sint mihi hęc verba in perpetuũ testimonium toti nationi, cunctisq; Christianis) nunquã huius sententiæ ero, nec vnquã prodã corpora, animas, fidem ciuitates, patrum sepulchra, libertatem, & omnia simul, quæ omnia inuenio secutura schisma, & nostrã à Latinis absq; aliqua ratione diuisionẽ. Quænã digna causa est, ob quam tot & tam horrenda eligamus pericula? Oro autem & rogo, vt etiam vos vel omnes, vel maior pars vestrum, eadẽ quæ ego, de his rebus sentiat, & benè cõmuni vtilitati consulat. Quod si nolueritis, ego quidem summum Deum, & vos omnes præsentes, & cunctos posteros nostros testor, quòd sine passione & fraude, quæ vera, quæ iusta, quæ vtilia, quę conducẽtia nobis & nostræ saluti mihi visa sunt, à principio vsq; ad hunc diem nõ cessaui dicere, non omisi consulere, nec timore deterritus (ne q̃s me Latinis affectũ putet) tacui, nec propriam securitatem cõmuni vtilitati præposui: sed me & mea omnia Deo cõmẽdans, & eius diuinæ voluntati subijciẽs, qui totam mihi vitam ab ineunte ætate meliùs, quàm optassem, direxit atque rexit, cõmunne bonum mihi, vt finem, proposui: & ad hoc solùm respiciens, & feci & dixi, quæcũque vel feci vel dixi, simul & fidei veritatem, quoad potui, & corporalem salutem vt nostri adipiscantur, conatus. Vos verò, cùm libera sit vobis voluntas, quodcunque agendum videatur, id agatis. Vincant autem nutu diuino etiam apud vos, quę meliora & saniora sunt. Quòd si (quod absit) peior sententia superabit, hoc tamen omne genus humanum, omnis ætas, omnis ordo atq; cõditio sciat, (protestandum enim rursus est) ꝙ innocens ego sum ab hoc malo, hoc acerbo schismate: nec huius vnq̃ sentẽtię fui, nec sum, præter omnẽ rationẽ à Latinis diuidi. Nec enim mihi persuadeo, non rectè & verè de fide eos sapere, & eadẽ, quæ sanctos doctores, tum Orientales, tũ Occidentales, non credere

Bessarionis excusatio.

Prophetauit.

credere eos. Nec ignoro, quæ hinc nos & nostram rempub. sequentur pericula, quæ calamitates, quæ excidia. Sed præuidi, prædixi, & ne fiat, quoad potui, prouidi. Quod si proficere non potui, non *mei dicentis, sed audientium culpa est.

for.* mea

Bessarionis eiusdem declaratio aliquorum, quæ in dicta oratione dogmatica continentur, quæ Græcis notissima, Latinis ignota sunt.

NOtandum primò, quòd sancti doctores Orientales etiam in diuinis vtuntur nomine CAVSAE & CAVSATI, largo modo. Non quidẽ, vt limitationẽ & depẽdentiam importat, sed prout productionẽ & emanationẽ à principio, eius ꝙ est à principio, significat: & ideo me etiã ad Græcos loquẽtem, his nominibus vsum fuisse. Cęterũ, quia ad quasdã oppositiones Gręcorum respondeo breuiter, tamen non declaratis primò eorũ oppositionibus, sed ad tacitã quæstionem respondens, eo quia ad Græcos loquebar, quibus illa nota erant: sciendum, ꝙ cùm doctores dicãt Spiritumsanctum ex patre per filiũ procedere, vel profluere, & cætera similia: & ex hoc appareat, filium quoq; spiritus principium esse, quod contra vos facit: his quatuor euasionibus hanc veritatem euadere conantur. Primò nanque, cùm rarissimè dicant doctores, Spiritumsanctum ex patre per filium procedere, sæpissimè verò mitti, profluere, prodire, emanare, scaturire, oriri, & huiusmodi: fecerunt sibi hanc voluntariam distinctionem, quòd videlicet verbum PROCEDERE, dũtaxat significaret hypostaticam & personalem Spiritussancti emanationem: cætera verò vocabula, charismatum & donorum eiusdem in nos distributionem, & temporalem in mundum eius missionem, quam etiam per filium fieri concedunt. Secundò dicunt, quòd ideo dicitur ex patre per filium, non quia filius est principium Spiritussancti, sed quia pater & filius sunt nomina relatiua: (alterum verò relatiuorum non potest dici, quin intelligatur alterum) ideo dicendo EX PATRE, nec esse est, etiam filium nominare, propter vim ipsius relationis. Tertiò, consubstantialitatem patris & filij causam esse aiunt, vt ex patre per filiũ spiritus esse dicatur. Cùm enim eiusdem substãtiæ sint pater & filius, necessariò, cùm dicitur, ex patre: oportet, quòd dicatur etiam, ex filio. Quartò, quia nónunquàm, rarissimè tamen & apud poetas, quibus ob angustiam metri licet metaphoricè & abusiuè vocabulis vti, præpositionẽ PER, aliquandò repererunt idẽ significare, quod præpositio CVM: dicunt, Spiritumsanctum ideo dici ex patre per filium procedere, quia ex patre cum filio simul procedit: & his modis omnes illas authoritates exponunt, siue peruertunt. Hæc nos ex ipsamet authoritatum sententia, & rationibus verissimis confutauimus, probantes hæc non posse consistere, nec opinionibus & verbis sanctorum doctorum conuenire, prout ex ipsis verbis clariùs videtur. Prætereà sciendum est; quòd in tertio œcumenico Concilio sanctus Cyrillus contra Nestorium, & eius hæresim inter alia multa, quæ sapientissimè scripsit, duodecim etiam capitula edidit contra hæreticos Nestorij articulos, quæ anathematismos appellauit, eo quòd in eis errores illius anathematizat, quorum in nono contra Nestorij errorem, qui blasphemabat filium Dei purum hominem esse, Spiritussancti gratia per participationem sanctificatũ, idem sanctus Cyrillus Spiritumsanctũ, spiritum filij & proprium filij esse dicit. Post hæc quidam Theodoritus Cyri Episcopus, vir quidem literatissimus, humanæ tamen fragilitati subiectus, superueniens in synodum serò cum Patriarcha Antiocheno Ioanne, cùm reperissent iam Nestorium condemnatum, & pro demeritis suis sede Patriarchali Constantinopolitana priuatum, indignati, quòd eis non expectatis conclusum fuerit, defensionem Nestorij susceperunt. Theodoritus igitur, tanquam vir doctissimus, cõtra duodecim anathematismos Cyrilli alia duodecim capitula edidit, quorum in nono, vbi sanctus Cyrillus Spiritum sanctum, filij & proprium filij dicit esse, his verbis ait: Quòd si Cyrillus Spiritum sanctum proprium filij dicit, tanquam consubstantialem ei, hoc verum acceptamus: quòd si tanquam ex filio, vel per filium esse, & existentiam habentem, hoc vt blasphemiam eijcimus. Ad hæc totum œcumenicum Concilium tertium tacuit, nec increpauit Theodoritum tanquam malè dicentem. Cyrillus tamen ad ea respondit, omniaque sua capitula alijs duodecim nouis capitulis ita denuò exponit, vt sententia eius etsi non nimis apertis verbis, clarè tamẽ pro nobis esse appareat. Hoc maximè Græcos oblectat, in hoc potissimùm confidunt, hoc pro maximo & insolubili argumento putant, quòd Theodorito negante spiritum ex filio, vel per filium, habere esse & subsistentiam, concilium totum tacuerit, nec eum mendacij & erroris redarguerit, Cyrillus quoque non ita apertè (vt putant) responderit, cùm tamen sciant Theodoritum proptereà condemnatum, & ab Ecclesia multis annis eiectum fuisse. Ad hæc igitur tanquam notissima Græcis, non ea latiùs explicando, vt in oratione videtur, respondetur. Sed nemo de Theodorito viro doctissimo doleat. suũ enim recognouit errorẽ, & in quarto Chalcedonensi generali Concilio (superuixit nanque ad illud vsque tempus) palàm eum confessus, à sancta synodo, tanquam honorabile membrum Ecclesiæ, susceptus & restitutus fuit.

Restitut' etiam est ideo Theodoritus a Leone I. pontifice maximo.

FINIS.

DECRE-

DECRETVM EVGENII PAPÆ QVARTI.

EVgenius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Psal. 80. Exultate DEO adiutori nostro, iubilate Deo Iacob, omnes qui vbique nomine censemini Christiano. Eccè enim iterùm recordatus Dominus misericordiæ suæ, alium dissidij lapidem nongentis & ampliùs inueteratum annis, de Ecclesia sua auferre dignatus est: & qui facit cõcordiam in sublimibus, & per quem in terra pax est hominibus bonæ voluntatis, optatissimam Armenorum vnionem sua ineffabili miseratione concessit benedictus DEVS & 2.Cor.1.a pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Intuens nanque pijssimus Dominus Ecclesiam suam, modò ab his qui foris sunt, modò ab his qui intrà, nõ paruis agitari turbinibus, vt inter ipsas respirare angustias, & ad resistendum fortior assurgere valeat, multis eam quotidiè modis consolari & roborari dignatur. Nam & pridèm magnã illam Græcorum vnionem, multas longè lateque continentium nationes & linguas, hodiè verò hanc ipsam Armenici populi, qui per Septentrionem & Orientem in magna copia diffusus est, in eodem fidei & charitatis vinculo cum sede Apostolica stabiliuit. Hæc profectò tã magna & mira sunt diuinæ pietatis beneficia, vt non solùm pro vtroque, sed ne quidem pro altero satis dignas suæ maiestati referre gratias possit intellectus humanus. Quis non vehementer admiretur, vno eodemque tam breui tempore, duo sic præclara, & tot seculis desiderata opera, in hoc sacro Concilio fuisse tam feliciter cõ-Psal. 117 summata? verè à Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Quomodò enim hominum prudentia vel industria, nisi gratia DEI & cœpisset & perfecisset, has tantas & tales res explere potuisset? Laudemus iugiter & toto corde benedicamus Do-Psal. 135. minũ, qui fecit mirabilia magna solus, ipsiq; psallamus spiritu, psallamus & mente, oreq; & opere, quantùm sinit humana fragilitas. Pro tantisque muneribus gratias agamus, orantes & obsecrantes, vt quemadmodùm ipsi Græci atque Armeni vnum cum Ecclesia Romana effecti sunt, ita fiant & cæteræ nationes, præsertim Christi charactere insignitæ, & totus denique populus Christianus, omnibus odijs bellisque extinctis, mutua inuicèm pace & fraterna charitate quiescat & gaudeat. Ipsos autem Armenos magnis laudum præconijs dignos esse, meritò censemus. Vt primùm enim à nobis ad synodum accersiti sunt, tanquàm Ecclesiasticæ auidi vnitatis, spectabiles, deuotos, & doctos oratores suos cum sufficienti mandato, de suscipiendo videlicet quicquid Spiritussanctus hanc sanctam synodum illustrauerit, ex remotissimis regionibus per multos labores, marisq; pericula ad nos & hoc sacrum Concilium destinàrunt. Nos verò tota mente, vt nostrũ pastorale decebat officium, cupientes tam sanctum perficere opus, sæpè cum ipsis oratoribus de hac sancta vnione cõtulimus: & ne vel parua* hinc sanctæ rei dilatio fieret, deputauimus de omni statu huius sacri Concilij viros, iuris diuini & humani doctissimos, qui cùm omni cura, studioq; & diligentia, rem istam cum istis pertrâctarunt oratoribus, ab eis accuratè inquirentes eorum fidẽ tam circa diuinæ vnitatem essentiæ & diuinarum personarum Trinitatem, quàm Domini nostri IESV Christi humanitatem, & septem Ecclesiæ Sacramenta, & alia ad fidem Orthodoxam & ritus vniuersalis Ecclesiæ pertinentia. Multis itaque adhibitis disputationibus, collocutionibus, & tractatibus, postque non mediocrem testimoniorum inspectionem, quæ ex sanctis Ecclesiæ patribus & doctoribus deducta sunt, & earũ, de quibus agebatur, rerum discussionem, tandem expedire iudicauimus, ne vlla in futurum de fidei veritate apud ipsos Armenos hæsitatio esse valeat, atque idem per omnia sapiant cũ sede Apostolica, vnioq ue ipsa stabilis & perpetua sine vllo scrupulo perseueret, vt sub quodam breui compendio orthodoxæ fidei veritatem, quam super præmissis Romana profitetur Ecclesia, per hoc decretum, sacro hoc approbante Florentino Concilio, ipsis oratoribus ad hoc etiam consentientibus, traderemus.

In primis ergo damus eis sanctum symbolum, à centum quinquaginta Episcopis in œcumenico Constantinopolitano Concilio editum, cum illa additione, FILIOQVE, ipsi symbolo declarandæ veritatis gratia, & vrgente necessitate, licitè & rationabiliter apposita, cuius talis est tenor: Credo in vnum DEVM, &c. hoc autem sanctum symbolum, sicut apud Latinos mos est, ita decernimus p omnes Armenorũ Ecclesias intra Missarum solẽnia, singulis saltem Dominicis diebus & maioribus festiuitatibus, decantari vel legi.

Secũdò tradimus eis diffinitionem quarti vniuersalis Concilij Chalcedonensis, in quinto postea & sexto vniuersalibus Concilijs renouatam de duabus naturis in vna Christi persona, cuius tenor talis est: Sufficeret quidem sapiens hoc & salutare diuinæ gratiæ symbolum ad plenam cognitionem ac confirmationem pietatis. De patre enim & filio & Spiritu sancto perfectionem docet, & Domini humanitatem fideliter accipientibus repræsentat. Sed quoniam hi qui conantur reprobare prædicationem veritatis per proprias hæreses, nouas voces genuerunt,

runt,& hi quidem præsumentes corrumpere mysterium dispensationis Domini, quæ propter nos facta est: alij verò introducentes confusionem permixtionemque, & stultè cōfingentes vnam esse naturam carnis & Deitatis,& portentosè dicentes passibilem vnigeniti diuinam naturam: ob hoc volens claudere illis omnem machinationem contra veritatem, præsens nunc sancta & magna atque vniuersalis synodus, prædicationem hanc docens ab initio immobilem, decreuit ante omnia fidem trecentorum decem & octo sanctorum patrum manere irrecusabilem:& posteriore tempore propter illos quidem qui pugnant aduersus Spiritumsanctum, corroborat doctrinam de substantia spiritus traditam, à patribus centum quinquaginta apud Constantinopolim congregatis, quam illi omnibus notam fecerunt: non quasi inferentes, quòd aliquid minus esset in præcedentibus, sed eorum intellectum de Spiritusancto scripturarum testimonijs declarantes,aduersus eos qui dominationem eius respuere tentauerunt.

Propter illos autem qui moliuntur corrumpere dispensationis mysterium, & impudenter delirant, dicentes purum hominem esse illum, qui ex sancta Maria virgine natus est, suscepit epistolas synodicas beati Cyrilli quondam præsulis Ecclesiæ Alexandrinæ ad nestorium & ad Orientales, congruas existentes ad conuincendas Nestorij vesanias,& ad interpretationem eorum qui salutaris symboli mētem pio zelo nosse desiderant. Quibus etiam consequentissimè epistolam coaptauit magnę & senioris vrbis Romę pręsulis beatissimi ac sanctissimi Leonis Papæ,quæ scripta est ad sanctæ memoriæ Archiepiscopum Flauianum, ad perimendam Eutychis malam intelligentiam, vtpotè congruentem illius magni Petri confessioni, & existentem nobis quandam columnam communem aduersus praua dogmata, & ad confirmationem rectorum dogmatum. His nanque qui in duos filios dispensationis Diuinæ mysterium discerpere nituntur,obsistit:& illos qui passibilem Deitatem vnigeniti ausi sunt dicere, à sacro cœtu expellit:& his qui in duabus naturis Christi temperamentum aut confusionem exquirunt,resistit:& eos qui dicunt, serui formam quam ex nobis assumpsit,cælestem esse aut alterius alicuius substantiæ, vt dementes abigit: & qui duas quidem ante vnitionem naturas Domini fabulantur, vnam verò post vnitionem confingunt, anathematizat. Sequentes igitur sanctos patres, vnum eundemque confiteri filium Dominum nostrum Iesum Christum consonanter omnes docemus, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, DEUM verè & hominem verè, eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem patri secundum Deitatem, & consubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato, ante secula quidem de patre genitum secundum Deitatem,in nouissimis autem diebus eundem propter nos & propter salutem nostram ex Maria virgine Dei genitrice secundum humanitatem,vnum eundemque Christum verum filium Dominum vnigenitū in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum,nusquam sublata differentia naturarum propter vnitionem,magisq; salua proprietate vtriusque naturæ,& in vnam personam atque subsistentiam concurrentem, non in duas personas partium siue diuisum, sed vnum & eundem filium vnigenitum Deum verum Dominum IESUM Christum, sicut antè prophetæ de eo,& ipse nos Iesus Christus erudiuit,& sanctorum patrum nobis tradidit symbolum.

Tertiò, diffinitionem de duabus voluntatibus,duabusque Christi operationibus in prædicto sexto Cōcilio promulgatum,cuius tenor talis est: Sufficeret quidem, & reliqua,quæ in ipsa diffinitione Concilij Chalcedoneñ.superiùs enarrata, sequuntur vsq; ad finem, post quem sequitur in hunc modum: Et duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter,inseparabiliter,incōfusè, secundum sanctorum patrum doctrinam adęquè prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias,iuxta quod impij asseruerūt hæretici,sed sequentem humanam eius voluntatem, & non resistentem vel reluctantem,sed potiùs & subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati: Oportebat enim carnis voluntatem moueri, subijci verò voluntati Diuinæ, iuxta sapientissimum Athanasium. Sicut enim eius caro, Dei verbi dicitur & est: ita & naturalis carnis eius voluntas,propria DEI verbi dicitur & est, sicut ipse ait: Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me,patris: suam propriam dicens voluntatem,quæ erat carnis eius. Nam & caro propria eius facta est. quemadmodùm enim sanctissima atque immaculata animata eius caro,deificata est,non est perempta,sed in proprio * sui statu & ratione permansit: ita & humana eius voluntas deificata est, non est perempta: saluata est autem magis, secūdum Deiloquum Gregorium dicentē: Nam velle illius * qui in saluatore intelligitur, non est contrarium Deo: deificatum est totum duas enim naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter,inconfusè,inseparabiliter in eodem Domino Iesu Christo vero Deo modò glorificamus,hoc est, diuinam operationem & humanam operationem secundum diuinorum prædicatorem Leonem apertissimè asserentem: Agit enim vtraque forma cum

Ioan. 6. d

* suo

* quod

cum alterius communione quod proprium est, verbo scilicet operante quod verbi est, & carne exequente quod carnis: nec enim in quoquã vnam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, vt neque quod creatum est, in diuinam educamus essentiã: neq; quod eximium est diuinæ naturæ, ad competentem creaturis locum deijciamus. Vnius enim & eiusdem tam miracula, quamq; passiones cognoscimus, secũdum aliud & aliud eorum ex quibus est naturis, & in quibus habet esse, sicut admirabilis inquit Cyrillus. Vndique igitur inconfusum atque indiuisum conseruantes vnum sanctæ Trinitatis, breui voce cuncta proferimus: & post incarnationem, Dominũ nostrum Iesum Christum verum Deum esse credentes, asserimus duas eius esse naturas, in vna eius radiante subsistentia, in qua tam miracula quamque passiones per omnem sui dispensationem conuersatus, non per phantasiam, sed veraciter hæc demonstrauit, ob naturalem differentiam in eadem vna subsistentia cognoscendam, dum vtraque natura cum alterius communione indiuisè & inconfusè propria vellet atque operaretur: iuxta quam rationem, & duas naturales voluntates & operationes confitemur, ad salutem humanam conuenienter in eo concurrentes.

Quartò, quoniam hactenùs ipsi Armeni præter has tres, Nicęnam, Constantinopolitanam & Ephesinam primam, synodos, nullas alias vniuersales posteà celebratas, nec ipsum beatissimum huius sanctæ sedis antistitem Leonem, cuius authoritate ipsa Chalcedonensis synodus extitit congregata, susceperunt, asserentes eisdem fuisse suggestũ, tam synodum ipsam Chalcedoneñ. quàm memoratum Leonem, secũdum damnatam Nestorij hæresim diffinitionem fecisse: instruximus eos & declarauimus, huiusmodi falsam fuisse suggestionem, ipsamq; synodũ Chalcedonensem & beatissimum Leonem sanctè & rectè veritatem de duabus in vna persona Christi naturis superiùs descriptam definiuisse, contra impia Nestorij & Eutychis dogmata: iniunximusq;, vt ipsum beatissimum Leonem, qui veræ fidei columna fuit, & omni sanctitate & doctrina refertus, tanquam sanctum & in Catalogo sanctorum meritò descriptum, decæterò reputent & venerentur, atque non solùm dictas tres synodos, sed & omnes alias vniuersales authoritate Romani pontificis legitimè celebratas, sicut & ceteri fideles reuerenter suscipiant.

Quintò, Ecclesiasticorum sacramentorum veritatem, pro ipsorum Armenorum tam præsentium quàm futurorum faciliori doctrina, sub hac breuissima redigimus formula: Nouæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium. Quæ multùm à sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandã esse figurabant: hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad spiritualem vniuscuiusq; hominis in seipso perfectionem: duo vltima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per baptismum enim spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, renati autem & roborati, nutrimur diuina eucharistiæ alimonia. Quòd si per peccatum ęgritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur, spiritualiter etiã & corporaliter (prout animæ expedit) per extremã vnctionem: per ordinem verò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter, per matrimoniũ corporaliter augetur. Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquã materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. Inter hæc sacramenta, tria sunt, baptismus, confirmatio & ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctiuum imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadem persona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

7. Ecclesię Sacramẽta.

Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum baptisma, quod vitæ spiritualis ianua est, per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. Et cùm per primum hominem mors introierit in vniuersos, nisi ex aqua & spiritu renascimur, non possumus (inquit veritas) in regnum cœlorum introire. Materia huius sacramenti, est aqua vera & naturalis: nec refert, frigida sit an calida. Forma autem est, Ego te baptizo in nomine patris & filij & Spiritussancti. Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis seruus Christi in nomine patris & filij & Spiritussancti: Vel, Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & Spiritussancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cùm principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sic sancta Trinitas, instrumẽtalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctæ Trinitatis inuocatione perficitur sacramentũ. Minister huius sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In causa autem necessitatis non solùm sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, immò etiam paganus & hæreticus, baptizare potest, dummodò formam seruet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. Huius sacramenti effectus, est

Baptism°.

Ioan. 3.

est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda est satisfactio. sed morientes, antequàm culpam aliquã committant, statim ad regnum cœlorum & Dei visionem perueniunt.

Confirmatio.

Secundum sacramentum est confirmatio, cuius materia est, chrisma confectũ ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, qui odorem significat bonæ famæ, per Episcopum Benedicto. Forma autem est, Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine patris & filij & Spiritussancti. Ordinarius minister est Episcopus. Et cùm cæteras vnctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quòd per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodùm Actuum Apostolorum lectio manifestat. (Acto. 8.) Cùm enim audissent (inquit) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm venissent, orauerunt pro eis, vt acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio. Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & vrgente admodùm causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse confirmationis sacramentum. Effectus autem huius sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die pentecostes, vt videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem eius, qui Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia, (1.Cor. 1.d) secundum Apostolum, propter quod signo crucis signatur.

Eucharistia.

Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur, quoniam iuxta testimonia sanctorum patrum & doctorum Ecclesiæ pridèm in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse sacramentũ. (In prima dec. epist. & de consecr. dis. 2. In sacramentorũ.) Deinde, quia hoc conuenit Dominicæ passionis repræsentationi. Inquit enim beatus Alexander Papa quintus à beato Petro: In sacramentorum oblationibus, quæ intra Missarum solennia Domino offeruntur, panis tantùm & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur. Non enim debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum: quia vtrunque, id est, sanguis & aqua, ex latere Christi profluxisse legitur. Tum etiam, quòd conuenit ad significandum huius sacramenti effectum, qui est vnio populi Christiani ad CHRISTVM. Aqua enim populum significat, secundum illud Apocalypsis: Aquæ multæ populi multi. (Apoc.17.d) Et Iulius Papa secundus post beatum Syluestrum, ait: Calix Dominicus iuxta canonum præceptum, vino & aqua permixtus debet offerri: (De consecr. dist. 2. Cũ omne crimen.) quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cùm in calice vinum & aqua miscetur, Christo populus adunatur, & fidelium plebs ei in quem credit, copulatur & iungitur. Cùm ergo tam sancta Romana Ecclesia à beatissimis Apostolis Petro & Paulo edocta, quàm reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiæ sic seruauerint, & modò seruent, inconueniens admodùm videtur, vt alia quæuis regio ab hac vniuersali & rationabili discrepet obseruantia. Decernimus igitur, vt etiam ipsi Armeni se cum vniuerso orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ (prout dictum est) admisceant vino. Forma huius sacramẽti sunt verba Saluatoris, quibus hoc conficit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus CHRISTI, & substantia vini in sanguinem conuertuntur: ita tamen, quòd totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini, sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius vnitur: consequens est, quòd per hoc sacramentum in sumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quoàd vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando, sacramentum hoc quo ad vitam operatur spiritualem, in quo (vt inquit Vrbanus Papa) gratam saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum. (Vrbanus 4. in Bulla institutionis festi corporis Christi.)

Pœnitentia.

Quartum sacramentum, est Pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, vt doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi decæterò. Secunda est oris confessio, ad quam pertinent, vt peccator

tor omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secúdum arbitrium sacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, ieiunium & eleemosynā. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert, cùm dicit: Ego te absoluo &c. Minister huius sacramenti est sacerdos, habens authoritatem absoluendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Effectus huius sacramenti, est absolutio à peccatis.

Extrema vnctio. Quintum sacramentum est extrema vnctio, cuius materia est oleum oliuæ per Episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis vngendus est: in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel loquutionem in manibus propter tactum, in pedibus ꝓpter gressum in renibus propter delectationem ibidèm vigentem. Forma huius sacramenti est hæc: Per istam vnctionē & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi DOMINVS, quicquid per visum &c. deliquisti, videtur deesse. Et similiter in alijs mēbris. Minister huius sacramēti est sacerdos: Effectus verò est mētis sanatio, & inquantùm aūt expedit, ipsius et corporis. De hoc sacramēto inquit beatus Iacobus Apostolus: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vnguentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei. (Iacob. 5. c)

Ordo. Sextum sacramentum est, Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confert ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus verò per libri Euangeliorū dationem, subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: & similiter de alijs per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotij talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro viuis & mortuis, In nomine Patris & filij & Spiritussancti. & sic de aliorum ordinū formis, prout in pontificali Romano latè continetur. Ordinarius minister huius sacramēti, est Episcopus. Effectus, augmentum gratiç, vt quis sit idoneus minister.

Matrimonium. Septimum est sacramentum Matrimonij quod est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. (Ephe. 5. d) Causa efficiēs matrimonij, regulariter est mutuus consensus, per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonij. Primum est proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secūdum est fides, quam vnus coniugum alteri seruare debet. Tertium indiuisibilitas matrimonij, propter hoc qđ significat indiuisibilem coniunctionē Christi & Ecclesiç. Quanuis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere; non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cùm matrimonij vinculum legitimè contracti perpetuum sit.

Sextò, compendiosam illam fidei regulam, per beatissimum Athanasium editam, ipsis præbemus oratoribus, cuius tenor talis est: Quicunque vult saluus esse &c.

Septimò, decretum vnionis cum Grçcis consummatç pridem in hoc sacro œcumenico Florentino Concilio promulgatum, cuius tenor talis est: Eugenius &c. Lętentur cęli &c.

Octauò, cùm inter alia sit etiam cum ipsis Armenis disputatum, quibus diebus festiuitates Annunciationis beatç Mariç Virginis, Natiuitatis beati Ioannis Baptistę, & consequenter Natiuitatis & Circuncisionis Domini nostri Iesu Christi, ac pręsentationis eiusdem in templo, seu Purificationis beatç virginis Mariç celebrari debeant, satisque dilucidè veritas patefacta fuerit, tam sanctorum patrum testimonijs, quàm consuetudine Ecclesię Romanç, & omnium aliarum vniuersaliter apud Latinos & Græcos: ne igitur in tantis celebritatibus dispar sit Christianorum ritus, vndè perturbandę charitatis occasio possit oriri, decernimus tanquam veritati & rationi consentaneum, & iuxta totius reliqui orbis obseruantiam, vt ipsi etiam Armeni festum Annunciationis beatæ Mariæ, die uicesimaquinta Martij Natiuitatis beati Ioannis Baptistæ uicesimaquarta Iunij; Natiuitatis uerò secūdum carnem Saluatoris nostri, uigesimaquinta Decembris; Circuncisionis, eiusdem, primo Ianuarij; Epiphaniæ sexto eiusdem Ianuarij, Præsentationis Domini in templo, seu Purificationis Dei genitricis, secunda Februarij debeant solenniter celebrare. His omnibus explicatis, prędicti Armenorum oratores nomine suo & sui Patriarchæ & omnium Armenorum, hoc saluberrimum synodale decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibꝰ, pręceptis & statutis, omnemque doctrinam in ipsa descriptam, necnon quicquid tenet & docet sancta sedes Apostolica & Romana Ecclesia, cum omni deuotione & obedientia acceptant, suscipiunt, & amplectuntur. (Armeni redeūt ad Ecclesiæ vnionem.) Illos quoq; doctores & sanctos patres, quos Ecclesia Romana approbat, ipsi reuerenter suscipiunt: quascunq; uerò personas & quicquid ipsa Romana Ecclesia damnat & reprobat, ipsi pro reprobatis & damnatis habent, profitentes, tanquam ueri obedientiæ filij, nomine quo suprà, ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus & iussionibus fideliter obtemperare. Datum Florentiæ in publica

blica sessione synodali solenniter in Ecclesiam maiori celebrata Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo nono, decimo Calenda Decembris, pontificatus nostri Anno nouo.

FINIS.

LITERA DOMINI ARCHIEpiscopi Hierosolimitani ad papam Eugenium quartum.

Sanctissimo ac beatissimo domino nostro Eugenio papæ, beatitudinis vestrę filius Esaias episcop⁹ Hierosolymitanus. Beatissime in Christo pater & sanctissime domine, post debitam, deuotam ac humilem recommendarionem, ad deuota pedum oscula beatorum, Breuio duo sanctitatis vestrę humiliter suscepit circa materiam sanctissimæ vnionis Armeniorum generis cum Romana Ecclesia cõmuni omnium matre, cuius throno beatitudo vestra, annuente Domino, dedicata est. Quibus reuerenter respondeo, quòd sicut anno præterito contuli cum venerabili viro Christophoro Garatono secretario & nuncio sanctitatis vestrę, nihil mihi dulcius esse posset, quàm diebus meis* tam singularem Deoque gratissimam intueri posse, cùm ad salutem animarum, communeque bonum nostrum pertineat. Et ita etiam nunc præfato Christophoro in materia prædicta idẽ dixi, sicut ipse pedibus sanctitatis vestrę diffusiùs narrare poterit. Verùm vt ipse scit, literas beatitudinis vestræ directas reuerendissimo patri Catholico patriarchæ nostro per sufficientem nuncium misi, easq; de Latino in Armenicum transferre feci, vt ipsi reuerendissimo patriarchæ clariùs, quæ anteà eidem scripseram, innotescere possint. Spero enim fauente Domino & omnibus sanctis eius, quòd celerem responsionem suscipiam, cum optima eius dispositione ad Dei tam singulare opus. Cùm verò cognoscam bonitate, clementia & munere S.V. erga genus nostrum, rem ipsam, quæ tanto tẽpore silentio deducta est, facilè ad optatum finem deduci posse: venit nunc huius Imperatoris* ordine ipse Christophorus ad conspectum beatitudinis vestræ, cui nonnulla S.V. significanda imposui. Verùm (vt existimo) citò rediturus est pro apparatu vnionis sanctissimæ, quæ cum hoc Imperatore nouiter per eum, vestræ beatitudinis nomine, conclusa est. Cùm enim reddierit, poterit versus reuerendissimum patriarcham nostrum, sicut ordo datus est, accedere. Et ego secum vnum ex presbyteris meis mittã, cum quo poterit omnia diligenter circa vnionis nostræ materiam tractare atque perficere, secundum quod à beatitudine vestra habuerit in mandatis. Nosq; omnes semper & benè dispositi erimus, vt tam vtilissimum Dei opus finem sortiri valeat. Sanctitati vestræ me & meos humiliter commendo. Ex Constantinopoli die prima Nouembris, millesimo quadringentesimo, trigesimo quarto.

*rem, videtur deesse.

for.* ordinatione

REFORMATIONES CLERI DIOECESIS LEODIENSIS

Per R.P.D. Ioannem Episcopum Leodiensem factæ &c. Et per Capitulum maius Leodiense sigillatæ &c.

A.D.1451.

Vniuersis præsentia statuta visuris seu audituris, Ioannes Dei gratia Episcop⁹ Leodiensis, salutem in Domino synceram. Quanuis bonæ memoriæ Adulphus episcopus Leodiẽsis prædecessor noster, ad extirpandum officiariorum curiæ nostræ, necnon curialium venerabilium virorum, præpositi, capituli, *archiepiscoporum nostrorũ Leodien. ipsas curias sequentium abusus & excessus, quædam vtilia statuta condiderit, quædam scilicet anno Domini millesimo trecentesimo trigesimoseptimo, mensis Septembris die vigesimaoctaua, quædam autem anno eodem, sed mensis Octobris die septima: Alia quædam anno à Natiuitate eiusdẽ Domini millesimo trecentesimo quadragesimotertio, mensis Iulij die nona: & illa mandauerit sub certis pœnis in eisdem adiectis inuiolabiliter obseruari: Illa tamen vsquequaque obseruata non sunt, vndè grauamina sunt addita nostris subditis grauiora. Ideò eorundem subditorum incommodis obuiare volentes, illa statuta & alia synodalia per prædecessores nostros edita, ac per nos nouiter cum aliquibus additionib⁹ innouata, Saluis tamen infrascriptis statutis, de dicti nostri capituli consilio & consensu, innouamus & de nouo confirmamus, præcipientes, authoritate nostra districtiùs & in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis in illis expressis diligentiùs ab omnibus obseruari. Quædam autem consideratione venerabilium maioris & secundariarum Ecclesiarum nostrarũ Leodiensium, capitulorum ac cleri nostrarum ciuitatis & diœcesis Leodiensis de memorati nostri Capituli maioris consilio & consensu, statuentes.

Legẽdum apparet,* archidiaconorum

In

In primis siquidem statuimus, quòd licentia testandi alicuius presbytero seu beneficiato per literas sub sigillo officialitatis curiæ Leodiensis concessa, non expiret per cessum vel decessum illius Episcopi, cuius tempore concessa fuit, sed perpetuò sit firma & valida.

Item si contingit sigilliferum vel officialem foraneum apponere manus ad bona mobilia alicuius presbyteri vel alterius beneficiati, ab intestato seu absque licentia testandi defuncti, conficiatur de illis bonis statim & fideliter Inuentarium, & quod exequijs & debitis solutis supercreuerit, cedat dispositioni nostræ conuerteñ. prout nobis visum fuerit expedire.

Item quòd decætero pro absentia infra festũ S. Aegidij petenda nõ recipiatur vltra quàm vicesimus denarius valoris annui beneficiorũ, deductis realibus oneribus. Et vt de beneficij, de quo absentia petetur, vero valore notitia, rectore petẽte, certiùs habeatur: volumus notitiã eandem iuramento rectorũ & virorũ fidedignorũ corã illo à quo petetur absentia, vel certo commissario in loco beneficij ad hoc dando, & nullatenùs dari denegando, docere posse & debere. Prouiso in hoc, quod dicto semel officiali vel sigillifero Leodiensi modo præmisso, seu archidiacono suove vicario, non arctetur talis docens, absque legitima causa valorem eundem secundariò deducere vel docere. Sed vterq; prælatorũ prædictorum sit contentus documento coram altero huiusmodi augmentẽtur vel diminuantur. Quodque pro Placet, cuiuscunque beneficij curat quantucunq; valoris, vltra vnum scutum vetus: Beneficij verò non curati, vltra quatuor grossos veteres, quales subscribuntur, decętero non recipiantur quouis modo. Volumus tamen & mandamus, pro Placet ipsorum beneficiorum, minus recipi secundum fructuum tenuitatem.

Item in absentia pro Placet etiam coniunctim pro registrationibus tam per sigilliferum nostrum, q̃ archidiaconos Ecclesiæ nostræ Leodieñ. non recipiantur amodò vltra q̃ duo grossi antiqui, quorum duodecim valebunt florenum Rhenensem & vnum dimidium stuferum bonũ. Quales etiam grossos solui volumus in absentia & registrationibus, & quòd nihil quo ad absentes capiatur seu recipiatur abusiuè.

Item, quia diaconi seu vicedecani & capitula secundariarum Ecclesiarum nostrarũ Leodieñ. hactenùs plura onera, vexationes & labores nobiscũ & cũ venerabili capitulo nr̃o Leodieñ. ꝓ libertate Ecclesiastica seruãda & pro resistentia iniuriarũ, oppressionũ & grauaminũ, quæ (prohdolor) clero nostro tam infra ciuitatẽ q̃ extra, diuersimodè & pluriès retroactis tẽporibus obuenerunt, & indiès obueniũt, subire habuerunt & habẽt, dum talia vel similia occurrunt: idcirco ipsis dñ.s decanis seu vicedecanis & capitulis secundariarũ Ecclesiarum nostrarũ Leodieñ. prætactarum, gratiosè indulgentes, ordinamus & statuimus, vt inanteà nullus sigillifer noster ꝓ tẽpore, aut aliquis archidiaconorũ siue vicarius eorundem, decanus seu vicedecanus Christianitatum seu cõciliorum quorumcunq;, aut alius prælatus quicunq; nostrarum ciuitatis & diœcesis Leodieñ. alicui canonico prębendato nostrarum Ecclesiarũ secũdariarũ Leodieñ. pręt actarũ, & residenti in eisdẽ seu aliqua ipsarũ, & extra easdem beneficiũ vel officium, seu bñficia vel officia nr̃æ diœcesis, curatum vel non curatum, aut curata vel non curata obtinenti, licentiam abessendi, fructusq; ad nos vel nostram dispositionẽ, & ad prelatos prædictos seu aliquem ipsorum ratione absentiæ huiusmodi spectantes, leuandi & habendi ac faciendi illi vel illis laudabiliter in diuinis deseruire deneget. Sed concedere debeat vnicuiq; canonico residenti, vt pręfertur, petenti & cõpetentem taxam iuxta artic. siue punctum prætactum, de 20. denario singulis annis infra & ante festum B. Lamberti martyris offerenti: hortantes oẽs & singulos decanos seu vicedecanos, & cap. oĩm & singularum Ecclesiarum nostrarum collegiatarum, extra ciuitatẽ Leodieñ. & infra diœcesim nostrã cõsistentiũ, vt ipsi & eorũ singuli se fauorabiliter in p̃missis cũ canonicis resideñtes in aliqua secundariarũ Eccles. nostrarũ p̃factarũ se cõformẽt. Et absentiã nulli ipsorũ prælatorũ & canonicorũ residentium illã petenti denegent: scituri, q͂ si facere recusauerint, quod absit, nõ gaudebunt neq; fruentur nostris p̃sentibus ordinationibus siue statutis.

Itẽ inhibemus, ne decętero fruct⁹ bñficiorum in qb⁹ rectores eorũ p̃sonaliter residẽt, sub ficto colore, quasi ipsi sint absentes, aliquateuùs arrestent. Nec etiã eorũ rectorib⁹ qui absentes sunt cũ licentia suorũ p̃latorũ, huiusmodi licentiã dare debeñ. dũ bñficia huiusmodi aliàs laudabiliter officient, prout debent. Quodq; si forsan scienter vel ignoranter secùs cõtigerit attẽtari, comperta veritate, summariè index sine aliqua difficultate arrestum tollat. Et si forsan contra talem rectorem vel eius procuratorem aut alium habentem causam ab eo, occasione huiusmodi arresti quomodolibet fuerit pro contumacia vel aliàs processum ad excommunicationẽ, suspensionem vel interdictum, absolutio sine difficultate impendatur. Et pro reuocatione arresti atq; absolutione huiusmodi, & pro signo siue pro sigillo nihil recipiatur. Sed lr̃æ super huiusmodi reuocatione seu absolutione cõfectę, gratis per notarios ad alia deputatos signent, & p eos ad quos spectet sigillare, gratis sigilletur. Et insup si cõtingat collectorẽ fructuũ vel bñficiorũ absentis vel procuratorẽ negociorũ curię pro-

poer iniustum arrestum vel iniustam censuram huiusmodi condẽnari in expensis, præcipimus illas statim solui, vel in iudicio deponi ad opus illius, cui eædem expensæ sic adiudicatæ fuerint.

Item statuimus, vt nullus collector fructuum beneficiorum, quorum rectores sine licentia sunt absentes, admittatur ad exercẽdum huiusmodi officiũ in iudicio vel extra, nisi priùs iurauerit, ꝙ non ꝓcurabit aliquos fructus aliquorũ beneficiorũ, in quibus rectores eorũ personaliter resideñt, sub ficto colore prædicto aliquatenus arrestari: nisi priùs illo rectore debitè in propria persona vel in loco beneficij vocato, iudex ad arrestationẽ huiusmodi ex aliqua rationabili causa, quam in huiusmodi decreto exprimi volumus, iudicialiter decreuerit, procedendũ. Et etiã nisi idẽ collector iurauerit, ꝙ beneficijs curatis & nõ curatis, quorum fructus colligere sibi cõmissũ est, seu cõmittet, debitè & laudabiliter faciat deseruiri. Et ꝙ soluet iura eorum, & onera etiam realia supportabit. Et quòd si bona eorundem propter suum defectũ diminuantur, ipse damnum plenariè resarciet absque fraude.

Item statuimus, ꝙ si licẽtia abessendi præcedat arrestationem antedictã, collector fructuum prædictorũ pro arrestatione, seu pro literis nihil percipiet. Si verò licentia huiusmodi arrestationem subsequatur, tunc per hoc volumus arrestum esse sublatũ. Et collector si præsens sit, vel subcollector duos dũtaxat grossos percipiet: alioquin si absens fuerit, ad opus eius, sigillifero vel vicario archidiaconi, qui arrestum posuit, pro arrestatione seu pro literis nihil percipiet, dummodò tãtundem exposuit, & arrestũ non fuerit præmaturè positum, in prompto solui præcipimus. Sed si propter loci distantiam plus meruerit, hoc sit in arbitrio iudicis.

Locus obscurus.

Item de synodo celebranda & de excessibus synodalibus ac examinatione & institutione procuratorum fiscaliũ, necnon de salario & scripturis sententiariorum, articulatorum, copiatorum, notariorum, procuratorum quorumcunque, fiscalium & non fiscalium, curias nostras & aliorum prælatorum frequentantium, necnon de his qui cedere volunt bonis propter paupertatem, seruetur & fiat, prout in statutis synodalibus aut curiæ Leodieñ. necnon modificationibus tempore bonæ memoriæ dñi Adulphi quõdam episcopi Leodiẽsis factis, atq; prout in pace Tongreñ. & aliundè ordinatum est & prouisum, saluo ꝙ articulator non debeat contra vnam personã super diuersis excessibus facere diuersos, siue plures processus, nisi iudex ex speciali causa decreuerit hoc esse faciendum. Et stet contentus pro responsionibus & iuramento ad articulos, si in eisdem sit vnicus duntaxat excessus, salario, prout illis prouisum est in statutis & alijs prętactis. Et si fuerint plures excessus in eisdẽ articulis, sit contentus recipere & habere, prout iudex iuxta quantitatem scripturarũ responsionum ad eosdem decreuerit recipiendum fore vel soluendum.

Item si citatus ex officio ad curiam nostrã Leodiensem vel alicuius archidiaconorum, respõsurus super excessu quocunque, fuerit propter suam contumaciam excommunicatus, statuimus vt huiusmodi cõtumax decæterò vltra summam seu valorem sex grossorũ Turonensium: Si verò presbyter, 12. grossorum, pro sua contumacia non plectetur. Si verò quis ad cuiuscũque instantiam per annum & ampliùs excõmunicationis sententiã animo sustinuerit indurato, Arbitrio iudicis plectetur. Et eo mediante, cuilibet tali sua absolutio gratis signetur, & pro duobus grossis, prout de illis prouisum est, sigilletur. Et idem volumus obseruari per quoscũque iudices nostræ diœcesis, etiam authoritate Apostolica fungentes.

Item statuimus, quòd pro sententia diffinitiua seu interlocutoria, negocio finem imponente, signanda & sigillanda non recipiatur vltra vigesimum denarium cõdemnationis vel absolutionis. Pro interlocutoria autem signanda & sigillanda, quæ vim non habet diffinitiuæ sententiæ, nõ recipiantur vltra duo grossi.

Item circa procuratores negociorum statuimus, quòd decæterò non sint in curia nostri officialis, nisi quindecim procuratores negociorum curiæ eiusdem, pręter collectores. Et quòd in qualibet curiarum præpositi & archidiaconorum, nõ sit nisi vnus. Et sint illi probi, discreti & fideles, Latinum congruè loqui scientes, non presbyteri, Tabelliones publici, notariatus officium in aliqua curiarum prædictarum exercentes, infames, homicidæ, publici adulteri, manifesti vsurarij vel laici. & collectores fructuũ beneficiorum vacantium vel absentium, sint presbyteri aut bonæ fidei homines.

Item statuimus, quòd nullus eorum sit sigillifer, archidiaconus vel notarius illius curiæ, cuius ipse est negociorum procurator ordinatus, sed sint in singulis curijs singula officia distincta. Et sit vnusquisque contentus suo officio.

Item cùm in literis absentiæ ab aliquo beneficio per officialem nostrũ & archidiaconos concedendæ exprimitur persona illi deseruitura, cum clausula, vnà cum alio vel alijs beneficijs, Nolumus quòd talis deseruitor pro licentia huiusmodi quicquam soluat, ex quo in hoc casu est ei licentia ad hoc concessa.

Item statuimus ꝙ nullus decæterò citetur ad curiam Leodieñ. seu archidiaconorum, super suis excessibus responsurus, nisi cum citatorio mittantur etiam articuli continentes excessus huiusmodi, vel saltẽ, nisi in ipso cita-

citatorio excessus sint taliter expressi, quod citatus possit plenè instrui, super quibus ipse in iudicio conuenitur.

Item inhibem⁹, ne citatus aliquis authoritate ordinaria, vel nostri conseruatoris Apostolici, ad ciuitatē Leodieñ. pro sua causa agenda, vel defendenda, ac legitimè prosequenda veniens, vel indè recedens, aut in ea domicilium fouens, & iuri stare paratus, decæterò recipiatur, vel incarceretur, aut in carcere detineatur, nisi crimen in iure confessus, aut in crimine compræhensus fuerit seu de eo conuictus. Et si contingat aliquem talem vel quemcunq; alium, in crimine non deprænhensum, non conuictum detineri, illi dentur articuli celeriter & expeditè: quod nisi factū fuerit, volumus & mandamus incōtinenti sub cautione, quam iudex decreuerit, emitti. Et prohibemus ne aliqis in diœcesi Leodieñ. beneficiatus, & in suo beneficio residens, pro quocunq; crimine sibi imposito capiatur, vel etiam fructus sui beneficij arrestentur, nisi (vt præmittitur) conuictus, aut saltem desupèr priùs debitè citatus fuerit, ac comparere & iuri stare nō curauerit, vel de eius fuga verisimiliter timeatur, aut crimen huiusmodi executionem in personam requireret.

Item quòd decæterò executiones literarum monitoriarum, quę impetrantur super contumacia iudicato vel recognito, teneantur iudici qui illas cōcessit, modū & formā, atq; diem & horam suæ executionis vnà cū speciali designatione personarum, in quas huiusmodi literas sunt executi, rescribere in fine earundem literarum vel per transfixam, suamq; rescriptionē sigillo proprio & noto, quo vti consueuerunt, communire.

Item iuri communi & prædecessorū nostrorum statutis & ordinationibus innitentes, districtè prohibemus, ne pro resignatione beneficiorum admittenda, & pro institutione & admissione ad beneficia, quicquam recipiatur, etiam quocunque colore quæsito. Nihilominùs tamen pro scriptura, signo & sigillo trium proclamationum, ante institutionem seu admissionem fieri consuetorum, sex grossi. Et pro institutione seu admissione, scriptura, signo & sigillo, duodecim grossi. Et pro audiētia vnus grossus, recipi poterunt, & nō vltra: Per quæ tamen non intendimus tollere ius quæsitū per antiquitatē tēporis, archidiaconis & prælatis alijs, habentibus compositionem de octaua parte fructuū beneficij vel officij, ad quod quis admittitur, secundū tamen verum valorē dicti beneficij vel officij tempore admissionis huiusmodi: neque infringere consuetudinem laudabilē archidiaconorum & prælatorū, minus pro præmissis aut aliquo præmissorum recipere consuetorū. Quam præcipimus in suo statu irrefragabiliter obseruari.

Item circa visitationes, quas archidiaconi faciunt per se vel suos vicarios, statuimus quod ipsi visitatores in his taliter se habeāt, quòd nihil cōtra canonicas sanctiones, siue synodales constitutiones aliquatenùs faciant, seu fieri etiam permittant: sed his duntaxat, quæ eis licita sunt, sint contenti: nihil penitùs curialitatis, seu procurationis nomine, à prouisionibus mensæ sancti spiritus, aut fabricæ, altaristicis appendicijs non separatis, seu filiabus Ecclesiarum capellis, aut etiā hospitalibus, recipiendo. Et quod vt meliùs obseruetur, volumus visitatores Apostolica forsitan authoritate committendos, ad hoc per eorum adstringi iuramenta, in capitulo nostro Leodieñ. præstanda. Et si secùs in aliquo fieri contigerit, volumus hoc nobis, aut dicto capitulo nostro maiori fideliter & quantocyus nunciari, vt quod reparandum fuerit, debitè reparetur. Et vltertiùs, quod deinceps visitationes per procuratores nequaquàm admittātur vel fiant, etiā authoritate Apostolica, nisi mandata siue literæ Apostolicæ debitè obtinendæ priùs per nos Episcopum præfatum & nostrū venerabile capitulum, aut saltē per ipsum nostrum capitulum, visæ, examinatæ & admissæ fuerint sufficienter & deliberatè.

Item si cōtingat reum de excessu aliquo, propter quem fuerit ex officio vel ad instantiam partis tractus in causam, componere ante litis contestationem, vel postquàm antequàm in causa sit iuratum, nullus notarius in causa huiusmodi siue procurator aliquid ab eodem reo, suoque procuratore exigere præsumat ratione alicuius iuramenti, quod nondum in ipsa causa præstitum est, videlicet vt non recipiat noarius aliquid pro iuramento calumniæ vel alio iuramēto, quod non fuit in causa præstitum. Nec super articulatis aduersus eum, pœnitentiam recipere vel componere volentem ad iurandum compellat. Si tamen aliqua de articulatis aduersus eum, pœnitentiam petens vel compositionem, negauerit: intentionis nostræ est, quòd respondeat medio iuramento calumniæ ante pœnitentiam iniungēdam vel compositionem fiendam.

Item quia nimìs indiscretè quàm plures literas quæ dicuntur statutorum, & potissimè per quas mādatur cessari à diuinis, percepimus à curia nostra Leodieñ. emanasse: statuimus, quòd decæterò literæ quæ dicuntur statutorum, & potissimè per quas mandatur cessari à diuinis, dictentur per aliquē seu aliquos nostræ curiæ prædictæ, expertū seu expertos, practicum seu practicos, & signeto Officialitatis per nostrum officialem, si rationabiles & iure vel statuto benè fundatæ sint, in ipsarū capite muniantur, priusquàm sigillentur.

Item statuimus, quòd si canonicè intrāti & pacificè possidenti per biennium authoritate

ritate Apostolica legati vel ordinaria beneficium ecclesiasticum quodcunque, litem in futurum super eodem beneficio moueri cótingat, fructus eiusdem beneficij nullatenùs ex eo capite, quòd beneficium est litigiosum, vel quòd occasione beneficij lis moueatur, illi subtrahantur vel arrestentur. Sed eo casu ipse illos percipiet cũ ea integritate, qua eos perciperet, si super huiusmodi beneficio vel eius occasione lis mota nó esset, nisi subtractionem vel arrestationẽ huiusmodi, mediante iudicis competentis iudiciali decreto, ex aliqua rationabili causa fieri contingat. Volumus autem quòd tali possessori, cui super beneficio lis est mota, non denegetur absentia, si ex legitima causa se voluerit absentare.

Item statuimus, vt nullus decęterò fiat officialis nostri, seu alicuius archidiaconorum prædictorum officialis foraneus, nisi sit presbyter vel clericus vitæ laudabilis & honestę conuersationis, qui officiũ huiusmodi exerceat laudabiliter & honestè. Et in quolibet Concilio nó sit nisi vnus officialis foraneus, & vnus archidiaconus foraneus Concilijs Geldrensibus propter sui latitudinem. necnon Tongrensibus, Traiecteñ. & sancti Trudonis, proter idiomatum diuersitatem duntaxat exceptis.

Item quia cognouimus quosdam clericos seu officiales foraneos, aliquando super matrimonijs seu sponsalibus contractis partes contra huiusmodi matrimonium seu sponsalia opponentes concordasse & aliquando compositionem cum illis inijsse, & pecunias ea de causa recepisse: vt decæterò periculis animarum obuietur, inhibemus omnibus nostris subditis, ne super oppositionibus factis contra matrimonium seu sponsalia contractum seu contracta, concordiam aliquam faciant seu tractent, componíve seu concordari siue tractari procuren. Ne etiam aliquis huiusmodi compositionibus, concordijs, tractatibus interesse præsumat. Sed super huiusmodi matrimonijs, sponsalibus & oppositionibus expectetur sententia iudicis competentis.

Item inhibemus, ne litem in aliqua curiarum prædictarum habẽdam in ciuitate Leodiensi ad causam ipsam procuratorem legitimè constitutum vel substitutum, aliquis citare seu citari facere p̃sumat ad aliquẽ actum seu ad aliquos actus dictæ causæ, nisi de speciali & expresso mandato iudicis ex aliqua rationabili causa hoc processerit.

Item etiam inhibemus, ne in aliqua causa Notarius aliquis responsiones faciendas *ad propositiones siue testes producendos audiat, recipiat vel examinet extra curiam nostram, nisi iudex causæ illi pręsenti vel absenti notario hoc expresè commiserit. for.* ac

Item prohibemus, quòd nequaquam vni presbytero committatur deseruitura duarum Ecclesiarum parochialium non condependentium absq; euidenti necessitate. Et si contingat ex tali necessitate vni presbytero deseruituram talium duarum Ecclesiarum parochialium cõmitti, nolumus tamen, quod talis presbyter bis celebret in die absque nostra licẽtia speciali, cùm id in iure prohibeatur. Habentes autem plura beneficia, & illis simul deseruientes, propterea non vexentur, nec quicquam ab eis exigatur vel recipiatur, dummodò oneri ipsorum possint satisfacere, & satisfaciant cum effectu.

Item quòd curato residenti in cura sua, & obtento Placet coadiutoris, si medio tempore decesserit, testamento per eum condito de licentia nostra illud non experiet per mortem dicti curati: sed durabit vsque festum beati Ioannis Baptistæ, mortem prædictam immediatè subsequens.

Item similiter de curato absente, de nostra & aliorum prælatorum licentia, & testamento per eũ de eadem nostra licentia condito, Placet pro deseruitore suo obtentum, per mortem eiusdem absentis curati non expiret, sed durabit, vt suprà.

Item volumus, statuimus & ordinamus, q̃ nemini petenti licentiam, fructus sui altaris competentes non habenti, ponendi & conuertendi in augmentum huiusmodi sui beneficij vel altaris, per nostrum officialem & sigilliferum aut archidiaconos seu vicarios suos prędictos denegetur. Prouiso, quòd fructus leuans in augmentũ conuertens, ipsi altari faciat debitè in diuinis deseruiri. Et post lapsum temporis sibi ad hoc indulti computum indè reddere teneatur. Et Placet deseruitoris, sibi in hac parte gratis concedatur.

Item si contingat deinceps aliquẽ presbyterũ curatũ vel alium quemcunq; beneficiatum propter executionem mandatorũ ecclesiasticorũ minas & metũ sustinere, propter quas non audet in beneficio aut loco residere, volumus & mandamus tali presbytero licentiam abessendi ab huiusmodi suo beneficio gratis cõcedi, metu ipso durante. Et nihilominùs p iudicẽ, à quo mandata emanauerunt, sibi de expensis necessarijs, honestate seruata, pro eodem tẽpore debitè prouideri.

Itẽ inhibemus, ne decęterò aliquis sit iudex & sigillifer noster, seu vicarius & componẽs in eadẽ curia simul & semel. Quodq; nullus coniungatus sit officialis aut sigillifer noster, vicariúsve alicuius archidiaconũ, aut iudex alicuius curiarum prædictarum.

Item inhibemus, ne decani Christianitatum sub colore visitationis ficto vel illius remissione, recipiant de suis quartis capellis pecunias annuas, nisi personaliter visitauerint & cum effectu. Et tunc stent contenti quarta parte illius, quod archidiacouis pro *integræ Ecclesiæ visitatione debetur. Et idem volumus obseruari in solutione obsonij & cathedratici ipsarum quartarũ Capellarum, *integra

pellarum, dictis decanis facienda. Et nihilominùs resideát ipsi decani quilibet in suo Concilio, nisi fuerit officialis, sigillifer, aut Protonotarius noster, aut locum tenens alterius eorundem. Saluisque priuilegijs Apostolicis, vel nisi cum eis per nos, aut nostros superiores fuerit dispensatum.

Item statuimus, vt ijdem decani rurales in solutione absentiarũ & Placet, de suis quartis capelllis, ac etiam in proclamatione & admissione ad easdem, & octaua parte fructuum sint contenti, & illis vtantur sicut sigillifer & archidiaconi.

Itẽ prohibemus, ne sigillifer noster Leodiẽsis, aut aliquis alius, pro deliberatione sacri chrismatis, olei sacri, aut olei infirmorũ in ciuitate nostra Leodieñ. decanis Christianitatum nostrę diœcesis in hebdomada pœnitentiali deliberari solitorum, neque ipsi decani pro ministratione huiusmodi sacramentorum confratribus suorum Conciliorũ facienda quicquam recipiant vel exigant, contra vel pręter tenorem statutorum synodalium, sed absque extorsione alicuius pecuniæ, siue sub colore expensarum, aut aliâs quocunque, illa expeditè deliberent, cùm ad hoc ex debito suorũ officiorum obligentur.

Item prohibemus, ne huiusmodi sacramenta detineantur per nostrum sigilliferum, aut quemcunque alium, neque etiam eorum deliberatio denegetur alicui propter deportationem, aut executionem quorumcunque mandatorum Ecclesiaticorum, absque decreto nostri officialis speciali.

Item quanq̃ archidiaconi & decani Christianitatum, audientiam & cognitionẽ causarum coram eis intentarum cõmittere valeant, tamẽ vt ipsi superioris iurisdictionem & authoritatem non defraudent, inhibemus ne decisionem & diffinitiuam sentẽtiam ipsarum committere præsumant quoquo modo. Et similiter inhibemus officiali curiæ nostræ Leodiensis, ne causas per viã appellationis ad eum deuolutas, aliquatenùs cõmittere præsumat. Et ne causas alias per viã simplicis querelæ coram eo intentatas, vltra semel committere præsumat decidendas.

Item in factis præsentationum ad sacros ordines statuimus & ordinamus, quòd pro pręsentatione ad quemlibet sacrum ordinẽ, non recipiantur vltrà, nisi sex grossi, quales præscribuntur in quarto puncto, siue articulo, ab initio cõputando, pro scriptura, signo & sigillo in vniuerso.

Item statuimus quòd decęterò curatus rescribens suis temporibus decanis, seu vicedecanis alterius conciliorum nostræ diœcesis, prout moris est, debet semel dũtaxat in anno, & nõ ampliùs, rescribere nomina & cognomina beneficiorum curatorum & non curatorum, ac officiorum infra parochiam suam consistentium, vnà cum annuo valore beneficiorum vel officiorum huiusmodi iuxta communem extimationem, vel prout meliùs sciuerit, ac nominibus ac cognominibus rectorum eorundem residentium atque absentium ab eisdem, & deseruitorum eorundem, & excommunicatorum per annum & ampliùs. Et item sic rescribens, non debet ex officio citari super vlteriori rescriptione facienda.

Item statuimus & ordinamus, quòd nullus presbyter super incontinentijs citetur, nisi mulier nominata in citatorio, cum qua dicitur incontinens, sit primò ad sanctam Synodũ prouocata. volumus tamen, quòd in euẽtum in quẽ synodus in loco domicilij eiusdem mulieris non fuerit celebrata, vel talis mulier per dolum, fraudem, siue timorem scabinorũ synodaliũ sit neglecta, & in synodo nõ prouocata, & de hoc ꝓcurator fiscalis inquirere voluerit, hoc licitè facere poterit.

Item quia parum est, statuta condere, nisi debitis pœnis vallentur, statuimus & ordinamus, quòd omnes officiales, sigilliferi, notarij, procuratores negociorum dictarum curiarũ & clerici foranei qui nũc sunt vel erũt, hæc statuta pro posse suo & bona fide, quantũ in eis erit, obseruẽt. Si quis autẽ officialis, sigillifer, aut notarius, aut clericus foraneus officialis nostri vel archidiaconorum pręd ictorũ, aut procurator quicũque sciẽter dicta statuta, vel eorũ aliqua pręsumpserit violare, volumus & ordinamus, quòd talis suspẽdatur ab exercitio officij ad sex menses & vltra, prout suo iudici in ea parte videbitur expedire. Et aliàs arbitrio iudicis eiusdẽ puniatur, prout hoc meruerit proteruitas delinquẽtis.

Itẽ præcipimus omnibus iudicibus, sigilliferis, officialibus, Aduocatis, procuratoribus negociorum dictarum curiarũ, clericis foraneis officialis nostri & archidiaconorũ, necnon decanis conciliorum prædictorum, aut eorum vicegerentibus sub pœna excommunicationis, quòd quilibet ipsorum, infra mensem post præsentium publicationẽ, copiam statutorum ipsorũ habeat, ne super illis ignorantiam aliquam valeat allegare. Et ꝙ ipsi decani, vel eorum vicegerẽtes rectoribus Ecclesiarum sui concilij ea publicent, & ipsi rectores eorum copiam recipiant quantocitiùs poterũt. Et si aliquos violatores seu transgressores eorundem statutorum, vel aliquos falsarios vel abusores literarũ Apostolicarum vel delegatorum iudicum, seu curię officialis nostri capituli vel archidiaconorũ prædictorum, vel super hoc diffamatũ sciuerint, inuenerint, vel perceperint, illorum nomina vel excessus officiali nostro, prout statuta synodalia præcipiunt, denuncient vel rescribant. Verùm quoniam omnia præmissa per nos ordinata & statuta sunt duntaxat propter abusus repellendos, & in melius reformandos, non intendimus per ea iurisdictionibus nostris per nos & per nostros officiales curiæ nostræ iuratos, aut archidiaconorum

conorũ Ecclesiæ nostræ Leodieñ.& aliorũ prælatorũ in aliquo derogare, Saluis semper ordinationibus & statuus nostris suprascriptis, in suo robore permansuris. In quorum omniũ testimoniũ, sigillũ nostrum vnà cum sigillo dicti nostri capituli apposuimus.

Et nos capitulũ Leodieñ. prædictum, iñ signum consilij & consensus nostri super & in præmissis datorum, & vt statuta & alia p̃missa robur obtineant perpetuæ firmitatis, sigillum nostrum vnà cum sigillo dicti reuerẽdi patris domini nostri episcopi Leodieñ. prædicti, his literis seu statutis duximus apponendum. Datum Anno à Natiuitate Domini 1446. Mensis Iunij die 4.

Et sunt prædictæ reformationes confirmatæ per S.D.N.Nicolaum Papã 5. Anno icarnationis Dñicę 1451. 17. Calend. Nouẽb. Pontificatus sui Anno 5.

PII PAPÆ II. BVLLA RETRACTATIONVM OMNIVM,

Dudum per eum in minoribus adhuc agentem, pro Concilio Basileeñ. & contra Eugenium summum Pontificem scriptorum.

PIVS Episcopus, seruus seruorũ Dei, dilectis filijs, Rectori & Vniuersitati scholę Coloniẽsis, salutem & Apostolicã benedictionem. In minoribus agentes nõdùm sacris ordinibus initiati, cùm Basileæ inter eos versaremur, qui se generale concilium facere, & vniuersalem Ecclesiã repræsentare aiebant, Dialogorum quendã libellum ad vos scripsimus, in quo de authoritate concilij generalis, ac de gestis Basileẽsium, & Eugenij Papæ cõtradictione, ea probauimus vel damnauimus, quæ probãda vel damnanda censuimus: quantũ capiebamus, tantum defendimus, aut oppugnauimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. existimauimus bene agere, & recta incedere via: nec mentis nostræ aliud erat obiectũ, quàm publica vtilitas, & amor veri. Sed quis non errat mortalis? Sapientẽ inquiunt philosophi nunquam errare, verũ est. (Luc. 18.) At quis sapiens, nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum, (Psal. 13.) inquit propheta regius. Declinauimus & nos ab vtero matris, errauimus in inuio, & non in via, ambulauimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec nobis tantùm errauimus, alios quoq; in præcipitiũ traximus, & cęcis ducatũ præbẽtes cæci, cũ illis in foueã recidimus. forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepere, & deuia deduxerunt: quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod respondere possimus, nisi nos, vt homines, peccauisse, qui arbitrantes rectum iter ostẽdere, obliquũ mõstrauimus. in misericordia tãtùm Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera eius elucet. (Psal. 144.) Sed haudquaquàm satis fuerit diuinã misericordiã implorare, & dicere, Parce Domine, parce peccatis nostris, nisi pro virib⁹ vulnera, quæ inflixímus, veritate curare annitamur: & sicut est in fabulis, Sagitta, quæ vulnerauit, afferat opẽ: siue vt canit Ecclesia, Medelã inde ferat, hostis vnde læserat. Mortẽ quidã priùs sibi consciuerint, quàm videri velint aliqñ malè sensisse: & nõnulli ne vel ad horã videãtur erraste, semper errãt, & dũ vel minimã tolerare honoris iacturã nequeũt, totũ abijciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses: qui ne appareant inconstantes, pertinaces efficiuntur. superbissimi hoc agunt, qui videri dij, non homines, volunt, quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conuentu Hieronymus & Ioannes hæresiarchæ. Nos homines sumus, & vt homines errauimus: neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egimus, damnari posse, verùm nõ vt Arius, Eutyches, Macedonius, aut Nestorius, & alia blasphemorum turba. ex animo damnatam viam elegimus. seducti peccauimus, vt Paulus, & ignoranter persecuti fuimus Ecclesiã Dei, & Romanam primamq́ue sedem. propter quod prostrati ante oculos diuinæ pietatis, supplices oramus: Delicta iuuentutis (Psal. 24.) meæ & ignorantias ne memineris, &c. Pudet erroris, pœnitet malè fecisse, & malè dictorum scriptorumq́ue vehementer pœnitet: plus scripto, quàm facto nocuimus. Sed quid agamus? scriptũ & semel emissum volat irreuocabile verbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderũt in manus, & vulgò legũtur. vtinam latuissent, quæ sunt edita. nam si futuro in seculo mãseriut, & aut in malignas mentes inciderint, aut incautas, fortasse scãdalum parient. Qui

hæc

hæc scripsit, inquient, in beati tandem Petri cathedra sedit, & Christi saluatoris vicariatum gessit: ita scripsit Aeneas, qui postea summum Pontificatum adeptus, Pius II. appellatus est, nec inuenitur mutasse propositum. qui eum elegerunt, & in summo Apostolatus vertice collocarunt, ab ijs scripta eius approbata videntur. Verendum est, ne talia nostris aliquandò successoribus obijciantur, & quæ fuerunt Aeneæ, dicantur Pij, atq; ab ea sede authoritatem vendicent, aduersus quam ignoranter latrauerunt. Cogimur igitur, dilecti filij, B. Augustinum imitari, qui, cùm aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit. Humilis & probatissimi vir ingenii, qui suas ineptias verecundè confiteri ac corrigere, q̃ impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus: cõfitebimur ingenuè ignorantias nostras, ne per ea, q̃ scripsimus iuuenes, error irrepat, qui possit in futurũ Apostolicã sanctam sedẽ oppugnare. nam si quem decuit vnq̃ Romani primiq; throni eminentiam & gloriã defendere ac extollere, nos illi sumus, quos sine vllis meritis pius & misericors Deus sola dispẽsatione sua ad B. Petri solium, & dilectissimi filii sui Dñi nostri Iesu Christi vicariatum euocauit. Quibus ex rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhæreatis, aut fidem vllam præstetis, quæ supremam Apostolicæ sedis authoritatem quouis pacto elidunt, aut aliquid adstruũt, quod sacrosancta Romana nõ amplectitur Ecclesia. Suadete omnibus, vt id solium præ cęteris venerentur, in quo saluator Dominus suos vicarios collocauit, & quod beati Apostoli Petrus & Paulus suo sanguine dicauerent. nec putetis diuinam prouidentiam, quæ cuncta gubernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatã reliquisse militantem Ecclesiam: quæ cùm sit sponsa Christi, profectò à Deo est, & ordinem habet, dicente Apostolo, quæ sunt, à Deo ordinata esse. Requirit autem ordo, vt inferiora à superioribus gubernentur, & ad vnum tandem perueniatur, tanquàm principem & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt. Sicut grues vnam sequuntur, & in apibus vnus rex: ita & in Ecclesia militanti, quæ instar triumphantis habet, vnus est omniũ moderator & arbiter, Iesu Christi vicarius: à quo, tanquàm capite, omnis in subiecta membra potestas & authoritas deriuatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit. Nec p̃fectò in alium, tanquàm sui exercitus ducem, supremam authoritatem Christus principaliter deriuasset, quàm in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam nouimus Dominici gregis curam: nec duos pluresue Petros euangelistæ cõmemorant, nec duos aut plures instituit Dominus, qui suum locum tanquàm capita tenerent æqualia: sed vnum constituit, vt verticem ac ducem, & pastorem vniuersi gregis, Simonem Petrũ, dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cęlorum & quodcunq; ligaueris super terrã, erit ligatum & in cęlo: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cęlo. Et pasce oues meas. Quę nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi Petro, vt in Petro vnitas & summa continerentur authoritas: nec alius à petra dictus est Petrus, nisi Simon, vt intelligeremus vnicum esse verę & solidę petrę, id est Christi, (vt Paulus exponit) locum tenentem, Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores eius Romani Pontifices primatum in Ecclesio tenuerunt, & nos hodie quãuis indigni, sola Domini voluntate digni tenemus. & quicunq; Romanæ secundum canonicas sanctiones præficitur Ecclesię, quamprimùm electus est in sacro collegio, supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit Ecclesiam, cuius peccata diuino iudicio punienda relinquuntur. Si quid aduersus hanc doctrinam inueneritis aut in dialogis, aut in epistolis nostris, quę plures à nobis sunt editę, aut in alijs opusculis nostris, (multa enim scripsimus adhuc iuuenes) respuite atq; contemnite. sequimini quę nunc dicimus, & seni magis quàm iuueni credite, nec priuatũ hominem pluris facite, quàm Pontificem. Aeneam reijcite, Pium recipite: Illud gentile nomẽ parentes indidere nascenti: hoc Christianum in Apostolatu suscepimus. Dicent fortasse aliqui cum Pontificatu hanc nobis opinionem aduenisse, & cùm dignitate mutatam esse sententiam. Haud ita est, longè aliter actum. Audite filij conuersationem nostram: breuis narratio erit, quę vobis, quantùm ad rem attinet, veritatem aperiet, & obiectioni faciet satis. Anno salutis primo & trigesimo supra millesimum quadringentesimum cum Dominico *Capranica, quem Martinus Quintus in secreto consistorio Cardinalẽ creauerat, Eugenius IIII. spreuerat, Basileam petiuimus, ibiq; Conciliũ inchoatum inuenimus, verum ab Eugenio reuocatum, quamuis congregati noluerant obedire, asserentes iam inceptum conciliũ sine consensu patrum, qui conuenissent, haud quaquam potuisse dissolui. Iulianus aderat sancti Angeli Cardinalis, natione Romanus, moribus & doctrina conspicuus. Is cùm cęteris pręstaret, audita Eugenij reuocatione, pręsidentiam dimisit, tanquàm summo Pontifici vellet obedire: sed cùm augesceret in dies (Eugenio vel inuito) concilium, & multi ex diuersis regionibus Episcopi, & regum legati aduentarent, Cardinales quoque ex Romana curia

Rom. 13. Matt. 16. Ioan. 21. 1. Co. 10.

ria profugi in dies nonnulli concurrerent, præsidentiam resumpsit, & authoritatē cōcilij mirum in modum extollens, eminentiam primæ sedis supprimere cœpit. Veniētes Eugenij legatos, & potestatem Romanorum præsulū magnificantes apparenter confutauit: & cùm esset facundissimus, facilè psuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex vrbe profecti, Eugenio infensi, vitam eius moresq; carpebant: accedebant in horas cateruatim noui curiales. qui (vt est ōis multitudo maledica, & inimica principi) Eugenij nomen modis omnibus lacerabāt. Nos, qui ex patria iuuenes, non ex vrbe illuc migraueramus, & noua tum primùm auis ex Senensi gymnasio euolaueramus, rudes & inexperti vera esse arbitrabamur quæcūque dicebātur. nec putabamus mētiri alios, qui nesciremus ipsi mentiri: atq; vt est innatum homini, tetra & horrēda crimina odio habebamus. nec Eugenium diligere poteramus, quem tot tantique testes indignum Pontificio dicerent. Aderāt legati Parisiensis scholę, cuius est fama percelebris: affuerunt & aliquando vestri & aliorum studiorum Germanicæ nationis oratores: & vno cuncti ore concilij generalis authoritatem ad cęlum efferebant: de potestate Romani Pontificis pauci erant, qui loqui pręsumerent: omnes, qui publicè loquebantur, prurientes auribus multitudini applaudebant. Accessit & ipsius Eugenij consensus, qui dissolutionem concilij à se factam reuocauit, & progessum eius approbauit, cùm reconciliata synodus Eugenio videretur, & pax Ecclesiæ data. Præterita enim omnia p suas literas concilij patres Eugenio sese remissuros, & pedes eius tanquàm beati Petri exosculaturos promiserant, si reuocata dissolutione, cōcilio cursum permitteret, atq; illi cohæreret. Nouę intercessere discordiæ, tum alijs de rebus, tū potissimè super translatione concilij Græcorum causa in aliū locum. Eugenius in Italia non sine ratione cōcilium petebat: popularitas synodalis transire montes horrebat, & in Auinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiuerunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludouicus Pontanus Apostolicæ sedis notarius, Alphonsi Magi regis oratores, qui, velut duo orbis sidera, ceu Pontificij iuris, & totius ciuilis sapientię duo pręcipua lumina & clarissima, censebantur. Hi dictis scriptisque concilij gesta probabant, Eugenij facta damnabant: nec erat qui aut vellet, aut auderet dicta eorū refellere. Quid ageremus? audire potuimus, nō discere? [Rude nimìs ingeniū est, quod per singulos dies audita & inculcata nō capit.] Quales magistri sunt, tales discipuli euadere solēt. Paucos inuenias Aristoteles, qui Platonica nocint destruere dogmata. Non est discipulus (Luc. 6.) supra magistrum, inquit Dominus: nec nos magistrum, potuimus superare. Iulianus nobis, & Nicolaus, & Ludouicus, & alij cōplures fuere magistri: schola, Basileensis côuentus, in quo raro aliquis Eugenij causam defendit. Aduersus concilij dignitatem mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Vna omniū vox concilium Eugenio præferrebat: de sedis Apostolicę pręcellentia, aut silentiū, aut contemptus: Concilium, concilium cuncta sonabant, Didicimus ergo quę audiuimus, & post aliquot annos existimantes nos aliquid esse, diximus, vt est apud Satyricum, *Semper ego auditor tantùm? nūquamne reponā?* (Iuuenalis) Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulæ manum, cœpimus loqui, & magistri personā induimus. scripsimus epistolas & opuscula. hoc omnibus passim datur: docti & indocti scribūt: & quę scripsit ipse nemo contemnit, nisi editionis feruorem tempus extinxerit: Nobis placebant scripta nostra more poetarum, qui poemata sua tanquam filios amant. Nec Basileę quenquam inueniebamus, qui ea damnaret: probant enim similia similes: appluadebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur. & quanquàm postea Eugenius concilium in Italiam transtulerit. & cum Grǽcis Ferrariæ, ac demum Florentię conuenerit: quanquàm Iulianus sancti Angeli, & Ioannes sancti Petri Cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugeniū defecissent: quāq̄ paucissimi in fide Basileeñ. remāsissent: noluimꝰ tñ credere, existimātes cunctos, qui abibat, metu recedere, ne bona tēporalia pderent, & cùm nihil haberemus, quod nobis auferri posset, pseuerandū putauimus, ne partē, quę verior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum animę faceremus. Mansimus igit̃ Basileę, quoàd Eugenio, vt credidimus, iusto iudicio deposito Amadeus Sabaudieñ. (Nota testimoniū de Amadeo.) suffectus est, & Felix quintus appellatꝰ: quē non vt idolum, quod erat, sed tanquam verū Christi vicariū venerati fuimꝰ, nihil ad hęc sinistri putantes intercessisse. At cum Fridericus Romanorum rex Aquisgrani coronatus, domum repetens, Basilea* transitum fecisset: (*iter) rogatusque Felicē illic p̄sentem accedere, nullo pacto psuaderi potuisset, vt honorem ei tanquā Rom. Pontifici, exhiberet, aut publicè cum eo verba misceret: tum primùm considerauimus possibile esse, ꝙ partem erroneā sequeremur, qn̄ rex, Imperator Romanorum futurus, in tanto negocio dubius esset, & ad Eugenium inclinaret magis multùm & sępè inter nos ipsos cogitauimus, quis esset modus inueniendi verum. nunquàm enim volentes errauimus. Rogati in familiā Friderici trāsire, nō renuimus. erat tunc ille cum tota ferè Germania neutralis. Concilium Basileę dicebant esse Germani, & idolū eius respuebāt, Eugeniū Christi vicariū appellabant, & conciliū ab eo ce-

silen-

lebratum recusabant: nec Eugenio, nec Basileensib' plenè obediebant. Placuit ad neutrales transire, vt verũ apud eos liberiùs audiremus, & si recedendũ esset ab vno extremorum, per aliquod mediũ transiremus ad alterum,& eorũ iudicium spectaremus, qui nõ essent affecti causæ. Mansim' in aula Friderici pluribus annis, illic varias audiuimus opiniones. Neutralitatẽ idcirco Teutones īduerant, vt concordia faciliùs inueniretur, non ex consilio Solonis, [qui tumultuāte ciuitate extorrẽ fecit eum,q̃ sine parte remansit.] Multa inter neutrales didicim',q̃ nos antea latebant: Eugeniũ falsò de multis accusatum inuenimus: Cardinales,qui Basileam venerant, ob priuatas inimicitias bono & sancto viro notam inurere voluisse: qui tñ cuncti postea ad eum redierũt, & veniã errati petierunt. Fortè per id tẽpus Iulianus sancti Angeli Cardinalis, cuius suprà meminimus, ex Vngaria, q̃ sibi decreta contra Turcas fuerat ꝓuincia,[Flauianum]venit, (quæ hodiè Vienna dicitur) ꝑcipuũ Austriæ columen sæpe cum eo sermonẽ pro veteri consuetudine miscuimus, sæpe de rebus Basileẽsibus disputauimus. tuebamur antiquam sententiam: ille nouam defendebat. extollebamus generalis concilij authoritatẽ: ille Apostolicæ sedis potestatẽ magnoperè collaudabat. dicebamus concilium Basileense iure perseuerasse, quanuis Eugenius ꝑsidentes reuocasset,& hoc eius sanctum accusabamus: ille dissolutũ seu translatum ritè cõciliũ affirmabat,& Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileęq; nõ synodũ Ecclesiæ, sed Satanæ, & ministrorũ eius synagogã remansisse dicebat. [Diutina fuit inter nos cõcertatio,]verùm modesta & charitate plena: ad extremũ cùm suis scriptis, dictisq; Cardinalẽ vinceremus, premeremusq; vehemẽter, subridẽs ille, Tu, inquit, Aenea tabellis obsignatis agis mecũ: & quoniam aliqñ sensimus vt dicis, idcircò & hodiè idẽ putas debere sentire, & addictos priori sententiæ censes. [verùm propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam vsq; ad mortẽ possumus.]cur enim nõ liceat omni tempore, relicto falso, verum amplecti? Fateor me dixisse & scripsisse, quæ refers, verùm à vero remotũ errasse: at tu, qui, vt ais, me doctore Basileensibus credere adductus es, errantem olim sectatus es, cur modò non sequeris recta monẽtem? Præsumpsi de meipso, dũ essem Basileæ, nimis, quanuis deceptus decepi & credẽs prodesse, nocui. in medio Ecclesiæ docẽs quæ nõ didici, cæcus erraui, & in tenebris ambulaui. reliqui tandem ecclesiã malignantium, & cum impijs sedere recusaui. reuelauit Dominus oculos meos, & consideraui mirabilia de lege sua: cognoui priorem errorem, & quãtum à vero procul abijssent Basileenses, planè intellexi. adij Romanam curiam, & Eugenio, cui fuissem rebellis, submisi ceruicem: à quo misericordiã consecutus, ad vnionem Græcorum nauaui operam, & illis Romanæ Ecclesiæ reconciliatis, aduersus impios Turcas legationem accepi. castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, sed humiliatum exaltauit: quia cognito in errore non perseueraui, sed mox in viam redij, & ex magistro factus discipulus, ex magno paruus, expurgato veteri fermento, nouum hominem indui, & veræ matris lacte nutritus, ad fontem veri perueni, quem sancti doctores ostendunt Græci & Latini, quorum vna vox est, saluari non posse, qui sanctę Romanæ Ecclesiæ non tenet vnitatem, omnesque illas virtutes mancas esse ei, qui summo Põt. obedire recusat: quanuis in sacco & cinere iacens, dies & noctes ieiunet, & oret, & in cęteris videatur legem implere: quia melior est obedientia, quàm victimæ. & omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est, & Romanum præsulem in Ecclesiæ vertice constitutum esse constat, à quo nullam ex ouibus Christi exemptam nouimus. Ego ad ouile redij, qui diu erraueram extra caulas, & pastoris Eugenij vocem audiui: tu si sapias, idem facies. hæserunt pectori nostro verba * viri, quæ sæpe ad nos repetijt nõ sine charitate ardenti, & amore singulari. Intereà ex diuersis regionibus homines doctissimi Cæsarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones semper ad verũ intenti, cuius est natura hominis auida. Multum profuit nobis Ioannes Carauaialis Apostolici palatij auditor, natione Hispanus, qui Iuliano defuncto, in titulo Cardi[n]alatus ac legatione successit: quocum sæpè de concilio Basileẽsium amicè disputauimus. Nemo doctus ad Imperatorem venit, quẽ de his rebus in colloquium non adduceremus. Cumq; Cæsar ad vnionem Ecclesiæ procurandam in Nurimberga suæ nationis conuentum instituisset, decreuissetq; summum Pontificem adhortari, vt Constantiæ nouum Conciliũ indiceret, legatumq; mitteret, ac Basileenses pariter induceret, vt eò se transferrent, vt pax Ecclesiæ redderetur: primi Basileenses recusauere. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germanis insignis theologus, Nunc, inquit, scio Basileenses spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam æquam Imperatoris legem effugiunt. idem multi alij dixere viri doctissimi, & opinione sanctitatis illustres. Quibus consideratis, caligo tandẽ ab oculis nostris cecidit, quæ velut aranearũ tela, verum cernere impediebat. Recognouimus errorem nostrũ, venimus Romam, Basileeñ. dogma reiecimus, Eugenio pontifici maximo caput submisimus, & reconciliati Ecclesiæ Romanæ doctrinã eius imbuimus, & illud Hieronymi diximus, Ego nullũ, primũ nisi Christũ sequẽs, beatitudi-

ni

1 Reg. 15. Rom. 13.

* vitæ

ni tuæ, i. cathedræ Petri communione consocior. Super illam fundatam Ecclesiam scio quicunque extra hanc domum agnum Dominicum comederit, profanus est: si quis in Arca Noæ non fuerit, peribit regnante diluuio. Eramusque adhuc penè laici, quando ad Eugenij obedientiam rediuimus. Ex Basilea clericali tantùm charactere insigniti recessimus, nec vnquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileen. cæcitate relicta. In Austria minores ordines, ac subdiaconatum, & diaconatum recepimus: in Vrbe ad presbyteratum peruenim⁹. Hæc est conuersatio nostra: per hos gradus è tenebris ad lucem migrauimus. ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas * Saracenus theologicæ sapientiæ celebratus, ac acutissimus interpres, qui postea in summo collocatus Apostolatu, Nicolai quinti nomen accepit. His authoribus vnam Ecclesiam catholicam & apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non inuenitur salus, sponsam Christi immaculatam, in qua omnes, qui militant, finem sibi proponunt vitam æternam. Idcirco enim in Ecclesia militanti laborant homines, & cum dæmonibus tanquam hostibus pugnant, vt pacem tandem assequantur, & cum Iesu magistro ac legifero suo in cælesti Ierusalē triumphare, ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes Ecclesiæ militantis conatus, omnes leges, omnes regulę tendunt. & quoniā Ecclesia quidam exercitus est Deo militās, terribilis vt castrorum acies ordinata dicitur: vni proculdubio Imperatori subiecta, ad cuius nutum cuncta referūtur. Cumq; pius ac max. & opt. Deus in suo sanguine fundauerit Ecclesiam, eamque voluerit ad finem vsque seculi perdurare: quis non dixerit in ea id regimen institutum esse, quod optimū censeretur? At verò inter genera gubernationū communis philosophorum sententia est, p̄stare monarchiam: & Romani, quorum toto micuit orbe dignitas, quanuis eiectis regibus duos annuos consules elegerunt, & modo tribunos addidere, modò alios magistratus inuenere: in aduersis tamen casibus, bellisque grauioribus ad vnum aliquem recurrerunt, virtute & authoritate pręstātem, quem Dictatorem appellauerunt, cuius dicto non liceret aduersari. & quanquàm Dictaturam ab initio temporaneam instituerunt, in Iulio tamen & successoribus eius perpetua effecta est. Nec vnquam Romana res admirabilior aut celsior fuit, quàm sub Augusto Cęsare, quādo iā clausis Iani portis totus ferè orbis sua vnius hominis gubernatione quieuit. Quo tempore natus mundi Saluator monarchicum regimen cęteris pręculisse videtur gubernationibus. Idem probat totius ferè orbis consuetudo, cuius maximā partem gubernant reges, siue Christianos intueamur, siue Barbaros. & quanuis ciuitates aliquot reperiantur, quæ cùm maximè seruiant, liberas sese vocitant, sine rege viuentes, non possunt tamen effugere, quin vnum præferant alijs, eiq; tanquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cælestis aula nos admonet. quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid maius aut durabilius? quid melius aut beatius? quanuis in ea & Angelorum diuersi sint ordines, & sanctorum spirituum innumerabiles chori, vnus est tamen omnium rex æternus Deus, qui cōdidit vniuersa, & nihil negligit eorum, quæ condidit. cuius filius vnigenitus Christus Iesus cùm pro nostra salute venisset in hunc mundum; seruili accepta forma, Ecclesiam, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquisiuit, & in ea vsque in diem ascensionis corporaliter pręsedit, & tanquam dux verus & imperator, cuncta in finem suum direxit. At cùm ascendisset in cęlum, cum indubitanter sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat, Pasce oues meas, &, Tibi dabo claues regni cælorum. Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est verax. Grex Christi, Ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ouibus suis. Secundus pastor Petrus extitit, ab ipso Domino institutus, atque omni potestate donatus, quę ad bene regendum commissas oues necessaria ducitur. alioqui Christus, qui sapientia patris est, & omnino sapienter egit, Ecclesię suæ haud sufficiēter prouidisset, quod est nefarium asserere. & quanuis plures per orbem ecclesię institutę fuerint, & plures episcopi, id est, plures greges, & ouilia plura, & pastores plures: omnes tamen sub vno pastore, & in vno grege, atque ouili continebantur, sicut & hodie continentur: quia vnus est Christi thalamus, vna sponsa, vnum ouile, & vnus pastor, & omnium episcoporum vnus episcopus Romanus pręsul, beati Petri successor, & Iesu Christi vicarius. Petrus enim in Antiochia primùm sedit, deinde Romam venit. vnde cùm persecutionem fugiens, vellet abire, à Domino prohibit⁹ est, & hic glorioso martyrio vitam finiuit, successore Clemente* substituto, atq; ita in hanc vsq; diem seruatum est, vt qui Romæ sederit antistes ritè institutus per legitimum electionis tramitem, tanquam Aaron vocatus à Domino, hunc omnes Christianę plebes, omnes populi, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tāquam Iesu Christi vicarium & beati Petri successorem, vniuersalis Ecclesię caput ac rectorem & ducē venerati sint. Inter quos plurimi pro Christi nomine * asperrimos p̄pessi cruciatus, & morte mulctati, coronam martyrij susceperunt: plurimi cōfessores egregij, vita, moribus, & doctrina fulgentes, quanuis sine sanguinis effusione, non tamen sine periculis & labore, ac voluntate parata

Marginal notes: * Sarzan⁹, legit Platina. — Cant. 6. — Ioan. 21. — Matt. 16. — Ioann. 10. — * instituto — * acerrimos

parata pro conseruanda sacri euangelij authoritate moriendi, ad cœlestem gloriã peruenere: vt Gregorij, Damasi, Leones, Innocentij, Bonifacij, Benedicti, & alia nomina, inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio sancti Anastasij ad summum sacerdotium euocatus, ad quem diuus Bernardus monachorum pater, non minùs doctrinæ fulgore, quàm vitæ sanctimonia illustris, inter multa, huiusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentiùs quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in Ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, tu summus Pontifex, tu princeps episcoporum, tu hæres Apostolorũ, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt & alii quidẽ cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrunque præ illis nomen hæreditasti. Habent illi assignatos sibi greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti vni sumus. Nec modò ouium, sed & pastorum tu vnus omniũ pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium III. scribit, cui supremam & omnimodã in Ecclesia potestatem cõcedit. Quod ille de tertio testatur Eugenio, hoc nos de quarto, & omnibus aliis Romanis Pnotificibus profitemur, quia dignitatis est authoritas. Liquet igitur, vnum in Ecclesia caput esse, & vnum principem: quia pax populi ex vno rectore dependet, & pluralitas principũ discordiam parit. Christus Ecclesiæ suæ in vltimo testamento pacem reliquit, & pacem multis verbis cõmendauit. dedit ergo & re- (Ioan. 14.) gimen pacis amicum, id est, monarchicum, sub beato Petro, & successoribus eius administrari cuncta præcipiens, clauibus illi cõmissis, & cura gregis demãdata. Hæc nos de Romani Pontificis authoritate & potestate sentimus, cui & congregare generalia concilia, & dissoluere datum est: qui etsi filius est propter regenerationẽ, propter dignitatem tamen pater habetur: & * sicuti filiationis causa venerari debet Ecclesiam, tanquã matrem: ita & prælationis causa * præfertur ei, vt pastor gregi, princeps populo, rector familiæ. (* sicut propter regenerationis causã. * præest) Cum his & generalis Concilii authoritatem & potestatem complectimur, quemadmodùm & æuo nostro Cõstantię, dum ibi fuit Synodus vniuersalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantieñ. concilium, & cũcta, quæ præcesserunt, à Romanis Pontificibus nostris * præcessoribus approbata, inter quæ nullum inuenimus vnquam fuisse ratum, quod stãte Romano indubitato præsule, absque ipsius authoritate cõuenerit: (* prædecessoribus.) quia non est corpus Ecclesiæ sine capite, & omnis ex capite defluit in mẽbra potestas. Hæc nostra sententia est, filii, hæc credimus & profitemur: hæc iam senes, & in Apostolatus apice constituti, pro veritate asserimus: si quæ vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent, illa, tanquã erronea, & iuuenilis animi parùm pensata iudicia, reuocamus atque omnino respuimus. Datũ Romæ apud sanctum Petrum, VI. Kaleñ. Maias, millesimo quadringentesimo sexagesimotertio.

Pij Papæ II. Bullæ retractationũ omniũ, dudum per eum, in minoribus adhuc agentem pro concilio Basileeñ. & contra Eugenium IIII. summum Pont. scriptorum.

F I N I S.

Candido Lectori, F. Laurentius Surius.

HOC loco adscribenda putauimus, quæ Sixtus IIII. Pontifex maximus de Conceptione sacratissimæ Virginis Mariæ promulgauit & sanxit, quemadmodum in Extrauagantibus lib. 3. tit. De reliquijs & veneratione sanctorum leguntur, propterea quòd Synodus Tridentina Sixti huius sententiam secuta est. Verba synodi eius hæc sunt Sessione 5. Declarat tamen hæc ipsa S. Synodus, non esse suæ intentionis, compræhendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed obseruandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IIII. sub pœnis in eis constitutionibus contentis, quas innouat. Hæc Synodus. Ipsius igitur Sixti Pontificis, nè longiùs ea Lector petere cogaris, verba subijcimus & primò quidē de festi Conceptionis celebratione, deinde de pœnis in eos cōstitutis, qui Conceptionē ipsam oppugnant.

SIXTI IIII. PONTIFICIS MAXIMI

Decretum de Festo Conceptionis immaculatæ Virginis Mariæ.

CVM præexcelsa meritorum, insignia, quibus regina cœlorū, virgo Dei genitrix gloriosa, sedibus prælata æthereis, sideribus quasi stella matutina perrutilans, deuotæ considerationis indagine perscrutamur, & infra pectoris arcana reuoluimus, quòd ipsa, vtpotè via misericordiæ, mater gratiæ, & pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere grauantur, sedula oratrix & peruigil ad regē quem genuit, intercedit: dignum, quin potiùs debitum reputamus, vniuersos Christifideles, vt omnipotenti Deo, (cuius prouidentia eiusdē Virginis humilitatem ab æterno respiciens, pro conciliāda suo authori humana natura, lapsu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam sui vnigeniti habitaculum sancti Spiritus præparatione constituit, ex qua carnem nostræ mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, & immaculata Virgo nihilo minùs post partū remaneret:) de ipsius immaculatę Virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & instituta propterea in Ecclesia Dei Missas & alia diuina officia dicant, & illis intersint, indulgentijs & peccatorū remissionibus inuitare, vt exinde fiant eiusdē Virginis meritis & intercessione diuinę gratiæ aptiores. Hac igitur cōsideratione inducti, eiusdem omnipotētis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, authoritate Apostolica hac in perpetuum valitura cōstitutione statuimus & ordinamus, quòd omnes & singuli Christifideles vtriusque sexus, qui Missam & officiū Conceptionis eiusdem Virginis gloriosæ, iuxta piam, deuotam & laudabilem ordinationem dilecti filij magistri Leonardi de Nogarolis clerici Veronensis, notarij nostri: & quæ desuper à nobis emanauit, Missæ & officij huiusmodi institutionē, in die festiuitatis Cōceptionem eiusdem Virginis Mariæ & per octauas eius deuotè celebrauerint & dixerint, aut illis Horis canonicis interfuerint: quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam & peccatorum remissionem consequantur, quam iuxta felicis recordationis Vrbani IIII. in Concilio Viennensi* approbatæ, ac Martini V. & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum constitutiones consequuntur illi, qui Missam & horas Canonicas in festo Corporis & sanguinis Domini nostri IESV Christi à primis Vesperis & per illius octauas iuxta Romanæ Ecclesiæ constitutionem celebrāt, dicunt, aut Missę, officio & horis huiusmodi intersunt, pręsentibus perpetuis tēporibus valituris. Datum Romę apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1476. 3. Calend. Martij, Pontificatus nostri anno 6.

for. * approbatam

EIVSDEM SIXTI DECRETVM aliud de eadem Conceptione Virginis Matris.

GRAVE nimis gerimus & molestū, cùm sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum, qui ad euangelizandum verbum Dei sunt deputati, excessibus prędicando commissis, eo grauiùs prouocamur, quo illi periculosiùs remanent incorrecti: cùm facilè deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publicè prędicādo diffusiùs & dānabiliùs imprimuntur errores. Sanè cùm sancta Romana Ecclesia de intemeratę semperque Virginis Marię cōceptione publicè festū solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officium ordinauerit, nōnulli, vt accepimus, diuersorum ordinū prędicatores, in suis sermonibus ad populum publicè per diuersas ciuitates & terras affirmare hactenùs non erubuerunt, & quotidiè prędi-

prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: eiusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorũ, qui eam sine huiusmodi macula cõceptam esse affirmãt, peccare grauiter: sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorũ assertionibus & prædicationibus non leuia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & maiora meritò exoriri formidantur indiès. Nos igitur huiusmodi temerarijs ausibus ac peruersis assertionibus ac scandalosis, quæ exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt, quantum nobis ex alto cõceditur, obuiare volentes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instãtiam, sed de nostra mera deliberatione & certa scientia, huiusmodi assertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerẽt, eos qui crederent aut tenerent eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præseruatam fuisse, propterea alicuius hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare: aut huiusmodi officium cõceptionis celebrantes, seu huiusmodi sermones audientes, alicuius peccati reatum incurrere, vtpotè falsas & erroneas, & à veritate penitùs alienas, editosque desupèr libros prædictos id continentes, quo ad hoc, authoritate Apostolica tenore præsentium reprobamus & damnamus: ac motu, scientia, & authoritate prædictis statuimus & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alij, cuiuscũque status, gradus aut ordinis ac cõditionis fuerint, qui decætero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populũ, seu aliàs quomodolibet affirmare, huiusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere, postquàm de præsentibus scientiam habuerint: excõmunicationis sententiam eoipso incurrant, à qua ab alio quàm à Romano pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, sciẽtia & authoritate similibus, simili pœnæ ac censuræ subijcientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenẽtes, videlicet gloriosam virginem Mariam cũ originali peccato fuisse conceptã, hæresis crimen vel peccatũ incurrere mortale, cùm nondũ sit à Romana Ecclesia & Apostolica sede decisum: non obstantibus constitutionibus & & ordinationibus Apostolicis, cõtrarijs quibuscunque, quibus communiter vel diuisim à sede Apostolica indultum existat, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam ac expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quòd locorum ordinarij requisiti, præsentes literas in ecclesijs, consistentibus in eorum ciuitatibus & suarũ diœcesum locis insignibus, dum maior ibi multitudo populi ad diuina conuenerit, sermonibus ad populũ mandent & faciant publicari. Præterea quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre: etiam volumus, & dicta authoritate decernimus, quòd earundem literarum transumpto, manu publici notarij confecto, & authẽtico alicuius prælati ecclesiastici sigillo munito, vbique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attẽtare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1483. pridiè nonas Septemb. pontificatus nostri anno 13.

FINIS TOMI QVARTI Conciliorum Generalium.

Registrum.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh.

Omnes ſunt Terniones, præter Hhhh, quæ eſt Quaternio.

VENETIIS,

Apud Dominicum Nicolinum.
MDLXXXV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google